S
54 E
3

BOETHIUS
Mutilo.
da pag. 705 – 710

B.5.1.E.3

Pertinet ad Convent. S. Bonav.ra de Urbe

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI,

f.54.E.3

INTER LATINOS ARISTOTELIS INTERPRETES ET AETATE PRIMI, ET DOCTRINA PRAECIPVI,

DIALECTICA.

In qua quidem emendanda tantam adhibuit Martianvs Rota diligentiam, ut nunc poſt omnes aliorum editiones ex manu ſcriptis libris multa, quæ pleriſque locis deſiderabantur, addiderit; multa, quæ deprauata erant, emendarit; totum denique opus in meliorem formam redegerit, ac plane illuſtrarit. quod; qui hos libros cum cæteris, qui hactenus in lucem prodierunt, contulerit, factum eſſe perſpiciet.

Index rerum omnium copioſiſſimus.

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

Venetiis, apud Ioannem Gryphium.

M D L X V I.

IVL. MARTIANVS ROTA
GEORGIO CORNELIO PONTIFICI TARVISINO DESIGNATO S.

PRimum rebus in omnibus ſemper fuit, noui aliquid promere;
ſecundum, ubi conſequi illud nequeas, ab aliis deprompta me-
liora reddere. utrunq; tibi præſtare pontifex Corneli cum uel
lem; diuerſas bibliothecas excutere cœpi, ſperans me & hoc, &
illud effecturum. ſed alterum quidem aſſequi minime potui: li-
bros enim, quos in phyſicas auſcultationes Seuerinus emiſit,
quamuis eos extare non pauci ſciant, deprehendere tamen adhuc non ualui. alte-
rum autem abunde, puto, conſecutus ſum: nam meliora, quàm fuerant hactenus
impreſſa, multo reddidimus eius commentaria; quæ partim uaria tranſcriptione la-
befactata ſtabiliri, partim longa uetuſtate collapſa reparari, multis in locis deſidera
bant. Neq; uero quiſquã a nobis hanc prouinciam fruſtra ſuſceptam opinetur. fuit
enim Boethus non ſolũ magna facundia uir, & eruditione ſingulari; uerũ etiam iu
uandi plurimos incredibili ſtudio tenebatur: atq; ideo, cum barbaros, armis ab Ita-
lia prohibere cõſul non poſſet, barbariem ab Europa diſciplinis eiicere doctus non
dubitauit. Ariſtotelem enim dialecticæ, & utriuſq; philoſophiæ, hoc eſt, humanæ feli
citatis magiſtrum, primus & latinitate donauit, & expoſuit. id quod Lucij Syllæ di
gnitatem non æquauit modo, ſed plurimum etiam excelluit. opibus enim & poten
tia fretus Cornelius Sylla inuentos Athenis Ariſtotelis libros, Romã portauit. elo-
quẽtiæ & eruditioni fidens Manlius Seuerinus, eoſdem e Græco ſermone in Roma-
nã linguam tranſtulit; & ex obſcuris adeo, ut uix a paucis intelligerentur, cuiuis me
diocriter erudito peruios, luculentis expoſitionibus effecit. Quæ utilitas non tantũ
illius ætatis homines plurimum iuuit, ſed ad poſteros quoq; redundans, in nos uſq;
peruenit. Hanc eius egregiam animi uoluntatem cum inter legendũ animaduertiſ-
ſem; libuit mihi quædam ad ipſius cognitionem pertinentia, in unum colligere: ut &
illi, quãuis mortuo, gratiã, ſi poſſem, aliquam referrem; & tibi, ſapientiæ callẽ acrius
inſiſtenti, multis e floribus coronam darem. neq; enim arbitror ingratum tibi fore
eum tanquam de facie noſcere, per quẽ in dies magis ac magis proficis, & eius ope-
ra legendo, mirum in modum delectaris. quod tamen dum facio, me uelim nullus
exiſtimet cõplures noſtri temporis homines imitaturũ, qui partim omnia in maius
tollunt, partim quædam, ac ſi redargui nequeant, comminiſcuntur. horum neutrũ
in præſentia facturum me recipio, quamuis probe intelligam, nõ eſſe facile, ſuæ quo
que tempeſtatis facta deſcribere, nedũ ullius, qui mille ab hinc annis uita deceſſerit,
in tanto præſertim ſcriptorum illius & ſuccedentis æui ſilentio, qui ne publica quidẽ
literis commiſerunt. Quamobrem a nobis plura nullus expectet, quàm ex eius alio
rum'ue libris cognoſci potuerunt; aut euidenti coniectura ſaltẽ comprehẽdi. Ea tu
Georgi nobiliſsime, qualiacunq; in unum opus redacta, libenti, ſicut omnia mea ſo-
les, animo percurre: & quam pridem nondum ſatis expolitam aſportaras, nunc deni
que perfectam Boethi hiſtoriam accipe.

AN[illegible]VS Seuerinus Boethus, Romanus, & nobilitate maiorum, & animi dotibus clarus, in e[illegible]pora incidit, quibus Italia a barbaris oppreſſa tenebatur. natus eſt enim, non ita multis poſt annis, quam ab Alarico Roma caperetur: floruitq; Theodorici regis tempeſtate. Theodoricus hic, a Zenone cum ingentibus copiis miſſus, ereptam Odoacri Italiam ſibi uendicauerat; Rauennæq; regni ſede locata, cuncta pro libidine adminiſtrabat. Quod uidens Boethus, honeſtis diſciplinis animum applicuit, id ſibi tantum supereſſe intelligens, quod homine libero dignum foret. Eruditus itaque Græcis & Latinis literis ab adoleſcentia cum eſſet, quædam primum ex Euclide tranſtulit, atque ita tranſtulit, ut & dimetiendi rationes, & alia quædam de ſuo adiungeret. Ac quod nondum Ariſtotelis ætate repertum fuerat, æquale circulo quadratum aſtruere docuerit. Arithmeticam poſtea, Nicomachum, non ut interpres, ſecutus, ſed ſuo uſus iudicio, latinis uerbis reddidit. & inde muſicam perplexam, & inuolutam diſciplinam ex optimis quibuſque collegit. qua in re & Ariſtoxenis copiam, & Pythagoræ iudicium expreſſit. Extat Theodorici regis ad Boethum epiſtola, quæ & Ptolemæi Syntaxin, & Archimedis Mechanicen ab eo latinitate donatam affirmet. Verum præludia hæc fuiſſe crediderim eorum, quæ uir tantus mente agitabat. Philoſophiam enim latinis literis illuſtrare conſtituerat, non ut Varro Stoicam, nec ut Tullius Academicam, ſed eam, quæ cæteras obſcurauit, ab Ariſtotele inuectam, & a tot præſtantibus ingenio uiris, ætate iam longa celebratam. id ipſe his uerbis ſignificat, Ego omne Ariſtotelis opus, quodcunque in manus uenerit, in Romanum ſtylum uertens, eorum omnium commenta, latina oratione perſcribam. ut ſiquid ex logicæ artis ſubtilitate, & ex moralis grauitate peritiæ, & ex naturalis acumine ueritatis ab Ariſtotele perſcriptum eſt; id omne ordinatum transferam, atq; id quodam lumine commentationis illuſtrem. Igitur Porphyrium, quem Victorinus Apher compendio tranſtulerat, explanauit, & eundem a ſe mox interpretatum, nouis rurſum expoſitionibus illuſtrauit. Prædicamentis manum admouerat, cum ecce conſul Romæ creatur. hoc ipſe ſuis uerbis ſignificat: Et ſi nos curæ officij conſularis impediunt, quo minus in his ſtudiis omne otium, plenamq; operam conſumimus: pertinere tamen uidetur ad aliquam reipublicæ curam, elucubratæ rei doctrina ciues inſtruere. nec male de ciuibus meis merear, ſi cum priſca hominum uirtus, urbium cæterarum ad hanc unam rempublicam, imperium tranſtulerit; ego ad id ſaltem, quod reliquum eſt, Græcæ ſapientiæ artibus, mores noſtræ ciuitatis inſtruxero. Quare ne hoc quidem ipſum conſulis uacat officio, cum Romani moris ſemper fuerit, quod ubicunq; gentium pulcherrimum eſſet atque laudabile, id magis ac magis imitatione honeſtare. Hæc ille. Ex quibus illud etiam falſum eſſe conuincitur, quod aliqui memoriæ prodiderunt, Boethum omnia, non pleraq; relegatum ſcripſiſſe. Ad conſulatum autem iuuenis peruenit, fauore principum ciuitatis. puerum enim a patre relictum, curandum ſuſceperant, quòd & antiqua Manlij Torquati familia prognatum ſcirent, & nouam Anitij proaui indolem perſpectam in ipſo haberent. Primo eius conſulatu, Rex Hunnorum, & Italiæ, Odoacer Phæba Rugorum duce uicto, captoq; potitus eſt, ſicuti Caſſiodorus tradit, qui bis ſolum, cum Symmacho ſemel, ipſum in conſulibus nominat. Non ſolum autem dignitatem hãc ipſe adeptus eſt, ſed duos etiam filios ſuos, quod nunquam antea contigerat, conſules eodem tempore uidit, Patricium & Hypatium. Anno illo Boethus in curia Theodoricum, tum primum Romam accerſitum; S.P.Q.R. nomine, magna facundia laudauit; & in Circo duorum conſulum medius, triumphale conuiuium multitudini exhibuit. Collegam in ultimo conſulatu Symmachum ſocerum habuit: cum quo magiſtratum ita geſſit, ut commune bonum priuatis amicitiis præferret. Accidit, ut Paulini conſularis opes regij ſatellites appeterent. hominem ingenue tutatus eſt. Albinum falſo Cyprianus accuſauit: innocentem conſularem uirum oſtendit. Acerba fames Campaniam urgebat, & acerbiorem coemptionem tyranni procuratores indixerant; eam exigi conſul non ſuſtinuit. Triguillam quoq; regiæ domus præpoſitum, multoties ab iniuria deiecit: & Conigaſtum fortunas optimi cuiuſq; inſectantem compeſcuit. Hiſce rebus factum eſt, ut regis indignationem incurreret, perditorumq; delationibus in exilium pelleretur. Accuſationis ſumma hæc fuit, Quòd ſenatum læſæ maieſtatis accuſaturum prohibuerit; Quòd ad Anaſtaſium imperatorem literas miſerit de recuperanda libertate. Delatores, perditis moribus homines, tres extiterunt, Gaudentius & Opilio, tunc ob innumeras fraudes exilio damnati, Baſiliuſq; pridem a procuratione domus regiæ deiectus, obæratusq; plurimum. Purgaſſet facile Seuerinus obiecta crimina, ſi coram delatoribus arguendi facultas ſibi a Theodorico data fuiſſet. ſed uel iratus, oblatam ſibi ultionis occaſionem amittere, uel improbus, a ſe excitatam calumniam diſſoluere noluit. abſens itaq; uir & innocens & grandis natu Boethus, malorum conſpiratione relegatus eſt; nec a bonis in patria retentus. Ticinum ſeceſſit, urbem in Inſubribus poſitam, & ſibi a tyranno præſcriptam. in quam ſimul atq; uenit, quo poſteris etiam innocentiam ſuam cognitam faceret, pulcherrimam illud de conſolatione uolumen, Ciceronem imitatus, conſcripſit. nam ſicut ille, quo filiæ deſiderium leuaret, de animorum immortalitate diſceptans, Tulliam ſuperuiuere monſtrat: ita Seuerinus de falſo & uero bono, deque prouidentia diſputat, & omnia uoluntate diuina mortalibus euenire, declarat. Verum in eo opere Cicero carmen non attigit, Boethus utranq; orationem admiſcet, atque ita admiſcet, ut facile unicuique oſtendat, ingenium ſibi, quicquid tentaſſet, nunquam defuiſſe. Sed quid naturali philoſophia difficilius? quid dialectica ſpinoſius? at utranque diſciplinam ſic oratione ſua peruagatus eſt, ut abditiſſima quæque, cuiuis prompta reddiderit. Neque uero ſelectum unum aliquod argumentum oratione conſectatus eſt, ſed philoſophiæ penetralia ingreſſus, ea latinis hominibus primus reſerauit, quæ princeps Ariſtoteles de induſtria pluribus occultauerat. Qua in re optimos quoſque conſuluit, Theophraſtum dico, Eudemum, Andronicum, Aſpaſium, Herminum, Alexandrum, Syrianum, Porphyrium, Themiſtium. de quorum ſententiis tanquam honorarius arbiter diiudicat. Atteſtatur hoc expoſitio in librum Ariſtotelis de enunciatione, tam prima duobus, quam ſecunda ſex libris abſoluta. In quorum tertio cum de tribus contingentium modis ſe melius ſcripſiſſe dicat in libris phyſicis, ſuſpicandum reliquit, ſe naturalem quoque philoſophiam enucleaſſe. Verum hactenus tam hi deſiderantur commentarij, licet fuerint Taruiſium

hinc nuper aſportati, quam illi quos in Analyticen & Topicem emiſit. Siquidem & hos ipſe citat, & in Topicam Ciceronis ſeptem libros a ſe confectos profitetur, opus uarium, difficile, eruditum, nec unquoquam antea quàm a Victorino fruſtra tentatum. Platonis dialogos ipſe latinos facturum ſe recepit, factos Caßiodorus aſſeuerat. Mirarer quomodo tanta præſtare potuerit, niſi diuina illa in librum Ariſtotelis de interpretatione commentaria biennio ſcirem ab eo confecta. Quod tempus, uix euoluendis tot expoſitoribus ſatis feciſſe uidetur, nedum eorum ſententiis plerumq; cotrouerſis, & diiudicandis, & eligendis, & accommodandis. Inter Peripateticos enim celebris eſt ferme nullus, qui in hunc librum non ſcripſerit, quòd & magnopere quidem neceſſarius ſit, & multa doctrina refertus, ſed acumine ſententiarum, & uerborum breuitate perobſcurus. Commentabatur autem hæc quo tempore Theodoricus ſuperatis alpibus Clodoueum, ſocerum Francorum regem, ingenti prælio profligauit. Cæterum Seuerinus non tantum in interpretando & exponendo Ariſtotele uerſatus eſt, ſed pleraq; etiam ipſe ueluti procreauit. Horum in numero ſunt pulcherrimi illi quattuor de differentiis topicis libri, quibus dialecticos locos a rhetoricis dirimit. & totidem alij de utroque ſyllogiſmo. item de diuiſione & definitione ſinguli. Nam qui ad ſyllogiſmos categoricos introductorius inſcribitur, titulum ſubornatum habet, cum libri Ariſtotelis de enunciatione, uel breuiarium ſit, ut ipſe appellat: uel certe idem quod primus de categoricis ſyllogiſmis. Opus quoque de ſcholaſtica diſciplina, non titulum modo, ſed & elocutionem & inuentionem mentitur. Aliter enim Boethus ſcripſiſſet, ſi ea de re ſcribere uoluiſſet. Sed ipſum mittamus, ac de Hebdomadibus aliquid potius in medium afferamus. Sunt autem Hebdomades opera ſeptem partibus diſtributa, ſicuti decem libris Decades, & nouem Enneades. Hebdomades Varro primus inſcripſit, deinde hic ipſe, ex quibus libellus de ſubſtantiæ bono, & alius de unitate & uno ſumptus eſt: reliqua, aut edita non ſunt, quòd ea ſibi, ut ſignificare uidetur, commentatus eſſet: aut ad nos uſque non peruenerunt. Hebdomades iuuenis compoſuit, uelut & de duabus naturis, & una perſona Chriſti, hoc ut ita exiſtimem eius uerba faciunt. Epiſcopus inquit ſcriptor epiſtolæ tanquam ualde neceſſarium cum præterire noluiſſet, e duabus naturis Chriſtum conſiſtere, & in duabus æqualiter catholicos credere, nouitate dicti perculſus, meditabar omnes animo quæſtiones. Decretum hoc fuerat concilio Chalcedone celebrato, illucq; Leo Romanus epiſcopus uenerat: cuius epiſtola Romam miſſa, cum poſtea ualentibus Acephalis condemnatum iam dogma reuocare, pluribus conuocatis Romæ legeretur, nec ſatis iam quid decerneret intelligeretur: anſam Boetho dedit eum librum componendi contra Neſtorium, qui duabus naturis perſonas totidem adiungebat, & Eutychem, qui unicam naturam & perſonam tuebatur. Ergo ſiquis ab Imperatore Leone, qui reiectam ſub Martiano Neſtorij & Eutychis opinionem fouebat, ad Iuſtinum uſque ſupputet annos, paulominus quinquaginta deprehendet: quibus de Boethi uita detractis, prima iuuentutis tempora relinquentur: uerum hæc ut libuerit quiſq; accipiat. Illud certe non admittendum contenderim, Boethum morte præuentum, muſicam non abſoluiſſe. Nam quod obiiciunt aliqui titulos eorum quæ deſunt adhuc ſupereſſe, id nos in contrariam ſententiam potius trahit, abſurdum eſſe exiſtimantes, nondum conſcriptis rebus uelle nomen imponere. Quod ſiquid imperfectum Seuerinus reliquit; id ipſe Theologiam fuiſſe cenſuerim. Satis enim ſuperq; philoſophiam illuſtrauerat: itaque diuina reſtabant, & iam multum proceſſerat, Auguſtinum ſecutus, ut ipſe de trinitate ad Symmachum ſcribens affirmat. Vobis inquit inſpiciendum eſt, an ex beati Auguſtini ſcriptis, ſemina rationum in nos uenientia, fructus aliquos intulerint. Ex quibus illud etiam coniicere poſſumus, cur nono demum anno, Theodoricus, Seuerinum, & Symmachum necarit: an quia ſenex in opinionem Arij defecit, & inimicus adeo catholicis euaſit, ut eorum templa diruere in Italia uoluerit, ſi Iuſtinus Arianos in Aſia non reſtitueret? Propugnatores autem ſani dogmatis, cum alias ſemper, tum præcipue eo tempore Boethus & Symmachus extiterunt. Quam ob rem tyrannus coniectos in carcerem obtruncari iuſſit. Ticini incolæ ſibi a maioribus traditum conſtanter aſſeuerant, Seuerinum cum regius ſpiculator letale uulnus intuliſſet, utraque manu diuulſum caput ſuſtinuiſſe, interrogatumq; a quonam ſe percuſſum exiſtimaret, ab impiis reſpondiſſe: atque ita, cum in uicinum templum ueniſſet, & flexis genibus ante altare ſacra percepiſſet, poſt paulum expiraſſe. Extinctus, diuinos honores a noſtris conſecutus eſt; quòd pro catholicis contra perfidiam Arij mortem ſuſtinuerit. Sunt qui ſcribant ipſum antea Rauennam accerſitum, prætorioq; regis præpoſitum, mox cum aliquot ſenatoribus occiſum, quod Symmacho potius conuenire uidetur. Turris enim lateritio lapide fabrefacta, etiamnum Ticini monſtratur. Boethi carcer, ſepulchrumq; eius in æde beati Auguſtini niſitur, qua parte in adytum templi aſcenſus incipit, hoc epitaphio inciſum.

Mæonia & latia lingua clariſsimus, & qui
Conſul eram, hic perij miſſus in exilium.
Et quia mors rapuit, probitas me uexit ad auras.
En nunc fama uiget maxima, uiuit opus.

Circunfertur & aliud elogium, quo ſepulchrum eius exornabatur, anteaquam illic a Luithprando Longobardorum rege collocaretur. Ipſum, quia paucis multa continet ad eius uitam facientia, ſubiunximus.

Ecce Boethus adeſt in cælo magnus, & omni
Perſpectus mundo, mirus habendus homo.
Qui Theodorico regi delatus iniquo
Ticini ſenium duxit in exilio.
In qua ſe mæſtum ſolans dedit urbe libellum,
Poſt ictus gladio, exiit e medio.

Hic finis uiri clariſsimi fuit, qui facundia, probitate, doctrina plurimum excelluit. Vltimus omnium, qui ex antiquis Romanis aliquid literarum monumentis conſecrarint: primus omnium qui Ariſtotelicam diſciplinam latinis literis illuſtrare cœperint: tantæ apud poſteros auctoritatis, ut ab eius ſententiis nulla ferme ſit prouocatio. Huius morte, magnã rem amiſimus, & fruſtra a multis poſtea tentatam, Platonis & Ariſtotelis concordiam, quam utriuſque philoſophiæ peri-

tiſsimus & pollicitus fuerat & niſi uitam eripuiſſent improbi, præſtare ſolus potuiſſet. Vltio. tamen paulopoſt inſecuta eſt diuinitus. Nam cœnanti Theodorico, cum piſcis caput illatum eſſet, uiſus eſt ſibi rex in eo uidere Symmachi, Boethiq; faciem, inferius labrum mordicus apprehendentem, toruiſq; oculis ſubinde minitantem. Eo ſpectaculo conſternatus tyrannus, in morbum incidit. & ſimul atque quod uiderat, id ſe uidiſſe confeſſus eſt, expirauit. Ictu ſanguinis mortuũ ſui diuulgarunt. uerum Amalaſiunta rei conſcia, cum in regno ſucceſſiſſet, patris acta, contra ius & fas decreta, reſcidit. & Seuerini ac Symmachi bona in fiſcum redacta, eorum liberis reſtituit, paucis annis antea quam Beliſarius a Iuſtiniano miſſus, Italia Gothos omnes expulit. Porro Boethi multi fuerunt, Primus Stoicus, de quo mentionem facit Diogenes in Zenonis uita. Secundus Epicureus, quem Plutarchus in conuiuiis introducit. Tertius, Cretenſis, Ariſtotelis ſtudioſus, & uir conſularis, a Galeno celebratus: Præter hos alij duo fuerunt & philoſophi ambo, & Peripatetici: Vnus hic ipſe, de quo ſatis iam dictum eſt, Patricius Romanus: Alter Sidonius & antiquior, quẽ & hic ipſe in Porphyrio, & Ammonius atq; Simplicius, ut Ariſtotelis interpretem agnoſcunt. Fuerunt itidem & duo Symmachi, magnæ in literis exiſtimationis uterq;, Primus Gratiani & Valentiniani temporibus, Secundus, Zenonis & Anaſtaſii. Illius epiſtolæ circumferuntur, crebraq; de eo in Macrobij ſaturnalibus mentio habetur. Huius nihil quidẽ extat, ſed ut Boethi teſtimonium præterea, Priſcianus Cæſarienſis de ponderibus ſcribens, ſic eum laudat, ut omnes omnium diſciplinarum apices conſecutus uideretur.

Iul Martianus Rota Georgio Nano S. D.

NON erit arbitror in hoc opere quicquam amplius, quod lectorem moretur: cum ita ſuum locum obtineant ſingula, ut nunc denique ſupremam affuiſſe manum nullus dubitet. Prima quippe cenſura textum Ariſtotelis mutilum, confuſum, atque luxatum, auxilio Græcorum codicum suppleuit, interpunxit, ac reduxit. Commentaria longa negligentia multis in locis manca repleuit, ac tanquam a ſeptentrione exeſis, nouum tectorium obduxit: partim indicio, ubi non alia ſpes aderat: partim manuſcriptis exemplaribus, ubi ſuffragabantur. Commentariorum libros, qui diutino ſitu coaluerant, diſtinxit, ac ſuis titulis & nominibus, ne denuo coirent, inſigniuit. Figuras ſuis locis appoſuit, & poſtremo, huiuſce ſcriptoris uitam, longa conquiſitione propoſuit. Secunda cenſura, quicquid primam euaſerat, annotauit. Numeros textibus aſcripſit, Porphyrianam arborem geminauit, & eam accurata declaratione patefecit. Quæ commentaria non erant, in capita diſcreuit, ut & tædium longæ lectionis amoueretur, & quid in quaque parte latebat, appareret. quædam poſtremo, ceu flores collegit, quæ in Indicem redacta, totius operis gratiam indicarent. Monuit me primo communis utilitas, quæ tam eruditum & elegans opus, non ſqualere diutius ſuadebat: monuit me ſecundo iſtud idem, ne quid incepto labori deeſſe uideretur. Hunc librum Georgi ita reſtitutum, ſi familiarem habueris, non modo latinam & perſpicuam orationem facies; uerum diſtinctam & plenam. Nam præter artis rhetoricæ & dialecticæ præcepta, quæ tibi peruia propediem intelligo, multa ſunt hic & inuenta ſubtiliter, & eleganter explicata: ad quorum exemplum ſi te direxeris, non dubito, quin imitatione, facundus diſceptator, præceptis, diſertus orator, euaſurus ſis breui. Vale.

Index librorum, qui in hoc uolumine continentur.

		COL.
In Porphyrium à Victorino tranſlatum.	Libri ii.	1
In Porphyrium a ſe latinum factum.	libri v.	43
In prædicamenta Ariſtotelis.	libri iiii.	110
In librum de interpretatione commentaria minora.	libri ii.	209
In eundem de interpretatione commentaria maiora.	libri vi.	281
Introductio ad categoricos ſyllogiſmos.	liber i.	456
De ſyllogiſmo categorico.	libri ii.	478
De ſyllogiſmo hypothetico.	libri ii.	505
De diuiſione.	liber i.	539
De definitione.	liber i.	550
In Topica Ciceronis.	libri vi.	564
De differentiis Topicis.	libri iiii.	660
Aduerſus Eutychen & Neſtorium.	liber i.	691
Ad Symmachum quòd Trinitas unus ſit Deus, non tres Dei.	liber i.	701
Ad Ioannẽ diaconũ, an perſonarũ nomina de eſſentia prædicentur.	liber i.	706
An omne quod eſt, bonum ſit.	liber i.	707
De unitate & uno.	liber i.	709

INDEX EORVM, QVAE IN HISCE BOETHI operibus notatu digna uiſa ſunt, ordine alphabetico.

A

ABalienatio quid ſit, col. 603 ner. 42
Abſurda, quæ contingunt dicentibus omnia neceſſario euenire 363. 25
Accidentis definitio, eius diuiſioni non repugnat 33. 12
Accidens principaliter indiuiduis accidit 58. 47
Accidentia propria ſingularia ſunt 59.5
Accidentiũ plurium collectio, indiuiduũ faciunt 77.2
Accidens eſt, ſine quo res aliqua cogitari poteſt 90.62
Accidẽtia prius de indiuiduis, ſecundo de ſuperioribus prædicantur 92. 43
Accidens, ſubiectum mutare, non autem eo carere poteſt 550. 15
Accidentium definitio, nunquam de ſubiecto prædicatur 29.16
Accidens quandoque ſignificat quod eſt minus principale 448. 10
Accidentium diuiſio mutila eſt 550.32
Actionum humanarum principia, ſunt homines 363.52
Actus & potentiæ explicatio 30.56
Actu ſemper eſſe incorruptibilium eſt 439.54
Actu ſemper eſſe, dum ſunt, etiam corruptibilium 440.65
Adiuncta, quid ſint 582.39
Adiuncta, coniecturalibus cauſis perutilia 623.61
Æquiuoca, quæ dicantur 113.16
Æquiuocatio, in omnibus partibus orationis inuenitur 293.54
Æquiuoca, quot modis fiant. 115. 6. æquiuoca cur uniuocis anteponantur 115.20
Æquiuoca, quomodo determinate unũ ſignificent 293.72
Æquitas, quid ſit 603. 34
Affectus & diſpoſitio, idem 170.53
Affirmatiuam de utroque infinito, ſequitur negatiua de ſubiecto infinito tantum 251.63
Affirmatio & negatio, an enunciationis ſpecies ſint 286.5
Affirmatio, an ſit prior negatione 316.39
Affirmatio & negatio, utrum ſint ſpecies enunciationis, an non 324.67
Affirmationem ſimplicem ſequitur negatio priuatoria, non econtrario 379.64
Affirmatiuam priuatoriam ſequitur negatio ſimplex, non econtrario 380. 15
Affirmationem & negationem inter ſe uerum falſumque diuidere oportet 423. 71
Affecta ſunt, quæ ſe aliqua relatione reſpiciunt 581.56
Aliud eſt, quod ſpecie differt ab illo 80.9
Aliud eſt eſſe, aliud eſt dici ad aliquid 166.35
Ambiguum & dubitabile in quo differant 548.43
Animæ facultates quot, & quæ cuiuſque officia 43.33
Anima & animus 202,60
Animi perturbationes, in quo genere cauſarum ponendæ 646. 39
Animalia teſtis incluſa, inſenſibilia dicuntur, quia minimo ſenſu prædita ſunt 13.24
Angulares faciunt contradictionem 340.53
Angulares propoſitiones in materia contingenti in indefinitis, ſunt ſimul ueræ: in definitis, negationes tantum 389. 9
Antiqua de uerborum ſignificatione diſceptatio, & quid in hac reſenſerit Ariſtoteles 290.68
Ant edentia, quæ dicantur 589.28
Antecedentium, conſequentium, & repugnantium unus eſt locus 624.66
Appoſitum eſt quod prædicatum 423. 12
Aquam arcere, quid 593. 15
Argumentatio a commutata proportione 451.48
Argumentatio quæ ſit 571.11.667.41
Argumentationis ſpecies omnes, ad ſyllogiſmum reduci 667. 42
Argumenta ducuntur ab utriſque terminis quæſtionis 580. 15
Argumenta ab arte ſeiuncta 594.27
Argumentum, quid 594.54
Ariſtotelis philoſophia, & inuentorum utilitate, & orationis nitore, cæteris præſtat 566.28
Ariſtotelis & Ciceronis, de modo cauſarum concordia 640. 10. & inde
Ars rhetorica, quo pacto arte & natura conſtet 647. 33
Artes dicendi & intelligendi, ſeiungi nequeunt 647.68
Artis rhetoricæ genus & ſpecies 684.43
Artis rhetoricæ materia 684. 64. & eius partes 685. 15
Aſsiduus, quis dicatur 580.19
Auctoritas, natura & tempore conſtat 655.64

B

Boethus philoſophus ante Alexandrum 53.72
Breuiarium, id eſt paraphraſim, ſe facturum in librum perihermenias Boethus pollicetur. 370.25

C

Cæleſtia æterna ſunt 426.17
Caliditas igni, humiditas aquæ, ſubſtantialiter ineſt 140.57
Capitis diminutio, tribus modis 588.47
Caſus nomina non ſunt 216. 72
Caſu quæ fieri dicantur 351. 15
Categoricarum diuiſio, ſecundum materias 348.62
Categoricarum diſtinctio per tempora 349.46
Cauſarum genera quatuor 640.12. & 671.18
Cauſarum bimembris diuiſio 640.15
Cauſarum locus, plus oratoribus & philoſophis, quam iureconſultis, utilis 648.58
Cauſarum ſtatus, ex ſcripto & ex re ipſa 686.9
Ceſsio, quid ſignificet 604.64
Circulus, quid 182.53
Circunſtantiæ ſunt loci argumentorum rhetori 688.44
Cognitio rerum & uocum ſignificatio, iunctæ ſunt 112. 48
Commiſſa, duobus modis fiunt 698.45
Commune, quot modis accipiatur 113.72
Commutatio eſt tranſitus a qualitate in qualitatem 207. 57
Comparatio primæ & ſecundæ æditionis 428.65
Comparatio inter quos fiat 650.32
Comparatio fit ſpecie, ut, & affectione conſiderata 650.45
Conceptus cur paſsio dicatur 293.16
Conditiones in oppoſitione ſeruandæ, octo 329.5
Compoſitio & diuiſio, quomodo fiat 298.6
Continent quæ de pluribus prædicantur 97.22
Conſequentiæ poſsibilis, eſſendi, & neceſſarii. 416.46
Conſequentia, ſecundo loco: antecedentia, primo nominantur 105.16
Conſultare naturale eſt homini 360.5
Continuum eſt, cuius una pars, ſi mota ſit, cæteræ mouentur 143.45
Contraria quæ dicantur 148.50
Contrariorum breuis diuiſio 189. 33. & eorum diſtinctio a priuatiuis 195.29
Contrarium ſi unum ſit, non oportet alterum eſſe 200. 58
Contrariæ cur duæ ſimul falſæ eſſe poſsint, non autem ueræ 335. 23

Contrariatum propoſitionum duo ſunt genera 338.66
in Contrariis medio carentibus negatio & priuatio idem ſignificant 444.58
Cōtradictoriæ ſemper inter ſe uerũ, falſũq; diuidunt 336.2
Cōtradictio in angularibus & ſingularibus conſiſtit 337.24
Contingens triplex, caſu, uoluntate, indifferentia 349.64
Contingentium futurorum, a præſentibus, & præteritis diſtinctio 350.19
Contingentia futura, quomodo prædicenda 356.33
Contingentia ſunt, quæ nec ſemper ſunt, nec ſemper non ſunt 368.72
Conuerſio per accidens, cur dicatur 474.4. & 487.32
Conſecutio, quot modis fiat 508.69
Conditionalis deſtruitur, ſi tollatur conſequentia 514.59
Coniugata ſunt, quæ uocis cognatione iunguntur 582.8
Conuenientia aliud eſt a conſequentia 157.64
in Conuertibilibus, quod cauſa eſt, prius eſt 203.38
Corporalia, an incorporalia, ſint prædicabilia 8.61
Corporibus cæleſtibus nulla ineſt potentia 366.5
Cur ſi poſsibile ſequitur neceſſariũ, & poſsibile idẽ ſit quod non neceſſariũ, nō neceſſariũ nō ſequatur neceſſariũ 417.46
Cur Ariſtoteles aliter proponat atque pertractet 287.10

D

Demonſtrationibus utilia ſunt quinque uniuerſalia 50.33
Denominatiua tria requirunt 116.33
Deſcriptio quid ſit, & quibus aſsignetur 115.2
Deciſio quæſtionis an uniuerſalia ſint figmenta 52.44
Dei cognitio duplex, ciuilis & naturalis 295.43
Dialectici nō ſectantur leporẽ orōnis, ſed ueritatẽ 402.28
Dialectici non eſt interrogare, quid eſt 254.38
Dialecticæ & rhetoricæ diſtinctio 684.6
Dictio ſyllabarum ordine ſublato, ſignificationem amittit 346.14
Dictio duobus modis capitur 318.13
Definitionis generis explicatio 13.12
Definitio quæ æqualis eſt definito, bona eſt 20.18
Definitiones 49.13
Definitum & definitio, æqualia eſſe debent 62.36
Definitio, quid res ſit, deſignat 88.26
Definitio, cur etiã ſi pluribus terminis cōſtet, una ſit 317.63
Definitio duobus terminis contenta eſt 542.2
Definiendi præcepta 546.8
Definitionis utilitas 550.10
Definitio eſt orō, quæ id quod definit, explicat quid ſit. 550.64
Definitio media eſt inter an ſit, & quid ſit 551.10
Definitio duplex, rhetorica & dialectica 551.55
Definitionis dialecticæ præcepta 553.9
Definitio quomodo facienda 553.43
Definitio, quæ rem explicet quid ſit, una tantum eſt: reliquæ rem tantum manifeſtant 555.18
Definitio a partium enumeratione 555.25
Definitio negatiua 555.60
Definitio a nota 557.27
Definitionum enumeratio 557.68 & 606.19
Definitio non eſt idem penitus quod definitum 576.12
Definitio per enumerationem partium, quatuor fit modis 576.12
Definiendi modus 607.60
Definitio totum eſt quoddam 677.29
Definitionum uitia 562.18
Differentiarum diſtinctiones, & proprietates 28.14
Differentiarum uaria inter ſe complicatio, uariæ & earum poteſtates 28.46. & 29.62
Differentiarum ſpecificarum uſus & definitiones 30.22
Differẽtiæ & generis p ſimilitudinẽ quãdã explicatio 31.5
Differentiæ & ſpeciei communia & propria 39.26
Differentia eſt qualitas ſubſtantialis. 39.52
Differentiæ & proprii communia & propria 40.7
Differentiæ & accidentis communia & propria 40.39
Differentia magis in quale prædicatur, quam in quid 61.61
Differentiarum tres modi 78.49
Differẽtiæ ſubſtãtiales nec intendũtur, nec remittũtur 82.2
Differẽtiarũ bimẽbris diuiſio 82.50. & uaria earũ officia 83.2
Differentia ſubſtantialis, qualitas eſt 86.49
Differentia interdum de una ſpecie prædicatur tantum, ſpecies de uno indiuiduo 123.40
Differentia nec ſubſtantia, nec qualitas eſt, ſed qualitas ſubſtantialis 134.25
Differentiæ inter antiquum & ſenem 161.54
Differentiæ per ſe quomodo inueniantur 542.38
Differentias oportet ſibi oppoſitas eſſe, & qua oppoſitione diſtare debeant 543.12
Differẽtiæ, pprię eſſe debẽt eius generis quod diuidũt 545.18
Differentiarum uaria genera & officia 620.30
Diſtinctio inter ſimplicem & unam, inter plures & compoſitam propoſitionem 319.68
Diſtinctio inter generis diuiſionem & uocis 540.55
inter generis diuiſionem & totius 541. 6. inter diuiſionẽ totius & uocis 541.43
Diſtinctio loci a partiũ enumeratione, & a genere 617.62
Diſtinctio loci ab antecedente, conſequente, & repugnante, a loco qui a genere, ſpecie, & differentia 216.68
Diuiſiones 49.45
Diuerſiuoca quæ dicantur 116.65
Diuinatio utrum maneat, ſi non omnia ex neceſsitate contingunt 361.40
Diuiſio propoſitionum de ſecundo adiacente 374.8
Diuina ubique tota ſunt 461.26
Diſperata quæ dicantur 508.39
Dici de omni, eſſe in toto, dici de nullo, non eſſe in toto idem ſignificant 499.29
Diuiſionum enumeratio 539.49
Diuiſio bimembris eſſe debet 644.35
Diuidentia & diuiſum, conuerti debent 545.33
Diuiſum & definitum tota ſunt, diuidentia & definientia, partes 547.5
Diuiſionis & partitionis diſtinctio 614.59
Diuiſionis officium 654.39
Diuiſio uel negatione uel partitione tractatur 674.37
Dolus malus, quid 617.55
Donatus grammaticus 182.37
Duobus modis prædicata duo, uere coniunguntur 408.33
Duo prædicata accidentalia non faciunt unam propoſitionem, licet quandoque ueram 410.35
Duo prædicata eſſentialia non ſe includentia, faciunt unum prædicatum 410.51. & 56
Duobus modis aliquid in alio contineri 410.72

E

Edictum, quid 603.32
Efficiens cauſa, quæ ſit 591.56
Elementum quid 202.44. & quid a litera differat 288.65
Ens decem prædicamentis genus non eſſe 24.46
Ens æquiuoce, non uniuoce, prædicatur 72.64
Enthymema quid ſit 571.17. & 668.37
Enũciatio una efficitur plures, ſi continuatim nō proferantur 318.36
Enunciationis uis eſt uel ponere, uel tollere 325.70
Eſſe, quid a neceſſario & poſsibili differat 415.47
Eſſentia uniuſcuiuſque una & eadem eſt 82.18
Eſſentia quid 694.28
Eſt uel conſtituit, uel coniungit 221.24
Eſt, & nō, qualitatẽ propoſitionum demonſtrant 375.28
Euentus rerum contingentium, tam longius, quam proxime poſitarum, æque incerti ſunt 302.68
Exemplum, quid ſit 668.43
Explicatio deſcriptionis generis 57.64
Expoſitionibus quæ ſint præmittenda 1.40
Expoſitionis officiũ eſt & ſenſũ & uerba explanare 420.19
Ex potentia ad actũ migrare, eſt ſolius corruptibilis 439.70

F

Fatum, quid ſit 640.44
Figmẽta ſũt cōceptus, quibus nihil extra reſpōdent 88.27
Figura quid a ſuperficie diſtet 177.48
Fines regere, quid ſit 593.15

¶ Fortunæ inueſtigatio 644.72
¶ Futura contingentia non noſtræ cognitioni comparata, ſunt in determinata, ſed ſuapte natura 368.27

G

Generis logici ſimilitudo ad alia genera 12.10. & 57.5.& eiuſdem generis ab aliis diuerſitas 12.10
Generis & differentiæ communia & propria 34.14
Generis & ſpeciei communia & propria 34.65
Generis & proprii communia & propria 34.72
Generis & accidentis communia & propria 35.2
Generis deſcriptio & generaliſſimo & ſubalterno competit 44.13
Generi an inſint differentiæ 85.25
Generaliſſima decem ſunt, indiuidua infinita 74.23
Genus deſcribi non definiri poteſt 14.4.& 17.4
Genus & ſpecies nõ abſolute, ſed p cõparationẽ dici 14.14
Genus totum eſt, ſpecies pars & totum 27.25
Genus an differentias habeat 30.39
Genus cur cæteris anteponatur 54.25
Genus totum eſt, indiuiduum pars, ſpecies & totum & pars 27.29
Genus cur id unã ſpeciẽ deſcendere non poſſit 205.14
Genus totum, ſpecies pars, interdũ appellatur, non e contrario 556.66
Gentiles qui dicantur 610.41

H

¶ Habere, quot modis dicatur 208.12
Habitus & diſpoſitionis diſtinctio 170.60
Habitus diſpoſitionẽ includit, ut intenſum remiſſũ 172.16
Habitus aliquando ſtatim, aliquando paulatim acquiritur 172.36
Habitus & priuatio, circa propriũ ſubiectũ uerſantur 191.31
¶ Hæreditas, quid ſit 609.9
¶ Hominis ſtatus, triplex 700.50
Homo naturæ, ſyderibus, & propriæ rationi ſubiectus eſt 363.52
¶ Hypotheſis, quid ſit 567.58
Hypothetica ex prædicatiua & conditionali 518.70
Hypotheticarum propoſitionum uarietas 508.43 & earum diuiſio 514.1.& earum numerus 510.21
Hypotheticæ ex conditionali & prædicatiua 521.55
Hypotheticæ mediæ inter compoſitas ex prædicatiua, & cõditionali, & ex duabus conditionalibus 523.49
Hypotheticæ duplicatæ 532.32
Hypotheticæ diſiunctæ, & earum ſyllogiſmi 537.4

I

¶ Idem & diuerſum tribus modis 61.7
Idem nomen diuerſa ſignificans, in pluribus prædicamentis eſſe poteſt 154.68
Idem diuerſo modo acceptum, ſub diuerſis generibus eſt 176.55
Idem nomen in diuerſis prædicamentis reponitur, ſi diuerſas res ſignificet, uel connotet 185.2
¶ In aliquo eſſe aliquid, nouem modis dicitur 119.16
Incorporeum, tribus modis 9.61
Indefinita quomodo aliquãdo cõtraria ſignificent 317.40
Indefinita negatiua, an uniuerſali nega. æquiualeat 343.3
Indiuiduum tribus modis dicitur 62.10
Indiuiduorum uarii modi 76.48
Indiuiduum uagum, eſt particulare indefinitum 331.51
Indiuiduum de ſubiecto non prædicatur 121.2
Inductio, quid ſit 619.20 & 668.1
Inferiora ablata non auferunt ſuperiora 95.63
Infinitarũ rerũ multitudines, ad decem reductio 111.5
Inſcriptionis ratio & intentio 46.6
Intellectus cur paſſio & ſimilitudo dicatur 211.14.& 284.54
Interrogationes tres ſunt, & reſponſiones quinque 86.18
Intentio Ariſtotelis in prædicamentis 110.47
Intentiones ſecundæ deſignant tantum rerum conditiones 122.65
Introductio trium quæſtionum 91.61
Interpretatio, quid ſit 209.30.& 282.19
Infinitum nomen, ideo non eſt nomen, quia determinatum ſignificatum non habet 216.38
Iniuſtus idem quod non iuſtus ſignificat 246.21
Interrogatio dialectica 254.14.& eius effectus 254.55.& 407.42
Interrogatio non dialectica duplex 408.1
Interpretationis partes 263.21
Infinita nomina & uerba perimunt id, quod uox ſignificabat, & nihil ponunt 400.5
Intercapedo pronuntiandi, ſeparat etiam illa, quæ iunctim prolata facerent unum 406.4
Indiuidua ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, ſecluſis accidẽtibus 694.21
¶ Irrationale & immortale, an ſpecies conſtituant 83.29
Irrationabilia quædam, oppoſita poſſunt 436.6
¶ Iuris ciuilis partes 603.22
Iuris peritorum auctoritas 603.28
Iuris ſpecies 612.22
Ius ciuile, quid 554.29
Iuſtum duplex, ciuile & naturale 295.34

L

Lector qualis eſſe debeat in obſcuris ſenſibus 438.23
Lex, quid ſit 603.25
Lene & aſperum: quid ſit 178.19
Linea, quid ſit 143.27
Liber de interpretatione an Ariſtotelis ſit 284.15
Liber de interpretatione, nunquid de oratione, an de interpretatione ſit 283.52
Liberum arbitrium, quid ſit 351.38
Litteris cur utamur, ad explicandam formam ſyllogiſmorũ 490.34
Logica, qua de cauſa inuenta 44.50 & an pars philoſophiæ an inſtrumentum ipſius ſit 46.6
Logica eſt habitus qui rationẽ in operando dirigit 567.28
Logicos inter libros an hoc opus cenſeatur 5.6
Logici generis ſimilitudo ad alia genera 12.9.& eiuſdẽ generis ab aliis diuerſitas 12.31
Logicæ finis 45.61
Locutionis partes, ſyllabæ & coniunctione 282.29
Loci ſunt maximæ propoſitiones 572.16
Locum aliter Ariſto. aliter Cic. accipit. 573.70
Locorum diuiſio 575.30.& 670.18
an Loci locus ſit 576.56
Locorum diſtinctio ab eo, de quo eſt quæſtio 595.72
Locus ab antecedentibus, conſequentibus & repugnantibus, dialectici eſt ſolius 626.32
Locus ab antecedentibus & conſequentibus, an ſit ſuperuacuus 627.29
Locorum per diuiſionem inuentio 651.31 & 660.49
Locutio, quid ſit 281.66
Locus eſt maxima propoſitio, uel eius differentia 668.72
Logicæ diuiſio in iudicantem & inuenientem 567.33

M

Macrobius Theodoſius uir doctiſſimus 10.6
Magis proprium dicitur, ſicut & magis ſpecies 36.65
Magis falſum eſt, quod magis uero opponitur 448.23
Malum & bonum, ſub qualitate ſunt 201.30
Mancipi quid ſignificet 603.62
Mancipatio fiduciaria 619.33
Mandator & ſuſceptor negotii 649.35
Materia, cum ad oppoſita cognationem habeat, eſt poſſibilium cauſa 365.66
Media ex contrariorum miſtione naſci. 106.32
Modus, non eſſe, ſed qualitatem eſſendi, dicit 423.27
Modi ſyllogiſmorum ſpecies ſunt, figuræ, genera 493.23
Mors eſt peccati pœna 700.48
Mos, quid ſit 603.34
Motus diuiſio per prædicamenta 206.2
Multiuoca, quæ dicantur 116.63
Multiplicia, & æquiuoca & uniuoca dicuntur 170.38
Mundus, uario cauſarum genere adminiſtratur 366.31

Natus

N

¶ Naturalis potentia, nominibus caret. 179.29
Natura quid a conſuetudine differat 541.3
Natura tribus modis accipitur 692.21
Natura dicitur ſpecifica cuiuſq; differentia. 692.67
¶ Neceſſarium tria ſignificat 48.3
Neceſſarium & non neceſſarium, ut eſſendi, ſic ſpeculandi principium eſſe debet 273.43
Neceſſaria ſunt, quę ad cōtraria cognationē non hn̄t 365.28
Neceſſarium tribus modis dicitur 512.15
Neceſsitate utrum omnia fiant, an quædā caſu. 351.7
Neceſsitas duplex, abſoluta & conditionata 366.59
Neceſsitas non ſolum ineſſe dicit, ſed etiam immutabiliter ineſſe 425.66
Neceſsitas eſt poſsbilitas, quæ nec actum, nec ſubiectum unquam relinquit 442.13
Neceſsitas eſt ſpecies poſsibilitatis, quæ actu eſt 441.12
Negatio pro cōditione loci propoſitionē uariat 249.26
Negatio utrum uerbo an modo ſit adiungenda, ut contradictionem faciamus 260.41
Negociari eſt conſultationem exequi 360.51
Negatio ex reſponſione data, qua in parte propoſitionis collocanda ſit 399.60
Negatio, modo iungenda eſt, nō uerbo in modalibus propoſitionibus 419.69
Negatio a priuatione, quid differat 445.6
Negatio inutilis definitioni 609.53
Nexus, quid ſignificet 603.50
¶ Nomine primæ intentionis & impoſitionis rebus indita ſunt 110.40
Nomen, duobus modis accipitur 214.35
Nomina etiam compoſita & æquiuoca, rem unam ſubiectā oſtendunt 215.23
Nominis completa definitio 117.43
Nomen infinitum primum eſt ab Ariſtotele appelatum 216.50. & 244.11
Nomen & uerbum an orationis partes tamē ſunt 285.23
Nomina & uerbo, quid ſignificent, & quomodo 287.49
Nomina rerum cur eſſe dicimus, ſi primo conceptus ſignificant 395.14
Nomen infinitum, ſecluſo quod negat, reliqua ſignificat, etiam quæ non ſunt 303.38
Nomen & uerbum per ſe prolatum, an intellectum conſtituat 307.70
Nomen cur prius uerbo 326.26
Nomina definitum quiddam præſcribunt 458.19
Nomen confuſe, definitio diſtincte, rem monſtrat 601.8
Non omnis poteſt contraria poteſt 272.12
Non omnis, ſignificat quidam non 397.13
Nota rei nomen eſt 580.57
Notio, quid ſit 611.42
¶ Numero differre, quomodo intelligendum 60.57
Nullus quid ſignificet 333.66
Numerus infinitus poteſtate ſemp eſt, nunquā actu. 274.32

O

¶ Omnis & nullus, determinationes ſunt, non termini 249.58. & 394.37
Omnis & quidam, ſunt nomina diſtribuentia id, quod indifferens eſt. 331.5
Omne uerbū adiectiuū ad ſubſtantiuū uerbū reſolui: 392.30
¶ Oppoſita, quæ dicantur 187.40
Oppoſita prædicata, licet iuncta uere dicātur oppoſita, tamē ambo nō prædicantur, ſed diſiunctim unū tantum 257.65
Opiniones contrariæ ſunt, quæ de eodem contraria credunt: 275.15
Opinio eſt etiam de rebus non exiſtentibus 413.3
Opiniones contrariæ ſunt, quæ de eodem contrariæ opinantur, non quæ de diuerſis idem 445.51
Opiniones contrariæ ſunt, quarum una uera eſt, altera falſa 445.58
Oppoſitorum omnium explicatio 621.27
Opus Ariſtotelis de iuſtitia 290.25
Opus rhetoricæ quodnam ſit 687.51
¶ Oratio ut profertur, quantitas eſt 148.23
Orationis ueritas & falſitas a rebus pendet 242.71
Orationes apud peripateticos, ſunt tres 290.72
Orationis definitio, tam imperfectas quam perfectas, tam ſimplices quam compoſitas includit 312.4
Orationis perfectæ ſpecies quinque 315.45
Oratio eſt rhetoricæ inſtrumentum 685.30
Ordinis ratio, quo uſus eſt Ariſtoteles 316.9
Ordo uerborum, modo ſenſum non immutet, non attenditur 402.6
Ordo partiū propoſitionis, quomodo conſiderādus 419.49

P

Particularem affirmationem de utroq; finito, ſequitur particularis negatio de prædicato infinito 250.48
Particularis negatiua aſſumenda eſt, ſi quis neget uniuerſalem affirmatiuam 251.6
Particularis propoſitio quid a ſingulari differat 370.70
Partes interdū ſpecies, interdum membra dicimus 578.48
Pars quid a ſpecie differat. 611.3
¶ Paſsio, diſpoſitio, & habitus, ſibi ſuccedunt 177.10
¶ Per ſe & per accidens eſſe, quid ſit 147.30
Per ſe uerum, magis eſt uerum, quam per accideus uerum 448.17
Perſona & negotium, quid ſint 688.20
Perſonæ nomen unde ſit ſumptum 693.35
Perſona eſt naturæ rationabilis indiuidua ſubſtātia 693.49
¶ Philoſophia eſt amor ſapientiæ 2.43
Philoſophiæ diuiſio 2.56
¶ Platonis & Ariſtotelis, de genere & ſpeciebus, diſcordia 53.45 & 161.65
Platonitas, qualitas eſt Platoni ſoli propria, reliquis incommunicabilis 330.45
¶ Porphyrius an librum hunc ſcripſerit 5.15
Porphyrius inter expoſitores Ariſtotelis excellit 282.48
Poſitio tria requirit 144.49
Poſsibile duplex, quod actu iam eſt, & quod nondum eſt, ſed eſſe poteſt 271.36
Poſsibilia penes quid attendenda 352.13
Poſsibilia ſunt media neceſſariorū & impoſsibiliū 365.39
Poſsibile quid a contingenti differat 415.25
Poſsibile & contingens, licet in ſignificando idem ſint, non tamen in enunciando 418.14
Poſsibile, dupliciter accipi, potentia & actu. 425.10
Poſsibile actu, duobus modis acipitur 425.36
Poſsibile non neceſſarium duplex 425.46
Poſsibile duplex, determinatū & indifferens 437.39
Poſsibile dicitur æquiuoce de his quæ actu iam ſunt, & his quæ nondum ſunt 439.48
Poſsibile actu, quod ſemper fuit, & quod aliquādo 439.51
Poſsibile quod nondum eſt, non ſequitur neceſſariū 440.20
Poſsibile quod relinquit ſubiectum, non ſequitur neceſſarium 441.13
Poſsibile tribus modis dicitur 512.27
Poſtliminium & quæ poſtliminio redeant 615.40
¶ Prædicabilia quid ad prædicamenta conferāt. 4.70
Prædicabilia quantū ad definitiones conducant 6.46
Prædicabilia non eſſe figmenta, ſed uera eſſe 8.15
Prædicabiliū notitia facit ad diuiſiones & probationes 7.45
Prædicabilium .xx. comparationis ad .x. reductio 38.68
Prædicabilium diuiſio 58.45
Prædicabilium per diuiſionem inuentio 59.36
Prædicabilium ex diuiſione repertæ diffinitiones 59.57
Prædicamenta cur appellata ſint 65.46
Prædicamentorum utilitas & ordo 111.36
Prædicamentorum inſcriptio 112.14
Prædicari de pluribus, commune eſt omnibus prædicabilibus 33.57
Prædicatio duplex obliqua & recta 93.9
Prædicationes quomodo faciendæ 75.66
Prædicationes in rebus, duobus modis fiunt 122.15
Prædicationes aut maiorum, aut æqualium ſunt 26.15

Prædicari ſimul iuncta utrum poſſint, quæ ſeorſum uere prædicantur 255.21
Prædicatio cur non adiungatur ſignum uniuerſale 339.65
Prædicatorum quæ deſtruunt ſeſe, ſeparatim deſtructū prædicari non poteſt 421.65
Prædicatio æquimoda, & inæquimoda 526.39
Primi ſignificati generis a ſecundo ſeparatio 56.22
Priuata quæ dicantur 29.17
Priuatio & habitus non ſunt id, quod ſua ſubiecta 192.62
Priuationis & habitus ſubiecta diſtant, ut priuatio & habitus 192.38
Prius natura eſt, a quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia 202.1
Priora natura 161.70 & 205.33
Priuatoria & infinita propoſitio, ſenſu nō diſcrepāt 380.42
Priuatiua utrum, an negatiua ſit magis oppoſita affirmatiuæ 443.46
Priuatio forma quædam eſſe intelligitur 543.64
Proprium in quid prędicatur, fortaiſe quia in definitionem quandoque ſumitur 18.30
Proprii & accidentis, communia & propria 42.18
Proprii per diuiſionem inuentio 89.15
Proprii proprium eſt, conuerti ad ſpeciem 90.10
Proprium duobus modis capitur, ſecundum ſe, & ad aliud 94.60
Proprium extrinſecus eſt ſubiecto 155.69
Propoſitionum de tertio adiacente diuiſio 248.49
Propoſitionum uis in categoricis pendet ex uerbo in hypotheticis, ex coniunctione 319.18
Propoſitionis definitam ueritatem ſequitur rei neceſſarius euentus 358.44
Propoſitionum categoricarum numerus ex Syriano 394.38
Propoſitio una eſt, quoties prædicatum & ſubiectum rem unam ſignificat 404.62
Propoſitiones non euentu, ſed ſignificatione iudicantur 415.56.
Propoſitionum diuiſio ſecundum Stoicos 415.54
Propoſitio modalis modum rei, non ſubſtantiam pertractat 419.2
Propoſitiones quæ aſſerunt id eſſe, quod non eſt, infinitæ ſunt, non quæ negant id eſſe, quod eſt 446.36
Propoſitio implicita dicitur, quæ alia includit: ſimplex, quæ ſe ipſam tantum ponit 449.67
Propoſitionis ſingularis, a particulari diſtinctio 460.47
Propoſitiones categoricæ quantitate uel qualitate differunt 483.30
Propoſitionis categoricæ & hypotheticæ diſtinctio 506.58
Propoſitionum prædicatiuarum enumeratio 512.1
Propoſitionum hypotheticarum commiſtio 629.46
Propoſitio, quæſtio, & concluſio, idem 661.22
Probabile quid dicatur 665.57
Propoſitio quid a ſimilitudine diſtat 673.35
Punctus, quid ſit 143.31

Q

Quatuor per ſe cauſarum genera 55.51
Qualitas ſubſtantialis 146.31
Quantitas finita, per ſe contrario caret 177.49
Qualitas an recte per quale expreſſa ſit 169.45
Qualitatis ſecunda ſpecies non habet nomina, quibus denominet ſubiecta 173.16
Qualitatis ſpecierum diſtinctio 176.45
Qualitates interdum priuatiuo nomine exprimitur, ut priuationes poſitiuo 182.9
Qualitates utrum in abſtracto ſuſcipiant magis uel minus
Quadratus, & quadrangulus quid ſint 182.26
Qualitas in propoſitione conſideratur ex affirmatione & negatione 329.64
Qualis eſt rerum conditio, talis eſt prædicatio certa uel incerta 362.54
Qualitas ad quale, reliqua accidentia ad quomodo, reſpondentur 100.70
Qualitas recte ſequitur relationem 168.68
Quæ probent genera ſpecies non eſſe 51.58
Quæ iuncta uere prædicantur, utrum ſeparata poſſint prædicari 252.56
Quæ iunctim prædicantur, nec accidentia nec ſeſe includentia eſſe oportet 256.62
Quæ actu ſunt, alia ſemper ſunt, alia quandoq; ſunt 273.17
Quæ ſimul uera ſunt, contraria non ſunt 455.44
Quæ conſignificant, ſola non ſignificant 479.31
Quęſtio & propoſitio, quę ſint 570.5
Quę quiſque artifex ſectetur argumenta 666.17
Quę communem materiam habent, in ſe ſe mutari queunt 698.32
Quid de quoque prędicetur 14.63
Quid per Deum Porphyrius intelligat 84.19. & 93.19
Quibus res conſtituitur, eiſdem definitur 84.3
Qui habet potentiam ad unum, habet impotentiam ad oppoſitum 173.37
Qui cunctis ſpeciebus caret, genere caret 185.1
Quid a quoque regatur 363.41
Quid interſit inter homo ambulat, & non homo ambulat 371.20
Quid eſt, interrogatio eſt diſcentis 407.41
Quid inter poſsibile & non neceſſarium interſit 417.45
Quid inter ideā Platonis, & Ariſtotelis uniuerſale 612.65
Quibus quiſque locus argumentis inſeruiat 676.25
Quid genere, ſpecie, numeroque diſtare faciat 78.29
Quid interſit inter quidam non, & non omnis 333.41
Quod unum non eſt, omnino non eſt 695.25
Quodlibet non agit in quodlibet, etiam ſi omnia corpora materia participent 697.69

R

Rarum denſum quid 178.9
Ratio quot modis dicatur 114.63
Rationabilia oppoſita poſſunt 437.61
Reiicienda prius, quam ſumenda, traduntur 13.5
Relatiua, quoniam mutuo a ſe dependent, mutuo ſe definiunt 64.29
Res omnes aut nomine, aut definitione declarātur 113.24
Relatiua quomodo dignoſcantur 160.8
Relatiua omnia, ſimul eſſe natura 164.51
Rerum diuiſio ſecundum actum & potentiam 442.48
Repugnantia quæ dicantur 582.71
Repugnans, quid ſignificet 591.38
Res iudicata, quid importet 603.27
Repugnantes hypotheticæ ex connexis ſiunt 629.60
Regula ſecunda in prædicamentis, quomodo intelligenda 13.56
Rhetoricæ finis 685.61
Rubor in uerecundia, pallor in timore, cur fiant 174.68

S

Scientia quid ſit 161.41
Sermonem in prædicamentis Ariſtoteles cur in decē partitus eſt, in perihermenias in duo 282.55
Sempiterna non ſempiternis principia ſunt 441.64
Senatus conſultum quid 603.26
Similitudo eſt qualitas unitas 74.69
Simul natura ſunt, quæ ſe mutuo ponunt & tollunt 160.60
Simpliciter & ſecundū tempus, tribus modis accipit 299.10
Significare & conſignificare tempus 301.16
Singulare quid a particulari diſtat 331.16
Similitudo, quæ ſit 581.20
Solum duobus modis accipitur 113.64
Sonus & uox, quid importent 299.65
Solus rectus cur nomē ſit, obliq tantū nominis caſus 304.41
Species ultima ideo nomen non mutat, quia indiuidua nō differunt ſubſtantialiter 23.69
Specierum nomina cum deſunt, differentiæ in locum illarū accipiuntur 35.27
Species de genere non prædicatur 36.56
Speciei & proprii, communia & propria 41.5. & 106.53
Species ex indiuiduis, genus ex ſpeciebus, eſt collecta ſubſtantialis ſimilitudo 53.25

Species differentiæ cur præpoſita fuerit 63.11
Species tria ſignificat 63.58
Species ultima, etiã ad indiuidua cur ſpecies dicatur 70.45
Species quæ unicum indiuiduum habet, quomodo de pluribus prædicetur 71.49
Species ultimæ ſubſtantiæ, æqualiter ſubſtantiæ ſunt 131.10
Species, licet ſit communis omnibus, in ſingulis tamen eſt tota 330.55
Species omnes, aut partes enumerare non oportet 556.25
Stoicorum opinio, de fati neceſsitate 359.11
Stillicidium quid ſit 594.39
Superiora colligunt inferiora: inferiora diuidunt ſuperiora 25.52
Subſtantia eſt, quæ in ſubiecto non eſt 126.64
Subſtantiæ ſecundæ licet de primis prædicentur, accidentia tamen non ſunt 133.12
Subſtantia æqualiter iis conuenit, de quibus prædicatur 138.4
Subſtantia ſi permutetur, contraria ſuſcipit 139.48
Subſtantiæ primæ dupliciter 174.18
Subcontrariæ propoſitiones cur dicantur 335.67
Subiectum nunquam eſt maius prædicato, ſed æquale, uel minus 461.14
Subſtitutio pupillaris quid ſit 619.61
Subſiſtentia & ſubſtantia quid 694.29
Superficies quæ dicatur 143.36
Syllogiſmus perfectus 492.54
Syllogiſmi hypothetici, poſteriores ſunt categoricis 507.32
Syllogiſmus quot partes habeat. 515.11. & 630.47. & quid ſit 667.44
Syllogiſmi hypothetici perfecti quatuor. 516.7. & imperfecti quatuor 517.24
Syllogiſmi ex hypothetica compoſita & prædicatiua & cõditionali, uiginti 521.36
Syllogiſmi ex hypotheticis duplicatis 525.36
Syllogiſmorum hypotheticorum ſpecies ſeptem 630.67

T

Textus per paraphraſim expoſitio 47.60
Termini qui dicantur 225.11. & 481.27
Termini infiniti non ſunt negationes 251.36
Tempora ſimplicia tria ſunt, nulla etiam plura 325.64
Termini propoſitionum quinam ſint appellandi 370.51
Termini in propoſitione qui dicantur, & qua de cauſa 461.27
Termini nomina & uerba cur dicantur 480.56
Termini non ſemper ſimplices 578.6
Theorema quid ſignificet 202.47
Theſis & hypotheſis quid ſint 663.38
Themiſtii commendatio 675.47
Totum, quot modis accipiatur 547.36
Topica, quid intendat 666.53
Totum, duplex 671.26
Triangulus quid ſit 177.56
Tria ſubſtantiam rerum demonſtrant, duo accidentia 89.2
Tribus de cauſis omnia eueniunt, caſu, uoluntate, neceſsitate 363.42
Translatio qui ſit 612.42
Tutela, quid ſit 113.72

V

Variæ de poſsibilibus opiniones 364.47
Vbi, non eſt locus: nec quando, tempus 186.28
Veritas primo eſt in conceptibus, ſecundo in uocibus 126.63
Veritas & falſitas in complexis eſt, non in ſimplicibus 197.54
Verbi completa definitio 219.67
Verbum præcipuum eſt in propoſitione de ineſſe 244.30
Verbum inter prædicata numeratur 245.28
Verborum ordo non uariat propoſitionem 252.29
Verum ſecundum ſe, eſt uerius uero ſecundũ accidens. Falſum ſecundũ ſe, eſt uerius uero ſecundũ accidens 278.25
Veritas omnis & falſitas an circa orationem ſit, & an omnis oratio ſit uera, uel falſa 296.71
Verbũ operationẽ ſignificat, & tẽpus conſignificat 305.7
Verba ſicut & nomina aliquid per ſe ſignificant 307.61
Veritas & falſitas non a rebus, ſed ab intellectibus pendent 308.30
Verbum oportet ſemper prædicari, nomen non ſemper ſubiici 317.29
Verbum oportet ſemper prædicari in categoricis propoſitionibus, uel quod eſt uerbo conſimile 362.57
Verbis infinitis cur in propoſitionibus non utamur 372.67. & 392.41
Verba infinita tunc ſunt, cum ſola ſunt 373.70
Verbum infinitum ſi quando utamur, reſolui in participium infinitum, & uerbum 392.56
Verba omnia in ſe continent uerbum ſubſtantiuũ eſt 420.1
Verbi uſus in propoſitione 629.14
Virtus habitus eſt, non ſcientia 172.25
Virtus, nec ſciẽtia, nec naturalis eſt, ſed diſci poteſt 196.60
Vindicta ſerui tribus modis libertatẽ adipiſcebatur 578.35
Vindex, quid ſit 580.6
Virtus, quomodo in mediocritate conſiſtat 699.60
Vniuerſalia in ſingularibus indiuidua euadunt 59.25
Vniuoca ex æquiuocis fiunt, & ex uniuocis æquiuoca 114.38
Vniuoca ſunt duobus modis 115.69
Vniuerſale, & particulare, quid 118.10. & 127.8
Vni multa contraria non ſunt 137.15. & 275.36
Vniuerſalem affirmationem de prædicato infinito, ſequitur uniuerſalis negatio de utroque finito 247.10
Vniuerſalis propoſitio quo pacto unum ſignificet 346.9
Vniuerſalem ſimplicem ſequitur particularis priuatoria & infinita 387.11
Vniuerſalem priuatoriam & infinitam negatiuam ſequitur particularis negatio ſimplex 388.10
in Vniuerſalibus ſubſtantię duplex eſt oppoſitio, in ſingularibus una 399.14
Vnum uni contrarium eſt, finitum finito 446.29
Vox non ſignificans 300.4
Vox naturaliter ſignificans 300.25. & 300.37
Vocabula ex imponentium arbitrio ſignificant 300.41
Vocibus naturaliter ſignificantibus uox ſecundum placitũ ſignificans eſt impoſita 302.55. & 315.33
Voluntas eſt domina noſtrorum actuum 361.16
Vocum ambiguitas quot modis fiat 548.2
Vox intellectum & rem ſignificat 212.14
Vox & ſonus quid ſint 281.51
Vox uel ex paſsione, uel propter paſsionem animæ profertur 296.53
Vtilitas huius operis 4.7. & 48.47
Vtrumlibet, quæ dicantur 355.60
Vtrum Deum ſcire futura, ſequetur omnia neceſſario fore 351.31
Vtrum poſtprædicamenta ſint Ariſtotelis 186.59
Vxor tribus modis habebatur 586.20

F I N I S.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI, PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI,

IN PORPHYRIVM,

A VICTORINO TRANSLATVM,

DIALOGI DENVO CASTIGATI.

HYEMANTIS anni tempore in Aureliç montibus conceſſeramus: atq; ibi tunc cum uiolentior auſter eieciſſet noctis placidam atque exturbaſſet quietem; recenſere libitum eſt ea; quæ doctiſſimi uiri ad illuminandas quodammodo acies intellectus, denſitate caligantiſſimas, quibuſdam quaſi introductorius commentariis ediderunt: eius uero rei Fabius initium fecit. qui cum me lectulo recumbentem, & quædã ſuper eiſdem rebus cogitantem, meditantemq; uidiſſet, hortatus eſt, ut, quod ſæpe eram pollicitus, aliquã illi eius rei traderem diſciplinam. Complacitum eſt igitur. quoniam tunc & familiarium ſalutationes, & domeſtica negocia ceſſabant. Interrogatus a me ergo ſuper quibus uellet rebus me enodare atq; expedire: tunc Fabius, Quoniam inquit tempus ad ſtudia uacat, & hoc ocium in honeſtum negocium conuerti licet: rogo ut mihi explices id quod Victorinus orator ſui tẽporis ferme doctiſſimus a Porphyrio per εἰσαγωγῆς, id eſt per introductionẽ, in Ariſtotelis categorias dicitur tranſtuliſſe. Et primum diſciplinis didaſcalicis quibuſdã me imbue: quibus expoſitores, ut diſcipulorũ animos docilitate quadam aſſueſcant, utuntur. Tunc ego, Sex omnino inquã magiſtri in omni expoſitione prælibant. Prædocent enim quæ ſit cuiuſcunq; operis intentio: qđ apud illos σκοπὸς uocatur. Quæ utilitas, quod a græcis χρήσιμον appellatur. Quĩ ordo, quod græci uocant τάξιν. Si eius, cuius eſſe opus dicitur, germanus propriusq; liber eſt: quod γνήσιον interpretari ſolet. Quæ ſit eius operis inſcriptio: quod ἐπιγραφὴν græci nominant. In hoc etiam ꝙ intentionem cuiuſq; libri inſolenter interpretarẽtur, de inſcriptione quoq; operis apud quoſdam minus callentes hæſitatum eſt. Sextũ eſt id dicere, ad quam partem philoſophiæ cuiuſcunq; libri ducatur intentio: quod græca oratione dicitur εἰς ποῖον μέρος φιλοσοφίας ἀνάγεται. Hæc ergo omnia in quolibet philoſophiæ libro quæri conuenit, atq; expediri. Tum Fabius, quæ eſſet introductionis intentio interrogauit. Et ego inquam, Ariſtoteles, cui factus eſt introductionis pons, nõ aliter intelligi põt, niſi ipſas res, de quibus diſputaturus eſt, ad intelligentiã præparemus. Videns enim Porphyrius, ꝙ in rebus omnibus eſſent quædã prima natura, ex quibus omnia uelut ex aliquo fonte manarent, & illa quæ prima eſſent & ſubſiſtentia eſſe, & generis uocabulo nuncupari: porro aũt nunquã eſſe genus poſſe, niſi ei quædã alia ſubderentur, & quæ eſſent ſubdita, ſpecies appellari: porro aũt nunquã genus uni ſpeciei genus eſſe poſſe, ſed pluribus. plures aũt ſpecies non poſſe eſſe multiplices, niſi eas aliqua diſcretio ſeparet. ſi enim nihil ſibi diſſimiles forent: una ſpecies, non multiplices uiderentur. illa igitur diuiſio & diſſimilitudo ſpecierum, differentiæ nomine uocitatur. omnia uero, quę aliqua re differunt, fieri aliter nõ poſſunt, niſi quibuſdã propriis ſolitariiſq; naturis inſignita ſint. atq; hæc hactenus. uidens ergo, ꝙ omnis omnium diſparilitas in gemma rerũ principia ſecaretur, in ſubſtantiã atq; accidens, ita ut neq; accidens ſine ſubſtantia, neque ſine accidenti ſubſtantia eſſe poſſit, accidens quippe ſine aliquo ſubſtantiæ fundamento eſſe non poteſt. ſubſtantia uero ipſa ſine ſuperiecto accidente uideri nullo modo poteſt. ut enim color ſit, quod eſt accidens: in corpore erit, qđ eſt ſubſtantia. porro aũt cum corpus, id eſt ſubſtantiam uideris: inſignitã eam accidenti, id eſt aliquo colore reſpicies. itaque fit, ut neque ſubſtantia præter accidẽs ſit: neq; accidens a ſubſtantia relinquatur. ubi enim ſubſtantia fuit: mox accidẽs conſecutũ eſt. ſpeculatus igitur Porphyrius in his duabus rebus, id eſt accidenti & ſubſtantia, genera, ſpecies, propria, differentiaſq; uerſari, & quod ipſa per ſe ſint genera ſubiectis & ſubiacentibus ſpeciebus: quæ differentiis & propriis inſignitæ ſunt: ſtatuit principaliter de genere, ſpecie, differentia, propriiſq; tractare. Et quoniã tractatus hic in definitionibus, ut poſt docebimus, proderit: (ſi quis.n. in definitione generali ponat accidens, eũ nõ recte definire manifeſtum eſt: qđ ſuo loco tractabitur) ſtatuit pauca de accidẽtibus prælibare. Ita enim nos prudentiſſimus doctor Ariſtoteles inſtituit, ut tunc in definitionibus quibuslibet plenã ſcientiam queamus accipere, cũ quod proſit, dictũ ſit; & quod non ſit utile, ſegregetur. Hæc igitur huius operis intentio eſt, de genere, ſpecie, differẽtiis, propriis, accidentibuſq; tractare. Hic Fabius, Expediſti inquit de intentione: nũc utilitatẽ explica. Varia inquã & multiplex in hoc opere commoditas utilitaſq; uerſatur. Primum enim in Ariſtotelis categorias per quamuberrime prodeſt. quid aũt proſit dicemus, cũ de eius libri inſcriptione tractabimus: ſed in quibus aliis proſit, paucis philoſophiæ ipſius diuiſione facta perſtringã. Et prius quid ſit ipſa philoſophia conſiderandũ eſt. Eſt enim philoſophia amor & ſtudiũ & amicitia quodãmodo ſapientię. Sapientiæ uero nõ huius, quæ in artibus quibuſdã & in aliqua fabrili ſciẽtia notitiaq; uerſatur, ſed illius ſapientiæ, ꝗ nullius indigens, uiuax mens, & ſola rerũ primęua ratio eſt. Eſt aũt hic amor ſapientiæ intelligentis animi ab illa pura ſapiẽtia illuminatio, & quodãmodo ad ſe ipſam retractio atq; aduocatio, ut uideatur ſapientiæ ſtudiũ diuinitatis & puræ mẽtis illius amicitia. Hæc igitur ſapientia cuncto quidẽ animarũ generi meritũ ſuæ diuinitatis imponit, & ad propriã naturæ uim puritatemq; reducit. Hinc naſcitur ſpeculationũ cogitationumq; ueritas, & ſancta puraq; actuũ caſtimonia. Quæ res in ipſius philoſophiæ diuiſionem ſectionemq; conuertitur. Eſt enim philoſophia genus: ſpecies uero eius duę, una quæ θεωρητική dicitur: altera quæ πρακτική, id eſt ſpeculatiua, & actiua. Erunt autem tot ſpeculatiuæ philoſophiæ ſpẽs, quot ſunt res in quibus iuſtæ ſpeculatio conſiderationis habetur: quotq; actuum diuerſitates, tot ſpecies uarietateſq; uirtutum. Eſt igitur θεωρητικῆς, id eſt contemplatiuæ uel ſpeculatiuæ triplex diuerſitas. atq; ipſa pars philoſophiæ in tres ſpecies diuiditur. Eſt enim θεωρητικῆς pars una de intellectibilibus, alia de intelligibilibus, alia de naturalibus. Tunc interpellauit Fabius, miratuſq; eſt quid hoc noui ſermonis eſſet: quod unam ſpeculatiuæ partem intellectibilem nominaſſem. Nota inquam, quoniã latino ſermone nunquã dictum reperi, intellectibilia, egomet mea uerbi compoſitione uocaui. Eſt enim intellectibile, quod unum atq; idem per ſe in propria ſemper diuinitate conſiſtens, nullis unquã ſenſibus, ſed ſola tantum mente intellectuq; capitur. Quæ res ad ſpeculationem Dei atque ad animi incorporalitatem

conſiderationemq́;, ueræ philoſophiæ indagatione componitur. Quam partem Græci θεολογίαν nominant. Secunda uero pars eſt intelligibilis: quæ primã intellectibilem cogitatione atque intelligentia ſuſcipiens, ea comprehendit, quæ ſunt omniũ cœleſtium ſupernæ diuinitatis operũ cauſæ: & quicquid ſub lunari globo beatiore animo atq; puriore ſubſtantia ualet: poſtremo humanarũ animarũ cõditionem atq; ſtatum: quæ omnia cũ prioris illius intellectibilis ſubſtantiæ fuiſſent, corporũ tactu, ab intellectibilibus ad intelligibilia degenerarunt, ut non magis ipſa intelligantur quam intelligant, & intelligentię puritate tunc beatiora ſunt quoties ſeſe intellectibilibus applicarint. Tertia θεωρητικῆς ſpecies eſt, quæ circa corpora atq; eorum ſcientiam cognitionemq́; uerſatur, id eſt phyſiologia: quæ naturas corporũ paſſionesq́; declarat. Secunda uero, intelligibilium ſubſtantia, merito in medio collocata eſt: q́ habeat & corporum animationẽ, & quodammodo uiuificationem, & intellectibilium conſiderationem cognitionemq́;, ut dictũ eſt. Practicæ uero philoſophiæ, quam actiuam ſuperius dici demonſtratum eſt, huius quoq; triplex eſt diuiſio. Eſt enim prima quæ ſui curã gerens præ cunctis ſeſe erigit, exornat, augetq́; uirtutibus, nihil in uita admittens, quo nõ gaudeat, nihil faciens pœnitendum. Secunda uero eſt quæ reipublicæ curam ſuſcipiẽs, cunctorum ſaluti, ſuæ prouidentiæ ſolertia, & iuſtitiæ libra, & fortitudinis ſtabilitate, & temperantię patientia, medetur. Tertia uero, quæ rei familiaris officium mediocri componens diſpenſatione diſtribuit. Sunt harum etiam aliæ ſubdiuiſiones, quas nunc perſequi ſuperſedendum eſt. Ad hæc igitur ut fieri poſſint, & ſuperiora intelligi queant, neceſſarius maxime uberrimusq́; fructus eſt artis eius, quam Græci λογικὴν, nos rationalem poſſumus dicere: quòd recta orationis ratione, quid uerum, quidq; decẽs ſit, nullo erroris flexu diuerticulóue fallatur. Quam artem quidam partem philoſophiæ, quidam non partem, ſed ferramentum, & quodãmodo ſupellectilem iudicarunt. Qua autem id utriq; impulſi ratione crediderint: alio erit opere cõmemorandum. Hæc autem generis, ſpeciei, differentiæ, proprii, atq; accidẽtis diſputatio, in omni nobis philoſophiæ cognitione quaſi quandam uiam parat. Nam cum quid genus ſit docemur, quid ſpecies, intelligimus genus eſſe philoſophiam; ſpecies uero indubitanter θεωρητικὴν & πρακτικὴν, id eſt ſpeculatiuam & actiuã. de logica uero utrũ ſit ſpecies: eadẽ hac poſſumus ratione perpendere. Prodeſt nobis differentiæ cognitio ad ipſarum philoſophiæ ſpecierũ differentias cognoſcendas. Prodeſt proprii ſcientia ad cognoſcendum quid unicuique philoſophiæ ſpeciei ſolitaria natura uideatur ac ſubſtantiæ innatum. Prodeſt accidentis cognitio: per hoc enim quid principaliter in rebus ſit cernere, & quid ſecundo, contingentiq́; loco conueniat, diſcernere ualemus. Ita nobis harum quinq; rerũ ſcientia, ramoſa quadã & multifida ui, in omnes ſeſe philoſophiæ partes infundit. Ad grammaticã uero nõ minor huius rei uſus eſt: quando orationẽ per genus; octo uero partes orationis, per ſpẽs, differentias, propriaq́; metitur. Eſt uero huius rei perquã Rhetoricę amica cõiunctaq́; cognitio. Ita enim rhetoricam in tribus cauſarũ demonſtratiuũ, deliberatiuum, & iudiciale poſſumus ſeparare generibus, & eas in ſubiectis conſtitutionibus diſſecare. Definitionũ quoq; quæ ad logicã pertinent magna atq; utilis uberrimaq́; cognitio eſt. quas definitiones, niſi per genera, ſpẽs, differentias, proprietatesq́;, tractaueris, nullus unquã definitionibus terminus imponetur. Nam ſi quid definis, ex quo ſit genere primũ tibi dicẽdũ eſt, atq; in hoc genus ſpeciesq́; conſummata ſunt. Nam cuiuſcunq; rei genus dixeris: ad quã rem illud dixeris, ſpeciẽ facis. Vt ſi quid ſit homo definias: dicas hominẽ eſſe animal. Igitur quoniã ad hominẽ aptaſti animal: genus eſſe animal, & hominẽ ſpeciem a te declaratũ eſt: ſed non ſufficit ſola generis in definitione mõſtratio. Si enim ſolum animal hominẽ eſſe dixeris: nõ potius hominem q̃ bouem aſinumq́;, aut equum definitione depinxeris. Prodeſt igitur etiã differentias adhibere: per quas id q̃d definias a ſpeciebus aliis ſeiungatur: ut dicas, hominẽ eſſe animal rationale. Et quoniam ſub eadẽ differentia plures frequenter ſpecies inueniuntur, ut ſub ratione Deus atq; homo eſt: utiliſſimus proprietatis uſus eſt, ut id dicas q́ ſola, quã definis, ſpecies ſuum propriumq́; retineat. Fit ergo huiuſmodi hominis definitio. Homo eſt animal, id eſt genus: homo uero ſpecies; rationale, quod differentia eſt: riſus capax quod propriũ eſt. Accidentiũ uero in definitionibus nullus eſt uſus. Prodeſt ergo in definitionibus harũ quinq; rerum cognitio: ut nec ea quę ſunt utilia prætermittas: nec ea, quæ nihil præſtant cõmoditatis, adiungas. In diuiſione uero tantum prodeſt, ut niſi per horum ſcientiam, nulla res recte diſtribui, ſecariq́; poſſit. Nam quæ generũ uel ſpecierũ recta diſtributio diuiſione erit: ubi ipſarũ, per quas diuiduntur, rerum nulla ſcientiæ cognitione dirigimur? Probationum uero ueritas in his maxime conſtituta eſt: q́ per ea quæ diuidis, id quod diuidis, uel quid aliud probas. Nam Marcus Tullius in Rhetoricorum primo quoniam diuiſionẽ generum, cauſarũ rite atq; ordinate faciebat: eius rei probationem ita eſſe debere per ſpecies generaq́; diſpoſuit: cũ ait, eaſdem res aliis ſuperponi, aliis ſupponi poſſe, eaſdẽ & ſubiectas & ſuperpoſitas eſſe non poſſe. Hæc fere de utilitate ad tempus dicenda credidimus. Tunc Fabius, Demiror inquit, cur inchoanti mihi tam ſubtilius inuentas exercitatasq́; res ediderís. Sed dic quæſo, quodnam hoc tuum fuit conſilium? Et ego, Dicã tibi q́ aſſueſcendus animus auditoris, & mediocri ſubtilitate imbuẽdus eſt, ut cum ſeſe hic primũ exercuerit, paleſtra ingenii, quaſi quodãmodo prius luctatus ea quæ ſequentur, ſine ullo labore conficiat. Sed quid reſtat, dicas licebit. Et Fabius, Ordinem inquit reſtare arbitror, ſi bene commemini. Atqui inquã, hic ordo ualde cum inſcriptione coniunctus eſt. Si enim alterũ noris, ambo noueris. Ordo tamen eſt, quòd omnes poſt Porphyrium ingredientes ad logicam, huius primum libelli tractatores fuerunt, quòd primus hic ad ſimplicitatem tenuitatis uſq; progreſſus, quo procedentibus utandum ſit, præparat. Ariſtoteles enim quoniam dialecticæ, atque apodicticæ diſciplinæ uolebat poſteris ordinem ſcientiamq́;, contradere, uidit apodicticam dialecticamq́; uim uno ſyllogiſmi ordine contineri. Scribit itaq; primos reſolutorios, quos Græci ἀναλυτικοὺς uocant, qui legendi eſſent antequã aliquid dialecticæ uel apodicticæ artis attingerent. In primis enim reſolutoriis de ſyllogiſmorũ ordine complexioneq́; & figuris tractatur. Et quoniam ſyllogiſmus genus eſt apodictici ſyllogiſmi, dialecticam in topicis ſuis exercuit, apodicticam in ſecundis reſolutoriis ordinauit: horũ diſciplina, quam ille in monſtrandis ſyllogiſmis ante collegerat, prius etiam in ſtudiis lectitatur. Itaq; prius primi reſolutorii, quàm ſecundi qui de apodictico ſyllogiſmo, uel topica q̃ de dialectico ſyllogiſmo ſunt, accipiuntur. Contraxit igitur Ariſtoteles dialecticam atque apodicticã ſcientiã, adunauitq́; in ſyllogiſmorum reſolutoria diſputatione. Sed quoniam ſyllogiſmum ex propoſitionibus conſtare neceſſe eſt, librum περὶ ἑρμηνείας qui inſcribitur, de propoſitionibus annotauit. Omnes uero propoſitiones ex ſermonibus aliquid ſignificantibus componuntur. Itaq; liber, quem de decem prædicamentis ſcripſit, quę apud Græcos κατηγορίαι dicuntur, de primis rerum ſermonibus ſignificantibus eſt. Vidit enim Ariſtoteles infinitam miſcellam eſſe rerũ omniũ, uerborumq́; diſparilitatem, & ut eorũ ordinem reperiret, in decem primis ſermonibus, primarum rerum genera ſignificantibus, omne quicquid illud uel rerum, uel ſermonum poterat eſſe, collegit. Sed Ariſtoteles hactenus. Speculatus autem Porphyrius ſi categoriæ genera ſunt rerum: rerum uero ſermonumq́; diuerſitas ſpeciebus, differentiis, propriiſq́; inſigniretur: uidens etiam quòd accidentium in categoriis magna uis eſſet. (omnes enim res Ariſtoteles in duas primum partes diuidit) in accidens atq; ſubſtantiam; & accidens in nouem membra diſperſit, dicẽs, aut ſubſtantiam eſſe quamcunq; illam rem; aut ſi accidens eſſet, quoniam aut qualitas, aut quantitas, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut iacere, aut habere, aut facere eſſet, aut pati: prælibat nos Porphyrius ad horum ueriſſimã cognitionem, hoc de generibus, ſpeciebus, differentiis, propriis, accidentibusq́; tractatu. Sic igitur cum ante apo-

dicticam

dicticam dialecticamq; rem, ſyllogiſtica prælegantur : ante ſyllogiſticam, in propoſitionibus primus labor ſit: ante propoſitiones in categoriis pauca deſudent: ante categorias in iſagogis plurimũ laborent, quę de generibus, ſpeciebus, differentiis, propriis, accidentibusq; cenſentur, ordo eſt de his ipſis rebus pauca prælibare. Recte igitur & ſilo quodam hic Porphyrii liber primus legẽtibus ſtudiorũ prægustator, & quodãmodo initiator occurrit. Quod ſi in hac re, quod dictũ eſt, ſat eſt, rem etiam de inſcriptione confecimus. Quo enim alio melius quam introductionis nomine nuncupetur hic liber? Eſt nanq; ad categorias Ariſtotelis introitus, & quadã quaſi ianua uenientes admitti, Tũ Fabius. Perge, quæſo te, & ſi eius hoc proprium germanumq; opus eſt collige. Hoc inquam indubitatum eſt, omnibus enim Porphyrii libris ſtilus hic conuenit. Et mos hic Porphyrio eſt, ut in his rebus quæ ſunt obſcuriſſimæ, introducenda quædam & pręguſtanda præcurrat, ut alio quodam libro de categoricis ſyllogiſmis fecit, & de multis item aliis quæ in philoſophia grauia illuſtriaq; uerſantur. Et hoc apud ſuperiores indubitatum eſt, quibus nolle credere inſcitia eſt. Tum Fabius, Reſtat inquit, ut ad quã partem philoſophiæ ducatur, ediſſeras. Et ego dicã tibi. Quoniam categoriæ ad propoſitiones aptantur, ſyllogiſmi de propoſitionibus componuntur, apodicticus uero & dialecticus ſyllogiſmi in logicæ artis diſciplina uerſantur. Conſtat quoq; categorias quæ ad propoſitiones ſyllogiſmosq; pertinent, logicæ ſcientiæ eſſe connexas. Quare introductio quoq; in categorias, ad logicam ſcientiã conuenienter aptabitur. Quoniam ea quæ prędicenda ſunt, explicui: nunc textus ipſius ratio atq; ordo uideatur. Tum Fabius, Priuſquã explanatio ſenſus procedat, id ſcire deſidero, cur cũ poſſet dicere, Cum neceſſarium ſit: præpoſterato ordine, Cũ ſit neceſſarium dixit. Et ego, Quoniã inquam nullũ accidens eſt quod non ſubſtantię fundamento nitatur. Porro aũt quicquid ad cuiuslibet ſuperiecti firmitatem eſt, id ante quã ipſum eſſet, fuiſſe neceſſe eſt, ut enim in domibus, niſi prius fundamẽta ſublicias, nulla unquam fabrica: ſic niſi prius ſubſtantiæ fundamenta ſint, nulla unquã accidentia ſuperponentur. oportet enim prius eſſe aliquid, ut formã qualitatis arripiat. nam neceſſarium qualitas eſt. non abſurde igitur prius eſſe poſuit, poſt etiam neceſſariũ, id eſt poſt ſubſtantiã qualitatis nomen aptauit. Hic Fabius, Subtiliſſime inquit & lucide, ſed nunc ordo ipſe operis textusq; uideatur.

„ Cum ſit neceſſariũ, Menanti, ſiue ad Ariſtotelis catego-
„ rias, ſiue ad definitionis diſciplinã noſſe, quid genus ſit,
„ quidue ſpecies, quid differentia, quid propriũ, & quid ac-
„ cidens: omninoq; ad ea, quæ ſunt diuiſionis, & quæ ap-
„ probationis, quorũ cognitio utilitatis eſt magnæ, quinq;
„ hæc tibi breuiter explicare tentabo. Quæ apud antiquos
„ quidẽ alte & magnifice quæſtionũ genera propoſita ſunt:
„ ego ſimplici ſermone cũ quadam coniectura in res alias,
„ explicabo mediocriter.

Tunc ego, Prædiximus quidẽ pauca ſuperius, ſed uel his quædã addere, uel hæc eadẽ rurſus commemorare abſurdũ eſſe non arbitror. Totus autẽ ſenſus talis eſt. Scribens ad Menantiũ de utilitate libri, ſummatim pauca prædicit, quo elucubratior animus auditoris exercitatiorq; ad hæc capienda perueniat. Prodeſſe aũt ad Ariſtotelis categorias dicit, quod cum omnium ſermonum ſignificantium uarietatem diuerſa rerum ſumma diuideret, & in ſubſtantiã atq; accidens omnes res ſecaret atq; diſpergeret, accidens in nouẽ ſecuit partes, quod ſuperius demonſtraui, & hęc genera generaliſſima nominauit, id eſt γενικώτατα, ꝙ ſuper iſta alia genera inueniri non poſſint. Igitur ſi ſunt genera, ſine ſpeciebus eſſe non poſſunt. Si ſub his ſpẽs ſupponuntur, differentiis non uacabunt. Quod ſi differentias retinent, propriis indigebunt. Accidentis uero nouem prædicamenta ſunt. Quo circa nõ abſurdũ fuit hinc introductionẽ in prædicamenta cõponi, ut de generibus, ſpeciebus, differentiis, propriisq; tractaret, quæ in ipſis prædicamẽtis inſeparabiliter uidẽtur inſerta. Amplius, Quod Ariſtotelica ſubtilitas priuſquã ad prædicamentorũ ordinẽ ueniretur, de ęquiuocis uniuociſq; tractauit, definit uero ęquiuoca ſic.

„ Æquiuoca ſunt quorum nomen ſolum commune eſt, ſe-
„ cundum uero nomẽ ſubſtãtię alia ratio eſt, ut ſi qua ſunt,
„ quæ nomine tantum communicent, ſubſtantia uero diſſi-
„ mulent. Vniuoca uero, quæ ſub eodẽ nomine & ſub ea-
„ dem ſubſtantia continentur.

Omne igitur genus ad ſpecies quæ ſunt ſub ipſo poſitæ, uniuoce prædicari poteſt. Porro aũt quicquid ad quamlibet res uniuoce prædicatur, in his ſola definitio unã eſt, genus uero ſpeciesq; non cõuertitur. Animal enim & homo uniuocũ eſt. Animal enim animalis nomine dicitur. Porro ſit homini nomen etiã conuenit animalis, ut dicatur animal: uno ergo nomine animalis, homo & animal appellatur. Animalis uero definitio eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, quã ſi ad hominẽ uertas, nihil abſurdũ feceris: põt enim homo eſſe ſubſtantia animata ſenſibilis. Sed animal genus, homo uero ſpecies, uniuoce igitur genus & ſpẽs prædicantur: æquiuoca uero quæ fuerint, quoniã definitionibus differunt, & eorum quorũ definitiones aliæ ſunt, alia eſt etiã ſubſtantia: quorũ alia ſubſtantia eſt, alia ſunt etiã omnino genera, in his iiſdẽ æquiuocis conſtat, ꝙ neq; genus, neq; ſpecies poſſit aptari. etenim ſi quis hominẽ marmoreũ & hominem uiuum hominis nomine appellet, idẽ nomen utriq; fecerit ſubſtantiæ: differentia uero definitioq; eſt diſſimilis. Porro aũt hominis & ſtatuæ non unum genus eſt, ſed ſtatuæ inanimatũ, hominis animatum. Quare conſtat quoniam nunquã ſub eiſdem generibus continentur quæcunque æquiuoce prædicantur. Quãuis niſi prius de generibus, ſpeciebus, propriis, & differentiis notitiam ſcientiamq; perceperis, nullo unquã tempore diſcernis. Idem Ariſtoteles ait quid ſint primæ ſubſtantiæ, quid ſecundæ: & primas ſubſtantias dicit eſſe indiuiduorũ corporum & ſingulorũ, ut eſt Cicero, aut Plato, aut Socrates. Secundas uero ſubſtantias ſpecies appellauit, ut eſt homo, & genera in quibus ipſæ ſpecies continentur, ut eſt animal. Hæc igitur niſi prælibata generis, ſpecieiq; cognitione ſciri non poſſunt. Idẽ ait ſubſtantiam ab alia ſubſtantia, in eo quod ſubſtantia ſit, nulla differentia diſgregari. Idem ſubſtantiæ proprietates requirit, ut quaſi impreſſo aliquo ſigno, ſic proprietate nota, facilius quid ſubſtantia ſit, inuenire atq; expedire poſſimus. Atq; hoc idem in accidentibus fecit. nam & quantitatis, & qualitatis, & ad aliquid relationis, propria collegit, & idem magna apud Ariſtotelẽ cura diligentiaq; conſpicitur. Vides ne ut ſeſe quinq; harum rerum uis in categorias interſerat, & prædicamentorũ uirtutibus inſeparabiliter colligetur? Non mendax igitur Porphyrius de hac cognitione harũ quinq; rerum nobis in categorias utilitate promiſit. Definitionis uero diſciplinã ſuperius diximus præter genera, ſpẽs, differentias, & propria, non poſſe tractari. Sed quoniã ſunt quædã genera quæ genus habere non poſſunt, ut eſt ſubſtantia, & alia quæ Ariſtoteles in prædicamentis conſtituit: dicat quis hæc ad harũ cognitionẽ nihil omnino prodeſſe, ꝙ non ſit in his a genere trahenda definitio, in quibus genus inueniri nõ poſſit: ꝙ ſi qua res genus nõ haberet, ſpecies non eſſet. Hoc ita poſito ad generaliſſimorum generũ definitionẽ nihil genera & ſpecies utilitatis habere. Ridicula mehercle atq; abſurda propoſitione. Præter ſcientiã enim generũ ſpecierumq; magis genera, illa generaliſſima cognoſcere q potis eſt? Cũ hęc ſola generũ ſpẽrumq; cognitio ſi amiſſa ſit, nihil de generibus ſpẽbusq; noſcatur. In illis igitur, in quibus genus aliud ſuperius inueniri non põt, nullius unquã terminus definitionis aptabitur, & in ipſius definitione genera ſpeciesq; ceſſabunt. nam ſolæ differentię propriaq; illius terminũ definitionis informant. Cum enim id qđ dicis ab aliis rebus omnibus adiunctis, differentiis ſegregaueris, & propriis impreſſis formã eius figuramq; mõſtraueris, genus quod inuenire non poteris perquirere non labores. Sed in his ſpecies & genera nõ requiruntur, in quibus, ꝙ ipſa generaliſſima ſint genera, genus inueniri non queat. Porro autem in his, quorum genus eſt aliquod, niſi a genere definitio ducatur, finis eius definitionis uitioſa concluſione colligitur. Accidens uero ad definitiones nihil prodeſſe nõ dubium eſt. Definitio enim ſubſtantiã informare deſiderat: Accidens uero ſubſtantiam non deſignat: Accidens igitur

in definitione nihil prodeſt. Eſt itaq; neceſſaria generis ſpecieiq; cognitio, ut ſi generaliſsima non ſint quæ quiſq; definiturus eſt, a genere definitionem trahat. Si uero generaliſsima ſint, eius genus quærere, quod inueniri non pōt, non laboret. æque enim uitioſum eſt & in generaliſsimis genera quærere, & in ſubalternis generibus a generibus definitionē ducere ſuperſedere. Differentiæ uero & propria uel ſi magis genera ſint, uel ſi ſubalterna, maximā retinent utilitatē. & quoniam ad definitiones quæ pertinent quædā dicta ſunt pauca etiam de his ipſis rationabilius ſubtiliusq; colligemus. Sit genus animal, ſit ſpecies homo, ſi differentia rationale & mortale, ſit propriū riſibile. Accidens uero, quoniam ad definitiones incommodum eſt, prætermittamus. Quiſquis ergo ſpeciē definit, ita genere ab aliis eam generibus ſeparat, ut ſi quis dicat quid eſt homo? animal dicat eū. Dicens enim animal, ſeparauit hominē ab omnibus generibus quæcunq; animalia non ſunt. Si quis uero differentiā dicat, & eā ad ſpeciē accommodet, res ſub eiſdem generibus per differentias ſegregauit. Nam cū dicis hominē eſſe animal rationale, cū etiam bos & equus ſpēs animalis ſint, additū tamen rationale homini, ab aliis ſub eodē genere ſpeciebus, hominis ſpeciē ſegregauit atq; diſtinxit. Propria uero cū dederis, res quæ ſunt ſub eiſdem differentibus ſegregabis. Nam cum dixeris hinnibile uel riſibile: illud eſt equi propriū, illud hominis. Et cū equus cum boue atq; cane ſub eadē differentia ſit, ꝙ irrationabilia ſunt omnia, adiectū hinnibile a cæteris equū ſub eadem differentia ſpeciebus diuidit. Homo uero & Deus ſub eadē differentia ſunt, id eſt rationali, qđ utriq; rationales ſunt, quāuis homo & Deus adiūcta mortali differētia ſeparentur proprio tamen, id eſt riſibili, quod ſolus habet homo, naturalius ſubſtātialiusq; diſiungitur, quod in aliis rebus in quibus nulla ſpecies tali differentia ſeparatur, melius cognoſci pōt. Nam cum ſub eadem differentia ſint irrationalia, equus, bos, canis, nec ſit ulla alia quæ eos ſeparet differentia ſubſtantialis (non poſſunt enim accidentis eſſe differentiæ, ea quæ eos ſeparent, quales ſunt formarū) additum equo propriū hinnibile, equum ab aliis ſub eadē differentia ſpeciebus proprietatis ipſius ſeparatione diſiunxit. Repetendū eſt igitur a primordio, quod genera in definitionibus ab aliis generibus ſeparant, differētiæ ab ipſis ſpeciebus quæ ſub eiſdē generibus poſitæ ſunt. Propria a ſpeciebus, quæ ſub eiſdē differentiis ſupponūtur. Sed quoniā plene de diffinitione tractatum eſt, probationis & diuiſionis uim ſubtilitatemq; tractemus. Sed omnis diuiſio duplex eſt, aut cū totum corpus in diuerſa diſiūgis, aut cū genera per ſpēs diſtribuis. Si quis igitur harum quinq; rerum minus ſolers, diuiſiones rerum facere uoluerit, non eſt dubiū, quin eas per inſcitiam ſæpe a ſpeciebus in genera ſoluat, qđ eſt factu fœdiſsimum, quod Hermagoræ in prima rhetoricorum diſputatione uſu uenit. In tales enim erroris nebulas incidit, ut duo genera ſub æqualis generis parte poneret. Quod ſi diuiſionis uim ueritatemq; uidiſſet, & diſciplinam generū, ſpecierum, propriorū, & differentiarum recepiſſet, nunquam tam inſulſæ diuiſionis errore uiuaciſsime a Marco Tullio culparetur. In probationibus uero tantus eſt huius operis fructus, ut præter hæc nullius unquā rei poſsit prouenire probatio. Quid enim mōſtrare digne queas, cū cuius ſi differētias neſcias, idipſum quale ſit ſcire nō poſsis, qđ. aūt digne exequeris, cuius ſi genus neſcias, ex quo idipſum fonte manet ignores? Vel qđ in probationibus ratione poſsis oſtēdere, cū ſi ſpēm neſcias idipſum de quo aliqđ probare uis, qđ ſit nō poſsis agnoſcere? Quod ſi propria prętermittas, nullas unquam res ualebis propriæ termino probationis includere. At uero ſi non uim accidentium naturamq; perſpicias, cū de cuiuſq; ſubſtantia tractes, inane accidentis nomen æque in definitionibus probationibusq; miſcebis. Ita his rebus cognitis integra ſtabiliſq; diuiſio & definitio permanebit: incognitis, debilis lababit & trunca probatio. Hæc ſe igitur Porphyrius, non Victorinus, breuiter mediocriterq; promittit exponere. Non enim introductionis uice fungeretur, ſi ea nobis a primordio fundaret, ad quæ nobis hæc tam clara introductio præparatur. Seruat igitur introductionis modū doctiſsima parcitas diſputandi, ut ingredienti ūiam ad obſcuriſsimas rerum caligines aliquo quaſi doctrinæ ſuæ lumine tēperaret. Dicit enim, apud antiquos alta, & magnifica quæſtione differta, quæ ipſe nūc parce breuiterq; cōpoſuit. Quid autem de his a priſcis philoſophiæ tractatoribus diſſertum ſit, breuiter ipſe tangit & præterit. Tum Fabius. Quid illud inquit eſt. Et ego. Hoc inquā qđ ait ſe omnino prætermittere genera ipſa & ſpēs, utrum uere ſubſiſtant, an intellectu ſolo, & mente teneantur, an corporalia iſta ſint, an incorporalia. Et utrū ſeparata, an ipſis ſenſibilibus iuncta. De his ſeſe, quoniam alia eſſet diſputatio, tacere promiſit. Nos aūt adhibito moderationis fræno, mediocriter unumquodq; tangamus. Eorū ergo quæ ſe tranſire & prætermittere pollicetur, prima eſt quæſtio, utrū genera ipſa & ſpēs uerę ſint, an in ſolis intellectibus nuda inaniaque fingantur. Quæ quæſtio huiuſmodi eſt. Quoniā hominum multiformis eſt animus, per ſenſuū qualitatem, res ſenſibus ſubiectas intelligit, & ex his quadā ſpeculatione cōcepta, uiam ſibi ad incorporalia intelligenda pręmunit. Vt cum ſingulos homines uideā, eos quoq; me uidiſſe cognoſcam, & quia homines ſunt, me intellexiſſe profitear. Hinc igitur ducta intelligentia, uelut iam ſenſibilium cognitione roborata, ſublimiori ſeſe intellectu conſiderationis extollit, & iam ſpeciē ipſam hominis quæ ſub animali eſt poſita, & ſingulos continet, ſuſpicatur, & illud incorporeū intelligit, cuius ante particulas corporales in ſingulis hominibus ſentiendis, & intelligendis, aſſumpſerat. Nam hominē quidē illum ſpecialem, qui nos omnes intra ſui nominis ambitum coercet, non eſt dicere corporalem, quippe quē ſola mente intelligentiaq; concepimus. Sic igitur mens rerū nixa primordiis, altiori atq; incorporabili intelligentia ſublimatur. Hinc ergo animus non ſolū per ſenſibilia, res incorporales intelligendi eſt artifex, ſed etiā fingendi ſibi atq; etiam mentiendi: Inde enim ex forma equi & hominis falſam centaurorū ſpeciem ſibi ipſa intelligentia comparauit. Has igitur mentis conſiderationes quæ a rerū ſenſu ad intelligentiam profectę, uel intelliguntur, uel certe fingūtur, φαντασίας Græci dicunt, a nobis uiſa poterunt nominari. Ita ergo nunc de generibus ſpeciebus, & cæteris quærunt, utrū hæc uere ſubſiſtentia, & quodammodo eſſentia conſtantiaq; intelligātur, ut a corporibus ſingulis uere atq; integre, ductam hominis ſpeciem intelligamus, an certe quadā animi imaginatione fingantur, ut ille Horatii uerſus eſt, Humano capiti ceruicē pictor equinā iungere ſi uelit, qđ neq; eſt, neque eſſe poterit, ſed ſola falſa mentis conſideratione fingitur. Nimis acuta & ſubtilis inquiſitio, atque ad rem maxime profutura. Sciēda enim ſunt utrū ueræ ſint, nec eſſet de his diſputatio conſideratioq; ſi non ſint. Sed ſi rerū ueritatem atq; integritatē perpendas, non eſt dubiū quin uerę ſint. Nam cū res omnes quæ ueræ ſunt, ſine his quinq; eſſe nō poſsint, has ipſas quinque res uere intellectas eſſe non dubites. Sunt aūt in rebus omnibus conglutinatæ, & quodammodo coniunctæ atque compactæ. Cur enim Ariſtoteles de primis decem ſermonibus genera rerū ſignificantibus diſputaret? uel eorum differentias, propriaq; colligeret, & principaliter de accidentibus diſſereret, niſi hæc in rebus intimata & quodammodo adunata uidiſſet? Quod ſi ita eſt, nō eſt dubiū quin ueræ ſint, & certa animi cōſideratione teneantur, qđ ipſius quoq; Porphyrii probatur aſſenſu. Nam quaſi iam probato, & ſcito ꝙ ita ueræ ſubſiſtant, aliam quæſtionem inferre non dubitat, cum dicit, an corporalia iſta ſint, an incorporalia. Quæ nimis eſſet friuola atq; abſurda quæſtio utrū eſſent corporalia, niſi prius eſſe conſtaret. Hæc quoque non mediocriter utilis inquiſitio ita reſoluitur. Incorporalia eſſe nullus dubitat, quæ licet ipſa nullis ſenſibus capiantur, animi tamen qualia ſint conſideratione clareſcunt. Nam quia incorporeorū prima natura eſt, poteſt res incorporea parens eſſe quodāmodo corporeæ. Corporea uero incorporeis pręeſſe non poterunt. Quod quoniam ſubſtantia genus eſt, corporale uero & incorporale ſpecies ſunt ſubſtantiæ, corporale non eſſe genus hæc res declarat, quod ſubſtantiæ, id eſt generi, incorporale ſupponitur. Quod ſi corporale eſſet genus, nū-

quam

quam ſub eo ſpecies incorporea poneretur. Animaduerte igitur uehementiſsime, quã unquam quicquam a ſe animaduerſum fuit, genus ipſum quoniã ſpecies habet, ſpecies uero differentiis diſiunguntur, & proprietatibus informãtur. quoniam quædam ſpẽs reperiuntur, quæ in contraria ſub generis diuiſione contrarias obtinent uices, ut ſub animali rationali atq; irrationale contraria ſunt, ſub rationali mortale atq; immortale, & hæc quoq; contraria; quæritur ſi animal ſolitario intellectu neq; rationale neq; irrationale ſit, unde hæ differentiæ in ſpeciebus natæ ſint, quæ in genere ante non fuerant. Quod ſi genus, id eſt animal utraſque res in ſe habet, ut & rationale & irrationale ſit, in uno eodemq; duo contraria eueniunt, quod eſt impoſsibile. Attingam igitur breuiter quæſtionem, & dicã quod genus utrunq; non ſit, id eſt rationale uel irrationale, uel quicquid aliud inter ſe ſpẽs per contrarietates diuidunt, ſed ui ſua & poteſtate genus hoc cõtinet, ipſum uero nihil horum eſt. Ita ergo genus tale eſt, ut ipſum neque incorporale, neq; corporale ſit, utrumque tamen ex ſe poſsit efficere, quod ſecundo libro melius liquebit. Species uero aliàs corporalis, aliàs incorporalis eſt. Nam ſi hominem ſubſtantia ponas, corporalem ſpeciẽ poſuiſti: Sin Deum, incorporalem. Eodem modo differentiæ: Nam ſi corporales uel incorporales ſpecies diuidunt, erunt aliàs incorporales, alio tempore corporales. Vt ſi dicas quadrupes ad bipedem, corporalis differentia eſt. Sed rationalis ad irrationalẽ, incorporalis eſt differentia. Et propria nihilominus eodem modo. Nam æquale ſpeciei cum proprium fuerit: ſi incorporalis erit ſpecies, incorporale erit proprium: ſin corporalis, corporale uendicabitur. Et accidens eodẽ modo. Nam ſi incorporalibus quidem accidit, incorporale eſſe manifeſtum eſt, ut in animo accidens eſt, ſcientia, incorporalis ſcilicet. Corporalibus uero quæ accidunt, corporalia eſſe manifeſtum eſt, ut ſi quis dicat accidens me habere capillũ criſpum. Sic igitur genus neutrũ per ſeipſum eſt, ſed utraſq; res ex ſeipſo efficere poteſt, ſpecies, differentiæ, propria, & accidentia, ut accepta in contrarias ſpẽs fuerint, proinde uel corporalia uel incorporalia uocabũtur. Sed ſunt quibus hoc ipſum integrum uideri non poſsit, & hæc, ſolũ incorporalia eſſe definiunt. qui ſic dicant, nõ conſiderari genus in eo quod ſuapte natura conſtat, ſed in eo qđ genus ſit. Itaque ſi ſubſtantia genus eſt, non conſideratur in eo quod ſubſtantia eſt, ſed in eo quod ſub ſe ſpecies habet. Item ſi ſpecies corporeum, & incorporeũ eſt, non in eo qđ Deus uel homo dicitur, conſideratur, ſed in eo quod eſt ſub genere. Eodem modo etiã differentiæ non conſiderantur, in eo quod bipes uel quadrupes ſit, ſed in eo quod eſt differentia. Nam quadrupes hoc ipſum nulla differentia eſt, niſi ſit bipes a quo differat. Itaq; non quadrupes uel bipes reſpicitur, ſed id quod mediũ eſt in bipede & quadrupede, id eſt differentia. Et de proprio idem. Nam quod cuiuſcunque eſt propriũ, in eo proprium conſideratur, quod eius cuius dicitur eſſe proprium, ſpeciei ſolius eſt. Nam riſibile nõ in eo eſt propriũ hominis quod riſus eſt, ſed in eo quod ſolus homo poteſt ridere. Quæ manifeſte incorporalia eſſe indubitatum eſt. Deinde accidentia proinde ſunt, qualia fuerunt ea quibus accidunt, ut ſuperius dictũ eſt. & hi probare uidentur hoc ipſius Porphyrii ſententia, qui, ueluti iam probato quod incorporea ſint, ita ait. Et utrum ſeparata, an ipſis ſenſibilibus iuncta, quaſi eſſe hæc aliquando corporalia conſtitiſſet, abſurdum eſſet quærere utrũ corporalia ſeiuncta eſſent a ſenſibilibus, an iuncta, cũ ſenſibilia ipſa ſint corporea. Talis aũt eſt quæſtio, ut quoniam quædã incorporales ſunt res, quæ omnino corpora nõ patiuntur, ut animus & Deus: quædã uero ſine corporibus eſſe non poſſunt, ut prima poſt terminos incorporalitas, quædam autem quæ in corporibus ſunt, & præter corpora ſeſe eſſe patiuntur, ut anima. Quæritur ergo hæ quinq; res ex quo incorporalitatis ſint genere, utrum eorum quæ omnino ſeparantur a corpore, an eorum quæ a corporibus ſeparari non poſſunt, an quæ iungantur aliquoties, & aliquoties ſegregentur. Videtur autem quod & ſegregari & iungi poſsint. Nam quando corporalium diuiſio per genera in ſpecies ſit, & eorum propria & differentiæ nominantur, hæc ſenſibilia, id eſt corporalia eſſe non dubiũ eſt. Cum uero de incorporalibus rebus tractatus habetur, & per ea ipſa diuiduntur, quæ corpore carent, circa incorporalia uerſantur. Quod ſi hoc eſt, nõ eſt dubium quod quinq; hæc ex eodem ſint genere: quod & præter corpora ſeparatũ eſſe poſsit, & corporibus iungi patiatur, ſed ita, ut ſi corporibus iuncta fuerint: inſeparabilia a corporibus ſint. Si uero incorporalibus, nunquam ab incorporalibus ſeparentur, & utraſq; in ſe contineant poteſtates. Nam ſi corporalibus iunguntur, talia ſunt, qualis illa prima poſt terminos incorporalitas, quæ nunquam diſcedit a corpore. Si uero incorporalibus, talia ſunt, qualis eſt animus, qui nunquã corpori copulatur. Hæc ſeſe igitur tacere Porphyrius pollicitus, breuiter mediocriterq; ſuper his rebus tractare promittit, habita in res alia conſideratione aut coniectura, quod ſimile eſt ac ſi diceret, Quoniã hæc ad prædicamenta, & ad definitiones, & ad diuiſiones, & ad probationes pertinẽt, ideo hæc tractaturus aſſumo, & eatenus de his diſſeram, quatenus ſupradictis rebus proficiunt: non quatenus de his ipſis generibus ſpeciebuſq;, & cæteris quęuis tractari poſsint. Sunt enim illa (ut ipſe ait) grauioris tractatus, quã doctrinam a Peripateticis acceptam, id eſt ab Ariſtotelis ſe ſequi confeſſus eſt. Nam Stoici qui de his quoq; rebus tractare uoluerunt, non omnino a Porphyrio ſuſcipiuntur, atq; ideo ait ſe a Peripateticis rationẽ diſputationis accipere. Tunc me Fabius ita percunctatus; quid eſt inquit, qđ dudum dixeras, cum a te de incorporalibus tractaretur, eſſe quaſdam incorporalitates quæ circa corpus ſemper conſiſterent, ut ſunt primæ incorporalitates poſt terminos: quæ eſt hæc incorporalitas, aut quos terminos dicis? Non enim intelligo. Et ego longus inquã tractatus eſt, & nihil nobis ad hanc rem quam quęrimus profuturus. Sed dicam breuiter, terminos me dixiſſe extremitates earum quæ in geometria ſunt figurarum. De incorporalitate uero quę circa terminos cõſtat, ſi Macrobii Theodoſii doctiſsimi uiri primũ librum, quem de ſomno Scipionis compoſuit, in manibus ſumpſeris, plenius uberiuſq; cognoſces. Sed nunc ad ſequentia tranſeamus. Tunc Fabius, ut placet inquit, ſimulq; ſic incipit.

„ Videtur enim neque genus, neque ſpecies, ſimpliciter ap-
„ pellari, id eſt uno modo. Genus nanq; dicitur quorundã
„ ad ſe inuicem, & ad aliquem quodammodo ſe habentiũ
„ collectio, per quã Dardanidũ dicitur genus. Dicitur rur-
„ ſus genus uniuſcuiuſq; generationis principiũ, aut a gene-
„ rante, aut ab eo loco, in quo quis genitus eſt. Secundo
„ modo dicitur genus, ut eſt genus cauſæ honeſtũ. Cæte-
„ ra inquit fere nota ſunt.

Tunc ego. Si enim prius æquiuocationis aſpicias, diuiſionẽ generis diligenter agnoſces. Placet enim generis nomen cũ ſibi ſubiectis æquiuoce nominari. Æquiuoca uero ſunt, quæ cũ nomine una ſint, longe diuerſa ſubſtantię ratione & definitionis diſcreta ſunt, ut ſi quis hanc, uerbi gratia, ſtatuam Venus appellat. Congruunt igitur Venus ipſa, & ſtatua Veneris, unius nuncupatione uocabuli, quod utriq; Veneris nomen eſt. Si quis uero quid ſit utrunq; definiat, lõge aliam ueræ Veneris, aliã lapidis, rationẽ definitionemq; conſtituet. Speculantibus igitur illa eſſe æquiuoca, quæ uno uocabulo appellentur, definitionibus uero diuerſis conſtituantur, clareſcet (ut opinor) participatio generis, quã Porphyrius fecit præmiſſa. Omne enim quicquid a genere in ſpecies ducitur, uniuocũ, non æquiuocũ eſt. Vniuocũ eſt, quod & eodẽ nomine uocari, & eadem definitione conſtitui põt, ut eſt animal genus, homo uero ſpẽs, ſed idem homo animal eſt. Genus igitur & ſpecies, id eſt animal atque homo, poſſunt unius animalis nomine nuncupari, ut utrunq; animal uocetur, ſed eadẽ definitionibus non diſcrepant. Nam ſi definitionẽ reddas animalis, dicas id eſſe animal, qđ eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Quam definitionẽ ſi ad hominẽ uertas, non erit abſurdum dicere, hominẽ ſubſtantiam eſſe animatam atq; ſenſibilem, ſicut animal, ſed hoc ſuperius dictum eſt. Si enim uniuoca ſunt, quæ uno nomine atque eadem definitione conſtituuntur, æquiuoca uero quæ uno nomine ſunt, & non ſunt ſub una definitione ſubſtantiæ, quicquid uniuocum eſt, ut animal, genus ad ſuas

ſpecies eſt, in his genera ſpecieſq; uerſantur: quicquid æquiuocum eſt, ut aries (nanq; plura ſignificans æquiuocum eſt, ſed non cenſetur participatione generis & ſpeciei) nō eſt in eis talis participatio, ut ſpeciebus, & generibus cenſeantur. Quæ enim erit in his generis ſpecieiq; cognitio, in quibus ſubſtantiæ definitio atq; integerrima ratio diſgregatur? Ita ergo Porphyrius nomen generis in tres diuidit formas, ſed ut æquiuoca dicantur, non ut uniuoca, id eſt ut hæ formæ uno quidē generis nomine contineantur: ſui autem proprietate diſgregata diſſentiant, & hoc modo illud in tres diuidit partes, ut dicat uocari ſemel genus eorum inter ſe plurimorumq; collectio, qui ab uno quocunq; nomen generis trahunt, ut Romani a Romulo trahentes genus, ex eodē genere eſſe dicuntur. Secundo uero loco dici genus affirmat, uniuſcuiuſq; generationis principiū, aut a generante, aut a loco in quo quis genitus eſt, ut Æneam ab Anchiſe, & genere dicimus eſſe Troianum. Tertiū uero genus dicitur illud cui ſpecies ſupponitur. Victorinus uero duo ſuperiora genera in unū redigit. Nam & multitudinis congruentiā inter ſe, per eandē generis nuncupationem, & quorumcunq; a generante lineam, & locū in quo quis natus eſt, uno generis uocabulo & deſignatione declarat. Addit aūt ipſe quod „ ſoli latinæ linguæ congruere poſſit, dicit enim, ſecundo „ modo genus dici, ut eſt genus cauſæ honeſtū. Quæ genera cauſarum Græci in rhetorica arte genera eſſe non putant: ſed χήματα uocant, id eſt figuras. Genera autem ſola principalia accipiunt demonſtratiuum, deliberatiuum, & iudiciale. Quæ ipſa εἴδη rhetorices uocant, id eſt ſpēs rhetoricæ, genera uero cauſarū nos dicimus. Tertiū uero genus, eſt id qđ Porphyrius ponit, id eſt ſub quo differentiis diſtributæ ſpēs ſupponuntur. Sed quoniā de tertio genere tractaturus eſt; Victorini culpā, uel ſi ita contingit, emendationem æqui boniq; faciamus. Nunc ergo ad priorem apud Victorinum generis ſignificationem reuertamur, & eius ut „ ſunt uerba enodanda atq; explananda ſumamus. Genus „ nāq;, inquit, dicitur quorundam ad ſe inuicem, & ad ali„ quem quodammodo ſe habentium collectio. Hic ergo utrunq; monſtrauit, & cognationem inter ſe multitudinis, & lineæ ductū. Nam cum dicit genus eſſe quorundam collectionē ad ſe innicem quodammodo habentium, id eſt aliqua inter ſe cognatione iunctorū, cognationes monſtrat: & qđ addit, & ad aliquem, generis lineam ſignificat, quam ſinguli contingentes, & ad unum ſeſe ipſius generationis applicatione iungentes, plures ex eadē linea iuncti atq; cognati ſunt, ut ſit hic ordo. Genus dicitur quorundā collectio ad ſe innicē quodammodo, & ad aliquem habentiū, id eſt ad alicuius lineā per genus contingentium, ut per collectionē, cognationem demonſtret, & per habitudinem quodammodo ad aliquem colligatā, lineā generis ductumq; deſignet. Sequitur ergo, & id planius lucidiuſq; ſignificat, cum dicit.

„ Dicitur rurſus genus cuiuſcunque generationis princi„ pium, aut a generante, aut ab eo loco in quo quis geni„ tus eſt.

Idipſum latius expedit quod ſuperius ſtricto & ſentuoſo breuitatis uinculo colligauerat. Dicit enim rurſus genus dici aut a generante, id eſt a quo quis genitus eſt, aut ab eo loco in quo quis natus eſt. Sed, rurſus, particula, ſi ad hoc cōnectatur, quod ait aut ab eo in quo quis genitus eſt, intellectus non titubat, ut ſit ordo, Dicitur genus uniuſcuiuſque natiuitatis principium aut a generante, aut rurſus ab eo loco in quo quis genitus eſt. Vel certe erit ſimplicior expoſitio, ſi priorem generis ſignificationem, id eſt quorundam ad aliquem quodammodo ſe habentium collationem, ad ſolius cognationem multitudinis accipiamus. Lineæ uero ductum, & loci generationem in inferiori ſignificatione diſtribui. Ita tamen ut una quodammodo generis ſignificatione & multitudinis cognationem, & a generante lineam, & loci natiuitatem ſignificet. Hæc enim omnia de ſola cuiuslibet nominatione tractantur. Quare non abſurdum eſt omnia quæ ad ortum genitalem cuiuslibet pertineant una ſignificatione generis contineri. Propriæ tamen, & ſimpliciſſimæ expoſitionis eſt quatuor ſignificationes generis conſtituiſſe Victorinum, ut ad tres Porphyrii unam ipſe addiderit, honeſtū genus cauſę, ut ſint generis hę quatuor ſignificationes, multitudinis cognatio, lineæ ductus, genus cauſæ, genus ſpecierū. Sequitur ſecunda generis diuiſio apud Victorinū, ut eſt genus cauſæ: quæ Græci (ut dictū eſt) non genera ſed χήματα uocant. Tertiæ uero ſignificationis generis hic modus eſt, genus dici cui ſupponitur ſpēs, id eſt genus illud a quo ſpecies deriuantur, quod ait ad ſuperiorū fortaſſe ſimilitudinem æquitatemq; diſpoſitū. Sic enim genus ſpeciebus ſuis principiū eſt, ut Romulus his qui ab eo cognati ſunt iunctiq; Romani: Item eodē modo nomen Romuli Romanos omnes continet, quemadmodum nomine generis ſpēs continentur. Nam ſicut a Dardano Dardanidæ prioris nomen Dardani in ſeſe ipſos poſteriores accipiunt: ita & animal, cū uerbi gratia ſpēs habeat hominē atq; equū. Equus ſcilicet atq; homo animalis in ſe uocabulū capere, ut dicantur ipſa animalia, nō recuſant. Eodem igitur modo ſpecies ſub generibus continentur, quemadmodum cognati homines ſub illo a quo illā cognationem forte traxerunt. Nam & genus ſpeciebus principium eſt, & plurimarū in ſe ſpecierum collectiuum eſt. Rurſus primum cognationis nomen & ipſius generationis eſt principiū, & in illius ſolius uocabulo diuerſitas hominum, uocabuli & generis participatione colligitur, atque hoc eſt quod ait his uerbis.

„ Aliter dicitur genus, cui ſupponuntur ſpecies, iuxta ſimi„ litudinem forte ſuperiorum appellatum. etenim princi„ pium quoddā eſt genus his, quæ ſub ipſo ſunt, & uidetur „ multitudinem continere omnium, quæ ſub ſe ſunt.

Sed cautiſſime eſt additū, uidetur. Si enim nihil hæc omnia diſtarent, una ſignificatio generis eſſet, & ea quæ in ſpecies funditur, & ea quæ in cognatione diuiditur. Sed eſt inter hæc genera talis diuerſitas, ꝙ genera earū ſpecierū, quæ ſub ſe habent alias ſpecies, æquæuis ſpeciebus æqualiter ſunt genera. Hominem enim & equū, qui ſub animali ſunt, neutrū neutro poſſumus dicere prius, quantū pertinet ad tempus, inchoationemq; naſcendi. Nam ſiqua res una ſit prior, altera poſterior, & eas ſub uniuſcuiuſq; generis nomine quis uelit aptare, non poterit. Genus enim ſpeciebus ſuis æqualiter genus eſt. Quod ſi genus ſpeciebus ſuis æqualiter genus eſt, ſpecies ipſæ eius ordinis inter ſe ęquali tempore ortuq; cenſentur. At uero in generibus quæ cognationes efficiunt nō ita eſt. Quiſquis enim fuit Capis pater, qui Capuā condidit, ſi ſolum filium Capim progenuit, & ab uno Capuanorum cognatio iunctioq; manauit, diſtat a genere cui ſpecies ſupponuntur, ꝙ genus uni ſpeciei genus eſſe nunquam poteſt niſi pluribus, quod quoniam eſt idoneū, genus illud, id eſt principium cognationum, etiam ab uno filio colligere, & congregare cognationem, quod genus per ſpecies ductum facere non poteſt, niſi plures ſpecies ſupponantur, conſtat in hoc diſtare genus quod cognationē colligit, & a quo ſpecies, diniduntur. Poteſt autem diſtare in hoc etiam; ꝙ genus, id eſt principiū cognationis, pōt habere ſub ſe duos, ex ſe non æquali temporis conditione progenitos, ſed aliū poſterioris ortus, alium uero ſenioris, quod in generibus ſpeciebuſq; non conuenit. Nam (ut ſuperius dictum eſt) ſpecies niſi ſibi æquales fuerint non merito, ſed natura, ſub genere poni non poſſunt. His igitur expeditis ſequitur.

„ Toties igitur de genere dicto de poſtrema ſignificatione „ inter philoſophos diſputatio eſt, qđ definientes ita decla„ rant. Genus eſſe quod ad plures differentias ſpecie di„ ſtantes in eo quod quid ſit, prædicatur.

Quod dicit toties, tertio demonſtrare uult, atque hoc propter lucidam operis ſeriem admiſſum eſt, ut quoniam genus plurimorum nomen eſt, omnis eius primum ſignificatio diceretur, ut de qua diſputandum eſſet aliis rejectis eligeretur. Quod ait hoc modo, cum toties, id eſt tertio genus dicatur, apud philoſophos, unde ipſe tractaturus eſt de poſtrema generis ſignificatione quam dixit, id eſt de illo genere quod ſub ſe ſpecies habet, diſputatio conſideratioq; uertitur. At uero de ſuperioribus generibus, id eſt de cognatione, & loco in quo quis genitus eſt, aut hiſtoricorum, aut poetarum expectatio eſt, ſecundi uero generis rhetorū,

tertii philoſophorum conſideratio eſt. Etiam hic in diſputationibus ordo eſt, ꝙ cum inciderint res, quæ multis poſſint nominibus nuncupari, & de unoquocunq; eorum uocabulo tractari diſſeriq; neceſſe ſit, ducuntur prius in ordinẽ omnia, ut id quod eligitur & reiicitur diſtinguatur. Sed illa quæ reiicienda atq; explodenda ſunt, prius dicuntur. Illud uero quod differendũ tractandumq; poſterius nominatur. ut hic illa poſterior generis ſignificatio poſita eſt, quam differẽdam accepturus, prius definiendam, & termino quodam circunſcripendã demonſtrandamq; ſuſcepit. Omnis enim res, niſi quid prius ſit, conſtiterit, eius tractatus, uario modo ſpeculationis habebitur. Definit igitur genus ſic, genus eſſe, quod ad plures differentias ſpecie diſtantes in eo quod quid ſit, prædicatur, uelut animal. quæ definitio talis eſt. Omnia quæ diſtant, habent inter ſe quandã differentiã, qua diſtare & differre uidentur. Porro aũt ſi quod ſit genus, & ſub eo ſpecies ſupponatur, duas uel plures neceſſe eſt ſpecies poni ſub genere, quoniã unius ſpeciei genus eſſe non poteſt. Sed ſi plures ſpecies erunt, aliqua neceſſe eſt differentia diuidantur, aliter enim plures eſſe nõ poſſunt. Nam ſi nihil diſtent, non erunt plures ſpecies, & nomen generis perit. Conſtat igitur eas ſub genere poni ſpecies, quæ differentiis diſtributæ, plures numero ipſarum differentiarũ diuiſionibus cõponantur. Ergo quoniam ſuperius dictũ eſt in omnibus definitionibus, a genere, definitionis trahendũ eſſe principium, ſi quam cuiuslibet ſpeciẽ definire uolueris, genus primo neceſſario nominabis, & ad illã ſpeciem quam definis, generis nomen prius aptabis. Et hoc illã, principaliter dicis eſſe, quod eſt illud genus, ſub quo ipſa ſpecies quã definis, eſt poſita. Poſt aũt differentiis propriisq; eam ab aliis circunſcriptione quadam definitionis excludis. Nam ſi dicis animal eſſe hominem, animal genus eſt, ſpecies uero homo. Nomen igitur animalis, id eſt generis de homine, id eſt ſpecie prædicaſti, cum dixeris hominem eſſe animal. Quod ſi nomen generis in definitionibus ad unam ſpeciem dicere poſſes, de ea nomẽ generis prædicares, ſpecies aũt æquali modo generibus ſuis ſpecies ſunt. Nihil uetat, immo ẽt neceſſe eſt, ſemper quæcunq; ſunt genera de ſibi ſubiectis ſpeciebus in definitionibus, uel in quibuslibet interrogationibus prædicari. Sed quoniã prædicatur genus de ſpeciebus, qũo prædicetur agnoſcendũ eſt. Nam ſi dixeris, quid eſt homo? & aliquis reſponderit, animal: bene & integre reſpondiſſe uidetur, & certe. Nam cũ tu quid ſit homo interrogaueris, ille reſpondit animal, genus ſcilicet de ſpecie in eo quod quid ſit ſpecies prædicauit. Nam tu quid eſſet ſpecies interrogaſti: ille uero in eo quod quid ſit ſpecies, de qua interrogaſti, animalis nomen, id eſt genus accõmodauit. Plena igitur, & propria definitio facta eſt generis; hoc eſſe genus, quod ad plurimas differentias ſpecie diſtantes in eo quod quid ſit appellatur, ut animal: animal enim ad hominem, equum, bouem, coruũ, anguem, & aliqua plura quæ differentiis ſpeciebuſq; differũt, in eo quod qd ſit appellatur. Sed utrũ ſic dixit, genus eſſe, quod ad plures ſpecies differẽtia diſtantes in eo quod quid ſit prædicetur, an ſic dixit, genus eſſe, quod ad plures differentias ſpecie diſtantes in eo quod quid ſit prædicetur, nihil intereſt. Nam ſiue differentiæ ſpecie diſtent, ſiue ſpecies differentiis diſtent, utrunq; idẽ eſt. Nam ſiue rationale & irrationale quæ ſunt differentiæ, ſpecie hominis, uerbi gratia, atq; equi diſtent, ſiue ſpecies homo atq; equus differentia rationali atq; irrationali diuidantur, & diſtent, nihil intereſt. Quare plena perfectaq; facta eſt generis definitio. Sed definitiones duplicibus modis ſunt: una.n. definitio eſt quæ (ſicut dictum eſt) a genere trahitur. Sed quoniam ſunt quædã genera magis, quæ ſuper ſe genus aliud habere nõ poſſunt, ut ſunt prædicamenta decem, quæ Ariſtoteles cõſtituit, eorũ igitur definitio quæ haberi poteſt: quorum genus inueniri non poteſt, ꝙ omniũ quæcunq; ſunt, ipſa ſunt genera. Horum ergo, quos Græci ὑπογραφοὺς λόγους dicunt, Latini ſubſcriptiuas rationes dicere poſſunt, reddemus. Subſcriptiuæ autem rationes ſunt demonſtratiuæ, & quodammodo inſignitiuæ proprietatis illius rei, quæ cũ ipſa generaliſsima ſit, & genus eius nullum reperiri poſsit, eam tamen definire neceſſe eſt. & Ariſtoteles, quoniã ſubſtantiam genus generaliſsimum definire uolebat, & eius nullum genus poterat inuenire, proprietatem quãdam & demonſtrationem, ſubſcriptionemq; ipſius rei dicit eſſe ſubiectum. Subſtantia.n. omnibus ſubiecta eſt. Accidens.n. quod in nouem diuidit partes, præter ſubſtantiã eſſe non poteſt: atq; ideo omnia quæcunq; definienda ſunt, ſi genus nõ habeãt, eorũ ſubſcriptiuam quandã & demonſtratiuã rationem reddi neceſſe eſt. Sic igitur nunc genus, quoniã rem ipſam definiendã putabat, non duxit a genere definitionẽ, ſed dedit quandam generis demonſtrationẽ proprietatemque. Dico autem ꝙ Porphyrius & ſubalternorum generũ, & illorum, quæ generaliſsima ſunt, hanc dederit definitionẽ, & quodammodo ſubſcriptionẽ demonſtrationemq;. Nam ſi quod genus habeat aliud genus, & item hoc ipſum aliud, & item aliud, ſi nullũ erit ſupra genus, quod genus non habeat, in infinitum procedit ratio. Sin uero habuerit, neceſſe eſt quoq; iſtam definitionem aperte ordinateq; congruere. Dico autem genus nõ animal animali, neq; ꝙ homo ſpecies ſit homini, atq; equus equo: ſed illud quo ipſum animal homini atque equo genus eſt. animal enim ipſum per ſeſe nulli genus eſt, neque homo ipſum per ſeſe ulli ſpecies eſt, neque equus ipſum per ſeſe ulli ſpecies eſt, ſed ſunt genera & ſpecies ad alterius participationem. Nam quoniam ſub animali eſt equus, atque homo, non ad ſeipſum animal genus eſt, ſed ad equum atq; hominem. Et item ſpecies quæ uocãtur, homo ſcilicet, atq; equus, non ad equum atque hominẽ, ſed ad animal ſpecies ſunt. Dico igitur genus & ſpecies nõ ipſas ſubſtantias in quibus genus & ſpecies ſunt, ſed ipſam participationem priorum ad ſubteriores, & ſubteriorum ad priores. Hæc igitur participatio quoniam & in magis generibus, & in magis ſpeciebus, & in ſubalternis generibus, & in ſubalternis ſpeciebus una atq; eadem eſt, & huius participationis inueniri genus non poterat, hæc definitio generis quæ facta eſt, non a genere tracta eſt, ſed ſubſcriptiua ratio & demõſtratiua & deſignatiua quodammodo generis eſt reddita. Hic Fabius. Subtiliter mehercle, & quod nũquam fere antehac audiuimus, ſed perge quæſo te. Iam.n. certant ſidera quodammodo, & nox luce ſuperatur. Tunc ego. Sequitur rerum omnium prima breuiſque diuiſio. Ita enim ait.

,, Eorum, quæ dicuntur, alia ad unitatẽ dicuntur, ſicut ſunt
,, omnia indiuidua, ut eſt Socrates, & hoc, & illud: alia
,, ad multitudinem, ut ſunt genera, & ſpecies, & differen-
,, tiæ, & propria, & accidentia. Hæc enim communiter non
,, unius propriæ appellationis ſunt. Eſt.n. genus ut animal,
,, ſpecies ut homo, differentia ut rationale, proprium ut ri-
,, ſibile, accidens ut album, nigrum, ſedere. Ab his igitur
,, quę ad unitatem dicuntur, differt genus, ꝙ genus eſt hoc
,, quod de pluribus prædicatur.

Breuis (ut ſupra dictum eſt) & diſtincta diuiſio. Omnis.n. res aut unius rei nomen eſt, aut plurimarũ: & hoc eſt quod ait, Eorũ quæ dicuntur alia ad unitatem dicuntur, ſicut ſunt omnia indiuidua, alia ad multitudinem. Quid aũt ſit, breuiter explicandũ eſt. Omne genus, quoniam ſub ſe ſpecies habet, ſpecies uero differentiis disiunguntur, & proprietatibus explicantur. Accidunt aũt in ſpeciebus accidentia ſecũdo loco, principaliter uero in indiuiduis quæ ſunt ſub ſpeciebus. Quid aũt hoc ſit, poſterius dicendũ eſt. Genera igitur & de ſpeciebus dicuntur, & de differentiis quæ ipſas ſpecies diſtribuunt, & de propriis quæ ſpecies componunt, & de his accidentibus quæ cũ principaliter in indiuiduis fuerint, in ſpeciebus eſſe dicuntur. Hoc aũt monſtremus exemplis, & ſit nobis genus animal, ſit ſpecies homo, ſit differentia rationale, ſit proprium riſibile, ſit accidens ſtans, uel ambulãs, uel aliquid in menſura corporis, ut tripedalis. Animal ergo quod genus eſt, dicitur de ſpecie, id eſt de homine. Dicis enim hominẽ eſſe animal. Porro aũt de ſpeciei differentia nihilominus dicis genus. Dicis.n. rationale eſſe animal. Nihil aũt prohibet eodem modo & de proprio genus dicere. Nã ſi dicas quid eſt riſibile, non abſurdũ eſt animal nominare. Accidẽtia uero hoc modo principaliter in indiuiduis: ſe-

cundo uero loco ſunt in ſpeciebus. Nam ſi quis dicat ſingulos homines, utputa Ciceronem ſedere uel ſtare, uel quod aliud libet, in ſpecie hominis eadem quoque conuenire neceſſe eſt. Nam ſi Cicero ſedet, ſedet etiam homo: ſi Cicero ambulat, ambulat etiam homo. Ergo ſi qua accidentia uenerint ab indiuiduis, & ea tracta in ſpeciebus conſederint, ad ipſa quoque accidentia dici poterit genus. Quid eſt enim ambulans ſi quis interroget: merito animal dicitur. Nihil.n. ambulare, niſi animal poteſt. Porro aũt ſub ſpeciebus indiuidua ſunt, ut Cicero & Virgilius ſub homine, atq; de indiuiduo genus ſpeciei prædicari poteſt. Nam ſi interrogaueris quid eſt Cicero? merito animal dicas. Genus igitur & ad ſpeciẽ, & ad differentias, & ad accidentia, & ad propria, & ad indiuidua nominatur. Porro autem ſpecies non iam de genere, neq; de differentiis, ſed de ſolis propriis & ſubiectis indiuiduis appellatur. In illis, id eſt indiuiduis, quia ſupereſt: in propriis, quia æqualis eſt. Quid aũt ſit, hoc modo uideamus. Omnia genera ſpeciebus ſuis ſuperſunt & abundant. Abundare aũt genera dicimus ſpeciebus, plus habere genera uirtutis quam ſpecies. Homo.n. quod eſt ſpecies ſolum homo eſt. Animal uero quod eſt genus, nõ ſolum homo eſt, ſed & equus & bos, & quodlibet aliud animali ſuppoſitũ. Ita maior uis generis recte de minori & ſibi ſubiecta ſpecie prædicatur. Alia uero ſunt, quæ ſibi ſunt paria, ut ſunt propria & ſpecies. Species eſt homo, proprium riſibile. Quicquid ergo fuerit riſibile, hoc eſt homo. Quicquid homo, hoc riſibile eſt. Itaq; neq; riſibile hominis neq; homo riſibilis potentiam ſuperuadit, ſed æqualia ſibi ad ſe inuicem prædicari poſſunt, ut ſi dicas quid eſt homo? Riſibile. Quid eſt riſibile? Homo. Ita igitur quæcunq; ſuperiora fuerint, ad illa quæ ſubteriora ſunt prædicantur. Et quæcunq; æqualia fuerint, pariter ſibi adinuicem prædicantur. Illa uero quæ ſubteriora ſunt & minora, de ſuperioribus & abundantibus, ut ſunt genera & ſpecies prædicari non poſſunt. Nunquam enim recte ſpeciem de genere prædicabis. Ita ergo ſpecies de proprio prædicatur ut pari. Sed quoniam ſub ſpeciebus ſigillatim indiuidua ſunt: indiuidua aũt uocamus quæ in nullas ſpecies, neq; in aliquas iã alias partes diuidi poſſunt, ut eſt Cato, uel Plato, uel Cicero, & quicquid hominum ſingulorũ eſt: hos enim in nullis partibus diuidis, ut animal in ſpecies, hominem ſcilicet, atq; equum, hominem quoq; ipſum ſpecialem, & ſingulos circumplectẽtem, in Catonem, Platonẽ, Virgilium, & omnes ſigillatim homines diſtributos, hominem uero ipſum ſingularem, id eſt Ciceronem, in nullos alios diſtribuere poſſumus, atq; ideo ἄτομον id eſt indiuiduum uocitatum eſt. Species ergo quæ ad propria æqualiter prædicatur, ad indiuidua. quoniam maior eſt ſpecies hominis, quam quodlibet indiuiduũ, ita prædicatur ut ſuperius, ad id quod eſt ſubterius. Cicero.n. ſolus Cicero eſt, homo autem non ſolus eſt Cicero. Quod ſi ad indiuidua prædicatur, & ad indiuiduorum accidentia prædicabitur. Ita igitur ſpecies ad genus quod ſuperius eſt, nõ prædicatur, neq; ad differentiã, quia differentia (ut nunc monſtraturi ſumus) ſuper ſpeciem eſt: ad proprium uero, cui par ſpecies eſt, uel ad indiuidum, cui ſupereſt, prædicatur. Differentia uero & ad ſpecies, & ad propria, & ad accidentia, & ad indiuidua prædicatur. Nanque rationale quod eſt differentia, ad hominem prædicatur, quod eſt ſpecies. Ita rationale quod eſt differentia, prædicatur ad riſibile, id eſt proprium. Dicitur enim id eſſe riſibile, quod rationale. Nam ſi homo rationale, & homo riſibile, conſtat id quod eſt riſibile etiam rationale poſſe nominari. Quod ſi ad ſpecies differentia dicitur, ſpecies autem ad indiuidua prædicatur, neceſſe eſt ut differentia quoque ad indiuidua prædicetur. Dices enim qualis eſt Cicero? rationalis. Quod ſi differentia ad indiuidua prædicatur, accidentia uero indiuiduis accidunt, neceſſe eſt differentias ad accidentia prædicari. Proprium uero quoniam ſemper unius ſpeciei proprium eſt, & ad unam ſpeciem prædicatur ſolam, cui eſt proprium. Riſibile nanq; quod proprium eſt, ad ſolam hominis ſpeciem prædicatur. Quod ſi ad hominis ſpeciem prædicatur, ſpecies uero ad indiuidua dicitur: non eſt dubiũ quin proprium quoq; de indiuiduis prædicetur. Nam ſi homo riſibile animal eſt: Cicero quoq; & Virgilius riſibilia animalia recte dicuntur. Quod ſi proprium ad indiuidua recte dicitur: recte etiã & de accidentibus prædicatur, quæ ipſis accidunt indiuiduis. Accidentia uero ipſa & de ſpeciebus & de aliis omnibus prędicãtur, & de ipſis maxime indiuiduis. Nanq; & albus equus, & albus homo dicitur, & rurſũ niger equus, & niger æthiops dicitur. Quod ſi ita eſt, animal quoq; nigrum dicitur. Dicitur & rationale nigrum, & irrationale nigrum, quippe ſi equus & homo æthiops nigri ſunt. Dicitur etiam riſibile nigrum, cum homo quis niger fuerit. Dicitur etiã indiuiduũ nigrum, cũ ſic quis unus homo ex Æthiopia nominatur. Quod cum ita ſit, cõſtat & genus ad plurima prædicari, id eſt ſpecies, differentias, accidentia, propria, atq; indiuidua: nihilominus & differentiã ad plurima prædicari, id eſt ad ſpecies, propria, indiuidua, & accidentia: & proprium ad plurima, id eſt ſpeciẽ, indiuidua, & accidentia: & ſpeciem ad plurima, id eſt indiuidua, & accidentia: accidens uero & ad genus & ad ſpeciem, & ad proprium, & ad differentiã, & ad indiuidua. Quod ſi ita eſt, has quinq; res conſtat ad plurima prædicari. At uero indiuiduum, quoniã ſub ſe nihil habet, ad ſingularitatẽ quandam & unitatẽ prædicatur. Cicero.n. unus eſt, & ad unum nomen aptatur. Ita indiuidua quæ ad unitatẽ dicuntur, cunctis ſuperioribus ſuppoſita ſunt, ut genus, ſpecies, differentia, propriũ, & accidentia, quamuis ad ſe inuicẽ dici poſſint, ad indiuidua tamen æqualiter prædicantur, ut ſuperius demonſtratum eſt. Indiuidua uero, quoniam ſub ſe nihil habent, ubi ſecari diſtribuiq; poſſint, ad nihil aliud prædicantur, niſi ad ſeipſa, quæ ſingula atq; una ſunt. Atque hoc eſt quod ait.

,, Eorum, quæ dicuntur, alia ad unitatẽ dicuntur, ſicut omnia indiuidua, ut eſt Socrates, & hoc & illud: alia ad multitudinem, ut ſunt genera, & ſpecies, & differentiæ, & propria, & accidentia. Hæc enim communiter nõ unius propriæ appellationis ſunt.

Simile eſt ac ſi diceret. Hæc enim communiter ad plurima prædicantur nõ ad unitatẽ, ſicut indiuidua. Et qd ſint genera & ſpecies & differentiæ & propria & accidentia, exemplũ ſupponit dicens. Eſt enim genus ut animal, ſpecies, ut homo, quam dudum hominis ſpeciem cum aliis animantibus ſub animali poſuimus. Differentia, ut rationale: qua ſpecies, ſcilicet hominis, ab irrationali diſtat animali. Propriũ ut riſibile, quod nullum aliud animal, neq; rationale neque irrationale habet. Nullum enim animal ridet, niſi ſolus homo. Quare cum quædã cœleſtium poteſtatum animalia rationabilia ſint, eorũ tamen proprium riſibile non eſt, quoniã nõ rident. Recte igitur riſibile, ſolius hominis propriũ prædicatur. Accidens, ut albũ, nigrum, ſedere, quoniam in ſubſtantia hominũ non ſunt, merito accidentia nominantur. Nam ſi ſubſtãtiæ cuiuſcunq; ſpeciei ineſſet id quod accidẽs dicimus, interempto accidenti periret etiam eius ſpeciei ſubſtãtia cui accidit. Nam quoniam rationale in hominis ſubſtantia eſt, ſi rationabilitas interimatur, hominis quoq; ſubſtãtia, neceſſario peritura eſt. Icirco, quoniã in ipſius ſpeciei ſubſtantia naturaq; uerſatur. At uero album & nigrũ, & quæcunq; ſunt accidentia, ſi interimas, ſpecies ipſa in qua illa accidebant, manet. Nam neque omnis homo candidus, neque omnis homo niger eſt, & cui alterutra defuerint, eius ſpecies non peribit. Atque icirco hæc accidentia, ueluti non innata in ſubſtantia, ſed a foris uenientia, recte nominata ſunt. Nunc ergo, quoniam quid ſit genus oſtenditur, & ea quæ ad unitatem dicuntur, ab iis quæ de plurimis prædicantur, diſtinxit, atque diſtribuit, ipſius generis differentias, & ab his quæ ad unitatem dicuntur; & ab eis quæ ad pluralitatem congruunt, id eſt differentia, ſpecie, proprio, accidentique declarat, & dicit genus ab illis quæ ad ſola indiuidua prædicantur, id eſt quæ ad unitatem, hoc differre, quod genus ad plurima prædicetur, indiuidua uero ad ſingula. Sed quoniam hæc differentia generis ad indiuidua communia erat differentiis, ſpeciebus, propriis, & accidentibus, ab illis ipſis, aliis differentiis genus diuidit atque diſiungit. Quod ita demonſtrat.

„ Ab his uero reliquis, quæ de pluribus appellantur, genus
„ differt. Primo a ſpecie, quoniam ſpecies, etſi de plu-
„ ribus prædicantur, non tamen ſpecie differentibus, ſed
„ numero.

Ac primum generis ſpecieique diſtantiam monſtrat, quæ prior eſt a genere. nam quamuis differentia ſupra ſpeciem ſit, non ſuper ſubalternam tamen, ſed ſuper ſpeciem ſpecialiſsimam differentia ponitur. nam quamuis rationalis differentia ſuper hominē ponatur, quæ ſpecies ſpecialiſsima eſt, tamen ante ſpeciem ſpecialiſsimam ipſa differentia ſpecies eſt eius generis, cui ſpecies ſpecialiſsima ſupponitur. nam ſub animali ante hominem rationale ponitur. Igitur cum genus & ſpecies utraque ad plurima prædicentur, genus uero ad plurimas ſpecies in eo quod quid ſit prædicatur: ſpecies non iam ad plurimas ſpecies, ſed ad plurima indiuidua prædicatur. Sunt aūt quædā genera generaliſsima (ut dictū eſt) ſupra quæ aliud genus inueniri non poſsit. Sunt & ſpecies, ſub quibus aliæ ſpecies inueniri non poſsint, & integre ſpecies illa nominatur, quæ nunquā genus eſt, id eſt ſub qua ſpecies nullæ ſunt. nam ſi ſub ea ſpecies eſsēt, ipſa ēt genus eſſe poſſet. Species ergo quæ uere ſpecies eſt, alias ſub ſe ſpecies non habebit, ut eſt homo. Nanq; homo quoniā ſpecies eſt, ſinguli homines qui ſub ipſo ſunt, nō eius ſpecies, ſed indiuidua nominantur. Nā ſi homo genus eſſet hominum ſingulorū, genus aūt, ſicut dictum eſt, ad plurimas res ſpecie differentes in eo quod quid ſit, appellatur: Homo, id eſt ſpecies, ſi ſicut genus prædicaretur ad ſingulos homines, ſinguli homines ſpecie ipſa differrent. Sed ſinguli homines ſpecie nō differunt, quod aūt ſpecie nō differt, ſi quid ad hoc prædicatū fuerit, nō prædicatur ut genus ad ſpecies, id eſt homo non prædicatur ad ſingulos homines ut genus ad res plurimas ſpecie differētes, ſed ad res plurimas numero differentes: ſinguli .n. homines numero a ſe tantū, non ſpecie diſtant. Atq; ideo quoniā genus ſic ad ſubiecta prædicatur, ut ad plurimas res ſpecie differentes prædicetur, ſpecies autē ad ſubiecta ita prædicatur, ut ad plurimas res numero differentes prædicetur: genus in hoc ab ſpecie diſtat, quoniā genus ad plurimas res ſpecie differentes prædicatur, ſpecies aūt ad plurimas res numero differentes dicitur. Cōgruunt igitur ſibi genus & ſpecies, quod genus & ſpecies ad plurima prædicantur, & utraq; in eo quod quid ſit. Nam ſi interroges quid eſt homo, animal dicitur, id eſt genus. Et ſi interroges quid eſt Cicero, homo dicitur, id eſt ſpecies. Diſtant autem, ꝙ quamuis utraq; ad plurima prædicentur, & in eo quod quid ſit, genus tamen prædicatur ad res ſpecie differentes, ſpecies uero dicitur ad res tantum numero differentes. Quod Porphyrius ſic demonſtrat.

„ Ab his uero reliquis, quæ de pluribus appellantur, genus
„ differt, primo a ſpecie. Quoniam ſpecies, & ſi de pluri-
„ bus prædicentur, non tamen ſpecie differentibus, ſed nu-
„ mero. homo enim ſpecies cum ſit, de Socrate, Platone,
„ & Cicerone prædicatur, qui nō ſpecie, ſed numero diffe-
„ runt. Animal uero quod genus eſt, & bouis & equi pdi-
„ catio eſt, quæ differunt ſpecie a ſeinuicem, non nume-
„ ro ſolo.

Quod ſimile eſt ac ſi diceret, genus a ſpecie unam differentiam plus habere. Cōgruunt nanq; genera ſpeciebus, quod utraq; in eo quod quid ſit prædicantur, ut dictum eſt. Congruunt item genus & ſpecies, ꝙ utraq; ad res plurimas prædicantur. Congruit itē genus, & ſpecies, ꝙ utraque ad res numero differentes prædicantur. Nam & ſinguli homines ita a ſe diuiſi ſunt, quantū ad numerum, ut homo ab equo uel boue, uel a ceruo, uel a quibuslibet alii animantibus. At uero diſtat a ſpecie genus, quod genus de pluribus rebus ſpecie differentibus prædicatur, quod ſpecies non habent. Nihil autem differre quis arbitretur, utrum ita dicatur aliam rem ad aliam prædicari, an aliā rē de alia prædicari. Vterq; enim idem intellectus eſt. Nam ſi animal prædicatur ad hominem, idem etiā animal de homine prædicatur. Nam cū interrogaueris quid eſt homo? reſpondes de hominis interrogatione, hominē eſſe animal. Sed nunc oportet nos ea quæ ſequuntur aſpicere. Quid ergo ſequitur?

„ A proprio autem genus differt, quod proprium, iuxta
„ unamquamq; ſpeciem proprium appellatur cui propriū
„ eſt, & iuxta ea quæ ſub ſpecie ſunt, ſcilicet indiuiduum.
„ Namque riſibile hominis ſolum eſt, & ſingulorum uiq;
„ hominum. Genus autem non ad unam ſpeciem, ſed ad
„ plures res ſpecie differentes ſemper aptatur.

Ergo hoc uidetur hic dicere, quod omne proprium ſi fuerit ſpeciei unius, tunc uere eſt proprium. Nam ſi unius ſpeciei non fuerit, ſed duarum uel plurium, tunc duobus uel pluribus non proprium, ſed erit in ſubſtantiæ rationem cōmune. Conſtat ergo proprium ei cuius eſt proprium, ſoli ſpeciei ſingulariter adhærere. Vnde quoniam hominis ſpecies ſola eſt quæ rideat, riſibili homini proprie, & ſingulariter aptatur. Ad unam ſemper igitur ſpeciem proprietas adhibetur. Diſtat igitur propriū a genere, ꝙ genus ſemper ad plurimas ſpecies appellatur, propriū uero de una tantum ſpecie cuius eſt proprium. nā ſi riſibile dicas, ad unā tantū ſpeciem hominis appellatur. Congruit aūt genus cū proprio in hoc, quod genus & proprium de pluribus appellatur. Namque genus ad plures ſpecies appellatur. Appellatur etiā genus de his quæ ſub ſpeciebus ſunt indiuiduis. Nam ſi homo & equus animal eſt, erit ēt Cicero animal, & quilibet equus ſingulariter, animal nominatur. Similiter & propriū ad plurima dicitur. Dicitur enim ad unamquāq; ſpeciem, & ad ea indiuidua quæ ſunt ſub ſpecie, prædicatur. Nam ſi homo riſibilis eſt, riſibilis erit etiā Cicero & Virgilius, & quicunq; ſingulariter nominantur, riſibiles ſunt. Congruunt ēt, quoniam utraq; in eo quod quid ſit, prædicantur. Nam genus de ſpecie in eo quod quid ſit prædicatur. Nam ſi dicis quid eſt homo? animal appellabis. Item proprium in eo quod quid ſit prædicatur. Nam ſi dicis quid eſt homo, merito riſibile prædicabis. Congruunt autem quod genus & proprium ad plurimas res numero differentes prædicantur. Nam ita a ſe differunt ſingula animalia, id eſt homo, equus, coruus, & cætera, ut ſinguli homines, quantū ad numerum. Diſtat autem a genere, quod genus ad plurimas ſpecies prædicatur. Proprium uero ad unā ſolam cuius eſt propriū nominatur. Sed non eſt inter genus & proprium eadem differentia quæ eſt inter ſpeciem & genus. Nā ſpecies de nulla omnino ſpecie prædicatur. Propriū uero licet non ad plures, ad unā tamen ſolam ſpeciē cuius eſt propriū, ſemper aptatur. Poſt hæc igitur de differētiæ accidētiſq; a genere diſtantia differit dicēs.

„ A differentia uero & ab accidentibus differt genus, quo-
„ niam, etſi etiam iſta de pluribus ſpecie differentibus præ-
„ dicantur, differentiæ ſcilicet, & accidentia quæ commu-
„ niter accidunt: non tamen in eo quod quid ſit appellātur,
„ cum interrogantibus nobis ſit ſecundū ea reſponſio. ma-
„ gis enim quale quid ſit oſtenditur.

Differentiam uero & accidēs idcirco poſterius reſeruauit, ꝙ eorū unam differentiam erat diſtantiamq; dicturus. Differentia enim, & accidens qualitatē cuiuſcunq; ſpeciei demonſtrāt. Illa ſubſtantiæ qualitatē, id eſt differētia. Illud, id eſt accidens, accidentalē qualitatem, nō ſubſtātiæ. Ergo qm̄ genus ſuper ſpeciē eſt, & ſpecies ſuppoſita generi, genus ſpeciē, ſpecies indiuiduū quid ſit oſtēditur. Porro aūt ſolæ poſſunt ſpecies differentiæ ſegregare, quæ qualitatibus ſubſtantialibus, id eſt ſubſtantias declarantibus, ſeiungunt atque diſpertiunt. Nam cū animal genus ſit, homo uero & equus ſpecies: quales utræq; ſpecies ſint, monſtrat differentiæ ſegregatio, ut dicamus ſpeciē eſſe hominis rationale, ſpeciē uero equi irrationalem. Siquis .n. interroget quid eſt homo? animal dicitur. Sin aūt quis dicat qualis eſt homo? rationalis reſpōdetur. Ita ſemper differentia nō in eo quod quid ſit, ſed in eo quod quale ſit appellatur. De accidenti uero non dubium eſt, cum ipſa qualitas in accidentis partibus cōponatur. Namque in prædicamentis inter alias nouē partes accidentis, etiā qualitas nominatur. Nam etiam ſi quis interroget qualis corui ſpecies ſit? nigra continuo reſpondetur. Cōgruunt ergo genera differentiis & accidētibus, quod de ſpeciebus pluribus prædicantur. Nam ſicut genus ſpecies ſub ſe plures habet, ita differentia. Nam rationalem dicimus Deum, & hominem. Rurſus etiam accidens de pluribus ſpeciebus prædicatur.

catur. Nam nigrum dicimus, & hominem, & equum, & coruum, & ebenum, & plurimas alias ſpecies. Rurſus congruit genus differentiæ, ꝙ ſicut genus, ſic differentia ęqualiter ad indiuiduũ prædicatur. nam ſi Cicero animal eſt, quod eſt genus: & rationale animal eſt, quod eſt differentia. Congruũt etiam ꝙ de numero differentibus prædicantur, quod ſuperius de aliis monſtratum eſt. Diſtat aũt quod (ſicut dictum eſt) genus in eo quod quid ſit appellatur: differentia uero, & accidentia in eo quod quale ſit, prædicantur. Nam ſi dicas quid eſt homo? appellabis genus, & dicis animal eſſe hominẽ. Si uero qualis ſit, & differentiam interrogaueris, rationale reſpondeam: uel accidens, nigrum uel album, uel qualis quiſq; ſit de quo interrogatur. His igitur diſtributis, diſtãtias ipſas a primordio rurſus orditur dicens.

„ Vnde hoc quod de pluribus p̃dicatur genus, diſtat ab iis
„ quæ de ſingulis prædicantur, hoc eſt ab indiuiduis. Illo
„ quod de ſpecie differentibus prædicatur, diſtat a ſpecie-
„ bus & a propriis. Illo etiam in quo quid ſit appellatur,
„ ſecernitur a differentiis, & a communiter accidentibus,
„ quod hæc duo quale quid ſit declarant.

Hoc dicit diſtare genus ab indiuiduis, quòd genus de pluribus (ut dictum eſt) prædicatur. Colligit autẽ & in unum redigit proprii ſpecieiq; differentias. nam quoniam ſpecies de pluribus, non ſpecie, ſed numero differentibus prædicatur: proprium uero de una tantum ſpecie, & de iis quę ſub eadẽ ſpecie ſunt indiuiduis prædicatur. Quamuis enim de una ſpecie prædicetur: tamen æqua eſt illi cum ſpecie a genere differentia, de pluribus ſpecie differentibus nõ prædicari. Nam neq; ſpecies prædicare omnino de ſpeciebus aliud poterit, neq; proprium, quoniam proprium non de pluribus ſpeciebus, ſed de una tantum cuius eſt, ſpecie prædicatur. Quod ſi ita eſt, una differentia a genere, ſpecies & propria ſeiunguntur. Accidens uero & differentia eadem quoque una a genere differentia ſeparantur, ꝙ genus in eo quod quid ſit dicitur. Differentia uero & accidentia, in eo quod quale ſit, appellantur. Has Porphyrius ad conſtruendam generis rationem differentias, quamparciſsime poteſt colligit, & ipſas differentias, multis modis poſterius probaturus, nunc uero quantum ſat eſt, dicit ſe abundantem generis conſtituiſſe rationem, hoc dicens.

„ Hoc ſi ita eſt, nullo modo minus aut plus effecta eſt ge-
„ neris definitio.

Perfectam plenamq; ſe generis definitionem feciſſe dicit, quoniam neque plus neq; minus facta ſit definitio, ſed æqualiter ad genus pariterq; compoſita. Quod quale ſit, hoc modo monſtrandum eſt. Nouimus ꝙ quædam res quæ ad alia prædicantur, his de quibus prædicantur, abundant, ut genera & ſpecies. Nanque animal quod genus eſt, de homine, quod eſt ſpecies, hoc abundat, quòd nomen generis etiã in equum atque bouem, atque in alia ualet aptari. Ergo ſi quis ad quamlibet rem abundantem fecerit, maioremq; definitionẽ, quàm ipſa res fuerit, quam definit, non erit integra propriaq; definitio, quoniam non ſolam illam rem amplectitur quam definit, ſi maior fuerit definitio, ſed etiã alias quaſcunq; res, quibus ipſius definitionis terminus abũdabit. Maiorum igitur prædicamentorũ maior erit definitio. Minorũ uero minor erit etiam definitio. Animal ergo quod maius eſt, ita definiunt: Animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Hominẽ uero, quod ab animali minus eſt, ita definiũt. Homo eſt animal rationale mortale, riſus & diſciplinæ perceptibile. Quod ſi maius eſt animal ab homine, maior erit ẽt. animalis definitio ab hominis definitione. plus enim erit dicere ſubſtantia animata ſenſibilis, quam animal rationale mortale. Nam ſubſtantia animata ſenſibilis, ſicut ipſum animal, non ſolũ hominem complectitur, ſed etiã equum & bouem, atq; alias huiuſmodi ſpecies. Si quis ergo ad hominem maiorem definitionẽ aptauerit, quæ eſt animalis, ut ita definiat hominem, homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, non eſt plena definitionis ratio, cum equus atque bos, ſubſtantia animata atque ſenſibilis eſſe poſsint, quæ ſpecies hominis nõ ſunt. Si quis uero maiori rei minorem definitionem aptauerit, curtam & diminutam quodammodo faciet rationẽ.

Nã ſi quis animal definire uolens dicat, Animal eſt res rationalis, riſus & diſciplinę perceptibilis, nõ erit integra definitio, quoniã ſunt quædam animalia, quæ iſtius definitionis rationem ſubterfugere atq; euadere poſſunt. eſt.n. animal bos, quod neq; rationale ſit, neq; riſus perceptibile. Sola igitur relinquãtur bene definiri, quæcunq; æqualibus definitionibus conſtituuntur. Vbi aũt æqualis definitio ſit, hoc modo poſſumus reperire: Prædicamẽta quęcunq; fuerint, ſi maius prędicamentũ de minore aliquo prædicatur, conuerti nõ poteſt, ut minus de maiore prædicetur. Semper.n. maiora de minoribus, nunquam minora de maioribus prędicantur. Nã ſi quis dicat hominẽ eſſe animal, non poterit cõuertere animal eſſe hominem. Nã homo nihil aliud quantũ ad genus, niſi animal eſt. Animal quantũ ad ſpecies poteſt eſſe etiã nõ homo. Paria uero prædicamenta ſemper ſibiipſa inuicẽ cõuertuntur. Nam quoniam riſibile ſolius eſt hominis: riſibile ad hominẽ prædicatum ẽt conuerti poteſt, ut homo ad riſibile prædicetur. Dicitur.n. quicquid eſt homo, riſibile: Quicquid eſt riſibile, homo. Ergo quaſcunq; definitiones conuertere potes, illæ ueræ atq; pares ſunt: quaſcunq; conuertere non potes, aut maiores, aut minores ſunt, pares inueniri nõ poſſunt. Nam ſi dicas hominem eſſe ſubſtantiã animatã atque ſenſibilem, uerũ eſt. Item ſi cõuertas & dicas, ſubſtantiã animatam atq; ſenſibilem eſſe hominẽ, non omnino uerũ dixeris. Poteſt enim ſubſtantia animata eſſe atq; ſenſibilis, & homo non eſſe. Item ſi dixeris rem rationalẽ mortalem, riſus & diſciplinæ capacẽ animal eſſe, uerum dixeris. Sin aũt dicas atq; conuertas animal eſſe rem rationalem mortalem riſus & diſciplinæ perceptibilem, non omnino uerũ dixeris. poteſt enim eſſe animal, & nõ eſſe rationale, & riſus capax. Ergo quoties maior eſt definitio, q̃ id quod definitur, ſi prius dicitur id quod definitur, & maior definitio adhibetur, uera eſſe poterit definitio. Si enim prius dixeris hominẽ rem minorẽ, & ad ipſum poſtea adhibueris definitionẽ maiorem, ut prius dicas homo eſt, & poſtea ſubiungas ſubſtantia animata ſenſibilis, uerũ eſt. Homo enim neceſſario eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Si uero prius dixeris definitionem, & poſtea dixeris id quod definies, uera eſſe nõ poteſt omnino. Nam ſi definitionem maiorem prius dixeris, dicens ſubſtãtia animata ſenſibilis, & poſtea rem minorem intuleris, ut dicas homo eſt, ut ſit ſubſtantia animata ſenſibilis homo eſt, nõ omnino uerum eſt. Poteſt enim eſſe & ſubſtantia animata ſenſibilis, non tamen homo. At uero ſi minor fuerit definitio, q̃ illa ipſa res quæ definitur, ſi prius dicta ſit definitio, uera eſt, poſterius falſa. Nam ſi dixeris definitionẽ quæ eſt minor, res rationalis mortalis, riſus & diſciplinæ capax, & poſt intuleris animal eſt, ut ſit res rationalis, riſus & diſciplinæ capax animal eſt, uera eſt. Omnis.n. res quæ rationalis & mortalis eſt, riſus & diſciplinæ capax, neceſſario animal eſt. At uero ſi conuerteris, & rẽ maiorem prius dixeris, poſt uero minorem definitionẽ adhibueris; uera omnino eſſe non poteſt. Nam ſi dicas prius animal eſt, poſtea aũt iunxeris res rationalis mortalis, riſus & diſciplinæ perceptibilis: nõ omnino uerũ eſt. Poteſt enim eſſe animal, & rationale uel mortale non eſſe. Itaq; ſi maior eſt definitio, q̃ res fuerit, ſi prius rẽ dixeris, poſtea definitionẽ intuleris, uera eſt. Si uero prius definitionẽ dixeris, poſt rem intuleris, falſa eſt. In minoribus uero definitionibus & maioribus rebus contra eſt. Nã ſi definitionẽ prius dixeris, poſtea eam rẽ ſubieceris, uera eſt. Si uero rem prius dixeris, poſtea definitionem ſubieceris, uera omnino eſſe non poteſt. At uero in æqualibus definitionibus conuerti æqualiter poteſt. Nam quoniam ſolius hominis hæc eſt definitio, animal rationale mortale, æqualis eſt hæc ad hominem definitio, quoniã nõ eſt aliud, cui poſsit aptari. Itaque ſi prius definitionem dixeris, poſtea rem ſubieceris, uera erit: ut eſt, homo eſt animal rationale mortale, riſus & diſciplinæ perceptibile. Sin uero cõuerteris, & prius definitionem, poſtea rem dixeris, ut ſi dicas, animal quod fuerit rationale mortale, riſus & diſciplinę perceptibile homo eſt, hæc quoque uera eſt. Ita ſemper ut definitiones ueræ ſint: neque plus, neq; minus in definitionibus oportet aptari: ſed æqualiter definitiones cõuenienterq;

terq;

terq; diſponi. Quod Porphyrius ſcilicet non ignorans ait, ſe neq; plus, neq; minus effeciſſe generis definitionem. Et Fabius, Sequitur inquit de ſpecie diſputare. Dic inquã quid ſequitur. Et Fabius, Hic, ut opinor, ordo eſt.

„ Species quoq; multis dicitur modis. nã & uniuſcuiuſq; hominis forma ſpecies appellatur. Rurſus dicitur & pulchritudo uultus, unde pulcherrimos quoſq; ſpecioſos dicimus. Dicitur ſpecies & ea quæ ſuppoſita eſt generi. unde hominẽ, animalis ſpeciem appellamus: cum animal ipſum genus ſit, & album, coloris ſpeciem.

Tunc ego, Speciei quoq; nomen ſicut generis æquiuocum puta. nam & hoc quoque multifariã appellari deſignat. Dicitur enim inquit ſpecies & figura corporis, & fortaſſe alia plura. De quibus quoniã nullus tractatus habebatur: iure p̃termiſſa ſunt. Hic tamen a Victorino uidetur erratum, quod cum idem ſit cuiuſcunq; hominis ſpecies, & uultus, quaſi in alia appellatione ſpeciei uultus, iterũ pulchritudinem dixit, quaſi uero nõ perinde pulchritudo uultus ſit, ac tota ſpecies fuerit. nam ſi quiſpiã pulcher fuerit toto corpore, etiã uultu. ſed prætermiſſis his, ad illam ſpeciẽ quæ ſub genere ponitur, atq; genus efficit ueniamus. Nanq; ut dictum eſt, ſubſtantiæ ipſæ nullo ſpeciei nomine generis'ue cenſentur, niſi quadam ad ſe inuicem collatione ſint cõparationeq; cõpoſitæ. Nam quòd homo animal eſt, non icirco ei genus eſt, quoniã animal eſt: ſed icirco, quòd ſub ſe hominis atque equi, & cæterorum animantiũ ſpecies habet. Atq; icirco ait, Vnde hominem animalis ſpeciem appellamus, cũ animal ipſum genus ſit: neq; enim homo ſpecies diceretur, niſi ſuper ipſum animalis appellatio prædicaretur. Sed ut monſtraret nõ in unis ſolis ſubſtantiis genera, ſpeciesq; uerſari, ſed etiam in omniũ prædicamentorum nuncupationibus eſſe connexa, nõ ſolius ſubſtantiæ dedit exemplum, ſed etiã eius quod reliquum remanſerat accidentis. Quod enim ait, Et album coloris, ſpeciem in accidentis diuiſione ponitur qualitatis. Sed quoniam inter ſe quædam cõnexio eſt & talis cõparatio atque relatio, ut præter ad ſe inuicem habitudinem, genera & ſpecies eſſe non poſſint: (nihil enim in eorum definitionibus concludi poteſt, niſi ad alterutrum nominata ſint. nam ſubſtantia generis ſpecie ſuppoſita, ſpeciei uero ſubſtantia, genere ſuperpoſito, & ad ipſam prædicato perficitur) nõ eſt dubium quin cum genus definire neceſſe ſit, iure ſpeciem; & cũ ſpeciem, iure nobis genus prædicare neceſſe ſit. Hæc igitur ẽt in generis ſubſcriptione ſeruabatur diſtinctio, cum generis definitio habita eſt. Hoc enim dictũ eſt, tunc eſſe genus quod ad diſtantes ſpecies diceretur. Nũc uero dicendum eſt id eſſe ſpeciem quæ ſub genere ponitur. Sed multiplex eius definitio haberi poteſt. Poteſt.n. rurſus dici id eſſe ſpeciem, ad quã genus in eo quod quid ſit, prædicatur. Quæ res utræq; id ſignificant, ſpeciem poni ſub genere. Nam prima quidẽ definitio id aperte deſignat. Secunda uero talis eſt: quoniã ſemper minora maioribus ſupponuntur, genus ab eo ad quod in eo qđ quid ſit prædicatur, maius eſſe nõ dubium eſt. Quod ſi ita eſt, nullus eſt obſcuritatis error, quin ſpecies quæ minor eſt maiori ſibi generi ſupponatur. Nihil igitur hæc ſecunda definitionis ſignificatio a priore differt. non.n. ſpecies ſub genere poneretur, niſi genus ad ſpeciem in eo quo quid ſit, prædicaretur. Tertia uero definitio ſpeciei integra ratione collecta eſt, & ipſius ſpeciei uim naturamq; demonſtrat. Dicit enim ſpeciẽ eſſe, quæ ad plurima numero differentia in eo quod quid ſit prædicatur. Quę definitio ẽt ex ſuperiore genere debuit eſſe planiſſima, ſed nunc quantũ caſtigata permittit breuitas explicabo: ſed prius de ipſis generibus ſpeciebusq; pauca dicenda ſunt. Cũ ſint quædam genera quæ ſpecies habeãt, atq; ipſa aliis generibus ſpecies eſſe poſſint: non eſt dubiũ ea gemina cõparationis habitudine fungi: ut ad alia ſpecies, ad alia genera nominentur. Sed ſi in uno filo atq; ordine ſpeculemur: & quodcunq; genus alicuius rei repertũ eſt: eius rurſus genus aliud requiramus, & rurſus aliud atq; aliud: iterũ ſi nihil ſit quo intellectus ratioq; conſiſtat: inexplicabilis ratio interminabiliſq; tractabitur. ſed quoniam multa ſunt in his ſciẽtiæ fundamenta, quæ nulla conſideratione animi in infinitũ procedentia concluduntur: dicendũ neceſſario eſt poſſe nos aſcendentes uſq; ad tale aliquid peruenire: cuius cũ ipſum cæteris genus ſit, aliud genus inuenire nõ poſſumus, quod genus primum, & magis genus, & generaliſſimum nuncupetur. Sed ſi hoc in genere contingit, ut aſcendentes alicubi cõſiſtamus, nõ eſt dubium quin deſcendentes iterũ per ſpecies ad aliquem quodammodo calcem offenſo termino conſiſtamus. Igitur cum deſcenderimus per ſpeciem, & uſq; ad illam ſpeciem uenerimus, quæ ſub ſe ſpecies nullas habet: illam ſpeciem ultimam ſpeciẽ, & magis ſpeciẽ, & ſpecialiſſimam nuncupemus. Sed quoniã ſpecies aliquorum eſt continens, ſi aliquorum ſpecies differentium cõtinens eſſet: non magis ſpecies, ſed genus merito uocaretur. Sed quoniam continet, & non ſpecie differentes res continet, ſimiles neceſſe eſt ſibi contineat pluralitate: ſed ſi continet pluralitatẽ, & maius ſemper eſt id quod continet, quam id quod continetur, de pluralitate illa ſpecies prædicabitur. Appellabitur igitur ſpecies de pluribus rebus numero differentibus in eo quod quid ſit. Species enim cum appellatur de ſubterioribus, ſuperiorẽ ſpeciem ſubſtantiamq; declarat. Nam cum dicimus quid eſt Cicero? homo continuo reſpondetur. Cũ ergo tribus modis ſpeciei facta ſit definitio, ſuperiores duæ non tantũ ſunt ſpeciei, ſed etiam ſubalternæ ſpeciei. eſt.n. ſpecies quæ & ipſa genus eſt. ſit enim ipſa generaliſſimũ genus ſubſtantia, & ſub ea corpus, ſub corpore animatũ corpus, ſub animato corpore animal, & ſub animali homo, ſub homine indiuidua. Sed hanc diuiſionem plenius poſterius exequemur. Nunc autẽ hoc nobis tantum ſufficit. Subſtantia igitur magis genus eſt: homo magis ſpecies. Ita ut neque ſubſtantia ſpecies aliquando eſſe poſſit, nec homo genus: corpus uero animatum, & animal ad ſuperiora ſpecies, ad ſubteriora genera nominantur. Si quis ergo corpus animatum, & animal, & hominem uelit exprimere, & dicat ſpecies eſt quod ponitur ſub genere, & ad quam genus in eo quod quid ſit prædicatur: hæc definitio & magis ſpeciem, id eſt hominem, & ſubalternam ſpeciem continet, id eſt corpus animatum, & animal. Nam corpus animatum, & animal, & homo, ſub genere ſunt poſita, & ad eas omnes in eo quod quid ſit appellatur, ut dictum eſt. Si quis uero illam ſpeciem definitione monſtrare uelit, quæ uere ſpecies eſt, id eſt, ſpecialiſſimam ſpeciem, quæ tantum ſpecies, & nunquã genus ſit, hoc modo definiet, ſpeciem eſſe, quæ ad plurimas res numero differentes in eo quod quid ſit prædicetur. Sed hæc definitio ſubalternis ſpeciebus nunquam conueniet. Illæ enim quæ ſubalternæ ſunt ſpecies, poſſunt etiam pro generibus accipi, ſi ad ſubiecta prædicentur. Quod poſſunt pro generibus accipi, cũ pro generibus acceptæ fuerint, non tantum ad plurimas res numero, ſed etiam ſpecie differentes prædicabuntur, quippe cum ſint genera. Sed quia hoc in magis ſpeciebus non euenit, ut aliquando de ſpecie differentibus prædicentur, hæc definitio poſterior ſolius magis ſpeciei definitio eſt, & eam cæteræ ſubalternæ ſpecies excludũt atq; reiiciunt. quod Porphyrius ita demonſtrat.

„ Sed hæc definitio eius ſpeciei eſt, quæ magis ſpecies dicitur: aliæ uero definitiones erunt etiã illarum quę nõ ſunt magis ſpecies. Horum ergo ipſam ſubſcriptionẽ demonſtrationemq; clarius ſeipſum dicere promittit cum dicit, Manifeſtius aũt hoc fiet, qđ dicimus hoc modo: in oĩbus prædicamentis ſunt quædã magis genera & magis ſpecies, ſũt alia mixta. Magis genera ſũt, ſupra q̃ nullũ aliud genus poterit inueniri. magis ſpecies rurſus, ſub qua nulla ſpecies reperitur: horum interualla quæ poſſident, & genera, & ſpecies ſunt, ſingula ſuperioribus, & inferioribus collata, ut alteri genus, alteri ſpecies appellentur.

Huiuſmodi ſunt inquit quædam, quorum genera inueniri nõ poſſunt, hæcq; ipſa merito, magis genera nominantur, quoniam maius ipſis aliquid inueniri nõ poteſt. Nam ſi iſta ſunt genera, genus autem omnibus ſub ſe poſitis maius eſt, quorum genus nullum eſt, nihil eorum maius poterit reperiri. At quorum nihil maius poterit inueniri, merito ipſa magis genera uocitantur. Sunt autẽ quædam alia, quæ magis ſpecies appellentur, ſub quibus aliæ ſpecies locatæ non ſunt.

Nam

Nā plus uidetur eſſe ſpecies ea, & integrior, ac uere ſpecies eſt, quæ genus nunquam eſt, quam ea quæ aliquando genus eſſe poteſt. Quod ſi uerior ſpecies eſt, quæ ſola ſpecies, nunquam genus eſt, merito magis ſpecies appellata eſt. Igitur inter magis ſpeciem & magis genus interuallum quod eſt, ſubalterna genera, & ſubalternæ ſpecies impleuerunt. Nam ſubalterna uocamus quæcunq; ad ſuperiora ſpecies, ad inferiora pro generibus accipiuntur. Icirco quia ſi omnes res ad inferiora componas, genera ſunt: ſi ad ſuperiora, ſpecies: & ſi ad ſuperiora & inferiora eadē ducas, genera & ſpecies inueniuntur. Atq; ideo ſubalterna genera & ſpecies nominata ſunt: quòd filo quodam atq; ordine ad inferiora compoſita genera, & ad ſuperiora ſpecies agnoſcantur. Sed hæc ita genera ſpeciesq; eſſe poſſunt, ut non cui genus eſt, eidem iterum uelut ſpecies ſupponatur. Nam ſi (ut prius oſtenſum eſt) ſpecie ſua maius eſt genus, non eſt dubium quin maior res ſub minori poni non poſſit. Atq; ideo ait, ut alteri genus, alteri ſpecies appellentur, quod nequaquam ad eandem rē & genus eſſe & ſpecies conueniret. Dat igitur huius rei exēplum: ut quod dicit, facilius poſſit agnoſci. Facit igitur hāc diuiſionem: ponit ſubſtantiā magis genus: ſupponitur ſubſtantiæ corpus & incorporeū: corpori animatum corpus & inanimatum: animato corpori animal ſenſibile, & animal inſenſibile, ut ſunt oſtrea & conchilia, & echini, & arbores, & alia huiuſcemodi, quæ uiuendi animam habent, non etiam ſentiendi. ſub animali, animal rationale, & irrationale; ſub rationali, mortale, & immortale; ſub mortali hominē; ſub homine ſingulos homines, hoc eſt corpora indiuidua, Ciceronem & Virgilium ſcilicet, & eos qui iam in partes ſunt ſinguli. Subſtantia ergo quæ prior eſt, magis generis loco accipitur. Genus enim ſolum nō etiam ſpecies eſt, quòd nunquam ei genus ſuperius inuenitur. Homo uero ſolū ſpecies eſt. Nullas enim alias ſub ſe ſpecies coercet. Singuli.n. homines non ſpecie, ut dictum eſt, ſed numero differunt. Corpus uero quod pridem ſub genere poſuimus, id eſt ſubſtantia, ad ſubſtantiā quidem ſpecies, ad animatum corpus genus accipitur. Animatum autē corpus ad corpus ſpecies eſt, ad animal genus. animal autem ad animatū corpus ſpecies uidetur, ad rationale animal genus. Rationale item animal mortalis genus eſt, ſpecies animalis. Mortale aūt genus hominis eſt, ſpecies rationalis animalis: homo autem qui ſuper indiuidua eſt, nihil de generis natura ſortitus eſt, ſed tantum ſola ſpecies appellatur. Sed hanc diuiſionem ſicubi in aliis rebus trāſferri & aptari placet, ita conſiderandū eſt, ut quicquid fuerit, cuius genus inueniri nō poteſt, magis id genus apelletur, quicquid cuius nulla ſpecies fuerit, id eſt ut ſuper indiuidua collocetur, illa magis ſpecies. Oportet enim ſi quod genus ſit, ſuper differētes ſpecie res poni. Quod aūt magis ſpecies, non ſuper differentes ſpeciei res poni, aliter nunquam digne ſpecies poterit appellari. Ergo quemadmodum ſuperius genus, quoniam ſuper ſe nullū genus habet, magis genus dicitur: ita ſpecies, quoniā ſub ſe ſpecies nō habet, ſed tantū indiuidua, merito magis ſpecies appellatur. Illa autē quæ in medio poſita ſunt, non eiuſdem ſunt habitudinis. Nam quoniam ſpecies eſſe poſſunt, non ſunt magis genera: & quoniā genera eſſe poſſunt, icirco nunquā magis ſpecies prædicantur. Nam illis quæ ſuperſunt, ſpecies ſunt: illis uero quæ ſubſunt, loco generis præponuntur. Cū igitur duæ formæ ſint omnium rerum, ut aut genera præponantur, aut ſpecies ſupponantur: ſummitates, id eſt, generaliſſimum genus, & ſpecialiſſima ſpecies, ſingulas tantum continent habitudines. Illud ut tantū genus, nunquā ſpecies uideatur: illud ut ſola ſpecies nunquā etiam genus appelletur. Subalterna uero quæ media ſunt duas formas habent .i. utraſque. Nanq; (ut frequentius inculcatum eſt) & generis quodammodo parentelā, & ſpeciei deriuationē ſortita ſunt. Nec hoc fortaſſe nos turbet, quòd ſpecies ſpecialiſſima habet aliquit ſub ſe. Nanq; homo, cū ſit magis ſpecies, habet ſub ſe ſingulos homines. Hæc.n. quamuis indiuiduis ſuperſit, nunquā formam ſpecialitatis immutat. Cum.n. ſub ſe indiuidua habeat quòd ea contineat, quæ ſub una ſpecie ſint; & nulla ſubſtantiæ proprietate diſcrepent: ſpecies eorū uocatur quę cōtinet. Ita homo & animalis ſpecies dicitur, quia continetur, & hominum ſingulorum ſpecies eſt, quia eos cōtinet, qui nulla unquam ſpecie diſcrepabunt. Definitio igitur magis generū magiſq; ſpecierum talis eſt. Magis genus eſſe dicitur, quod genus ſemper ſit, nunquā ſpecies, & quo ſuperius nullum genus ſit. Rurſus magis ſpecies eſt, quæ ſpecies ſemper ſit, nunquam genus: & iterū quæ nunquam diuiditur in ſpecies, & quæ ad plurima numero differentia in eo quod quid ſit prædicatur. Illa uero alia (ut ſæpe dictum eſt) & genera & ſpecies eſſe poſſunt, ſuperioribus ſcilicet inferioribuſq; collata. Hoc autē attentiſſime reſpiciendū eſt, quòd in diuerſis longe nationibus in eo genere, ubi ex ſanguine aliqua cognatio deducitur, diuerſarū cognationum gens ad unum caput generis duci poteſt. Nam quoniā Romani a Romulo ſunt, Romulus autem a Marte, Mars a Ioue, poterit genus Romanorum ad Iouem duci. Item quoniā Athenienſes a Minerua, Minerua a Ioue, poteſt Athenienſiū gēs ad eundem Iouem uelut ad originē duci. Item quoniā Perſæ a Sole, Sol autem a Ioue, poſſunt Perſæ quoq; ad eundē Iouem uelut ad originem propriā deduci. Ita diuerſiſſimæ gentes ad unius cognationem erigi poſſunt. Quod idem in ſpeciebus generibuſq; non fit. nūquam enim decē diuerſa genera ſub uno genere poterunt accōmodari. Ariſtoteles.n. primorū generum prædicamenta decē conſtituit, quæ uelut aliquis fons, ita ſubterioribus omnibus ortum quodammodo nationemq; profuderunt. Hæc igitur genera, quoniam generaliſſima ſunt, & ſuperius eis nullum aliud inueniri genus poteſt, ad unū genus reduci nō poterunt. Quòd ſi decem genera primā ad unū genus reduci nō poterunt, nec illa quæ ſunt ſub eiſdē generibus .i. ſpecies ſubalternaq; genera, ad unū gnus aliquando poterunt applicari. Nam ſi prima eorum genera ad unum ſuperius duci non poſſunt, nō eſt dubium, quin ea ipſa quæ ſub ipſis ſunt, ab uno genere coerceri contineriq; non patiantur. Nam ſi ſubſtantia, qualitas, & quantitas, & cætera ſub alio cōmuni genere poni non poſſunt, quòd ipſa magis ſunt genera, nec quicquid ſubſtātia fuerit, id eſt ſub eodem genere, ut animal & homo, uel itē ſub qualitate uel quantitate, ad aliquod genus cōmune ſe poterunt applicare. Nunquā enim inueniri genus poterit, quod hæc decē genera ſolitario & ꝓprio intellectu intra ſe poſſit ueluti ſpecies cōtinere. At dicat quis, Hæc oīa decē genera, ſi uere ſunt ſubſiſtētia, quodāmodo ſubſtantiā uel entia dici poſſe. Flexus enim hic ſermo eſt ab eo quod eſt eſſe, & in participii abuſione tractū eſt propter anguſtationem Latinæ linguæ compreſſionemq;. Hæc igitur (ut dictum eſt) entia poſſunt appellari. Et ens hoc ipſum .i. eſſe genus eorū fortaſſe dici uidebitur, ſed falſo. Nāq; omnia quæ inter ſe æquiuoce nominantur, nunquā eiuſdem continentiā generis ſortiuntur. quippe quorū ſubſtantia diſcrepat, non eſt dubium, quin generis quoq; ipſius definitio diſcrepabit: hæc aūt ut entia nominentur, nō uniuoce ſed æquiuoce prædicantur. nam quoniā ſubſtantia ens eſt, & itē qualitas ens, ſi quis eationē definitionēq; ſubſtantiæ & qualitatis dixerit, quoniam eadē natura utriſq; non poterit cōuenire, non eſt dubiū quin ſubſtantia & qualitas non uniuoce, ſed æquiuoce prædicentur. Quòd ſi æquiuoce prædicantur, ſub eiuſdem generis fonte poni nō poterunt. Non eſt igitur in generibus ſpeciebuſq; aliquod genus ſolum, quod poſſit diuerſa rerū genera coercere. Tunc Fabius, Abundanter hæc inquit omnia, & de his ipſis rebus frequentius inculcatum eſt. ſed perge ad ſequentia. Faciam inquam. hæc.n. ut arbitror ſequuntur.

„ Ergo decē genera cōſtituit Ariſtoteles in prædicmētis, q̄ magis genera ſunt. At uero illę, quę magis ſpecies ſunt, ſemper in plurimo quidē numero ſunt, non tamen in infinito. At uero indiuidua, q̄ ſub magis ſpeciebus ſunt, infinita ſunt ſemper.

Hoc.n. dicere uult, ꝙ multo plures ſpecies ſunt, quàm genera: habet.n. genus ſub ſe plurimas ſpecies. & quoniā decem genera rerum omniū prima ſunt, ſpecies ſpecialiſſimæ non ſolum decem ſunt, ſed plures, nō tamē infinitę. Indiuidua uero quę ſub magis ſpeciebus ſunt, infinita ſunt, & eorū intelligentia nulla unq̄ capi ſciētia poteſt. Quæ.n. infinita ſunt, nullo ſciētiæ termino cōcluduntur.

Igitur

Igitur omnis diuiſio, omniſq; ſcientia a magis generibus ꝑ ſubalterna genera uſq; ad magis ſpecies deducatur. Ibi enim cõſiſtentes, integrã ſuperiorum ſcientiã accipere poſſumus ac retinere. Si quis aũt indiuidua uelit ſciẽtia diſciplinaq; cõprehendere, fruſtra laborat: ſed ita iubemur a magis generibus uſq; ad magis ſpecies per media interualla decurrere, ut ſpecificis differentiis diuidentes ſubalterna genera, a magis generibus uſq; ad magis ſpecies deſcendamus. Specificæ differentiæ ſunt quæ ſpeciem quamcunq; declarant. Declaratur aũt ſpecies differentiis hoc modo. ſi quis enim dicat ſubſtantiam, ut ponat ſub ſubſtantia corpus, ſub corpore animatum corpus, ſub animato corpore animal, ſub animali rationale animal, ſub animali rationali mortale: omnes has ſpecies quæ ſunt ſubſtãtiæ cum pro differentiis poſuerit, hominis ſpecies informabitur. nam corpus animatum ab inanimato corpore differentia eſt. Porro aũt animal ab inſenſibilibus, & rationale ab irrationali, & mortale ab immortalibus differentiæ ſunt: hæc igitur omnia cum iunxeris, unam ſpeciẽ declarabis, id eſt hominem. Nam cum dicis corpus animatũ animal rationale & mortale, quæ differentiæ in ſubalterno ordine ſibi ſuppoſitæ ſunt, hominem demonſtraſti. Sunt autem quædã aliæ differentiæ, quæ tales ſunt, ac ſi dicas animal rhetoricum, ꝙ ſolus homo rhetor eſſe poſſit. Sed hæc differentia non ſpecifica differentia eſt, & ſubſtantiã hominis naturamq; non perficit, ſed tantũ artem quandam ſciẽtiamq; commendat. Illæ igitur in diuiſionibus differentiæ ſpeciei proſunt, ex quibus illa quæ dicitur magis ſpecies informatur, & hæc uocatur ſpecifica differentia, quę magis ſpeciem poſſit efficere. Ergo cũ per hæc deſcenſum fuerit ad magis ſpecies, relinquenda ſunt ſub magis ſpeciebus indiuidua nec eorum eſt aliqua ſcientia requirenda. nam illa nõ ſolũ infinita ſunt, ſed etiam quæcunq; in ſeſe continuerint infinita ſunt: rhetorica enim ſpecies eſt, ſed cũ uenerit in ſingulos homines, tunc per ſingulos & infinitos diuiſa, ſingula etiã fiet & infinita. ſi enim omnes quicunq; ſunt uel fuere numerentur rhetores, nullus unquam huiuſce numerationis finis erit, cum præſertim etiam per infinita tempora in futurũ ſinguli homines rhetores eſſe poſſint. Hic Fabius, Hoc igitur inquit erat quod ait.

„ Porro autem uel artium uel diſciplinarum cum indiuidua
„ per ſingulos homines eſſe cœperint, rationẽ ad percipiẽ
„ dum capere uel habere omnino non poſſunt.

Et ego, Hoc inquã eſt, ꝙ cũ artes uel diſciplinæ, quæ in ſua ſpecie una ante collecta fuerint, in indiuidua uenerint, id eſt ꝑ ſingulos homines, in infinitam multitudinem innumerabilemq; ſeſe diſpertiunt. hoc autẽ iccirco euenit, ꝙ hæc eadẽ ratio eſt, quã Porphyrius ipſe dicere nõ neglexit. Genus enim cũ unum ſit, plurimarũ ſpecierũ progenitiuũ eſt. nãq; ſub uno genere plures ſpecies inueniuntur. Iccirco quoniã ſpecies genus illud unde profluunt, in plurima ſegregãt atq; diſpertiunt. Genus autem plurimas colligit res, ſicut ipſum a plurimis iterũ ſpeciebus diuiditur. Nanq; homo, coruus, & equus, quæ ſunt ſpecies, quantũ ad animal, æqualiter animalia ſunt. Ita enim nomen animalis omnes ſuas ſpecies intra ſe cõtinet. Quòd ſi & in homine animalis nomen eſt, & in coruo, & in equo, nõ eſt dubiũ, quin illud genus, qđ ſub ſeipſum ea continet, ſpecies diuiſæ inter ſe diuidant multiplicentq;. Colligit igitur genus ſpẽs in ſe, ſpecies uero ſuapte natura genus ipſum diſpertiunt. Eſt igitur genus collectiuũ ſpecierum ſuarum & quodãmodo adunatiuum. Species uero diuiſiuę generis quodammodo & multiplicatiuæ. Igitur quicunq; ad magis genera aſcendit, omnẽ ſpecierũ multitudinẽ per genera colligit adunatq;. Cum uero a magis generibus uſq; ad magis ſpẽs decurritur, omnis unitas generũ ſuperiorũ in multifidas ramoſasq; ſpecies ſegregabitur. Quod aũt ait multitudo capienda: perinde eſt ac ſi diceret, multitudo facienda eſt: nam cũ diuidis genus in ſpẽs, eaſdem ſpecies multas eſſe accipis, quas tu idem feciſti. Species quoq; ab hac generis adunatione ac quodãmodo collectione non diſcrepant. Nanq; & ipſæ infinitatẽ indiuiduorum ad unã reuocant formam. Singulorum enim hominum ſpecies, quæ eſt homo, collectiua eſt, hoc modo. Ad hominis enim ſpeciem cuncti ſinguli homines, unus homo ſunt, id eſt prima ſpẽs, quæ nos continet coercetq;. Porro aũt ipſa ſpecies in nos multos ſciſſa diuiditur. Omne enim, quod ſingulũ eſt atque indiuiduum, illud, unde naſcitur, diuidit. Omne, quod non eſt ſingulũ atq; non indiuiduũ, ſed diuidi põt, non per ſeipſum magis diuidit ſuperiora, quàm colligit. His igitur expeditis, cõſtat & genus plurimarũ ſpecierũ eſſe genus, & ſpeciem plurima ſub ſe indiuidua coercere. Nam ſi quę ſunt ſubteriora, illa quæ ſunt ſuperiora diſpertiunt, & in multitudinẽ diſſipant diuiduntq;: non eſt dubiũ quin ſuperiora ſemper inferioribus pauciora ſint. Prędicamenta uero quę aliud de alio prædicant, uel ad ſe inuicẽ retorquentur, hoc modo ſunt: omnis enim res alia aut maior erit, aut minor, aut ęqua: omne quod eſt maius, de minore poterit prædicari; nam cũ animal ſit maius ab homine, poterit animal de homine prædicari. Minus uero de maiore non dicitur: nam quoniã animal eſt & homo & equus, ad animal hominẽ ſi prædicare uolueris, tantũ hæc conuenit prædicatio, quantum conuenit animal partẽ eſſe ſuper hominẽ. Age enim conuerte & dic hoc eſſe animal quod hominẽ. Quantum igitur pars eſt animalis, quæ hominis ſpeciẽ contineat, tantum animal homo eſt. In illis aũt aliis partibus animalis quæ aliud continẽt, ꝗ eſt ſpecies hominis, hominis appellatio nõ conuenit. Nam ſi dicas animal, hoc eſt, qđ homo, in illa parte, in qua equus eſt, nõ erit homo. Atq; ideo uniuerſaliter non conuertuntur. Nam ſi dicas, omnis homo animal, uerũ eſt. ſi dixeris omne animal homo eſt, falſum eſt. Quòd ſi maiora de minoribus iccirco prædicantur, quia omne maius minus in ſe continet, & minora de maioribus iccirco non prædicantur, quia maiora minoris definitionẽ ſuperuadũt, & quodãmodo exuperant: nõ eſt dubiũ quin illa quæ ſunt æqualia, ſibi poſſint ipſa conuerti. Æqualia aũt illa ſunt, quę neq; minora neq; maiora ſunt, id eſt ut ſi in quamlibet ſpeciem apponãtur, & omni illi ſpeciei adſint, & nulli alii. nam omnis homo riſibilis eſt, & nulla alia ſpecies riſibili põt proprio nuncupari. Atq; ideo quoniã æqualia ſunt, conuertuntur. Dicis enim quid eſt homo? riſibile. quid eſt riſibile? homo. & itẽ quid eſt hinnibile? equus. quid eſt equus? hinnibile. Quòd ſi ſemper maiora de minoribus prædicãtur, ſuperiora neceſſe eſt genera eſſe, & omnia ſubalterna minora. Quòd ſi ſubalterna omnia minora ſunt, nõ eſt dubiũ, quin ſi quis per ſubdiuiſionẽ deſcendat ad ultimã ſpeciẽ, quodcunq; genus de uicinis ſibi prædicabitur, etiam de ſubalternis prædicetur: nanq; ſubſtãtia hẽt ſibi uicinum ad ſubteriora genus, ad ſe uero ſpeciem, quod eſt corpus. De hoc igitur ſubſtantia prædicatur. ſi quis enim interroget, quid eſt corpus? dicitur ſubſtantia: ſub corpore uero eſt animatũ corpus, & ſub eo animal. Ergo quoniã ſubſtantia iccirco prædicatur de corpore, quia illi eſt ſuperior, neceſſe eſt, quibus corpus ſuperius fuerit, eiſdem etiã ſit ſubſtantia ſuperior. nam ſi corpus prædicatur de animato corpore, & de animali, prædicabitur etiam ſubſtantia de animato corpore, & de animali. ſic igitur quæcunq; ſuperiora fuerint de ſubterioribus non ſolũ ſibi uicinis, ſed etiã longe ſubterioribus prædicantur. Nam ſi maiora ſunt iis quæ ſibi uicinæ ſunt ſpeciebus, multo maiora erunt etiam illis quibus illæ uicinæ ſpecies fuerint ampliores: ergo de quibuſcũque ſpecies prædicatur, de ipſis prædicabitur. & illius ſpeciei genus. Nam ſi ſpecies aliqua alicui maior eſt, multo genus ſpeciei ipſius illa re qua ſpecies maior eſt, maius erit. Atq; ita ad id prædicabitur quẽadmodum ipſa ſpecies antea prædicata eſt. Quod ſi ita eſt, non eſt dubiũ ꝙ genus quoq; generis illius, quod ad illud, ad quod ſpecies prædicabatur, poterat prædicari, etiam id quoque de eo de quo ſpecies & genus ſpeciei prædicabatur, prædicari poſſe. Nam ſi quis dicat Ciceronem eſſe hominem, cum animal hominis genus ſit, nõ erit abſurdum, Ciceronem animal prædicari: & cum animalis ipſius ſubſtantia genus ſit, non erit inconueniens Ciceronem ſubſtantiam prædicari: quoniam quæ ſuperſunt de ſubterioribus prædicantur, & quæ ſubteriora ſunt, ſi qua alia ſibi ſubteriora habeant, illud primum genus habebunt etiam iſta ſubteriora, & de his non inconuenienter prædicabitur. Igitur ſpecies de indiuiduo prædicatur ut maius,

magis genus uero de omnibus ſubalternis, & de magis ſpecie prædicatur. Æquo enim modo dicitur & corpus ſubſtantia, & animatũ corpus ſubſtantia; & ſenſibile corpus ſubſtantia, & rationale animal ſubſtantia; & mortale ſubſtantia, & homo ſubſtantia, & de ipſis etiã magis genus indiuiduis prædicatur, ut dictũ eſt: põt enim Cicero dici ſubſtantia. Species uero ſola de nullis aliis, ſine de indiuiduis prædicatur, ut prædictũ eſt. Indiuidua autem ipſa de nullo alio prædicantur niſi de ipſis, id eſt ſingulis. Natura autem indiuiduorum hæc eſt, quòd proprietates indiuiduorum in ſolis ſingulis indiuiduis conſtant, & in nullis transferuntur, atq; ideo de nullis aliis prædicantur. Ciceronis enim proprietas cuiuslibet modi fuerit, neq; in Catonẽ, neq; in Brutũ, neq; in Canniñ aliquando conueniet. At uero proprietates hominis quæ ſunt idem qđ rationale, mortale, riſibile, pluribus & omnibus indiuiduis poſſunt & ſingulis conuenire. omnis enim homo & ſigillatim indiuiduus, & rationalis eſt, & mortalis, & ſenſibilis, & riſibilis. Atq; ideo illa quorũ proprietates poſſunt aliis conuenire, poſſunt de aliis prædicari. Hæc aũt quorum proprietas in aliis non cõuenit, niſi in ſe ipſis tantũ ſingulariter, de aliquibus aliis præter ſe ſingulariter prædicari non poſſunt. Repetendum eſt igitur, ꝙ omne indiuiduũ ſpecie continetur. Species uero ipſa coercetur a genere, & unum quaſi omnium totũ corpus, magis genus eſt, & nũquam eſt pars, indiuiduum uero pars ſemper eſt, nunquam eſt totũ. Species aũt & pars, & totum merito nũcupatur, nam ad genus pars eſt, ad indiuidua totum. diuidit enim genus (ut dictũ eſt) & indiuidua colligit. Sed ſpecies pars eſt alterius, id eſt generis. Totum uero non eſt partis, ſed partium. nanq; genus & unũ eſt, & plures ſpecies: unius rei, id eſt unius generis ſpecies pars eſt. Et quoniam indiuidua plura ſunt & infinita ſub una ſpecie, quæ illa indiuidua colligit, ſpecies illa non eſt unius totũ, id eſt non eſt partis totum, ſed plurimorũ, id eſt partium. plures enim partes ſub ea indiuiduorũ ſunt, quarum totum ſpecies, id eſt homo appellatur. Sed de genere & ſpecie ſufficienter dictũ eſt. Et quoniam matutinę ſalutationes uocãt, in futuras noctis uigilias quod eſt reliquum transferamus.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi, patricii ordinarii & conſularis uiri, in Porphyrium, a Victorino translatũ, dialogus ſecundus.

MVLTA nobis a parente natura excelſius, quã cæteris animantibus grauia illuſtriaq; conceſſa ſunt: quæ nos ita quaſi quædã benigna artifex humanitatis excoluit, ut primum nobis reputandi conſiderandiq; animos rationemq; cõcederet, poſt uero ratione reperta proloquendi conferret uſus, perinde ac ſi uoluiſſet, iuſſiſſetq; nos non corporis ſenſibus a belluis, ſed mẽtis diuinitate diſtare: quæ cum ſe ſibi adiunxerit, & a ſuæ uiuacitate naturæ nõ diſceſſerit, tunc ſicut ipſa eſt æterni generis, ita quoq; famam in poſteros, uitamq; gloriæ infinitiſſimis temporibus coæquat. ſin uero prauis ſe libidinibus corporis obnoxiam mens perdendam corrumpendamq; permiſerit, naturã corporis ſequitur. nam nihil eius uiuacitatis poſt corpora remanet, cui omnis labor & ſtudium de rebus corporis atq; in corpus impenſum eſt. Quare aduertendũ eſt, ut nos meliores accuratioresq; reddamus, nõ ea re qua pecudibus nihil diſtare poſſumus, ſed quo cæleſtiũ uirtutum ſimilitudine æternitatis gloriã factis egregiis dictiſq; mereamur. Sed de his alias, nunc ad propoſitum reuertar. Cum igitur alterius noctis conſueta lucubratio uigiliæq; ueniſſent, credo heſternæ rationis ſubtilitate captus, uel qua ipſe eſt cupiditate diſcendi audiendiq; ſtudio, uigilantius quam unquam ſurrexerat, Fabius ad me perrexit. Qui poſtquam conſalutatus, ſequentis a me operis promiſſam continuationem repoſceret: Faciam inquam nõ inuitus, quippe cum nec mihi ſit in uita quicquam melius agere, & tu hanc mihi iocunditatem ſtudio tuo augeas, quod mihi perquã gratiſſimum eſt. Placuit igitur ut quoniam heſterna diſſertio ſpeciem explicuerat, alterius expoſitionis principium de ſequenti differẽtia ſumeretur. Hic Fabius, Vbertine inquit a te heſternis uigiliis de generibus & ſpeciebus expoſitum eſt. ſed, ut dici audio, ſubtilior de differentiis tenuiorq; tractatus eſt, non inquam immerito. nam uariæ acceptæ differentiæ uarias habebunt etiam poteſtates. erunt nanq; alias genera, alias ſpecies, alias uero differentiæ, ſed hoc poſtea demonſtrabitur. Nunc uero ita, ut arbitror, textus eſt.

„ Omnis differentia & communiter, & proprie, & magis
„ proprie dicitur.

Differentiam quoq; multis appellari modis deſignat. Dicit autem tribus his modis fieri differentiam, cum aut cõmunes ſunt, aut propriæ, aut magis proprię. Communes ſunt quibus omnes aut ab aliis differimus, aut a nobiſipſis. nam ſedere, uel ambulare, uel ſtare differentia eſt. nam ſi tu ambules, ego uero ſedeam, in ſitu ipſo atq; ambulatione differimus. Et item ego cum nunc ſedeo, poſtea uero ſi ambulem, communi a meipſo differentia diſcrepabo. Propriæ uero ſunt quæ uniuſcuiuſq; indiuidui formã aliqua naturali proprietate depingunt, ut ſi quis ſit cęſiis oculis, uel criſpo capillo. Etenim propria uniuſcuiuſq; ſinguli hominis ſunt, quo cũ iſta naſcuntur. Magis propriæ ſunt quę in ſubſtantia ipſa permanent, & totã ſpeciem differentia deſcriptioneq; permutant, ut eſt rationalis & mortalis hominis differentia. Harum autem cõmunes & propriæ differentiæ ſub eadẽ ſpecie ſingulos a ſe faciunt diſcrepare, illa propriis differentiis, illa communibus. Magis propriæ uero totam naturam cuiuslibet ſpeciei ſubſtantiamq; permutant, & ab aliis ſpeciebus ſegregant atq; diſiungunt. Harum ergo cõmunes & propriæ differentiæ, quoniam ſpeciem nõ permutant, ſed formã quodãmodo & habitudinem ſolũ faciunt diſcrepare, alteratum facere dicuntur, id eſt nõ integrum alterum facere, id eſt nõ integre permutare, ſed quodammodo diſcrepantiam diſtantiamq; faciunt, atq; ideo non uocantur alterum facientes, id eſt permutantes, ſed magis alteratum, id eſt non integre alterum facientes. Illa uero tertia, id eſt magis propria, quoniã ſubſtantialis eſt, & ipſius ſpeciei inſerta naturę, alterum facit. Nam quoniam homo atq; equus quantũ ad hoc ꝙ animalia erant, una illis erat ſubſtantia, ueniens rationale diſgregauit omnino ſpeciem, & funditus alteram fecit. Ergo cõmunes & propriæ differentiæ, alteratũ facientes uocantur. Magis propriæ aũt alterum facientes. Conſtat igitur differentiarum alias facere alterum, alias alteratum. illæ quæ faciunt alterũ, quæ ſubſtantiales ſunt, omnes & naturam ſpeciemq; permutant, & ſpecificæ prædicantur: ualent enim quamlibet ſpeciem conſtituere, & ab aliis omnibus ſegregare, & eius formam naturamq; componere. nam ſi dicas mortale & rationale differentias, & eas animali ſupponas, non eſt dubiũ, quin cum hominis ſpeciem facias, ſpeciei huius ſint perfectrices. atq; ideo ſpecificæ nominantur, ꝙ & permutant naturam, & ipſam ſubſtãtiam cuiuslibet illius ſpeciei conſtituũt. Illæ uero aliæ nihil aliud efficiunt, niſi alteratum, quippe cũ aut proprietate quadã formæ alius diſtet ab alio, aut aliqua habitudine & diſpoſitione aliquid faciendi. Illa igitur magis propria differentia, quam ſpecificam nominamus, ſola poterit in generis diuiſione congruere. Etenim cæterę nihil ad ſubſtantiam, ſed ad quandam quodammodo eiuſdẽ ſimilitudinis diſcrepantiam diſtantiamq; ponuntur. Nihil enim in illis præter alteritatem ſolam reperire queas, quippe quæ non conſtituunt ſpecies, ſed conſtitutas iam, & effectas magis propriis ſuis qualitatibus ipſæ diſcriminant. Quod au-

„ tem dicit, Repetenti nunc a ſuperioribus dicendum eſt,
„ differentiarum alias eſſe ſeparabiles, alias inſeparabiles:

hoc eſt, quod hic nunc diuiſio alia rurſus aſſumitur. nam cum prius differentiam in tribus partibus ſepararet, & poſtea tres illas in duarum tantũ numerum quantitatemq; colligeret, ut alias alterum facientes eſſe diceret, alias alterantes, ipſarum rurſus trium tertia ſumitur facienda diuiſio. Dicit enim alias eſſe ſeparabiles, alias inſeparabiles: & ſicut in priore diuiſione alteratum facientes duæ fuerunt cõmu-

nes &

nes & propriæ. Sola uero magis propria remanſerat quę alterum faciebat, eodem nũc etiam modo in ſeparabilibus & in inſeparabilibus. cõmunis tantũ ſeparabilis differẽtia eſt, utræq; aliæ, ut cæſitas oculorũ, uel flaua cæſaries, uel corporis proceritas: quæ ſunt propriæ differentiæ. uel certe rationabilitas, uel mortalitas, quæ ſunt magis propriæ differẽtię, non poſſunt unquã ab hominis ſpecie ſegregari. Sedere uero uel currere, quæ cõmunes ſunt, ſeparantur a ſingulis & itẽ rurſus adduntur. Earum uero quæ ſunt inſeparabiles, aliæ per ſe ueniunt, aliæ uero per accidens. Et illæ quæ per ſe ueniunt, a magis propriis manant. Illæ quæ per accidens, a ſolis propriis effunduntur. Et inſeparabile accidens eſt, quicquid per inſeparabilem propriam differẽtiam unicuiq; ſpeciei contigerit. Sed quãquam propria & magis propria inſeparabiles differentiæ ſint, nunquã tamen illam ſuperiorẽ formam naturamq; cõmutant. Nam magis propria ſemper alterum, propria ſolũ ſemper efficit alteratum. Huc accedit, ꝙ inſeparabiles propriæ poſſunt alicui plus minuſue contingere. Inſeparabiles magis propriæ nec cumulis intentionis augẽtur, nec imminutione decreſcunt. Põt.n. alius procerior, alius fuſcior, deductioribus alius capillis, alius flauioribus naſci: quæ ſunt inſeparabiles propriæ differentiæ. At uero magis propriæ, id eſt rationale, neque plus, neq; minus admittit. Omnes enim homines in eo quod homines ſunt, æqualiter ſunt rationales atq; mortales. Nam ſi genus alicui plus minuſue eſſe poſſit genus, poſſunt etiã differentiæ uel intentione creſcere, uel remisſione decreſcere. Nam quoniam animal non eſt plus homini quã equo, neq; equo plus quã cæteris, & æqualiter ſubiectis omnibus genus eſt: ſic ſpecierũ differẽtiæ quas ſpecificas appellamus, magis minuſue non capiunt. Nam ſi animal rationale mortale hominis eſt definitio, & hominũ nihilominus ſingulorũ, non eſt dubiũ quin hæc definitio ad omnes homines ſingulos æqualiter ſemper aptetur, & nulli neq; plus, neque minus conueniat. Quod ſi ita eſt, partes quoq; totius definitionis, quæ ſunt differentiæ tales erunt, ut nulli neq; plus neq; minus, ſed æqualiter ſemper, & conuenienter aptentur. Partes aũt huius definitionis ſunt rationale & mortale. Rationale igitur, & mortale, quæ ſunt magis propriæ differentiæ, plus minuſue non capiunt. Ab hac igitur, id eſt ſeparabiliũ inſeparabiliũq; differentiarũ diuiſione, tribus modis differẽtias ſpeculamur. Nam aut ſeparabiles ſunt, aut inſeparabiles. Inſeparabiliũ uero aut per ſe ueniunt, aut per accidens. Quæ per ſe ueniũt, aliæ ſunt quæ genus diuidunt, aliæ quæ ſpeciem informant atq; conſtituunt. Sed de ſuperioribus prius dictum eſt. Nũc autem de iis quæ genus diuidunt, & ſpeciẽ conſtituunt diſſeramus. Omnis quæcunque fit generum diuiſio in ſpecies, ſi earum ſpecierum alia ſubdiuiſio fiat, & a magis generibus per ſubalterna genera uſq; ad magis ſpecies decurratur, gemina in his erit duplexq; diuiſio. Nanq; ſi contrarias differentias reſpicies, generum eſt diuiſio: ſi ſubalterna genera, fit ſpecierum conſtitutio. ſi enim genus diuidamus, ideſt ſubſtantiam, ut iam in ſpeciei diſputatione diuiſa eſt, & ſicut ſubſtantia ſit ſumma, poſt ſubſtantiam animatum corpus, & inanimatum; ſub animato corpore ſenſibile & inſenſibile; ſub ſenſibili, id eſt animali, rationale, & irrationale; ſub rationali, mortale, & immortale. Hæ igitur differentiæ eædem ſpecies ſunt, ſi contra ſeipſas in diuiſione reſpiciantur, & diuidunt genus hoc modo. Nam quoniam ſub ſubſtantia animatum corpus, & inanimatum poſuimus, ſi animatum corpus contra inanimatum reſpicias, ſubſtantiam diuiſiſti: ſi uero ſubalterna genera in ipſis differentiis aſpicias, ſpeciem conſtitues. nam ſi animatum corpus, & quod ſub ipſo eſt ſenſibile corpus aſpexeris, animal reſpexiſti. Item ſi rationalem differentiam contra irrationalem differentiam acceperis, genus quod eſt utrorumq;, id eſt animal diuiſiſti: ſi uero ſub eodem ordine rationalem differentiam, & mortalem accipias, hominis ſine dubio ſpeciem demonſtraſti. ita hæ differentiæ alio modo accepta fiunt generis diuiſibiles, ideſt genera diuidentes. Alio uero modo fiunt conſtitutiuæ ſpecierum, id eſt quæ ſpecies declarent, atque conſtituant. Nam ſi contrarias differentias reſpexeris, diuides genus: ſi uero ſubalternas, ſpeciem conſtitues. Differentiarum igitur uis, & ſeparabilium, & inſeparabilium cæteras tres res, id eſt genus, ſpeciem, accidẽsq; ſic retinet, ut permutata comparatione per hæc eadem ipſa etiam permutentur. nam rationale, & mortale differentias ſi contra irrationale, & immortale reſpexeris, diuiſibiles ſunt generis differentiæ. ſi uero idem ipſum rationale, & mortale ad ſuperiora comparaueris, ſpecies erunt eius quod eas continet animalis. ſi uero rationale atq; mortale ad ſubiectũ hominẽ conſideres, genera eius conſtitutiuaſq; differentias contemplabere. At uero de illis aliis inſeparabilibus, id eſt propriis cadunt differentiæ inſeparabilis accidentis. Inſeparabile nãque eſt accidens cæſitas oculorũ, & naſi curuitas, & alia huiuſmodi. Et idem de ſeparabilibus accidentibus, id eſt de cõmunibus. ſeparabile nanq; accidens eſt uigilare, dormire, currere, & ſedere. Quod autem dicit, "Sic igitur cum "ſuper omnia ſubſtantia, & ſint eius differentiæ diuiſibiles "poſita ſit animatum, & inanimatum: contrarias differentias in ſpecies monſtrat. quod autem dicit, "Hæc "differentia animata atque ſenſibilis ſociata ſubſtantiæ perficiet animal: Conſtitutiuas ſpecierum differentias monſtrat. Sic igitur uariis modis acceptæ, uarias uirtutes formaſq; ſortitæ ſunt. Sed & diuiſibiles & cõſtitutiuæ, utræq; ſpecificæ nominantur, & in diuiſionibus generũ definitionibuſq; ſolæ ſunt utiles. Cæteræ uero inſeparabiles per accidens, inutiles, & multo magis illæ ſunt inutiles, quæ ſeparabili differentia diſcretioneq; formatæ ſunt. Has aũt ſpecificas differẽtias, qui de differentiarũ diuiſione tractauere, tales eſſe declarant, Quibus ſpẽs a genere abundant. Quid autẽ ſit, breuiter explanandũ eſt. Controuerſia eſt utrum genus differentias ſpecierũ ſuarum in ſe habeat, an minime, ut puta Animal ſub ſe hẽt ſpecies rationale, & irrationale, id eſt hominẽ, & uerbi gratia equum. Rationabilitatem igitur, & irrationabilitatẽ, id eſt hominis, & equi differẽtias, quibus a ſe ſpecies ſub animali poſitæ differunt, utrum habeat utraſq; animal, an nõ habeat, in cõtrouerſia eſt. nam ſi animal quod genus eſt, neq; rationale eſt, neq; irrationale, ſpecies quæ ſub ipſo ſunt poſitæ, iſtas differentias nõ habebunt. nam ſi genus iſtas differentias nõ habebit, unde erunt ſpeciebus differentiæ, quibus a ſeipſis differunt? Sed ſi quis dicat eſſe in genere iſtas differentias (non enim haberent differentias ſpecies, niſi prius genus habuiſſet) aliud maius cõtinget incommodũ. nam quoniam æque ſunt ſpecies quæ ſub aliquo genere ſupponuntur, & æqualiter homo atq; equus ſub animali genere ponuntur, neq; homo prius eſt neq; equus, ſed uterq; æqualiter animalis ſpẽs nominantur. Igitur ſi rationale atq; irrationale æqualiter ſub eodem genere ſunt, erunt etiã uno tempore. Quod ſi uno tempore, & genus iſtas differentias habet, ut genus ſuapte natura, id eſt animal, rationale ſit & irrationale: non eſt dubium ꝙ eadem res uno tempore duas contrarietates in ſeſe ſubſtantialiter retineat, qđ fieri nequit. Quid igitur? Dicendum eſt quoniam genus, actu quidẽ ipſo, quod Græci ἐνέργειαν uocant, iſtas differentias non habet: at uero poteſtate ab his ipſis differentiis, quas in ſuas ſpecies fundit, non uacat. Quid aũt ſit actus & poteſtas, caſtigatius explicandum eſt. Tantum intereſt actus a poteſtate, quantũ homo ridens ab eo qui ridere poſſit, nõ tamẽ rideat: Ille enim agit ipſam rem, illa tantum poteſt, non etiã agit. Sic igitur & animal. nanque homo actu ipſo rationalis eſt: ſemper enim homo rationalis, & nihil aliud eſt: & equus ſemper irrationalis, & eius irrationabilitas in actu poſita eſt. At uero ipſum animal rationale, uel irrationale non ipſum agit, neque eſt in eorum actu poſitum, ſed in poteſtate. poteſt enim ex ſe rationale atque irrationale profundere. Quare, quoniam ſpecies actu differentias continent, genus uero poteſtate, ſpecies a genere merito differentiis abundare dicuntur. Quoniam quod genus poteſt, id eſt differentias facere, ſpecies non ſolum poſſunt, ſed etiam agunt. In ipſis enim ſpeciebus poſitæ informatæq; ſunt. Eſt autem alia differentiæ definitio talis, quæ dicat differentiam eſſe, quæ plurimas ad ſpecies in eo qđ quale ſit, prædicatur. Differentia ad res plurimas dici poteſt, ut rationale dicitur ad homitem,

nem,homo enim eſt rationalis,dicitur ad Deũ. Deus enim rationalis dicitur,ſed non in eo quod quid ſit,ſed in eo quod quale ſit. Nam ſi qualis homo ſit interrogetur, rationalis continuo reſpondetur. Qualis Deus ſit ſi interroges, rationale non abſurde dixeris. Eodem modo etiam irrationabilitas dicitur & ad equũ,& ad bouẽ, & ad piſcem, & ad auẽ, quæ omnia ſi qualia ſint interrogaueris,irrationabilia prædicantur. Bona igitur & recta hæc eſt definitio,id eſt differentia eſt quæ ad plurimas res ſpecie diſtãtes in eo quod quale prædicatur. Et de mortali uero,& de aliis differentiis eadẽ eſt ratio. Sequitur locus perdifficilis, ſed transferentis obſcuritate Victorini magis, quam Porphyrii proponentis, qui huiuſmodi eſt. Dicit enim omnem rem quæcunque eſt corporea,ex materia & forma conſtare. Nanq; ſi ſtatuam dicas,conſtat ſtatua ex ære, uerbi gratia, & figura illa quam ei ſuus fictor impoſuit,& eſt materia,ex qua facta eſt,æs: forma uero figura, qua æs ipſum formatum eſt. Nam ſi hominem formabis ex ære, & figura hominis,erit hominis figura,forma,æs uero materia. Eodem modo etiam genus. Nanq; genus in modum materiæ accipitur, differentia uero in modum formæ. Etenim quẽadmodum quæcunque illa res ex materia & forma conſtat, ſic etiam omnis ſpecies ex genere & differentia. Nanq; genus ita eſt hominis,ut eſt ſtatuæ æs,differẽtia uero ſic eſt hominis,ut eſt figura illa qua æs effictũ eſt. Nam ſicut ex aliqua figura & ex æris materie, efficta eſt cuiuſcunq; illius ſpecies ſtatuæ ſit,ſic etiã in genus, id eſt in animal cũ uenerit differentia,id eſt rationale, hominis ſpẽs effingitur. Iſta igitur ſibi proportionalia ſunt. Proportio autẽ eſt cuiuſcunq; rei ſimilis ad aliquam rem cognatam comparatio,ut puta ſi duo compares ad quatuor,dupla proportio eſt. ſi uero xx.ad xl.eadem dupla. Sub eadem ergo proportione ſunt quatuor ad duo, ſub quali xl. ad xx. quod utraq; duplex eſt numerorum comparatio. ſic igitur qualis proportio eſt,id eſt comparatio, materiæ & figuræ, talis eſt proportio generis & differentiæ, & iſta quatuor ſibi proportionaliter ſunt. Eodem enim modo ex materia & figura ſpecies uniuſcuiuſq; illius fictionis formata eſt,quemadmodũ ex genere & differentia ſpecies cuiuſcunq; illius animantis inanimantis ue formatur, quod Victorinus ſcilicet intellexiſſe minus uidetur.nam quod Porphyrius ἀναλόγον dixit.i. proportionabiliter,ille ſic accepit quaſi ἄλογον diceret, ideſt irrationale. Atq; ideo in loco ubi habetur ſcriptũ, hoc modo,

,, Omnes nãq; res ex forma & materia conſiſtunt. ipſa autẽ
,, forma irrationalis eſt, tollendũ eſt irrationalis,& dicẽdũ

proportionabilis eſt. Et ſubterius paululum ubi habetur, iã omne genus ſimile materiæ eſt, & conſiſtit irrationale, tollẽdum eſt irrationale,& ponendum eſt proportionabile,ut ſit, & conſiſtit proportionaliter. Nam quæ proportio eſt figuræ ad materiã in efficienda cuiuslibet corporis fictione: eadẽ eſt proportio differentiæ ad genus in efficienda cuiuslibet ſpecie animati atq; inanimati. Sequitur item alia definitio quæ eſt huiuſmodi. Dicunt n. eſſe differentiã quæ poſſit ſeparare quicquid ſub eodẽ genere eſt. & recte dicunt. nam cũ ſub eodem genere ſit homo atq; equus, quia utrumq; eſt animal, cum uenerit rationale uel irrationale, equum atq; hominem, quæ ſub eodem genere ſunt, diuidunt atque diſcernunt. Sunt igitur illæ differentiæ quæ poſſunt res ſub eodẽ genere ſeparare. Eſt etiam alia definitio, Differentiæ ſunt quibus quodq; ab alio diſtat. Nam homo atq; equus rationali atq; irrationali differentia diſcrepant,cum unũ ſint quãtum ad genus, & hoc eſt quod dicit.

,, Differentia eſt qua differunt ſingula,quia per ſeipſum ge-
,, nus eſt,& illa quæ rationalia ſunt, nos ſcilicet: & illa quæ
,, irrationalia ſunt. Nanq; & homo,& equus, & auis,hæc
,, omnia, genus unum ſunt, id eſt animal. Nanq; animal
,, horum omnium genus eſt.

Sed ſi de hoc loco in quo poſitum eſt, quia per ſeipſum genus eſt, mutes & facias, quæ per ſeipſa animalia ſunt, planior ſenſus erit. Generis enim hic nomine pro animalis abuſus eſt,& erit huiuſmodi ordo. Differentia eſt qua differũt ſingula, quæ per ſeipſa animalia ſunt, & illa quæ rationalia ſunt animalia, nos ſcilicet, & illa, quæ irrationalia ſunt. Quod ſi ſic eſſet, nullus eſſet error omnino. Nunc uero genus quod ait pro animalis nomine intelligendum eſt. Item dii atq; homines cũ utriq; rationales,ſint,mortalitatis tamen nomine adiecto differunt diſcrepantq;. ſic igitur differentia eſt qua ſingula differunt,ſed hoc non ſimpliciter,ſed illas tãtum differentias huiuſmodi eſſe putandum eſt, quæ ad ſubſtantiã proſint, & quæ ad id quod eſt, & quæcunq; ſpeciei poſſunt eſſe aliquæ partes: quod huiuſmodi eſt. Si equus atq; homo,quorũ utrorũq; unum genus eſt animal,a ſe differunt rationali atq; irrationali qualitate, attamẽ iſta rationabilitas & irrationabilitas in ſubſtantia ipſarũ ſpecierum eſt hoc modo. Nam neq; equus poteſt eſſe ſine irrationabilitate,neque homo ſine rationabilitate. Atq; ideo iſtæ differẽtiæ proſunt ad aliquid eſſe ſpeciei,illi cui fuerint accommodatæ,& ſubſtantiæ ipſius partes ſunt. Nam cum homo ex his differentiis conſtet, id eſt ex rationali & mortali,rationale & mortale ſolum poſitũ pars eſt ſubſtantiæ hominis. Nam ſi utraq; ſimul unũ hominem faciunt, non eſt dubiũ quin ad ſubſtantiã hominis efficiendam unaquæq; earũ res, pars eſſe uideatur. Quare illæ differentiæ quæcunq; non proſunt ad eſſe, neq; partes ſubſtantiæ cuiuslibet ſpeciei ſunt,ſpecificæ differentiæ dici nõ habent, quamuis ſola hoc una ſpecies habeat. Nam ſi homo nauigat, põt dici animal nauigabile. ſed nauigare in ſubſtantiam hominis non conuertitur. neq; enim homo inde ſubſiſtit, quia nauigat, quamuis hoc nullũ aliud animal habere poſſit,id eſt nullũ poſſit animal nauigare. Eodem modo & eſſe rhetorem, uel grammaticũ. Has igitur differentias quæ ad eſſe non proſunt, ſed tantum artem aliquam ſcientiamq; commemorant, non ponimus ſpecificas eſſe,quamuis una quælibet animalis id ſpecies habeat. Ergo conſiderandum eſt,ut,quoties dicimus definitionẽ differentiæ, illam, differentiam eſſe qua differant ſingula, illã ſignificari differentiã intelligamus,quę ad aliqd eſſe prodeſt, & quæ eſt alicuius pars ſubſtantiæ ſpeciei. Illas uero quæ ad eſſe non proſunt,in hoc genere differentiarum,quãuis ſingulæ cuiuſq; ſint, non ponamus. Sed quoniam de differentia dictum eſt,de proprio explicemus. Tunc Fabius, ut arbi-

,, tror conſequens eſt. Propriũ quatuor dicitur modis. Di
,, citur nanq; proprium quod uni ſpeciei accidit,etiã ſi non
,, omnibus.

Et ego, Quatuor ergo modis propria diuiduntur. eſt enim proprium quod uni accidit, & ſi non omnibus ut eſt Rhetor,uel Geometer, uel Grammaticus. Hæc uero omnia uni ſoli ſpeciei,id eſt homini accidunt, nõ tamẽ omnibus. neq; enim omnes homines uel Grammatici, uel Rhetores, uel Geometræ ſunt, atq; ideo uocabitur hoc propriũ quod uni adſit,etiam ſi non omnibus. Eſt item alia proprietas,quæ eſt,omnibus etiã ſi non ſoli. Nam bipes omni homini accidit. Omnis enim homo bipes eſt, ſed non ſoli hominũ ſpeciei accidit,ſed etiã auibus. Eſt item tertiũ propriũ, quod omni, & ſoli, & aliquo tẽpore accidit, ut eſt in pubertate pubeſcere,& in ſenectute caneſcere. Nãq; & omnibus hominibus euenit,& nulli alii ſpeciei niſi ſoli hominũ, ſed aliquo tẽpore. conſtitutũ enim tẽpus eſt & adoleſcẽtibus pubeſcendi,& ſeneſcentibus caneſcendi. neq; enim a ſexto anno uel ſeptimo aliquis pubeſcit, aut a uiceſimo caneſcit, niſi forte aliquid accidat noui. Quartum proprium eſt, quod uni ſpeciei accidit,& omnibus ſub eadem ſpecie indiuiduis,& omni tempore. Nam riſibilem eſſe hominem, & uni ſpeciei ſolum, id eſt homini contingit, & omnibus ſub eadem ſpecie indiuiduis: omnes enim ſinguli homines rident,& omni tempore. nunquã enim tempus fuit, ut quicunq; ridere nõ poſſit. Sed riſibile dico poteſtate non actu. Nanq; & ſi nõ rideat homo, tamen quia ridere poteſt, riſibilis appellatur. Et ſunt integre & uere propria iſta, quæ & uni, & omnibus, & omni tempore inſunt. Nanq; hæc ſpeciebus ſuis conuerti poſſunt: Si enim dicas quid eſt homo? Riſibile. Si quid eſt riſibile interroges, homo prædicabis. Illa uero alia bipes,uel grammaticus propria quidem ſunt; ſed conuerti nõ poſſunt. nam grammaticus ſemper homo,homo uero non ſemper grammaticus. Et econtrario, homo ſemper bipes eſt, non e contrario bipes ſemper homo eſt. Et hinnibile ſimiliter magis proprium equi eſt, nam eodem modo hæc

proprietas

proprietas ad ſuam ſpeciem conuerti pōt: nam ſi dicas quid eſt equus? hinnibile reſpondebis. ſi quid eſt hinnibile? equus prædicabitur. Sed quoniam de proprijs dictū eſt, de accidētibus ſequens tractatus habeatur: Tum Fabius, Definit Porphyrius accidens ſic. Accidens eſt quod infertur, & aufertur ſine eius, in quo eſt, interitu. Hoc aūt dicere uidetur, illud eſſe accidens, ſine quo pōt conſtare illud, cui accidit, ut puta ſi forte caſu aliquo cuiquā facies irrubuerit, abſcedente rubore, illæſa facies permanebit, ſicut eueniente nō læſa eſt. Diuiditur ergo accidens in ſeparabile, & in inſeparabile. nanq; ſeparabile accidens eſt, ut puta ſi quis ſedeat uel ambulet: inſeparabile eſt, ut ſi dicas coruum nigrum, cygnū album, a quibus hæc accidentia ſeparari non poſſunt. Naſcitur aūt huiuſmodi dubietas, utrum ſuperior definitio uera ſit, & omnium accidentiū nomen includat. nam quoniam ſunt quædam (ut ipſe ait) accidentia inſeparabilia, in his talis definitio uidetur conuenire non poſſe. nam ſi ſeparari nō poſſunt, non eſt in illis uera definitio, quæ dicit accidens eſſe, quod inferri & auferri poteſt ſine eius in quo eſt interitu. Nam cū inſeparabilia ſint, auferri non poſſunt. Sed hæc tā uehemens quæſtio ſoluitur ſic, ꝙ hæc ipſa definitio de accidentibus facta eſt poteſtate, non actu, & intelligentia, non ueritate, non quia æthiops & coruus colorē amittant, ſed ſine iſto colore ad intelligentiam noſtram poſſunt ſubſiſtere. nā uerum eſt ꝙ æthiopem, aut coruum color niger nunquam deſerit: ſed ſi quis intelligat colorem iſtum, æthiopē uel coruum poſſe amittere, plumarū tantum color in coruo mutabitur, & erit auis alba ſpecie & forma corui, ſi quis hoc intelligat. At uero hominis, id eſt æthiopis, amiſſo nigro colore, erit eius ſpecies candida, ſicut etiam aliorū hominum. Ergo hoc nō ideo, quia fiat dicitur, ſed ideo quia ſi poſſet fieri, huius accidentis ſuſceptrix ſubſtantia nō periret. Quod ipſe hoc modo demōſtrat. Poteſt aūt ſubintelligi & coruus albus, & æthiops, ut coruus amiſſo colore in propriæ ſubſtātiæ natura permaneat colorem ſuū perditurus ſine interitu ſuo, in quo color fuit. nihil.n. ad ſpeciem impedit ſi æthiops, uel coruus amiſſo colore in propriæ ſubſtantiæ natura permaneat. Eſt etiā alia definitio, quæ eſt huiuſmodi. Accidens eſt quod contingit alicui & ineſſe & nō ineſſe. nam ꝙ in ſubſtantiam nō uertitur, id accidens eſſe dicimus, id eſt nō in ſubſtantia inſitum, ſed extrinſecus ueniens. Ergo ea quæ contingunt & eſſe & non eſſe, ideo accidentia uocata ſunt, quoniā in ſubſtantiæ ratione nō accipiuntur. ſi enim in ſubſtantiæ ratione ponerentur, nunquā non eſſent, & ſi nō eſſent, nunquā eſſe poſſent. nam quoniam uerbi gratia rationalis in ſubſtātia hominis eſt, nunquā homo eſſe poterit irrationabilis, quoniā irrationabilitas in ſubſtātia hominis nō eſt. Ex hoc ergo uenit etiā alia definitio. Accidens eſſe illud, quod neq; genus ſit, neq; ſpecies neq; differentia, neque propriū.. nam quoniam genus, ſpecies, differentia, & propriū in ſubſtantia ſunt, & cuiuſcunq; illius rei ſubſtantiam monſtrant, idcirco quicquid horum aliquid non fuerit, id accidens merito prædicabitur. Explicitis igitur atq; expeditis his quæ propoſuit, id eſt genere, ſpecie, proprijs, differentijs, accidentibusq; tractare, nunc exequitur illa, quæ inter hæc omnia cōmunia ſunt, & quæ differentia. Et primo omniū ſimul inter ſe cōmuniones explicat, poſt etiā ſingulorum proprietates. Et dicit omniū eſſe cōmune de pluribus prædicari. Nanq; genus prædicatur de ſpeciebus, & de indiuiduis. Eodem modo prædicatur & differentia de ſpēbus, & de indiuiduis. Etiam propriū de ſpecie & de indiuiduis prædicatur. At uero ſpecies de ſolis tantū indiuiduis appellatur. Genus enim ut animal prædicatur de equis, hominibus, bobus, & canibus, id eſt ſpeciebus: prædicatur item & de his quæ ſub ipſis ſpeciebus indiuidua continentur. nā ſicut ſpēs ipſa canis & equi & hominis animalia ſunt, ſic & unuſquiſq; equus & homo animalia prædicantur. Differentiæ uero prædicantur de ſpeciebus & de indiuiduis hoc modo. Nanq; homo & equus ſpēs ſunt. Sed rationalis dicitur, & ad ſpeciē hominis differentia prædicatur, eodem modo & ad Ciceronē. nā cum ſub hominis ſpecie indiuiduū ſit, & ipſe rationalis appellatur. Proprium aūt de ſpecie prædicatur, cum dicitur ſpēs, quod eſt homo, riſibilis. & cum dicitur Cicero riſibilis, quod eſt indiuiduū, monſtratur propriū de indiuiduis prædicari. Species uero de ſuis tantū ſolis indiuiduis prædicatur. Interrogatur enim quid eſt Cicero? et homo reſpondetur. Accidens uero ante prædicatur de indiuiduis, & poſtea de ſpeciebus. nam ſi quis dicat homo ſedet, quod eſt accidēs ſeparabile, quicunq; ſingulū hominē, id eſt indiuiduū ſedere uiderit, ſic idē & de ſpecie prædicat, ut dicat, quoniā Cicero ſedet, Cicero aūt homō eſt, homo ſedet. Eodē modo inſeparabile accidens de ſpeciebus & de indiuiduis prædicatur. Expeditis ergo omniū cōmunionibus, generis & differentiæ primum cōmuniones differentiasq; declarat. Et primū dixit generi cū differentia eſſe cōmune, ꝙ ab utriſq; ſpecies cōtinetur. Nam genus quod eſt animal, cōtinet ſpeciē hominis atq; equi. Porro aūt rationale quod eſt differentia, cōtinet hominē & Deū. Et irrationale, quod eſt differentia, cōtinet equū, & bouem, atq; auē. Sed ita cōtinet, ut genus ſemper plures ſpēs contineat, ꝙ̃ continet differentia. Nanq; genus & ipſas differentias continet. Genus enim, id eſt animal, rationale atq; irrationale continet, id eſt illas ſpēs quæ ſunt ſub rationali, & illas quæ ſunt ſub irrationali continet genus, id eſt Animal. At uero differentia, id eſt rationale, irrationale nō cōtinet, ſed tantum hominem atq; Deū. Plus igitur genus cōtinet ꝙ̃ differentia. Eſt aūt alia cōmunio: ſi quid.n. ad quodlibet genus ita prædicatur, ut eius genus ſit: & de illis ſpeciebus quę ſunt ſub illo genere ad qđ prædicatur, illud genus appellatur, & de illis indiuiduis quę ſub illis ſpeciebus ſunt. Nanq; animal genus eſt hominis, & de animali prædicatur ut genus ſubſtantia. Genus.n. ſubſtantia animalis eſt. Ergo illa ſubſtantia quæ ad hominis genus, id eſt animal ita prædicatur ut genus, prædicatur etiā & ad ipſum hominē. Dicitur.n. homo ſubſtantia. Prædicatur itē illud generis genus, etiā de his quæ ſunt ſub ſpecie indiuiduis. Dicitur.n. Cicero, quod eſt ſub hominis ſpecie indiuiduū, ſubſtantia. Differentia eodē modo. nam ſi qua differentia dicta fuerit de alia differētia, ut differētia intelligatur, prædicabitur & ad ſpeciē quæ ſub illa differentia eſt ad quā prædicatur, & de illis indiuiduis q̃ ſub eadē ſpē ſunt. nam ratione uti, differētia, ad rōnalem differentiam, ueluti cognata differētia prædicatur. Rationabile aūt prædicatur ad hominē, ergo & rōne uti prædicabitur ad hominē. Idem etiā ratione uti prędicatur ad Ciceronē, quod eſt indiuiduū ſub illa ſpē, ad quā ſpeciem illa differentia, id eſt rationalis, prædicatur, de qua prædicabitur ut cognata illa differētia, id eſt ratione uti. Igitur eſt iſta generis differentiæq; cōmunitas, ꝙ ea quæ de genere ſpeciei prædicantur ut genus, & de ſub eodē genere ſpecie prædicantur, & de indiuiduis, & illa q̃ de differentia prædicantur ut differentia, & de ſub eadē differentia ſpē prædicatur, & de indiuiduis. Eſt aūt & alia cōmunio, ꝙ quemadmodū interempto genere ſpēs interimuntur, ſic interempta differentia ſpēs ſub eadē differentia interimuntur. nam ſi interierit animal, homo atq; equus cōtinuo periturus eſt: ſin uero differētia interierit, id eſt rationale, dii atq; homines interibunt, & nihil eorū erit quod uti rōne poſſit. Poſt demonſtrationē igitur cōmunionum, ꝓprietates eorū differentiasq;, deſignat, & dicit primā differentiam eā, qua genus nō ſolū a differentiis, ſed etiā a ſpeciebus, proprijs, & accidentibus differt. Nanq; dicit genus multo de pluribus prędicari, ꝙ̃ prædicetur differentia, uel ſpēs, uel propriū, uel accidens. nanq; genus dicitur, id eſt animal de quadrupede, de bipede, de reptili, id eſt de ſerpēte, de natatili, id eſt de piſce. Quadrupes aūt quod eſt a bipede differētia, de ſolis illis dicitur, quæ quatuor pedes habent, ut equus uel bos. De cæteris aūt alijs, id eſt bipede, uel reptili, uel natabili, unde genus æqualiter prędicatur, appellari nō pōt. Plus aūt genus a ſpeciebus prædicatur, quōd cū homo ſpecies ſit, & de ſolis indiuiduis prædicetur, idē tamen homo de equo uel boue uel cane nō prædicatur. At uero animal quod eſt genus, de pluribus ſpeciebus prædicatur, id eſt de homine, & equo, & cane, & boue, & de omnibus quæ ſub ipſis poſita ſunt indiuiduis. Genus autē a proprio prædicationibus abundat, quōd proprium unius ſpeciei ſemper eſt, & de ſub eadem indiuiduis.

Genus uero de multis ſpeciebus, & propriis prædicatur, & de ſub eiſdem indiuiduis. Ab accidentibus uero genus magis de plurimis prædicatur, quod cum unius cygni inſeparabile fortaſſe accidens ſit album, animal non ſolū de cygno prædicatur, ſed etiam de albis omnibus, & non albis animalibus. At uero accidens de ſolis tantum illis quibus inſeparabiliter continetur, uel quibus ſeparabiliter. nam principaliter de indiuiduis dicitur. Quare conſtat multo de pluribus prædicari genus, q̃ accidentia prædicantur, ꝙ accidentia principaliter de indiuiduis, genera uero de indiuiduis, & & de ſpeciebus, & de differentiis prædicantur.

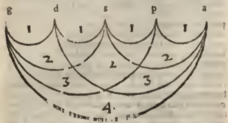
„ Sed nunc illas differentias accipiamus quibus genus diuiduntur, non quibus ſpecies informantur. Hoc aũt tale eſt. „ Quoniam duas diximus differentiarum eſſe formas, ut aliæ ſint diuiſibiles, aliæ conſtitutiuæ. Conſtitutiuas illas diximus, quæ ſub eodē filo poſitæ, & a ſubalternis generibus deſcendentes ſpeciē quandam informant atq; perficiũt, ut eſt rationale, & mortale, quæ hominis ſpeciē conſtituunt. Alias uero diuiſibiles, quæ genus diuidunt, non ſpeciē informant, id eſt rationale, & irrationale, mortale, & immortale. Nunc de differentiis illis iſte tractatus habetur, quæ genus diuidunt, non quæ ſpeciē conſtituunt. Nam illæ quæ genus diuidunt, in differentiarũ integro loco accipiuntur: illæ uero quæ ſpeciē conſtituunt, in ſpecierum generumq; ſubſtantiā recipiuntur. nanq; rationale mortalis genus eſt. Porro mortale hominis genus eſt, & iſtæ conſtituunt ſpeciē. At uero rationale irrationalis ſpēs non eſt, neq; genus. Nec mortale immortalis, neq; genus, neq; ſpecies eſt. Atque ideo quoniam propriam uim differentiarum iſta retinēt, quæ neque genera, neq; ſpecies ſibi inuicem eſſe poſſunt: ipſas nũc differentias accipiamus in quibus nulla quantum ad genus ſpeciemq; communitas eſt. Eſt etiam generis differentia ꝙ ablato genere pereunt differentiæ. nanq; genus a propriis differentiis prius eſt. nanq; ſi abſtuleris genus, omnes ſimul differentias abſtuliſti. nam ſi abſtuleris animal, rationale atq; irrationale non remanent. Porro autem ſi rationale abſtuleris, remanet animal. ſed ſi utraſq; interemeris differentias, id eſt rationale, & irrationale, pōt tamen quoddam intelligi, quod ſit ſubſtantia animata ſenſibilis, id eſt animal. Ita genus ſublatum, omnes ſecum aufert differentias: ſublatæ differentiæ, genus ſecum non interimunt. Quod intelligētia genus remanet, id eſt quoniam pōt animal intelligi præter differentias, ut eius tantũ definitionem animo capias, & eſſe dicas ſubſtantiā animatam atq; ſenſibilem. Quæ autem talia ſunt, ut ipſa interempta interimant, non ſimul aliis interemptis ipſa interimantur, priora ſunt illis quæ nō poſſunt interimere. Eſt etiā alia differentia, quod genus ſemper in eo quod quid ſit prædicatur, ut dictũ eſt: differentia uero in eo qđ quale ſit. Sed hoc frequentius inculcatum eſt, atque ideo id a nobis prætermittendum eſt. Eſt etiā alia differentia, quod ad omnē ſpeciem unũ ſemper genus aptatur. Homo.n. unum tantum genus habet, ut animal appellatur. In unam aũt ſpeciem plurimæ differentiæ poterunt cōmodari. Nanque homo & rationale eſt, quæ differentia eſt, & mortale, quæ eadem differentia eſt, & ſenſibile, quibus ſcilicet omnibus ab aliis differt. Differt enim his omnibus, quod ſenſibilis eſt, ab inſenſibilibus: quod rationalis, ab irrationalibus, quod mortalis, ab immortalibus. Eſt etiam alia differentia quæ ſuperius dicta eſt. nam genus ſpeciei ita eſt, ut materies: differentia uero, ut figura. nam ſicut in æris materiem ueniens figura ſtatuam efficit: ita animali, id eſt generi ueniens differentia, id eſt rationale, uel irrationale facit hominis uel pecudis ſpeciem. Quæ autem „ communitates uel proprietates generis & differētiæ fuerunt, „ hactenus dixit, & fortaſſe erunt etiā aliæ, quæ propter breuitatem ſuperſedendæ atque dimittendæ ſunt. Nunc autem de generis & ſpeciei communitatibus proprietatibusq; tractatur, & dicit genus & ſpeciem, commune habere de pluribus prædicari, ſicut dictum eſt. nam genus & de ſpeciebus pluribus prædicatur, & de earum indiuiduis. Et item ſpecies de ſub ſe plurimis indiuiduis appellatur, & hic quoque illæ ſpecies accipiuntur, quæ magis ſpecies ſunt. nam ſi ſubalternæ accipiuntur, non magis ſpecies q̃ genera uidebũtur. nam quæ ſubalternæ ſpecies ſunt, etiam genera ſunt, & erit abſurdum, & huic propoſitioni inconueniens de generũ inter ſe differentiis communionibusq; tractare. Accipiantur igitur illæ tantum ſpecies, quæ ueræ ſpecies, & magis ſpecies appellantur. Eſt etiam alia eorum cōmunio, quod ſicut genus a ſpecie primũ eſt, ſic ſpecies ab indiuiduis primæ ſunt. Nam ſi genus auferas, ſpecies abſtuliſti: ſi ſpecies abſtuleris, genera non peribunt. Porro ſi ſpecies abſtuleris, indiuidua morientur: ſi indiuidua interierint, ſpecies manēt. Eſt etiam his alia communio, quod quemadmodum genus quid ſit totum declarat, ſic etiam ſpecies. nam totum quod eſt rationale, atq; irrationale a genere declaratum eſt. Dicitur enim quicquid fuerit rationale uel irrationale, id eſſe animal. Sic igitur totum quid ſit a genere declaratum eſt. Porro autem quid ſit tota hominum diuerſitas, id eſt indiuiduorum, a ſola ſpecie declaratur, cũ dicitur homo. nam & Scytha & Indus & totum quicquid indiuiduum eſt, uno ſolo hominis, id eſt ſpeciei nomine continetur. Diſſertis igitur generis ſpecieiq; communionibus ad proprietates eorũ „ uel differentias tranſitum fecit, dicens. Differre inter ſe „ genus & ſpecies, ꝙ genera ſpēs continent, nunquam rurſus „ genera ab propriis ſpeciebus continentur. Oportet aũt (ut dictũ eſt) in hoc tractatu non ſubalternas, ſed magis ſpecies conſiderari. Genus enim plurimarum ſpecierũ eſt continens, & unũ omnium, & totum omnibus & ſingulis. Quod ſi ita eſt, & genus a ſuis ſpeciebus ſingulis maius eſt, atque ideo eas dicitur continere: non eſt dubiũ, quin ea ipſa genera quæ continent ſpecies, ab his contineri non poſſint. „ Inſuper oīa genera præiacent. Hoc uidetur dicere, quod omnia genera prius ſint ab his ſpeciebus quæ ſub ipſis poſitæ continentur. nam ſicuti materies prior eſt ab illa re, quā ueniens in materiā forma cōſtituerit atq; figurauerit: ſic etiā prius eſt genus ab illa ſpecie quam ueniens differentia formauit atq; conſtituit. Niſi enim in generibus differentia uenerit, ſpecies nunquā conſtituentur. Quare præiacent, id eſt præſunt, & antiquiora ſunt genera ſpeciebus ſuis. Atq; ideo ſi genera interimantur, ſpecies quoq; peribunt. nam ſi animal ſuſtulens, hominem pecudemq; ſuſtuliſti. ſi uero ſpecies interimantur, non continuo genus interibit. nam ſi homo perierit, animal continuo non interemptum eſt. alia enim remanebit ſpēs, de qua ipſum animal, id eſt genus prædicetur. Atq; ideo genera ab ſpeciebus ſuis priora ſunt. Et quod omnia genera uniuoce de ſpeciebus prædicentur, ſpecies ipſæ de generibus nunquā; hoc ut arbitror heſterna lucubratione iam dictum eſt. nam genera ſemper de ſpeciebus uniuoce prædicantur. homo enim, & homo eſt & animal. Porro aũt animal genus eſt hominis, & prædicatur animal de homine. Quoniam ergo animal de homine prædicatur, & dicitur homo animal, animal, & homo, uno animalis nomine nuncupantur. Sed his ipſis definitio una conueniet. Eſt enim animal ſubſtantia animata ſenſibilis, quod non abſurdum eſt in homine dici. Nam homo ipſe ſi animal dicatur, non erit abſurdũ dici de homine ſubſtantia animata ſenſibilis. Igitur genus de ſpeciebus ſuis uniuoce prædicatur, ꝙ & eodē nomine, & eadē definitione conueniat. At uero ſpēs non modo uniuoce non prædicantur de generibus ſuis, ſed nec omnino prædicantur. Nulla.n. res minor de maiore poterit prædicari. Atq; ideo quoniā ſpecies minores ſunt ſuis generibus, de generibus ſuis neq; uniuoce, neq; aliquo „ modo poterunt appellari. Amplius omnia genera abundāt „ cōplexione ſub ſe poſitarũ ſpecierum, ipſæ ſpecies „ abundant generum ſuorum propriis differentiis. Quod dicit perinde eſt, ac ſi diceret: Omne quod genus eſt, plures ſub ſe ſpēs continet: omnes uero quod ſpēs, ſub ſe plures hēt differentias. Genus enim id eſt animal in hoc homine idem ſpecie ſuperabundat & ſupereſt, quod homo ſolum homo eſt: animal uero non ſolũ homo, ſed etiam bos, & auis, & alia huiuſmodi. Species uero in eo ſuperant genera ſua, ꝙ eas differentias quas ſpecies in actu habent, eas genera non habent. nam ſicut ſuperius dictum eſt, genera differentias illas quas habent ſub ſe ſpecies poſitæ, poteſtate continent,

non

non etiam re. Atq; ideo ſpecies quæ eſt homo, uel alia ſpecies ſicut eſt equus, a genere ſuo animali in hoc abundát & ſuperſunt, quod animal ipſum per ſe neq; rationale, neq; irrationale eſt. At uero homo uel equus, illud rationale, hoc eſt rationis expers: illud etiam, quod ſpecies nunquam magis genus fiet, rurſus & genus nunquam magis ſpecies fit. & ut ſciremus hic non de ſubalternis ſpeciebus, ſed de illis magis ſpeciebus ſpecialiſsimiſq; tractari ait: Quod ea quæ ſunt genera, magis ſpecies fieri nunquã poſſunt: neq; magis ſpecies aliquando fieri magis genus. nã ſpecies nunquam genus eſt. quicquid.n. fuerit ſpecies, genus non erit, neq; quicquid fuerit genus, ſpecies erit. Quare conſtat in his eũ tractatibus de ſpeciebus ſolis, non ẽt de ſubalternis diſſerere. Subalternæ enim poſſunt eſſe ẽt genera. Magis ſpecies uero (ut ipſe ait) nunquã genera eſſe poſſunt. Sed poſtquã de generũ ſpecierumq; communitatibus differentiisq; tractatus habitus eſt, ad genera propriaq; tranſgreſſus eſt ſermo.

„ Generis, & proprii commune hoc eſt adhærere ſpeciebus „ & eas amplexari. Dicit genera & propria in hoc ſibi eſſe conſimilia, quod omne genus a ſuis ſpeciebus nunquã recedit. Eodem modo & propria. nam ſi dixeris homo; cum ipſo homine cõtinuo animal nominaſti, quod ipſius hominis, id eſt ſpeciei genus eſt. at uero ẽt ſi hominẽ dixeris, eius etiã proprium cõtinuo cũ homine nominaſti. Omnis enim homo riſibilis eſt. Ita ſemper genus & propria ſuis ſpeciebus inſerta, & quodãmodo conglutinata ſunt. Similiter & genus prædicatur de ſpeciebus, & proprium de iis quæ ſui participantia ſunt, æqualiter inquit omnes ſpecies eidẽ generi ſupponuntur, & ad eas genus illud appellatur, ſicut propria ad ea prædicantur, quæ ſui participari poſſunt. nãque æqualiter genus de hoĩe dicitur, & de equo, & boue, & de cæteris animãtibus, quemadmodũ & riſibile. i. proprium de Hortenſio dicitur & Cicerone, & de ſingulis indiuiduis quæ ſub eadem ſpecie continentur, ad quam ſpeciem propriũ, id eſt riſibile poterit prædicari. Adhuc cõmune eſt ipſis uniuoce prædicari. Nanq; ſicut genus de ſuis ſpeciebus (ut dictũ eſt) uniuoce prædicatur: ita & propriũ de ea ſpecie cuius eſt propriũ uniuoce ꝓdicatur. nã qui homo eſt, & riſibile eſt. Porro aũt ſi quis dicat hominẽ eſſe animal rationale & mortale, & dixerit riſibile eſſe animal rationale & mortale, non errabit. Æqualiter igitur & genus de ſpeciebus ſuis, & propria de ea ſpecie cuius ſunt propria, uniuoce prædicantur. Differt aũt utrunq;: quod genus primum eſt, ſecundũ proprium. Genus.n. ſi ab ſpecie primũ eſt, proprium autẽ uni tantum ſpeciei adhæret, & eidem æquale eſt, non eſt dubiũ quin genus quod ſpecie maius eſt, proprio etiã ſpeciei maius ſit. nam ut ſit riſibile, animal prius eſt. nanque ut aliqua ſpecies informetur propriis & differẽtiis primo erit genus, ubi illa cõueniant, ſicut frequentius inculcatum eſt. Accedit etiã quod genus de pluribus ſpeciebus prædicatur. nanq; genus. i. animal, de pluribus, at uero propriũ, id eſt riſibile, de ſola tantum hominis ſpecie prædicatur. Vnde fit, ut ſemper propria de ſpeciebus ſuis cõuerſim ꝓdicari poſsint, ſpecies autem de genere nunquã. Neq; enim quod animal eſt, homo eſt: neq; omne quod animal eſt, riſibile eſt. Poteſt enim eſſe & equus & hinnibile id quod animal nominatur. Porro aũt omne quod eſt homo, id riſibile eſt, & omne quod eſt riſibile, id homo eſt. Poſſunt.n. propria & ſpecies ſibiipſa cõuertim, & conuerſim ad ſe inuicem prædicari. Præterea omni ſpeciei quicquid fuerit propriũ, & omni, & ſoli ineſt. Nanq; riſibile & omnibus hominibus adeſt, & ſoli hominis ſpeciei euenit. At uero animal quod genus eſt, & ſi uni ſpeciei ineſt, nõ tamen ſoli. Nanq; animal omni homini ineſt, nõ ſoli tamen homini, quia ineſt ẽt pecudi, & cæteris animantibus. Oportet aũt hic illa propria intelligere, quę magis propria ſunt. i. quæ integre propria nominantur, quæ ſunt huiuſmodi, ut & uni ſpeciei & omnibus inſint. Differũt ergo in hoc quoq; genera & ꝓpria, quod propria & uni ſpeciei adſunt & omnibus indiuiduis quæ in ea ſpecie ſunt. Genera uero omnibus quidẽ indiuiduis, quæ in eadẽ ſpecie ſunt & ſub eodẽ genere, non tantum uni ſoli ſpeciei, quoniã genus ſemper de pluribus prædicatur. Vnde fit, ut ſublata propria non auferant genus. Sublatis uero generibus, ipſa quoq; propria auferantur. nam ſi ſuſtuleris proprium. i. riſibile, remanet ſenſibile, remanet animal rationale. ſi uero genus ſuſtuleris, ſimul quoq; ſpecies ſuſtuliſti. ſi ſpecies ſuſtuleris, propria etiã quæ inſunt ſpeciebus ſimul interibũt. Itaq; ſublatis generibus, propria ſuſtuleris: ſublatis uero propriis, ſimul genera nõ auferentur. Peractis igitur generũ propriorumq; differentiis, ad generum accidentiumq; cõmunitates & proprietates tranſitũ fecit, & unam eorum prædicat cõmunitatem: quæ eſt, quod de pluribus prædicantur. Nanq; ſicut genus de pluribus ſpeciebus prædicatur, ita ẽt ſeparabile accidens, & inſeparabile de pluribus ſpeciebus appellatur. Dicitur.n. & de coruo, & de æthiope nigrum, & de equo & homine moueri, quod illud eſt inſeparabile accidens, illud uero ſeparabile. & quoniã longius a ſe diſtant, iccirco unam eorũ ſolã communionem dixit, & alias, ſi quæ forte eſſent, quærere ſuperſedit. Differt aũt genus ab accidenti, quod genus ante ſpecies eſt. Accidentia uero ſpeciebus poſteriora ſunt. Semper genera ſuperare ſpecies, & his præiacere, & eſſe maiora ſuperius demonſtratũ eſt. Nanq; prius eſt animal ab homine. atq; ideo conſumptũ animal ſpecies quoq; conſumit: conſumptæ uero ſpecies non interimunt genera. At uero accidens poſtea neceſſe eſt ut ſit, quã ſint ipſæ ſpecies. Erit.n. prius aliquid cui poſsit accidere. Omne enim accidẽs præter illud cui accidit eſſe nõ poteſt. Atq; ideo prius erit aliqua res cui accidit, quã ſit ipſum accidẽs. Neceſſe eſt igitur ut omne accidẽs poſt ſpecies inueniatur, & magis poſt indiuidua, quibus principaliter poſsit accedere. Huc accedit, quod generis participãtia æqualiter participant, ſicut omne genus ſpeciebus ſuis æqualiter genus eſt, ut ſæpius dictũ eſt, & ſpecies oẽs æqualiter ſuo generi participant. Nanq; equus & homo æqualiter animalia ſunt, neq; equus homine plus, neque homo plus equo. At uero accidentia nõ æqualiter participant. nam cũ ſeparabile accidens ſit moueri, poſſunt aliq inter ſe ſpecies eodẽ accidenti participantes tardius & citius moueri, & de inſeparabili accidenti eodẽ modo. Eſt.n. ut aliquis nigrioribus oculis ſit, & alius quamuis nigris, tamen purpureis, atq; ideo & intentionem & remiſsionẽ recipit accidens. nam & candidus quod dicitur, & magis & minus dicitur, & alia huiuſmodi. Quare diſtant hæc duo, quod genere quæ participant, æqualiter participant: accidenti fortaſſe non æqualiter. Huc accedit, quod genera nõ modo ante indiuidua, ſed ante ſpecies ſunt. Accidentia uero non modo poſt ſpecies, ſed etiam poſt indiuidua ſunt. Ipſis.n. principaliter accidũt, ut dictũ eſt. Eſt ẽt differentia, quæ iam ſuperius dicta eſt. nam genus in eo quod quid ſit prædicatur: accidens uero in eo quod quale ſit, aut quõ ſe habeat. nam ſi quid ſit Socrates interroges, homo atq; animal reſpõdetur: ſi uero qualis ſit, fortaſſe caluus, aut ſimus, quæ accidentia ſunt inſeparabilia. Sin uero quõ ſe habeat, aut iacet reſpondetur, aut ſedet, aut quid aliud facere contigerit. Ergo quoniã generis a ſpecie, & differentia, & proprio, & accidenti diuiſa ſubſtantia eſt: nunc poſteriora perſequitur. Sunt aũt omnes differentiæ 20. nam cũ 5. res ſint, & unaquæq; ipſarũ ab aliis 4. diſtet, & item 4. differentias habeat, quinquies quaterni, 20. differentiæ efficiuntur. nam ſi genus differt ab ſpecie, proprio, differentia, & accidenti, 4. differẽtiæ ſiunt: ſin uero ſpecies differt a genere, proprio, differentia & accidenti, itẽ aliæ 4. quæ iunctæ cum ſuperioribus 8. ſiunt. Et ſi differentia diſtat ab ſpecie, proprio, genere, & accidenti, aliæ 4. ſupercreſcunt. Quæ iunctæ cum 8. prioribus, 12. faciunt. At uero ſi propriũ differt a genere, ſpecie, differentia, & accidẽti, aliis 4. differentiis ſuper 12. poſitis, omnes 16. differentiæ ſiunt. Quod ſi accidentis quoque differentias ad 4. reliqua duxeris, 4. ſuper 16. creſcentibus, 20. omnes differentiæ perficiuntur. Quæ ita 20. ſunt, ut ad ſufficientem doctrinæ cumulum 10. tantum differentiæ numerentur. nam quod dictum eſt genus differre a differentia, ſpecie, proprio & accidenti, quatuor fuere differentiæ. Si aũt differentiam dicamus differre a ſpecie, proprio, & accidenti, ſuperuacuũ eſt differentię cum genere differentiã commemorare, cũ iam prius commemorauerimus quando generis ad differentiã,

differentias diximus,iiſdē.n.(ut opinor) differt differētia a genere, quibus differebat genus a differentia. Itaq; relinquenda eſt hæc differentia, qua diſtat differentia a genere, quoniam ſuperius iā dicta eſt,cū diceretur quo genus diſtaret a differentia. Remanent igitur tres differentiæ, quibus ipſa differentia ab ſpecie,proprio,& accidenti diſtat, & cum ſuperioris generis ad alia, 4. differentiæ fuerint, nunc uero differentiæ ad alia,tres diſtantiæ uideantur, 7. hæ diſtantiæ fiunt.At uero ſpecies quid a genere diſtet,iam tūc dictū eſt, eum dicebatur quo genus diſtet a ſpecie.Quid aūt a differentia diſcreparet, tunc demonſtratum eſt, cum diceremus in quo differentia a ſpecie diſcerneretur.Remanent igitur duę differentiæ ſpeciei cū proprio & accidenti,quæ iunctæ cum ſuperioribus 7.9.differentias efficiunt.Reſtat igitur una proprii,& accidentis differentia quæ dicatur. nam quid a genere diſtet,dictum eſt,cū quid genus diſtaret a proprio diceretur. Porro quid a ſpecie diſtaret dudū dicebatur, cum quid ſpecies a proprio differret enumerabatur: porro aūt quid a differentia, etiā id dictum eſt,cum a proprio differentia ſeparaetur.Sed nunc quemadmodū differentia a ſpecie, proprio accidentiq; diſcernitur,uideamus. Eſt cōmunio differētiæ,& ſpeciei φ æqualiter ſpecies ſub ſe indiuiduis ſe per-

mittit,& æqualiter indiuidua ſpecie ipſa participant. nanq; omnes homines æqualiter homines ſunt,& hominis participatione æque participāt,eodē modo etiā differentia.nanque omnes homines æqualiter rationales ſunt, & rationabilitate, quæ eſt differentia, omnes qui ratione participāt æq; participant.Eſt etiā alia communitas, quod quēadmodum ſpecies nunquam deſerit ea quorū ſpecies eſt, & quibus ſuper eſt: ſic & differentia nunquam ea deſerit quæ diſtare ab aliis facit.nanq; Socrates quoniam ſub ſpecie hominis eſt, nunquam ab hominis ſpecie deſeritur. Semper.n. Socrates homo eſt. At uero differentia Socratem, quoniā Socrates rationalis eſt,nunquam deſerit. Semper.n. Socrates rationale animal eſt. Differunt aūt inter ſe ſpecies & differentia,quod differentia ſemper in eo quod quale ſit prædicatur. nam dicitur Socrates quale animal ſit, ut rationale reſpondeatur, ſpecies uero in eo quod quid ſit prædicatur. nam dicitur quid ſit Socrates,ut homo reſpōdeatur. Nanq; hominis qualitas rationale eſt,ſed nō ſimpliciter. Illa.n.qualitas pro differentia accipitur,quæ ueniens in genere ſpeciem cōſtituit, & de qualitate ſubſtantiali facta eſt ſubſtantialis & ſpecifica differentia.Iſta igitur talis qualitas differentia nominatur,& ea in eo quod quale ſit,ad hominē prædicatur. Hoc etiā in eorū eſt differentiis. Nanq; differentia frequenter in pluribus ſpeciebus conſideratur. Differentia.n.quadrupes in bouis,& equi,& canis ſpeciebus eſt,& differētia rationalis hominis,& Dei,ſpecies uero nunquā aliis niſi ſolis ſub ſe poſitis indiuiduis præeſt. Nunquā.n.alia res homo eſt, niſi qđ eſt indiuiduū,ut eſt Socrates,& Plato,& Cicero. Vnde fit,ut ſublata differentia, ſpecies quoq; tollatur. nam ſi ſuſtuleris rationale,hominem ſuſtuleris: ſin uero ſuſtuleris ſpeciem, differentia manet. nam ſi ſuſtuleris hominē, rationalis Dei differentia manebit. Eſt uero ēt hæc differentia, φ differentia cū alia differentia iungi pōt, ut aliqua ex his ſpecies informetur. Nanq; rationalis differentia,& mortalis differentia iūctæ unius hominis ſpēm reddiderūt. Iunctæ uero ſpēs nunquā aliquā ex ſe ſpēm conſtituent. Si.n. iungas hominē boui,nulla ex his ſpecies informabitur. Sed fortaſſe dicat aliquis,aſini atq; equi cōiunctione mulus naſcitur, ſed non ita eſt. Nanq; indiuidui cōiunctione natum eſt aliquod indiuiduū. Si aūt ſic ſimpliciter ſpeciē ipſam aſini atq; equi coniūgas,nulla ex his unquā ſpēs cōſtituitur. Neq; enim ſi ſe poſſunt indiuidua cōmiſcere, idcirco ēt ſpecies indiuiduorū in alterutrā ſubſtantiam tranſeunt,atq; ideo cōſtat iunctas ſpēs unam ſpeciē non poſſe cōponere, φ differētiæ iunctæ unius ſpeciei cōſtitutiuæ ſint. His itaq; tranſactis ad differentiæ, & proprii cōmunia ueniamus. Differentia & proprium cōe habent φ quibus differentia eſt, & a quibus ipſa differentia participatur, æqualiter participatur. nā rōnalis differentia, quoniā ineſt hominibus,& omnes homines rōnabili differentia participant,non eſt dubiū quin oēs homines æqualiter ſint rationales,atq; æqualiter rōnabilitate participent. At uero propriū qđ riſibile eſt, æqualiter oībus hominibus ineſt: omnes.n. homines æqualiter riſibiles ſunt. Eſt ēt hæc eorū communitas, φ ſicut poteſtate riſibile dicitur, ēt ſi non rideat: ita ēt poteſtate bipes dicitur, etiā ſi quis uno pede minuatur. non.n.quod eſt,dicitur,ſed quod eſſe poſsit. nā quoniam ille ridere pōt,riſibilis nominatur,& quoniā ille duos pedes habere poſsit bipes. Atq; ideo nunquā ab illis in quibus ſederint,propriū differentiaq; deſcendunt. Semper.n.homo riſibilis eſt,etiā ſi non rideat. Sēper bipes, etiā ſi uno pede minuatur. In his.n.differentiis & propriis (ut dictū eſt) quod poteſtate eſſe poſsit,nō quod uere ſit,cōſideratur. Differunt aūt inter ſe differentia & propriū,φ differentia de pluribus ſpeciebus prædicatur,propriū uero de una. Nanq; differentia quæ eſt mortalis prædicatur de homine, de boue, de equo,& cæteris animantibus,& rōnale prædicatur & de Deo,& de homine: at riſibile de ſola tantū ſpecie hominis prædicatur. Vnde euenit,ut oīs differentia, quoniā plurimarū cōtinens eſt ſpecierū,a ſuis ſpeciebus maior ſit. Atq; ideo ipſa de ſpeciebus prædicari poteſt. Porro aūt de ipſa ſpecies prædicari nō poteſt: neq;.n.conuerſim dici poteſt. nā quoniā homo dicitur rōnalis,nō contra dicitur,quod rōnale eſt id homo eſt. Poteſt.n.rōnale eſſe & nō homo,ſed Deus. At uero propriū,qm̄ æqualiter,& ad unam ſpēm ſemper aptatur,ęqua uice atq; appellatione cōuertitur: dicitur.n.quid eſt homo: riſibile. Quid eſt riſibile: homo. Quibus pertractatis ad dr̄iam & accidēs trāſgreſſa diſputatio eſt. Dr̄ia & accidens cōe habent de pluribus prædicari. Nanq; differentia dicitur & de hoie, & de Deo, qm̄ utriq; rationales ſunt. Et accidēs dicitur & de homine & de equo,ut homo æthiops,niger,& equus,niger. Eſt ēt alia cōio φ inſeparabile accidens cuiuſcūque ſpēi fuerit,inſeparabiliter & oībus ineſt, ut differentia. Nanq; inſeparabiliter accidens,qđ eſt nigrum,coruo inſeparabiliter accidit,& oībus coruis. Eodē modo ēt differentia. nā qm̄ accidit homini ut bipes ſit, ſemper & oībus hoibus eſt eſſe bipedibus. Differūt aūt inter ſe,φ oīs differētia ſpēs cōtinet: non cōtra ipſa a ſpēbus continetur. nā ſi differētia ſpecies continet: non cōtra ipſa a ſpēbus continetur. nā ſi differentia plures ſub ſpecies habet ut dictū eſt, maior erit ſub ſe poſitis ſpēbus. ſi maior erit, nunquā eā quælibet ſpēs cōtinet. Maior.n.a minori nunq̄ poterit cōtineri. nā qđ eſt rōtionale,cōtinet hoiem & Deū: homo uero rōnale non cōtinet. Accidētia uero aliquoties cōtinent,aliquoties cōtinētur. nāq; cōtinent,qm̄ frequēter unū accidēs duas ſub ſe ſpēs habet,ut nigrū habet æthiopem & coruū. continentur uero,qm̄ ſæpe una ſubſtantia habet duo,uel tria,uel quamlibet plurima accidentia. Siquis.n.ſit elandus,& criſpus,& candidus, & procerus, hæc oīa accidentia ille unus cui acceſſerūt,cōplectitur & cōtinet. Atq; ideo ſpēs illa quæ illud indiuiduum cōtinet,qđ indiuiduum plura in ſe accidentia ſuſcepit,accidētis illius cōplexiua eſt. Dehinc differētia nunq̄ intenditur neq; relaxatur. Qđ dicit,hoc eſt,rōnale in unaquaq; ſpē neq; plus neq; minus eſt. Nullus.n.homo alio homine ad ſubſtātiā plus rōnalis eſt neq; minus. At uero accidens & intenditur & remittitur. Dicitur.n. quicunq; procerior, dicitur quicunq; uelocior, dicitur quicunq; criſpior, quæ oīa accidentia eſſe nō dubiū eſt. Præterea immiſtæ ſemper ſunt cōtrariæ differentiæ. Immiſtæ ait .i. imiſcibiles,quæ miſceri non poſſunt. Neq;.n.rōnale cū irrationali miſceri pōt, neq; in una ſpē conuenire, At uero cōtraria accidentia manifeſtum eſt in una ſpē poſſe cōgruere.nanq; nigrum

grū & album poteſt in una non modo ſpecie,ſed indiuiduo congruere. Poteſt.n.quicunq; homo cum ipſe ſit candidus, nigros tñ capillos habere. Ergo quemadmodū ſpecies differat a genere & differentia dictū eſt, cum de generis ad ſpeciem, & differentiæ ad ſpeciem diſtantiam diceremus. Nūc dicemus id quod reliquum eſt, de ſpeciei propriiq; cōibus. Et eſt una eorum cōio, ꝙ de ſeipſa inuicem prædicantur. nam qm̄ ęqua ſibi ſunt,neq; ſpecies hominis alii proprio cōuenit niſi riſibili,neq; riſibile alii conuenit ſpeciei, niſi homini,atq; ideo dicitur quid eſt homo riſibile. Quid eſt riſibile? homo. Commune eſt etiā illud, ꝙ omne proprium æqualiter ad ſub ſe poſita prædicatur. Nanq; oēs homines æqualiter riſibiles ſunt,& ſpecies æqualiter ad ſub ſe poſita prædicatur. Nanq; omnes homines indiuidui, æqualiter uno nomine homines nuncupantur. Differunt a ſe, quoniā ſpecies poteſt ēt genus alteri eſſe,propriū eſſe non poteſt.ſed hic illā ſpeciem intelligamus quę ſubalterna eſt,non illā quæ magis ſpecies eſt,& genus eſſe nunq̄ poteſt. Atq; ideo nos illā modo ſolā,quę ſubalterna ſpecies eſt,intelligamus, q.ſ.poterit eſſe & genus. Nāq; mortale cum rationalis generis ſit ſpecies,hominis genus eſt. At uero riſibile de nulla unquā alia ſpecie poterit prædicari.neq; alii eſſe propriū, ſicut eſt hois. Illa.n.ſemper(ut dictū eſt) propria ſunt,quæ nulli alii, niſi ad unā ſpeciē ſemper aptantur. Deinde ſpecies præcedit,& ſic propriū ſequitur. Quod dicit,tale eſt,omnis ſpecies ut habeat propriū, primo eā eſſe & conſtare neceſſe eſt. Oportet.n.prius eſſe hominē ut ſit riſibilis,nō prius eſſe riſibile ut ſit homo. Nā qm̄ proprium dicitur per ſe propriū nō conſtat niſi alicuius ſpeciei ſit. Atq; ideo prius eſſe neceſſe eſt illud,cuius eſt propriū,quā ſit proprium. Huc accedit,ꝙ ſpecies ſemper in opere intelligitur cuiuſcunq; ſubiecti. ſpecies.n.ſemper in actu eſt, non ſolū propria poteſtate. Homo.n.& reuera & opere & actu homo eſt,id eſt nunquā poterit eſſe nō homo. At uero riſibile qđ eſt propriū, poteſtate tantū dicitur, ēt ſi actu non ſit. Poteſt.n.quilibet ille nō ridere,tñ quia ridere poteſt,riſibile nominatur. Diſtāt igitur in hoc,ꝙ ſemper ſpecies in actu eſt & in opere,propriū uero aliquoties poteſtate. deinde quorū definitiones diuerſæ ſunt,neceſſario etiam ipſa quoq; diuerſa ſunt. Omnis definitio ſubſtantiam definit. Ergo ſi qua eiuſdē ſubſtantiæ fuerint: eadē etiam definitione mōſtrantur. Si qua eiuſdē definitionis fuerint:eadē ſubſtantia prædicantur. at uero ſi qua definitionibus differant,differunt etiā ſubſtantiis, quæ ſubſtantiis differunt,lōge a ſeipſis alia ſunt. Nunc igitur quoniā definitiones proprii & ſpeciei differunt: ſpecies ipſa quoque & propriū a ſe differunt. Eſt aūt ſpeciei definitio ſub genere eſſe,& ad plurima numero differentia in eo quod quid ſit prædicari. At uero proprii,uni tantū ineſſe ſpeciei,& ſub ipſa de omnibus indiuiduis prædicari. Sed quoniā definitionibus differunt,ipſa quoq; ſpecies a proprio diſtabit. Poſt hæc ad cōmunitates ſpeciei & accidentis diſputationē trāſtulit, & dicit,eorū raras alias eſſe cōmunitates, niſi has ſolas ꝙ de pluribus prædicantur. Longe.n.a ſe diſtare uidentur,in ſubſtātia ſui, & in poteſtate patiendi atq; faciēdi id quod alicui accidit,& id cui accidit. Nanq; illud cui accidit, quaſi quoddā fundamentū eſt accidentis. illud uero quod accidit præter id cui accidit, eſſe in ſui ſubſtantia non poteſt. Propria uerò ſingulorū ſunt hæc,ꝙ ſpecies in eo quod quid ſit prædicatur,accidēs uero in eo qđ quale ſit & quodāmodo ſe habēs. nam ſi quis dicat, quid Socrates eſt? homo dicitur. Si quis dicat qualis ſit, caluus uel ſimus appellatur. ſi quis uero quomodo ſe habens, ſedens aut iacens appellabitur. itē in hoc differunt, ꝙ unaquæq; ſubſtantia unā ſpeciē habet. nanq; hominis ſubſtantia unam ſolā hominis ſpeciē habet. Subſtātia uero equi unā ſolius equi ſpeciē habet. At uero una ſubſtantia plura frequenter accidētia continebit. nam & in eodem equo quędā pars frequēter nigra,quędā alba eſt. Et eſt in eo proceritas,eſt altitudo, eſt aquilinū caput, & alia huiuſmodi. Habet ēt non ſolū inſeparabile accidens eadē ſubſtātia,ſed ēt ſeparabile. Nam fortaſſe quidā uelox,& idē ēt corpore ualidus eſt, idem ēt ſagittator, &c. Huc accedit ꝙ ſpecies prænoſcuntur .i. præintelliguntur, hoc eſt ante eſſe cognoſcuntur q̄ accidentia. Et prius erit aliqua res ubi accidat,q̄ illa quæ accidit:& quoniā ſpecies eſt ſubiectū accidentis ubi accidens accidat, ideo ante ſpecies intelligitur eſſe q̄ accidens. Accidentia uero poſtea nata ſunt, id eſt a foris uenientia & extranea a qualibet illa ſubſtantia,etiā ſi inſeparabilia ſīt. Hæc quoq; eſt eorū ſeparatio, ꝙ ſemper oīa quæ participāt ſpecie,æqualiter participant. Æqualiter.n.& Socrates, & Cicero, & Plato ſunt homines. At uero illa quæ participant accidenti,etiam ſi inſeparabile accidens ſit,tamē non æqualiter participant. nā quamuis inſeparabile ſit accidēs æthiopibus nigris eſſe,tñ eſt aliquis inter ipſos nigrior, nec oēs illa nigredine æqualiter participāt. Relinquitur igitur de communibus proprii accidentisq; tractare. nam propriū quid diſtaret uel a ſpecie,uel a genere, uel a differētia, ſuperius demonſtratū eſt. Propriū aūt & inſeparabile accidens cōe habent, ꝙ ſine his nunquā conſiſtunt ea quæ eorū participant, & in quibus ipſa conſiderantur. nam neq; homo amittit riſibile eſſe, nec æthiops,aut coruus nigrū. Atq; ideo ſine his ipſis,id eſt propriis & accidentibus, quæ eorū participant, conſtare nō poſſunt. Nec ſorte cōtra ſuperiorē definitionē accidētis uenire uideatur iſta cōmunio. eſt.n.ita definitum. Accidens eſt quod infertur & aufertur ſine eius in quo eſt interitu. Quod nunc dici uidetur ſine his conſtare non poſſe, cum ſuperius ſine eorum interitu poſſe diceretur auferri. Sed hoc modo dicitur,nō quod ſi auferatur hoc accidens inſeparabile,intereat illud cui accidit, ſed quoniā ſeparari nō poteſt,iccirco ſine his conſtare non poſsit. Eſt etiā inſeparabilis accidentis, & proprii alia cōio,ꝙ ſicut & omni,& ſemp ineſt propriū,cui ineſt,ideſt homini: (ſemper.n. & omnis homo riſibilis eſt) ſic ēt quodlibet accidēs inſeparabile,& omni & ſemper eſt accidens inſeparabile. Nanque & omnis coruus,& ſemper niger eſt. Sola autē cum ſeparabilibus accidentibus illa cōio eſt,ꝙ quemadmodū de multis indiuiduis proprium prædicatur,ita etiā accidens de multis indiuiduis poteſt prædicari. plures enim currunt, plures ēt ambulant,quæ ſcilicet accidentia ſeparabilia ſunt,quēadmodum plures poſſunt eſſe riſibiles. Differunt autem iſta, quod proprium ſemper uni ſpeciei ineſt, accidens uero pluribus. nam accidens pluribus ſpeciebus & animatis & inanimatis euenit, ut eſt ebeno nigrū,coruo nigrū, homini æthiopi nigrū: Riſibile uero nulli,niſi ſoli homini. Atq; ideo cōuerſim propriū prædicatur,quia unius ſpeciei conueniens eſt, & illi ſpeciei ſoli æqualis eſt: at uero accidens conuerſim prædicari non poteſt,quia plures ſub ſe ſpecies habet. non .n. poteſt dicere id eſſe nigrum, quod ebenū,cum dicas hoc eſſe ebenum,quod nigrum. poteſt.n.eſſe nigrum & non eſſe ebenum. Deinde omne propriū æqualiter ſe his rebus quæ ſub ſe fuerint dat, & ab his æqualiter participatur. Socrates .n.& Cicero,& Virgilius æqualiter & riſibili participant, & æqualiter riſibiles ſunt. At uero accidens non ſemper æqualiter eſt accidens. poteſt.n. quicunq; eſſe procerior, & alius eſſe uelocior. Quod ſcilicet illud ſeparabile eſt accidēs,illud inſeparabile. Et fortaſſe aliæ eorū quædam proprietates & communiones eſſe uideantur, ſed nunc quantū introductioni ſat eſt,iſta ſufficiant. Sed iam tibi mi Fabi omnia quęcūq; ad introductionem Porphyrii pertinent, plenius uberiusq; tractata ſunt. poſt uero ſi quidem unquā me egueris,ſtudiis præſertim tuis, quæ nulla unquā honeſtate caruerunt, libēs animo hortatorq; ad eaſdem cupiditates parebo. Hic Fabius, Tu inquit paterno hæc mihi animo polliceris, uerum ego nunquam deficiam ab iis ſtudiis, te præſertim docente, a quo totam fortaſſe logicæ Ariſtotelis, ſi uita ſuppetit, capiam diſciplinam. Et ego faciam inquam libentiſſime. ſed quoniam iam matutinus,ut ait patronus, ſol tectis arriſit, ſurgamus: & ſi quid eſt illud, diligentiore poſtea conſideratione tractabitur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI, PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI,

COMMENTARIORVM IN PORPHYRIVM, A SE TRANSLATVM,

Liber primus.

SECVNDVS hic arreptæ expoſitionis labor noſtræ ſeriem tranſlationis expediet, in qua quidē uereor ne ſubierim fidi interpretis culpam, cū uerbū uerbo expreſſum cōparatumq; reddiderim. cuius incepti ratio eſt, ꝙ in his ſcriptis in quibus rerū cognitio quæritur, nō luculentæ orationis lepos, ſed incorrupta ueritas exprimenda eſt. quocirca multum profeciſſe uidebor, ſi philoſophiæ libris latina oratione cōpoſitis, per integerrimæ translationis ſinceritatem, nihil in græcorum literis amplius deſideretur. Et quoniam humanis animis excellentiſsimū bonum philoſophiæ cōparatū eſt, ut uix ex ſiſo quodam procedat ratio, ex animæ ipſius efficiētiis ordiendum eſt. Triplex omnino animæ uis in uegetandis corporibus deprehenditur. quarum una quidem uitam corpori ſubminiſtrat, ut naſcendo creſcat, alendoq; ſubſiſtat: alia uero ſentiendi iudiciū præbet: tertia ui mentis & ratione ſubnixa eſt. Quarum quidem primæ id officiū eſt, ut creandis, nutriendis, alendisq; corporibus præſto ſit. nullū uero rationis præſtet ſenſus'ue iudicium. hæc aūt eſt herbarum atq; arborum, & quicquid terrę radicitus affixum tenetur. Secunda uero compoſita atq; coniuncta eſt, & primam ſibi ſumens & in partem cōſtituens, uariū ac multiforme iudiciū capit, de quibus capere poteſt. Omne enim animal quod ſenſu uiget, idem & naſcitur, & nutritur, & alitur. Senſus uero diuerſi ſunt, & uſque ad quinarium numerum tendunt. Itaque quicquid tantum alitur, non etiam ſentit: quicquid uero ſentire poteſt, ei prima quoq; uis animæ, naſcendi ſcilicet atq; nutriendi, probatur eſſe ſubiecta. Quibus uero ſenſus adeſt, nō tantum eas rerum capiunt formas, quibus ſenſibili corpore feriuntur præſente, ſed abſente quoque, ſenſibilibusq; ſepoſitis ante cognitarum ſenſu formarū imagines tenent, memoriamq; cōficiunt, & prout quodq; animal ualet, longius breuiusq; cuſtodit. Sed eas imaginationes confuſas atque ineuidentes ſic ſumunt, ut nihil ex earum coniunctione ac compoſitione efficere poſsint. Atque iccirco meminiſſe quidē poſſunt; nec æque omnia. Amiſſa uero obliuione, memoria recolligere ac reuocare non poſſunt. Futuri uero his nulla cognitio eſt. Sed animæ uis tertia quæ ſecum priores alendi ac ſentiendi uires trahit, hisq; uelut famulis atq; obedientibus utitur, eadem tota in ratione cōſtituta eſt. eaq; uel in rerum præſentium firmiſsima cōtemplatione, uel in abſentium intelligentia, uel in ignotarū inquiſitione uerſatur: hæc tantū humano generi præſto eſt, quæ non ſolum ſenſus imagines perfectas, & non inconditas capit, ſed etiam pleno actu intelligentiæ, quod imaginatio ſuggeſsit, explicat atq; confirmat. Itaq; ut dictū eſt huic diuinæ naturæ non ea tantum in cognitione ſufficiunt, quæ ſubiecta ſenſibus cōprehendit, uerum etiā & in ſenſibilibus imaginatione conceptis, & abſentibus rebus, nomina indere poteſt, & quod intelligentiæ ratione cōprehendit, uocabulorū quoq; poſitionibus aperit, illud quoq; ei naturæ proprium eſt, ut per ea quæ ſibi nota ſunt, ignota ueſtiget, & nō ſolum unumquodq; an ſit, ſed quid ſit etiam, & quale ſit, nec non cur ſit, optet agnoſcere. Quam triplicis animæ uim ſola hominū (ut dictū eſt) natura ſortita eſt. Cuius animæ uis intelligentiæ motibus nō caret, quia in his quatuor propriç uim rationis exercet. Aut.n. aliud an ſit inquirit, aut ſi eſſe cōſtiterit quid ſit id dubitat. Quod ſi ēt utruſq; ſcientiā ratione poſsidet, quale ſit unumquodq; ueſtigat, atque in eo cætera accidentium momenta perquirit: quibus cognitis cur ita ſit quæritur, & ratione nihilominus ueſtigatur. Cum igitur actio ſit humani animi ut ſemper aut in præſentium rerū comprehenſione, aut in abſentium intelligentia, aut in ignotarum inquiſitione atq; inuentione uerſetur: duo ſunt in quibus omnē operam uis animæ ratiocinantis impendit. Vnum quidē, ut rerū naturas inquiſitionis certa ratione cognoſcat: alterū uero, ut ad ſcientiā prius ueniat eius quod poſt grauitas moralis exerceat. quibus inquirendis permulta eſſe neceſſe eſt, quæ ueſtigantem animum a recti itineris nō minimum progreſsione deducant, ut in multis euenit Epicuro, qui atomis mundum conſtare putat, & honeſtū corporis uoluptate metitur. Hæc autem iccirco huic atq; aliis accidiſſe manifeſtū eſt, quoniā per imperitiam diſputandi quicquid ratiocinatione cōprehenderant, in res quoq; ipſas euenire arbitrabātur. Hic uero magnus eſt error, neque enim ſeſe res ut in numeris, ita etiā in ratiocinationibus habet. In numeris.n. quicqd in digitis recte cōputantis euenit, id ſine dubio in res quoq; ipſas neceſſe eſt euenire, ut ſi ex calculo centum eſſe contigerit, centū quoq; res illi numero ſubiectas eſſe neceſſe eſt. Hoc uero nō æque in diſputatione ſeruatur. neque.n. quicquid ſermonū decurſus inuenerit, id in natura quoq; fixum tenetur. Quare neceſſe erat eos falli, qui abiecta ſcientia diſputandi, de rerū natura perquirerent. Niſi quis enim prius ad ſcientiam uenerit, quæ ratiocinatio ueram teneat diſputādi ſemitam, quæ ueriſimilem; & niſi agnouerit quæ fida poſſit eſſe, quæ'ue ſuſpecta, rerum incorrupta ueritas ex ratiocinatione non poteſt inueniri. Cum igitur ueteres ſæpe multis lapſi erroribus, falſa quædā & ſibi cōtraria in diſputatione colligerent, atq; id fieri impoſsibile uideretur, ut de eadē re contraria cōcluſione facta, utraq; eſſent uera quæ ſibi diſſentiens ratiocinatio concluſiſſet, cui'ue ratiocinatio credi oporteret, eſſet ambiguum, uiſum eſt prius diſputationis ipſius ueram atq; integrā conſiderare naturā: qua cognita, tū illud quoq; quod per diſputationem inueniretur, an uerum comprehenſum eſſet, poſſet intelligi. Hinc profecta eſt igitur logicæ peritia diſciplinæ, quæ diſputādi modos, atq; ipſas ratiocinationes, & internoſcendi uias parat, ut quæ ratiocinatio nunc quidem falſa, nunc autē uera ſit, quæ uero ſemper falſa, quæ nunquā falſa, poſsit agnoſci. Huius autem uis duplex eſſe perpenditur, una quidem in inueniendo, altera in iudicando, quod Marcus etiam Tullius in eo libro, cui Topica titulus eſt, euidenter expreſsit, dicens.

» Cum oīs ratio diligens differēdi duas habeat partes, unā inueniendi, alterā iudicandi, utriuſq; princeps, ut mihi quidem uidetur, Ariſtoteles fuit. Stoici autem in altera elaborauerunt. iudicandi.n. uiā diligenter perſecuti ſunt, eam ſcientiam, quam dialecticē apellant. inueniendi uero artem, quæ topice dicitur, quæ ad uſum potior erat, & ordine naturæ certe prior, totā reliquerunt. nos aūt quoniā in utraq; ſumma utilitas eſt, & utranq;, ſi erit ocium,

perſe

„ perſequi cogitamus, ab ea, quæ prior eſt, ordiemur. Cum igitur tantus huius conſiderationis fructus ſit, danda eſt huic tam ſolenniſsimæ diſciplinæ tota mentis intentio, ut primis firmatis in diſputandi ueritate ueſtigiis, facile ad rerum ipſarū certam cōprehenſionē uenire poſsimus. Et quoniā qui ſit ortus logicæ diſciplinæ prædiximus, eſſe reliquū uidetur adiungere, an omnino quædā ſit pars philoſophiæ, an, ut quibuſdam placet, ſupellex atq; inſtrumentum, per quod philoſophia cognitionem rerū naturamq; deprehendat. Cuius quidem rei has è contrario uideo eſſe ſententias. Hi enim qui partem philoſophiæ putant logicam cōſiderationem, his fere argumentis utuntur, dicentes, philoſophiā indubitanter habere partes, ſpeculatiuā atq; actiuam. De hac tertia rationali, id eſt logica, quæritur an ſit in parte ponenda, ſed eam quoq; partem eſſe philoſophiæ nō poteſt dubitari. Nam ſicut de naturalibus cęteriſq; ſub ſpeculatiua poſitis ſolius philoſophiæ ueſtigatio eſt, itemq; de moralibus ac de reliquis, quæ ſub actiuā partem cadunt, ſola philoſophia perpendit: ita quoq; de hac parte tractat, id eſt de his quæ logicæ ſubiecta ſunt, ſola philoſophia iudicat. Quòd ſi ſpeculatiua atq; actiua, iccirco philoſophiæ partes ſunt, quia de his philoſophia ſola pertractat, propter eandem cauſam erit logica philoſophiæ pars, quoniā philoſophiæ ſoli hæc diſputandi materia ſubiecta eſt. Ita uero inquiunt cum in his tribus philoſophia uerſetur, cumq; actiuā & ſpeculatiuam conſiderationem ſubiecta diſcernant, quòd illa de rerum naturis, hæc de moribus quærit: dubiū non eſt, quin logica diſciplina a naturali atq; morali ſuæ materiæ proprietate diſtincta ſit. Etenim logicæ tractatus eſt de ꝓpoſitionibus atq; ſyllogiſmis & cæteris huiuſmodi: quod neq; ea, quæ non de oratione, ſed de rebus ſpeculatur, neq; actiua pars, quæ de moribus inuigilat, æque præſtare poteſt. Quod ſi in his tribus .i. ſpeculatiua, actiua, atq; rationali, philoſophia conſiſtit, quæ proprio tripliciq; a ſe fine diſiuncta ſunt, quoniam ſpeculatiua & actiua philoſophiæ partes eſſe uidentur, non dubium eſt quin rationalis quoq; philoſophiæ pars eſſe cōuincatur. Qui uero nō partem, ſed philoſophiæ inſtrumentū putant, hęc fere afferunt argumenta. Non eſſe inquiunt ſimilem logicæ finē, ſpeculatiuæ actiuæ partis extremo: utraq; .n. illarum ad ſuū proprium terminū ſpectat: ita ut ſpeculatiua quidē rerum cognitionē, actiua uero mores atq; inſtituta perficiat, neque altera refertur ad alterā: logicæ uero finis eſſe nō poteſt abſolutus, ſed quodāmodo cum reliquis duabus partibus colligatus atq; conſtrictus eſt. Quid .n. eſt in logica diſciplina, quod ſuo merito debeat optari, niſi ꝙ propter inueſtigationē rerum huius effectio artis inuenta eſt? Scire .n. quemadmodū argumētatio concludatur, uel quæ uera ſit, quæ ueriſimilis, ad hoc ſcilicet tendit, ut uel ad cognitionem rerū referatur hæc rationū ſcientia, uel ad inueniēda ea quæ in exercitium moralitatis adducta, beatitudinē pariunt. Atq; ideo quoniā ſpeculatiuæ atq; actiuæ ſuus certuſq; finis eſt, logicæ aūt ad duas reliquas partes refertur extremū: manifeſtum eſt non eam eſſe philoſophiæ partem, ſed potius inſtrumentum. Sunt uero plura quæ ex alterutra parte dicantur, quorum nos ea quæ dicta ſunt, ſtrictim notaſſe ſufficiat. Hæc litem uero tali ratione diſcernimus. Nihil quippe dicimus impedire, ut eadem logica partis uice ſimul inſtrumentiſq; fungatur officio. Quoniam .n. ipſa ſuum retinet finem, iſq; finis a ſola philoſophia conſideratur, pars quidē philoſophiæ eſſe ponenda eſt. Quoniā uero finis ille logicæ, quē ſola ſpeculatur philoſophia, ad alias eius partes ſuā operam pollicetur, inſtrumentum eſſe philoſophiæ non negamus: eſt aūt finis logicæ inuentio iudiciumq; rationū, quod quidē non eſſe mirum uidebitur, quod eadē, pars: eadem, quoddam ponitur inſtrumentum: ſi ad partes corporis animū reducamus, quibus & ſit aliquid ut his quaſi quibuſdam inſtrumentis utamur, & in toto tamen corpore partium obtinent locū. Manus enim ad tractandum, oculi ad uidendū, cæteraq; corporis partes proprium quoddā uidentur officiū habere, quod tamen ſi ad totius utilitatem corporis referatur, inſtrumenta quædā corporis eſſe deprehenduntur, quæ etiā partes eſſe nullus abnuerit. Ita quoq; logica diſciplina, pars quædam philoſophiæ eſt, quoniā eius philoſophia ſola magiſtra eſt: ſuppellex uero eſt, ꝙ per eā inquiſita ueritas philoſophiæ ueſtigatur. Sed quoniā quantum mihi quidem breuitas ſuccincta largita eſt, ortum logicę & quid ipſa logica eſſet explicaui: nunc de eo nobis libro pauca dicenda ſunt, quē in præſens ſumpſimus exponendū. Titulo .n. proponit Porphyrius introductionem ſe in Ariſtotelis prædicamenta cōſcribere. Quid uero ualeat hæc introductio, uel ad quid lectoris animum paret, breuiter explicabo. Ariſtoteles enim qui de decē prædicamētis inſcribitur librū hac intentione cōpoſuit, ut infinitas rerū diuerſitates, quæ ſub ſciētiam cadere nō poſſent, paucitate generum cōprehenderet, atq; ita id, quod per incōprehenſibilem multitudinem ſub diſciplinam uenire nō poterat, per generum (ut dictum eſt) paucitatem, animo fieret ſcientiæq; ſubiectū. Decem igitur genera rerum eſſe omniū conſiderauit Ariſtoteles, id eſt unā ſubſtantiā, & accidentia nouem: quæ ſunt qualitas, quantitas, relatio, ubi, quādo, ſitus, habere, facere, & pati: quę quoniā genera eſſent ſuprema, & quibus nullū aliud ſuperponi genus poſſet, omnē neceſſe eſt multitudinē rerum per horū decem generū ſpecies inueniri. Quæ quidem genera omnibus a ſe differentiis diſtributa ſunt. Nec quicquā uidentur habere commune niſi tantum nomen, quoniam omnia eſſe prædicantur. Quippe ſubſtantia eſt, qualitas eſt, quantitas eſt, & de aliis omnibus eſt uerbum cōmuniter prædicatur: ſed non eſt eorū cōmunis una ſubſtantia uel natura, ſed tantū nomen. itaq; decem genera ab Ariſt. reperta omnibus a ſe differentiis diſtributa ſunt. Sed quæ aliquibus differentiis diſiunguntur, neceſſe eſt ut habeant propriū, quiddam, ꝙ ea in ſingularē ſolitariamq; uendicet formā. Non eſt aūt idem proprium quod accidens. accidētia .n. & uenire & ab eſſe poſſunt: propria uero ita ſunt inſita, ut abſq; his, quorū propria ſunt, eſſe nō poſsint. quę cum ita ſint, cumq; Ariſtoteles decē rerum genera reperiſſet, quæ uel intelligendo mens caperet, uel loquēdo diſputator efferret: (quicquid .n. intellectu capimus, id ad alterū ſermone uulgamus) euenit, ut ad horū decē prædicamentorū intelligentiam, quinq; harum rerū tractatus incurreret, ſcilicet generis, ſpeciei, differentiæ, proprii, & accidentis. Generis quidem, quoniā oportet ante prædiſcere quid ſit genus, ut decē illa quæ Ariſtoteles cęteris ante poſuit rebus, genera eſſe poſsimus agnoſcere. Speciei uero cognitio plurimū ualet, ut quæ cuiuſq; generis ſit ſpecies poſsit agnoſci. ſi .n. quid ſit ſpecies ignoramus, nihil impedit errore turbari: fieri .n. poteſt ut per ſpeciei inſcientiam ſæpe quantitatis ſpecies in relatione ponamus, & cuiuslibet primi generis ſpecies alteri cuilibet generi ſubdamus, atque ita fiat permiſta rerū atq; indiſcreta cōfuſio, quod ne accidat, quæ ſit natura ſpeciei, ante noſcendum eſt. Nec uero in hoc tantum prodeſt ſpeciei cognoſcenda natura, ne priorū generum ſpecies inuicē permutemus; uerumetiam ut in eodem quolibet genere proximas ſpecies cuilibet generi nouerimus eligere: ut ne ſubſtantiæ mox animal dicamus eſſe ſpeciē potius quam corpus, aut corporis hominē potius quam animatū corpus. At uero differentiarū ſcientia in his maximum retinet locū. Qui enim oīno qualitatem a ſubſtantia, uel cætera a ſe genera diſtare cognoſcimus, niſi eorum differentias nouerimus? Qūo autem diſcernere eorum differentias poſſumus, ſi quid ipſa ſit differētia neſciamus? Nec hūc ſolum nobis inſcientia differentiæ infundit errorē, uerum ēt ſpecierum quoq; tollit omne iudicium. nā omnes ſpecies informant differentiæ. Ignorata differentia, ſpecies quoq; neceſſe eſt ignorari. Qūo ergo fieri poteſt, ut quamlibet differētiam poſsimus agnoſcere, ſi oīno, quæ ſit nominis huius ſignificatio, neſciamus? Iam uero proprii tantus uſus eſt, ut Ariſtoteles quoq; ſingulorū prædicamentorum propria perquiſierit: quæ propria eſſe quis deprehenderit, antequā quid oīno ſit proprium diſcat? Nec in his tantū proprii hæc cognitio ualet, quæ ſingulis nominibus efferuntur, ut hominis riſibile, uerumetiā in his quæ in locum definitionis adhibētur. omnia .n. propria rem ſubiectā quodam termino deſcriptionis includunt: quod ſuo loco quoque opportunius cōmemorabo. Accidentis quoque cognitio quantum afferat,

quis

quis dubitare queat? cũ uideat inter decem prædicamenta nouẽ tenere accidentis naturas? quæ quõ accidentia eſſe putabimus, ſi omnino quid ſit accidens ignoremus? cum præſertim nec differentiarũ, nec proprii ſcientia cognita ſit, niſi accidentis naturã firmiſsima conſideratione teneamus. fieri enim poteſt, ut differentiæ loco, uel proprii, per inſcientiam accidens apponatur, quod eſſe uitioſum etiam definitiones probant, quæ cum ipſæ ex differẽtiis conſtent, & fiant uniuſcuiuſq; definitiones propriæ, accidens tamen non uidentur admittere. Cum igitur Ariſtoteles x. rerum genera collegiſſet, quæ numerũ diuerſarum ſub ſe ſpecierũ cõtinerent, quæ ſpecies nunquã diuerſæ forent, niſi differentiis ſegregarentur, cumq; omnia in ſubſtantia atq; accidens, accidens uero in alia prædicamenta ſoluiſſet, cumq; aliquorũ prædicamentorum ſit propria perſecutus, de his ipſis quidẽ prædicamentis docuit. quid uero eſſet genus, quid ſpecies, quid differentia, quid illud accidens, de quo nunc dicendũ eſt, & quid proprium, uelut nota præteriit. Ne igitur ad prædicamenta Ariſtotelis uenientes, quid ſignificaret unumquodque eorum, quæ ſuperius dicta ſunt, ignorarent: hunc librum Porphyrius de earum quinq; rerum cognitione perſcripſit, quo perſpecto & conſiderato, quid unumquodque eorum, quæ ſupra poſuit, deſignaret, facilius intellectus ea quæ ab Ariſtotele præponerentur addiſceret. Hæc quidem intentio eſt huius libri, quem Porphyrius ad introductionem prædicamentorum ſe conſcripſiſſe, ipſa (ut dictum eſt) tituli inſcriptione ſignificauit. Sed licet ad hoc unum huius libri referatur intentio, non tamen ſimplex eſt eius utilitas, ſed multiplex, & in maxima quæq; diffuſa, quam idem Porphyrius in principio huius libri commemorat dicens.

Cum ſit neceſſarium, Chryſaori & ad eã, quæ eſt apud Ariſtotelem, prædicamentorum doctrinam, noſſe quid ſit genus, quid differentia, quid ſpecies, quid proprium, & quid accidens; & ad definitionum aſsignationem, & omnino ad ea, quæ in diuiſione, & in demonſtratione ſunt: utili iſtarum rerum ſpeculatione compendioſam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, uelut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta ſunt, aggredi, ab altioribus quidem quæſtionibus abſtinens, ſimpliciores uero mediocriter coniectans.

Vtilitas huius libri quadrifariam ſpargitur. nanq;, & ad illud ad quod eius dirigitur intentio, magno uſui legẽtibus eſt, & ad cætera quæ cum extra intentionem ſint, non tamen minor ex his legentibus utilitas comparatur. eſt enim per hoc opuſculum & prædicamentorum facilis cognitio, & definitionum integra aſsignatio, & diuiſionum recta perſpectio, & demonſtrationum ueraciſsima cõcluſio. Quæ res quanto difficiles atq; arduæ ſunt, tanto perſpicaciorẽ ſtudio fioremq; animũ lectoris expectant. Dicendũ uero eſt quod in omnibus libris euenit. nam primũ ſi quæ ſit intentio cognoſcatur, quanta quoq; utilitas inde prouenire poſsit, perpenditur. & licet extra multa (ut ſit) huiuſmodi librũ ſequantur: tamen illã proxime utilitatem uidetur habere, ad quod eius refertur intentio, ipſo libro, quem ſumpſimus, exponente. cũ eius intentio ſit ad prædicamenta intellectum facilem cõparandi, non dubiũ eſt quin hæc eius principalis probetur utilitas, licet non minores ſint comites definitio, diuiſio, ac demonſtratio. Quorũ nobis quædam hic principia ſuggeruntur: ſenſus uero totus huiuſmodi eſt: Cũ ſit inquit utilis generis, ſpeciei, differentiæ, proprii, accidentiſq; cognitio ad prædicamenta Ariſtotelis, eiuſq; doctrinã, ad definitionum ẽt aſsignationem, ad diuiſionem, & ad demonſtrationẽ, quia ſit harum rerũ utilis uberrimaq; cognitio, compendioſam inquit traditionẽ faciens, ea, quæ ab antiquis large ac diffuſe dicta ſunt, tentabo breuiter aperire. Neq; enim eſſet compendioſa, niſi totum opus breuitate conſtringeret. Et quoniam introductionem ſcribebat, altiores inquit quæſtiones ſponte refugiam: ſimpliciores uero mediocriter cõiectabo, id eſt ſimpliciorum quæſtionum obſcuritatem, habita in eis quadam coniecturæ ratiocinatione, tractabo. Tota quidem ſententia huiuſcemodi proœmii talis eſt, quæ & utilitate uberrima, & facilitate incipientis animo blandiatur. Sed dicendum eſt quidnam cæle aut amplius altitudo ſermonum. Neceſſarium in Latino ſermone ſicut in Græco ἀναγκαῖον plura ſignificat. Diuerſa enim ſignificatione Marcus Tullius dicit neceſſarium ſuũ eſſe aliquem atq; noſtrũ. Item neceſſarium dicimus, ut cũ neceſſariũ eſſe nobis dicimus, ad forũ deſcendere: qua in uoce quædam utilitas ſignificatur. Alia quoq; ſignificatio eſt qua dicimus Solem neceſſariũ eſſe moueri. i. neceſſe eſſe. Et illa quidẽ prima ſignificatio prætermittenda eſt. omnino. n. ab eo neceſſario, quod hic Porphyrius ponit, aliena eſt. Hæ uero duæ huiuſmodi ſunt, ut inter ſe certare uideantur, quæ huius loci obtineat ſignificationem, in quo dicit Porphyrius, Cum ſit neceſſariũ Chryſaori. nanq; (ut dictũ eſt) neceſſarium, & utilitatẽ ſignificat, & neceſsitatem. Videntur autem huic loco utraq; congruere. nam & ſumme utile eſt ad ea quæ ſuperius dicta ſũt, de genere, & ſpecie, & cæteris diſputare: & ſumma eſt neceſsitas, quia niſi ſint hæc ante præcognita, illa ad quæ iſta præparantur, nõ poſſunt cognoſci quæ dicuntur prædicamenta. nam neq; prætee cognitionẽ generis, & ſpeciei prędicamenta diſcuntur, nec definitio genus relinquit & differentiã: & in cæteris quã ſit utilis iſte tractatus, cum de diuiſione & demonſtratione diſputabitur apparebit. Sed quanquã neceſſe erit hæc quinque, de quibus hic diſputandum eſt, prius ad cognitionem uenire, quam ea quibus illa præparantur: nõ tamen ea ſignificatione hic a Porphyrio poſitum eſt, qua neceſsitatem ſignificare uellet, ac nõ potius utilitatẽ. ipſa enim oratio contextuſq; ſermonum id clariſsima intelligentiæ ratione ſignificat. Nec. n. quiſquam ita utitur oratione, ut aliquam neceſsitatem referri dicat ad aliud. Neceſsitas enim per ſe quidem eſt: utilitas uero ſemper ad id quod utile eſt, refertur, ut hic quoq;. Ait. n. Cum ſit neceſſariũ Chryſaori & ad eam quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamentorũ doctrinam. Si hic igitur neceſſariũ intelligamus utile, & id nomine ipſo uertamus dicentes, Cum ſit utile Chryſaori & ad eã quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamentorũ doctrinã, noſſe quid ſit genus, & cætera, rectæ intelligentiæ ſermonũ ordo cõuenit: ſin uero id ad neceſſe permutetur, ut dicamus, cum ſit neceſſariũ Chryſaori & ad eam quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamentorũ doctrinam noſſe quid genus ſit, &c. rectæ intelligentiæ ſermonum ordo nõ conuenit. Quocirca hic diutius immorandũ non eſt. Quanquã enim ſit ſumma neceſsitas his ignoratis nõ poſſe ad ea, ad quæ hic tractatus intendit, peruenire: nõ tamen hic de neceſsitate dictũ eſt, neceſſarium, ſed potius de utilitate. Nunc uero licet idem ſuperius dictum ſit: tamen breuiter quid ad prædicamenta generis, ſpeciei, differentiæ, proprii atque accidentis proſit cognitio, diſputemus. Ariſtoteles enim in prædicamentis decem genera conſtituit rerum, quæ de cunctis aliis prædicarẽtur, ut quicquid ad ſignificationem uenire poſſet, id ſi integram ſignificationem teneret, cuilibet eorum ſubiiceretur generi, de quibus Ariſtoteles tractat in eo libro, qui de decem prædicamẽtis inſcribitur. Hoc ipſum referri ad aliquid uelut ad genus, tale eſt, quale ſi quis ſpeciem ſupponat generi. Hoc uero neque præter cognitionem ſpeciei ullo modo fieri poteſt, nec uero ipſæ ſpecies quid ſint, uel cuius magis ſint, poſſumus agnoſcere, niſi eorum differentiæ cognoſcantur. Sed differentiarum natura incognita, quæ uniuſcuiuſque ſpeciei ſint differentiæ, modis omnibus ignorabitur. Quarum ſciendum eſt, quoniam ſi de generibus Ariſtoteles tractat in prædicamentis, generum natura cognoſcenda eſt, cuius cognitionem ſpeciei quoque comitatur agnitio. Sed hoc cognito, quid ſit differentia, non poteſt ignorari: quanquam in eodem libro plura ſunt, ad quæ niſi maximam peritiam & generis, & ſpeciei, & differentiæ lector attulerit, nullus omnino intellectus pateat, ut cum ipſe Ariſtoteles dicat. „ Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſę ſecundum ſe ſpecies & differentię ſunt. q̃d his ignoratis intelligi impoſsibile eſt. ſed idẽ Ariſtoteles proprium uniuſcuiuſq; prædicamẽti diligentiſsima inquiſitione ueſtigat, ut cum ſubſtãtię propriũ poſt mul-

ta dicit eſſe, ꝙ eadem numero, contrariorũ ſuſceptibilis ſit: & rurſus quantitatis, ꝙ in ea ſola æquum atq; inæquale dicatur: qualitatis etiã, ꝙ per eam ſimile aliud aliis aut diſsimile proponimus. & in cæteris eodem modo, ut quæ ſit contrarii ꝓprietas, quæ ſecundũ relationẽ oppoſitionis, quæ priuationis & habitus, quæ affirmationis & negationis: in quibus ita tractat tanquã iam peritis ſcientibusq; quæ ſit proprietatis natura: quam ſi quis ignorat, fruſtra ea quæ de his diſputantur aggreditur. Iam uero illud manifeſtũ eſt, ꝙ accidens maximum prædicamẽtorum obtineat locum, quod proprio nomine nouem prædicamenta circundat, & ad prędicamenta quidem quanta ſit huius libri utilitas, ex his manifeſtũ eſt. Quod uero ait, & ad aſsignationem definitionũ, facile cognoſci põt, ſi prius ſubſtantiæ rationum diuiſio fiat, ſubſtantiæ ratio, alia quidã in deſcriptione ponitur, alia uero in definitione, ſed ea quæ eſt in deſcriptione, proprietatem quandam colligit eius rei, cuius ſubſtantiæ rationem prodit, ac non modo proprietate id quod monſtrant, informat: uerum etiam ipſa ſit proprium, quod in definitionem quoq; uenire neceſſe eſt. ſi quis enim quantitatis rationẽ reddere uelit, ut dicat licebit, quantitas eſt ſecundum quã æquale atq; inæquale dicitur. Sicut igitur proprietatẽ quantitatis in ratione poſuit quantitatis, & ipſa tota ratio ipſius quãtitatis propria eſt: ita deſcriptio & proprietatem colligit, & propria ſit ipſa deſcriptio. Definitio uero ipſa quidẽ propria non colligit, ſed ipſa quoq; ſit propria. nam qui ſubſtãtiam monſtrat, genus differẽtiis iungit, & ea quæ per ſe ſunt cõmunia atq; multorum, redigens in unũ, uni ſpeciei quam definit reddit æqualia. ita igitur ad deſcriptionem utilis eſt proprii cognitio, quoniã ſola proprietas in deſciptione colligitur, & ipſa ſit propria, ſicut definitio quoq;: ad definitionem uero, quod genus primũ ponitur, & ſpecies ad quã genus illud aptatur, & differentiæ, quibus iunctis cum genere, ſpecies definitur. Sed ſi cui hæc præſſiora quàm expoſitionis modus expoſtulat, uidebuntur, hoc eum ſcire conuenit, nos (ut in prima æditione dictum eſt) hanc expoſitionẽ noſtro reſeruaſſe iudicio, ut ad intelligentiam ſimplicem huius libri, æditio prima ſufficiat: ad interiorem uero ſpeculationẽ, confirmatis iam pene ſcientia, nec in ſingulis uocabulis rerũ hærentibus, hæc poſterior æditio collocatur. Ad diuiſionẽ uero faciendam tam hic liber eſt utilis, ut pręter earũ ſciẽtiam rerum, de quibus in hac libri ſcerie diſputatur, caſu fiat potius quam ratione partitio. Hoc autem manifeſtum erit ſi diuiſionem ipſam diuidamus, id eſt ſi nomen ipſum diuiſionis in ea quæ ſignificat, partiamur. Eſt nanq; diuiſio generis in ſpecies, ut cum dicimus coloris aliud eſt albũ, aliud nigrũ, aliud uero medium. Rurſus diuiſio eſt quoties uox plura ſignificans aperitur, & quàm multa ſint quæ ab ea uoce ſignificantur, oſtenditur. ut ſi quis dicat nomen canis plura ſignificat, & hunc latrabilẽ quadrupedemq;, & cœleſte ſidus, & marinã beſtiam, quæ omnia a ſe definitione diſiuncta ſunt. Diuiſio dicitur eſt quoties totũ in partes proprias ſeparatur, ut cũ dicimus, domus aliud ſunt fundamenta, aliud parietes, aliud tectũ. Et hæc quidem triplex diuiſio ſecundũ ſe partitio, nuncupatur. Eſt aũt alia, quæ ſecundum accidẽs dicitur. ea quoq; fit tripliciter, aut cũ accidens in ſubiecta diuidimus, ut cũ dico, bonorum alia ſunt in anima, alia in corpore, alia extrinſecus: aut cũ ſubiectum in accidentia diſtinguimus, ut corporũ, alia ſunt alba, alia nigra, alia medii coloris: aut cum accidens in accidẽtia ſeparamus, ut cũ dicimus, liquentium alia alba, alia nigra, alia medii coloris. Et rurſus alborũ alia ſunt dura, alia liquentia, quædã mollia. Cũ igitur ita omnis fiat diuiſio aut ſecundum ſe, aut per accidens, & utraq; partitio tripliciter, cumq; in ſuperiore ſecundũ ſe triplici partitione ſit una diuiſionis forma, genus in ſpecies ſeparare, id neq; præter generis ſcientiam fieri ullo modo poteſt, neq; præter ſcientiam differentiarum, quas neceſſe eſt in ſpecierũ diuiſione ſumi. Manifeſtum eſt igitur quanta utilitas huius libri ad hãc diuiſionem ſit, quæ primo aditu genus ac ſpecies & differentias tractat. Secunda uero diuiſio quæ eſt ſecundũ uocis ſignificantias, ne ipſa quidem ab huius libri utilitate diſcreta eſt. Vno enim modo cognoſci poterit, utrum uox cuius diuiſionem facere quærimus, æquiuoca ſit, an genus: ſi ea quæ ſignificat definiantur. Et ſi ea ꝗ ſub cõmunione ſunt, una definitione claudantur, ſpecies eſſe neceſſe eſt, & illud commune genus earum. Quod ſi illa quæ propoſita uox deſignat, non poſſunt una definitione cõcludi, nemo dubitat quin illa uox ſit æquiuoca, nec cõmunis his de quibus prædicatur, ut genus, quandoquidem ea quæ ſub ſe poſita ſignificat, ſecundum cõmune nomen non poſſunt una definitione cõprehendi. Si igitur ex definitione manifeſtum eſt quid genus ſit, quidq; nomen æquiuocũ, definitio uero per genera differentiaſq; diſcurrit: quiſquam ne dubitare põt, & in hac diuiſionis forma plurimum huius libri auctoritatem ualere? Illa uero ſecundũ ſe diuiſio quæ eſt totius in partes quẽadmodum diſcernitur? an nõ potius generis in ſpecies, diuiſio eſſe putabitur? niſi ſint genus, & ſpecies, & differentiæ earum quauis ante ratione diſciplinæ tractata. Cur enim non quiſquam dicat, domus ſpecies potius eſſe, ꝗ̃ partes, fundamenta, parietes, & tectum. Sed cum occurrerit generis nomen in unaquaq; ſpecie totũ poſſe cõgruere, totius uero in unaquaq; parte ſua nomen conuenire non poſſe, manifeſtum fiet aliã diuiſionem eſſe generis in ſpecies, aliã totius in partes. Conuenire autem nomen generis ſingulis ſpeciebus oſtenditur per id, ꝙ & homo, & equus, ſingula animalia nuncupantur. Neque tectũ uero, neq; parietes, aut fundamenta ſigillatim domus nomine appellari ſolent. Sed cum fuerint iunctæ partes, tunc recte totius nomen excipiunt. De ea uero diuiſione quæ ſecundum accidens fit, nullus ignorat, quin incognito accidẽti, incognitaq; ui generis ac differentiarum facile euenire poſſit, ut accidens ita in ſubiecta ſoluatur, quaſi genus in ſpecies, & poſtremo omnem hunc ordinem partitionis fœdiſſime permiſcebit in ſcientia. Et quoniam quid ad diuiſionẽ hic liber proſit oſtendimus, nunc de demonſtratione dicemus, ne per ardua atq; difficilia hæreat, qui in tanta hac diſciplina uigilantiſsimo ingenio, & ſolertiſsimo labore ſudauerit: ſit enim demonſtratio, id eſt alicuius quæſitæ rei certa rationis collectio, ex ante cognitis naturaliter, ex conuenientibus, ex primis, ex cauſa, ex neceſſariis, ex per ſe inhærentibus. Sed genera ſpeciebus, ſpecies propriis, priora ſunt naturaliter. Ex generibus enim ſpecies fluunt. Item ſpecies ſub ſe poſitis indiuiduis priores naturaliter eſſe manifeſtum eſt. Quæ uero priora ſunt, ea & prænoſcuntur, & notiora ſunt ſubſequentibus naturaliter. Duobus.n.modis primum aliquid & notũ dicitur, ſecundum nos ſcilicet, & ſecundum naturã. nobis.n.illa magis cognita ſunt quæ ſunt proxima, ut indiuidua, de hinc ſpecies, poſtremo genera. At uero naturæ conuerſo mõ ea ſunt magis cognita, quæ nobis minime proxima ſunt. Atq; ideo quantumlibet ſe longius a nobis genera protulerunt, tanto magis erunt lucida & naturaliter nota. Differentiæ uero ſubſtantiales illæ ſunt, quas ꝑ ſe his rebus ineſſe quæ demõſtrãtur agnoſcimus. Præcedere aũt debet generum ac differentiarũ cognitio, ut in unaquaq; diſciplina quæ ſint eius rei, quæ demonſtratur, conuenientia principia poſſit intelligi. Neceſſaria uero eſſe ea ipſa, quæ genera & differentias dicimus nullus dubitat, qui ſpeciẽ ſine genere & differentia intelligit eſſe non poſſe. Genera uero & differentiæ ſunt cauſæ ſpecierũ. Iccirco enim ſpẽs ſunt, quia genera earũ & differentiæ ſunt: quæ in ſyllogiſmis poſita demonſtrantibus, nõ rei ſolum, uerũ etiam concluſionis cauſæ ſunt, quod poſtremi reſolutorii locupletius dicent. Cum igitur perutile ſit, & definitione quodlibet illud circũſcribere, & diuiſione diſſoluere, & demonſtrantibus cõprobare, hæc aũt præter earum rerũ ſcientiã de quibus in hoc libro diſputabitur, neq; intelligi, neq; exerceri ualeant: quis unquam poterit dubitare, quin hic liber maximũ totius logicæ adiumentum ſit, præter quẽ cætera quæ in ea magnam uim tenent, nullum doctrinæ aditum præbent. Sed meminit Porphyrius introductionem ſeſe conſcribere, neq; ultra quam inſtitutionis modus eſt, formam tractatus egredi. Ait enim ſe altiorum quæſtionum nodis abſtinere, ſimpliciores uero mediocri coniectura perſtringere. Quæ uero ſint altiores quæſtiones, quas ſe differre promittit, ita proponit.

Mox de generibus, & ſpeciebus illud quidẽ, ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint: ſiue ſubſiſtentia, corporalia ſint, an incorporalia: & utrum ſeparata a ſenſibilibus, an in ſenſibilibus poſita, & circa hæc conſiſtentia, dicere recuſabo. Altiſsimum enim negocium eſt huiuſmodi, & maioris egens inquiſitionis.

2. Altiores inquit quæſtiones prætereo, ne eis intempeſtiue lectoris animo ingeſtis, initia eius primitiasq; perturbẽ. Sed ne omnino faceret negligentem, ut nihil præterquam quod ipſe dixiſſet, lector amplius putaret occultũ, idipſum, cuius executionẽ ſeſe differre promiſit, addidit, ne de his minime obſcure penitusq; tractando lectori quicquã obſcuritatis effunderet, & tamẽ ſcientia roboratus quid quæri iure poſſit, agnoſceret. Sunt aũt q̃ones quas ſeſe reticere promittit & perutiles, & ſecretæ, & tantæ quidẽ a doctis uiris, nec a pluribus diſſolutæ. Quarum prima eſt huiuſmodi. Omne q̃d intelligit animus, aut id q̃d eſt in rerum natura cõſtitutum, intellectu cõcipit, & ſibimet rõne deſcribit, aut id q̃d nõ eſt, uacua ſibi imaginatione depingit. Ergo intellectus generis & cæterorum, cuiuſmodi ſit quæritur, utrũ ne ita intelligamus ſpecies, & genera, ut ea quæ ſunt, & ex quibus uerũ capimus intellectum: an noſmetipſos eludimus, cum ea quæ nõ ſunt, nobis caſſa imaginatione formamus. Quod ſi eſſe quidẽ conſtiterit, & ab his quæ ſunt, intellectum concipi dixerimus, tũc alia maior ac difficilior quæſtio dubitationẽ parat, cũ diſcernendi atq; intelligendi generis ipſius naturã ſumma difficultas oſtenditur. nam quoniam omne quod eſt, aut corporeũ, aut incorporeum eſſe neceſſe eſt, genus, & ſpecies in aliquo horũ eſſe oportebit. Quale erit igitur id quod genus dicitur, utrũne corporeum, an incorporeum? neq; enim quid ſit diligenter intenditur, niſi in quo horum poni debeat agnoſcatur. Sed neque cum hæc ſoluta fuerit quæſtio, omne excluditur ambiguum: ſubeſt enim aliquid quod, ſi incorporalia eſſe genus ac ſpecies dicantur, obſideat intelligentiam atq; detineat, exſolui poſtulans, utrũ circa corpora ipſa ſubſiſtant, an etiam præter corpora ſubſiſtentia, incorporales eſſe uideantur. Duæ quippe incorporeorum formæ ſunt, ut alia præter corpora eſſe poſſint, & ſeparata a corporibus in ſua incorporalitate perdurent, ut Deus, mens, anima: alia uero cum ſint incorporea, tamen præter corpora eſſe nõ poſſunt, ut linea, ſuperficies, numerus, & ſingulæ qualitates, quas tametſi incorporeas eſſe pronunciamus, quòd tribus ſpatiis minime diſtendantur, ita tamen in corporibus ſunt, ut ab his deuelli nequeãt, aut ſeparari, aut ſi a corporibus ſeparata ſint, nullo modo permaneant. Quas licet quæſtiones arduũ ſit, ipſo interim Porphyrio renuente, diſſoluere, tamen aggrediar ita, ut nec anxium lectoris animũ relinquam, nec ipſe in his quæ præter muneris ſuſcepti ſeriem ſunt, tempus operamq; conſumam. Primum quidem pauca ſub quæſtionis ambiguitate proponã: poſt uero eundẽ dubitationis nodum exſoluere atq; explicare tentabo. Genera & ſpecies aut ſunt, & ſubſiſtunt, aut intellectu, & ſola cogitatione formantur, ſed genera & ſpecies eſſe non poſſunt. Hoc aũt ex his intelligitur. Omne enim quod cõmune eſt uno tempore pluribus, id in ſe unũ eſſe nõ poterit. Multorum enim eſt quod cõmune eſt, præſertim cum una atq; eadẽ res in multis uno tempore tota ſit. Quantæcunq; enim ſunt ſpecies, in omnibus genus unũ eſt, nõ quòd de eo ſingulæ ſpecies quaſi partes aliquas carpant, ſed ſingulæ uno tempore totum genus habeant, quo ſit, ut totũ genus in pluribus ſingulis uno tempore poſitũ, unum eſſe non poſſit. Neq; enim fieri põt, ut cũ in pluribus totũ uno ſit tempore, in ſemetipſo ſit unum numero. Quod ſi ita eſt, unum quiddã genus eſſe non poterit, quo fit ut omnino nihil ſit. Omne enim quod eſt, iccirco eſt, quia unum eſt: & de ſpecie idem cõuenit dici. Quod ſi eſt quidem genus ac ſpecies, ſed multiplex, neque unum numero, non erit ultimum genus, ſed habebit aliud ſuper ſe poſitum genus, quod illam multiplicitatem unius ſui nominis uocabulo concludat. Vt enim plura animalia, quoniã habent quiddam ſimile, eadem tamen non ſunt, & iccirco eorum genera perquirunt: ita quoque quoniam genus, quod in pluribus eſt, atq; ideo multiplex, habet ſui ſimilitudinem quod genus eſt, nõ eſt uero unum, quoniam in pluribus eſt. Eius generis quoq; genus aliud quærendum eſt: cumq; fuerit inuentum eadẽ ratione quæ ſuperius dicta eſt, rurſus genus tertiũ ueſtigatur, itaq; in infinitum ratio procedat neceſſe eſt, cũ nullus diſciplinæ terminus occurrat. Quod ſi unũ quoddam numero genus eſt, commune multorum eſſe non poterit: una enim res ſi communis eſt, aut partibus communis eſt, & non iam tota communis, ſed partes eius propriæ ſingulorum ſunt: aut in uſus habentium etiam per tempora tranſit, ut ſit commune, ut puteus & fons, ut ſeruus cõmunis uel equus: aut uno tempore omnibus cõmune ſit, non tamẽ, ut eorum quibus commune eſt, ſubſtantiam conſtituat, ut eſt theatrum, uel ſpectaculum aliquod, quod ſpectantibus omnibus cõmune eſt. Genus uero ſecundum nullum horum modum commune eſſe ſpeciebus poteſt: nam ita commune eſſe debet, ut & totum ſit in ſingulis, & uno tempore, & eorũ quorũ commune eſt conſtituere ualeat, & conformare ſubſtantiã. Quocirca ſi neque unum eſt, quoniam cõmune eſt, neq; multiplex, quoniã eius quoq; multitudinis genus aliud inquirendum eſt, uidebitur genus omnino non eſſe, idemq; de cæteris intelligendum eſt. Quòd ſi tantum intellectibus genera, & ſpecies cæteraq; capiuntur, cum omnis intellectus aut ex re ſubiecta fiat, ut ſeſe res habet: aut ut res ſeſe non habet, uanus eſt qui de nullo ſubiecto capitur, nã ex nullo ſubiecto fieri intellectus non poteſt. Si generis. & ſpeciei cæterorumq; intellectus ex re ſubiecta ueniat, ita ut ſeſe res ipſa habet quæ intelligitur, iam non tantum in intellectu poſita ſunt, ſed in rerum etiam ueritate conſiſtunt. Et rurſus quærendum eſt quæ ſit eorum natura: quod ſuperior quæſtio ueſtigabat. Quòd ſi ex re quidem generis, cæterorumq; ſumitur intellectus, neq; ita ut ſeſe res habet quæ intellectui ſubiecta eſt, uanum neceſſe eſt eſſe intellectum, qui ex re quidẽ ſumitur, non tamen ita ut ſeſe res habet, id eſt enim falſum q̃d aliter atq; res eſt, intelligitur. Si igitur quoniam genus, & ſpecies nec ſunt, nec, cum intelliguntur, uerus eſt eorũ intellectus: nõ eſt ambiguũ, quin omnis ſit deponenda de his quinque propoſitis diſputandi cura. Quandoquidem neq; de ea re, quæ ſit, neq; de ea de qua uerum aliquid intelligi proferriue poſſit, inquiritur. Hæc quidem eſt ad præſens de propoſitis quæſtio, quam nos Alexandro conſentiente hac ratiocinatione ſoluemus. Non enim neceſſe eſſe dicimus omnem intellectum qui ex ſubiecto quidẽ ſit, non tamen ut ſeſe ipſum ſubiectum habet, falſum & uacuum uideri. In his.n. ſolis falſa opinio ac non potius intelligentia eſt, quæ per cõiunctionem fiunt. Si enim quis componat atque coniungat intellectu id quod natura iungi non patiatur, illud falſum eſſe nullus ignorat: ut ſiquis equum atq; hominem iungat imaginatione, atq; effigiet centaurum. Quòd ſi hoc per diuiſionẽ, & abſtractionem fiat, non ita quidem res ſeſe habet, ut intellectus eſt. Intellectus tamen ille minime falſus eſt: ſunt enim plura quæ in aliis ſuũ eſſe habent, ex quibus aut omnino ſeparari non poſſunt, aut ſi ſeparata fuerint, nulla ratione ſubſiſtunt. Atq; ut hoc nobis in peruagato exemplo manifeſtum ſit, linea in corpore eſt aliquid, & id quod eſt, corpori debet, hoc eſt eſſe ſuum per corpus retinet, quod docetur ita; Si enim ſeparata ſit a corpore, non ſubſiſtit, quis enim unquam ſenſu ullo ſeparatam a corpore lineam cepit? Sed animus cum confuſas res permiſtasq; corporibus in ſe a ſenſibus cepit, eas propria ui & cogitatione diſtinguit. Omnes enim huiuſmodi res incorporeæ in corpore ſuum eſſe habẽtes, ſenſus cum ipſis corporibus nobis tradit: at uero animus, cui poteſtas eſt & disiuncta componere, & compoſita diſſoluere, quæ a ſenſibus confuſa, & corporibus coniuncta traduntur, ita diſtinguit, ut incorpoream naturam per ſe ac ſine corporibus in quibus eſt concreta, & ſpeculetur, & uideat. Diuerſæ enim proprietates ſunt incorporeorum corporibus permiſtorum, etiam ſi ſeparentur a corpore. Genera ergo & ſpecies cæteraq; uel in incorporeis rebus, uel in his quæ ſunt corporea, reperiuntur: & ſi ea in rebus incorporeis inuenit animus, habet illico incorporeum generis intellectum, ſi uero corporalium rerum genera ſpecieſq;

proſpe

proſ. exerit, aufert (ut ſolet) a corporibus incorporeorū naturam, & ſolam puramq; ut in ſeipſa forma eſt, cōtuetur. Ita hæc cū accipit animus permiſta corporibus, incorporalia diuidens ſpeculatur atq; conſiderat. Nemo ergo dicat falſam nos lineam cogitare, quoniā ita eam mente capimus quaſi præter corpora ſit, cū præter corpora eſſe nō poſſit. Non enim omnis qui ex ſubiectis rebus capitur intellectus aliter quam ſeſe ipſæ res habent, falſus eſſe putandus eſt: ſed (ut ſuperius dictū eſt) ille quidem, qui hoc in compoſitione facit, falſus eſt, ut cum hominē atque equum iungens putat eſſe centaurum. Qui uero id in diuiſionibus, & abſtractionibus, atq; aſſumptionibus ab his rebus in quibus ſunt, efficit, non modo falſus non eſt, uerū etiam ſolus intellectus, id quod in proprietate uerū eſt, inuenire pōt. Sunt igitur huiuſmodi res in corporalibus atq; in ſenſibilibus rebus. Intelliguntur aūt præter ſenſibilia, ut eorum natura perſpici, & proprietas ualeat cōprehendi. Quocirca cū & genera & ſpecies cogitantur, tunc ex ſingulis in quibus ſunt, eorum ſimilitudo colligitur, ut ex ſingulis hominibus inter ſe diſſimilibus, humanitatis ſimilitudo: q̄ ſimilitudo cogitata animo, ueraciterq; perſpecta fit ſpecies, quarū ſpecierū rurſus diuerſarum conſiderata ſimilitudo, quæ niſi in ipſis ſpeciebus, aut in earū indiuiduis eſſe non pōt, efficit genus. Itaq; hæc ſunt quidem in ſingularibus, cogitātur uero uniuerſalia, nihilq; aliud ſpēs eſſe putanda eſt, niſi cogitatio collecta ex indiuiduorum diſſimilium numero ſubſtantiali ſimilitudine: genus uero, cogitatio collecta ex ſpecierū ſimilitudine. Sed hæc ſimilitudo cū in ſingularibus eſt, fit ſenſibilis: cū in uniuerſalibus, fit intelligibilis: eodemq; modo cū ſenſibilis eſt, in ſingularibus permanet: cū intelligitur, fit uniuerſalis. Subſiſtunt ergo circa ſenſibilia, intelliguntur aūt præter corpora. neq; enim interclūſum eſt, ut duæ res eodem in ſubiecto non ſint, ratione diuerſæ, ut linea curua atq; caua. quæ res cū diuerſis definitionibus terminentur, diuerſusq; earum intellectus ſit, ſemper tamen in eodē ſubiecto reperiuntur: eadem enim caua linea, eademq; curua eſt. Ita quoq; generibus & ſpeciebus, ideſt ſingularitati & uniuerſalitati unū quidē ſubiectum eſt, ſed alio mō uniuerſale eſt, cū cogitatur: alio ſingulare, cum ſentitur in rebus his in quibus habet eſſe ſuum. His igitur terminatis, omnis (ut arbitror) quæſtio diſſoluta eſt. ipſa.n. genera & ſpēs ſubſiſtunt quidē alio modo, intelliguntur uero alio mō, & ſunt incorporalia, ſed ſenſibilibus iuncta ſubſiſtunt in ſenſibilibus. Intelliguntur uero præter corpora, ut per ſemetipſa ſubſiſtentia, ac nō in aliis eſſe ſuum habētia. Sed Plato genera & ſpēs cæteraq; non modo intelligi uniuerſalia, uerū etiam eſſe atq; præter corpora ſubſiſtere putat. Ariſtoteles uero intelligi quidem incorporalia atq; uniuerſalia, ſed ſubſiſtere in ſenſibilibus putat, quorum diiudicare ſententias aptū eſſe nō duxi. altioris enim eſt philoſophiæ. Iccirco uero ſtudioſius Ariſtotelis ſententiā executi ſumus, non ꝙ eam maxime probaremus, ſed ꝙ hic liber ad prædicamenta conſcriptus eſt, quorum Ariſtoteles auctor eſt.

Hoc uero, quemadmodum de his, ac de propoſitis, probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi nunc tentabo monſtrare.

3. Prætermiſſis his quæſtionibus, quas altiores eſſe prædixit, exoptat mediocrē introductorii operis tractatū. Sed ne ipſa harū quæſtionū omiſſio uitio daretur, appoſuit, quēadmodum de propoſitis tractaturus eſt, ex quorumq; hoc opus auctoritate ſubnixus aggreditur, ante denunciat. Cum mediocritatem quidē tractaturus promittit detracta obſcuritatis difficultate, animū lectoris inuitat: ut uero acquieſcat ac ſileat ad id quod dicturus eſt, Peripateticorū auctoritate cōfirmat. Atq; ideo ait de his, ideſt de generibus & ſpeciebus, de quibus ſuperiores intulerat quæſtiones, ac de propoſitis, ideſt de differentiis, propriis atq; accidentibus, ſeſe probabiliter diſputaturū. Probabiliter aūt ait, ideſt ueriſimiliter, quod Græci λογικῶς & ἐνδόξως dicunt. Sæpe enim & apud Ariſt. λογικῶς ueriſimiliter ac probabiliter dictum inueniemus, & apud Boethiū & apud Alex. Porphyrius quoq; ipſe in multis hac ſignificatione hoc uerbo uſus eſt, quod nos.ſ. in trāſlatione quod ait λογικώτερον ita interpretari, ut rōnabiliter diceremus, omiſimus. Longe.n. melior ac uerior ſignificatio ea uiſa eſt, ut probabiliter ſeſe dicere promitteret, ideſt non præter opinionē ingredientium atq; lectorū, quod introductionis eſt proprium. nam cum ab imperitorum hominū mentibus doctrinæ ſecretum altioris abhorreat, talis eſſe introductio debet, ut præter opinionem ingredientium nō ſit. Ergo melius probabiliter, quā rationabiliter, ut nobis uidetur, interpretati ſumus. Antiquos autem ait de eiſdem diſputaſſe rebus, ſed eorum illum ſe maxime tractatum inſequi, quē Peripatetici Ariſtotele duce reliquerunt, ut tota diſputatio ad prædicamenta conueniat.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi, patricij ordinarii & conſularis uiri, commentariorum in Porphyrium, a ſe translatum,

LIBER SECVNDVS.

Quæri ſolet in expoſitionū principiis, cur unumquodq; cæteris in diſpoſitionis ordine præponatur, uelut nunc in genere dubitari pōt, cur genus ſpeciei, differentiæ, proprio, accidentiq; prætulerit: de eo.n. primitus tractat. Reſpondebimus itaq; iure factū uideri: omne enim, quod uniuerſale eſt, intra ſemetipſum cætera concludit, ipſum uero nō clauditur. Maioris itaq; menti eſt ac principalis naturæ, quod ita cætera coercet, ut ipſum naturæ ſuæ magnitudine uequeat ab aliis cōtineri. Genus igitur & ſpecies intra ſe poſitas habet, & earū differentias, propriaq;, nihilominus etiam accidentia, atq; ita de genere inchoandū fuit, ꝙ cætera naturæ ſuæ magnitudine coercet & continet. Præterea illa ſemper priora putanda ſunt, quæ ſi auferat quis, cætera perimuntur: illa poſteriora quibus poſitis, ea quæ cæterorū ſubſtantiam perficiunt, cōſequuntur, ut in genere & cæteris. nam ſi animal auferas, qđ eſt hominis genus: homo quoq; qui eſt ſpēs, & rōnale quod differentia, & riſibile quod propriū, & grammaticum quod accidens eſt, non manebit: & interemptum genus cuncta cōſumit. ſi uero hominē eſſe conſtituas, uel grammaticū, uel rōnale, uel riſibile, animal quoq; eſſe neceſſe eſt. ſiue enim eſt homo, animal eſt, ſiue rationale, ſiue riſibile, ſiue grammaticū, ab animalis ſubſtantia nō recedit. Sublato ergo genere & cætera conſumuntur: poſitis uero cæteris, ſequitur genus. prior eſt igitur natura generis, poſterior cæterorum. Iure igitur in diſputatione præpoſitum eſt genus. Sed quoniam generis nomen multa ſignificat; (hoc eſt enim quod ait,

Videtur autē neq; genus, neq; ſpecies ſimpliciter dici.

4. ubi enim non eſt ſimplex dictio, illic multiplex ſignificatio eſt) prius huius nominis ſignificationes diſcernit, ac ſeparat, ut de qua ſignificatione generis tractaturus eſt, ſub oculis ponat. Sed cum neq; genus, neq; ſpecies, neque differentia, nec proprium, nec accidens ſignificatione ſimplicia ſint: cur de his tantum duobus, genere inquam ac ſpecie, dixit non ſimpliciter dici, cum proprium, differentia, atque accidens ipſa quoq; ſint ſignificatione multiplicia? Dicendum eſt quoniam longitudinem uitans tantum ſpeciem nominauit, eamq; iccirco ne ſolum genus eſſe ſignificationis multiplicis putaretur. Enumerat autem primam generis ſignificationem hoc modo.

Genus enim dicitur & aliquorū quodammodo ſe habētiū ad unum aliquod collectio, & ad ſe inuicem: ſecundū quam ſignificationē Romanorum dicitur genus, ab unius ſcilicet habitudine. Dico aūt Romuli & multitudinis, habentium aliquo modo ad ſe inuicem eam, quæ ab illo eſt, cognationem, ſecundū diuiſionem ab aliys generibus dictū.

5. Vna inquit generis ſignificatio eſt, quæ in multitudinem uenit a quolibet uno principiū trahens, ad quod ſcilicet ita

illa multitudo coniuncta eſt, ut ad ſe inuicẽ per eiuſdẽ unius principium copulata ſit: ut cum Romanorũ genus dicitur, multitudo Romanorũ ab uno Romulo uocabulũ trahens, & ipſi Romulo, & ad ſe inuicẽ quaſi quadam nominis hæreditate coniuncta eſt. Eadem enim quæ a Romulo ſocietas deſcẽdit, Romanos inter ſe omnes uno generis nomine deuincit & colligit. Videtur autem ſecuiſſe hãc generis ſignificationẽ in duas partes, cum copulatiuã coniunctionem admiſcuit dicens. Genus dicitur & aliquorũ quodãmodo ſe habentium ad unũ aliquod & ad ſe inuicem collectio, tãquam & illud genus dicatur ad unũ aliquo modo ſe habere, & hoc rurſus genus dicatur, ꝙ ad ſe inuicẽ unius generis ſignificatione coniuncti ſint, hoc uero minime eſt. eadẽ enim a quolibet uno propagata ſocietas, & ad illũ, qui princeps eſt generis, totã multitudinem refert, & ipſam inter ſe multitudinem uno generis nomine connectit & continet. Quocirca non eſt putandus diuiſionẽ feciſſe, ſed omne quicquid in hac generis ſignificatione intelligendũ fuit, aperuiſſe. Ordo aũt uerborũ ita ſeſe habet, qui eſt per hyperbaton intelligendus. Genus enim dicitur & aliquorum ad unũ ſe aliquo modo habentiũ collectio, & ad ſe inuicem aliquo modo habentiũ, rurſus collectio ſubaudiẽda eſt: eſt enim & Zeugma: cuius ſignificationis adiecit exemplũ, ſecundum q̃ ſignificationem Romanorum dicitur genus ab unius ſcilicet habitudine. Dico autem Romuli, & multitudinis, rurſus habitudine, habentiũ aliquo mõ adinuicem cognationẽ, eam ſcilicet, quæ ab illo eſt, id eſt Romulo, ſecundũ diuiſionem ab aliis generibus dictũ, ſcilicet multitudinis: hæc enim multitudo aliquo modo ad unũ, & ad ſe inuicem habens cognationẽ genus dicta eſt, ut ab aliis diſcerneretur, ut Romanorũ genus ab Athenienſium genere cæterorumq; ſepararetur, ut ſit integer uerborũ ordo, Genus enim dicitur & collectio aliquorum ad unũ ſe quodãmodo habentiũ, & collectio ad ſe inuicem, ſecundũ q̃ ſignificationẽ Romanorũ dicitur genus ab unius ſ. habitudine, dico aũt Romuli & multitudinis ſecundũ diuiſionẽ ab aliis generibus dictũ, ſcilicet hominum habentium aliquo modo adinuicem eam quæ eſt ab illo, id eſt Romulo cognationem. atque hæc hactenus, nunc de ſecunda generis ſignificatione dicendum eſt.

Dicitur autẽ & aliter rurſus genus, illud, ꝙ eſt uniuſcuiuſq; generationis principiũ, uel ab eo qui genuit, uel ab eo loco, in quo quis genitus eſt. ſic enim Oreſtem quidem dicimus a Tantalo genus habere, Hylum autẽ ab Hercule: et rurſus Pindarum quidẽ Thebanũ eſſe genere, Platonẽ uero Athenienſem. etenim patria principium eſt uniuſcuiuſq; generationis, quemadmodũ & pater. Hæc autem uidetur eẽ promptiſſima ſignificatio generis. Romani enim dicuntur qui ex genere deſcendunt Romuli; & Cecropidæ, qui ex genere deſcendunt Cecropis, & eorum proximi.

6. Quatuor omnino ſunt principia, quæ unumquodq; principaliter efficiunt. Eſt enim una cauſa, quæ effectiua dicitur, uelut pater filii. Eſt alia quæ materialis, uelut lapides domus. Tertia eſt forma, uelut hominis rationabilitas. Quarta quã ob rem geritur, uelut pugnæ uictoria. Duæ uero ſunt quæ per accidens uniuſcuiuſq; dicuntur eſſe principia, locus ſcilicet, ac tempus. Quoniam enim omne quod naſcitur & fit, in loco ac tempore eſt: & quicquid loco uel tempore natum factum'ue fuerit, eum locum uel id tempus accidentaliter dicitur habere principium. Horum omniũ in hac ſecunda generis ſignificatione duo quædam ex alterutris aſſumit, quæ ad ſignificationem generis uidebantur accommodata. Ex his quidem cauſis quæ principalia ſunt, effectiuũ: Ex his uero quæ accidentia, locũ: ait enim, Genus dicitur & a quo quis genitus eſt, quæ eſt effectiua principalium cauſa, & in quo quis loco eſt procreatus, quæ eſt accidens cauſa principii. Itaq; hæc ſecunda ſignificatio duo continet, eum a quo quis procreatus eſt, & locum in quo quis æditus, ut exempla quoque demonſtrant. Oreſtem enim dicimus a Tantalo genus ducere. Tantalus quippe Pelopem, Pelops Atreum, Atreus Agamemnonem, Agamemnon genuit Oreſtem. itaq; a procreatione genus hoc dictum eſt. at uero Pindarũ dicimus eſſe Thebanum ſcilicet, quoniam Thebis æditus tale generis nomen accepit. ſed quoniam diuerſum eſt illud a quo quiſq; procreatus eſt, & locus in quo quis æditus eſt, diuerſa uidetur eſſe generis ſignificatio procreantis, & loci, q̃ in ſecunda parte enumerans unã fecit: ſed ne uideretur duplex ſignificatio generis, per ſimilitudinem coniunxit dicẽs, Etenim patria principiũ eſt uniuſcuiuſq; generationis, quẽadmodum & pater. Sed quoniã in ſignificationibus euenit ſæpe, ut aliquid ſit quod intellectui ſignificatæ rei propinquius eſſe uideatur, quoniamq; duas generis appoſuit ſignificationes, multitudinis ſcilicet & procreantis, cui generis nomen cõuenientius aptetur, iudicat atq; diſcernit, dicens, Hãc eſſe promptiſſimam generis ſignificationẽ, quæ a procreãte deducta ſit. hi enim maxime Cecropidæ ſunt, qui a Cecrope deſcendunt: hi Romani, qui a Romulo. Quæ cũ ita ſint, confundi rurſus generis ſignificationes uidẽtur. ſi enim ſunt hi maxime Romani, qui a Romulo originem trahunt, & hæc ſignificatio eſt illa quæ a procreante deducitur: ubi eſt reliqua, quã primã quoq; enumerauit, q̃ eſt multitudinis ad unũ & ad ſe inuicem quodãmodo ſe habentium collectio? Sed acutius intuentibus plurimæ admodum differẽtiæ ſunt. Aliud enim eſt a quolibet primo procreante genus deducere, aliud unũ genus eſſe plurimorum. Illud enim per rectã ſanguinis lineam fieri põt & non in multa diffundi, ut ſi per unicos familia deſcendat: huic enim aptatur ſecunda illa generis ſignificatio, quæ a procreante deducitur, prima uero illa non niſi in multitudine conſiſtit. Illud quoq; eſt, ꝙ prima procreationis principium non quærit, ſed (ut ipſe ait) ſufficit aliquo modo ſe habere ad id, unde huiuſmodi generis principiũ ſumitur. Secunda uero ſignificatio nullã tum niſi a procreante ſortitur. Itẽ in illa prima ſignificationis multitudine, huius ſecundę particularitas continetur, ut in Romanorũ genere Scipiadarũ genus, natura cũ ſint Romani, Scipiadæ ſunt. quoniã.n. & ad Romulũ & ad cæteros Romanos ſecundũ Romuli habitudinem iuncti ſunt, Romani ſunt. Scipiadę uero dicuntur ad ſecundam generis ſignificationẽ, ꝙ eorum familiæ Scipio, & ſanguinis principiũ fuit.

Ac prius quidem appellatum eſt genus uniuſcuiuſq; generationis principium, dehinc etiam & multitudo eorum qui ſunt ab uno principio, ut a Romulo: quam diuidentes & ab aliis ſeparantes dicebamus omnem illam collectionem eſſe Romanorum genus.

7. Senſus facilis & expeditus eſt, ſi tamen ambiguitas una ſoluatur. Cum enim prius multitudinis ſignificationem retulerit ad generis nomen, poſt autem ad procreationis initium, nunc autem contrario modo illam prius a ſe dinumeratam ſignificationem dicere uidetur, quæ eſt procreationis, illam uero poſteriorem, quæ eſt multitudinis, quod contrarium uideri poteſt, ſi quis ad ordinem ſuperius digeſtę diſputationis aſpexerit: ſed hic non de ſe loquitur, ſed de humani conſuetudine ſermonis, in quo prius eam ſignificationẽ generis fuiſſe dicit, quæ a procreante ſit ducta: accedente uero ætate, uſu loquendi nomen generis etiam ad multitudinẽ habentem ſe quodammodo ad aliquem, fuiſſe translatum. Hoc uero iccirco dixit, quoniã ſuperius dixerat, Hæc enim uidetur eſſe promptiſſima ſignificatio, ut ab hac, id eſt ſecunda, quam promptiſſimã eſſe ſignificationẽ dixit, illa quoq; nuncupata uideretur, quæ multitudinis. Prius enim genus inter homines appellatum eſt, quod quis a generante duceret, poſt autẽ factum eſt, ut per loquendi uſum etiam multitudinis ad aliquem quodammodo ſe habentis genus diceretur, propter diuiſionem ſcilicet gentium, ut eſſet inter eas nominis ſocietatiſq; diſcretio. His igitur expletis uenit ad tertiũ genus q̃d inter philoſophos tractatur, cuius ad Dialecticã facultatẽ multus uſus eſt: horũ quippe generum hiſtoria magis & poeſis tractat exordiũ. Tertiũ uero genus apud philoſophos conſideratur, de quo hoc modo loquitur.

Aliter autem rurſus dicitur genus, cui ſupponitur ſpecies, ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictũ. etenim prin-

cipium

cipium quoddam eſt huiuſmodi genus earum, quæ ſub ipſo ſunt, ſpecierum; uideturq́; & omnem eam multitudinem continere, quæ ſub ipſo ſunt, ſpecierum.

8. Duplicem ſignificationē generis ſupra propoſuit, nūc tertiam monſtrare contendit. Hanc aūt ad ſuperiorum ſimilitudinem dictā eſſe arbitratur. Superius aūt dictæ ſignificationes duæ ſunt: una quidē cum generis nomen quadā principii antiquitate ad ſe iunctā multitudinem contineret: alia uero, cum genus ab unoquoq; procreante duceretur, quod eorū quæ procreantur principium eſt. Cum igitur ſint ſuperius duæ generis ſignificationes propoſitæ: tertiū nunc addit de quo inter philoſophos ſermo eſt, illud ſcilicet cui ſupponitur ſpecies. qđ iccirco genus uocatum eſſe ſub opinionis ſuæ credit ambiguuo, quoniam habet aliquam ſimilitudinem ſuperiorum. Nam ſicut illud genus quod ad multitudinem dicitur, uno ſolo nomine multitudinem claudit: ita quoq; genus plurimas ſpēs coercet & continet. Item ut genus illud, quod ſecundū procreationem dicitur, principiū quoddam eſt eorū quæ ab ipſo procreantur: ita genus cōſtat ſuis ſpeciebus eſſe principium. ergo quoniam utriſq; eſt ſimile, iccirco nomen quoq; generis etiam in hac ſignificatione a ſuperioribus mutuatum eſſe, ueriſimile eſt.

Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud philoſophos eſt ſermo: quod etiam deſcribentes aßignauerunt, dicentes, Genus eſſe quod de pluribus & differentibus ſpecie, in eo quod quid ſit prædicatur, ut animal.

9. Iure tertium genus philoſophi ad diſputationē ſumunt. hoc enim ſolum eſt quod ſubſtantiam monſtrat. cætera uero, aut unde quid exiſtat, aut quemadmodum a cæteris hominibus in unam quaſi formam populi diuidatur, oſtendunt. nam illud quod multitudinē continet genus, illius multitudinis quā continet, ſubſtantiam non demonſtrat, ſed tantum uno nomine collectionē populi facit, ut ab alterius generis populo ſegregetur. Item illud, quod ſecundum procreationē dictum eſt, non rei procreatæ ſubſtantiam moſtrat, ſed tantū quod eius fuerit procreationis initium. At uero genus id cui ſupponitur ſpēs ad differentiā accōmodatum, ſpeciei ſubſtantiā informat. & quia inter philoſophos hæc maxima quæſtio eſt, quid unūquodq; ſit: tunc enim unūquodq; ſcire uidemur, quādo quid ſit, agnoſcimus: iccirco relectis cæteris de hoc genere quāmaxime apud philoſophos ſermo eſt, quod etiā deſcribentes aſſignauerunt ea deſcriptione, quam ſubter annexuit. Diligenter uero ait deſcribentes, non definientes: definitio enim ſit ex genere, genus autem aliud genus habere non poterit, idq; obſcurius eſt, quā ut primo aditu dictum pateat. fieri autem poteſt, ut res quæ alii genus ſit, alii generi ſupponatur, ſed cum ſupponitur non quaſi genus, ſed tanquam ſpecies ſub alio collocatur. unde non in eo quod genus eſt, ſupponi alicui poteſt, ſed cum ſupponitur, illico ſpecies ſit. Quæ cum ita ſint, oſtenditur genus ipſum in eo quod genus eſt, genus habere non poſſe. Si igitur uoluiſſet genus definitione concludere, nullo modo potuiſſet. genus enim aliud, quod ei poſſet præponere, non haberet: atque iccirco deſcriptionem ait eſſe factam, non definitionem. Deſcriptio uero eſt (ut in priori uolumine dictum eſt) ex proprietatibus informatio quædam rei, & tanquam coloribus quibuſdam depictio. Cum enim in unum plura conuenerint, ita ut omnia ſimul rei cui applicantur æquentur, niſi ex genere, & differentiis hæc collectio ſiat, deſcriptio nuncupatur. Eſt igitur deſcriptio generis hæc, Genus eſt quod de pluribus, & differentibus ſpecie in eo quod quid ſit prædicatur. Tria hæc requiruntur in genere, ut de pluribus prædicetur, ut de ſpecie differentibus, ut in eo quod quid ſit. De qua re quoniam ipſe poſterius latius diſputat, nos breuiter huius rei intelligentiam ſignificemus exemplo, hoc modo. Sit enim nobis in forma generis animal, id de aliquibus ſine dubio prædicatur, homine ſcilicet, equo, boue, & cæteris: ſed hæc plura ſunt, animal igitur de pluribus prædicatur: homo uero, equus, atq; bos talia ſunt, ut a ſe diſcrepent, nec qualibet mediocri re, ſed tota ſpecie, ideſt tota forma ſuæ ſubſtantiæ, de quibus dicitur animal: homo enim, & equus, & bos animalia nuncupantur. Prædicatur ergo animal de pluribus ſpē differentibus. Sed quonam modo ſit hæc prædicatio? non enim quicquid interrogaueris, mox animal reſpondetur: nō enim ſi quantus ſit homo interrogaueris, animal reſpondebitur ut opinor: hoc enim ad quantitatem pertinet, non ad ſubſtantiam. Item ſi qualis ſit homo, interroges, ne huic quidem reſponſio conuenit animalis, cæteriſq; omnibus interrogationaibus hanc animalis reſponſionem ineptam atq; inutilem ſemper eſſe reperies, niſi ei tantum apta eſt, quæ quid ſit interroget. Interrogantibus enim nobis quid ſit homo, quidq; ſit equus, quid bos, animal reſpondebitur: ita nomē animalis ad interrogationem quid ſit de homine, equo, atq; boue, ac de cæteris prædicatur. unde ſit ut animal prædicetur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid ſit. Et quoniam generis hęc definitio eſt, animal hominis, equi, bouis, genus eſſe neceſſe eſt. Omne aūt genus aliud eſt, quod in ſemetipſo atq; in re intelligitur, aliud quod ad alterius prædicationē refertur: ſua enim proprietas ipſum eſſe conſtituit, ad alterum relatio genus facit, ut ipſum animal, ſi eius ſubſtantiā quæras, dicam ſubſtantiam eſſe animatam atque ſenſibilem. Hæc igitur definitio rem monſtrat per ſe ſicuti eſt, non tanquam referatur ad aliud. At uero cum dicimus animal genus eſſe, non, ut arbitror, tunc de re ipſa nomen dicimus, ſed de ea ratione qua poteſt animal ad cæterorum, quæ ſibi ſubiecta ſunt, prædicationem referri. Itaq; character quidā ac forma generis eſt in eo quod referri prædicatione ad eas res poteſt, quæ cū ſint plures & ſpecie differentes, in earum tantum ſubſtantia prædicatur. Huius autem definitionis rationem per exempla ſubiecit dicens.

Eorum enim, quæ prædicantur, alia quidem de uno dicuntur ſolo, ſicut indiuidua, ut Socrates, & hic, & hoc; alia uero de pluribus, quemadmodum genera, & ſpecies, & differentia, & propria, & accidentia communiter, ſed nō proprie alicui. Eſt autem genus quidem, ut animal: ſpecies uero, ut homo: differentia, ut rationale: propriū, ut riſibile: accidens, ut album, nigrum, ſedere.

10. Omnium quæ prædicantur quolibet modo, facit Porphyrius diuiſionē iccirco, ut a reliquis omnibus prædicationem generis ſeiungat ac ſeparet. & id facit hoc modo. Omniū inquit, quæ prædicantur, alia de ſingularitate dicuntur, alia de pluralitate. De ſingularitate uero inquit prædicātur, quæcunq; unū quodlibet habent ſubiectū, de quo dici poſſint, ut ea quibus ſingula ſubiecta ſunt indiuidua, ut Socrates, & Plato: ut hoc albū quod in hac niue propoſita eſt: ut hoc ſcamnum in quo nunc ſedemus, nō omne ſcamnum, hoc eſt enim uniuerſale, ſed hoc quod nūc ſuppoſitum eſt: nec albū quod in niue eſt (uniuerſale .n. eſt album & nix,) ſed hoc albū quod in hac niue nunc eſſe conſpicitur. Hoc enim non pōt de quolibet alio albo prædicari quod in hac niue eſt, quia ad ſingularitatē deductū eſt, atq; ad indiuiduam formā conſtrictum eſt indiuidui participatione. Alia uero ſunt quæ de pluribus prædicantur, ut genera, & ſpecies, & differentiæ, & propria, & accidentia cōmuniter, ſed nō proprie alicui. Genera quidē de pluribus prædicantur, ſpeciebus ſuis. Species uero de pluribus prædicātur, indiuiduis. Homo enim quod eſt animalis ſpecies, plures ſub ſe homines habet de quibus appellari poſſit. Item equus qui ſubeſt animali loco ſpeciei, plurimos habet indiuiduos equos de quibus prædicatur. Differentia uero ipſa quoq; de pluribus ſpeciebus dici pōt, ut rationale de homine ac de Deo, corporibuſq; cœleſtibus, quæ (ſicut Platoni placet) animata ſunt & rōne uigentia. Proprium item & ſi de una ſpē prædicatur, de multis tamen indiuiduis dicitur, quæ ſub cōuenienti ſpē collocātur, ut riſibile de Platone, Socrate, & cæteris indiuiduis dicitur, quæ homini ſupponuntur. Accidens etiam de multis dicitur: albū enim & nigrum de multis oīno dici poteſt, quæ a ſe genere ſpecieq́; ſeiuncta ſunt: ſedere etiam de multis di-

citur,homo enim ſedet, ſimia ſedet,aues quoq; quarum ſpẽs longe diuerſæ ſunt. Accidens autem quoniam cõmuniter accidens eſſe põt, & proprie alicui, iccirco determinauit dicens, & accidentia cõmuniter,ſed non proprie,quæ proprie enim alicui accidunt,indiuidua fiunt, & de uno tantũ ualentia prædicari. & ea quæ cõmuniter accipiuntur, de pluribus dici queũt.ut enim de niue dictũ eſt,illud albũ quod in hac ſubiecta niue eſt, nõ eſt cõmuniter accidens, ſed ꝓprie huic niui quæ oculis oſtenſioniq; ſubiecta eſt: ita quoq; ex eo,qđ cõmuniter prædicari poterat (de multis enim albũ dici põt, ut albus homo,albus equus,alba nix) factũ eſt,ut de una tantum niue prædicari illud,albũ poſſit, cuius participatione ipſum quoq; factũ eſt ſingulare. Omnino aũt omnia genera, uel ſpẽs,uel differentias,uel propria, uel accidentia ſi per ſemetipſa ſpeculemur,in eo quod genera,uel ſpẽs,uel differentiæ,uel propria, uel accidẽtia ſunt: manifeſtum eſt,quoniam de pluribus prædicantur. At ſi ea in his ſpeculemur in qbus ſunt,ut ſecundũ ſubiecta eorum formã, & ſubſtantiam metiamur; euenit ut ex pluralitate prædicationis ad ſingularitatẽ uideantur adduci: animal enim quod genus eſt,de pluribus prædicatur, ſed cũ hoc animal in Socrate conſideramus, ex pluralitate prædicationis adducitur ad ſingularitatem. Socrates enim animal eſt, ipſum animal fit indiuiduũ, quoniã Socrates eſt indiuiduus ac ſingularis. Item homo de pluribus quidẽ hominibus prædicatur, ſed ſi illam humanitatem quæ in Socrate eſt indiuiduo,cõſideremus,fit indiuidua,quoniam Socrates ipſe indiuiduus eſt atq; ſingularis. Item differentia,ut rationale de pluribus dici põt, ſed in Socrate indiuidua eſt: riſibile etiã cum de pluribus hominibus prædicetur,fit unicũ. Communiter quoq; accidens, ut album,cũ de pluribus dici poſſit, in uno quoq; ſingulari corpore perſpectum indiuiduum eſt. Fieri aũt potuit commodior diuiſio hoc modo, Eorum quæ dicuntur, alia quidẽ ad ſingularitatẽ prædicantur, alia ad pluralitatem. Eorum quæ de pluribus prædicantur, alia ſecundũ ſubſtantiã prædicantur, alia ſecundũ accidens. Eorum quæ ſecundum ſubſtantiam prædicantur, alia in eo quod quid ſit dicuntur, alia in eo quod quale ſit. In eo quod quid ſit quidẽ genus, & ſpẽs,in eo qđ quale ſit differentia. Item eorum quæ in eo quod quid ſit prædicantur,alia de ſpeciebus prædicantur pluribus, alia minime. De ſpeciebus quidẽ pluribus prędicantur,ut genera: de nullis uero ſpecies. Eorum aũt quæ ſecundũ accidens prædicantur,alia quidẽ ſunt quæ de pluribus prædicantur,ut accidentia;alia quæ de una tantum,ut propria. Poſſet aũt fieri etiam huiuſmodi diuiſio, Eorum quæ prædicantur,alia de ſingulis prædicantur, alia de pluribus. Eorum quæ de pluribus,alia in eo quod quid ſit, alia in eo quod quale ſit prędicantur. Eorũ quæ in eo quod quid ſit, alia de differentibus ſpeciebus dicuntur,ut genera;alia minime, ut ſpecies. Eorũ aũt quæ in eo quod quale ſit de pluribus prædicantur, alia quidem de differentibus ſpecie prædicantur, ut differentiæ, & accidentia cõmuniter; alia de una tantum ſpecie, ut propria. Eorum uero quæ de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quale ſit prædicantur,alia quidẽ in ſubſtantia prædicantur,ut differentiæ;alia in cõmuniter euenientibus, ut accidentia. Et per hanc diuiſionem quinq; harũ rerum definitiones colligi poſſunt hoc modo. Genus eſt,quod de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quid ſit prædicatur. Species eſt quod de pluribus minime ſpecie differentibus in eo qđ quid ſit prædicatur. Differentia eſt quod de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quale ſit in ſubſtantia prædicatur. Propriũ eſt,quod de una tantũ ſpecie in eo quod quale ſit nõ in ſubſtantia prædicatur. Accidens eſt quod de pluribus ſpẽ differentibus in eo quod quale ſit non in ſubſtantia prædicatur. Et nos quidẽ has diuiſiones fecimus, ut omnia a ſemetipſis ſeparemus. Porphyrio uero alia intentio fuit. non.n. omnia nunc a ſemetipſis diſiungere feſtinabat,ſed tantum,ut cætera a generis forma, & proprietate ſepararet. At idcirco diuiſit omnia quæ prædicantur aut in ea quæ de ſingulis prædicarentur, aut in ea quæ de pluribus. Ea uero quæ de pluribus prædicantur, aut genera eſſe dixit, aut ſpecies, aut cætera. horum quoque exempla ſubiiciens adiungit.

Ab his ergo quæ de uno ſolo prædicantur, differunt genera, eo quod hæc de pluribus dicuntur. Ab his autem rurſus quæ de pluribus, a ſpeciebus quidem, quoniam ſpecies & ſi de pluribus prædicentur, non tamen de differentibus ſpecie, ſed numero. Homo enim cum ſit ſpecies, de Socrate, & de Platone prædicatur, qui non ſpecie a ſe inuicem differunt, ſed numero. Animal uero cum ſit genus, de homine, equo, & boue prædicatur, qui differunt a ſe inuicem ſpecie, non numero ſolum. A proprio quoq; differt genus, quoniam proprium de una ſola ſpecie, cuius eſt proprium, prædicatur, & de iјs quæ ſub una ſpecie ſunt indiuiduis, quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus: genus autem non de una ſolum ſpecie prædicatur, ſed de pluribus & differentibus. A differentia uero & ab iјs quæ communiter ſunt accidentia, differt genus, quoniam & ſi de pluribus & differentibus ſpecie prædicentur differentiæ, & communiter accidentia: non tamen in eo quod quid ſit prædicantur, ſed potius in eo quod quale eſt, & quomodo ſe habet. Interrogantibus enim aliquibus quid eſt illud de quo prædicantur hæc, genus reſpondebimus, differentias autem, & communiter accidentia nõ reſpondebimus. Non enim in eo quod quid eſt prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale ſit. Interrogantibus enim qualis eſt homo, dicimus rationalis; & qualis eſt coruus, dicimus niger. Eſt autem rationale, differentia; nigrum uero, accidens. Quando autem quid eſt homo interrogamur, animal reſpondemus: eſt autem genus hominis animal.

11. Nũc genus a cęteris omnibus,quę quolibet modo prædicantur, ſeparare contendit hoc modo. Quoniam enim genus de pluribus prædicatur, ſtatim differt ab his quidem, quæ de uno tantum prædicantur, quæq; unum quodlibet habent indiuiduum, ac ſingulare ſubiectum. ſed hæc differentia generis ab his, quæ de uno ſolo prædicantur, cõmunis eſt ei cum cæteris, ideſt ſpecie, differentia, proprio, atque accidenti. Iccirco quoniam ipſa quoq; de pluribus prędicantur,horum igitur ſingulorum differentias a genere colligit, ut ſolum intelligendum genus quale ſit ſub animi deducat aſpectum dicens: Ab his autem, quæ de pluribus prædicantur, differt genus, a ſpeciebus quidem primum, quoniam ſpecies & ſi de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus ſpecie, ſed numero. Species enim ſub ſe ſpecies habere non poterit, alioqui genus non ſpecies appellaretur. ſi.n. genus eſt qđ de pluribus ſpẽ differentibus, in eo qđ quid ſit ꝓdicatur, cũ ſpẽs de pluribus ꝓdicatur, & in eo quod quid ſit, huic ſi addatur, ut de ſpẽ differentibus prædicetur, ſpẽi forma tranſit in genus, id quod exemplo quoque intelligi fas eſt. Homo enim cum ſit ſpecies, prædicatur de Socrate, Platone, & cæteris quæ a ſe non ſpecie diſiuncta ſunt, ſicut homo atque equus & bos, ſed numero: quod quidem habet dubitationem quid ſit hoc, quod numero dicitur differre. Numero enim differre aliquid uidebitur quoties numerus a numero differt, ut grex boum, qui fortaſſe continet triginta boues, differt numero ab alio boum grege, ſi centum continet in ſe boues. in eo enim quod grex eſt, nõ differt, neque in eo quod boues, nec niſi numero quidem differunt, quod illi plures, illi uero ſunt pauciores. Quomodo igitur Socrates, & Plato ſpecie non differunt, ſed numero, cum & Socrates unus ſit, & Plato unus, & unitas numero ab unitate non differat: ſed ita intelligendum eſt qđ dictum eſt, numero differentibus, id eſt in numerando differentibus, hoc eſt dum numerantur differentibus. cum.n. dicimus hic Plato eſt, hic Socrates, duas fecimus unitates. ac ſi digito tangamus dicentes, hic unus eſt de Socrate, rurſus de Platone hic unus eſt, non eadem unitas in Socrate numerata eſt quæ in Platone, alioqui poſſet fieri, ut ſecundo tacto Socrate, Plato etiam demonſtraretur, quod non fit.

ſit. Niſi.n.tetigeris Socratem uel mente, uel digito; itemq́; niſi tetigeris Platonem, non facies duos, dum numerantur ergo differunt quæ ſunt numero differentia. Cũ igitur ſpecies de numero differentibus, nõ de ſpecie prædicetur, genus de pluribus & differentibus ſpecie dicitur, ut de boue, de equo, & de cæteris quæ a ſe ſpecie inuicem differunt, nõ numero ſolo. Tribus.n. modis unumquodq; uel differre ab aliquo dicitur, uel alicui idẽ eſſe, id eſt genere, ſpecie, numero. Quęcunq; igitur genere eadẽ ſunt, non neceſſe eſt eſſe eaſdem ſpecie, ut ſi eadẽ ſint genere differant ſpecie. ſi uero eadẽ ſunt ſpecie, genere quoq; eadem eſſe neceſſe eſt, ut cum homo atq; equus idem ſint genere (uterq; enim animal nuncupatur) differunt ſpecie, quoniam alia eſt hominis ſpecies, alia equi. Socrates uero atq; Plato cum idem ſint ſpecie, idẽ quoq; ſunt genere: uterq; enim ſub animalis prædicatione ponitur. Si quid uero uel genere uel ſpecie idem ſit, non neceſſe eſt idem eſſe numero, ut Socrates & Plato, cum & genere animalis, & ſpecie hominis idem ſint, numero tamen reperiuntur eſſe diſiuncti. Quod ſi idem ſit numero, idem & genere & ſpecie eſſe neceſſe eſt: gladius enim atq; enſis idẽ ſunt numero: nihil.n.omnino aliud eſt enſis quã gladius. Sed nec ſpecie diuerſi ſunt: utrunq; enim gladius eſt. Nec genere: utrunq; enim inſtrumentum eſt, quod eſt gladii genus. Quoniam igitur homo, bos, atq; equus, de quibus animal prædicatur, ſpecie differunt, numero etiam eos differre neceſſe eſt. Iccirco hoc plus habet genus a ſpecie, ꝙ de differentibus ſpecie prædicatur: nam ſi integram generis definitionem demus, dabimus hoc modo: Genus eſt quod de pluribus differentibus ſpecie, nõ ſolum numero, & in eo quod quid ſit prædicatur. At uero ſic ſpecies: Species eſt quod ſolum de pluribus numero differentibus in eo quod quid ſit prædicatur. A proprio uero differt genus, quoniã proprium de una ſola ſpecie, cuius eſt proprium prædicatur, & de his quæ ſub una ſpecie ſunt indiuiduis. Proprium enim ſempee ſpeciei uni adeſſe poteſt, neq; eam relinquit, nec tranſit ad aliam, atq; iccirco propriũ nuncupatum eſt, ut riſibile hominis eſt: itaq; & de ea ſpecie cuius eſt proprium prædicatur, & de his indiuiduis quæ ſub illa ſunt ſpecie, ut riſibile de homine dicitur, & de Socrate, & de Platone, & cæteris, quæ ſub hominis nomine continentur. Genus uero non de una tantum ſpecie, ut dictum eſt, ſed de pluribus: differt igitur genus a proprio, eo quod de pluribus ſpeciebus prædicetur, cum propriũ de una tantũ ſpecie, de qua dicitur, appelletur, & de iis quæ ſub illa ſunt indiuiduis. Differentiæ atq; accidentis diſcrepãtia a genere una ſeparatione cõcluditur. Omnino enim quia hæc in eo quod quid ſit minime prædicantur, eo ipſo ſegregantur a genere. nam in cæteris propinqua ſunt generi: nam & de pluribus prædicantur, & de ſpecie differentibus, ſed non in eo quod quid ſit. ſi quis enim interroget qualis eſt homo: reſpõdetur rationalis, quod eſt differentia. Si quis interroget qualis eſt coruus, dicitur niger, qđ eſt accidens. Si aũt interroges quid eſt homo, animal reſpondebitur, quod eſt genus. Quod uero ait. Non.n.in eo quod quid ſit prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale ſit: hoc magis quæſtioni occurrit huiuſmodi. Ariſtoteles enim differentias in ſubſtantia putat oportere prædicari, quod aũt in ſubſtantia prædicatur, hoc rẽ de qua prædicatur, non quale ſit, ſed quid ſit oſtendit: unde non uidetur differentia in eo quod quale ſit prædicari, ſed potius in eo qđ quid ſit. ſed ſoluitur hoc modo. Differentia enim ita ſubſtantiam demonſtrare ſolet, ut circa ſubſtantiam qualitatem determinet, id eſt ſubſtantialem qualitatem proferat. quod ergo dictum eſt magis, tale eſt, tanquam ſi diceret, uidetur quidem ſubſtantiam ſignificare, atq; in eo quod quid ſit prædicari. Sed magis illud eſt uerius: quia tametſi ſubſtantiã monſtret, tamen in eo quod quale ſit, prædicatur.

Quare genus de pluribus prædicari, diuidit ipſum ab iis quæ de uno ſolo dicuntur ſicut indiuidua. De differentibus uero ſpecie, ſeparat idem ab iis quæ ſicut ſpecies prædicantur, uel ſicut propria. In eo autem quod quid ſit prædicari, diuidit ipſum a differentiis & communiter accidentibus, quæ ſingula non in eo quod quid prædicatur, ſed in eo quod quale eſt, uel quomodo ſe habet.

12. Tria hæc eſſe diximus, quæ ſignificationem hanc tertiã generis informarent. i. de pluribus prædicari, de ſpecie differentibus, & in eo quod quid ſit: quæ ſingulæ partes genus a cæteris quæ quomodolibet prædicantur, diſtribuunt ac ſecernunt, quod ipſe breuiter colligens dicit. Id enim quod de pluribus prædicatur, genus ab his diuidit, quæ de uno tantum prædicantur indiuiduo. Indiuiduum autẽ pluribus dicitur modis, dicitur indiuiduum quod omnino ſecari non poteſt, ut unitas & mens. Dicitur indiuiduum, quod ob ſoliditatem diuidi nequit, ut adamas. Dicitur indiuiduũ cuius prædicatio in reliqua ſimilia nõn conuenit, ut Socrates: nam cum illi ſint cæteri homines ſimiles, non conuenit proprietas & prædicatio Socratis in cæteris: ergo ab iis quæ de uno tantum prædicantur genus differt eo quod de pluribus prædicetur. Reſtant igitur quatuor, ſpecies, & proprium, & differentia, & accidens, quorum a genere differentias colligamus. Singulis igitur differentiis ab his rebus ſegregabitur genus, ea quidem differentia qua de ſpecie differentibus p̃dicari genus dicitur, ſeparatur ab his quæ ſicut ſpecies prædicantur, uel ſicut propria: ſpecies.n.omnino de nulla alia ſpecie dicetur, proprium uero de una tantum ſpecie prædicatur, atq; ideo non de ſpecie differentibus. Item genus a differentia & accidẽte differt, quod in eo quod quid ſit prędicatur: illa uero in eo quod quale ſit appellantur, ut dictum eſt. Itaque genus quidem ab iis, quæ de uno prædicantur, differt in quantitate prædicationis, quod de pluribus prædicetur: a ſpeciebus uero & proprio in ſubiectorum natura, quoniam genus de ſpecie differentibus dicitur: proprium uero & ſpecies minime. Item genus in qualitate prædicationis a differentia accidenteq; diuiditur. Qualitas.n.prædicationis quædã eſt, uel in eo quod quid ſit, uel in eo quod quale ſit, prædicari.

Nihil igitur neque ſuperfluum; neque minus continet generis dicta deſcriptio.

13. Omnis.n.deſcriptio uel definitio debet ei, quod definitur, æquari. ſi.n. definitio definitæ rei non ſit æqualis, & ſi quidem maior ſit, etiam quædam alia continebit, & nõ neceſſe eſt, ut ſemper definiti ſubſtantiam mõſtret. ſi minor ſit, ad omnem definiti ſubſtantiam non peruenit: omnia.n. quæ maiora ſunt de minoribus prædicantur, ut animal de hoie: minora uero de maioribus minime. nemo.n. uere dicere poteſt, omne animal homo eſt. Atq; iccirco ſi ſibi prædicatio cõuertenda eſt, æqualis oportet ut ſit: id aũt fieri poteſt, ſi neque ſuperfluum quicquam habet neq; diminutum, ut in ea ipſa generis deſcriptione. Dictũ eſt.n. genus eſſe quod de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid ſit prędicatur, quæ deſcriptio cum genere cõuerti poteſt: ut ſi dicamus, Quod de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quid ſit prædicetur, id genus eſſe: quod ſi conuerti poteſt (ut ait) nec plus nec minus continet, generis facta deſcriptio.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi patricij ordinarii & conſularis uiri, commentaciocum in Porphyrium, a ſe tranſlatum,

LIBER TERTIVS.

SVperior diſputatio de genere uidetur forſitan omnem etiã ſpeciei conſumpſiſſe tractatũ. nam cum genus ad aliquid p̃dicetur, id eſt ad ſpẽm, cognoſci natura generis nõ poteſt, ſi ſpeciei quę ſit intelligentia neſciatur. ſed quoniã diuerſa eſt in ſuis naturis eorũ cõſideratio, atq; diſcretio diuerſa in permiſtis: icirco ſicut ſingula in proœmio propoſuit, ita diuidere cũcta proſequitur, ac primũ poſt generis diſputationem de ſpecie

tractat, de qua quidem dubitari poteſt. Si enim hæc fuit ratio proponendi genus reliquis omnibus, ꝙ naturæ ſuæ magnitudine cætera contineret, non æquum erat differentiæ ſpeciem in ordine tractatus anteponere, ꝙ differentia ſpeciē contineret, cum præſertim differentiæ ipſas ſpecies informent: prius aūt eſt quod informat, quam id, quod eius informatione perficitur. Poſterior igitur ſpecies eſt differētia: prius igitur de differentia tractandū fuit. Etenim procœmio etiam cōſentiret, in quo eum ordinem collocauit, quem naturalis ordo ſuggeſsit, dicens, utile eſſe noſſe quid genus ſit, & quid differentia. Huic reſpondendum eſt quæſtioni, quoniam omnia quæcunq; ad aliquid prædicantur, ſubſtantiam ſemper ex oppoſitis ſumunt. Vt igitur non poteſt eſſe pater niſi filius ſit, nec filius niſi præcedat pater, alteriusq; nomen pendet ex altero: ita etiā in genere ac ſpecie uidere licet, ſpecies quippe niſi generis non eſt, rurſusq; genus eſſe non poteſt, niſi referatur ad ſpeciem: nec uero ſubſtantiæ quædā aut res abſolutæ eſſe putandæ ſunt genus ac ſpecies, ut ſuperius quoq; dictum eſt, ſed quicquid illud eſt quod in naturæ proprietate conſiſtat, id tunc genus ſit ac ſpecies, cum uel ad inferiora, uel ad ſuperiora refertur. Quorum igitur relatio alterutrum conſtituit, eorū continens factus eſt iure tractatus: de ſpecie igitur inchoans ait hoc modo.

Species autem dicitur quidem & de uniuſcuiuſq; forma, ſecundum quam dictū eſt. Primum quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autē ſpecies & ea, quæ eſt ſub aſſignato genere, ſecundum quā ſolemus dicere, hominē quidem ſpeciem animalis, cum ſit genus animal; album autē coloris ſpeciem, triangulum uero figuræ ſpeciem.

14. Sicut generis ſupra ſignificationes diſtinxit æquiuocas, ita idem in ſpecie facit dicens, non eſſe ſpeciei ſimplicem ſignificationem, & ponit quidem duas. Longe autem plures eſſe manifeſtum eſt, quas iccirco præterijt, ne lectoris animum prolixitate confunderet. Dicit autem primū quidem ſpeciem figuram uniuſcuiuſq; uocari, quæ ex accidentium congregatione perficitur. Cautiſsime autem dictum eſt, uniuſcuiuſq;: hæc enim ſecundum accidens dicitur, quę cuiq; indiuiduo forma eſt. Ea enim non ex ſubſtantiali quadam forma ſpecies, ſed ex accidentibus euenit. alia eſt .n. ſubſtantialis formæ ſpecies, quæ humanitas nuncupatur: eaq; non eſt quaſi ſuppoſita animali, ſed eſt tanq̄ ipſa qualitas ſubſtantiam monſtrans. Hæc enim & ab hac diuerſa eſt, quæ uniuſcuiuſq; corpori accidentaliter inſita eſt, & ab ea quæ genus deducit in partes. Poſtremum plura ſunt, quæ cum eadem ſint, diuerſis tamē modis ad aliud atq; ad aliud relata intelliguntur, ut hanc ipſam humanitatem in eo quod ipſa eſt, ſi perſpexeris, ſpecies eſt, eaq; ſubſtantialem determinat qualitatem. ſi ſub animali eam intelligendo locaueris, deducit animalis in ſe participationem, ſeparaturq; a cæteris animalibus, ac fit ſpecies generis. quod ſi uniuſcuiuſq; proprietatem conſideres, id eſt quam uirilis uultus, quam firmus inceſſus, cæteraq; quibus indiuidua conformātur, & quodammodo depinguntur, hæc eſt accidentis ſpecies, ſecundum quam dicimus quemlibet illū imperio eſſe aptum propter formæ eximiā dignitatē. Huic aliam adiungit ſpeciei ſignificationem, id eſt eam quam ſupponimus generi. Nos uero triplicem ſpeciei ſignificationem eſſe ſubijcimus, unam quidem ſubſtantialem qualitatem, aliam cuiuslibet propriam formam indiuidui, tertiam de qua nunc loquitur, quæ ſub genere collocatur. Credendum uero eſt propter obſcuritatem eius quam nos adiecimus, quia nimirum altiorem atq; eruditiorem quæreret intellectum, ea tacita prætermiſſaq;, cæteras ipſum ædidiſſe. Et alterius quidem ſpeciei hæc exempla ſubiecit, ut hominem quidē animalis ſpeciem, album autem coloris, triangulum uero figuræ. Hæc enim omnia ſpecies nuncupantur eorum quæ ſunt genera, animal quidem hominis, color autem albi, figura uero trianguli.

Quòd ſi etiam genus aſſignantes ſpeciei meminimus, dicentes quod de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quid prædicatur: & ſpeciem dicimus id quod ſub aſſignato genere ponitur.

15. Dudum cum generis deſcriptionem aſsignaret, in generis definitione ſpeciei nomen iniecit dicens, id eſſe genus quod de pluribus ſpeciei differentibus, in eo quod quid ſit prædicaretur, ut ſcilicet per ſpeciei nomen definiret genus. Nunc uero cum ſpeciem definire contendat, generis utitur nuncupatione dicens, ſpeciem eſſe, quæ ſub genere ponatur, cui quidē dicto illa quæſtio iure uidetur opponi. Omnis enim definitio rem debet declarare quam concludit, eamq; apertiorem reddere, quā ſuo nomine monſtrabat. Ex notioribus igitur fieri oportet definitionē, quā res illa ſit quæ definitur. Cum igitur per ſpeciei nomē deſcriberet, uel definiret genus, abuſus eſt uocabulo ſpeciei, uelut notiore quā generis, atq; ita ex notioribus deſcripſit genus. Nūc uero cum ſpeciem uellet termino deſcriptionis includere, generis utitur nomine, rerumq; conuertit notionem, ut in generis quidē deſcriptione ſit notius ſpeciei uocabulum, in ſpeciei aūt deſcriptione ſit notius generis: quod fieri nequit. Si enim generis uocabulum notius eſt quā ſpeciei, in definitione generis ſpeciei nomine uti nō debuit. Quòd ſi ſpeciei nomē facilius intelligitur quā generis, in definitione ſpeciei nomē generis non fuit apponendū. cui quæſtioni occurrit dicens.

Noſſe oportet ꝙ quoniam genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies, iccirco neceſſe eſt & in utrorumq; rationibus utriſque uti.

16. Omnia quęcunq; ad aliquid prædicantur, ex his, de quibus prædicantur, ſubſtantiam ſortiuntur. Quòd ſi definitio uniuſcuiuſq; ſubſtantiæ proprietatem debet oſtendere, iure ex alterutro ſit deſcriptio in his quæ ad ſe inuicem referuntur. Ergo quoniam genus ſpeciei genus eſt, & ſubſtantiam ſuam & uocabulum genus a ſpecie ſumit, in definitione generis ſpeciei nomen fuit aduocandum. Quoniam uero ſpecies id quod eſt ſumit ex genere, nomen generis in deſcriptione ſpeciei non fuit relinquendum. Quoniam uero diuerſæ ſunt ſpecierum qualitates: aliæ enim ſunt ſpecies, quę & genera eſſe poſſunt, aliæ quæ in ſola ſpeciei proprietate permanent, neq; in naturā generis tranſeunt: iccirco multiplicem ſpeciei definitionem dedit dicens.

Aſsignant ergo & ſic ſpeciem. Species eſt quæ ſub aſsignato genere ponitur, & de qua genus in eo quod quid ſit prædicatur. Amplius autē ſic quoq;. Species eſt quæ de pluribus & differentibus numero, in eo quod quid ſit prædicatur. Sed hæc quidē aſsignatio ſpecialiſsimæ eſt, et eius quæ ſolum ſpecies eſt, non etiam genus: aliæ uero & non ſpecialiſsimarum eſſe poſſunt.

17. Tribus ſpeciem definitionibus informauit, quarū duæ quidem omni ſpeciei conueniunt, omneſq; quæ quolibet modo ſpecies appellantur, ſua concluſione determinant: tertia uero non ita. Cū .n. duæ ſint ſpecierum formæ, una quidem cū ſpecies alicuius, aliquando ēt alterius genus eſſe poteſt: altera cum tantū ſpecies eſt, neq; in formam generis tranſit. Priores duæ, illa ſcilicet in qua dictū eſt, id eſſe ſpēm quod ſub genere ponitur, & rurſus in qua dictum eſt, id eſſe ſpeciē de qua genus in eo quod qd ſit prædicetur, omni ſpeciei conueniunt. Id enim tantū hæ definitiones monſtrant, quod ſub genere ponitur. nā & ea quæ dicit id eſſe ſpeciē, quod ſub genere ponitur, eā uim ſignificat ſpeciei, qua refertur ad genus: & ea q̄ dicit id eſſe ſpeciē, de qua genus in eo quod quid ſit prędicatur, eā rurſus ſignificat ſpeciei formā, quam retinet ex generis prædicatione. Idem eſt aūt & poni ſub genere, & de eo prædicari genus: ſicut idem eſt ſupponi generi, & ei genus præponi. Quòd ſi omnes ſpecies collocantur ſub genere, manifeſtū eſt omnem ſpeciē hoc ambitu deſcriptionis includi. Sed tertia definitio de ea tantū ſpecie loquitur, quæ nunquā genus eſt, & quæ ſolum ſpecies reſtat. Hæc aūt ſpecies eſt ea, quę de differentibus ſpecie minime prædicatur: nam ſi id habet genus plus a ſpecie, ꝙ de differentibus ſpecie prædicatur, ſi qua ſpecies quidem prę

dicetur

dicetur de ſubiectis, ſed non de ſpecie differentibus, ea ſolum erit ſpecies ſuperioris generis, ſubiectorum uero non erit genus. Igitur prædicatio ea quã ſpecies habet ad ſubiecta, ſi talis ſit ut de differentibus ſpecie non prædicetur, diſtinguit eam ab his ſpeciebus, quæ genera eſſe poſſunt, & monſtrat eam ſolum ſpeciem eſſe, nec generis prædicationem tenere. Illa igitur tertia deſcriptio ſpeciei quæ magis ſpecies, ac ſpecialiſsima dicitur, definitur hoc modo: Species eſt quæ de pluribus numero differentibus in eo quod quid ſit prædicatur, ut homo: prædicatur enim de Cicerone, ac Demoſthene, & cæteris, qui a ſe (ut dictum eſt) non ſpecie, ſed numero diſcrepant. Ex tribus igitur definitionibus, duabus quidem & ſpecialiſsimas & non ſpecialiſsimas ſpecies claudit: hæc uero tertia ſolum ultimam ſpeciem tãgit. Vt autem apertius id liqueat, rem paulo altius orditur, eamq́; congruis illuſtrat exemplis.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In unoquoque prædicamento ſunt quædam generaliſſima, & rurſus alia ſpecialiſſima; & inter generaliſſima & ſpecialiſſima ſunt alia, quæ & genera & ſpecies eadem dicuntur. Eſt autem generaliſſimum quidẽ ſupra quod non eſt aliud aliquod ſuperueniens genus: Specialiſſimum autem poſt quod non eſt alia aliqua inferior ſpecies. Inter generaliſſimum autem & ſpecialiſſimum alia ſunt quæ & genera & ſpecies ſunt eadem, ad aliud tamen & ad aliud ſumpta. Sit autem manifeſtum in uno prædicamento quod dicitur, Subſtantia. eſt quidem & ipſa genus, ſub hac autem eſt corpus: & ſub corpore animatum corpus: ſub quo animal: ſub animali uerò rationale animal: ſub quo homo: ſub homine uerò Socrates & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt, & genus ſolum: homo uero ſpecialiſſimum, & ſolum ſpecies: corpus uero, ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ, genus uero corporis animati: ſed & animatum corpus, ſpecies quidem eſt corporis, genus uero animalis. rurſus animal ſpecies quidem eſt corporis animati, genus uero animalis rationalis: ſed rationale animal, ſpecies quidẽ eſt animalis, genus autem hominis: homo uero ſpecies eſt rationalis animalis, non autem etiam genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies. Ac omne, quod eſt ante indiuidua, proximeq́; de ipſis prædicatur, ſpecies erit ſolum, non etiam genus.

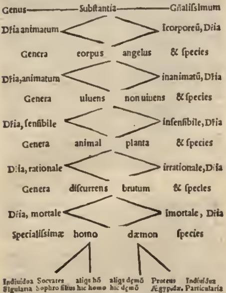
18. Prædiximus ab Ariſtotele decem prædicamenta eſſe diſpoſita, quæ iccirco prædicamenta uocauit, quoniam de cæteris omnibus prædicantur. Quicquid uero de alio prędicatur, ſi non potuerit prædicatio conuerti, maior eſt res illa quæ prædicatur, ab ea de qua prædicatur. Itaque hæc prædicamenta maxima rerum omnium, quoniam de omnibus prædicantur, oſtenſa ſunt. In unoquoque igitur horum prædicamentorum, quædam generaliſsima ſunt genera, & eſt longa ſeries ſpecierum, atq; a maximo decurſus ad minima. Et illa quidem quæ de cæteris prædicantur ut genera, neque ullis aliis ſupponuntur ut ſpecies, generaliſsima genera nuncupantur iccirco, quia his nullum aliud ſuperponitur genus. Infima uero quæ de nullis ſpeciebus dicuntur, ſpecialiſsimæ ſpecies appellãtur iccirco, quoniam integrũ cuiuslibet rei uocabulum illa ſuſcipiũt, quæ pura immiſtaq; in ea de qua quæritur, proprietate ſunt conſtituta. At quoniam ſpecies, id quod ſpecies eſt, ex eo habet nomen, quia ſupponitur generi: ipſa erit ſimplex ſpecies, ſi ita generi ſupponatur, ut nullis aliis ſpeciebus præponatur ut genus. Species enim quæ ſic generi ſupponitur alii, ut alii præponatur, non eſt ſimplex ſpecies, ſed habet quandam generis admixtionem. Illa uero ſpecies quæ ita ſupponitur generi, ut minime ſpeciebus aliis præponatur, illa ſolũ ſimplexq́; ſpecies eſt, atq; iccirco & maxime ſpecies eſt, & ſpecialiſsima nũcupatur. Inter genera igitur quæ ſunt generaliſsima, & ſpecies quę ſunt ſpecialiſsimæ, in medio ſunt quędã quę ſuperioribus quidem collatæ ſunt ſpecies, inferioribus uero genera, hæc ſubalterna genera nuncupantur, quod ita ſunt genera, ut alterum ſub altero collocetur. Quod igitur ſolum genus eſt, id dicitur generaliſsimum genus: quæ uero ita ſunt genera, ut eſſe ſpecies poſsint, uel ita ſpecies, ut ſint genera nonnunquam, ſubalterna genera uel ſpecies appellantur. Quod uero ita eſt ſpecies ut alii genus eſſe nõ poſſit, ſpecialiſsimã ſpecies dicitur. His ergo cognitis ſumamus unius prædicamenti exemplũ, ut ab eo in cæteris quoque prædicamentis, atq; in cæteris generibus & ſpeciebus ſilo atq; ordine quid eueniat poſsit agnoſci. Subſtãtia igitur generaliſsimum genus eſt: hoc enim de cunctis aliis prædicatur. ac primum huius ſpecies duæ ſunt, corporeum, & incorporeum. nam & quod corporeum eſt, ſubſtantia dicitur: & item quod incorporeum eſt, ſubſtantia prædicatur: ſub corporeo uero animatum atq; inanimatum corpus ponitur. Sub animato corpore, animal ponitur. nam ſi ſenſibile adiicias animato corpori, animal facis: reliqua uero pars, id eſt ſpecies, cõtinet animatum & inſenſibile corpus. Sub animali autem rationale atq; irrationale. Sub rationali Deus & homo: nam ſi rationali mortale ſubieceris, hominẽ conſtitues: ſi immortale, Deum: Deum uero dico corporeum. hunc enim mundum ueteres Deum uocabant, & Iouis eum appellatione dignati ſunt: Deumq́;, Solem, cæteraq; cœleſtia corpora, quæ animata eſſe cum Plato, tum plurimus doctorum chorus arbitratus eſt. Sub homine uero indiuidui ſingularesq; homines ſunt, ut Plato, Cato, Cicero, quorum infinita pluralitas numerum nõ recipit. cuius rei ſubiecta deſcriptio ſub oculis ponat exemplum.

MARTIANVS.

EXemplum hoc bene perceptũ magnas utilitates affert: nam & prædicamenta diſponere, & ſecũdas intentiones rebus applicare docet. Subſtantia uero hic potius diuiſa eſt, quàm e nouem aliis unum, quia eius prædicamentum & notius nobis eſt, & cæteris magis diſtinctum. Ea materialibus & immaterialibus indifferẽs eſſe põt apud logicum, qui rerum non exactam notitiam, ſed mediocrẽ profitetur. Subſtantia per corporeum & incorporeum diuiſa, corpus & angelum procreat. Angelum uoco naturã ex ente & eſſentia compoſitam: quæ quia uix tandem ab hominibus mẽte percipitur, ideo Porphyr. ea dimiſſa corpus animato & inanimato diſtinguit. Eſt autem corpus non trina dimenſio, (nam id in quãtitate collocatum eſt) ſed quod tribus dimenſionibus ſuſterni ualet. Corpus inanimato copulatum ſpeciem gignit, quæ ſaxa, metalla, & quæ in ſublimi fiunt, grandinem, niuem, & id genus alia, ipſaq; elemẽta complectitur. Hanc ſi mixtum nominem, minus & plus q̃ conueniat, dixi. Appelletur ergo donec aptius aliquid occurrat, uel negatiuo nomine, non uiuum, quando nomẽ infinitum id totũ comprehẽdat quod finitum non cõtinet: uel priuatiuo, aut certe poſitiuo, mortuum. non quòd uitæ coniunctum aliquando fuerit, uerum quia uita careat. Ex corpore & animato naſcitur uiuum, ſpecies antedictæ ſpeciei, quamuis ſimul natura, ex æquo tamen omnia ſub corpore contenta cum ea partiens. Eſt autem uiuum quod alitur & creſcit. Id Porphyr. cum uocabulum nõ haberet, definitione expreſsit, corpus animatum appellans: ſed ſi uocẽ aliquam arrogare poſsimus, longe dilucidior eſt prædicamentorum enarratio. Viuens igitur ſenſibili inſenſibiliq́; ſeparatur, atq; cum illo animal, cum hoc plantam gignit. Plãta lõgis diuiſionibus in ſingulas herbas & arbores abit. quod uidens Porphyrius omiſſa planta, ſecuit animal rationabili & irrationabili differentiis, quibus adiunctum, hinc diſcurrens, inde brutum effecit. Nominatur autem brutum a Latinis quod diſcurſu caret. Diſcurrẽs quod e notis ignota colligit, ſolius opus rationis. Hic quoq; Porph. cũ appellationes non haberet, brutum tacuit, diſcurrens per animal rationale explicuit, nomini definitionem ſubſtituens: brutũ in ſpecies ultimas diducere uix magnus liber poſſet.

Quod

Quod ille uidens, mortali & Immortali diſcurrens ſeiſixit, atq; ita Deum & hominem produxit. Per Deum non ſupremum illum rerum oīum auctorem & finē intelligit, qui non eſt in prædicamento niſi ſicut materia & forma, per reductionem, ſed uel globos cœleſtes quibus immortalitatē & rationem Ariſtoteles attribuit, Plato ſenſum etiam & alimoniam concedit, uel certe dæmonem: qui animal genere cum ſit, eſt animo paſsiuus, mente rationalis, corpore aereus, tempore æternus. Sed nunquid dæmon in ſpecies, an in indiuidua ſtatim ſoluatur, quia non ſatis conſtat, ideo Porphyr. ad hominem redit, quem aſſerit certis quibuſdam accidentibus iunctum, quorum collectio in alio reperiri ne

quit, Socratem & Platonem componere. Differentiis igitur accidentalibus non ſubſtantialibus cum homo in ſingulos homines ſoluatur: Species etiam reſpectu iſtorum, merito nuncupatur non genus. Oportet enim ut ſiquid appellari genus uelit, differentiis ſubſtantialibus ſcindatur. Quòd ſiquis etiam modis intrinſecis hominem ad indiuidua contrahat, quia ſunt aliquid rei, non autem res, homo ſpecies adhuc remanet, non genus euadit; & Socrates atque Plato, indiuidua, non ſpecies. Singuli uero homines cū ulterius diuidi nequeant in partes, ſubiectiuas dico non quantas, indiuidua, ſicut & nomen ſignificat, iure cognominantur: nec aliquis homo, quamuis uagum nomen ſit, indiuiduum non eſt, cum uni tantum conueniat, ſicut hic homo, ſicut Socrates, ſicut Sophroniſci filius. Vt autem e ſupremo uenimus ad infima diuidendo, ſic ab infimis ad ſupremum colligendo redibimus. nam ſicut homo uariis accidentium differentiis adiunctis ex uno plures euadit: ita detractis, e multis unus efficitur. neque enim is homo, quē communem, quem ſpeciem dicimus, figmentum eſt, aut ſeparata forma, ſed res quædam in omnibus & ſingulis hominibus tota reperta, poſtquam eorum a ſe inuicem diſtinctiones mente ſemoueris. Quemadmodum autem homo a particularibus hominibus colligitur, ita diſcurrens ex homine & dæmone, ſecluſis immortali & mortali differentiis. Et animal in diſcurrenti & bruto, ſemotis rationali & irrationali. Et uiuens ex animali, & planta, ſeparatis ſenſibili & inſenſibili. Et corpus e uiuenti & non uiuenti, ſequeſtratis animato & inanimato. Et poſtremo ſubſtantia e corpore & angelo, reiectis corporeo, & incorporeo. Simplex ergo res eſt ſubſtantia, & omnes differentiæ, compoſita ſunt reliqua in prædicamentis diſpoſita. Atque has res non per ſe dialectici conſiderant, ſed quatenus ſecundis intentionibus ſubſternuntur. Sunt autem ſecundæ intentiones hoc quod dico, genus, differentia, ſpecies, indiuiduum, ſuperius, inferius, diuidens, conſtituens, diuiſum, conſtitutum, uniuerſale, ſingulare, commune, particulare, & id genus alia, quibus oīa in prædicamentis diſtributa nominantur, prout ipſis tamen cōuenit. Vnde ſubſtātia ſolum genus dicitur, quia ſupra ſe genus non habet. Homo ſolum ſpecies, quia infra ſe ſpeciem non continet. Corpus autem, uiuens, animal, diſcurrens, utroq; modo, quoniam ſupra ſe genus habent & infra ſe ſpecies: nam quę lateribus circumpoſita ſunt ex aduerſo ſibi poſitiue repugnātia, differentiæ nuncupantur, quoniam differre ſpecies a ſe inuicem faciant. Ac ſi præcedentibus comparentur, diuiſiuæ, quia genera diuidant: ſin ſequentibus conferantur, conſtitutiuæ quia ſpecies conſtituant, dicuntur. Quicquid autē ſub ultimis ſpeciebus eſt, indiuiduum, quod ulterius in partes ſubiectiuas diuidi nequeat: & ſingularia atq; particularia eo quod neq; communia, neq; uniuerſalia ſint. Inuentæ ſunt autem ſecundæ intentiones a Dialecticis, ut plura poſſemus unica uoce ſignificare: nam artis eſt multitudinem in compendium redigere, quod & hic euenit. Siquis enim dicat, Indiuiduum non habet definitionem, uix explicari poteſt quammulta complexus ſim. Item ſi dixero, ſola ſpecies definitur: pauciora quidem ſignificaui, ſed adhuc tam multa ut ne longo quidem libro deſcribi queant. Recte itaque modos intelligendi ſecundas intentiones ferūt, & logicam eſſe de ſecundis intentionibus applicatis primis. Traduntur enim artis præcepta in ſecundis intentionibus, quæ in primis, hoc eſt in rebus ipſis, exequuntur, ut cum dico, genus prædicatur de ſpecie, non hoc dico ſpecies eſt genus. falſum eſt enim diſperata cum ſint, ſed hoc dico, corpus & angelus eſt ſubſtantia uiuens & mortuum eſt corpus, & ſubſtantia. animal & planta. eſt uiuens, corpus, & ſubſtantia. diſcurrens & brutum eſt animal, uiuens, corpus, & ſubſtantia. homo & dæmon eſt diſcurrens, animal, uiuens, corpus, & ſubſtantia. Rurſus ſi dixero, ſuperius de ſuo inferiori prædicatur, totum quod ante propoſui quidem ſignificaui, & prætetea differentias in ſpeciebus ſuis, & indiuiduis eſſe, nec ſolùm in prædicamento ſubſtantiæ, hoc uerū eſſe, ſed in cæteris etiam nouem, quantitate, qualitate, relatione, actione, paſsione, ubi, quando, ſitu, & habitu. Verū de his hactenus & fortaſſe nimium.

Superius poſita deſcriptio ordinem a generaliſsimo uſq; ad indiuidua prædicationis oſtendit, in qua quidem ſubſtātia generaliſsimum dicitur genus, quoniam præpoſita eſt omnibus, nulli uero ipſa ſupponitur, & ſolum genus propter eandem dicitur cauſam. Homo autem ſpecies ſolum, quoniam Plato, Cato, Cicero, quibus eſt ipſa præpoſita, non differunt ſpecie, ſed numero tantum. Corporeum uero quod ſecundum a ſubſtantia collocatur, & ſpecies eſſe probatur, & genus, ſubſtantiæ ſpecies, genus animati. At uero animatum, genus eſt animalis, corporei ſpecies: eſt autem animatum genus ſenſibilis, animatū uero ſenſibile animal eſt. igitur ipſum animatum propter propriam differentiam quæ eſt ſenſibile, recte genus dicitur eſſe animalis. Animal uero rationalis genus eſt, & rationale genus eſt mortalis. cumq; rationale & mortale nihil aliud ſit quàm homo, rationale ſit animalis ſpecies, hominis uero genus: homo uero ipſe Catonis, Platonis, Ciceronis non erit (ut dictum eſt) genus, ſed ſolum ſpecies. nec ſolum differentiæ rationalis ſpecies eſt homo, uerum etiam Catonis, & Platonis, cæterorumq; ſpecies appellatur, propter diuerſam ſcilicet cauſam. nam rationalis iccirco eſt ſpecies, quoniam rationale per mortale atq; immortale diuiditur, cum ſit homo mortale. Idem uero homo ſpecies eſt Platonis atq; cęterorum: in forma enim eorum omnium homo erit ſubſtātialis atque ultima ſimilitudo. Eſt autem communis & omnium regula, eſſe eas ſpecies ſpecialiſsimas, quæ ſupra ſola

indiuidua collocantur, ut homo, equus, coruus, ſed non auis, auium nanque multæ ſunt ſpecies, ſed hæ tantum ſpecies dicuntur eſſe, quorum ſubiecta ita ſibi ſunt conſimilia, ut ſubſtantialem differentiam habere non poſsint. In omni autem hac diſpoſitione priora genera cum inferioribus cõiunguntur, ut poſteriores efficiant ſpecies. Nam ut ſit corpus, ſubſtantia cum corporalitate coniungitur, & eſt ſubſtãtia corporea, corpus. Item ut ſit animatum, corporeum atque ſubſtantia, animato copulatur, & eſt animatũ ſubſtantia corporea habens animam. Item ut ſit ſenſibile, eidem tria illa ſuperiora iunguntur. nam quod eſt ſenſibile, tantum eſt, quantum ſubſtantia corporea animata retinens ſenſum, quod totum animal eſt. Item ſuperiora omnia rationali iuncta, rationale animal efficiunt, poſtremumq; hominem ſuperiora omnia nihilominus terminant, id eſt ſubſtantiam hominis, addito tantũ rationali mortali: eſt enim homo ſubſtantia corporea, animata, ſenſibilis, rationalis, mortalis. Nos uero definitionem hominis reddimus dicentes, animal rationale mortale, in animali ſcilicet includentes & ſubſtantiam, & corporeum, & animatum atque ſenſibile, & in cæteris quidem ſpeciebus atq; generibus ad hũc modum, & diuiduntur genera, & ſpecies deſcribuntur.

Quemadmodum igitur ſubſtantia, cum ſuprema ſit, eo quod nihil ſupra eam ſit, genus eſt generaliſsimum: ſic & homo, cum ſit ſpecies, poſt quam non eſt alia ſpecies, neq; aliud eorum, quæ poſſunt diuidi in ſpecies, ſed ſolum indiuidua, (indiuiduum enim eſt Socrates & Plato, & hoc album) ſpecies erit ſolum, & ultima ſpecies, & ut (dictum eſt) ſpecialiſsima. Quæ uero in medio ſunt, eorum quidem, quæ ſupra ſe ſunt, ſpecies erunt; eorum uero, quæ poſt, genera ſunt. Quare hæc quidem duas habent habitudines, illam quæ eſt ad ſuperiora, ſecundũ quam ſpecies dicuntur eſſe ipſorum; & eam quæ eſt ad poſteriora, ſecundum quam genera ipſorum eſſe dicuntur. Extrema uero habent unam habitudinem: nam & generaliſsimum ad ea, quæ poſteriora ſunt, habet habitudinem, cum genus ſit omnium ſupremum: eam uero, quæ eſt ad ſuperiora, non habet, cum ſit ſupremum & primum principium, & (ut diximus) ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus: & ſpecialiſsimum etiam unam habet habitudinem, eam quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies; eam uero quæ eſt ad poſteriora, non diuerſam habet, ſed eandem: nam & indiuiduorum ſpecies dicitur. Sed ſpecies quidem dicitur indiuiduorum uelut ea continens, ſpecies uero ſuperiorum, ut quæ ab illis contineatur.

19. Ex proportione ſpeciei nomen etiam generis oſtenditur. nam ut genus, quoniam non habet genus ſupra ſe, generaliſsimum genus dicitur, ut ſubſtantia: ita ſpecies quoniam non habet ſub ſe ſpeciem ſed indiuidua, ſpecialiſsima ſpecies dicitur, ut homo. Quid autem eſt ſpecies non habere ſub ſe? id eſt his præeſſe, quæ neq; in diſsimilia diuidi poſſunt, ut genera diuiduntur, neque in ſimilia, ut ſecantur ſpecies. Illa uero, quæ inter genera generaliſsima, ſpeciesq; ſpecialiſsimas conſtituta ſunt, ſpecies & genera nuncupantur, quæ & ipſa aliis ſupponuntur, & his alia ſubiiciũtur, quorum in diſsimilia, uel in ſimilia poſſunt eſſe partitiones. Cumq; duæ ſint habitudines, & quaſi comparationes oppoſitæ, quæ in omnibus generibus ſpeciebuſq; uerſantur, una quidem quæ ad ſuperiora reſpiciat, ut ſpecierũ quæ ſuis generibus ſupponuntur: alia uero quæ ad inferiora, ut generum cum ſpeciebus propriis præponuntur: generaliſsima quidem genera unam tantum retinent habitudinem, eam ſcilicet quæ inferiora amplectitur, illã uero quæ ad præpoſita comparantur non habent. Generaliſsimum enim genus nulli ſupponitur. Itẽ ſpecies ſpecialiſsima unã poſsidet habitudinem, per quam ſcilicet ad ſola genera cõparatur. Illam uero quæ ad inferiora committitur, non habet: nulli; enim ſpeciebus ipſa præponitur. At uero quæ ſubalterna ſunt genera, utraque habitudine funguntur: nã & illam poſsident, quæ ad ſuperiora reſpicit, quoniã quæ ſubalterna ſunt, habent ſuperpoſitũ genus, & illam quæ de inferioribus prædicatur. Habent enim ſubalterna genera ſuppoſitas ſpecies, ut corporeum ad ſubſtantiam quidem eã retinet habitudinem, qua poteſt poni ſub genere, ad animatum uero eam qua poteſt de ſpecie prædicari. Specialiſsimę uero ſpecies licet ipſę indiuiduis præponantur, tamen præpoſiti habitudinem non habent, iccirco quoniam illa quæ ſpeciei ultimæ ſupponuntur, talia ſunt, ut quantum ad ſubſtantiam unum quiddam ſunt, non habentia ſubſtantialem differentiam, ſed accidentalem: efficitur ergo, ut numero ſaltem diſtare uideantur, ut penè dici poſsint, & pluribus præeſſe ſpecies, & quodammodo nullis omnino eſſe præpoſitæ. nam cum ſpecies ſubſtantiam monſtret, unaq; ſit omnium indiuiduorum ſub ſpecie poſitorum ſubſtantia, quodãmodo nulli præpoſita eſt, ſi ad ſubſtantiam quis uelit aſpicere. At ſi accidentia quis conſideret, plures de quibus prædicatur ſpecies, ſiunt non ſubſtantiæ diuerſitate, ſed accidentium multitudine. Itaque ſit ut genus quidem ſemper plurimas ſub ſe ſpecies habeat: (de differentibus enim ſpecie prędicatur): differentia uero niſi pluralitati non conuenit, at uero ſpecies etiam uni aliquando indiuiduo præeſſe poteſt. Si enim unus (ut perhibetur) eſt phœnix, phœnicis ſpecies de uno tantum indiuiduo prædicatur. Solis etiam ſpecies unum Solem intelligitur habere ſubiectum, ita nullam multitudinem ſpecies per ſe continet, cum etiam ſi unum ſit tantum indiuiduum, ſpeciei tamen non pereat intellectus: quibuſdã enim ſuis quaſi ſimilibus partibus præeſt: ut ſi æris uirgulam diuidas, ſecundum id quod æs dicitur, idem & partes eſſe intelligitur, & totum. Iccirco dictum eſt ſpeciẽ licet ſit indiuiduis præpoſita, unam tantum habitudinẽ poſſidere, illam unam ſcilicet qua ſpecies eſt. Quando enim præpoſitis ſubditur: ſpecies nuncupatur, & eſt ſuperiorum ſpecies tanquam ſubiecta, inferiorumq; ſpecies, iccirco quoniam eorum ſubſtantia monſtratur. Nec ita eſt ſpecies indiuiduorum, quemadmodum ſpeciei genus. illud enim pars eſt ſubſtantiæ, ut animal hominis. reliquæ enim partes rationale atque mortale adduntur animali ad definiendã ſubſtantiam hominis: homo uero Socratis atque Ciceronis tota ſubſtantia eſt: nulla enim additur differentia ſubſtantialis ad hominem, ut Socrates fiat aut Cicero, ſicut additur animali rationale atque mortale, ut homo integra definitione claudatur. Iccirco igitur ſpecies ſpecialiſsima tantũ eſt ſpecies, atque hanc ſolam poſsidet habitudinem: ad ſuperiora quidem, quoniam ab his continetur: ad inferiora uero, quoniam ſubſtantiam eorum format & continet.

Determinant ergo generaliſsimum ita, quod cum genus ſit, non eſt ſpecies: & rurſus, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſsimum uero, quod cum ſit ſpecies, non eſt genus: & quod cum ſit ſpecies, non amplius in ſpecies diuidere poſſumus: & hoc modo, quod de pluribus differentibus numero, in eo quod quid ſit, prædicatur. Ea uero, quæ ſunt in medio extremorum, ſubalterna uocantur genera & ſpecies; & unumquodq; eorum ſpecies eſſe poteſt & genus, ad aliud quidem, & ad aliud ſumpta. Ea uero, quæ ſunt ſupra ſpecialiſsima uſque ad generaliſsimum aſcendentia, uiciſsim genera dicuntur & ſpecies, ut Agamemnon, Atrides, Pelopides, Tantalides, & ultimo Iouis. Sed in familiis quidem plerunque reducuntur ad unum principium, uerbi gratia ad Iouem.

20. Poſtquam naturam generũ ac ſpecierum diuerſitatẽq; monſtrauit, eorum ordinem definitionis deſcriptioniſq; cõmemorat, ac primum quidem generaliſsimi generis terminum inducit dicens, generaliſsimum genus eſſe quod cũ

ipſum

ipſum ſit genus, non habet ſuperpoſitum genus, hoc eſt ſpeciem non eſſe, & rurſus ſupra quod non erit aliud genus ſuprauenlens. Si enim haberet aliud genus ſuperueniens, minime ipſum generaliſsimum uocaretur. Specialiſsima uero ſpecies hoc modo deſcribitur: quod cum ſit ſpecies, non eſt genus, ſcilicet ex oppoſito, quonlam oppoſita ex oppoſitis deſcribuntur interdum. nam quoniam præpoſitio oppoſita eſt ſuppoſitioni: genus autem præponitur, ſpecies uero ſupponitur, ſi iccirco erit primum genus, quia ita ſuperponitur ut minime ſupponatur: iccirco erit ultima ſpecies, quia ita ſupponitur, ut præponi non poſsit: igitur recte oppoſitorum ex oppoſitis facta eſt definitio. Eſt alia rurſus deſcriptio ſpeciei, quod cum ſit ſpecies, nunquã diuiditur in ſpecies, id eſt genus eſſe non poteſt. Si enim omne genus ſpecierum genus eſt, ſi quid non diuiditur in ſpecies, genus eſſe non poteſt. Eſt rurſus alla definitio, quod de pluribus differentibus numero in eo quod quid ſit prędicatur, de qua definitione ſæpe eſt ſuperius demonſtratum. Nunc illud attendendum eſt (ſicut paulo ſupra dictum eſt) ſpeciei unum indiuiduum poteſt ſubiectum eſſe, ut phœnici atomus ſua, ut Soli corpus hoc lucidum, ut mundo uel Lunæ, quorum ſpecies ſingulis ſuis indiuiduis ſuperponuntur. Quod ſi ita eſt ut ſpecies de uno quolibet indiuiduo prædicetur, ut de phœnice: quomodo conuenit dicere ſpeciem eſſe quæ de pluribus numero differentibus in eo quod quid ſit prædicatur. Sunt.n.quædã, q̃ de numero differentibus minime dicũtur, ut phœnix, Sol, Luna: ſed de his illa ratio eſt, de qua etiã ſuperius pauca reddidimus, quæ paululũ explicata cõmodiſsime nodum quæſtionis abſoluet. Omnia enim quæ ſub ſpecialiſsimis ſpeciebus ſunt, ſiue infinita ſint, ſiue finito numero conſtituta, ſiue ad ſingularitatem deducantur, dum eſt aliquod indiuiduũ, ſemper ſpecies manebit, neq; indiuiduorum diminutione ſi quodlibet unũ maneat, ſpecies conſumitur. Quoniam, ut dictum eſt, tametſi plura ſint indiuidua, ſubſtantiales differentias non habebunt, id ergo in genere dici non conuenit, quod his præeſt, quæ ſubſtantiali a ſe differentia diſgregata ſunt: præeſt enim ſpeciebus quę diuerſis differentiis informantur. Si igitur una earum perierit, & ad unitatem ſpeciei redacta fuerit ratio generis, genus eſſe non poterit, quia de differentibus ſpecie prædicatur, non ita in ſpecibus. nam ſi omnium indiuiduorũ natura conſumpta ſit, & ad unius ſingularitatem indiuidui ſuppoſitæ ſpeciei prædicatio uenerit, eſt tamen ſpecies, ac permanet. Talia.n.ſunt illa quæ pereunt ac deſunt, quale eſt id quod permanſit & ſubiacet. Quod uero dicimus de pluribus numero differentibus ſpeciem prædicari, duobus id recte excuſatur modis. Vno quidem quia multo plures ſunt ſpecies, quæ de numeroſis indiuiduis prædicantur, quam hę quibus unum tantum indiuiduum uidetur eſſe ſuppoſitum. Deinde hoc modo, quia multa ſecundum poteſtatem dicũtur, cum actu non ſemper ita ſint, ut riſibilis homo dicitur, etiam ſi minime rideat, quoniam ridere poteſt. Ita igitur ſpecies de numero differentibus prædicatur: nihil.n.minus phœnix de pluribus phœnicibus prædicaretur, ſi plures eſſent quã nunc, quando unus eſſe perhibetur. Itẽ Solis ſpecies de hoc uno Sole quem nouimus, nunc dicitur: at ſi in animo plures Soles & in cogitatione ſingantur, nihilominus de pluribus Solibus indiuiduis, nomen Solis quam de hoc uno prædicabitur. Iccirco igitur ſpecies de pluribus numero differentibus dicitur prædicari, cũ ſint aliquæ, quæ de ſingulis indiuiduis appellentur: illa uero quæ ſubalterna uocantur, ita definiri queunt. Subalternum genus eſt quod eſſe genus & ſpecies poterit ad eum modum qui eſt in familiis, quæ procreant & procreantur, ut etiam ſubiectum mõſtrat exemplum: ut Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & ultimum Iouis. Atreus enim Pelopis filius tanquã eiuſdem ſpecies quaſi Agamẽnonis genus eſt. Item Agamemnon, Pelopides & Tantalides, cũ Pelops ad Tantalum comparatur, Tantalusq; ad Iouem quaſi ſpecies, itẽq; Tantalus ad Pelopem, Pelops ad Atreum quaſi genera eſſe uideantur, cum Iupiter ſit horum uelut generaliſsimũ genus. Sed in familiis quidem plerunq; reducuntur ad unum principium, uerbi gratia ad Iouem.

In generibus autem & ſpeciebus non ſic ſe habet: neque enim unum commune genus omnium eſt ens, nec omnia eiuſdem generis ſunt ſecundum unum ſupremum genus, quemadmodum dicit Ariſtoteles: ſed ſint poſita, quemadmodum dictum eſt in prædicamentis, prima decem genera, quaſi decem prima principia. Etſi omnia quis entia uocet, æquiuoce, inquit, nuncupabit, non uniuoce. Si enim ens unum eſſet commune omnium genus; uniuoce omnia, entia dicerentur: cum uero ſint decem prima, commune eſt ens ſecundum nomen ſolum, non etiam ſecundũ rationem, quæ ſecundum entis nomen eſt.

21. Quoniam cum de ſubalternis generibus diceret, familiæ cuiuſdam poſuit exemplum, quæ ab Agmemnone peruenit ad Iouem, quem pro numinis quidem reuerentia, ultimum poſuit. Quantum.n ad ueteres theologos, refertur Iupiter ad Saturnum, Saturnus ad Cœlum, Cœlus uero ad antiquiſsimum Ophionem ducitur, cuius Ophionis nullũ principium eſt. Ne igitur quod in familiis eſt, id in rebus quoque eſſe credatur, ut res omnes poſsint ad unum ſui nominis redire principium: iccireó determinant hoc in generibus ac ſpeciebus eſſe non poſſe, neque enim ſicut familiæ cuiuslibet, ita etiam omnium rerum unum eſſe principium poteſt. Fuerunt.n.qui hac opinione tenerentur, ut rerum omnium quæ ſunt, unum putarent eſſe genus: quod ens nũcupatur, tractum ab eo quod dicimus eſt. omnia .n. ſunt & de omnibus eſſe prædicatur, itaq; ſubſtantia eſt, & qualitas eſt, item quantitas eſt, cæteraq; eſſe dicuntur, nec de his aliquid tractaretur, niſi hæc quæ prædicamenta dicũtur, eſſe conſtaret. Quæ cum ita ſint, ultimum omnium genus ens poſuerũt ſcilicet quod de omnibus prædicaretur: ab eo enim, quod dicimus eſt, participium inflectentes, græco quidem ſermone ὄν latine ens appellauerunt. Sed Ariſtoteles, ſapientiſsimus principiorum cognitor, reclamat huic ſententiæ, nec ad unũ res omnes putat duci poſſe primordium, ſed decem eſſe genera in rebus. Quæ cum a ſemetipſis diuerſa ſunt, tum ad nullum commune principium reducuntur. Hæc autem decem genera ſtatuit, ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid, ubi, quando, ſitum, habere, facere, pati. Quod uero occurrebat, quoniam de his omnibus eſſe prædicaretur: (omnia.n. quæ ſuperius cõmemorata ſunt, genera eſſe dicuntur) ita diſcuſsit ac repulit dicens, non omne commune nomen communem etiã formare ſubſtantiam, nec ex eo debere genus eſſe commune arbitrari, q̃ de aliquibus commune nomen prædicaretur. Quibus enim definitio communis nominis conuenit, illa communis nominis iure ſpecies indicabuntur, & communi illo uocabulo uniuoce prædicantur. Quibus uero non conuenit, uox his communis tantum eſt, nulla uero ſubſtãtia. Id autem maniſeſtius declaratur exemplis, hoc modo. Animal hominis atque equi genus eſſe prædicamus. demus igitur animalis definitionem quæ eſt, ſubſtantia animata ſenſibilis; hanc ſi ad hominem reducamus, erit homo ſubſtantia animata ſenſibilis, nec ulla falſitate definitio maculatur. Rurſus ſi ad equum, erit equus ſubſtantia animata ſenſibilis. id quoque uerum eſt. conuenit igitur hæc definitio & animali, quod commune eſt homini atque equo, & eadẽ equo, atque homini, quæ ſpecies ponuntur animalis. ex quo ſit, ut homo atq; equus utraq; animalia uniuoce prædicentur. At ſi quis hominem pictum hominemq; uerum communi animalis nomine nuncupauerit, definiat (ſi libet) animal hoc modo, ſubſtantiam animatam eſſe atq; ſenſibilem. Sed hæc definitio ei quidem homini qui uiuus eſt, conuenit, ei uero qui pictus eſt, minime, neque enim eſt animata ſubſtantia. Igitur homini uiuo atque picto, quibus communis nominis definitio, id eſt animalis, non poteſt conuenire, non eſt animal commune genus, ſed tamen commune uocabulum dicitur, q̃ hoc nomen animal in uiuo homine atq; pi

ĉto nō ineſt ut genus,ſed ut uox plura ſignificans. uox enim plura ſignificans æquiuoca nuncupatur : ſicut ea uox quę genus oſtendit, uniuoca dicitur. Itaq; id quod dicitur ens, etſi de omnibus dicatur prædicamentis : quoniã tamen nulla eius definitio inueniri põt,quæ omnibus prędicamẽtis poſſit aptari,icciro nō dicitur uniuoce de prædicamentis, ideſt ut genus,ſed æquiuoce,id eſt ut uox plura ſignificans. Conuincitur hac quoq; ratione id quod dicimus, ens prædicamentorũ genus eſſe nō poſſe,unius enim rei duo genera eſſe nō poſſunt, niſi alterũ alteri ſubiiacitur,ut hominis genus eſt animal atq; animatũ: cum animal animato uelut ſpecies ſupponatur. At ſi duo ſibimet ita æqualia ſint,ut nunquam alteri alterum ſupponatur,hęc utraq; eidē ſpeciei genera eſſe non poſſunt. Ens igitur atq; unum neutrum alteri ſupponitur:neq; enim unius dicere poſſumus genus ens, nec eius quod dicimus ens, unũ. nam quod dicimus ens,unum eſt, & quod unũ dicimus, ens eſt, genus aũt & ſpecies ſibi inuicem minime conuertuntur. Si igitur prædicatur ens de omnibus prædicamentis, prædicatur etiam unũ. nam ſubſtantia unũ eſt,qualitas unum eſt,quantitas unũ eſt, cæteraq; ad hunc modũ. Si igitur quoniam eſſe de omnibus his prædicatur,omniũ genus erit ens:& unũ,quoniam de omnibus prædicatur,erit omniũ genus,ſed unum atq; ens (ut demõſtratũ eſt) minime alterum alteri pręponitur.duo igitur ęqualia ſingulorum prædicamentorũ genera ſunt, quod fieri nequit. Cum hoc igitur ita ſit, id Porphyrius determinauit dicens:non ita in rebus, ut in familiis omnia ad unũ principiũ poſſe deduci, nec omniũ rerum cõmune eſſe genus poſſe, ut Ariſtoteli placet,ſed ſunt præpoſita inquit quẽadmodum in prædicamentis dictũ eſt, prima decem genera, quaſi decẽ prima principia,ſcilicet ut nulla interim ratio perquiratur, ſed Ariſtotelis auctoritati cõcedentes hæc decẽ genera nulli alii generi credamus eſſe ſubiecta : quæ ſiquis entia uocet, æquiuoce nuncupabit,nō uniuoce:neq; enim una eorũ omnium ſecundũ cõmune nomen definitio poterit adhiberi, q̃ res facit,ut non uniuoce de his aliquid prædicetur. Si enim uniuoce prædicaretur, genus eſſet eorũ commune nomen quod de omnibus prædicaretur : at ſi genus eſſet, definitio generis conueniret in ſpecies, quod quia non fit, commune his id qđ dicimus ens uocabulum eſt, uocis ſignificatione, non ratione ſubſtantiæ.

Decem quidẽ igitur generaliſsima ſunt, ſpecialiſsima uero in numero quidẽ quodam ſunt, non tamen infinito. Indiuidua aũt,quæ ſunt poſt ſpecialiſsima, infinita ſunt. Quapropter uſq; ad ſpecialiſsima a generaliſsimis deſcẽdentes iubebat Plato quieſcere. Deſcendere aũt per media, diuidendo ſpecificis differentiis, infinita uero relinquenda ſuadet:neq; enim eorum poſſe fieri diſciplinam.

22. Quoniam ſpecierum noſſe naturam ad ſectionẽ generis pertinet,quoniamq; ſcientia infinita eſſe non põt: (nullus enim intellectus infinita circundat) icciro de multitudine generum,ſpecierũ,atq; indiuiduorum rectiſsima ratione perſequitur,dicens: Supremorum generũ numerum notũ eſſe: decem enim prædicamenta ab Ariſtotele eſſe reperta, quæ rebus omnibus generis loco præferenda ſunt. Species uero multo plures eſſe, quàm genera : nam cum decem ſuprema ſint rerum genera,cumq; unì generi non una,ſed multæ ſpecies ſupponantur, proximæq; ſpecies ſupremis generibus ſubalterna ſint genera uſq; dum ad ultimas ſpecies deſcẽdant, nimirum unius generis multas ſpecies neceſſe eſt eſſe utrobiq; diffuſas. Specialiſsimas uero multo plures eſſe q̃ ſubalterna, quoniã per multitudinem generum ſubalternorũ ad ſpecialiſsimas deſcenditur ſpecies, quas multo plures eſſe,quàm genera ſubalterna, hoc maxime oſtenditur, quòd inferiores ſunt, & ſemper ſubalterna genera in plura ſubiecta diuiduntur. Decem uero generum ſpecies multo plures, quàm unius exiſtere, manifeſtum eſt: uerũtamen & ſi plures ſunt,certo tamen numero continentur: quem facile ſiquis diſcutiat,omniumq; generũ ſpecies proſequatur,poſſit agnoſcere. Indiuidua uero quæ ſub unaquaq; ſpecie ſunt, infinita ſunt:uel eo quòd tam multa ſunt diuerſisq; locis poſita, ut ſcientia numeroq; in unũ concludi comprehendiq; non poſſint:uel quòd in generatione & corruptione poſita nunc quidem incipiunt eſſe, nunc deſinunt:atq; icciro ſuprema quidẽ genera, & ſubalterna, & ſpecies eas, quæ ſpecialiſsimæ nuncupantur, quoniã finitæ ſunt numero : põt terminus ſcientiæ includere,indiuidua uero,nullo modo. Icciro igitur Plato magis a generibus, q̃ a ſpeciebus, id eſt ſpecialiſsimis præcipiebat facere ſectionem: per ea enim quæ finita eſſent numero, iubebat deſcendere diuidentẽ : ubi aũt ad indiuidua ueniretur,ſtandũ eſſe ſuadebat,ne qđ natura nō fecit, infinita colligeret: ita uero genera ſpecies diuidi cõprobat,ut in ſpecificis differentiis ſoluerentur. De ſpecificis uero differentiis melius in eo titulo, ubi de differentia diſputatur, ac largius diſſeremus. Hic enim hoc tantũ dixiſſe ſufficiat, eas eſſe ſpecificas differentias,quibus ſpecies informãtur, ut rationale, mortale, hominis. Cum igitur diuidimus animal, rationale atq; irrationale, mortale immortaleq; ſeparamus, cæteraq; genera talibus differentiis,quæ ſubiectas ſpecies informent, Plato cenſuit eſſe diuidendum uſq; dum ad ſpecialiſsima ueniretur, de hinc conſiſtere, nec infinita ſequi, quoniam indiuiduorum nunquam eſſet nec diſciplina, nec numerus.

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſsima neceſſe eſt, diuidendo per multitudinem ire : aſcendentibus uero ad generaliſsima neceſſe eſt colligere multitudinem in unum. Collectiuum enim multorum in unam naturam ſpecies eſt, & magis etiam genus: particularia uero, & ſingularia e contrario; in multitudinem ſemper diuidunt id, quod unum eſt. participatione enim ſpeciei, plures homines, ſunt unus homo. In particularibus autem, & ſingularibus, unus & communis, plures: diuiſiuum enim eſt ſemper quod ſingulare eſt; collectiuum autem & adunatiuum quod commune eſt.

23. Diuidere enim eſt in multitudinẽ qđ unũ ante fuerat diſſoluere. Omnisq; collectio e contrario cõpoſitionem cõiunctionemq; meditatur. Quod enim cũ ſit unũ, diſpartiendo diuiditur,idipſum ex pluribus rurſus partibus adunando cõponitur. Vt igitur ſuperius dictũ eſt, indiuiduorũ quidẽ ſimilitudinem ſpecies colligit, ſpecierũ uero genus. Similitudo aũt nihil eſt aliud niſi quædã unitas qualitas. ergo ſubſtantialem ſimilitudinẽ indiuiduorũ ſpecies colligere manifeſtũ eſt. Subſtantialem uero ſimilitudinẽ ſpecierũ, genera contrahunt, & ad ſeipſa reducunt. Rurſus generis adunationẽ differentiæ diſtribuunt in ſpecies, ſpecieiq; adunationẽ in ſingulares indiuiduasq; perſonas accidentia partiũtur. Cum igitur hoc ita ſit,neceſſe eſt ſemper cũ a genere deſcendis ad ſpecies diuidendo,ſemper facere multitudinem : cum uero a ſpeciebus aſcendis ad genera componendo,colligere,& plures in ſpecierũ differentiis,quę diuerſę fuerant, ſimilitudinũ qualitates adunare. In ſpeciebus etiã idem cõſiderari põt. ut enim ipſa indiuidua, quæ ſunt infinita, unã ſimilitudinẽ ſubſtantialem colligunt,ita indiuidua ſpẽm propriã infinite diſtribuunt. Omnia enim indiuidua diſgregatiua ſunt & diuiſiua : ſpecies uero & genera collectiua. Spẽs quidẽ indiuiduorũ collectiua atq; adunatiua, ſpecierũ uero genera : ut ita dicendũ ſit,genus quidẽ ſpecies diſtribuunt, & ſpẽs ab indiuiduis in multitudinẽ deducũtur. Rurſus aũt, genus quidẽ multas ſpẽs colligit, ſpecies aũt ſingularẽ particularemq; multitudinẽ ad ſingularitatis deducit unitatẽ:igitur plus genus adunatiuũ eſt,q̃ ſpẽs. Species namq; ſola indiuidua colligit : Genus uero tam ſpecies, q̃ ipſarum quoq; ſpecierũ indiuiduas cõtrahit ſingulareſq; pſonas.Sed in hoc cõuenienti utitur exemplo dicẽs,participatione ſpeciei ideſt hominis, Cato, Plato, Cicero, pluresq; reliqui homines, unus : ideſt millia hominũ in eo qđ ſunt homines, unus homo eſt, ut uero unus homo, qui ſpecialis eſt, ſi ad hominũ multitudinẽ, q ſub ipſo ſunt, cõſideretur, plures ſunt: ita & plures homines in ſpeciali homine, unus eſt. Et ſpecialis

unus, eſt in pluribus infinitus. Sic igitur quod ſingulare quidē eſt, diuiſiuũ eſt: quod cõmune uero, quoniã multorum unũ eſt, ut genus ac ſpecies, collectiuum atq; adunatiuum.

Aſſignato autē genere & ſpecie quid ſit utrunq;, & genere quidē uno exiſtente, ſpeciebus uero pluribus. ſemper enim diuiſio generis in ſpecies plures eſt. genus quidē ſemper de ſpeciebus prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: ſpecies aũt neq; de proximo ſibi genere, neq; de ſuperioribus: neq; enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, ut hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, ut animal de homine: minora uero de maioribus, minime. Nec enim animal dicis eſſe hominē, quēadmodum dicis hominem animal. De quibus aũt ſpecies prædicatur, de his neceſſario & ſpeciei genus prædicatur, & generis genus, uſq; ad generaliſſimũ. Si enim uerũ eſt dicere, Socratem hominē, hominem aũt animal, animal uero ſubſtantiam: uerũ eſt Socratem animal dicere, atq; ſubſtantiam. Semper igitur cũ ſuperiora de inferioribus prædicentur, ſpecies quidē de indiuiduo prædicabitur, genus aũt & de ſpecie & de indiuiduo. Generaliſſimum aũt & de genere, & de generibus, ſi plura ſunt media & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo. Dicitur enim generaliſſimum quidē de omnibus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis. Genus aũt, quod ante ſpecialiſſimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis, & de indiuiduis, ſolum aũt ſpecies de omnibus indiuiduis. Indiuiduum autem prædicatur de uno ſolo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic ueniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius.

24. Breuiter quæcunq; ſuperius dicta ſunt, cõmemorat hoc mõ. Cum inquit aſſignauerimus quid ſit genus, & quid ſpecies, cumq; ſuis etiã ea definitionibus cõprehenderimus, docuerimusq; unũ genus ſemper in plurimas ſpẽs ſolui: illud inquit adiungimus quoniã omnia ſuperiora de inferioribus prædicantur, inferiora uero de ſuperioribus minime. Et ea quæ ſunt utilia de prædicationis modo rite pertractat. Oſtẽdit aũt unũ genus in plurimas ſpẽs ſolui ſemper, aſſignata generis definitione. Quod enim de pluribus rebus ſpecie differentibus in eo quod quid ſit prædicaretur, eſſe definiuit genus. Nihil aũt ſunt plurimæ res ſpecie differentes, niſi plurimæ ſpẽs, de quibus autem prædicatur genus, in ea ipſa diſſoluitur. Oſtenſum eſt igitur ex definitionis aſſignatione, unius generis ſemper eſſe ſpecies plures, quæ cũ ita ſint, genus quidẽ de ſpecie prædicatur, ſpecies uero de indiuiduis, omniaq; ſuperiora de inferioribus, inferiora de ſuperioribus nullo modo. Id quare eueniat, paucis abſoluam. Quæ ſuperiora ſunt ſubſtantialiter, ea genera eſſe prædiximus: quæ uero genera ſunt, ampliora ſunt, ꝙ unaquæq; ſpẽs. Neq;.n. in plurima diuideretur genus, niſi ab unaquaq; ſpecie maius exiſteret. Id cũ ita ſit, nomen generis toti cõuenit ſpeciei. Non.n. coæquatur ſolũ ſpeciei generis magnitudo, uerũ etiam ſpẽm ipſam ſuperuadit. Iccirco igitur omnis homo animal eſt, quoniã intra animalis uocabulũ, & homo, & cætera animalia cõtinentur. At uero nullus dixerit omne animal homo eſt. nõ enim peruenit ad totũ animal hominis nomen, quia cũ ſit minus, nullo modo generis uocabulo coæquatur. Itaq; quæ maiora ſunt, de minoribus prædicantur: quæ uero minora ſunt, non conuertuntur ut de maioribus prædicentur. At uero ſi qua ſint æqualia, ea ſecũdum naturæ parilitatẽ conuerti neceſſe eſt, ut hinnibile atq; equus, quoniã ita ſibimet coæquantur, ut neq; equus ſit niſi hinnibile, neq; quid ſit hinnibile, niſi equus. Fit ergo ut omne hinnibile equus ſit, & omnis equus hinnibile. quæ cũ ita ſint, ea, quæ ſuperiora ſunt, nõ modo de ſibi proximis inferioribus prędicantur, uerũ etiam de inferiorum inferioribus. nã ſi illud recipitur, ut ea, quæ ſuperiora ſunt, de inferioribus prædicentur, inferiorum inferiora ſuperioribus multo magis inferiora ſunt, uelut ſubſtantia prædicatur de animali quod eſt inferius, ſed animali inferius eſt homo, prædicatur igitur etiã ſubſtantia de homine. Rurſus Socrates inferius eſt homine, prædicabitur igitur ſubſtãtia & de Socrate. Itaq; ſpecies quidẽ de indiuiduis prædicantur, genera uero & de ſpeciebus & de indiuiduis, quod conuerti non põt. nã neq; indiuidua de ſpeciebus, & generibus prædicantur, nec ſpẽs de generibus. Itaq; fit, ut genus quidẽ generaliſſimum de omnibus ſubalternis generibus prædicari, & de ſpeciebus, & de indiuiduis poſſit, de ipſo uero nihil. Vltimum uero genus (id aũt eſt quod ante ſpecialiſſimas ſpecies collocatur) ſine medio & de ſolis ſpeciebus ſpecialiſſimis dici põt, & de earũ indiuiduis: ſpẽs uero de indiuiduis, ut dictũ eſt. Indiuidua enim de ſingulis prædicantur, ut Socrates & Plato: eaq; maxime ſunt indiuidua, quę ſub oſtenſione indicatione; digiti cadunt, ut hoc ſcaimnũ, & hic ueniens, eaq; quæ ex aliqua proprietate accidentiũ deſignantur nota: ut ſiquis Socratem ſignificatione uelit oſtendere, nõ dicat Socrates, ne ſit alius qui forte hoc nomine nuncupetur, ſed dicat Sophroniſci filius, ſi unicus Sophroniſci fuerit. Indiuidua.n. maxime oſtendi queunt, ſi, uel tacito nomine, ſenſui ipſi oculorũ digito, tactu'ue monſtrentur; uel ex aliquo proprio nomine, ſi ſolus illud adeptus eſt nomen, uel ex parentibus, ſi illorũ eſt unicus filius; uel ſi ex quolibet alio accidenti ſingularitas demonſtratur, eo quod accidentia ad unã ſe prædicationẽ habeant, eiusq; uel prædicatio uel dictio nõ tranſeat ad alterum, ſicut generis, quod ad ſpecies, ſpecierum uero ad Indiuidua.

Indiuidua autē dicuntur huiuſmodi, quoniam ex proprietatibus conſiſtit unumquodq; eorũ, quarum collectio nunquam in alio quolibet, eadē erit. Socratis enim proprietates nunquam in aliquo quolibet erunt particularium eædem. Hæ uero, quæ ſunt hominis proprietates, dico autem eius, qui eſt communis, erunt eædem pluribus, magis autem in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines ſunt.

25. Quoniam ſuperius Indiuiduũ appellauit, huius nominis rationẽ conatur oſtendere: ea nanq; ſola diuiduntur, quę pluribus communia ſunt. In his enim unumquodq; diuiditur, quorũ eſt cõmune, quorumq; naturã ac ſimilationem continet. Illa uero in quibus cõmune diuiditur, cõmuni natura participant, proprietasq; cõmunis rei his quibus eſt, conuenit. At uero proprietas indiuiduorũ nulli cõmunis eſt. Socratis enim proprietas, ſi fuit caluus, ſimus, propẽſa aluo, cæteriſq; corporis lineamentis, aut morum inſtitutione, aut forma uocis, nõ conueniebat in alterum. Hæ enim proprietates, quæ ex accidentibus ei obuenerant, & eius formã figuramq; cõiunxerant, in nullum alium conueniebant. cuius uero proprietates in nullũ alium conueniunt, proprietates eius nulli poterant eſſe cõmunes. cuius autẽ proprietas nulli communis eſt, nihil eſt quod eius proprietatẽ participet. Quod uero tale eſt, ut proprietatem eius nullus participet, diuidi in ea, quæ non participat, non poteſt. recte igitur hæc, quorũ proprietates in alium non conueniunt, indiuidua nuncupantur. At uero hominis proprietas, ideſt ſpecialis, conuenit in Socratem, & Platonem, & in cæteros, quorũ proprietates ex accidentibus uenientes in quemlibet aliũ ſingularem nulla ratione conueniunt.

Continetur igitur indiuiduũ quidē ſub ſpecie, ſpecies autem ſub genere, totũ enim quoddã eſt genus. Indiuiduum aũt pars, ſpecies uero totum & pars. Sed pars quidem alterius, totũ uero non alterius, ſed in aliis. In partibus enim totũ eſt. De genere quidem & ſpecie, & quid ſit generaliſſimum, & quid ſpecialiſſimũ, & quæ genera, & ſpecies eadē ſunt, & quæ indiuidua, & quot modis genus & ſpecies dicatur, ſufficienter dictum eſt.

26. Retractat omnia breuiter quæ ſupra latius abſoluit dicens. Indiuiduum a ſpecie contineri, ſpecies uero ipſas a

genere,

genere, huiusq; cauſam reddens ait. Omne genus totũ eſt, indiuiduũ uero pars. Genus.n. in eo quod totũ eſt, continet tantũ, & ſi ſpecies eſſe põt. Totum enim non ut genus, eſt ſpecies, ſed ut ea quę ſupponitur generi. Genus igitur in eo qđ genus eſt, totũ eſt ſpeciebus, ſemper enim continet eas. At uero indiuiduũ ſemper eſt pars: nunquã enim ipſum aliquid ſua proprietate cõcludit. Species uero & pars, & totũ eſt: pars quidẽ generis, totum uero indiuiduis. Et cum pars eſt, ad ſingularitatem refertur: cũ totum ad pluralitatẽ. Quoniam enim unũ genus pluribus ſpeciebus ſupereſt, una quælibet ſpecies pars eſt generis, ideſt unius. Quoniam aũt ſpecies pluribus indiuiduis pręeſt, nõ eſt uni indiuiduo totũ, ſed plurimis. Iccirco enim totum dicitur, quia plura continet & coercet. nam ut pars ſit aliquid, unum ipſum unius pars eſſe poterit: ut uero totum ſit, unũ ipſum unius totũ eſſe non poterit. Iccirco alterius quidem pars eſt ſpecies, aliis uero totũ. Sed de genere quidẽ & ſpecie dictum eſt, & qd ſit generaliſſimum genus, quoniã id cui nullũ aliud ſuperponitur genus: & quid ſpecialiſſima ſpecies, quoniã ea cui ſpecies nulla ſupponitur: & quæ genera eadem ſunt & ſpecies, ſcilicet ſubalterna, quibus aliquid ſupraponitur, aliquid ſupponitur: quæ etiam indiuidua, ea ſcilicet quorũ proprietates alteri nequeunt conuenire: & quot modis genus & ſpecies dicitur. Genus quidem aut in multitudine, aut in procreatione, aut in participatione ſubſtantiæ conſiſtit, ſpecies autẽ ex figura, aut ex[illegible]is ſuppoſitione. De his itaq; ſufficiẽter dictum eſt. Quibus abſolutis modum uoluminis terminabo, ut quarti area libri differentiæ reſeruetur.

ANITI·I MANLII SEVERINI Boethi, patricij ordinarij & conſularis uiri, commentariorum in Porphyrium, a ſe tranſlatum,

LIBER QVARTVS.

DE differentia diſputanti non æque illud debet occurrere, quod in generis ſpecieiq; tractatu de collocationis ordine quærebatur. illic enim meminimus inquiſitum, cur eſſet omnibus præpoſitum genus, ut id primũ ad diſputationem ueniret, cur poſt genus ſpecies eſſet iniecta. nunc uero ſuperuacuũ eſt dicere, cur poſt ſpeciẽ differentia ſumpta ſit: cum illud iam fuerit inquiſitum, cur non ante ſpeciem collocata ſit. Quod ſi mirũ uidebatur ſpeciẽ differentiæ in diſputationis loco fuiſſe præpoſitam, eo quod differentia continentior ac magis amplior eſſet ſpecie, quid eſt quod poſſit quiſq; mirari, ſi eandẽ differentiam ante proprium atq; accidens collocauerit? cum propriũ unius ſemper ſit ſpeciei, ut poſterius demonſtrabitur: accidens uero exteriorem quandam oſtendat naturã, nec omnino in ſubſtãtia prędicetur: Differentia uero utrunq; cõtineat, & de pluribus ſpeciebus, & in ſubſtantia prædicetur. Sed hęc hactenus. nunc ad ipſa Porphyrii uerba redeamus.

Differentia uero communiter, proprie, & magis proprie dicitur. Communiter quidem differre alterũ ab altero dicitur, quoniam alteritate quadam differt quocunq; modo, uel a ſe ipſo, uel ab alio. differt enim Socrates a Platone alteritate quadam, & ipſe a ſe puero, iam uir factus, & a ſe faciente aliquid, cũ quieſcit. & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Proprie aũt differre alterũ ab altero dicitur, quando inſeparabili accidente alterũ ab altero differt. Inſeparabile uero accidens eſt, ut naſi curuitas, cæſitas oculorum; & cicatrix cum ex uulnere occalluerit. Magis aũt proprie alterũ differre ab altero dicitur, quando ſpecifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo, ſpecifica differentia differt, rationali qualitate.

27. Tribus modis aliud ab alio diſtare prædiximus, genere, ſpecie, numero. in quibus omnibus aut ſecundum ſubſtantiales quaſdã differentias alia res diſtat ab alia, aut ſecũdum accidens. nam quæ genere, uel ſpecie diſtant, ſubſtantialibus quibuſdã differentiis diſgregata ſunt. iccirco quoniã genera, & ſpecies quibuſdã differentiis ſubſtantialibus informantur. nam cum homo ab arbore genere diſtet, animalis ſenſibilis qualitas in eo differentiã facit. addita enim ſenſibilis qualitas animato; animal facit: eidem detracta facit inanimatũ atq; inſenſibile, quæ uirgulta ſunt. igitur homo atq; arbor genere differunt. utraq; enim ſub animalis genere poni non poſſunt. nam differentia ſenſibili ſecundum genus diſcrepant, quæ unius ex propoſitis tantum genus, id eſt hominis informat, ut dictum eſt, Illa uero quæ ſpecie diſtant, manifeſtũ eſt, quòd ipſa quoq; differẽtiis ſubſtantialibus diſcrepant, ut homo atq; equus differentiis ſubſtantialibus rationalitate atq; irrationalitate diſtant. Ea uero, q̃ indiuidua ſunt, & ſolo numero diſcrepant, ſolis accidentibus diſtant. hæc aũt ſunt uel ſeparabilia, uel inſeparabilia: Separabilia quidẽ, ut moueri, dormire. diſtat enim alius ab alio, ꝙ ille ſomno prematur, hic uigilet. diſtat item inſeparabilibus accidẽtibus, ꝙ hic ſtaturæ ſit longioris, hic minimæ. Quæ cũ ita ſint, in ternarium numerũ has differentiarũ diuerſitates Porphyrius colligit, hiſq; ipſe nomina, quibus poſt utatur, apponit, dicens: Omnis differẽtia uel communis, uel propria, uel magis propria nuncupatur. Communiter quidem eam differentiam ſumens, quæ quodlibet accidens monſtraret, quæ in quadam alteritate conſiſtit, ut ſi Plato a Socrate differat, ꝙ ille ſedeat, hic ambulet: uel quòd ille ſenex, hic uero ſit iuuenis. a ſeipſo etiam ſæpe aliquis differre poteſt, ut ſi nunc quidem faciat aliquid, cum ante quieuerit, uel ſi nũc adoleſcens iam factus ſit, cum prius tenera uixiſſet infantia. Communes autem differentiæ nuncupatæ ſunt, quoniã nullius propriæ eſſe poſſunt differentiæ, & quas ſeparabilia accidentia ſola ſignificant. nam & ſtare, & ſedere, & facere aliquid, ac non facere, multorum, atque adeo omniũ ſunt, & ſeparabilia eſſe accidentia manifeſtum eſt: quibus ſi qua differunt, communibus differentiis diſtare dicuntur. Præterea puerum eſſe atque adoleſcentem uel ſenem, ea quoque ueraciter ſeparabilia ſunt accidentia. nam ex pueritia ad adoleſcentiam, atque hinc ad ſenectutem, ab hac denique ad decrepitam uſq; ætatem, naturæ ipſius neceſſitate progredimur. Illud forſitan ſit dubitabile de uniuſcuiuſque forma corporis, an ullo modo ſeparari queat. Sed ea quoque eſt ſeparabilis forma: nullius enim diuturna ac ſtabilis forma perdurat. Iccirco nec peregrinus pater relictum domi puerum, ſi adoleſcentem redux uiderit, poſſet agnoſcere: forma enim ſemper, quæ ante fuerat, permutatur, atque ipſa alteritas, qua diſtamus ab altera, ſemper diuerſa eſt. Conſtat igitur hãc communem differentiam ſeparabilibus maxime accidentibus applicari. Propria uero eſt quæ inſeparabilia ſignificat accidentia. ea huiuſmodi ſunt, ut ſiquis cæſiis naſcatur oculis, ſiquis incuruo naſo. dũ enim adeſt naſus atq; oculi, ille cæſius, ille ſemper erit incuruus, atque hoc per naturam. Sunt uero alia quæ per accidens corporibus fiunt, ut ſicui uulnus inflictum cicatrice fuerit obductum, hoc ſi occalluerit, propriam differentiam facit: diſtabit enim alter ab altero, quòd hic cicatricem habeat, ille uero minime. poſtremoq; in his omnibus, uel ſeparabilibus accidentibus, uel inſeparabilibus, alia ſunt naturaliter accidentia, alia extrinſecus. Naturaliter quidem, ut pueritia uel iuuentus, & totius cõformatio corporis. ſicq; cæſii oculi, & curuitas naſi: & ſuperiora quidem exempla ſeparabilis accidentis per naturam ſunt, poſteriora uero inſeparabilis accidentis. Item extrinſecus uel ambulare, uel currere. id enim non natura, ſed ſola affert uoluntas. Natura uero tantum poſſe dedit, nõ etiam facere. atq; hæc ſunt ſeparabilis accidẽtis extrinſecus uenientis exempla. Illa uero inſeparabilis accidẽtis extrinſecus, ut ſiqua cicatrix obducta uulneri occalluerit. Magis propriæ autem differentiæ prædicantur, quę nõ accidẽs, ſed ſubſtantiam formant, ut hominis rationabilitas. differt enim homo a cæteris, ꝙ rationalis eſt, uel ꝙ mortalis. Hæ ſunt

igitur magis propriæ, quæ monſtrant uniuſcuiuſq; ſubſtantiam. nam ſi illæ quidem iccirco communes dicuntur, quia ſeparabiles atque omnium ſunt, aliæ autem propriæ, quoniam ſeparari non poſſunt, quamuis ſint in accidentium numero: illæ iure magis propriæ prædicantur, quæ nō modo a ſubiecto ſeparari non poſſunt, uerum etiam ſubiectis ipſis ſpeciem ſubſtantiamq; perficiunt. Ex his igitur tribus differentiarum diuerſitatibus, id eſt communibus, propriis, & magis propriis, fiunt ſecundum genus, uel ſpeciem, uel numerum diſcrepantiæ. nam ex communibus, & propriis ſecundum numerum diſtantiæ naſcuntur, ex magis propriis uero, ſecundum genus ac ſpeciem.

Vniuerſaliter ergo omnis differentia alteratū facit cuilibet adueniens: ſed ea, quæ eſt cōmuniter & proprie, alteratū facit; illa aūt, quæ eſt magis proprie, aliud. Differentiarum enim aliæ quidem alteratum faciunt, aliæ uero aliud. Illæ igitur, quæ faciunt aliud, ſpecificæ uocantur: illæ uero, quæ alteratum, ſimpliciter differentiæ (animali enim rationalis differentia adueniens, aliud facit, & ſpeciem animalis facit) illa uero, quæ eſt mouendi, alteratum facit ſolum a quieſcente. Quare hæc quidem aliud, illa uero alteratum ſolum facit.

28. Omnis differentia alterius ab altero diſtantiā facit. ſed hæc quæ facit alteratum, uel eſt communis & cōtinens, uel cum quodā proprio, & magis proprio differentiarū modo. quare quicquid qualibet ratione ab alio diuerſum eſt, alteratum eſſe dicitur. Si uero acceſſerit illi diuerſitati, ut etiam ſpecifica quadam differentia ſit diuerſum, non alteratum ſolum, uerumetiam aliud eſſe prædicatur. Alteratio igitur cōtinens eſt, aliud uero intra alterationis ſpatium continetur. igitur omne, quod aliud eſt, alteratum eſt: ſed non omne, qđ alteratum eſt, aliud dici poteſt. Itaque ſi accidentibus aliquibus fuerit facta diuerſitas, alteratum quidem effectū eſt, quoniam quolibet modo, uel ex quibuslibet differentiis cōſiderata diuerſitas alterationem facit intelligi: aliud uero non ſit, niſi ſubſtantiali differentia alterum ab altero fuerit diſſociatum. Itaq; communes & propriæ differentiæ, quoniam accidentium (ut dictum eſt) ſunt ſolum, efficiunt alteratum, aliud uero minime: magis autem propriæ, quoniā ſubſtantiam tenent, & in ſubiecti forma prædicantur, non modo alteratum, quod eſt commune & ſubſtantiali, & accidentali differentiæ, ſed etiam aliud faciunt. Quod ea ſola retinet differentia, quæ ſubſtantiam continet formamq; ſubiecti. Atque hæ quidem differentiæ, quæ faciunt aliud, ſpecificæ nuncupantur iccirco, quòd efficiunt ſpeciem, quá, cum ſubſtantialibus differentiis informauerint, faciunt ab aliis ita eſſe diuerſam, ut non alterum ſolum ſit, uerū etiam totaaliud eſſe prædicetur. Itaq; ſit huiuſmodi diuiſio: Differentiarum aliæ alteratum faciunt, aliæ uero aliud: & illæ quidem, quæ faciunt alteratum, ſimpliciter puroq; nomine differentiæ nuncupantur: illæ uero, quæ aliud, ſpecificæ differentiæ prædicantur. Atq; ut planius liqueat quid ſit alteratum, & quid aliud, tali deſcribuntur termino, uel declarantur exemplo. Aliud eſt quod tota ſpeciei ratione diuerſum eſt, ut equus ab homine, quoniam rationalis differentia animali adueniens hominem fecit, aliudq; eum quam equū eſſe conſtituit. Item ſi unus homo ſedeat, alter aſſiſtat, nō efficietur homo diuerſus ab homine, ſed eos alteratio ſola diſiungit, ut eum, qui aſſiſtit, ab eo, qui ſedet, alteratum faciat. Itemq; ſi ille ſit nigris oculis, iſte cæſiis, nihil quātum ad formam humanitatis attinet, permutatum eſt: ita ſecundum has differentias alteratio ſola conſiſtit. at ſi equus quidem iacet, homo uero ambulet, & aliud eſt equus ab homine & alteratum, dupliciter quidem alteratum, ſemel uero aliud. Alteratum enim eſt, quod omnino ſpecie diuerſum eſt, & eſt aliud. Omne enim aliud, ut dictum eſt, etiam alteratum eſt: & ꝙ accidentibus diſtat, ꝙ ille iaceat, hic ambulet. Semel uero eſt aliud, qđ rationabili atque irrationabili differentiis ſegregatur, quæ ſpecificæ ſunt, & ſubſtātiales dicuntur. Eſt igitur alteratum, quod ab aliquo qualibet ratione diuerſum eſt.

Secundū igitur aliud facientes differentias, & diuiſiones fiunt a generibus in ſpecies, & definitiones aſſignātur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentiis: ſecundū autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt, alterationes ſolū conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes.

29. Quoniam in principio huius operis, generis, ſpeciei, differentiæ, proprii, & accidentis notitiam ad diuiſionem atque definitionem utilem eſſe prædixit: iccirco nunc differentiarum ipſarum facta diuiſione, eaſdem partitur & ſegregat, quænam differentiæ diuiſionibus ac definitionibus accōmodentur, quæ uero minime. Quoniam igitur diuiſio generis ita in ſpecies facienda eſt, ut illæ a ſe ſpecies omni ratione ſubſtantiæ diuerſæ ſint: iccirco non probat eſſe aſſumēdas eas ad diuiſionē differentias, quæ uel ſeparabilis uel inſeparabilis accidentis ſignificationē tenent, uel eas differentias quæ ſolū faciunt alteratū, aliud uero perficere & informare non poſſunt. Inutiles enim ſunt ad diuiſionē hæ differentiæ quæ faciunt alteratum. Segregandæ igitur ſunt cōmunes, & propriæ a generis diuiſione; illę aſſumendæ tantū quæ ſunt magis propriæ. nam illæ faciunt aliud, quod generis diuiſio uidetur expoſcere. Ad definitionē quoq; eædē magis propriæ plurimū ualerent. Communes, & propriæ uelut inutiles ſegregantur: cōmunes enim & propriæ, quoniā accidens diuerſi generis ferunt, nihil ſubſtantiæ ratione conformant. Definitio uero omnis ſubſtantiā conatur oſtēdere. Specificæ uero differentiæ illæ ſunt, quæ, ut ſuperius dictū eſt, ſpeciē informant, ſubſtantiamq; perficiunt, hæ ſunt magis propriæ. Eædem igitur ſicut in diuiſionem generis, ita etiam in definitionē ſpecierum aſſumuntur, nunc diuiſiuæ, ad partitionem generis accōmodantur. Ita igitur cum diuiſiuæ ſint generis, aliud conſtituunt ꝗ erat. In ſubſtātiæ uero definitione ſpeciei informationem faciunt: cumq; magis propriæ & aliud faciant, & ſpecificæ ſint, eo quod aliud faciunt, diuiſionibus aptæ ſunt; eo uero ꝙ ſpeciem informant, definitionibus accommodatæ ſunt. Communes autem & propriæ quoniam neq; aliud faciunt, ſed alteratū, neq; omnino ſubſtantiam monſtrant, æque a diuiſione, ut a definitione diſiunctæ ſunt.

A ſuperioribus rurſus inchoanti dicendū eſt, differentiarum alias quidē eſſe ſeparabiles, alias uero inſeparabiles. moueri enim, & quieſcere, & ſanū eſſe, & ægrū, & quæcunq; his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt. at uero aquilum eſſe, uel ſimū, uel rationale, uel irrationale, inſeparabilia ſunt. inſeparabiliū autem, alia quidē ſunt per ſe, alia uero per accidens. nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptibile. At uero aquilum eſſe uel ſimum, per accidens & non per ſe.

30. Superius differentias triplici diuiſione partitus eſt dicēs, aut cōmunes eſſe, aut proprias, aut magis proprias. dehinc eaſdē alia diuiſione in duas ſecuit partes dicens, has quidē aliud facere, illas uero alteratū. nunc tertiā earundē facit diuiſionē dicens, alias eſſe ſeparabiles, alias inſeparabiles. poſſe aūt de unoquoq;, cuius multæ ſunt differentiæ, plurimas fieri diuiſiones, ut ex ipſa differentiarū natura manifeſtum eſt. nam ſi omnis diuiſio differentiis diſtribuitur, quorū multæ ſunt differentiæ, multas ēt diuiſiones eſſe neceſſe eſt. Fit aūt ut animal diuidatur hoc mō. Animalium alia quidē ſunt rationalia, alia irrationalia. Itē alia mortalia, alia immortalia. Itē alia pedes habentia, alia minime. Rurſus, alia herbis ueſcentia, alia carnibus, alia ſeminibus. Itē nihil mirū uideri debet, ſi multiplex differētiæ eſt facta partitio, ac primū quidem cū in ternariū differētiæ numerū membra ſecuiſſet, cōmunes, proprias, & magis ꝓprias nuncupauit. Secunda uero diuiſio cōmunes & ꝓprias intra nomen alteratū facientis incluſit: magis proprias uero intra aliud facientis.

Hæc

Hec uero tertia diuiſio, qua ait differentiarũ alias eſſe ſeparabiles, alias inſeparabiles, unam quidem ex facientibus alteratum ſeparabilibus differentiis adiungit: cæteras uero inter inſeparabilis differentiæ uocabulum claudit: unam.n. ex alteratũ facientibus, id eſt propria differentia, & reliqua quæ aliud facere demonſtrata eſt, id eſt magis propria, inſeparabiles differentiæ eſſe dicuntur. Quarum ita ſubdiuiſio fit, inſeparabilium differentiarum aliæ ſunt per ſe, aliæ per accidẽs: per ſe quidem, magis propriæ, ſecundum accidẽns uero, propriæ: per ſe aũt aliquid ineſſe dicitur, quod alicuius ſubſtantiã informat. Si enim iccirco quælibet ſpecies eſt quoniam ſubſtantiali differentia conſtituitur: illa differentia per ſe ſubiecto adeſt, non quæ per accidens, aut per quodlibet aliud medium, ſicut per ardorem Solis adhęret nigredo faciei hominis, ſed ſui præſentia ſpeciem quam tuetur informat, ut hominem rationalitas: homini enim huiuſmodi differentia per ſe ineſt. Iccirco.n. homo eſt, quia rationabilitas adeſt. q̃ ſi diſceſſerit, ſpecies hominis nõ manebit: & has quidẽ quæ ſubſtantiales ſunt, inſeparabiles eſſe nullus ignorat, Separari.n. a ſubiecto non poterunt, niſi interempta ſit natura ſubiecti. Secundum accidens uero inſeparabiles differentiæ ſunt, hæ quæ propriæ nuncupantur, ut aquilum eſſe, uel ſimum: quæ iccirco per accidens nuncupantur, quoniam iam conſtitutæ ſpeciei extrinſecus accidunt, nihil ſubiecto ſubſtantiæ accommodantes.

Illæ igitur, quæ per ſe ſunt, in ratione ſubſtantiæ accipiuntur, & faciũt aliud: illæ uero, quæ ſecundũ accidens, nec in ſubſtãtiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, ſed alteratũ. Et illæ quidẽ, quæ per ſe ſunt, non ſuſcipiunt magis & minus: illæ uero, quæ per accidens, & ſi inſeparabiles ſint, intenſionem accipiunt, & remiſsionem. nam neq; genus magis & minus prædicatur de eo cuius eſt genus, neq; generis differentiæ, ſecũdum quas diuiditur. ipſæ enim ſunt, quæ uniuſcuiuſq; rationem complent: eſſe autem unicuique unum & idem, nec intenſionem, nec remiſsionem ſuſcipiens eſt; aquilum autẽ, uel ſimum eſſe, uel coloratum aliquo modo & intenditur & remittitur.

31. Differentiis hic partitis earum inter ſe diſtantiam monſtrat Porphyrius. Atq; unam quidem repetit quam ſuperius dixit. Cum enim tres eſſe dixiſſet differentias, communes, proprias, & magis proprias: alteratum facere dixit ꝓprias, ſicut & communes, aliud uero minime, ſed hoc ſolis magis propriis reſeruauit. nunc igitur idem repetit dicens. Quoniam inſeparabiles differentiæ quæ ſubſtantiam monſtrant, id eſt quæ per ſe ſubiectis ſpeciebus inſunt, eaſq; perficiunt, aliud faciunt, illæ uero quæ ſunt propriæ, id eſt ſecũdum accidens inſeparabiles differentiæ, neq; in ſubſtantia ſunt, neq; aliud faciunt, ſed tantum (ut ſuperius dictum eſt) alteratum. Item alia diſtantia eſt earum differentiarum quę ſecundum ſubſtantiam ſunt, ab his quæ ſecundum accidẽs. Quoniam quæ ſubſtantiam monſtrant, intendi aut remitti non poſſunt: quæ uero ſecundum accidens & intenſione creſcunt, & remisſione decreſcunt. id autem probatur hoc modo: unicuique rei eſſe ſuum neq; creſcere neq; diminui poteſt: nam qui homo eſt, humanitatis ſuæ nec crementa poteſt, nec decrementa ſuſcipere. nam neq; ipſe plus a ſe aut minus hodie, uel quolibet alio tempore homo eſſe poteſt: nec homo rurſus ab alio homine plus homo poteſt eſſe uel animal. utrique enim æqualiter animalia, æqualiter homines eſſe dicuntur. Quòd ſi unicuiq; eſſe ſuum nec cremento ampliari poteſt, nec imminutione decreſcere, quod per id facile monſtrari poteſt; quoniam quæ genera ſunt uel ſpecies, nulla intenſione uel remisſione uariantur: non eſt dubium quin differentiæ quoque, quæ uniuſcuiuſque ſpeciei ſubſtantiam informant, nec remisſionis detrimenta ſuſcipiant, nec intenſionis augmenta. Itaq; ſubſtantiales differentiæ neq; intenſionem, neq; remisſionem ſuſcipiunt. huius cauſa hæc eſt. Quoniam eſſe unicuiq; unum & idẽ eſt, & intenſionem remisſionemq; non ſuſcipit, huius exemplũ ſit. Genus enim dici non poteſt plus minuſ'ue cuilibet eſſe genus. Omnibus enim genus æqualiter ſuperponitur. Differentiæ quoque quæ diuidunt genus, & informant ſpeciẽ, quoniam ſpeciei eſſentiam complent, nec intenſionem recipiunt, nec remisſionem. Quæ uero ſecundum accidens differentiæ ſunt inſeparabiles, ut ſimum eſſe, uel aquilinum, uel coloratum aliquo modo, & intenſionem ſuſcipiunt, & remisſionem. Fieri enim poteſt ut hic paulo ſit nigrior, hic uero amplius ſimus ſit, ille minus aquilus. At uero q̃ non omnes homines æqualiter rationales mortaleſq; ſint, nec ſpecierum, nec differentiarũ natura uidetur admittere.

Cum igitur tres ſpecies differẽtiæ conſiderentur; & cũ hæ quidẽ ſint ſeparabiles, illæ uero inſeparabiles; & rurſus inſeparabiliũ hæ quidem ſint per ſe, illæ uero per accidens; & rurſus earũ, quæ per ſe ſint, differentiarũ, aliæ quidem ſunt, ſecundũ quas diuidimus genera in ſpeciẽs, aliæ uero ſecundũ quas ea, quæ diuiſa ſunt, ſpecificantur; ut cum per ſe differentiæ omnes huiuſmodi animalis ſint, animati & ſenſibilis, rationalis & irrationalis, mortalis & immortalis: ea quidẽ, quæ eſt animati & ſenſibilis differentia, conſtitutiua eſt animalis ſubſtãtiæ; (eſt enim animal ſubſtantia animata ſenſibilis) ea uero, quæ eſt mortalis & immortalis differentia, itemq; rationalis & irrationalis, diuiſiuæ ſunt animalis differentiæ, per eas enim genera in ſpecies diuidimus.

32. Fit nunc differentiarum plena & ſuprema diuiſio, quæ eſt huiuſmodi: differentiarum aliæ ſunt ſeparabiles, aliæ inſeparabiles. inſeparabilium, aliæ ſunt ſecundum accidens, aliæ ſubſtantiales. ſubſtantialium aliæ ſunt diuiſiuæ generis, aliæ conſtitutiuæ ſpecierum. Quod uero ait, Cum igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur, ad hoc retulit, quod in prima differentiarum diuiſione, partim eas communes dixit eſſe, partim proprias: partim magis proprias dixit. quaſi rurſus tres differentias, alias ſeparabiles eſſe monſtrauit, alias inſeparabiles. Separabiles quidem communes, inſeparabiles uero proprias, ac magis proprias. Inſeparabiliũ uero fecit diuiſionem dicens, alias eſſe ſecundum accidens, alias ſecundum ſubſtantiam conſiderari, & illas eſſe ſecundum accidens, quæ propriæ nuncupantur. Magis proprias uero, ſecundum ſubſtantiam conſiderari. Earum uero quę ſecundum ſubſtantiam ſunt, ſubdiuiſionem facit, quòd aliæ earum genus diuidant, aliæ ſpeciem informent. Ad cuius rei facilem cognitionem, illa tertii libri ſpecierũ generumq; diſpoſitio tranſcribatur. Sitq; primum ſubſtantia, ſub hac corporeum atque incorporeum: ſub corpore, animatum atque inanimatum: ſub animato, ſenſibile atque inſenſibile: ſub quo animal: ſub animali, rationale atque irrationale: ſub rationali, mortale atque immortale: & ſub mortali ſpecies hominis, quæ ſolis deinceps indiuiduis præponatur. In hac igitur diuiſione oẽs hæ differẽtiæ ſpecificæ nuncupãtur. Generum enim ſpecierumq; differentiæ ſunt, ſed generum quidem diuiſiuæ, ſpecierum autem conſtitutiuæ: id autem probatur hoc modo. Subſtantiam quippe corporei atq; incorporei differentiæ partiuntur: corporeum uero animati atq; inanimati. Animatum ſenſibilis atq; inſenſibilis partiũtur. Ita igitur genera ſubſtantiales differentiæ partiuntur, & dicuntur generum diuiſiuæ. At uero ſi eædem differẽtię quæ a genere deſcendentes genus diuidunt, colligantur, & ad unũ, ad quod poſſunt iungi, copulentur, ſpecies informantur. nam cum animal ſubſtantiæ ſit ſpecies: (omnia.n. ſuperiora de inferioribus prædicantur, & quicquid inferius fuerit, ſpecies erit etiam ſuperioris) animatum tamen atq; ſenſibile, quæ ſunt eiuſdem differentiæ, ſi referantur ad genera, diuiſiuæ ſunt, ſi ad ſpeciem, conſtitutiuæ fiunt animalis, eiuſq; ſubſtantiam formant atq; conſtituunt, definitionemq; conformant, ut ſit animal ſubſtantia animata ſenſibilis. Subſtantia quidem eſt genus, animatum uero atq; ſenſibile diuiſiuæ eiuſdem differentiæ, conſtitutiuæ animalis. Item animal rationabilitas atq; irrationabilitas, mortalitas

atq; immortalitas diuidit, ſed iuncta rationalitas atq; mortalitas, quæ animalis diuiſiua fuerant, fiunt hominis cōſtitutiuæ, eiusq; perficiunt ſpeciem, atq; omnem eius rationem definitionis informant atq; perficiunt. At ſi irrationabilitas cum mortalitate iungatur, fiet equus, atq; quodlibet animal quod ratione nō utitur. Rationabilitas uero atq; immortalitas copulatæ ſubſtantiam Dei informant. Ita igitur eædē differentiæ cum referuntur ad genera, diuiſiuæ generū fiunt: ſi uero ad inferiores ſpecies conſiderentur, informant ſpecies, earumq; ſubſtantiam conuenienti copulatione conſtituunt. In hoc quæſitum eſt, quemadmodum dicerentur eſſe hæ differentiæ ſpecierum conſtitutiuæ, cum irrationabilis differentia atq; immortalis nullā ſpeciem uideantur efficere. Reſpondemus primum quidem placere Ariſtoteli, cæleſtia corpora animata non eſſe, quod uero animatū non ſit, animal eſſe non poſſe, quod uero non ſit animal, nec rationale eſſe concedi, ſed eadem corpora propter ſimplicitatem & perpetuitatem motus æterna eſſe confirmat. Eſt igitur aliquid quod ex duabus his differentiis conficiatur, irrationabili ſcilicet atq; immortali. Quod ſi magis concedendum Platoni eſt, & cæleſtia corpora animata eſſe credendū, nullum quidem his differentiis poteſt eſſe ſubiectum. Quicquid enim irrationabile eſt, corruptioni ſubiacens & generationi, immortale eſſe non poterit. Sed tamen hæ differētiæ, quoniam in ſubſtantialium differentiarum numero ſunt, ſi iungi ullo modo potuiſſent, earum naturā & ſpeciem quoq; poſſent efficere. atq; ut intelligatur quæ ſit hæc potentia efficiendæ ſubſtantiæ, ſpecieiq; formandæ, reſpiciamus ad proprias atq; communes, quæ tametſi iungantur, ſpeciem ſubſtantiamq; nulla ratione conſtituunt. Si quis enim loquatur ambulans, quæ ſunt duæ cōmunes differentiæ, uel ſi longus ac albus: num iccirco eiſdem eius ſubſtantia cōſtituitur? minime. Cur? quia non euiſdem ſunt generis, quæ alicuius poſſunt conſtituere & conformare ſubſtantiam. ita igitur hæ, id eſt irrationale atq; mortale, etiā ſi ſubiectum aliquod ſubſtantiæ habere non poſſunt: poſſent tamen ſubſtantiā efficere, ſi ullo modo iungi copularíq; potuiſſent. Præterea irrationale iunctum cū mortali ſubſtantiam pecudis facit. Eſt igitur conſtitutiua irrationalis differentia. Itē immortale atq; rationale coniuncta, efficiunt Deum. Eſt igitur immortale quod ſpeciē format. Quòd ſi inter ſe iungi nequeunt, non iccirco quod in natura eorum eſt, abrogatur.

Sed hæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum, completiuæ fiunt & conſtitutiuæ ſpecierū. diuiditur enim animal rationali & irrationali differentia, & rurſus mortali & immortali differentia: ſed eæ quæ ſunt rationalis differentiæ & mortalis, cōſtitutiuæ ſunt hominis, rationalis uero & immortalis, Dei: illæ uero quæ ſunt irrationalis & mortalis, irrationabilium animalium. Sic & ſuprema ſubſtantia, cum diuiſa ſit animati & inanimati differentia, ſenſibili & inſenſibili, animata & ſenſibilis congregatæ ad ſubſtantiam, animal perfecerunt, animata uero & inſenſibilis perfecerunt plantam.

33. Geminum differentiarum uſum eſſe demonſtrat: unum quidem quo genera diuiduntur, alium quo ſpecies informātur. neq; enim hoc ſolum differentiæ faciunt, ut genera partiantur, uerum etiam dum genera diuidunt, ſpecies, in quas genera deducuntur, efficiunt. Itaq; quæ diuiſiuæ ſunt generum, fiunt conſtitutiuæ ſpecierum. huiusq; illud exemplum eſt, quod ipſe ſubiecit. Animalis quippe differentiæ ſunt diuiſiuæ, rationale atq; irrationale, mortale atq; immortale: his enim prædicatio diuiditur animalis. Omne enim quod animal eſt, aut rationale aut irrationale, aut mortale aut immortale eſt. Sed iſtæ differentiæ quæ diuidunt genus, quod eſt animal, ſpeciei ſubſtantiam formamq; conſtituunt. nam cum ſit homo animal, efficitur rationali mortaliq; differentiis, quæ dudum animal partiebantur. Item cum ſit equus animal, irrationali mortaliq; differentiis conſtituitur, quæ dudum animal diuidebant. Deus autem cum ſit animal, ut de Sole dicamus, rationali immortaliq; efficitur differentiis, quas diuidere genus, habita partitio paulo ante monſtrauit. Sed hic (ut diximus) Deum corporeum intelligi oportet, ut Solem, & cælum, ceteraq; huiuſmodi, quæ cum animata, & rationabilia Plato eſſe confirmat, tum in deorum uocabulum antiquitatis ueneratione probantur aſſumpta: de primo quoq; genere, id eſt ſubſtantia demonſtrantur uenire differentiæ. nam cum eius diuiſiuæ ſint differentiæ, animatū atq; inanimatum, ſenſibile atq; inſenſibile, iunctæ differentiæ ſenſibilis atq; animati efficiunt ſubſtantiam animatā atq; ſenſibilem, quod eſt animal. Iure igitur dictum eſt, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum, eaſdem conſtitutiuas eſſe ſpecierum.

Quoniam ergo eædem aliquo modo acceptæ fiunt cōſtitutiuæ, aliquo modo autem diuiſiuæ, omnes ſpecificæ dicūtur, & his maxime opus eſt ad diuiſiones generū, & definitiones ſpecierum, ſed nō his, quæ ſecundum accidens inſeparabiles, nec magis his, quæ ſunt ſeparabiles.

34. Omnes a genere procedentes differentias genus ipſum a quo procedunt, diuidere nullus ignorat. Ipſæ autem quæ diuidunt genus, ſi ad poſteriores ſpecies applicentur, informant ſubſtantias earum, eaſq; perficiunt. Eædē igitur ſunt conſtitutiuæ ſpecierum, eædem ſunt diuiſibiles generū, alio tamen modo atq; alio conſideratæ, ut ſi relatæ quidem ad genus in contrariam diuiſionem ſpectentur, diuiſibiles generis inueniuntur: ſi uero iunctæ aliquid efficere poſſunt, ſpecierum cōſtitutiuæ ſunt. Quæ cū ita ſint, hæ differentiæ, quæ genus diuidunt, rectiſſime diuiſiuæ nominantur; quæ conſtituunt ſpeciem, ſpecificæ nuncupantur: ſed conſtituunt ſpeciem hæ differentiæ quæ ſunt generis diuiſiuæ: igitur eædē quæ ſunt ſpecierū conſtitutiuæ, ſpecificæ nuncupantur. quare quæ generum diuiſiuæ, & quæ ſpecierū conſtitutiuæ ſunt, iure ſpecificæ nuncupantur. Has igitur in diuiſione generis & in definitione ſpecierum accipi oportere, manifeſtum eſt: quoniam enim diuiſiuæ ſunt, per eas diuidi oportet genus, quoniam autem conſtitutiuæ, per eas ſpecies definiri. Quibus enim unumquodq; cōſtituitur: iiſdem etiam definitur. Cōſtituitur autem ſpecies per differentias generis diuiſiuas, quæ ſunt ſpecificæ. Iure igitur hæ ſpecificæ ſolæ & in generis diuiſione, & in ſpecierum definitione ponuntur. & de ſpecificis quidem hæc ratio eſt. De his autem quæ uel ſeparabilia, uel inſeparabilia continent accidentia, nihil in generum diuiſione, uel in definitione ſpecierum poterit aſſumi, iccirco quoniam quæ diuiſibiles ſunt, ſubſtantiam generis diuidunt; & quæ conſtitutiuæ ſunt, ſubſtantiam ſpeciei conſtituunt. Quæ uero ſunt inſeparabilia accidentia, nullius ſpeciei ſubſtantiam informant: unde fit ut multo minus ſeparabilia accidentia ad diuiſionem generum, uel ſpecierū definitiones accōmodentur. Omnino enim diſſimiles ſunt ſubſtantialibus differentiis. nam inſeparabilia accidentia hoc fortaſſe habent commune cum ſpecificis, hoc eſt cum ſubſtantialibus differentiis, quòd æque ſubiectum nō relinquunt, ſicut nec ſpecificæ differentiæ. Separabilia autem accidentia, ne hoc quidem: ſeparari enim poſſunt non tantum poteſtate, & mentis ratiocinatione; ſed actus etiam præſentia, & omnino ueniendi & diſcedendi uarietatibus permutantur.

Quas etiā determinantes dicunt: Differentia eſt qua abundat ſpecies a genere. Homo enim ab animali plus habet rationale & mortale: animal enim ipſum nihil horum eſt. Nam unde haberent ſpecies differentias? nec enim omnes oppoſitas habet. nanq; idē, ſimul habebit oppoſitas: ſed quēadmodum probant, poteſtate quidē habet omnes differentias ſub ſe, actu uerò nullam. Et ſic nec ex his, quæ non ſunt, aliquid fit, nec in eodem ſimul oppoſita erunt.

35. Specificas differentias definitione concludit, dicens ſubſtantiales differentias a quibuſdam tali deſcriptionis ratione definiri. Differentia ſpecifica eſt qua abundat ſpecies

a genere

a genere. ſit enim genus animal, ſpecies homo: habet igitur homo differentias in ſe, quæ ipſum conſtituunt, rationale atq; mortale: omnes enim ſpecies conſtitutiuas formæ ſuæ differentias in ſe retinet, nec præter illas eſſe poteſt, quarum congregatione perfecta eſt. Si igitur animal quidē ſolū genus eſt, homo uero eſt animal rationale mortale, plus habet homo ab animali id quo rationale eſt atque mortale. Quo igitur abundat ſpecies a genere, id eſt quo ſuperat genus, & quo plus habet a genere, hoc eſt ſpecifica differentia. Sed huic definitioni quædam quæſtio uidetur occurrere, habens principiū ex duabus propoſitionibus per ſe notis, una quidem, quoniam duo contraria in eodem eſſe nō poſſunt: alia uero, quoniam ex nihilo nihil fit. nam neq; contraria pati ſeſe poſſunt, ut in eodem ſimul ſint, nec aliquid ex nihilo fieri poteſt. Omne enim, quod fit, habet aliquid unde effici poſsit atq; formari. Quæ propoſitiones talem faciunt quæſtionem. dictum eſt differentiā eſſe qua plus habet ſpecies a genere. quid igitur? dicendum ne eſt, genus eas differentias, quas habet ſpecies, non habere, & unde habebit ſpecies differentias, quas genus non habet? niſi enim ſit unde ueniant differentiæ, in ſpeciem uenire non poſſunt. Quòd ſi genus quidem has differentias non habet, ſpecies autem habet: uidentur ex nihilo differentiæ in ſpeciem cōueniſſe, & factum eſſe aliquid ex nihilo, quod fieri nō poſſe ſuperius dicta propoſitio monſtrauit. Quòd ſi differentias omnes genus continet, differentiæ autem in contraria diſſoluuntur: fiet ut rationabilitatem atq; irrationabilitatem, mortalitatem atq; immortalitatem ſimul habeat animal, qđ eſt genus, & erunt in eodem bina contraria, quod fieri non poteſt. Neq; enim ſicut in corpore ſolet eſſe alia pars alba, alia nigra, ita fieri in genere poteſt. genus enim per ſe cōſideratum partes non habet, niſi ad ſpecies referatur: quicquid igitur habet, non partibus ſed tota ſui magnitudine retinebit. Nec illud dubiū eſt, quin in partibus ſuis genus habeat contrarietates, ut animal in homine habet rationabilitatem, in boue uerò contrarium. Sed nunc non de ſpeciebus quærimus de quibus conſtat quod dictum eſt, ſed an ipſum per ſe genus eas differentias, quas habent ſpecies, habere poſsit, atque intra ſuæ ſubſtantiæ ambitū continere. hanc igitur quæſtionem tali ratione diſſoluimus. Poteſt quidlibet id quod eſt, non eſſe, ſed alio modo eſſe, alio uero nō eſſe: ut Socrates cum ſtat, & ſedet & non ſedet, ſedet quidē poteſtate, actu uero non ſedet, cum .n. ſtat, manifeſtum eſt eum non agere ſeſsionem, ſed potius ſtandi immobilitatē. ſed rurſus cum ſtat, ſedet, non quia iam ſedet, ſed quia ſedere poteſt. ita actu quidem nō ſedet, poteſtate uero ſedet. Et ouum animal eſt, & non eſt animal: non eſt quidem animal actu, adhuc nanq; ouum eſt, nec in animalis proceſsit uiuificationem, ſed idem eſt tantum animal poteſtate, quia poteſt effici animal, cum formam ac ſpeciem uiuificationis acceperit. Ita igitur genus habet has differentias & non habet: non habet quidem actu, ſed habet poteſtate. ſi .n. ipſum per ſe animal conſideretur, differentias non habet: ſi autem ad ſpecies reducatur, habere poteſt, ſed diſtributim, atq; ut eius ſpeciebus ſeparatim nihil poſsit euenire contrarium. Ita ipſum genus ſi per ſe conſideretur, differentiis caret: ſi ad ſpecies referatur per diſtributas ſpecies, uelut in partibus ſuis contraria retinebit: atq; ita nec ex nihilo uenerunt differentiæ, quas genus retinet poteſtate, nec utraque contraria ſimul in eodem ſunt, cum contrarias differētias in eo quod dicitur genus, actu non habeat: impoſsibilitas .n. eius propoſitionis quæ dicit cōtraria in eodem eſſe nō poſſe, in eo conſiſtit, quòd contraria actu in eodem eſſe non poſſunt. nam poteſtate & non actu, duo contraria in eodē eſſe nihil impedit. Quæ uero nos contraria diximus, Porphyrius oppoſita nuncupauit. eſt enim genus contrarii oppoſitum. omnia .n. contraria ſi ſibimetipſis conſiderentur, oppoſita ſunt.

Definiunt autē & hoc modo: Differentia eſt quæ de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quale ſit prædicatur. rationale enim & mortale de homine prædicatum in eo quod quale eſt, homo dicitur: ſed non in eo quod quid eſt. quidnam enim eſt homo interrogatis nobis, conueniens eſt dicere, animal: quale autem requiſiti, rationale & mortale, conuenienter aſſignabimus.

36. Tres ſunt interrogationes ad quas genus, ſpecies, differentia, proprium, atque accidens reſpondetur. hæ autem ſunt, Quid ſit, quale ſit, quomodo ſe habet. nam ſi quis interroget, quid eſt Socrates, reſpondere per genus ac ſpeciem conuenit, aut animal, aut homo. Si quis quomodo ſe habeat Socrates, interroget, iure accidens reſpondetur, id eſt aut ſedet, aut legit, & cætera. Si quis uero qualis ſit Socrates interroget, aut differentia, aut proprium, aut accidens, reſpondebitur, ideſt uel rationalis, uel riſibilis, uel caluus. Sed in proprio quidem iſta eſt obſeruatio, quòd illud proprium dici poteſt, quod de una ſpecie prædicatur: accidens uero tale eſt, quod qualitatem deſignat, quæ non ſubſtantiam ſignificat. Differentia uero talis eſt, quæ ſubſtātiam demonſtret. Interroganti igitur qualis unaquæq; res ſit, ſi uolumus reddere ſubſtantiæ qualitatem, differentiam prædicamus. Quæ differentia nunquā de una tantum ſpecie prædicatur, ut mortale, uel rationale, ſed de pluribus. Quod igitur de pluribus ſpeciebus inter ſe differētibus prędicatur, ad eam interrogationem, quæ, quale ſit id de quo quæritur, interrogat, ea eſt differentia, cuius talem poſuit definitionem: Differentia eſt quod de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quale quid ſit prædicatur. Cuius definitionis cauſam rationemq; pertractans ait.

Rebus enim ex materia & forma conſtantibus, uel ad ſimilitudinem proportionemq; materiæ & formæ conſtitutionem habentibus, quemadmodum ſtatua ex materia quidem eſt, ære; forma autem, figura: ſic & homo communis & ſpecialis, ex materia quidem proportionabiliter conſiſtit, genere; ex forma autem, differentia: totum autem hoc, animal rationale mortale, homo eſt, quemadmodum illic ſtatua.

37. Dixit ſuperius differentias eſſe quæ in qualitate ſpeciei prædicarentur: nunc autem cauſas exequitur, cur ſpeciei qualitas differentia ſit. Omnis inquit res uel ex materia formaq; conſiſtunt, uel ad ſimilitudinem materiæ, atque formæ ſubſtantiam ſortiuntur. Ex materia quidem formaq; ſubſiſtunt omnia quæcunq; ſunt corporalia. niſi .n. ſit ſubiectum corpus quod ſuſcipiat formam, nihil omnino eſſe pōt. ſi .n. lapides non fuiſſent tanti, muri parieteſq; non eſſent. ſi lignum non fuiſſet, omnino nec menſa quidem, quæ ex ligni materia eſt, eſſe potuiſſet. Igitur ſuppoſita materia ac præiacente, cum in ipſam figura ſuperuenerit, fit quælibet illa res corporea ex materia formaq; ſubſiſtens: ut Achillis ſtatua ex æris materia, & ex ipſius Achillis figura perficitur. Atque ea quidem, quę corporea ſunt, manifeſtum eſt, ex materia formaq; ſubſiſtere: ea uero quæ ſunt incorporalia, ad ſimilitudinem materiæ atq; formæ habent ſuppoſitas priores antiquioreſq; naturas, ſuper quas differentiæ uenientes efficiunt aliquid, quod eodem modo ſicut corpus, tanquā ex materia ac figura, conſiſtere uideatur, ut in genere ac ſpecie, additis generi differentiis ſpecies effecta eſt. Vt igitur in Achillis ſtatua, æs quidē materia eſt, forma uero Achillis, qualitas, & quædam figura, ex quibus efficitur Achillis ſtatua, quæ ſubiecta ſenſibus capitur: ita etiā in ſpecie quæ eſt homo, materia quidem eius genus eſt, quod eſt animal, cui ſuperueniens qualitas rationalis, animal rationale, id eſt ſpeciē fecit. Igitur ſpeciei materia quædam, eſt genus, forma uero, quaſi qualitas, differentia. Quod eſt igitur in ſtatua æs, hoc eſt in ſpecie genus: quod in ſtatua figura cōformans, id in ſpecie differentia. Quod in ſtatua eſt ipſa ſtatua, quæ ex ære figuraq; cōformatur, id in ſpecie eſt ipſa ſpecies, quæ ex genere differentiaq; coniungitur. Quòd ſi materia quædam ſpeciei genus eſt, forma autem differentia, omnis uero forma qualitas eſt, iure omnis differentia qualitas appellatur. Quæ cum ita ſint, iure in

eo quod quale ſit, interrogantibus reſpondetur.

Deſcribunt autem huiuſmodi differentias, & hoc modo: Differentia eſt quod eſt aptum natum diuidere ea, quæ ſub eodem genere. ſunt rationale enim & irrationale hominem & equum, quæ ſub eodem genere ſunt, animal, diuidunt.

38. Hæc quidem definitio cum ſit uſitata, & ante oculos expoſita: eam tamen exempli in ſuper luce reſerauit. Omnes enim differentiæ iccirco differentiæ nuncupantur, quia ſpecies a ſe differre faciunt, quas unum genus includit, ut homo atque equus propriis diſcrepant differentiis: nã ſicut homo animal eſt, ita etiam equus, ergo ſecundũ genus nullo modo diſtant. Quæ igitur ſecundum genus nullo modo diſcrepant, ea differentiis diſtribuuntur. Additum.n. rationale quidem homini, irrationale uero equo, equus atq; homo, quæ ſub eodem fuerant genere, diſtribuuntur & diſcrepant, additis ſcilicet differentiis.

Aſſignant etiam hoc modo: Differentia eſt, qua differunt a ſe ſingula; nanq; homo & equus ſecundum genus nõ differunt. ſumus enim animalia nos & irrationabilia, ſed additum rationale diſiunxit nos ab illis: rationalis quoque ſumus & nos & dij, ſed mortale appoſitum diſiunxit nos ab illis.

39. Vitioſa ratione & non ſana quod uult explicat definitio quorundam. Id.n. dicit eſſe differentiam, qua unaquæque res ab alia diſtat. in qua definitione nihil intereſt quod ita dixit, an ita concludat: Differentia eſt id quod eſt ipſa differentia. etenim differentiæ nomine, in eiuſdem differẽtię uſus eſt definitione, dicens. Differentia eſt qua differunt a ſe ſingula. Quod ſi adhuc differentia neſcitur, niſi definitione clareſcat, differre quoque quid ſit, quomodo poſſumus agnoſcere? ita nihil amplius attulit ad agnitionem, qui differentiæ nomine in eiuſdem uſus eſt definitione. Eſt autem communis & uaga nec includens ſubſtantiales differentias, ſed quaslibet etiam accidentales hoc modo. Differentia eſt qua a ſe differunt ſingula. Quæ enim genere ſunt eadẽ differentia diſcrepant. ut cum homo atque equus idem ſint in animalis genere, quoniam utraque ſunt animalia, differunt tamen differentia rationali: & cum dii atq; homines ſub rationalitate ſint poſiti, differunt tamen mortalitate. Rationabile igitur hominis ad equum differentia eſt, mortale hominis ad Deum, atq; hoc quidem modo ſubſtantiales differentiæ colliguntur. Quòd ſi Socrates ſedeat, Plato uero ambulet: erit differentia ſeſsio, uel ambulatio, quæ ſubſtantialis non eſt. nanq; iſtam quoque differentiam definitio uidetur includere, cum dicit differentia eſt qua differunt a ſe ſingula. Quomodocunque enim Socrates a Platone diſtiterit, nullo autem alio modo diſtare ab illo niſi accidentibus poteſt: id erit differentia ſecundum ſuperioris terminũ definitionis, quã rem ſcilicet uiderunt ẽt hi, qui definitionis huius uagum communemq; finem reprehendentes, certæ concluſionis terminum ſubiecerunt.

Interius autem perſcrutantes differentiam dicunt, non quodlibet diuidens ea, quæ ſub eodẽ genere ſunt, eſſe differentiam, ſed quod ad eſſe conducit, & quod eſt pars eius, & quod eſt eſſe rei. neque.n. quod aptum natum eſt nauigare, erit hominis differentia, & ſi proprium ſit hominis. Dicimus enim animalium hæc quidem apta eſſe ad nauigandũ, illa uero minime: diuidentes hominem ab aliis. ſed aptum eſſe ad nauigandum, non erat cõpletiuum ſubſtantiæ, nec eius pars, ſed aptitudo quædam ſolum. Iccirco quia non eſt talis differentia, quales ſunt differentiæ, quæ ſpecificæ dicuntur. Erunt ergo ſpecificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt ſpeciem, & quæcunq; in eo quod quid eſt eſſe rei accipiuntur. Ac de differentiis quidem iſta ſufficiant.

40. Senſus propoſitionis huiuſmodi eſt. Quoniam ſuperius dixit determinaſſe quoſdam differentiam eſſe, qua a ſe ſingula diſcreparent: ait alios diligentius de differẽtia perſcrutantes non fuiſſe arbitratos recte eſſe ſuperius propoſitam definitionem. Neque.n. omnia quæcunq; ſub eodem poſita genere differre faciunt, differentiæ, de quibus nunc tractatur, i. ſpecificæ, nominari queunt. Plures.n. ſunt quæ ita diuidunt ſpecies ſub uno genere poſitas, ut tamen eorũ ſubſtantiam minime conforment. Quia non uidentur eſſe differentiæ ſpecificæ, niſi illæ tãtum quæ ad id quod eſt eſſe proficiunt, i. hæ quę in definitionibus alicuius partes ponuntur: hæ autem ſunt, ut rationale hominis. nam ſubſtantiã hominis conformat, & ad eſſe hominis proficit, & definitionis eius pars eſt. ergo niſi ad id, quod eſt eſſe, conducit, & eius quod eſt eſſe rei pars ſit, ſpecifica differentia nullo modo poterit nuncupari. Quid eſt autem eſſe rei? nihil aliud niſi definitio. Vnicuiq; enim rei interrogatæ quid eſt, ſi quis quod eſt eſſe monſtrare uoluerit, definitionem dicit. Ergo ſi quid definitionis pars fuerit, eius erit pars q̃ uniuſcuiuſq; rei quid eſſe ſit deſignet. Definitio eſt quidem quæ quid unaquæq; res ſit, oſtendit ac profert: demonſtraturq; quod unicuique rei ſit, eſſe per definitionis aſsignationem. Illæ uero differentiæ quæ non ad ſubſtantiam cõducunt, ſed quoddam extrinſecus accidens afferunt, ſpecificæ non dicũtur, licet ſub eodem genere poſitas ſpecies faciant diſcrepare: ut ſi quis hominis atque equi hanc differentiam dicat, aptum eſſe ad nauigandum: homo autem aptus eſt ad nauigandum, equus uero minime, & cum ſit equus atq; homo, ſub eodem genere animalis, addita differentia aptum eſſe ad nauigandum, equum diſtinxit ab homine. Sed aptũ eſſe ad nauigandũ non eſt huiuſmodi, quod poſsit hominis formare ſubſtantiam, ſicut rationale, quæ eſt ſubſtantialis qualitas, ſed tantum quandam quodam modo aptitudinem mõſtrat, & ad faciendum aliquid, uel non faciendum opportunitatem. Iccirco igitur ſpecifica differentia eſſe non dicitur. quo ſit, ut non omnis differentia quæ ſub eodem genere poſitas ſpecies diſtribuit, ſpecifica eſſe poſsit: ſed ea tantum quæ ad ſubſtantiam ſpeciei proficit, & quæ in parte definitionis accipitur. Concludit igitur eas eſſe ſpecificas differẽtias, quæ alteras a ſe ſpecies differre faciunt per diſtãtias ſubſtantiales. nam ſi unicuiq;, id eſt eſſe quocunq; ſubſtantialiter fuerit, quæcunq; differentiæ ſubſtantialiter diuerſæ ſunt, illas ſpecies quibus adſunt, omni ſubſtantia faciunt alias ac diſcrepantes: atque hæ in definitionis parte ſumuntur. nam ſi definitio ſubſtantiam monſtrat, & ſubſtantiales differentiæ ſpecies efficiunt, ſubſtantiales differentiæ partes ſunt definitionum.

DE PROPRIO.

PRoprium uero quadrifariam diuidunt. nam & id, quod ſoli alicui ſpeciei accidit, etſi non omni, proprium eſt: ut homini eſſe medicum, uel geometram. Et quod omni accidit, etſi non ſoli: quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quod ſoli, & omni, & aliquando: ut homini in ſenectute caneſcere. Et quod ſoli, & omni, & ſemper: quemadmodum homini eſſe riſibile. nam etſi non rideat ſemper, tamen riſibilis dicitur; non quòd ſemper rideat, ſed quòd ſemper aptus natus ſit ad ridendum. hoc autem ei ſemper naturale eſt, ut & equo hinnibile. Hæc autem nominantur uere propria, quoniam conuertuntur. quicquid enim eſt equus, hinnibile eſt: & quicquid hinnibile, equus.

41. Superius dictum eſt omnia propria ex accidentium genere deſcendere. quicquid enim de aliquo prædicatur, aut ſubſtantiam informat, aut ſecundum accidens ineſt. Nihil uero eſt quod cuiuslibet rei ſubſtantiam mõſtret niſi genus, ſpecies, & differentia. Genus quidem, & differentia ſpeciei: Species uero indiuiduorum. Quicquid ergo reliquũ eſt in accidentium numero ponitur. Sed quoniam ipſa acci-

dentia

dentia habent inter ſe aliquam differentiã : iccirco alia quidem propria, alia priore atq; antiquiore nomine accidentia nuncupantur . Ac de accidentibus paulo poſt : nunc de propriis, quæ quadrifariam diuiduntur , non tanquã genus aliquod proprium in quatuor ſpecies diuidi ſecariq; poſsit, ſed hoc quod ait diuidunt, ita intelligendum eſt, tanquam ſi diceret nuncupant, id eſt proprium quadrifariam dicunt : cuius quadrifariæ appellationis ſignificationes enumerat , ut quæ ſit cõueniens & congrua nuncupatio proprietatis, oſtẽdat . Dicit ergo ꝙ proprium primo eſt accidens , quod ita uni ſpeciei adeſt , ut tamẽ nullo modo coęquetur ei, ſed infra ſubſiſtat ac maneat , ut hominis dicitur proprium medicum eſſe , iccirco quòd nulli alii animalium ineſſe poteſt . Nec illud attendendum, an hoc de omni homine prædicari poſsit, ſed illud tantum, quòd de nullo alio niſi de homine dici poteſt, medicum eſſe. Et hæc quidem ſignificatio proprii dicitur eſſe ſoli, etiam ſi non omni . Soli enim ſpeciei, etiam ſi non omni coæquatur, ut homini medicum eſſe, ſoli quidem ineſt homini, ſed nõ omnibus hominibus ad ſcientiam adeſt. Aliud proprium eſt, quod huic econtrario dicitur omni etiam ſi non ſoli : quod huiuſmodi eſt, ut omnem quidem ſpeciem contineat eamq; tranſcendat . Et quoniam quidem nihil eſt ex ſubiectis ſpeciei , quod illo proprio nõ utatur , dicimus omni : quoniam uero tranſcendit in alias , dicimus non ſoli, hoc huiuſmodi eſt quale homini eſſe bipedem . Proprium enim eſt hominis eſſe bipedem . Omnis enim homo bipes eſt, etiam ſi nõ ſolus . aues enim bipedes ſunt. Geminæ igitur ſignificationes proprii, quæ ſuperius dictæ ſunt, habent aliquid minus . prima quidem, ꝙ non omni , ſecunda uero ꝙ non ſoli : quas ſi iungimus facimus, omni, & ſoli . Sed dempſimus aliquid ſecundum tempus , ſi ei adiiciatur aliquando , ut ſit hæc tertia proprii nuncupatio , omni, & ſoli, ſed aliquando, ut eſt in ſenectute caneſcere, & in iuuentute pubeſcere . Omni enim homini adeſt in iuuentute pubeſcere, & in ſenectute caneſcere , & ſoli . Pubeſcere enim ſolius eſt hominis , ſed aliquando : neq; enim in omni tempore, ſed in ſola tantum iuuentute . Hæc igitur determinatio proprii in eo quidem ꝙ omni, & ſoli ineſt, abſoluta eſt , ſed ex eo minus aliquid contrahit , cum dicimus aliquando: qđ ſi auferamus, fit proprii integra & ſimplex ſignificatio hoc modo. Proprium eſt quod omni, & ſoli, & ſemper adeſt , ut homini riſibile , equo hinnibile . Omnis enim homo & ſolus homo riſibilis eſt & ſemper, ſimiliter & equus hinnibile. neq; illud nos ulla dubitatione perturbet, ꝙ ſemper homo nõ rideat . non enim ridere proprium eſt homini, ſed riſibile quod non in actu, ſed in poteſtate conſiſtit. ergo etiã ſi non rideat, quia ridere tamẽ poſsit , ſoli, & omni homini ſemper adeſſe dicitur, & conuenienter proprium nuncupatur. nam ſi actu ſeparetur a ſpecie , poteſtate nulla ratione disiungitur . Quatuor igitur ſignificationes proprii dixit. nam prima quidem eſt , quando accidens ita ſubiectæ ſpeciei adeſt , ut ſoli ei adſit, etiam ſit non omni, ut homini medicina. Secunda uero, cum ſoli quidem non adeſt , omni uero ſemper adiungitur, ut homini eſſe bipedem. Tertia , cũ omni, & ſoli, ſed aliquando, ut homini in iuuentute pubeſcere. Quarta, cum omni, & ſoli, & ſemper adeſt, ut eſſe riſibile. Atq; ideo cætera quidem conuerti non poſſunt . neq; enim coęquatur quod ſoli, ſed nõ omni ſpeciei adeſt: Species quidem de ipſo dici poteſt, ipſum uero de ſpecie minime. Qui enim medicus eſt, poteſt dici homo: homo uero qui eſt, medicus etiã non dicitur . Rurſum quod ita eſt alii proprium , ut omni adſit, etiã ſi nõ ſoli, ipſum quidem de ſpecie prædicari poteſt: Species uero de eo minime. nam bipes prædicari de homine poteſt, homo uero de bipede nullo modo . Rurſus qđ ita adeſt, ut omni, & ſoli, ſed aliquãdo adſit, quoniam de tempore habet aliquid diminutum , nec ſimpliciter adeſt , reciprocari non poterit . Poſſumus enim dicere omnis, qui pubeſcit, homo eſt: non tamen dicimus oĩs, qui eſt homo, pubeſcit. poteſt enim minime ad iuuentutẽ uenire, atq; ideo nec pubeſcere: niſi forte nõ ſit pubeſcere hominis propriũ, ſed in iuuentute pubeſcere ſolummodo, aut ẽt cum nondũ eſt in iuuentute , aut etiam præterit, tamen ſit ei proprium non tale, quale tunc fieri poteſt, cum præter iuuentutem eſt , ſed quale cum in iuuentute conſiſtit : atq; ideo hoc quod non in omne tempus tenditur , etiam ſi tale eſt quod omni ſpeciei adſit, quod tamen in tẽpus aliquod differatur , integrum atq; abſolutum proprium eſſe non dicitur . Quartum eſt, quod ita adeſt, ut & ſolam teneat ſpeciem, & ut omni adſit, & abſolutum ſit a temporis conditione , ut riſibile , quod a ſuperiori plurimum diſtat. nã quod riſibile eſt, ſemper ridere poteſt . Rurſus qui poteſt in iuuentute pubeſcere , cum ipſa iuuentus non ſit ſemper , non ei adeſt ſemper, ut in iuuentute pubeſcat . Hæc autem quarta proprii ſignificatio, quam nulla temporis definitio conſtringit , abſoluta eſt . Atque ideo etiam conuertitur , & de ſe inuicem proprium atque ſpecies prædicantur : homo enim omnis riſibilis eſt, & omne riſibile homo .

DE ACCIDENTE.

Accidens eſt quod adeſt , & abeſt præter ſubiecti corruptionem . Diuiditur autem in duo, in ſeparabile, & in inſeparabile . Separabile enim accidens eſt dormire : nigrum uero eſſe , inſeparabiliter coruo , & æthiopi accidit : poteſt autem intelligi & coruus albus, et æthiops nitens candore præter ſubiecti corruptionẽ . Definitur autem ſic quoque : Accidens eſt quod contingit eidem ineſſe uel non ineſſe . Et, quod neque genus eſt, neque ſpecies , neq; differentia , neq; proprium , ſemper autem eſt in ſubiecto ſubſiſtens . Omnibus igitur determinatis quæ propoſita ſunt , dico autem genere , ſpecie, differentia , proprio , & accidente , dicendum eſt quæ ſint ipſis communia , & quæ propria .

42. Quoniã ſuperius dictum eſt omnia, quæ de aliquo prędicantur , uel ſubſtantialiter, uel accidentaliter dicuntur : cumq; ea, quæ ſubſtantialiter prædicantur , eius, de quo dicuntur , ſubſtantiam definitionemq; contineant , & ſint eo antiquiora atque maiora, quod ex ſubſtantialibus prædicatis efficitur: cumq; ea, quæ ſubſtantialiter dicuntur , pereunt , neceſſe eſt ut ſimul etiam eam interimantur, quorum naturã ſubſtantiamq; formabant : quæ cum ita ſint , neceſſe eſt , ut quæ accidentaliter dicuntur, quoniam ſubſtantiam minime informant, & adeſſe , & abeſſe poſsint præter ſubiecti corruptionem . Ea enim tantum cum abſunt, ſubiectum corrumpere poſſunt, quæ efficiunt atq; conformant quæ ſunt ſubſtãtialia : quæ uero non efficiunt ſubſtantiam, ut accidentia , ea cum adſunt , uel abſunt, nec informant ſubſtantiam, nec corrumpunt. Eſt igitur accidẽs quod adeſt , & abeſt præter ſubiecti corruptionem . Id autem diuiditur in duas partes . Accidens. n. aliud eſt ſeparabile , aliud inſeparabile . Separabile quidem , ut dormire , ſedere . Inſeparabile uero, æthiopi atq; coruo , color niger . In qua re talis oritur dubitatio : ita enim eſt definitum, Accidens eſt quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem . Idem tamen accidens aliquando inſeparabile dicitur : quod ſi inſeparabile eſt, abeſſe non poterit . fruſtra igitur poſitum eſt accidens eſſe qđ adeſſe , & abeſſe poſsit , cum ſint quædam accidentia , quæ a ſubiecto non ualeant ſeparari . Sed fit ſæpe , ut quæ actu disiungi non ualeant , mente & cogitatione ſeparentur. Sed ſi animi ratione disiunctæ qualitates a ſubiectis, non ea pereunt, ſed in ſua ſubſtantia permanent , atque perdurant, accidentes eſſe intelliguntur. Age igitur, quoniam æthiopi color niger auferri non poteſt , animo eum & cogitatione ſeparemus : erit igitur color albus æthiopi . num iccirco ſpecies conſumptæ ſunt , minime . item etiam coruus, ſi ab eo colorem nigrum imaginatione ſeparemus, permanet tamẽ auis, nec interit ſpecies . ergo quod dictum eſt adeſſe & abeſſe, non re, ſed animo intelligendum eſt, alioqui & ſubſtãtialia, quæ omnino ſeparari non poſſunt, ſæpe animo, & cogitatione disiungimus, ut ſi ab homine rationabilitatem auferamus , quam licet actu ſeparare non poſſumus, tamen ſi

animi

animi imaginatione diſiungimus, ſtatim perit hominis ſpecies, quod idem in accidentibus non fit. ſublato enim accidenti cogitatione, ſpecies manet. Eſt quoque alia accidentis definitio cæterorũ omnium priuatione, ut id dicatur eſſe accidens, quod neq; genus ſit, neq; ſpecies, neq; differentia, neq; proprium: quæ definitio plurimum uaga eſt, ualdeq; communis. ſic enim etiam genus definiri poteſt, quod neq; ſpecies, neq; differentia, neq; proprium ſit, nec accidens. Eodem quoq; modo ſpecies, ac differentia, atq; propriũ. Cum aũt eadẽ ſimilitudine definitionis plurima definiri queunt: non eſt terminans & circunclusa deſcriptio, præſertim cum longe ſit ab definitionis integritate ſeiunctum, quod cuiuslibet rei formã aliarum rerum negatione demonſtrat. Quibus omnibus expeditis, ideſt genere, ſpecie, differẽtia, proprio, atq; accidenti, deſcriptisq; eorũ terminis quantum poſtulabat inſtitutionis breuitas, ea ipſa cõmuniter pertractãda perſequitur, ut quas inter ſe habeant differentias hæc quinq;, de quibus ſuperius diſputatum eſt, quas'ue cõmuniones, mediocri cõſideratione demonſtret, ut nõ ſolum quæ ipſa ſint, uerũ etiam quemadmodũ ipſa inter ſe comparentur, appareat.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi, patricij ordinarij & conſularis uiri, commentariorum in Porphyrium, a ſe translatum,

LIBER QVINTVS.

EXpeditis per ſe omnibus quæ propoſuit, & quantum in uniuſcuiuſq; conſideratione poterat, ad ſcientiæ terminum breuiter adductis, nunc iam non de ſingulorum natura, ideſt uel generis, uel differentiæ, uel ſpeciei, uel proprii, uel accidentis, ſed de ad ſe inuicem relatione pertractat. nam quia communiones ac differentias rerum colligit, non ut ſunt per ſe res illæ conſiderat, ſed ad alias qualiter cõparentur. Id aũt duplici modo fit, uel ſimilitudine dũ retractat cõmunitates, uel diſſimilitudine dum differentias. quæ cum ita ſint, nos quoq; (ut adhuc fecimus) propter planiorẽ intellectũ philoſophi ueſtigia perſequentes, ordiemur de his cõmunitatibus quæ adſunt generi, ſpeciei, differentiæ, proprio, atq; accidenti.

Cõmune igitur omnibus eſt de pluribus prædicari. ſed genus quidẽ de omnibus ſub ſe ſpeciebus & de indiuiduis, ſimiliter & differentia, prædicatur; Species uero de his, quæ ſub ipſa ſunt, indiuiduis. At proprium & de ſpecie cuius eſt proprium, & de his quæ ſub ea ſpecie ſunt indiuiduis. Accidens autem, & de ſpeciebus, & de indiuiduis. nanq; animal & de equis, & de bobus prædicatur, quæ ſunt ſpecies, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ ſunt indiuidua. Irrationale uero de equis, & bobus, & de his qui ſunt particulares, prædicatur. Homo præterea de his qui ſunt particulares, prædicatur. Riſibile quoq; & de homine, & de his qui ſunt particulares, prædicatur. Nigrum poſtremo de coruo, & ebeno, & de his qui ſunt particulares, quod eſt accidens inſeparabile: item moueri de homine, & equo, & de his qui ſunt particulares, quod eſt accidens ſeparabile, ſed principaliter quidem de indiuiduis, ſecundario uero & de his quæ continent indiuidua, prædicatur.

43. Antequam ſingulorum ad unumquodque habitudinẽ tractet, illam prius reſpicit, quam omnes ad ſe inuicem habere uidentur. hæc autem eſt una communio, quæ propoſitarum quinq; rerum numerum pluralitate prædicationis includit. omnia enim de pluribus prædicantur. in hoc ergo ſibi cuncta communicant: nam & genus de pluribus prædicatur, itemq; ſpecies, ac differentia, & proprium, atque accidens. quæ cum ita ſint, eſt eorum una atq; indiſcreta communio de pluribus prædicari. Deſignat aũt Porphyrius ipſam de pluribus prædicationem, quemadmodũ in ſingulis fiat, & unumquodq; propoſitorũ de quibus pluribus prędicetur, oſtendit. Ait enim genus quidẽ de pluribus prædicari, id eſt ſpeciebus, ac ſpecierũ indiuiduis, ut animal prædicatur de homine atq; equo, ac de his indiuiduis quæ ſub eis ſunt. Item genus prædicatur de differentiis ſpecierum: atq; id iure: quoniam. n. ſpecies differentię informant, cum genus de ſpeciebus prædicetur, cõſequens eſt ut ẽt de his dicatur, quę ſpecierũ ſubſtantiam formamq; efficiunt, quo fit, ut genus ẽt de differentiis prædicetur, ac non de una, ſed de pluribus. dicitur enim quod rationale eſt, eſſe animal: & rurſus quod irrationale eſt, eſſe animal. Ita genus de ſpeciebus, ac differentiis prædicatur, ac de his, quæ ſub ipſis ſunt, indiuiduis: differentia uero de pluribus dicuntur ſpeciebus, ac de earum indiuiduis, ut irrationale de æquo prædicatur ac boue, quæ ſunt plures ſpecies, & de his quæ ſub ipſis ſunt indiuiduis eodem modo dicitur. nã quod de uniuerſali prædicatur, prædicatur & de indiuiduo. Quod ſi differentia de ſpeciebus dicitur, prædicabitur ẽt de eiuſdem ſpeciei ſubiectis. Species uero de ſuis tantũ indiuiduis prædicatur. neq; enim fieri poteſt, ut quæ ſpecies eſt ultima, quæq; uere ſpecies ac magis ſpecies nuncupatur, hæc alias deducatur in ſpecies: quod ſi ita eſt, ſola poſt ſpeciem indiuidua reſtant. iure igitur ſpecies de ſuis tantum indiuiduis prædicatur, ut homo de Socrate, Platone, Cicerone, & cæteris. Proprium item de ſpecie prædicatur cuius eſt proprium. neq; enim eſſet proprium alicuius, ſi de aliquo prædicaretur: de quo enim quæq; res & ſoli, & omni, & ſemper dicitur, eiuſdẽ proprium eſſe mõſtratur. quæ cum ita ſint, proprium de ſpecie dicitur, ut riſibile de homine. Omnis enim homo riſibilis eſt. Dicitur etiã de indiuiduis ſpeciei de qua prædicatur. Eſt enim Socrates, Plato, & Cicero riſibilis. Accidens uero & de ſpeciebus pluribus dicitur, & de diuerſarum ſpecierum indiuiduis. Dicitur enim coruus atque æthiops niger, & hic æthiops atque hic coruus, qui ſunt indiuidui: nigri autem ſecundũ nigredinis qualitatem uocantur, atq; hoc quidem eſt accidẽs inſeparabile. Sed multo magis ſeparabilia accidentia pluribus inhæreſcunt, ut moueri homini, & boui. uterq; enim mouetur. Et rurſus ea, quæ ſub homine ſunt atq; boue indiuidua, moueri ſæpe prædicantur. Sed aduertendum eſt auctore Porphyrio, quod ea quæ accidentia ſunt, principaliter quidem de his dicuntur, in quibus ſunt indiuiduis, ſecundo uero loco, ad uniuerſalia indiuiduorum referuntur: atq; ita prædicatio ſubteriorum ſuperioribus redditur, ut quoniam nigredo ſingulis coruis adeſſe dicitur, dicitur etiam adeſſe ſpeciali coruo. nam quia omnia particularia qualitas iſta accidentis nigredinis inficit, idcirco eandem nigredinem de ſpecie quoq; prædicamus, dicentes coruum, ipſam ſpeciem, nigrum eſſe. In quibus omnibus mirum uideri põt, cur genus de proprio prædicari non dixerit, nec uero ſpeciem de eodem proprio, nec differentiam de proprio, ſed tantum genus quidem de ſpeciebus, atq; indiuiduis: Differentiam uero de ſpeciebus atq; indiuiduis, Speciem de indiuiduis, Proprium de ſpecie atque indiuiduis, Accidens de ſpeciebus atq; indiuiduis. fieri enim poteſt, ut quæ maioris prædicationis ſunt, ea de cunctis minoribus prædicẽtur, & quæ æqualia ſunt, ſibimet conuertantur. Eoq; fit, ut genus de differentiis, & ſpeciebus, & propriis, atq; accidentibus prædicetur: ut cum dicimus, Quod rationale eſt, animal eſt, genus de differentia. Quod homo eſt, animal eſt, genus de ſpecie. Quod riſibile eſt, animal eſt, genus de proprio. Quod nigrum eſt, ſi forte coruũ uel æthiopem demõſtremus, animal eſt, genus de accidenti prædicamus. Rurſus, Quod homo eſt, rationale eſt, differentiam de ſpecie. Quod riſibile eſt, rationale eſt, differentiam de proprio. Quod nigrum eſt, rationale eſt, ſi æthiopem demonſtremus. differentiam de accidente. Item quod riſibile eſt, homo eſt, ſpeciem de proprio. Quod nigrum eſt, homo eſt, ſi æthiopẽ deſignemus, ſpeciẽ de accidenti. Qua in re quod nigrum eſt, etiam riſibile eſt, in æthiopis demonſtratione,

pro

propriũ de accidenti prædicatur, conuerti aũt ad totum accidens poteſt, ut quoniã indiuiduis ſingulorum eſſe præponitur, iccirco de ſuperioribus etiam, prædicatur, ut quoniam Socrates animal eſt, rationale eſt, riſibile eſt, & homo eſt. Cumq; in Socrate ſit caluitium: quod eſt accidens: prædicatur idem de animali, de rationali, de riſibili, de homine, ut accidens de quatuor reliquis prædicetur. Sed horum profundior quæſtio eſt, nec ad ſoluendum ſatis eſt temporis. hoc tantum ingredientium intelligentia expectet, ꝙ alia quidem recto ordine prædicantur, alia uero obliquo. Quoniã moueri hominem rectum eſt, id quod mouetur hominem eſſe cõuerſa locutione proponitur. Quocirca rectam Porphyrius in omnibus propoſitionem ſumpſit. Quòd ſi quis uim prædicationis ſubiectioniſq; attenderit in ſingulis comparans prædicationibus, eas quidem prolationes quæ rectæ ſunt, inuenient a Porphyrio eſſe numeratas: eas uero quæ conuerſo ordine prædicantur, fuiſſe ſepoſitas.

GENERIS ET DIFFERENTIAE comparatio.

Commune eſt autem generi, & differentiæ continentia ſpecierum. continet enim & differentia ſpecies, etſi non tot, quot genera: rationale enim. etſi non contineat irrationabilia quemadmodũ animal, tamen continet hominem, & Deum quæ ſunt ſpecies. Et quæcunq; prædicantur de genere, ut genus, & de his quæ ſub ipſo ſunt ſpeciebus prædicantur. Item quæcunq; de differentia prædicantur, ut differentia, & de his quæ ex ipſa ſunt ſpeciebus prædicabuntur. nam cum genus ſit animal, non ſolũ de eo prædicatur ſubſtantia, & animatum, & ſenſibile, ſed etiã de his, quæ ſub animali ſunt, ſpeciebus omnibus prædicantur hæc, uſque ad indiuidua. Cumq; ſit differentia rationale, prædicatur de ea ut differentia id quod eſt ratione uti, non ſolum autem de eo quod eſt rationale, ſed etiam de his, quæ ſub rationali ſunt, ſpeciebus prædicabitur ratione uti. Commune uero eſt & hoc, perempto genere, uel differentia, ſimul perimi & ea, quæ ſunt ſub ipſis. quemadmodum enim ſi non ſit animal, non eſt equus, neque homo: ſic ſi non ſit rationale, nullum erit animal, quod utatur ratione.

44. Poſt eam, quæ cunctis adeſſe uiſa eſt, communitatem, ſingulorum ad ſe ſimilitudines ac diſsimilitudines quærit. Et quoniam inter quinq; propoſita genus ac differentia uniuerſalioris ſunt prædicationis: (ſiquidem genus & ſpecies continet, & differentias: differentiæ uero ſpecies cõtinent, neq; ab his ullo modo continentur) primũ generis & differentiarum ſimilitudines colligit. ac primã quidem ponit hanc. Dicit .n. commune eſſe generi ac differentiæ, ut ſpecies claudant. nam ſicut genus ſub ſe habet ſpecies, ita ẽt differentia, etſi non tot quot habet genus. Etenim qm̃ genus differentiam etiã claudit, & non unã tantum ſub ſe differentiam coercet ac retinet, plures neceſſe eſt, ut habeat ſub ſe ſpecies, quàm quælibet una earũ, quas claudit, differentiarum, ut animal prædicatur de rationabili, & irrationabili. Quod ſi ita eſt, prædicabitur & de his quæ ſub rationali ſunt poſitæ ſpeciebus, & de his quæ ſub irrationali. Eſt ergo commune animali, & rationali, id eſt generi, & differentiæ ꝙ ſicut genus de Deo, & homine prædicatur, ita etiã rationale, quod eſt differentia, de Deo & de homine dicitur. Sed nõ intantum hęc prædicatio funditur quantum animalis, id eſt generis. Animal .n. non de Deo ſolum atq; homine dicitur, ſed de equo, & boue prædicatur, ad quæ rationalis differentia non peruenit. Sed quandocunq; Deũ ſupponimus animali, ſecundum eorũ opinionem facimus, qui Solẽ, ſtellaſq;, atq; totum hunc mundum animatum eſſe confirmant, quæ etiam deorum nomine (ut ſæpe dictum eſt) appellauerunt. Secunda item communio eſt generis, ac differentiæ. quoniam quæcunq; prædicantur de genere, ut genera: eadẽ & de his quę ſub ipſo ſunt ſpeciebus p̃dicantur. Ad hanc ſimilitudinem & quæcunq; prædicantur de differẽtia, ut differentia, eadem quoq; & de his quæ ſub ipſa differentia ſunt, ut differentiæ prædicantur. Cuius ſententiæ talis eſt expoſitio. Sunt plura, quę de generibus prædicantur, ut genera: ut de animali dicitur animatũ, & ſubſtantia atq; hęc, ut genera. Hæc igitur prę dicantur & de his quę ſub animali ſunt, rurſusq;, ut genera: nam hominis & animatum, & ſubſtantia genus eſt, ſicut ante fuerat animalis. Itẽ in ipſis differentiis quædam differentiæ inueniuntur, quæ de ipſis differentiis p̃dicantur, ut de rationali duæ differentiæ dicuntur. Quod .n. rationale eſt, utitur ratione, uel habet rationẽ. Aliud eſt aũt uti ratione, aliud eſt habere rationẽ, ut aliud eſt habere ſenſum, aliud uti ſenſu. habet quippe ſenſum & dormiẽs, ſed nõ utitur. ita quoq; dormiens habet rationẽ, ſed minime utitur. ergo ipſius rõnabilitatis quædam dr̃ia eſt, rõne uti, ſed ſub rõnabilitate poſitus eſt homo. Prædicatur igitur de homine rõne uti, ut quædã differentia. Differt .n. a cæteris animalibus homo, quia rõne utitur. Demonſtratum eſt igitur ꝙ ſicut ea, quæ de genere prædicantur, dicuntur de generi ſubiectis: ita ẽt ea, quæ de dr̃ia prædicantur, dicuntur de his quæ differentiis ſupponuntur. Tertium cõe eſt, quòd ſicut aſſumptis generibus, ſpecies interimuntur: ita cõſumptis differentiis, ſpecies de quibus differentiæ prædicantur, intereunt. Commune .n. eſt hoc uiuerſalium in ſubſtantia pereuntium perire ſubiecta. Sed prima cõmunio demonſtrauit genera de ſpeciebus prædicari, ſicut etiã differentias. Propter hanc igitur ſimilitudinẽ ſi auferantur genera: ſpecies pereunt. ſic etiã ſpecies perire neceſſe eſt, quæ ſub differentiis ſunt, ſi uniuerſales earũ differentiæ conſumantur. cuius exẽplum eſt. Si enim auferas animal, hominẽ atq; equum ſuſtuleris, quæ ſunt ſpecies poſitæ ſub animali. Si auferas rationale, hoĩem Deumq́, ſuſtuleris, qui ſunt ſub rationali differẽtia collocati. Et de communitatibus quidem hactenus. nũc de generis, & differentiæ diſsimilitudine perpendit.

Proprium aũt generis eſt de pluribus prædicari, q̃ differentia, & ſpecies, & proprium, & accidens. animal enim de homine, & equo, & aue, & ſerpente prædicatur; quadrupes uero de ſolis quatuor pedes habentibus; homo uero de ſolis indiuiduis hominibus; item hinnibile de ſolo equo, & de his qui ſunt particulares; ſimiliter & accidẽs de paucioribus, quàm genus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas quæ complent ſubſtantiam generis. Amplius genus continet differentiam poteſtate. animalis enim hoc quidẽ rationale eſt, illud uero irrationale: differentiæ uero non continent genera. Amplius genera quidem priora ſunt his, quæ ſub ſe ſunt poſitæ, differentiis; & propter hoc ſimul quidem eas auferunt, non aũt ſimul auferuntur ab eis: ſublato enim animali, aufertur rationale, & irrationale. differentiæ uero non auferunt genus: nam etiam ſi omnes interimãtur, tamen ſubſtantia animata ſenſibilis intelligi poteſt, quæ eſt animal. Amplius genus in eo quod quid eſt, differentia in eo quod quale quid eſt prædicatur, quemadmodum dictum eſt. Amplius genus unum quidem eſt ſecundum unamquamq; ſpeciem: ut eſt hominis animal, differentiæ uero plures, ut rationale, mortale, mentis & diſciplinæ ſuſceptibile, quibus ab aliis differt. Amplius genus quidem ſimile eſt materiæ, formæ uero differentia. Cum autem ſint & alia communia, & propria generis & differentiæ, nunc iſta ſufficiant.

45. Proprium quidem quid ſit cõuenienti atq; integro uocabulo definitum eſt. Sed per abuſionem iſta etiam propria quorumlibet dicuntur, quæ in unaquaque re ab aliis continent differentiam, licet cum aliis ſint ea ipſa communia. Per ſe quippe proprium eſt homini quod ei omni, & ſoli, & ſemper adeſt, ut riſibilitas: per uſurpatam uero locutionem

nem etiam proprium hominis rationabilitas dicitur, non per ſe propriũ. Quippe quod ei cum deorum eſt natura cõmune, ſed homini rationabilitas proprium dicitur ad diſcretionem pecudis, quod rationale nõ eſt. Id uero propter hanc cauſam, quũ id propriũ uniuſcuiuſq; dicitur quod habet ſuum. Quo igitur quis ab alio differt, proprium eius nõ abſurda uſurpatione prædicatur. Sed nunc quod dicit proprium generis eſſe de pluribus prædicari, quàm cętera quatuor, id ipſum generis tale proprium eſt, quale per ſe propriũ dici ſolet, ideſt quod ſemp̃, & ſoli, & omni adſit generi. Generi .n. ſoli adeſt, ut differentia, ſpecie, proprio, atq; accidente uberius atq; affluentius prædicetur. Sed de his ſpeciebus, differentiis, propriis atq; accidentibus id dici poteſt, quæ ſub quolibet genere ſunt, id eſt de differentiis quidem quæ quodlibet diuidunt genus. Specie uero quæ diuiſibili generis differentia informatur. Proprio aũt illi ſpeciei quæ ſub illo genere eſt, quod differentiis eſt diuiſiuum. Accidentibusq; quæ his hærent indiuiduis, quæ ſub ea ſpecie ſunt, quã deſignatum genus includit. Hoc facilius exempla declarant. Sit .n. genus animal, quadrupes ac bipes differẽtiæ ſub animalis poſitæ cõtinentia. Homo atq; equus ſpecies ſub eodem genere conſtitutæ. Riſibile atq; hinnibile propria earundem ſpecierum. Velox, & bellator, acidentia, quæ his indiuiduis accidunt, quæ ſub ſpeciebus hominis atq; equi continentur. Animal igitur, quod eſt genus, prædicatur de quadrupede, & bipede, quæ ſunt differentię. Quadrupes uero non dicitur de bipede, ſed tantũ de his animalibus quæ quatuor pedes habent. plus igitur prædicatur genus quam differẽtia. Rurſus homo de Platone, & Socrate prædicatur, & de cæteris. Animal uero non modo de hominis indiuiduis, uerum etiã de cæteris irrationabilibus indiuiduis dicitur. plus igitur genus quam ſpecies prædicatur. Sed cum ſit proprium equi hinnibile, cumq; genus, q̃ ſpecies, uberius prædicetur, prædicatio quoq; generis proprii ſupergreditur prædicationem. Accidens quoq; etſi pluribus ineſſe poteſt, tamen ſæpe genere contractius inuenitur, ut bellator, nõ proprie niſi homo dicitur, & uelocitas in paucis animalibus inuenitur: quo fit, ut genus & differentia, & ſpecie, & proprio, & accidente amplius prædicetur. Atq; hæc eſt una proprietas generis, quæ genus ab aliis omnibus diſiũgat ac ſeparet. Oportet aũt inquit nunc eas differentias intelligere, quibus diuiditur genus, non quibus informatur genus. illæ enim, a quibus informatur genus, plus quam ipſum genus ſine dubio prædicãtur, ut animatum & corporeum ultra animal tẽdunt, cum ſint differentiæ animalis, non diuiſiuæ, ſed potius conſtitutiuæ. Omnia .n. ſuperiora de inferioribus prædicantur. Quæ uero de inferioribus prędicantur, neq; cõuerti poſſunt, hæc ab eis, quæ inferiora ſunt, amplius prædicantur. Poſt hoc aliud proprium generis oſtendit, quo ab his differentiis, quæ ſub eodem ſunt poſitæ, ſegregatur. Omne .n. genus continet differentias poteſtate: differentia uero genus non poteſt cõtinere. animal enim rationale, atq; irrationale continet poteſtate, neq; enim rationabilitas, aut irrationabilitas animal poterit cõtinere. Poteſtate autem ait continere animal differentias, quia (ut ſuperius dictum eſt) genus quidem omnes habet ſub ſe differentias poteſtate, actu uero minime. Ex quo fit, ut alia proprietas oriatur. Sublato enim genere, perit differentia: ueluti ſublato animali interimitur rationabilitas, quod eſt differentia. at ſi rationabile interimas, irrationabile animal manet. Sed obiici poteſt, quid ſi utraſq; differentias ſimul abſtulero, num poterit remanere genus? Dicimus poteſt. Vnumquodq; enim non ex his, de quibus prædicatur, ſed ex his, ex quibus efficitur, ſubſtantiã ſumit. Itaq; fit, ut genus ſublatis differentiis diuiſiuis permanere poſſit. dũ tamen maneant illæ, quæ ipſius generis formã ſubſtantiamq; conſtituunt. Quoniã enim animal animata atq; ſenſibilis differentiæ cõſtituunt, hæ ſi maneant, atq; iungantur, perire animal non poteſt, licet ea pereant de quibus animal prædicatur, rationale ſ. atq; irrationale. Vnumquodq; enim (ut dictum eſt) ex his ſubſtantiæ proprietatem ſumit, ex quibus efficitur, non ab his de quibus prædicatur. Amplius ſi utraſq; differentias genus poteſtate cõtinet, ipſũ per ſe neutram earum intra ſe poſitam collocatamq; concludit. q̃ ſi actu quidem eas non cõtinet, ſed poteſtate, actu ẽt ab his poterit ſeparari: hoc ipſum .n. quod eſt eas poteſtate continere, id erat actu non continere. Genus uero, quia quaſlibet differentias actu non cõtinet, actu ab eiſdem, etiã ſeparatur. Rurſus aliud eſt generis propriũ, quod ex proprietate prædicationis agnoſcitur. Omne enim genus ad interrogationem qd eſt unumquodq;, reſponderi conuenit, ut animal in eo quod quid eſt, de homine prædicatur: differentia uero minime, ſed in eo quod quale ſit. Omnis .n. differentia in qualitate conſiſtit. Sed hoc propriũ tale eſt, quale ſuperius diximus, non per ſe, ſed ſecundum alicuius differentiam dictũ. Alioqui cõmune eſt hoc generi cum ſpecie, ut in eo quod quid ſit prædicetur. ſed quia hac in re genus a differentia diſcrepat, quoniã differentia quidem in eo quod quale eſt, genus uero in eo quod quid eſt prædicatur: generis proprium dicitur. nõ per ſe, ſed ad differentiæ comparationem, & in omnibus reliquis eandem rationem conueniet ſpeculari. Quodcunq; enim ita proprium generi dicitur, ut nulli ſit alii cõmune, ſed tantum hoc genus habeat, & ſemper, id ſecundum ſe propriũ nuncupatur. Quicquid uero cũ alio commune eſt, id non per ſe, ſed ad alterius differentiam proprium dicitur. Alia rurſus generis & differentiæ ſeparatio eſt, quòd genus quidem ſpeciei unũ ſemper adeſt ſ. proximum. plura enim poſſunt eſſe ſuperiora, uelut hominis animal atq; ſubſtantia. ſed proximũ eiuſdem hominis animal tantũ. Differentiæ uero plures uni ſpeciei adeſſe poterũt, ut rõnale atq; mortale homini. Itaq; fit definitio ex uno quidẽ genere, ſed pluribus differentiis, ut hominis animal rationale atq; mortale. Rurſus alia diſcretio eſt, quòd genus quidem uelut quendã ſubiecti locum tenet, differentia uero formæ, ita ut illud ſit materia quædã, quæ figurã ſuſcipiat: hæc uero ſit forma, quæ ſuperueniens ſpeciei ſubſtantiã rationemq; perficiat. Iccirco pluribus differẽtiis a genere differentiam ſegregauit, quia hæc maxime generis quandam ſimilitudinem continet, quia eſt uniuerſalis, & præter genus inter cætera maxima. ſed cum alia plura cõmunia, pluraq; propria generis inter ſe ac differentiæ ualeant inueniri, ſufficiant nunc inquit iſta. ſatis eſt enim ad diſcretionem quaſlibet differentias aſſumere, etiam ſi quæ dici poſſunt, non omnia colligantur.

GENERIS ET SPECIEI comparatio.

GEnus autem & ſpecies commune quidem habent de pluribus prædicari, quemadmodum dictum eſt. Sumatur autem ſpecies, ut ſpecies ſolum, non autem ut genus; ſi fuerit idem ſpecies, & genus. Commune his eſt etiam hoc, priora his eſſe de quibus prædicantur, & totum quoddam eſſe utrunq;.

46 Generis & ſpeciei enumerat tria cõmunia, unum quidẽ de pluribus prædicari. genus .n. & ſpecies de pluribus prædicantur, ſed genus de ſpeciebus ut dictum eſt, ſpecies uero de indiuiduis. Sed nunc de illa ſpecie loquitur; quæ tantũ ſpecies eſt, ut homo, ideſt quæ non etiam genus eſt, ſed ultima ſpecies. Quòd ſi talem ſpeciẽ ponamus quæ etiã genus eſſe poteſt, ac de ea dicamus quòd cõmune habet cum genere de pluribus prædicari: nihil intereſt an ita dicamus, ipſum genus id ſecum habere eſſe, de pluribus prædicari. Talis eſt enim ſpecies quæ non ſolũ eſt ſpecies, ſed ẽt genus eſt. Eſt autem commune his quoq;, quòd utraq; priora ſunt his de quibus prædicantur. Omne enim, quod de pluribus prædicatur, ſi recto (ut ſuperius dictũ eſt) ordine dicatur, prius eſt his de quibus prædicatur. Præterea eſt illis hoc etiã commune, quòd genus ac ſpecies totum ſunt eorũ, quæ intra ſuum ambitum continent, & coercent: omnium enim ſpecierum totum genus eſt, & omnium indiuiduorum totum eſt ſpecies. Æque enim genus, & ſpecies adunatiua ſunt plurimorum. quod uero multorum adunatiuum eſt, id eorum, quæ ad unitatis formam reducit, recte dicitur totum.

Differunt autem, eo quod genus quidem ſpecies cōtinet, ſpecies uero continētur, & nō continent genera. de pluribus enim prædicatur genus quàm ſpecies. Amplius genera quidē præiacere oportet, & informata differentiis ſpecificis, perficere ſpecies. unde & priora ſunt naturaliter genera, & ſecū ſpecies interimentia, nec tamē ab eis interimuntur. nam ſi ſpecies ſit, eſt & genus: genus uero ſi ſit, nō omnino erit ſpecies. Et genera quidē uniuoce de ſpeciebus prædicantur, ſpecies uero de generibus minime. Amplius genera quidē excedunt eas, quæ ſub ipſis ſunt ſpecies, continentia: ſpecies aūt excedunt genera propriis differētiis. Amplius nec ſpecies fiet unquā generaliſſimū, nec genus fiet unquā ſpecialiſſimum.

47. Expeditis cōmunibus generis, & ſpeciei, nunc de eorum diſcretione pertractat. Differre enim dicit genus a ſpecie, quoniā genus continet ſpecies, ut animal continet hominem: ſpecies uero non continet genera. neq.n.homo de animali prædicatur. Itaq. fit ut ſpecies quidē contineantur a generibus, nunquā uero cōtineant genera. Omne enim qđ amplius prædicatur, illius eſt continens, quod minus dicitur. Quòd ſi genus amplius prædicetur, ꝗ ſpecies, neceſſe eſt ut ſpecies quidē contineatur a genere, genus uero nullo mō ſpeciei ambitu prædicationis includatur. huius aūt ratio eſt, quoniā genus ſemper ſuſcipiens differentiam, ſpeciē facit. hoc eſt genus, qđ habet latiſſimā prædicationē, coarctatum in differentias, & cōtractū, facit ſpeciem. omnino.n. generi iuncta differentia ſpēm reddit, & ex uniuerſalitate, & latiſſima prædicatione in anguſtum ſpeciei terminū contrahit. Animal enim, cuius prædicatio per ſe longe lateq; diffuſa eſt, ſi corripiat rationalis differentiam, & mortalis, diminuit atq; cōtrahit in unū hominis ſpeciem: unde fit ut minor ſit ſemper ſpecies, quàm genus: atq; ideo cōtineatur, ſed non contineat, ſublatoq; genere auferatur ſpecies. ſi enim totū auferas, pars nō erit. quòd ſi ſpecies auferatur, genus manet, ueluti cum animal ſuſtuleris, interimitur etiā homo: ſi hominem auferas, animal reſtat. Hoc etiam cauſa eſt, ut genus de ſpecie uniuoce prędicetur, ideſt ut ſpecies ſuſcipiat definitionē generis & nomen, ſed non e conuerſo: definitionem quippe ſpeciei genus ſuſcipere non uidetur, ſubſtantiā enim priorū inferiora ſuſcipiunt. Si enim definias animal, & dicas ſubſtantiam eſſe animatā atq; ſenſibilem, aut ſi prædices de homine animal, uerum dixeris. ſi etiam animalis definitionē de homine prædicaueris, dicasq; hominem eſſe ſubſtantiā animatam atq; ſenſibilem, nihil fuerit in propoſitione falſi: ſed ſi hominis rationē reddas, animal rationale mortale, ea animali non conueniunt: neq; enim id, quod animal eſt, id dici poterit animal rationale mortale. Fit igitur, ut ſicut ſpēs generis nomen ſuſcipit, ita etiam capiat definitionē: & ſicut genus nomen ſpeciei nō ſuſcipit, ita nec eiuſdem definitione monſtretur: ſed cuius nomen, & definitio de aliquo prædicatur, id uniuoce dicitur. Cum igitur generis & nomen, & definitio de ſpecie prędicetur, genus de ſpē uniuoce dicitur. Quoniā uero ſpeciei de genere neq; nomen neq; definitio prædicatur, nō cōuertitur uniuoca prędicatio. Differunt genera a ſpēbus hoc quoq; mō: ꝙ genera superuadunt ſpēs ſuas, aliarum continentia ſpecierum: ſpecies uero genera, differentiarū pluralitate. animal enim, quod eſt genus, ſuperuadit hominē quod eſt ſpecies, quia non hominē ſolum continet, uerū etiam bouem, equum, aliasq; ſpecies, quas ſuæ prædicationis ſpatio includit. Species uero, ut homo, ſuperuadit genus, ut animal multitudine differentiarū. nam actu genus non habet rationale uel mortale, nullas quippe actu genus retinet differentias, eaſdem ſpecies ſuæ ſubſtantiæ inhærentes atq; inſitas tenet. Homo enim rationalis eſt atq; mortalis: quod genus minime eſt. Animal.n. neq; mortale eſt per ſe neq; rationale. Quòd ſi genus quidē plus quàm unam continet ſpeciem, at uero ſpecies multis differentiis informantur, ſuperat quidem genus ſpeciem cōtinentia ſpecierum: ſpecies uero uincit genus differentiarum pluralitate. Illa quoq; eſt differentia, ꝙ genus quoniā omniū primū eſt, nunquā in tantū deſcendere poterit ut fiat ultimū: ſpēs uero, quæ cunctis eſt inferior, nunquā in tantum aſcēdere poterit, ut ſuprema omniū fiat: nunquā igitur nec ſpēs generaliſſimū fiet, nec genus ſpecialiſſimū. Sed ex his quæ dictæ ſunt differētiis, aliæ ſunt quæ genus a ſpē propriç coniunctæq; diſterminant: aliæ uero q non ſolū genus a ſpecie, uerumetiam a cæteris deducunt ac diſterminant. neq; enim in his tantum oportet differentiis, quæ ſunt dictæ, uerumetiam in cæteris conſiderare, ſi propriæ normam diſcretionis quærimus agnoſcere.

GENERIS ET PROPRII COMPARATIO.

Generis autem & proprii commune quidem eſt ſequi ſpecies: nanq; ſi homo eſt, animal eſt; ſi homo eſt, riſibile eſt. Commune eſt quoq; æqualiter prædicari genus de ſpeciebus, & propriū de his, quæ participant illo, individuis. æqualiter enim & homo, & bos animal eſt; & Cicero, & Cato ſunt riſibiles. Commune dēmum eſt his uniuoce prædicari, genus de propriis ſpeciebus, & proprium de his, quorum eſt proprium.

48. Tria interim generis ac proprii dicit eſſe cōmunia. quorū primum illud eſt, quoniā ita genus ſequitur ſpecies ut propriū: poſita enim ſpecie neceſſe eſt intelligamus genus & propriū. neutrum enim ſpecies proprias derelinquit, nā ſi homo eſt, animal eſt: ſi homo eſt, riſibile eſt. ita quemadmodū genus, ſic propriū ab ea ſpecie, cuius eſt propriū, non recedit. Illud quoq; eſt commune, quod æqualis eſt generis participatio, ſicut etiam proprii. Omne enim genus æqualiter a ſuis ſpēbus participatur: propriū uero individuis omnibus æqualiter adhæreſcit. Manifeſtum eſt autem participatione eſſe generi æquale propriū. neq; enim plus homo animal eſt, ꝗ equus, atq; bos, ſed in eo quod ſunt animalia, æqualitee animalis.i. generis uocabulū trahunt. Cato etiā & Cicero ęqualiter riſibiles ſunt, etiā ſi ęqualiter nō rideant. in eo enim qđ apti ad ridendū ſunt, dici riſibiles poſſunt, nō ꝙ ſempce rideant. Æqualiter ergo ea, quæ ſub genere ſunt, ſuſcipiunt genus, ſicut ea quæ ſub propriis, propria. Tertium illud, ꝙ ſicut genus de propriis ſpēbus uniuoce prædicatur, ita etiam propriū de ſua ſpecie uniuoce dicitur. Genus enim quoniā ſubſtantiā ſpeciei continet, non modo eius nomen de ſpē, uerū etiam definitio prædicatur. Propriū uero quia ſpeciem nō reliquit, eiq; ſemper æquatur, nec in aliā ſpeciem tranſgreditur, nec infra ſubſiſtit. Definitionem quoq; proprium ſpecirbus tradit. cuius enim nomen uni tantum conuenit ſpeciei cui coæquatur, dubitari non pōt, quin eius quoq; definitio ſpeciei conueniat. Quo fit ut ſicut genus de ſpeciebus, ita proprium de ſua ſpecie uniuoce prædicetur.

Differunt autem, quoniā genus prius eſt, poſterius propriū. oportet.n. eſſe prius animal, dehinc diuidi differentiis & propriis. Amplius genus quidē de pluribus ſpeciebus prædicatur, quarū eſt genus: proprium uero de una ſola ſpecie, cuius eſt propriū. Amplius propriū quidē cōuerſim de eo, cuius eſt propriū, prædicatur: genus uero de nullo cōuerſim prædicatur. nā nec ſi animal eſt, homo eſt, nec ſi animal eſt, riſibile eſt: ſi uero riſibile eſt, homo eſt; & e cōuerſo. Amplius omni ſpeciei ineſt propriū, cuius eſt propriū, & ſoli & ſemper: genus uerò omni quidē ſpeciei ineſt, cuius fuerit genus, & ſemper, nō tamen ſoli. Amplius propria quidem interēpta nō ſimul interimunt genera: genera uero interempta interimunt ſpecies quarū ſunt propria. Quare his interemptis, quorū ſunt propria, & ipſa ſimul interimuntur.

49. Tale rurſus proprium ſumit, ꝙ ad alterius comparationem proprium nuncupetur. dicit enim proprium eſſe generis prius eſſe, ꝗ propria. oportet enim prius eſſe genus, quod ueluti materia differentiis ſupponatur, uenientibusq;

differentiis fieri ſpeciem, cum quibus propria naſcuntur. Si igitur prius eſt genus, quam differentiæ, prius etiam differentiæ, quam ſpecies, & ſpeciebus propria coæquantur: non eſt dubium quin propria generibus poſteriora ſint. atq; hoc, qđ dictum eſt, proprium eſſe generis, prius eſſe quam propria: cõmune eſt generi cũ differentia: differentiæ enim ſpecies conformantes, priores conſiderantur eſſe, quàm propria. Siquidem ſpeciebus ipſis priores ſunt, quas propria ratione determinant. ſed ut dictum eſt, hoc proprium ad differentiam proprii intelligendum eſt, non quale ſuperius propriũ per ſe conſtitutũ eſt. Rurſus differt genus a proprio, ꝙ quidem de pluribus prædicatur ſpeciebus, proprium uero minime: nam neq; genus eſt, niſi plures ex ſe ſpecies proferat, nec propriũ ſi alteri cuilibet ſpeciei poſſit eſſe cõmune. Fit igitur ut genus quidẽ plurimas ſub ſe ſpecies habeat, ut animal hominẽ atq; equum, proprium uero unã tantum, ſicut riſibile hominẽ. Quo fit, ut illa quoq; proprietas ex differentia naſcatur. genus enim prædicatur quidẽ de ſpeciebus, ipſum uero in nulla prædicatione ſupponitur. Proprium uero & ſpecies alterna prædicatione mutantur. Fit enim prædicatio aut a maioribus ad minora, aut ab æqualibus ad æqualia. Genus igitur, qđ maius eſt, de ſpeciebus omnibus prædicatur: ſpecies uero quoniã minores ſunt, de generibus non dicuntur, ut animal de homine dicitur, homo uero de animali nullo modo prædicatur. At uero proprium, quoniã ſpeciei æquale eſt, æque prædicatur atq; præponitur, ut riſibile de homine dicitur: omnis enim homo riſibilis eſt: eodemq; modo conuertitur, omne enim riſibile homo eſt. Differt etiam propriũ a genere, ꝙ proprium uni ſpeciei, & omni, & ſemper adeſt. Genus uero ex his quidem duo retinet, in uno uero diuerſum eſt. nam ſpeciebus ſuis & ſemper adeſt, & omnibus, non uero ſolis: hoc enim erat tantum propriis eſſe, ꝙ ſingulas ſpecies tantum continent: hoc autem generibus, quòd plures. igitur propria quidem ſingulas obtinent ſpecies, genera uero nõ ſingulas. adeſt igitur propriũ uni ſoli ſpeciei, & ſemper, & omni. genus uero & omni quidem, & ſemper, ſed non ſoli, ut riſibile homini ſoli, animal uero eidem homini, ſed non ſoli. præeſt enim cunctis, quæ irrationabilia nuncupamus. Præterea ſi auferamus genus, ſpecies interimuntur. nam ſi non ſit animal, non erit homo. ſi auferamus ſpecies, nõ interimitur genus. nam ſi nõ ſit homo, animal nõ peribit. Species uero & propria, quoniã ſunt æqualia, alterna ſe uice conſumunt. nam ſi non ſit riſibile, homo nõ erit: ſi homo non ſit, riſibile non manebit. Conſumunt igitur genera ſub ſe poſitas ſpecies, nõ uero ab his inuicem conſumuntur. Species uero & proprium inuicem perimuntur & perimunt.

GENERIS ET ACCIDENTIS comparatio.

Generi uero & accidenti commune eſt de pluribus (quemadmodum dictũ eſt) prædicari, ſiue ſeparabile ſit accidens, ſiue inſeparabile: etenim & moueri de pluribus, & nigrum de coruis & de æthiopibus & aliquibus inanimatis prædicantur.

50. Nihil eſt quod inter cætera ita ſit a generis ratione disiunctum, ſicut eſt accidens. nam cum genus cuiuslibet ſubſtãtiam monſtret, accidens uero a ſubſtantia longe diſiunctum ſit, & extrinſecus ueniens, nihil uero notius commune põt habere cũ genere, quàm de pluribus prædicari. Genus. n. de pluribus prædicatur ſpeciebus, accidens uero non modo de pluribus ſpeciebus, uerũ etiam generibus, animatis, atq; inanimatis, ut nigrum dicitur de rationali homine, & de irrationali coruo, & de inanimato ebeno: album etiam de cygno, & marmore, moueri de homine, de equo, & de ſtellis, ac de agitatis, quæ ſunt ſeparabilis accidentis exempla.

Differt autem genus ab accidenti, quoniã genus ante ſpecies eſt, accidentia uero ſpeciebus poſteriora ſunt. nam etſi inſeparabile accidens ſumatur, tamen natura prius eſt illud cui accidit, quàm accidens. Et genera quidem, quæ participant, æqualiter participant: accidẽtia uero non æqualiter. intenſionem enim & remiſſionẽ ſuſcipit accidentiũ participatio, generum uero minime. Et accidentia quidẽ principaliter in indiuiduis conſiſtunt: genera uero, & ſpecies naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtantijs. Et genera quidem in eo quod quid ſit prædicãtur de his, quæ ſub ipſis ſunt: accidẽtia uero in eo quod quale aliquid ſit, uel quomodo ſe habet unũquodq;. qualis eſt enim æthiops interrogatus, dicis, niger: & quomodo Socrates ſe habet, dicis, ſedet, uel ambulat.

51. Differentiam generis & accidẽtis hanc primũ propoſuit, ꝙ genus quidẽ ante ſpecies ſit: quippe qđ materiæ loco eſt, & differentiis informatum ſpẽs gignit: at uero accidens eſſe poſt ſpecies inuenitur. Oportet. n. prius eſſe cui aliquid accidat, poſt uero ipſum accidens ſuperuenire. nam ſi ſubiectũ non ſit qđ ſuſcipiat, accidens eſſe nõ poterit. Quòd ſi genus quidẽ ſpeciebus ſubiectum eſt, non poſſunt eſſe ſpecies, niſi eis genus uelut materia ſupponatur. Accidentia uero eſſe nõ poſſunt, niſi eis ſpẽs ſupponatur. nam manifeſtũ eſt genus quidẽ ante ſpecies eſſe, accidentia uero poſt ſpẽs. Rurſus eſt alia differentia, quoniam genus neq; intenſionẽ, neq; remiſſionẽ ſuſcipere põt. Quo fit, ut quæ participant genere, ęqualiter eius nomen definitionemq; ſuſcipiant. Omnes. n. homines ęqualiter animalia ſunt, eodemq; mõ equi: nec nõ inter ſe homo atq; equus, & cætera animalia cõparata æque animalia prædicantur. Accidentis uero participatio & intenditur & remittitur. Inuenies enim quemlibet paulo diutius ambulãtẽ, & paulo amplius nigrũ. & ſi in ipſis ęthiopibus conſiderabis, omnes nõ æque nigro colore eſſe obductos inuenies. Alia quoq; differentia eſt, quoniã omne accidens in indiuiduis principaliter ſubſiſtit. Genera uero ſpeciebus, & indiuiduis priora ſunt. niſi enim ſingulariter corui nigredine infecti eſſent, corui ſpẽs nigra eſſe nullo modo diceretur. Ita fit, ut accidentia poſt indiuidua uideantur. nam ſi prius eſt id cui aliquid accidit, ꝗ illud quod accidit: nõ eſt dubiũ prius eſſe indiuidua, poſterius uero accidens. Genera uero & ſpecies ſupra indiuidua conſiderantur: hoc iccirco fit, quoniã de his omnibus prædicantur, eorumq; ſubſtantiã propria prædicatione conſtituunt. Sed dici põt, genera quoque & ſpecies poſteriora indiuiduis inueniri. niſi. n. ſint ſinguli homines, ſingulíq; equi, hominis atq; equi ſpecies eſſe non poſſunt: & niſi ſint ſingulæ ſpecies, earũ genus animal eſſe non poterit. Sed meminiſſe debemus ſuperius dictum eſſe genus non ex his ſumere ſubſtantiã de quibus prædicatur, ſed de eo potius quo differentiis conſtitutiuis eius ſubſtãtia formaq; perficitur. Itaq; ſi genus quidẽ diuiſiuis differentiis interemptis non perimitur, ſed manet in iis, quæ eius cõſtitutiuæ ſunt, quæ eius formã definitionemq; perficiunt: cumq; differentię diuiſiuę generis, ſpeciebus ſint priores, (ipſæ enim ſpecies conformant atq; conſtituunt) non eſt dubiũ quin genus etiam pereuntibus ſpeciebus poſſit in propria permanere ſubſtantia: idem de ſpeciebus dictum ſit. Species enim ſuperioribus differentiis, non poſterioribus indiuiduis formantur. Quæ cum ita ſint, ſpecies quoque ante indiuidua ſubſiſtunt. Accidentia uero, niſi ſint quibus accidant, eſſe non poſſunt: nullis uero prius accidunt, quam indiuiduis. hæc enim generationi & corruptioni ſuppoſita, uariis ſemper accidentibus permutantur. Illam quoque annumerat differentiam, quæ dicta eſt ſuperius, quòd genus quia rem demonſtrat, & de ſubſtantia prædicatur, in eo ꝙ quid eſt dicitur: Accidens uero aut in eo quod quale eſt, aut in eo quod quomodo ſeſe habet res. nam ſi qualitatem interroges, accidens reſpondebitur, ut ſi qualis eſt coruus, niger: Si quomodo ſe habet, aliud rurſus accidens, aut ſedet, aut uolat, aut crocitat. nam cum accidens in nouem prædicamenta diuidatur, qualitatem, quantitatem, ad aliquid, ubi, ſitum, habitum, quando, facere, pati; cætera quidem omnia in quomodo ſe habet interrogatione ponuntur, qualitas uero in qualitatis ſciſcitatione reſponderi ſolet.

ſolet. nam ſi interrogemur qualis eſt æthiops: reſpondebimus accidens, id eſt niger. Si quomodo ſe habeat Socrates: tunc dicimus, aut ſedet, aut ambulat, at ſuperiorum aliquod accidentium.

COMPARATIONVM NVMERVS

Genus itaq; quomodo ab aliis quatuor differat, dictũ eſt. Contingit autem etiam unũquodq; aliorũ differre ab aliјs quatuor, ut cum quinq; quidem ſint, & unumquodq; ab aliјs quatuor differat, quater quinq; uiginti fiant omnes differentiæ: ſed non ſic ſe res habet, ſed ſemper poſterioribus enumeratis, & ſecundis quidẽ una differentia ſuperatis, propterea quia iam ſumpta eſt; tertijs uero, duabus; quartis uero, tribus; quintis uero, quatuor: decem fiunt omnes differentiæ, quatuor, tres, duæ, una. Genus etenim quo differt a differentia, & a ſpecie, & a proprio, & ab accidẽte dictũ eſt. quatuor ergo ſunt generis differentiæ. Differentia uero quo differat a genere dictũ eſt, quando quo differt genus ab ea dicebatur. relinquitur ergo quo differat a ſpecie, proprio, & accidenti dicere, & ita fiunt tres. Rurſus ſpecies quo quidẽ differt a differentia, dictũ eſt, quãdo quo quidẽ differt a differẽtia, dictũ eſt, quando quo differt a ſpecie differentia dicebatur: & quo differat a genere, dictũ eſt, quãdo quo differat genus a ſpecie dicebatur. reliquũ eſt igitur quo differat ſpecies a proprio, & ab accidenti dicere, & ſunt duæ hæ differentiæ. Quo aũt differt propriũ ab accidenti relinquitur: nam quo a genere, & ſpecie, & differẽtia differat, prædictũ eſt in illorum ad ipſum differẽtijs. quatuor igitur ſumptis generis differentijs ad alia, tribus uero differentiæ, duabus ſpeciei, una autem proprij ad accidens, decem erunt omnes: quarum quatuor, quæ erant generis ad reliqua, ſuperius demonſtrauimus.

52. Quoniam differentias atq; cõmunitates generis ad differentiã, ſpẽm, proprium, atq; accidens perſecutus eſt: idem quoq; de cæteris facere contendens, prædicit quot omnes differentiæ poſſunt eſſe, quæ inter ſe cõparatis commiſtisq; rebus iis quæ ſupra poſitæ ſunt, efficiantur. Sunt aũt xx. nã cum quinq; ſint res, & unaquæq; res earum a quatuor aliis differat, quinquies quatuor differẽtiæ fiunt. quod appoſitarũ literarũ manifeſtatur exemplo. Sint quinq; res, ueluti quinq; literæ, a b c d e differat igitur a quidẽ a b aliis quatuor, ideſt b c d e fient quatuor differentiæ. Rurſus b differat ab aliis quatuor, ideſt, a b c d e erunt rurſus quatuor, quæ ſuperioribus iunctæ octo coniungunt. C uero tertia a reliquis differt quatuor, uidelicet a b d e quæ quatuor differentiæ ſuperioribus octo copulatæ, xii reddunt. Quarta d ſi reliquis quatuor cõparetur, diſtet æque ab eiſdem, ideſt, a b c d e fient. Igitur rurſus quatuor quæ ſuperioribus xii appoſitæ xvi copulant. Quòd ſi ultima e ab aliis quatuor differat, uidelicet a b c d fient aliæ quatuor differentiæ, quæ compoſitæ prioribus, xx perficiunt. & ſit quidem huiuſmodi deſcriptio.

Genus	Differentia	Species	Proprium	Accidens
a	b	c	d	e
b c d e.	a c d e.	a b d e.	a b c e.	a b c d.

Quæ cũ ita ſint, in generibus quoq; & ſpẽbus & cæteris idẽ cõſiderabitur. Erunt ergo quatuor differẽtiæ quibus genus a differentia, ſpẽ, proprio, accidentiq; diſiungitur. Aliæ rurſus quatuor, quibus differẽtia a genere, ſpẽ, ꝓprio, atq; accidẽti diſcrepat. Rurſus quatuor ſpẽi ad genus, differentiã, propriũ, atq; accidens. Quatuor etiã proprii ad genus, differentiã, ſpeciẽ, atq; accidens. Quatuor inſuper accidentis ad genus, differentiã, ſpẽm, atq; propriũ. Quæ coniunctæ omnes uiginti explicant differentias. Sed hoc uiget, ſi ad numeri referatur naturã, cõparationisq; alterationem. nam ſi ad ipſas differentiarũ naturas uigilans lector aſpicit, eaſdẽ ſæpe ſumptas differentias inueniet. Quo.n. genus differt a differẽtia, eodem differentia diſtat a genere: & quo differentia diſtat a ſpẽ, eodẽ ſpecies a differẽtia diſgregatur, & in cæteris eodẽ mõ. In hac igitur differentiarum diſpoſitione, quã ſupra diſpoſui, eaſdẽ ſæpius annumeraui. At ſi differentiarũ ſimilitudines detrahamus, decem fient omnino differentiæ, quas ad præſentẽ tractatũ uelut diuerſas atq; diſſimiles oportet aſſumi. Age enim differat genus a differentia, ſpẽ, proprio, atq; accidenti, quatuor differentiis, quas ſupra iam diximus. itẽ ſumamus differẽtiã, diſtabit hæc a genere primũ, dehinc a ſpẽ, proprio, atq; accidenti: ſed quo diſcrepet a genere, iam ſuperius explicatũ eſt, cũ diceremus quo genus a differẽtia diſcreparet. Detracta igitur hac cõparatione, quoniã ſupra cõmemorata eſt, relinquuntur tres diſcrepantiæ, quibus differentia a ſpẽ, proprio, accidentiq; diſiungitur, quæ iunctæ cũ ſuperiobus quatuor, ſeptẽ reddunt differentias. Poſt hãc ſpẽs ſi ſumatur, quatuor quidẽ eius erunt differentiæ ſecundũ numeri diuerſitatem, cũ ad genus, differentiã, proprium, atq; accidẽs cõparatur, ſed priores duæ comparationes iam dictæ ſunt. nam quo ſpecies differat a genere, tunc dictũ eſt, cũ quid genus differret a ſpẽ dicebamus: quo uero ſpecies a differẽtia diſtet, cõmemoratum eſt, cum differentię ad ſpẽm diſſimilitudines redderemus. Quibus detractis duæ ſuperſunt integræ atq; intactæ ſpeciei ad propriũ & accidens diſcrepantiæ, quæ iunctæ cum ſeptem, nouẽ differentias copulant. Proprii uero ſi ad numerum diffentiæ conſiderentur, quatuor erunt ad genus, differentiam, ſpeciem, atq; accidẽs comparati: quarum quidem tres ſuperiores differentiæ iam dictæ ſunt. nam quid a genere propriũ diſtet, tunc dictum eſt, cũ quid genus a proprio diſtaret oſtendimus. Rurſus qd propriũ a differẽtia diſcrepet, in colligẽda diſtãtia differẽtię propriiq; ſuperius demonſtratũ eſt: nam quid propriũ differt a ſpecie, tunc expoſitũ eſt, quando quid ſpecies diſtaret a proprio dicebatur. Reſtat igitur differentia una proprii ad accidens, quæ ſuperioribus iuncta, decem differentias claudit. Accidentis uero ad cætera poſſent quidem eſſe quatuor, niſi iam omnes probarentur eſſe conſumptæ. nam quid differat uel genus, uel differentia, uel ſpecies, uel propriũ ab accidenti ſupra monſtratum eſt, nec ſunt plus diuerſæ differentiæ accidentis ad cætera, ꝗ cæterorũ ad accidens. Itaq; fit ut cũ ſit quinq; rerum numerus, ſi prima aſſumatur, quatuor fiant differentiæ: ſi ſecunda res, uincanturq; ſecundæ rei ad cæteras differentiæ, a primis quatuor una tantum diſtantia. nam cum prima habuerit quatuor, ſecunda retinet tres. Tertia uero ſi ſumatur, duas habebit differentias, quæ uincuntur a primis quatuor, differentiis duabus. Quarta uero ſi ſumatur, unã habebit differentiam, quæ uincitur a primis quatuor, differentiis tribus. Quinta uero, quoniam nullam habebit omnino differentiam nouam, totis quatuor a primis differentiis ſuperatur: atq; hoc numerorum gradu quidem uſque ad denarium numerum tenditur, quatuor, tres, duæ, una: ut generis quidem quatuor, differentiæ uero tres, ſpeciei duæ, proprii una, accidentis nulla ſit. primæ generis quidẽ cõparationes quatuor nouas tenent differẽtias: ſecundæ uero differẽtiæ cõparationes, tres nouas tenẽt: una enim ſuperius enumerata eſt: uincitur aũt a primis quatuor nouis diffentiis una tantũ: ſpeciei uero tertia cõparatio duas tantũ habet differentias nouas, duas quippe ſuperius enumeratas cognoſcimus, & uincitur a quatuor primis duabus tantum differentiis nouem: proprium uero unam tantũ retinet nouam, quoniam tres habet ſuperius enumeratas, uinciturq; a prima nouis tribus differentiis: quinti uero accidentis comparationes, quoniam nullam retinent nouam differentiam, totis quatuor a primis generis tranſcenduntur. Atque ad hunc modum ex uiginti differẽtiis ſecundum numerum, decem ſecundum diſſimilitudinem contrahuntur: ut tamẽ has ſecundum diſſimilitudinem differentias nõ in quinario tantum numero, uerum in cæteris quoq; notas habere poſſimus, dabitur regula talis, quæ plenam differentiarum diſ-

ſimilitudinem in qualibet numeri pluralitate reperiat. Propoſitarum enim numero rerum ſi unū dempſeris, atque id, quod dempto uno relinquitur, in totā ſummā numeri multiplicaueris, dimidium eius, quod ex multiplicatione factū eſt, coæquabitur et pluralitati, quam propoſitarū rerū differētiæ continebant. Sint ergo res quatuor, a b c d: his aufero unā, fiunt tres: has igitur per totam ſummam quater multiplico, fient duodecim: horū ſi dimidiū teneo, ſex erunt. Tot erunt igitur differentiæ inter ſe rebus quatuor cōparatis. a quippe ad b, & c & d tres retinet differentias. Rurſus b ad c & d duas; c uero, ad d unā. Quæ iunctæ ſenariū numerū cōplent. Atq; hanc quidem regulam ſimpliciter ac ſine demonſtratione nunc dediſſe ſufficiat. In prædicamentorum uero expoſitione ratio quoque cur ita ſit, explicabitur.

DIFFERENTIAE ET SPECIEI comparatio.

Commune ergo eſt differentiæ & ſpeciei æqualiter participari. homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationali differentia. Commune quoque eſt & ſemper adeſſe his, quæ eorum participant. ſemper enim Socrates rationalis eſt, & ſemper homo eſt.

53. Dictum eſt ſæpius ea, quæ ſubſtantiā formant, nec remiſſione contrahi, nec intenſione produci: unicuiq; enim id, quod eſt, unū atq; idē eſt. Quòd ſi differentia ſpecierū ſubſtantiā monſtrat, ſpecies uero indiuiduorū, æqualiter utraq; ab intenſione & remiſſione ſeiuncta ſunt: quo fit ut æqualiter participentur. Omnes enim indiuidui mortales ſunt atq; rationales ſicut homines. nam ſi idem eſt eſſe homini quod eſt eſſe rationale, cū omnes homines æque ſint homines, neceſſe eſt ut ſint æqualiter rationales. Aliud quoq; cōmune habet differentia cum ſpecie, quoniā ita differentiæ ſui participantia non relinquunt, ut ſpecies. Semper enim Socrates rationalis eſt. Socrates enim, qui rationabilitate participat, ſemper homo eſt, quia. ſ. humanitate participat. ut igitur differentiæ ſui participantia non relinquunt, ita ſpecies his, quæ eam participant, ſemper adiuncta eſt.

Proprium autem eſt differētiæ quidem in eo quod quale ſit prædicari, ſpeciei uero in eo quod quid eſt: nā & ſi homo uelut qualitas accipiatur, non erit tamen ſimpliciter qualitas, ſed ſecundū id, quod generi aduenientes differentiæ eum cōſtituerunt. Amplius differentia quidē ſæpe in pluribus ſpeciebus conſideratur, quēadmodū quadrupes in pluribus animalibus ſpecie differentibus: ſpecies uero in ſolis his, quæ ſub una ſpecie ſunt, indiuiduis. Amplius differentia quidē prior eſt ea ſpecie, quæ eſt ſub ipſa: (ſimul enim ablatū rationale interimit hominem) homo uero interemptus nō aufert rationale, cum ſuperſit Deus. Amplius differentia quidem cōponitur cum alia differentia: (rationale enim & mortale cōpoſitum eſt in ſubſtantiam hominis) ſpecies uero ſpeciei non cōponitur, ut gignat alteram ſpeciem. quedā enim equa cuidā aſino permiſcetur ad muli generationem: equa enim ſimpliciter aſino conueniens nunquam perficeret mulum.

54. Expoſitis communitatibus quantum ad inſtitutionem pertinebat differentiæ & ſpeciei, earundem nunc diſſimilitudines colligit dicens: differunt ꝙ ſpecies in eo quod quid ſit prædicatur: differentia autem in eo quod quale ſit. Huic differentiæ poterat quæſtio occurrere, nam ſi humanitas ipſa, quæ ſpecies eſt, qualitas quædam eſt, cur dicatur ſpecies in eo quod quid ſit prædicari, cum propter quandā ſuæ naturæ proprietatem quædam qualitas eſſe uideatur. Huic reſpondemus, quia differentia ſolum qualitas eſt, humanitas uero non ſolum eſt qualitas, ſed tantum qualitate perficitur. differentia. n. ſuperueniens generi ſpeciem facit: ergo genus quadam differentiæ qualitate formatum eſt, ut procedat in ſpēm, ſpecies uero ipſa qualis quidē eſt ſecundū differentiā illius, quæ eſt pura ac ſimplex qualitas, qua. ſ. perficitur & cōformatur. Qualitas uero ipſa pura ſimplexq; nullo mō eſt, ſed ex qualitatibus effecta ſubſtantia. Itaq; iure differentia, quæ pure ac ſimpliciter qualitas eſt, in eo quod quale eſt ſciſcitantibus reſpondetur, ſpēs uero in eo quod quid ſit: licet ipſa quoq; quædam qualitas ſit non ſimplex, ſed ab aliis qualitatibus informata. Rurſus illa quoq; differentia eſt, quia plures differentia ſub ſe ſpecies continet, ſpecies uero tantū indiuiduis præeſt. Rationalitas. n. & hominē claudit & deum: quadrupes equū, bouem, canem, & cætera: homo uero ſola indiuidua, atq; in aliis ſpeciebus eadē ratio eſt. Icceirco. n. definitiones quoq; ſecutæ ſunt, ut differētia uocaretur, quòd de pluribus ſpecie differētibus in eo ꝙ quale ſit prædicetur: Species uero, ꝙ de pluribus numero differentibus in eo qđ quid ſit prædicetur. Ideo etiam ſuperioris naturæ ſunt differētiæ, ꝗ ſpecies, quoniam continentes ſunt ſpecierū. nam ſi quis auferat differentiam, ſpeciē quoq; ſuſtulerit, ut ſi quis auferat rationabilitatē, hominē deumq; conſumpſerit: ſi quis uero hominē tollat, rationabilitas manet in reliquis ſpeciebus conſtitura: Igitur differentiæ diſtant a ſpecie, ꝙ una differentia plures ſpecies continere poteſt: ſpecies uero nullo modo. Alia rurſus eſt differentia, quoniam ex pluribus differentiis una ſpecies iungitur, ex pluribus uero ſpeciebus nulla ſpeciei ſubſtantia copulatur. Iunctis. n. differentiis mortali ac rationali factus eſt homo: Iunctis uero ſpeciebus nulla unquā ſpecies informatur. Quòd ſi quis occurrat dicens, quoniam permiſtus equæ aſinus efficit mulum, non recte dixerit. indiuidua. n. indiuiduis iuncta, indiuidua rurſus alia fortaſſe perficiunt. Ipſe uero equus ſimpliciter, id eſt uniuerſaliter, & aſinus uniuerſaliter neq; permiſceri poſſunt, neque aliquid, ſi cogitatione miſceantur, efficiunt. Conſtat igitur differentias quidem plurimas ad unius ſpeciei ſubſtantiam conuenire, ſpecies uero in alterius ſpeciei naturam nullo modo poſſe congruere.

DIFFERENTIA ET PROPRII comparatio.

Differentia uero & proprium commune quidem habent æqualiter participari ab iis, quæ eorum participant. æqualiter enim rationalia rationalia ſunt, & riſibilia riſibilia: item ſemper & omni adeſſe commune utrique eſt. ſi enim curtetur qui bipes eſt, tamen id ad quod natum eſt, ſemper prædicatur: nam & riſibile ad id, quod natum eſt, ſemper dicitur, ſed non in eo quod ſemper rideat.

55. Nunc differentiæ propriiq; cōmunia continua ratione proſequitur. Commune enim dicit eſſe proprio ac differētiæ, ꝙ æqualiter participantur, æque enim omnes homines rationales ſunt, æque riſibiles. Illud quia ſubſtantiā monſtrat, iſtud quia eſt æquū propriæ ſpeciei, & ſubiectā ſpeciem nō relinquit. Aliud etiā in his cōmune ſubiungit: æqualiter enim differentia ſemper ſubiectis adeſt, ut propriū. Semper enim homines rationales ſunt, ut ſemper quoq; riſibiles. Sed obiici poterat nō ſemper eſſe bipedem hominē, cum ſit bipes differentia, ſi unius pedis perfectione curtetur: quam tali modo ſoluimus quæſtionē. Propria & differentiæ nō in eo qđ ſemper habeantur, ſed in eo quod ſemper naturaliter haberi poſſunt, ſemper dicuntur adeſſe ſubiectis. Si. n. quis curtetur pede, nihil attinet ad naturā, ſicut nihil ad detrahendum proprium ualet ſi homo non rideat. Hæc. n. non in eo quod adſint, ſed eo quod per naturā adeſſe poſſint, ſemper adeſſe dicuntur. Ipſum enim ſemper nō actu eſſe dicimus, ſed natura. Nunquam enim fieri poteſt, ut per naturæ ipſius proprietatem non ſemper homo bipes ſit, etiam ſi fieri pōt, ut uno pede uel ambobus curtetur, uel etiam ſi diminuto pede natus ſit. In his enim non ſpeciei atq; ſubſtantiæ, ſed naſcenti indiuiduo derogatur.

Proprium

Proprium autem differentiæ eſt, quòd hæc quidem de pluribus ſpeciebus dicitur ſæpe, ut rationale de homine, & de Deo: proprium uero de una ſola ſpecie, cuius eſt proprium. Amplius differentia illis eſt conſequens, quorum eſt differentia, ſed non conuertitur: propria uero conuerſim prædicantur de his, quorum ſunt propria, propter id quod conuertuntur.

56 Diſtat a proprio differẽtia, qa differẽtia plures ſpẽs claudit, ac de his omnibus prędicatur: propriũ uero uni tantũ ſpeciei coniungitur atq; æquatur. Ratonale.n.de homine atq; de Deo prædicatur: quadrupes uero de equo, & cæteris quadrupedibus. Riſibile uero unã tantũ ſpeciem continet, id eſt hominem: unde fit ut differentia ſemper ſpẽm cõſequatur, ſpẽs uero differentiã minime. Propriũ uero ac ſpecies alternis ſeſe uicibus, ęqua prædicatione conſtantur. Sequi uero dicitur aliqd, quãdo qualibet re prius nominata, poſterius reliqua cõuenit nuncupari, ut ſi dicã omnis homo rationabilis eſt, prius hominẽ, poſterius differentiã poſui. Sequitur ergo differentia ſpẽm. At ſi conuertam nomina, dicamq; omne rationabile homo eſt, propoſitio non tenet ueritatẽ. Igitur ſpecies nulla ratione differentiam comitatur: propriũ uero & ſpecies, quia conuerti poſſunt, mutuo ſe ſequuntur, ut omnis homo riſibilis eſt, & omne riſibile homo.

DIFFERENTIAE ET ACCIDENTIS comparatio.

Differentiæ autem & accidenti commune quidem eſt de pluribus dici; commune uero ad ea, quæ ſunt inſeparabilia accidentia, ſemper & omnibus adeſſe: bipes enim ſemper adeſt omnibus hominibus, & omnibus coruis, & nigrum ſimiliter.

Duo quidẽ differentiæ & accidentis cõmunia proponit, quorum unũ inſeparabilibus & ſeparabilibus accidentibus cũ differẽtia cõmune eſt. Ab altero uero ſeparabile accidẽs ſegregatur. Tantũ uero inſeparabile ſecũda cõmunione clauditur. Eſt.n. cõmune differentiæ cũ omnibus accidentibus de pluribus prædicari. nã & ſeparabilia & inſeparabilia accidẽtia, ſicut differẽtia de pluribus ſpeciebus & indiuiduis pdicãtur, ut bipes de coruo atq; cygno nuncupatur, & de his indiuiduis quæ ſub coruo & cygno ſunt. Itẽ de eodẽ coruo atq; cygno albũ & nigrũ, quę ſunt inſeparabilia accidẽtia, prædicãtur. Ambulare.n. & ſtare, dormire, ac uigilare de eiſdẽ dicimus, quæ ſunt accidẽtia ſeparabilia. Reliqua uero cõmunitas ea tantũ accidẽtia uidetur includere, quæ ſunt inſeparabilia. nam ſicut differentia ſemper ſubiectis ſpẽbus adhæreſcit, ita etiã inſeparabilia accidentia nũquam uidentur deſerere ſubiectũ. ut enim bipes, qđ eſt differentia, nunquã coruo cũ ſpẽm derelinquit: ita nec nigrũ quod accidens inſeparabile eſt. Differentia uero icirco non relinquit ſubiectũ, quoniã eius ſubſtantiã cõplet ac perficit. Accidens uero huiuſmodi eſt, quia non poteſt ſeparari: neq; enim poſſet eſſe accidẽs inſeparabile, ſi ſubiectum aliquando relinqueret.

Differunt autem, ꝙ differentia quidem continet, & non continetur: continet enim rationalitas hominem, & Deum: accidentia uero quodam modo continent, eo quod in pluribus ſunt; & quodã modo cõtinentur, eo quod nõ unius accidẽtis ſuſceptibilia ſunt ſubiecta, ſed plurimorum. Et differentia quidem inintenſibilis eſt & irremiſſibilis, accidentia uero minus & magis recipiunt. Amplius impermiſtæ ſunt quidem contrariæ differentiæ: miſcentur uero contraria accidentia. Huiuſmodi quidem cõmuniones & proprietates differentiæ, & cæterorũ ſunt. Species uero quo quidem differat a genere, & differentia, dictum eſt, quando dicebamus quo genus, & differentia differat a cæteris: reliquum eſt quo differat a proprio & accidenti dicere.

57. Poſt differentiæ & accidentis redditas cõitates, nũc de eorũ differẽtiis tractat. Ac primũ quidẽ talẽ proponit, dria omnis inquit ſpẽm continet. Rõnabilitas.n.continet hominẽ, quoniã plus rõnabilitas, ꝗ ſpẽs.i.homo, prædicatur: ſupergreſſa.n.ſubſtantiã hois in Deũ uſq; diffunditur. Accidẽtia uero aliqñ quidẽ continent, aliqñ continentur. Continẽt quidẽ, quia quodlibet unũ accidens ſpẽbus adeſſe pluribus cõſueuit, ut albũ cygno & lapidi, ut nigrũ coruo, & æthiopi, atq; ebeno. Continentur uero, qm̃ plura accidentia uni accidunt ſpẽi, ut uideatur illa ſpẽs plura accidẽtia cõtinere. cũ.n. ęthiopi accidat ut ſit niger, accidat ut ſit ſimus, ut criſpus, quę cuncta accidẽtia ſunt æthiopis: ſpẽs, quæ eſt homo, intra ſe plurima accidẽtia uidetur includere. Huic occurri põt: qm̃ driæ quoq; aliquo mõ continentur, aliquo modo cõtinent, ut rõnabilitas continet hoiem: plus enim ꝗ de hoie prædicatur: cõtinetur quoq; ab homine, quoniam non ſolũ hanc driam homo continet, uerũ etiã mortale. Reſpondebimus cõtra hoc: oĩa quæcunq; ſubſtantialiter de pluribus prædicãtur, ab his, de quibus dicũtur, nõ poterunt contineri. quo fit, ut driæ quidẽ non cõtineantur a ſpẽ, & ſi ſint plures driæ ꝗ ſpẽm informent. Accidẽtia uero cõtinentur, quoniã accidẽtia ſpẽi ſubſtantiã nulla prædicatione cõſtituunt: nã nec proprie uniuerſalia dicũtur accidentia, cũ de ſpeciebus pluribus dicuntur. Drię uero maxime dicũtur uniuerſalia, & proprie. Quæ.n. quorũlibet uniuerſalia ſunt, ea neceſſe eſt eorũ, quorũ ſunt uniuerſalia, etiã ſubſtantiam cõtinere. quo fit ut, quia ſubſtantiã driæ monſtrant, intenſione ac remiſſione careantẽ: una.n. quæq; ſubſtantia neq; contrahi, neq; remitti põt. At uero accidẽtia, quoniã nullã conſtitutionem ſubſtãtiæ profitẽtur, intenſione creſcũt, & remiſſione decreſcũt. Illa quoque eorũ eſt dria, ꝙ differentiæ cõtrariæ permiſceri, ut ex eis fiat aliqd, nõ queunt: accidẽtia uero contraria, ut quædã medietas ex alterutra cõtrarietate naſcatur, cõiunguntur. Ex rõnabili.n. & irrationabili nihil unũ iungi põt: ex albo uero, & nigro cõiunctis fit aliquis medius color. Expoſitis igitur diſtãtiis differẽtię ad cætera, reſtat de ſpẽ dicere, cuius quidẽ differẽtias ad genus ante collegimus, cũ generis ad ſpẽm differẽtias dicebamus: eiuſdẽ etiã ſpeciei diſtantias ad differentiã diximus, cum differentiæ ad ſpeciem diſſimilitudines monſtrabamus. Reſtat igitur ſpeciem proprio, & accidenti communione coniungere, tum differentiis ſegregare.

SPECIEI ET PROPRII comparatio.

Speciei uero, & proprii commune eſt quidem de ſe inuicem prædicari. nam ſi homo eſt, riſibile eſt; ac ſi riſibile, homo: riſibile uero ſecundum id, quod natum eſt ridere, accipi, ſæpe iam dictum eſt. Cõmune eſt quoq; æqualiter participari: æqualiter enim inſunt ſpecies his quæ eorum participant, & propria quorũ ſunt propria.

58. Commune inquit habẽt propriũ atq; ſpẽs ad ſeipſa prędicationes habere conuerſas. nam ſicut ſpẽs de proprio, ita propriũ de ſpẽ prędicatur. nã ut eſt hõ riſibilis, ita eſt riſibile homo. Idq; iã ſuperius dictũ eſſe cõmemorat, cuius cõitatis rõnẽ ſubdit eã.ſ. quia ęqualiter ſpẽs indiuiduis participãtur, ſicut eadẽ propria his quorũ ſunt propria. quæ rõ nõ uidetur ad conuerſionẽ prædicationis accommodata, ſed potius ad illam aliã ſimilitudinẽ: quia ſicut ſpẽs æqualiter ab indiuiduis participãtur, ita etiã propria. æque.n. Socrates, & Plato hoies ſunt, ſicut etiã riſibiles. Itaq; tanquã aliam cõionem debemus accipere illud qđ eſt additũ, æqualiter.n. ſunt ſpẽs his quæ eorũ participant, & ꝓpria quorũ ſunt propria. An magis intelligendũ eſt hoc mõ dictum, tanquã ſi diceret æqualia ſunt ſpẽs, & propria: nam quia ſpẽs eorum ſunt ſpẽs quæ ſpeciebus ipſis participãt: & propria, eorum ꝓpria quæ propriis participãt, proprium atq; ſpẽs æqualiter utriſq; inſunt.i.neq; ſpecies ſuperuadit ea quæ ſpẽ participant, neq; propria ſuperuadunt ea quæ propriis participant. Cumq; hæc propria ſpecierum ſint propria, ſpecies ac propria æqualia eſſe neceſſe eſt, atque inuicem prædicari.

Differt aũt ſpecies a proprio, quoniam ſpecies quidẽ pōt & aliis eſſe genus, proprium uero aliarum ſpecierum eſſe impoſſibile eſt. Et ſpecies quidem ante ſubſiſtit quàm propriũ, propriũ uero pòſt fit in ſpecie. oportet enim ante hominẽ eſſe, ut ſit riſibile. Amplius ſpecies quidẽ ſemper actu adeſt ſubiecto: proprium uero aliquãdo actu, poteſtate uero ſemper. homo enim ſemper actu eſt Socrates, nõ uero ſemper ridet, quamuis ſit natura ſemper riſibilis. Amplius quorũ termini differẽtes ſunt, & ipſa ſunt differentia: eſt autem ſpeciei quidem, eſſe ſub genere, & de pluribus differentibus numero in eo quod quid ſit prædicari, & cætera huiuſmodi; proprÿ uero eſt, ſoli, & omni, & ſemper adeſſe.

59. Primam proprii, & ſpeciei differentiam dicit, quoniã ſpecies pōt aliquando in alias ſpecies deriuari, id eſt poteſt eſſe genus: ut animal cum ſit ſpecies animati, pōt eſſe genus hominis. ſed nunc non de his ſpeciebus loquitur, quæ ſunt ſpecialiſſimæ, atq; hunc confundere uidetur errorem, quod cũ de his ſpeciebus dicere propoſuerit, quæ eſſent ultimæ, nunc de his quæ ſunt ſubalternæ, & ſæpe locũ generis obtineãt, differit: propria uero nullo modo genera eſſe poſſunt, quoniã ſpecialiſſimis adæquantur. Quæ quoniã genera eſſe nequeunt, nec propria, quæ ſunt ipſis æqualia, eſſe permittuntur. Rurſus ſpecies ſemper ante ſubſiſtit, q̃ propriũ: niſi enim ſit homo, riſibile eſſe nõ poterit: & cum iſta ſimul ſint, tamen ſubſtantiæ cogitatio præcedit proprii rationem. Omne enim propriũ in accidentis genere collocatur. Eo enim differt ab accidenti, quia circa omnẽ ſolam quamlibet unã ſpeciẽ uim propriæ prædicationis continet: accidens autẽ quando continet, ad multas ſpecies pōt diffundi. Quòd ſi priores ſunt ſubſtantiæ, q̃ accidentia, ſpecies uero ſubſtantia eſt, proprium uero accidens: non eſt dubium, quin prior ſit ſpẽs, proprium uero poſterius. Diſcernuntur etiam ſpẽs a proprio actus poteſtatiſq; natura. Spẽs enim actu ſemper indiuiduis adeſt: propria uero non ſemper, ſed aliquoties actu, poteſtate aũt ſemper. Socrates enim & Plato actu ſunt homines, nõ uero ſemper actu rident, ſed riſibiles eſſe dicuntur, quia tametſi non rideant, ridere tamen poſſunt. Natura itaq; ſpecies, & propriũ ſemper ſubiectis adeſt: ſed actu ſpecies, propriũ uero non ſemper actu, ut dictũ eſt. At rurſus quoniã definitio ſubſtantiam monſtrat quorum diuerſæ ſunt definitiones, diuerſas neceſſe eſt eſſe ſubſtantias: ſpeciei uero, & proprii diuerſæ ſunt definitiones, diuerſæ igitur ſunt ſubſtantiæ. Eſt aũt ſpeciei definitio ſub genere eſſe, & de pluribus numero differentibus in eo qđ qđ ſit prędicari: quã ſuperius frequẽter expoſitã nũc iterare nõ opus eſt. Propriũ uero ita definitur. Propriũ eſt qđ uni, & omni, & ſemper ſpeciei adeſt. Quòd ſi definitiones diuerſę ſunt, nõ eſt dubiũ ſpeciẽ, & proprium ſecundum naturę ſuæ terminos diſcrepare.

SPECIEI ET ACCIDENTIS comparatio.

Speciei uero, & accidentis commune quidem eſt de pluribus prædiari: raræ uero ſunt aliæ communitates, propterea quòd plurimũ diſtant a ſe accidens, & id cui accidit.

60. Speciei, & accidentis ſimilitudinem communem dicit de pluribus prædicari. de pluribus enim dicitur ſpecies, ſicut & accidens. Raras uero dicit eſſe alias eorum communiones, iccirco quoniam longe diuerſum eſt id, quod accidit, & cui accidit. Cui enim accidit ſubiectum eſt atq; ſuppoſitum. Quod uero accidit ſuperpoſitum eſt, atq; aduenientis naturæ. Item quod ſupponitur, ſubſtantia eſt: quod uero uelut accidens prædicatur, extrinſecus uenit. Quæ omnia multam eius quod eſt ſubiectum, & eius quod eſt accidens, differentiam faciunt: tamen inueniri etiam aliæ poſſunt ſpeciei, & accidentis inſeparabilis communitates, ut ſemper ſubiectis adeſſe. æque enim homo ſingulis hominibus ſemper adeſt, & inſeparabilia accidẽtia ſingulis indiuiduis præſto ſunt, & q ſicut ſpecies de his quæ continet indiuidua, æque de pluribus, & accidentia indiuiduis prędicantur. nã homo de Socrate, & Platone: nigrũ uero atq; albũ de pluribus coruis, & cygnis, quibus accidit, nuncupatur.

Propria uero utriuſq; ſunt, ſpeciei quidẽ in eo quod quid eſt prædicari de his quorũ eſt ſpecies, accidẽtis autẽ in eo quod quale eſt, uel q̃uo ſe habens. Amplius unãquamq; ſubſtantiã una quidem ſpecie participare, pluribus aũt accidentibus, & ſeparabilibus, & inſeparabilibus. Et ſpecies quidẽ ante intelligi pōt quàm accidentia, etiã ſi ſint inſeparabilia: (oportet enim ante eſſe ſubiectum, ut illi aliquid accidat) accidentia uero poſterioris generis ſunt, & aduentitiæ naturæ. Et ſpeciei quidẽ participatio æqualiter eſt, accidentis uero uel ſi inſeparabile ſit, non æqualiter. æthiops enim plus alio æthiope habebit colorem, uel intenſum, uel remiſſum ſecundũ nigredinem. Reſtat igitur de proprio, & accidenti dicere: quo enim proprium a ſpecie, & differentia, & genere differt, dictum eſt.

61. Quod nunc propriũ ſpeciei, & accidẽtis ſe exequi pollicetur, tale propriũ intelligendũ eſt, qđ ut ſuperius dictũ eſt, ad cõparationem dicatur differentiũ cerum. Species uero in eo quod quid eſt prædicatur, accidens uero in eo qđ quale eſt: qua differentia nõ ab accidentibus ſolũ ſpẽs diſcernitur, uerũ etiam a differentiis, & propriis, nec ſolũ ſpẽs ab eiſdẽ, uerũ etiam genus. Præterea quòd ſpecies in eo qđ quid eſt prædicatur, accidens uero in eo quod q̃uo ſe habeat, id quoq; cõmune eſt ſpeciei cũ genere: genus quippe ab accidenti in eo quod quid eſt, & q̃uo ſe habeat prædicatione diuiditur. Item unamquamq; ſubſtantiã una uidetur ſpecies cõtinere, ut Socratem homo, atq; ideo Socrati una tantum propinquitas ſpeciei eſt, hominis. Rurſus indiuiduo equo una ſpẽs equi eſt proxima, itemq; in cæteris, unicuiq; enim ſubſtantiæ una ſpẽs præeſt. at uero unicuiq; ſubſtantiæ nõ unũ accidens iungitur. unicuiq; enim ſubſtantiæ plura ſemper accidentia ſuperueniunt, ut Socrati q caluus, q ſimus, q glaucus, q propenſo uentre, & in aliis quidẽ ſubſtantiis de numero accidentiũ idem conuenit dicere. Dehinc ſemper ante accidentia ſpẽs intelliguntur. niſi enim ſit homo cui accidit, aliquod accidens eſſe nõ poterit: & niſi ſit quælibet ſubſtantia cui accidens poſſit adiungi, accidens non erit. omnis aũt ſubſtantia propria ſpẽ continetur: recte igitur prius ſpẽs, accidentia uero poſterius intelliguntur. Poſterioris .n. ſunt generis, ut ait, & aduẽtitiæ naturæ. nam q̃ ſubſtantiam non informant, recte aduentitiæ naturæ eſſe dicuntur, & poſterioris generis. His enim ſubſtantiis adſunt quæ ante differentiis informatæ ſunt. Rurſus quoniã ſpecies ſubſtantiã monſtrat, ſubſtantia uero (ut dictũ eſt) intenſione ac remiſſione caret, ſpeciei participatio intenſionẽ remiſſionemq; non ſuſcipit. Accidens uero uel ſi inſeparabile ſit, pōt intenſionis remiſſioniſq; cremento & decremento uariari, ut ipſum inſeparabile accidens quod æthiopibus ineſt, nigredo. Pōt enim quibuſdã talis adeſſe ut ſit fuſcis proxima, aliis uero talis, ut ſit nigerrima. Reſtat nunc proprii accidentiſq; cõmuniones ac differentias perſequi. Sed quo proprium differat a genere, ſpecie, & differentia, ſuperius demonſtratum eſt, cum quid genus, ſpecies, & differentia a proprio diſtaret oſtẽdimus. Nunc reliqua de cõitate, & differentia conſideratio eſt, quæ proprium accidẽtibus aut iungit, aut ſegregat.

PROPRII ET ACCIDENTIS comparatio.

Commune autem proprii, & accidẽtis inſeparabilis eſt, quòd præter ipſa nunquam conſiſtant ea, in quibus conſiderantur. quemadmodum enim præter riſibile non ſubſiſtit homo; ita nec præter nigredinem ſub-

ſiſtit

ſiſtit æthiops; & quemadmodum ſemper, & omni adeſt proprium, ſic & inſeparabile accidens.

62. Quoniam proprium ſemper adeſt ſpeciebus, nec eas ullo modo relinquit, quoniamq; inſeparabile accidẽs a ſubiecto nõ poteſt ſegregari, hoc illis inter ſe uidetur eſſe cõe, quod ea, quibus inſunt, præter propria, & inſeparabilia accidẽtia eſſe non poſſunt. Inſeparabilia uero accidentia comparat proprio; quoniam ut in ſpecie dictum eſt, rariſsimæ ſunt ſpeciei atq; accidentis ſimilitudines. Quocirca multo magis proprii atq; accidentis communitates difficile reperiuntur. accidens .n. in contrarium diuidi ſolet, in inſeparabile accidens atq; ſeparabile: quæ uero ſub genere in contrariũ diuiduntur, ea nullo alio niſi tantum generis prædicatione participant. Quòd ſi proprium inſeparabile quoddam accidens eſt, a ſeparabili accidenti plurimum differt, atq; ideo nullas proprii, & ſeparabilis accidentis ſimilitudines quæret. Sed quoniam ipſum proprium certis quibuſdam rationibus ab inſeparabilibus accidentibus differt, horum & cõmunitates inueniri poſſunt, & inter ſe differentiæ. quarum una quidem ea eſt, quam ſuperius expoſuimus: ſecunda uero, quoniam ſicut propriũ ſemper & omni ſpeciei adeſt, ita ẽt inſeparabile accidens. nã ſicut riſibile oĩ homini, & ſemper adeſt, ita ẽt nigredo omni coruo, & ſemper adiũcta eſt.

Differt autem quoniam proprium uni ſoli ſpeciei adeſt, quemadmodum riſibile homini: inſeparabile uero accidẽs, ut nigrum, non ſolum æthiopi, ſed etiam coruo adeſt, & carboni, & ebeno, & quibuſdam aliis. Amplius propriũ conuerſim de eo, cuius eſt proprium, prædicatur: inſeparabile uero accidens conuerſim non prædicatur. Et propriorum quidem æqualis eſt participatio, accidentium uero hæc quidem magis, illa uero minus. Sunt quidem & aliæ communitates, & proprietates eorum, quæ dicta ſunt; ſed ſufficiunt hæc & ad diſcretionem ipſorum, & ad communitatis traditionem.

63. Proprii atque accidentis prima quidem differẽtia eſt, quia proprium ſemper de una tantum ſpecie dicitur, accidẽs uero minime, ſed eius prædicatio in plurimas diuerſi generis ſubſtantias ſpeciesq; diffunditur. riſibile .n. de nullo alio niſi de homine prędicatur: nigrum uero, quod eſt quibuſdam inſeparabile accidens, tam coruo, & æthiopi, quæ diuerſa ſunt ſpecie, quàm coruo atque ebeno, quæ differunt generibus, non tantũ ſpẽ, præſto eſt. quo fit, ut propriis quidem conuerſio æqua ſeruetur, in accidentibus uero minime. Quoniam .n. propria in ſingulis eſſe ſuũ habent, atq; oẽs continent ſpecies proprias, conuerſo ordine prædicantur. nam quod riſibile eſt, homo eſt, & quod homo, riſibile: nigrum uero nõ ita, ſed ipſum quidẽ de his prædicari poteſt quibus ineſt. illa uero ad huius prædicationẽ conuerti retrahiq; nõ poſſunt. nigrum .n. de carbone, ebeno, hoĩe, atq; coruo prędicatur, hæc uero de nigro minime. nã quæ plura continẽt, de his, quæ cõtinent, prædicari poſſunt: ea uero, quæ continentur, de ſeſe cõtinentibus nullo modo prædicantur. Rurſus propriũ quidem æqualiter participatur, accidens remiſſionibus atq; intenſionibus permutatur. omnis .n. homo æque riſibilis eſt, æthiops uero non æqualiter niger eſt, ſed (ut dictũ eſt) aliqs quidẽ paulominus niger, alius uero teterrimus inuenitur. Et de proprii quidẽ atq; accidentis differẽtiis ſatis dictũ eſt. reſtabat uero accidẽtibus ad cæteras cõmunionés proprietateſq; explicare, ſed iam ſuperius annumeratæ ſunt, cũ generis, dĩę, ſpeciei, proprii, & accidẽtis ſimilitudines ac differentias aſsignauimus. Fortaſſe aũt his inſtitutus animus, & ſolertior factus, alias præter eas, quas nunc diximus, communitates & differentias quinq; rerum, quæ ſuperius ſunt poſitæ, reperiet: ſed ad diſcretionẽ, atq; ad eorum ſimilitudines cõparandas ea fere, quæ ſunt dicta, ſufficiant. Nos etiã quoniam promiſsi operis portum tenemus, atq; huius libri ſerie primo quidẽ a rhetore Victorino, poſt uero a nobis latina oratione cõuerſam gemina expoſitione patefecimus: hic terminũ longo ſtatuimus operi, continẽti quinq; rerũ diſputationem, & ad prædicamenta ſeruienti.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI, PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI, IN CATEGORIAS ARISTOTELIS

LIBER PRIMVS.

EXpeditis his, quæ ad prædicamenta Ariſtotelis Porphyrii inſtitutione digeſta ſunt, hos quoq; cõmentarios in prædicamenta perſcribens, mediocris ſtili ſeriem perſecutus, nihil de altiorum quæſtionũ tractatione permiſcui; ſed dilucidandi modeatione ſeruata, nec angere lectorem breuitate uolui, nec dilatatione confundere. quare prius breuiter huius operis aperienda uidetur intentio, quæ eſt huiuſmodi. Rebus præiacentibus, & in propria principaliter naturæ cõſtitutione manentibus humanũ ſolum genus extitit, quod rebus nomina poſſet imponere. unde factũ eſt, ut ſigillatim omnia proſecutus hominis animus, ſingulis uocabula rebus aptaret. Et hoc quidẽ, uerbi gratia, corpus, hominem uocauit: illud uero, lapidem: aliud, lignum: aliud uero, colorem. Et rurſus quicunq; ex ſe alium genuiſſet, patris uocabulo nuncupauit. Menſuram quoq; magnitudinis, propriũ forma nominis terminauit, ut diceret bipedale eſſe, aut tripedale, & in aliis eodẽ modo. Omnibus ergo nominibus ordinatis, ad ipſorum rurſus uocabulorũ proprietates figuraſq; reuerſus eſt, & huiuſmodi uocabuli formam, quæ inflecti caſibus poſsit, nomen uocauit, quæ uero tẽporibus diſtribui, uerbum. Prima igitur illa fuit nominũ poſitio, per quã uel intellectui ſubiecta, uel ſenſibus, deſignaret. Secunda conſideratio, qua ſingulas nominũ proprietates figuraſq; perſpiceret, ita ut primum nomen ſit ipſum rei uocabulũ: ut uerbi gratia, cũ quęlibet res homo dicatur. Quod aũt ipſum uocabulum, id eſt homo, nomen uocatur, nõ ad ſignificationem nominis ipſius refertur, ſed ad figuram, idcirco quòd poſsit caſibus inflecti. Ergo prima poſitio nominis ſecundũ ſignificationem uocabuli facta eſt. Secunda uero ſecundũ figuram, & eſt prima poſitio, ut nomina rebus imponerentur: ſecunda uero, ut aliis nominibus ipſa nomina deſignarentur. nam cum homo uocabulũ ſit ſubiectæ ſubſtantię, id quod dicitur homo, nomen eſt hominis. Id eſt ipſius nominis appellatio. Dicimus .n. quale uocabulũ eſt homo, & proprie reſpõdetur, nomen. In hoc igitur opere hæc intentio eſt, de primis rerum nominibus, & uocibus res ſignificantibus diſputare, non in eo quod ſecundũ aliquam proprietatem figurãq; formantur, ſed in eo quòd ſignificantes ſunt. nam quodcunq; de ſubſtãtia, uel facere, uel pati dicitur, non ita tractatur, quaſi unum eorũ caſibus inflecti poſsit, aliud uero temporibus permutari, ſed quaſi aut hominem, aut equũ, aut indiuiduũ aliquod, aut ſpẽm, genus'ue ſignificet. Eſt igitur huius operis intentio de uocibus res ſignificantibus, in eo quod ſignificantes ſunt pertractare. Hæc quidem eſt tempori introductionis, & ſimplicis expoſitionis apta ſententia, quã nos nunc Porphyrium ſequentes, quod uidebatur expeditior eſſe planiorq; digeſsimus. Eſt uero in mente de tribus olim quæſtionibus diſputare, uidelicet in alio commentario, quem componere propoſui de eiſdẽ categoriis ad doctiores, quarum una eſt quid prædicamentorum uelit intentio. Ibiq; numeratis diuerſorum ſententiis, docebimus cui noſtrum quoq; accedat arbitrium. Quod nemo huic in pręſentia ſententiæ repugnare miretur, cum uideat quanto illa ſit altior, cuius non nimium ingredientium mentes capaces eſſe potuiſſent, ad quos mediocriter imbuẽdos iſta conſcripſimus. Afficiendi ergo, & quodammodo diſponendi mediocri expoſitiõe ſunt in ipſis quaſi diſciplinę huius foribus, quos ad hanc paramus ſcientiã admittere. Hanc igitur cauſam mutatæ ſententiæ utriuſque operis lector agnoſcat, quòd illic ad ſcientiã Pythagoricã perfectamq; doctrinã; hic ad ſim-

plices introducendorum motus, expoſitionis ſit accommodata ſententia. ſed nunc ad propoſitum reuertamur, ſitq; in præſens prædicamentorum intentio, quæ ſuperius eſt comprehenſa, id eſt de primis uocibus ſignificantibus prima rerum genera, in eo quod ſignificantes ſunt, diſputare. & qm̃ res infinitę ſunt, infinitas quoq; uoces, quæ ſignificẽt eas, eſſe neceſſe eſt, ſed infinitorum nulla cognitio eſt, infinita nanq; animo cõprehendi nequeunt. Quod aũt ratione mentis circundari nõ poteſt, nullius ſcientiæ fine cõcluditur, quare infinitorum ſcientia nulla eſt. ſed hic Ariſtoteles nõ de infinitis rerũ ſignificationibus tractat, ſed decẽ prædicamenta cõſtituens, ad quæ ipſa infinita multitudo ſignificantium uocũ referri debeat, terminauit, ut uerbi gratia cum dico homo, lignum, lapis, equus, animal, plumbum, ſtamnum, argentũ; aurum & alia huiuſmodi, quæ nimirũ infinita ſunt, hæc omnia ad unum ſubſtantiæ uocabulum reducantur. Hęc nanq; & ſi qua ſunt alia, quæ certe ſunt infinita uocabula, unũ ſubſtantiæ nomen includit. Rurſus cum dico bipedale, tripedale, ſex, quatuor, decẽ, lineam, ſuperficiem, ſoliditatẽ, & quæcunq; alia ex eodem genere quæ infinita ſunt, uno quantitatis nomine cõtinentur: ut hæc omnia ſub quantitate ponantur. Rurſus cũ dico album, uel ſcientiam, uel bonum, uel malum, uel alia huiuſmodi, quæ in hoc quoq; genere infinita ſunt, unum tamen nomen concludens omnia qualitatis occurrit, & de aliis quoq; ſimiliter. Rerũ ergo diuerſarum indeterminatã infinitamq; multitudinem, decem prædicamentorum paucißima numeroſitate concluſit, ut ea, quæ infinita ſub ſcientiam cadere nõ poterant, decem propriis generibus definita, ſcientiæ cõprehenſione claudantur. Ergo decẽ prędicamenta quæ dicimus, infinitarum in uocibus ſignificationum genera ſunt. ſed quoniam omnis uocũ ſignificatio de rebus eſt, decem uoces ſignificantes, in eo quod ſignificãtes ſunt, genera rerum neceſſario ſignificabunt. Vt igitur concludenda ſit intentio, dicendũ eſt in hoc libro de primis uocibus prima rerum genera ſignificantibus, in eo quod ſignificantes ſunt, diſpoſitum eſſe tractatum. Sed quoniã de intentione dictũ eſt, breuiter huius operis utilitas explicanda eſt. nam cum res infinitæ infinitis quoq; uocibus ſignificarẽtur, & (ut dictum eſt) ſub ſcientiam uenire nõ poſſent, hac definitione, qua decẽ prædicamentorum diuiſio facta eſt, cunctarum rerũ & uocum ſignificantiũ acquirimus diſciplinam. Hinc eſt ꝙ ad logicam tendentibus primus hic liber legendus occurrit. Iccirco quod cũ omnis logica ſyllogiſmorũ ratione ſit conſtituta, ſyllogiſmi uero propoſitionibus iungãtur, propoſitiones uero ſermonibus conſtent, prima eſt utilitas quid quiſq; ſermo ſignificet, propriæ ſciẽtiæ definitione cognoſcere. Hæc quoq; nobis de decẽ prædicamentis inſpectio, & in phyſica Ariſtotelis doctrina, & in moralis philoſophiæ cognitione perutilis eſt, quod per ſingula currentibus magis liquebit. Quocirca de ordine quoq; libri huius eadẽ ratio eſt. nam qm̃ res ſimplices compoſitis natura priores ſunt, quæ enim cõpoſita ſunt, ex ſimplicibus cõponuntur. Hic quoniã de ſimplicibus uocibus res ſignificantibus diſputatur, ſecundũ ipſius ſimplicitatis principalẽ naturam, primus hic Ariſtotelis liber inchoantibus addiſcitur. Nec illud fere dubium eſt, ad quã partem philoſophiæ huius libri ducatur intentio. Icirco quoniã qui de ſignificatiuis uocibus tractat, de rebus quoq; eſt aliquatenus tractaturus. Res etenim & rerum ſignificatio iuncta eſt, ſed principalior erit illa diſputatio quæ de ſermonibus eſt: ſecundo uero loco illa quæ de rerũ ratione formatur. Quare, qm̃ omnis ars logica de oratione eſt, & in hoc opere de uocibus principaliter tractatur. Quanquã.n. ſit huius libri relatio ad cæteras quoq; philoſophiæ partes, principaliter tamẽ refertur ad logicã, de cuius quodam modo ſimplicibus elementis, id eſt de ſermonibus in eo principaliter diſputatur. Ariſtotelis uero neq; ullius alterius liber eſt, icirco ꝙ in omni philoſophia ſibi ipſe de huius operis diſputatione cõſentit, & breuitas ipſa atque ſubtilitas ab Ariſtotele non diſcrepat. Alioqui interruptum imperfectumq; opus edidiſſe uideretur qui de ſyllogiſmis ſcriberet, ſi aut de propoſitionibus prætermiſiſſet, aut de primis uocibus tractatum, quibus ipſæ propoſitiones continentur, omitteret. Quanquam extet alter Ariſtotelis liber de eiſdem diſputans, eadem fere continens, ſed cum ſit oratione diuerſus, hic proprietatis liber calculum cœpit. Architas etiam duos cõpoſuit libros quos καθόλους λόγους inſcripſit, quorum in primo hæc decẽ prædicamenta diſpoſuit. Vnde poſteriores quidã non eſſe Ariſtotelem huius diuiſionis inuentorem ſuſpicati ſunt, ꝙ Pythagoricus uir eadem conſcripſiſſet. in qua ſententia Iamblicus philoſophus eſt non ignobilis, cui nõ conſentit Themiſtius, neq; concedit eum fuiſſe Architã qui Pythagoricus Tarentinusq; eſſet, quiq; cũ Platone aliquantulum uixiſſet, ſed Peripateticũ aliquem Architam, qui nouo operi autoritatem uetuſtate nominis cõderet. ſed de his aliàs. Reſtat inſcriptio quæ uaria fuit. Inſcripſere nanq; alii de rebus, alii de generibus rerum, quos eadem ſimiliſq; culpa confudit. nam (ut docuimus) non de rerũ generibus, neq; de rebus, ſed de ſermonibus rerũ genera ſignificantibus in hoc opere tractatus habetur. hoc uero Ariſtoteles ipſe declarat cum dicit: Eorum, quæ ſecundũ nullam complexionem dicuntur, ſingulum aut ſubſtantiã ſignificat, aut quantitatem. Quòd ſi de rebus diuiſionem faceret, non dixiſſet ſignificat, res enim ſignificatur, non ipſa ſignificat. Illud quoq; maximo argumento eſt, Ariſtotelẽ non de rebus, ſed de ſermonibus res ſignificantibus ſpeculari, ꝙ ait: Singulũ igitur eorum, quæ dicta ſunt, ipſum quidem ſecũdum ſe in nulla affirmatione dicitur. horum aũt ad ſe inuicem cõplexione affirmatio fit. Res enim ſi iungantur, affirmationẽ nullo modo perficiunt. affirmatio nanq; in oratione eſt. Quocirca ſi prædicamenta iuncta faciunt affirmationẽ, affirmatio uero non niſi in oratione eſt, quæ aũt iunguntur, ut affirmatio fiat, hæ ſunt rerũ ſignificantes uoces: prædicamentorũ tractatus nõ de rebus, ſed de uocibus eſt. male igitur uel de rebus, uel de rerum generibus inſcripſerunt. Annotant alii hunc librum legendum ante topica, ꝙ nimis abſurdum eſt. Cur enim non magis ante phyſicã (quaſi uero minor huius ſit libri uſus in phyſicis. cum primi reſolutorii ante topica legantur, & ante primos reſolutorios Perihermenias liber ad cognitionem ueniat inchoantibus cur non magis hunc librum uel ante perihermenias, uel ante reſolutorios inſcripſerunt? Quare repudianda eſt inſcriptionis iſtius quoq; ipſa ſententia. dicẽdumq; eſt, quoniã rerum prima decem genera ſunt, neceſſe fuit decẽ quoq; eſſe ſimplices uoces, quæ de ſubiectis rebus dicerẽtur. Omne enim, quod ſignificat, de illa re dicitur quã ſignificat, inſcribendus liber eſt de decẽ prædicamentis. Sed forte quis dicat, ſi de ſignificantibus rerum uocibus ipſa diſputatio eſt, cur de ipſis diſputat rebus? dicendũ eſt, quoniã res ſemper cũ propria ſignificatione cõiunctæ ſunt, & quicquid in res uenit, hoc idem in rerũ uocabulis inuenitur. quare recte de uocabulis diſputans, proprietatem ſignificantiũ uocũ de his, quæ ſignificabantur, id eſt de rebus, aſſumpſit. Erit alia quoq; fortaſſe quæſtio, cur cũ hic orationẽ in decẽ prędicamenta ſit partitus, in perihermenias libro in duas tãtum partes diuiſionem fecit, in uerbũ uidelicet & nomẽ? Sed hoc intereſt, ꝙ illic figuras uocabulorũ diuidit, in hoc de ſignificationibus tractat, quare non eſt ſibi ipſe contrarius. In perihermenias enim libro de nomine & uerbo conſiderat, quæ ſecundum figuram quandam uocabuli ſunt, quòd illud inflecti caſibus poteſt, illud uariari per tempora: hic uero non ſecundum has figuras, ſed in eo ꝙ uoces ſignificãtes ſunt, diſputatur. Quare diuerſam in diuerſis rebus atq; tractantibus faciendo diuiſionem, nulla contrarietate notabitur: neque nunc orationem diuidit, ſed ad multitudinem generum ipſa nomina diſpertit. nam quoniam decem rerũ genera ſunt, non ſecundum orationem, ſed ſecundum rerũ ſignificationem in decem prædicamenta uoces diuidit, deq; his tractat. Atque ideo neceſſe fuit quodam modo diſputationem de rebus quoque miſceri, ita ut dictum eſt: ut non aliter niſi ex rebus proprietates in ſermonibus apparerent, atque ita non de rebus proprie, ſed de prædicamentis, id eſt de ipſis rerum ſignificatiuis uocibus, in eo quod ſignificantes ſunt, ſeriem diſputationis orditur. Cur autem ſi de prædicamentis diſputat, de æquiuocis & uniuocis & de de-

nominatiuis

nominatiuis primus illi tractatus eſt? Iccirco nimirũ, quòd quædam ſemper a diſputantibus præmittuntur, quibus poſitis facilior de ſequentibus poſsit eſſe doctrina, ut in geometria prius te rmini præponuntur, pòſt theorematum ordo contexitur. Ita quoq; hic quicquid ad prædicamentorum diſputationem poſsit eſſe utile, prius quam ad ipſa prædicamẽta ueniret, expoſuit. quare, quoniam quæ prædicenda erant explicaui, nunc ad ipſius diſputationis ſeriem textũq; ueniamus. Quid autem æquiuoca, & uniuoca, & denominatiua utilitatis habeant, ſecundum ipſas ſingulorum rationes definitionesq; tractabitur.

PRIMA DEFINITIO.

AEquiuoca dicuntur quorum ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen uero ſubſtantiæ ratio diuerſa, ut animal, homo, & quod pingitur. Horum enim ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen uero ſubſtantiæ ratio diuerſa. Si quis enim aſsignet quid ſit utrumque eorum quo ſint animalia, propriam aſsignabit utriuſque rationem.

1. Omnis res aut nomine, aut definitione monſtratur: nãque ſubiectam rem aut proprio nomine uocamus, aut definitione quid ſit oſtendimus. Vt uerbi gratia, quandam ſubſtantiam uocamus hominis nomine, & eiuſdẽ definitionem damus dicentes eſſe hominem animal rationale mortale: ergo quoniam res omnis aut definitione, aut nomine declaratur: ex his duobus nomine ſcilicet, & definitione diuerſitates quatuor procreantur. Omnes nanq; res aut eodẽ nomine, & eadẽ definitione iungũtur, ut homo, & animal. utraq; enim animalia dici poſſunt, & utraq; una definitione iunguntur. eſt nanq; animal, ſubſtantia animata ſenſibilis; & homo rurſus ſubſtantia animata ſenſibilis, & hæc uocantur uniuoca. Alia uero, quæ neq; nominibus neq; definitionibus cõiunguntur, ut ignis, lapis, color, & quæ propriæ ſubſtantiæ natura diſcreta ſunt: hæc aũt uocantur diuerſiuoca. Alia uero, quæ diuerſis nominibus nuncupantur, & uni definitioni deſignationiq; ſubduntur, ut gladius, enſis: hæc.n. multa ſunt nomina, ſed id, quod ſignificant, una definitione declaratur, & hoc uocatur multiuocum. Alia uero, quæ nomine quidem congruunt, definitionibus diſcrepant, ut eſt homo uiuens, & homo pictus: nã utrumq;, uel animalia, uel homines nuncupãtur. Si uero quis uelit picturá hominiq; definire, diuerſas utriſq; definitiones aptabit, & hæc uocantur æquiuoca. Quare, quoniá quid ſint æquiuoca dictum eſt, ſingulas Ariſtotelicæ definitionis ſentẽtias perſequamur. Æquiuoca inquit dicuntur, Res ſcilicet, quæ per ſe ipſas æquiuocæ non ſunt, niſi uno nomine prædicetur. Quare quoniá ut æquiuoca ſint, ex cõmuni uocabulo trahunt, recte ait, æquiuoca dicuntur. non.n. ſunt æquiuoca, ſed dicuntur. Fit autẽ non ſolũ in nominibus, ſed ẽt in uerbis æquiuocatio, ut cũ dico, complector te, & complector a te. In quibus ſignificationibus cum unũ nomen ſit complector, alia tamẽ faciendi ratio eſt, alia patiendi. atq; ideo hic quoq; æquiuocatio eſt: unum enim nomen, quod eſt cõplector, diuerſis faciendi, & patiendi definitionibus terminatur. In prępoſitionibus quoque, & in cõiunctionibus frequenter æquiuocatio reperitur. Atq; ideo quod ait, quorũ nomen ſolum cõe eſt, nomen accipiendum eſt omnis rerũ per uocem ſignificatio, ideſt omne uocabulũ, non proprium ſolum, aut appellatiuum, quod ad illud tantũ nomen pertinet, quod caſibus inflecti poteſt, ſed ad omnem rerum ſignificationem, qua rebus impoſita uocabula prædicamus. Solum aũt duobus modis dicitur, ſemel cùm aliquid unũ eſſe dicimus, ut ſi dicamus ſolus eſt mundus, ideſt unus. Alio uero modo cũ dicimus ad quandá ab altero diuiſionem, ut ſi quis dicat ſolá me habere tunicam, ideſt non ẽt togam, ad diuiſionẽ uidelicet togæ. Hic ergo Ariſtoteles poſuit dicens ſolum nomen cõe eſt, quaſi hoc uoluiſſet intelligi, non ẽt definitio: æquiuoca.n. iungũtur nomine, ſed definitione diſſentiunt. Commune quoq; multis dicitur modis. Dicitur commune, quod in partes diuiditur, & non iam totum commune eſt, ſed partes eius ꝓpriæ ſingulorũ, ut domus. Dicitur commune quod in partes non diuiditur, ſed uiciſsim in uſus habentium tranſit, ut ſeruus communis, uel equus. Dicitur etiá commune quod utendo cuiuſq; ſit proprium, poſt uſum uero in commune remittitur, ut eſt theatrum: nam cum eo utor, meum eſt; cum inde diſcedo, in commune remiſi. Dicitur quoq; commune, quod ipſum quidem nullis diuiſum partibus, totum uno tempore in ſingulos uenit, ut uox uel ſermo ad multorum aures uno eodemq; tempore totus, atq; integer peruenit. Secundũ hanc igitur ultimam communis ſignificationẽ, Ariſtoteles putat ęquiuocis rebus cõmune eſſe uocabulum. nanq; in homine picto, & in homine uiuo totum in utriſq; uocabulum dicitur animalis: ſecundum nomen uero ſubſtantiæ ratio diuerſa. Hoc hac ſignificatione præmittit, ut ſi aliter reddantur definitiones ꝗ ſecundũ nomen, ſtatim tota definitio labet ac titubet. Ac primũ de definitionis proprietate dicendũ eſt. Illæ.n. certæ definitiones ſunt quæ cõuertuntur, ut ſi dicas, quid eſt homo? aĩal rõnale mortale, uerũ eſt. quid eſt animal rõnale mortale? homo, hoc quoq; uerum eſt. At uero ſi ita quis dicat, quid eſt homo? ſubſtantia animata ſenſibilis, uerũ eſt. quid ſubſtantia animata ſenſibilis? homo. hoc non modis omnibus uerũ eſt, icirco quòd equus quoq; eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, ſed homo nõ eſt. Ergo illas conſtat eſſe definitiones integras quæ conuerti poſſunt. Sed hoc ſit in iis quæ non de communi, ſed uno tantũ, ut de hominis nomine, redduntur. uerbi gratia, Animal eſt cõe nomen, ſi dixerit quis, homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, procedit, ſi non conuertatur, quia de cõmuni nomine reddita eſt definitio: ſin uero de uno nomine redditur, tunc de ipſo nomine facienda eſt definitio: ſic tamen eſt recte faciẽda, ut hominis definitio, ſit animal rationale mortale, nõ ſubſtantia animata ſenſibilis. illa enim ſecundũ hominis nomen, iſta ſecundum animalis eſt reddita. Idem ẽt in his nominibus, quæ de duabus rebus cõmuniter prædicantur, ſi ſecundũ nomen ſubſtantiæ ratio non reddatur, poteſt aliquoties fieri, ut ex uniuocis æquiuoca ſint, & ex æquiuocis uniuoca. nanq; homo, atq; equus cum ſecundum nomen animalis uniuoca ſint, poſſunt eſſe æquiuoca, ſi ſecundũ nomen minime definita ſint. Homo nanq. & equus cõmuni nomine animalia nuncupantur. ſi quis ergo hominis reddat definitionẽ dicẽs, animal rationale mortale, & equi, animal irrationale hinnibile, diuerſas reddidit definitiones, & erunt res uniuocæ in æquiuocas permutatæ. Hoc aũt icirco euenit, ꝙ definitiones non ſecundum animalis nomẽ redditæ ſunt, quòd eorum cõe uocabulum eſt, ſed ſecundũ hominis, atq; equi. nam ſi ſecundum cõmune nomẽ quod, eſt animal, definitio redderetur, ita fieret, homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, ſecundũ nomen, ſcilicet animalis: & rurſus, equus eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, ſecundum nomen rurſus animalis. ſecundum idem nanq; animalis uocabulũ equus, atq; homo uniuoce prædicantur. Rurſus ex ęquiuocis uniuoca fiunt hoc modo, ſi quis Pyrrhum Achillis filium, & Pyrrhum Epirotem dicat eſſe uniuocos, icirco ꝙ uno nomine, & Pyrrhi dicantur, & ſint animalia rationabilia, atq; mortalia; hic ſecundũ nomen hominis reddita definitio, ex æquiuocis fecit uniuoca. ꝙ ſi ſecundum nomen Pyrrhi definitionis ratio iungeretur, uel a parentibus, uel a patria, diuerſis eos oporteret definitionibus terminari. Recte igitur additũ eſt, ſecundum nomen, icirco quia ſi aliter facta ſit definitio, ſtabilis eſſe nõ poterit, & frequenter diuerſos ſecum ducit errores. Ratio quoq; multimode dicitur. Eſt.n. ratio animæ, & eſt ratio cõputandi. eſt ratio naturę, ipſa rerum ſimilitudo naſcentium. eſt ratio quæ in definitionibus, & deſcriptionibus redditur. Et quoniam generaliſsima genera genere carent, indiuidua uero nulla ſubſtantiali differentia diſcrepant, definitio uero ex genere & differentia trahitur: neque generaliſsimorum generum, neque indiuiduorum ulla poteſt definitio reperiri: ſubalternorum uero generum, quoniam, & differentias habent, & genera, definitiones eſſe poſſunt. At uero quorum definitiones

tiones reddi nequeunt, illa tantum deſcriptionibus terminantur. Deſcriptio aũt eſt, quæ quamlibet rem propria quadam proprietate deſignat. Siue ergo definitio ſit, ſiue deſcriptio, utraq; rationem ſubſtantiæ deſignat. Quare cũ ſubſtantiæ rationem dixit, & definitionis & deſcriptionis nomen incluſit. Æquiuocorũ alia ſunt caſu, alia conſilio. Caſu, ut Alexander Priami filius, & Alexander magnus. Caſus enim id egit, ut idem utriq; nomen poneretur. Conſilio uero, ea quæcunq; hominum uoluntate ſunt poſita. Horum aũt alia ſunt ſecundum ſimilitudinẽ, ut homo pictus, & homo uerus, quo nunc utitur Ariſtoteles exemplo: alia ſecundum proportionem, ut principium. nanq; principium eſt in numero unitas, in lineis punctus. Et hæc æquiuocatio ſecundum proportionem eſſe dicitur. Alia uero ſunt quæ ab uno deſcendunt, ut medicinale ferramentum, medicinale pigmentũ. ab una. n. medicina æquiuocatio iſta deſcendit. Alia quæ ad unum referuntur, ut ſiquis dicat ſalutaris uectatio eſt, ſalutaris eſca eſt, hæc. ſ. iccirco ſunt æquiuoca, ꝙ ad ſalutis unũ uocabulum referuntur. Cur aũt prius de æquiuocis, poſt de uniuocis tractat? Iccirco ꝙ ipſa decẽ prædicamenta cum definitionibus diuerſa ſint, uno prædicationis uocabulo nũcupantur. cuncta enim prædicamenta dicimus: ipſa uero prædicamenta quoniam rerum genera ſunt, de ſubiectis rebus uniuoce prædicantur. omne. n. genus de ſpeciebus proprijs uniuoce dicitur: quare rectius primo de omniũ prædicamentorũ cõmuni uocabulo tractat, quaſi de hinc quẽadmodum ſingula de ſpeciebus proprijs prędicarentur, exprimeret. At ſi (ut dictũ eſt) non de rebus, ſed de nominibus libri huius intentio eſt: cur de æquiuocis & non de æquiuocatione tractauit? æquiuocæ nanq; res ſunt, æquiuocatio uero uocabulum. Iccirco, quoniã ipſum nomen nihil in ſe retinet æquiuocationis, niſi diuerſæ ſint res, de quibus illud uocabulum prædicetur. quare unde ſubſtantiã ipſa æquiuocatio trahit, de ipſis dignius inchoatum eſt. Videtur autem alius eſſe modus æquiuocationis, quẽ Ariſtoteles omnino nõ recipit. nam ſicut dicitur pes hominis, ita quoq; dicitur pes nauis, & pes montis: quæ huiuſmodi omnia ſecundum translationẽ dicuntur. Translatio uero nullius proprietatis eſt. Quare ſecundũ translationem æquiuoca nunquã ſunt niſi proprijs & immutabilibus ſubiectæ res uocabulis appellẽtur. Eſt aũt talis eorũ uniuerſalis inſpectio. Neque. n. omnis trãslatio ab æquiuocatione ſeiungitur, ſed ea tantũ, cũ ad res habentes poſitum uocabulũ, ab alia iã nominata re nomen, ornatus cauſa transfertur, ut quia iã dicitur quidã auriga, dicitur ẽt gubernator. ſi quis ornatus gratia eum, qui gubernator eſt, dicat aurigã, non erit auriga nomen æquiuocũ, licet diuerſa. i. moderatorẽ currus nauiſq; ſignificet. Sed quoties res quidẽ uocabulo eget, ab alia uero re quæ habet uocabulum ſumit: tunc iſta trãslatio æquiuocationis retinet proprietatẽ, ut ex hoĩe uiuo ad picturam nomen hominis dictum eſt. Et de æquiuocis hactenus, nunc de uniuocis pertractemus.

SECVNDA DEFINITIO.

VNiuoca uero dicuntur quorum nomen commune eſt, & ſecundum nomen eadem ratio ſubſtantiæ, ut animal, homo atq; bos: communi enim nomine utraq; animalia nuncupantur, & eſt ſubſtantiæ ratio eadem. Si quis enim aſsignet utriuſque rationem, quid utrunque ſit, quo ſint animalia, eandem aſsignabit rationem.

2. Poſt æquiuocorum definitionem ad uniuocorũ terminum tranſitum fecit: in quibus nihil aliud diſcrepat, niſi ꝙ æquiuoca definitione diſiuncta ſunt, uniuoca ipſo quoque termino coniunguntur: ſed cætera omnia, quæcunq; in æquiuocorum definitione dicta ſunt, in hac quoq; uniuocorum deſignatione conueniunt. nam quemadmodum in æquiuocis ſecundum nomen æquiuocatum rerum definitio fiebat, ita quoq; in uniuocis ſecundũ nomen ſubſtantiæ ratio aſsignabitur. Sunt aũt uniuoca aut genera ſpeciebus, aut ſpecies ſpeciebus, & genera ſpeciebus, ut animal atque homo, nam cum hominis animal ſit genus, dicitur homo animal, ergo & animal & homo, animalia nuncupantur. Secundũ igitur commune nomẽ ſi utroſq; definias, dicis animal eſſe ſubſtantiam animatam atq; ſenſibilem: hoĩem quoq; ſecũdum id, quod animal eſt, ſi ſubſtantiã animatã ſenſibilem dixeris, nihil in eo falſitatis inuenies. Species uero ſpeciebus uniuocę ſunt, quæ uno atq; eodẽ genere continentur, ut homo, equus, atq; bos, his cõe genus eſt animal, & cõmuni nomine animalia nominantur. Ergo ſecundum nomen unum, quod illis cõe eſt, animalis, una illius ratio definitionis aptabitur: omnia enim ſunt ſubſtantiæ animatæ atq; ſenſibiles. Secundum igitur poſteriorẽ uniuocationis deſignationem Ariſtoteles, qua ſpeciebus ſpecies uniuocæ ſunt, ut homo & bos, quæ ſub eodem ſunt genere, ſumpſit exemplum.

TERTIA DEFINITIO.

DEnominatiua uero dicuntur, quæcunque ab aliquo ſolo differentia caſu ſecundum nomen habent appellationem, ut a grammatica, grammaticus, & a fortitudine, fortis.

3. Hæc quoq; definitio nihil habet obſcurum. Caſus enim antiqui nominabant aliquas nominum transfigurationes, ut a iuſtitia iuſtus, a fortitudine fortis. Hæc igitur nominis transfiguratio caſus ab antiquioribus uocabatur. Atq; ideo quotieſcunq; aliqua res alia participat, ipſa participatione ſicut rem, ita quoq; nomen adipiſcitur. ut quidã homo, quia iuſtitia participat, & rem quoq; inde trahit, & nomen: dicitur enim iuſtus. Ergo denominatiua uocantur quæcunque a principali nomine ſolo caſu id eſt ſola transfiguratione diſcrepant. nam cum ſit nomen principale iuſtitia, ab hoc trãſfiguratum nomen iuſtus efficitur. Ergo illa ſunt denominatiua quæcunq; a principali nomine ſolo caſu. i. ſola transfiguratione nominis diſcrepantia, ſecundum principale nomen habent appellationẽ. Tria ſunt aũt neceſſaria ut denominatiua uocabula conſtituantur. Prius ut re participet, poſt ut nomine, poſtremo ut ſit quædam nominis transfiguratio, ut cũ aliquis dicitur a fortitudine fortis, eſt enim quædam fortitudo, qua fortis ille participet: habet quoq; nominis participationẽ, fortis enim dicitur. At uero eſt quædã transfiguratio, fortis enim & fortitudo nõ eiſdem ſyllabis terminãtur. Siquid uero ſit quod re nõ participet, neq; nomine participare poteſt: quare quæcunq; re non participant, denominatiua eſſe non poſſunt. Ruſus quoq;, quæ re quidem participant, nomine uero minime, ipſa quoq; a denominatiuorum natura diſcreta ſunt: ut ſiquis, cum ſit uirtus, uirtute ipſa participet, nullo eum alio nomine niſi ſapientẽ uocamus. Sed uirtus & ſapientia nomine ipſo diſiuncta ſunt. hic ergo re quidem participat, nomine uero minime. quare ſapiens a uirtute denominatus eſſe non dicitur, ſed a ſapientia: qua. ſ. & participat, & nomine iungitur, & transfiguratione diuerſus eſt. Ruſus ſi transfiguratio non ſit, ut quædam mulier muſica, participat quidem ipſa muſicæ diſciplina, & dicitur muſica. hæc igitur appellatio nõ eſt denominatiua, ſed æquiuoca. uno. n. nomine & diſciplina ipſa & mulier muſica dicitur. Quoniã ergo ſimilis terminus ſyllabarũ eſt, & nomen ſimile, & nulla transfiguratio, denominatiua eſſe non poterunt. quare quicquid denominatiuum eſſe dicitur, illud & re participabit, & nomine, & aliqua transfiguratione uocabuli diſcrepabit. Hæc igitur, quæ ad prædicamenta neceſſaria credidit, præmiſit. Multiuoca uero & diuerſiuoca reſpuit, ꝙ ad præſentem tractatum utilia non putauit. breuiter tamen utraq; definienda ſunt. Multiuoca ſunt quorũ plura nomina, una definitio eſt, ut eſt ſcutũ, clypeus. his. n. plura nomina, ſed una definitio eſt: & Marcus Porcius Cato, his enim tot nominibus res una ſubiecta eſt. Diuerſiuoca ſunt quorũ neque nomen idem eſt, neq; eadem definitio, ut homo, color, & quicquid omnino a ſe & nominis nuncupatione, & definitionis ratione diſcretum eſt.

PRIMA DIVISIO.

EOrum, quæ dicuntur, alia quidem ſecundũ complexionem dicuntur, alia uero ſine complexione: & ea, quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, ut

homo

homo currit, homo uincit : ea uero, quæ ſine complexione
dicuntur, ſunt ut homo, bos, currit, uincit.

Poſtquam de coniunctione definitionum, atq; nominum quantũ ad præſens attinebat opus, ſufficienter expoſuit, quoniam de primis ſermonibus prima rerum genera ſignificantibus diuiſio facienda eſt, non nomine, ſed genere diſcrepantibus, nunc oſtendit quid ſit ſine cõplexione cuiuslibet uocabuli facta prolatio. Sine complexione enim dicuntur quæcunq; ſecundũ ſimplicem ſonum nominis proferuntur, ut homo, equus: his enim extra nihil adiunctum eſt. Secundũ cõplexionem dicuntur quæcunq; aut aliqua coniunctione copulantur, ut aut Socrates, aut Plato: uel quæcunq; ſecundũ aliquod accidens coniunguntur. nam quia uerbi gratia in Socratem uenit ambulatio, dicimus Socrates ambulat. & eſt prolatio iſta ſecundum cõplexionem, idcirco, quia cum dico, Socrates ambulat, Socratẽ ſum cum ambulatione cõplexus. Quod aũt ait, Eorum quæ dicuntur, nihil aliud demõſtrare uult, niſi ſe de primis rerum uocabulis huius libelli diſpoſuiſſe tractatũ. Rerum enim uocabula ſunt quæ dicuntur, ipſa enim proprie nominamus.

SECVNDA DIVISIO.

EOrum, quæ ſunt, alia de ſubiecto quodã dicuntur, in ſubiecto uero nullo ſunt, ut homo de ſubiecto quidẽ dicitur aliquo homine, in ſubiecto autem nullo eſt. Alia in ſubiecto quidẽ ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto aũt eſſe dico, quod cum in aliquo nõ ſicut quædam pars ſit, impoſſibile eſt ſine eo eſſe in quo eſt: ut quædã grammatica in ſubiecto quidẽ eſt, in anima; de ſubiecto aũt nullo dicitur. & quoddam album in ſubiecto eſt corpore, omnis enim color in corpore eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia & de ſubiecto quodã dicuntur, & in ſubiecto ſunt: ut ſciẽtia in ſubiecto quidẽ eſt, in anima, de ſubiecto autem dicitur, ut de hac grammatica. Alia neq; in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto dicuntur, ut aliquis homo, uel aliquis equus, nullũ enim horum neq; in ſubiecto eſt, neq; de ſubiecto dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & numero ſingularia, de nullo ſubiecto dicuntur. in ſubiecto autem nihil prohibet horum aliqua eſſe, quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur.

Hic Ariſtoteles ſermonũ omniũ multitudinem in paruiſſimã colligit diuiſionẽ. nam quòd rerum uocabula in decẽ prædicamenta diſtribuit, maior hac diuiſione non pōt inueniri: nihil enim eſſe poterit, quod huic diuiſioni undecimũ adiici queat. Omnis enim res aut ſubſtantia eſt, aut quantitas, aut qualitas, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut quãdo, aut ubi, aut habere, aut ſitus. Quo circa tot erunt etiam ſermones qui iſta ſignificent, & hæc eſt maxima diuiſio, cui nihil ultra poſſit adiungi. paruiſſima uero eſt, quæ fit in quatuor, in ſubſtantiam, & accidens, & uniuerſale, & particulare. Omnis enim res aut ſubſtantia eſt, aut accidens, aut uniuerſalis, aut particularis. Sicut ergo decem ſuperioribus nihil addi poterãt, ita ex his quatuor nihil demi. nam neq; minor ulla diuiſio his quatuor fieri pōt, nec maior quàm ſi denario limite prædicamenta claudantur. Cur aũt in his quatuor diuiſio facta eſt, paucis exponam. Prima quidem rerũ eſt omniũ diuiſio in ſubſtantiam atq; accidens. Sed quoniã ſubſtantia proferri non pōt, niſi aut uniuerſaliter, aut particulariter intelligatur: nam cum dico homo, rem dixi uniuerſalem, idcirco quòd nomen hoc de multis indiuiduis prædicatur: cum uero dico Socrates, uel Plato, rem dixi particularẽ, quoniam Socrates de nullo ſubiecto dicitur. Accidens quoque eodem modo. nam cum dixero ſcientiam, rem protuli uniuerſalem, idcirco quòd ſcientia & de grammatica, & de rhetorica, & de aliis omnibus ſub ſe poſitis prædicatur. Si uero dixero Platonis ſcientiam; quoniam omne accidens, quod in indiuidua uenit, indiuiduum fit, particularem ſcientiã dico: nanq; Platonis ſcientia, ſicut ipſe Plato, particularis eſt. Igitur quoniam neq; ſubſtantia, neq; accidẽs ullo modo proferri pōt, niſi in ſuo nomine, aut uniuerſalitatis uim, aut particularitatis includat, recte in quatuor diuiſio facta eſt, ut ſit omnis res aut ſubſtantia, aut accidens, & horum aut uniuerſalis, aut particularis. Ex his igitur quatuor fiunt quatuor complexiones. nam cũ uenerit uniuerſalitas in ſubſtantiam, fit uniuerſalis ſubſtantia, ut eſt homo uel animal. Vniuerſale aũt eſt quod aptũ eſt de pluribus prædicari. Particulare uero quod de nullo ſubiecto prædicatur. Ergo eſt una cẽplexio, uniuerſalitatis, & ſubſtantiæ, ut fit ſubſtantia uniuerſalis. Si uero particularitas ſubſtantiæ copuletur, fit ſubſtantia particularis, ut eſt Socrates, uel Plato, & quicquid in ſubſtantia indiuiduũ reperitur. At cum miſcetur uniuerſalitas accidenti, fit accidens uniuerſale. ut ſcientia, quæ cũ ſit accidens, & præter animã cui accidit eſſe non poſſit, tamen uniuerſalis eſt, quod de ſubiecta grammatica, & aliis ſpẽbus prædicari pōt. Cum uero particularitas accidenti coniungitur, fit accidens particulare, ut Platonis, uel Ariſtotelis ſcientia. Fiunt enim quatuor cõplexiones, ſubſtantia uniuerſalis, ſubſtantia particularis, accidens uniuerſale, accidens particulare. Vt aũt accidens in ſubſtantiæ naturam tranſeat, uel ſubſtantia in accidentis, fieri nullo modo pōt, & accidens quidem uenit in ſubſtantiam, ſed non ut ſubſtantia fiat: neq; enim, quoniam color, quod eſt accidens, uenit in ſubſtantiã, idcirco color iam ſubſtantia eſt: nec quoniã ſubſtantia ſuſcipit colorem, idcirco color iam ſubſtantia fit. Quare neq; ſubſtantia in accidentis, neq; accidens in ſubſtantiæ naturã tranſit. At uero nec particularitas, nec uniuerſalitas in ſe trãſeunt. Nanq; uniuerſalitas pōt de particularitate prædicari, ut animal de Socrate, uel Platone, & particularitas ſuſcipiet uniuerſalitatis prædicationẽ, ſed nõ, ut uniuerſalitas fit particularitas, nec rurſus ut qđ particulare eſt, uniuerſalitas fiat. Ergo quatuor cõplexiones, uniuerſalem ſubſtantiã, uniuerſale accidens, particularẽ ſubſtantiam, particulare accidens Ariſtoteles diſponere cupiens, non eorũ nomina, ſed deſcriptiones appoſuit. Et quoniam generaliſſimorum generum definitiones nõ poterat inuenire, deſcriptionibus uſus eſt his, id Subſtantiã eſſe dicens, quod in ſubiecto non eſſet, Accidens uero qđ in ſubiecto eſſet. omne nanq; accidens in ſubiecto eſt, ut color in corpore, ſciẽtia in anima, & ſubiectam habet ſubſtantiam omne accidens. ſi quis enim ſubſtantiã tollat, accidens non erit. Quare ſubſtantia locus quidam eſt accidẽtis, ubi ualeat natura conſiſtere. Ipſa uero ſubſtantia per ſe conſtat, atque ideo dicitur ſubſtantia, nec ullo ſubiecto alio nititur, ſed cunctis ipſa ſubiecta eſt. alioqui ſi ſubſtantia in ullo ſubiecto eſſe poſſet, eſſet accidens. Omne enim accidens in ſubiecto eſt, & quicquid in ſubiecto eſt, illud eſt accidens. Quòd ſi ſubſtantia eſſet in aliquo ſubiecto, continuo fieret accidens, ſed ſubſtantia accidens eſſe non poteſt ſicut ſupra docuimus. quare, quoniam accidens in ſubiecto eſt, ſubſtantia uero accidens non eſt, ſubſtantia in ſubiecto non eſt. Vniuerſalitatis uero deſcriptio eſt, de ſubiecto prædicari. Omnis nanque uniuerſalitas de ſubiectis particularibus prædicatur, nam quoniam uniuerſale eſt animal, & homo, de Socrate prædicatur, & Platone. dicitur.n. Socrates animal atque homo: Et quoniam uniuerſale eſt accidens ſcientia, dicitur de ſubiecta grammatica: grammatica enim ſcientia eſt. Particularitas uero quoniam ipſa eſt rerũ ultima, & nihil eſt illi ſubiectum, de nullo ſubiecto prædicatur. nam quoniam uniuerſalitas de ſubiecto prædicatur, particularitas uero uniuerſalitas non eſt, particularitas de ſubiecto non prædicabitur. Vbi enim res diſcrepãt, & definitio diſcrepabit: ita quoque in his. nam quoniam diſcrepat ſubſtantia & accidens: definitiones quoque eorum diſcrepabunt. Vt quoniam eſt accidens in ſubiecto, erit ſubſtantia non in ſubiecto. Et quoniam uniuerſalitas de ſubiecto prædicatur, particularitas autẽ ab uniuerſalitate diſcrepat, de ſubiecto non prædicatur. Has igitur huiuſmodi deſcriptiones Ariſtoteles ita permiſcuit dicens, Eorum, quæ ſunt, alia de ſubiecto quodam dicuntur, in ſubiecto uero nullo ſunt,

ſunt, uolens.ſ.uniuerſalem ſubſtantiam demõſtrare. nam ꝙ dixit de ſubiecto dicuntur, uniuerſale eſt: ꝙ uero ait in ſubiecto nullo ſunt, ſubſtantia. ergo quod ait quædam de ſubiecto dici, in ſubiecto uero nullo eſſe, uniuerſalem ſubſtantiam demonſtrare contendit. ut.n.ſæpius dictum eſt, quod de ſubiecto dicitur, uniuerſale eſt: quod in nullo ſubiecto eſt, ſubſtãtia. Hæc iuncta id eſt de ſubiecto quodã dici, & in ſubiecto nullo eſſe, uniuerſalem ſubſtantiam demonſtrant. Poſt uniuerſalem ſubſtantiam particulare accidens poſuit dicens, Alia aũt in ſubiecto quidẽ ſunt, de ſubiecto aũt nullo dicuntur. nam ꝙ ait in ſubiecto ſunt, accidens monſtrat: ꝙ uero addidit, de ſubiecto aũt nullo dicuntur, particulare. Accidens.n. in ſubiecto eſt, particularitas de nullo ſubiecto prædicatur. Ergo quæcunq; res ipſa quidẽ in ſubiecto eſt, ſi de nullo ſubiecto prædicatur, accidẽs eſt particulare: ut eſt quædã grammatica.i. Ariſtarchi, uel alicuius hominis indiuidua grammatica. illa.n. quoniã indiuidui hominis, ipſa quoq; facta eſt indiuidua & particularis. ergo quoniã quædã grammatica in anima eſt, accidẽs eſt: & quoniam de nullo ſubiecto prædicatur, particularis eſt. quemadmodũ.n. ipſe Ariſtarchus de nullo ſubiecto dicitur, ita quoq; eius grammatica de nullo ſubiecto prædicatur. Non aũt dicit ꝙ ipſa grammatica particularis eſt, ſed ꝙ quædã grammatica.i. alicuius hominis indiuidui grammatica, quam.ſ.homo particularis ꝓpria retinet cognitione. Et quoniã incorporale accidens poſuit, quod animæ accideret.i. grammaticam, quæ eſſet in anima, ponit quoq; aliud exemplũ corporale. ait.n. Et quoddam albũ in ſubiecto eſt corpore. omnis.n. color eſt in corpore. Hic quoq; nõ omne album dicit eſſe particulare, ſed quod ad indiuiduũ corpus albũ uenit. Probatur quoq; particulare albũ in ſubiecto eſſe hoc modo. nam color, qđ genus eſt albi, & cuiuſdã albi, in corpore eſt, & eſt in ſubiecto. Quare cuius genus in ſubiecto eſt, ipſum quoq; in ſubiecto eſt. Omnes.n. ſpecies & indiuidua proprio genere continentur, & eiuſdẽ habent naturam. Quoniam uero eſſe in aliquo multis dicitur modis, quid uelit Ariſtoteles oſtẽdere eſſe in ſubiecto, paucis abſoluã. Dicitur enim eſſe aliquid in aliquo nouẽ modis. Dicitur enim eſſe aliquid in loco, ut in foro uel in theatro. Dicimus quoq; eſſe in aliquo, ut in aliquo uaſe, ut triticũ in modio. Dicimus etiã eſſe in aliquo, uel ut pars in toto, ut manus in corpore. Dicimus eſſe in aliquo, uelut totũ in partibus, ut corpus in omnibus ſuis partibus. Rurſus uelut in genere ſpẽs, ut in animali homo, & genus in ſpeciebus, ut in homine animal. Dicimus quoq; eſſe in aliquo, uelut in fine, ut quoniã bonæ uitæ finis beatitudo eſt, ſiquis ſit beatus, in fine eſt bonæ uitæ. Dicimus quoq; eſſe in aliquo, ut in quolibet potẽte, ut in imperatore eſſe regimen ciuitatis. Dicimus quoq; eſſe in aliquo uelut formã in materia, ut ſimilitudinem Achillis in ære uel in marmore. Nouem igitur modis aliquid in aliquo eſſe dicitur, ut in loco, ut in uaſe, ut pars in toto, ut totũ in partibus, ut in genere ſpecies, ut in ſpeciebus genus, ut in fine, ut in imperatore, ut in materia forma. Horum igitur Ariſtoteles tria ſola cõmemorat, ſed duo in unũ coniuncta, aliud ſeparatum. ait.n. In ſubiecto aũt eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædã pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. Senſus aũt talis eſt: Hoc inquit dico eſſe accidens, quod ſit in ſubiecto, id eſt quod ita ſit in altero, ut pars eius non ſit, & ſine aliquo ſubiecto eſſe nõ poſſit: ut uerbi gratia color, cũ ſit in corpore, nulla pars corporis eſt, & ſi color a corpore ſeparatur, color nuſquam eſt. Omnis enim color in ſolo corpore eſt. Ergo illud eſt accidens, quod ſemper ita in ſubiecto eſt altero, ut eius pars non ſit: & cum ab eo, in quo eſt, ſeparatur, ad nihilũ redigatur, & per ſe ſine alterius ſubiecto eſſe non poſſit. Quod autem ait, ut non ſit ſicut aliqua pars, ab ea.ſ.ſignificatione in aliquo conſiſtendi diuidere uoluit: ſecundum quam partes in toto eſſe dicimus: nõ enim tale eſt ſubiectum ut accidens eius pars ſit. Quod uero dicit, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt, ab ea.ſ.ſignificatione diuiſit, quæ eſt eſſe aliquid ut in uaſe, & in loco. quod enim in uaſe, uel in loco eſt, a uaſe & loco poterit ſeparari: ut triticũ, quod in modio eſt, poteſt a modio ſegregari, & homo a theatro diſcedere. Accidẽs uero ab eo in quo eſt, ſegregari non põt. Quare ſolas tres poſuit ſignificationes, id eſt ſecundũ quã in uaſe, & in loco dicitur eſſe, & ſecundũ quam pars in toto eſt. Sed ut in uaſe, & ut in loco, una ſententia diſtribuit, dicens, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. Sed fortaſſe quis dicat non eſſe definitionem uerã, illa eſſe in ſubiecto quæ ſic ſint in alio, ut non ſint partes, & ſine eo in quo ſunt, eſſe nõ poſſint. Socrates enim & homo quilibet cũ accidens non ſit, tamen ſemper in loco eſt, & ſine loco eſſe nõ põt. Quibus reſpondendũ eſt, quòd Socrates loca poterit permutare, & eſſe præter locũ in quo fuit, & poſtremo ſi intelligentia capiamus, per ſe ſubſiſtit: accidentia uero per ſe ipſa nõ conſtant. Sed ſi quis quoq; obiiciat, poſſe locũ accidentia permutare: malum nanq; ſi in manu teneatur, manus mali odore cõpletur, atq; odor quod eſt accidens, in aliud ſubiectum tranſire poteſt. Sed non hoc ait Ariſtoteles, quoniam mutare accidens locũ non põt, nec ita dixit impoſſibile eſſe ſine eo in quo erat, ſed ſine eo in quo eſt. hoc aũt ſignificat mutare quidẽ poſſe locum, ſed ſine aliquo ſubiecto non poſſe ſubſiſtere. Quare recta eſt atq; integra definitio eius quod in ſubiecto eſt, quod ita ſit in altero non ſicut quædam pars, & impoſſibile ſit eſſe ſine eo in quo eſt. ſecundum aũt illam ſignificationem dictũ eſt, ſecundum quam formam in materia eſſe dicimus. nanq; forma ſi in materia nõ ſit, per ſe ipſa nulla ratione conſiſtit. Poſtquam igitur particulare accidens quid eſſet, oſtendit dicens, quod in ſubiecto eſt, & de ſubiecto non prædicatur, & in ſubiecto conſiſtentis rei definitionem reddit dicens, Quod cum in aliquo ſit non ſicut quædã pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt: ad uniuerſale accidens cõtinenti diſputatione reuertitur, quod definit hoc modo. Nanq; poſt eius rei, quæ in ſubiecto eſt, definitionem, & poſt particularis accidentis exempla ad uniuerſale accidens tranſitũ fecit, inquiens alia eſſe quæ in ſubiecto ſint, & de ſubiecto prædicentur, quod ſcilicet accidens uniuerſale ſignificet: nam quoniam de ſubiecto dicitur, uniuerſale eſt, quoniã in ſubiecto eſt, accidens in ſubiecto ergo eſſe, & de ſubiecto prædicari, uniuerſale accidens monſtrat. Huius quoq; cõplexionis conuenientia proponit exempla. ait enim ſcientiam in ſubiecto eſſe, in anima: nam niſi anima ſit, in qua ſit, ſcientia nulla eſt, iccirco quòd ſcientia actus eſt animæ. nam ea, quæ ſunt inanimata, nihil ſciunt. Hinc ſequitur ſubſtantiæ particularis propoſitio, quam ſcilicet ita declarat, quod neq; in ſubiecto ſit, neq; de ſubiecto prædicetur. nam quod in ſubiecto non eſt, ſubſtantia eſt: & quod de ſubiecto nõ prædicatur, particularitas. Vtræque igitur res, de ſubiecto nõ prædicari, & in ſubiecto non eſſe, particularis eſt ſubſtantia. Res igitur quatuor cũ propria cõplexione, non ſecundum propria nomina, ſed ſecundum proprias rationes definitionesq; cõtexuit. nam pro ſubſtantia uniuerſali poſuit, quod in ſubiecto nõ eſt, & de ſubiecto prædicatur. pro accidẽti particulari dixit, quod in ſubiecto eſt, & de ſubiecto non prædicatur. Accidens uero uniuerſale per hoc deſignauit, quod ait, & in ſubiecto eſt, & de ſubiecto dicitur. Pro particulari ſubſtãtia interpoſuit, quod nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto prædicatur. ſimpliciter autem quæ ſunt indiuidua & numero ſingularia, de ſubiecto nullo dicuntur, in ſubiecto autem nihil ea prohibet eſſe: quædam enim grammatica in ſubiecto eſt. Omnis particularitas aut ſubſtantia erit, aut accidens. nam cum dico Socratem, indiuiduam & particularem ſignificaui ſubſtantiam: cum dico quandam grammaticam, indiuiduum & particulare accidens dixi. Indiuidua autem ſunt, quæ neque in alias ſpecies diuidi poſſunt, neque in alia indiuidua. nam quemadmodum animal diuiditur in ſpecies, hominem atque equum, homo autem in ſingulos homines, id eſt in Socratem, & Platonem, & cæteros: ſic Plato & Socrates non diuiduntur in alios: atque hoc idem de accidentibus dici conuenit. nam quemadmodum ſcientia diuiditur in ſpecies grammaticam & rhetoricam, grammatica uero ipſa in particulares grammaticas, quas ſcilicet particulares homines norunt: ſic ipſa particularis grãmatica in particulares grãmaticas non ſecatur. Ergo indiuidua ſunt quæcunque ſunt numero ſingularia, & in nullas alias

multitu-

multitudines ſecundum ſpecies, uel ſecundum indiuidua diuiduntur. Omne indiuiduum, quoniam particulare eſt, de ſubiecto non prædicatur. omne autem, quod de ſubiecto non prædicatur, aut ſubſtantia erit, ut Plato, aut accidens, ut quædam grammatica. Ex his ergo particularibus, ſubſtantia ſcilicet atque accidenti, quæ de ſubiecto non prædicantur, ſubſtantia quidem nec in ſubiecto eſt, accidens uero in ſubiecto eſt. Ita illa indiuidua, quæ ſubſtantiæ ſunt, in ſubiecto eſſe non poterunt: alia uero indiuidua, quæ ſecundum accidentis naturam dicuntur, illa in ſubiecto eſſe nihil prohibet. Atque hoc eſt quod ait, Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua & numero ſingularia, de nullo ſubiecto dicuntur, in ſubiecto autem nihil prohibet eorum aliqua eſſe. Quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur. Hoc enim maluit demonſtrare, & accidẽtibus & ſubſtantiis particularibus hoc eſſe cõmune, ꝙ de ſubiecto nõ prædicantur. Hoc enim dixit, Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua & numero ſingularia, de nullo ſubiecto dicuntur. Subaudiendo ſcilicet ſiue ſubſtantiæ ſint ſiue accidentia, ſed non omnia indiuidua non ſunt in ſubiecto. Indiuidua enim accidentia in ſubiecto eſſe nihil prohibet. Quædam enim grammatica cũ ſit indiuidua, & de ſubiecto non prædicetur, tamen in ſubiecto eſt, ideſt in anima. Sed ut congregatim dicatur, ſenſus huiuſmodi eſt. omnia quidem quęcunq; ſunt indiuidua, de ſubiecto quidem nullo dicuntur, ſed non omnia non ſunt in ſubiecto. nam cum particularis ſubſtantia in ſubiecto nõ ſit, ut Plato, particulare tamen accidens in ſubiecto eſt, ut quædam grammatica, in anima. Illud quoq; magna attentione notandum eſt, quis ſit huius ordo propoſiti. nam cum ſint quatuor complexiones, factæ ex quatuor rebus, quarum duæ natura diſcrepant, ut ſubſtantia & accidens, duæ quantitate, ut particularitas & uniuerſalitas, coniunctis compoſitisq; his quatuor omnibus diſſentientem lateribus diſpoſitionem fecit. Poſuit enim prius ſubſtantiam uniuerſalem dicens, quod in ſubiecto non eſt, & de ſubiecto dicitur. Poſt hanc primam poſitionem totis diſcrepantem rebus, rem ſubdidit, ideſt accidens particulare, quod in ſubiecto eſſet, & de ſubiecto non prædicaretur. nam cum accidens dixit, a ſubſtantia diſgregauit, quod particulare addidit, ab uniuerſali diſiunxit. Rurſus ex alio latere diſpoſuit in diuiſione accidens uniuerſale, dicens quod in ſubiecto eſt, & de ſubiecto prædicatur: & ultimo ſubſtantiam particularem contrariam ſuperiori accidenti dicens, quod neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto prædicatur, ſubſtantiæ particularitatem, uniuerſalitati accidentis opponens. Sed ut planius quod dicimus ſit, figuram deſcriptionemq; ſubiecimus: in qua ſuperius latus ſubſtantia accidentiq; notauimus, reliquum particularitatis & uniuerſalitatis titulo inſcripſimus, Ariſtotelicam complexionem angulariter & per latera deſignantes.

PRIMA REGVLA.

QVando alterum de altero prædicatur ut de ſubiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicuntur: ut homo prædicatur de quodam homine, animal uero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo & homo eſt, & animal.

Cum ſuperius de his quæ in ſubiecto ſunt .i. de accidentibus loqueretur, definitionẽ conſtitutæ in ſubiecto rei, & præter ſubiectum nullo modo permanentis in media tractatione diſpoſuit, dicens, illud eſſe in ſubiecto qđ neq; pars eſſet alicuius, nec ſine ſubiecto poſſet ullo modo permanere. Patefacto igitur quid ſit eſſe in ſubiecto, nunc quid ſit prædicari de ſubiecto declarat. duobus enim modis prædicationes ſunt: uno ſecundũ accidens, alio de ſubiecto. de homine nãque prædicatur albũ: dicitur enim homo albus. rurſus de eo dẽ homine prædicatur animal: dicitur enim homo animal. Sed illa prior prædicatio quæ eſt, homo albus eſt, ſecundũ accidens eſt. nanq; accidẽs, quod eſt albũ, de ſubiecto homine prædicatur, ſed nõ in eo quod quid ſit. nam cũ album ſit accidens, homo ſubſtãtia: accidens de ſubſtantia in eo quod quid ſit prædicari nõ poteſt: ergo iſta prædicatio ſecundum accidens dicitur. de ſubiecto uero prædicare eſt, quoties altera res de altera in ipſa ſubſtantia prædicatur, ut animal de homine: nam, quoniam animal & ſubſtantia eſt, & genus hominis: iccirco in eo quod quid ſit de homine prædicatur. Quare illa ſola de ſubiecto prędicari dicũtur, quęcunq; in cuiuslibet rei ſubſtãtia & definitione ponũtur. ergo quotieſcunq; huiuſmodi fuerit prædicatio, ut alterũ de altero ut de ſubiecto prædicetur, id eſt ut de eius ſubſtãtia dicatur, ut animal de homine, hãc proprietatẽ euenire neceſſe eſt, ut ſi de eo qđ prędicatur, quippiã ut de ſubiecto, id eſt in eius ſubſtãtia prædicetur, neceſſario idẽ hoc quod de prædicato dicitur, dicatur etiam de prædicati ſubiecto, ut homo prædicatur quidẽ de Socrate in eo quod quid ſit. Interrogantibus enim quid ſit Socrates, hominẽ reſpondemus. At uero de ipſo homine in eo qđ quid ſit, animal dicitur. in ſubſtãtia.n. hominis animal prædicatur. atq; ita fit ut animal quidẽ de homine, homo uero de Socrate in eo qđ quid ſit, ut de ſubiecto prædicentur. Ergo quoniã iſta eſt conſequentia, & animal de Socrate in eo quod quid ſit prædicabitur. Poteſt.n. dici interrogantibus quid eſt Socrates? animal. Ergo manifeſtũ eſt, quod ſi qua res de alia ut de ſubiecto prædicetur, ut homo de ſocrate: de eadẽ uero re quæ prædicatur, de homine .ſ. alia rurſus ſuperior, ut de ſubiecto prædicetur, ut animal, neceſſe erit & hãc eandem de ſubiecto eius, de quo ipſum dicitur, prædicari, ut animal de Socrate: Socrates nanq; ſubiectus eſt homini, de quo animal prædicatur. Ergo conſtat huiuſmodi definitio quę dicit, Quoties alterũ de altero prædicatur ut de ſubiecto, ut ſiquid ſit quod de eo qđ prædicatur, in eo quod quid ſit, dici poſſit, hoc idẽ ipſum de eo quod prius ſubiectũ erat, poſſit prædicari. Sed fortaſſe quiſquam dicat minime uerũ eſſe quod dictũ eſt: nam cũ homo de Socrate prædicetur: Socrates enim homo eſt, de homine uero ſpẽs, homo enim ſpecies eſt: Socrates ſpecies eſſe nõ dicitur. Et rurſus cũ animal de homine prædicetur, de animali uero genus: animal enim genus eſt, homo generis uocabulo caret: nõ enim dicitur homo eſſe genus: homo enim genus nõ eſt, ſed tantũ ſpecies. His dicendũ eſt, quód minus aduerterint illã eſſe definitionem de ſubiecto prædicationis, quæ in eo quod quid ſit unumquodq;, & in eius ſubſtantia prædicaretur: nunc autẽ ſpecies de homine nõ in eo ꝙ quid ſit prædicatur. Neq; enim ſiquis hominis definitionẽ reddat, ſpeciem nominauit, ſed deſignatiuum nomen eſt tantum, utrum de pluribus ſpecie differentibus prædicetur, hoc nomen quod eſt homo, an certe tantum de ſolis indiuiduis. nam quoniam de indiuiduis ſolis homo prædicatur, iccirco ſpecies dicitur: & quoniam de ſpecie differentibus animal dicitur, iccirco animal genus uocamus. et ſunt quodam modo nominum nomina. Quare neq; genus de ani-

mali, neq; ſpecies de homine, in eo quod quid ſit prædicatur, ſed tantum deſignat, quomodo homo, & animal de ſubiectis (ut dictum eſt) propriis prædicentur. Ergo non eſt mirandum, ſi ad eorum ſubiectum, quæ de ſubiecto dicuntur, eius prædicati, quod de ſubiecto non dicitur, prædicatio peruenire non poteſt.

SECVNDA REGVLA.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, diuerſæ ſecundum ſpeciem ſunt differentiæ, ut animalis & ſcientiæ. animalis ſiquidem differentiæ ſunt, ut greſſibile, uolatile, bipes, & aquatile: ſcientiæ uero nulla harum eſt; neque enim ſcientia a ſcientia differt in eo quod eſt bipes. Subalternorum uero generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias: ſuperiora enim de inferioribus prædicantur. Quare quæcunque fuerint prædicati differentiæ, erunt eædem & ſubiecti.

7. Cum multis modis genus dicatur, ſolum quod nunc tractari cõuenit aſſumamus. Dicitur enim genus, quod de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quid ſit prædicatur. ut animal prædicatur de homine, & de equo, & de cane, & de boue, & de cæteris, quæ omnia ſpecie ipſa a ſe diſcreta ſunt. Spẽs uero eſt, qđ de pluribus numero differentibus in eo qđ quid ſit, prędicatur. ut homo prædicatur de Catone, Socrate, Platone, Virgilio, Cicerone. & de ſingulis hominibus, qui ſpecie ipſa non differunt, ſed tantum a ſe numero diſtant. differentia uero eſt, quæ ſub eodẽ genere poſitas ſpẽs propria qualitate diſterminat. nam cũ equus & homo quantũ ad genus unũ ſint: (uterq; enim animal eſt) differentia rationalis, & irrationalis utroſq; diſiũgit ac diſcernit. Qualitate enim quadã rationabilitatis, & irrationabilitatis uterq; a propriæ ſubſtantiæ definitione diſſentiunt. Ergo differentia eſt, quæ de pluribus ſpẽ differentibus in eo quod quale ſit, prædicatur. Nanq; hæc ipſa differentia quæ eſt irrationabilitas de multis ſpecie differentibus prędicatur, ut de cygno, & equo, & piſce, quæ omnia a ſe cũ ſpecie ipſa diſſentiant, irrationabilitatis tamen qualitate coniuncta ſunt. Sed non in omnibus differẽtia de pluribus ſpecie differẽtibus prędicatur. Sunt enim quædã, quæ non niſi de una ſpecie prædicantur, ut grauitas de ſola terra, leuitas de ſolo igne proprie dicitur. At uero nec ſpẽs ſemper de pluribus numero differẽtibus prædicatur: mundi enim ſpecies de uno ſolo mundo dicitur, & phœnicis ſpecies de una tantum phœnice, ſed iccirco ita definita eſt, ꝙ frequentius differẽtia de pluribus ſpecie differẽtibus prædicatur, quam de uno. Eodemq; modo, & ſpecies frequentius inuenitur de pluribus numero differẽtibus prædicari, quam de una tantũ re ac ſingulari. His ita poſitis ſunt quædã genera, quæ generaliſſima nuncupantur, quibus genus inueniri non poſſit. ſunt ſpẽs quibus alias ſubiectas ſpecies nullus inueniet. Inter utraq; autẽ ſunt alia, quæ ſubalterna genera nominantur, quæ ſuperiorũ quidẽ ſpecies ſunt, poſteriorum uero genera, ut ſubſtantia genus quidem eſt generaliſſimum, ut eius genus inueniri non poſſit, homo uero ſpecies eſt, ut eius ſpecies alia reperiri non ualeat. Animal uero ad ſubſtantiam quidem ſpecies eſt, ad hominem uero genus. Decem igitur prædicamentorum ſignificatio nihil aliud demonſtrat, niſi decẽ genera rerũ, quæ generaliſſima nominamus. Ergo quoties genera generaliſſima diſcrepant, eorũ quoq; ſpecies diſcrepabunt: & quoties ſpẽs diſcrepant, quoniã differẽtiis diſiunguntur, atq; informantur, differentiæ quoq; diuerſarum ſpecierum diſcrepabunt. Animal nanq; & ſcientia, quoniam eſt animal ſubſtantia, ſcientia uero ad aliquid: quoniamq; genus animalis eſt ſubſtãtia, & genus ſcientiæ eſt ad aliquid, omni ſubſtantiæ a ſe ratione diſcreta ſunt, & differentiæ quoq; ſcientiæ, atq; animalis omnibus qualitatibus diſiunguntur. Eſt nanq; differentia animalis, bipes, & quadrupes: animal enim ſic ab alio animali differt, ꝙ hoc quidem bipes ſit, ut homo, & auis: illud uero quadrupes, ut equus, atque bos: illud uero multipes, ut formica, & apis. Sed ſciẽtia differentias huiuſmodi non habet: neq; enim ſcientia a ſciẽtia differt in eo quod bipes eſt. Quare conſtat quoties diuerſa ſunt genera, ſpecierũ quoq; differentias eſſe diſcretas. Atq; hoc eſt quod ait, Diuerſorũ generũ & non ſubalternatim poſitorum diuerſas ſecundum ſpeciem differentias eſſe. Et hoc exempli adiectione firmauit dicens, Animalis & ſcientiæ diuerſas eſſe differentias: nam cum ſit bipes animalis differentia, ſciẽtiæ non eſt. Et hoc quidem diuerſis generibus dictum eſt, id eſt quæ ſubalterna non ſunt. Quod ſi ſubalterna ſunt genera, nihil prohibet alias eaſdẽ eſſe differentias, alias diuerſas, ut auis eſt ſpecies animalis, & rurſus eſt genus eorũ, & eſt ſubalternũ genus, auis. Sed animalis differentiæ ſunt rationalis, atq; irrationalis: auis uero differentia rationalis nõ eſt. Nulla enim auis ab alia aui differt, ꝙ ſit rõnalis, ergo hoc loco nõ ſunt eædẽ ſubalternorum generũ differentiæ. Si quis uero has generis, id eſt animalis differentias dicat, ut animalium alia ſunt, quæ paſcantur herbis, alia quæ ſeminibus, alia quæ carnibus. Hæ differentiæ conueniunt in ſubalterno genere, uidelicet in aui: nanq; auiũ ſunt aliæ, quæ ſeminibus ueſcũtur, aliæ quæ herbis, aliæ q̃ carnibus, ut uultur, & miluus. ergo in ſubalternis generibus nihil prohibet eaſdẽ eſſe differentias, & iterum diſcrepare. Hoc autem iccirco euenit, quia quæ de prædicato dicuntur, poſſunt de ſubiecto prædicari. Quare quod dicitur de genere, poteſt etiam dici de ſpecie. Atq; hoc eſt quod ait, Subalternorũ uero generũ nihil prohibet eaſdẽ eſſe differentias. Superiora enim de inferioribus generibus prædicantur. ſed cum diceret nihil prohibet eaſdẽ eſſe differentias, hoc quodãmodo uoluit demonſtrare, eſſe quaſdã eaſdem differentias, alias uero poſſe eſſe diuerſas. cui rem contrariã intuliſſe uidetur cũ dicit, Quare quæcunque prædicati differentiæ fuerint, eædẽ erunt etiam ſubiecti. nam cũ illic dixiſſet, nihil prohibet eſſe eaſdẽ differẽtias generũ ſubalternorum: hic omnes eaſdẽ eſſe declarat. dicit enim, Quæcunq; fuerint differẽtiæ prædicati, eaſdẽ etiã ſubiecti eſſe. atq; hæc res plures maximis illigauit erroribus, ut emendandum crederent locũ, non ut eſſet ita, Quare quæcunq; prædicati differẽtiæ fuerint, eædem erunt etiam ſubiecti: ſed ut hoc modo, Quare quæcunq; ſubiecti differentiæ fuerint, eædem erunt etiã prædicati. Sed hoc abiiciendũ eſt, neq; enim fieri poteſt ut in rem ſuperiorem prædicatio poſterioris redundet. nam cũ dicitur, quæcunq; ſubiecti fuerint differentiæ, eædẽ erunt prædicati: hoc ſcilicet ſignificatur, ut prædicatio ſubiecti redeat in prædicatũ, quod fieri nõ poteſt. Sed dicendũ eſt, ꝙ ſunt aliæ differentiæ, quæ dicuntur cõpletiuæ prædicati, & cuiuslibet illius ſpeciẽ informantes, quæ cõmuni nomine ſpecificæ nominantur. nam cũ dico animatum, & ſenſibile, ſi ſubſtantiæ coniungantur, definitionem, & ſpeciem mox animalis efficiunt. Animal enim eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, atq; hæ differentiæ dicuntur ſpecificæ, & completiuæ. Sunt autem aliæ, quæ ipſæ quidem nihil complent, nec ullam ſpeciem reddunt, ſed genus tantum diuidunt, ut rationale, & irrationale, hæ enim diuidunt genus, id eſt animal. Animal enim rationali differentia irrationaliq; diuiditur. Ergo illæ, quæ ſunt generis diuiſiuæ differentiæ, poſſunt aliquoties eædem eſſe, poſſunt aliquoties non eædem. ut animalis quoniam diuiſibilis eſt differentia, quæ eſt rationale, poteſt eam non habere auis, quæ eſt ſubalternum genus. Et rurſus eaſdem diuiſibiles habere poteſt, ut eaſdem quas ſuperius diximus. nam cum diuidant animal differẽtiæ, quæ carnibus, herbis, & ſeminibus ueſcuntur, eædem poſſunt eſſe ſubalterni generis, id eſt auis, ergo hæ diuiſibiles poſſunt etiã eſſe diuerſæ. Illę uero, quæ completiuæ & ſpecificæ ſunt, aliquando non prædicari de ſubiecto non poſſunt. ut quoniam animal habet differẽtias completiuas, & ſuæ ſpeciei effectiuas, ſenſibile ſcilicet, & animatum: hæ differentiæ de homine, quod eſt ſubiectum animalis, non prædicari non poſſunt. Omnes enim ſpecificæ differentiæ de his prædicantur, quorũ ſpeciem cõplent, ut de animali prædicatur ſenſibile & animatũ, & hoc ut de ſubiecto. In ſubſtãtia enim animalis utraque prædicantur, ſed animal prædicatur de homine, ut de ſubiecto. neceſſe eſt ergo animatum, atq; ſenſibile de homine prędicari, ut de ſubiecto.

ſubiecto. Hoc eſt enim quod ſuperius præmiſit, cũ diceret; Quando alterum de altero prædicatur, ut de ſubiecto, quæcunq; de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiã de ſubiecto dicuntur. Atq; hoc in omnibus generibus recte cõſtat intelligi. Ergo diuiſibiles differẽtiæ poſſunt aliquando cũ ſubiectis eſſe cõmunes, aliquando diuerſæ: ſpecificæ uero & completiuæ cũ ſubiectis cõmunes non eſſe non poſſunt. Quod ergo Ariſtoteles ait; Subalternorum generum nihil prohibere eaſdem eſſe differẽtias, diuiſibiles differẽtias eaſdẽ eſſe nihil prohibere diſputatũ eſt, quæ poſſunt eſſe etiam diuerſæ. Quod uero ait, Quæcunq; prædicati differentiæ fuerint, eædem erunt etiã ſubiecti, de ſpecificis intelligendũ eſt. quæ cum ſpeciem cuiuslibet informent, & de eo, quod informant, ut de ſubiecto prædicẽtur, ad quodcunq;, ut de ſubiecto prædicatur illud quod ipſæ differentiæ informant, de eo, ut de ſubiecto prædicabuntur, & de eo non prædicari nõ poſſunt. Quare nihil eſt in huiuſmodi theoremate, quod ullo modo debeat emendari.

PREDICAMENTORVM ENVMERATIO.

EOrum quidem, quæ ſecundum nullam cõplexionem dicuntur; ſingulũ aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut ſitum, aut habere, aut facere, aut pati. Eſt autem Subſtantia, ut figuraliter dicatur, ut homo, equus. Quantitas, ut bicubitũ, tricubitum. Qualitas, ut albũ, grãmaticum. Ad aliquid, ut duplũ, dimidiũ, maius, minus. Vbi, ut in Lyceo, in foro. Quando, ut heri, ſuperiori anno. Situm, ut ſedet, iacet. Habere, ut calciatus, armatus. Facere, ut ſecare, urere. Pati, ut ſecari, uri. Singula igitur eorum, quæ dicta ſunt, ipſa quidẽ ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur, aut negatione. Horum aũt ad ſe inuicẽ affirmatio, uel negatio fit cõplexione. Videtur aũt omnis affirmatio uel negatio uel uera uel falſa eſſe. eorũ aũt, quæ ſecundum nullam cõplexionem dicuntur, ſingula, neq; uera, neque falſa ſunt, ut homo, album, currit, uincit.

8. Poſt patuiſſimam in quatuor enumerationem, id eſt in ſubſtantiã, accidens, uniuerſalitatem, particularitatẽ; nunc eſt de partitione maxima tractaturus, quæ fit in decẽ. hac enim enumeratione maior non põt inueniri. neq; enim undecim prædicamenta poterunt inueniri, nec ultra decẽ ullo modo aliquod genus recte excogitari põt. Quare facit huiuſmodi enumerationem, ſed non diuiſionẽ. diuiſio nanq; fere eſt generis in ſpẽs: prædicamentorum uero, quoniã genus unũ non habent, diuiſio eſſe non põt, ſed potius enumeratio eſt. Sunt uero quidam qui contendunt recte enumerationem nõ eſſe diſpoſitam. alii nanq;, ut ſuperuacua quædam demunt, alii ut curto operi addunt, alii uero permutant: quos nimirũ non recte ſentire alio nobis opere dicendũ eſt. ait aũt, Eorum quæ ſecũdum nullam complexionem dicuntur. Adeo non de rebus, ſed de uocibus tractaturus eſt, ut diceret, Dicuntur. Res enim proprie non dicuntur, ſed uoces, & qđ addidit, ſingulum aut ſubſtantiam ſignificat, late patet eum de uocibus diſputare. non enim res, ſed uoces ſignificant, ſignificantur autem res. Sine complexione uero dicuntur, (ut dictum eſt) quæcunq; ſingulari intellectu, & uoce proferuntur: ſecundum complexionem uero, quæcunque aliqua coniunctione, uel accidentis copulatione miſcentur. ſed quid ex iis, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, efficitur, ipſe demonſtrat, cum dicit, Singula igitur eorum, quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur. Horum autem ad ſe inuicem complexione affirmatio fit. uidetur enim omnis affirmatio uel falſa eſſe, uel uera. Eorum autem, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, neque uerum quicquam, neque falſum eſt, ut homo, album, currit, uincit. Significat ergo & hic ea, quæ ſine ulla complexione dicuntur, affirmationis uim non obtinere. Si quis enim dicat homo, uel album, uel decem, uel quidlibet ſimplici modo, in eo neq; uerũ aliquid inueniet, neq; falſum, ſed omnis affirmatio, uel uera, uel falſa eſt. Igitur uniuerſaliter pronunciat prædicamenta affirmationis ratione penitus nõ teneri. Sed hęc eadẽ ſi cum quadã cõplexione coniuncta ſint, fieri propoſitiones neceſſe eſt, quæ in ſe uerũ falſum'ue contineant. Sed non omnis cõplexio propoſitionem facit. Nec ſi dixero, Socrates in foro, iccirco iam propoſitio eſt. Sed ſi quis dicat, Socrates in foro ambulat, tunc fit propoſitio, quæ aut affirmatio eſt, aut negatio. Affirmationes aũt, & negationes uel ueræ uidentur eſſe, uel falſæ. atq; ideo quod nunq; neq; uerũ, neq; falſum eſt: illud propoſitio non eſt. Ergo quadam cõplexione ex iis, quæ ſecundum nullam cõplexionem dicuntur, ueritas falſitasq; conficitur. Affirmationem aũt ſolam nunc Ariſtoteles interpoſuit iccirco, quod omnis affirmatio prior eſt. hoc enim negatio tollit, qđ affirmatio ante cõſtituit, prior quidẽ ſecundũ ſignificationẽ, ſed non ſecundũ genus: quod alio liquebit loco. Maxime aũt monſtrat Ariſtoteles ſe non de rebus, ſed de uocibus tractaturũ, quod ait, Horum aũt ad ſe inuicem cõplexione affirmatio fit, non enim rerum complexione fit affirmatio, uel negatio, ſed ſermonũ. nec in rebus eſt ueritas, & falſitas, ſed in intellectibus, atq; opinionibus, & poſt hæc in uocibus atq; ſermonibus. Atq; hæc hactenus. Secundũ cõplexionem ergo ſunt quæcunq; ex integris compoſitis fiũt, ut Socrates ambulat. nam & Socrates, & ambulat uterq; integer ſermo eſt, & cõiunctus affirmationem facit. At uero ſi quis dicat flammiger, uel multiſonus, uel fluctiuagus, ſecundũ cõplexionem non erit iſta prolatio, iccirco quod ex neutris integris factũ eſt. Horum aũt decem prædicamentorum definitiones inueniri nõ poſſunt, iccirco quod ea, quæ ſignificant, generaliſſima ſunt. Subſtantia enim, & quantitas, & qualitas nulli unquã generi uidentur eſſe ſubiecta. Quare quoniã definitio omnis a genere dicitur, genus, qđ alii generi ſubiectũ non eſt, a definitione relinquitur. Sed nunc quidẽ omnium prædicamentorum conuenientia dixit exẽpla: poſt uero latius de unoquoq; tractabitur. & quoniam definitio inueniri nulla poteſt, quibuſdam proprietatibus informantur. quare, quoniam de his dictum eſt plene, ad tractatum ſubſtantiæ tranſeamus.

DE SVBSTANTIA.

SVbſtantia aũt, quæ proprie & principaliter & maxime dicitur, eſt quæ neq; de ſubiecto dicitur, neq; in ſubiecto eſt, ut aliquis homo, uel aliquis equus. Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus illæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt. Et hæ quidem, & harum ſpecierum genera, ut aliquis homo, in ſpecie quidem eſt, in homine: genus uero ſpeciei, animal eſt. Secundæ ergo ſubſtantiæ hæ dicuntur, ut eſt homo, atque animal.

9. Quæritur cur prædicamẽtorũ tractatũ a ſubſtãtiis inchoauerit. nam quoniã omnis res aut in ſubiecto eſt, aut in ſubiecto nõ eſt: quicquid in ſubiecto eſt, eget ſubiecto, quoniã in propria natura nõ põt cõſiſtere. & quoniam rebus omnibus ſubſtãtia ſubiecta eſt, nihil eorũ quæ ſunt in ſubiecto præter ſubſtantiã poterit permanere. ſed prior illa natura eſt, ſine qua alia eſſe nõ poſſunt. quocirca prior naturaliter uidetur eſſe ſubſtãtia. nõ abſurde igitur in diſputatione qđ prius per naturã fuit, prius etiã ſumpſit. Et definitionem quidẽ ſubſtãtiæ proferre nõ potuit: ſed poſt exemplum ſuperius datum, deſcriptionẽ quandã profert, qua quid ſit ipſa ſubſtãtia queamus agnoſcere, hoc eſt aũt, non eſſe in ſubiecto. Subſtantia enim in ſubiecto nõ eſt. Facit autem quandã ſubſtantiarum diuiſionem, cũ dicit, alias primas eſſe ſubſtantias, alias ſecundas, primas uocans indiuiduas, ſecundas uero indiuiduarum ſpecies & genera. Ergo cum primis ſecundisq; ſubſtantiis commune ſit non eſſe in ſubiecto, additum primis ſubſtantiis de ſubiecto non prædicari, primas ſubſtantias a ſecundis ſubſtantiis ſeparat: ſubſtantia enim indiuidua, in eo quod eſt ſubſtantia, in ſubiecto non eſt: quod autem indi-

uidua eſt, de ſubiecto non prædicatur. Sunt ergo primæ ſubſtantiæ, quæ neq; in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto dicũtur, ut eſt Socrates & Plato. hi enim, quoniã ſubſtantiæ ſunt, in ſubiecto nullo ſunt: quoniã uero particulares indiuiduiq; ſunt, de nullo ſubiecto prædicantur. Secundæ uero ſubſtantiæ ſunt, quibus cõmune eſt cũ primis ſubſtantiis, ꝙ in ſubiecto nõ ſunt: propriũ uero quòd de ſubiecto prædicantur: quæ ſecundæ ſubſtãtiæ ſunt uniuerſales, ut eſt homo atq; animal. homo nanq; & animal in nullo ſunt ſubiecto, ſed de ſubiecto aliquo prædicantur. Sunt igitur primæ ſubſtantiæ particulares: ſecũdę, uniuerſales. Proprie aũt ſubſtantias, indiuiduas dicit, ꝙ hominẽ quidem, ideſt ipſam ſpẽm, & animal, quod eſt genus, nõ niſi ex indiuiduorũ cognitione colligimus. Quare quoniã ex ſingulorum indiuiduorũ ſenſibus generalitas intellecta eſt, merito propriæ ſubſtantiæ indidua & ſingula nominantur. Principaliter uero indiuiduæ ſubſtantię dictæ ſunt, ꝙ omne accidens prius in indiuidua, poſt uero in ſecundas ſubſtãtias uenit. nam quoniã Ariſtarchus grãmaticus eſt, homo uero eſt, Ariſtarchus eſt homo grammaticus, ita prius omne accidens in indiuiduũ uenit: ſecũdo uero loco etiã in ſpẽs generaq; ſubſtantiarum accidẽs illud uenire putabitur. Recte igitur quod prius ſubiectũ eſt, hoc ſubſtãtia principaliter appellatur. Maxime aũt ſubſtantia prima dicitur, iccirco quia quæ maxime ſubiecta eſt rebus aliis, ea maxime ſubſtantia dici põt, maxime aũt ſubiecta eſt prima ſubſtantia. Omnia enim de primis ſubſtantiis dicuntur, aut primis ſubſtantiis inſunt, ut genera & ſpẽs: nanq; & genera & ſpecies prædicãtur de propriis indiuiduis. ut animal atq; homo prædicantur de Socrate, ideſt ſecũdę ſubſtantiæ de primis. Sin uero ſint accidentia, in primis ſubſtãtiis principaliter ſunt. Quare, quoniã & accidentia in primis ſubſtantiis principaliter ſunt, & ſecundæ ſubſtantiæ de primis ſubſtãtiis prædicantur, primæ ſubſtãtię ſecundis ſubſtantiis accidẽtibusq; ſubiectæ ſunt. Quare, quoniã iſtę maxime ſubiectæ ſunt & accidentiũ ſubſiſtentiæ, & ſecundarũ ſubſtantiarum prædicationi, iccirco maxime ſubſtantiæ nuncupantur. Dicit aũt non omnes ſpẽs neq; omnia genera, ſecũdas eſſe ſubſtantias, ſed eas tantum quæ primas ſubſtantias continerent, ut eſt homo atq; animal. homo nanq; cõtinet Socratẽ, ideſt aliquã indiuiduam ſubſtantiã: animal uero continet indiuiduum ſpeciemq;, id eſt hominẽ & aliquem hominẽ. Quare genera & ſpẽs, quæ de primis ſubſtantiis prædicantur, ipſas ſecundas putat eſſe ſubſtantias. hoc aũt hoc modo ait: Secundæ aũt ſubſtantiæ dicuntur in quibus ſpẽbus illę, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt, & hæ, & harũ ſpecierum genera, & inde conuenientia ponit exempla. Ac ſi diceret, non omnia genera, neq; omnes ſpecies ſecũdas ſubſtantias dico, ſed eas tantũ ſpecies, in quibus indiuidua illa, ideſt primæ ſubſtantiæ, ſunt, & harum ſpecierum, id eſt quæ continent primas ſubſtantias, genera. Hoc aũt iccirco dictũ uidetur, ne quis colorẽ quod genus eſt, uel album quod eſt ſpẽs, ſecundas putet eſſe ſubſtantias. Iſta enim primas ſub ſe nõ continent. Sed dicat aliquis, quẽadmodum primæ poterunt eſſe ſubſtantiæ indiuiduæ, cũ omne, qđ prius eſt ſublatum, auferat id quod eſt poſterius, poſterioribus uero ſublatis priora non pereant. homo nanq; ſi pereat, Socrates quoque ſit continuo periturus, ſi uero Socrates interierit, homo cõtinuo nõ peribit. Si igitur ſublatis generibus & ſpẽbus indiuidua perimũtur, ſublatis indiuiduis genera ſpẽſq; permanent, magis primas ſubſtantias, ſpẽs & genera nominari, dignum fuit. Sed hoc modo indiuiduorum natura non recte accipitur. neq; enim cuncta indiuiduorũ ſubſtantia in uno Socrate eſt, uel quolibet uno homine, ſed in omnibus ſingulis. genera nanq; & ſpecies non ex uno ſingulo intellecta ſunt, ſed ex omnibus ſingulis indiuiduis, mentis ratione cõcepta. Semper etiã quæ ſenſibus propinquiora ſunt, ea etiã proxime nuncupanda uocabulis arbitramur. Qui enim primus hominem dixit, non illum, qui ex ſingulis hominibus conficitur, concepit animo, ſed quendam ſingularem atque indiuiduum, cui hominis nomen imponeret. Ergo ſublatis ſingulis hominibus, homo non remanet; & ſublatis ſingulis animalibus, animal interibit. Quocirca, quoniam in hoc libro de uocabulorũ ſignificatione tractatus habetur, ea, quibus uocabula prius poſita ſunt, merito primas ſubſtãtias nũcupauit. prius aũt illis uocabula ſunt indita, quę prius ſub ſenſibus cadere potuerunt: ſenſibus uero obiiciuntur prima indiuidua: merito igitur ea prima in diuiſione poſuit. Eodẽ quoq; mõ illa quæſtio ſoluitur, quæ dicit, Cum naturaliter primæ intellectibiles ſint ſubſtantiæ, ut Deus & animus, cur non has primas ſubſtantias nuncupauerit? Quoniã hic de nominibus tractatus habetur: nomina aũt primo illis indita ſunt, quæ principaliter ſenſibus fuere ſubiecta: poſteriora uero in nominibus ponẽdis putantur quæcunq; ad intelligibilem pertinent incorporalitatẽ. Quare, quoniam in hoc opere principaliter de nominibus tractatus eſt, de indiuiduis uero ſubſtãtiis, q̃ primæ ſenſibus ſubiacent, prima ſunt dicta uocabula, in opere, quo de uocabulis tractabatur, merito indiuiduæ ſenſibilesq; ſubſtãtiæ primæ ſubſtãtię ſunt poſitæ. Cum aũt tres ſubſtantiæ ſint, materia, ſpecies, & quæ ex utriſq; cõficiter, undiq; cõpoſita & compacta ſubſtantia: hic neq; de ſola ſpecie, neq; de ſola materia, ſed de utriſq; miſtis cõpoſitiſq; propoſuit. Partes aũt ſubſtantiæ, incompoſitę & ſimplices ſunt, ex quibus ipſa ſubſtantia conficitur, ſpecies, & materia, quas poſt per tranſitũ nominat, dicens ſubſtantiarũ partes & ipſas eſſe ſubſtantias, atq; hæc hactenus. Nunc expoſitionis curſum ad ſequentia conuertamus.

Manifeſtum eſt aũt ex ijs, quæ dicta ſunt, quoniã eorũ, quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationẽ de ſubiecto prædicari: ut homo de ſubiecto, aliquo homine prædicatur, prædicatur quoq; nomen ipſius. hominẽ enim de aliquo homine prædicabis. Ratio quoq; hominis de ſubiecto, aliquo homine prædicabitur. quidã enim homo & homo eſt & animal: quare & nomen, & ratio prædicabitur de ſubiecto. Eorũ uero, quæ in ſubiecto ſunt, in pluribus quidẽ neq; nomen de ſubiecto, neq; ratio prædicabitur. In aliquibus aũt nomen quidẽ nihil prohibet interdũ prædicari de ſubiecto, rationẽ uero impoſſibile eſt prædicari. ut albũ cum in ſubiecto ſit, in corpore, prædicatur de ſubiecto: dicitur enim corpus albũ: ratio uero albi nunquã de corpore prædicabitur. Alia aũt omnia aut de ſubiectis dicuntur, principalibus ſubſtantijs, aut in ſubiectis eiſdem ſunt. Hoc aũt manifeſtũ eſt ex his, quæ per ſingula proponentur, ut animal de homine prædicatur, ergo de aliquo homine. nam ſi de nullo aliquorũ hominũ, neq; omnino de homine. Rurſus color in corpore eſt, ergo & in aliquo corpore. nam ſi nõ in aliquo ſingulorũ, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de ſubiectis principalibus ſubſtantijs dicuntur, aut in ſubiectis eiſdem ſunt. Non exiſtentibus ergo primis ſubſtantijs impoſſibile eſt eſſe aliquid aliorum.

10. Omnia quæcunq; uel in ſubiecto ſunt, uel de ſubiecto prædicãtur, de ſubiectis propriis dicuntur, nanq; qđ in ſubiecto aliquo eſt, de proprio ſubiecto prædicatur, ut albũ de corpore prædicatur. dicitur. n. corpus albũ. Sed quoniã ſecundæ ſubſtantiæ primarum ſubſtantiarũ uel ſpẽs uel genera ſunt: Socratis enim ſpẽs homo eſt, & animal genus: genus aũt de ſubiectis ſpẽbus, & ſpecies de indiuiduis uniuoce prædicatur: ſecundæ ſubſtãtiæ de ſubiectis ſpẽbus & indiuiduis uniuoca prædicatione dicuntur. Conuenit nanq; primarũ & ſecundarũ ſubſtantiarũ, ſi ſit una facta definitio: nanq; animal & homo & Socrates una definitione iunguntur, ꝙ ſubſtantiæ animatæ atq; ſenſibiles ſunt. Igitur ſecundæ ſubſtãtiæ ita de ſubiectis prædicãtur propriis, id eſt de primis ſubſtantiis, ut uniuoce prædicẽtur. Illorum uero, quę ſunt in ſubiecto, aliquoties quidem neque nomen ipſum de ſubiecto dicitur. nam uirtus in anima eſt, ſed uirtus de anima minime prædicatur, aliquoties autem denominatiue dicitur, ut grammatica quoniam eſt in homine, denominatiue grammaticus

maticus a grãmatica dicitur. Sæpe autem ipſum nomen de ſubiecto prædicatur, ut quoniã album eſt in corpore, corpus albũ dicitur: ſed ſiue nomen non prædicetur, ſiue denominatiue dicatur, ſiue ꝓprio nomine prædicatio fit, definitio eius quod eſt in ſubiecto, de proprio ſubiecto nunquam prædicabitur, ut album quoniam eſt in ſubiecto corpore, prædicatur quidem albi nomen de corpore, definitio uero albi ad corpus nullo modo dicitur: albũ nanq; & corpus una ratione utraq; definiri non poſſunt. Amplius, ſi omne accidens in ſubiecto eſt, & ſubſtantia ſubiectũ eſt, differt ab accidente ſubſtantia, differt etiam definitio ſubſtantiæ atq; accidentis: ꝙ eadẽ definitio ſubiecti & eius quod eſt in ſubiecto, eſſe non põt. Atq; hoc eſt qđ ait, Eorum uero, quæ ſunt in ſubiecto, in pluribus quidem neq; nomen de ſubiecto neq; ratio prædicatur, ut uirtus in anima. Addidit quoq; in aliq̃bus aũt nomen quidem nihil prohibet interdũ prædicari, & in aliis quidem denominatiue, in aliis uero recto nomine fit prædicatio. De ſecundis uero ſubſtantiis ſemper ad primas ſubſtantias prædicatio peruenit. nam ſi quidam homo & homo eſt & animal, & cætera, una definitio animalis & ad hominẽ, & ad quendam hominem conuenienter aptabitur. Magis tamen eſſe ſubſtantias indiuiduas, & particulares ipſæ ſignificantius monſtrat. nam cum omnis res aut ſubſtantia ſit aut accidens, & ſubſtantiarũ aliæ ſint primæ, aliæ ſecundæ, ſit trina partitio, ita ut omnis res aut accidens ſit, aut ſecunda ſubſtantia, aut prima. Horum aũt ut ſub deſcriptione diuiſio fiat, hoc modo dicimus: Omnis res aut in ſubiecto eſt, aut in ſubiecto nõ eſt. eorũ, quæ in ſubiecto ſunt, alia prædicantur de ſubiecto, alia minime. eorũ, quæ in ſubiecto non ſunt, alia de nullo ſubiecto prædicantur, alia uero prædicantur. Ergo omnis res aut in ſubiecto eſt, aut in ſubiecto non eſt. aut in ſubiecto eſt, & de ſubiecto prædicatur. aut in ſubiecto eſt, & de nullo ſubiecto prædicatur. aut in ſubiecto nõ eſt, & de ſubiecto prædicatur. aut in ſubiecto non eſt, & de nullo ſubiecto prædicatur. His igitur ſumptis ſi primas ſubſtantias ſeparemus, remanent ſecundæ ſubſtantiæ atq; accidentia. Sed ſecũdę ſubſtantiæ ſunt quæ in ſubiecto nõ ſunt, & de ſubiecto ꝓdicantur. Ergo eſſe ſuum, niſi in hoc quòd de aliquo prædicantur, non retinent. Prædicantur aũt ſecundæ ſubſtantię de primis, ergo ut ſecundæ ſubſtantiæ ſint, prædicatio de primis ſubſtantiis cauſa eſt. Non enim eſſent ſecundæ ſubſtantiæ, niſi de primis ſubſtantiis prædicarentur. illa uero, quæ in ſubiecto ſunt, penitus conſiſtere nõ ualerent, niſi fundamẽti quodam mõ loco, primis ſubſtantiis niterentur. Ergo omnia quæcunq; ſunt præter primas ſubſtãtias, aut ſecundæ ſubſtantiæ erunt aut accidentia. ſed ſecundę ſubſtantiæ de primis ſubſtantiis prædicantur, accidentia in primis ſubſtantiis ſunt. quocirca omnia aut de primis ſubſtantiis prædicantur, ut ſecundæ ſubſtantiæ, aut in primis ſubſtantiis ſunt, ut accidentia. quod Ariſtoteles propoſuit hoc modo. Alia autem omnia aut de ſubiectis dicuntur principalibus ſubſtantiis, aut in ſubiectis eiſdẽ ſunt. hic quoq; ueriſſima ſumit exempla. Ait enim, Si accidẽs in nullo ſubiecto corpore eſſet, nec in corpore eſſet omnino. nam ſi in nullo ſingulorũ, in nullo generaliter eſſe diceretur. Et itẽ animal niſi de ſingularibus atq; indiuiduis hominibus prædicaretur, nec de homine prædicaretur omnino. Quare, quoniam iccirco prædicãtur ſecundæ ſubſtantiæ, quoniã ſunt primæ, & iccirco ſunt aliquid accidentia, quoniã eiſdem primæ ſubſtantiæ ſubſtantię ſunt: ſi primæ ſubſtantiæ non ſint, nec quæ de his prædicãtur, manſura ſunt, nec quæ in his ſubiectis ſunt, permanebunt.

Secundarum uero ſubſtantiarum magis ſubſtantia eſt ſpecies quam genus: propinquior enim eſt primæ ſubſtãtiæ. Si quis enim aſſignet primã ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aſſignabit ſpeciem proferens quam genus: ut quendam hominem aſſignans, manifeſtius aſſignabit hominem, quam animal aſſignando. Illud enim proprium eſt magis alicuius hominis, hoc autem communius. Et cum aliquam arborem reddideris, manifeſtius aſſignabis, cum arborem reddideris q̃; plantã.

11. Conſtat indiuiduas ſubſtãtias primas & maxime & ꝓprie eſſe ſubſtantias. Secundę uero ſubſtantiæ, ideſt genera & ſpẽs, ſicut non æqualiter a prima ſubſtantia diſtant, ita non æqualiter ſubſtãtiæ ſunt: nam quoniã propinquior eſt ſpẽs primæ ſubſtantiæ quam genus, iccirco magis eſt ſubſtantia ſpecies quam proprium genus, ut homo propinquior eſt Socrati quam animal, atq; ideo magis eſt homo ſubſtãtia. Animal uero quanquam & ipſum ſubſtantia ſit, minus tamen homine. hoc aũt iccirco euenit, quod in omni definitione conuenientius ſpẽs ad primã ſubſtantiã dicitur, q̃ genus. nam ſi quid ſit Socrates aliquis uelit oſtẽdere, propinquius ſubſtãtiam Socratis, proprietatemq; monſtrabit, ſi dixerit eum eſſe hominẽ, quam ſi animal. Quod enim animal eſt Socrates, cõmune eſt cũ cæteris qui homines non ſunt, id eſt cũ equo, atq; boue. Quod uero homo eſt, cũ nullo alio eſt cõmune, niſi cũ his qui ſub eadẽ ſpecie hominis cõtinentur. quocirca propinquior erit ad ſignificationem deſignatio, cũ indiuiduo ſpẽs redditur, quam ſi generis uocabulum prædicetur. Rurſus ſi quamlibet indiuiduã arborẽ deſignare aliquis nolens, arborẽ dicat, propinquius deſignabit qđ ſit id quod definiuit, quam ſi plantã nominet, planta aũt genus eſt arboris. prædicatur enim planta & de iis quæ arbores nõ ſunt, ut de caulibus atq; lactucis. Quare cõſtat ſpẽs magis eſſe ſubſtãtias, eo qđ ſint primis, & maxime ſubſtãtiis propinquiores: & qđ in eo quod quid ſit, aſſignata ſpẽs cõuenientius & euidentius aſſignet, genus uero longinquius atq; communius.

Amplius principales ſubſtãtiæ eo quod aliis omnibus ſubiectæ ſunt, & alia omnia aut de his prædicãtur, aut in eis ſunt, ideo maxime dicuntur ſubſtãtiæ. Sicut autẽ principales ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet. ſubiacet enim ſpecies generi: genera enim de ſpeciebus prædicantur, ſpecies aũt de generibus non conuertuntur. Quare & ex his manifeſtũ eſt ſpeciem magis genere ſubſtantiam eſſe.

12. Magis eſſe ſubſtãtias ſpẽs ualidiori rurſus argumẽtatione confirmat, per ſimilitudinẽ nanq; hoc ita eſſe declarat. nã cum omnes ſubſtantiæ aut primæ ſint, aut ſecundæ, ſecundarũ autem aut genera aut ſpecies, ſpecierũ atq; generum quicquid ſimilius primis ſubſtãtiis inuenitur, hoc magis ſubſtantia merito putabitur. Sed primæ ſubſtantiæ iccirco maxime ſubſtantiæ dicuntur, ꝙ omnibus ita ſubiectæ ſunt, ut aut in ipſis ſint cætera ut accidentia, aut de ipſis alia prædicentur, ut ſubſtantiæ ſecundæ. Quod ergo in primas ſubſtantias, hoc idem in ſpẽs uenit. nanq; ſpecies & cunctis ſubiacent accidentibus, & de ſpẽbus genera prædicantur, de generibus uero ſpẽs non prædicantur. Quare non ſimiliter genera ſubiacent, quẽadmodum ſpecies. Non enim de generibus ſpẽs prædicantur. Ergo ſicut primæ ſubſtantiæ ſubiectæ ſunt ſecundis ſubſtãtiis & accidentibus, ita ſpẽs ſubiectę ſunt & accidentibus & generibus. Genera uero quanquã ſubiecta ſint accidentibus, ſpẽbus tamen ipſa non ſubiacent. quocirca maior eſt ſimilitudo ſpeciei ad primas ſubſtantias, quam generis: ꝙ ſi maior eſt ſimilitudo ſpecierũ ad maximas ſubſtantias, ipſæ erunt magis ſubſtãtiæ. Sed ne quis nos arbitretur dicere, ꝙ ea, quæ ſunt genera, ſpẽs eſſe non poſſunt, ſed in eo ꝙ ſunt genera, ſpecies eſſe nõ poſſunt. nam in eo ꝙ ſpecies eſt, de ſuperioribus non prædicatur, ſed in eo quod genus, de eo prædicabitur cuius eſt genus. quocirca genera ipſa, quorum ſunt genera, his ſubiacere non poſſunt: ſpecies uero, quorum ſunt ſpecies, de his prædicari non poſſunt.

Ipſarum uero ſpecierũ quæcunq; nõ ſunt genera, nihil magis alterũ altero ſubſtantia eſt. nihil enim familiarius aſſignabis de aliquo homine, hominem aſſignando, quam de aliquo equo equũ. Similiter autem & principaliũ ſubſtantiarũ nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt. nihil.n. magis aliquis homo ſubſtãtia eſt, quam aliquis bos.

13. Prædictum eſt ut Porphyrius quoque in libro de generibus, ſpeciebus, differentiis, propriis, atque accidentibus

planiſſime docuit, alia eſſe ſolum genera, quorum genus inueniri non poſſet, alia ſolum ſpecies, quæ in alias ſpecies diuidi nõ ualerent. Hæ aũt ſunt quæ de pluribus numero differentibus in eo quod quid ſit, prædicantur. ut homo de ſingulis hominibus dicitur, & equus de ſingulis equis, & bos de ſingulis bobus, qui ſub propria ſpecie poſiti a ſeipſis propriæ naturæ figura non diſcrepant. Ergo huiuſmodi ſpẽs, ut eſt homo, atq; equus, quæ ſolis indiuiduis præſunt, quoniam genera eſſe non poſſunt, æqualiter ſemper ſubſtantiæ ſunt, nam tam proprie, & propinque redditur de quolibet indiuiduo equo, nomen equi, quam de quolibet indiuiduo homine, hominis nomen. quocirca ſi æqualiter ſpecies hæ, quæ genera nõ ſunt, ad primas ſubſtãtias ſunt, æqualiter eſſe ſubſtantiæ merito putabuntur. Hoc aũt dicit non ꝙ omnes ſpẽs æqualiter ſubſtãtiæ ſint, ſed quæ æqualiter a primis ſubſtãtiis diſtant. põt.n fieri ut cuiuslibet ſuperioris generis una quælibet ſpẽs ſit, quæ cõparata ad propriam ſpeciem minus illa ſuperior uideatur eſſe ſubſtantia, ut animalis ſi quis dicat ſpẽm eſſe auẽ, eiuſdem quoq; ſpeciem hominẽ: auis & homo non æqualiter ſubſtantiæ ſunt, iccirco quod auis homine ſuperior eſt. Homo nanq; in alias ſpecies nõ diuiditur, eſt enim magis ſpecies. Auis aũt poteſt in alias diuidi ſpecies, ut in accipitrem & uulturem, quæ quanquam aues ſunt, ſpecie tamen ipſæ diſſentiunt. Peoprie aũt ſpecies accipiter ac uultur eſt, hi enim ſolis indiuiduis preſunt. Quare homo atq; accipiter æqualiter a primis ſubſtantiis diſtãt, & ſunt æqualiter ſubſtantiæ. Homo uero atq; auis, quoniã ſuperior eſt auis homine, non æqualiter ſubſtantiæ ſunt. magis enim ſubſtãtia homo eſt. Ergo quæcunq; ſpecies æqualiter a ſuis indiuiduis diſtant, æqualiter ſubſtãtiæ ſunt. Quod quoniam ſpecies hæ, quæ genera non ſunt, æqualiter a primis ſubſtantiis abſunt, æqualiter ſubſtantiæ eſſe dicuntur, Planum autem eſt, ut expoſitione non egeat, primas quoque ſubſtantias æqualiter eſſe ſubſtãtias. aliquis homo enim atq; aliquis equus, quoniam ſunt indiuidua, principaliter ſubſtantiæ ſunt, & proprie, & maxime. Quocirca in maximis ſubſtantiis neq; minus, neq; magis ſubſtantia poterit inueniri. Indiuidua igitur æqualiter ſubſtantiæ ſunt.

Merito igitur poſt principales ſubſtantias ſola aliorum ſpecies, & genera dicuntur eſſe ſecundæ ſubſtãtiæ. Eorum enim, quæ prædicantur, principalem ſubſtantiã ſola hæc indicant. Aliquem enim hominem ſiquis aſsignauerit quid ſit, ſpeciem quidem, uel genus aſsignans, familiariter aſsignabit, & maniſeſtius faciet hominem quàm animal aſsignans. Aliorum uero quicquid aſsignauerit quilibet, aſsignabit extranee, uelut album, aut currit, aut quæcunque talium reddens. ergo merito hæ ſola aliorum, ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur.

14. Ordine & conuenienter poſt primas ſubſtantias, id eſt indiuidua, genera, & ſpecies, ſecundas eſſe ſubſtantias cõſtitutas monſtrat Ariſtoteles, quæ eſt firma, atq; expedita probatio, ait enim: Poſt primas ſubſtantias recte genera, & ſpẽs ſecundas ſubſtantias eſſe nominatas. In definitionibus enim ubi ſubſtãtia cuiuslibet oſtenditur, nihil aliud primas ſubſtãtias monſtrat niſi genus & ſpẽs. Socrates nanq; ſiquis quid ſit interroget, dicitur homo, uel animal: & in eo qđ quid ſit Socrates interrogatus, recte hominẽ uel animal eſſe reſpondet. Quare qd ſint primæ ſubſtãtiæ, ſecũdæ mõſtrant. Quod ſiquis præter ſecundas ſubſtãtias in interrogatione quid ſit prima ſubſtãtia dicat, id alieniſſime profert, ut ſi quid ſit Socrates interroganti, aliquis reſpondeat albũ, uel currit, uel aliquid huiuſmodi, qđ ſecũda ſubſtantia nõ ſit, nihil conuenienter unquã profert, ſi quid de prima ſubſtãntia præter ſecũdas ſubſtãtias dicat. Quare, quoniã nihil eorũ quæ non ſunt ſecũdæ ſubſtantiæ quid ſit prima ſubſtantia declarat, ſecundę aũt ſubſtantiæ genera & ſpecies ſunt, recte poſt primas ſubſtantias & ſpecies & genera ſecundæ dicuntur eſſe ſubſtantiæ.

Amplius principales ſubſtantiæ eo quod alijs omnibus ſubiaceant, & alia omnia de ipſis prædicantur, aut in ipſis ſunt, iccirco proprie ſubſtantiæ dicuntur. Sicut autem primæ ſubſtantiæ ad omnia alia ſeſe habent: ita principalium ſubſtantiarum genera, & ſpecies ad omnia reliqua ſeſe habent. De his enim omnia reliqua prædicantur. aliquem enim hominem dicis grammaticum eſſe, ergo & hominem, & animal, grammaticum dicis. ſimiliter autem & in alijs.

15. Hæc quoq; eſt de eadem re probatio, qua recte poſt primas ſubſtãtias genera & ſpecies eſſe poſitas uerisſima rõne cõfirmat. nanq; indiuidua iccirco primæ dicũtur eſſe ſubſtantiæ, ꝙ aliis cunctis ſubiaceant. nam quoniã & ſecundis ſubſtãtiis ad prædicationẽ ſuppoſitæ ſunt, & de his ſecundæ ſubſtantiæ dicũtur, & quoniã accidentibus, ut poſſint eſſe accidentia, ſubduntur: iccirco primæ ſubſtantiæ ſunt. Et ſicut primæ ſubſtantiæ cunctis ſubiacent accidentibus, ſic etiã ſecundæ. nam quoniã aliquis homo accidentibus ſubiacet, & homo, & animal accidenti ſupponitur. & quoniã eſt quidã homo grammaticus, id eſt Ariſtarchus, eſt homo grãmaticus, eſt etiã animal grammaticum. quocirca accidentibus primæ ſubſtantiæ principaliter ſubduntur, ſecundæ uero ſecundo loco. & quemadmodum primæ ſubſtantiæ & accidẽtibus, & ſecundis ſubſtantiis ſubiacent: ſic ſecundæ ſubſtantiæ accidentibus ſupponuntur: ſed ſecundæ ſubſtantiæ ſpẽs & genera ſunt: recte igitur poſt primas ſubſtantias, ſpecies, & genera ſecundas ſubſtantias eſſe propoſuit.

DE PROPRIETATIBVS SVBSTANTIAE.

Commune eſt autem omni ſubſtantiæ in ſubiecto nõ eſſe. principalis enim ſubſtantia neq; de ſubiecto aliquo dicitur, neq; in ſubiecto eſt. Secundæ uero ſubſtantiæ ſic etiam conſtant, quia nulla eſt in ſubiecto. etenim homo de ſubiecto aliquo homine dicitur, in ſubiecto aũt nullo eſt: neque enim in aliquo homine homo eſt. Similiter animal de ſubiecto quidem dicitur, aliquo homine: non eſt aũt animal in aliquo homine. Amplius eorum, quæ ſunt in ſubiecto, nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem uero impoſſibile eſt. Secundarum uero ſubſtantiarum & nomen de ſubiectis, & ratio prædicabitur. rationem enim hominis, & animalis de aliquo homine prædicabis. Quare non erit ſubſtantia eorum quæ ſunt in ſubiecto.

16. Poſt enumerationem ſubſtantiarũ, & diuiſionẽ, in qua alias primas, alias ſecundas eſſe propoſuit, quoniã ſubſtãtiæ definitio nulla eſt reddita, iccirco quia generaliſſimũ genus definitionibus nõ tenetur, proprietatẽ quãdam cupit exquirere quaſi ſignũ aliquod, quo ſubſtantiam queamus agnoſcere: priusq; quid ipſis ſubſtãtiis cõmuniter poſſit euenire proponit, poſt uero quid illis propriũ ſit quærit. ſed iccirco iſta præmittit, ut ad illud uerũ proprium ſine ullo errore perueniat, & quod uere eſt ſubſtantiarũ proprium ultimũ dicat. Tribus aũt modis propriũ ſignificatur. Eſt enim propriũ qđ alicui ſpeciei omni euenit, & non ſoli, ut homini bipedem eſſe. omnis enim homo bipes eſt, ſed nõ ſolus: aues nanq; & ipſæ ſunt bipedes. Aut ſoli & non omni, ut eidem homini euenit ut ſit grãmaticus, ſed non omni homini: neq; enim omnis homo grãmaticus eſt. At uero tertia proprii ſignificatio eſt, quæ omni euenit, & ſoli, & ſemper, ut riſibile. omnis enim homo riſibilis eſt, & ſolum eſt animal homo quod rideat. Ex his igitur illa duo ſuperiora, quæ diximus, ubi omni & non ſoli, aut ſoli, & non omni, eſſe quædam propria dicebamus, a propriorum ueritate eſſe uidentur aliena: hoc uero tertium, quod omni ineſt, & ſoli, uere eſt proprium. illa enim ſuperiora conſequentia quidem dicuntur, non tamen uere propria, hoc autem ultimum, uere eſt proprium. Quæcunque ergo talia propria Ariſtoteles inuenerit, quæ aut ſolis & nõ omnibus ſubſtantiis, aut omnibus & non ſolis eueniant, uelut non uere in natura cuiuslibet conſtituta repudiat. Illud uero ultimum ponit, & quod & omni

ſubſtan-

ſubſtantiæ, & ſoli ualeat euenire. Illa enim ſunt ꝓpria, quæ conuertuntur: ut ſiquid fuerit homo, riſibile eſt, ſiquid eſt riſibile, homo eſt. Hæc aũt ſolũ conuerti poſſunt, quæ omni ſoliq; cõtingunt, nam neq; ulli alii magis, neq; ulli minus eueniẽt. Quare his prædictis, ad loci ipſius orationẽ expoſitionemq; ueniamus. Quod ergo dicit, hoc eſt: Omnibus ſubſtãtiis cõmune eſt, ut in ſubiecto non ſint. nanq; primæ ſubſtantiæ, ideſt indiuidua, in ſubiecto non ſunt. quod planiſſime his demonſtratur. Nunquam enim particularis ſubſtãtia alicui accidens eſſe põt: ſecundæ uero ſubſtantiæ habent quandam imaginẽ, ꝙ ſint in ſubiecto. uidentur enim ſecundæ ſubſtantiæ in ſubiectis, id eſt primis ſubſtantiis, eſſe: ſed falſo. nã ſecundæ ſubſtantiæ de primis ſubſtantiis ſolum prædicantur, non in ipſis ſunt. Animal enim de quodam homine tantũ dicitur, non etiã in aliquo homine cõſiſtit, ut in ſubiecto. Hoc autem illa res probat, quòd omnia quæcunq; in ſubiecto ſunt, eorum quoq; indiuidua in ſubiecto ſunt: color quoniam in ſubiecto corpore eſt, & quidam color ſubiecto corpore nititur. In hoc uero, quoniã primæ ſubſtantiæ, ideſt indiuidua, in ſubiecto non ſunt, nec eorum uniuerſalia, ideſt ſecundæ ſubſtantiæ, quæ genera ſpecieſq; ſunt, poſſunt aliquo niti ſubiecto. Quare ſecundæ ſubſtantiæ primas ſubſtantias, ad prædicationem tantum, ſubiectas habent, nõ etiam ut ipſæ primis ſubſtantiis accidant. Illud quoq; maximũ argumẽtum eſt ſecundas ſubſtantias non eſſe in ſubiecto. quoniam omne, qđ in ſubiecto eſt, põt mutari: illa, quæ ſubiecta ſunt, nõ mutantur: ut color, q eſt in corpore, eodẽ corpore manente põt mutari, ut niger fiat ex albo. Manentibus aũt ſubſtantiis primis, ſecundæ ſubſtantiæ nõ mutantur. Quam uero ipſe Ariſtoteles poſuit probationẽ, ſecundas ſubſtantias non eſſe in ſubiecto, huiuſmodi eſt: prædocuit enim quorundam, quæ ſunt in ſubiecto, nomen de ſubiectis poſſe prædicari, rationem uero nunquam. Album enim cum ſit in corpore, dicitur corpus albũ, & prædicatur albedo de corpore; ſed alia eſt definitio albedinis, alia corporis. Secundæ uero ſubſtantiæ de primis ſubſtantiis, & nomine prædicantur, & definitione iunguntur. nam quidam homo animal eſt, & homo, ſed quidã homo & hominis & animalis ratione definitur. Et, ut ueraciſſime ſententia concludatur, omne, quod eſt in ſubiecto, æquiuoce de ſubiecto dicitur. Secundæ uero ſubſtantiæ de primis non æquiuoce, ſed uniuoce nuncupantur, iccirco ꝙ (ut dictum eſt) & nomine & definitione conſentiunt. Quare quẽadmodum primæ ſubſtantiæ in ſubiecto non ſunt, ſic ſecundæ ſubiecto carebunt. Commune eſt igitur omnibus ſubſtantiis & ſecundis & primis, in ſubiecto nõ eſſe. & quodcunq; ſubſtantia fuerit, cõſequens eſt, ut in nullo ſubiecto ſit. Sed quæritur utrum hoc ſoli ſubſtantiæ inſit, an etiã aliis. nam ſi ſoli ſubſtantiæ ineſt, quoniã omni ſubſtãtiæ hoc ineſſe monſtrauimus, quod in ſubiecto non ſit; uerum proprium dicitur eſſe ſubſtantiæ, non eſſe in ſubiecto. Hoc enim dictũ eſt eſſe maxime propriũ, quod omnibus ineſſet & ſolis. Sed hoc non eſſe ſubſtantiæ propriũ ueriſſima Ariſtoteles probatione confirmat dicens,

Non eſt autem hoc proprium ſubſtantiæ, nanque & differentia eorum eſt, quæ in ſubiecto non ſunt. bipes enim & greſſibile de ſubiecto quidem homine dicitur, in ſubiecto autem nullo eſt. non enim in homine eſt bipes, neque greſſibile. Ratio quoque differentiæ de illo dicitur, de quo ipſa differentia prædicatur: ut ſi greſſibile de homine dicitur, & ratio greſſibilis de homine prædicabitur: eſt enim homo greſſibilis.

17. Non eſſe propriũ hoc ſubſtãtiæ dicit, iccirco ꝙ in differentiis idẽ ſit, in nullo.n. differentia ſubiecto eſt. Ad illud nanq; recurritur, Si differẽtia in ſubiecto eſſet, nomine tantũ de ſubiecto prędicaretur, non etiã rõne. Differentia uero de eo, de quo dicitur, uniuoce prædicatur. ut ſi quis dicat greſſibilẽ differentiã de homine, ipſius differentiæ definitio quoq; homini conuenienter aptabitur. Greſſibile nanq; eſt quod per terrã pedibus ambulat, & homo eſt quod per terrã pedibus ambulat: ita differẽtiæ & eius de quo ipſa differentia dicitur, una poterit eſſe ratio ſubſtãtiæ: ideſt unius poſſunt & nominis nuncupatione, & definitionis determinatione cõiungi. quòd ſi in ſubiecto eſſet differẽtia, nequaquã de ſubiecto ſibi uniuoce prædicaretur. quare nõ propriũ eſt ſubſtãtię, qđ retinet etiã differentia. differentia nanq; ſubſtantia non eſt. eſſet enim proprium ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe. Non eſt aũt differẽtia accidens, eſſet enim in ſubiecto. Omnis aũt res aut accidens eſt, aut ſubſtantia, i. aut in ſubiecto eſt, aut in ſubiecto non eſt: & ſunt accidẽtia quęcunq; in ſubſtantiã ſubiecti nõ ueniunt, quæq; permutata naturã ſubſtantię nõ perimunt. Si quibus uero peremptis ſubiecta interimantur, illa proprię accidẽtia nõ uocamus: differẽtia uero eſt quę de pluribus ſpẽ differentibus in eo quod quale ſit, prædicatur. Sed differẽtia ſubſtãtia nõ eſt, iccirco ꝙ ſi eſſet ſubſtãtia, nõ in eo quod quale ſit de ſubiecto, ſed in eo quod qd ſit prædicaretur. Qualitas uero ſolũ non eſt: eſſet enim accidẽs, & in ſubiecto. An magis ex ſubſtãtia & qualitate differẽtia ipſa conficitur, ita ut illud, de quo prædicatur, perempta differẽtia ſimul interimatur, ut calor cũ eſt in aqua, perempto calore poteſt aqua in ſua ſubſtantia permanere, & eſt calor in ſubiecta aqua: quo interẽpto, aqua nõ peribit. Idem tamen calor eſt in igne, ſed perempto calore, ignẽ interire neceſſe eſt. Quare hæc qualitas caloris ſubſtãtialiter ineſt igni, & eſt propria differẽtia, ideſt ſubſtantialis. Concludendũ eſt igitur differẽtiam neq; ſolũ ſubſtãtiam eſſe, neq; ſolũ qualitatẽ, ſed quod ex utriſq; conficitur, ſubſtantialẽ qualitatẽ, quæ permanet in natura ſubiecti. Atq; ideo, quoniam ſubſtantia participat, accidens nõ eſt, quoniã qualitas eſt, a ſubſtantia relinquitur. ſed quoddã medium eſt inter ſubſtantiam & qualitatẽ, quæ quoniã in ſubiecto non eſt, & ſubſtantia non eſt, proprium ſubſtantiæ non eſt, non eſſe in ſubiecto.

Non conturbent autem nos ſubſtantiarũ partes, ut quæ ita ſint in toto, quaſi in ſubiecto; ne forte cogamur confiteri eas nõ eſſe ſubſtãtias. nõ enim ſic dicebamus ea eſſe, quæ ſunt in ſubiecto, ut quaſi partes eſſent in toto.

18. Poſt hoc illud quoq; dicit, nõ debere nos conturbari, ne forte ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in aliquo ſubiecto, aliquando cogamur accidentia non ſubſtãtias confiteri. Subſtantiarum partes in ſubiecto ſunt, ſed nõ ut accidentia. uidemus.n. quaſdam partes ſubſtantiarum ita eſſe in toto, quaſi ſint in ſubiecto. ut caput in toto corpore eſt, & manus in toto corpore eſt: forma quoque & materia quæ ſunt partes compoſitæ ſubſtantię, in ipſa compoſita ſubſtantia ſunt. Ne forte ergo cogamur aliquando partes ſubſtantiarum, quoniam ſunt in ſubiecto, ſuſpicari non eſſe ſubſtantias, ſed accidentia, præmonet dicens: non.n ſic dicebamus ea eſſe quæ ſunt in ſubiecto, ut quaſi partes eſſent in aliquo. Hoc.n. rationis affert, cur iſta accidentia eſſe aliquis ſuſpicari non debeat. Illa.n. accidẽtia eſſe definita ſunt, quę eſſent in ſubiecto, non ut quædam partes. Hoc enim ſuperius ait. In ſubiecto autem eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædã pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. quocirca quoniam accidentia ita ſunt in ſubiecto, ut ſubiecti partes non ſint, ſubſtantiarũ uero partes in toto ita ſunt, ut in ſubiecto non ſint: partes ſubſtantiarum, partes accidentium eſſe nullus recte ſuſpicari poteſt.

Ineſt aũt ſubſtantijs & differentijs ex his omnia uniuoce prædicari. omnia.n. quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus: a prima nanq; ſubſtantia nulla eſt prædicatio, de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum uero ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur, genus autem & de ſpecie & de indiuiduo. Similiter autem & differentiæ de ſpeciebus & de indiuiduis prædicantur. Rationem etiam ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum & generum, & ſpecies generis. Quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicuntur. Similiter autem & differentiarum rationem ſuſcipiunt & ſpecies, & indi-

uidua. uniuoca autem erant, quorum & nomen commune, & ratio eadem eſt. Quare omnia, quæ a ſubſtantÿs & differentÿs ſunt, uniuoce dicuntur.

19. Quoniam in ſubiecto non eſſe differentiis & ſubſtātiis commune monſtrault, aliam ruſus communitatem ſubſtātiarum differentiarumq; propoſuit. nam cum ſubſtantiarū aliæ ſint primæ, aliæ ſecundæ, & primæ ſubſtantiæ ſint indiuiduæ, quoniā nullū indiulduа poſſunt habere ſubiectū, ab indiuiduis nulla prædicatio eſt. Secundæ uero ſubſtantiæ de indiuiduis.i. de primis ſubſtātiis prædicantur, & de his uniuoce dicūtur. Secundarū enim ſubſtantiarū nomen de indiuiduis prædicatur & ratio. Ac de indiuiduo quidē & ſpēs prædicatur & genus, ut de Platone.i. de aliquo homine, & homo dicitur, & animal. aliquis.n. homo & homo eſt, & animal, & utriuſq; de indiuiduo prædicatur ratio. Dicimus enim aliquē hominē, animal eſſe rationale mortale, quæ eſt ſpeciei definitio.i. hominis. Et ruſus aliquē hominē dicimus eſſe ſubſtantiam animatā atq; ſenſibilem, quæ generis eſt definitio.i. animalis. Species uero generis ſui & definitionē ſuſcipit & uocabulū: de homine enim animal prædicatur. dicitur enim homo animal eſt, & idē ipſe ruſus homo rationē ſuſcipit animalis. Dicimus.n. eſſe hominē, ſubſtantiā animatam atq; ſenſibilem. Conſtat ergo quoniam & genera & ſpēs de indiuiduis, & genera de ſpēbus uniuoce prædicantur.i. in omni prædicatione ſecundæ ſubſtantiæ uniuoca appellatione de ſubiectis dicuntur, quod his cū differentia cōmune eſt. Differentia nanq; de ſpecie de qua dicitur & de eius indiuiduo ipſa quoq; uniuoce prædicatur. nam cū ſit greſſibilis differētia, de aliquo homine pdicatur: dicitur.n. quidā homo greſſibilis, ut Plato & Cicero: ſed & definitionē differentiæ ſuſcipiunt indiuidua, de quibus illa differētia prædicatur. Greſſibile nanq; eſt, quod per terrā pedibus ambulare pōt. Et quendā hominem poſſis ita ſecundū nomen differentiæ definire, ut dicas Platonē eſſe, qui per terrā pedibus ambulare poſſit. Et hoc idem euenit de ſpecie cuiuſdā hominis.i. de homine. homo nanq; ideſt ipſa ſpecies, cū ſit greſſibilis, pōt definiri, homo eſt quod per terrā pedibus ambulare poſſit. Ergo & differētiæ de his, de quibus prædicantur, uniuoce dicuntur. quocirca quoniā & ſecundæ ſubſtantiæ de his, de quibus prædicantur, uniuoce dicuntur, & differentiæ eodē modo: quæcunq; a ſubſtantiis uel differentiis prædicationes fuerint, hæ & de ſubiectis uniuoce prædicabuntur. Qua aūt cauſa ſit, ut ſecundæ ſubſtātię de primis ſubſtantiis uniuoce prædicentur? illa eſt quā ſupra docuit Ariſtoteles nos admonens: dixit.n. omnia quæcunq; de prædicato dicūtur, eadem etiā dicentur de ſubiecto. Omnes enim differentiæ quæ ſunt ſpecificæ generis, pręd icantur & de ſpē & de indiuiduo. ut qm̄ animal efficiūt dīæ animatū atq; ſenſibile, eadē & de ſpecie.i. homine & de indiuiduo.i. aliquo homine pręd icabuntur. quod quoniā ſuperius dictū eſt, nūc quantum expoſitionis breuitas poſtulat, dixiſſe ſufficiat.

Omnis aūt ſubſtantia uidetur hoc aliquid ſignificare: atq; in primis quidem ſubſtantÿs indubitabile & uerum eſt, quoniā hoc aliquid ſignificant. Indiuiduum enim & unū numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis uero ſubſtantÿs uidetur quidē ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quādo quis dixerit uel hominem uel animal: nō tamen uerum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificat. neq; enim eſt unū quod ſubiectum eſt, quēadmodum prima ſubſtantia, ſed de pluribus homo dicitur & animal. Non aūt ſimpliciter quale quid ſignificat, quēadmodū albū. nihil enim album aliud ſignificat, quam qualitatē. genus aūt & ſpecies circa ſubſtantiā qualitatem determinant. qualē enim quandam ſubſtantiā ſignificant. plus aūt in genere quam in ſpecie determinatio fit. dicens enim animal plus complectitur quā hominem.

20. Poſtquam ſuperius geminas dixit ſubſtantię conſequētias, l. in ſubiecto non eſſe, & cuncta ab his uniuoce prædicari, & eas a maxime proprio ſubſtantiæ ſeparauit, iccirco quōd differentiis etiam uidentur eſſe cōmunes: aliud adiicit, quod iccirco ſubſtantiæ propriū nōn ſit, quod non ſit in omni ſubſtantia. nam quēadmodum quantitas quantū ſignificat, & qualitas quale, ſic etiā ſubſtantia uidetur hoc aliquid ſignificare. nam cum dico Socrates, uel Plato, uel aliquam indiuiduam ſubſtantiam nomino, hoc aliquid ſignifico, ſed omnibus hoc ſubſtantiis nō ineſt. Indiuiduis nanq;, quoniā particularia ſunt & numero ſingularia, uerū eſt, hoc aliquid a ſubſtantiis ſignifican. In ſecundis uero ſubſtantiis nō idē eſt. nanq; ſecundæ ſubſtantiæ nō ſunt unæ, nec numero ſingulares, ſed ſpēs intra ſe plurima indiuidua cōtinent, & multas intra ſe ſpēs genus includit. quocirca cū dico homo, nō hoc aliquid ſignificaui. neq; enim ſingulare eſt hominis nomen, iccirco quōd de pluribus indiuiduis prædicatur, ſed potius quale quiddam. Qualis.n. ſubſtantia ſit demonſtratur, cū dicitur homo. Qualitas aūt hæc circa ſubſtantiam terminatur. nam ſicut indiuidua qualitas ſpecies & genera qualitatis habet, & ſicut ſingulas quantitates quantitas ſpeciebus & generibus claudit: ita quoq; indiuiduarum ſubſtantiarū ſpēs & genera ſecundæ ſubſtantiæ ſunt. Ergo cū dico homo, talem ſubſtantiam ſignifico, quæ de pluribus numero differētibus in eo quod quid ſit prædicatur. Qualem ergo quandā ſubſtantiā ſignifico, cum hominem dixi, talem.ſ. quæ de indiuiduis nominetur. Idem quoq; de genere eſt. nam cū dico animal, talē ſubſtantiam ſignifico, quæ de pluribus ſpēbus dicatur. Eſt igitur qualitas, ut albū, quæ ſemper ſit in ſubſtantia ſed non ut ipſam ſubſtantiā interimat, iccirco quōd proprietatem ſubſtantiæ albedo nō habet. Qualitas uero hæc, quæ de ſubſtantiis dicitur, circa ſubſtantiā qualitatem determinat: qualis ſit enim illa ſubſtantia demonſtrat. nam ſi homo eſt rationalis, & ſubſtantia erit rationalis, ſed rationale qualitas eſt. Qualem ergo ſubſtantiā monſtrant ſecundæ ſubſtantiæ. quocirca nō eſt hoc propriū ſubſtantiæ, hoc aliquid ſignificare. Secundæ enim ſubſtātiæ nō hoc aliquid, ſed quale aliquid (ut dictū eſt) monſtrant: ita tamen aliquid quale monſtrant, ut ipſam qualitatē circa ſubſtantias determinent. Qualitas.n. ſecundarum ſubſtantiarū in indiuiduis eſt. de ipſis.n. naturaliter prædicatur, quæ ipſa indiuidua ſubſtantiæ ſunt. Qualitas igitur ſecundarū ſubſtātiarum circa indiuidua ideſt quæ prima ſunt, terminatur. Determinatio uero quoties ipſe terminus multa concludit, maior eſt, & minor quoties pauciora. quocirca genus plurima colligit, ſpēs uero nō tam plurima. nam cum dico animal, etiā hominem bouemq; & alia cuncta animalia hoc uno nomine clauſi. Cum uero dico homo, ſolos homines indiuiduos hac nominis ſignificatione concluſi. quocirca maior ſit determinatio per genus, quam per ſpeciem, & ſit determinatio circa ſubſtantiā qualitatis, uel φ ſubſtantialis qualitas in genere & ſpecie eſt, uel quōd ſecundum quandam communionem ſubiectorum dicitur. Sed per ſe qualitas, ut album, neque ullius ſubſtantiam ſignificat, neq; ullam communionem, ſicut genus ſpecierum ſuarum, & indiuiduorum ſpecies oſtendit. quocirca aliud ſubſtantiæ proprium requirendum eſt.

Ineſt aūt ſubſtantÿs etiam nihil ipſis eſſe contrarium: primæ enim ſubſtātiæ quid erit contrarium, ut alicui homini uel alicui animali? nihil enim eſt contrarium. At uero nec homini, nec animali aliquid eſt contrarium. nō eſt aūt hoc ſubſtantiæ proprium, ſed etiam multorū aliorum, ut quantitatis. bicubito enim uel tricubito nihil eſt contrarium, at uero nec decem, nec alicui talium. Niſi quis forte multa paucis dicat eſſe contraria, uel magnū paruo. determinatarum uero quantitatum nullum ulli eſt contrarium.

21 Adiecit quoq; aliud ſubſtantiæ proprium, dicens, ſubſtantiæ nihil eſſe contrarium. hoc autē ex ea, quæ ſigillatim ſit, inductione confirmat. Homo enim homini, uel equo, uel alicui alii animalium non eſt contrarius. Sed ſiquis forſitan dicat, cum ignis atque aqua ſubſtantiæ ſint, ignē aquæ eſſe contrarium, mentietur. Non enim ignis aquæ con-

trarius

trarius eſt, ſed qualitates ignis qualitatibus aquæ opponuntur. Calor enim, & frigus contraria ſunt, & humor, & ſiccitas: quæ qualitates cũ aliæ ſint in igne, aliæ in aqua, ipſas ſubſtantias cõtrarias facere uidentur, ſed non ſunt. Hoc aũt ex omnibus aliis ſubſtãtiis põt probari, in quibus nihil quiſquã poterit inuenire contrarium. Sed hoc ſolius ſubſtantiæ propriũ nõ eſt: nanq; & quantitas definita cõtrariis caret. nam neq; duo tribus contraria ſunt, nec duobus quatuor, nec aliquid huiuſmodi. nam ſi dicamus tres duobus eſſe cõtrarios, cur nõ his duobus etiam quatuor, uel quinq; contrarios eſſe ponamus? nulla enim afferri ratio põt, cũ tres duobus contrarii ſint, cur quatuor, uel quinq; duobus contrarii non ſint. Quod ſi hoc eſt: & quatuor, & tres, & quinq;, & quicunq; a duobus diſtant numeri, cõtrarii fient duobus, & erunt uni rei multa contraria, quod fieri non põt. Non eſt igitur contrariũ aliquid quantitati. Sed ſi quis dicat magnum paruo, uel multa paucis eſſe contraria: hæc quidem etiam ſiquis quantitates eſſe confirmet, tamen definitæ quantitates non ſunt. Quantũ enim ſit magnum, uel quantũ paruũ, non definit, qui loquitur. eodem modo etiã de multis, atq; paucis. Quare ſi quis hæc quantitates eſſe dicat, indeterminatas, indefinitasq; eſſe confitebitur. Dicit aũt Ariſtoteles terminatæ quantitati nihil eſſe contrarium, ut duobus, uel tribus, uel lineæ, uel ſuperficiei. Quòd ſi etiã aliæ quantitates habent contraria, aliæ uero non habent, nihil omnino impedit ad hoc, qđ dicitur, propriũ non eſſe ſubſtantiæ iccirco, ꝙ conſtat quaſdã quantitates nõ habere contraria. Quòd ſi hoc & in quantitatibus euenit: non eſſe contrariũ, ſubſtantiarum propriũ non eſt. Atq; hæc quidem ſiquis magnum, & paruum in quantitatibus ponat. Sed manifeſtum eſt (ut ipſe eſt poſterius monſtraturus) hæc non eſſe quantitates, ſed ad aliquid. magnum enim ad paruum dicitur: ſed cum ad ea loca uenerimus, propoſiti ordinẽ loci diligentius exequemur. Nũc quoniã declaratũ eſt, & ſubſtãtiæ nihil eſſe contrariũ, & hoc ei propriũ nõ eſſe, quoniam idem etiã in quantitatibus conſideratur, ad ſequens proprium expoſitionis ſemitam conuertamus.

Videtur aũt ſubſtantia non ſuſcipere magis, & minus. dico aũt hoc, non ꝙ ſubſtantia a ſubſtantia non ſit magis, & minus ſubſtantia; hoc enim dictum eſt, quia eſt; ſed quoniã unaquæq; ſubſtantia, hoc ipſum quod eſt, nõ dicitur magis, & minus. ut ſi eſt hæc ſubſtantia, homo, non eſt magis, aut minus hõ, nec ipſe ſe ipſo, nec alter altero. nõ eſt enim alter altero magis homo, ſicut eſt albũ, alterũ altero magis album, & bonũ alterum altero magis bonũ. Sed & ipſum ſe magis, & minus dicitur, ut corpus cũ ſit album, magis albũ eſſe dicitur nunc, quam prius: & cum calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. Subſtantia uero non dicitur magis, aut minus ſubſtantia. non enim homo, magis nunc homo, quam prius dicitur, nec aliorum quicquam, quæ ſubſtantiæ ſunt. quapropter nec recipit ſubſtantia magis, & minus.

21. Hoc proprium non ſimpliciter dicitur, ſed cũ aliqua diſtinctione. ait enim ſubſtantiã neq; magis recipere, neq; minus. non hoc dicens, ꝙ ſubſtãtia non eſt magis ab alia ſubſtãtia. nam quidam homo, cũ ſit ſubſtantia, magis eſt ſubſtantia ab homine, ideſt ab ſpecie, & homo ab animali, ideſt a genere. Ergo non hoc dicit, ꝙ non inueniuntur ſubſtantię quę a ſubſtantiis magis ſubſtantiæ ſint. hoc enim dictũ eſt, qđ eſt, ideſt ꝙ inueniuntur. Ait enim ſuperius primas ſubſtantias, ideſt indiuiduas, maxime eſſe ſubſtãtias, in ſecũdis uero ſubſtantiis, magis eſſe ſubſtantias ſpẽs, quam genera. Ergo hic nõ dicit, ꝙ nulla ſubſtantia ab alia ſubſtantia magis ſubſtãtia eſt, ſed hoc ipſum quod eſt, quælibet illa ſubſtantia nõ dicitur magis, & minus ſubſtantia, ut ſi eſt hæc ſubſtantia homo, non dicit, quoniã homo nõ eſt magis & minus ſubſtãtia. indiuiduus enim homo magis eſt ſubſtantia, ſpẽs uero minus, ſi ad primã, ideſt indiuiduã ſubſtantiam referatur. ſed hoc dicit, hoc ipſum quod eſt, ideſt homo, nõ erit magis homo, uel minus homo. quocirca non dicit, ꝙ homo non eſt magis ſubſtãtia, uel minus, ſed ꝙ homo, hoc ipſum qđ eſt, non eſt magis, uel minus homo. non eſt. n. aliquis homo magis, & minus homo. & hoc idẽ in eiuſdẽ cõparatione conuenit ſpeculari. nam ipſe homo a ſeipſo nõ eſt plus homo: at uero nec ſi ad alterũ conferatur. ad alterũ uero ita, ut ſub eadẽ coniunctione ſint, ut quidã hõ indiuiduus ad aliquẽ indiuiduũ hominem cõparatus, non erit magis, & minus homo. & ipſa ſpẽs ſeipſa non erit magis, & minus homo. Sed hoc palã eſt in ſubſtantiis, in qualitatibus uero põt eſſe magis, & minus. Albũ enim põt fieri magis albũ ſeipſo, & ſuſcipere magis, & minus, ut ſit magis albũ, & minus album. põt & alio albo plus eſſe album, ut lilium lana, & alio albo minus eſſe albũ, ut lana lilio, & cygnus niue, atq; idẽ in aliis qualitatibus, ut bono, & calido. Nanq; hæc poſſunt tẽporibus permutari, & in plus minuſue tranſduci. fit enim aliquoties bono melius, & deterius, & calido feruẽtius, & tepidius. Homo uero, qđ eſt ſubſtãtia, neq; nunc plus erit homo, ꝙ̃ fuit antea, neq; poſt magis, aut minus erit homo, quam nũc eſt. quocirca cũ ſubſtãtia nõ ſuſcipiat magis, & minus, tamẽ hoc propriũ eius nõ erit. Sed cur nõ ſit propriũ, ipſe Ariſtoteles uelut notũ conticuit: nos aũt addimus, quoniã non ſolum ſubſtãtiæ nõ ſuſcipiunt magis, & minus, ſed & alia multa. circulus. n. alio circulo nõ erit magis circulus, aut minus, nec duplũ magis duplũ, uel minus. ęqualiter enim duplus eſt quaternarius ad binariũ, & denarius ad quinarium comparatus. quocirca, quoniam etiam in aliis idem eſt, hoc ſubſtãtiæ propriũ non eſſe putandum eſt. Sed hæc quidem omnia quæcunque ſunt in ſubſtantiis omnibus, propria tamen ſubſtantiæ non ſunt. eo quod etiam in aliis ſint, conſequentia ſubſtantiæ appellantur. Hæc enim omnia ſubſtantias cõſequuntur, utubicunq; fuerit ſubſtantia, ea, quæ dicta ſunt, inueniantur, ideſt in ſubiecto non eſſe. Et prædicationes ab his uniuoce fieri. Et ꝙ hoc aliquid ſignificet. Et ꝙ nihil ſit illis contrarium. Et ꝙ non ſuſcipiant magis, & minus. illa uero, quæ non omnibus ſubſtantiis inſunt, accidentia ſunt ſubſtantiis, quocirca propria non ſunt. Quòd ſi propria nõ ſunt, nondum qualis ſit ſubſtantia, demonſtrant. Quare ut ſubſtantiæ qualitatem propriæ cognoſcamus, talis eſt huic requirenda proprietas, quæ & ſolis ſubſtantiis inſit, & omnibus. hæc autem huiuſmodi eſt, quam ipſe propoſuit.

Maxime uero ſubſtantiæ proprium eſſe uidetur, cum unum, & idem numero ſit, contrariorum ſuſceptibilem eſſe: & in alijs quidem non habebit quiſquã quid proferat quæcunq; nõ ſunt ſubſtantiæ, quod cum ſit unũ numero, ſuſceptibile cõtrariorum ſit: uelut color quod eſt unũ, & idẽ numero, non erit album, & nigrum: neque eadem actio, & una numero, erit praua, & ſtudioſa. ſimiliter aũt & in alijs, quæ ſubſtantiæ nõ ſunt. Subſtantia enim cum unũ, & idem numero ſit, capax contrariorum eſt: ut aliquis homo cũ unus, & idem numero ſit, aliquando quidem niger, aliquando aũt fit albus, & calidus, & frigidus, & prauus, & ſtudioſus. In nullis aũt alijs aliquid tale uidetur, niſi quis forſitan inſtet, dicens orationem, & opinionem contrariorum eſſe ſuſceptibilia. eadẽ enim oratio uera, & falſa eſſe uidetur. ueluti ſi uera ſit oratio, ſedere quendã, ſurgente eo, illa eadẽ oratio falſa erit: ſimiliter aũt, & de opinatione. Siquis enim uere putat, ſedere aliquẽ, ſurgente eo, ille idẽ falſo putabit, eandẽ habens de eodẽ opinionem. Sed & ſi quis hoc ſuſcipiat, tamen modo differt: nam ea, quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorũ: frigidũ enim de calido factũ mutatum eſt. alteratum enim eſt, & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo. Similiter aũt & in alijs, unumquodq; ipſorum mutationem ſuſcipiens, eſt ſuſceptibile contrariorum. Oratio aũt, & opinio ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant: cũ uero res mouetur, contrariũ circa ea fit. oratio nanq; permanet ea-

dem

dem, ſedere aliquem. cū uero res mota ſit, aliquando quidem uera, aliquando aūt falſa ſit. ſimiliter autē & in opinione. Quapropter quo ad modum ſaltem ſubſtātiæ proprium eſt, eo quod ſecundum mutationem ſuam captabilis eſt contrariorum, ſi quis recipiat placitum & orationem ſuſceptibilia eſſe contrariorum.

Ait maxime propriū eſſe ſubſtantiæ, quòd eadem & una numero contrariorum ſuſceptiua ſit, nihil contrarium ſuperioribus dicens. Illic enim dixerat ſubſtantias ſubſtantiis nō eſſe contrarias: hic uero dicit non ſubſtantias ſubſtantiis eſſe cōtrarias, ſed res in ſe contrarias poſſe ſuſcipere, ut unus atq; idem homo, nunc quidem ſit ſanus, alio uero tempore ſit æger. ægritudo autem & ſanitas cōtraria ſunt. Ergo, quoniam declaratum eſt ſubſtantiam poſſe contraria ſuſcipere, demonſtrandum eſt, quemadmodum hoc ſolis ſubſtantiis inſit, hoc enim in nullis aliis inuenitur. nanque in qualitate qualitas non erit eadem atque una numero contrariorum ſuſceptiua. idem enim & unum numero non erit album atq; nigrum. cum album fuerit, & poſt in nigrum uertitur, tota qualitatis ſpecies permutatur: & non erit unum atque idem numero quod contrariorum eſt, ſed diuerſum. At uero & actio eadem & una numero, non erit bona atque mala, ſed fortaſſe una bona, alia mala, ita ut diuerſæ ſint, non eædē numero, hoc etiam in aliis reperitur. Ipſa uero ſubſtantia cum una ſit & numero ſingularis contraria ſuſcipit. ut idem atq; unus homo cum fuerit candidus atq; albus, a Sole tactus nigreſcit, & album in nigrum conuertitur, & in contrarium permutatur, utraſq; res in ſe contrarias ſuſcipiens. Nulli igitur alii ineſſe hoc niſi ſolis ſubſtantiis, ſatis ſuperiora demōſtrant. Siquis autē opponat orationem & opinionem unā atq; eandem contrariorum eſſe ſuſceptibilem ideo, quòd cū dico, Cicero ſedet, uel eum ſedere opinor. cum uere ſedet, uera eſt & oratio de eodem & opinio, quòd ſedet. cum uero ſurrexit ille, eadem permanet opinio uel oratio, quæ dicit, uel arbitratur, Cicero ſedet. ſed falſa eſt, quòd non ſedet. uidetur opinio atq; oratio eadem & una numero nunc quidem eſſe uera, nunc autem falſa, & contraria ipſa ſuſcipere. Sed hoc falſum eſt, ꝙ oratio & opinio cōtraria nō recipiunt. nam ſiquis hoc recipiat, ꝙ etiam oratio atq; opinio contrariorum ſuſceptiua ſint, non tamen eodem modo quo ſubſtantia. nam ſubſtantia ipſa contraria ſuſcipiens permutatur. Cicero nanq; ipſe in ſe ægritudinem ſuſcipiens ex ſano factus eſt æger, & mutatus ipſe contraria ſuſcipit. ſermo uero & opinio ipſa quidem immutata permanent, ſed cum rebus, de quibus dicuntur, permutatis, ipſæ inueniuntur falſæ eſſe uel ueræ. Et ſubſtantia quidem ipſa cum iis, quæ ſuſcipit, contrariis permutatur, oratio uero & opinio, eo quod res, de quibus dicuntur uel arbitrantur, permutentur, ipſæ uidentur falſæ eſſe uel ueræ. nam cum dico, Cicero ſedet, ſi ille ſurrexit, oratio quidem ipſa nihil paſſa eſt: ſed res, de qua fuit ipſa oratio, mota eſt. Qui enim ſedebat ſurrexit, iccirco ex uera oratione facta eſt falſa. quocirca ſubſtantia ipſa ſuſcipiens (ut dictum eſt) contraria, permutatur: oratio uero uel opinio non mutatur, ſed re circa eas mota, ipſæ ueræ uel falſæ ſunt. Quare proprium ſubſtantiæ ita eſſe putabitur contrariorum ſuſceptibile, ut ipſa permutata contraria ſuſcipiat, non ut re mutata, ipſa impermutata immutabiliſq; permaneat. Atque hoc dictum eſt, ſiquis orationē atque opinionem contrariorum ſuſceptibiles putet: non aūt eſſe orationem atque opinionem contrariorum ſuſceptibiles, ipſe rurſus adiecit.

Non eſt autem hoc uerum: oratio nanque & opinio non in eo quod ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur, ſed in eo quod circa alterum aliqua paſſio facta ſit. nam quo res eſt uel non eſt, eo etiā oratio uera aut falſa eſſe dicitur, non eo quod ipſa ſit ſuſceptibilis contrariorum. ſimpliciter enim a nullo nec oratio mouetur, nec opinio. Quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorum, cum nulla in eis contrariorum paſſio facta ſit. At ſubſtantia eo quod ipſa contraria recipiat, hoc ſuſceptibilis dicitur contrariorum eſſe. languorem enim & ſanitatem ſuſcipit, candorem & nigredinem: & unumquodq; talium ipſa ſuſcipiendo, contrariorū eſſe ſuſceptibilis dicitur. Quare propriū erit ſubſtantiæ, cum idem & unum ſit numero, contrariorum eſſe ſuſceptibilem cum permutatione ſui ipſius. Ac de ſubſtantia quidem hæc dicta ſufficiant.

Ait enim orationem atq; opinionem ipſa quidem contrarii nullius eſſe ſuſceptibilia. neq; enim falſitas ueritaſq; in oratione uel opinione inſita eſt, ſed iccirco uidentur contrariorum eſſe ſuſceptibilia, quòd (ut ipſe ait) circa alteram quandam paſſionem ſint, hoc eſt circa hoc eſſe opinionem uel orationem. nam circa ſedere & non ſedere, quæ ſunt cōtraria, eſt ſedendi aliquem & non ſedendi, opinio uel oratio. atq; ideo quoniā circa alias res ſunt, quæ ſibi ſunt cōtrariæ, illis permutatis, iſta uidentur eſſe contraria, non quòd ipſa ſuſcipiant contraria, ſed quòd circa contrarias paſſiones rerum ſint. nam neque oratio, neque opinio permutatur, ſed ſola tantum, de quibus eſt ipſa oratio atque opinio, id eſt ſedere, & non ſedere. quocirca, quoniam nullam ipſa oratio uel opinio ſuſcipiunt paſſionem, nec quicquam in eis ſit atq; euenit contrarium, contrariorum eſſe ſuſceptibilia non uidentur. At ſubſtantia eo quod ipſa ſuſcipiat cōtrariū, contrariorum dicitur eſſe ſuſceptibilis. Cicero enim ſuſcipiens ſanitatē, ſanus ſit, & ſuſcipiēs ægritudinē ſit æger. oratio uero atque opinio (ut dictum eſt) contraria non ſuſcipiunt. Quare erit hoc proprium ſubſtantiæ contrariorū eſſe ſuſceptibilem. Sed ſiquis forſitan dicat, cur cum ignis calidus ſit, nunquam frigus ſuſcipiat: & cur cum aqua ſit humida, nunquam ſuſcipiat ſiccitatē. His enim oppoſitis uidetur non omnis ſubſtantia contrariorum eſſe ſuſceptibilis, & ſubſtantiæ hoc proprium infirmabitur, cum non ſit in omnibus ſubſtantiis. Sed dicendum eſt, ꝙ ea contraria ſuſcipere uidentur ſubſtantiæ, quæ ſunt in eius natura non inſita, alioqui non ſuſcipit quicquid illi ſubſtantialiter ineſt. Suſcipere enim dicimus aliquid de rebus extrinſecus poſitis, & præter ſubſtantiā conſtitutis. quoniā igitur in ſubſtantia ignis ineſt calidum eſſe, ignis calorem non ſuſcipit. quocirca neq; eſt ignis caloris ſuſceptibilis, neque frigoris. Calorem quidem non ſuſcipit, iccirco quòd eius naturæ ſubſtantiæq; immutabiliter adhæſit. Frigus etiam non ſuſcipit, quoniam caloris natura ipſius ignis contrarium ſponte repudiat. quocirca ſi quid eſt quod ſuſcipiat ignis ideſt extrinſecus poſitum, accipiat neceſſe eſt eius quoq; contrarium, ipſe unus permanens ac ſingularis. Idem quoque de aqua dicendum eſt. illa enim ſicut ignis calorē, ſic non ſuſcipit humiditatem, ſed eſt quodammodo & ipſi humiditas naturaliter inſita. atq; ideo calor ignis, & humiditas aquæ non ſolum qualitates dicūtur, ſed etiam ſubſtantiales igni & aquæ qualitates: nam aqua quoniam in ſe neque frigus, neque calorem ſubſtantialiter habet, ſuſceptibilis & frigoris & caloris eſſe dicitur. quocirca non de his contrariis loquitur, quæ ſubſtantialiter inſunt, ſed de his, quæ poteſt ſuſcipere unaquæq; ſubſtantia ideſt quod poteſt extrinſecus adhiberi, Hoc autem in omnibus eſſe ſubſtantiis manifeſtum eſt. nam quoniam Cicero ſanus & æger eſt, homo ſanus & æger eſt: & ſi homo ſanus & æger eſt, animal ſanum atque ægrotum eſt. Sed cum duobus modis animal atque homo ſpectentur: uno quod de pluribus prædicentur, altero quod ſubſtantiæ ſint, in eo quod de pluribus prædicantur, contrariorum ſuſceptiua non ſunt: ut animal in eo quod de ſpeciebus dicitur, neque ſapiens eſt, neque inſipiens: & homo in eo quod de indiuiduis dicitur, neque ſanus eſt, neque æger. In eo uero quod ſubſtantiæ ſunt, & quod indiuiduis ſubſtātiis præſunt, contrariorum ſuſceptibiles ſunt. quocirca erit hoc ſolius proprium ſubſtantiæ, contrariorum eſſe ſuſceptibilem. Hæc de ſubſtantia dicta ſufficiant. Secundi uero uoluminis ſeries ab expoſitione inchoabitur quantitatis.

ANITII

ANITII MANLII SEVERINI Boethi commentariorum in prædicamenta Ariſtotelis

LIBER SECVNDVS.

ETſi nos curæ officii conſularis impediunt, quo minus in his ſtudiis omne ocium, plenamq; operam cõſumimus: pertinere tamen uidetur hoc ad aliquã reipublicæ curã, elucubratæ rei doctrina ciues inſtruere. nec male de ciuibus meis merear, ſi cũ priſca hominũ uirtus, urbium cæterarum ad hãc unã rempublicam dominationem imperiumq; trãſtulerit: ego id ſaltem, quod reliquum eſt, græcę ſapientiæ artibus mores noſtræ ciuitatis inſtruxero. Quare ne hoc quidẽ ipſum conſulis uacat officio, cũ Romani ſemper fuerit moris, ꝙ ubicunq; gentiũ pulchrũ eſſet, atq; laudabile, id magis ac magis imaginatione honeſtare. Aggrediar igitur & propoſiti ſententiã operis, ordinemq, contexã. Poſt ſubſtantiæ tractatũ cur de quãtitate potius ac nõ de qualitate ꝓpoſuerit, hęc cauſa eſt, ꝙ omnia quæcunq; ſunt, ſimul atq; ſunt, in numerũ cadunt. Omnis enim res aut eſt una, aut plures: unũ uero uel plures quantitatis ſcientia colliguntur. ſed nõ omnis res ſimul atq; eſt, aliquã accipit qualitatẽ. ipſa.n. materia ſub quantitatis quidẽ principiũ cadit, qđ una eſt, ſub qualitatẽ uero minime: ipſa enim cunctis eſt interim qualitatibus abſoluta. ſuperaddita uero forma, quadã afficitur qualitate. per ſe aũt numero quidẽ una eſt, qualitate uero nulla. quocirca, ſi res omnis ſimul atq; eſt, cadit in numerum, non aũt omnis res mox ut eſt, ſtatim ſuſcipit qualitatẽ, recte prius de quantitate propoſuit. Eſt quoq; alia cauſa, cur prius de quantitatis rõne pertractet. Omne enim, corpus ut ſit, tribus dimenſionibus conſtat, longitudine, latitudine, altitudine. ut uero ſit corpus cũ qualitate: tunc erit aut albũ, aut nigrũ, aut quodlibet aliud. & quoniã prius eſt eſſe corpus, poſt uero eſſe corpus albũ, prius erit corpori tribus conſtare dimenſionibus, ꝗ eſſe albũ. ſed tres dimenſiones & numero & cõtinuatione ſpatii, quantitates ſunt. longitudo enim, & latitudo, & altitudo, in quãtitatibus numerantur: albũ uero qualitatis eſt. quocirca, ſi prius eſt ex tribus conſtare dimenſionibus, ꝗ eſſe albũ, prior erit quantitas qualitate. quocirca recte eſt tractatus de quantitate propoſitus. Item alia cauſa, ꝙ quãtitas plura hẽt ſubſtantiæ conſimilia. nam, quẽadmodum ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, & ſubſtantia nõ recipit magis & minus: ſic etiam quantitas. quantitati enim nihil eſt cõtrariũ, nec quantitas recipit magis & minus, ut paulo poſt docebimus: qualitas uero & contraria ſuſcipit, ut album, & nigrum, & magis & minus, ut candidius, & nigrius, & candidiſſimum, & nigerrimum. id enim ſumit intenſionẽ quod poteſt ſumere diminutionem. Quod ſi ſubſtantiæ ſimilior quantitas eſt, recte poſt ſubſtantiã de quantitate propoſuit.

DE QVANTITATE.

QVantitatis autem aliud quidẽ eſt diſcretum, aliud autem continuum: & aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem ſuis partibus conſtat, aliud autem ex nõ habentibus poſitionem. Eſt autem diſcreta quantitas, ut numerus, & oratio: continua uero, ut linea, ſuperficies, corpus. Amplius autẽ & præter hæc eſt tempus & locus. Partiũ etenim numeri nullus eſt cõmunis terminus, ad quem copulentur particulæ eius: ut quinq;, ſi ad decem ſunt particulæ, ad nullum cõmunem terminũ copulantur quinq; & quinq;; ſed ſemper diſcreta ſunt, & ſeparata. ſic & tria & ſeptem ad nullũ cõmunem terminum coniunguntur. Omnino autem non habeas in numero accipere cõmunem terminũ partium; ſed ſemper diſcretæ & ſeparatæ ſunt. Quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autẽ & oratio diſcretorum eſt. Quòd autẽ oratio quantitas ſit, manifeſtũ eſt, menſuratur enim ſyllaba breui & longa. Dico autẽ orationem cum uoce factam, ad nullũ enim cõmunem terminum particulæ eius copulantur. Non enim eſt communis terminus, ad quem ſyllabæ copulentur, ſed unaquæque diuiſa eſt, ipſa ſecundum ſe ipſam.

25. Quantitatis autem dicit eſſe differentias duas. quantitatis nanq; alia diſcreta eſt & diſgregata, alia uero continua, poſt hanc rurſus diuiſionem, alio modo partitus eſt quantitatẽ: dicit enim quantitatis aliam eſſe, quæ conſtat ex habentibus poſitionẽ ad ſe inuicem ſuis partibus, aliã uero ex non habentibus poſitionem. Vnam uero rem diuerſe poſſe diuidi manifeſtum eſt, hoc modo, ut ſiquis diuidat animal dicẽs, Animalium alia ſunt rationabilia, alia irrationabilia. & rurſus eandẽ ipſam rem alio modo partiamur, ut eſt, animaliũ alia ſunt greſſibilia, alia non greſſibilia. Eorumq; animaliũ rurſus alia ſunt carnibus ueſcentia, alia herbis, alia ſeminibus. Hic ergo una eademq; res diuerſo ordine modoq; diuiſa eſt. Ita igitur Ariſtoteles unũ idemq; quantitatis nomen diuerſe partitus eſt, in ea.ſ. quæ diſcreta eſſent, & quæ continua; et in ea, quæ haberent poſitionẽ partium, & quæ nõ haberent. Sed de ſecunda diuiſione poſterius dicendũ eſt, nunc prima tractetur. Ait enim de prima diuiſione hoc modo: Quantitatis aliud eſt continuũ, aliud diſgregatum. Diſgregatum eſt cuius partes nullo cõmuni termino coniunguntur: continuũ uero, cuius partes habent aliquem cõmunem terminũ, ad quem uideantur eſſe coniunctæ. Diſcretarum namq; quantitatũ ipſe exẽpla ponit & ſpecies. Oratio enim diſcreta eſt quantitas. Eodemq; modo & numerus, & numerum eſſe quantitatẽ nemo dubitat. Diſcreta uero eſt, quoniã denarius numerus cũ cõſtet ex quinq; & quinq; quę res quinariũ ad quinariũ iungat, ut faciat denarii corpus, nõ poteſt inueniri. Nec ſi tres & ſeptem quis dixerit, quo communi termino tres & ſeptem coniungantur, ut denarii reddatur unũ integrum corpus, ullus inueniet. Atq; hoc quidem in omni numero ſpeculari licet. Nullus enim numerus ita partes habet, ut eas aliquis cõmunis terminus iungat, ſed ſemper partes ipſæ diſiunctæ atq; diſcretæ ſunt, & huiuſmodi uocatur quantitas diſcreta. Numerus ergo diſcreta quantitas eſt, orationẽ uero quantitatẽ eſſe dicit iccirco, ꝙ omnis oratio ex nomine conſtet & uerbo: ſed hæc ſyllabis conſtãt: omnis autẽ ſyllaba uel longa uel breuis eſt: longũ uero uel breue ſine ulla dubitatione quantitas eſt: quocirca quod ex quantitatibus cõſtat, id quantitatẽ eſſe quis dubitet? At uero oratio cũ ſit quãtitas, ipſa quoq; diſcreta eſt. Cum enim dico Cicero, quod orationis eſt pars, partes huius nominis Ci, & ce, & ro, nullo cõmuni termino coniunguntur. Non.n. reperiemus, quo cõmuni termino iungatur Ci ſyllaba ad ce ſyllabã; uel rurſus ce ſyllaba ad ro. ſyllabam. quocirca etiã oratio quantitas uidetur eſſe diſcreta. Sed ſi quis fortaſſe dicat hunc earũ eſſe cõmunem terminum, quo ita iungũtur, ut aliquid ſignificent, ut in hoc ipſo nomine Cicero communis ſyllabarũ terminus ipſa ſignificatio ſit. Si enim ce ſyllaba, ꝗ media eſt, prima ponatur, & ro, quæ ultima eſt, media, & ci, quæ prima eſt, ultima, nomen, qđ erat antea, id eſt Cicero, tranſuerſis per loca ſyllabis nihil ſignificabit. Illi dicẽdum eſt, quoniam quęcunque in quadam oratione proferũtur, ſiue ſignificent, ſiue nihil ſignificent, ſyllabarum communis terminus nullus eſt. nam ſiquis dicat permutatis ſyllabis, quod eſt Cicero, Ceroci ſignificationem quidem amiſit, ſed æqualiter ſyllabæ ad nullum communem terminum coniunguntur. Quod ſiquis hunc quidem ipſum ſermonem aliquid ſignificare poſuerit, ut hoc ipſum Ceroci aliquid ſignificet: ſignificatio quidem addita eſt, nullus tamen ſyllabis terminus appoſitus. Quare ſiue ſignificet, ſiue nihil ſignificet nomen, partes eius diſcretæ atq; diſiunctæ ſunt, & nullo cõi termino coniunguntur. Quoniã uero græca oratione λόγος dicitur etiam animi cogitatio, & intra ſe ratiocinatio, λόγος quoque & oratio dicitur, nequis Ariſtotelem cum diceret λόγον idest orationem quantitatem eſſe diſcretam, de eo putaret dicere, quem quiſque λόγον id eſt ratio-

nem

nem in propria cogitatione diſponeret, hoc addidi, dico autem illã, quæ fit cum uoce, orationẽ. apud Romanã namque linguam diſcreta ſunt uocabula orationis, atq; rationis. Græca uero oratio utriuſq; uocabulum, & rationis, & orationis λόγον appellat. Quare ne quid mendax tranſlatio culparetur, iccirco hoc quoq; addidi, Dico uero illam, quæ fit cum uoce, orationẽ. apud latinos enim nulla alia oratio eſt præter hanc ſolam, quæ fit cũ uoce, orationẽ. apud græcos uero eſt alius λόγον, qui fit in animi cogitatione. quocirca ne quid deeſſet, etiam hoc quod ad latinã orationẽ minus eſſet conueniens tranſtuli. quod, quare fecerim, hac expoſitione patefeci. atq; hęc quidẽ de diſcreta quãtitate ſufficiant. Continua uero quantitas eſt (ut dictum eſt) cuius quantitatis particulum cõmunis terminus inuenitur, ut eſt linea, ſuperficies, corpus & præter hæc tempus, & locus, quod ipſe Ariſtoteles deſignat his uerbis.

Linea uero continua eſt: eſt enim ſumere communẽ terminũ, ad quem particulæ eius copulantur, punctum; & ſuperficiei, lineã. plani namque ad quendam communem terminũ particulæ copulantur. ſimiliter autẽ & in corpore poteris ſumere communem terminum lineam, uel ſuperficiem, ad quem copulantur corporis particulæ.

26. Poſtquam de diſcretis explicuit, tranſit ad ſpecies continuæ quantitatis. Continuæ autẽ quãtitates ſunt, (ut dictũ eſt) in quarũ partibus quidã cõmunis eſt terminus, ut linea. Si quis enim diuidat lineam, quæ eſt longitudo ſine latitudine, duas in utraq; diuiſione lineas facit, & utriuſq; ex diuiſione lineæ ſingula in extremitatibus puncta redduntur. Lineæ enim termini puncta ſunt. quocirca cũ illa linea diuiſa nõ eſſet, utraq; puncta, quæ in utriſq; linearũ capitibus poſt diuiſionẽ apparent, ſimul antea fuiſſe intelliguntur, quæ ſunt in diuiſione ſeparata. Intelligitur ergo partium lineæ communis terminus, punctũ, ideſt quoddã paruiſſimum, quod in partes diuidi ſecariq; nõ poſſit. Superficies quoq;, quę eſt latitudo ſine altitudine, cõmunem terminum habet in partibus, lineam: corpus uero ſolidum, ſuperficiem. eodẽ enim modo diuiſa ſuperficies duas per ſingulas partes lineas efficiet, quẽadmodum & in linea diuiſa duo puncta altrinſecus reddebantur. Corpus quoq; ſolidũ cum diuiſeris, duas in utriſq; diuiſionis partibus ſuperficies facies, quæ cũ coniuncta ſint, atq; indiuiſa; Punctum quidem partium lineæ intelligitur cõmunis terminus, Linea uero ſuperficiei, Superficies autẽ ſolidi corporis. Eſt autem ſignũ continui corporis, ſi una pars mota ſit, totũ corpus moueri, & ſi totũ corpus mouetur, certe ſimul aliæ partes uicinæ mouebuntur. ut ſi iaceat uirgula, uel ex ligno, uel ex ęre, uel ex quolibet alio metallo, ſiquis unũ eius caput, uel quãlibet eius partẽ moueat, tota mox uirgula cõmouetur. Hoc autem iccirco euenit quod eius partes quodã cõmuni termino coniunguntur, & ille cõmunis terminus una parte mota cæteras mouet. Hoc uero in diſcretis non eſt. In numero namq; cũ ſint decem, ſi unum mouero, cæteri nõ mouentur: immoti enim permanent nouem. & ſi plenus tritico ſit modius, ſi unum tritici granum mouero, nõ omnia cõtinuo grana cõmouebuntur. Iccirco quod diſcreta eſt multitudo, nec granũ grano ullo cõmuni termino uidetur implicitum. At uero ſi ipſius grani pars una ſit mota, totũ corpus grani moueatur neceſſe eſt. Non autẽ nunc hoc dicimus, quod linea conſtet ex punctis, aut ſuperficies ex lineis, aut ſolidũ corpus ex ſuperficiebus, ſed quod & lineæ termini, puncta ſunt: & ſuperficies, lineæ: & ſolidi corporis, ſuperficies, nullaq; res ſuis terminis conſtat. quocirca punctũ lineæ non erit pars, ſed cõmunis terminus partium. ſuperficiei linea, & ſuperficies ſolidi corporis nõ erunt partes, ſed partium termini cõmunes. Conſtat igitur, & lineã, & ſuperficiem, & ſolidi corporis craſſitudinem eſſe continuam quantitatem. His alia ruſus apponit.

Talium eſt autẽ & tempus, & locus. præſens enim tempus, & præteritũ, & futurũ copulat. Rurſus locus continuorum eſt, & locũ enim quendã corporis particulæ obtinent, quæ ad quendam communem terminum copulantur. igitur & loci particulæ, quæ obtinent ſingulas corporis partes, ad eundem terminum copulantur, ad quem corporis particulæ. quapropter continuus erit locus. ad unum enim terminum communem copulantur eius particulæ.

27. Tempus quoq;, & locum cõtinuæ quantitatis eſſe pronunciat. Tempus namq; eſſe quantitatẽ res illa demonſtrat, quod in ſpatio, ideſt in longitudine, & in breuitate cõſideratur. Continuum uero eſſe res illa demonſtrat, quod partes temporis habeant aliquem cõmunem terminum ac mediũ, ad quem coniungantur extrema. nam cũ ſint partes temporis præteritum, & futurum, horum præſens tempus, cõmunis eſt terminus: huius namq; finis eſt, illius initiũ. Locus quoq; continuorum eſt. Locum uero dicimus quodcunq; illud ſit, quod partes corporis tenet, ſiue ſupra, ſiue a latere, ſeu ſubter ſit. Quod ſi cunctæ partes corporis locũ aliquem tenent, & qui circa corpus eſt locus, per omne corporis ſpatium parteſq; diffunditur, quæ omnes corporis partes a loci partibus occupantur. Quod ſi ita eſt, qui cõmunis terminus coniungebat corporis partes, eius termini locus illa quoq; loca, quæ ſunt corporis partiũ, iungit, & eſt eodẽ modo locus de continua quantitate, quẽadmodum & corpus. Ita enim cõmunis terminus inuenitur in loco partiũ, quẽadmodũ & corporis, iccirco quod corporis locus per corpus omne diffunditur. Quod autẽ dixit, ſunt autem talium & locus, & tempus, quoniã ſuperius de cõtinuis loquebatur, tempus quoq;, & locũ cõtinuis addit dicens, Sunt autẽ talium, & tempus, & locus, ideſt continuorũ. ſed poſt continuæ diſcretæq; quãtitatis diuiſionem, aliam a principio ruſus orditur.

Amplius autem aliæ quidem conſtant ex particulis, quæ in eis ſunt, poſitionem ad ſe inuicẽ habentibus. aliæ autem ex non habentibus poſitionem. ut lineæ quidẽ particulæ poſitionem habent ad ſe inuicem. ſingulum enim eorum ſitum eſt alicubi: & habes unde ſumas, & aſſignes unumquodq; ubi ſitum eſt in plano, & ad quam particulam reliquarum copulatur. ſimiliter autem & particulæ plani habent quandam poſitionem. ſimiliter namq; unumquodque oſtenditur ubi iacet, & quæ ad ſe inuicem copulentur, ſolidi quoque, & loci ſimiliter.

28. Rurſus digerit quantitatis differentias. Sunt enim quantitatis aliæ quidem, quæ ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem ſuis partibus conſtant; aliæ uero, quæ nullam partiũ habent poſitionem. Poſitionem uero partium retinere dicuntur, quarum triplex iſta natura eſt, primum, ut eius partes alicubi ſint. deinde, ne pereant. tertio, ut ſeſe partes ipſæ coniungant, & propria ſe ordinatione continuent, ut eſt linea. Poſita enim linea in ſuperficie, poſſis agnoſcere ubi partes ipſius ſint, ut dicas caput quidem lineæ eſſe ad dexteram, medium, medio loco; extremitatem uero, ad ſiniſtrã, & hæc manentibus ipſis partibus dicuntur. Partes enim lineæ non pereunt, ſed in loco, in quo ſunt, permanent. Poſſis quoq; monſtrare, quæ pars lineæ cui parti continuentur, ideſt ad quam partem caput alterius partis extremitaſq; cõiungitur, ut dicas hæc pars, uerbi gratia, medietas lineæ, hic finitur, locum ubi deſignat monſtrans. alia ruſus pars lineæ totius hic incipit. Ergo linea poſita in ſuperficie qualibet, & locum aliquem partes eius retinent, & partes ipſæ non pereunt, & poſſet quilibet agnoſcere, ubi extremitas partium coniungatur, & quo ad ſe inuicem loco continuentur. Hoc quoq; idem in ſuperficie euenit, partes enim ſuperficiei in aliquo loco ſunt, & ipſæ quoque non pereunt, & ubi pars parti coniungatur oſtenditur. Idem quoque ſoliditas habet. Et loci quoq; partes cõtinuantur ad eas ſcilicet partes, ad quas corporis partes ſibimet cõtinuantur, ſicut iam ſupra dictum eſt. quocirca eiuſdem naturæ erit & locus, cuius tota ſoliditas erit. Ergo & locus ex eodem genere quantitatis eſt, quo eſt & ſoliditas, ideſt ex habentibus ad ſe inuicem poſitionem ſuis partibus conſtans. Locus

igitur

igitur & ipſe ex habentibus ſuis partibus poſitionē ad ſe inuicem conſtat. Ergo tria hæc (ſicut ſupra dictum eſt) conſideranda ſunt, ut ad ſe inuicem poſitionē partes habere uideātur, ideſt locum in quo partes ipſæ ſint poſitæ, ut partes illæ non pereant, ut ſit partiū continentia atq; cōtinuatio. Quod ſiquis dicat hanc rem loco deeſſe, eo quod in loco non ſit, in loco enim cuncta ſunt, locus autē in loco eſſe ipſe non poterit. Dicendum eſt, ꝙ icciro ſuperficies, & ſoliditas, & linea habere poſitionem partium dicuntur, quod in loco ſint, & partes permaneant, & ſint continuæ. Quare multo magis ipſe locus, cuius neq; partes pereunt, & ſibi perpetue continuatimq; cōiunctæ ſunt, habere poſitionem partium dicitur. Ac de his quidem, quæ ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem ſuis partibus conſtant, hæc dicta ſint. Quæ uero non habent poſitionem, ipſe rurſus adiecit.

In numero autem non poterit quiſquā oſtendere, quēadmodum particulæ eius poſitionem aliquam ad ſe inuicem habeant, aut ubi ſitæ ſint, aut quæ particulæ eius ad ſe inuicem nectantur. ſed neque illæ, quæ temporis ſunt, non enim permanent particulæ temporis. quod autem nō eſt permanens, quomodo poſitionem aliquam habebit? ſed magis quendam ordinem particularū tempus habere dices, ut aliquid quidē prius ſit tēporis, aliud uero poſterius. Sed & de numero ſimiliter, eo quod prius numeratur unum quam duo, & duo quam tria, & ita habebunt quidem quendam ordinem: poſitionem uero nō multum accipies. Sed & oratio ſimiliter, non enim permanent particulæ eius, ſed & dictum eſt, & non amplius ſumi hoc, quapropter non erit poſitio particularū eius, ſiquidem nihil permanent. Alia itaque conſtant ex particulis, quæ in eis ſunt, poſitionem ad ſe inuicem habentibus, alia autem ex non habentibus poſitionem.

29. Hæc.ſ. icciro nullā poſitionē ad ſe inuicem partiū retinent, qd his, aliquid de ſupradictis rebus deeſſe, manifeſtū eſt. Numerus.n. ipſe diſcretus eſt, nec partes eius ad ſe inuicem coniunguntur, ſed omnino diſcretæ ſunt: atq; icciro nō eſt ex iis, quæ habent ad ſe inuicem aliquā partium poſitionē: nec uero poſſis oſtendere, qui numerus quo loco iaceat. Habere autem poſitionē dicitur, quod (ut dictum eſt) & in loco aliquo poſitū eſt, & ipſa poſitio manētibus partibus cōſtat, & ad ſe inuicem cōiunctis continuatisq;, ut ubi quęq; iaceat, & quæ ad quam continuetur, poſſit oſtendi. in numero uero nihil horū eſt. nā neq; in aliquo loco eſſe poſitus demonſtratur, nec eius partes coniunctæ ſunt. quocirca numero ex tribus his quæ diximus, duæ res deſunt, loci poſitio, & partiū continuatio: tempus etiā quanquam ſint eius partes cōtinuæ, tamen quoniā non permanent, ſed ſemper mouentur, ſemperq; prætereunt, habere poſitionē partium non dicitur. Semper enim ueloci agitatione torquetur, & currētis aquæ more, in nulla unquā ſtatione conſiſtit. quod, quia partes eius nō permanent, ex habentibus ad ſe inuicem poſitionē ſuis partibus conſtare nō dicitur. Sed hæc quanquam poſitionem partium habere non poſſunt, tamen habent ordinē quendam, quē præter poſitionē partiū tantum retinent. Dicimus enim priorē eſſe binariū quam ternariū, atq; hunc quam quaternariū, & in tēpore nimirum idem ordo reuertitur. Poſterius enim futurum præſente, præſensq; præterito. quocirca etſi hæc nō habent aliquam partiū poſitionem, retinent tamen ordinem. Quod uero dicit, poſitionem uero non multum accipies, tale eſt ac ſi diceret, penitus nō accipias. Multū enim pro omnino uidetur adiunctum, ac ſi diceret poſitionem uero non omnino accipies. Icciro quod ipſa quidem continuatio dat aliquam imaginem, quod poſſit habere aliquam partium poſitionem, ſed hoc minime eſt. Icciro ꝙ quamuis ſint continuæ quantitates, ſi tamen uno careant ex his, quæ ſuperius dicta ſunt, poſitionem partium habere non poſſunt. nam aqua quam fiſtula euomit, dum cadit quidē retinet poſitionem: cum uero iam effuſæ undæ ſē miſcuerit, poſitionem partium perdit: & fluuius quoq; quando in pelagus fluit, & poſitionem uidetur habere partium, & eſſe continuus, cum nondum marinę aquæ fluuii ſuperficies ipſa permiſta eſt: cum uero extremitas amnis marina alluuione cōtingitur, totam ſine dubio poſitionē uidetur amittere. Oratio quoq; ſimiliter ſeſe habet: nam nec ipſa ullo loca poſita eſt, nec eius partes ad aliquā coniunguntur, ſed a ſe inuicem illæ diſcretæ ſunt, nec cū eius partes dictæ ſunt, permanent, atq; hoc eſt quod ait. Sed dictū eſt, & nō eſt ultra hoc ſumi. Mox enim dicitur ſermo, mox præterit, nec ulla ratione poterit permanere. quare mox ut aliquid dictum ſit, eius partes oſtendi, & demonſtratione ſumi, non poſſunt. Conſtat igitur orationē quoq; ex his eſſe, quæ poſitionem partiū non habent, de ordine uero dubium eſt. nam ſiquis ſermo aliqd ſignificet, ut eſt Cicero, eſt in eo quidam ordo, quod Ci. ſyllaba primum dicitur, ſecunda uero ce. tertia, ro. & potius ex ſignificatione ordinem ſumit. ſi uero nihil ſignificet, nec ordinem dicitur habere, ut ſcindapſus nihil quidem ſignificat, ſed ſiue ſecundam ſyllabam primam ponas, ſiue ultimā primam, ſiue quomodolibet ſyllabarum ordinem ſeriemq; permiſceas, idem erit: in ſignificatiuis enim uocibus icciro ordo eſſe dicitur, ꝙ illo ordine permutato uis ſignificationis euertitur: hic uero ubi nulla eſt ſignificatio, nihil intereſt quomodolibet iaceant partes. Quare oratio in aliquibus quidē habet ordinem partium: in aliis uero nec ordo ipſe poterit inueniri. An fortaſſe oratio dici nō poteſt, quæ nihil ſignificat, & nulla eſt oratio, quæ ordinē non habeat. Ergo ſecundum priorē quantitatis diuiſionem, ubi dicebatur quantitatis alia eſſe cōtinua, alia uero diſcreta, Quinq; ſunt cōtinua, duo uero diſcreta. Continua quidē linea, ſupficies, ſoliditas, locus, tēpus. Diſcreta uero numerus & oratio. In hac uero ſecunda diuiſione, qua dicit, alias quantitates ex habentibus ad ſe inuicem poſitionem conſtare partibus: Quatuor quidē ſunt quæ retinent poſitionem, ideſt linea, ſuperficies, corpus, locus. Tria uero quæ poſitionē non habent, ſed ex his duo ſemper ordinē retinent, tempus.ſ. & numerus. Oratio uero, ſiquid ſignificet, hēt ordinē: ſi uero nihil ſignificet, inordinata eſt; ſi tn̄ oratio nihil ſignificans dici poſſit. His dictis ipſe cōcludit dicēs, Igitur alia ex habētibus ad ſe inuicē partibus poſitionē conſtant, alia uero ex non habentibus poſitionē. Hac igitur diuiſione finita tranſit ad cætera, monſtrans quæ proprie quantitates nuncupantur, quæ ſecundum accidens.

Proprie autē quantitates, hæ ſolæ dicuntur quas diximus, alia uero omnia ſecundum accidens: ad hæc enim aſpicientes, & alia dicimus quantitates, ut multum dicitur albū, eo quod ſuperficies multa ſit: & actio longa, eo quod tempus multū ſit, & motus multus. neque enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur, ut ſiquis aſſignet quanta ſit aliqua actio, tempore definiet, anni menſuram, uel ſic aliquo modo aſſignans. Et album quantū ſit aſſignans, ſuperficie definiet. Quanta enim ſuperficies fuerit, tantum eſſe album dices. Quare ſolæ, proprie & ſecundum ſe ipſas quantitates dicuntur, quæ dictæ ſunt, aliorum uero nihil per ſe, ſed per accidens.

30. Principaliter aliquid eſſe dicitur, quod p ſe tale eſt, quale eſſe demonſtratur. Secundum accidens uero illud quod non per ſe, ſed per aliud, tale eſt, quale eſſe dicitur, ut albedini per ſe ineſt color, ſecundum naturam enim albi, color eſſe dicitur albedo: cum uero homo dicitur coloratus, nō per ſe dicitur, icciro quod homo in eo quod homo eſt, color non eſt, ſed quoniam habet colorem, icciro dicitur coloratus. Ergo quemadmodum album icciro color eſt p ſe, quoniam color naturale quoddam eſt genus, homo uero icciro coloratus dicitur, quoniam habet colorem: & dicitur album quidem per ſe & principaliter color, homo uero ſecundum accidens coloratus. Ita quoque & quantitates, hæc enim omnia quæ dicta ſunt, ideſt linea, ſuperficies, corpus, numerus, oratio, tempus, per ſe & ſecundum propriam naturam quantitates dicuntur. Siqua uero alia dicuntur ſecundum aliquam quantitatem, non per ſe, ſed ſecundum accidens nominantur, ut album dicitur multum, non

iccirco quod albedo ſit quantitas,ſed quoniam multa ſit ſuperficies,in qua illud album ſit . Si enim multum ſpatiũ fuerit in quo album ſit, multũ erit album:quocirca non quoniã albedo per ſe aliquam quantitatem habet,ſed quoniã in aliqua quantitate eſt conſtituta,id eſt in ſuperficie. Iccirco ſecũdum ſuperficiem quod eſt quantitas, quæ ſcilicet per ſe multa eſt,album multũ dicitur non ſecundum ſe:atq; ideo albũ non per ſe, nec principaliter, ſed ſecundũ accidens multum dicitur . Actio quoq; ideo dicitur longa,quod multo tempore acta ſit. multã uero ægritudinẽ iccirco dicimus , ſi eadem multo ſit tempore: et motũ multum iccirco, ꝙ multo tempore factus ſit , ut ſiquis multo tempore currat . Siquis uero multũ curſum illũ dicat eſſe, qui ſit uelociſſimus, ille cõuenienter ſermone nõ utitur . Velocitas.n.non quantitas, ſed potius qualitas eſt.quales enim ſecundũ eam dicimur, ideſt ueloces , non quanti . Secundũ quantitatẽ uero multum dicitur . Hoc autem monſtat ipſa rerum definitio: ſiquis.n. album multum monſtrare deſideret,& proprio termino rationis includere,illi dicendũ eſt multum eſſe albũ,quod in multa iaceat ſuperficie ; & motum atq; actionem multam , quæ longo tempore perficiatur. Quare, quoniã ad proprias quãtitates aſpiciẽtes,atq; ad eas res cæteras referentes, quantitates uocamus, ut album ad ſuperficiem,quæ uera eſt quantitas,& curſum,& aliquem motũ, atq; actionem ad tempus, qđ ipſum uere quantitas eſt,reducimus:hæc nõ per ſe quantitates,ſed per eas quæ proprie quantitates dictæ ſunt, nominantur.quocirca,quoniam quod per ſe non eſt,ſecundum accidẽs eſt,recte cætera omnia,præter ea quæ ſuperius in quãtitate numerata ſunt,per accidens eſſe,non per ſe quantitates dicuntur . Solæ igitur proprie & ſecundũ ſe ipſas,quantitates dicuntur hæ,quæ ſuperius comprehenſæ ſunt. aliæ uero per ſe quantitates nõ ſunt,ſed(ut ipſe ait)forte per accidẽs . Poſt diuiſionem igitur continui atq; diſcreti,& habentis poſitionẽ partium & non habentis,& quæ ſunt per ſe principaliter , & rurſus per accidens quantitates , ſolito more uiam inueniendi quantitatum proprietates ingreditur .

DE PROPRIETÁTIBVS QVANTITATIS.

AMplius quantitati nihil eſt contrarium . in definitis enim manifeſtum eſt, quoniam nihil eſt contrarium , ut bicubito , uel tricubito , uel ſuperficiei , uel alicui talium : nihil enim ipſis eſt contrarium .

31. Definita quãtitas eſt quæ alicuius termino numeri coercetur,ut ſunt duo,uel tres: & quæ ad hunc modum dicuntur , ac ſi dicas bicubitum , tricubitum , & cætera : & quæ aliqua propria ſignificatione definita ſunt , ut eſt ſuperficies & ſoliditas : quid enim & quæ quantitates dicantur , agnoſcitur . quocirca harum , quoniam ſunt definitæ , nulla ulli contraria eſt . neque enim bicubito tricubitum contrarium eſt , ſicut neq; numerus ulli numero . at uero nec ſuperficies ſoliditati , nec aliquid horum . Sed quoniam quædam indefinita imaginem quandam quantitatis oſtendunt , ut magnũ & paruum , quæ uidentur eſſe contraria : hæc ſibi Ariſtoteles opponit dicens , non eſſe quantitatis , ſed magis ad aliquid . quod ipſius ſermonibus aſtruamus . Sed non eſt hoc proprium quantitatis , non habere contraria. non.n. omnis quantitas contrariis caret. Sed nobis per ſingula quæq; currentibus quæ quantitatis ſpecies contraria nõ habeant,quæ’ue habeant conſiderandum eſt. Linea quidem contrario caret . linea enim lineæ contraria non eſt : ſed ſi quis dicat rectam lineam curuæ lineæ eſſe contrariam , fallitur. Non.n. in eo quod linea eſt,curua linea rectæ lineę contraria eſt,ſed in eo quod curua eſt, & in his non lineæ uidentur eſſe contrariæ, ſed ipſa rectitudo & curuitas . Quare nõ in eo quod quantitas eſt , linea curua , rectæ lineæ contraria eſt , ſed in eo quod qualis . nam quoniam curuitas & rectitudo cõtraria ſunt , ſecundum id quod curua & recta eſt linea , non ſecundum quod lineæ ſunt , ſuſcipiunt contrarietatem . quocirca linea in eo quod linea eſt , contrario caret . at uero nec ſuperficies ſuperficiei contraria eſt . Sed forte dicat aliquis albam ſuperficiem, nigræ ſuperficiei eſſe contrariã:cui ſimiliter occurrendũ eſt,nõ in eo ꝙ ſuperficies ſunt,eſſe contraria, ſed in eo ꝙ eſt in his albedo atq; nigredo, quæ contraria eſſe quis dubitat ? Eodẽ quoq; modo & lenẽ & aſperam ſuperficiem ſiquis contrarias dixerit,refellitur , ꝙ nõ ſecundũ quantitatem ſuperficiei,ſed ſecundũ qualitatem aſperitatis lenitatisq; ipſæ ſuperficies contrariũ tenent . At uero nec corpori quicquam ullo modo contrarietatis opponitur. cui ſiquis dicat incorporale eſſe contrariũ,refutabitur:ꝙ omnis contrarietas propriis nominibus dicitur,ut bonum malũ, album nigrũ . corporale uero & incorporale nõ ſecundum contrarietatẽ, ſed ſecundũ priuationem habitumq; proferũtur . Incorporale.n.corporis eſt priuatio. Nec tẽpori quoq; quicquam contrariũ eſt.ſed ſi nox diei uidetur oppoſita:nõ in eo quod tempus eſt, ſed in eo ꝙ dies:eſt aer lucidus, nox aer obſcurus . Aer uero neq; tempus, neq; quantitas eſt. lumen quoq; & obſcuritas qualitates ſunt, & non quantitates . Oratio etiam quanquã uideatur habere contrarium , tamen contrariam non habet oppoſitionem.uidetur enim uera oratio eſſe & falſa,quæ ſunt contraria,ſed oratio uera & falſa in ſignificatione eſt.cũ enim quod eſt,oratio ſignificat,uera eſt: cum uero quod non eſt,deſignat,tunc falſa eſt . Oratio uero non ſecundũ id,quod ſignificat,in quantitate numeratur, ſed ſecundũ id quod profertur . Secundum enim id quod proferimus orationẽ,longa ſyllaba breuiq; cõponitur,quæ omnem orationẽ non ſecundum id quod ipſa ſignificat , ſed ſecundũ id quod ad prolationem eſt,metiuntur. Illud quoq; manifeſtũ eſt,in numero non eſſe cõtraria.duo enim tribus , uel tres quaternario contrarii nõ ſunt. nec ullus alter numerus cuilibet alii numero contrarius eſt. Locus uero habet aliquã contrarietatẽ, ſurſum enim & deorſum contrarium eſt , Sed quidam uolunt nõ eſſe quantitatis quod ſurſum dicitur & deorſum, ſed potius habitudines , quas græci σχέσεις uocant. Quæ enim pars ad caput noſtrũ eſt,hanc ſurſum uocamus.quæ pars pedibus ſubiacet,illa deorſum dicitur. quocirca ſecundũ habitudinem quandã quodãmodo ad nos ipſos relata,ſurſum deorſumq; prædicamus. Herminus quoq; ait ſurſum & deorſum nõ eſſe loca , ſed quandã quodãmodo poſitionem loci. Eſt enim res ſurſum atq; deorſum. non eſt autẽ idem eſſe aliquid loci,quod locum. loci enim eſt poſitio in loco,locus uero ipſe , poſitio nõ eſt. Sed ſiquis omnẽ mundi reſpiciat figurã,quoniã rerum omnium naturã ſphæræ ambitus amplectitur,& terra media eſt,in ſphæra uero nihil eſt ultimũ,niſi quod eiuſdẽ terminũ medietatis obtinuit: quicquid in extremo cœli conuexitatis eſt , illud ſurſum eſſe dicitur;qđ uero eſt medium, illud deorſum. quocirca ſunt ſecundũ locum ſurſum deorſumq; contraria:ſurſum in cœlo , deorſum in terra,icirco quòd a ſe longe diſiuncta ſunt.unde poſt quoq; contraria hoc modo ſunt definita . Contraria ſunt quæcunq; a ſe longiſſime diſtant, hinc eſt uidelicet tracta definitio ꝙ cœlũ terraq; longiſſime diſtare uidebantur, & illud eſſe ſurſum,hęc uero deorſum:quoniã deorſum atq; ſurſum nõ ob aliã cauſam contraria dicuntur,niſi ꝙ a ſe longe diſiuncta ſunt, ꝙ eſſe contrarium, longiſſime diſtarę definiunt . qđ Ariſtoteles hoc modo pronunciat , Surſum.n. ad id qđ eſt deorſum cõtrarium ponunt, Locum,qui eſt in medio,deorſum dicentes , eo ꝙ multa diſtantia medii ſit ad terminos mundi . in omni enim ſphæra media terra eſt . quod ipſa aſtrorum demonſtrat ordinata uertigo . Adiecit quoq; cauſam cur huiuſmodi loca contraria dicantur, quòd multa diſtantia eſt medietatis ad mundi terminos. Terminos uero mundi, cœli ultimam conuexitatem dicit . ex hac igitur loci contrarietate , & cætera definita eſſe contraria ſic demõſtrat : Videntur autem & aliorum contrariorum definitionẽ ab his proferre, Quæ enim multum a ſe inuicem diſtant, in eodem genere contraria eſſe definiunt . Sed quoniam ne ordo de contrarietate quantitatis impediretur , icirco ſuperioribus , in quibus ſingulisquantitatibus nihil eſſe contrarium dicebamus , has loci contrarietates adiecimus , & quædam in medio prætermiſſa ſunt, rurſus ad ſuperiora redeamus, ut expoſitionis ordo ſeſe ipſe continuet. Ait enim ſuperius , cum quantitati nihil eſſe contrarium proponeret

bicubito,

bicubito,uel tricubito,uel ſuperficiei, uel alicui talium nihil poſſe eſſe contrariũ. Definitis enim his quantitatibus, contrarium nihil eſſe uidetur,ut duobus uel tribus. ſed quædam cum ſint indefinita, nec quantitates, & contraria uideantur, hæc rurſus adiecit.

Niſi forte quis multa paucis dicat eſſe contraria, uel magnum paruo. horum autẽ nihil eſt quantitas, ſed magis ad aliquid: nihil enim per ſe ipſum paruum, uel magnum dicitur, ſed eo quod ad aliud refertur. nam mons quidem paruus dicitur, milium uero magnum: eo quòd hoc quidem ſui generis maius ſit, illud uero minus ſui generis: ergo ad aliud eſt eorũ relatio. nam ſi per ſe ipſum magnum uel paruum diceretur, nunquam mons quidem paruus, milium uero magnum diceretur. Rurſus in uico plures homines eſſe dicimus, in ciuitate paucos, cum tamen ſint eis multo plures: & in domo quidem multos, in theatro uero paucos, cum tamen ſint plures. Amplius bicubitum, uel tricubitum, & unumquodque talium quantitatem ſignificat: magnum uero, uel paruum non ſignificat quantitatem, ſed magis ad aliquid, quoniã ad aliud ſpectat magnum uel paruum. quare manifeſtum eſt, quoniam hæc ad aliquid ſunt,

32. Quemadmodum definitæ quantitates contrariis nõ tenentur,ipſe ſuperius cõprobauit,dicens, bicubito,uel ſuperficiei nihil eſſe contrariũ:indefinitę uero,ut eſt magnũ & paruum, multa & pauca,dant imaginẽ contrarietatis. Sed illud occurrit has nõ eſſe quantitates. Omnis enim quantitas per ſe dicitur.bicubitũ enim & tricubitũ,& duo,& tres, & ſuperficies ad nihil aliud refertur. magnũ uero & paruũ ſine aliis dici nõ poſſunt. Cum enim dicis magnũ, ad alicuius alterius cõparationem, atq; æquationẽ refertur. Eodem quoq; mõ & paruũ, qđ ipſa Ariſtotelica probat inductio. Si enim magnũ & paruum per ſe dicerentur, & non ad alterius relationem, nunquam diceremus montẽ paruũ, & milium magnum. Si enim magnum paruumq; non ad relationem alterius diceretur,mons ſemper magnus, ſemperq; paruũ miliũ diceretur. Sed aliquem collem ad Atlantis altitudinem conferentes,dicimus paruũ montem: & rurſus milium ad minora alia grana milii conferentes,magnũ milium nominamus. Et ſimpliciter quicquid magnũ, uel paruum dicitur, ad eiuſdẽ generis ſpeciẽ referentes,magnũ paruumq;, nominamus. ut monti montem cõparamus, miliũ uero milio,& alia huiuſmodi. Multa & pauca eodem modo dicuntur. dicimus enim ſi fuerint homines centũ in uico,plures eſſe homines. Hi uero ſi in ciuitate ſint,paucos dicimus,nunc ad paruitatẽ uicorum,nunc ad magnitudinẽ ciuitatum conferentes. Rurſus ſi ſint in domo quinquaginta,multi ſunt:ſi in theatro,pauci. ideo ꝙ tunc in theatro eſſe paucos dicimus, cum ad eos quanti in theatro eſſe debebant,cõparamus. Amplius, quoniã conſiſtit magnum paruumq; referri ſemper ad alterũ,ſingulas uero quantitates nihil ad aliud cõparantes,ſuas ac proprias nominamus,ut tres,duo,quatuor,lineam,ſuperficiem: magnũ paruumq;,multa & pauca, a quãtitatis diuiſione diſiuncta ſunt. Sunt enim iſta nõ quãtitates,ſed potius relatiua.

Amplius, ſiue ponat aliquis hæc eſſe quantitates, ſiue non ponat, nihil ipſis contrarium eſt. Quod enim nõ poteſt ſumi per ſe ipſum, ſed ad ſolam alterius relationem refertur, quomodo huic aliqud erit contrarium?

33. Hoc quoque ualidiſſimo argumento probatur quantitatibus his quæ prædictæ ſunt,nihil eſſe contrarium,niſi ſoli forſitan loco. nam ſiquis magnum & paruum, uel multa & pauca in quantitatibus ponat, etiam hoc ſi concedatur, tamen,quoniam ſemper referuntur ad aliud, contrariis non tenentur. Omne enim contrarium per ſe conſiſtit, nec illud ad alterius comparationem relationemq; profertur, ut bonum non dicitur mali bonum,nec rurſus malum boni malũ, ſed ipſum in ꝓpria natura & prolatione cõſiſtit. Quæcunq; ſunt contraria,eodem modo ſunt. Magnum uero & paruũ, quoniam non per ſe conſtant, ſed ad alterius relationem referuntur, contraria eſſe non poſſunt.

Amplius, ſi erunt magnũ & paruum contraria, continget ipſum idem ſimul contraria recipere, & ea ipſa ſibimet eſſe contraria. Contingit enim idem ipſum ſimul, & paruum eſſe, & magnum. eſt enim aliquid ad hoc quidem paruum, ad aliud uero hoc idem ipſum, magnum. quare idem paruum, & magnum in eodem tempore eſſe contingit: quare contraria ſimul ſuſcipiet. Sed nihil eſt, quod uideatur ſimul contraria poſſe ſuſcipere. ut ſubſtantia ſuſceptibilis contrariorũ quidem eſſe uidetur, ſed nullus ſimul & ſanus eſt & æger: nec albus & niger ſimul eſt, nihilq; aliud eſt, quod ſimul contraria ſuſcipiat. Et eadem ſibi ipſi contingit eſſe contraria: nam ſi eſt magnũ paruo contrarium, ipſum autem idem ſimul eſt, & paruum, & magnum, ipſum ſibi erit contrarium. ſed impoſſibile eſt idem ſibi eſſe contrarium: non eſt igitur magnum paruo contrarium, nec multa paucis. Quare etiã ſi non relatiuorum hæc aliquis dicat, ſed quantitatis, nihil habebunt contrarium.

34. Conſtat igitur hoc immutabile,& in propria ratione conſiſtit,unã eandemq; rem uno eodemq; tempore contraria nõ poſſe ſuſcipere,ut ſubſtãtia ſuſceptibilis quidẽ contrariorũ eſt. Homo nanq; cũ ſubſtantia ſit, & ægritudinẽ ſuſcipiet & ſalutẽ,ſed nõ eodem tempore:& albedinẽ & nigredinẽ capit,ſed alio,atq; alio tempore. ut uero uno eodemq; tempore contraria utraq; ſuſcipiat,fieri nequit. Quòd ſi magnũ paruo aliquis contrariũ ponat,eueniet quoddã impoſſibile, ut una atq; eadẽ res eodem tempore utraſq; ſuſcipiat contrarietates, & eadẽ ipſa ſibi poſſint eſſe cõtraria. Ponamus enim paruo magnũ eſſe contrariũ, ſed una atq; eadem res,uno eodemq; tẽpore,poteſt magna eſſe & parua,ut ſi ſit decẽ pedum menſura collata ad duorũ pedum magnitudinẽ,magna eſt: ad centũ uero cubitorum magnitudinẽ menſuramq; collata,eadẽ parua eſt. Poteſt ergo eadẽ res eodem tempore & magnitudinis eſſe ſuſceptibilis & paruitatis. Eadẽ enim res uno eodemq; tempore ad maiorẽ minoremq; collata,eadẽ magna,& parua eſt. Quòd ſi magnũ paruo cõtrariũ eſt, eadẽ uero res eodem tempore & magnitudinẽ ſuſcipit & paruitatẽ:eodem tempore contingit,ut eadẽ res contraria utraq; ſuſcipiat,ſed hoc impoſſibile eſt. quocirca,quoniã res eadem eodẽ tempore contrariorũ ſuſceptibilis non eſt,poteſt uero una,atq; eadẽ res magnitudinẽ paruitatemq; ſuſcipere, magnitudo & paruitas contraria nõ ſunt. At uero ſiquis magnũ paruo contrarium ponat, eadẽ ratione unã eandemq; rem ſibi ipſi dicit eſſe contrariã. nam ſi paruum magno eſt cõtrarium,eadẽ uero res (ut docui) parua & magna poteſt eſſe ad aliud & ad aliud ſcilicet comparata: res quæ parua & magna eſt, eadẽ ſibi poteſt eſſe contraria: paruum enim & magnũ contrarium dictum eſt,ſed eſt impoſſibile; quocirca paruum, & magnum contraria non ſunt.

Maxime autem circa locum uidetur eſſe contrarietas quantitatis. ſurſum enim ad id,quod eſt deorſum,contrarium põnunt, locum, qui eſt in medio deorſum dicentes, eo quod multa diſtantia medij ad terminos mundi ſit. Videntur autem, & aliorum contrariorum definitionem ab his proferre: quæ enim a ſe inuicem multũ diſtant, eorum,quæ ſub eodem genere ſunt,contraria determinant.

35. Poſt huiuſmodi uero rationem & argumentationis firmiſſimæ propoſitionem, de contrarietate differit loci, de qua ſuperius iam diximus. quocirca prætereunda eſt ne repetitæ expoſitionis iteratio,faſtidio ſit potius,quã doctrinę.

Non uidetur autem quantitas ſuſcipere magis & minus, ut bicubitum. neq; enim eſt aliud alio magis bicubitũ: neq; in numero, ut ternarius quinario: nihil enim ma-

gis tria dicentur, quàm quinq;, nec tria potius, quã tria: neq; tempus aliud alio magis, & minus dicitur: nec in his, quæ dicta ſunt, magis & minus omnino dicitur. Quare & quantitas non ſuſcipit magis, & minus.

36. Aliud proprium rurſus appoſuit, quod quamuis quantitatis proprium non ſit: cur tamen non ſit, ipſe reticuit, nobis tamen eſt demonſtrandum. Quod autem dicit, tale eſt, ipſa quantitas magis, & minus non ſuſcipit. nullus .n. numerus alio numero nec magis, nec minus eſt numerus. nam ternarius ſi quinario cõparetur, nec magis, nec minus eſt numerus. & rurſus ipſi tres ſibiipſis cõparati, nec magis, nec minus ſunt tres. nec tempus quoq; habet aliquid magis, & minus, ut magis aliud tempus ſit alio tempore: longius quidẽ tempore tempus eſſe poteſt, ut uero dicatur magis tempus alio tempore, uel minus, ſieri nequit. Hoc quoq; in ſubſtãtia demonſtratum eſt, homo nanq; alio homine non eſt magis homo, nec minus. idem quoq; euenit etiam in quantitate. Quod quia enim in ſubſtantia eſt, propriũ quantitatis hoc nõ eſt. habet hoc quoq; relatio. ut in ſequẽti ordine ipſe mõſtrabit. quocirca, quoniam prius hoc de ſubſtantia dixerat, nunc uero idem de quantitate propoſuit, iccirco nõ eſſe hoc propriũ quantitatis, cõmemorare neglexit. Cuius enim eſſet alterius non ſuſcipere magis & minus, tunc dixit cum de ſubſtantia diſputaret. Ait enim ꝙ ſubſtantiæ nunquã magis minuſue ſuſcipient. quocirca ad maxime propria, ſolita cõſtituendi ratione regreſſus eſt.

Proprium autem maxime quantitatis eſt, ꝙ & æquale, & inæquale dicitur. Singulum enim earũ, quæ dicta ſunt, quantitatum æquale dicitur, & inæquale. ut corpus & æquale, & inæquale dicitur: tempus æquale, & inæquale dicitur: & numerus æqualis, & inæqualis dicitur: & oratio æqualis, & inæqualis. Similiter autem & in alijs, quæ dicta ſunt, ſingulum & æquale, & inæquale dicitur. In cæteris uero, quæ quantitates non ſunt, non multum uidebitur æquale, & inæquale dici. nam affectio, & diſpoſitio æqualis, & inæqualis non multum dicitur, ſed magis ſimilis, & diſſimilis: & album æquale, & inæquale non multum dicitur, ſed ſimile. Quare quantitatis maxime eſt proprium æquale, & inæquale dici.

37. Quantitatis proprium apertiſſime deſignat eſſe, ꝙ ſecũdum quantitatẽ æqualis, & inæqualis nuncupatur. Singulæ enim quantitates æquales atq; inæquales dicuntur. ut æqualis linea lineæ, & rurſus inæqualis: & ſuperficiei ſuperficies æqualis atq; inæqualis dicitur: & corpus æquale, & inæquale dicitur. Numerus quoq;, & tempus, & locus, ęqualis atq; inæqualis dicitur. In aliis autẽ, quæ quantitates non ſunt, non eſt facile, ut æqualitas, uel inęqualitas nominetur. diſpoſitiones ergo, quę affectiones appellantur, nõ dicuntur ęquales, uel inæquales, ſed magis ſimiles, uel diſſimiles. Diſpoſitio autẽ, & affectio eſt ad aliquam rem accommodatio & applicatio, ut ſiquis grãmaticam legens, qui nondum perdiſcit, habet ad eam aliquã diſpoſitionẽ, ideſt ea affectus eſt, & habet aliquid accõmodatum, & quaſi propinquum. Poſſunt autem ſimiliter eſſe duo diſpoſiti, & affecti, æqualiter uero minime, ut duo ſimiliter eſſe albi, æqualiter uero nõ. nam ſiquis de duobus ſimiliter albis æqualiter eſſe albos dicat, recta nominis nuncupatione non utitur. Omne enim æquale, & inæquale, in menſura, & in quantitate perſpicitur. Simile uero, & diſſimile quemadmodum de quantitate nõ dicitur: ita nec de alia qualibet re niſi de quantitate, recte æqualitas, & inæqualitas nuncupantur. Quare proprium eſt quantitatis æquale, & inæquale nominari. Sed quoniam de quantitate dictum eſt, ad relatiuorum ordinem tranſeamus. Poſt quantitatis tractatum tertium prædicamentum de relatiuis ingreditur, quare relatiua hoc modo definit.

DE RELATIVIS.

AD aliquid uero talia dicuntur, quæcunque hoc ipſum quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud. ut maius id quod eſt alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt: alicuius enim duplum dicitur. Similiter autem, & alia quæcunque ſunt huiuſmodi.

38. Cur autem de his, quæ ſunt ad aliquid, differat, omiſſo interim de qualitate tractatu, hæc cauſa eſt, ꝙ poſita quantitate maius minuſue eſſe neceſſe eſt. Quare cum quantitatẽ continuo ad aliquid conſequatur, recte poſt quantitatem relatiuorũ ſeries ordinata eſt. Illud quoq; eſt in cauſa, quod ſuperius, cũ de quantitate tractaret, relatiuorum mentio facta eſt, cũ de magno paruoq; diceretur: ut ergo continens, & non eſſet operis interrupta diſtinctio, ideo quantitate finita de relatione propoſuit. Quod autẽ ait, Ad aliquid uero talia dicuntur, hoc monſtrat: ꝙ nõ ſicut quantitas per ſe, & ſingulariter intelligi poteſt, eodẽ quoq; modo ſubſtantia, & qualitas, & unumquodq; aliorũ prædicamentorum, ſicut per ſe conſtat, ita etiam per ſe, & ſingulariter intelligitur: ſic ad aliquid per ſe, & ſingulariter capi intellectu poteſt, ut dicamus eſſe ad aliquid ſingulariter. Quicquid enim in natura relationis agnoſcitur, id cũ alio neceſſe eſt conſideretur. cũ enim dico dominus, per ſeipſum nihil eſt, ſi ſeruus deſit. quocirca, cũ unius relatiui nuncupatio, mox ſecum etiam aliud trahat, ad aliquid unum eſſe per ſe nõ poteſt, atque ideo non dixit Ariſtoteles, Ad aliquid uero tale dicitur, ſed plurali numero, talia dicuntur inquit, demonſtrans relatiuorũ intelligentiã nõ in ſimplicitate, ſed in pluralitate conſiſtere. Non eſſe autẽ quandam per ſe relatiuorũ naturam ſine cõiunctione aliqua alterius ſubſiſtẽte, ipſe Ariſtoteles mõſtrat, qui dicit ea eſſe relatiua, quæcunq; hoc ipſum quod ſunt, aliorũ dicuntur. Docet enim aliqua coniunctione alterius relatiua formari. hoc ipſum enim quod ſunt aliorum dicuntur. Quod enim eſt dominus, hoc alterius dicitur, ideſt ſerui. Siue autem relatiua dicamus, ſiue ad aliquid, nihil intereſt. Ad aliquid enim dicitur quod ipſum quidẽ cum per ſe nihil ſit, relatum tamen ad aliud conſtat. ut dominus, ſi deſit id ad quod dicitur, ideſt ſeruus, non eſt: dicitur enim ad ſeruum. manifeſtum ergo eſt ſi ſeruus deſit, dominum dici non poſſe. Quare dominus ad aliquid dicitur, ideſt ad ſeruũ. Relatiua quoq; dicuntur iccirco, quod eorũ nuncupatio ſemper ad aliquid referatur, ut domini ad ſeruũ. quare nihil intereſt quolibet modo dicatur. Huiuſmodi autẽ definitio Platonis eſſe creditur, quæ ab Ariſtotele paulo poſterius emendabitur. Relatiuorũ autem alia eiſdẽ caſibus referuntur, alia diuerſis, alia uero omni ſunt caſu carẽtia. Quod .ſ. mõſtrans addidit, uel quomodolibet aliter ad aliud. Quid autẽ eſt, ipſius pene textus ſermone monſtratur. Cum enim dico, dominus ſerui dominus, ad genitiuũ caſum reddidi nominatiuũ, & rurſus ad eundem ſi conuertero. Dico enim ſeruus domini ſeruus, & hic quoq; nominatiuus ad genitiuũ relatus eſt. Eodẽ quoq; modo ſeſe habet, pater filii pater, & filius patris filius, & magiſter diſcipuli magiſter, & diſcipulus magiſtri diſcipulus. Hæc ergo id qđ ſunt, ſimiliter aliorũ dicuntur. nam quod aliorũ dicuntur, ſecundũ genitiuum redditur caſum, alia uero non ſecundũ eundẽ caſum conſequẽtiam reddunt. Senſus enim ad aliquid eſt. ſenſibilis enim rei ſenſus eſt. Quod enim ſenſibile eſt, ſentiri poteſt: quod ſentiri poteſt, ſenſibile eſt: & nunc quidem ſenſus ſenſibilis rei ſenſus genitiuo accommodatus eſt. Huius enim rei ſenſibilis dictum eſt. At ſi conuertas, fiet, Senſibilis res ſenſu ſenſibilis eſt. Sed cum ſic, caſui ſeptimo redditur nominatiuus, in hac relatione, quæ dicit, ſenſibile ſenſu ſenſibile eſt, non eodem caſu, quo ſuperius dictum eſt, conuertitur. Dicimus enim ſenſus ſenſibilis rei ſenſus eſt, & hic nominatiuus redditur ad genitiuum. Hæc enim relatio ad ſeptimum caſum ſe aptari non patitur. Scientia quoque ſcibilis rei ſcientia eſt: ſiquidẽ hoc ſcitur quod ſciri poteſt, & quod ſciri poteſt,

ſcibile

ſcibile eſt, ſed non eadem ratione, nec ad eundẽ caſum relatio iſta cõuertitur. Dicimus enim ſcibilis res ſcientia ſcibilis eſt. Eſt enim prima relatio ad genitiuum, ſecunda cõuerſio ad ſeptimum. Hæc quoque relatio ſecundum eoſdem conuertitur caſus, cum dicimus, maius minore eſſe maius, & minus maiore eſſe minus. Duplum quoq; & medium relatiua ſunt, ſed non eiſdem caſibus conuertuntur. Duplum nanq; dimidii duplum eſt, dimidium uero duplo dimidium eſt. Sunt autem alia quoque relatiua, quæ ipſe ſic addidit.

At uero ſunt etiã & hæc ad aliquid, ut habitus, affectus, ſciẽtia, ſenſus, poſitio: hæc enim omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt aliorũ eſſe dicuntur: uel quomodolibet aliter ad aliud, & nõ aliud aliquid. habitus enim alicuius habitus dicitur, & diſciplina alicuius diſciplina, & poſitio alicuius poſitio. Similiter autẽ & alia.

39. De ſenſu quidem & ſcientia dictum eſt ſuperius, nunc uero de habitu, diſpoſitione, & poſitione dicendũ eſt. Diſpoſitio eſt ad aliquã rem mobilis applicatio, ut ſi quiſquam flammæ propinquus caleat, ille diſpoſitus dicitur ad calorem, id eſt habens aliquã applicationẽ coniunctionemq; ad calorẽ. Idem uero eſt affectio, quod diſpoſitio, ne nouo nomine error oriatur: & ideo diſpoſitio cũ ſit quædã ad aliam rem coniunctio, uel ab alia affectio, facile mobilis eſt, celerius etenim permutatur. Habitus autẽ eſt diſpoſitionis uel affectionis firma, & non facile permutabilis acceſſio, ut ſi quiſquã in Sole ambulans fuſcior fiat, diſpoſitus ad nigredinẽ dicit.r, & nigredine affectus. Sin autẽ illa nigredo fortius & immutabiliter corpus inſererit, habitus nominatur. quocirca habitus eſt inueterata affectio. Vnde omnis habitus diſpoſitio uel affectio eſt, nõ autẽ omnis diſpoſitio uel affectio habitus. Et ne multa dicenda ſint, hoc quoq; cõſtat in habitu & diſpoſitione, ꝙ habitus immutabilis paſſio eſt, diſpoſitio uero nõ ſimiliter, ſed affectio quædam eſt, & ad aliquã rem coniunctio, quæ poteſt facile permutari. Poſitio uero eſt alicuius rei collocatio, ut eſt ſtatio, ſeſſio, inclinatio, accubatio, & alia huiuſmodi. nam & qui ſtat, quodãmodo poſitus eſſe dicitur & collocatus: & qui ſedet, & qui accumbit, & qui ſecundũ ceteras poſitiones eſt, poſitus appellatur. quocirca & ſtatio, & ſeſſio, & accubatio, poſitiones erunt. Sed quoniã quid eſſent dictũ eſt, nunc ſi ſunt ad aliquid uideamus. Habitũ relatiue dici ea res probat, quę aliis quoq; rebus documẽto fuit eſſe relatiuis, ut eſt in ſenſu atq; in ſciẽtia. Iccirco enim dictũ eſt ſenſum ſenſibilis rei eſſe ſenſum, ꝙ res ſenſibilis eſt quæ ſentiri poteſt. eſt ergo habitus habilis rei habitus. Habilis enim res eſt quæ haberi põt. illius.n. rei habitus eſt, q̃ haberi poteſt. quocirca erit habitus habilis rei habitus, ſed res quoq; habilis habitu erit habilis: ipſo enim habitu res, quæ haberi poſſunt, habemus. Diſpoſitio quoq; eodẽ modo. Diſpoſitio nanq; diſpoſitæ rei diſpoſitio eſt, & diſpoſita res diſpoſitione diſpoſita eſt. Caloris.n. diſpoſitio calentis, id eſt ad calorẽ diſpoſiti, diſpoſitio eſt. Eodẽ mõ diſpoſitus ad calorẽ, caloris diſpoſitione diſpoſitus eſt. uelut ſi hoc modo ſit dictũ, omnis affectio affecti affectio eſt, & omne affectũ affectione affectũ eſt. Et calor, calentis ſit calor, & calẽs calore ſit calidũ. Poſitio quoq; relatiua eſt. nã poſitio poſitæ rei poſitio eſt. & poſita res poſitione poſita eſt. & hoc intelligi cõuenit ſecundũ priorẽ habitus & diſpoſitionis modũ. Illa quoq; res probat poſitionẽ eſſe ad aliquid, ꝙ eius ſpẽs relatiuæ ſunt: ſtatio enim ſtantis rei ſtatio eſt, & qui ſtat ſtatione ſtat. & de ſeſſione quidẽ, & de accubitu idẽ dici põt. quocirca & habitus, & diſpoſitio, uel affectio, & poſitio relatiua ſunt: & hæc omnia uel ſimilibus uel diſſimilibus, cõuenientibus tamen prædicationi caſibus cõuertuntur. Eorum autẽ, quę ſecundũ eoſdem caſus cõuertuntur, alia ſunt quæ eodẽ nomine prædicantur, alia uero quæ diſpari: cum enim dico ſimile ſimili ſimile eſt, & æquale æquali ęquale eſt, & diſſimile diſſimili diſſimile eſt, eiſdẽ uocabulis eiſdemq; caſibus tota ſit prædicatio. Cum autẽ dico duplũ medii duplũ, uel maius minore maius, diſparibus uocabulis facta eſt prædicatio. Quoniã uero relatiuorũ definitionẽ ita propoſuit, ut diceret, Ad aliquid uero talia dicuntur quæcunq; hoc ipſum quod ſunt aliorũ dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, quid eſſet hoc ipſum qđ ſunt aliorũ dicuntur, iam diximus: nũc quid ſit, quod ait, uel quomodolibet aliter ad aliud, requirendũ eſt. quod ipſe Ariſtoteles conuenientibus in ordine probat exemplis, ait enim.

Ad aliquid ergo ſunt quæcunq; id quod ſunt aliorum eſſe dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut mons magnus dicitur ad alium. Magnum enim ad aliquid dicitur, & ſimile alicui ſimile dicitur, & omnia talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio poſitiones quædam: poſitio uero ad aliquid dicitur. Accumbere autem, uel ſtare, uel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones: denominatiue uero dicuntur ab iis, quæ dictæ ſunt, poſitionibus.

40. Quòd accubitus, & ſtatio, & ſeſſio poſitiones dicuntur, & ꝙ omnis poſitio ad aliquid eſt, ſufficienter ſuperius comprehenſum eſt. Nunc uero quid ſit, qđ ait, uel quomodolibet aliter ad aliud, expediemus. In relatione, per quã dicimus, filius patris filius, nulla coniunctio miſta eſt, niſi tantũ ſola caſuũ uis prædicationis huius membra cõiungit. Cum autem dico montẽ magnũ ad alium referens paruũ, ita propono, mons magnus ad montẽ paruũ, & mons paruus ad magnũ: hic nullorũ caſuum uis eſt. quãquam enim accuſatiuus uidetur eſſe permiſtus, tamẽ ille accuſatiuus huius relationis uim nõ tenet, ſed præpoſitio, quæ ad accuſatiuũ datur: cũ enim dico, mons magnus ad paruũ montem, præpoſitio ſola eſt, q̃ uim huius continet relationis, ut ſi quis dicat, magnus mons paruũ montẽ, nihil ſignificet definitũ. quocirca quãuis accuſatiuus caſus in hac prædicatione ſit, nõ tamen hic uim caſus tenet, ſed prępoſitio: atq; hoc eſt quod ait, uel quomodolibet aliter ad aliud. quod, quoniã ſuperius ſecundũ caſus relationes fieri dixerat, erant quædã relationes, quæ nullis caſibus tenerentur, adiecit hoc, uel quomodolibet aliter ad aliud: ac ſi diceret, Omnis relatio aut caſibus ſit, qđ per hoc demõſtrauit quod ait, quæcunq; id quod ſunt aliorũ dicũtur: aut præter caſus ſunt, quod hæc ſentẽtia docet, uel quomodolibet aliter ad aliud. Atq; hæc hactenus. Sed cũ poſitio ſit ad aliquid, & ſint ſpẽs eius relatiuæ (ſeſſio enim & ſtatio relatiua ſunt) ſedere & ſtare nulla relatio eſt. Stare nanq; & ſedere de ſtatione & ſeſſione denominatiue dicuntur. Omnis autẽ denominatio nõ eſt id quod eſt ea res, de qua nominatur, ut grãmaticus. nõ enim idem eſt quod grammatica, de qua nominatus eſt. quocirca ſi ſedere de ſeſſione, & ſtare de ſtatione denominatiuũ eſt: ſeſſio uero, & ſtatio relatiua ſunt, ſedere & ſtare, quæ a relatiuis denominatiua ſunt, relatiuorũ genere nõ tenentur. & uniuerſaliter, Quicquid ex quibuslibet poſitionibus denominatur, illud non ad relatiua, ſed ad prædicationem, quæ ſitus dicitur, reduci poteſt.

Ineſt autẽ & contrarietas in relatione, ut uirtus uitio contraria eſt, cum ſit utrunq; ad aliquid, & ſcientia inſcientiæ. Non autem omnibus relatiuis ineſt cõtrarietas, duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici, nec talium ulli.

41. Quemadmodũ in ſubſtantia & quãtitate ſi eorum eſſet propriũ contraria ſuſcipere rimatus eſt: ita quoq; nunc in relatiuis de contrarietate conſiderat, utrum relatiuorum ſit propriũ contraria poſſe ſuſcipere. & quoniam uirtus & uitia utraq; ſunt habitus: uirtus.n. eſt mentis affectio in bonã partẽ, & difficile cõmutabilis, uitiũ affectio in malã partẽ, ipſa quoq; difficile mobilis, & diuturnitate perdurans. Quoniam igitur & uitiũ & uirtus habitus ſunt, omnis autẽ habitus ad aliqđ eſſe monſtratus eſt; (habilis.n. rei habitus eſt) erunt uirtus atq; uitium relatiua: ſed hæc cõtraria ſunt: igitur relatiua contraria ſuſcipere non recuſant. Sed ſi dicat quis, quid cauſæ eſt, ut uirtutẽ, atq; uitium, ipſumq; habitum paulopoſt inter qualitates numeret? An quia ut alia ſignificatione una res diuerſis generibus ſupponatur, nihil prohibet. Socrates nanque in eo quod eſt Socrates, ſubſtantia eſt: in eo

ꝙ pater, uel filius, ad aliquid: ita ad aliud, atq; ad aliud ductā prædicatione, eandem rem ſub diuerſo genere poni nihil prohibet. habitus quoq;, & uirtus, & uitium eodē modo eſt. Poteſt enim in qualitate poni habitus, ꝙ ex eo quales homines nuncupentur. habentes enim dicimus aliquos rei habitus retinentes. Virtus quoq; qualitas eſt iccirco, ꝙ ex ea boni homines dicuntur, & ſecundū illam qualitatem, ideſt bonitatē, quales homines, ideſt bonos homines nuncupamus, ſimiliter autē & uitium. Ipſe quoq; habitus ad aliam prædicationem ductus fit iterum relatiuus, ꝙ enim habitus habilis rei habitus eſt, ad aliquid eſt. & ꝙ alicuius uirtus eſt, ad aliquid uirtus eſt. & ꝙ alicuius uitiū eſt, ad aliquid quoq; ipſum eſt. ergo nihil impedit eaſdem res ad aliud, atq; aliud uerſas, diuerſæ prædicationi ſubſtitui. Ipſum uero ad aliqd præter ullū aliud prædicamentum intelligere nō poſſumus. ut patrem & filium, dominum & ſeruum, ſecundum ſubſtantiam conſideramus. nam & qui dominus, & qui ſeruus eſt, ſubſtantia eſt. Duplum, & triplū ſecundum quantitatem, hæc enim in quantitate conſiſtunt: ſcientia uero, & inſciētia ſecundū qualitatem. Secundum enim has quales dicimur, ſcientes ſcilicet, atq; inſcii. quocirca, quoniam præter aliud prædicamentum per ſe relatiua nullus intelliget, ſecundum ea prædicamenta de quibus intelligitur relatio, ſecundum ea dicitur contraria poſſe ſuſcipere, ut Socrates ipſe quidem ſubſtantia eſt, ſed ſubſtantia contrarium non recipit. Pater uero, atq; filius ſecundū ſubſtantiā prædicatur, non eſt enim pater, atq; filius niſi in ſubſtātia ſit. quocirca, quoniā ſecundū ſubſtantiam dicitur, contrarietate caret. Rurſus duplū, & dimidiū ſecundum quantitatem dicitur, quantitas uero contraria non habere monſtrata eſt: igitur nec duplum, atq; dimidium contrariis pugnat. Qualitas uero recipit contrarietatem. bonum enim, & malum ſecundū qualitatem opponuntur, bonū igitur, & malum contrariis non carent. Igitur ſecundū quæ prædicamenta relatiua dicuntur, ſi illa ſuſcipiunt contraria, & relatio ſuſcipit. Sin uero illa prius repudiant cōtrarietatem, nec illud ad aliquid, quod ſecundum ea dicitur, ulla unquam contrarietate diuiditur. Quare habere cōtraria relationis proprium non eſt, nam neq; in ſola relatione eſt, (habet enim hoc quoq; qualitas) nec in omnibus ad aliquid conſiderari poteſt. Quæ enim ſecundū alia prædicamēta dicuntur ad aliquid, quæ nō recipiunt contrarietatem, ut ſecundū ſubſtātiam pater & filius, & ſecundū quantitatē duplum, & medium: in talibus relatiuis contraria nullo mō reperiuntur. quod uero neq; ſoli, neq; omnibus ineſt, hoc propriū nō eſt; non eſt igitur proprium relationis habere contraria.

Videntur autem magis, & minus relatiua ſuſcipere: ſimile enim & diſſimile, magis, & minus dicitur; & æquale, & inæquale, magis, & minus dicitur, cum utrumque ſit relatiuum. ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. non autem omnia relatiua ſuſcipiunt magis & minus: duplex enim non dicitur magis, & minus duplex, nec talium ullum.

42. Quæritur nūc an relationis ſit proprium ſuſcipere magis & minus, ſed in hoc illa ratio non ſeruatur quemadmodum in contrariis dictum eſt. Quoniam quæcunq; ſecundū ea dicuntur, quæ contraria non recipiunt, ipſa quoq; contrariis carent. In hoc uero cum ſecundum quantitatem dicatur æquale, & inæquale, ſuſcipit & magis, & minus. Dicitur enim magis ęquale, & minus ęquale. Eodē modo & ſimile, magis ſimile, & minus ſimile dicitur. Sed ſi forte quis dicat, cur cum quantitatis ſit dici æquale, & inæquale, & quātitas magis, atq; minus non ſuſcipiat, æquale, & inæquale & intenſione creſcat, & remiſſione minuatur? Dicendum eſt, quòd quemadmodum ſubſtantia ipſa per ſe in eo quod ſubſtantia eſt, non eſt proprium, ipſi tamen proprium eſt contraria poſſe ſuſcipere: ita & in quantitate conſideratur. proprium enim eſt, non hoc ipſum, cuius eſt proprium, ſed quædā alia extrinſecus qualitas, paſſioq;. Paſſio enim quātitatis eſt, & quædā qualitas æquale, & inæquale dici poteſt. Quod quoniam non eſt idem propriū, quod eſt illud, cuius eſt propriū, & æquale, uel inæquale dici, nō eſt quantitas cuius eſt proprium, ſed quædam qualitas, & paſſio quātitatis. Hæc autē dicitur ad aliquid. ipſum enim quod eſt, alterius dicitur: æquale enim æquali æquale dicimus: & ſimiliter ſimile ſimili ſimile. Sed nō capiunt omnia relatiua magis, & minus. Nullus.n. poteſt dicere magis, & minus duplū eſſe aliquid. nam ſiue denarius ad quinariū cōparetur, ſiue quaternarius ad binariū, æque uterq; duplus eſt, æque uterq; medietas. Qualitas quoq; recipit magis, & minus. dicimus.n. magis albū, & minus album. Quare, quoniam neq; omni relationi, neq; ſoli ineſt ſuſcipere magis, & minus, & per qualitatem relatio ſuſcipit & magis, & minus, relationis proprium non eſt ſuſcipere magis, & minus.

DE PROPRIETATIBVS RELATIVORVM.

OMnia autem relatiua ad conuertentia dicuntur. ut ſeruus, domini ſeruus: & dominus, ſerui dominus: & duplum, dimidij duplum: & dimidium, dupli dimidium: & maius, minore maius: & minus, maiore minus. ſimiliter autem & in alijs. ſed caſu aliquoties differunt ſecundum locutionem, ut ſcientia ſcibilis rei ſcientia dicitur, & ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus, & ſenſibile ſenſu ſenſibile.

43. Clara hæc eſt proponentis, & non inuoluta ſententia. Dicit enim omnia relatiua ad cōuertentia dici, qđ ipſe proprijs patefecit exemplis. Omne.n. ad aliqd ita ad aliud prędicatur, ut illud, ad quod prædicatur, uideatur poſſe cōuerti, & hoc eſt quod ait, Omnia relatiua ad conuertentia dicuntur. Conuerti autē eſt, ut ſi prima res dicitur ad ſecundā, ſecūda rurſus dicatur ad primā. Ponatur enim primus pater, ſecundus filius, & dicatur hoc modo, pater filii pater eſt: id rurſus conuerti pōt, ut prius ponamus filiū, & talis ſit prædicatio, filius patris filius. Ergo pater ad talē dicitur, ideſt ad filiū, qui cōuertitur: & filius, qui dicitur ad patrem, ad talē rem dicitur, quæ ipſa quoq; conuertitur, ut de filio prædicetur. Omniaq; relatiua hoc modo ſunt. omne enim relatiuū ad tale aliquid prædicatur, quod ipſum in prædicatione cōuerti poſſit. Sed nec omnia dicuntur ſecundū eandem uocis prolationem. Alia enim ſunt quæ eiſdē caſibus conuertuntur, ut dictū eſt. pater enim filii pater eſt, & filius patris filius eſt. Alia uero quæ nō eiſdem, ut ſcientia ſcibilis rei ſcientia eſt: hic genitiuus eſt medius. ſcibile autem ſcientia ſcibile eſt: hic ſeptimus prædicationem tenet. Alia uero nullo (ut ſupra dictū eſt) caſu coniuncta ſibimet conuertuntur, ut mons magnus ad paruū dicitur, & paruus ad magnum. Ergo omnia relatiua ad conuertentia dicuntur, quamuis non eiſdem caſibus conuertantur, quod ipſe ait dicens, Sed caſu aliquoties differunt ſecundum locutionem. Quod uero addidit, nimis diligenter adiectum eſt.

At uero aliquoties non uidebitur conuerti, niſi cōuenienter, ad quod dicitur, aſſignetur. Si peccet is, qui aſſignat, ut ala ſi aſſignetur auis, non conuertitur auis alæ. neq; enim prius conuenienter aſſignatum eſt, ala auis. neq; enim in eo quod auis eſt, in eo auis ala dicitur, ſed in eo quod alata eſt. multorum enim aliorū alæ ſunt, quæ non ſunt aues. Quare ſi aſſignetur cōuenienter, conuertitur, ut ala alati ala, & alatū ala alatum. Aliquoties autē forſitan & nomina fingere neceſſe erit, ſi nō fuerit poſitum nomen, & ad quod conuenienter aſſignetur: ut remus ſi nauis aſſignetur, non erit conueniens aſſignatio. neq; enim in eo quod eſt nauis, in eo eius remus dicitur. ſunt enim naues, quarum remi non ſunt. quare non conuertitur. nauis enim non dicitur remi nauis. ſed forte cōuenientior aſſignatio erit, ſi ſic quodammodo aſſignetur, remus remitæ rei remus, aut aliquo modo aliter. nomen enim non eſt poſitum. conuertitur autem, ſi conuenienter aſſignetur, remitum enim remo remitum eſt. Similiter

autem

autem & in alijs, ut caput conuenientius aſsignatur capitati, quam ſi animalis aſsignetur. neque enim in eo quod animal eſt, caput habet: multa enim ſunt animalia, quæ capita non habent.

44. Supra iam de relatiuorum conuerſione propoſuit, dixitq; quicquid eſt ad aliquid, uel eiſdē caſibus, uel diſsimilibus, tamen ad conuertentia dici; hoc uero icirco euenit quod omne ad aliquid, eſſe ſuū ex alterius habitudine & cōparatione trahit, quod ſi utraque ſecundū ad aliquid ſint oppoſita, ad aliquid nuncupantur, æquā uim uocabuli nuncupationemq; ſortita: nam ſi pater & filius utriq; ad aliquid ſunt, ſi pater ad filium prædicatur, quoniā ad aliquid eſt, filius quoq;, quia ad aliquid eſt, ad quoddā aliud prædicabitur. ſed nullius eſt filius niſi patris. ergo hæc uocabula ex alterutra nuncupatione principium ſumunt. quocirca quæ ſibi inuicem ſubſtantiā donant, recte ad ſe inuicem prædicantur, & hoc quidē in omnibus relatiuis conſtat intelligi. ſed huiuſmodi conuerſio nō uno modo; nec quomodolibet fieri poteſt: niſi enim conuenienter quælibet illa res ad id quod dicitur, prædicetur, huiuſmodi conuerſio nulla ratione conuertitur. Cum enim dicatur caput animalis caput: dici nō poteſt, animal capitis animal. Ergo ita redditū nulla ratione conuertitur. Atq; hoc eſt quod ait, nō uideri in omnibus relatiuis poſſe cōuerti, niſi cōuenienter ad quod dicitur aſsignetur. Si enim peccet is qui aſsignat, ut non conuenientē prædicationem faciat, conuerſio non procedit. Quæ tamen eſt ipſa conuenientia, qua poſsint ſemper relatiua cōuerti, huiuſmodi eſt. Cum enim dico alam auis eſſe alam, nō conuertitur, ut auis alæ ſit auis, iccirco quod nō eſt conuenienter facta prædicatio: nō enim in eo quod auis eſt, in eo habet alam: multa enim ſunt quæ habent alam: aues tamen nullo modo nominantur, ut apes ſunt, & ueſpertiliones, & quicquid eſt aliud tale, habere quidē dicimus alas, eas tamen aues nō dicimus. Quare nō in eo quod auis eſt, in eo eſt eius ala, ſed in eo quod alata eſt. iccirco.n. alam habet, quoniā alata eſt, & quicquid fuerit alatū, alas habebit. quare ita facta prædicatio illam conuerſionē retinet atq; cuſtodit: ala enim alati ala eſt, & alatū ala alatum eſt. Eodē quoq; modo de capite, ſiquis dicat caput animalis eſt caput, nō conuenienter uim prædicationis aptabit. nō enim in eo quod animal eſt, in eo hēt caput: multa enim ſunt animalia, quæ capite carent, ut oſtrea, & conchilia, & cætera huiuſmodi. Igitur dicendū eſt, caput capitatæ rei eſſe caput, & capitatem rem capite eſſe capitatam. Vides ne quēadmodum conueniens prædicatio alternam in ſe uocabuli conuerſionē reuerſionemq; reddiderit? Ita quoq; ſpeculandum eſt & de alio exēplo, quod ipſe propoſuit. remus enim. ſi nauis remus dicatur, nullo mō cōuertitur, ut nauis remi nauis eſſe nominetur. Sunt.n. quædā naues quæ remis penitus nō utuntur. ut lintres quas ſolo ſubigunt conto, & iccirco nō conuertitur. Dicendum eſt igitur remū remitæ rei eſſe remū, & remitam rem remo eſſe remitā. Neceſſe quoq; erit nomen fingere, ſi poſitum non ſit. nam quēadmodum filius patris filius, & pater filii pater, reciproca conuerſione prædicantur, & utrumq; nomen in uſu eſt: ſic ſi defuerit nomen, ipſe tibi aliquid debebis effingere, ut in eo quod eſt, ala alati ala, alatū enim nouiter factū eſt, & nunquam ante dictum. Quo autem modo poſsimus nomina ipſa confingere, quoniam neceſſarium eſſe poſuimus, artē quoq; cōponendi ſequenti ordine demonſtremus. Sed hoc faciendū eſt, ſi prius illud purgauero, quod quidā contra Ariſtotelem culpādi ſtudio ponunt. Aiunt enim non eſſe ſolius relationis ad cōuertentia dici. Siquis enim ſic dicat, cū Sol ſuper terram eſt, recipiunt hæc quoq; conuerſionem, quæ maifeſte tamen a relatiuorū definitione ſegregata ſunt. nō igitur in ſolis inquiunt relatiuis cadit iſta conuerſio. Sed Iamblicus duas huius rei protulit ſolutiones, unam peruacuam, aliam uero perfortem: ait enim nihil officere ad Ariſtotelis ſententiam, ſi & alia conuertantur. non enim inquit Ariſtoteles ſolis hoc relatiuis eſſe, ſed omnibus: nanque hoc relatiuis ineſt, nec ulla ratione negari poteſt. quocirca quoniam non dixit Ariſtoteles ſolis hoc ineſſe relatiuis, illorum quæſtio huius præclari philoſophi ſententiā non moratur. Sed hoc potius accidentis eſt, q̄ naturæ, & ad aliud quodāmodo refugium cōcurrentis potius quam ex ipſa Ariſtotelis auctoritate dictorum eius, aliquod propugnaculum comparantis. Aliam uero attulit cauſam prorſus grauem. ait enim propriū eſſe hoc relatiuorum, non ſecundum ſuā nuncupationem, ſed ſecundum aliquam habitudinem eodē modo conuerti. Qui enim dicit, cū Sol eſt ſuper terram, dies eſt: & cum dies eſt, Sol eſt ſuper terram, nullam habitudinem monſtrat, ſed tantummodo conſequentiam oſtendit. Conſequitur enim ſuper terrā Solem eſſe, cū dies eſt. & cum Sol ſuper terram curſus agat, diem eſſe. cum uero aliquis dicit filius patris filius, & pater filii pater, habitudinē & cōparationem, & quodāmodo continentiā utrorūq; declarat. Atq; hoc quoq; in aliaquauis relatione ſpectare licet. quocirca quoniā omnia ad aliquid ſecundum quandam ad ſe inuicem habitudinem continentiamq; dicuntur, ſecundum continentiam quoque & habitudinem eorum conuerſio facienda eſt. qua in re nos quoq; grauiter dicentis Iamblici auctoritati concedimus. Nunc uero quæ ſit ars fingendi nomina ſicubi deſunt, dicendum uidetur, quam ipſe Ariſtoteles his uerbis tradit.

Sic autē fortaſſe quis facile ſumet in quibus nomē nō eſt poſitū, ſi ab his, quæ prima ſunt, his, ad quæ cōuertuntur, nomina ponat: ut in his, quæ dicta ſunt, ab ala alatum, a remo remitū. Omnia ergo, quæ ad aliquid dicūtur, ſi cōuenienter aſsignentur, ad conuertentia dicūtur.

45. Quoniam ſunt quę ita dicūtur ad aliquid, ut niſi conuenienter aptentur, conuerſio nulla ſit. in omnibus autem ad aliquid conuerſionē expectari neceſſe eſt. quæ ſit hæc conuenientia, & quemadmodum aſsignari relationes oporteat, ipſe demonſtrat. Siquid enim dicitur ad aliquid quod cōuerti nō poſsit, ab ipſo quod dicitur ſi denominatio ſit, mox cōuertitur, ut ala dicitur auis, & recta quidē eſt hæc prædicatio, ſed ad naturā relationis incongrua. Nunc igitur quoniā dici nō poteſt auis alæ, dicitur autē ala auis, ab ipſa prædicatione, quæ ad aliud prædicatur, ſi denominatio ſit, mox cedit cōſueta conuerſio relatiuis. nam cum dicitur ala auis, ut dicatur auis alæ, inconueniens eſt: ſi uero ex ala ſiat denominatio, ut dicatur ala alati, ſic conuerſio manet. Alatū enim ala alatum eſſe dicimus, ſicut alam alati eſſe alam, & hoc idē in remo euenit. nam quoniā remus nauis dicitur, & remi nauis ut ſit, nulla ratione conuertitur, ſi ex remo ſit denominatio, ſtatim redit ex more cōuerſio. Dicimus enim eſſe remū, remitæ rei eſſe remum, & hoc illi cōuertitur. Remita enim res remo remita eſt. Ergo ex eo quod prius dicitur, nomen fingendū eſt, ſicut ex eo quod eſt ala, quoniā prius ad auem non dicitur, quia auis ad alam nō conuertitur, denominatio facta eſt, ut diceretur alatum. Atq; hoc eſt quod ait, ſi ab his, quæ prima ſunt, his, ad quæ conuertuntur, nomina ponantur. Prima nanque prædicatio eſt ab ala: dicimus enim alam auis, & hoc quærimus ut ad alam prædicatio conuertatur. ergo ab eo quod prius dicitur, illi ad quod conuertitur, nomen fingendum eſt, ut ab ea, quæ prius dicitur ala, rei ad quam conuertitur, ſit, ut conuenienter aptetur, fingendum eſt nomen alatum, quod ipſum ex alā denominatum eſt, atque hoc idem & in cæteris relatiuis licet intelligi.

Nam ſi ad quodlibet aliud aſsignentur, & nō ad illud ad quod dicitur, nō conuertuntur. Dico autem quoniam nec eorum, quæ indubitanter conuertibilia dicuntur, & quibus nomina poſita ſunt, ullum conuertitur, ſi ad aliquid eorū, quæ ſunt accidentia, aſsignentur, & non ad ea, ad quæ dicuntur, ut ſeruus, ſi domini non aſsignetur ſeruus, ſed hominis, uel bipedis, aut alicuius talium, non conuertitur. Non enim eſt conueniens aſsignatio.

46. Alius quoque argumentum dedit, ſi relationes conuenienter non reddantur, non poſſe conuerti. Fortaſſe enim quis dicat alam, & caput nō eſſe ad aliquid. quod ſiquis hoc quoque concedat, illud tamen nullus negare poterit, quin

ſeruus,aut filius ſemper ad aliud prædicentur. Ergò in hac quoq; re, quæ confeſſe relatiua eſt, perit relationis propria conuerſio,ſi nõ cõuenienter,& ad illud,ad quod proprie dicitur,aſsignetur. nam cum ſit ad aliquid ſeruus,niſi domini reddatur.i.ad id ad quod conuenienter dicitur, nulla hac ratione cõuerſio eſt. Dicatur ergo ſeruus hominis,uel ſeruus bipedis:nõ conuertitur, ut dicat quis bipedem eſſe ſerui, aut hominẽ eſſe ſerui. Eodem quoq; modo de filio.ergo quæcunq; ſunt extrinſecus,ſi ad ea id, quod eſt ad aliquid, prædicetur, nulla conuerſio eſt. Quòd autẽ ait accidentia: non quod homo ſit accidens,aut bipes differentia homini accidenter inſit,ſed interdum cõſuetudinis Ariſtotelicæ eſt,quæ ſecundo loco & extrinſecus prædicantur,dicere ſecundũ accidens prædicari. Seruus autẽ prius ad dominum eſt,ſecũdo uero loco ad hominem. Iccirco enim, quod dominus homo eſt,ideo ſeruus ad hominem dicitur. Et iccirco,quia dominus bipes eſt,ideo ſeruus bipedis dicitur. Ergo ſecũdũ accidens dixit, ſecundo loco, uolens oſtendere extraneã & non conuenientem fieri prædicationem,ſiquis ad hominẽ uel bipedem ſeruum & non ad dominũ referat. Manifeſtũ igitur eſt quoniã in his quoq;,quæ confeſſe ſunt ad aliquid, & in quibus nomina ſunt, (nomen enim & ſerui & domini in uſu eſt,non quẽadmodum in remo aut in ala, ubi neq; alatum neque remitium nomen fuit, niſi ipſe fingeret Ariſtoteles) cum ergo hæc ita ſint, manifeſtum eſt quoniam ſi non conuenienter aptarentur, conuerſionem prædicatio non teneret.

Amplius ſi cõuenienter aßignetur id, ad quod dicitur, omnibus alijs circunſcriptis quæcunq; accidẽtia ſunt, relicto ſolo illo,ad quod aßignatũ eſt, ſemper ad ipſum cõuenienter dicetur: ut ſi ſeruus dicatur ad dominũ, circunſcriptis alijs omnibus, quæ ſunt accidentia domino, ut eſſe bipedẽ, uel ſcientiæ ſuſceptibilem, uel hominẽ, relicto ſolo domino, ſemper ſeruus dicetur ad ipſum. ſeruus enim domini ſeruus dicitur. Si autẽ non conuenienter reddatur id, ad quod dicitur, circunſcriptis omnibus alijs, relictoq; illo ſolo,ad quod redditũ eſt, non dicetur ad illud: aßignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, circunſcribaturq; ab homine eſſe dominũ, non amplius ſeruus ad hominẽ, dicetur. cum enim dominus non ſit, ſeruus non eſt. Similiter autẽ & de aue, adimatur ab ea alatã eſſe, nõ erit amplius ala ad aliquid. cũ enim nõ ſit alatũ, nec ala erit alicuius. Quare oportet aßignare id, ad quod conuenienter dicitur. Ac ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aßignatio. ſin autem non ſit, fortaſſe erit neceſſariũ fingere nomen. ſi ſic autem reddantur, manifeſtum eſt, quoniam omnia relatiua conuerſim dicentur.

47. Aliud quoq; ualidũ addidit argumentũ, in omni ſecũdũ ad aliquid prædicatione, ſolã eſſe aſsignationis cõuenientiam requirendã. Quo.n. permanente,cunctis aliis pereuntibus,relatiuorũ prædicatio conſtat,& quo pereunte,cunctis aliis permanentibus, ad aliquid prædicatio nõ manet:illud eſt,ad quod conuenienter nominis relatio referatur. Qui.n. dominus eſt,idem & homo eſt,idemq; bipes,idẽ quoq; ſciẽtiæ perceptibilis. ad quodlibet igitur horũ ſeruus non prædicabitur,ſi dominus non ſit. Quòd ſi dominus ſit,etiam ſi quodlibet horum pereat,nihil impedit prædicationẽ. Prædicetur enim ſeruus ad dominũ,& ab eo cætera perimãtur. Pereant enim ab eo,quod eſt homo,ac bipes, quod ſciẽtiæ perceptibilis. his omnibus pereuntibus,dominus ſolus permaneat,cæteris igitur pereuntibus, ſeruus tamen nihilominus dicitur ad dominũ, ad hominem uero non dicitur. pereunte enim domini nomine,ſerui ad hominem nulla prædicatio eſt. ꝙ ſi ad dominum ſeruus non referatur, pereatq; domini nomen, omnibus aliis manentibus, non erit prædicatio. Auferatur enim dominus,& maneat homo, & bipes,& ſcientiæ perceptibilis, nõ poteſt dici ſeruus hominis, uel ſeruus bipedis. Domino enim non manente,ſeruus interit.quare manente domino ad quod ſeruus conuenienter aptatur,cunctis aliis pereuntibus,prædicatio manet: ſublato uero domino, ad quẽ eſt cõueniens prædicatio, cunctis aliis manentibus prædicatio nõ eſt. Eodẽ modo etiam de ala,niſi,n.ad alatũ referatur,cunctis aliis manẽtibus, integra prædicatio non eſt. Adeo non ſolũ non cõuertitur, ſed nec prędicatio ulla erit, niſi relatio ei,ad quod conuenienter dicitur,aſsignetur. Simul etiã hæc quoq; ars eſt & uia noſcẽdi,cũ in natura multa ſunt,ad quod potiſsimũ relatio prædicetur. nam cũ in domino ſit & homo,& animal,& diſciplinæ perceptibile,& bipes: in ſeruo quoq; idem:ad quod horũ,aut domini nomẽ,aut ſerui referre poſsimus, ſic oſtenditur. Qua.n.re manente,ſublatis cæteris,prædicatio ualet; & qua re ſublata,cæteris manẽtibus,intercipitur prædicatio,ad illud relatio rectiſsime prædicatur. His igitur poſitis, totius argumẽti uim ſententiamq; cõcludit.ait enim, Omnia,quæcunq; ad aliquid ſunt,æqua prædicatione conuerti.hoc autẽ huiuſmodi eſt. Quæcunq; enim ad ſeſe inuicẽ æqualiter prædicantur, & conuerſione facta retorquentur, illa æquali natura & dimenſione fundata ſunt, ut ſunt propria & ſpẽs. Relatiua quoq; ut conuertantur,æqualia eſſe oportet. nam ſi una res amplior,alia fuerit minor,conuerſionẽ nõ habẽt. nam in eo quod eſt ala auis, minus eſt auis ala: multa enim ſunt quæ alas habent,& aues nõ ſunt, atq; ideo cõuerſio nõ fit. Et in eo qđ eſt remus nauis, maior eſt nauis remo: multæ enim naues ſunt,quarũ remi nõ ſunt. Quare in his nulla poteſt eſſe cõuerſio. Si uero ſint æqualia,ut filius atq; pater, cõuerſio nõ fugit. Nunquã enim eſt filius niſi patris, & rurſus nunquã pater eſt niſi filii. quocirca æqualia eſſe oportet,quæcunq; ad aliquod prędicãtur. Horum uero ſi nomẽ ſit poſitũ:poſitis nominibus uti oportet. Si uero nomen poſitũ non ſit:ex his, ꝙ in prima prædicatione ſunt, (ut ſuperius dictũ eſt) nomen oportet effingere. Quòd ſi ita reddãtur,ut omne ad aliquid conuenienter ad quod dicitur, prædicetur,& æqualis erit prædicatio, & mox conuerſionis reciproca natura ſubſequitur. Conſtat igitur omnia relatiua ad conuertentia dici. His aliud proprium iungit.

Videntur autẽ ad aliquid ſimul eſſe natura, & in pluribus quidem uerũ eſt: in aliquibus autem uerum non eſt. ſimul enim duplũ eſt, & dimidium: & cum ſit dimidiũ, duplum eſt: & cum ſit dominus, ſeruus eſt: & cum ſit ſeruus, dominus eſt. ſimiliter autem his & alia. ſimul etiam auferunt hæc ſeſe inuicem. Si enim non ſit duplũ, non eſt dimidium: & ſi non eſt dimidium, non eſt duplũ. ſimiliter autem & in alijs quæcunque talia ſunt.

48. Illa ſimul eſſe natura dicuntur, quæcunq; talia ſunt, ut uno poſito quolibet aliud neceſſario ſubſequatur, & uno quolibet perempto aliud modis omnibus interimatur, ut pater & filius. nam cum pater eſt, filium quoque eſſe neceſſe eſt. cum ſit filius, pater eſt. rurſus ſi pereat filius, patrem quoque perire manifeſtum eſt, non quòd pereat ipſa ſubſtantia, ut pereunte Hectore, Priamus pereat, ſed perit ipſa relatio. Ergo quoniam uel interempto patris nomine, filii nomen perit: ſublato quoque filii nomine, nomen patris perit. Poſito etiam patre in ſubſtantiaq; conſtituto, filii quoque nomen infertur: & poſito filii nomine ſequitur patris, & a patris nomine nunquam ſeparatur: iccirco pater & filius ſimul eſſe dicuntur. Ergo ſimul ea ſunt,quę ſe inuicem & interimunt & inferunt, & de his quidem ipſe poſterius tractat. Nunc autem hoc quoque ineſſe relatiuis expoſuit,dicens, relatiuis quoque eſſe ut ſimul ſint. nam cum duplum ſit, dimidium eſt: & cum dimidium,duplum. Huius autem argumentum eſt, ꝙ interempto duplo, dimidium perit. rurſus quoque duplo conſtituto, dimidium cõſtituitur. Igitur quoniam duplum atque dimidium relatiua ſunt,& hæc ſimul ſunt natura, id eſt ipſa eſſentia, & hoc manifeſtum eſt quoque relatiuis accidere, ut ſimul natura eſſe uideantur. Idem quoque eſt in eo quod eſt ſeruus & dominus. nam quoniam alterutris interemptis uterque deperit, & alterutro conſtituto uterque ſubſiſtit, conſtat ſeruum

atque

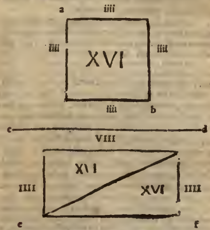
atq; dominum, cum ſint ad aliquid, ſimul eſſe natura. Sed hæc ita ſunt, ut ſint quidē in relatiuis, ſed omnibus his quæ ſunt ad aliquid, non æquentur. Sunt enim quædam relatiua, quorum unum prius natura ſit, quod ipſe rurſus adiecit.

Non autem in omnibus relatiuis uerũ uidetur eſſe, ut ſint ſimul natura. Scibile enim ſciētia prius naturaliter eſſe uidetur. Nanq; ut plurimũ, prius rebus ſubſiſtētibus ſcientias accipimus. In paucis autē uel nullis hoc quis reperiet, ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam.

49. Propoſuit nō in omnibus relatiuis eſſe hoc, ut uideātur ſimul eſſe natura. Hoc autem probat ex his, ꝙ quoniā ſciētia ad aliquid eſt, (ſcibilis enim rei ſcientia dicitur) nō poterit eſſe ſcientia, niſi ſit aliqua res quæ ſciri poſſit. Hāc autē primā eſſe neceſſe eſt, ut in matheſeos diſciplina. Scimus enim triangulum tres interiores angulos, duobus rectis angulis æquos habere. Vnde neceſſe eſt prius fuiſſe qđ ſciri poſſet, poſtea uero ad hanc rem, aptā fuiſſe notitiā, atq; hoc eſt quod ait, Nanq; ut plurimum prius ſubſiſtentibus rebus ſcientias accipimus. Prius enim rebus conſtitutis, & quaſi præpoſitis ſcientiæ ratio ſequitur. Quare nō eſt in omnibus relatiuis ſimul eſſe natura. nam cū ſciētia & ſcibile relatiua ſint, antiquius eſt ſcibile quā ſciētia. Quod uerò interpoſuit, In paucis autē uel nullis hoc quis reperiet, ſimul cum ſcibili ſcientiam factā, tale eſt: Quaſdam nanq; res animus ſibi ipſe confingit, ut chimæram, uel centaurum, uel alia huiuſmodi, quæ tunc ſciũtur, cū ea ſibi animus finxerit. Tunc autē eſſe incipiunt, quando primū in opinione uerſantur. Tunc igitur ſciũtur, cum in opinione uerſata ſint, & hæc ſimul habent eſſe & ſciri. nam quoniam in opinione naſcuntur, mox eſſe incipiunt, ſed cū in ratione ſunt, tunc eorum ſcientia capitur. Igitur mox ut fuerint, mox ſciuntur, & eſt eorū ſciētia cum eorundem eſſentia coniuncta. Nanq, antequā chimæra fingeretur, ſicut ipſa in nulla opinione fuerat, ita quoq; eius ſciētia nō erat. Poſtquā uero ipſa animarum imaginatione cōſtituta eſt, eius quoq; cū ipſa imaginatione ſcientia conſecuta eſt. atq; ideo ait, in paucis hoc poſſe perſpici, ut ſimul cū ſcientia ſcibile ſit, ut in hac eadem chimæra, quæ cum ſit ſcibilis, cū ſcientia nata eſt. Sed quoniam nihil, quod in ſubſtantia nō permanet, neq; in ueritate conſiſtit, ſciri poteſt: (ſcientia enim eſt rerum quæ ſunt comprehenſio ueritatis) & quicquid ſibi animus fingit, uel imaginatione reperit, cū in ſubſtantia atq; ueritate conſtitutum non ſit, illud poſſe ſciri non dicitur. atq; ideo non eſt eorum ſcientia ulla, quæ ſola imaginatione ſubſiſtunt. iccirco itaq; dubitans dixit, in paucis autē uel nullis. Hæc.n. ipſa pauca ita quiſq; reperiet, ut ſi ad ueram rationem examinationemq; cōtenderit, nulla eſſe perpendat. Quòd ſi quiſquā chimæræ aliquam eſſe ſciētiam dicat, quæ non eſt, quanquā hoc falſum ſit, tamē hoc quoq; conceſſo, pauca erunt, in quibus ſcientia cum ſcibili ſimul natura ſit. Multis.n. rebus antepoſitis & conſtitutis ſcientia naſcitur. quocirca non in omnibus relatiuis uerum eſt, ut ſimul eſſe natura dicantur. & ſicut falſum illud eſt in nullis hoc eſſe relatiuis, ita falſum eſt rurſus in omnibus. Sed hunc tractatum longius texit.

Amplius ſcibile quidem ſublatum ſimul aufert ſcientiā, ſcientia uero ſimul non aufert ſcibile. nam ſi ſcibile non ſit, non eſt ſcientia: ſcientia uero ſi non ſit, nihil prohibet eſſe ſcibile: uelut circuli quadratura, ſi modo eſt ſcibilis. ſcientia ſiquidem eius nondum eſt, ipſa uero ſcibilis eſt.

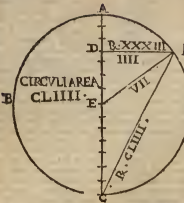
50. Diximus illa eſſe ſimul, quæcunque alterutro conſtituto, uel alterutro interempto ſimul utraque conſtituerentur, uel etiam perimerentur. Conſtituto.n. ut ſit pater, conſtituetur eſſe filius, & pater ſimul infert ſubſtantiam filii. Eodem quoq; modo filius ſimul infert uocabulum patris. non eſt enim filius niſi patris. Eodē quoq; modo altero interempto utrunq; perire neceſſe eſt. Alterum autem altero prius multis dicitur modis, ſed quod nunc quærimus, tale eſt: nam priora illa eſſe dicuntur, quæ ipſa quidem perēpta res alias tollunt: ipſa uero illata atq; conſtituta, ſimul res alias non inferunt, ut eſt unus atq; duo. interempto enim uno, duo quoq; pereunt. Vnde enim eſt unius in duobus geminatio, ſi unus intereat? Conſtituto uero atq; poſito ut ſit unus, nōdum duo ſunt. nondū eſt enim facta unius geminatio. Ergo dicuntur illa priora eſſe, quæcunq; alia ſimul quidem illata non inferunt, ſed perimunt interempta. Scibile ergo & ſciētiam non eſſe ſimul, illa res probat, ꝙ ſiquis rem ſcibilem tollat, ſcientiam quoq; ſuſtulerit. Nulla enim poteſt ſciētia permanere, ſi res, quæ ſciri poſſit, intereat. At ſi ſcibile eſſe conſtituas, non omnino ſcientia conſequitur. Infantibus.n. ea nobis, quæ nunc nouimus, erant, & in ſuæ naturæ ſubſtātia permanebant, ſed eorū apud nos ſcientia non erat. Multæ quoque ſunt artes, quas eſſe quidem in ſuæ naturæ ratione perſpicimus, quarum neglectus ſcientiam ſuſtulit. Multumq; ego ipſe iam metuo, ne hoc uerisſime de omnibus ſtudiis liberalibus dicatur. quocirca ſi & ſcientiam ſublatum ſcibile perimit, & illatum ſcibile ſcientiam non infert, neq; conſtituit, prius eſt id, quod ſciri poteſt, quam illud, quod comprehendere ualet atq; complecti notitia. Ipſe autē ad hanc rem obſcuriſſimum accōmodauit exemplum, nos faciliimum ſubiungamus. Solet enim in geometria huiuſmodi eſſe propoſitio. Iubemur enim propoſitio quatuor laterum ſpatio, æqualem triangulum conſtituere, & facimus hoc modo: Sit quatuor laterum ſpatium a b oportet ergo a b ſpatio, æquale triangulum conſtituere: & ut id fiat, ſit duplum a b ſpatio c d e f ſpatium. Ducaturq; angularis c f dico ꝙ c d f triangulū æquale eſt a b ſpatio. Quoniam c d e f ſpatium duplum eſt a b ſpatio: a b igitur c d e f ſpatii medietas eſt: angularis enim f c totum c d e f ſpatium mediū diuidit. Quæ autem eiuſdem ſunt media, ſibi æqualia ſunt: c d f igitur triangulum a b ſpatio æquale eſt. propoſito igitur ſpatio a b æquum triangulum conſtitutum eſt c d f quod oportebat facere.

Eodem quoque modo quæſitum eſt, ſi ſit propoſitio circulo æquum ſignare quadratum. Quadratum ergo eſt, quod æqualibus lateribus omnes quatuor angulos habet id eſt rectos. & Ariſtotelis quidem temporibus non fuiſſe inuentum uidetur. Poſt uero repertum eſt, cuius quoniam longa demonſtratio eſt, prætermittenda eſt. Atque hoc eſt, quod ait, uelut circuli quadratura. nam ſicut manente quadrato, linea per obliquum ducta triangula figura producitur: ita circulo non mutato circumpoſitis angulis, qui & ipſius circuli lateribus æqualiter diriguntur, quadrati forma conſurgit. quod ut potuimus coniectari, depinximus.

Circum-

Circumferentia xliiii. Diameter xiiii.

æqualis circulo

Quadrati latus R.cliii.

Cum.n. alicui circulo ęquū quadratū conſtituitur: in quadratū, circuli illius mēſura redigit. Nūc ergo hoc eſt qđ dicit, ut circuli quadratura.i, æqui quadrati ad circulū cōſtitutio ſi fieri poteſt, & ſi res eſt q̃ ſciri poſſit, ſcientia quidē eius nondū inuenta eſt. Nondum enim quiſquā ſub Ariſtotele æquū quadratū circulo conſtituerat. Quod ſi eſt aliqua eius ſcientia, quę nondū reperta eſt, certe prius eſt quod ſciri poſſit, poſt uero ſciētia. nam cum poſſet Ariſtotele uiuo ſciri circuli quadratura, nulla tñ adhuc eius ſcientia reperta eſt. atq; ideo prius erat quod ſciri poſſet, q̃ ipſius rei ulla notitia.

Amplius animali quidem ſublato, non eſt ſcientia: ſcibilium uero plurima eſſe contingit.

51. Addit aliud ualidius argumentū prius eſſe ſcibile ſcientia. illud enim notum eſt, ſi per deſidiā diſciplina depereat, interire quidē ſcientiā, ſed ſcibile permanerę. Scibile autē dico quod ſciri poſſit. Quòd ſi omnino animal nō ſit, cum qui ſcire poſſit, omnino non fuerit: ſcientia quidē ipſa funditus interibit. nihil tamen prohibet eſſe ea, quę permanēte animali poſſit inquirentis animus ſcientiæ ratione complecti.

Similiter his ſeſe habent & ea, quæ de ſenſu ſunt. ſenſibile enim prius quā ſenſus uidetur eſſe. ſublato enim ſenſili ſimul aufertur ſenſus. ſenſus uero ſenſile nō ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt. ſenſibili autē perempto, peremptū eſt & corpus: ſenſibile enim eſt & corpus. cū uero corpus nō ſit, ſublatus eſt & ſenſus. Quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum, ſenſus uero ſenſibile nō tollit. Animali enim perempto, ſenſus quidē peremptus eſt, ſenſibile autē non: eſt autē ſenſile, ut corpus calidū, dulce, amarū, & alia omnia quęcunq; ſenſilia ſunt.

52. Idem quoque proponit in ſenſibus inueniri. dicit enim ſenſu prius eſſe ſenſibile, quod cōmuni priorū definitione probabile eſſe conſtituit. Dictū eſt nanq; illa eſſe priora, q̃ ſimul quidē interempta perimerent. non autē ſimul aliis interemptis ipſa deperirent, ut orbem Solis prius dicimus proprio lumine. ſublato.n. orbe, lumen illud, quod ab eo eſt, penitus nō manebit. ſublato lumine, Solis orbis manebit. Ita quoq; nunc in ſenſibilibus, atq; in ipſo ſenſu eſſe propoſuit. ſublato quod ſentiri poſſit, ſenſus omnino ſublatus eſt. Neque enim eſſe poterit ſenſus, cū qđ poſſit ſentire, nō inuenit. Quòd ſi ſenſus omnino depereat, ſenſibile permanebit: & hoc euidentibus firmat exemplis. nā cum ea, quæ ſunt in rebus, uel incorporea ſint, uel certe corporea, & quicquid ad corporis materiā referri pōt, hoc ſenſuū uarietati ſubiaceat, quicquid ad incorporalia, intellectus rōne, & ſpeculatione teneatur: cum ſit ſenſus omnis in corpore, ſi corpus intereat, cū omnino corpus non ſit, perit ſenſus: quoniā quæ ſunt incorporea, ſentiri nō poſſunt; & quę ſentiri poterant, interempta ſunt, omnino ſenſus euertitur. Sed ſi ſenſus auferatur, ſenſibilia permanebunt. Et quoniā ſenſus animaliū effectiuus eſt, æqua eſt utrorumq; perditio. ſiue.n. ſuſtuleris animal, ſenſus peribit, ſiue ſenſus euertantur, animalia quoq; ſublata ſunt. Sed euerſis atq; interemptis animalibus cū propriis ſenſibus, permanēt corpora, quę anima nō utuntur. Quòd ſi ſublatis animalibus, ſenſibusq; deperditis, corpora inanimata ſubſiſtunt, cū corpora ſint, quæ ſentiri poſſint: animalia, quæ ſentire ualeant, ſi interempta ſint; manente ſenſibili, ſenſus euerſus eſt. Non igitur ſicut ſenſibilis interemptio, ſenſus interimit: ſic ſenſuum perditionem extinctio ſenſibiliū comitatur. Id uero etiam hoc probabitur argumento: ante enim quam actu ipſo aliquid ſentiamus, ſenſus non eſt. nam prius quā dulce aliquid deguſtemus, guſtatio ipſa dulcedinis non eſt, quod autem guſtari poſſit.i. mel, uel quodlibet aliud propriæ naturæ ratione conſiſtit. quocirca prius eſſe quod ſentiri poſſit, poſt uero ſenſus Ariſtotele auctore firmatur.

Amplius, ſenſus quidem ſimul cum ſenſato fit: (ſimul enim & animal fit & ſenſus) ſenſibile autem ante eſt quam animal uel ſenſus eſſet. Ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt quam animal ſit omnino, uel ſenſus. Quare prius ſenſibile, quam ſenſus eſſe uidetur.

53. In cōpoſitis rebus atq; ex aliis iunctis priores ſunt hæ res, quæ cōponunt aliquid, ipſa ſubſtantia, quam cōponunt. Nanq; cū corpus animalis ſit ex igni, aere, aqua, & terra priora hæc eſſe neceſſe eſt, quā ipſum ſit animal, quod ipſa elementa cōiungunt. Hoc quoq; etiā in aliis patet. nam cū ſit liber ex uerſibus, prior eſt uerſuū natura, quā libri. cumq; uerſus conſtet uerbis atq; nominibus, & cæteris, quas grāmatici partes orationis uocāt, hæc, ex quibus ipſe uerſus cōſtat, uerſu ipſo priora eſſe neceſſe eſt. quocirca ſenſus quoq; ipſis iam cōpoſitis animalibus ſuperuenit. nam cū animal cōſtet ex quatuor elemētis, & cū ſenſus ſemper naturā animalium comitetur, cū ipſis animalibus ſenſus fieri & naſci neceſſe eſt. Quòd ſi cū animalibus, ideſt cōpſitis rebus, ſenſus naſcitur, ſicut animali priora ſunt ea ex quibus ipſum animal conſtat, ſic quoq; ſenſu, qui cū animali naſcitur, illa priora ſunt, ex quibus animalis natura cōiungitur. Coniungitur autē animal, atq; cōponitur ex quatuor elemētis. Quatuor igitur elementa ſenſu priora ſunt, ſed quatuor elemēta corpora ſunt, corpus uero omne ſenſibile eſt, prius igitur ſenſibile quā ſenſus eſt. Senſus enim cū re compoſita naſcitur, illa uero, quæ cōponunt, & ſenſibilia ſunt, & priora ipſo cōpoſito. Vniuerſaliter enim ſi quæ duæ res ſimul ſint, cū quælibet res una earū prior ſit, & altera prior erit, ut animal atq; ſenſus, quoniam utraq; ſimul ſunt, ſimulq; naſcuntur, cū quatuor elemēta, quę ſunt ſenſibilia, priora ſint quā animal, ſenſu quoq; eſſe priora neceſſe eſt. quocirca concluſit dicēs, Quare prius quā ſenſus ſenſibile eſſe uidetur. Sed quidam, quorū Porphyrius quoq; unus eſt, aſtruunt in omnibus uerū eſſe relatiuis, ut ſimul natura ſint. uelut ipſum quoq; ſenſum & ſcientiā non pręcedere ſcibile atq; ſenſibile, ſed ſimul eſſe. quam, quoniam breuis eſt oratio, nō grauabor apponere: ait enim, Si cuiuslibet ſciētia nō ſit, ipſum, quod per ſe poterit permanere, ſcibile eſſe non poterit. ut ſi formarū ſcientia pereat, ipſę fortaſſe formę permaneant, atq; in priore natura cōſiſtant, ſcibiles uero nō ſint. Cum enim ſcientia, quæ illud cōprehendere poſſit, nō ſit: ipſa quoq; ſciri nō poteſt res. nanq; omnis res ſcientia ſcitur; quæ ſi non ſit, ſciri nō poſſit. Porro autē res, quæ ſciri nō poteſt, ſcibilis nō eſt. Hoc idem de ſenſu. ſi guſtus enim pereat, mel forſitan permanebit, guſtabile autem nō erit. Ita quoq; omnino ſi ſenſus pereat, res quidē quæ ſentiri poterant, ſint. ſenſibiles uero non ſint, ſenſu pereunte. Et fortaſſe neq; ſciētia, neq; ſenſus ſecundū ſentientes ſpeculandus eſt, ſed ſecundū ipſam naturā, quæ ſenſu ualeat comprehendi. Nanq; res quæcunq; per naturā ſenſibilis eſt, eā quoq; in natura ſua proprium

prium

priũ ſenſum quo ſentiri poſsit, habere neceſſe eſt. Et quodcunq; ſciri poteſt per naturam, nunquam poſsit addiſci, niſi quædã eius in natura ſcientia uerſaretur. Hæc Porphyrius. Sed nos ad Ariſtotelis ordinem textumq; ueniamus. nanq; ille adiecit quoque alias quæſtiones.

Habet autem quæſtionem, utrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum uidetur, ſi hoc contingat ſecundũ quaſdã ſecundas ſubſtantias: nam in primis ſubſtantijs uerum eſt: nam neq; tota, neq; partes ad aliquid dicuntur. nam aliquis homo nõ dicitur alicuius aliquis homo, neq; aliquis bos alicuius aliquis bos. Similiter autẽ & partes, quædã enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus; & quoddã caput nõ dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs: atq; hoc quidem in pluribus, ut homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignũ, ſed alicuius poſſeſsio dicitur. In huiuſmodi ergo manifeſtum eſt quoniam non eſt ad aliquid. In aliquibus uero ſecundis ſubſtantijs habet aliquam dubitationem, ut caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius manus dicitur, & ſingula huiuſmodi. Quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe uidentur.

54. Contra ea, quę ſuperius diſputata ſunt huiuſmodi, nodũ quæſtionis oppoſuit. quoniã.n. prima definitio relatiuorũ fuerat, illa eſſe relatiua quæcunq; hoc ipſum qđ eſſent aliorũ dicerentur, ſecundũ hanc definitionẽ poſſunt quædã ſubſtantiæ uideri eſſe relatiuæ, quod ſi ſit, ſubſtantiæ in definitionẽ accidentiũ tranſeunt. nam cum ſint accidentia relatiua, ſi quas ſubſtantias relatiuas eſſe concedimus, in accidentũ numero ponẽdas eſſe cẽſebimus. ſed hoc contrariũ eſt. Si enim ſubſtantia in ſubiecto nõ eſt, accidẽs autẽ in ſubiecto eſt, qui fieri poteſt ut idẽ & in ſubiecto ſit, & in ſubiecto nõ ſit? utrũ autem poſsit quædã ſubſtantia accidentiũ ſuſcipere rationẽ hoc modo quærendũ eſt. Primæ nanq; ſubſtantiæ ipſæ quidẽ ad aliquid non dicuntur, neq; partes primarũ ſubſtantiarum, quas ipſas quoq; in primis ſubſtantiis numeramus. Socrates.n. non dicitur alicuius aliquis Socrates, nec homo alicuius aliquis homo, nec bos alicuius aliquis bos. neq; partes primarũ ſubſtantiarũ, quæ ipſæ quoq; ſunt primæ ſubſtãtiæ. Caput.n. non dicitur alicuius aliquod caput, ſed tantũ alicuius caput: et manus nõ dicitur alicuius aliqua manus, ſed tantũ alicuius manus. Quare neq; primæ ſubſtãtię, neq; primarũ ſubſtantiarũ partes ad relationem dici poterunt. Quod ſi ſecundas quoq; ſubſtãtias ſpeculemur, nec ipſę quoque ad aliquid dicentur. Neq; enim dicitur animal alicuius eſſe animal, aut homo alicuius eſſe homo. Quod ſiquis dicat poſſe eſſe animal alicuius, ut equũ meum, uel quodlibet aliud, nõ in eo quod animal eſt, ſed in eo quod eſt poſſeſsio dicitur alicuius. & ſic non dicitur animal alicuius animal, ſed animalis poſſeſsio, alicuius poſſeſsio. Ergo neq; primę ſubſtantiæ, neq; partes primarum ſubſtantiarũ, neq; ſecundæ ſubſtantiæ ad aliquid dicũtur. Partes autẽ ſecundarũ ſubſtãtiarũ ad aliquid hoc ipſum quod ſunt dicuntur. Caput enim alicuius caput dicitur, ſiquidẽ capitati caput dicemus, & manus alicuius manus, ſiquidem ex manu nomen fingere uolumus ad quod manus referri poſsit, ſicut caput ad capitatũ. & in aliis quidẽ rebus eodem modo. Sed ſi partes ſecundarum ſubſtantiarũ accidentes ſint, & ipſæ ſecundæ ſubſtantię accidentes erunt. Aut ſi hoc nõ placet, conſtabunt ſecundæ ſubſtãtiæ ex partibus accidentibus, qđ fieri nequit. Quid igitur dicendũ eſt? Aut enim definitio relatiuorũ reprehendẽda eſt, aut aliter ſoluenda dubietas. Sed poſita atq; conſtituta priori definitione, quæ dicit, illa eſſe relatiua, q. id, qđ ſunt, aliorum dicuntur, hic quæſtionis nodus ſolui non poterit, quod ipſe Ariſtoteles hac adiunctione teſtatur.

Si igitur ſufficienter eorũ, quæ ſunt ad aliquid, definitio aſsignata eſt, aut nimis difficile, aut impoſsibile eſt oſtendere, quoniam nulla ſubſtantia ad aliquid dicitur. ſi autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſſe, eſt ad aliquid quodãmodo ſe habere: fortaſſe aliquid ad iſta dicetur. Prior uero definitio ſequitur quidem omnia relatiua, non tamen quòd ipſa ſint ad aliquid, eſt hoc, quod ea ipſa, quæ ſunt, aliorũ eſſe dicuntur.

55. Propoſita ergo atq; firmata priore relatiuorũ definitione difficile defendi poterit, aut fortaſſe nunquã, quaſdã ſubſtantias non eſſe relatiuas. nam ſi ad aliquid illa ſunt, quæcunq; id, qđ ſunt, aliorũ dicuntur: ut id, quod eſt caput, capitati dicitur caput. Habebit igitur ſubſtantia quę eſt caput, ad aliquid relationẽ, & ita erit ſubſtãtia relatiua atq; accidens, quod eſt impoſsibile. Quare, quoniam propoſita atq; conſtituta priore definitione hæc incõmoditas in diſputatione cõſequitur, ut conſtet ratio, non integrę definitionis aſsignatio permutetur. Ait.n. nõ eſſe integram definitionem quæ ſupra ſit reddita. nec magis illa eſſe ad aliquid, quæ id, quod ſunt, aliorũ dicuntur, quã ea, quibus ipſum eſſe eſt ad aliquid quodãmodo ſe habere. Sed fortaſſe uideatur quibuſdã inconſulte legentibus & minime conſiderantibus, id quod definiri oportuerat, hac in definitione eſſe ſumptũ, quod eſt uitioſiſsimũ. Si enim idcirco definitio ſumitur, ut res, de qua quæritur, aſsignetur, qui magis eſt apertior definitio, ſi re ipſa, quã definit, in aſsignatione definitionis utatur? Definitio nanq; idcirco redditur, ut res, de cuius quidẽ eſſe dubitatur, definitione pateſiat. Quod ſi rem ipſam, quã definit, in definitione protulerit, nihilo planior definitio fit: ut ſiquis hominẽ definire uolens dicat, hoc ipſum eſſe hominẽ quod hominẽ. Ita quoq; nõ cõſiderantibus Ariſtoteles relatiuorũ definitionẽ reddidiſſe uidebitur. Ait.n. eſſe ad aliquid quibus hoc ipſum eſſe, eſt ad aliquid quodãmodo ſe habere: ac ſi diceret, ea ſunt ad aliquid, quæ ſe ad aliquid quodammodo habent. Sed minutius atq; acutius conſiderantibus uis integræ definitionis prompte atq; ueraciter apparebit. non.n. in eo qđ eſt dici, ad aliquid cõſideramus, ſed in eo qđ eſt eſſe. Ea nanq; ſunt relatiua, quæ in quadã cõparatione, & relationis habitudine cõſideramus, ut quaternarius numerus, & hoc ipſum, qđ eſt, eſſe dicitur, ideſt quatuor, & aliud quoddam ideſt duplũ, ut ſi ad binariũ conferatur. Sed quod de quaternario numero dicimus quaternariũ, hoc ad ipſius quaternarii numeri naturã refertur. Quod uero duplũ, non eſt hoc quaternarii, ſed duorũ ad quod duplum dicitur, & ad quod propria relatione duplum eſt. Binarius quoque numerus & binarius eſt, & medietas. binarius quidem ſecundum ſuam naturam, medietas uero ſecundum quaternarii relationem. quocirca in comparatione quadam atq; in habitudine, ea quæ ſunt, ad aliquid ſpeculamur. Quaternarius.n. in eo quod quaternarius eſt, ad aliqđ nõ dicitur, in eo uero qđ eſt duplus, duorũ relatiuus eſt. ſ. ad binariũ comparatus. Binarius quoq; in eo qđ ſunt duo, ad aliquid nõ refertur, ſed in eo qđ eſt medietas. ſ. ad quaternariũ cõparatus. Ergo ut ſit duplus quaternarius, nõ duobus, ſed medietate eget. & ut ſit medietas binarius, nõ quaternario, ſed duplo opus eſt. Vides ne ut habitudine quadam & cõparatione res aliud in natura retinentes, aliud tamen ad ſe inuicẽ ſint? & hoc nõ ex propria ſed ex inuicẽ natura mutuentur. nam quod eſt duplus numerus, ex medio trahit: quod eſt medietas, ex duplo: atq; hoc iis, q̃ ſunt ad aliquid, extra euenit, & ideo nihil patientibus neq; permutatis ipſis quæ ad aliquid referuntur, ipſa ad aliquid ſiunt. nihil enim permutato de quaternario, duplus ipſe eſt, ſi ad binariũ referatur. & nihil de binario permutato, medietas eſt binarius, ſi ad quaternariũ dicitur. Ergo relatiuorũ hoc eſt eſſe, ideſt hæc eorum natura atq; ſubſtantia eſt, ut id, quod ſunt, ad aliqđ referantur. ſ. nõ ſolum referri dicantur, ſed etiã referantur. Atq; hoc eſt quod ait, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſſe, eſt ad aliquid quodãmodo ſe habere: ac ſi diceret, quorum ſubſtantia eſt ad aliqđ aliud referri, & quæ ita ſunt, ut ipſa id quod ſunt ad aliud referantur, & eſſe eorum ſit ad aliquid aliud referri. ſed nõ omnia quæ dicuntur ad aliud, & eſſe de alio mutuantur. Illa nanq; definitio prior, maior eſt. definitionẽ nanq; relatiuorũ

ſuper

ſupergreſſa eſt, includit enim ea quoque, quæ relatiua non ſunt. Et quemadmodum hominem cum dico, mortalē eum eſſe neceſſe eſt, cū dico mortalē, nō neceſſe eſt eſſe hominē: ita quoq; ea, quę hoc ipſum q̄d ſunt, ex altero trahunt, & eſſe habent ad alterius relationē, & eſſe ſuū ad alterius referunt nuncupationē. quæ uero ad aliud tantum dicuntur, & non ſunt, nō neceſſe eſt, ut eſſe ſuū ad aliquid habeant relatū, quo poſteriorē definitionem ſuſcipiant. Et ut iſta ſententia breuiter inducatur, ut quæcunq; hanc definitionē ſuſceperint, ut hoc ipſum eſſe ſit ad aliquid quodāmodo ſe habere, habent eam quoq; definitionē, quę eſt relatiua eſſe quæcunq; id q̄d ſunt aliorū dicuntur. Quæ uero hāc primā habuerint definitionem, illam ſecundam nō neceſſario habent, ut ea, quę ſunt ad aliquid, etiā ad aliquid dicantur: ſed ea, quæ dicuntur ad aliquid, nē omnino ad aliquid ſint. Quòd ſi iſta definitio poſterior recipiatur, quæ dicit ea eſſe ad aliquid, quibus hoc ipſum eſſe eſt ad aliquid quodāmodo ſe habere, poterit ſuperior ſolui dubitatio, quo dicamus id, q̄d ipſe poſteriore diſputatione ſecutus eſt. quod autē ait, Prior uero definitio ſequitur quidē omnia relatiua, nō tamen hoc eis eſt eſſe, q̄d ſint ad aliquid, ꝙ ea ipſa quæ ſunt aliorū dicuntur, Hoc eſt quod nō iccirco aliquid relatiuū eſſe dicitur, quoniā alterius eſſe dicitur: ſed tunc merito res aliqua relationis nomine cōtinebitur, quoties non ſolū ad aliquid dicitur, ſed hoc ipſum eſſe eius ad aliquid eſt quodammodo ſe habere. Quare quid hanc definitionem proprium conſequatur, ipſe addit.

Ex his ergo manifeſtum eſt, ꝙ ſi quis aliquid eorum, quæ ſunt ad aliquid, definite ſciet, & illud, ad quod dicitur, definite ſciturus eſt. Si enim quis nouit aliquid, quod eſt eorum, quæ ſunt ad aliquid; (eſt autem eſſe eorum, quæ ſunt ad aliquid, idem quod ad aliquid quodammodo ſe habere) & illud nouit, ad quod hoc quodammodo ſe habet.

56. Proprium relatiuis ſecundum eam, quæ ſuperius dicta eſt, definitionem hoc eſſe confirmat, ꝙ ſiquis id quod eſt, ad aliquid definite ſcit, quoniam relatiuum eſt; & illud, ad quod referri poteſt, definite ſciturus eſt, quid ſit. nā relatiua ea ſunt, quibus hoc eſt eſſe, ad aliquid quodāmodo ſe habere. Quoniam, ut ſit quaternarius, duplum, a binario trahit. Siquis nouit eſſe quaternarium numerū duplum, & binariū neceſſario ſciturus eſt eſſe dimidium, ad quē quaternarius duplus eſt, fieri enim nullo modo poteſt, ut cū quis nouerit aliquam rem eſſe relatiuam definite, nō illud quoq; ſciat ad quod illa res dicitur definite. huius autē rei una probatio eſt, quæ ex definitione uenit. Definita enim ſunt illa eſſe ad aliquid, quorū ea eſſet ſubſtantia, ut quodammodo ſe ad aliquid haberent. ꝙ ſi ſcio quaternarium numerum eſſe duplū, eo quod ad binarium quodammodo coniungatur, nullus quaternariū duplū eſſe poterit ſcire, niſi qui ſciet medietatem eſſe binariū. & hoc quidem in omnibus conſideretur. nam ſi neſciat quis, ad quid aliquid referatur eorū, quæ relatiua ſunt, illud quoq; ignorabit, utrum omnino ad aliquid referatur. quod his uerbis Ariſtoteles dicit,

Si enim id nō nouerit omnino, ad quod hoc quodammodo ſe habet, nec ſi ad aliquid quodāmodo ſe habet, ſciturus eſt: ſed in ſingulis palam hoc eſt, ut hoc, ſiquis nouit definite quod eſt duplum, & cuius duplū eſt, mox definite nouit. ſi uero nullius definite nouit ipſum duplum, neq; ſi eſt duplum, omnino nouit. Similiter autē & hoc aliquid, ſi nouit aliquis ꝙ melius eſt definite, & quo melius eſt, neceſſarium eſt noſſe. Indefinite autem non ſciet, ꝙ hoc eſt peiore melius, opinio enim id quidem ſit, non diſciplina. non enim ſciet exacte, quòd eſt peiore melius, ſi enim ſic contingit, nihil eſt peius eo. Quapropter palam eſt, ꝙ ſi nouerit quis aliquid relatiuorum definite, neceſſarium eſt & illud, ad quod dicitur, definite noſſe.

57. Huius quoq; rei exempla perſequitur dicens, ſi duplū ad aliquid eſſe nouimus, ſcimus quoq; id cuius duplū eſt: ꝙ ſi neſcimus id cuius eſt duplū; (duplum autē eſſe cuiuſlibet rei ex hoc eſt, quod ei ſit medietas) ipſam quoq; rē, q̄ dupla ſit, utrū dupla ſit, ſcire nō poſſumus. Si igitur definite nouimus, quamlibet illā rem eſſe duplā, etiam cuius dupla eſt, definite nos ſcire neceſſe eſt. Vt ſi nouit quis Anchiſem patrē definite eſſe Æneę, & Æneam definite filiū eſſe agnoſcet, uel ſi indefinite nouit, ꝙ pater eſt, indefinite etiā ſciturus eſt, ꝙ filii pater eſt, & rurſus ſi Æneā quis indefinite nouit, ꝙ filius eſt, ſciturus quoq; eſt indefinite, ꝙ patris eſt filius. Manifeſtū eſt ergo, ꝙ ea quæ ſunt ad aliquid, ſi definite ad aliquid eſſe ſciantur, etiā illud definite ſciendū eſt, ad quod illa referuntur. Quod in ſubſtantiis nō eodē modo eſſe, Ariſtotele probamus auctore, qui huius quæſtionis ſeriem ita concludit.

Caput uero, & manus, & horum ſingula, quæ ſubſtātiæ ſunt, hoc ipſum ꝙ ſunt, eſt ſcire definite. Ad quod autem dicantur, nō eſt neceſſarium ſcire. Cuius enim caput hoc, uel cuius manus ſit, nō eſt ſcire definite: quare nō erunt hæc ad aliquid. Si uero nō ſunt hæc relatiua, uerum erit dicere, quòd nulla ſubſtantia relatiuorum eſt.

58. In capite inquit & in manu, & in aliis ſubſtantiis non eſt uerum, quòd ſiquis aliquid horum alicuius eſſe nouit, & ad aliquid aliud referri, icirco & ad quam referatur, definite ſciturus eſt. Siquis enim operto capite, atq; omnibus membris manum foras exerat, manifeſtum eſt, quod manus illa alicuius manus eſt: cuius autem manus ſit, dici definite non poteſt. Similiter quoq; opertis oculis, facieq; uelata, ſi cuiuslibet caput aſpicias, illud quidem caput alicuius eſſe non dubitas, cuius autem ſit definite non proferes. Quare, quoniam hæc huiuſmodi ſunt, ut ſiquis ea definite ſciat eſſe alicuius: cuius ſint, definite non ſciri poteſt, a relatiuorum definitione, quorum ſi una res quælibet definite ſciatur eſſe ad aliq̄d, illa quoq; res, ad quam dicitur, definite ſcitur, ſubſtātiæ ſegregantur. Subiiciendum tamen eſt illud quoq;, q̄d omnino uerū eſt, in definitionibus rē ipſam, quæ definitur, ſumi non oportere. Multa enim ſunt quæ aliter proferuntur & definiuntur & aliter accipiūtur. ut ſiquis dicat album eſſe colorem nigro contrarium, poteſt hoc & in corpore accipi. nanq; & color album dicitur, & corpus, quod albo participat, album nominatur. quocircā ne quis putet tale album eſſe definitum, q̄d ad participationem albi, & corporis referatur, ita dicendū eſt, albū eſt, q̄d cum in aliquibus eſt, tum eſt color nigro contrarius. Atque ita rem ipſam in ſua definitione non ſumimus, quod ſcilicet Ariſtoteles, ideſt rem ipſam quæ definitur, in definitione ſumi nō oportere, inter uerisimilia topicorum poſuit argumenta. Nunc autem poſt relatiuorum diſputationem ad maiorem nos de his rebus tractatum ſtudioſus doctor hortatur, dicens.

Fortaſſe difficile eſt de huiuſmodi rebus confidenter declarare, niſi ſæpe pertractata ſint. dubitaſſe autem de his ſingulis non erit inutile.

59. Quod ſcilicet nunquam diceret, niſi nos ad maiorem acuminis exercitationē cōſiderationemq́; reuocaret. quod, quoniam eius eſt adhortatio, nos quoq; in aliis de his rebus dubitationes ſolutionesq́; ponere minime grauabimur.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi commentariorum in prædicamenta Ariſtotelis

LIBER TERTIVS.

COnſueta in principio quæſtio eſt, cur poſt relationis prædicamentū, diſputationē qualitatis aggreſſus eſt. q̄d nimis curioſum eſt. mirabile enim fuerat, cur poſt quātitatis ordinē non ſtatim de qualitate cœpiſſet: ſed quoniā quantitati quædā relationis admiſcuit, & diſputationē de relatione continuauit, icirco nō eſt mirabile, poſt expeditam relationis interpoſitionem, ad qualitatis ordinem eum reuertiſſe. Quanquam etiā ex hoc

quoque

quoq; recta ſit ſeries. nam poſt magnũ paruumq́;, ſtatim proportio, & quædam ad aliud cõparatio conſequitur, ut ſit aut maius uel minus, aut æquale uel inæquale, quæ ſunt ad aliquid. poſt hæc autem innaſci quaſq; neceſſe eſt paſſiones, q̃ a qualitatis natura nõ diſcrepant, ut albũ, uel nigrum, uel calidum, uel frigidũ, uel quęcunq; his ſunt conſimilia, quæ prędicatio qualitatis includit. Eſt uero titulus huius propoſiti de quali & de qualitate. Quæritur enim cur ei non aut de quali dixiſſe, aut de qualitate ſuffecerit: quod hoc modo ſoluitur. Dicimus enim quale non uno modo, qualitatem ſimpliciter. Quale enim dicimus & ipſam qualitatem, & illam rem, quæ qualitate illa participat. ut, albedo quidem qualitas eſt, qui uero participat albedine, albus dicitur: ſed & albedinem ipſam communiter quale dicimus, id eſt ipſam proprie qualitatem, & album dicimus quale: illud ſcilicet quod ſuperius cõprehenſa qualitate participat. Ita ergo & ipſam qualitatem, & rem quæ qualitate participat, qualia cõmuniter appellamus. qualitas uero ſimpliciter dicitur. Res enim ipſa quæ participari poteſt, ſola qualitas nominatur. Res uero quæ participat, qualitatis uocabulo non tenetur. ut albedo qualitas quidẽ eſt, albus uero qualitas non eſt. Differunt ergo hoc, quod dicimus quale & qualitas, qđ illud dupliciter, illa ſimpliciter appellatur. quocirca, quanquam quidã negent hunc titulum Ariſtotelis eſſe, idemq́; confirment poſteriore adiectione ſignatum: nos tamen dicimus propter quandam nominum ſimilitudinem demonſtrandam, utrunq; poſuiſſe, ut nihil diſtare uideatur, utrũ quale an qualitas, id qđ appoſitum eſt prædicamẽtum dicatur, quale enim ipſam aliquoties rem (ut diximus) qualitatemq́; ſignificat. Sit ergo ex rebus ſumpta definitio qualitatis. Quòd uero inquam definitionem, quodq; ſuperius in aliis quoq; prædicamentis, eodem ſumus uſi uocabulo, nullus arbitretur generalẽ me definitionem uoluiſſe ſignare, ſed definitionis nomen, in rẽ deſcriptionis accipiat. In his.n. quæ generaliſſima genera ſunt, definitio quæri nõ debet, ſed deſcriptio quædam naturæ: non enim poteſt inueniri definitio eius rei, quæ genus ipſa ſit, & quæ genus nullum habeat. quocirca his propoſitis, atque antea conſtitutis, incipiendum eſt de qualitate.

DE QVALITATE.

Qualitatem autem dico, ſecundum quam quales quidam dicuntur.

60. Hic quęritur, cur omniũ in diſceptatione doctiſſimus tam culpabili qualitatẽ termino definitionis incluſerit. Volentibus enim nobis quid ſit qualitas ſcire, ita reſpondet. Qualitas eſt ſecundum quam quales quidam dicuntur. Nihil.n. minus erit obſcurius atque ignorabilius, quod ait, ſecundum quam quales dicuntur, quam ſi de ipſa ſola qualitate dixiſſet. nam ſi illi ſunt quales, qui qualitatem habent, ut ſciantur quales, prius qualitas cognoſcenda eſt. Amplius quoque nihil differt dixiſſe eam qualitatem ſecundum quã quales quidam dicuntur, quam ſi diceret eam eſſe qualitatẽ, quæ qualitas ſit. nam ſic qualitatem definire uolens ait. Secundum quam quales quidam ſunt. Rurſus ſiquis quales aliquos definire uoluerit, eodem modo dicere poterit, qui in ſe retinent aliquã qualitatem. quod ſi qualitas quidem quid ſit per quale. quid autem ſit quale ſuperiore qualitate monſtratur: nihil intererit dicere qualitatem eſſe qualitatem, quam qualitatem eſſe, ſecundum quam quales dicuntur. Sed ſi ordinata definitio generalis & in hoc generaliſſimo genere poni potuiſſet, recte culpabilis determinatio uideretur. Nunc autem fruſtra contenditur: cum iam (ut ſæpe dictum eſt) deſcriptionis potius loco hunc terminum, quam alicuius definitionis addiderit, quocirca ſi deſignatio tantum quædam, & quodammodo adumbratio rei eius de qua quęritur, & non definitio eſt, abſurda calumnia eſt, rebus notioribus res ignotiores probantem, non ante perſpecta deſcriptionis ratione, culpare. Illud autem quis dubitet notiores eſſe eos qui quales ſunt, illa ipſa ex qua quales dicuntur qualitate, ut quilibet albus notior eſt ipſa albedine. nam ſi albedo qualitas eſt, albus uero ab albedine, id eſt a qualitate denominatus eſt, albus erit qualis nominatus ab albedine qualitate. Quòd ſi, ut dictũ eſt, notior albus eſt albedine, qualis notior erit qualitate. ſicut grãmaticus quoq; notior eſt grãmatica, grammaticus quoq; qualis eſt denominatus. ſ.a grãmatica qualitate. Omnia.n. quæ ſenſibus ſubiecta ſunt, notiora ſunt nobis, q̃ ea, quæ ſenſibus nõ tenetur. Quare nihil impedit deſcribẽtem, & quodãmodo naturã rei eius de qua quæritur deſignantẽ, res ignotiores notioribus approbare.

Eſt autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur: & una quidem ſpecies qualitatis habitus & diſpoſitio dicitur. Differt autẽ habitus a diſpoſitione, quod permanentior & diuturnior eſt. Tales autem ſunt ſciẽtiæ, & uirtutes. ſciẽtia enim uidetur eſſe permanentiũ & eorũ, quæ difficillime moueantur, ſiquis uel mediocriter ſumat ſcientiã: niſi forte grandis permutatio facta ſit, uel ab ægritudine, uel ab aliquo huiuſmodi. Similiter autẽ & uirtus, ut iuſtitia, & temperantia, & ſingula taliũ non uidentur poſſe facile amoueri, neq; facile permutari. Affectiones uero dicũtur, quæ ſunt facile mobiles, & cito permutabiles, ut calor & frigiditas, ſanitas & ægritudo, & alia huiuſmodi. Afficitur enim circa eas homo quodãmodo, citoq́; permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. Similiter autem in alijs, niſi forte in his quoque contingat, propter temporis longitudinem in naturam cuiuſque transferri, ut inſanabilis, uel difficile mobilis exiſtat affectus, quem iam quilibet habitudinem uocet.

61. Proponit qualitatem multipliciter dici, quæ res traxit aliquos in errorẽ, ut eis ſuſpicio naſceretur, Ariſtotelem credere qualitatẽ æquiuoce nominari. nam ſi omnis æquiuocatio multipliciter dicitur, qualitas autem ſecundum Ariſtotelem ipſa quoq; multipliciter appellatur, ſecundũ Ariſtotelẽ nomen qualitatis æquiuocũ eſt. Nos uero defendimus multipliciter dici, eſſe nõ una tantũ ſignificatione nominari. Dicitur enim aliquid multipliciter dici, cũ & æquiuoce dicitur, & diuerſo modo de ſuis ſpeciebus multipliciter prædicatur. Et cõmunis eſt multiplex appellatio etiam in his nominibus, quæ uel uti genera de ſpeciebus dicuntur, uel ut æquiuoca de ſubiectis. Nanq; & animal multipliciter dicitur. nam ſi multæ ſint ſpecies, quę animali ſubiectæ ſunt, ipſum quoq; multipliciter quodammodo nominatur. Iſtam autem multiplicationem, non ad æquiuocationem retuliſſe Ariſtotelẽ, ſed potius, ut qualitatem genus eſſe proponeret, illa res mõſtrat, quod ait: & una quidem ſpecies qualitatis habitus affectioq́; dicitur. nam qui ſpeciem dicit eſſe qualitatis habitũ & affectionem, quis cum dubitet ipſam qualitatem uim obtinere generis arbitrari? Cur uero dicit unam ſpeciem eſſe qualitatis, cum geminas propoſuerit habitudinem, ſcilicet & affectionem, quæritur. nam ſi unum idemq́; ſit habitus & affectio, ſuperflua eſt eiuſdem rei repetita propoſitio: ſin uero differant, quare differant inueſtigandum eſt. Genere enim ne diſtent, illa res præuenit, quod utraq; ſub qualitate conſtituit. Reſtat ergo ut aut ſpecie diſcrepent, aut numero. ſed ſi ſpecie diſcreparent, non ab Ariſtotele pro una ſpecie ponerentur. Reliquum eſt igitur, ea neq; genere, neque ſpecie differre, ſed numero. Habitus nanque & diſpoſitio idem eſt ſecundum ſpeciem, ſed numero tantum & propria quadam qualitate diſſentiunt. diſpoſitionem uero indiſcrete idem quod affectionem uoco. nam ſicut Socrates a Platone nihil quidem ſecundum ipſam humanitatis ſpeciem diſcrepat, ſola tamen propriæ perſonæ qualitate disiuncti ſunt: ita quoq; diſpoſitio atq; habitus. nec potius hoc modo diſtant, ſed quemadmodum ipſe Socrates, dum eſſet paruulus, poſt uero pubeſcens a ſe ipſo diſtabat. Eodem quoque modo habitus & diſpoſitio: nanque habitus firma eſt diſpoſitio, affectio infirmus eſt habitus, ut quemadmodum diſtat albus color ab albo colore, ſi in pictura hic quidem permaneat, ille uero ſtatim periturus ſit, niſi quod is qui permanentior eſt, in habitu eſt: ille uero qui facile periturus eſt in affe-

ctione:ita nihil aliud intereſt inter habitū atq; diſpoſitionē. nam quamuis permanentior ſit habitus, facile uero mobilis diſpoſitio, nō niſi tantum diuturnitate differunt permanēdi. Vnde fit ut genere & ſpecie habitus a diſpoſitione non diſcrepat. quocirca recte quæ numero ſolo diſtabant, non ſpecie; ſub unius ſpeciei nuncupatione utraq; ſunt ab Ariſtotele propoſita, ſed eſt horum propria differentia, ꝙ Habitus diutiſſime permanentes diſpoſitiones ſunt. Diſpoſitio autem facile mobilis habitus. ſed ſi horum exēpla quæramus, hæc poterunt inueniri. Habitudines ſunt ut artes, diſciplinæ, uirtutes. nam ars nō facile mobilis uidetur, & diutiſſime permanet. Hoc.n. ars ipſa meditatur, ut uſu atq; exercitatione nō pereat. Quis.n.eſt, qui ſciens recte grāmaticam, nulla ui interueniente ualidioris paſſionis, amiſit? Fertur.n. quidam ſummus orator ægritudine febribusq; decoctus, omnē literarum amiſiſſe doctrinam, in aliis uero rebus ſanus ac ſibi cōſtans, & in omni re uegetus permanſiſſe. Diſciplina quoq; etiā ipſa eſt in permutatione difficilis. Quis.n. ſciens triangulum duobus directis angulis, tres interiores ſimiles habere angulos, hanc ſcientiam præter uim (ut dictum eſt) fortioris paſſionis, amiſit? Virtutes quoq; in eodem genere ponendæ ſunt. Virtus.n. niſi difficile mutabilis, non eſt: neq; enim qui ſemel iuſte iudicat, iuſtus eſt. neq; qui ſemel adulteriū facit, eſt adulter. ſed cum iſta uoluntas cogitatioq; permanſerit. Ariſtoteles.n. uirtutes non putat ſcientias, ut Socrates, ſed habitus in ethicis ſuis eſſe declarat. quocirca conſtat eſſe habitus ſtabiliter permanentes, difficillimeq; mutabiles. hoc tantum excepto, ut non eas uis aliqua maior alicuius permutationis impellat & deſtruat. Affectionis uero ſpecies ſunt, ut calefactio atq; perfrictio, & ægritudo atq; ſanitas, cum ad eas quodammodo ſit homo diſpoſitus atq; affectus, non tamen immutabiliter aut caloris qualitatē habeat aut frigoris, ſicut nec perpetuo ſanitatis, aut perpetuo ægritudinis. Quin etiam ſi qua ſunt, quæ per longi temporis ægritudinē corporibus immutabiliter indurantur, ut ea iam in naturam quodammodo corporis cuiuſq; tranſierint, ut ſi quis percuſſus cicatricē faciat inſanabilem, illi ex diſpoſitione & affectione quidā factus eſt habitus. quocirca recte dictū eſt diſpoſitiones inueteratas habitus facere. nam cū quælibet diſpoſitio permanens & difficile mobilis facta ſit, illa iam non diſpoſitio aut affectio, ſed habitus uocandus eſt.

Manifeſtum eſt autem, quoniam hæc uolunt habitudines nominari, quæ ſunt diuturniora, & difficile mobilia. Nanq; in diſciplinis non multū retinentes, ſed facile mobiles, non dicuntur habitum habere, quāuis ſint ad diſciplinas peius uel melius diſpoſiti. Quare differt habitus a diſpoſitione, quòd hoc quidem facile mobile eſt, illud uero diuturnius, & difficile mobile.

62. Habitus eſſe qualitates difficile mobiles & diuturniſſime permanentes hoc argumento confirmat, ꝙ eos quibus quælibet ſciētia traditur, ſi ab eis nō fortiter addiſcatur, eius rei quam diſcunt, habitum retinere nō dicimus. Qui enim literas diſcens nondū ſoluto curſu ſermonis, ſed ſyllabatim quodāmodo atq; interciſe per imperitiā legerit, eum quidē diſpoſitum eſſe atq; affectum dicimus ad ſcientiam literarū, nō tamen adhuc ullum habitum retinere. Quare idē quoq; eſt in aliis rebus. Omnes enim quicunq; ad aliquā rem diſpoſiti, eius rei qua ſunt aliquo modo affecti, nō diuturnā in ſe receptionē habent, eos ad illam rem diſpoſitos quidem eſſe arbitramur, habitū uero habere non dicimus. Recte igitur habitus diuturnior & permanentior, diſpoſitio uero facile mobilis, neq; perdurabilis ab Ariſtotele proponitur.

Sunt autem habitus etiam diſpoſitiones, diſpoſitiones uero non neceſſe eſt habitus eſſe; qui enim retinent habitus & quodammodo diſpoſiti ſunt per eos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum.

63. Senſus quidem talis eſt, ꝙ omnis quicunq; habeat habitum, habet quoq; in eodem habitu diſpoſitionem. ſiquis uero habeat diſpoſitionem, non ſit eum neceſſe etiam habitum retinere. Habitus ab habendo dictus eſt iccirco, qđ ab aliquo immutabiliter, uel difficile immutabiliter habeatur. ut glauci oculi, uel aduncæ nares, uel alicuius artis ſciētia atq; doctrina. quæ ſi quis habeat, etiā diſpoſitus ad ea eſſe dicitur. Siquis autē diſpoſitus ad aliquam rem ſit, nō eum neceſſe eſt etiam habitum habere. ut ſiquis negligentius opertus algore quatiatur, diſpoſitus quidē tunc ad frigus eſt, nō tamen eius retinet habitū. Videtur autem eandem ſimilitudinē ſeruare, quam genus. nam genus amplius prædicatur, & ubicunq; ſpēs ſit, mox quoq; nomen generis præſto eſt. Vbi autem ſit genus, nō neceſſe ſpeciei uocabulum conſequitur, ut ſi quis eſt homo, eum animal eſſe neceſſe eſt: ſiquis eſt animal, nō ſtatim homo dicitur. quocirca cum quicquid eſt habitus, diſpoſitio ſit. quicquid diſpoſitio, nō omnino ſit habitus: uidetur genus eſſe quoddā habitus diſpoſitio. Sed illud uerius, ubi intenſio eſt atq; remiſſio, genus intēſionis, remiſſionē eſſe nō poſſe. nam ſicut in eo quod eſt album & magis albū, magis albi genus album eſſe nō poteſt. idem nanq; eſt albū & magis album, niſi forte ꝙ ſola diſcrepant intēſione, ꝙ magis albū quadam quaſi intenſione augmentoq; creſcit, atq; porrigitur: ſic etiā habitus atq; diſpoſitio cum idē ſint, utraq; ſola differunt intenſione, ꝙ auctior quodāmodo, & incremento quodā permanentior firmiorq; eſt habitus diſpoſitione. quocirca diſpoſitio, habitus genus non eſt, eodē quoq; modo nec diſpoſitionis ſpecies, habitus. Sed nunc quidam ita eſt habitus, ut nō per diſpoſitionē creuerit, neq; per aliquam nondum durabilē qualitatem ad perfectū uenerit ſtatum, ut eſt naſi curuitas, uel cæſitas oculorum, ſi ſubita facta ſit. Hæc enim ab ipſo habitu nulla præcedente diſpoſitione cœperunt. forte enim nunquam ad ea diſpoſitus fuit aliquis, qui adhuc habitū nō haberet. Alii uero habitus intēſione fiunt, atq; inueteratione diſpoſitionis, ut ea, quæ in artibus doctriniſq; uerſantur. Prius enim quis ad ea diſpoſitus eſt, poſt uero habitū capit. Alia uero nō intenſione, ſed quadam permutatione ad habitū ueniunt, ut lac quod ex liquido deſigitur, & cōſtipatur in caſeum, & uinum quod ex dulci atq; ſuaui in acidum guſtū ſaporemq; cōuertitur. neq;.n. plus tunc uinū eſt quā fuit ante, cum eſſet ſuaue, ſed cū quadā permutatione in aliā qualitatē habitudinēq; trāſgreſſum eſt. Ac de prima quidē qualitatis ſpē ſufficiēter eſt dictum.

Aliud uero genus qualitatis eſt, ſecundū quod pugillatores, uel curſores, uel ſalubres, uel inſalubres dicimus: & ſimpliciter quæcunq; ſecundū potentiam naturalē uel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, unumquodq; huiuſmodi dicitur, ſed ꝙ habent potentiā naturalem uel impotentiam, facere quiddā facile uel nihil pati, ut pugillatores uel curſores dicūtur, non ꝙ ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quòd habeant potentiā naturalem hoc facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quòd habeant potentiam naturalem, ut nihil a quibuslibet accidentibus facile patiantur: inſalubres uero eo ꝙ habeant impotentiam naturalem non facile patiendi. Similiter autem his & molle & durum ſe habent: durum enim dicitur, quia habeat potentiam non facile ſecari. molle uero ꝙ habeat eiuſdem ipſius impotentiam.

64. Secundā uero ſpeciem qualitatis eſſe cōmemorat, quæ ex quadam naturali potentia impotentiaq; proueniat, hoc autem huiuſmodi eſt. ut cum aliquos ualidi corporis intuemur, nondum pugiles, neq; huius peritia artis imbutos, ſed ſic eos pugillatores dicimus: non in eo ꝙ iam ſint pugiles, ſed eo ꝙ eſſe poſſint. Et ſi quorum leue corpus aſpicimus, ſuraſq; non magnas, eos facile moueri, curſuq; ueloces exiſtimamus; quāquā nondum ad curſus certamē aſpirent, nec ſint curſores; eos tamen curſores ſecundum potentiam nominamus, non ꝙ iam currant, ſed ꝙ poſſint currere, non abſurde uocabimus. Eodem quoq; modo uocamus ſalubres uel inſalubres, quos ualenti corpore uel fragiliore, uel ad ſanitatem aptos, uel ad ægritudinem credimus. Vnde fit, ut quoſdam ęgrotos poſſimus ſalubres uocare, quoſdam uero

ſanos,

anos, inſalubres dicere, nõ enim ꝙ iá actu uel ſani, uel ægroti ſint, ſalubres, uel inſalubres dicuntur, ſed ꝙ uel ſani diutius eſſe poſſit, uel ægroti. Sed quæſtio eſt, cur, cũ de qualitatis ſpẽbus propoſitũ ſit, ſecundũ genus dixerit qualitatis, & nõ ſpẽm. Ita enim ait, Aliud uero genus qualitatis eſt ſecundũ qđ pugillatores, uel curſores, & ſalubres, uel inſalubres dicimus. Sed qui hoc quærunt, ignorare uidentur illud eſſe ſolũ genus, qđ ſuper ſe aliud genus nõ habeat. Illud uero ſolum ſpẽm, qđ ſub ſe nullas ſpẽs claudat. Illa uero q̃ inter genera generaliſſima ſpeciesq́; ſpecialiſſimas ſunt, communi poſſe generis, & ſpeciei nomine nuncupari. quocirca, quoniá de ea ſpecie qualitatis Ariſtoteles tractat, quæ nondũ ſit ſpẽs ſpecialiſſima, ſed magis generis prima ſpecies, & huiuſmodi ſpẽs, quæ poſſit eſſe & genus: nihil abſurdum eſt eandẽ, & ſpeciei, & generis loco ponere. Sed ut ſunt quædam qualitates, a quibus denominatione quadã facta, quęlibet illa res dicitur. ut ab albedine albũ, & a luxuria luxurioſum, & quicquid huiuſmodi eſt. in his, quæ ſunt ſecundũ potentiam naturalẽ non ita eſt. Ars enim ipſa pugillatoria nõ eſt propoſita, a qua pugillatores dicamus. Pugillatores enim nõ dicuntur ab eo, quod uſum pugillatoriæ artis exerceant, ſed ab eo, quod ad eam ſecundum potentiam naturalem affecti ſunt. quocirca quos dicimus pugillatores, a pugillatoria dicti nõ ſunt, neq; ab ea denominari poſſunt, ſed magis a pugillatoria arte pugiles appellantur. Eſt.n. pugilis qui pugillatoria arte utitur, atq; hoc idẽ in cæteris licet uidere. In his ergo nulla certa qualitas eſt, a qua cætera nominentur. ſed ſi qua tñ inuenienda atq; exprimenda ſit, talis eſt, qualẽ ipſe Ariſtoteles hoc mõ enunciat, quæ ſit ſecundum potentiam aliqđ faciendi, uel impotentiá aliquid patiendi. Pugillatores enim, & curſores icci rco dicimus, ꝙ habeant potentiá faciẽdi, ideſt currere, atq; eſſe pugiles. Salubres uero denominamus, ꝙ & ipſi habeant aliquá quodãmodo impotentiam aliquid patiendi. Qui enim minus ab extrinſecus accidentibus patitur, hic de ſanitate ſecurus eſt: & qui de ſanitate ſecurus eſt, illũ ſalubrẽ eſſe re uera poſſumus ꝑdicare. Alia uero eſt qualitas, q̃ ſecundũ nihil patiendi impotentiá dicitur. ut eos quos inſalubres uocamus. hi.n. impotentiá habent nihil patiendi, icci rco ꝙ habeant potentiá aliquid cito patiendi, ꝙ ſiquis eſt qui ab extrinſecus accidẽtibus aliqđ facile patiatur, ille potẽs eſt facillime ægritudini ſubiacere, ſecundũ quam potentiá inſalubres dicimus, etiá ſi ſint ſani. Eodem quoq; mõ durũ dicitur & molle. Durũ enim eſt, qđ habet potentiá nõ citius ſecari. qđ enim durum eſt, difficillime aliqua ſectione diuiditur. Molle autẽ, quod habet impotentiá difficilius ſecari, quod quoniá molle ſecatur facile, ſecundũ impotentiam difficilius ſecari molle dicimus. Et hæc eſt ſecunda ſpecies qualitatis, nunc tranſeamus ad tertiam.

Tertia uero ſpecies qualitatis eſt paſſibiles qualitates, & paſſiones: ſunt autẽ huiuſmodi, ut dulcedo, amaritudo, auſteritas, & omnia his cognata. Amplius & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Et quoniam hæ qualitates ſunt, manifeſtũ eſt. quæcunq; enim iſta ſuſceperint, qualia dicuntur ſecundũ ea, ut mel, quoniam dulcedinẽ ſuſcepit, dulce dicitur, & corpus album, eo quod albedinem ſuſcepit. Similiter autem ſeſe habent & in cæteris.

65. Tertium genus qualitatis proponit, qđ nos in partem qualitatis ſpeciemq́; cõuertimus, paſſibiles qualitates & paſſiones. Hæc aũt a ſe plurimum diſtant, tamen cũ utraq; qualitates ſint, utraq; prius docet. poſt uero, quæ eorũ diſtantia eſſe uideantur ediſſerit, & prius eorũ conuenientia proponit exẽpla. nam quid ſint paſſibiles qualitates docẽs, ait, ut dulcedo, & amaritudo: calor, & frigus: nigredo, & albedo, & alia his cognata: hæc quæ ſuperius cõprehenſa ſunt, qualitates eſſe illa rõne confirmat, quá in primordio de qualitatis diſputatione, ipſius qualitatis eſſe reddiderat. Definitionẽ enim qualitatis eſſe ꝑdixerat, ſecundũ quá quales uocamur. Quod ſi ſecundũ qualitates, quales uocamur, ab amaritudine uero, uel a dulcedine, amarũ, uel dulce dicitur: a nigredine atq; albedine nigrum atq; albũ, quis dubitet has eſſe qualitates, in quibus qualitatis cõuenit definitio? Illa enim ſemper eiuſdẽ naturæ eſſe credũtur, quæcunq; eiuſdẽ deſcriptionis finibus terminantur: ut ſiqua res definitionẽ hác, quæ eſt animal ratione mortale ſuſceperit, eá hominẽ eſſe manifeſtum eſt. quocirca ſi hæ, quas paſſibiles qualitates uel paſſiones dixerat, ſuſcipiunt qualitatis definitionẽ, eo ꝙ qualia dicũtur, quæ illa ſuſceperint, has etiá conſtat eſſe qualitates.

Paſſibiles uero qualitates dicuntur, nõ quod hæc, quæ illas ſuſceperint qualitates, aliquid patiantur: neq; enim mel, quod aliquid paſſum ſit, icci rco dicitur dulce, nec aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his, & calor, & frigus paſſibiles qualitates dicuntur, nõ quod ipſa, quæ eas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint, ſed quoniá ſingula eorum, quæ dicta ſunt, ſecundum ſenſum qualitatem paſſionis perfectiua ſunt, paſſibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim quandã paſſionem ſecundum guſtum efficit, & calor ſecundum tactum, ſimiliter autem & alia.

66. Paſſibilium qualitatũ exempla cõſtituerant dulcedinẽ, & amaritudinẽ, frigus atq; calorẽ, albedinẽ atq; nigredinẽ: quæ cũ paſſibiles qualitates ſint, non tamen uno eodemq́; modo paſſibiles qualitates dicuntur, ſed longe diſtant rationes, quibus hæc omnia qualitates paſſibiles appellantur, ut prius dulcedo & amaritudo, calor & frigus paſſibiles qualitates dicuntur: nõ ꝙ ea quæ ſunt dulcia, aliquid extrinſecus patiãtur, nec ꝙ ea, q̃ ſunt amara, ex aliqua paſſione ſaporem aſperũ amaritudinemq́; ſuſceperint. Neq; enim mel aliqđ paſſum eſt, ut ei dulcedo eſſet in natura. nec uero abſinthiũ ab ulla aliqua extrinſecus paſſione amaritudinis horror infecit. quocirca hæc atq; his ſimilia non icci rco dicũtur eſſe paſſibiles qualitates, ꝙ ipſæ aliquid paſſæ ſint, ſed ꝙ ex his paſſiones quędá in ſenſibus dimittantur. Nanq; ex melle ꝙ dulce eſt, dulcedo quædá in guſtu relinquitur. ſimulq; etiam calor & frigus paſſionẽ quandã ſenſibus faciunt. Patimur dulcedinẽ, cũ aliqđ dulce guſtamus, ſimulq; ſecundũ caloris & frigoris qualitatẽ taliũ ſenſuũ paſſionem ſubimus. quocirca calor & frigus, amaritudo atq; dulcedo, icci rco paſſibiles qualitates dicũtur, ꝙ ſecundũ ſenſuũ qualitatẽ, aliquá in nobis efficiant paſſionẽ, non ꝙ ipſa extrinſecus aliqđ patiãtur.

Albedo autẽ & nigredo, & alij colores nõ ſimiliter his, quæ dicta ſunt, paſſibiles qualitates dicũtur: ſed hoc, quod hæ ipſæ qualitates ab aliquibus paſſionibus innaſcuntur.

67. Quoniá uero paſſibiles qualitates etiam colores eſſe dicũtur. i. albedo & nigredo. Non autẽ eodẽ modo paſſibiles qualitates dicũtur, quẽadmodũ amaritudo atq; dulcedo, calor, & frigus: nũc q̃ eorũ diſtãtiæ eſſe poſſint exponit. Amaritudo.n. atq; dulcedo nõ ꝙ ipſa aliquid extrinſecus paterẽtur, ſed ꝙ ipſæ efficerent paſſiones, paſſibiles qualitates uocabãtur: albedo uero & nigredo cõtrarie. Non.n. ꝙ ipſę aliquas ſenſibus paſſiones importent, ſed ꝙ ex aliis quibuſdá paſſionibus innaſcãtur. Hoc autẽ uidetur Ariſtoteles ex eo quodãmodo cõſideraſſe, ꝙ poſt ipſe propoſuit hoc modo.

Quoniam ergo fiunt per aliquá paſſionem multæ eorũ mutationes, manifeſtũ eſt. erubeſcens enim aliquis rubeus factus eſt, & timens, pallidus, & unumquodq; talium.

68. Hoc autem ex nõ longi temporis paſſionibus ad paſſibiles qualitates, & diutiſſime permanẽtes acutiſſima cõſideratione trãsfertur, fit.n. rationis probabilitas hoc modo. Monſtrantur.n. colorũ qualitates ex paſſionibus naſci: ꝙ cũ uerecundia paſſio quædá ſit, ex ea rubor exoritur. Et cũ timor loco paſſionis habeatur, ab eo pallor metuentis uultũ atq; ora defigit. Quare, quoniam hi colores ex quadam paſſione uidentur innaſci: etiam in naturali colore eadẽ ueriſimile eſt eueniſſe ratione. ná ut cũ uerecũdia fit: in os omnis ſanguis egredit, & uelut delictũ recturus effunditur, ita quoq; fit rubor ex ſanguinis ꝓceſſione, atq; in apertũ effuſione. quocirca ſi hoc ex naturali paſſiõe cõtigerit, naturali facies rubore ꝓfundit. Pallor uero fit quoties a facie ſanguis ad

præcordiorum interiora ingreditur. Quòd ſi hæc quoq; naturalis paſſio det, uerſimile eſt eodẽ infectum colore procreari. quocirca ſiue per ægritudinem pallor ſit, quod naturale nõ eſt, ſiue per aliquẽ naturalẽ euentũ paſſionis accidat, cæteraq; ad eundẽ modum: paſſibiles qualitates dicuntur, eo ꝙ ex aliquibus paſſionibus ſint. quod ipſe Ariſtoteles hac uoce teſtatur,

Quare & ſiquis naturaliter aliquid talium paſſus eſt, ſimilem colorem oportet eum habere. Quæ enim affectio nunc ad uerecundiam circa corpus facta eſt, & ſecundum naturalem paſſionem eadem fiet affectio. ut naturalis color ſit ſimilis.

69. Nam ſiue aliquis, uel nondũ natus, aliquid patiatur, quo faciem ſanguis relinquat, ſiue quolibet alio modo ſanguis ex infantis uultu ad interiora migrauit, faciemq; naturalis infecit pallor, & quæ nunc nõ naturales paſſiones diſpoſitioneſq; ſunt, ut cũ hi colores faciem, uel totũ corpus inficiunt: hæ ſi naturaliter contingerint eiſdem, ſimilibus ſignatus coloribus uultus aſpicietur. Nunc enim cum æſtus in ſuperficie uultus ſanguinem impoſitum decoxerit, nigredinis peruſti ſanguinis rubor reddit colorem. Quòd ſi idem aliqua paſſione in faciẽ nondum geniti infantis acciderit: eandem uerſimile eſt affectionẽ coloris corpus ſuſcipientis inficere. Quare quæ in coloribus ſunt, iccirco paſſibiles qualitates dicuntur, non ꝙ ipſæ aliquid patiantur: ſed quòd ex aliquibus paſſionibus in cuiuslibet corpus atque ora proueniunt.

Quæcunq; ergo talium caſuum ab aliquibus paſſionibus difficile mobilibus & permanentibus principiũ ſumpſerint, paſſibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundum naturalem ſubſtantiam pallor, aut nigredo facta eſt, qualitates dicuntur: quales enim & ſecundum eas dicimur: ſiue propter ægritudinem longam, uel æſtum aliquid tale contingit, nigredo uel pallor, & nõ facile præterit, uel in uita permanet, qualitates & iſtæ dicuntur. Similiter enim quales & ſecundum eas dicimur.

70 Dat quoddã ſignum, quo perſpecto ualeamus agnoſcere, quas harũ omniũ, quæ ſupra dictæ ſunt, qualitates oporteat appellari. Si.n. ita uel caſu aliquo, uel natura hæ qualitates euenerint, ut eorũ ſit tardus exitus permutatioq; difficilis, qualitates uocantur. Siquis enim uel per ægritudinẽ, uel per naturã pallidus fiat, ſitq; in eius corpore permanens pallor, tunc qualitas appellatur, & hoc nõ in corporalibus ſolũ uitiis, ſed etiã in animi quoq; affectionibus inuenitur. Siquis enim uel per naturã, uel quolibet alio poſtea caſu aſſiduis comeſſationibus delectetur, & hoc illi quodãmodo in ipſa mẽtis diſſolutione permaneat, ab eoq; difficile moueatur, paſſibilis qualitas effecta eſt, iccirco, ꝙ ſecundũ eam quales dicuntur, quibus illa prouenerit. Niger enim dicitur in quo nigredo permanſerit. Comeſſator, cui uoluptas perpetua comeſſandi eſt. Eſt ergo ſignum in paſſibilibus qualitatibus hoc, eas eſſe immobiles & permanentes. Quæ autẽ huiuſmodi ſunt, quæ facillime permutantur, & temporali ſtatu ſunt, de his talis Ariſtotelis uidetur eſſe ſententia.

Quæcunq; uero ex his fiunt, quæ facile ſoluũtur, & cito trãſeunt, paſſiones dicũtur, qualitates uero minime: nõ enim dicimur ſecundũ eas quales. neq; enim qui propter uerecũdiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: nec cui pallor propter timorem uenit, pallidus eſt, ſed magis quia aliquid paſſus ſit. Quare paſſiones huiuſmodi dicuntur, qualitates uero minime. Similiter his & ſecundã animã paſſiones, & paſſibiles qualitates dicuntur. Quæcunq; enim mox innaſcẽdo ab aliquibus paſſionibus difficile mobilibus fiunt, qualitates dicuntur, ut & dementia, & iracundia, & alia huiuſmodi: quales.n. ſecundũ eas dicimur.i. & iracundi, & dementes. Similiter autẽ & quæcunq; aliæ alienationes, nõ naturales, ſed ab aliquibus caſibus factæ ſunt, difficile prætereuntes, uel etiã omnino immobiles, & huiuſmodi alia qualitates ſunt: quales enim & ſecundũ eas dicimur. Quæcunq; uero ex his, quæ facile & citius prætereunt, fiunt, paſſiones dicũtur: ut ſi quis cõtriſtatus iratus ſit, nõ enim iracundus dicitur, qui in huiuſmodi paſſione iracundior eſt, ſed magis aliquid paſſus. Quare paſſiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates uero minime.

71. Quid de his affectionibus indicaret, quæ ad pręſens tẽpus atq; ad momentũ animis uel corporibus inhærerent, ipſe nõ obſcura oratione uulgauit. nam cũ prius eas eſſe paſſibiles qualitates pronunciaret, quæ ex aliquibus paſſionibus gignerentur, & tamen in ſubiectis immutabiliter permanerent: nunc illas affectiones, quæ ita ſunt in ſubiectis, ut cito prætereant, nõ qualitates, ſed paſſiones uocat. Si quis enim propter uerecundiã rubore infectus eſt, quoniã rubor ille nõ permanet, rubeus nõ uocatur: qui ſi rubeus diceretur, eſſet quoq; ipſe rubor paſſibilis qualitas, quoniã in ſubiecto corpore diutiſſime permaneret. Nunc autem, quoniã nullo modo rubeus dicitur, cui a uerecundia rubor uenit, qualitates autem ſunt ſecundum quas quales uocamur, uerecundiæ rubor nõ qualitas, ſed quædam paſſio eſt: nam ſi eſſet qualitas, ab eo rubore rubei dicerẽtur, ideſt quales, ſed hoc nõ ita eſt. Non igitur huiuſmodi affectiones, quæ haud multo durãt tempore, qualitates uocantur, ſed potius paſſiones. Paſſus enim aliqd dicitur, qui propter uerecundiam rubeus ſit. Eadem ratio eſt etiam in animi paſſionibus. nam ſi ad momẽtum quis iratus eſt, nõ iccirco eum iure aliquis iracundũ uocet, ſed ſi huiuſmodi uitiũ in cuiuslibet animo conſtanter inhæſerit. nam ſi quis uel per naturã, uel per ægritudinẽ ſit læſus corpore, ut uel perpetuã dementiã, uel immobilẽ incurrat iracundiã, ille uel demens, uel iracundus dicitur. Et quæcunq; alienationes (ut ipſe ait) uel ſecundũ naturam, uel per caſum permanentes fuerint, illæ in paſſibili qualitate numerantur, iccirco quod ſecundũ eas quales dicimur. Quæ autẽ (ut dictũ eſt) non permanent, ſed facile tranſeunt, eas nõ qualitates, ſed ſolũ uocabimus paſſiones. Sed quoniam tres ſpecies qualitatis enumerauit: unam, ſecundũ quam habitus diſpoſitioneſq; dicerentur: alteram, ſecundum quam naturalis potentia, uel impotentia ad aliquid faciendum uel patiendum ſubiectarum rerũ naturas pararet: tertiam, ſecundum quam paſſibiles qualitates dicerentur, & hanc tali duplicitate partitus eſt, ut alias iccirco diceret paſſibiles eſſe qualitates, ꝙ ipſæ aliquas gignerent paſſiones, alias uero, ꝙ ab aliquibus ipſæ paſſionibus naſcerentur: quęri poteſt, quõ hę quoq; paſſibiles qualitates diſtent a prima illa ſpecie qualitatis, quæ ſecundũ habitum diſpoſitionemq; poſita eſt. nam ſiquis calorem frigusq; perſenſerit, habet quidem qualitatem paſſibilem, ſed tamen in eiuſdem ipſius diſpoſitione, atque affectione uerſatur: diſpoſitus nanque eſt ad eundem calorem atque frigus, quem ſumpſit atque habuit, quod ſcilicet ipſe Ariſtoteles uidens calorem frigusq; in utraque ſpecie numerauit. nanque & diſpoſitionem dixit, calorem atq; frigus, & paſſibilem qualitatem. Huius quæſtionis talis ſolutio eſt. Nihil impedit ſecundum aliam, ſcilicet atq; aliam cauſam, unã eandemq; rem gemino generi ſpecie ue ſupponere, ut Socrates in eo quod pater eſt, ad aliquid dicitur, in eo quod homo, ſubſtantia eſt: ſic in calore atque frigore, in eo quod quis ſecundum ea uidetur eſſe diſpoſitus, in diſpoſitione numerata ſunt: ſecundum uero quòd ex aliquibus paſſionibus innaſcuntur, paſſibiles qualitates dictæ ſunt. Ipſæ uero ab habitu diſtant, ideſt paſſibiles qualitates, quòd in plurimis ad habitus rebus per artes atque ſcientias peruenitur, ita ut ipſe habitus ordine & ſtilo quodam perficiatur, paſſibiles uero qualitates eo modo minime. Quo uero diſtent hæ paſſibiles qualitates a ſecũda ſpecie, quæ ſecundum naturalem potentiam uel impotentiam dicitur, quæritur. cuius perplana diſtantia eſt. Dicimus enim ſecundum potentiæ naturalis ſpeciem aliquid dici, nõ ſecundum præſentem actum, ſed ſecundum id, quod ad hoc eſſe poteſt, frigus uero calorq;, & dulcedo uel amaritudo non ſecundum quod poſſit eſſe, ſed ſecundũ id quod iam ſit,

confide

conſideratur. quocirca diſtat hæc tertia ſpecies a ſecunda, ꝙ hic ſecundũ poſsibilitatem dicitur, tertia uero ſecundũ actũ. Sed quod dudum promiſcue paſsiones affectionum nomine uocabamus, hæc quoq; nõ longa quæſtio alia eſt. Sic.n. inueniemus quid paſsio ab affectionibus diſcrepare uideatur. Siqua enim corpora ita calefacta ſint, ut ex ſe quoq; ipſa aliquem calorem emittere ualeant, illa ad calorem affecta nuncupantur. Siqua uero tantũ calorem momento ſuſceperint, paſsiones dicimus, & ab affectionibus ſegregamus, ut hoc ſit integrũ paſsionũ affectionumq; ad habitus augmentum, ut amplificata paſsio in affectionẽ tranſeat, augmentata affectio in habitum permutetur. & hæc quidẽ de tertia ſpecie qualitatis pronunciaſſe ſufficiat. Nunc quartæ ſpẽi uim naturamq; ueraciſsima diſputatione confirmat, uſq; quo progreſſa qualitatis diſtributio cõquieſcit. Nobis quoq; diſputationũ prolixitas moderanda eſt. Prouidendum quoq; eſt ut ſufficiens breuitas ordini expoſitionis adhibeatur, ne aut breuitatẽ comitetur obſcuritas, aut planitiem minus moderata oratio odioſo faſtidio & longinquitate deformet.

Quartum uero genus qualitatis eſt figura, & circa unũquodq; cõſtans forma. Amplius ad hæc rectitudo & curuitas, & ſiquid ſimile eſt his. ſecundũ enim unumquodq; eorum quale quid dicitur. triangulum enim uel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum. Et ſecundum formam unumquodque quale dicitur.

72. Quarta eſt ſpecies qualitatis, quæ ſecundũ unamquãq; formam figuramq; perſpicitur. Eſt autem figura, ut triangulum uel quadratũ. forma autem ipſius figuræ quædã qualitas eſt, ut figura quidẽ eſt triangulum uel quadratum, forma autem ipſius trianguli uel quadrati quædã qualitas, unde etiã formoſos homines dicimus. Figura enim quædã uel pulchrior, uel mediocris, uel alio quodam modo conſtituta, qualitas formaq; nominatur. Has autẽ eſſe qualitates nullus dubitat. Siquidem & a figura dicitur figuratus, & a forma formoſus. Amplius quoq; triangulũ etiam a triangulatione denominatum eſt, & quadratum a quadratura. Quod ſi illæ ſunt qualitates, ſecundũ quas quale aliquid appelletur, non eſt qui dubitet formã figuramq; eſſe qualitates, quoniã omnia quæ his participant, ex ipſis qualia nominantur. Sed quoniam in continuæ quantitatis ſpeciebus & triangulũ, & ſuperficies enumerata eſt: ipſa quidẽ ſuperficies, quantitas eſt: ipſius uero ſuperficiei cõpoſitio, qualitas. Eſt enim figura, (ut geometrici definiunt) quæ ſub aliquo, uel aliquibus terminis continetur. Sub aliquo quidem, ut circulus: ſub aliquibus uero, ut triangulus uel quadratus. Quare ſpatium quidẽ ipſum, quod a ſupradictis lineis continetur, ſuperficies dicitur, quæ eſt quantitas. Superficies nanq;, quoniam in dilatatione quadã & ſpatio conſtat, quantitas eſt, ſed cõpoſitio ipſius ſuperficiei qualitas. nam quoniam tres lineæ conuenienter in ſe iunctis terminis, unum ſpatium concluſere, quod tribus angulis & tribus lineis continetur. hoc ipſum ſpatiũ qđ concludunt ad quantitatẽ referri poteſt: quod uero tribus lineis, hoc eſt qualitas. figura enim eſt triangula. hoc idẽ quoque dici poteſt etiam in linea. nam quod longitudo ſine latitudine eſt, quantitas dicitur: qđ recta ſiue curua eſt, redditur rurſus ad qualitatem.

Rarum uero & ſpiſſum, & aſperũ & lene putabuntur quidem qualitatẽ ſignificare, ſed aliena huiuſmodi putãtur eſſe a diſpoſitione, quæ circa qualitatem eſt. Quandã enim poſitionẽ magis uidetur utrarumq; partiũ ſignificare. ſpiſſum quidẽ eſt eo quod partes ſibi ipſæ propinquæ ſint, rarum uero eo quod diſtent a ſe inuicem: & lene quidem ꝙ in rectum ſibi partes iaceant, aſperum uero, ꝙ hæc quidem partes ſuperet, illa uero ſit inferior. Et fortaſſe alij quoq; apparebunt qualitatis modi, ſed qui maxime dicuntur, fere tot ſunt. Qualitates itaque ſunt, quæ prædictæ ſunt: qualia uero ſunt, quæ ſecundũ hæc denominatiue dicuntur, uel quomodolibet aliter ab his.

73. Quædam ſunt quæ uidentur eſſe qualitates, quoniam ex his aliqua denominatiue dicuntur. ut lene, quoniã dicitur a lenitate: & aſperum, quoniam dicitur ab aſperitate. ſpiſſum quoq; & rarũ a raritate & ſpiſsitate nominantur. uidentur ergo hæc quoq; in qualitatibus poſſe numerari. Sed recta ratione perſpicientibus, nec ſolũ auribus, quæ dicuntur, ſed etiã mente atq; animo iudicantibus, in qualitatibus hęc poni nõ oportere manifeſtum eſt. nam quod dicimus rarum, poſitio quædã partium eſt, nõ qualitas. nam quia ita partes a ſe ſeparatę diſtãt, ut inter eas alieni generis corpus poſſit admitti, ideo rarũ uocatur, ut ſpongiæ pumiceſq;, quoniam in eorũ cauernis ſurculus, uel aliud aliquid immitti poteſt, ita ut inter rimas partiũ ſit, iccirco rarũ dicitur. Porro autẽ ſpiſſum, quoniã ita ſibi partes uicinæ ſunt, atq; ad ſe inuicẽ ſtrictæ, ut inter eas nullũ corpus poſsit incidere. atq; ideo ſpiſſum uocatur, ut eſt ferrũ, & adamas. Poſitio ergo quędã partiũ his ineſt, nõ qualitas. Nec uero illud quoq; a poſitione diſtat, qđ dicitur lene. nam quoniã partes ita ſunt poſitæ, ut neutra ſuperet, neutra ſit minor, ſed æqualibus extremitatibus iunctæ ſunt, iccirco quędã lenitas eſt, ut adducta manus illã, quæ ex æqualitate iunctis partibus nata eſt, ſentiat lenitatem, ut eſt argentum. Aſperitas uero eſt partium nõ æqualis poſitio, ſed aliarũ eminentium, aliarum uero depreſſarũ. ut lima cuius aliæ partes eminent, aliæ uero depreſſæ ſunt. Ergo ſecundũ unamquamq; partiũ poſitionẽ, uel raritas uel ſpiſsitudo, uel aſperitas, uel lenitas corporibus ineſt. Non igitur hæc ſecundum qualitatem dicuntur, ſed potius ſecundum poſitionem. Poſitio autem in relationis genere nominata eſt. Non igitur hæ qualitates, ſed potius relatiua ſunt, & enumerationes quidem ſpecierum qualitatis Ariſtoteles hic terminat. Non ſunt tamen putandæ ſolũ eſſe qualitates quas ſupra poſuit. Ipſe enim teſtatur eſſe quoq; alias qualitates, quas modo omnes enumerare neglexit, ſed cur neglexerit multæ ſunt cauſæ. Prima quod elementi uicem hic obtinet liber, nec perfectam ſcientiam tradit, ſed tantũmodo aditus atq; pons quidam in altiora philoſophiæ introitũ pandit. quocirca ſi hoc ita eſt, tantum dicere oportuit, quantum ingredientibus ſatis eſſet, ne eorum animos nondũ ad ſcientiam firmos multiplici doctrinæ ſubtilitate cõfunderet. Quæ uero hic deſunt in libris, qui μετὰ τὰ φυσικὰ inſcribũtur, appoſuit. Perfectis nanq; opus illud, nõ ingredientibus pręparabitur. Eſt quoq; alia cauſa, ut nos ad exquirendas alias qualitates, nõ ſolum propriorum doctor, ſed etiam noſtrorũ aliquid inueniendi incitator, admitteret. quocirca concludit eas, quæ maxime dicerentur, quas ſupra propoſuit, eſſe qualitates. Illa uero dici qualia, quæ ſecundum prædictas qualitates dicerentur. ſed quoniam addidit, uel quomolibet ab his, quæ ſit huiuſce propoſitionis ſententia, prius appoſitis Ariſtotelis uerbis, ſequens expoſitionis ordo contexet.

DE QVALI.

IN pluribus quidem & pene in omnibus denominatiue dicuntur, ut ab albedine albus, & a grammatica grammaticus, & a iuſtitia iuſtus, ſimiliter autem & in alijs. In aliquibus uero, eo quòd non ſint poſita qualitatibus nomina, non contingit ab eis denominatiue dici. ut curſor, aut pugillator, qui ſecundum aptitudinem naturalem dicuntur, a nulla qualitate denominatiue dicuntur. Non enim poſita ſunt nomina aptitudinibus, ſecundum quas iſti quales dicuntur. ſicut in diſciplinis, ſecundum quas uel pugiles, uel palæſtrici ſecundum affectionem dicuntur. Pugillatoria enim & palæſtrica diſciplina dicitur, quales uero ab his denominatiue hi, qui ab eis afficiuntur, dicuntur. Aliquando autem & poſito nomine denominatiue non dicitur, id quod ſecundum ipſum quale dicitur, ut a uirtute ſtudioſus dicitur. Virtutem enim habendo ſtudioſus dicitur, ſed non denominatiue dicitur a uirtute. Non autem in pluribus hoc tale eſt.

Quæ autem dicuntur qualia, aut denominatiue a prædictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab his;

74. Multæ inquit ſunt qualitates, quibus poſitis & proprio nomine nũcupatis ab his, alia denominatiue dicuntur, ut ea quæ ipſe planiſſime adiecit exempla. nam cũ albedo cuiuſdam nomen ſit qualitatis, ab eo dicitur albus. Eodem quoq; modo & grãmatica, cum rei ſit nomen, ab ipſo quales dicuntur, Grammatici enim a grammatica nominantur, atq; hoc eſt in pluribus, ut poſito nomine ſiquid ſecundũ ipſas qualitates quale dicitur, ex his ipſis qualitatibus appellatio deriuetur. Aliæ uero qualitates ſunt, in quibus cũ nomen poſitũ nõ ſit, tamen quales dicuntur: quales quidẽ quia alia qualitate participant, ſed non ſecundum eam qualitatẽ quales dicuntur, ex qua, ſi his eſſet qualitatibus nomen impoſitum, poterant apellari, ut in ea qualitate; quæ ſecundũ potentiam naturalem dicitur. Illi enim quanquã quales dicãtur, hi qui ſecundũ ipſam potentiam nominantur, ipſi tamen (ut dictum eſt) nullo proprio nomine nuncupantur. nã qui pugiles appellantur ab arte pugillatoria, icirco ab ea pugiles dicuntur, quod eandem ipſam artem pugillatoriã quodammodo affecti ſunt. Hi enim pugiles ab arte pugillatoria prædicantur. Qui uero nondum pugiles ſunt, ſed eſſe poſſunt, non ſecundũ ipſam artem, ideſt pugillatoriam, ſed ſecũdum potentiã pugillatoriæ artis, pugillatores uocãtur. Ipſi autem potentię nomen proprium poſitum non eſt. nam quẽadmodum a curſu curſores, a palæſtra palęſtrici, a pugillatoria pugiles, diſtinctis qualitatũ uocabulis appellantur, nõ eodem modo eſt etiam in uniuſcuiuſq; rei potentia naturali. curſus enim potẽtia naturalis, ſecundum quam curſores uocamus. & curſus potentia pugillandi, uel potentia palæſtrizandi, ſuo nomine diſtincta nõ eſt. Cur enim dicitur curſor, ſi interrogemur de eo, qui nondum eſt curſor? dicimus ſecundũ potentiã naturalem. Cur palęſtricus? eodẽ quoq; modo naturalẽ potentiam reſpondemus. Quare pugillator, qui nondum eſt pugil, ab eadẽ quoq; potentia naturali nominatur? Si igitur haberet hæc naturalis potentia propriũ nomẽ, ita diſtinctis uocabulis appellaretur, ut in his qualitatibus, in quibus proprie nomen eſt poſitũ, ut in curſu, palæſtra, & arte pugillatoria, & hoc eſt quod ait. In aliquibus uero, propterea q̃d qualitatibus nomina nõ ſũt poſita, impoſſibile eſt ab his aliquid denominatiue dici. Vt hoc ſcilicet demonſtraret, curſorem quidem, qui iam curret, a curſu eſſe dictum: curſorem uero, qui ſecundũ potentiam currendi diceretur, nõ uocari a curſu, ſed tantũ a potentia, cuius potentiæ nomẽ propriũ non eſſet poſitum. Quare hæc omnia, quæ ſecundũ potentiã naturalem dicuntur, a nulla qualitate denominatiua ſunt. Icirco ꝙ hæ qualitates, a quibus denominari poſſunt, propriis nominibus carent: quæ uero ita ſint, ut non ex potentia, ſed ex affectione dicantur, ab his qualitatibus ad quas ſeſe aliquo mõ habent, denominatiue dicuntur, quod Ariſtoteles hoc protulit modo dicens, Non ita eſſe ſecundum potentiã naturalem, quẽadmodum etiam in diſciplinis ſecundũ quas uel pugiles, uel palæſtrici ſecundum affectionem dicuntur. Pugillatoria enim diſciplina dicitur & palæſtrica, quales uero ab his denominatiue, qui ad eas ſunt continentes, dicuntur. Docuit igitur omnia, quæ a quibuſdam qualitatibus dici putarentur, uere quoq; a qualitatibus non prædicari, ut in his qualitatibus quibus nomen propriũ non eſt. Illud quoq; monſtrauit hoc in pluribus euenire, ut de propoſitis qualitatibus qualia denominatiue dicerentur, reſtat ergo q̃d reliquũ eſt, ut dicat eſſe quaſdam qualitates, quarum cum nomen ſit poſitũ, ab his ipſis tamen, quæ illarũ rerũ participant, denominatiue nõ dici, ut uirtus: nam cum uirtus qualitas ſit, (eſt enim habitus quidam, omnis uero habitus qualitas) quicunq; uirtute participat, non ſecundum eã denominatiue dicitur. In denominatione enim quærẽdum eſt, ut ſemper idem permaneat nomen, In eo autem, qui uirtute participat, nulla uirtutis denominatio eſt. ut qui bonitate participat, bonus dicitur, qui iuſtitia, iuſtus, & alia huiuſmodi, qui uero uirtute participat, aut probus nominatur, aut ſapiens, ſed neq; probus, neq; ſapiens a uirtute denominatiua ſunt, icirco, ꝙ utrumq; nomen a uirtute longe diſſimile eſt: quod ipſe ſic ait. Aliquando autem poſito nomine denominatiue non dicitur, quod ſecundũ ipſum quale dicitur. Et eius rei proponere nõ omiſit exemplum, ſed hoc in multis nõ poteſt inueniri. pauca .n. ſunt, (ut ipſe ait) in quibus poſito qualitatis nomine, quæ his participant, a ſuperiori qualitate qualia nõ dicantur. Dat autẽ his qualitatibus pluralitatis calculũ, ex quibus qualia nominantur ea, quę his participant. nam (ut ipſe ait ſuperius) in pluribus, & pene in omnibus denominatiue dicũtur. quocirca rectã definitio eſt, & proprio ordine conſtituta. Nanq; in principio hoc ſolũ dictum eſt, eſſe qualitatẽ, ſecundum quam alia dicerentur. Sed, quoniam ſunt quædã, quorum qualitates ipſæ propriis nominibus carent, quæ uero his participant, ſuis uocabulis appellantur, ut in naturali potentia: et rurſus ſunt quædã, quæ in qualitatibus quidẽ habeant propria nomina: in his uero quæ ad eas ipſas qualitates eſſent affecta, nulla ex propoſitis qualitatibus denominatio fieret: hoc addidit, Ab omnibus qualitatibus, aut denominatiue dici qualia, q̃ illis qualitatibus participarent, aut quomodolibet aliter, ideſt, ſiue poſito nomine qualitatis, de eo non dicerentur, quæ illa participarent, ut in eo q̃d eſt uirtus, ſiue ipſi qualitati poſitũ nomen nõ eſſet, ut in eo quod eſt potentia naturalis. Quare, quoniã in his duabus qualitatibus, in quibus uel poſito nomine non ſecundũ nomen, quę ſunt qualia denominatiue dicuntur: uel cũ ipſis qualitatibus nomen poſitum nõ ſit, neutra ipſorũ prædicatio denominatiue fit: ad concludendũ omnẽ terminũ qualitatis ait, Aut denominatiue qualia a qualitatibus appellari aut quomodolibet aliter ab ipſis. ut nõ denominatiue, ſed aliquoties quidẽ ſecundum potentiam, aliquoties uero ſecundum eandem qualitatem uirtutis, eadẽ enim qualitas eſt uirtutis, & ſapientiæ. quocirca cõcludit, ita qualia dici, quæcunq; ex his qualitatibus denominatiue dicerẽtur, uel quomodolibet alio ab ipſis modo. Digeſtis in ordine prius omnibus qualitatibus, & eorum concluſione reperta, conſueto ordine unaquæque proprietas ueſtigatur.

DE PROPRIETATIBVS QVALITATIS.

INeſt autem, & contrarietas ſecundum quale, ut iuſtitia iniuſtitiæ contraria eſt, & albedo nigredini, & alia. ſimiliter autem & ea, quæ ſecundum eas qualia dicuntur, ut iuſtum iniuſto, & album nigro. non autem in omnibus hoc eſt: rubro enim, uel pallido, aut mediis huiuſmodi coloribus nihil contrarium eſt qualitatibus exiſtentibus.

75. Dicit in qualitatibus quędã eſſe cõtraria, atq; hoc probat exemplis, albedo nanque, & nigredo contraria ſunt, & quæcunque albedine nigredineq; participant. Hoc eſt enim quod ait, & ſecundum eas qualia quæ dicuntur. nam ſicut albedo nigredini contraria eſt, ita quoque albus nigro. Sed hoc qualitatis proprium non eſt. nam cum rubrum, & pallidum qualitates ſint, aliiq; etiam colores huiuſmodi, in his contrarium non eſt: nullus enim dicit aliquid rubro, uel pallido eſſe contrarium. nam quoniam album, & nigrũ extremitates quædam colorum ſunt, & longiſſime a ſe diſtant, contraria ſunt: medietates uero contraria nõ habent. nam ſiquis ponat rubrum nigro eſſe contrarium, longiſſimeq; diſtant, quæ ſunt contraria: longiſſime igitur nigredo a rubore diſtabit. Et rurſus albedo a nigredine plurimũ diſtat, igitur nigredini rubor eſt, atque albedo contraria, uniuſq; rei duo contraria inueniuntur, quod fieri non poteſt. Non eſt igitur nigredini contrarius rubor. Similiter autem monſtrabimus & in aliis mediis coloribus contrariũ non eſſe. quocirca ſi huiuſmodi coloribus contrarium nihil eſt, non in omni qualitate contrarietas reperitur. quod ſi ita eſt, ſuſcipere contraria qualitatis propriũ non eſt. At uero nec in ipſis quoq; formis q̃ manifeſte qualitates ſunt, contrarietas inuenit. nã neq; circulus quadrato, neq; quadratus triangulo, nec ulla figura ulli figuræ poteſt eſſe contraria. quocirca manifeſtum eſt ſuſcipere contrarium, non eſſe

proprium qualitatis. Sed quoniam ſunt quædam in qualitate, quæ ſibimet uideantur eſſe contraria, ut iuſtitia & iniuſtitia, hinc quædam quæſtio ſolet oriri. Dicunt enim quidā iuſtitiæ iniuſtitiam nō eſſe contrariam: putant enim, quod dicitur iniuſtitia, priuationem eſſe iuſtitiæ, nō tamen contrarietatē. Contraria enim propriis nominibus, nō contrarii priuatione, nominari, ut album nigro, habere tamen iuſtitiam aliquam contrarietatem, cuius adhuc proprium nomen nō ſit inuentum, quod omnino falſum eſt. Multæ enim habitudines priuationis uocabulo proferuntur, ut illiberalitas, & imprudentia, quæ nunquā uirtutibus opponerentur, quæ ſunt habitus, niſi ipſæ quoq; habitus eſſent, & in animis habentium immutabiliter permanerent. At uero neq; illud uerum eſt omnes priuationes negatione proferri. Surditas enim cū ſit auditus priuatio, ſine negatione profertur, eodem quoq; modo cæcitas. Nullus enim dicit inauditio, neq; inuiſio, nec aliqd huiuſmodi, ſed tantū ſurditas cæcitasq; nominantur ꝓpriis nominibus, cū ſint illa in habitu, uiſus, auditus: illā in priuatione ponēda. Igitur iuſtitia iniuſtitię cōtraria eſt. Tradit ergo regulā, ut ea quæ contraria ſunt, ſub eodē genere cōuenienter aptentur, quā regulā his uerbis ipſe ꝑſcribit.

Amplius ſi ex contrarijs unum fuerit quale, & reliquum erit quale. Hoc autem palam eſt proponenti ex ſingulis alia prædicamenta. ut ſi eſt iuſtitia iniuſtitiæ contrarium, quale autem eſt iuſtitia, quale igitur eſt iniuſtitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur in iuſtitiæ, nec quantitas, nec ad aliquid, nec ubi, nec omnino talium aliud, niſi quale: ſic autem & in alijs, quæ ſunt ſecundum quale, contraria ſunt.

76. Si ex duobus in quid cōtrariis manifeſtū fuerit, unū eorum contrariorum ſub qualitate poni: ſimul manifeſtū erit, qđ etiā eius contrariū conuenientes qualitati ſupponatur, ſimulq; demōſtrat iniuſtitiā eſſe qualitatē. nā ſi iuſtitia apertiſſime qualitas eſt, iccirco ꝙ neq; quantitas, neq; ad aliqd, neq; ubi, nec quando, nec aliud ullum prædicamentum eſt, nec ſub ullo alio genere poni poteſt, niſi ſub ſola qualitate, cū ei contraria ſit iniuſtitia: nō eſt dubium, iniuſtitiā quoq; qualitati ſubnecti. quod ipſe quoniā planius dixit, & exemplorum luce uulgauit, ad aliud nobis eſt traſeundum.

Suſcipit autem qualitás magis & minus. album enim magis & minus alterum altero dicitur, & iuſtum alterū altero magis & minus dicitur: ſed & ipſa incrementū ſuſcipiunt, cum candidum nanque ſit, amplius contingit candidum fieri, non tamen omnia, ſed plura. Iuſtitia nanq; ſi dicatur magis & minus iuſtitia, poteſt aliquis ambigere. ſimiliter & in alijs affectibus: quidam enim de talibus dubitant. iuſtitiam nanque iuſtitia non multum aiunt magis & minus dici, nec ſanitatem ſanitate. Minus autem alterum altero habere ſanitatem aiunt, & iuſtitiam minus alterum altero habere, ſic autem & grammaticam, & alios affectus. Alia igitur, quæ ſecundum eos affectus dicuntur qualia, indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticior enim alter altero dicitur, & iuſtior, & ſanior, ſimiliter & in alijs.

77. Aliud quoq; proprium protulit, quod tractata ratione ab integra proprietate qualitatis excluſit. Ait enim qualitates poſſe uel intendi uel minui. Poſſe enim dicit alterum altero plus album appellari, ut nix argento, & quę candidiora ſunt marmora: & iuſtum alterum altero magis & minus dicimus. Nanq; iuſtius aliquid factum, nec non etiam iuſtiſſimum eſt. In quibus autem comparationes ſunt, in his magis minuſq; dici manifeſtū eſt. hoc quoq; modo, ipſum album uel alia qualitas non ſolum contra alterā eiuſdem ſpeciei comparata intenſione creſcit, & relaxatione minuitur, ſed etiam a ſe ipſa recipit comparationem. Dicitur enim nunc quidem argentum candidius eſſe quam antea: cum fuerit deterſum. Sed cum hæc ita ſint, non eſt magis minuſq; ſuſcipere proprium qualitatis, neq; enim ſola qualitas magis minuſq; ſuſcipit. hæc enim intenſio & relaxatio in his quoq; quæ ſunt ad aliquid, inuenitur, ut in eo quod eſt ęquale & inæquale, poſſumus dicere plus æquale uel minus, & in cęteris huiuſmodi. nec uero omnes qualitates ſuſcipiunt magis & minus. quod ipſe ſic ponit, Non tamen in omnibus hoc eſt, ſed in pluribus. Dubitabit enim aliquis an iuſtitia magis eſſe iuſtitia dicatur, ſimiliter aūt & in aliis affectionibus. Quidā enim in hoc dubitant, dicunt enim iuſtitiā iuſtitia nō magis uel minus dici, nec ſanitatē ſanitate, minus autē habere alterū altero ſanitatē dicunt, & iuſtitiā minus alterū altero habere. In hoc tres fuere ſentētiæ. Quidā nanq; dicebant in omnibus ſecundū materiæ habitudinem reperi poſſe magis & minus. Proprium nanq; eſſe materię corporumq; intenſione creſcere, & minui relaxatione. quæ quorūdam Platonicorū ſententia fuit. Alia uero quæ ſecundū certiſſimas ueriſſimaſq; artes atq; uirtutes nō diceret eſſe magis & minus, ſecundū autem medias dici poſſe, ut hæc ipſa grammatica atq; iuſtitia nō dicitur magis grammatica, neq; magis iuſtitia. Eſſe autem quaſdā alias mediocres artes, in quibus id ipſum poſſet euenire. Tertia eſt de qua Ariſtoteles loquitur, quod ipſas quidē habitudines nulla intenſione creſcere, nec diminutione decreſcere putat, ſed eorū participātes poſſe ſub examine cōparationis uenire, ut de his magis minuſue dicatur. Sanitatem nanq; ipſam, & iuſtitiam alterā altera magis minuſue nō eſſe. Neq; enim quiſquā dicit magis eſſe ſanitatē alia ſanitate. Sed hoc ſolū dicere poſſumus magis habere ſanitatē aliquem, id eſt, eſſe ſaniorē, & magis ſanū, & minus ſanum. Dicimus ergo, quod ipſe quidē qualitates non ſuſcipiunt magis & minus: qui uero ſecundū eas quales dicuntur, ipſi ſub cōparatione cadunt, ut iuſtior, & ſanior, & grāmaticior. Nanq; ipſa grammatica, id eſt literatura nō ſuſcipit magis & minus. nullus enim dicit alterā altera magis eſſe grammaticam, ſed eum, qui grammatica ipſa participat, dicimus literatum, quem a literatura ſcilicet denominamus, literatus autem ſuſcipit magis & minus, ut Donatus grammaticus plus erat ætate iam prouecta grammaticus .i. literatus, quam cum primum ad huiuſmodi ſtudia deueniſſet. Sed quanquam ſe hæc ita habeant, tamen inuenimus aliquas qualitates in quibus indubitate comparatio inueniri non poſſit, ut ſunt quas ipſe ſuppoſuit.

Triangulus uero, & quadrangulus non uidetur magis & minus ſuſcipere, nec aliqua aliarum figurarum.

Hæc enim, quæ ex quarta ſpecie qualitatis dicta ſunt, magis minuſue nulla ratione ſuſcipiunt: nullus enim dicit plus eſſe alium circulum quam alium, nec magis eſſe illud triangulū quam illud, dicitq; fortaſſe maiorem, magis autem non dicit. Huius autem rei hæc ratio eſt, ut cum ſit trianguli definitio, figura quæ ſub tribus rectis lineis continetur, ſiqua ſunt, quæ hanc definitionem in ſe ſuſcipiant, ut & ipſa tribus rectis lineis contineantur, proprie triangulæ formæ ſunt. Eodem quoque modo & circulus ita definitur. Circulus eſt figura plana, quæ ſub una linea continetur, ad quam ex uno puncto qui intra ipſam eſt, omnes quæ exeunt lineæ æquæ ſibi ſunt, Rurſus quadrati definitio talis eſt. Quadratum eſt quod quatuor æqualibus lineis, & quatuor rectis angulis continetur. Quæcunque igitur uel circuli definitionem ſuſcipiūt, uel quadrati, æqualiter uel circuli uel quadratæ formæ ſunt. ſiqua uero nō ſuſcipiūt, nullo mō ſunt. Siqua uero ſunt, quæ neq; quadrati ſuſcipiunt definitionem, neq; circuli: neque quadrati ſunt neque circuli, ut eſt figura quæ parte altera longior dicitur. illa enim ita definitur, parte altera longior figura eſt, quæ ſub quatuor lineis continetur, rectiſq; angulis, quæ quatuor lineæ æquæ ſibi quidem non ſunt, contra ſe uero poſitæ binæ ſibi æquæ ſunt. ergo quia huiuſmodi figura neque circuli definitionem capit, neque quadrati: æqualiter neq; circulus neque quadratus eſt. Siqua enim cuiuslibet formæ definitionē ſuſcipiunt, omnino eadem ſunt. Vt qui circuli, circulus: qui quadrati, quadratus: qui trianguli, triangulus: qui parte altera longioris parte altera longior, & in cæteris eodem modo. Siqua ue-

ro non ſuſcipiunt, ut triangulus, circuli definitionem non capit, neque omnino circulus eſt, nec poteſt dici inter quadratum, & triangulum, quoniam utraque circuli definitionem non capiunt, quadratum quidem plus eſſe circulum, triangulum uero minus: omnino enim utraque a circuli ratione diſiuncta ſunt, quod his uerbis ab Ariſtotele tractatur.

Quæcunq; enim definitionē trianguli ſuſcipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli uel circuli ſunt. Eorum uero, quæ nō ſuſcipiunt, nihil magis alterū altero dicitur. nihil enim quadratum magis quàm parte altera longior forma, circulus eſt: nullum enim ipſorum recipit circuli rationem. Simpliciter autē ſi utraq; non recipiunt propoſiti rationem, non dicetur alterū altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. horū itaq; quæ prædicta ſunt, nihil eſt proprium qualitatis.

79. Nam ſi hoc definitio facit, ut demonſtret rationem cuiuſq; ſubſtantiæ, quæcunq; definitione diſcrepant, illa etiam ipſa natura ſubſtantiæ diſcrepabunt. Recte igitur ſiqua cuiuslibet rei propoſitæ, ſiue trianguli, ſiue quadrati, definitionē nō capiunt, ab eiuſdē natura diſiuncta ſunt. quocirca neq; triangulū, neq; quadratū, neq; circulum, neq; quicquid horū eſt, ſuſcipiunt magis & minus. Sed cū hæ qualitates ſint, nō omnes qualitates æque magis minuſue ſuſcipiunt. Quòd ſi neq; in omni qualitate intenſio diminutioq; prouenit, neq; in ſola, qđ hæc eadē in relatione reperias, nō eſt magis minuſue ſuſcipere propriū qualitatis. Quodnā igitur qualitatis propriū eſſe dicendū eſt, id ipſe planiſſime ſubterpoſuit.

Similia uero & diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates. Simile enim alterum alteri non eſt ſecundum aliud quicquam, quàm ſecundum illud, quod quale eſt: Quare proprium erit qualitatis, ſecundum eam ſimile & diſſimile dici.

80. Simile inquit & diſſimile ſolę retinent qualitates. nam quamuis ſimile ad aliquid ſit, tamen hoc ipſum qđ dicimus ſimile, non dicimus niſi quod quale eſt. nam ſi eadem qualitas ſit in duobus, illa, in quibus eſt, ſimilia ſunt, nec eſt aliud prędicamentum quod ſecundū ſimile & diſſimile dici poſſit: & de aliis quidē omnibus notum eſt, quoniā de nullo dicitur. Quòd ſiquis de quantitate affirmet dici poſſe ſecundū eam ſimile atq; diſſimile, monſtratum eſt ſecundum quantitatē non ſimile & diſſimile, ſed æquale & inæquale prædicari. quocirca, quoniā per ſingula quæq; pergētibus, & in omnibus idem qualitatibus inuenitur, & in nullo alio prædicamento eſſe perſpicitur: recte hoc propriū qualitatis eſſe firmauit. Sed quoniam cū de his, quæ referūtur ad aliquid, tractaretur, affectus atq; habitus in his, quæ ſunt ad aliquid, numerauit, nunc uero eoſdē quoq; qualitati ſuppoſuit, ipſe ſibi quandam obiecit quæſtionem, cur ſi prius ſub iis, quæ ad aliquid referuntur, iſta ſubiecerit, nunc ſub qualitatibus ea ipſa poſuerit? Superius nanq; mōſtrauit ea, quæ eſſent a ſe diuerſa, eaſdem ſpecies habere non poſſe, cum dicit, Diuerſorū generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſpecie & differentiæ ſunt, quocirca cum relatio, atq; qualitas diuerſa ſint genera, eaſdem utrique ſupponi ſpecies non oportet, hoc eſt enim quod dicit.

At uero nō decet conturbari, nequis nos dicat de qualitate propoſitionē facientes, multa de relatiuis interpoſuiſſe; habitus enim & diſpoſitiones eorum, quæ ſunt ad aliquid, eſſe dicebamus. pene enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, non autem aliquid eorū, quæ ſingula ſunt. nam cū diſciplina genus ſit, hoc ipſum quod eſt alterius dicitur; alicuius enim diſciplina dicitur. Eorum uero, quæ ſingula ſunt, nihil ipſum quod eſt alterius dicitur: ut grāmatica non dicitur alicuius grāmatica, nec muſica alicuius muſica, niſi forte ſecundū genus, & hæc ad aliquid dicuntur, ut grammatica dicitur alicuius diſciplina, non alicuius grammatica, & muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. Quapropter quæ quidem ſingularia ſunt, non ſunt ad aliquid.

81. Quam quæſtionē ualidiſſima argumētatione diſſoluit, his ſcilicet uerbis, Pene enim ea, q̄ ſunt in omnibus his generibus, ad aliqđ dicūtur. Eorū uero, quę ſunt ſingulatim, id eſt ſpēs, nihil huiuſmodi ſunt. Hæc.n. eſt argumētatio, quā græci ἐπιχείρημα uocant. In huiuſmodi affectionibus atq; habitudinibus, quę inter ea ſunt genera, eas ſolas ad aliquid poſſe reduci, quæ uero ſpecies eſſent illorū generum, non poſſe in relatiuis, ſed in qualitatibus numerari, ut ſcientia cū ſit habitudo, hēt ſub ſe alias habitudines, grammaticam, & geometriam. In hoc igitur ſcientia ipſa, quod genus eſt, ad aliquid ſemper refertur: dicimus enim ſcientiam alicuius ſcientiā. Grammaticam uero, quæ eius ſpēs eſt, nullus dicit alicuius eſſe grammaticā: dicatur enim, ſi fieri poteſt, grāmaticam, Ariſtarchi eſſe grammaticam. Sed omnia quæcunq; dicuntur ad aliquid, conuertuntur. Dicitur ergo & Ariſtarchus, grammaticæ Ariſtarchus, quod fieri non poteſt. Non igitur grāmatica Ariſtarchi, ut ad aliquid dicitur. Eſt etiam argumentum hoc non ſpecies, ſed huiuſmodi genera, ad aliquid appellari. ut cū ipſæ quidem ſpecies ad aliquid non dicantur, ut grammatica nō dicitur alicuius grāmatica, ſiquando tamen eſt, ut ſpecies ad aliquid referatur, id non ſecundū ſe, ſed ſecundum genus, ut grammaticæ, quoniam genus eſt ſcientia, quæ relatiua eſt, ſiquis grammaticam ad aliquid referre contendat, nō poteſt ſecundū ipſam grammaticam, eā ad aliquid prædicare, ſed ſecundum ſcientiam, ideſt ſecundū genus ſuum. Non enim dicitur grāmatica alicuius grammatica, ſed fortaſſe grammatica alicuius ſcientia. Non ergo grammatica ſecundū grammaticam ad aliquid dicitur, ſed ſecundū ſcientiam. Et hoc eſt quod ait, ut grammatica non dicitur alicuius grammatica, nec muſica, ſed fortaſſe ſecundū genus proprium iſtę dicuntur alicuius, ut grammatica alicuius dicitur ſcientia, nō alicuius grammatica. Ergo ſingularū ſpecierum nihil eſt, quod aliqua relatione prædicetur. Genera uero harū ſpecierū relatiua ſunt, quæ paulo ſuperius dixi. Quod enim ait, Pene enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, non autē aliquid eorum, quæ ſunt ſingula: hoc demonſtrare uoluit, genera ipſa habitudinū diſpoſitionumq; eſſe relatiua, ſpecies uero generū, quas ſingulatim eſſe dixit, ad aliquid nullo modo prædicari. Quas iccirco eſſe ſingulatim uocauit, quia grammatica una eſt, & rurſus muſica una, ſcientia uero non una. Recte igitur ſpēs ſcientiæ ſingulatim eſſe nominauit. Conſtat igitur, q̄ genera huiuſmodi habitudinū dicantur ad aliquid, ſpēs uero ad nihil aliud propria prædicatione referantur. quocirca, quoniam huiuſmodi ſpecies relatiuas non eſſe demonſtrauit, nunc quod reliquum eſt, qualitates eſſe confirmat.

Dicimur autem ſecundū ſingula quales; hæc enim & habemus. Scientes enim dicimur, quòd habemus ſingulas ſcientias aliquas. Quare hæc erunt etiam qualitates, quæ ſingularia ſunt, ſecundum quas etiam quales dicimur. Hæc autem non ſunt eorum, quæ ſunt ad aliquid.

82. Illas eſſe qualitates ſuperius confirmatum eſt, ex quibus aliqui quales uocarentur. nos autem iccirco grammatici dicimur, non quòd uniuerſalem ſcientiam, ſed quòd ipſam grammaticam habeamus, & hoc uere dicitur, iccirco nos dici ſcientes, quia grammatici ſumus, potius quam iccirco grammaticos, quòd aliquam ſcientiam retinemus. Nullus enim a generali ſcientia grammaticus, aut ſciens, niſi a ſingulatim ſcientia ſciens, grammaticuſq; perhibetur. Igitur quoniam ex his habitudinum ſpeciebus quales uocamur, ipſæ ſpecies in qualitate numerandæ ſunt. Sed cum quis grammatica participat, de ea etiam genus dicitur, & ſecundum eam non ſolum ad grammaticam, ſed ad ſcientiam quoq; coniungitur. dicitur enim iccirco ſciens. Ergo quoniam habens grammaticam, & ſciens, & grammaticus dicitur, non poteſt ulla ſcientia participare, qui ſingulas

non

non habuerit. Qui enim cunctis ſpeciebus caret, illi quoq; genere ipſo carendum eſt. Quare, quoniam has ſpecies habemus, & ſecundum eas quales dicimur, a grāmatica ſcientes & grammatici nuncupamur: has autem ipſas ſpecies mōſtratum eſt ad aliquid non referri. Recte igitur huiuſmodi habitudines, quæ in alterius relatiuis ſpecies ſunt, in qualitate numeratæ ſunt. Quòd ſiquis hoc quoque inuitus accipiat, aliud addit quo totum quæſtionis uinculum ſoluetur. ait enim,

Amplius, ſi contingat hoc ipſum & quale, & relatiuum eſſe, nihil eſt inconueniens, in utriſque hæc generibus enumerare.

83. Nam cum ſit uerum, unā eandemq; rem duobus diuerſis generibus ſuppoſitā eſſe non poſſe: illud tamen cōuenit, ſecundum aliud atq; aliud unā eandemq; ſpeciem duobus generibus poſſe ſubnecti. ut in eo quod ſupra iam dictū eſt, cum Socrates ſubſtantia ſit, pater uero ad aliquid: cumq; ſubſtantia diſcrepet atq; relatio; nihil tamē eſt incōueniens eundem ipſum Socratem in eo ꝙ homo eſt, ſubſtantiæ ſupponi: in eo quod habet filiū, relationi. quocirca ſi ſecundū aliā atq; aliam rem, duobus generibus eadem res quælibet diuerſiſſimis ſupponatur, nihil inconueniens cadit. Ita quoq; & habitudines in eo quod alicuius rei habitudines ſunt, in relatione ponuntur: in eo quod ſecundū eas quales aliqui dicuntur, in qualitate numerātur. Quare nihil eſt incōueniens unā atq; eandem rem, ſecundū diuerſas naturæ ſuæ potentias, geminis, & ſi cōtingat, pluribus adnumerare generibus. quocirca, quoniā de qualitate tractatum eſt, nos quoq; orationis curſum ad reliqua prædicamenta uertamus.

DE RELIQVIS SEX PRAEDICAMENTIS.

SVſcipit autem Facere & Pati contrarietatem, & magis & minus. calefacere enim & frigefacere contraria ſunt, & calefieri & frigefieri & delectari ac contriſtari. Quare ſuſcipit contrarietatem, & magis & minus: calefacere enim dicitur magis & minus, & calefieri magis & minus, & contriſtari magis & minus. ſuſcipit igitur magis & minus facere & pati. de his itaque tanta dicantur.

84. Decurſis quatuor prædicamentis, quæ aliqua quęſtione & cōſideratione egere uidebantur, tenuiter cętera breuiterq; pſtringit. Et de facere quidē & pati nihil in hoc libro, niſi ꝙ cōtraria ſuſcipiant, & intenſionē immunitionemq; patiantur, ab Ariſtotele eſt diſputatū: in aliis uero eius operibus plene ab eo perfecteq; tractata ſunt, ut hoc ipſum de facere & pati, in his libris, quos περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς inſcripſit. de aliis quoq; prædicamentis nō illi minor in aliis operibus diſputatio fuit, ut de eo qđ eſt ubi, & quando in phyſicis: & de omnibus quidē altius ſubtiliusq; in libris, quos μετὰ τὰ φυσικά uocauit, exequitur. Ac de facere quidē & pati ipſe planiſſime poſuit, poſſe ea ſuſcipere cōtrarietates. Dicimus enim ignē calefacere & frigefacere, qđ ſcilicet ad faciendū refertur. Dicimus aquā calefieri & fringefieri, qđ nihilominus ad patiendi ducitur prædicamentū. Magis quoq; & minus ſuſcipere apertiſſimis demonſtrat exemplis. Sic enim magis calefacere & minus, & magis calefieri & minus dicitur. atq; hæc hactenus. Ipſe enim hæc apertiſſime expoſuit. Eſt autē horum deſcriptio talis, quod in faciendo quidem, actus quidā a quolibet in aliā rem ueniens cōſideratur a quo ueniat. In patiendo autē in eo ille actus cōſideratur, in quem uenit. Actus.n.& paſſio ſimul in phyſicis eſſe mōſtrata ſunt: Ac de facere quidē ac pati, ad præſens tempus hæc dicta ſufficiant.

Dictum eſt autem & de Situm eſſe, in his quæ ad aliquid ſunt, ꝙ denominatiue a poſitionibus dicitur, de reliquis autem Quando, & Vbi, & Habere, eo quod manifeſta ſunt, nihil de his ultra dicitur, quàm quod in principio dictum eſt. quia Habere quidem ſignificat calciatum eſſe, armatum eſſe: Vbi autem, ut in Lyceo, in foro. Quando, ut heri. Et alia quæ de his dicta ſunt. De propoſitis itaque generibus ſufficiant, quæ dicta ſunt.

85. Poſitio quidem, quoniā ipſa eſt alicuius, in iis quæ ſunt ad aliquid, numerata eſt. ſed quoniā omnis res quæ ab alio denominatur, aliud eſt, ꝙ̄ id ipſum, a quo denominata eſt. ut aliud eſt, qui eſt grammaticus, atq; grāmatica, quāuis grāmaticus a grammatica denominetur. Ita cum ſit poſitio relatiua, quicquid denominatiue a poſitionibus dicitur, hoc relatiuorū genere nō tenetur. Poſitio autem ipſa relatiua eſt, poſitum uero eſt a poſitione denominatū. Statio enim cuiuſdam ſtatio eſt. Stare uero quoniā a ſtatione denominatū eſt, non ponitur in eo genere in quo ſtatio fuit. Quare ſub relatione hoc prædicamentum nō inuenitur. Sed quoniā nihil eſt ad quod hoc reducere genus atq; aptare poſſimus, dicendū eſt ſuum eſſe genus. Vt accūbere ab accubitu, ſtare a ſtatione, & cætera quidē quæ iccirco ſe Ariſtoteles exequi denegat, quoniā planiſſima ſunt. ait enim, De reliquis uero, id eſt quando, & ubi, & habere, propterea quia manifeſta ſunt, nihil de his ultra dicitur, ꝙ̄ quod in principio dictū eſt, & eorum prædicta ponit exempla. Dicendum autē eſt breuiter de prædicatione, quę eſt ubi & quando. Sicut ipſum ad aliquid per ſe eſſe nō poteſt, niſi ex alio aliquo naturā trahat: ita & quando, & ubi eſſe nō poteſt, niſi locus ac tempus fuerit. Locum enim ubi, tempus uero quando, comitatur. Non eſt autē idem tempus, & quando: nec ubi & locus. ſed propoſito prius loco, ſiqua res in eo ſit poſita, ubi eſſe dicitur. Rurſus ſi certa res in tempore eſt, quando eſſe perhibetur, ut Apollinares ludi, cum ſint in tempore, quando eos eſſe dicimus. Habent autem hæc quoque proprias diuerſitates, ubi quidem, ꝙ aliquoties infinite dicitur. alicubi enim eſſe dicimus aliquem, ut Socratem: aliquoties autem definite, ut in Lyceo, uel in Academia. Habet quoq; ubi, ſecundū ipſum locum in quo eſt, aliquas contrarietates. Surſum enim eſſe & deorſum ubi eſſe dicitur. Temporum quoq; uarietates, in eo prædicamento quod eſt quando, eſſe manifeſtum eſt. Futura enim, & præſentia, præteritaq; in quando prædicamento ueniunt. Dicimus enim fuiſſe aliquando Scipionē conſulem Romanum, nunc eſſe orientis imperatorem, qui Anaſtaſius appellatur, Futurum autem eſſe aliquem. quæ ſcilicet ſecundum quando prædicamentum dicuntur. Habere autem eſt quoddam extrinſecus ueniens, neque innatum ei a quo habetur, aliudq;, ꝙ̄ eſt illud ipſum a quo habetur, in ſe retinere, ut armatum eſſe, uel ueſtitum eſſe. Habere enim eſt ueſtes atq; arma tenere, quæ cum ea nata non ſunt, neq; aliqua cum eo, qui habet, cōmuni natura proprietateq; iunguntur. Sed, quoniā de his Ariſtoteles tacuit, nobis quoq; nunc eorum longior tractatus omittendus eſt.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi commentariorum in prædicamenta Ariſtotelis

LIBER QVARTVS.

EXpeditis omnibus prædicamentis, cur præter propoſitum operis in hanc oppoſitorū diſputationem ſit ingreſſus, a multis ante quæſitum eſt. Sed Andronicus hanc eſſe adiectionē Ariſtotelis non putat: ſimulq; illud arbitratur, iccirco ab eo fortaſſe hāc adiectione de oppoſitis, & de his quæ ſimul ſunt, & de priore, & de motu, & de æquiuocatione habendi nō eſſe factā, ꝙ hunc libellū ante topica ſcripſerit, quodq; hęc ad illud opus nō neceſſaria eſſe putauerit, ſicut ipſæ categoriæ proſunt ad ſcientiam topicorum. hoc ignorans ſcilicet, ſufficienter in topicis quantum ad argumenta pertinebat, hic & de his omnibus quæ adiecta ſunt, & de prædicamentis fuiſſe propoſitum. Sed hæc Andronicus. Porphyrius uero hāc adiectionem uacare & carere ratione non putat. Cuius hanc prodidit cau-

dit cauſam. Vt enim multa ſunt, quæ quod cõmunibus animi conceptionibus ſeſe ſuggererent, in huius libri principiis ab Ariſtotele prædicta ſunt, ut de æquiuocis, & uniuocis, & denominatiuis, & de his omnibus, quæcunq; uſq; ad ſubſtantiæ diſputationem ad ipſorũ prædicamentorum utilitatem cognitionemq́; prædicta ſunt: ita quædam fuiſſe, quę eſſent quidẽ in cõmunibus ſenſibus, egerent tamen ſubtilioris diuiſionis modo, hæc diligenter ſuppoſita ſunt, ut quid eſſent, ꝓprie teneretur, ne falſis opinionibus traductus, nõ ſie mus animus luderet. Docet aũt hoc, inqt, etiã ipſe ordo cõgruus rationiq; conueniens titulorũ, hanc adlectionem fuiſſe perutilem atq; neceſſariam. Prius enim de oppoſitis, poſt uero de his quæ ſimul ſunt, & de his quæ poſteriora ſunt: poſt autem de motu, ad poſtremum de habendi æquiuocatione ſermonem faciens, libri ſeriem terminauit. Iccirco quod in omnibus quidem prædicamentis ante quęſiuit, utrũ poſſint habere contraria. In his uero quæ ſunt ad aliquid, dixit magnum paruo non poſſe eſſe contrarium, ſed oppoſitum. Quid uero eſſet oppoſitum, dicere prætermiſit, ne ordo diſputandi continuus rumperetur. Hic igitur recte, qđ illic prætermiſerat, aptius edocuit. In relatiuis quoq; de his quæ ſunt prius, quæq; ſimul natura gignuntur, ſtrictim tetigit, quod nunc diligẽter explicat. Faciendi uero patiendiq; prædicamẽta ſunt, in quibus quidam quaſi motus agitatioq; cõſideratur. neceſſe igitur fuit de motu dicere, qui naturã faciẽdi atq; patiendi uellet oſtendere. Quis autem dubitet cuiuslibet ſermonis æquiuocationem monſtrare, eſſe perutile? Quare, quoniam habere quoque prædicamentum eſt, non fuit inconueniens neque ſuperfluum, de habendi æquiuocatione tractaſſe.

De oppoſitis autem, quoties ſolent opponi, dicendũ eſt. dicitur autem alterũ alteri opponi quadrupliciter, aut ut ad aliquid, aut ut contraria, aut ut habitus & priuatio, aut ut affirmatio & negatio. opponitur autem unũquodq; iſtorum, ut figura dicam. relatiua quidem, ut duplum dimidio. contraria autem, ut malo bonum. ſecundum priuationem & habitum, ut cæcitas uiſui. ſecundum affirmationem & negationem, ut ſedet non ſedet.

86. Illud quoq; quæritur, utrũ oppoſitionis nomen æquiuoce prædicetur. Dicimus enim quatuor modis opponi. aut ut contraria, aut ut ad aliquid, aut ut habitum & priuationem, aut ut affirmationem & negationem. Hic ergo contenditur, utrum æquiuocatio quædam circa has quatuor diuerſitates ſit, an id ipſum, quod dicimus oppoſitũ, generis uice prædicetur, ut ſit uniuocum. Sed in hoc, Stoicorum Peripateticorumq́; diuerſa ſententia fuit, & ipſi inter ſe Peripatetici diuerſa ſectati ſunt. Stoicorum quoniã longa ſententia eſt, prætermittatur. aliis autem Peripateticis placet nomẽ hoc oppoſiti de ſubiectis æquiuoce prædicari, ita affirmantibus, quoniam Ariſtoteles ita dixit, De oppoſitis quoties ſolent opponi dicendum eſt, hoc, id eſt quoties, ad multiplicitatem pertinet æquiuocationis. Sed qui melius iudicauere, hi oppoſitionis nomen, generis loco dicunt debere prædicari: Iccirco, quod cũ nomen oppoſitionis de ſubiectis quatuor oppoſitionibus prædicetur, ab his quoq; definitio nõ oberret. Sunt enim oppoſita, quæ in eodẽ, ſecundum idem, in eodẽ tempore, circa unam eandemq́; rem, ſimul eſſe non poſſunt. quod per ſingula quæq; pergentibus in ſingulis oppoſitis inuenitur. Nanq; album & nigrum, quæ ſunt contraria, uno eodemq́; tempore circa unum idemq́; corpus partemq́; corporis, ſimul eſſe nõ poſſunt. Nec ſeruus atq; dominus, eiuſdem, eodem, tempore, idem ſeruus idem dominus eſt. Nec habitus & priuatio. quis enim dicat in eodem oculo, uno eodemq́; tempore, & uiſum poſſe eſſe, & cæcitatem? Iam uero affirmatio & negatio, quam repugnantes ſint, quamq; in eodem ſimul eſſe non poſſint, nulli dubium eſt. Quare ſi ea, quæ ſub oppoſitione ponuntur, oppoſitionis nomen definitionemq́; ſuſcipiunt, quid eſt dubium, oppoſitionem nõ æquiuoce prædicari? His igitur poſitis, ad eorum diſtantias differentiasq́; ueniamus.

Quæcunque igitur ut relatiua opponuntur, ea ipſa quæ ſunt, oppoſitorum dicuntur: aut quomodolibet aliter ad ea; ut duplum dimidij ipſum quod eſt, alterius dicitur duplum. alicuius enim duplum: ſed & ſcientia ſcibili tanquam relatiua oppoſita eſt, & dicitur ſcientia, hoc ipſum quod eſt ſcibilis, & ſcibile, hoc ipſum quod eſt ad oppoſitum dicitur, ideſt ad ſcientiam, Scibile enim aliquo dicimus ſcibile, ideſt ſcientia. Quæcunque ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ipſa quæ ſunt, aliorum dicuntur, aut quomodocunque ad ſe inuicem.

87. Ea quidem huius oppoſitionis, quæ ſecundum relationem dicuntur, & per ſe ipſa plana atq; uulgata ſunt, & ſuperiori relationis diſputatione iam cognita. Illa enim ſunt ad aliquid, quæcunq; id quod ſunt, aliorũ dicuntur, uel quomodolibet aliter ad ea, ut ſeruus, domini ſeruus, & dominus, ſerui dominus: Et magnum ad paruum dicitur, & rurſus paruum refertur ad magnũ. Quod ſi hoc in relatiuis omnibus inuenitur, nulla eſt dubitatio, quin etiã in his hoc deprehendi poſſit, quæ ſecundũ ad aliquid opponuntur, ut ea ipſa id qđ ſunt, oppoſitorũ dicantur, uel quomodolibet aliter ad oppoſita, ut ſi eſt ſeruus domino oppoſitus, dominus ſerui dicatur. i. oppoſiti ſui: & rurſus ſi dominus ſeruo oppoſitus eſt, domini ſeruus dicatur. Paruũ uero ad magnũ & magnũ ad paruum. i. ad oppoſitũ ſibi. Atq; hoc quidẽ in omnibus ſecundũ ad aliqđ oppoſitionibus inueniri neceſſe eſt. quocirca ſit hæc proprietas eorũ, quæ ſecundũ ad aliquid opponũtur. qđ ea ipſa quæ ſunt, ad oppoſita referuntur, & ipſorum eſſe dicuntur. His ergo ante conſtitutis docet differẽtiam, quæ inter ſe ea quæ ſecundum contrarietatem dicuntur, & ea q̃ ſecundum ad aliquid, diſcrepant atq; diſſentiunt. ait enim.

Illa uero, quæ ut contraria opponuntur, ipſa quidem, quæ ſunt nullo modo ad ſe inuicẽ dicuntur: contraria uero ſibi inuicẽ dicuntur. neq; enim bonum mali dicitur bonum, ſed contrarium: nec album nigri album, ſed contrarium. Quare differunt a ſe inuicem hæ oppoſitiones.

88. Dictum eſt in his, quæ ſecundum ad aliquid opponuntur, qđ ea ipſa id quod ſunt, ad id quod ſibi eſt oppoſitũ dicerentur. Contraria uero & ipſa quidẽ opponuntur ſibi, ſed id quod ſunt, ad oppoſita nõ dicuntur, contraria autẽ dicuntur. Hoc autem huiuſmodi eſt. Bonum malo contrarium dicimus eſſe, & rurſus malum bono. Nigrũ quoq; albo contrariũ putamus, nihilominus quoq; album nigro. Sed cũ hoc arbitramur, non tamen dicimus ea, id quod ſunt, eſſe oppoſitorũ. Si enim diceremus id qđ eſt bonũ eſſe oppoſiti ſui, non diceretur bonũ malo eſſe contrarium, ſed bono eſſe mali bonũ. Nec ita prædicationem quis faceret nigrũ albo eſſe contrariũ, ſed nigrũ albi eſſe nigrũ. Hoc eſt enim id quod eſt nigrũ dici ad oppoſitum ſuum, ſi quis dicat nigrũ albi eſſe nigrũ: Quod quoniam non dicitur, ea ipſa quæ ſunt, non dicuntur oppoſitorũ, ea. ſ. quæ ſibi ut contraria uidentur opponi. Sed quoniã dicimus bonum malo contrarium, & nigrum albo contrarium, quanquam id quod ſunt oppoſitorũ non dicantur, tamen ad oppoſita ut contraria nominantur. Atq; hoc eſt quod ait. Ipſa quidẽ quæ ſunt nullo modo ad ſe inuicem dicuntur. Contraria uero ſibi inuicem dicuntur. Non enim dicitur bonũ mali bonum, hoc eſt enim id qđ eſt oppoſiti prædicare, ſed dicimus bonum malo contrarium. quocirca differunt ea, quæ ſimiliter ad aliquid opponuntur, ab his quæ ſecundum contrarietatem ſibi ſunt oppoſita. qđ ea quidem quę ſecundum relationem oppoſita ſunt, id quod ſunt oppoſitorum dicuntur. Illa uero quæ ut contraria, ipſa quidem quod ſunt oppoſitorum nomine, minime, ſed tantum contraria prædicantur, ut bonum contrarium eſſe dicatur oppoſiti ſui non boni. Dicimus enim bonum malo contrarium, cum non dicamus bonum mali bonum. Sed quoniam differentiam ſecundum ad aliquid oppoſitionis cõtrariorumq; monſtrauit, ipſorum inter ſe contrariorum differentiam diſcrepantiamq; perſequitur.

Quæcun

Quæcunque uero contrariorum talia ſunt, ut in quibus nata ſunt fieri, uel de quibus prædicantur, neceſſariũ ſit alterum ipſorum ineſſe, nihil horum eſt medium. Quorũ uero non neceſſarium eſt alterum ineſſe, horum aliquid eſt medium omnino, ut languor & ſanitas in corpore animalis natura habent fieri, & neceſſarium eſt alterũ eſſe animalis in corpore, uel languorem uel ſanitatẽ. Par quoq; & impar de numero prædicãtur, & neceſſarium eſt alterũ in numero eſſe, aut impar aut par. & nihil eſt in medio eorum, neque inter languorem & ſanitatem, neq; inter par & impar. Quorum uero non eſt neceſſarium alterũ ineſſe, horum eſt aliquod medium, ut nigrum & album in corpore natura habent fieri, & non eſt neceſſarium alterum horum ineſſe corpori. non enim omne corpus aut album aut nigrum eſt: prauum quoq; & ſtudioſum prædicantur quidem de homine, & de aliis multis, ſed nõ eſt neceſſarium alterum horum ineſſe illis, de quibus prædicantur. non enim omnia uel praua uel ſtudioſa ſunt, ſed eſt horum medium aliquid, ut albi quidem & nigri, fuſcum & pallidum, & quicunque alij colores: praui uero & ſtudioſi, quod neque prauum neq; ſtudioſum eſt. In aliquibus itaq; nomina poſita ſunt his, quæ media ſunt, ut albi & nigri, fuſcum & pallidum, & alij colores. In aliquibus autem nomina quidẽ media aſſignare promptum non eſt. ſed per utrorumque extremorum negationem quod medium eſt, determinatur: ut, neque bonum neque malum, neque iuſtum neque iniuſtum.

83 Breuis contrariorum partitio hoc modo facienda eſt. Contrariorum alia ſunt habentia medietatem, alia uero nõ hadentia. & eorũ quorum eſt aliquid mediũ, in aliis plures medietates, in aliis uero una tantũ medietas inuenitur: atq; horũ aliquæ medietates propriis nominibus appellantur, in aliquibus uero ipſæ quidẽ medietates propriis appellationibus carent, contrariorũ uero negatione ſignantur. Sed hæc quæ dicta ſunt a primordio repetentes, propriis probemus exemplis. Illa uero contraria, quæ medio carent, talia ſunt, ut neceſſe ſit alterũ eorũ proprio ineſſe ſubiecto, ut eſt ægritudo & ſanitas. Omne.n.corpus in quo ægritudo ſanitasq; uerſatur, aut ægrũ aut ſanũ eſt. Atq; ideo quoniã ægritudo & ſanitas medietate carent, alterutrũ eorũ interit ei ſubiecto, in quo utraq; nata ſunt fieri, & de quo prædicantur. nã quoniã in corpore animalis ſanitas, & ęgritudo fieri, nata eſt, ideſt, ita ſolet, & ita omne natũ eſt animal, ut aut ſanũ eſſe poſſit aut ægrũ; & quoniam de animalis corpore aut ſanũ, aut ægrũ prædicatur, neceſſe eſt, quoniã hæc medio carent, in omni corpore animalis aut ægritudinẽ, aut ſanitatẽ eſſe. quocirca eorũ quæ medio carent, neceſſe eſt alterum intereſſe ſubiecto, & quæcunq; talia ſunt, ut alterũ ipſorũ ſubiecto ineſſe neceſſe ſit, nulla inter eas medietas clauditur. Illa uero cõtraria in quibus aliqua medietas eſt, nõ ſunt talia, ut eorũ neceſſe ſit alterũ ineſſe ſubiecto. nam in illis, quæ medio carent, idcirco alterutrũ ſubiecto ineſſe neceſſe eſt, ꝙ eorũ medietas nulla eſt, quæ poſſit interea ſubiectæ ineſſe ſubſtãtiæ. ut in numero, quoniã paritas & imparitas mediũ nihil habent. Omnis.n.numerus aut par, aut impar eſt. nec eſt qđ pręterea numero ineſſe poſſit. ideo omnis numerus aut par, aut impar eſt. In his uero, quæ inter ſe medietatẽ aliquam cõplectuntur, nõ eſt neceſſe ſemper alterũ contrariorũ ineſſe. Põt nanq; ineſſe medietas. ut in colore, quoniã albũ atq; nigrũ contrarietatis uice diuerſa ſunt. Habent autẽ mediũ, quod eſt rubrũ uel pallidũ. iccirco nõ omne corpus uel album uel nigrũ eſt, quoniã poteſt aliquando in ſubiectis corporibus albi atq; nigri medietas inueniri. Videmus nanq; rubrũ corpus, ut roſam, multosq; præterea flores, quos uerni tẽporis clementia, parturit. Recte igitur dictum eſt. eorum, quorũ non ſunt aliquæ medietates, alterũ ſemper ineſſe ſubiectis. & in quibus neceſſe eſt alterum ineſſe, fieri nõ poſſe quin illic medietas nulla ſit. Eodem quoq; modo & quę medietates habent, nõ neceſſario alterutra ſubiectis ineſſe: & ꝗ nõ eſt neceſſe alterutra ſubiectis ineſſe, nõ eſt dubiũ, quin illic quædã poſſit eſſe medietas. Sed in aliquibus quidẽ plures, in aliquibus autẽ una eſt medietas, ut in colore, inter album atq; nigrũ plures medietates ſunt. Eſt enim, ut dictum eſt, rubrũ: eſt quoq; pallidum. eodem quoq; modo uenetum. & multa præterea huiuſmodi. In calido uero atq; frigido una medietas eſt, quæ dicitur tepor. Horũ autẽ quibus una medietas eſt, in aliis nomen eſt poſitũ, in aliis nõ. Et poſitũ quidem nomen eſt, ut inter calidum frigidumq;, hanc enim medietatem tepidũ eſſe prædicamus. Non eſt uero poſitũ in eo, quod Ariſtoteles ipſe ſic dixit. Improbi uero & probi medietas hæc eſt, quod neq; probũ eſt neq; improbum. nam quoniã bonum atq; malum ſibi ſunt contraria, nõ autẽ neceſſe eſt omne quod boni maliue ſuſceptibile eſt, uel bonũ eſſe uel malum, iccirco dixit bonum malumq;, cũ ſint cõtraria, habere quandam medietatẽ, cui nomen poſitum quidem nõ ſit, ſed nihilominus eam quis poſitã inter has cõtrariorũ naturas inueniet. nam quod dictum eſt a poſterioribus, inter bonũ malumq; eſſe ea, quæ dicantur indifferentia, ut eſt inter uirtutem atq; turpitudinem, quæ utraq; ſibi ſunt contraria: diuitiæ & pulchritudo, quæ, ut Stoici putant, neq; mala neq; bona ſunt, atq; iccirco indifferẽtia nominauere. ſed hoc ipſum, quod dicimus indifferens, apud priores nomen non erat, & a poſterioribus inuentũ eſt. Ariſtoteles autẽ, qui hoc nomine uſus nunquã eſt. ait. probum atq; improbum habere quidẽ aliquam medietatem, ueruntamen eam nullo nomine nuncupari, ſed eam utriuſq; cõtrarii negatione definiuit. Ait enim medietatẽ probi atq; improbi eſſe, quod neq; probum eſſet, neq; improbum: ut iuſti atq; iniuſti medietas eſt, quod neq; iuſtũ neq; iniuſtum eſt. Sed ne uideatur inconueniens aliquid negationibus definiri, ipſe ait. In aliquibus uero nõ eſt nomine aſſignare medietatem, utriuſq; uero negatione definitur. Nanq; ubi eſt una medietas, ſi utraq; contraria ſint remota, ſola tantũ medietas permanebit: ut in eo quod eſt bonum & malum: quoniã his una medietas eſt, ſublato bono atq; malo, ſolum, quod neq; bonum neq; malũ eſt, relinquitur. quocirca tota rurſus diuiſio breuiter aſſumẽda eſt. Eorum quæ ſunt cõtraria, quorum neceſſe eſt ſemper alterum ineſſe in his, in quibus ea ſecundum propriam naturam ineſſe contiugunt, ea nullam inter ſe retinent medietatem, ut in corpore ſanitas & ægritudo, in numero paritas atq; imparitas. Quæcunque uero in his in quibus eſſe poſſunt, non ita ſunt, ut eorum neceſſe ſit alterum ineſſe, hæc aliquam inter ſe qualitatem medietatis amplectuntur. ut albedo atque nigredo, rubrum. frigidum atque calidum, teporem. Horum autem alia ſunt, quæ unam ſolam continent medietatem, alia uero quæ multas. Et multas, ut inter albũ atque nigrum, rubrum, pallidum, uenetumq;, medietates ſunt. Inter calidum atque frigidum una ſola eſt medietas, tepor. Horum autem, quæ unam retinent medietatẽ, in aliis nomina ſunt poſita, ut in eo ipſo calore ac frigore. Eſt enim tepor medietas caloris atq; frigoris. In aliquibus uero nomen poſitum non eſt, ut in eo quod eſt bonum atque malũ, iuſtum atq; iniuſtum. in his.n.medietas nomen poſitum nõ habet, ſed utrorumq; contrariorum negationibus definitur, ut dicamus eam eſſe boni atque mali medietatem, ꝙ neque bonum eſt neq; malum, eamq; eſſe iuſti & iniuſti medietatem, quæ utraq; contrarietate ſummota, utrorumq; negationem relinquit, ut eſt neque iuſtum neque iniuſtum.

Priuatio autem & habitus dicitur quidem, quæ habent fieri circa idem aliquid, ut uiſio & cæcitas circa oculum. Vniuerſaliter autem dicendo, in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc idem dicitur utrunque horum.

99. Ordine tertiam ſpeciem propoſitæ oppoſitionis exequitur, eam, quæ ſecundum habitum priuationemq; dicitur. atque in ea unam ſimilitudinem poſuit, quæ illi eſt cum contrarietate coniuncta. nam ſicut ea quæ ſunt contraria circa idem ſunt, album, quoniam ſemper in corpore eſt, nigrum quoque ſemper eſt in corpore: & iuſtitia, quoniam ſemper

animo

animo inſerta eſt, iniuſtitia quoq; mentis eſt uitium: ita quoque ea quæ ſecundum priuationem habitumq́; dicuntur, circa idem ſemper neceſſe eſt inueniri, ut quoniam uiſus habitus eſt. habemus.n. uiſum, & uiſus eſt in oculo & circa oculũ. Cæcitas quoq; quæ priuatio uiſus eſt, præter oculum nõ eſt. Auditus etiam qui habitus eſt, quoniã circa aures eſt, eius quoq; priuatio, quæ ſurditas dicitur, ab auribus nõ recedit, ita quoq; & circa quod fuerit habitus, circa idẽ ipſum illius habitus priuatio conſideratur. Atq; hinc regulã dat. Vniuerſaliter enim dicit, in quo fit habitus, in eo fieri priuationem. Quid uero ſit priuari continuata diſpoſitione ſubiunxit.

Priuari autem tunc dicimus unumquodque ſuſceptibilium habitus, quando id quod natum eſt habere, & quãdo natum eſt habere, nullo modo habet.

91. Quid ſit priuatio, hac Ariſtoteles definitione concluſit. Neq; enim quæcunq; nõ habent uiſum, cæca dicuntur. nec uere ſurdum eſt omne qđ nõ accepit auditum. nemo enim neq; parietem cæcum dixerit, neq; ſurdum lapidẽ, nec quicquid huiuſmodi eſt. Sed ea ſola priuari dicimus habitu, quæcunq; aut habuere habitum, eoq́; caruere: aut habere potuere, & nõ habent. Parietem autem iccirco non dicimus cæcum, quod in eo uiſus naturaliter uenire non potuit. Paruos uero catulos, quibus uiſus non eſt, nõ ſatis digne aliquis cæcos eſſe pronunciet. Eo enim tempore nondum naturaliter uiſum habere poſſunt. Si uero exhauſtis diebus, quibus his oculi patefieri, & lucẽ haurire naturaliter poſſunt, nõ habeãt uiſum, eos cæcos eſſe manifeſtum eſt. At uero neq; oſtrea dicuntur edentula, quoniam naturaliter nõ habent dentes, ſed nec infantulos, quibus adhuc nondum huiuſmodi ætas eſt, ut habeant dentes, uocamus edẽtulos: ſed ſi aut is qui ante habuit, dentes amiſerit, aut quo iam tempore habere naturaliter debet, dentes non habet. ut ſiquis puerorum ſeptimo anno omnino nullum creauerit, illos iure edentulos appellamus, atque hoc eſt, quod ait.

Edentulum enim dicimus, non qui nõ habet dentes, nec cæcum qui non habet uiſum, ſed quando qui debuit habere, non habet. Quædam enim a generatione neq; dentes, neque uiſum habent, ſed non dicuntur edentula, neq; cæca.

92. Hoc eſt, non omne quod non uidet, cæcum: nec quod dentes non habet, edentulum appellamus. Plura enim ſunt, quæ aut omnino, aut certo tempore naturaliter hæc habere non poſſunt. ſed eſt illa priuatio, quoties is habitum nõ habet, qui habere naturaliter poteſt, & eo tempore, cum iam per naturam illius eſſe compos habitus poſſit: uel ſi habens quis retinensq́; habitum, illum cuiuslibet incurſione caſus amiſerit. ut in pueris iam adultis ſi non habeant dentes: nam quoniam homines ſunt, poſſunt habere. quod ſi habẽtes amiſerint, edentuli dicuntur. ſi uero omnino non creuerint dentes, quoniam iam pueris atque adultis, ut dentes haberent, naturaliter poterat euenire, id quod caſu aliquo, uel ægritudine officiente factum eſt: eos edentulos, & habitu dentium priuatos eſſe nominamus.

Priuari uero, & habere habitum, non eſt habitus & priuatio. habitus enim eſt uiſus, priuatio uero cæcitas. habere autem uiſum, non eſt uiſus, nec cæcum eſſe, cæcitas. priuatio enim quædam eſt cæcitas. cæcum uero eſſe, priuari, & non priuatio eſt.

93. Hic ueriſſima ratione monſtratur, utrum ea, quæ ſub priuatione atque habitu cadant, priuationes ſint atque habitus, an minime. nam quoniam habitus eſt uiſus, priuatio uero cæcitas, ſub habitu uero eſt habere uiſum, & ſub priuatione eſſe cæcum: utrum habere uiſum idem ſit quod ipſe qui habetur uiſus, & utrum idem ſit cæcum eſſe, quod cæcitas, perſpicaciter intuentibus aliud quoddam eſt, habere aliquid, aliud quod habetur. Tres nanque res ſunt, in eo in quo eſt habitus, is qui habet, ea res quæ habetur, & habere. ut eſt is qui uidet, & ipſe uiſus, & hoc ipſum quod ex utriſq; fit, ex eo.ſ. qui uidet & uiſu, quod eſt uidere. Diſtat autem & uidere ab eo qui uidet, & hoc ipſum uidere rurſus a uiſu. Aliud eſt enim id quod fit, quam is qui facit. Videre autem uidens operatur. aliud eſt igitur uidere quam uidens. Diſtat autem uidere etiam a uiſu. aliud nanq; eſt id quod fit, quam id per quod aliquid geritur, uidere autẽ per uiſum fit. Diſtat ergo uidere ab eo ipſo, qui ipſum uidere efficit uiſu. ſed uidere, uiſum habere eſt, uiſum autẽ habere, habitũ retinere eſt, & uiſus habitus eſt. Non eſt igitur idem, habitus & quod eſt ſub habitu.i. quemlibet habitum retinere. Eodem quoq; modo etiam in priuatione. & illic quoq; tres ſunt res, is qui priuatur, hoc ipſum qđ fit.i. priuari, & ipſum quo quis priuatur.i. ipſa priuatio. Quod ſi diſtat is qui habet, eo ipſo quod eſt habitum habere: diſtat & is qui priuatur eo quod eſt priuari. Quod ſi etiam diſtat quod eſt habere habitum, illo ipſo habitu qui habetur, diſtat neceſſario id quod eſt priuari, illa ipſa.ſ. priuatione qua quiſq; priuatur. Quare neq; id quod ſub habitu eſt, habitus appellari poteſt, neq; id quod ſub priuatione, priuatio. Recte igitur dictũ eſt, habitum habere, non eſſe habitum, priuariq; non eſſe priuationem: cui rei alia quædã ualidior uis argumentationis adiungitur, quã Ariſtoteles ita pronunciat.

Amplius ſi idem eſſet cæcitas, & cæcum eſſe, utique de eodem prædicaretur. Sed cæcus dicitur homo, cæcitas uero nullo modo homo dicitur.

94. Si idem, inquit eſſet cęcitas, qđ eſt eſſe cęcũ, de quocunq; cæcum eſſe diceretur, de eo quoq; cæcitas prædicaretur. ſed cæcũ dicimus eſſe hominẽ, cæcitatẽ uero ipſum hominem nullus dicit. quare, quoniã in utriſq; diuerſa eſt prædicatio, & de quo cæcitas dicitur, nõ de eo dicitur cæcum: rurſumq́; de quo cæcũ eſſe prædicatur, is cæcitas dici nõ poteſt, non eſt dubium, quin aliud ſit cæcum eſſe, quam cæcitas.i. priuationem eſſe aliud quam priuari. ſed quamuis diſtent, æquali tamen oppoſitionis uice funguntur, quod ipſe loquitur ſic.

Oppoſita uero etiam hæc uidentur eſſe, priuari, & habitum habere: ſicut priuatio & habitus: modus enim oppoſitionis idem eſt. nam ſicut cæcitas uiſui oppoſita eſt: ſic cæcum eſſe ad uiſum habere oppoſitum eſt.

95. Æqua nanque proportione ſibi priuatio atque habitus opponuntur, & ea quæ ſub priuatione habituq́; clauduntur: Cur enim ſi priuatio atque habitus, id eſt uiſus & cęcitas, ſibi ſunt oppoſita, non etiam uidere atque eſſe cæcum eodem modo inuicem ſibimet opponantur. Quare quanquam hæc diſtent, tamen modus in his oppoſitis æqualis eſt.

Non eſt autem neq; id quod ſub affirmatione & negatione iacet, affirmatio & negatio. affirmatio nanq; oratio eſt affirmatiua: negatio autem oratio negatiua. horũ uero quæ ſub affirmatione & negatione ſunt, nulla eſt oratio, ſed res ipſæ. Dicuntur autem etiam hæc eſſe oppoſita alteruteris, ſicut affirmatio & negatio. nam in his, modus oppoſitionis eſt idem. Sicut.n. affirmatio aduerſus negationem oppoſita eſt, ut quæ, ſedet; ei quæ: nõ ſedet, ſic & res quæ ſub utroq; poſitæ ſunt, ſedere quempiam, non & ſedere.

96. Ad quartam oppoſitionis ſpeciem tranſitum fecit, quæ ſecundum affirmationem negationemq́; dicitur. Affirmatio autem eſt, quæ aliquam rem alicui quadam participatione coniungit. Negatio uero, quæ aliquã rem ab aliqua re quadam ſeparatione diſiungit, ut eſt omnis homo animal. Animal enim ad hominem hæc oratio iungit. Participat enim homo ꝓprio genere, ſcilicet, animali: negatio uero, homo lapis non eſt. Diſiungit enim naturam lapidis ab humanitate qui negat, ſed multa de his in lib. de interpretatione dicenda ſunt. Quare plenior horum diſputatio in tempus aliud differatur. Ariſtoteles uero ſimpliciſſime & pene incurioſe propter eos qui inſtituuntur, definitiones affirmationis negationiſq́; aſſignauit, dicens negationem affirmationemq́;,

affirmatiuas eſſe negatiuasq́; orationes. Qđ ſi examinatius ac ſubtilius definiſſet, affirmationem per affirmatiuam orationem non definiret. nã ſi dubiũ eſt, quid ſit affirmatio, nihilo magis clarum atq; perſpicuũ eſt, quid ſit affirmatiua orõ. Iccirco ꝙ ſi quis neſcit quid ſit affirmatio, idẽ ſine dubio neſciturus eſt, quid oratio ſit affirmatiua. Sed iccirco hic indulgentius terminauit, ꝙ in libro περὶ ἑρμηνείας utriuſq; ueram plenamq; uim definitionis aptauit. Eadẽ quoq; in his ratio eſt, quæ ſunt ſub affirmatione, & negatione, quæ in his quæ ſub priuatione atq; habitu ponebantur. nam ſicut non eſt idẽ habitus atq; priuatio, qđ habere habitũ atq; priuari: ita non idem eſt affirmationẽ, & negationem eſſe id, qđ eſt ſub affirmatione & negatione. Affirmatio eſt, uerbi gratia, ſedet Socrates. negatio uero, nõ ſedet Socrates. Sub affirmatione autem hoc ipſum ſedere Socratem, ideſt hoc quod affirmatio dicit facere. Sub negatione uero, nõ ſedere Socratem, id eſt, non facere id quod negatio ſubmouet. Hoc autem ita probatur, ꝙ omnis affirmatio omniſq́; negatio, orationes ſunt, ſicut eorum ſupradicta definitio determinatioq́; monſtrauit. Sedere autẽ, & non ſedere, ideſt, facere & non facere, orationes non ſunt. Quod ſi affirmatio atque negatio orationes ſunt, dicitur id quod ſub affirmatione & negatione eſt, ab ipſa affirmatione, & negatione diſtare. Sed in hoc ſeruant illam quoq; ſimilitudinem, ꝙ ea ipſa ſibi ſunt oppoſita, quæ ſecundum affirmationem negationemq́; dicuntur. Sicut enim ipſa affirmatio quæ dicit, ſedet Socrates, & quæ dicit, non ſedet Socrates: ita quoq; idipſum qđ eſt, ſedere Socratem, & non ſedere, certa ratione ſimilitudinis opponuntur. Sed quoniã quattuor ſpecies oppoſitionis dictæ ſunt. nunc Ariſtotelis ueſtigia perſequentes, earum differentias colligamus, quæ ſunt numero ſex. nã ſi quæ res ſint quattuor, eaſq; differre a ſe ac diſtare uolumus, ſex ſolas differẽtias inueniemus. Cum enim primam differre a ſecunda ac tertia atq; quarta ponimus, tres ſunt differentiæ. Item ſecundã rem a prima re differre, oſtendere atq; demõſtrare ſuperfluũ eſt. Cum enim primæ rei ad ſecundã, diſtantiam colligeremus, quid ſecunda diſtaret a prima docuimus. Relicta igitur primæ ad ſecundã rem differentia, ſecundæ & tertiæ, itẽ ſecundæ quartæq́; differentiæ monſtrabuntur, quæ ſunt duę. quæ tribus ſuperioribus iunctæ, quinq; ſolas efficiunt. Reſtat tertiæ rei quartæq́; diſtantia. nam tertię ad ſecundam atque primam demonſtrata eſt diſcrepantia, cum primam a tertia diſtare, atq; eodem modo ſecundam a tertia monſtrabamus. Id his probatur exemplis. nam cũ oppoſitio ea quæ eſt ſecundum ad aliquid, ab his oppoſitionibus, quæ ſunt ſecundũ contrarietatem, priuationem atque habitum, affirmationem, & negationem diſtare proponitur, tres ſunt differentiæ. Cum uero ea quæ ſecundum priuationem atq; habitum oppoſitio eſt, a contrariis, & ab affirmatione negationeq́; diſcrepat, duæ ſunt differentiæ, quæ iunctæ ſuperioribus quinque perficiunt. Iccirco enim quid diſtaret habitus atq; priuatio, ab oppoſitione, quæ relatiua eſt, prætermiſimus, quoniam prius monſtrauimus quid relatiua oppoſitio ab habitu priuationeq́; differret. nõ eſt. n. dubiũ, ęquã eſſe in utriſq; differentiam, cũ una ab alia diſcrepauerit. Reſtat una ſola differentia, quæ eſt contrariorũ, ad affirmationẽ ſcilicet & negationẽ. pᷓtermiſſa nanq; eſt cõtrariorũ differẽtia, ad relatiua. ſ. & ſecundum habitũ priuationemq́; oppoſitionẽ: quoniam quid hęc ſuperius a cõtrarietate diſtarent, monſtrata ſunt. Quare quoniam quot ſunt horum differentiæ cognitum eſt, ad ſequentis operis ordinem ueniamus.

Quod autem priuatio & habitus non ſic opponuntur, ut ad aliquid, manifeſtũ eſt: neq; enim dicitur hoc ipſum, quod eſt oppoſiti. uiſus enim nõ eſt cæcitatis uiſus, nec alio ullo modo ad ipſum dicitur. Similiter autem neq; cæcitas dicitur uiſus cæcitas, ſed priuatio quidem uiſus cæcitas dicitur, cæcitas uero uiſus non dicitur. Amplius ad aliquid omnia, reciproce dicuntur. quare, & cæcitas ſi eſſet eorum, quæ ad aliquid ſunt, utique conuerteretur ad illud, ad quod dicitur: ſed non conuertitur, neque enim uiſus dicitur cæcitatis uiſus.

97. Omnia quidem in hac differẽtia perſpicua, & ſuperius in contrariorum differentia a relatiua oppoſitione, ante pᷓmiſſa ſunt. Vnam nanq; differentiam contrariorũ relatiuorumq́; dixit eſſe, qđ contraria non ita, ut ea quæ ſunt ad aliquid, cõuerterentur. Neq;. n. quis pronũciat malitiam bonitatis eſſe malitiã, neq; bonitatẽ malitiæ eſſe bonitatẽ, uelut filiũ patris eſſe filiũ, rurſuſq́; patrem filii patrẽ: eadem quoq; & in his q̃ ſecundũ priuationẽ habitumq́; redduntur, dicitur differentia. nam ſicut ea quæ ſunt ad aliqd oppoſita, aduerſum ſemetipſa redduntur, & omnia ad oppoſita prædicantur, non eodẽ modo in habitu atq; priuatione eſt. Nullus. n. dicit cęcitatis eſſe uiſum, nec rurſus uiſus eſſe cæcitatẽ. quocirca, ſi ea q̃ ſunt relatiua ad oppoſita prędicãtur, cõuerſimq; dicũtur (cũ. n. ſit oppoſitus filio pater, pater filii dicitur. ſ. ad oppoſitũ, rurſuſq́; cõuertitur, ut patris filius appelletur.) quoniã hoc in his q̃ ſunt ſecundũ priuationẽ & habitũ nõ dicitur. (Neq;. n. cũ ſit uiſus oppoſitus cæcitati ſecundũ priuationẽ atq; habitũ dicitur uiſus cæcitatis. i. nunquã ſecundũ hãc oppoſitionem aliquid oppoſiti prædicatur, neq; cõuertitur: neq; enim dicitur cęcitas uiſus.) recte priuatio atq; habitus non in eadem qua relatiua, ſed in alia ſpecie numerata ſunt.

Quod autem neque ut contraria opponuntur ea, quæ ſecundum priuationem, & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Quorum enim cõtrariorum nihil eſt mediũ, neceſſe eſt in quibus nata ſunt fieri, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper. horum enim nihil erat medium, quorum alterum neceſſarium erat ineſſe ſuſceptibili, ut languorem & ſanitatem, & impar & par. Quorum uero aliquod eſt medium, nunquam neceſſitas eſt omni ſuſceptibili ineſſe alterum. neq; enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile candidum uel nigrum eſſe. neq; frigidũ neq; calidum: horum enim medium aliquid nihil prohibet eſſe. horum etiam erat aliquid medium, quorum non erat neceſſarium alterum ineſſe ſuſceptibili, præter illa quibus naturaliter unum ineſt, ut igni calidum eſſe, & niui candidum. In his enim determinate neceſſarium eſt alterum ineſſe, & non alterutrum: non enim poſſibile eſt ignem frigidum eſſe, neq; niuem nigram. Quare omni quidem ſuſceptibili non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe, ſed ſolum quibus naturaliter unum ineſt, his determinate unũ, non alterutrum ineſſe contingit.

98. Prolixitatem textus Iccirco contraxi, quod & ea ipſa quæ dicuntur, ſupra iam dicta ſunt, ne longior ordo poſſit aliquod creare faſtidium, quod nos hac textus diuiſione ſeiunximus, & prius quidem proponit ante oculos, omnes inter ſe contrariorum differentias, quas ipſe, quantum potero, breuiſſime commemorabo. ait enim Contrariorũ, quæ mediis carent, ſemper alterum ineſſe ei, quod illas contrarietates ſuſcipere poteſt, ut ægritudo & ſanitas. quoniã ſemper in animalis corpore reperitur, & ea ſine ullo eſt aduerſus ſuũ contrarium medio. iccirco omne corpus animalis ſemper aut ægrotat, aut ſanum eſt, & ſemper alterum, aut ſanitas, aut ægritudo ineſt ei, quod has ſuſcipit contrarietates. Eorum uero contrariorum, quæ habent aliquam medietatẽ, non neceſſe eſt ſemper alterum ineſſe ei cui accidunt, ut album atque nigrum, cum ſint utraque contraria. quoniam

habent aliquā medietatem, ut rubrū: ueniūt autem ſemper in corpora, non neceſſe eſt omne corpus fieri aut albū, aut nigrū. Quoniam poteſt aliquādo contingere, ut illa eorū medietas corpori cuilibet eueniat. Atq; hoc ita eſt in his quæ medio nō carent, quæ ipſa mediata uocamus, exceptis his, quibus una cōtrarietas eſt inſita per naturam, ut nix alba eſt, ignis calidus. In his enim unam ſemper neceſſe eſt euenire non aliā, nec utrūlibet, ſed definite unā. id. n. non uenit in ignem, ut aliquando ſit calidū, aliquādo frigidum, aliquando uero quod horū medietas eſt, tepidum, ſed ſemper naturali calore ſuccenditur. Nec nix aliquando fit nigra, nec rurſus rubea, nec ullis aliis coloribus permutatur, ſed ſolū ſemper alba eſt. Cum hæc ita ſint, ea quæ ſecundū habitū priuationemq; opponuntur, ſi & ab his contrariis diſtare monſtrata ſint, quæ mediis carent, & ab his quæ intra ſe quandā medietatem qualitatis includunt, & ab his quoq;, quæ cū mediata ſint, tamen definite alicui inſunt, perfecte monſtratū eſt ea, quæ ſecundū habitū & priuationem ſunt, a contrariis diſcrepare. Quare quid diſtent Ariſtotele teneamus auctore.

In priuatione uero, & habitu neutrum horum, quæ dicta ſunt, uerum eſt: neq; enim ſemper ſuſceptibili neceſſarium eſt, alterum ineſſe eorum. Quod enim nondum naturam habet ad uidendum, neq; cæcum, neq; uiſum habens dicitur. Ideoq; non erunt hæc talium contrariorum, quorum nihil eſt medium, ſed neq; quorum eſt medium: neceſſarium enim eſt, omni ſuſceptibili alterum iſtorum ineſſe. Quando enim iam natum fuerit ad habendum uiſum, tūc aut cæcum, aut habens uiſum dicetur: & horum non determinate alterum, ſed alterutrum contingit. non enim neceſſarium eſt, uel cæcum, uel habens uiſum eſſe, ſed quod contingit. In contrariis autem, quibus medium eſt, nunquā neceſſarium fuit, omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam, in his determinate unum, ſed non quod contingit. unde palam eſt, quòd ſecundum neutrum modum tanquā contraria, oppoſita ſunt hæc, quæ ſecundum priuationē & habitum opponuntur.

99. Dat primo differentias, quibus ea quæ ſunt ſecundum habitum & priuationem oppoſita, ab iis quæ ſunt immediata contrariis diſtent. In his enim contrariis quæ mediū nō habent, ſemper neceſſe eſt ipſorum alterum ineſſe ei, quod his ipſis ſubiectum eſt. In habitu uero & priuatione non ita eſt. Non. n. ſemper quælibet res aut habitum habet, aut priuationem, ſed eſt tempus quando utrunq; nō habeat, ut catuli, quibus nondum per naturā oculi patent. Illos. n. nec habere habitū dicimus, qm̄ nō uident: nec priuatos uiſu, quoniam paruuli adhuc uiſum per naturā habere nō poſſunt. Igitur horū quæ ſibi ſecundū priuationem habitumq; ſunt oppoſita, non ſemper alterum ſubiecto ineſt eorum. Sed eorū quæ ſunt contraria immediata. i. medio carentia, ſemper alterū ſuſceptibili ineſt. Diſtat igitur ea quæ ſecundū habitū & priuationem eſt oppoſitio, iis quæ ſecundū contraria putantur opponi. Sed quoniā ſunt quædā cōtraria, quæ inſunt alicui per naturam, ut niui album, igni calidū, coruo nigrū, etiā ab his diſcrepat oppoſitio priuationis & habitus. Ea. n. quæ per naturam inſunt, definita ſunt, & nullo modo permutantur, ut eſt albū niui. non. n. nix aut alba, aut nigra eſt, ſed tantum alba: & coruus nō aut albus, aut niger, ſed ſolū niger. In priuatione uero & habitu una res eſſe non poteſt definita, ſed ſemper aut priuatio contingit, aut habitus, & hoc eſt quod ait. Et horū nō definite alterū, ſed alterutrū. i. aut hoc, aut illud. Neq;. n. neceſſe eſt aut cæcū eſſe, aut habentē uiſum, definite ſubaudiendum eſt: catulus. n. qui per naturam nondū uidet, aut habitū habiturus eſt. id eſt uiſum, aut eo priuandus eſt, ut ſit cæcus, ſed non definite unum, ſed aut hoc aut illud indefinite contingit. diſtat igitur hæc oppoſitio ab his contrariis, quæ aliquibus per naturam immutabiliter accidunt. Reſtat igitur ut ab his contrariis, quæ mediata ſunt, hanc oppoſitionem differre doceamus. In illis. n. non ſemper neceſſe erit contraria ineſſe ſubiecto. Iccirco ꝙ eorum medietates poſſint ſubiectis euenire ſubſtantiis, ut albū uel nigrū, qđ non eſt alicui per naturam, ſed tantū ſecundū accidens. Poſſunt. n. utraq; non eſſe in corporibus, quoniam his uel rubrū, uel pallidū, quæ ſunt eorū medietates, eueniūt. In priuatione uero & habitu id non eſt. Quando enim poterit per naturā habere habitū, utriſq;, quæ ea ſuſcipiunt, carere nō poſſunt. Catulus enim, cū per naturam uidere potuerit, aut habitū habere dicitur, & eſt uidens: aut priuationē, ſi fuerit cæcus. Ita ſemper ab eo tempore, quo illi per naturā utrūlibet habere conceſſum eſt, alterutrū retinebit, id eſt aut priuationem retinebit aut habitū. quocirca, ſi in his contrariis, quæ medio nō carent, poteſt fieri ut utraq; contraria in ſubiecto non ſint. in priuatione uero & habitu, ab eo tempore quo per naturā poteſt utrunq; retinere, fieri non poteſt niſi eorū habeat alterū. diſtant hæc quoq; mediata ab his, quæ ſecundū uim priuationis atq; habitus opponuntur. Sed ante monſtratū eſt, & his contrariis quæ per naturam eſſent, & iis quæ medio carerent, hanc oppoſitionem eſſe diſſimilē. Recte igitur poſitum eſt, priuationis atq; habitus oppoſitionem ab his, quæ opponuntur ut contraria, diſcrepare.

Amplius in contrariis quidem exiſtente ſuſceptibili, poſsibile eſt, in alterutrum fieri mutationem, niſi alterum alicui naturaliter inſit, ut igni calidum eſſe: nanq; poſsibile eſt, quod ſanum eſt, languere: & candidum, nigrum fieri: & ex ſtudioſo, prauum: & ex prauo, ſtudioſum poſsibile eſt fieri. prauus enim ad meliores conſuetudines deductus, & ad doctrinas, & ſi modicum aliquid, proficiet ut melior ſit. Si uero ſemel uel modicum crementū ſumpſerit, palam eſt, quod aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet. Semper enim bene mobilior ad uirtutē fiet, uel quodcunq; crementum ſumpſerit a principio. Quare ueriſimile eſt amplius eum ſumere crementum, & hoc dum ſemper ſit, perfecte in contrariū habitum reſtituetur, niſi forte tempore ſuſpenſum ſit. Verum in priuatione & habitu impoſsibile eſt mutationem in alterutrum fieri, ſed ex habitu quidem in priuationē fit mutatio, a priuatione uero in habitum impoſsibile eſt. neque enim qui cæcus factus eſt, rurſus uidit, neque cum eſſet caluus, rurſus comatus eſt factus, nec cum eſſet ſine dentibus, dentes iterum orti ſunt.

100. Aliam rurſus contrariorū & huius oppoſitionis, quæ ſecūdū habitū priuationemq; dicitur, diſcrepantiā ponit. Ea enim quæ cōtraria ſunt, poſſunt in alterna uariatis uicibus ꝑmutari. Quod n. calidū eſt, poteſt effici frigidū: rurſusq; qđ frigidū eſt, poteſt in caloris uerti qualitatem. His tñ (ut dictum eſt) ſolis exceptis, quibus una quælibet res contrariorū naturaliter inſita eſt, in his. n. ſolis fieri nō poteſt alterna mutatio. In his uero, quæ accidenter, & non per naturā ſubiectis eueniunt, fit ſemper in contraria permutatio, ut ex ſano ægrū, ex ægro rurſus ſanum corpus efficitur animalis. Iam uero illud uerū eſt, ex bono procliuior ſemper ſemita uidetur ad malū, & facillima eſſe ex probitate ad malitiam permutatio, qđ Terentiano docetur exemplo. A labore procliuem ad libidinem. Sed quanquā difficilis ſit tranſitus ad uirtutes a turpitudine uitiorū, Ariſtoteles tamen fieri poſſe hūc tranſitū confirmat. Huius. n. philoſophi ſententia eſt, uirtutes nō eſſe ſcientias, ut Socrates ait, neq; ut Stoici naturaliter eas eſſe, ſed diſcibiles, & per quandam boni conſuetudinē, hominū mentibus inſeri. Atq; ideo ſiquis ſit quibuslibet prioribus uitiis obnoxius, ſi eum melior ſermo ſuſceperit, & ſapientium conſuetudinde confabulationeq; comatur, aliqd ex ante actis uitiorū illecebris emendabitur, & ſeſe aliquantulum exuet, & paululum liberior ad meliora procedet. Ita ut ſit primo quidem minus malus, poſt uero non malus, deinde iamiamq; aliquantulum bonus, Cui ſi huiuſmodi intēſio frequētiſſime fiat, nec paruitate temporis præueniatur. aut ei terminus mortis offecerit, non eſt dubium, illum ex peſſimo per probas conſuetudines confabulationesq; ſa

pientum

dientium in perfectam uirtutis habitudinem permutari. Eſt igitur ex bono in malum, & ex malo in bonũ rurſus permutatio, atq; hoc quidem fit in contrariis. In habitu uero & priuatione non fit: eſt nanq; permutatio, ſed hæc una tantum, nulla ratione ſeſe conuertens. ait.n. Ab habitu ad priuationem permutatio, a priuatione uero ad habitum impoſſibile eſt: et hoc planiſſime docet exemplis. Quis enim unquã ex cæco factus eſt uidens? quis aliquãdo caluus, crinitus efficitur? cui amiſſis ætate dentibus rurſus alii procreantur? Quare ſi in contrariis fit alterna mutatio, in priuatione uero atq; habitu non fit, diſtat hęc oppoſitio ab ea.ſ. oppoſitione, que fit ſecundum contrarias qualitates.

Quęcunq; uero tanquam affirmatio, & negatio oppoſita ſunt, palam eſt, quod nullo prædictorum modorum oppoſita ſunt. In ſolis enim iſtis neceſſarium eſt ſemper aliud quidem eorum uerum, aliud autẽ falſum eſſe. neq; enim in contrariis neceſſarium eſt, ſemper alterum uerũ eſſe, alterum falſum: neq; enim in iis, quæ ſunt ad aliquid, neq; in habitu & priuatione, ut ſanitas, & languor, contraria ſunt, & neutrum neque uerum, neque falſum eſt: Similiter duplum & dimidium tanquam relatiua oppoſita ſunt; & non eſt eorum alterum neq; uerum, neq; falſum. ſed neq; ea, quæ ſecundum priuationem, & habitum dicuntur, ſicut uiſus & cæcitas. Omnino autem eorum, quæ ſecundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque uerum, neque falſum eſt: porro autem omnia, quæ dicta ſunt, ſine complexione dicuntur.

101. Expoſitis his differentiis, quibus uel contrariis relatiua, uel priuatio & habitus relatiuis, uel rurſus priuatio & habitus contrariis diſcreparent; nunc ſequitur quid his oibus ſecundũ affirmationẽ negationemq; oppoſita diſtent: & dat ſignũ proprium affirmationis, & negationis, ut eas ſemper queamus agnoſcere: ut ſiqua ſint quæ hoc ſigno minime teneãtur, illa ab affirmationis negationiſq; oppoſitione differre dicamus. In affirmatione.n. & negatione fieri nõ põt, ut ſi affirmatio uera ſit, ſtatim falſa negatio nõ ſit: ſi negatio uera, affirmatio mẽdacii nota carere poſſit. ut ſiquis dicat Socrates ambulat, Socrates nõ ambulat. Si uerũ eſt Socratẽ ambulare, falſum eſt nõ ambulare. Et rurſus ſi uerũ eſt nõ ambulare, falſum eſt ambulare. Hanc autẽ ueri falſiq; diuiſionẽ nullus unquã in aliis oppoſitionibus poterit inuenire. nã in his, q̃ ſunt ad aliquid, non ſolũ non eſt neceſſe oppoſitionẽ ipſam ſibi uerum falſumq; diuidere, ſed in his nulla omnino neq; ueritas neq; falſitas inuenitur. Siquis.n. dicat hoc tantũ, pater, uel rurſus, filius: neq; uerũ aliqd neq; falſum pronunciat. Et in cõtrariis quoq; idẽ eſt: nam cũ bono malũ ſit contrariũ, ſiquis nominet bonũ, & ſiquis rurſus ſimpliciter pronũciet malũ, nulla in hac prędicatione neq; falſitas, neq; ueritas eſt. Eodẽ quoq; ſe mõ habet, etiam in his quæ ſecũdũ habitum priuationemq; dicũtur. Similiter.n. nihil neq; uerũ, neq; falſum eſt, ſiquis uiſum nominet uel cęcitatẽ. Hoc autẽ iccirco euenit, quia omnia quęcunq; ſunt, in quibus aut falſitas, aut ueritas inuenitur, ſecundũ aliquam cõplexionem dicuntur. Ea uero q̃ ſimpliciter proferuntur, ueri atq; falſi prolatione carent, ut ipſe ait, cũ in principio omnia prædicamenta numeraret, dicẽs: Singula eorũ quę eſſent dicta in nulla affirmatione dici: quadã uero cõplexione inter ſe horum prædicamentorum ueritatẽ falſitatemq; gigni, Quibus Ariſtoteles edocuit, præter cõplexionem aliquam in ſermonibus, ueritatem falſitatemq; inueniri non poſſe. Sed exẽplo quoq; hoc manifeſtũ eſt. Si.n. dixero Socrates homo eſt, aut uerũ aut falſum eſt. Quod ſi hoc tantũ dicam: Socrates, aut rurſus, homo, nihil in eo neq; ueritatis neq; falſitatis eſt. quocirca, quoniã omnis affirmatio cum cõplexione profertur, põt in ea aut ueritas, aut falſitas inueniri. Ea uero quæ ſunt ad aliquid, ſimpliciter & ſine ulla cõplexione dicuntur. Similiter autẽ & cõtraria, & ea q̃ ſunt ſecundũ habitum priuationemq; ſibinuet oppoſita, ut eſt, pater filius: bonũ malũ: uiſus cæcitas. quæ qm̃ ſine cõplexione dicuntur, ubi autem cõplexio non eſt, illic neq; falſitas, neq; ueritas eſt. In affirmationibus uero ſolis, & negationibus, quoniam ſecundum cõplexionem dicuntur, aut ueritas, aut falſitas reperitur: ſecũdum affirmationem & negationem oppoſitio a cunctis aliis ſuperioribus diſtat.

Sed maxime uidebitur hoc tale contingere in his, quæ ſecundum cõplexionem contraria dicuntur. Sanum nanq; eſſe Socratem, ad languere Socratem contrarium eſt: ſed neq; in his neceſſarium eſt alterum ſemper uerũ, alterũ autem falſum eſſe: cum.n. Socrates ſit, erit illud quidẽ uerum, illud uero falſum. cum uero non ſit, ambo falſa ſunt. neq; enim languere, neq; ſanum eſſe, uerum eſt, cũ non ſit ipſe Socrates omnino. In priuatione uero & habitu cum non ſit, neutrum uerum eſt. cum uero ſit, non ſemper erit alterum uerum, alterum autem falſum. Habere nanq; uiſum Socratem, ad id quod eſt Socratem cæcum eſſe, oppoſitum eſt, ſicut priuatio & habitus. & cũ ſit, neceſſarium eſt alterum uerum uel falſum eſſe. cum enim nondum natus eſt habere, utraque falſa ſunt: & cum non ſit omnino Socrates, ſic quoq; falſa ſunt utraq; & uiſum eum habere, & cæcum eſſe.

102. Quoniã uidentur quædã contraria ſecundũ cõplexionẽ dici, in quibus aut falſitas reperitur, aut ueritas, ſed neq; ut affirmatio ſit, neq; ut negatio: de his quoq; dicit, quid diſtẽt, his cõplexionibus, quę ſecundũ affirmationẽ negationemq; dicuntur. nam ſicut ægritudo eſt cõtraria ſanitati, ita quoque ægrotũ eſſe Socratem, ei qđ eſt ſanũ eſſe, contrariũ eſt. Oratio quoq; quæ dicit, Socrates ſanus eſt, contraria eſt ei quæ pronunciat, Socrates ęgrotat. in his ergo & ueritas inuenitur & falſitas. Quid igitur hæc diſtant ab ea oppoſitione, quę ſecundum uim affirmationis, aut negationis opponitur? Hoc ſcilicet, ꝙ ſubſiſtente re, de qua utraq; dicuntur, utrumlibet eorũ uerum eſt, ſi tamen ea contraria prædicantur, quæ mediis carent. nam uiuente & ſubſiſtente Socrate, quoniã ægritudo & ſanitas immediata contraria ſunt, ſiquis de Socrate dicat, Socrates ſanus eſt: rurſusq; alius pronunciet, Socrates ægrotat, unã uerã, unam falſam eſſe neceſſe eſt. Socrates.n. uiuens aut ægrotat, aut ſanus eſt. & ſi uerũ eſt eũ ægrotare, ſanum eſſe falſum eſt: & ſi falſum eſt ægrotare, ſanum eſſe uerum eſt. Si uero Socrates ipſe nõ ſubſiſtat, neq; omnino ſit, utrunq; de eo falſum eſt dicere, quoniã ægrotat, & ſanus eſt. qui enim omnino nõ eſt, neq; omnino poterit ægrotus eſſe nec ſanus. Ergo in contrariis ſubſiſtente re, de qua prædicantur, ſemper una prædicatio uera eſt, alia falſa, in his ſcilicet contrariis quæ ſecundũ cõplexionem dicuntur, & carent medio: non ſubſiſtente autem re, contrarietates utræq; ſunt falſę. Illa uero quæ ſecundũ priuationẽ habitumq; dicuntur, ſi cũ cõplexione prædicentur, & ſubſiſtat res, nõ neceſſe eſt aliã ueram eſſe, aliam falſam. & cum res omnino nõ ſit, utræq; ſunt falſe. Socrates enim cum ſit iam in ſuæ matris aluo, & nondum ſit genitus, in lucẽ quidem æditus non eſt, ipſe tamen eſt atq; uiuit, ſed tunc neq; uidens eſt, neq; cæcus. & uidens quidem nõ eſt, quoniã nondum in lucem eſt æditus: Cæcus uero iccirco non dicitur, quoniam adhuc uidere non poterat. Ergo cum ſit atq; ſubſiſtat res, de qua habitus & priuatio prædicantur, poteſt fieri ut de ea falſa utraq; prædicentur. ſi uero res de qua dicitur nõ ſit omnino, utraſq; falſas eſſe neceſſe eſt, ut cũ Socrates omnino non eſt, falſum eſt eũ dicere, uel uidentem eſſe, uel cæcum. Ille enim uidet atq; cæcus eſt, qui uiuit atq; ſubſiſtit. cum uero de quo dicitur nõ ſit omnino, utraq; de eo falſo dicuntur. In catulis quoq; idẽ eſt. nam cum iam ſunt æditi, ſubſiſtunt quidem, ſed neq; cæci ſunt, neque uidentes, quia nondum per naturam uiſum habere potuerunt. Sin uero omnino non ſint, rurſus falſum eſt de his utrunque prædicari. In affirmatione uero & negatione non ita eſt, ut ipſe pronunciat.

In affirmatione uero, & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, aliud quidẽ uerũ erit, aliud uero falſum: languere

nanq; Socratem, & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palã eſt, quia alterum eorũ uerum, alterũ uero falſum eſt, & cum non ſit, ſimilitér languere enim cum nõ ſit, falſum eſt: non languere autẽ, uerum. Quare in his ſolis propriũ erit, ſemper alterum eorum uerum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio oppoſita ſunt.

103. In affirmatione inquit & negatione ſiue res ſubiecta ſubſiſtat, ſiue nõ ſit omnino, ſemper in una ueritas, in alia falſitas inueniuntur. Non eſſe enim idẽ, dicere ægrotare aliquem, quod nõ eſſe ſanum: nec idem cæcum eſſe, quod non uidere, perſpicaciſſime docet. nam qui ægrotat, niſi ſubſiſtat, nõ poteſt ægrotare. Non eſſe autẽ ſanũ, non ita eſt. nã etiã ſi non ſit omnino aliquis, poteſt de eo qui nõ eſt, hæc negatio prædicari. Quod enim omnino nõ eſt, ſanum eſſe non poteſt, qđ ſanũ eſſe non poteſt, non eſt utiq; ſanum. Eodem quoq; modo eſt & de cæcitate, & de uiſu. neq; enim idẽ eſt dicere cæcum eſſe aliquẽ, quod nõ uidere: qui enim cæcus eſt, ſubſiſtit uiuitq;, ut ſit cæcus. nõ uidere uero etiam de omnino nõ ſubſiſtente dici poteſt. Quod enim non ſubſiſtit, omnino uidere nõ poteſt: & qui uidere nõ poteſt, nõ uidet. quocirca in affirmatione & negatione, ſiue ſit de quo dicitur, ſiue nõ ſit, una ſemper uera eſt, altera falſa. nam cum ſit Socrates & uiuat, ſi de eo uerũ eſt dicere, ꝙ uidet, falſum eſt dicere, ꝙ nõ uidet: & ſi de eo uerũ eſt dicere, ꝙ ſanus eſt. falſum eſt dicere de eo, ꝙ non eſt ſanus. Si negationes ueræ ſunt, falſæ ſunt affirmationes. Si uero res ſubiecta nõ ſubſiſtat omnino, de eo quidẽ affirmatio falſa eſt, negatio ſemper uera. Noſtro enim tempore, cũ Socrates nõ eſt, neq; ſubſiſtit, ſiquis dicat Socrates uidet, & alius dicat Socrates nõ uidet, falſum quidẽ eſt, de eo dicere ꝙ uidet. uerum autem, quoniam nõ uidet. Qui enim omnino non eſt, uidere non poteſt. qui uidere nõ poteſt, non uidet. Ita firmium immutabileq; ſemper manet in affirmationibus & negationibus alteram ſemper ueram, alteram falſam in prædicatione conſtitui. quocirca, quoniã in cõtrariis, & in his quæ ſecundum priuationem habitumq; ſunt, ſi cum cõplexione utraq; dicantur, de re nõ ſubſiſtente, falſa ſunt utraq;, quæ prædicantur, cum hoc idem in affirmationibus & negationibus nõ ſit, omnes cæteræ oppoſitiones ab affirmatione & negatione diſſentiunt. Monſtratæ ſunt igitur oppoſitiones quatuor, & ſex differẽtiæ: una quidẽ contrariorũ, & eius quæ eſt ad aliquid: Secunda cõtrariorum, & eorum quæ ſunt ſecundum habitum & priuationem: Tertia contrariorum, & eius oppoſitionis, quæ eſt ſecundum affirmationẽ & negationem: Quarta relatiuorum, & eius quæ eſt ſecundum habitum & priuationem: Quinta relatiuorũ: & eius quæ eſt affirmationis & negationis: Sexta priuationis, & habitus ad negationem & affirmationẽ. Sed poſt has oppſitionum differentias, quædam de contrariis ad multas proficientia quæſtiones ab Ariſtotele traduntur.

Contrarium autem eſt bono quidem ex neceſſitate malum. hoc autem palam eſt, per ſingulorum inductionem, ut ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas: ſimiliter autem & in aliis. malo autem aliquando bonum quidem eſt contrarium, aliquando autem malum. egeſtati enim, cum ſit malum ſuperabundantia contraria eſt, cum etiam ipſa ſit malum. Similiter autem & mediocritas contraria utrique cum ſit, bonum eſt, ſed in paucis hoc tale quiſpiam inſpiciet: in pluribus uero ſemper malo bonum contrarium eſt.

104. Hoc loco mõſtratur quod omne bonum ſemper malo contrarium eſt: non autem omni malo ſemper bonum. nã quodcunq; fuerit bonum, ſolum illi malum cõtrariorum eſt, malo autem & bonum poteſt eſſe contrarium, & malum. Sanitati enim quæ bona eſt, ægritudo quæ eſt mala, contraria eſt. Rurſus felicitati quæ eſt bona, infelicitas, quę ipſa quoq; eſt mala, contraria eſt. Eſt autem inuenire malũ, quod duas habet contrarietates, boni. ſ. & alterius mali. nam cum ea ſint contraria, quæ a ſe plurimum diſtent, cum ſit timiditas habitus animi peſſimus, duas habet contrarietates, temeritatem, & fortitudinem. nam qui omnia timet, eſt timidus, & qui nihil timet omnino, in quo eſt temeritas, longe a ſeſe diſtãt & diſcrepãt. quocirca ſibi cõtraria ſunt, cũ utraq; ſint mala. Rurſus quoniam bonum malo contrarium, & fortitudo bona eſt, timiditas mala erit. & erit fortitudini contraria oppoſitaq; timiditas. Duæ igitur contrarietates opponuntur timiditati, temeritas & fortitudo. ſed temeritas cõtraria eſt, ſecundũ longiſſimã diſtantiã quantitatemq; diſcrepãtis habitus atq; cõtrarii. Timiditas uero fortitudini uidetur oppoſita ſecundum qualitatẽ bonitatis atq; malitiæ. Quare ſufficienter eſt demõſtratum, bona ſemper malis eſſe contraria, mala uero etiam malis. Inductio autẽ eſt ſingulorum exemplorum collectio, & ad uniuerſalẽ per ea cognitionem collectionemq; reductio. ut ſiquis dicat, qui muſicã nouit, muſicus eſt, & ab ea denominatur. & medicus, qui medicinã. & rurſus qui grãmaticam, grãmaticus, & ex his ſingulis rebus colligat uniuerſaliter. ergo quicunq; aliquã artẽ nouit, eiuſdẽ denominatione ſignatur. quocirca hoc qđ ſupra diximus de contrariis, Ariſtoteles exẽplorum planiſſima inductione firmauit. Illud quoq; addidit, mala poſſe malis eſſe contraria, in pauciſſimis inueniri. ſemper autẽ mala bonis eſſe cõtraria: nam & in his ipſis, in quibus mala malis cõtraria ſunt, ideſt tamen, ut etiã ſimul bonis contraria eſſe uideantur. ut timiditas, quoniam temeritati contraria eſt, ſimul eſt etiam fortitudini contraria. Sed non neceſſe eſt, ut quodcunque malum bono eſt contrarium, mox etiam malo eſſe contrarium. ut ægritudo ſanitati quidem, quod eſt bonum, contraria eſt, alii uero malo contraria non eſt. Recte igitur dictum eſt, malum malo contrarium in paucioribus inueniri.

Amplius, contrarium non neceſſarium eſt, ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanq; omnibus, ſanitas quidem erit, languor uero non erit. ſimiliter autem ſi omnes albi ſint, albedo quidem erit, nigredo uero non erit. Amplius, ſi Socratem eſſe ſanum, ad id quod eſt Socratem languere, contrarium eſt, cum non ſit poſſibile utrumque eidem ineſſe ſimul, non erit poſſibile, cum alterum contrarium ſit, & reliquum eſſe. cum enim hoc ſit, Socratem ſanum eſſe, non erit illud, languere Socratem.

105. Dictum eſt in relatione, quædam relatiua ſimul eſſe naturaliter, ut cũ ſit filius, pater eſt. cum uero ſit pater, ſine filio eſſe nõ poſſe. quocirca ſimul ſemper ſunt pater & filius, hoc uero in cõtrariis nõ eſt. Alt. n. non neceſſe eſt ſimul ſemper eſſe cõtraria. Si enim nullus ægrotet, & ſint omnes ſani, cũ ſit ſanitas, nõ erit ægritudo. & una cõtrarietate manente, alia omnino nõ erit, ut ſiquis hoc idem dicat de cygnis. etenim omnes cygni ſunt albi, in cygnis nigredo non erit. Atq; hoc idẽ ad uniuerſalia referendũ eſt. nam ſi omnia quę ſunt, alba ſunt, omnino nigredo nõ erit. Tractum autem hoc uidetur eſſe ſigillatim a partibus. nam ꝙ duo contraria in eodẽ, uno eodemq; tempore eſſe non poſſunt, ut Socrates cũ ſanus eſt, ęgrotus nõ eſt. & cũ ſanus eſt, manente ſanitate nõ eſſe poterit ægritudo: & nõ erit neceſſarium uno cõtrario poſito, mox ſubſequi alterũ. nam ſi neceſſe eſſet uno cõtrario conſtituto, mox aliud ſequi: poſſet idem Socrates uno eodemq; tempore, & ſanus eſſe & æger. quod fieri non poteſt. Non igitur neceſſe eſt, cum ſit una contrarietas, mox aliam ſequi. quocirca fieri poteſt, ut cum unum contrarium ſit, aliud non ſit. Idq; in ſingularibus etiam neceſſe eſt, ut in eo quod eſt Socratem eſſe ſanum, non eſt Socratem ægrotare, quod Socratis ſanitati eſt contrarium. Socrates. n. quanquam contrariorum ſuſceptibilis ſit, quoniam ſubſtantia eſt, tamen uno eodemq; tempore contraria utraque non ſuſcipit.

Palam uero eſt, quod & circa idem aut ſpecie, aut genere, natura habent fieri contraria. languor nanque & ſanitas in corpore animalis natura habent fieri. albedo autem & nigredo ſimpliciter in corpore. iuſtitia uero in anima hominis & iniuſtitia.

Docet

106 Docet circa quæ ſemper poſſint eſſe contraria. Ait.n. circa eas res quæ aut genere eadẽ ſunt, aut ſpẽ, ut eſt corpus quidẽ aialis unũ ſecundũ genus. omniũ.n. aialium unum genus eſt, & circa hoc ægritudo uel ſanitas inuenitur. Similiter & circa corpus omne indiſcrete, uel animati, uel inanimati, albedo & nigredo eſt. quod ſcilicet omne corpus, & ipſum ſecundum genus eſt unum. nanq; his genus eſt ſubſtantia. Iuſtitia quoq; & iniuſtitia in anima eſt. Omnis autẽ anima q̃ iuſtitiam iniuſtitiamq; ſuſcipit, rationalis eſt.i. hominis, ſed omnes homines idem ſunt ſecundũ ſpeciem. Omnes igitur animę eædem ſecundũ ſpeciẽ ſunt, iuſtitia ergo & iniuſtitia circa eaſdem res ſecundũ ſpẽm reperiuntur. quocirca recte iam concluſum eſt, omnia contraria circa eaſdem res, uel ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem inueniri.

Neceſſarium eſt autem omnia contraria uel in eodem genere eſſe, uel in contrarijs generibus eſſe, uel ipſa genera eſſe. Album enim & nigrum in eodem genere ſunt. color enim genus eorũ eſt. iuſtitia uero & iniuſtitia in contrarijs generibus: illius enim uirtus, huius autem nequitia genus eſt. Bonum uero & malum non ſunt in genere, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.

107. Monſtrat id qđ reliquum eſt.i. ubi poſſunt ſemper cõtraria ueſtigari. omnia.n. quæ ſunt contraria, aut ſub eodem genere ſunt, aut ſub cõtrariis generibus, aut ipſa ſunt genera. Sub eodẽ genere ſunt cõtraria, ut albũ & nigrũ ſub uno genere.i. colore, color.n. albedinis & nigredinis eſt genus. Hęc igitur ſub uno ſunt genere. Alia uero cõtraria in cõtrariis generibus inueniuntur, ut iuſtitia & iniuſtitia. Iuſtitiæ.n. genus eſt bonũ, iniuſtitiæ uero, malũ: malũ uero bono contrarium eſt. iuſtitia ergo, & iniuſtitia ſub contrariis generibus ſunt. Rurſus, alia ipſa ſunt genera, ut bonũ & malũ: utraq; ſunt genera ſub ſe malorũ bonorumq; poſitorũ. Et nõ hoc nũc dicitur ꝙ bonitas, & malitia nulli alii generi ſubdũtur; ponuntur.n. ſub qualitate: Sed particulariũ bonorũ & malorũ nõ eſſe alia genera, niſi ipſum bonũ, & malũ generaliter. Recte igitur bonũ, & malum aliorũ particularium bonorum malorumq; genera ſunt numerata. Quare rectiſſime dictũ eſt omnia cõtraria, aut ſub eodẽ eſſe genere, ut album, & nigrum ſub colore: aut in contrariis generibus, ut iuſtitia atq; iniuſtitia ſub bono & malo: aut ipſa eſſe genera, ut eſt ipſum bonũ & malũ, quæ genera iuſtitiæ atq; iniuſtitiæ numerata ſunt,

QVOT MODIS PRIVS DICATVR.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, primo quidem, & maxime proprie ſecundum tempus, ſecundum quod antiquius alterum altero, & ſenius dicitur. in eo enim quod tempus amplius eſt, & antiquius, & ſenius dicitur.

108 Poſtquã uero de oppoſitis diſputationẽ, quantũ ad præſens tempus attinebat, explicauit, nũc q̃ priora dici poſſint, quæ poſteriora diſſerit. Et ait, primo quidẽ, & proprie, & qđ in uſu prius dicimus, hoc eſt, quãdo aliquã rem alia res tempore præcedit, & ſuperat: & dum ꝓprie loquimur ſecundũ temporis præceſſionem, aliud antiquius dicimus, aliud ſenius: Antiquius quidẽ in iis, quæ inanimata ſunt, ut Porphyrio placet: ſenius uero in iis, quæ anima nõ carent. ut ſi quis dicat, antiquius fuiſſe bellũ Thebanorum atq; Græcorũ Troiæ excidio, iccirco ꝙ tẽpore præcedat: filii nanq; ducũ qui Thebano periere prælio, Troiæ prẹliis interfuerũt, ut Diomedes Tydei filius, & Sthenelus filius Capanei. Atq; hoc quidẽ ita, quoniã eſt & in rebus inanimatis qđ antiquius dicitur, ut cũ dicimus antiquiorẽ eſſe dominationẽ Regum in ciuitate Romana, quam conſulum & magiſtratuũ. In rebus uero animatis ſenius uocamus. Seniorẽ nanq; dicimus Pythagorã Socrate, Socratẽ Ariſtotele, iccirco qđ ſe temporibus antecedant. Ergo prius alterũ altero dicitur proprie ſecundũ tempus. prioris autẽ quatuor fuere diſtantiæ, ut ipſe Ariſtoteles dicit, cũ ait. Prius alterũ altero dicitur quadrupliciter: Eaſq; ſingillatim breuiter enumerat, ad quas ipſe addidit quintam, quæ priſcis philoſophis eſſet incognita. Et quoniam de primo prioris modo dictum eſt, de ſecundo dicamus.

Secundo autem quod non conuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, ut unum duobus prius eſt. duobus enim exiſtentibus, mox conſequens eſt unum eſſe: uno autem exiſtente, non eſt neceſſarium duo eſſe. Iccirco non conuertitur ab uno conſequentia, ut ſit reliquum, prius autem uidetur illud eſſe, a quo non conuertitur eſſendi conſequentia.

109. Secũda inq̃t ſignificatio prioris eſt, quæ nõ tẽpore intelligitur, ſed natura, & hoc ait, a quo nõ cõuertitur ſubſiſtẽdi cõſequentia. nã ſi duæ res ita ſint oppoſitæ, ut ſi una ſit, neceſſe ſit eſſe aliã, & ſi alia ſit, nõ neceſſe ſit eſſe aliã: illa prior eſt, qua poſita ut ſit, nõ eſt aliã eſſe neceſſe, & hoc quidẽ uniuerſaliter dictũ eſt. Planius uero his fiet exẽplis. Binarius.n. numerus & unitas eã retinet naturam, ut ſiquis duo eſſe ꝓponat, unũ quoq; eſſe mõſtrauerit. unũ enim in ipſis duobus cõcluditur, nec præter duas unitates poterit eſſe binarius. quocirca ſiquis binariũ numerũ eſſe poſuerit, unũ quoq; eſſe cõſequitur, iccirco ꝙ binarius ut ſit, indiget unitate. At uero ſi quis ponat eſſe unitatẽ, nondum neceſſe eſt eſſe binariũ. Ergo ab unitate ſubſiſtendi cõſequentia nõ conuertitur. Poſita enim unitate, neceſſe nõ fuit binarii numeri ſubſequi quantitatẽ, iccirco ꝙ binario nõ indiget unitas, ſicut indigens erat unitate binarius. Quare prior eſt, unitas binario. qđ ſi ita eſt, & quicquid ita fuerit, ut ab eo ſubſiſtẽdi cõſequentia nõ conuertatur, prius Ariſtotele auctore probabitur, ut in eo qđ eſt homo & animal. Cum dico hominem, mox dixi animal: cum animal dixero, nihil adhuc de homine dictum eſt. Omnis enim homo animal eſt, non omne animal, homo.

Tertio uero ſecundum ordinem quendam prius dicitur. quemadmodum & in diſciplinis, & in orationibus. nam & in demõſtratiuis diſciplinis eſt prius & poſterius per ordinem. elemẽta enim in geometria priora ſunt ijs, quæ deſcribuntur per ordinem. Principia enim priora ſunt theorematibus ordine, & in grammatica elementa priora ſunt ſyllabis, & in orationibus ſimiliter, proœmium prius eſt narratione, ordine.

110. Ponit tertiam prioris ſignificationẽ, ut in geometria priora ſunt, inquit, elemẽta deſcriptionibus. Elementa uero ait quos terminos appellamus.i. ubi quid punctũ ſit, quid linea, quid figura prædicitur. His.n. cognitis & fideliter animo cõprehenſis, poſtea oẽs geometriæ deſcriptiones fiunt, quæ problemata & theoremata nuncupãtur. Ergo quoniã prius diſcũtur elementa, poſt ad deſcriptiones eſt tranſitus: priora ſunt elemẽta deſcriptionibus, ordine.ſ. quoniã ut deſcriptio poſſit intelligi, prius elemẽta tradũtur. Et in grãmatica quoq; prius ſingulę tradũtur literæ, q̃ quę ex his ſyllabę cõiungantur, quocirca ipſæ quoq; ordine priores ſunt ſyllabis. Rhetores uero nõ ſępe a narratione, ſed ab exordio agere cauſas incipiunt, ideo qđ exordia narrationibus priora ſunt ordine. Quare tertius modus prioris iſte eſt, qui ſecundũ nexum cuiuſdam ordinis in qualibet arte eſt conſtitutus.

Amplius præter ea, quæ dicta ſunt, quod melius eſt, & honorabilius, prius naturaliter eſſe uidetur. conſueuerunt enim & plurimi honorabiliores & magis a ſe dilectos, priores dicere apud ſe: ſed eſt pene alieniſſimus hic omniũ modus. modi itaq;, qui dicti ſunt de priore, ferme iſti ſunt.

111. Dicit prius uideri, qđ neq; ſecundum tempus aliquoties, neq; ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, nec ſecundum ordinem ſit, ſed quodcunq; precioſius fuerit, prius eſſe uideatur: ut Sol Luna prior eſt, & anima corpore, & animus anima. Hoc uero tali argumẽto probat, ꝙ hi q̃ aliquos uenerantur, & honorabiliores exiſtimant, dicant eos apud ſe eſſe priores, & hi qui in rebus publicis plurimũ poſſunt, priores dicuntur ab his, qui eos maxime uenerantur. Sed ut ipſe ait, alieniſſimus eſt a ſignificatiõe prioris, hic quartus q̃ nũc

eſt dictus modus. Etenim de his melius dici poteſt,ut dicantur uenerabiliores & honorabiles: ut uero priores dicãtur, abuſio potius quã ulla proprietas eſt. Quintus modus quẽ ipſe addidit huiuſmodi eſt.

Videtur autem præter eos qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus. Eorum enim,quæ conuertuntur ſecundũ eſſentiæ conſequentiã,id quod alterius quolibet modo cauſa eſt, digne prius natura dicitur. Quod uero ſint, quæ huiuſmodi palam eſt. eſſe nanq; hominem conuertitur ſecundũ eſſentiæ conſequentiam ad ueram orationem de ſe: nam ſi eſt homo,uera eſt oratio qua dicitur, homo eſt: & ſi uera eſt oratio qua dicitur, homo eſt, conſequitur eſſe hominẽ, Eſt autem quidem uera oratio nequaquã cauſa,ut ſit res, ueruntamen uidetur quodammodo res cauſa,ut ſit oratio uera:Ex eo enim quod res eſt,uel non eſt, oratio uera, aut falſa dicatur neceſſe eſt. Ideoque ſecundum quinque modos prius alterum altero dicitur.

112. Nouimus quaſdã res in prædicatione poſſe cõuerti. Quod ſi una earum,quæ conuertuntur alteri cauſa eſt,& ueluti naturalẽ ſubſiſtentiam ſubminiſtrat, illa naturaliter prius eſſe perhibetur. Ipſa autẽ aptisſimo qđ propoſuit,affirmauit eſſemplo,nã ſi eſt aliqua res,uerũ eſt de ea dicere,ꝙ eſt. Rurſus ſi de ea uerũ eſt dicere, ꝙ eſt: illã ipſam rem eſſe neceſſe eſt.ut quoniã eſt homo,uerũ eſt dicere, ꝙ eſt homo. Quod ſi uerũ eſt dicere ꝙ eſt homo,nulla eſt dubitatio quin homo ſit. Ergo quoniã duo hæc ſibimet cõuertuntur:reſpiciamus nunc quæ ſit harũ cauſa alteri,ut ſubſiſtere ualeat,atq; ut eſſe posſit. Video autẽ rem,dicto uero ſubſiſtentiæ dare principium:nã quia homo eſt,iccirco uerũ eſt dicere de eo ꝙ eſt, ſed nõ iccirco homo eſt, quoniam de eo uere dici poteſt,ꝙ eſt. Res enim ut ueritas adſit dicto, principiũ eſt, ſed nõ ut res ſubſiſtat,uero efficitur dicto.quocirca prius eſt,eſſe hominẽ,poſterius,uerũ de eo eſſe dictũ. Iccirco,quoniã,quamuis cõuertantur, tamen una harũ rerũ alteri ſubſiſtendi cauſa eſt. Ait.n,id eſſe prius inter ea, q̃ conuertuntur ſecundũ eſſentiæ conſequentiã, quod alterius quomodolibet cauſa eſt. Vt in hoc ipſo ſermone de homine, cõuertuntur utraq; quidem, ſed homo,ut ſit ſermo uerus,cauſa eſt atq; principiũ. Quod Ariſtoteles ita ait. Eſt autẽ uerus ſermo nullo mõ cauſa ſubſiſtendi rem. Res autẽ uidetur quodãmodo cauſa eſſe,ut ſermo uerus ſit. Neq;.n.iccirco res eſt,quoniã ſermo eſt,ſed icirco uerus eſt ſermo quoniã res ipſa ſubſiſtit.quocirca quinque hi prioris modi ſunt,quorũ ſuperius quatuor dixit,ſecũdũ tẽpus.ſecundũ id qđ non cõuertitur ad ſubſiſtendi conſequentiã.ſecundũ ordinem.ſecundũ reuerentiam.& ſecundũ conuerſionem, cum altera res alti ſubſiſtendi cauſa eſt. Sed quoniã de priori dictũ eſt:nũc de his quę ſimul ſunt,incipit.

QVOT MODIS SIMVL DICAMVS.

Simul autem dicuntur ſimpliciter & proprie quidem, quorum generatio eſt in eodem tempore,neutrũ enim neque prius, neque poſterius eſt eorum. Simul itaque hæc dicuntur ſecundum tempus.

113. Cum de prioribus diſputaret, illa proprie priora eſſe cõtenderat,quæ ſecundũ uim præcedentis temporis dicerẽtur,quare cũ de his,q̃ ſimul ſunt diſputat,idẽ reuocat, & recte,nam ſi maximũ modum prioris ſolũ efficiet tempus,cur quoq; nõ ſimul editã naturam tempus efficiet? Ait ergo & ſimpliciter,& proprie dici ſimul eſſe ea quæ unius temporis ortu ꝓlata ſint, ut ſi illa ſint antiquiora atq; priora,quæcunq; nõ æquali,ſed præcedenti tẽpore proferuntur,q̃ ſe temporibus nõ præcedunt,rectisſime ſimul eſſe ponũtur. Quę enim uno tempore edita atq; prolata ſunt, illa ſecundũ tempus ſimul eſſe dicũtur, ideſt ſimul naturale principiũ ſubſtãtiamq; ſortita, atq; hæc quidẽ ſecundũ tempus ſimul eſſe dicuntur. Secundũ naturã uero ſimul eſſe perhibentur,quæcunq; inuicem ad ſe cõuertuntur, cũ altera res alteri ſubſiſtẽdi neq; cauſa ſit,neq; principiũ:ut ſunt huiuſmodi, duplũ & mediũ. nã cum ſit duplũ, mediũ eſt.cum rurſus ſit mediũ, duplum eſt. Seruus quoq; & dominus eodẽ modo ſunt, filius quoq; & pater. Hæc enim quæcunq; illata quidẽ inferunt alia, ſublata uero auferũt ſimul,ſibimet ſemper inuicẽ conuertuntur.nã ſi dicam patrẽ,filium atq; intelligi neceſſe eſt.ſi dixero filiũ, pater mox ſub intelligentiã cadit. Quod ſi alterũ ſuſtulero, utraq; perimo.nam ſi tollã filium,pater nõ eſt.ſi patrem aſtulero,filiũ quoq; perire neceſſe eſt. Atq; hæc ita ſibimet ipſa conuertuntur,ut tamen altera res alteri cauſa penitus nõ ſit. nam quoniã pater filio in prædicatione cõuertitur, manifeſtũ eſt:ſed neq; pater filio cauſa eſt,ut ſit,nec filius patri. Hoc autem huiuſmodi eſt. Si Æneas habuit Aſcaniũ filium nõ dicimus ꝙ nõ fuit Æneas cauſa ut eſſet Aſcanius, ſed nõ fuit pater cauſa ut eſſet filius.nam quod dico Aſcanius,quædam propria ſubſtantia eſt, quod dico filius,eſſe non põt, niſi ad aliquid referatur:& cũ Æneam nomino,ſubſtantiã dixi:ſi patrem appello,nulla ratione cõſtat,niſi ad filiũ referatur. Igitur cauſa fuit Æneas,ut eſſet Aſcanius, ſed nõ eſt cauſa pater,ut eſſet filius. Pater nanq; tunc ſit,cũ filius fuerit. Quod ſi hæc tẽpore ipſo priora nõ ſunt,cauſa aũt cuiuslibet rei prior eſt,q̃ illa cuius cauſa eſt, ut oriatur: nulla dubitatio eſt, quin pater atq; filius,quæ utræq; prædicationes ęquales ſunt tempore,neutra neutri cauſa ſit, cũ tamen ſubſtantiæ ipſæ ſibi ut ſint, cauſa ſint prædicationis. Nec ullo modo ſimile debet uideri ei qđ paulo ante dictum eſt de homine,eſſe uerũ de eo ſermonem.ſ. ꝙ eſt. Illic enim cũ res eſſet, tunc poterat eſſe uerus de ea ſermo. Prius enim eſt ut aliquid,poſt uero ut de eo uerũ aliquid eſſe dicatur. Nunc uero nõ ita eſt, ut prius aliquis ſit pater,poſt uero filius. Mox enim ut pater eſt, filiũ eſſe neceſſe eſt.mox ut eſt filius,patris ſine dubio prædicatio cõſequitur. quemadmodum ergo iſte modus ſit, quid ſcilicet ſimul ſecundum naturam eſt, Ariſtoteles ita pronunciat,

Naturaliter autem ſimul ſunt, quæcunq; conuertuntur quidem ſecundum quod eſt eſſe conſequentiam. Sed nequaquam cauſa eſt alterũ alteri ut ſit,ut in duplo & dimidio, conuertuntur etenim hæc. nam cum ſit duplum, eſt dimidium: & cum ſit dimidium, eſt duplum: ſed neutrum alteri cauſa eſt ut ſit.

114. In his q̃ ita priora eſſe dicebãtur,ut cõuerterentur,quãuis ſecundũ eſſentiã eorũ conſequentia eſſet, tñ quia in his alia res alia cauſa atq; principiũ eſt,hoc erat qđ una prior eſſe uideret,ea quidẽ cuius cauſa erat. Qđ diſtat ab iis,q̃ cõuertuntur,& ſe inuicẽ auferunt,q̃ cũ neutra neutri cauſa ſit,& tamen conuertuntur, digne ſimul naturaliter eſſe peribentur.

Dicuntur etiã ſimul naturaliter,& quæ ex eodẽ genere e diuerſo diuiduntur a ſe inuicẽ. E diuerſo autẽ diuidũtur, quæ ſecundum eandem diuiſionem ſunt; ut greſſibile,uolatile, & aquatile: hæc.n.e diuerſo diuiduntur, quæ ſunt ex eodẽ genere ſecundũ diuiſionẽ, animal nanq; diuiditur in hæc,in uolatile,greſſibile,& aquatile,& nihil horũ prius uel poſterius eſt, ſed ſimul per naturam hæc eſſe uidetur.

115. Tertiũ modũ eorum,quę ſimul ſunt,hunc addidit,illa quoq; ſimul eſſe,quæ æquali diuiſione ſub genere ponũtur: ut ſi ponat quis animal genus hominis, & equi,hominẽ uero & equũ a genere.i.ab aĩali diuidat,hõ uero,& equus,quoniã ſub eodẽ genere ſunt, ſimul eſſe natura dicũtur;& cõueniẽs regula eſt in oĩbus quibuſcunq; generibus. cũ.n. ſpẽrũ diuiſiones fiunt,illic ſpẽs natura ſimul ſunt. & ſi ſub his ipſis ſpẽbus quædam alia ponãtur,inter ſe etiã ipſa ſimul eſſe natura dicũtur. Diuidatur enim genus,i.animal in uolatile atq; greſſibile,& quoniã ſunt ſub eodẽ genere,ſimul natura ſunt. Et ſi quid horũ in ſubiectas partes ſpẽsq; ſoluatur, ut uolatile quidẽ in his auibus q̃ ſeminibus ueſcunt,& iis quæ carnibus,& in his quæ herbis. Hæ tres ſpẽs rurſus, q̃ ſub uolatili ſunt,ſimul eſſe naturaliter appellãtur,qđ Ariſtoteles ita dicit,

Diuiditur autem & ſingulum horũ in ſpecies rurſus,ut greſſibile animal, & uolatile, & aquatile. erunt ergo & illa ſimul naturaliter quæcunq; ex eodem genere ſecundũ

eandem

eandē diuiſionē ſunt. genera uero ſemper ſpeciebus priora ſunt, neq; enim conuertuntur ſecundum eſſendi conſequentiam. ut cum ſit aliquid aquatile quidem, eſt animal: cum uero ſit animal, nō eſt neceſſe ut ſit aquatile. Simul ergo per naturam dicuntur, quæcunq; conuertuntur quidem ſecundum eſſendi conſequentiam, ſed nequaquā quidem cauſa eſt alterum alteri ut ſit, & ea quæ ex eodem genere diuerſo diuiduntur ab inuicem, & ſimpliciter ſimul ſunt, quorum generatio in eodem tempore eſt.

116. Atq; iccirco fieri non poteſt, ut genus habeat unā ſpeciem. nam ſi quæcunq; ſub genere ſunt, ſimul ſunt. Simul autem niſi plura eſſe nō poſſunt. genus igitur ſub ſe unā ſpeciem habere non poteſt. Si.n.una fuerit, fieri nō pōt, ut ſimul eſſe dicatur, quia illud eſt, qđ ſub eodē genere, quædam res ſolent, quæ ſimul ſint naturaliter, inueniri. Sed hæc de ſpeciebus. Genera autē ſemper priora ſunt, nō enim cōuertuntur ſecundū ſubſiſtentiæ conſequentiam. Prioris unus modus eſt, ſecundū quem illa priora eſſe dicerentur, quæcunq; ad ſubſiſtendum nullo modo conuerterentur, quod hoc idē in generibus cadit. Genera enim non conuertuntur ad ſubſiſtentiæ conſequentiā hoc modo. Sit enim animal genus, homo uero ſpēs. Cum uero dico hominē eſſe, animal quoque eſſe conſequitur. Si animal dixero, ad hominē ſubſiſtentiæ conſequentia nō conuertitur. Poteſt enim eſſe animal, nō tamen homo. quocirca ab animali ad hominē nō conuertitur ſubſiſtentiæ conſequentia. Quod ſi poſito homine animal conſtat, animali uero nominato, nō eſt neceſſe hominē eſſe: animal eſt prius homine. Illa quoq; priorum deſcriptio eſt, qđ ea quæ ſunt priora, ſublata quidem auferunt, illata nō inferunt. Animal.n.ſublatū ſecum quoq; hominē tollet, illatū uero, ut dicatur eſſe animal, nō ſecum ſtatim hominē infert. Poſteriora uero e diuerſo ſunt. Illata.n.ſimul inferunt, ſublata nō auferunt. Dictus quidē homo ſimul ſecū animal infert omnis: nanq; homo animal eſt. Quod ſi homo ſubſtātialiter auferatur, nō eſt neceſſe animal quoq; auferri, quod hoc nomen animalis in pluribus ſpēbus ualet aptari. Quod ſi ita cōtingit, ſublato homine permanebit animal. quocirca cōcludit tres eſſe ſpecies eorū, quæ ſimul ſunt, ſecundū tempus, ſecundum naturam, cum utraq; ita conuertūtur, ut neutra neutri cauſa ſit. Tertium genus eſt, ſecundum eandem ſub eodem genere diuiſionem. Quoniam in faciendo atq; patiendo inerat quidā motus: facere autem & pati prædicamentis adiunxerat: iccirco nunc de motibus tractat, & ſex numero eſſe pronunciat.

DE MOTVM GENERIBVS.

Motus autem ſpecies ſunt ſex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio: alij itaq; motus palam eſt quia alij ab inuicem ſunt. non eſt enim generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neq; ſecundum locum mutatio, ſimiliter autem & in alijs.

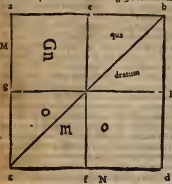
117. In phyſicis Ariſtoteles motus ſpecies alia ratione partitus eſt. Ait enim aliud eſſe permutationem, aliud motum. & pmutationis quidē duas eſſe ſpēs ait, generationē & corruptionē. Motus uero tres, ſecundū quantitatē, ſecundū qualitatē, ſecundum locum. igitur quoniā hic liber ad introductionē quodā modo factus eſt: noluit nimis diuiſionis attenuare rationē, ne ingredientium animos ſubtiliori diuiſione cōfunderet. facit igitur diuiſionē motus hoc modo. Eſt.n. una ſpēs motus ſecundū ſubſtātiā, alia ſecundū quātitatē, alia ſecundū qualitatē, alia ſecundū locum. Et ſecundū ſubſtantiam quidē, eſt generatio & corruptio. hæc.n.utraq; in ſubſtantia ſiunt. nam & ſecundū ſubſtantiā generatur aliquid, & ſecundū ſubſtantiā corrumpitur. Secundū quantitatē uero, ut crementum & diminutio. etenim uel quantitate aucta creuiſſe, uel detracta, diminuta eſſe dicūtur. Secundū qualitatē uero quæ dicitur cōmutatio, ſecundū aliquas ſcilicet paſſiones, quas qualitates eſſe manifeſtū eſt. Secundum locum uero, ut eſt itus in longitudinē, uel incuruaturā flexus, & itus quidem in longitudinem eſt, ut a ſurſum in deorſum. a prioribus retrorſum. a dextra in ſiniſtrā. & rurſus ſi hæc cōuertas, & in directū pergas, iidem motus erunt. Illud quoq; uerū eſt, has eſſe omnes ſpēs motus: nullo nanq; ſibi participant, niſi ſolo generis nomine. qđ motus dicuntur. nam neq; generatio idem eſt quod corruptio. nanq; generatio eſt in ſubſtantia ingreſſus, corruptio uero ex ſubſtantia egreſſus. nec diminutio idem quod crementum. nec ſecundū locum trāſlatio alicui ſuperiorum conſimilis eſt. Commutatio autem habet forte aliquam dubitationem, quod non uideatur a ſuperioribus diſcrepare, quam quæſtionem ita propoſuit.

In alteratione uero habet quandam quæſtionē, ne forte neceſſariū ſit id quod alteratur, per aliquā reliquarū motionū alterari. hoc autē nō eſt uerū. Nam pene ſecundū omnes paſſiones aut plures, alterari accidit, nulla aliarū motionum cōmunicante. Neque enim augeri neceſſarium eſt, quod per paſſionem mouetur, neq; minui, ſimiliter autem in alijs. Ideoq; erit alia præter illos motus, alteratio. Nam ſi eadem eſſet, oporteret id quod alteratur, mox uel augeri uel minui, uel aliquem aliorum motuum conſequi. ſed non eſt neceſſe. Similiter autem & quod augetur, aut alia aliqua motione mouetur, alterari oportebat.

118 In cōmutatione uero eſt aliqua dubitatio, ne forte neceſſe ſit, quod cōmutatur ſecundum aliquē reliquorū motuū commutari. nam ſi omne quod cōmutatur, aut generatur, aut corrumpitur, aut minuitur, aut creſcit, aut ſecundum locū transferri neceſſe eſt, dubiū non eſt, nihil a ſuperioribus cæteris hanc differre ſpēm, quæ ſecūdum cōmutationem dicitur: quod Ariſtoteles reſpuit dicens, Hoc autē non eſt uerum. Sed quoniā quod cōmutatur non omnino neq; generatur, neq; corrumpitur, ut qui in ſole diutius ſtetit, ſi ex candido niger eſt factus, cōmutatus quidem ſecundū colorem dicitur, non tamen generatus eſt aut corruptus, nec uero illi aliquod uel crementū factum eſt, uel diminutio, ſed nec loci tranſlatio ulla eſt. poteſt enim aliquis uno eodemq; loco cōſiſtens, aliquibus extrinſecus uenientibus paſſionibus permutari. poteſt quoque & creſcere & decreſcere præter qualitatis cōmutationem, quod ipſe Ariſtoteles ita pronunciat.

Sed ſunt quædam creſcentia, quæ non alterantur, ut quadratum circumpoſito gnomone creuit quidem, alteratum uero nihil factum eſt, ſic & in alijs huiuſmodi, quare alij ſunt motus a ſe inuicem.

119. Qđ dicit tale eſt. Si quadrato, inqt, addat gnomo, creſcit quidē quadratus, nō tamen cōmutatur. Ideoq; ſublato gnomone quadratus diminuitur, ſed nō cōmutatur. Sit.n. quadratus.a.b.c.d.& ducatur ei angularis.a.b.c.& diuidātur quatuor latera.a.c.a.b.b.d.d.c.in æqualia.g.e.h.f.punctis, & ducātur.g.h.f.e.lineæ. Diuiſus igitur quadratus.a.d.in quatuor quadratos, q ſunt.e.g.f.g.e.h.h.f.quorumlibet tres, qui circa eandē angularē ſunt, ſi demātur, figura ipſa gnomo uocatur. ut ſi quis tollat hos tres.e.g.g.f f.inuenitur m.n. gnomo.q m.n. gnomo ſeparatus a.b.e.h.quadrato. Totus quidē a.d.quadratus immiNutus eſt, q ex tam magno factus eſt paruus, non tamen formam tetragoni cōmutauit. Quod ſi e.h. tetragonus ſo

nus ſolus ſit,& ei circũponatur gnomo, qui eſt.m.n.creuit quidẽ tetragonus,& maior factus eſt,ſed non cõmutatus eſt. Omnes.n.tetragoni ſibi ſunt propiia qualitate conſimiles. Quod ſi cõmutatio huiuſmodi motus eſſet,ut nõ oino a ſuperioribus ſepararetur,nulla eẽt dubitatio,quin ſemper oporteret,quicquid cõmutatur ſecundũ aliquẽ priorũ motuũ modum cõmutari. Ita ut aut naſceretur,aut corrumperetur,aut minueretur, aut creſceret,aut ſecundũ locũ fieret aliqua permutatio. Quod quoniã nõ eſt,ab oĩbus ſuperioribus motibus,hæc motus ſpẽs diſtat. Sed mõſtratũ ſuperius eſt,quinq; ſuperiores motus ſpẽs a ſe omni rõne ſubſtãtiæ diſcrepare. quocirca diſtant a ſe ſimiliter hi ſex motus,atq; diuerſi ſunt.

Eſt autem ſimpliciter quidem motui quies contrarium. Singulis uero ſinguli, generationi quidem corruptio: augmentationi autem diminutio, ſecundum locum uero mutationi, ſecundum locum quies. maxime autem uidetur oppoſitum eſſe in contrarium locum mutatio, ut quæ eſt inferius, ei quæ eſt ſuperius, & ea quæ eſt ſuperius, ei quæ eſt inferius.

120. Nunc iam motuum contrarietates exequitur,& ipſi quidẽ generi.i.motui dicit quietẽ eſſe cõtrariã.hẽt enim motus quietẽ contrariam. Singulis uero ſpẽbus motũ, motus ipſi cõtrarii ſunt,ut generationi corruptio.& cũ generatio ſit motus atq; corruptio,utraq;tñ ſibimet cõtraria sũt: cremẽto quoque diminutio cõtraria eſt. Quare diuerſo mõ hęc ſpẽs motus contrarietatẽ habent, q̃ genus dudum habere mõſtrauimus. motus.n.ipſe hẽt quietẽ contrariã. Specierum uero motibus nõ quies tantũ, ſed alii motus cõtrarii ſunt. ut generationi corruptio,& cremẽto diminutio. ſecundũ uero locum trãſlationi,cõtrarietas ſimilis eſt generi. nã & ipſa hẽt cõtrariã ſecundũ locum quietẽ. contrariũ nanq; eſt moueri de loco in locũ,& nõ moueri. Et eſt nõ moueri quidẽ ſecundum locũ quies,moueri uero ſecundũ locum trãſlatio. Maxime aũt ingt ſecundũ locum mutationi cõtraria eſt in cõtrarium locũ ꝑmutatio. Vt ſiqua res ſurſum ſit,atq; ibi maneat,& ſit quieta,poſtea ſit ei motus talis,ut deorſum moueatur,q̃q̃ ipſi ſupiori motui quies cõtraria ſit, multo magis qdẽ huiuſmodi motus q in contrariũ ſit locũ,illi ſuperiori motui cõtrarius eſt. Atq; hoc quidẽ & in aliis motibus accidit, ut ſi quis ſit ad dexterã, ſi ei in ſiniſtrã motus ſit, in cõtrariũ locũ factus dicitur motus. atq; hoc idẽ in aliis motibus licet uidere. Sed Ariſtoteles dubitat, ſi reliquo motui.i.cõmutationi, aliquid poſſit eſſe contrarium, quã quæſtionem ita ꝓponit.

Reliquo uero aſsignatorum motuũ nõ facile eſt aſsignare, quid ſit contrariũ. uidetur aũt nihil ei contrariũ eſſe, niſi quis & in hoc ſecundũ qualitatẽ quietẽ opponat, aut in cõtrariũ qualitatis mutationẽ: ſicut & in mutatione ſecundũ locum, quietẽ ſecundum locũ, aut in contrarium locũ mutationem. Eſt enim alteratio ſecundũ qualitatem mutatio.

121. Ex ſimilitudine motuũ contrarietates quoq; colligimus. nã qm̃ ſuperius, motui ſecundũ locũ contrariã reperit ſecundum locũ quietẽ. & quoniã omnis cõmutatio, quæ ſecundũ aliquã paſſionẽ ſit, ſecundũ cõmutatur, motus eius cõtrarietatẽ, poſuit ſecundum qualitatẽ, quietẽ. ut ſi lapis cũ frigidus eſt, ſi ita ꝑmaneat, qualitas illa mãſit, & quieuit. ꝙ ſi tepeat, qualitas illa cõmutata eſt, & eſt ipſa cõmutatio cõtraria, & factus eſt quidẽ motus, & in tp̃e lapidis ſecũdũ qualitatẽ facta eſt ꝑmutatio. fuit aũt in frigore quies ſecũdũ eandẽ qualitatem. quocirca licet uideatur hic motus quidẽ oino cõtrariũ nõ habebere, tamen ſicut ſuperius dictũ eſt, ſecundum locum tranſlationi contrariam eſſe ſecundum locum quietem: cur non quoq; ſecundũ qualitatẽ cõmutationi, dicatur quies ſecundũ qualitatẽ eſſe cõtraria? Definitio nanq; commutationis eſt tranſlatio ſecundũ qualitatẽ. cum.n.qualitas cuiuslibet rei mouetur, ſit trãſlatio ſecundũ qualitatẽ. Quod ſi maxime uideatur ſecundũ locũ tranſlationi eſſe cõtraria, nõ ſolũ ſecundum locum quies, ſed etiã in contrariũ locum tranſlatio: ſecundum qualitatẽ quoq; mutationi, nõ ſolũ erit cõtraria ſecundũ qualitatẽ quies, ſed maxime in contrariam qualitatẽ cõmutatio. ut ſi quid cum eſt albũ, rubrũ fiat, quieti quidem ei, quæ in albo colore poterat permanere. cõtraria fuit qualitatis ipſa mutatio, ut ex albo in rubrũ mutaretur. ſi quid autẽ ex albo uertatur in nigrũ, illud maxime permutatur, & illud ſuperiori mutationi contrariũ eſt, quoniam permutatũ eſt in contrariam qualitatem. Atq; hoc eſt quod ait.

Quapropter oppoſita erit ſecundum qualitatẽ mutationi ſecundum qualitatem quies, aut in contrarium mutatio qualitatis, ut album fieri, ad id quod eſt nigrum fieri. alteratur enim in contrarium, qualitatis mutatione facta.

122. Id quoque apertiſſimo uulgatur exemplo. Quare quoniam de motibus expeditum eſt, habendi æquiuocationem quæ ſequitur, explicemus.

QVOT SIGNIFICATIONES HABEAT Verborum Habere.

HAbere autẽ multis modis dicitur, aut.n. tanquam habitum & affectũ, aut aliã quãlibet qualitatem: dicimur.n.diſciplinam aliquam habere atq; uirtutẽ. Aut tanquã quantitatẽ, ut contingit ei qui habet magnitudinẽ. dicitur enim tricubitam magnitudinem habere uel quadricubitam. Aut tanquam ea, quæ circa corpus ſunt, ut ueſtimentum uel tunicam. Aut tanquam in parte, ut in manu annulum. Aut tanquam partem, ut manũ uel pedẽ. Aut tanquã in uaſe, ut in modio grana tritici, uel in lagena. uinũ.n.habere lagena dicitur, & modius grana tritici. hæc ergo omnia haberi dicũtur, ut in uaſe. Aut tanquam poſſeſſionẽ. habere.n. domũ aut agrũ dicimur. Dicitur etiã uir uxorẽ habere, & uxor uirũ. Sed uidetur alieniſſimus, qui nũc dictus eſt modus, eſſe in eo quod eſt habere. nihil.n. aliud per uxorẽ habere ſignificamus, niſi quia cohabitant. forte tamẽ & alij quidã apparebũt modi de eo quod eſt habere. Sed qui cõſueuerunt dici, pene omnes enumerati ſunt.

123 Æquiuocũ eſſe habendi modũ manifeſtũ eſt. hẽre.n. ita multis dicitur modis, ut tñ æquiuoce prædicetur. Dicimur.n.habere aliquã qualitatẽ, ut habitũ uel diſpoſitionẽ. Dicimur quoq; habere ſcientiã uel uirtutẽ. Quantitatẽ quoq; habere perhibemur. dicimur.n.in mẽſura habere quinq; uel quatuor pedes. Nec non etiã in ipſis partibus corporis aliquid,& ipſas partes habere prædicamur. dicimur.n. & habere digitos,& in digito annulos. Circa corpus quoq; aliqd habere dicimur, ut tunicã, uel quodlibet aliud ueſtimentum. Nec nõ etiã in uaſe haberi aliquid dicitur, ut triticũ in modio,& uinũ in dolio. hæc.ſ. ita haberi dicuntur, ut in uaſe. Dicitur etiã quis habere uxorẽ, quę.ſ.ſignificatio nulli ſupradictę cõmunis eſt, ſed (ut ipſi Ariſtoteli uidetur) longe diuerſa eſt hæc ſignificatio ab habẽdi prædicamẽto. non.n.ꝓprie habemus uxores, ſed quod habere quis dicitur uxorẽ, hoc ſignificat, habitare cũ eo uxorẽ. habere.n. habitare dicimus, ut eſt Socratẽ habent, id eſt cũ Socrate habitant atq; eũ colunt. Quare ipſe quoq; Ariſtoteles inquit, eſſe aliquos fortaſſe præter eos, qui dicãtur, habẽdi modos, hortaturq; nos ad ulteriorem aliquam inquiſitionẽ, ut nos quoq; quæramus, ꝑ quos, præter priores dictos modos, alios poſſit habere prædicari. Et de hac æquiuocatione quidẽ habendi ſufficienter dictum eſt. Sed forte quis dubitet, cur cũ habere ſuperius in genere nominauerit, nunc id ipſum æquiuocũ ponat, ſed hæc quæſtio ita ſoluitur. Non abſurdũ eſt, idẽ prædicamentũ nũc uniuoce, nunc æquiuoce ꝑdicari. uniuoce quidẽ ut ſuperius, cũ eiuſdẽ ſpecierum exempla ꝓpoſuit, ut eſt calciatum eſſe, uel armatũ; horum.n.talium genus eſt. Æquiuoce uero, ut in his modis quos ſuperius expoſuimus. Quod ſi habet aliquas proprias ſpecies habẽdi prædicatio, dicitur autem & ipſum nomen multipliciter: nihil eſt incongruum in genere numerari. ſufficit enim ad demonſtrandum genus eſſe & habendi prædicationẽ, quod ſub ſe aliquas partes ſpeciesq; cõtineat.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI,

Editionis primæ ſeu minorum commentariorum, in librum Ariſtotelis de interpretatione.

LIBER PRIMVS.

MAgna quidem libri huius apud Peripateticam ſectã probatur auctoritas. Hic nanque Ariſtoteles ſimplicium propoſitionum [illegible] turam diligenter examinat. ſed eius [illegible] ſcrupuloſa impeditur ſemita, & ſublimibus preſſa ſententiis, aditum intelligentiæ facilem nõ relinquit. quocirca nos libri huius enodatonẽ duplici cõmentatione ſuppleuimus: & quantũ ſimplices quidem intellectus ſententiarum oratio breuis obſcuraq; complectitur, tantum hac operis huius tractatione digeſsimus. Quod uero altius acumen conſiderationis expoſcit, ſecundæ ſeries editionis expediet. Nunc a me tantum lector expectat, quãtum pedetentim minutatimq; ſecundum orationis ordinem, textumq; ſermonis, id qđ anguſtia breuitatis latet, intelligat. Et prius quæ ſit huius operis intentio breuiter demonſtrandum eſt. Inſcribitur etenim græce liber hic, περὶ ἑρμηνείας, quod latine, de interpretatione, ſignificat. Quid ergo ſit interpretatio, paucis abſoluã. Interpretatio eſt uox ſignificatiua, per ſe ipſam aliquid ſignificans. Siue.n. nomen ſit, quod per ſe ſignificet, ut eſt homo. ſiue uerbũ, ut eſt curro. ſiue quod grãmatici participiũ uocant. ſiue pronomen. ſiue ex his iuncta oratio, ut eſt homo currit. ſiue quolibet alio modo, uel nomen, uel uerbũ, uel ex his oratio iuncta per ſe aliquid ſignificet, interpretatio nominatur. Quare cũ ſint quædam in orationis partibus, quæ per ſe nihil ſignificant, aliis tamen iunctæ deſignant, ut ſunt cõiunctiones, & præpoſitiones, hæc interpretationes eſſe nõ dicimus. Interpretatio.n. ſiue ſimplex eſt, ut nomen & uerbũ, ſiue cõpoſita, ut ex his iuncta copulataq; oratio uel per ſe ipſam ſignificare debet, ſi ſimplex eſt, uel ex his quæ per ſe ſignificant iuncta eſſe, ſi cõpoſita eſt. Quare interpretatio eſt uox aliquid per ſe ipſam ſignificans. Sed quoniã uerba nominaq; interpretationes ſunt, oratio quoq; omnis, quæ ex ſignificantibus per ſe prædicamentis iungitur, interpretatio nuncupatur. & quoniã plurimæ ſunt interpretationes, inter quas illa quoq; eſt oratio, in qua uerum falſum'ue inueniri poteſt, ideſt enunciatiua, de qua hoc in libro tractandum eſt, iccirco Ariſtoteles de communi nomine & continenti, libro titulum inſcripſit. Interpretatio nanque eſt nomen & uerbum, & interpretatio etiã eſt huiuſmodi oratio. omnis homo animal eſt: ſed in hac uerum falſumq; auditor intelligit. Hæc enim oratio quæ dicit, omnis homo animal eſt, uera uel falſa eſt. Interpretatio quoq; eſt etiam huiuſmodi oratio. Da mihi codicem, in qua uerum falſum nullus inueniet. Etenim da mihi codicem, neque uerum eſſe poterit, neque falſum. quocirca, quoniam de his ſolis orationibus, in quibus uerum falſumq; reperitur, quas enunciationes & propoſitiones uocamus, quæ interpretationes ſunt, diſputaturus eſt; quoniamq; de nominibus illis uerbisq; dicendum eſt, quid ſint, quam'ue uim in ſignificatione retineant, recte librum de interpretatione ſignauit. Nec nos hoc turbet, quod ſunt quædam interpretationes, de quibus in hoc libro non tractet. tanquam enim ſiquis de homine diſputans titulum operis de animali poſuiſſet, quanquam non de omni animali, tamen quoniam de aliquo diſputaturus eſſet, recte de animali, libro nomen imponeret. Ita nunc, licet nunc de omni interpretatione pertractet, tamen quoniam de una quæ eſt enunciatio, & de nominibus & uerbis, quæ interpretationes ſimplices ſunt, dicendum erat: de communi & generali uocabulum, libro de interpretatione, impoſuit. Eſt autem in tẽtio libri huius de ſimplici enunciatiua oratione differere. Simplex autem enunciatiua oratio eſt, in qua cum uerum falſum'ue ſit, illud tamen eſt, ut ſine coniunctione totus orationis ordo proponatur, ut eſt, homo eſt. homo animal eſt homo currit. homo pauidus currit. Hæ enim propoſitiones ſine coniunctione propoſitæ ſunt. Et hæ dicuntur prædicatiuæ, quæ ſunt cũ nomine & uerbo. Illæ uero quę ſunt huiuſmodi, ſi ſol eſt ſuper terrã dies eſt, duplices atq; hypotheticæ, nec nõ etiam conditionales uocantur. Ponitur.n. ſi hoc ſit, hoc eſſe, ideſt ſi ſol eſt, eſſe diẽ. Quare hæ ſimplices non ſunt. ſol eſt.n. & dies eſt, duę propoſitiones ſunt, quas una cõiunctio ſi, copulat atq; cõponit. Sed de his nullus hoc libro tractatus habebitur. Quare, quoniã de ſimplicibus enunciatiuis orationibus tractaturus eſt, ideſt de ſimplici affirmatione & ſimplici negatione, quoniamq; affirmationes & negationes uerbis ac nominibus coniunguntur, ut in ea quæ eſt, homo currit, affirmatione. eſt homo, nomen: currit, uerbum. Et rurſum, homo nõ currit: negatio eodẽ nomine uerboq; coniungitur: recte prius de ſimplici affirmatione, & de ſimplici negatione, omninoq; de enunciatione ſimplici diſputaturus eſt. Quoniam autem omnis enunciatio ſimplex uerbis nominibusq; coniungitur, primã diſputationem de nominibus & uerbis inſtituit. His enim prius ad ſcientiam uenientibus, tota facillime [illegible] orationis aperitur. De quibus autẽ ei in toto dicẽdũ eſt libro, [illegible] hoãs ipſe ſic ꝓponit.

Primum oportet conſtituere, quid ſit nomen, & quid uerbum, poſtea quid ſit negatio, & affirmatio, & enunciatio, & oratio.

1. In principio, inquit, huius ſermonis, qui de enunciatione inſtituitur, conſtituere, ideſt, definire oportet, quid nomen ſit, quid uerbum. Hæc enim (ut dictum eſt) omnem coniungere orationem ualent. Quæ oratio genus eſt aliarum orationum. Sunt enim principales quinque orationum differentiæ. Eſt autem prima oratio deprecatiua, ut, Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris ullis. Secunda imperatiua, ut, Suggere tela mihi. Tertia interrogatiua, ut, Quo te Mœri pedes? Quarta uocatiua, ut, Huc ades o Melibœe. Quinta enunciatiua, in qua uerum ineſſe falſumq; perſpicitur. Huius autem duæ ſunt ſpecies, una affirmatio, altera negatio. Affirmatio eſt, ut, homo animal eſt. Negatio, ut homo animal non eſt. Ergo orationem uerba nominaq; cõſtituũt. Enũciationis autẽ oratio genus eſt. Enũciatio uero, affirmationis & negationis. Quare elemẽta quædã ſunt, quę cõiungunt orationẽ, nomina & uerba. & de his diſputat primum, dehinc propoſitionis duas ultimas ſpecies ſumit, & dicit ſe de affirmatione & negatione dicturum. Poſt has harum genus proponit, ideſt enunciationem: Vltimum uero, quod horum maximum eſt, orationem. Eſt uero quodammodo conuerſus ordo ab ſpeciebus uſque ad earum genera prima perueniens. Proponendo enim ab affirmatione & negatione ad enunciationem, quod eſt genus, aſcenſum eſt Ab enunciatione ad enunciationis genus, quod eſt ratio, propoſitionem operis leuauit, diuerſo tamen modo de cunctis diſputat. Prius enim de ratione, poſt de enunciatione, deinde de affirmatione, poſtremo dẽ definitione negationis ediſſerit, conuerſo ſcilicet ordine. Sed hoc poſterius liquebit. Quod autem prius negationem, poſtea propoſuit affirmationem, nihil intereſt. cum omnes ſpecies æquæuæ ſibimet ſint. & uni generi æqualiter ſupponatur. quocirca ſi affirmatio & negatio enunciationis ſpecies ſunt, rectum eſt quamlibet earum prius indiſcrete proponere. Quemadmodum autem affirmatio & negatio ſpecies enunciationis ſint, & hæc earũ genus, ſecunda editione monſtrandum eſt.

Sunt ergo ea, quæ ſunt in uoce, earum quæ ſunt in anima paßionum, notæ: & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in uoce. Ac quẽadmodum nec literæ eædem omnibus, ſic nec eædem uoces. Quarum autem hæ primo notæ, eædẽ omnibus paßiones animæ ſunt, & quorum hæ ſimilitudines, res iam eædem. De his itaq; dictum eſt in his, quæ dicta ſunt de anima. Alterius eſt enim negocij.

Quoniam

2. Quoniam nomen & uerbum in definitionibus ſuis ſignificatiua, paulo poſt propoſiturus eſt: primum explicat quorum ſint ſignificatiua quæcunque ſignificant. id eſt quæ deſignent ipſum nomen & uerbum. Tota autem ratio ſenſus huiuſmodi eſt. Tria ſunt ex quibus omnis collocutio diſputatioq; perficitur, res, intellectus, uoces. Res ſunt, quas animi ratione percipimus, intellectuq; diſcernimus. Intellectus uero, quibus res ipſas addiſcimus. Voces, quibus id qđ intellectu capimus, ſignificamus. Præter hęc autē tria, eſt aliud quiddā, quod ſignificat uoces, hæ ſunt literæ, harum.n. ſcriptio uocū ſignificatio eſt. Cum igitur hæc ſint quatuor, res, intellectus, uox, litera: rem concipit intellectus, intellectum uero uoces deſignant, ipſas uero uoces literæ ſignificant. Intellectus uero animæ quædā paſsio eſt. Niſi enim quandam ſimilitudinem rei, q̄ quis intelligit, in animæ ratione patiatur, nullus eſt intellectus. Cum enim uideo orbem uel quadratum figuram eius mente concipio, & eius mihi ſimilitudo in animæ ratione formatur, patiturq; anima rei intellectæ ſimilitudinē, unde fit, ut intellectus, & ſimilitudo ſit rei, & animæ paſsio. Horum autem rurſus quatuor, duæ ſunt naturales, duæ ſecundū hominum poſitionē. Voces nanq; & literæ, ſecundum hominum poſitionem ſunt: Intellectus autem & res, naturaliter. Hoc illo approbatur, quod apud diuerſas gentes, diuerſis uocibus utuntur & literis. Iccirco quoniā ipſi ſibi uoces, quibus uterentur, & literas quibus ſcriberent, cōpoſuerunt. Intellectus autem & res nullus poſuit. ſed naturaliter ſunt. Neq;.n. qđ apud Romanos eſt equus, apud barbaros ceruus eſt, ſed apud diuerſas gentes eadem rerum natura eſt: præterea neq; quod nos intelligimus eſſe equum, canem barbari putant. Sed eandē apud diuerſiſsimas gentes ſubſtantiarum intellectuumq; ratio eſt conſtituta. Quare duæ harū ſunt ſecundū hominum poſitionem, id eſt uoces & literæ, duæ ſecundū naturā res & intellectus. Nunc ergo hoc dicit, quoniā uoces quidem ſignificant intellectū, ipſas etiam uoces literæ ſignificant. ſunt autē intellectus animæ paſsiones, & uoces quidē & literæ naturales non ſunt. Quemadmodum enim uox non eadem apud omnes gentes, ita neq; literæ. Sed intellectus & res eaſdem apud omnes quamlibet diuerſiſsimas gentes inuenies. Atq; hoc eſt qđ ait. Sunt ergo ea, quæ ſunt in uoce, earum, quæ ſunt in anima, paſsionum notæ, id eſt ipſæ, inquit, uoces, intellectus, qui ſunt animę paſsiones, ſignificant, eorumq; ſunt ſignificatiuę. ergo ea, quæ ſunt in uoce, ſignificant illas, & earū ſunt notæ, quæ ſunt animæ paſsiones. Animæ autē paſsiones intellectus ſunt. Igitur ea, quæ ſunt in uoce intellectuum, qui ſunt in anima paſsiones, notæ ſunt, eoſq; ſignificant. Quoniam his, id eſt uocibus, omnis ſignificatur intelligentia, mentiſq; conceptio. At uero quod addidit, & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in uoce, tantundem ualet, quantū ſi diceret, notæ ſunt literæ quæ ſcribuntur, uerborum & nominum quæ ſunt in uoce. monſtrauit igitur uoces intellectum eſſe ſignificatiuas, & literas uocū, nunc de eorū natura pertractat dicens. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædē uoces. Hoc ad monſtrandum ualet, uoces & literas poſitione conſtituti non natura. Etenim diuerſæ apud diuerſos ſunt uoces & literæ: & quemadmodum literæ eędē apud omnes homines nō inueniuntur, ita quoq; nec uoces. Quare hæ ſecundū poſitionem ſunt, quod ipſe reticuit uelut planum. Manifeſtum enim eſt, quod per gentes ſingulas permutatur, hoc non natura conſtitutum eſſe, ſed poſitione. Quod uero addidit: Quorum autem hæ primum notę ſunt, eædem omnibus paſsiones animæ ſunt; & quorum hę ſimilitudines, res etiam eædem: ad hoc pertinet, ut naturales eſſe res intellectuſq; declaret. Idem nanque (ut dictum eſt) intellectus paſsiones animæ ſunt, rerū uero ſimilitudines. Ergo nunc quidem hoc dicit, Quorum hæ, id eſt uoces, de quibus ſupra dixerat, notæ ſunt, eædem ſunt animæ paſsiones, & ut nec literæ ſunt eædem, ſi nec eædem uoces. Quorum ergo hæ uoces ſignificatiuæ ſunt, id eſt paſsionum animæ, hæ ſunt apud omnes eædem, ſignificant autem uoces illa quæ ſunt intellectus. Intellectus igitur animæ paſsio eſt, apud omnes homines non diuerſa. Ergo naturalis apud omnes homines eſt animi conceptio, atq; animæ paſsio: quorum ſunt notæ ea quæ uerſantur in uocibus. Docet autē & res, quarum ſunt ſimilitudines intellectus & animæ paſsiones, eſſe nō poſitione, ſed naturaliter conſtitutas. Iccirco qđ hæ res, quarū ſimilitudines ſunt intellectus, qui intellectus animæ paſsiones ſunt, apud omnes eædem ſunt. hoc eſt.n. quod ait. Et quorū hæ ſimilitudines, ſcilicet animæ paſsiones, quæ ſunt ſimilitudines rerū, res etiā eædem. Ac ſi diceret, Quorum intellectus ſunt ſimilitudines, qui intellectus animæ paſsiones ſunt, id eſt res apud oēs eædē ſunt. Quòd autem ita poſuit, Quorum autē hæ primū notæ, hoc ſentit. De uocibus enim dicit, quoniā quorū uoces primum notæ ſunt, apud omnes eædē ſunt animæ paſsiones. Vox enim intellectum rei ſignificat, & ipſam rem: ut cū dico, lapis, intellectum lapidis, & ipſum lapidē, id eſt ipſam ſubſtantiam deſignat. Sed prius intellectum, ſecundo uero loco rem ſignificat. Ergo nō omnia, quæ uox ſignificat, paſsiones animæ ſunt, ſed illa ſola quæ primo: primo enim ſignificatur intellectus, ſecundo uero loco, res. ſed intellectus paſsiones animæ ſunt. quorū ergo primū notæ ſunt uoces, eædē ſunt apud omnes homines animę paſsiones. Eſt alia quoq; ſcriptura hoc modo ſe habens. Quorū autē hæ primū notæ, hæ omnibus paſsiones animæ ſunt, & quorū hæ ſimilitudines, res etiā hæ. Quod ſi ita ſcriptum eſt, hoc dicere uidetur. oſtēdit enim quorū ſint notæ uoces, & quorū ſint rurſus animæ paſsiones, tanquam ſi diceret. Voces quod ſignificant, & quorū notæ ſunt, illæ ſunt animæ paſsiones: & rurſus quorū ſimilitudines ſunt hæ, quæ ſunt animæ paſsiones, hæ ſunt res, tanquam rurſus ſi diceret, Quorū ſunt ſimilitudines ea quæ in intellectibus atq; animæ paſsionibus ſunt, illæ res ſunt. Sed de his diſputationes trahere longius non uult. Ait enim de his itaq; dictum eſt, in his quæ ſunt dicta de anima. alterius eſt enim negocii. Etenim aliud eſt principaliter de intellectibus animæ diſputare, aliud tantum ſibi ad diſputationem ſumere, quantum ad logicē poſsit pertinere peritiam. Quare alterius negocii eſt, principaliter de animæ paſsionibus diſputare.

Eſt autem quemadmodum in anima, aliquoties quidē intellectus ſine uero uel falſo, aliquoties autē, cui iam neceſſe eſt, horū alterum ineſſe: ſic etiam in uoce. circa cōpoſitionem enim, & diuiſionem eſt falſitas, & ueritas.

3. De enunciatione dicturus, in qua ueritas & falſitas inuenit, rectè prius monſtrare proponit, in qua prolatione uocū, horū alterū, id eſt, aut ueritas, aut falſitas inueniri queat. Sed omnis uox animi ſenſa ſignificat, quare ex animi intellectibus quicquid euenerit, uocibus indicatur. ergo nunc hoc dicit. Similitudo eſt inquit, quædā inter ſe intellectuū atq; uocū. quemadmodū enim ſunt quædam ſimplicia, quę ratione animi concipiūtur, & conſtituuntur intelligētia mentis, in quibus neq; ueritas ulla, neq; falſitas inuenitur: ita quoq; in uocibus eſt. Simplex enim intellectus, ut uerbi gratia, hominis uel equi, neq; falſitatem ullam retinet neq; ueritatē. cū enim intelligo ſimpliciter hominem & ſubſtantiā ipſam, nihil ueri uel falſi in cogitatione retineo. Quod ſi curſum rurſus animi cogitatione perſpexero, cogitatio ipſa, quoniā ſimplicis rei tenet intuitum, a ueritate & falſitate ſecluſa eſt. Sed quando curſum & hominē iunxero, & ex his aliqd intelligētia mea fecero, id quoq; ſi uoce proferam, huiuſmodi erit, homo currit: Tunc ex hac ſubſtantiæ & accidētis cōpoſitione & coniunctione huiuſmodi intellectus fit, in quo uel falſitas poſsit eſſe, uel ueritas. Ergo quēadmodum in intellectu ſunt quædam aliquoties ſimplicia, uero falſoq; carentia: aliquoties autem cum iam neceſſe eſt, aut ueritatem ineſſe intellectui aut falſitatem: ſic eſt etiam in uoce. nam ſi ſimplicem intellectum uero falſoq; carentem, uox proferat, ipſa quoq; uox a ueritate & falſitate relinquitur. Quod ſi huiuſmodi proferat intellectum, qui in ſe uerum falſumq; contineat, ipſa quoque ueri falſiq; retinet ſignificationem. Docuit autem per hoc quod ait. Circa compoſitionem.n. & diuiſionem eſt ueritas falſitaſq;, in qua prolatione uo-

cis enunciationes poſſumus inuenire, Quoties.n. ſubſtantiã cum accidente coniungimus, atq; componimus, uel intellectui copulamus, ut fieri propoſitio poſſit in cogitatione, tũc ſit idẽ in uoce; et eſt nunc affirmatio, ut homo currit, Hominem quippe curſumq; compoſuit atq; coniunxit, & inde affirmatio nata eſt, ueritatẽ continens uel mendaciũ. Nunc uero negatio, ſi huic aduerbium negatiuum, non, iunxero, & ſubſtantiam ab accidente diuiſero atq; diſiunxero, ut eſt, homo non currit, id nõ, quod eſt aduerbiũ negatiuũ, hominem a curſu diuiſit atq; diſiunxit, factaq; eſt inde negatio rurſus ueritatem falſitatem'ue ſignificans. Recte igitur dictum eſt circa compoſitionem, quod eſt affirmatio, uel diuiſionẽ, quod eſt negatio, ueritatis falſitatisq; conſtare naturam.

Nomina igitur ipſa & uerba conſimilia ſunt ſine compoſitione uel diuiſione intellectui, ut homo uel album, quãdo non additur aliquid: neque enim adhuc uerum aut falſum eſt.

4. Nunc quid ſit intellectus, ſine uero uel falſo continuata oratione proſequitur. Ea enim inquit, quæ ſimplicia dicuntur, ſimilia ſunt ſimplicibus intellectibus, qui ſine ulla compoſitione uel diuiſione, animi puro capiũtur intuitu. cũ enim homo uel album ipſa quidẽ ſimplicia ſint, & ſignificent aliquid, nihil tamen neq; uerũ neq; falſum deſignant. Omne.n. ſimplex nomen uel uerbũ a ueritate & falſitate ſecluditur. Atq; ideo, quoniã (ut dictum eſt) quæcunq; ſunt in uocibus ſignificant animæ paſſiones: ſimplices uoces, & ſine cõpoſitione uel diuiſione, ſimiles ſunt his intellectibus, quos ſine compoſitione & diuiſione ſimplex intelligentia concipit. In his enim atq; in huiuſmodi nulla neq; ueritas neq; falſitas inuenitur. niſi enim aliquid addatur, ut id quod ſimplex intelligis, uel per ſe conſtituas eſſe, uel ei aliquid ſecundum eſſe coniungas, in his ueritas & falſitas non erit. Cum enim ſimpliciter dico, homo, ſi non aliquid addidero, ut uerbum, eſt, & fiat huiuſmodi compoſitio, homo eſt, uel huiuſmodi aliquid, ut homo uiuit, qđ idem ualet, tãquam ſi dicã, homo uiuens eſt. Ergo niſi aliqđ huiuſmodi fuerit adiunctum, qđ intellectã rem uel per ſe eſſe conſtituat, ut, homo eſt. cũ dico, per ſe hominem eſſe deſignani: uel iuncto accidente tale aliquid apponatur, quod idem ei quod eſt eſſe ſignificet, ut eſt, homo uiuit. uita enim homini iuncta eſt, & uiuit idem ſignificat, quod uiuens eſt: nulla ueritas nec falſitas ualet intelligi. Hoc autem conuenientiſſimo monſtrat exemplo.

Signum autem huius eſt, etenim hircoceruus ſignificat quidem aliquid, ſed quod nondum uerum uel falſum, ſi non uel eſſe, uel non eſſe addatur, uel ſimpliciter, uel ſecundum tempus.

5. Magnam uim habet exẽpli huius ſubtilitas. Non enim ſola illa nomina uel uerba a falſitate ac mendacio ſeparata ſunt, quæcunq; ſimplicia ſunt, ſed etiam illa quæcunq; ſunt compoſita, ſi ſint dicta ſimpliciter. Hircoceruus enim compoſitum nomen eſt, ſignificans hircum & ceruum. Sed niſi ei aut eſſe aut nõ eſſe addatur, ut dicamus, hircoceruus eſt, uel, hircoceruus non eſt: nullus inde ueri falſi'ue intellectus poterit prouenire. Ipſum enim quãquam ſit compoſitum, tamen ſimpliciter dictum, ueritati uel falſitati proximũ non eſt. Siquis enim dicat tantum, hircoceruus, nihil enũciat. Quod ſi nihil enunciat, præter ueritatem falſitatemq;, quoddam cõpoſitum deſignans nomẽ auditor intelligit. Quod uero ait, uel ſimpliciter, uel ſecundum tempus: ad hoc ualet, ne putaremus tunc fieri ſolum de nomine enunciationem, cum ei præſens tempus adiicitur, ut cum dicimus, hircoceruus eſt, uel, hircoceruus non eſt. in his iam ueritas eſt aut falſitas. Sed non ſolum ſi præſens tẽpus deſignet propoſitio, ſed etiam ſi præteritum, ut ſiquis dicat, hircoceruus fuit. uel futurum, ut ſiquis dicat, hircoceruus erit. enunciationem facit. ergo hoc eſt quod ait, uel ſimpliciter uel ſecundum tempus. Huiuſmodi enim ſimpliciter facta enunciatio ſecũdum præſens eſt. Etenim quod præſens dicimus, tempus non eſt, ſed confinium temporum, tempus autẽ eſt aut futurum, aut præteritum, ergo non poteſt in eo quod eſt hircoceruus, ueritas aut falſitas inueniri, niſi ei aut eſſe, aut non eſſe addatur, uel præſens ſignificans, quod eſt ſimpliciter: uel ſecundum tempus, quod eſt præteritum, aut futurum. Siquis enim ſic dicat, hircoceruus eſt: ſimpliciter dixit, id eſt ſecundum præſens. Siquis autem hircoceruus erit, uel fuit: ſecundum tempus, futurum. ſ. & præteritum. Hæc igitur quæ erant utilia prælocutus, ad definitionẽ nominis, diſputationis curſu accedit,

DE NOMINE,

Nomen igitur eſt uox ſignificatiua ſecundm placitum ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſignificatiua, ſeparata,

6. Omnis definitio genere & differentiis perficitur. Sumpſit ergo ad definitionem, uocẽ eſſe nominis genus, Cetera uero, quæ executus eſt, pro differentiis aggregauit. Eſt autẽ huius termini talis expoſitio. nomen eſt inquit uox, ſed uocũ aliæ ſunt quæ ſignificãt, aliæ quæ nihil ſignificãt. Nomen autẽ ſignificat id cuius nomen eſt. Nomen igitur eſt uox ſignificatiua. Vocũ ſignificatiuarũ, aliæ ſunt naturaliter, aliæ non naturaliter. Naturaliter eſt uox ſignificatiua, ut ea quæ dolores naturaliter monſtrat aut gaudia. Non naturaliter uero ſignificatiuæ uoces ſunt, quas ſecundũ poſitionem eſſe dicimus. Secundũ poſitionẽ uero ſunt, quas ſibi ipſi homines poſuerunt: ut cũ dixit aliquis primus, qui rebus nomina condidit, hæc ſubſtantia, dicatur aurũ, hæc lapis, hæc aqua, & alia ſimilia. Tales igitur uoces ſecundũ poſitionẽ ſunt. Et ita ſecundũ poſitionẽ, quemadmodũ ipſis hominibus placuit, a quibus nomina illa formata ſunt. huiuſmodi ergo uoces, quę ſecundũ poſitionẽ ſunt, ſecundũ ponentiũ placitũ ſunt. Sed nomen non naturaliter ſignificat. apud diuerſas.n. gentes, diuerſa ſunt nomina. Quæ autẽ apud diuerſos diuerſa ſunt, ea nõ ſunt naturaliter, ſed ſecundũ placitum eorũ qui poſuerunt, poſitionemq; ponentiũ. Alioqui ſi naturaliter eſſent, quemadmodũ ea, quæ dulcia ſunt apud Romanos, nõ eadem ſunt apud Scythas amara, nec acida, ſed apud ipſos quoq; dulcia, & apud omnes gentes ſunt eodẽ modo: ita quoq; omnia nomina ſi naturaliter eſſent, eiſdẽ omnes homines uterentur. Quare, quoniã nomina naturaliter nõ ſunt, nec naturaliter ſignificãt, ſecũdũ placitum ſunt, ſcilicet ponentium atq; auctorũ, & a quibus nomina ipſis rebus impreſſa ſunt. Eſt ergo nomen uox ſignificatiua ſecũdũ placitũ. Secundum placitũ autem poſitionemq; ſignificantiũ uocũ, aliæ tempus ſecum ad ſignificationẽ trahunt, aliæ præter tempus prædicantur. Tempus ſocũ trahũt, ut eſt curro, & lego. uel cucurri & legi, & quæcunq; ſunt uerba, Omne enim uerbũ cum tempore eſt. Nomina uero ſine tẽpore ſunt. Cum.n. dico Socrates uel Plato, uel albedo, uel aliquid huiuſmodi, temporibus carent. Nomen ergo uox eſt ſignificatiua ſecundũ placitũ, ſine tempore. Vocum ſignificatiuarum ſecundũ placitũ ſine tempore, aliæ ſunt, quarum partes aliquid extra ſignificant, aliæ, quarum partes extra nihil deſignat. Hæc nanq; uox, quæ eſt Socrates cũ Platone aliiſq; diſcipulis, quæ eſt oratio, & ſignificatiua eſt, & ſecundũ placitũ. Partes nanq; ipſius, quæ ſunt nomina, ſecũdum placitũ ſunt, & ſine tempore. Nulla in ea ne imaginatio quidẽ temporis inuenitur, ſed habet hoc qđ partes eius extra ſignificant. Tota nanq; oratio eſt, Socrates cũ Platone aliiſq; diſcipulis. ſed eius pars, Socrates, ſi a tota oratione diſiuncta ſit, ſignificat aliquid. Nominis autem pars nihil extra ſignificat. ipſius enim nominis, quod eſt Socrates, qđ diſiunctũ a tota connexione ſignificat, partes nihil extra deſignant. Neq; enim ſo. neq; cra. neq; tes, aliquid præter totũ nomen extra deſignant. Quare rectiſſime definitio conſtituta eſt. Nomen eſſe uocem, ſecundum placitũ deſignatiuã, ſine tempore, cuius partes nihil extra ſignificant. Hoc autem propoſitis docet exemplis.

In nomine n. quod eſt equiferus, ferus per ſe nihil ſignificat, quemadmodum in oratione quæ eſt, equus ferus.

7. Si enim ſit oratio, quæ dicat equus ferus, duas res ſignificat, equū & ferum. Vtrunq; enim eſt, unū ſubſtantia, alterum quale. Qui uero dicit equiferus, unum nomen eſt, & ei unū qd ſignificat, ſubiectum eſt. quę circa unū quoq; permiſtio ita ſignificat. quod ſi unum ſignificat tota permiſtio, pars inde ſeparata nihil extra deſignat. In toto enim nomine quod eſt equiferus, conſignificat quidem ferus, per ſe uero nihil ſignificat. Quod ſi per ſe id quod dicimus ferus, aliqd ſignificare arbitremur, non iam erit pars nominis, ſed ipſum erit integrū nomen, & habebit partes, fe, & rus. quocirca, quoniā nominibus unū ſubiectū eſt, & unum ſignificat totum nomen, uel ſi ſit æquiuocū, uel ſi nō ſit. canis enim cū ſit æquiuocum, ſemel totū latrabilem, ſecundo totū cœleſtem, & rurſus totū marinū ſignificat. Quare, quoniam quodlibet non eſt unū aliquid ſignificat totum, pars eius ſeparata, & uelut a tota cōpoſitione ſeiuncta, in qua unum aliquid conſignificabat, nihil extra ſignificat. Dat autem differentias ſimplicium nominum & compoſitorum.

At uero non quēadmodum in ſimplicibus nominibus, ſic ſe habet etiam in cōpoſitis. in illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt, in his autem uult quidem, ſed nihil ſignificat ſeparata, ut in eo quod eſt, equiferus, ferus.

8. Simplicis inquit nominis partes, quoniam non conſtant ex aliis partibus, ne imaginatione quidē ſignificationis aliquid produnt, ut in eo nomine quod eſt homo, neq; homo, neq; mo. quicquā ſignificant, neq; ſignificare putantur: idcirco, quod ſimplex nomen eſt. in his uero quæ compoſita ſunt, quoniā ex duobus ſignificatiuis in unam ſignificantiā coniunguntur, uult quidē ſignificare aliquid pars, ſed nihil ſeparata deſignat. In eo enim quod eſt equiferus, dat quidē imaginationem aliquam ſignificationis, & putatur ſignificare ferus. Hoc eſt enim quod dicit, uult quidē, ſed nihil extra ſeparatum ſignificat. Si enim [illegible]c ipſum ferus, ut pars nominis dicatur, dimidiū nomen dicitur eius quod eſt equiferus, dimidiū autē nomen nihil deſignat. Ergo id quod dicimus ferus, cū alia parte nominis, quæ eſt equi, unum cōſignificat, id eſt equiferus, ſeparatum etiam nihil extra deſignat. Quod ſi n[illegible]lum nomen extrinſecus, nō in alterius nominis p[illegible]atur, per ſe ſibi ſignificat, uelut nomen. Ergo nō eſt [illegible] in ſimplicibus nominibus cōpoſitis par partium conſignificatio, ſed ſimpliciū quidē nominum partes nec ipſæ ſignificant, nec ſignificare putantur. Compoſitorum uero uolunt quidē partes aliquid ſignificare, & dant ſignificationis imaginationem, & ſignificare aliquid putantur, ſed nullius ſeparatim retinent ſignificationem.

Secundum placitum uero. Quoniam naturaliter nomen nullum eſt, ſed quando fit nota.

9. Tunc enim ſignificat nomen ſecundum placitum, quando fit nota alicuius rei, id eſt quando ſignificat aliquam rem, ut ſcindapſus. Quandiu enim huic uoci nihil ſubiectum eſt, ſcindapſus nomen non eſt. nam nominis eſt ſignificare ſubiectum, ſcindapſus autem ſubiectum non ſignificat. Non igitur nomen eſt. Ac rurſus eſt huius conſtituere ſubiectū, nominis autem ſignificare ſubiectum eſt. Non enim nomē aliquid diceretur, niſi a ſubiectæ ſignificatione hoc traheret, præcipue cum nomen dicatur, quaſi notamen. Itaque cum ſcindapſus ſubiectum ſignificat, nomen eſt. Conſtat igitur nomen eſſe ſecundum placitum, ſed tunc quando fit nota, id eſt, quando aliquod ſubiectum ſignificat.

Nam deſignant & illiterati ſoni, ut ferarum, quorum nullus eſt nomen.

10. Dixerat ſuperius in definitione, nomen eſſe ſecundum placitum, non natura. Hoc autem nunc diligentius mōſtrat, dicens, nihil eſſe nominum naturaliter. Atque ideo non illi ſufficit ad definitionem, quod eſt ſignificatiua uox, niſi illud quoq; adderet, quod ſecundum placitum uox ſignificatiua eſt. Alioqui [illegible] illiterati ſoni ſignificant, ut ſibilus aliquid interdum ſignificat. Ferarum quoque, mutorumq; animalium uoces interdum aliqua ſignificatione præditas eſſe perſpicimus. Quædam enim uox canū iram ſignificat, hinnitus quoq; equorum ſæpe alterius equi conſuetudinem quærit. ſed hæc naturaliter ſignificant, atque ideo nomina non ſunt. Quod igitur naturaliter ſignificat, nomen non eſt. Atque hæc hactenus. Nunc quemadmodum facta ſit definitio uideamus. Quod dixit nomen eſſe uocem: traxit a genere definitionem. Quod ſignificatiuam eſſe conſequenter appoſuit: nomen ab non ſignificantibus uocibus ſeparauit. Quod ſecundum placitum: a naturaliter ſignificantibus uocibus natura nominis diuiſa eſt. Quod ſine tempore: ad uerborum diſcrepantiam reſpicit. Quod eius nullam partem extra ſignificare propoſitum eſt: idcirco dictum eſt, ut nomen ab orationibus diſtare uideretur. Hactenus quidem de tota nominis definitione tractatum eſt, & quibus differentiis ab aliis uocibus diſtare poſſit nomen, explicitum eſt. Nunc autem quæ uidentur in definitionem nominis incurrere, an nomina ſint, diligentius quærit.

Non homo uero non eſt nomen. At uero nec poſitum eſt nomen, quo illud oporteat appellare. Nam neq; oratio, neq; negatio eſt, ſed ſit nomen infinitum, quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt.

11. Nunc diſſerit qualia eſſe arbitrari oportet, quæ cū ſub definitione nominis quidē cadant, integra tamen nomina nō eſſe uideantur. Vnde fit, ut his diligentiſſime diſtributis, integerrima nominis definitio concludatur. Hoc enim qd' dicimus non homo, quid ſit ambigitur. Oratio enim non eſt. Omnis enim oratio uerbis nominibusq; coniūgitur. Hoc autem quod dicimus non homo, duabus quidem partibus cōſtat, ſed unū in ſe retinet nomen, uerbum uero nō habet. Negatiua enim particula, quę eſt non, neq; nomen eſt neq; uerbū. Rurſus negatio non eſt. Omnis enim negatio uerū falſum'ue ſignificat. Non homo uero qd' dicimus, neq; uerū eſt, neq; falſum. Niſi enim (ut ſupra ait) aliqd quod ſit proximū ad id quod eſt eſſe, addatur, nulla ueritatis aut falſitatis ratio in qualibet orationis partiū compoſitione perficitur. At uero non homo nomen nō eſt. Omne enim nomen unā rem ſignificat definitam, ut cū dicimus homo, ſubſtantiā ſignificat, nec quamlibet, ſed rationalē atq; mortalem. Eodē modo & cætera nomina. Qui uero dicit non homo, hominem quidē tollit: qd aūt illa ſignificatione uelit oſtendere, non definit. poteſt enim qd' homo non eſt, & equus eſſe, & canis, & lapis, & cætera quæcunq; homo non fuerint. Quare, quoniam id quod definite ſignificare poteſt, aufert in eo negatiua particula, quid uero ſignificare debeat, definite nō dicit, ſed multa atq; infinita unuſquiſq; auditor intelligit: dicatur inqt nomen infinitum. Hoc enim quod dicimus non homo, tam multa ſignificat, quam multa ſunt, quæ a definitione hominis diſiunguntur. Sed hoc Ariſtoteles uocabulū, cū infinitū nomen uocaret, primus inuenit. Apud antiquiores enim iſta quidē erat dubitatio, ſed huic differentiæ, qua diſfert nomen definitū ab huiuſmodi nomine, qd' cū negatione proponitur, impreſſum uocabulū non erat, quod ipſe teſtatur dicens. At uero nec poſitū eſt nomē, quo illud oporteat appellari. Nullus.n. poſuit uocabulū, quo oporteat appellari id qd' dicimus, non homo, ſed Ariſtoteles perſpicaciter infinitū nomen huiuſmodi prædicamentū cenſuit appellari.

Catonis autem uel Catoni, & quæcunque talia ſunt. non ſunt nomina, ſed caſus nominis.

12. Omnis inquit caſus alterius caſus eſt. Itaque fit, ut quicunq; caſus ſit, alterius inflexio uideatur. Ergo quod dicimus huius Catonis, uel huic Catoni, uel alia huiuſmodi, caſus nominum ſunt. Vnde fit, ut hi caſus inflexiones quoq; dicantur, ſed omnis inflexio alicuius inflexio eſt. Quod autem inflectitur, ab eo quod ipſa inflexione fit, prius eſt. quare cum id quod dicimus Cato, nomen ſit, & ſit primum, diſtat ab inflexionibus ſuis. inflexio autem nominatiui genitiuus eſt, & cæteri. Nullus enim dixerit recte, nominatiuū caſum eſſe. Si enim id quod dicimus Cato, alicuius caſus ſit,

cuius

totius caſus eſſe poſſit, oportet oſtendi. Sed ante id qđ dicimus Cato, nullus prædicatur caſus. igitur quia Cato nomen nullius inflexionis eſt, nec omnino caſus eſt. Cæteri autem caſus, qui dicuntur nominatiui inflexione formantur, Catonis, & Catoni, & Catonem. quare ſi diſtant ea, quæ ab inflexione naſcuntur ab his, quæ inflectuntur: diſtant quoq; hi omnes caſus, qui ſunt Catonis, Catoni, Catonem, ab eo qđ eſt Cato, ideſt a nomine principali. ſed hic Cato nomen eſt, caſus igitur nomina nõ ſunt. Aliud enim eſt ipſe caſus, aliud cuius eſt caſus. quocirca ſi nominis hæc omnia caſus ſunt, hæc nomina non ſunt. Atq; ideo prudenter ueteres omnes caſus genitiuum, datiuum, accuſatiuum, uocatiuũ, ablatiuũ, ſuis diuerſis nominibus uocauerunt. Primum uero alias rectum, quaſi a nullo inflexum, alias nominis ipſius uocabulo, nominatiuum dixerunt. Quare nunc hoc Ariſtoteles exequitur, qui caſus nominum uideantur, non eſſe nomina, ſed tantum nominum inflexiones, ideſt caſus.

Ratio autẽ eius in aliis quidem eadem eſt, ſed differt. Quoniam cum eſt, uel fuit, uel erit, adiunctum neq; uerũ neq; falſum eſt, nomen uero ſemper. ut Catonis eſt, uel non eſt. nondum enim aliquid uerum dicit, aut falſum.

13. Ratio inquit, ideſt definitio nominis, & caſus nominis, eadem eſt. nam ſicut nomen uox ſignificatiua eſt, ſecundum placitũ, ſine tempore, ut eius pars nulla extra ſignificet: ſic etiam caſus. nam uox eſt, & ſecundũ placitũ deſignatiua, & cuius ſeparatæ partes nihil extra deſignant. Ergo eadẽ definitio ratioq; nominis eſt & caſus nominis. ſed his una additur differentia, quod omne nomen cũ eo quod dicitur, eſt, aut non eſt, coniunctum, aut affirmatiuam enunciationem facit, aut negatiuam, ut Socrates eſt, uel Socrates nõ eſt. Hic.n. quoniam ueritas aut falſitas incidit, enunciationem eſſe neceſſe eſt: in caſibus uero quãuis addas eſt, aut nõ eſt, nulla inde affirmatio neq; negatio fit. Neq; enim in hos ulla ueritas aut falſitas cadit. Siquis enim dicat Socratis eſt, Socratis nõ eſt. uel Catonis eſt, Catonis nõ eſt. quid ſit, uel nõ ſit, non apponens, cum ſimplici caſu, eſt, aut nõ eſt, iungens, imperfectã faciet orationem a falſitate ac ueritate diſiunctã. Quare nulla enunciatio eſt. Ergo differt nomẽ a caſu. quod nomen quidẽ cũ eſt, aut non eſt, iunctũ, uel uerum uel falſum facit. caſus uero neq; uerũ dicit, neq; mentitur. Etenim nullo alio addito trunca eſt atq; imperfecta ſentẽtia. ſed quorſum iſtuc? ut definitio ſcilicet nominis integerrima cõpleretur. Etenim iam nunc definitio nominis hoc modo eſt. Nomen eſt uox ſignificatiua, ſecundũ placitũ ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata, definitũ aliquid ſignificans, cum eſt aut nõ eſt iuncta, faciens enunciationem. Sed de nomine hactenus. Nunc uerbum diligentiſſima definitione determinat.

DE VERBO.

VErbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius pars nihil extra ſignificat, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.

14. Verbum diſtat a nomine in hoc ſolo, quod nomen ſine tempore eſt, ut ſupra iam dictum eſt: uerbum uim temporis in ſignificationibus trahit: & eſſet quidem plena definitio uerbi, ſi alia in eo omnia, quæ in nomine poſita ſunt, ponerentur, hoc ſolo diſcrepante, quod uerbum conſignificat tempus, eſſetq; definitio ita: Verbum eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum, cuius nulla pars extra ſignificatiua eſt. ſed quoniam ſunt illa nomini uerboq; cõmunia, proprium autem uerbi eſt conſignificare tempus, a proprietate definit, ſcilicet uerbi, qua a definitione nominis ſegregatur, uerbũ uoluit definire. Diligenter autem ait, conſignificat. nam ſignificant nomina tempus. ut dies. ut annus, hæc enim tẽporum nomina ſunt. Verbum autem proprie conſignificat tempus, principaliter enim aut paſſionem deſignat, aut actũ. ut cum dico, accuſo, uel accuſor: ſed cum ipſa actus paſſionisq; ſignificatione, uim quoq; ſecum temporis trahit, ut ille actus, aut paſſio, præter præſens, aut futurum, aut præteritum, aut quod inter hæc eſt, eſſe nõ poſſit. Et eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Senſus huiuſmodi eſt. Omne inquit uerbũ ſignificat aliquod accidens, qđ accidens ſemper de altero prædicatur. nam ſi omne uerbũ aut actionem, aut paſſionẽ deſignat: Actio uero & paſſio in accidentibus numerãtur, omne uerbũ uim ſignificat accidentis, ſed accidens ſemper de eo prædicatur, qđ ſibi ſubiectum eſt. ut albũ de corpore, & durũ de ferro: quare omnia uerba eiuſmodi aliqua deſignant, quæ ſemper de altero prædicantur. qđ per hoc .ſ. dixit, quod ait, uerbum notã eſſe, id eſt ſignificationẽ eorũ, quæ de altero prædicantur. quod idem ualet tanquam ſi diceret, uerbũ ſemper accidentia ſignificat: quorum hæc natura eſt, ut ſemper de altero prædicentur, cuius enim quælibet res nota eſt, hanc ipſa quæ nota eſt, deſignat.

Dico uero, quoniam conſignificat tempus, ut curſus quidem nomen eſt, currit autem uerbum, conſignificat enim nunc eſſe.

15. Supra in nominis definitione propoſuit, nomen eſſe ſine tempore, qđ nunc quoq; hoc monſtrat exẽplo, & diligentiſſimo quidẽ. nam idem prædicamentum ad nomen relatũ ſine temporis conſignificatione monſtratur, ad uerbũ uero uidetur eſſe cũ tempore. Curſus enim ſimpliciter dictus, ut nomen, & ut res propria, ſine tẽpore eſt: ſi uero in actionẽ, quæ uerbi ſemper eſt, inducatur, mox proprietatẽ uerbi ac temporis in ſe ſuſcipit ſignificationem. Currit enim uerbũ eſt, & ſignificat actionẽ, & cum eadem tempus oſtendit. monſtrat enim nunc eſſe, id eſt præſens tempus. Conſignificat autẽ idcirco dictũ eſt, quoniã quod dicimus currit, actũ quidẽ quendam ſignificat, cũ eo uero actu in ipſa ſignificatione uerbi præſens tempus inducitur. atq; ideo diligenter ait conſignificat. Et eſt hæc uerborum ſubtilitas in Ariſtotele mirabilis.

Et eſt ſemper eorum, quæ de altero dicuntur, nota: ut eorum, quæ de ſubiecto, uel in ſubiecto ſunt.

16. Semper inquit uerbum ea ſignificat, quæ de altero prædicentur. Quæ ſint autem hæc quanquam breuiſſime, ipſe tamen oſtendit. Eſt autem cõſuetudo Ariſtotelis, ea quæ accidentia ſunt, in ſubiecto eſſe dicere, nec non etiam eadem ipſa accidentia de ſubiecto prædicari. Idcirco quod omnia quæcunque accidentia ſunt, uel denominatiue, uel quolibet alio modo & de ſubiecto prædicãtur, & in ſubiecto ſunt. Nunc ergo hoc dicit, tale quiddam ſignificat uerbũ, quod ſemper accidens ſit, quod accidens uel in ſubiecto ſemper, uel de ſubiecto prædicatur. Eſt alia quoque expoſitio hoc modo, de ſubiecto dicitur genus ſemper ad ſpecies. Ergo eorum quæ ſunt accidentia, alia ſunt indiuidua, alia generalia: & illa quidem quæ ſunt indiuidua, in ſubiecto tantum ſunt, ut quodlibet particulari corpori accidens. alia uero ſunt generalia accidentia, quæ de aliis accidentibus prædicantur, ut de ſubiectis, ut eſt color. nanque prædicatur de albedine, & nigredine, & cæteris. Ergo nunc omne, inquit, uerbum quiddam quod de altero prædicatur, ſignificat. Sed hoc huiuſmodi erat, quod aut particulare ſit, & in ſubiecto tantum, ut eſt currit. curſus enim de nullo alio prædicatur ſubiecto, niſi tantum in ſubiecto eſt: aut generale erit illud accidens & uniuerſale, ut de alio rurſus accidente prædicetur, ut de ſubiecto. ut ſi dicam mouetur. Hoc enim quod dicimus mouetur, de ſubiecto curſu prædicatur. qui currit enim mouetur. Significat igitur uerbum aut particulare accidens, quod eſt tantum in ſubiecto: aut uniuerſale, quod de alio accidente uelut de ſubiecto prædicetur. Hactenus definitionem uerbi diſtribuit. Nunc uero ſicut fecit in nomine, ea quæ in uerbum incidere poterant, & uerba non eſſe, a uerbi ratione & proprietate diſiungit.

Non currit uero, & non laborat, uerbum non dico: Conſignificat etenim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autem huic nomen non eſt poſitum, ſed ſit infinitum uerbum.

17. Sicut in nomine fecit, ita quoq; in uerbo ad integram definitionem uerbi, proprietatemq; contendit. Ait enim nō currit, non eſſe uerbum, iccirco, ꝙ uerbū omne finitum aliqd. deſignat. Non currit autem quẽadmodum infinitū ſit, paulo poſt demonſtrabitur. Neq; oratio eſt. In hoc enim qđ dicitur nō currit, neq; duo uerba ſunt, neq; duo nomina, neque nomen & uerbū. q̃ ſola poſſunt iungere orationē. At uero negatio nō eſt. etenim tota imperfecta ſentētia eſt, ſed neq; huic, inquit, antiquiores poſuere uocabulū. Hæc enim differentia, quæ eſt nō currit, & non laborat, quæ a uerbo puro & ſimplici diſtat, nullo apud antiquiores uocabulo nuncupata eſt. Differentiam autem uocauit id quod dicitur, nō currit, & nō laborat, ab eo quod eſt currit, & laborat. Sed quoniam his nullum eſt nomen ab antiquis impoſitum: Ariſtoteles nomē ipſe cōſtituit, dicens, ſit uerbum infinitū. Alio qui maximā dubitationem facit huius prædicamenti ſimilitudo, quod ipſum quidē prædicamentum uox eſt deſignatiua ſecundū placitum, & de altero prædicatur, & conſignificat tempus, idem ſcilicet quod uerbum, quod eſt currit. Sed hoc ſolo differre perſpicitur, quod illud finitum uerbum eſt, hoc infinitum. Cur autem hoc infinitum eſt, continua ratione perſequitur.

Quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt.

18. Infinitum inquit uerbum eſt, quoniam cum de altero ſemper prædicetur. (non currit enim de altero dicitur) tamen æque uel de ſubſiſtente re, uel de non ſubſiſtente prædicari poteſt, ut in eo quod eſt, homo non currit, homo res eſt ſubſiſtens. Ergo dicitur id quod eſt, non currit, de homine, ideſt de re ſubſiſtente. Rurſus dicimus chimæra non currit, chimæra uero non eſt, nec omnino ſubſiſtit, & poteſt de ea uere dici, ꝙ omnino non currit. Ergo id quod eſt, non currit, & de ea re quæ ſubſiſtit atq; eſt in rebus, dicitur: & de ea quæ neq; eſt, neq; eſſe poterit, prædicatur. quare infinitum dicitur uerbum. Nec ſolum hoc, ſed illud etiam, quòd qui dicit currit, rē quã quiſq, faciat, definite ſignificat. Cum uero dicit, non currit, ipſum quidem curſum uidetur auferre, ſed utrum ſedeat, an iaceat, an ambulet, an aliquid aliud faciat, non relinquit. Quare, quoniam & ea quæ ſunt, & ea quæ non ſunt, infinita ſunt, & de his omnibus prædicatur, quoniamq; id quod tollit, finitum eſt, quod uero ponit, infinitum propter hoc, uerbum uocabitur infinitum.

ſimiliter autem curret & currebat uerbum non eſt, ſed caſus uerbi. Differt autem a uerbo, quod hoc quidem conſignificat præſens tempus, illa uero quæ circa ſunt.

19. Vt in nomine fecit, cum caſus a nominibus diſtinxit: ita quoq; caſus uerborum, nunc a uerborum ratione diſiungit. Currit.n. quod futurum eſt. uel currebat, quod præteriti retinet partem. uel cucurrit, quod eſt integrū perfectumq; præteritum, non ſunt uerba, ſed uerborum caſus. præſens enim aut futurū expectat, aut præteritū relinquit. Atq; ideo futurū tempus ad præſens tendit, præteritum a præſenti inchoat. unde fit ut principaliter cōtineat uerbū, id qđ eſt præſens, ut ſit uerbū integrum qđ præſens deſignat. Hæc autem quæ præter præſens in aliqua ſignificatione ſunt, nō ſunt uerba, ſed uerborū caſus. Hic quoq; ſicut in nomine fecit, uerborum & caſuum differentiam prodit. Ait.n. omne uerbum præſens ſignificat tempus. Caſus uerborum illud tempus ſignificat, qđ circa ipſum præſens eſt, idq; cōplectitur. Complectuntur autem id quod eſt præſens, circa qđ ipſum ſunt futurum, & præteritum tempus, inter utraq; enim tempora præſens locatur. Quicquid ergo uel futurum tempus, uel præteritum ſignificat, quæ tempora præſens cōplectuntur, & circa ſunt, non uerba, ſed uerborum caſus dicuntur. Eſt ergo integra definitio uerbi. Verbum eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum, cum tempore, cuius nulla pars extra ſignificatiua eſt ſeparata, definitum aliquid ſignificans, præſentis ſignificationem tenens. Quoniam uero pars uerbi nihil extra deſignet, ex eo manifeſtum eſt, quod ne nominis quidem pars quicquam extra ſignificat.

Ipſa itaque, ſecundum ſe dicta uerba, nomina ſunt, & ſignificant aliquid. Conſtituit enim, qui dicit intellectum, & qui audit, quieſcit.

20. Subtiliſſimum quidē ingreditur ſenſum, ſed eſt huiuſmodi. Omne inquit uerbū per ſe, & ſine alterius cōiunctione prolatum, nominis quodāmodo ſpēm tenet, & uere nomen eſt. Cum.n. dico homo currit, tunc id quod dixi currit, ad hominē referens, integrū feci uerbum, quoniam ſine dubio ſemper de altero prædicatur. ſin uero per ſe dixero currit, ſuū quiddam quodāmodo facio ipſum currit, cum nullo alio iungens, & fit mihi nomen. Vnde græci quoq; his per ſe dictis uerbis, aliquoties addunt articularia præpoſitiua, ut eſt τὸ τρέχειν, τοῦ τρέχειν. Siquis.n. dicat uelocius eſt id quod eſt currere, eo quod eſt ambulare. In illo nominatiuū iunxit articulum, dicens, id qđ eſt currere: In illo uero ablatiuū, dicens, eo quod eſt ambulare. uelut ſiquis in nomine dicat, id qđ eſt ſcamnū leuius eſt eo, quod eſt oſtium. Hoc quod diximus, id quod eſt ſcamnum ad ipſum articulare præpoſitiuum iunximus, tanquã ſi diceremus hoc ſcamnum, & quod rurſus diximus eo quod eſt oſtium, tanquam ſi diceremus hoc oſtio. Ita quoq; cum dicimus, uelocius eſt id quod eſt currere, eo qđ eſt ambulare. hoc quod dicimus id qđ eſt currere, ita ponimus tanquam ſi dicamus, hoc currere. Et rurſus eo quod eſt ambulare, tanquã ſi diceremus ablatiuo modo, ambulare, quaſi translatū ad nomen ſit, dictumq; ſit hac ambulatione. Quare per ſe dicta uerba nomina ſunt. Et eſt huius rei probatio, quam ipſe Ariſtoteles ponit. Cum.n. ſimplex dicimus nomen auditoris, inchoat intellectus cū noſtra prolatione, & dum proferimus, dicētis ſequitur uocē, & tūc quieſcit, cū illud nomen fuerit expletum. cū enim dico Hippocentaurus, ingreditur a prima ſyllaba audiētis intellectus, & uſq; ad finē totius nominis nō quieſcit. Vbi uero extremam audierit ſyllabã, mox quid dictū ſit auditor intelligit, & ad eius intelligentiam conquieſcit. Sic ergo & in uerbo, cum dicimus currere; intellectus quidem audientis per eius ſyllabas q̃ ſunt, cur. & re. & rurſus re, uadit. ſed ubi extremã audierit ſyllabam, mox totius uerbi capiens ſignificationē intellectus quieſcit. Ergo uerbū per ſe dictū, nomini ſimile eſt, & eſt quodāmodo nomen. Sicut.n. in nomine is q̃ dicit, intellectum audiētis ultimæ ſyllabę prolatione, & totius nominis perfectione conſtituit, & is qui audit quieſcit, & ultra eius intelligentia nō progreditur: ita quoq; & uerbum, ſi per ſe dicatur, audientis conſtituit intellectū. ꝙ ſi cū alio coniungatur, nondum tota intelligentia conſtituitur audientis. Vt cum dico, Socrates ambulat. in ſolo ambulat, qđ eſt uerbum, non conſiſtit perfecta ſententia, niſi in toto, quod eſt, Socrates ambulat. Rurſus cum dico ambulare moueri eſt, nō in unoquoq; horū uerbo ſententia conſtituta eſt, ſed in tota oratione conquieſcit auditor. Iccirco quoniam ſi uerbū de uerbo altero ſubiecto prædicetur, utriuſq; uerbi ſignificationem iungit auditor, & nō per ſe uerbū ipſum cōſiderat qđ dicitur, ſed ad alterū refert. ut ambulare moueri eſt, ambulationem ad motum. uel Socrates ambulat, ambulationem ad Socratem. Tunc ergo fit integrū uerbum, cum refertur ad alterum. at ſi ſimpliciter prædicetur, uerbum nomen eſt, iccirco quòd ſicut nomen dictum, ita quoq; uerbum audientis conſtituit intellectum.

Sed ſi eſt, uel non eſt, nondum ſignificat, neque enim ſignum eſt rei eſſe uel non eſſe.

21. Sed quanquam nomen ſit, inquit, uerbum, & aliquid definite ſignificet per ſe dictum, ſolum tamen non faciet enunciationem, neq; uerum aliquid falſum'ue conſtituet. hoc eſt enim quod ait, ſed ſi eſt, uel non eſt, nondum ſignificat ad affirmationem, referens quod dixit, ſed ſi eſt. ad negationē, quod ait uel nō eſt. Nihil.n. horū ſignificat uerbi per ſe prædicta prolatio. Cum.n. dico currit, hoc ipſum currit ſignificat quidem aliquid, ſed ſi eſt, aut non eſt, nondū ſignificat. Neq; enim eſſe ſignum eſt rei, aut non eſſe. Quod tantum ualet, tanquam ſi dicam, id quod dico currit, non ſignificat eſſe ipſum curſum, aut non eſſe. ſi enim ſignificaret, ita diceretur,

Currere

Currere eſt, uel currere non eſt. Nunc autem currit, non deſignat eſſe ipſam rem, uel non eſſe. dicitur enim ſolum, & eſt intellectus quidam, ſed neque affirmationem ſignificat, neq; negationem, idcirco quod neq; ponit rem eſſe, nec eam interimit. Quod per hoc monſtrauit quod ait, neq; enim eſſe ſignum eſt rei, uel non eſſe, ideſt, neq; enim quodlibet uerbum ita prædicatur, ut ſignum ſit rei illius de qua prædicatur, quod eſt, uel quod non eſt.

Nec ſi hoc ipſum, eſt, purum dixeris, ipſum enim nihil eſt: conſignificat autem quandam compoſitionem, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.

23. Eſt uerbum, iunctum cum alio uerbo uel nomine, ſolet facere propoſitionem, ut homo eſt, uel currere eſt: ipſum autem, eſt, purum ſi dictum inquit fuerit, neq; uerum eſt, neq; falſum, a quo omnes pene enunciationes fiunt, quæ ſunt ſimplices. ergo nec ſi hoc ipſum, eſt, purũ dixeris, eſſe aliquid, aut non eſſe ſignificat. ideſt aut affirmat, aut negat, idcirco qđ ipſum eſt ſimpliciter dictum nihil eſt: non qđ omnino nihil ſignificet, ſed quod nihil ueritatis habeat, neq; falſitatis, ideſt, nõ nihil eſt ad ſignificationem, ſed ad ueritatis falſitatiſq; ſignificationem, de qua nunc tractabitur. Cur autẽ nihil ueri falſiq; monſtret, oſtendit. Eſt.n. duobus modis dicitur, ut uerũ falſumq; deſignet, aut cũ unã rem quamlibet propria cõpoſitione conſtituit. ut cũ dico, homo eſt, ipſum, eſt, cum homine iunctum, atq; cõpoſitum, eſſe hominem conſtituit, & fit exinde enunciatio. Aut rurſus cum duæ res p ipſius uerbi cõpoſitionem copulationemq; iunguntur. ut eſt, homo animal eſt. Homo nanq; & animal copulantur, atq; iunguntur per id quod dicitur, homo animal eſt. Ergo ſi omnis ueri falſiq; in enunciatione ſignificatio, eius qđ dicitur eſt, in cõpoſitione eſt, cum aut ſua compoſitione aliquid eſſe conſtituit, aut duas res copulat atq; cõponit: uis eius q̃ in enunciationibus propoſitionibuſq; mõſtratur, in ueri falſiq; deſignatione, præter ipſas compoſitiones, in quibus hoc ſolet efficere, nulla eſt. atq; hoc eſt quod ait. Conſignificat autem quandã compoſitionem, quam ſine compoſitis nõ eſt intelligere. Cum enim dico, eſt, nihil ſignificaui qđ ſit, aut non ſit. Quod ſi factam enunciationẽ, cõponam necesse eſt. ut homo eſt, aut homo animal eſt. Quare ſi omnis eius uis in ueri falſiq; enunciatione ad cõpoſitionem refertur: cũ præter cõpoſitionem dicitur, quod in cõpoſitione deſignare poteſt, id præter cõpoſitionem non deſignat. poteſt autem cõpoſitione facta, uerũ falſumq; in enunciatione mõſtrare. Hæc igitur ſine cõpoſitis in uerbo, eſt, nullus ualet aduertere. Recte igitur dictum eſt, conſignificare quandam compoſitionem, quæ ſine compoſitis intelligi non ualeret.

DE ORATIONE, ET EIVS SPECIEBVS.

ORatio autem eſt uox ſignificatiua, cuius partium aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatum, ut dictio non, ut affirmatio, uel negatio.

23. Omne quod compoſitum eſt, eorum ſuſcipit naturam, ex quibus totum compoſiti ipſius corpus efficitur. Quare, quoniam oratio uerbis conſtat atque nominibus, quæ ſignificatiua ſunt, recte quoq; oratio ſignificatiua eſſe definitur. Sed diſtat oratio ab his, ex quibus ipſa effecta eſt, ideſt nominibus atq; uerbis, quòd eorum partes nihil extra deſignant, orationis uero pars aliquid ſeparata ſignificat. nam ſi nomen & uerbum partes orationis ſunt, hæc autem per ſe ſignificant, non eſt dubium, ſeparatas orationis partes ſignificare. Quid autem deſignent ſequenti determinatione monſtrabit. Significant igitur partes orationum, ut dictio ſemper, non ut affirmatio ſemper, uel negatio. Nunc autem dictionem dicit, ſimplicem uerbi aut nominis nuncupationẽ. Sunt enim quædam orationes, quarum partes ita ſignificant, quaſi affirmatio, ut in ea oratione quæ eſt: ſi dies eſt, lux eſt. id quod dicimus, lux eſt, totius orationis pars eſt, & ita eſt ſignificatiua, ut quædam affirmatio. Sed nõ omnis oratio affirmationem habet in parte: hæc enim ipſa, quę dicit lux eſt, habet in partibus id quod dicimus lux, & rurſus id quod dicimus eſt, ſed neutra ipſarum affirmatio eſt, ſed tantum ſimplex dictio. Omnis ergo oratio dictionem quidẽ habet in parte, non uero omnis oratio affirmationem. Recte igitur dictum eſt, partes orationis ſignificare, ut dictionem, non ut affirmationem. Quid autem ſit dictio, ipſe paulo poſt clarius demonſtrabit.

Dico autem, ut homo. ſignificat enim aliquid, ſed non quoniam eſt, aut non eſt, ſed erit affirmatio uel negatio, ſi aliquid addatur. Sed non una hominis ſyllaba.

24. Quod ſupra poſuit, dicens orationis partes, ut dictionem ſignificare, nõ ut affirmationem, hoc conuenienti mõſtrauit exẽplo. homo inquit dictio eſt, & eſt pars orationis, ſi in tota oratione ponatur: ut eſt, homo, animal eſt. Ergo id quod dicimus homo, dictio quædã eſt, ſed affirmatio non eſt. Cum ergo nomen hoc, ideſt, homo pars orationis ſit, & affirmatio nõ ſit, docet uerũ eſſe qđ dicitur, orationis partes ſignificare, ut dictionẽ, nõ ut affirmationẽ. Docet autẽ illa res nomen hoc, affirmationem nõ eſſe, quod in affirmatione ſemper ueritas, aut falſitas inuenitur, nomen uero ſimpliciter dictũ, neq; uerũ, neq; falſum eſt. Quare nomen hoc, ideſt homo, ut affirmatio nõ ſignificat, ſed deſignat aliquid ſimplex. ſignificat igitur aliqd, ut dictio. Hæc autẽ dictio, ſi ei addatur aliquid, ut uerbũ eſt, aut quodlibet uerbũ aliud, qđ enunciationem poſſit efficere, erit affirmatio. Si enim quis dicat, homo eſt, uel homo uiuit: fit affirmatio, atq; hoc eſt qđ ait. Sed erit affirmatio, uel negatio ſiquid addatur. Si.n. aliquid ita apponatur, uel appoſitũ ita negetur, ut enunciatio conſtitui poſſit, affirmatio negatione perficitur. Siquis.n. dicat homo uiuit, affirmatio eſt: homo nõ uiuit, negatio. Docet autẽ dictionem eſſe uocem, ſecundum poſitionẽ per ſe ſignificantem, per hoc quod ait, ſed nõ una hominis ſyllaba. Vna enim hominis ſyllaba dictio non eſt, idcirco ꝙ nihil ꝑ ſe ſeparata ſignificat, ut ho. & mo. & in cæteris, ut ſupra oſtẽdimus. Omnis enim huiuſmodi pars, quæ per ſe nihil ſignificat, nõ eſt dictio, ſed tantũ in toto nomine quiddam poſitũ deſignat, & conſignificat, ut in eo quod ipſe ponit, exemplo.

Neque enim in eo quod eſt ſorex, rex ſignificat, ſed uox nunc eſt ſola. In duplicibus uero ſignificat quidem aliquid, ſed non ſecundum ſe, quemadmodum dictũ eſt.

25. In eo inquit quod eſt ſorex, rex uidetur quidem aliquid ſignificare, ſed cum toto nomine conſignificat potius, quam quicquam per ſe ipſum deſignet, quemadmodum ſupra iam dictum eſt. Docuit enim ſupra partes nominis, nihil omnino ſignificare ſeparatas. Quod ergo dixit, ſed non ſecundũ ſe, ideſt in eo quod eſt ſorex, rex per ſe nihil ſignificat, ſed tantum quiddam conſignificat, quod cum tota nominis cõpoſitione deſignat. cum &, ſo, ſyllaba, & rex iuncta in unum, id quod eſt ſorex, in tota ſyllabarum cõiunctione deſignet.

Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non ſicut inſtrumentum, ſed quemadmodum dictum eſt, ſecundum placitum.

26. Plato nomina naturalia eſſe conſtituit, & hoc hinc probare contendit, quòd quædam ſuppellex, & quodammodo inſtrumentum ſit inuicem ſenſa prodendi. Naturalium uero ſupellectiles ſunt naturales. ut oculi inſtrumenta quidem ſunt uidendi, quia uiſus res naturalis eſt. Quare oculos quoque naturales eſſe neceſſe eſt, ita etiam oratio rerũ naturalium ſuppellex eſt, atque inſtrumentum, ideſt ſententiarum. Quare ipſa quoque oratio eſt naturalis. Ariſtoteles autem dicit, non ſecundum naturam eſſe orationẽ, ſed ſecundum placitum. quocirca nec orationem eſſe ſupellectilem naturalem. Quod enim dicit, non ſicut inſtrumentum, non dicit non per hoc inſtrumentum ſenſa proferri, ſed tantum rem eſſe orationem ſecundum poſitionem, per quã proprias ſententias demonſtremus. Cuius enim rei partes ad placitum ſunt, ipſa quoque ad placitum eſt. Sed orationis partes nomen, & uerbũ ſunt, hæc autem ſunt ad placi-

tum,non natura.oratio igitur ipſa ſecundum placitum poſitionemq; eſt , ſed non eſt naturaliter conſtituta . Eſt autem integra definitio orationis hæc . Oratio eſt uox ſignificatiua ſecundum placitũ, cuius partes aliquid extra ſignificant .

Enunciatiua uero non omnis, ſed illa in qua uerum uel falſum eſt , non autem omnibus ineſt , ut deprecatio oratio quidem eſt , ſed neque uera , neque falſa .

27. Orationis (ut ſupra iã diximus) multæ ſunt ſpecies. eſt enim oratio prima,optatiua, ut utinam tibi iſtam mentẽ dii immortales dent . Secunda, uocatiua,ut heus tu. Tertia,imperatiua,ut cape,da hoc Portio, Quarta deprecatiua, ut Iupiter omnipotens precibus ſi flecteris ullis. Quinta,enunciatiua,ut dies eſt, dies non eſt.ſed in hac ſola ſpecie orationis ueritas & falſitas ineſt,in illis uero cæteris minime. Volens autem Ariſtoteles oſtendere, multas eſſe orationes , & non omnem orationem eſſe enunciatiuam, hoc addidit, Deprecatio oratio quidem eſt , ſed neq; uera neq; falſa . Etenim deprecatio in orationis ſpeciebus ponitur , ſed nulla in ea ueritatis natura , falſitatisq; cognoſcitur .

Cæteræ igitur relinquantur . Rhetoricæ enim uel Poeticæ conuenientior eſt conſideratio . Enunciatiua uero præſentis eſt ſpeculationis .

28. Deprecatiuam inquit, & optatiuam,& uocatiuã,& imperatiuam, poetis atq; oratoribus relinquamus . Illis enim uel ad immittendos,uel ad amouendos affectus,cæteræ orationis ſpecies aſſumuntur. Nos uero philoſophi,quibus ueritatis falſitatisq; diſcretio eſt curæ,de illa ſola oratione tractamus, in qua utrumlibet horum poſſit agnoſci . In enunciatione uero aut ueritas ineſt,aut falſitas,quocirca nos quoque de enunciatione tractemus .

Eſt autem una prima oratio enunciatiua,affirmatio , deinde negatio , aliæ uero omnes , coniunctione unæ .

29. Enunciatiuarum orationum aliæ ſunt per ſe unæ,ut eſt, homo animal eſt:aliæ coniunctione unæ,ut eſt,ſi homo eſt, animal eſt. Homo eſt enim,& animal eſt,duæ ſunt,ſed addita coniunctione,quæ eſt,ſi,una redditur . Earum autem quæ unæ per ſe ſunt, prima eſt affirmatio,ſecunda negatio . Hoc enim tollit negatio , quod affirmatio ante conſtituit. & hoc negatio diuidit , quod illa coniunxit . Enunciatiuarum igitur orationum earum,quæ ſunt per ſe unæ,prima eſt affirmatio, deinde negatio. Aliæ uero ſunt non per ſe unæ,ſed cum plures ſint naturaliter . unæ fiunt coniunctione .

Neceſſe eſt autem omnem orationem enunciatiuam ex uerbo eſſe , uel caſu uerbi . Etenim hominis ratio , ſi non eſt , aut erit , aut fuit , aut aliquid huiuſmodi addatur , nondum eſt oratio enunciatiua .

30. Ariſtotelis in græco textus non habet ita,ut nos ſupra poſuimus,ſed hoc modo. Etenim hominis ſi non aut eſt, aut erit, aut fuit, & cætera . Subintelligendum relinquente philoſopho, qđ de ratione diceret.i. de definitione , quã græci λόγον dicunt . Sed cũ ſupra de oratione tractaſſet , q̃ apud illos ſimiliter λόγος uocatur:dum de hominis ratione,id eſt definitione uellet dicere,quoniã nõ ſignificat uerũ uel falſum, niſi ei aut eſt,aut erit,aut fuit, addatur, cõmunione uocabuli uſus,ad λόγον,de quo ſuperius tractabat,retulit,ut nõ orationem intelligeremus, ſed potius rationẽ . De qua re nũc illis ſatisfacimus,qui græcæ orationis periti,nos forte culpabunt, cur qđ illic nõ fuit,noſtræ translationi adiiceremus. Nos.n. ad faciliorẽ intellectũ latinæ orationi famulantes,hoc appoſuimus:quia de oratione loquentibus intellectus ad rationẽ, niſi id eſſet adiectũ, transferri nõ poterat . Totum uero qđ dicit tale eſt,enunciatiuæ orationes ſi ſunt ſimplices,has uerba conſtituunt. Ex duobus.n.nominibus ſolis enunciatio nõ fit.ex nomine autẽ & uerbo fit,ut eſt,homo uiuit . Fit quoq; ex ſolis uerbis.ut eſt , ambulare moueri eſt . Fit etiã ex caſu uerbi , ut Socrates fuit , uel etiã dies erit . Erit enim & fuit , uerbi caſus ſunt . quocirca enunciatiuam orationem ſimplicem ſola maxime uerba conſtituunt.Eorumq; ponit exemplum,in quo cum plura ſint nomina, niſi addito tamen uerbo in enunciationis proprietatem,& ſignificantiam non uenit,ut eſt definitio hominis. Ratio enim hominis eſt ſpeciei definitio. Cui ſi non aut eſt,aut non eſt,aut aliquid huiuſmodi addatur, enunciatio eſſe nõ poterit. nam ſiquis dicat animal rationale mortale,nulla in eo adhuc falſitas,aut ueritas intelligitur . Si uero addatur eſt , ut ſi animal rationale mortale eſt,enunciatio ſine ulla dubitatione perficitur.Solum igitur uerbum enunciatiuam ſimplicem continet orationem .

Quare autem unum quiddam eſt , & non multa , animal greſſibile bipes (neq; enim eo quod propinque dicũtur , unum erit) eſt alterius hoc tractare negocij .

31. Cum de ſimplicibus , atque unis orationibus loqueretur, definitionem hominis interpoſuit, de qua nunc hoc dicit. Ita quidem interpoſita eſt definitio hominis,tanquam ſi una eſſet oratio . Cur autem una ſit oratio,nunc inquit dicere intermittemus . Neque enim iccirco una eſſe putãda eſt , quia continue dicitur, & ſibimet propinque,animal greſſibile bipes . Poſſet enim uideri horum continua , & ſub una prolatione dicta, unam facere enunciationem, ſed hoc Ariſtoteles negat.nam non iccirco una oratio eſt,quia propinque & continue dicitur . Cur autem una ſit, alterius eſt hoc tractare negocii , & de eo diſputat in his libris , quos metaphyſica inſcripſit, quod eſt primi opus philoſophi . Nobis autem hoc in ſecunda editione monſtrandum eſt .

Eſt autem una oratio enunciatiua , uel quæ unum ſignificat , uel coniunctione una ; plures autem , quæ plura , & non unum , uel inconiuncta .

32. Duplicem modum unarum multarumq; orationũ eſſe denunciat . Eſt nanque una oratio , uel cum unam rem ſignificat , uel cum coniunctione una eſt . ut eſt ea quæ dicit, animal rationale mortale homo eſt . Hanc enim huius orationis ſententiam nullus in multas ſignificationes diducere poterit,ſed unum quoddam ſignificat , & eſt præter coniunctionẽ . Alia uero oratio eſt una, quæ per coniunctionẽ una eſt, ut ſi dies eſt, lux eſt , Eſt ergo una oratio , quæ uel unam rem ſignificat , uel coniunctione iungitur . Plures autem ſunt,quæ plura ſignificant,ut eſt,canis mouetur . Hanc.n.poteſt & ad latrabilem, & ad marinum, & ad cæleſtẽ, auditor aduertere.atq; ideo quoniã multa ſignificat,nõ eſt una oratio, ſed plures . Sunt quoq; orationes per ſe plures & numero & ſignificatione, quæ nulla coniunctione copulantur,ut ſi quis dicat,ſol eſt,pax erit,nox eſt,cælum uoluitur.hæc.n. cum plura ſignificent,nulla tamen coniunctione iunguntur, atque ideo plures orationes uocantur , In ſumma igitur orationum unarum , aliæ ſunt ſignificatione unæ , aliæ coniunctione . non unarum uero orationum,aliæ ſunt ſignificatione plures , aliæ eo quod nulla coniunctione copulantur .

Nomen ergo, & uerbum dictio ſit ſola, quoniã nõ eſt dicere, ſic aliquid ſignificantem uoce enunciare , uel aliquo interrogante , uel non , ſed ipſo proferente .

33. Per hanc ſententiã ſimplex dictio quid ſit exponit. Dicit enim uerbum nomenq; dictiones uideri ſolum , nõ etiã affirmationes , atque huius ſententiæ cauſam ſubnectit . Idcirco enim uerba & nomina dictiones ſolum ſunt, quoniã cum dicta fuerint ſimplicia, ſiue aliquo proferente,id eſt ſpõte dicente , ſiue ad alterius interrogationem aliquo reſpondente : neque uerum ex his , neque falſum ualet intelligi . Siquis enim per ſe dicat , Socrates ; uel rurſus per ſe ſolum ſimplexq; , ambulat : neque uerum efficit , neque falſum . Si uero alio interrogante, Socrates ne ambulat ? ille reſpondeat , ambulat : ſi huic ipſi uerbo per ſe quiſquam uelit aduertere , quod dixit ambulat , enunciatio nulla eſt . quod ſi cum ſuperiore interrogatione coniungat , tunc ex interrogationis & reſponſionis coniunctione naſcitur enunciatio . Solum autem nomen , uel uerbum neque dicente aliquo, & ſponte proferente , nec reſpondente , poteſt quiſquam dicere , quod enunciatio facta eſt . Et ſenſus quidem huiuſmodi eſt . Ordo autem uerborum talis eſt . Nomen ergo , & uerbum dictio ſit ſola , quoniam ſic aliquid ſignificantem

tem

tem uoce,ideſt,nomen aut uerbum ſimpliciter proferẽtem, non eſt dicere enunciare. Non enim poſſumus dicere, ꝙ aliquid enunciet is, qui ſimplex nomen, aut ſimplex protulit uerbum, ſiue alio interrogante, ſiue non interrogante, ſed ipſo ſponte proferente.

Harum autem, hæc quidem ſimplex eſt enunciatio, ut aliquid de aliquo: uel aliquid ab aliquo. Hæc autem ex his coniuncta, uelut oratio quædam iam compoſita.

34. Nunc quid oratio ſit ſimplex cõpoſitaq́; declarat. Eſt enim ſimplex oratio, q̃ duobus terminis cõſtat. Termini autẽ ſunt nomina, & uerba, q̃ in ſimplici propoſitione prædicamus, ut in eo qđ eſt, Socrates diſputat. Socrates & diſputat termini ſunt, & qui minor terminus in enunciatione proponitur, ut Socrates, ſubiectus dicitur, & ponitur prior. qui uero maior, prædicatur, & locatur poſterior, ut diſputat. Quæcunque propoſitio ex uno ſubiecto & uno prædicato facta eſt, illa ſimplex enunciatio nuncupatur. atq; hoc eſt qđ ait. Harum autẽ, id eſt enunciatiuarũ ſimplex eſt enunciatio, ut aliquid de aliquo, ut unũ prædicatũ, quod eſt aliquid, de uno ſubiecto quod eſt de aliquo, prædicetur. Hoc autẽ pertinet ad affirmationem, ut aliquid de aliquo prædices. Ad negationem uero, ut unũ aliquid ab uno aliquo prædicando disiungas, ut in eo quod eſt, Socrates non diſputat. diſputare unũ terminũ, a Socrate alio termino, prædicando diſiunxi. Aliæ uero ſunt orationes enunciatiuæ, q̃ cõpoſitæ nominantur, q̃ ex ſimplicibus orationibus cõponuntur, ut eſt. ſi dies eſt, lux eſt. Dies eſt & lux eſt, duæ ſunt ſimplices enũciatiuæ orationes, icirco qđ binis terminis conſtant. Ex duabus autẽ ſimplicibus orationibus tota hæc oratio eſt, quæ dicit, ſi dies eſt, lux eſt. Hoc eſt.n. quod ait. Hæc autem ex his coniuncta, id eſt ex ſimplicibus orationibus enunciatiuis, uelut oratio quædam iam compoſita, quippe cuius totum corpus ex his iungitur, quas ſimplices eſſe iam ſupra docui.

Eſt autem ſimplex enunciatio, uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, quemadmodum tempora diuiſa ſunt.

Poſtquã de compoſitis orationibus ſimplicibusq́; tractauit, definitionem enunciationis per affirmationem & negationẽ ingreditur. ait enim, Enunciatio eſt uox ſignificãs affirmationẽ uel negationẽ, uel in præteritũ, uel in præſens, uel in futurũ tempus. Quod enim dixit, de eo quod eſt, ad affirmationẽ retulit. qđ addidit, uel nõ eſt, ad negationẽ. Quod uero ſecutus eſt, quẽadmodum tẽpora diuiſa ſunt, ad ſingulorũ temporũ retulit rationẽ, ſiue enim aliquis dicat. Socrates uiuit, Socrates nõ uiuit: ſiue, Socrates uixit, Socrates non uixit. uel ſic, Socrates, uicturus eſt. Socrates uicturus nõ eſt, quoniã affirmatio eſt aut negatio, & quoniã quælibet ipſarũ in aliquo temporũ eſt, q̃ diuiduntur in futurum, præſens, ac præteritum, plenam retinet ſimplicis enunciationis naturã.

Affirmatio uero, eſt enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uero, enunciatio alicuius ab aliquo.

35. Ad affirmationis & negationis determinationem enũciationis nomen ſumpſit, ut generis, eſt autẽ affirmatio quoties aliqđ de aliquo cũ eo quod eſt eſſe prædicamus, ut cum dicimus, homo animal eſt, animal de homine prædicamus. Quoties autẽ aliquid ab aliquo prædicando diſiungimus. negatio eſt: ut hõ lapis nõ eſt, lapidẽ.n. ab homine diſiungimus, quare recta affirmationis & negatiõis facta eſt definitio.

DE OPPOSITIONE ENVNCIATIONVM

QVoniam autem eſt enunciare, & quod eſt, non eſſe: & quod non eſt, eſſe. & quod eſt, eſſe: & quod nõ eſt, non eſſe; & circa ea, quæ ſunt extra præſens, tempora, ſimiliter omne contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifeſtum eſt, quoniam omni affirmationi eſt negatio oppoſita, & omni negationi affirmatio. Et ſit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppoſitæ.

36. Nunc diuidit enunciationes, & quæ de his poſſunt fieri rebus, quæ ſunt, & quæ de iis quæ non ſunt, ſiue in affirmatione, ſiue in negatione. Dicit enim, quoniam eſt enunciare quod eſt non eſſe, ut ſiquis dicat, nullus homo animal eſt. Hoc enim quod eſt, non eſſe propoſuit. Hæc eſt falſa negatio. Et quod non eſt eſſe, ut ſi quis dicat, omnis lapis animal eſt. quod enim non eſt eſſe conſtituit. & hęc eſt falſa affirmatio. Et quod eſt eſſe, ut ſiquis dicat, omnis homo animal eſt. Quod.n. eſt, eſſe confirmat, & hæc eſt affirmatio uera. Et quod non eſt, nõ eſſe, ut ſiquis dicat. nullus lapis animal eſt. Quod enim nõ eſt, non eſſe propoſuit, & hęc eſt uera negatio. Et non ſolũ hoc in præſenti tempore, ſed circa ea quoq;, quæ præter præſens ſunt, tempora. Hoc autẽ tantũ ualet, ac ſi diceret, hoc nõ modo in præſenti tempore ita enũciari poteſt, ut ſit uera falſaq́; negatio, & rurſus uera falſaq́; affirmatio, ſed etiã in præteritũ & futurum, quæ extra præſens tempora ſunt. Similiter etenim omne cõtingit qđ affirmatur, negare, & qđ negatur ab alio, aliũ rurſus affirmare. Quòd ſi omni ueritati falſitas opponitur, omni etiam falſitati ueritas, eſt autẽ & affirmationis & negationis falſa proferre: conſtat ꝙ omni negationi affirmatio, & omni affirmationi negatio opponitur. Hinc ergo quid ſit quod dicitur cõtradictio, declaratur. Eſt enim cõtradictio affirmationis & negationis oppoſitio. Cum.n. quis affirmat, qđ alius negat, ipſa utrarumq; propoſitionum pugna, contradictio nominatur. Atq; hoc eſt qđ ait. Et ſit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppoſita. Cum enim affirmatio negationi opponitur, cõtradictio eſt. Sed quæ ſit affirmatio oppoſita negationi, aut quæ ſit harũ propoſitionũ opoſitio, in ſequentibus prodit. Neq;.n. quælibet negatio cuilibet affirmationi oppoſita eſt, ſed tantũ hæ quas in ſequẽtibus ipſe determinat. quocirca erit cõtradictio, affirmatio & negatio oppoſitæ. q̃ ſint aũt opoſitæ, ſequens expoſitionis ordo contexit.

Dico autem opponi eiuſdem de eodem. Non autem æquiuoce, & quæcunque cætera talium determinauimus contra ſophiſticas importunitates

37. Fieri tunc oppoſitionem in affirmationibus negationibusq́; demonſtrat, cũ idẽ ſubiectum idemq́; prædicatum in negatione ſit, quod quilibet in affirmatione propoſuit: oportet.n. ſemper ſi oppoſita eſt affirmatio negationi, unã eſſe ueram, alteram falſam. ꝙ ſi utræq; falſæ ſunt, aut utræq; uerę non ſunt oppoſitæ. Neq;.n. ſe perimunt. Si autẽ una ſit falſa, alia uera, tũc uera perimit falſam. & ſi illa fuerit uera, alia mox a ueritate diſcedit. Quòd ſi in qualibet affirmatione aut ſubiectum, aut prædicatum fuerit æquiuocum, non ſunt oppoſitæ. Siquis enim dicat, Alexander Helenã rapuit, & hoc aliquis neget dicẽns. Alexander Helenam nõ rapuit. quoniã Alexander æquiuocũ nomen eſt, poteſt utrunq; eſſe uerum, & negatio, ſi de Alexandro magno loquatur. & affirmatio, ſi de Alexandro Troiano proponat. Quare non ſunt hæ oppoſitæ. Illas autem eſſe dicit oppoſitas, quæcunq; eiuſdẽ prædicati habent oppoſitionẽ de eodem ſubiecto, ut ibi nulla æquiuocatio diuerſitatis cauſa ſit, hoc enim eſt qđ ait. Dico autẽ opponi eiuſdẽ de eodem, non autem æquiuocæ: ut eiuſdẽ prædicati ſit oppoſitio in negatione, qui fuit in affirmatione: & de eo ſubiecto fiat negatio, de quo ante facta eſt affirmatio. Sed diligentius hæc in libro, quem περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων inſcribit, ediſſerit. illic.n. ſophiſtarũ, quos fallaces argumentatores latine poſſumus dicere, qui per huiuſmodi propoſitiones, quæ uerũ inter ſe falſumq́; non diuidunt, mendaces colligunt ſyllogiſmos, argumenta diſtinxit, quibus capere reſpondentem, atque innectere conſueuerunt. Ergo nunc hoc dicit, etiam illa eſſe obſeruanda, quæ contra argumentatorum importunitatem determinata ſunt. Quæ uero ſint illa, dicenda a me, ſecundæ æditionis textus expectet.

Quoniam autem ſunt hæc quidem rerũ uniuerſalia, illa uero ſingularia. Dico autẽ uniuerſale, quod de pluribus natum eſt prædicari: ſingulare uero, quod nõ: ut homo quidem uniuerſale eſt: Plato uero eorũ, quæ ſingularia ſunt.

38. Omnis propoſitio quemadmodum fiat oſtendit. Secūdum enim res, q̄ ſignificantur, propoſitionis natura perficitur. Rerū autē, alia ſunt uniuerſalia, alia particularia. Vniuerſale eſt quod de pluribus prædicatur, ut homo de pluribus dicitur, & eſt uniuerſalis. Singulare uero eſt, ut quælibet res indiuidua, cuius nulla prædicatio ad ſibimet ſubiecta ꝑuenlat, ut Plato uel Socrates. horum autem naturam docet exemplis. ait enim. Vt homo quidem uniuerſale. Plato uero eorum, quæ ſunt ſingularia. nam ſi hoc eſt uniuerſale, qđ de pluribus prædicatur, homo uniuerſale eſt. de pluribus. n. indiuiduis dicitur. Quòd ſi hoc rurſus eſt ſingulare, quod de nullo alio prædicatur, Plato ſingulare eſt. Indiuidua nanq; de nullis aliis prædicantur. Quoniam ergo ſunt quædam rerum uniuerſalia, alia uero ſingularia, manifeſtum eſt, quòd omnis affirmatio, aut negatio per hæc conſtituitur.

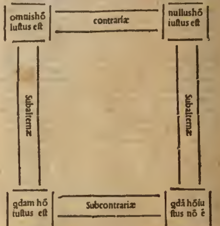
Neceſſe eſt autem enunciare, quoniam ineſt aliquid, aut non: Aliquoties quidem eorum alicui, quæ uniuerſalia ſunt, aliquoties autem alicui eorū, quæ ſunt ſingularia.

39. Omnis nanq; ꝓpoſitio, aut ſingulare habet, aut uniuerſale ſubiectū, ſiue affirmatione annuat, ſiue annuat negatione. Siquis. n. dicat, homo animal eſt. homo animal nō eſt. uniuerſalē rē. i. hominē, animal aut eſſe, aut nō eſſe propoſuit. atq; hoc eſt qđ ait. Neceſſe eſt autē enunciare qđ ineſt aliquid, aut nō. aliquoties quidem eorū alicui, q̄ ſunt uniuerſalia. Homo. n. cū ſit uniuerſale, animal illi ineſſe affirmatio ꝓpoſuit, q̄ dixit, homo animal eſt. & nō ineſſe negatio, quæ ait, homo animal nō eſt. Si uero aliquis ſic dicat. Socrates diſputat. Socrates nō diſputat: alicui eorū, quæ ſunt ſingularia eſſe, & non eſſe coniunxit. Et hoc eſt quod ait. Aliquoties autem eorum quæ ſunt ſingularia. nam cum Socrates ſingulare quiddam ſit, diſputatio ei ab affirmatione iuncta eſt, ſed a negatione ſeiuncta.

Si ergo uniuerſaliter enunciet de uniuerſali, quod eſt, aut non, erunt hæ contrariæ enunciationes. Dico autem de uniuerſali enunciationem uniuerſalem, ut omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt. Quando autem de uniuerſalibus, non uniuerſaliter: non ſunt hæ contrariæ: quæ autem ſignificantur, eſt eſſe aliquando contraria.

40. Omnis affirmatio omniſq; negatio aut uniuerſalis eſt, aut particularis, aut indefinita. uniuerſalis eſt affirmatio, ut ſiquis dicat, oīs homo animal eſt. Cum ſit. n. uniuerſale ſubiectū hō, de multis. n. prædicari aliis pōt, uniuerſaliter prædicatū eſt. Diximus. n. omnis homo animal eſt. Nec ſolū hominē, qđ eſt uniuerſale, poſuimus, ſed etiā omne, & uniuerſale. i. omne adiecimus uniuerſali ideſt homini, & hęc eſt affirmatio uniuerſalis. Sin uero dicat aliquis, nullus hō animal eſt: Rurſus homini, uniuerſali rei, determinationē uniuerſalem, id qđ dicitur nullus, adiecit. Siue ergo in affirmatione, ſiue in negatione, ſi eas uniuerſaliter aliquis proferat, uniuerſale uniuerſali proponit. Non proponit autē uniuerſale uniuerſali, quoties ita dicit, Homo animal eſt, homo animal nō eſt. Cum enim homo ſit res uniuerſalis, nulla adiectio uniuerſalitatis, q̄ eſt nullus, aut omnis, affirmationē uel negationē fecit. quocirca repetendū eſt: affirmatio uniuerſalis eſt, in qua uniuerſale, uniuerſaliter prædicatur affirmatiue. & negatio uniuerſalis, in qua rurſus uniuerſale, uniuerſaliter prædicatur negatiue: Et hæ hmōi contrarię ſunt. Fieri. n. nō poteſt, ut ubi uera affirmatio uniuerſalis, illic uniuerſalis negatio uera ſit: & econtrario. fieri tñ poteſt, ut utræq; falſæ inueniri poſſint, ut oīs hō iuſtus eſt, nullus hō iuſtus eſt hic. n. utræq; ſunt falſæ, ſed una quidē uera, altera falſa reperitur, ut in eo qđ eſt, oīs homo animal eſt, nullus homo animal eſt: Hic una uera eſt, altera falſa. ut uero utręq; ſint, fieri nō pōt. quocirca, qm̄ utræq; falſæ inueniuntur, oppoſitæ nō ſunt, ſed ſunt cōtrariæ Cur autē contrariæ dicātur, alio loco nobis enidicendum. Particulares uero propoſitiones ſunt hmōi. quidam homo animal eſt, quidam homo animal non eſt. hę dicūtur ſubalternæ. affirmatio. n. particularis, ſub affirmatione uniuerſali, ſubalterna eſt. Rurſus eodē mō particularis negatio, ſub uniuerſali negatione, ſubalterna eſt. Sed hæ, ut utræq; ueræ ſint, aut una uera, alia falſa fieri pōt, ut utręq; falſæ ſint, nō pōt inueniri. ut in eo qđ eſt, quidā hō iuſtus eſt, quidā homo iuſtus nō eſt, utræq; ſunt ueræ. Cum uero dicimus, quidā homo animal eſt, quidā homo animal non eſt, una uera eſt, altera falſa. & dicuntur affirmatio, & negatio particulares ſubcontrariæ. Quare nec iſtæ etiam uocantur oppoſitæ, iccirco quia utræq; ueræ inueniuntur interdum, ſit autem harum talis deſcriptio.

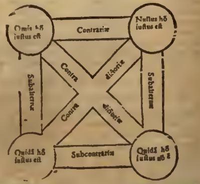
Affirmatio uniuerſalis — Negatio uniuerſalis

Affirmatio particularis — Negatio particularis

Ergo neq; ſuperiores uniuerſales, neq; inferiores particulares oppoſitæ ſunt: iccirco q inferiores quidem utręq; ueræ, ſuperiores autē utræq; falſæ eſſe poſſunt. Sunt aūt oppoſitæ contradictoriæ (ut ipſe ait) ſiquis aſpiciat angulares, & affirmationē uniuerſalē particulari cōparet negationi, ut eſt, omnis homo iuſtus eſt. quidā homo iuſtus non eſt. Hæ. n. neq; ueræ poſſunt inueniri, neq; falſæ. ſed in omnibus una uera eſt, altera falſa. Et rurſus ſi uniuerſalis negatio particulari affirmationi comparetur, reperiuntur oppoſitæ: ut eſt, nullus homo iuſtus eſt, quidam homo iuſtus eſt. Semper enim una uera eſt, altera falſa. Et hoc in quibuslibet terminis ſi diſpexeris, oratio noſtra non diſcrepabit. Sit autem plenisſima hoc modo deſcriptio.

Affirmatio uniuerſalis — Negatio uniuerſalis

Affirmatio particularis — Negatio particularis

Sunt

Sunt ergo determinationes, uniuerſalium quidem omnis & nullus, particulariũ uero, quidã. Illæ autẽ ꝓpoſitiones, q̃ neq; uniuerſale habẽt additũ, neq; particulare, indefinitæ uo uocantur, & particularibus ſimiles ſunt, ut eſt, homo iuſtus eſt, homo iuſtus nõ eſt. Poſſunt.n. utræq; eſſe uerę, ut in hoc ipſo exẽplo quod diximus, & põt una eſſe uera, altera falſa, ut, homo animal eſt, homo animal non eſt. utræq; uero ut falſæ ſint, non poteſt inueniri, & hæ (ut dictum eſt) uocantur indefinitæ. Præter has autẽ omnes, ſingulares ſunt, in quibus contradictio poteſt inueniri, ut in eo quod eſt. Socrates animal eſt. Socrates animal non eſt. Socrates iuſtus eſt. Socrates iuſtus non eſt. nam ſi nulla eas æquiuocatio uel prædicati, uel ſubiecti, uel alterius temporis, uel aliquid eorum quæ ſingulas determinant, impediat, ſemper una uera eſt, altera falſa. Quare, quoniam de omnibus in cõmune ſpeculati ſumus, & quid quæq; eſſet, quantum breuitas patiebatur, expreſſimus, ad textum nunc, quoniam tempus eſt, reuertamur. Si ergo inquit uniuerſaliter enunciet in uniuerſali, qđ eſt aut non: erunt cõtrariæ enunciationes. uniuerſaliter enim enuntiat aliquis in uniuerſali, quoties uniuerſalem affirmationem, aut uniuerſalem fecerit negationem. Cum enim dicit, omnis homo animal eſt, uniuerſalem hominẽ uniuerſaliter enunciauit, per id quod addidit, omnis. Quod ſi rurſus dicat, nullus homo animal eſt, eodem modo uniuerſalẽ hominem, uniuerſaliter enũciat, per id quod ait, nullus, & ſunt contrariæ. Quas autem dicat eſſe contrarias, ſubiecto declarat exemplo. Dico autem in uniuerſali enunciationem uniuerſalem, ut omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt: una ſiquidem eſt affirmatio uniuerſalis, altera negatio uniuerſalis, quas cõtrarias eſſe, ſupra in deſcriptione docuimus. Quando autẽ in uniuerſalibus nõ uniuerſaliter, nõ ſunt contrariæ. Quoties autẽ ingi indefinitæ ſunt propoſitiones, & uniuerſaliter uniuerſale nõ ꝓponitur, cõtrariæ nõ ſunt: ea.n. affirmatio quæ dicit, homo iuſtus eſt, & quæ dicit, homo iuſtus non eſt, contraria non eſt. Poſſunt enim utræq; ſimul eſſe ueræ, & in eodẽ, ideſt homine, qđ in contrariis fieri impoſſibile eſt. Quod uero addidit, q̃ autẽ ſignificantur, eſt eſſe contraria, tale eſt. Ipſæ quidem propoſitiones contrariæ non ſunt: ſignificant tamen aliquando cõtraria. Siquis enim dicat, homo albus eſt, & alius neget, homo albus non eſt, ipſæ quidẽ contrariæ non ſunt. Quod autem dicitur, homo albus nõ eſt, poteſt quiddã ſignificare contrarium. nam deſignat hoc quod dicitur, homo albus nõ eſt, & rubri coloris eſſe & pallidi, & fuſci, deſignat etiam nigri, quod eſt albo cõtrariũ. Poteſt igitur, id qđ non eſt albũ, eſſe nigrum. Ergo quanquam ipſæ contrariæ nõ ſunt, tamen poteſt aliquãdo quod dixit contrariũ ſignificare, priori affirmationi, ut in eo quod diximus. nam ſi id quod dicitur, non eſt homo albus, nigrũ eſſe deſignet, quoniam is qui niger eſt, albus non eſt: contrariæ quidem propoſitiones non ſunt, quoniã poſſunt eſſe utræq; ueræ. quæ autem ſignificantur, interdum contraria reperiuntur. Quæ autem ſint huiuſmodi propoſitiones, exemplorum ſubiectione monſtrauit.

Dico autem non uniuerſaliter enunciare de his, quæ ſunt uniuerſalia, ut eſt albus homo, non eſt albus homo.

41. Et quid dicat eſſe uniuerſale, non uniuerſaliter prædicare, planiſſime demonſtrauit dicens.

Cum enim uniuerſale ſit homo, non uniuerſaliter utitur enunciatione. Omnis namque non uniuerſale ſignificat, ſed quoniam uniuerſaliter.

42. Nam id quod dicitur omnis, illud ad quod prædicatur colligit, atq; in unum corpus adducit, ut cum dicitur, omnis homo iuſtus eſt, nullum excipit hominem. Sed totã colligit humanitatem, & fit de re uniuerſali homine, prædicatio uniuerſalis, cum dicimus, omnis homo. nam cum ſit uniuerſale homo, huic uniuerſali uniuerſalitatem conſignificat, id quod additur, omnis, & res uniuerſalis, uniuerſaliter prædicatur.

In eo uero quod uniuerſale prædicatur, id quod eſt uniuerſaliter prædicare, non eſt uerum.

43. Hac nos ſententia, quem ad locum, uniuerſalitatis determinationẽ recte ponamus, inſtituit. Docet enim ſemper iſtam uniuerſalitatẽ, q̃ determinationẽ uniuerſalẽ uocamus ad ſubiectum poni debere terminũ, nunquam ad prædicatũ. Siquis enim ſic dicat, omnis homo animal eſt: recte dixerit, omnis ad ſubiectum, ideſt ad hominem ponens. Quod ſi ſic dicat, oĩs homo omne animal eſt, falſum dixerit. Ergo hoc nunc dicit, in eo uero qđ uniuerſale prædicatur, ut animal de homine. animal enim uniuerſale eſt: de omni enim homine prædicatur, nõ eſt uerum, hoc ipſum uniuerſale, qđ eſt animal, uniuerſaliter prædicare, ut dicatur, omne animal eſſe hominem, nec ſolum in his, ſed in nulla recte fieri affirmatione conceditur, ait enim.

Nulla enim affirmatio uera erit, in qua uniuerſale prædicatum uniuerſaliter prædicetur, ut omnis homo eſt omne animal.

44. Hoc autem cur ueniat, paucis abſoluam. Prædicatũ ſemper maius eſt ſubiecto, uel æquũ. maius, ut cũ dico homo animal eſt. Animal prædicatur, homo ſubiicitur. ſed maius eſt animal homine: De pluribus.n. quam ipſe homo prædicatur. Rurſus æquale eſt, cũ ſic dicimus, homo riſibilis eſt, homo ſubiectũ eſt, riſibile prædicatum. Sed homo atq; riſibile æqualia ſunt. proprium nanq; eſt hominis, quod eſt riſibile. ut autẽ minus prædicatũ inueniatur, q̃ ſubiectũ, fieri nõ poteſt. Siue ergo maius ſit prædicatum, falſum eſt uniuerſale adiicere prædicato, ut in eo quod ipſe poſuit exemplo. Omnis homo omne animal eſt: Siue æquale ſit, ſuperfluũ eſt, ut ſiquis ſic dicat, omnis hõ, omne riſibile eſt. Quare uniuerſale prædicatũ prædicare uniuerſaliter nõ oportet.

Opponi itaq; dico affirmationem negationi contradictorie, quæ uniuerſaliter ſignificat, ei quæ non uniuerſaliter, ut omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt.

45. Quid ſit proprie contradictio cõſequenter exponit, ait enim opponi contradictorie propoſitiones, quoties uniuerſalem affirmationem particularis abnuit negatio, & quoties uniuerſalem negationem particularis affirmatio deſtruxerit. Cum enim dicitur, omnis homo albus eſt: illa negatio quæ dicit, non omnis homo albus eſt, de eodem homine uniuerſaliter tollit, quod uniuerſaliter affirmatio conſtituerat. Illa enim omnem hominem eſſe album ponit. Iſta dicit non omnem, tanquam ſi concedat aliquem, ſed ei tantũ auferat uniuerſalitatem. Hoc eſt enim quod ait. Quæ uniuerſale ſignificat ei quæ non uniuerſaliter. nam ſicut uniuerſale ſignificat affirmatio dicens, hominem: ita quoq; negatio uniuerſale ſignificat, habet enim & ipſa hominem. Sed idem ipſum uniuerſale docet non eſſe uniuerſaliter, ideſt nõ omne eſſe album, quod affirmatio uniuerſaliter eſſe poſuerat, omnem eſſe album proponens. eodem modo etiam in negatione, quas nos ſupra angulares poſuimus, & cõtradictorias in deſcriptione. Hic nunc eaſdem oppoſitas contradictorie uocat. Quod autem uniuerſali affirmationi, quę eſt omnis homo albus eſt, particularem negationem oppoſuit, quæ eſt, non omnis homo albus eſt, tantundem eſt tanquã ſi diceret, quidam homo albus non eſt. nam ſi non omnis homo albus eſt, & quidam homo albus non eſt.

Contrarie uero uniuerſalem affirmationẽ & uniuerſalem negationem, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt: Quocirca has quidem impoſſibile eſt, ſimul eſſe ueras. His uero oppoſitas, contingit aliquando in eodem. ut non omnis homo albus eſt, & quidam homo albus eſt.

46. Planiſſime omnes exequitur, dicitq; contrarias uniuerſalem affirmationem, & uniuerſalem negationem. Has enim nos quoq; ſupra deſcripſimus. Hic uero nunc eaſdẽ contrarie demonſtrat opponi. Illud quoque addidit, quod

eas

eas, impoſsibile ſit, in eodem ueras aliquando cognoſci, nã ſicut contrariorum natura in eodẽ non poteſt inueniri, neq; enim uno eodemq; tempore aliquid nigrum eſt, atq; albũ, ſic quoq; nec contrariæ, ut utræq; ſimul ſint ueræ, fieri poteſt. Quod autẽ adiecit, His uero oppoſitas, cõtingit aliquando in eodem, particularem affirmationem, & particularẽ negationẽ deſignat. Particularis nanq; affirmatio uniuerſali negationi oppoſita eſt cõtradictorie: particularis uero negatio uniuerſali affirmationi. Contrariarũ igit̃ oppoſitę poſſunt in eodem ueræ aliquoties inueniri. i. particularis affirmatio, & particularis negatio ueræ ut ſint, aliquoties fieri põt, ut eſt, q̃dã homo albus eſt, quidã hõ albus nõ eſt, utræq; ſunt ueræ.

Quæcunq; igitur contradictiones uniuerſalem ſunt uniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe ueram uel falſam. Et quæcunque in ſingularibus ſunt, ut Socrates albus eſt, nõ eſt Socrates albus.

47 De contradictorie oppoſitis loquitur, & de ſingularibus propoſitionibus, q̃d unam ſemper ueram, falſam ſemper alteram neceſſe eſt inueniri. Hoc .n. dicit, contradictiones eorũ quæ ſunt uniuerſalium uniuerſaliter prædicatorum, una ſemper uera eſt, altera falſa. Vniuerſalium autẽ uniuerſaliter prædicatorũ ſunt cõtradictiones uniuerſaliũ particulariter prædicatorũ. nam affirmatio uniuerſalis uel negatio uniuerſalis uniuerſaliter prædicantur: harũ contradictoriæ particulares affirmationes uel negationes ſunt, ſi ſibi angulariter comparentur. Harum igitur contradictionum, quæ ſunt uniuerſalium uniuerſaliter prędicatorũ, una ſemper uera eſt, ſemper altera falſa reperitur. In ſingularibus quoq; idẽ eſt, nam ſi nulla, ut dictũ eſt, uarietas æquiuocationis impediat, idemq; ſit prædicatum, idemq; ſubiectũ, ad unũ idemq; tempus, ad unum eandemq; partem, ad unum idemq; relatum, uno atq; eodem modo: una ſemper uera eſt, altera falſa, & ueritatis inter ſe naturam, & mendacii partiuntur.

Quæcunque autem uniuerſalium non uniuerſaliter, non ſemper hæc quidem uera eſt, illa uero falſa.

48. Quæ uero ſunt inquit Indefinitæ, ut neq; uniuerſalem habeant, neq; particularem determinationem, quod tacuit, non ſemper una uera eſt, altera falſa, ſed utræque ſimul dum inueniuntur ueræ. In uniuerſalibus autem non uniuerſaliter prędicatur aliquid hoc modo. homo albus eſt, homo albus non eſt, in quo uno eodemq; tempore utraſque ueras eſſe contingit. Hic enim cum uniuerſale ſit homo, non uniuerſaliter prædicatum eſt nomen: at uero nec particulariter. Neque enim quidam, aut nullus, aut omnis adiectum eſt. Docet autem huiuſmodi propoſitiones non inter ſe diuidere ueritatem atque mendacium, hoc modo,

Simul enim uerum eſt dicere, quoniam eſt homo albus, & non eſt homo albus. Et quoniam eſt homo pulcher, & non eſt homo pulcher. Si enim eſt fœdus, non eſt pulcher, & ſi ſit aliquid, nondum eſt.

49. Documentum autem eſt huiuſmodi dictum, Indefinitã affirmationem negationemq; ueras utraſq; poſſe inueniri. uerum enim dicere eſt, eſt homo albus, & non eſt homo albus. huius autem rei probatio eſt, nam ſi uerum eſt dicere, eſt homo niger, & eſt homo albus, uno eodemq; tempore, qui autem niger eſt, albus non eſt: uerum eſt dicere uno eodemq; tempore, quod eſt homo albus, & non eſt homo albus. Rurſus ſi uerum eſt dicere, quod eſt homo pulcher, & eſt homo fœdus uno eodemq; tempore, qui autem fœdus eſt, pulcher non eſt: uerum eſt dicere hominẽ eſſe pulchrum & hominem eſſe fœdum, uno eodemq; tempore. Cum enim Achilles eſſet pulcher, claudus Therſites erat fœdus. Rurſus ſi uerum eſt dicere, eſſe hominem albũ, & rurſus uno eodemq; tempore fieri hominem album; nec hoc ulla contrarietas uetat, ut ſit homo albus, & rurſus fiat homo albus, ſed qui fit albus, nondum albus eſt: uerum igitur dicere, quod eſt homo albus, & non eſt homo albus. Hoc eſt enim quod ait, & ſi ſit aliquid, nondum eſt, cum enim ſit, non eſt, ſed poteſt dici, quod eſt homo albus, & ſit homo albus, ut utrunque uere dicatur. Poteſt igitur uere utrunque dici, Et eſt homo albus, & non eſt homo albus.

Videbitur autem ſubito inconueniens eſſe. Idcirco quoniam uidetur ſignificare, non eſt homo albus, ſimul etiã quoniam nemo homo albus. Hoc autem, neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſario.

50. Tacitæ hominum dubitationi reſpondet. Quod enim dicimus, eſt albus homo, & non eſt albus homo, utrunq; uerum eſſe uidetur, ſed aliquoties inconueniens eſſe. Si.n. uerum eſt dicere, eſt albus homo, quemadmodum fieri poteſt, ut uerum ſit dicere, non eſt albus homo? Hoc autem uidetur quibuſdam inconueniens Idcirco, quoniam apparet quibuſdam id quod dicimus, nõ eſt homo albus, hoc ſignificare, tanquam ſi dicamus, nullus homo albus eſt, ſed hoc uerum non eſt. Neque enim idem eſt dicere, non eſt albus homo, & nullus homo albus eſt. Et quanquam cum dicimus, nullus homo albus eſt, ſimul ſignificamus, quod non eſt homo albus, non tamen ex neceſſitate idem utraq; ſignificat. Cum enim dicimus, nõ eſt homo albus, ſimul non dicere, q̃d nullus homo albus eſt, non oportet intelligi. neq; enim ſemper ſimul eſt, non eſt homo albus, & nullus homo albus eſt. nam aliquoties ſimul eſt. ſ. cũ prius dicitur uniuerſalis negatio. Cum uero indefinita dicitur prius, nõ eſt ſimul negatio uniuerſalis coniuncta negationi indefinitæ. nã ſi dicam nullus homo albus eſt, ſimul dixi, q̃d homo albus nõ eſt. Quod ſi dicam, homo albus nõ eſt, nõ eſt ſimul dicta negatio uniuerſalis, q̃ eſt, nullus homo albus eſt: quoniã poteſt quidã eſſe nõ albus, de quo dicatur, homo albus non eſt, neque tamen omnes eſſe non albi. Non igitur ſimul neceſſario ſunt, non eſt homo albus, & nullus homo albus eſt.

Manifeſtum eſt autem, quoniam una negatio unius affirmationis eſt. idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio, & de eodem, uel aliquo ſingularium, uel de aliquo uniuerſalium, uel uniuerſaliter, uel non uniuerſaliter.

51 Hoc quoq; argumentum, eſt negationem indefinitã & uniuerſalem idem non ſignificare, & eas a ſe eſſe diuerſas. nam ſi unius affirmationis una negatio eſt, cõtra eam q̃ dicit, nõ eſt homo albus, illa eſt affirmatio, quę dicit eſt homo albus. Et contra eam q̃ dicit, nullus homo albus eſt: illa eſt affirmatio quæ dicit, quidã homo albus eſt, ſed hæ affirmationes diuerſæ ſunt, id eſt, eſt homo albus, & quidã homo albus eſt: diuerſæ igitur illæ quoq; ſunt, quæ his proportionaliter opponuntur. Diuerſa igitur eſt negatio quæ dicit, nullus homo albus eſt: & ea q̃ dicit, nõ eſt homo albus. Docet autẽ nos unius affirmationis, unã eſſe negationem, idq; hac ratione demonſtrat. Oportet enim idem prædicatum negare negationem, q̃d prædicauerit affirmatio. & rurſus de eodem ſubiecto auferre prædicatum negationem oportet, id quod affirmatio ante coniunxerat. Quod ſi fit, dubium non eſt unius eſſe affirmationis, unã negationem, ſiue autem in uniuerſalibus hoc fiat uniuerſaliter prædicatis, ſiue indefinite, & non uniuerſaliter, ſiue in ſingularibus, una eademq; propoſitionum natura eſt, ut unius affirmationis ſit tantum naturaliter una negatio. Hoc autem inductione probat.

Dico autẽ, ut eſt Socrates albus, nõ eſt Socrates albus.

52. In hac enim propoſitione idem ſubiectum eſt, idẽ prædicatum, & in medio exemplorum ſubiecit.

Si autem aliud aliquid de eodem, uel de alio idem, non oppoſita erit, ſed ab ea diuerſa.

53. Senſus hm̃oi eſt, ſi autẽ aliud aliquid prædicauerit negatio, quam affirmatio prædicauit, uel ſi de alio ſubiecto idem negatio prædicauerit, quod in affirmatione fuerit prædicatum, non ſunt ſibi oppoſitæ, ſed a ſe tantum diuerſæ ſunt. Siquis enim dicat, Socrates diſputat, & alius reſpondeat, Socrates non ambulat, diuerſum prędicatum eſt, & diuerſæ

ſunt

ſunt propoſitiones, & non oppoſitæ, & hoc eſt quod dixit, Si autem aliud aliquid. Aliud enim prædicauit negatio, quã affirmatio prædicauerat. Quod ſi quis ſic dicat, Socrates diſputat: aliuſq; reſpõdeat, Plato nõ diſputat, de alio ſubiecto idẽ prædicauit, & ſunt a ſe diuerſæ propoſitiones & nõ oppoſitæ. Et erit id quod ait Ariſtoteles, uel de alio idẽ. Quod ſi utraq; ſunt diuerſa, multo magis propoſitiones diuerſæ ſunt, quibus poſitis ad propoſita rurſus exempla contendit, & uni affirmationi unam enunciationem negationis oppoſuit: angularibus angulares, affirmatiuis negatiuas, particularibus uniuerſales, indefinitis indefinitas opponẽs, & cõparãs.

Huic autem quæ eſt, omnis homo albus eſt, contradicit illa quæ eſt, non omnis homo albus eſt. Illi autem quæ eſt, aliquis homo albus eſt: illa quæ eſt, nullus homo albus eſt. Illi autem quæ eſt, homo albus eſt: illa quæ eſt, homo albus non eſt.

54. Et poſt hæc concludit ſententiam dicens.

Quod igitur una affirmatio uni negationi opponitur cõtradictorie, & quæ ſunt hæ, dictum eſt. Et quod ſunt aliæ contrariæ, & quæ ſint hæ, dictum eſt, & quòd non omnis uera uel falſa contradictio. & quare, & quando uera, uel falſa.

55. Reuoluit quoque breuiter, ꝙ aliæ ſunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, dixitq; ſe, quæ ſint hæ, diligentius in ſuperiori diſputatione monſtraſſe. Illud quoque patet, non omnem eſſe uerã uel falſam affirmationis & negationis oppoſitionem, quam nunc communiter & improprie contradictionem uocat. Et quando non ſint ueræ uel falſæ, & cur, ſe expoſuiſſe commemorat.

Una autem affirmatio & negatio eſt, quæ unum de uno ſignificat, uel cum ſit uniuerſale uniuerſaliter, uel non ſimiliter.

56. Quid ſit una affirmatio, & ſupra iam diximus, & nunc quoq; idem docere non piget. Cum idem Ariſtoteles reuoluerit. una enim affirmatio eſt, quæ unam rem de uno ſignificat, id eſt quæ huiuſmodi habet prædicatum, & huiuſmodi ſubiectum, ut utrunq; ſingula ſignificet. nam ſi unũ aliquid ſignificet prædicatum, ſimplex atq; unũ eſt. Quod ſi rurſus unum aliquid ſignificet ſubiectũ, & non plura, ſimplex rurſus eſt atq; unum. Quocirca ſi unum prædicatũ de uno erit ſubiecto, utraq; ſingula ſignificabunt & non plura. Eoq; fit, ut non ſit multiplex propoſitionis ſignificatio, & quæ unum ſignificet, una ſit. Idem aũt oportet eſſe etiã in uniuerſalibus uniuerſaliter prædicans, & in particularibus, quas uniuerſalibus opponi neceſſe eſt, quorum etiam ſubdit exempla.

Ut omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: eſt homo albus, non eſt homo albus. nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt, ſi album unum ſignificat.

57. Dicit enim unam eſſe propoſitionem. Omnis homo albus eſt, & rurſus ei oppoſitam unam eſſe, non eſt omnis homo albus. Si album inquit unum ſignificat. quod ſi plura deſignat, non eſt una affirmatio, nec una negatio. Hoc autem & in ſubiecto conuenit cuſtodire, ſcilicet ut ſubiecti quoque ſimplex ſignificatio ſeruetur. Docet autẽ nõ eſſe unam propoſitionem, ſi prædicatũ uel quodlibet in propoſitione uerbum multa ſignificet, hoc modo.

Sin uero duobus unum nomen eſt poſitum, ex quibus non eſt unum: non eſt una affirmatio, neque negatio.

58. Sunt quædam res, quæ plura quidem ſignificent, ex quibus omnibus iunctis unum quiddam ualeat effici: hominis quidem nomen ſignificat animal, ſignificat rationale, mortale quoque deſignat, ſed hæc iuncta, unum quidã efficiunt, quod eſt animal rationale mortale. Hæc nanque omnia unũ hominem complent. Sunt quoque alia, quæ duas uel plures huiuſmodi res deſignant, ex quibus iunctis unũ aliquid eſſe non poſsit. ut liber. Dicitur nãq; & Dionyſius liber, & ingenus. ſed ingenuus & Dionyſius iuncti nihil efficiunt. Quare ſiquid tale ſit, inquit, aut ſubiectum aut prædicatum, quod plura ſignificet, ex quibus unum aliquid eſſe non poſſit, non eſt illa una affirmatio, neque una negatio. Et hoc ſictitii exempli ratione confirmat.

Ut ſiquis ponat hoc nomen tunica, homini & equo, & dicat tunica eſt alba, hæc non eſt una affirmatio, nec una negatio. Nihil enim differt hoc quàm dicere, eſt homo equus albus. Hoc autem nihil differt quam dicere, eſt homo albus, & eſt equus albus.

59. Dicatur enim, inquit, equus & homo tunica; & habeãt uerbi gratia, hoc nomen, ſiquis enim dicat, eſt tunica alba, quoniam tunica equum atq; hominem deſignat, uidetur dicere quòd eſt equus & homo albus. ſed hoc tale eſt, tanquã dicat, eſt equus albus, & eſt homo albus. ſed hæ duæ propoſitiones ſunt, & non una. duplex igitur illa quoq; propoſitio eſt: eſt homo & equus albus. quare duplex eſt illa quoq; quæ dicit, eſt tunica alba. Etenim ſubiecti huius, id eſt tunicæ, duplex ſignificatio, propoſitiones fecit eſſe duplices. Quod ſi quis dicat unũ quiddã ſignificare, eſt tunica alba, quia ſignificat, eſt homo & equus albus, impoſsibile eſt. Neq; enim ex homine & equo quiddã unũ fit: ut hæc propoſitio unum aliquid deſignet. quare aut hæc propoſitio multa ſignificat, aut ſi non multa, nihil omnino deſignat. Nihil enim eſt homo equus, ut ſimul dicatur atq; intelligatur. hoc eſt.n. quod ait,

Si ergo hæ multa ſignificant, & ſunt plures, manifeſtum eſt, quoniam & prima, multa, uel nihil ſignificat, neq; enim eſt aliquis homo equus.

60. Si ergo hæ multa ſignificant, & ſunt plures, manifeſtum eſt, quod & prima, id eſt ea, quæ dicit, eſt tunica alba, multa, uel nihil ſignificat. Nihil autem iccirco, quoniam ſi non multa deſignet propoſitio, cuius quilibet terminus æquiuocus eſt, cum illa quæ nomine æquiuoco ſignificantur, iuncta fuerint, neque in unam ſubſtantiam conuenerint, talis iũcturæ, quæ res ſibimet incontextas copulat, non erit ullus intellectus. ut in ea, quæ eſt, tunica alba eſt, aliter eſſe una non poteſt, ſi tunica equum hominẽq; ſignificet, niſi equus atque homo iuncti, unũ aliquid efficiant. Sed hi termini tales ſunt, ut neceſſe ſit hanc propoſitionem uel multiplicem eſſe, uel nihil ſignificare. nam ſi iungantur homo & equus, fit nihil. Nihil enim eſt homo equus, quod per hoc mõſtrauit, quod ait, Neque enim eſt aliquid homo equus. Hoc autẽ cur nũc ab ipſo propoſitum ſit, lucidiſsime demonſtrauit: cũ enim de his propoſitionibus loqueretur, quæ uerũ inter ſe falſumq; diuiderent, hoc addidit. Quod etiã hæ quæ habent uel prædicatum æquiuocum, uel ſubiectum, uerum falſumq; non diuidunt, utræq; enim eſſe ueræ poſſunt, ut hę quæ dicunt, eſt liber homo ſi ad ingenuitatem referas: & non eſt liber homo, ſi ad Dionyſium. Recte igitur dictum eſt.

Quare nec in his neceſſe eſt, hanc quidem contradictionem ueram eſſe, illam uero falſam.

61. Cum.n. multa ſignificat, multiplex ſignificatio in negatione, atq; affirmatione ſe inuicẽ non perimit. ꝙ ſi una ſit affirmatio & una negatio, quoniam utræque in eodẽ eſſe non poſſunt, unã ueram ſemper, falſam alteram eſſe neceſſe eſt.

DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS.

IN his ergo quæ ſunt, & facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem uel negationem, ueram eſſe uel falſam. Ac in uniuerſalibus quidem uniuerſaliter ſemper hanc ueram, illam uero falſam eſſe, & in his quæ ſunt ſingularia, quemadmodum dictum eſt. In his uero quæ in uniuerſalibus non uniuerſaliter dicuntur, non eſt neceſſe, dictum eſt autem & de his.

62. In præſentibus rebus & in preteritis factas cõtradictorias enunciationes dicit definite, unam ſemper ueram, al-

teram

teram definite ſemper eſſe mendacẽ: ut ſi quis dicat, omnes Fabii petierunt, qui ad pugnã contra Veientes priuata conſpiratione progreſsi ſunt. Hoc ſi negetur ſic, nõ omnes Fabii petierunt, qui ad pugnã contra Veientes priuata cõſpiratione progreſsi ſunt. Neceſſe eſt quidem unam ueram, alterã eſſe falſam: ſed definite uera affirmatio eſt, definite falſa negatio. Cum enim id quod factum eſt, dicitur factum, definite uerũ eſt, quod ſi id factum eſſe denegetur, falſum eſt definite. Siue ergo in uniuerſalibus uniuerſaliter prædicatis contradictio per oppoſitionẽ particularitatis fiat, ſiue in ſingularibus, ut in Socrate & in cæteris indiuiduis, in his quoque, quæ ſunt præterita, ſemper una uera eſt, altera falſa, ut in eo quod eſt, Socrates ueneno peremptus eſt, Socrates ueneno peremptus non eſt, uera eſt affirmatio definite, & ita rurſus falſa negatio eſt. In præſentibus quoq; idem eſſe neceſſe eſt. ſi enim diſputante Socrate, dicat aliquis, Socrates diſputat, & hoc alius neget, ſicut diſputare Socratem præſentis temporis ratione definitum eſt: ita quoque definite affirmatio retinet ueritatem, negatio definite mendacium. Et in uniuerſalibus quidẽ uel affirmatiuis, uel negatiuis, in quibus uel affirmatio particularis, uel negatio particularis opponitur, idem eſt. Hoc eſt enim quod ait, In his quæ ſunt, & quæ facta ſunt, ideſt in præſentibus atque in præteritis, una ſemper definite uera eſt, ſemper altera falſa definite, ſiue uniuerſalis ſit una, altera particularis, quod per hoc monſtratur quod ait, In uniuerſalibus quidem uniuerſaliter, neceſſe eſt ſemper hanc eſſe ueram, illam uero falſam, ſiue in ſingularibus atq; indiuiduis prædicamentis, quod per hoc deſignat quod addidit, & in his quæ ſunt ſingularia, una uera eſt, altera falſa. ſed poſtquam dixit de contradictoriis, adiecit, in his autem quæ indefinitæ ſunt, nõ neceſſe eſt, ſemper hanc quidem ueram, illam uero eſſe mendacem. Hoc ſcilicet deſignãs quod ait. In his uero, quæ in uniuerſalibus non uniuerſaliter dicuntur, non eſt neceſſe in his unam ueram, alteram falſam proponi. poteſt enim fieri, ut utræque ſint ueræ, quæ fuerint indefinitæ.

In ſingularibus uero, & futuris non ſimiliter.

63. Propoſitionum aliæ ſunt tantum ineſſe ſignificantes, ut ſiquis Socrate uiuo dixiſſet, Socrates caluus eſt: alius negaret, Socrates caluus non eſt. Illa enim ineſſe poſuit Socrati caluitiẽ, illa caluitiẽ a Socrate diſiũxit. Aliæ uero sũt neceſſariæ, ut ſiquis dicat, neceſſe eſt Solẽ annis omnibus in arietẽ curſus redire: rem nanque neceſſariam, & ex neceſsitate euenientem prędicans, totam fecit neceſſariam propoſitionem. Aliæ autem ſunt contingentes, quæ cum non ſint, eas tamẽ in futurum euenire poſsibile eſt: ut ſiquis dicat hodie Alexander pranſurus eſt, hodie Alexander pranſurus non eſt. etenim cum iſta dicantur, quoniam illi adhuc prandere non ineſt, ineſſe tamen contingit, & poteſt fieri, ut hodie prandeat, iccirco dicimus eas contingentes; contingit enim fieri, quoniam hoc nondum factũ eſt. Sed hæ non inſunt quidem, ut dictum eſt. ſunt enim futuri temporis. Quæ aũt nõ inſunt, ſed ineſſe poſſunt, neceſſariæ nõ ſunt, quoniã huiuſmodi retinẽt naturã, ut eas & eſſe, & nõ eſſe poſsibile ſit: poteſt.n. fieri, ut hodie Alexander prãdeat, & rurſus fieri, ut hodie non prandeat. Et hanc eueniendi uel nõ eueniendi poſsibilitatem utrũlibet uocamus. In huiuſmodi.n. rebus utrumlibet contingit, aut affirmatio, aut negatio, & non eſt neceſſe aut affirmationẽ fieri, aut negationẽ. nam cũ non ſit affirmatio neceſſaria, non interclusũ eſt contingere negationem. Rurſus cum negatio neceſſaria nõ ſit, interdum accidit, ut affirmatio cõtingat. Quare hæc huiuſmodi eueniendi, & nõ eueniendi potentia, utrumlibet uocatur. Quod in his utrumlibet, ideſt uel affirmationes, uel negationes euenire cõceditur. Nunc ergo Ariſtoteles hoc ualidiſsima argumentatione cõtendit aſſtruere, Quod quemadmodũ in præteritis, & in his quæ ſunt præſentia, nõ modo in affirmatione & negatione, unã ueram, alterã falſam eſſe neceſſe eſt, ſed definite una uera eſt, definite altera ſuſcipit falſitatẽ, non ita in his, quę cõtingentes uocantur. Neceſſe enim eſt, ut aut affirmatio uera ſit, aut negatio, ſed non ut definite, quælibet earum uera ſit, altera falſa definite. nam quod dicimus Alexander lauandus eſt, id ſi alius neget, dicatq;, Alexander lauandus nõ eſt: totũ quidem hoc neceſſe eſt euenire, ut aut lauetur, aut non lauetur: & neceſſe eſt unã eſſe ueram, alteram falſam, aut affirmationẽ, ſi lotus fuerit, aut ſi lotus nõ fuerit, negationem. Sed nõ eſt neceſſe, ut definite affirmatio uera ſit: iccirco quod in huiuſmodi rebus poterit euenire negatio. Sed nec unquã definitum eſt, ut negatio uera ſit, falſa affirmatio: iccirco quoniam poteſt non euenire negatio. Quare in tota cõtradictione, unam quidẽ ueram, falſam alterã eſſe neceſſe eſt. Vt aũt definite una uera ſit, altera falſa definite, ſicut in his, quæ ſunt præterita, quæq; præſentia, nulla ratione rerũ poſsibile eſt. Sed hoe prius Ariſtoteles in ſingularium prædicamentorum propoſitionibus probat. Poſt autem idẽ debere in uniuerſalibus docet intelligi. Iccirco enim ait, In ſingularibus uero & futuris nõ ſimiliter, ideſt in ſingularibus propoſitionibus, de quibus prius tractat, & in futuris, ideſt in cõtingentibus, nõ idem modus eſt uerarum falſarumq; propoſitionũ, qui eſt in præteritis atq; præſentibus: quoniã in præteritis atq; præſentibus, & totũ contradictionis corpus in ueritatẽ falſitatemq; diuiditur, & uera eſt una definite, ut poſsit ex his certus aliquis ac ſciens dicere, quod affirmatio uera ſit, uel rurſus, quod negatio; uel ſi id nullus dixerit, certa iam præteriti temporis, uel præſentis ſecundum ſui naturam ratio, certusq; euentus eſt. In his uero in quibus contingens eſt, & futurum, ideſt uariabile & inſtabile, totum quidem corpus contradictionis ueritatem falſitatemq; partitur, ſed hæc ueritas atque falſitas indiſcreta eſt, atque uolubilis. Nullus enim poteſt dicere, quod affirmatio uera eſt. Non eſt enim neceſſe ueram eſſe affirmationem iccirco, quoniam negationem fieri poſsibile eſt. Nee rurſus negationem, quoniam non eſt impoſsibile affirmationem contingere. Et poſtremo quoniam utrumlibet ipſorum contingit, iccirco una earum uera eſſe definite, & certa naturaliter non poteſt. Quibus autem id argumentationibus exequatur, manifeſtũ erit hoc modo.

Nam ſi omnis affirmatio uel negatio uera uel falſa eſt, & omne neceſſe eſt, uel eſſe, uel non eſſe, quare ſi hic quidẽ dicat futurum aliquid, ille uero non dicat hoc idem ipſum: manifeſtum eſt, quod neceſſe eſt, uerum dicere alterum ipſorum, ſi omnis affirmatio uel negatio uera uel falſa eſt. Vtraque enim non erunt ſimul in talibus.

63. Si quicquid in affirmationibus negationibusq; proponitur, uerum uel falſum eſt definite: ſequitur, ut quod illæ negationes affirmationesq; ſignificant, aut euenire, aut non euenire neceſſe ſit. hoc eſt enim quod dicit. nam ſi omnis affirmatio uel negatio, uera uel falſa eſt definite, iccirco enim addit omnis. In his enim, quæ ſunt futura & contingentia, non eſſe affirmationes & negationes ueras uel falſas definite probare contendit. nam ſi unus dicat aliquid futurum, alius neget, ut utraque eueniant, fieri non poteſt. Quis.n. dixerit, dicente aliquo, Socrates cœnaturus eſt, alioq; negante, Socrates cœnaturus non eſt, utraſque ueras in uno eodemq; continere? Hoc igitur fieri non poteſt, unus ergo eorum uerum dicturus eſt, alius mentietur. ponatur enim una eorum definite uera eſſe, uel falſa, ſi ergo omnis affirmatio & negatio, uera uel falſa eſt definite, & uterque negans affirmansq; ueri in contradictionibus eſſe non poſſunt: neceſſe eſt unum uerum dicere, alterum falſum, & unum definite uerũ, alterũ definite falſum. hoc ſi eſt in oĩbus affirmationibus atq; negationibus, ut una definite falſa ſit, altera uera definite, quicquid uera dicit eventurũ, euenire neceſſe eſt: quicquid non eventurum, non euenire neceſſe eſt. hoc eſt enim quod ait, Manifeſtum eſt, quoniam neceſſe eſt, uerum dicere alterum ipſorum. neque enim poteſt fieri, ut affirmatio negatioq; conſentiant in talibus, ideſt in contradictionis propoſitionibus. Neceſſe eſt autem euenire, quæcunque uera definite affirmatio loquitur, & non euenire quod profert definite uera negatio, quod ſic probat.

Nam

Nam ſi uerum eſt dicere, quod eſt album, uel non albũ, neceſſe eſt eſſe album, uel non album. Et ſi eſt album uel nõ album, uerum eſt affirmare uel negare. & ſi non eſt, mentitur, & ſi mentitur, non eſt. Quare neceſſe eſt, aut affirmationem, aut negationem ueram eſſe, uel falſam.

65. Quod de futuro poſsit eſſe iudicium, a præſentibus trahit exemplum. ait enim hanc eſſe rerum conſequentiam, ut rem ſubſiſtentem propoſitionis ueritas conſequatur: ueritatẽ propoſitionis, rei, de qua loquitur propoſitio, eſſentia comitetur. nam ſi hic lapis uel quodlibet aliud albũ eſt, uerũ eſt de eo dicere, quod album eſt, & hoc cõuertitur. nã ſi uerũ eſt dicere de eo quod albũ eſt, ſine dubio album eſt, & albũ eſſe neceſſe eſt. itaq; fit, ut res ueritatem, & ueritas rẽ, de qua proponitur, ſubſequatur. Rurſus ſi hic lapis albus nõ eſt, uerum eſt de eo dicere, qđ non eſt albus; & ſi de eo uerũ eſt dicere quod non eſt albus, ut ſit albus fieri non poteſt, cũ uere dicatur, quod nõ eſt albus. Idem quoq; etiam in mẽdaciis ualet. nam ſiquid non eſt, cũ hoc aliquis eſſe propoſuit, mẽtietur. Et ſiquis de alio mentiatur, illud de quo fit mendaciũ, nõ eſt, ut ſiquam rem, cum alba non ſit, dicat aliquis eſſe albam, mẽtitus eſt: quocirca neceſſe eſt illud quoque non eſſe, de quo mentitus eſt. ita igitur ueritas quidem rei quæ eſt, & res quæ eſt, ueritati, falſitas uero, rei quæ non eſt, & res quæ non eſt, falſitati conuertitur. Quod ſi hoc eſt in omnibus rebus, quicquid dicitur cum ueritate uel falſitate, ad eem quæ eſt, uel non eſt conuertitur, ſiue negatio ſit, ſiue affirmatio, & unam ueram ſemper, alteram falſam eſſe neceſſe eſt, ſi una definite uera eſt: impoſsibile quiddã ex hac poſitione continget. euenient nanque omnia, quæcunque ſunt uel fiunt ex neceſsitate fieri, & nihil a caſu, nihilq; eſſe, poſsibile quod ſit, & non eſſe poſsibile. Nihil etiam in liberi arbitrii moderamine relinquetur, ſed totum erit ex neceſſitate, quicquid euenerit. nam ſi uerũ eſt, definite de qualibet re dicere quod erit, illam rẽ ſine dubio futuram eſſe neceſſe eſt, & ut non fiat, non poteſt euenire. Verum enim eſt dicere de ea, quod futura eſt, nec uerum de ea, qđ futura eſt, poterat dici: niſi eam fore eſſet neceſſe. Quare ſi in omni affirmatione & negatione, aut affirmatio, aut negatio in futurũ, definite uera uel falſa eſt, neceſſe eſt, uel quod ab affirmatione uerum definite, uel quod a negatione dicitur falſum euenire. In falſitate quoq; ſimilis cauſſa eſt. nam quod non erit, falſum eſt dicere, quod erit. Et quod falſum eſt dicere, quod erit, ex neceſsitate nõ erit. Item quod erit, falſum eſt dicere, quod non erit, & quod falſum eſt dicere, quod non erit, neceſſario erit. Vt igitur ueras propoſitiones neceſſarius ſequitur euentus, ut fiat, quod dicitur: ita & falſas propoſitiones neceſſarius ſequitur euentus, ut nõ fiat, quod dicitur a falſa propoſitione. Quod ſi in futurum omnis affirmatio uel negatio definite ſemper diuidunt ueritatem & falſitatem, erit uerum quæ prædicantur neceſſarius euentus, & omnia ex neceſsitate contingent, uel nõ contingent. Itaq; & caſus, & poſsibilitas, & liberũ perit arbitrium. ſyllogiſmus aũt huiuſmodi eſt. Si omnis affirmatio uera eſt aut falſa definite, & eodẽ modo negatio eueniet, ut omnia ineuitabili neceſsitatis ratione cõtingant. quod ſi hoc eſt, liberũ perit arbitrium, ſed hoc impoſsibile eſt, non igitur uerũ eſt, omnem affirmationem uel negationẽ ueram eſſe definite uel falſam. Omnia aũt ex neceſsitate cõtingere, ſi illæ definitæ ueræ uel falſæ ſunt, talis ſyllogiſmus oſtendit, omnis in futurũ definita ueritas, uel falſitas, euentũ rei uel futurum, uel nõ futurũ ex neceſsitate conſtituit: ſed omnes propoſitiones futuræ definite ueræ uel falſæ ſunt, In omnibus igitur eueniendi, uel nõ eueniendi neceſsitas erit: pro qua concluſione illud Ariſtoteles intulit quod ait.

Nihil igitur neq; eſt, neq; fit, nec a caſu, nec utrũlibet, nec erit, nec non erit, ſed ex neceſsitate omnia, & non utrumlibet. aut enim qui dicit, uerus eſt, aut qui negat.

66. Caſus nanque, & id quod eſt utrumlibet extinguitur, libera etiam uoluntas adimitur, ſi omnia quæcunque fient, ex neceſsiate futura ſunt. & probat ſuperiorem cõcluſionẽ, quæ dicit omnia ex neceſsitate contingere, per hoc quod ait, Aut enim qui dicit uerus eſt, aut qui negat: ſi ergo ueritas rerum neceſsitati conuertitur, aut qui negat, uerus eſt. aut qui affirmat, omnia fieri ex neceſsitate neceſſe eſt. nam ſi non erunt ex neceſsitate, non erunt uere definite, id quod ipſe ſubiunxit.

Similiter enim, uel fieret, uel non fieret. utrumlibet enim nihil magis ſic uel non ſic ſe habet, aut habebit.

67. Exponit enim quæ ſit contingentis natura, cum quid ſit utrumlibet exponit. utrumlibet eſt id cuius indiſcretus euẽtus eſt, ideſt quod æqualiter eſſe, uel non eſſe contingit. Hoc eſt.n. quod ait, Similiter enim fieret uel non fieret. Neq; enim directã uiam, neceſſariamq; habet unam uel affirmationem, uel negationem, ſed nihil ſe magis ſic habet, uel ſic non habet. Et eſt utrũlibet, quod æqualem curſum & ad euenire retinet, & ad non euenire. Nihil enim ſe magis uel ſic habet, uel ſic nõ habet, ideſt æqualiter ſe habet ad eſſe, & ad nõ eſſe. Nihil enim magis ſeſe habet, ut fiat, quam ut non fiat.

Amplius ſi eſt album nunc, uerum erat dicere prius, quod erit album: quare ſemper uerum fuit dicere quodlibet eorum, quæ facta ſunt, quod eſt uel erit.

68. Validam ſibi ipſi uim argumentationis opponit, qua poſsit oſtendere affirmationes negationesq; ueras uel falſas eſſe definite, & ait prouidendum eſſe, ne forte neceſſe ſit, ſuſpicari id quod iam factum eſt, uere dici potuiſſe antequam fieret, eſſe faciendum. ut ſi Socrates heſterna nocte cœnauit, uerum fuit heſterna matutina dicere, quod cœnaturus eſt. quocirca definite quoque uerum fuiſſet, ſi de eo prædiceretur. Omnia igitur ea quæ fiunt definite, poterant uere prædicari. Hoc eſt enim quod dicit, ſi eſt album nunc, uerum erat dicere prius, quod erit album. nam ſi qua res nunc alba eſt, uerum erat ante dicere, quod erit alba. Quare definite quoque fuit quodlibet eorum quæ facta ſunt uere prædicere. hoc enim rei ipſius exitus comprobauit. Huic oppoſitioni per eadem rurſus occurrit. Non enim qui hæc dicit, licet ei laqueum ſuperioris argumentationis effugere, rurſus enim eadem illum cuncta circumueniunt, & eiſdem iterum urgetur incommodis.

Quod ſi ſemper uerum fuit, dicere quod eſt uel erit, non poteſt hoc non eſſe, uel non futurum eſſe. Quod autem non poteſt non fieri, impoſsibile eſt non fieri: & quod impoſsibile eſt non fieri, neceſſe eſt fieri. omnia ergo quæ futura ſunt, neceſſe eſt fieri: nihil igitur utrumlibet, neq; caſu erit: nam ſi caſu, non ex neceſsitate.

69. Mira ratione ſuperiorem argumentationem dicentis ad idem reduxit incommodum dicẽs, ſi uerũ eſt omnia quęcunq; facta ſunt, definite uere potuiſſe prædici. Quoniam ueritate propoſitionis rei neceſsitas ſequitur, quod uere definite prædicatũ erat, non euenire non poterat: ſed ſi non euenire non poterat, ut non eueniret erat impoſsibile. Quod aũt non fieri impoſsibile eſt, fieri neceſſe eſt. Euentus igitur eius ex neceſsitate conſequitur. Nihil ergo utrumlibet, neq; a caſu erit. nam ſi a caſu eſſe poterit, nõ ex neceſsitate futurũ eſt. Quod ſi non eſt ex neceſsitate futurum, non eſt impoſsibile non fieri. ſi non eſt impoſsibile non fieri, poteſt non fieri: ſi poteſt non fieri, non poteſt definite uere prædici. quod enim uere definite prædicitur, ex neceſsitate futurũ eſt, quod autem a caſu eſt, ex neceſsitate non euenit.

At uero nec quod neutrum uerum eſt, contingit dicere, ut quod neque non erit. primum enim cum ſit affirmatio falſa, erit negatio non uera, & cum hæc ſit falſa, contingit affirmationem eſſe non ueram.

70. Quatuor differentiis contingentiũ futurorum diuerſitas conſtat. Aut enim id quod affirmatur, & negatur in futurum, utrunque erit uerum. aut utrunque falſum. aut unum uerum, falſum alterum definite. aut unum uerum, falſum alterum

terum indefinite. Non enim eſſe quidem & affirmationem & negationem uerã in his propoſitionibus, quæ de rebus cõtingentibus in futurum proponuntur, per hoc demõſtrauit ſuperius, quod ait. Manifeſtum eſt, ꝙ neceſſe eſt uerum dicere alterũ ipſorũ, ſi omnis affirmatio uera, uel falſa eſt. Vtraq; enim non erunt ſimul in talibus. Neq; enim fieri poteſt, ut in contradictoria propoſitionũ oppoſitione, utraſq; ueras quiſquã ualeat inuenire. Nunc aũt monſtratur, ꝙ ne hoc quidem fieri poteſt, ut utræq; ſint falſæ. ait enim, At uero, ne hoc quidẽ nobis contingit dicere, ꝙ neutrũ uerum eſt, id eſt nec affirmatio, nec negatio: contingeret aũt utranq; eſſe falſam, affirmationem, ſcilicet & negationem, ſi nec quod diceret affirmatio, futurum eſſet, nec quod non eſſe negatio diceret, non eſſet. Ita enim fieret, ut nec eſſet, quod affirmatio eſſe prædicauit. nec non eſſet, quod negatio, nõ eſſe propoſuit. Siquis ergo hoc ita dicat, primum, inquit, illud inconueniẽs, atque impoſsibile eſt, quod in contradictoria propoſitione, cum affirmatio falſa ſit, non eſt uera negatio: & rurſus, cum negatio falſa ſit, falſa quoque affirmatio ſit. Hoc enim in ſolis contrariis contingebat, non etiam in contradictoria oppoſitione. In hac enim unam ſemper ueram eſſe neceſſe eſt. ſemper alteram falſam.

Ad hæc ſi uerum eſt dicere, ꝙ album eſt & magnum, oportet eſſe utrunque. Si uero erit cras, oportet eſſe cras. Si autem neq; erit, neq; non erit cras, non erit utrumlibet, ut nauale bellum. Oportebit enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri. Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc ſunt, & huiuſmodi alia, ſi omnis affirmationis & negationis, uel in his quæ de uniuerſalibus dicuntur uniuerſaliter. uel in his quæ ſunt ſingularia, neceſſe eſt oppoſitarum hanc quidem ueram eſſe, illam uero falſam. Nihil autem utrumlibet eſſe in his, quæ fiunt, ſed omnia eſſe & fieri ex neceſsitate. Quare non oportebit neque conſulere, neq; negociari, ut ſi hoc facimus, erit hoc: ſi uero non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet in milleſimum annum hunc quidem dicere, hoc futurum eſſe, illum uero non dicere. Quare ex neceſsitate erit quodlibet eorum, quod tunc uerum erat dicere. At uero neque hoc differt, ſi aliquis dixerit contradictionem, uel non dixerit. Manifeſtum eſt enim, ꝙ ſic ſe habent res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit, ille uero negauerit. Non enim propter negare, uel affirmare, erit, uel non erit. nec in milleſimum annum magis quã in quantolibet tempore. Quare ſi in omni tẽpore ſic ſe habebat, ut unum diceretur uere: neceſſe erat hoc fieri, & unumquodq; eorum quæ fiunt, ſic ſemper ſe habebat, ut ex neceſsitate fieret. Quando enim uere dicit, quis, quod erit, non poteſt non fieri, & quod factum eſt, uerum erat dicere ſemper quod erit.

71. Addidit quoq; aliud, quo magis, id quod dicitur, uideatur incongruũ. Omne. n. id quod prædicitur in futurũ, ſi uere prædicitur, erit. Siquis enim dicat in præſenti tempore, hoc animal quodlibet albũ eſt, uel magni corporis, & hoc uere pronunciet: albũ & magnũ illud animal eſſe neceſſe eſt. Ita etiam in futuro, ſi quis uere dicat, ꝙ hoc animal cras album fiet, & corporis uaſtioris: neceſſe eſt cras utraq; contingere, ut & album fiat, & corporis uaſtioris. Sin uero falſo aliquid prædicatur, neceſſe eſt non eſſe quod dicitur. ſi ſit affirmatio. ut ſiquis affirmet falſo futurũ nauale bellũ, neceſſe eſt nõ fieri, quod a falſa affirmatione prædicitur. At ſi ſit falſa negatio, neceſſe eſt fieri, quod falſa negatio futurũ non eſſe prædixit. ſin uero utraq; falſa ſunt, nõ erit ex neceſsitate quod dicitur, qa definite affirmatio falſa eſt: nec nõ erit ex neceſsitate qđ dicitur, quia definite eſt falſa negatio. Vnde fit, ut utrũlibet qđ eſt in rebus, omnino perimatur. utraq; enim neceſſario ſunt, & ex neceſsitate cõtingunt, & eſt neceſsitas iſta impoſsibilis. nam ſiquis dicat cras futurum nauale bellum, aliusq; neget, & pronunciet non futurũ ſi utraq; ſint falſa, neceſſe quidẽ erit non eſſe cras nauale bellum. quoniã affirmatio, quæ illud dicit futuurm, falſa eſt. Rurſus neceſſe eſt eſſe cras nauale bellum. quoniã negatio quæ dicit cras nõ futurum, ipſa quoq; mentitur. Quare neceſſe erit & eſſe nauale bellũ, & nõ eſſe, quod eſt impoſsibile, & præter cõmunem cogitationis naturã. Nõ eſt igitur uerum utraſq; & ſimul, id eſt, affirmationem negationẽq; mentiri. Quæ ergo, inquit, cõtingunt inconuenientia, hæc ſunt. & huiuſmodi. ſiquis dicat uel in his, quæ uniuerſalia ſunt, & uniuerſaliter ꝑdicantur, uel in his q̃ ſingularia in propoſitionibus enunciantur, unã neceſſario definite eſſe ueram, definite eſſe alterã falſam, talia illũ, inquit, incõuenientia cõſequentur. & alia ſimilia. Hoc ſcilicet dicens, de ſuperioribus argumentis, in quibus oſtendebat omnia ex neceſsitate cõtingere, ſiquis unam uerã definite, alterã diceret definite mendacẽ. Quænam uero aſſerat alia inconuenientia impoſsibiliaq; cõcurrere, his qui unam definite ueram proponunt, hæc ſunt: ſiquis enim proponat unã eſſe ueram, alteram eſſe falſam, tollit (ut ſupra dictũ eſt) id quod eſt utrumlibet in rebus, & omnia eſſe uel fieri ex neceſsitate conſtituit, nihil a caſu, nihilq; a propria uoluntate. unde fit, ut neq; negociari ſit utile, nec inire actũ, quæ omnia conſilii ratione tractantur. ipſum enim conſiliũ ſuperuacuũ eſt, cum omnia quæcunq; futura ſint, neceſſe ſit euenire. quid enim unuſquiſq; dicat, ſi hoc faciã, illud mihi eueniet, atque cõtinget: ſi uero hæc, illa res eueniet: etenim nihil prohibet, quemuis, illũ affirmare aliquid eſſe faciendũ, alium uero negare, cũ omnia ui neceſsitatis eueniãt. nam ſi omnia quę ſũt nunc, ante aliquis uere ꝑdiceret, quis dubitat quin iſta quæ facta ſunt, immutabili uiolẽtia neceſsitatis euenerint? Hoc eſt. n. quod ait, Quare ex neceſsitate erit quodlibet eorum quod tunc uerum erat dicere. Sed ne illud uideatur incongruum, ꝙ rerum euentum non ex ipſa rerum natura, ſed ex propoſitionum ueritate & falſitate iudicamus, ſcrupulũ ipſe diſſoluit, dicens. At uero nec hoc differt, ſi aliquis dixerit contradictionem, uel non dixerit. Ad tollendum enim perimendumq; conſilium, quod nihil omnino homines oporteat cõſiliari, parum ualet aliquid ante prædici. ſiue. n. dicatur aliquid, ſiue non, quicquid uere prædici poteſt, illud etiã ſi non prædicatur, euenire neceſſe eſt. ideirco. n. uere prædicitur, quia uere prędici poteſt; ideirco uere prædici poteſt, quia immutabiliter futurũ eſt. quare futurũ eſt, ſi prædicitur uere, nec tantum ſi prædicitur, ſed etiam ſi prædici uere poteſt. ſiue enim prædicatur, ſiue non prædicatur, quicquid uere prædici poteſt, hoc ex neceſsitate futurũ eſt. Manifeſtum eſt. n. inquit, ꝙ ſi ſic ſe habeat res, ſiue unus eam affirmet, & alius neget. ſi euentura eſt, nihil illi negatio officit. ſi euentura nõ eſt, nihil affirmatio prodeſt. Non n. inquit, propter negare & affirmare erit uel nõ erit, nec hanc uim naturæ tẽpus mutabit. Eodẽ modo enim euenient ea, quæ poſt milleſimũ annum euentura creduntur, his quæ poſt quantumlibet tempus ex neceſsitate futura ſunt. Vnde fit, ut ſi in omni tẽpore oĩa ſic ſe habeant, ut unũ definite uerum dici poſsit, definite alterum falſum, omnia quæcunq; facta ſunt, uel fient, immutabili rerum ratione contingant. Hoc eſt enim quod ait, neceſſe eſſet fieri unumquodque eorum quæ fiunt. id eſt, ſi ſic ſe haberet, ut ex neceſsitate fierent omnia, & hoc ſuperiori argumentatione confirmat, dicens. Quando enim uere dicit quis, quod erit, non poteſt non fieri, euentus enim neceſsitatem, neceſsitas ſequitur ueritatem: & quod factum eſt, uerum erat dicere ſemper, ꝙ erit ueritas nanq; propoſitionis ex rerum neceſſariis uenit euentibus.

Quod ſi hæc nõ ſunt poſsibilia. Videmus enim eſſe principium futurorum, & ab eo quod conſultamus, atq; agimus aliquid: & quoniam eſt omnino in his, quæ nõ ſemper actu ſunt, poſsibile eſſe, & non eſſe ſimiliter, in quibus utrumq; contingit & eſſe, & non eſſe, quare fieri & nõ fieri. Ac multa nobis manifeſta ſunt, ſic ſe habentia, ut quoniam hanc ueſtem poſsibile eſt incidi, & non incidetur, ſed prius exteretur. Similiter aũt & non incidi poſsibile eſt.

Non enim eſſet eam prius exteri, niſi poſſibile eſſet nō incidi. Quare & in alys fiendis, quæcunq; ſecundū potentiam huiuſmodi dicuntur. Manifeſtum igitur eſt, quoniam non omnia ex neceſſitate uel ſunt, uel fiunt, ſed alia quidē utrumlibet, & non magis uel affirmatio, uel negatio uera eſt: alia uero magis quidem, & in pluribus alterum, ſed contingit fieri & alterum, alterum uero minime.

72. Longum hyperbaton eſt, quod nos prius exponimus, poſtea continuamus. Liquet enim aliquarum rerum nos eſſe principium, ut actuū noſtrorum. Siquis enim aliquid conſilio faciat, quicquid cōſiliatione peregerit, eius rei ipſe principiū eſt. A conſiliante enim incipit, quicquid conſilii ſolertia miniſtratur. Sunt enim quædam quæ actu nō ſunt, ſed poteſtate, q̄ poteſtas non ſit ex neceſsitate, ideſt ut poſsit quidē fieri, non tamen neceſſe ſit, ut hanc uel quamlibet tunicā poſsibile eſt quidem ferro incidi, ſed non eſt neceſſe: fortaſſe enim utendo uetuſtabitur, & ipſo quotidiano ſoluetur atteritu. Ergo poteſt quidem incidi, ſed forte non incidetur, ſed antequā incidi poſsit, exteritur. Rurſus poteſt fieri ut nō diuidatur, neq; enim exteri eam poſsibile eſſet, niſi prius eſſet poſsibile nō incidi. quare poſſunt quidē quædā fieri, ſed ita cōtingit fortaſſe ut nō fiant. Sunt igitur quædā poſsibilia nō neceſſaria, & in aliis quoq; quæ fiunt eadē ratio eſt. Omne enim quod fit a quolibet conſilio, ipſe q conſiliatur, illius rei principiū eſt, nō neceſsitas, & quæcunq; ſunt poſsibilia, mutabiliter euenient. Quæ enim ſecundū aliquā poſsibilitatem dicuntur, nō eueniunt ſecundū neceſsitatem: unde fit, ut manifeſtum ſit, ꝙ non omnia ex neceſsitate uel ſunt, uel fiunt, ſed quædā ſunt, quæ æquali modo, uel fiunt, uel nō fiunt, & hoc eſt utrumlibet fieri. Alia uero in pluribus quidē fiunt, in paucioribus uero nō fiunt. Et æqualiter quidem fiunt, ut egredientem domo amicū uidere: fit enim hoc, & fit æqualiter. quædā uero frequentius fiunt, quā non fiunt, ut ſexagenarium caneſcere frequentius fit, quam nō fit. Et tamen ita hoc poteſt fieri, ut & nō fieri impoſsibile nō ſit. Hoc.n. eſt qđ ait, Alia uero magis quidē & in pluribus alterum, ut caneſcere in pluribus ſexagenariis, quā non caneſcere. Sed cōtingit fieri & alterum, ſcilicet ut nō caneſcat. alterū uero minime, ſcilicet ut caneſcat. Eſt autē hyperbaton hoc modo. Quod ſi hæc impoſsibilia uidemus.n. ꝙ ſumus aliquibus ipſi principiū, & quæcunq; poſsibilia ſunt, fieri poſſunt, & non fieri. Si igitur poſsibile eſt & ut ſint, & non ſint, manifeſtum eſt, nō omnia ex neceſsitate contingere, ſed alia æqualiter, alia uero euenire quidem in pluribus, in paucioribus uero non euenire, ſed ut non eueniant, neceſſe non eſt.

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, & non eſſe quod nō eſt, quando non eſt, neceſſe eſt. Sed non omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe, nec omne quod non eſt, neceſſe eſt non eſſe. Non.n. idem eſt omne quod eſt, neceſſario eſſe, quando eſt, & ſimpliciter eſſe ex neceſſitate. Similiter autem & in eo quod non eſt. Et in contradictione eadem ratio eſt, eſſe quidem uel non eſſe omne, neceſſe eſt, & futurum eſſe, uel non. Non tamen diuidentem dicere alterum neceſſarium. Dico autem, ut neceſſe eſt quidem eſſe futurum bellum nauale cras, uel non futurum eſſe. Sed non neceſſe eſt futurū eſſe cras bellum nauale, uel non futurum eſſe. Futurum autem uel eſſe, uel non eſſe, neceſſe eſt.

73. Nunc quid ſit neceſſarium temporale deſcribit. Ait.n. omnis res quando eſt, eam ſine dubio eſſe neceſſe eſt. Non enim fieri poteſt, ut cum eſt, non ſit. Et rurſus res quæ non eſt, quando non eſt, eam non eſſe neceſſe eſt, neque enim fieri poteſt, ut quando non eſt, ſit: ſed ſi quando eſt, eā eſſe neceſſe eſt, id eſt, non ſimplex neceſſarium, ſicut Solem oriri ſimpliciter: ſed temporaliter neceſſarium, ut ſedeo. non iccirco ſimpliciter & ſine temporis præſentis deſcriptione ex neceſsitate eſt. Quando enim ſedeo, non poteſt fieri ut non ſedeam, & neceſſe eſt mihi tunc ſedere cum ſedeo, ſed ipſum ſedere mihi, non ex neceſsitate ineſt, poſſum enim ſurgere. Rurſus cum non ſedeo, tunc mihi neceſſe eſt non ſedere: ſed ipſum nō ſedere, mihi ex neceſsitate nō ineſt, poſſum enim ſedere. ergo quod eſt, quando eſt, ex neceſsitate eſt: & quod non eſt, tunc cū non eſt, fieri, ut nō ſit, non poteſt. Non tamen omnia quæcunq; ſunt, aut nō ſunt: aut ex neceſsitate ſunt, præter temporis præſentis nuncupationē: aut ex neceſsitate nō ſunt, nulla mentione præſentis temporis facta. Quare non eſt inquit idem temporaliter neceſſariū eſſe, ut eſt mihi cū ſedeo, & ſimpliciter ex neceſsitate eſſe, ut homini mortalis. nec idem eſt, cū non eſt neceſſario nō eſſe, ut mihi cum non ſedeo non ineſt ſedere, & quod ſimpliciter ex neceſsitate nō habeo, ut tres oculos, uel immortalitatem. atq; hoc eſt qđ ait, Similiter autem & in eo quod non eſt. hoc autē cur dixerit ſequitur, & in contradictione eadem ratio eſt, eſſe quidē uel non eſſe omne neceſſe eſt, & futurum eſſe uel nō eſſe. Similis eſt inquit ratio in cōtradictionibus contingentibus, & in his, quæ cū ſunt, ſecundū tempus neceſſaria ſunt, ſimpliciter autem neceſſaria non ſunt. nam in futuris & in contingentibus contradictionibus totam quidē contradictionē neceſſe eſt, unam ueram habere partem, alterā falſam. ut ſiquis affirmet cras bellū nauale futurum, id ergo nō eſt neceſſe; & rurſus ſiquis neget non futurū, eſt quidem aut eſſe, aut non eſſe neceſſe, ſed non eſt neceſſe eſſe, nec rurſus neceſſe eſt non eſſe, ſed tantum aut eſſe aut non eſſe. Iccirco tota quidem contradictio, unam habebit partem ueram, alteram falſam, ſed non erit ipſorum una definite uera, falſa altera definite. In præteritis enim ſic dicimus. Romulus Romam condidit. Romulus Romam nō condidit, una quidem uera eſt, altera falſa. ſed in his definite uera eſt affirmatio, definite falſa negatio. nam quia qđ factum eſt, fieri ut factum non ſit, nō poteſt, ideo definite in præterito contradictio uera uel falſa eſt. In futuris uero propoſitionibus non idem eſt, in his ſcilicet, quæ contingentia ſignificant, ut ſi dicam Philoxenus cœnaturus eſt. Philoxenus cœnaturus non eſt. In tota quidem contradictione, una uera eſt, altera falſa. ſed nullus poteſt diuidere, ut dicat aut affirmationem conſtitute & definite ueram eſſe, aut negationem. Ante enim quā cœnet, indefinitum eſt & uariabile, an cœnet, poſtquam uero cœnauerit, præteritum definitur. igitur aut eſſe, aut non eſſe aliquid in futuris contradictionibus neceſſe eſt. Vt autem unum fiat, & unū non fiat, non eſt neceſſe. in quo igitur ſimilitudo eſt cōtingentis contradictionis & temporalis, neq; ſimplicis neceſsitatis, in eo ſcilicet, quia ſicut neceſſe eſt eſſe quod eſt, quādo eſt, non tamen ſimpliciter neceſſe eſt eſſe quod eſt præter tēporis adiectionem: ita in contradictione cōtingenti, affirmationem quidem uel negationem ueram eſſe neceſſe eſt, nō tamen uel affirmationem ſimpliciter ac definite ueram, uel negationem, ſed utramlibet, & quam certæ ueritatis conſtituerit euentus.

Quare, quoniam ſimiliter orationes ueræ ſunt, quēadmodū & res, manifeſtum eſt, quoniam quæcunq; ſic ſe habent, ut utrumlibet ſint, & cōtraria ipſorum cōtingant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionē quod cōtingit in his, quæ nō ſemper ſunt, & non ſemper non ſunt. Horum.n. neceſſe eſt alteram partem contradictionis uerā eſſe uel falſam. Non tamē hoc uel illud, ſed utrūlibet, & magis quidē alterā ueram, nō tamen iam uerā uel falſam. Quare manifeſtum eſt, quoniā non eſt neceſſe omnis affirmationis & negationis oppoſitarum hanc quidē ueram, illam uero falſam eſſe. Neq; enim quemadmodum in his, quæ ſunt, ſic ſe res habet etiā in his, quæ nō ſunt, poſſibilibus tamen eſſe, uel nō eſſe: Sed quemadmodum dictum eſt.

74. Habent inquit quandam cognationem res, & illa quæ res ipſas propria ſignificatione deſignant. Quare & oratio quæ deſignat atq; ſignificat rem, ſic ſe habebit, quemadmodū res ipſa eſt. Ergo ſi res non fuerit, falſa oratio eſt. ſi res fuerit, uera oratio eſt: & ſi uera uel falſa oratio eſt, erit id qđ dicitur uel nō erit, ut ſibi res & oratio cōuertantur. Ergo ſi res cōſtituta nō eſt, nec definita neceſsitate proueniens, nec

illa oratio, quæ rem ipſa deſignat, definitæ eſt ueritatis. Ergo in quibus rebus poſſibile eſt non modo eſſe, ſed etiam non eſſe contingere: in his affirmatio & negatio utrumlibet ſeſe habet. & quẽadmodum rem ipſam, & eſſe & nõ eſſe cõtingit: ita quoq; contradictionem & uerã & falſam eſſe indefinite proueniet. Hoc autem in quibus fiat, ipſe declarat. ait enim. In his quæ nõ ſemper ſunt, & nõ ſemper nõ ſunt: ſola enim ſunt, quæ & eſſe & non eſſe contingunt, quæ non ſemper ſunt, & nõ ſemper nõ ſunt: ſi enim ſemper eſſent, ſtatus eorũ mutari non poſſet, atq; ideo ex neceſſitate eſſent. ſi autem ſemper nõ eſſent, eas non eſſe, neceſſe eſſet. Etenim ſicut ipſa natura rerũ euenientium eſt uaria: itaquoq; altera pars contradictionis habet uariabilem ueritatem, & ſemper quidẽ uera uel falſa eſt, non tamen una definite, ut hoc uerũ ſit determinate, aut illud, ſed utrumlibet. Et ſicut ſtatus ipſe rerum mutabilis eſt: ita quoq; ueritas aut falſitas propoſitionum dubitabilis ſit: & eueniet quidẽ, ut in aliquibus frequẽtius una ſit uera, nõ tamen ſemper. & ut una rarius uera, nõ tamen eam falſam eſſe neceſſe ſit ſemper: quod per hoc demonſtrauit, qđ dixit, & magis quidem uerã alterã, non tamẽ iam ueram uel falſam. Concludit igitur totam de futuris cõtingentibus propoſitionibus quæſtionem, & ait. Manifeſtũ eſt, non neceſſe eſſe omnes affirmationes & negationes definite ueras eſſe. ſed deeſt definite, atq; ideo ſubaudiendũ eſt. Illarum enim quæ contingentes & futuræ ſunt, nunquã definite una uera eſt, altera falſa. Neq; enim inquit quemadmodum in his, quæ ſunt, ſic ſe habet in his, quæ nõ ſunt, poſſibilibus tamen eſſe, uel non eſſe: ſed quemadmodum dictũ eſt. illa etenim quæ ſunt præſentis temporis, ſicut ipſorum eſſe definitũ eſt, ita quoq; de his definita eſt propoſitionum ueritas falſitasq;. Illa uero, q̃ non ſunt quidem, poſſunt tamen eſſe, & non eſſe, & ita futura ſunt, ut nõ ex neceſſitate proueniant, ſed poſſunt ita eſſe, ut etiã poſſint & nõ eſſe, in his hoc modo ſe habebit contradictio quẽadmodum dictũ eſt. Dictum autem eſt, ꝙ eſſe quidẽ, uel non eſſe, omne neceſſe eſt, & futurũ eſſe, uel non eſſe neceſſe eſt. Non tamen iam diuiſe definite alterũ eorũ eſſe neceſſe eſt. erant autem quatuor diuerſitates, ut aut utræq; ueræ eſſent, quod ſuſtulit per hoc qđ ait, Vtræq; enim non erunt ſimul in talibus: aut ut utræq; falſæ eſſent, qđ per hoc euertit qđ ait, At uero neċ ꝙ utrũ uerum eſt, contingit dicere: aut ut una uera definite, altera falſa definite eſſet, quod illa argumentatione deſtruxit, per quam omnia ex neceſſitate docuit euenire, ſi hoc admitteretur. Quod ſi res illæ minime ſunt, conſtat unã quidem ueram eſſe, aliã uero in contradictione mendacẽ. ſed ſicut res ipſæ mutabiliter & indefinite futuræ ſunt: ita quoq; enũciationes uariabili nec definita ueritate, & falſitate. ꝓferunt.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi Editionis primæ, ſeu commentariorum minorum in librum Ariſtotelis de interpretatione.

LIBER SECVNDVS.

DE COPIA ENVNCIATIONVM, Et æquiualentia.

QVoniam autem eſt affirmatio de aliquo ſignificans aliquid. Hoc autem eſt uel nomen, uel innominatum. Vnum autem oportet eſſe & de uno, id quod eſt in affirmatione. Nomen autem dictum eſt, & innominatum prius. Non homo enim nomen quidem non dico, ſed nomen infinitum. Vnum enim ſignificat quodammodo infinitum nomen. Quemadmodum & non currit, non uerbum dico, ſed infinitum uerbum. Erit omnis affirmatio & negatio, uel ex nomine & uerbo, uel ex infinito nomine & uerbo. Præter uerbum autem nulla affirmatio, uel negatio eſt. Eſt enim uel erit, uel fuit, uel fit, uel quæcunque alia huiuſmodi uerba, ex his ſunt, quæ ſunt poſita. Conſignificant enim tempus.

75. Poſtquam de præteriti, ac præſentis, futuri etiam temporis ueritate & falſitate diſſeruit: nunc uim ſimplicis, & prædicatiuæ propoſitionis informat, dicens, Quoniam ſimplex affirmatio unã rem de una ſignificat, ideſt, de uno ſubiecto unum prædicat. ſubiectum autem illud, aut nomẽ eſt, aut quod apud ueteres quidem fuit innominatum, ab Ariſtotele uero infinitum nomen uocatum eſt: prius enim dictũ eſt, ꝙ homo nomen eſſet, nõ homo uero innominatũ quidem apud antiquos, ſed nunc infinitum nomen. Quoniã igitur manifeſtum eſt, unum de uno prædicare ſimplicẽ propoſitionẽ, omnis erit propoſitio ſimplex, aut ex nomine & uerbo, aut ex infinito nomine & uerbo. Quod autẽ dixit, Non homo enim, nomen quidẽ non dico, ſed infinitum nomen huiuſmodi eſt: Nomen inquit omnia definita ſignificat, non homo uero, quamuis unũ quodlibet eorũ deſignare poſſit, quæ homines nõ ſunt, tamen quid deſignet infinitum eſt & dubium. Nam cum multa ſint, quę homines non ſunt, & unũ quodlibet eorũ ſignificare poſſit, quid ſignificet ignoratur. ſicut enim nõ currit nõ eſt uerbum ſimpliciter, ſed infinitũ uerbum, ita nomina cũ negatione non ſunt nomina, ſed infinita nomina. Erunt igitur in propoſitionibus ſubiecta, aut nomina, aut infinita nomina. præter uerbũ autẽ nulla eſt affirmatio uel negatio. planiſſime docuit, quæ pars orationis in ſimplici ꝓpoſitione obtineat principatũ. nam ſi p̃ter uerbũ fieri ſimplex propoſitio nõ poteſt: conſtat omnem uim ſimplicis propoſitionis uerba cõplecti. Omnis autem propoſitio aut eſſe, aut fuiſſe, aut futurũ eſſe, aut huiuſmodi aliquid habebit. nam qui dicit currit, currens eſt dicit, & qui dicit cucurrit, currens fuit proponit. & qui dicit curret, currens erit. Si ergo omnis propoſitio, aut eſſe, aut fuiſſe, aut futurũ eſſe, aut aliquid huiuſmodi, ut ſit enunciatio, retinebit; manifeſtũ eſt, ꝙ præter uerbũ eſſe nõ poſſit. Hæc enim, id eſt fuit, uel eſt, aut futurum eſt, uerba ſunt, ut ex his cognoſci poſſit, quæ ſunt ſuperius poſita atq; confeſſa, cũ diceremus, uerba eſſe quæ conſignificarent tempus. Etenim eſt, & fuit, & cætera ſignificationem temporis ſecum trahunt.

Quare prima erit affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo: deinde, eſt non homo, non eſt non homo. Rurſus, eſt omnis homo, non eſt omnis homo, eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo. Et in extrinſecus temporibus eadem eſt ratio.

76. Simplicium exempla propoſitionum appoſuit. ſimplices autẽ ſupra diximus eſſe propoſitiones, quæ duobus terminis iungerentur. Quare, quoniã omne definitum prius eſt infinito nomine, & non homo non eſt nomen, ſed infinitum nomen, homo uero finitum: recte priores eas propoſitiones, quæ ex definito ſunt nomine, in eorum pronunciauit exemplis. ait enim, Quare prima eſt affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo. Deinde infiniti nominis affirmationes & negnationes ſubiunxit, dicens, eſt nõ homo, non eſt non homo. Et poſt hæc uniuerſalitatem iungẽs, eaſdem rurſus iterat propoſitiones. Et prius illas proponit, q̃ ex finito nomine ſunt: ſecundo uero loco eas, quæ ex infinito nomine proponuntur. unde fit, ut illud intelligere neceſſe ſit, illas quantitates, quæ uniuerſales, & particulares determinant in terminis non haberi. nam cum duorum terminorum propoſitio ſola ſimplex ſit, inter ſimplices, huiuſmodi numerat propoſitionem, quæ dicit, eſt omnis homo. cum tres ſint partes orationis, quare determinationes non numerantur in terminis. Eodem modo dicit, eademq; ratione in extrinſecus temporibus ſimplices fieri ꝓpoſitiones, ut eſt, fuit homo, non fuit homo: fuit non homo, non fuit non homo. Et in aliis quoq; temporibus idẽ modus eſt. Extrinſecus uero tempora uocat, quæ ſunt præter præſens, ideſt præteritum & futurum. ſed hic de his ſolis

his propoſitionibus locutus eſt, quæ unum ſubiectum habēt, alterum prædicatum: nūc de his loquetur, quæ unum habēt ſubiectum, & duo prædicata. An uero hæ quoq; ſimplices ſint, in ſecundæ editionis expoſitione dicendū eſt. Nūc uero præter demonſtrationem, eſſe ſimplices intelligamus.

Quando autem eſt tertium adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppoſitiones. Dico autem, ut eſt iuſtus homo: eſt, tertium dico adiacere nomen uel uerbum in affirmatione. Quare quatuor erunt iſtæ, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem ſe habebunt ſecundum conſequentiā, ut priuationes, duæ uero minime. Dico autem quoniam eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto, quare etiam negatio. Quatuor ergo erunt. Intelligimus uero quod dicitur ex his, quæ ſubſcripta ſunt. Eſt iuſtus homo. Huius negatio. Non eſt iuſtus homo. Eſt non iuſtus homo. Huius negatio, non eſt non iuſtus homo. Eſt enim hoc loco & non eſt, iuſto, & non iuſto adiacet. Hæc igitur, quēadmodum in reſolutoriis dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita. Similiter autem ſe habent, & ſi uniuerſalis nominis ſit affirmatio, ut omnis eſt homo iuſtus, Negatio, non omnis eſt homo iuſtus. Omnis eſt homo non iuſtus. Non omnis eſt homo non iuſtus. Sed non ſimiliter angulares contingit ueras eſſe. Contingit autem aliquando.

77. Vnum ſubiectū, & duo prædicata, quēadmodū poſſint eſſe in ꝑpoſitione cōmemorat. Si.n. hoc modo ſit, ut dicamus, eſt iuſtus hō, eſt & iuſtus prædicatū, homo uero ſubiectū eſt. Nunc.n. nō illud aſpiciamus, quid prius quid poſterius dictū eſt. Sed quoniā uniuerſalius eſt iuſtū eſſe q̄ hominē; poteſt enim iuſtus eſſe & qui homo nō eſt, ut Deus; & rurſus poteſt eſſe ſimpliciter & qđ homo non eſt, iccirco eſt atq; iuſtus quanquā primo dicātur in eo qđ eſt, eſt iuſtus homo: tamē quoniā uniuerſaliora ſunt, nō de his homo, ſed hæc de homine prædicantur, & his hō ſubiectus eſt. Ex his igitur duplicē fieri oppoſitionē dicit, & quatuor propoſitiones, quarum ſubter exēpla ſubiecit addens. Dico autē, quoniā eſt aut iuſto adiacebit, aut non iuſto. Siquis enim dicat faciens duas affirmationes, eſt iuſtus homo, eſt nō iuſtus homo: hæ cū duæ affirmationes ſint, duas habebunt negationes. nā ſi uerbū eſt in hac propoſitione q̄ dicit, eſt iuſtus homo, ad iuſtū poſuimus; & in hac rurſus ꝑpoſitione q̄ dicit, eſt non iuſtus hō; rurſus ad nō iuſtū id eſt uerbū iunximus, quoniā negationis oppoſitionē efficit, cū eſt uerbo iuncta negatio, id eſt nō: manifeſtū eſt, quoniā id qđ dicitur nō eſt, ad iuſtū rurſus, & ad non iuſtū adiungendum eſt, ut negationes fiant huiuſmodi, non eſt iuſtus homo, nō eſt nō iuſtus homo. Recte igitur dixit, Quare ſi eſt iuſto & nō iuſto adiacebit, etiā negatio iuſto & nō iuſto adiacebit. Sunt autē propoſitiones quas dicit, quatuor: hę, eſt iuſtus homo, in hac affirmatione ad iuſtū, uerbū eſt adiunximus, huius eſt negatio, nō eſt iuſtus homo. In hac quoq; negatione q̄ dicit nō eſt, ad iuſtū rurſus adiunximus, itерū, eſt non iuſtus homo. In hac eſt ad non iuſtū iungitur, huius eſt negatio, nō eſt non iuſtus homo. etiā in hac quoq; negatione q̄ dicit, non eſt, ad non iuſtum ponitur. Quod uero ait, Dico autē, ut eſt iuſtus homo. eſt tertium adiacere his nomen uel uerbū in affirmatione huiuſmodi eſt. Tertiū inquit dico, id eſt adiacere uerbum eſt. Homo.n. & iuſtus duo ſunt, quibus adiicitur uerbū eſt. Iccirco autē dixit nomen uel uerbū, quia ſuperius quoq; docuit ipſa uerba nomina eſſe, eo ſcilicet loco ubi ait, ipſa quidē uerba ſecundū ſe dicta nomina ſunt. Quod autē ſequitur, cōtinet difficillimū ſenſum, quē ipſe ſolita breuitate perſtrinxit. In medio nanq; totius ſenſus addidit, Quare iccirco quatuor iſtæ erunt, quarū duæ ad affirmationem & negationē ſeſe habebunt ad conſequentiā, ut priuationes: duæ uero minime. Huius ſententiæ multiplex expoſitio ab Alexandro & Porphyrio, Aſpaſio quoq; & Hermino proditur, in quibus quid excellentiſſimus expoſitorū Porphyrius dixerit, alias dicemus. Quoniam uero ſimplicior explanatio Alexandri eſſe uidetur, eam nūc pro breuitate ſubiecimus.

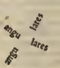
Priuatoriæ ꝑpoſitiones ſunt, quæcunq; prædicant priuationem. Priuatio autē eſt, ut ſiquis dicat iniuſtus, priuat.n. hominē iuſtitia. Ergo affirmatio priuatoria eſt q̄ dicit, hō eſt iniuſtus. Negatio rurſus priuatoria eſt, nō eſt homo iniuſtus. Sed neq; illa in ſignificatione plena affirmatio eſt, aliquid.n. tollit, ſed priuatoria affirmatio, quoniā formā quidē affirmationis tenet, ſed priuationē prædicat, & aliquid ab eo cui priuationē copulat, abiungit, ut in ꝑpoſitione, eſt iniuſtus hō, ab homine iuſtitiā. Nec his rurſus pura negatio eſt. Fugiens enim priuationem, ut in ea q̄ eſt, no eſt homo iniuſtus, habitū retinet. i. iuſtitiā. Sed quoniā qđ affirmatio prædicabat, hoc aufert negatio, licet habet talis negatio, quaſi reponēdi habitus ſignificationem: tamen quia ipſa priuationē ſubtrahit, priuatoria negatio nominatur. Ergo nunc hoc dicit. Cū ſint inquit quatuor propoſitiones, quarū duę ex finitis nominibus ſunt, ut eſt iuſtus homo, non eſt iuſtus homo: duæ ex infinitis nominibus, ut eſt nō iuſtus homo, non eſt nō iuſtus homo. Duæ inquit hæ, quarū una affirmatio eſt, habens infinitū nomen, ut eſt non iuſtus homo, & una negatio habēs rurſus infinitum nomen, ut non eſt non iuſtus homo, ſic ſe habent ad affirmationē & negationē. i. eandem formam retinent affirmationis & negationis, & ſimiles ſunt ad affirmādum aliquid uel negandū, his quæ ſunt priuatoriæ. nā quemadmodum priuatoria quæ dicit, eſt iniuſtus homo, non ſolū affirmatio eſt, ſed priuatoria affirmatio: ita quoq; ea q̄ dicit, eſt non iuſtus homo, non ſolū eſt affirmatio, ſed cū infinito nomine, & cū aliqua priuatione affirmatio. Idem enim ualet ad intelligentiam, qđ dicitur iniuſtus, tanquam ſi dicatur non iuſtus. Et rurſus quēadmodum non eſt iuſtus homo, non eſt ſolū negatio ſed priuatoria negatio, quoniā quanquam det habitū, tamen priuationem negat: ita quoq; & ea q̄ eſt ex infinito nomine, non eſt non iuſtus homo, non ſolū eſt negatio, ſed ex infinito facta nomine infinitum negans. Quia igitur infinitū negat, & ſubiectū infinito negando priuat, priuatoriæ ſimilis eſt. nam ſi idem ualet in iuſtum eſſe, quod non iuſtum, idem ualebit non eſſe iniuſtum, quod non eſſe non iuſtū. Igitur hæ duæ q̄ infinitū nomen habēt, quantū ad ſpeciem formamq; affirmationis & negationis ſimiliter ſe habent his, q̄ ſunt priuatoriæ affirmationes. Duæ uero illæ q̄ ſimplex definitumq; prædicant nomen, ab omni ſimilitudine priuationū ſeclusæ ſunt. Nihil enim ſimilis eſt illa quæ dicit, eſt iuſtus homo, ei quæ dicit, eſt iniuſtus homo, cū utræq; ſint affirmationes, ſed illa eſt ſimplex, illa priuatoria. At uero ea quæ dicit, non eſt iuſtus homo, ad eam quæ dicit, non eſt iniuſtus homo, nulla rationis ſimilitudine coniungitur, cū ſint utræq; negationes, ſed illa eſt ſimplex, illa priuatoria. quare duę q̄ ex infinito nomine ſunt, ſimiliter ſeſe habent, quēadmodum priuationes, ſimilis nanq; affirmatio eſt, ea q̄ dicit, eſt non iuſtus homo, ei q̄ dicit, eſt iniuſtus homo. Et rurſus ea quæ dicit, nō eſt non iuſtus homo, ei q̄ dicit, non eſt iniuſtus homo. priuationes uero ſimplicibus propoſitionibus, & his quæ ex finitis nominibus ſunt, non coniunguntur. Neque enim quiſquam dixerit eam quæ dicit, eſt iuſtus homo, eſſe comparem ei, quæ dicit, eſt iniuſtus homo. nec uero eam quæ dicit, non eſt iuſtus homo, poſſe aliquid comparari cum ea, quæ dicit, non eſt iniuſtus homo. Recte ergo dictum eſt, de his quatuor propoſitionibus, duas ad affirmationem & negationem ita ſe habere, ut ſunt priuationes: Duas uero eſſe ſimplices, & præter aliquā priuationum ſimilitudinem. Quod autem ait ad conſequentiam, tanquam ſi dixiſſet ad ſimilitudinem, ita debet intelligi. Quæ enim ſibi ſunt ſimilia, a ſe quodammodo non recedunt, & ſe inuicem conſequuntur. Deſcribantur ergo duæ prius ſimplices propoſitiones, poſt has duæ priuatoriæ, poſtremo quę infinitis nominibus cōſtant, ut affirmationes ſub affirmationibus, negationes ſub negationibus conſtituātur.

Affir.	Eſt iuſtus homo.	Nō eſt iuſtus homo	Negatio
Affir.	Eſt iniuſtus homo	Non eſt iniuſtus hō	Negatio
Affir.	Eſt nō iuſtus hō.	Nō eſt nō iuſtus hō	Negatio

Sed hæ, inquit, ita ſunt diſpoſitæ, eandemq; ad ſe ſimilitudinem gerunt, quemadmodum in analyticis, id eſt reſolutoriis dictum eſt. Scripſit autem duos reſolutorios libros, de

ſyllogiſmo. In quotū primo de propoſitionū ex finito nomine, & infinito cōſequentia diſſeruit. Eſt uero ſimilitudo affirmatiuæ quidē ſimplicis ex finito nomine, & negatiuæ eius q̄ habet infinitū nomen. Nanq; ea quæ dicit, eſt iuſtus homo, affirmatio, ei q̄ dicit, nō eſt nō iuſtus homo, negationi ſimilis eſt. Negatio quoq; ſimplex finiti nominis, affirmationi infiniti nominis cōuenit. Ea.n. quæ dicit, nō eſt iuſtus homo, ſimilis eſt ei q̄ dicit, eſt nō iuſtus homo. Sed quēadmodū iſtæ ſibi ſint ſimiles, & quomodo in cōſequentia propriū teneant ordinē, nūc quidē exequi diſtulimus: pauliſper tn̄ deſcribātur, ut earū quædā proprietas oſtēdatur. Si.n. affirmatio finiti nominis, & ſub ea negatio nominis infiniti ſit, itē negatio finiti nominis, & ſub ea affirmatio noīs infiniti.

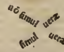
Affir. Eſt iuſtus homo. Non eſt iuſtus homo. Neg.

Neg. Nō eſt nō iuſtus hō. Eſt nō iuſtus hō. Affir.

In hac igitur deſcriptione negatio ex infinito nomine ſub affirmatione finiti nominis ponitur, & rurſus affirmatio infiniti nominis ſub negatione finiti: quarū angulares, q̄m ſunt indefinitæ, oēs ſimul in oībus ueræ eſſe poſſunt, niſi in his tātū q̄ naturaliter inſunt, aut naturaliter ineſſe nō pñt: ut ſiquis dicat, eſt hō animal, nunquā cū hac uera eſſe poteſt illa, q̄ dicit, eſt homo nō animal, quæ eſt angularis: icirco quoniam animal naturaliter in ſubſtātia hominis perſpicitur inhęrere. Rurſus ſiquis dicat, eſt homo lapis, eſt homo nō lapis, ne hę quidē ſimul ueræ eſſe poſſunt: icirco ꝙ lapidē ineſſe homini naturaliter impoſſibile eſt. Quod ſi hmōi ſunt, quæ nō inſint naturaliter, ſed ineſſe poſſint, ut in his quæ ſupra poſuimus exēplis, angulares ueræ ſunt ſemper. Poteſt.n. uera eſſe & ea, quæ dicit, eſt iuſtus hō: & ea quę dicit, eſt nō iuſtus homo. Rurſus poteſt uera eſſe quæ dicit, nō eſt iuſtus homo, ſi hoc de Syllaba dicatur, & ea quæ dicit, nō eſt nō iuſtus hō, ſi hoc de Catone p̄dicetur. In his igitur quæ ſunt indefinitę, ſi ea quæ prædicātur naturaliter nō inſunt, ſed ea ineſſe poſſibile eſt, ſemper angulares ſimul ueras eſſe cōtingit. Quod ſi hmōi ꝓpoſitiones cū definitione ponamus, ita dicendum eſt: eſt omnis homo iuſtus, huius negatio, nō eſt omnis homo iuſtus. Rurſus, eſt omnis homo nō iuſtus, huius negatio, nō eſt omnis homo nō iuſtus, quæ diſponātur hoc mō, ut negatio ſub affirmatione ſit, & ſub negatione affirmatio.

Affir. Eſt oīs homo iuſtus: Nō eſt oīs homo iuſtus. Neg.

Neg. Nō eſt oīs hō nō iuſtus: Eſt oīs hō nō iuſtus. Affir.

In his ergo quandā diſſimilitudinē mōſtrat. nā in indefinitis, ſi ea q̄ prędicātur, naturaliter nō ineſſent, eē tn̄ in ſubiectis poſſent: ſemper angulares ſimul ueras eē ſine dubio cōtingebat. nā & affirmationes affirmationibus, & negationes negationibus conueniebāt. In his aūt, quæ cū definitione quātitatis dicūtur, non idē modus eſt. Affirmationes.n. affirmationibus nulla ratione iungūtur. nam ſi uera ſit ea quæ dicit, eſt oīs homo iuſtus, nunquā uera eſſe poteſt ea quæ dicit, eſt omnis homo nō iuſtus, quæ eſt angularis, [illegible]c diſcrepare in nullo reperietur exēplo. Negationes aūt particulares, quę ſunt ſibi angulares, ſimul ueras eſſe cōtingit. Poteſt.n. uerū eſſe in his, q̄ naturaliter nō inſunt, & poſſibilia ſunt ineſſe, ut negatio particularis negationi particulari ei q̄ eſt angularis cōuenit. ut ea q̄ eſt, nō eſt oīs homo iuſtus, ei quę eſt angularis conueniat, nō eſt omnis homo non iuſtus, ſed hoc diſſimiliter quā in indefinitis. nā in illis & ea q̄ dicit, eſt iuſtus hō, et quæ dicit, eſt nō iuſtus homo, angulari .ſ. conueniebat. Rurſus ea q̄ dicit, nō eſt non iuſtus homo, ei q̄ eſt, non eſt iuſtus homo, angulariter poſitæ congruebat. In his aūt, id eſt ſecundū quantitatē definitis, affirmationes quidē duæ uniuerſales, quæ ſunt, eſt oīs hō iuſtus, & eſt omnis hō nō iuſtus, nūquā ſimul uerę eſſe poſſunt. Angulares autē negationes quæ particulares ſunt. i. nō eſt omnis homo iuſtus, & nō eſt omnis homo nō iuſtus, in his quę & eſſe & nō eſſe poſſibilia ſunt, ſimul ueræ ſunt. Non ergo ſimiliter in his, quæ ſunt definitæ, angulares ſibimet cōgruunt, ut in his quę definitę ſunt: quod ꝑ hoc demōſtrat, qđ ait, Sed nō ſimiliter angulares cōtingit ueras eſſe. In illis.n. ſibimet utræq; conſentiunt angulares, in his autē angulares quidē affirmatiuas nunquā ſimul ueras eē cōtingit. Alias uero angulares, quæ ſunt particulares negationes, cōtingit aliquādo. Hoc.n. ipſius declarāt uerba dicētis, Sed nō ſimiliter angulares cōtingit ueras eē: cōtingit aūt aliquādo. Non ſimiliter quidē cōtingit ueras eſſe icirco, ꝙ affirmationes uniuerſales angulares uerę nunquā ſunt, qđ in his q̄ indefinitæ ſunt, cōtinebat. Contingere autē aliquādo dixit, cū angularū, quæ ſunt particulares negationes, facimus cōparationē, ſi ea q̄ prædicātur, non ſint naturalia ſubiectis, ſed tamen ineſſe poſſibilia.

Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt, aliæ autem ad id quod eſt, non homo, quaſi ſubiectum aliquod additum: ut eſt iuſtus non homo, non eſt iuſtus non homo. Eſt non iuſtus non homo, non eſt non iuſtus non homo. Magis autem plures his non ſunt oppoſitiones, hæ autem extra illas, ipſæ ſecundum ſe erunt, ut nomine utentes eo, quod eſt non homo.

78. Alias nobis rurſus eſſe ꝓpoſitiones oſtēdit, quarū aliis quidē non prædicatū, ſed ſubiectū infinitū, ſit aliis utrunq;. Siquis.n. dicat, eſt iuſtus non homo, quoniā non homo ſubiectum eſt, & eſt infinitū nomen, uocatur propoſitio facta ex infinito ſubiecto: idē eſt & in negatione, q̄ eſt, nō eſt iuſtus nō homo. At uero ſunt aliæ propoſitiones, q̄ & ex p̄dicato & ex ſubiecto infinitis eſſe uideantur, ut eſt cū dicimus, eſt nō iuſtus nō homo, nō eſt non iuſtus nō homo. In his.n. non iuſtus prædicatū eſt, nō homo, ſubiectū. Sed utraq; ſunt infinita. unde fit, ut in his propoſitionibus in quibus eſt uerbū tertium prædicatum, magis plures propoſitiones, q̄ hæ q̄ dictæ ſunt, inueniri nō poſſint. Aut.n. ex utriſq; erit finitis, prædicato .ſ. & ſubiecto, ut eſt homo iuſtus, non eſt homo iuſtus: aut ſolum prædicatū habebit infinitum, ut eſt non iuſtus homo, nō eſt non iuſtus homo: aut prædicatū quidē finitū erit, infinitū uero ſubiectum, ut eſt iuſtus non homo, non eſt iuſtus homo: aut & prædicatū & ſubiectū infinita proponuntur, ut eſt non iuſtus non homo, nō eſt non iuſtus nō homo. ultra autem propoſitiones, in quibus eſt, uerbū tertiū prædicatū ſit, inueniri nō poſſunt. Sed hæ q̄ ſubiectū infinitū habent, uel utrunq; infinitū, præter illas ſuperiores ſunt, q̄ aut prædicatū infinitū habent, aut utraq; finita: atq; ideo extra illas eſſe dicūtur, & nullam ad eas conſequentiam ſeruant. & eſt ita poſitū in ea propoſitione quæ dicit, eſt iuſtus non homo, nomen infinitum, quod eſt non homo, tanquam ſi finitū nomen aliquod poneretur. Atq; hoc eſt quod ait, ut nomine utentes nō homo. Ita enim infinitum nomen poſitū eſt, tanquam ſi finitum nomen eſſet poſitum, nominis enim locum tenet. quāquam etiam cum ita poſitum ſit, nihilominus tamen nomen ſit. infinitum enim nomen, licet ſimpliciter nomen non ſit, tamen cum infinito iunctum nomen eſt.

In his uero, in quibus eſt nō conuenit, ut in eo ꝙ eſt currere, uel ambulare, idē facit ſic poſitū, ac ſi eſt adderetur, ut Currit omnis homo, nō currit omnis homo. Currit omnis non

nis non homo, non currit omnis non homo. Non enim dicendum eſt non omnis homo, ſed non negationẽ ad id quod eſt homo, addendum eſt. Omnis enim non uniuerſale ſignificat, ſed quoniam uniuerſaliter. Manifeſtum eſt autem ex eo quod eſt, currit homo, non currit homo. Currit non homo, non currit non homo. Hæc enim ab illis differunt, eo ꝙ uniuerſaliter non ſunt. Quare omnis uel nullus, nihil conſignificat aliud, niſi quòd uniuerſaliter de nomine uel affirmationem, uel negationem; ergo & cætera eadem oportet opponi.

79. Sunt inquit quædã propoſitiones, q̃ cũ eſt prædicãtur. Aliæ uero, quas cũ eſt uerbo prædicarẽ non poſſumus, ut in eo qđ dicimus, homo ambulat, homo currit. Sed in his nihil differt, an ita quis dicat, ut dicitur, id eſt homo currit, & homo ambulat, an cũ eſt uerbo eas prædicet, idem namq; eſt dicere, homo currit & homo ambulat, tanquã ſi dicatur, homo currens eſt, homo ambulans eſt. quocirca nihil differt, in huiuſmodi ꝓpoſitionibus, utrũ cũ eſt uerbo, an præter eſt adiũcto uerbi actu proponatur. Idem quoq; eſt etiã in uniuerſalibus. nam cũ dicimus, omnis homo currit, omnis homo nõ currit: & rurſus, omnis nõ homo currit, omnis nõ homo nõ currit: Idem eſt tanquã ſi dicamus, omnis homo currẽs eſt, & omnis homo currens nõ eſt; & rurſus, omnis nõ homo currens eſt, omnis non homo currens nõ eſt. Docet autẽ illud quoq; multum differre, an ad poſitũ terminum iungatur negatio, an certe ad determinationem. nam ſi ad ſubiectum terminum dicitur, fit nomen infinitum, ut eſt omnis non homo currit; ſi ad determinationẽ fit negatio, ut eſt nõ omnis homo currit. Vnde fit, ut ſi nõ ad determinationẽ uniuerſalẽ, ſed ad rẽ ac terminũ negatio ponatur, fit infinitũ nomẽ, ut eſt nõ homo: qđ ſi non ad rem uniuerſalẽ, ſed ad determinationẽ uniuerſalem negatio eſt. Cum.n.dicimus non omnis, omnis quidẽ uniuerſale non eſt, ſed conſignificat, quoniam illud de quo dicitur, uniuerſaliter dicitur. ut cũ dicimus omnis homo: homo quidẽ ipſum uniuerſale eſt, omnis uero nõ eſt quidẽ uniuerſale, ſed cõſignificat, quoniã res uniuerſalis, id eſt homo, uniuerſaliter dicta eſt. Ergo quoties ad determinationẽ, quæ rem quamlibet uniuerſalem uniuerſaliter dictã demonſtrat, negatio ponitur, nõ nomen infinitum, ſed negationem conſtituit, atq; hoc eſt qđ ait. Non enim dicendum eſt, non omnis homo, ſed nõ negationem, ad id qđ eſt homo, addendũ eſt. omnis.n. non uniuerſale ſignat, ſed quoniã uniuerſaliter. Ipſum enim omnis nõ eſt uniuerſalis terminus, nec omnino terminus, ſed uniuerſali prædicato additũ, facit illud uniuerſaliter enunciari. probat autẽ hos non eſſe uniuerſales terminos, ſed tantum determinationes uniuerſaliter conſignificantes hoc modo. Cum.n.dicimus, currit homo, non currit homo: currit non homo, nõ currit non homo, uniuerſalia quidẽ ſubiecta ſunt in his ꝓpoſitionibus, ſed nõ uniuerſaliter prædicantur. Diſtant autẽ hæ ab his ꝓpoſitionibus, in quibus ſic dicimus. omnis homo currit, nullus homo currit, eo ꝙ iſtæ quidẽ uniuerſale uniuerſaliter ꝑdicant, illæ uero uniuerſale nõ uniuerſaliter. Manifeſtum eſt ergo, quoniã omnis & nullus, nõ ſunt uniuerſalia, ſed id qđ uniuerſale prædicatur, faciunt ut uniuerſaliter enuncietur. Quare eadẽ omnia ponenda ſunt, currit omnis homo, ſi infinitũ nomen uolumus facere, nõ dicamus, currit nõ omnis homo, ſed negationem, id eſt non, nomini addemus, eadem in propoſitione cuncta ſeruantes, ſi affirmationem uolumus ex infinito nomine facere. Quod ſi ad determinationẽ uniuerſalis rei, negationem aptemus, ſit nõ affirmatio nominis infiniti, ſed propoſitionis ex nomine finito negatiõ.

Quoniã uero contraria eſt negatio ei quæ eſt, oẽ eſt animal iuſtũ, illa quæ ſignificat, quoniã nullũ eſt animal iuſtũ. hæ quidem manifeſtũ eſt, ꝙ nunquã erunt neq; ueræ ſimul, neq; in eodem ipſo. His uero oppoſitæ erunt aliquando, ut non omne animal iuſtũ eſt, & eſt aliquod animal iuſtũ.

80. Quoniam inquit hæ contrariæ ſunt, ſimul ueræ eſſe nõ poſſunt, neq; in eodẽ; & poſſunt quidẽ uiciſſim. & cũ tẽporis diuerſitate eſſe ueræ, ſimul autẽ eſſe non poſſunt; ut ſi quis dicat aureo quidẽ ſeculo, oẽs homines fuiſſe iuſtos, ferreo uero nullũ hominem eſſe iuſtum, utræq; ueræ eſſe poſſunt, ſed nõ eodẽ tempore. Hoc eſt.n. quod ait, neq; ueræ ſimul, quod autẽ ſecutus eſt, neq; in eodẽ, in ipſo ſcilicet ſubiecto, ut dicamus: eſt omne uiuens iuſtũ, ſi referamus ad cœleſtes poteſtates, uera eſt. Nullum uiuens iuſtũ eſt, ſi referamus ad equos, utræq; ſunt ueræ, ſed nõ in eodẽ ipſo. illud.n. in diuinis, iſtud in equis retinet ueritatẽ. His aũt quæ ſunt oppoſitæ, id eſt particulares poſſunt ſimul eſſe ueræ tunc, cum ſuperiores uniuerſales ſint ſimul falſæ. Quæ autem ſunt hæ, ipſe planiſſimo monſtrauit exemplo, dicens. Non omne animal iuſtum eſt, quod eſt particularis negatio, & eſt aliquod animal iuſtum, quod eſt particularis affirmatio.

Sequuntur uero hæ, eam quidem, quæ eſt, nullus eſt homo iuſtus, illa quæ eſt, omnis eſt homo non iuſtus. Illam uero quæ eſt, aliquis homo iuſtus eſt, oppoſita, non omnis eſt homo non iuſtus. Neceſſe eſt enim aliquem eſſe.

81. Oſtendit ſuperius affirmationẽ uniuerſalem, & uniuerſalem negationem, qm̃ ſibi eſſent contrariæ, ſimul ueras eſſe non poſſe: Nunc autem monſtrat uniuerſali negationi nõis finiti conſentire uniuerſalẽ affirmationẽ nõis infiniti; & particulari affirmationi, quæ eſt oppoſita uniuerſali negationi nõis finiti, conſentire eam quæ eſt oppoſita uniuerſali affirmationi nominis infiniti. ſ. particularem negationem prædicatũ retinentem infinitũ: & prius deſcribantur hoc modo.

Oppoſitæ	Negatio. Nullus hõ iuſtus eſt.	Conſentaneæ.	Affir. Oĩs hõ nõ iuſtus ẽ.	Oppoſitæ
	Affirmatio. Quidã hõ iuſtus eſt,	Conſentaneæ.	Negatio. Nõ oĩs hõ iuſtus ẽ.	

Eſt autẽ uniuerſalis negatio ea, quæ dicit Nullus homo iuſtus eſt, huic oppoſita eſt contradictorie particularis affirmatio, Quidã homo iuſtus eſt. Rurſus uniuerſalis affirmatio eſt, infinitum habens prædicatũ, ea q̃ dicit, omnis homo nõ iuſtus eſt, huic contradictorie particularis opponitur infinitũ habens prædicatũ, ea q̃ dicit, nõ omnis homo non iuſtus eſt. Hæ igitur ſeſe perimunt, ſed uniuerſalis affirmatio nominis infiniti, id eſt, omnis homo nõ iuſtus eſt, ſequitur negationẽ eam q̃ dicit, nullus homo iuſtus eſt. nam ſi uerũ eſt, nullũ eſſe hominẽ iuſtum; uerũ eſt, omnẽ hominem eſſe nõ iuſtum. Sed his oppoſitæ rurſus ſibi ipſæ conſentiunt. nam ſi uerum eſt dicere, quoniam quidam homo iuſtus eſt, uerũ eſt dicere, nõ omnis homo non iuſtus eſt. Si enim nõ omnis homo non iuſtus eſt, aliquem iuſtum eſt neceſſe eſt.

Manifeſtum eſt quoniã etiã in ſingularibus, ſi eſt uerum interrogatũ negare, ꝙ & affirmare uerũ eſt, ut putas ne Socrates ſapiens eſt? Non: Socrates igitur nõ ſapiẽs eſt. In uniuerſalibus uero non eſt uera, quæ ſimiliter dicitur. Vera eſt autẽ negatio, ut putas ne omnis homo ſapiens eſt? Non: omnis igitur homo non ſapiens eſt. Hoc enim eſt falſum, ſed non igitur omnis homo ſapiens eſt, uera eſt. Hæc enim oppoſita eſt, illa uero contraria.

82. Quoties aliquis inq̃t in ſingularibus rebus interrogat, & is qui interrogatur, negat: tũc is qui interrogat, recte negationẽ cum ſingulari iungẽs, ex infinito nomine faciet affirmationem, ut ſi aliquis dicat, putas ne Socrates ſapiẽs eſt? contra alius rñdeat, non: erit recta concluſio dicentis, Socrates igitur nõ ſapiens eſt. ex negatione ergo rñdentis & infinito nomine non ſapiens, facta eſt affirmatio, Socrates nõ ſapiẽs eſt, atq; hoc quidẽ in ſingularibus. Quod ſi hoc in uniuerſalibus fiat uniuerſaliter prædicatis, negationẽ potius fieri contingit, q̃ affirmationẽ, ut ſi quis interroget, putas ne omnis homo ſapiẽs eſt? Ille rñdeat, non: non neceſſe eſt ita concludere ut dicatur, omnis igitur homo non ſapiens eſt. Hoc enim falſum eſt, nec hoc euenit neceſſario ex interrogati reſpõſione. Sed magis illud, non omnis homo ſapiẽs

eſt. Nam cum aliquis interrogat, putas ne omnis homo ſapiens eſt? ſi ille neget, dicens non: tu concludas oportet, nõ omnis igitur homo ſapiens eſt. Hoc enim ex illius reſponſione neceſſe eſt euenire. Sed hæc contraiacens eſt interrogationi, ideſt oppoſita. Interrogaſti enim uniuerſalem affirmationẽ dicens, putas ne omnis homo animal eſt? reſpondit, nõ: concludes tu particularem negationẽ, non omnis homo animal eſt, & hæc diuidit uerum uel falſum. nam ſi contra eam interrogationem, per quam uniuerſalem affirmationem interrogaſti, ille neget, & tu concludas eam propoſitionẽ quæ dicit, omnis homo igitur non ſapiens eſt: nõ potius contraiacentem, ſed contrariam facies. hæc enim q̃ dicit, omnis homo non ſapiens eſt, cõſentit ei quæ dicit nullus homo ſapiens eſt. Quare nihil differt, utrum hanc aliquis ex infinito nomine affirmationem reſpondeat, an ex finito nomine uniuerſalem negationẽ, quæ cum affirmatione uniuerſali, quã interrogaſti, uerum falſumq; non diuidit. Sed illa ſola concludenda ſunt, in quibus unum uerum eſt, alterũ falſum. Non igitur ita debet fieri in uniuerſalibus, ut interrogata uniuerſali affirmatione, ſi alius negationem reſpondeat, uniuerſalis affirmatio ex infinito nomine concludatur, ſed potius particularis negatio ex nomine finito.

Illæ uero quæ ſunt cõtraiacentes ſecundũ infinita nomina uel uerba, ut in eo quod eſt, non homo, uel nõ iuſtus, quaſi negationes ſine nomine & uerbo eſſe uidebuntur, ſed nõ ſunt. ſemper. n. uel ueram eſſe, uel falſam neceſſe eſt negationem. Qui uero dixit, non homo, nõ plus dicente, homo, ſed etiã minus uerus uel falſus fuit, ſi nõ aliquid addatur.

83. Cum de propoſitionibus ex infinitis loqueretur nominibus, ipſe infinita nomina ſola ſumpſit, & de his qualia uideantur eſſe pertractat. Sermonum inquit prolationes, quæ ſecundũ contraiacentia nomina uel uerba ſibi oppoſitæ ſunt, ut in eo qđ dicimus, homo, non homo; currit, nõ currit: quoties finitum infinito comparatur, uidentur quaſi quædã eſſe negationes, ſed ita non eſt: omnis nanq; negatio uel uera, uel falſa eſt. Qui autem dicit non currit, & non laborat, & non homo, neq; uerũ aliquid enunciauit, neq; falſum, & fortaſſe minus aliquid ueri, uel falſi ſignificauit, quam is qui finitum nomen ponit. nam qui finitum nomen conſtituit, nihil quidem adhuc uerum falſum'ue enunciauit, ſed quoniá quiddã finitum poſuit, propinquior eſt huiuſmodi prolatio ad ueritatem, quæ aliquid finitum ponit, ea prolatione quæ aliqđ infinitum. Sicut illa quæ aliquid ſignificant, propinquiora ſunt ad enunciationem faciendam, his quæ nihil ſignificant. Quare in his quæ infinita ſunt, minus ulla ueritas falſitas'ue perſpicitur, quam in his omnibus quæ ſunt finita. Ac multo magis nihil adhuc uerũ falſum'ue deſignat, id qđ dicitur nõ homo, uel nõ currit, niſi aliquid addatur, quod enunciationẽ poſsit efficere. Quod autem dixit, quaſi negationes ſine nomine, & uerbo eſſe uidebuntur. iccirco addit quoniá infinita nomina uel uerba neq; nomina ſunt ſimpliciter, neq; uerba, & uidentur non homo, & nõ currit, negationes eſſe. Quod ſi ita eſt, ſine nomine & uerbo eſſe negationes uidentur. Addidit etiam illud, non plus dicente, homo, ſed etiam minus uerus fuit uel falſus. Qui. n. dicit homo, rem conſtituit, qui dicit non homo, ipſam quidem rem abſtulit, ſed nihil addidit. quocirca longe minus quiddam enunciauit de homine, qui infinitum de homine dixit, quam qui finitum.

Significat autem, eſt omnis non homo iuſtus nulli illarũ idem, nec huic oppoſita ea, quæ eſt, non eſt omnis non homo iuſtus. Illa uero, quæ eſt, omnis non iuſtus non homo eſt, illi quæ eſt, nullus eſt iuſtus non homo, idem ſignificat.

48. Illæ propoſitiones, in quibus infinita nomina ſubiecta ſunt, longe aliud inquit ſignificant, & non idem his propoſitionibus quæ uel ſecundum finita, uel ſecundum infinita prædicata dicuntur. ea enim quæ dicit, eſt omnis non homo iuſtus, nihil idem ſignificat illi quæ dicit, eſt omnis homo iuſtus, uel nullus homo iuſtus eſt: uel iterum, eſt omnis homo non iuſtus, uel nullus eſt homo non iuſtus. nulli enim ſimilis eſt earum, ea quæ dicit, eſt omnis non homo iuſtus. nec huic oppoſita negatio particularis, ea quæ dicit, non eſt omnis non homo iuſtus, ulli earũ idem ſignificat, q̃ ſuperius deſcriptæ ſunt, uel alicui earũ, quæ ſunt in ſuperius oppoſitæ deſcriptis. Illæ uero quæ ex duobus terminis infinitis conſtitutæ ſunt, illis ſunt ſimiles, quæ uniuerſales negationes ſunt, habentes ſubiectũ infinitum, ut ea quę dicit, eſt omnis non iuſtus non homo, illi idẽ ſignificat, eiq́, conſentit q̃ dicit, eſt nullus iuſtus nõ homo, & prior quidẽ utroſq; terminos retinet infinitos. Hæc uero ſecunda prædicatum quidem finitum: Subiectum uero infinitum. & illa quidẽ eſt affirmatio ex duobus infinitis, hęc uero ex finito prædicato & ſubiecto infinito negatio uniuerſalis.

Tranſpoſita uero nomina & uerba idem ſignificant, ut eſt albus homo, eſt homo albus. Nam ſi hoc nõ eſt, eiuſdẽ multæ erunt negationes. Sed oſtenſum eſt, quod una unius. eſt. Eius enim quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, nõ eſt albus homo. eius uero quæ eſt, eſt homo albus, ſi non eadẽ eſt ei, quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio uel ea, quæ eſt, non eſt non homo albus, uel ea quæ eſt, non eſt homo albus. Sed altera quidem eſt negatio eius quæ eſt, eſt non homo albus, altera uero eius, quæ eſt: eſt albus homo. Quare erunt duæ unius. Quoniam igitur tranſpoſito nomine & uerbo, eadem fit affirmatio & negatio, manifeſtum eſt.

85. Quoties inquit nomina permutantur & uerba, eædem propoſitionum ſignificationes permanent. Quoties autem negatio permutatur, non eædem. nam ſiquis dicat, eſt non homo albus, & non eſt homo albus, nõ idem ſignificat permutata ſcilicet, & tranſpoſita negatione. Quoties autem dicitur, eſt albus homo, & rurſus, eſt homo albus, idẽ tranſpoſita uerba nominaq; ſignificant, & erunt eædem affirmationes. nam ſiquis hoc negat, contingit, ut unius affirmationis duæ negationes ſint. Hoc autem monſtratum eſt ſuperius fieri non poſſe, ſed ſemper unius affirmationis unam eſſe negationem. Illius nanq; affirmationis quæ dicit, eſt albus homo, illa negatio eſt, quæ dicit, nõ eſt albus homo. Illius autẽ quæ proponit, eſt homo albus, ſi non eſt eadẽ illi affirmationi quę enunciat, eſt albus homo, ſed eſt ab ea diuerſa, ſit negatio uel ea quæ dicit, non eſt non homo albus, uel ea quæ dicit, non eſt homo albus: ſed illa quæ proponit, nõ eſt nõ homo albus, habet ſuam affirmationẽ, ad quá referri debeat, eam ſcilicet quæ enũciat, eſt non homo albus. Illa uero quæ dicit, non eſt homo albus, negatio eſt eius quæ proponit, eſt homo albus. Sed ſi affirmationes eorum diuerſæ ſunt, diuerſæ erunt etiam negationes. Siquis ergo dicat affirmationem quæ proponit, eſt albus homo, diuerſam eſſe ab ea, quæ enunciat, eſt homo albus: illud quoq; concedat neceſſe eſt, ut negationes quoq; ipſarum diuerſæ ſint. eſt autem negatio illius quæ dicit, eſt albus homo, illa ſcilicet quæ proponit, non eſt albus homo. Rurſus illius quæ enunciat, eſt homo albus, eſt negatio, non eſt homo albus. Quare hæ duæ negationes, non eſt homo albus, & non eſt albus homo, a ſe diuerſæ ſunt. Rurſus cum dicimus, eſt albus homo, & negatur, non eſt albus homo, ſi de eodem homine utræq; dicantur, unam ueram, alteram falſam eſſe neceſſe eſt. ut ſi de Socrate dicatur, eſt albus homo, non eſt albus homo. quæ cum ita ſint, neceſſe eſt, ut eius quæ ait, eſt albus homo, negatio ſit eaq́; dicit, non eſt albus homo. ſed poſita eſt quidẽ prius negatio, quę dicit, nõ eſt albus homo, eius affirmationis eſſe quæ dicit, eſt albus hõ. Nũc uero mõſtramus, illã quoq;, quæ dicit, nõ eſt albus hõ, eius affirmationis negationẽ eſſe, quę dicit, eſt albus homo, utręq;. n. uerũ inter ſe falſumq́; diuidunt. Neq;. n. fieri poteſt, ut ſi de uno eodemq́; homine dicatur, eſt albus homo, & nõ eſt homo albus, ut utræq; ſint ueræ. qđ ſi ita ut nũc ſunt poſitæ, aliquando in ueritate cõcordant, hoc iccirco euenit, quia indefinitæ ſunt, nõ quia uerbis ſiunt nominib uſq; tranſpoſitis. quare euenit ut unius affirmationis duplex ſit negatio. Quod autem diximus inferiori deſcriptione magis liquebit.

Contradictio.

Eſt albus homo — Non eſt albus homo.

Contra dictio

Contra dictio

Eſt homo albus — Non eſt homo albus.

Contradictio.

At uero unum de pluribus, uel plura de uno affirmare, uel negare, ſi non eſt unum ex pluribus, non eſt affirmatio una, neq; negatio. Dico autem unum, non ſi unum nomen poſitum ſit. non ſit autem unum ex illis, ut homo eſt fortaſſè & animal, & bipes, & manſuetum. Sed ex his etiam unũ fit; ex albo autem & homine, & ambulare non fit unum. Quare nec ſi unum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio una, ſed uox quidem una, affirmationes uero multæ. Nec ſi de una iſta, ſed ſimiliter plures.

86 Multa, Peripateticis de diſcernendis propoſitionibus quæ eſſent una, quæ multæ, cõſideratio fuit. Atq; ideo nunc hoc dicit, Et ſi una res, inquit, de pluribus prædicetur in propoſitionibus, uel affirmatiuis, uel negatiuis, uel rurſus res plures de una iterũ prædicentur: & ſi pluribus illis rebus unum nomen ſit poſitum, uel una res de uno nomine plura ſignificanti prædicetur, ſi ex illis omnibus rebus unũ aliquod nõ fit, nõ eſt una affirmatio, nec una negatio. ſiquis.n. dicat aĩal rationale bipes homo eſt, unũ hominẽ pluribus prędicando ſubiecit. ſed hæc ſigillatim quidẽ dicta plura ſunt, unã uero quandam ſubſtantiã informant. Coeuntibus nanq; animali, rationali, & bipede fit una ſubſtãtia, animal rationale bipes, qđ eſt homo. Et quanquã hæc ſigillatim dicta multa ſint, ſiquis.n. dicat aĩal, & rurſus rationale, & intermiſſo tẽpore bipes, diſcretim multa ſignificantia: tñ iuncta in unũ unam faciunt naturã, & hoc eſt qđ ait. Vt homo eſt fortaſſe & animal, & bipes, & manſuetũ, ſed ex his unũ fit, tanquã ſi diceret, homo.n. plura ſignificat, ſed ita, ſi ea quæ ſignificantur, diſcerptim dicantur. nam & aĩal, & bipes, & manſuetũ deſignat. Dicimus.n. hominẽ eſſe animal, & bipedem, & manſuetum, ſed hæc iuncta in unũ corpus efficiunt unũ animal manſuetum bipes, qđ eſt homo. Quare q̃q̃ de uno plura prædicata ſint, tñ quoniã ex omnibus unũ aliquid fit, ex hoc una eſt affirmatio atq; negatio. Quod ſi duæ res tales ſubiectæ ſint, de quibus una res prædicetur, ut de his unũ fieri aliquid nequeat, nõ eſt una affirmatio, nec una negatio. Siquis.n. candido aliquo homine ambulãte dicat, albũ, & ambulans hõ eſt, albũ, & ambulare in unam naturã non cõueniunt, nec fit ex utriſq; aliquid unũ, ita ut alicuius hæc duo iuncta ſubſtantiã forment. Quare ſiue affirmentur, ſiue negentur, ſiue ſubiecta ſint, ſiue p̃dicata, nõ erit una affirmatio, nec una negatio, ſed uox quidẽ una eſt. Tot aũt in ea ſunt affirmationes, & negationes, quot termini ſunt poſiti, ex q̃bus unũ non fit. ſiue aũt de pluribus unũ p̃dicetur, ſiue plura de uno prædicentur, idẽ modus eſt, ut ſi quis dicat, homo aĩal rationale bipes eſt. qm̃ ex his unũ quiddam fit, una eſt propoſitio. Sin uero quis dicat, homo albus ambulans eſt, qm̃ ex his nihil unũ fit, nõ eſt una propoſitio. Amplius quoq; ſi de pluribus rebus unũ nomen ſit poſitũ, ex quibus coniunctis nulla una natura fit, & de illo uno nomine unum quodlibet aliud prædicetur, non eſt una affirmatio, nec una negatio. Marinus nanq;, & hic latrabilis, uno uocabulo canes uocãtur. Si quis igitur dicat, canis aĩal eſt, qm̃ ex his, quæ ſignificat canis, in unum iunctis nihil unũ efficitur: ex cane enim & latrabili & marino iunctis, nulla una ſubſtãtia eſt, illa propoſitio multiplex eſt, & multa ſignificãs, & nõ una. Quare quemadmodũ, ſi quis huiuſmodi propoſitiones interroget, debeat reſpondere, docet dicens.

Si ergo dialectica interrogatio reſpõſionis eſt petitio, uel propõnis, uel alterius partis contradictionis: propoſitio uero unius contradictionis pars eſt, nõ erit una reſpõſio ad hac. Neq;.n. eſt una interrogatio, nec ſi ſit uera. Dictum eſt autem de his in topicis, ſimul autẽ manifeſtum eſt, quoniam nec hoc ipſum, quid eſt, dialectica interrogatio eſt. Oportet.n. datum eſſe, ut ex interrogatione eligat, utrã uelit contradictionis partem enunciare. Sed oportet interrogantem determinare, utrum hoc ſit homo, an non hoc.

87. Senſus huiuſmodi eſt, quicunque interrogat, ſi ab arte dialectica non declinet, idcirco interrogat, ut ei reſpondeatur. Reſpõdeatur aũt aut tota propoſitio, aut contradictionis una particula. Siquis.n. ſic dicat interrogans, anima ne immortalis eſt? Tũc reſpondens, aut eſt reſpõdebit, aut non. Hoc aũt eſt totius contradictionis una particula. Cõtradictio .n. eſt anima immortalis, anima immortalis non eſt, ergo eſt, & non contradictionis ſunt particulæ. Quod ſiquis interroget, anima ne immortalis eſt, an nõ, tunc ille ita reſpõdeat, ſi uelit, totã propoſitionẽ dicens, uidetur mihi immortalis eſſe. uel rurſus, uidetur mihi non eſſe immortalis. Ergo quiſquis ita reſponſionẽ petit, ut illa reſponſionis petitio, uel propoſitionis petitio ſit, uel unius partis contradictionis. Propoſitio aũt unius contradictionis pars eſt, ideſt omnis affirmatio una, unã habebit negationem: & in duabus propoſitionibus, una erit contradictio. Quare quiſquis plura ſignificantem propoſitionẽ dixerit, ille non facit propoſitionem, ad quam ſit una negatio. Quocirca huiuſmodi interrogationi quæ plura ſignificat, nec ſi uera ſit, debet eſſe una reſponſio. ſi quis interroget ſubſtãtia ne ſit canis, quanquã uerum ſit dicere ſubſtantia eſt, quoniã & latrabilis & marinus ſubſtantiæ ſunt; tamen nõ eſt ad hanc una facienda reſpõſio. Sed dicendum eſt de quo cane interroget. Quod ſi ille dixerit de marino, uel rurſus de latrabili: tunc, cũ per illius determinationẽ definitionemq; interrogationis, facta fuerit una propoſitio, unumq; ſignificans, adhibenda eſt una reſponſio. De his aũt in topicis dictũ eſſe cõmemorat. Similiter aũt manifeſtũ eſt, quoniã nec hoc ipſum, quid eſt, dialectica eſt interrogatio. Qualis debet eſſe modus dialecticæ interrogationis exequitur. Ait enim ſiquis interroget quid eſt animal: hæc nõ eſt dialectica interrogatio. Oportet enim per dialecticã interrogationem optionẽ reſpondenti dare utrum affirmare uelit, an negare quod dicitur. ut ſiquis ſic interroget, putas ne bonũ malo cõtrarium? Tunc reſpondẽti datur electio, utrum affirmare uelit an negarere. Dicit enim ille, aut eſt, aut nõ eſt. qui aũt ita interrogat, quid eſt animal? nullũ illi locum aut affirmationis, aut negationis relinquit. quid enim dicturus eſt interrogante aliquo, quid eſt animal, dicturus eſt, nõ? inconueniẽs erit reſpõſio. Eodẽ modo quoq; ſi dicat eſt animal, ad cauſam. ſola igitur illa eſt dialectica interrogatio, in qua datur reſpondenti ex interrogatione optio, utrã uelit partem contradictionis eligere, eamq; enunciare, uel affirmando. ſ. uel negãdo. Oportet enim interrogantẽ determinare, utrum uerbi gratia, animal homo ſit, an non, ut ex illa interrogatione, quam uelit partem cõtradictionis poſſit is, qui reſpondet, eligere.

DE DIVISIS PRÆDICATIS coniungendis.

QVoniam uero hæc quidem prædicantur compoſita, ut unum ſit omne prædicamentum eorum, quæ ſeparatim prædicantur, alia uero non, quæ differentia eſt? De homine enim uerum eſt dicere & ſeparatim animal, & ſeparatim bipes, & hæc ut unum. Et hominem, & album, & hæc ut unum. Sed non citharædus eſt, & bonus, eſt & citharædus bonus. Si enim quoniam alterum dicitur, & utrunque dicetur, multa inconuenientia erunt. De homine enim uerum eſt, & hominem, & album dicere. quare & omne. Rurſus ſi album, & omne, quare

erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rurſus muſicus albus ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, Socrates Socrates eſt, & homo, & Socrates Socrates homo. Et ſi homo & bipes, & homo homo bipes. Quoniam ergo ſiquis ſimpliciter dicat complexiones fieri, plurima inconuenientia contingit dicere, manifeſtum eſt. Quemadmodum autem ponendum ſit, nunc dicamus.

88. Poſtquam de uniuale propoſitionis explicuit, & quid eſſet dialectica propoſitio terminauit. Nunc ad illa uenit, in quibus plura ſæpe de uno ſigillatim ueraciter prædicant, quæ ſimul prædicata, alias uera ſunt, alias falſa. Siquis.n. ſic dicat, Marius malus eſt, fortaſſe uerũ eſt. Rurſus, Marius dux eſt, & hoc uerum eſt. Quæ coniuncta in unũ nulla ratione ſunt uera, uelut ſiquis dicat, Marius malus dux eſt, eſt nanque optimus dux omnium. Rurſus homo animal eſt, uerũ eſt; & homo bipes eſt, uerũ eſt; & hæc iuncta uera rurſus ſunt. Siquis enim dicat, homo animal bipes eſt, uerum eſt. Horũ ergo qui modus ſit, & quando ea, quæ ſingula extra prædicantur, iuncta, uera uel falſa ſint, regulam daturus aggreditur, & ſenſus quidem huiuſmodi eſt. Ordo aũt ſermonum talis eſt. Quoniam uera, inquit, quædam ſunt, quæ ita cõiuncta de aliquo prædicantur, ut eorũ prædicamentum unum ſit, & in unum congruat forma eorum, quæ extra uere poterant prædicari, ut in eo quod eſt animal bipes de homine iuncta cõpoſitaq; dicuntur, & fit una quodammodo prædicatio. Cũ animal & bipes extra ſigillatim ualeant prædicari. Dicimus enim homo animal eſt, & rurſus, homo bipes eſt. Alia uero quæ non ſunt eo modo, quæ ſigillatim quidẽ prædicari uerũ eſt, cõpoſita uero falſum, quæ horũ differentia eſt, & quando illud, quando hoc eueniat, dicendũ eſt, & hoc docet exẽplis. De homine.n. inquit, uerum eſt dicere extra, animal, extra; bipes, & ut unũ, ut de eo dicatur, animal bipes, rurſum, quemlibet hominem, ut Socratem poſſumus dicere, ille homo albus eſt, rurſus ille homo, homo eſt, & hæc ut unũ iuncta dicentes, ille homo homo albus eſt. Sed aliquoties euenit, ut aliquis homo citharœdus ſit quidẽ, & imperitus. Bonus aũt homo, & ſi de ipſo dicatur, quoniã eſt citharœdus, uerũ eſt, & quia bonus eſt, hoc quoq; uerum eſt. Sed nõ & ſi citharœdus eſt & bonus, iccirco iam bonus eſt etiã citharœdus, fortaſſe enim eſt imperitiſsimus, homo aũt bonus. Si.n. quoniam alterutrũ dicitur, & utrunq; dicetur, multa inconuenientia erũt. ſiquis enim ſit, qui dicat omnia quæcunq; ſigillatim uere dicuntur, ea iuncta et uere poſſunt dici, multa incõuenientia, & impoſsibilia cõtingunt. Hoc eſt enim quod ait, ſi enim quoniam alterutrũ dicitur, & utrunq; dicitur. ſi enim aliquis dicat quoniam alterutrũ extra uere dicitur, & utrunq; ſimul uere ſemper poſſe dici, multa ſunt impoſsibilia, quæ contingunt, quæ aũt ſint impoſsibilia, quæ contingunt, hæc ſunt. De homine enim poſſumus dicere, quoniam homo eſt, & rurſus poſſumus dicere, quoniã albus eſt, dicimus igitur & ſimul de homine, homo albus eſt. Rurſus de homine albo poſſumus dicere, quoniã homo eſt, poſſumus dicere, quoniã albus eſt, igitur & hæc iuncta dicuntur, homo homo, albus albus eſt. nam ſi uerũ eſt dicere de homine, quoniã homo eſt, & de albo quoniã albus eſt, & omne hoc uere dici põteſt. i. homo homo albus albus eſt. Et ſi de hoc iterũ homine albo, uerum eſt dicere, quoniam albus eſt, & uerũ eſt de eo album prædicare, & rurſus de homine prædicare albũ, uerum eſt, erit ergo homo albus albus. & rurſus de hoc homine albũ prædicare, uerum eſt, erit igitur tertio homo albus albus albus, & hoc in infinitum progreditur. & rurſus ſi uerum eſt dicere de homine, quoniam muſicus eſt, & rurſus quoniam albus eſt, & quoniam ambulans eſt, & hæc rurſus in unum dicuntur, quoniam homo muſicus albus ambulans eſt. Rurſus qui muſicus albus ambulans eſt, & albus eſt & ambulans eſt, & muſicus eſt. Dicuntur hæc igitur rurſus ſimul homo albus albus muſicus muſicus, ambulans ambulans eſt, & hæc aſsidue complexa eadem faciunt ſuperfluã locutionem. Nec non in ſingularibus quoq; idem euenit. Si enim Socrates & Socrates eſt, & homo, erit Socrates Socrates homo; & ſi Socrates Socrates eſt, & homo, & bipes, erit Socrates Socrates homo bipes; & rurſus ſi hic idem bipes eſt & homo, erit Socrates Socrates homo homo bipes bipes, quæ omnia quam ſint inconuenientia nullus ignorat. Non igitur dicendum eſt, quoniam omnia quæcunque ſigillatim prædicantur, eadem iũcta ſemper poterunt prædicari. ergo quæ iuncta uere dici poſſunt, & quæ falſo, eorum, quæ ſigillatim atq; extra ante uere dicuntur, exponit. Hoc enim ſolum hactenus demonſtratum eſt, quoniam ſiquis ſimpliciter, & omni modo fieri complexiones dicat, multa inconuenientia euenire neceſſe eſt. Quemadmodum autem fiant complexiones, ponendum atq; tractandum eſt.

Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicantur, quæcunq; ſecundum accidens dicuntur, uel de eodem, uel alterum de altero, hæc non erunt unum, ut homo albus eſt & muſicus. Sed non eſt idem album & muſicum. Accidentia enim utraq; eidem, nec ſi album muſicum uerum eſt dicere, tamen erit album muſicum unum aliquid. Secundum accidens enim album muſicum dicitur. Quare non erit album muſicum unum aliquid. Quocirca nec citharœdus bonus ſimpliciter, ſed animal bipes. Non enim ſunt ſecundum accidens.

89. In his, inquit, quæ prædicantur, & de his de quibus illa ipſa prædicantur, duplex ratio eſt. Aut enim duo accidentia de uno ſubiecto dicuntur, ut Marius malus eſt, Marius dux eſt, aut unũ accidẽs de uno ſubiecto prædicatur, aliud uero accidens de illo prædicato accidenti prædicatur, ut ſiquis dicat, Cicero eſt caluus, caluus orator eſt. Hic.n. caluus de ſubiecto Cicerone, orator de caluo prædicatur. Hoc eſt.n. quod ait, Quæcunq; ſecundum accidens dicuntur, uel de eodem, uel alterũ de altero: de eodẽ, ut ſiqua duo accidentia de uno prædicentur: alterum de altero, ut ſi unũ accidens de altero accidendenti dicatur, ut ipſum accidens de quo dicitur, de altero rurſus ſubiecto prædicetur. Quod ſi ita fiat pdicatio, in unũ iungi accidentia copulariq; nõ poſſunt. etenim ſiquis ſic dicat, hõ albus eſt, homo muſicus eſt, hęc iuncta ſimul, unũ non faciunt, ut eſt muſicus albus: uel ſi rurſus muſicũ prædicetur de albo, ut album de homine prædicetur & dicatur, ut illud album muſicũ eſt. Non idẽ eſt albũ muſicũ, nec in unã ſubſtantiã coeunt, quæcunq; uere prædicari poſſunt ſigillatim. iccirco.n. hæc de ſe inuicem uidentur poſſe prædicari, quia de uno eodemq; ſubiecto prædicantur, non quo ex his unũ aliquid fiat. Accidentia.n. ſunt utraq;. Quare nõ erit album muſicũ, ſed quoniam homo albus idẽ muſicus eſt, per id quod utraq; uni accidunt, per accidens albũ de muſico pdicatur. Nec rurſus ſi citharœdus eſt & bonus, iccirco iam bonus dici poterit citharœdus. neq;.n. bonus & citharœdus talia ſunt, ut ex his unum fieri poſsit. Sed quoniam utraque eidẽ accidunt, iccirco de ſe ſecundũ accidens prędicãtur, ſed magis fortaſſe poſſumus dicere, Homo animal eſt, homo bipes eſt, ut hæc iuncta dicamus, animal bipes, & his iunctis ſecundũ ſubſtantiã, non ſecundũ accidens eſt facta prædicatio.

Amplius nec quæcunq; inſunt in altero, Quare neq; album frequenter, neq; homo, homo animal eſt uel bipes, ſunt enim in homine bipes & animal.

90. Quæcũq; ſigillatim ſecũdũ accidẽs pdicamus ea ſimul pdicari nõ poſſe mõſtrauit. Nunc aũt illud et docet, quõ illa quoq; quæ ſubſtantialiter pdicantur, non ſemp ſimul iuncta pdicent. & hæc rõ & accidentibus conuenit & ſubſtãtialibus rebus. Quoties.n. ineſt pdicato aliquid, & nos illud extra uolumus prædicare, & in unum rurſus duo prædicata cõiungere, tunc fit incongrua prædicatio: & hæc aliquoties quidem in ipſa nominum prolatione perſpicitur, aliquoties uero inuenitur in intellectu, atq; in termini cõtinentia. Siquis.n. ſit homo albus, & de eo dicatur, uerbi gratia, Callias homo albus eſt, & rurſus de eo dicatur, Callias albus eſt; ſiquis id uelit adiungere, incõuenientiſsime prædicabitur. Dicit.n. Callias hõ albus albus eſt, iccirco quõ albus in hõie albo cõtinebatur

batur, quod ante de Callia prædicatum eſt. Atq; hoc eſt qđ ait, Quare neq; album frequēter. Alia uero ſunt, quæ hoc in prolatione nō habent, ſed in natura. ſiquis .n. ſic dicat Socrates Socrates eſt, & rurſus Socrates homo eſt, & hæc ſimul iungat, ut dicat Socrates Socrates homo eſt, nō recte fecerit prædicationem, nā homo in Socrate inerat, & rurſus homo de Socrate prædicatū eſt. Talis eſt ergo qui hæc iuncta, id eſt Socratem & hominē uoluerit prædicare de Socrate, tanquam ſi dicat, Socrates homo homo eſt. nam in Socrate ineſt hominis natura. Vel rurſus ſi de aliquo homine uelit aliquis hominē prædicare, & rurſus animal, & dicat, homo homo eſt, & animal. Homo enim idem eſt quod animal. ergo qui hæc duo iuncta componit, nihil differt quam ſi dicat, homo animal animal eſt. Homo nanq; animal eſt. Eodem modo & ſi de aliquo homine hominē prædicet aliquis, & rurſus bipedē, atq; hæc iuncta uelit dicere, incongruā faciet prædicationem. Nihil enim aliud dicit, qui dixerit homo homo bipes eſt, quam ſi dicat homo bipes bipes eſt: etenim homo bipes eſt. Quare neq; ea, quæ in ipſa prolatione in altero inſunt, cū extra prædicantur, recte iunguntur; nec ea quæ in prolatione quidem nō ſunt, ſed tantum in natura atque ſubſtantia. Quod ſi nec accidentia ſint, nec alterū in altero, & ea ſigillatim prædicentur, recte iuncta prædicantur. ſiquis enim dicat de homine, quoniā animal eſt, uerū dixerit: & rurſus quoniā bipes, uerum hoc quoq; dixerit. Hæc ſi iungat, faciet: homo eſt animal bipes, hic recte prædicatur: nam neque accidentia dicuntur, nec alterum alteri ineſt. Non .n. ſumitur in definitione animalis bipes, ac per hoc nō ineſt illi ſubſtantialiter. Illa autem ſola aliquibus inſunt ſubſtātialiter, quæcunque in eorum definitione ſumuntur, ut in definitione hominis ſumitur animal, & in definitione rurſus hominis ſumitur bipes, ineſt ergo & bipes in homine. Quare illa ſola ſigillatim prædicata, recte iuncta prædicantur, quæ neq; accidētia ſunt, nec alterum in altero eſt, uel prolatione, uel natura, idq; fiet manifeſtum, ſi eorum alterius definitio ſumatur. uelut ſi quæratur, an de homine homo & bipes prædicari ſimul poſsint, definiendus eſt homo, & ſi in hominis definitione bipes incurrerit, dicendum eſt bipes ineſſe homini, & utrunque iunctum de homine nō poſſe prædicari. quia cum dixeris homo homo bipes, tale eſt, quaſi dicas, homo bipes bipes, quod eſt incongruum.

DE CONIVNCTIS PRÆDICATIS diuidendis,

VErum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter, ut quendam hominem hominem, aut quendam album hominem, hominem album.

91. Dudum quæſiuit, utrū omnia quæ ſigillatim uere prædicantur, ea iuncta ueraciter dicerentur. Nunc aūt conſiderat atq; perpendit, utrum omnia quæcunq; ſimul uere dicuntur, & ſimpliciter uere prædicentur. Dicimus enim Socratē quendam hominem eſſe; & rurſus ſimpliciter dicimus Socratem hominē eſſe. Rurſus dicimus, uerbi gratia, Calliam album hominem eſſe, de eo albū ſimpliciter prædicamus, dicimus enim Callias albus eſt. Quærit ergo utrum hoc in omnibus eſſe uideatur, ut quæcunque uerū eſt iuncta prædicare, eadē quoq; uerū ſit ſimpliciter dicere. ſed hoc non in omnibus eueniet. nam ſiqua huiuſmodi ſit prædicatio, in qua aliquid oppoſitū addatur ipſi prædicationi, præter illud oppoſitum, ſimpliciter illa prædicatio non poteſt prædicari: ut ſiquis dicat de Socrate iam mortuo, quoniam hoc quod iacet, homo mortuus eſt, uere dicit: ſimpliciter aūt dicere nō poteſt, hoc quod iacet homo eſt. Iccirco quoniam additum eſt prædicato, id eſt homini, id quod homini oppoſitū eſt, id eſt mortuus. Dictum eſt enim hoc quod iacet, homo mortuus eſt. Mortuus aūt & homo, oppoſita quodammodo ſunt. nam ſi eorū definitiones ſumamus, facile hoc perſpici poteſt. Homo nanq; eſt animatus, mortuus uero præter animam, atq; ideo quoniā, quædam eſt oppoſitio ſecundum priuationē atque habitum, hominis & mortui, & utraque ſimul uere prædicantur: unum ipſorum quod eſt homo ſimpliciter, & præter mortuum de cadauere non poteſt prædicari, atq; hoc eſt quod ait.

Non autem ſemper, ſed quando in adiecto aliquid quidem oppoſitorum ineſt, quod conſequitur contradictio, non uerum ſed falſum eſt: ut hominē mortuum, hominē dicere. Quando autem non ineſt, uerum eſt. Vel etiam, quando ineſt, ſemper non uerum eſt. quando uero non ineſt, nō ſemper uerum eſt, ut Homerus eſt aliquid, ut poeta, ergo etiā eſt, an nō: ſecundum accidens enim prædicatur eſſe de Homero, quoniam eſt poeta, ſed non ſecundum ſe prædicatur de Homero, quoniam eſt.

92. Quæ utraq;, id eſt & prædicatū, & quod additur prædicato, ex ipſa oppoſitione contradictio comitatur, ut quoniā homo & mortuus oppoſita ſunt, ea quædā comitatur atq; conſequitur per oppoſitionē contradictio. dicimus enim qui homo eſt, uiuit, qui mortuus eſt, nō uiuit, uiuit aūt & non uiuit, quædam contradictio eſt. Ergo in huiuſmodi prædicationibus non eſt uerū unum ſimpliciter prædicari. Quando aūt huiuſmodi oppoſitio ei, quod prædicatur, non iungitur, poteſt ſimpliciter uere prędicari: ſed nec hoc ſemper, magiſq; illud uerius dicitur, quoniam cum iſta oppoſitio eſt, nunquā uerū eſt eorum, quæ iuncta uere prædicantur, ſimpliciter uere aliquid appellari. Cum aūt iſta oppoſitio non ineſt, non ſemper uere ſimpliciter prædicari eorū aliquid, quæ de aliquo uere iuncta dicuntur. Siquis enim ſic dicat. Homerus poeta eſt, uerū dixerit, quod ſi dicat Homerus eſt ſimpliciter præter poetā, falſum eſt. Atqui eſſe & poeta non ſunt oppoſita. Ergo nō ſemper quando oppoſitio nō eſt in prædicatis, uerū eſt aliquid ſimpliciter prædicari. Cum aūt oppoſitio ineſt, ſemper falſum eſt unum prædicamentorū, quæ iuncta dicuntur ſimpliciter & præter aliud dicere. nam cum de Homero dicimus, quoniā eſt aliquid, id eſt quoniā Homerus poeta eſt, uerum eſt. Nunquid etiam dicēdum eſt per ſe quoniā eſt, an potius eſſe non ſimpliciter, ſed ſecundum accidens de Homero prædicatum eſt. Non enim quia eſt, ſed quia poeta eſt, & quoniam ei & poeta eſſe accidit. Iccirco eſſe quoq; Homerum aliquid, id eſt poetam, non per ſe eſſe prædicamus. concludit igitur hoc modo.

Quare in quibuſcunq; prædicatis contrarietas nō ineſt, ſi definitiones pro nominibus dicantur, & ſecundū ſe prædicantur, & non ſecundum accidens, in his aliquid, & ſimpliciter uerum erit dicere. Quod autem non eſt, quoniam opinabile eſt, non eſt uerum dicere eſſe aliquid. Opinatio enim eius eſt, non quoniam eſt, ſed quoniam non eſt.

93. In quibuſdam enim nominibus dictis non apparet oppoſitio. quod ſi definiantur, mox ſeſe illa oppoſitio patefacit, ut in eo qđ eſt homo & mortuus: nomina quidē ipſa oppoſita non ſunt, ſed definita inueniuntur oppoſita. In huiuſmodi igitur oppoſitionibus, uel quoties non ſecundū accidens prædicatur aliquid, ut eſſe de Homero ſecundū poetā, ſcilicet quod Homero accidens eſt, ſed per ſe, & ſecundum ipſum ſubiectū: manifeſtū eſt quoniā quicquid coniuncte uere dici poteſt, idem uere dicitur & ſimpliciter prædicatū: ut ſiquis dicat de aliquo homine, quoniā hic homo albus eſt, uerū fortaſſe dixerit: & rurſus hic albus eſt, hoc quoq; uerū eſt dicere iccirco, quoniā de eo non ideo albū prædicauit, quia dixit illum eſſe hominē, (ſicut de Homero, iccirco eſſe prædicatur, quia poeta eſſe dicitur) ſed quod per ſe albus eſt, ſed hoc non ſecundū accidens prædicatur, ſed per ſe. Quare recte dictū eſt, in quibus iunctis prædicationibus neq; oppoſitio quædā ineſt, nec ipſa per accidens prædicatio eſt, illa ſimpliciter ēt poſſe prædicari. Quod aūt non eſt, quoniā opinabile eſt, nō eſt uerum dicere eſſe aliquid. Opinatio enim nō eſt, quoniam eſt, ſed quoniam non eſt. Quidam uolentes id quod non eſt, aliquo modo eſſe monſtrare, tali utebantur ſyllogiſmo, Quod eſt opinabile, eſt. Quod autem non eſt, opinabile eſt. Concludebant quod non eſt, igitur eſt, docētes ea quæ eſſent ſcibilia potius, non opinabilia eſſe. quod

autem

autem non eſt, opinioni tantum ſubiacere, nulla ẽt ſcientia claudi. Quod Ariſtoteles hoc modo diſcutit. Ait.n.non iccirco eſt opinabile,quoniã eſt,ſed iccirco opinabile eſt,quoniam nõ eſt:ſed hoc quod non eſt,eſt quidẽ aliquid, ſed eſt nõ per ſe,ſed opinabile. Et quemadmodũ Homerus quidẽ eſt quiddã,ideſt poeta,non tamen eſt per ſe: ita id quod non eſt,eſt quidẽ aliquid,id eſt opinabile,uel ignorabile, uel neſcibile,non tamen eſt aliquid per ſe in natura.

DE COPIA MODALIVM, & æquiualentia.

HIs uero determinatis perſpiciendum eſt, quemadmodum ſeſe habent affirmationes & negationes ad ſe inuicem. hæ ſcilicet quæ ſunt de poſsibili eſſe, & non poſsibili, de contingenti & non contingenti, de impoſsibili & neceſſario. Habent enim aliquas dubitationes.

94. Propoſitionum aliæ ſunt,quæ ſimpliciter proferuntur, aliæ quibus aliquis modus in enunciatione miſcetur. Siquis enim dicat,Socrates diſputat,ſimplicẽ propoſitionẽ fecit: ſi uero aliquis dicat, Socrates bene diſputat, modum propoſitioni quem enũciabat,adiunxit.quõ enim diſputaret appoſuit,cũ dixit bene. Nunc ergo hoc ſpeculatur,quemadmodũ ſe habeant affirmationes & negationes earũ propoſitionũ,quæ cum modo aliquo proferuntur. ut ſiquis dicat poſſibile eſt hoc fieri, & rurſus non poſsibile eſt hoc fieri,quẽadmodũ ſeſe in his affirmationis habeat negationiſq; natura.Similiter aũt & in eo quod eſt impoſsibile eſſe, & in eo quod eſt neceſſe eſſe,& in eo quod dicitur cõtingere eſſe, & nõ contingere eſſe; quæq; horũ ſint affirmationes, quæue negationes, aut quã affirmationem cui negationi recte aliquis opponat,de his omnibus perſpiciendũ,inquit,eſt; quoniã ea quæ de coniunctis & ſimplicibus prædicationibus dicenda fuerãt,terminata ſunt.nam de earum propoſitionũ, quæ cũ modo proferuntur,oppoſitionibus, multa cauſatio eſt.Quæ aũt ſint dubitationes,& quemadmodũ in his oppoſitiones inueniendæ ſunt,continua diſputatione proſequitur.

Nam ſi eorum,quæ complectuntur, illæ ſibi inuicẽ oppoſitæ ſunt contradictiones,quæcunq; ſecundum eſſe & non eſſe diſponuntur,ut eius quæ eſt,eſſe hominem,negatio eſt, non eſſe hominem,non,eſſe non hominem. Et eius quæ eſt, eſſe album hominem,negatio eſt ea quæ eſt, non eſſe albũ hominem,ſed non eſſe non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio eſt,aut negatio,lignum erit uerum dicere eſſe non album hominem. Quod ſi hæc hoc modo, & quibuſcunq; eſſe non additur,idem faciet id quod pro eſſe dicitur,ut eius quæ eſt,ambulat homo, negatio eſt non ea quæ eſt,ambulat non homo,ſed ea quæ eſt,non ambulat homo. Nihil enim differt dicere hominem ambulare,uel hominẽ ambulantem eſſe. Quare ſi hoc modo in omnibus,& eius quæ eſt,poſsibile eſt eſſe,negatio eſt,poſsibile eſt non eſſe, ſed non ea quæ eſt, non poſsibile eſt eſſe. Videtur autem idem poſſe eſſe & non eſſe. omne enim quod eſt poſsibile diuidi uel ambulare,& non ambulare,& non diuidi poſsibile eſt.

95. Omnis propoſitio uerborum & nominum complexione formatur, ergo propoſitionum quæ complectuntur, & quarum natura in complexione eſt, illæ ſolæ ſunt, inquit, contradictiones, quæcunque ſecundum eſſe & non eſſe ponuntur, ut in ea propoſitione quæ dicit, eſt homo, non eſt illa negatio huius affirmationis,quæ proponit, eſt non homo, ſed illa potius quæ enunciat, non eſt homo, ut ſit affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo. Illa uero quæ dicit, eſt non homo. non eſt negatio eius quæ enunciat,eſt homo, ſed eſt affirmatio eius negationis, quæ eſt, non eſt non homo. Rurſus cum dicimus, eſt albus homo, non eſt negatio illa huius affirmationis, quæ dicit,eſt non albus homo,ſed illa potius quæ dicit, non eſt albus homo. hoc autem probatur ſic. Neceſſe eſt enim in contradictionibus unã ueram eſſe ſemper, alterã ſemper falſam: ergo ſi eius affirmationis quæ dicit, eſt albus homo, negatio eſſet, eſt non albus homo,unã ueram,alteram falſam eſſe cõſtaret. Nunc aũt ſiquis de ligno dicat,eſt albus homo,falſum dixerit: ſiquis uero de ligno eodẽ neget dicens, eſt nõ albus homo, hoc quoq; falſum eſt.hæc enim propoſitio quæ dicit,eſt nõ albus homo,conſentit,hominẽ quidem eſſe non tamẽ albũ, quod de ligno falſum eſt prædicare. Ergo & ea quæ dicit, eſt albus homo, & illa quæ proponit, eſt non albus homo, utræq; aliquando falſæ ſunt,ut in ligno, quare non ſunt ſibimet oppoſitæ.igitur nec ea quæ dicit,eſt albus nõ homo,negatio eſt eius,quæ dicit,eſt albus homo; quare illa huius negatio ponenda eſt,quæ dicit,nõ eſt albus homo. In his nanq; una ſemper uera eſt,ſemper altera falſa. Quod ſi ita eſt,ſecundũ eſſe ſemper,& nõ eſſe natura contradictionis efficitur. nã cum dico,eſt homo, ſecundũ id quod eſt eſſe ſit negatio, nõ eſt homo. Et rurſus cum dico,eſt albus homo, ſecundum id quod eſt eſſe,rurſus negatio ſit,nõ eſt albus homo. Et ſenſus quidem totus huiuſmodi eſt. Ipſi aũt in oratione ſermones propter ſimilitudinem uidentur quidem obſcuri.Erit autem planius pronunciantibus, & ſubaudientibus ſic. nam ſi eorum quæ complectuntur, ideſt propoſitionum, quarum natura in complexione eſt,illæ ſibi inuicem oppoſitæ ſunt cõtradictiones, quæcunque ſecundum eſſe, & non eſſe diſponuntur: ut hæ quas ſupra digeſsimus, quarumq; ipſe exempla proponit, ut eius quæ eſt,eſſe hominẽ, negatio eſt, non eſſe hominem. Hæc enim ipſius affirmationis ſecundũ eſſe & non eſſe negatio eſt, & hic ſubaudiendũ eſt,nõ illa negatio eſt,per quã dicitur,eſſe non hominem,ut ſit ſenſus, affirmationis quæ eſt eſſe hominem, negatio eſt nõ eſſe hominẽ,non illa quæ dicit,eſſe non hominẽ. Et hoc quidẽ de ſimplicibus. Rurſus de his in quibus eſt tertiũ prædicatur, eius quæ eſt,eſſe albũ hominẽ, non, hic ſubaudiendũ eſt, illa eſt negatio quæ dicit,eſſe non album hominẽ. Sed hic quoq; ſubaudiendum eſt,illa quæ dicit,non eſſe album hominẽ, ut ſit hic ſenſus. Huius affirmationis quæ eſt,eſſe album hominẽ,nõ eſt illa negatio,quæ dicit,eſſe non albũ hominem: ſed illa potius quæ proponit,non eſſe albũ hominẽ, & hoc approbat inductione. Si enim, inquit, de omnibus aut dictio eſt,id eſt affirmatio,aut negatio uera,cum lignum falſum ſit dicere,eſſe album hominẽ,uerum debet eſſe de eo dicere, eſſe nõ album hominem,ſi hæc negatio eſt ſuperioris affirmationis,ſed utræq; falſæ ſunt: Hæc igitur non eſt illius affirmationis negatio. Ergo ſecundum eſſe & non eſſe contradictiones ſibimet opponuntur. Quod ſi hoc modo, & quãtiſcunque eſſe non additur, idem faciet quod pro eſſe dicitur. Sunt quædam propoſitiones in quibus eſse non additur, ſed id quod in his enunciatur, idem ualet, tanquam ſi eſse poneretur,ut in ea,quæ eſt, homo ambulat, quod dico ambulat, tale eſt tanquam ſi dicatur homo ambulans eſt. Ergo in his quoque, quæ non habent eſt uerbum iunctum, ſi negationem ad uerbum illud iunxero, quod pro eſse poſitũ eſt, talis mihi negatio redditur, qualis eſset,ſi negatio ad eſſe poneretur: ut in eo quod eſt, ambulat homo, ambulat pro eſse poſitum eſt. Huius ergo affirmationis,ambulat homo,non eſt negatio ea quæ dicit, ambulat non homo: ſed illa potius,quæ dicit,non ambulat homo. In hac enim ad id quod eſt ambulat,negatio iuncta eſt,quod ambulat homini, pro eo quod eſt eſse coniunctum eſt. Tale enim eſt.dicere, homo ambulat,tanquam ſiquis dicat, eſt ambulans homo. Quare ſi hoc modo in omnibus,& eius quę eſt poſsibile eſſe,negatio eſt, poſsibile eſt non eſse, ſed non ea quæ eſt, non poſsibile eſt eſse. Si in omnibus,inquit, ſecundum eſse contradictio fit, in his quoque, quæ poſsibilia dicuntur, ſecundum eſse & non eſse contradictio facienda eſt. in eo.n. quod dicimus, poſsibile eſt eſse, illa erit negatio, quæ dicit poſsibile eſt non eſse,non illa quæ eſt, non poſsibile eſt eſſe.nam ſi ei,quæ eſt,poſsibile eſt eſse, illa opponatur, quæ eſt,non poſsibile eſt eſse,non ſecundum eſse & nõ eſse oppoſitio facta eſt. Quocirca,quoniam ſupra docuit ſecundum eſse, & non eſse, fieri contradictionem, dicendum eſt eius

quæ

quæ eſt, poſsibile eſt eſſe, illam eſſe oppoſitionem, quæ dicit, poſsibile eſt non eſſe. Sed aliud rurſus occurrit, quod nos ab hac opinione dimoueat. In omnibus enim aut affirmatio uera eſt, aut negatio. In his .n. utræq; ſunt ueræ, nam quod poſsibile eſt eſſe, poſsibile eſt non eſſe, ut quia poſsibile eſt hominem ambulare, poſsibile eſt hominem non ambulare, & quod poſsibile eſt uideri, poſsibile eſt non uideri. Rurſus quod poſsibile eſt ſecari & diuidi, & non ſecari, & non diuidi poſsibile eſt. Quare utræq; in eodem ueræ ſunt, poſsibile eſt eſſe, & poſsibile eſt non eſſe. nam quod dicimus poſsibile eſt non eſſe, ita intelligendũ eſt, ut ſi diceremus, poſsibile eſt hodie pluuiam non eſſe, cum ſit poſsibile, ut ſit. Cur autem hoc ita eueniat, ipſe demonſtrat, dicens.

Ratio autem eſt, quoniam omne quod ſic poſſibile eſt, non ſemper in actu eſt. Quare inerit ipſi etiam negatio. poteſt igitur & non ambulare quod eſt ambulabile, & nõ uideri quod eſt uiſibile. At uero impoſſibile eſt, de eodẽ oppoſitas eſſe ueras dictiones. Non igitur eius quæ eſt, poſſibile eſt eſſe, negatio eſt, poſſibile eſt non eſſe. Contingit .n. ex his aut idem ipſum affirmare & negare ſimul de eodẽ, aut non ſecundum eſſe & non eſſe, quæ opponuntur, fieri affirmationes & negationes. Si ergo illud impoſſibilius eſt, hoc erit magis eligendum.

96. Hoc huiuſmodi eſt, quæcunq; ita ſunt poſsibilia, ut ſint actu & opere, illa nulla ratione poſſunt non eſſe, ut cælo ſemper actu ineſt moueri. ſemper enim mouetur, & dicimus poſsibile eſt cœlum moueri, icirco quoniã cœli motus actu eſt, hoc eſt, id illi ſemper agitur. mouetur .n. ſemper. in hac ergo poſsibilitate talis propoſitio non poteſt cõuenire, ut dicamus poſsibile eſt cœlũ non moueri, hoc .n. impoſsibile eſt. Ergo in his, quæcunq; actu ſunt, hæ duæ propoſitiones poſsibile eſt eſſe, poſsibile eſt non eſſe, nulla ratione cõueniunt. In his aũt quæ nõ ſemper actu ſunt, & ſunt poſsibilia eſſe, cõuenire poſſunt ꝑpoſitiones, ideſt poſsibile eſt eſſe, & poſsibile eſt nõ eſſe. Nõ eſt .n. ſemper actu pluuia, & poſsibile eſt eſſe aliquãdo, quare poſsibile eſt eam aliquãdo non eſſe. Hæc igitur ratio eſt, cur utræq; inueniuntur ueræ, ꝙ in his poſsibilitatibus, quæ non ſemper ſunt actu, & eſſe aliquid, & nõ eſſe contingit. Quare ſi eius ꝗ eſt poſsibile eſt eſſe, negatio eſt ea quæ dicit, poſsibile eſt nõ eſſe: in eodẽ ſimul & affirmatio, & negatio erunt ueræ. & cui rei ineſt affirmatio, ut ſit eſſe poſsibile, eidẽ rurſus inerit negatio, ut ſit poſsibile nõ eſſe. quare & quod ambulabile eſt .i. quod ambulare poteſt, poteſt nõ ambulare, & quod uiſibile eſt .i. qđ uideri poteſt, poteſt ẽt non uideri, ſed impoſsibile eſt, ut de eodẽ oppoſitæ & contraiacentes dictiones, ſimul ueræ ſint. in omnibus .n. aut affirmatio uera eſt, aut negatio. Si ergo factis negationibus ſecundũ eſſe, & non eſſe, in his quæ ſecundum aliquem modũ dicuntur, affirmatio, & negatio utræq; ſunt ueræ, quod fieri nõ poteſt: illud magis dicendũ eſt, non faciendas ſecundum eſſe & non eſſe negationes, ſed potius ſecundũ modum. quod ſi illud impoſsibilius, ut affirmatio, & negatio ſimul ueræ ſint, illud magis eſt eligendum, ut nõ ſecundũ eſſe & non eſſe fiat cõtradictio, ſed potius ſecundũ modũ. Quod aũt dixit, Si ergo illud impoſsibilius eſt, hoc erit magis eligendum: Non ſic dictũ eſt, ꝙ utraq; impoſsibilia ſint, & affirmationẽ & negationem uerã eſſe, & non ſecũdum eſſe, & non eſſe fieri cõtradictionem. Illud enim, ideſt contradictionẽ, ſimul ueram eſſe impoſsibile eſt. Secundum eſſe autem, & non eſſe, affirmationẽ non fieri, & negationẽ non impoſsibile eſt, ſe ad hoc retulit impoſsibilius eſt, tanquam ſi diceret, minus poſsibile. Minus enim poſsibile eſt, ut oppoſitæ in eodẽ propoſitiones ueræ ſint, quam ut non ſecundum eſſe & non eſſe negationes ponantur. Quocirca eligendum eſt hoc, quod eſt poſsibilius, ut ſecundũ modum potius, quam ſecundum eſſe, & non eſſe negationes fiant. Quod ipſe planius exequitur dicens.

Eſt igitur negatio eius, quæ eſt poſſibile eſſe, ea quæ eſt, non poſſibile eſſe; & non ea quæ eſt, poſſibile non eſſe. Eadem quoq; ratio eſt in eo quod eſt, contingens eſſe: etenim negatio eius eſt, non contingens eſſe.

97. Hæ nanq; ſimul uere inueniri non poſſunt: nam ſi quid eſt poſsibile eſſe, ut idem illud impoſsibile ſit, fieri non poteſt. nec hoc in ſolis poſsibilibus ſpeculandum eſt, ſed in omnibus quoq; eadem ratio eſt. nam in eo quod eſt contingere eſſe, non eſt illa negatio quæ dicit, contingere non eſſe, (hæc enim conſentit ei, quæ eſt, contingere eſſe,) ſed illa quę proponit non contingere eſſe. Has enim duas ſimul ueras inueniri, impoſsibile eſt.

Et in aliis quoq; ſimili modo, ut in neceſſario, & impoſſibili. fiunt enim quemadmodum in illis eſſe & non eſſe, appoſitiones, ſubiecta uero res. hoc quidem album, illud uero homo.

98. Et in aliis, inquit, omnibus idem faciendum eſt. ſecundum modum enim negatio ponenda eſt, ut ſi contingens eſt, ad contingere; ſi poſsibilis, ad poſsibile; ſi impoſsibilis, ad impoſsibile; ſi neceſſarium, ad neceſſarium negatio coniungatur. Quemadmodũ enim, inquit, in his, quæ præter modũ aliquem ſunt, & aliquid eſſe proponunt, eſſe quidẽ, & nõ eſſe appoſitiones quædam, id eſt prædicationes ſunt, res uero ſubiectæ, ut in eo quod eſt, homo eſt, & homo nõ eſt, homo quod eſt res, ſubiectũ eſt. Appoſitio autem quædã & ꝑdicatio, eſt, & nõ eſt, uel in eo quod dicitur albũ eſt, & album non eſt, album quidẽ res ſubiecta eſt, appoſitũ aũt & prædicatum, eſt & nõ eſt. Ita quoq; in his, quæ ſecundum aliquẽ modum dicuntur, eſſe quidem ſubiectum eſt, uelut quædam res: Modus aũt de eſſe prædicatur. nam cũ dicimus hodie pluuiã eſſe poſsibile eſt, eſſe ſubiecimus, poſsibile prædicauimus. Et ſicut totã uim in propoſitionibus pręsdicatio tenet, & in ſimplicibus & præter modũ, quoties aliquid eſſe prædicamus ut in eo quod dicimus, homo eſt, totã propoſitionis uim continet uerbum eſt: ita quoq; in his, quæ ſecundum modũ dicuntur, quoniam totam propoſitionẽ continet modus, aut poſsibilis, aut contingentis, aut impoſsibilis, aut neceſſarii, hæc prædicari, res uero aliæ ſubiectæ eſſe dicuntur. Hoc eſt enim quod ait.

Sic hoc loco, eſſe quidem, et non eſſe ſubiecta fiunt: poſſe uero & contingere appoſitiones determinantes, quemadmodum in illis eſſe & nõ eſſe ueritatem & falſitatem, ſic hic in eo quod eſt, eſſe poſſibile, & eſſe non poſſibile.

99. Nam quemadmodum in ſimplicibus ſi ad eſſe, & nõ eſſe negationes fiant, una ſemper uera eſt, altera ſemper falſa: ita quoque in his, quæ ſecundum modum dicuntur, ſi ad ipſum modum enunciato negationis aptetur, uelut ad quaſdã appoſitiones prædicationesq;, ueritas in appoſitionibus & falſitas terminata diuiditur. Atq; hoc eſt quod ait, Similiter hæ etiam in eo quod eſt eſſe poſsibile, & eſſe non poſsibile. Similiter .n. ſecundum poſsibile, & non poſsibile facta oppoſitio, ueritatem falſitatemq; determinat, ſicut in ſimplicibus, & præter modum poſitis ſecundũ eſſe, & non eſſe negatio. Hinc in omnibus ſecundum modũ affirmationibus, oppoſitiones digerit cõuenientiũ negationum, dicit enim,

Eius uero quæ eſt, poſſibile eſt non eſſe, negatio eſt, non ea quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſt non eſſe. Et eius quæ eſt, poſſibile eſt eſſe, non ea quæ eſt, poſſibile eſt non eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe. Quare & ſequi ſeſe inuicem uidebuntur hæ poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt non eſſe. Idem enim poſſibile eſt eſſe, et nõ eſſe. Non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſt eſſe, & non poſſibile eſt eſſe, nunquam ſimul in eodem uera ſunt, opponuntur enim. At uero, nec poſſibile eſt non eſſe, & non poſſibile eſt non eſſe, nunquam ſimul uera ſunt. Similiter autem & eius quæ eſt, neceſſarium eſſe, non ea quæ eſt, neceſſarium non eſſe, negatio eſt, ſed ea quæ eſt,

non

non neceſſarium eſſe. Eius uero quæ eſt, Neceſſarium eſt non eſſe, ea que eſt, non neceſſarium eſt non eſſe. Et eius quæ eſt impoſsibile eſſe, non ea quæ eſt, impoſsibile non eſſe, ſed non impoſsibile eſſe. Eius uero quæ eſt, impoſsibile non eſſe, ea quæ eſt, non impoſsibile eſt non eſſe.

100. Vt demonſtret eam, quæ dicit poſsibile eſt non eſſe, non modo nō eſſe negationem eius, quæ eſt, poſsibile eſt eſſe, ſed omnino negationē non eſſe, huius aliā inuenit negationē: nam eius quæ eſt, poſsibile eſt non eſſe, quā affirmationis loco poſuit, negatio reperitur illa, quæ dicit, non poſsibile eſt non eſſe, ſecundū modū, ſcilicet addita negatione. unde fit, inquit, ut ea quæ dicit, poſsibile eſt eſſe, & illa quæ proponit, poſsibile eſt non eſſe, ſeſe inuicē conſequantur, idem namq; poſsibile eſt eſſe, quod eſt poſsibile nō eſſe. Cur aūt ſe conſequi poſſunt, hæc cauſa eſt, qm̄ non ſunt oppoſitæ. nam ſi eſſent oppoſitæ, perimerēt ſe potius, quā conſequerentur, & diſſentirent magis, quā conſentirent, ut eſt in his, poſsibile eſt eſſe, & nō poſsibile eſt eſſe. Hæ.n. ita a ſe diſiunctæ ſunt, ut ſimul eſſe nō poſſint. Iccirco aūt hoc euenit, qm̄ ſunt oppoſitæ. Sēper igitur ſecundū modū ponenda negatio eſt, ſi integra oppoſitionis natura facienda eſt. qđ planiſsime exequitur, ſingulis propoſitionū modis negationes accommodans, atq; integras naturaliter efficiens oppoſitiones. At uero, inquit. ea quæ eſt, poſsibile eſt non eſſe, cum ea quę dicit, nō poſsibile eſt non eſſe, ſimul eſſe non poterit. Nanq; oppoſitas eſſe manifeſtum eſt. ſiquidem harum negatio ad modum eſt poſita, qui eſt poſsibile eſſe. eius autem quæ eſt, neceſſarium eſt eſſe, non oportet dici illam eſſe negationem, per quam dicitur, neceſſariū eſt non eſſe: huius enim alia negatio inueniri poteſt, quoniam eſt affirmatio quædam, eſt: autem eius negatio ea quę dicit, non neceſſariū eſt non eſſe. Sed potius ei quæ dicit neceſſarium eſt eſſe, ea opponenda eſt quæ dicit, non neceſſarium eſt eſſe. ad illam nanq; quæ dicit, neceſſarium eſt non eſſe, opponitur (ut dictum eſt) non neceſſarium eſt nō eſſe. Eius quoq; quæ eſt, impoſsibile eſt eſſe, non dicenda eſt illa eſſe negatio, per quam dicimus, impoſsibile eſt non eſſe, ſed ea potius quæ proponit, non impoſsibile eſt eſſe. Nanq; affirmatio quædam eſt, impoſsibile eſt nō eſſe. Huius enim inuenitur negatio quæ eſt, non impoſsibile eſt non eſſe.

Vniuerſaliter uero (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem, & non eſſe oportet ponere tanquam ſubiecta: affirmationem uero & negationem hæc facientem, ad eſſe & nō eſſe apponere. & has putare oportet eſſe oppoſitas dictiones: poſsibile, non poſsibile: contingens, non contingens, impoſsibile, non impoſsibile, neceſſarium, non neceſſarium, uerum, non uerum.

101. Regulam dat uniuerſalem dicens, hoc uniuerſaliter in omnibus faciendū eſſe, quod ſupra iam diximus, ut ſubiectū eſſe & non eſſe ponatur: Affirmationē aūt & negationem ipſos modos faciamus. Hoc eſt enim quod ait, negationē uero & affirmationem hæc facientem. modos.n. ipſos id eſt poſsibile, & contingens, & cæteros pro affirmationibus ordinantes, & ad hos negatiuo aduerbio iūcto pro negationibus diſponentes, ut ad id quod dicimus eſt, & non eſt apponamus, ut quemadmodū ad unam rem, quod eſt homo, eſt uerbū, & non eſt negatio, prædicatū eſt in his quoddā propoſitionibus, quæ præter modū ſunt. ut in ea per quam dicimus homo eſt, ſic in his ꝓpoſitionibus, quæ cū modo ſunt, eſt quidem aut non eſt, ſubiecta ponamus, modos uero ipſos aut ſecundum affirmationē, ſi ſimpliciter dicantur, aut ſecundū negationem, ſi cum negatione ponātur, facientes ad ſubiectū, quod ſecundum eſſe & non eſſe diſpoſuimus, prædicemus, & has arbitremur eſſe oppoſitas dictiones & negationes, quæ ſecundū modos factæ ſint. eorum autem omniū negationes & affirmationes in contrarium diſponantur.

Poſsibile eſt eſſe	Oppoſitiones	Non poſsibile eſt eſſe
Contingit eſſe		Non contingit eſſe
Impoſsibile eſt eſſe		Non impoſsibile eſt eſſe
Neceſſarium eſt eſſe		Nō neceſſarium eſt eſſe
Poſsibile eſt nō eſſe	Oppōnes	Nō poſsibile eſt nō eſſe
Contingit non eſſe		Non contingit nō eſſe
Impoſsibile eſt non eſſe		Nō impoſsibile eſt nō eē
Neceſſarium eſt non eſſe		Nō neceſſariū ē nō eſſe.

Quod aūt addidit uerum, non uerū, ad demonſtrationē omnium modorū ualet. nam ſiquis dicat uerū eſt, non eſt ipſius negatio, uerū nō eſt, ſed potius non uerū eſt. Alioqui eius q̄ eſt, uerū non eſt, illa negatio eſt quæ dicit, non uerum nō eſt.

DE MODALIVM ÆQVIVALENTIA.

Conſequentiæ uero ſecundum ordinem fiunt, ita ponentibus. Illi enim quæ eſt, poſsibile eſt eſſe, ſequitur illa quæ eſt contingens eſſe, & hæc illi conuertitur. Et non impoſsibile eſſe, & non neceſſarium eſſe. Illi uero quæ eſt, poſsibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & non impoſsibile non eſſe. Illi uero quæ eſt, non poſsibile eſſe, & non contingens eſſe, ea quæ eſt, neceſſarium non eſſe, & impoſsibile eſſe. Illi uero quæ eſt, non poſsibile non eſſe, & non contingens non eſſe, illa quæ eſt, neceſſe eſt eſſe, & impoſsibile non eſſe.

102. Expeditis omnibus, quæ de modorū oppoſitionibus diſputabantur, ad conſequentias uenit. Hoc enim dicit, quæ propoſitiones ſupradictorum modorū, quas propoſitiones conſequuntur, quibusq; conſentiunt. Nos autē ex his quatuor fecimus ordines, & cōſequentias propoſitionū ſub una ſerie diſpoſuimus: hæc autē prius nota ſint, ut quid ab Ariſtotele dicatur: facilius lector intelligat.

Conſideretur autem ex ſubſcriptione, quod dicimus.

Primus ordo	*Tertius ordo*
Poſsibile eſt eſſe.	*Non poſsibile eſt eſſe*
Contingit eſſe	*Non contingit eſſe*
Non impoſsibile eſt eſſe	*Impoſsibile eſt eſſe.*
Non neceſſe eſt eſſe	*Neceſſe eſt non eſſe.*
Secundus ordo	*Quartus ordo*
Poſsibile eſt non eſſe.	*Nō poſsibile eſt nō eſſe.*
Contingit non eſſe.	*Non contingit non eſſe.*
Non impoſsibile eſt nō eſſe	*Impoſsibile eſt non eſſe.*
Non neceſſe eſt non eſſe.	*Neceſſe eſt eſſe.*

103. Superius aūt deſcriptas conſequentias ipſe diſponit: nobis aūt reddenda eſt breuiter ratio, cur hæ propoſitiones ſeſe inuicem conſequantur. Quod poſsibile eſt eſſe, cōtingit aliquando ut ſit, & hoc eſt, cōtingit eſſe: quod aūt contingit eſſe, nō eſt impoſsibile eſſe, & quod nō eſt impoſsibile eſſe, non iccirco iam neceſſe eſt eſſe. Non eſt.n. impoſsibile hodie eſſe pluuiā, ſed nō iccirco iam eſſe neceſſe eſt. Quod ergo nō eſt impoſsibile eſſe, nō neceſſe eſt eſſe. Et hic eſt unus ordo conſequentiæ. Rurſus ſecundus ordo propoſitionū talem habet conſequentiā. Quod poſsibile eſt non eſſe, poteſt fieri ut non ſit, quare contingit aliquando ut nō ſit, & quod poſsibile eſt non eſſe, contingit non eſſe, quod aūt contingit nō eſſe, poteſt fieri ut non ſit, ſed quod poteſt fieri ut non ſit, non eſt impoſsibile ut nō ſit: ergo quod contingit nō eſſe, nō eſt impoſsibile ut nō ſit, ſed quod non eſt impoſsibile nō eſſe, non iccirco illud iam non eſſe neceſſe eſt. hodie.n. pluuiam non eſſe non eſt impoſsibile. poteſt n. eſſe, ſed non iccirco ex neceſsitate hodie non pluet. quare quod non eſt impoſsibile non eſse, non eſt neceſsarium non eſse, & ſecūdus quidem ordo ſeſe ſic habet. Nunc autem ad tertium tranſeamus. Quod non poſsibile eſt eſse, hoc fieri non poteſt, quod autem fieri non poteſt, ut aliquando ſit nō contingit, quod ergo non poſsibile eſt eſse, idem non cōtingit eſse, ſed quod non contingit eſse, neceſse eſt ut non ſit, quod nunq̄ contingit, nunquam eſse poteſt, quod nunquam eſse poteſt, neceſse eſt non eſse. quod igitur non cōtingit eſse:

idem

idem neceſſe eſt non eē. ſed quod neceſſe eſt nō eſſe, hoc fieri non poteſt. quod autem fieri nō poteſt, impoſsibile eſt ut fiat, quod igitur neceſſe eſt nō eſſe, impoſsibile eſt eē. Quartus etiā ordo hoc modo eſt. Quod non poſsibile eſt nō eſſe, fieri non poteſt ut non ſit, quod fieri non poteſt, ut nō ſit, non contingit nō eſſe. Vt quoniā non poſsibile eſt, non eſſe motum cælo, non contingit cælum non moueri, quare qđ non poſsibile eſt non eſſe, idem non contingit non eſſe, ſed quod non contingit non eſſe, neceſſe eſt eſſe, ſicut de cælo. Neceſſe eſt enim cælum moueri, quoniam non contingit cælum non moueri, ſed quod neceſſe eſt eſſe, ut nō ſit fieri non poteſt, quare quod neceſſe eſt eſſe, impoſsibile eſt non eſſe. Et hæc quidem eſt ordinata ab Ariſtotele conſequentia propoſitionum, de qua paulo latius diſputabit.

Ergo impoſsibile & nō impoſsibile, ad illud quod eſt, cōtingens & poſsibile, & non contingens & non poſsibile ſequuntur quidem contradictorie, ſed conuerſim. illud enim quod eſt poſsibile eſſe, negatio ſequitur impoſsibilis. Negationem uero affirmatio. Ad illud .n. quod eſt, nō poſsibile eſſe, ſequitur illud quod eſt, impoſsibile eſſe. Affirmatio enim eſt, impoſsibile eſſe, non impoſsibile uero negatio.

104. Quædam de ſuperiore conſequentium ratione pertractat. In ſuperioribus .n. deſcriptionibus ſeſe ſequentiū, affirmationē poſsibilis ſequebatur impoſsibilis negatio. Rurſus negationē poſsibilis ſequebatur impoſsibilis affirmatio, & de contingenti eodē modo, affirmationem nanq; impoſsibilis dicentē, impoſsibile eē, ſequebatur negatio poſsibilis, dicens, nō poſsibile eſt eē. Rurſus cū impoſsibile negaretur, p id quod dicebatur, non impoſsibile eſſe, hāc affirmatio poſsibilis ſubſequebatur, ea .ſ. quæ dicit, poſsibile eē. Atq; hoc idem de contingenti, affirmatio nanq; impoſsibilis ea quæ eſt, impoſsibile eſſe, ſequebatur cōtingentis negationē, eam quæ eſt, nō contingit eſſe. Negatio uero impoſsibilis, eā quæ dicit, nō impoſsibile eſt eē, affirmationē contingentis ſequebatur, eam quæ dicit, contingit eſſe. quare hę propoſitiones ſeſe inuicē ſequuntur, ſed conuerſæ. Nanq; affirmatio impoſsibilis, contingentis negationē & poſsibilis ſequitur. Negatio uero impoſsibilis, affirmationem poſsibilis & contingentis, ut ſubiecta deſcriptio docet.

Affir. impoſsibile eſt eē. cōtradi. nō impoſsibile ē eē. Neg.
Neg. nō poſsibile eſt eſſe. contradi. poſsibile eſt eē. Affir.
Neg. non contingit eſſe. contradi. contingit eſſe. Affir.

Iccirco nanq; ait, ſequuntur quidem contradictorie, ſed cōuerſim, quod omnes in contrarium locatæ contradictiones ſunt. Contradictio nanque eſt, impoſsibile eſſe, & non impoſsibile eſſe, contingere eſſe, & non contingere eſſe, poſsibile eſſe, & non poſsibile eſſe. Conuerſæ autem ſe ſequuntur, quoniam affirmatio non ſequitur affirmationem, & negatio negationem, ſed affirmationem negationes, negationem uero affirmationes, quod ad ſupradictam deſcriptionē reuertentibus planius liquet, ſenſus ergo hic eſt. Ordo autē ſerieſq; ſermonum ſeſe ſic habet. ergo inquit Ariſtoteles cōtradictionē, quę eſt impoſsibile & non impoſsibile, illud qđ eſt contingens & poſsibile, quæ duæ affirmationes ſunt, ac ſeſe ſequuntur, & non cōtingens & non poſsibile, quæ duæ ſunt negationes. ſequuntur quidem contradictorie, ut contradictiones ſint in contrarium ductæ, ſed conuerſim, ut affirmatio negationem, negatio ſequatur affirmationem. Huius talis ratio redditur, illud enim quod eſt poſsibile eē, quod affirmatio eſt, negationem impoſsibilis ſequitur. eſt autem negatio impoſsibilis, non impoſsibile eſſe. Quod eſt ergo poſsibile eſſe, ſequitur non impoſsibile eſſe, negatio uero poſsibilis, affirmationem impoſsibilis ſequitur. illud nanq; qđ eſt non poſsibile eſſe, ſequitur affirmationem q̄ eſt impoſsibile eē. etenim affirmatio eſt impoſsibile eſſe, nō impoſsibile eſſe negatio. & in contingentibus eodem mō, atq; hoc quidem de poſsibilium & impoſsibilium conſequentia dictū eſt. Nūc de neceſſarii & poſsibilis cōſequentia tractat.

Neceſſarium uero quemadmodum ſit, conſiderandum eſt. Manifeſtum eſt autem, quoniam non eodem modo, ſed contrariæ ſequuntur, contradictoriæ autem ſunt extra: Non enim eſt negatio eius quod eſt neceſſe non eſſe, non neceſſe eſt eſſe. contingit enim eſſe ueras utraſque in eodem. Quod enim eſt neceſſarium non eſſe. non eſt neceſſarium eſſe.

105. Quod dicit huiuſmodi eſt, in his propoſitionibus q̄ erant impoſsibilis, & non impoſsibilis, cōueniebat nō poſsibile, ei qđ eſt impoſsibile; & poſsibile cōſentiebat ei quod eſt nō poſsibile, cōtradictionem .ſ. impoſsibilis, cōtradictio nō poſsibilis ſequebatur, ordine cōuerſo. in his autē, quę neceſſariū prædicant, uel affirmatiue, uel negatiue, & ſequūtur poſsibilem propoſitionē, eius quæ poſsibili conſentit contradictio, nō ſequitur cōtradictionem poſsibilis, ſed potius cōtraria: neceſſarias uero nūc propoſitiones dico, q̄ tametſi nō ſignificent neceſsitatē, tamen ſiue affirmatiue, ſiue negatiue neceſſariū prædicāt: ſenſus ergo hic eſt, ſiqua ex his quę neceſſariū prædicant, cōſentit poſsibili ꝓpoſitioni, eius q̄ neceſſariū prædicat, cōtradictio, nō ſequitur poſsibilis cōtradictionē, ſed eius, q̄ neceſſariū prædicat contradictionis contraria cōſentit poſsibilis propoſitionis cōtradictioni. prius autē diſponamus, quæ ſunt contradictoriæ, quæue cōtrariæ, eius enim quæ dicit neceſſe eſt eē, cōtradictio eſt, nō neceſſe eſt eſſe, cōtraria uero, neceſſe eſt nō eē. rurſus eius quæ eſt, neceſſe eſt nō eē, contradictio eſt, non neceſſe eſt non eſſe, cōtraria uero, neceſſe eſt eſſe. Quare deſcribantur & circa unā eandemq; contraria, & contradictoria diſponantur, ut quod a nobis dicendum eſt, clarius poſſit liquere.

Nō neceſſe eſt eē. Neg.

Cōtradictio

Contraria

Affir. Neceſſe eſt eſſe. Neceſſe eſt non eē. Affir.

Nō neceſſe ē nō eē. Neg.

Cōtradictio

Affir. Neceſſe eſt ñ eſſe.

Cōtraria. Neceſſe ē eē. Affirmatio.

His igitur commode breuiterq; deſcriptis, qui in eorum conſequentia ad poſsibiles propoſitiones modus poſſit euenire monſtrandum eſt. illam nanq; quę eſt poſsibile eſt eē, ſequitur ea quæ eſt, non neceſſe eſt eſſe: nam quod poſsibile eſt eſſe, non neceſſe eſt eſſe. quod enim poſsibile eſt eſſe, poſsibile eſt & non eſſe, ſed quod poſsibile eſt non eſſe, nō neceſſe eſt eſſe. Quare id quod eſt, poſsibile eſt eſſe, recte ſequitur, non neceſſe eſt eſſe, ſed negationem eius quæ dicit poſsibile eſt eſſe .i. non poſsibile eſt eſſe, non ſequitur affirmatio eius quæ dicit, non neceſſe eſt eſſe, quæ eſt .ſ. neceſſe eſt eſse, hæc enim eſt contradictio neceſsariæ affirmationis. neque enim dici poteſt conſentire propoſitiones, quæ dicunt, non poſsibile eſt eſse, & neceſse eſt eſse, ſed huius cōtraria ſequitur: nanq; eam quæ eſt, non poſsibile eſt eſse, illa quæ dicit, neceſse eſt non eſse, comitatur. ſed neceſse eſt non eſse, non eſt contradictoria eius quæ eſt, non neceſſe eſt eſſe: poſſunt enim utrę q; in eodem ſimul ueræ inueniri, nam quoniam neceſſe eſt nō eſſe ignē frigidum, non neceſſe eſt eſſe ignem frigidum. quocirca hæ contradictoriæ nō ſunt, ſed eſt contraria ea quæ dicit, neceſſe eſt nō eſſe, ei quæ dicit, neceſſe eſt eſſe, quæ neceſſe eſt eſſe, contradictio eſt eius quæ ponit non neceſſe eſt eſſe. quare contradictionem eius q̄ dicit, poſsibile eſt eſſe, eā .ſ. quæ ꝓponit nō poſsibile eſt eē, nō ſequitur cōtradictio eius q̄ eſt nō neceſſe eſt eſse, ſed ea q̄ eſt neceſse eſt nō eſse, quę cōtraria .ſ. eſt ei quæ eſt, neceſse eſt eſse, q̄ hæc ipſa cōtradictio eſt eius q̄ proponit non neceſse eſse. Hoc autem deſcriptione melius patebit.

Affir. poſ'e eſt eſſe contrad. Non poſſibile eſt eſſe: Neg.
Affir. ñ neceẽ ẽ eẽ.cõtrad.neceẽ ẽ eẽ:cõtraria,neceẽ ẽ ñ eẽ.

Ergo cum ſit contradictio poſſibile eſſe, & non poſſibile eſſe, ſequatur autẽ poſſibile eſſe, nõ neceſſe eſſe, cõtradictio tamen eius quæ eſt, neceſſe eſſe, nõ ſequetur contradictionẽ eius quæ eſt poſſibile eſſe, ſed contraria contradictoriæ eius quæ eſt, nõ neceſſe eſſe. nam ſi contradictio eſt, non neceſſe eſſe, eius quæ eſt, neceſſe eſſe. Cõtraria uero eiuſdẽ neceſſe eſſe, eſt ea quæ dicit, neceſſe eſt non eſſe, ſequitur neceſſe eſt nõ eſſe, eã quæ eſt nõ poſſibile eſse, quæ eſt cõtradictio eius quæ eſt, poſſibile eſſe, quã ſequitur non neceſse eſſe. Recte ergo dicitur, cõtradictiones quidẽ extra eſſe, cõtrarias uero contradictoriis conſentire. nã poſſibile eſse & non poſſibile eſſe, quæ ſunt contradictoriæ, ſequuntur non neceſſe eſſe, & neceſse non eſse, quæ non ſunt contradictoriæ, quod in eodem utræq; ueræ inueniri poſſunt. Quod ſi cõtradictio ſequitur, ſicut ea quæ eſt, non neceſſe eſſe, ſequitur eam quæ eſt poſſibile eſse, ſic eam quæ eſt, non poſſibile eſse ſequeretur neceſse eſse, ſed hoc inconueniens eſt. Quare, quoniã hæc illã non ſequitur, cõtraria ipſius ſequetur, cõtraria nanq; eſt ei quæ proponit, neceſse eſt eſse, illa q̃ dicit, neceſse eſt nõ eſse. Eodem quoq; modo & in eo quod eſt poſſibile nõ eſse, cuius eſt contradictio non poſſibile nõ eſse, qđ Ariſtoteles reticuit. Sequitur nanq; eam quæ eſt, poſſibile eſt nõ eſse, illa q̃ dicit nõ neceſse eſt nõ eſse, ſed negationem eã, q̃ eſt nõ poſſibile eſt nõ eſse, eius affirmationis quæ eſt poſſibile eſt non eſse. Non ſequitur affirmatio eius quæ eſt, nõ neceſse eſt non eſse negationis, ea quæ eſt, neceſse eſt non eſse. Negatio enim eius quæ dicit, neceſse eſt non eſse, illa eſt quæ dicit, non neceſse eſt nõ eſse. Sed huius contraria, id eſt affirmationis q̃ eſt, neceſse eſt nõ eſse, illa ſcilicet quæ eſt, neceſse eſt eſse: ſequitur negationem illam, quæ eſt nõ poſſibile eſt non eſse, huius quoque ſit talis deſcriptio.

Affirmatio.		Negatio.
Poſſibile eſt nõ eſse.	cõtradictio.	Non poſſibile eſt nõ eſse.
Negatio.		Affirmatio.
Nõ neceſse eſt non eſse.	cõtradictio.	Neceſse eſt non eſse.

Contraria affirmatio, neceſse eſse.

Diſſimili igitur modo euenit, quã dudum cõtingebat in his quæ erant poſſibilia, & quæ impoſſibilia. Illic enim cõtradictio contradictionem ſequebatur, ſed conuerſim, ut negationẽ affirmatio, affirmationẽ negatio ſequeretur. Hic nõ idẽ modus eſt. nã cum ſuperiores contradictoriæ ſint, & inferior negatio affirmationem ſequatur, negationẽ non ſequitur cõtradictoria affirmatio, ſed affirmationis illius cõtraria. quæ ſiquis legat attentius, integre, deſcriptum eſse ratione perſpiciet, cur autem hoc eueniat, cauſam prodit.

Cauſa autem, cur non ſequatur ſimiliter cæteris eſt, quoniam contrariæ impoſſibile neceſſario redditur idẽ ualens. Nam quod impoſſibile eſt eſſe, neceſſe eſt hoc non quidem eſſe, ſed potius non eſſe. Quod uero impoſſibile eſt non eſſe, hoc neceſſarium eſt eſſe. Quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poſſibile & non poſſibile, hæc econtrario. Quoniam non ſignificant idem neceſſarium & impoſſibile, (ſed quemadmodum dictum eſt) conuerſim.

106. Ratio cur non ſimili modo conſequentia ſecundum contradictionem propoſitionis eueniat, ſicut in his quę ſunt impoſſibilia, & non impoſſibilia huiuſmodi eſt, omne neceſsarium contrario modo impoſſibile eſt. nã quod eſt impoſſibile eſse, hoc eſt neceſsarium non eſse. non enim eſt neceſsarium eſse, quod eſt impoſſibile eſse: nullus enim dixerit neceſse eſt eſse, quod impoſſibile eſt eſse. non ergo neceſse eſt eſse, ſed potius neceſse eſt non eſse, quod impoſſibile eſt eſse. Ergo cõuerſæ idem poteſt impoſſibile, quod neceſsarium. Quod enim impoſſibile iunctum cum eſse efficit, hoc efficit neceſsarium iunctum ad id quod eſt nõ eſse. igitur quod impoſſibile eſt eſse, hoc neceſse eſt non eſse. Rurſus quod impoſſibile eſt non eſse, hoc neceſse eſt eſse. ut igni impoſſibile eſt non ineſse calorem, neceſse eſt igni ineſse. Quare huic quoq; idẽ conuertitur, ut qđ impoſſibile ſecundũ non eẽ efficit, idem ualeat neceſsariũ ſecundũ eẽ poſitum. quare contrario modo neceſsarium & impoſſibile idem poteſt. Quod ſi contrario modo impoſſibile & neceſsariũ idem ualet, manifeſtũ eſt, cur non ſimiliter conſequitur neceſsariũ poſſibile & non poſſibile propoſitiones, ſicut eaſdem ipſas, id eſt poſſibile & non poſſibile ꝓpoſitiones, impoſſibile & nõ impoſſibile ſequebatur. nã ſi cõuerſo ordine neceſsarium atq; impoſſibile idẽ ualet ſecundũ contrarietatem, non ſimilis conſequẽtia & neceſsarii & impoſſibilis, ei quæ fuit poſſibilis & impoſſibilis. nam qm̃ non impoſſibile eſse, ſequitur poſſibile eſse. Et hoc rurſus, id eſt poſſibile eſse, nõ neceſse eſse comitatur. Rurſus id qđ eſt impoſſibile eſse, quoniã ſequitur nõ poſſibile eẽ. Neceſſarium autem impoſſibili conuerſo ordine idẽ ualet, ſequitur id quod eſt impoſſibile eſt eſse, neceſse eſt nõ eſse. Ac per hoc etiam id quod eſt, non poſſibile eſse, ſequitur id qđ eſt, neceſse eſt non eſse. Rurſus quoniã ei quod eſt nõ impoſſibile non eſse, conſentit, id quod eſt, poſſibile eſt nõ eẽ, & huic cõuenit, nõ neceſse eſt non eſse. Quoniam id quod dicitur impoſſibile eſt non eſse, ſocium eſt ei quod eſt, nõ poſſibile eſt nõ eſse, ei autẽ quod eſt, impoſſibile non eſse, conuerſo modo redditum, neceſsario, idem ualet. Sequitur id quod eſt impoſſibile eſt non eſse, id quod dicimus neceſse eſt eſse, & hanc quoq;, ſequitur id quod proponimus, non impoſſibile eſt non eſse, non neceſse eſt non eſse. id uero deſcriptione monſtratur.

Conſentientes	Conſentientes
Non impoſſibile eſt eſse.	Impoſſibile eſt eſse.
Poſſibile eſt eſse.	Non poſſibile eſt eſse.
Non neceſse eſt eſse	Neceſse eſt non eſse.
Conſentientes	Conſentientes
Nõ impoſſibile eſt nõ eſse.	Impoſſibile eſt non eſse.
Poſſibile eſt non eſse.	Non poſſibile eſt non eſse.
Non neceſse eſt non eſſe.	Neceſſe eſt eſſe.

Cauſa igitur diuerſæ conſequẽtiæ eſt in contrariũ propoſitionũ impoſſibilis, & neceſſarii facta cõuerſio, ſed de his hoc modo ſpeculatus, ſeſe quodãmodo ipſe reprehẽdit, & ad aliam proprietatis conſequentiam diſputationẽ flectit.

An certe impoſſibile eſt ſic poni neceſſarij contradictiones. Nam quod eſt neceſſarium eſſe, poſſibile eſt eſſe, nam ſi non negatio ſequetur. Neceſſe enim eſt aut affirmare aut negare. Quare ſi non poſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt eſſe. Igitur impoſſibile eſt eſſe, quod neceſſe eſt eſſe, quod ſane eſt inconueniens.

107. Forte inquit errauimus ita cõſequentias collocantes. Tunc enim diſpoſuimus, ut id qđ eſſet poſſibile ſequeretur illud quod eſt nõ neceſsariũ, ut ſecundum præceſſionẽ poſſibilis ſequentem negationẽ neceſsarii poneremus. nunc autem dicit hoc permutari oportere, & nõ a poſſibili inchoandum, & huic ſubiiciendũ neceſſarii negationem, ſed potius primo ponendũ eſse neceſſarium, ſecũdo loco poſſibile. nãq; illa propoſitio, q̃ neceſſariũ continet, continere uidetur etiã poſſibilitatẽ: nam quod neceſsarium eſt idem poſſibile eſt. Quod enim neceſse eſt eſse, idẽ eſse poſſibile eſt. nam ſiquis hoc neget, & id quod eſt neceſsarium dicat, nõ ſequi poſſibilitatẽ, negatio poſſibilitatis, id eſt neceſsariũ comitabitur. nam ſi id qđ neceſsariũ eſt eſse: falſum eſt dicere poſſibile eſt eſse, uerũ eſt dicere quoniã nõ poſſibile eſt eſse. In omnibus .n. aut dictio eſt .i. affirmatio, aut negatio, ut ſi illa uera eſt, illa ſit falſa, ſi illa non eſt, illa mox eſse neceſse ſit. ſed nõ poſſibile eſse ſequi diximus, id quod eſt impoſſibile eẽ. igitur id quod dicitur neceſse eſt eſse, impoſſibile eſt eſse. ſed hoc quidẽ incõueniens eſt, nõ igit̃ uerũ eſt, quoniã ei quod eſt neceſarium eſse, id quod eſt non poſſibile eſse conuenit. Quare ſequitur id quod eſt neceſsarium, poſſibilitas.

At uero illud quod eſt poſſibile eſſe, non impoſſibile eſſe ſequitur, hoc uero illud quod eſt non neceſſarium eſſe. Quare contingit, quod eſt neceſſarium eſſe, non neceſſarium eſſe, quod ſane eſt inconueniens.

Dicimus

108. Dicimus ei quod eſt neceſſarium eſſe, conſentire illam propoſitionem, quæ dicit poſſibile eſſe. ſed rurſus hoc falſum uidetur cogitantibus perſpicientibusq;, quoniā ei quod eſt poſſibile eſſe, conſentit & conuenit illa propoſitio quæ dicit, nō impoſſibile eſſe. hoc uero qd dicitur nō impoſſibile eſſe, ſequitur id qd proponimus non neceſſe eſt eſſe, ſed poſſibile eſſe cōſentire propoſuimus ei quæ dicit, neceſſe eſt eſſe, eamq; conſequi. ſequitur ergo ea quæ eſt nō neceſſe eſſe, illam quæ dicit, neceſſe eſt eſſe, ei quæ cōſentit, qd eſt impoſſibile. Quid igitur in his dubitationibus eſt ſtatuendū an poteſt conſentire quidē poſſibile eſſe, ei qd eſt, neceſſe eſſe, Alioqui propoſitionem neceſſe eſſe, id qd eſt impoſſibile eſſe cōſequetur. ſi uero conuenerit ei quæ eſt neceſſariū eſſe, illa quæ eſt poſſibile eſſe: rurſus fit, ut id qd eſt neceſſariū, non neceſſarium ſit, ſed hoc falſum eſt. Sed hoc quemadmodū ſeſe habeat, paulo poſt explicabitur. Nunc uero priorē ſequentiā permutantes hoc dicimus, quoniā id quod eſt poſſibile eſſe, non poteſt conſequi id qd eſt neceſſe eſſe, nec hæ ſibi propoſitiones conſentiunt, poſſibile eſſe, & neceſſe eſſe. Quod Ariſtoteles hoc modo proponit.

At uero neq; neceſſariū eſſe ſequitur ad poſſibile eſſe, neq; neceſſarium non eſſe. Illi enim utraq; contingit accidere. horum autem utrumlibet uerum fuerit, nondum erunt illa uera, ſimul enim poſſibile eſt eſſe, & non eſſe. Si uero neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe, non erit poſſibile utrūque. Relinquitur ergo nō neceſſariū non eſſe ſequi ad poſſibile eſſe: hoc enim uerū eſt & de neceſſe eſſe. hæc enim fit contradictio eius, quæ ſequitur ad non poſſibile eſſe. Illud enim ſequitur hoc, quod eſt impoſſibile eſſe, & neceſſe non eſſe, cuius negatio eſt, non neceſſe non eſſe. Sequuntur igitur, & hæ contradictiones ſecundum prædictum modum, & nihil impoſſibile contingit ſic poſitis.

109. Docet id quod eſt poſſibile non conſentire ei qd eſt neceſſariū eſſe, nec rurſus ei, quæ eſt neceſſariū eſt nō eſſe. nā quod neceſſe eſt eſſe, nō poteſt non eſſe, quod autē neceſſe eſt nō eſſe, non poteſt eſſe. Quod autē dicimus poſſibile eſſe ita dicimus, tanquā & eſſe & non eſſe poſſibile ſit. Vtranq; igitur naturā habet id qd dicimus poſſibile eſſe, ut & ſit eſſe poſſibile, & ſit poſſibile non eſſe. Qui uero dicit neceſſe eſſe, aufert non eſſe, & qui dicit neceſſe eſt non eſſe, aufert eſſe: ita ſi hæ ueræ ſunt, id eſt neceſſe eſſe, & rurſus neceſſe nō eſſe, utræq; illæ falſæ ſunt. quæ dicūt & poteſt eſſe, & poteſt nō eſſe. Illa enim quæ proponit neceſſe eſſe, poſſe nō eſſe ſubruit, illa uero quæ dicit, neceſſe eſt non eſſe, poſſe eſſe ſubuertit. neutra igitur conſequetur eam propoſitionē quæ dicit poſſibile eſt eſſe, nec ea quæ dicit ex neceſſitate eſſe, nec illa quæ dicit ex neceſſitate nō eſſe. Et ſenſus quidē huiuſmodi eſt. Sermonis autem ratio talis eſt; At uero inquit neq; id quod eſt neceſſariū eſſe, ſequitur propoſitionē illam quæ proponit, poſſibile eſſe, nec rurſus illa quæ dicit neceſſarium eſt non eſſe: Illi enim idest poſſibili utraq; contingit accidere, id eſt poſſe eſſe, & poſſe non eſſe. nam quod poteſt eſſe idem poteſt non eſſe. Harum autem, ideſt uel quæ dicit, neceſſarium eſt eſſe, uel quæ dicit neceſſariū eſt non eſſe, ſi utrumlibet uerum fuerit, non erunt illa uera, ideſt poſſe eſſe & poſſe non eſſe. Quod enim poſſibile eſt eſſe, idem poſſibile eſt non eſſe. quod ſi neque neceſſe eſt eſſe, neque neceſſe non eſſe propoſitio, eā quæ eſt poſſibile eſſe conſequetur: relinquitur, ut illa ei cōſentiat quæ dicit, non neceſſarium eſt non eſſe. Hæc enim ſequitur eā quæ proponit, poſſibile eſt eſſe: quicquid enim poſſibile eſt eſſe, non neceſſe eſt non eſſe, ut quoniā hominem poſſibile eſt ambulare, non eſt neceſſe non ambulare. hoc enim uerum eſt inquit & de eo quod eſt neceſſe eſt nō eſſe, ideſt hæc enim propoſitio quæ dicit, non neceſſe eſſe non eſſe, uerum eſt ut contra eam opponatur contradictorie, quæ dicit, neceſſe eſt non eſſe. unde etiam ſecutus eſt, Hæc enim fit contradictio eius quæ ſequitur non poſſibile eſſe, unde facienda eſt huiuſmodi deſcriptio.

Affir.	impoſſibile eſt eē	contradi.	nō impoſſibile eſt eſſe
Neg.	nō poſſe eſt eſſe	contradi.	poſſibile eſt eſſe.
Affir.	neceſſe eſt nō eē	contradi.	nō neceſſe eſt nō eſſe.

Hæc enim quæ dicit non neceſſe eſt non eſſe, contradictio eſt eius quæ proponit, neceſſe eſt non eſſe: quæ eſt ſequens, & conſentiens ei quæ eſt non poſſibile eſt eſſe, quæ conſentit ei quæ dicit impoſſibile eſt eſſe: quæ rurſus ſequitur eam quæ eſt ultima, ideſt neceſſe eſt nō eſſe, cuius cōtradictio eſt, nō neceſſe eſt nō eſſe: affirmatio enim eſt neceſſe eſt nō eſſe, negatio nō neceſſe eſt nō eſſe. quocirca ſecūdum contradictionē fit hæc quoq; conſequentia. nā impoſſibile eſſe, & nō impoſſibile eſſe cōtradictio eſt, ſed affirmationē, id eſt impoſſibile eſſe, ſequitur negatio, nō poſſibile eſſe. Negationē uero, ideſt nō impoſſibile eſſe, ſequitur affirmatio poſſibile eſt eſſe. ſed nō poſſibile eſt eſſe, & poſſibile eſt eſſe, contradictio eſt: ſed negationē poſſibilis, ideſt nō poſſibile eſſe, cōſequetur neceſſe eſt nō eſſe affirmatio, ſed affirmationē poſſibilis, ideſt poſſibile eſſe ſequetur nō neceſſe eſt nō eſſe, negatio quare ita poſitis nihil euenit impoſſibile, ſed omnia conueniunt, & cōſentiunt, & ſecūdum ſuperiorē poſſibilis, & impoſſibilis modum affirmationes & negationes conuerſo ordine contradictorie ſe ſequuntur: Et ſenſus quidem totius huiuſmodi eſt, ordo autē uerborū ſic. Quoniam inquit ei quod eſt poſſibile eſſe, nec illud, qd eſt neceſſe eſſe, nec illud quod eſt neceſſe non eſſe conſentit: relinquitur ut id quod eſt non neceſſariū non eſſe ſequatur poſſibile eſſe. Hoc enim qd dicitur non neceſſarium non eſſe uerum, eſt dicere de neceſſe eſt non eſſe, & ſubaudimus, quoniā eſt eius contradictio. Hæc enim quę dicit nō neceſſe eſt non eſſe, contradictio fit ei quæ ſequitur negationem poſſibilis, ideſt nō poſſibile eſſe. Hæc eſt autē ea quæ dicit neceſſe eſt non eſſe. illud enim qd eſt nō poſſibile eſſe, utrunq; horum ſequitur & quod eſt impoſſibile eſſe, & quod eſt, neceſſe eſt non eſſe. Cuius affirmationis, id eſt neceſſe eſt non eſſe, negatio eſt non neceſſe eſt non eſſe. Sed hæc ſequitur non impoſſibile eſſe & poſſibile eſſe, igitur hæ contradictiones ſecundum prædictum modum ſe ſequūtur, ſcilicet contradictorie, ſed conuerſim, & his poſitis atq; ita ordinatis, nihil contingit impoſſibile.

Dubitabit autem aliquis, ſi ad illud quod neceſſarium eſſe, poſſibile eſſe ſequatur. Nam ſi non ſequitur, contradictio ſequetur, non poſſibile eſſe, & ſiquis dicat nō hanc eſſe contradictionem, neceſſe eſſe eſt ipſum dicere, poſſibile non eſſe, ſed utraq; falſæ ſunt de neceſſe eſſe. At uero rurſus, idem uidetur eſſe poſſibile incidi, & nō incidi; & eſſe, & non eſſe. Quare erit neceſſe eſſe, & contingens non eſſe, hoc autem falſum eſt.

110. Ad ſuperiorem poſſibilis & neceſſarii conſequentiæ reuerſus eſt quæſtionem. Dicit enim dubitari poſſe, ſi id quod eſt poſſibile eſſe, conſentiat ei propoſitioni, quæ eſt neceſſarium eſſe; ſiue enim conſentire dicatur, ſiue non conſentire, aliquid impoſſibile & incōueniens utroq; modo cōtingit. nam ſiquis dicat, id quod dicitur poſſibile eſſe non cōſentire ei quod eſt neceſſarium eſſe, conſentiet ei negatio poſſibilis, ea quæ eſt non poſſibile eſſe: ſed ſi iſta conſentiet, erit idē neceſſarium eſſe, quod eſt non poſſibile eſſe. quod ſi hoc rurſus aliquis neget, & dicat non eſſe negationem eius propoſitionis quæ eſt poſſibile eſſe, eā quæ dicit non poſſibile eſſe, ſed illam potius quæ proponit poſſibile eſt non eſſe, quanquam falſum ſit, tamen ne hæc quidem ei quod eſt neceſſarium eſſe conuenire poteſt, ſit enim negatio eius quæ eſt poſſibile eſſe, ea quæ dicit, poſſibile eſt non eſſe, ſi affirmatio poſſibile eſſe non ſequitur affirmationem, quæ dicit neceſſe eſt eſſe, ſequitur negatio ea quæ eſt poſſibile eſt nō eſſe, ſed quod neceſſe eſt eſſe, falſum eſt dicere quoniam poſſibile eſt nō eſſe. Quod enim neceſſe eſt eſſe dici non poteſt fieri poſſe ut non ſit, ſed potius non poſſe fieri ut non ſit. quod ſiquis dicat rurſus ſequi id quod dicitur neceſſe eſſe, & conſentire ei quæ dicit poſſibile eſſe, ſic

quoq; aliquid inconueniens reperietur. Quod enim poſſibile eſt eſſe, idem poſſibile eſt non eſſe. erit igitur qđ neceſſe eſt eſſe, poſſibile non eſſe, & erit contingens quod neceſſarium eſt. Poſſibile autem & contigens in utranq; partem facile uertitur, & ad eſſe & ad non eſſe. Quod autẽ neceſſe eſt eſſe intercluſum habet euentũ ad contrariã dictionem. Vt ſi neceſſe eſt eſſe, ut nõ ſit, fieri non poteſt, & ſi neceſſe eſt non eſſe, ut ſit, impoſſibile eſt. Quare qui dicit poſſibile eſſe, conſentire ei qđ eſt neceſſe eſſe, quoniã id qđ eſt poſſibile eſſe, poteſt etiã non eſſe, & hoc eſt contingens, dicit id quod eſſe neceſſe eſt, poſſe nõ eſſe, & eſſe contingens, quod eſt incõueniens. Hanc igitur dubitationem ſoluens, ita ſequitur.

Manifeſtum eſt autem, quoniam non omne poßibile, uel eſſe, uel ambulare, & oppoſita ualet. Sed eſt in quibus nõ ſit uerum. Ac primum quidem in his, quæ non ſecundum rationem poſſunt, ut ignis calefactibilis eſt, & habet uim irrationabilem. ergo ſecundum rationem poteſtates eædẽ plurimorum etiam contrariorum ſunt: irrationabiles uero, non omnes, ſed quemadmodum dictum eſt, ignem non eſt poßibile calefacere, & non calefacere, neq; quæcunque alia ſemper agunt. Alia uero poſſunt & ſecundum irrationabiles poteſtates, ſimul oppoſita ſuſcipere. ſed hoc iccirco dictum eſt, quoniam non omnis poteſtas oppoſitorum eſt, neq; quæcunque ſecundum eandem ſpeciem dicantur.

111. Multa inquit ſunt, quæ unũ eſſe poſſunt id quod ſunt, non etiam aliud aliquid quod non ſunt. Plura enim ſunt, q̃ ab eo quod ſunt, non mutantur. Alia uero ſunt quæ mutari poſſunt, ut cælũ unam rem ſolã poteſt, id eſt moueri, huic uero oppoſitũ, id eſt non moueri non poteſt. ergo nõ omne quod eſt poſſibile uel eſſe, ambulare. i. nõ omne, de quo quælibet poſſibilitas prędicatur, etiam oppoſita ualet, ut utrunq; poſſit fieri, & facere quod facit, & huic opppoſitũ. i. non facere qđ facit. ſed ſunt quædã in quibus ita poteſtates prædicentur, ut nõ ſit uerũ de his dici, qm̃ & oppoſita poſſunt, ut etiã in his quæ præter rationem aliquam poſſunt, ut ignis. Nanq; ignis præter rationẽ aliquam calidus eſt. nõ eſt enim reddere rationẽ, cur ignis ſit calidus. natura. n. eſt calidus, & cum poſſit eſſe calidus, nõ tamen poteſt id quod eſt oppoſitum, id eſt nõ poteſt nõ calere, quod eſt oppoſitũ, ei ſcilicet qđ eſt calere: ergo ſecundum rationẽ poteſtates ipſæ eædẽ plurimorũ etiam contrariorum ſunt. Poteſtates inquit quæ ſunt ſecundũ rationem. i. in quibus eſt aliqua ratio, nõ unius poſſibilitatis, ſed plurimorũ ſunt atq; oppoſitorũ. ut poſſibilitas medicinæ eſt curare, quæ quoniã ſecundum rationẽ ſit, ut curet medicus, & eſt rationabilis poteſtas medico curandi, nõ ſolũ poteſt curare, ſed etiam non curare, & poteſt aliquid pluſquã unum, & ipſum quod poteſt oppoſitũ eſt. i. nõ curare. Oppoſitum nanq; eſt ei quod eſt curare, id qđ dicitur non curare, quæ oppoſita contraria uocantur. Affirmatio nanq; & negatio contrarietatibus diſcernuntur. Irrationabilis uero non omnis, ſed quemadmodum dictum eſt, ignẽ non eſt poſſibile calefacere, & non omnis inquit, ſecundum rationem poteſtas oppoſita quoque ualet. Irrationabilium uero non omnis huiuſmodi poteſtas eſt, ut oppoſita non ualeat. nam cum ferrum calere, ſine ratione poteſtas ſit (non enim ex ratione calet, quoniam rationem non habet) poteſt etiam non calere. igni autem cum irrationabilis poteſtas ſit calefacere, non poteſt & non calefacere. Quare recte dictũ eſt irrationabiles poteſtates non omnes non poſſe cõtraria, ſed quaſdam, ut ignem, qui cum ſit calefactibilis, non calefactibilis non eſt. Quæ autem ſint irrationabilia, quæ unam tantum habeant poteſtatem, non etiam oppoſitam, ſic demõſtrat dicens, nec quæcunq; alia ſemper agunt. ignis. n. oppoſita non poteſt: ſed non ſolum ignis, ſed illa quoque omnia unum poſſunt, & non multa nec oppoſita, quæcunque actu ſemper ſunt, ut Sol ſemper actu eſt lucidus, iccirco non poteſt non lucere, & nix ſemper actu frigida eſt, & ideo nunquam poteſt eſſe non frigida: ergo quæcunq; ſemper agunt, id eſt in eo quod ſunt, ſemper in actu ſunt, manifeſtum eſt. quoniam ſicut ignis non capit frigus, ita nec illa quoq; oppoſita poſſunt. Iccirco. n. ignis quoq; oppoſita nõ poteſt, quia ſemper actu habet propriã poteſtatẽ. ſemper enim eſt calidus. Sed nõ omnia irrationabilia (ut dictũ eſt) unã tantũ habent poteſtatẽ, ut oppoſita nõ poſſint, ſed ſunt quædã irrationabiles poteſtates, quæ utrunq; poſſunt, ut in eo quod eſt ſecari pellem, uel non ſecari pellem. Poteſt nanq; ſecari pellis, poteſt etiã non ſecari, ſed hæc ſunt oppoſita, ſecundũ igitur irrationabiles quoq; poteſtates poſſunt quædã oppoſita. ſed iccirco ſuperiora ſunt dicta inquit, quibus monſtrauimus, quoniã ignis, & quęcunq; ſemper ſunt actu, nõ poſſunt oppoſita, ut doceremus non omnẽ poteſtatem oppoſitorũ eſſe potentiã, ſed alias ueras eſſe huiuſmodi poteſtates, quæ actu eſſent, & unã rem ſolam poſſent, ab oppoſitorũ uero poteſtate diſcederent. Hoc autem non ſolũ in his quæ ſecundũ eationem poteſtates dicuntur, ſed etiã ſecundum eam ſpeciẽ, quæ irrationabilis dicitur. Sunt enim quædã eorum, quæ irrationabiles poteſtates eſſe dicuntur, quæ non ſolũ id quod ſunt, uerum etiam oppoſita poſſint, alia uero unum tantum poſſunt. Pellis enim poteſt ſecari, & non ſecari, & iccirco oppoſita poteſt. ignis uero cum ſit calidus, frigidus eſſe nõ poteſt. Et iccirco nulla oppoſitorum eſt illi poteſtas.

Quædam uero poteſtates, æquiuocæ ſunt. Poßibile enim non ſimpliciter dicitur, ſed hoc quidem, quoniam uerum eſt, ut in actu, ut poßibile eſt ambulare, quoniam ambulat, & omnino poßibile eſt eſſe, quoniam eſt iam actu, quod dicitur poßibile. Illud uero quoniam forſitan aget, ut poßibile eſt ambulare, quoniam forſitan ambulabit, & hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas: illa uero & in immobilibus. In utriſq; uero uerũ eſt dicere, non impoßibile eſt ambulare uel eſſe, & quod ambulat iam & agit, & ambulabile eſt. Sic igitur poßibile non eſt, uerum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem uerum eſt. Quare, quoniam partem uniuerſale ſequitur, illud quod ex neceßitate eſt, conſequitur poſſe eſſe, ſed non omnino.

112. Poſſibilitatis breuiter diuiſio facienda eſt. poſſibile enim duobus dicitur modis. Eſt enim unũ poſſibile, quod cũ non ſit, eſſe poſſit, ut homo cũ ſedet, non quidẽ ambulat, ſed ambulare poteſt. Aliud poſſibile eſt, qđ cũ ſit, eſſe poſſibile eſt, ut quoniã ignis calet, poteſt eſſe calidus, & quoniam homo ſedet, poteſt ſedere. huius autem poſſibilis duæ ſunt ſpecies: una, cum eſt quidẽ, poteſt tamen non eſſe, ut ſiquis ſedeat, ita quidẽ poteſt ſedere, ut poſſit etiã non ſedere. Alia uero, ut cũ ſit, non eſſe non poſſit, ut ignis calidus eſt, ſed nõ poteſt eſſe non calidus: atq; hoc eſt quod ait, quædam uero poteſtates æquiuocæ ſunt. Poſſibile enim non ſimpliciter dicitur, ſed hoc quidẽ, quoniam uerum eſt, ut in actu, id eſt qđ eſt & ſit, quod dicitur eſſe poſſibile, ut in actu poſſibile eſt ambulare, quoniã iam ambulat, & eſt in actu & omino poſſibile eſt eſſe, quicquid in actu eſt. Illud uero quod forſitan aget, ut poſſibile eſt ambulare, quoniã ambulabit, id eſt quod non eſt quidẽ, ſed eſſe poterit, ut poſſibile eſt ambulaee. non quoniã nunc quidem ambulat, ſed quoniam ambulaturus eſt aliquis. Hęc autem ſunt quæcunq; non ſecundum actum dicuntur, ſed ſecundum poteſtatem tantum, quæ nõdum quidem in actu ſit, eſſe tamen poſſit. Hæc quidem in ſolis mobilibus eſſe poſſibilitas, illa uero & in immobilibus. Mobilia uocat quæcunque ſunt naturalia & in generatione & in corruptione. Quæcunque enim generata ſunt, & corrumpi poſſunt, ea ſemper in motu ſunt. ipſa etenim generatio motus quidam eſt, atque ipſa corruptio. ergo in huiuſmodi rebus quæcunque generata ſunt, atque mortalia, in his uera eſt illa poteſtas, quæ non ſecundum actum dicitur, ſed ſecundum id quod non eſt quidem, ſed eſſe poteſt. Nuſquam enim euenit huiuſmodi poteſtas, niſi in his q̇ naſcuntur & mortem oppetunt. illa uero quæ ſunt immobilia, id eſt quæ in ſua natura fixa ſunt & conſtituta, ut mutari moueriq; non poſſint, id eſt diuina, ſolam illam habens

potentiam

potentiam, quæ ſecundum actum dicitur, ut Sol immobilis quidem ad ſubſtātiam, quanquā ſit mobilis ſecundum locū. Quoniam ergo eſt immobilis ſecūdum ſubſtātiam, & ab ea non permutatur, neq; mouetur, habet in ſe lumen, quod ita habere poteſt, ut nō habere nō poſſit. Sed in utriſq; his uel mobilibus, uel immobilibus illud uerū eſt, quod de his dicitur non impoſſibile eſt eſſe, nam & quod actu quidē nō eſt, eſſe tamen poterit, ut homo cū non ambulat, ambulandi tamen retinet poteſtatē. Non eſt enim hominem impoſſibile ambulare: & Solem nō eſt impoſſibile habere lucē, quam actu retinet ſempiterno. In utriſq; igitur & mobilibus & immobilibus, uerū illud eſt quod dicitur, nō impoſſibile eſſe. nā & de eo quod agit, & de eo qđ agere poteſt, de utriſq; idem uere dicitur, quoniā non eſt impoſſibile eſſe: nā & qđ ambulat, nō eſt impoſſibile ambulare, & qđ eſt ambulabile idest quod ambulare poteſt, nō illi eſt impoſſibile ambulare. Sed quoniā diximus eā quæ ſecundū actum eſt, poteſtatem, duas habere ſpecies: unam quidē, cum in actu quidē ſit, & nunquā poſſit nō eſſe, ut igni actu eſt calere, & nunquā eſſe nō poteſt calidus: aliam uero, ſecundum id quod diximus eſſe quidē actu, poſſe tamē nō eſſe, ut aliquis cū ſedet, poteſt quidē ſedere, ſed poteſt etiā non ſedere. Huiuſmodi quidē ſecundū actum poſſibile de neceſſario nullo modo prædicatur. qđ enim in actu eſt, & neceſſariū eſt eſſe, eſt quidē, ſed ita eſt, ut non eſſe non poſſit. Hoc eſt enim quod ait, Sic igitur poſſibile, id eſt quod cū actu ſit, poſſit tamen nō eſſe, non eſt uerum de neceſſario ſimpliciter dicere. Alterū autē uerū eſt, nam, quod ita eſt actu, ut nō eſſe nō poſſit, & ſemper actu eſt, hoc iuſte de neceſſario prædicatur. Quod enim neceſſe eſt eē, eſt quidē, ſed nō eſſe nō poteſt. Quare quoniā partem id quod eſt uniuerſaliter ſequitur, illud quod ex neceſſitate eſt, cōſequens eſt id qđ eſt poſſe eſſe, ſed non omnino. Quoniā ſemper inquit ſpeciē ſequitur genus, & partē ſuam ſequitur uniuerſalitatis. Si.n. homo eſt, animal eſt. i. ſi pars & ſpecies eſt, uniuerſalitatem & genus eſſe neceſſe eſt. Quod ſi ita eſt, ſequitur. ſ. eā propoſitionem quę dicit neceſſe eſſe, illa ꝓpoſitio quæ dicit poſſibile eſſe, eiq; conſentit, ſed nō omnis ſignificatio poſſibilitatis ſequitur neceſſariū. Illa.n. quæ ita poſſunt, ut nō ſint quidē, eſſe tñ poſſint, nulla ratione de neceſſario prædicantur. Neceſſarium uero non mō neceſſe eſt, ſed ēt eſt. hoc eſt.n. quod ait, ſed non omnino. Etenim de neceſſario qđ iam eſt, non poteſt illud poſſibile prædicari, quod non eſt adhuc quidem, ſed eſſe poterit.

Et eſt quidem fortaſſe principium, quod neceſſariū eſt, & quod non neceſſarium eſt, omnium, uel eſſe, uel non eſſe. Et alia, ut horum conſequentia conſiderare oportet.

113. Principium, inquit, eſt fortaſſe harum propoſitionum conſequentias inueniendi. Siquis primo in loco neceſſariū ponat, & non neceſſarium, ſecundo uero in loco poſſibile eſſe & cætera. Naturaliter.n. id quod neceſſarium eſt, prius eſt. nam ſi neceſſaria ſunt ea quæ ſemper actu ſunt: Quæ autem ſemper actu ſunt, ſempiterna ſunt: Sempiterna uero rerum omnium principia ſunt: Recte initium quoq; ſpeculandi, quæ harum propoſitionum cōſequentia ſit, ex his ſumemus, quæ ſunt neceſſariæ, & propter has ex neceſſarū negationibus, id eſt ex non neceſſario. Conſtat igitur a neceſſario & non neceſſario harum conſequentias inueniendi ſumenda eſſe principia. Illæ enim, id eſt poſſibile eſſe, & contingens eſſe, & eſſe neceſſarium, & nō neceſſarium, uelut in natura ipſa præcedentes ſubſequūtur. Atq; ideo ait, Et alia, id eſt poſſibile eſſe, & contingens eſſe, ut horum conſequentia conſiderare oportet. Hoc eſt ita hæ conſiderari debent, tanquam ſi quod eſt neceſſarium, & non neceſſarium præcedant, conſequantur uero poſſibile, & contingens, & cætera.

Manifeſtum eſt autem ex his quæ dicta ſunt, quoniam quod ex neceſſitate eſt, ſecundū actum eſt. Quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quæ actu ſunt, poteſtate priora ſunt, & hæc quæ ſine poteſtate ſunt, actu ſunt, ut prima ſubſtantia. Alia uero ſunt actu cum poſſibilitate, quæ natura quidem priora ſunt, tempore uero poſteriora: alia uero nunquam ſunt actu, ſed poteſtate tantum.

113. Patet inquit, ac liquet omnia quæcunq; ſecundum neceſſitatem ſunt, ſemper eſſe ſecundum actum. Quoniam enim ignis ex neceſſitate calidus eſt, actu quoque ſemper calidus eſt. quocirca ſi q̄ ſempiterna ſunt omnibus, q̄ nō ſunt ſempiterna, priora ſunt: etiā ea quę ſemper actu ſunt, his quę ſunt poteſtate, priora ſunt. Horū autē omnium diuiſionem facit: ſunt.n. inquit alia quidē præter poteſtatē, actu tantū, ut Sol non poteſtate mouetur, ſed actu, & illam mouendi poteſtatē non habet, quæ non eſt quidē, ſed eſſe poteſt, ſed actum habet ſolū, a poteſtate uero quæ præter actū ſolet eſſe, relinquitur. Primæ etiā ſubſtātiæ actu quidē ſunt, nunquā uero poteſtate. primas autē ſubſtātias dicit, diuinas. ſ. & ſempiternas, nō eas, quas in prædicamētis primas eſſe mōſtrauit. i. indiuiduas. Tunc.n. de his loquebatur primis, quæ nobis primæ ſunt: Nunc de his q̄ natura ſunt primæ, quæ diuinæ ſunt. ſ. & ſempiternæ. Alia uero ait ſunt, quæ ſunt actu cū poteſtate, id eſt quæ & actū habent, & aliquādo habuerunt poteſtatē, ut fabricata iam domus, aliquando potuit fabricari, & prius habuit poteſtatē ſecundū tempus, poſtea uero actū, ſed natura actus prior eſt poteſtate. Ars uero ipſa actū cogitatione percipit, formamq; domus prius ſibi ipſa deſignat & efficit. quare natura actus prior eſt poteſtate: poteſtas actu prior eſt tēpore. Alia uero ſunt inq̄t, quæ actu nunquā ſunt, ſemper autē ſunt poteſtate, ut numerus infinitus quidē eſt, ꝗ cum ſemper in infinitū poſſis augere, ſed actu infinitus non eſt. Quēcunq; enim numerū ſumpſeris, actu finitus eſt, quēlibet enim dicas numerū, finita illū numeroſitas neceſſe eſt complectatur, ut decem uel centū. Infinitus uero icirco eſt poteſtate, quod eum poſſis facere in infinitum concreſcere, non tamen ut quilibet actu ſit numerus infinitus.

QVID MAGIS AFFIRMATIONI NEGATIO an prædicans contrarium.

VTrum aūt cōtraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, ut, quæ dicit omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, an omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt omnis homo iniuſtus eſt, ut Callias iuſtus eſt, Callias iuſtus non eſt, Callias iniuſtus eſt, Quæ nā harum contraria eſt? Nam ſi ea quæ ſunt in uoce, ſequuntur ea quæ ſunt in anima, illic autē contraria eſt opinio cōtrarij, ut omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt, etiā in his quæ ſunt in uoce affirmationibus, neceſſe eſt ſimiliter ſeſe habere. Quod ſi neq; illic contrarij opinatio cōtraria eſt, nec affirmatio affirmationi cōtraria erit, ſed ea quæ dicta eſt, negatio. Quare conſiderandum eſt, quæ opinio falſa, opinioni ueræ contraria ſit, utrum negationis, an certe ea quæ contrarium eſſe opinatur. Dico autem hoc modo: eſt quædam opinatio uera boni, quoniam bonum eſt: Alia uero falſa, quoniam bonum nō eſt: alia quoniam malum eſt, Quæ nam harum cōtraria eſt uera? & ſi eſt una, ſecundū quam contraria?

114. Propoſitio quidem quæſtionis talis eſt. Quærit enim quoniam huic propoſitioni quæ dicit, omnis homo iuſtus eſt, ea quæ proponit, nullus homo iuſtus eſt, & rurſus ea quę dicit, omnis homo iniuſtus eſt, uidentur oppoſitæ. quæ harū magis ſuperiori affirmationi, quę dicit, omnis homo iuſtus eſt, contraria eſt, utrum ea per quā proponimus, omnis homo iniuſtus eſt: an certe negatio uniuerſalis, ea quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt? Similiter etiam huic propoſitioni quæ eſt, Callias iuſtus eſt, propoſitio quæ proponit, Callias iniuſtus eſt, an ea quæ dicit, Callias iuſtus non eſt, cōtraria eſt. De qua re hanc uiam diſputationis ingreditur, nā ſi ea inquit, quæ ſunt in uoce illis quæ ſunt in anima famulantur, hiſq; in ſignificatione conſentiunt, neceſſe eſt; ut quod in opinionibus animæ reperitur, hoc idem eue-

nire uideantur in uoce. Quod ſi illic ei opinioni quę arbitratur omnem hominē iuſtū eſſe, illa opinio oppoſita eſt, & illa eſt maxime contraria, q̃ putat omnem hominē iniuſtum eſſe: & in uocibus quoq; affirmatio ea quę eſt, omnis homo iuſtus eſt, ei affirmationi magis contraria eſt q̃ dixit, omnis homo iniuſtus eſt. Quod ſi in opinionibus non hæc magis opponitur q̃ illa quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt, & in uocibus quoq; affirmatio uniuerſalis uideatur eſſe cōtraria utræque ergo & affirmatio q̃ dicit, omnis homo iniuſtus eſt, & negatio, quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt: erunt contrariæ ei quæ dicit, omnis homo iuſtus eſt. Quod autem dicit, ꝙ ſi neq; illic cōtrarii opinatio contraria eſt. Tale eſt enim iuſtū eſſe, & iniuſtum eſſe, quanquā ſit ſecundum habitum & priuationem, prædicatio tamen hæc nunc, id eſt iniuſtū eſſe pro cōtrario ſumitur. ergo, ſi in opinionibus cōtrarii, i. iniuſti affirmatio, cōtraria nō eſt, non erit & in uocibus cōtraria affirmatio, ſed potius negatio q̃ eſt, nullus homo iuſtus eſt. Quare inquit, conſiderandū eſt cui opinioni falſæ opinio uera ſit cōtraria, nā ſi qua res bona ſit, uerū eſt de ea dicere, quoniā bonum eſt, cōtra quam propoſitionem falſum eſt dicere, quia malum eſt, falſum etiam quia non bonū eſt. Sed uidendum eſt quæ harū ſit magis contraria ueræ affirmationi, quæ dicit bonum eſſe qđ bonum eſt, utrum falſa illa contraria eſt, quæ id quod bonum eſt, dicit eſſe malū, an ea quæ id quod bonum eſt dicit eſſe non bonum. Atq; hoc eſt qđ ait, Dico autē hoc modo, eſt quædā opinatio uera boni, quoniam bonum eſt, alia uero falſa, quoniam non bonum eſt, alia uero, quoniam malum eſt. Quæ nam ergo harum contraria eſt ueræ, id eſt utrū ea quæ negat id quod eſt, an ea, q̃ ponit id quod nō eſt. Quæ magis harū ei quæ dicit eſſe, id quod eſt uideatur eſſe cōtraria, requirendū eſt. Sed quod his adiecit & ſi eſt una, ſecundū quam contraria, tale eſt. Contrariorum alia ſunt habentia medium, alia uero ſunt nō habentia. Et illorū quæ habent, ſi quis unum contrariū neget, non neceſſe eſt per illā negationē illud aliud contrariū intelligere. nā quoniā inter albū & nigrū eſt aliquid, ſi quis dicat nō eſt album, non idcirco nigrum eſſe monſtrauit. poteſt enim eſſe & rubrū, & quicquid aliud in talium contrariorū medietate locatum eſt. In illis uero contrariis q̃ medio carent, nihil differt negare rem propoſitam, an affirmare contrariam. Nihil .n. differt dicere diē nō eſſe, quā dicere noctem eſſe. hoc eſt enim diem non eſſe, quod eſſe noctem. nihil enim eſt inter noctem atq; diem. Ergo in his affirmatio contrarii idem ualet, quod rei propoſitæ negatio. Ergo nunc hoc dicit, etiā ſi in aliquibus, inquit, tales propoſitiones inueniuntur, ut & negatio rei propoſitæ, & affirmatio contrarii idē ualeat, & ſint unæ ſignificatione: Quærendum eſt ſecundū quam enunciationē propoſitio magis eſt contraria, an ſecundū eam quæ dicit nō eſſe diem, an ſecundū eam quę ponit eſſe noctem. Inueſtigandum igitur eſt, quæ harum, quāſquam unum utraq; ſignificet, magis eſt contraria ei quæ dicit, eſſe diem. hoc eſt enim quod ait, Et ſi eſt una, ſecundum quam contraria, id eſt & ſi unum ſignificabunt, aliquando rei negatio & contrarii affirmatio, ſecundum quam harum magis eſt contraria propoſitio ſuperiori propoſitæ enunciationi.

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri in eo quod contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim, quoniam bonum eſt, & mali, quoniam malum eſt, eadem fortaſſe opinio eſt, & uera, ſiue plures ſiue una ſit. Sunt autem iſta contraria, ſed non in eo quod contrariorum ſunt contraria, ſed magis in eo quod contrarie.

115. Contrariorum naturam prius recte determinat, qui de contrariis propoſitionibus tractat. Quidam enim putauerunt contrarias eſſe opiniones, quæ ſint contrariarum rerum, quod Ariſtoteles negat. dicit enim falſam eſſe definitionem, quæ determinat eas eſſe contrarias opiniones, quæ ſunt contrariarum rerum. nam cum ſit contrarium bonum malo, poſſumus habere opinionē de bono, quoniam bonū eſt, & hæc uera eſt. poſſumus rurſus id quod malū eſt putare malum, & hæc rurſus uera eſt, & opiniones quidem boni quoniam bonum eſt, & mali, quoniam malum eſt, contrariarum rerum ſunt, tamen utræq; ſunt ueræ. Sed contrariæ utraq; ueræ eſſe nō poſſunt. Falſo igitur definitū eſt eas eſſe cōtrarias opiniones, quæ contrariarū ſint rerū. Quod autem ait, Boni.n. q̃m bonū eſt, & mali, quoniā malum eſt, eadē fortaſſe opinio eſt & uera. Aut id quod dixit, eadē ad id refert, quod poſt ſecutus eſt, uera nanq; ueræ in eo ꝙ ueræ ſunt eædē ſunt, aut certe ꝙ eiuſdē eſſet opinionis, qđ bonū eſſet, bonū putare, qđ malum eſſet, malū. Siue autem eadem ſint ſiue plures, contraria eſſe non poterunt, idcirco quoniā ſimul ueræ ſunt. Sunt autem iſta contraria, ſed non eo ꝙ cōtrariorū ſunt, contrariæ ſunt, ſed magis eo qđ contrarie. ſunt autem inquit iſta, i. quæ ſunt in opinionibus contraria, nō tamen contraria, quando contrariorū ſunt, ſed potius, quando de uno eodemq; diuerſo modo & contrarie ſuſpicātur. hoc eſt .n. quod ait, Sunt autē iſta cōtraria, ea, ſ. quæ in animæ opinionibus poſita ſunt, quorum propoſitiones ſunt contrariæ, nō eo ꝙ ſunt cōtrariorum, ſed potius eo ꝙ de uno eodemq; ſubiecto cōtrarie ſuſpicantur: ut ſi quis de bono ſuſpicetur, quoniam bonum eſt, & rurſus alius de eodem bono, quoniā malū eſt, hæc ſunt contraria, quæ ueræ ſimul eſſe non poſſunt. Et de eodem ſubiecto, id eſt bono nunc bene, nunc uero male, id eſt contrarie ſuſpicantur.

Si ergo boni, quoniam bonum eſt, opinatio eſt: alia uero, quoniam non eſt bonum. Eſt uero & alia, quoniā aliud aliquid eſt, quod non eſt, neq; poteſt eſſe. Aliarum quidē nulla ponenda eſt, neq; quæcunq; eſſe quod non eſt opinantur. neq; quæcunq; non eſſe quod eſt, (infinitæ enim utræq; ſunt, & quæ eſſe opinantur quod non eſt, & quæ non eſſe quod eſt) ſed in quibus fallacia eſt. Hæ autem ſunt, ex quibus ſunt generationes. ex oppoſitis uero ſunt generationes. Quare etiam fallacia.

116. Huius argumenti principium eſt, quo pro cōfeſſo utitur, & probato ꝙ unius rei plura atq; infinita non poſſint eē contraria, quare unius rei unū erit contrariū. Eſt ergo opinio boni, quoniam bonum eſt, & hæc uera eſt: eſt rurſus boni, quoniā nō eſt, & hęc falſa eſt. Poteſt etiā eſſe quæ putet eſſe bonū, id qđ nō eſt, ut ſi quis dicat id qđ eſt bonū, quoniā malū eſt, uel quoniā quantitas eſt, uel quoniā aliquid qđ nō eſt. Sed hæc quę de bono dici poſſunt, quæ ipſum bonū nō ſint, infinita ſunt. Rurſus poſſumus de bono arbitrari multa nō eſſe, quæ ſunt. Bonum .n. qđ honeſtū eſt, poſſumus dicere: quoniā honeſtū non eſt, poſſumus dicere: quoniā utile nō eſt, poſſumus quoq; dicere: quoniā expetendū non eſt, & alia plura. Infinita ergo ſunt & ea quæ poſſumus arbitrari de bono, quoniā eſt id quod bonū ipſum non eſt. Et ea quę opinantur nō eſſe bonū qđ eſt, ea quoq; ſunt infinita. Quare nec ea quę putat opinio bonū eſſe qđ non eſt, nec ea quæ putat nō eſſe qđ eſt, ei opinioni ponenda eſt eſſe cōtraria, quæ putat bonū eſſe quod bonum eſt. Hoc eſt enim quod ait, Aliarum quidē nulla ponenda eſt, neq; quæcunq; eſſe quod nō eſt opinatur, ut dicamus de bono, quoniā malum eſt, uel inutile, uel turpe, neq; quæcunq; nō eſſe qđ eſt, ut ſi de eodē bono dicamus, bonum expetendum non eſt, bonū honeſtum non eſt. Infinitæ enim utræq; ſunt, & quę eē opinantur, qđ nō eſt, & quæ nō eſſe quod eſt. Hę igitur reiiciendæ ſunt, & ad nullam contrarii opinionem ſumendæ, quoniam infinitæ ſunt, cum ſemper contrariorum oppoſitio ſit finita. Quæcunque autem contrariæ ponendæ ſint opiniones, ſequitur, dicens, Sed in quibus eſt fallacia. hæ autem ſunt ex his ex quibus ſunt, & generationes. ex oppoſitis uero generationes, quare etiam fallacia. Opinioni inquit de bono quoniam bonum eſt, contraria illa ſola ponenda eſt, in qua primum fallacia reperitur. In qua autem fallacia primum reperiatur, oſtendit per id quod dixit. Ex quibus ſunt, & generationes fallacia facillime repetietur. Generatio enim ſemper ex oppoſitis eſt: quoties enim aliquid fit album, non fit ex dulci, nec ex duro, nec ex liquido, ſed ex non albo. Et quod dulce fit, non fit ex calido, neq; frigido, nec nigro, nec ex ulla alia qualitate, niſi ex ſibi oppoſito,

ſito.i.non dulci. Eodẽq; modo in aliis ſeſe res habet. Omnis ergo generatio ex eo fit, quod non fuit, ut dulce ex non dulci, album ex non albo, calidum ex non calido. Quare ſi generationes quidem ex oppoſitis ſunt, in his autem eſt fallacia, in quibus ſunt generationes, erit in oppoſitis prima fallacia. Prima nanque fallacia eſt, non putare aliquid eſſe quod eſt. Secunda, putare eſſe quod non eſt, ut in eo quod eſt bonum, prima fallacia eſt putare illud non eſſe bonum. Secunda, malum eſſe arbitrari quod bonum eſt. Quocirca illic maxime ponenda eſt contrarietas, ubi eſt prima fallacia: in his autem eſt prima fallacia, ex quibus generationes oriuntur. Generationes uero dico eſſe, quæ fiunt ex his, quæ id quod fiunt, non fuerunt. Generationes autem fiunt ex oppoſitis. in oppoſitis eſt igitur prima fallacia. ſed in quibus eſt prima fallacia, maxime contraria illa ponenda ſunt. oppoſita igitur maxime contraria ſunt, ſed bonum eſſe, & bonum non eſſe oppoſita ſunt: Bonum igitur non eſſe ei quod eſt bonum eſſe contrarium eſt, non illud quod eſt malum eſſe, quod maiori argumentatione confirmat.

Si ergo quod bonum eſt, & bonum & non malum eſt, et hoc quidem ſecundum ſe, illud uero ſecundũ accidens. Accidit enim ei malum nõ eſſe, magis autem in uno quoq; uera eſt, quæ ſecundum ſe eſt, & falſa, ſiquidem & uera, ergo ea quæ eſt, quoniam non eſt bonum quod bonum eſt, ſecundum ſe falſa eſt. Illa uero quæ eſt, quoniam malum, eſt eius quæ eſt ſecundum accidens. Quare magis erit falſa de bono ea quæ eſt negationis opinio, quam ea quæ eſt contrarij.

117. Perſubtilis argumẽtatio tali ratione formata eſt, Bonum, inquit, & bonum eſt, & nõ malũ, quorum unũ ſecundũ ſe, & proxime, & naturaliter eſt, hoc ſcilicet quod bonũ eſt: alterum uero eſt accidentaliter, ideſt quod malum non eſt. Accidit.n.ei quod bonum eſt, ut malum non ſit, ergo quod bonũ eſt naturalius habet bonum eſſe, quam nõ eſſe malũ. illud.n.ſecundum ſe ineſt, illud (ut dictũ eſt) ſecundum accidens. Quod ſi hoc eſt, uerior eſt ea propoſitio, quæ affirmat quod ſecundum ſe eſt, quam illa quæ affirmat quod ſecundũ accidens eſt. Eſt aũt ſecundum ſe bonũ eſſe quod bonũ eſt; ſecundum accidens uero malum non eſſe quod bonum eſt, uerius igitur & propinquius eſt dicere de bono, quoniam bonum eſt, quam dicere de bono quoniã malum nõ eſt. quod ſi hoc eſt etiam, opinio quæ ſecundum ſe falſa eſt, mendacior iuſte uidebitur ea, quæ ſecundum accidens mentitur. nam ſi illa uera eſt propinquius, quæ ſecundum ſe eſt, illa erit falſa propinquius quæ ſecundũ ſe eſt. Hoc eſt enim quod ait, magis aũt in uno quoq; eſt uera, quæ ſecundum ſe eſt et falſa, ſicut & uera, ſi illa magis uera eſt, quæ ſecundũ ſe eſt, recte illa magis falſa dicitur, quæ ſecundum ſe falſa eſt, ideſt quæ id negat quod ſecundum ſe uerum eſt. Ergo ea quæ eſt quoniam non eſt bonũ, quod bonum eſt, ſecundũ ſe cõſiſtens falſa eſt. Ad quid tendat tota ſuperior argumentatio continua diſputatione ſubnectit. Superius enim dictũ eſt opinionem eam, quæ putat bonũ eſſe, quod bonũ eſt, ſecundum ſe eſſe: quare illa opinio, quæ dicit non eſſe bonũ, qđ bonum eſt, falſa eſt, & de ea re falſa eſt, quæ ſecundũ ſe uera eſt. Secundum ſe.n. uera eſt opinio, quæ putat bonũ eſſe quod bonum eſt: quæ uero arbitratur non eſſe bonũ, quod bonum eſt, eius quæ ſecundũ ſe eſt, ueritatẽ opinionis intercipit. nam bonum eſſe quod bonum eſt quiſquis opinatur, ſecundũ ipſius boni naturã habet opinionem, atq; ideo ſecundũ ſe opiniones huiuſmodi nominantur. quare erit hæc quoq; ſecundũ ſe falſa, quoniã ſecundũ ſe ueritatis uidetur auferre propoſitionem, idẽ aũt bonum ſecundum accidens eſt, non malum. Et hoc de bono uerum eſt dicere, quoniam non eſt malum, ſed accidentaliter. Bono enim accidit non eſſe malum. illa uero quæ putat malum eſſe quod bonum eſt, aufert non malum ab eo quod bonum eſt, & interimit rem ſecundum accidens ueram. uera nanque eſt opinio, quæ dicit non eſſe malum quod bonum eſt, ſed ſecundum accidens. quare ſecundum accidens falſa erit ea, quæ dicit malum eſſe, quod bonum eſt. illam.n.propoſitionem tollit, quæ ſecundum accidens uera eſt. Quare quoniam propior eſt ea, quæ ſecundum ſe eſt, quam ea quæ ſecundũ accidens, falſitas eius quæ ſecundũ ſe eſt, fallacior erit ea falſitate, quæ ſecundũ accidens eſt. Sed ea quæ putat non eſſe bonum, quod bonum eſt; ſecundum ſe ueritatis peremptoria eſt: ea uero quæ dicit malum eſſe quod bonum eſt, eius quod eſt non eſſe malum quod bonum eſt, ſecundum accidens rei ueræ peremptoria eſt. Quare falſior eſt ea quæ dicit, non eſſe bonum quod bonum eſt, quam ea quæ dicit eſſe malum id quod eſt bonum.

Falſus autem eſt maxime circa ſingula, qui habet cõtrariam opinionem. Contraria enim ſunt eorum, quæ plurimum circa idem differunt. Quod ſi harum contraria quidẽ eſt altera, magis uero contraria eſt contradictio, manifeſtum eſt, quoniam hæc erit contraria.

118. Quærebatur utrum affirmatio cõtrarii, an negatio propoſitæ rei, eidẽ propoſitæ rei affirmationi magis poſsit eſſe cõtraria. Sed nunc hoc dicit, quod q̃ falſa ſunt magis, ea ſunt magis cõtraria. Contraria.n. ſunt quæcunq; circa eandẽ rem plurimũ differunt, ut circa colorẽ albũ & nigrũ. ergo quæ maxime falſa ſunt, & maxime uera, ea plurimũ a ſe diſtant. Maxime aũt uera eſt ſecundũ ſe cõſiſtentis rei enunciatio. Maxime aũt falſa ſecundũ ſe conſiſtentis ueritatis perẽptoria. Neceſſe eſt aũt inter affirmationẽ contrarii, & negationẽ propoſitæ rei unã magis eſſe contrariã. Fallior aũt & magis contraria eſt opinio illa, quæ contradictionẽ cogitat, ut ea quæ eſt nõ eſſe bonum quod bonũ eſt, quam ea opinio quæ habet malũ eſſe quod bonũ eſt, quoniã ea quæ ſunt in uocibus opiniones ſequuntur, ſimili modo negatio eius, quæ eſt, omne bonũ bonum eſt, ea ſcilicet quæ dicit, nullum bonum bonum eſt, magis eſt contraria, quã ea quæ proponit omne bonum, malũ eſt. Quocirca & in aliis quoq;, ut in ea q̃ eſt omnis homo iuſtus eſt, magis eſt contraria illa, quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt, quã ea quæ dicit, omnis homo iniuſtus eſt.

Illa uero quæ eſt, quoniam malum eſt, quod bonum eſt, implicita eſt. Etenim quoniam non bonum eſt, neceſſe eſt forte idem ipſum opinari.

119. Addit ad demonſtrationẽ ſuperiorẽ argumentum, qđ demonſtret magis eſſe contrariã eam, quę negat potius, quã eam quæ contrariam affirmat: implicita eſt, inquit, affirmatio contrarii. Quiſquis enim putat id quod bonum eſt malum eſſe, fieri aliter non poteſt, niſi illud quoque putet, nõ eſſe bonum. Quare duplex quodammodo propoſitio eſt ea, quæ dicit malum eſſe quod bonum eſt. nam etiam illud in ſe continet, quod bonum non eſt. Simplex autem eſt propoſitio, bonum eſſe quod bonum eſt. & ſimplici ſimplex poteſt magis eſſe contraria, ſimplexq; eſt negatio, quod bonum eſt, non eſſe bonum, hæc igitur magis contraria eſt.

Amplius ſi etiam in aliis ſimiliter oportet ſe habere, et hic uidetur bene eſſe dictum. aut enim ubiq; ea quæ eſt cõtradictio, aut nuſquam, quibus uero nõ eſt contrarium, de his quidem eſt falſa ea quæ eſt ueræ oppoſita, ut qui hominem non putat hominem, falſus eſt, ergo ſi hæ contrariæ ſunt, & alia quæ ſunt contradictiones.

120. Aut in omnibus, inquit, uere dicitur contradictionem magis eſſe contrariam, quam contrarii affirmationem, ut nuſquam. Aut enim & in aliis quoque idem euenire oportet, aut ne hic quidem uerum eſt, quod dicitur, contrariã eſſe eam quæ contradictionis eſt.i.negationis potius, quam contrarii affirmationem. Hoc autem ſpeculemur, inquit, in his, quæ contrarium non habent, ut in homine. Siquis.n. putet hominem hominem eſſe, uera eſt: ſiquis uero hominem putet non eſſe hominem, falſa. Siquis autem putet hominem equum eſſe, nullus dixerit hanc magis eſſe contrariam, quæ putat hominem equum eſſe, quam quæ hominẽ non eſſe hominem arbitratur. Quare ſi in his quæ contraria

non habent, illa contraria eſt, quæ contradictione formatur: in his quoq; quæ habent contraria, non contrarii affirmationis, ſed negationis propoſitio magis contraria eſt.

Amplius ſimiliter ſe habent boni, quoniam bonum eſt, & non boni, quoniam non bonum eſt. Et ad has, boni quoniam non bonum eſt, & non boni, quoniam bonum eſt. Illi ergo quæ eſt non boni, quoniam non bonum eſt, uera opinationi quænam eſt cõtraria? Nõ enim ea quæ dicit, quoniam malum eſt. Simul enim aliquando erunt uera, nunquam autem uera ueræ eſt contraria. Eſt enim quiddam non bonum, malum. Quare contingit ſimul eſſe ueras. At uero nec illa quæ eſt, quoniam non malum: uera enim, & hæc, ſimul enim & hæ erunt. Relinquitur ergo ei quæ eſt non bonum, quoniam non bonum eſt. contraria ea quæ eſt non bonum, quoniam bonum eſt. falſa enim hæc, quare & ei quæ eſt boni, quoniam bonum eſt: ea quæ eſt boni, quoniam non bonum eſt.

121. Et ſimilitudine & proportione contrarietatis uim propoſitionum ueſtigare conatur. Sed has propoſitiones prius diſponamus, poſt autem quantum poſſumus breuiter uim Ariſtotelicæ argumentationis exequamur.

Vera boni	quoniam bonum eſt.
Falſa boni	quoniam bonum non eſt.
Vera non boni	quoniam non bonum eſt.
Falſa non boni	quoniam bonum eſt.

Harum quatuor opinionum duæ ueræ ſunt: duæ falſæ. Illa quæ eſt, boni, quoniam bonum eſt, uera eſt. illa quę eſt boni, quoniam bonum non eſt, falſa eſt. Rurſus illa quæ eſt non boni, quoniam non bonum non eſt, uera eſt. illa quæ eſt nõ boni, quoniã bonũ eſt, falſa eſt. Ergo hæc eſt ſimilitudo & proportio harum quatuor propoſitionum. nam quẽadmodũ ſe habet opinio boni, quoniã bonum eſt, ad eam opinionem quæ eſt boni, quoniam bonum nõ eſt, eodẽ modo ſeſe habet, & opinio quæ eſt non boni, quoniã non bonum eſt, ad eam quæ eſt, non boni, quoniã bonum eſt. nam ſicut illic, uera una eſt, altera falſa, ita quoq; hic una uera eſt, altera falſa. Capit igitur exemplũ prius ab ea q̃ eſt, non boni, quoniã non bonum eſt. Hæc enim, inquit, cum uera ſit, quam huic ponemus eſſe contrariã? eam ne quæ dicit malum eſt? ſed non eſt contraria. Poteſt enim ſimul eſſe uera, & ea quæ dicit non eſſe bonũ, qđ bonũ nõ eſt, & ea quæ dicit malum eſſe, quod bonũ non eſt. Sunt enim quædã non bona quæ mala ſunt. Quocirca contrariæ non ſunt, in quibus ponitur qđ non bonum eſt, bonũ non eſſe. Et quod non eſt bonum, malum eſſe. contrariæ enim ueræ ſimul nequeunt inueniri, & ueræ contraria nunquam eſt. ſed nec illa poterit eſſe cõtraria huic, quæ dicit malum eſſe quod bonum non eſt. Poſſunt enim quædam non quidem eſſe bona, non eſſe tamen mala, ut ex arbore nullius utilitatis cauſa ramũ defringere, ſi arborẽ nihil lædat, neq; malum, neq; bonũ eſt. Quare ueræ ſimul poſſunt eſſe, & hæ quoq; opinamur id, quod eſt non bonum, quoniã non bonum eſt, & id quod eſt non bonũ, quoniam malum non eſt. Quare non hæ contrariæ ſunt. Reſtat igitur, ut eius opinionis, quæ eſt non boni, quoniam non bonũ eſt, ea ſit contraria quæ eſt non boni, quoniã bonum eſt. Quod ſi in his quatuor propoſitionibus, quas ſupra deſcripſimus ſimilitudo ſeruatur, & ſicut eſt opinio nõ boni, quoniam nõ bonum eſt, ad eam quæ eſt nõ boni, quoniã bonum eſt, ſic opinio boni, quoniã bonum eſt ad opinionem boni, quoniã bonum non eſt. contraria aũt eſt opinio non boni, quoniam bonum non eſt, opinioni non boni, quoniã bonum eſt, contraria igitur erit opinioni boni, quoniam bonum eſt, opinio boni, quoniam bonum non eſt.

Manifeſtum eſt autem, quoniam nihil intereſt, nec ſi uniuerſaliter ponamus affirmationem, Huic enim uniuerſalis negatio erit contraria, ut opinioni, quæ opinatur, quoniam omne quod eſt bonum, bonum eſt; ea que eſt, quoniam nihil horum quæ bona ſunt, bonum eſt. Nam eius quæ eſt boni, quoniam bonum eſt, ſi uniuerſaliter ſit bonum, eadem eſt ei quæ opinatur id, quod bonum eſt, quoniam bonum eſt. Hoc autem nihil differt ab eo, quod eſt, quoniam omne quod eſt bonum, bonum eſt. Similiter autem & in non bono. Quare ſi in opinione ſic ſe habet: (Sũt autem hæ quæ ſunt in uoce affirmationes, & negationes notæ, eorum quæ ſunt in anima.) manifeſtum eſt, quoniam affirmationi contraria quidem negatio eſt, circa idem uniuerſalis, ut ei quæ eſt, quoniam omne bonum, bonum eſt, uel quoniam omnis homo bonus eſt, ea quæ eſt, quoniam nullum, uel nullus. Contradictoria autem, quoniam non omne, aut non omnis.

122. Illud quoq; recte cõmemorat, quod nihil differt in opinionibus hæc eſſe contraria nõ uniuerſaliter cõſtitutis, & in his, q̃ ſibi uniuerſaliter opponuntur. Similiter .n. in ea quoq; opinione quæ arbitratur, omne bonũ bonum eſſe, illa cõtraria eſt, quæ putat, nullum bonum, bonũ eſſe. nam quod dicimus bonum eſſe id, quod bonũ eſt, id ſi in opinione uniuerſaliter affirmetur, ita putandum eſt, quicquid bonum eſt, bonũ eſſe. Hoc autem nihil differt, tanquam ſi dicamus omne bonũ, bonum eſt. Quæ opinio cũ ſit uera, illa ei cõtrarie opponitur, quæ dicit quicquid bonũ eſt, bonum nõ eſt. Hoc aũt nihil differt, tanquã ſi opinemur nullum bonũ bonum eſſe. & in nõ bono quoq; eodem modo, ut ſi ita dicamus, omne quod nõ bonum eſt, non eſt bonũ. & rurſus, omne quod nõ bonum eſt, bonum eſt, eodẽ modo ſibi ſunt iſtæ cõtrariæ, ut una uera ſit, altera falſa. Quod in contrariis maxime reperitur. Quare tota diſputatio quæſtioq; ita concluditur. nam ſi ea quæ ſunt in anima principia quædam ſunt eorũ, quæ ſignificantur in uoce, uox autem nota quædã eſt animæ paſſionum, quicquid contingit in anima, idem quoque ad uocem redire neceſſe eſt. Quod ſi uniuerſalis affirmatio, & uniuerſalis negatio ſunt in opinione contrariæ, eędem quoque in uocibus erunt, id eſt non erit ea contraria quæ contrario affirmat, ſed ea quæ id, quod ante propoſitum eſt, per uniuerſalitatis contrarietatẽ negat, ut eſt omne bonum bonũ eſt, uel omnis homo bonus eſt, his cõtraria eſt, nullũ bonum bonum eſt, uel nullus homo bonus eſt. Hoc eſt .n. quod ait, uel quoniam nullũ, uel nullus: nullum, ad illam referens propoſitionem, quæ dicit omne bonum, bonum eſt. Nullus illi .ſ. opponit quæ dicit, omnis homo bonus eſt, ut ſint hoc modo, omne bonum bonũ eſt, huic cõtraria eſt, nullũ bonum bonum eſt. Rurſus omnis homo bonus eſt, huic contraria, nullus homo bonus eſt. contradictorias autem dicit eas eſſe, quas ſupra poſuit, dum de uniuerſalibus, ac particularibus loqueretur, eas .ſ. quæ ſunt angulares. Vniuerſalis .n. affirmatio particulari negationi, & p̃ticularis affirmatio uniuerſali negationi p̃ cõtradictionẽ opponi, monſtrata eſt.

Manifeſtum eſt autem, quoniam & ueram ueræ non cõtingit eſſe contrariam, nec opinionem, nec contradictionẽ. contrariæ enim ſunt, quæ circa oppoſita ſunt, circa eadem autem contingit uerum dicere eundem. Simul autem non contingit eidem ineſſe contraria.

123. Ex his quæ ſupra ſunt dicta, illud quoq; colligit, quod nec ea quæ ſunt cõtraria, uera ſimul eſſe poſſint, nec ea quæ uera ſunt ſibi poſſint eſſe contraria, & hoc non ſolum in opinionibus eſſe, ut uera opinio ueræ opinioni contraria ſit, ſed in propoſitionibus quoque: neque enim fieri poteſt, ut duas contrarias ſimul ueras eſſe contingat. Et hoc per ſyllogiſmum colligit huiuſmodi. Omnia contraria ſunt oppoſita. Quæ autem oppoſita ſunt, ſimul eidem ineſſe nõ poſſunt. contraria igitur in uno eodemq; eſſe natura non patitur, quare ſi duo uera de eodem prædicari poſſunt, duo autẽ cõtraria eidem ineſſe non poſſunt. Quæ contraria ſunt, uera eſſe nulla naturæ ratione permittitur. Hoc eſt enim quod ait. contraria enim ſunt, quæ circa oppoſita ſunt, id eſt omne contrarium oppoſitum eſt, nec fieri poteſt, ut quæ ſunt contraria, in oppoſitis non contineantur, ſicut enim in præ-

dica

dicamentis edocuit, contrariorū genus quoddam eſt oppoſitio, circa eadem aūt contingit uerum dicere eundem, ideſt duo uera poſſunt ſimul eſſe, & de eodē ſimul uere prædicari, ut cum dicimus aliquid bonū non eſſe, & malū eſse, utraq; ſimul ueræ dici poſsunt. Poſsunt enim quædam quæ cum bona non ſint, tamen mala eſse, ut turpitudo bona quidem non eſt, malum tamen eſt. Ergo ea quæ uera ſunt, ſimul ut prædicentur uere fieri poteſt, & ut in eodē ſint: ſimul autem eidem nō contingit ineſse contraria. Quocirca ſi uera quidē poſsunt eidem ineſse, contraria autem eidē ineſse non poſsunt, ea quæ contraria ſunt, uera ſimul eſse non poſsūt, quare conuertitur, nec quæ uera ſimul ſunt, contraria eſse poſsunt. Non igitur fieri poteſt, ut uel in opionibus, uel in propoſitionibus ea quæ uera ſunt, poſsit aliquis recte cōtraria ſuſpicari. Hæc autē quantum breuitas expoſitionis permittebat expreſsimus. Quid autē altior huius libri tractatus edoceat, ſecundæ editionis ſeries explicabit.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI,

in librum Ariſtotelis de interpretatione, editionis ſecundæ, ideſt maiorum commentariorum,

LIBER PRIMVS.

ALexander in cōmentariis ſuis ac ſe impulſum cauſa pronunciat ſumpſiſſe longiſſimum expoſitionis laborem, quod in multis ille a priorum ſententiis ſcriptorū diſsideret. Mihi uero maior perſequendi operis cauſa eſt, quod non facile quiſquā, uel transferendi, uel etiam commentandi, continuam ſumpſerit ſeriem, niſi quod Vegetius Prætextatus priores poſtremosq; analyticos, non uertendo Ariſtotelem, latino ſermoni tradidit, ſed transferendo Themiſtium, quod qui utroſque legit, facile intelligit. Albinus quoq; de eiſdem rebus ſcripſiſſe perhibetur, cuius ego geometricos quidem libros editos ſcio, de dialectica uero diu multumq; quæſitos reperire non ualui. Siue igitur ille omnino tacuit, nos prætermiſſa dicemus: ſiue aliquid ſcripſit, nos quoq; docti uiri imitati ſtudiū in eadem laude uerſabimur. Sed quanquā multa ſint Ariſtotelis, quæ ſubtiliſsima philoſophiæ arte celata ſunt, hic tamen ante omnia liber nimis & acumine ſententiarū, & uerborum breuitate cōſtrictus eſt. Quocirca plus hic, quam in decē prædicamentis expoſitione ſudabitur. Prius ergo quod uix ſit definiendum eſt: hoc .n. perſpicuo & manifeſto omnis libri huius patefiet intentio. Vox eſt aeris per linguam percuſsio, quæ per quaſdā gutturis partes, quæ arteriæ uocantur, ab animali profertur. Sunt enim quidā alii ſoni, qui eodem perficiuntur flatu, quos lingua non percutit, ut eſt tuſsis, hæc.n. flatu ſit quodam per arterias egrediente, ſed nulla linguæ impreſsione formatur, atq; ideo nec ullis ſubiacet elementis, ſcribi .n. nullo modo poteſt. Quocirca uox hæc non dicitur, ſed tantum ſonus. Illa quoque poteſt eſſe definitio uocis, ut eam dicamus ſonum eſſe cum quadam imaginatione ſignificandi. Vox nanque cum emittitur, ſignificationis alicuius cauſa profertur. Tuſsis uero cum ſonus ſit, nullius ſignificationis cauſa ſurrepit potius, quam profertur. Quare quoniam flatus noſter ita ſeſe habet, ut ſi ita percutiatur atque formetur, ut eum linguam percutiat, uox ſit, ſi eum lingua ita percutiat, ut terminato quodam & circumſcripto ſono uox exeat, locutio ſit, quæ græce dicitur λέξις. Locutio .n. eſt articulata uox. neque enim hunc ſermonem, id eſt λέξιν, dictionem dicemus, ideirco ꝙ φάσιν dictionē interpretamur, λέξιν, locutionē. Huius locutionis partes ſunt literæ, quæ cum cōiunctæ fuerint, unā efficiunt uocem coniunctā compoſitamq;, quæ locutio prædicatur. Siue autem aliquid quæcunque uox ſignificet, ut eſt hic ſermo, homo, ſiue omnino nihil, ſiue poſitum alicui nomē ſignificare poſsit, ut eſt bliſtiri: hæc.n. uox cū per ſe nihil ſignificet, poſita tm̄ ut alicui nomē ſit, ſignificabit: ſiue per ſe quidē nihil ſignificet, cum aliis uero iuncta deſignet, ut ſunt cōiunctiones: hæc omnia locutiones uocantur, ut ſit propria locutionis forma, uox cōpoſita quæ literis deſcribatur. Vt igitur ſit locutio, uoce opus eſt, ideſt eo ſono quē percutit lingua, Et ut uox ipſa ſit per linguam determinata in eū ſonum, qui inſcribi literis poſsit, ſimiliter opus eſt eo ſono, quem percutit lingua: ſed ut hæc locutio ſignificatiua ſit, illud quoq; addi oportet, ut ſit aliqua ſignificandi imaginatio, per quā id quod in uoce, uel in locutione eſt, proferatur. Aut certe ita dicendum eſt, ſi in hoc flatu, quē per arterias emittimus, ſit linguæ ſola percuſsio, uox eſt: ſi uero talis percuſsio ſit, ut in literas redigat ſonum, locutio eſt. quod ſi uis quoq; quædam imaginationis addatur, illis ſignificatiua uox redditur. concurrentibus igitur his tribus, linguæ percuſsione, articulato uocis ſonitu, imaginatione aliqua proferendi, ſit interpretatio. Interpretatio nanq; eſt uox articulata per ſeipſam ſignificans. Quocirca non omnis uox interpretatio eſt, ſunt.n. cæterorū animalium uoces, quæ interpretationis uocabulo non tenentur. nec omnis locutio interpretatio eſt, idcirco quia (ut dictū eſt) ſunt locutiones quædam, quæ ſignificatione carent, & cum per ſe quædā non ſignificēt, iuncta tamen cum aliis ſignificant, ut coniunctiones. Interpretatio aūt in ſolis per ſe ſignificatiuis & articulatis uocibus permanet. Quare conuertitur, ut quicquid ſit interpretatio, illud ſignificet: & quicquid ſignificat, interpretationis uocabulo nuncupetur. unde ēt ipſe quoq; Ariſtoteles in libris, quos de arte poetica ſcripſit, locutionis partes eſſe ſyllabas & cōiunctiones etiam tradidit, quarū ſyllabæ in eo quod ſunt ſyllabæ, nihil omnino ſignificant. Cōiunctiones uero conſignificare quidē poſſunt, per ſe uero nihil deſignant. Interpretationis uero partes hoc libro conſtituit nomen & uerbum, quæ ſcilicet per ſeipſa ſignificāt, nihilominus quoq; orationem interpretationem eſſe conſtat, quæ & ipſa cum uox ſit & ſignificatiuis partibus iuncta, ſignificatione non caret. Quare, quoniam non de oratione ſola, ſed etiam de nomine & uerbo, nec uero de ſola locutione, ſed etiam de ſignificatiua locutione, quæ eſt interpretatio, in hoc libro ab Ariſtotele tractatur iccirco, quoniam uerbis atque nominibus & ſignificatiuis locutionibus nomen interpretationis aptatur, a communi nomine eorum, de quibus in hoc libro tractatur, ideſt ab interpretatione, ipſe quoq; de interpretatione liber inſcriptus eſt. cuius expoſitionē nos ſcilicet quam maxime a Porphyrio, quanquā etiā a cæteris transferentes, latina oratione digeſsimus. Hic enim nobis expoſitor & intellectus acumine, & ſentētiarū diſpoſitione uidetur excellere. Erunt ergo interpretationis duæ primæ partes, nomen & uerbum. his enim quicquid eſt in animi intellectibus deſignatur. his nanq; totus ordo orationis efficitur, & inquantum uox ipſa quidē intellectus ſignificat, in has duas (ut dictum eſt) ſecatur partes, nomen & uerbū: inquantū uero uox per intellectuū medietatem, ſubiectas intellectui res demōſtrat. ſignificantium uocū Ariſtoteles numerum in decem prædicamenta partitus eſt: atq; hoc diſtat libri huius intentio, a prædicamentorū, in denariam multitudinem numeroſitate collecta, ut hic quidem tantū de numero ſignificantiū uocū quæratur, quantū ad ipſas attinet uoces, quibus ſignificatiuis uocibus intellectus animi deſignentur, quæ ſunt quidē ſimplicia nomina & uerba, ex his uero compoſitæ orationes. Prædicamentorū uero hæc intentio eſt, de ſignificatiuis rerum uocibus tractare in tantum, quantum eas animi medius ſignificet intellectus. uocis enim quædam qualitas eſt nomen & uerbum, quæ nimirum illa ipſa decem prædicamenta ſignificant. Decem nanque prædicamenta nunquam ſine aliqua uerbi qualitate uel nominis proferuntur. Quare erit libri huius intētio de ſignificatiuis rerum uocibus in tantū, quantum conceptiones animi intellectusq; ſignificent. de decem autem prædicamentis libri intentio in eius cōmentario dicta eſt, quoniam ſit de ſignificatiuis rerum uocibus, quot partibus diſtribui poſsit earum ſignificatio in tantum,

quantum

quantum per ſenſuum, atque intellectuum medietatem, res ſubiectas intellectibus, uoces ipſæ ualeant deſignare. In opere uero de arte poetica non eodẽ modo diuidit locutionẽ, ſed omnes omnino locutionis partes appoſuit, confirmans eſſe locutionis partes elementa, ſyllabas, coniunctiones, articulos, nomina, caſus, uerba, orationes. locutio nanq; nõ in ſolis ſignificatiuis uocibus conſtat, ſed ſupergrediens ſignificationes uocũ, ad articulatos ſonos uſq; conſiſtit. Quælibet enim ſyllaba, & quælibet alia uox, quæ ſcribi literis poteſt, locutionis nomine cõtinetur, quæ græce dicitur λέξις. Sed non eodẽ modo Interpretatio. huic nanq; non eſt ſatis, ut ſit huiuſmodi uox, quæ literis ualeat annotari, ſed ad hoc, ut aliquid quoq; ſignificet. Prædicamentorũ uero in hoc ratio conſtituta eſt, in quo hæ duæ partes interpretationis, res intellectibus ſubiectas deſignent. nam quoniã decem res omnino in omni natura reperiuntur, decem quoq; intellectus erunt: quos intellectus, quoniã nomina & uerba ſignificant, decẽ omnino erunt prædicamenta, quæ uerbis atq; nominibus deſignentur. duo uero quædã ſunt, ideſt nomen & uerbum, quæ ipſos ſignificent intellectus. Sunt igitur elemẽta interpretationis uerba & nomina, propriæ uero partes quibus ipſa cõſtat interpratio, ſunt orationes. Orationũ uero aliæ ſunt perfectæ, aliæ imperfectæ: perfectæ ſunt, ex quibus plene id quod dicitur, ualet intelligi: imperfectæ uero, in quibus aliquid adhuc plenius animus expectat audire, ut eſt Socrates cum Platone. Nullo.n. addito, orationis intellectus adhuc pẽdet, ac titubat, & auditor aliquid ultra expectat audire. Perfectarum uero orationum partes quinque ſunt, Deprecatiua, ut Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris ullis. Dã deinde auxilium pater, atq; hæc omina firma. Imperatiua, ut, Vade age nate, uoca zephyros, & labere pennis. Interrogatiua, ut Dic mihi Damœta cuium pecus, an Melibei? Vocatiua, ut O pater, o hominum rerumq; æterna poteſtas. Enunciatiua, in qua ueritas, uel falſitas inuenitur, ut Principio arboribus uaria eſt natura creandis. Huius autem duæ partes ſunt: eſt nanq; & ſimplex oratio enunciatiua, & compoſita: ſimplex, ut dies eſt, lux eſt, compoſita, ut ſi dies eſt, lux eſt. In hoc igitur libro Ariſtoteles de enunciatiua ſimplici oratione diſputat, & de eius elementis, nomine, ſcilicet atque uerbo. Quæ quoniam ſignificatiua ſunt, & ſignificatiua uox, & articulata, interpretationis nomine continetur, de communi (ut dictum eſt) uocabulo, librum de interpretatione appellauit. Et Theophraſtus quidem in eo libro, quem de affirmatione & negatione compoſuit, de enũciatiua oratione tractauit. Stoici quoq; in his libris quos περὶ ἀξιωμάτων appellant, de eiſdẽ nihilominus diſputant, ſed illi quidẽ & de ſimplici, & de non ſimplici oratione enũciatiua ſpeculantur. Ariſto. uero in hoc libro nihil niſi de ſola ſimplici enunciatiua oratione conſiderat. Aſpaſius quoq; & Alexander, ſicut in aliis Ariſt. libris, in hoc quoq; commentarios ediderũt, ſed uterq; Ariſtotelem de oratione tractaſſe pronunciat: nam ſi proferre aliquid oratione (ut aiunt ipſi) interpretari eſt, de interpretatione nimirum liber ueluti de oratione perſcriptus eſt, quaſi uero ſola oratio, ac non uerba quoq;, & nomina interpretationis uocabulo concludantur. Æque nanq; ac oratio, tam uerba, & nomina, quæ ſunt interpretationis elementa, nomine interpretationis uocãtur. Sed Alexander addit imperfecte ſeſe habere librũ titulũ, neq;.n. deſignare de qua oratione perſcripſerit. multæ nanq; (ut dictũ eſt) ſunt orationes, ſed adiiciendũ, uel ſubintelligendum putat, de oratione illũ ſcribere philoſophica, uel dialectica, id eſt qua uerum, falſumq; ualeat expediri. Sed qui ſemel ſolam orationem interpretationis nomine uocari recipit, in intellectu quoq; ipſius inſcriptionis errauit. cur enim putaret imperfectum eſſe titulum, quoniam nihil de qua oratione diſputaret, adiecerit? ut ſi quis interrogans quid eſt homo, alio reſpondente animal, culpet ac dicat, imperfecte illum dixiſſe quid ſit, quoniam non ſit omnes differentias perſecutus. Quod ſi huic, ideſt homini, ſunt quædam alia communia ad nomen animalis, nihil tamen impedit perfecte demonſtraſſe quid homo eſſet, eum qui animal dixerit. Siue.n. differentias addat quis ſiue nõ, hominẽ animal neceſſe eſt eſſe. Eodem quoq; modo & de oratione, ſiquis hoc concedat primũ, nihil aliud interpretatione dici niſi orationẽ, cur qui de interpretatione inſcripſerit, & de qua interpretatione dicat non addiderit, culpetur? ſatis eſt enim cum libri titulũ etiam de aliqua continenti cõmunione feciſſe, ut nos eum & de nominibus, & uerbis, & de orationibus, cum hæc omnia uno interpretationis nomine continerentur, ſupra feciſſe docuimus, cũ hic liber ab eo de Interpretatione nominatus eſt. Sed quod addidit, illã interpretationẽ ſolam dici, qua in oratione poſſit ueritas, & falſitas inueniri, ut eſt enunciatiua oratio, fingentis eſt (ut ait Porphyrius) ſignificationẽ nominis potius, quam docentis, atq; ille quidẽ, & in intentione libri, & in titulo falſus eſt, ſed non eodẽ modo de iudicio quoq; libri huius errat. Andronicus enim librum hunc Ariſtotelis eſſe nõ putat, quem Alexander uere fortiterq; redarguit. Quẽ cum exactum diligentemq; Ariſtotelis librorũ & iudicem, & repertorẽ iudicarit antiquitas, cur in huius libri iudicio ſit falſus, prorſus eſt magna admiratione digniſsimum. Non eſſe nanq; propriũ Ariſtotelis hinc conatur oſtendere, quoniam, quædam Ariſt. in principio libri huius de intellectibus animi tractat, quos intellectus animæ paſsiones uocauit, & de his ſe plenius in libris de anima diſputaſſe cõmemorat. & quoniã paſsiones animæ uocabat uel triſtitiam, uel gaudiũ, uel cupiditatem, uel alias huiuſmodi affectiones, dicit Andronicus ex hoc probari hunc librũ Ariſtotelis non eſſe, quod de huiuſmodi affectionibus nihil in libris de anima tractauiſſet, non intelligens in hoc libro Ariſtotelẽ paſsiones animæ non pro affectionibus, ſed pro intellectibus poſuiſſe. His Alexander multa alia addit argumenta, cur hoc opus maxime Ariſtotelis eſſe uideatur. Ea nanque dicuntur hic, quæ ſententiis Ariſtotelis, quæ ſunt de enunciatiua oratione conſentiant. Illud quoq; ꝙ ſtilus ipſe propter breuitatẽ preſſio ab Ariſtotelis obſcuritate nõ diſcrepat. Et quod Theophraſtus, ut in aliis ſolet, cum de ſimilibus rebus tractat, quæ .ſ. ab Ariſtotele ante tractata ſunt, in libro quoq; de affirmatione & negatione iiſdem aliquibus uerbis utitur, quibus in hoc libro Ariſtoteles uſus eſt. Idẽ quoq; Theophraſtus dat ſignum hunc Ariſtotelis librũ eſſe, in omnibus enim de quibus ipſe diſputat poſt magiſtrum, leuiter ea tangit, quæ ab Ariſtotele dicta ante cognouit, alias uero diligentius res nõ ab Ariſtotele tractatas exequitur. Hic quoq; idẽ fecit. nã quæ Ariſtoteles hoc libro de enunciatione tractauit leuiter, ab illo tranſcurſa ſunt, quæ uero magiſter eius tacuit, ipſe ſubtiliori modo conſiderationis adiecit. Addit quoq; hanc cauſam, quoniam Ariſtoteles quidẽ de ſyllogiſmis ſcribere animatus, nunquã id recte facere potuiſſet, niſi quædã de propoſitionibus annotaret. Mihi quoq; uidetur hoc ſubtiliter perpendentibus liquere, hunc librũ ad analyticos eſſe præparatũ. nam ſicut hic de ſimplici propoſitione diſputat: ita quoque in analyticis, de ſimplicibus tantũ conſiderat ſyllogiſmis, ut ipſa ſyllogiſmorum propoſitionumq; ſimplicitas, non ad aliud niſi ad continens opus Ariſtotelis pertinere uideatur. Quare non eſt audiendus Andronicus, qui propter paſsionũ nomen, hunc librũ ab Ariſtotelis operibus ſeparat. Ariſtoteles enim idcirco paſsiones animæ, intellectus uocauit, ꝙ intellectus, quos ſermone dicere, & oratione proferre conſueuimus, ex aliqua cauſa atque utilitate profecti ſunt. ut enim diſperſi homines colligerentur, & legibus uellent eſſe ſubiecti, ciuitatesq; condere, utilitas quædam fuit & cauſa. Quocirca quæ ex aliqua utilitate ueniunt, ex paſsione quoque uenire neceſſe eſt. nam ut diuina ſine ulla ſunt paſsione, ita nulla illis extrinſecus utilitas ualet adiungi. Quæ uero ſunt paſsibilia, ſemper aliquam cauſam atque utilitatem quibus ſuſtententur, inueniunt. Quocirca huiuſmodi intellectus, qui ad alterum oratione proferendi ſunt, quoniam ex aliqua cauſa atq; utilitate uidentur eſſe collecti, recte paſsiones animi nominati ſunt. Et de intentione quidem, & de libri inſcriptione, & de eo quod hic maxime Ariſtotelis liber eſſe putandus eſt, hæc dicta ſufficiant. Quid uero utilitatis habeat, nõ ignorabit, qui ſciet qua in oratione ueritas conſiſtet & falſitas. In ſola enim hæc enunciatiua oratione conſiſtunt. Iã uero Quæ diuidãt uerum falſumq;: Quæue definitas, uel

quæ uarie & mutabiliter ueritatem falſitatemq; partiantur: Quæ iuncta dici poſsint, cum ſeparata ualeant prædicari: Quæ ſeparata dicantur, cum iuncta non ſint prædicata: Quæ ſint negationes cum modo propoſitionum: Quæ earũ conſequentiæ, aliaque plura in ipſo opere conſiderator poterit diligenter agnoſcere, quarum magnam experietur utilitatem, qui animum cura alicuius inueſtigationis aduerterit. Sed nunc ad ipſius Ariſtotelis uerba ueniamus.

Primum oportet conſtituere, quid ſit nomen, et quid ſit uerbum, poſtea quid negatio & affirmatio, & enunciatio: & oratio.

1. Librum inchoans de quibus in omni ſerie tractaturus ſit, ante propoſuit, ait enim oportere prius de quibus diſputaturus eſt, definire: hic enim conſtituere, definire intelligendum eſt. determinandum nanq; eſt, quid hæc omnia ſint, ideſt quid nomen ſit, quid uerbum, & cætera, quæ elementa interpretationis eſſe prædiximus. Sed affirmatio atq; negatio ſub interpretatione ſunt. Quare nomẽ & uerbũ affirmationis & negationis elementa eſſe manifeſtum eſt. his enim compoſitis, affirmatio & negatio coniunguntur. Exiſtit hic quædã quæſtio, cur duo tantum nomen & uerbum ſe determinare promittat, cũ plures partes orationis eſſe uideantur. Quibus hoc dicendum eſt, tantũ Ariſtotelẽ hoc libro definiſſe, quantum illi ad id quod inſtituerat tractare ſuffecit. Tractat nanque de ſimplici enunciatiua oratione, quæ ſcilicet huiuſmodi eſt, ut iunctis tantũ uerbis & nominibus componatur. Siquis enim nomen iungat & uerbum, ut dicat, Socrates ambulat, ſimplicem fecit enunciatiuam orationem. Enunciatiua nanq; oratio eſt (ut ſupra memoraui) quæ habet in ſe ueri falſiue deſignationẽ. Sed in hoc quod dicimus, Socrates ambulat, aut ueritas neceſſe eſt cõtineatur, aut falſitas. hoc. n. ſi ambulante Socrate dicitur, uerũ eſt: ſi, non ambulante, falſum eſt. Perficitur ergo enunciatiua oratio ſimplex ex ſolis nominibus atq; uerbis. Quarẽ ſuperfluũ eſt quærere, cur alias quoq; quæ uidentur orationis partes non propoſuerit, qui non totius ſimpliciter orationis, ſed tantũ ſimplicis enunciationis inſtituit elementa partiri. quanquã hæ duæ propriẽ partes orationis dicendæ ſunt, nomen ſcilicet atq; uerbum: hæc enim per ſeſe utraq; ſignificat. Coniunctiones aũt uel, põſitiones nihil omnino, niſi cũ aliis iunctæ deſignant. Participia uerbo cognata ſunt, uel quod a gerundiuo modo ueniant, uel quod tempus propria ſignificatione contineant. Interiectiones uero atque pronomina, nec non aduerbia in nominis loco ponenda ſunt, iccirco quod aliquid definitũ ſignificant, ubi nulla eſt uel paſsionis ſignificatio uel actionis. Quod ſi caſibus horam quædam flecti non poſſunt, nihil impedit. ſunt enim quædã nomina quæ monoptota uocantur. quod ſiquis longius iſta, & non proxime petita eſſe arbitretur, illud tamen concedat, quod ſupra iã diximus, non eſſe æquum calumniari ei, qui non de omni oratione, ſed tantum de ſimplici enunciatione proponat, quod tantũ ſibi ad definitionem ſumpſerit, quantum arbitratus ſit operi inſtituto ſufficere. quare dicendum eſt, Ariſtotelem nõ omnis orationis partes hoc opere uelle definire, ſed tantum ſolius ſimplicis orationis enunciatiuæ, quæ ſunt ſcilicet nomen & uerbum. Argumentum autem huius rei hoc eſt, poſtquam enim propoſuit dicens, Primum oportet conſtituere quid ſit nomen & quid uerbum: non ſtatim, inquit, quid ſit oratio, ſed mox addidit quid negatio, & quid affirmatio, & quid enunciatio, poſtremo uero quid oratio. Quod ſi de omni oratione loqueretur, poſt nomen & uerbum non de affirmatione & negatione, & poſt hanc de enunciatione, ſed mox de oratione dixiſſet. Nunc uero quoniam poſt nominis & uerbi propoſitionem, affirmationem, negationẽ, & enunciationem, & poſt, orationem propoſuit, confitendum eſt, id quod ante diximus, non orationis uniuerſalis, ſed ſimplicis enunciatiuæ orationis, quæ diuiditur in affirmationem atque negationem, diuiſionem partium facere uoluiſſe, quæ ſunt nomina & uerba: hæc enim per ſe ipſa intellectum ſimplicẽ ſeruant, quæ eædem dictiones uocantur, ſed non ſolæ dicuntur. Sunt nanque dictionis & aliæ quoque, ut orationes uel imperfectæ, uel perfectæ, cuius plures eſſe partes ſupra iam docui, inter quæ perfectæ orationis ſpecies eſt enunciatio. Et huius quoque alia ſimplex, alia compoſita eſt. De ſimplicis uero enunciationis ſpeciebus inter philoſophos commentatoresq; certatur. Aiunt. n. qdã affirmationem atq; negationem enũciationi ut ſpecies ſupponi oportere, in quibus & Porphyrius eſt. Quidã uero nulla ratione conſentiunt, ſed contendunt affirmationẽ & negationem æquiuocam eſſe, & uno quidẽ enunciationis uocabulo nuncupari. Prædicari autem enunciationẽ ad utraſq;, ut nomen æquiuocũ, non ut genus uniuocũ; quorum princeps Alexander eſt, quorum contentiones apponere non uidetur inutile. Ac prius quibus modis affirmationẽ atq; negationem nõ eſſe ſpecies enunciationis Alexander putet, dicẽdum eſt. Poſt uero addam, qua Porphyrius hæc argumentatione diſſoluerit. Alexander nanque iccirco dicit, non eſſe ſpecies enunciationis affirmationẽ & negationem, quoniam affirmatio prior ſit, priorẽ uero affirmationem iccirco conatur oſtendere, quod omnis negatio affirmationẽ tollat ac deſtruat. quod ſi ita eſt, prior eſt affirmatio, quæ ſubruatur, quã negatio quæ ſubruat. in quibus autẽ prius aliquid & poſterius eſt, illa ſub eodẽ genere poni non poſſunt, ut in eo titulo prædicamentorum dictum eſt, qui de his, quæ ſunt ſimul inſcribitur. Amplius negatio omnis, inquit, diuiſio eſt, affirmatio, compoſitio atque coniunctio eſt. Cum enim dico Socrates uiuit, uitam cum Socrate coniunxi. cum dico Socrates non uiuit: uitam a Socrate disiunxi, diuiſio igitur quædam negatio eſt, coniunctio, affirmatio: compoſiti autem eſt coniunctioq; diuiſio. Prior eſt igitur coniunctio, quod eſt affirmatio, poſterior uero diuiſio, quod eſt negatio. Illud quoq; adiecit, quod omnis per affirmationem facta enunciatio, ſimplicior ſit per negationem facta enunciatione. Ex negatione enim particula negatiua ſi ſublata ſit, affirmatio ſola relinquitur. De eo enim quod eſt, Socrate nõ uiuit, ſi nõ particula, quæ eſt ad uerbum auferatur, remanet Socrates uiuit. Simplicior eſt igitur affirmatio, quam negatio. Prius uero ſit neceſſe eſt, quod ſimplicius eſt, in quantitate etiã, quod ad quantitatem minus eſt, prius eſt eo quod ad quantitatẽ plus eſt. Omnis uero oratio quantitas eſt, ſed cum dico, Socrates ambulat: minor oratio eſt, quã cũ dico, Socrates non ambulat. Quare ſi ſecundũ quantitatem affirmatio minor eſt, eam priorẽ quoq; eſſe neceſſe eſt. Illud quoq; adiunxit affirmationem quendã eſſe habitum, negationẽ uero priuationem, ſed prior eſt habitus priuatione. Affirmatio igitur negatione prior eſt. Et ne ſingula perſequi laborẽ, cum his aliiſq; modis demonſtret affirmationem negatione priorem eſſe, a communi eas genere ſeparauit. Nullas enim arbitratur ſpecies ſub eodem genere eſſe poſſe, in quibus prius uel poſterius aliquid conſideretur. Sed Porphyrius ait, ſeſe docuiſſe ſpecies enunciationes eſſe affirmationem & negationem, in his commentariis quos in Theophraſtum edidit, hic uero Alexandri argumentationẽ tali ratione diſſoluit. Ait enim non oportere arbitrari quæcunque quolibet modo priora eſſent aliis, ea ſub eodem genere poni non poſſe. Sed quæcunq; ſecundum eſſe ſuum atque ſubſtantia priora uel poſteriora ſunt, ea ſola ſub eodem genere non ponuntur. Et recte dicitur. Si. n. quicquid, quolibet modo prius eſt, cum eo quod poſterius eſt, ſub uno genere eſſe non poteſt, nec primis ſubſtantiis & ſecundis commune genus poterit eſſe ſubſtantia, quod qui dicit, a recto ordine rationis exorbitat. Sed quemadmodum quanquam ſint primæ & ſecundæ ſubſtantiæ, tamen utræque æqualiter in ſubiecto non ſunt, & iccirco eſſe ipſorum ex eo pendet, quod in ſubiecto non ſunt, atque ideo ſub uno ſubſtantiæ genere collocantur: ita quoque quanquam affirmationes negationibus in orationis prolatione priores ſint, tamen ad eſſe atque ad naturã propriam æqualiter enunciatione participant. Enunciatio uero eſt in qua ueritas & falſitas inueniri poteſt. Qua in re & affirmatio & negatio æquales ſunt: æqualiter enim affirmatio, & negatio ueritate & falſitate participant. Quocirca quoniam id quod ſunt affirmatio & negatio, æqualiter ab

enuncia-

enunciatione participant, a cõmuni eas enunciationis genere diuidi non oportet. mihi quoq; uidetur ꝙ Porphyrii ſit ſequenda ſententia, ut affirmatio & negatio cõmuni enunciationis genere ſupponantur. Longa nanq; illa & multiplicia Alexandri argumenta ſoluta ſunt, cũ demonſtrauit Porphyrius, non modis omnibus ea quæ priora ſunt, ſub cõmuni genere poni non poſſe, ſed quæcunq; ad eſſe proprium atque ſubſtantiã priora ſunt, illa ſola ſub cõmuni genere cõſtitui atq; poni non poſſe. Syrianus uero, cui Philoxenus cognomen eſt, hoc loco quærit, cur proponens prius de negatione, poſt de affirmatione pronunciauerit, dicens, Primũ oportet conſtituere quid ſit nomen, & quid uerbũ, poſtea quid negatio & affirmatio. Et primo quidẽ nihil propriũ dixit, quoniã in quibus affirmatio poteſt & negatio prouenire, prius eſſe negatio, poſtea affirmatio poteſt: ut de Socrate ſi ſanus eſt, poteſt ei talis affirmatio aptari, ut de eo dicatur, Socrates ſanus eſt, & huiuſmodi poteſt aptari negatio, ut de eo dicatur, Socrates ſanus non eſt. quoniam ergo in eum affirmatio & negatio poteſt prouenire, prius euenit, ut ſit negatio quam affirmatio: ante enim quam natus eſſet, potuit de eo dici, Socrates ſanus non eſt, qui enim natus nõ erat, nec eſſe poterat ſanus. Huic illud adiecit; ſeruare Ariſtotelẽ conuerſam propoſitionis & executionis diſtributionem: hic .n. prius poſt nomen & uerbũ, de negatione propoſuit, poſt de affirmatione, & hinc de enunciatione, poſtremo de oratione. ſed propoſita definitione nominis & uerbi, prius orationẽ, poſtea enunciationẽ, tertio affirmationẽ, ultimo loco negationem determinauit, quã hic poſt propoſitionem uerbi, & nominis primam locauerat. ut igitur ordo ſeruaretur conuerſus, idcirco negationẽ prius ait eſſe propoſitam, qua in expoſitione ab Alexandri quoq; ſententia nõ diſcedit. Illud quoq; eſt additum, quod non eſſet inutile, enunciationem genus affirmationis & negationis accipi oportere, quod quãquam (ut dictum eſt) ad prolationem prior eſt affirmatio, tamen ad ipſam enunciationẽ, id eſt ueri falſiq; uim, utraſq; æqualiter ſub enunciatione Ariſtoteles conſtituit. Id etiam Ariſtotelem probare dicit. præmiſit enim primam negationẽ, ſecundam poſuit affirmationem, quæ res nihil habet uitii, ſi ad ipſam enunciationẽ affirmatio & negatio ponãtur æquales, quæ .n. natura æquales ſunt, nihil retinent cõtrarii indifferenter acceptæ. Eſt igitur ordo quo propoſuit, primũ totius orationis elementum, ſcilicet nomen & uerbũ, poſt hęc negationem & affirmationẽ, quę ſpecies enunciationis ſunt, quorum genus, ideſt enunciationẽ, tertiũ nominauit, quartũ uero orationem poſuit, quæ ipſius enunciationis genus eſt, & horum ſe definitiones omniũ daturum eſſe promiſit. quas interim relinquens atq; præteriens, & in poſteriorẽ tractatũ differens, illud nunc addit, quæ ſint uerba & nomina, & quid ipſa ſignificent. Quare antequã ad uerba Ariſtotelis ipſa ueniamus, pauca cõmuniter de nominibus atque uerbis, & de his, quæ ſignificantur a uerbis ac nominibus diſputemus. Siue enim quælibet interrogatio ſit atq; reſpõſio, ſiue perpetua cuiuslibet orationis continuatio, atq; alterius auditus intelligentia, ſiue hic quidẽ doceat, ille uero diſcat, tribus his totus orandi ordo perficitur, rebus, intellectibus, atq; uocibus. Res .n. ab intellectu concipitur. Vox uero conceptiones animi intellectusq; ſignificat, ipſi uero intellectus & cõcipiunt ſubiectas res, & ſignificantur a uocibus. Cum igitur tria ſint hæc, per quæ omnis oratio collocutioq; perficitur, Res quę ſubiectæ ſunt, Intellectus qui res concipiunt, & rurſus a uocibus ſignificantur, Voces quæ intellectus deſignant, quartum quoq; quiddam eſt, quo uoces ipſæ ualeant deſignari, id autem ſunt Literæ. ſcriptæ, nanq; literæ ipſas ſignificãt uoces: Quare quatuor iſta ſunt, ut literæ quidem ſignificent uoces: uoces uero intellectus: intellectus autem res concipiant, quæ ſcilicet habent quandam non confuſam neq; fortuitam conſequentiam, ſed terminato naturæ ſuæ ordine cõſtant. res enim ſemper comitantur eum, qui ab ipſis concipitur intellectus, ipſum uero intellectum uox ſequitur, ſed uoces elementa, ideſt literæ. Rebus enim ante propoſitis & in propria ſubſtantia cõſtitutis intellectas oriuntur. Rerum enim ſemper intellectus ſunt, quibus iterum conſtitutis mox ſignificatio uocis exoritur. Præter intellectum nanq; uox penitus nihil deſignat. Sed quoniam uoces ſunt, idcirco literæ, quas uocamus elementa, repertæ ſunt, quibus uocum qualitas deſignetur. ad cognitionẽ uero cõuerſim ſeſe res habet, nanq; apud quos eædẽ ſunt literæ, & qui eiſdẽ elementis utuntur, eiſdem quoq; nominibus eos ac uerbis, ideſt uocibus uti neceſſe eſt, & qui uocibus eiſdẽ utuntur, iidem quoq; apud eos intellectus in animi cõceptione uerſantur. ſed apud quos iidem intellectus ſunt, eaſdẽ res eorum intellectibus ſubiectas eſſe manifeſtum eſt, ſed hoc nulla ratione conuertitur. Nanq; apud quos eædem res ſunt, iidemq; intellectus, non ſtatim eædem uoces, eademq; ſunt literæ. nã cum Romanus, Græcus, ac Barbarus ſimul uideãt equũ, hñt quoq; de eo eundem intellectũ, ꝙ equus ſit, & apud eos eadem res ſubiecta eſt, idemq; a re ipſa concipitur intellectus, ſed græcus aliter equum uocat, alia quoq; uox in equi ſignificatione Romana eſt, & Barbarus ab utroq; in equi deſignatione diſſentit. quocirca diuerſis quoq; uoces proprias elementis inſcribunt. Recte igitur dictum eſt, apud quos eædẽ res, iidemq; intellectus ſunt, non ſtatim apud eos; uel eaſdẽ uoces, uel eadem elemẽta cõſiſtere. Præcedit aũt res intellectũ: intellectus uocem, uox literas, ſed hoc conuerti nõ poteſt: neque enim ſi literæ ſunt, mox aliqua ex his ſignificatio uocis exiſtit. Hominibus nanq; qui literas ignorãt, nullũ nomen quælibet elementa ſignificant, quippe qui neſciunt. Neq; ſi uoces ſunt, mox intellectus eſſe neceſſe eſt. Plures .n. uoces inuenies, quæ nihil omnino ſignificent, nec intellectui quoq; ſubiecta res ſemper eſt: ſunt enim intellectus ſine re ulla ſibi ſubiecta, ut quos centauros, uel chimæras poetæ finxerũt. horũ .n. intellectus ſunt, quibus ſubiecta eſt nulla ſubſtantia. Sed ſiquis ad naturã redeat eamq; conſideret diligenter, agnoſcet cum res eſt, eius quoque intellectum eſſe. Quod ſi non apud homines, certe apud deum, qui proprię diuinitate ſubſtantiæ in propria natura ipſius rei nihil ignorat. Et ſi eſt intellectus, & uox eſt, ꝙ ſi uox fuerit, eius quoq; ſunt literæ, quæ ſi ignorantur, nihil ad ipſam uocis naturã pertinent. Neq; .n. quaſi cauſa quædã uocũ eſt intellectus, aut uox cauſa literarũ, ut cum eædem ſint apud aliquos literæ, neceſſe ſit eadẽ quoq; eſſe nomina. Ita quoq; eædẽ ſint, uel res, uel intellectus apud aliquos, mox nõ neceſſe eſt intellectuũ ipſorum uel rerũ eadẽ eſſe uocabula. Nanq; cum eadẽ ſit & res & intellectus hominis, apud diuerſos tamen homines huiuſmodi ſubſtantia aliter & diuerſo nomine nuncupatur. Quare uoces quoq; cum eędẽ ſint, poſſunt literæ eſſe diuerſæ, ut in hoc nomine quod eſt homo, cum unum ſit nomẽ, diuerſis literis ſcribi poteſt. nanq; latinis literis ſcribi poteſt, poteſt ẽt græcis, poteſt aliis nunc primũ inuentis literarũ figuris. Quare quoniã apud quos eædem res ſunt, eoſdẽ intellectus eſſe neceſſe eſt, apud quos iidẽ intellectus ſunt, uoces eædẽ nõ ſunt, & apud quos eædẽ uoces ſunt, nõ neceſſe eſt eadẽ elementa conſtitui: dicendũ eſt res & intellectus, qm̃ apud omnes iidẽ ſunt, eſſe naturaliter conſtitutos: uoces uero atq; literas, qm̃ diuerſis hominũ poſitionibus permutantur, nõ eſſe naturaliter ſed poſitione. Concludendũ eſt igitur, qm̃ apud quos eadẽ ſunt elemẽta, apud eos quoq; eædẽ uoces ſunt, & apud quos eædem uoces ſunt, iidẽ ſunt intellectus, apud quos aũt iidem ſunt intellectus, apud eos quoq; res eædẽ ſubiectæ ſunt. Rurſus apud quos eædẽ res ſunt, iidẽ quoq; ſunt intellectus, apud quos iidẽ intellectus, non eædẽ uoces ſunt, nec apud quos eædẽ uoces ſunt, eiſdem ſemper literis uerba ipſa uel nomina deſignantur. Sed nos in ſupra dictis ſententiis elemento atque litera promiſcue uſi ſumus, quæ autem ſit horum diſtantia paucis abſoluam. Litera eſt inſcriptio atque figura partis minimæ uocis articulatæ: Elementum uero ſonus ipſius inſcriptionis, ut cum ſcribo literam quæ eſt. a. formula ipſa, quæ atramento, uel graphio ſcribitur, litera nominatur, ipſe uero ſonus, quo ipſam literam uoce proferimus, dicitur elementum. Quocirca hoc cognito, illud dicendum eſt, quòd is qui docet, uel qui continua oratione loquitur, uel qui interrogat, contrarie ſe habet his, qui uel diſcunt, uel audiunt, uel reſpondet in his tribus, uoce ſcilicet, intellectu, & re: prætermittuntur enim

literæ

literæ propter eos, qui earum ſunt expertes. nam qui docet, & qui dicit, & qui interrogat, a rebus ad intellectū profectus per nomina, & uerba uim propriæ actionis exercet, atq; officium. Rebus enim ſubiectis ab his capiunt intellectus, & per nomina, & uerba pronunciant, qui uero diſcit, uel qui audit, uel etiā qui reſpondet, a nominibus ad intellectus progreſſus ad res uſq; peruenit. Accipiens enim is qui diſcit, uel qui audit, uel qui reſpondet, docentis, uel dicentis, uel interrogantis ſermonē, quid unuſquiſq; illorū dicat intelligit, & intelligens rerū quoq; ſcientiā capit, & in ea conſiſtit. Recte igitur dictū eſt in uoce intellectu atq; re contrarie ſeſe habere eos qui docent, dicūt, & interrogant, atq; eos qui diſcunt audiūt, & reſpondent. Cum igitur hæc ſint quatuor, literæ, uoces, intellectus, & res: proxime quidē, & principaliter literæ, uerba, & nomina ſignificant. hæc uero principaliter quidē intellectus, ſecūdo uero loco res quoq; deſignant. Intellectus uero ipſi nihil aliud niſi rerū ſignificatiui ſunt. Antiquiores uero quorū eſt Plato, Ariſtoteles, Speuſippus, & Xenocrates, hi inter res, & ſignificationes intellectuū medios ſenſus ponunt in ſenſibilibus rebus, uel imaginationes quaſdā, in quibus intellectus ipſius origo conſiſtat. Et nunc quidem quid de hac re Stoici dicūt prætermittendum eſt, hoc autē ex his omnibus ſolū cognoſci oportet: quod ea quæ ſunt in literis, eam ſignificent orationē quæ in uoce conſiſtit, & quod ea quæ eſt uocis oratio, animi atq; intellectus orationē deſignet, quæ tacita cogitatione conficitur & quod hæc intellectus oratio, ſubiectas principaliter ſibi res concipiat ac deſignet. Ex quibus quatuor duas quidem Ariſtoteles eſſe naturaliter dicit, res & animi conceptiones, id eſt eam quæ fit in intellectibus orationē, iccirco quod apud omnes eædem atq; immutabiles ſint, duas uero nō naturaliter, ſed poſitione conſtitui, quæ ſunt nomina, & literæ, quas iccirco naturaliter fixas eſſe nō dicit, quod (ut ſupra demonſtratum eſt) non eiſdem uocibus omnes, aut eiſdem utantur elementis, atque hoc eſt quod ait

Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce, earū quæ ſunt in anima paßionum notæ, & ea quæ ſcribūtur, eorum quæ ſunt in uoce. Ac quēadmodum nec literæ eædem omnibus, ſic nec eædem uoces. Quorum autem hæ primo notæ ſunt, eædem omnibus paßiones animæ ſunt, & quorū hæ ſimilitudines ſunt, res iam eædem. De his itaq; dictum eſt, in his quæ dicta ſunt de anima, alterius enim eſt negotij.

2. Cum igitur prius præpoſuiſſet nomen, & uerbum, & quæcunque ſecutus eſt poſtea, ſe definire promiſiſſet, hæc interim prætermittens de paſſionibus animæ deque earum notis, quæ ſunt. ſ. uoces, pauca præmittit. Sed cur hoc ita interpoſuerit, plurimi commentatores cauſas reddere neglexerunt, ſed a tribus tantum, quantum adhuc ſciam, ratio huius interpoſitionis explicata eſt, quorum Herinini quidem a rerum ueritate longe diſiuncta eſt. Ait enim iccirco Ariſtotelem de notis animæ paſſionum interpoſuiſſe ſermonē, ut utilitatē propoſiti operis inculcaret. Diſputaturus enim de uocibus, quæ ſunt notæ animæ paſſionū, recte de his quædam ante præmiſit. nam cum ſuæ nullus animæ paſſiones ignoret, notas quoq; cum animæ paſſionibus non neſcire utiliſſimum eſt, neq; enim illæ cognoſci poſſunt niſi per uoces, quæ ſunt earum. ſ. notæ. Alexander uero aliam huiuſmodi interpoſitionis reddit cauſam, quoniam inquit nomina, & uerba interpretatione ſimplici continentur. Oratio uero ex uerbis nominibuſq; coniuncta eſt, & in ea tam ueritas, aut falſitas inuenitur, ſiue autem quilibet ſermo ſit ſimplex, ſiue iam oratio coniuncta atq; compoſita, ex his quæ ſignificantur momentum ſumunt. In illis enim prius eſt eorum ordo & continentia, poſt redundat in uoces. quocirca, quoniam ſignificatiuum momentum, ex his quæ ſignificātur, oritur, iccirco prius nos de his quæ uoces ipſæ ſignificant, docere proponit. Sed Herminus hoc loco repudiandus eſt. Nihil enim tale quod ad cauſas propoſitæ ſententiæ pertineret explicuit. Alexander uero ſtrictim proxima intelligentia prætereuectus, tetigit quidem cauſam, non tamen principalem rationem Ariſtotelicæ propoſitionis exoluit. Sed Porphyrius hanc ipſam plenius cauſam originemq; ſermonis huius, ante oculos collocauit, qui omnem apud priſcos philoſophos de ſignificationis ui contentionem litemq; retexuit. Ait nanq; dubie apud antiquorū philoſophorū ſententias conſtitiſſe, quid eſſet proprie quod uocibus ſignificaretur. putabant nanq; alii res uocibus deſignari, eaſdemq; uocabula eſſe ea quæ ſonuerint in uocibus arbitrantur. Alii uero incorporeas quaſdā naturas meditabantur, quarū eſſent ſignificationes quæcunq; uocibus deſignarētur, Platonis aliquo modo ſpecies incorporeas æmulati, dicētis, hoc ipſum homo, & hoc ipſum equus, nō hanc cuiuslibet ſubiectā ſubſtantiā, ſed ipſum illū hominem ſpecialem, & illū ipſum equū uniuerſaliter, & incorporaliter, cogitantes incorporeas quaſdā naturas cōſtituebant, quas ad ſignificandū primas uenire putabant, & cū aliis itē rebus in ſignificationibus poſſe cōiungi, ut ex his aliqua enunciatio, uel oratio cōficeretur. Alii uero ſenſus, alii imaginationes ſignificari uocibus arbitrabātur. cū igitur iſta eſſet cōtentio apud ſuperiores, & hæc uſq; ad Ariſtotelis perueniſſet ætatē, neceſſe fuit, ut qui nomen, & uerbū ſignificatiua eſſet definiturus, prædiceret quorū iſta deſignatiua ſint. Ariſtoteles. n. nominibus & uerbis res ſubiectas ſignificari nō putat, nec uero ſenſus, uel etiā imaginationes: ſenſuū quidē non eſſe ſignificatiuas uoces nomina, & uerba in opere de iuſtitia declarat dicens. φύσει γὰρ διαφέρει τά τε νοήματα, καὶ τὰ αἰσθήματα quæ interpretari latine poteſt hoc modo. Natura enim ſunt diuerſa intellectus, & ſenſus. differre igitur aliqd arbitratur ſenſus atq; intellectus; ſed qui paſſiones animæ a uocibus ſignificari dicit, is nō de ſenſibus loquitur. Senſus. n. paſſiones corporis ſunt. Si igitur ita dixiſſet, paſſiones corporis a uocibus ſignificari, tunc merito ſenſus intelligeremus. Sed quoniā paſſiones animæ nomina, & uerba ſignificare propoſuit nō ſenſus, ſed intellectus eum dicere putandū eſt. Sed quoniā imaginatio quoq; res animæ eſt, dubitauerit aliquis ne forte paſſiones animæ imaginationes, quas græci φαντασίας nominant, dicat. Sed hæc in libris de anima ueriſſime diligentiſſimeq; ſeparauit dicens. ἔστι δὲ φαντασία ἕτερον καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, συμπλοκὴ γὰρ νοημάτων ἐστὶ τὸ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος, τὰ δὲ πρῶτα νοήματα τί διοίσει τοῦ μὴ φαντάσματα εἶναι; ἢ οὐδὲ ταῦτα φαντάσματα, ἀλλ' οὐκ ἄνευ φαντασμάτων. Quod ſic interpretatur. Eſt autē imaginatio diuerſa ab affirmatione, & negatione, cōplexio nanq; intellectuum eſt ueritas, uel falſitas, primi uero intellectus quid diſcrepabunt, ut nō ſint imaginationes? an certe neque hæc ſunt imaginationes, ſed ſine imaginationibus non ſunt. Quæ ſententia demōſtrat aliud quidē eſſe imaginationes, aliud intellectus, ex intellectuū quidem cōplexione, affirmationes fieri & negationes: quocirca illud quoq; dubitauit, utrū primi intellectus imaginationes quædam eſſent, primos autē intellectus dicimus, qui ſimplicē rem cōcipiunt, ut ſiquis dicat Socrates ſolū, dubitatq; utrum huiuſmodi intellectus, qui in ſe nihil neq; ueri continet neq; falſi, intellectus ſit, an ipſius Socratis imaginatio. Sed de hoc quoque aperte quidem uidetur oſtendere. ait enim an certe, neque hæc ſunt imaginationes, ſed non ſine imaginationibus ſunt. Id. n. quod hic ſermo ſignificat, qui eſt, Socrates, uel alius ſimplex, non eſt quidem imaginatio, ſed intellectus, qui intellectus præter imaginationem fieri non poteſt. Senſus. n. atq; imaginatio quædā primæ figuræ ſunt, ſupra quas uelut fundamento quodam ſuperuenies intelligentia nititur. nam ſicut pictores ſolent deſignare lineatim corpus atq; ſubſternere in corpore ubi coloribus cuiuslibet exprimant uultum, ſic ſenſus atq; imaginatio naturaliter in animæ perceptione ſubſternitur. nam cum res aliqua ſub ſenſum, uel cogitationē cadit, prius eius neceſſe eſt, ut quædā imaginatio naſcatur: poſt uero plenior ſuperueniat intellectus, cunctas eius explicans partes, quæ confuſæ fuerant imaginatione præſumptæ. quocirca imperfectum quiddam eſt imaginatio. Nomina uero, & uerba non curta quædam, ſed perfecta ſignificant, quare recta Ariſtotelis ſententia eſt, quæcunq; in uerbis nominibuſq; uerſantur, ea neq; ſenſus, neq; imaginationis, ſed ſolam ſignificare intellectuū qualitatem. Vnde illud quoq; ab Ariſtotele fluētes Peripatetici rectiſſime poſuere,

tres eſſe orationes, unam quæ ſcribi poſſit elementis, alterã quæ uoce proferri, tertiam quæ cogitatione connectitur, unamq; intellectibus, alteram uoce, tertiã literis contineri, quocirca quoniam id quod ſignificaretur a uocibus, intellectus eſſe Ariſtoteles putabat, nomina uero & uerba ſignificatiua eſſe, in eorum erat definitionibus poſiturus, recte quorum eſſent ſignificatiua prædixit, erroremq; lectoris ex multiplici ueterũ lite uenientem, ſententiæ ſuæ manifeſtatione compeſcuit, atq; hoc modo nihil in eo deprehẽditur eſſe ſuperfluum, nihilq; ab ordinis continuatione ſeiunctũ. Quæ cit uero Porphyrius, cur ita dixerit; Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce, & nõ ſic, ſunt ergo uoces. & rurſus cur ita, & ea q̃ ſcribuntur, & non dixerit, & literæ, quod reſoluit hoc modo. Dictum eſt tres eſſe apud Peripateticos orationes, unã quę literis ſcribitur, aliam quæ profertur in uoce, tertiam quę cõiungeretur in animo. Quod ſi tres orationes ſunt, partes quoque orationis triplices eſſe nulla dubitatio eſt. Quare, quoniã uerbum & nomen principaliter orationis partes ſunt: erunt alia uerba & nomina quæ ſcribantur, alia quæ dicantur, alia quæ tacita mente tractentur. ergo quoniã propoſuit dicens, Primũ oportet conſtituere quid ſit nomen, & quid ſit uerbũ: triplex autem nominũ natura eſt atq; uerborũ, de quibus potiſſimum propoſuerit, & quæ definire uelit oſtendit. & quoniã de his nominibus loquitur ac uerbis, quæ uoce proferuntur, idipſum planius explicans, ait. Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce earũ quæ ſunt in anima paſſionũ notę, & ea quæ ſcribũtur, eorum quæ ſunt in uoce, uelut ſi diceret. Ea uerba & ea nomina, quæ inuocali oratione proferuntur, animæ paſſiones denunciant. Illa autem rurſus uerba & nomina quæ ſcribuntur, eorũ uerborũ nominumq; ſignificationi præſunt, q̃ uoce proferuntur. nam ſicut uocalis orationis uerba & nomina, cõceptiones animi intellectusq; ſignificãt, ita quoq; uerba & nomina illa q̃ in ſolis literarum formulis iacent, illorũ uerborum & nominũ ſignificatiua ſunt quę loquimur, ideſt quæ per uocẽ ſonamus. nam quod ait, Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce, ſubaudiendum eſt nomina & uerba. Et rurſus cũ dicit. Et ea quæ ſcribũtur, idem ſubnectendum rurſus eſt, uerba ſcilicet & nomina. Et quod rurſus adiecit, eorũ quæ ſunt in uoce, addendum eſt eorum nominũ atq; uerborũ quæ profert atq; explicat uocalis oratio. Quod ſi nihil deeſſet omnino, ita foret totius plenitudo ſententiæ. Sunt ergo ea nomina & uerba quæ in uoce ſunt, earum quę ſunt in anima paſſionũ notę, & ea uerba & nomina q̃ ſcribũtur eorum uerborum & nominum quæ ſunt in uoce, quod cõmuniter ſubintelligendum eſt, licet ea quæ ſubiunximus deeſſe uideantur, quare non eſt disiuncta ſententia, ſed primæ propoſitioni continua. nam cum quid ſit uerbũ, & quid nomen definire conſtituit, cum nominis & uerbi natura ſit multiplex, de quo nomine & uerbo tractare uellet, clara ſignificatione diſtinxit. Incipiens igitur ab his nominibus & uerbis quæ in uoce ſunt, quorũ eſſent ſignificatiua diſſeruit. Ait.n. hæc paſſiones animæ deſignare. Illud quoque adiecit, quibus ipſa nomina & uerba, quæ in uoce ſunt, deſignentur, his ſcilicet quæ literarum formulis exprimuntur. Sed quoniam nõ omnis uox ſignificatiua eſt. uerba autem & nomina nunquam ſignificationibus carent, quoniamq; non omnis uox quæ ſignificat, quadam poſitione deſignat, ſed quædam naturaliter ut lachrymæ, gemitus, atq; mœror. animalium quoque cæterorum quædam uoces naturaliter aliquid oſtendunt, ut ex canum latratibus iracundia, eorumq; alia quadam uoce blandimenta monſtrantur. Verba autem & nomina poſitione ſignificant, nec ſolum ſunt uerba & nomina uoces, ſed uoces ſignificatiuæ, nec ſolum uoces ſignificatiuæ, ſed etiam quæ poſitione deſignent aliquid, nõ natura, non dixit. Sunt igitur uoces earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ. Nanque neq; omnis uox ſignificatiua eſt, & ſunt quædam ſignificatiuæ, quæ naturaliter non poſitione ſignificent. quod ſi ita dixiſſet, nihil ad proprietatem uerborum & nominum pertineret. quocirca non uoluit communiter dicere uoces, ſed dixit tantum ea quę ſunt in uoce. uox enim uniuerſale quiddam eſt, nomina uero & uerba partes, pars autem omnis in toto eſt, uerba ergo & nomina quoniam ſunt intra uocem, recte dictum eſt, ea quæ ſunt in uoce, uelut ſi diceret. Quoniam intra uocem continentur, intellectuum deſignatiua ſunt, ſed hoc ſimile eſt, ac ſi ita dixiſſet, uox certo modo ſe habens ſignificat intellectus. Non enim (ut dictum eſt) nomen & uerbum uoces tantum ſunt. Sicut nummus quoq; non ſolũ æs impreſſum quadam figura eſt, ut nummus uocetur, ſed etiã ut alterius ſit rei pretiũ: eodem quoq; modo uerba & nomina non ſolũ uoces ſunt, ſed poſitæ ad quandã intellectuũ ſignificationem. uox enim quæ nihil deſignat, ut eſt gargulus, licet eam grãmatici figuram uocis intuentes, nomen eſſe contendant, tamen eã nomen philoſophia non putauit, niſi ſit poſita ut deſignaret aliquã animi conceptionem, eoq; modo ſignificare aliquid rerum poſſit. etenim nomen alicuius nomen eſſe neceſſe erit, ſed ſi uox aliqua nihil deſignat, nullius nomen eſt, quare ſi nullius nomẽ eſt, nec nomẽ quidẽ eſſe dicet. Atq; ideo huiuſmodi uox ideſt ſignificatiua, non uox tantũ, ſed uerbũ uocatur aut nomen, quẽadmodum nummus non æs, ſed proprio nomine nummus, quo ab alio ære diſcrepet, nuncupatur. Ergo Ariſtoteles hæc ſentẽtia qua ait, ea quæ ſunt in uoce nihil aliud deſignant niſi eam uocẽ quæ non ſolũ uox ſit, ſed q̃ cũ uox ſit, habeat tamen aliquam proprietatẽ, & aliquam quodammodo figurã poſitæ ſignificationis impreſſam. Horũ uero ideſt uerborũ & nominum quæ ſunt in uoce, aliquo modo ſeſe habente, ea ſunt, ſcilicet ſignificatiua q̃ ſcribuntur, ut hoc quod dictũ eſt. Quæ ſcribuntur, de uerbis ac nominibus dictũ, quæ ſunt in literis, intelligatur. Poteſt uero hæc quoq; eſſe ratio cur dixerit, & ea q̃ ſcribuntur, quoniã literas & ſcriptas figuras & uoces, quæ eiſdem ſignificãtur formulis nuncupamus, ut .a. & ipſe ſonus literæ nomen capit, & illa quæ in ſubiecto ceræ uocẽ ſignificans forma deſcribitur. Deſignare ergo uolens quibus uerbis atq; nominibus ea quæ in uoce ſunt, apparent, nõ dixit literas, q͂d ad ſonos etiam referri poterat literarum, ſed ait quæ ſcribũtur, ut oſtenderet de his literis dicere, q̃ in ſcriptione conſtiterunt, ideſt quarũ figura & in cera, ſtylo, & in membrana, calamo poſſet effingi. Alioqui illa etiã quæ in ſonis ſunt, ad ea nomina referuntur, quæ in uoce ſunt, quoniã ſonis illis nomina & uerba iunguntur. Sed Porphyrius de utraq; expoſitione iudicauit, dicens. Id quod ait, & quæ ſcribuntur, non potius ad literas, ſed ad uerba & nomina, q̃ poſita ſunt in literarũ inſcriptione, referendum. Reſtat igitur ut illud quoq; addamus cur nõ ita dixerit. Sunt ergo ea q̃ ſunt in uoce intellectuũ notæ. Sed ita, earũ quæ ſunt in anima paſſionum notæ. nam cũ ea quæ ſunt in uoce res intellectusq; ſignificẽt, principaliter quidẽ intellectus, res uero quas ipſa intelligentia comprehendit, ſecundaria ſignificatione per intellectuum medietatem, intellectus ipſi non ſine quibuſdã paſſionibus ſunt, quæ in animam ex ſubiectis ueniunt rebus. Paſſus enim quilibet eius rei proprietatem, quã intellectu complectitur, ad eius enunciationem deſignationemq; contendit, cum enim quis aliquam rem intelligit, prius imaginatione formam neceſſe eſt intellectæ rei proprietatemq; ſuſcipiat, & fiat uel paſſio uel cum paſſione quædam intellectus perceptio. hac uero poſita ac in mentis ſedibus collocata, fit indicandæ ad alterum paſſionis, uoluntas, cui actus quidem continuandæ intelligentiæ protinus ex intimæ rationis poteſtate ſuperuenit, quẽ explicat .ſ. & effundit oratio, nitens ea quæ primitus in mente fundata eſt paſſione, ſiue quod eſt uerius, progreſſa oratio, progrediente ſimul & ſignificatione & ſignificãtis ſe orationis motibus adęquate, fit uero hæc paſſio uelut figuræ alicuius impreſſio, ſed ita ut in animo fieri conſueuit. Aliter nanque naturaliter eſt in re qualibet propria figura, aliter uero eius ad animum forma transfertur, uelut non eodem modo ceræ, uel marmori, uel chartis, literæ, ideſt uocum ſigna mandantur, & imaginationẽ Stoici a rebus in animam translatam loquuntur, ſed cum adiectione ſemper, dicentes ut in anima fieri conſueuit. quocirca cum omnis animæ paſſio rei quædam uideatur eſſe proprietas, porro autem cum deſignatiuæ uoces intellectum principaliter, rerum de hinc a quibus intellectus profecti ſunt ſignificatione nitantur: quicquid eſt

in uocibus ſignificatiuum, id animæ paſsiones deſignat, ſed hæ paſsiones animorum ex rerum ſimilitudine procreãtur, uidens nanq; aliquis ſphæram, uel quadratum, uel quamlibet rerum aliam figuram, eam in animi intelligentia, quadã ui ac ſimilitudine capit: nam qui ſphærã uiderit, eius ſimilitudinẽ in animo perpendit & cogitat, atq; eius in animo quandã paſſus imaginem, id cuius imaginẽ patitur agnoſcit. Omnis uero imago rei, cuius imago eſt, ſimilitudinẽ tenet, mẽs igitur cum intelligit, rerum ſimilitudinem comprehendit. Vnde fit, ut cum duorum corporũ maius unum, minus alterũ contuemur, a ſenſu poſtea remotis corporibus illa ipſa corpora cogitantes, illud quoq; memoria ſeruante, nouerimus ſciemusq; quod minus, quod uero maius corpus fuiſſe cõſpeximus, quod nullatenus eueniret, niſi quas mens ſemel paſſa eſt, rerũ ſimilitudines obtineret. Quare quoniam paſsiones animæ, quas intellectus uocant, rerũ quædam ſimilitudines ſunt, iccirco Ariſtoteles cũ paulpoſt de paſsionibus animæ loqueretur, continenti ordine ad ſimilitudines tranſitũ fecit, quoniã nihil differt, utrum paſsiones diceret an ſimilitudines. Eadem nanq; res, animæ quidẽ paſsio eſt, rei uero ſimilitudo. Et Alexander hunc locum, Sunt ergo ea q̃ ſunt in uoce, earũ quæ ſunt in anima paſsionum notæ, & ea quæ ſcribuntur, eorũ quæ ſunt in uoce, & quẽadmodum nec literæ omnibus eædẽ ſic nec eædem uoces, hoc modo conatur exponere. propoſuit inquit ea quæ ſunt in uoce intellectus animi deſignare, & hoc probat exẽplo. Eodem.n.modo ea quæ ſunt in uoce paſsiones animæ ſignificant, quemadmodum ea quæ ſcribũtur uoces deſignant, ut id quod ait, & ea quæ ſcribũtur ita intelligamus, tanquã ſi diceret, quemadmodũ etiã, ea quæ ſcribũtur, eorũ quæ ſunt in uoce, ea uero quæ ſcribuntur, inquit Alexander, notas eſſe uocũ, id eſt nominum ac uerborũ: ex hoc monſtrauit, ꝙ dixit, & quẽadmodum nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædem uoces. Signum nanq; eſt uocũ ipſarũ ſignificationem literis contineri, & ubi uariæ ſunt literæ, & non eædẽ quæ ſcribũtur, uarias quoq; uoces eſſe neceſſe eſt, hæc Alexander. Porphyrius uero quoniã tres ꝓpoſuit orationes, unã quæ literis cõtineretur, ſecundã q̃ uerbis ac nominibus perſonaret, tertiã quã mentis euolueret intellectus, id Ariſtotelem ſignificare pronunciat, cũ dicit. Sunt ergo ea, quæ ſunt in in uoce earũ, q̃ ſunt in anima paſsionũ notæ. quod oſtendet, ac ſi ita dixiſſet. ſunt ergo ea q̃ ſunt in uoce & uerba & nomina, animæ paſsionũ notę. & quoniã monſtrauit quorũ uoces eſſent ſignificatiuę, illud quoq; docuiſſe pronũciat, q̃bus ſignis uerba & nomina panderẽtur, ideo addidiſſe, & ea q̃ ſcribuntur, eorũ quæ ſunt in uoce, tanquã ſi diceret, ea quæ ſcribũtur nomina & uerba, eorũ quæ ſunt in uoce nominum & uerborũ notæ ſunt, nec diſiunctam eſſe ſententiã, nec (ut Alexander putat) id quod ait, Et ea quæ ſcribũtur, ita intelligendũ, tanquam ſi diceret, ſicut ea quæ ſcribuntur, id eſt literæ, illa quæ ſunt in uoce ſignificãt, ita ea quæ ſunt in uoce notas eſſe animæ paſsionũ. Primo quidẽ ꝙ ad ſimplicẽ ſenſum nihil addi oportet: deinde ꝙ tam breuis ordo, tanquã neceſſaria orationis nõ eſt intercidenda partitio: tertio quoniã ſi ſimilis eſt ſignificatio literarũ uocumq;, q̃ eſt uocũ & animæ paſsionum, oporteret ſicut uoces diuerſis literis permutantur, ita quoq; paſsiones animæ diuerſis uocibus permutari, qđ nõ fit, idẽ nanq; intellectus uariatis poteſt uocibus ſignificari. Sed Alexãder id quod eum ſenſiſſe ſuperius memoraui, hoc probare nititur argumento. ait enim, etiam in hoc quoq; ſimilẽ eſſe ſignificationem literarũ ac uocum, quoniã ſicut literæ nõ naturaliter uoces, ſed poſitione ſignificant, ita quoque uoces, non naturaliter animi intellectus, ſed aliqua poſitione deſignant. Sed qui prius recepit, ut id quod Ariſtoteles ait. Et ea quæ ſcribuntur, ita dictum eſſe tanquam ſi diceret, ſicut ea quæ ſcribuntur, quicquid ad hanc ſententiam uidetur adiungere, æqualiter non dubitatur errare. quocirca noſtro iudicio qui rectius tenere uolent, Porphyrii ſententiis applicabunt. Aſpaſius quoq; ſecundæ ſententiæ Alexandri, quam ſupra poſuimus, ualde conſentit, qui a nobis in eodem quo Alexander errore culpabitur. Ariſtoteles uero duobus modis has notas eſſe putat, literarum, uocum, paſsionumq; animæ conſtitutas, uno quidem poſitione, alio uero naturaliter. Atq; hoc eſt quod ait, & quẽadmodum nec literæ omnibus eædẽ, ſic nec eædem uoces. nã ſi literæ uoces, ipſæ uero uoces intellectus animi naturaliter deſignarent, omnes homines eiſdẽ literis, eiſdem etiã uocibus uterentur. Quod, quoniã apud omnes nec eædem literæ, neq; eædẽ uoces ſunt, conſtat eas non eſſe naturales. Sed hic duplex lectio eſt. Alexander enim hoc modo legi putat oportere. Quorũ autem hæ primo notæ, eædem omnibus paſsiones animæ ſunt, & quorũ eædẽ ſimilitudines, res etiã eædẽ. Volens enim Ariſtoteles ea quæ poſitione ſignificãt, ab iis quæ aliquid deſignant, naturaliter ſegregare, hoc inter poſuit, ea q̃ poſitione ſignificant uaria eſſe. ea uero quæ naturaliter, apud omnes eadẽ: & inchoans quidẽ a uocibus ad literas uenit, eaſq; primo non eſſe naturaliter ſignificatiuas demonſtrat, dicẽs, & quẽadmodum nec literæ omnibus eædẽ, ſic nec eædẽ uoces: nam ſi iccirco probantur literæ nõ eſſe naturaliter ſigeificantes, ꝙ apud alios aliæ ſint ac diuerſæ, eodẽ quoq; modo probabile erit, uoces quoq; nõ naturaliter ſignificare, quoniã ſingulę hominũ gentes non eiſdẽ inter ſe uocibus colloquuntur. uolens uero ſimilitudinẽ intellectuũ rerumq; ſubiectarũ docere naturaliter conſtitutã, ait. Quorum autẽ hæ primo notę, eædẽ omnibus paſsiones animæ ſunt. quorũ inquit uoces, quæ apud diuerſas gentes ipſæ quoq; diuerſæ ſunt, ſignificationẽ retinent, quæ.ſ.ſunt animæ paſsiones, illæ apud omnes eædẽ ſunt. Neq; enim fieri poteſt, ut qđ apud Romanos homo intelligitur, lapis apud Barbaros intelligatur. Eodem quoq; modo de cæteris rebus. Ergo huiuſmodi ſentẽtia eſt q̃ dicit, ea quæ uoces ſignificent, apud omnes hominum gentes mutari, ut ipſæ quidẽ uoces, ſicut ſupra mõſtrauit cũ dixit, quẽadmodũ nec literæ omnibus eædẽ, ſi nec eædẽ uoces, cũ apud plures diuerſæ ſint. Illud uero ꝙ uoces ipſæ ſignificant, apud omnes homines idẽ eſt, nec ulla ratione ualet permutari, qui ſunt, ſcilicet intellectus rerũ, qui quoniam naturaliter ſunt, permutari non poſſunt, atq; hoc eſt qđ ait. Quorum autem hæ primo notæ, id eſt uoces eædẽ omnibus paſsiones animæ ſunt, ut demonſtraret uoces quidẽ eſſe diuerſas, quorũ autem ipſæ uoces ſignificatiuæ eſſent, quæ ſunt.ſ. animæ paſsiones, eaſdem apud omnes eſſe, nec ulla ratione, quoniã ſunt conſtitutæ naturaliter, permutari. Nec uero in hoc cõſtituit ut de ſolis uocibus atq; intellectibus loqueretur. Sed quoniã uoces atq; literas nõ eſſe naturaliter cõſtitutas per id ſignificauit, ꝙ eas nõ apud oẽs eaſdem eſſe propoſuit, Ruſus intellectus quos animæ paſsiones uocat, ꝓ hoc eſſe naturales oſtẽdit, ꝙ apud omnes iidẽ ſint, a quibus, id eſt intellectibus ad res trãſitũ fecit. Ait enim quorũ hæ ſimilitudines, res etiam eædẽ. Hoc ſcilicet ſentiẽs, ꝙ res quoq; naturaliter apud omnes eſſent eædẽ, ſicut enim ipſæ animæ paſsiones, quæ ex rebus ſumuntur apud omnes homines eædem ſunt, ita quoq; etiam ipſæ res, quarum ſimilitudines ſunt animæ paſsiones, eędẽ apud omnes ſunt. quocirca res quoque naturales ſunt, ſicut ſunt etiam ſimilitudines rerum, quæ ſunt paſsiones animæ. Herminus uero huic eſt expoſitioni contrarius. Dicit enim non eſſe uerum, eoſdem apud omnes homines eſſe intellectus, quorum uoces ſignificatiuæ ſunt. quid enim inquit in æquiuocatione dicetur? ubi unus idemq; uocis modus plura ſignificat, ſed magis hanc lectionem ueram putat, ut ita ſit. Quorum autem hæ primo notæ, hæ omnibus paſsiones animæ ſunt, & quorum hæ ſimilitudines, res etiam eædem, ut demonſtraſſe uideatur, quorum uoces ſignificatiuæ ſint, uel quorum paſsiones animæ ſimilitudines. Et hoc ſimpliciter accipiendum eſt ſecundum Herminum, ut ita dicamus. Quorum uoces ſignificatiuę ſunt, illæ ſunt animę paſsiones, tanquã diceret animæ paſsiones ſunt, quas ſignificãt uoces, & rurſus, Quorum ſimilitudines ſunt, ea quæ intellectibus continentur, illæ ſunt res. Tanquã ſi dixiſſet, res ſunt, quas intellectus ſignificant. Sed Porphyrius de utriſq; acute ſubtiliterq; iudicat, & Alexandri ſentẽtiam magis probat. quodicat non debere diſsimulari de multiplici æquiuocationis ſignificatione. nam & qui dicit, ad unam quamlibet rem accommodat animum, ſcilicet quam intelligens uoce de-

clarat, & unum ruſus intellectum quemlibet is qui audit expectat. Quod ſi cum uterq; ex uno nomine res diuerſas intelligit, ille qui nomẽ æquiuocum dixit, deſignet clarius, qđ illo nomine ſignificare uoluerit, accipit mox qui audit, & ad unum intellectum utriq; cõueniunt: qui ruſus fit unus apud eoſdẽ illos, apud quos primo diuerſæ fuerant animæ paſsiones propter æquiuocationẽ nominis. Neq; enim fieri põt, ut qui uoces poſitione ſignificantes a natura eo diſtinxit, ꝙ eaſdem apud omnes eſſe nõ diceret, eas res quas naturaliter eſſe proponebat, non eo tales eſſe mõſtraret, ꝙ apud omnes eaſdẽ eſſe cõtenderet. quocirca Alex. uel propria ſententia, uel Porphyrii auctoritate probandus eſt. Sed quoniam ita dixit Ariſtoteles, Quorum autem hæ primo notæ, eædẽ omnibus paſsiones animæ ſunt: Quærit Alexander ſi rerũ nomina ſunt, quid cauſæ eſt, ut primo intellectuũ notas, eſſe uoces dixerit Ariſtoteles, rei enim ponitur nomen, ut cũ dicimus homo, ſignificamus quidem intellectum, rei tamen nomen eſt. i. animalis rationalis mortalis. Cur ergo non primarum rerũ magis notæ ſunt uoces quibus ponũtur, potius ꝗ intellectuũ? Sed fortaſſe quidẽ ob hoc dictũ eſt inquit, ꝙ licet uoces rerũ nomina ſint, tamen non icirco utimur uocibus, ut res ſignificemus, ſed ut eas quæ nobis ex rebus innatę ſunt animę paſsiones. quocirca propter quorũ ſignificantiã, uoces ipſæ proferuntur, recte eorum primo eſſe dixit notas. In hoc uero Aſpaſius permoleſtus eſt. Ait enim, qui fieri poteſt, ut eædẽ apud omnes animę paſsiones ſint, cũ iam diuerſa ſententia de iuſto ac bono ſit? Arbitratur enim Aſpaſius paſsiones animæ non de rebus incorporalibus, ſed de his tãtũ quæ ſenſibus capi poſſunt, Ariſtotelem paſsiones animę dixiſſe, quod per falſum eſt. Neq; enim unquam intellexiſſe dicetur, qui fallitur. Et fortaſſe quidem paſsionem animi habuiſſe dicetur, quicunq; id quod bonũ eſt, non eodẽ modo quo eſt, ſed aliter arbitratur, intellexiſſe uero non dicitur. Ariſtoteles autẽ cum de ſimilitudine loquitur, de intellectu pronunciat. Neq; enim fieri poteſt, ut qui quod bonũ eſt, malum eſſe arbitretur, ſimilitudinẽ boni mente conceperit. Neque enim intellexit rem ſubiectam, ſed qm̃ quæ ſunt iuſta ac bona, ad poſitionẽ omnia naturam ue referũtur, & ſi de iuſto ac bono ita loquitur, ut de eo quod ciuile ius, aut ciuilis iniuria dicitur, recte non eædẽ ſunt paſsiones animæ, quoniam ciuile ius, atq; ciuile bonũ poſitione eſt, non natura. Naturale uero bonũ atq; iuſtum apud omnes gentes idẽ eſt. Et de Deo quoq; idẽ eſt, cuius quamuis cultura diuerſa ſit, idẽ tamen cuiuſdã eminentiſsimæ naturæ eſt intellectus. Quare repetendum breuiter a principio eſt. partibus enim ad orationẽ uſq; peruenit. nã quod ſe prius quid eſſet nomen, quid uerbum conſtituere dixit, hæ minime partes orationis ſunt. Quod uero affirmationẽ & negationẽ, iam de compoſita ex uerbis & nominibus oratione loquitur, quæ eædem ruſus partes ſunt enunciationis: Et poſt enunciationis propoſitionẽ, de oratione loqui propoſuit, cuius ipſa quoq; enũciatio pars eſt: Et quoniã (ut dictum eſt) triplex eſt oratio, quæ in literis, quæ in uoce, quæ in intellectibus eſt, qui uerbũ & nomen definiturus eſſet, eaque ſignificatiua poſiturus, dicit prius quorum ſignificatiua ſint ipſa uerba & nomina, & inchoat quidẽ ab his nominibus & uerbis quæ ſunt in uoce, dicens, Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce, & demonſtrat quorũ ſint ſignificatiua, adiiciens, eorum quæ ſunt in anima paſsionum notæ. Ruſus nominum ipſorum uerborumq; ꝗ in uoce ſunt, ea uerba & nomina quę eſſent in literis cõſtituta, ſignificatiua eſſe declarat, dicens, & ea quæ ſcribuntur eorũ quæ ſunt in uoce. & quoniam quatuor iſta quædam ſunt literæ, uoces, intellectus, res: quorum literæ & uoces poſitione ſunt, natura uero res atque intellectus, demonſtrauit uoces non eſſe naturaliter, ſed poſitione, per hoc quod ait, nõ eaſdem eſſe apud omnes, ſed uarias, ut eſt; & quemadmodum nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædem uoces. Vt uero demonſtraret intellectus, & res eſſe naturaliter, ait apud omnes eoſdem eſſe intellectus, quorum eſſent uoces ſignificatiuæ: & ruſus apud omnes eaſdem eſſe res, quarũ ſimilitudines eſſent animæ paſsiones, ut eſt quorum autẽ hę primo notæ. ſ. quæ ſunt in uoce, eædem omnibus paſsiones animæ ſunt, & quorum hæ ſimilitudines, res etiam eædem. Paſsiones autem animæ dixit, quoniã alias diligenter oſtenſum eſt, omnẽ uocẽ animalis aut ex paſsione animę, aut propter paſsionẽ proferri. ſimilitudinem uero paſsionẽ animæ uocauit, qđ ſecundũ Ariſtotelem nihil eſt aliud intelligere, niſi cuiuslibet ſubiectæ rei proprietatẽ atq; imaginationẽ in animæ ipſius reputatione ſuſcipere, de quibus animę paſsionibus in libris ſe de anima cõmemorat, diligẽtius diſputaſſe. Sed quoniã demonſtratũ eſt, quomodo uerba & noĩa & oratio intellectuũ principaliter ſignificatiua ſunt, quicquid eſt in uoce ſignificatiõis, ab intellectibus uenit. Quare prius paululũ de intellectibus perſpiciendũ erat ei, ꝗ aliqđ recte de uocibus diſputaret. Ergo qđ ſupra paſsiones animę & ſimilitudines uocauit, idẽ nunc apertius intellectum uocat dicens.

Eſt autem quemadmodum in anima aliquoties quidem intellectus ſine uero uel falſo. Aliquoties autẽ cui iam neceſſe horum alterum ineſſe, ſic etiam in uoce. circa cõpoſitionem enim & diuiſionem eſt ueritas & falſitas. Nomina igitur ipſa, & uerba conſimilia ſunt, ſine compoſitione & diuiſione intellectui, ut homo uel album, quando nõ additur aliquid. Neq; enim adhuc uerum uel falſum eſt: ſignũ autẽ huius eſt. Hircocerus enim ſignificat aliquid, ſed nondum uerum uel falſum, ſi non eſſe, uel non eſſe, addatur, uel ſimpliciter, uel ſecundum tempus.

3. Quoniam nomen & uerbum, atq; omnis oratio ſignificatiua ſunt animę paſsionũ, ex ipſis ſine dubio, ꝗ deſignãt, in eiſdẽ uocibus proprietas ſignificationis innaſcitur. Hic uero eſt totus atq; continuus Ariſtotelicæ ordo ſententiæ: Quoniam inquit, ea primũ uocibus ſignificãtur, ꝗ in animo & cogitatione uerſantur, intellectuũ uero alios quidem ſimplices, & ſine ueri uel falſi enunciatione perpendimus, ut cũ nobis hominis proprietas tacita imaginatione ſuggeritur. Nulla nanq; ex hac intelligentiæ ſimplicitate uel ueritatis naſcitur uel falſitatis agnitio. Sunt uero intellectus quidam cõpoſiti atq; coniuncti, in quibus ineſt iã quędã uel ueritatis uel falſitatis inſpectio, ut cum ad quãlibet ſimplicem perceptionẽ mentis adiungitur aliud, quod uel eſſe aliquid, uel nõ eſſe conſtituat, ut ſi ad hominis intellectũ, eſſe, uel nõ eſſe, uel albũ eſſe uel albũ nõ eſſe, copuletur. fient enim cogitabiles orationes ueritatis uel falſitatis participes, hoc mõ. homo eſt. homo non eſt. homo albus eſt. homo albus nõ eſt. Quarum quidem homo eſt, uel homo albus eſt, cõpoſitio dicitur. nam prior eſſe atq; hominem, poſterior hominem albo cõpoſita intellectus prædicatione connectit. Sin uero ad hominis intellectũ adiiciã quiddam, ut ita ſit, homo eſt uel non eſt, uel albus eſt, aut aliquid tale, tunc in ipſa cogitatione ueritas aut falſitas innaſcitur. Ergo inquit quẽadmodũ aliquoties quidã ſimplices intellectus ſunt, qui uero falſoq; careãt; quidã uero in quibus alterum horum reperiatur, ſic etiam in uoce. nam quæ uoces denunciat ſimplices intellectus, ipſæ quoque a falſitate & ueritate ſeiunctæ ſunt. Quæ uero huiuſmodi ſignificant intellectus, in quibus iam uel ueritas uel falſitas conſtituta eſt, in ipſis quoque horum alterum inueniri neceſſe eſt. nam ſiquis hoc ſolum dicit, homo, uel album, uel etiam hircocerus, quãquam iſta quidem ſignificent, qm̃ tamen ſignificant ſimplices intellectus, manifeſtum eſt, omni ueritatis uel falſitatis proprietate carere. Et tota quidem ſententia hoc modo ſe habet. Diligentius tamẽ eſt attendendum quid eſt quod ait. circa compoſitionem enim & diuiſionem eſt ueritas falſitasq;, quid etiam quod dictum eſt, nomina igitur ipſa & uerba conſimilia ſunt ſine compoſitione uel diuiſione intellectui. Illud quoque cur cõpoſito nomine, uel cur etiam uſus eſt rei non ſubſiſtentis exemplo, ut diceret. hircocerus enim ſignificat aliquid. Nec illud prætereundum eſt, quid ſit quod dictum eſt, uel ſimpliciter uel ſecundũ tempus. Et primum quidem de eo dicendũ eſt, quod ait: circa compoſitionem enim & diuiſionem eſſe ueritas falſitasq;. Queritur nanq; utrum ne omnis ueritas circa compoſitionem & diuiſionem ſit, an quædam eſt, quædam

uero minime. Illud quoq; an in omni compoſitione uel diuiſione ueritas falſitasq; conſtituta ſit, an hoc non generaliter, ſed in quadã compoſitionis uel diuiſionis parte ueritas falſitasq; uerſetur, in opinionibus nanq; ueritas eſt, quoties ex ſubiecta re capitur imaginatio, uel etiã quoties, ita ut ſeſe res habet, imaginationẽ accipit intellectus. Falſitas uero eſt, quoties aut non ex ſubiecto, aut ita ut ſeſe res nõ habet, imaginatio ſubiicitur intellectui, ſed adhuc in ueritate atq; falſitate nihil equidẽ aliud reperitur, niſi quædã opinionis habitudo ad ſubiectam rem. Qua.n. habitudine, & quomodo ſeſe habet imaginatio ad rem ſubiectam, hoc ſolum in hac ueritate uel falſitate perſpicitur, quã quidem habitudinem nullus dixerit cõpoſitionem. In hoc uero diuiſionis nullus ne fictus quidẽ modus intelligi poteſt. Illud quoq; conſiderandũ eſt, num ne aliqua ſit in his cõpoſitio uel diuiſio, quę ſecundũ ſubſtantiam ſuam uera dicuntur aut falſa, ut eſt uera uoluptas bene uiuendi, ut eſt falſa uoluptas bellandi. Etiam illud quoq; reſpiciendum eſt, ꝙ in omnium maximo Deo quicquid intelligitur, nõ in eo accidentaliter, ſed ſubſtantialiter intelligitur. etenim quæ bona ſunt, ſubſtantialiter de eo non accidentaliter credimus. Quod ſi ſubſtantialiter credimus Deum, Deum uero nullus dixerit falſum, nihilq; in eo accidentaliter poterit euenire, ipſa ueritas Deus dicẽdus eſt, ubi eſt igitur cõpoſitio uel diuiſio in iis, quæ ſimplicia naturaliter ſunt, nec ulla cuiuslibet rei collocatione iunguntur. Quare non omnis ueritas neq; falſitas circa cõpoſitionẽ diuiſionemq; cõſtat, ſed ſola tantũ quæ in intellectuũ multitudine ſit, & in prolatione dicendi. nam in ipſa quidẽ habitudine imaginationis & rei nulla cõpoſitio eſt, in cõiunctione uero intellectuũ compoſitio fit. nam cũ dico Socrates ambulat, hoc ipſum quidẽ, ꝙ eum ambulare concepi, nulla cõpoſitio eſt, quod uero intellectus progreſſione, ambulationem cũ Socrate coniungo, quædã iam facta eſt cõpoſitio. Quod ſi hoc oratione protulero, rurſus eadem cõpoſitio eſt, & circa eam uis ueritatis & falſitatis apparet. quocirca in his ſolis cõpoſitionibus inuenitur ueritas atq; mendaciũ, de quibus tota nunc quæſtio eſt, in nomine.ſ. & in uerbo, in negatione & affirmatione, in enunciatione, & oratione. Quam.ſ. cõpoſitione ueritatis & falſitatis naturã ab intellectibus accipientes, in uocis prolatione cõſeruant. De diuiſione autẽ quæ ad negationẽ pertinet, deq; cõpoſitione, quæ ad affirmationem, paulopoſt enucleatius dicã. Nunc illud uidendũ eſt, utrum uerũ ſit, circa omnem cõpoſitionem, circaq; omnẽ diuiſionẽ, ueritatem uel mendacium prouenire. Quod omnino falſum eſt. quis.n. dixerit huiuſmodi nominu coniunctionem, & Socrates & Plato, uel ſi a ſe hæc nomina diuidãtur, nec Socrates nec Plato, ueri aliquã falſi'ue tenere ſignificantiã? Quare confitendum eſt, neq; circa omnẽ diuiſionẽ, neq; circa omnem compoſitionem, eam.ſ. quæ in oratione uerſatur, mendaciũ ueritatemq; ſubſiſtere. Sed illud ueriſſimum eſt, ꝙ omnis quæ eſt in oratione ueritas falſitasq;, in cõpoſitione & diuiſione naſcitur, nõ tamen omnis orationis compoſitio, uel diuiſio uerum retinet aut falſum. Ergo ſi ſic dixiſſet, circa omnem compoſitionem uel diuiſionem ueritas falſitasq; eſt mentiretur. Sed quoniam dixit ſimpliciter, ueritas falſitasq; circa cõpoſitionẽ diuiſionemq; eſt, ueriſſime ſubtiliſſimeq; dixiſſe putandum eſt, Illa enim nomina quæ ita dicuntur ſimplicia, ut ueritatem aut falſitatem quodammodo ualeant deſignare, huiuſmodi ſunt ut intra ſe, atq; intra ſignificationem ſuam, quandam retineant compoſitionem, ut ſiquis dicat lego. hoc eſt enim dicere lego, tanquã ſi dicat, ego lego. Hoc autem compoſitio eſt. uel quoties interrogante alio, reſpondet alius, uno tantum ſermone, uidetur quoq; tunc ſimplex ſermo ueritatem mendaciumq; perficere, quod per falſum eſt. Audientis nanq; reſpõſio ad totum ordinem ſuperioris enunciationis adiungitur. ut ſiquis interroganti, mundus ne animal ſit eſt, reſpondeat, uidetur hæc una particula ueritatem uel mendacium continere, ſed falſo. Non enim una eſt, ſed ad uim ipſius reſpõſionis intuenti, tale eſt ac ſi diceretur, mundus animal eſt. Quod uero ait nomina ipſa & uerba cõſimilia eſſe, ſine compoſitione uel diuiſione intellectui, illud deſignat, quod ſupra iã dixit, ea quæ ſunt in uoce, notas eſſe animæ paſſionum. Quod ſi notæ ſunt, ſicut literæ uocum in ſe ſimilitudinem gerunt, ita uoces intellectuum. Et quoniam dictum eſt cur de ſimilitudine uerborum & nominum atq; animæ paſſionum dixerit, cur etiã circa cõpoſitionem & diuiſionẽ falſum uerumq; eſſe propoſuerit, dicendum eſt, quid ſit ipſa cõpoſitio uel diuiſio, in qua aut ueritas, aut falſitas inuenitur. nã quoniam de ſimplici enunciatiua oratione perpendit, ut poſterius ipſe in diuiſione declarat dicens. Eſt autẽ una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, illã nunc cõpoſitionẽ deſignare uult, quæ alicuius uel ſubſtantiã conſtituit, uel aliqd ſecundum eſſe coniungit. nam cum dico Socrates eſt, hoc ipſum eſſe Socrati applico, & ſubſtãtiam eius eſſe conſtituo. Sin uero dixero, Socrates philoſophus eſt, philoſophiam & Socratem ſecundum eſſe cõpoſui, uel ſi dicã Socrates ambulat, huiuſmodi eſt, tanquã ſi dicã Socrates ambulãs eſt, igitur quoties huiuſmodi fuerit cõpoſitio, quæ ſecundum eſſe uerbum uel ſubſtantiã conſtituat, uel res coniungat, affirmatio dicitur, & in ea ueri falſiq; natura ꝑſpicitur: & quoniam omnis negatio ad prædicationem conſtituitur, huius enim affirmationis quæ eſt, Socrates eſt, negatio eſt, non ea quæ dicit, nõ Socrates eſt, ſed ea quæ pronunciat, Socrates non eſt, & ad id quod eſſe Socrates dictus eſt, non, negatio apponitur, ut cũ id dicamus non eſſe, quod ante dictũ eſt eſſe. ergo quoniã id quod in affirmatione ſecundum eſſe uel cõſtitutum, uel coniunctum fuerit, ad id addita negatio ſeparat uel ipſam ſubſtantiæ conſtitutionem, uel etiam factã per id quod dictũ eſt, eſſe aliquid, coniunctionem, diuiſio uocatur. Quando enim dico. Socrates nõ eſt. eſſe a Socrate ſeiunxi, & cum dico. Socrates philoſophus non eſt. Socratem, ab eo quod eſt philoſophum eſſe, ſeparaui, quam ſeparationẽ, quę ad negationem pertinet, diuiſionem uocauit. Ergo manifeſtum eſt, ꝙ ſi ſimplex in animæ paſſionibus, intellectus fuerit, cum ipſe intellectus nullam adhuc ueri falſiq; retineat naturam, eorum quoq; prolationem ab utriſq; eſſe ſeparatã. Sed cum compoſitio ſecundum eſſe facta, uel etiam diuiſio, intellectibus, in quibus principaliter ueritas & falſitas procreatur, euenerit, quoniam ex intellectibus uoces capiunt ſignificationem, eas quoq; ſecundum intellectuum qualitatem ueras, & falſas eſſe neceſſe eſt. Maximam uero uim habet exempli nouitas, & exquiſita ſubtilitas. Ad demonſtrandum enim ꝙ unum ſolum nomen neq; uerum ſit, neq; falſum, poſuit huiuſmodi nomen, quod compoſitum quidem eſſet, nulla tamen eius ſubſtantia reperiretur. Si quod ergo unum nomen ueritatem poſſet falſitatem'ue retinere, poſuit huiuſmodi nomen, quod eſt hircoceruus, ꝙ quoniam omnino in rebus nulla illi ſubſtabtia eſt, falſum aliquid deſignare uidetur. ſed nõ deſignat aliquam falſitatem. Niſi enim dicatur hircoceruus uel eſſe uel non eſſe, quanquã ipſum ꝑ ſe nõ ſit, ſolum tamen dictũ, nihil falſi in eo ſermone ueriue perpenditur. Ergo ad demonſtrandam uim ſimplicis nominis, ꝙ omni ueritate atq; mendacio careat, tale in exemplo poſuit nomen, cui res nulla ſubiecta ſit. Quod ſiquid uerũ uel falſum unum nomen ſignificare poſſet, nomẽ quod eã rem eſſe deſignat, quæ in rebus non ſit, omnino falſum eſſet, ſed nõ eſt, non igitur ulla ueritas falſitasq; in ſimplici unquã nomine reperietur. Nec illud paruæ curæ fuit, nomen non ponere, quod omnino nihil ſignificaret, ſed quod cũ ſignificaret quiddã, tamen uerum aut falſum eſſe non poſſet, ut nõ uideretur ueritatis falſitatisq; cauſa eſſe, eo quoniã nihil ſignificaret. Sed quoniã eſſet ſimpliciter dictũ, quanquã in eodẽ illud quoq; conficit, ut oſtenderet non ſolũ ſimplex nomen a ueritate atq; mendacio eſſe alieniſſimũ, ſed etiã cõpoſita quoq; nomina, ſi non habeant aliquam ſecundum eſſe uel non eſſe (ſicut ſuperius dictum eſt) compoſitionem, uerũ uel falſum ſignificare non poſſe, tanquam ſi diceret, non ſolum ſimplex nomen præter aliquam compoſitionem, nihil uerũ falſum'ue ſignificat, ſed etiam compoſita utroq; carent (ſicut iam ipſe dixit) niſi illi aut eſſe aut non eſſe addatur, uel ſimpliciter, uel ſecundum tempus. Hoc uero iccirco addidit, quod in quibuſdam ita enunciationes fiunt, ut quod de ipſis dicitur, ſecundum ſubſtantiam proponatur, in

quibuſdam uero hoc ipſum eſſe, quod additur non ſubſtantiam, ſed præſentiam quandam ſignificet. Cum enim dicimus, Deus eſt, non eum dicimus nunc eſſe, ſed tantum in ſubſtantia eſſe, ut hoc ad immutabilitatem potius ſubſtantiæ, quã ad tempus aliquod referatur. Si autẽ dicimus dies eſt, ad nullam diei ſubſtantiam pertinet, niſi tantũ ad temporis conſtitutionem. hoc enim quod ſignificat tale eſt, tanquam ſi dicamus nunc eſt, quare cũ dicimus eſſe, ut ſubſtantiam deſignemus, ſimpliciter eſt addimus. Cum uero ita, ut aliquid præſens ſignificetur, ſecundũ tempus. Hæc eſt una quã diximus expoſitio. Alia uero huiuſmodi eſt: Eſſe aliquid duobus modis dicitur, aut ſimpliciter, aut ſecundum tempus: ſimpliciter quidem ſecundũ præſens tempus, ut ſiquis dicat hircoceruus eſt. præſens autẽ quod dicitur, tempus nõ eſt, ſed confinium temporũ. finis nanq; præteriti eſt, futuriq; principium: quocirca quiſquis ſecundũ præſens, hoc ſermone qđ eſt, eſſe, utitur, ſimpliciter utitur. qui uero, aut præteritũ iungit, aut futurum, ille non ſimpliciter, ſed iam in ipſum tempus incurrit. Tempora nanq; (ut dictum eſt) duo ponũtur, præteritum atq; futurũ. Quod ſiquis cũ præſens nominat, ſimpliciter dicit, cum utrumlibet præteritum, uel futurum dixerit, ſecundum tempus utitur enunciatione. Eſt quoq; tertia huiuſmodi expoſitio, ꝙ aliquoties ita tempore utimur, ut indefinite dicamus, ut ſiquis dicat, eſt hircoceruus, fuit hircoceruus, erit hircoceruus, hoc indefinite, & ſimpliciter dictum eſt. Sin uero aliquis addat, nũc eſt, uel heri fuit, uel cras erit, ad hoc ipſum eſſe quod ſimpliciter dicitur, addit tempus. Quare ſecundum unam trium harum expoſitionum intelligendum eſt, quod ait. Si non, eſſe, uel non eſſe, addatur, uel ſimpliciter, uel ſecundũ tempus. Sed ei quod ante propoſuit, quemadmodum eſſet aliquoties quidẽ in anima intellectus ſine uero, uel falſo, poſt quaſi cõſequens reddidit nomina ipſa per ſe uerbaq; eſſe ſimplicibus intellectibus conſimilia, ut homo, uel albũ. ei uero quod ait, cui iam neceſſe ſit alterũ horum ineſſe, nihil interim reddidit, ſed hoc eo ſuppleuiſſe putabitur, quod ait, ſed nondum uerũ uel falſum eſt, ſi non, eſſe, uel non eſſe, addatur. hæc eſt.n. intellectuum quædã cõpoſitio, cui iam neceſſe eſt alterum horum ineſſe, qua in oratione, uel eſſe, uel non eſſe, additur. quocirca, quoniã de nomine uerboq; propoſuit, & quam potuit breuiter, uocũ, literarum, intellectuum, rerumq; conſequentias, altiſſima ratione monſtrauit: ad id quod primum propoſuit, dicens, Primum oportet conſtituere, quid ſit nomen, & quid uerbũ, ad hæc inquam quæ promiſerat definite, reuertitur. nomen uero definiens, ita ubiecit.

DE NOMINE.

Nomen igitur eſt uox ſignificatiua, ad placitum, ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſignificatiua, ſeparata. in nomine enim quod eſt equiferus, ferus per ſe nihil ſignificat, quemadmodum in oratione quæ eſt, equus ferus.

4. Omnis definitio generis conſtitutione formatur, differentiarum uero compoſitione perficitur. nam ſi ad propoſitum genus, differentias colligamus, eaſq; ad unam quam definire uolumus ſpeciem aptemus, uſque dum uni tantum ſpeciei collectio illa conueniat, nihil eſt, quod ultra ad faciendam definitionem deſideretur: ut ipſum hominẽ ſiquis definiat, generi eius, quod eſt animal, duas neceſſe eſt differentias iungat, rationale.ſ. atq; mortale, faciatq; huiuſmodi ordinem, animal rationale mortale. quæ definitio ſi ad hominem referatur, plena eſt rationis ſubſtantiæq; deſcriptio. Volens ergo Ariſtoteles definire quid eſſet nomen, prius eius genus ſumpſit, dicens nomen uocem eſſe, idcirco ſcilicet, ut hoc quod dicimus nomen, ab aliis quæ nõ uoces ſed tantum ſoni ſunt, ſepararet. Diſtat enim ſonus a uoce, ſonus enim eſt percuſſio aeris ſenſibilis, uox uero, flatus per quaſdam gutturis partes egrediens, quæ arteriæ uocantur, qui aliqua linguæ impreſſione formatur. Et uox quidem niſi animantium non eſt, ſonus uero aliquoties inanimatorũ quoq; corporum cõflictatione perficitur. Quare, quia nomẽ uocem eſſe monſtrauit, ab aliis quæ uoces non ſunt, ſed tantum ſoni, hanc orationis partem ſeparauit atq; diſtribuit & uocẽ quidem nominis uelut genus ſumpſit. Habet nanq; aliud quiddã ſpeciei loco differens a nomine, quod eſt uerbum. habet quoq; quaſdã locutiones, q̃ nihil ulla ratione ſignificent, ut ſunt articulatæ uoces, quarũ ipſa ſignificatio nõ poteſt inueniri, ut ſcindapſus. huic ergo generi alias differẽtias rurſus apponit, quæ nomen ſicut uox a ſonis aliis ſegregauit: ita quoq; hæ differentiæ nomen ab aliis ſpeciebus ſub uoce poſitis, diuidant atq; diſcernant. Quod.n. addidit, nomen uocẽ eſſe ſignificatiuã, ab his inquã uocibus nomẽ diſgregauit, quæ nihil omnino ſignificant, ut ſunt ſyllabæ. Syllabæ.n. cũ ex his totũ nomen conſtet, adhuc ipſæ omnino nihil ſignificant. Sunt quoq; quædã uoces literis ſyllabiſq; cõpoſitę, quę nullã habent ſignificationẽ, ut eſt blitiri. Ergo, quoniã uidebantur quædã uoces eſſe, quæ ſignificatione carerent, Nomen qđ uox eſt, & alicuius deſignationis ſemper cauſa profertur, non aliter definiendum erat, niſi illud ante a nõ ſignificantibus uocibus ſegregaret. Itaq; ait, nomen eſſe uocẽ ſignificatiuã, ut uocem quidem ab aliis ſonis, ſignificatione uero addita, ab iis quæ ſub uoce ſunt nihil deſignãtia, ſegregaret. Sed hoc nondũ ad totã definitionem ualet, neq; ſolum nomen uox ſignificatiua eſt, ſed ſunt quædã uoces, q̃ ſignificant quidẽ, ſed nomina non ſunt, ut ea quæ a nobis in aliquibus affectionibus ꝓferũtur, ut cũ quis gemitũ edit, uel cũ dolore concitus emittit clamorem. Illud.n. doloris animi, illud corporis ſignũ eſt, & cum ſint uoces, & ſignificent quandam uel animi, uel corporis paſſionẽ, nullus tamen gemitũ, clamoremq; dixerit nomẽ. Mutorum quoq; animaliũ ſunt quædam uoces, quæ ſignificent. ut canum latratus, iras ſignificat canum: alia uox autẽ mollior, quædã blandimẽta deſignat: quare adiecta differentia ſeparandum erat nomen ab his omnibus, quæ uoces quidẽ eſſent, & ſignificarent, ſed nominis uocabulo nõ tenerentur. Igitur adiecit nomen uocem eſſe ſignificatiuã, non ſimpliciter, ſed ſecundũ placitũ. Secundum placitum uero eſt, quod ſecundũ quandam poſitionem, placitumq; ponentis aptatur. nullũ enim nomen naturaliter conſtitutũ eſt, neq; unquã ſicut ſubiecta res a natura eſt, ita quoq; a natura ueniente uocabulo nuncupatur. Sed hominum genus, quod & ratione, & oratione uigeret, nomina poſuit, eaq; quibus libuit literis ſyllabiſq; coniungens, ſingulis ſubiectarum rerum ſubſtantiis dedit. hoc autem illo ꝓbatur, qđ ſi natura eſſent nomina, eadẽ apud omnes gentes eſſent, ut ſenſus, quoniã naturaliter ſunt, iidem apud omnes ſunt. Omnes enim gentes nõ aliis niſi ſolis oculis intuẽtur, audiunt auribus, naribus odorantur, ore accipiunt guſtatus, tactu calidũ, uel frigidũ, lene uel aſperũ iudicant, atq; hęc huiuſmodi ſunt, ut apud omnes (ut dictũ eſt) gentes eadẽ uideantur. ipſa quoq; q̃ ſentiuntur, quoniam conſtituta natura hæc ſunt, nõ mutantur. Dulcedo enim & amaritudo, album & nigrum, & quæq; alia ſenſibus quinq; ſentiuntur, eadem apud omnes ſunt. Neq; enim quod Italis dulce eſt in ſenſu, idem Perſis uidetur amarũ, nec quod albũ apud nos oculis apparet, apud Indos nigrum eſt, niſi forte aliqua ſenſus ægritudine permutetur, ſed hoc nihil attinet ad naturam. Igitur quoniam iſta ſunt naturaliter, apud omnes gentes eadem manent. Sic ergo & nomina ſi naturalia eſſe uiderẽtur, eadem eſſent apud omnes gentes, nec ullam ſuſciperent mutationem. Nunc autem ipſum hominem alio uocabulo latini, alio græci, diuerſis quoq; uocabulis barbarę gentes appellant, quę in ponendis nominibus diſſenſio, ſignum eſt nõ naturaliter, ſed ad ponẽtium placitum uoluntatemq; rebus nomina fuiſſe cõpoſita. idem quoq; monſtrat, ꝙ ſępe ſingulorum hominum ſunt permutata uocabula. Quem.n. nunc uocamus Platonẽ, Ariſtoteles antea uocabatur, & q Theophraſtus nunc dicitur, ante Ariſtotelẽ a ſuis parẽtibus Tirtamus appellabatur. In eadẽ quoq; lingua q̃ñ plura uocabula uni adducũtur rei, mõſtratur rẽ illã non naturalibus, ſed appoſitis noĩbus nuncupari, ſi.n. naturalibus noĩbus res quoq; uocarentur, unam rem uno tantũ nomine ſignaremus. Quid.n. attinet; ſi naturalia ſunt uocabula, unius rei plures eẽ noĩum

uoces,

uoces, quæ ad unam deſignationẽ demonſtrationemq́; concurrerẽt. Dicimus enim gladius, enſis, mucro, & hæc tria ad unam ſubiectã ſubſtantiã concurrunt. Ergo monſtratum eſt, nomina eſſe ſecundum placitum, ideſt ſecundum ponẽtium placitũ, ac ſi diceret, nomen eſſe uocẽ quidem & ſignificatiuã, ſed non naturaliter ſignificatiuã, ſed ſecundum placitum uoluntatemq́; ponentis, hoc ſcilicet diuidens ab his uocibus quæ naturaliter deſignarent, ut ſunt hæ, uel quas nos in paſſionibus affectibusq́; proloquimur, uel quas edere animalia muta conantur. Sed nondũ ſupra dicta differentia plenam nominis formã, definitionemq́; conſtituit. Eſt nanq; uerbo commune cum nomine, quod uox deſignatiua & ſecundum placitum eſt, ſed addita differentia, quæ eſt, ſine tempore, nomen a uerbo diſtinxit: neq; enim nomen ullũ conſignificat tempus. uerbi nanque eſt, cum aut paſſio ſignificatur, aut actio, aliquam quoq; ſecum trahere uim tẽporis, qua illud, cum uel facere uel pati dicitur, proferatur. Cum enim dico Socrates, nullius eſt temporis, cum lego, uel legi, uel legam, tempore non carent. Addito ergo nomini quod ſine tempore eſſe dicatur, nomen a uerbo disiungitur. Sane nos nemo arbitretur optnari, quod nullũ nomen ſignificet tempus. Sunt enim nomina, quæ tempus ſignificatione demonſtrent, uelut cũ dico, hodie, uel cras, temporis nomina ſunt, ſed illud dicimus, quod cum eodẽ nomine tempus quoq; non conſignificatur. Aliud eſt enim ſignificare tempus, aliud conſignificare. Verbum enim cum aliquo proprio modo tempus quoq; ſignificat, ut cum agentis uel patientis modũ demonſtrat. nam ſine tempore ipſa paſſio, uel actio non profertur. unde non dicimus, quod nomen non ſignificet tempus, ſed quod nomen ſignificatio temporis non ſequatur. Reſtat autem una ſola differentia, quæ ſi ſuperioribus adiungatur, pleniſsima fere nomen definitione formabitur, hæc aũt eſt, qua nomen ab oratione ſeparatur. Inueniuntur enim quædã ſine dubio orationes, quæ cum uoces ſint & ſignificatiuæ, & ſecundũ placitum, quippe quæ ſunt nominibus colligatæ, tñ ſunt ſine tẽpore, ut cum dico Socrates & Plato: hæc nanq; oratio, cũ ex nominibus iuncta ſit, nomen quidem non eſt, uox uero eſt ſignificatiua ſecundũ placitum, & tempore uacat, ut igitur nomen ab huiuſmodi oratione diuideret, addidit hanc differentiam, quæ eſt, cuius nulla pars eſt ſignificatiua ſeparata. Oratio enim quoniã uerbisq́; nominibusq́; coniungitur, uerba uero uel nomina ſignificatiua eſſe palam eſt: partes quoq; orationis ſignificare aliquid dubium non eſt. Nominis uero pars, quoniã ſimplex eſt, nihil omnino ſignificat. ſed cum omnis oratio, omneq́; nomen & uerbum ex ſubiectis intellectibus uim ſignificandi ſumat, eſt aliquoties ut unum nomen multos ſignificet intellectus. Quocirca erit quoq́;, ut non ſimplex nomen ſit quod non unam tantũ animi paſsionẽ intellectumq́; deſignet. nam cũ dico ſuburbanũ, urbanũ imaginationẽ ſignificandi tenet, ſed ita ut a toto nomine ſeparatũ, cum ad ipſum refertur nomen, ſignificet nihil, & ut in eo quod dicimus equiferus, ferus uult quidẽ aliquid ſignificare, ſed ſi a tota compoſitione ſeparatur, nihil omnino deſignat in eo nomine .ſ. in quo cum equi particula iunctum, equiferum conſignificabat. Omnis nanq; hæc compoſitio unius intellectus deſignatiua eſt. quare in oratione quidem ferus ſignificat. etenim equus ferus oratio duos retinet intellectus, in nomine uero nihil, quoniam hoc quod dicimus equiferus unius intellectus deſignatiuum eſt. Sed fortaſſe ferus cũ ea parte qua iunctum eſt, ſimul quidẽ conſignificat, ſeparatũ uero nihil, hoc eſt ergo quod ait.

At uero non quemadmodum in ſimplicibus nominibus, ſic ſe habet etiam in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt. In his autem uult quidem, ſed nihil ſignificat ſeparata, ut, in eo quod eſt equiferus ferus, Secundũ placitum uero. quoniam naturaliter nomen nullum eſt, ſed quando ſit nota: nam deſignant & illiterati ſoni, ut ferarum, quorum nullus eſt nomen.

5. Simplex enim nomen nec imaginationem aliquam partium ſignificationis habet. Compoſitum uero tales habet partes, ut quaſi conentur quidem aliquid ſignificare, ſed cõſignificent potius, quam quicquã extra ſignificẽt. Addito igitur nomini quod eius partes nihil ſeparatæ ſignificent nomẽ ab oratione disiunctũ eſt. Poſtquã adiectionem quæ eſt, cuius nulla pars eſt ſignificatiua ſeparata, quid in nominis definitione ualeret, explicuit, hoc ſcilicet quo nomen ab oratione ſeiungeret: illud quoq; differit, cur ſit additũ, quod dictum eſt, ſecundum placitum. nam quoniã nulla nominum ſignificatio naturaliter eſt, ſed omne nomẽ poſitione deſignat: idcirco dictum eſt, ſecundum placitum. quod enim placuit ei qui primus nomina indidit rebus, hoc illis uocabulis deſignatur. age enim quis naturaliter nomina eſſe cõfirmet, quorum apud omnes gentes eſt tam diuerſa uarietas. Nec uero dicitur quod nulla uox naturaliter aliquid deſignet, ſed qđ nomina nõ naturaliter, ſed poſitione ſignificent. Alioqui habent hoc ferarũ, mutorumq́; animalium ſoni, quorum uox quidẽ ſignificat aliquid, ut hinnitus equi, conſueti equi inquiſitionem. latratus canum, latrantiũ iracundiam monſtrat, & alia huiuſmodi. Sed cũ uoces mutorum animalium propria natura ſignificent, nullis tamen elementorũ formulis conſcribuntur. Nomen uero quanquã ſubiacet elementis, prius tamen quã ad aliquam ſubiectæ rei ſignificationem ponatur, per ſe nihil deſignat, ut cũ dicimus ſcindapſus, uel hereceddyn. hæc per ſe nihil quidem ſignificant, ſed ſi ad ſubiectæ rei alicuius ſignificationem ponantur, ut dicatur uel homo ſcindapſus, uel lapis hereceddyn, tunc hæc quæ per ſe nihil ſignificabãt, poſitione, & ſecundũ ponentis quoddam placitum deſignant. Ergo tũ nomen ſignificatiuũ eſt, quando (ut ipſe ait) ſit nota, tunc autem ſit nota, cum ſecundum ponẽtis placitum, uocabulum quod naturaliter nihil deſignabat, ad ſubiectæ rei ſignificationem datur. hoc eſt .n. quod ait, ſit nota: ſi enim naturaliter nomina ſignificarent, nunquam de his Ariſtoteles diceret, ſit nota: tunc enim non fieret nota, ſed eſſet. Ergo quoniam nomina ſecundum placitum ſignificatiua ſunt. Ferarũ uero illiterati ſoni ſecundũ naturã, idcirco horum uoces eſſe nomina non dicuntur. Vniuerſaliter aũt dicimus, omnium uocũ aliæ ſunt, quæ inſcribi literis poſſunt, aliæ quæ non poſſunt. Et rurſus earũ, quæ inſcribuntur uel minime, aliæ quidẽ ſignificant, aliæ uero nihil. Amplius quoq; omnium uocum, aliæ ſecundum placitum deſignant, aliæ uero naturaliter. Nomen ergo ſecundum placitũ eſt: poſitione enim factum eſt ſubiectæ rei nota. Nihil .n. nominũ eſt, quod naturaliter ſignificet. non .n. nomen informat ſignificatio ſecundũ naturam, ſed ſecundum placitũ ſignificatio. nam & illiterati ſoni ſignificant, ut ſunt ferarum, quos ideo ſonos uocauit, quoniam ſunt muta quædam animalia, quæ uocẽ omnino non habent, ſed tantũ ſonitu quodam concrepant. Quidam .n. piſces non uoce, ſed branchiis ſonant, & (ut Porphyrius autumat) cicada per pectus ſonitũ mittit, quorum omnium nihil eſt nomen. hoc aũt dictum eſt, nõ quod nullum nomen ſit harũ uocum, quas animalia proferunt, ſed quod his non uelut nominibus utantur. nam quamuis illiterata ſit uox & natura ſignificet, ut latratus canum: dicitur tamen latratus, & leonis fremitus, & tauri mugitus, hæc ſunt nomina ipſarum uocum, quæ a mutis animalibus proferuntur, ſed non hoc dicimus quoniam eorum nihil eſt nomen. ſed quoniam horum ſonorum nihil tale eſt, ut nomen eſſe poſsit, ideſt ut ſecundũ ea uelut nominibus utentes feræ ſibi inuicem colloquantur, habent .n. ſignificationem, ſed (ut dictum eſt) naturalem. Nomen autem ſecundum placitum eſt.

Non homo uero non eſt nomen, at uero nec poſitum eſt nomen, quo illud oporteat appellare. nam neq; oratio, neque negatio eſt, ſed ſit nomen infinitum, quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Catonis autem uel Catoni & quæcunq; talia ſunt, non ſunt nomina, ſed caſus nominis. Ratio autem eius eſt in aliis quidem eadem, ſed differt. Quoniam cum eſt, uel fuit, uel erit, adiunctum, neque uerum, neque falſum eſt: nomen uero ſemper. 6.

ut Catonis eſt, uel non eſt. nondum enim aliquid dicit uerum, aut falſum.

6. Superius omia quæcunque extra nomen eſſent, prædictis adiectionibus a nomine ſeparauit, nunc uero, quoniam ſunt quædam quæ ſub definitione quidē nominis cadunt, uidentur tamen a nomine diſcrepare, de his diſſerit, ut qd eſſe nomen integre uideatur, expediat. Quod.n. dicimus nō homo, uel nō equus, oratio quidē non eſt. Omnis.n. oratio, aut nominibus conſtat & uerbis, aut ſolis duobus, uel pluribus uerbis, uel ſolis nominibus. In eo aūt quod eſt non homo, unum tantū nomen eſt, quod dicitur homo, id aūt quod eſt non, neq; nomen eſt, neq; uerbū. Quare neq; ex duobus uerbis conſtat, aut ex uerbo & nomine. Verbū enim in eo nullū eſt, quare id quod dicimus non homo, oratio non eſt. Iam uero nec uerbum eſſe monſtrare, ſuperfluum eſt, cum in uerbis tempora ſemper reperiantur, in hoc uero nullū omnino quiſquam tēpus inueniat. Sed nec negatio eſt. Omnis enim negatio oratio eſt, non homo uero cū oratio non ſit, nec negatio eſſe poteſt. Illud quoq;, ꝙ omnis negatio, aut uera, aut falſa eſt, non homo uero neq; uerum, neque falſum eſt, ſenſus enim plenus non eſt. quare negatio eſſe propter hoc quoque non dicitur, Nomen uero eſſe quis dicat, cum omne nomen, ſiue proprium, ſiue appellatiuum ſit, definite ſignificet. Cum enim dico Cicero, unam perſonam, unamq; ſubſtantiam nominaui, & cum dico homo, quod eſt nomē appellatiuum, definitam ſubſtantiam ſignificaui. Cum uero dico non homo, ſignifico quidem quiddam, id quod homo non eſt, ſed hoc infinitum eſt. Poteſt enim & canis ſignificari, & equus, & lapis, & quodcunque homo non fuerit. Et æqualiter dicitur, & in eo quod eſt, & in eo quod non eſt. Siquis enim de Sylla, qui non eſt, dicat non homo, ſignificat quiddam, quod in ſubſtantia atque in rerum natura non permanet. Siquis autem, uel de lapide, uel de ligno, uel de aliis quæ ſunt rebus, dicat non homo, idem tamen aliquid ſignificabit, & ſemper præter id quod nominat huiuſmodi uocabuli ſignificatio eſt. Sublato enim homine, quicquid præter hominem eſt, hoc ſignificat nō homo, quod a nomine plurimum differt, omne enim nomen (ut dictum eſt) definite id ſignificat, ꝙ nominatur, & nō ſimiliter, & de eo qd' eſt, & de eo quod non eſt dicitur, ſed hæc huiuſmodi uox & deſignatiua eſt, & ad placitū, & ſine tēpore, & (ut dictum eſt) partes eius nihil extra deſignant. Quare dubia apud antiquos ſententia fuit, utrum nomen hoc non dicerent, an hoc aliqua adiectione nominis definitioni ſubiicerent. Et qui hoc a nomine ſeparabant, ita nomen definitione claudebant, dicentes, nomen eſſe uocem deſignatiuam ſecundum placitū ſine tēpore circunſcriptæ ſignificationis, cuius partes nihil extra deſignarent, ut quoniā non homo rē circunſcriptam non deſignaret, a nomine ſeparetur. Alii uero non eodē modo, ſed dicebant quidem id eſſe nomen, ſed non ſimpliciter. Quadam nanq; adiectione ſub nomine poni poſſe illud putabant hoc modo, ut ſicut homo mortuus non dicitur ſimpliciter homo, ſed homo mortuus. Ita quoq; & nomē hoc quod nihil definite ſignificaret, nō diceretur nomē ſimpliciter, ſed nomen infinitū, cuius ſniæ Ariſtoteles auctor eſt, qui ſe hoc rei uocabulū autumat inueniſſe. Ait enim, at uero nec nomē eſt poſitū, quo illud oporteat appellare, dicens id quod dicimus nō homo, quo uocabulo debeat appellare nō nouit antiquitas, & uſq; ad Ariſtotelē nullus nouerat, quid eſſet id qd non homo diceretur, ſed hic huic ſermoni uocabulum poſuit dicens, ſed ſit nomen infinitū, nō ſimpliciter nomen, quoniā nulla circunſcriptione ſignificat, ſed infinitū nomen, quoniam plura, & ea infinite ſignificat. Sed hoc nō ſolum huiuſmodi uocibus cōtingit, ut ſimpliciter ſub nomine poni non poſſint, ſed ſunt quædā aliæ, quæ omnia quidē accidentia nominis habēt, & definite ſignificant, ſed quadā alia diſcrepantia nomina, ſimpliciter dici non poſſunt: ut ſunt obliqui caſus, ut cum dicimus Catonis, Catoni, Catonē, & cęteros: horū.n. diſcrepantia eſt a nomine, ꝙ nomen rectum iunctum cū eſt, uel non eſt, enunciationē facit, ut ſiquis dicat Socrates eſt; hoc uerū uel falſum eſt, Si enim uiuente, Socrate diceretur, uerum eſſet, ſi uero mortuo, falſum eſſet, quare affirmatio eſt. Siquis autem dicat, Socrates nō eſt, rurſus facit negationē, & in ea quoq; ueritas, uel falſitas inuenitur. Ergo omne nomē rectum iunctū cum eſt, uel non eſt, enunciationē conficit. Hi uero obliqui caſus iuncti cum eſt, uel cum nō eſt, enunciationē nulla ratione perficiunt. Enunciatio nanq; eſt perfectus orationis intellectus, in quem ueritas, aut falſitas cadit. Siquis ergo dicat Catonis eſt, nondū eſt plena ſententia, quid.n. ſit Catonis non dicitur, atq; eodem modo Catoni eſt, uel Catonē eſt. In his ergo, quoniā cū eſt uel non eſt iuncti enunciationē non perficiunt, eſt quædā a nomine diſcrepantia, quanquā ſint nomini omni definitione coniuncti. Magna eſt enim diſcrepantia, ꝙ rectum nomen cum eſt iunctū, perfectam orationē facit: obliqui caſus, imperfectā. Quod aūt dictum eſt obliquos caſus cum eſt uerbo iunctos orationē perfectam non facere, non dicimus, quoniam cum nullo uerbo oblią caſus iungūtur ita, ut nihil indigentē perficiāt orationē. Cū.n. dico Socratē pœnitet, enūciatio eſt, ſed non cum omni uerbo, ſed tantū cum eſt, uel non eſt, hi caſus iuncti perfectā orationē nulla ratione conſtituunt. Atq; hoc eſt quod ait. Catonis autem uel Catoni, & quæcunque talia ſunt, nō ſunt nomina, ſed caſus nominis. Vnde etiā diſcrepare uidentur: hæc enim nomina non uocantur. Illa.n. rectius dicuntur nomina, quæ prima poſita ſunt, ideſt quę aliquid monſtrant. Genitiuus enim caſus non aliquid, ſed alicuius, & datiuus alicui, & cæteri eodē modo. Rectus uero, qui eſt primus cē mōſtrat, ut ſiquis dicat Socrates, atq; ideo, hic nominatiuus dicitur, ꝙ nominis quodammodo ſolus teneat uim, nomenq; ſit, & uериſimile eſt eū qui primus nomina rebus impoſuit, ita dixiſſe, uocetur hic homo, & rurſus uocetur hic lapis. Poſteriore uero uſu factū eſt, ut in alios caſus primitus poſitū nomē deriuaretur. Illud quoq; maius eſt, ꝙ omnis caſus nominis alicuius caſus eſt. Ergo niſi ſit nomen, cuius caſus ſit: caſus nominis dici recte nō poteſt. Caſus aūt omnis inflexio eſt. Sed genitiuus, & datiuus, & cæteri, nominatiui inflexiones ſunt, quare nominatiui caſus erūt, ſed omnis caſus qui ſecundū nomen eſt: nominis caſus eſt. Nomen igitur nominatiuus eſt. Aliud uero eſt caſus alicuius quam eſt id ipſum cuius caſus eſt, caſus igitur nominis, nomen non eſt. Quod uero adiecit, ratio uero eius eſt in aliis quidē eadem, hoc inquit. Ratio & definitio obliqui caſus, & nominis eadē in omnibus aliis eſt. nā & uoces ſunt & ſignificatiuæ, & ſecundū placitū, & ſine tēpore, & circunſcritæ deſignant. Sed (ut ipſe ait) differt, quoniam cū eſt, uel fuit, uel erit, adiunctum, neq; uerum neque falſum eſt. Quod a recto nomine ſine ulla dubitatione perficitur, ut cum eſt, uel fuit, uel erit adiunctum uerū falſumue cōficiat, quod deſignauit per hoc quod ait. Nomē uero ſemper ſubaudiendū eſt, ſcilicet facit uerū falſumue, cū eſt, uel fuit, uel erit adiunctum, eorumq; ponit exēpla, Catonis eſt, uel non eſt, in his enim, ut ipſe ait, neq; uerū aliquid dicitur, neque falſum, quare integra nominis definitio eſt huiuſmodi. Nomē eſt uox deſignatiua ſecundum placitum ſine tempore circuncunſcriptæ ſignificationis, cuius partes extra nihil deſignant, & cū eſt, uel erit, uel fuit adiunctum, nullius indigentis orationis perficiens intellectū enunciationemq; conſtituens. Quoniam igitur de nomine expeditum eſt, ad definitionem uerbi ueniamus.

DE VERBO.

VErbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius pars nihil extra ſignificat, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quoniam conſignificat tempus, ut curſus quidem nomen eſt, currit autem uerbum: conſignificat enim nunc eſſe. Et eſt ſemper eorum, quæ de altero dicuntur, nota, ut eorum, quæ de ſubiecto, uel in ſubiecto ſunt.

7. Verbi quidem integra definitio eſt huiuſmodi. Verbum eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum, quæ conſignificat tempus, cuius nulla pars extra deſignatiua eſt. Sed quoniam

niam commune eſt illi cum nomine eſſe uocem & ſignificatiuam, & ſecundum placitum, iccirco illa reticuit, Ab his autem, quę propria ſunt uerbi, inchoauit. Verbi autem proprium eſt, quo a definitione nominis ſegregatur, quod conſignificat tempus. Omne enim uerbum conſignificationem temporis cetinet, non ſignificationem. Nomen enim ſignificat tempus: Verbũ autem cũ principalitec actus paſsionesq; ſignificet, cũ ipſis actibus & paſsionibus, temporis quoque uim trahit, ut in eo quod dico lego, actionem quidẽ quandã principaliter monſtrat hoc uerbum, ſed cũ ea ipſa agendi ſignificatione præſens quoq; tempus adducit, atq; ideo non ait uerbũ ſignificare tempus, ſed conſignificare. Neq; enim principaliter uerbũ ſignificat tẽpus (hoc enim nominis eſt.) ſed cum aliis, quæ principaliter ſignificat, uim quoq; temporis inducit, & inſerit. Ergo cum nomen & uerbũ uoces ſignificatiuæ ſint, & ſecundũ placitum: additum uerbo quod conſignificat tempus, a nomine ſegregatur, ut enim ſæpe dictũ eſt, nomen ſignificare tempus poterit, uerbũ uero conſignificare. & ſicut in definitione nominis addidit, nihil omino partes ſeparatas a tota compoſitione nominis deſignare, propter orationes, quæ nominibus eſſent compoſitæ, ut eſt Plato & Socrates: ita quoq; in uerbo addidit, nihil extra uerbi partes ſignificare, propter eas orationes, quas uerba componunt, ut eſt ambulare & currere: hæc enim oratio ex uerbis eſt cõpoſita, & ſingula uerba & in ipſa oratione & pręter eã per ſeipſa ſignificant. In uerbo uero nullo modo: & ſicut in nomine pars nominis nihil deſignat ſeparata: ita in uerbo pars uerbi nihil ſeparata deſignat. Dicit aũt eſſe uerbum ſemper eorũ, quæ de altero prædicantur notam: quod huiuſmodi eſt ac ſi diceret, nihil aliud niſi accidentia, uerba ſignificare: Omne enim uerbum aliquod accidens deſignat, cum enim dico curſus, ipſum quidem eſt accidens, ſed non ita dicitur, ut id alicui ineſſe uel non ineſſe dicatur. Si autẽ dixero currit, tunc ipſum accidens in alicuius actione proponẽs alicui ineſſe ſignifico, & quoniam quod dicimus currit, præter aliquod ſubiectum eſſe non poteſt (neque enim dici poteſt præter eum qui currit) icirco dictum eſt omne uerbũ eorum eſſe, q̃ de altero prædicantur, ſignificatiuũ, ut uerbum quod eſt currit, tale ſignificat quiddam, quod de altero prædicetur .i. de currente, his igitur expeditis, quod ait uerbum conſignificare tẽpus exemplis aperuit. Ait enim, dico autem q̃m cõſignificat tempus, ut curſus quidẽ eſt nomẽ, currit uero uerbum, conſignificat.n.nunc eſſe. Expeditiſsime quid uerbũ diſtaret a nomine, uerbi & nominis interpoſitione monſtrauit, etenim quoniã curſus accidens eſt, & nominatum eſt, ita ut ſit nomen, nõ conſignificat tẽpus. Currit uero, ideſt accidens in uerbo poſitũ præſens tẽpus deſignat, & hoc uerbũ diſtare uidetur a nomine, quod illud conſignificat tempus, illud uero pręter oẽm conſignificationẽ temporis prædicatur. Sed poſtquam uerbum conſignificare tempus oſtendit: id, quod ſupra iã dixerat, uerbum ſempec de altero prædicari, nunc memoriter quẽadmodũ prædicetur, oſtendit. Ait enim, Et ſemper eſt eorũ quæ de altero dicuntur nota: ut eorum, quæ de ſubiecto uel in ſubiecto ſunt. Hoc ſcilicet dicens, ita uerbum ſignificat aliquid, ut id quod ſignificat de altero prædicetur, ſed ita ut accidens. omne nanq; accidẽs, & in ſubiecto eſt, & de ſubiecta ſubſtantia ſibi prædicatur. nã cũ dico currit, id de boſe, ſi ita cõtingit, prædico, ſcilicet de ſubiecto, & ipſe curſus in homine eſt. Vnde uerbũ currit inflexũ eſt: ergo q̃ dicit ſemper eorũ eſſe notã uerbũ quæ de altero prædicẽtur, hoc mõſtrat: uerbũ accidẽtia ſemper ſignificare, quoniam ait, eas res uerbi ſignificatione monſtrari, quæ uel in ſubiecto eſſent, uel de ſubiecto dicerentur, uel certe ut ſit alius intellectus, quoniam ſolet indifferenter uti de ſubiecto aliquid prædicari, tanquam ſi dicat in ſubiecto eſſe, & ſæpe cum dicit de ſubiecto aliquid prædicari: in ſubiecto eſſe ſignificat, cum uellet oſtendere accidentium ſignificationem contineri uerbis: ait, ea ſemper deſignari uerbis, quæ de ſubiecto eſſent. Sed quoniam hoc uidebatur obſcurius, patefecit addito uel in ſubiecto, ut q̃d eſſet de quo ſupra dixerat de ſubiecto, exponeret cum addidit uel in ſubiecto; tanquam enim ſi ita dixiſſet, Verbum quidem ſemper eorum nota eſt, quæ de altero prædicantur, ut de ſubiecto, ſed ne hoc fortaſſe cuipiam uideatur obſcurius, hoc dico eſſe de ſubiecto, quod eſt eſſe in ſubiecto. Vel melior hæc expoſitio eſt, ſi ſimiliter dixiſſe eum arbitremur, tanquam ſi diceret: omne uerbum ſignificat quidem accidens, ſed ita ut id quod ſignificat aut particulare ſit, aut uniuerſale, ut id quod ait de ſubiecto, ad uniuerſalitatẽ referamus, q̃d in ſubiecto, ad ſolã particularitatem. Cum.n.dico mouetur, uerbũ quidẽ eſt & accidens, ſed uniuerſale. Motus enim plures ſpecies habet, ut curſus ſub motu ponitur. Ergo curſus ſi definiendus eſt: motũ de curſu prædicamus. Quocirca motus genus quoddã eſt curſus, atq; ideo motus de curſu ut de ſubiecto prædicabitur, curſus uero ipſe, quoniã ſpecies alias nõ habet, in ſubiecto tantũ eſt, ideſt in currẽte. Motus aũt quanquã & ipſe ſit in ſubiecto, tamen de ſubiecto prædicatur. Ideo dicit, eorũ eſſe notam, uerbũ quæ de altero prædicentur, atq; addit: ut eorũ, quæ de ſubiecto, uel in ſubiecto ſunt. Hoc dicit accidentiũ quidem uim uerba ſignificant, ſed talium quæ aut uniuerſalia ſint, aut particularia: ut cum dico moueo, uniuerſale quiddam eſt, & de ſubiecto dicitur, ut de curſu. Cum uero dico curro, particulare eſt. & quoniam de ſubiecto non dicitur, in ſubiecto ſolum eſt.

Non currit autem, & non laborat, uerbum non dico: conſignificat etenim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autem huic non eſt poſitum nomen, ſed ſit infinitum uerbum. Quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Similiter autem curret, & currebat non eſt uerbum, ſed caſus uerbi, differunt autem a uerbo. Quoniam hoc quidem præſens tempus conſignificat, illa uero quæ circa ſunt:

8. Quemadmodum dixit in nomine, nõ homo nomen nõ eſt: icirco quod multis aliis conueniret, quæ homines non eſſent, quoniamq; de homine id quod diceret auferret, nihilq; definiti in eadem prædicatione relinqueret, quod.n.nõ homo eſt, poteſt eſſe & cẽtaurus, poteſt eſſe & equus, & alia quæ uel ſunt uel non ſunt, atq; ideo infinitũ nomen uocatũ eſt, ita quoq; etiã in uerbo, quod eſt non currit, uel non laborat, infinitũ quoq; ipſum eſt, quoniã non ſolum de eo quod eſt, uerum eſt, ſed etiam de eo quod nõ eſt prædicari poteſt. Poſſum nãq; dicere homo non currit, & id quod aio, nõ currit, uel non laborat, de ea re quæ eſt, prædico .i. de homine. Poſſum rurſus dicere Scylla nõ currit, ſed Scylla nõ eſt, ergo hoc quod dico non currit, & de ea re quæ eſt ualet, & de ea quæ nihil eſt, prędicari. Sed forte aliquis hoc quoq; in uerbis eſſe infinitis cõtendat. Poſſum nanq; dicere equus currit, hippocentaurus currit, & de ea re ſcilicet, quæ eſt, & de ea quæ non eſt. Et quod complectitur de futuro ac præterito dixit, quod futurũ quidem ante præſens tempus eſt, præteritũ uero retro relinquitur, & nouo admirabiliq; ſermone uſus eſt, quod ait complectitur, ſed nos id quantum latinitas paſſa eſt, transferre diu multumq; laborantes, hoc ſolo potuimus, græca uero oratione luculentius dictum eſt. Ita enim ſe habet τὰ δὲ τὰ πέριξ. Quod qui græce linguæ peritus eſt, quantum melius græca oratione ſonet, agnoſcit.

Ipſa itaq; ſecundum ſe dicta uerba, nomina ſunt, & ſignificant aliquid. Conſtituit enim, qui dicit, intellectum, & qui audit, quieſcit: ſed ſi eſt, uel non eſt, nondum ſignificat. neq; enim ſignum eſt rei eſſe, uel non eſſe, nec ſi ipſum eſt purum dixeris, ipſum enim nihil eſt: conſignificat autem quandam compoſitionem, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.

9. Hoc in loco Porphyrius de Stoicorum dialectica, aliarumq; ſcholarum multa permiſcet, & in aliis quoq; huius libri partibus, ideſt in expoſitionibus idem facit, quod interdum nobis eſt negligendum. Sæpe enim ſuperflua explanatione magis obſcuritas comparatur. Nũc autem Ariſtotelis huiuſmodi ſententia eſt: uerba, inquit, ipſa ſecundum

ſe dicta

ſe dicta nomina ſunt, non ſecundũ id quod omnis pars orationis communiter nomen uocatur, ut dicimus nomina rerum: ſed quod omne uerbum per ſe dictum, neque addito de quo prædicetur, tale eſt, ut nomini ſit affine. nam ſi dicam, Socrates ambulat, id quod dixi ambulat, totum pertinet ad Socratem. nulla ipſius intelligentia propria eſt. At uero cum dico ſolum, ambulat, ita quidem dixi, tanquam ſi alicui inſit, id eſt tanquam ſi quilibet ambulet, ſed tamen per ſe eſt, propriamq; retinens ſententiam huius uerbi ſignificatio, unde fit, ut apud græcos quoq; cũ articularibus præpoſitiuis ſola uerba dicta proferantur, ut eſt, τὸ περιπατεῖν, τοῦ περιπατεῖν, τῷ περιπατεῖν. Quod ſi uerba cum nominibus coniungantur in oratione græca, articularia præpoſitiua addi non poſſunt, niſi ſola dicta ſint. Quoniam ſignificant rem, & ita ut quamuis ea ſignificent quæ alicui inſint, tamen quod ſecundũ ſe, & per ſuam eſſentiam dicantur: iccirco ſunt nomina, quod Ariſtoteles ait. Ipſa quidẽ ſecundum ſe dicta uerba nomina ſunt, tale eſt, ac ſi diceret, ipſa quidẽ ſola neq; cũ aliis iuncta uerba, nomina ſunt. Cuius rei hoc argumentum reddit. Conſtituit enim, inquit, qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit, hoc autem tale eſt. Omne nomen auditũ, quoniam per ſyllabas progrediens, aliquantulũ temporis ſpatiũ decerpit, in ipſa progreſsione tẽporis, qua dicitur nomẽ, audientis quoq; animus progreditur, ut cũ dico imperterritus, ſicut per ſyllabas im, & per, & ter, & cæteras progreditur nomen, ita quoq; animus audientis per eaſdem ſyllabas uadit. Sed ubi quis expleuerit nomen, & dixerit imperterritus, ſicut nomen ſyllabarum progreſsione finitum conſiſtit, ita quoq; audientis animus conquieſcit. nam cum totum nomen audit, totam ſignificationem capit, & animus audientis, qui dicentis ſyllabas ſequebatur, uolens quid ille diceret intelligere, cum ſignificationem cepeſit, conſiſtit, & eius animus profecto demum nomine conſtituitur. hoc eſt enim quod ait: conſtituit enim qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit. Etenim is qui loquitur, poſtquam totum ſermonẽ dixerit, audientis animum conſtituit, (Non eſt.n. quo progrediatur intelligentia) ipſoq; nomine terminato, animus auditoris qui progrediebatur, explicatione nominis conſtituitur, & quieſcit, & ultra ad intelligentiam, quippe expedita ſignificatione nominis, nõ procedit, ſed hoc uerbo nominiq; commune eſt, ſed ſi uerbum ſolum dicatur. Namq; ſi cum nomine coniungantur, nondum audientis conſtituitur intellectus. Eſt enim quo ultra progredi animus audiẽtis poſsit. Quod cũ dico Socrates ambulat, hic ambulat, non per ſe intelligitur, ſed ad Socratem refertur, & in tota oratione conſiſtit intellectus, non in ſolo ſermone: at uero ſi ſolũ dictũ ſit, ita in ſignificatione conſiſtit, quemadmodũ in nomine. Recte igitur dictũ eſt, ipſa ſecundum ſe dicta uerba, nomina eſſe, quoniam cõſtituit is, qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit. Vel certe erit melior expoſitio, ſi ita dicamus, uerba ipſa ſecundũ ſe dicta nomina eſſe, iccirco quoniã cuiuſdam rei habeãt ſignificationẽ: neq; enim ſi talis rei ſignificationẽ retinet uerbum, quæ ſemper aut in altero ſit, aut de altero prædicetur, iccirco iam nihil omnino ſignificat, nec ſi ſignificat aliquid, quod præter ſubiectum eſſe nõ poſsit: iccirco iam etiam illud ſignificat, quod ſubiectum eſt, ut cum dico, ſapit, non iccirco nihil ſignificat, quoniam hoc ipſum ſapit, ſine eo qui ſapere poteſt, eſſe non poſsit. nec rurſus cum dico ſapit, illum ipſum qui ſapiens eſt ſignifico, ſed illud quod dico ſapit: nomen eſt cuiuſdam rei, quæ ſemper ſit, in altero & de altero prædicetur, unde fit, ut intellectum quoque ſit. nam qui audit ſapit, licet per ſe conſtantem rem nõ audiat (in altero nanque ſemper eſt) & in quo ſit dictum non eſt, tamen intelligit quiddam & ipſius uerbi ſignificatione nititur, & in ea conſtituit intellectum & quieſcit: ut ad intelligentiam nihil ultra quærat omnino, ſicut fit in nomine. Quemadmodum enim nomen cuiuſdam rei ſignificatio propria eſt per ſe conſtantis, ita quoque uerbum ſignificatio rei eſt non per ſe ſubſiſtentis, ſed alterius ſubiecto, & quodam modo fundamento nitentis. Et hic quæſtio, non enim uerum uideri poteſt, quod ait, conſtituit enim qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit, nam neque qui dicit, conſtituit intellectum, neque qui audit, quieſcit, deeſt.n. quiddã ſermoni uel nomini, ut ſiquis dicat Socrates, mox audientis animus requirit, quid Socrates, facit ne aliquid, an patitur? & nondũ audientis intellectus eſt quietus, cum horum aliquid requirit, & in uerbo idem eſt, cũ dico legit, quis legat, animus audientis requirit. Nondũ ergo qui dicit conſtituit intellectum, nec qui audit quieſcit. Sed ad hoc Ariſtotelem retuliſſe putandum eſt. Quoniam quilibet audiens, cum ſignificatiuã uocem ceperit animo, eius intelligentia nititur, ut cũ quis audit, homo quid ſit hoc ipſum quod accipit mente cõprehendit, conſtituitq; animo audiſſe ſe animal rationale mortale. Siquis uero huiuſcemodi uocẽ ceperit, quæ nihil omnino deſignet, animus eius nulla ſignificatione, neq; intelligentia roboratus errat, ac uertitur, nec ullis deſignationis finibus cõquieſcit, quare Ariſtotelis recta ſententia eſt, & uerba ſecundũ ſe dicta eſſe nomina, & dicentem conſtituere intellectũ, audientemq; quieſcere, ſed huiuſmodi quæſtio ab Aſpaſio propoſita eſt, & ab eodẽ reſoluta. Poſtquam igitur Ariſtoteles ſecundũ ſe dicta uerba nomina eſſe cõſtituit, inquit, ſed ſi eſt uel nõ eſt nondum ſignificat, quod huiuſmodi eſt ac ſi diceret. Significatur quidẽ quiddam a uerbis, uelut a nominibus, ſed nulla tamen inde negatio affirmatione perficitur. Cum enim dico ſapit, eſt quidem quædam ſignificatio, ſed nihil aut eſſe, aut non eſſe demonſtrat, id eſt neque affirmatiuum aliquid, neque negatiuum eſt, nam ſi affirmatio & negatio in intellectuum compoſitionibus inuenitur, ut ſupra iam docuit, neque ſola nomina dicta neque uerba aut affirmationem, aut ullam facient negationem. Pluribus enim modis docuit Ariſtoteles alias non in rebus, ſed in intellectibus ueritatem falſitatemq; eſſe conſtitutam, quoniã ſi in rebus ueritas falſitas'ue eſſet, una res ſola aut affirmatio eſſet, aut quæ ei contraria eſt, negatio. Nunc uero quoniã intellectibus iunctis, ueritas & falſitas ponitur, oratio quoque opinionis atque intellectus paſsionumq; animæ interpres eſt. Quare ſine compoſitione intellectuum uerborũq; ueritas & falſitas non uidetur exiſtere, quocirca præter aliquam cõpoſitionem nulla affirmatio uel negatio eſt. Verba igitur per ſe dicta ſignificant quidẽ quiddam, & ſunt rei nomina, ſed nondũ ita ſignificant, ut uel eſſe uel nõ eſſe aliquid conſtituant, id eſt ut affirmationẽ faciant aut negationem. uã ſicut in nominis partibus aut uerbi, partes ipſæ nihil ſignificant, omnes uero deſignant ſimul, ita quoq; in affirmationibus aut negationibus partes quidem ſignificant, totæ uero coniunctæ uerum falſumue deſignant, ut cum dico, Socrates philoſophus eſt, Socrates philoſophus nõ eſt, ſigillatim poſitæ partes propria ſignificatione nituntur, ſed nihil uerũ falſumue ſignificant, omnes uero ſimul iunctæ, ut eſt Socrates philoſophus eſt, ueritatẽ faciunt, uel quod eſt huic contrarium, falſitatẽ. Quare cum uerba ſecundum ſe dicta nomina ſint, & ſignificent aliquid, & partes quædã eius compoſitionis ſunt, quæ uerũ falſumue faciant, non tñ ipſa in propria ſignificatione uel eſſe, quod eſt affirmationis, uel non eſſe, quod eſt negationis, deſignant: niſi enim cui inſit, uerbũ illud fuerit additum, nõ fit enunciatio, ut cum dico ſapit, niſi qui ſapiat, dicam, propoſitio non eſt. Quod autem addidit, neque enim ſignum eſt rei eſſe, uel non eſſe, tale quiddam eſt, eſſe, quod uerbum eſt, uel non eſſe, quod infinitũ uerbum eſt, non eſt ſignum rei, id eſt nihil per ſe ſignificat. Eſſe enim niſi in aliqua compoſitione non ponitur. Vel certe omne uerbum dictũ per ſe ſignificat quidem aliquid, ſed ſi eſt, uel non eſt, nondum ſignificat. Non enim cum aliquid dictum fuerit, iccirco aut eſſe, aut non eſſe ſignificat. Atque hoc eſt quod ait: neque enim ſignum eſt rei, eſſe, uel non eſſe: etenim quam rem uerbum deſignat, eſſe eius uel non eſſe non eſt ſignum ipſum uerbum, quod de illa re dicitur. ac ſi ſic diceret: neque enim ſignum eſt uerbum quod dicitur, rei eſſe uel non eſſe, hoc eſt de qua dicitur re, ut id quod dico, rei eſſe uel non eſſe, tale ſit, tanquam ſi dicam, rem ipſam ſignificare eſſe, uel non eſſe, atque hic eſt melior intellectus, ut non ſit ſignum uerbum eius rei, de qua dicitur eſſe, uel non eſſe, ſubſiſtendi. ſ. uel nõ ſubſiſtendi, quod illud quidem affirmationis eſt, illud uero negationis, ut ſit talis

ſenſus,

ſenſus. neque enim quod dicitur uerbum ſignum eſt ſubſiſtẽdi rem uel non ſubſiſtendi. Sed quod addidit, nec ſi hoc ipſum eſt, purũ dixeris, uel ſi ita dicamus. Nec ſi hoc ipſum ens, purũ dixeris. Alexander quidẽ dicit eſt, uel ens æquiuocũ eſſe. Omnia enim prædicamenta, quæ nulli communi generi ſubdũtur, æquiuoca ſunt, & de oĩbus eſſe prædicatur. Subſtantia enim eſt, & qualitas eſt, & cætera. Ergo nunc hic dicere uidetur ipſum ens uel eſt, unde eſſe traductũ eſt, per ſe nihil deſignat. omne.n. æquiuocum per ſe poſitũ nihil deſignat, niſi enim ad res quaſq; pro uoluntate ſignificantis aptetur ipſum, per ſe ideo nullorũ deſignatiuũ eſt, quod multa ſignificat. Porphyrius uero aliã protulit expoſitionẽ, quæ huiuſmodi eſt. Sermo hic, quẽ dicimus eſt, nullã per ſe ſubſtãtiã monſtrat, ſed ſemper aliquã coniunctionẽ, uel earũ rerum quæ ſunt, ſi ſimpliciter apponatur, uel alterius ſecundũ participationem. nam cum dico Socrates eſt, hoc quod dico Socrates, aliquid eorũ eſt, quæ ſunt, & in rebus iis quæ ſunt, Socratẽ iungo, ſin uero dicam Socrates philoſophus eſt, hic inquam Socrates philoſophia participat. Rurſus hic quoq; Socratem philoſophiamq; coniungo, ergo hoc, quod dico eſt, uim coniunctionis cuiuſdam obtinet, non rei. Quod ſi propoſitionem aliquam copulationemq; promittit, ſolum dictũ nihil omnino ſignificat, atq; hoc eſt quod ait, nec ſi hoc ipſum eſt purum dixeris. i. ſolũ, nõ modo neq; ueritatẽ, neq; falſitatem deſignat, ſed omnino nihil eſt, & quod ſecutum eſt planum fecit, conſignificat, inquit, quandam compoſitionem quam ſine compoſitis non eſt intelligere. nã ſi eſt uerbum compoſitionis coniunctioniſq; cuiuſdam uim, & proprium obtinet locum, purum & ſine coniunctione prædicatum nihil ſignificat, ſed eam ipſam compoſitionem, quam deſignat cum fuerit coniunctum ei, quæ cõponuntur, ſignificare poteſt, ſine compoſitis uero quid ſignificet, non eſt intelligere. Vel certe ita intelligendum eſt quod ait, ipſum quidem nihil eſt, non quoniam nihil ſignificet, ſed quoniam nihil uerum falſumue demonſtret, ſi purum dictum ſit. cum.n. coniungitur, tunc fit enunciatio. Simpliciter enim dicto uerbo, nulla ueri uel falſi ſignificatio fit, & ſenſus quidem totus huiuſmodi eſt: ipſa uerba quidem per ſe dicta nomina ſunt, nam & qui dicit, intellectũ conſtituit, & qui audit quieſcit, ſed quanquam ſignificent aliquid uerba nondum tamẽ affirmationem negationemue ſignificant. nam quamuis rem deſignent, nondum tamen ſubſiſtẽdi eius rei ſignum eſt, nec ſi hoc ipſum eſt uel ens dixerimus, aliquid ex eo uerum uel falſum poterit inuenire. Ipſum enim quanquã ſignificet aliquid, nondũ tamen uerum uel falſum eſt, ſed in compoſitione fit enunciatio, & in ea ueritas uel falſitas naſcitur, quam ueritatem falſitatemq; ſine his; quæ componuntur, coniunguntur q; intelligere impoſsibile eſt, & de uerbo quidem, & nomine ſufficienter dictum eſt. Secundo uero uolumine de oratione eſt conſiderandum.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi Editionis Secundæ.

LIBER SECVNDVS.

INquantum labor humanum genus excolit, & beatiſsimis ingenii fluctibus cõplet, ſi in tantũ cura exercendæ mentis inſiſteret, non tã raris homines uirtutibus uterentur, ſed ubi deſidia demittit animos, cõtinuo feralibus ſeminariis, animi uber horreſcit. Nec hoc cognitione laboris euenire conceſſerim, ſed potius ignorantia: quis enim laborandi peritus unquam a labore diſceſsit? Quare intendenda uis mentis eſt, uerumq; eſt amitti animum, ſi remittitur. Mihi autem ſi potentior diuinitatis annuerit fauor, hæc fixa ſententia eſt, ut quanquam fuerint pclara ingenia, quorum labor ac ſtudiũ multa de his, quæ nunc quoq; tractamus, latinæ linguæ cõtulerit: non tamen quendam quodammodo ordinem filiumq; diſponendo diſciplinarum gradus ediderunt: Ego omne Ariſtotelis opus quodcunque in manus uenerit, in Romanum ſtylum uertens, eorum omnium commenta latina oratione perſcribam, ut ſiquid ex logicæ artis ſubtilitate, & ex moralis grauitate peritiæ, & ex naturalis acumine ueritatis ab Ariſtotele conſcriptum eſt, id omne ordinatum transferam, atq; id quodã lumine commentationis illuſtrẽ, omneſq; Platonis dialogos uertendo, uel etiam cõmentando in latinã redigam formam. His peractis, non equidẽ contempſerim Ariſtotelis Platoniſq; ſententias, in unam quodãmodo reuocare cõcordiam, & in his eos non ut pleriq; diſſentire in omnibus, ſed in pleriſq;, quæ ſunt in philoſophia, maxime conſentire demonſtrẽ. Hæc ſi uita ociumq; ſupererit, cũ multa operis huius utilitate, nec non etiã laude contenderim, qua in re fauеant oportet, quos nulla coquit inuidia. Sed nunc ad propoſita reuertamur. Ariſtoteles nanq; inchoans librũ, prius nomen definiendũ eſſe propoſuit, poſt uerbum, hinc negationẽ, poſt hanc affirmationem, conſequenter enunciationem, orationẽ uero poſtremam. Sed nunc cum de nomine & uerbo dixerit conuerſo ordine, quod ultimum propoſuit, nunc exequitur primũ, de oratione nanq; diſputat, quam poſtremam in operis diſpoſitione propoſuit, ait enim.

DE ORATIONE, ET EIVS SPECIEBVS.

ORatio autem eſt uox ſignificatiua, cuius partium aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatum, ut dictio non, ut affirmatio, uel negatio. Dico autem, ut homo. ſignificat enim aliquid, ſed non quoniam eſt, aut non eſt, ſed erit affirmatio uel negatio, ſi aliquid addatur. Sed non una hominis ſyllaba, nec enim in hoc quidem eſt ſorex, rex ſignificat, ſed uox eſt nunc ſola. In duplicibus uero ſignificat quidem aliquid, ſed non ſecundum ſe, quemadmodum dictum eſt.

10. Videtur Ariſtoteles illas quoq; uoces orationes putare, quæcunq; uel ex nominibus uel ex uerbis conſtent, non tantum quæ integrum colligant intellectum, ut ſunt Socrates & Plato, & ambulare & dicere, hæc enim quanquam pleni intellectus non ſint, uerbis tamen & nominibus componuntur. ait enim orationem eſſe uocem ſignificatiuam, cuius partes ſignificarent aliquid ſeparatim, ſignificarent, inquit, non conſignificarent, ut in nomine, & uerbo. Docet aũt illa quoq; res, eum etiã imperfectas, compoſitas tamen ex nominibus ac uerbis uoces, orationes dicere, quod ait cũ de nomine loqueretur, in eo quod eſt equiferus nihil ſignificare ferus, quemadmodũ in oratione, quæ eſt equus ferus, namque equus ferus uox compoſita ex nominibus eſt, ſed ſniam non habet plenã, & ille ait, quemadmodũ in oratione, quæ eſt equus ferus. nã ſi ſecundum Ariſtotelem equus ferus eſt oratio, cur nõ aliæ quoq; quæ nominibus uerbiſq; conſtent, quanq̃ ſint imperfectæ ſentẽtiæ, tamen orationes eſſe uideãtur: cum præſertim orationẽ ipſe ita definiat. Oratio eſt uox ſignificatiua, cuius partiũ aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatum. In his ergo uocibus, quæ uerbis & nominibus componuntur, partes extra ſignificant, & non conſignificant. Nam ſi nomen, & uerbum ſignificatiuum eſt ſeparatum, in his uero uocibus, quæ uerbis, & nominibus componuntur, partes extra ſignificant, non conſignificant, etiam uoces imperfectæ nominibus, & uerbis compoſitæ orationes ſunt. nam ſi nomen omne & uerbum ſignificatiuum eſt, hæ autem uoces, ideſt orationes nominibus componuntur & uerbis, dubium non eſt in his uocibus, quæ ex nominibus & uerbis coniunctæ ſunt, partes per ſe ſignificare. Quod ſi hoc eſt, & uox cuius partiũ aliquid ſeparatum etiam per ſe ſignificat, licet ſit imperfectæ ſententiæ, tamen orationẽ eſſe manifeſtum eſt. Sed quod addidit orationis partes ſignificare, ut dictionem, non ut affirmationem uel negationẽ, Alexander ita dictum eſſe arbitratur. Sunt enim, inquit, aliæ quidem ſimplices orationes, quæ ſolis uerbis & nominibus coniunguntur, aliæ uero compoſitæ, quarum partes in unũ corpus iunctæ iam faciunt orationes, & ſimplices quidem orationes, partes habent eas, ex quibus componuntur, uer

ba

ba & nomina, ut eſt Socrates ambulat. Compoſitæ autem aliquoties quidem tantum orationes, aliquoties uero etiã affirmationes, ut cum dico Socrates ambulat, & Plato loquitur, utræq; ſunt affirmationes, uel cũ dico Aio te Æacida Romanos uincere poſſe, ex orationibus non ex affirmationibus componitur talis oratio. Prior autem ſimplicitas eſt poſterior uero cõpoſitio. In quibus eſt aũt prius uel poſterius aliquid, illud ſine dubio definiendum eſt priori loco, quod natura quoq; præcedit. Ita ergo quoniã prior ſimplex oratio eſt, poſterior uero compoſita, prius ſimplicẽ orationẽ definitione conſtituit, dicens, cuius partes ſignificant ut dictio, non ut affirmatio, dictionem ſimplicis nominis aut uerbi nuncupationem ponens. In ſimplicibus .n. orationibus huiuſmodi partes ſunt. In compoſitis uero aliquoties quidẽ orationis tantum, aliquoties uero affirmationes, ut ſupra monſtrauimus. addit quoq; illud. Omnẽ, inquit, definitionem, uel contractiorem eſſe definita ſpecie, uel excedere nõ oportet, q; ſi Ariſtoteles ita conſtituiſſet definitionem, ut ſignificare partes orationis diceret ut orationes, ac nõ ut dictiones, ſimplices orationes ab hac definitione ſecluderet, Orationũ nanq; ſimplicium partes, non ut orationes, ſed ut ſimplicia uerba nominaq; ſignificant. nam ſi omnis oratio, orationes habebit in partibus, rurſus ipſæ partes quæ ſunt orationes, aliis orationibus cõiungerentur, & rurſus partiũ partes, quæ eædem quoq; orationes ſunt, alias orationes habebunt in partibus. At ſiquis hoc intelligentia ſumpſerit, ad infinitũ procedet, nec ulla erit prima oratio, quæ ſimplices habeat partes. Neq; enim fieri poteſt, ut prima dicatur oratio, quæ alias orationes habet in partibus, partes enim priores ſunt propria cõpoſitione. quod ſi in infinitum ducatur intelligentia, nulla prima oratio reperitur, & cũ nulla ſit oratio prima, nec ulla poſtrema eſt. Quocirca interempta prima atq; poſtrema, omnis quoq; interimitur, & nulla omnino erit oratio, quare non recta fuiſſet definitio, ſi ita dixiſſet. Oratio eſt uox ſignificatiua, cuius partes aliquid extra ſignificant, ut orationes. At uero, inquit, Alexander, Nec ſi quædã orationes in partibus continent, iccirco iã neceſſe eſt, ipſarum orationũ partes affirmationes eſſe, ut cum dico. Deſine meq; tuis incendere teq; querelis. Eſt ergo huius orationis pars una, Deſine meq; tuis incẽdere: teq; querelis, alia neutra harũ affirmatio eſt, quãquã uideatur eſſe oratio. Quocirca nec illa fuiſſet recta definitio, ſi ita dixiſſet. Oratio eſt uox ſignificatiua, cuius partes extra aliquid ſignificãt, aut affirmatio: huiuſmodi enim orationes cum ſint eius partes ex orationibus iunctæ, non tamen affirmationibus totũ ipſius corpus orationis efficitur. Sed quoniam in omni oratione uerba ſunt & nomina, quæ ſimplices ſunt dictiones, non autẽ in omnibus orationibus aut affirmationes aut orationes partes ſunt. quod commune erat, id in definitione conſtituit; tanquã ſi ita diceret, Oratio eſt uox ſignificatiua ſecundũ placitũ, cuius partes aliquid extra ſignificant, ex neceſsitate quidẽ ut dictio: nõ tamen ſemper, ut affirmatio, aut oratio. Neque enim poteſt fieri, ut inueniatur oratio, cuius partes non ita aliquid extra ſignificent ex neceſsitate ut nomen aut uerbum, cũ inueniri poſsit, ut ita extrã ſignificent orationis partes, ut tamen orationes aut affirmationes non ſint. Quare ſi ita dixiſſet, Oratio eſt uox ſignificatiua, cuius partes aliquid extra ſignificãt, ut affirmatio, illas orationes hac definitionẽ non circunſcripſiſſet, quarum partes quidem orationes ſunt; ſed nõ affirmationes, ut ille uerſus eſt, quẽ ſupra iam poſui, Sin uero ſic dixiſſet: Oratio eſt uox ſignificatiua, cuius partes extra ſignificant aliquid ut oratio, illas orationes in definitione reliquiſſet, quarũ partes ſimplices ſunt, ut eſt Socrates ambulat. Sed cum dicit orationis partes ita ſignificare ut dictiones, non omnino ut affirmationes, & ſimplices & compoſitas hac definitione concluſit. Simplices quidem iccirco, quod quælibet ſimplex paruiſsimaq; oratio nomine & uerbo coniungitur, quæ ſunt ſimplices dictiones, compoſitas uero, quæ cum habent orationes in partibus, partes ipſæ habent ſimplices dictiones, quæ ipſæ ſimplices dictiones totius corporis partes ſunt, ut cum dico, ſi dies eſt, lux eſt: dies eſt, & lux eſt, partes ſunt totius orationis. Sed rurſus harum partium partes ſunt dies, & eſt, & rurſus lux, & eſt: quæ rurſus totius orationis, per quam dico, ſi dies eſt, lux eſt, partes ſunt, ſed dies, & eſt, & rurſus lux, & eſt, ſunt ſimplices dictiones. Quocirca ẽt compoſitarũ orationum partes indubitanter ita ſemper ſignificant, ut dictiones non ut affirmationes, aut quædã orationes. Quare hanc definitionem Ariſtoteles recte conſtituit. Ad hanc ergo ſententiã locum hunc Alexander expedit. Illud quoq; addẽs, ſæpe Ariſtotelẽ de affirmationibus dicere dictiones, quod diſtinguere nolens, cũ diceret ita ſignificare partes orationis tanquã dictionẽ, ne forte dictionem hanc aliquis in affirmationẽ ſuſciperet, addit, ut dictio nõ ut affirmatio, tãquam ſi diceret, duplex quidẽ eſt dictio, una ſimplex, alia uero affirmatio. Sed ita partes orationis aliquid extra ſignificãt, ut ea dictio, quæ eſt ſimplex, non ut ea quæ eſt affirmatio, & huiuſcemodi quodammodo intellectũ tota Alexandri ſententia tenet. Porphyrius quoq; in eadẽ ſententia eſt, ſed in uno diſcrepat, cuius expoſitio talis eſt. Dictio, inquit, eſt ſimplex nomen, & ſimplex ẽt uerbum, & ex duobus cõpoſitum, ut cum dico Socrates, uel rurſus ambulat, uel equiferus, procedit ẽt nomẽ dictionis ad orationes quidem, ſed ſimplicibus uerbis & nominibus cõiunctas, ut cũ dico Socrates & Plato, & ſi ſit ex cõpoſito nomine, ut eſt equiferus & homo. Hæ orationes quanquam coniunctæ ſint atque imperfectæ, tamen dictionis nomine nuncupantur, nec non etiam tranſit nomẽ hoc dictiónis uſq; ad perfectas orationes, quas enunciationes nuncupari poſterius eſt dicendũ. Eſt autem enunciatio ſimplex, ut ſiquis dicat, Socrates ambulat. Et hæc dicitur affirmatio, huius negatio eſt, Socrates non ambulat. Simplices ergo enunciationes ſunt affirmationes uel negationes, quę ſingulis uerbis ac nominibus componuntur. Itaq; cũ dico, ſi dies eſt, lux eſt, tota quidẽ huiuſmodi oratio dictio eſſe nõ dicitur. Compoſita nanq; coniunctaq; eſt ex orationibus, quæ ſunt dies eſt, & lux eſt. Hæ aũt ſunt affirmationes, & dicuntur dictiones. Ipſæ uero affirmationes, quæ dictiones ſunt, habent rurſus alias dictiones ſimplices, ut eſt dies, & eſt, & rurſus lux; & eſt: ergo cũ dico Socrates ambulat, hæc oratio partes habet dictiones, nomen ſcilicet & uerbũ, quæ dictiones quidẽ ſunt, non tamẽ affirmationes. Sin uero dicã Socrates in Lyceo cũ Platõe, & cæteris diſcipulis diſputauit. Hęc pars orationis quæ eſt, Socrates in *Lyceo*, ipſa quoq; eſt dictio, ſed non ut ſimplex nomen uel uerbũ, quæ dictiones quidẽ ſunt, non tamẽ affirmationes, neq; ut affirmatio, ſed tantũ ut imperfecta oratio, quæ uerbis tamen nominibusq; compoſita eſt. Quod ſi ſic dicam, ſi homo eſt, animal eſt. Hæc rurſus oratio habet dictiones in partibus, ſed neq; ut ſimplices dictiones, neq; ut imperfectas orationes, ſed ut perfectas, ſimplicesq; affirmationes, & una eſt affirmatio aĩal eſt, alia uero, homo eſt. Tota uero ipſa oratio dictio nõ eſt, Quod ſi dicã, ſi animal non eſt, homo nõ eſt, rurſus hæc oratio ex duabus ſimplicibus dictionibus negatiuis uidetur eſſe compoſita, q̃ nihilominus tota dictio non eſt. Ita ergo dictio inchoans a ſimplicibus nominibus atq; uerbis uſque ad orationes quãuis ad imperfectas prouehitur: nec in his tantummodo cõſiſtit, ſed ultra etiã ad ſimplices affirmationes, negationesq; tranſit, & in eo progreſsionis terminum facit. Ergo quoniã nõ omnis oratio partes habet affirmationes & negationes, quæ ſunt ſimplicium dictionum perfectę enũciationes, quoniã ẽ non omnis oratio imperfectas orationes habet in partibus, omnis tamẽ oratio ſimplices dictiones retinet, quippe cum omnis oratio ex uerbis nominibusq; iungatur, hoc ait. Orationis partes ſignificare ſemper quidẽ ut dictiones, non tamen ſemper ut affirmationes conſentiente Alexãdro, cuius expoſitionem ſupra iam docui, atque ita diligentior lector differentias eorum recte perſpiciat, & conſentientes quidem communicet intellectus. Hoc loco Aſpaſius inconuenięter interſtrepit. ait .n. Ariſtotelem non in omnes orationes definitionem conſtituere noluiſſe, ſed tantum in ſimplices, quæ ex duobus conſtant uerbo ſcilicet & nomine, ſed ille pertalſus eſt. Neque enim ſi ſimplex oratio, ſimplicibus uerbis nominibusq; conſiſtit, iccirco non compoſita quoq; oratio uerba & nomina ſimiliter in partibus habet, Quod ſi

hoc

hoc commune eſt ſimplicibus orationibus atq; compoſitis; ut habeāt in partibus quidem dictiones ſimplices, nō etiam affirmationes, cum etiam orationes quæ affirmationes habent, habeant in partibus ſimplices dictiones: cur hanc quæſtionē in Ariſtotelem iaciat, ratione relinquitur. Syrianus uero, qui Philoxenus cognominatur, nō putat orationes eſſe quarū intellectus ſit imperfectus, atq; ideo nec eas aliquas habere partes. nā cū dicit Plato in Academia diſputās. Hęc quoniā perfecta nō eſt, partes inquit nō habet, arbitrans omne quod imperfectum eſt, nullis partibus contineri, atq; ideo cū dicit Ariſtoteles, oratio eſt uox ſignificatiua, cuius partes aliquid extra ſignificant, illā orationē conſtitui putat, q̄ perfectū retinet ſenſum, ipſius enim partes eſſe uerba & nomina. Sed hoc ridiculū eſt. Neq; enim aliquid cōpoſitum fieri poteſt, niſi propriis partibus. Quod ſi quælibet res ut cōponatur habeat decem partes, eas tamen ſigillatim apponi neceſſe ſit, antequam ad decimā ueniamus partē, nihilo tamē minus erunt partes, quas ſibimet ad cōponendam totius corporis ſummā ſigillatim ſuperponimus, etiam ſi ad illud quod cōponendum fuit, minime peruentum eſt. quocirca ſi antequā perueniatur ad decimam partē, prioris effecti compoſitiq; partes ſunt, nulla ratio eſt imperfectæ rei partes dici nō poſſe. Neq; enim dicitur totius cōpoſiti partes eſſe, q̄ ſunt imperfecti, ut ſi ſit integrum nomen, habeat partes quatuor id eſt ſyllabas, ut Mezentius, ſi unam ſyllabam demam, dicamq; mezenti, uel ſi unam rurſus duaſq; ponam, ut ſunt me zen. huius tamē utraq; ſyllaba me, ſcilicet & zen, partes ſunt, & cū ſit cōpoſitio ipſa ſenſu uacua, ac ſit imperfecta, tamen partibus cōtinetur. Syrianus igitur minime audiendus eſt, ſed Porphyrius potius, qui ita Ariſtotelis mentem ſententiamq; perſequitur, ut eius definitionem q̄ uera eſt, labare, & in aliquibus aliis diſcrepare non faciat. De his quidē hactenus. Porphyrius autē ita dixit. Volens inquit Ariſtoteles oſtendere non omnem orationem, aut ſimplices tantū habere partes, aut cōpoſitas, a ſimplicibus ſumpſit exemplum, ut diceret ſignificare partes orationis ut dictionē, non ut affirmationē, ut cum eſt oratio, Plato diſputat, dictiones quidē ſunt, ſed nō ut affirmationes. Si uero ſic eſſet oratio, ſi Plato diſputat uerū dicit. Plato diſputat, & uerū dicit, cum ſint dictiones, non ſunt tantū ut ſimplices, ſed etiam ut affirmationes. Neq; enim ſimplex dictio affirmatio eſt aut negatio, ſed tunc ſit cū additur aliquid, quod aut affirmationis uim teneat, aut negationis, atq; hoc eſt quod ait. Dico autē ut homo, ſignificat .n. aliquid, ſed nō quoniam eſt, aut non eſt, ſed erit affirmatio uel negatio, ſiquid addatur. Huiuſmodi hoc eſt, tanquā ſi diceret, nomen quidē ſimplex affirmationē, aut negationem non facit, niſi aut eſt uerbum addatur, quæ eſt affirmatio, aut non eſt, quæ eſt negatio. Quod autem additur, ſed non una hominis ſyllaba, nec in eo quod eſt Sorex, rex ſignificat, ſed uox eſt nunc ſola. In duplicibus uero ſignificat quidem, ſed nihil ſecundum ſe, quemadmodum dictum eſt. Huius loci duplex eſt expoſitio. Quod enim dixerat prius, ſed erit affirmatio uel negatio ſi quid addatur ei dictioni, quam ſupra ſimplicem eſſe propoſuit, cum de ſignificatiua orationis parte loqueretur, nūc id adimplet & explicat dicens, non ſi quidlibet addatur ſimplici dictioni, ſtatim fieri affirmationem uel negationem, nec uero orationem: neq; enim ſiquid non per ſe ſignificatiuum dictioni ſimplici copuletur, idcirco iam uel oratio, uel affirmatio, uel etiam negatio procreabitur, neq; enim ſi una ſyllaba hominis quę ſignificatiua per ſe non eſt, copuletur eidem ipſi dictioni, iam ulla inde procreatur oratio. Quod ſi oratio non ſit, nec propoſitio eſt, hæ enim orationes quædam ſunt, ut ſiquis ex eo quod eſt homo tollat unam ſyllabā, eamq; toti dictioni ſimplici aptet, dicatq; ho homo, uel alio quolibet modo decidens, partē toti corpori dictionis adiiciens, nō faciet orationem. Quod ſi hoc eſt, nec affirmationem nec negationē, quædam ſunt orationes. Ita ergo accipiendum eſt, tanquā ſi hoc modo dixiſſet, dico autē ut homo ſignificat aliquid, ſed non quoniam eſt, aut non eſt, ſed erit affirmatio, uel negatio ſiquid addatur, ſed nō ut una hominis ſyllaba addatur, nec cuilibet alterius dictionis, ſiquid non per ſe ſignificat, ut in eo quod eſt Sorex rex non ſignificat, ſed uox eſt nunc ſola. Atq; ideo ſiquis uelut partem tollat, id quod eſt rex, apponatq; ei quod eſt Sorex, dicatq; Sorex rex, ut rex tanquam pars ſit eius quod eſt Sorex, oratio nulla eſt, atq; ideo neq; affirmatio neq; negatio. Hæ enim ex uocibus per ſe ſignificatiuis cōſtant. Rex uero in eo qđ eſt Sorex, quoniam pars eſt nominis, nihil ipſa ſignificat. Vel certe erit melior intellectus, ſi hoc qđ ait, ſed nō una hominis ſyllaba, nō aptemus ad orationis perfectionē, ſed potius ad dictionis ſignificationē, ut quoniā dixit ſuperius, orationis partes ſignificare ita, ut dictionē non ut affirmationē, quę eſſet dictio manifeſte mōſtret. Dictiones nanq; cōſtituit uocē per ſe ſignificantem, ergo cū dicit, Sed nō una hominis ſyllaba, tale eſt ac ſi diceret, ſignificat quidē pars orationis ut dictio. Sed hæ ipſæ dictiones perfectæ nomina ſunt & uerba, nō partes nominū uerborumq;. In eo enim qđ eſt equiferus currit, equiferus quidē dictio eſt totius orationis, ſignificat enim ut pars orationis, ſed ferus conſignificat ut pars nominis, atq; ideo ferus dictio non eſt. quocirca ſiquæ alię ſyllabæ in parte orationis ſunt, id eſt in nomine uel uerbo, nihil per ſe ſignificāt, quanquā ſint in parte nominis, qđ nomē pars orationis eſt, nihil tñ ipſum ſignificat in tota oratione, quare nec dictio erit. Audiendū ergo eſt ita, tanquā ſi ſic diceret. Oratio autem eſt uox ſignificatiua, cuius partium aliquid ſignificatiuū eſt ſeparatum, ut dictio, nō ut affirmatio, dico autem ut homo ſignificat aliquid, & eſt quædam dictio ſimplex. nā neq; oratio eſt, quoniam ſimplex eſt, nec affirmatio neq; negatio, quoniā non ſignificat, aut eſſe aut nō eſſe. Sed erit tunc affirmatio, quando aliquid additur, quod affirmationē negationem'ue conſtituat. Sed quod ad dictionē eſſe id qđ dicimus homo: idcirco dictio eſt, quoniā per ſe ſignificat, Syllaba uero eius nominis quod eſt homo, quoniā nihil deſignat, nō eſt dictio. Hoc eſt .n. ſed nō una hominis ſyllaba, uel ſi uideatur quidē ſignificare, pars tamē ſit nominis, & conſignificet in nomine, in tota oratione nihil ſignificat. Neq; enim eſt pars orationis. Quod per hoc dixit quod ait, nec in eo qđ eſt Sorex rex ſignificat, ſed uox eſt nūc ſola nihil ſignificās, unde probatur huiuſmodi particulas nō eſſe dictiones. Vox enim ſola nō eſt dictio, ſed uox per ſe ſignificans. Siqua ſunt inquit nomina, q̄ ſint cōpoſita ex aliis, ut eſt equiferus, emittunt quidē quandam imaginē ſignificandi, ſed per ſe nihil ſignificant, cōſignificant autē. In ſimplicibus uero nominibus, nec imaginatio ulla ſignificandi eſt, ut in eo quod eſt Cicero, partes eius cū ſimplices ſono, tum etiam intellectu, præter cuiuslibet imaginationis ſimilitudinē ſignificationē'ue ſunt. In duplicibus uero uult, qđ eſt pars ſignificare, ſed nullus ſeparatim ſignificatio eſt idcirco, quoniā ſolū conſignificat id quod totū cōpoſiti nominis corpus deſignat: ipſum uero ſeparatum (ut ſæpius dictū eſt) nihil extra ſignificat.

Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non ſicut inſtrumentum, ſed (quemadmodum dictum eſt) ſecundum placitum.

11. Secundum placitum eſſe orationes illa res approbat, quod earum partes ſunt ad placitum, id eſt nomen & uerbum. Quod ſi omne compoſitum ab his ex quibus eſt compoſitum, ſumit naturam: uox quæ poſitione conſtitutis uocibus iungitur, ipſa quoque ſecundum placitum poſitionemq; formatur. Quare manifeſtum eſt orationem ſecundum placitum eſſe. Plato uero in eo libro qui inſcribitur Cratylus, aliter eſſe conſtituit, eamque dicit ſupellectilem quandam atque inſtrumentum eſſe ſignificandi res eas, quæ naturaliter intellectibus concipiuntur, earumq; intellectum uocabulis diſcernendi. Quod ſi omne inſtrumentum naturalium rerum ſecundum naturam eſt, ut uidendi oculus, nomina quoque ſecundum naturam eſſe arbitratur. Sed hoc Ariſtoteles negat, & Alexander multis in eo nititur argumentis, monſtrans orationem non eſſe inſtrumentum naturale. Ariſtoteles uero ita utitur dicens. Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non ſicut inſtrumentum, tanquam ſi diceret. Eſt quidem omnis oratio ſignificatiua, non tamen naturaliter, inſtrumen-

um enim hoc demonſtrat, tanquam ſi diceret naturaliter ſignificare. Quod qui inſtrumentum orationẽ eſſe negant, non eam naturaliter ſignificare dicunt, ſed ad placitũ. Naturalium enim rerũ naturalia ſunt inſtrumenta. Iccirco autem inſtrumentum pro natura poſuit, quod (ut dictum eſt) Plato omnium artium inſtrumenta ſecundũ naturam ipſarum artium conſiſtere proponebat. Et Alexander quidẽ non eſſe inſtrumentum orationem ſic ingreditur approbare. Omnis inquit naturalium actuũ ſupellex, ipſa quoq; naturalis eſt, ut in ſenſu, quoniã natura datur, eius quoq; ſupellex eſt naturalis, ut oculus. Eodem quoq; modo auditus cum naturalis ſit, aures nobis quæ ſunt audiendi inſtrumenta, naturaliter eſſe datas cognoſcimus. Quare quoniã oratio ad placitũ non naturaliter eſt, partes.n.manifeſtũ eſt orationis ad placitum poſitas, q́ ſunt ſcilicet nomina & uerba, ſicut monſtrat apud omnes gentes diuerſitas uocabulorum, quoniam ergo per hæc ſecundũ placitum omnis oratio eſſe monſtratur. quod autem ſecundũ placitum eſt, non eſt ſecundũ naturã, non eſt ergo oratio ſupellex. Significandi enim ratio atq; poteſtas naturaliter non eſt. Quod ſi oratio naturaliter non eſt, non eſt ſuppellex. His aliiſq; ſimilibus rationibus mõſtrat non eſſe ſuppellectilem orationem. quocirca dicendũ nobis eſt, naturaliter quidẽ eſſe uoces poteſtateſq; naturaliter uocabula rebus imprimendi, nõ tamẽ naturaliter ſignificatiuas ſed poſitione. Sicut ergo naturaliter ſingularũ artiũ ſumus ſuſceptibiles, ſed eas nõ naturaliter habemus, ſed doctrina cõcipimus. ita uox quidẽ naturaliter eſt, ſed per uocẽ ſignificatio non naturaliter. Neq; enim uox ſola, nomen eſt, aut uerbum, ſed uox quædã addita ſignificatione, & ſicut naturaliter eſt moueri, ſaltare uero cuiuſdã iam arteficii, & poſitionis, & quẽadmodum æs quidem naturaliter eſt, ſtatua uero poſitione uel arte, ita quoq; poſſibilitas ipſa ſignificandi, & uox naturalis eſt. Significatio uero per uocem poſitionis eſt, non naturæ. Hactenus quidẽ de cõmuni oratione locutus eſt, nunc autem tranſit ad ſpecies eius. Ait enim.

Enunciatiua uero non omnis, ſed illa in qua uerum uel falſum eſt, non autem in omnibus ineſt, ut deprecatiua, oratio quidem eſt, ſed neq; uera neque falſa: cæteræ igitur relinquantur, rhetoricæ enim uel poeticæ conuenientior eſt conſideratio, enunciatiua uero præſentis eſt ſpeculationis.

12. Species quidem orationis multæ ſunt, ſed eas uarię partiuntur. at uero Peripatetici quinq; partibus omnes ſpecies orationis ac membra diſtribuunt. Orationis autem ſpecies dicimus perfectæ, non eius quæ eſt imperfecta, perfectas autem uoco eas, quæ complent expediuntq; ſententiam. Et ſit nobis hoc modo diuiſio. Sit genus oratio, orationis aliud eſt imperfectum, quod ſententiam non expedit, ut ſi dicam Plato in lyceo, aliud uero perfectum. Perfectæ autem orationis, alia eſt deprecatiua, ut Adſit letitiæ Bacchus dator. Alia imperatiua, ut Accipe, daque fidem, Alia interrogatiua, ut Quo te Mœri pedes? an quo uia ducit in urbem? Alia uocatiua, ut, O qui res hominumq; deumq; æternis regis imperiis. Alia enunciatiua, ut dies eſt, dies non eſt. In hac ſola quæ eſt enunciatiua, ueri falſi'ue natura perſpicitur. In cæteris enim neque ueritas, neque falſitas inuenitur. Et multi quidem plures ſpecies eſſe dicunt perfectæ orationis, alii autem innumeras earum differentias produnt, ſed nihil ad nos. Cunctæ enim ſpecies orationis, aut oratoribus accommodatæ ſunt, aut poetis, ſola enunciatiua philoſophis. Ergo hoc dicit. Non omnis oratio enunciatiua eſt. Sunt enim plurimæ quæ enunciatiuæ non ſunt, ut hæ quas ſupra poſui. Hæc autem ſola eſt, in qua uerum falſum'ue inueniri queat. quocirca quoniam iſtam in qua ueritas uel falſitas inuenitur, dialectici philoſophiq; eſt quærere. Cæteræ autem oratoribus atque poetis accommodatæ ſunt, iure de hac ſola tractabitur, ideſt de enunciatiua oratione. Hucusq; ergo de partibus interpretationis, & de communi oratione locutus eſt. Nunc autem aſtringit modum diſputationis in ſpeciem, & de una ſpecie orationis tractat, deq; una interpretatione quæ eſt enunciatiua. Species nanq; eſt enũciatio interpretationis, negatio uero & affirmatio enunciationis. Quare de enunciatiua oratione cõſiderandi hinc cũ ipſo Ariſtotele cõmodiſſimum ſumamus initiũ.

Eſt autem una prima oratio enunciatiua, affirmatio, deinde negatio, aliæ uero omnes coniunctione una. Neceſſe eſt autem omnem orationem enunciatiuam ex uerbo eſſe, uel caſu uerbi, etenim hominis ratio, ſi non eſt, aut fuit, aut erit aut aliquid huiuſmodi addatur, nondum eſt oratio enunciatiua. Quare autem unum quiddam eſt, & non multa animal greſſibile bipes. Neque enim eo quod propinque dicuntur unum erit. Eſt autem alterius hoc tractare negocii.

13. Vna oratio duplici modo tractatur, uel cum per ſe una eſt, uel cũ per aliquã coniunctionem iungitur. Vel certe ita dicendũ eſt. Aliæ orationes naturaliter unæ ſunt, aliæ uero poſitione. Et naturaliter unę quidẽ ſunt orationes, quæ non diſſoluuntur in alias orationes, ut eſt, ſol oritur. Quæ autem poſitione ſunt unæ, in alias orationes diſſoluuntur, ut eſt, ſi homo eſt, animal eſt: hæc enim in orationes alias ſeparatur, & quẽadmodum lignũ uel lapis ſigillatim in propria natura cõſiſtunt, & ſunt una, ex his autẽ facta nauis uel domus q́ cũ pluribus quidem cõſtent, unæ tamen arte ſunt, nõ natura. Ita quoq; in orationibus ſimplices eas & per ſe naturaliter unas orationes dicimus, quæ uerbo tantũ & nomine cõiunguntur, Compoſitas autẽ quæ in alias (ut dictum eſt) orationes diuiduntur, multas enim orationes in huiuſmodi orationibus cõiunctio iungit, ut ſi dicã, Plato eſt, & Socrates eſt. hæc coniunctio &, utraſq; coniunxit, atq; ideo una uidetur poſitione, q́ naturaliter & per ſe una nõ fuerat, naturaliter autem unius orationis duæ partes ſunt affirmatio & negatio, ſed quoniã non ita dixit, eſt autẽ una oratio enunciatiua, affirmatio uel negatio, deinde eſt una coniunctione. Sed ait, Eſt autem una prima oratio enunciatiua affirmatio. deinde negatio, huiuſmodi oritur quæſtio. Vtrum id quod ait prima ad affirmationẽ referatur, ut ſit poſterior negatio, an id quod ait prima ad ſimplicem retulerint orationem, ut ſecunda ſit, quæ ex orationibus iungitur, quam dubietatem ipſe diſſoluit. Sic enim inquit. Eſt autem una prima oratio enunciatiua, affirmatio, & ut quam ſecundam diceret demonſtraret, ait: deinde negatio, ut primam affirmationem poneret, ſecundam negationem. Quod ſi ita dixiſſet, eſt autem una prima enunciatiua oratio affirmatio uel negatio, deinde coniunctione una, ita oporteret intelligi, tanquam ſi diceret, illam eſſe primam orationem quæ ſimplex eſſet, cuius partes affirmatio eſſent atque negatio. Secundam uero illam quæ coniunctione quadam una fieret, cum ex orationibus iungeretur. Sed quoniam id quod ait, prima ad affirmationem iunxit, dicens, eſt autem una prima oratio enũciatiua affirmatio, ad negationem uero, deinde ſubiunxit dicens, deinde negatio. Dicendum eſt primam eum orationem eſſe arbitrari affirmationem. Secundam uero negationem, cui deinde continenter appoſuit. Sed rurſus incurrimus Alexandri quæſtionem. Per hoc.n.negat affirmationem negationemq; ſub uno generi poni oportere, ideſt ſub enunciatione quod in iis quę priora uel poſteriora ſunt, commune genus non poteſt inueniri. Sed hoc ſupra iam dictum eſt, non oportere omnia quæcunque quolibet modo priora uel poſteriora ſunt a genere communi ſecernere. Alioqui ſic primæ & ſecundę ſubſtãtiæ ſub uno genere ſubſtantiæ non ponentur. Sic etiam ſimplices & compoſitę orationes, quarum ſimplices propoſitiones primæ ſunt. poſteriores compoſitæ, uno genere non continebuntur. Sed illa ſola putanda ſunt ſub eodem genere poni nõ poſſe, quę ad ſubſtantiam priora uel poſteriora eſſe cognoſcimus: quæ uero ad ſuũ eſſe æqualia ſunt, nihil prohibet ſub eodem genere utraq; conſtitui. Ergo quoniam affirmationi & negationi hoc eſt eſſe, q̃d in his ueritas & falſitas reperitur, hæc autem eſt enũciatio, in qua ſcilicet ueritatis & falſitatis cõſtituta ſit

ta ſit

ſa ſit oratio, quoniā ad id q̄d ueri falſiue ſignificatiuæ ſunt, neq; affirmatio prior, neq; negatio poſterior eſt. Nullus dubitat, eo ꝙ æqualiter participat affirmatio & negatio, eidem generi poſſe ſupponi, ſed affirmatio & negatio æqualiter participāt enunciatione, ſiquidē enūciatio ueri falſiq; utitur ſignificatione, & affirmatio, & negatio ueritatē atq; mendaciū æqualiter mōſtrant, enūciatio igitur affirmationis & negationis genus eſſe ponenda eſt. Quod ergo ait, Eſt autem una prima oratio enūciatiua, affirmatio, deinde negatio, aliæ uero cōiunctione unæ, ita intelligendū eſt, ꝙ affirmationem primā, ſc'dam uero negationē, cui addidit deinde, in prolatione poſuerit. prior. n. eſt affirmatio, poſterior negatio in prolatiōe dūtaxat, nō ſecundū ueri falſiq; deſignationē. quocirca nihil prohibet, & priorē putari affirmationē negatione, & tū utraſq; ſub uno genere. i. enunciatione cōſtitui. Sed q̄d ſecutū eſt. Neceſſe eſt autē omnem orationē enunciatiuam ex uerbo eſſe, uel caſu huiuſmodi eſt, uolens Ariſtoteles diſtribuere dictionē, affirmationem, negationem, enunciationē, contradictionem, ſenſum confuſa breuitate permiſcuit, & nebulis obſcuritatis implicuit. oportuit namq; prius quid eſſet dictio, poſt autem quid affirmatio, & negatio, & rurſus quid eſſet enunciatio, & cōtradictio conſtituere. Sed hoc interim prætermittit, nunc uero quēadmodū conſtituatur enunciatio docet, dicēs, Quod omnis enūciatio conſtet uerbo, quoniā ſimplex dictio eſt nomen, aut uerbū. Omnis enunciatio ſimplex huiuſmodi eſt, ut ſemper quidē uel uerbum, uel aliud aliquid q̄d idē ualeat, tanquā ſi diceretur, uerbum uel caſum uerbi in prædicatione retineat, ſed non ſemper ſubiectus terminus ſit ex nomine, ſemper tamen prædicatus ex uerbo. ſit enim huiuſmodi propoſitio, quæ eſt, ſol oritur, in hac ergo propoſitione q̄d dico, ſol oritur, ſubiectū eſt ſol, quod uero dico, oritur, prædicatū: & utraſq; has dictiones terminos uoco, ſed quodcunq; prius dicitur, in ſimplici enunciatione illud ſubiectū eſt, ut in hac ſol, quod uero poſterius, illud prædicatū, ut in eadem, oritur. Ergo neceſſe eſt omnē enunciatiuā orationem ſi ſimplex ſit, uerbum in prædicatione retinere, ut in eadē ipſa, cum dico, ſol oritur, oritur uerbum eſt, uel quod idem ualeat, ut eſt Socrates nō ambulat, non ambulat enim infinitū uerbum eſt, & uerbū quidē non eſt, ſed eandem uim retinet quam uerbum. Caſus etiam uerbi ponitur ſæpe, ut Socrates fuit. ſubiectus uero terminus nō ſemper conſiſtit in nomine, poteſt enim infinitum nomē habere, ut cū dico, non homo ambulat, poteſt & uerbū, ut cum dico, ambulare moueri eſt. Ergo (ut arbitror) plene mōſtratū eſt non ſemper ſubiectum nomen eſſe, ſed ſemper prædicatū in ſolo uerbo conſiſtere. Approbans ergo uerba ſemper in prædicationibus poni, hoc addidit, niſi enim, aut eſt, aut fuit, aut aliquid huiuſmodi ſit additū, aut quod idem ualeat apponatur, enunciatio nō ſit. cū enim dico, homo eſt: eſt uerbū in prædicatione propoſui. Sin uero dixero, homo uiuit, idem ualet, tanquam ſi dicam, homo uiuus eſt. Ergo non poſſe ſine uerbo affirmationem negationemue conſtitui docuit, per id quod ait. Etenim hominis ratio ſi non, aut eſt, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiuſmodi addatur, nondum eſt oratio enunciatiua. Hoc enim dicere uidetur. Definitio hominis, eſt uerbi gratia, animal greſſibile bipes, & hæc ratio eſt humanæ ſubſtātiæ, ergo hæc ratio niſi ei, eſt, aut erit, aut fuit, aut quodlibet uerbū (ſicut ſupra dictū eſt) apponatur, enūciatio non ſit, neq; enim uerum, neq; falſum eſt. Si enim dicā tantum, animal greſſibile bipes, nulla nie ueritas mendaciumue conſequitur. Sin autem dixero, animal greſſibile bipes eſt, uel non eſt, affirmatio mox negatioq; conficitur, quas enunciationes eſſe quis dubitet? Sed cum de ſimplicibus enunciationibus loqueretur, ait: hominis rationem, ideſt definitionem, non eſſe enunciationem, niſi ei, aut eſt, aut erit, aut huiuſmodi aliquid apponatur, approbans ſcilicet unam eſſe, & non multiplicem orationem definitionis humanæ, cui ſi eſt, aut erit, aut fuit adderetur, enunciationem ſimplicem faceret. Cur uero una ſit talis oratio, cauſa quæritur; neque enim ex ſolis duobus terminis conſtat, id quod dicimus animal greſſibile bides, & quæ nominat, plura ſunt, quare ipſe ſibi inſtitit, & de ſua propoſitione rationem quæſiuit, quam nunc dicere ſuperſedit, ait enim. Quare autem unū quiddam eſt & non multa, animal greſſibile bipes, neq; enim in eo quod dicuntur propinq;, unū erit. Eſt autē alterius hoc tractare negocii. Hoc. ſ. quærens tanquā ſi ita ipſe ex perſona ſua diceret, de ſimplicibus enunciationibus omnibus ipſe loquebar, deq; his ꝓpoſui eas præter uerbū eſſe non poſſe, & ad hanc rem probandam exemplum ſumpſi definitionē hominis, cui niſi eſt, aut erit, aut fuit, apponetur, enunciationē non fieri dixi: quaſi una & non multiplex eſſet oratio ea, per quā dicitur, animal greſſibile bipes, de qua fieri poſſit ſimplex enunciatio. Cur autem eſſet una oratio, animal greſſibile bipes, alterius inquit eſt hoc tractare negotii, cū de rebus, non de propoſitionibus inſpiciendū eſt. nam non iccirco una oratio eſt, quia continue dicitur, & coniuncte ſibimet, animal greſſibile bipes: hoc enim ſi ita eſſet, poſſemus & hanc orationē, quæ tam multa ſignificat, unā dicere, ſi continue proferatur, ut eſt Socrates philoſophus ſimus caluus ſenex: ergo quēadmodū huiuſmodi oratio ſit multiplex, & non una, poſterius dicemus, ergo nunc manifeſtū ſit, hāc orationem q̄ dicit, Socrates philoſophus ſimus caluus ſenex non eſſe unā, ſed multiplicē. ſi ergo propinquitas proferendi ipſa continuatiōne unā faceret orationem, poſſet hæc quoq;, una eſſe oratio, quæ manifeſte non una eſſe docebitur. Quare non iccirco erit una oratio ea q̄ dicit, animal greſſibile bipes, ꝙ continue & propinq; profertur. Quæ autem cauſa ſit, ut una ſit, ipſe dicere diſtulit, ſed in libris eius operis quod μετὰ τὰ φυσικὰ inſcribitur, expediuit. Theophraſtus autem de affirmatione, & negatione ſic docuit, definitionem unam ſemper eſſe orationem, eamq; oportere continuatim proferri: illa enim una oratio eſſe dicitur, quæ unius ſubſtantiæ deſignatiua eſt. Definitio autē, ut uerbi gratia hominis, animal greſſibile bipes, una eſt oratio per hoc, quoniā unū ſubiectum, id eſt hominem monſtrat. Si ergo cōtinue proferatur, & nō diuiſe, una eſt oratio, & quia continue dicitur, & quia unius rei ſubſtantiā monſtrat. Sin uero quis diuidat, & orationem unā rem ſignificantē, proferendi intermiſſione diſtribuat, multiplex ſit oratio, ut ſi dicat animal greſſibile bipes, unam rē mihi tota monſtrat oratio, & cōtinue dicta eſt. Sin uero dicat animal, & rurſus greſſibile, & ſub intermiſſione repetat bipes, multiplex erit, diſtributa intermiſſione oratio. Eſt rurſus aduerſum id quæſtio, & quis hoc nō iure culpet, poſſe eam, q̄ una eſt, orationē intermiſſione proferendi fieri multiplicē, cū continuatio proferendi nō faceret unam, quæ eſſet multiplex per naturā? Sicut. n. in illis q̄ multiplices ſunt naturaliter, nō poteſt cōtinuatio ꝓferendi, unā facere orationē, ſic quoq; non debet quæ eſt una naturaliter oratio, iccirco ꝙ de uno ſubiecto dicatur, fieri multiplex per intermiſſionem. Sed hoc ita ſoluitur. nam cum animal dicimus, & ſub intermiſſione rurſus greſſibile, eodemq; modo iterum bipes, non hæc ita dicimus, tanquam ſi in unum cuncta coniuncta ſint. quocirca, quoniam eſt quidem animal, rurſus greſſibile eſt, rurſus bipes, quoniam plura ſunt, & pluraliter dicta, id eſt diſtributa, non uidentur ad unum ſubiectum diſtributa, poſſe prædicari, ſicut cum dico, Socrates, philoſophus, ſimus caluus, ſenex, hæc omnia non eſt ſimplex oratio, nec ſi continue proferatur, quód ad unam ſubſtantiam non tendunt accidentia enim ſunt, & extrinſecus ueniunt. Probatur autem neque eas orationes, quæ per diuiſionem dicuntur, neque eas quæ non ad unam ſubſtantiam tendunt, unas eſſe hoc modo, ſi dicat quis animal, & rurſus greſſibile, & iterum bipes, non unum eſt animal, nec unum greſſibile, nec unum bipes: ſin uero dixero, animal greſſibile bipes continue, & propinque unum eſt, quod tria iſta iuncta ſignificant ideſt homo. Conuertamus nunc animum ad eas, quæ plura quidem ſignificant, ſed continue proferuntur, ut cum dico Socrates philoſophus caluus ſenex, uidetur quaſi quædam Socratis eſſe definitio, philoſophus caluus ſenex, ſed nō neceſſe eſt, ſi huiuſmodi ratio Socratis fuit, omnem quicunq; philoſophus eſt ſenex caluus, etiam Socratem eſſe. In multis ergo continuatio iſta ualet accidere. quocirca non unū ſignificat, quanquam continue proferatur. Ergo ſi ex omnie

bus unum quidem ſignificetur, & continue proferatur, una eſt oratio, ut partes quædam rei definitæ ſint, ea quæ in definitione ponuntur, non accidentia: & proficit quidē aliquid continua prolatio ad perficiendā unam orationem, ſed ipſa ſola non ſufficit, niſi unum quodq; ſubiectū ſit, atq; ideo dixit Ariſtoteles, animal greſſibile bipes, non iccirco eſſe unā orationem, ꝙ propinq; dicatur. nam neq; ſufficit ad conſtituendā unam orationem propinquitas proferendi, nihilq; prohiberet quæ naturaliter eſſent multiplices, eas continue & propinq; prolatas unas uideri, ſed huiuſmodi rei rationē Ariſtoteles ponere diſtulit. Senſus ergo huiuſmodi eſt. Neceſſe eſt inquit omnem enunciationem orationem ex uerbo eſſe, uel caſu. Etenim hominis ratio, q̄ & ipſa quoq; oratio eſt, ſi non eſt, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiuſmodi illi addatur, nondum eſt enunciatio, hoc uero in ſolis ſimplicibus enunciationibus euenit. In his autem quæ cōiunctione unæ ſunt (ut ſupra iam ait) non omnino eſt. Cum enim dico dies eſt, uis tota in uerbo eſt. Si autē cum coniunctione proferā, ſi dies eſt, lux eſt, tota uis in coniunctione conſiſtit. Veritatis enim aut falſitatis rationē ſola coniunctio tenet, quę cōditionem proponit, cū dicit, ſi dies eſt, lux eſt, ſi enim illud eſt, illud euenit. Igitur in coniunctione omnis uis huiuſmodi propoſitionis eſt, omnis autem ſimplex propoſitio totā uim in uerbo habet poſitā. Et quēadmodum in his quę hypotheticæ, uel cōditionales dicuntur, cōiunctiones uim propoſitionis tenēt, ſic in ſimplicibus propoſitionibus prædicatio uim obtinet unde & græce quoq; tales propoſitiones κατηγορικαὶ, id eſt prædicatiuæ dicuntur, ſcilicet quæ ſunt ſimplices, qđ in his totā propoſitionem obtineat prædicatio, atque ideo Ariſtoteles ait, ex uerbo uel caſu fieri ſimplicē enūciationē: nam præter id qđ continet totam propoſitionem prædicatiuā ſcilicet præter prædicationē, enunciatio nō fit: unde eſt, ut negatio quoq; non ad ſubiectū, ſed ad prædicatum ſemper aptetur. nam cum dico, Sol oritur, nō eſt huius negatio, nō Sol oritur, ſed illa q̄ eſt, Sol nō oritur, atq; ideo negatio ad ſubiectū poſita, non facit contrariā propoſitionem, ad prædicatū uero reddit cōtrariam. Recte igitur Ariſtoteles de ſubiecto nihil locutus eſt. Non enim prædicatiuam propoſitionē ſubiectus terminus tenet, ſed tantū prædicatus, qui totā enunciationem propria uirtute confirmat.

Eſt autem una oratio enunciatiua, uel quæ unū ſignificat, uel cōiunctione una, plures uero, quæ plura, & non unū, uel inconiuncta. Nomen ergo & uerbū dictio ſit ſola: quoniam non eſt dicere, ſic aliquid ſignificantem uoce enunciare, uel aliquo interrogante, uel non, ſed ipſo proferente.

14. Hic monſtratur, qm̄ tunc cum dixit, Eſt autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, primam eum non de ea oratione dixiſſe putandum eſt, quæ naturaliter una eſt, ſed de affirmatione: alioqui hic quoque repetens ita dixiſſet. Eſt autem oratio una primā enūciatiua quę unum ſignificat, ſed quoniam non ita dixit, manifeſtum eſt quod dudum ait primam, non ad orationem, quæ præter cōiunctionem una eſt, retuliſſe, ſed ad affirmationem, quam negatione priorem eſſe conſtaret, ſed hoc iam ſuperius dictum eſt. Quid autem ſibi uelit hæc enumeratio, paucis exponam. Multas enim confuſiones multosq; in orationibus errores, hic locus optime intellectus, ueraciterq; perceptus ſuſtulit, & hæc eſt expoſitio, quam nullus ante Porphyrium expoſitorum uidit. Non eſt idem, nanque unam eſſe orationem & multiplicem, quod ſimplicem & compoſitam: & diſtat una a ſimplici, diſtat etiam multiplex a compoſita. Eſt ergo una oratio, quæ unum ſignificat, multiplex autem quæ non unum, ſed plura. Fit autem hoc in huiuſmodi orationibus, ut cum dico, Cato philoſophus eſt, hæc oratio non eſt una, non.n. unum ſignificat, poteſt enim monſtrare & Catonem Vticenſem eſſe philoſophum, poteſt etiā oſtendere, & Catonem Cenſorium oratorē eſſe philoſophum, qua in re non una eſt oratio, atque icirco in Vticenſi quidem Catone eſt uera, in oratore uero, falſa. Huiuſmodi ergo orationes multas uocamus. Sin uero unum ſignificat, ut cum dicimus in charta ſcribitur, illam dicimus unam, ergo una quæ ſit uel multiplex oratio, ex his intelligitur quæ ſignificātur: ſi enim unā ſignificat rem, una eſt, ſi multas, multiplex. Simplices autem & cōpoſitæ orationes nō ad ſignificationem, ſed ad terminos ipſos dictionesq́, quæ in propoſitionibus ſumuntur, referendæ ſunt. Et eſt quidē ſimplex oratio enunciatiua, quæ ex ſolis duobus terminis conſtat, ut eſt homo uiuit. Siue autē his propoſitionibus omnis addatur, ut eſt omnis homo uiuit, ſiue nullus, ut nullus lapis uiuit, ſiue aliquis, ut aliquis homo uiuit, uel aliquis homo non uiuit: quoniā termini ipſi duo ſunt, ſimplex uocatur propoſitio: compoſita uero, ſi ultra terminos duos enūciat, ut eſt Plato philoſophus in Lyceo ambulat, hic enim quatuor ſunt termini, uel ſi tres ſint, ut Plato philoſophus ambulat, hæ quoque ſi eis omnis, aut nullus, aut aliquis addatur, eodem modo cōpoſitæ ſunt. Ergo una uel multiplex oratio intelligitur, ſi unū uel multa ſignificat, & de ꝓpria ſignificatione ſemper iudicātur. Simplex autē & cōpoſita nō ex ſignificatione, ſed ex uerborū & nominū pluralitate cognoſcitur. ſi enim ultra duos terminos habet propoſitio, cōpoſita eſt, ſi duos tantum, ſimplex. ſi ergo ſemper oratio quæ ſimplex eſt, id eſt q̄ duobus terminis conſtat, unam tantum ſignificationem retineret, indifferenter dici poſſet una oratio & ſimplex, eadē enim una eſſet, quæ etiā ſimplex, ſed quoniā nō omnis ſimplex, unū ſignificat, non omnis ſimplex, una eſt. Poteſt ergo fieri, ut ſimplex quidē ſit propoſitio, multæ tamē orationes, ſimplex quidē ad cōpoſitionem dictionum, multæ uero ad ſignificationem ſentētiarum. Quare erit in hoc gemina differentia, ut unā dicamus, ſimplicē unamq; orationem, alterā, ſimplicem & plures orationes. Rurſus ſi omnes cōpoſitæ orationes plures etiā res ſignificarent, indifferenter diceremus multiplicem & compoſitam: ſed quoniā fieri poteſt, ut propoſitio aliquoties quidem conſtet ex numeroſis pluribusq́; terminis quam ſint duo, unam tamen ſententiā monſtret. Poteſt quidem fieri ut compoſita ſit, una tamen oratio ſit ſignificatione. compoſita dictione, ut eſt, animal rationale mortale mentis & diſciplinę capax. hæc quidē plura ſunt, ſed his una ſubſtantia ſubiecta eſt, id eſt homo. Quare una quoq; ſententia eſt. Sin uero quis dicat, Socrates & ambulat, & loquitur, & cogitat, multa ſunt: diuerſa ſunt enim, & ꝙ ambulat, & ꝙ loquitur, & quod cogitat. Quare erit aliquando compoſita quidem oratio, una tamen. ſed quoniā compoſita oratio aliquoties quidem continue ſine coniunctione dicitur, aliquoties coniunctione copulatur, fiunt hinc quatuor differentiæ. eſt enim una oratio compoſita ex terminis continuatim dictis, & ſine coniunctione unam ſententiam monſtrans, ut eſt animal rationale mortale mentis & diſciplinæ perceptibile: hæc enim oratio cōpoſita quidem eſt ex multis terminis, ſed coniunctionem non habet. nam quod dictum eſt, mentis, & diſciplinæ perceptibile, hæc coniunctio quæ eſt, &, nullam in tota propoſitione uim obtinet, neque enim coniungit propoſitionem, ſed artem addit, cuius ſuſceptibilis homo eſſe uideatur, & habet unam ſubſtantiam ſubiectam, quæ eſt homo. Alia uero eſt compoſita ex terminis nulla cōiunctione copulatis, multiplex, & non unā ſignificans propoſitionem, ut eſt Plato Athenienſis philoſophus diſputat. Aliud enim eſt eſſe Platonem, aliud eſſe philoſophum, aliud eſſe Athenienſem, aliud diſputantem, & hæc coniuncta unum aliquid non faciunt, quaſi ſubſtantiam. Quare hæc multiplex eſt, ſed eam manifeſtum eſt nulla coniunctione copulari. Alia uero eſt cōpoſita ex propoſitionibus inconiunctis multiplex, ut eſt, Iupiter optimus maximus eſt. Iuno regina eſt. Minerua dea ſapientiæ eſt, quas ſiquis ſub unum continueq; proferat, plures quidem propoſitiones ſunt, & oratio multiplex, ſed coniunctione carent. Alia uero eſt compoſita, uel ex terminis, uel ex propoſitionibus coniunctione copulatis, multiplex. & multa ſignificans, & ex terminis quidem compoſita, ut ſiquis dicat Iupiter, & Apollo ſunt dii. Ex propoſitionibus autem coniuncta multa ſignificans eſt, ut ſiquis dicat, & Apollo uates eſt, & Iupiter tonat. Eſt autem præter has alia compoſita oratio, ex propoſitionibus coniunctione coniunctis,

iunctis, unam ſignificans rem, ut cum dico, ſi dies eſt, lux eſt: duæ enim propoſitiones, quæ ſunt iſtæ, dies eſt, lux eſt, ſi coniunctione copulantur, ſed hæc oratio non ſignificat multa: neq; enim diem eſſe & lucē proponit eſſe, ſed ſi dies eſt, lucem eſſe. quocirca ſignificat conſequentiam quandam, non exiſtentiā propoſitionis: non enim dicit utraſq; res eſſe, ſed ſi una eſt, aliam conſequi, quod utrunq; in unā quodāmodo intelligentiam congruit. Sed hanc porphyrius propoſitionē extrinſecus ponit, idcirco quod plura ſignificare uidebatur: ipſa enim propoſitionū pluralitas multitudinē ſimulat ſignificationū, ſed (ut dictū eſt) non plures ſignificat res, ſed unā cōſequentiam. Compoſitarum igitur, & unā rem ſignificantiū propoſitionum, duplex modus eſt. Aut enim ex terminis inconiunctis unam rē ſignificans cōpoſita oratio, ut animal rationale mortale eſt. Aut ex propoſitionibus cōpoſita, & coniunctione copulata, imaginationē quidē emittens plura ſignificandi, unā uero rem ſignificans oratio, ut ſi dicamus; ſi dies eſt, lux eſt. Cum ergo hæc ſit diſtributio cōpoſitarum, & ſimpliciū orationum, duplici modo unæ orationes ſunt, & duplici multæ. ſiue autem incōpoſitæ, & ſiue cōpoſitæ. & uno quidem modo una oratio dicitur, cū ſine coniunctione nō eſt. Alio uero cū unam rem ſignificat. rurſus uno dicitur modo multiplex oratio, cum aliqua coniunctione nō copulatur: alio uero cū plura ſignificat, atq; hoc eſt, quod ait. Eſt autē una oratio enunciatiua, quæ unum ſignificat, uel coniunctione una: Plures autem quæ plura & non unum, uel incōiunctæ. eſt enim (ut dictum eſt) dupliciter una oratio, uel quādo cū coniunctione eſt, uel cū unam rem ſignificat. Multiplex autē oratio eſt, uel quæ multa ſignificat, uel quæ ſine coniunctione coniungitur. multas enim orationes uocauit eas, q̄ ſint multiplices, & uel ſignificationis pluralitatem teneāt, uel præter coniunctiones ſint. Quod autē ait, uel incōiunctæ, totū complexus eſt, multiplex eſt.n. propoſitio, uel ſi fuerit incōpoſita, quēadmodum eſt, Cato philoſophus eſt: uel ſi fuerit cōpoſita ex terminis præter coniunctionē, quēadmodum dictū eſt, ut Plato Athenienſis in Lyceo diſputat: uel ſi cōpoſita ſit ex propoſitionibus præter coniunctionē, quēadmodum eſt, homo eſt, animal eſt: uel ſi cōpoſita ſit ex terminis coniunctione copulans, ut Iupiter & Apollo dii ſunt: uel ſi cōpoſita ſit ex propoſitionibus per coniunctionē, quēadmodum eſt, & Apollo uates eſt, & Iupiter tonat. Cur autem dixit plures autē quæ plura, & non unū, hoc eſt quod ſunt quædā quæ plura ſignificent in ſermonibus, unū tamen in tota compoſitione demonſtrent, ut eſt animal rationale mortale: hæc enim omnia multa ſignificant, aliud eſt enim animal, aliud ratione, aliud mortale, ſed totū ſimul unū eſt, quod eſt homo. Cum autē dico Socrates Athenienſis philoſophus, & ſingula plura ſunt, & omnia ſimul plura nihilominus ſunt: hæc enim accidentia ſunt, & nullā ſubſtantiam informāt, atq; hoc quidē dixit de orationibus, quæ uel coniunctione unæ eſſent, uel ſignificatione: & rurſus de multis q̄ uel præter coniunctionē multę eſſent, uel ſignificatione multiplici. Quæ uero in ſimplicibus atque compoſitis poſterius dixit, cum ad id loci expoſitio uenerit, explicabitur: nunc autem reuertamur ad ordinem. Igitur quoniam ſupra dixerat ſimplicem propoſitionem, quam κατηγορικὴν græci dicūt, nos prædicatiuam interpretari poſſumus, ſemper uerbi prædicatione conſtitui, nō autem ſemper nomine ſubiecto, quod aliquoties quidem uel infinitum nomen, uel caſus nominis, uel uerba ſubiecta ſunt. Cum ergo dictionibus ſimplicibus conſtitui diceret ſimplicem orationem, & affirmationem negationemq; orationes eſſe conſtaret, manifeſtum fecit affirmationem & negationem dictione conſtitui, & formari, ita quidem ut affirmationem, & negationem ſemper ſola uerbi dictio prædicata, non autem ſemper dictio nominis ſubiecta perficeret. Cum igitur hæc ita propoſuiſſet, nunc quid ſit dictio, quæ prædicatiuas, id eſt ſimplices propoſitiones format, exponit, dicens. Nomen ergo, & uerbū dictio ſit ſola, quod ideo ait, dictio ſit ſola, quod ſunt quædam dictiones ſimul etiam affirmationes uel imperfectæ orationes quod iam ſupra dictum eſt. Cur autem nomen & uerbum ſolæ ſint dictiones monſtrat, Quoniam non eſt dicere, ſic aliquid ſignificantem uoce enunciare, uel aliquo interrogante uel non, ſed ipſo proferente. Senſus huiuſmodi eſt. Enunciatiua propoſitio his maxime duobus formatur, per propriā naturā atq; ſubſtantiā, & per eius uſum atq; tractatū: & natura quidē ipſius eſt, ut in ea ueritas inueniatur aut falſitas, uſus autē eſt aliquid aut interrogando proponitur & reſpondetur, ut utrū anima immortalis eſt, aut certe cū aliquis per ſuā ſententiam enunciat atq; profert, ut ſiquis dicat hoc ipſum ex propria uoluntate anima immortalis eſt, unde deſinitio quoq; enūciationis unius quidē naturæ atq; ſubſtantiæ talis redditur. Enūciatio eſt oratio, in qua uerū falſum'ue eſt. Ex uſu uero eius atq; tractatu enunciatiua oratio eſt, quā interrogantes proponimus, ut uerū uel falſum aliquid audiamus: ex noſtra uero prolatione, quā proponentes aliquid uerū falſum'ue monſtramus: ergo cū omnis enunciatiua oratio aut in interrogatione poſita ſit, aut in ſpontanea prolatione, & in utriſq; enunciationis natura & ſubſtantia illa uerſetur, ut ſiue in interrogatione ſit poſita cū reſponſione coniuncta, uerū habeat uel falſum, ſiue per ſe prolata utrumlibet retineat, dictiones inquit, uel alio interrogāte, uel quolibet proferente, & ſponte dicente, uerū falſum'ue non continent. Si enim quis dicat interrogans, Socrates ne diſputat? alius reſpondeat, diſputat: hoc quod reſpondit, diſputat, ſi cum tota interrogatione iungatur, poteſt habere intellectum uerum falſum'ue ſignificantis orationis: Sin uero per ſe intelligatur, diſputat, quamquam alio interrogante reſpondeat, ſine uero tamen falſoq; relinquitur. Similiter etiam ſiquis dicat, Socrates, uel ambulat, nullo interrogante, ſed ipſe proferens, nec uerum aliquid nec falſum deſignat. ergo uerba & nomina dictiones solū ſunt, quoniam & ſimplices ſunt. Erant enim aliæ quędā dictiones in orationibus nominibus uerbiſq; cōpoſitis, ſed nondum perfectæ ſententię, quoniā neq; uerū, neq; falſum uel alio interrogāte, uel quolibet ſpōte proferēte ſignificāt. Erunt enim aliæ quędā dictiones, quæ alio interrogāte, & quolibet ſpōte proferēte uerum falſumue retinerent. in his ſcilicet quę erāt affirmationes aut negationes. quocirca ſenſus huiuſmodi eſt. ordo autē uerborū ſic ſe habet. nomen ergo & uerbum dictio ſit ſola, quoniā non poſſumus dicere ſignificantē aliquid ſic uoce, id eſt uerbo uel nomine enunciare. Non enim poſſumus dicere, quoniam quiſquis uerbo uel nomine ſignificat aliquid, ille enunciat, uel aliquo interrogante, uel non, ſed ipſo proferente, tanquam ſi ſic diceret, uerba ipſa, & nomina dictiones ſolæ ſunt, quoniam uerbis & nominibus ſignificantem hominem aliquid nō poſſumus dicere, quoniā enunciat quicquam ſiue cum aliquis interroget, ſiue ipſe ſponte proferat ſimplicem dictionem. Enunciare autem eſt orationem dicere, quæ uerum falſumue deſignat.

Harum autem hæc ſimplex quidem eſt enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo, hæc autem ex his coniuncta, uelut oratio quædam iam compoſita.

15. Quoniam ſuperius de unis orationibus atque pluribus dixit, & unam quidem poſuit, quæ aut coniunctione una eſſet ſecūdum prolationem, aut ſignificatione ſecundū propriam naturam: plures uero quæ aut coniunctione carerent, aut multa ſignificatione ſua cōplecterētur, quoniamq; aliud erat una oratio, aliud ſimplex, aliud compoſita, aliud plures, poſt illa ad ſimplicem compoſitamq; reuertitur, dicens, ſimplicem eſſe orationem enunciatiuam, quæ duobus terminis continetur, quorum unum ſubiectum eſt, alterum prædicatum. Quod uero ait, Harum autem enunciatiuarum ſcilicet orationum dixit, quarum hęc quidē ſimplex eſt enūciatio, & quæ ſimplex eſt enunciatio, ipſe propoſuit dicēs, ut aliquid de aliquo ſubaudiendum eſt, prædicemus, ut ſit hic ſenſus. Harum autem enunciatiuarum orationum eſt ſimplex enunciatio, ſi aliquid unum de uno aliquo prædicemus. ut ſi dicam Plato diſputat, de aliquo Platone aliquid, id eſt diſputat, prædicaui, & hæc ſimplex eſt enūciatio. Idcirco quoniam duobus terminis partibuſq; coniungitur. Siqua uero plures habeat terminos, & eius partes duorum terminorum multitudinem egrediantur,

illæ compoſitæ orationes dicuntur, & eſt enunciatio compoſita huiuſmodi: ſi dies eſt, lux eſt, dies enim eſt, & lux eſt: duæ ſunt ſimplices enunciationes, quæ coniunctæ unã compoſitã perfecerunt: atq; hoc eſt quod ait, hæc autẽ, ideſt alia oratio ex his cõiuncta, ideſt ex ſimplicibus enunciationibus, uelut oratio quædã iam cõpoſita eſt: hæc enim non ſimplex eſt oratio. Simplex enim oratio ſolas dictiones duas habet in partibus, cõpoſita uero etiam orationes, ſicut hæc quam ſupra poſui. Eſt ergo hic ordo, quem ipſe confudit: prius enim de affirmatione & negatione, quæ prima eſſet, quæ poſterior expediuit. dehinc de unis orationibus, & de pluribus dixit: poſtremo de ſimplicibus atq; cõpoſitis. Sed quoniam quædã in medio permiſcuit, ea paululum differentes, directã ſententiæ ſeriem continuauimus, longum Ariſtotelis hyperbaton partium coniunctione recidentes: neq; enim ſimile uidetur qđ ait. Eſt autẽ una prima oratio enunciatiua affirmatio deinde negatio, aliæ uero cõiunctione unæ, & rurſus cũ dicit. Eſt una oratio enunciatiua quæ unũ ſignificat, uel coniunctione una. Plures autẽ quæ plura, & non unũ, uel incõiunctæ, uel cum rurſus addit: harum autem hæc ſimplex quidem eſt enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo, hæc autem ex his coniuncta uelut oratio quædã iam compoſita. Sed illud quidẽ quod prius dixit: eſt autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, ad hoc retulit, ut priorẽ affirmationem eſſe monſtraret, poſteriorem uero negationem: ait enim deinde negatio. unde qđ ait prima ad affirmationem ponendum eſt, quod uero ſecutum eſt paulopoſt. Eſt autẽ una oratio enunciatiua, quæ unum ſignificat, uel cõiunctione una. Plures autem, quæ plura, & non unũ, uel inconiunctæ, ad hoc retulit, ut doceret quas unas eſſe orationes putari oporteret, expediens aut q̃ unum ſignificarent, aut quas coniunctio unas faceret: et quas plures, aut quæ multa in ſignificatione retinerent, aut quarũ corpus nulla eſſet coniunctione cõpoſitum. Quod uero poſtremo addidit. Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo, hæc autẽ ex his coniuncta, uelut oratio quædam iam compoſita. ad ſimplices orationes retulit: atque compoſitas. Simplices dicens duobus ſolis terminis iunctas, compoſitas, quæ ex ſimplicibus orationibus enunciatiuis coniungerentur, ut ſit totus ordo hoc modo. Eſt autem una prima oratio enũciatiua affirmatio, deinde negatio, & rurſus intermiſſis quæ ſequuntur, hoc ſubiiciatur. Eſt autem una oratio enunciatiua quæ unum ſignificat, uel coniunctione una. Plures autem, quæ plura, & non unum, uel inconiunctæ: & poſt hoc intermiſſis quoq; ſequentibus, hoc ſequatur: Harum autem hęc quidem eſt ſimplex enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo, hæc autem ex his coniuncta, uelut oratio, quædam iam compoſita, tanquam ſi ſic diceret. Prima quidem inter enunciationes oratio affirmatiua eſt: ſecunda uero negatio: affirmationum autem & negationum, una oratio eſt, quæ unum ſignificat, uel quæ coniunctione una eſt. Multiplex autem uel cuius partes coniunctione copulantur, quæ multa ſignificat, uel quæ coniunctione non iungitur. Harum quoq; ſimplex eſt, quæ duobus terminis conſtat, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo: alia uero compoſita, quæ ex ſimplicibus affirmationibus iungitur. Quod autem dicit aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo, tale eſt: aliquid enim de aliquo affirmationem ſignificat, ut cum dico Socrates diſputat, de aliquo, ideſt Socrate, aliquid, ideſt diſputat prædicaui, & fit affirmatio. Si autem dico Socrates non diſputat, a Socrate diſputationem ſeiunxi, & ab eo abſtuli, & hoc eſt negatio: Affirmatio enim de alia re, aliam rem prædicat, eique coniungit. Negatio uero a qualibet re quamlibet rem prędicando tollit. ergo hoc quod ait, aliquid de quo, affirmationem ſimplicem ſignificauit, quod dicit aliquid ab aliquo, ſimplicem negationẽ.

Eſt autem ſimplex enunciatio, uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, quemadmodum tempora diuiſa ſunt. Affirmatio uero, eſt enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uero, eſt enunciatio alicuius ab aliquo.

16. Poſtquam de multis atq; unis, nec non ſimplicibus cõpoſitiſq; enunciationibus expediuit, enunciationẽ ſimplicẽ tractat, & eam definitione cõcludit, dicens uocẽ eam eſſe ſignificantem aliquid eſſe uel non eſſe. Quod ergo ait uocẽ eam eſſe, ad genus retulit, qđ ſignificatiuam ad ipſius differentiã uocis. Quod de eo quod eſſet aut nõ eſſet aliquid, ad ſignificatarũ rerũ rurſus differentiam retulit: habet enim ſecum ipſam uocem qua profertur, ut ſignificet quiddã. quid autem ſignificet, aut circa quid deſignationẽ enunciatio teneat, ad differentiam ſignificatiuarũ pertinet uocũ: ita enim dictum eſt, tanquam ſi diceretur. nõ omnia enunciatio ſignificat, ſed eſſe aliquid aut nõ eſſe. Eſt ergo enunciatio ſimplex uox ſignificatiua de eo qđ eſt eſſe aliquid, uel non eſſe; ideſt omnis enunciatio, aut affirmatio, aut negatio eſt. eſſe. n. ponit affirmatio, non eſſe, negatio: ſed quania definitionem breuitate cõſtrinxit, quidã nõ uidentes in errorem ſtolidum falſitaris abducti ſunt, contendunt igitur affirmationis & negationis non eſſe enunciationẽ genus. nam ſi hæc inquiunt definitio eſt enũciationis, omnis autẽ generis definitio proprits ſpeciebus accommodari poteſt: (omne enim genus uniuoce de ſpeciebus propriis prædicatur) dubium nõ eſt, quin hæc quoq; definitio enunciationis, ſi enunciatio genus eſt, affirmationi negationiq; conueniat, ſi tamen eius ſpecies hæc ſunt. ſed quis unquã dixerit affirmationi conuenire hanc definitionẽ quæ eſt, uox ſignificatiua de eo qđ eſt, aliquid eſſe, uel non eſſe? Neq; enim fieri poteſt, ut affirmatio uox ſignificatiua ſit, de eo quod eſt eſſe, uel non eſſe, ſed tantum de eo quod eſt eſſe: negatio rurſus non de eo quod eſt eſſe, & de eo qđ eſt non eſſe, ſed tantũ de non eſſe, nunquam etiam de eſſe. Interimit enim ſemper negatio, iungit atq; cõſtituit affirmatio. Quare ſi hæc definitio enunciationis ad affirmationem negationemq; nõ poteſt prædicari, affirmatio & negatio enunciationis ſpecies nõ ſunt, Qui mihi nimiũ uidentur errare, quaſi uero quicquam uetet utraſq; affirmationem & negationẽ ſimul eadem definitione cõcludere. Poſſum enim dicere affirmatio & negatio eſt uox ſignificatiua de eo quod eſt eſſe aliquid, uel non eſſe, ut uox ſignificatiua utriſq; cõmunis ſit: de eo quod eſt eſſe aliquid, affirmationis ſolius, de eo qđ eſt nõ eſſe, ſolius ſit negationis. Sed nihil potuit fieri breuius, niſi ut in eadẽ definitione, & enunciationis naturam conſtitueret, & ipſius faceret diuiſionem: tanquam enim ſi ita dixiſſet, enunciatio eſt uox ſignificatiua, in qua uerum falſumq; deſignatur. Huius autem una ſpecies affirmatiua eſt, alia negatiua, ita ait. Enunciatio eſt uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid, uel non eſt. nam quod dixit de eo quod eſt aliquid uel non eſt: tale eſt, ac ſi diceret quæ uerum falſumq; demonſtrat. Omne enim quod eſſe ponit aliquid, ut ſi dicam, dies eſt, uel non eſſe, ut ſi dicã, dies non eſt. uerum falſum'ue demonſtrat. Si ergo aliquid ponatur eſſe uel non eſſe, in eo ueritas, & falſitas inuenitur. Eſt igitur in hoc quod ait uocem ſignificatiuam eſſe de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, tanquam ſi diceret. Eſt enunciatio uox ſignificatiua uerum falſumq; ſignificans. Significatio nanque de eo quod eſt eſſe aliquid, uel non eſſe, ueri falſiq; demonſtratio eſt, ſed in eadem definitione ſpecies admirabili breuitate partitus eſt: tanquam enim ſi diceret, uox ſignificatiua eſt enunciatio, in qua uerum falſumq; demonſtratur. Sed una eius pars affirmatiua eſt, alia negatiua, ita ait, de eo quod eſt aliquid uel non eſt. Significatio enim de eo quod eſt aliquid, affirmatio eſt, de eo uero quod non eſt, negatio. ita id quod ait, deſignatiuam eſſe uocem enunciationem de eo quod eſt aliquid, aut non eſt, utrunq; una colligit intelligentia. hoc. n. quod dixit de eo quod eſt aliquid, aut non eſt, utrunq; ſignificat, & ueri falſi demõſtrationem, & affirmationis negationiſq; diuiſionem. Sed Alexander a propria ſententia non deſtitit, nec alio quam cæteri tenetur errore: ait enim hic quoq; apparere non eſſe genus affirmationis & negationis enunciationem quoniam ita in definitione enunciationis affirmatione & negatione, ut partibus uſus eſt. Omne aut compoſitum atque omne æquiuocum uel ſuis partibus, uel ſuis ſignificatis definiri poteſt, ut ſiquis ternarium nume-

rum

tum definire uolens, dicat ternarius numerus eſt, qui ex uno duobusque coniunctus eſt; uel ſiquis hominem definire uolēs, dicat, homo eſt, aut animal rationale mortale: aut huiuſmodi coloribus, uel metallo facta ſimulatio, ita nomē æquiuocum ex his quæ ipſum nomen æquiuocū deſignabat, oſtēſum eſt. hic ergo eodem modo, Enunciatio inquit eſt uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, tanquam ſi diceret. Enunciatio eſt uox, aut affirmatiua, aut negatiua, in eundem, ſcilicet errorem labens, nec uidēs quemadmodum una definitione, & diuiſionem fecerit, & naturam enunciationis oſtenderit. ſed hanc expoſitionem (quod adhuc ſciā) neque Porphyrius, neque ullus alius cōmentatorum uidit. Aſpaſius etiam conſentit Alexandro: dicit.n. Alexander eodē modo hic definiſſe Ariſtotelem enunciationem, ſicut alibi quoq;, ideſt in reſolutoriis: illic enim ita propoſitionem, quæ eſt enunciatio, definitione cōcluſit dicens, Propoſitio ergo eſt oratio affirmatiua, uel negatiua alicuius de aliquo, uel alicuius ab aliquo. Idē quoq; Aſpaſius ſequitur, Porphyrius aūt ſic dicit, admirabilē eſſe ſubtilitatem definitionis. ex ſua.n. ui affirmationis & negationis, enunciatio definita eſt: ex terminis uero, ipſa affirmatio, atq; negatio. Affirmatio nanq; in duobus terminis cōſtans, aliquid alicui ineſſe ſignificat. tota aūt uis ipſius eſt, aliquid annuere, negatio quoq; aliquid alicui nō ineſſe ſignificat, ſed tota uis ipſius eſt, aliquid abnuere atq; diſiungere. Vel rurſus affirmatio aliquid alicui ineſſe deſignat, ſed uis ipſius tota ponere aliquid eſt. cū enim aliquid alicui ineſſe demonſtrat, ponit aliquid: rurſus, negatio quidē, aliquid alicui nō ineſſe declarat, ſed tota uis eius auferre eſt. Ergo nunc, inquit, enunciationē ex tota ui affirmationis negationisq; definit, dicens. Enunciatio eſt uox ſignificatiua de eo quod aliquid eſt, uel non eſt. Hoc aūt ad negationis pertinet affirmationisq; uim, tanq̃ ſi diceret, enunciatio eſt uox ſignificatiua, quæ ponit aliquid, aut tollit, quæ propriæ uirtutes ſunt affirmationis & negationis. Si enim ita dixiſſet. enunciatio eſt de eo quod eſt aliquid alicui uel non eſt, tunc ex terminis affirmationis, uel negationis enunciationem definiſſe uideretur. cum aūt dicit de eo qđ eſt aliquid uel nō eſt: de tota utrorumq; ui determinat: in hac enim affirmatione quæ dicit, dies eſt, aliquid alicui ſecundum terminos adeſſe monſtrauit, eſt.n. diei applicuit, ſed tota huiuſmodi propoſitionis uis eſt, aliquid eſſe declarare. Rurſus cum dico, dies nō eſt, aliquid alicui nō eſſe pronuncio, ſed tota uis huius eſt, non eſſe dicere; quare manifeſtū eſt ſecundū Porphyrium ex tota ui affirmationis & negationis enunciationē eſſe deſcriptā, ex ſuis uero terminis ipſam affirmationē & negationem: ait .n. affirmatio uero eſt enunciatio alicuius de aliquo, in affirmationis definitione genus ſumens. enunciatio.n. (ut dictum eſt) genus eſt affirmationis & negationis, quod ipſe Ariſt. clarius demonſtrat, qui in utrorumq; definitione, enunciationis nomen aſcripſit, dicens affirmatio uero eſt enunciatio: hoc.n. retulit ad genus. quod uero addidit alicuius de aliquo, reduxit ad terminos: in ſimplici.n. affirmatione aliquid de aliquo enunciando prædicatur, ut in eo quod eſt, dies eſt, eſſe diem. Negatio quoq; ita definita eſt, negatio eſt enunciatio alicuius ab aliquo, quantū ad enunciationem rurſus a genere, quantum ad ſequentia uerba alicuius ab aliquo, rurſus ad terminos. In hac.n. negatione quæ eſt, dies non eſt, eſſe a die enunciando tollimus, ſed ut non ſolum præſentis tēporis enunciationem definiſſe uideretur, addidit enunciationis definitionē, de aliis quoq; temporibus intelligi, ait.n. enunciatio eſt. uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid uel non eſt, adiecitq; quēadmodū tempora diuiſa ſunt. diuiſa enim ſunt tempora in tribus: omne.n. tempus, aut futurū eſt, aut præſens, aut præteritum, aut ex his miſtum. Enunciatio eſt ergo uox ſignificatiua, ſignificans aut eſſe aliquid, aut non eſſe. Sed quoniam hoc tempus præſens deſignat, non ſolum de præſenti inquit, loquimur, ſed etiam de his temporibus, quæ diuiduntur, ut hoc eſſe, & non eſſe, & in futurum ueniat & in præteritum, ut aliquoties ſic eſſe, & non eſſe ſignificet, ideſt ſic ponat atque ſic auferat enunciatio, ut & præſens tempus ponat, & auferat, ut eſt, Socrates eſt, Socrates nō eſt, & præteritum ponat, & auferat, ut Socrates fuit, Socrates non fuit, eodem quoque modo futurum, Socrates erit, Socrates non erit. ergo in his omnibus temporibus ſecundū eſſe aliquid uel non eſſe aliquid, ideſt ſecundum ponere, & auferre tota enunciationis uis eſt. Hoc ergo eſt quod ait, de eo qđ eſt aliquid, uel non eſt, quemadmodū tēpora diuiſa ſunt, tanquam ſi diceret. de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, uox enunciatiua ſignificat, uel in præſens, uel in præteritum, uel in futurum, quemadmodum ipſa tempora diuiduntur. Cur autem talis ordo definitionis fuerit, paucis abſoluam. Prius enim de nomine, poſt de uerbo, hinc de oratione, rurſus de enunciatione; de hinc de affirmatione, poſtremo de negatione diſſeruit. Omne compoſitū ſuis partibus poſterius eſt, omne genus ſuis partibus prius, ergo in compoſitis partes toto priores ſunt: in generibus, & ſpeciebus, partes toto poſteriores. Rurſus in compoſitis totum partibus poſterius: in ſpeciebus, & generibus totum partibus prius eſt. ergo quoniā uerba & nomina, neq; affirmationis, neq; negationis, neq; enunciationis, neq; orationis ſpecies erant, ſed quædā horum omnium partes quibus hæc omnia iungerētur: oratio aūt genus enunciationis, enunciatio affirmationis & negationis affirmatio prior negatione, ſcilicet ſecundū prolationem, ſicut ipſe teſtatus eſt. Ergo quoniā hæc omnia, & oratio, & enunciatio, & affirmatio, & negatio uerbis & nominibus coniunguntur, his omnibus nomina, & uerba priora ſunt. Nomine aūt res, aut per ſe ſubſiſtens, aut tanquā per ſe ſubſiſtens ſignificatur, uerbo aūt accidens deſignatur, & uelut alii accidens, quod ex ſupra dictis planū eſt, quod aūt per ſe conſiſtit, prius eſt: ergo id quod nomen ſignificat, prius eſt, quā id quod uerbū. quare uerbo prius eſt nomē, ergo q̃m nomen, & uerbum oratione, enunciatione, affirmatione, & negatione priora ſunt. Partes.n. priores ſunt his, q̃ cōponūtur, iure hæc ante omnia definita ſunt. Quoniam, uero nomen prius eſt uerbo, prius nomen, poſtea uero definitū eſt uerbum. Sed quoniā omne genus ſpeciebus ſuis prius eſt poſt hæc, ideſt, nomē, & uerbum orationē definitione deſcripſit, quæ & proximū enunciationis genus eſſet, & ſuperius affirmationis & negationis, poſt orationē uero enunciationē, quæ cum ſit ſpecies orationis, affirmationis tamen & negationis eſſet genus, poſt enunciationē uero affirmationem, quæ quanquā negationi æquæua ſpecies eſſet ſecundū genus propriū, ideſt enunciationē, in prolatione tamen prior eſt, ut ipſe ſupra iā docuit, dicens. Eſt aūt una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio. Sed quoniā a nobis ſuperius dictū eſt, has eum quinque res definire uelle, quid ſit dictio, quid enunciatio, quid affirmatio, quid negatio, quid cōtradictio, Dictionem quid ſit oſtendit, per id quod ait. Nomē ergo & uerbum dictio ſit ſola. Enunciationem uero per id quod ait. Eſt autem ſimplex enunciatio uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid uel non eſt, quemadmodum tempora diuiſa ſunt. Affirmationem uero per id quod ait. Eſt autem affirmatio enunciatio alicuius de aliquo. Negationem quoq; definiuit dicēs. Negatio uero alicuius enunciatio ab aliquo, Reſtat ergo de contradictione diſſerere. Quid ſit ergo contradictio ipſe proſequitur, dicens.

DE OPPOSITIONE ENVNCIATIONVM.

QVoniam autem eſt enunciare, & quod eſt, non eſſe: & quod non eſt, eſſe: & quod eſt, eſſe: & quod non eſt, non eſſe: & circa ea, quæ ſunt extra præſens, tempora ſimiliter, omne contingit, quod quis affirmauerit, negare: & quod negauerit, affirmare. Quare manifeſtum eſt, quoniam omni affirmationi negatio eſt oppoſita, & omni negationi affirmatio. & ſit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppoſita.

17. Expeditis omnibus, quæ ſeſe explicaturum eſſe promiſerat: nunc ad reliquam, ſcilicet contradictionem ordine uenit, eamq; ab affirmationibus negationibusq; repetit, dicens, omnibus affirmationibus poſſe proprias negationes

opponi, & omnibus negationibus proprias quoq; rurſus ex aduerſo affirmationes poſſe conſtitui. Hoc aũt hinc ſumitur, qm̃ nouimus alias res eſſe, alias nõ eſſe, & quoniã noſipſi dicere poſſumus, & ſentire alias res eſſe, alias non eſſe. Eſſe his quatuor enunciationibus fiunt geminæ contradictiones. ſiquis enim id quod eſt, dicat nõ eſſe, ut ſi uiuente Socrate, dicat Socrates nõ uiuit, quod eſt negat, & erit negatio falſa. Rurſus ſiquis id quod non eſt, eſſe confirmet, ut ſi non uiuente Socrate dicat, Socrates uiuit, hæc rurſus affirmatio falſa eſt. Siquis etiam id quod eſt, eſſe enunciatione conſtituat, ut ſi uiuente Socrate dicat, uiuit Socrates, uera erit affirmatio. Sin uero quod non eſt, eſſe negauerit, eſt negatio uera, ut ſiquis non uiuente Socrates dicat, Socrates non uiuit. Ex his igitur, ideſt ex affirmatione uera, & negatione falſa, & rurſus ex negatione uera, & affirmatione falſa, quatuor quidẽ ſunt; enunciationes: ſed in duabus affirmatio: in duabus negatio continetur. Contradictiones uero duæ. hoc eſt enim qđ ait. Quoniam aũt eſt enunciare, & quod eſt, non eſſe, falſam enunciationem negationis oſtendit, quodq; addidit, & qđ non eſt, eſſe, falſam affirmationẽ in enunciatione propoſuit. illud quoq; quod dixit, & quod eſt eſſe: enunciationẽ uerã deſignat, quia id quod eſt, eſſe, uera affirmatione profertur. amplius quod ait, & quod non eſt, non eſſe: ueræ negationis ſpeciem dedit. Quare & ſi quod eſt, uere poteſt dici eſſe, & id quod eſt, falſo poteſt prædicari nõ eſſe. & id quod nõ eſt, uere poteſt enunciari non eſſe. & id quod non eſt, falſo eſſe poterit affirmari, manifeſtum eſt, omnem affirmationẽ habere aliquam contradictionem negationis oppoſitam. & omnem rurſus negationem affirmationis oppoſitione facere contradictionẽ. Etenim ſi omne quod quis affirmat, negari poterit, & quod quis negat, affirmari, quis dubitauerit, nec affirmationem poſſe conſtitui, cui negatio non contradicat, nec negationem, cuius nulla affirmatio ualeat inueniri? Omnis igitur affirmatio negationẽ, & negatio habet oppoſitam affirmationem. eſt igitur cõtradictio affirmatio & negatio oppoſitæ. quid aũt ſit oppoſitio, poſterius dicendũ eſt, aut quid ſit cõtradictio poſt diligentiſsima ratione monſtrabo. Quod aũt ait, & circa ea quæ ſunt extra præſens tẽpora, tale eſt tanquã ſi diceret. Sicut affirmatio & negatio in præſenti tẽpore fieri poteſt, ita ẽt uel in præterito, uel in futuro. nã ſicut poteſt, id quod eſt, eſſe conſtitui, ita poteſt id quod fuit, fuiſſe proponi, & id quod futurũ eſt, in ſpecie futuri tẽporis affirmari, ut cum dicimus Socrates fuit, Sol æſtate in cancro futurus eſt. Eodẽ modo ergo & de futuro & de præterito affirmatio & negatio conſtituuntur, quẽadmodum de præſenti, futurũ aũt, & præteritum extrinſecus eſt, & præter p̃ſens tempus. Illud enim ueniet, illud receſsit. Recte igitur & circa ea quæ ſunt extra præſens tempora, huiuſmodi poſſe affirmationes negationesq; dixit euenire, circa .n. præteritum & futurum, quod eſt extrinſecus a præſenti tempore, ſimiliter omne contingit (ut ipſe ait) quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit, affirmare. unde fit ut in omnibus temporibus illud conſtet, omni affirmationi poſſe opponi negationem, omniq; negationi oppoſitam affirmationem poſſe conſtitui. Nunc autem qualis debeat ſumi oppoſitio, in affirmatione & negatione demonſtrat. hoc enim eſt cõtradictio affirmatio & negatio oppoſitæ. Quod ſi hæ oppoſitæ conſtituunt cõtradictionem, qualis in his debeat eſſe oppoſitio, quæ contradictionem conſtituit, recte proſequitur,

Dico autem opponi eiuſdem de eodem, non autem æquiuoce, & quæcunq; cætera talium determinauimus contra ſophiſticas importunitates.

18. Cum duobus terminis ſimplex propoſitio conſtet, & unus ſubiectus ſit, & alius prædicetur, ſubiectus autem ſit, qui primus dicitur, prædicatus uero qui poſterius: dicit illa oppoſitione affirmationis & negationis integram conſtituere contradictionem, quæ idem ſubiectum habeant, idẽ etiam prædicatum, ut neq; ſubiectum, neq; prædicatum plura ſignificet, alioqui non erit contradictio, nec aliqua oppoſitio, ut cũ dico Socrates albus eſt, & alius dicit Æthiops albus non eſt, hæc affirmatio atq; negatio non ſunt oppoſitæ. Iccirco quia eſt aliud ſubiectum, & idem prædicatum. In affirmatione enim Socrates ſubiectus ſunt, in negatione Æthiops. Rurſus cum dico, Socrates albus eſt, & alius dicit, Socrates philoſophus non eſt, nec hæc rurſus negatio contra affirmationem retinet oppoſitionẽ, ideo quia aliquid prædicatũ in utriſq; proponitur. in affirmatione .n. album p̃dicatur ad Socratẽ, in negatione philoſophus. Quod ſi utraque ſunt diuerſa, multo magis nulla fit oppoſitio, ut cũ dico Socrates philoſophus eſt. ſi reſpondeat alius. Plato Romanus non eſt. hic neq; idem ſubiectum eſt, neq; idẽ prædicatum, & plus iſtæ diuerſæ ſunt, & nulla cõtra ſe oppoſitione cõpoſitæ, atq; ideo poſſunt utræq; ſimul eſſe ueræ, & ſi ita contingit utræq; ſimul eſſe falſæ, nec non ẽt una uera, altera falſa. Quæ enim ſe non perimunt, nihil eas impedit, aut utraſq; falſas, aut utraſq; ueras, aut unã ueram, falſam alterã reperiri. quare quorũ uel aliud ſubiectũ eſt, uel aliud prædicatũ, illa oppoſita eſſe nõ dicimus. unde fit, ut nec illa quoq; quæ plura ſignificant, ſi ſubiecta, aut prædicata ſint, contradictoriam negationem ualeant cuſtodire: ſiquis enim nomen æquiuocũ ſubiiciat, & aliud prædicet, ut ſiquis contra huiuſmodi affirmationẽ conſtituat negationẽ, non faciet oppoſitionem, ut cũ dico, Cato ſe Vticæ occidit. Nomen hoc qđ dicitur Cato, æquiuocũ eſt. poteſt enim & orator intelligi, & hic qui exercitum duxit in Africã. Siquis igitur dicat, Cato ſe uticæ occidit. poteſt fortaſſe intelligi de Catone Martiæ. ſiquis reſpondeat Cato ſe uticæ non occidit. poteſt de Catone Cenſorio conſtituiſſe negationẽ Sed quoniam diuerſus eſt Cato Cenſorius a Catone Martiæ, & nomẽ ipſum Catonis diuerſa ſignificat, diuerſe erunt a ſe affirmatio & negatio, & id nõ oĩno perimit negatio, quod cõſtituit affirmatio: Affirmatio .n. conſtituit Martiæ Catonẽ ſe uticẽ peremiſſe. Negatio uero dicit Catonem ſi ita contingit, oratorẽ non ſe uticę peremiſſe, quare nõ conſtituunt uerũ inter ſe falſumq; icirco ꝙ a ſe diuerſæ ſunt. nam utrunq; uerum eſt, & ꝙ ſe Cato uticæ occidit, ſcilicet Martiæ, & ꝙ ſe Cato uticæ nõ occidit, ſcilicet orator. atque hic æquiuocum ſubiectum fecit, ut hæc affirmatio & negatio oppoſitionem nullo modo cõſtituerent. Quod ſi prædicatum fuerit æquiuocum, eodem modo contradictio non fit. Dicat enim quiſquam. Cato fortis eſt, & de Catone prædicet fortitudinem mentis, aliuſq; reſpondeat. Cato fortis non eſt. ad imbecillitatem corporis ſpectans, ita igitur æquiuocatio fortitudinis ambiguitatem fecit, quæ oppoſitionem nulla ratione componeret. Et ſi uterque terminus ſubiectus & prædicatus æquiuoci fuerint, multo magis diuerſæ a ſe erunt propoſitiones & nõ oppoſitæ, nec inter ſe uerum falſumq; diuidentes, ſed utraſque ueras, interdum utraſq; falſas eſſe contingit. Quare unum oportet eſſe ſubiectum, unumque prædicatum, ut id quod affirmatio prædicauit, & iunxit, idem negatio diuidat, & abiungat, & id quod de ſubiecto affirmatio prædicauit, de eodem negatio neget. nam ſi ſit uterque æquiuocus terminus, aut quilibet unus eorum, fieri poteſt ut aliud tollat negatio quam affirmatio poſuit. itaque nulla fit oppoſitio, quare non ita faciendum eſt, ſed idem ſubiectum, & prædicatum in affirmatione eſſe debet, idem in negatione, atque hoc eſt quod ait. Dico autem opponi eiuſdem de eodem, non autem æquiuoce. Quod enim ait eiuſdẽ, ad prædicatum retulit, quod de eodem ad ſubiectum, & ſubaudiendũ eſt. dico autem opponi negationem eiuſdem prædicati, de eodem ſubiecto, ſed non ſint æquiuoca, neq; ſubiectum, neq; prædicatum, & multo magis utraq;, ſed unum aliquid ſignificent, quod per hoc dixit, quod ait. non autem æquiuoce. Nec ſola ſi non ſit æquiuocatio, ratio firma eſt ad conſtituẽdam oppoſitionem. Multa enim ſunt, quæ in ſophiſticis elẽchis contra eos, qui argumẽtis fallacibus ueræ rationis uſũ conantur euertere, determinauit quemadmodum faciendæ eſſent propoſitiones, & quemadmodum inuenienda eſſet argumentorum fallacia, quod hic ait. Et quæcunque cætera taliũ determinauimus cõtra ſophiſticas importunitates; tanquam ſi diceret. dico quidem opponi affirmationem negationi eiuſdem prædicati de eodem ſubiecto, hocque non

æquiuo

æquiuoce, & quæcunque alia ſunt, quæ in ſophiſticis elenchis determinata ſunt contra argumentorum importunitates: & hic quidem, quoniam aliud negotium erat, commodiſsime breuiterq; perſtrinxit. nos aũt quid in ſophiſticis elenchis determinauerit ad cõſtituendã oppoſitionis cõtradictionẽ, quantum breuitas patitur, non grauamur apponere. Non enim ſolum ſi æquiuocatio in propoſitionibus collocetur, nulla ſit contradictio, uerũ etiam ſi uniuocatio in negatione ponitur, illa oppoſitio contradictionẽ penitus non habebit: eſt .n. oppoſitio hñs cõtradictionẽ, in qua affirmatio ſi uera eſt, negatio falſa ſit; ſi negatio uera eſt, fallax affirmatio uideatur. Poſitis ergo ſecundũ uniuocationem terminis, utraſq; ſimul & affirmationẽ & negationẽ ueras eſſe cõtingit, ut ſiquis dicat, homo ambulat, homo non ambulat, affirmatio de quodã homine uera eſt, negatio de ſpeciali uera eſt, ſed ſpecialis homo & particularis uniuoca ſunt, quocirca ſumptis uniuocis contradictio non fit. At uero nec ſi ad aliã & aliam partẽ affirmatio negatioq; ponatur, ſit in ipſis ulla ueri falſiq; diuiſio, ſed utraſq; ueras eſſe contingit, ut cũ dico oculus albus eſt, oculus albus non eſt. In alia enim parte albus eſt, in alia albus non eſt, atq; ita & negatio uera eſt, & affirmatio. Nec ſi aliud atq; aliud referens dicat, nulla inde contradictio procreatur, ut cum dico decem dupli ſunt, decem dupli non ſunt: nam ſi ad quinarium referã, uera eſt affirmatio; ſi ad ſenarium uera negatio. Nec ſi diuerſum tempus in affirmatione ac negatione ſumatur, ut cũ dico, Socrates ſedet. Socrates non ſedet. alio enim tempore ſumptũ; ſedere ueram facit affirmationẽ, alio tempore non ſedere ueram facit negationem. Amplius quoque ſi diuerſo modo quis dicat in negatione quod iam in affirmatione ꝓpoſuit, uim contradictionis intercipit. Siquis enim dicat affirmationẽ poteſtate, negationem uero actu, poſſunt affirmatio & negatio uno tempore congruente ueritate conſtitui, ut ſi quis dicat, catulus uidet, catulus non uidet, poteſtate enim uidet, Actu uero non uidet. Quocirca oportet fieri, ſi facienda eſt contradictio eiuſdẽ (ut ipſe ait) prædicati de eodem ſubiecto, non æquiuoce, ſed uniuoce, ad eandem partẽ, & ad idẽ relatum, ad idemq; tempus, & eodẽ modo conſtitui. Quæ omnia in ſophiſticis elẽchis diligentiſsime proſecutus eſt. nunc pauca commemorans diſtulit in illis libris integrã diſputationẽ. Eſt aũt enũciatio de eo quod eſt, aliquid eſſe, uel non eſſe: Affirmatio quidem de eo quod eſt eſſe, ut Plato philoſophus eſt: Negatio uero de eo quod eſt non eſſe, ut Plato philoſophus non eſt. Hæc utraq; enuntiatio, Plato philoſophus eſt. Plato philoſophus non eſt, ſeſe perimentia & in contrarium quaſi quodã locata litigio, faciunt contradictionẽ. Contradictio uero eſt oppoſitio affirmationis & negationis, in qua neque ambas falſas, neque ambas ueras eſſe contingit, ſed unam ſemper ueram, alteram uero falſam. ſi qua autem ſunt huiuſmodi, in quibus uerũ falſumq; affirmatio negatioq; non diuidat, in illis aliquid diuerſum, & non ad oppoſitionem integrum reperitur. Dicit autem Porphyrius, argumentum eſſe ad id quod dicimus affirmationem, negationi ita oportere opponi, ut una uera oppoſita in alteram mox falſitas ueniat communem inter nos cõſuetudinem colloquendi. Quando enim quis aliquid eſſe dixerit, & idem alius negauerit: unum ipſorum uerum diſcere, mentiri alium ſuſpicamur. Amplius quoque. Si aliquid aut eſt, aut non eſt, mediumq; inter eſſe & non eſſe nihil poterit inueniri: affirmatio autem ponit aliquid eſſe, idemq; aufert negatio, & eſt contradictio affirmatio, & negatio oppoſitæ, talis oppſitio integram facit contradictionem, in qua affirmatio & negatio utræque ueræ ſimul eſſe non poſſunt, affirmationis autem negationisq; natura ad qualitatẽ quãdam refertur. Qualitas enim quædam eſt affirmatio atque negatio, præter hanc uero qualitatem, eſt etiam quantitas propoſitionum. de qua poſterius paulo dicendũ eſt. Sed uolens Ariſtoteles, quid eſſet contradictio, nos docere, prius ubi eſſet oſtendit. in oppoſitione enim contradictionem omnem neceſſe eſt eſſe. Quare, quoniam contradictio in oppoſitione eſt. qualis aũt oppoſitio hanc contradictionem faciat, adhuc ignota eſt. eſtq; hæc oppoſitio aut in qualitate propoſitionum, aut in quantitate, aut in utroq;, & de qualitate propoſitionum, quæ in affirmatione & negatione conſiſtit, dictum eſt: nunc de quantitate dicetur, ut ea quoq; cognita perſpiciatur, an in qualitate, an in quantitate, an in utroq; propoſitionum contradictio ſit.

Quoniam autem ſunt hæc quidem rerũ uniuerſalia, illa uero ſingularia. Dico autẽ uniuerſale quod de pluribus natum eſt prædicari, ſingulare uero, quod non, ut hõ quidem uniuerſale eſt, Plato uero eorum, quæ ſingularia ſunt. Neceſſe eſt autẽ enunciare, quoniam ineſt aliquid aut non, aliquoties quidem eorum alicui, quæ uniuerſalia ſunt, aliquoties autem alicui eorum, quæ ſunt ſingularia.

19. Omnis propoſitio ſignificationis ſuæ proprietatem ex ſubiectis intellectibus capit. Sed quoniam neceſſe eſt intellectus rerum eſſe ſimilitudines, uis propoſitionum per intellectus ad res quoq; continuatur. Atq; ideo cũ aliquid uel affirmare cupimus uel negare, hoc ad intellectus & conceptionis animi qualitatem refertur. Quod enim imaginatione intellectuq; concipimus, id in affirmatione aut in negatione ponẽtes, affirmamus ſcilicet uel negamus, & principaliter quidẽ ab intelligẽtia propoſitiones uim capiũt, & proprietatem, ſecundo uero loco ex rebus ſumunt: ex quibus ipſos intellectus conſtare neceſſe eſt, unde fit ut & quãtitate ꝓpoſitio & qualitate participet. Qualitate quidẽ in ipſa affirmationis & negationis prolatione, quam ex proprio quis iudicio emittit ac ꝓfert. Quantitate uero ex ſubiectis rebus quas capiunt intellectus. uidemus namq; alias eſſe in rebus huiuſmodi qualitates, quæ in aliam cõuenire non poſſunt, niſi in unam quamcunq; particularem ſingularemq; ſubſtãtiã. alia eſt .n. qualitas ſingularis, ut Platonis, uel Socratis, alia eſt, quæ cõmunicata cum pluribus, totam ſe ſingulis & omnibus præbet, ut eſt ipſa humanitas. Eſt enim quædã hmõi qualitas, quæ & in ſingulis tota ſit, & in omnibus tota. Quotieſcunq; enim aliquid tale animo ſpeculamur, non in quamlibet unã perſonam, per nomen hoc mentis cogitatione deducimur, ſed in omnes eos quicunq; humanitatis definitione participant, unde fit, ut hæc quidẽ ſit cõmunis omnibus, illa uero prior, incõmunicabilis quidem cunctis, uni tamen propria. nã ſi nomen fingere liceret, illã ſingularem quandã qualitatem, & incõmunicabilem alicui alii ſubſiſtentiæ ſuo ficto nomine nuncuparem, ut clarior fieret forma propoſiti. Age .n. incõmunicabilis Platonis illa proprietas, Platonitas appelletur: eo enim mõ qualitatem hanc Platonitatem ficto uocabulo nũcupare poſſumus, quo modo hominis qualitatem dicimus humanitatem. Hæc ergo Platonitas ſolius unius eſt hominis, & hoc non cuiuslibet, ſed ſolius Platonis: humanitas uero & Platonis & cæterorum, quicunque hoc uocabulo cõtinentur. unde fit: ut qm̃ Platonitas in unũ conuenit Platonẽ, audientis animus Platonis uocabulũ, ad unã perſonam unamq; particularem ſubſtantiam referat. Cũ aũt audit hominẽ, ad plures quoq; referat intellectum quoſcunq; humanitatẽ cõtinere nouit, atq; ideo quoniã humanitas & omnibus hominibus cõmunis eſt, & in ſingulis hominibus tota eſt, æqualiter cuncti homines retinent humanitatem ſicut unus homo. Si .n. id ita non eſſet, nunquã ſpecialis hominis definitio, particularis hominis ſubſtãtiæ cõueniret. Quoniam igitur hæc ita ſunt, iccirco hõ quidem dicitur uniuerſale quiddã, ipſa uero Platonitas & Plato particulare. His igitur ita poſitis, quoniam uniuerſalis iſta qualitas & in omnibus poteſt & in ſingulis prædicari, cũ dicimus homo ambiguum eſt, & dubitari poteſt, utrũ de ſpeciali dictum ſit, an de aliquo particulari, iccirco qđ nomen hominis, & de omnibus dici poteſt, & de ſingulis quibuſq; qui ſub humanitatis ſpecie cõtinentur. Quare indefinitum eſt, utrum de omnibus dictum ſit id, quod diximus hõ, an de unaquaque indiuidua hominis & particulari ſubſtantia. Hanc igitur qualitatem humanitatis ſi ambiguitate intellectus ſeparare nitamur, determinanda eſt, & aut in pluralitatem diſtendẽda, aut in unitatem numeri colligẽda. nam cum dicimus homo indefinitũ eſt, utrum omnes dicamus, an unum. Sin

uero

uero additum fuerit omnis ut ſit prædicatio, omnis hõ, uel quidam, tunc fit diſtributio & determinatio uniuerſalitatis, & nomen quod uniuerſale eſt, ideſt homo uniuerſaliter ꝓferimus, dicentes, omnis hõ, aut particulariter dicentes, quidã hõ. omnis enim nomen uniuerſalitatis ſignificatiuũ eſt. Quocirca ſi omnis qđ uniuerſale ſignificat, ad hominẽ, quod idẽ ipſum uniuerſale eſt, adiungatur, res uniuerſalis q̃ eſt hõ, uniuerſaliter prædicatur, ſecundũ id quod definitio ei adiicitur quantitatis. Sin uero dictũ fuerit quidã hõ, tunc uniuerſale qđ eſt hõ, addita particularitate per id quod ei adiectũ eſt, quidã, particulariter profertur, & dicitur res uniuerſalis prolata particulariter. Sed quoniã particularis eſt prædicatio, quidã homo, particularis rurſus prædicatio Platonis. de uno .n. dicitur quidã homo, & de uno dicitur Plato: nõ eodẽ modo utræq; particulares eſſe dicuntur. Plato .n. unã ac definitam ſubſtantiam proprietatemq; demonſtrat, quæ conuenire in alium nõ poteſt. quidã homo uero, quod dicitur, particulariter quidẽ ipſum nomẽ uniuerſale determinat, ſed ſi deeſſet quidam id quod dicimus homo, uniuerſale eſſet, ac per hoc ambiguũ permaneret, quod uero dicimus Plato, nunquã eſſe poterit uniuerſale. nam etſi quando nomẽ hoc Plato, pluribus imponatur, nõ tamẽ hoc nomen iccirco erit uniuerſale. Namque humanitas ex ſingulorum hominum collecta naturis, in unam quodammodo redigitur intelligentiam atq; naturã. nomen uero hoc qđ dicimus Plato, multis ſecundũ uocabulum fortaſſe commune eſſe uideretur, nulli tamen illa proprietas Platonis cõueniret, quæ erat proprietatis aut naturæ eius Platonis, qui fuit Socratis auditor, licet eodem uocabulo nuncuparetur. hoc uero ideo, quoniam humanitas naturalis eſt: nomen uero proprium, poſitionis. Nec uero hoc nunc dicitur, quod nomen Platonis de pluribus nõ poteſt prædicari, ſed proprietas Platonis. illa enim proprietas naturaliter de pluribus non dicitur, ſicut hominis, & ideo incõmunicabilis (ut dictum eſt) qualitas eſt ipſa Platonitas, cõmunicabilis uero qualitas uniuerſalis, quæ & in pluribus & in ſingulis eſt. unde fit ut cum dico, omnis homo, in numerũ propoſitionẽ extendã, cum uero dico Socrates aut Plato, non in numerũ emittam, ſed qualitatem proprietatemq; unius in ſua indiuidua ſingularitate ſubſtantiam cõſtringam ac prædicem. Quare in hoc quoque maxime hæ duæ particularitates, quidam homo, & Plato diſtant; quod cum dico Plato, quem hominem dixerim uocabulo deſignaui, proprietatemq; uniuſcuiuſq; quem nomino. Cum uero dico quidã homo, numerum tantum reieci, & ad unitatem ꝓpoſitionẽ redegi, De quo aũt dicam, hæc particularitas mihi nõ ſubdidit, quidã .n. homo, poteſt eſſe & Socrates, & Plato, & Cicero, & unuſquiſq; ſingulorum, quorũ proprietates a ſe in ſingularitatis ratione, & natura diuerſæ ſunt. unde cõmodiſſime Theophraſtus, huiuſmodi particulares propoſitiones, quales ſunt, quidã homo iuſtus, particulares indefinitas uocauit. Partẽ namq; tollit ex homine quod eſt uniuerſale, uel uocabulo uel natura. Quæ tamen ipſa ſit pars, & qua proprietate deſcripta, nõ determinat nec definit. unde uniuerſale uocauit, quod de pluribus naturaliter prædicatur. ut homo, non quod poſitione, quemadmodũ nomen Alexandri de Troiano, & de Macedone Philippi filio de pluribus dicitur. hoc enim poſitione de pluribus dicitur illud natura. Et per ſubtiliter ait, Quod de pluribus natũ eſt prædicari. Eſt .n. hæc uniuerſalitas naturalis: illã uero nominis rei q; proprietatem, quæ particularis eſt, ſingularem uocauit dicens. Plato uero eorum, quæ ſunt ſingularia. Quod autem ſecutus eſt dicens, Neceſſe eſt autem enunciare quoniam ineſt aliquid aut non, aliquoties quidem eorum alicui, quæ ſunt uniuerſalia, aliquoties autem eorum, quæ ſunt ſingularia, huiuſmodi eſt tanquam ſi diceret. Omnis quidem affirmatio & negatio ineſſe aut non ineſſe demonſtrat. Et quicquid enunciatur, aut de eo quod eſt eſſe proponitur, ut Plato philoſophus eſt. hæc enim propoſitio Platoni philoſophiam ineſſe conſtituit, aut de eo quod eſt, non ineſſe, ut Plato philoſophus nõ eſt: hæc enim a Platone philoſophiã diuidens, eidem philoſophiam non ineſſe proponit. ergo quoniam neceſſe eſt, aut aliquid alicui ineſſe dicere, aut aliquid alicui non ineſſe, illud quoq; neceſſe eſt, ut intelligamus cui ineſſe aliquid dicimus, aut uniuerſale eſſe, ut cũ dicimus homo albus eſt, albedinẽ uniuerſali rei ineſſe monſtramus, ideſt homini. aut certe particulare ac ſingulare, ut ſi quis dicat Socrates albus eſt: albedinem .n. Socrati ſingulari ſubſtantiæ & proprietati incommunicabili ineſſe ſignificauit. ſed in ſingularibus ſiue affirmetur aliquid, ſiue negetur, unus oppoſitionis modus eſt, qui uim contradictionis obtineat. nam quoniã ſingulare atq; indiuiduum nulla ſectione diuiditur, ſecundũ ipſum quoq; facta cõtradictio, ſimplex erit. In his aũt, quæ in uniuerſalibus fiunt, non eſt unus modus contradictionis: nam cum dico, Socrates homo eſt, Socrates homo non eſt: ſola huiuſmodi oppoſitio, ſi omnia illa conueniant, quæ contra argumentorũ importunitates ſupra iam dicta ſunt, ad faciendã contradictionem idonea repetitur. Sin uero tale aliquid ſubiectum ſit, de quo aliquid prædicetur quod ſit uniuerſale, & in pluribus (ut ipſe ait) natum ſit prædicari, non eſt ſimplex oppoſitio cõtradictionis. Sunt enim earũ propoſitionum, quę de uniuerſalibus rebus fiunt, tres differentiæ, una quæ omnes complectitur, ut cum dico omnis homo animal eſt. alia quæ ex indefinita multitudine & innumera pluralitate ad unum propoſitionis uim colligit atq; conſtringit. hæc huiuſmodi eſt, tanquã ſiquis dicat, quidam homo animal eſt. alia uero eſt, quæ neq; in pluralitatem propoſitionẽ extendit, neq; in particularitatẽ redigit, ut ea quæ ſine ulla determinatione proponitur, ut eſt, homo animal eſt, homo animal nõ eſt: huic .n. nec quidam quod particularitatis, nec omnis quod eſt uniuerſalitatis adiunximus. unde fit, ut ſingularitas ſimpliciter prædicetur, uniuerſalitas uero aliquoties uniuerſaliter, ut omnis homo animal eſt, homo res uniuerſalis, uniuerſaliter prædicata eſt. nam cũ ſit homo uniuerſalis, quod ei adiectũ eſt omnis, uniuerſalitatẽ uniuerſaliter appellari fecit, Rurſus eſt, ut uniuerſalitas particulariter prædicetur, ut cum dico, quidã homo animal eſt .·. quidam particulare determinat, ſed iunctum ad hominem uniuerſalem, ſubſtantiã particulariter prædicari fecit.

Eſt quoq; uniuerſale non uniuerſaliter prædicare, quoties ſiue adiectione uniuerſalitatis, uel particularitatis ſimpliciter nomen uniueſale ponitur, ut eſt, homo animal eſt. Determinationes autem dicuntur, quæ rẽ uniuerſalem uel in totum fundunt, ut omnis uel in partem contrahunt, ut quidã. omnis uero, uel quidam, quantitatem propoſitionis determinant, quæ quantitas iuncta cum qualitate propoſitionum, quatuor uariatur modis. Qualitas autem propoſitionum in affirmatione & negatione eſt, aut enim uniuerſalem rẽ uniuerſaliter prædicat affirmatiue, ut omnis homo animal eſt. aut uniuerſalem rem particulariter affirmatiue, ut quidã homo animal eſt. aut uniuerſalem rẽ uniuerſaliter negatiue, ut nullus homo lapis eſt. aut uniuerſalẽ rem particulariter negatiue. ut quiddã homo lapis non eſt. Oportet aũt in his, quę uniuerſali determinatione proponuntur in ipſis determinationibus fieri negationẽ, ut quoniã determinatio uniuerſalis rei eſt uniuerſaliter, cum dicimus, omnis homo iuſtus eſt. ſi uniuerſaliter negabimus, dicamus, nullus homo iuſtus eſt. & & quod aio nullus, eam uniuerſalitatem, quæ eſt omnis intercipit non eam quæ eſt homo. Rurſus ſi idem ipſum, omnis homo iuſtus eſt, negare particolariter uelim, dicam, nõ omnis homo iuſtus eſt. per particularem negationem uniuerſalitatis uim interimens, in particularibus uero nõ ita eſt. Si .n. eam quæ eſt particularis determinatio uniuerſalis rei, ut eſt quidam homo iuſtus eſt, negare uelim particulariter, dicam, quidã homo iuſtus non eſt. hoc aũt iccirco fit, quoniã habet quandam ſimilitudinem atque ambiguitatem, utrum uniuerſaliter an ſit particulariter dictum, ſi in uniuerſalibus propoſitionibus negatiuæ particulæ ad prædicationes potius, quam ad determinationes ponãtur. Si .n. contra hãc affirmationẽ quæ eſt, oĩs hõ iuſtus eſt, ponã hãc quę dicit, omnis hõ iuſtus non eſt, hæc duas res ſignificare uidebitur, & quod nullus hõ iuſtus ſit, omnem .n. hoiem iuſtum nõ eſſe propoſuit, & quod ſint quidam homines non iuſti. omnem .n. hominem negauit iuſtum eſſe. hoc autem nihil impedit, ut aliquis ſit iniuſtus, aliquis iuſtus, nam ſi aliquis eſt iuſtus,

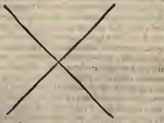
non

non repugnat ne uera ſit propoſitio, quæ dicit, omnis homo iuſtus non eſt, non enim eſt iuſtus omnis homo, ſi alii iuſti ſint, alii uero iniuſti. Quare, quoniam duplicis ſignificationis eſt, icc irco uniuerſalis negationis definitio, quæ eſt nullus, uniuerſalis affirmationis tollit determinationẽ, quæ eſt omnis, atq; ideo in particularibus negationibus ad ipſam uniuerſalitatem affirmationum negatio neceſſe eſt apponatur, ut in eo quod eſt, omnis homo iuſtus eſt, illa eſt ei oppoſita negatio quæ eſt, non omnis homo iuſtus eſt, nõ illa quæ eſt, omnis homo iuſtus non eſt, ne ſit ambiguum, utrum uniuerſaliter an particulariter neget. Dictum eſt enim hanc negationem quæ eſt, omnis homo iuſtus non eſt, & uniuerſalitatis interpretationem deſignare & particularitatis propoſitionem. Quoties uero particulare aliquid tollitur, in his non iam ad determinationem, ſed ad prædicatum particula negationis apponitur, ut in eo quod eſt, quidam homo iuſtus eſt, nullus dicit, non quidã homo iuſtus eſt. Neq; enim hic ad determinationem particularem, quod eſt, quidam, negatio ponitur, ſed dicimus, quidã homo iuſtus non eſt, ſ. ad prædicatum quod eſt iuſtus, unde etiã ad indeterminatas propoſitiones, quæ ſunt ſine omnis, aut nullus, aut alicuius determinatione, ad prædicatũ ſemper apponitur particula negatiua, ut eſt homo iuſtus eſt: nemo enim dicit nõ homo iuſtus eſt, ſed homo iuſtus non eſt. In ſingularibus quoq; non dico, nõ Socrates iuſtus eſt, ſed Socrates iuſtus non eſt, & niſi aliquoties ambiguitas impediret, ad prædicatũ ſemper negatio poneretur. Sed omnia quæcunq; in determinatione ponuntur, talia ſunt, quæ aut totum colligant in affirmatiuo, ut eſt omnis, aut totum perimant in negatiuo, ut eſt nullus. aut colligant in affirmatiuo partem, ut eſt quidam. aut interimant in negatiuo partẽ, ut quidam non, aut in negatiuo perimant totum particulariter, ut eſt non omnis, ſed quidã non, & non omnis, particulares negationes ſunt. ſiue enim quis partem ex toto ſurripiat, particulare eſt, quod reliquit, quia a totius perfectione diſceſsit. ſiue quis totũ eſſe neget, ſiue partem relinquat, rurſum particulare eſt, quod reliquum ſit. nam cũ dico, quidã homo iuſtus non eſt, abſtulit partem. & rurſus cũ dico, non omnis homo iuſtus eſt, cũ negaui omnem, aliquem qui iuſtus non eſſet oſtendi. hæc ergo, non omnis, & quidã, determinationes planiſsimæ ſunt, & communi intelligentiæ ſubiectæ, has duæ particulares recipiunt negationes, ut ea quæ eſt quidã non determinationẽ particularem negat. ea uero quæ eſt non omnis, uniuerſalem negat determinationem, ſed utraq; negationẽ (ut dictum eſt) in particularitatem cõſtringunt. Quod aũt dicimus, nullus, proprium quoddam uidetur eſſe uocabulũ: non omnis enim quod dicitur, omne, per aduerbiũ negatiuum quod eſt non, adimit. Rurſus cum dicimus quidam non, in eo quod eſt quidam aduerbium quod eſt non, additũ, a ſubiecto termino particulare ſe parat. nullus uero in uocabulo ipſo quid ſeparet non mõſtrat, & uidetur quodammodo non potius eſſe negatio quã affirmatio, neque enim aduerbium eſt, nec coniunctio. aduerbium nanq; atq; coniunctio declinationibus carẽt. nullus uero quod dicimus & generibus ſubiacet & inflectitur caſibus, quid igitur eſt? an erit nomen? ſed nulla negatio nomẽ eſſe monſtratur. Quid ſit ergo tali inueſtigatione quærendum eſt: uidetur enim quod dicitur nullus tale eſſe, tanquam ſi dicamus, nec unus, nam qui dicit nullus homo animal eſt, tãtundem ualet, quantum nec unus homo animal eſt. Quod uero dicimus ullus, hoc ab eo diminutiuum eſt quod eſt unus. Diminutiuo nanque unius ullus eſt, tanquam ſi dicerem nullus, ergo plus negat, quiſquis etiam diminutionem neget, ut ſi quis dicat non modo non habet gemmam, quod maius eſt: uerumetiam nec gemmulam, quod eſt minus. Sic ergo qui negare uult etiam unum, plus negat ſi dicat, nec ipſum unius diminutiuum illud eſſe quod dicitur, ut ſi quis uelit dicere nec unum eſſe hominem in theatro, ita dicat, non modo illic unus homo non eſt: uerum nec ullus, cum ergo dicimus nullus, ita præponimus tanquã ſi dicamus nec ullus, tenet igitur hæc in ſe determinatio, quæ eſt nullus, uicem negationis & nominis. negationis quidem in eo quod eſt nec, nominis uero in eo quod eſt ullus, qđ eſt diminutiuũ unius, Ita igitur maxima ſit negatio rei paruiſsimę, quod eſt unus, ſi ipſius diminutiuũ quoq; ſubtrahat, quod eſt ullus. quare & oẽm, & quendam, ſtatim tollit negatio, quæ unius quoq; ipſius diminutiuũ prædicatione ſubducit, ut ea quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt. hoc.n. tantum eſt, tanquam ſi dicat, nõ ullus homo iuſtus eſt, hoc idẽ ualet tanquam ſi dicatur, non unus hõ iuſtus eſt. Quare, quoniam de his, quoq; ſufficienter dictũ eſt, ad Ariſtoteus uerba conſequenti ordine ueniamus.

Si ergo uniuerſaliter enunciet de uniuerſali, quoniam eſt aut non eſt, erunt hæ contrariæ enunciationes, dico autem in uniuerſali enunciationem uniuerſalem, ut omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.

Demonſtrare oppoſitionem contradictionis intendit; quoniam uiam reperiendi ordinemq; permiſcuit, icc irco nos quoq; pauca quædã prius ordinata expoſitione prædicimus, ne lector confuſionis caligine atq; obſcuritate turbetur. Omnium propoſitionum quæ ſunt ſimplices, quas categoricas græci uocant, nos prædicatiuas dicere poſſumus, quatuor ſunt diuerſitates. Aut enim affirmatio eſt, & negatio uniuerſalis, ut eſt, omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt: aut affirmatio, & negatio particularis, ut eſt, quidã homo iuſtus eſt, quidã homo iuſtus non eſt. Aut affirmatio & negatio indefinita, ut homo iuſtus eſt, homo iuſtus nõ eſt. Aut de ſingulari ſubiecto affirmatio & negatio, ut Cato iuſtus eſt, Cato iuſtus non eſt. Harũ uero inter ſe ueritas falſitasq; non ſe habet ſimiliter, ſed diuerſe. Et prius de uniuerſalibus atq; particularibus, id eſt de his quæ determinatæ ſunt, dicendũ eſt, poſt de reliquis diſputabitur. Diſponatur ergo affirmatio uniuerſalis, quæ eſt, Omnis homo iuſtus eſt, & contra hanc negatio uniuerſalis, quæ eſt, Nullus homo iuſtus eſt: ſub his autem, ſub affirmatione quidem uniuerſali, particularis affirmatio, quæ eſt, Quidã homo iuſtus eſt: ſub uniuerſali negatione, particularis negatio, quæ eſt, Quidam homo iuſtus nõ eſt. hoc autem demonſtrat deſcriptio ſubiecta.

Vniuerſalis affirmatio.	Vniuerſalis negatio.
Omnis homo iuſtus eſt.	Nullus hõ iuſtus ẽ.

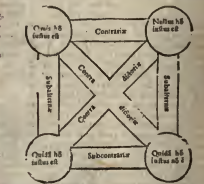

Quidã hõ iuſtus eſt.	Quidã hõ iuſtus nõ eſt.
Particularis affirmatio.	Particularis negatio.

Hæ igitur duæ uniuerſalis affirmatio, & particularis affirmatio dicuntur ſubalternæ. Rurſus uniuerſalis negatio, & particularis negatio dicuntur ſubalternæ. Icc irco quoniam particularitas ſemper ſub uniuerſalitate concluditur. In quibus illud eſt conſiderandum, ꝙ ubi eſt affirmatio uniuerſalis uera, affirmatio quoq; particularis uera eſt, & ubi negatio uniuerſalis uera eſt, particularis quoq; negatio uera eſt. nam ſi uera eſt, oĩs homo aĩal eſt, uera eſt, quidã homo aĩal eſt. & ſi uera eſt, quoniam nullus homo lapis eſt, uera eſt, quoniam quidam homo lapis non eſt. At ſi falſa ſit particularis affirmatio, ut ea quæ eſt quidam homo lapis eſt. falſa eſt uniuerſalis affirmatio, omnis homo lapis eſt. Idem in negatione. ſi enim negatio particularis falſa eſt, ut quidam homo animal non eſt, falſa eſt uniuerſalis, nullus homo animal eſt. ita ut præcedunt uniuerſales in uero, eodem modo præcedunt particulares in falſo. Dicuntur uero affirmatio uniuerſalis, & negatio uniuerſalis contrariæ. Hoc autem icc irco, quoniam contrariorum huiuſmodi natura eſt, ut lõgiſsime

giſsime a ſe diſtent, & ſi aliquam inter ſe habeant medietatem, non ſemper alterum ipſorum ſubiecto inſit, ut album, & nigrum, non poſſumus dicere, quoniam omne corpus, aut album aut nigrum eſt, poteſt enim nec album, nec nigrum eſſe, & utrunq; falſum eſſe quod dicitur, icirco quoniam medius eſt color. Quod ſi non habent medietatem, alterum ipſorum neceſſe eſt inhærere ſubiectis, ut cum dicimus omne corpus aut quietum eſt, aut mouetur. horū nihil eſt medium, & neceſſe eſt omne corpus uel conſiſtere, uel moueri. ut autem in eodem ſimul poſsint eſſe contraria fieri nō poteſt. Neque enim poſsibile eſt, ut idem album nigrumq; ſit, quod in affirmationibus & negationibus uniuerſalibus apparet. negatiua enim & affirmatiua uniuerſales plurimum quidem diſtant a ſe, nā ꝙ illa ponit omnibus, illa tollit omnibus & totum negat. nam quæ dicit, Omnis homo iuſtus eſt, omnem hominem ponit: quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt. nihil eorum quæ in humanitatis ſunt definitione iuſtū eſſe concedit. Ita ergo a ſe longiſsime diſcrepant. adhuc ſi ea quæ ſignificant, habent inter ſe aliquam medietatem, unam ueram, unam falſam eſſe non eſt neceſſe, ut in eo quod eſt, omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Quoniam poteſt quædam eſſe medietas, ut nec ullus homo iuſtus ſit, cum ſit quidam, nec omnis homo iuſtus ſit, cum non ſit quidam. Et poſſunt utræque falſæ & affirmatio & negatio reperiri. neque enim uerum eſt, aut omnem hominem iuſtum eſſe, aut nullum hominem iuſtum eſſe. Quocirca poteſt fieri, ut in his in quibus aliqua medietas inuenitur, uniuerſalis affirmatio & uniuerſalis negatio ueritatem falſitatemq; non diuidant, ſed utræque ſint falſæ, ad exemplū ſcilicet contrariorum, quæ aliquam inter ſe continent medietatē. Poteſt enim in illis fieri, ut utraq; contraria poſsint non ineſſe ſubiecto, ſicut ſupra docuimus. In his uero, quæ medietate carent, neceſſe eſt ut una uera ſit ſemper, altera ſemper falſa, ut in eo quod eſt, omnis homo animal eſt, nullus homo animal eſt, hæ propoſitiones huiuſmodi ſunt, ut una uera ſit & una falſa icirco, quoniam inter animal eſſe & non eſſe, nihil intereſt, ad eorum ſcilicet contrariorum ſimilitudinem quæ medietate carent. In illis enim neceſſe erat alterum ineſſe ſubiecto. Sic ergo uniuerſalis affirmatio, & uniuerſalis negatio utraq; falſæ eſſe poſſunt. Vt uero una uera ſit, altera falſa, id quoq; conceditur. ut utraq; ſint ueræ, fieri non poteſt, ſicut illud quoque uerū eſt, contraria ſimul eſſe non poſſe. Rectiſsime igitur uniuerſalis affirmatio, uniuerſaliſq; negatio contrariæ nominantur. Particularis autem affirmatio quæ eſt, quidam homo iuſtus eſt, & particularis negatio, quæ eſt, quidam homo iuſtus non eſt, uniuerſalibus contrariis contrarias proprietates habent. Illa enim ſimul ueræ eſſe non poterat, ut uero eſſent ſimul falſæ, ſæpe aliqua ratione concedebatur. Particulares uero ut utraq; ueræ ſint, euenire poteſt, ut utræque falſæ ſint, fieri non poteſt, ut in eo quod eſt, quidam homo iuſtus eſt. uerum eſt. quidam homo iuſtus non eſt, id quoque uerum eſt, ut utræq; falſæ ſint, inueniri non poteſt, & in hoc quidem ſunt diſsimiles contrariis. Similes autem eis uidentur, ꝙ ſicut contrariæ aliquoties uerum falſumq; diuidunt, ut una uera ſit altera falſa, ita quoq; & particularis una uera poteſt eſſe, altera falſa, ut quidam homo animal eſt, quidā homo animal non eſt. Seruant autem ſtabilem incommutabilemq; ordinem & ſimilitudinis & contrarietatis. Contrariæ enim qm̄ poſſunt eſſe utræq; falſæ, in quibuſcunq; utræq; falſæ cōtrariæ reperiuntur, in his ſubcontrariæ utræq; ueræ ſunt. Sed quoniam utræq; contrariæ ueræ inueniri non poſſunt, ideo utræq; ſubcontrariæ falſæ nequeunt reperiri, ut in eo quod eſt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Quoniā hæ falſæ ſunt, hæ quas ſub ſe continent, particulares ueræ ſunt, ut eſt, quidam homo iuſtus eſt, quidam homo iuſtus non eſt. ſed ſi uniuerſales inter ſe uerum falſumq; diuidunt, & una uera eſt, & altera falſa. particulares quoque idem faciunt, ut in eo quod eſt, omnis homo animal eſt, nullus, homo animal eſt. uniuerſalis affirmatio uera eſt, falſa negatio. Sed cum dico quidam homo animal eſt, quidam homo animal non eſt, particularis affirmatio uera eſt, falſa negatio particularis. Hæ igitur dicuntur ſub contrariæ, uel ꝙ ſub cōtrariis poſitæ ſunt, uel ꝙ ipſæ ſuperioribus ſub quibus ſunt (ut dictum eſt) contrarias proprietates habent. In hac igitur recta oppoſitione contrariarum, & ſubcontrariarum in ſuperioribus utriſque falſitas eſſe poteſt, nunquā ueritas, in inferioribus uero utriſque quidem ueritas ineſſe poteſt, nunquā falſitas. Sin uero quis reſpiciat angulares & uniuerſalem affirmationem particulari opponat negationi, uniuerſalemq; negationemq;, particulari cōparet affirmationi, una uera ſemper, falſa altera reperietur. Nec unquam fieri poteſt, ut affirmatione uniuerſali uera particularis negatio nō falſa ſit: uel hac uera, nōn illam cōtinuo falſitas ſubſequatur. Rurſus ſi negatio uniuerſalis uera eſt, falſa particularis affirmatio. ſi particularis affirmatio uera eſt, falſa uniuerſalis negatio eſt, licet autem hoc & in ſubiecta deſcriptione metiri, & in aliis quoque terminis quoſcunque ſibi mens conſiderantis affinxerit, idem uidebit. nam in eo quod eſt omnis homo iuſtus eſt, quoniam hæc falſa eſt, uera eſt, quidam homo iuſtus non eſt. Et rurſus in eo quod eſt, nullus homo iuſtus eſt, quoniam falſa negatio eſt, uera eſt affirmatio, quidam homo iuſtus eſt. Hæc autem uniuerſalis affirmatio & particularis negatio, quæ ſunt angulares: & uniuerſalis negatio, & particularis affirmatio: quæ ipſæ quoque ſunt angulares, contradictoriæ nominantur. Et hæc illa eſt quā quærit contradictio, in qua una ſemper uera, altera ſemper falſa ſit. Superioris autem diſputationis integrū deſcriptionis ſubdimus exemplar: quatenus quod animo cogitationeq; conceptum eſt, oculis expoſitum memoriæ tenacius infigatur.

Affirmatio uniuerſalis | Negatio uniuerſalis

Affirmatio particularis | Negatio particularis

His ergo ita ſeſe habētibus, indefinitas propoſitiones ſingulareſq; uideamus: & primū de indefinitis diſputandū eſt. Indefinitæ igitur per ſe ueritatē falſitatēq; nō diuidunt. etenim cū dico, homo iuſtus eſt, hō iuſtus non eſt: utraſq; ueras cōtingit eſſe indefinitas. Quocirca eas a contradictione ſeparamus, contradictio nanq; cōſtituitur (ut ſæpe dictum eſt) eo quod nunquam utræq; ueræ, aut utræq; falſæ, reperiri queāt, ſed una ſemper ueritatis, altera falſitatis capax eſt. Sed quæ uniuerſalitatē proferūt indefinitam, illæ definitarum particularium uim tenēt. Tale enim eſt quod dico, hō iuſtus eſt, tanquā ſi dicam, quidā homo iuſtus eſt. & rurſus tale eſt quod dico, homo iuſtus nō eſt, tanquam ſi dicā, quidam homo iuſtus nō eſt. hoc illa res approbat, quod quemadmodum definitæ, & particulares in aliquibus ueræ eſſe poſſunt, in aliquibus uerum falſumq; diuidunt, nunquam uero utraſq; falſas eſſe contingit, ita quoq; in indefinitis uniuerſale ſignificantibus, utraſque ſimul ueras eſſe contingit, ut in eo quod dicimus, homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. utraſque falſas proferre impoſsibile eſt, ſed unam ueram, alteram falſam in

his

his facillime reperimus, in his ſcilicet terminis, qui naturaliter, & neceſſario ſubiectis ſubſtãtiis inhæreſcunt, uel in his qui ineſſe non poſſunt, ut quoniã animal homini ex neceſſitate ineſt, ſi quis dicat, homo animal eſt, idq; negetur, homo animal non eſt. uel homo lapis eſt, homo lapis non eſt. una uera ſtatim, falſa altera reperitur, atq; ideo hæ contra uniuerſales uniuerſaliter prædicatas faciunt contradictionem. nã ſi contra illam quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt. ea quæ eſt, homo iuſtus non eſt in oppoſitione cõſtituatur, una ſemper uera eſt, altera falſa. Et ſi contra eam quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, indefinita propoſitio quæ eſt, homo iuſtus eſt opponatur, uerum inter ſe propoſitiones falſumq; diſtribuunt, ſicut definitæ quoq; uniuerſaliũ propoſitiones, ſecundum particulares, atq; uniuerſales oppoſitæ quantitates, contradictorias faciunt oppoſitiones. Quare cõſtat eas, quæ uniuerſale non uniuerſaliter proferunt, & ſunt indefinitæ, neq; particulare neq; uniuerſale proferentes, ipſas quidẽ non ſemper inter ſe uerũ falſumq; diuidere, particularibus tamen definitis eſſe conſimiles. Singulares uero quæ ſunt, unũ oppoſitionis modum inter ſe tenent. has ſi ad idem ſubiectum, ad idẽ prædicatum, ad eandẽ partem, ad idem tempus, ad eandem relationem, eodem modo propoſueris, inter ſe uerũ falſum'ue diſtribuunt, ut eſt Socrates iuſtus eſt, Socrates iuſtus non eſt. Sunt igitur duæ contradictiones, una quæ fit in uniuerſalibus ſingulariter particularibus contra poſitis, altera quę fit in ſingularibus, cũ omnibus his quas in ſophiſticis elenchis expoſuit, determinationibus oppoſitis. Quare quoniam quemadmodũ ſe habeant propoſitiones, quoq; modo faciant cõtradictorias oppoſitiones oſtendimus, ad ipſa Ariſtoteles uerba ueniamus, in quibus per hæc ante cognita facilis poterit euenire cognitio. Superioris deſcriptionis intelligentiã plenius notat. Ait.n. quando res uniuerſalis uniuerſaliter deſignatur, & eam quis uniuerſaliter affirmat, ſi eandẽ alius uniuerſaliter neget, ita ſibimet cõparatas propoſitiones eſſe cõtrarias. Atq; in hoc ſuam ſententiã manifeſtius oſtendit. Ait enim, dico autẽ uniuerſalem enunciationem in uniuerſali, ut omnis homo albus eſt. nã cum uniuerſalis ſit homo, in uniuerſali homine uniuerſalis eſt enũciatio, per q̃ dicitur omnis homo. Res ergo uniuerſalis, id eſt homo, per omnis q̃ eſt determinatio uniuerſaliter prædicata eſt, & hoc affirmatiue. negatiue uero uniuerſaliter ita dicetur, nullus homo albus eſt. nullus.n. uniuerſalitas uniuerſalitati quæ eſt homo adiecta eſt. hoc modo igitur uniuerſale uniuerſaliter enunciãtes affirmatio & negatio contrariæ ſunt, ſicut & ipſe teſtatur, & nos in ſuperiori expoſitione digeſſimus.

Quando autem de uniuerſalibus non uniuerſaliter, non ſunt hæ contrariæ: quæ autem ſignificantur, eſt eſſe aliquãdo contraria. dico autem non uniuerſaliter enunciare de his, quæ ſunt uniuerſalia, ut eſt albus homo. non eſt albus homo. cum enim uniuerſale ſit homo, nõ uniuerſaliter utitur enunciatione. omnis nanque non uniuerſale ſignificat, ſed quoniam uniuerſaliter.

21. Volenti indefinitam propoſitionẽ, qualis eſſet, oſtendere, non modo auferenda fuit ab uniuerſali termino uniuerſalis determinatio, uerũ etiam particularis, & oportuit dici hoc modo. Quando autem in uniuerſalibus non uniuerſaliter neq; particulariter non ſunt contrariæ. Nunc autẽ quoniã non addidit neq; particulariter, uidetur nõ de indefinitis, in quibus neq; uniuerſalitas neq; particularitas adeſt, ſed tantũ de particularibus loqui, a quibus ſolũ uniuerſale, non etiã particulare ſubtraxit. ſed quid uelit oſtẽdere ipſe cõuenientibus exemplis edocuit. Non.n. poſuit exẽpla particularis ꝓpoſitionis, ſed indefinitæ. Ait.n. dico autẽ nõ uniuerſaliter enunciare in his quæ ſunt uniuerſalia, ut eſt albus homo, nõ eſt albus homo. Quod ſi particularẽ monſtrare uoluiſſet, ita diceret, ut eſt, quidã homo albus. nõ eſt quidã homo albus. ſed quoniam per exemplum quid uellet oſtendit, nos quoq; ſuperiori propoſitioni q̃ eſt, Quando autem in uniuerſalibus non uniuerſaliter deeſſe putemus, aut particulariter, ut & particularitatem & uniuerſalitatem, ex tota auferat dictione, ut poſt exempla docuerunt, non eum loqui de particularibus, ſed de indefinita. Quare hoc dicit, ut ſi neque uniuerſales ſint ꝓpoſitiones, neq; particulares, qđ ſubaudiendum eſt, illæ nõ ſunt cõtrariæ: ſunt enim contrariæ quæ uniuerſaliter uniuerſalẽ terminũ proponunt. Indefinitæ uero ad uniuerſalẽ terminũ, uniuerſalem determinationem nõ habent. Iccirco autẽ ab indefinitis uniuerſalitatem ſolã, & non particularitatem quoq; ſeiunxit, ꝙ indefinitas propoſitiones a contrariis ſolũ non etiã a particularibus ſegregabat. Quod autẽ dico tale eſt, ſi uellet oſtẽdere indefinitas propoſitiones proprie, diceret indefinitas neq; particulares eſſe, neq; uniuerſales, quæ autẽ in uniuerſali, neq; uniuerſaliter, neq; particulariter proponuntur, id eſt quæ neq; uniuerſales ſunt, neq; particulares indefinitæ ſunt. nã quæ neq; uniuerſales ſunt, neq; particulares, hæ neq; contrariæ ſunt, neq; ſubcontrariæ. Subcontrariæ quidẽ iccirco nõ ſunt, quia non habent additã particularem determinationem: iccirco uero cõtrariæ nõ ſunt, quia determinatio uniuerſalis in his non eſt. Nunc autẽ cum tantum uellet oſtendere eas cõtrarias non eſſe, de ſubcõtrariis uero, in præſenti uellet omittere, has eſſe indefinitas dixit, quæ uniuerſale determinatũ uniuerſaliter non habent, ut.ſ. has non eſſe contrarias intelligeremus. Iccirco uero nõ adiecit particularitatem eas nõ habere, quoniã a ſolis cõtrariis ſeparare indefinitas uolebat, nõ etiam a ſubcontrariis. Ergo ſi indefinitas a contrariis & ſubcontrariis ſeparare uoluiſſet, ita diceret. Quando autẽ in uniuerſalibus, nõ uniuerſaliter, nec particulariter, non ſunt contrariæ, neq; ſubcontrariæ. Sed quoniã non eas uolebat nũc, nõ eſſe ſubcontrarias demonſtrare, ſed tantũ non eſſe cõtrarias: iccirco ei dicto qđ eſt, Quando autẽ in uniuerſalibus, nõ uniuerſaliter, nõ addidit, uel particulariter: hoc.n. ſi addidiſſet, ad ſubcõtrarias tenderet, de quibus nihil eſt additum. quare hoc dicit. hæ q̃ indefinitæ ſunt, qm̃ non habent uniuerſalitatem, contrariæ nõ ſunt. Sed cum per ſe quidẽ contrariæ non ſint, poſſunt tñ quædã ſignificare contraria. hoc quid ſit multipliciter expoſitorũ ſententiis expeditur. Herminus nanq; dicit, iccirco indefinitas poſſe aliquando ſignificare cõtraria, cũ ipſæ careant cõtrarietate, quippe q̃ uniuerſaliũ terũ ſunt, additũ tamẽ uniuerſale non habent in ſolis his, quibus ea q̃ affirmatur, aut negantur ſubiecto naturaliter inſunt. ut cũ dicimus homo rationalis eſt, homo rationalis nõ eſt qm̃ rationalitas huiuſmodi eſt, q̃ in natura ſit hominis. Et affirmatio, & negatio inter ſe uerũ falſumq; diuidunt, & quodãmodo ab his cõtraria deſignantur. Sed nihil hoc attinet ad contraria ſignificanda in his q̃ ſunt indefinita. nam etiam particulares ipſæ quoq; in talibus uerũ falſumq; diuidunt, ut eſt quidam homo rationalis eſt, quidã homo rationalis nõ eſt. has igitur ſecundũ Herminum uidemus poſſe ſignificare cõtraria. Cur ergo dixit in his quoq; quoniã quidem contrariæ non ſunt, q̃ autẽ ſignificantur eſt eſſe contraria. Alexander autẽ hoc dicit: quoniã indefinitæ ſunt hæ, nihil eas inquit prohibet, ſicut ad particulares ita quoq; ad uniuerſales reducere, quæ uidentur eſſe contrariæ, ut in eo qđ eſt. homo animal eſt, homo animal nõ eſt, quoniã hę propoſitiones indefinitæ ſunt, poſſunt accipi quaſi cõtrariæ. nã ſi dicimus homo animal eſt, poteſt ita accipi tanquã ſi dicatur, omnis homo animal eſt, & rurſus homo animal non eſt, ita audiri poteſt, tanquã ſi dicatur, nullus homo animal eſt. Cum autẽ dicitur homo ambulat, homo nõ ambulat, nõ ad contrarias, ſed ad ſubcontrarias mens ducitur auditoris. quocirca poſſunt indefinitæ aliquãdo ſignificare contraria, quoniã eo ipſo, quo ſunt indefinitæ, nihil eas prohibet ad contrariorum ſignificationẽ uniuerſaliumq; reduci. Et hæc quidẽ ſententia habet aliquid rationis, nõ tamen integre id, qđ ab Ariſtotele dicitur, oſtendit, & meliorẽ ſententiã ſponte reiecit, quã Porphyrius approbauit: ſunt enim quædã negationes, quę intra ſe affirmationis eius quam negant, retineant contrarietatem, ut in eo quod eſt, ſanus eſt, & non eſt ſanus, id quod dicitur non eſt ſanus, ſignificat æger eſt, quod eſt contrariũ ſano eſſe. Rurſus cum dicimus homo albus eſt, ſi cõtra hãc negemus, per eam quæ dicit, homo albus non eſt, ſignificare poterit, quoniã homo niger eſt. nam qui niger eſt, albus non

eſt, ſed nigrum eſſe & album non eſſe contrarium eſt. Quare ſignificant quædam negationes affirmationesq; contraria, ſed hoc non ſemper. nam in eo quod eſt homo ambulat. homo nõ ambulat, nulliũ contrarium continetur. Ambulationi enim nihil eſt contrariũ, atq; ideo dicit: conſtat duas has quidem contrarias nõ eſſe iccirco, ꝙ cũ ſint uniuerſales, non uniuerſaliter enuncientur. Poſſe autẽ aliquoties contraria ſignificare, cum intra negationem contrariũ affirmationis includatur. Aſpaſius uero & Alexander hanc poſteriorem non probant. Nos uero dicimus non quidẽ Alexandri ſententiam abhorrere rationẽ, ſed hanc Porphyrii eſſe meliorẽ. nam quod ait, quando autẽ in uniuerſalibus, non uniuerſaliter, nõ ſunt contrariæ: quæ autẽ ſignificantur, eſt eſſe contraria, ab Alexandro nõ eſt expoſitũ, ſed tantum dictum quando poſſunt eſſe propoſitiones ipſæ cõtrariæ, a Porphyrio uero diligenter eſt expoſitũ, quando ea quæ ſignificantur, poſſint eſſe contraria. Quod ipſe Ariſtotelis textus expreſſit, quanquã Alexander quoq; eandem quã Porphyrius expoſuit, uiderit expoſitionẽ. Eam tamen (ut dictum eſt) ſpõte reiecit, & ſibi huiuſmodi expoſitionis confirmauit ſententiam diſplicere. Mihi uero aut utræq; recipiendæ expoſitiones uidentur, aut melior iudicanda poſterior: hoc enim ipſe quoq; Ariſtoteles quodammodo ſubter oſtendit, cũ dicit. Simul enim uerũ eſt dicere, quoniam eſt homo albus, & nõ eſt homo albus. & eſt homo probus, & non eſt homo probus: ſi enim turpis eſt, non eſt probus, & ſi ſit aliquid, etiam non eſt. Cuius quidẽ loci quæ ſit expoſitio, cum ad id uenerimus, demonſtrabimus. Cognoſcendum autẽ eſt, & memoria retinendum, ꝙ quæcunq; propoſitiones uniuerſales uniuerſaliter fuerint prædicatæ, ſi hæ affirmatiuæ, illæ uero ſint negatiuæ, ſemper utraſq; eſſe contrarias, ſi nihil æquiuocationis, aut temporis, aut aliquorũ quæ ſupra determinata ſunt, ad faciendam oppoſitionem contrarietatis impedit. Non tamen omnes quæcunq; contrariæ ſunt, hæ aut in uniuerſalibus uniuerſaliter ponunt enunciationẽ, aut una affirmatiua eſt, altera negatiua, ut in eo quod eſt, Socrates ſanus eſt, Socrates æger eſt. Hic enim neq; in uniuerſali uniuerſalitas poſita eſt, neq; rurſus una eſt affirmatio, altera negatio, ſed ſunt contrariæ propoſitiones. Contraria enim ſunt, quæ ſignificant. quocirca rectiſſime dictũ eſt, ꝙ quæcunq; in uniuerſalibus uniuerſaliter enũciarent, ſi una earum eſſet affirmatiua, altera negatiua, ſtatim naturaliter eſſent contrariæ. Quæ autem contrariæ eſſent, non neceſſe eſt eas, uel uniuerſale uniuerſaliter enunciare, uel unã eſſe affirmatiuã, alteram negatiuam. Sed aliquoties quidem poſſe has eſſe cõtrarias, quæ uniuerſale in uniuerſalibus non ſignificarent: ſed hoc in his tantũ, quæ eſſent in ſubiecto, de quo ſit affirmatio naturalis, ut in eo qđ eſt animal, & homo. Cum dicimus homo animal eſt, homo animal nõ eſt, quoniam in natura hominis animal eſt, iccirco hæc affirmans illa negans uidentur eſſe contraria, quanquam illic nulla determinatio neq; particularitatis, neque uniuerſalitatis addatur.

In eo uero quod uniuerſale prædicatur, id quod eſt uniuerſaliter prædicare, non eſt uerum. nulla enim affirmatio erit uera, in qua uniuerſale prædicatum uniuerſaliter prædicetur, ut omnis homo eſt omne animal.

21. Quod dicit huiuſmodi eſt, omnis propoſitio ſimplex duobus terminis conſtat, his ſæpe additur, aut uniuerſalitatis, aut particularitatis determinatio, ſed ad quam partem hæ determinationes addantur, exponit. Videtur enim Ariſtoteli prædicato termino determinationem non oportere cõiungi: in hac enim propoſitione, q̃ eſt homo animal eſt, quæritur, ſubiectum ne debeat cum determinatione dici, ut ſit omnis homo animal eſt: an prædicatum, ut ſit homo omne animal eſt: an utrumq;, ut ſit omnis homo omne animal eſt. Sed neutrum eorum quæ poſterius dicta ſunt, fieri oportet. nanque ad prædicatum nunquam determinatio iungitur, ſed ad ſubiectum tantum: neque enim uerum eſt dicere, omne animal omnis homo eſt, iccirco quoniam omnis prædicatio, aut maior eſt ſubiecto, aut æqualis, ut in eo qđ dicimus, omnis homo animal eſt, plus eſt animal, quam homo. Et rurſus in eo quod dicimus homo riſibilis eſt, riſibile æquatur homini: ut autẽ ſit minus prædicatum, atq; anguſtius ſubiecto, fieri nõ poteſt. Ergo in his prędicatis quę ſubiecto maiora ſunt, ut in eo qđ eſt animal perſpicue falſa eſt propoſitio, ſi determinatio uniuerſalitatis ad prædicatũ terminum, ponitur. nã ſi dicamus homo eſt animal, animal qđ maius eſt homine per hanc determinationem ad ſubiectum hominẽ uſq; contrahimus, cum non ſolum ad hominẽ, ſed ad alia quoq; nomen animalis poſſit aptari. Rurſus in iis q̃ æqualia ſunt, idem euenit. nam ſi dicã, omnis homo omne riſibile eſt; primũ ſi ad humanitatem ipſam referam, ſuperfluum eſt adiicere determinationem. Quod ſi ad ſingulos quoſq; hominũ, falſa eſt propoſitio. nam cũ dico omnis homo omne riſibile eſt, hoc uideor ſignificare, ſinguli homines omne riſibile ſunt, ꝙ fieri nõ poteſt. Non igitur ad prædicatũ, ſed ad ſubiectũ determinatio ponenda. Verba autẽ Ariſtotelis hoc modo ſunt, & ad hanc ſententiam ducũtur. in his prædicatis, quæ ſunt uniuerſalia, his adiicere uniuerſale aliquid, ut uniuerſale prædicatũ uniuerſaliter prædicetur, nõ eſt uerũ. hoc enim eſt quod ait, In eo uero qđ prædicatur uniuerſale, id eſt quod habet prędicatũ uniuerſale, ipſum uniuerſale prædicatũ uniuerſaliter non eſt uerũ. In prædicato enim uniuerſali, id eſt qđ uniuerſale eſt, & prædicatur ipſum prędicatũ, quod uniuerſale eſt, uniuerſaliter prędicare. i. adiecta determinatione uniuerſalitatis non eſt uerum. neq; enim poteſt fieri, ut ulla ſit affirmatio uera, in qua de uniuerſaliter prædicato uniuerſalis determinatio prædicetur, eiuſq; rei notionẽ exemplo aperit, dicens, ut omnis homo omne animal eſt, hoc autẽ quã ſit inconueniens, ſupra iam diximus.

Opponi itaq; dico affirmationem negationi cõtradictoriæ, quæ uniuerſaliter ſignificat, ei quæ non uniuerſali, ut omnis homo albus eſt, nõ omnis homo albus eſt. nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt. contrarie uero uniuerſalem affirmationem & uniuerſalem negationem, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Quocirca has quidem impoſſibile eſt ſimul eſſe ueras: his uero oppoſitas, contingit aliquando in eodem: ut non omnis homo albus eſt, & quidam homo albus eſt.

22. Quæ ſit integra contradictio, his uerbis oſtendit, ait. n. illã eſſe oppoſitionẽ contradictoriam, quæcunq; dicit non eſſe uniuerſaliter rem uniuerſalẽ, contra eam, quæ rem uniuerſalẽ uniuerſaliter proponit, atq; hoc eſt, qđ ait. Opponi autem affirmationẽ negationi dicõ contradictorie, q̃ uniuerſaliter ſignificat, ei quæ nõ uniuerſaliter. ut ei quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt, opponitur ea quæ uniuerſale ſignificat non tamen uniuerſaliter, ut ea q̃ eſt, quidã homo iuſtus non eſt: hominẽ enim uniuerſalem ſignificat nõ uniuerſaliter, cũ dicit, nõ omnis homo iuſtus eſt. Hæc eſt. n. contradictoria oppoſitio, ut ſi ſit uniuerſalis affirmatio, ſit particularis negatio, ſi ſit uniuerſalis negatio ſit particularis affirmatio. Angulares. n. (ut dictum eſt) ſolæ faciũt cõtradictionem. Verba igitur ſe obſcure habent, ſed ſententia manifeſta eſt: dicit enim illa opponi contradictorie, affirmationẽ negationi, uel negationem affirmationi, quæcunq; id quod res altera uniuerſale uniuerſaliter ſignificaret, eidẽ ſignificaret, non uniuerſaliter quod eſſet uniuerſale, ut in his quas ſupra diximus, & ut hæc quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt, rẽ uniuerſalem uniuerſaliter ſignificauit, illa quæ eſt, non omnis homo iuſtus eſt, eidem affirmationi oppoſita, de uniuerſali homine, non uniuerſaliter negauit, dicens, non omnis homo iuſtus eſt. Rurſus ea quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt, rem uniuerſalem uniuerſaliter negauit, dicens nullus. Ea uero quæ dicit, quidam homo iuſtus eſt, rem uniuerſalem particulariter affirmauit, & non uniuerſaliter. hominem enim quendam iuſtum eſſe propoſuit, ſed non uniuerſaliter enunciauit rem uniuerſalem. Perſequitur ergo omnes proprietates propoſitionum. Ait. n. Contrarie uero uniuerſalẽ affirmationem, & uniuerſalem negationem: ſicut. n. ſupra dixit eas, quæ uniuerſaliter uniuerſale ſignificarent, uel in affirmatione, uel in ne-

gatione

gatione eſſe contrarias, ita nunc quoq; idem repetit, contrarias eſſe dicens uniuerſalem affirmationē uniuerſalemq; negationem: earumq; ponit exempla, quæ uniuerſales utraſq; eſſe monſtrarent, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. horum autem quę proprietas eſſet propoſuit, dicens huiuſmodi propoſitiones impoſſibile eſſe, utraſq; ſibi in ueritate inuicē conſentire, quæ autē his eſſent oppoſitæ contingere utraſq; ueras eſſe. ſunt autē oppoſitæ his utræq; particulares. uniuerſali enim affirmationi particularis negatio opponitur, & uniuerſali negationi particularis affirmatio oppoſita eſt. quocirca hæ duæ, particularis negatio, & affirmatio, quæ oppoſitæ ſunt affirmationi & negationi uniuerſalibus angulariter, poſſunt aliquando eſſe ueræ & in eodē; ut in eo quod eſt, quidā homo iuſtus eſt, quidam homo iuſtus nō eſt: ſed quidam homo iuſtus eſt, oppoſita eſt ei, quę eſt, nullus homo iuſtus eſt, illa uero quæ eſt quidā homo iuſtus non eſt, oppoſita eſt ei q̄ eſt, omnis homo iuſtus eſt. Sed utræq; inter ſe quidē, quidā homo iuſtus eſt, & quidam homo iuſtus nō eſt, in ueritate conſentiunt. hoc eſt ergo quod ait, His uero oppoſitas contingit aliquando in eodē, eaſq; deſignet exemplis, ut non omnis homo albus eſt: eſt quidā homo albus. poſitis igitur duabus propoſitionibus, affirmatione uniuerſali, & uniuerſali negatione, ars danda eſt, quatenus earū inueniantur oppoſita. Oppoſita autem dico cōtradictorie, nō contrarie, neq; ullo modo alio. ſit enim hæc affirmatio, omnis homo iuſtus eſt: & hæc negatio, nullus homo iuſtus eſt, contra affirmationem quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt. uidentur eſſe negationes hæ, una, nullus homo iuſtus eſt, altera, quidā homo iuſtus non eſt. altera, non omnis homo iuſtus eſt, & poſtrema indefinita, homo iuſtus nō eſt. Quæ harū igitur cōtra eam quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt contradictione cōſtituitur? Contradictoriam autē uoco oppoſitionē, in qua affirmatio & negatio, neq; utręq; uerę ſint, neq; falſæ utræq;, ſed una ſemper uera, altera falſa. Si ergo opponatur contra eam, quæ eſt omnis homo iuſtus eſt, ea quæ eſt nullus homo iuſtus eſt, uniuerſalis. ſ. negatio. non eſt oppoſitio contradictoria, utræq; enim falſæ ſunt. Si uero ponatur ea quæ eſt, homo iuſtus non eſt, indefinita, nec ipſa quoq; facit oppoſitionem: quoniam enim indefininita eſt, poteſt aliquoties pro uniuerſali negatione, pro expectatione auditoris intelligi. quocirca nec ipſa facit oppoſitionem: ſi enim hoc modo audita ſit, cum ita accipitur ut contraria, ſimul eas falſas inueniri cōtingit. Reſtat ergo, ut aut ea ſit, quæ eſt, non omnis homo iuſtus eſt, aut ea quæ eſt, quidam homo iuſtus non eſt, ſed hæ ſibi conſentiunt. Idem. n. dicit qui proponit, quidam homo iuſtus non eſt, & idem qui dixit, nō omnis homo iuſtus eſt. nam ſi quidā homo iuſtus nō eſt, non omnis homo iuſtus eſt. & ſi non omnis homo iuſtus eſt, quidā homo iuſtus nō eſt. Quare utræq; particulares negationes cōtradictorie opponuntur cōtra uniuerſalē affirmationē. In his enim neq; ueræ utræq; ſunt, neq; utræque falſæ, ſed una uera, altera falſa. Rurſus ſit negatio uniuerſalis ea quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt. contra hanc uidētur oppoſitę affirmationes hæ, omnis homo iuſtus eſt, homo iuſtus eſt, quidam homo iuſtus eſt: ſed contra hanc quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, ſi opponatur ea quæ eſt omnis homo iuſtus eſt, poſſunt utræque eſſe falſæ, quare non opponuntur contradictorie. At uero etiam ea quæ dicit, homo iuſtus eſt, quoniam indefinita eſt, poteſt ita in aliquibus intelligi, tanquam ſi dicat, omnis homo iuſtus eſt. Quod ſi ſic eſt, poterit aliquando cum ea negatione quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, ſimul eſſe falſa, quare non eſt oppoſita. Relinquitur ergo, ut ea quæ eſt, quidam homo iuſtus eſt, contra eam quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, contradictorie uideatur oppoſita. angulariter igitur requirendæ ſunt, ut contra uniuerſalem affirmationem illa opponatur, quæ ſub uniuerſali negatione eſt. Contra uniuerſalem negationem illa contradictorie conſtituatur, quæ eſt ſub uniuerſali affirmatione. quod ſcilicet uolens Ariſtoteles oſtendere, ſic ait.

Quæcunq; igitur contradictiones uniuerſalium ſunt uniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe ueram, uel falſam. Et quæcunque in ſingularibus ſunt, ut eſt Socrates albus eſt, non eſt Socrates albus,

24. In illis enim quæ cōtradictorię ſunt, uniuerſalibus uniuerſaliter prædicatis, in his uerū ſemper falſumq; diuiditur. contradictoriæ autē ſunt uniuerſalis affirmationis particularis negatio, & uniuerſalis negationis particularis affirmatio. In his igitur una ſemper uera, altera ſemper falſa. Atq; hoc eſt quod ait, Quæcunq; igitur contradictiones ſunt, uniuerſaliū uniuerſaliter. & hic diſtinguendū eſt, ut intelligatur ſic: quæcunq; igitur cōtradictiones ſunt uniuerſaliū propoſitionum uniuerſaliter propoſitarū, neceſſe eſt alterā uerā eſſe, alterā falſam. Et in his primū diuiditur ueritas falſitasq;, quæ ſibi, & quantitate, & qualitate oppoſitæ ſunt. qualitate, q̄d illa negatio eſt, illa affirmatio. quantitate, quod illa uniuerſalis, illa particularis eſt. ſecundo autē modo in his quæ ſunt ſingularia, ſi nullæ argumentorū nebulæ ſint, ueritas falſitasq; diuiditur. ut in eo q̄d eſt Socrates albus eſt, Socrates albus non eſt: una enim uera eſt, altera falſa eſt, ſi (ut dictum eſt) nulla ambiguitas æquiuocationis impediat.

Quæcunque autem uniuerſalium non uniuerſaliter, nō hæc quidem ſemper uera eſt, illa uero falſa. Simul enim uerū eſt dicere, quoniam eſt homo albus, & non eſt homo albus, & eſt homo probus, & nō eſt homo probus: ſi enim turpis eſt, non probus eſt, & ſi ſit aliquid, etiamnum non eſt. Videbitur autem ſubito inconueniens eſſe, iccirco quoniam uidebitur ſignificare, non eſt homo albus, ſimul etiā quoniam, nemo homo eſt albus: hoc autem neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſario.

25. Propoſitiones eas, quæ in uniuerſalibus non uniuerſaliter proferuntur, non ſemper ueras eſſe, uel falſas conatur oſtendere, hoc autem per contraria monſtrat. Ea enim propoſitio quæ eſt, homo albus eſt, & huius negatio q̄ eſt, homo albus nō eſt, hoc mō oſtendūtur uerū & falſum inter ſe interdū non poſſe diuidere. nā ſi uerū eſt, ut hæ duæ affirmationes, eſt homo albus, & eſt homo niger, utręq; uno tempore ueræ ſint, uerū eſt quoq; affirmationem indefinitā, & indefinitā negationē utraſq; ueras aliquoties inueniri. nam ſi uerum eſt, quoniā eſt homo albus, uerū idem eſt, quoniā eſt homo niger. nam cum gallus ſit candidus, æthiops nigerrimus inuenitur: ſimul ergo uerū eſt dicere, quoniam eſt homo albus, & eſt homo niger. ſed qui niger eſt, albus nō eſt, ſimul ergo uerū eſt dicere, quoniā eſt homo albus, & nō eſt homo albus. Idē quoq; de probo, & turpi: nam ſi uerū eſt dicere, quoniā eſt homo probus: ſiquis hoc de philoſopho dicat. & rurſus quoniam eſt homo turpis uerū eſt, ſiquis hoc de Sylla diceret, uerū eſſet utrunq;, & quoniam eſt homo probus, & eſt homo turpis. ſed qui turpis eſt, probus nō eſt: ſimul igitur uerū eſt dicere, quoniā eſt homo probus, & non eſt homo probus. Sed uidebitur fortaſſe aliquid ibi dixiſſe cōtrariū ut difficilior procedat oſtēſio, q̄ per huiuſmodi exēpla proponitur, quæ cōtraria eſſe uideantur. Albus enim & niger, probus, & turpis contraria ſunt, & fortaſſe dubitet quidam, utrum uno tempore contraria hæc in aliquibus ualeant reperiri, Sed adiecit exemplum aliud. Quod cum contraria non ſint, tamen ex eo ſicut in contrariis quoque negatio procreatur, ut ſiquis dicat, eſt homo probus, & alius dicat ſit homo probus, ſiquis uel alio docente, uel ſeipſo corrigente, aliqua diſciplina rōnis eniteat. Nihil ergo contrarium habet eſſe probum, & fieri probum: neque enim ita contrarium eſt, ut eſſe hominem probum, & eſſe hominem turpem. Quare ſi nihil contrarium habet, dubium non eſt quin ſimul eſſe poſſint. ſed quod ſit nondum eſt, adhuc cum ſiat, quare nondum eſt probus qui ſit probus. ſed uerū eſt dicere cum eo quod eſt: eſt homo probus, quoniam ſit homo probus: ſed qui ſit probus homo, nō eſt probus homo. uerum eſt igitur dicere ſimul, quoniam eſt homo probus, & non eſt homo probus, licet non inualida exempla ſint poſita de contrariis. Nihil enim prohibet uno tempore contraria aliis, atq; aliis ineſſe ſubiectis: quocirca conſtat indē

finitas per id quod in exemplis ſupra poſuit, ſimul aliquoties ueras uideri, & non ſemper inter ſe uerum falſumq; partiri. Quod uero ait, uidebitur autẽ ſubito inconueniens eſſe, iccirco quoniã uidetur ſignificare, nõ eſt albus homo, ſimul etiam quoniã nemo homo albus eſt, huiuſmodi eſt. Dixit.n. propoſitionem affirmationis eã, quæ dicit, eſt homo albus, ueram poſſe eſſe, cũ eã quæ dicit: non eſt homo albus. Nũc hoc notat, uidetur inquit aliquoties inconueniens eſſe, & incongruum dicere eam, quæ dicit eſt homo albus, & eã quæ eſt non eſt homo albus, ſimul ueras eſſe poſſe, iccirco ꝙ eã q̃ eſt, non eſt homo albus, emittit imaginationem quandã, ꝙ ſignificet, quoniã nullus homo albus eſt. Videtur enim negatio huiuſmodi quæ eſt: non eſt homo albus, illud quoq; ſignificare ſimul: quoniã nullus homo albus eſt, ut ſiquis dixerit, non eſt homo albus, hoc eum dixiſſe putandũ ſit, quoniam nullus homo albus eſt. Hoc autem inquit, id eſt nõ eſt homo albus, & rurſus nullus homo albus eſt, neq; idem ſignificant, neq; ſemper ſimul ſunt. nam qui dicit nullus homo albus eſt, uniuerſalitatẽ determinans, negationẽ de uniuerſalitate proponit. Qui uero dicit, non eſt homo albus, nõ omnino de tota uniuerſalitate negat, ſed ei tantum ſufficit de particularitate negaſſe, atq; ea, quæ eſt nullus homo albus eſt, ſi unus homo albus fuerit, falſa eſt. Ea uero quæ dicit, non eſt homo albus, ſi unus homo albus non fuerit, uera eſt, quare non ſignificat idem. Dico autem quoniã, nec omnino quotieſcunq; dictũ fuerit, quoniã non eſt homo albus, mox ſignificat quoniam nullus eſt homo albus. nam cũ dico nullus homo albus eſt, hęc eadem ſignificat, quoniã non eſt homo albus. Vniuerſalis enim intra ſe continet indefinitam. Cum autẽ dicimus non eſt homo albus, non omnino ſignificat, quoniã nullus homo albus eſt, indefinita enim non intra ſe continet uniuerſalem. Superius nanq; monſtrauimus, quòd indefinitæ uim particularium obtinerent. Quare ſi cum eſt uniuerſalis negatio, eſt indefinita negatio: cum uero eſt indefinita negatio: non omnino eſt uniuerſalis negatio, non conuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam. quare non ſunt ſimul. quæ enim non conuertuntur, ſimul non ſunt, ut nos prædicamentorum liber edocuit. Quare neque idem ſignificant negationes, non eſt homo albus, & nullus homo albus eſt, neq; ſimul ſunt, quoniam non conuertuntur ad conſequentiã ſubſiſtendi. Syrianus tamen nititur indefinitam negationem uim definitæ obtinere negationis oſtendere, & hoc multis probare nititur argumentis, Ariſtotele maxime reclamante, neq; hoc tantũ ſuis, ſed Platonicis quoque Ariſtotelicisq; rationibus probare contendit, eam quæ dicit, non eſt homo iuſtus, huiuſmodi eſſe, qualis eſt ea quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt. Sed nos Ariſtotelicæ auctoritati ſeruientes, id quod ab illo ueraciter dicitur, approbamus. nam quod Syrianus dicit, indefinitam quidem affirmationem particularis obtinere uim, indefinitam uero negationem uniuerſalis, quam mendaciter diceretur, quanq; utræque in particularibus rectiſsime proponerentur, & ſupra monſtrauimus, & in his libris quos de categoricis ſyllogiſmis compoſuimus, idq; in libro primo diligẽter expreſſimus. Nunc nobis ipſe quoque Ariſtoteles teſtis eſt, & Syrianus facillima ratione conuincitur, quòd in Analyticis quoq; ex duabus indefinitis dicitur non poſſe colligi ſyllogiſmum, cum ex affirmatiua particulari, & negatiua uniuerſali, particularis negatiua poſſit eſſe collectio. Quod ſi indefinitę affirmatio & negatio, negationis uniuerſalis, & particularis affirmationis uim obtinerent, nunquã Ariſtoteles diceret has propoſitiones non colligere ſyllogiſmum. Sed illud uerius eſt, quoniam ex duabus particularibus nihil in qualibet propoſitionum complexione colligitur, quòd in his propoſitionibus, quæ indefinitæ ſunt, nihil colligi dixit, quia particularium uim propoſitiones indefinitas arbitratus eſt obtinere. Quare multis modis Syriani argumenta franguntur. Sed nos expoſitionis curſum ad ſequentia conuertamus.

Manifeſtum eſt autem, quoniam negatio una, unius affirmationis eſt. idem enim oportet negare negationẽ, quod affirmatio affirmauit, & de eodem, uel de aliquo ſingularium, uel de aliquo uniuerſalium, uel uniuerſaliter, uel non uniuerſaliter. Dico autem, ut eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Si autem aliud aliquid de eodem, uel de alio idem, non oppoſita erit, ſed ab ea diuerſa. Hinc autem quæ eſt, omnis homo albus eſt, contradicit illa quæ eſt, non omnis homo albus eſt. Illi autem quæ eſt, aliquis homo albus eſt: illa quæ eſt, nullus homo albus eſt. Illi autem quæ eſt, homo albus eſt: illa quæ eſt nõ eſt homo albus.

26. Hinc quoq; apparet, affirmationem indefinitam & indefinitam negationem non ſemper unã in ueritate, aliã in falſitate conſiſtere. Atq; hinc docetur indefinitam negationẽ non idem ualere; quod uniuerſalis negatio poteſt, & eſt alia uniuerſalis, alia indefinita negatio. nam ſi unicuiq; affirmationi una negatio uidetur opponi; cumq; diuerſæ ſint, ea affirmatio quæ dicit, eſt homo albus & ea q̃ dicit, eſt quidam homo albus, diuerſas quoq; habebunt in negationibus enũciationes: & illa quidẽ, quæ indefinita eſt affirmatio, habebit indefinitam negationẽ, ut ea quæ dicit, eſt homo albus, huic opponitur, nõ eſt homo albus. ea uero quę dicit, eſt quidam homo albus, negationem habebit oppoſitam eam quę dicit, nullus homo albus eſt. Quare ſi particularis affirmatio definita, & rurſus affirmatio indefinita a ſe ipſæ diuerſæ ſunt, illud uerũ eſt, oppoſitas quoq; contradictorie negationes habere diſsimiles. Quare ea quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, diuerſa eſt ab ea quæ dicit, homo iuſtus non eſt, atq; hoc nunc Ariſtoteles exequitur. Ait enim unã ſemper negationem, contra unã affirmationem poſſe cõſtitui, & eius cauſam conatur oſtendere, ꝙ omnis negatio eoſdẽ terminos habet in enunciatione, ſed enunciandi modo diuerſa eſt. nã quod ponit affirmatio, id aufert negatio, & quod illa prædicatum ſubiecto iungit, hoc illa diuidit atq; disiungit. Quare ſi idem ſubiectũ, idem prædicatum in negatione ſit, qđ affirmatio ante poſuerat: nõ eſt dubiũ quin unius affirmationis una negatio uideatur. nam ſi duæ ſint, aut ſubiectũ altera mutatura eſt, aut prædicatum. Sed quæcunque ſunt huiuſmodi, non ſunt oppoſitæ: hoc enim eſt quod ait. Si autem aliud aliquid, uel de alio idem non oppoſita, ſed erit ab ea diuerſa. Senſus enim huiuſmodi eſt. Si negatio aliud aliquid prædicando neget, quam in affirmatione fuit, ut ſi ſit affirmatio, eſt homo albus, negatio dicat, non eſt homo iuſtus, aliud prædicauit in negatione, quam in affirmatione fuerat conſtitutum. uel ſi de alio ſubiecto quam in affirmatione fuerat: idem quod in affirmatione fuerit, dixerit prædicatum, ut ſi affirmatio ſit, eſt homo iuſtus. negatio reſpondeat, non eſt Leo iuſtus, idem prædicatum eſt, ſubiecta ſunt diuerſa. Si ergo uel aliud aliquid prædicet in enunciatione propoſitio, uel de alio ſubiecto prædicet idem quod affirmatio ante poſuerat, non erunt illa affirmatio, negatioq; oppoſitæ, ſed tantum a ſe diuerſæ. neque enim ſe perimunt, & hanc rem demonſtratiuam addidit, & quæ eſſet argumentum unius affirmationis præter unam negationem eſſe non poſſe, ſiue in ſingularibus, ut in eo quod ipſe dicit exemplo, eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus: ſiue in uniuerſalibus uniuerſaliter prædicatis, cum his particulares in oppoſitione contradictorie conſtituuntur, ut in uniuerſali uniuerſaliter affirmatiua, omnis homo albus eſt, in uniuerſali particulariter negatiua prædicetur, non omnis homo albus eſt. Illi uero quæ eſt in uniuerſali particulariter affirmatiua, quidam homo albus eſt, opponatur uniuerſalis uniuerſaliter propoſitio negatiua, nullus homo albus eſt. illi uero quæ in uniuerſali non uniuerſaliter affirmatiua eſt: eſt homo albus, illa quæ in uniuerſali non uniuerſaliter negatiua eſt, Non eſt homo albus, ut qđ ait, uel de aliquo ſingularium, ad hæc pertinet exempla, eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Quod autẽ ſecutus eſt, uel de aliquo uniuerſaliũ uniuerſaliter: ad illa exempla dictũ eſſe uidebitur, quæ ſunt, omnis homo albus eſt. nõ omnis homo albus eſt. aliquis homo albus eſt. nullus homo albus

bus

bus eſt. Quod uero addidit uel non uniuerſaliter, ſcilicet in uniuerſalibus, ad illa exempla retulit, quæ ſunt homo albus eſt. homo albus non eſt.

Quod igitur una affirmatio uni negationi opponitur cõtradictorie, & quæ ſunt hæ, dictum eſt, & quòd ſunt aliæ contrariæ, & quæ ſint hæ, dictum eſt. & quòd non omnis uera uel falſa contradictio, & quare, & quando uera uel falſa.

27. Hinc igitur omnia rurſus breuiſſime repetit, dicẽs, iam ſe dixiſſe, quoniã uni negationi una affirmatio eſſet oppoſita, & hoc non quolibet modo, ſed cõtradictorie, in quibus ſcilicet uerũ falſum'ue diuideretur. Dixiſſe etiam cõmemorat, quæ eſſent hæ, quas contradictorias nominaret, dixit autẽ eſſe angulares, affirmatiuã uniuerſalem, & negatiuam particularem: rurſus affirmatiuam particularem, & negatiuã uniuerſalem. Diſſerui quoq; inquit, & ꝙ aliæ ſunt contrariæ, aliæ contradictoriæ. non enim eædem ſunt contrariæ quæ ſunt contradictoriæ. Contrariæ enim ſunt uniuerſalis affirmatio uniuerſaliſq; negatio. Expoſui illud quoq; inquit, ꝙ non omnis uera uel falſa eſt contradictio, nunc autẽ contradictionem non illã proprie, ſed cõmuniter de his dixit, quę ſunt oppoſitæ, ſiue contrario modo, ſiue ſub contrario. hæ nanq; non ſemper uerũ inter ſe falſumq; diuidebant, ut una ſemper eſſet uera, alia falſa. poterat enim fieri, ut cõtrariæ ſimul inuenirentur falſæ, ſubcontrariæ ſimul ueræ. De his autem quæ propriæ contradictoriæ ſunt, de hinc ſequitur, & ſe iam expoſuiſſe commemorat. & quare una uera, altera falſa eſt, & quãdo. iccirco enim uniuerſalis affirmatio particulari negationi in contradictione opponitur, ꝙ in omnibus a ſe ipſæ diuerſæ ſunt & qualitate & quantitate. illa enim eſt affirmatio, illa negatio. illa uniuerſalis, illa particularis. Ideo ergo aut utræq; falſæ; aut utræque ueræ inueniri non poſſunt. Quando autẽ ita fuerit, cõſtat unã ueram eſſe: alterã falſam. atq; hoc eſt quod ait. Et quare, & quando uera uel falſa dictum eſt. ſ. memorans quare oppoſitio, & quando una ſemper ſit uera, altera falſa, tunc utiq; quando angulariter conſtituuntur, iccirco quoniã & quantitate a ſe propoſitiones & qualitate diuerſæ ſunt. Nobis autẽ dicendum eſt quando oppoſitiones contrariæ uel ſubcontrariæ, aut utræq; illæ ſimul falſæ ſint, aut utręq; illæ ſimul ueræ: aut una falſa, alia rurſus inueniatur uera. In cõtrariis enim ſi ea q̃ non inſunt naturaliter, prædicentur: utræq; ſunt falſæ, ut albedo, quoniã naturaliter homini nõ ineſt, utræq; falſæ ſunt quæ albedinẽ prædicant. falſum eſt enim omnis homo albus eſt, & falſum eſt, nullus homo albus eſt. Sed quando illæ ambę falſæ ſunt, ueræ ſunt ſubcontrariæ. ut eſt, quidã homo albus eſt, quidã homo albus non eſt. Quod ſiquid naturale prædicetur in cõtrariis, affirmatio uera eſt, falſa negatio. ut quoniã naturale eſt homini eſſe animal, uera eſt ea quæ dicit, omnis homo animal eſt, falſa eſt q̃ dicit, nullus homo animal eſt. Eodem quoq; modo in ſubcõtrariis uera eſt affirmatio, falſa negatio. Sin uero aliquid impoſſibile prædicetur, falſa eſt affirmatio, uera negatio. ut quoniã impoſſibile eſt hominem lapidem eſſe: ſi dicamus, omnis homo lapis eſt, falſum eſt. nullus homo lapis eſt, uerũ eſt. eandem quoq; uim retinet ſubcontrarii natura. affirmatio enim hic falſa eſt, uera negatio.

DE VERITATE ENVNCIATIONVM.

VNa autem affirmatio & negatio eſt, quæ unum de uno ſignificat, uel cum ſit uniuerſale uniuerſaliter, uel non ſimiliter. ut omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt. eſt homo albus, non eſt homo albus. nullus homo albus eſt. quidam homo albus eſt. ſi album unum ſignificat.

28. Et quæ ſunt a nobis diligenter ſuperius expoſita, nunc ipſe clarius monſtrat. diximus nanq; unam propoſitionem eſſe, quæ unam quamlibet rem ſignificaret, & non plurimas, ita ut nec æquiuocum ſubiectum haberet, nec æquiuocum prædicatum. una enim propoſitio ſic fit. nunc hoc dicit, una propoſitio eſt q̃ unã rem ſignificat, id eſt quæ neq; æquiuocum habet ſubiectũ neq; prædicatum, ſiue autẽ uniuerſalis ſit affirmatio, ſiue uniuerſalis negatio, ſiue particularis negatio, ſiue particularis affirmatio, ſiue indefinitæ utræq;. ſiue cõtra ſe angulariter ponantur, una illa propoſitio eſt, quæ unã rem in affirmatione uel negatione ſignificat. Sed hic quęſtio eſt, quẽadmodum uniuerſalis affirmatio unã rem ſignificare poſſit, cũ uniuerſalitas ipſa nõ de uno, ſed de pluribus prædicetur. nam cũ dico, omnis homo albus eſt, ſingulos homines qui plures ſunt ſignificans, multa in ipſa affirmationis prædicatione deſigno. quocirca nulla erit affirmatio uel negatio uniuerſalis, quæ unã rem ſignificare poſſit, iccirco ꝙ ipſa uniuerſalitas de pluribus (ut dictum eſt) indiuiduis prædicatur. Sed ad hoc reſpondemus, cũ uniuerſale quiddã dicitur, ad unã quodãmodo collectionem totius propoſitionis ordo perducitur, & eius unitas nõ ad particularitatẽ, ſed ad uniuerſalitatem, quæ eſt una qualitas applicatur. ut cũ dicimus omnis homo iuſtus eſt, non tunc ſingulos intelligimus, ſed ad unam humanitatem quicquid de homine dictũ eſt, dicitur. Quare ſiue ſit uniuerſalis affirmatio, ſiue uniuerſalis negatio, uel in ſingularibus, poteſt fieri ut hæ unæ ſint, ſi una ſignificatione teneantur. atq; hoc eſt quod ait, eas propoſitiones quas ſupra poſuit, quæ ſunt, omnis homo albus eſt, nõ omnis homo albus eſt. homo albus eſt, homo albus nõ eſt. nullus homo albus eſt, eſt quidam homo albus, unus uideri ſi album inquit unum ſignificat. Si enim album quod prędicatur multa ſignificet, uel ſi homo qui ſubiectus eſt, nõ unum, non eſt una affirmatio, nec una negatio. Hoc autem in ſequentibus clarius monſtrat dicens.

Sin autem duobus unum nomen poſitum eſt, ex quibus non eſt unum, non eſt una affirmatio, neque una negatio.

29. Senſus huiuſmodi eſt, ſi unũ nomen plura ſignificet, ex quibus multis unũ effici non poſſit, illa affirmatio in qua illud nomen uel prædicatur uel ſubiicitur, multa ſignificat, ut in eo quod eſt homo, qđ dicimus homo, ſignificat animal, ſignificat rationale, ſignificat mortale, ſed ex his quæ multa ſignificat, unum poteſt effici, quod eſt animal rationale mortale. Quare hoc nomen homo, licet plura ſint quæ ſignificet, tamen quoniam coniuncta in unũ quodammodo ueniunt corpus. & unũ quiddam ex ſe iuncta perficiunt, cum id dictũ ita fuerit, quaſi ex his q̃ ſignificet: unũ aliquid fiat, unũ qđ tota illa iuncta perficiunt, nomen illud ſignificare manifeſtum eſt. atq; hoc eſt quod ait. Sin uero duobus unũ nomen ſit poſitũ, ex quibus non eſt unũ, non eſt una affirmatio nec una negatio. Si enim talia quilibet ſermo plura ſignificet: ex quibus iunctis unũ effici nequeat corpus, nec poſſint ea q̃ ſignificantur, uno illo nomine in unã ſpeciem ſubſtantiæ cõuenire, non eſt illa una affirmatio. Quale autem nomen ſit; quod poſitũ unam affirmationem non faciat, iccirco ꝙ plura ſignificet, ex quibus unum fieri non poſſit, exempli ſolertiſſima uirtute monſtrauit dicens.

Vt ſiquis ponat hoc nomen tunica homini & equo, & dicat tunica eſt alba: hæc nõ eſt una affirmatio, nec una negatio. nihil enim differt quam hoc dicere, eſt homo equus albus. Hoc autem nihil differt, quam dicere, eſt homo albus, & eſt equus albus.

30. Siquis ponat homini & equo nomen tunica, inquit & in propoſitione nomen hoc ponatur, illa propoſitio non una, ſed multiplex eſt. nam ſi uerbi gratia tunica homo atq; equus dicatur, ut cum dicit aliquis, tunica aut hominem deſignet aut equũ, ut ſiquis dicat in propoſitione ſic, tunica alba eſt, nõ eſt una affirmatio, quod .n. dicit tunica alba eſt, huiuſmodi eſt, quaſi dicã homo & equus albus eſt. tunica enim hominem atq; equũ ſignificatione monſtrauit. Quod uero dicit homo & equus albus eſt, nihil differt tanquam ſi dicã

equus albus eſt,& homo albus eſt,ſed hæ duæ ſunt propoſitiones & nõ ſimiles. in his enim ſubiecta diuerſa ſunt. quocirca ſi hæ duæ affirmationes ſunt,duplex quoq; illa eſt affirmatio,quæ dicit, homo atq; equus albus eſt. Quod ſi hæc rurſus eſt duplex,quoniã hominem atq; equũ tunicam ſignificare poſitũ eſt,cũ dicimus tunica alba eſt,non unũ ſed plura ſignificat. quocirca ſi ea affirmatio,quæ multa deſignat,non eſt una,hæc quoq; affirmatio una non erit cuius aut prædicatio æquiuoca fuerit aut ſubiectum. atq; hoc eſt quod ait.

Si ergo hæ multa ſignificant,& ſunt plures: manifeſtũ eſt,quoniã & prima multa uel nihil ſignificat. neq; enim aliquis eſt homo equus. quare nec in his neceſſe eſt hanc quidem contradictionem ueram eſſe, illam uero falſam.

31. Quod ſi inquit eſt equus albus,& eſt homo albus,multa ſignificant,illa quoq; prima propoſitio, quæ eſt tunica alba eſt,unde hæ fluxerunt,multa deſignat, aut ſiquis dicat nõ eam multa ſignificare,concedit profecto nihil omnino propoſitionis ipſius ſignificatione mõſtrari. Tunc enim nomẽ unum multa ſignificans,in unã ſignificationem poterat conuenire,quoties ex his quæ ſignificabantur,una poſſet cõiungi conſtituiq; ſubſtantia,ut in eo quod ſupra poſui,cum homo animal rationale & mortale ſignificet,quæ in unũ poſſunt coniuncta congruere. Nunc autẽ ſi tunica hominem equumq; ſignificet,multa deſignat,ſed ea ipſa in unũ corpus non ueniunt. neq; enim fieri poteſt,ut aliquis homo equus ſit. quare aut multa ſignificat,quod uerũ eſt, aut ſi contendat non eam multa ſignificare, ſed quiddam ex his quæ ſignificat iunctum. quoniã nihil eſt quod ex equo & homine coniungatur,nihil omnino ſignificat. hoc enim eſt quod dixit: neq; enim eſt aliq̃s homo equus. & hoc quidẽ ſub uno, accentu legendũ eſt, non diſcrete pronunciandum homo & rurſus equus,ſed homo equus, ut ex his iunctis appareat nihil omnino poſſe conſtitui. cur autẽ hoc dixerit,ſequens mõſtrat oratio. Si enim ita facienda propoſitio eſt, ut contra affirmationem huiuſmodi opponatur negatio. quæ in oppoſitione uerũ falſumq; diuidit,ut una uera,altera falſa ſit, unam oportet eſſe affirmationem,& unam negationem. quod cõtingit,ſi neq; ſubiectum, neq; prædicatum multa ſignificet. quod ſi plura deſignet, & ſit æquiuocum, non erit in huiuſmodi ꝓpoſitionibus una ſemper uera, altera falſa. Herminus uero ſic ſentit. Quod ait Ariſtoteles. Sin uero duobus nomen unum eſt poſitum, ex quibus non eſt unum,non eſt una affirmatio nec una negatio,ut in eo inquit quod eſt homo greſſibilis eſt,quoniam quod dicimus greſſibile,poteſt & bipes eſſe, & quadrupes & multipes animal demonſtrari. Ex his inquit omnibus unum fit,quod eſt pedes habens. Iſta inquit huiuſmodi affirmatio non multa ſignificat, ſed ſententiam Ariſtotelis omnino non ſequitur. neque enim ex his omnibus unum fit. nec quadrupes & bipes & multipes, pedes habere faciunt. hic enim numerus pedum eſt, non pedum conſtitutio. quare Herminus prætermittendus eſt. Huic autem expoſitioni quam ſupra diſſerui,& Aſpaſius, & Porphyrius,& Alexander in his,quos in hunc librum edidere commentariis, conſenſere. ſed ne diutius nobis Ariſtotelis exemplum caliginis obſcuritatem ferat,hoc in aliquo noto exemplo uocabuloq; uidendum eſt. Cum enim dicimus, Aiax ſe perimit & Telamonis Aiacem filium, & Oileum demonſtrat, ex quibus duobus unum fieri aliquid nõ poteſt. ex duobus enim indiuiduis nihil omnino coniungitur. Quare huiuſmodi propoſitio multa ſignificat. Sed hæc hactenus, nunc autem determinat hæc,quæ de propoſitionibus ſupra iam dixerat. non de omni tempore, ſed de ſolis tantum præterito & præſenti, quemadmodum ſe in ueritate & falſitate habent diſſeruiſſet. In futuris uero non idem eſt, quale de præſenti & prædicato in propoſitione iudicium,ideirco quia iam uel cum contigit, uel cum eſt, definita ueritas & falſitas in propoſitionibus inuenitur, ut eum dico, Brutus conſulatum primus inſtituit ſub rege Tarquinio, dicat alius, Brutus conſulatum non primus inſtituit ſub rege Tarquinio. Hic una uera eſt, una falſa, etiam affirmatio definite uera eſt, definite falſa negatio. Rurſus in præſenti cũ dicimus uernũ tempus eſt,uernũ tempus non eſt,ſi hoc uerno tempore dictũ ſit,affirmatio uera eſt & definite uera,negatio falſa eſt & definite falſa. Quod ſi hoc autumno dictũ ſit,definite falſa affirmatio,& definite eſt uera negatio,idcirco q̃d ſiue in præſenti,ſiue in præterito ueritas affirmationis negationiſue ſam contingit,in futuro uero nõ eodem modo ſeſe habet, ut cũ dicimus, Franci Gothos ſuperabunt, ſi quis neget Franci Gothos non ſuperabunt, una quidẽ uera eſt,altera falſa. Sed quæ uera quæ falſa ſit, ante exitũ nullus agnoſcit,atq; hoc eſt quod ait. in his ergo quæ ſunt & quæ facta ſunt,neceſſe eſt affirmationẽ uel negationẽ ueram eſſe uel falſam, in uniuerſalibus quidẽ uniuerſaliter,ſemper hanc quidẽ ueram,illam uero falſam. Et in his quæ ſunt ſingularia,quẽadmodũ dictũ eſt, ut nõ modo una ſemper uera ſit, altera falſa in tota cõtradictione. Sed illud quoq; habeat, ut in una qualibet definite ueritas aut falſitas reperiatur: ita ut in his ſingularibus ueritas & falſitas in propoſitionibus diuidatur,in uniuerſalibus autẽ ſi his particularitates opponuntur(quẽadmodum dictum eſt)unã neceſſe eſt ueram eſſe alteram falſam,ſed nõ definita propoſitionum ueritate uel falſitate ſicut ſupra diſſerui. Quare in ſequentibus quædã de futuris tractanda ſunt, & quoniam maius opus eſt quam hic breuiter dici poſſe uiderimus, & nos ſecundi uoluminis ſeriem longius extraximus, hoc loco faſtidioſam longitudinem terminemus.

ANITII SEVERINI BOETHI

Editionis ſecundæ, ſeu maiorum commentariorum, in librum Ariſtotelis de interpretatione.

LIBER TERTIVS.

EA quæ huius libri ſeries continebit exponere, altioris penè tractatus eſt,quam ut ita logica diſciplina conueniat diſputari. ſed quoniã (ut ſæpe dictum eſt) orationibus ſenſa proferuntur,quibus ſubiectas res eſſe manifeſtũ eſt,nõ eſt dubium quin quod in rebus ſit idẽ,ſæpe transferatur ad uoces. quare nihil recte cõſilium fuit,ſubtiliſſimas Ariſtotelis ſententias gemino ordine cõmentationis aperire. nam quod prior tenet editio, ingredientibus ad hæc altiora & ſubtiliora, quandã quodãmodo faciliorem ſemitã parat. Quod autẽ ſecunda editio, in patefaciendis ſubtilibus ſententiis elaborat, hoc ſtudio doctrinaq; prouectis legendum diſcendumq; proponitur. Quare prius quædam pauca dicenda ſunt, quatenus ea de quibus poſtea tractaturi ſumus, hæc ipſa legentibus non uideantur ignota. Categoricas propoſitiones græci uocant, quæ ſine aliqua conditione propoſitionis promuntur, ut eſt, dies eſt, ſol eſt, homo eſt, homo iuſtus eſt, ſol calet, & cætera quæ ſine alicuius conditionis modo atq; ligamine proponuntur. Sunt autem conditionales propõnes huiuſmodi. ſi dies eſt, lux eſt, quas græci hypotheticas uocant. Conditionales autem dicuntur, quod talis quædam conditio proponitur, ut dicatur, ſi hoc eſt, illud eſt. & illas quidem quas categoricas græci nominant, latine prædicatiuas dicere poſſumus. nam ſi κατηγορία prædicamentum eſt, cur non quoque κατηγορικαὶ propoſitiones prædicatiuæ dicantur? Harũ autẽ quædam ſunt,q̃ cum ſempiterna ſignificent,ſicut hæ res quas ſignificãt ſemper ſunt,& nunquã a ꝓpria natura diſcedunt,ita quoq; ipſæ ꝓpoſitiones immutabili ſignificatiõe ſunt,ut ſiquis dicat,deus eſt,deus immortalis eſt. hæ namq; ꝓpoſitiones, ſicut de immortalibus dicũtur, ita quoq; ſempiternã habent & neceſſariã ſignificationem,nec hoc in unius tẽpis natura ꝓſpicitur,ſed in omniũ. nã cũ dicimus deus immortalis eſt,uel immortalis fuit, uel immortalis erit,a ꝓpria ſignificatiõis neceſſitate nil diſcrepat. neceſſarias autẽ propõnes uocamus,in quibus id quod dicitur, aut

fuiſſe

fuiſſe, aut eſſe, aut certe neceſſe eſt euenire: & hæc quidē q̄ ſempiterna ſignificant, ſempiternę neceſsitatis ſunt. nam ēt ſi in his non ſit manifeſta ueritatis natura, nihil tamē prohibet, fixā eſſe neceſsitatis in natura conſtantiā, ut ſi nobis ignotū eſt, utrum paria ſint aſtra, an imparia, non tamē iccirco poterit euenire, ut nec paria nec imparia, uideantur, ſed ſine ulla dubitatione, aut paria ſunt, aut imparia. Omnis enim multitudo horū alterum retinet in natura. Quocirca, & in his, ſiquis dicat, aſtra paria ſunt, aliusq; reſpondeat, aſtra paria nō ſunt: uel ſiquis dica, aſtra imparia ſunt, aliusq; reſpōdeat, aſtra imparia nō ſunt, unus horū uerum ex neceſsitate proponit; & quanquam id quod quilibet horū uerum dixerit, nobis ignotum eſt; neceſſe eſt tamen immutabiliter eſſe quod dicitur. atq; hæ quidē ſunt immutabiliter neceſſariæ ꝓpoſitiones. Aliæ uero ſunt, quæ nō ſempiterna ſignificantes, ſunt tamen & ipſæ neceſſariæ, quouſq; illa ſubiecta ſunt, de quibus propoſitio aliquid affirmat, aut negat, ut cū dico homo mortalis eſt. quandiu homo eſt, tandiu hominē mortalem eſſe neceſſe eſt. nā ſiquis dicat ignis calidus eſt, quādiu eſt ignis, tandiu ex neceſsitate uera eſt propoſitio. Aliæ uero ſunt, quæ a natura neceſsitatis recedunt, & quædā tantū contingentia ſignificant. ſed hæc, aut æqualiter ſe ad affirmationem negationemq; habentia ſunt, aut ad unū uergentia frequentius, æqualiter quidē ſe habent, ut ſiquis dicat, me hodie eſſe lauandū, hodie me non eſſe lauandū. Nihil enim uel negatio magis, uel affirmatio fiet. utræque enim æqualiter neceſſariæ non ſunt. Illæ uero quæ plus ad alteram partem uergunt, huiuſmodi ſunt. ut ſiquis dicat hominem in ſeneclute caneſcere, hominem in ſenectute non caneſcere. fit quidem frequentius ut caneſcat, non tamē interclusum eſt, ut non caneſcat. Prædicatiuarum autem propoſitionum natura ex rerum ueritate & falſitate colligitur. Quemadmodū res ſeſe habent, ita ſeſe propoſitiones habebunt, quæ res ſignificant. nam ſi in ſe res ullam retinent neceſsitatem, propoſitiones quoque neceſſariæ ſunt: ſin uero tantum ineſſe ſignificent, ut ſiquis dicat homo ambulat, homini ambulationem ineſſe monſtrauit, prætecaliquam neceſsitatem ſunt, tantum ineſſe ſignificantes omni uacuæ neceſsitate. Quòd ſi res impoſsibiles ſunt, propoſitiones, quæ illas res demonſtrant, impoſsibiles nominātur. ſin uero res, cōtingenter ſunt uenientes atque abeuntes, quæ illas prodit, contingens ꝓpoſitio nuncupatur. Quoniā aūt temporum alia ſunt futura, alia præſentiā, alia uero præterita, res quoq; ſubiectæ tēporibus, his quoq; tēporū diuerſitatibus uariæ ſunt. aliæ. n. pręſentis tēporis ſunt, aliæ futuri, alię præteriti. Eodem quoq; modo propoſitiones alias præteriti temporis ſignificatio tenet, ut cū dico Græci Troiā euertere, aliæ pręſentis, ut cum dico Francorum Gothorumq; pugna committitur, aliæ futuri, ut Perſæ, & græci bello morituri ſunt. Et de præteritis quidē & de præſentibus, ut res ipſæ ſtabiles ſunt & definitę, ſic & propoſitiones. nam quod factū eſt, non eſt non factum, & quod eſt non factum, nondū factum eſt. iccirco de eo qđ factum eſt, uerum eſt dicere definite, ꝙ factū eſt. & falſum eſt dicere ꝙ factum non eſt. rurſus de eo quod factum non eſt, uerū eſt dicere ꝙ factum non eſt, falſum eſt, quod factum eſt. Et de præſenti quoq; quod fit, definitam habet naturam in eo quod fit. definitam quoq; in propoſitionibus ueritatē falſitatemq; habere neceſſe eſt. nam quod fit, definite uerum eſt dicere, quod fit, falſum ꝙ non fit. Quod non fit, uerū eſt dicere non fieri. falſum autem, fieri. De definitione ergo propoſitionum præteriti uel præſentis ſupra iam dictum eſt. Nunc uero ad illarum propoſitionum ueritatem falſitatemq; diſputationis ordinem conuertit, quæ in futuro dicūtur, quæq; ſunt contingentia. ſolet autem futura uocare, quæ eadem contingentia dicere conſueuit. Contingens aūt ſecundum Ariſtotelicam ſententiam eſt, quodcunq; aut caſus fert, aut ex libero cuiuslibet arbitrio & propria uoluntate uenit, aut facilitate naturæ in utranq; partem redire poſsibile eſt, ut fiat, & non fiat. hæc ergo in præterito quidem, & præſenti definitum & conſtitutum habent euentum: quæ enim euenerunt non eueniſſe non poſſunt. & quæ nunc ſūt, ut nunc non fiant, cum ſunt, fieri non poteſt. in his autem, quæ in futuro ſunt, & contingentia ſunt, & fieri poteſt aliquid, & non fieri. Sed quoniam tres modos ſupra poſuimus contingentis, de quibus melius in phyſicis tractauimus, ſingulorum ſubdamus exēpla. Si heſterno die egreſſus domo inueni amicum, quem in animo habebam quærere. nō tamē tunc quærebam, ut non inuenirem quem inueni antequam inuenirem fieri poterat. cum autem inueni, uel poſtquam inueni, ut nō inueniſſem fieri nō poterat. Rurſus ſi ipſe ſpōte, præterita nocte profectus ſum in agrum, antequam hoc fieret, ut non proficiſcerer fieri poterat. poſtquam profectus ſum, uel cum profectus ſum, ut id non fieret quod fiebat, aut non factum eſſet quod erat factum, fieri non ualebat. Amplius poſsibile eſt ſcindi hanc quam ueſtior tunicā. ſi heſterno die ſciſſa eſt, cum ſcindebatur, aut poſtquam ſciſſa eſt, ut nō ſcinderetur, aut non eſſe ſciſſa, fieri nequibat. ante uero quam ſcinderetur fieri poterat, ut nō ſcinderetur. perſpicuū ergo eſt in præſentibus atq; præteritis earundē rerū, quę ſunt contingentes, definitū conſtitutumq; eſſe euentū. In futuris aūt unum quodlibet duorum fieri poſſe, unū uero definitum non eſſe, ſed in utranq; partē uergere, & aut hoc quidem, aut illud ex neceſsitate euenire: ut autem hoc quodlibet definite, uel quodlibet aliud definite, fieri non poſſe. quæ enim contingentia ſunt, in utraq; parte contingunt. quod autem dico tale eſt. egrediente me hodie domo, amicū inuenire, aut non inuenire neceſſe eſt. In omnibus enim aut affirmatio eſt, aut negatio, ſed inuenire ſine dubio definite, aut certe ſi hoc nō eſt rurſus definite non inuenire, non eſt neceſſe: quemadmodū heſterno die quo amicum egrediens domo inueni, definitum eſt: definitū eſt autem, ꝙ nō eſt uerum me non inueniſſe. non eodē modo in his, quæ ſunt contingentia, & futura, ſed tantum aut hoc quidē, aut illud eſt, & hoc ex neceſsitate. Quod autem una res, uel quilibet unus euētus, definitus & quaſi certus ſit, fieri non poteſt. & in hac re diſsimiles ſunt propoſitiones contingentium & futurorum, iis quæ ſunt præteritorum uel præſentium. nā cum ſimiles ſint in eo quod in his aut affirmatio eſt, aut negatio, ſicut etiā in iis, quæ ſunt præterita uel præſentia, in illo diuerſę ſunt, ꝙ in his quidem id eſt præteritis & præſentibus rerum definitus euentus eſt. In futuris uero & contingentibus indefinitus eſt & incertus. Videntur tū quædam præſentia, uel præterita incerta & indefinita, ſed ſolū nobis ignorantibus, non naturæ. nam licet ignoremus nos utrū aſtra paria ſint, an imparia. unū tamen quodlibet definite in natura ſtellarum eſſe manifeſtū eſt: & hoc nobis quidem ignotū eſt, naturæ uero notiſsimum. Sed non ita, hodie me uiſurum eſſe amicum, aut nō uiſurum. nobis quidem quid eueniat ignotum eſt, notum uero naturæ, non enim hoc naturaliter, ſed caſu euenit. Quare huiuſmodi propoſitiones nō modo ad noſtram, ſed ad naturæ ipſius notitiam, ſecundum incertū euentum & incōſtantem ueritatem atq; mendacium deriuabuntur. talis enim eſt contingentis natura, ut uel in utraq; parte æqualiter ſeſe habeat, ut hodie me eſſe lauandum, uel hodie me nō eſſe lauandū, uel in una plus, minus in altera, ut hominē caneſcere ſeneſcentē, uel hoīem non caneſcere ſeneſcentē. illud. n. plus fit, illud minus. ſed nihil prohibet, id quod rarius fit, tamen fieri. De his ergo Ariſtotelica ſubtilitas diſputatura, primū a ſingularibus inchoans, ad uniuerſalia tractatui uiā pandit. duobus. n. modis contradictiones fiebant, aut in ſingularibus aut in uniuerſalibus uniuerſaliter prædicatis, & his oppoſitis. Ingreditur autem ex his tribus, quæ ſupra dicta ſunt, ex caſu, ex libero arbitrio, ex poſsibilitate, quæ omnia uno nomine utrumlibet uocauit, fingens. ſ. nomen ad hoc, quod nō unius & certi euentus iſta ſint, ſed utriuslibet, & quomodo contingit ea fieri uel non fieri, hoc autem monſtratiuum eſt naturæ inſtabilis, & ad utranque partem ſine ullius rei obluctatione uergentis. Non autem oportet arbitrari illa eſſe utrumlibet, & contingentium naturæ, quæcunq; nobis ignota ſunt. neq; enim ſi nobis ignotum eſt a Perſis ad Græcos miſſos legatos, iccirco miſſos eſſe incerti euentus eſt. Nec ſi letale ſignum in ægrotantis facie medicina deprehendit, ut aliud eſſe non poſsit, niſi ille moriatur, nobis autem ignotum ſit, propter artis imperitiam, iccirco illum ęgrum eſſe

moriturum, utrumlibet & contingentis naturæ eſſe iudicandum eſt: ſed illa ſola talia ſine dubio eſſe putanda ſunt, quæcunq; iccirco nobis ignota ſunt, ꝙ per propriam naturã qualem habeant euentum ſciri non poſſunt, iccirco quoniã propria inſtabilitate naturæ ad utraq; uerguntur, ideſt ad affirmationis, & negationis euentum propria inſtabilitate atq; inconſtantia permutantur. Eſt aũt inter philoſophos diſputatio de rerũ, quæ fiunt, cauſis. neceſsitate ne omnia fiant, an quædã caſu. & in hoc Epicureis & Stoicis & Peripateticis noſtris magna cõtentio eſt, quorũ paulisper ſententias explicemus. Peripatetici enim, quorũ Ariſtoteles princeps eſt, & caſum, & liberi arbitriũ iudicii, & neceſsitatem in rebus, quæ fiunt, quæq; aguntur, cum grauiſsima auctoritate, tum apertiſsima ratione confirmant. Et caſum quidẽ eſſe in phyſicis probant. quoties aliquid igitur & non id euenit, propter quod illa res eſt cœpta, quæ agebatur, id quod euenit, ex caſu eueniſſe putandũ eſt. & caſus quidẽ non ſine aliqua actione fit. Quoties aũt aliud quiddam euenit per actionem, quæ geritur, quã ſperatur illud eueniſſe caſu Peripatetica ꝓbat auctoritas. Si quis. n. terram fodiens, uel ſcrobem demittens, agricultus cauſa, theſaurum reperiat: caſu ille theſaurus inuentus eſt, non ſine aliqua quidẽ actione. terra enim foſſa eſt, cum theſaurus eſt inuentus, ſed non illa erat agentis intẽtio, ut theſaurus inueniretur. Ergo aliquid agẽti homini, propter aliud tamen agenti, res diuerſa ſucceſsit. Hoc igitur ex caſu euenire dicitur, quodcũq; per aliquam actionem euenit, non propter eam rem cœptam, quæ aliquid agenti ſucceſſerit. & hoc quidem in ipſa rerum natura eſt, ut non hoc ex noſtra conſtaret ignorantia, ut non icirco quædam eſſe caſu uiderentur, ꝙ nobis ignota eſſent: ſed potius icirco a nobis ignnrentur, ꝙ hæc in natura, quæcunq; caſu fiunt, nullam neceſsitatis conſtantiam, aut prouidentiæ modũ tenerent. Stoici dum omnia quidem ex neceſsitate, & ſecundum prouidẽtiam fieri putant, id quod ex caſu fit, non ſecundũ ipſius fortunæ naturam, ſed ſecundum noſtram ignorantiam metiũtur. id enim caſu fieri putant, quod cum neceſsitate fit, tamen ab hominibus ignoretur. Et de libero quoq; arbitrio eadem nobis pene illiſq; contentio eſt. Nos. n. liberum arbitrium ponimus, nullo extrinſecus cogente in id quod nobis faciendum, uel non faciendum iudicantibus perpendentibuſq; uideatur, ad quam rem, præſumpta prius cogitatiõe, perficiendã & agẽdam uenimus, ut & id quod fit, ex nobis, & ex noſtro iudicio principiũ ſumat, nullo extrinſecus, aut uiolenter cogente, aut uiolenter impediente. Stoici autem omnia neceſsitatibus dantes, conuerſo quodam ordine liberũ uoluntatis arbitriũ cuſtodire conantur. dicunt. n. naturaliter quidẽ aĩam habere quandã uoluntatẽ, ad quam ꝓpria natura ipſius uoluntatis impellitur. & ſicut in corporibus inanimatis quædam naturaliter grauia feruntur ad terram, leuia ſurſum meant. & hæc natura fieri nullus dubitat. ita quoq; in hominibus & in cæteris aĩalibus uoluntatem quidẽ naturalẽ eſſe cunctis, & quicquid fit a nobis, ſecundũ uoluntatẽ, quæ naturalis nobis eſt, putant fieri. illud tñ addunt, ꝙ ea nolumus, quæ prouidentiæ illius neceſsitas imperauit, ut ſit quidẽ nobis uolũtas cõceſſa naturaliter, & ad qđ facimus uoluntate faciamus, quæ ſ. in nobis eſt: ipſam tñ uoluntatẽ illius prouidẽtiæ neceſsitas cõſtringit. ita fieri quidẽ omnia ex neceſsitate, ꝙ uoluntas ipſa naturalis neceſsitatẽ ſequatur, fieri ẽt quæ facimus ex nobis, ꝙ ipſa uoluntas ex nobis eſt, & ſecundũ aĩalis naturam. Nos aũt liberũ uoluntatis arbitrium nõ id dicimus, qđ quiſq; uoluerit, ſed quod quiſq; iudicio & examinatione collegerit. Alioqui multa animalia habebũt liberũ uoluntatis arbitrium. illa. n. uidemus ſponte quædã refugere, quibuſdam ſponte concurrere. Quod ſi uelle aliqđ uel nolle, hoc recte liberi arbitrii uocabulo teneretur, non ſolũ hoc eſſet hominum, ſed cæterorum quoq; animaliũ, quibus hanc liberi arbitrii poteſtatem abeſſe quis neſciat: ſed eſt liberum arbitriũ, ꝙ ipſa quoq; uocabula produnt, liberũ nobis de uoluntate iudiciũ. Quotieſcunq; enim imaginationes quædam concurrunt animo, & uoluntatem irritant, eas ratio perpendit, & de his iudicat, & quod ei melius uidetur, cum arbitrio perpenderit, & iudicatione collegerit, facit: atque ideo quædam dulcia & ſpeciem utilitatis monſtrantia ſpernimus: quædam amara licet nolentes fortiter ſuſtinemus. ideo non in uoluntate, ſed in iudicatione uoluntatis, liberũ conſtat arbitrium, & nõ in imaginatione, ſed in ipſius imaginationis perpẽſione conſiſtit, atq; ideo quarundã actionũ nos ipſi principia, nõ ſequaces ſumus. hoc eſt. n. uti rõne uti iudicatione. Eſſe enim cõe nobis eſt cũ cæteris animantibus, ſola ratione diſiungimur. Quod ſi ſola eſt iudicatione inter nos, & cætera animalia diſtantia, cur dubitemus ratione uti, hoc eſſe quod uti iudicatione? Quam ſi quis ex rebus tollat, rationem hominis ſuſtulit, hominis ratione ſublata, nec ipſa quoq; humanitas permanebit. Melius igitur Peripatetici noſtri, & caſum in rebus ipſis fortuitũ dãtes, ſed præter ullam neceſsitatẽ: & liberũ quoq; arbitriũ neq; in neceſsitate, neq; in eo quod ex neceſsitate quidem nõ eſt, non tamen in nobis eſt, ut caſus, ſed in electione iudicationis & uoluntatis examinatione poſuere. In eo aũt quod poſsibile eſſe dicitur, eſt quædã inter Peripateticos & Stoicos diſſenſio, quã hoc modo paucis abſoluimus. Illi. n. definiunt poſsibile eſſe quod poſsit fieri, & quod fieri non prohibetur, ut ſit, hoc ad noſtrã poſsibilitatẽ referentes, ut quod nos poſſumus, id poſſibile dicerent. Quod uero nobis impoſsibile eſſet, id poſsibile negarẽt. Peripatetici aũt nõ in nobis hoc, ſed in ipſa natura poſuerunt, ut quædam ita poſsibilia eſſent fieri, ut eſſent poſsibilia non fieri, ut hunc calamum frangi quidem poſsibile eſt, & ẽt non frangi, & hoc non ad noſtrã poſsibilitatẽ referunt, ſed ad ipſius rei naturã. Cui ſentẽtiæ cõtraria eſt illa, quæ dicit, omnia fato fieri, cuius Stoici auctores ſunt. qđ enim fato fit, ex principalibus cauſis euenit. Sed ſi ita eſt, hoc quod nõ fiat, nõ poteſt permutari. Nos aũt ita dicimus quædã eſſe poſsibilia fieri, ut eadem ſint ẽt poſsibilia nõ fieri, hoc nõ ex neceſsitate, nec poſsibilitate noſtra metiẽtes. His igitur expeditis illud addere ſufficiat, hoc Ariſtoteli fixũ in ſententia & diſciplina retinenti, facile fuiſſe contingentiũ propoſitionũ modum de futuris oſtendere, ideſt æqualiter ſe hẽre in affirmatione, & negatione, & in utraq; parte facere, atq; ideo determinatã euentus conſtantiã non habere: quod ni ita eſſet, omnia ex neceſsitate fieri crederentur, quod melius liquebit, cũ ad ipſa Ariſtotelis uerba uenerimus. Non autem incõmode neq; incongrue Ariſtoteles de rebus altioribus, & fortaſſe nõ pertinentibus ad artem logicam, diſputationẽ tranſtulit, cum de propoſitionibus loqueretur. Neque enim eſſet firmam rectitudinem & ſignificantiã propoſitionum conſtituere, niſi hanc ex rebus ita eſſe probauiſſet. Prędicatiuæ enim propoſitiones (ut dictum eſt) non in ſermonibus, neq; in complexione prædicationum, ſed in rerũ ſignificatione conſiſtunt. Quare omnibus quæ prædicenda erant explicitis, ad ipſius Ariſtotelis ſententias aperiendas enodandaſq; perueniamus.

In his ergo & quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem uel negationem, ueram uel falſam eſſe. Ac in uniuerſalibus quidem uniuerſaliter, ſemper hanc quidẽ ueram, illam uero falſam eſſe: & in iis quæ ſunt ſingularia, quemadmodum dictum eſt. in his uero quæ in uniuerſalibus non uniuerſaliter dicuntur, non eſt neceſſe, dictum eſt autem & de his.

32. Categoricas ꝓpoſitiones, quæ prædicatiuæ latinę poſſunt nominari (ut ſupra iam diximus) ex rebus quas ipſæ ꝓpoſitiones ſignificãt, integra ratiocinandi norma diiudicat. Illæ nanq; quas hypotheticas uel conditionales uocamus ex ipſa conditione uim propriam trahunt, non ex his, quę ſignificant. Cum enim dico, ſi homo eſt, animal eſt. & ſi lapis eſt, animal non eſt, illud eſt conſequens, illud repugnans. quare ex conſequentia & repugnantia propoſitionum tota in propoſitione uis uertitur. unde fit ut non ſignificatio, ſed conditio propoſitam hypotheticarum enunciationum uim naturamque conſtituat. Prædicatiuæ uero propoſitiones (ut dictum eſt) ex rebus principaliter ſubſtantiam ſumunt, atque ideo, quoniam quædam res ſunt præſentis temporis, quædam præteriti, ſicut euentus ipſæ rerum præſentis

tis

tis temporis uel præteriti certus eſt, ita quoque prædicatiuarum propoſitionum de præteritis & præſentibus certa ueritas falſitasq; eſt. Erat aũt contradictionis modus duplex: aut enim uniuerſales particularibus angulariter opponebãtur, aut ſingularis ſignificatio affirmatiua, ſingularẽ negationẽ contradictoria oppoſitione perimebat. Et in his una uera ſemper, altera falſa reperiebatur. In his aũt, quę eſſent indefinitæ, non neceſſe erat unã ueram eſſe, alteram falſam: ſed in his in quibus ueritas & falſitas diuidebatur. In his non ſolũ una uera ſemper eſt, altera ſemper falſa, in præterito, ſcilicet & in præſenti, ſed ẽt una certam & definitã ueritatẽ retinet, certam & definitam altera falſitatẽ. In his aũt, quæ ſũt in futuro, ſi neceſſariæ quidem propoſitiones ſunt, licet ſecundum tempus futurum dicantur, neceſſe eſt tamen nõ modo unam ueram eſſe, alteram falſam, ſed etiam unam definitę ueram, alteram falſam definite. ut cum dico, ſol hoc anno uerno tempore in arietem uenturus eſt. Si hoc alius neget, non ſolũ una uera eſt, altera falſa, ſed etiam in hoc uera eſt affirmatio definite, falſa negatio. ſed Ariſtoteles non ſolet illa futura uocare, quæ ſunt neceſſaria, ſed potius quæ ſint contingentia. Contingentia aũt ſunt (ut ſupra diximus) quęcunq; uel ad eſſe, uel non ad eſſe æqualiter ſeſe habent, & ſicut ipſa indefinitum habent & eſſe & non eſſe, ita quoque de his affirmationes & negationes indefinitam habent ueritatem uel falſitatem: cum una ſemper uera ſit, ſemper altera falſa: ſed quæ uera ſit, quæue falſa, nondum in contingẽtibus notum eſt. nam ſicut quæ ſunt neceſſaria eſſe, in his eſſe definitum eſt: quæ autem ſunt impoſsibilia eſſe, in his non eſſe definitum eſt: ita quoq; quæ poſſunt eſſe, & poſſunt nõ eſſe, in his neq; eſſe, neq; nõ eſſe eſt definitũ, ſed ueritas & falſitas ex eo qd eſt eſſe rei, & ex eo qd eſt non eſſe rei ſumitur. nam ſi fit quod dicitur, uerum eſt: ſi non fit quod dicitur, falſum eſt. Igitur in contingentibus & futuris ſicut ipſum eſſe & non eſſe inſtabile eſt: eſſe tamen aut non eſſe neceſſe eſt: ita quoq; in affirmationibus contingentia prodentibus, ueritas quidem & falſitas in incerto eſt. Quæ.n. uera ſit, quæ falſa, ſecundum ipſarum propoſitionum naturam ignoratur: neceſſe eſt tamen unam ueram eſſe, alterã falſam. Porphyrius tamen quædam de Stoica dialectica permiſcet, quæ cum latinis auribus nota non ſint, neç hoc ipſum, quod in quæſtione uenit, agnoſcitur: atque ideo illa ſtudio prætermittemus.

DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS.

IN ſingularibus uero & futuris nõ ſimiliter. nam ſi omnis affirmatio uel negatio, uera uel falſa eſt, & omne neceſſe eſt, uel eſſe, uel non eſſe. Quare ſi hic quidem dicat futurum aliquid: ille uero non dicat hoc idem ipſum: manifeſtum eſt, quoniam neceſſe eſt uerum dicere alterũ ipſorum, ſi omnis affirmatio uel negatio uera uel falſa eſt: utræque enim non erunt ſimul in talibus. nam ſi uerum eſt dicere, quoniam eſt album uel non album, neceſſe eſt albũ eſſe, uel non album. Et ſi eſt album uel non album, uerum eſt, uel affirmare uel negare: & ſi non eſt, mentitur: & ſi mentitur, non eſt. Quare neceſſe eſt, aut affirmationem aut negationem ueram eſſe uel falſam. Nihil ergo neque eſt, neq; fit, neq; caſu, neq; utrumlibet, nec erit, nec non erit. ſed ex neceßitate omnia & non utrumlibet. aut enim qui dicit, uerus eſt: aut qui negat, ſimiliter enim uel fieret, uel non fieret.

33. Geminas eſſe cõtradictiones in propoſitionibus ſuprà iam dictum eſt, & nunc quoque commemorat, in quibus neceſſe eſt unam ueram eſſe, alteram falſam. ſed ea quæ dicẽtur de futuris & contingentibus, melius intelligentur, ſi de his contingentibus loquamur, quæ in ſingulari contradictione proueniunt. eſt enim uniuerſalium angularis contradictio in contingentibus huiuſmodi. Cras omnes Athenienſes bello nauali pugnaturi ſunt. Cras non omnes Athenienſes bello nauali pugnaturi ſunt. In ſingularibus autem talis eſt. Cras Socrates in paleſtra pugnaturus eſt. Cras Socrates in paleſtra pugnaturus nõ eſt. Non aũt oportet ignorare, nõ eſſe ſimiliter contingentes has, quæ dicunt Socrates morietur: & Socrates non morietur. & illas quæ dicunt, Socrates morietur cras, Socrates non morietur cras. Illæ.n. ſuperiores omnino contingentes non ſunt, ſed ſunt neceſſariæ. Morietur enim Socrates ex neceſsitate: hæ uero, quæ tẽpus definiunt, nec ipſæ in numero contingentiũ recipiuntur, idcirco quod nobis quidẽ, cras moriturum eſſe Socratem, incertum eſt: Naturæ aũt incertum non eſt. Atq; ideo nec deo quoq; incertum, qui ipſam naturã optime nouit. Sed illę ſunt proprie contingentes, quę neq; in natura ſunt, neq; in neceſsitate, ſed aut in caſu, aut in libero arbitrio, aut in poſsibilitate naturæ. Ex caſu quidẽ, ut cum egredior domo, amicum uideam, non ob hoc egrediens. Ex libero arbitrio, ut quod poſſum & uelle & non uelle, an uelim hoc, antequam fiat, incertum. ex poſsibilitate, quod cum fieri poſsit & nõ fieri poſsit, id antequam fiat, quod utroq; modo poteſt fieri, incertũ ſit. Ideoq; cras Socrates pugnaturus eſt in palæſtra, cõtingens eſt, quod hoc ex libero uenit arbitrio. Ergo in huiuſmodi contingentibus ſi in futuro una ſemper uera eſt, altera ſemper falſa, & una definite uera, altera falſa definite, & res uerbis congruerent, omnia neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe, & quicquid fit, ex neceſsitate fit, & nihil neq; poſsibile eſt eſſe, quod poſsibile ſit non eſſe, neq; liberum erit arbitriũ, neque in rebus ullus caſus erit, in omnibus neceſsitate dominãte. In his nãq;, id eſt in ſingularibus cõtradictionibus uerũ dicere uterq; nõ poteſt. Cõtradictoriæ.n. erant, quæ ſimul eſſe nõ poſſent, ſed nec utræq;, id eſt negationes atq; affirmatiões falſæ eſſe in cõtradictoriis poſſunt. Illæ.n. erant contradictoriæ, quæ ſimul eſſe non poterant. Quare unus uerum dicturus eſt, unus falſum. Quod ſi nihil datur in huiuſmodi rebus.i. in contingentibus inſtabile, euentus ordine, & incerta ueritatis & falſitatis enunciatione prouenire, quicquid uerum dicitur in affirmatione definite, hoc definite eſſe neceſſe eſt. quicquid falſum dicitur in negatione, hoc nõ eſſe neceſſe eſt. Oĩa igitur ex neceſsitate aut erunt, ex aut neceſsitate non erunt. Nihil ergo nec caſus, nec liberum arbitriũ, nec poſsibilitas ulla in rebus eſt. Siquidem tenet cuncta neceſsitas. Ariſtoteles uero ſummens iſtam hypotheticam propoſitionẽ, ſi omne quod in futuro dicitur aut uerum definite, aut falſum eſt, definite omnia ex neceſsitate fieri, & nihil caſu, nihil iudicio, nihil poſsibilitate conuenienti ordine monſtrat. & hoc poſito, unam.ſ. ueram, alteram definite falſam eſſe, omnia ex neceſsitate contingere ex cõſenſu rerum propoſitionũq; demonſtrat, hoc modo. Proponit enim hãc conditionem, & hanc ueram eſſe, ex rerum ipſarũ neceſsitate confirmat. Eſt autem conditio, ſi omnis affirmatio, uel negatio in futurum ducta, uera, uel falſa eſt definite, & omne quicquid fit, ex neceſsitate fit, & nihil, neq; caſu, neq; propria & libera uoluntate, atq; iudicio, nec uero aliqua poſsibilitate, quæ omnia utrumlibet uocabulo nuncupauit. Ponit enim hanc conditionẽ dicens. nam ſi omnis affirmatio uel negatio uera, uel falſa eſt, ſubaudiendum eſt definite, & omne neceſſe eſt eſſe uel non eſſe. ſi hic quidẽ dicat futurum aliquid, ille uero non dicat hoc idẽ ipſum, manifeſtum eſt, quoniam neceſſe eſt uerum dicere alterũ ipſorum, ſi omnis affirmatio uel negatio uera uel falſa eſt. utræq; enim nõ erunt ſimul in talibus. Ergo ſenſus huiuſmodi eſt. Si omnis, inquit, affirmatio uel negatio uera, uel falſa eſt definite, & omne neceſſe eſt, aut eſſe, aut nõ eſſe, quod uel affirmatio ponit, uel negatio perimit. nam ſi quilibet dixerit eſſe aliquid: & alius dixerit, idem ipſum non eſſe, unus quidem affirmat, alius uero negat, ſed in affirmatione & negatione, quæ in contradictione ponuntur, una ſemper uera eſt, altera falſa: neque enim fieri poteſt, ut utræq; ſint ueræ: non enim nunc ſermo eſt, aut de ſubcontrariis, aut de indefinitis. namq; ſubcontrarię, id eſt particularis negatio & affirmatio particularis, & indefinitæ, utræque ueræ in eodem eſſe poterant. Contradictoriæ autem minime: neque enim fieri poteſt, ut hæ quæ uel in ſingularibus contradictiones ſunt, uel in uniuerſalibus

uerſalibus ſingulariter opponuntur, ſimul unquã ueræ ſint: hoc enim eſt quod ait: Vtræque enim non erunt ſimul in talibus, ideſt utræque enunciationes non erunt ueræ in enunciationibus contradictorijs, poſita ergo hac conditione, ſi omnis affirmatio definite uera uel falſa ſit, omnia ex neceſsitate euenire. Hanc ipſam rerum ipſarum, & propoſitionũ conſequentiam, & ſimilitudinem monſtrare contendit dicens, nam ſi uerum eſt dicere, quod album uel non album eſt, neceſſe eſt eſſe album, uel non album. & ſi eſt albũ uel non album, uerũ eſt, affirmare uel negare. & ſi nõ eſt, mentitur. & ſi mentitur, non eſt. quare neceſſe eſt affirmationem, uel negationem ueram eſſe uel falſam. Omnis, inquit, affirmatio omniſq; negatio cum rebus ipſis, uel uera, uel falſa eſt. huius aũt rei exempla, ex præſentibus ſumit. nam ſicut ſe habent ſecundum neceſsitatẽ in præſenti tẽpore enunciationes, ita ſe habent, & in futuro. Speculemur igitur in præſenti, quæ ſit rerũ propoſitionumq; neceſsitas. Siqua enim propoſitio de qualibet re dicta uera eſt, illam rem quam dixit, eſſe neceſſe eſt. Si enim dixerit, quod nix alba eſt, & hoc uerum eſt, ueritate propoſitionis ſequitur neceſsitas rei. Neceſſe eſt enim niuẽ eſſe albã, ſi propoſitio, quæ de eadẽ re prædicata eſt, uera eſt. Quod ſi dixerit quis nõ eſſe albã picẽ, & hæc uera eſt: manifeſtum eſt, rem quoq; propoſitionis conſequi ueritatẽ. Amplius quoq; propoſitiones, rerum neceſsitates ſequuntur: ſi.n. eſt aliqua res, uerũ eſt, de ea dicere, quod eſt, & ſi nõ eſt aliqua res, uerum eſt de ea dicere, quod non eſt: ita ſecundum ueritatem affirmationis, uel negationis neceſsitas rei ſubſtantiam ſequitur, & rerũ neceſsitas propoſitionum comitatur neceſsitatem. atq; hoc quidem in ueris, in falſis quoque idem eſt, econtrario. nam ſi falſa eſt affirmatio: rem de qua loquitur non eſſe neceſſe eſt, ut ſi falſa eſt affirmatio, quæ dicit picem eſſe albam, non eſſe albam picem neceſſe eſt. Rurſus ſi falſa eſt negatio q̃ dicit, niuem nõ eſſe albã, niuem eſſe albam neceſſe eſt. Rurſus ſi res non eſt, affirmatio quoq; de ea re neceſſario falſa eſt. Quod ſi rurſus res nõ ſit, id quod poteſt dicere falſa negatio, ſine ulla dubitatione illa negatio falſa eſt, & hoc neceſſe eſt. ut quoniã de niue poteſt dicere falſa negatio, quod alba nõ eſt, hoc ipſum quod falſa negatio dicit, ideſt albam non eſſe, nõ eſt. Nix.n. non alba nõ eſt. Quare rerũ neceſsitati falſitas utraq; conuertitur. nã ſi eſt aliquid, uere de eodẽ dicitur, quod eſt. & ſi uere dicitur illã rem de qua uere aliquid prædicatur eſſe neceſſe eſt. quod ſi nõ eſt, id quod dicitur, falſa enunciatio eſt, & ſi enunciationes falſæ ſunt, res nõ eſſe neceſſe eſt. Quod ſi hæc ita ſunt, poſitũ eſt aũt omnem affirmationẽ, & negationẽ ueram eſſe definite, quoniã propoſitionum ueritatẽ uel falſitatẽ, rerum neceſsitas ſecundum eſſe uel nõ eſſe conſequitur, eſſe quidẽ ſecundum ueritatẽ, ut dictum eſt, nõ eſſe ſecundũ falſitatem. Nihil ſit caſu, neq; libera uoluntate, neq; aliqua poſsibilitate. Hæc.n. quæ utrumlibet uocamus, talia ſunt: quæ cũ nondũ ſunt facta & fieri poſſunt, & nõ fieri: ſi.n. facta ſunt, nõ fieri potuerunt, ut hodie me librũ Virgilij legere, qd' nondum feci, poteſt quidem non fieri, poteſt etiã fieri, quod ſi fecero, potui nõ facere. hæc igitur huiuſmodi ſunt, quæcunq; utrumlibet dicuntur. Vtrumlibet autem quid ſit ipſe planius demonſtrat dicens,

Vtrumlibet enim nihil magis ſic uel non ſic ſe habent, aut habebit.

34. Eſt enim utrumlibet, quod uel ad eſſe, uel ad non eſſe æqualiter ſe habet, ideſt neq; illud eſſe neceſſe ſit, neq; non eſſe neceſſe ſit. Putauerunt autem quidam, quorum Stoici quoque ſunt, Ariſtotelem dicere, in futuro contingentes nec ueras, nec falſas: quod enim dixit nihil ſe magis ad eſſe habere, quam ad non eſſe, hoc putauerunt tanquam nihil eas intereſſet, falſas an ueras putari. neq; ueras.n. neq; falſas eſſe arbitrati ſunt, ſed falſum eſt. non.n. Ariſtoteles hoc dicit, quod utræq; nec ueræ, nec falſæ ſint, ſed quod una quidem ipſarũ quælibet, aut uera aut falſa eſt, non tamen quẽadmodum in præteritis definite, nec quemadmodum in præſentibus: ſed enunciatiuarum uocum duplicem quodãmodo eſſe naturam, quarum quædam eſſent in quibus nõ modo uerum & falſum inuenīretur, ſed in quibus, etiam unã eſſe definite uerã, alteram definite falſam, in alijs uero una quidẽ uera, altera falſa, ſed indefinite, & commutabiliter. & hoc per ſuam naturã, non ad noſtrã ignorantiam, atq; notitiã. Quocirca recte dictum eſt, ſi omnis affirmatio uel negatio uera definite eſſet, nihil fieri, neque eſſe uel caſu, uel a communi nomine utrumlibet, nec eſſe aut non eſſe contingenter, ſed aut eſſe, aut non eſſe definite, ſed magis ex neceſsitate omnia: hoc enim conſequitur eum qui dicit, aut eum qui affirmat uerũ eſſe, aut eum qui negat, quod ſi hoc uerum eſſet, ſimiliter, cum ueritate, uel fieret, uel cum falſitate non fieret, qd' uere falſeue ab enunciationibus dicebatur. Quod ſi hoc impoſsibile eſt, & ſunt quædam res, quæ neceſsitate nõ ſunt. uidemus aũt quaſdam eſſe caſu, quaſdam ex uoluntate, quaſdam ex propria poſsibilitate naturæ: fruſtra putatur ſicut in præteritis, ita quoq; in futuris enunciationibus unam eſſe ueram, alterã falſam definite. Quare hæc quidem una fuit eius argumẽtatio, aliã uero quaſi ipſe ſibi opponens aliquam quæſtionem, ingreditur ualidiore tractatu.

Amplius ſi eſt album nunc, uerum erat dicere prius, quod erit album: quare ſemper fuit uerum dicere, quodlibet eorum quæ facta ſunt, quod eſt, uel erit. Quod ſi ſemper uerum fuit dicere, quod eſt uel erit, non poteſt hoc non eſſe, uel non futurum eſſe. Quod autem non poteſt non fieri, impoßibile eſt non fieri. Et quod impoßibile eſt nõ fieri, neceſſe eſt fieri. Omnia ergo, quæ futura ſunt, neceſſe eſt fieri: nihil igitur utrumlibet, neque caſu erit. nam ſi caſu, non ex neceßitate.

35. Ad aſtruendum non eſſe omnes enunciationes ueras definite in futuro uel falſas, ex eadem argumẽtationis uirtute, & ex eodẽ poſsibilitatis euentu: diuerſam tamen ingreditur argumentationis uiam. Dudum enim ex his, quæ nondũ erant facta, ſi uere futura eſſe prædicerentur, in rebus neceſsitatẽ ſolã eſſe poſſe collegit. nunc aũt ex his, quæ factæ ſunt, argumentationẽ capit, ſi uere antequã fierent prædicerentur, neceſsitatis nexu euentus rerũ omnium contineri: arbitrantur enim hi, qui dicunt contingentiũ quoq; propoſitionũ ſtabilem eſſe enunciationis modum ſecundũ ueritatem, ſcilicet atq; mendaciũ, quod omnia quæcunq; facta ſunt, potuere prædici quod fierent: hoc enim in natura quidem fuit ante, ſed nobis hoc rei ipſius patefecit euentus. Quare ſi omnia quæcunq; euenerunt, ſunt, & ea quæ ſunt futura eſſe prædici potuerunt, neceſſe eſt omnia, quæ dicuntur, aut definite uera eſſe, aut definite falſa, quoniã definitus eorum euentus ſecundũ præſens tempus eſt. Quare in omnibus in quibus aliquid euenit, uerũ erat dicere, quod euenturũ eſt, & ſi nondum adhuc factũ eſt: hoc aũt illa res probat uerũ fuiſſe tũc dici, qm̃ euenit id quod prædici potuerat, quod ſi prædictũ eſſet, res euentura definita ueritate prædiceretur. Hoc Ariſtoteles ſummẽs, ad idẽ impoſsibile ualidiſsima ratione perducit, & præſentis temporis naturam cum futuri enunciatione coniungit. Ait enim ſimile eſſe de præſentibus enunciare ſecundum ueritatis neceſsitatem & de futuris. nam ſi uerum eſt dicere, quod eſt aliquid, eſſe neceſſe eſt, & ſi uerũ eſt dicere quod erit, futurũ eſſe ſine dubio neceſſe eſt. Omnia igitur ex neceſsitate futura ſunt, ad idem ſcilicet impoſsibile argumentationem trahens. Sumit autem huius impoſsibilitatis ordinem ex his propoſitionibus, quæ faciliores quidem ad intellectum ſunt, idem tamen ualent, hoc modo. Si ſemper, inquit, uerum eſt dicere, quod eſt, uel erit: quicquid enim tunc uerũ fuit prædicere, illud non poteſt non eſſe, nec non futurũ eſſe: quemadmodum enim id quod in præſenti uere dicitur eſſe, hoc non poteſt non eſſe, & uera de ea propoſitio fuit, quæ dicebat eſſe: ita quoque in futuro quæ dicit, aliquid futurum eſſe, illa, ſi uera eſt, non poteſt non futurũ eſſe quod prædicit. Quod ſi non poteſt non fieri quod a uera propoſitione prædicitur: impoſsibile eſt non fieri. Idem enim eſt dicere, non poteſt non fieri, quod dicere, impoſsibile eſt non fieri. Quod autem impoſsibile eſt non fieri, neceſſe eſt fieri, impoſsibile enim idem neceſsi

tati ualet contrarie prædicatum, ut ipſe poſt docuit. nam qđ impoſsibile eſt eſſe, neceſſe eſt nõ eſſe. Qđ neceſſe eſt ut ſit, poſsibile nõ eſt illud non eſſe: quod.n. ut ſit poſsibile nõ eſt, non eſſe neceſſe eſt. Qđ ſi hoc eſt, & contraria ſe eodẽ modo habebunt. Qđ eſt impoſsibile non eſſe, hoc eſſe neceſſe eſt. Sed dictum eſt ea, quæ uere prædicuntur, impoſsibile eſſe non eſſe. hoc autem eſt ex neceſsitate eſſe. Ea igitur quæ prædicuntur ex neceſsitate futura ſunt. Nihil igitur utrumlibet, neq; caſu, nec omnino ſecundũ liberũ arbitrium, quod utrumlibet ſignificatio totum clauſit. nam quod dicit utrumlibet, poſsibilitatẽ, & caſum, & liberũ in ſignificatione arbitriũ tenet. Ergo nihil fit caſu. nã ſi quædam fieri caſu dicat, ille rurſus in ea re perimit neceſsitatẽ: quod.n. caſu eſt, nõ ex neceſsitate eſt. nihil aũt fit caſu; quoniã oĩa ex neceſsitate proueniunt, quæcunq; enunciatio uera prædixerit. euenit aũt huiuſmodi impoſsibilitas ex eo quod conceſſum eſt prius, omnia quæcunq; facta ſunt, definite uere prædici potuiſſe. nã ſi ex neceſsitate contingit id quod euenit, uerum fuit dicere ꝙ erit: quod ſi ex neceſsitate non contingit, ſed contingenter, nõ potius uerum fuit dicere ꝙ erit, ſed magis ꝙ contingit eſſe. nam qui dicit erit, ille quandam neceſsitatem in ipſa prædicatione ponit. hoc inde intelligitur, ꝙ ſi uere dicat futurum eſſe id qđ prędicitur, impoſsibile est nõ fieri. hoc aũt ex neceſsitate ſit fieri. ergo qui dicit quod erit aliquid eorũ, quæ contingenter eueniunt, in eo quod futurũ eſſe dicit, id qđ contingenter euenit, fortaſſe mentitur. uel ſi cõtigerit res illa, quã prædixit, ille tñ mentitus eſt: non.n. euentus falſus eſt, ſed modus prædicationis. nãq; ita oportuit dicere, cras bellũ nauale cõtingenter eueniet, hoc eſt dicere, ita eueniet ſi euenerit, ut potuerit nõ euenire. Hoc ergo qui dicit, uerum dicit. Euentum.n. contingenter prædixit. Qui autem ita dicit, cras erit bellũ nauale, quaſi neceſſe ſit, ita pronunciat, ꝙ ſi euenerit, non iã idcirco quia prædixit, uerũ dixerit, qm̃, id qđ cõtingentee euenturum erat, neceſſarie futurum eſſe, prædixit. Non ergo in euentu eſt falſitas, ſed in ꝑdicationis modo. Quemadmodũ.n. ſiquis Socrate ambulante dicat, Socrates ex neceſsitate ambulat, ille mentitus eſt, non in eo qđ Socrates ambulat, ſed in eo qđ ille ex neceſsitate eũ ambulare prædicauit, ita quoq; in hoc. Qui dicit quod erit aliquid, et ſi hoc fiat, ille tñ falſus eſt, non in eo qđ factũ eſt, ſed in eo qđ non ita factũ eſt, ut ille prædixit futurũ. Quod ſi uerum eſſet definite, ex neceſsitate eſſet futurũ. Igitur ex neceſsitate futurũ eſſe prædixit, quodcunq; ſine ullo alio modo euenturum ꝓnunciauit. Quare nõ in euentu rei, ſed in prædicationis enunciatione, falſitas inuenitur. Oportet.n. in cõtingentibus ita aliquid prædicere, ſi uera erit enunciatio, ut dicat quidẽ futurum eſſe aliquid, ſed ita, ut rurſus relinquat eſſe poſsibile, ut futurũ non ſit. Hæc aũt eſt contingentis natura, cõtingenter in enunciatione prædicare. Quod ſiquis ſimpliciter id quod fortaſſe contingenter eueniet, futurum eſſe prædixerit: ille rem contingentem neceſſario futuram prędixit. Atque ideo etiam ſi euenerit id quod dicitur, tamen ille mentitus eſt, in eo ꝙ hoc quidem contingenter euenit, ille autem ex neceſsitate futurum eſſe prædixerat. Cum ergo ſint quatuor enunciationum ueritatis & falſitatis modi, de his.ſ. propoſitionibus quæ in futuro prædicantur. aut ꝙ erit, & non erit id quod dicitur, ideſt ut, & affirmatio & negatio uera ſit. aut ꝙ nec erit, nec non erit, ideſt ut affirmatio, & negatio falſæ ſint. aut ꝙ erit aut non erit, una tamen definite uera altera falſa. aut rurſus ꝙ erit, aut non erit, utriſque ſecundum ueritatem & falſitatem indefinitis, & æqualiter ad ueritatem mẽdaciumq; uergentibus, docuit quidem ſupra, & eſſe & non eſſe fieri non poſſe, cum dixit: Vtræq; enim ſimul non erunt in talibus. Docuit etiam aliquantiſper, aut eſſe, aut non eſſe definite in contingentibus & futuris propoſitionibus eſſe non poſſe. Nunc illud addit. Quod neq; eſſe neque non eſſe, ideſt qđ nec illud dici uere poſsit, poſſe utraſque inueniri falſas, quæ dicuntur in futuro propoſitiones. Quod ſi neque utræque ueræ ſunt, neque utræque falſæ, neque una definite uera, falſa altera definite. Reſtat, ut una quidem uera ſit, altera falſa, non tamen definite, ſed utrumlibet & inſtabili modo, ut hoc quidem, aut hoc euenire neceſſe ſit. ut tamen una res quælibet quaſi neceſſarie, & definite pronunciat, aut non proueniat, fieri non poſsit. Quẽadmodum autem utraſque falſas non eſſe demonſtraret, hic inchoat.

At uero nec ꝙ uerum eſt, neutrum contingit dicere, ut ꝙ neq; erit, neq; non erit: primum enim cum ſit affirmatio falſa, erit negatio non uera: & cum hæc ſit falſa, contingit affirmationem eſſe non ueram. Ad hæc ſi uerum eſt dicere, quod album eſt & magnũ, oportet eſſe utrumq; ſi uero erit cras, oportet eſſe cras. ſi aũt neq; erit, neq; nõ erit cras, non erit utrumlibet, ut nauale bellum. oportebit enim neq; fieri nauale bellum, neq; non fieri.

36. Senſus argumentationis huiuſmodi eſt, nec illud, inquit, dici poterit, ꝙ contingentium propoſitionnm neutra uera ſit in futuro. hoc aũt nihil differt dicere, quã ſiquis dicat utraſque eſſe falſas: hoc.n. impoſsibile eſt in cõtradictionibus. nam utræq; falſæ inueniri nõ poſſunt. hoc.n. propriũ contradictoriarũ eſt, ut proprietatem contrariarũ fugiãt. propoſitiones ergo cõtradictoriæ, ut proprietatẽ ſubcontrariarũ fugiunt in eo ꝙ ſimul ueræ eſſe nõ poſſunt: ita quoq; contrariarũ proprietatẽ uitant, in eo ꝙ ſimul falſę non reperiuntur. Habent ergo propriã naturã, ut neq; falſæ ſimul ſint, neq; ueræ quare una ipſarum ſemper uera, ſemper altera falſa. impoſsibile eſt igitur cũ ſit falſa negatio, non uerã eſſe affirmationẽ, & rurſus cum ſit falſa affirmatio, negationẽ eſſe nõ ueram. Igitur, nec hoc eſt dicere, ꝙ utræq; nõ ueræ ſint. Quod ꝑ hoc dixit quod ait, At uero nec ꝙ neutrum uerũ eſt contingit dicere, ideſt nõ nobis contingit dicere, hoc eſt impoſsibile eſt dicere, quod neutrũ uerũ eſt .ſ. ꝙ in affirmationibus & negationibus, quę proponuntur, cõtingentibus.ſ. & futuris. Qui aũt Ariſtotelẽ arbitrati ſunt, utraſq; propoſitiones in futuro falſas arbitrari, ſi hæc q̃ nũc dicit diligentiſsime ꝑlegiſſent, nunq̃ tantis laberentur erroribus. Neq;.n. idem eſt dicere neutra uera eſt, quod dicere neutra uera eſt, quod dicere neutra eſt definite. Futurum.n. eſſe cras nauale bellũ, & nõ futurũ non dicitur, ꝙ utræq; oĩno falſæ ſint, ſed ꝙ neutra uera ſit definite, aut quælibet ipſarum definite ſit falſa: ſed hæc quidẽ uera, illa uero falſa, non tamẽ una ipſarũ definite, ſed quælibet illarũ contingenter. His aũt adiecit aliud quiddã, dicens, ſi propoſitionũ ueritas ex rerũ ſubſtantia pendet, ut quicquid uerũ eſt in propoſitionibus dicere, hoc eſſe neceſſe eſt, ſi uerũ eſt dicere, ꝙ erit albũ aliquid, ueritatem propoſitionis ſequitur rei neceſſarius euentus. Quod ſiquis dicat quãlibet illã rem cras albã futuram, ſi hoc uere dixerit: cras ex neceſsitate alba futura eſt. Sic igitur ſiquis uerũ dicit. neutrã eſſe uerã propoſitionum earum, q̃ in futuro dicuntur, neceſſe eſt id qđ dicitur, & ſignificatur ab illis propoſitionibus, nec eſſe, nec non eſſe. Falſa.n. & affirmatione & negatione, nec quod affirmatio dicit, fieri poteſt, nec quod negatio. ergo ex neceſsitate neutrum fit, quod uel affirmatio dicit, uel negatio. Ergo ſi dicat affirmatio, cras bellum nauale futurum, quoniam falſa eſt, non erit cras bellum nauale. Rurſus ſi idem neget negatio dicens, non erit cras bellum nauale, quoniã hæc quoq; falſa eſt, erit cras nauale bellum. Quare neq; erit bellum nauale, quia affirmatio falſa eſt, nec non erit bellum nauale, quia negatio falſa eſt. Sed hãc ineptiam, nec animus ſibi ipſe fingere poteſt. Quis.n. unquam dixerit, rem aliquã ex neceſsitate nec eſſe, nec non eſſe: quod ille.ſ. dicit qui dicit utraſq; propoſitiones in futuro falſas exiſtere.

Quæ ergo contingunt inconuenientia, hæc ſunt, & alia huiuſmodi, ſi omnis affirmationis & negationis, uel in his, quæ de uniuerſalibus dicuntur uniuerſaliter, uel in his, quæ ſunt ſingularia, neceſſe eſt, oppoſitarum hanc quidem uerã eſſe, illam uero falſam, Nihil autem utrumlibet eſſe in his, quæ fiunt, ſed omnia eſſe & fieri ex neceſsitate. Quare non oportebit neq; conſultare, neq; negotiari, ut ſi hoc facimus, erit hoc, ſi uero non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet in milleſimum annum hunc quidem dicere, hoc futurum eſſe,

ſe, illum uero non dicere. quare ex neceſsitate erit, quodlibet eorum, quod tum ab eo uerum erat dicere.

37. Omnia in futuro uel uera, uel falſa eſſe definite in propoſitionibus arbitrantes, impoſsibilitas iſta conſequitur: nihil enim neque ex libero uoluntatis arbitrio, neque ex aliqua poſsibilitate, neque ex caſu quicquam fieri poteſt, ſed omnia neceſsitati ſubiecta ſunt. quãquam quidam non dubitauerunt dicere, omnia ex neceſsitate eſſe, & quibuſdam artibus conati ſunt, id quod in nobis eſt cum rerum neceſsitate coniungere. Dicunt enim quidam quorum ſunt Stoici, omnia quæcunq; fiunt, fati neceſsite prouenire, & omnia, q̃ fatalis agit ratio, ſine dubio ex neceſsitate cõtingere. Sed illa eſſe ſola in nobis, & ex uoluntate noſtra, quæcunq; per uoluntatem noſtrã, & per noſipſos uis fati cõplet ac perficit. neque enim inquiunt, uoluntas noſtra in nobis eſt: ſed idẽ uolumus idemq; nolumus, quicquid fati neceſsitas imperauit: ut uoluntas noſtra quoq; ex fato pendere uideatur, ita quoniam per uoluntatem noſtram quædam ex nobis fiunt, & eã quæ fiunt, in nobis fiunt, quoniamq; uoluntas ipſa ex neceſsitate fati eſt, & quæ nos noſtra facimus uoluntate, quia neceſsitas imperauit, ea ipſa impulſi facimus neceſsitate. Quare hoc modo ſignificationem liberi arbitrii permutantes: neceſsitatem & id quod in nobis eſt coniungere impoſsibiliter & copulare cõtendunt. Illud enim in nobis eſt liberum arbitriũ, quod fit omni neceſsitate uacuũ, & ingenuũ, & ſuæ poteſtatis, quorum nos domini quodammodo ſumus, uel faciendi, uel nõ faciendi: ꝙ ſi uoluntatibus quoq; noſtris fati in nobis neceſsitas imperet, in nobis uoluntas ipſa non erit, ſed in fato, nec erit liberũ arbitrium, ſed potius ſeruiens neceſsitati. unde fit, ut qui omnes actus euentuum neceſsitate conſtringunt, dicant poplitem quoq; nos nõ flectere, niſi fatalis neceſsitas iuſſerit; caput quoq; non ſcalpere, quare nec lauare, nec agere aliquid. His etiã adiiciam uel aliquid feliciter, uel aliquid infeliciter facere, uel pati. unde fit ut neq; caſum, neq; liberum arbitriũ, nec poſsibile in rebus ullũ eſſe contendant. quamuis liberum deſtruere metuentes arbitriũ, aliam ei fingãt ſignificationem per quam nihilominus libera hominis uoluntas euertitur. Ariſtotelica uero auctoritas ita hæc in rebus poſita, & conſtituta eſſe confirmat, ut non exponat nunc quid ſit caſus, quidue poſsibile, quidue in nobis, nec ea eſſe in rebus probat atque demonſtrat. ſed in tantum apud illum hæc in rebus eſſe manifeſtum eſt, ut opinionem qua quis arbitratur enunciationes in futuro omnes ueras eſſe, per hoc impoſsibilem eſſe dicat, ꝙ caſum, & poſsibilitatem, liberumq; euertat arbitriũ. Hæc enim in rebus ita conſtituta putat, ut nõ de his ulla opus ſit demõſtratione, ſed impoſsibilis ratio iudicetur, quæcunq; uel poſsibile, uel caſum, uel id quod in nobis eſt conatur euertere. Et caſum quidem quemadmodum definita in propoſitionibus futuris deſtruat ueritas, ſupra monſtrauit. Nunc aũt quemadmodum eadem ipſa ueritas definita futurarũ & contingentium propoſitionum, tollat liberi arbitrii facultatẽ, maxima ui argumentationis exequitur, dicens. huiuſmodi cuncta contingere impoſsibilia: ſiquis unã enunciationis partẽ definite ueram uel falſam eſſe confingat. Sed nos ſecuti Porphyriũ cum huius diſputationis expoſitionem cepimus, id quod prius dixit in ſingularibus & futuris, ob hoc dixiſſe prædiximus, ꝙ facilior ſit intellectus diſputationis, ſi hæc prius in ſingularibus perſpicerentur, de quibus ſingularibus diligentiſsime prælocutus, nunc de uniuerſalibus uniuerſaliter prædicatis, & de his, quæ in eis fiunt contradictiones loquitur. Ita.n.dicit. Si omnis affirmationis & negationis uel in his, quæ in uniuerſalibus dicuntur uniuerſaliter, uel in his, quæ ſunt ſingularia: neceſſe eſt oppoſitarũ hanc quidem eſſe ueram: illã uero falſam. Alexander aũt in ſingularibus & futuris dixiſſe eum arbitratur, tanquam ſi diceretur, in his futuris, quæ in generatione & corruptione ſunt. Sunt.n.quædam futura, quæ in generatione & corruptione nõ ſunt. ut quod de Sole & Luna & de cæteris cœleſtibus pronunciatur. hæc uero quæ ſunt in rebus his quarũ eſt, & naſci & corrũpi natura, unã ſemper non neceſſe eſt ueram eſſe, alteram falſam. Sed neutram ego improbo expoſitionem. utræque enim ueriſsima ratione firmantur. Omnis autem ſenſus talis eſt, ꝙ neceſsitatem ſolã in rebus imperare deſtruit Ariſtoteles. omne enim quod natura eſt, non fruſtra eſt. conſiliari autem homines naturaliter habent. quod ſi neceſsitas in rebus ſola dominabitur, ſine cauſa eſt conſiliatio. ſed conſiliatio fruſtra non eſt. natura enim eſt. non igitur in rebus poteſt cuncta neceſsitas. Ordo autem ſe ſic habet. Quæ ergo, inquit, contingunt inconuenientia hæc ſunt, & huiuſmodi alia, ſcilicet ꝙ qui eſt in rebus, caſus euertitur, Alia uero ꝙ poſsibilitas & liberi arbitrii uoluntas amittitur. & hæc quomodo cõtingunt, ipſe ſecutus eſt, dicens. Si omnis affirmationis & negationis uel in his, quæ in uniuerſalibus dicuntur uniuerſaliter, uel in his, quæ ſunt ſingularia, neceſſe eſt oppoſitarũ hanc quidẽ ueram eſſe, illam uero falſam. Nihil aũt utrumlibet eſſe in his, quæ fiunt, ſed omnia eſſe & fieri ex neceſsitate. tunc enim inconuenientia illa cõtingunt, ſi omnis affirmatio & negatio definite uera uel falſa eſt, quæ in his cõtradictionibus, q̃ in uniuerſalibus angulariter fiunt, ſiue in ſingularibus. Tunc.n. nihil eſt utrumlibet, ſed ex neceſsitate omnia. quoniã ueritatẽ & falſitatẽ propoſitionum, rerum euentus ex neceſsitate cõſequitur. Quare (ut ipſe ait) nõ oportebit neq; conſiliari, neque negociari, ut ſi hoc facimus, erit hoc. ſi uero non hoc, nõ erit hoc. Euertitur.n.conſiliatio, ſi fruſtra eſt: fruſtra aũt eam dicit eſſe, quiſquis in rebus ſolã ponit fati neceſsitatẽ. Cur.n. quis conſilium habeat, ſi nihil ex eo quod conſiliatur efficiet, cũ adminiſtret cuncta neceſsitas? Quare non oportebit conſiliari, uel ſiquis conſiliatur, negociari nõ debet. Negociari autem eſt, actu aliquid & negocio agere: non lucri, ſed aliquam cauſam uel actum. Nihil enim ipſe per actũ ſuum conſilium expedit, niſi fati neceſsitas iubeat. Docuit autem quid eſſet conſiliatio, per id quod ait. ut ſi hoc facimus, erit hoc. ſi uero non hoc, non erit hoc. Ita enim ſemper fit conſiliatio; ut ſi ſit Scipio, ita conſiliabitur. Si in Africam exercitum ducam, cladem Hannibalis ab Italia remouebo. Si uero non ducam, non eripietur Italia. hoc eſt enim dicere. Si hoc faciam, ut ſi in Africam exercitum ducam, erit hoc. ideſt eripietur Italia. Si uero non hoc, ideſt ſi hic manſero, non erit hoc, ideſt non eriepietue Italia. Et in aliis omnibus rebus eodẽ modo. Simul aũt monſtrauit in conſiliis nõ eſſe neceſsitatẽ. Si.n hoc, inqt, faciã, hoc erit. & ſi nõ, hoc nõ ent. Quod ſi neceſsitas eſſet in rebus, ſiue hoc quis faceret, ſiue nõ faceret, quod neceſſe eſſet, eueniret. Quare quod conſilii ratione fit, nõ fit uiolentia neceſsitatis. adiunxit aũt ei qđ eſt conſiliari, negociari. & eſt ordo hoc modo. Quare non oportebit neq; conſiliari ut ſi hoc faciamus, erit hoc: ſi uero non hoc non erit hoc: nihil enim prohibet in milleſimum annũ hunc quidẽ dicere, hoc futurum eſſe, hunc uero non dicere. Quare ex neceſsitate erit quodlibet eorũ quod uerum erit dicere tunc. neq; negociari, ideſt actum incipere atq; negocium gerere: prior eſt enim conſiliatio, poſterius negocium, ſed negocium poſt conſiliationem poſuit, & cuncta quæ ad conſiliationis naturam addi oportebat, poſt negociationis ſubdidit interpoſitionem. Eſt autem ordo hoc modo: Si omnia, inquit, neceſsitas agit, non oportet conſiliari, ut ſi hoc facimus, prouenter hoc nobis. ſi uero hoc nõ facimus, non prouentet. Nihil enim prohibet fruſtra unum dicere, alterum negare dicentem. Si hoc facimus hoc erit aut non erit. Quod enim uenturum eſt, fiet, ſiue ille per conſilium coniectet hoc poſſe fieri, etiam ſi quid aliud fecerit. ſiue ille per conſilium neget hoc poſſe fieri, etiam ſi hoc quod dixit, faciat. Ex neceſsitate enim futurum eſt, quicquid unus ipſorum uerum dixerit. Quod ſi conſiliari omnino non oportet, nec negotiari oportebit, ideſt nullum incipere negotium. Siue enim quis incipiat, ſiue non incipiat quicquid ex neceſsitate eſt, ſine ulla dubitatione proueniet. quare nihil alter homo diſtabit ab altero homine. Eo enim meliores homines iudicamus, ꝙ meliores ſunt in conſilio, ſed ubi conſiliatio fruſtra eſt, cuncta neceſsitate faciente, homines quoque inter ſe nihil differunt. ipſa enim conſiliatio nihil differt, utrum bona an mala ſit, cum prouentus neceſsitas in fati adminiſtratione conſiſtat? Quare ſi boni conſilii homines

mines

mines laude digni ſunt, mali conſilii uituperatione, non aliter hoc erit iuſte, niſi uel malus actus malumq; conſiliũ, & econtrario bonũ, in noſtra ſit poteſtate, & non in fato. Cum enim nulla ex neceſsitate conſtringatur euentus rei, tunc & liberũ uoluntatis arbitriũ eſt, ut non ſit fatali ſeruiens neceſsitati. Ergo neq; qui in hoc mundo ſimplices rerũ ordines poſuere, recipiendi ſunt: & hi qui impermiſta hac mundana mole, nõ permiſtas quoq; actorũ cauſas accipiunt, repudiandi. nam neq; qui caſu omnia euenire dicunt, recte arbitramur. neq; qui omnia neceſsitatis uiolentia fingunt, ſana opinione tenentur: neq; enim omnia ex libero eſſe arbitrio manifeſtum eſt, ſed horũ omnium, & cauſæ miſtæ ſunt, & euentus. Sunt enim quædam ex caſu, ſunt aliqua ex neceſsitate, quædam etiã uidemus libero teneri iudicio, & actuũ quidẽ noſtrorũ uoluntas in nobis eſt. Noſtra enim uoluntas domina quodãmodo eſt noſtrorũ actuum, & totius uitæ rationis, ſed non eodẽ modo euentus quoq; in noſtra eſt poteſtate. pro alia nanq; re aliquid ex libero arbitrio facientibus, ex eiſdẽ ueniens cauſis caſus interſtrepit. ut cũ ſcrobem demittens quis, ut infodiat uitẽ, ſi theſaurũ inueniat, ſcrobem quidem demittere ex libero uenit arbitrio, inuenire autem theſaurũ ſolus attulit caſus, eam tamen cauſam habet caſus, quã uoluntas attulit. Niſi enim foderet ſcrobẽ, theſaurus nõ eſſet inuentus. Quidã autem euentus noſtris uoluntatibus ſupperit. quoſdã impedit quædam uiolenta neceſsitas. Prandere enim, & legere, & alia huiuſmodi, ſicut ex noſtra uoluntate ſunt, ita quoq; eorum, ſæpe ex noſtra uoluntate pendet euentus. ꝙ ſi nunc imperare Perſis uelit Romanus, arbitriũ quidẽ uoluntatis in ipſo eſt, ſed hunc euentũ durior neceſsitas retinet, & ad perfectionẽ uetat adduci. Itaq; omnium rerum, & caſus, & uoluntas, & neceſsitas dominãtur. Nec una harũ res in omnibus ponenda eſt, ſed triũ miſta potentia. unde ſit, ut peccantiũ animus magis conſideretur potius quam euentus, & puniatur animus non perfectio. iccirco ꝙ uoluntas quidẽ nobis libera eſt, ſed aliquoties pfectiõis ordo retinetur. Quod ſi omnia, uel caſu, uel neceſsitate fieret, nec laus digna bene facientibus, nec ultio delinquentibus, nec leges ullæ eſſent iuſtæ, quæ aut bonis præmia, aut malis reſtituerent pœnas. Venio nunc ad illud quod multis quæritur modis, an diuinatio maneat, ſi nõ omnia in rebus ex neceſsitate contingant. nam quod in uera prædictione eſt, idem eſt in ſcientia. & ſicut cum quis uerum prædicit, quod uere prędicitur eſſe neceſſe eſt. Ita quod quis futurum nouit, illud futurum eſſe neceſſe eſt. Sed diuinatio non nouit ſic omnia, ut ex neceſsitate futura pronunciet. atq; iccirco frequenter ita diuinatur, quod facillime in ueterum libris agnoſcitur. hoc quidem euenturum eſt. ſed ſi hoc ſit, non eueniet. quaſi interdici poſsit, & alio modo euenire. Quod ſi ita eſt, neceſsitate non euenit. Vtrum autẽ ſi omnia futura ſciat deus, omnia eſſe neceſſe eſt, ita quæramus. Siquis dicat Dei ſciẽtiam de futuris euentuum ſubſequi neceſsitatem: is profecto conuerſurus eſt, ſi omnia ex neceſsitate non contingunt, omnia Deum ſcire non poſſe. nam ſcientiam Dei ſequitur euentuum neceſsitas, ſi neceſsitas euentuum non ſit, diuina ſciẽtia perimitur. Et quis tam impia ratione animo torqueatur, ut hoc de Deo dicere audeat? Sed fortaſſe quis dicat: Quoniam euenire non poteſt: ut Deus omnia futura non nouerit, hinc euenire, ut omnia ex neceſsitate ſint, quoniam Deo notitiam rerũ futurarũ tollere nefas eſt. Sed ſiquis hoc dicat, illi uidendum eſt, quod Deum dum omnia ſcire conatur efficere, omnia neſcire contendit. Binarium enim numerum eſſe imparem ſiquis ſe ſcire proponat, non ille nouerit, ſed potius neſcit. Ita quoq; non eſt potentiæ noſſe, ſed id arbitrari noſſe potius impotentiæ eſt. Qui ergo dicit Deum cuncta noſſe, & ob hoc cuncta ex neceſsitate eſſe futura: is Deum dicit, ex neceſsitate cuncta uentura credere, quæcunque ex neceſsitate non eueniunt. nam ſi omnia ex neceſsitate uentura nouit Deus, in notione ſua fallitur. non enim omnia ex neceſsitate eueniunt, ſed aliqua contingenter. Ergo ſi quæ contingenter euentura ſunt, ex neceſsitate euentura nouerit, in propria prouidentia falſus eſt. Nouit enim futura Deus, non ut ex neceſsitate euenientia, ſed ut contingenter, ita ut etiam aliud poſſe fieri nõ ignoret, quod tamen fiat ex ipſorũ hominũ, & actuũ ratione perſcitat. quare ſiquis omnia ex neceſsitate fieri dicat, Deo quoq; beneuolẽtiã ſubripiat, neceſſe eſt: nihil enim illius benignitas pſtiti, quandoquidẽ cuncta neceſsitas adminiſtrat, ut ipſum Dei benefacere ex neceſsitate quodãmodo ſit, & non ex ipſius uoluntate. nã ſi ex ipſius uoluntate quædã fiunt, ut ipſe nulla neceſsitate claudatur, nõ omnia ex neceſsitate contingũt. Quis igitur tam impie ſapiens Deũ quoq; neceſsitate conſtringat? qui ſi omnia ex neceſsitate fieri dicat, iſta quoq; uis impoſsibilitatis eueniet. Quare ponendũ in rebus eſt, caſu quædã poſſe, & uoluntate effici, & neceſsitate cõſtringi. Et oratio q̃ utramuis horũ ſubruit, impoſsibilis iudicanda eſt. Non igitur immerito Ariſtoteles ad impoſsibilẽ rationem perducit, dicens: & poſsibilitatẽ, & caſum, & liberũ arbitriũ deperire, quod fieri nequit, ſi omniũ futurarũ enunciationẽ una ſemper uera eſt definite, falſa ſemper altera definite. harum enim ueritatẽ & falſitatem neceſsitas conſequitur, q̃ & caſum de rebus & liberũ ſubducat arbitrium. unde nũc quoque idẽ repetit dicens. nihil impedire utrũ aliquis ante mille annos aliquid futurũ eſſe dicat, an alius neget: non eſt. n. ut ꝓpter dicere uel negare, cuncta facienda ſint uel non facienda, ſed ſi neceſſe eſt, dicentẽ uel negantẽ, res quoq; affirmatas, uel negatas ſubſequi, etiam ſi illi non dicant quæ illis dicentibus euenire neceſſe erat, etiam non dicentibus euenire neceſſe eſt. dicit autem hoc modo.

At uero neq; hoc differt, ſi aliquis dixerit contradictionem, uel non dixerit: manifeſtum eſt enim quoniam ſic ſe habent res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit, ille uero negauerit. nõ enim propter negare uel affirmare, erit uel non erit: nec in milleſimum annum magis quam in quantolibet tempore. Quare ſi in omni tempore ſic ſe habebat, ut unũ diceretur uere, neceſſe erat hoc fieri: & unũquodq; eorũ quæ fiunt, ſic ſemper ſe habebat, ut ex neceſsitate fieret: quando. n. uere dicit quis, quoniam erit, non poteſt nõ fieri, & quod factum eſt, uerum erat dicere ſemper quoniam erit. Quod ſi hæc non ſunt poſsibilia. uidemus enim eſſe principium futurorum: & ab eo quod conſultamus, atque agimus aliquid.

38. Euentum neceſſarium rerum Ariſtoteles non ex prædicentiũ ueritate, ſed ex ipſarũ rerum natura conſiderans, ait, ꝙ licet neceſſe ſit, quiſquis de re aliqua uere prædixerit, rem q̃ ante pronunciauerit euenire, non tamen iccirco rerũ neceſsitas ex prædictionis ueritate pendet, ſed diuinãdi ueritas ex rerũ potius neceſsitate perpenditur. Non. n. iccirco neceſſe eſt eſſe, quoniã uerũ aliquid prædictũ eſt. ſed quoniã neceſſario erat futurũ: iccirco de ea re potuit aliquid uere prædici. quod ſi ita eſt, eueniendi rei, uel nõ eueniendi, non eſt cauſa is qui prædicit rem futurã eſſe uel negat. Non. n. propter affirmationem uel negationẽ eſſe neceſſe eſt. ſed iccirco eſſe neceſſe eſt, q̃ futura ſunt, quoniam in natura propria quandã habent neceſsitatem, in quã ſiquis incurrerit, uerũ eſt quod prædicit. Ergo ſi quęcunq; nunc facta ſunt, uerũ de his fuiſſet dicere, qm̃ erunt, ſiue ille dixiſſet, ſiue nõ dixiſſet, hęc quęcunq; facta nunc ſunt, erant ex neceſsitate futura: non. n. propter dicentẽ, uel negantẽ in rebus neceſsitas eſt: ſed propter rerũ neceſsitatẽ ueritas in pronunciatione uel falſitas inuenitur. Quare ſi etiã ea q̃ nunc facta ſunt, uere potuiſſent prædici, ꝙ erunt, & his ita poſitis, rem neceſſe eſſet euenire, ſiue illi prędicerent, ſiue non prædicerent, neceſſe eſt omne, quod ſit ex neceſsitate eſſe futurum, & nihil omnino utrumlibet in rebus eſt. nanque ſi nihil neceſsitatem rerũ adiuuat diuinatio, & nihil intereſt, utrum quis prędicat futurum eſſe aliquid, an neget, an nullus omnino aliquid, nec in affirmatione, nec in negatione prædicat, manifeſtum eſt quod nec de eo ulla diſtantia eſt: ſiue. n. quis ante quamlibet multum tempus aliquid euenturũ uere eſſe prędixerit, ſiue ante quãlibet paucos dies, uel horas, uel momenta: nihil enim intereſt. Siue enim quis ante mille annos prædiceret, quod ex neceſsitate eſſet futurum, ſiue ante annum, uel menſem,

uel diem, uel horam, uel momentum, de neceſſitate rei euēturæ nihil moueret. quid enim intereſſet, utrū prædiceretur an non prædiceretur? nihil quoq; intereſt an iuxta prædicatur an longius. Quod ſi hæc ita ſunt, & omnia quæcunq; euenerunt futura fuiſſe neceſſe eſt, totū liberum arbitriū perit. totus caſus abſumitur. rerum poſſibilitas propter neceſſitatem omnis excluditur. Simul autē Ariſtoteles prænunciationem, euentumq; cōtingens, rerū neceſſitatē ex ipſa propoſitionum ueritate confirmat, dicens. Si hæc ita ſunt, ut in omni tempore ſe ſic haberet unumquodq;, quod factū eſt, ut hoc ipſum uere prædiceretur, neceſſe eſſet hoc fieri, ideſt neceſſe eſſet quæ prædictū eſt uere, euenire: unumquodq; enim eorū quæ fiunt, & ueræ prædicuntur, ſic ſe habet, ut ex neceſſitate fiat. hoc autem cur fiat, hæc ratio eſt: quod enim uere quis dicit, fieri neceſſe eſt. Illa enim ueritas ex neceſſitate rerum procreatur. quod ſi etiam id quod factū eſt, ueraciter prænunciaretur futurū: nulla eſſet dubitatio omnia ex neceſſitate prouenire. Quod ſi hoc inquit impoſſibile eſt (uidemus enim quaſdā res ex principio liberi arbitrii, & ex noſtrorū actuū fonte deſcendere) quid dubitamus friuolā rationem omniū rerū neceſſitatis excluderet & delectū humanæ uitæ interpoſitione neceſſitatis non abſumere? Quæ enim erit ulla diſcretio inter homines, ſi liberi arbitrii iudiciū perit? Cur poſtremum leges conditæ? Cur rei publicæ iura? Cur reſponſa ſunt? Cur inſtituta? Cur mores publici, & priuati actus, cōſtitutionibus principium, & iudiciorū nexibus continentur, ſi certū eſt, nihil humanis licere propoſitis? Fruſtra enim cuncta ſunt, ſi liberū arbitrium non eſt: leges enim & cætera ad cōtinendos animos hominū conditas ſcimus, quod ſi ſeipſi animi non regunt, & eos aliqua quædā uiolētia neceſſitatis impellit, dubium non eſt, quin uacuæ iſtæ leges ſint, quæ nihil ſponte facientibus proponuntur. Sed hęc quā ſint impoſſibilia, ipſe Ariſtoteles probat, cuius recta ſententia, neq; caſum, neq; neceſſitatem, neq; poſſibilitatem in utraq; parte naturæ, neq; liberū tollit arbitriū: ſed cuncta permiſcens, rebus pluribus arbitratur mundum cōpoſitum, non ſimplici uel caſu, uel neceſſitate, uel liberæ uoluntatis iudicio contineri. Quod ſi hæc non ſunt poſſibilia (uidemus.n. eſſe principiū futurorum & ab eo quod conſulimus atq; agimus aliquid) Impoſſibilia, inquit, iſta ſunt, ut omnia ex neceſſitate proueniant. Sumus enim quorundā nos ipſi quoq; principia, & animus noſter ratione formatus, actioneſq; noſtræ ea ratione directæ quarundā rerum principium tenent. Sic enim id quod in nobis eſt ſe habere dicitur, nulloq; extra impediente uel cogente, ad quod nobis uidetur ratione iudicante proſilimus. Nec omnia neceſſitatibus ſurripienda ſunt. Omnium nanq; animaliū genus in eo quod animalia ſunt, ſubiectum eſt aliud naturæ, aliud cæleſtibus ſiderum curſibus, aliud rationi quoque mentis & animi cogitationi. Arbores nanque & quædam animalia irrationabilia: Illa quidem tantū naturæ ſubiecta ſunt: Pecudes uero, quia liberum non habent arbitrium, cæleſtium etiam decretis. Homines autem & naturæ, & ſideribus, & propriæ uoluntati ſubiecti ſunt. Multa enim natura dominante uel facimus, uel patimur, ut mortem, uel huiuſmodi habitudinem corporis. Multa etiam ſecum rerum ipſarum neceſſitas trahit, ut ea quæ cum facere uolumus, non tamen facere ualeamus. Multa autem dat uoluntatis liberum arbitrium, quæ nobis uolentibus fiunt, quæ non fierent niſi uellemus. unde fit, ut natura quæ motus eſt principium, & liberi arbitrii facultate, & animi quoq; ratione participet. anima uero uelut alligata corporibus, quibus natura dominatur, imaginationibus, & cupiditatibus, & iracundiæ ardoribus, cæteriſq;, q̄ afferunt corpora, ex ipſa, cui illigata eſt, natura, participat. Cuncti autem diuinæ prouidentiæ ſubiecti, ex illa quoque diuinorum uoluntate pendemus. Itaque nec cæleſtiū neceſſitas tota ſubruitur, nec caſum diſputatio hæc de rebus eliminat, & liberum firmat arbitrium, ſed hæc maiora ſunt, quam ut nunc digne pertractari queant. Sumus igitur nos quoq; rerum principia & ex noſtris cōſiliis atq; actibus in rebus plura conſiſtunt. Quod ſi ea quę per hanc rationem afferuntur, perſpicua ſunt, quod uero ponitur .i. affirmationem & negationē omnē in futuro ueram eſſe, nō æquè perſpicuū eſt: cur dubitamus mendacē ſubterfugere rationis uiā? & tenere ea q̄ cum uera, tum manifeſta ſunt, repudiatis his, quæ nec ueritate ulla firma ſunt, nec ꝑſpicue clareſcunt? Et qm̄ iam ſupra dixerat, quare non oportebit neq; conſultare, neq; negociari, nunc hoc reddidit ad id qđ ait neq; conſultare, dicens nos eſſe principiū futurorū, & ab eo qđ conſuliamus, ad id quod ait, neq; negociari, reddidit id qđ ſubiecit, atq; agimus aliquid. Quare tanta breuitate oratio conſtricta eſt, ut in ea teneatur rationis ordiniſq; neceſſitas.

Et quoniā eſt omnino in his quæ non ſemper actu ſunt. poſſibile eſſe & non eſſe ſimiliter, in quibus utrumq; cōtingit, & eſſe & non eſſe. Quare fieri & non fieri Ac multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia, ut quod hanc ueſtē poſſibile eſt incidi & non incidetur, ſed prius exteretur, ſimiliter autem & non incidi poſſibile eſt: non enim eſſet poſſibile eam prius exteri, niſi poſſibile eſſet non incidi. Quare & in alijs facturis quæ ſecundum potentiā huiuſmodi dicuntur. Manifeſtum igitur eſt, quoniam non omnia ex neceſſitate uel ſunt uel fiunt, ſed alia quidem utrūlibet, & non magis uel affirmatio uel negatio uera eſt, alia uero magis quidem & in pluribus alterum, ſed tamen contingit fieri & alterum alterum uero minime.

39. Continuus quidem ſenſus eſt ex ſuperioribus hoc modo. ſupra enim ait, quod ſi hæc non ſunt poſſibilia, ideſt ut omnia neceſſitas adminiſtret. Videmus enim a nobis quodam eſſe principium futurorum & a noſtris actibus, atque conſiliis, his illud addit quoniam ſunt aliqua quæ poſſibilia ſunt eſſe, cum non ſint, & non eſſe cum ſint, hæc etiam ſimul auferētur, ſi neceſſitas in omnibus dominetur, & ſenſus quidem cum ſuperioribus ita coniunctus eſt. Quid autem habeat argumentationis tota ſententia, hoc modo perſpiciendum eſt. poſſibile eſſe dicitur quod in utranque partem facile naturæ ſuæ ratione uertatur, ut cum non ſit, poſſibile ſit eſſe, nec cum ſit, ut non ſit, res ulla prohibeat, ita ergo & quod poſſibile dicimus a neceſſitate ſeiungimus. Aliter enim dicitur poſſibile me eſſe ambulare cum ſedeam, aliter Solem nunc eſſe in Sagittario, & poſt paucos dies in Aquarium tranſgredi. ita enim poſſibile eſt, ut etiam eſſe neceſſe ſit. poſſibile autem dicere ſolemus, quod & cum non ſit, eſſe poſſit, & cum ſit, non eſſe iterum poſſit. Si quis ergo omnia neceſſitati ſubiecerit, ille naturam poſſibilitatis intercipit. Tres ergo ſunt ſentētiæ de poſſibilitate. Philo.n. dicit poſſibile eſſe quod natura propria enunciationis ſuſcipiat ueritatem, ut cum dico, me hodie eſſe Theocriti Bucolica relecturum, hoc ſi nihil extra prohibeat, quantum in ſe eſt, poteſt ueraciter prædicari. Eodem autem modo idem ipſe Philo neceſſarium eſſe definit, quod cum uerum ſit, quātum in ſe eſt, nunquam poſſit ſuſceptiuum eſſe mendacii. nō neceſſarium autem idem eſſe determinat, quod quantū in ſe eſt, poſſit ſuſcipere falſitatem. impoſſibile uero quod ſecundum propriam naturam, nunquam poſſit ſuſcipere ueritatem. Idem tamen ipſe & contingens & poſſibile unum eſſe confirmat. Diodorus poſſibile eſſe determinat, quod aut eſt aut erit. impoſſibile quod cum falſum ſit, non erit uerum. neceſſarium quod cum uerum ſit, nō erit falſum. Non neceſſarium, quod aut iam eſt aut erit falſum. Stoici uero poſſibile quidē poſuerunt quod ſuſceptibile eſſet ueræ prædicationis, nihil his prohibentibus, quæ cum extra ſint, cum ipſo tamen fieri contingunt. Impoſſibile autem, quod nullam unquam ſuſcipiat ueritatem, aliis extra euentum ipſius prohibentibus. Neceſſarium quod cū uerum ſit, falſam prędicationem nulla ratione ſuſcipiat. Sed ſi omnia ex neceſſitate fiunt, in Diodori ſententiam non rectam ſine ulla dubitatione ueniendum eſt. Ille enim arbitratus eſt, ſiquis in mari moreretur, cum in terra mortem non potuiſſe ſuſcipere. quod neq; Philo, neque Stoici dicunt. ſed quanquam iſta non dicant, tamen ſi unam partē contradictionis euentu neceſſitatis metiūtur, idem cū Diodoro ſentire coguntur. nā ſi

quis

quis in mari mortuus eſt, illũ neceſſe fuit in mari necari: impoſsibile enim eum fuit mortẽ in terra ſuſcipere, quod per falſum eſt, Atque hæc omnia impoſsibilia ſubire coguntur. quicunq; .n. definite alterã contradictionis partem in futuro uerã eſſe contendunt, ſolã neceſsitatem in rebus inducunt. Neq; enim ſiquis naufragio periit in pelago, iccirco ſi nunquã nauigaſſet, immortalis in terra futurus fuiſſet. At uero non ex euentu rerũ, ſed ex natura euentus ipſos ſuſcipientiũ propoſitionum contradictiones iudicandæ ſunt. Si enim mihi omnia ſuppetunt nunc, ut Athenas eã: etiã ſi non uadam, poſſe me tamen ire manifeſtũ eſt, & cum iero, potuiſſe non ire. Id quoq; apud eos qui euẽtus ex rerũ natura recta ratione diiudicant, indubitatũ eſt. Non ergo id eſt poſsibile, ut ſit neceſſarium. Sed quanquã quod neceſſarium eſt, poſsibile ſit, eſt tamen alia quædã extrinſecus poſsibilitatis natura, q̃ & ab impoſsibili & a neceſsitate ſeiuncta eſt. Ariſtoteles .n. hanc habens opinionẽ de his, q̃ ſemper neceſſe eſt eſſe, eo putat nullã habere ad contraria cognationem. ut nix, quoniã ſemper eſt frigida, nunquã calori coniuncta eſt. Ignis quoq; nunquã frigori cognatus eſt. Iccirco quoniã ſemper in frigoris contrarietate uerſatur, i. in calore. Ergo omnia quęcũque ſunt neceſſaria nullã ad contrariorũ qualitatẽ, quam ipſa retinent, habent cognationem. Quod ſiquam cognationẽ haberet ignis ad frigus, fruſtra eſſet illa cognatio, nunquam igni ſe in frigoris qualitatẽ uertente, ſed nouimus nihil proprium natũ fruſtra naturã ſolere perficere. Ergo illa ſunt poſita neceſſaria, quæcunq; ad contraria nullam habent cognationem, quæcunq; autẽ habent, illa non ſunt neceſſaria. Sed quoniã ad utranq; partem cõtrarietatis naturali quadã cognatione uidentur eſſe cõiuncta, iccirco ad utranq; partem eorũ euentus poſsibilis eſt. ut lignũ hoc, poteſt quidẽ ſecari, ſed nihilo tamen minus habet ad contraria cognationẽ, poteſt enim nõ ſecari. Et aqua poteſt quidẽ caleſcere, ſed nihil eam prohibet frigori quoq; eſſe coniunctã. Et uniuerſaliter dicere eſt, quæcunq; neq; ſemper ſunt, neq; ſemper nõ ſunt, ſed aliquoties ſunt, aliquoties non ſunt, ea per hoc ipſum q̃ ſunt, & non ſunt, habent aliquam ad contraria cognationẽ. Hæc autem impoſsibilium & neceſſariorũ media ſunt. Impoſsibile .n. nunquã eſſe poteſt. Neceſſariũ nunquã non eſſe, inter hæc propria quorundã natura eſt, quæ horum utrorumq; ſit media, quæ & eſſe .ſ. poſsit & non eſſe. ergo hoc nunc dicit. Videmus inquit in his quæ nõ ſemper actu ſunt, illa uero non ſemper ſunt actu, quæ ad utraque contraria habent cognationem. ignis ſemper actu calidus eſt, aqua uero non ſemper. quocirca uidemus in his, quæ non ſemper actu ſunt, eſſe quædam poſsibilia, & non. i. ut & ſint & non ſint, quod in his euenit, in quibus utrunq; contingit. i. & eſſe & non eſſe. ut aquam & eſſe calidam & non eſſe calidam, fieri quoque calidam & non fieri Multaq; nobis perſpicua ſunt, ita ſeſe habentia, ut in utranque partem euẽtus ſine ullo alicuius rei impedimento uertatur, ut ueſtem quã poſsibile eſt quidem ſecari, ſed fortaſſe ita continget, ut non ante ferro diuidatur, quã eam exterat uetuſtas. & hoc fieri poteſt, ut quælibet ueſtis nõ ferro potius minutatim pereat, quã uſu ipſo exteratur. Similiter autem non ſolum eam ſecari poſsibile eſt, ſed eam prius exteri quam ſecari. nõ enim eſſet eam poſsibile non ſecari, niſi prius poſsibile eſſet exteri. cum .n. exteritur, non ſecatur. hoc autem in quibus eueniat uniuerſaliter monſtrat. Euenit enim hoc, inquit, in aliis facturis. Facturæ autem ſunt, in quibuſcunq; generatio eſt atque corruptio. Siue enim quid natura fiat, ſiue arte, in his a faciendo facturam dixit. In his ergo facturis alia quidem poteſtate ſunt, alia actu. ut aqua calida quidem eſt poſsibilitate. poteſt enim fieri calida. frigida uero actu eſt. Eſt enim frigida actu. hoc autem actu & poteſtate fieri ex materia uenit. nam cum ſit materia contrarietatis ſuſceptrix, & ipſa in ſe utriuſq; contrarietatis habeat cognationem, ſi ipſa per ſe cogitetur, nihil eorũ habet quæ in ſe ſuſcipit, & ipſa quidem nihil actu eſt, omnia tamen poteſtate. Suſcipiens autẽ contraria, quãquam unum habeat contrarietatem, habet tamen & alterã ſimul, ſed non actu, ut in eadem aqua. huius .n. materia & caloris ſuſceptrix eſt & frigoris. Sed cũ utrumlibet horum ſuſceperit uel calorem uel frigus, eſt quidem, ſi ita contingit, calida, eſt etiam ſimul frigida, ſed non eodem modo: nã fortaſſe actu calida eſt, frigida poteſtate. Ergo q̃d poteſtate eſt in rebus, ex materia uenit. Alioqui diuinis corporibus nihil omnino eſt poteſtate, ſed omne actu. ut Soli nunquã eſt lumen poteſtate, ſed actu, nec poteſtate quidẽ ulla obſcuritas, uel toto cælo nulla quies. Ita ergo ſeſe habent ex materia, ut omnia ipſa eſſent poteſtate. nihil autẽ actu introducta, ſed natura q̃ in ipſa materia eſt, ſingulos pro ratione diſtribuit motus, & ſingulas qualitatũ proprietates ſingulis materiæ partibus ponit, ut alias quidẽ natura ipſa neceſſarias ordinauerit ita, ut quãdiu res illa eſſet, eius in ipſa ꝓprietas permaneret, ut igni calor. nam quandiu ignis eſt, tandiu ignẽ calidũ eſſe neceſſe eſt. aliis uero rebus tales qualitates appoſuit, quibus carere poſsint. Et illa quidẽ neceſſaria qualitas informat uniuſcuiuſq; ſubſtantiã. illa .n. eius qualitas cũ ipſa materia ex natura coniuncta eſt. iſtæ uero aliæ qualitates extra ſunt, q̃ & admitti poſſunt & non admitti. atq; hinc eſt generatio & corruptio. Ex natura ergo & ex materia iſta in rebus poſsibilitas uenit. qua in re caſus quoq; aliquando ſubrepit, q̃ eſt indeterminata cauſa, & ſine ulla ratione cadẽs. neq; .n. caſus natura eſt, q̃ fruſtra nihil efficit. Nec liberũ eſt caſus arbitriũ, quod in iudicio & ratione conſiſtit. Sed extra eſt caſus, qui propter aliã rem quibuſd. i factis ipſe ſubitus & improuiſus exoritur. Et ex hac autẽ quæ eſt utrũlibet poſsibilitate etiã illa liberi arbitrii ratio uenit. Si enim nõ eſſet fieri aliquid poſsibile, ſed omnia aut ex neceſsitate eſſent, aut ex neceſsitate nõ eſſent, liberum arbitrium nõ maneret. Recte igitur nec omnia caſu, ut Epicurus: nec neceſsitate omnia, ut Stoicus: nec rurſus omnia libero arbitrio fieri propoſuit. Sed cuncta permiſcens in permiſto mundo, permiſtas quoq; rerũ cauſas eſſe propoſuit, ut aliæ quidẽ ex neceſsitate: aliæ uero caſu, uel libero arbitrio, uel poſtremo poſsibilitate contingerent. Quorũ omnium unũ nomẽ eſt, utrũlibet, uel in caſu, uel in uoluntate, uel in poſsibilitate. Sed horũ diuiſionẽ facit. nam eorũ quę ſunt utrumlibet, alia ſunt q̃ æqualiter ad affirmationẽ & negationem ſe habent: ut eſt lecturũ me eſſe hodie Virgilium, & non lecturum. Vtroq; .n. modo utrumq; eſt. hoc eſt enim q̃d ait, & non magis uel affirmatio uel negatio eſt. Æqualiter enim & poſſum legere Virgiliũ nunc, & poſſum non legere. Alia uero ſunt quæ nõ ſe æqualiter habent, ſed quãquam in una re frequentius eueniat, nõ tamen prohibitum eſt in altera prouenire, ut in eo quod eſt hominem in ſenecta caneſcere, In pluribus quidem hoc contingit, ſed contingit fieri & alterum, id eſt ut non caneſcat. Alterum uero minime. i. ut caneſat. Ita ergo & poſsibilitate, & caſu, & libero arbitrio, conditionem in una parte de futuro definite non eſſe ueram, uel falſam, per firmiſsimam & ualidiſsimam argumentationem conſtituit. His autem adiicit hoc.

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt: & non eſſe quod nõ eſt, quando non eſt, neceſſe eſt. Sed non omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe: nec omne quod non eſt, neceſſe eſt non eſſe. Non enim idem eſt omne quod eſt, neceſſario eſſe quando eſt, & ſimpliciter eſſe ex neceſsitate. Similiter autem & in eo quod non eſt.

40. Duplex modus neceſsitatis oſtenditur: unus, qui cum alicuius accidentis neceſsitate proponitur: alter, qui ſimplici prædicatione profertur. ut cum dicimus, Solem moueri neceſſe eſt, non enim Solem quia nunc mouetur, ſed quia nunquam non mouebitur, iccirco in Solis motu neceſsitas uenit. Alter uero qui cum conditione dicitur. talis eſt, ut cũ dicimus, Socratem ſedere neceſſe eſt, cum ſedet. & non ſedere neceſſe eſt, cum non ſedet. nam cum idem eodem tempore ſedere & non ſedere non poſsit: quicunque ſedet, non poteſt non ſedere tunc, cum ſedet. Igitur ſedere neceſſe eſt. ergo tunc, quando quis ſedet, eum ſedere neceſſe eſt. fieri enim non poteſt ut, cum ſedet, non ſedeat. Rurſus quando quis non ſedet, tunc cum non ſedet, non ſedere eum neceſſe eſt. Non enim poteſt idem ſedere & non ſedere. &

poteſt iſta eſſe cum conditione neceſsitas, ut cum ſedet aliquis, tunc cum ſedet, ex neceſsitate ſedeat: & cũ non ſedet, tunc cum non ſedet, ex neceſsitate non ſedeat. Sed iſta cum conditione quæ proponitur neceſsitas, non illam ſimplicẽ ſecum trahit. Non enim quicunq; ſedet, ſimpliciter eum ſedere neceſſe eſt, ſed cũ adiectione ea q̃ eſt, tunc cũ ſedet, ſicut Solẽ dicimus neceſſe eſt moueri. Nec hoc addimus, ut Solẽ moueri neceſſe ſit cum mouetur, ſed tantum ſimpliciter diximus, Solem moueri neceſſe eſt. & hæc neceſsitas ſimplex de Sole dicta, ueritatẽ in oratione perficiet. At uero illa q̃ cũ conditione dicitur, ut cũ dicimus, Socratem ſedere neceſſe eſt, tunc cũ ſedet, id quod dicimus, tunc cũ ſedet, & hanc cõditionem temporis, ſi a propoſitione diuidamus, de tota propoſitione ueritas perit. Non enim poſſumus dicere q́ ex neceſsitate Socrates ſedet. poteſt enim & non ſedere. habet. n. quandam conuenientiã & cognationem poteſtas Socratis ſicut ad ſedendũ, ſic etiam ad non ſedendũ. Ergo id quod dicimus ex neceſsitate Socratem ſedere, tunc cũ ſedet, ad accidens reſpicientes proponimus. nam quando accidit Socrati ſedere, eo tempore quo accidit, ei non accidiſſe non poteſt. ſic enim fiet, ut eidẽ eadẽ res accidat & non accidat, uno eodemq; tempore, qđ impoſsibile eſt. Icirco accidẽs eius inſpicientes dicimus, neceſſe eſt Socratem ſedere, ſed nõ ſimpliciter, ſed tunc cũ ſedet. Et ſicut ſimpliciter Æthiopem dicere eſſe candidum, falſum eſt, uerũ tamen eſt in aliquo eſſe candidũ. (In oculis enim & dentibus illi candor ineſt) ita quoq; falſum eſt, Socratem ex neceſsitate ſedere ſimpliciter. Verum autẽ eſt, hanc neceſsitatẽ in aliquo quodã ponere, & non ſimpliciter prædicari, ut dicamus, tunc cũ ſedet. Quemadmodũ enim in Sole dicimus, q́ Solẽ moueri neceſſe eſt ſimpliciter, ſi ita dicamus Socratẽ ſedere neceſſe eſt, falſum eſt. Sin uero marmoreum Socratem dicamus, q́ marmoreũ Socratem ſedere neceſſe eſt, ſi fortaſſe ſedens formatus ſit, uerum eſt, & ſimpliciter de tali Socrate neceſsitas poterit prædicari. de ipſo autẽ Socrate ſimpliciter talis neceſsitas nõ dicitur. Neq; enim fieri poteſt, ut Socrates ex neceſsitate ſedeat, niſi fortaſſe cũ ſedet: tunc enim cum ſedet, quoniam ſedet, & nõ poteſt non ſedere, ex neceſsitate ſedet, alioqui ſimpliciter & non ex neceſsitate ſedet, ſed contingenter, poteſt enim ſurgere. Quod autem ex neceſsitate ſimpliciter eſt, illã nõ poteſt permutare neceſsitatem; ut quoniã ſimpliciter Solem moueri neceſſe eſt, Sol ſtare nulla ratione poteſt. Hoc igitur Ariſtoteles dicit, omne quod eſt, quando eſt, & omne quod non eſt, quando non eſt: eſſe cum conditione, & non eſſe, neceſſe eſt, ſed non ſine conditione aut eſſe aut nõ eſſe ſimpliciter. hæc enim ſolis illis neceſsitatibus attributa ſunt, quæcunq; nullius potentiæ aut cognationis ad oppoſita ſunt. ut Sol ad quietem, ignis ad frigus. Neq; enim idẽ eſt, inquit Ariſtoteles, ex neceſsitate eſſe aliquid quando eſt in conditione, uel non eſſe quando non eſt: & ſimpliciter dicere omnia ex neceſsitate eſſe, uel non eſſe. illud. n. conditio uerum fecit, in hoc ſimplicitatis natura efficit ueritatem. Similiter autem, inquit, & in eo quod non eſt, idem eſt. Non enim omne quod non eſt, non eſſe neceſſe eſt, ſed tunc cum non eſt, tunc non eſſe neceſſe eſt, & hoc in conditione rurſus, non ſimpliciter. Duabus igitur his neceſsitatibus demõſtratis, una ſcilicet conditionali, altera ſimplici, rurſus ad contradictionem de futuro contingenti, reuertitur.

Et in contradictione eadem ratio eſt. Eſſe quidem uel non eſſe omne, neceſſe eſt, & futurum eſſe uel non. Non tamen diuidentem dicere alterum neceſſarium. Dico autẽ ut neceſſe eſt quidam eſſe futurum bellum nauale cras, uel non futurum eſſe, ſed non neceſſe eſt futurum eſſe cras bellum nauale, uel non futurum eſſe. Futurum autem, uel eſſe, uel non eſſe, neceſſe eſt.

41. Planiſsime quę ſententia haberetur de contingentibus propoſitionibus & futuris expoſuit dicens. In his totam quidem contradictionem dictam, unam quamlibet partem ueram habere, alteram falſam: ſed non ut aliquis diuidat atq; reſpondeat. Hanc quidem ex neceſsitate eſſe uerã, illã uero ex neceſsitate alteram falſam: ut in eo quod dicimus. Sol hodie occidet. Sol hodie non occidet, faciliime in his aliquis diuidens dicit, q́ Solẽ hodie occidere ex neceſsitate uerũ eſt, non occidere, ex neceſsitate falſum. Ita ſeſe habet diuinorũ corporũ ratio & natura, ut in his nulla cognatio ſit ad oppoſita. atq; ideo uel qđ ſunt, ex neceſsitate ſunt: uel qđ nõ ſunt, ex neceſsitate nõ ſunt. Ea uero quæ in generatione & corruptione ſunt, non ita ſunt. habent enim hoc ipſo q́ gignuntur & corrumpuntur ad oppoſita cognationem: atq; ideo in his nõ eſt unã partẽ contradictionis aſſumere, & eã neceſſario eſſe prædicare: & rurſus aliam neceſſario non eſſe, ppõnere, quãuis totius cõtradictionis una quælibet pars uera ſit, altera falſa ſed incognitæ & indefinitæ, & nõ nobis tantũ quib. natura ipſarum rerũ quę proponuntur, dubitabilis eſt, ut in ea propoſitione q̃ eſt, Socrates hodie lecturus eſt, Socrates hodie lecturus non eſt: totius quidẽ cõtradictionis una uera eſt, altera falſa: aut enim lecturus eſt, aut non lecturus, & hoc confuſe & in tota oratione perſpectũ. Sed nullus poteſt diuidere & reſpõdere, qđ uera eſt, lecturũ eum eſſe, uel certe quod uera eſt, non eũ eſſe lecturũ. Hoc autẽ, non q́ audiẽtes de futuro neſciamus, ſed q́ eadẽ res & eſſe poſsit & nõ eſſe. Alioqui ſi ex noſtra ſcientia hoc eueniret, & non ex ipſarũ rerum uariabili & indefinito prouentu, illa rurſus impoſsibilitas contingeret, ut omnia neceſsitas adminiſtraret. Non enim propter ſcientiam noſtram, quod ex neceſsitate eſt, euenturum eſt: ſed etiam ſi nos neſciamus, erit tamẽ eius rei euentus conſtitutus, & indubitanter illam rem futuram eſſe neceſſe eſt. Ergo quoniam hoc fieri nequit, & ſunt quædam, quæ non ex neceſsitate proueniant, ſed contingẽter, in his quãquam totius contradictionis in quilibet eius parte ueritas inueniatur aut falſitas, non tamen ut aliquis diuidat & dicat, hanc quidem ueram eſſe, illam uero falſam, qđ huiuſmodi monſtrant exemplo. Cras enim bellum nauale fieri, aut non fieri neceſſe eſt, non tamen ex neceſsitate fiet cras, aut ex neceſsitate cras non fiet: ut poſsit aliquis diuidere & prædicare, dicens; cras fiet, ut hoc uere dicat, & ita ex definito contingat: uel rurſus cras non fiet, & hoc eodẽ modo proueniat. Hoc fieri non poteſt, ſed tantum indefinite quæcunq; una pars contradictionis uera eſt, altera falſa; ſed quæ euenerit. Euentus autem ipſorum indiſcretus eſt: & illud enim & illud poterit euenire. hoc autem icirco eſt, quoniam non eſt ex antiquioribus quibuſdã cauſis pendens rerum euentus. Vt quædam quodãmodo neceſsitatis catena ſit, ſed potius hæc ex noſtro arbitrio & libera uoluntate ſunt, in quibus eſt nulla neceſsitas. Quod ſi inquit ſimiliter orationes ueræ ſunt, quẽadmodum & res, hoc ſumſit a Platone qui dixit, ſimiliter ſe habere orationes rebus; & cognatas quodammodo eſſe in ipſa ſignificatione, ut ſi ſint res impermutabiles & ratione ſtabili permanentes: oratio quoque de his uera eſſet & neceſſaria. Sin uero eſſet res, quæ uarietate naturæ nunquam perpetuo permaneret, in orationibus quoq; fixa ueritas non eſſet, & nulla per huiuſmodi orationes demonſtratio proueniret. hoc ergo ſumens Ariſtoteles, ut optime dictum, ſic ait:

Quare, quoniam orationes ſimiliter ueræ ſunt, quemadmodum & res: manifeſtum eſt, quod quæcunque ſic ſe habent, ut utrumlibet ſint, & contraria ipſorum contingere poſsint, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem. Quod contingit in his, quæ non ſemper ſunt, & non ſemper non ſunt.

42. Quoniam inquit orationes ſimiliter ſeſe habent, quemadmodum & res: manifeſtum eſt q́ quæcunq; res ita ſunt, ut utrumlibet ſint, & contraria ipſorum cõtingere poſsint, neceſſe eſt contradictionem ita ſe habere, quæ de illius naturæ inſtabilibus atque indefinitis rebus eſt. Quod ſi res ſint dubitabiles & indefinito uariabiliq; prouentu, contradictio quoque quæ de his rebus ſit, uariabili & indefinito prouentu ſit. Quæ autem eſſent huiuſmodi res, quarum euentus uarius indefinitusq; conſtaret, planiſsime demonſtrauit, dicẽs quod contingit in his, quæ non ſemper ſunt; & non ſemper

non

non ſunt. Ea enim ſunt in quibus contingit utrumlibet, quę neq; ſemper ſunt, poſſunt enim corrumpi. neq; ſemper non ſunt. poſſunt enim generari & fieri. Hæc enim ſunt q̃ habent ad oppoſita cognationẽ, ſicut in ipſa propria ſubſtantia rerũ ipſarũ euentus docet. nã eſſe, & non eſſe oppoſitũ eſt. Quod autem non fuit, & generatur, & fit, ex eo qđ non fuit, eſt. Habuit igitur in hoc ad eſſe & non eſſe, id eſt ad oppoſita cognationẽ. Sin uero idẽ ipſum qđ eſt corrũpatur, ex eo quod fuit nõ erit. habebit igitur rurſus ad oppoſita cognationem. Quare ſicut harũ quæ ſunt in generatione & corruptione rerum prouentus indefinitus eſt: ita quoq; & contradictionũ partes, quanquã in tota contradictione una uera ſit, altera falſa. Indefinitum enim & indiſcretum eſt, quæ una harum uera ſit, quæ altera falſa.

Horum enim neceſſe eſt, alterã partem contradictionis uerã eſſe uel falſam. Non tamen hoc uel illud, ſed utrumlibet: & magis quidem alteram ueram, non tamen iam ueram uel falſam. Quare manifeſtum eſt, quoniam non eſt neceſſe omnis affirmationis & negationis oppoſitarũ, hanc quidem ueram, illam uero falſam eſſe.

43. Docuit ſupra nos in his, quæ utrumlibet ſunt rebus contradictionis, unã partem non eſſe definite uerã, falſam uero alterã definite, nunc a frequentiori & a rariori argumentũ trahit. Supra nanq; monſtrauit eſſe quaſdã res, quę frequentius quidẽ contingant, non tamen interclusum ſit, ut & oppoſita aliquando cõtingant. Contingit.n. ut rarius infrequentiusq; contingant. Ergo ſi in his quęcunq; in pluribus eueniunt, nõ neceſſe eſt unam uerã eſſe alteram falſam. Icirco quoniã quicunq; dixerit hominẽ in ſenecta caneſcere, & hoc ex neceſſitate eſſe protulerit, mentietur. poteſt enim & non caneſcere. Si in his ergo nõ eſt definite una uera, altera falſa, in quibus una res frequentius euenit, rarius altera, multo minus in his in quibus oppoſitorũ euentus æqualis eſt. & uerũ eſt quidem dicere, qđ hoc contingit frequentius, non tamen omnino, quod ita contingit. icirco quia licet rarius, tamen contingit oppoſitum. Quod ſi neq; in his, quæ in pluribus prædicantur, una definite uera eſt, altera falſa, & multo minus in his quorum æqualiter indiſcretus euentus eſt, manifeſtum eſt in futuris & contingentibus propoſitionibus non eſſe ueram unam, alteram falſam. Hoc enim in principio ut monſtraret, ualidiſſima argumentatione contendit.

Neq; enim quemadmodum in his quæ ſunt, ſic ſe res habet, etiam in his quæ non ſunt, poſſibilibus tamen eſſe, uel non eſſe, ſed quemadmodum dictum eſt.

44. Ad diuiſionem temporum in principio factam totã reuocat quæſtionẽ. Ait enim eas prius propoſitiones quæ fierent, aut in præſenti, aut in futuro, aut in præterito prædicari. & eas quidẽ quæ de præterito, uel præſenti dicerentur, definitam ueritatẽ uel falſitatẽ habere, ſiue in ſempiternis & diuinis rebus dicerentur, ſiue in naſcentibus & morientibus. in quibus utrumlibet contingeret, ut haberent ad oppoſita cognationẽ: in futuris uero ſi de diuinis quidẽ rebus aliquis & immutabilibus loqueretur, eodẽ modo unam ueram definite, alterã falſam eſſe definite. Non enim habent huiuſmodi naturæ ad oppoſita cognationẽ. In his autẽ quæ in generatione & corruptione eſſent de futuro prædicatis uel affirmatiue uel negatiue, nõ eundem eſſe modum ueritatis definite, ſed totius quidẽ contradictionis unã partem uerã eſſe, alterã falſam. definite autem unam uerã, definite alteram falſam minime. Nunc autem non utraq; tempora poſuit præſentis ſcilicet & præteritum, ſed tantum præſens. Dixit enim, Neq; enim quemadmodum in his quæ ſunt, id eſt in his q̃ præſentia ſunt. Quod uero ait in his quæ non ſunt, poſſibilibus tamen eſſe, de futuris loquitur, quæ cum non ſint, tamen eſſe poſſunt. Non enim ſic ſe habet præſenti prædicta propoſitio, quemadmodum in futuro, in his ſcilicet quę utrumlibet ſunt, & in generatione & corruptione cõſiſtunt. In illis enim, id eſt præſentibus & præteritis definite una uera eſt, altera falſa, in his uero, id eſt futuris & contingentibus, ueritas & falſitas propoſitionum nulla definitione conſtringitur. Sed quoniam de futuris propoſitionibus Ariſtotelicam ſententiam, quantum facultas fuit, diligẽter expreſſimus, prolixitatem uoluminis terminemus.

ANITII MANLII SEVERINI
Boethi editionis ſecundæ, ſeu maiorum commentariorum, in librum Ariſtotelis de interpretatione.

LIBER QVARTVS.

EST ſiquidem libri huius de interpretatione apud Latinos, apud Græcos uero περὶ ἑρμηνείας inſcribitur, obſcura orationis ſeries, obſcuris adiecta ſentẽtiis. atq; ideo nõ hãc magnis expediſſem uoluminibus, niſi etiã, nihil labori concedens, quã poſſem planiſſime, quod in prima editione altitudinis & ſubtilitatis omiſerã, ſecunda cõmentatione complerem. Sed danda eſt prolixitati uenia, & operis longitudo libri obſcuritate penſanda eſt. Sunt tamen gradus apud nos ſatisfacientes, lectoris & diligentiæ & ſtudio cupiẽtis faciliime magna cognoſcere. Huius enim libri, poſt has geminas cõmentationes, quoddã breuiarũ faciemus, ita ut in quibuſdã & fere in omnibus Ariſtotelis ipſius uerbis utamur. tantũ quod ille breuitate dixit obſcure, nos aliquando additis dulciorẽ ſeriem adiectione faciamus, ut quaſi inter textus breuitatẽ, cõmentationisq; diffuſionem, medius ingrediatur ſtylus, diffuſe dicta colligens, & anguſtiſſime ſcripta diffundens. atq; hęc poſterius. Nunc uero, quoniã ab Ariſtotele ſupra monſtratum eſt, in futuro contingentiũ propoſitionũ ueritatem & falſitatem nõ ſtabili, neq; definita ratione eſſe diuiſam, & quicquid ſupra latiſſima diſputatio cõplexa eſt. nũc inquam eius hæc intentio eſt, ut categoricarũ propoſitionũ numerum tradat, quæcunq; cũ definito uel infinito nomine ſimpliciter fiunt. Primo enim uolumine dictũ eſt nomen eſſe, ut homo: infinitũ nomen, ut nõ homo. Prædicatiuæ autẽ & categoricæ propoſitiones ſunt, quæ duobus tantũ ſimplicibus terminis conſtant. hæ, ſiue cũ finito nomine ſunt, ut eſt homo ambulat. ſiue cũ nomine infinito, ut eſt non homo ambulat. Harũ igitur propoſitionũ categoricarũ atq; ſimplicium tradere numerũ contendit, quæcunq; fiunt adiectione nominis infiniti. Sed quoniã propoſitiones omnes aut ſecundũ qualitatẽ differunt, aut ſecundũ quantitatẽ. Secundum qualitatẽ, ꝙ hęc quidẽ affirmatiua eſt, illa uero negatiua. Secundũ quantitatẽ uero, ꝙ hæc quidẽ plura cõplectitur, illa uero pauca. Secundũ quam differentiã hæ propoſitiones, quæ dicũtur, homo ambulat, & rurſus, nõ homo ambulat, a ſe differunt, aut ſecundũ quantitatem, aut ſecundũ qualitatẽ. nam quod dico, homo ambulat, qualitatẽ quandã ſubſtantiæ .i. hominẽ ambulare deſignat, & rem definitã atq; ſubſtantiã, quæ unã ſpeciẽ ambulabilem eſſe pronunciat. Quod autẽ dico non homo ambulat, hominẽ quidem rem definitã tollo, innumerabilia uero ſignifico. quare illa quidẽ quæ dicit, homo ambulat, ſecundũ qualitatẽ: q̃ uero non homo ambulat, uidebitur ſecundũ quantitatẽ potius diſcrepare. An certe illud magis eſt uerius, ut qđ dico, homo ambulat: homo ſimplex nomẽ quaſi affirmationi eſt proximũ. qđ uero dico nõ homo ambulat, nõ homo infinitũ nomen negationi uidetur eſſe cõſimile. Sed affirmatio & negatio ſecundũ qualitatẽ differunt. hæc autẽ affirmationi ſunt negationiq; cõſimilia. Qualitate igitur potius q̃ ulla diſcrepant quãtitate. An magis illud eſt uerius, ꝙ quẽadmodum ſe habet propoſitio q̃ dicit, Socrates ambulat, ad eã quæ dicit, quidã homo ambulat. Ita ſeſe habet hõ ambulat, ad eã q̃ dicit, nõ hõ ambulat. Propoſitio nanq; q̃ eſt quidã homo ambulat, ſi plures ambulãt neceſſe eſt, ut uera ſit. Si aũt plures ambulẽt, ut Socrates ambulet nõ eſt neceſſe. poſſunt .n. plures ambulare, & Socrates nõ ambulare. Sed cũ plures ambulãt, quidã hõ ambulat. hoc aũt ideo euenit, quia qđ dicimus quidã homo ambulat, particularitatẽ iungimus uniuerſalitati, .i. homini. & ſiqui ſub ipſa uniuer

ſalitate ſunt .i. ſub homine, ambulantes ſunt, eam quæ dicit quidam homo ambulat, uerá eſſe neceſſe eſt. At uero cũ dicitur Socrates ambulat, quoniá Socrates circa unius cuiuſdã proprietatẽ eſt: niſi ipſe Socrates ambulauerit, quanquã omnes homines ambulent, non eſt uerũ dicere, Socrates ambulat. ſicut ergo quidã homo ambulat, definite uerũ eſt, ſi plures ambulant. Non autẽ, Socrates ambulat, quamuis plures ambulent, niſi ipſe Socrates ambulet: ſic etiã in eo quod eſt homo & nõ homo, q dicit homo ambulat, dicit qd quoddã animal ambulat, & hoc nomine & qualitate determinat dicens, homo ambulat. Qui uero dicit, nõ homo ambulat, nõ quidẽ omnia ſubruit, ſed hominẽ tantũ: cætera uero animalia ambulabilia eſſe pronunciat. Ergo ſiue equus, ſiue bos, ſiue leo ambulat, uerũ eſt, nõ homo ambulat, ſed non eſt uerũ, homo ambulat, ſi nõ homo ipſe ambulet. Quare quẽadmodũ ſe habet, quidã homo ambulat, ad Socrates ambulat, qd illic ſi plures homines ambularent, uerum erat, quidã homo ambulat, nõ etiã Socrates ambulat, niſi ipſe Socrates ambularet: ita quoq; in eo qd eſt homo ambulat, & nõ homo ambulat, dici poteſt. nã ſi plura q ſunt nõ homines ambulẽt, uerũ eſt dicere, quod nõ homo ambulat. non autẽ uerum eſt dicere qd homo ambulat, niſi ipſe homo ambulet. Secundũ definitionẽ ergo potius & proprietatem uidentur diſcrepare, quàm ſecundũ aliquã totam quantitatem, uel partem quantitatis, uel rurſus ſecundũ aliquã qualitatem. nam ſicut poſterius demonſtrabitur ea quæ dicit, non homo ambulat, affirmatio potius quam negatio eſt, atque hæc hactenus prædixiſſe ſufficiat.

DE COPIA ENVNCIATIONVM,

Quoniam autem eſt affirmatio de aliquo ſignificans aliquid. Hoc autem eſt uel nomen, uel innominatum. Vnum autem oportet eſſe & de uno, id quod eſt in affirmatione. Nomen autem dictum eſt, & innominatum prius. Non homo enim nomen quidem non dico, ſed nomen infinitum. Vnum enim ſignificat quodammodo infinitum nomen. Quemadmodum & non currit, non uerbum dico, ſed infinitum uerbum. Erit omnis affirmatio & negatio, uel ex nomine & uerbo, uel ex infinito nomine & uerbo. Præter uerbum autem nulla affirmatio, uel negatio eſt. Eſt enim uel erit, uel fuit, uel fit, uel quæcunque alia huiuſmodi uerba, ex his ſunt, quæ ſunt poſita, conſignificant enim tempus. Quare prima erit affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo: deinde, eſt non homo, non eſt non homo. Rurſus; eſt omnis homo, non eſt omnis homo, eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo, & in extrinſecus temporibus eadem eſt ratio.

45. In ſecundo (ut arbitror) libro prædiximus, omnẽ enunciationem ſimplicẽ .i. prædicatiuam ex ſubiecto & prædicatio conſiſtere. Quorum ſemper prædicatio aut uerbũ eſſet, aut quod idem poſſet, tanquam ſi uerbi dictio poneretur, ut cũ dicimus, homo ambulat, uerbũ ponitur. cum uero dicimus, homo rationalis, ſubaudiatur hic uerbũ eſt, ut totus intellectus ſit, homo rationabilis eſt. quocirca neceſſe eſt, aut uerbũ ſemper eſſe prædicatũ, aut quod ſit uerbo conſimile, idemq; in enunciationibus poſſit. Quod uero ſubiectũ eſſet, aut omnino nomen eſſet, aut qd uice nominis fungeretur. quocirca illud maxime colligendũ eſt, omne in categorica propoſitione ſubiectũ, eſſe nomen, omne uero prædicatum, uerbũ. Sed quoniam cum de nomine loqueretur, aliud quoddã nomen introduxit, ut ſimpliciter quidẽ & per ſe nomen nõ eſſet, infinitũ tamen nomen uocaretur. id quod cum negatiua particula profertur. omnis autẽ propoſitio ex nominis ſubiectione cõſiſtit. eſt autem categorica propoſitio, quæ aliquid de aliquo prædicat, uel negat, & de quo prædicat quidem nomen eſt. quoniamq; in nomine infinitum etiã nomen dicitur, neceſſe eſt ſemper categoricam propoſitionem, aut nomen habere ſubiectũ, aut illud quod infinitũ dicitur. Infinitum uero nomen eſt qd ipſe nũc innominatũ uocat. Omnis ergo propoſitio prædicatiua in duas diuiditur ſpecies, aut enim ex infinito nomine ſubiectũ eſt, aut ex ſimplici & finito. Ex infinito quidẽ, quemadmodum cũ dico, non homo ambulat. ex finito autẽ & ſimplici, ut homo ambulat. Huius autẽ quæ ex finito & ſimplici eſt, ſpecies ſunt duæ, quæ aut uniuerſale nomen ſubiicit, ut homo ambulat, aut ſingulare, ut Socrates ambulat. Quare ita fit diuiſio. Omnium enunciationũ ſimplicium, quę duobus terminis cõſtant, aliæ ſunt ex infinito nomine ſubiecto, aliæ uero ex finito & ſimplici. Earũ: quæ ſimplex habent ſubiectũ, Aliæ ſunt q uniuerſale ſimplex ſubiiciunt. Aliæ quæ ſingulare. Supra uero docuit q ſint differentiæ propoſitionum, ſimplex nomen in ſubiecto ponentiũ, qd aliæ ſunt uniuerſales, aliæ ſunt particulares, aliæ ſunt indefinitæ, & ſecundũ quantitatem quidẽ hoc modo differunt. Secundum qualitatem uero, quod aliæ affirmatiuæ ſunt, aliæ negatiuæ. Idem quoq; in his propoſitionibus quæ ex infinito nomine ſubiecto enunciantur. Aliæ nanq; earũ indefinitæ ſunt aliæ definitæ. Definitarum, aliæ ſunt uniuerſales, aliæ particulares, hic quoq; ſecundum quantitatẽ, nec minus ſecundũ qualitatẽ: eædem infinitorũ quoq; nominũ in propoſitionibus differẽtiæ ſunt. Dicimus enim alias eſſe affirmatiuas, alias negatiuas, ſubiecta uero deſcriptio docet, q ſint affirmatiuæ ſimplices & quæ ſint negatiuæ. & rurſus quæ ſint affirmatiuæ ex infinito nomine, & q negatiuæ: eaſq; omnes in propriis determinationibus adiũximus, nec minus etiã indefinitas in utraq; ſpecie propoſitionum poſuimus, ſingulare habentibus ſubiectum ſimplicibus propoſitionibus reiectis. Sunt .n. Indefinitæ propoſitiones ſimplices hæ, homo ambulat, homo nõ ambulat, contra eas uero diuiſæ ſecundũ nomẽ infinitũ hæ. Non homo ambulat, nõ homo nõ ambulat. Vniuerſales ex ſimplici ſubiecto nomine ſunt hæ. Omnis homo ambulat, nullus homo ambulat. Contra has uero diuiſæ ex infinito nomine uniuerſales. Omnis nõ homo ambulat, nullus nõ homo ambulat. Rurſus particulares ex ſimplici nomine ſubiecto ſunt hæ. Quidam homo ambulat, quidã homo non ambulat. Rurſus particulares cõtra has diuiſæ ex infinito nomine ſubiecto ſunt hæ. Quidam non homo ambulat, quidam non homo non ambulat. hoc autem ſubiecta deſcriptione declaratur.

Indefinitæ ex ſimplici nomine ſubiecto.	
Homo ambulat	Homo non ambulat
Indefinitæ ex infinito nomine ſubiecto.	
Non homo ambulat	Non homo non ambulat
Vniuerſales ex ſimplici nomine ſubiecto.	
Omnis homo ambulat	Nullus homo ambulat
Vniuerſales ex infinito nomine ſubiecto.	
Omnis non homo ambulat	Nullus non homo ambulat
Particulares ex ſimplici nomine ſubiecto.	
Quidam homo ambulat	Quidã homo non ambulat
Particulares ex infinito nomine ſubiecto.	
Quidam non homo ambulat	Quidã non hõ nõ ambulat.

Hæc ergo partiens, & de propoſitionibus ex duobus terminis conſtitutis, faciens propoſitionẽ, inquit omnes ex ſubiecto fieri nomine propoſitiones, & eas tantũ ad diuiſionẽ ſumit, q ex infinito nomine, & finito nomine ſunt, faciẽs huiuſmodi diuiſionẽ principalem, ut ſit. Propoſitionum, aliæ ſunt ex finito nomine, aliæ ex infinito. Oportuerat quidẽ uolentẽ cuncta partiri ad differẽtias propoſitionum non ſolũ infinita ſumere nomina, ſed etiã uerba. Sed quoniã nouerat nomen quidẽ infinitum cõſeruare propoſitionem, quam inueniſſet, ut ſi in affirmatiua diceretur, affirmatiuam ſeruaret enunciationem, ut eſt nõ homo ambulat. Si negatiua, negatiuã ſeruaret enunciationẽ, negatiua autem eſt, ut eſt non homo non ambulat. Verba uero quæ ſunt infinita iuncta in propoſitione nõ affirmationem, ſed perficere negationẽ, iccirco de his reticuit. Quod hæ magis quę ex uerbo infinito ſunt, ad unã qualitatem pertinent propoſitionis, idest ad negatiuam. Semper enim fit ex infinito uerbo negatio. Hæc igitur colligens ait. Quoniam autẽ eſt de aliquo ſubiecto affirma-

tio

tio ſignificans aliquid .i. prædicans, hoc eſt, quoniam omnis propoſitio eſt ex ſubiecto & prædicato. quod autem ſubiectum eſt, uel nomen, uel innominatum. Innominatum autem eſt, quod propoſitum nomen ſubruit, ut eſt, non homo. Nomen enim, quod eſt homo, differt a nominis infiniti priuatione, quod eſt non homo, atq; ideo & innominatũ uocauit. Qualis aũt debeat eſſe propoſitio de qua tractat, oſtendit, dicens, unum aũt oportet eſſe, & de uno hoc qđ eſt in affirmatione .i. ex duobus terminis propoſitionẽ oportere cõſiſtere. Cõmemerat quoq;, quid ſit innominatum ſe ſupra dixiſſe. q̃m quod dicimus non homo, nomen quidẽ Ariſtoteles nõ diceret, ſed quod nomen ſimpliciter non uocaret, hoc addito infinito, nomen diceret infinitũ, icirco quoniã unum quidẽ ſignificat, ſed infinitum: nomen.n. quod ipſam ſignificationẽ eius quod dicimus homo, tollit, ideſt non homo, unũ eſt; & unam per ſe ſignificationẽ ſubripiens, multa ſunt, quæ intelligentiũ ſenſibus relinquũtur. Commemorat ẽt quemadmodum non currit, uerbum ſuperius infinitũ uocauit & non ſimpliciter uerbũ. Quoniã ergo aliquid de aliquo affirmatio eſt, hoc aũt, quod ſubiectum eſt, aut nomẽ eſſe oportet, aut innominatum, ideſt infinitũ nomen. Duplex propoſitionis ſpecies inuenitur. Omnis enim affirmatio uel ex finito nomine eſt, & uerbo: uel ex infinito nomine & uerbo. eodẽ quoq; modo & negatio. Neq; enim reperietur unquam ulla affirmatio, cuius negatio inueniri non poſsit. Quod ſi duplex eſt ſpecies affirmationum, duplex quoq; eſt ſpecies negationum. illud quoq; commemorat quod ſupra iam dixit. nam licet ex nomine & uerbo, & rurſus ex eo qđ: non eſt nomen, ſed infinitum nomen, & uerbo fiat affirmatio, & negatio prædicatiua .i. categorica: ut tamen ſit præter uerbum ulla affirmatio atq; negatio, aut præter id quod idẽ ſignificet quod uerbum, uel in ſubauditione, uel aliquo alio modo, fieri non poteſt. Ponit quoq; uerba, quæ pene in omnibus propoſitionibus, aut ipſa cadant, aut quæ idẽ ualeãt. Eſt enim, inquit, uel erit, uel fuit, uel quæcunq; alia conſignificant tempus, uerba ſunt, ut doceri ex his poſſumus, quæ ante poſita ſunt, atq; conceſſa, cum definitio uerborum daretur, uerba eſſe quæ conſignificarent tempus. Quare, ſi hæc conſignificant tempus, non eſt dubium quin uerba ſint, ſed præter hæc, aut præter idem ualentia, nulla propoſitio eſt. Recte igitur dictũ eſt, præter uerbum prædicatiuam propoſitionem non poſſe cõſtitui. Iuſte tñ aliquis queſtionẽ uideatur opponere. Cur, cum iã dixerit præter uerbum enunciationes nulla ratione poſſe conſtitui, nunc idẽ repetit, quaſi nihil de hoc antea prædixiſſet, ſed ſuperfluum uideri non debet. Quoniã enim finitum nomen cũ negatiua particula, nomen eſt infinitum, iecirco pũtaretur fortaſſe negatio eſſe, quod dicimus non homo. ꝙ ſi hæc eſt negatio, homo eſt affirmatio. Ne in hunc ergo quiſquã laberetur errorem, hoc dixit, & congrue repetiuit, ꝙ præter uerbum enunciatio eſſe non poteſt, tanquã ſi diceret, nemo arbitretur infinitum nomen eſſe negationẽ, nec nomen affirmationem. Præter uerbum enim affirmatio & negatio nulla poteſt unquam ratione conſtitui. In hoc illud quoq; notauerat, ꝙ uerbum infinitũ, & negationẽ ſignificaret, & infinitũ uerbũ. Id enim quod dicimus, nõ ambulat, & infinitum uerbũ eſt, & negatio. ſed per ſe quidem ſi dicatur ſimplex ſine aliquibus aliis adiectionibus infinitum uerbum eſt. Sin uero cum nomine, aut cum infinito nomine proferatur, non iam uerbum infinitum, ſed negatio accipitur: ut non negatiua particula, iuncta cum ambulat, infinitum uerbum efficiat nõ ambulat, ſed in propoſitione, quæ eſt homo non ambulat, hominem non ambulare deſignat: atq; ideo ait, ſubiecta quidẽ in propoſitionibus poſſe eſſe, uel nomina, uel infinita nomina: prædicata uero præter uerba eſſe non poſſe. nam ſiue in affirmationibus quis ponat, id uerbum ſine dubio: prædicauit, ſiue in negationibus, eſt non infinitum uerbum, ſed tantum uerbum, cui addita non particula totam qualitatem propoſitionis ex affirmatiua in negatiuam commutat. Quare recte nullam differentiam propoſitionum de infinitis uerbis fecit. Infinita enim uerba tunc ſunt infinita, cum ſola ſunt. Si uero cum infinito nomine iungantur, aut finito nomine, non infinita uerba iam ſunt, ſed finita. Cum negatione tamen in tota propoſitione intelliguntur. Si ergo quemadmodum Stoici uolunt ad nomina negationes ponentur: ut eſſet non homo ambulat negatio: ambiguum eſſe poſſet, cum dicimus nõ homo an infinitum nomen eſſet, an uero finitum cum negatione coniunctũ. Sed quoniã Ariſtoteli placet uerbis negationes oportere cõiungi: infinita magis uerba ambigui intellectus ſunt, an infinita uideantur, an cũ negatione finita. Atq; ideo ita diſcernitur, ſumptum cũ nomine infinitũ uerbum negatio ſit, & negatiua propoſitio, ut eſt, homo non ambulat. Per ſe uero dictũ infinitum uerbũ eſt, ut non ambulat. Atq; ideo hic ſolã differentiam nominum, & infinitorũ nominum in propoſitionibus dedit, non etiam infinitorũ uerborum, icirco ꝙ de coniunctis loquebatur .ſ. de nominibus uel infinitis nominibus atq; uerbis. In qua coniunctione, id quod per ſe infinitũ uerbum dicitur, negatio eſt. Neq; enim oportet, ſicut omnis propoſitio, aut ex finito nomine, aut ex infinito cõſtat: ita quoq;, aut ex finito uerbo, aut ex infinito conſtare. Infinitũ enim uerbum in propoſitionibus nõ eſt: ſed quoties aliquid (ut dictũ eſt) tale per ſe ponitur, finitum quidẽ uerbum eſt: ſed illi coniuncta negatio totã propoſitionẽ priuat ac deſtruit, & uerbum quidẽ infinitum iunctum nominibus negationẽ, ut faciat neceſſe eſt: nomen uero infinitũ iunctum uerbo non neceſſe eſt, ut faciat negationẽ, Qđ enim dicimus nõ homo ambulat, affirmatio, nõ negatio eſt. Ergo quoniam affirmationem oportet aliquid de aliquo ſignificare, nomen aũt infinitum eſt aliquid: quoties dicimus nõ homo ambulat, ambulationẽ, ideſt aliq̃d de nõ homine, ideſt de aliquo prędicamus. Sed ſi dicamus non ambulat, nõ potius de aliquo p̃dicamus aliquid: ſed ab aliquo tollimus. Qui.n. dicit homo nõ ambulat: ambulationem ab homine tollit: nõ de homine prædicat. Quare negatio potius quam affirmatio eſt. Si.n. affirmatio eſſet, ideſt ſi uerbum eſſet infinitũ, aliquid de aliquo prædicaret: nunc aũt aliquid ab aliquo tollit. Nõ eſt igitur uerbũ infinitum, ſed potius negatio, quoties in tota ſumitur propoſitione. Numerũ uero propoſitionũ, quas nos ſupra quoq; deſcripſimus, ipſe ſubiecit: & infinitas quidẽ prius: poſt uero contraiacentes. ꝙ ſiquis ad illa reuertitur & hic intendit animum: in quo uel noſtra uel Ariſtotelis diſpoſitio diſcrepet: diligenter agnoſcit. Nos.n. & contrarias propoſuimus, & ſubcontrarias. Ariſtoteles uero ſolum contradictorie ſibimet contraiacentes oppoſitasq; propoſuit: ſed Ariſtoteles non ſolũ in præſenti tempore eaſdẽ propoſitionum dicit eſſe differentias quas propoſuit, ſed etiam in aliis quoq; duobus tẽporibus, quæ extrinſecus ſunt, extrinſecus autem tempora uocat, quæ præter præſens ſunt, præteritum, ſcilicet & futurum.

Quãdo autem eſt tertium, adiacens prædicatur: dupliciter tunc dicuntur oppoſitiones. Dico autem, ut eſt iuſtus homo. Eſt tertium dico adiacere nomen uel uerbum in affirmatione. Quare quatuor erunt iſtæ. quarum duæ quidẽ ad affirmatiotionem & negationem ſeſe habebunt ſecundũ conſequentiam, ut priuationes: duæ uero minime. Dico autem, quod eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto. Quare etiã negatio. Quatuor ergo erunt. intelligimus uero quod dicitur ex iis, quæ ſubſcripta ſunt, Eſt iuſtus homo. Huius negatio, non eſt iuſtus homo. Eſt non iuſtus homo. Huius negatio, non eſt non iuſtus homo: eſt enim hoc loco, & non eſt, iuſto, & non iuſto adiacet. Hæc igitur quemadmodum in reſolutoriis dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita.

46. Quod autem dicitur perobſcurum eſt, & expoſitum a pluribus incurate: quorum cum iudicio competenti enumerabo ſententias. Poſtquam de his propoſitionibus expediuit, quæ duobus conſtiterant terminis: & ſubiectum habuerant aut nomen, aut (ut ipſe ait) innominatum, ideſt infinitũ nomen, nunc ad eas tranſit in quibus eſt, tertium adiacens prædicatur uno ſubiecto duobus prædicatis. ut in eo quod dicimus, homo iuſtus eſt: homo ſubiectum eſt, & iuſtus, & eſt, utraq; prædicantur. Ergo in hoc duo ſunt prædicatæ, unũ

uero ſubiectum: & fortaſſe aliquis inquirat, cur ita dixerit. Quando autem, eſt, tertium adiacens prædicatur, non enim tertium prædicatur, ſed ſecundum. Duo enim ſunt quæ prædicantur; unum uero ſubiectum eſt. Sed non ita dictum eſt quaſi eſt in propoſitione, quæ dicit homo iuſtus eſt, tertium prædicaretur: ſed ꝙ adiacet tertium & prædicatur. ergo qđ dicitur tertium ad adiacere refertur: etenim in ea ipſa propoſitione quæ dicit, homo iuſtus eſt: eſt tertium adiacet: prædicatum aũt iam non tertium, ſed ſecundũ. Ergo tertium numeratũ adiacet: ſecundum uero numeratũ prædicatur: hoc eſt igitur quod ait. Quando eſt tertiũ adiacens prædicatur, non ꝙ tertium prædicatur: ſed prædicatur tertiũ adiacens. i. tertio loco. facit igitur nunc in his propoſitionibus conſiderationẽ, in quibus, eſt, tertium adiacens eſt: ſecundũ prædicatũ. & ſicut in his in quibus tantũ prædicatur eſt: non etiam adiacens prædicabatur: ut homo eſt, de ſubiecto conſiderationem fecit: quot modis ſubiectum ſumptũ differentias faceret propoſitionum. Aut enim nomen dicebat eſſe ſubiectũ, aut infinitum nomen. Ita hic nunc de prædicato loquitur, & de prædicati differentiis tractat. In his enim propoſitionibus, in quibus eſt tertiũ adiacens prædicatur: ſumptũ prædicatũ alias nomen, alias infinitũ nomen facit differentias propoſitionũ. Prædicatum aũt dico in ea propoſitione, quæ proponit: homo iuſtus eſt, iuſtus: hoc enim prædicatũ de homine eſt: eſt aũt non prædicatur. Sed tertiũ adiacens ꝑdicatur. i. ſecundo loco: & adiacens iuſto, tertium uero in tota propoſitione prædicatur: nõ quaſi quædã pars totius propoſitionis, ſed potius demonſtratio qualitatis. hoc enim qđ dicimus eſt, non conſtituit propoſitionem totã, ſed qualis ſit, ideſt ꝙ eſt affirmatiua demonſtrat: atq; ideo nõ dixit tertium prædicatur tantum, ſed tertium adiacens prædicatur. Non enim poſitum eſt tertium prædicatũ ſolum. ſed adiacens tertium ſecundo loco: & (quemadmodum dictum eſt) accidenter prædicatur. poteſt autem & ſic intelligi. Iccirco dixiſſe Ariſtotelem, eſt, in his tertium adiacens prædicari, quoniã poſsit aliquoties & per ſe prædicari: ut ſiquis dicat, Socrates philoſophus eſt: ut propoſitio hæc hoc ſentiat. Socrates, philoſophus uiuit. Eſt enim pro uiuit poſitum eſt. Siquis ergo ſic dicat: duo inueniuntur ſubiecta. eſt uero ſolũ prædicatur: non ẽt adiacens. Quod. n. dicimus, Socrates philoſophus, utraq; ſubiecta ſunt. eſt. n. prædicatur ſolum. ſiquis aũt dicat ſic, Socrates philoſophus eſt: ut nõ iam Socratẽ philoſophum eſſe atq; uiuere, ſed Socratem philoſophari, & philoſophum eſſe enunciatione ſignificet, tunc inuenitur unum ſubiectũ & duo prædicata Socrates enim ſubiectũ eſt: philoſophus aũt, & eſt prædicata, quorũ philoſophus quidem principaliter prædicatur. Eſt aũt adiacens nomini, quod eſt philoſophus, & ipſum prædicatur, ſed non ſimpliciter prædicatur: ſed adiacens. Sunt aũt aliæ propoſitiones hoc modo: Socrates in Lycęo diſputat. Et ſunt hæ ex tribus terminis. Sed de hac interim propoſitionũ natura nihil tractat, ſed de his ſolum, in quibus eſt tertium adiacens prædicatur: ut eſt, homo iuſtus eſt, ſed de his duas quidem oppoſitiones. Quocirca recte duæ oppoſitiones quatuor propoſitionum ſunt. hoc aũt huiuſmodi eſt. Quando, eſt, tertium adiacens prædicatur: quod principaliter prædicatur, aut nomen erit, aut infinitum nomen. Et hæc aut affirmatiue prædicãda ſunt, aut negatiue. Quocirca ſimplicis nominis affirmatio & ſimplicis nominis negatio, una eſt oppoſitio: & duæ ꝓpoſitiones. Finitũ aũt & infinitũ hic nõ ſubiectũ, ſed ſumitur prædicatũ ut in eo qđ eſt, hõ iuſtus eſt, iuſtus ꝑdicatur: hoc aũt nomẽ erit, aut infinitũ nomẽ. Fiũt ergo ex his, duæ affirmationes, & negationes: hõ iuſtus eſt: hõ eſt nõ iuſtus: nõ eſt nõ iuſtus hõ. non eſt iuſtus hõ. Atq; hoc quidẽ in indefinitis. Poſterius aũt mõſtrabitur hoc ẽt in his eſſe, q̃ determinationẽ habent uniuerſalitatis uel particularitatis. Nũc aũt horũ ordo ſubiectus numerũ oppoſitionemq; declarat.

Affirmatio ſimplex		Negatio ſimplex
Homo iuſtus eſt	oppoſitio una	Hõ iuſtus non eſt.
Affirmatio ex infinito.		Negatio ex infinito
Hõ nõ iuſtus eſt	oppoſitio una	Hõ nõ iuſtus nõ eſt.

Simplices in ſuprapoſita deſcriptione propoſitiones uocaui: in quibus nomen prædicatur, ut homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. Ex infinitis autem in quibus nomen infinitum principaliter prædicatur: ut homo non iuſtus eſt, homo nõ iuſtus nõ eſt. Siue aũt, eſt, primo prædicatur, ſiue ut poſtea, idẽ eſt. Nec hoc turbet quod Ariſtoteles, eſt, primũ dixit: nos uero poſtremũ, ſed idẽ eſt. ſiunt igitur oppoſitiones duæ, propoſitiones uero quatuor, & hæ quatuor propoſitiones ex ſenario propoſitionũ numero ad pauciora reductæ ſunt. Si. n. ſimplices, & ex duobus terminis fuiſſent, hoc modo eſſent: homo nõ eſt, iuſtus eſt, iuſtus non eſt, non iuſtus eſt, nõ iuſtus non eſt, & eſſent hæ ſex ꝓpoſitiones. Poſſet quidem adicii hoc ẽt, ut de infinito nomine ſubiecto fierent propoſitiones, ut eſt, non homo eſt, nõ homo non eſt. Sed de his poſterius dicit. Nunc aũt ſex illæ ſimplices in quatuor reductæ ſunt, iccirco ꝙ res ſimplices iunctæ naturaliter redeunt pauciores. Coniunctio. n. ipſa numerũ minuit, ut ſi ſint decẽ res, & ſingulæ ſingulis iungantur, ut binæ fiãt, quinarius numerus coniunctiones redit. Ita enim hoc modo ſex erant propoſitiones (ut ſupra docui) quæ & ſimpliciter dicerentur: ſed hæ aſtrictæ ſunt, & coniunctione diminutæ ſunt. nam quod propoſuerunt iſtæ quatuor, homo eſt, homo non eſt. iuſtus eſt, iuſtus nõ eſt. hæ coniunctione in duas reductæ ſunt: iunctus enim homo cũ iuſto duas propoſitiones fecerunt, homo iuſtus eſt, homo iuſtus nõ eſt. Rurſus ad eundem ipſum hominem, infinitum cum prædicatur: aliæ duæ propoſitiones ex infinito prędicato rationabiliter oriũtur. homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus non eſt: quarum duæ oppoſitiones ſunt, propoſitiones uero quatuor. Ita igitur ex ſex propoſitionibus, ideſt eſt homo, non eſt homo. eſt iuſtus, non eſt iuſtus, eſt nõ iuſtus, non eſt non iuſtus. quæ cũ ſint ſex propoſitiones, tres tantum habent oppoſitiones, homo iuſto & homo non iuſto ſubiectus, quatuor ſolas propoſitiones fecit: duplicem uero oppoſitionẽ. Qui uero dixerũt numeroſiores fieri propoſitiones ex his, in quibus, eſt, adiacens prædicatur: quam ex his, quæ duobus terminis conſtarent: illos non intellexiſſe rerũ naturam manifeſtũ eſt, quæ ita fert, ut ſemper ex pluribus ſimplicibus rariores redeant res paucioresq; cõiunctæ. Ait igitur in his, in quibus, eſt, tertiũ adiacens ꝑdicatur, ut hoc quod ait tertiũ, non ad prædicationẽ referatur potius quam ad ordinem, ut ipſe diſtinxit, dicens. Dico aũt ut eſt iuſtus homo: eſt, tertiũ dico adiacere nomen uel uerbũ in affirmatione: non inquit tertium prędicari, ſed adiacere tertiũ: ſed ad ordinẽ. ſ. non ad prædicationem refert, ut tertium quidẽ adiaceret. Adiacens aũt prædicaretur, ideſt non ſimpliciter prædicaretur. Neq; enim ſuperius eſt terminatũ: ut in propoſitione, eſt, ſit terminus. Atq; ideo ſiquis reſoluere propoſitiones uelit in ſuos terminos: ille non reſoluit in eſt: ſed in eo quod eſt homo, & iuſtus eſt, & erũt duo termini ſubiectus quidẽ, homo: prædicatus uero, iuſtus. Eſt aũt ꝙ adiacens prædicatur, & tertiũ adiacẽs, nõ in terminis: ſed in qualitate potius propoſitiõis (ut dictũ eſt) accipitur. Nomen autem uel uerbum ait propter hanc cauſam, tertium enim nomen adiacere dixit, eſt: ut doceret prima duo eſſe homo. ſ. & iuſtus: iccirco autem ait nomen, uel uerbum, quoniam uerba quoque nomina ſunt. Hoc autem prius dixit dicens: ipſa quidem ſecundum ſe dicta uerba, nomina ſunt. Poſtquam igitur dixit, quid uellet oſtendere per id quod ait, eſt tertium adiacens prædicatur. Quoniã quantum ad ordinem non ad prædicationem refertur, ſubter expoſuit quod fierent propoſitiones dicẽs Quare quatuor iſtæ erunt. Dixit autem in his quatuor communem accidentiã, quam paulopoſt diligenter exponam. Quod autem accidit hoc eſt. Cum ſint quatuor propoſitiones, quas poſiturus eſt. Duæ ipſarum ſeſe ad affirmationem & negationẽ ita habebunt ſecundum conſequentiam, ut priuationes: duæ uero minimæ. Sed hanc in his propoſitionibus accidentiam paulopoſt demonſtrabo. Nunc autem illud reſpiciamus quemadmodum ipſe quatuor fieri propoſitiones dicat. Ait enim, dico autem quoniam eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto. Fiet. n. duplex propoſitio, Si aut iuſto, aut non iuſto, eſt, adiacet hoc modo, eſt iuſtus homo, eſt non iuſtus homo. Quare,

re, inquit, ſi eſt affirmatiuo modo poſitum, nunc quidem cū iuſto, nunc aūt cum non iuſto geminas fecit propoſitiones, ſ. affirmatiuas, idem quoq; eſt cum negatione coniunctū, ideſt non geminas quoq; facit negationes. Eas ſcilicet quæ ſunt, non eſt homo iuſtus, non eſt homo non iuſtus. hoc eſt aūt quod ait, Dico aūt quod eſt, aut iuſto, aut nō iuſto adiacebit. Si enim adiacet iuſto, facit hanc affirmationem, Eſt iuſtus homo, ſi adiacet non iuſto, facit hanc affirmationē, eſt non iuſtus homo. Quare etiā negatio iuncta cum eſt, idem facit. hæc igitur negatio, quæ eſt non, copulata iuſto & non iuſto duas faciet negationes cōtra eas, quæ ſupra diximus propoſitiones. Si enim addatur iuſto, talem facit negationem, non eſt iuſtus homo, ſi non iuſto, non eſt non iuſtus homo. hoc autem cur euenit, quoniam eſt & non eſt iuſto, & non iuſto adiacet; eſt cum iuſto & non iuſto duas faciens propoſitiones. Non eſt, iterū negatio cum iuſto & non iuſto alias duas negationes. Ex quibus quatuor duæ oppoſitiones ſunt, ut ait ſupra. Qn̄ eſt tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppoſitiones. Quare ſenſus ſeſe totius hoc modo habet. Sed quoniā eſt quoq; alia deſcriptio loci, quæ ſic dicit, Dico aūt quod eſt aut homini adiacebit, aut non homini, quare & negatio; quatuor ergo propoſitiones erunt. Intelligimus autem quod diximus ex his, quæ ſubſcripta ſunt. Eſt iuſtus homo, huius negatio, non eſt iuſtus homo. Eſt non iuſtus homo. huius negatio, non eſt non iuſtus homo. eſt enim hoc loco & non eſt, homini & non homini adiacet, turbabat expoſitores, & dubitabant, quid hoc eſſet quod cum ſupra dixiſſet, Dico autem quod eſt aut homini adiacebit, aut non homini, in eorum exemplo & diſpoſitione eſt non appoſuit homini, aut non homini, ſed iuſto non iuſto dicens. Intelligimus uero quod dicitur ex iis, quæ ſubſcripta ſunt, eſt iuſtus homo, huius negatio, non eſt iuſtus homo. Eſt non iuſtus homo, huius negatio, non eſt non iuſtus homo. & poſtquam iuſto & non iuſto eſt & non eſt appoſuit, quod ante non dixit, ſed ad hominē & non hominem eſt adiacere propoſuit, poſtea infert, Eſt autem hoc loco homini adiacet, & non homini, qui poſuerat iuſto & non iuſto, & non eſt adiacere unde Alexander quoq; dicit ſcripturæ eſſe culpam, non philoſophi recte dicentis, & emendandam eſſe ſcripturam, ſed non eum oportuit confundi, ſi pro homine & non homine iuſtum & non iuſtum intulit. hæc enim exempla ſunt potius, quam propoſitionum neceſſitas. quod enim dixit eſt homini, & nō homini adiacere, ita ſumpſit, tanquam ſi homo prædicaretur, ut in eo quod eſt Socrates homo eſt, uel rurſus Socrates non homo eſt. Ergo uoleſ ſumere quodcunq; prædicatum, nunc quidem ſimplex, nunc aūt infinitum, intulit iuſtum & non iuſtum indifferenter habens, an homo & non homo prædicaretur, an iuſtus & non iuſtus, ſolū in prædicato alias ſumeretur nomen, alias infinitum nomen. Non ergo oportuit Alexandrum conturbari, alio[...]; in hac ſcriptione, in qua nos philoſophus exercere uoluit, ſicut Porphyrium, & Herminū nō turbabat, qui dicit exempla hic eſſe finiti prædicati & infiniti, in quibus quodlibet prædicatū ſit, æque accipi oportere. uel ſic, cum dixiſſet homini & non homini adiacere, eſt & nō eſt, albū, & non album poſtea intuliſſet, ſufficeret. Hoc.n. & illud prædicatū, alias finitū alias infinitū ſumere in quibuſcunq; nominibus æque oportet. & quod homini ait & nō homini adiacere eſt, & poſtea intulit iuſto & nō iuſto, & ſubiecit hominem, non ita putandum eſt tanquam de ſubiectis, ideſt homine, & nō homine loqui uoluerit, & poſtea per errorem intulerit in prædicato iuſto & non iuſto, ſed potius ipſum homini & non homini ita ſumpſit, tanquam in aliquo prædicaretur, ut ſicut dictū eſt, Socrates homo eſt, Socrates non homo eſt. hic ergo homo & nō homo prædicatur. Rurſus ſiquis dicat homo iuſtus eſt, homo nō iuſtus eſt, nihil differt. Eodē.n. modo prædicatū in una propoſitione ſimplex ſumptum eſt: in altera infinitū, uelut ſi dicam nix alba eſt, nix nō alba eſt, eodē modo. non ergo culpanda eſt ſcriptura quæ cum prius propoſuiſſet homini & non homini adiacere eſt, iuſtum & nō iuſtum intulit. Nihil enim intereſt, ſiue iuſtum aut non iuſtum prædicetur, ſiue homo aut non homo, dummodo prædicationem alias infinitam, alias ſumat finitam tunc, cum eſt tertium adiacens prædicatur. Exercere igitur intelligentiam noſtrā actionemq; philoſophus uoluit rerum omnium ſolertiſſimus, nō ſcriptura falſa confundere, quando autem ea, quæ ſupradixit, colligens ait, Eſt enim hoc loco, & non eſt, homini adiacet. Hoc tetigit, quod in hac propoſitione, quæ dicit, homo iuſtus eſt, quam ſupra propoſuerat, iuſtus de homine prædicatur. Eſt aūt adiacens iuſto adiacebit & homini, & in ea, quæ dicit, homo iuſtus non eſt, quod iuſtus prædicatur de homine, non eſt aūt adiacet non eſt ergo homini quoq; adiacebit. Hoc.n. eſt, quod ait, Eſt enim hoc loco & non eſt homini adiacet. nam ſi iuſtus prædicatur de homine, eſt aūt & non eſt adiacet iuſto: & homini quoq; adiacebit, ut dictum eſt. Hancquoq; ſcripturā emendandam eſſe, Alexander opinatur, faciēdumq; eſſe hoc modo. Sicut prius quoq; expoſuimus. Eſt.n. hoc loco & nō eſt, iuſto & non iuſto adiacet. Sed ordo quidē totius ſententiæ diligenter expoſitus eſt, ſiue illa ſcriptio ſit, ſiue illa, neutra enim mutanda eſt. Et una quidem plus habet exercitii, altera uero facilitatis, ſed ad unam intelligentiam utræq; perueniunt. Reſtat igitur ut quod ait, Quare idcirco quatuor iſtæ erunt, quarum quidem duæ ad affirmationem ſeſe habent ſecundum conſequentiam, ut priuationes: duæ uero minime, diligentius exponamus. Locus enim magna breuitate conſtrictus eſt, & nimia ſubtilitate ac obſcuritate difficilis, & hunc quidem in prima editione huius operis tranſcurrentes expoſuimus, atq; in eo breuiſſimam, ut in aliis quoq; dedimus expoſitionem. Nunc aūt qd in ſe ſenſus habeat ueri, quid ue hac breuitate lateat, quantū facultas ſuppetit, nos ipſi patefaciemus, & quantum ualet animum lector intendat. Cui ſi forte paulo obſcuriora uidetur, rerum imputet difficultati: ſi uero planiora quā putauerit, ſuo gratiam debebit acumine. Sed prius quid de hoc loco Herminus arbitretur, quam poſſibiliter expediam. Ait Herminus tribus modis cū infinito nomine propoſitiones poſſe proferri: aut enim infinitum ſubiectū habent, ut non homo iuſtus eſt: aut infinitū prædicatum, ut homo non iuſtus eſt: aut infinitum ſubiectum, & infinitū prædicatum, ut non homo non iuſtus eſt. Harum igitur, inquit, quæcunq; ad prædicatum terminū habent nomen infinitum, ſimiles ſunt his, quæ aliquam denunciant priuationem. denunciant aūt priuationem hæ quæ dicunt, homo iniuſtus eſt, homo iniuſtus non eſt. ergo iiuiuſmodi, quæ proponunt, homo iniuſtus eſt, homo iuſtus non eſt: illæ, inquit, cōſentiunt, quæ ſunt ex infinito prædicato: ut ea quæ eſt, homo non iuſtus eſt homo nō iuſtus non eſt. Idē enim eſt, inquit, eſſe hominem iniuſtum, quod hominem nō iuſtum. Illæ uero quæ habent aut ſubiectum infinitum, ut eſt, non homo iuſtus eſt: aut utraque infinita, ut eſt, non homo non iuſtus eſt, non conſentiunt ad priuatoriam propoſitionem: quæ eſt homo iniuſtus eſt. Nulla enim ſimilitudo eſt eius propoſitionis, quæ eſt: nō homo iuſtus eſt, & eius quæ dicit, homo iniuſtus eſt. Nec uero eius quæ proponit, non homo non iuſtus eſt, & eius quæ enunciat, homo iniuſtus non eſt. Nanque illæ quæ infinitum nomen habent in prædicatione, hæ priuatoriis conſentiunt. Illæ uero propoſitiones quæ aut ſubiectum habēt finitum, aut utraq; infinita, priuatoriis longe diuerſæ ſunt. Sed hic Herminus lōge a toto intellectu & ratione ſententiæ diſcrepans, has interpoſuit, quæ aut ex utriſque infinitis, aut ex ſubiecto fierent infinito. Quod autem eſſet quod ait ſecundum conſequentiam, uel quæ duæ haberent ſe ſecundū conſequentiam ut priuationes, quæ uero non, exponens nihil planum fecit: & ſenſus nihilo magis ante expoſitionē Hermini quam poſt expoſitionem obſcurum eſt. Nos autē Porphyrium ſequentes, eiq; doctiſſimo uiro conſentientes, hoc dicimus; eſſe quatuor propoſitiones, quarum duæ quidem ex finitis nominibus ſunt: duæ uero ex infinitis nominibus prædicatis. Sunt autem ex finitis nominibus hoc modo, affirmatio eſt iuſtus homo: negatio, non eſt iuſtus homo. Ex infinitis uero nominibus prædicatis, affirmatio eſt quæ dicit. eſt non iuſtus homo: negatio quæ ponit, non eſt non iuſtus homo. Sed has ex infinitis nominibus prædicatis propoſitiones in reliquo lectione infinitas uocabimus

bimus. ut affirmatio infinita ſit in hac expoſitione, ea quæ dicit, eſt nõ iuſtus hõ. negatio infinita, ea q̃ dicit, non eſt non iuſtus homo: ut quod dicturi eramus, propoſitionẽ ex infinito nomine prædicato, hanc infinitam nominemus, illas autem duas quæ nullum nomen habent infinitũ, nec ſubiectum nec prædicatum, ſimplices uocemus. Sunt ergo ſimplices propoſitiones hæ, eſt hõ iuſtus, non eſt hõ iuſtus. Priuatorias aũt propoſitiones uoco, quæcunq; habent priuationẽ. priuatoriæ aũt ſunt hoc modo, eſt iniuſtus hõ, hæc enim iuſtitia ſubiectum priuat. & rurſus, non eſt iniuſtus homo, hęc rurſus, iuſtitia ſubiectum priuat. ergo cum ſint duæ propoſitiones ſimplices, una affirmatiua, alterra negatiua: & ſint aliæ duæ priuatoriæ, earum quoq; una affirmatiua, altera negatiua: necnõ etiam ſint aliæ duæ infinitæ, affirmatiua rurſus, & negatiua, dico qđ quemadmodũ ſe priuatoriæ propoſitiones, affirmatio ſcilicet & negatio, ad affirmationes & negationes ſimplices habuerint, ſic ſe habebunt & quæ ſunt infinitæ ad eaſdem ipſas ſimplices, ideſt ſecundũ conſequẽtiam. quod autem dico, tale eſt; diſponantur prius duæ ſimplices, ideſt affirmatio, quæ dicit, eſt iuſtus hõ, & rurſus negatio, quæ dicit, nõ eſt iuſtus hõ ſub his aũt diſponãtur priuatoriæ, ſub affirmatione quidẽ ſimplici affirmatiua priuatoria negatiua, ſub negatiua ſimplici priuatoria, ut ſub ea q̃ dicit: eſt homo iuſtus, ponatur quæ dicit, nõ eſt homo iniuſtus, & ſub ea quæ dicit, nõ eſt homo iuſtus, ponatur ea quæ proponit, eſt homo iniuſtus. Rurſus ſub priuatoriis diſponantur infinitæ, ſub affirmatione affirmatio, ſub negatione negatio, ſub affirmatione quidem priuatoria, quæ dicit, eſt iniuſtus homo, diſponatur affirmatiua infinita, eſt non iuſtus homo: ſub negatiua uero priuatoria quæ dicit, non eſt iniuſtus homo, ponatur negatiua infinita quæ dicit, non eſt non iuſtus homo. hoc autem ſubiecta deſcriptio docet.

Affir.	Eſt iuſtus hõ	ſimplices	nõ eſt iuſtus hõ	Neg.
Neg.	Nõ ẽ iuſtus hõ	priuatoriæ	eſt iniuſtus hõ	Affir.
Neg.	nõ ẽ nõ iuſt⁹ hõ	Infinitæ	ẽ nõ iuſtus hõ	Affir.

His igitur ita diſpoſitis, dico, q̃ quemadmodũ ſe habent priuatoriæ, ideſt affirmatio & negatio, quæ dicunt, eſt iniuſtus homo, non eſt iniuſtus homo, ad ſimplices q̃ proponũt, eſt iuſtus hõ, non eſt iuſtus homo, ſecundum conſequentiã: ſic ſe habebunt etiam infinitæ ꝓpoſitiones: affirmatio & negatio, hæ ſcilicet quæ ſunt, eſt non iuſtus homo, non eſt non iuſtus homo, ad eaſdem ſimplices quę ſunt, eſt iuſtus hõ, nõ eſt iuſtus homo. uideamus ergo, quæ ſit ſimpliciũ & priuatoriarum conſequentia, ut utrum ſe ſic habeant infinitę ad ſimplices, quemadmodum ſe habent priuatoriæ ad eaſdem ſimplices, cognoſcamus. diſpoſitæ igitur ſunt in primo quidẽ ordine ſimplices propoſitiones, affirmatio ſimplex, quæ dicit, eſt iuſtus homo, & negatio ſimplex, q̃ dicit, nõ eſt iuſtus homo. Sub his, ideſt ſub affirmatione ſimplici, duæ negationes: una priuatoria q̃ eſt, non eſt iniuſtus homo, & altera infinita quæ eſt, nõ eſt iniuſtus homo. Sub negatione uero ſimplici quæ dicit, non eſt iuſtus hõ, duæ affirmationes: una priuatoria, quæ dicit, eſt iniuſtus hõ: altera infinita quæ dicit, eſt nõ iuſtus homo. illud quoq; in deſcriptione uidendũ eſt, quod angulariter ſe affirmationes negationeſq; reſpiciunt. nam affirmatio quæ eſt ſimplex, eſt iuſtus homo, angulariter ſe contra utraſque reſpicit affirmationes, infinitam ſcilicet & priuatoriã, quæ ſunt, eſt non iuſtus homo, eſt iniuſtus homo. Rurſus negatio ſimplex quæ eſt, nõ eſt iuſtus homo, angulariter reſpicit duas negationes, infinitã ſcilicet, & priuatoriam. & in ueritate ſimplicẽ affirmationem priuatoria negatio ſequitur. nã ſi uerũ eſt dicere, quod eſt iuſtus homo, uerum eſt dicere, quod nõ eſt iniuſtus homo: nam qui iuſtus, eſt homo, nõ eſt iniuſtus homo. Sequitur ergo affirmationẽ ſimplicem priuatoria negatio: ut ſi uera fuerit affirmatio ſimplex, uera quoq; ſit negatio priuatoria; & affirmationis ſimplicis ueritatem negationis priuatoriæ ueritas conſequatur. at uero non e conuerſo eſt, neq; enim affirmatio ſimplex negationẽ ſequitur priuatoriam. nã ſi uerum eſt dicere, quod non eſt iniuſtus homo, nõ omnino uerum eſt dicere, quod eſt iuſtus homo. Poteſt enim uere de equo dici, quod equus non eſt iniuſtus homo, neq; enim omnino homo eſt: & ideo nec iniuſtus homo eſt. ſed nõ poteſt dici de equo, quod equus eſt iuſtus homo, ita ergo ueritatẽ priuatoriæ negationis non ſequitur ueritas ſimplicis affirmationis: atq; ideo nec cõtinua propoſitio hinc & cõiuncta proponi, proferriq; poteſt. Non.n.uera ꝓpoſitio eſt ſiquis dicat: ſi nõ eſt iniuſtus homo, eſt iuſtus homo. de equo, n. uerum eſt (ut dictũ eſt) quia nõ eſt iniuſtus homo, non tamen uerum eſt, eſſe iuſtum hominẽ equum. quare negationẽ priuatoriam ſimplex affirmatio nõ ſequitur. Monſtratũ eſt igitur quod affirmationẽ ſimplicem negatio priuatoria ſequeretur: negationẽ uero priuatoriã ſimplex affirmatio non ſequeretur. Rurſus uideamus & in oppoſita parte qualis ſit conſequentia: in diuerſa.n. parte affirmationẽ quidem priuatoriã ſequitur negatio ſimplex: negationem uero ſimplicẽ affirmatio priuatoria non ſequitur. nam ſi uerum eſt dicere, quod eſt iniuſtus homo, uerum eſt dicere, quod non eſt iuſtus homo, qui enim iniuſtus eſt, iuſtus non eſt: & affirmatiuæ priuatoriæ, eius ſcilicet quæ dicit, eſt iniuſtus homo, ueritatẽ, ſequitur negatiua ſimplex, quæ eſt, non eſt iuſtus homo: hoc autem non conuertitur. Neque enim ſimplicem negatiuam ſequitur priuatoria affirmatiua. nam ſi uerum eſt dicere, quod non eſt iuſtus homo, non eſt omnino uerum, quod eſt iuſtus homo: de equo enim uerum eſt dicere, quod equus non eſt iuſtus homo: nam qui omnino homo nõ eſt, nec iuſtus homo eſt. ſed non de eodem equo poteſt dici uere, quod equus eſt iniuſtus homo, nam qui homo non eſt, nec iniuſtus homo eſſe poteſt. Quare ueritatem negatiuæ ſimplicis non ſequitur ueritas priuatoriæ affirmationis, ueritatem autem affirmationis priuatoriæ ſequitur ex neceſſitate ueritas ſimplicis negatiuæ. Quocirca monſtratum eſt hoc in utriſque, quod affirmationem quidem ſimplicem ſequeretur negatio priuatoria: negationem uero priuatoriam non ſequitur affirmatio ſimplex. Rurſus affirmationem priuatoriam ſequitur negatio ſimplex, negationem ſimplicem non ſequitur affirmatio priuatoria. His ergo ita poſitis, de infinitis priuatoriiſq; tractemus. Priuatoriæ nanque & infinitæ affirmationes affirmationibus, negationes conſentiunt negationibus, hoc modo. Affirmatio enim priuatoria quæ dicit, eſt iniuſtus homo, conſentit infinitæ affirmationi, quæ dicit, eſt non iuſtus homo: idem enim ſignificant utræque priuatoria affirmatio & infinita affirmatio: & quanquam in aliqua ſermonis prolatione diſcrepent, tamen ſignificatione nil diſcrepant: niſi tantum, quod quem illa iniuſtum ponit, ideſt priuatoria, hæc ponit eſſe non iuſtum, & rurſus negatio priuatoria, quæ eſt, non eſt iniuſtus homo, conſentit atque concordat ei negationi, quæ eſt infinita, non eſt non iuſtus homo. hæ quoq;, ideſt negationes, quod ſibi in conſequentia conſentiũt manifeſtũ eſt. Sequitur autẽ ſimplicem affirmationem ea quæ dicit, eſt iuſtus homo, priuatoria negatio quæ dicit, nõ eſt iniuſtus homo, ſequitur ergo eãdẽ ipſam ſimplicem affirmationem infinita negatio, ideſt eam quæ dicit eſt iuſtus homo, ea quæ proponit non eſt nõ iuſtus homo: nam ſibi priuatoria negatio & infinita conſentiunt, ſi eam ſequitur priuatoria negatio, eandem quoq; infinita negatio cõſequitur, ſed affirmationem ſimplicẽ, quæ proponit, eſt iuſtus homo, priuatoria negatio ſequitur quæ dicit, non eſt iniuſtus homo: quare ſequitur etiam eandem ſimplicem affirmationem, quæ enunciat, eſt iuſtus homo, infinita negatio quæ dicit, nõ eſt non iuſtus homo. Rurſus e diuerſa parte idem euenit: quoniã affirmationem priuatoriam, quæ dicit, eſt iniuſtus homo: ſequebatur negatiua ſimplex quæ proponit: nõ eſt iuſtus homo: ſequitur quoq; infinitam affirmationem quæ dicit, eſt non iuſtus homo, ſimplex negatio quæ proponit, nõ eſt iuſtus homo. nam ſi priuatoria affirmatio, & infinita cõſentiunt, quæ propoſitio ſequitur priuatoriam, eadem ſequitur infinitam. Sed priuatoriam affirmationem, quæ dicit, eſt iniuſtus homo, ſequitur ſimplex negatio, quæ proponit, non eſt iuſtus homo: & priuatoria affirmatio, & infinita affirmatio idẽ ſignificãt, ſibique cõſentiunt, ſequitur ergo ſimplex negatio quę eſt, nõ eſt

iuſtus homo, infinitam affirmationem quæ dicit, eſt non iuſtus homo, ſed hoc econuerſo non euenit. Nunc enim demonſtratum eſt, ꝙ ſimplicē affirmationem ſequeretur infinita negatio, & ſimplex negatio ueritatem infinitæ affirmationis ſequeretur, ſed non eſt conuerſio, ut rurſus infinitam negationem ſequatur finita affirmatio, & ſimplicē negationem infinita rurſus affirmatio conſequatur. nam ſi idē priuatoria negatio quæ eſt, non eſt iniuſtus homo, & infinita negatio ſignificant, quæ eſt non eſt non iuſtus homo, quoniā affirmatio ſimplex, quæ dicit, eſt iuſtus homo, non ſequitur priuatoriam negationem quæ eſt, nō eſt iniuſtus homo, ut ſupra mōſtrauimus: eadem ipſa ſimplex affirmatio quæ proponit, eſt iuſtus homo. nō ſequitur infinitam negationē quæ enunciat, nō eſt non iuſtus homo. Rurſus in parte altera, ſi affirmatio priuatoria, quæ proponit, eſt iniuſtus homo, idē ſignificat cum infinita affirmatione, quę dicit, eſt non iuſtus homo: Priuatoria autem affirmatio, quæ proponit, eſt iniuſtus homo, nō ſequebatur ſimplicē negationem, quæ dicit, non eſt iuſtus homo: nec eandem quoq; ſimplicem negationem, quæ proponit. nō eſt iuſtus homo, ſequitur indefinita affirmatio quæ dicit, eſt non iuſtus homo. Sed quanquam hoc ratio conſequentiæ & neceſsitas monſtret, nos tñ id quod demonſtrauimus ratione, exemplis quoq; doceamus. Dico enim affirmationē ſimplicem, quæ dicit, eſt iuſtus homo, ſequi infinitā negationem, quę dicit, nō eſt non iuſtus homo: ſicut eandem quoq; ſimplicē affirmationem ſequebatur priuatoria negatio, quæ proponit, non eſt iniuſtus homo: nam ſi uerū eſt dicere, ꝙ eſt iuſtus homo, uerum quoq; de eodē eſt dicere, ꝙ non eſt non iuſtus homo: nam qui iuſtus eſt, non eſt non iuſtus, ſicut uerum erat dicere, ꝙ idē qui iuſtus eſt, non eſt iniuſtus. quare ſimplicem affirmationē ſequitur infinita negatio, ſicut eandem quoq; ſimplicē priuatoria negatio ſequebatur. ſed hoc nō conuertitur, neq; ſtatim uerum eſt, quod non eſt non iuſtus homo, eundē eſſe iuſtum: equus enim non eſt non iuſtus homo, neq; enim omnino homo eſt. Quod aūt omnino homo nō eſt, non poterit eſſe homo non iuſtus, ſed de equo, de quo uerū eſt dicere ꝙ non eſt non iuſtus homo, nō eſt de eo uerū dicere, ꝙ eſt iuſtus homo. Sicut & de eodē equo uerū eſſet dicere priuatoriam negationē, quæ proponit, nō eſt iniuſtus homo. hæc.n. poterat etiā de equo dici, nec erat uerum ꝙ ſequeretur hanc, ideſt priuatoriā negationem ſimplex affirmatio, quæ dicit, eſt iuſtus homo. Quare non ſequitur infinitam negationē, quæ eſt, non eſt nō iuſtus homo, ſimplex affirmatio, quæ proponit, eſt iuſtus homo: ſicut nec illā quidem, quæ conſentit infinitæ negationi, ideſt priuatoriā negationem, quæ proponit, non eſt iniuſtus homo, ea quæ dicit, eſt iuſtus homo, ſimplex affirmatio ſequebatur. Concludenti igitur dicendū eſt, ꝙ affirmationem quidem ſimplicem ſequitur infinita negatio, ſicut eam priuatoria ſequebatur. Infinitā uero negationem nō ſequitur ſimplex affirmatio, ſicut nec negationem priuatoriā ſequebatur. Rurſus in parte altera idē econuerſo euenit. Affirmationem.n. infinitam ſequitur negatio ſimplex, ſicut priuatoriam quoq; affirmationem eadem ſimplex negatio ſequebatur. nam qui eſt non iuſtus homo, ille ex neceſsitate nō eſt iuſtus. ſicut etiam qui eſt iniuſtus homo, ille ex neceſsitate non eſt iuſtus homo. At uero ſi uerum eſt dicere, quod non eſt iuſtus homo, non omnino neceſſe eſt illum eſſe non iuſtum hominem. equus enim non eſt iuſtus homo, nam qui omnino homo non eſt, nec iuſtus homo eſſe poteſt. ſed nullus de eodem dicere poteſt, ꝙ equus eſt non iuſtus homo. Quod enim homo non eſt, nec non iuſtus homo eſſe poteſt. ſicut etiam cum diceremus, non eſt iuſtus homo, non ſequebatur priuatoria affirmatio, quæ dicit, eſt iniuſtus homo. equus nanq; non eſt iuſtus homo, ſed de eodem equo nemo dicit, ꝙ eſt iniuſtus homo. Iterum igitur concludenti dicendum eſt, affirmationem infinitam ſequi ſimplicē negationem, ſicut affirmatio quoque priuatoria ſequebatur, ſed non conuertitur. neq; enim ſequitur ſimplicem negationem infinita affirmatio, ſicut eam nec priuatoria affirmatio ſequebatur. Sic ergo cum ſint quatuor propoſitiones, duæ ſimplices, duæ infinitæ ſunt, quarum quatuor duæ ſimplices ſunt, eſt iuſtus homo, non eſt iuſtus homo: duæ uero infinitæ, eſt non iuſtus homo, non eſt non iuſtus homo: & harum quatuor duæ quidem, ideſt negatio infinita & negatio ſimplex ſequuntur duas, ideſt negatio infinita ſimplicem affirmationem, ea quæ dicit, non eſt non iuſtus homo, eam quæ dicit, eſt iuſtus homo. affirmationem uero infinitam ſequitur negatio ſimplex. affirmationem enim infinitam, quæ dicit, eſt non iuſtus homo, ſequitur ea quæ proponit, non eſt iuſtus homo, negatiua ſimplex: duæ uero aliæ, ideſt affirmatio ſimplex & affirmatio infinita, non ſequuntur negationē infinitam, & ſimplicē negationem. Hoc aūt etiā in priuatoriis euenit, ut affirmatio priuatoria non ſequatur ſimplicē negationem, cum illa ſimplex negatio ſequatur, & rurſus negatio priuatoria ſequatur affirmationem ſimplicē, cum ſimplex affirmatio non ſequatur priuatoriam negationē. Recte igitur dictū eſt, harum quatuor, ideſt duarum ſimplicium propoſitionum, & duarum infinitarum, duas duabus eſſe conſequentes, & habere quandam conſequentiā ad alias. ſicut infinita negatio & ſimplex negatio ſequuntur ſimplicem affirmationem & infinitā affirmationē, ſicut priuationes quoque: nam, & priuatoria negatio ſequebatur ſimplicem affirmationē, & ſimplex negatio ſequebatur priuatoriam affirmationem. ergo duæ habent conſequentiam, ideſt infinita negatio, & ſimplex negatio ad ſimplicem & infinitam affirmationem, ſicut priuationes quoq;. nanq; & priuationes ſimiliter ſunt, ut ſæpe ſupra monſtraui: duæ uero minime habent conſequentiā, neq; enim negatiuā infinitam ſimplex ſequitur affirmatiua. aut infinita affirmatiua ſimplicē negatiuā ſequitur, ſicut in priuationibus quoq; fuit. In priuationibus nanque, nec affirmatio ſimplex priuatoriā negationem ſequebatur, nec ſimplicē negationem priuatoria affirmatio cōſecuta eſt. Senſus ergo huiuſmodi eſt, quatuor iſtæ erunt, ideſt quatuor propſitiones, ex quibus duplicē fieri oppoſitionē dixerat. quatuor aūt iſtæ ſunt, duæ ſimplices, affirmatiua, eſt iuſtus homo, negatiua, non eſt iuſtus hō: & duæ infinitæ, affirmatiua, eſt non iuſtus homo, negatiua, nō eſt non iuſtus homo. Quarū, inquit, duæ negatiua.ſ. infinita, & negatiua ſimplex ſic ſe habebunt ad affirmationem & negationē ſecundū conſequentiā i. ita alias duas affirmationes ſimplicem & infinitā ipſæ duæ negationes ſequuntur, ut eas priuationes ſequebantur. Duæ uero minime. i. ſimplex affirmatio & infinita affirmatio nō ſeſe habebunt ſecundū conſequentiā, ipſæ duę affirmationes ad duas negationes, infinitā.ſ. & ſimplicē, quas non ſequebantur, ſicut nec dudū has negationes priuatoriæ quoq; affirmationes ſecutæ ſunt. Qđ uero ait ſecundū conſequentiā ad affirmationē & negationē, nō ita intelligēdum eſt, quaſi una ſit affirmatio, aut una negatio. Sed ꝙ in quatuor propoſitionibus, in quibus duę quidē affirmationes ecūt, duæ uero negationes: affirmationes, ſimplex quidē eſt iuſtus homo, infinita aūt, eſt non iuſtus homo: negationes aūt, ſimplex quidē non eſt iuſtus homo, infinita autem, non eſt nō iuſtus homo. Quoniam affirmationes duas ſimplicē quidem, eſt iuſtus homo, infinitā autem, eſt non iuſtus homo, duæ negationes ſequebantur, ſimplex negatio quæ eſt, nō eſt iuſtus homo, infinitam affirmationem quæ dicit, eſt nō iuſtus homo, & rurſus infinita negatio ſimplicē affirmationē ſequebatur. Quoniam ergo (ut dictū eſt) duas affirmationes & ſimplicē & infinitā, duæ negationes ſimplex & infinita ſequebantur. hoc aūt & in priuationibus erat. idcirco dictum eſt ad affirmationē & negationem ſecundum conſequētiā ſic ſe habere harū quatuor propoſitionum duas, ſicut ēt ſe priuationes hñt: ad affirmationē aūt & negationem dixit, ꝙ duas affirmationes duæ negationes cōſequerentur: duæ uero minime.i. duæ affirmationes negationes duas nō ſequerentur. neq; enim ſequebatur negationē infinitam ſimplex affirmatio, aut ſimplicē negationē finita affirmatio, ſicut nec in priuationibus erat, quod ſæpe ſupra monſtratum eſt. Ne quis aūt nos arbitretur, de eodē genere propoſitionū dicere ſequi negationes, & affirmationes. neq;.n. dicimus negationē ſimplicē ſequi affirmationē ſimplicem. hoc.n. impoſsibile eſt. nunq̄.n. ſibi conſentiunt ſimplex affirmatio, ſimplexq; negatio: nec rurſus infinita negatio, & infinita affirmatio,

bitratos fuiſſe librum hunc Ariſtotelis ut dignum eſſet, exponi omnino non poſſe, multoſq; illo tempore uiros totã huius libri præteriiſſe doctrinam. quod inexplicabilem putarent eſſe caliginem. Nos autem breuiſſime hunc locũ in prima editione præteriuimus: ſed quod illic pro intellectus ſimplicitate breuiter poſuimus, hic omni latitudine totam ſententiæ uim & prolixitatem digeſſimus. Quare, quoniã ſuperiora digne (ut mihi uidetur) expreſſimus, ſequentis textus ordinem ſententiamq; uideamus.

Similiter autem ſe habent, & ſi uniuerſalis nominis ſit affirmatio, ut omnis eſt homo iuſtus. Negatio, non omnis eſt homo iuſtus. Omnis eſt homo non iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus. Sed non ſimiliter angulares contingit ueras eſſe, contingit autem aliquando.

47. De infinitis quadam propoſitionibus prælocutus, nũc de iis, quæ determinatæ ſunt ſecundũ uniuerſalitatis & particularitatis adiectionẽ, dicit, ꝙ etiã ipſæ ſimiliter ſe habeãt, ſicut illæ quoq; quæ ſine ulla determinatione dicebãtur, ſimplex ſcilicet propoſitio atq; infinita. Quod uero ait, Similiter autẽ ſe habent, & ſi uniuerſalis nominis affirmatio ſit, alii ita intellexerunt, ut quod ait, ſimiliter referatur ad numerum propoſitionũ & oppoſitionũ. nam ſicut in his quæ infinitæ ſunt, & indeterminatæ, duę ſunt oppoſitiones, una ſimplicis negationis & ſimplicis affirmationis, altera infinitæ affirmationis & infinitæ negationis, quatuor autẽ propoſitiones, quod ſupra iam dictũ eſt: ita quoq; in iis quæ determinationem ſecundũ uniuerſalitatẽ particularitatemq; habent, quatuor ſunt propoſitiones, & oppoſitio duplex. Oppoſitio.n. una eſt uniuerſalis affirmationis ſimplicis, & particularis negationis ſimplicis, ut eſt, omnis homo iuſtus eſt, non omnis homo iuſtus eſt, & hæc eſt quidẽ una oppoſitio: Alia uero infinitæ uniuerſalis affirmationis, & infinitæ particularis negationis, ut eſt, omnis homo non iuſtus eſt, non omnis homo nõ iuſtus eſt. Quare hic quoq; cũ duę ſint oppoſitiones, erũt ſine dubio propoſitiones quatuor, ſicut in his de quibus ſupra dixerat, q̃ ſcilicet determinatione carebant. Alii uero qui Ariſtotelis animũ penitus inſpexerunt, nõ alunt ſimiliter ſolum ſe habere determinatas propoſitiones ad numerũ oppoſitionum & propoſitionum, ſed etiã ad conſequentiã. nã quæ eſt cõſequentia negationũ ad affirmationes in his propoſitionibus ſimplicibus, & infinitis, quæ præter determinationẽ dicuntur, eadem ſimilitudo habetur, & in iis quæ cum determinatione proferuntur. Sed quoniam nõ in omnibus omnia ſimilia habẽt, iccirco addidit notans, ſed nõ ſimiliter angulares cõtingit eſſe ueras, contingit autẽ aliquando. Senſus autẽ huiuſmodi eſt. Similiter inquit ſe habent hæ propoſitiones, q̃ ſecundũ determinationẽ dicuntur, infinitę ad ſimplices, & ſimplices ad infinitas, quẽadmodum illæ quoq; ſe habebant, quæ ſine determinatione indefinitæ dicebantur. Sed habent quandã diſſimilitudinem, ꝙ angulares propoſitiones in iis quæ cũ determinatione dicũtur, non eodẽ modo ueræ ſunt, quomodo illæ quæ ſine determinatione proferebãtur uel infinitę uel ſimplices. uideamus ergo prius an eadẽ in iis quæ determinatæ ſunt, ſit conſequentia, quæ in iis eſt, q̃ indefinitæ proferuntur. Poſt uideamus quæ ſit in angularibus diſſimilitudo. diſponantur ergo nõ ſolum hæ q̃ ſimplices, uel infinitæ ſunt, ſed etiã quæ ſunt priuatoriæ, & prius quidẽ diſponãtur hoc modo. Simplex affirmatio ſimplexq; negatio. Et hæ quidẽ indefinitæ, id eſt præter uniuerſalitatis, aut particularitatis adictionẽ. ſub his, id eſt ſub affirmatione quidẽ ſimplici ponatur negatio priuatoria, ſub negatione uero ſimplici affirmatio priuatoria: hæ quoq; rurſus indefinitæ: ponatur autẽ ſub affirmatione priuatoria, & ſub ſimplici negatione affirmatio infinita. Sub priuatoria autem negatione & ſimplici affirmatione ponatur negatiua infinita, & hæ quoque indefinitæ & indeterminatæ ſine ulla particularitate uel uniuerſalitate. Sub his autem diſponantur hæ quas determinatas uel uniuerſalitatis quantitate uel particularitatis uocamus, & primo quidẽ affirmatio uniuerſalis ſimplex, & contra hanc negatio particularis ſimplex. Sub affirmatione autem uniuerſali ſimplici ponatur negatio particularis priuatoria, ſub negatione autẽ particulari ſimplici uniuerſalis affirmatio priuatoria. rurſus ſub negatione particulari priuatoria, & ſub affirmatione uniuerſali ſimplici ponatur negatio particularis infinita. Sub affirmatione uero uniuerſali priuatoria, & ſub negatione ſimplici particulari ponatur uniuerſalis affirmatio infinita. erit aũt huiuſmodi deſcriptio.

Affirmatio ſimplex	Homo iuſtus eſt.
Negatio priuatoria	Homo iniuſtus non eſt
Negatio infinita	Homo non iuſtus non eſt
Indefinitæ	
Homo iuſtus non eſt	Negatio ſimplex
Homo iniuſtus eſt	Affirmatio priuatoria
Homo non iuſtus eſt	Affirmatio infinita
Affirmatio ul'is ſimplex	Omnis homo iuſtus eſt
Negatio partic. priuatoria	Non oĩs homo iniuſtus eſt
Negõ particularis infinita	Non oĩs homo nõ iuſtus eſt
Definitæ	
Nõ omnis homo iuſtus eſt	Negatio particularis ſimplex
Omnis homo iniuſtus eſt	Affirmatio uniuerſalis priua.
Omnis homo non iuſtus eſt	Affirmatio uniuerſalis infinita.

In hoc ordine propoſitionum, quem ſupra deſcripſimus, quę ſint angulares manifeſtum eſt. Sunt namq; affirmationes quidẽ affirmationibus, negationes uero negationibus: & in his quidẽ q̃ indefinitæ ſunt, eodẽ modo angulares ſunt affirmationes inter ſe & negationes. Simplex quidẽ affirmatio quæ dicit, eſt homo iuſtus, priuatoriæ affirmationi q̃ dicit, eſt homo iniuſtus: & infinitę affirmationi q̃ proponit, eſt homo nõ iuſtus, angularis eſt. Negatio uero ſimplex quæ eſt, nõ eſt homo iuſtus, negationi priuatoriæ quæ dicit, non eſt homo iniuſtus: & negationi infinitę q̃ eſt, nõ eſt homo non iuſtus, angularis eſt. Itẽ ſiquis ad definitas ꝓpoſitiones aſpiciat, idẽ ſine aliqua dubitatione reperiet. Affirmatio.n. uniuerſalis ſimplex, quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt, affirmationi uniuerſali priuatoriæ quæ enũciat, omnis homo iniuſtus eſt: & affirmationi uniuerſali infinitæ q̃ dicit, omnis eſt homo nõ iuſtus, angularis eſt. Itẽ negatio particularis ſimplex quæ eſt, nõ omnis eſt homo iuſtus, negationi particulari priuatoriæ quæ dicit, nõ omnis eſt homo iniuſtus: & negationi particulari infinitę quæ proponit, nõ omnis eſt homo nõ iuſtus, angulares ſunt. Igitur affirmationes affirmationibus, & negationes negationibus angulares ſunt, & in ordine indefinitarũ propoſitionum, & in ordine definitarum. quocirca de earũ conſequentia ſpeculandũ eſt. dictũ eſt enim prius ꝙ affirmationem indefinitã ſimplicẽ ſequeretur priuatoria & infinita negatio, eas uero ſimplex affirmatio non ſequeretur. rurſus infinitã affirmationem, priuatoriamq; affirmationem ſequitur ſimplex negatio, hæ uero negationem ſimplicem non ſequuntur. Rurſus ſiquis ad ordinẽ definitarum reſpiciat, idem inueniet. affirmationẽ namq; uniuerſalẽ ſimplicem ſequitur particularis priuatoria negatio, & particularis infinita negatio. nã ſi uera eſt uniuerſalis affirmatio ſimplex quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus, uera eſt etiam particularis priuatoria negatio q̃ dicit, nõ omnis eſt homo iniuſtus. hoc autẽ iccirco euenit, ꝙ ea quæ dicit, nõ omnis homo iniuſtus eſt, idẽ poteſt qđ ſimplex, & ſimilis eſt ei quæ proponit, quidam homo iuſtus eſt, particulari ſimplici affirmationi. nã ſi non omnis homo iniuſtus eſt, quidam homo iuſtus eſt. ſed particularis affirmatio ſimplex ſequitur uniuerſalem affirmatiuam ſimplicem. Quando.n. uera eſt uniuerſalis affirmatio q̃ dicit, omnis homo eſt iuſtus, uera eſt & particularis affirmatiua quæ proponit, quidam homo iuſtus eſt. ſed ei quæ dicit, quidam homo iuſtus eſt, conſentit particularis negatio priuatoria quæ proponit, non omnis homo eſt iniuſtus. quocirca etiam particularis negatio priuatoria uniuerſali ſimplici affirmationi conſentit. Sequitur igitur eam quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus, uniuerſalem ſcilicet ſimplicem affirmationem, ea quæ proponit, non omnis eſt homo iniuſtus, particularis negatio priuatoria, ſed huic particu-

lari negationi priuatoriæ, quæ dicit, non omnis eſt homo iniuſtus, conſentit particularis infinita negatio, quæ dicit, non omnis eſt homo non iuſtus. & uerum eſt, ſi non omnis eſt homo iniuſtus, quod non omnis eſt homo non iuſtus. idē enim eſt eſſe iniuſtū, quod nō iuſtum, ſed particularis priuatoria negatio ſequitur ſimplicē uniuerſalem affirmationem. Infinita igitur negatio particularis ſequitur ſimplicē affirmationē uniuerſalem, eique conſentit, ſi prius affirmatio uniuerſalis uera ſit, quocirca eā quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus, uniuerſalē ſimplicem affirmationē ſequuntur ſine dubio particularis negatio priuatoria, nō omnis eſt homo iniuſtus, & particularis negatio infinita, nō omnis eſt homo nō iuſtus. Quare hic quoque affirmationē negationes ſequuntur, ſed hoc non conuertitur. quoniā enim (ut dictum eſt) negatio particularis priuatoria q̄ dicit, non omnis eſt homo iniuſtus, cōſentit particulari affirmationi ſimplici, ei ſcilicet q̄ dicit, quidam homo iuſtus eſt; hanc autē particularē affirmationem nō ſequitur uniuerſalis affirmatio. neque enim ſi uerū eſt quēdam hominē eſſe iuſtū, idcirco tam & omnem eſſe hominē iuſtum neceſſe eſt quare non ſequitur affirmatio uniuerſalis ſimplex, omnis eſt homo iuſtus, affirmationē particularem; quidā homo eſt iuſtus. poteſt.n. hæc uera, idest particularis, uniuerſalis eſſe falſa. ſed particularis affirmatio ſimplex particulari negationi priuatoriæ conſentit. quare nec priuatoriā particularē negationem ſimplex affirmatio ſequitur uniuerſalis. Eam igitur q̄ dicit, non omnis eſt homo iniuſtus, nō ſequitur affirmatio uniuerſalis ſimplex quæ proponit, omnis homo iuſtus eſt, ſed particularis priuatoria negatio conſentit particulari negationi infinitæ. uniuerſalis igitur affirmatio ſimplex iſta ſequitur particularē negationem infinitā. Ea igitur quę dicit, omnis eſt homo iuſtus, affirmatio uniuerſalis ſimplex, nō ſequitur eam quę dicit nō omnis eſt homo nō iuſtus, particularem infinitā negationem. Duæ igitur negatiōes infinita & priuatoria particulares ſequuntur uniuerſalē affirmationē ſimplicem, ſicut in his quoque erat quæ ſunt indefinitæ. Duæ enim negationes infinita & priuatoria indefinitæ ſimplicē affirmatiuā ſequebantur indefinitā, ſed non econuerſo. affirmatio enim uniuerſalis ſimplex non ſequitur negationes, particularē infinitam & priuatoriā, ſicut nec indefinita quoque affirmatio ſimplex, indefinitas ſequebatur negationes priuatoriā atque infinitam. Quare in hoc uno ordine ſimiliter ſe habent definitæ his quæ ſunt indefinitæ. æqualiter.n. affirmationibus ueris ueræ ſunt negationes, negationū ueritatem affirmationum ueritas nō ſequitur, nec in his conſentit. Ruſus in alterā partem perſpiciamus quēadmodum affirmationes uniuerſales priuatoriam.ſ. & infinitā, particularis negatio ſimplex ſequatur. nanque uniuerſalem affirmationem priuatoriā, omnis eſt homo iniuſtus, ſequitur particularis negatio ſimplex, nō omnis eſt homo iuſtus, ea enim quæ dicit, omnis eſt homo iniuſtus, cōſentit ſimplici uniuerſali negationi quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt. nam ſi omnis eſt homo iniuſtus, nullus eſt homo iuſtus. Sed hāc, idest uniuerſalem ſimplicem negatiuam ſequitur particularis ſimplex negatio. nam ſi uera eſt, quod nullus homo iuſtus eſt, uera eſt, quod non omnis homo iuſtus eſt, ſed uniuerſalis negatio ſimplex uniuerſali priuatoriæ affirmationi conſentit. ſequitur ergo particularis ſimplex negatio quæ eſt, non omnis eſt homo iuſtus, uniuerſalem affirmationē priuatoriam quæ proponit, omnis eſt homo iniuſtus, ſed hæc uniuerſali affirmationi infinitæ conſentit. idem enim ſignificat, omnis eſt homo iniuſtus, & omnis eſt homo non iuſtus. Quare ſequitur quoque particularis negatio ſimplex quæ eſt, non omnis eſt homo iuſtus, uniuerſalem affirmationem infinitā quę dicit, omnis eſt homo non iuſtus. Hic quoque affirmationis uniuerſales priuatoriam atque infinitam ſequitur particularis negatio ſimplex, quæ eſt, non omnis eſt homo iuſtus, ſed non conuertitur. etenim quoniam ſimplicem negationem particularem quæ dicit, non omnis eſt homo iuſtus, non ſequitur uniuerſalis negatio quæ proponit, nullus homo iuſtus eſt. neque enim ſi uera eſt non omnem hominem eſſe iuſtum, uera eſt, nullum hominem eſſe iuſtū. hęc autem, idest uniuerſalis ſimplex negatio conſentit, unius que ſignificat cum affirmatione uniuerſali priuatoria: nō ſequitur igitur uniuerſalis affirmatiuæ quæ dicit, omnis eſt homo iniuſtus, ſimplicē particularē negationem, q̄ proponit, non omnis eſt homo iuſtus, ſicut nec eandē particularē negationē uniuerſalis negatio ſequebatur, ſed priuatoria uniuerſalis affirmatio conſentit cū infinita affirmatione uniuerſali. igitur particularē negationem q̄ dicit, non omnis eſt homo iuſtus, uniuerſalis affirmatio infinita nō ſequitur, q̄ proponit, omnis eſt homo nō iuſtus. Quare hic quoque affirmationes duas uniuerſales, idest priuatoriā atque infinitam, particularis ſimplex negatio ſequitur: ſicut affirmationes duas quoque indefinitas, priuatoriā atque infinitā, negatiua indefinita ſequebatur: ſed duæ affirmationes uniuerſales priuatoria & indefinita nō ſequuntur particularem ſimplicē negationem, ſicut duæ quoque indefinitæ affirmationes priuatoria & infinita ſimplicem negationem non ſequebantur. Similiter igitur ſe habent definitæ indefinitis ſecundū conſequentiā. angulares non eodē modo ſe habent. nā indefinitarum propoſitionū angulares ſimul ueras eſſe contingit, nā ſi uerum eſt, quod eſt homo iuſtus, q̄ eſt indefinita affirmatio ſimplex, nihil prohibet uerā eſſe etiā quę dicit, eſt homo iniuſtus. & ruſus: eā q̄ dicit, eſt homo nō iuſtus, quę ſunt indefinitæ affirmationes priuatoria & infinita. Ruſus negationes negationibus quæ ſunt angulares ueras eſſe cōtingit, ut ea quę dicit, nō eſt homo iuſtus, ſi uera eſt, nihil prohibet uerā eſſe etiā quę dicit, non eſt homo iniuſtus, & eam q̄ proponit, nō eſt homo non iuſtus, angulares ergo ſibi indefinitas in ueritate cōſentire nihil prohibet, ſed in his tantū terminis, ut in ſecundo huius operis uolumine docuimus, qui neque naturales ſunt ineſſe, neque impoſſibiles. Siquis.n. ſic dicat, eſt homo rationalis, huic angulares ueræ eſſe nō poſſunt. hæ ſcilicet q̄ dicunt, eſt homo irrationalis, & ruſus eſt homo nō rationalis. rationalitas enim homini per naturā ineſt. Similiter autē & de impoſſibilibus dicendū eſt, quod ſi ſint talia q̄ neque impoſſibilia ſint ineſſe, nec naturalia ſint ineſſe, ut in ea propoſitione quę dicit, eſt homo iuſtus, iuſtitiam neque naturalem eſſe neceſſe eſt homini, nec impoſſibile ineſſe, manifeſtum eſt quod angulares ſibimet ſemper in ueritate conſentiunt. atque hoc idē de negatiuis quoque angularibus rectē dicitur. In his igitur terminis qui nec naturales ſunt, nec impoſſibiles, ſemper angulares, & negationes negationibus, & affirmationes affirmationibus ſimul ueras eſſe contingit, & hoc quidē in his quę indefinitæ ſunt. In his autē q̄ definitæ ſunt, & uniuerſalitatis particularitatisque participes, non eodē modo ſunt. In quibuſuis autē terminis ſiue poſſibilibus, ſiue naturalibus, ſiue impoſſibilibus affirmationes affirmationibus ſibimet angularibus in ueritate conſentire non poſſunt. negationes autē negationibus angulares in his tantū terminis, qui neque naturales neque impoſſibiles ſunt, in ueritate poterunt cōuenire. Et primum quemadmodum affirmationes affirmationibus ſibimet angularibus in ueritate conſentire non poſſunt, in quibuslibet terminis demonſtrandum eſt. Ea enim quæ dicit omnis eſt homo iuſtus, & ea quæ dicit, omnis eſt homo iniuſtus, quę eſt ſcilicet angularis, ueræ ſimul eſſe non poſſunt. Ea nanque quæ dicit, omnis eſt homo iniuſtus, nihil differt ab ea quæ proponit, nullus eſt homo iuſtus. ſed omnis eſt homo iuſtus, & nullus eſt homo iuſtus, quoniam contrariæ ſunt, ſimul ueræ eſſe non poſſunt. ſed ea quæ dicit, nullus eſt homo iuſtus, conuenit atque conſentit ei quæ proponit, omnis homo eſt iniuſtus, quare omnis homo iuſtus eſt, & omnis homo eſt iniuſtus, ſimul ueræ eſſe non poſſunt: ſed eadē quæ proponit, omnis eſt homo iniuſtus, cōſentit (ut ſæpe dictū eſt) ei quæ dicit, omnis eſt homo nō iuſtus. Quare nec in his hæc in ueritate conſentire poterit ei quæ dicit, quod omnis eſt homo iuſtus. affirmatio igitur uniuerſalis ſimplex, omnis eſt homo iuſtus affirmationibus uniuerſalibus priuatoriæ & infinitæ, quæ ſunt, omnis eſt homo iniuſtus, & omnis eſt homo nō iuſtus, ſibimet angularibus, in ueritate ſimul nulla ratione cōſentit, ſicut in his quę indefinitæ erāt, & affirmationes affirmationibus, & negationes negationibus in ueritate poterant cōſentire. in his autē q̄ ſunt definitæ, affirmationes angulares ſimul uerę eſſe nō poſſunt,

poſſunt. Recte igitur dictũ eſt, q̃ in aliis omnibus ſimilis eſt conſequentia definitarum & indefinitarum. affirmationibus enim conſentiunt in ueritate negationes, negationibus autẽ affirmationes non omnino conſentiunt. quæ ſimilitudo conſequentiæ in utriſq; eſt, ideſt & in his q̃ definitæ ſunt, & de his quæ indefinitæ. ſed eſt diſtantia, q̃ non ſimiliter angulares contingit ueras eſſe, & affirmationes affirmationibus, & negationes negationibus. indefinitis autẽ ueras eſſe contingit eas. ſ. quæ ſunt angulares. in his autẽ quę ſunt definitę, affirmationes affirmationibus angulares ueras eſſe aliquando nulla ratione contingit. Hoc autẽ manifeſtum erit, ſiquis & ea ſibi proponat exẽpla, in quibus ſunt termini naturales atq; impoſſibiles; & ea in q̃bus ſunt poſſibiles & nõ naturales neq; impoſſibiles. in omnibus enim inueniet affirmationes affirmationibus, definitis definitas, angulares ſimul ueras eſſe nõ poſſe. Quod autem addidit, contingit autem aliquando, huiuſmodi eſt. quanquã enim affirmationes affirmationibus angulares definitæ ſimul ueræ eſſe non poſſunt, quibuſcunq; poſitis terminis, poteſt tamen fieri ut negationes negationibus ueræ inueniantur, & ſit hæc ſimilitudo ad indefinitas angulares. nam ſicut illic negationes negationibus indefinitæ angulares ueræ ſimul eſſe poterant, in his q̃ neq; naturalia ſunt neq; impoſſibilia eſſent: ita hic quoq;, id eſt in ordine definitarũ, negationes definitas negationibus definitis, angulares angularibus, ſimul ueras eſſe contingit in his, quæ neq; ſunt impoſſibiles, neq; naturales. Negatio enim ſimplex particularis quæ dicit, nõ omnis eſt homo iuſtus, poteſt ſimul uera eſſe cũ ea quæ dicit, nõ omnis eſt homo iniuſtus. poteſt enim fieri, ut quidã ſint iuſti, quidam autem nõ ſint iuſti, & in eo utræq; uerę ſunt. & ea quæ dicit, nõ omnis eſt homo iuſtus, quia ſunt quidã iniuſti, & ea q̃ dicit, non omnis eſt homo iniuſtus, quia poterant aliqui eſſe iuſti, ſed hæc conſentit infinitæ negationi particulari q̃ dicit, non omnis eſt homo non iuſtus. idem eſt enim dicere, nõ omnis eſt homo iniuſtus, q̃d non omnis eſt homo non iuſtus. quocirca, & hæ ſibimet angulares ſimul ueræ eſſe poſſunt; nã ſi quidã ſunt iuſti, quidã iniuſti, uerum eſt dicere q̃d non omnis eſt homo iuſtus, quia ſunt quidã iniuſti. Rurſus uerum eſt dicere, non omnis eſt homo non iuſtus, quia ſunt quidã iuſti: negationibus igitur negationes angulares definitæ ſimul ueræ eſſe poſſunt, & hoc eſt ſimile indefinitis. in quibus ſicut affirmationes affirmationibus, ita quoq; in ueritate angulares negationes negationibus conſentiunt. Senſus ergo totus huiuſmodi eſt. Similiter autẽ, inquit, ſe habet, ideſt ſimilis erit conſequentia propoſitionũ, quẽadmodum fuit in indefinitis, etiã ſi uniuerſalis nominis ſit affirmatio. i. etiã ſi definitæ affirmationes negationeſq; ponantur, ut per ſubiecta exempla monſtrauit dicens, affirmationi ſimplici uniuerſali, omnis eſt homo iuſtus, opponi, nõ omnis eſt homo iuſtus' particularem. ſ. ſimplicẽ. & rurſus uniuerſalẽ affirmationẽ infinitã proponens eam. ſ. quæ eſt, omnis eſt homo non iuſtus, huic illã oppoſuit, q̃ dicit, non omnis eſt homo nõ iuſtus. hæ, inquit, ſimiliter ſe habent ad conſequentiã quẽadmodũ indefinitæ. quomodo autẽ ſe illæ haberent ad conſequentiã, ſupra monſtratũ eſt. ſed nõ, inquit, ſimiliter angulares contingit ueras eſſe. In his enim quæ erant indefinitæ, affirmationes affirmationibus angulares ſimul ueræ eſſe poterant. In his autẽ quæ definitæ ſunt, ſimul ueræ eſſe nõ poſſunt. Cõtingit autẽ aliquãdo, ut ſimul uerę angulares uerę ſint in his quæ definitæ ſunt, quemadmodum & in indefinitis. negationes enim negationibus angulares definitæ ſimul in ueritate conſentiunt, ut in his quoq; inueniebatur, quas indefinitas ſupra deſcripſimus. Plenus eſt igitur huiuſmodi intellectus. Herminus autẽ hoc aliter ſic exponit, Similiter, inquit, duas faciẽt oppoſitiones quatuor propoſitiones, ſi fuerint duæ ſimplices, duæ infinitæ, determinatione tamen adiecta. hoc autem ſic monſtrat, proponit prius ſimplicem affirmationem uniuerſalem quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus. Contra hanc particularem ſimplicem negationem, non omnis eſt homo iuſtus. ſub affirmatione uniuerſali ſimplici, affirmationem uniuerſalem infinitam, quę dicit omnis eſt homo non iuſtus. Contra hanc ſub negatione particulari ſimplici particularem negationem infinitam quæ proponit, non omnis eſt homo non iuſtus.

Omnis eſt homo iuſtus	Non omnis eſt homo iuſtus
Omnis eſt hõ nõ iuſtus	Non omnis eſt hõ non iuſtus

His ergo ita diſpoſitis, duæ, inquit, fiunt oppoſitiones. Contra enim eam quæ eſt, omnis eſt homo iuſtus, opponitur illa quæ ponit, non omnis eſt homo iuſtus. hoc autem idcirco, quoniam ſibi contradictorie oppoſitæ ſunt, uniuerſalis affirmatio ſimplex & particularis negatio ſimplex, & eſt hæc quidem una oppoſitio. Rurſus contra eãdem affirmationem ſimplicem quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus, opponitur uniuerſalis affirmatio infinita quæ dicit, omnis eſt homo non iuſtus, & hoc contrario modo. Ea nanq; quæ dicit, omnis eſt homo non iuſtus, idem ſignificat, eiq; conſentit quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt. ſed hæc quæ proponit nullus homo iuſtus eſt, contrario modo oppoſita eſt ei quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus. quocirca etiam ea quæ dicit, omnis eſt homo non iuſtus, contrarie erit oppoſita ei quæ proponit, omnis eſt homo iuſtus. Eſt igitur hæc quoq; altera oppoſitio. duę ergo ſunt oppoſitiones, quemadmodum etiam in his quæ ſunt indefinitæ, licet alio modo eſſent oppoſitæ, tamen duæ erant oppoſitiones. Secundum diametrum autem non contingit ſimiliter ueras eſſe, ut ipſe ait. Illas enim, quoniam indefinitæ erant & ſecundum diametrũ, quæ erant homo eſt iuſtus, homo nõ eſt iuſtus, homo eſt nõ iuſtus, homo non eſt non iuſtus, ſimul ueras eſſe contingebat, & omnes omnibus. Quod ſiquis ad indefinitarũ deſcriptiones redeat, diligenter agnoſcet. Hic autem, inquit, hoc eſt in his quæ definitæ ſunt, nõ idem eſt. Hoc ſic monſtrat: Ea enim propoſitio quę dicit, omnis eſt homo iuſtus, nõ cõſentit contradictioni ſuæ quæ dicit, non omnis eſt homo iuſtus. Rurſus ea quæ dicit, omnis eſt homo non iuſtus, non conſentit rurſus ei quæ dicit, nõ omnis eſt homo nõ iuſtus. hæc enim contrariæ ipſius conſentiebat, quare cum uera eſt uniuerſalis affirmatio ſimplex quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus, ſine dubio falſa eſt ea quę dicit, omnis eſt homo nõ iuſtus. Sed hac falſa, contradictio eius uera erit, uera eſt igitur ea quæ negat dicens, non omnis eſt homo non iuſtus. quocirca hæ duæ propoſitiones angulares ueræ aliquoties inueniuntur, omnis eſt homo iuſtus, nõ omnis eſt homo non iuſtus. contingit ergo aliquando ueras eſſe, ſed non, inquit, omnino. nam ſi a particulari negatione infinita cœperis, nõ idem eſt, ideſt non eadem ueritas uenit, hoc autem tali probatur modo. Si enim uera eſt, quod non omnis eſt homo nõ iuſtus, falſa eſt ea quæ dicit, omnis eſt homo non iuſtus. eſt enim ei contradictorie oppoſita. hac autem falſa quę dicit, omnis eſt homo non iuſtus, non omnino ueram neceſſe eſt eſſe eam quæ proponit, omnis eſt homo iuſtus, idcirco q̃d hæ duæ ſibi contrariorum loco oppoſitę ſunt. cõtrarias autem propoſitiones ſimul falſas eſſe poſſe ſupra docuimus: ergo non neceſſe eſt, ſi falſa eſt, omnis eſt homo non iuſtus, uerã eſſe eam quæ dicit, omnis eſt homo iuſtus, quod ſi nõ neceſſe eſt, hoc poteſt fieri, ut utræque ſint falſæ. quare euenit aliquando, ut uera hac propoſitione quę dicit, nõ omnis eſt homo non iuſtus, falſa ſit illa quę proponit, omnis eſt homo iuſtus. quare non ſimiliter ſecundum diametrum in ueritate ſibi propoſitiones conſentiunt, atq; hoc quidem Herminus non recta expoſitione dicens, ordinem turbat. Siquis autem uel hoc quod Herminus ait, diligenter agnoſcit, uel id quod ſupra nos diximus, cognoſcit: multam eſſe differẽtiam expoſitionis, & meliorem ſuperiorem iudicans, ei, ſi quis nobis credit, recte conſentiet.

Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt, aliæ autem ad id quod eſt non homo, quaſi ſubiectum aliquid additum, ut, eſt iuſtus non homo, non eſt iuſtus non homo. Eſt non iuſtus non homo, non eſt non iuſtus non homo. magis autem plures his non ſunt oppoſitiones. hæ autem extra illas ipſæ ſecundum ſe erunt, ut nomine utentes eo, quod eſt non homo.

48. Supra iam dixerat omne ſubiectum aut ex nomine ſimplici & finito, aut ex nomine rurſus infinito conſiſtere, & eorum oppoſitiones oſtendit, qđ eſſent duæ, & quatuor propoſitiones: duæ quidē ſimplex ſubiectum nomen habentes, duæ uero infinitum: & poſt has quando eſt tertiū adiacens prædicaretur. Illic quoq; dupliciter oppoſitiones fieri dixit, cū ſcilicet finitū nomen eſſet uel infinitum prædicatum, eaſ rumq; inter ſe eam conſequentiā demonſtrauit, qualem haberent priuatoriæ ad eaſdē ipſas ſimplices, quibus ex finito nomine propoſitiones cōpararentur: & quoniā omnis harū uarietas propoſitionum ita fit, cum, eſt, tertiū prædicaretur, ut aut ſubiectū & prædicatū finita ſint, aut ſubiectum quidē finitum, prædicatum uero infinitū (de quibus ſupra locutus eſt, cū earum conſequentiam demonſtrauit) aut infinitū habent ſubiectum, finitum uero prædicatum, aut infinitum & ſubiectum & prædicatum. Et habent quidē propoſitiones utrumq; finitū, ut eſt, homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. finitum uero ſubiectū, infinitum prædicatum, ut eſt; homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus non eſt. & harū quidem cōſequentia ſupra monſtrata eſt. aliæ uero ſunt quæ infinitū habent ſubiectū, & quæ ut nomine utantur nomine infinito, ut non homo iuſtus eſt, non homo nōn iuſtus eſt. utuntur enim hæ propoſitiones ſubiecto, id eſt nō homo, ut nomine, prædicato uero eo quod eſt iuſtus: hoc eſt enim quod ait, aliæ autem ad non homo, ut ad ſubiectū aliquod additū. Siquis enim ponat non homo quidē ſubiectum: & de hoc aut finitum nomen prædicēt, ut eſt iuſtus: aut infinitum, ut eſt nō iuſtus, utroq; modo rurſus duplicem faciet oppoſitionem. Quatuor autem ſunt propoſitiones hæ.

Eſt non homo iuſtus	Non eſt non homo iuſtus
Eſt non homo non iuſtus	Non eſt non homo non iuſtus

In his igitur quatuor propoſitionibus, oppoſitionibus uero duplicibus, non homo quidē ſubiectū eſt, ſed in ſuperiori, oppoſitione finitum quidem prædicatur nomen, qđ eſt iuſtus. in inferiore uero infinitū, quod eſt non iuſtus. ſed ille, inquit, quæ prędicatū quidem infinitum habent, ſubiectū uero finitū, uel quibus & prædicatum finitū eſt & ſubiectum, habent aliquam ad ſe conſequentiam. Hæ uero quas poſtea memorauimus, id eſt, q̄ infinitū habent ſubiectum, prædicatum autē uel finitum uel infinitū, nullā habent conſequentiā ad eas propoſitiones, quæ ſiue finito prædicato, ſiue infinito, ex finito tamen ſubiecto cōſiſterent. hoc enim eſt qđ ait: Hæ autē extra illas ipſæ ſecundū ſe erunt. id eſt nullā conſequentiā ad ſuperiores, q̄ ex finito ſubiecto conſtarent, habere ait eas quæ infinitum ſubiectū in propoſitionū ordine retinerent. Poſtquā igitur enumerauit & eas quæ ex utriſq; finitis cōſiſterent, id eſt & ſubiecto & prędicato, & illas q̄ ex ſubiecto quidem finito, prædicato uero infinito eſſent, his etiā illas q̄ ex ſubiecto infinito eſſent & ex finito prædicato, nec nō illas addidit, quæ ex utriſq; infinitis conſtare uiderentur. Poſtquā igitur has enumerauit, ait. Magis autem plures his non erunt oppoſitiones. omnis enim oppoſitio (quod ſupra iam dictum eſt) aut eſt ex utriſq; finitis, ut eſt homo iuſtus, non eſt homo iuſtus. aut ex finito quidē ſubiecto & infinito prædicato, ut eſt, homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus non eſt. aut ex infinito quidem ſubiecto, finito uero prædicato, ut, eſt non homo iuſtus, non eſt non homo iuſtus. aut ex infinitis utriſque, ut eſt, non homo non iuſtus eſt, non homo non iuſtus non eſt. ut autem quinta oppoſitio reperiri poſſit nulla rerum ratione poſſibile eſt. de his ergo hæc dicta ſunt, in quibus, eſt, tertium adiacens prædicatur.

In his uero in quibus, eſt, non conuenit: ut in eo quod eſt currere, uel ambulare, idē facit ſic poſitum, ac ſi, eſt, adderetur, ut currit omnis homo, non currit omnis homo, currit omnis non homo, non currit omnis non homo. Non enim dicendum eſt, non omnis homo, ſed non negationē ad id quod eſt homo, addendum eſt. omnis enim non uniuerſale ſignificat, ſed quoniam uniuerſaliter. manifeſtum eſt autem ex eo quod eſt, Currit homo, non currit homo, Currit nō homo, non currit nō homo: hæc enim ab illis differunt eo q̄ uniuerſaliter non ſunt. Quare omnis uel nullus nihil con ſignificat aliud, niſi quod uniuerſaliter de nomine uel affirmationem, uel negationem, ergo & cætera eadem oportet apponi.

49. Sunt quædam propoſitiones in quibus eſt, quidem tertiū adiacens prædicatū eſt, & hoc ſono ipſo & prolatione dignoſcitur. aliæ uero ſunt, in quibus tale uerbū prædicatur, quod terminum quidē adiacens nō prædicetur, habet tamē coniunctum atq; intra ſe uerbū eſt, quæ propoſitio ſi ſoluatur in participiū atq; uerbum eſt, qđ ante ſolo uerbo dictum prædicatum, ſecundo prædicabitur, tertio loco prædicabitur eſt, & fit ſimilis propoſitio, tanquā ſi prolatione quoq; haberet eſt uerbū ſiquis.n. dicat omnis homo currit, in hac ꝓpoſitione unū ſubiectū eſt: alterum prędicatum, homo enim ſubiectum eſt, prædicatū autē currit. Neq; enim poſſumus arbitrari in hac propoſitione tres eſſe terminos, idcirco ꝙ omnis quidē terminus non eſt, ſed ſubiecti termini determinatio. Significat.n. ꝙ res uniuerſalis, id eſt homo, uniuerſali ſubiicitur curſui, cū dicitur omnis homo currit, nulla eſt enim hominis exceptio, ubi omnē currere determinatio eſt. ergo nō ponitur loco termini, id qđ dicimus omnis, ſed potius ſubiecti termini determinatio eſt. quocirca in hac propoſitione quę dicit, omnis homo currit, duo ſunt termini, homo & currit. ergo in hac eadē, quanquā uerbum eſt nō prædicetur in prolatione, tamen uerbi, quod eſt currit, ſignificatione cōcluditur. Siquis enim hanc propoſitionē quæ dicit, omnis homo currit, ſoluat in principiū atq; uerbū, faciet omnis homo currens eſt & idē ſignificat participiū uerbo coniunctū, quod ſignificat uerbū. quod utraq; cōplectitur. nam cum dico omnis homo currit, omni homini actionem præſto eſſe pronuncio. ꝙ ſi idem rurſus dicā, omnis homo currens eſt, eandem actionē homini rurſus adeſſe propoſui. idem igitur ſignificat uerbū currit, quod currens eſt, & in eadem propoſitione quæ dicit, omnis homo currit, licet in prolatione eſt non dicatur, tamen tertium poteſtate prædicatur, quod hinc cognoſcitur, ſi tota propoſitio ſoluatur in participium atq; uerbū. Quamobrem ſicut ex nomine infinito ſubiecto fit affirmatio, nō eodem modo ex infinito uerbo affirmatio fieri poteſt, ſed mox in ea uis negationis agnoſcitur. quoniā.n. facimus affirmationem dicentes: omnis non homo currit, non homo, ſcilicet ſubiectum infinitum ponentes, non ita poſſumus dicere affirmationē fieri, cū proponimus omnis homo nō currit. hæc.n. iam negatio eſt. quare ubicunq; fuerit non currit, uel non laborat, uel non ambulat, uel nō legit, in omnibus negatio fit, in quibuſcunq; infinitum uerbo prædicatur. Dubitabit autem aliquis an ſicut ex infinito uerbo fieri affirmatio non poteſt, ſed ſemper negatio ex hoc prædicamento fit, ita quoq; ſi eadem propoſitio ſoluatur in participium atque uerbum, an ex infinito poſſit affirmatio fieri participio. quæretur enim an ſicut in hac propoſitione quæ dicit, omnis homo currit, qui ita proponit dicens, omnis homo non currit, facere affirmationem non poteſt, ſed ſine dubio negationem facit: ita quoq; ſi eadem ſoluatur in participium atq; uerbum, ut ſiquis dicat, omnis homo currens eſt, ſi fiat infinitū non currens, & dicatur, omnis homo non currens eſt, an hæc affirmatio ſit, an certe negatio, tantundē ualens, tanquā ſi aliquis dicat, omnis homo non eſt currens. Sed fuerunt qui hoc cum ex multis alijs, tum ex aliquo Platonis ſyllogiſmo colligerent, ut quid ex ea re definirent: doctiſſimorum uirorum auctoritate cognoſcerent. ex duabus enim negatiuis ſyllogiſmus fieri nō poteſt. in quodam enim dialogo Plato huiuſmodi interrogat ſyllogiſmū. Senſus inquit non contingit rationem ſubſtantiæ, quod nō contingit rationem ſubſtantiæ, nec ipſius ueritatis notionem cōtingit. Senſus igitur ueritatis notionem non contingit. uidetur.n. ex omnibus negatiuis feciſſe ſyllogiſmum, quod fieri nō poteſt, atq; ideo aiunt infinitum uerbum, quod eſt non contingit, pro participio infinito poſuiſſe, id eſt non cōtingens eſt, eſt enim in pluribus alijs inueniendi facultas frequēter uerbum

bum infinitum poſitum pro nomine infinito. Quare uerbũ quidem dixere quidam, ſemper facere negationẽ, ſi infinitũ apponatur. Participia autẽ uel nomina ſi ſint infinita poſſe facere affirmationem, & ideo quotieſcunq; a magnis uiris infinitũ uerbũ & duæ negationes in ſyllogiſmo ponuntur, hac ratione defenditur, quo dicatur uerbũ infinitũ pro participio eſſe poſitũ: quod participiũ nominis loco in propoſitione prædicatur, & id quidẽ Alexander Aphrodiſeus arbitrabatur, ceteriq; cõplures. Iccirco enim aiunt, nõ poſſe fieri ex infinito uerbo affirmationem, quoniã ſicut ad uerbum, eſt, iuncta particula negatiua mox totam perficiet negationẽ, ſic etiã uerba quæ ſunt infinita, uel quæ in ſe cõplectuntur uerbum, eſt, nõ facient infinitam affirmationẽ, ſed potius negationẽ. Siquis enim ſic dicat, homo currens nõ eſt, nullus hãc dixerit affirmationẽ. Siquis uero ſic dicit, homo non currit, iccirco nec hæc propoſitio affirmatio eſt, quoniã currit, eſt uerbũ intra ſe continet, & ſicut ad eſt uerbum particula negatiua iuncta nõ facit affirmationem, ſed potius negationẽ, ita quoq; ad aliud uerbum iuncta negatio, quod intra ſe continet, eſt, uerbũ, plenam perficit negationem. Ariſtoteles autẽ non uidetur iſta diſcernere, ſed ſimiliter arbitrari, ſiue cũ participio ponatur, eſt, uerbũ, ſiue ſine participio uerbũ illud qđ uerbum eſt intra ſe claudit, atq; complectitur dicit enim hoc modo, In his uero in quibus, eſt, nõ conuenit, ut in eo quod eſt currere uel ambulare, idẽ facit ſic poſitum, ac ſi, eſt, adderetur, & huius ſubiecit exẽplum, ut currit omnis homo. In hac enim propoſitione quæ dicit, currit omnis homo, non quidẽ conuenit poni, eſt, uerbũ. eodẽ modo & ſiquis dicat, omnis homo ambulat, hic quoq; eſt, uerbum non conuenit poni. ſed hæc talia ſunt, tanquã ſi, eſt, adderetur, quod exẽplo docuit. nam ſicut eſt currens omnis homo, affirmatio eſt curſus præſentiã monſtrans, ita quoq; currit omnis homo, affirmatio eſt, idem ualens, idemq; ſignificans, & has ex ſimplicibus ſubiectis affirmationes, in quibus eſt, dici non conuenit, conſequenter enumerat dicens, currit omnis homo, mediam ponens determinationẽ: quæ eſt omnis, inter currit, quod eſt prædicatũ, & ſubiectũ quod eſt homo. Contra hãc opponit ſimplicem negationẽ dicens, non currit omnis homo. Rurſus facit affirmationem ex infinito nomine, currit omnis nõ homo. huic opponit negationẽ infiniti nominis ſubiecti, non currit omnis non homo, & has iccirco propoſuit, ut mõſtraret idem in his euenire, in quibus eſt non conuenit prædicari, quod in illis quoq; in quibus, eſt, tertiũ adiacens prædicabatur. ſed quoniam in negatione infiniti nominis ſubſtituit, nõ currit omnis non homo, ait. nõ enim dicendum eſt non omnis homo, ſed non negatio ad id quod eſt homo, addenda eſt. Poterat enim quis dicere nõ recte feciſſe negationem eius affirmationis quæ eſt, currit omnis non homo: hanc quæ dicit non currit omnis non homo, ſed potius ita debuiſſe oppoſitionem conſtitui, currit omnis nõ homo, non currit nõ omnis homo. ex hoc autẽ demonſtrat ita faciendã eſſe negationẽ, ut eam ipſe diſpoſuit. dicit. n. non enim dicendum eſt, non omnis homo, ſed nõ negatio ad id quod eſt homo, addenda eſt, qui eſt ſenſus huiuſmodi, Quoties facimus, inquit, negationẽ contra hanc affirmationem quæ dicit, currit omnis nõ homo, non eſt negatiua particula, non, adiungẽda ei quod eſt omnis, ſed potius ſubiecto qđ eſt homo. Cum enim ita dicimus, currit omnis nõ homo, facienda eſt negatio, non currit omnis nõ homo. Non enim dicendũ eſt, nõ currit non omnis homo, id eſt, nõ, negatiua particula nõ, eſt, adiiciẽda ad omnis, ſed potius ad homo. huiuſmodi hæc cauſa eſt, ꝙ omnis determinatio in terminorũ numero non aſcribitur, ſed potius ad uim ſuam, id eſt ad determinationẽ. non. n. aliquid uniuerſale ſignificat ipſum omnis, ſed ſignificat quidẽ uniuerſale, qđ eſt homo uniuerſaliter: omnis autẽ determinatio eſt, qm̃ id quod uniuerſale eſt, id eſt homo uniuerſaliter prædicatur. non ergo aliquid uniuerſale ſignificat determinatio omnis, ſed potius ꝙ uniuerſale nomẽ uniuerſaliter prædicatur. Atq; ideo quoties in his negatio fit, ad ſubiectũ potius nomẽ trahi oportet negationẽ, nõ ad determinationẽ. ſed ne forte quis dubitet, ut etiã in aliis quoq; ita fieri oportere oppoſitiones dicat, in his, n. quæ ſubiectũ finitum habent, cũ dicimus omnis homo currit, ſi cõtra hanc contradictorie oppoſita negatio ponitur, ad determinationẽ negatiua particula eſt cõſtituenda, ut cõtra eam quæ dicit, omnis homo currit, ea fit q̃ dicit, nõ omnis homo currit. In his autẽ quæ ex infinito nomine ſubiecto ſiunt, ſiue in affirmatione, ſiue in negatione, a ſubiecto nomine nõ eſt ſeparanda negatio. hoc autẽ ita eſſe facillima ratione cognoſcitur, ſi determinationes paulliſper auferãtur, & in his propoſitionibus ex infinito nomine ſubiecto q̃ ſunt indefinitæ ſpeculatio fiat. Sit enim affirmatio indefinita, non homo currit, contra hanc erit negatio, non homo non currit. Si igitur hæ propoſitiones factæ ſunt, in uniuerſalibus terminis: uniuerſalis enim terminus eſt, homo. ſed nõ habent additã determinationẽ, ꝙ uniuerſaliter prædicantur, id eſt omnis: & ſeruata eſt & in affirmatione, & in negatione ad ſubiectum negatiua particula. Semper enim fiebat nomen infinitum. etiã tunc quando additur aliquid, qđ determinet, nõ ad determinationẽ addenda eſt negatio, ſed potius ad ſubiectũ nomen, qđ cũ in affirmatione fuerit infinitũ: hoc idem infinitũ, ut in negatione reuertatur, prouidendum eſt. ſicut enim finitũ terminũ & ſimplicem in his indefinitis propoſitionibus ad affirmationẽ & negationẽ cuſtodiri oportet, ut dicamus, currit homo, nõ currit homo: ita quoq; in ea propoſitione, q̃ eſt ex infinito nomine ſubiecto, idẽ ſeruãdum eſt, ut quod in affirmatione ſubiectũ eſt, idem ſeruetur etiam in negatione. Quod ſi hoc in iis, q̃ ſunt indefinitæ, euenit, cur nõ etiam in illis idem fieri oportere uideatur, quæ definitæ ſunt? hoc ſolum. n. definitæ ab indefinitis differunt, ꝙ cũ indefinitæ uniuerſalia prædicent preter uniuerſalitatis determinationem, determinatæ & definitæ idem illud prædicant uniuerſale cũ adiectione & ſignificatione, ꝙ uniuerſaliter prædicatur. Nihil igitur aliud omnis uel nullus ſignificat, niſi ꝙ id quod uniuerſale dicitur, uniuerſaliter prædicatur. ergo omnia eadẽ quæ in affirmatione & negatione in indefinitis ponebantur, eadẽ quoq; & in eiſdẽ determinatis ſeruãda ſunt. omnis enim & nullus non ſunt termini, ſed uniuerſalis termini determinationes. His igitur ab Ariſtotele diſcurſis, nos quoq; a Syriano, cui Philoxeno cognomen eſſe ſupra retulimus, propoſitionũ omniũ numerũ, de quibus in hac libri diſputatione perpendit, nimis ad rem pertinentem atq; utilẽ transferamus, & prius perſpiciendum eſt in categoricis propoſitionibus quot indefinitæ ſint. Quantæ enim fuerint indefinitæ, tot erunt uniuerſales, tot particulares, tot ſingulariũ atq; indiuiduorũ propoſitiones. & prius quidẽ affirmationes perſpiciamus hoc modo. Quatuor modi ſunt propoſitionum, aut enim indefinitæ ſunt, aut uniuerſales, aut particulares, aut ſingulariũ atq; indiuiduorũ. Si ergo perſpiciantur quantæ ſint indefinitæ affirmationes, & has ſi per quaternariũ numerũ multiplicauero, colligitur mihi numerus affirmationum: quem ſi duplico, colligitur etiam negationum hoc modo. Prædicatur enim, eſt, aut ipſum ſolũ, aut certe tertium adiacens cũ alio. & ſi ſolũ prædicatur, aut ad nomẽ ſimplex atq; finitũ prædicatum eſt, aut ad infinitum. ex his, duæ ſunt affirmationes. eſt homo, eſt nõ homo. Quoties autem, eſt, tertiũ adiacens prædicatur, quatuor erunt affirmationes, aut cũ ſubiectũ infinitum eſt ſolum, ut eſt non homo iuſtus: aut cũ prædicatum infinitũ eſt ſolũ, ut eſt, homo eſt non iuſtus: aut cũ utraq; finita ſunt, ut eſt, iuſtus homo: aut cum utraq; infinita ſunt, ut eſt, nõ iuſtus non homo. Magis autem plures his non erunt oppoſitiones, ut ipſe ait. cũ igitur ſex ſint affirmationes: duæ quibus eſt prædicatur, quatuor uero quibus eſt tertium adiacens. has ſi per quaternarium ducã xxiiii. fient, quas rurſus ſi binario numero multiplicẽ. xlviii. mihi ſumma ſuccreſcet. tot igitur erunt affirmationes & negationes, quæcunque uel prædicato, eſt, uerbo, uel adiacenti & prædicato ſiunt. Quare, quoniam tres ſunt aliæ qualitates propoſitionum, quæ ſunt neceſſariæ, contingentes, & ineſſe tantũ ſignificantes; ſecundũ quas qualitates iſtæ oẽs propoſitiones proferuntur, has quadraginta octo propoſitiones ſi in ternarium numerum duxerimus, ſcilicet ſecundũ propoſitionum qualitates. cxliiii. omnium propoſitionum prædicatiuarũ, de quibus hoc libro tractat, numeroſitas cre

ſcet. Sed nunc præter has tres qualitates eas quę ſunt.xlviii. propoſitiones cum negationibus ſuis, quas ſi per qualitates propoſitionis neceſſariá ſcilicet, contingentē,& ineſſe ſignificantem multiplicaueco, cxliiii. fient: ſubter aſcripſimus.

Propoſitiones de ſecundo adiacente.xvi.

Eſt homo	Non eſt homo
Eſt omnis homo	Non eſt omnis homo
Eſt quidam homo	Non eſt quidam homo
Eſt Socrates	Non eſt Socrates
Eſt non homo	Non eſt non homo
Eſt omnis non homo	Non eſt omnis non homo
Eſt quidam non homo	Non eſt quidam non homo
Eſt non Socrates	Non eſt non Socrates

De tertio adiacente . xxxii.

Eſt iuſtus non homo	Non eſt iuſtus non homo
Eſt iuſtus oīs non homo	Non eſt iuſtus oīs non homo
Eſt iuſtus quidam non hō	Non eſt iuſtus quidā non homo
Eſt iuſtus non Socrates	Non eſt iuſtus non Socrates
Eſt non iuſtus homo	Non eſt non iuſtus homo
Eſt non iuſtus oīs homo	Non eſt non iuſtus oīs homo
Eſt nō iuſtus quidā homo	Non eſt nō iuſtus quidā homo
Eſt non iuſtus Socrates	Non eſt non iuſtus Socrates
Eſt iuſtus homo	Non eſt iuſtus homo
Eſt iuſtus omnis homo	Non eſt iuſtus omnis homo
Eſt iuſtus quidam homo	Non eſt iuſtus quidam homo
Eſt iuſtus Socrates	Non eſt iuſtus Socrates
Eſt non iuſtus non homo	Non eſt non iuſtus non homo
Eſt nō iuſtus omnis nō hō	Non eſt nō iuſtus oīs nō homo
Eſt nō iuſtus quidā nō hō	Non eſt nō iuſtus quidā non hō
Eſt non iuſtus non Socrates	Non eſt nō iuſtus non Socrates

Has igitur propoſitiones Syriano calculis colligente, nos quoq; nominatim diſpoſuimus iccirco, quoniam facilior fides habebitur numero, ſi per exempla prodantur. Simul etiā quoniam male doctus de his propoſitionibus peruerſiſſime contendebat. & affirmationes quidem negationum loco ponens, negationes uero affirmationum, totum ordinem confundebat. Quare ne quem illius oratio a rectæ rationis ueritate traduceret, iccirco hanc ad clarioris memoriæ ſubſidiū fecimus diſpoſitionem.

Quoniam uero contraria eſt negatio, ei quæ eſt, omnē animal eſt iuſtum, illa quæ ſignificat, quod nullū animal eſt iuſtum: hæ quidem manifeſtum eſt, quod nunquam erūt neq; ueræ ſimul, neq; in eodem ipſo. His uero oppoſitæ, erunt aliquando, ut non omne animal iuſtum eſt, & eſt aliquod animal iuſtum.

50 Hoc quoq; eſt diligentiſſime ſuperius demonſtratum, quod cōtrariæ aliquoties uerū falſumq; diuiderent, ſi aut in rebus naturalibus, aut in impoſſibilibus proponerentur: aliquoties uero ſimul inueniri poſſe falſas, ſi res neq; naturales, neq; impoſſibiles prædicarent, cōtrarias autē eſſe dictū eſt, ſiquis & affirmatiue & negatiue uniuerſalē faceret enunciationē. ergo nunc hoc dicit, Quæ ſunt, inquit, contrariæ ſimul ueræ eſſe nō poſſunt, & hoc nō ſine quadā rerum determinatione locutus eſt, ait enim, Quoniā uero contraria eſt negatio ei q̄ eſt, omne eſt animal iuſtū, ſcilicet affirmationi, illa quæ ſignificat, ꝙ nullum eſt animal iuſtū, ſcilicet negatio. hæ quidē inquit, quoniā ſunt contrariæ, quæ ſimul ueræ eſſe nō poſſunt, manifeſtū eſt ꝙ nunquā erunt, neq; ueræ ſimul, neq; in eodē. ſed quod dixit, neq; ueræ ſimul huiuſmodi eſt. Nihil. n. prohibet alio, & alio tempore & affirmationē uniuerſalē, & negationē ueraciter poſſe proponi, ut ſiquis dicat, omnis homo iuſtus eſt. hoc ſi aureo ſeculo diceretur, uerisſime proponeretur. Quod ſiquis rurſus dicat, Nullus homo iuſtus eſt, hoc ſi ferreo ſeculo enūciaret, erit uera propoſitio. Quare contingit affirmationē, & negationem uniuerſalē ueras eſſe, quas manifeſtū eſt eſſe contrarias, ſed nō ſimul. Illa. n. in aureo ſeculo, ſi ita contingit, illa in ferreo ſeculo, ſed hæc tempora diuerſa ſunt, & nō ſunt ſimul. quare recte hoc quoq; addidit ut diceret, manifeſtū eſt qđ nunquā erunt neq; ueræ ſimul. Quod autē addidit, neq; in eodē, ad aliā eiuſdē rei determinationē ualet. poſſunt enim rurſus eodē tempore & ſimul uniuerſalis affirmatio & uniuerſalis negatio ueræ eſſe, ſed ſi non de eodē prædicentur, ut ſiquis dicat, omne animal rationale eſt: hoc ſi de hominibus prædicetur, uera eſt affirmatio. qđ ſiquis dicat nullū animal rationale eſt, hoc ſi de equis enunciet, uera erit, uno eodemq; tempore contra uniuerſalē affirmationē uniuerſalis facta negatio, ſed nō de eodē. illa. n. affirmatio de hominibus facta eſt, hæc uero de equis negatio. Quamobrem dictū eſt nunquam eſſe poſſe ſimul cōtrarias ueras, neq; in eodem, id eſt nec uno eodemq; tempore, nec de uno ſubiecto: ſed ꝙ his oppoſitæ erunt, uniuerſali quidē affirmationi particularis negatio, uniuerſali autem negationi particularis affirmatio, & has diximus icirco ſubcontrarias dici, qđ diuerſa quodammodo contrariis patiantur, manifeſtum eſt: quoniam ſicut contrariæ ueræ ſimul eſſe non poſſunt, diuidunt tamē aliquoties inter ſe ueritatē, & falſitatem; ita quoque & ſubcontrariæ diuidunt quædam inter ſe uerum falſumq; aliquoties, quando cōtrariæ quoq; diuiſerint; ſimul autem ueræ inueniri poſſunt, quando uniuerſales & cōtrariæ ſimul falſæ ſunt. ut autē ſimul falſæ ſint, nulla rerū ratione contingit. Ergo contrarias quidē ſimul ueras eſſe, atq; in eodē nunquam quiſquam poterit inuenire. Subcontrariæ autē quæ uniuerſalibus & contrariis oppoſitę ſunt, ſibi inuicē cōparatas ueras inueniri poſſibile eſt, ut in eo ipſo exemplo quod ipſe propoſuit, nō omne animal iuſtum eſt, uera eſt. rurſus, eſt aliquod animal iuſtū, hæc quoq; uera eſt. Quare cōtrariæ ſimul uerę eſſe non poſſunt, Sub contrarias ſimul ueras nihil prohibet inueniri.

Sequitur uero hāc quidem quæ eſt, nullus homo eſt iuſtus, illa quæ eſt, omnis homo eſt non iuſtus. Illam uero quæ eſt, aliquis homo iuſtus eſt, oppoſita, non omnis eſt homo non iuſtus, neceſſe eſt enim aliquem eſſe.

51. De conſequentia propoſitionum ſimpliciū atq; infinitarū ſufficienter quidē ſupra diſſeruit. ſed nunc hæc eſt huic intentio, Non quæ particularis affirmatio, quā uniuerſalem affirmationē uel negationē ſequatur, quod ſupra iam monſtrauit: ſed q̄ uniuerſalis negatio uniuerſalē ſequatur affirmationē, uel quæ particularis negatio particulari. i. affirmationi conſentiat, proponitq; has quatuor dicens, negationē ſimplicem uniuerſalē & affirmationem infinitam uniuerſalem ſeſe ſequi, & ſibimet conſentire: nec minus his oppoſitas, id eſt particularē affirmationem ſimplicem, & particularē infinitā negationem, & in ueritate & in falſitatę ſe ſequi, & a ſe nullomodo diſcrepare. Diſponātur. n. hæ quatuor, prior affirmatio infinita uniuerſalis q̄ dicit, omnis homo eſt non iuſtus, ſub hac ei conſentiens ſimplex uniuerſalis negatio, quæ proponit, nullus homo iuſtus eſt. Rurſus in altera parte cōtra affirmationē infinitá, particularis ſimplex affirmatio quę dicit, eſt aliquis homo iuſtus, & ſub hac particularis infinita negatio, quæ proponit, non omnis eſt homo non iuſtus.

Omnis eſt homo non iuſtus	Eſt aliquis homo iuſtus
Nullus eſt homo iuſtus.	Non oīs eſt homo non iuſtus

His ergo ita diſpoſitis, ſi affirmatio uniuerſalis infinita uera ſit, ea quæ dicit, omnis eſt homo non iuſtus, uera eſt etiā ea quæ proponit, nullus eſt homo iuſtus, quæ eſt uniuerſalis ſimplex negatio: hoc autē melius in inferioribus cognoſcitur exemplis. Dicatur. n. omnis eſt homo nō quadrupes, uera eſt. rurſus, nullus eſt homo quadrupes, hęc quoq; uera eſt. Quod ſi una harū ſit falſa, falſa quoq; erit & altera. nā ſi falſa eſt,

ſa eſt, quod omnis eſt homo nō iuſtus, ſicut uere quoque falſa eſt, illa quoque negatio ſimplex mendaciſſime prædicauit, quæ dicit, nullus eſt homo iuſtus. Quocirca affirmatio uniuerſalis infinita, & negatio uniuerſalis ſimplex ſibimet conſentiunt, ut una uera, alteram ueram eſſe neceſſe ſit, alterius falſitatem reliquæ quoque falſitas conſequatur. Idem quoq; euenit in parte altera. nam ſi uera eſt, quod quidā homo iuſtus eſt, uera quoq; eſt, quod non omnis eſt homo nō iuſtus, eſt enim aliquis. nā ſi quod dicitur, nō omnis, tantundem eſt, tanquā ſiquis dicat, quidā non eſt, quod in alio quoque exēplo manifeſtius apparebit. Siquis dicat, nō omnis eſt hō iuſtus: hoc eſt dicere, quidā homo iuſtus nō eſt, ergo nō omnis, quidam non, ſignificat. Siquis ergo ita proponat, quidā homo non iuſtus non eſt, quem dicit non eſſe nō iniuſtū, iuſtum eſſe cōfirmat. Quare ille de quo dicitur, quod non iuſtus nō eſt, erit iuſtus. Vnde fit ut ea, quæ dicit, nō omnis eſt homo nō iuſtus, conſentiat ei, quæ dicit, quidā homo iuſtus eſt. Sed hæc nō conſentit ei, quæ dicit, quidā homo non iuſtus eſt. non igitur hæc conſentit ei, quæ proponit, non omnis homo eſt nō iuſtus. Sed quoniā hoc fortaſſe aliquatenus uidetur obſcurius, cōſequentiæ ipſarum hoc modo ſumendæ ſunt. Sitq; nobis hoc poſitū, affirmationem uniuerſalem infinitā, & negationem uniuerſalem ſimplicē ſibimet cōſentire, ut unius ueritatē & falſitatem alterius ueritas aut falſitas cōſequatur. Si falſa eſt affirmatio infinita uniuerſas, quæ dicit, omnis eſt homo nō iuſtus, uera erit huic oppoſita particularis infinita negatio, quæ proponit, nō omnis eſt homo nō iuſtus: ſed cum falſa eſt affirmatio uniuerſalis infinitā; falſa quoque eſt & uniuerſalis ſimplex negatio, quæ dicit, nullus eſt hō iuſtus. ſed hac falſa particularē affirmationem quæ huic cōtradictorie oppoſita eſt, ueram eſſe neceſſe eſt, quæ eſt, quidā homo iuſtus eſt. Quocirca quando affirmatio uniuerſalis infinita falſa eſt, uera eſt particularis infinita negatio. & quādo uniuerſalis negatio ſimplex falſa eſt, uera eſt ſimplex affirmatio particularis. Sed affirmatio uniuerſalis infinita, & negatio uniuerſalis ſimplex ſimul falſæ ſunt, & ſibimet in falſitate conſentiunt, ſimul igitur ueræ erunt ſimplex particularis affirmatio, & infinita negatio pticularis. Rurſus ſi uera eſt affirmatio uniuerſalis infinita, falſa erit negatio particularis infinita. ei enim cōtradictorie oppoſita eſt. Si rurſus uera eſt uniuerſalis ſimplex negatio, falſa eſt particularis ſimplex affirmatio, ſed uniuerſalis affirmatio infinita, & uniuerſalis negatio ſimplex ſimul ueræ ſunt, ſimul igitur erunt falſæ particularis affirmatio ſimplex, & particularis infinita negatio. Quare hę quoq;, ideſt, particularis affirmatio ſimplex, & particularis infinita ſibimet in ueritate & falſitate conſentiunt, & ueritatem ſuā & mendacium inuicē conſequuntur. Quare affirmatio quidē & negatio, utraq; uniuerſalis, hæc ſimplex, illa infinita ſequuntur ſeſe, ſibiq; conſentiunt. Particulares aūt, ideſt uniuerſalibus oppoſitæ, ſimplex affirmatiua & negatiua infinita, ipſa quoq; ſibimet conſentiunt. Quare rectus ordo eſt, ut ſicut affirmatione uniuerſali infinitæ conſentit ſimplex uniuerſalis negatio: ita particulari affirmationi ſimplici, particularis negatio infinita conſentiat.

Manifeſtum eſt autem, quod etiam in ſingularibus, ſi eſt uerum interrogatum negare, quod & affirmare uerū eſt, ut putas ne Socrates ſapiens eſt? non. Socrates igitur non ſapiens eſt. In uniuerſalibus uero non eſt uera quæ ſimiliter dicitur, uera eſt autem negatio, ut putas ne omnis homo ſapiens eſt? non omnis igitur homo non ſapiens eſt: hoc enim eſt falſum. ſed, non igitur omnis homo ſapiens eſt, uera eſt: hæc enim oppoſita eſt, illa uero contraria.

53. De conſequentia propoſitionum diſputans, & ſibi quē admodum conſentirent, illum tractatū paruniper egreſſus docere propoſuit, quæ ueniant in reſponſionem de ſingularibus, ſi ad prædicationē ipſarum ſit particula negationis appoſita. quæ rurſus in his, quæ de uniuerſalibus ſunt propoſitionibus, ſi ad prædicationem addita particula negatiua concurrat: neque enim oportet ſimiliter facere enunciationes. Non.n. ſimile eſt, quod ex utraque prædicatione cōtingit, hoc aūt ita manifeſtum eſt. Siquis de ſingulari aliquo interrogatus neget, ille qui interrogauerit, poteſt facere ex infinito nomine prædicato concluſionē, illam ſcilicet negationem iungens, quā reſpondens ante negauerat. & hoc ueraciter prædicabit. De uniuerſalibus aūt apparebit non eandem ueritatem poſſe contingere, ſi ex his affirmatio cōponatur. Siquis enim interroget aliū, putas ne Socrates ſapiens eſt? ſi ille reſpondet non, uere ille concludit, dicens Socrates igitur non ſapiens eſt. Si aūt hoc quoq; in alio clariori exemplo manifeſtū, ſi interrogaremus aliquē hoc modo. Socrates ne Romanus eſt? atq; ille reſpōdeat non: nos uere cōcludere poſſumus, Socrates igitur nō Romanus eſt. facientes ex negatione quā ille reſpondebat, & ex nomine, quod in propoſitione prædicauimus, affirmationē ex infinito nomine, quæ dicit, Socrates nō ſapiens eſt, uel Socrates nō Romanus eſt. Has.n. affirmationes eſſe ex infinito nomine ſupra monſtratum eſt. Si igitur eodē modo aliquis in uniuerſalibus ſubiectis interroget dicens, omnis ne homo ſapiens eſt? nos utiq; reſpōdebimus nō. Tum ille eadem ſimilitudine concludit, dicit enim, omnis igitur homo non ſapiēs eſt. Quocirca nullus hō ſapiens eſt. ea.n. quæ dicit, omnis homo non ſapiens eſt, conſentire monſtrata eſt ei, quæ dicit, nullus homo ſapiens eſt. Videbitur igitur quodāmodo ex uera reſponſione falſa illata eſſe concluſio: cui nos dicimus negationem quidem nos reſpondiſſe, non ut ea negatio ad prædicatum iungeretur, ſed ad determinationem. neque enim nos uoluiſſe ab omni homine ſapientiam tollere, cum interrogante aliquo an omnis hō ſapiens eſſet, nos negaremus: ſed ab omni potius, ideſt determinatione, uoluiſſe nos abſtrahere ſapientiam, illud.ſ. ſignificātes, quod alicui eſſet, & alicui nō eſſet ſapientia, ut quod diximus non tantū ualeret, quantū ſi diceremus nō omnis. igitur ſi illa negatio ad nomen, ideſt ad ſapientē iūgatur, uniuerſalis ſit affirmatio, quæ dicit, omnis hō nō ſapiēs eſt, conſentiēs uniuerſali negationi, q̄ proponit, nullus hō ſapiens eſt. ſed hæc cōtraria eſt interrogationi. fuit.n. interrogatio, omnis ne homo ſapiens eſt? hæc habet uniuerſalē affirmationem, cui cōtraria eſt uniuerſalis negatio, cui rurſus negationi cōſentit uniuerſalis affirmatio infinita. Quocirca affirmationi quoq; uniuerſali ſimplici, quæ in interrogatione poſita eſt.i. omnis ne hō ſapiēs eſt? contraria eſt ea, quæ dicit, cōcluſio, quod omnis hō non ſapiens eſt. Quod ſi dicatur, nō omnis homo ſapiens eſt. & uerū eſt. & ei oppoſita eſt. Contra.n. eam, quæ dicit interrogationē, omnis ne homo ſapiens eſt? cū reſponſum fuerit, non, & iuncta negatio fuerit ad omnis, particularis negatio fit dicēs, nō omnis hō ſapiēs eſt, quæ eſt oppoſita uniuerſali affirmationi ei, quę in interrogatione eſt poſita uniuerſali. hoc eſt.n. quod ait, hæc eſt enim oppoſita, illa uero cōtraria. Per uerba autem ſenſus iſte ſic conſtat. Manifeſtum eſt autem, inquit, quod in ſingularibus, ut eſt Socrates, & quicquid indiuiduum eſt: ſi uerum eſt interrogatum negare, ideſt ſi, quādo aliquid quis interrogat, uere ille negauerit: ut cum aliquis interrogat an Romanus ſit Socrates, ille neget, qđ & affirmare uerum eſt, ut ille qui interrogat ex negatione & nomine prædicato infinitam faciat affirmationē, & huius eſt exemplum, putas ne Socrates ſapiens eſt? Reſponſio, nō. cōcluſio, Socrates ergo nō ſapiēs eſt. ſed hoc nō ſimiliter in uniuerſalibus ſe habet, quod per hoc monſtrat quod ait, in uniuerſalibus uero nō eſt uera, quæ ſimiliter dicitur, ideſt nō uera eſt affirmatio infinita facta ex prædicato nomine, & reſpondentis negatione, ſed potius uera eſt negatio, nō affirmatio. huius exemplum tale eſt, nam interrogatio eſt, ut Putas ne omnis homo ſapiēs eſt? Reſpōſio, nō: falſa cōcluſio, omnis igitur homo nō ſapiēs eſt, hoc autem falſum eſt, & non ſimile eſt ei quod ſupra de ſingulari ſubiecto prædiximus, ſed potius illa, quæ dicit, non omnis igitur homo ſapiens eſt, ut reſpondētis negatio ad omnis iungatur, & fiat negatio particularis. eſt enim hæc uera, hæc autem eſt etiam oppoſita. nam cum affirmatio uniuerſalis interrogata eſſet ea, quæ dicit, omnis ne homo ſapiens eſt? ex negatiua particula factum eſt, non omnis homo ſapiens eſt in concluſione, & ſunt oppoſitæ, illa eſt enim affirmatio uniuer-

ſalis, hæc aũt particularis negatio, illa uero contraria. nam ſi, non negatio ad prædicatum iungatur, fit uniuerſalis affirmatio infinita, quæ conſentit uniuerſali negationi finitæ, ſed hæc contra uniuerſalem affirmationẽ finitam, quæ in interrogatione eſt poſita, contraria eſt. Contraria igitur erit etiam illa, quæ uniuerſalis eſt affirmatio infinita. Quæ aũt cauſa eſt, cur in ſingularibus, uel affirmatio ex infinito nomine, uel negatio ſibimet finita conſentiant: in uniuerſalibus autem uniuerſalis affirmatio ex infinito nomine nõ conſentiat particulari negationi finitæ, quærendum eſt. Etenim ſiquis dicat Socrates nõ ſapiens eſt, & Socrates ſapiens nõ eſt, idem eſt, & hæ duæ ſibimet conſentiunt. ſiquis aũt dicat, omnis homo non ſapiens eſt: & rurſus, non omnis homo ſapiens eſt, hæ duæ non ſibimet conſentiunt. Sed hæc ratio eſt, ꝙ in ſingularibus ſubiectis nõ ſunt duplices oppoſitiones, ſed una tantũ, id eſt quæ negationem facit. In uniuerſalibus aũt uniuerſaliter prædicatis, duplex oppoſitio eſt, una contraria, una uero contradictoria. Si ſit ergo huiuſmodi affirmatio, quæ dicit, Socrates ſapiẽs eſt, contra hanc una oppoſitio eſt, quæ ꝑponit, Socrates ſapiens nõ eſt. Si ergo dicat aliquis Socrates non ſapiens eſt, hæc nullũ alium habebit intellectum, quam ea, quæ dicit, Socrates ſapiens non eſt. unam.n. tantũ ſolam diximus in ſingularibus oppoſitionẽ. Quare quæcunq; aliæ fuerint, eadẽ ſignificatione concurrerent: in uniuerſalibus uero uniuerſaliter prædicatis non eodẽ modo eſt. nam ſi ſit affirmatio uniuerſalis, quæ dicit, omnis homo ſapiens eſt, cõtra hanc ẽt illa eſt, quæ dicit, nullus homo ſapiens eſt, etiam illa, quæ dicit, non omnis homo ſapiens eſt. & illa eſt cõtraria, hæc contradictoria: ſimplex ergo hæc oppoſitio ſibi nõ poteſt conſentire. illa enim totũ tollit, quæ eſt uniuerſalis negatio illa partem definite, quæ eſt particularis negatio. Sed uniuerſalis negatio uniuerſali affirmationi ex infinito nomine conſentit, diuerſa igitur erit hæc quoq;, in particulari definita negatione. & quoniã duplex eſt oppoſitio in uniuerſalibus, & ſimplex in ſingularibus, recte in eadẽ ſimilitudine prædicationis, nõ eadem ueritas falſitasq; contingit.

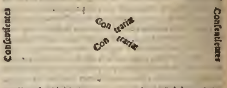
Illa uero quæ ſunt contraiacentes ſecundum infinita nomina uel uerba, ut in eo quod eſt, non homo, uel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine et uerbo eſſe uidebuntur, ſed non ſunt: ſemper enim uel ueram eſſe, uel falſam neceſſe eſt negationem. Qui uero dixit non homo, non plus dicente homo, ſed etiam minus, uerus uel falſus fuit, ſi non aliquid addatur.

54. Nouimus oppoſitiones ex infinitis fieri poſſe nominibus, has ergo diſſoluens Ariſtoteles, ſumit per ſe dictionem nominis infiniti, & de ea diſputat, ſi contra finitum nomen cõparetur, an quædã enunciatiua oppoſitio uideatur. Siquis enim ſumat id quod dicitur nõ homo, & opponat cõtra id quod dicimus, homo, uidebitur fortaſſe aliquatenus facere oppoſitionẽ. cum.n. omnis, negatiua particula adiecta uerbo quod cõtinent propoſitionem, negationẽ faciat, ẽt ſi modus aliquis propoſitionis nõ prædicetur, quod poſterius demonſtrandũ eſt, ita ẽt nomini uidetur, cũ adiecta fuerit negatiua particula, quandã facere negationẽ. ut ſi non particula, iungatur ei quod eſt, homo, faciat non homo: hoc eſt enim quod ait, Illæ uero quæ ſunt ſecundũ infinita nomina uel uerba oppoſitæ, ut in eo quod eſt non homo, uel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine uel uerbo eſſe uidentur. Siquis enim dicat non currit, hæc fit ſine nomine negatio, quod ſiquis dicat nõ homo, hæc quoq; eſt ſine uerbo negatio. Quæ dictiones ſecundũ infinitũ nomen, aut uerbum opponuntur finito nomini uel uerbo, quod eſt homo, & currit. uidebuntur ergo hæ negationes ſecundũ infinitũ nomen uel uerbũ, quæ prædicantur, ſed non ſunt. Maxima.n. ratio has negationes nõ eſſe conuincit, ꝙ omnis negatio uel uera, uel falſa eſt. quod aũt dicimus non homo, uel non currit, licet ſimplicia quoq; & finita, homo.ſ. atq; currit, nihil uerum falſum'ue ſignificet, tamen hæc infinita multo minus aliquid uerum, aut falſum demonſtrat, non quod ſimplicia uerum aliquid falſum'ue ſignificent, ideirco dicimus infinitas dictiones ſimplicibus minus uerũ, aut falſum monſtrare. ſed ꝙ quanq̃ nihil uerũ falſum'ue deſignet ſimplex nomẽ aut uerbum, tñ definitũ quiddam proponit, ut in eo qđ eſt homo, finitũ quiddã eſt & una ſpecies. Is uero qui dicit, nõ homo, præſentẽ quidem ſpeciem interimit, infinitas aũt alias dat intelligere ipſas nihil ponens. Quocirca, q̃q̃ finita uerba uel nomina per ſe uera uel falſa eſſe nõ poſsint, niſi cũ aliis iuncta ſint: tñ lõge minus ueritatis aut falſitatis capacia ſunt nomina infinita uel uerba, quę nec hoc ipſum quidẽ quod ſignificant ponũt, ſed illud quidẽ perimunt, nihil aũt per ſe aliud in ſignificatione conſtituũt. Poſtremo propinquius ad ueritatis, uel falſitatis finita ſunt intellectus. Minus igitur uera uel falſa eſt dictio nois infiniti, quam alicuius ſimplicis, & finiti uocabuli.

Significat autem, eſt omnis non homo iuſtus, nulli illarũ idem, nec huic oppoſita ea quæ eſt, non eſt omnis nõ homo iuſtus. Illa uero quæ eſt, omnis non iuſtus non homo, illi quæ eſt, nullus iuſtus non homo, idem ſignificat.

55. Poſtquam de propoſitionibus infinitũ habentibus prædicatum ſufficienti diſputatione locutus eſt, earumq; oppoſitiones oſtendit, conſequentiasq; demonſtrauit, atque in medio de infinitis nominibus, ꝙ non eſſent negationes breuiter pernotauit: nunc redit ad eas propoſitiones, quæ ſubiectum habent infinitum, prædicatum uero uel finitum, uel infinitum; & primum quidem an eædem ſint, idemq; ſignificent, habentq; ordine aliquam conſequentiam hæ propoſitiones, quæ ex infinito ſubiecto ſunt, cum his, quæ ex infinito prædicato ſunt, uel ex utriſque finitis, docet. Ait enim has duas propoſitiones, quæ ſunt, eſt omnis nõ homo iuſtus, non eſt omnis non homo iuſtus, nulli illarum idem ſignificare, quæ aut ex utriſque finitis ſunt, aut ex prædicato infinito. & diſponantur quidem illæ, quæ aut ex utriſque finitis ſunt, aut ex prædicato infinito, & primum quidem ponatur ſimplex affirmatio uniuerſalis, ſub hac negatio uniuerſalis ex prædicato infinito ſuperiori ſimplici affirmationi cõſentiens. Contra uero ponatur uniuerſalis ſimplex negatio, & ſub hac uniuerſalis ex infinito prædicato affirmatio, quam conſtat ſibimet conſentire, præcedente affirmatione uniuerſali, quæ eſt ex infinito, ſcilicet prædicato.

Eſt omnis homo iuſtus | Nullus eſt homo iuſtus

Nullus eſt nõ hõ iuſtus | Eſt omnis hõ non iuſtus

Cũ igitur ita ſint affirmationes poſitæ & negationes, quæ ſimplex quidẽ ſubiectũ habent, infinitum uero uel ſimplex prædicatũ. nunc Ariſtoteles dicit, quod hæ ꝓpoſitiones quę ſubiectũ habent infinitum, nulli illarũ ſuperiorum quas diſpoſuimus, idẽ ſignificant. hæc enim, quæ dicit, eſt omnis non homo iuſtus, nõ conſentit ei, quę dicit, eſt omnis homo iuſtus: nec rurſus ei, quæ dicit, eſt omnis hõ non iuſtus. nec hic rurſus, quæ ſunt, nullus eſt homo iuſtus, uel nullus eſt homo nõ iuſtus. hæc enim omnes hominẽ ſubiectum habent, illæ uero non hominẽ. Quocirca nec huius negatio, id eſt uniuerſalis affirmationis ex infinito ſubiecto, particularis.ſ. negatio, cum ulla earum, quæ finitum habent ſubiectum, poterit conſentire. Ea enim, quæ dicit, non eſt omnis non homo iuſtus, neq; cum ea, quæ proponit, eſt omnis homo iuſtus, neque cum ea, quæ dicit, eſt omnis homo non iuſtus, neq; cum his, quæ enunciant, nullus eſt homo iuſtus, uel nullus eſt hõ non iuſtus. Sed non hoc dicit, ꝙ ex infinito ſubiecto propoſitiones diuerſæ ſunt his, quæ ſunt uel ex finito prędicato, uel ex infinito, ſubiecto tamen finito. poſſunt.n. diuerſæ quidem

eſſe

eſſe prædicationes, idem tamen aliquoties ſignificare, ut ea quę dicit. omnis eſt homo iniuſtus, cum diuerſa ſit ab ea quę dicit, nullus eſt homo iuſtus, idem tamē aliquādo ſignificāt, ſi affirmatio priuatoria præceſſerit. Dictum eſt.n.qđ affirmationibus præcedētibus negationes ſine dubio ſequerētur. ergo nō hoc dicit, quod diuerſæ ſunt propoſitiones ex infinito nomine ſubiecto iis, quæ ſunt ex prædicato uel finito, uel infinito., ſubiecto tamen finito: ſed quod omnino ſibi non conſentiant, uel non idē ſignificent, id eſt tota ſui uirtute propoſitionis diſsimiles. Atq; quidē hæc dixit de his, quæ infinitū ſubiectum haberent, infinitū uero uel finitum prædicatū: uenit aūt nunc ad ipſarum conſequentias, quæ ex infinito nomine ſubiecto conſtant, & ex utroq; infinito. & ſicut ſupra conſequentiā earum, quæ ex utriſq; finitis erant, uel ex infinito prædicato docuit: ita quoq; nunc econuerſo, quæ ex utriſq; infinitis nominibus conſtant, uel ex infinito nomine ſubiecto qualem ad ſe habeant conſequentiam, monſtrat dicens. Illa uero quæ eſt, omnis nō iuſtus non homo, illi quæ eſt, nullus iuſtus nō homo, idem ſignificat, has duas tantum propoſitiones mōſtrat, affirmatiuam ſcilicet uniuerſalem ex utriſq; infinitis, quæ dicit omnis non iuſtus non homo, ei cōſentire, quæ eſt uniuerſalis negatio ex ſolo infinito ſubiecto, quæ dicit, nullus iuſtus nō homo. In his aūt ſubauditur particula, eſt, ut ſit tota propoſitio, omnis non iuſtus non homo eſt, & rurſus, nullus iuſtus non homo eſt. nā ſicut in his, quæ finitum habebant ſubiectum, infinitum uero uel finitum prædicatum, affirmationem ex finito ſubiecto & infinito prædicato, eam ſcilicet, quæ dicit, eſt omnis homo nō iuſtus, ſequebatur ſimplex uniuerſalis negatio, quæ ex utriſque finitis conſtat, nullus homo iuſtus eſt: ita quoq; in his permutatis tantum ſubiectis idem uenit. nam ſicut illic negatio ex utriſque finitis uniuerſalis ſequebatur affirmationem ex finito ſubiecto & infinito prædicato: ita quoq; affirmationē ex utriſque infinitis uniuerſalem, ſequitur negatio ex infinito ſubiecto, ipſa quoq; uniuerſalis, & has quidem duas propoſitiones aſcripſit, ſolam in his conſequentiam oſtendēs. Cæteras autem, quia putabat intellectu eſſe faciles, perſequi neglexit. Nos autem eas nequid relictum uideatur, apponimus: eſt enim conſequentia hoc modo.

Eſt omnis nō hō nō iuſtus	Eſt omnis nō homo iuſtus
Nullus nō homo iuſtus eſt	Nullus nō hō nō iuſtus eſt
Quidā non hō iuſtus eſt	Quidā non hō non iuſtus eſt
Nō ē oīs nō hō nō iuſtus	Nō eſt omnis non hō iuſtus

Has igitur ſiquis diligēter inſpexerit duas cōparationes duabus conuenientiſsimā conſequentiā cōſenſumq; mōſtrabūt.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi editionis ſecundæ, ſeu maiorum commentariorum, in librum Ariſtotelis de interpretatione.

LIBER QVINTVS.

MAximum operis huius emēſi partē ea, quæ ſequuntur licet magnis quæſtionibus impedita, tamen audactus atque animoſius exequemur: nec de fatigari in ſingulis partibus oportet, totius dialecticæ prodere aggreſſos atq; expedire doctrinam, itaq; etiam commentationis ſeriem contexīmus.

Tranſpoſita uero nomina & uerba idem ſignificant, ut eſt albus homo, eſt homo albus. Nam ſi hoc nō eſt, eiuſdē multæ erunt negationes. Sed oſtenſum eſt, quod una unius. eſt. Eius enim quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, nō eſt albus homo: eius uero quæ eſt, eſt homo albus, ſi non eadē eſt ei, quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio uel ea, quæ eſt, non eſt non homo albus, uel ea quæ eſt, non eſt homo albus. Sed altera quidem eſt negatio eius quæ eſt, eſt non homo albus, altera uero eius, quæ eſt: eſt albus homo. Quare erunt duæ unius.

56. Docet nunc ſi nomina & uerba transferantur, & aliud prius, aliud uero poſterius prædicetur, unam ſine dubio ſignificantiam retinere. Siue enim quis dicat, eſt homo albus, ſiue eſt albus homo, ſiue homo albus eſt ſiue albus homo eſt, ſiue quomodolibet aliter ordinē prædicationis permutet, eadē ſine dubio ſignificatio permanebit. & hoc quidē fortaſſe oratoribus uel poetis nō eodem modo perſpiciēdum eſt, quo dialecticis. Et enim quantū ad compoſitionē orationis ſpectat, maxime differt quo uerba & nomina prædicationis ſuæ ordine proferantur. Multum.n. intereſt in eo quod ait, Cicero, ad hanc te amentiā natura peperit, uoluntas exercuit, fortuna ſeruauit, ita dixiſſe ut dictum eſt, an ita, ad hanc te amentiā peperit natura, exercuit uoluntas, ſeruauit fortuna. Sic enim minor eſt ſentētiæ magnitudo, minusq; in ea lucet id quod, ſi ſic componatur, eminet, & ſeſe uel nolentibus hominum auribus animiſq; patefacit. Rurſus eū dicit Virgilius, paciq; imponere morē, potuiſſet ſeruare metrū, ſi ita dixiſſet, moremq; imponere paci, ſed eſſet debilior ſonus, nec in eo ictu uerſus tā præclare, ut nunc compoſitus diceretur. ergo nō idem ualet oratoribus uel poetis uerborum nominumq; ordo mutatus. Qui enim ad cōpoſitionē ſpectant multum in ordine ſermonū ornamenti reperiunt. Dialecticis uero quibus nulla eſt ad orationis leporem cura loquendi, quibusq; ſola ueritas perſcrutatur, nihil differt quolibet ordine uerba & nomina permutentur, cum tamen eandem uim quam prius in ſignificatione retineant. ſed nec apud ipſos modis omnibus permutato ordine dictiones eandem ſemper uis ſignificatioq; ſeruatur. Hæc enim particula quæ negatiua eſt.i. non multum ualet, multamq; differentiā perficit uariis adiecta locis. Siquis enim dicat. homo albus non eſt, faciet indefinitā ſimplicem negationem. Siquis uero dicat, homo non albus eſt, faciet indefinitam ex infinito prædicato affirmationē. ſiquis aūt prædicet, nō homo albus eſt, idem quoq; conſtituit, ex infinito ſubiecto indefinitā affirmationē. rurſus ſiquis dicat, omnis homo nō iuſtus eſt, hæc conſentit ei, quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt. Quod ſi idem non ad uniuerſalem determinationem ponatur, ut dicatur, nō omnis homo iuſtus eſt, non iā uniuerſalis affirmatio infinitæ prædicationes conſentiens uniuerſali ſimplici negationi fit, ſed potius particularis negatio ſimplex. Vides ne igitur quā multas faciat differentias negatiua particula diuerſæ nominū prædicationi coniuncta? Sed quanquā hæc ita ſint, poteſt tamen alio modo eadē diuerſis in locis poſita eandem uim ſignificationemq; ſeruare. ſi.n. ſit poſita, nō, particula cū uniuerſalitate ſua, cū eadem ipſa ſæpius permutetur, idē ſine dubio in ſignificatione conſiſtit. Siquis enim dicat, nō omnis homo albus eſt, particularis eſt ſimplex negatio. ſiquis uero ſic dicat, homo nō omnis albus eſt, eadē ſignificatio eſt. Vel ſi hoc modo, homo albus non omnis eſt, nec hæc a ſuperiore ſignificatione diſcedit. uel ſiquis amplius quoq; permutet dicēs, homo albus eſt non omnis, a priori ſignificatione nil diſcrepat. Eodem modo uel ſi quomodolibet aliter permutetur, cum propria tamen uniuerſalitatis determinatione diuerſo modo permutata, idem ſemper neceſſe eſt in ſignificatione ſeruetur. eodem modo ſi eadem, nō, particula cum alio nomine uel uerbo iuncta ſæpius transferatur. ut cum dicimus, homo iuſtus non eſt, rurſus homo non eſt iuſtus, rurſus non eſt homo iuſtus, eadem ſignificatio retinetur. Quocirca ſi ſola particula negatiua permutata ſit, & non eodem ſemper ordine prædicetur, multas differētias facit propoſitionum. Sin uero iuncta cum alio nomine ſæpius (ut dictum eſt) transferatur, eadem in translationibus omnibus ſignificatio permanebit. His igitur ita diſpoſitis uidendum eſt, quæ ſit Ariſtotelis demonſtratio, uerba & nomina trāſpoſita eandem ſemper uim ſignificationemq; ſubiicere. ait enim, Trāſpoſita uero uerba & nomina idē ſignificāt, ut eſt albus homo, eſt homo albus. hæc enim trāſpoſitis nominibus

nibus atq; uerbis eandem retinent ſignificationem. In illa enim prius albus eſt, poſterius homo, in hac autem prior homo, poſterior albus. quod ſi hoc falſum eſt, & non ſint eædem, ſed a ſe diuerſæ ſunt, impoſsibile aliquid inconueniensq; contingit. erunt enim duæ negationes unius affirmationis, quod eſt impoſsibile. Oſtenſum enim eſt quod una unius eſt affirmationis negatio. Nunc igitur uideamus ſi hæ affirmationes, quę dicũt, eſt albus homo, & eſt homo albus, non ſunt eædem, ſed diuerſæ, quemadmodum unius affirmationis duæ ſunt negationes; & primo quidem diſponantur hoc modo, eſt albus homo, eſt homo albus, huius ergo propoſitionis, quæ dicit, eſt albus homo, erit negatio ea, ſcilicet, quæ proponit, non eſt albus homo, alia namq; quæ eſſe poſsit, rationabiliter nõ poteſt inueniri. diſponantur igitur eædẽ, & ſuperior affirmatio cum propria negatione.

Eſt albus homo
Non eſt albus homo
Eſt homo albus

Cum igitur eius, quæ dicit, eſt albus homo, negatio ſit ea quæ proponit, nõ eſt albus homo, ſi ea, quæ dicit, eſt homo albus, diuerſa erit ab ea propoſitione, quæ pnunciat, eſt albus hõ, alia erit eius negatio ſit ergo aut ea, quæ dicit, nõ eſt non hõ albus, aut ea, quæ dicit, non eſt homo albus. Rurſus igitur diſponantur duæ quidem affirmationes primæ alternatim poſitæ. & econtrario cõſeſſa prioris negatio. Cõtra ſecundã uero utræq; hę negationes, quas diximus, aſcribãtur.

Eſt albus homo	Non eſt albus homo
Eſt homo albus	Non eſt homo albus
	Non eſt non homo albus.

His igitur ita diſcretis, eius propoſitionis, quæ dicit, eſt homo albus, nõ poteſt eſſe illa negatio, quæ dicit, nõ eſt non homo albus. Illius eſt enim negatio, quæ habet ſubiectum infinitũ, quæ dicit, eſt nõ homo albus. ſimiliter aũt & ſi quãlibet aliam quis poſuerit negationẽ, eius ſine dubio alia reperitur affirmatio. Vnde ſit ut relinquatur ea eius eſſe negatio, quæ proponit, nõ eſt homo albus, eſt ergo negatio eius, quę dicit, eſt homo albus, ea quæ dicit, non eſt homo albus. ſed eius affirmationis, quæ proponit, eſt albus homo, negatio eſt, & illa, quæ dicit, non eſt homo albus. Quod probat ex eo quod inter ſe uerum falſumq; diuidunt. nam ſi uerum eſt eſſe albũ hominem, falſum eſt nõ eſſe hominẽ albũ. Quod ſi in aliquibus uerũ inuenitur, hoc ſecundum definitionem propoſitionis agnoſcitur, non ſecundum negationis formã, ut magis ſecundum quantitatem non ſint ſibi oppoſitæ potius quam ſecundum qualitatem. quod ſic res monſtrat ſi quis ſic dicat. Eſt albus omnis homo, ſi contra hanc ponatur, nõ eſt omnis homo albus, perſpicuũ eſt q inter ſe & ueritatẽ diuidunt & falſitatem. unam enim ueram eſſe neceſſe eſt, unam falſam. quare etiam ſi determinationes auferantur, eadẽ oppoſitio redit, licet ſit indefinita. nam ſicut in ea, quæ dicit, omnis homo iuſtus eſt, non omnis homo iuſtus eſt, ſublatis omnis & nõ omnis, homo iuſtus eſt, & homo iuſtus nõ eſt, affirmatio & negatio oppoſitæ ſunt: Ita quoq; in his ſublato omnis & nõ omnis, ea quæ dicit, eſt albus hõ, ei q̃ dicit, nõ eſt homo albus, oppoſita eſt. additis enim determinationibus una ſemper uera eſt, altera falſa, ſed diximus qđ affirmationis eius, quæ dicit, eſt albus homo, negatio eſt, nõ eſt albus homo. Duæ igitur negationes, non eſt albus homo, & non eſt homo albus, unius affirmationis ſunt, eius ſ. quæ enunciat, eſt homo albus. quod euenit ſi negationes hę quæ dicunt, nõ eſt homo albus, & non eſt albus homo, a ſe diuerſæ ſunt. quod ex eo contingit quod prius poſitum eſt, eam quæ dicit, eſt albus homo, diuerſam eſſe ab ea, quæ dicit, eſt homo albus. quod ſi hoc impoſsibile eſt, ut una affirmatio duas habeat negationes, & perſpicuum eſt contra eam affirmationẽ, quæ dicit, eſt homo albus, utraſq; has negationes, quæ dicunt, nõ eſt albus hõ, & nõ eſt hõ albus opponi, hæ a ſe diuerſæ nõ ſunt, ſibiq; cõſentiunt, & tantũ permutatione nominis diſtãt, cæteris aũt omnibus eædẽ ſunt, q ſi hę negationes eædẽ ſunt, eædẽ quoq; ſunt affirmationes. Recte igitur dictum eſt, quod tranſpoſita nomina & uerba eandem uim ſignificationemq; ſeruant. Senſus ergo totus ita ſe habet: Hoc aũt modo ordo uerborũ. Tranſpoſita, inquit, nomina & uerba idẽ ſignificant, & eſt horũ exemplũ, ut eſt hõ albus, eſt albus hõ. In his .n. nomina tranſpoſita ſunt. nam ſi hoc non eſt .i. ſi non idẽ ſignificant nomina & uerba trãſpoſita, quiddã impoſsibile & inconueniens contingit. Ait enim eiuſdem multæ erunt negationes .i. eiuſdẽ affirmationis multæ negationes erunt. ſed hoc impoſsibile eſt. oſtenſum eſt enim q negatio una unius eſt affirmationis. Duæ ergo negationes uni opponi affirmationi, ſi uerba & nomina trãſpoſita nõ idem ſignificant, ſic demonſtrat: eius enim, quæ eſt, eſt albus homo ſcilicet affirmationis, negatio eſt, nõ eſt albus homo. Contra illam .n. affirmationẽ hæc negatio iuſte opponitur. eius uero quæ eſt, eſt homo albus .i. alterius affirmationis, ſi non eadẽ eſt, ei quæ eſt, eſt albus homo .i. ſi diuerſa eſt a priori propoſitione, quæ dicit, eſt albus hõ, & non eſt ei eadẽ, ac ſi diceret, ſi ei non conſentit, erit negatio uel ea, quæ eſt, non eſt albus homo, uel quæcunq; alia. quã ſiquis ponat eſſe negationem una ratione refellitur, quã hic quoq; poſuit. refellitur aũt hoc modo. ait enim, Sed altera quidẽ eſt negatio eius quæ eſt, eſt non homo albus, altera uero eius quæ eſt, eſt albus hõ. Inter duas .n. negationes quas poſuit illã ſ. quæ dicit, nõ eſt non homo albus, & eam, quæ proponit, nõ eſt homo albus, illa quæ dicit, non eſt nõ homo albus, negatio eſt affirmationis infinitũ habẽtis ſubiectum, quę dicit, eſt non homo albus, alia uero ſ. quæ proponit, non eſt homo albus, eius eſt negatio, quæ dicit, eſt albus homo. cum ea enim uerum diuidit, atque falſum. Quare erunt duę negationes unius affirmationis, ſed hoc impoſsibile eſt.

Quod igitur tranſpoſito nomine & uerbo, eadem fit affirmatio & negatio, manifeſtum eſt.

57. Superiorem argumentationem hac huius ſententiæ cõcluſione confirmat. fecit autem hunc ſyllogiſmum in ſecundo modo hypothetico, quem indemonſtrabilem uocãt hoc modo, Si primum eſt, ſecundum eſt, ſed ſecundum non eſt, primũ igitur nõ eſt .i. ſi tranſpoſitis uerbis & nominibus non ſunt eędem propoſitiones, unius affirmationis duæ ſunt negationes, ſed hoc impoſsibile eſt. Non igitur diuerſæ ſunt propoſitiones tranſpoſitis uerbis & nominibus.

DE VNITATE ENVNCIATIONVM.

AT uero unũ de pluribus, uel plura de uno affirmare, uel negare, ſi non eſt unum ex pluribus, non eſt affirmatio una, neq; negatio. Dico aũt unum, non ſi unũ nomen poſitum ſit, nõ ſit aũt unum ex illis, ut homo eſt fortaſſe & animal, & manſuetum, & bipes. Sed ex his et unũ ſit; ex albo autem & homine, & ambulare non ſit unum. Quare nec ſi unum aliquid de his affirmet aliquid, erit affirmatio una; ſed uox quidem una, affirmationes uero multæ. Nec ſi de uno iſta, ſed ſimiliter plures.

58. Multos talis loci huius caligo cõfundit, ut digne exequi & q ab Ariſtotele dicebatur expedire nõ poſſent. Nos aũt ſupra tã diximus magnę fuiſſe curę apud Peripateticę ſectę principes diiudicare, quę eſſet una affirmatio uel negatio, quæ plures. neq; .n. uocis ſonitu cognoſcuntur, aut numero terminorũ. eſt .n. ut una quidẽ res de una prędicetur, & non ſit una enũciatio. poteſt et fieri, ut uel plures de una re prædicẽtur, uel una de pluribus, una tñ ex his oĩbus enunciatio fiat, q̃ res magnæ apud eos cautelę fuit, ut ubi incidiſſet pſpecta regula nõ lateret. nã ſiquis dicat, canis aĩal eſt, nõ una eſt enũciatio. canis .n. multa ſignificat. Siquis uero dicat, hõ animal rationale mortale eſt, uel animal rationale mortale hõ eſt, ſingulæ enunciationes ſunt, idcirco qm̃ unum ex omnibus quiddã fieri poteſt: nam de animali rationali atq; mortali ſimul iunctis, unus hõ perficitur. Itẽ alia ſunt quæ plura prædicantur, de quibus unum aliquid effici conſtitui q; non poſsit.

poſsit, neq; ſi illa de altero p̄dicentur, neq; ſi de illis aliud, una affirmatio uel negatio eſt, ſed tot dicẽdę ſunt affirmationes eſſe, quot ſint hę res, quæ uel de una prædicãtur, uel de quibus una dicitur. ut cũ dicimus, Socrates caluus philoſophus ambulat, ex caluitie, & philoſophia, & ambulatione, nihil unũ coniungitur, ut hęc quaſi alicuius ſpeciem formẽt. Quocirca ſiue hæc de uno prædicentur, ſiue unũ de illis, non poterit una eſſe enunciatio, & cõmuniter quidem totius p̄poſiti ſenſus huiuſmodi eſt. Nunc aũt ad ipſius Ariſtotelis uerba ueniamus. Dicit enim, At uero unũ de pluribus, uel plura de uno affirmare uel negare, ſi non eſt unũ ex pluribus, non eſt una affirmatio, neq; negatio. Si, inquit, plura de uno prædices, ut cum dicis. Socrates philoſophus ſimus caluus eſt, uel rurſus cum unũ de pluribus prædicas, cũ dicis, ſimus philoſophus caluus Socrates eſt, ſi ex his pluribus q̃ uel p̄dicas, uel ſubiicis, unum aliquid non fit, quemadmodũ fieri unũ poteſt de his, quæ prædicamus, ſubſtantia animata ſenſibilis, id quod eſt animal, non fit una affirmatio, nec una negatio, quandoquidẽ plura uel prædicantur uel ſubiiciuntur, ex quibus congregatis una ſpecies non exiſtit. Quod ſi unũ de uno aliquis prædicauerit, quorum unum nomen plura ſignificet, ex quibus unum aliquid non fiat, rurſus non eſt una affirmatio nec una negatio. Siquis enim dicat canis animal eſt, nomen canis ſignificat & latrabilem, & cæleſtem, & marinum, ex quibus iunctis nihil unum efficitur. Quare, quoniam ex his pluribus unum aliquid effici non poteſt, ex illo quoque canis nomine nõ fit una affirmatio & una negatio, quod prædicatur aut ſubiicitur, cum ſignificet multa, ex quibus unum fieri non poſsit. quod per hoc oſtendit quod ait, Dico autem unum, nõ ſi unum nomẽ ſit poſitum, non ſit autem unum ex illis. Poteſt enim fieri ut unũ nomen de uno prędicetur: ſed ſi unum ipſorum plura ſignificat, ex quibus unum non fit, non eſt una negatio uel affirmatio. neque.n. uox una perficit enunciationem, ſed eius quod ſignificatur ſimplicitas, uel ſi plura ſint in unum collecta, aliquid unũ faciendi potentia. huius autem rei ſubiecit exemplũ, qđ plurimos fefellit dicens; ut homo eſt fortaſſe & animal & bipes & manſuetũ; ſed ex his unum fit. ex albo aũt, & homine & ambulare non unũ. Putauerunt alii hunc ita dixiſſe, ut oſtenderet, exempli gratia, ſe hanc quaſi definitionẽ dediſſe, ne forte aliquis arbitretur hanc quaſi ueram hominis definitionẽ poſuiſſe, quæ eſt animal bipes manſuetũ. Iccirco enim, inquiunt, dixit fortaſſe, & animal & bipes, & manſuetum: nequis omnino putaret huiuſmodi eſſe hominis definitionem Ariſtotelẽ arbitrari. Alii uero hoc non ita dictũ accepere, ſed potius in hanc ſententiã dictũ Ariſtotelis ſcripturamq; interpretati ſunt, ut homo eſt qui & animal & bipes & manſuetũ, ſed ex his unũ fit, ut ita intelligeretur, homo quidem æqualiter ſe habet ad id quod eſt homo, & ad id quod eſt animal bipes manſuetũ. Quocirca ſi idem eſt & æquũ, dicere hominẽ quod animal bipes manſuetũ, neceſſe eſt quoties de uno plura hæc prædicantur. i. animal bipes manſuetũ de homine, quoniã æquale eſt homini, quod uerum eſt, unum quiddã prædices, quãuis tres uoces prædicare uidearis. Sed oẽs hi nihil omnino intelligunt, ſed eſt melior expoſitio quã Porphyrius dedit, Volens, inquit, Ariſt. demonſtrare, quæ una eſſet affirmatio, quæ non una, dixit primo, Quoniã plura de uno prædicare, uel plura uni ſubiicere, non eſt unã enunciationem facere, niſi ex illis pluribus unũ aliquid fieret. uidens item quod adhuc plures poſſent eſſe affirmationes etiam in his prædicatis, quę cum plura ſint, unum tamẽ ex his fieri poſsit, hoc dixit, ut homo eſt fortaſſe & animal, & bipes, & manſuetum. Quod autem dico tale eſt. manifeſtum quidem ſit, quoniã ſi plura de uno prædicentur, ex quibus unum fieri non poſsit: uel plura ſubiiciantur uni, ex quibus unum non fit, non eſt una affirmatio nec una negatio. Nunc autem tractemus de his pluribus, ex quibus unum aliquid fieri poſsit: Inueniemus enim & in his, in ipſo modo enunciandi, plures aliquoties enunciationes, & non unam reperiri, quanquam ex pluribus unum fieri aliquid poſsit. Siquis enim ſic dicat, animal rationale mortale homo eſt, ſimul iungens animal rationale mortale, quoniam continue dictum eſt, & ex his unum aliquid fit, una eſt affirmatio. Si uero ſit aliquid interualli, ut ita quis dicat homó animal, & rurſus rationale, & aliquantulum requieſcens, dicat, mortale eſt, non eſt unna affirmatio, nec una negatio. Hæc enim intercapedo plurimas efficit enunciationes. rurſus ſi cum coniunctione dicantur, homo animal & rationale, & mortale eſt, ſic quoq; multæ ſunt propoſitiones. Nec differt aliquid uel requieſcendo, uel interponendo coniunctiones dicere, quã ſiquis dicat, homo animal eſt, homo rationalis eſt, homo mortalis eſt, quæ perſpicuæ p̄poſitiones multæ ſunt. Videns ergo hoc Ariſt. ita dixit. homo eſt fortaſſe & aĩal, & bipes, & manſuetũ, ad hoc, inquit, fortaſſe, tanquã ſi ita diceret, & de homine quidẽ, & bipede, & manſueto fit unũ, ſed eſt aliquoties forte, ut plures propoſitiones ſint, cũ ea coniunctio quædã ſeparet atq; diſcernit. erit enim fortaſſe homo & animal, ut hæc una ſit p̄poſitio, & bipes ut altera, & manſuetũ rurſus, ut altera. ſed ex his omnibus unum aliquid fit, quæ cũ cõtinue prolata ſunt, quoniam ex his unũ aliquid efficitur, una eſt propoſitio. non aũt idem euenit in omnibus, ex albo enim, & homine & ambulare non unũ fit. Siquis.n. dicat, Socrates homo albus ambulat, non eſt una affirmatio, quoniã ex homine, & albedine, & ambulatione nulla omnino ſpecies fit. Quare concluſio eſt, quoniã nec ſi de his pluribus, ex quibus unũ non fit, unum aliquid prædicetur, ut ex cane terreno, & cæleſti, & marino, quoniã unum nõ fit, & de his unũ aliquid prædicetur, quod dicimus canis, huiuſmodi nomen quod plura ſignificat, ex quibus unũ non fit, ſi de altero prædicetur, uel ſubiiciatur alteri, non fit una affirmatio nec una negatio, ſed erit quidẽ uox una, affirmationes uero plurimæ. ſiue enim unũ de pluribus prædicetur, ex quibus non fit unũ, uel plura huiuſmodi de uno: uel ſi unũ de uno prædicetur, quod prædicatũ plura ſignificet, ex quibus unũ non fit, ſiue illud prædicatũ alteri ſubiiciatur, omnino nõ fit una affirmatio nec una negatio: Eſt aũt regula huiuſmodi, Vna affirmatio eſt, ſi aut duo termini ſingulas res ſignificẽt, aut ſi plura ita de uno prædicentur, uel uni ſubiiciantur, ut ex his unũ aliquid fieri poſsit, aut unũ nomen quod uel prædicatur uel ſubiicitur, talia ſignificet plura, quæ omnia unam quodammodo ſpeciem ualeant congregare.

Si ergo dialectica interrogatio reſpõſionis eſt petitio, uel propõnis, uel alterius partis contradictionis: propoſitio uero unius contradictionis pars eſt, nõ erit una reſpõſio ad hæc. Neq;.n. eſt una interrogatio, nec ſi ſit uera. Dictum eſt autem de his in topicis, ſimul autẽ manifeſtum eſt, quoniam nec hoc ipſum, quid eſt, dialectica interrogatio eſt. Oportet.n. eſſe datum, ut ex interrogatione eligat, utrã uelit contradictionis partem enunciare. Sed oportet interrogantem determinare, utrum hoc ſit homo, an non hoc.

39. Quiſquis dialectica utitur interrogatione, hic aut ſimpliciter interrogat, atque unam propoſitionem in interrogatione ponit, ut contra eam ſit una reſponſio, aut utraſq; interrogans dicit, ad quas non ſit ſimplex reſponſio, ſed una tota propoſitio reſpondetur. Siquis.n. dicat interrogans, Socrates animal eſt? contra hanc talis eſt reſponſio, aut ita, aut non. Siquis uero hoc modo interroget, Socrates animal eſt an non? contra hanc non eſt una reſpõſio. ſi.n. reſpondetur ita, de qua annueris ignoratur, de affirmatione an de negatione. rurſus ſi non, reſponderis, neſcitur quam negari uolueris affirmationem an negationem. Quare contra huiuſmodi interrogationes tota propoſitio reſpondenda eſt, id eſt altera pars contradictionis, aut tota affirmatio, aut tota negatio, ut dicas, aut eſt animal Socrates, aut ſi hoc non uidetur, reſpondeas, non eſt animal Socrates. In his igitur quæ multa ſunt, ex quibus unum fieri nequit, ſi fiat una interrogatio, & ipſa reprehenſibilis eſt, & contra eam una reſponſio. quiſquis enim ea plura interrogat, ex quibus unũ eſſe non poſsit, multas facit interrogationes, contra quas ſi ſimpliciter reſpondeatur, ẽt ſi uera ſit ipſa reſponſio, tamen iure reprehẽditur. Contra enim multiplicem interrogatio-

nem

nem multiplex debet eſſe reſponſio. Siquis enim dicat interrogans, Socrates philoſophus eſt & legit & ambulat: quia poteſt fieri, ut ſit quidē philoſophus & legat, & non aūt ambulet. uel ambulet, ſed non legat. poteſt item fieri, ut & legat & ambulet. contra huiuſmodi propoſitionē non erit una reſponſio. nam qui ita interrogauit, Socrates philoſophus eſt & legit & ambulat? aut imperite, aut captioſe interrogauit. Contra quā interrogationem ſi cōtigerit Socratem philoſophum eſſe & legere & ambulare, ſi reſpondeat, ita eſt, hæc quoq; reſponſio reprehenditur. Contra plures .n. interrogationes una reſponſio nō debet adhiberi, et ſi uere per unam illā reſpondeatur, ſicut in hac quoq; ſi & philoſophus eſt & legit & ambulat. Quocirca ſi interrogatio dialectica reſponſionis petitio eſt, per quam reſponſionem fiat propoſitio, ut cum quis dixerit interrogans, dies eſt? alius reſpondeat, nōt fiet inde negatio, dies non eſt. uel certe altera pars oppoſitionis cum ita interrogatur, dies eſt, an dies non eſt? ut cōgrue reſpondeatur diem eſſe, aut diem non eſſe .i. tota propoſitio. hæ quæ ex his pluribus fiunt atque interrogantur, cum unum ex his fieri non poſsit, non ſunt ſimplices interrogationes. Quocirca nec ad eas reddenda eſt ſimplex reſponſio. de his autem ſe in Topicis dixiſſe commemorat. Rurſus quia dialectica interrogatio reſponſionis eſt petitio (ut ſupra dictum eſt) uel propoſitionis, uel alterius partis contradictionis, quod paulo poſt demonſtrabitur: imperite illi interrogant, qui ita dicunt, quid eſt animal? uel quid eſt homo? oportet enim qui dialectice interrogat, dare ex interrogatione optionem, an ſibi reſpondens affirmationem eligere uelit, an negationē. qui uero ſic interrogat, ut quid eſt aliqua res, uelit dicere reſpondentem: non eſt illa interrogatio dialectica. Interrogant autem quidam hoc modo, putas ne anima ignis eſt? cum reſpondens negauerit addūt, nū'ne tibi uidetur aliquid eſſe inter ignem atque aerem medium corpus, ut ſit anima? cum reſpondens hoc quoq; abnuerit, illi perſequuntur, an fortaſſe magis tibi uidetur aquā eſſe animam uel terram? cum ille neque terram neq; aquam animam eſſe conſenſerit, tunc defeſsi interrogationibus ita interrogant. Quæ res eſt ergo anima? hæc autem non eſt interrogatio dialectica, ſed potius diſcipuli ad magiſtrū aliquid diſcere cupientis. Qui enim aliquid addiſcere cupit, interrogat eū qui docere poteſt, qd ſit id de quo ambigit. Dialecticus aūt (ut dictū eſt) ita interrogare debet, ut reſpondenti ſit copia, an affirmationē an negationē uelit eligere. Oportet enim ſcire quod omnis interrogatio reſpōſionis eſt petitio. Dialectica uero non cuiuſdā reſponſionis, ſed eius, quæ in utraq; parte habeat oppoſitionē. ergo hoc ipſum quid eſt, nō eſt dialectica interrogatio. Oportet .n. ita interrogare, ut ex interrogatione reſpondens poſsit eligere alteram cōtradictionis partem. debet enim determinare & definire is, qui interrogat, an hoc ſit quod dicitur, an non. ut homo animal eſt an non? ut ille aut affirmationē reſpōdeat, aut negationē. Quod aūt dixit dialecticā interrogationem petitionē eſſe reſponſionis, uel propoſitionis, uel alterius partis contradictionis, huiuſmodi eſt. Quiſquis interrogat affirmationē, aut eandem expetit ut auditor ſibi reſpondeat, aut contradictionē, ut ſiquis ſic interroget, homo animal eſt? ſi ille annuerit, propoſitionē reddidit, eam ſ. quam propoſuit interrogans. ſi uero interrogante aliquo, an hō animal ſit, reſpondens dixerit, non eſt, cōtradictionem reſpondiſſe uidebitur. Ille enim affirmationem interrogauit, ille negationē reſpōdit, quod eſt cōtradictio. Rurſus ſi negationem interroget, & ille reſpondeat negationē, eandem propoſitionem reddidit, quam is, qui interrogauit ante propoſuit. Sin uero interrogāte aliquo negationē, ille affirmationem reſponderit, contradictio reſponſa eſt. Hoc eſt igitur quod ait, interrogationem reſpōſionis eſſe petitionem, & cuius reſpōſionis addidit: uel propoſitionis, ſi idem reſpondeat, quod ille interrogat: uel alterius partis contradictionis, ſi cum hic affirmationem interroget, ille reſponderit negationem: uel ſi cum hic negationem in interrogatione poſuerit, ille affirmationem in reſponſione reddiderit. Interrogationis autem ſecundum Peripateticos duplex ſpecies eſt, aut cum dialectica interrogatio eſt, aut cum nō dialectica. Non dialecticæ autem interrogationis duæ ſpecies ſunt, una quidem quando ſumentes accidens interrogamus, cui illud accidat. ut cum uidemus domum Ciceronis, ſi interrogemus, quis illic maneat: uel quando ſubiectum quidem ipſum & rem ſumimus, quid aūt illi accidat interrogamus: ut ſi ipſum Ciceronē quis uideat, & interroget, quo diuertat. & hæc una ſpecies eſt eorū, quæ ſecundum accidens non dialecticæ interrogamus. Altera uero quando proponentes nomen quid ſit quærimus, aut genus, aut differentiā, aut definitionem requirentes. ut ſiquis interroget quid ſit animal, uel quando definitionē aut aliquid ſuperius dictorū ſumimus, & quærimus cuius illa ſint. ut ſi quis quærat, animal rationale mortale, cuius ſit definitio.

DE DIVISIS PRÆDICATIS coniungendis.

QVoniam uero hæc quidem prædicantur compoſita, ut unum ſit omne prædicamentum eorum, quæ extra prædicantur, alia uero non, quæ differentia eſt? De homine enim uerum eſt dicere & extra animal, & extra bipes, & hæc ut unum. Et hominem, & album, & hæc ut unum. Sed non ſi citharœdus eſt, & bonus, eſt & citharœdus bonus. Si enim quoniam alterutrum dicitur, & utrunque dicetur, multa inconuenientia erunt. De homine enim uerum eſt, & hominem, & album dicere: quare & omne. Rurſus ſi album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rurſus muſicus albus ambulans. & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, ſi Socrates Socrates eſt, & homo, & Socrates Socrates homo. Et ſi homo & bipes, & homo homo bipes.

65. Multa ſunt, quæ cum ſingulatim uere prædicētur, ſiquis ea coniungat & prædicet, ueram prædicationē tenent. Sunt autem alia, quæ ſi per ſe & diſiuncta prædicentur, uera ſunt, ſin uero coniuncta dicantur, ueritatem in prædicatione non retineat. quæ ergo ſit horum differentia oportet agnoſci. Siquis enim dicat, Socrates animal eſt, uerum dixerit. ſiquis rurſus prædicet, quod Socrates bipes eſt, hoc quoq; uerū eſt, quæ ſi coniuncta dicantur, ut eſt Socrates animal bipes eſt, a propria ueritate non diſcrepat, atq; hæc quidē in genere & differentia, ea quæ ſubſtantialis eſt Socrati. Quod ſi de accidente quoq; dicatur, poteſt idē nihilominus euenire. Siquis .n. ſic dicat, Socrates homo eſt, uerū eſt. & rurſus, Socrates caluus eſt, hoc quoq; uerum eſt. quod ſi iungat dicens, Socrates homo caluus eſt, uerā rurſus ex cōiunctis faciet prædicationē. Atq; in his quidē ea, quæ ſingulatim uere dicebantur, iuncta ueraciter pdicata. Sunt aūt alia in quibus ſigillatim quidem prædicata uera ſunt, iuncta uero qualitatē ueritatis amittūt, ut ſiquis dicat, quod Socrates bonus eſt, uerum eſt. rurſus Socrates citharœdus eſt, ſic quoq; hoc uerū eſt. Hæc coniungere non neceſſe eſt, ut ſit uerum, Socrates bonus citharœdus eſt. poteſt enim bonus quidē eſſe homo, & cū ſit citharœdus, non tamen eſſe bonus; ſed in alia quidē re bonus, in alia tantum artis illius cognitor, non tamen in ipſa perfectus. Hoc aūt facilius tali ſiquebit exemplo. Siquis enim dicat, quod Tyberius Gracchus malus eſt, uerū eſt. rurſus, Tyberius Gracchus orator eſt, hoc quoq; uerū eſt. ſi coniungēs dicat, Tyberius Gracchus malus orator eſt, falſo dixerit. optimus .n. orator fuit. Sed nequis nos ita dicētes ignorare putet, oratoris eſſe definitionē uirum bonum dicendi peritū, hæc dicta ſunt ad exēplum potius quā ad ueritatem. Atq; hæc quidē propoſita ab Ariſtotele ſunt, cuius in textu uerba ſic conſtant. Quoniā uero, inquit, hæc quidē prædicantur cōpoſita, ut ex his unum prædicamentū fiat eorū, quæ extra uere prædicata ſunt: alia uero cū extra ſingillatim uere prædicarētur, iuncta ueram nō faciunt prædicationem: inquirendū eſt, quæ eorum ſit differentia. exempla autem horum talia ſunt. Eorum quidē, quæ extra prædicantur uere, nec ſi coniuncta ſunt, naturam ueritatis amittunt, tale exemplū eſt, de homine .n. uerum eſt dicere

cere

cere & animal & bipes,rurſus animal bipes, uerũ eſt de eodem homine dicere,ut de Socrate. de eodem quoq; Socrate & hominẽ extra & album,ſi ita contingit,uerũ eſt dicere.& de eodem prædicare,homo albus a ueritate nõ diſcrepat, atq; hæc quidẽ quæ extra ſingulatim prædicãtur uere,& iuncta uera ſunt. Quod ſi de aliquo prædicetur ꝙ citharœdus eſt,& uerũ ſit:& rurſus quod bonus eſt,& uerũ ſit,nõ neceſſe eſt dicere,ꝙ bonus citharœdus eſt. Poteſt.n.eſſe quidem ſolum citharœdus,bonus autẽ homo. Hucuſq; quidem iſta diſpoſuit. Quoniam autẽ uidebantur quidã arbitrari,ꝙ omnia quæ ſingulatim uere prædicarentur , eadem quoq; cõpoſita recte dicerentur: Contra hos dicit,quod multa erunt inconuenientia,multaq; impoſſibilia ſunt,ſiquis dicat, omne quod ſingulatim prædicatur ueraciter,id iunctum uere prædicari. De homine.n.uerũ eſt dicere, ꝙ homo eſt, nam de Socrate qui homo eſt, uere dicitur ꝙ homo eſt.rurſus de eodem uere dici poteſt, ꝙ albus eſt. Quare & ſi hæc iungas, & ut unũ prędices,uerum eſt dicere de aliquo homine,ꝙ homo albus eſt,ſed homo qui albus eſt,uerũ eſt dicere de eo ꝙ albus eſt. quare etiam ſi hæc iungas,erit prædicatio , Socrates homo albus,albus eſt.nam de Socrate uerum erat dicere, quod homo albus eſt,ſed de homine albo,uerum eſt dicere quod albus eſt,hæc cõiuncta Socrates homo albus albus eſt faciũt. ꝙ ſi de eodem homine albo,rurſus album prædicare uelis , uerum eſt.quocirca & ſi iungas: Erit igitur prędicatio homo albus,albus, albus, eſt, atq; hoc in infinitum. Rurſus ſiquis de aliquo homine dicat, ꝙ ille homo muſicus eſt,ſi uerum dicat,adiiciatq;, ꝙ idem homo ambulans eſt,uerum dicit, ſi iungat,ꝙ ille homo ambulãs muſicus eſt. ſed ſi uerum eſt de aliquo homine prædicare,ꝙ ſit ambulans muſicus,de ambulante autem muſico uerũ eſt dicere,ꝙ muſicus eſt,erit ille homo ambulans muſicus muſicus.ſed de eodem uerum eſt dicere ꝙ ambulans eſt , uerum erit igitur de eo rurſus dicere , quod homo ambulans ambulans,muſicus, muſicus eſt. Amplius quoq; Socrates Socrates eſt,& rurſus homo:erit igitur Socrates , Socrates, homo. ſed & bipes, erit igitur Socrates homo bipes. ſed de de Socrate uerum eſt dicere, ꝙ Socrates homo bipes eſt.ſed cum dixi hominem,de eo iam & bipedem dixi,omnis.n.homo bipes eſt.uerum eſt ergo de eo dicere,quod bipes eſt.ſed uerum erat dicere quod Socrates,Socrates homo bipes eſt : uera igitur prædicatio erit Socrates Socrates bipes bipes homo eſt.ſed rurſus hominem dixi,atque in eo aliud bipes nominaui , omnis enim homo bipes eſt. Socrates igitur homo bipes bipes bipes eſt,& hoc in infinitum protractio, ſuperflua loquacitas inuenitur.non igitur fieri poteſt , ut modis omnibus quicquid extra dicitur , id iunctum ueræ prædicetur .

Quòd ergo ſiquis ſimpliciter dicat complexiones fieri, plurima inconuenientia contingit dicere , manifeſtum eſt . Quemadmodum autem ponendum ſit,nunc dicimus . Eorũ igitur quæ prædicantur,& de quibus prædicantur,quæcunq; ſecundum accidens dicuntur,uel de eodem,uel alterum de altero, hæc non erunt unum, ut homo albus eſt, & muſicus . ſed non eſt idem muſicum & album . accidentia enim ſunt utraq; eidem,nec ſi album muſicum uerũ eſt dicere, tamẽ erit album muſicũ unum aliquid,ſecundum accidens enim album muſicum dicitur. Quare nõ erit album muſicum unũ aliquid,quo circa nec citharœdus bonus ſimpliciter,ſed animal bipes,nõ enim ſunt ſecundum accidẽs: Amplius nec quæcunq; inſunt in alio . Quare neq; album frequenter , neq; homo , homo animal eſt uel bipes , ſunt enim in homine animal & bipes .

61. Quæ ſuperius comprehendit, ea nunc apertiſſima ratione determinat dicens, de his ſolis extra prædicatis ueraciter non poſſe unam prædicationem fieri uerã, ſi coniuncta ſint, quæcunque, aut accidentia ſunt eidem , aut cum unum alii accidit, accidens aliud de illo accidenti prædicatur . Siquis enim de Socrate dicat , quod Socrates citharœdus eſt , rurſus Socrates bonus eſt,ſi utraq; uere prædicet, duo accidentia de uno ſubiecto prædicauit , id eſt de Socrate . Quocirca non poteſt ex his fieri una prædicatio, ut dicatur , Socrates citharœdus bonus eſt . rurſus ſi de Socrate prædicetur muſicus. ſit.n.Socrates muſicus,de muſico autem ſi prædicetur albus,& hoc fortaſſe ſit uerum,nõ tamen iã neceſſe eſt muſicũ album eſſe. Si enim ſit muſicus Socrates , ſi de eodẽ muſico albus prædicetur,prædicatur quidẽ de Socrate ſubiecto muſicus,de muſico autem quod eſt accidens prædicatur album rurſus aliud accidens.Ergo non poteſt hic una fieri uera propoſitio,ut dicatur, Socrates albus muſicus eſt,neque.n.ſemp muſicus albus eſſe poteſt,ſed hanc naturam habent accidentia,ut ueniant & recedant:ergo ſi eius qui muſicus albus eſt, in Sole ſtantis cutem calor fuſcauerit,non erit quidem albus cum ſit muſicus. Quocirca neque tunc,cum uere prædicabatur,quod Socrates muſicus albus eſt,neq; tũc fuit uera rectaq; prædicatio,non enim habet naturã permanendi accidens,ut ſemper uere prædicetur. Ratio autem uerborum ſic conſtat. Quod igitur ſiquis,inquit, dicat omnino quomodolibet cõplexiones fieri, id eſt ut quod ſingulatim prædicaueras,hoc complexum connexumq; proponas,plurima inconuenientia dicere contingit. Multa enim concurrunt impoſſibilia,ſicut ſupra ipſe monſtrauit tunc, quando ad nimiam loquacitatem perduxit eos , eadem frequenter nomina repetentes. Quemadmodum ponendum eſt,nunc dicimus,id eſt quemadmodum autem debeant,quę ſingulatim uere dicuntur iuncta prædicari,nunc inquit,dicimus. Omnia inquit,quæ prædicantur de aliquo, & rurſus de quibus alia prædicantur,duplici modo ſunt,aut enim accidentia ſunt, aut ſubſtantialia . & aliæ quidem prædicationes ſunt ſecundum accidẽs, quoties aut accidentia duo de ſubſtantia,aut accidens de accidẽti alicuius ſubſtãtiæ prædicatur.aliæ uero non ſecundum accidẽs,quoties aliquid de aliquo ſubſtantialiter dicitur.Eorũ igitur quæcunq; ſecundũ accidens dicuntur, eorũ uel ſi duo ſunt accidentia,& de eodẽ prædicentur,uel ſi alterũ accidẽs de altero accidenti dicatur,ex his nõ poteſt una fieri prædicatio,neq; erit unũ ſi iuncta ſint,ut homo & albus eſt, & muſicus.album enim muſicũ,quoniã in unã formam non concurrunt, non faciunt unam propoſitionem . Non enim idẽ eſt album & muſicũ, utraq; enim eidem ſunt accidentia,nõ tamen idem ſunt.nec ſi albũ de muſico prędicemus,id eſt accidens de accidenti,& hoc uerũ ſit: non tamen neceſſe eſt,id quod muſicũ eſt eſſe albũ, neq; enim eſt unum aliquid . Accidenter enim id quod muſicum eſt,album eſt. Quoniam.n. idipſum cui muſicum accidit album eſt, icirco muſicũ albũ dicitur.non eſt autem idem muſicum album. quocirca eadẽ ratione tenetur, ut nõ poſſit idẽ eſſe citharœdus bonus, nec in unum corpus coniuncta faciant unũ aliquid, quanquã ſingulatim uere prædicentur.ꝙ ſiquis aliquid ſubſtãtialiter prędicet,duaſq; res ſingulatim dicat,poſſunt in unã propoſitionem redire, quæ ſubſtantialiter uere ſeiunctę ſeparatimq; ponuntur.homo enim cum & animal ſit & bipes,eſt animal bipes,& ſit ex his una prædicatio.nam neq; animal ſecundum accidens ineſt homini nec bipes,quod per hoc oſtendit,qđ ait . ſed animal bipes . non ſunt enim ſecundum accidens . Addit quoque illud , quod nec ea iuncta recte ponuntur, quæcunque uel latenter , uel in prolatione in aliquo terminorum continentur,qui in propoſitione poſiti ſunt . Iccirco enim de homine albo non debet dici albus,ut ueniat prædicatio homo albus albus , quoniã in homine albo cõtinetur album . Rurſus de homine icirco non debet prædicari bipes, quoniam licet non ſit prolatum , tamen qui homo eſt , bipes eſt . ſed de homine ſiquis bipes prædicet , de re duos habente pedes , deque hac differentia quod eſt bipes prædicat bipes . quocirca erit hic quoque homo bipes bipes . homo enim bipes continet intra ſe : & qui dicit hominem cum ſua differentia dixit . Siquis ergo adhuc prædicet bipes , de re duos habente pedes, bipedem prædicauit . Erit ergo homo bipes bipes . ſed ita prædicari non debet . Continetur enim in homine bipes . ad quod ſi rurſus bipes prædices , moleſtiſſimam facies repetitionem . hoc enim eſt quod ait . Amplius nec quæcunque inſunt in

alio, ideſt continentur, aut prolatione, ut in eo quod eſt homo albus, continetur in eo albus, quoniam prolatione tam dictum eſt. aut poteſtate & ui, ut in eo quod eſt homo continetur bipes, quanquam dictum penitus non ſit.

DE CONIVNCTIS PRAEDICATIS DIVIDENDIS.

Verum autem eſt dicere de aliquo & ſimpliciter, ut quendam hominem, hominem: aut quendam album hominem, hominem album. Non autem ſemper. ſed quando in adiecto aliquid quidem oppoſitorũ ineſt, quod conſequitur contradictio, non uerum, ſed falſum eſt ut hominem mortuum, hominem dicere. quando autem non ineſt, uerum eſt.

62. Hæc quæſtio ſuperiori cõtraria eſt. illic enim quærebatur ſi quæ ſingulatim prædicarentur, an ſemper uere eadẽ cõiuncta cõpoſitaq; dicerentur. hic autẽ cõuerſo ordine id quęrit, an ea quæ cõpoſita uere prædicantur, ſingulatim dicta uere dicantur. poſt obitũ enim Socratis poſſumus dicere, hoc cadauer homo mortuus eſt, & hominẽ mortuumq; iungentes, unam inde uerã prædicationem facere. ſolũ autẽ hominem dicere cadauer illud, nõ eſt uerũ. rurſus eundem Socratem uiuũ, uerum eſt dicere, quod animal bipes eſt, & ſingulatim uerũ eſt dicere, quod animal eſt. Quare quæritur quæ ſit huius quoq; differentia prædicationis, ut cũ coniuncta dicãtur, & uere de ſubiectis prædicentur, alias quidẽ & extra dici uere poſſint, alias uero præter illã coniunctionem, ſimplicia ſi dicantur, falſa ſint, hoc autẽ quaſi dubitans dixit. ita enim legendum eſt, quaſi ſi dubitans diceret ſic. Verũ eſt autẽ dicere de aliquo cõpoſitum cõiunctumq; aliquid, ut de aliquo homine hominẽ: aut de aliquo albo albũ. ita ut extra horũ aliquid ſimpliciter prædicetur: an certe non ſemper. Et dat regulã qua pernoſcamus, an quæ cõpoſita dicuntur, eadẽ ſingulatim dici poſſint, an minime. Quoties. n. talia ſunt quæ prædicantur cum alio, ut in ſe non habeant contradictionẽ prædicata, poſſunt dici & ſeparata ueraciter. Quod ſi habeant in ſe contradictionẽ aliquã, quæ prædicantur & cõpoſita dicuntur, ſeparata uere prædicari nõ poſſunt, ut ea quæ dicit cadauer hominẽ mortuum, uere dicit, ſolũ autem dicere hominem uere non poteſt. iccirco quoniam prius cũ coniunctione prædicauit dicens, hominẽ mortuum, mortuusq; adiacet hominis prædicamento. cũ homine enim prędicatũ mortuũ contradictionem tenet cõtra hominem. Eſt. n. homo animal. mortuus uero nõ animal ergo mortuus & homo contradictionem quandã inter ſe habent. Illud enim eſt animal, illud uero non animal. quocirca, quoniã inter ſe habent hæc quandã contrarietatem, ſeparatus homo, de mortuo homine ſolus nõ dicitur. Eodẽ quoq; modo eſt, ſiquis dicat manũ eſt marmoream ſtatuæ, uerũ dicit. ſolum autem manũ dicere eam quæ ſtatuæ eſt, falſum eſt. habet enim manus poteſtatẽ dãdi accipiendiq;. ſed illa marmorea non habet. ergo eſt quædã contradictio inter manũ & manũ marmoreã, q illa dare atq; accipere poteſt, illa nõ poteſt: hæc. n. ſibi opponuntur contradictionis modo. Ergo quodleſcunq; tale aliquid prædicatur, ut homo de cadauere, cui tale aliqd coniunctũ ſit atq; adiacet, quod faciat contradictionem cõtra prædicatum, ut hic adiacet mortuus homini, ſimulq; prędicatur de cadauere, ut faciat contra ipſum hominem contradictionem eamq; in ſe contineat, non poteſt ſeparari uera prædicatio, ut ſingulatim dicatur. Si uero non ſit iſta contradictio, poteſt, ut in eo quod eſt Socrates, animal bipes eſt, animal & bipes nulla contradictione opponuntur. quocirca poteſt de eo & animal ſingulatim atque ſimpliciter & bipes dici. ſenſus quidẽ eſt huiuſmodi. Ordo autẽ ſe ſic habet. dubitans enim dixit, Verum eſt autẽ aliquid dicere de aliquo cõpoſite & connexe. & rurſus ſimpliciter, ut quendã hominẽ, aut quendã album hominem: an certe nõ ſemper, ſed tunc quãdo in adiecto, ideſt in eo quod adiectũ cum aliquo prædicatur, ineſt aliquid oppoſitorum talium quæcunque conſequitur contradictio, ideſt quã oppoſitionem mox conſequitur cõtradictio, ut oppoſitionẽ hominis, & mortui ſequatur cõtradictio, animal. ſ. & nõ animal. Si igitur ſic ſint, nõ eſt ſimpliciter uerũ prędicari, ſed falſum, ut hominẽ mortuũ, quẽ coniuncte uere dicere poſſis, eundẽ hominem ſolũ nõ uere prædicabis. Quando. n. hæc oppoſitio in his quæ prædicatur nõ eſt, uerũ eſt, qđ coniuncte prędicaueris, & ſimpliciter prædicare. Adiectũ eſt autẽ in quo uenit aliquoties oppoſitio huiuſmodi, ut in eo qđ eſt hõ mortuus adiicitur homini. Aliter. n. uere homo de cadauere nõ põt prædicari.

An etiam, quando ineſt, ſemper non uerũ eſt, quando uero non ineſt, nõ ſemper uerũ eſt, ut Homerus eſt aliquid: ut poeta. ergo etiam eſt, an non? Secundum accidens enim prædicatur eſſe de Homero, quod eſt poeta, ſed non ſecundum ſe prædicatur de Homero, quod eſt.

63. Quoniam ſupra dixerat quando eſſet in adiecto contradictio, non eſſe uerũ ſimpliciter prædicare. quando uero nõ eſſet uerũ eſſe quod coniuncte diceretur, ſimpliciter dicere. hoc ipſum quoniã uidebatur in aliquibus non eſſe uerũ, cõſequenter emendat. Ait enim uerũ eſſe illud quod ſupra dictum eſt. quandocunq; in adiecto eſſet aliqua contradictio nõ eſſe uerũ ſimpliciter prædicare, quod coniuncte diceretur. Quando autẽ non ineſt contradictio, non ſemper uerum eſt prædicare ſimpliciter, quod coniuncte uere diceretur. Sed aliquoties quidẽ uerũ, aliquoties autem falſum. huius rei tale exemplũ eſt. Cum dico Homerus poeta eſt, eſt & poeta coniuncte de Homero uere prædicaui. Sin uero dixero Homerus eſt, falſum eſt, quanquã non ſit aliqua contradictio inter eſt & poetam, neq; in adiecto eſt ulla talis oppoſitio, quã conſequatur cõtradictio. cur autẽ hoc eueniat, talis ratio eſt. De Homero enim poetam quidem principaliter prædicamus, cum dicimus Homerus poeta eſt: eſt autem uerbum de poeta quidem prædicamus principaliter, de Homero autem ſecundo loco. non enim iccirco prædicamus eſſe, quia Homerus eſt, ſed quia poeta eſt. Sublato igitur eo qđ principaliter prædicatur, ideſt poeta, licet nullã contradictionem habeat, eſt, quod adiacet poetæ, contra poetam, non ſit uera prædicatio, dicendo, Homerus eſt, ſecũdum accidens enim eſt prædicatur, non principaliter. ſublata autem principali prædicatione, quod ſecundum accidens prædicabatur, falſum continuo reperitur, quod autem addidit.

Quare in quibuſcunq; prædicatis contrarietas nõ ineſt, ſi definitiones pro nominibus dicantur, & ſecundum ſe prædicantur, & non ſecundum accidens, in his aliquid & ſimpliciter uerum erit dicere. Quod autem non eſt, quoniam opinabile eſt, non eſt uerum dicere eſſe aliquid. opinatio enim eius eſt, non quoniam eſt, ſed quoniam non eſt.

64. Ea quæ ſupra dixit, una ratione colligit dicens, quæcunque eo modo prędicãtur, ut neq; in nominibus, neq; in definitionibus propriis aliquã teneant contrarietatẽ: hæc & extra ſimpliciterq; prædicata, uera ſunt. ut in eo quod eſt mortuus atq; homo, hæc quidẽ nominibus nullius contrarietatis contradictionis'ue ſunt. Sed ſi horum pro nominibus definitiones ſumantur, mox contrarietas oppoſitionis agnoſcitur. Si quis enim hominis definitionem dederit, dicet eſſe animal rationale. Siquis mortui, dicet eſſe corpus uita priuatum atq; inanimatũ, atq; ex hoc tota uis contradictionis apparet. quocirca ſi ſumantur definitiones pro nominibus, & in his aliqua contrarietas ineſſe uidebitur, uel ſi ſecundum accidens aliquid prædicetur, ut eſt de Homero, cum de poeta principaliter prædicetur, non prædicabuntur ſimpliciter uere, quęcunq; cõpoſita prædicabãtur. qđ ſi neq; cõtrarietas ulla ſit, & per ſe prædicentur, & nõ per accidens, quicquid compoſite uere dicitur, hoc & ſimpliciter uere prædicatur. Quoniam autem fuerunt quidam qui hoc ipſum quod non eſt, eſſe dicerent, totum ſyllogiſmum his propoſitionibus coniungentes. Quod nõ eſt, opinabile eſt. quod autem opinabile eſt, eſt. igitur eſt quod non eſt. hoc ergo dicit, ſi

eſt, ſi uerum eſt prædicare, inquit, de eo quod non eſt, ꝙ opinabile eſt, eſt quidem uerbum de opinabili prædicamus, de eo autem qđ nõ eſt, ſecundũ accidens. Quoniã.n.quod non eſt, opinabile eſt, iccirco ſecundo loco de eo quod nõ eſt, uerbum eſt prædicamus. Quare nõ poſſumus ſimpliciter dicere eſſe quod non eſt. Iccirco enim opinabile eſt, quia non eſt, Scibile enim eſſet, ſi per ſe eſſet, nõ opinabile. ſicut Homerus iccirco eſſe dicitur, quia poeta eſt, nõ quia per ſe eſt. Vel certe iccirco dicitur Homerus eſſe poeta, quia poeſis ipſius extat & permanet, ſicut aliquos in filiis ſæpe uiuere dicimus. quocirca id quod non eſt, iccirco eſſe dicitur opinabile, quoniã ipſius eſt opinatio. Non autẽ quoniam id quod non eſt, per ſe aliquid eſſe poteſt. His igitur ante perſtrictis, atq; ordine terminatis, ad propoſitionũ modos, rem in dialectica utiliſſimam, de propoſitionibus tractatum diſputationemq́; conuertit. Reſtat nunc de propoſitionum modis oppoſitionumq́; diſſerere. Multis enim dubitatũ eſt rationibus, an idẽ modus eſſet propoſitionum ſine modo propoſitarũ, qui illarũ quoq; quæ propriis modis, & qualitatibus terminantur. inchoat autem de his rebus dubitationem ſic.

DE MODALIVM COPIA.

HIS uero determinatis perſpiciendum eſt, quemadmodum ſeſe habent affirmationes & negationes ad ſe inuicem, hæ ſcilicet quæ ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili, de contingenti & non contingenti, de impoſſibili, & neceſſario: habent enim aliquas dubitationes.

65. Omnis propoſitio aut ſine ullo modo ſimpliciter pronũciatur, ut Socrates ambulat, ut dies eſt, & quicquid ſimpliciter & ſine ulla qualitate prædicatur. Sunt autem aliæ, quæ cum propriis dicuntur modis, ut eſt, Socrates uelociter ambulat. Ambulationi enim Socratis modus eſt additus, cũ dicimus eum uelociter ambulare. quomodo.n.ambulat ſignificat id, qđ de ambulatione eius uelociter prædicamus. Similiter autẽ ſiquis dicat, Socrates bene doctus eſt, quẽadmodũ ſit doctus oſtendit, nec ſolũ doctus dixit, ſed modum quoq; doctrinæ Socratis adiunxit. Sed quoniã ſunt modi alii, per quos aliquid fieri poſſe dicimus, aliquid non poſſe, aliquid neceſſe eſſe, aliquid contingere, quæritur in his quoq; quemmodũ fieri cõtradictionis debeat oppoſitio. in his enim ꝓpoſitionibus quæ ſimpliciter & ſine ullo modo prædicãtur, facile locus contradictionis agnoſcitur. Huius enim affirmationis quæ eſt, Socrates ambulat, negatio ſi ad uerbum ponatur, ut eſt, Socrates nõ ambulat, rectiſſime oppoſitione facta, ambulare a Socrate disiunxit. Rurſus huius propoſitionis quæ eſt, Socrates philoſophus eſt, ſiquis ad eſt uerbũ negationem ponat, integrã faciet negationem dicens, Socrates philophus non eſt. neq; enim fieri poteſt, ut ad aliud in ſimplicibus affirmationibus negatio ponatur, niſi ad id uerbum quod totius uim continet propoſitionis. Siquis enim in hac propoſitione q̃ eſt, homo albus eſt, non dicat fieri negationẽ eam quæ eſt, homo albus non eſt, ſed potius homo non albus eſt: hoc modo falſum oſtenditur propoſitum, per lapidem. Interrogetur enim de eo an lapis ille homo albus ſit, ut ſi ille negauerit, ponens negationẽ eius quæ eſt, homo albus eſt, eam quę dicit, homo non albus eſt, dicatur ei, ſi nõ eſt de hoc lapide uera affirmatio, quæ dicit, homo albus eſt, uera erit de eo negatio. ſ.ea quæ dicit, homo non albus eſt. ſed hæc quoq; falſa eſt. omnino enim lapis homo non eſt: atq; ideo de eo non poterit prędicari, ꝙ homo nõ albus eſt. Quod ſi neq; affirmatio, neq; negatio de eo uera eſt, hoc autem impoſſibile eſt, ut contradictoriæ affirmationes, & negationes de eodẽ prædicatæ utræq; falſæ ſint: cõſtat eius affirmationis quæ dicit, homo albus eſt, non eſſe illam negationem quæ dicit, homo nõ albus eſt. ſed potius eã per quã proponitur, ꝙ homo albus non eſt. Nuſquam igitur alibi ponenda eſt negatio in his, quę ſimpliciter & ſine modo aliquo ponuntur, niſi ad uerbum quod totam continet propoſitionem, de his autem ſufficienter ſupra iam diximus. In his autem in quibus modus aliquis apponitur, dubitatio eſt, an ad modum illũ ponatur negatiua particula, an locũ ſuũ ſeruet ad uerbum, ſicut in his quoq; propoſitiotionibus fiebat, quæ ſimplices & ſine ullo modo proponuntur. nam ſi ſeruet locũ ſuum negatiua particula, ut ponatur ad uerbũ, proprietas contradictionis excidit, & uerum inter ſe falſumq; nõ diuidit. Modus enim quidã eſt faciendi aliquid, quoties dicimus aliquid poſſibile eſſe, uel neceſſe eſſe, uel quicquid huiuſmodi eſt. Ergo ſiquis me dicat nũc poſſe ambulare, idemq; neget, negationẽ ponens ad uerbũ qđ eſt ambulare, dicatq; me poſſe non ambulare: affirmatio & negatio contradictoriæ de eodẽ dictæ ueræ ſimul inuenientur. Me namq; & ambulare poſſe, & non ambulare manifeſtũ eſt. Quod ſi in hoc modo poſſibilitatis non recte uerbo particula negatiua coniungitur, etiam in his quoq; quæ nullam habent differentiã, an ad modum, an ad uerbũ negatio ponatur, cuſtodiẽda eſt talis oppoſitio, quæ huic ſpeciei propoſitionũ conueniat, q̃ cum modo proferuntur. ut in hac propoſitione quæ dicit, Socrates uelociter ambulat, ſiue quis ita neget, Socrates uelociter non ambulat, ad uerbũ ponens negationẽ. ſiue ſic, Socrates nõ uelociter ambulat, modo negatiuam particulã iungens, prope ſimile eſſe uidebitur: diuidit.n.cum affirmatione ueritatem falſitatemq; utroq; modo aptata negatio. Sed quoniã ſunt plures modi, in quibus ſi ad uerbũ iungatur particula negatiua, nõ eſt negatio ſuperius enunciatæ affirmationis. Iccirco ſeruanda eſt in omnibus ſecundũ modũ propoſitionibus iſta proportio, ut uno eodemq; modo cunctarum fieri oppoſitiones dicantur, ut in illis quidẽ negatio quę ſimplices ſunt, rem neget. In his autẽ quæ cum modo ſunt, modum neget. ut in eo quod eſt, Socrates ambulat, rem ipſam.i. ambulat neget: adimatq; propoſitio dicens, Socrates nõ ambulat. In his autem quæ cũ modo ſunt, rem quidẽ eſſe conſentiat, modum neget, ut in ea propoſitione quæ dicit, Socrates uelociter ambulat, negatio dicat, Socrates non uelociter ambulat. ut ſiue ambulet, ſiue nõ ambulet, nulla ſit differẽtia. Modũ autem, ideſt uelociter ambulãdi perimat ex aduerſo conſtituta negatio, quanquã hoc in quibuſdã nõ ſit, ſimul.n. cum modo ipſo & rem perimi neceſſe eſt, ut in eo quod eſt, Socrates poteſt ambulare, Socrates non poteſt ambulare, & modum & rem modo ipſi coniuncta particula negationis intercepit. ſed hoc in his fere euenit, in quibus non fieri quidem aliquid dicitur, & actui ipſius non additur modus, ſed potius faciendi in futuro modus, ut ſiquis dicat Socratẽ ambulare poſſe, non quod iam ambulet, ſed quod eum ſcit ambulare poſſibile. hic ſi poſſibili negatio cõiungatur, etiã rem ipſam abſtuliſſe uidebitur, de qua illa poſſibilitas prædicabatur, ſiquis autem dicat, quòd Socrates uelociter ambulat, facere eum aliquid dicit, modumq; illi actui iungit, ut quemadmodum illud faciat, quod facere dicit, quilibet agnoſcat. In his res quidem permanet, modus autem ſubruitur, ut ſupra dictum eſt. An certe illud magis uerius eſt dicẽdum, ꝙ ſemper huiuſmodi propoſitiones modum quidem auferant, rem uero de qua modus ille prædicatur, non perimant, & in quibus ponitur res, ut in eo quod eſt Socrates uelociter ambulat, & in quibus prædicatur actus ipſe etiam præſens: quia fiat atque agatur, manifeſtum eſt modum quidem ſubrui, rem uero quæ fieri dicitur, permanere, ut cum dicimus, Socrates non uelociter ambulat. Ambulare enim eum quidem non ſubtractum eſt, ſed tantum hæc negatio uelocitatem ab ambulatione disiunxit: In his autem quę poſſibilitatem aliquid in futuro faciendi per modum ponunt, nullus omnino actus ponitur, ſed tantũ modus, ad quem modũ iuncta negatio modum quidem perimit. ſed res illa de qua modus prædicabatur, non permanet, iccirco quoniã nec tũc cum prædicabatur, cum modo aliquid fieri aglue propoſitũ eſt. ut ſiquis dicat Socratem poſſibile eſſe ambulare, poſitus quidẽ modus eſt, res uero actu conſtituta non eſt. Non enim dictum eſt quòd ambulat, ſed quòd eum poſſibile eſt ambulare. Hanc ergo poſſibilitatem tollit negatio in propoſitione, quæ dicit, Socratem non poſſibile eſt ambulare. Sed in eadem propoſitione res de qua dicebatur modus ille non permanet, hoc autem iccirco euenit, quia nec in affirma

tione quidem poſita eſt res, de qua prædicatus eſt modus. atque ideo non a negatione perempta eſt res, quippe quã negatio poſitam non inuenit, ſed tantũ modo, qui etiã ab affirmatione conſtitutus eſt. Magna autẽ diſtantia eſt, an ad modum negatio ponatur, an ad uerbũ. nam ſi ad uerbum ponatur, prædicatũ a ſubiecto diſiungitur, ut eſt Socrates non ambulat. nam ambulat, quod eſt prædicatũ, a ſubiecto, quod eſt Socrates, diuiſum eſt. Sin uero ad modũ ponatur, non prædicatũ a ſubiecto diuiditur, ſed a prædicatione potius diſiungitur modus, ut in eo quod eſt, Socrates non uelociter ambulat, non ambulationẽ a Socrate propoſitio iſta diſiungit, ſed uelocitatẽ ab ambulatione, id eſt modũ a prædicato, & hoc in his facilius euidentiusq; apparet, quæcunq; ita prædicantur, ut & fieri & nõ fieri poſſe dicantur. Oportet autẽ quid ſit poſſibile, quid neceſſariũ, quid ineſſe definire, eorumq; ſignificationes oſtendere. quod nobis ad huius loci ſubtilitatem proderit, quem tractamus; & ſuperiora quęcunq; de cõtingẽtibus dicta ſunt, magis liquebunt; & analyticorũ mentem nobis apertiſſima luce uulgabit. Quatuor modi ſunt quos Ariſtoteles in hoc libro de interpretatione diſponit. Aut enim aliquid eſſe dicitur, aut cõtingens eſſe, aut poſſibile eſſe, aut neceſſe eſſe. Quorũ contingens eſſe & poſſibile eſſe idẽ ſignificat, nec quicquã diſcrepat dicere poſſe cras eſſe circenſes: & rurſus, contingere cras eſſe circenſes, niſi hoc tantũ, ꝙ poſſibile quidẽ poteſt priuatione ſubduci, contingens uero minime. Contra enim id quod dicitur poſſibile eſſe, & negatio poſſibilitatis infertur aliquoties, ut eſt nõ poſſibile eſt eſſe. & priuatio, ut eſt impoſſibile eſſe. Nanq; ꝙ dicimus impoſſibile eſſe, priuatio poſſibilitatis eſt: in contingenti autẽ quanquã idem ſignificet, ſola tantũ opponitur negatio, nulla uero priuatio reperitur. ut in eo quod eſt cõtingens, ſi hoc perimere uolumus, dicimus nõ contingens, & hæc negatio eſt. Incõtingens autẽ nullus dixerit, quod eſt priuatio. Cum ergo contingens eſſe, & poſſibile eſſe idẽ ſignificent: multa in his diuerſitas eſt ſecundũ Porphyrium, quæ ſunt neceſſaria & ineſſe tantũ ſignificãtia: & contingentia uel poſſibilia. Quod enim eſſe aliquid dicitur, de præſenti tempore iudicatur. Siquid.n. nũc alicui ineſt, hoc eſſe prædicatur. Quod uero ita ineſt, ut ſemper ſit & nunquã mutetur, illud neceſſe eſſe dicitur, ut Solis motus, Luneq; cũ terra obſiſtit, defectus. Quæ autẽ cõtingere dicuntur uel poſſibilia eſſe, illorũ neq; ſecundũ præſens, neq; ſecundũ aliquã immutabilitatem ſpeculamur euentũ, ſed tantũ reſpicimus, quantũ contingentis propoſitio pollicetur. Quod enim poſſe eſſe uel contingere dicitur, mondũ quidem eſt, ſed eſſe poterit. ſiue autẽ eueniat, ſiue nõ eueniat, quia tamen eſſe poteſt, contingens & poſſibilis dicitur propoſitio. nõ enim ex euentu diiudicãtur propoſitiones, ſed potius ex ſignificatione, hoc modo. Siquis enim dicat poſſe eſſe cras circenſes, poſſibilis eſt cõtingensq; affirmatio. Quod ſi cras ſint circenſes, non tamen eſt aliquid actu propoſitionis contingentis uel poſſibilis permutatum, ut neceſſe fuiſſe uideatur, qđ illa poſſibiliter promittebat. Quod ſi rurſus nõ ſint circenſes, omnino nec ſic aliquid permutatũ eſt, ut neceſſe fuiſſe nõ eſſe circenſes uideatur. Non enim (ut dictum eſt) ſecundũ euentũ iſta iudicantur, ſed ſecundũ propoſitionis potius ipſius promiſſum. qđ enim dicit, quiſquis dixerit cras poſſe eſſe circẽſes, hoc (ut opinor) ſiue ſint, ſiue non ſint, nulla tamẽ intercluſum eſt neceſſitate, ne nõ ſint. Quare quatuor modorum duo quidem idẽ ſunt, id eſt contingens atq; poſſibile: hi duo autem cum duobus reliquis atq; ipſi reliqui a ſe diſſentiunt. Poſſibile enim & contingens diſtat ab ea propoſitione, quæ dicit aliquid eſſe. hæc enim ſecundum poſſibilitatem futuri temporis affirmationem proponit, illa uero ſecundum præſentis actũ. Vtrunq; uero, & ea quæ eſſe, & ea quæ poſſibile eſſe uel contingere ſignificat, a neceſſaria propoſitione diſiunctæ ſunt: neceſſitas enim nõ modo ineſſe uult aliquid, ſed etiam immutabiliter ineſſe, ut illud quod eſſe dicitur, nunquã eſſe nõ poſſit. quocirca conſequentiæ quoque ordinis euidenter appparent. Quod enim eſt neceſſarium, ſine eo quod eſt eſſe, uel contingere eſſe, uel poſſibile eſſe non dicitur. Quicquid enim neceſſarium eſt, & eſt, & eſſe poteſt: uel ſi eſſe non poſſet, nõ eſſet omnino. Quod ſi non eſſet, nec neceſſe eſſe diceretur. Quare omne neceſſariũ & eſſe dicitur, & poſſibile eſt. ſed nõ æque omne qđ eſt, neceſſariũ eſt. poſſunt enim quædam eſſe, quæ ut ſint, nõ neceſſe eſt. ut Socratẽ ambulare, uel cætera, q̃ de ſeparabilibus ſumuntur accidẽtibus. Nec rurſus qđ contingit eſſe, uel eſſe poſſibile eſt, mox eſſe neceſſe eſt. Quare neceſſe eẽ quidẽ ſequuntur eſſe & poſſibilitas, ſed neque eſſe neq; poſſibile eẽ, neceſſitas ulla cõſequitur. Rurſus omne eſſe ſequitur poſſe eſſe. Quod.n. eſt & poteſt eſſe. nã ſi eſſe nõ poſſet, ſine ulla dubitatione nõ eſſ. poſſibile autẽ eſſe nõ conſequitur eſſe. Quod.n. poſſibile eſt eſſe. poteſt & nõ eſſe, ut me poſſibile eſt nunc quidẽ procedere, ſed hoc mihi nõ eſt neceſſe. non.n. nunc procedo. Quare gradatim omnis eſt hæc conſeqnẽtia, neceſſe eſt nanq; & eſſe ſequitur & poſſibilitas. Rurſus eſſe eadẽ ſequitur poſſibilitas. poſſibilitatẽ autẽ nec eſſe ſequitur, nec neceſſitas. Liquet ergo, ꝙ duo modi ſunt poſſibiliũ: unum quod tam ſequitur neceſſitatẽ: alterũ quod non ſequitur ipſa neceſſitas. nã cum dico neceſſe eſt ut nũc Sol moueatur, hoc etiã poſſibile eſt. cũ dico poſſibile eſt nunc me ſumere codicẽ, nõ neceſſe eſt. Recte igit ab Ariſtotele paulopoſt dubitabitur, an ſit illud poſſibile, qđ neceſſitati conueniat. Sed cum ad eadem loca uenerimus, quid ſibi iſta poſſibiliũ ſimilitudo uelit, & quẽadmodum diſcerni poſſit, agnoſcemus. Nunc autẽ quoniã affirmatiuarũ propoſitionum cõſequentias explicuimus, negatiuarũ rurſus cõſequentias exploremus. Harũ nanq; quatuor propoſitionũ quæ ſiunt ex eſſe, ex neceſſe eſſe, ex poſſibili eſſe, & cõtingere eſſe, quatuor negationes ſunt, nõ eſſe, nõ neceſſe eſſe, non poſſibile eſſe, non contingens eſſe. Sed quẽadmodum affirmationes cõtingere eſſe, & poſſibile eſſe eædẽ erant ſecundũ ſignificationũ ſimilitudinẽ: ita quoq; negationes eædẽ ſunt. neq;.n. diſcrepat quicquã dicere non poſſibile eſt, q̃ ſi enunciet non contingit. Conſequentię autẽ ſe in affirmatiuis habebant hoc modo, ut neceſſarias propoſitiones ſequerentur eſſe, aliquid ſignificãtes atq; poſſibiles. Eas autẽ q̃ eſſe aliquid dicerent, eædẽ poſſibiles ſequerentur. ſed neq; poſſibilibus, eſſe aliquid ſignificãtes, nec neceſſariæ conſentiebant. In negatiuis uero cõtra eſt: negationẽ enim poſſibilitatis ſequitur, & eius q̃ eſt eſſe aliquid ſignificantis negatio, & neceſſariæ. Negationẽ uero neceſſarii neque eius quod eſt eſſe, neq; eius quod eſt poſſibile eſſe, negatio ſequitur. Diſponantur enim in ordinẽ oẽs. hoc modo.

Poſſibile eſſe	Non poſſibile eſſe
Contingens eſſe	Nõn contingens eſſe
Eſſe	Non eſſe
Neceſſe eſſe	Non neceſſe eſſe

Repetendum igitur breuiter eſt affirmatiuarũ conſequẽtias, ut quẽadmodum econuerſo ſint, in negatiuis euidẽtius pateſiat. Eſſe ſequitur poſſibilitas & contingentia. Poſſibilitatem uero & contingentiam eſſe non ſequitur. Neceſſe uero eſſe ſequitur & eſſe, & poſſibilitas & contingentia. poſſibilitatem autem & cõtingentiam nec eſſe ſequitur nec neceſſitas. In negationibus uero econtrario eſt, non poſſe eſſe & non contingere eſſe ſequitur nõ eſſe. quicquid enim non poteſt eſſe, non eſt. non eſſe autem non poſſe eſſe non ſequitur. quod.n. nõ eſt, nõ omnino intercluſum eſt, ut eſſe nõ poſſit. Nunc.n. ego Traiani forũ nõ uideo, ſed nõ eſt neceſſe ut nõ uideã. fieri.n. poteſt ut propius accedens, uideã. Rurſus nõ poſſe eẽ, & nõ cõtingens eſſe, nec nõ eſſe ſequitur, nec nõ neceſſe eſſe. Quod.n. nõ eſt, nõ uidebitur uere dici, ꝙ illud eẽ nõ poteſt, ſed potius ꝙ põt non eſſe, uel eſſe, qđ eſt, nõ neceſſe eſſe. Quod.n. non eſſe põt, nõ uidebitur uere dici, ꝙ illud nõ neceſſe eſt eſſe, ſed potius, ꝙ illud neceſſe eſt nõ eſſe. i. nullã eſſentiã habere. Negationẽ aũt neceſſitatis, i. nõ neceſſe eẽ, neq; nõ eſſe ſequitur, neq; nõ poſſibile eſſe. Me.n. dum ambulo nõ neceſſe eſt ambulare, neq; enim ex neceſſitate quiſquã ambulat. nec rurſus qđ nõ eſt neceſſe, id nõ poteſt fieri, quiſquis.n. ambulat nõ quidẽ ambulare illi neceſſe eſt, ſed tamen poteſt: Atq; ideo qđ nõ eſt neceſſe eſſe, nõ omnino intercluſum eſt, ut eſſe nõ poſſit. Et

de non

de non contingenti eadem ratio eſt. diuerſo ergo modo quã in affirmationibus negatiua conuerſio eſt. Illic enim neceſſitatem & eſſentia, & poſſibilitas ſequebatur. eſſentiam autẽ poſſibilitas, ſed neq; poſſibilitatem eſſentia uel neceſſitas. nec rurſus neceſſitas eſſentiã ſequebatur. Hic autẽ non poſſibile eſſe, & nõ eſſe, & non neceſſe eſſe conſequitur. Sed neq; non neceſſe eſſe, non eſſe ſequitur. neq; utraſq;, poſſibilitatis negatio, quæ non poſſe eſſe aliquid proponit. An magis illud dicendũ eſt, ꝙ ſicut ſe in affirmationibus habet: ita quoq; in negationibus, ut Theophraſtus acutiſſime perſpexit: fuit enim conſequentia in affirmatiuis, ut neceſſitatem & eſſe cõſequeretur & poſſibilitas. poſſibilitatẽ uero nec eſſe ſequeretur nec neceſſitas. Idem quoq; penitus perſpicientibus in negationibus apparebit. ueniens nanq; negatio in neceſſario faciensq; huiuſmodi negationẽ quæ dicit, nõ neceſſe eſt eſſe, uim neceſſitatis infringit, & totã propoſitionem ad poſſibile ducit. quod enim non neceſſe eſt eſſe, fracto rigore neceſſitatis ad poſſibilitatem perductum eſt, ſed poſſibilitatẽ, nec eſſe ſequebatur, nec neceſſitas. Recte ergo fractã neceſſitatem & ad poſſibilitatem perductã cum negatio dicit non neceſſe eſſe, nec non eſſe, nec non contingere eſſe conſequitur. Rurſus qui dicit poſſibile eſſe, ſi ei disiunctio negationis addatur, tollit poſſibile, & ad neceſſitatis perpetuitatem negatiua forma totam propoſitionẽ reuocat, ut eſt non poſſibile, qđ enim eſt poſſibile, nõ eſt adhuc, quando dicitur ſed in futuro: ſic quidem negatio illius in neceſſitatẽ uerſa de eo quod eſt mutare nõ poterit. quod enim nõ poſſibile eſt eſſe, fieri non poteſt ut ſit, quod autẽ fieri nõ poteſt ut ſit, neceſſe eſt ut nõ ſit. ergo neceſſariã quandã uim habet hæc propoſitio in qua dicimus, non poſſe eſſe aliquid, ſed neceſſitatẽ ſequebatur & eſſentia & poſſibilitas. Non neceſſe autẽ eſſe ad poſſibilitatem reſpicit. Recte ergo nõ neceſſe eſſe, quod eſt etiã poſſibilitatis, ſequitur propoſitionẽ quæ dicit, nõ poſſe eſſe, qđ eſt neceſſitatis. Alii ergo ordines propoſitionũ ſunt, uis tamẽ eadẽ, ut neceſſitatẽ cuncta ſequãtur, poſſibilitatẽ uero neceſſitas nõ ſequatur. Hic oritur quęſtio ſubdifficilis. nã ſi neceſſitatẽ ſequitur poſſibilitas, nõ neceſſe autem poſſibilitati confine eſt, cur neceſſe eſſe nõ ſequatur id quod dicimus non neceſſe eſſe. nam ſi poſſibilitas ſequitur neceſſitatẽ, nõ neceſſe autẽ eſſe ſequitur poſſibilitatẽ. Sequi debet neceſſitatem, ergo id quod non neceſſe eſt prædicamus. Quæ hoc modo diſſoluitur, non poſſibile eſſe, quanquam uim habeat neceſſitatis, differt tamen a neceſſitate, ꝙ illa affirmatiuã habet ſpeciem, illud uero negatiuam. ſic etiã poſſibile eſſe & nõ neceſſe eſſe differunt eo tantum, quod illud eſt affirmatiuum, illud uero negatiuum, cum uis eadem ſignificationis ſit. Sed neceſſitatem affirmatio poſſibilitatis & cõtingentis ſequebatur, quanquã enim poſſibilitatẽ imitetur eiq; conſentiat id, quod dicimus, nõ neceſſe eſſe, tamen negatio quædã eſt. Recte igitur affirmationem quæ eſt neceſſe eſſe, nõ ſequitur negatio per quam aliquid non neceſſe eſſe proponimus. Et hanc quidem huius ſolutionẽ quæſtionis Theophraſtus uir doctiſſimus reperit. Nos autẽ his determinatis ad ſequentia procedamus. Sunt enim, ut ipſe Ariſtoteles ait, in his multæ dubitationes, ſed totius textus pleniſſimũ ſenſum primo ponamus, qui & ſi longus eſt, tamen ne interciſa uideatur eſſe ſentẽtia, non grauabor apponere.

Nam ſi earum quæ complectuntur, illæ ſibi inuicẽ oppoſitæ ſunt contradictiones, quæcunq; ſecundum eſſe & nõ eſſe diſponuntur, ut eius quæ eſt, eſſe hominẽ, negatio eſt, nõ eſſe hominem; non eſſe non hominem. Et eius quæ eſt, eſſe album hominem, negatio eſt ea quæ eſt, non eſſe album hominem; ſed non eſſe non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio eſt, aut negatio, lignum erit uerum dicere, eſſe non album hominem. Quud ſi hæc hoc modo, & quibuſcunq; eſſe non additur, idem faciet id quod pro eſſe dicitur, ut eius quæ eſt ambulat homo, negatio eſt, nõ ea quæ eſt, ambulat non homo; ſed ea quæ eſt, non ambulat homo: nihil enim differt dicere hominem ambulare, uel hominem ambulantem eſſe.

66. Hęc Ariſtotele ſubtiliter diſcutiẽte, illud oportet agnoſcere, ꝙ multũ differt ipſius poſſibilitatis uim naturamq; definire, uel ꝓpriæ ſcientiæ qualitate cõcludere: & poſſibilem enũciationẽ qualis eſſe debeat iudicare. Nanq; in poſſibilis cognitione illud ſolũ perſpicitur, an id qđ dicitur, fieri poſſit nullo extrinſecus impediẽte cauſam. quod, etiã ſi accidat, nihil de ſtatu prioris poſſibilitatis permutatur, uerum ipſius poſſibilis enunciationis diiudicatio plurimũ differt: qđ mox poterit ex ipſa de poſſibilibus enũciationibus diſputatione cognoſci. nam ſicut non eſt idẽ hominis definitionẽ reſpondere quærentibus, & ipſam definitionẽ alio termino definitionis includere: ita nõ idem eſt de poſſibili enunciatione, & quid ipſum poſſibile eſt tractare. Vnde fit, ut cũ poſſibile atque contingens idẽ in ſignificationibus ſit, diuerſum eſſe in enũciationibus uideatur. Supra nanq; docuimus poſſibilitatem & contingentiã eiuſdẽ ſignificationis eſſe, ut quod contingeret fieri, idem eſſet poſſibile. & quod poſſibile eſſet, idẽ quoq; contingeret. Sed poſſibilis enunciatio, nõ eſt eadem quæ contingens. neq; enim ſiquis poſſibilem affirmationẽ proponat, eiq; opponat contingentẽ negationẽ, rectã faciet cõtradictionẽ. Siquis enim dicat, quodlibet illud eſſe poſſibile, alius reſpondeat negans rem illã contingere, licet quantũ in ſignificatione eſt, priorem poſſibilitatẽ abſtulerit, non tamen dicenda eſt contradictio, in qua alii termini in negatione, alii in affirmatione enunciati ſunt. Poſſibilis enim affirmatio de poſſibilitate, negationẽ non de cõtingentia habere debebit. Idem quoq; in cõtingentibus. Neq; enim ſiquis aliquid contingere dixit, opponenda illi eſt poſſibilitatis negatio, licet idẽ ſit poſſibile qđ contingẽs. Conſtat ergo diuerſiſſimã eſſe rationẽ modi per ſe diiudicandi & enũciationis, quæ cũ modo & qualitate prædicatur. Vnde fit, ut q̃q̃ idẽ in ſignificationibus poſſibilitas & cõtingentia ſint, quaſi diuerſa ab Ariſtotele in modorũ ordine proponãtur. illud autẽ ignorandũ non eſt, ꝙ Stoicis uniuerſalius uideatur eſſe poſſibile a neceſſario. Diuidunt.n. enũciationes hoc modo. Enunciationũ inquiunt aliæ ſunt poſſibiles, aliæ impoſſibiles. Poſſibiliũ aliæ ſunt neceſſariæ, aliæ nõ neceſſariæ. Rurſus nõ neceſſariũ aliæ poſſibiles, alię impoſſibiles. Stulte, atque improuide idẽ poſſibile & genus nõ neceſarii & ſpeciẽ cõſtituentes. Nouit autẽ Ariſtoteles id poſſibile qđ nõ neceſſariũ eſt, & id poſſibile rurſus qđ neceſſariũ eſſe poteſt. Eodẽ nanq; modo nõ dicitur poſſibile eſſe, qđ uel ex falſitate in uerũ trãſit aliquãdo, uel rurſus ex ueritate in falſitatẽ. ut ſi quis dicat nũc, qm̃ dies eſt, uerũ dixerit. idẽ ſi hoc nocte prædicet, falſum eſt, & hæc ueritas propõnis in falſum eſt permutata. Sic ergo quædã ſunt poſſibilitates, ut eas eſſe & nõ eſſe cõtingat, q̃ non eodẽ modo dicũtur, quẽadmodũ illæ q̃ mutabilẽ naturã non habent, ut hæ. ſ. quas neceſſarias diximus, ut ſiquis dicat Solẽ moueri, uel Solẽ poſſibile eſſe moueri: hæ nunq̃ ex ueritate in falſitatẽ mutabuntur. Sed nũc de Ariſtotelis & Stoicorũ diſſenſione tacendũ eſt. Illud tñ ſolũ ſtudioſius ꝓquirendũ eſt, quo loco ſit ponẽda negatio in his propõnibus in q̃bus modus aliquis ꝑdicatur, aut q̃ dicentur eſſe poſſibiles enũciationes, cõtingẽtes, & neceſſariæ, & quęcunq; cũ modo ſint propõnes. Illæ ueraciter eẽ ſecundum modũ, ſicut aliæ ſecundũ eſſe dicẽtur, in quarũ ſignificationibus rei de qua prædicãtur ſubſiſtendi qualitas inuenit. ut cũ dico, Socrates bene loquitur, modus quidã eſt bene loquendi Socratis. Ergo ſicut in ꝓpõnibus, quæcunq; cuiuslibet illius rei ſubſiſtentiã promittunt, ad ipſam ſubſiſtentiã negatio ponitur. ut cũ dicimus, Socrates eſt, ad eſſe aptatur negatio, cũ negamus, Socrates nõ eſt: Ita quoq; in his q̃ modũ ſubſiſtentiæ dicunt, ad eum modũ ponenda eſt negatio, qui ad illã ſubſiſtentiam uidetur adiectus. ut cũ dicimus, Socrates bene loquitur, modus ipſius rei eſt id qđ prædicamus bene. Ad hũc ergo modũ & qualitatẽ ponenda eſt negatio. Plures autẽ propõnes uel contingentes eas eſſe dicimus, in quibus ipſe modus mõſtratur, & nõ potius eſſe de modo dicitur, ſed modus de eo qđ eſt eſſe. Cum.n. dicimus, poſſibile eſt eſſe quidẽ, quiddã dicimus, quẽadmodum autẽ ſit, additũ eſt, id eſt poſſibile, ut nõ neceſſariũ, neq; alio aliquo modo, niſi tantũ ſecundum poteſtatẽ dicatur. fit ergo eſſe ſubiectũ,

prædicatum uero modus, uel contingens, uel poſſibile, uel neceſſarium, uel quilibet alius. Atq; hæ quidem propoſitiones ſecundum modum dicuntur, in quibus de ſubſtantia nihil ambigitur. de modo autem & ſola qualitate tractatur. Sin uero ſubiiciatur modus quidẽ, prædicetur uero eſſe, tunc de ſubſtantia rei quæritur non de modo. ut ſiquis dicat poſſibile eſt, ut ipſum poſſibile in rebus eſſe pronunciet, huic propoſitioni nullus modus adiectus eſt. Cum.n. dicimus poſſibile eſt modum habere, hoc ita per ſe non dicimus, ſed particulam propoſitionis ablatã, ita eam perſpicimus quaſi ſi cum propoſitione eſſet coniuncta, quam ſi cũ propria propoſitione iunximus, quali modo prædicetur apparet. Cum enim dicimus poſſibile eſt, ut modũ ſignificet, particula propoſitionis eſt: quam ſi ſuo corpori aggregemus facientes aliquam propoſitionem, quid modus ille profiteatur, agnoſcimus. Age enim id quod dicimus poſſibile eſt, cõiungamus aliis prædicamentis, atq; inde una enunciatio conficiatur, dicamusq; Socratem ambulare poſſibile eſt. Vides ne modum in propoſitione poſſibile: ut etiã ſiue Socrates ambulet, ſiue nõ ambulet poſſe eũ tamen ambulare, ex ipſo ꝓpoſitionis modo quilibet agnoſcat? Ita igitur de toto auferẽtes partem, poſſibilem enũciationem, quaſi tota ſit propoſitio, ſpeculamur, ut in his dictionibus fieri ſolet, quæ pluralitatem determinant: ut ſi dubitamus cõtra omnis, an nullus ponatur, an nõ omnis, ita eas ſpeculamur, quaſi integras propoſitiones, quas determinationes propoſitionum eſſe manifeſtum eſt. Concludenti ergo dicendũ eſt in his quæ modum prædicant, omnes aliæ res ſubiectæ ſunt, uel eſſe, uel ambulare, uel legere, uel dicere, uel quicquid aliud eũ aliquo modo fieri dicentur. In his autem ubi modus ipſe ſubiicitur, eſſe uero prædicatur, ut ſit integra propoſitio, non eſt cũ modo propoſitio: ſed ibi tantũ de ſubſtantia modi proponitur, ut ſiquis dicat poſſibile eſt, quiddam in rebus dicit eſſe poſſibile: & rurſus contingens eſt, quiddam in rebus dicit eſſe quod contingat: & rurſus neceſſe eſt eſſe, quiddam dicit in rebus qđ ſit neceſſe. hic non de modo, ſed de ſolo eſſe tractatur. Quare quoties eſſe quidẽ ſubiicitur, modus autem prædicatur, ut cũ dicimus Socratem ambulare poſſibile eſt, ad modũ iungenda negatio eſt: quoties uero modus ſubiicitur, eſſe autẽ prædicatur, ad eſſe ponenda negatio eſt, ut cum dicimus poſſibile eſt, quia ita dicimus tanquã ſi diceremus poſſibilitas eſt, & cum dicimus contingens eſt, ita dicimus tanquam ſi diceremus contingentia eſt, ad eſſe ponenda negatio eſt, dicendumq; eſt, poſſibile non eſt, quod idem ualet, tanquam ſi diceretur, poſſibilitas non eſt. Eodem quoq; modo & de contingentia. Non autẽ perfecte ſpeculantibus idem ſemper uideri debet ſubiectũ, quod primo loco reperiri dicitur. Idem prædicatum ſemper, quod ſecundo loco prædicatur. In quibuſdam enim uerum eſt: In aliis uero ex ſignificatione potius propoſitionũ colligimus, qui terminus ſubiectus ſit, qui uero prædicatus. nam cũ dico homo animal eſt, prius mihi neceſſe eſt hominẽ dicere, poſt prædicare animal, atq; ideo ſubiectum dicitur homo, animal uero prædicatur. In his autem in quibus modus additur, ſicut eſt cũ dicimus, Socrates bene loquitur, idem ualet tanquam ſi dicamus, Socrates bene loquens eſt, & hoc quidem bene prius dictũ eſt, poſtea uero loquẽs eſt, & uidetur eſſe quidẽ ſubiectum id quod dictũ eſt bene: Prædicatum autẽ id quod dictum eſt loquens eſt. Sed hoc falſum eſt, & hinc facillime poteſt inueniri, quod loquentem quidem eum eſſe nullus ignorat, quiſquis audit Socratem bene loquentem eſſe. nim autem totius propoſitionis modus continet. in id enim intendendus eſt animus, non ſi loquatur, hoc enim indubitatum eſt. nam qui eum bene dicit loqui, loqui quoq; conſentit. Quare ad modum intendẽdus eſt animus ad id, quod dictũ eſt bene. Socrates enim bene loquitur. quod dixit loqui quidem non ſufficit dicere, niſi etiam dicat bene. Continet ergo totam propoſitionem modus, ſed rurſus totã propoſitionẽ cõtinet prædicatio, modus igitur in his ꝓpoſitionibus potius prædicatur. Concludendum igitur uniuerſaliter eſt, omnem modorum cõtradictionem non ſecundum eſſe uerbum fieri, nec ſecundum id rurſus uerbũ qđ in ſe contineat, ſed potius ſecundum modum. Continere autem in ſe uerba id quod eſt eſſe dicuntur, ut cũ dicimus loquitur, tantundem enim ualet tanquã ſi dicamus loquens eſt. Quare quæcunq; propoſitiones quemlibet illũ in ſe retineant modũ, dubitandum nõ eſt, quin non ad id qđ ponit eſſe, negatio iuſte applicetur, ſed potius ad eum modũ, quo aliquid eſſe fieri'ue pronunciet. Omnis nanq; cũ modo affirmatio talis eſt, ut nõ intendere debeat animũ auditor ad id qđ eſſe dicitur, ſed ad id potius quomodo illud eſſe dicatur, ut cum dicimus, Socrates bene loquitur, nõ perſpiciẽdum eſt an loquatur, ſed potius illuc animi dirigenda intentio eſt quẽadmodum loquatur. hoc enim uidetur continere totam propoſitionẽ. Ergo contra poſſibile eſſe, non eſt ea negatio quæ dicit, poſſibile nõ eſſe, ſed nõ poſſibile eſſe. eodem modo & contra eam quæ dicit, contingere eſſe, non ea quæ enunciat contingere non eſſe, ſed potius ea negatio eſt, quæ dicit non contingere eſſe. Idem quoq; in neceſſariis impoſſibilibusq; modis, cæterisq;, quæ nũc Ariſtoteles pro ſolita breuitate tranſgreſſus eſt, faciendum uidetur. Sed quoniam commentationis uirtus eſt, non ſolum uniuerſaliter uim ſenſus exprimere, uerũ etiam textus ipſius ſermonibus ordiniq; cõnectere ea, quæ ſuperius confuſe dicta ſunt, nunc per ſermonũ ipſorum ab Ariſtotele dictorum ordinẽ diuidamus. His uero determinatis perſpiciendũ eſt quẽadmodũ ſe habent negationes & affirmationes adinuicẽ, hæ ſcilicet, quę ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili eſſe, cõtingere & nõ cõtingere, de impoſſibili & neceſſario. habẽt.n. aliquas dubitationes. Perſpiciendũ inquit eſt de affirmationibus negationibusq;, qua ratione uideantur opponi. In his propoſitionibus quas quidã modus continet, ut in his quæ ſunt poſſibiles, uel contingentes, uel neceſſariæ, uel impoſſibiles, uel ueræ, uel falſæ, uel bene uel male, uel quicquid aliqua qualitate prædicatur. Habent.n. inquit aliquas dubitationes, & quas dubitationes habeant cõtinuo eas ſubiicit. nã ſi eorũ quæ cõplectuntur illæ ſibi inuicẽ oppoſitæ ſunt cõtradictiones, quæcunq; ſecundũ eſſe & non eſſe diſponuntur. Senſus totus huiuſmodi eſt, in omnibus cõplexionibus ꝓpoſitionũ illa in his oppoſitio ualet, quæcunq; ſecundũ eſſe & nõ eſſe ſit, ut cum dicimus homo eſt, huius negatio eſt, homo non eſt. ſed nõ ea ꝙ dicit non homo eſt. Et rurſus eius quæ proponit, eſt albus homo, illa negatio eſt ꝙ dicit, nõ eſt albus homo, nõ ea quæ proponit, eſt non albus homo. hoc ipſum autem quoniam eius quæ dicit eſt homo albus, negatio eſt ꝙ dicit, non eſt albus homo, nõ ea quæ proponit eſt nõ albus homo, ſic demonſtrat. Si.n. de omnibus aut dictio eſt aut negatio, lignũ erit uerũ dicere, eſſe nõ album hominem. Breuiter dictũ eſt, ſed ita poſſe uidetur exponi. propoſitũ inquit ſit lignũ, de quo duæ enunciationes dicãtur, illud tamẽ nobis manifeſtũ ſit de omnibus, ſi affirmatio uera eſt, falſam eſſe negationẽ, eam.ſ. quę contradictorie opponitur, & ſi uera negatio eſt, falſa affirmatio eſſe pronũcietur. Igitur de propoſito ligno, qđ lignũ hoc eſt albus homo, hoc falſum eſt. Si igitur hæc affirmatio falſa eſt, uera debet eſſe eius negatio. Si ergo ea eſt negatio affirmationis ꝙ dicit, eſt albus homo, quæ negat dicẽs, eſt nõ albus homo, hæc negatio uere prædicatur de ligno, dicente quolibet quod lignum hoc eſt nõ albus homo. Sed hoc fieri nõ poteſt. perſpicue.n. falſum eſt lignũ non album hominem eſſe. quod enim omnino nõ eſt homo, nec nõ albus homo eſſe poteſt. falſæ ergo ſunt utræq;, & affirmatio quæ dicit de ligno, quod lignũ eſt albus homo, & negatio de eo quæ dicit, qđ eſt nõ albus homo. Quod ſi ſunt falſæ utræq;, hæc negatio illius affirmationis nõ eſt. Quærenda eſt ergo alia quæ cũ ea diuidat uerũ atq; falſum. Qua in re nulla alia reperitur contra eã quæ dicit, eſt albus homo, præter eã quæ dicit, non eſt albus homo. nã ſi ea dicitur eſſe affirmationis huius ꝙ dicit, eſt albus homo, negatio, ꝙ enunciat eſt nõ albus homo: erit ut de ligno de quo affirmatio dicta falſa eſt, uera ſit enunciata negatio. eritq; de ligno uerũ dicere, quod lignũ hoc eſt nõ albus homo, ſed hoc impoſſibile eſt. Conſtat ergo eã propoſitionẽ quæ dicit, eſt non albus homo, illius affirmationis nõ eſſe negationẽ, quæ proponit, eſt albus homo. Sed eã quæ dicit, non eſt albus homo, negationem eſſe eiuſdẽ affirmationis

nis

nis quæ dicit, eſt albus homo. Vides ne ergo ut prope in omnibus affirmationes & negationes ſecundum eſſe, uel nõ eſſe fiant: Illa enim, album quidem eſſe dicit, illa negat, album non eſſe dicens. rurſus illa dicit hominem eſſe, illa uero negat, dicens hominẽ non eſſe, & in cæteris eodẽ modo eſt. Quod ſi hoc modo & in quibuſcunq; eſſe non additur, idem faciet quod pro eſſe dicitur, ut eius quæ eſt, ambulat homo, non ea quæ eſt ambulat non homo, negatio eſt. ſed ea quæ eſt, non ambulat homo. Nihil enim differt dicere hominem ambulare, uel hominẽ ambulãtẽ eſſe. Nec hoc ſolũ, inquit, in his euenire poteſt ꝓpoſitionibus, quæ ſecundum eſſe uel non eſſe diſponuntur: ſed ẽt in his, quæcunq; uerbis talibus cõtinentur, ut uerba illa uim eius quod eſt eſſe concludant, ut eſt homo ambulat, in ſe continet eſſe. Idẽ.n. eſt ambulat, quod ambulans eſt. Ad hæc ergo uerba, quæ in propoſitionibus eſſe continent, aptanda negatio eſt. Si enim omnis contradictio ſecundũ eſſe uel non eſſe fit hæc aũt uerba eſſe propria ſignificatione concludunt, quoniamq; uerba hæc ita ponuntur tanquam ſic hoc ipſum eſſe poneretur: manifeſtũ eſt ad ea uerba, quæ eſſe continent, negationem poni oportere, ad earũ ſimilitudinẽ propoſitionũ, quæ ſecundum eſſe uel nõ eſſe ſupradicta ratione ſibimet opponũtur. His ergo ante pdictis, qd incõueniens ex his poſsit eſſe ꝓſequitur.

Quare ſi hoc modo in omnibus, & eius quæ eſt, poſsibile eſt eſſe: negatio eſt, poſsibile eſt non eſſe, ſed nõ ea quæ eſt, non poſsibile eſt eſſe. Videtur autem idem poſſe & eſſe, & non eſſe. Omne enim quod eſt poſsibile diuidi, uel ambulare & non ambulare, & non diuidi, poſsibile eſt.

67. Superius demonſtratum eſt, quemadmodũ in iis, quæ complectuntur enunciationibus ſecundum eſſe potius, & nõ eſſe fierent oppoſitiones: nunc hoc dicit, Si hoc, inquit, in omnibus propoſitionibus faciendũ eſt, ut earũ contradictiones ſecundum eſſe & non eſſe ponantur, in iis, quæ aliquid poſsibile eſſe pronunciant: non ita ponenda negatio eſt, ut dicat nõ poſsibile eſſe, ſed potius ſecundũ non eſſe conſtituenda eſt, ut dicatur poſsibile non eſſe, negationẽ eius eſſe, quæ dicit poſsibile eſſe. Sed ſi hoc, inquit, dicimus, affirmatio & negatio cõtradictoriæ uerum inter ſe falſumq; non diuidũt. omne enim quod poteſt eſſe: idẽ etiam poteſt non eſſe. Qđ enim poteſt diuidi, idẽ poteſt non diuidi, & quod poteſt ambulare, idẽ poteſt non ambulare. Quæ autem ſit huiuſmodi poſsibilitas, per quã cum dicitur aliquid fieri poſſe, illud tamen relinquatur poſſe nõ fieri, cõſequenter explanat dicens.

Ratio autem eſt, quoniam omne quod ſic poſsibile eſt, nõ ſemper in actu eſt. Quare inerit ipſi etiam negatio, poteſt igitur & non ambulare quod eſt ambulabile, & non uideri quod eſt uiſibile. At uero impoſsibile eſt de eodem oppoſitas eſſe ueras dictiones, Non igitur eius, quæ eſt, poſsibile eſt eſſe, negatio eſt, poſsibile eſt non eſſe cõtingit enim ex his aut idem ipſum affirmare, & negare ſimul de eodem, aut non ſecundum eſſe & non eſſe, quæ opponuntur, fieri affirmationes & negationes. Si ergo illud impoſsibile eſt, hoc erit magis eligendum. Eſt igitur negatio eius, quæ eſt poſsibile eſſe, ea quæ eſt, non poſsibile eſſe, & non ea quæ eſt, poſsibile non eſſe. Eadem quoque ratio eſt in eo quod eſt, contingens eſſe, etenim negatio eius eſt, non contingens eſſe. Et in aliis quoque ſimili modo, ut in neceſſario, & impoſsibili.

68. Cauſa eſt igitur, inquit, cur id quod poſſe eſſe dicitur, idem poſsit non eſſe. ꝙ omne quod poſsibile dicimus, ita pronunciamus, ut non ſemper in actu ſit. i. non ſit neceſſariũ. omne nanq; quod ſemper in actu eſt, neceſſarium eſt. ut Sol ſemper mouetur. itaq; illi ſemper agitur motus. Siquis aũt me dicat ambulare poſſe, quoniã mihi ambulationis motus non ſemper agitur, & ineſt mihi aliquoties non ambulare: ineſt quoq; illud, ut uere de me dicatur poſſe me non ambulare, cum uere pronunciatur poſſe ambulare. Ergo quæcunq; non ſemper in actu ſunt, & poſſe eſſe & poſſe nõ eſſe recipiunt. Poteſt ergo quod eſt ambulabile, ideſt quod ambulare poteſt, nõ ambulare, & quod eſt uiſibile non uideri. Quocirca docet non eſſe negationẽ eius, quæ dicit, poſſe eſſe, eam quæ proponit, poſſe nõ eſſe. Iccirco quoniã utræque ſunt ueræ, ut in iis, quæ (ut ipſe ait) non ſemper actu ſunt. Contingit enim unũ ex utriſq;, quæ Ariſtoteles dicit, aut idẽ ipſum dicere, & negare ſimul de eodẽ: aut nõ ſecundum eſſe & non eſſe, quæ opponuntur, fieri affirmationes, & negationes, ideſt, ut aut idem ſint affirmatio & negatio, ſibiq; conſentiant, ſi ſecundum eſſe & nõ eſſe in omnibus cõtradictio fit, ut eſt in eo quod eſt poſſe eſſe, & poſſe non eſſe. idẽ enim utræq; ſunt, ſibiq; conſentiunt, & ſiquis dicit eam eſſe contradictionẽ, dicit conſentire ſibi contradictionẽ, quod impoſsibile eſt: Aut certe non in omnibus affirmationibus & negationibus ſecundũ eſſe & non eſſe ea, quæ opponuntur, fieri affirmationes & negationes, ideſt nõ in omnibus affirmationibus & negationibus ſecundũ oppoſitionem eſſe uel non eſſe, uel eorũ uerborum, quæ eſſe continent, fieri cõtradictionem. Si ergo, inquit, illud impoſsibilius eſt, hoc erit magis eligendũ. Duo ſupra poſuerat, quæ ex ſupradictis rationibus euenirent, aut unũ & idem dicere & negare ſimul de eodem, ideſt ut & dictio & negatio idẽ eſſent ſimul de eodem prædicatæ, ſibiq; conſentirent: aut non ſecundũ eſſe uel nõ eſſe contradictionem fieri. Sed uidentur utraq; quaſi quodammodo incõuenientia eſſe; quippe cũ illud unum etiã impoſsibile ſit, ut affirmatio negatioq; conſentiant, illud alterum nõ ſecundum eſſe uel non eſſe fieri oppoſitiones, inconſentiens ſit aliis propoſitionibus, in quibus hoc modo fieri cõtradictionẽ manifeſtum eſt. Nunc ergo hoc dicit, quoniã utrumq;, inquit, inconueniens eſt, unum ex his erit eligendũ, ideſt quod minus eſt impoſsibile, hoc ſumendũ eſt. Minus aũt eſt impoſsibile, ut ſecundũ eſſe & non eſſe nõ fiant oppoſitiones. hoc enim nihil prohibet. Illud aũt impoſsibilius eſt, ut affirmatio negatioq; ſibi conſentiant. Hoc igitur erit eligendũ potius, ideſt has quæ cum modo ſunt propoſitiones, non eas habere oppoſitiones, quæ ſecundum eſſe uel non eſſe fiunt, ſed potius eas, quæ ad modũ ponuntur. Non aũt dixit ita impoſsibilius eſt, tanquam ſic alterum impoſsibile ſit. Sed adhoc potius retulit, ꝙ utraq; quaſi inconuenientia uidẽtur. quorum unũ etiam impoſsibile eſſe non dubiũ eſt. Hinc quoq; diſpoſuit ordinẽ ſecundum modum aliquẽ pronunciatarum propoſitionum, quæ nõ ſecundum eſſe negationes ponunt. dicit enim, Eſt ergo negatio eius quæ eſt poſsibile eſſe, ea quæ eſt, non poſsibile eſſe, negationem .ſ. addens non ad eſſe uerbum, ſed ad modum, quod eſt poſsibile. eandem quoque rationem dicit eſſe & in contingentibus. Eius enim quæ eſt contingere eſſe, negatio eſt non contingere eſſe. Docet etiam de neceſſario & impoſsibile idem ſibi uideri. Quæ autem natura ſit huius oppoſitionis, licet breuiter, ueraciſsime tamen expreſſa eſt. de qua nos ſuperius diutius locuti ſumus, ꝙ ſiquis perſpicacius intendit illius intelligentiam loci, cum hac gradatim proficiſcente expoſitione communiet.

Fiunt enim quemadmodũ in illis eſſe & non eſſe appoſitiones, ſubiecta uero res, hoc quidem album, illud uero homo. Sic hoc loco, eſſe quidem & non eſſe ſubiectum fit, contingere uero & poſſe, appoſitiones, determinantes quemadmodum in illis eſſe & non eſſe, ueritatem & falſitatem, ſic hic in eo quod eſt eſſe poſsibile, & eſſe nõ poſsibile. Eius uero quæ eſt, poſsibile eſt non eſſe, negatio eſt non ea quæ eſt, non poſsibile eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſsibile non eſſe. Et eius quæ eſt poſsibile eſt eſſe, non ea quæ eſt, poſsibile eſt non eſſe, ſed ea quæ eſt non poſsibile eſt eſſe. Quare & ſequi ſeſe inuicem uidebuntur hæ, poſsibile eſt eſſe, poſsibile eſt non eſſe. Idem enim poſsibile eſt eſſe, & non eſſe. Non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi, poſsibile eſſe, & poſsibile non eſſe, ſed poſsibile eſt eſſe, & non poſsibile eſt eſſe, nunquam ſimul in eodem ueræ ſunt. opponun-

tur enim. At uero nec poſsibile eſt non eſſe, & non poſsibile eſt non eſſe, nunquam ſimul uera ſunt. Similiter autem, et eius, quæ eſt neceſſarium eſſe, negatio non eſt ea quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ſed ea quæ eſt, non neceſſarium eſſe. Eius uero quæ eſt neceſſarium eſt non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe. Et eius quæ eſt impoſsibile eſſe, non ea quæ eſt impoſsibile non eſſe, ſed non impoſsibile eſſe. eius uero quæ eſt impoſsibile non eſſe, ea quæ eſt non impoſsibile eſt non eſſe.

69. Appoſitiones uocat prædicationes. dicit ergo in his propoſitionibus, quæ præter aliquem modum dicuntur, prædicantur quidem ſemper eſſe & non eſſe, uel ea uerba, quæ eſſe cõtinent. ſubiiciuntur uero res de quibus illa prædicantur, ut albũ, cum dicimus album eſt, uel homo, cũ dicimus homo eſt. Atq; ideo quoniam in his, prædicatio totá continet propoſitionem, ueritatem & falſitatẽ prædicatio illa determinat. Prædicatur aũt eſſe, uel aliquid quod eſſe continet. Iure ſecundũ eſſe, & non eſſe contradictiones ponuntur. In his aũt, id eſt in quibus modus aliquis prædicatur, eſſe quidẽ ſubiectum eſt, uel ea uerba, quæ eſſe cõtinent: modus autẽ ſolus quodammodo prædicatur. nam quod dicitur eſſe ſolum ſine modo aliquo ipſius rei ſubſtantia pronunciatur, & quæritur in eo quodammodo, an ſit. iccirco eſſe, ponẽte affirmatione, dicit negatio, non eſſe. In his aũt in quibus modus aliquis eſt, nõ dicitur aliquid eſſe, ſed cũ qualitate quadá eſſe, ut eſſe quidem nec affirmatio ambigat nec negatio. De qualitate aũt, ideſt quomodo ſit, tunc inter aliquos dubitatur, atq; ideo ponente aliquo ꝙ Socrates bene loquitur, non ponitur negatio, ꝙ bene nõ loquitur, ſed quod non bene loquitur. Iccirco quoniá (ut dictum eſt) non ad eſſe, uel ad ea uerba, quæ eſſe cõtinent, & propoſitionem totá conſtituunt, ſed potius ad modum intenditur animus audientis, cũ affirmatio aliquid eſſe pronunciat. Si igitur hoc continet totius propoſitionis uim, quod autem propoſitionis uim continet prædicatur, & ſecundum id quod prædicatur ſemper oppoſitiones fiunt, recte ſolis modis uis negationis apponitur. His aũt rationabiliter conſtitutis, illud rurſus exequitur, quod nõ modo contradictio non eſt, poſſe eſſe & poſſe non eſſe, uerũ etiam huiuſmodi propoſitiones, quæ cũ modo ſunt poſitæ, negationem tamen habent ad eſſe iunctam, omnino negationes non ſunt, ſed affirmationes: poſſunt enim earum negationes aliæ reperiri. ait enim, Eius uero quæ eſt, poſsibile non eſſe, negatio eſt, nõ poſsibile non eſſe, intantum, inquit, non eſt ulla contradictio eius, quæ eſt poſſe eſſe, & eius quæ eſt, poſſe non eſſe, ut ea quæ dicit poſſe non eſſe, nõ eſſe negatio, ſed potius affirmatio cõuincatur. Affirmatio autem affirmationi nunquam opponitur contradictorie. Docetur autẽ eſſe affirmatio ea quæ dicit, poſſe non eſſe, quod eius quædam alia negatio reperitur, ea. ſ. quæ dicit, non poſſe nõ eſſe, ſimulq; illud adiungit. Cũ ſint, inquit, huius propoſitionis, quæ dicit, aliquid poſſe eſſe, duæ quæ uideantur eſſe negationes, ea ſcilicet, quæ dicit, poſſe non eſſe, & ea quæ proponit, non poſſe eſſe: hinc agnoſcitur quæ harũ ſit contradictoria, contra eã, quæ dicit, poſſe eſſe, affirmationem. Quæ enim uerum falſumq; cum ea diuidit, ipſa potius poteſt negatio eſſe, quá ea quæ illi cõſentit. Ei uero, quæ eſt, poſſe eſſe, conſentit ea, quæ dicit, poſſe non eſſe, ut ſupra iam docui. ea aũt, quæ dicit, non poſſe eſſe, ſi falſa eſt, uera eſt, quæ dicit, poſſe eſſe. Sed ſi hæc rurſus falſa eſt, uera illa, quæ enunciat, non poſſe eſſe. diuidunt ergo hæ ueritatẽ falſitatẽmq;, quod in ſingulis exemplis facile poteris inueniri. Age enim dicat quis me poſſe ambulare, ille uerũ dixerit. Si uero quis dicat, non poſſe me ambulare, mentitus eſt. Rurſus ſiquis dicat poſſe Solẽ conſiſtere, mentitur. Siquis uero dicat, non poſſe Solẽ conſiſtere; de ipſius nullus ambigit ueritate. Diuidũt ergo ueritatem falſitatemq; hæ ſcilicet, quæ dicunt, poſſe eſſe & non poſſe eſſe. illæ uero ſeſe ſequuntur, quæ dicunt, poſſe eſſe, & poſſe non eſſe. Quæ ergo ſibi conſentiunt, contradictiones non ſunt: quæ aũt ueritatem falſitatemq; diuidunt, ipſas eſſe cõtradictiones magis putandũ eſt, quod pec hoc ait. Quare & ſeſe ſequi inuicem uidebuntur. Quæ aũt propoſitiones ſequantur ſeſe, dicit, ideſt poſsibile eſt eſſe, & poſsibile non eſſe. Cur autem ſeſe ſequantur monſtrat, adiiciẽs: non enim contradictiones ſibi inuicem ſunt. ſi enim contradictiones eſſent, nunquam ſeſe ſequerentur. Sed quæ ſint cõtradictiones declarat dicens, Sed poſsibile eſt eſſe, & non poſsibile eſſe, nunquam ſimul ſunt. Cur aũt nunquam ſimul ſunt, non tacuit. ait nanq;, Opponuntur enim. nam iccirco nunquá ſimul ſunt, quia ueritatẽ falſitatemq; diuidunt, quoniá opponuntur. Docet quoq; eius propoſitionis, quæ dicit, poſſe nõ eſſe, illam eſſe negationẽ, quæ proponit, non poſſe non eſſe, & ex eadẽ ui ad hanc propoſitionẽ tranſit. Dicit enim, At uero nec poſsibile nõ eſſe, & non poſsibile non eſſe, nunquam ſimul ueræ ſunt. per quod oſtenditur illá eſſe affirmatiuá, illam uero negatiuá. Vniuerſaliter enim quæcunq; idẽ de eodem hæc ponit, hæc aufert: ſi illa ſit affirmatiua, illa negatiua, & nihil æquiuocationis, aut uniuerſalium determinationis impediat, contradictorie ſibimet opponuntur. Cætera iam ita, ait, per ſe expedita ſunt, ut longa expoſitione non egeant. Sed quædam in eorũ ordine permiſcenda ſunt, per quæ id quod per ſe eſt lucidũ, clarius monſtretur. Proſequitur enim ſimiliter cæteros modos, dicens quæ propoſitiones, quarũ affirmationum, non ſint negationes, & quæ ſint; & eis quas negationes eſſe dicit, ut affirmationes eſſe demonſtret, alias negationes opponit. Similiter aũt, inquit, & eius propoſitionis, quæ eſt neceſſariũ eſſe, non eſt ea negatio, quæ dicit, neceſſarium non eſſe: hæc enim affirmatio eſt, ſicut mox negatione oppoſita cõprobauit. ſed potius ea negatio eſt, eius quæ eſt neceſſarium eſſe, quæ dicit, non neceſſarium eſſe. Eodem quoque modo cuncta proſequitur dicens, eius uero quæ eſt, neceſſarium non eſſe, quam ſupra dixerat non eſſe oppoſitam ei, quæ dicit, neceſſariũ eſt eſſe, illa negatio eſt, quæ proponit, non neceſſariũ non eſſe. Quæcunq; enim negationẽ ad eſſe poſitam habent, illæ ſi cũ modo ſunt, affirmationes eſſe putandæ ſunt. Eius uero, quæ eſt, impoſsibile eſſe, non eſt ea negatio, quæ dicit, poſsibile nõ eſſe. non enim ad modum habet negatiuá particulam iunctá, ſed potius ea, quæ dicit, non impoſsibile eſſe. Hæ nanq; inter ſe uerũ falſumq; diuidunt. illius uero, quæ ad eſſe habet particulam negatiuam, quam affirmationem eſſe manifeſtũ eſt, ideſt eius, quæ dicit, impoſsibile non eſſe, ea negatio eſt, quæ dicit, non impoſsibile non eſſe. Concludit etiam breuiter id quod ſupra demonſtrauit, dicens.

Vniuerſaliter uero (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem, & non eſſe oportet ponere, tanquam ſubiecta: negationem uero & affirmationem hæc facientem ad eſſe, & non eſſe apponere, & has putare oportet eſſe oppoſitas dictiones, poſsibile, non poſsibile, contingens, non contingens, impoſsibile, non impoſsibile, neceſſarium, non neceſſarium, uerum, non uerum.

70. Vniuerſaliter, inquit, dicimus, ſicut iam ſupra dictum eſt, in his propoſitionibus, quæ modos additos habent, eſſe & non eſſe ſubiecta potius fieri, modos uero prædicari, atque ideo ad unum quemlibet modum, ideſt ſecundum unũ fieri debere affirmationem & negationem ſemper, ut ſicut prædicatus modus affirmationem continet, ita negatiua particula ad modum iuncta, totam hoc modo contineat negationem: proponit autem eas quas putat eſſe oppoſitas dictiones hoc modo, poſsibile, non poſsibile: contingens, non contingens: impoſsibile, non impoſsibile: neceſſarium non neceſſarium. Quod autem addit uerum, non uerum, ad hoc pertinet, ut omnes modos includeret. uere enim modus quidem eſt, ſicut & bene, ſicut uelociter, ſicut læte, ſicut grauiter, & quicunq; modi ſunt: hocq; modo facienda eſt contradictio, uerum eſt, non uerum eſt, non autem non eſt uerum, uelociter ambulare, nõ uelociter ambulare, ſed non illa, quæ dicit, uelociter nõ ambulare. Concludenti ergo ſemper ad modum iungenda negatio eſt. illæ. n. ſemper ſibimet opponuntur, ut ſupra iam dictum eſt, quæ ſecundũ prædicationes habent negatiuas particulas iunctas. Prædicantur autem

tem

tem in his modis, ut ſupra iam demonſtrauimus. Secundũ modos ergo in his negatio poſita integram uim cõtradictionis efficiet. Expeditis modorum oppoſitionibus, de conſequentia propoſitionum, atque conſenſu habebitur ſubtilis utiliſq; tractatus. Si ergo poſsibile eſſe ſimpliciter diceretur, ſimplex & facilis propoſitionũ uideretur eſſe cõſenſus, nec quicquam in earum conſequentia poſſet errari. Nunc autẽ, quoniam dupliciter dicitur ſecundũ diuerſos modos, nõ eædem propoſitionum ſunt conſequentiæ. Quod aũt dico tale eſt. Poſsibilis duæ ſunt partes, unum quod cum non ſit, eſſe poteſt. Alterum quod ideo ſit poſsibile, ꝙ iam eſt, prior quidẽ pars corruptibilibus, & permutabilibus propria eſt. mortalis .n. Socrates poterat eſſe, cum nõ fuit, ſicut ipſi mortales qui ſunt id quod ante nõ fuerant. poteſt enim homo cum non loquitur, loqui, & cum nõ ambulat ambulare. Ergo hæc pars ſecundum id dicitur, quod iam quidẽ non eſt, eſſe tamẽ poteſt. illa uero alia pars poſsibilis, quæ ſecundum id dicitur, quod tã eſt aliquid actu nõ poteſtate, utriſque naturis accommodatur & ſempiternis ſ. & mortalibus. nam quod in ſempiternis eſt, eſſe poſsibile eſt. rurſus quod eſt in mortalibus, nec hoc a ſubſiſtendi poſsibilitate diſcedit, ſed tantum differt, quia id quod in æternis eſt, nullo modo permutatur, & ſemper eſſe neceſſe eſt. illud uero quod in rebus mortalibus inuenitur, poterit & non eſſe, & ut ſit, non eſt neceſſe. Ego nanq; cum ſcribo, ineſt mihi ſcribere. Quocirca & ſcribere mihi poſsibile eſt, ſed quoniã ipſe mortalis ſum, nõ eſt hæc poteſtas ſcribendi neceſſaria. neq; enim ex neceſsitate ſcribo. At uero cum dicimus cælo ineſſe motũ, nulla dubitatio eſt, quin neceſſe ſit cælũ moueri: in mortalibus ergo rebus cum eſt aliquid, & eſſe poteſt, & ut ſit, non eſt neceſſe, in ſempiternis autem, quod eſt, neceſſe eſt eſſe, & quia eſt, eſſe poſsibile eſt. Cum ergo poſsibilis principaliter duæ ſint partes, una quæ ſecundũ id dicitur quod cum nõ ſit, eſſe tamen poteſt: Altera, quæ ſcundum id prædicatur, quod iam eſt aliquid actu, non ſolum poteſtate. huiuſmodi poſsibile quod iam ſit actu, duas ex ſe ſpecies profert, unam, quæ cum ſit non eſt neceſſaria: alteram quæ cum ſit, illud quoque habet, ut eam eſse neceſse ſit. Nec hoc ſolius Ariſtotelis ſubtilitas deprehendit, uerum Diodorus quoq; poſsibile ita definit dicens, quod eſt, aut non eſt. Vnde Ariſtoteles id quod Diodorus ait, non eſt, illud poſsibile putat, quod cũ non ſit, fieri tamen poteſt. Quod aũt dixit Diodorus, eſt, id poſsibile Ariſtoteles interpretatur. quod iccirco dicitur eſse poſsibile: quia iam eſt actu. Cuius poſsibilitatis modi duas partes eſse docuimus, unã .ſ. quam neceſsariam dicimus: alteram quam non neceſsariã prædicamus. Huius aũt non neceſsariæ duæ rurſus partes ſunt, una quæ a poteſtate peruenit ad actum: altera, quæ ſemper actu fuit, aliquando res illa, quæ ſuſceptibilis illius eſt, fuit: & illa quidem, quæ a poſsibilitate ad actũ uenit, utriuſq; partis cõtradictionis ſuſceptibilis eſt, ut nunc ego ſcribo, & ex poteſtate ad actum ueni, & agens poſsum ſcribere. ante .n. quã ſcriberem, erat mihi ſcribendi potentia. Sed ex poteſtate ſcribendi ueni ad ctum ſcribendi. Quare utraque mihi cõueniunt & ſcribere & non ſcribere: poſsum enim & non ſcribere, poſsum & ſcribere. quæ eſt quodãmodo contradictio. Atq; ideo quæcunq; a poteſtate ad actum ueniunt, ea & faecere poſsum & nõ facere, & eſse & non eſse. ut qui loquitur, quia ante potuit loqui quã loqueretur, & nunc ideo poteſt loqui, quia loquitur, & poteſt loqui & poteſt nõ loqui. Alia uero, quæ nunquã antea poteſtate fuit, ſed ſemper actu, aliquando res ipſa fuit, quæ aliquid poteſtate eſse diceretur, ad unam rem tantum apta eſt. ut ignis nunquã fuit ante poteſtate calidus, ut poſtea calidus actu ſentiretur; nec nix antea frigida poteſtate, poſt actu. Sed aliquando fuit ignis actu calidus, fuit & aliquando nix frigida actu. Quocirca hæ potentiæ nõ ſunt aptæ ad utraq;. Neq; .n. ignis frigus incurrere, nec nix calidũ nunquam poteſt efficere. Quare facienda a principio huiuſmodi diuiſio eſt. Poſsibilis alia pars eſt, quæ cum non ſit, tamen eſse poteſt. Alia uero, quæ actu eſt. & ideo poſsibile dicitur. Si enim eſse nõ poſset, nec eſset omnino. Huius autem poſsibilitatis, quæ ſecundum illum dicitur modum, quod iam actu ſit, duæ partes ſunt, una ſecundum id quod ex neceſsitate eſse dicimus: Altera uero ſecundum id quod cum ſint, non tamen eſse ex neceſsitate aliquid arbitramur. Huius aũt non neceſſariæ poteſtatis duæ ſunt aliæ partes. una, quæ qm̃ ex poteſtate ad actum uenit, & eſse & nõ eſse recipiet facultatẽ: Altera, quæ quia nunquam actũ hẽ deſtitit, aliquando fuit id qđ dicitur et eſse poſsibile, ad unã tantum partẽ apta eſt atq; poſsibilis, ad eam ſ. quam actu ſemper exercuit, ut igni calor, & niui frigus, & adamanti durities, & aquæ liquor, Sed nullus arbitretur ex neceſsariæ poſsibilitatis ſpecie eſse id quod dicimus, nunq̃ poteſtate fuiſse actus quoſdã in quibuſdã rebus, ut igni calorẽ. ipſe enim extingui ignis poteſt. In aliis autẽ quæ neceſsariæ ſunt, non modo qualitas a ſubiecta re diſcedere nunquã debet, quod uidetur ẽt in igni, a quo ſua qualitas caloris nõ recedit. ſed ẽt illud, quod ſubiecta illa ſubſtantia immortalis eſse uideatur, quod igni non accidit. Solẽ .n. & cætera huiuſmodi corpora, quæ ſuperna ſunt & cœleſtia, immortalia peripatetica diſciplina putat. atq; ideo cõſentienter ſibi docet Solem neceſsario moueri, quod nõ modo a Sole motus ille nunquã recedit, ſed ne Sol quidẽ ipſe eſse deſinet. His ergo prædictis, id ad quod hæc præmiſsa ſunt. i. conſequentia propoſitionũ diligentius exequẽda eſt.

DE MODALIVM CONSENSV.

Conſequentiæ uero ſecundum ordinem fiunt, ita ponentibus. Illi enim quæ eſt, poßibile eſt eſſe, ſequitur illa quæ eſt contingens eſſe, & hæc illi conuertitur. Et non impoßibile eſſe, & non neceſſarium eſſe. Illi uero quæ eſt, poßibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & non impoßibile non eſſe. Illi uero quæ eſt, non poßibile eſſe, & non contingens eſſe, ea quæ eſt, neceſſarium non eſſe, & impoßibile eſſe. Illi uero quæ eſt, non poßibile non eſſe, & non contingens non eſſe, illa quæ eſt, neceſſe eſt eſſe, & impoßibile non eſſe. conſideretur autem ex ſubſcriptione quod dicimus.

Poßibile eſſe.	*Non poßibile eſſe*
Contingens eſſe	*Non contingens eſſe*
Non impoßibile eſſe	*Impoßibile eſſe*
Non neceſſarium eſſe	*Neceſſarium non eſſe*
Poßibile non eſſe	*Non poßibile non eſſe*
Contingens non eſſe	*Nõ contingens nõ eſſe*
Non impoßibile nõ eße	*Impoßibile non eſſe*
Nõ neceſſarium nõ eſſe	*Neceſſe eſt eſſe.*

71. Hæc Ariſtoteles cõſentienter his quæ nos ſupra præmiſimus addidit de conſequentia propoſitionum, quæ etſi manifeſta ſunt acute perſpicientibus, tamen ne nos nihil huic quoq; loco addidiſse uideamur, breuiſsima expoſitione ea percurrimus. Primum uoluit demonſtrare, quod quæcunq; de poſsibili dicerentur, ea ẽt de contingenti ueraciſsime dici poſsunt. Atq; ideo ait, Illi quæ eſt, poſsibile eſse, conſequentẽ eſse illã, quæ dicit. contingere eſse. Et ne in his aliqđ diſcrepans uideretur, adiecit dicens, & hæc illi cõuertitur: ut intelligeremus quod eſset poſsibile, hoc cõtingere. & quod contingeret, illud eſse poſsibile. quare, quæ ſibi cõuertuntur, ea æqualia ſunt atq; eadẽ. Quicquid ergo in poſsibili dici poteſt, idẽ in contingenti prædicatur. hæc ergo. i. cõtingens & poſsibile ſequi dixit illã propoſitionem, quæ diceret, nõ impoſsibile eſse, & eam quæ neceſsarium negat. i. non neceſse eſse. ait enim, Illi .n. quæ eſt poſsibile eſse, illa quæ eſt contingere eſse, & hæc illi conuertitur, & ea, quæ eſt, nõ impoſsibile eſse, & nõ neceſsariũ eſse: tanquam ſi hoc diceret, & poſsibile eſse ſequitur contingentia. & hæc utraq; ſibi conuertuntur. ſed has ſequitur nõ impoſsibile eſse, & non neceſsariũ eſse. Hoc quam recte dictũ ſit, neminem latet. nam quod eſt poſsibile eſse, id eſse cõtingit, ut ſit nõ impoſsibile eſse.

fortaſſe uidebitur. ſed cũ poſtremo hanc ſecundã cognouerit editionem, quã multa in prima ignoraret agnoſcit, nec homines a legendo longũ opus labore deterreat, cũ nos nõ impedierit ad ſcribendũ. Sed ne ipſum quoq; procœmiũ iendi longius uideatur, ad Ariſtotelis ſeriem, & ad ea quæ de cõſequentia propoſitionũ diligenter exequitur, reuertamur. Ea quæ cõiter uniuerſaliterq; de ꝓpoſitionibus & de earũ ad ſe inuicẽ conſequentiis ſpeculanda fuerãt, in ſuperiori ipſarũ ꝓpoſitionũ deſcriptione diſpoſuit. Nunc uero quæ ſingulatim ſingulis accidunt, diligẽtiſsimo tractatu perſequitur. ait.n. ita.

Ergo impoſsibile & non impoſsibile, ad illud quod eſt, contingens & poſsibile, & non contingens & non poſsibile ſequuntur quidem contradictorie, ſed conuerſim. illud enim quod eſt poſsibile eſſe, negatio ſequitur impoſsibilis, negationem uero affirmatio. Ad enim quod eſt, non poſsibile eſſe, ſequitur illud quod eſt, impoſsibile eſſe. Affirmatio enim eſt, impoſsibile eſſe, non impoſsibile uero, negatio.

72. Conſequentia propoſitionum (ut ſuperior deſcriptio docet) ſecundum poſsibile & neceſſarium facta eſt. quã rẽ illa quoque ſecuta eſt, ut ex cõtingentibus & impoſsibilibus propoſitionibus conſequentiiſq; diceret. nã cum contingẽs recto modo poſsibili conſentiat, impoſsibile cõuerſo ordine neceſſariũ eſt, ut paulopoſt docebimus. Speculatur ergo de poſsibili, & cõtingenti, & impoſsibili, quẽadmodum ad ſe inuicẽ uel quas habeant conſequentias, idq; cõſtituit hoc modo dicens. Impoſsibile & nõ impoſsibile ſequuntur quidẽ poſsibile, & nõ poſsibile contradictorie quidẽ, ſed conuerſim. Hoc aũt huiuſmodi eſt. Scimus affirmationẽ priuatoriã eſſe eam, quæ dicit impoſsibile eſſe. huius uero negationẽ, non impoſsibile eſſe. Rurſus affirmationem poſsibilem, eam quæ dicit poſsibile eſſe. huius negationem quæ proponit, nõ poſsibile eſſe. Sequitur ergo affirmationẽ poſsibilem negatio impoſsibilis. nam quod poſsibile eſt, idem eſt nõ impoſsibile. Alioqui ſi ea, quæ dicit, non impoſsibile eſſe, nõ ſequitur poſsibilitatẽ, ſequitur eius affirmatio, id eſt impoſsibile eſſe. Erit ergo quod poſsibile eſt, impoſsibile, quod fieri non poteſt. Quod ſi impoſsibilitas poſsibilitatẽ non ſequitur, non impoſsibile eſſe ſequitur poſsibilitatẽ. At uero negationẽ poſsibilitatis ſequitur affirmatio impoſsibilitatis, nam qđ non poſsibile eſt, impoſsibile eſt. Eandem.n. uim obtinet negatio in propoſitionibus quã & priuatio, & de cõtingenti hoc modo. nam qđ contingens eſt eſſe, illud eſt non poſsibile. nã ſi contingens & poſsibile ſequũtur ſe, poſſibile uero & nõ impoſsibile conſentiunt, cõtingens ẽt & nõ impoſsibile idẽ deſignãt. Rurſus nõ contingens, & impoſſibile idem uideri poterit perſpicienti. quod nõ cõtingens quidem & non poſsibile idẽ ſentiunt. ſed non poſſibile impoſſibili conſentit: Quocirca & non contingens quoq; impoſſibile aliquid eſſe denunciat. Fit ergo, ut affirmatio impoſſibilitatis, contradictionem poſsibilitatis ſequatur. Sed non ut affirmatio affirmationem, nec ut negatio negationẽ, ſed conuerſim, id eſt ut affirmatio negationi, negatio uero affirmationi conſentiat. Affirmationem nanq; quæ eſt, poſſibile eſſe, ſequitur negatio impoſsibilitatis, quæ dicit, non impoſsibile eſſe, negationem uero poſsibilitatis, quæ eſt non poſsibile eſſe, ſequitur impoſsibilitatis affirmatio, quæ proponit impoſsibile eſſe. Idem quoque & de contingenti dicendum eſt. Affirmationem nanque contingentis, ſequitur negatio impoſsibilitatis. negationem uero contingentis, ſequitur affirmatio impoſsibilitatis. omnino enim quicquid de poſsibilitate proponitur, idem de contingentibus iudicatur. Diſponantur ergo modo, primum affirmatio iꝑoſsibilis, contra eam negatio impoſsibilis. Et ſub affirmatione impoſsibili ponantur ex contingentibus & poſsibilibus, quas ipſas ſequitur impoſsibilitas. Sub negatione uero impoſsibilitatis, illæ poſsibilis & contingentis propoſitiones, quibus ipſa impoſsibilitatis negatio conſentit, hoc modo.

Impoſſibile eſſe	Non impoſsibile eſſe
Non poſsibile eſſe	Poſsibile eſſe
Non contingens eſſe	Contingens eſſe.

Patet ergo ut cõtradictiones quidẽ aliis cõtradictionibus cõſentiant. Qua in re illud quoq; manifeſtũ eſt, ꝙ affirmationes negationibus, negationes uero affirmationibus conſentiant. ſenſus ergo totus talis. Sermonũ uero rõ hæc eſt. Impoſsibile, inquit, & nõ impoſsibile .ſ. quæ eſt cõtradictio duas cõtradictiones .i. illud qđ eſt cõtingẽs & poſsibile, & nõ cõtingens, & nõ poſsibile, ſequitˀ quidẽ cõtradictoriæ. nã una cõtradictio impoſsibilis, & nõ impoſsibilis, duas ſeqtur cõtradictiones .i. cõtingens, & nõ contingẽs: poſsibile, & non poſsibile. ſed quanq̃ cõtradictiones ſequatur alia cõtradictio cõuerſim tñ ſibi conſentiũt. nam qđ eſt poſsibile eſſe, ſeqtur negatio impoſsibilis, ut ſuperior deſcriptio docet. negationẽ uero poſsibilis ſeqtur affirmatio impoſsibilis. nã qđ ẽ nõ poſsibile cõſẽtit ei qđ impoſsibile. Eſt aũt affirmatio impoſsibilis ea quæ dicit, impoſsibile eẽ. & q̃q̃ inuoluta ſit ſermonũ rõ, tñ ſiquis ſecundũ ſuperiorẽ expoſitionẽ ad ipſius Ariſtotelis ſermones ſupiores redeat, & qđ illis deeſt, ex noſtra expoſitione compenſet, ſenſus planiſsimus a rõne non deuiat.

Neceſſarium uero quemadmodum ſit, conſiderandum eſt. Manifeſtum eſt aũt, ꝙ non eodem modo, ſed contraria ſequuntur. Contradictoria autem ſunt extra. Non.n. eſt negatio eius quod eſt, neceſſe non eſſe, non neceſſe eſt eſſe. contingit enim eſſe ueras utraſq; in eodem. Quod enim eſt neceſſarium non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe.

73. Poſsibilis atq; impoſsibilis dudũ cõparatione didicimus, qđ affirmationẽ poſſibilẽ impoſſibilis negatio ſequeretur. rurſus negationi poſsibilis affirmatio impoſſibilis cõſentiret. Quærens ergo nunc, quẽadmodum poſsibilium, & neceſſariarũ ꝓpoſitionũ fiant cõſequẽtiæ, dicit nõ eodẽ modo in his euenire quẽadmodũ in illis euenit, quæ ex poſsibilis & impoſsibilis, cõparationibus naſcebantur. in illis.n. cõtradictiones oppoſitæ, cõtradictiones rurſus oppoſitas ſequebãtur, ut affirmationẽ negatio, negationem affirmatio ſequeretur. In his aũt hoc eſt in poſsibilibus & neceſſariis nõ eodẽ modo eſt, ſed cõtrariæ quidẽ cõſequuntur, cõtradictoriæ uero & oppoſitæ extra ſunt & non ſequũtur. Et prius quidẽ quæ ſint cõtrariæ, quæ cõtradictoriæ diſponamus. propoſitionis .n. quæ dicit, neceſſe eſſe, ea quæ proponit nõ neceſſe eſſe, cõtradictoria eſt, ea uero, quæ dicit neceſſe non eſſe, contraria, ut ſiquis dicat Solẽ eſſe neceſſe moueri. huic eſt oppoſita cõtradictorie, Solẽ non neceſſe eſſe moueri. Cõtrariæ uero, Solem neceſſe eſſe non moueri. Poſsibilem ergo propoſitionem ſequitur contradictio neceſſaria. Contradictionem uero poſsibilis, nõ ſequitur neceſsitas. Quod eueniret, ſi in his ſeſe oppoſitæ ſequerentur Sed potius ea quæ eſt contraria neceſſitati. Age enim oppoſitioni, quæ dicit poſsibile eſſe, uideamus quę ex neceſſariis cõſentiant. Illa quidẽ, quæ dicit, neceſſe eſſe, nõ ei poterit cõſentire. Quod.n. poſsibile eſt eſſe, põt & nõ eſſe. quod aũt neceſſe eſt eſſe, non poterit non eſſe. Ergo ſi poſsibilitatẽ neceſsitas non ſequitur, ſequitur eã neceſsitatis cõtradictio. nõ ſequitur ergo propoſitionẽ poſsibilem, ea quæ proponit neceſſe eſſe: ſed cõtradictio neceſſitatis, quæ proponit non neceſſe eſſe. Sed cõtradictioni poſſibilis, neceſsitas non cõſentit. Neq; enim dicere poſſumus, ꝙ eã propoſitionem, quæ dicit nõ poſsibile eſſe, ſequitur ea quæ proponit neceſſe eſſe. ſed potius contraria neceſſariæ, illa quæ dicit, neceſſe eſſe nõ eſſe. nã cum nõ poſsibile eſt, neceſſe eſt non eſſe. Diſponantur enim hæ ſcilicet quæ ſequuntur, & ſub his neceſſariæ, & quæ ſit contradictio, quæ contrarietas aſcribatur.

Poſsibile eſſe		Non poſsibile eſſe
Non neceſſe eſſe		Neceſſe eſſe non eſſe
	Contradictoriæ	Contrariæ
	Neceſſe eſſe	

quatur? Videtur enim omnem neceſſariam propoſitionum poſſibilitas conſequi, quod ſiquis negat, illi cõfitendum eſt, ꝙ negatio poſſibilis ſequitur neceſsitatem. In omnibus.n. aut affirmatio aut negatio eſt. ergo ſi neceſſariam propoſitionem non ſequitur poſſibilitas, poſſibilitatis negatio conſequitur, ut ita dicatur: qđ neceſſe eſt eſſe, nõ poſſibile eſt eſſe. ſed dudum dictum eſt, ꝙ ei propoſitioni quæ proponeret nõ poſſibile eſſe, impoſſibilitas conſentiret. ſed ſi nõ poſſibile eſſe conſequitur neceſsitatem, & impoſſibilitas igitur conſequetur neceſsitatẽ. Erit itaq; recta propoſitionum conſequẽtia, ſi neceſſe eſt eſſe, impoſſibile eſt eſſe. ſed hoc fieri nõ poteſt. Si igitur impoſſibilitas non ſequitur neceſsitatem, ſequitur autẽ propoſitio, quæ aliquid non poſſe eſſe denuntiat impoſſibilem propoſitionem, neceſſariæ propoſitioni poſſibilitatis negatio, quæ eſt nõ poſſibile eſſe, non conſentit. ꝙ ſi hæc neceſſarię enunciationi nõ conſentit, conſentiet affirmatio. Neceſsitatem igitur poſſibilitas conſequitur. Erit ergo recta propoſitionum conſequentia hoc modo. Si neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe. Sed rurſus alia nobis ex his impedimenta naſcuntur. nam ſiquis neceſsitati dicat propoſitionẽ poſſibilem conſentire, quoniã poſſibilitati ea propoſitio q̃ dicit, nõ impoſſibile eſſe, & rurſus ea quæ enunciat, nõ neceſſe eſſe, conſentit, qđ ſuperior ordo prædocuit: erit, ut neceſſariæ propoſitioni conſentiat ea quę dicit, non neceſſe eſſe. erit igitur recta conſequentia, ſi neceſſe eſt eſſe, non neceſſe eſt eſſe. ſed hoc rurſus eſt impoſſibile. Quod ſi ita eſt, aliquid in conſequentiis propoſitionum permutandum eſt, ut poſsit ipſa ſibi ratio conſentire. An igitur illud primo incõuenienter dictũ eſt, ꝙ neceſſarii negatio affirmationẽ poſſibilem ſequeretur, ut ea q̃ eſt nõ neceſſe eſſe, ſequatur eã quę dicit poſſibile eſſe. uel certe illud non recte ſenſimus, poſſibilem propoſitionem ad neceſſariam conſentire, quod quia perabſurdum eſt. nullus.n. dixerit neceſsitati poſſibilitatem eſſe contrariam. euenit.n. quod neceſſe eſt, hoc fieri nõ poſſe, rectaq; eſt hæc conſequentia, ſi neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe, ſic ut potius cõtradictio neceſſarii propoſitionẽ poſſibilem non ſequatur. ſed cũ hæc dicuntur illud intelligi placet, ꝙ neceſsitatem poſſibilitas ſequatur, ut id quod eſt neceſſe, hoc poſſibile eſſe dicatur. Iſtud altius perſpicientibus propoſitũ eſt. nam aliud eſt rem dicere eſſe neceſſe, aliud eſſe poſſibile. illud autẽ quod per ſe poſſibile eſt, non modis omnibus ſit neceſſe. nam ſi neceſſe eſt, fieri non poteſt ut nõ ſit. quod uero poſſibile eſt, & nõ eſſe poteſt, igitur qđ poſſibile eſt, non erit neceſſe. dico autẽ quia neq; ea propoſitio ſequitur poſſibilitatẽ, quæ neceſsitati omnino contraria eſt. Eſt namq; neceſſariæ propoſitioni cõtraria ea quæ dicit, neceſſe eſt non eſſe. Hanc poſſibilitati cõſentire nullus impellet. nam quod neceſſe eſt non eſſe, illud non poteſt eſſe. quod autem poſſibile eſt, illud eſſe & nõ eſſe poteſt. Neceſsitas ergo propoſitionis quæ ſecundũ eſſe prædicatur, icirco non ſequitur poſſibilitatẽ, ꝙ poſſibilitas quidem & non eſſe poteſt; neceſsitas uero quæ ſecundũ eſſe eſt, nõ poteſt non eſſe. Rurſus neceſsitas quæ ſecundũ non eſſe prædicatur, a poſſibilitate differt. eamq; non ſequitur, ꝙ neceſsitas ea quæ ſecũdum non eſſe dicitur, nõ poteſt eſſe. poſſibile uero & eſſe & non eſſe poteſt. Quod igitur ut neq; oppoſita negatio neceſſarii poſſibilitatẽ ſequatur, quæ non neceſſe eſſe proponit, nec ipſa neceſsitas affirmandi, quæ dicit neceſſe eſſe, neq; huic cõtraria quæ dicit neceſſe eſſe non eſſe, Sed in his quatuor uidebuntur. eſt.n. neceſſaria affirmatio quæ dicit, neceſſe eſt eſſe, huic oppoſita eſt ea quę prædicatur, non neceſſe eſſe. Rurſus contraria neceſsitati affirmatio eſt quæ dicit, neceſſe eſt non eſſe. huic opponitur ea quæ proponit, non neceſſe eſt non eſſe, quod ſubiecta deſcriptio docet.

Neceſſe eſt eſſe	Non neceſſe eſt eſſe
Neceſſe eſt non eſſe.	Non neceſſe eſt non eſſe.

Si igitur neq; ea quæ dicit neceſſe eſt eſse, neq; huic oppoſita, quæ proponit non neceſse eſt eſse, nec neceſsitati cõtraria, cuius ſententia eſt, quod neceſse eſt non eſse, poſſibilitati conſentit; reſtat ut ei conſentiat quarta, quæ dicit non neceſſe eſt non eſſe, quæ ſcilicet quarta aliquatenus etiã ipſi neceſsitati conſentit, neceſsitas uero ipſi poſſibilitati minime. Omne enim quod neceſſe eſt eſſe, & poſſibile eſt eſſe, & ut non ſit non eſt neceſſe. Iccirco autẽ hæc propoſitio q̃ dicit, non neceſſe eſt non eſſe, neceſsitati conſentit: quia neceſsitati quidẽ contraria eſt ea quæ dicit, neceſſe eſt nõ eſſe, huic uero oppoſita eſt ea quæ proponit, non neceſſe eſt non eſſe. Quare conſentiet ei propoſitio, q̃ contradictoria eſt ſibimet oppoſitæ affirmationi. Quod ſiquis attentius inſpicit, & ad ſuprascriptum omnino reuertitur, facile cognoſcit. Si igitur poſſibile eſſe (ut dictum eſt) ſequitur ea propoſitio quæ dicit, nõ neceſse eſt non eſse, negationem poſſibilem ſequitur huic oppoſita, q̃ dicit, neceſse eſt nõ eſse. erit itaq; huiuſmodi conſequentia. ſi poſſibile eſt eſse, non eſse. Rurſus ſi non poſſibile eſt eſse, neceſse eſt nõ eſse. Reuerſa eſt illa conſequentia, quæ contradictorie quidem fiebat, ſed conuerſim. ſicut ſupra de impoſſibilibus dictũ eſt: hic nanq; affirmationẽ poſſibilem negatio ſequitur, quæ neceſsariũ quidẽ deſtruit, ſed id quod ad non eſse ponitur, ea ſcilicet q̃ dicit, non neceſse eſt nõ eſse. Rurſus negationẽ poſſibilẽ affirmatio ſequitur neceſsaria, q̃ ſecundũ non eſse ponitur. Eſt igitur hic quoq; eadẽ conuerſio, ut contradictio quidem contradictionem ſequatur, ſed cõuerſim, ut affirmatio negationi, negatio uero affirmationi conueniat. Melius uero hoc, ſi ſub oculis cadet, liquere credimus. atq; ideo apertiſsime ſententiam rei ſubiectæ diſpoſitionis nos ordo commoneat.

Poſſibile eſt eſſe	Non poſſibile eſt eſſe.
Non neceſſe eſt non eſſe	Neceſſe eſt non eſse.

Omnis quidem ſententia talis eſt. Ordo autem ſermonũ huiuſmodi eſt. Poſtquã dixit de poſſibilium impoſſibilium conſequentia, ꝙ contradictiones quidem contradictionibus conuenirent, ſed conuerſim, id eſt ꝙ affirmatio negationi, negatio uero conſentiret affirmationi: hæc eadẽ inquit, conſequentia quẽadmodum in neceſsariis eueniat, uidendum eſt. Speculatus igitur & de neceſsariis idem non reperit. nã cum dixiſset neceſsarii negationẽ poſſibilitati conſentire, affirmatio neceſsaria negationi poſſibilitatis nõ cõſentit. Eiuſdem rei reddens cauſas illud arguit; ꝙ impoſſibilitas neceſsitati idem ualeret contrarie reddita. Quam rẽ emendare uolens, ita dixit. An certe, inquit impoſſibile eſt ſic poni neceſſarii cõtradictiones, ut negationem, ſcilicet neceſsarii, poſſibilitati conſentire diceremus. Addidit autẽ dubitationem quandã, quæ ita ſeſe habet. nã quod eſt inquit, neceſſariũ eſſe, illud ſine dubio poſſibile eſt eſſe. nam ſi nõ, id eſt ſi quod neceſſariũ eſt, poſſibile non eſt, negatio poſſibilitatis conſequitur, neceſſe enim in omnibus rebus aut dicere, id eſt affirmare, aut certe negare: in omnibus nanq; rebus, aut affirmatio uera eſt, aut negatio. quare ſi non poſſibile eſt eſſe, id eſt ſi hoc eſt non poſſibile eſſe, qđ impoſſibile eſt, fiet id quod neceſſariũ eſt eſſe. Sequitur autẽ propoſitionẽ quæ dicit, nõ poſſibile eſt eſſe, illa q̃ proponit impoſſibile eſt eſſe, & fit aliquid impoſſibile, ut dicatur igitur impoſſibile eſt eſſe id qđ neceſſe eſt eſſe. ſed hoc inconueniens eſt. ergo id docuit ꝙ neceſsitatem poſſibilitas ſequeretur. Nunc autẽ aliud addit. quoniã ſupra dixit poſſibili ꝓpoſitioni neceſſarię affirmationis negationem conſentire, nunc de eadem re dubitationẽ profert dicens. At uero illud quod poſſibile eſt eſſe, nõ impoſſibile eſſe ſequitur. nam quod poſſibile eſt, hoc non eſt impoſſibile, ſed quod non eſt impoſſibile eſſe, non neceſſe eſt eſſe. ergo ſi nõ impoſſibile eſt eſſe ſequitur poſſibilitatẽ, non impoſſibilitatem autem ſequitur id quod dicitur uõ neceſſarium eſſe, ſequiturq; poſſibilem propoſitionẽ id quod dicimus non neceſſarium eſſe: nulli dubium quin ſi neceſsitatem poſſibilitas ſequitur, ſequatur affirmationem neceſsariam negatio neceſsarii. Quare contingit quod neceſſarium eſt eſse, idipſum non neceſsariũ eſse, quod eſt inconueniẽs. Conſtat ergo quoniam affirmationem poſſibilem nõ ſequitur oppoſita negatio neceſsariæ affirmationi, icirco quod illud remouendum eſt, ut ſupra diximus, uel ſequantur poſſibilem affirmationem negatio neceſsariæ, ut neceſsitatem

poſſibilitas ſequatur. Quod quia fieri nullo modo poteſt, illud eſt cemouendum, ne poſſibilitatem neceſsitati oppoſita negatio ſubſequatuc. Igitur ea quæ dicit non neceſſe eſt eſſe, non ſequitur poſſibilitatem. Et quia hæc omnia in medio tacuerat, ſupra dictis addidit. At uero neq; neceſſarium ſequitur poſſibile eſſe, hoc ſcilicet ſententiæ includens poſſibilitati non conſentire neceſſarium. Nec hoc ſolū, ſed neq; illud quod dicimus neceſſarium non eſſe, hoc ut tractatū ſit, ipſe planius monſtrat. Illi enim, ideſt poſſibili, utraq; cōtingit accidere & eſſe ſcilicet, & non eſſe: horum autē, ideſt neceſſarii ſecundū eſſe, & neceſſarii ſecundum non eſſe, ſi utrūlibet uerū fuerit, nō erunt illa uera, & hoc ipſe exponit. de poſſibili enim utroq; ita dicit, ſimul enim eſt poſſibile & eſſe & nō eſſe. hoc eſt ergo quod ait, illi enim utraq; contingit accidere. Sin uero, inquit, neceſſe eſt eſſe & non eſſe, ideſt ſi non poteſt nō eſſe, & non poterit eſſe, non erit poſſibile utrumq;, ut ſi eſſe neceſſe eſt, non poterit non eſſe; uel ſi non eſſe neceſſe ſit, nō poterit eſſe. tres igituc propoſitiones; non neceſſe eſſe, neceſſe eſſe, neceſſe eſſe nō eſſe; poſſibilitatē non ſequuntur. Relinquitur ergo hoc, ideſt ut quarta propoſitio, quæ opponitur neceſſariæ ſecundū non eſſe affirmationi, poſſibilitatē ſequatur, ideſt non neceſſariū non eſſe ſequi poſſibile eſse. ſed quia poſſibile conſentit neceſsario, hæc quoq; conſentit neceſsario. Nanq; hoc eſt quod dixit, hoc enim uerū eſt & de neceſse eſse. nā quod neceſse eſt eſse, nō neceſſe eſt ut non ſit. hæc igitur propoſitio quæ dicit, nō neceſſe eſt nō eſſe, contradictio eius affirmationis eſt, quæ ſequitur negationem poſſibilitatis, eam ſcilicet, quæ dicit non poſſibile eſſe. nam cū affirmationē eam quæ eſt, ſcilicet poſſibile eſſe, ſequetur neceſſarii ſecundū non eſſe negatio ea, q̃ proponit non neceſſe eſt non eſſe. Negationem poſſibilē, eam ſcilicet, quæ proponit non poſſibile eſſe, ſequitur affirmatio neceſſaria ſecundum non eſſe, quæ dicit neceſſe eſt nō eſſe: quam eandē quæ proponit, non poſſibile eſt eſſe, quæ eſt ſcilicet negatio poſſibilitatis, impoſſibilis affirmatio ſequitur, quæ pcoponit impoſſibile eſt eſſe. Hoc eſt ecgo qđ ait, hæc enim ſit contradictio eius quæ ſequitur id quod eſt, nō poſſibile eſſe. nam cum poſſibilem affirmationem ſequatuc neceſſaria ſecundum non eſſe negatio; quæ dicit, nō neceſſe eſt non eſſe; hæc neceſſaria ſecundum non eſſe negatio, contradictio eſt eius quæ ſequitur negationem poſſibilitatis. Illud enim, ideſt negationem poſſibilitatis ſequitur, id quod eſt impoſſibile: nam cum negatio poſſibilitatis ſit quæ dicit, nō poſſibile eſſe, hāc ſequituc ea quæ dicit, impoſſibile eſt eſſe: cui cōſentit ea quæ dicit, neceſſe eſſe nō eſſe. Sequituc igituc poſſibilis propoſitionis negationem ea quæ dicit neceſſe eſſe non eſſe, cuius eſt contradictio ea quæ dicit, non neceſſe eſt non eſſe. Fit ecgo id quoq;, ut cōtradictio contradictionem ſequatuc; ſed conuerſim. Quod ait per hoc cum dixit, Sequuntur igitur & hæ contradictiones ſecundum prædictum modum, eum ſcilicet, ut affirmatio negationem, negatio uero ſequatur affirmationem. & nihil quidem erit, uel inconueniens, uel impoſſibile ita poſitis conſequentiis, ut affirmationē quidē poſſibilem negatio neceſſarii ſecundum non eſſe ſequatuc: negationi uero poſſibilis affirmatio neceſſaria ſecundum non eſſe conſentiat. quibus explicatis alias rurſus adiicit dubitationes.

Dubitabit autem aliqui, ſi ad illud quod eſt neceſſarium eſſe, poſſibile eſſe ſequatur. Nam ſi non ſequitur, contradictio, ſequetur non poſſibile eſſe: & ſiquis dicat nō hanc eſſe contradictionem, neceſſe eſt ipſum dicere poſſibile non eſſe, ſed utræq; falſa ſunt de neceſſe eſſe. At uero rurſus idem uidetur eſſe poſſibile incidi, & non incidi: & eſſe, & non eſſe. Quare erit neceſſe eſſe, contingens non eſſe, hoc autem falſum eſt.

76. Supra conſequentias ita diſpoſuit, ut præcedens neceſſarium poſſibilitas ſequeretur, nunc de eodē ipſe ambigit. Siue enim diſponat conſentire neceſſario poſſibile, ſiue quis neget, utrumq; uidetur incongruum. nam ſiquis neget poſſibilitatem neceſſitati congruere, id dicit, quoniā poſſibilitatis negatio neceſſariæ propoſitioni conueniet. Siquis enim abnuat propoſitioni, quæ dicit aliquid neceſſe eſſe, conſentire eam quæ proponit poſſibile eſſe: is illud abnuere non poteſt, quin negatio poſſibilitatis neceſſitati cōſentiat, eritq; integra conſequentia, quæ dicit ſi neceſſe eſt eſſe, non poſſibile eſt eſſe, quandoquidē illa falſa eſt conſequentia quæ dicit, ſi neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe. Quod ſi hoc fieri nō poteſt, ut poſſibilitatis negatio neceſſariæ conſentiat affirmationi: illud uerū eſt; affirmationem poſſibilem neceſſariæ cōuenire. Sed in hoc quoq; maioc inerit difficultas. Omne nanq; quod poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt & non eſſe. Sed ſi poſſibilitas neceſsitatē ſequitur, erit id quod neceſſe eſt, ut poſſit eſſe & poſſit non eſſe, ſecundū naturā ſcilicet poſſibilitatis, quæ ipſi conuenit neceſsitati, ſed hoc impoſſibile eſt. Non igitur poſſibilitas ſequituc neceſsitatē. quod ſi poſſibilitas neceſsitatē nō ſequitur. negatio poſſibilitatis ſequituc, ea ſcilicet; quæ eſt nō poſſibile eſſe, euenientq; ea rurſus incōmoda, quæ dudum cum eum locum tractatemus, expceſsimus. Quod ſiquis poſſibilitatis nō uelit eſſe negationem eā, quæ dicit non poſſibile eſſe; ſed potius eam quæ dicit poſſibile non eſse, quanquam ille nō recto ordine affirmationi negationem accommedet, cū dictum ſupra ſit, quoties cū modo propoſitiones dicuntuc, ad modos ipſos potius negationē poni oportere q̃ ad uecba: dandæ tamen manus ſunt, ut cum eo quoq; conceſſo, qđ ad defenſionem utile aliquibus uideri poſſit, argumentationis falſam ſententiam fregerimus penitus, atq; altius ſit ueritas conſtituta, Sit ergo negatio poſſibilitatis quam ipſi uolunt, ideſt ea quæ dicit poſſibile eſſe non eſſe, ſed hæc quoq; neceſsitati nō conuenit. Siquis enim dicat, quod poſſibile eſſe neceſſariū non ſequituc, ſequitur mox poſſibilis contradictio neceſsitatē. quod ſiquis contradictionem poſſibilis ponat eā, quæ dicit poſſibile non eſſe, eamq; neceſsitati cōſentire putat: erit ſecundū enim recta conſequētia, ſi neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt non eſt, ſed hoc fieri nō poteſt. quod enim neceſſe eſt eſſe, nō poteſt non eſſe. Si igitur poſſibilitas nō ſequitur neceſsitatē (erit enim quod neceſſe eſt contingens. poſſibile nanq; & contingens idem ualent) negationes poſſibilitatis, ſiue ea q̃ dicit, non poſſibile eſſe, ſiue ea cuius ſententia eſt, poſſibile eſt non eſse, neceſsitati conuenient. ſed utrumq; impoſſibile eſt. quod ſi hæc nō ſequuntur, ſequitur ea q̃ eſt earū affirmatio, ideſt poſſibilitatis, ſed hoc quoq; fieri nō poteſt, ut ſæpius ſupra mōſtrauimus. Hęc ergo huiuſmodi quæſito inſequenti ordine ab ipſo reſoluitur. Nunc autē quoniā quęſtionis ſupra dictę talis ſenſus eſt, uerba ipſa ſermonum ordo uideatur. Ait nanq;, Dubitabit autē inquit aliquis ſi illud quod eſt neceſſarium eſse, poſſibile eſse ſequitur, ideſt ſi neceſsitati poſſibilitas conſentit. nā ſi non ſequitur, ideſt ſi negat aliquis ut poſſibilitas neceſsitatem ſequatuc, contradictio conſequitur poſſibilitatis. nā quod poſſibilitas non ſequitur, cōtradictio poſſibilitatis ſequituc, ea ſcilicet quæ dicit, non poſſibile eſse, & prætermiſit qđ ex his eſset impoſſibile. Hoc autem eſt, ut ſi neceſsitatē poſſibilitas non ſequatur, & contradictio poſſibilitatis conſentiat, ſit recta conſequentia, ſi neceſsariū eſt eſse, nō poſſibile eſt eſse, quod eſt inconueniens. Et ſiquis non hanc dicat eſse contradictionem, ideſt ſiquis neget poſſibilitatis contradictionem eſse, quæ dicit non poſſibile eſse, illud eet te neceſse ei dicere, quod poſſibilitatis contradictio ea ſit quæ dicit, poſſibile eſse non eſse. ſed utræque falſæ ſunt de neceſse eſse. nam quod neceſse eſt, fieri non poteſt ut non poſſibile ſit, & rurſus quod neceſse eſt; fieri non poteſt ut poſſibile ſit non eſse. Rurſus uidetuc idem eſse poſſibile incidi & non incidi. Poſſibilitas enim affirmationi negationiq; communis eſt. nanque & eſse & non eſse poteſt quod poſſibile eſse dicitur. hoc autem falſum eſt de neceſsario prædicari. Neceſsarium nanq; ſi eſt, non eſse non poterit. ſi non eſt, nulla ratione contingit. Quod ſiquis dicat, quod poſſibilitas neceſsitatem ſequitur, eadem poſſibilitas conſentit contingenti, & erit neceſse eſse contingens non eſse, ideſt erit contingens id quod neceſse eſse prædicatur. nam ſi qđ poſſibile eſt eſse, poteſt non eſse, quod autē poteſt nō eſse, contingit ut non ſit: non dubium eſt, quin ſi neceſsitatem

tem

tem poſsibilitas ſequitur, eam ſequatur quoq; & cõtingentia, ſed contingens poſſumus dicere in negatione, ut dicatur contingit non eſſe. eſt igitur quod neceſſe eſt eſſe, contingens nõ eſſe. hoc autem falſum eſt. atq; hic quidem ordo ſermonum eſt, ut in aliis fere omnibus perplexus atq; conſtrictus: alias enim ſimilitudo enunciationum, alias id quod deeſt implicitam reddit obſcuramq; ſententiã. Quòd ſiquis Ariſtotelis uerbis ſeriem noſtræ expoſitionis annectat, & quod illic ꝓpter ſimilitudinẽ confuſum eſt, per expoſitionis noſtrę diſtinctionẽ ac ſeparationem diſgreget, quod uero in Airſtotelis ſermonibus minus eſt, hinc compenſet, ſententiæ ratio totius elucebit. Nunc ergo quoniam propoſuit quæſtionem, eam continenter exequitur his uerbis.

Manifeſtum eſt autem quod non omne poſsibile uel eſſe uel ambulare, & oppoſita ualet. Sed eſt in quibus non ſit uerum. Ac primum quidem in his quæ non ſecundum rationem poſſunt, ut ignis calefactibilis eſt, & habet uim irrationabilem: ergo ſecundũ rationem poteſtates eædẽ plurimorum etiam contrariorũ ſunt. irrationabiles uero nõ omnes, ſed quemadmodum dictũ eſt, ignem nõ eſt poſsibile calefacere & nõ calefacere, neq; quæcũq; alia ſemper agũt. Alia uero poſſunt & ſecundum irrationabiles poteſtates ſimul oppoſita ſuſcipere. ſed hoc iccirco dictum eſt, quopiam omnis poteſtas oppoſitorum eſt, neq; quæcunq; ſecundum eandem ſpeciem dicuntur.

77. Cum de poſsibilis, & neceſſarii conſequentia dubitaſſet, cumq; ſi poſsibilitas neceſsitati cõſentiret, quod erat incommodum, uel ſi poſsibilitas rurſus neceſsitatẽ ſequeretur: neceſsitas ipſa cui poſsibilitas conſentiret, in ſe & eſſe & nõ eſſe ſuſciperet. Nunc incongruentem ambiguitatem rationabili argumentatione diſſoluit, dicens. Non uere illud metuit, ne poſsibilitas neceſsitatẽ conſequẽs, ipſam naturam neceſsitatis atq; rigorẽ frangeret, ut id quod neceſſe eſſet, in cõtingentiam permutetur. neq; enim inquit, omne quod poſsibile eſt eſſe, & poſsibile eſt non eſſe. Sunt enim plura quæ unam tantum uim continent, & ad negationẽ nullo modo ſunt apta, ut in his poſsibilitatibus, quas irrationabilis actus efficit. nam cũ ſit poſsibile ignẽ calefacere, non eſt poſsibile ut non calefaciat. Quare hæc poteſtas non poteſt oppoſita. Siqua enim poteſtas oppoſita poteſt, illa & non eſſe poteſt & eſſe, & facere & non facere: quæ uero non poteſt oppoſita, unam rem tantum poteſt, quæ affirmationem tantum dat, negationem uero repudiat. Si quis enim ponat poſsibilitatem neceſsitati conſentire, non iccirco iam neceſſe eſt ipſam neceſsitatẽ in contingentiã uerti, cui contingenti ſ. poſsibilitas conſentit. Non enim inquit, omne poſsibile utrunq; poteſt, ideſt & poſſe eſſe & poſſe non eſſe. Atq; ideo non omne poſsibile contingentiæ conſentit. docet autẽ hoc his modis. In his inquit quæ non ſecundũ rationem poſſunt, poſsibilitas quæ eſſe dicitur, nõ ualet oppoſita, ut ignem calefacere irrationabile eſt. nulla enim ratio eſt cur ignis calefaciat. Omnium nanq; quæ naturaliter fiunt nulla ratio eſt: ergo hæc quorũ poteſtas irrationabilis eſt, non poſſunt oppoſita. ut ignis nõ poteſt calefacere, & non calefacere. Si enim utrumq; poſſunt, oppoſita poſſunt. Calefacere enim, & non calefacere oppoſita ſunt. Cum ergo irrationabiles poteſtates oppoſita non habeans agendi facultatẽ, illa quæ ſecundum rationẽ fiunt, ad oppoſitorũ actum poterunt retineri, ut quicquid ex uoluntate & ratione conceptum eſt, ad utrunq; ualeat. Medicinam nanq; mihi exercere & poſsibile eſt, & poſsibile non eſt: uel rurſus ambulare, & non ambulare. Qđ enim quiſquis animi ratione, uel appetentia uult, hoc ex ratione uenire dicitur. Et in his omnibus illa poteſtas eſt, quæ ad utrunque ualeat, ideſt ad affirmationem & negationem, ut fit ſcilicet & non fit. In his autem quæ ſunt irrationabilia, licet in ſolis uenire poſsit, ut ea poteſtas quæ dicitur, non etiam poſsit oppoſita: tamen non omnis irrationabilis poteſtas oppoſita non poteſt, ut aqua & frigida & humida eſt. ergo & frigeſcere poteſt facile & humectari, ſed eadem permutata in calidam poteſt frigeſcendi uim non habere, cum non poſsit humectandi amittere poteſtatem, dum aqua ſit. quocirca non omnis poteſtas ualet oppoſita, ſed ualet quidem oppoſita poteſtas ea quæ ſecundũ rationabiles motus ualuit. Illa uero poteſtas quæ oppoſita nõ ualet, in ſolis irrationabilibus inuenitur, licet non in omnibus. Sunt enim irrationabiles poteſtates, q̃ utrunq; poſſunt, ut id quod dictum eſt de aquæ frigore. Et tota quidẽ ſententiæ uis talis eſt. Nũc quis ſit ſermonũ ordo explicetur. Manifeſtũ eſt inquit, ꝙ nõ omne poſsibile uel eſſe uel ambulare, oppoſita ualet. Quod ita dictũ eſſe manifeſtum eſt, non ut putaremus, ꝙ omne qđ ambulare poteſt, uel quod eſſe poteſt, non poſsit oppoſita, ideſt nõ poſsit nõ eſſe. hoc.n. uidetur textus oſtẽders, ſed nemo ita intelligat, potiuſq; ſic dictum uideatur. Manifeſtum eſt ꝙ non omne poſsibile, ut poſsibile frequenter ſolemus uſurpare, cũ dicimus poſsibile eſſe ambulare oppoſita ualet. Neq; enim omnis poteſtas affirmationi negationiq; conuenit. Sed ſunt quædã quæ unum tantum poſſunt, ut ſupra iam diximus: atq; hoc apertius intelligitur, ſi ita dicamus. Manifeſtum eſt enim ꝙ non omne poſsibile & oppoſita ualet, quoniã ſcilicet poſsibile frequenter & de eſſe & de ambulare prædicamus. hoc ita cogitans, facilius quis agnoſcit, quid ipſius textus uerba denuncient, cũ ſtiam adminiculari quis debeat obſcuris ſenſibus patientia atq; conſenſu, qđ ad ſententiam potius dicentis ſpectet, & ſi ſermonum ratio ita nõ habeat. Hoc ergo ita conſtituto manifeſtũ eſt. ſ. non omnes poteſtates oppoſita ualere, ſed eſſe quaſdam in quibus non ſit uerum dicere ꝙ oppoſita ualent. & datur exemplum in his quidem quæ irrationabiliter poſſunt, id eſt non ſecundum aliquam rationem, quarum ſcilicet poteſtatũ ceddi ratio non poteſt, quod ipſarum ſit natura. ut ꝙ ignis calefactibilis eſt, icirco de eo ratio reddi non poteſt. hoc nanq; illi naturaliter adeſt, ut hæc quidem ignis poteſtas nõ ualeat oppoſita, licet ſit irrationabilis. Quæ uero rationabiles ſunt, & ſecundum rationabilem poteſtatem eædẽ plurimorum etiam contrariorum ſunt. nam quibus ratio dominatur, ad utraq; oppoſita natura ipſorum apta eſt, ut eædem poteſtates ſint plurimorũ, quæ ſunt contraria. ut ſi eſt mihi poſsibile ambulare, quoniam hoc ex ratione & uoluntate fit, ſit poſsibile non ambulare, & eſt hoc poteſtatis nõ unius, ſed plurimorũ, eorumq; contrariorum. licet enim affirmatio & negatio ſit quodãmodo ambulare & non ambulare: tamen nũc ab Ariſtotele in contrarii uice diſponitur, & hoc quidem in omnibus rationabilibus poteſtatibus planum eſt, eas plurimorũ eſſe contrariorum, & oppoſita ualere. quæ uero ſecundum rationem nõ ſunt, licet ſint quædã quę oppoſita ualeãt, non tamen omnia. nam cũ aqua frigefaciendi habeat poteſtatem, quod irrationabile eſt: eſt ei rurſus alia poteſtas calefaciendi, cũ ipſa ſit calefacta, ſed nõ in omnibus poteſtatibus irrationabilius hoc inueniri poteſt. Ignis enim (ut dictũ eſt) unã calefaciendi tantum uidetur habere poteſtatẽ. hoc enim eſt quod ait, Irrationabiles uero non omnes, ideſt oppoſita ualent, ſed quẽadmodum dictum eſt, ignem non eſt poſsibile calefacere, & non calefacere: daturq; in omnibus regula, quæ nõ ſint poſsibilia contrariorum, ea. ſ. quæ ſemper unam ſeni actu continent, ut ignis ſemper calet, Sol ſemper mouetur, & cętera huiuſmodi. quod per hoc ait, quod dixit, Neque quæcunq; alia ſemper agunt. Alia uero poſſunt quædã oppoſita etiã ſecundũ irrationabiles poteſtates, ut dictũ eſt de aqua. Sed hoc iccirco dictũ eſſe teſtat, ut cognoſceremus nihil euenire contrariorum, ſiquis diceret poſsibilitatem neceſſario conſentire. Cum enim non omnis poſsibilitas contraria ualeret, ea. ſ. neceſsitati conſentit, quæ contraria non ualet, ſed unam rem ſemper agit. hoc eſt enim quod ait, Sed hoc quidem iccirco dictum eſt, quoniam non omnis poteſtas oppoſitorum eſt, nec quæcunq; ſecundum eandem ſpeciem dicuntur. Quod ait, Neque quæcunq; ſecundum eandem ſpeciem dicuntur, tale eſt. Non modo omne quod dicitur poſsibile contrariorum eſſe non poteſt, ſed etiam ea quæ ſub eadem ſpecie ſunt, quædam contraria non poſſunt, ut ea quæ ſunt irrationabilium. nam cum omnium irrationabiliũ in eo quod irrationabilia ſunt, una ſit ſpecies, tamen ne in

his quidem inueniri poteſt, ut in omnibus eadem ſit contrariorũ poteſtas, ut de igne quod ſupra dictum eſt. nam cũ eius irrationabilis ſit poteſtas, non tamen talis eſt, ut ad contraria transferatur. Recte igitur dictũ eſt, quoniam neq; quæ ſub eadem ſpecie ſunt, poterunt omnia contrariorũ eſſe potẽtia. nam cum ignis poteſtas cum aliis omnibus poteſtatibus irrationabilibus ſub ea ſit ſpecie, quæ irrationabilis eſt poteſtas, tamen non ualet oppoſita. Atq; hoc quidem quod attentare poſſit totã quæſtionem, nõ tñ ualidiſſime diſſoluere prædiximus. Quod uero maxime dirigat dubitationẽ ambiguitatemq; cõſtituat, ipſe cõtinuata oratione addidit dicẽs:

Quædam uero poteſtates æquiuocæ ſunt. Poſſibile enim non ſimpliciter dicitur, ſed hoc quidem quoniam uerum eſt, ut in actu, ut poſſibile eſt ambulare, quoniam ambulat, & omnino poſſibile eſt eſſe, quoniã iam eſt actu quod dicitur poſſibile. Illud uero quoniam forſitan aget, ut poſſibile eſt ambulare, quoniã forſan ambulabit, & hæc quidem in mobilis ſolis eſt poteſtas, illa uero, & in immobilibus. In utriſq; autem uerum eſt dicere, nõ impoſſibile eſſe ambulare, uel eſſe, & quod ambulat iam, & agit & ambulabile eſt. Sic ergo poſſibile nõ eſt, uerum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem dicere uerum eſt. Quare, quoniam pártem uniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſſitate eſt; ſequitur poſſe eſſe, ſed non omnino.

78. Quid hæc ſententia contineret. quam nunc Ariſtoteles propoſuit, quinto quidem libro diligenter expreſſimus, & nunc eam breuiter exequamur. Expoſitionis enim cauſa doctrinæq; hunc ſecundũ nos expoſitionis ſumimus laborem; non augendi prolixitate faſtidii. Talis ergo eſt ſentẽtia tota. Poſſibile quod frequenter in rebus dicimus nõ ſimpliciter dicitur. Atq; ideo, quoniã poſſibile a poteſtate traductũ eſt, ut ipſa quoq; poteſtas equiuocũ eſt. Hoc hinc manifeſtũ eſt, ꝙ quædam poſſibilitates ad hoc dicuntur non quoniam aguntur, ſed quoniã ut agantur nihil impedit. ut ſi de aliquo ſano corpore omnibusq; aliis quẽ impedire poterant remotis, ſedente, dicatur poſſibile eſſe ambulare eum, nõ quoniã ambulat, ſed quoniam ut ambulet nihil omnino prohibet. Quædã uero poſſibilitates ita dicuntur, quoniam iam actu ſunt atq; aguntur, ut ſiquis de ambulãte homine dicat, poſſibile eſſe eum ambulare. atq; ideo ea poſſibilitas quæ nõ ſecundum actum aliquem dicitur, ſed ſecundum id quod poſſet agere, dicitur eo ꝙ agere nõ prohibetur, a poteſtate poſſibilitas nominatur uero, quæ iam agit atq; in actu eſt, actus ipſe poſſibilitas appellatur. Duæ uero ſunt ſignificationes poſſibilitatis: una, quæ eam poſſibilitatem deſignat, quæ eſt poteſtate, quæ ſecundũ actum non ſit: Altera, quæ eam poſſibilitatem ſignificat, quæ actu ſit. Hæc autem poſſibilitas q̃ iam actu eſt, aut ex poteſtate ad actum tranſit, aut ſemper in actu naturaliter fuit. ut enĩ homo ex eo quod ſedet, nõ ambulat, poteſt ambulare, atq; ideo ex poteſtate in actũ uertitur. Sol uero cũ mouetur, nunquam ex poteſtate in actum uertitur. Neq; enim aliquando hunc motũ non egit. Neq; ignis ut nunc caleret, aliquando non caluit. Ergo ea ruſus poſſibilitas, quæ ſecundũ actum aliquem dicitur, duas intra ſe ſpecies continet: unam: quæ talem actũ poſſibilitatis deſignet, quemq; non eſſe nõ liceat, & hæc dicitur neceſſaria, quæ nũquam ex poteſtate in actum uertitur, ſed in actu naturaliter manſit: Alteram uero quam liceat & non eſſe, quæ ſcilicet ex poteſtate in actum migrauit, & hoc non neceſſarium cũ ſit actu, & hæc talis poſſibilitas, quæ ex poteſtate in actum uertitur, in ſolis mobilibus eſt, hoc eſt quæ moueri poſſunt, hæc autẽ ſunt corporalia, incorporalia uero non moueri, quibus rationibus aſtruatur, paulopoſt dicemus. Illæ uero quæ ſemper in actu propriæ naturæ qualitate manſerunt & in mobilibus inueniuntur. ut igni calor qui ſemper actu, & nunquã fuerit poteſtate, & in his quæ ſunt immobilia, hæc autẽ ſunt incorporalia & diuina. Quare poſſibilitas ea quæ ex poteſtate in actum migrauit, ſolorum eſt corruptibiliũ & corporaliũ. Ea uero quæ ſemper actu fuit, diuinis corporalibusq; communis eſt. ut igitur tota ratio breuiter attingatur, ita dicendum eſt, poſſibilitas æquiuoca eſt & multa ſignificans. Eſt.n. una poſſibilitas, quæ ipſa quidem cum non ſit in actu, eſſe poſſit. atque ideo de ea poſſibilitas prædicatur. Eſt autem alia quæ iam eſt actu, hæc autem quæ iam actu eſt, non æquiuoca eſt, ſed genus, habet enim ſub ſe ſpecies eã poſſibilitatem, quæ actu quidem eſt, ſed ex poteſtate migrauit, aliam uero quæ actu eſt, ſed ex poteſtate non migrauit. Et illa quidem quæ ex poteſtate non migrauit, ipſa dicitur neceſſaria, quę nunquã relinquit ſubiectum: Illa uero quæ ex poteſtate ad actum tranſit, ſine ulla dubitatione dicitur non neceſſaria. iccirco ꝙ poterit relinquere aliquando ſubiectũ. Sed de his utriſq;, ſcilicet quæ uel in poteſtate, uel in actu, poſſibilitates dicuntur, communis eſſe poterit prædicatio, ſi dicamus utraſq; eſſe non impoſſibiles. nã & qui poteſt ambulare cum non ambulet, & qui iam ambulat, uerum eſt de his dicere, ꝙ non eſt impoſſibile eos id agere quod poſſunt agere, uel agunt. Cum uero ſub ſignificatione poſſibilitatis duo ſint, una poſſibilitas quæ actu nõ eſt: Alia uero quæ actu eſt. Illa poſſibilitas quæ ſecundum poteſtatẽ dicitur, neceſſitati non accommodatur, neq; aliquando neceſſitati poterit conſentire. Reſtat igitur ut ſub ea pluralitate neceſſitas ponatur, quę actu eſt. ſed ea quoq; habet unam ſpeciem, per quã ex poteſtate in actum migrat, quæ eſt non neceſſaria. quare ne in hac quidẽ poni poteſt neceſſitas. Reſtat igitur, ut quoniam id quod neceſſe eſt eſſe, nullus negat eſſe poſſibile. Sub poſſibili autem eſt & ea quæ poteſtate eſſe dicitur. Sed neceſſitas non ponitur neq; ſub ea poteſtate quæ actu eſt, & ſubiectũ poterit relinquere. ſed ponatur ſub eo actu qui ſubiectum relinquere non poteſt. ut ſit neceſſitas, poſſibilitas, q̃ actum & ſubiectum nunquam relinquat, eo quod ad actum ex poteſtate non uenerit. Species igitur quædam erit neceſſitas poſſibilitatis. ſiquidem illic ponitur ubi eſt ea poſſibilitas quæ actu ſemper eſt., quòd ſi ſpeciem ſequitur genus, & ubi eſt ſpecies; genus deeſſe non poteſt, ſequitur ſpeciem ſuam, id eſt neceſſitatem genus proprium, id eſt poſſibilitas, ſed non omne. Ea uero poſſibilitas neceſſitatem non ſequitur, quæ poteſtate tantum eſt, non etiam actu: neq; ea quæ cum ſit actu, relinquere ſubiectum poteſt, ſed ea tantum quæ cum actu ſit, nunquam poterit a ſubiecto diſcedere. Sequitur ergo poſſibilitas neceſſitatem, nihilq; euenit impoſſibile, ſed ea ut dictum eſt quæ in actu ſit; & nunquam in ſubiecto natura eſſe deſiſtat. Totus quidem ſenſus huiuſmodi eſt, ratio uero uerborum ita conſtabit. Quædam uero inquit poteſtates æquiuocæ ſunt, ſed hoc iccirco dictum eſt, quoniam non omnis poteſtas æquiuoca eſt. Eſt enim poteſtas quæ ut genus ſit, ea ſcilicet quæ ſecundum actum prædicatur. Quemadmodum autem quædam poteſtates æquiuocæ ſint, exequitur dicens. Poſſibile enim non ſimpliciter dicitur, & hoc partitur. ſed hoc quidem quoniam uerum eſt, ut in actu. ut poſſibile eſt ambulare, quoniam iam ambulat, & omnino poſſibile eſt eſſe; quoniam iam eſt actu quod dicitur poſſibile. Hoc planius nihil potuerit demonſtrari, quã ſi illud poſſibile dicatur, quod iam agitur. Quod ſiquis poſſibile eſſe neget, hoc ait & fieri atq; eſſe dicit. quod impoſſibile eſt; ſed hoc omnem modum rationabilitatis excedit. Aliam uero partem ſignificationis poſſibilitatis hanc dicit. Illud uero quod forſitan aget, & dat huius exemplũ, ut poſſibile eſt ambulare; quoniam ambulabit. non ergo quod iam agit, ſed quod forſitan aget, id eſt quod ut agat fortaſſe nihil prohibet. Et hoc quidem inquit in mobilibus ſolis eſt poteſtas, hæc ſcilicet poteſtas, quæ poteſtate dicitur non ſecundum actum. Mobilia uero, ut dictum eſt, ſola corpora dicit. Illa uero id eſt quæ actu eſt, & in immobilibus, atq; ideo addidit hoc cum dicit, & in immobilibus, ut non ſuſpicemur in ſolis eſſe diuinis actus poſſibilitatem, ſed etiam in mortalibus atque corporeis. In utriſq; uero uerum eſt dicere, non impoſſibile eſſe ambulare, uel eſſe, quod ambulat iam, & quod agit & ambulabile eſt. In utriſque inquit ſignificationibus una prædicatio poterit conuenire, ut dicamus non eſſe impoſſibile uel ambulare quod iam ambulat, uel ambulare quod poteſt ambulare & non ambulat,

bulat. quod per hoc ait, quod diximus ambulabile eſt. Ambulabile enim eſt, quod non quidem ambulat, poſſit tamen ambulare. His addit, ſic igitur poſſibile non eſt uerum de neceſſario ſimpliciter dicere, id eſt ſic poſſibile, quemadmodum æquiuoce poſſibilitas prædicatur, non eſt uerū de neceſſario ſimpliciter & uniuerſaliter atq; omnino prædicare. hoc eſt non omne poſſibile neceſſario conſentit. Alterum autem, id eſt poſſibile uerum eſt, hoc eſt de neceſſario prædicare. Illud ſcilicet quod ſecundum actum dicitur immutabile. Quare, quoniam partem ſuam, id eſt ſpeciem, id quod eſt uniuerſale, id eſt genus ſequitur, illud quod ex neceſſitate eſt, quod ſcilicet ſpecies eſt poſſibilitatis, ſequitur poſſe eſſe, id eſt poſſibilitas, ſed non inquit omnino. nam illa poſſibilitas, quæ in actu prædicatur, & relinquere ſubiectum poteſt, non ſequitur neceſſitatem: ſed ea tantum quæ cum in actu ſit, neque ex poteſtate in actum uertitur, neque poterit ſubiectum relinquere. Atque hæc quidem quæ Ariſtoteles dixit huiuſmodi ſunt. Quæ uero nos diſtulimus, ut doceremus immobilia eſſe diuina: Mobilia uero ſola corpora uocari, breuiſſime demonſtrandum eſt. Sex motus ſpecies eſſe manifeſtum eſt, ſicut in prædicamentorum libro Ariſtoteles digeſſit, quanquam hoc in phyſicis permutauerit, ſed nunc ita ponamus, tanquam ſi omnino ſex ſint. Si ſecundum nullam motus ſpeciem moueri diuina atque incorporalia ratio declarauerit, ordine concluditur non moueri diuina. Ergo quæ neque generantur, neque corrumpuntur, neque creſcunt, neque minuuntur, neque de loco in locum tranſeunt, quippe quæ plenitudine naturæ ſuæ ubiq; tota ſunt, nec de Deo aliquid intelligi fas eſt, nec rurſus aliquibus paſſionibus permutantur. Quod ſi ſecundum nullum horum motuum diuinarum rerum permutabilis eſt natura: manifeſtum eſt ea omnino non eſſe mobilia, atque ſex motus hos ſolis corporibus euenire. Atque hæc quidem de plurimis, quæ de ea re poſſunt dici rationibus atque argumentis, ſibi iſſe ſufficiat. Nunc quoniam Ariſtoteles conſentire neceſſario poſſibilitatem non omnem docuit, & quæ ei conueniret expreſſit, rurſus de ipſorum conſequentia, & quid primo & quid poſterius poni debeat, memoriter ſubiicit dicens.

Et eſt quidē fortaſſe principium quod neceſſarium eſt, & quod non neceſſarium eſt, omnium, uel eſſe, uel non eſſe. Et alia ut horū conſequentia conſiderare oportet. Manifeſtum eſt autem ex his quæ dicta ſunt, quoniam quod ex neceſſitate eſt, ſecundum actū eſt. Quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quæ actu ſunt, poteſtate priora ſunt, & hæc quæ ſine poteſtate ſunt, actu ſunt, ut primæ ſubſtantiæ. Alia uero ſunt actu cum poſſibilitate, quæ natura quidē priora ſunt, tempore uero poſteriora. Alia uero nunquam ſunt actu, ſed poteſtate ſolum.

79. Poſtquam de poſſibilis & neceſſarii conſequentia quid uideretur expoſuit, hæc ad emendationem quodammodo ſuperioris ordinis apponit. Et quoniam ſuperius a poſſibili inchoans, cæteras omnes propoſitiones, ad poſſibile & contingens, & ad eorum conſenſum reduxit: nunc hoc rationabiliter mutat, ut non potius a poſſibilitate inchoandū ſit, ſed a neceſſitate. nam ſiquis aduertat diligentius ſuperiorem deſcriptionem, primo poſitum eſt poſſibile & contingens. & ad eadem cunctorum ſenſus relatus eſt. Nunc hoc permutandum uidetur. Dicit enim fortaſſe hoc eſſe rectius, ut magis propoſitionum conſequentia a neceſſariis inchoetur. Eſt autem totus ſenſus huiuſmodi. Quoniam inquit, neceſſaria ſempiterna ſunt, quæ autem ſempiterna ſunt, omnium aliorum quæ ſempiterna non ſunt, principium ſunt: neceſſe eſt ut id quod neceſſariū eſt, cæteris omnibus prius eſſe uideatur. ergo conſequentiæ quoque eodem modo faciendæ ſunt, ut primum quidem neceſſitas, poſt uero poſſibilitas, & cætera proponantur, ſint que conſequentiæ hoc modo.

Neceſſe eſt eſſe	Non neceſſe eſt eſſe
Non poſſibile eſt non eſſe	Poſſibile eſt non eſſe
Non contingens eſt nō eſſe	Contingens eſt non eſſe
Impoſſibile eſt non eſſe	Non impoſſibile eſt nō eſſe
Neceſſe eſt non eſſe	Non neceſſe eſt non eſſe
Non poſſibile eſt eſſe	Poſſibile eſt eſſe
Non contingens eſt eſſe	Contingens eſt eſſe
Impoſſibile eſt eſſe	Non impoſſibile eſt eſſe

Vides ne igitur ut primo quidem neceſſe eſſe, & non neceſſe eſſe propoſitum ſit? ſecundo uero loco ad neceſſitatis cætera conſenſum conſequentiamq; relata ſint? Hoc eſt ergo quod dixit fortaſſe principium quoddam eſſe omnium uel eſſe uel non eſſe, id quod eſſet neceſſarium, ut a neceſſario ſpeculandarum propoſitionum principium ſumeretur, quod eſſe aliarum propoſitionum uel non eſſe ſecundum conſequentiam conſenſum conſtitueret. & quoniā prius poſitum eſt neceſſe eſſe, huic conſentit ea quæ dicit, non poſſibile non eſſe. Iſtius ergo propoſitionis quæ dicit, non eſſe poſſibile ut non ſit, quæ ſcilicet non eſſe denunciat (tollit enim poſſibile quod nondum eſt) principium eſt neceſſitas, cui ſine ulla dubitatione conſentit. & rurſus quoniam ei quæ dicit, non neceſſe eſſe, conſentit ea quæ dicit, poſſibile eſſe nō eſſe. huius propoſitionis quæ aliquid eſſe conſtituit, i. poſſibile, principiū eſt ea ꝓpoſitio quæ dicit, nō neceſſe eſſe. Ergo ſiue affirmatiue neceſſitas proponatur, ſiue negatiue, uidetur quoddā principiū eſſe cæterorum, & cætera uelut his, id eſt neceſſariis, cōſequentia iudicari oportere. Et hoc eſt quod ait, Et alia ut horū conſequentia cōſiderare oportet. Cur autē illud eueniat, cōſequenter oſtendit dicens. Quoniā ea ꝙ neceſſaria ſunt, actu ſunt, ut frequenter ſupra monſtratum eſt. ea uero quæ neceſſaria ſunt, ſempiterna ſunt, quæ uero ſempiterna ſunt priora ſunt his quorū ſunt huiuſmodi poteſtates, ꝙ in actu nondum ſunt: manifeſtū eſt, quod & quæ actu ſunt, & ex poteſtate ad actū non ueniunt, priora ſunt. ſed de eo actu loquimur, qui ex poteſtate ad actum non uenit, ſed ſemper actu propriæ naturæ cōſtitutione permanſit. ut cum ignis calet, uel Sol mouetur, & cætera huiuſmodi, ita ſunt, ut actū nunquam relinquerint, neq; ab his actus abfuerit aliquando, neq; ex poteſtate ad hūc uenerint actum. Quoniam ergo huiuſmodi fuerunt, ut ſemper eſſent. quæ autem ſemper ſunt, ea omnibus ſunt priora, erūt etiam poteſtate ſecundum propriā naturā priora, ſed quæ priora ſunt, ſemper ſempiterna ſunt. & rurſus, eadē neceſſaria ſunt actu, & neceſſe eſt ut ea ꝙ actu ſunt, his quæ ſunt poteſtate priora ſint. Poſt hæc fit rerum diuiſio ab Ariſtotele hoc modo. Rerum aliæ ſunt actu ſemper, ꝙ ex poteſtate nō uenerint, & iſtę ſunt quarū nullæ ſunt poteſtates, ſed ſemper in actu ſunt. Aliæ uero, quæ ex poteſtate in actū remigrarunt, quarum quidē ſubſtantia & actus ſecundum tempus poſterior eſt poteſtate, natura uero prior. In omnibus.n. illud quod eſt actu, prius eſt & nobilius, quā id quod poteſtate eſt. Illud.n. quod poteſtate eſt, adhuc ad actū feſtinat. & ideo perfectio quædam actus eſt, poteſtas uero adhuc quiddā eſt imperfectum, quod tunc perficitur, cum ad actum aliquando peruenitur. Quod autē perfectū eſt, eo quod eſt imperfectū, generoſius & prius eſſe manifeſtum eſt. nam ſi res quæ ad actum ſuum ex poteſtate uenerunt, prius fuerunt poteſtate, poſt uero actu, ergo actus earū rerum poſterior eſt poteſtate ſi ad tempus referamus, prior uero eadē poteſtate, ſi ad naturā. & hoc eſt quod ait, Alias res eſſe quæ cum poſſibilitate ſunt, & actu ſunt: ſed actum poteſtate tempore quidem poſteriorem habent, natura uero priorem. Quaſdam autem res eſſe in quibus ſola poteſtas ſit, nunquam actus, ut numerus infinitus. Creſcere enim numerus poteſt in infinita. Quicunq; uero numerus dictus ſit, uel centū, uel mille, uel decem millia, & cæteri, finitus eſſe neceſſe eſt, ergo actu numerus nunquam eſt infinitus. Quoniam uero poteſt in infinita concreſcere, idcirco ſolum poteſtate eſt infinitus. Eodē quoq; modo & tempus. Quantumcunque enim tempus dixeris finitum eſt, ſed quoniam tempus poteſt in infinita concreſcere, idcirco du-

cimus tempus eſſe infinitum, quod poteſtate ſit infinitum nõ actu. Nihil enim actu poterit eſſe infinitum. Quod autem ſupra diximus, quæ ſemper actu eſſent primas eſſe ſubſtantias, non ita putandum eſt, Primas eum ſubſtantias dicere quemadmodum in categoriis, ubi primas ſubſtantias indiuiduas dicit, hic autem primas ſubſtantias quæ ſemper actu ſunt, idcirco nominat, quia, ut dictum eſt, quæ ſemper actu ſunt, principalia cæterarum rerum ſunt, atq; ideo primas ſubſtantias eas eſſe neceſſe eſt.

QVID AFFIRMATIONI MAGIS repugnet, negatio an prædicatum contrarium.

Vtrum autem contraria ſit affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, ut quæ dicit, quod omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, an omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt omnis homo iniuſtus eſt, ut Callias iuſtus eſt, Callias iuſtus non eſt. Callias iniuſtus eſt, quænam harum contraria eſt?

80. Poſt propoſitionum conſequentias pertractatas, & eas ſubtili inquiſitione diſpoſitas, illud exoritur inquirendũ, qđ magnã utilitatẽ ita præfert, ut quantũ in eo utilitatis ſit, prima quoq; fronte legentiũ mentibus ingeratur. nam cum ſit manifeſtũ, quod affirmationẽ oppoſita negatio ſemper oppugnet, maximeq; perimat uniuerſalẽ affirmationem uniuerſalis negatio; quoniamq; non ignoratur quod affirmatio priuatoria, quæ contrarium affirmat, ipſius quoq; contrarii perimat propoſitionẽ: quæritur quæ magis perimat magisq; oppugnet affirmatiuam, utrũ ne ea quæ uniuerſalis negatio eſt, an ea quæ contrarii, uel priuationis affirmatio. Sit enim poſitum hanc eſſe affirmationẽ, quæ proponit, omnis homo iuſtus eſt, hanc ergo duæ perimũt propoſitiones, & uniuerſalis. ſ. negatio q̃ dicit, nullus homo iuſtus eſt, & ea quæ priuationẽ iuſtitiæ prædicat affirmando, ea ſcilicet quæ dicit, omnis homo iniuſtus eſt. Affirmatio igitur q̃ proponit, omnis homo iuſtus eſt, perimitur & a negatione ꝓpria uniuerſali q̃ dicit, nullus homo iuſtus eſt, & ab affirmatione priuatoria quæ ꝓponit. omnis homo iniuſtus eſt. Cum igitur ab utriſq; perimatur, quæ autẽ perimitur, ei quæ eam perimit uidetur eſſe contraria, quoniamq;, ut dictum eſt, a duobus perimitur, & duæ unius cõtrariæ eſſe nõ poſſunt, quæ duarũ propoſitionum quas ſupra memorauimus, ideſt negationis uniuerſalis & priuatoriæ affirmatiuæ, contraria ſit uniuerſali affirmationi ſuperius cõprehenſe quærendũ eſt, In qua re quã ſit utilis quæſtio nullus ignorat, qui cogitat, quia niſi hoc ab Ariſtotele quæſitũ enodatumq; eſſet, magna foret dubitatio, an illud reciperetur, ut duo unius poſſent eſſe contraria, quod manifeſte fieri nõ poteſt. nam cum duo unã rem perimant, quis eſſet qui dubitaret aut unam rem duabus opponi. aut duabus unam rem perimentibus quæri oportere, quæ magis earum uideretur contraria? Contrarias autẽ dicimus, non ſecundũ eum modum quem Ariſtoteles in prædicamentis explicuit, ſed tantum ad id qđ res rem, uel propoſitio perimit propoſitionẽ, ut quaſi hoc modo quæratur. Affirmatio uniuerſalis ſecundũ quam magis perimitur? utrumne ſecundũ eam quæ uniuerſalis eſt negatio, aut ſecundũ eam quæ uel priuationẽ prædicat; uel quodlibet aliud, quod ex ipſa oppoſitione uim cõtrarii repræſentet? unde etiã illud latere nõ oportet uniuerſali eſſe dubium inter uniuerſalem affirmatione priuatoriam, & uniuerſalem negationem, quæ eſſet oppoſita contrarie. Supra enim iam dictum eſt, affirmationi uniuerſali negationẽ uniuerſalem eſſe contrariam: Sed hic, ut dictum eſt, non hoc dicitur, ſed illud potius, quæ magis perimat rem. nam quæ magis perimit, ea propemodum uidebitur eſſe magis contraria. Atque ideo non ſolum de uniuerſalibus propoſuit, ſed ne ſuſpicaretur quis, quod illam contrarietatem diceret, quam uel in prædicamentis locutus eſt, uel rurſus ſupra cum de uniuerſali affirmatione & negatione loqueretur, de particularibus adiecit, quibus non erant contrariæ affirmatio & negatio. nam ſi recte ſuperius comprehenſa meminimus, affirmatio uniuerſalis & negatio uniuerſalis contrariæ eſſe dicebantur. Nec ſolũ hoc, ſed etiã ſecundũ iuſtum & iniuſtum conſtituit quæſtionẽ, ꝙ habitus & priuatio potius eſt, quam ulla cõtrarietas. Quare ut diximus intelligendum eſt, eſſe nunc in quæſtione, quæ propoſitio quam propoſitionem proxime efficaciusq; deſtruat ac perimat, huius inquirendæ rei ratio exiſtet hoc modo.

Nam ſi ea quæ ſunt in uoce, ſequuntur ea quæ ſunt in anima, illic autem contraria eſt opinio contrarii, ut omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus. etiam in his quæ ſunt in uoce affirmationibus, neceſſe eſt ſimiliter ſeſe habere. Quod ſi neq; illic contrarij opinatio contraria eſt, nec affirmatio affirmationi contraria erit, ſed ea quæ eſt dicta negatio. Quare conſiderandum eſt, quæ opinatio uera, falſæ opinationi contraria ſit, utrum negationis, an certe ea quæ contrarium eſſe opinatur. Dico autem hoc modo. Eſt quædam opinatio uera boni, ꝙ bonum eſt, alia uero falſa, ꝙ bonum non eſt, alia quod malum eſt. quænam ergo harum contraria eſt uera, & ſi eſt una, ſecundum quam contraria?

81. Hæc eſt inueſtigatio, quæ magis ſit uniuerſali affirmationi contraria, utrumne priuatoria uniuerſalis affirmatio, an uniuerſalis negatio. Hinc ſumitur, quod omnis fere proprietas, quã in uocibus neceſſe euenire eſt, ex opinionibus uenit, quas uoces ipſæ ſignificant. Quod igitur quærendũ in uocibus eſt, hoc prius eſt in opinionibus perſpiciendũ. Neq;.n. fieri poteſt ut cum uocũ ſignificationes ex opinionibus ueniant, quas ſcilicet uoces ipſæ ſignificant, nõ prius proprietates uocũ in opinionibus reperiantur. Requirendũ igitur eſt, quẽadmodum ſe iſta in opinionibus poſita habeant, ut quod in his fuerit repertũ, ad uoces rationabiliter transferatur. Quæratur igitur prius in opinionibus hoc modo. Si opinio priuatoria uniuerſalis affirmationis magis eſt contraria opinioni ſimplicis uniuerſalis affirmationis, quam opinio uniuerſalis negationis: manifeſtũ eſt, ꝙ priuatoria uniuerſalis affirmatio magis perimit uniuerſalẽ ſimplicem affirmationẽ quam uniuerſalis negatio. Quod ſi illud magis non reperit, ſed quod opinio uniuerſalis negationis opinionẽ uniuerſalis affirmationis magis perimat potius, quam opinio priuatoriæ affirmationis: conſtat quod uniuerſalis negatio magis contraria eſt uniuerſali affirmationi potius, quã priuatoria affirmatio. Hoc autẽ ut inueniatur, ita faciẽdum eſt. ponatur opinio quædã uera, contra eam duæ falſæ, quarũ una affirmatio ſit priuatoria, altera uniuerſalis negatio. De duabus igitur falſis quam mendaciorem ratio inuenit, eam dicimus ueræ opinioni magis eſſe contrariã. Sint igitur tres opiniones una uera, duæ falſæ, & ſit quidem uera hæc, quæ id quod bonum eſt, bonum eſſe arbitratur, ea ſcilicet quam dicit Ariſtoteles opinionem eſſe boni, quod bonum eſt, falſa uero una quæ quod bonum eſt, bonum non eſſe dicit, ea eſt quam dicit Ariſtoteles falſa boni quod nõ bonum. Reliqua quæ id quod bonũ eſt, malũ eſſe arbitratur, ea eſt q̃ ab Ariſtotele dicta eſt opinio boni, ꝙ malum eſt. Ex his igitur tribus una uera duabus falſis quærendũ eſt, quæ magis ſit cõtraria ueræ, ſed quia cõtingit ſæpe & negationẽ & priuationẽ unũ ſignificare in his præſertim cõtrariis, in quibus nulla medietas inuenitur, addidit: & ſi eſt una ſecundũ q̃ cõtraria. Hoc autẽ huiuſmodi eſt, in his cõtrariis in quibus nulla medietas eſt, idẽ negatio ualet qđ etiã priuatio. In his uero in quibus eſt quædam medietas, affirmatio priuatoria & negatio nõ euiſdem ſignificatione ſunt. Age enim, ſint huiuſmodi contraria quæ ſint immediata, genitum eſſe & ingenitum eſſe. In contrariis igitur immediatis idem priuatoria affirmatio quod negatio ualet. In his autem quæ medietatẽ habent, nõ idẽ. Neq; enim æquum eſt dicere quemlibet illum eſſe malum, & rurſus non eſſe bonum. nam cum bonũ negatur, poteſt aliquid medium audientis animus ſuſpicari, cum uero malũ ponitur, tota audientis ſuſpicatio in contrarium reiecta eſt, atq; ideo nõ idem ſignificant. Sed quia ſæpe (ut dictum eſt) priuatio

priuatio uel contrarietas negationi conſentit, quoties tales quædam propoſitiones repeiuntur, in quibus nihil negatione diſcrepet priuatoria affirmatio, quærendum eſt, ut Ariſtoteli uidetur, ſecundũ quam potius prolationem, uel opinionẽ ueræ affirmationi uel opinioni contraria propoſitio uel opinio fiat. Quanquam enim interdum idem ſignificent, alio tamen modo ipſis propoſitionibus utimur. nam qui negationem ponit, id quod eſt dicit non eſſe, qui uero priuationem id quod non eſt dicit eſſe. Cum igitur diuerſum initium, & diuerſa intentio quodammodo ſit propoſitionum ſub eadem ſignificatione, & quæ earũ magis ueræ propoſitioni cõtraria ſit, & ſecundũ quem motum animi magis uera propoſitio perimatur, quærendum eſt. Hoc eſt enim quod ait. & ſi eſt una, ſecundũ quam contraria. Non enim dicit ꝙ omnino negatio & priuatio unum ſunt: ſed in his in quibus idem ſunt, hoc eſt in immediatis contrariis, & quando idem ſignificant. quoniã non ſecundũ unum motum animi, unã ſignificationẽ dicunt, qui contrarium uel priuationẽ ponũt; & qui negationem ſecundum quam contraria magis eſt propoſitio, utrum ne ſecundum eam quæ priuationem ponit, an ſecundum eam quæ negationem. Poſt hæc quemadmodum ſit contrarietatis natura deſignat.

Nam arbitrari cõtrarias opiniones definiri in eo quod contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quod bonum eſt, & mali quod malum eſt, eadem eſt fortaſſe opinio & uera, ſiue plures, ſiue una ſit. Sunt autem contraria iſta, ſed non in eo quod contrariorum ſunt contraria, ſed magis in eo quod contrarie.

82. Senſus quidem breuiter expeditus, ſed ſumma rationis ueritate cõtextus eſt. Cum enim de contrariis diſputat, quẽadmodũ contrariæ opiniones eſſe poſſint, prima frõte diſponit. Arbitrabantur .n. quidam cõtrarias eſſe opiniones, quæ de contrariis aliquid arbitrarentur, ſed hoc falſum eſſe conuincitur. Neq; enim ſi bonum & malum contrariũ eſt, & aliquid de bono & malo opinetur, mox neceſſe eſt, ut contrarietas ſubſequatur. Age enim quilibet de bono opinetur, ꝙ bonũ eſt, ruſus de malo opinetur, ꝙ malum eſt. Cum igitur idẽ de bono, & malo opinetur: illud ꝙ bonũ eſt, hoc ꝙ malum, tamen contrariæ opiniones non ſunt. Neque enim contrarium eſt, opinari id quod bonũ eſt, bonum eſſe, & id quod malũ eſt, malum eſſe: utræq; enim ueræ ſunt. Opinionum aũt contrarietas ueritate & falſitate agnoſcitur. Hoc aũt modo huiuſmodi opiniones contrariæ eſſe poſſunt, quæ de eadem quodammodo affectione animi proficiſcuntur, ideſt opiniones cognoſcentes quicquam, quod uerum eſt. Non igitur ſiquis contrariorũ aliã opinionem habeat, & quicquã de contrariis arbitretur, ſtatim neceſſe eſt ſubſequi in opinionibus contrarietatem. Ergo non eſt contrarietas opinionũ in ea arbitratione, quæ contrariorũ eſt, uel quæ de contrariis habetur: ſed potius cõtrarietas in opinionibus tunc ſit, quoties de una eadẽq; re contrariæ quis opinatur. ut quælibet res ſit propoſita bona, de ea ſiquis cõtrario modo opinetur ꝙ bonum eſt, de eadẽ rurſus ꝙ malũ eſt, opinio quæ id quod eſt bonum, bonum eſſe putat, uera eſt: altera uero quæ id quod eſt bonum, malum eſſe arbitratur, falſa eſt. Vera aũt & falſa contrariæ ſunt. Recte igitur has opiniones, quas ueritas falſitasq; disiungit, contrarias eſſe dicimus, etſi non contrariorũ ſunt, ſed de una eademq; re per contrarietatẽ dictæ. Recte igitur dictũ eſt, non oportere definire contrarias opiniones in eo quod contrariorũ ſint, ſed potius in eo, quod de eadem re contrarie ſuſcipentur. Ordo uero ſermonũ talis eſt. nam arbitrari, inquit, contrarias opiniones definiri in eo quod contrariorũ ſint, ideſt in eo quod quædam de contrariis opinentur, falſum eſt. Quomodo autem falſum ſit ipſe declarat. Boni enim ꝙ bonum eſt, & mali ꝙ malum eſt, eadem fortaſſe eſt, ideſt non ſibi ſunt contrariæ opiniones, ſed utræq; idem ſunt, Quemadmodum autem idem ſint, ipſe ſubiungit dicens, & uera. Iccirco enim idem ſunt, quia ueræ ſunt. Contrarietas autem in ueritate, ut dictum eſt, & falſitate eſt poſita. Quare ſi conſentiunt, idem in ueritate, & falſitate eſſe uidebuntur. Nec hic numeroſitas impediet, ſiue enim plures, ſiue una ſit, in eo quod ueræ ſunt, idem ſunt. Sunt autem, inquit, iſta contraria, ideſt quæ in opinionibus uerſantur, ſed non in eo quod uel contrariorum ſunt, uel de contrariis arbitrantur, contrariæ opiniones inueniũtur: ſed ipſorum contrarietas inde naſcitur, ꝙ de una re cõtrario modo opinantur. hoc eſt quod ait, Sed magis in eo quod contrarie. hic aũt contrarie aduerbii loco poſitum eſt tanquam ſi diceret, ſed magis ea re cõtrariæ ſunt, ꝙ cõtrarie opinantur, & ſubintelligimus de una. ſ. re. Si enim de una re, nõ cõtrarie opinentur, ſed de pluribus, poterunt nõ eſſe contrariæ. Quod facile cautæq; perſpiciẽs unuſquiſq; reperiet.

Si ergo eſt boni quod eſt bonũ opinatio, alia uero quod nõ eſt bonum. Eſt uero & alia quod aliquid aliud eſt, quod non eſt, neque poteſt eſſe. Aliarum quidem nulla ponenda eſt, neq; quæcunque eſſe, quod non eſt, opinantur: neque quæcunq; non eſſe quod eſt, (Infinitæ enim utræque ſunt, & quæ eſſe opinantur quod non eſt, & quæ non eſſe quod eſt) ſed in quibus eſt fallacia. Hæ autem ſunt, ex quibus ſunt generationes. ex oppoſitis uero ſunt generationes, quare etiam fallaciæ.

83. Validam quidem ſententiam breuiſſimis ſermonibus clauſit, cuius, ut breuiter dicendum ſit, hæc uis eſt. Qui de cõtrarietate propoſitionum noſſe quærebat, debebat primo, quæ propoſitionũ eſſet infinitas cõſtituere. atq; ad eam uim contrarietatis aptare. In omnibus enim contrariis unum uni contrarium eſt. Si aũt ſit quædam in propoſitionibus infinitas, illa tota infinitas propoſitionum uni propoſitioni cõtraria eſſe nõ poterit. Hoc ſumendo, totũ textum argumentationis ingreditur. Atq; non ſolum expectari oportet in propoſitionibus, ꝙ falſa ueræ ſit contraria, ſed quod inter omnes falſas illa falſa ſit ueræ contraria, quæ una eſt & non infinita. Poſſunt aũt eſſe infinitæ propoſitiones & falſæ, poteſt una finita, eadẽ quoq; falſa, quæ ueræ contraria eſſe rationabiliter ponenda eſt. Volens ergo conſtituere ꝙ negatio potius contraria ſit affirmationi, quam ea affirmatio quæ contrariũ ponit, hoc dicit. Poteſt, inquit, eſſe opinatio quædã, quæ id quod eſt de unaquaq; re eſſe opinetur. Eſt et altera, quæ id quod nõ eſt, eam illam eſſe arbitretur. Eſt aũt alia, quæ id quod ſecum habet res illa propoſita, non eam habere putet, Eſt rurſus alia, quæ id quod eſt res ipſa, non eam id eſſe arbitretur. Vt aũt hoc peruagatum luceat exemplũ, ſumpſit propoſitũ, de quo opinaretur aliquis id quod eſt bonum. Siquis igitur hoc bonum bonum eſſe opinetur, uere opinabitur. Rurſus ſiquis hoc eſſe bonum, quod non eſt bonum putet, falſe opinabitur. ut ſiquis arbitretur ꝙ lædit, ꝙ inutile eſt, ꝙ iniuſtũ eſt: is ea de bono opinabitur quæ non ſunt, & hoc falſum eſt. Rurſus qui id quod in ſe habet bonum, non habere arbitratur, is opinabitur hoc modo, bonũ non eſt utile, bonũ non eſt iuſtum, bonum non eſt expetendũ, & is quoque fallitur. Quod ſiquis ſit, qui hoc ipſum quod eſt bonum, non eſſe bonũ arbitretur, ut non putet bonũ neq; malum eſſe id, quod non eſt, neq; expetendũ eſſe id quod in ſe habet, ſed id quod eſt ipſum bonũ, ideſt ipſam boni eſſentiam, ita arbitretur bonum non eſſe bonũ; cæteræ igitur omnes opiniones infinitæ ſunt. Poſſumus enim permulta colligere falſa, quæ cũ non ſint de unaquaq; re, ea tamen eſſe dicamus, ut in eo ipſo bonũ poſſum dicere, quia malũ eſt, poſſum quia turpe, quia iniuſtũ, quia uitabile, quia periculoſum eſt, & cætera quæcunq; in bono nullus inueniet, & hæc ſunt infinita. Rurſus poſſum dicere ea quæ habet bonũ, non eſſe in bono, ut ſi dicã bonum non eſſe utile, bonũ non eſſe expetendum, bonũ non eſſe quod auget, atq; hæc quidẽ rurſus infinita ſunt. Sed quando id quod eſt aliqua res aufert opinio, hoc facere niſi ſemel nõ poteſt. Neq; enim aliqua per id effici poſſunt, ſi quod bonum eſt, non eſſe bonũ arbitratur. ergo cæteræ quæcunq; aut id quod non eſt, eſſe arbitrantur, aut id quod habet in ſe bonum, non habere arbitrantur, falſæ ſunt, ſed in infinitum. Bonum autem nunc ita uſurpat, tanquam ſi dicat bonitas. Siquis autem ipſam bonitatem non eſſe bonũ

arbitretur, is & falſus eſt, & definito modo falſus eſt. Sed in falſis quæ definita ſunt, & una numero, ea magis & proximę ueris uidentur eſſe cõtraria. una enim res ſemper uni rei eſt cõtraria. Quocirca hæc rectè magis contraria eſt, quæ negat, id quod eſt potius, quã ea q̃ negat, uel id qđ in ſe habet, uel affirmat quod in ſe non habet. Hoc autem ut clauderet non recto ſermone uſus eſt, ſed ad quiddã aliud orationem detorſit, quæ res confuſionem non minimã fecit. nam cum dixiſſet non debere nos illas potius ponere contrarias ueræ opinioni, quæ infinitæ ſunt, ſubiunxit, illud quod ait, ſed in quibus eſt fallacia. hæ aũt ſunt ex his, ex quibus ſunt & generationes. Hoc aũt talem ſententiã claudit, inquit, opiniones ueris opinionibus opponendũ eſſe contrarias, in quibus principiũ eſt fallaciæ. Fallaciæ aũt ex his naſcuntur, ex quibus etiã generationes, generationes aũt in oppoſitis inueniuntur, hoc aũt tale eſt. Omnis generatio ex permutatione eius quod fuit, ſurgit niſi enim id quod fuit, prius eſſe deſierit, non poteſt eſſe generatio. Omne enim quod gignitur, in aliã quodammodo formã ſubſtantiæ permutatur. Ergo cũ non fuerit id qđ fuit, tunc gignitur, & eſt quodã aliud quam fuerit. & qui fallitur, id quod eſt quælibet res nõ eſſe arbitratur. nã qui quod bonũ eſt, malũ eſſe putat, fallitur, ſed fieri aliter non poteſt, ut ſit malum niſi non ſit bonũ, & de cæteris eodẽ modo. Fallacia igitur eſt, & principiũ fallaciæ, cum quis id quod eſt aliqua res, non eã eſſe arbitratur. Hæc autem fallacia ex his eſt, ex quibus ſunt generationes. Omnis enim generatio ut dixi, ex detrimento ſurgit, ut quod fit dulce, non fit ex albo, ſed non dulci. Et rurſus quod fit albũ non fit ex duro, ſed ex non albo; & cæteræ generationes ex negationibus potius proficiſcuntur; & eſt prima fallacia. Quod ſi ibi prima fallacia ex quibus ſunt generationes, ubi integerrima falſitas eſt & p̃xima ueræ opinioni: nõ hæc autem niſi in oppoſitis reperiuntur, hoc eſt in affirmationibus & negationibus: dubium non eſt quin negationis opinatio magis contraria ſit ei opinioni, quæ contrarium aliquid in arbitratione confirmat. Et ſenſus quidem huiuſmodi eſt, uerba autem ſeſe ſic habent. Si ergo, inquit, eſt boni, quod bonum eſt opinatio, quæ ſcilicet uera eſt. Eſt autem quod non bonum eſt, quæ falſa eſt ac definita. Eſt uero quod aliquid aliud eſt, quod non eſt, neque poteſt eſſe, ideſt ea quæ id eſſe aſcribit quod non eſt. aliarum quidem omnium nulla ponenda eſt, neque quæcunque eſſe quod non eſt opinatur, id eſt quæ id quod non eſt res propoſita, eam eſſe putat; neque quæcunque non eſſe quod eſt, ideſt neq; ea quæ id quod habet res propoſita in opinionibus negat. Cur autem iſta non opinantur contrariè, docet hoc modo. Infinitæ enim, inquit, utræque ſunt, & quæ opinantur, quod non eſt, & quæ non eſſe quod eſt. ſed quæ magis ponenda eſt? in quibus eſt, inquit, fallacia, ideſt in quibus principium fallaciæ eſt. Principium autem fallaciæ unde ducitur? ex his ducitur, ex quibus ſunt & generationes. unde autem ſunt generationes? ex oppoſitis. Omnis enim, ut dictum eſt, generatio, ex eo quod non eſt, in id quod eſt ſurgit, quod ſcilicet ad negationem uergit. Quare, inquit, etiam fallacia & principium fallaciæ in oppoſitis inuenitur, ubi etiam generationes, ex quibus eſt ipſa fallacia.

Si ergo quod bonum eſt, & bonum, & non malum eſt; & hoc quidem ſecundum ſe, illud uero ſecundum accidens. Accidit enim ei malum non eſſe, magis autem eſt in uno quoque uera, quæ ſecundum ſe eſt: & falſa, ſiquidem & uera. Ergo ea quæ eſt, quod non eſt bonum, quod bonum eſt, eius quæ ſecundum ſe falſa eſt. Illa uero quæ eſt, quod malum eſt, eius quæ eſt ſecundum accidens. Quare magis erit falſa de bono ea, quæ eſt negationis opinio, quam ea quæ eſt contrarij.

84. Licet hæc omnia primæ editionis cõmentario diligentiſsime explicuerimus, ne tamen ruta expoſitio huius libri eſſe uideatur, hic quoq; eadem repetens explicabimus. Eſt nanq; ingreſſus huius argumẽtationis huiuſmodi. Si, inquit, uera poſita propoſitione, plures ſunt, quæ eam perimunt falſæ, illa inter eas ueræ propoſitioni magis erit contraria, quæcunq; magis eſt falſa. Quærendum igitur eſt, quæ inter plures falſas propoſitiones magis falſa ſit, ut ea ueræ propoſitioni magis uideatur eſſe contraria. hoc autem per ueritatem dicendum eſt. nam cum uere, & per ſe aliquid dici poſſit, & per accidens: illud tamen maxime ueritatis naturam tenet, quod ſecundum rem ipſam dicitur potius, quam quod ſecundum accidens uenit. ut ſi quis de bono opinetur, quod bonum eſt, hic ſecundum rem ipſam ueram opinionem habet. Sin quis uero arbitretur q̃ bonũ utile eſt, uerum quidẽ opinabitur, ſed iſta ueritas de bono per accidens fit boni. accidit enim bono, ut utile quoq; ſit. Quare illa quæ bonũ bonũ eſſe arbitratur, per ſe uera eſt. i. ſecundũ ipſam rem uera eſt. Illa uero quæ id quod bonũ eſt, utile eſſe opinatur, per accidens boni uera eſt. In quã rem propinquior naturæ bonitatis eſt, ea quæ id quod bonũ eſt, bonum eſſe arbitratur, quam ea quæ id quod bonũ eſt, utile. Quod ſi ita eſt, uerior eſt illa, quæ ſecundum ipſam rem uera eſt, potius quã ea quę ſecundũ accidẽs uera eſſe uidetur. His igitur ita cõſtitutis, & de falſitate idẽ dicendũ eſt. Falſa enim propoſitio, quæ illi ueræ contraria eſt: ea quæ ſecundũ ſe eſt, magis falſa eſt, quã ea quæ eã ueram perimat, quæ ſecundũ accidens eſt. nam ſi uerior eſt ea, quæ de ipſa natura rei uerũ aliquid opinatur, illa erit magis falſa quæ perimit uerſiorem. Quod ſi illa, quanq̃ ſit uera, minus tamen, quia de rei accidente pronunciat: minus quoq; illa erit falſa, quæ minus ueriorem perimit. His igitur ita cõſtitutis, uideamus nunc quemadmodum ſe in his habẽt opinionibus, uel propoſitionibus, de quibus nunc tractatur. Idẽ igitur ſit exemplũ, ut ſupra dictum eſt, id quod bonũ eſt, & bonum eſt, & non malum, ſed quod bonum eſt ſecundũ ipſam rem eſt: quod uero malum nõ eſt, accidit ei: nam id quod bonũ eſt, per naturam bonum eſt, quod uero malũ non eſt, ſecundo loco, & quaſi accidenter eſt. Ergo opinio de bono quod bonũ eſt, uerior eſt propinquiorq; naturæ ea opinione, quæ eſt de bono quod malum nõ eſt. Si igitur ita eſt, & ea quæ ueriorem opinionem perimit, magis falſa eſt; quam ea quæ ueram, quæ quanquam uera ſit, minus tamen eſt uera: manifeſtum eſt, q̃ negatio magis falſior eſt quàm affirmatio, quæ contrarium ponit. nam negatio dicit, non eſt bonum quod bonum eſt, affirmatio uero malum eſſe quod bonum eſt, negatio quę eſt non eſſe bonũ quod bonum eſt: illam ſecundũ ſe opinionem ueram perimit, quæ dicit bonum eſſe quod bonũ eſt. Illa uero affirmatio contrarij, quæ eſt, malum eſſe quod bonum eſt: illã opinionem perimit ueram, quæ de bono ſecundum accidẽs eſt, i. non malũ eſſe qđ bonum eſt. Conſtat igitur magis falſam eſſe opinionem, quæ dicit, non eſſe bonum quod bonũ eſt; potius quam ea quæ opinatur, malum eſſe quod bonum eſt. Quod ſi eſt falſior magis contraria, magis igitur contraria eſt negationis opinio quam contrariæ affirmationis. Expedito igitur ſenſu, uerba ipſa demonſtranda ſunt. Si ergo, inquit quod bonum eſt, ſit bonum & nõ ſit malum. & hoc quidẽ ſecundũ ſe, ideſt, ut quod bonum ſit, bonum eſſe dicatur. Illud uero ſecundũ accidens, hoc eſt quod bonũ eſt, ut malũ non ſit. Accidit enim ei malum nõ eſſe, magis aũt in uno quoq; eſt uera, quæ ſecundum ſe eſt. nam quod ſecundum uniuſcuiuſq; naturã eſt, propinquius eſt ei rei, cui eſt ſecundũ naturam. Quocirca, & ueritas ſecundũ rem, quia rei proxima eſt, uerior eſt, quã ea quæ ſecundum accidens eſt. hoc eſt. n. quod ait, Magis autem in unoquoque eſt uera, quæ ſecundũ ſe eſt. Quod ſi hoc ita eſt, etiam falſa, ideſt etiam illa falſitas eſt magis falſior quæ illam perimit opinionem uel propoſitionem, quæ ſecundum ſe uera eſt. Siquidem illa ſecundũ ſe uera, uerior eſt quã quæ ſecundum accidens rei uera eſt. hoc eſt enim quod dicit, Siquidem & uera. hoc igitur exponens exemplo confirmat. Ergo ea quæ eſt, q̃ non eſt bonum quod bonum eſt, eius quæ ſecundum ſe eſt, falſa eſt, hoc eſt illa quæ opponitur illi opinioni, quæ ſecundum ſe uera fuit. hoc enim hæc uerba demonſtrant, cum dixit, Ergo ea quæ eſt, q̃ non eſt bonum quod bonum eſt, eius quæ ſecundum ſe eſt, falſa eſt, ideſt quæ ipſum bonum negat bonum eſſe, per ſe ueræ propoſitionis falſa eſt, ideſt oppoſita. falſitas

enim

enim ueritati opponitur. Illa uero quæ eſt quod malum eſt: eius quæ eſt ſecundum accidens, hoc eſt illa opinio, quæ id quod bonũ eſt, malũ arbitratur eſſe, falſa eſt, & apta ei propoſitioni quæ eſt ſecundũ accidens uera .i. quæ opinabatur bonũ non eſſe malum. Quare magis erit falſa de bono, ea quæ eſt negationis opinio, quam ea quæ eſt cõtrarii, ideſt magis cõtraria eſt negatio quã affirmatio contrarii. Siquidem cum ſint de bono utræq; prædicatæ, falſior tamen negatio reperitur. Sed quod dixit bono accidere, ut malũ non ſit, non ita intelligendũ eſt, quemadmodum ſolemus dicere, ſubiecto aliquid accidere. neq; enim fieri poteſt, ſed accidere hic intelligendum eſt ſecundo loco dici: principaliter enim quod eſt bonum dicitur bonũ: ſecundo uero loco dicitur, nõ eſt malum, hoc aũt tractum eſt a ſimilitudine ſubſtantiæ & accidentis, unaquæq; enim ſubſtantia principaliter quidẽ ſubiecta eſt, ſecundo uero loco uel alba, uel bipeda, uel accidens, uel quicquid ſubſtantiis accidere poteſt.

Falſus autem eſt maxime circa ſingula qui habet cõtrariam opinionem. Contraria enim eorum ſunt, quæ plurimũ circa idem differunt. Quod ſi harum contraria quidem eſt altera, magis uero contraria eſt contradictio, manifeſtum eſt, quoniam hæc erit contraria.

85. Vis omnis argumentationis, ut breuiſsime expediatur, huiuſmodi eſt. Omne uerum aut ſecundum ſe uerum eſt, aut ſecundum accidens: quia neceſſe eſt etiam falſum, aut ſecundũ ſe falſum eſſe, aut per accidẽs. Verum aũt illud, eſſe uerius conſtat quod ſecundũ ſe eſt, potius quã illud quod per accidens. qui uero contrariam de re alicuius habet opinionem, quam res ipſa eſt, neceſſe eſt ut plurimum falſus ſit. Etenim contrarietas opinionũ eſt, quoties de una eademq; re lõgiſsime a ſe abſiſtẽtes opiniones ſunt. Quod igitur magis falſum eſt, hoc erit etiã contrarium. Illud enim quod magis a ueritate abeſt, hoc magis falſum eſt. In opinionibus uero quæ a ſe plurimũ differunt, ea ſunt contraria. illa igitur in opinionibus contraria eſt, quæ plurimũ falſa eſt. Eſt aũt ut dictum eſt plurimum falſa, quæ ſecundũ ſe falſa eſt, ideſt quę illã perimit propoſitionem, quæ ſecundũ ſe uera eſt, hæc aũt negatio eſt. negatio igitur contraria eſt affirmationi potius quàm ea affirmatio quæ cõtrarium ponit. Talis igitur ſenſus his uerbis includitur. Falſus eſt autem magis, inquit, circa ſingula, qui habet contrariam opinionẽ. Quanquã enim poſsit eſſe quilibet falſus, etiam ſi de eadẽ re contrariam nõ habeat opinionẽ, ille tamen magis fallitur, qui contrarium aliquid opinatur. Hoc aũt cur eueniat dicit, Cõtraria enim eorũ ſunt, quæ plurimum circa idem differunt. Iccirco enim maxime falſa contraria opponuntur, quia contrarietas non niſi in plurimũ diſcrepantibus inuenitur. Quod ſi harum cõtraria eſt altera, ideſt quod ſi harum propoſitionum uel quæ per ſe falſa eſt, uel quæ per accidens, unam contrariam eſſe neceſſe eſt, magis uero contraria contradictionis, hoc eſt, magis autem falſa negatio. Hoc enim quod ait, magis uero contraria hæc, hoc ſenſit tanquam ſi dixiſſet, magis uero falſa contradictionis eſt, ideſt magis uero falſa negatio eſt. concludit, ſi illa ut dictum eſt ſuperius ita ſunt, manifeſtum eſſe quod hæc, ideſt contradictionis erit contraria.

Illa uero quæ eſt, quod malum eſt, quod bonum eſt, implicita eſt. Etenim quoniam non bonum eſt, neceſſe eſt forte idem ipſum opinari.

86. Poſtquam iccirco contrarium potius negationem mõſtrauit eſſe: quod hæc magis eſſet falſa, quam ea quæ cõtrarium affirmaret, & diſtinctione falſitatis contrariam eſſe propoſitionem opinionemq;, quæ rem propoſitã negaret edocuit. Nunc ex ſimplicibus, implicitisq; propoſitionibus opinionibusq; idẽ nititur approbare. Dicit enim ꝙ ea affirmatio quæ contrarium ponit implicita & non ſit ſimplex. Iccirco autem implicita eſt, quòd quæ arbitratur id quod bonum eſt, malum eſſe, mox illum quoq; opinari neceſſe eſt, id quod bonum eſt, bonum non eſſe. Neq; enim aliter malum eſſe poteſt, niſi bonum non ſit. Quare, qui quod bonum eſt, malum eſſe arbitratur. & rem bonã malum putat, & eandẽ ipſam non eſſe bonum. Non igitur ſimplex eſt hæc opinio de bono, quod malũ eſt, continet enim intra ſe illã quod non eſt bonũ. Qui uero opinatur non eſſe bonũ quod bonũ eſt, non illi quoq; neceſſe eſt opinari quod malum eſt. Poteſt.n. & non eſſe aliquid bonũ & malum non eſſe. Atq; hoc quidẽ in his inuenitur rebus, in quibus aliqua medietas poterit inueniri. hoc quoq; cautiſsime addidit. His igitur ita poſitis, quoniã contrarii opinio non eſt ſimplex, ſimplex uero eſt negationis, neceſſe eſt, ut contra ſimplicem opinionem, ſimplex opinio potius uideatur eſſe contrariũ. Eſt aũt ſimplex opinio boni, ꝙ bonũ eſt uera. Simplex uero boni, quod bonũ non eſt, falſa. Simplici igitur opinioni de bono quod bonũ eſt, ſimplex erit contraria negatio, quæ eſt boni, quod nõ eſt bonum. Tota uero uis huius argumentationis hinc tracta eſt, quoties uera eſt quædã propoſitio: & duæ quæ eam perimere poſsint, ſi una earũ nihil indigens alterius ueram propoſitionem perimat, reliqua uero pręter alteram eandẽ propoſitionem perimere non poſsit: illa magis dicenda cõtraria eſt, quæ ſibi ſufficiens, nec reliqua indigens, propoſitam propoſitionem perimere ualet. ueram autem propoſitionem de bono quod bonum eſt, ſola negatio perimere poteſt: & ad illius ueræ interitum eſt ſibi ipſa ſufficiens, quæ dicit, quod bonum non eſt. Illa uero quæ opinatur malum eſſe, ſibi ſola non ſufficiet, niſi illa quoq; ei auxilietur, quæ eſt, id quod bonum eſt bonum non eſſe. Iccirco.n. contrariam illam aufert, quia ſecum negationes trahit. manifeſtũ eſt hãc quę ad ueræ propoſitionis interitum ſibi ipſa ſufficit, recte magis contrariam uideri quam quæ ſibi ipſa non ſufficit, niſi ei uis negatiuæ propoſitionis addatur.

Amplius ſi etiam ſimiliter in aliis oportet ſe habere, & hic uidebitur bene eſſe dictum. Aut.n. ubiq; ea quæ eſt contradictio, aut nuſquam. Quibus uero non eſt contrariũ, de his quidem eſt falſa ea, quæ eſt ueræ oppoſita, ut qui hominem non putat hominem, falſus eſt. Si ergo hæ contrariæ ſunt, etiam aliæ quæ ſunt contradictiones.

87. Quod de his, inquit, propoſitionibus dicimus, ſi hoc in omnibus inuenitur, firmum debet eſſe quod dicimus. Neque enim ueriſimile eſt in aliis quidem propoſitionibus negationes eſſe contrarias. In aliis uero affirmationes, quæ contrarium ponunt. Sed ſi hoc in omnibus propoſitionibus inuenitur, & contradictionibus, ut contradictio potius contraria ſit, ideſt negatio, quam quæ contrarium habet: nihil eſt dubium quin hæc ratio conſiſtat in omnibus. Sin uero in aliis ea quæ contrarium ponit magis contraria eſt, quam negatio, hic quoq; ita ſeſe manifeſtum eſt non habere: ubi enim inueniri poteſt contrarietas, in his dubitatio eſt, quænam ſit contraria utrumne ea, quæ contrarium affirmat, an ea quæ id quod propoſitum eſt negat. Ergo in his, in quibus dubium non eſt, quemadmodum ſit hoc, ſpeculandum eſt. Dubium autem non eſt in his, in quibus non eſt contrarietas, ut in ſubſtantiis. Hic enim ſolæ ſunt contrariæ negationes. Si ergo huic contrariæ opinioni quæ eſt de homine, ꝙ homo eſt, illa opponitur, quę eſt de homine quod homo nõ eſt: manifeſtum eſt in aliis quoq;, in quibus contrarietas inuenitur, locum contrarietatis negationẽ potius obtinere. nam ſi in his in quibus contrarietas eſt, ut in bono & malo, manifeſtũ eſt nõ potius illam eſſe cõtrariam quæ bonũ negaret, quam illã quæ malum obtineret, ei quæ id quod bonũ eſt, bonũ eſſe arbitretur, nec in his eã contrariam eſſe oporteret, in quibus contrarietas nulla eſt. Quid enim attinet cũ de homine dicimus quod contrarium non habet, ibi eſſe negationẽ contrariam? Cum uero de bono quod contrarium habet, ibi nõ eſſe: ſed potius eam quæ contrariũ poneret. Quocunq;.n. uertitur negatio, ſuã uim in omnibus ſeruare debet. Quod ergo dicitur ab Ariſtotele, ut breuiter explicem, tale eſt, Si in aliis negatio eſt contraria, hic quoq; negationẽ eſſe contrariã manifeſtũ eſt. Quod ſi in aliis minime, in his quoque quæ ſupra poſuit, ſed in omnibus aliis in quibus contrarietas inuenitur, cõtradictio cõtrarietatis locũ tenet, & in his igitur in quibus eſt cõtrarietas, eundẽ locũ neq; aliũ tenebit,

quod

quod his uerbis explicuit, Amplius ſi etiam in aliis ſimiliter oportet ſe habere, & hic uidebitur bene eſſe dictū, nam ſi in omnibus aliis ita ſe habere neceſſe eſt, & in his quæ ſupra dicta ſunt, ita ſeſe habet, & id quod dictum eſt optime dictū eſſe uidebitur. Aut enim ubiq; ea quæ eſt contradictionis, aut nuſquam alicubi quidem contrariam reperiet, alicubi uero minime. quibus uero non eſt contrarium, ut in ſubſtantiis, in quibus nulla eſt contrarietas. Hoc enim nos ſi bene meminimus, prædicamenta docuerunt, ſi de his eſt quidem falſa ea quæ eſt oppoſita ueræ, id eſt in his inuenitur quidē oppoſita falſa opinio ueræ opinioni, ſed quæ ſit iſta, manifeſtū eſt. Nam ubi nulla contrarietas eſt, liquet contradictionis eſſe contrarietatem, ut qui hominem non putat hominem, falſus eſt. Hoc enim ſola cōtrarietas ueræ propoſitionis inuenitur. Si ergo hæ contrariæ ſunt, & illæ aliæ quæ ſunt contradictionis, idest ſi in his quæ contrarietatem non habent, negationes ſunt contrariæ (neceſſe eſt enim aliquas eſſe contrarias) in aliis omnibus, etiam in quibus eſt aliqua contrarietas, ut bono & malo, negatio locum obtinet contrarietatis.

Amplius ſimiliter ſe habent boni quoniam bonum eſt, & non boni quoniam non bonum eſt. Et ad has boni quoniam non bonum eſt, & non boni quoniam bonum eſt. Illi ergo quæ non boni quoniam non bonum eſt, ueræ opinioni quæ nam eſt cōtraria? Non enim ea, quæ dicit, quoniā malum eſt, ſimul enim aliquando erunt ueræ. Nunquam autem uera ueræ contraria. Eſt enim quiddam non bonum, malum, quare contingit ſimul eſſe ueras. At uero nec illa quæ eſt quoniam non malum, uera enim & hæc, ſimul .n. & hæ erunt. Relinquitur ergo ei, quæ eſt non bonum, quoniam non bonum eſt, contraria ea, quæ eſt non boni quoniam bonum eſt, falſa enim hæc. Quare & ea quæ eſt, boni quoniam non bonum eſt, ei quæ eſt boni quoniā bonum eſt.

83. Quęcunq; ſuperius dicta ſunt, ea rurſus ualidiore per proportionem argumentatione confirmat. Proportio autē eſſe rerum inter ſe inuicem ſimilitudo. Si igitur poſitæ ſint res quatuor, quarum duæ ſint præcedentes, reliquæ ſequentes, & ſic ſe habet prima ad ſecundam, quemadmodū tertia ad quartā, neceſſe eſt ita ſe habere primā ad tertiam, quēadmodū fuerit ſecunda ad quartam. Hoc .n. ipſum breuiter facillimeq; numeris agnoſcimus. Sit enim primus numerus 2, ſecundus 6, rurſus inchoantibus, Tertius iiii. Quartus xii.

In his igitur præcedentes quidem ſunt duo & quatuor: ſequentes uero ſex & duodecim. Sunt autem ut duo ad ſex, ita quatuor ad duodecim. nam ſicut duo, ſenarii tertia pars eſt, ita quaternarius duodenarii tertia pars eſt. Quocirca ſicut quaternarius præcedens ad ſequentem, ita alius præcedens ad alium ſequentem erit, & ut præcedens ad præcedentem, ita ſequens ad ſequentem: ſed ad quatuor qui ſunt præcedentes duo medietas eſt, & ſex igitur ad duodecim medietas eſt. Ergo in omni proportione hoc reſpiciendū eſt, q ſi de quatuor propoſitis rebus, ſicut prima ad ſecundam, ita tertia ad quartā erit, ut prima ad tertiam, ita ſecunda ad quartam. Iſta igitur numerorum proportio ad propoſitionum uim naturamq; transferatur, ſintq; duæ propoſitiones primæ, quarū una præcedens, altera ſequens: & aliæ rurſus duæ, quarū una præcedens, altera ſimiliter ſequens, & in his ſit aliqua ſimilitudo. Sint enim prima boni quoniam bonū eſt, hanc ſequatur boni, quoniam bonum nō eſt. Rurſus ſit præcedens tertia non boni quoniam bonum non eſt, hanc aūt ſequens quarta, non boni quoniam bonum eſt.

Præcedentes.	Sequentes.
i. Boni quoniam bonū eſt.	ii. Boni quoniā bonū nō eſt.
iii. Nō boni qm̄ bonū nō eſt.	iiii. Non boni qm̄ bonū eſt.

Perſpiciatur igitur in his, quæ ſit ſimilitudo proportionū. Eſt.n.ut prima boni quoniam bonum eſt ad ſecundam boni, quoniā bonum non eſt: ita tertia non boni quoniā bonum non eſt, ad quartā non boni quoniā bonum eſt. nā ſicut boni quoniā bonum eſt, uera propoſitio eſt, falſa aūt boni quoniam non eſt bonū: ita quoq; non boni quoniā bonum nō eſt, uera propoſitio eſt, falſa autem non boni quoniā eſt bonū. Quod ſi ita eſt, & eodē modo ſeſe habet opinio boni quoniā bonum eſt, ad opinionē quæ eſt boni, qm̄ bonū non eſt: quemadmodum ēt opinio non boni quoniā non bonū eſt, ad opinionem non boni quoniā bonum eſt. & quemadmodum ſe habet prima ad tertiā, ita ſeſe habebit ſecunda ad quartam. Quemadmodum ſeſe habet igitur boni quoniam bonum eſt, ad eā quæ eſt non boni quoniā non bonum eſt, cum utræq; ſint ueræ: ita ſeſe habet opinio boni quoniā bonū non eſt ad opinionem non boni quoniā bonum eſt. qđ ipſæ quoq; utræq; ſunt falſæ. nam ſicut iſtæ ſimul ueræ, ita illæ ſimul falſæ, quocirca ut eſt prima ad tertiam, ita ſecunda ad quartā. Oſtenſa igitur hac proportione, immutato ordine, eædem diſponantur, ſed ſit prior opinio ea, quæ eſt non boni quoniā bonum non eſt, eaq; ſequatur boni, quoniam bonū eſt, & ſub his præcedens tertia non boni quoniam bonum eſt, quarta ſequens boni quoniam bonum non eſt.

Præcedentes.	Veræ	Sequentes.
i. Non boni qm̄ bonū nō ē		ii. Boni quoniam bonum eſt
iii. Nō boni quoniā bonū ē	Falſæ.	iiii. Boni quoniā bonū nō ē

Vt igitur ſuperius demonſtratū eſt, ita ſeſe habet opinio non boni quoniā non bonum eſt, ad eam opinionem quæ eſt boni quoniā bonum eſt: quemadmodū non boni quoniā bonū eſt, ad eam quæ eſt boni quoniā non bonum eſt. Vt enim ſimul ueræ, ita hæ ſimul falſæ eademq; proportio eſt: Quocirca erit ſicut prima, quæ eſt nō boni quoniam non bonū eſt ad tertiā, eam quæ eſt non boni quoniā bonum eſt; ita erit ſecunda boni quoniā bonū eſt, ad quartam boni quoniā non eſt bonum. Requirendum igitur eſt quemadmodū ſit prima ad tertiam, ut ex eo ſpeculemur, quemadmodū ſit ſecunda ad quartam. Dico enim q huic opinioni quæ arbitratur non eſſe bonum quod bonū eſt, cōtraria illa eſt, quę arbitratur id quod bonum nō eſt, bonum eſſe. Age enim, ſi potius eſt contra eam opinionem, quæ id quod bonū nō eſt, bonū putat, ſit ea quæ id quod bonum nō eſt, malum putat, ſed hoc fieri non poteſt. Cōtrariæ enim opiniones ſimul nūquam ueræ ſunt, poſſunt aūt ſimul hæ eſſe ueræ. Si quis enim parricidiū, quod non eſt bonū, putet nō eſſe bonum, idē quoque parricidium quod per naturam non eſt bonum, malum putet, uere utraq; opinione arbitratur. igitur non eſt contraria opinio ea, quæ id quod bonum nō eſt nō bonum putet, ei quæ id quod bonum nō eſt, malum arbitratur. Rurſus ponatur eidem opinioni de non bono q non eſt bonum, contraria ea quæ arbitratur id quod nō eſt bonum nō eſſe malum. Id quoq; contrarium non eſt. Fieri enim poteſt, ut id quod bonum non eſt, nec malum ſit. Neq; enim omnia quæcunque

que

que bonum non ſunt, mala ſunt ſtatim : ſed eſt ut bona quidem non ſint, tamen nec mala ſint. Siquis enim lapidem ne quicquam iacentē quod per ſe bonū non eſt, non bonū eſſe putat, uere arbitretur, idem ipſum lapidē quod per ſe bonū non eſt, ſi non malum putet, nihil eius opinioni falſitatis incurrit. Quare, quoniam ea quæ eſt non boni quoniam non bonū eſt, & cū ea quæ eſt non boni quoniam malū eſt, & cū ea quæ non boni quoniā non eſt malum, uera aliquoties inueniutur, neutri contraria eſt. Reſtat igitur ut ei ſit cōtraria opinio non boni quoniā bonum eſt, quæ opinatur id quod nō eſt bonum, bonū eſſe. hæc aūt eſt, nō boni quoniam bonū eſt, quoniā opinatur id quod non eſt bonū bonum eſſe. Cōtraria igitur eſt non boni quoniā non bonū eſt, ei quæ eſt nō boni quoniam bonū eſt. Sed hic ita ſeſe habet opinio non boni quoniam bonum eſt, ad opinionem non boni quoniā nō bonum eſt : quemadmodū opinio boni quoniam bonū eſt, ad eandē opinionem, quæ eſt boni quoniam non bonū eſt. Sed prima tertiaq; contrariæ. Secunda igitur quartaq; ſecundū ſimilitudinē proportionis ſunt ſine ulla dubitatione contrariæ. Poteſt uero & ſimplicius intelligi hoc modo, Si boni quoniam bonum eſt opinio, & non boni quoniam nō bonum eſt opinio, ſimiles ſecundū ueritatem ſunt: boni aūt quoniam non eſt bonū, & rurſus nō boni quoniam bonum eſt, ipſæ quoq; ſimiles ſecundum falſitatem ſunt : ſi una falſarū uni uerarum opinionū inuenta fuerit cōtraria, erit reliqua falſa, reliquæ ueræ cōtraria, quod ſola efficit ſimilitudo. Oſtenditur aūt una falſa uni ueræ, quēadmodum ſupra expoſuimus, contraria, hoc eſt ea, quæ dicit id quod non eſt bonū eſſe bonum, ei quæ arbitratur id quod non eſt bonum non eſſe bonum. Relinquitur igitur ea quæ arbitratur id quod bonū eſt non eſſe bonum, contraria eſſe ei, quæ opinatur id qđ bonum eſt eſſe bonum. Qua in re colligitur negationem potius, quam contrarium ponentē affirmationem, ueræ affirmationi eſſe contrariā. Perplexa igitur ſententia his modis quibus diximus, expedita eſt. ſed ſe ſic habet ordo ſermonum. Amplius, inquit, ſimiliter ſe habet boni quoniā bonum eſt, & non boni quoniam non bonū eſt, quæ utræq; ueræ ſunt. & ſuper has, boni quoniā non bonum eſt, & non boni quoniā bonum eſt, quæ ſunt utræq; mendaces. Illi ergo quæ eſt non boni quoniam non bonū eſt ueræ opinioni, quænam eſt cōtraria : hoc quaſi interrogatiuo modo dictum eſt. Non ea quæ dicit quoniam malū eſt. Quoniā ſimul aliquando eſſe poterunt ueræ. hoc autem in contrariis non poteſt inueniri, nunquā enim ueræ uera contraria eſt. quemadmodum aūt fieri poteſt ut ſimul ſint ueræ, quoniā eſt quiddā non bonū malum, quare contingit ſimul ueras eſſe. At uero nec illa q̃ eſt nō malum. Simul enim & hæ erunt, ideſt poſſunt aliquando ſimul eſſe ueræ, in his præſertim rebus, quę inter bonum malumq; ſunt. Relinquitur ergo ei quæ eſt non boni quoniā non bonum eſt, quæ ueræ eſt cōtraria; ea quæ eſt nō boni quoniā bonum eſt, quæ falſa eſt, & ſimul uera non poteſt inueniri. Quare ad ſimilitudinem ſuperius poſitam reuertitur, ut dicat, & eam quæ eſt boni quoniam non bonum eſt, contraria ei quæ eſt boni quoniam bonum eſt. ꝙ ſiquis ea quæ ſuperius dicta ſunt, diligentius intuetur, nec in totius ſententiæ ſtatu, nec quicquam in ordine fallitur.

Manifeſtum eſt autem ꝙ nihil intereſt, nec ſi uniuerſaliter ponamus affirmationem, huic enim uniuerſalis negatio erit contraria, ut opinioni quæ opinatur, ꝙ omne quod eſt bonum bonum eſt : ea quæ eſt, ꝙ nihil horum quæ bona ſunt, bonum eſt.

89. In ſuperiori argumentatione omnia de infinitis explicuit. Sed quoniam fortaſſe aliquis poterat ſuſpicari non eandem rationem eſſe poſſe in his ꝓpoſitionibus, quæ ſunt definitæ, atq; in his aliquid intereſſe, utrū eadem demonſtratio eis quæ definitæ ſunt eueniret, hoc addit. nihil intereſt, utrū eandem demonſtrationē quam ipſe ſuperius in propoſitionibus indefinitis fecit, quiſquam faciat in uniuerſalibus, quæ iam ſine dubio definitæ ſunt. Siquis enim ſecūdum indefinitarū propoſitionum ſuperiorem diſpoſitionem, definitas diſponat, eaſq; ſecundū prædictum modū ſpeculetur, non aliā uniuerſalis affirmationis opinioni cōtrariam reperiet, quam eam quæ uniuerſalis negationis opinio. Nihil enim intereſt inter indefinitas definitaſq; propoſitiones, niſi ꝙ indefinitæ quidem ſine determinatione, definitæ uero cum argumento determinationis ſunt, uel uniuerſalitatis uel particularitatis : hoc eſt enim quod ait, nihil intereſt nec ſi uniuerſaliter ponatur affirmatio. uniuerſali nanque affirmationi uniuerſalis contraria erit negatio. ut opinioni quæ opinatur, ꝙ omne quod eſt bonum, bonum eſt, quæ ſcilicet eſt, uniuerſalis affirmationis, ea ſit contraria, quæ eſt, ꝙ nihil eorum quæ bona ſunt bonum eſt, hoc eſt opinio uniuerſalis negationis, hoc autem cur fiat oſtendit.

Nam eius quæ eſt boni quoniam bonum eſt, ſi uniuerſaliter ſit bonum, eadem eſt ei quæ opinatur id quod bonum eſt, quoniam bonum eſt. Hoc autem nihil differt ab eo quod eſt, quoniam omne quod eſt bonum, bonum eſt. Similiter autem & in non bono.

90. Gradatim indefinitam propoſitionem ad ſimilitudinē uniuerſalis adduxit. dicit autem quæcunque fuerit indefinita propoſitio, ei ſi quod in ſermone ſolemus dicere quicqđ addatur, uniuerſalis fit, ut nihil omnino diſſet ea quæ ad rē in affirmatione omne prædicat. ut ea opinio uel propoſitio quæ eſt de bono quoniā bonum eſt, hoc .i. opinatur, quoniā bonum bonum eſt, huic addatur quicquid, ut ita dicamus, quicquid bonum eſt, bonum eſt, nihil differt ab ea quæ opinatur omne bonum bonum eſt. Quare eadem uis eſt ſuperioris demonſtrationis in propoſitionibus indefinitis, quæ etiam in uniuerſalibus, quæ paululum quiddam diſtant, ſed non ad qualitatem, nec ad uim propoſitionis, ſed ad quantitatem refertur. Vniuerſalitas .n. quantitati apponitur. Et ſenſus quidem huiuſmodi eſt : uerba uero ſic ſunt. Superius propoſuerat nihil intereſſe an indefinita eſſet propoſitio, an uniuerſalis : cur autem nihil interſit hoc modo dicit, nam ea quæ eſt boni quoniam bonum eſt .i. indefinita affirmatio, ſi uniuerſaliter ſit bonum, ideſt ſi bonum uniuerſaliter proferatur, eadem eſt ei quæ opinatur quicquid bonum eſt, quoniam bonū eſt, ideſt nihil diſcrepat ab ea opinione quæ opinatur, quicquid bonum eſt bonum eſſe. h..iuſmodi autem opinio nihil differt ab ea quæ aperte uniuerſaliter proponitur, quæ eſt omne quod eſt bonum bonum eſt. Similiter autem & in non bono, ideſt non bonum eadem ratione dicimus, Ea nanq; propoſitio uel opinio, quæ opinatur nō bonum eſſe, ſi ei addatur uniuerſalitas, nihil differt ab ea quæ uniuerſaliter aperte proponitur, quæ eſt, omne quod bonū non eſt, non eſt bonum.

Quare ſi in opinione ſic ſe habet (Sunt autem hæ quæ ſunt in uoce affirmationes & negationes notæ eorum quæ ſunt in anima) manifeſtum eſt, quoniam affirmationi contraria quidem negatio eſt circa idem uniuerſalis, ut ei quæ eſt ꝙ omne bonum, bonum eſt, uel ꝙ omnis homo bonus eſt, ea quæ eſt quoniam nullum, uel nullus. Contradictorie autem quoniam non omne, aut non omnis.

91. Superius omnes argumentationes ad bonum tollit, redigitq; ad concluſionem omnē quæſtionis uim. Supra enim negationes & affirmationes earum cōtrarietates de opinionibus penſare oportere prædixerat. Nunc uero quoniam in opinionibus reperit illam contrariam eſſe, quæ eſſet uniuerſalis negatio, idem refert ad propoſitiones, quas manifeſtū eſt, quoniam uoces ſunt & ſignificatiuæ, animi paſſiones deſignare. In principio .n. libri ſignificatiuas uoces, paſſiones animæ monſtrare ueraciter docuit : nunc ea uelut probaturus, quoniam in opinionibus illa contraria uniuerſali affirmationi reperta eſſet, quæ eſſet uniuerſalis negatio potius quam ea quæ contrariam uniuerſali affirmationi affirmaret, idem quoque arbitratur in uocibus prouenire, hoc eſt affirmationi uniuerſali non affirmationem contrariam rem ponentem, ſed uniuerſalem negationem eſſe contrariam, contradictorias uero eas, quæ cum affirmatio uniuerſalis eſſet, particularis negatio inueniretur. Atq; hoc quidem plenius ſiue.

ſime dictũ eſt, nec aliquis in uerbis error eſt, ſed nos ut cætera nihil ambiguum relinquentes, ipſorum quoque uerborum ſenſum eorumq; ordinem proſequimur. Ait .n. Quæce ſi in opinione ſe ſic habet, ideſt quòd opinio negationis contraria inuenitur opinioni affirmationis, potius quã contrarium ponens affirmatio. Sunt autem hæ quæ ſunt in uoce affirmationes & negationes notæ earum quæ ſunt in anima nam, ſicut in uoce affirmatio & negatio eſt, ita quoq; etiam in opinione, cum ipſe animus in cogitatione ſua aliquid affirmat, aut aliquid negat, quod nos alio loco diligentius expediemus. ergo quoniam affirmationes & negationes quæ ſunt in uoce, notæ earũ ſunt affirmationum uel negationũ q̃ ſunt in anima: manifeſtum eſt ꝙ eſt affirmationi contraria quidẽ negatio circa idem uniuerſalis. circa idem aũt addidit, ne diſiunctim affirmationes & negationes cõtrarias diceremus, ſed ait affirmatio & negatio eſſe de una eademq; re, & illam quidem uniuerſaliter affirmare, illã uero uniuerſaliter negare. Earum aũt hæc ſunt exẽpla. ut ei quæ eſt, omne bonũ bonum eſt, uel omnis homo bonus eſt; ea quæ eſt nullũ, ideſt nullum bonũ bonum eſt, quæ contraria eſt. uel nullus, hoc eſt, nullus homo bonus eſt. Contradictoria autẽ aut non omnis, ideſt non omnis homo bonus eſt, contra eã quę dicit omnis homo bonus eſt, aut non omne, hoc eſt, nõ omne bonum bonum eſt, cõtra eam quæ dicit, omne bonũ bonum eſt. Conſtat igitur in his propoſitionibus quas ſupra poſuit, magis eſſe cõtrariam affirmationi, quæ dicit omnis homo iuſtus eſt, eam quæ dicit nullus homo iuſtus eſt, potius quam eam, quæ dicit, omnis homo iniuſtus eſt.

Manifeſtum eſt autem ꝙ & ueram ueræ non contingit eſſe contrariam, nec opinionem, nec contradictionem. Contrariæ enim ſunt, quæ circa oppoſita ſunt, circa eadẽ autem contingit uerum dicere eundem. ſimul autem non contingit eidem ineſſe contraria.

92. Poſt hæc libri terminũ expedit in ea ſpeculatione & demonſtratione, per quam licet uerum ſit manifeſtumq; omnibus, duas propoſitiones ueras non eſſe contrarias, tamen idipſum monſtrare conatur. Eſt autem huius argumentationis ingreſſus huiuſmodi. Ea quæ ſunt contraria, oppoſita ſunt, oppoſita uero non poſſunt eidem ſimul ineſſe. Cõtraria igitur eidem ſimul ineſſe non poſſunt. de quibus autẽ ſimul aliquid uerum dici poteſt, illa ſimul eidem ineſſe poſſunt. quæ uero ſimul eidem ineſſe non poſſunt, de his ſimul ueræ propoſitiones, affirmatio & negatio eſſe non poſſunt. Sed contraria ſimul eidem ineſſe non poſſunt. quæ igitur ſimul uerum dicunt, contrariæ non ſunt, iccirco quia de quibus affirmatio & negatio ſimul ueræ eſſe poſſunt, illa ſimul eidem inſunt. Quocirca quæ ſimul ueræ ſunt, contrariæ non ſunt. Senſus quidem hic eſt: uerba autem ſic conſtent. Manifeſtum eſt autem, inquit, quod & ueram ueræ non contingit eſſe contrariam, ideſt duas ueras propoſitiones non poſſe eſſe contrarias, nec opinionem, nec contradictionem. ſi opinio non eſt uera ueræ contraria; multo magis nec cõtradictio, quæ ex opinionibus uenit. Contradictionem autem hic pro contrarietate poſuit. de ea .n. nunc agebatur. Contrariæ enim ſunt, quæ circa oppoſita ſunt, ideſt omne contrarium eſt oppoſitum. Circa autem eadem cõtingit uerum eundem dicere, iccirco ꝙ de his ſolis & negatio & affirmatio ueræ ſimul eſſe poſſunt, quæ eidem ſimul eſſe contingit, ſimul autem eidem non contingit ineſſe contraria, ut cõcludatur, Quoniam de quibus & affirmatio & negatio ſimul ueræ ſunt, ea idem ſimul ineſſe poſſunt, contraria uero ſimul eidem ineſſe non poſſunt, quæ ergo ſimul ueræ ſunt, nõ poſſunt eſſe contrariæ. Noſter quoq; labor iam tranquillo conſtat portu. nihil .n. (ut arbitror) relictũ eſt, quod ad plenam huius libri notitiam pertineret. Quare ſi rem propoſitam, ſtudio, diligentiaq; perfecimus: erit perutile his qui harum rerum ſcientia complectendarũ cupiditate tenebuntur. Sin uero minus id effecimus, quod nobis propoſitũ fuit, ut obſcuriſsimas huius libri ſententias enodaremus. labori noſtro nihil ut alius nocituro, & ſi non oportebit, obloquar.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI INTRODVCTIO AD CATEGORICOS SYLLOGISMOS.

MVlta ueteres philoſophiæ duces poſteriorum ſtudiis contulerũt, in quibus priuſquam ad res profunda merſas caligine peruenirent, quadã quaſi intelligentiæ luctatione præluderent. Hinc inſtitutionum breuior compendii facilitate doctrina. Hinc per ea quæ illi προλεγόμενα uocant, ad intelligentiam promptior uia munitur. Huius igitur æmulus prouidentiæ ſtatui obſcurarũ aditus doctrinarum præmiſſæ inſtitutionis luce reſerare, & præſentem operam ſyllogiſmis, quorũ connexionibus omnis ratio continetur, addicere: Modumq; eum cuſtodire dicendi, ut facilitati atq; intelligentiæ ſeruientes, aſtringamus a ueteribus dicta latius, enunciata breuius porrigamus, obſcurata improprii nouitate ſermonis cõſueti uocabuli ꝓprietate pãdamus. Sed q ad hoc opus lector accedit, ab eo primitus petitũ uelimus, ne in his, quæ nunquã alias attigerit, ſtatim audeat iudicare; neue ſiquid in ludo puerilium diſciplinarum rudis adhuc, & nondũ firmus acceperit, id amplexandum atq; etiam colendum putet. alia enim teneris atq; inbuendis adhuc auribus accõmodata; alia firmis ac robuſtioribus doctrina mentibus, reſeruatur. Quare ſiquid eſt quod diſcrepet, ne ſtatim obſtrepat, ſed ratione conſulta, quid ipſe ſentiat, quid nos afferamus, ueriore mentis acumine, & ſubtiliore cõſideratione diiudicet. Ita namq; eueniet, ut quæ in primo ſtatim ſtudendi aditu didicerunt, perſpecta penitus ac potius deprehenſa cõtemnant. At ſi iã quiſq; ſuæ ſcientiæ defenſor eſſe cupidus malit. (Habent hoc quoq; uitii homines quos cõprehendit diſcendi nerus ac longa ſegnities, ut ab arreptis ſemel opinionibus non recedant, ne in ſenectute diſcendo, nihil uſq; in ſenectutẽ didiciſſe uideantur) Si inquã malunt uindicare quã uertere, quæ uulgaris ſemel ſtudiis imbiberunt; nemo experiri priora condemnet, ſed ut maiora quædam conſtruant, atq; altiora contingant. Nõ enim una atque eadem diuerſarum ratio diſciplinarum, cum ſit diuerſiſsimis diſciplinis una atque eadem ſubiecta materies. Aliter .n. de qualibet orationis parte grammatico, aliter dialectico diſſerendum eſt; nec eodem modo lineam uel ſuperficies mathematicus ac phyſicus tractant. Quo ſit, ut altera alteram non impediat diſciplina, ſed multorum conſideratione coniuncta, fiat uera naturæ atq; ex omnibus explicata cognitio: ſed de his hactenus, nũc de propoſitis ordiamur.

DE NOMINE ET VERBO, ET VTRVM hæc duo tantum ſint orationis partes. Caput primum.

QVoniam igitur nobis hoc opus eſt in categoricos ſyllogiſmos, ſyllogiſmorum uero compago propoſitionibus texitur, propoſitionum uero partes ſunt nomẽ & uerbum, pars autem ab eo cuius pars eſt, prior eſt: de nomine & uerbo quæ prima ſunt, diſputatio prima ponatur; de hinc de propoſitione, ad ultimum de ſyllogiſmorum connexione tractabitur. Nomen eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata. Quæ definitio paulo enodatius explicanda eſt: nomen enim uocem eſſe dicimus, quoniam uox nominum genus eſt, omne autem genus de ſua ſpecie prædicatur; omnisq; definitio a genere ſumitur. ut ſi definias hominem; prius animal dicas, quod eſt genus; poſt uero differentias fungas, quæ ſunt rationale & mortale. Ita igitur nos quoque in nominis definitione

uocem

ubcem quidem ut genus ſumimus, cætera autem uoci quaſi differentias aggregamus, uelut quod nomen, definitiua uox dicitur. Sunt .n. uoces quæ nihil deſignant, ut ſyllabæ, nomẽ uero deſignatiua uox eſt, quoniam nomen deſignat id ſemper cuius nomen eſt. Secundũ placitum uero adiunctum eſt, quoniam nullum nomen natura ſignificat, ſed ſecundũ placitum ponentis, cõſtituentisq; uoluntatem. Illud .n. una quæque res dicitur, qđ ei placuit qui primus rei nomen impreſſit. Aliæ .n. ſunt uoces naturaliter ſignificantes, ut canũ latratus, iras canum ſignificat, & alia eius quædã uox, blandimenta. gemitus etiam deſignant dolorem, ſed nõ ſunt nomina, quia non deſignant ſecundũ placitum, ſed ſecundũ naturam. Sine tempore uero, ꝙ & uerba uoces ſunt ſignificatiuæ, & ſecundũ placitũ, ſed diſtant a nominibus, quia nomina quidem ſine tempore ſunt, uerba uero cum tempore. Cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata, nomina ab oratione diſiungit. Oratio namq; uox eſt ſignificatiua ſecundũ placitum, & aliquoties ſine tẽpore, ut hic uerſus Nerine galatea thymo mihi dulcior hyblæ. Sed orationis partes ſeparatæ a tota oratione deſignant: nominũ uero nihil extra deſignat, atq; in aliis quidẽ nominibus, quę figuræ ſunt ſimplicis, nihil pars omnino ſignificare manifeſtũ eſt, ut in eo quod eſt Cicero, nulla pars ſeparata deſignat, neq; ci, neq; ce, neq; ro. At ſi nomen cõpoſitum fiat, ſignificare aliquid ſeparatæ partes uidentur, ſed in eodẽ nomine qđ ex utriſq; cõpoſitum eſt, ſeparatæ nihil deſignant, ut ſi dicam magiſter, partes eius nominis, ſunt magis atque ter, quæ ſumpta extrinſecus, & a nominis parte ſeparatæ, ſignificatione non carent: utraq; .n. aduerbialiter ſignificat quantitatẽ, ſed cum magiſter, quod eſt cõpoſitum nomen, alicuius artis peritum doctoremq; ſignificet, magis neq; partem doctoris, neq; totum doctorem poterit deſignare: eodem quoq; modo ter, neq; in toto ſignificat, neq; in parte doctorem .i. rem illam quæ magiſtri uocabulo ſubiecta eſt, nulla ratione deſignat. Compoſitorum ergo nominũ partes nihil eius rei, quam in unũ cõuenientes uocabulũ deſignabant, diſiunctæ diſtractæq; ſignificant, alias uero ſignificare poſſunt, ſed tunc non partes nominis, ſed ipſa ſunt nomina. quod .n. coniuncta ſignificant, id diuiſa atq; ſepoſita nõ deſignant. Iuncta autem magis & ter doctoris ſignificationẽ tenebant. ſeparata igitur omnẽ ſignificationem doctoris amittunt. Sed nequis ſuperius poſito calumnietur exẽplo, nec magiſter cõpoſitum nomen eſſe concedat, uir fortis, eſſe cõpoſitum nomen, ſi uno proferatur accentu, nullus negabit, cuius partes uir atq; fortis quod in eo qđ eſt uir fortis ſignificare dicantur, nõ iam nominis partes, ſed ipſa ſunt nomina, nec uir fortis unius erit nomen, ſed potius oratio, quæ duorum nominum collata ſignificatione coniungitur, quod uir fortis eũ unius accentus intentione prolatum, non eſt oratio, ſed nomen, cuius partes nomina eſſe non poterunt, ac ſi nomina non ſunt, eũ neq; naturales affectus neq; actus, ut uerba ſignificent, omnino nihil deſignant. Quare concludendũ eſt, eũ quælibet uoces propriam ſignificationem tenent, nõ partes nominũ, ſed ipſa eſſe nomina, cum uero unius formã nominis copulauerint, eo ꝙ conſiderantur ut partes, uim ꝓpriæ ſignificationis amittere, ſed de his in cõmentario libri περὶ ἑρμηνείας Ariſtotelis, ſatis dictũ eſt, & maior eius rei tractatus eſt, quã ut nunc totus ualeat expediri. ſed quoniã ſunt quædam uoces, quæ & deſignatiuæ ſunt, & ſecundũ placitũ, & ſine tempore, quarumq; partes nihil extra ſignificant, neq; tamẽ proprietates nominis naturamq; obſeruent, diſcernendæ prius ſunt, additiſq; differentiis a nomine ſegregandæ, ut quæ ſit uis nominis euidenter appareat. Adiecta .n. ſemper negatio nomini, uocẽ dubiã facit, quæ neq; uerbo, neq; orationi, & ſi interius conſideratũ ſit, neq; nomini poſſit annecti, ut ſiquis dicat, nõ homo, uox eſt ſignificatiua, deſignat enim quicquid homo non fuerit, ſecundũ placitũ. eas .n. omnino partes habet, quas ad ſignificationẽ uel negationis uel hominis, placitũ uocabula ponentis aſſumpſit. ſine tempore, quæ res eam uocẽ quæ dicit, nõ homo, ſeparat ac ſeiungit a uerbo, cuius partes nihil extra ſignificant, ne oratio eſſe uideatur. nõ homo .n. uox ſeiuncta eſt ex negatiua particula, & homine, quæ in eodem nomina ſeparata nihil deſignant, ſignificat enim nonhomo, uel equũ, uel canem, uel quicquid (ut dictũ eſt) nonhomo non fuerit. Sed quæ eſt negatiua, neque hominis, neq; equi, neq; ullius ſubſtantiæ ſignificationẽ tenet. Item homo, neq; canem, neq; quicquid homo non fuerit, ſignificare poteſt. quocirca in ea uoce quæ eſt nonhomo, partes nihil ſeparatæ ſignificant eius rei, quã tota uocis cõpoſitio deſignabat. Atq; ideo nec in oratione quidẽ poni poteſt. Siquis enim eam uocẽ quę eſt nonhomo orationẽ concedat, nihil aliud eam eſſe fatebitur quã negationẽ. Negatio autem omnis uera uel falſa eſt. Qui autẽ dicit non homo, neq; ueritatem enunciat, neq; mendacium. Præterea ab omni negatione ſiquis negatiuum ſeiungat aduerbium, affirmatio relinquetur. ab ea autem uoce quæ eſt nonhomo, ſiquis auferat id quod eſt negatiuum aduerbium, homo relinquetur, quod nondũ eſt affirmatio. quocirca ſi nonhomo hæc uox, negatio eſſe nõ poteſt, nihil autem aliud eſſe uidetur, ſi eſſet oratio, concludendum eſt negationem iunctam cum nomine orationem eſſe non poſſe. Nomen enim omne certũ aliquid definitumq; ſignificat, ut homo, equus, canis, & cætera; nonhomo autem uox aufert quidẽ quod ſignificatur a nomine, nec præſcribit quid ipſa ſignificet. quocirca quoniam ſignificat quidem aliquid, ſed non finitum, negatio iuncta cum nomine, infinitum nomen uocetur. Addenda eſt ergo definitionis nominis differentia, ſcilicet ut nomen ſit, quod cum cæteris quæ dicta ſunt ſit definitæ ſignificationis. Iam uero caſus nominum nõ altius intuentibus nomina uidentur. Quis enim Catonis, & Catoni, atq; huiuſmodi uoces, quæ rectis nominibus inflectuntur, nomina eſſe non exiſtimet? Sed hæ quoq; uoces a nomine quadam differentia diſcrepabunt. Omne enim nomen iunctum cum eſt uerbo, enunciationem reddi ac ſuſcipit mendacii ueritatiſq; naturam, ut Cato eſt, uel dies eſt. at ſi eſt uerbũ caſibus adiungatur, neque enunciatio ſit, neq; plena ſententia orationis abſoluitur, ut Catonis eſt, nec ſententiam habet abſolutam, nec ueri aliquid poteſt notare, nec falſi; atque iccirco non nomina, ſed caſus nominum nuncupantur. nam cum id a quo quicq; flectitur, primũ ſit, illud uero quod inflexione primi naſcitur, ſit ſecundum; neq; idem primum ac ſecundum eſſe poſſit: manifeſtum eſt caſus nominum non idẽ eſſe quod nomina, iccirco cæteros quidem genitiuum, datiuum, accuſatiuum, caſus appellant grãmatici, primũ uero rectũ ac nominatiuũ, ꝙ hic locũ principem in ſignificatione poſſederit. Facienda eſt igitur nominis plena neq; ullo diminuta definitio ſic. Nomen eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum, ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata, aliquid finitum deſignans, cum eſt uerbo coniuncta faciens enunciationem. Separat igitur nomen uox quidem ab ſine articulis atque inanimatis ſonis. Deſignatiua uero a uocibus quæ nihil ſignificant. Secundum placitũ a uocibus aliquid natura ſignificantibus. Sine tempore a uerbo quod a temporis ſignificatione non recedit. Cuius nulla pars ſeparata ſignificat, ab oratione, cuius quemadmodum partes extra ſignificent, paulo poſterius diſſeram. Aliquid definitum deſignas, ab his uocibus, quæ nomen negationemq; coniungunt, & nomina faciunt infinita. Cum eſt uerbo faciens enunciationem, a caſibus, qui cum eſt copulati non poſſunt plenam perficere atque explicare ſententiam. In uerbo quoque eadem fere cuncta conueniunt, niſi quod in ſignificatione temporis a nomine ſeparatur. Omne enim uerbum actionem paſſionemue deſignat, quæ fieri ſine temporis notatione non poteſt. Eſt itaque uerbi definitio hæc, Verbum eſt uox ſignificatiua, ſecundum placitum, cum tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata, ut currit, uincit. ſed ſi uerbis negatiua copulentur aduerbia, fiunt infinita uerba, ſicut fieri nomina diximus infinita, ut cum currit, aut uincit, certum aliquid finitumue deſignet, addita negatione, id quidem quod a uerbo deſignatur, intercipit. Quid uero aliud fieri dicat, tali ſignificatione non terminat. præterea negatio iuncta cum uerbo ſiue in eo quod eſt, ſiue in eo quod non eſt, recte dici poteſt, ut homo non currit. non eſſe autem orationem, aut enunciationum negatiuam illa prorſus ar-

gumenta monſtrabunt, quæ infinitum nomē ab oratione aut negatione diuidebant. Sed quoniam principaliter præſentia quæque ſentimus, his autem rebus, quas præſenti ſenſu concipimus, indita eſſe a mortalibus uocabula manifeſtum eſt: recte dicis uerbum ſemper ſignificationem temporis habere præſentis, ut currit, aut uincit. Curret autem aut uincet, & cucurrit, aut uicit, non ſunt uerba, ſed uerborū caſus. ſ. quia a præſentis temporis ſignificatione flectuntur. Eſt ergo uerbi plena definitio ſic. Verbum eſt uox ſignificatiua ſecundū placitum cum ſignificatione temporis, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata, aliquid finitū deſignans, & præſens. Reſtat igitur ut de oratione dicamus: ſed prius uidetur eſſe mōſtrandū, utrum ne nomen & uerbum ſola in partibus orationis ponantur, an, ut grammatici uolunt, & reliquæ orationis partibus debeant aggregari. Grammatici enim conſiderantes uocū figuras, octo orationis partes annumerant. Philoſophi uero, quorum omnis de nomine uerboq; tractatus in ſignificatione eſt conſtitutus, duas tantū orationis partes eſſe docuerunt. Quicquid plenam ſignificationem tenet, ſi quidem ſine tempore ſignificat, nomen uocantes; uerbū uero, ſi cum tempore: atq; ideo aduerbia quidē atq; pronomina nominibus iungunt, ſine tempore enim quiddam conſtitutū definitumq; ſignificant. nec intereſt ꝙ flecti caſibus nequeunt: non eſt hoc nominum proprium ut caſibus inflectantur. ſunt enim nomina, quæ a grammaticis aptota nominantur. Participium uero, quia temporis ſignificationem trahit, & ſi caſibus effertur, uerbo tamen recte coniungitur. Interiectiones autem ſi quidem naturaliter ſignificent, nec uerbo nec nomini copulandæ ſunt: uerbi enim ac nominis definitiones nō habent naturalia, ſed ad ponentis placitū cōſtituta, atq; ideo nec in orationis partibus numerabuntur. Oratio enim poſitione ſignificat. nam ſi naturaliter ſignificaret oratio, non diuerſa gentes oratione loquerentur. Siquæ uero interiectionum poſitione ſignificant, quoniā finitam ſine tempore affectionem deſignant, recte nominibus annumerantur. Quæ uero ipſe quidē nulla propria ſignificatione nituntur, cum aliis uero iunctæ deſignant, ut cōiunctiones atq; præpoſitiones: illæ ne partes quidē orationis eſſe dicēdæ ſunt: oratio enim ex ſignificatiuis partibus iuncta eſt. quocirca recte nomen ac uerbum ſolæ orationis partes eſſe dicuntur.

De oratione & enunciatione, deq; eorum partibus, & ſpeciebus, & quinam termini ſunt appellandi. Cap. II.

Oratio eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum, cuius partes aliquid extra ſignificant, ut dictio, nō ut affirmatio. Oratio igitur habet ſimul cū uerbo & nomine cōmune, ꝙ uox eſt, ꝙ ſignificatiua eſt, ꝙ ſecundum placitum eſt. ſeparatim uero cū nomine illi cōmune eſt, ꝙ aliquando ſine tempore eſt, ut Virgilianus quē ſupra diximus uerſus. Nerine Galatea thymo mihi dulcior hyblæ. & qui ſequitur, Candidior cygnis hedera formoſior alba: Cum uerbo autē, quod interdum cum temporis ſignificatione profertur, ut Siqua tui Corydonis habet te cura, uenito. Differt autem ab utroq; ꝙ partes orationis a tota ſeparatæ oratione ſignificant. Sunt. n. partes orationis nomen & uerbū, quæ ſignificatiua eſſe, dū ea definiremus, oſtendimus. ſignificant igitur partes orationis ut dictio, nō ut affirmatio, quanquā aliquoties quidem ut affirmatio, ſed non ſemper tamen, ſemper autē ut dictio. eſt enim dictio ſimplex uerbi ac nominis nuncupatio. nam cū dicimus, ſi dies eſt, lux eſt, hanc totā orationē ſi diuidere in partes uelimus, ſcilicet dies eſt, lux eſt, utraq; pars ut affirmatio ſignificabit, dies eſt, lux eſt, affirmationes eſſe manifeſtū eſt. at ſi minutatim tota orationis membra carpamus, uſq; in nomina ac uerba poſtrema fiet reſolutio. Dicemus. n. partes eſſe ſuperius poſitæ orationis, dies & lux & eſt, quæ per ſe prolata non ſunt affirmationes, ſed tantum dictiones. omnis uero oratio quoniā ex uerbis nominibusq; conſiſtit, in nomina & uerba ſolui poteſt. nō enim omnem orationē in affirmationem cedi poſſibile eſt, ueluti ſiquis dicat lux eſt, huius partes ſunt, lux atq; eſt, quas nō eſſe affirmationes, ſed ſimplices dictiones, nullus ignorat. Cum igitur oratio quidē nō ſemper in affirmationē ſolui queat, ſemper autem in ſimplices dictiones, iure dictū eſt orationis partes extra aliquid deſignare non ut affirmationes, ſed potius ut dictiones. Orationis autē ſpecies, ut arctiſſime diuidamus, ſunt quinq; Interrogatiua, ut Quo te Mœri pedes? an quo uia ducit, in urbem? Imperatiua, ut Suggere tela mihi. Inuocatiua, ut Dii maris & terræ, tempeſtatumq; potentes. Deprecatiua. Ferte uiam uenti facilem, & ſpirate ſecundi. Enunciatiua: Eſt mihi diſparibus ſeptem cōpacta cicutis, Fiſtula. Quarū quidem præter enunciationem nulla uel eſſe aliquid, uel nō eſſe deſignat. Cæteræ nanq; uel interrogant, uel inuocant, uel imperant, uel precantur. Enunciatio uero ſemper eſſe aliquid aut non eſſe ſignificat. Atq; ideo ſola enunciatio eſt, in qua ueritas uel falſitas inueniri queant, unde etiā enunciationis naſcitur definitio: eſt enim enunciatio quæ uerum falſum'ue denunciat. Hanc etiam proloquium uel propoſitionem Tullius uocat. quæ quidem partim ſimplex, partim compoſita: Simplex eſt quæ conditione ſepoſita eſſe aliquid uel nō eſſe proponit, ut Plato philoſophus eſt. Compoſita uero, quæ ex duabus ſimplicibus copulante cōditione conſiſtit, ut Plato ſi doctus eſt philoſophus eſt. Simplicium uero enunciationū alias in qualitate ſitas, alias in quantitate differētias inuenimus: in qualitate quidem, ꝙ alia affirmatiua, alia negatiua eſt enunciatio. Affirmatiua eſt enunciatio aliquid de aliquo ſignificans, ut Plato philoſophus eſt, philoſophum de Platone prædicamus. Negatiua uero eſt enunciatio aliquid ab aliquo prędicatione ſeiungens, ut Plato philoſophus nō eſt, philoſophum enim a Platone tali prædicatione ſeiunximus. Secundum quantitatem uero differentiæ enunciationū ſunt, ꝙ aliæ quidem uniuerſales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ ſingulares. Vniuerſales ſunt quæ ſiue affirment, ſiue negent, uniuerſaliter tamen enunciant uniuerſale ſubiectum, ut omnis homo ſapiens eſt, nullus homo ſapiens eſt, homo. uniuerſale quiddā eſt, multos enim ſub ſe indiuiduos coercet & continet, qui uniuerſaliter enunciatur, dum ei omnis uel nullus adiungitur. Particulares uero, quæ uel affirmādo, uel negando ambitū ſubiecti uniuerſalis in partem redigunt, ut quidam homo ſapiens eſt, quidam homo ſapiens non eſt: hic enim uniuerſalitas hominis, adiecta particulari determinatione, minuta eſt, atque in partem redacta. Indefinitæ uero ſunt, quæ abſque uniuerſalitatis & particularitatis determinatione dicuntur, ut eſt homo ſapiens, non eſt homo ſapiens. Singulares uero ſunt, quæ de ſingulari aliquid & de indiuiduo affirmando negando'ue proponunt, ut Socrates ſapiens eſt, Socrates ſapiens non eſt. Differt autem particularis propoſitio a ſingulari, quod particularis quidem unum aliquem ſubiicit, nec quis ſit iſte deſignat, ut quidam homo ſapiens eſt, quis iſte homo ſit, propoſitio nō declarat. Singularis uero unum aliquem ſumit, & quis iſte ſit ſignificat; ut Socrates ſapiens eſt: unum enim & hunc Socratem, ſapientem eſſe propoſuit. Amplius, particularis omnis uniuerſalem quidem terminum ponit, ſed ei detrahit uniuerſalitatem, dum qualitatem particularitatis adiungit. ut in propoſitione, quidam homo ſapiens eſt, homo uniuerſalis eſt terminus, multos enim propria prædicatione concludit: ſed quia dicitur quidam, ad unum homo redigitur, qui uniuerſale perſiſteret, niſi particularitas fuiſſet adiuncta. In ſingularibus uero propoſitionibus prædicato termino ſemper indiuiduum ſupponitur, ut Socrates ſapiens eſt. Socrates enim ſingularis eſt atque indiuiduus. Idcirco igitur illa particularis propoſitio, quæ partem ex uniuerſalitate detrahit: hæc ſingularis, quæ in ſingularis atque indiuidui prædicatione conſiſtit. Simplicium uero enunciationum partes ſunt ſubiectum atque prædicatum. Subiectum eſt quod prædicati ſuſcipit dictionem, ut in ea propoſitione quæ eſt, Plato philoſophus eſt, Plato ſubiectum eſt, de ipſo enim philoſophus prædicatur, & in eo philoſophi ſuſcipit dictionem. Prædicatum uero eſt quod dicitur de ſubiecto, ut in eadem propoſitione, philoſophus dicitur de Platone ſubiecto, ſemper enim quod ſubiectum

eſt ue

eſt uel minus eſt, uel æquale prædicato: minus quidem ut in ea propoſitione de qua paulo ante tractauimus. Plato enim philophi nomen non poteſt æquare, neq; enim ſolus Plato philoſophus eſt. Æqualis uero eſt ſubiectus terminus prædicato, ut ſiquis dicat, homo riſibilis eſt: homo.n. qui ſubiectus eſt terminus, prædicato riſibili coæquatur. unde fit ut poſſit reddi reciproca prædicatio, ſcilicet ut uices ſubiectũ prædicatumq; permutent, ſubiectumq; fiat, quod erat antea prædicatũ, uerſoq; ordine prædicetur quod fuerat ante ſubiectũ, ut ſi dicatur quod riſibile eſt, homo eſt. Omnia.n. q̃ ſunt æqualia de ſe inuicem prædicantur. ut uero id quod ſubiectũ eſt, maius poſſit eſſe prædicato, nulla prorſus enũciatione contingit. ipſa enim prædicata natura minora eſſe non patitur. Sed quod æquale uel maius eſt, id ſemper de æquali, uel minore prædicatur. Has uero enunciationũ partes, id eſt prædicatũ atq; ſubiectũ, terminos appellamus. Termini uero dicũtur ꝙ in eos poſtrema fit reſolutio. itaq; in ſingularibus uel indefinitis ꝓpoſitionibus duos terminos ſemper inuenimus, & uerbum quod propoſitionis determinet qualitatem, ut in propoſitione qua dicimus Socrates ſapiens eſt, Socrates quidem ac ſapiens terminos eſſe manifeſtũ eſt, eſt uero uerbũ non eſt terminus, ſed deſignatio qualitatis, & qualis propoſitio ſit negatiua an affirmatiua ſignificat, & nunc quidẽ ſolo eſt uerbo propoſitioni accõmodato, facta eſt affirmatio. At ſi nõ, quod eſt aduerbiũ negatiuum, eſſet adiunctum, ita diceretur, Socrates ſapiens non eſt, atq; hoc modo mutata qualitate fieret de affirmatione negatio. eſt igitur & non eſt, non ſunt termini, ſed ut dictũ eſt ſignificatio qualitatis. Eadem omnia etiam in indefinita propoſitione conueniunt. ꝙ ſi ſint tales orationes, Socrates eſt, dies eſt: eſt, ui gemina fungitur, ſcilicet prædicati, eſt enim uerbum de Socrate & die prædicatur, & ſigni qualitatis. idem namq; eſt ſolum poſitum, affirmationem efficit, cum negatiuo aduerbio negationem. At ſi ſint propoſitiones quæ differentias ſecum habeant quantitatum, ut ſunt uniuerſales ac particulares, eadem uis permanet terminorum: omnis enim ac nullus, & quidam, terminis non annumerantur, ſed enunciationum ſignificant quantitatem. Atque ideo recte quod ſubiicitur ac prædicatur termini nuncupati ſunt, quoniam in eos tantũ reſoluitur propoſitio. Cæterę enim quæ ſimplicibus enunciationibus adiunguntur, aut qualitatem propoſitionum retinent, aut quantitatem ſignificant.

Categoricarum propoſitionum diuiſio, in diſperatas & participantes: harumq; contrariarum & ſubcontrariarum conditiones. Cap. III.

PRopoſitionum uero ſimplicium aliæ ſunt, quæ in nulla parte conueniunt, ut Plato philoſophus eſt, & uirtus bona eſt: utræq; enim aliud quiddã de alio prædicant, nec habent aliquid in proponendi ratione cõmune. illa enim Platonẽ philoſophũ dicit, illa uirtutem bonã eſſe pronunciat. Aliæ uero ſunt quæ aliqua terminorũ participatione iũguntur. id autẽ duobus fieri modis poteſt, aut enim ordine eodẽ, aut per ordinis cõmutationem. Eodem uero ordine duplici modo, ſi uel ſimplices terminos in utriſq; conſtituas, uel ſi per oppoſitionem fiat participatio terminorum, quod tribus neq; amplius continget modis. nam uel prædicato, uel ſubiecto, uel utriſq; terminis negatio copulatur. Ordinis etiam cõmutatione cõueniunt duobus modis, aut enim per ſimplicem terminorũ prædicationem, aut per eorundem terminorũ oppoſitionem. Hæc quoq; oppoſitio terminorum triplicem recipit modum, cum negatio uel prædicato, uel ſubiecto, uel utriſq; coniungitur. Illæ uero quæ altero termino participant, ſunt tribus modis, uel cũ in una propoſitione qđ prædicatur in altera ſubiectũ eſt, uel cum idẽ in utriſq; prædicatur, uel cũ idem in utriſq; ſubiectus eſt. Et quoniam omniũ ſibimet conuenientium propoſitionũ ordinatiſſimã fecimus diuiſionem, nunc de ſingulis quibuſq; tractemus: ac primum de ea propoſitionum conuenientia quę cum utriſq; participet terminis, participandi tamen ordinem ſeruent: ea eſt huiuſmodi, omnis homo ſapiens eſt, nullus homo ſapiens eſt. utraq; enim propoſitio hominem ſubiicit, & prædicat ſapientẽ, & eſt utroq; termino congruant, ſunt tamẽ diuerſæ, quoniam hæc affirmatio eſt, illa negatio, & hoc quidem exempli gratia dictũ ſit; plenius uero fiet de tali participatione tractatus hoc modo. Cunctarum ſimpliciũ propoſitionũ differentias, uel in qualitate, uel in quantitate ſitas eſſe oſtendimus: in quantitate, cũ uniuerſaliter pronunciat uel particulariter, uel indefinite, uel ſingulariter proferuntur: in qualitate uero, cũ hæ quidem affirmatiuæ ſunt, illæ uero negatiuæ. Si igitur quatuor illas, duabus his aggregemus, fiũt miſtę cũ utriſq; octo differentiæ, quæ ſimul qualitatem quantitatemq; contineant. Sunt autẽ miſtæ hæ, affirmatio uniuerſalis, negatio uniuerſalis, affirmatio particularis, negatio particularis, affirmatio indefinita, negatio indefinita, affirmatio ſingularis, negatio ſingularis. Quarum quidẽ indefinitas ſingularesq; ſegregemus, & de uniuerſalibus ac particularibus diſſeramus. Deſcribatur ergo uniuerſalis primũ affirmatio, omnis homo iuſtus eſt: cuius aduerſum teneat locũ negatiua propoſitio uniuerſalis, nullus homo iuſtus eſt. item ſub uniuerſali affirmatione ponatur particularis affirmatio, quidam homo iuſtus eſt: hanc aduerſa fronte reſpiciat, ſitq; uniuerſali negatiuæ ſuppoſita particularis negatio, quidam homo iuſtus non eſt.

Vniuerſalis affirmatio	Vniuerſalis negatio
Omnis homo iuſtus eſt	Nulius homo iuſtus eſt
Quidam homo iuſtus eſt	Quidam homo iuſtus non eſt
Particularis affirmatio	Particularis negatio.

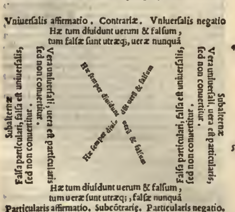
Harum igitur, affirmatio atq; negatio uniuerſalis qualitate quidẽ diſcrepant, ſed quantitate concordant. nam ꝙ hæc quidem affirmatio eſt, illa uero negatio, ſunt in qualitate diuerſæ: quia uero utraq; uniuerſalis eſt, quantitate conueniũt. Harũ igitur uel utraſq; falſas, uel unam ueram, alteram falſam accipere poſſibile eſt, utræq; autem ſimul ueræ nequeũt inueniri: nam in propoſita deſcriptione, affirmatio quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt, & negatio quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, cũ utræq; ſint uniuerſales, neutra tamẽ eſt uera. At ſi ſit affirmatio, omnis homo animal eſt, atq; uniuerſaliter denegetur ita, nullus homo animal eſt, uel ita, omnis homo lapis eſt, nullus homo lapis eſt, unam ueram, alteram falſam eſſe neceſſe eſt. Atque ideo quoties ea prædicantur quæ & conuenire ſubiecto, & ab eo ualeant ſegregari, & uniuerſaliter illa confirmat, hæc denegat, utraſque falſas contingit, ueluti ſuperius poſitis declaratur exemplis. Iuſtitia enim cum eſſe in hominibus poſſit, non tamen ita hominibus inhæſit, ut ab eis ſeparari nullo modo queat: atq; ideo quia neq; omnis homo iuſtus eſt, neq; omnis homo iuſtus non eſt, cõtingit utraſque mentiri. At ſi tale ſit quod a ſubiecto abſtrahi ſeparariq; non poſſit, uel quod nunquam poſſit euenire ſubiecto, & quæ uniuerſaliter affirmatiua eſt, uniuerſaliter abnuatur, euenit uni ueritatem, alteri ſemper adeſſe mendacium, ſed ita, ut ſi a ſubiecto quod prædicatur non poteſt ſegregari, uera ſit ſemper affirmatio, falſa negatio. At ſi quod euenire non poteſt prædicatur, affirmatio quidem falſa ſit, ſed uera ſit negatio: quoniam animal non poteſt ab homine ſegregari, quæ hominem animal eſſe confirmat, uera eſt, falſa uero illa quæ denegat. Item ſi quod non poteſt fieri prædicetur, fiatq; affirmatio, omnem hominem eſſe lapidem, idque aduerſa propoſitio neget, nullumq; hominem lapidem eſſe concedat, negatio quidem ueritati, affirmatio autem iuncta eſt mendacio. Simul autem ueras eſſe affirmationem uniuerſalem, uniuerſalemq; negationem nulla poterunt exempla monſtrare. atque ideo uniuerſalis quidem affirmatio uniuerſaliſq; negatio contrariæ dicuntur. nam ut in contrariis aliquid medium continentibus poteſt neutrum ineſſe ſubiecto, ut corpus neque nigrum ſit neque album, quoniam eſt quod præter ea eſſe poſſit, ut rubrum. itemq; in contrariis medietate carentibus neceſſe eſt alterum ſemper ineſſe ſubiecto, ut omne animal aut dormit aut uigilat, quoniam inter dormire ac uigilare ni-

hil medium eſt. ut autem ſimul atq; in eodem utraq; contraria reperiantur, fieri nequit. ita enim in uniuerſalibus affirmatione ac negatione, ut utræq; falſæ ſint, exemplo contrariorum aliquid mediũ claudũt, uel altera uera, falſa uero altera, ſicut in contrariis quæ medio carent, fieri poſſe manifeſtum eſt. ſed impoſſibile eſt, ut utriuſq; ſententia in ueritate conueniat, ſicut nulla contraria ſimul eſſe patiũtur. Atq; ideo uniuerſalis affirmatio uniuerſaliſq; negatio cõtrariæ nominantur. Hæ igitur non eam uim ipſa ſemper aduerſitate conſeruant, ut eis ſit perpetua atq; incõciliata diſcordia: nec ſe ſemper inuicẽ perimunt, quæ cum ſententia diſſideant, cõmuni tamen falſitate concordant. Si igitur earum una ſummota ſit, non neceſſe eſt, ut eſſe altera conſequatur, fieri enim poteſt ut neutra ſit. uelut ſi omnem iuſtum eſſe hominem deſtruat, non eſt conſequens ut nullus homo ſit iuſtus. Quæ autẽ ſub his propoſitionibus collocantur, id eſt particularis affirmatiua atq; negatio, ſubcontrariæ nomen habent, idcirco ꝙ uniuerſalitati particulare cõmune ſubiectum eſt. cum igitur uniuerſales intelliguntur eſſe contrariæ, ſubcõtrarias eſſe neceſſe eſt, quæ ſub uniuerſalibus contrariis collocantur. Harum quoq; quantitas eſt eadẽ, quoniam utræq; ſunt particulares: diuerſa qualitas intelligitur, quoniã affirmatio hæc eſt, illa uero negatio: ſed quanquam contrariis uideantur eſſe ſubiectæ, conuerſo tamen modo particulares in ueritate ſibimet, non in falſitate conſentiunt: nam ut hæc uerum, falſum illa pronunciet, atq; utræq; ſint ueræ, facile propoſitis declaratur exemplis: ut uero utræq; falſæ ſint, non poteſt inueniri. nam ſi quod neq; ſeparari, neq; poſſit adeſſe ſubiecto, alterutra enunciet propoſitio; una eſt ueritati, altera cognata mẽdacio. Et ſiquidẽ, quod a ſubiecto ſeparari non poteſt, prædicetur, affirmatio ſola ueritatis calculũ tenet: at ſi quod ſubiecto impoſſibile adeſſe dicatur, ſola obtinet negatio ueritatẽ: ut ſiquis enunciet, quidã homo animal eſt, & alius neget quidam homo animal non eſt: uel ita, quidã homo lapis eſt, quidam homo lapis non eſt, utraq; affirmationum negationumq; oppoſitio uerũ inter ſe falſumq; partitur. Sed in prioribus quidem affirmatio, in poſterioribus autẽ uera negatio eſt. At ſi quod euenire quidem poſſit, ſed a ſubiecto tamen aliquãdo ualeat ſegregari, affirmatio particularis, negatioq; pronuncietur, utraſq; ueras eſſe neceſſe eſt, ut quidã homo iuſtus eſt, quidã homo iuſtus non eſt: ut uero utræq; falſæ ſint, nulla poterunt exempla congruere. quocirca ne iſtæ quidem, quas ſubcontrarias appellamus, ſemper ſeſe inuicẽ perimunt, quandoquidem aliquoties in ueritate concordant.

Contradictoriarum, & ſubalternarum propoſitionum examen in quacunq; materia. Cap. IIII.

AT ſi omnibus differentiis diſſidentes, ac ſe inuicem deſtruentes inuenire conemur, reſpiciẽdæ ſunt angulares. hæ uero ſunt uniuerſalis affirmatio, & negatio particularis, uel uniuerſalis negatio, & affirmatio particularis: his enim tanta inter ſe diſcordia manifeſta eſt, ut neq; in falſitate unquam, neq; in ueritate conueniãt; ſemperq; neceſſe eſt, cũ affirmatio ſit uera, negationẽ eſſe mendacem, cum negationi adſit ueritas, affirmationi eſſe propriam falſitatem. Ac primum cũ geminas eſſe propoſitionũ differentias dixerimus, in qualitate ſcilicet & quãtitate, harum & qualitas diuiſa eſſe probatur & quantitas: nã ꝙ hæc affirmatio eſt, illa negatio, in qualitate diſſentiunt, ꝙ uero hæc uniuerſalis, illa particularis, quãtitate diſcordant. item neq; in falſitate, neq; in ueritate unquã poterunt conuenire. ſiue enim de his quæ a ſubiecto abeſſe non poſſunt, unã ſemper ueram eſſe neceſſe eſt, alterã, falſam. nam ſi talis terminus prædicatur, ut eũ uel adeſſe ſubiecto, uel non adeſſe contingant, uniuerſales ſemper falſæ ſunt, particulares ueræ ſunt: ſiquis enim ita proponat, omnis homo iuſtus eſt, atq; alius neget, quidã homo iuſtus non eſt, uniuerſalis affirmatio falſa eſt, particularis eſt uera negatio. Similiter autem ſiquis ita pronunciet, nullus homo iuſtus eſt, uniuerſalis negationis falſa, particularis affirmationis uera ſententia eſt: ita in his quę uel adeſſe ſubiecto uel abeſſe contingant, uniuerſales falſitati coniunctæ ſunt, particulares obtinent ueritatẽ. At ſi tales termini ſint, qui ſeparari atq; a ſubiecto diuidi nequeant, ſiue illa ſit uniuerſalis, ſiue particularis, hærebit ſemper affirmationi ueritas, negationi mendaciũ. ut ſiquis uniuerſaliter enũciet, omnẽ hominem eſſe animal aliuſq; particulariter neget, quendã hominem nõ eſſe animal, affirmatio uniuerſalis uerũ loquitur, particularis negatiuæ falſa ſententia eſt. Item ſiquis uniuerſaliter negãdo proponat, nullũ hominẽ eſſe animal, particularẽ affirmatione ueritas ſequitur, hæret uniuerſalis negatio falſitati. Quod ſi ſint q̃ prædicantur, ut nunquã poſſint adeſſe ſubiecto, ſeu illæ uniuerſaliter ſeu particulariter proponãtur, negationes ornat ueritas, affirmationes falſitas decolorat. Siquis enim confirmat dicens, omnẽ hominem lapidem eſſe, aliuſq; quendã hominem non eſſe lapidem reſpondeat, uniuerſalẽ affirmationẽ falſitas, particularem negationẽ ueritas tenet. ꝙ ſi ita quis uniuerſaliter neget, nullus homo lapis eſt, & particulariter affirmet, quidã homo lapis eſt, uniuerſali cõſtat negatione ueritas, particularis affirmatio non caret falſitate. Quoquo igitur modo prędicata, uel ſubiecta mutaueris, ſi tamen uniuerſalẽ affirmatiuã particulari negatiuæ, uel uniuerſalẽ negatiuã particulari affirmatiuæ conſertam a ſingulari conſideratione cõmutas, ſi hæc falſa, illã ueram eſſe contingit; & ſi hæc uera eſt, illã falſam neceſſe eſt inueniri. atq; idcirco has inter ſe oppoſitas & cõtradictorias nũcupamus. Et hactenus quidẽ affirmationes & negationes aduerſis intẽtionibus conferentes, quid in eis diſcordiæ ac diuerſitatis eſſet, oſtẽdimus. Nunc uniuerſalem affirmationẽ particulari affirmatiuæ, & uniuerſalem negationẽ particulari negatiuæ ad ueritatis falſitatiſq; conuenientiã cõparemus: harũ nanq; inter ſe nulla diſcordia eſt, atq; ideo non de earum diſſenſu, ſed de conſenſu potius uidetur eſſe quærendum. Primũ igitur uniuerſalis affirmatio, & particularis affirmatio ſubalternæ dicũtur, quoniã altera ſubiacet alteri. i. particularis affirmatio uniuerſali affirmationi ſuppoſita eſt atq; ſubiecta, ueluti pars intra totius ſemper ambitum latet. idemq; de uniuerſali & particulari negatiua dicendum eſt: ſubalternæ. n. uocãtur, quòd ſuperior atq; amplior uniuerſalis negatio intra ſe particularem negationem claudit & cõtinet. Hæ igitur tali rõne conſentiunt. ſi. n. uniuerſales in ueritate præcedant, particulares ueras eſſe neceſſe eſt. ut ſiquis uniuerſaliter affirmãdo proponat, omnẽ hominẽ animal eſſe, ea cũ ſit uera, particularis ſibi affirmationis ueritatem comitem trahit, ea uero eſt, quidã homo animal eſt: nam ſi uerũ eſt omnẽ hominem eſſe animal, uerũ eſt eſſe aliquem. Item ſiquis uniuerſaliter enunciet, nullum hominem eſſe lapidem, & uerũ dixerit, ſubiecta ei particularis negatio idẽ retinet, nec mentitur qui dixerit, quendã hominem lapidem nõ eſſe. ita igitur uniuerſalibus affirmatione ac negatione uera dicentibus, particularis affirmatio & negatio ueram uniuerſaliũ ſententiam conſequuntur. At ſi uniuerſales falſæ ſint, non neceſſe eſt particulares uniuerſaliũ conſenſu præbere mendaciũ, uelut in his uniuerſalibus q̃ proponunt, omnẽ hominẽ eſſe iuſtum, uel nullũ hominem eſſe iuſtum. quæ cũ una ſit affirmatio, altera negatio, utræq; ſunt falſæ, ſed eas particulariũ falſitas nõ ex neceſſitate conſequitur. nam & quendã hominẽ eſſe iuſtũ, quæ particularis eſt affirmatio, uere quis dixerit: atq; ideo falſis uniuerſalibus, particulares ueras eſſe non neceſſe eſt. quod. n. uniuerſalis affirmatio falſa dicatur, omnẽ hominẽ eſſe lapidẽ, errat particularis affirmatio, quæ proponit quendã hominem eſſe lapidẽ. at ſi uniuerſalis negatio falſa proponatur, nullũ hominem eſſe animal, nõ idcirco particularis erit uera negatio, ſi pronunciet quendã hominẽ nõ eſſe animal. Atq; ideo uniuerſalibus quidẽ in ueritate manentibus, particulares neceſſe eſt uniuerſalium cõſentire ueritati. at ſi uniuerſalibus falſitas inhærebit, particulares tum ueras, tum etiam falſas eſſe poſſibile eſt: ueras quidem ſiquid tale prædicetur, quod adeſſe ſubiecto poſſit, & a ſubiecto ualeat ſeparari: falſas eſſe utraſque affirmationem quidem particularem, ſi in eo ſit uniuerſalis falſa affirmatio, quod ſubiecto non poteſt conuenire: negationem particularem, ſi in eo uniuerſalis negatio mentiatur, quod a ſubiecto non poteſt ſegregari, ut poſita ſuperius exempla declarant.

rant. Quod ſi ad ueritatis & falſitatis conſequentiam particulares propoſitiones locum principem ſortiantur, contraria eis uniuerſales propoſitiones ratione conueniunt: nam ſi ſint falſæ, particulares falſas eſſe neceſſe eſt: ſin uero particulares ueræ ſint, tum uniuerſales ueræ ſunt, tum etiã falſæ. nã ſi particularis affirmatio eſt falſa, ꝙ dicit aliquẽ hominẽ eſſe lapidẽ, uniuerſalis quoq; affirmatio falſa eſt, quæ proponit, omnẽ hominẽ eſſe lapidem. Item ſi particularis eſt falſa negatio quę decernit, quendam hominẽ non eſſe animal, falſa erit uniuerſalis negatio, quæ nullũ hominem animal eſſe cõtendit. At ſi particularis affirmatio uel negatio ueræ ſunt, idque prędicatur quod a ſubiecto diuidi ac ſegregari queat affirmationẽ negationemq; uniuerſales, non eſt dubium poſſe mentiri, ut quoniã uerę ſint particulares quę proponunt, quẽdam hominem eſſe iuſtũ, & quendã hominem non eſſe iuſtum, his ſuperpoſitas uniuerſales falſas eſſe manifeſtũ eſt, ut ea quæ dicit, omnis homo iuſtus eſt, & nullus homo iuſtus eſt. At ſi quid tale affirmatio particularis pronũciet, quo ſubiectum carere nõ poſſit, uera erit ſuperpoſita affirmatio uniuerſalis. ut cũ aliquis enunciat, quendã hominẽ eſſe animal, huic uniuerſalis affirmatio in ueritate conſentit, quæ eſt, omnis homo animal eſt. At ſi quid particularis negatio tale proponat, quod ſubiecto nequeat inhærere, ueritatẽ particularis negationis uniuerſalis negatiuæ ueritas neceſſe eſt cõſequatur, ut cum aliquis dicit, quendam hominem lapidẽ nõ eſſe, conſonat uniuerſalis ueritas propoſitionis, quæ nullũ hominem lapidem eſſe pronunciat. quo fit ut præcedẽtibus quidem uniuerſalibus ueris, particulares ueras eſſe neceſſe ſit: præcedentibus uero in falſitate particularibus, uniuerſalium ueritas non ſubſequatur. Manentibus uero uniuerſalibus falſis, particulares mendacium dicere non ſit neceſſe, ſicut ne uera quidem particularibus proponentibus, ueram uniuerſalium neceſſe eſt eſſe ſententiam, & hoc quidem exempla docuerunt: ut autẽ firma demonſtratione clareſcat, utilis ad euidentiam rerum deſcriptio proponatur.

Ex his ergo quæ ſuperius dicta ſunt, intelligi poteſt, contrarias quidẽ uel uerũ inter ſe falſumq; diuidere, uel ſimul poſſe mentiri, ueras ſimul eſſe nõ poſſe: Subcõtrarias uero, uel utraſq; ueras eſſe, uel alterã ueram alterã falſam, nunquã tñ ſimul proferre mendaciũ: Angulares autẽ neq; in ueritate unquã, neq; in mendacio cõſonare, ſed uni ſemper uerã, alteri ſemper falſam eſſe ſententiã Nunc demonſtrandum eſt, uniuerſalibus ueris particulares non poſſe mẽtiri, falſis autẽ uniuerſalibus, poſſe particulares nõ falſa proferre. Dico.n. ſi uniuerſalis affirmatio ſit uera, particularẽ quoq; affirmationẽ ueram futurã. nã ſi falſa eſt, erit uera quæ particulari affirmationi opponitur uniuerſalis negatio. ſed poſita eſt uera affirmatio uniuerſalis, hoc igitur modo utraſq; ſimul ueras eſſe cõtingit, affirmationẽ ſcilicet uniuerſalẽ, uniuerſalemq; negationẽ, qđ euenire non poſſe monſtratũ eſt, nõ igitur fieri poteſt, ut affirmatiua uniuerſali uera propoſita, particularis affirmatio mentiatur. Rurſus ſi uera eſt uniuerſalis negatio, particularẽ quoq; negationem uerã eſſe concedo: nã ſi falſam quis dixerit, uniuerſalẽ affirmationẽ, quæ eſt ei oppoſita, uerã neceſſario eſſe fatebitur. at ſi uniuerſalis negatio uera eſſe propoſita eſt, ſimul igitur uniuerſales negationẽ & affirmationẽ ueras eſſe contingit, quod fieri nõ poſſe ſuperius poſita exempla docuerunt. At ſi falſa eſt uniuerſalis affirmatio, particularis uel falſum poterit enunciare, uel uerũ, quo poſito nihil impoſſibile comitatur, ſiue.n. falſa ſit, erit uera negatio uniuerſalis, ſeu uera illa ſit, uniuerſalẽ negationem falſitas obtinebit. Quo fit ut falſa uniuerſali affirmatione, uniuerſalis negatio, tum ei falſitate cõſonet, tum ab ea ueritate diſcordet, quod non eſſe impoſſibile ſuperioribus docetur exemplis. Eodem quoq; modo & ſi uniuerſalis negatio falſa ſit, particularem negationem uel ueram uel falſam eſſe poſſibile eſt, neq; idcirco aliquid ſequitur incongruum, Particulari nanque negatione uera, uniuerſalis affirmatio mentietur, eadem falſa, uerum uniuerſalis affirmatio pronunciat. quo fit ut falſa uniuerſali negationi propoſita, affirmationem uniuerſalem tum ueram, tum falſam rationis demõſtret euentus. quod impoſſibile non eſt. Rurſus ſi particulares falſæ ſunt, uniuerſalis quoq; falſitas ſequitur: nam ſi particularis affirmatiua pronunciet mendaciũ, uniuerſali quoq; affirmationi falſitas inhærebit. nam ſi hæc uera eſt, falſa erit ei oppoſita negatio particularis: ſed affirmationem particularem conſtituimus eſſe mẽdacem, ſimul igitur particularis affirmatio & negatio falſa ſunt. quod eſſe inconueniẽs præcedens tractatus declarauit. Item ſi particularis negatio falſa dicatur, uniuerſalis quoq; negationis falſitas cõſonabit. nã ſi negatio uniuerſalis uera eſt, falſa eſt oppoſita, ꝙ eſt affirmatio particularis, quo modo utraſq; particulares affirmationẽ ſcilicet ac negationẽ ſimul falſas eſſe cõtingit. qđ fieri non poſſe prædiximus. At ſi uera ſit affirmatio particularis, falſa uel uera uniuerſalis affirmatio eſſe poteſt: ſed ſi falſa ſit, particularẽ negationem uerã eſse neceſse eſt: ſi uera ſit, habebit particularis negatiua mẽdaciũ. Sed cũ uera ſit affirmatio particularis, negationẽ particularẽ uel falſam eſſe uel uerã nihil eſt impoſſibile. Rurſus ſi negatio particularis teneat ueritatem, uniuerſalis negatio uel ueritatẽ tenere poteſt, uel proferre mendaciũ. nam ſi uera eſt, oppoſitam affirmationem particularem falſam eſſe manifeſtũ eſt: ſi falſa eſt, ueritatem particularis affirmatiua cuſtodiet. quo fit ut ſi particularis negatio teneat ueritatẽ, affirmatio particularis uera uel falſa ſit, quorum neutrũ impoſſibile non eſſe præmiſſa docuerunt. atque hæc quidem de uniuerſalibus dicta ſufficiant.

De indefinitis & ſingularibus propoſitionibus, & quæ ſint obſeruanda ſi oppoſitas conficere uolumus. Cap. V.

NVnc de indefinitis ac ſingularibus differamus: quarum quidem indefinitæ ſunt, quibus nulla ſignificatio determinationis adiungitur, ſed præter uniuerſalis & particularis intelligentiã quantitatis proferuntur, ut homo iuſtus eſt, homo iuſtus nõ eſt. quibus tametſi (ut dictum eſt) nulla ſignificatio determinationis adiũgitur, uim tamen obtinent particulariũ propoſitionũ. nanq; ut illæ, quas ſubcõtrarias in priore deſcriptione ſignauimus, alias quidẽ inter ſe uerum falſumq; diſtribuunt, alias quidẽ inuicem ueritate conſpirant, nunquã tamen ſimul uidentur poſſe mentiri: ita etiã indefinitæ, ſiquidẽ tale eſt quod enunciat, quod ſubiecto ſemper ineſſe neceſſe ſit, affirmatio eſt uera, falſa negatio, ut in his propoſitionibus, homo animal eſt, homo animal non eſt. at ſi id in indefinitis ꝑpoſitionibus efferatur, quod ſubiecti natura non ſuſcipit, negatio quidem uera eſt, ſed affirmatio iuncta eſt falſitati, ut ſiquis dicat, homo lapis eſt, homo lapis non eſt. ut uero utræque in pronuncianda falſitate conſentiant, non poteſt inueniri. Eædem tamen ab uniuerſalibus affirmatiuis, atque negatiuis, ita diſſentiunt, ut quoquo modo ſubiecta permutes, una ſemper ueritatis, altera ſit ſemper plena mendacii. Exemplum uero huiuſmodi

prædicati quod, ſubiecto ſemper inhęreat, hoc eſt, omnis homo animal eſt, homo animal non eſt, nullus homo animal eſt, homo animal eſt. Hic indefinitæ ui eadẽ funguntur qua & particularis. Huius uero quod nunquã inhæret, hoc eſt, omnis homo lapis eſt, homo lapis non eſt. Nullus homo lapis eſt, homo lapis eſt, in his quoq; indefinitę uniuerſalibus oppoſitæ per unamquamq; oppoſitiõẽ unam uerã, falſam alteram reddiderunt. Item eius quod ſuſcipere ſubiecti natura ualeat & poſsit amittere. Omnis homo iuſtus eſt, homo iuſtus nõ eſt. Nullus homo iuſtus eſt, homo iuſtus eſt. in his etiã indefinitæ particularibus immutatæ ſunt, quæ uniuerſalibus obiectæ per unamquamq; propoſitionũ aduerſitatem, uni ſemper uerũ, alteri diuiſere mẽdaciũ. Præterea quoquo modo terminorũ exempla ponantur, ſi affirmationes affirmationibus negationes negationibus cõparemus, uniuerſalibus ueris, indefinitarũ ueritas prouenit. ut cũ ueræ ſunt, omnem hominẽ eſse animal, & nullũ hominem eſse lapidem, conſtat ueritas indefinitis quæ proponunt, & hominẽ animal eſse, & hominem lapidẽ non eſse. At ſi uniuerſaliũ falſitas antecedat: indefinitarũ uel ueritas, uel mendacium uariabit, hoc modo. Falſa enim eſt uniuerſalis enunciatio, ꝗ proponit omnem hominem eſse iuſtũ, ſed ea quæ dicit, hominem eſse iuſtum, tenet in humanæ naturæ parte ueritatem; nam ſi non habet omnis homo iuſtitiam, cũ tamen aliquis habeat, uere dici poteſt, hominẽ eſse iuſtũ. Item cum proponitur uniuerſaliter, Nullus homo iuſtus eſt, falſum eſt. At ſi id indefinitæ denegetur, a ueritate non diſcrepat. nam cũ ſit aliquis homo non iuſtus, nõ mentietur, qui pronunciauerit hominem nõ eſse iuſtum. Item cum ſit falſa quæ uniuerſaliter affirmat dicens, omnem hominẽ eſse lapidẽ: falſa eſt quæ idẽ indefinita enunciatione confirmat dicẽs, hominem eſse lapidem. Rurſus cũ ſit falſa negatio, per quã proponitur, nullũ hominẽ eſse animal, falſa eſt indefinita negatio, quæ pronunciat hominem nõ eſse animal. Hic quoq; particulariũ ſimilitudo ſeruata eſt: nã in ſubalternis uera uniuerſalitas, ueritatem particularitatis trahebat. Falſa uero uniuerſalitas nec ueritatis nec mendacii neceſsitatem particularibus afferebat. Eadem omnia uniuerſalium atq; indefinitarum collatione proueniunt. Rurſus ſi indefinitas primũ falſas conſtet, uniuerſales quoq; neceſse eſt eſse mendaces. ut ſi falſum ſit eſse hominem iuſtum, falſum erit omnem hominem eſse iuſtũ. quandoquidem non capit ueritatem, ſi iuſtus uel unus homo non fuerit. Item ſi indefinita negatio mentiatur, uerũ uniuerſalis negatio non habebit. ueluti ſi falſa ſit ea quæ dicit, hominem non eſse iuſtũ, quandoquidem non poteſt uniuerſaliter ab homine denegari, ſi uel uni hominũ probabitur adeſse iuſtitia. At ſi indefinitæ ſententiam ueritatis obtineant, uniuerſales, tum ueras, tum euenlet eſse mendaces. uelut cũ dicimus hominẽ eſse iuſtum, uerum eſt. eſt.n. homo qui iuſtitia non careat, huius uniuerſalis negatio mẽtietur, cum quis dixerit nullum hominem eſse iuſtum. At ſi id affirmabitur indefinite quod a ſubiecto diuelli ſecerniq; non poſsit, uera nihilominus erit affirmatiua quæ proponit, omnem hominem eſse animal. At ſi id quod ſubiecti naturam nõ recipit, proponit indefinita negatio, ueluti ſi dicat hominẽ lapidẽ nõ eſse: nihil ab eius ueritate uniuerſalis negatiua diſsentiet, ut ea quę nullum hominem lapidẽ eſse ꝓponit. nihil igitur dubium eſt indefinitas particularibus eſse conſimiles, eandemq; uim ueritatis ac falſitatis ſignificationibus obtinere, de quibus ſufficienter dictũ eſt. Nunc de ſingularibus explicemus, quæ nihil ſuperioribus ſimiles exiſtant. Illæ nanq; quoniã conſtituebant uniuerſale ſubiectũ, de quo prædicatum terminũ dicerent, iccirco ſuſcipiebant etiã differentias quantitatis; nã qđ uniuerſale eſt, & uniuerſaliter, & particulariter, & indefinite poterit pronunciari. At hæ quæ unũ aliquid ponunt, ſingulariter atq; indiuidue, differentias quantitatis habere nõ poſsut, atq; ideo ſola in eius relinquitur diſcrepãtia qualitatis, quod hæc quidẽ affirmatio, illa uero negatio eſt. Semper igitur inter ſe affirmatio & negatio ſingularis, uerũ falſumq; diſtribuent: ſi nõ cętera impediãt, quæ ſenſum in alias atque in alias ſignificationes ſolent deflectere ac detorquere. Cum uero unum atq; idem prædicatum atq; ſubiectum in affirmatione & negatione cõſtiterit, uno eodemq; ſumptũ tempore, uno eodemq; prolatũ modo, ad unum atq; idẽ relatum, de una atq; eadem parte propoſitũ, neceſse eſt ex his unam ſemper eſſe uerã, alterã ſemper eſse falſam. nã ſiue æquiuocos terminos ſumant, ſiue nõ ad idem tempus procedant, ſiue alius utriſq; inſit modus, ſiue ad alias partes, uel ad aliqđ aliud referãtur, ueras utraſq; eſse contingit. Age enim æquiuocũ terminum ſumat affirmatio, dicatq; Cato Vticæ ſe peremit; negetq; negatio, Cato ſe Vticæ non peremit. Hic igitur utræq; ſunt uerę, quoniã Cato æquiuocum eſt. Nanq; Cato prætorius Vticæ ſibi manus intulit, Cato uero cenſorius minime. Item proponatur affirmatiua hoc modo, Nocte lucet: negatio reſpondeat, nocte non lucet. Hic igitur lucere æquiuocũ eſt. Atq; ideo nihil impedit, quo minus utræq; in ueritate permaneant. Affirmatio nanq; cum dicit lucere nocte, Lunæ loquitur lucem. Illa uero cũ negat, de Solis luce ſignificat. Hic igitur æquiuocũ prædicatum utraſque uerum conſeruare permiſit. Item ſi quis de Socrate proponat dicens, Socrates ſedet, atque alius neget, Socrates non ſedet: utræq; ueræ eſse queunt, ſi ad diuerſa tempora referantur. Poteſt enim nunc quidem Socrates ſedere, alio uero tempore non ſedere. Rurſus ſi quis humani oculi colorem nigrum eſse confirmet, aliuſq; nigrum nõ eſse contendat: utriq; uerum loquentur, ſi ad ſingulas oculi partes affirmatio negatioq; referantur. nam quod circa orbem eſt, qui medius pupulam tenet, album eſt: ipſe uero orbis niger uiſitur. Rurſus ſi de Socrate inter duos locato quis dixerit Socrates dexter eſt, aliuſque reſpondeat, Socrates dexter non eſt, utriſque conſtare ueritas poteſt. Ad eum qui cum ſiniſtra Socratis eſt, dexter eſt. Ad eum uero cuius læuo lateris pars Socratis dextra coniungitur, dexter non eſt. Item ſi quis ouum animal eſse conſtituat, aliuſque ouum animal eſse neget, utræque a ueritate non diſsonant. Nanque ouum poteſtate animal eſt, actu animal non eſt. Ita igitur inter ſe ſingularium ſubiectorum propoſitiones uerum falſumq; diſtribuent, ut unam, ueritatem neceſse ſit habere, alteram mendacium. Si neque quod ſubiectum eſt, neque quod prædicatum, aliqua ſit æquiuocatione confuſum, ad idem tempus, ad eaſdem partes, ad eundem modum, eandemq; rem, ad quam affirmatio retulit, ea quæ proponuntur in negatione afferatur, ut ſi quis de Socrate pronunciet, Socrates caluus eſt, Socrates caluus non eſt. Si igitur de Socrate eodem affirmatio negatioq; proponant: Si eandem caluitii ſignificationem affirmatio ſumpſerit & negatio: Si eandem utræq; capitis partem loquantur: Si uel actum utræque, poteſtatem'ue ſignificent: Si nulla diuerſitate temporis erretur: Si non ad alium affirmatio, ad alium negatio referatur, una ſemper ueritati coniuncta eſt, retinet ſemper altera falſitatem.

De propoſitionibus participantibus eiſdẽ terminis, & eodem ordine, ſed per oppoſitionem. Cap. VI.

QVoniam de ea conuenientia propoſitionum, quę utriſque ſimplicibus terminis eodemq; ordine captaretur, explicui: nunc de ea participatione dicendum eſt, quæ per oppoſitionem & utroſque terminos, & eundem ordinem ſeruat. hoc autem (ut dictum eſt) tribus contingere modis poteſt, aut enim prædicatus tantũ, aut ſubiectus terminus, aut uterq; cũ negatione proponitur. Ac tum enunciatio, uel ab infinito ſubiecto, uel ab infinito prædicato, uel ab infinitis utriſq; cõſiſtit. Quoties.n. nomini negatio ſubiũgitur, nomẽ redditur infinitũ: atq; ideo per oppoſitionẽ participatio fieri dicitur. Nomini enim ſimplici ſemper infinitũ nomẽ opponitur, ut homo nõ homo, animal nõ animal, & cætera. Quæ cũ ita ſint, diſponantur ſimplices, atq; ex earũ natura cæteras colligamus. Primo igitur propoſitionũ ſeries deſcribatur, ea ſcilicet quæ utriſq; iungitur finitis, propoſitiſq; ſimplicibus, ita ex infinitis omnibus copulatarum propoſitionum ordo iungatur, ut affirmationes affirmationibus, negationes negationibus, aduerſis frontibus collocentur.

Simplices	Ex utroque infinito

Habentia prædicatum maius ſemper inhærens

Omnis homo rationalis eſt	Omnis nõ hõ non rõnalis eſt
Nullus homo rationalis eſt	Nullus nõ hõ nõ rõnalis eſt
Quidam homo rationalis eſt	Quidã nõ hõ non rõnalis eſt
Quidam hõ rationalis nõ eſt	Quidã nõ hõ ñ rõnalis nõ ẽ.

Habentia prædicatum ſeparabile minus

Omnis hõ grãmaticus eſt	Omnis nõ hõ nõ grãmaticus eſt
Nullus hõ grãmaticus eſt	Nullus nõ hõ nõ grãmaticus eſt
Quidam hõ grãmaticus ẽ	Quidã nõ hõ nõ grãmaticus eſt
Quidã hõ grãmatic⁹ nõ ẽ	Quidã ñ hõ ñ grãmaticus nõ eſt

Habentia prædicatum nunquam cohærens

Omnis homo lapis eſt	Omnis non homo non lapis eſt
Nullus homo lapis eſt	Nullus non homo non lapis eſt
Quidam homo lapis eſt	Quidam non homo nõ lapis eſt
Quidam hõ lapis non eſt	Quidã nõ homo nõ lapis nõ eſt

Habentia prædicatum ſeparabile maius

Omnis homo iuſtus eſt	Omnis non homo non iuſtus eſt
Nullus homo iuſtus eſt	Nullus nõ homo non iuſtus eſt
Quidam homo iuſtus eſt	Quidam nõ homo non iuſtus eſt
Quidã hõ iuſtus non eſt	Quidã nõ hõ non iuſtus non eſt

Habentia prædicatum æquale ſemper cohærens

Omnis homo riſibilis eſt	Omnis non homo nõ riſibilis eſt
Nullus homo riſibilis eſt	Nullus nõ homo nõ riſibilis eſt
Quidam homo riſibilis eſt	Quidã non homo nõ riſibilis eſt
Quidã hõ riſibilis non eſt	Quidã nõ hõ nõ riſibilis non eſt

Harum igitur talis eſt conſocianda falſitate uel ueritate proprietas, ut affirmationes quidẽ inter ſe uniuerſales, particularesq́; negationes, uel in ueritate, uel in mendacio cõſentire queant, uel uerum inter ſe falſumq́; diuidere. Siquid.n. de ſubiecto tale prædicetur, quod uel a ſubiecto nequeat ſegregari, ut ab homine rationabilitas: uel a ſubiecto quidem recedere queat, ſed ſubiecti naturã non poſſit æquare, ut hominis grãmaticus, unam ueram, alterã falſam eſſe pueniet. nam qui dicit, omnis homo rationalis eſt, uerum loquitur; & qui dixerit, omnis nõ homo nõ rationalis eſt, mentietur. Diuinæ nanque ſubſtantię rationis quidẽ compotes ſunt, ſed homines non ſunt. Item ſiquis pronunciet, omnis hõ grammaticus eſt, falſum dixerit. At qui proponit omnis non homo non grammaticus eſt, uerum dixerit. nam qui homo non eſt, grammaticus eſſe non poteſt. At ſi id de ſubiecto prædicetur, quod uel nunquã ſubiecto ualeat cõuenire, ut lapis homini, uel conueniens ab eo poſſit abſcedere, cum ſit maius atq; uniuerſalius ſubiecto, ut iuſtitia homini, ſimul utriſq; falſitas prouenit. nam ſiquis dicit, omnis homo lapis eſt, falſam fecerit propoſitionem. Eodem quoq; modo qui dixerit, omnis non homo nõ lapis eſt, cum ſilex homo nõ ſit, ſed lapis. Itẽ propoſitio, omnis homo iuſtus eſt, falſa eſt, cuius ſequitur falſitatẽ, omnis nõ homo non iuſtus eſt. nam diuinis ſubſtantiis adeſt ſemper iuſtitia, cum nõ adſit humanitas. At ſiquid tale de ſubiecto prædicetur, quod & ſemper ei copuletur, neq; tamen ſubiectum poſſit excedere, ut riſibile homini, utrinque ſententia in ſignificandi ueritate concurrit, omnis homo riſibilis eſt, uera eſt: omnis non homo nõ riſibilis eſt, hæc ẽt retinet ueritatem. nam quia riſibile hominis propriũ eſt, recte dicitur nõ eſſe riſibile quicquid homo non fuerit. Eadem omnia in particulari negatione redduntur. nam ſiue quæ ſunt maiora ſubiecto, atq; ab eo diſcedere nequeunt, ut rationabilitas ab homine: uel quæ diſcedunt quidẽ, ſed ſunt minora ſubiecto, ut grãmaticus de homine: de ſubiecto prædicentur, unam ueram, alterã falſa faciunt. nã qui dicit, quidam homo rationalis nõ eſt, falſum propoſuit, qui uero reſpondet, quidã non homo nõ rationalis non eſt, uerum loquitur. Diuina quippe ſubſtantia nõ eſt quiddã homo, ſed carere non poteſt humanæ ratione naturæ. Item quidam homo grãmaticus nõ eſt, uera eſt: ſed falſa eſt ſi dicã, quidam non homo nõ grãmaticus non eſt. Cum illud ſit uerius, quoniã qui homo non fuerit, non poteſt eſſe grammaticus. At ſi quæ uel nunquã de ſubiecto poſſunt uere prædicari, ut lapis de homine, uel prædicantur quidẽ & ſunt maiora ſubiecto, ſed ab eo diſcedere ſeparariq́; patiuntur, ut iuſtitia ab homine, ueras protinus utraſq; conſeruant. nam qui dicit, quidã homo lapis non eſt, uerum dixerit. At ſiquis reſpondeat, quidam non homo non lapis nõ eſt, is quoq; uerũ dixerit, ſi quidem de ſilice uel de huiuſmodi cæteris uelit intelligi, quæ cum non ſint homines, nõ lapides non ſunt. Itẽ quidam homo iuſtus nõ eſt, propoſitio ueritatem tenet. Sed ne illa quidẽ falſa eſt quæ proponit, quendã non hominem non iuſtum no eſſe. Hoc enim, ut dictum eſt, in diuinis ſubſtãtiis inuenitur, ut iuſtitiam teneant, quamuis ab hominis diffinitione ſeiunctæ ſint. Item ſi id quod abeſſe non poteſt, & ſit æquale ſubiecto, de eodẽ ſubiecto prædicetur, ut riſibile homini, incurrit utriſq; mendaciũ. nam quidã homo riſibilis non eſt, falſa eſt. cuius falſitati ſeſe æmulam præſtat, quæ proponit, Quidam non homo non riſibile non eſt, quaſi qui hõ non ſit, poſſit eſſe riſibilis. Ita igitur in affirmationibus quidem uniuerſalibus & particularibus negatiuis, ueritas falſitasq́; & ſimul aliquoties inuenitur, & inter utraſque diuiditur. Negationes uero uniuerſales, & particulares affirmationes non ſimili reſpondent modo. Sed negationes quidem uniuerſales, unam uerum dicere, alteram falſum, & ſimul utraſque falſas eſſe, poſsibile eſt, ſimul autem ueras nunquam eſſe contingit. nam ſi id quod adeſſe ſubiecto nõ poteſt, prædicetur, ut lapis homini, unam ueram faciunt, alteram falſam. ut eſt, Nullus homo lapis eſt, uera eſt, falſa eſt quæ proponit, nullus non homo non lapis eſt. Omnia quippe animalia præter hominem ita non ſunt lapides, ſicut ab hominum natura ſeiuncta ſunt. Quicquid uero aliud de ſubiecto prædicetur, neutri conſtare ueritas poteſt, ut ſiquis proponat, Nullus homo rationalis eſt, falſum dixerit. Aliusq; reſpondeat, nullus non homo non rationalis eſt, hanc quoq; conuincit ratio mentiri, equus quippe non homo eſt, nec eum quis dixerit rationis eſſe participem, ut aũt ſimul ueræ ſint, nullus poterit terminus approbare. Particulares autem affirmatiuæ in differentiam ueritatis falſitatiſq; diſcedunt, quoties aliquid tale de ſubiecto dicitur, quod nunquam poſsit adeſſe ſubiecto, ut lapis. nam ſiquis enunciet, quidam homo lapis eſt, falſa propoſitio eſt. At ſi quis reſpondeat, quidam non homo non lapis eſt, tenet cõtraria ueritatem, equus quippe non homo eſt, nec lapis eſſe dicetur. Quicquid uero aliud de ſubiecto prædicabitur, eſt eas in ueritatis ſignificationem conuenire, ut, Quidam homo rationalis eſt, uera eſt; Quidam non homo non rationalis eſt, huic quoq; ueritas conſtat. equus quippe nõ homo eſt, nec ratione ſubſiſtit, ut uero ſimul falſæ ſint, nullis reperietur exemplis. Ad hunc igitur modum, & de cæteris quæ uel ſubiectum uel prædicatum retinent infinitum, ad ueritatis falſitatiſq; conſenſum, enunciationum proprietas conſideranda eſt. de quibus modo breuiter quid eueniat, tetigiſſe ſufficiat, ſingula uero lectoris exploranda diligentiæ, & per conuenientes terminos rimanda permittimus. diſponantur igitur propoſitiones, quæ ex utriſq; ſimplicibus terminis conſtant, eaſq; quarum ſubiectum tantum obnuatur, ex aduerſa parte reſpiciant.

Simplices.	Ex ſubiecto infinito.

Habentia prædicatum ſemper hærens maius

Omnis homo rationalis eſt	Omnis non homo rationalis ẽ
Nullus hõ rationalis eſt	Nullus non homo rationalis ẽ
Quidã hõ rationalis eſt	Quidã nõ homo rationalis eſt
Quidã hõ rationalis nõ eſt	Quidã nõ hõ rationalis nõ eſt

Habentia prædicatum ſemper hærens, æquale

Omnis homo riſibilis eſt	Omnis non homo riſibilis eſt
Nullus homo riſibilis eſt	Nullus non homo riſibilis eſt
Quidam homo riſibilis eſt	Quidam nõ homo riſibilis eſt
Quidam hõ riſibilis non eſt	Quidã non hõ riſibilis non eſt

Habentia prædicatum ſeparabile, maius

Omnis homo iuſtus eſt	Omnis non homo iuſtus eſt
Nullus homo iuſtus eſt	Nullus non homo iuſtus eſt
Quidã homo iuſtus eſt	Quidã non homo iuſtus eſt
Quidã hõ iuſtus nõ eſt	Quidam nõ hõ iuſtus non eſt

Habentia prædicatum ſeparabile, minus

Omnis hõ grãmaticus eſt	Omnis nõ homo grãmaticus eſt
Nullus hõ grãmaticus eſt	Nullus non hõ grãmaticus eſt
Quidã hõ grãmaticus eſt	Quidã nõ homo grãmaticus eſt
Quidã hõ grãmaticus nõ ẽ	Quidã nõ hõ grãmaticus nõ eſt

Habentia prædicatum nunquam hærens

Omnis homo lapis eſt	Omnis non homo lapis eſt
Nullus homo lapis eſt	Nullus non homo lapis eſt
Quidã homo lapis eſt	Quidam non homo lapis eſt
Quidã homo lapis non eſt	Quidã nõ homo lapis non eſt

In harum igitur affirmationibus quidẽ uniuerſalibus, ueritas & falſitas diſtribuitur, ſi quid tale de ſubiecto prædicetur quod abeſſe non poſsit, ſiue illud maius ſit, ut animal homine, ſiue æquale ut riſibile homini. In his enim unã ueram, alteram falſam eſſe neceſſe eſt, quicquid uero præter ea fuerit prædicatũ, unam ſemper ueritas, alterã ſemper falſitas conſequetur, ut aũt ſimul ueræ ſint, nequit oſtendi. Particulariũ uero, in affirmationibus quidẽ, ſiquidem ea prædicentur quæ ualeant trãſire ſubiectum, ſiue ab eo ſeparari nequeunt, ut animal ab homine, ſeu poſsint, ut iuſtitia ab homine: loquitur utraq; uera ſententia. Quicquid uero præter ea fuerit prædicatum, unam ueritas, alteram falſitas tenet, falſæ uero ſimul nequeunt inueniri. Negationes uero particulares, ſi quidẽ id prædicent, quod a ſubiecto non poſsit abſcedere, ſiue illud maius ſit, ut rationale homine, ſeu æquale, ut riſibile homini, uni cõſtabit ueritas, altera mentietur. Siquid uero præter ea fuerit prædicatũ, ueras ſemper utraſq; cõſtat, ut in eas cõmunis falſitas nunquã poſsit incidere. Item diſponantur in ordinem primũ quidem ſimplices, has regione reſpiciant quæ ſubiecto ſimplici, infinito denegantur prædicato.

Simplices.	Ex infinito prædicato.

Habentia prædicatum nunquam cohærens

Omnis homo lapis eſt	Omnis homo non lapis eſt
Nullus homo lapis eſt	Nullus homo non lapis eſt
Quidã homo lapis eſt	Quidam homo non lapis eſt
Quidã hõ lapis non eſt	Quidã homo non lapis non eſt

Habentia prædicatum ſemper hærens, maius

Omnis homo animal eſt	Omnis homo non animal eſt
Nullus homo animal eſt	Nullus homo non animal eſt
Quidã homo animal eſt	Quidã homo non animal eſt
Quidã hõ animal non eſt	Quidã hõ nõ animal non eſt

Habentia prædicatum ſemper cohærens, æquale

Omnis homo riſibilis eſt	Omnis homo non riſibilis eſt
Nullus homo riſibilis eſt	Nullus homo non riſibilis eſt
Quidam homo riſibilis eſt	Quidam homo non riſibilis eſt
Quidam hõ riſibilis nõ eſt	Quidã homo nõ riſibilis nõ eſt

Habentia prædicatum ſeparabile, maius

Omnis homo iuſtus eſt	Omnis homo non iuſtus eſt
Nullus homo iuſtus eſt	Nullus homo non iuſtus eſt
Quidam homo iuſtus eſt	Quidã homo non iuſtus eſt
Quidam hõ iuſtus non eſt	Quidã homo non iuſtus non eſt

Habentia prædicatum ſeparabile, minus

Omnis hõ grãmaticus eſt	Omnis hõ non grãmaticus eſt
Nullus hõ grãmaticus eſt	Nullus hõ non grãmaticus eſt
Quidã hõ grãmaticus eſt	Quidã hõ non grãmaticus eſt
Quidã hõ grãmaticus nõ eſt	Quidã hõ nõ grãmaticus nõ ẽ

Harum igitur affirmationes uniuerſales, ſiquidẽ prædicẽt quod ſubiecto nequeat cõuenire, ut lapis homini: uel a ſubiecto, cũ ſit æquale uel maius, non poſsit abſcedere, ut animal uel riſibile ab homine, unã ſemper neceſſe eſt ueritatẽ, alterã proferre mendacium. Quicquid uero præter ea fuerit prædicatum, utriſq; falſitas inuenitur, ut ad ueritatẽ conuenire nõ poſsit. Negationes uero uniuerſales ſi quidẽ id de ſubiecto prædicent, quod ſubiecto adeſſe poſsit & abeſſe, ita ut excedat, ut uirtus hominem, uel id quod adeſſe quidem queat, ſed non poſsit adæquare ſubiectũ, ut grãmaticus hominem, utræq; in falſitate cõmunicant. Quicquid uero aliud fuerit prædicatum, unam ueritas, alteram falſitas conſequetur, ut aũt ſimul ueræ ſint, nequit oſtendi. Particulariũ uero, affirmationes quidem ſimul ueræ ſunt, ſi id quod uel adeſſe poſsit uel abeſſe prædicetur, ſiue illud maius ſit, ut iuſtitia, homine, ſeu minus, ut grãmaticus ab homine. Siquid uero aliud fuerit prædicatũ, ueritas in eas ac falſitas diſtribuitur ita, ut nunquã communem conſonent falſitatem. Particulares quoque negatiuæ in ſimilibus terminis ueritate concordant. nam ſi quod adeſſe uel abeſſe poteſt, ſiue illud maius ſit, ut iuſtus ab homine, ſiue minus, ut grammaticus ab homine de ſubiecto prædicetur, ueritas utriſq; conſtabit. In aliis uero cunctis prædicationibus uni ueritas, alteri falſitas cedit. Nunquam tamen utræque in prodenda falſitate conſentient. Præter hanc autem inter ſe conuenientiã propoſitionum, habent aliquid hæ proprium, quæ prædicatis adiecta negatione pronunciant, quod cæteris ineſſe non poſsit. Affirmationes nanq; negationibus, negationeſq; affirmationibus quarum uniuerſalis eſt propoſitio: Itemq; particulares affirmationes negationibus, negationes affirmationibus ita conueniunt, ut nunquam neque in falſitate neq; in ueritate diſcordent. Conuenientium autem ordinẽ ſeriemq; deſcribimus, quas ſiquis in ſuperius poſita reſpexerit, uidebit angulariter conuerſas.

Omnis homo rõnalis eſt	Cõueniũt	Nullus hõ nõ rõnalis ẽ
Omnis hõ nõ rõnalis eſt	Cõueniũt	Nullus hõ rõnalis eſt
Quidã hõ nõ rõnalis eſt	Cõueniũt	Quidã hõ rõnalis nõ ẽ
Quidã homo rõnalis eſt	Cõueniũt	Quidã hõ nõ rõnal' nõ ẽ

Quod iccirco in his tantum uidetur euenire, quod de eodem ſubiecto uterq; intelligitur ordo oppoſitionis. nam quæ dicit, omnis homo rationalis eſt, de homine rationale prædicauit. Item quæ proponit, omnis homo nõ rationalis eſt, de eodẽ homine rationale ſeiunxit, ut merito ſimplices affirmationes negationi cõſentiant. At nõ in aliis intelligitur idẽ eſſe ſubiectũ. nam & illa quæ proponit, omnem nõ hominẽ eſſe rationalẽ, & illa quæ enunciat omnem nõ hominẽ eſſe non riſibilẽ, de homine non loquũtur, ſed de quolibet alio quod hominis negatione relinquitur. Atq; ideo uelut extraneæ, atq; a ſemet alienæ, nec in ueritate poſsident aliquã nec in falſitate concordiã. Indefinitas autem propoſitiones, quia particularibus ſimiles eſſe monſtrauimus, adiungẽdas ſuperioribus non putaui. Idẽ enim indefinitis neceſſe eſt euenire, quod particularibus ſolet incurrere.

De propoſitionum conuerſione ſimplici & per accidens. *Cap. VII.*

Expeditis igitur his propoſitionibus, quę ex utriſq; cõmunicant terminis atq; eodem ordine collocatis, nũc eam propoſitionum conuenientiam uel participationem

nem loquamur, quæ in utriſque quidem terminis conueniẽtia, ſed ordinis cõmutatione conſiſtunt, cuius diſceptionis hic finis eſt, de propoſitionũ conuerſione docuiſſe. Quid enim eſt aliud propoſitiones mutato ordine cõuenire utriſque terminis, niſi propoſitiones conuerti? Conuerti aũt uel ſibi, uel aliis propoſitiones dicuntur, quoties mutato ordine terminorũ, ideſt quod ſubiectum fuerat prædicato, & quod prædicabatur ante ſubiecto, ueritatem ſimul obtinent uel falſitatẽ. De quibus pleniſsime hic diſputandi ſumemus exordiũ. Quatuor propoſitiones eſſe prædiximus, quæ habeant differentias quantitatũ & utriſq; terminis abſq; ordinis permutatione participant. Hæ uero ſunt affirmatio uniuerſalis, negatio uniuerſalis, affirmatio particularis negatio particularis. Harũ igitur particularis affirmatio, particulariter quidẽ ſibi ipſa conuertitur, uniuerſali autem affirmationi per accidens. Et rurſus, uniuerſalis negatio, loco principe ſui recipit conuerſionem, ad particularem uero negationem per accidens conuerti poteſt. Affirmationis uero uniuerſalis ad ſeipſam perpetua non poteſt eſſe cõuerſio, ad particularẽ uero affirmationem per accidens poteſt. Nec uero negationis particularis ad ſeipſam principaliter ſtabilis ac firma cõuerſio eſt: ſed negationi uniuerſali ſecundo loco, atq; accidentaliter. Quæ omnia facilius declarantur exemplis. Affirmatio enim particularis, ea quæ proponit, Quidam homo albus eſt, facile ſibi ipſa conuertitur, ſi dicamus, Quoddam album homo eſt, atque in utriſque ſimul ueritas conſtat. At ſiquis proponat, Quendam hominem eſſe lapidem, eamq; conuertat dicens, Quendam lapidem eſſe hominem, manſit in utriſque mendacium. Hoc igitur modo affirmatio particularis ſui recipit conuerſionem. Item negatio uniuerſalis conuerti poteſt, ut ſiquis enunciet, nullum hominem eſſe lapidem, eandemq; conuerſis terminis dicat, nullum lapidem eſſe hominem, ſimul ueritatem tuentur. At ſiquis dicat, nullum hominẽ eſſe animal, atq; eandem ſub terminorum conuerſione proponat dicens, nullum animal eſſe hominẽ, neutra ſuam perdidit falſitatẽ. Hoc igitur modo uniuerſalis quoq; negatio ſibi ipſa conuertitur. Vniuerſalis uero affirmatio non tenet perpetuam conuerſionem. quamuis enim quoties de ſpeciebus propria prædicantur, conuerti uniuerſales affirmationes queant, ut ſiquis dicat, Omnis homo riſibilis eſt, poterit terminorum ordinẽ permutare, Omne riſibile eſſe hominẽ, tamen non eſt hæc æqualis atq; in omnibus terminis fida conuerſio. quid enim cum quis ita proponit? Omnis homo animal eſt, nunquid conuertere uere poteſt, ut omne animal hominem eſſe pronunciet? Quare cum aliquoties uniuerſalis affirmatio conuerſa propriã non teneat ueritatem, dicitur conuerſionis naturam non poſſe ſuſcipere. Negatio quoq; particularis interdum uidetur poſſe conuerti, ueluti ſiquis enunciet, Quendam hominem lapidem nõ eſſe, uerum loquatur, cum dixerit, Quendam lapidem hominẽ non eſſe, ſed eſt inſtabilis & incerta conuerſio. nam cum quidam homo grammaticus non ſit, falſum eſt dicere, quendam grammaticum hominem non eſſe. Ita igitur hæc quoque conuerſio protinus a ſua ueritate deficit. Superius igitur propoſitarum quatuor enunciationum, duę quidem oppoſitæ, ideſt particularis affirmatio & uniuerſalis negatio, conuerſionem ſui firmam perpetuãq; ſuſcipiunt: Duæ uero oppoſitæ, ideſt affirmatio uniuerſalis, & negatio particularis conuerſionis non tenent firmitatem. Sed quia uniuerſalis affirmatio, quæ in ſui conuerſione uidetur inſtabilis, ſi uera eſt, particularem quoque affirmationem ueram eſſe neceſſe eſt. Si autem particularis affirmatio conuerſa non amittit propriam ueritatem; uniuerſalis quoque affirmatio cõuerſa particulari affirmationi eandẽ ueritatem ſonabit, uelut his exemplis probabitur. Siquis enim proponat, omnem hominem eſſe animal, uerum dixerit. huius ſubalterna particularis affirmatio, quendam hominem eſſe animal, ea quoque uera eſt, quoniam uniuerſalis affirmationis ueritas anteceſsit. Sed eadem conuerti ſibi ueriſsime poteſt, dicitur enim quoddam animal eſſe hominem. Quocirca affirmatio uniuerſalis, quæ proponit, omnem hominem eſſe animal, & conuerſa particularis affirmatio, quæ pronunciat, quoddam animal eſſe hominem, utræque ſimul a ueritatis ſignificatione non deficiunt. Ita igitur uniuerſalis affirmatio, quæ ſui conuerſionem perpetuam ferre non poterat, per accidens particulari affirmationi conuerſa eſt. Per accidens autem ideo, quoniam particularis affirmatio principe ſibi ipſa loco conuertitur, conuerſæ aũt particulari affirmationi uniuerſalis affirmatio eãdem retinet in ueritate ſententiam. Eadem ideo eſt etiam uniuerſalis negationis, quæ quoniam ipſa principaliter conuerti poteſt, conuerſæq; negationi uniuerſali illa quæ ſubalterna eſt, eandem ueritatis refert ſententiã. Particularis negatio conuerſa ad ueritatis ſignificationem poterit conuenire, ut ſiquis nullum hominẽ eſſe lapidem confirmet, & huius conuerſio eſt, nullum lapidem eſſe hominem, quæ cũ uera præcedat, ſubalternæ particularis negatiuæ perficit ueritatem, ea uero eſt quidã lapis homo non eſt, quæ comparata uniuerſali negationi, quæ dicit, nullũ hominem eſſe lapidẽ, quamuis terminis diſcrepãs, tamen ſimilis ueritate proponitur. Igitur particularis negatio quæ ſibi ipſi conuerti non poterit, uniuerſali negationi per accidens conuerti poteſt. Per accidens autem idcirco, quoniã uniuerſalis negatio in ſeipſam priore loco conuerti poteſt. Per conuerſionem aũt ſui cũ particulari negatione, ſimilem ueritatis uidetur obtinere ſententiã. Itaq; concludendum eſt particularẽ quoq; affirmationem uniuerſalẽq; negationem conuerſionem ſui firmã ac ſtabilẽ cuſtodire. Affirmationem aũt uniuerſalem particularemq; negationem in conuertẽdo firmas eſſe non poſſe, ſed hanc affirmationi particulari, illam uniuerſali negationi per accidens poſſe conuerti.

De propoſitionum conuerſione per contra poſitionem. Cap. VIII.

RE ſtat nunc de ea propoſitionũ conueniẽtia uel participatione diſſerere, in qua utrinq; terminorũ ordine permutato, uni uel utriq; eorum negatiuũ copulatur aduerbiũ. Atq; in his enunciationibus conuerti termini per oppoſitionẽ dicuntur. unuſquiſq; enim terminorum negatione præpoſita, terminis ſimpliciter pronunciatis, uidetur oppoſitus. Huius uero participationis eſt triplex modus, aut enim prædicato tantum termino negatio iungitur, aut ſubiecto, aut utriq; termini denegantur. Primũ igitur ſuppoſita deſcriptione pandantur exempla: poſt aũt quemadmodum ſe habent ad ueritatis falſitatis'ue conſenſum conſequentis ordine diſputetur. Ac primũ quidem de hac diſſerimus, cuius ſubiectum prædicatumq; negatur: poſt uero cuius ſubiectum ſolum: poſtremo cuius qui prædicatur terminus cũ negatione profertur. Atque earum quidem naturam atque ordinem ex ſimplicibus informabimus. Simplices autem in quantitatũ differentiis conſtitutas quatuor eſſe monſtrauimus. Sit igitur prima quidem affirmatio uniuerſalis, quæ proponat, omnem hominem eſſe animal: aduerſum hanc collocetur affirmatio uniuerſalis, quæ non ſolum conuerſis terminis enuncietur, uerum in unoquoque termino negatiuum aduerbiũ habeat adiunctũ hoc modo. Omne non animal non homo eſt. Rurſus proponatur uniuerſalis negatio, ea quæ eſt, nullus homo animal eſt: huic aduerſum teneat locum uniuerſalis negatio terminis cum negatione conuerſis, ideſt nullum non animal non homo eſt. item ſit particularis affirmatio ſimplex, Quidam homo animal eſt: huic terminus atq; ex aduerſo referatur particularis affirmatio, quæ commutatis in ordinem terminis, negationes utriſq; gerat oppoſitas, ut eſt, Quoddam non animal non homo eſt. Item ſit particularis ſimplex negatio quæ proponat, Quendam homine animal non eſſe: hãc ex aduerſo reſpiciat particularis negatio, quæ permutatis ad ordinem terminis aduerbium negationis adiecerit, ut eſt, Quoddã non animal non hõ non eſt.

Simplices.	Conuerſæ utriſq; infinitis.
Omnis homo animal eſt	Omne non animal nõ homo eſt
Nullus homo animal eſt	Nullũ non animal nõ homo eſt
Quidam homo animal eſt	Quoddã non animal nõ hõ eſt
Quidã hõ animal non eſt	Quoddã animal non hõ nõ eſt

Seu

Sed quanquá huiuſmodi participationis plures eſſe differentias nouerimus, ad inſtructionem tamen categoricorum ſyllogiſmorum de hac tantum propoſuiſſe ſufficiat: quarũ quidem propoſitionum pars ex ſimplicibus nominibus cõſtat, pars uero ex infinitis. nam propoſitio uniuerſalis, quæ eſt, omnis homo animal eſt, ex utriſq; nominibus finitis conſtat. nanq; & homo & animal finita nomina eſſe manifeſtum eſt. Ea uero affirmatio, quæ proponit, omne non animal non hominem eſſe, infinitorũ terminorũ poſitione cõiuncta eſt. non animal enim & non homo nomina eſſe infinita, in nominis definitione prædiximus. Quæ quidẽ ſeſe ad ueritatis falſitatiſq; rationẽ ſic habent, ut enim ngationibus adiunctis infinita noīa ſimplicibus opponuntur: ita etiam conuerſio propoſitionum e contrario contingit, quã paulo ante in ſimplicibus habebatur. In illis enim affirmatio uniuerſalis particularisq; negatio conuerſionem ſtabilẽ non tenebant. Affirmatio aũt particularis atq; uniuerſalis negatio cõuerſæ certiſsime tuebantur uel in ueritate, uel in falſitate conſenſum. Hic omne diuerſum eſt. Vniuerſalis nanq; affirmatio, & particularis negatio per oppoſitionem ſibiipſa conuertitur, uniuerſalis aũt negationis & particularis affirmationis nõ eſt ad ueritatis falſitatiſ'ue conſenſum fida conuerſio. Ac primũ de uniuerſali affirmatione tractemus, quæ cum in ſimplicibus uera ſit, ueritatem quoq; per oppoſitionẽ conuerſa cuſtodit, ut ea quæ dicit, omnem hominem eſſe animal, uera eſt, atq; illi per oppoſitionem conuertitur, ideſt omne non animal non homo eſt, eam quoq; ueram eſſe neceſſe eſt. Propoſitionis aũt huius iſta ſententia eſt, quoniã non eſt homo, quicquid animal non eſt, quod uerũ eſſe nullus ignorat. Item ſi ſit falſa uniuerſalis affirmatio in ſimplicibus terminis conſtituta, falſa quoq; eius per oppoſitionem probabitur eſſe conuerſio. nã cum dicimus, Omnis lapis animal eſt, falſa eſt, atq; illi per oppoſitionem conuertitur, ideſt omne non animal non lapis eſt, eam quoq; falſam eſſe neceſſe eſt. Id enim ex tali enunciatione ſentitur, quoniam quicquid animal non fuerit, id lapis non eſt, quod apertiſsime falſum eſt, cũ lapis ipſe animal non ſint. Quod ſi uniuerſalis affirmatio terminorũ oppoſitionem conuerſa ſibimet in ueritate conuenit, & in falſitate, non eſt dubium, quin uniuerſalis ſimplex affirmatio ſtabili per oppoſitionem conuerſione monſtretur. Idem de ſimplici etiam particulari negatione dicemus. nam cum hæc falſa eſt, ut ea quæ dicit, Quidam homo animal non eſt, illa quoque falſitatem tenebit, quæ huic terminorum oppoſitione conuertitur, ut ea quæ proponit, Quoddã non animal non homo non eſt. Id.n. ex hac enunciatione colligitur, quod res quæ non ſit animal, ſit homo. etenim hoc eſt eſſe hominẽ, quod non eſſe nõ hominẽ. At ſi uera ſit negatio particularis ex ſimplicibus terminis iuncta, ut eſt quidã lapis animal non eſt, non deerit ueritas cum terminorum oppoſitione conuerſæ quę proponit, Quoddã non animal non lapidẽ non eſſe. Id enim conuerſio iſta ſignificat, quod res quædã quæ animal non ſit, lapis ſit. hoc eſt enim eſſe lapidẽ, quod non eſſe non lapidem. Quod ſi particularis ſimplex negatio per oppoſitiones propriæ conuerſioni & in ueritatis & in falſitatis ſignificatione concordat, nõ eſt dubium particularem ſimplicem negationem certo ſibi ac ſtabili modo per oppoſitionẽ terminorum poſſe conuerti. In negatione uero uniuerſali nõ eſt perpetua neque fida conuerſio. Quod quidẽ fallere poterit ſiquis ad ſolam reſpiciat conuenientiã falſitatis. nam cũ ſit falſa ſimplex uniuerſalis negatio quæ proponit, nullum hominẽ eſſe aīal, falſa eſt quæ ei per oppoſitionẽ conuertitur, ut eſt, nullũ non animal non homo eſt. Id enim ex hac propoſitione monſtratur, quoniã omne quod animal non eſt, id homo eſt, hominem eſſe ſignificat, quicquid animal non ſit, quæ proponit, nullum eſſe non hominẽ, quid animal non ſit. Sed hic in falſitate conſenſus ad ueritatẽ uſq; non peruenit. Age enim ſit uera ſimplex uniuerſalis negatio, nullus homo lapis eſt, nõ uera poteſt eſſe, nullus non lapis nõ homo eſt. Id nanq; deſignat iſta cõuerſio, quoniam quicquid lapis non fuerit, id homo eſt, hominem nanque eſſe deſignat quod lapis nõ ſit, qui pronunciat nullum eſſe non hominem, quod lapis non eſt. quod apertiſsime falſum eſt. quamuis enim multa proferam, quæ cum lapides non ſint, tamen ab hominũ natura ſeiuncta ſunt, ut equus, arbor, atq; alia plurima. Si igitur negatio uniuerſalis per oppoſitionẽ propriæ conuerſioni in falſitate quidẽ conuenit, nec tamen in ueritate conſentit: recte pronunciatur conuerſionẽ perpetuam, atque æquabilem non habere. Eadẽ quoq; ratio eſt in affirmatione ſimplici particulari. nam in hoc quoq; ſæpe error deprehenditur, ut certe propoſitionũ conuerſiones putentur, ſiquis non ad falſitatis quoq;, ſed ad ſolã conuenientiã ueritatis aſpiciat. nã cum affirmatio ſimplex particularis uera ſit, ut eſt Quidam homo animal eſt, ſi huius termini cũ oppoſitione conuertantur, fiatq; propoſitio. Quoddã non animal non homo eſt, a ueritate non diſcrepat. Quid enim aliud enunciatio iſta deſignat, quam eſſe rem aliquã, quæ cum animal non ſit, ne homo quidẽ ſit, ut lapis ſimul & animalis & hominis natura deficiat? Sed hic in ueritate conſenſus ad falſitatem uſq; nõ tendit. Quid enim ſi ſit falſa ſimplex affirmatio particularis? ut eſt, quidã homo lapis eſt, non erit eius per oppoſitionem falſa cõuerſio? quiddã nõ lapis non homo eſt? Atqui hæc firma ueritate conſiſtit: id enim ex hac propoſitione datur intelligi, quod ſit quiddã, quod cum lapis nõ ſit, ne homo quidẽ ſit, ut equus atq; arbor, quæ neq; hominis, neq; lapidis definitione claudũtur. Quod ſi particularis affirmatio dum per oppoſitionem conuertitur, in ueritate quidem tenet ſecum ipſam concordiam: in falſitate autem ſibimet ipſa diſſentit; rectũ eſt pronunciare quod termini negatione cõiuncta conuerſionẽ firmam, ſtabilemq; non teneant. Quare cum in ſimplicibus, ac præter oppoſitionem conuerſionibus, uniuerſalis quidẽ negatio particularisq; affirmatio perpetua, fidaq; terminorum permutatione uertantur; Affirmatio uero uniuerſalis particularisq; negatio minime, dum per terminorũ oppoſitionem, ſimplex propoſitio ſibi ipſa conuertitur: omnia (ut dictum eſt) aduerſa ratione cõtingunt. Vniuerſalis nãque affirmatio & particularis negatio firmã negaturarũ partium retinẽt conuerſionem. uniuerſalis aũt negatio in falſitate quidem recte ſibi ipſa conuertitur; in ueritate autem ſibi ipſa diſcordat. Particularis aũt affirmatio in ueritate quidẽ ſibi conuenit, ſed in falſitate diſſentit. Similis aũt contemplatio eſt in his, quæ conuerſo ordine terminorum prædicato tantum uel ſubiecto, ſibi copulant negationem. in quibus, ut in ſuperioribus quoq; fecimus, propoſitionum tantum ordinem deſcribemus, & quid eueniat, ſub breuitate monſtrabimus, perquirenda, atq; examinanda ſingula, lectoris diligentiæ derelinquentes. Deſcriptis ergo ſimplicibus, ex aduerſa parte, quæ conuerſo ordine, prædicatum cum negatione pronunciant, conferantur.

Simplices.	Conuerſæ de utroque infinito.
Omnis homo animal eſt	Ome animal non homo eſt
Nullus hõ animal eſt	Nullum animal non homo eſt
Quidam hõ animal eſt	Quoddã animal non homo eſt
Quidã hõ animal nõ eſt	Quoddã animal nõ homo nõ eſt.
Omnis homo iuſtus eſt	Omnis iuſtus non homo eſt
Nullus homo iuſtus eſt	Nullus iuſtus nõ homo eſt
Quidam homo iuſtus eſt	Quidam iuſtus non homo eſt
Quidã hõ iuſtus non eſt	Quidã iuſtus non hõ non eſt
Omnis hõ grãmaticus eſt	Omnis grammaticus non hõ eſt
Nullus hõ grãmaticus eſt	Nullus grammaticus non hõ eſt
Quidam hõ grãmaticus ẽ	Quidã grãmaticus nõ homo eſt
Quidã hõ gramatic' nõ ẽ	Quidã grãmaticus nõ hõ nõ eſt
Omnis homo lapis eſt	Omnis lapis non homo eſt
Nullus homo lapis eſt	Nullus lapis non homo eſt
Quidam homo lapis eſt	Quidam lapis non homo eſt
Quidam hõ lapis non eſt	Quidã lapis nõ homo non eſt
Omnis homo riſibils eſt	Omne riſibile non homo eſt
Nullus homo riſibilis eſt	Nullum riſibile nõ homo eſt

Quidam

Quidam homo riſibilis eſt	Quoddã riſibile non homo eſt
Quidã hõ riſibilis non eſt	Quoddã riſibile nõ hõ non eſt

Harum igitur in affirmationibus quidem uniuerſalibus ſi ea de ſubiecto prædicentur, quæ & adeſſe & abeſſe contingant, ſiue illud ſubiecto maius ſit, ut iuſtitia homine, ſiue minus ut grãmaticus homine; uel ſi ea quæ omnino adeſſe non poſſunt, ut lapis homini, ſimul ſemper falſas eſſe neceſſe eſt. Siquid uero præter hæc fuerit prædicatũ, unam uerã, falſam alteram eſſe proueniet, nunquam uero utcique ueritas conſonabit. In negationibus uero uniuerſalibus ſiquidẽ ea de ſubiecto prædicentur, quæ a ſubiecto ualeant ſegregari, ſiue illa maiora ſint, ut iuſtitia homine, ſiue minora, ut eodem homine grammaticus; utriſque aderit falſa ſententia. Quicquid uero reliquorum fuerit prædicatum uniuerſum, alteri faciet adeſſe mendacium, nunquam uero in his concors ueritas inuenitur. In particularibus uero affirmationibus ſiquidẽ ea prædicentur, quæ cum ſeparari poſſint tum uel maiora ſint, ut iuſtus homine, uel minora, ut grãmaticus homine, cõmunis affirmationes ueritas obtinebit. Alia uero quælibet prædicatio unam ueram, alterã ſemper faciet eſſe mendacẽ, ſed nunquam cõmuniter mentientur. In negationibus uero particularibus hic modus eſt, ut ſiue ea quæ adeſſe nõ poſſunt, ut lapis homini, ſiue quæ poſſunt ac poterunt ſegregari, cũ tamen eorũ aliud maius ſit, ut iuſtitia homine, aliud minus, ut grãmaticus homine, ꝑdicentur, ueritas utriſq; conſtabit. Quicquid uero abſq; his prædicabitur, ueritatem uni, alteri diuidet falſitatem, ſimul tamen falſas eſſe non euenit. Item deſcriptio ſupponatur, quæ priore parte ſimplicibus collocatis, eas quæ conuerſo ordine ſubiectum cum negatione proponunt, contraria fronte conſtituat.

Simplices.	Conuerſæ de ſubiecto infinito.
Omnis homo animal eſt	Omne non animal homo eſt
Nullus homo animal eſt	Nullum non animal homo eſt
Quidã homo animal eſt	Quoddã non animal homo eſt
Quidã hõ animal non eſt	Quoddã nõ animal hõ non eſt
Omnis homo riſibilis eſt	Omne non riſibile homo eſt
Nullus homo riſibilis eſt	Nullum nõ riſibile homo eſt
Quidam homo riſibilis eſt	Quoddam non riſibile hõ eſt
Quidam hõ riſibilis nõ eſt	Quoddã nõ riſibile hõ nõ eſt
Omnis homo lapis eſt	Omnis non lapis homo eſt
Nullus homo lapis eſt	Nullus non lapis homo eſt
Quidã homo lapis eſt	Quidam non lapis homo eſt
Quidã hõ lapis non eſt	Quidã non lapis homo non eſt
Omnis homo iuſtus eſt	Omnis non iuſtus homo eſt
Nullus homo iuſtus eſt	Nullus non iuſtus homo eſt
Quidam homo iuſtus eſt	Quidã non iuſtus homo eſt
Quidam hõ iuſtus non eſt	Quidã non iuſtus homo non eſt
Omnis hõ grãmaticus eſt	Omnis non grãmaticus hõ eſt
Nullus hõ grãmaticus eſt	Nullus non grãmaticus hõ eſt
Quidã hõ grãmaticus eſt	Quidã non grãmaticus hõ eſt
Quidã hõ grãmaticus nõ eſt	Quidã nõ grãmaticus hõ nõ ẽ

Superius igitur deſcriptarum enunciationum affirmatione quidem uniuerſales, ſi ea de ſubiecto prædicentur, quæ ab eo nunquam ualeant amoueri, ſiue illud maius ſit, ut animal homine, ſeu æquale, ut riſibile homini, ſeu tale quod ſubiecto nullo modo poſſit obtingere, ut lapis homini, uni ueritatem diſpertient, alteri falſitatem. At ſi quod abſque his prædicabitur utraſq; falſitas obtinebit. Communi autem propoſitionum ueritati locus eſſe non poterit. At in negationibus ſi quidẽ uniuerſalia & maiora prædicentur, ſeu ea quæ relinquere ſubiectum nequeant, ut animal hominem, ſeu quæ poſſint, ut iuſtitia hominem, utriſque falſitas inhærebit. Alia quælibet prædicamenta unam ueram faciunt, alteram falſam, ita ut communis utræque ueritatis non poſſint eſſe participes. At in particularibus affirmationibus quidem, ſi quidem maiora de ſubiecto prædicentur, quæ uel nunquam ſubiecti cõiunctione diſcedant, ut animal homine, uel etiam ſegregentur, ut iuſtitia ab homine, reſpondebit utraq; ueritatem, cæteræ uero prædicationes ueritatem propoſitionibus falſitatem'ue diſtribuunt, in commune participantibus falſitatem. Particulares uero negationes, ſi quidem ea prædicent quæ poſſint a ſubiecto ſeparari, ſiue illud maius ſit, ut iuſtitia homine, ſeu minus, ut grammaticus homine, ueras utraſque eſſe neceſſe eſſe. Siquid uero extra prædicabitur, uni oportet uerum, alteri adeſſe mendacium, ut ſimul falſæ nequeant inueniri. Atque hæc quidem de his propoſitionibus, quæ cum determinatione proferuntur, dicta ſunt. quæ uero indefinitæ ſunt, quoniam particularium proprietatibus adæquantur, eadem omnia comparatæ uniuerſalibus obtinebunt, quæ in ſuperiore deſcriptione particularium propoſitionum ordo ſeruauit. Reſtarent ſubiectorum ſingularium propoſitiones. de quibus, quoniam & longum eſt dicere & nihil ad operis propoſiti affert utilitatem, & ſibiipſe exemplo earum quas ſuperius propoſuimus, eaſdem lector inueniet, prætereundum uidetur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI,

DE SYLLOGISMOS CATEGORICO

LIBER PRIMVS.

MVlta græci ueteres poſteris, ſuis in conſultiſsimis reliquere tractatibus, in quibus prius quam ad res denſa caligantes obſcuritate uenirent, quaſi quadam intelligentiæ luctatione præludunt. hinc per introductionem eſt facilior diſcibiliorq; doctrina: hinc per ea quæ illi προλεγόμενα uocant, nos prædicenda poſſumus dicere, ad intelligẽtiam promptior uia munitur. Hanc igitur prouidentiã non exoſus, ſtatui ego quoq; in res obſcuriſsimas, aliquẽ quodammodo pontem ponere, mediocriter quicq; delibans, ita, ut ſiquid breuius dictum ſit, id nos dilatatione ad intelligẽtiam porrigamus: ſiquid ſuo more Ariſtoteles nominũ, uerborumq; mutatione turbauit, nos intelligentiæ ſeruientes, ad cõſuetum uocabulũ reducamus: ſiquid uero, ut ad doctos ſcribens, ſumma tantum tangens deſignatione monſtrauit, nos id introductionis modo, aliqua in eas res tractatione diſpoſita, perquiramus. Sed ſiqui ad hoc opus legendum acceſſerint, ab his petitum ſit, ne in his, quæ nunquam attigerint, ſtatim audeant iudicare; neue ſiquid in puerilibus diſciplinis acceperint, id ſacroſanctum iudicent. Quandoquidem, res teneris auribus accõmodatas, ſæpe philoſophiæ ſeuerior tractatus eliminat: ſiquid uero in his non uidebitur, ne ſtatim obſtrepant, ſed ratione cõſulta, quid ipſi opinentur, quid'ue nos ponimus, ueriore mentis acumine, & ſubtiliore ꝑtractata ratione diiudicent. Et his quidẽ, ſi nos (ut arbitror) non ſuffecimus, eos cõmentarios, de quibus hæc nos protulimus, deguſtent, blãdo fortaſſe ſapore ſubtilitatis eliciti, quamuis infrenes & indomiti certatores ſint, ueterum uirorum inexpugnabilibus auctoritatibus acquieſcent; ſiquis uero græcæ orationis expers eſt, in his, uel ſiqua horum ſunt ſimilia, deſudabit. Itaque hæc huius procœmii lex erit, ut forum noſtrum nemo, non intellecturus, & ob id culpaturus, inſpiciat. ſed ne procœmiis nihil afferentibus tempus teratur, inchoandum nobis eſt, illo prius depulſo periculo, ne a quoquam ſtilo culpetur oratio. Non enim eloquentiæ compoſitiones, ſed planitiem conſectamur. qua in re, ſi hoc efficimus, quamlibet incompte loquentes, intentio quoque noſtra nobis perfecta eſt.

De

DE NOMINE ET VERBO, ET AN hæc ſola ſint partes orationis. Caput primum

SEd quoniā ſyllogiſmorū ſtructura nobis eſt hoc opere explicanda, ſyllogiſmis aūt prior eſt propoſitio, de propoſitionibus hoc libello tractatus habebitur. Et quoniam propoſitionis partes ſunt nomen & uerbum, pars aūt ab eo cuius pars eſt, prior eſt: de nomine & uerbo, quæ prima ſunt, diſputatio prima ponatur. Nomen eſt uox deſignatiua ad placitum ſine tēpore, cuius nulla pars extra deſignatiua eſt. uox aūt dictum eſt, quia uox nominum genus eſt. Omnis aūt definitio a genere trahitur, ut ſi definias hominē, animal dicis, ideſt genus, poſt uero rationale, ideſt differentiā. Deſignatiua uero dicta eſt, quia ſunt uoces quędam, quę nihil ſignificant, ut ſunt Syllabæ. Nomen uero deſignat id, cuius eſt nomen. Ad placitū uero, quia nullū nomen aliquid per ſe ſignificat, ſed ad ponentis placitū. Illud enim unaquæq; res dicitur, quod ei placuit, qui primus rei nomē illud impreſsit. Sunt enim uoces naturaliter ſignificantes, ut canum latratus, iras canū ſignificat, & alia eius quædā uox, blādimenta, ſed nō ſunt nomina, quia nō ſunt ad placitū ſignificantes, ſed natura. Sine tēpore uero, quod uerba quidē uoces ſunt & deſignatiuæ, & ſecundū placitum, ſed diſtant, quod nomina ſine tēpore ſunt, uerba cum tempore. Cuius nulla pars extra deſignatiua eſt, nomē ab oratione diſiungit, quod oratio & ipſa uox eſt, & deſignatiuā, & ſecundum placitum, & aliquoties ſine tempore eſt, ſed orationis partes ſignificant, nominum uero minime. In Ciceronis enim nomine nulla pars extra deſignatiua eſt, neq; ci, neq; ce, neq; ro. Neq; ſi ex duobus integris nomina ſint. Quod enim in uno conſignificat, id extra non ſignificat. In nomine enim magiſter, magis & ter conſignificant, quia eſt magiſter. ſublatum uero ter & magis, non erit alicuius ſignificatio, niſi tibi hoc alii nomen dare placuerit. Omnia enim nomina non naturaliter ſunt, ſed ad placitū ponuntur. Sed de hoc in commentario libri περὶ ἑρμηνείας Ariſtoteles dictum eſt, & maior eius rei tractatus eſt, quā ut nunc queat expediri. Reuertamur igitur ad nomen. ſed quoniā ſunt quædam uoces, quæ & deſignatiuæ ſunt, & ſecūdū placitū & ſine tempore, quarū dubia ſit natura, ideſt non homo. hoc enim ſignificat quiddam & ſecundū placitum. impoſitum eſt enim, ſed dubium eſt, cui ſubdi poſsit. nomini enim non poteſt. Omne enim nomen ſignificat aliquid definitum, non homo autem, qđ definitum eſt, perimit. oratio uero dici non poteſt. Omnis enim oratio ex nominibus & uerbis conſtat. non homo autem neq; ex nominibus conſtat, neq; ex uerbis. ſed multo magis eſſe non poteſt uerbū. Omne enim uerbum cū tempore eſt, non homo uero ſine tempore eſt. quid ſit ergo ita uidendū eſt. Quoniā non homo uox ſignificat quiddam, quid autem ſignificet in homine ipſo non cōtinetur. Poteſt enim non homo & equus eſſe, & lapis, & domus, & quicquid homo non fuerit; quoniam ea quæ ſignificare poteſt, infinita ſunt, infinitum nomen uocatur. Et quoniā ſunt quædam uoces & deſignatiuæ, & ad placitum, & definitæ, & quarum partes extra nihil ſignificant, ut ſunt caſus nominum, ut Ciceronis, & Cicerone, & cætera, hæc nomina nō erunt. Omne enim nomen iunctum cum eſt, uerbo, aut uerum, aut falſum demonſtrat, ut ſi dicas, dies eſt, hoc uero, aut uerum, aut falſum eſt. ſi uero caſum iungas, neque uerum, neque falſum efficis. Si enim dicas, dies eſt, nihil quod ſit, aut nō ſit, demonſtraſti. Itaq; nihil ex hoc neque uerum neque falſum efficies. Et merito nomen id dictum uidetur. Quod enim primo uocabulum, nomina rebus imponentes dixerunt, id ſolum nomen uocabitur merito. Qui enim primus circo circum nomen impoſuit, ita dixiſſe uidetur, dicatur hoc circus. Atq; ideo primus hic caſus nominatiuus uocatur, quod nomen ſit: Aliis uero nominibus, non nominis, cæteros caſus appellauere. Ergo a capite reuoluendum eſt. Nomen eſſe uocem dictū, quod uox nominū genus ſit. Deſignatiuā, ꝙ ſunt quædam uoces, quæ nihil deſignant. Ad placitum, ut ab his uocibus ſeparetur, quæ naturaliter ſignificant, ut ſunt pecudum. Sine tempore, ad diuiſionem uerbi, quod cum tempore eſt. Cuius nulla pars extra ſignificat, ut diuideretur ab oratione, cuius partes nomina ſunt & uerba, quæ ſignificant. Finitā uero, ut ab infinitis ſeparetur. Rectā, ut a caſibus diſtingueretur. Et in uerbo eadē omnia fere cōueniunt. Eſt enim uerbū uox ſignificatiua ad placitū cum tēpore, cuius nulla pars extra ſignificatiua eſt. Et quia eſt quædā uox ſignificatiua & ad placitū cum tēpore, cuius pars nihil ſignificat, ut non albet. Albet.n. quod cum nō iunctum conſignificat, ſolū nō ſignificat: & quia nihil definitū monſtrat. quod enim nō albet, poteſt & rubere, poteſt & nigreſcere, poteſt & pallere, & quicquid aliud eſſe quod non albet; ideo infinitum uerbum uocatum eſt. Faciebat aūt & faciet ut ſuperius in nomine nō uerba, ſed caſus uerborū ſunt. Repetendū eſt igitur ab initio, Verbū eſſe uocem dictum a genere. Significatiuā, ut a non ſignificatiuis uocibus diuidatur. Ad placitū, ut ab illis quæ natura ſunt ſignificatiuæ uocibus ſeparetur. Cū tempore, ut a nomine diuideretur. Præſens aliquid ſignificans, ut a uerbi caſibus diſiungeretur. Finitam, ut ab infinitis diſterminaretur. Reſtat ergo nunc quid ſit oratio dicere. Hæc enim ex nomine & uerbo componi uidetur. Sed prius utrum nomen & uerbum ſolæ partes orationis ſint, conſideremus, an etiam aliæ ſex, ut grammaticorū opinio fert, an aliquæ ex his in uerbi & nominis iure uertantur. quod niſi prius conſtitutū ſit, tota propoſitionum, ac deinceps ea ipſa quæ ex propoſitionibus componitur ſyllogiſmorū ratio titubabit. nam ſi ex quo ſint genere termini neſciatur, totum ignorabitur. Nomen & uerbum duæ ſolæ partes ſunt putandæ: cæteræ.n. non partes, ſed orationis ſupplementa ſunt non etiā partes. ut enim quadrigarū frena, uel lora, nō partes, ſed quædā quodammodo ligaturæ ſunt, & ut dictum eſt ſupplementa non etiā partes, ſic coniunctiones, & præpoſitiones, & alia huiuſmodi, quæ nulla propria ſignificatione nituntur, ſed ſolū aliis iunctæ deſignat, nō partes orationis ſunt, ſed quædā colligamenta. nam interiectiones, ſiquidem naturaliter ſignificāt, nec uerbo ſunt nec nomini copulandæ, ſin poſitione deſignāt, nominibus adiungendæ: quoniā finitā ſine tempore affectionē declarant. pronomina quoq; cū non definitū quiddā & conſtitutum ſine tēpore demonſtrent, recte nominibus annumerātur. Participiū uero quod uocatur, uerbi loco ponetur, qm̄ tēporis demōſtratiuū eſt. Aduerbium uero nomen eſt, cuiuſdā.n. definitæ ſignificationis eſt ſine tēpore, qđ ſi per caſus nō flectitur nihil impedit. non.n. eſt proprium nominis flecti per caſus; ſunt enim quædā nomina, quæ flecti nō poſſunt, q̄ a grāmaticis monoptota nominātur, ſed hoc grāmaticæ magis, q̄ huius cōſiderationis eſt.

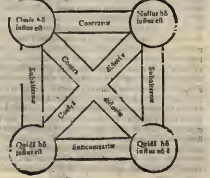
De oratione & enunciatione, deq; earum diuiſionibus. Cap. II.

ORatio eſt uox deſignatiua ad placitum; cuius partes aliquid extra ſignificant, ut dictio, nō ut affirmatio. Et eſt orationi commune cum nomine & uerbo, qđ uox eſt, & deſignatiua, & ad placitū. Cuius.n. partes ad placitū ſunt, ea quoq; ipſa ad placitū eſt. Orationis aūt partes ſunt nomē & uerbū, ſed hæc ad placitū, oratio igitur ad placitū eſt. Termini uero orationis a dialecticis nominātur nomina & uerba. Termini uero dicti ſunt, qđ uſq; ad uerbū & nomē reſolutio partiū orationis fiat, ne quis orationē uſque ad ſyllabas nominū uel uerborū tentet reſoluere, quæ iam deſignatiuæ nō ſunt. Diſtat aūt a nomine uel uerbo oratio, qđ illius partes extra ſignificant, uerbi & nois partes nihil extra deſignāt. Eſt aūt dictio, unius ſimplex uocabuli nuncupatio, uel ſimplex affirmatio. Atq; ideo dictū eſt orationis partes ſignificare, ut dictionem, ideſt ut ſimplicem uocabuli nuncupationē. In oratione enim, Socrates ambulat, utraq; extra ſignificat, tantum, quantum ſimplex uocabuli nuncupatio deſignare queat. Quo modo autem, ut affirmatio ſimplex non ſignificet, in commentario perihermenias explicui. Quid autē ſit affirmatio & negatio, paulopoſt explicabimus. Sunt uero ſpecies orationis in anguſtiſsima diuiſione quinq;. Interrogatiua, ut putas ne. anima immortalis eſt? Imperatiua, ut accipe codicem. Optatiua uel deprecatiua,

ua,ut faciat deus. Vocatiua,ut adeſto deus. Enunciatiua, ut Socrates ambulat, ſed in illis quatuor nulla neq; ueritas eſt, neq; falſitas. Enunciatiua uero ſola, aut uerũ aut falſum continet. Atq; hinc propoſitiones oriuntur. Enunciatio autẽ in duas partes ſecabitur, in affirmationẽ, & negationem. Affirmatio, eſt enunciatio alicuius de aliquo. Negatio, eſt enunciatio alicuius ab aliquo. Et eſt affirmatio, ut puta, Plato philoſophus eſt. Negatio, Plato philoſophus nõ eſt. Affirmatio enim de Platone philoſophiã enunciat aliquã, ideſt Platonẽ eſſe philoſophum. Negatio uero, a Platone aliquam philoſophiam enunciando tollit, ideſt enunciat Platonẽ nõ eſſe philoſophum. Enunciatiuarum igitur orationum, aliæ ſunt ſimplices, aliæ nõ ſimplices. Simplices ſunt, ut ſi dicas, dies eſt, lux eſt; non ſimplices, ut ſi dies eſt, lux eſt. Affirmationes uero ſimplices & negationes, aliæ ſunt uniuerſales, aliæ ſunt particulares, aliæ indefinitæ: uniuerſales ſunt quæ, aut omne affirmant, ut omnis homo animal eſt: aut omne negãt, ut nullus homo animal eſt: particulares uero, ꝗ aliquem affirmant, uel aliquẽ negant, ut aliquis homo animal eſt, aliquis homo animal nõ eſt; indefinitæ uero, quæ neq; uniuerſaliter affirmant, aut negant, neq; particulariter, ut homo animal eſt, homo animal nõ eſt. Diuiditur autem ſimplex ꝓpoſitio in duas partes, in ſubiectũ & prædicatum, ut homo animal eſt, homo ſubiectũ eſt, animal uero de homine prædicatur. hæ autẽ partes termini nominantur: quos definimus ſic. Termini ſunt partes ſimplicis propoſitionis, in quibus diuiditur principaliter propoſitio. Eſt enim ſimplicis propoſitionis, uniuerſalis ſecunda diuiſio, ut ſit in propoſitione: omnis homo animal eſt, omnis homo unus terminus, alius uero, animal eſt. Sed hoc ſecundo loco, illud uero principaliter. nam primi termini ſunt ſubiectum & prædicatum. Eſt enim & non eſt, non magis termini ſunt, quam affirmationis uel negationis deſignatiua ſunt; & omnis uel nullus, uel aliquis, non magis ſunt termini, quam definitionum, utrum particulariter, an uniuerſaliter dictum ſit, deſignatiua ſunt. Diuiditur ergo, ut dictũ eſt, propoſitio in id quod ſubiectum eſt, & in id quod prædicatur. Dico autem ſubiectum, ut in, omnis homo animal eſt, propoſitione, hominẽ: id uero quod prædicatur, dico animal. & ſemper quod prædicatur, aut abundat & ſupereſt ſubiecto, aut æquatur. Minus autem prædicatum a ſubiecto nunquam reperietur. Sed id quod dicimus, demonſtremus exemplis. ſubiecto prædicatum abundat, quoties genus aliquod de aliquo prædicatur, ut ſi dicas, omnis homo animal. Non enim potes conuertere, ut dicas, omne animal homo eſt, quia animal ab homine plus eſt & abundat. Æquatur autem prædicatum ſubiecto, quoties proprium quoddam cuipiam prædicatur, ut omnis homo riſibile eſt, potes conuertere, omne riſibile homo eſt. ut autem minus ſit id quod prædicatur, fieri nequit. Dicitur etiam præcedere prædicatum, ſequi quod ſubiectum eſt: prædicatum enim magis idoneum eſt conſtituere propoſitionem, quam id quod ſubiectum eſt.

De propoſitionum categoricarum uaria inter ſe participatione Cap. III.

SImplicium autem propoſitionum, aliæ ſunt in nullo ſibi participantes, ut ſunt, omnis homo animal eſt, & uirtus bona eſt, & aliæ huiuſmodi propoſitiones: aliæ uero ꝗ participant. Participantiũ, aliæ ſunt quæ in utroq; termino participant, aliæ ꝗ in altero. & quæ altero termino participant, tribus modis, utroq; uero duobus. oſtẽdamus ergo exẽplis, quomodo altero tribus modis participant. cõmunis.n. terminus eſt, cũ in una ſubiectus ſit, in altera prædicatus, ut eſt omnis homo animal eſt, & omne animal animatũ: in priore.n. propoſitione animal prædicatur ad hominẽ, in poſteriore prædicatur ad animal animatũ, & ſit animal ſubiectũ. Et eſt hic primus modus de eis ꝗ altero termino participant. Secũdus uero modus eſt, in quo in utriſque communis terminus prædicatur, ut ſiquis dicat, omnis nix eſt candida, & omnis margarita candida. Etenim in prima & ſecunda propoſitione, candida prædicatur, in prima ad niuẽ, in ſecunda ad margaritã. Et eſt hic ſecundus modus altero termino participãtium. Tertius uero modus eſt, quoties in utriſq; propoſitionibus communis terminus ſubiectus eſt, ut ſi dicas. Virtus bonũ eſt, uirtus iuſtũ eſt. In utriſq;.n. ad iuſtum & ad bonum uirtus ſubiectũ eſt. Sunt igitur participantes alterũ terminum his tribus modis, aut cũ in una communis terminus prędicatur, in alia ſubiectus eſt: aut cum in utriſq; prædicatur, aut cum in utriſq; ſubiectus eſt. Earũ uero quæ ad utroſq; participant terminos, duo ſunt modi. Aliæ.n. ad eundẽ ordinem, aliæ ad ordinis cõmutationem. Ad eundẽ ſunt, quæ de eodẽ idẽ demõſtrant, uel affirmatiue uel negatiue, uel uniuerſaliter, uel particulariter. & uniuerſaliter quidẽ ut omnis uoluptas bonum eſt, nulla uoluptas bonũ eſt. & ruſus particulariter, quædã uoluptas bonũ eſt, quędam uoluptas bonũ non eſt. Ad ordinis uero cõmutationem ſunt, quoties qui in altera ſubiectus eſt terminus, in alia prædicatur, ut omne bonum iuſtum eſt, & omne iuſtũ bonum. nam in priore, bonũ ſubiectum eſt, iuſtũ, prædicatũ: in ſecunda, iuſtũ, ſubiectum eſt, bonũ, prædicatũ. Nunc ergo, quoniã aliæ ad eundẽ ordinem, aliæ ad ordinis cõmutationem ſunt: prius dicemus de his, ꝗ ad eundẽ ordinẽ, utroq; termino participant. Et quoniã ſunt propoſitiones, aliæ affirmatiuæ, alię negatiuæ, uniuerſales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ: duæ ſunt, ex his, quæ qualitate differunt, tres ꝗ quantitate. Et ſunt quæ qualitate differunt, affirmatiua & negatiua: quãtitate uero ꝗ differunt, ſunt uniuerſalis, particularis, & indefinita. In affirmatiuis.n. & negatiuis quale quid ſit aut nõ ſit, oſtenditur. In uniuerſali, particulari, & indefinita, de omniũ uel multorũ uel nõ nullorũ quãtitate mõſtratur. Ex his ergo quinq; differẽtiis, id eſt uniuerſali, particulari, indefinita, affirmatiua, negatiua, ſex cõiunctiones fiunt, ita ut tribus quæ ad quantitatem dicuntur, duæ, quæ ad qualitatem dicuntur, aptentur: & ſit uniuerſalis affirmatiua, & uniuerſalis negatiua, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt: & particularis affirmatiua, & particularis negatiua, ut quidã homo iuſtus eſt, quidã homo iuſtus nõ eſt: & indefinita affirmatiua, & indefinita negatiua, ut homo iuſtus eſt, homo iuſtus nõ eſt. fiunt ergo ex duabus quæ ſunt ad qualitatẽ, tribus quę ſunt ad quãtitatem iunctis, ſex coniunctiones, a quibus indefinitas affirmatiuatiuas & negatiuas ſeparemus, & de ſolis uniuerſalibus & particularibus tractatus habeatur. Subſcribantur etiam earum participantium, quæ ad eundem ordinem utroq; termino participant, duę uniuerſales propoſitiones, una affirmatiua, & altera negatiua, & ſit affirmatiua uniuerſalis, omnis homo iuſtus eſt, & cõtra ipſam, uniuerſalis negatiua, nullus homo iuſtus eſt. Item ſub his ponantur particularis affirmatio, & particularis negatio, ita ut ſub uniuerſali affirmatiua ponatur particularis affirmatio, & ſub uniuerſali negatiua ponatur particularis negatio; & ſit particularis affirmatiua, quidam homo iuſtus eſt, & contra ipſam particularis negatiua, quidam homo iuſtus non eſt, quod demonſtrat ſubiecta deſcriptio.

In ſuperiori igitur deſcriptione, uniuerſalis affirmatiua, & uniuerſalis negatiua, contrariæ ſunt: ſubcontrariæ uero particularis affirmatiua & particularis negatiua: ſubalternæ uero dicuntur, uniuerſalis affirmatiua & particularis affirmatiua. & item, uniuerſalis negatiua, & particularis negatiua: contraiacentes ſunt angulares, id eſt uniuerſalis affirmatiua & particularis negatiua. & item, uniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua, ut Omnis homo iuſtus eſt, Quidã homo iuſtus non eſt. Nullus homo iuſtus eſt, Quidam homo iuſtus eſt. & ſunt ut hoc modo definiri poſſint. Contrariæ ſunt, quæ uniuerſaliter eidẽ idem hæc affirmat, hæc negat. Subcontrariæ ſunt, quæ particulariter eidẽ idem, hæc affirmat, hæc negat. Subalternæ ſunt, quæ eidem idem affirmant, uel negant, hæc particulariter, illa uniuerſaliter. Contraiacentes ſunt, quando eidẽ eandẽ rem, hęc affirmat, hæc negat, uel hæc negat, hæc affirmat; illa generaliter, hæc particulariter. Et uocãtur contrariæ, quia quod affirmatio uniuerſaliter ponit, negatio uniuerſaliter tollit. Subalternæ uero, quoniã quod illa uniuerſaliter ponit, etiã hæc particulariter ponit. Subcontrariæ uero dictæ ſunt, uel ꝙ naturaliter ſub ipſis contrariis poſitæ ſunt, ut deſcriptio docet; uel quod a contrariis diuerſæ ſunt, & ipſis contrariis quodãmodo contrariæ. nã contrariæ, ut utræq; ſimul ſint, fieri non poteſt: ut utræq; omnino non ſint, fieri poteſt. Contrarium uim obtinebunt ſubcontrariæ. nam ut utræq; omnino non ſint, fieri non poteſt; ut utræque ſimul ſint, fieri poteſt. quod in ſequentibus melius explicabitur. Contraiacentes dicuntur, quoniam uniuerſalis affirmatio uel negatio, particularem affirmationem uel negationem angulariter reſpiciunt. Cum autem ſingulæ propoſitiones habeant duas differentias, unam ad qualitatẽ, alteram ad quantitatem: ut quæ uniuerſalis affirmatiua eſt, habeat differentiam ad quantitatem, ꝙ uniuerſalis eſt; & aliã ad qualitatem, ꝙ affirmatiua eſt. Eodem modo ceteræ propoſitiones binas habeant differentias, unã ſecundum qualitatem, alteram ſecundũ quantitatem. Subalternæ quæ ſunt, una tantum differentia diſtant quantitatis, ꝙ hæc particularis, illa uniuerſalis eſt. nam qualitatis differentiã, nullam retinent. utræq; enim affirmatiuæ uel negatiuæ ſunt. Illæ uero aliæ, id eſt contrariæ & ſubcontrariæ ad qualitatẽ, ꝙ illa affirmatiua, illa negatiua eſt. nam ad quantitatẽ nihil differunt. utræq; enim contrariæ uniuerſales, utræq; ſubcontrariæ particulares ſunt. Illæ autẽ quæ contraiacentes dicuntur, utriſq; differentiis differunt. nam & illa uniuerſalis affirmatio eſt, hæc particularis negatio; & illa uniuerſalis negatio eſt, hæc particularis affirmatio.

De propoſitionum categoricarum ueritate & falſitate, Cap. IIII.

NVnc quoniam quæ ſecundum qualitatem, uel ſecundũ quantitatem, & quomodo differant dictum eſt, earũ proprietates, quæ ſecundum uerum, falſumq; ſunt, explicemus. Igitur earum quæ ſubalternæ ſunt, ſi fuerit uera uniuerſalis affirmatio, uera erit particularis affirmatio. Si enim omnis homo iuſtus eſt, uera eſt; uera erit etiã quæ dicit, aliquis homo iuſtus eſt. nam ſi omnis homo iuſtus eſt, & quidam. Eodẽ modo negatiuæ ſubalternæ. nã ſi uniuerſalis negatiua uera fuerit, erit etiã uera negatiua particularis. ut ſi nullus homo iuſtus eſt, uera fuerit: etiam erit uera, quidã homo iuſtus non eſt. nã ſi nullus homo iuſtus eſt, nec quidã. Conuerti autem non poteſt: nam ſi particularis uera fuerit, non neceſſe erit ueram eſſe etiam uniuerſalem, ut ſi, quidã homo iuſtus eſt, uera fuerit, nõ neceſſe erit uerã eſſe, omnis homo iuſtus eſt. poſſunt.n. eſſe non omnes. Et eodem modo de negatiua. nam ſi particularis negatiua uera fuerit, ut eſt, quidã homo nõ eſt iuſtus; non neceſſe erit uniuerſalem, nullus homo iuſtus eſt, ueram eſſe. Poteſt.n. fieri ut quidã iuſti ſint. Ergo dicamus, in ſubalternis propoſitionibus ſi uniuerſales ueræ ſint, ueras eſſe neceſſe eſt particulares, ſed non conuertitur. nã ſi particulares ueræ fuerint, non neceſſe eſt ueras etiam uniuerſales eſſe. Particulares uero ad uniuerſales contrariã conuerſionẽ habent. nam (ut ſuperius) ſi uniuerſales ueræ eſſent; etiã particulares ueræ eſſent, & ſi particulares ueræ eſſent, non omnino ueræ eſſent etiam uniuerſales: In particularibus, ſi particulares falſæ fuerint, falſæ erunt etiam uniuerſales. nam ſi particularis, quidã homo iuſtus eſt, falſa fuerit: uniuerſalis etiã, omnis homo iuſtus eſt, falſa erit. nam ſi, quidã homo iuſtus eſt, falſa eſt; uera eſt, nullus homo iuſtus eſt. ſi uera eſt, nullus homo iuſtus eſt; falſa eſt, omnis hõ iuſtus eſt. Falſa igitur particulari, falſa erit uniuerſalis. Item ſi negatiua particularis falſa fuerit, quę eſt, quidã homo iuſtus nõ eſt: falſa erit etiã, nullus homo iuſtus eſt. nã ſi falſum eſt, quidã homo iuſtus nõ eſt, uera eſt, omnis homo iuſtus eſt. ſi uera eſt hęc, falſa eſt, nullus homo iuſtus eſt, falſa igitur particulari, falſa erit etiã uniuerſalis. Sed nõ conuertitur, ut ſi uniuerſales falſæ ſint, falſas neceſſe ſit eſſe particulares. nã ſi uniuerſalis, omnis homo iuſtus eſt, falſa fuerit: nõ neceſſe eſt particularẽ, quidã homo iuſtus eſt, falſam eſſe. Poteſt.n. fieri, ut ſi omnis homo iuſtus non fuerit, ſit quidã iuſtus; & itẽ ſi uniuerſalis negatiua, nullus homo iuſtus eſt, falſa fuerit: non neceſſe erit, quidã homo non eſt iuſtus, falſam eſſe. nam ſi falſa, nullus homo iuſtus eſt: uerum eſt, eſſe aliquos iuſtos, uera eſt etiam quæ dicit, quidam homo iuſtus non eſt, ꝙ ſint quidam etiam non iuſti. Repetens igitur a capite dicat, ꝙ in ſubalternis, ſi uniuerſales ueræ fuerint, ueræ erunt etiam particulares. ſed non conuertitur. Item ſi particulares falſæ fuerint, falſę erunt etiam uniuerſales. ſed non conuertitur. Contrariæ uero ſimul eſſe ueræ nunquam poſſunt. Poteſt autem fieri, ut alias utræq; falſæ ſint, alias una uera, altera falſa: utræque falſæ ſunt, ut ſi quis dicat, omnis homo grammaticus eſt, falſa eſt: nam non omnis. & nullus homo grammaticus eſt, falſa eſt: nam non nullus. Eſt autem una uera, altera falſa, ut ſi quis dicat, omnis homo bipes eſt, hæc affirmatiua uera eſt: nullus homo bipes eſt, hæc negatiua falſa eſt. Et itẽ omnis hõ quadrupes eſt, hæc affirmatiua falſa eſt. Nullus homo quadrupes eſt, hęc negatiua uera eſt. Sunt ergo cõtrarię aliquoties utræq; falſæ, aliquoties inter ſe uerũ falſumq; diuidentes. ut utręq; autem ueræ ſint, fieri nunquam poteſt. Subcontrariæ uero contraria patiuntur. nã falſæ nunquam reperiri queunt. ſed alias ueræ utręq; ſunt, ut, eſt, quidã homo grãmaticus eſt, uera eſt; & quidã homo grãmaticus non eſt, etiam hæc uera eſt. Poteſt.n. alius eſſe grãmaticus & alius nõ eſſe. Alias una uera eſt, altera falſa. uera eſt enim affirmatio, quidam homo bipes eſt: falſa eſt autem negatio, quidam homo bipes non eſt. item falſa eſt affirmatio, quidã homo quadrupes eſt: uera eſt negatio, quidã homo quadrupes nõ eſt. ut uero utræq; falſę ſint, fieri nunquam poteſt. Reſtat igitur, ut de contraiacentibus dicamus, quæ neq; falſæ ſimul aliquando eſſe poſſunt, neq; ueræ, ſed ſemper una uera eſt, altera falſa. quod facilius liquet, ſi quis ſibi quæcunq; fingat exempla. Res admonet, ut quædam de indefinitis propoſitionibus conſideremus. Indefinitæ etenim propoſitiones æquã uim tenent particularibus propoſitionibus. Dictum eſt.n. quod ſi uniuerſales, uel affirmatiuæ uel negatiuæ in ſubalternis ꝓpoſitionibus eſſent ueræ, eſſent quoq; ueræ particulares. Nunc uero dicimus, quod ſi uniuerſales propoſitiones ueræ fuerint, ueræ erunt etiam indefinitæ. nam ſi uera eſt, Omnis homo bipes eſt, uera eſt etiam, quidam homo bipes eſt; uera erit etiam indefinita quæ dicit, homo bipes eſt. Item dictum eſt, quod ſi particulares falſæ eſſent, falſæ eſſent etiam uniuerſales: nunc uero dicendũ eſt, qđ ſi indefinita falſa fuerit, falſa erit etiã uniuerſalis. nã ſi falſa eſt quæ dicit, Homo quadrupes eſt, falſa erit etiã q̃ dicit, quidã homo quadrupes eſt, & omnis homo quadrupes. Atq; idẽ hoc etiam in negatiuis conuenire uidetur. Vnde cõſtat, ꝙ omnes indefinitæ particularibus ꝓpoſitionibus æquam uim cõtinent. Rurſus dictũ eſt, ꝙ ſubcõtrariæ, quæ particulares affirmatiuæ & negatiuæ ſunt, ſimul ueræ eſſe poſſunt, diuidere etiam uerum falſumq; ualent, ſimul uero falſas eſſe nõ poſſe. hoc idem in indefinitis propoſitionibus expectandum eſt. nam diuidunt inter ſe uerũ falſumq;, ut ſi quis dicat homo bipes eſt, uera eſt. homo bipes non eſt, falſa eſt: & itẽ homo quadrupes eſt, falſa eſt. homo quadrupes non eſt, uera eſt. ueræ autẽ ſimul inueniri poſſunt,

ut ſiquis

ut ſiquis dicat, homo grammaticus eſt, ſiquis hoc dicat de Donato uerum eſt. Item homo grammaticus non eſt, ſiquis hoc dicat de Catone, uerũ eſt, ut ſimul falſæ ſint, nunquã reperiemus. Hinc quoq; oſtenditur indefinitas cũ particularibus æquali eſſe potentia. Amplius quod dictũ eſt, contraiacentes, id eſt uniuerſalẽ affirmatiuam & particularem negatiuam, & item, uniuerſalem negatiuã & particularẽ affirmatiuam, neq; ueras ſimul eſſe neq; falſas, ſed inter ſe diuidere uerum falſumq;, hoc idem euenit in indefinitis. nam uniuerſalis affirmatiua, & indefinita negatiua, uel uniuerſalis negatiua & indefinita affirmatiua, neq; ueræ ſimul eſſe poſſunt, neque ſimul falſæ. Diuidunt autẽ inter ſe uerum falſumq;. nã ſi dixeris, omnis homo bipes eſt, uera eſt, & ſi dicas, hõ bipes nõ eſt, falſa eſt. Item ſi dixeris, homo quadrupes eſt, falſa eſt. ſi dixeris, nullus homo quadrupes eſt, uera eſt. unde hinc quoq; colligere licet, omnes indefinitas poteſtate & ui æquales eſſe particularibus. Sunt etiã quædã propoſitiones, quæ diuidunt quidẽ & ipſæ uerũ & falſum, ut Deus fulminat, Deus non fulminat. Sed iſtæ tunc diuidunt inter ſe uerũ & falſum, cum idem tempus, idem ſubiectũ, idem prædicatũ ſit. quod autem dico tale eſt, ſi æquiuoca ſubiectum fuerit, non diuidunt uerũ & falſum. Siquis.n.dicat, Cato ſe Vticæ occidit, & reſpõdeatur, Cato ſe Vticæ nõ occidit, utræq; ueræ ſunt. nã & Cato minor ſe Vticæ peremit, & Cato cenſorius ſe Vticæ nõ occidit. Sed hoc idcirco euenit, ꝙ Catonis nomen æquiuoce dicitur. Dicitur.n. & maior Cato cenſorius, & minor Vticenſis. Itẽ ſi æquiuoca fuerit in propoſitione prædicatio, uerũ inter ſe affirmatio negatioq; non diuidunt. Siquis enim ſic dicat, in nocte lucet, & reſpondeatur, in nocte non lucet: fieri poteſt ut utræque ueræ ſint. nam in nocte lucerna lucere poteſt, & Sol lucere nõ poteſt. hoc ideo euenit quia lucere æquiuoce & ad lucernæ lumen, & ad Solis dicitur. Amplius ſi aliud & aliud in ſubiectis & prædicatis tempus fuerit, uerũ falſumq; inter ſe affirmatio negatioq; non diuidunt: nam ſiquis dicat, Socrates ambulat, & reſpondeatur Socrates nõ ambulat, poſſunt utræq; ueræ eſſe. poteſt enim fieri ut Socrates alio tempore ambulet, alio tempore non ambulet, ſed aut ſtet, aut ſedeat, aut quodlibet aliud. in talibus ergo propoſitionibus quales ſunt, Socrates ambulat, Socrates nõ ambulat, illæ inter ſe uerum falſumq; diuidunt, quæ ad idẽ ſubiectum, ad idem prædicatũ, ad idem tempus, dicuntur. Sunt etiam aliæ: quæ contradictoriæ uocãtur, quæ ſunt huiuſmodi, quoties affirmationẽ uniuerſalem tollit negatio particularis, ut eſt omnis homo iuſtus eſt, nõ omnis homo iuſtus eſt: & rurſus, nullus homo iuſtus eſt, non nullus homo iuſtus eſt. in his enim uniuerſalis determinatio tollitur. ſed de his alias.

De propoſitionum categoricarum commutatione ſimplici Cap. V.

ET quoniam dictum eſt de his quæ eodem ordine participant, dicamus nunc de his quæ ordinis commutatione participant. Harum quoq; propoſitionũ, quæ ad cõmutationẽ ordinis participant, duplex modus eſt. eſt.n. per contrapoſitionẽ conuerſio, ut ſi dicas, omnis homo animal eſt, omne nõ animal non homo eſt. Simplex conuerſio eſt, ut ſi dicas, omis homo riſibile, & omne riſibile homo, ſed in illis terminorũ tantũ cõmutatio conuerſionẽ facit, in quibus neq; prędicatũ ſubiecto, neq; ſubiectũ prędicato abundat. In hac enim propoſitione quæ dicit, omnis homo riſibile. hõ ſubiectũ, riſibile prædicatũ æquam uim habẽt, & ideo cõuerti poteſt, ut ſit riſibile ſubiectũ, & homo prædicatũ, & dicatur omne riſibile homo. In quibus uero unus terminus alio abundauerit, cõuerti propoſitio nõ poteſt. nã ſi dicas omnis homo animal eſt, uera eſt, nõ tamen poteſt fieri, ut cõuerſa hæc propoſitio terminis cõmutatis uera ſit, falſum eſt enim dicere omne animal homo eſt. Sed hoc cur euenit quia homine animal abundat. Illa uero conuerſio, q̃ per contrapoſitionẽ fit, hoc mõ fit: quoties qđ in affirmatiua ſubiectũ fuerit, idẽ mutatũ & factũ prędicatũ ad negatiuã particulã ponitur, ut eſt, omnis hõ animal eſt. Hic hõ ſubiectũ eſt, & ad hoc animal prædicatur. Si uero quis ꝑ cõtrapoſitionẽ cõuertat, & faciat animal ſubiectũ, hominẽ prædicatũ, & ad hominẽ particulã negatiuã ponat, hoc modo faciet, Omne nõ animal nõ homo eſt, & erit iſta cõuerſio, omnis homo animal eſt, omne nõ animal nõ homo eſt. ſed de is poſterius tractabimus, nũc ad ſimplices reuertamur. Cũ ſint igitur quatuor propoſitiones, quarũ duæ uniuerſales ſunt, id eſt affirmatiua & negatiua: duę uero particulares, id eſt affirmatiua, & negatiua, particularis affirmatiua, & uniuerſalis negatiua cõmutatis terminis ſibi ipſa cõuertitur. Cõuertũtur autẽ illæ (ut dictũ eſt) quoties cõmutatis terminis, uel ſimul ueræ ſunt, uel ſimul falſę. Nã ſiquis dicat, quidã homo animal eſt, uera eſt. Cõuerſio uero eius, quæ eſt quoddam animal homo eſt, uera eſt. Itẽ, quidã homo lapis eſt, falſa eſt, quẽadmodum & eius conuerſio, quidã lapis homo eſt, nã & iſta falſa eſt. Eſt igitur particularis affirmatiua quæ cõmutatis terminis ſibi ipſa conuertitur. Idem uero patitur uniuerſalis negatio. Siquis enim dicat, nullus homo lapis eſt, uera eſt, & poteſt conuerti nullus lapis homo eſt, nã & iſta uera eſt. Item, nullus homo rhetor eſt, falſa eſt; & eius conuerſio, nullus rhetor homo eſt, falſa eſt. In quatuor igitur his propoſitionibus, duæ tantũ contraiacẽtes ſibi ipſæ conuertuntur, id eſt particularis affirmatio, & uniuerſalis negatio. Aliæ uero duæ ſibi ipſæ nõ conuertuntur. nã neq; uniuerſalis affirmatio, neq; particularis negatio ſibi ipſa conuertitur. Siquis enim dicat, Omnis homo animal eſt, uera eſt. Siquis uero conuertat, omne animal homo eſt, falſum eſt. Non igitur ſibi ipſi cõuerti poteſt, quoniam conuerſa prioris ueritatem non recipit. Neque uero particularis negatio ſibi ipſa conuertitur. nam ſiquis dicat, quidam homo grammaticus non eſt, uera eſt; ſi uero conuertat, quidam grammaticus homo non eſt, falſa eſt. Omnis enim grammaticus homo eſt. Repetendum eſt igitur a capite, quod cum quatuor propoſitiones ſint, affirmatio uniuerſalis, negatio uniuerſalis affirmatio particularis, negatio particularis, particularis affirmatio, & uniuerſalis negatio quæ contraiacentes ſunt, ſibi ipſis conuerti poſſunt. Vniuerſalis uero affirmatio, & particularis negatio, quę ipſæ cõtraiacentes ſunt, nunquã poſſunt ſibi ipſis conuerti. Nec hoc nos turbet, ꝙ quædã affirmationes uniuerſales, & quædam particulares negationes conuerti poſſunt. Poteſt enim dici, omnis homo riſibilis eſt, omne riſibile homo eſt, & utræq; ueræ ſunt. Et iterũ, omnis homo hinnibilis eſt, falſa eſt, & omne hinnibile homo eſt, & hęc quoq; falſa eſt. Itẽ in particulari negatione, quidã homo non eſt lapis, uera eſt, & quidã lapis nõ eſt homo, uera eſt. Item quidã homo non eſt riſibile, falſa eſt; quoddã riſibile homo nõ eſt, & hæc quoq; falſa eſt, ergo uidentur poſſe uniuerſales affirmationes, & particulares negationes cõuerti & conuertuntur quidẽ, ſed nõ uniuerſaliter. Generaliter autem dico propoſitiones poſſe cõuerti, quoties uniuerſaliter, id eſt in omnibus conuertuntur. Iſtę autem in duabus ſolis materiebus conuerti poſſunt. Siquis.n. propriũ cuiuslibet ſpeciei ad ipſam ſpeciẽ, cuius eſt propriũ uelut ad ſubiectum prædicet, poteſt conuertere. nam quia riſibile propriũ eſt homini, ſi prędices riſibile, & ſubiicias hominẽ, ut eſt omis homo riſibile eſt, potes iterum ſubiicere riſibile, & hominẽ prędicare, ut ſi dicas, omne riſibile eſt hõ. In illis uero ſimul falſæ ſunt generaliũ affirmationũ conuerſiones, in quibus id qđ prædicatur ad ſubiectũ nullo tẽpore uere dici poteſt, ut ſiquis dicat, omnis hõ lapis eſt, falſa eſt. Et iterũ, omnis lapis hõ eſt, falſa eſt. hæc, q̃m nullo tẽpore neque homo lapis eſt, neq; lapis homo, uere prędicabitur. In particularibus negatiuis contrariũ eſt, nã tum falſæ ſunt, cũ proprium ſubiectum eſt, aut prædicatũ. ut ſiquis dicat, Quidam homo riſibile nõ eſt, falſum eſt. Itẽ quoddã riſibile hõ non eſt, & hæc quoq; falſa eſt. In illis ueræ ſunt, quando id quod affirmando nullo tempore uere prædicari poteſt, ad ſubiectũ prędicãt ut ſi dicas, quidã hõ lapis nõ eſt, uera eſt. Iterũ quidã lapis homo non eſt, uera eſt. Ergo uniuerſales affirmationes tum ſibi conuertuntur, ut ueræ ſint, tum proprium prædicant: tum ſibi conuertuntur, ut falſæ ſint, cũ id quod nullo tẽpore ad ſubiectũ uere dici poterit, prędicatur. Itẽ in particularibus negatiuis, tum falſæ ſunt, cum propriũ

prædicant, tum ueræ, cum id quod nullo tempore uere dici poterit, prædicant. In his ergo ſolæ cõuerti poſſunt iſtæ In aliis uero conuerti non poſſunt. Atq; ideo uniuerſaliter non conuertuntur. remanet ergo ut in aliis rebus omnibus, ut ſuperius dictum eſt, non conuertantur.

De propoſitionum categoricarum commutatione per accidens Cap. VI.

HOc uero perſpiciendum eſt, quod particularis affirmatio quæ ſibi ipſa conuertitur, uniuerſali affirmationi quæ ſibi non conuertitur, per accidens conuerti poteſt. Et item contraiacens uniuerſali affirmationi particularis negatio, quæ ſibi ipſi non conuertitur, conuerti poteſt per accidens negationi uniuerſali, quæ ſibi ipſi conuertitur. Sed quomodo particularis affirmatio, & uniuerſalis negatio ſibi ipſi conuertantur, oſtendimus: Nunc uero quomodo particularis affirmatio uniuerſali affirmationi p accidens, uel quomodo particularis negatio uniuerſali negationi per accidens conuertantur, demonſtrandum eſt. Dictũ eſt ſuperius, quod ſi uera eſt uniuerſalis affirmatio, uera eſt etiã particularis, & ſequeretur particularis uniuerſalẽ. Nã ſi uera eſt, omnis homo animal eſt, uera eſt etiã, quidam homo animal eſt. Si enim omnis, & quidã; ſed particularis affirmatio ſibi ipſa cõuertitur, cõuertitur etiã uniuerſali affirmationi. Nã ſi omnis homo animal eſt, quidam homo animal eſt. Sed iſta ſibi conuertitur, hoc modo ſi dicas, quoddã animal homo eſt. Poteſt igitur cõuerti ad, omnis homo animal eſt, uniuerſalẽ affirmationẽ, particularis affirmatio, quæ eſt quidã homo animal eſt, & cõuertitur ut ſi dicas, quoddã animal homo eſt; utręque enim ueræ ſunt, & quæ dicit, omnis homo animal eſt, & quæ dicit, quoddam animal homo eſt. Per accidẽs autẽ conuerti dicitur particularis affirmatio uniuerſali affirmationi, quia particularis affirmatio ſibi ipſa principaliter cõuertitur, ſecũdo uero loco uniuerſali affirmationi cõuertitur. Reſtat igitur, ut hoc mõſtremus. Quomodo particularis negatio, quæ ſibi nõ conuertitur, uniuerſali negationi quæ ſibi conuertitur, per accidens conuertatur, & hic eadem ratio eſt; nam quoniam uniuerſalis negatio, ſi uera eſt, uera eſt etiam particularis, uniuerſalis uero negatio ſibi ipſa cõuertitur, poteſt uniuerſali negationi conuerſæ particularis conuerti negatio. Age enim uniuerſalẽ negationẽ, id eſt, nullus homo hinnibilis eſt, conuertamus, ut ſit nullum hinnibile homo eſt. Sed iſtam propoſitionem, ideſt uniuerſalem negatiuam, quæ eſt, nullus homo hinnibilis eſt, ſequitur parricularis negatio, quæ eſt, quidã homo non eſt hinnibilis. Conuerte igitur uniuerſalem quę eſt, nullus homo hinnibilis eſt, & fac, nullum hinnibile homo eſt. conuerte huic particularem negationem quæ eſt, quidã homo non eſt hinnibilis & fac quoddam hinnibile nõ eſt homo; utræq; ergo ueræ ſunt. nam & nullũ hinnibile homo eſt, quæ eſt uniuerſalis cõuerſio negationis, uera eſt, & quoddam hinnibile nõ eſt homo, quæ conuerſio particularis negationis eſt. Cur autem per accidens conuerti dicatur, ſuperius dictũ eſt. Liquet ergo talis conuerſio per accidens. Quod igitur habet uniuerſalis affirmatio, hoc habet cõtraiacens particularis negatio: utræq; enim ſibi conuerti non poſſunt. Quod autem habet uniuerſalis negatio, hoc habet, & ei contraiacens affirmatio particularis. utræq; enim ſibi conuerti poſſunt. Iunctæ ergo quæ ſibi conuerti poſſunt, & quæ ſibi conuerti non poſſunt, ut quæ ſibi conuerti poteſt, iungatur ei quæ ſibi conuerti nõ poteſt: & quæ ſibi conuerti non poteſt, iungatur ei quæ ſibi conuerti poteſt, faciunt per accidens conuerſiones, quæ ſuperius demonſtratæ ſunt.

De propoſitionum categaricarum commutatione per contrapoſitionem. Cap. VII.

REſtat ut de his conuerſionibus dicamus, quæ per contrapoſitionem fiunt, & primum earum ſit diſpoſitio in deſcriptione ſubiecta. generalis enim affirmationis, quæ dicit, omnis homo animal. eſt, conuerſio per contrapoſitionẽ eſt q̃ dicit, omne nõ animal non homo eſt. Itẽ generalis negationis q̃ dicit, nullus homo animal eſt, conuerſio per contrapoſitionẽ eſt, nullũ non animal nõ homo eſt. Itẽ particularis affirmationis quæ dicit, quidã homo animal eſt. cõuerſio per contrapoſitionẽ eſt, quæ dicit, quoddam non animal non homo eſt. Item particularis negationis quæ dicit, quiddam homo animal non eſt, conuerſio per contrapoſitionem eſt, quæ dicit, quoddam non animal non homo nõ eſt, quod demonſtrat ſubiectã deſcriptio.

Omnis homo animal eſt	Omne non animal nõ homo eſt
Nullus homo animal eſt	Nullũ nõ animal non homo eſt
Quidã homo animal eſt	Quoddam nõ animal. nõ hõ eſt
Quidam hõ animal nõ eſt	Quoddã nõ animal nõ hõ nõ eſt

His ergo ita poſitis, quo modo dictũ eſt ſuperius in ſimplici terminorũ cõuerſione, ꝙ particularis affirmatio, & generalis negatio ſibi ipſis cõuerterẽtur. Generalis uero affirmatio, & particularis negatio ſibi ipſis non conuerterentur, hic in per contrapoſitionẽ conuerſionibus cõtra eſt. nam generalis affirmatio per contrapoſitionem, ſibi ipſa cõuertitur, & particularis negatio ſibi ipſa cõuertitur. Generalis uero negatio & particularis affirmatio per contrapoſitionẽ ſibi non cõuertuutur. Quod ita eſſe his exemplis probabimus. Si.n. uera ſit affirmatio generalis quæ dicit, Omnis homo animal eſt, uera erit eius per contrapoſitionẽ conuerſio quæ dicit, Omne non animal non homo eſt. Quod.n. animal non fuerit, id homo nõ erit. Et ſi falſa fuerit generalis affirmatio quę dicit, omne animal homo eſt, falſa erit etiã eius per cõtrapoſitionem conuerſio quæ dicit, omnis nõ homo non animal. eſt. poteſt enim fieri ut quod homo nõ eſt, animal ſit. Illa.n. negat eſſe animal quod homo non fuerit. Quod ſi, cũ uera eſt generalis affirmatiua, uera eſt eius per contrapoſitionem conuerſio; & ſi, cũ falſa eſt generalis affirmatio, falſa eſt eius per cõtrapoſitionem conuerſio, non eſt dubium quin generalis affirmatio poſſit ſibi ipſa cõuerti. Item nunc oſtendendum eſt, quomodo particularis negatio ſibi ipſa per contrapoſitionẽ conuertitur. nam ſi falſa eſt quę dicit, quidã homo animal nõ eſt, falſa erit etiam eius per contrapoſitionem cõuerſio quæ dicit, quoddã nõ animal non homo non eſt: hoc enim uidetur hæc propoſitio dicere, ac ſi diceret quædã res quæ animal nõ eſt, homo eſt. Qui.n. dicit, nõ homo nõ eſt, hominẽ eſſe ſignificat qđ animal nõ ſit. Hoc uero aperte falſum eſt. Omnis.n. homo animal eſt. Et ſi uera fuerit particularis negatio q̃ dicit, quoddã animal homo nõ eſt: uera erit & eius per contrapoſitionẽ cõuerſio quę dicit, quidã non homo nõ animal nõ eſt. Æquale eſt enim ac ſi diceret, res quæ homo non eſt, non eſt nõ animal, ſed eſt animal, ut equus & bos homo nõ eſt, & non eſt nõ animal. Ergo, ſi cũ particularis negatio falſa eſt, falſa eſt etiã eius per contrapoſitionem cõuerſio; & ſi cum particularis negatio uera eſt, uera eſt eius per cõtrapoſitionẽ conuerſio, nõ eſt dubiũ, quin particularis negatio poſſit per contrapoſitionẽ ſibi ipſa conuerti. Nunc quoniã oſtenſum eſt generalem affirmatiuã, & particularem negatiuã per cõtrapoſitionẽ ſibi poſſe cõuerti, oſtendamus generalem negatiuã, & particularem affirmatiuam per cõtrapoſitionem ſibi non poſſe conuerti. Et prius de generali negatione dicendum eſt. nam ſi generalis negatio uera; non neceſſe erit per cõtrapoſitionem ſibi conuerſam ueram eſſe. Sed ſi falſa fuerit, & per contrapoſitionem ſibi conuerſam falſam eſſe neceſſe eſt. nam ſi falſa eſt quæ dicit, nullus homo animal eſt, falſa erit fortaſſe eius per contrapoſitionem conuerſio, quæ dicit, nullum non animal non homo eſt. æquale eſt enim ac ſi dicat, nulla res eſt quæ non ſit animal, & ſit non homo, quod eſt omnis res quæ animam non habet, homo eſt. quod aperte falſum eſt. Item ſi uera fuerit generalis negatio, falſa erit eius per contrapoſitionẽ conuerſio. nam ſi uera eſt quæ dicit, nullus homo eſt lapis, falſa erit eius per contrapoſitionem conuerſio quæ dicit, nullus non lapis non homo eſt. æquale eſt.n. ac ſi dicat, nulla res eſt quæ cũ non ſit lapis, non homo ſit, quod eſt, omnis res quæcunq; lapis nõ fuerit, homo eſt, quod falſum eſt. Innumera-

bilia

bilia enim inuenies, quæ non ſunt lapides, & non homines non ſunt. Ergo quoniã, ſi generalis negatio falſa fuerit, falſa eſt eius per contrapoſitionẽ conuerſio; & ſi eadem uera fuerit, falſa erit eius per contrapoſitionem conuerſio, nõ eſt dubium generalem negationẽ ſibi non poſſe conuerti. Quod enim in aliquo fallit, generaliter colligi non poteſt. Reſtat igitur, ut id quod reliquum eſt monſtremus, particularem affirmationem per contrapoſitionem ſibi non poſſe conuerti. Cum enim fuerit particularis affirmatio uera, uera erit eius etiam per contrapoſitionem conuerſio. nam ſi uera eſt quæ dicit, quidam homo animal eſt, uera eſt eius per contrapoſitionem conuerſio, quoddã non animal non homo eſt. æquale eſt enim, ac ſi dicat, quædã res quæ animam non habet, homo nõ eſt, quod uerum eſt. Lapis.n. animam non habet, & tamẽ homo non eſt. Item ſi particularis affirmatio quæ dicit, quidã lapis homo eſt, falſa eſt, uera erit eius per cõtrapoſitionem conuerſio quæ dicit, quidam non homo nõ lapis eſt. æquale eſt enim ac ſi diceret, quædã res quæ homo non fuerit, lapis nõ eſt, quod uerũ eſt. Equus.n. homo nõ eſt, & tamen lapis nõ eſt. Ergo ſi, cum in quibuſdam particularis affirmatio uera fuerit, uera erit eius per contrapoſitionẽ conuerſio: & ſi, cum in quibuſdam falſa fuerit particularis affirmatio, uera erit eius per contrapoſitionem conuerſio, non eſt dubiũ particulares affirmationes per contrapoſitionẽ ſibi non poſſe conuerti. Generalis uero negatio & particularis affirmatio, quæ contraiacentes ſunt, in per contrapoſitionem cõuerſionibus contraria patiuntur. nam in generalibus negatiuis, ſiue generales negatiuæ ueræ fuerint, ſiue falſæ, per cõtrapoſitionẽ conuerſiones ſemper falſæ ſunt: in particularibus autem affirmatiuis, ſiue particularis affirmatio uera fuerit, ſiue falſa, eius per contrapoſitionem cõuerſio uera eſt. Repetendum eſt igitur a ſuperioribus, & cõfirmando quòd in ſimplicibus terminorum conuerſionibus particularis affirmatio, & generalis negatio ſibi conuerti poſſunt. Generales uero affirmatio & particularis negatio ſibi cõuerti nõ poſſunt. In his uero conuerſionibus, quæ per contrapoſitionem fiunt, cõtra eſt. nam generalis affirmatio & particularis negatio per contrapoſitionem ſibi ipſis conuerti poſſunt. Generalis uero negatio, & particularis affirmatio per cõtrapoſitionem ſibi ipſis conuerti non poſſunt. Et generalis negatio & particularis affirmatio quæ ſunt contraiacentes in ueri falſi diſtantia (ut demonſtratum eſt) ſibi ipſis inuicem contraria patiuntur. Hæc de categoricorũ ſyllogiſmorum categoricis propoſitionibus dicta ſufficiant. Siqua uero in his prætermiſſa ſunt, in peri hermenias Ariſtotelis commentario diligentius ſubtiliusq; tractata ſunt.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI,

DE SYLLOGISMO CATEGORICO

LIBER SECVNDVS,

Quid ſit dici de omni & nullo, quoq; eſſe in toto & nullo, & cur literis pro terminis utamur. Cap. I.

SVperioris ſeries uoluminis, quod ad categoricorum ſyllogiſmorũ propoſitiones attinebat, explicuit: Nunc autem quantũ introductionis patitur temperamentum, de ipſa categoricorũ ſyllogiſmorum ratione tractabitur. Et quoniam omniũ compoſitorũ firmitudo uel uitium, aut in his maxime reperitur, ex quibus eſt cõpoſitum, aut penes bonã malam'ue cõpoſitionem eius laus uituperatioq; tenetur. Nanq; domus ſi ſit fortibus lapidibus debilibus'ue conſtructa, ipſa quoq; eſt fortis aut debilis. Porro autem ſi artificis cõpoſitionem æquabilem ſolertemq; fuerit nacta, ipſa quoq; conſtructio merito ſtabilitatis erit laudabile fundamentũ. ſi uero inſolertior cõpoſitio fiat, tota quoq; quãuis ex bonis ordinata lapidibus, nulla ſeſe gerens fabrica ſtabilitate nutabit. Nos quoq; hãc eandẽ imaginẽ ſecuti, prius de his, quibus ipſe ſyllogiſmus cõſtat, id eſt, ꝓpoſitionibus, explicuimus: Nunc uero de ipſa inter ſe ſyllogiſmorũ coniunctione, cõpoſitioneq; tractabimus. Illud uero meminiſſe debebis, introducendis hic me præſtitiſſe docẽdis; nõ introductis. Et prius quid ſit eſſe in omni, uel nõ eſſe, paucis oſtendã. Siqua.n. res alterius genus fuerit, omnẽ intra ſe ſpeciẽ continebit, & in toto ſpecies genere illa eẽ dicetur. Sit.n. genus animal, homo uero ſpecies. homo ergo, quoniã minus eſt quã animal, in toto animali eſſe dicetur. Omnis.n. homo animal eſt. Siquis ergo ſic dicat, aliquã rem de omni alia re prædicari cõuerſa uice, nihil intereſt. nã ſicut in toto animali homo eſt, ſic etiã animal de omni homine prædicatur. In toto uero nõ eſſe, eſt, quoties alia res ab alia re omni disiuncta eſt, ut ſi dicas animal in nullo lapide eſt. nullũ enim animal lapis eſt. & ſi dicas, animal de nullo lapide prædicatur, de nullo.n. lapide animal dicitur. Definimus ergo in toto eſſe, uel in toto non eſſe ſic, in toto eſſe, uel de omni prædicari, dicitur quoties nõ poteſt inueniri, aliqd ſubiecti, ad quod illud qđ prædicatur, dici nõ poſſit. Nanq; nihil hominis inuenitur, ad qđ animal dici non poſſit. In toto uero nõ eſſe, uel de nullo prædicari dicitur, quoties nihil ſubiecti poterit inueniri, ad qđ illud quod prædicatur dici poſſit. Nihil.n. lapidis inueniri poteſt, de quo poſſit animal prædicari. Illud ſane notandũ eſt, ꝙ eſſe in toto uerſa uice dicitur. nã ſi aliquid de omni aliquo prędicatur, illud de quo illud prædicatur, in toto illo eſſe dicitur, quod ꝑdicatur, ut animal de omni homine dicitur. Homo uero in toto eſt animali, deſt uelut quædã pars intra totũ animal latet. Et ſiquid in alio omni fuerit, in eo toto res illa de qua ſuperius dicebatur eſſe dicitur, ut idẽ animal cũ in omni ſit homine, & de eo omni prædicetur, hõ in toto eſt animali. His igitur ita poſitis, quotieſcunq; ita dicimus, ut literas pro terminis diſponamus, pro breuitate hoc & cõpendio facimus, id qđ per literas demonſtrare uolumus, uniuerſaliter demõſtramus. nã fortaſſe in terminis aliquibus falſum ingerendũ neceſſe ſit. In literis uero nunquã fallimur, quoniam ad hoc utimur literis, quaſi terminos poneremus. In literis uero ipſis, niſi terminorũ cõiunctio per ſe firma ualensq; fuerit, ulla neq; ueritas, neq; falſitas reperietur. Quoties igitur aliud de alio omni prædicari uolumus oſtẽdere, ſic ponimus. Sit primus terminus.a. ſecundus.b. & prædicetur.a. de omni.b. Hoc aũt ita accipito, tãquã ſi poſuerimus.a. animal.b. hominẽ. Eodẽ modo & de negatiuis. nã ſi dicamus.a. nullo.b. prædicatur, tale eſt ac ſi dicamus.a. qđ eſt animal, de nullo lapide ꝑdicatur qđ eſt.b. & alia quęcunq; eis fuerint cõſimilia.

De ſyllogiſmorum figuris, & eorum differentijs Cap. II.

OMnis autẽ ſyllogiſmus ſimplex, tribus terminis demõſtratur atq; cõcluditur. Sed prius ipſorũ ſyllogiſmorũ figuras aſpiciamus: Poſt uero de modis ordinibusq; eorũ tractabimus. Tribus igitur terminis ita poſitis, ut prope ſe & ſibi connexi ſint, tres, non ultra, fieri complexiones neceſſe eſt, hoc modo. Sit enim.a. ſit.b. ſit.c. aut enim.a. de.b. prædicabitur, & .b. de.c. aut certe.a. & de.b. prædicabitur, & de c. uel iiſdẽ ipſis a. & b.c. terminus uidebitur eſſe ſubiectus. Sit.n. a. bonũ; ſit.b. iuſtũ, ſit.c. uirtus: aut.n.a. id eſt bonũ erit in omni.b. id eſt iuſto, & dicetur, omne iuſtũ bonũ eſt, & itẽ.b. iuſtũ in omni.c. id eſt uirtute. & dicetur, omnis uirtus iuſta eſt. Et erunt huiuſmodi propoſitiones. Omne iuſtum bonum eſt, omnis uirtus iuſta eſt. Aut.a. id eſt bonum, de b. quod iuſtum eſt, & de.c. quod uirtus eſt prædicabitur, ut ſit, omne iuſtum bonum eſt. Omnis uirtus bona eſt. Aut certe.a. bonum.b. iuſto & c. uirtuti. ſubiacebit. Vt dicatur, omne bonum iuſtum eſt, omne bonum uirtus eſt. In hac enim complexione.b. & c. de ſolo.a. termino prædicantur. Vbi uero.a. de omni.b. termino, & .b. item prædicatur de omni.c. Hanc figuram uoco primam: quæ diffinitur

ſic . Prima figura eſt, in qua is qui ſubiectus eſt,de alio prædicatur. Nanq;.b.quod.a.termino ſubiectum eſt, ad.c.item terminum prædicatur. Extremitates uero dico huius figuræ quod prædicatur & quod ſubiectum eſt, ideſt.a.c. Nanq; a.prædicatur de.b.termino;c. uero terminus.b.termino ſubiacet. Medium autem illud uoco,quod alii ſubiacet, & de alio prædicatur,id eſt.b. nam.b. terminus.a. termino ſubiacet, de c. uero termino prædicatur. Maior uero extremitas eſt,quæ prima prædicatur, id eſt a. Nanq; idem.a. de.b.termino prædicatur. Minor uero, quæ medio termino ſubiicitur,ideſt.c.Nanq;.c.terminus medio termino, ideſt.b.ſubiectus eſt, de eo enim.b. medius terminus dicitur. Maior uero terminus. a. uocatus eſt, id eſt qui prædicatur, quoniam omne prædicatum, ab eo de quo prædicatur maius eſt. Et in concluſione, ſicut in prima propoſitione, ſemper .a. terminus prædicatur a.enim bonum prædicatur de.b. iuſto.Et dicitur omne iuſtum bonum eſt, b. uero medius terminus prædicatur de.c.& dicitur,omnis uirtus iuſta eſt. Ex his igitur concluditur in ſyllogiſmo,omnis uirtus bonum eſt,& a. bonum nominabitur de.c.uirtute, atque ideo maior a nobis extremitas appellatur.

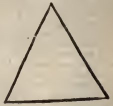
Maior extremitas: Medius terminus: Minor extremitas
A B C
Bonum Iuſtum Virtus

Id uero meminiſſe debemus, quod ea quæ paria ſunt,retorqueri poſſunt, & ad ſe inuicem prædicari;& ſicut id quod prædicatur,in eo quod ſubiectum eſt, omni eſt, ita rurſus conuerſim quod fuerit ſubiectum, in eo quod antea prædicabatur, omni erit. nam ſi. f. &.g. duo termini,ita ſibi ſint æquales,ut neuter neutro maior ſit, cum prædicaueris. f.de omni.g.erit f.terminus in omni.g.termino. Si uero conuertas & prædices.g.terminum de.f.termino,erit iterum.g.terminus in omni.f termino. Sit enim.f.riſibile.g.homo.ergo ſi prædices.f.riſibile,&.g.hominē ſubiicias.f.riſibile in omni.g. inuenitur. Omnis enim homo riſibilis eſt. Si uero prædices.g.hominē ad.f riſibile.g.homo in omni.f.riſibili reperitur. Omne enim riſibile homo eſt. Quid autem termini ſint,uel quid prædicatio,aut ſubiectio,priori de propoſitionibus libro ſatis dictum eſt. Sed ne forte erremus, quod uidetur uniuerſalis affirmatio conuerſa: nam de hoc quoq; ſuperius dictum eſt. Modo uero hoc ſolum monſtrare uolumus,quòd quę ſunt in toto paria, ſola conuertantur. Hoc tamen prodeſt ad oſtēſionem ſyllogiſmorum,quæ ſit in circulo, quam in analyticis diximus. Ac de prima ſyllogiſmorum categoricorum figura expeditum eſt.

Secunda uero figura eſt,quoties. a. terminus de utriſq;.b. &.c.terminis prædicatur, hoc modo. Si enim dicas. a. bonum de omnib. iuſto, ut ſit hoc modo propoſitio. Omne iuſtum bonum eſt. Et inde.a. bonum de omni.c.uirtute, ut dicas omnis uirtus bonum eſt, ſolum.a. de utriſque. b. &.c. terminis prædicaſti, & erit hæc ſecunda figura. Medius autem terminus in hac figura erit,qui de utriſque prædicatur, id eſt. a. Extremitates uero ea quæ ſubiecta ſunt, id eſt. b. &c. Maior uero extremitas eſt, de qua primo a. terminus appellatur,id eſt b. iuſtum,uel ſi ad.c.primo prædicabitur.c. terminus maior extremitas inuenitur, iccirco quòd ea extremitas, de qua medius terminus primo prædicatur, in concluſione ipſa quoque prædicabitur,ut poſterius demonſtrandum eſt. Minor uero extremitas erit ad quod medius terminus poſterius prædicabitur.

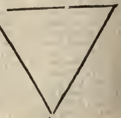
Medius terminus
a
bonum

Iuſtum uirtus
b c
Maior extremitas Minor extremitas

Tertia uero figura eſt quoties. a. &. b.termini de uno. c. prædicantur. Siquis enim prædicet.a.ideſt bonum, de. c. id eſt uirtute, ut ſit huiuſmodi propoſitio. Omnis uirtus bonum eſt. Item.b. prædicetur de.c.ut ſit omnis uirtus iuſtum eſt,tertiam figurā facit. In hac uero figura medius terminus erit,qui utriſque ſubiectus eſt, id eſt.c. Nanque de.c.termino. a.&.b.termini prædicātur. Maior uero extremitas eſt,quæ primo prædicatur,id eſt.a. Minor uero, quæ poſtea, id eſt.b.uel ſi quēlibuerit.b.prius.a poſterius prædicare, ſecundū priorem poſterioremq; prædicationē,maior minor'ue extremitas inuenietur.& hic quoq; maior extremitas in concluſionibus, ſicut in ſuperioribus aliis figuris, de minore prædicatur.

Maior extremitas Minor etxremitas
a b
bonum iuſtum

uirtus
c
Medius terminus

De ſyllogiſmo perfecto & imperfecto, & quòd ſecūda figura & tertia de prima naſcantur. Caput III.

Expeditis igitur tribus ſyllogiſmorū figuris,dicendū eſt, quæ perfectus ſyllogiſmus eſt,cui ad integrā probatamq; cōcluſionē,ex ſuperius ſumptis & propoſitis nihil deeſt.Sed modo atq; ordine facta cōcluſio, nihil deſit habēs per ea, quæ antea propoſita, terminatur. Imperfectus uero ſyllogiſmus eſt, cui nihil æque ad perfectionē deeſt,ueruntamen in his, quæ in propoſitionibus ſumpta ſunt,aliqua deſunt,cur ita eē uidetur. ſed & hæ definitiones omnes poſterius liquebunt. Nunc autem unde hæ figuræ naſcantur,breuiter explicandū eſt. Quoniam unde naſcūtur, in eadem iterum reſoluuntur. Sed ſecūda & tertia figura,de prima figura naſci & procreari uidētur. Sit enim.a.terminus in omni.b.termino.& de omni eo prædicetur; b. uero terminus de omni.c. termino prædicatur. hęc ut dictum eſt,prima ſyllogiſmorum figura eſt.Siquis igitur maiorem extremitatem propoſitionemq; conuertat, & quod fuerat antea prædicatum, faciat eſſe ſubiectum, ſecundam faciet figuram. nam quemadmodum.a.terminus prædicatur de b.termino. ita.b. de.c. Si ergo conuertatur, & fiat ut.b.

ut b.terminus de a.termino prædicetur, inuenitur b. terminus,qui antea medius fuerat, & a.termino ſubiectus,de c.uero termino prædicatur, ad utroſq; terminos prædicatiuus. Age enim quoniã a.bonum de b.iuſto prædicabatur,b.uero iuſtũ de c.uirtute prædicabatur,erat propoſitio, omne iuſtũ bonũ eſt,omnis uirtus iuſta eſt: manente propoſitione quę eſt,omnis uirtus iuſta eſt,prima propoſitio,ideſt omne iuſtũ bonum eſt contrauertatur,& fiat omne bonũ iuſtum eſt. Inueniuntur igitur propoſitiones ſic: omne bonũ iuſtum eſt, omnis uirtus iuſta eſt,& iuſtum ideſt b.de a.& c. terminis p̃dicabitur.Conuerſa igitur maiore prioris figuræ extremitate,ſecunda ſyllogiſmorũ figura procreatur. Tertia uero figura naſcitur minori propoſitione cõuerſa.nam ſi a.bonũ prædicatur,de b.iuſto,ut dicatur, omne iuſtũ bonum eſt b.uero iuſtũ prædicatur de c. uirtute, ut dicatur, omnis uirtus iuſta eſt,ſi priore propoſitione manente,ideſt, omne iuſtũ bonum eſt,ſecunda quæ eſt,omnis uirtus iuſta eſt,conuertatur,& fiat, omne iuſtũ uirtus eſt: inuenientur omnes propoſitiones ſic. Omne iuſtum bonum eſt. Omne iuſtum uirtus eſt, & de b. iuſto a.& c.termini prædicantur,& fit tertiæ figuræ cõnexio. Conuerſis igitur primis poſteriſq; extremitatibus primæ figuræ,tertia uel ſecunda figura naſcuntur. At uero unaquæq; harũ trium figurarum,habet ſub ſe plures ſyllogiſmorũ modos,ut modi ſub figuris ita ſint,ut ſunt ſpecies ſub ſuis generibus. Habet enim prima figura ſub ſe, Ariſtotele auctore, modos quatuor: ſed Theophraſtus, & Eudemus ſuper hos quatuor, quinq; alios modos addunt Ariſtotele dãte principium in ſecundo priorũ analyticorum uolumine, q̃d melius poſtmodũ explicabitur. Secunda uero figura habet ſub ſe quatuor modos.Tertia uero auctore Ariſtotele ſex.addũt etiã alii unum,ſicut ipſe Porphyrius,ſuperiores.ſ.ſequens.

De nouem ſyllogiſmorum modis primæ figuræ. Cap. IIII.

ET quoniam (ut ſuperiore libro dictum eſt) aliæ propoſitiones affirmatiuæ ſunt, aliæ negatiuæ, & earum aliæ uniuerſales, aliæ uero particulares, ſecundũ eas ipſas,propoſitiones ſyllogiſmorũ concluſionesq; iungũtur. Nanq; primæ figuræ primus modus eſt, qui fit ex duabus uniuerſalibus affirmatiuis,uniuerſalẽ colligens affirmatiuã,Si enim a.terminus fuerit in omni b.termino, & ſi b. terminus de omni c.termino fuerit prædicatus a.terminus de omni c. termino prædicabitur. Nanque a. bonum ſi prædicetur de omni b.iuſto,ut ſit,omne iuſtũ bonũ eſt b.uero iuſtum,ſi prędicetur de c.uirtute,ut ſit,omnis uirtus iuſtum eſt, neceſſario concluditur,extremitatibus ad ſe inuicem prædicatis,ideſt a. & c.ut ſit,omnis uirtus bonum eſt. Sunt igitur huiſmodi propoſitiones, atque concluſio. Si a.in omni b.fuerit, & b. in omni c. fuerit a.terminus de omni c. prædicabitur,ideſt.

Omne iuſtum bonum eſt.
Omnis uirtus iuſta eſt, & concluſio.
Omnis igitur uirtus bonum eſt.

barbara

Et hic primæ figuræ Primus modus eſt. Secundus uero modus primæ figuræ eſt,quoties ex prima uniuerſali negatiua, & ſecunda uñi affirmatiua, cõcluſio uniuerſali negõne colligitur. Si.n. ſit a malum b.bonũ c.iuſtũ a terminus de nullo b.termino prædicabitur.Nullum enim bonum malum eſt, b.uero terminus de omni c.termino prædicabitur.Omne.n. iuſtum bonum eſt. Quare colligitur, nullum iuſtum malum eſt,ut eſt hoc modo. Si a.terminus de nullo b.termino prædicatur,b.uero terminus de omni c. termino fuerit prædicatus,a terminus de nullo c.prædicabitur. ut eſt.

Nullum bonum malum eſt.
Omne iuſtum bonum eſt.
Nullum igitur iuſtum malum eſt.

celarent

Tertius uero modus primæ figuræ eſt,quoties ex uniuerſali affirmatiua,& particulari affirmatiua,particularis affirmatiua colligitur.nam ſi a.uirtus de omni b.ideſt bono p̃dicetur,& b.bonum de quodam c.ideſt iuſto fuerit prædicatũ particulariter, erit quoque concluſio particularis, hoc modo,ut a. uirtus de quodam c. iuſto particulariter prædicetur. Si igitur fuerit a. terminus in omni b. & b. terminus in aliquo c. particulariter,erit a.terminus in aliuqo c.particulariter,ut ſit.

Omne bonum uirtus eſt.
Quoddam iuſtum bonum eſt.
Quoddam igitur iuſtum uirtus eſt.

darii

Quartus modus primæ figuræ eſt talis, quoties ex uniuerſali negatione, & particulari affirmatione, particularis negatiua colligitur. nam ſi a.terminus,de nullo b. termino prædicetur b.uero terminus de quodam c.termino prædicetur, a.terminus de quodam c.termino non prædicabitur, quod monſtrat ſubiecta deſcriptio. Nam ſunt huiuſmodi propoſitiones.

Nullum bonum malum eſt.
Quoddam iuſtum bonum eſt.
Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.

ferio

Hos ergo quatuor in prima figura modos in analyticis ſuis Ariſtoteles poſuit. Cæteros uero quinq; modos Theophraſtus & Eudemus addiderunt,quibus Porphyrius grauiſsimæ uir auctoritatis uiſus eſt cõſenſiſſe, qui ſunt huiuſmodi. nã quoniã particularis affirmatiua ſibiipſi conuertitur, quiſquis oſtenderit in cõcluſione a. terminum de quodã c. termino particulariter prædicari: In eadem ipſa concluſione monſtrauit,quod c.terminus de a.termino rurſus particulariter prædicetur.nam ſi ſibi particularis propoſitio in cõcluſione conuertitur;ſi a. terminus in quodam c. termino fuerit c. terminus de quodã a. termino prædicabitur. Item quiſquis uniuerſalẽ negatiuam in cõcluſione probauerit, neceſſe eſt eum ipſius quoq; conuerſionẽ in eadem cõcluſione probaſſe. Vniuerſalis enim negatio ſemper ſibi cõuertitur nã ſiquis probauit, quod a terminus de nullo c. termino prædicetur, non eſt dubium quin in hac concluſione illud quoq; probatũ ſit,quod c.terminus de nullo a.termino prædicetur. Semper enim(ut dictũ eſt)uniuerſalis negatiua ſibiipſi conuertitur. uniuerſalis quoq; affirmatiua duplici concluſione continetur. nam quiſquis oſtendit a.terminũ de omni c.termino prædicari: Illud quoq; oſtẽdit quod c. terminus de quodã a.termino particulariter prædicetur.Siquis.n.probauerit animal de omni homine prædicari ita dicẽs,Omnis homo animal eſt: illud quoq; neceſſario mõſtrauit particulariter,quoniam quoddã animal homo eſt. Ita ſemper uniuerſalis negatio & uniuerſalis affirmatio,& particularis affirmatiua dupliciter cõcluduntur. Aliæ enim ſibiipſis cõuertuntur, quæ particularis eſt,particulariter; quæ uniuerſalis,uniuerſaliter. Alia uero cũ ipſa uniuerſalis affirmatiua ſit, particulariter ſibiipſi conuertitur. Particularis aũt negatio nunquam ſibiipſi conuertitur. Atque ideo ſimplicem in ſe retinet concluſionem. Hoc autem,quod nuper diximus in ſecundo priorum analyticorum libro,ab Ariſtotele monſtratur, quod ſcilicet Theophraſtus & Eudemus principium capientes, ad alios in prima figura ſyllogiſmos adiiciendos animum adiecere, qui ſunt huiuſmodi, qui κατ' ἀνάκλασιν uocantur, ideſt per refractionem quandam conuerſionemq; propoſitionis. Et eſt Quintus modus ex duabus uniuerſalibus affirmationibus particularẽ colligens affirmatiuã hoc modo. Si a.fuerit in omni b.& b.fuerit in omni c. poſſet equidẽ cõcluditur q̃d a. terminus eſſet in omni c.termino. Sed quoniam iſta uniuerſalis propoſitio (ut dictum eſt) particulariter conuertitur, prætermiſſo eo q̃ a.terminus de omni c. termino prædicatur, concluſio eſſe dicitur, quod c. terminus, de quodã a. termino prædicatur,quod hoc exemplo monſtrãdum eſt. Si enim ſint propoſitiones ſic, omne iuſtum bonum eſt, omnis uirtus iuſta eſt, poſſet cõcludi equidem quoniam omnis uirtus bonum eſt. Sed quoniam ita propoſitio ſibi conuertitur, ut ſit quoddam bonum uirtus eſt, particulariter, particularis ſyllogiſmus concluſioq; colligitur ex duabus uniuerſalibus affirmatiuis. Eius uero forma talis eſt a. terminus in omni b. b.terminus in omni c.igitur c. terminus in quodam a.ut eſt.

Omne iuſtum bonum eſt.
Omnis uirtus iuſta eſt.
Quoddam bonum uirtus eſt.

baralip.

Per conuerſionem refractionemq; dicitur, quoniam quod

uniuerſaliter colligebatur, conuerſum particulariter collectũ eſt. Sextus modus eſt primæ figuræ qui fit ex uniuerſali negatiua, & uniuerſali affirmatiua uniuerſalẽ cõcluſionẽ per conuerſionem colligens. nam ſi a. terminus in nullo b. fuerit b. uero terminus in omni c. termino fuerit, poſſet equidẽ colligi, quoniã a. terminus in nullo c. termino eſt. Sed quoniam uniuerſalis negatiua conuertitur, dicimus quoniam c. terminus in nullo a. termino eſt, ut fit hoc modo.

Nullum bonum malum eſt.
Omne iuſtum bonum eſt, poſſet colligi — celãtes
Nullum iuſtum malum eſt.

Sed ex his per conuerſionem colligimus.

Nullum malum iuſtum eſt.

Septimus modus primæ figuræ eſt, qui ex uniuerſali affirmatiua & particulari affirmatiua per conuerſionem particularẽ colligit affirmatiuam. Si enim fuerit a. terminus in omni b. & b. terminus de quodam c. termino prædicetur, poteſt a. terminis de quodam c. termino prædicari. Sed quoniã particularis affirmatio ſibiipſa conuertitur, per conuerſionem fit concluſio, & dicetur c. terminus de quodam a. termino prædicari, ut fit ſic.

Omne bonum uirtus eſt.
Quoddam iuſtum bonum eſt. — dabitis

Poſſet equidem concludi quoniam

Quoddam iuſtum uirtus eſt. Sed quia particularis affirmatio conuertitur, dicimus q͠m quædam uirtus iuſta eſt.

Octauus modus primæ figuræ eſt, quoties ex uniuerſali affirmatione & uniuerſali negatione particulariter colligitur. Si enim a. terminus de omni b. termino prædicatus fuerit b. uero terminus de nullo c. termino prædicetur, non poſſet colligi, quoniam a. terminus de nullo c. termino prædicatur. cur autem non poſsit in reſolutoriis dictum eſt. Sed quoniam uniuerſalis negatiua ſibiipſa conuertitur: poteſt dici & conuerti, quoniam c. terminus de nullo b. termino prædicatur b. uero terminus de quodam a. termino dicitur, quoniam uniuerſalis affirmatiua particulariter ſibiipſa conuertitur, quare c. terminus de quodam a. termino non prædicabitur, ut fit ſic. Omne bonum iuſtum eſt, Nullum malum bonũ eſt, non poſſet colligi, quoniam nullum malum iuſtum eſt. Sed conuertitur ſic.

Omne bonum iuſtum eſt.
Nullum malum bonum eſt. — fapeſmo
Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.

Nonus modus primæ figuræ eſt, qui ex particulari affirmatiua & uniuerſali negatiua particularem colligit negatiuam per conuerſionem. Si enim a. terminus de quodam b. termino b. uero terminus de nullo c. termino prædicetur, non poteſt quidem dici, quoniam a. terminus de quodam c. termino non prædicabitur. cur autem non poſsit hoc quoque in reſolutoriis diximus. Sed quoniã uniuerſalis negatio conuerti poteſt, dicetur quoniam c. terminus de nullo b. termino prædicatur, & b. terminus de quodam a. prædicatur c. igitur terminus de quodam a. non prædicabitur; ut fit ſic.

Quoddam bonum iuſtum eſt:
Nullum malum bonum eſt. — friſeſmo
Quoddam igitur iuſtum malum non eſt:

De quatuor ſyllogiſmorum modis ſecundæ figuræ. *Cap. V.*

Expeditis igitur nouem primæ figuræ modis, ad ſecũdæ figuræ quatuor modos ueniamus. Illud tantũ conſtet, ꝙ quemadmodũ in prima figura per nouẽ ſupra dictos modos, & affirmatio uniuerſalis, & negatio uniuerſalis, & affirmatio particularis, & negatio particularis, in concluſione colligitur. In ſecunda figura affirmatiuã neq; generalẽ, neq; particularẽ poſſe colligi, ſed tm̃ uel particulariter, uel uniuerſaliter ſolas colligi negatiuas. Eſt aũt ſecundæ figuræ primus modus hic, quoties ex uniuerſali negatione, & uniuerſali affirmatione, uniuerſalis negatiua colligitur. Si .n. a. terminus de nullo b. termino, & de omni c. termino prædicetur, b. terminus de nullo c. termino prædicabitur. Sit .n. a. bonum, ut b. malum c. iuſtum. Siquis igitur ſic dicat.

Nullum malum bonum eſt.
Omne iuſtum bonum eſt, concludit — ceſare
Nullum iuſtum malum eſt,

Liquet igitur maiorem extremitatem de minore in concluſione prædicatur. Sed omnes ſecundæ figuræ ſyllogiſmi quãuis ueri ſint, uerum tamen ex ſelpſis nõ probant, ſed ex primæ figuræ modis implentur. nãq; ſi a. terminus de nullo b. termino prædicetur, & in omni c. termino ſit, nondum probatum eſt, quoniam omnino b. terminus de nullo c. termino prædicetur. Sed ſiquis ex iſto ſecũdæ figuræ primo modo, primæ figuræ ſecundum modum faciat per conuerſionem, totus ſyllogiſmus concluſioq; probata. Siquis enim in hoc ſyllogiſmo qui eſt a. terminus, in nullo b. & idem a. terminus de omni c. prædicetur, & a. b. propoſitionem conuertat, ut faciat eſſe b. a. nam omnis uniuerſalis negatiua conuertitur. Siquis igitur dicat quoniam a. terminus de nullo b. termino prædicatur, & b. igitur de nullo a. termino prædicabitur. Sed a. terminus de omni c. termino prædicabitur. Fit igitur primæ figuræ ſecundus modus, ex uniuerſali negatiua, & uniuerſali affirmatiua, uniuerſalem colligens negatiuã, ut ſit concluſio. De nullo igitur c. termino b. prædicabitur. His igitur conuerſionibus, omnis ſecũdæ & tertiæ figuræ ſyllogiſmus concluſioq; colligitur & probatur, Atqi ideo quoniam ex ſelpſis non ſunt probati niſi ex ſuperioribus comprobentur .i. primæ figuræ modis, quicunq; in ſecunda uel tertia figura inuentus fuerit, imperfectus uocatur ſyllogiſmus. Secundus uero modus ſecundæ figuræ eſt, quoties ex uniuerſali affirmatiua & uniuerſali negatiua cõmutatis ordinibus uniuerſalium, rurſus negatiua concluditur. Si enim a. terminus in omni b. termino fuerit, & de nullo c. termino prædicetur b. terminus de nullo c. termino ꝓdicabitur. Sit enim a. bonum b. iuſtum c. malum. Siquis igitur ſic dicat.

Omne iuſtum bonum eſt.
Nullum malum bonum eſt, concludit — cameſtres
Nullum igitur malum iuſtum eſt.

Sed hæc complexio coniunctioq; propoſitionum duplicem conuerſionem habet. Oſtenditur enim de ſecundo primæ figuræ modo ſic. nam ſi a. terminus in omni b. termino eſt, & de nullo c. termino prædicatur, hic uniuerſalis negatiua conuertitur. Erit igitur ut c. terminus de nullo a. termino prædicetur. Quòd ſi ita eſt, erit huiuſmodi ſyllogiſmus, c. terminus de nullo a. termino prædicatur a. terminus in omni b. termino eſt c. igitur terminus de nullo b. termino prædicabitur. Ecce una conuerſio facta eſt propoſitionis negatiuæ. Sed quoniã diximus concludi non c. in nullo b: ſed b. in nullo c. termino, hic uniuerſalis concluſio negatiua cõuertitur; Et ſicut concluſum eſt c. terminum de nullo b. termino prædicari: ita concluditur de nullo c: termino b. terminũ prædicari. Tertius modus ſecundæ figuræ eſt, quoties ex uniuerſali negatiua, & particulari affirmatiua, particularis negatiua colligitur. Si enim a. terminus de nullo b. termino prædicetur, & in quodam c. termino fuerit b. terminus de quodam c. termino non prædicabitur. Sit enim a. bonum b. malum c. iuſtum; Siquis igitur ſic dicat.

Nullum malum bonum eſt.
Quoddam iuſtum bonũ eſt: cõcludat neceſſe eſt — feſtino
Quoddam iuſtum malum non eſt.

Hic quoque ſyllogiſmus per conuerſionem hoc modo probatur. nam ſi a. terminus de nullo b. termino prædicatur, & b. terminus de nullo a. termino prędicabitur. Sed a. terminus de quodam c. termino prædicatur. Reddit igitur primę figuræ modus quartus, qui eſt ex uniuerſali negatione, & particulari affirmatione, particularẽ ſcilicet colligens negatiuã, ut in hoc quoq; ſyllogiſmo. nam hic quoq; particularem negatiuam colligit, id eſt b. terminum de quodam c. termino nõ prædicari. Quartus modus ſecundæ figuræ eſt qui ex uniuerſali affirmatione, & particulari negatione, particularẽ colligit negatiuã. nã ſi a. terminus in omni b: termino ſit, & de quodam c. termino non prædicebitur b. terminus de quodã c. termino non prædicabitur. Sit enim a: bonum b. iuſtũ c: malum; Siquis igitur dicat.

Omne

Omne iuſtum bonum eſt.
Quoddam malum bonum non eſt; concludit baroco
Quoddam igitur malum iuſtum non eſt.

Hæc uero complexio atque ordo propoſitionum per cõuerſionem non poteſt approbari. Generalis enim affirmatiua ſibi ipſa cõuerti nõ poteſt: Monſtratur igitur iſte ſyllogiſmus ex prima figura, non per conuerſionem, ſed per impoſſibilitatem. quoniam ſi particularis cõcluſio negatiua in hoc ſyllogiſmo non concluditur, aliquod incõueniens impoſſibileq; contingit. Sed hæc impoſſibilitas per primã figuram demõſtrabitur. Dico enim, quoniam ſi.a.terminus de omni.b.termino prædicetur, & in aliquo.c.termino non ſit, talem colligi concluſionem.ut.b.terminus de aliquo.c.termino nõ prædicetur. nam ſi hoc falſum eſt, huic contraiacens propoſitio uera erit. Particularibus autem negatiuis uniuerſales affirmatiuæ contraiacentes ſunt, ut in ſuperiore libro docuimus. ſi igitur hic particularis negatio non eſt cõcluſio, erit generalis affirmatio. Sit enim affirmatio generalis, & ,b, terminus de omni, c, termino prædicetur, ſed, a, terminus de omni, b, termino prædicatur, b, uero terminus de omni, c, termino prædicari dicitur. A. igitur terminus de omni.c.termino prædicatur, quod fieri non poteſt. Ita enim a, c, propoſitionem poſuimus prius, ut diceremus.a. terminũ de quodã, c, termino non prædicari. Hoc igitur oſtẽſum eſt per primum modum primæ figuræ. Quare in ſecunda figura omnis ſyllogiſmus imperfectus eſt, & eius probatio, aut per cõuerſionem in primam figuram reducitur, aut ex hypotetica diſpoſitione per impoſſibilitatẽ: & primam figurã, aliter fieri non poſſe monſtratur: & alii quidem omnes per impoſſibile probantur, quod paulopoſt demonſtrabitur.

De ſex ſeptemue modis ſyllogiſmorum tertiæ figuræ Cap. VI.

RESTAT ut teriæ figuræ modos atq; ordines explicemus: Sed antea quã id faciamus, illud prius uidendũ eſt, ꝙ in tertiæ figuræ modis nunquã concluſio colligitur uniuerſalis. Sed ſi uel negatiuæ uel affirmatiuæ fuerint, collectiones particulares ſemper erunt, nunquã etiam generales. Eſt autẽ tertiæ figuræ Primus modus hic, qui ex duabus uniuerſalibus affirmationibus particularẽ colligit affirmationẽ. nã ſi, a, &, b, termini de omni, c, termino prædicentur, a, terminus de quodã, b, termino prædicabitur, per cõuerſionẽ. nam ſi, b, terminus de omni c.termino prædicatur, & uniuerſalis affirmatio particulariter ſibi conuertitur. c.terminus de quodã, b, termino prædicatur. Quod ſi ita eſt, ſit Tertius primæ figuræ modus, qui eſt ex uniuerſali & particulari affirmatiua, & colligit.a. terminũ de quodam, b, termino prædicari. Sit enim. a. iuſtum b, uirtus. c. bonum. Siquis enim ſic dicat.

Omne bonum iuſtum eſt.
Omne bonum uirtus eſt, ſit concluſio, darapti
Quædam uirtus iuſta eſt.

Mutant alii terminos, & uolunt facere ſecundum modum, ut ſit, a, uirtus, b, iuſtum, c, bonum, ut ſit talis ſyllogiſmus.

Omne bonum uirtus eſt.
Omne bonum iuſtum eſt, & concludatur dapamis
Quodam iuſtum uirtus eſt.

Sed hunc Ariſtoteles a ſuperiore non diuidit, & hos duos, unum modum putat, & iccirco nos ſeptem tertiæ figuræ eſſe diximus modos dubitantes, ſed magis Ariſtoteles ſequendus eſt, atque ideo alium modum dicamus eſſe, qui poſſit integre uideri ſecundus. Secundus uero modus tertiæ figuræ eſt, quoties ex uniuerſali negatione, & uniuerſali affirmatione negatio colligitur particularis. Si enim. a. terminus de nullo.c. termino. b, terminus uero de omni, c, termino prædicetur, a, terminus de quodam, b, termino non prædicabitur. nam ſi, a, terminus de nullo.c. termino prædicatur, b, uero de omni, c, &, a, terminus de quodam, b, termino non prædicabitur. Particulariter. n. ſibi uniuerſalis affirmatiua conuertitur. Concluditur igitur in quarto primæ figuræ modo. a. terminum de quodam, b, termino non prædicari. Sit enim a, malum, b, iuſtum, c, bonum. Siquis ſic dicat.

Nullum bonum malum eſt.
Omne bonum iuſtum eſt, concludat neceſſe eſt. felapton
Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.

Ex quo conſiderandum eſt, maiorem extremitatem in cõcluſione prædicari. Tertius modus tertiæ figuræ eſt, quoties ex particulari & uniuerſali affirmatiua, particularis affirmatio cõcluditur. Si enim, a, terminus de quodã, c. &, b, terminus de omni, c, termino prædicetur, concluditur, a, terminũ de quodam, b, termino prædicari per duplicem conuerſionẽ. Quoniam enim, b, terminus de omni, c, termino prædicatur: &, a, terminus de quodam, c, termino prædicatur: & particularis affirmatiua ſemper ſibiipſi conuertitur. c. terminus de quodam, a, termino prædicabitur. Sunt igitur propoſitiones ſic. b, terminus de omni, c, termino. c. uero terminus de quodã, a termino prædicatur. ꝙ ſi ita eſt, colligitur in primæ figuræ modo tertio. b, terminũ de quodã, a, termino prædicari. Atque ita particularis affirmatiua conuertitur, &, a, terminus de quodã, b, termino prædicabitur. eruntq; duplices conuerſiones, una propoſitionis, alia concluſionis. Sit enim. a. iuſtum, b, uirtus, c, bonum. Siquis igitur ſic dicat.

Quoddam bonum iuſtum eſt.
Omne bonum uirtus eſt, concludat neceſſe eſt. diſamis
Quædam uirtus iuſta eſt.

Quartus modus tertiæ figuræ eſt, quoties ex uniuerſali affirmatione, & particulari affirmatione, affirmatio particularis colligitur. nã ſi, a, terminus de omni, c, termino prędicetur. b, uero terminus in quodã, c, termino ſit, cõcluditur, a, terminũ de quodã, b, termino prædicari per conuerſionẽ. Si enim, b, terminus de quodã, c, termino prædicetur, &, c, terminus de quodam, b, termino prædicatur, quoniam particularis affirmatiua ſibi ipſa conuertitur, & ſit ſyllogiſmus in primæ figuræ tertio modo, qui ſit ex uniuerſali affirmatiua & particulari affirmatiua particularem colligens affirmatiuam, ut ſit ſyllogiſmus hoc modo. a. terminus in omni, c, &, c, terminus in quodã, b. Igitur, b, terminus in quodam, b, ſit, a, uirtus, b, iuſtum, c, bonum. Siquis igitur ſic dicat.

Omne bonum uirtus eſt.
Quoddã bonum iuſtum eſt, concludet quoniam datiſi
Quoddam iuſtum uirtus eſt.

Quintus modus tertiæ figuræ eſt, quoties ex particulari negatione, & uniuerſali affirmatione, particularis colligitur negatiua. Sed hic modus per conuerſionem probari nõ poteſt, ſed per impoſſibilitatem, ſicut quartus ſecundæ figuræ probatus eſt modus. Si enim. a. terminus de quodam, c, termino non prædicetur. b, uero terminus de omni. c. termino prędicetur. a, terminus de quodam, b, termino non prædicabitur. nam ſi non ita eſt, erit illud uerum, a. terminũ de omni, b, termino prædicari. ſed, b, terminus de omni, c, termino prædicatur. a, igitur terminus de omni, c, termino prædicabitur, quod fieri non poteſt. Prius enim ita poſitus eſt, a, terminus, ut de quodã, c, termino non prædicaretur. Quod ſi generalis affirmatio in concluſione ſyllogiſmi non eſt, ut ſit, a, terminus in omni, b, termino, erit huic contraiacens particularis negatio, ut, a, terminus de quodam, b, termino non prædicetur. Sit enim, a, malum, b, iuſtum, c, bonum. Siquis igitur ſic dicat.

Quoddam bonum malum non eſt.
Omne bonũ iuſtum eſt, concludat neceſſe eſt, brocardo
Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.

Sextus modus tertiæ figuræ eſt, quoties ex uniuerſali negatiua & particulari affirmatiua, particularis negatio colligitur per conuerſionem. nam ſi. a. terminus in nullo, c, termino ſit. b, uero terminus de quodam, c, termino prædicetur, ſit concluſio, a, terminum de quodam, b, termino non prædicari. nã ſi, a, terminus de nullo, c, termino prædicatur b. uero terminus de quodam. c. termino prædicatur, &, c, terminus de quodam, b, termino prædicabitur: quoniã particularis affirmatiua poteſt conuerti. Fit igitur talis ſyllogiſmus, ut, a, terminus de nullo, c, termino prædicetur. c, terminus de quodam, b, termino prædicetur: &, a, terminus de quodam, b, termino non prædicetur. Sit, a, malum, b, iuſtum, c. bonum. Siquis igitur dicat.

Nullum

Nullum bonum malum eſt.
Quoddam bonum iuſtum eſt; concludit. ferison
Quoddam iuſtum malum non eſt;

Quid ſit ſyllogiſmus, & quot eius ſpecies. Cap. VII.

His igitur expeditis, quid ipſe ſyllogiſmus ſit, definiendum eſt. Definitur autem ſic, Syllogiſmus eſt oratio, in qua poſitis quibuſdam atq; conceſsis, aliud quiddam, quā ſint ea quæ poſita & conceſſa ſunt, neceſſario contingit, per ipſa quæ conceſſa ſunt. Orationem diximus eſſe ſyllogiſmū iccirco, quoniam omnis definitio a generali trahitur. Genus aūt ſyllogiſmi eſt oratio: quod aūt dictū eſt, in qua poſitis quibuſdā & conceſsis, ita intelligendū eſt, quaſi ſic dictum eſſet, ſecundū quam poſitis, & cōceſsis: ut enim ſyllogiſmus fiat, ante aliquid a proponente dicitur, quod audiens concedat. quod ſi ille conceſſerit, concludit, & perficit ſyllogiſmū, iccirco quia dubiæ res per quædā conceſſa & probata monſtrantur. conceditur aūt æqualiter & affirmatio & negatio uera. Cætera uero in ſyllogiſmi definitione taſiā ſunt, quæ non integre diſpoſitos ſyllogiſmos, a ſyllogiſmorū definitione uerorū diſcernant. nā quod dictum eſt, in qua poſitis quibuſdā, ſumptorum ſcilicet, & propoſitionum multitudo monſtratur. Sunt enim qui putātur eſſe huiuſmodi ſyllogiſmi, in quibus tantū una propoſitio eſt & una concluſio. qualis eſt hic. Vides, uiuis igitur, homo es, animal igitur es. Et alia huiuſmodi, quos ſcilicet ueteres in ſyllogiſmis non acceperūt. ſyllogiſmus.n. eſt aliquorum collectio. At uero collectio nō niſi plurimorū eſt: & quicunq; unam poſuit propoſitionē, ille nō colligit, nullum igitur faciet ſyllogiſmū. debet enim ſyllogiſmus, ut anguſtiſsimus ſit, duabus propoſitionibus cōprobari. Quod aūt dictum eſt, aliud quiddā neceſſario euenire, quam ſint ipſa quæ cōceſſa ſunt: quoniam frequenter tales ab aliquibus fiunt ſyllogiſmi, ut ea quæ propoſuerunt, ipſa etiam in concluſione concludant. ut eſt hic, ſi homo es, hō es, homo aut eſt, homo igitur es. Idem enim concluſit, quod ante propoſuit. Atq; ideo ad iſtorū diſcretionem, aliud quiddā contingere debere dictū eſt, quā ſint ea quæ cōceſſa ſunt, ut in ſuperioribus omnibus ſyllogiſmis, quos in triū figurarū modis & demōſtratione poſuimus. Tales uero ſyllogiſmi, quales nunc dicti ſunt, perridiculi ſunt, q id quod ante conceſſum eſt, quaſi dubiū quiddam in cōcluſione colligitur. nā quod poſitū eſt, neceſſario contingere, ad hoc pertinet, quoniā frequenter ad inductionē ueræ, quædā propoſitiones ſunt, quarū concluſio nullo modo uera eſt. ut ſiquis ſic dicat, Qui muſicā nouit, muſicus eſt, & cōcedatur. Et qui arithmeticā, arithmeticus eſt, & qui medicinā, medicus eſt, & qui bonū, bonus eſt. Cum igitur hæc omnia conceſſa ſunt, dicat, & qui malum, malus eſt. Qđ quaſi ſuperioribus ſimile uidetur, ſed omni modo falſum eſt. Boni enim homines non aliter cauēt, niſi mala nouerint. Atque ideo propter eas cōcluſiones, quæ ſunt per eas propoſitiones, quæ per inductionē dicuntur, additum eſt cōcluſiones in ſyllogiſmis neceſſarias contingere. i. ex neceſsitate cōtingere. Eſt ēt alia expoſitio, ſed in analyticis noſtris iā dicta eſt. Illud uero quod dictū eſt, per ipſa quę poſita ſunt, hoc propter eos dictū eſt, qui tales faciūt ſyllogiſmos, in quibus aut minus aliquid, aut plus, aut aliquid propoſitū eſt, quā proponi debuerat. Fiunt.n. huiuſmodi ſyllogiſmi, Siquis.n. ita dicat, Socrates homo eſt, omnis hō animal eſt, & cōcludat, Socrates igitur animatus eſt; minus propoſuit, quod nō dixit, Omne animal eſſe animatū. Nunc ſi ſic propoſuiſſet, recte Socrates animatū eſſe concluderet ita dicēdo, Socrates hō eſt, Omnis homo animal eſt, & omne animatū eſt. Socrates igitur animatus eſt. Plus aūt proponere hoc eſt, ut ſiquis ſic dicat, Omnis hō animal eſt, Omne animal animatum eſt, ſed & Sol in ariete eſt, omnis igitur homo animatus eſt. hic uero ſuperfluū eſt, q Solem in ariete eſſe interpoſuit. Aliud aūt quā neceſſe eſt, quidā proponūt hoc modo, ut ſiquis ſic dicat, omnis homo animal eſt, uirtus aūt bonū eſt, omnis igitur homo animatum eſt, nulla igitur harum propoſitionū ad rē pertinet, quam concludere cupiebat. Expedita igitur ſyllogiſmi definitione, ad priorum modorū naturā reſolutionemq; ueniamus, & priūs omnes in ordinem diſponantur.

Primæ figuræ modi.

Primus	Omne iuſtum bonum eſt.	barbara
	Omnis uirtus iuſta eſt.	
	Omnis igitur uirtus bona eſt.	
ſecundus	Nullum bonum malum eſt.	celarent
	Omne iuſtum bonum eſt.	
	Nullum igitur iuſtum malum eſt	
tertius	Omne bonum uirtus eſt.	darii
	Quoddam iuſtum bonum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum uirtus eſt.	
quartus	Nullum bonum malum eſt.	ferio
	Quoddam iuſtum bonum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.	
quintus	Omne iuſtum bonum eſt.	baralip.
	Omnis uirtus iuſta eſt.	
	Quoddam igitur bonum uirtus eſt.	
ſextus	Nullum bonum malum eſt.	celantes
	Omne iuſtum bonum eſt.	
	Nullum igitur malum iuſtum eſt.	
ſeptimus	Omne bonum uirtus eſt.	dabitis
	Quoddam iuſtum bonum eſt.	
	Quædam igitur uirtus iuſta eſt.	
octauus	Omne bonum iuſtum eſt.	fapeſmo
	Nullum malum bonum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.	
nonus	Quoddam bonum iuſtum eſt.	friſeſmo,
	Nullum malum bonum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.	

Secundæ figuræ modi.

Primus	Nullum malum bonum eſt.	ceſare
	Omne iuſtum bonum eſt.	
	Nullum igitur iuſtum malum eſt.	
ſecundus	Omne iuſtum bonum eſt.	cameſtres
	Nullum malum bonum eſt.	
	Nullum igitur malum iuſtum eſt.	
tertius	Nullum malum bonum eſt.	feſtino
	Quoddam iuſtum bonum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.	
quartus	Omne iuſtum bonum eſt.	baroco
	Quoddam malum bonum non eſt.	
	Quoddam igitur malum iuſtum non eſt.	

Tertiæ figuræ modi.

Primus	Omne bonum iuſtum eſt.	darapti
	Omne bonum uirtus eſt.	
	Quędam igitur uirtus iuſta eſt.	
ſecundus	Omne bonum uirtus eſt.	dapamis
	Omne bonum iuſtum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum uirtus eſt.	
tertius	Nullum bonum malum eſt.	felapton
	Omne bonum iuſtum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.	
quartus	Quoddam bonum iuſtum eſt.	diſamis
	Omne bonum uirtus eſt.	
	Quædam igitur uirtus iuſta eſt.	
quintus	Omne bonum uirtus eſt.	datiſi
	Quoddam bonum iuſtum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum uirtus eſt.	
ſextus	Quoddam bonum malū non eſt.	brocardo
	Omne bonum iuſtum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.	
ſeptimus	Nullum bonum malum eſt.	feriſon
	Quoddam bonum iuſtum eſt.	
	Quoddam igitur iuſtum malum non eſt.	

Hi ſunt igitur omnes trium figurarum modi, quorum primæ figuræ quatuor primi indemonſtrabiles nominantur & directi,

directi, ideſt ſine aliqua conuerſione monſtrati; indemonſtrabiles autem, quoniam non per alios demonſtrantur, & perfecti dicuntur, quoniã per ſeipſos cõprobantur. Et primi quoniam poſitione, & natura primi ſunt, & in eos omnes cæteri reſoluuntur. Illi quoq; quinq; primæ figuræ modi, imperfecti & per conuerſionẽ ſunt. Secundæ uero figuræ, & tertiæ omnes imperfecti ſunt, quoniam per primos primæ figuræ modos quatuor comprobantur nanq; in ipſos reſoluuntur, ut eos per conuerſionẽ reſoluamus & per impoſsibilitatem, ut duo illi ſuperius demõſtrati ſunt. cõſideremus igitur eorũ principia, quoniã unde naſcuntur, in idipſum reſoluũtur.

De reſolutione ſyllogiſmorum primæ & ſecundæ figuræ Cap. VIII.

QVintus igitur primæ figuræ modus de primæ primo figuræ modo procreatur. Binis enim propoſitionibus prioribus manentibus, concluſio primi modi particulariter conuerſa, quintum efficit ſyllogiſmum, quod in ſubiecta declaratur deſcriptione.

Primus primæ		Quintus primæ
Omne iuſtum bonũ eſt,	eadem	Omne iuſtum bonum eſt
Omnis uirtus iuſta eſt	eadem	Omnis uirtus iuſta eſt
Omnis uirtus bona eſt	uerſa	Quoddã bonũ uirtus eſt

Sextus uero primæ figuræ modus, de ſecundo primæ figuræ modo capit principiũ. Manentibus enim duabus prioribus propoſitionibus ſecundi modi, uniuerſali concluſione uniuerſaliter conuerſa, ſextus naſcitur ſyllogiſmus, ut ſubiecta docet deſcriptio.

Secundus primæ		Sextus primæ
Nullum bonũ malũ eſt	eadem	Nullum bonum malũ eſt
Omne iuſtum bonũ eſt	eadem	Omne iuſtũ bonum eſt
Nullũ iuſtum malũ eſt	uerſa	Nullũ malum iuſtũ eſt

Septimus modus primæ figuræ, de tertio primæ figuræ naſcitur modo. Manentibus enim binis propoſitionibus prioribus, particulari affirmatiua in concluſione conuerſa, ſeptimi modi colligatio procreatur hoc modo.

Tertius primæ		Septimus primæ
Omne bonũ uirtus eſt	eadem	Omne bonum uirtus eſt
Quoddã iuſtũ bonũ eſt	eadem	Quoddam iuſtũ bonũ eſt
Quoddã iuſtũ uirtus eſt	uertitur	Quædam uirtus iuſta eſt.

Octauus uero, & nonus primæ figuræ modus, in quartum primæ figuræ modum reſoluuntur, non etiam initiũ ſumunt. Octauus reſoluitur in quartum hoc modo: In primam enim quarti ſecunda octaui uniuerſaliter conuerſa, & prima propoſitione octaui modi particulariter in ſecundã quarti modi cõuerſa, eadem cõcluſio colligitur, ideſt negatio particularis.

Quartus primæ		Octauus primæ
Nullum bonum malũ eſt ul'r	X cõuerſa	Oẽ bonũ iuſtum eſt
Quoddã iuſtũ bonum eſt p'lr	cõuerſa	Nullũ malũ bonũ ẽ
Qddã iuſtũ malũ nõ ẽ	eadẽ cõclo	Qddã iuſtũ malũ nõ ẽ.

Nonus uero modus in quartum modum reſoluitur ſic: prima quarti in ſecundam noni propoſitionem uniuerſaliter conuertatur, & ſecunda quarti particulariter in primam noni, & eadẽ cõclo maneat, negatio particularis hoc modo.

Quartus primæ		Nonus primæ
Nullũ bonũ malũ eſt. ul'r	X cõuerſa	Quoddã bonũ iuſtũ eſt
Qddã iuſtũ bonũ eſt. p'lr	cõuerſa	Nullũ malũ bonum eſt.
Qddã iuſtũ malũ nõ e.	eadẽ cõclo.	Qddã iuſtũ malũ nõ eſt.

Reſolutis igitur quinque primæ figuræ modis in quatuor ſuperiores, ſecundæ figuræ quatuor modos in prioris figuræ modos quatuor reſoluamus, quorum tres per conuerſionem probantur: Quartus uero per ſolam impoſsibilitatem. At uero primus, & ſecundæ figuræ ſecundus modus, in ſecundũ prioris figuræ modum reſoluuntur, & reſoluitur Primus ſic.

Conuerſa enim prima uniuerſali negatione uniuerſaliter, & manente ſecunda uniuerſali affirmatione, eadem concluſio utrorumq; naſcitur.

Secundus primæ		Primus ſecundæ
Nullũ bonũ malũ eſt.	conuerſa	Nullũ malum bonum eſt
omne iuſtum bonũ eſt.	manet	Omne iuſtum bonum eſt.
Nullum iuſtũ malum eſt.	eadem	Nullum iuſtum malũ eſt

Secundæ figuræ ſecundus modus in primæ figuræ ſecundũ modũ reſoluitur ſic. Cõuerſa ſecunda propoſitione, & prima ſecunda manente, uniuerſaliter ſit conuerſa cõcluſio.

Secundus primæ		Secundus ſecundæ
Nullũ bonum malũ eſt.	cõ X net.	Oẽ iuſtum bonum eſt
Omne iuſtũ bonum eſt.	ma uerſa.	Nullũ malũ bonũ eſt
Nullum iuſtũ malũ eſt	conuerſa.	Nullum malum iuſtũ eſt.

Tertius uero ſecundæ figuræ modus, ad quartum primæ figuræ modum reuocatur. Vt enim uniuerſalis negatio in primam propoſitionem uniuerſaliter conuertatur, & ſecũdæ propoſitiones maneant, idem ſyllogiſmi terminus propoſitioq; colligitur, hoc modo.

Quartus primæ		Tertius ſecundæ.
Nullum bonũ malum eſt	cõuerſa	Nullũ malum bonum eſt
Quoddã iuſtum bonũ eſt	ſimilis	Quoddã iuſtũ bonum eſt
Qddã iuſtũ malũ non eſt	eadem	Quoddã iuſtũ malũ nõ eſt

Quartus modus ſecundæ figuræ, quoniam iam primo cũ factus eſt per conuerſionẽ, in ſuperioris primæ figuræ modum retorqueri nõ poterat, ſed per impoſsibile demonſtratũ eſt, hic quoq; per impoſsibile ad ſuperiores reducitur modos. Et quoniã omnes ſecundæ figuræ modi per impoſsibile monſtrantur, idcirco nos quoq; inchoãtes a quarto, omnes per impoſsibile reſoluamus. nam quartus ſecundæ figuræ modus in primũ primæ figuræ reſoluitur per impoſsibilitatẽ. Tertius in ſecundũ, ſecundus in tertium, primus in quartũ, quod hoc modo liquebit. ſiquis ergo duas iſtas cõceſſerit propoſitiones, ideſt, omne bonũ uirtus eſt, & quoddã iuſtum uirtus nõ eſt, neceſſe eſt quoq; concluſionem concedat, quæ eſt. Quoddam igitur iuſtũ bonum non eſt. nam ſi hæc falſa eſt, erit ei contraiacens uera, quæ eſt, Omne iuſtum bonũ eſt. ſed & illã conceſsit, quæ eſt, prima quarti modi. i. omne bonũ uirtus eſt. Ex his igitur cõcludat, omne igitur iuſtum uirtus eſt. Sed prius cõceſsit quarti modi ſecundã propoſitionem quæ eſt, Quoddã iuſtum uirtus non eſt: Nunc uero cõcedit, Omne iuſtum uirtus eſt, duas ſibi contraiacentes ſimul concluſurus eſt, quod fieri non poteſt. Hoc aũt ideirco euenit, quia concluſio quarti modi, in primi modi ſecundã propoſitionem conuerſa eſt. ꝙ ſi ſecũda propoſitio primi modi in quarti cõcluſione non colligitur, quarti concluſio, ideſt particularis negatio ꝑmanebit. Sed ne forte nos conturbet ꝙ alios terminos in reſoluẽdo modos poſuimus, quã ſuperius in diſponendo. non. n. modo in terminis laborauimus, ſed in figuris & modis, & cõplexionibus cõſtruẽdis atq; reſoluendis operam conſumimus. Eodem modo & cæteri & ſecundæ figuræ in primos quatuor reſoluuntur.

Quartus ſecundæ		Primus primæ
Oẽ bonum uirtus eſt.	cõceſſæ in utriſq;	Oẽ bo. uirtus ẽ.
Quoddã iuſtũ uirtus nõ ẽ,	contraiacẽtes	Oẽ iuſtũ bonũ ẽ,
Qddã igi. iu. bo. nõ ẽ	ꝑmutatim iacent.	Oẽ igi. iu. uir. ẽ.

Tertius ſecũdæ figuræ modus, ſecundo primæ figuræ modo ſic reſoluitur. Siquis duas primas tertii modi conceſſerit, particularem quoque negationem concludet, quæ eſt, quoddam igitur iuſtum bonum non eſt. nã ſi hæc falſa eſt, uera erit contraiacens, quæ eſt, omne iuſtũ bonũ eſt. Sed etiã illa conceſſa eſt, quæ eſt, Nullum bonũ malum eſt. Ex his ergo colligitur, Nullum igitur iuſtum malum eſt, Sed prius conceſſa erat, Quoddam iuſtum malum eſt. Nunc uero nullum iuſtum malum eſt, duas ſibi contraiacentes, uno tempore concedi, quod fieri non poteſt, ſublata igitur uniuerſali concluſione quæ eſt. Omne iuſtum bonũ eſt, remanebit particularis negatio, quæ eſt. Quoddã iuſtũ bonum non eſt.

Nullum

Tertius ſecundæ — Secundus primæ

Nullũ bonũ malũ eſt. cõceſſæ in utriſq;. Nullũ bo. malũ eſt.
Quoddã iuſtum malũ eſt. cõtra X iacẽs. Omne iuſtũ bo. eſt.
Qddã igit iu. bõ. nõ eſt. cõtra iacẽs. Nullũ ergo iu. m. ẽ.

Secundus ſecundæ figuræ in tertio primæ figuræ modo ſic reſoluitur. ſiquis duas ſecundæ figuræ ꝓpoſitiones cõceſſerit: concluſionem quoq; cõcedit, quæ eſt, Nullũ igitur iuſtum bonum eſt. nam ſi hæc falſa eſt, erit uera contraiacẽs ei particularis affirmatio, Quoddã iuſtum bonũ eſt. Sed idẽ cõceſſit illã, quæ eſt, Omne bonũ uirtus eſt, concludat neceſſe eſt, Quoddã iuſtum uirtus eſt. Qui iam ante conceſſerat ſecundam ſecundi modi, quæ eſt, Nullũ iuſtum uirtus eſt, duas contraiacentes uno tẽpore concedit, quod fieri non poteſt.

Secundus ſecundæ — Tertius primæ

Oẽ bonũ uirtus eſt. cõceſſæ in utriſq;. Oẽ bonum uirtus eſt.
Nullũ iu. uirtus eſt, contra X iacẽs. Quoddã iuſtum bonũ eſt
Nullũ iu. bonũ eſt, contra iacẽs. Quoddã iuſtũ uirtus eſt.

Primus item ſecundæ figuræ modus in quartũ primæ figuræ ſic reſoluitur. Qui concedit duas primi modi propoſitiones, concedat neceſſe eſt & concluſionem. nam ſi illa falſa eſt, erit uera contraiacens ei particularis affirmatiua, quæ eſt, Quiddam iuſtum bonum eſt. Sed idem conceſsit illam, quæ eſt, Nullum bonum malum eſt, concludat neceſſe eſt, Quoddam igitur iuſtum malum non eſt. Qui ante cõceſſerat illam, quæ eſt, Omne iuſtum malum eſt, uno tempore duas contraiacentes concedit, quod fieri non poteſt. Sublata igitur particulari affirmatione, quæ eſt, Quoddã iuſtum bonum eſt, remanet illa, quæ eſt, Nullum iuſtum bonum eſt.

Primus ſecundæ — Quartus primæ

Nullũ bo. malũ eſt. conceſſæ in utriſq;. Nullũ bo. malũ eſt.
Omne iu. malũ eſt. contra X iacẽs. Quoddã iuſtũ bonum eſt
Nullũ iu. bonũ eſt, contra iacẽs. Quoddã igit iu. ma. nõ ẽ.

De reſolutione ſyllogiſmorum tertiæ figuræ. Cap. IX.

SEquitur ut tertiæ figuræ modos ad primos quatuor reducamus. quorum quinq; per conuerſionem & per impoſsibilitatem ad primos quatuor reſoluuntur, unus uero ſolus, ideſt quintus per ſolam impoſsibilitatem in priora reſoluitur. Primus tertiæ modus figuræ, in tertium primæ figuræ modum hoc modo reſoluitur: ſi enim prima propoſitio tertii modi primæ figuræ maneat, & ſecũda propoſitio particularis tertii modi primæ figuræ uniuerſaliter conuertatur, & ſit ſecunda propoſitio primi modi tertiæ figuræ, eadem concluſio colligitur, ideſt affirmatio particularis.

Tertius primæ — Primus tertiæ

Omne bonum iuſtum eſt. Manet. Omne bonum iuſtũ eſt.
Quędã uirtus bona eſt. Conuerſa. Omne bonũ uirtus eſt.
Quædam uirtus iuſta eſt, Manet. Quædã uirtus iuſta eſt.

Vel certe ſic, quia ſuperius talẽ ſyllogiſmũ diximus terminis cõmutatis, quem Ariſtoteles diſsimilem non putat.

Tertius primæ — Primus alter tertiæ

Omne bonum uirtus eſt, Manet. Omne bonum uirtus eſt;
Quoddã iuſtũ bonum eſt. Conuerſa. Omne bonũ iuſtus eſt
Quoddam iuſtũ uirtus eſt, Manet, Quoddã iuſtus uirtus eſt.

Secundus modus tertiæ figuræ, in quartum modum primæ figuræ, hoc modo reſoluitur. Si enim primæ propoſitiones ſecundi tertiæ figuræ modi, & quarti modi primæ figuræ maneant, quarti uero modi primæ figuræ, ſecũda propoſitio uniuerſaliter conuertatur, & ſecunda ſit propoſitio ſecundi modi tertiæ figuræ, eadem concluſio procreatur.

Quartus primæ — Secundus tertiæ

Nullũ bonum malum eſt, Manet, Nullũ bonũ malum eſt
Quoddã iuſtum bonũ eſt, Conuerſa. Oẽ bonum iuſtũ eſt
Quoddã iu. malũ nõ eſt, Manet. Quoddã iuſtũ ma. nõ eſt,

Tertius modus tertiæ figuræ in tertium modum primæ figuræ reſoluitur. Si enim propoſitio prima tertii primæ figuræ modi, & ſecunda propoſitio tertii modi tertiæ figuræ maneat, & ſecũda propoſitio tertii modi primæ figuræ particularis particulariter conuertatur, & ſit prima tertii modi tertiæ figuræ conuerſa, particulariter concluſio naſcitur.

Tertius primæ — Tertius tertiæ

Omne bonum uirtus eſt, X Quoddam bonum iuſtum eſt,
Quoddam iuſtũ bonũ eſt, Omne bonum uirtus eſt,
Quoddã iu. uirtus ẽ. Cõuerſa parti. Quædã uirtus iuſta eſt.

Quartus modus tertiæ figuræ, in tertium modum primæ figuræ reſoluitur: ſi enim utrorumq; primæ maneant propoſitiones, & ſecundæ particulares particulariter conuertantur, eædem concluſiones naſcuntur.

Tertius primæ — Quartus tertiæ

Omne bonum uirtus eſt. Manet. Omne bonum uirtus eſt
Quoddã iuſtum bonũ eſt. conuertit. Quoddã bo. iuſtũ eſt.
Quoddam iu. uirtus eſt, Manet. Quoddã iuſtũ uirtus eſt.

Reliquus ſextus ſyllogiſmus tertiæ figuræ de primæ figuræ quarto modo procreatur: manentibus enim primis eorũ propoſitionibus, atq; ſecundis particulariter immutatis, particularis in utroq; manebit concluſio.

Quartus primæ — Sextus tertiæ

Nullum bonũ malum eſt, Manet. Nullum bonũ malũ eſt.
Quoddã iuſtum bonum eſt, Mutata. Quoddã bo. iuſtũ eſt
Quoddã iu. malũ non eſt; Manet, Quoddã iu. malũ nõ eſt

Quintus autem qui ceſtat, ſicut ante per impoſsibile probatur: ita etiam nunc per impoſsibilitatem reſoluitur. Sed quemadmodum unus fuerit reſolutus, eodem ordine omnes reſoluendi ſunt. Reſoluitur autem ſextus tertię figurę modus in tertium primę figurę modum. Quintus aũt tertię figurę modus reſoluitur in primum primæ figurę. Quartus tertiæ figuræ modus reſoluitur in quartum primæ figurę modum. Tertius tertiæ figuræ modus, reſoluitur in ſecundum primæ figuræ modum. Secundus tertiæ figuræ modus, reſoluitur in primum primæ figuræ modum. Primi tertiæ figuræ modi reſoluuntur in ſecundos primę figurę modos. figurę modus in primæ figuræ modum tertiũ, hoc modo. Si quis igitur duas propoſitiones ſexti modi tertię figurę conceſſerit: concedat etiam neceſſe eſt concluſionem, quę eſt, Quoddam iuſtum malum non eſt. nam ſi hęc falſa eſt, erit uera contraiacens ei, primę figuræ tertii modi prima propoſitio quę eſt, Omne iuſtum malum eſt. Sed iam conceſsit propoſitionem ſecundam, quę eſt, Quoddam bonum iuſtũ eſt. Ex his igitur concedat neceſſe eſt, Quoddam bonum malum eſt: quia ante conceſſerat primam propoſitionẽ ſexti modi tertię figurę, quæ eſt, Nullum bonum malum eſt, uno tempore duas ſibi contraiacentes concedit, quod fieri non poſſe deſcriptio declarat.

Sextus tertiæ — Tertius primæ

Nullum bonũ malũ eſt. cõtra iacen. Oẽ iuſtũ malũ eſt.
Quoddam bo. iu. eſt. con X ceſſæ. Quoddã bonũ iu. eſt
Quoddã iu. malũ nõ ẽ. cõtra iacen. Quoddã bo. ma. eſt,

Hoc modo omnes cæteri modi tertiæ figuræ, in primos modos primæ figuræ referuntur, quod ſubiecta deſcriptio declarat, in qua prior quintus, qui per conuerſionem reſolui non potuit, per impoſsibilitatem reſolutus eſt.

Quintus tertiæ — Primus primæ

Quoddã bo. malũ nõ ẽ, cõtra iacen. Omne iuſtũ malũ eſt.
Oẽ bonũ iuſtũ eſt. conceſſæ X in utriſq;. Oẽ bonũ iuſtũ eſt.
Quoddã iu. ma. nõ eſt. cõtra iacen. Oẽ bonũ malum eſt.

Quartus tertiæ		Quartus primæ
Omne bonũ uirtus eſt. contra.		iacen. Nullum iuſtũ uir. eſt
Quoddã bo. iu. eſt. conceſſæ	X	in utriſq;. Quoddã bo. iu. eſt
Quoddam iu. uir. eſt. contra.		iacẽ. Quoddã bo. uir. nõ eſt.

Tertius tertiæ		Secundus primæ
Quoddã bonũ iu. eſt. contra.		iacen. Nulla uir. iuſta eſt
Omne bonũ uirtus ẽ. cõceſſæ.	X	in utriſq;. Oẽ bonũ uir. eſt
Quædã uirtus iu. eſt. contra.		iacẽ. Nullũ bonũ iuſtũ eſt.

In reſolutione modi ſecundi tertiæ figuræ in primum modum primæ figuræ, hæc impoſsibilitas euenit, quod duas contrarias uno tempore concedit, quod fieri nequit. Nunquam enim duæ contrariæ, uno tempore ſimul ueræ inueniuntur.

Secundus tertiæ		Primus primæ
Nullum bonũ ma. eſt, cõtra.		iacen. Omne iu. malum eſt
Omne bonũ iu. eſt. conceſſæ	X	in utriſq;. Omne bonũ iu. eſt
Quoddã iu. ma. nõ eſt. cõtra.		riæ. Omne bo. malum eſt.

Et in ſequenti quoq; ſyllogiſmo duas contrarias concedit, quod impoſsibile eſt.

Primus tertiæ		Secundus primæ
Omne bonum iu. eſt, contra.		iacen. Nulla uirtus iuſtũ eſt.
Omne bonũ uir. eſt, cõceſſæ	X	in utriſq;. Oẽ bonũ uirtus eſt.
Quædã uir. iuſta eſt, cõtra.		riæ. Nullũ bonũ iuſtum eſt.

Nec nos illud turbet, quod in quibuſdam contraria propoſitio & concluſio inuenitur, in quibuſdam uero contraiacens. Nanq; æqualiter peccauit tam qui utraſq; contrarias conceſſerit, quã qui utraſq; contraiacentes: nam quo modo contraiacentes uno tempore ueræ eſſe non poſſunt unquam, ſic etiam contrariæ.

Primus alter tertiæ		Secundus primæ
Oẽ bonum uirtus eſt, contra.		iacen. Nllum iu. uir. eſt.
Omne bonũ iuſtũ eſt. cõceſſæ	X	in utriſq;. Oẽ bonum iu. eſt
Quoddã iu. uirtus eſt, contra.		riæ. Nullũ bo. uirtus eſt.

Hæc de categoricorum ſyllogiſmorũ introductione Ariſtotelem plurimum ſequens, & aliqua de Theophraſto & Porphyrio mutuatus, quantum parcitas introducendi permiſit, expreſsi. Siqua uero deſunt in analyticis noſtris calcatius exprimemus. Nunc uero quantum ad ſolam categoricorum ſyllogiſmorum formam ſpectabat, perfectum hic nobis eſt, & ad cumulum introductionis elaboratum. Nec hoc nos perturbet, ſiquæ hic propoſitiones & concluſiones falſæ ſunt, quandoquidem non ueritates rerum, ſed connexiones ſyllogiſmorum, figuras, & modos ſuſcepimus diſſerendos. nam his cognitis, ſi quos ad perfectum ſtudium logicæ diſciplinæ diſputationis ſubtilitas traxerit, prius de ambiguis diſputationibus diſcant, poſt ab his ueritas in rebus, mendaciumq; meditabitur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI DE SYLLOGISMO HYPOTHETICO.

Ad Symmachum.

CVM in omnibus philoſophiæ diſciplinis ediſcendis, atque tractandis, ſummum uitæ poſitum ſolamen exiſtimem, tum iucundius, & ueluti cum quodam fructu etiam laboris arripio, quæ tecum communicanda compono, nam & ſi ipſa ſpeculatio ueritatis ſua quadam ſpecie ſpectãda eſt, ſit tamen amabilior cum in commune deducitur. Nullum enim bonum eſt, quod non pulchrius eluceſcat, ſi plurimorum notitia cõprobetur, nam quod alias taciturnitate compreſſum, iam idem eſt ſilentio periturum, latius efflореſcit, & ab obliuionis interitu ſcientium participatione defenditur, ſit quoque iucundior diſciplina, cum inter eiuſdem ſapientiæ conſcior iubet eſſe ſapientem. Quod ſi accedat (ut tecum mihi munerες eſt) ex quæ ſponte iucunda ſunt, in amicitiæ participationem deduci, neceſſe eſt ſtudii ſuauitatem, quodam ueluti dulciſsimo charitatis ſapore cõdiri. nam cum id in ſe obtineat amicitia proprium munus, ut nolit habere ſolitarias cogitationes, tunc quod honeſte quiſque cogitat, nulli promptius, niſi quem diligit, confitetur. Quo factum eſt, ut etiamſi immenſus labor cœpto operi uiam negabat, animus tamen ad efficiendum quod aggreſſus fuerat, tui contemplatione ſufficeret. Quid enim magnum ſtudioſus tui amor efficeret, ſi intra facilitatis terminos conſtituiſſet? Quod igitur apud ſcriptores quidem græcos per quam rariſsimos ſtrictim atq; confuſe, apud Latinos uero nullus reperit, id tuæ ſcientiæ dedicatum, noſter, etſi diuturnus, cœpti tamen efficax labor excoluit. nam cum categoricorum ſyllogiſmorum ampliſsime notitiam percepiſſes, de hypotheticis ſyllogiſmis ſæpe quærebas, in quibus ab Ariſtotele nihil eſt cõſcriptum. Theophraſtus uero uir omnis doctrinæ capax rerum tantũ ſummas exequitur. Eudemus latiorem docendi gradıtur uiam, ſed ita, ut ueluti quædam ſeminaria ſparſiſſe, nullum tamen frugis uideatur extuliſſe prouentum. Nos igitur quantum ingenii uiribus, & amicitiæ tuæ ſtudio ſufficimus, quæ ab illis uel dicta breuiter, uel funditus omiſſa ſunt, elucidanda diligenter, & ſubtiliter perſequenda ſuſcepimus. in qua te ſuperatæ difficultatis præmium fero, ſi tibi munus impleſſe uidear amicitiæ, etſi non uidear ſatisfeciſſe doctrinæ.

DE PROPOSITIONIS CATEGORICAE, *& hypotheticæ diſtinctione, illarumque ſyllogiſmis.* Cap. I.

OMnis ſyllogiſmus ceteris & conuenienter poſitis propoſitionibus continetur. propoſitio uero omnis aut categorica eſt, quæ prædicatiua dicitur, aut hypothetica, quæ conditionalis uocatur. Prædicatiua eſt in qua aliud prędicatur de alio, hoc modo, homo animal eſt. Hic, enim animal de homine prædicatũ eſt. Hypothetica eſt, quæ cum quadã conditione denunciat eſſe aliquid ſi fuerit aliud, ueluti cum ita dicimus, Si dies eſt, lux eſt. Hypotheticæ autẽ propoſitiones ex categoricis conſtant, ut paulo poſterius apparebit, quo fit, ut ſyllogiſmus, qui ex categoricis propoſitionibus iunctus eſt, categoricus quidẽ appelletur, id eſt prædicatiuus: qui uero ex hypotheticis propoſitionibus conſtat, dicatur hypotheticus ideſt conditionalis. Vt ergo horum ſyllogiſmorum differẽtia præuideatur: ſpectanda prius eſt eorum in propoſitionum natura diſcretio, uidetur enim in aliquibus propoſitionibus nihil differre prædicatiua propoſitio a cõditionali, niſi tantũ quodam orationis modo. Velut ſiquis ita proponat, Homo animal eſt, Id ita ſi rurſus enunciet, ſi homo eſt, animal eſt. Hæ propoſitiones orationis quodã modo diuerſæ ſunt: Rem uero nõ uidentur ſignificaſſe diuerſam. Primum igitur dicẽdum eſt, quod prædicatiua propoſitio uim ſuam non in conditione, ſed in ſola prædicatione conſtituit: In conditionali uero cõſequentiæ ratio ex conditione ſuſcipitur. Rurſus prædicatiua ſimplex eſt propoſitio: Conditionalis uero eſſe non poterit, niſi ex prædicatiuis propoſitionibus coniungatur, ut cũ dicimus, ſi dies eſt, lux eſt: dies eſt, atque lux eſt, duæ ſunt propoſitiones prædicatiuæ, id eſt ſimplices. Adhuc illud eſt quo maxime declaratur utrorumq; proprietas, quod prædicatiua quidem propoſitio habet unum ſubiectum terminũ, & alterum prædicatum. & id quod in prædicatiua propoſitione ſubiicitur, illius ſuſcipere uidetur nomen, quod in eadem propoſitione prædicatur hoc modo, ut cum dicimus, homo

animal eſt, homo ſubiectum eſt, animal prædicatum, & homo animalis ſuſcipit nomen, cũ ipſe homo animal eſſe proponitur. At in his propoſitionibus quæ conditionales dicẽtur, non idem prædicationis eſt modus. Neque enim omnino alterum de altero prædicatur, ſed id tantum dicitur, eſſe alterum, ſi alterum fuerit, ueluti cum dicimus, ſi peperit, cum uiro concubuit, non enim tunc dicitur, ipſum peperiſſe id eſſe, quod eſt cum uiro concumbere, ſed id tantum proponitur, ꝙ partus nunquã eſſe potuiſſet, niſi fuiſſet cum uiro cõcubitus. ꝙ ſi quando in una eademq; propoſitionũ proprietas incurrerit, tunc ſecundum modum enunciatæ propoſitionis intelligendi ratio uariabitur hoc modo. nam cum dicimus homo animal eſt, propoſitionem facimus prædicatiuã, at ſi ita proponamus, ſi homo eſt, animal eſt. In conditionalem uertitur enunciationẽ. In prædicatiua igitur id ſpectabimus, ꝙ ipſe homo animal ſit, ideſt nomen animalis in ſe ſuſcipiat. In conditionali uero illud intelligimus; ꝙ ſi fuerit aliqua res, quę homo eſſe dicatur, neceſſe ſit aliquam rem eſſe, quæ animal nuncupetur. Itaq; propoſitio prædicatiua rem quam ſubiicit, prædicatæ rei ſuſcipere nomen declarat. Conditionalis uero propoſitionis hæc ſententia eſt, ut ita demum ſit aliquid, ſi fuerit alterum, etiã ſi neutrum alterius nomen ſuſcipiat. Ita igitur propoſitionibus diſgregatis ex enũciationum proprietate ſyllogiſmi quoq; uocabulum ſuſceperunt, ut alii dicantur prædicatiui; alii conditionales. nã in quibus propoſitiones prædicatiuæ ſunt, eos prædicatiuos ſyllogiſmos uocamus. In quibus uero hypothetica propoſitio prima eſt, (Poteſt nanq; & aſſumptio & concluſio eſſe prædicatiua) hi tantũ per unius hypotheticæ propoſitionis naturam, hypothetici & conditionales dicuntur. Ac de ſimplicibus quidẽ, id eſt de prædicatiuis ſyllogiſmis duobus libellis explicuimus, quos de eorũ conſtitutione confecimus. Poſt uero ſimplicium ſyllogiſmorum negationem ordo eſt, ut de nõ ſimplicibus diſſeramus. Non ſimplices uero ſyllogiſmi ſunt, qui hypothetici dicuntur, quos latino nomine conditionales uocamus. Non ſimplices autẽ dicuntur, quoniam ex ſimplicibus conſtant, atq; in eoſdem ultimos reſoluuntur. Cum præſertim primæ eorũ propoſitiones uis uim propriæ conſequentiæ ex categoricis, ideſt ex ſimplicibus capiant ſyllogiſmis nanq; prima propoſitio hypothetici ſyllogiſmi ſi dubitetur an uera ſit, prædicatiua concluſione demonſtrabitur. Aſſumptio uero in pluribus modis taliũ ſyllogiſmorum prædicatiua eſſe perſpicitur. Itemque concluſio ueluti cum dicimus, ſi dies eſt, lucet. Atqui dies eſt, hæc aſſumptio prædicatiua eſt, ſi quæratur, prædicatiuo probabitur ſyllogiſmo, lucet igitur, conſecuta eſt rurſus prædicatiua concluſio, ſuper hæc omnis conditionalis propoſitio ex prædicatiuis (ut dictum eſt) iungitur. Quod ſi ex his & fidem capiunt, & ordinem partium ſortiuntur, neceſſe eſt categoricis ſyllogiſmos hypotheticis uim concluſiones miniſtra.

De duplici hypotheteſi, deq; uaria hypotheticarum enunciatione, conſecutione, atque diuiſione Cap. II.

SEd quoniam de hypotheſi loquimur, quid ſignificat hypotheſis prædicendum eſt: Hypotheſis nanque, unde hypothetici ſyllogiſmi accipere uocabulum, duobus (ut Eudemo placet) modis dicitur, aut enim tale aliquid acquiritur per quandam inter ſe conſentientiũ conditionem, quod fieri nullo modo poſſit, ut ad ſuum terminum ratio perducatur: aut in conditione poſita conſequentia, ut coniunctionis uel diſiunctionis oſtenditur. Ac prioris quidem propoſitionis exemplum eſt, ueluti cum res omnes corporales materiæ formæq; concurſu ſubſiſtere demonſtraremus. Tunc enim quod per rerum naturam fieri non poteſt, ponimus, id eſt omnem formæ naturam a ſubiecta materia, ſi non re, ſaltem cogitatione ſeparamus, & quoniam nihil ex rebus corporeis reliquum ſit, demonſtratum atque oſtenſum putamus eiſdem conuenientibus, corporalium rerum ſubſtantiam confici; quibus a ſe diſiunctis ac diſcedentibus interimatur. In hoc igitur exemplo poſita conſentiendi conditione, ut id paulũper fieri intelligatur, quod fieri non poteſt, ut formæ a materia ſeparentur, quid conſequatur intendimus, perire ſcilicet corpora, ut eadẽ ex iiſdẽ conſiſtere conprobemus. nam quoniã interitus corporalium rerũ ſequitur, iure dicimus res omnes corporeas forma materiaq; cõſiſtere. Sed huiuſmodi propoſitiones, quæ ex cõſenſentientium conditione proueniunt, nihil his differũt, quas ſimplices, categoricæ inſtitutionis primi tractatus oſtẽdit. Quæ uero a ſimplicibus differunt, illæ ſunt; quando aliquid dicitur eſſe, uel non eſſe, ſi quid fuerit uel nõ fuerit. Hæ ſemper cum coniunctionibus proponuntur, ut cũ dicimus, ſi homo eſt, animal eſt. Si ternarius eſt, impar eſt, & cætera huiuſmodi. hæc enim ita proponuntur, ut ſi quodlibet illud fuerit, aliud conſequatur, uel cũ dicimus ſi homo eſt equus nõ eſt. Rurſus hic eodem modo proponitur in negatione, quo ſuperius in affirmatione proponebatur. hic.n. dicitur, Si hoc eſt, illud nõ eſt. Et ad hunc modũ cæteræ. poſſunt autẽ aliquando etiam hoc enũciari modo, cũ hoc ſit, illud eſt, ueluti cũ dicimus cum homo eſt, animal eſt, uel cũ homo eſt, equus non eſt. quæ enunciatio propoſitionis eiuſdẽ poteſtatis eſt, cuius ea quæ hoc modo ꝓponitur, Si homo eſt, animal eſt. Si homo eſt, equus nõ eſt. Fiunt uero propoſitiones hypotheticę etiã per diſiunctionem ita, aut hoc eſt: aut illud eſt. Nec eadẽ uideri debet hęc propoſitio, quæ ſuperius ſic enunciatur. Si hoc eſt, illud non eſt. Hæc enim non eſt per diſiunctionem, ſed per negationẽ. Negatio uero omnis indefinita eſt, atq; ideo & in cõtrariis, & in contrariorũ medietatibus; & in diſperatis fieri poteſt. Diſperata autẽ ea noco, quæ tantũ a ſe diuerſa ſunt, nulla contrarietate pugnantia, ueluti terre, ueſtis, ignis, & cętera. nã ſi album eſt, nigrum non eſt, Si album eſt, rubrum nõ eſt. Si diſciplina eſt, homo non eſt. At in ea quæ per diſiunctionem ſit, alteram ſemper poni neceſſe eſt, hoc modo, aut dies eſt, aut nox. ꝙ ſi ea cuncta quæ per negationem dici cõuenit, ad diſiunctionem transferamus, ratio non procedit. Quid enim ſiquis dicat, aut album eſt, aut nigrum, aut album eſt, aut rubrũ: aut diſciplina eſt, aut homo: fieri enim poteſt ut nihil ſit horum. Igitur quoniam per diſiunctionem propoſitio in certis tantum rebus, in quibus alterum eorum euenire neceſſe eſt, ponitur. hæc autem per negationem ſeparatio, in omnibus etiam his quæ ſuam inuicem naturam non permittunt poni poteſt, aperta ratione diſcreta eſt. Omnis igitur hypothetica propoſitio uel per connexionem ſit (per connexionem uero illum quoq; modum qui per negationẽ ſit eſſe pronuncio) uel per diſiunctionem: uterque enim modus ex ſimplicibus propoſitionibus comparatur. Simplices autem propoſitiones ſunt; quas prædicatiuas primo inſtitutionis categoricæ libro diximus. Hæ uero ſunt, cum aliquid de aliquo prædicatur, uel affirmando, uel negando, ut dies eſt, lux eſt. At ſi his media conditio interueniat fiet. Si dies eſt, lux eſt, ſitq; una hypothetica propoſitio ex duabus categoricis iuncta. Sed quoniam omnis ſimplex propoſitio uel affirmatiua uel negatiua eſt, quatuor modis per connexionẽ fieri hypotheticę ꝓpoſitiones poſſunt: aut enim ex duabus affirmatiuis, aut ex duabus negatiuis, aut ex affirmatiua & negatiua, aut ex negatiua & affirmatiua. Harum omnium exempla ſubdẽda ſunt, quo id quod dicimus clarius innoteſcat. Ex duabus affirmatiuis, ſi dies eſt, lux eſt. Ex duabus negatiuis, ſi non eſt animal, nõ eſt homo. Ex affirmatiua & negatiua, ſi dies eſt, nox non eſt. Ex negatiua & affirmatiua, ſi dies non eſt, nox eſt. Sed quoniam dictum eſt idem ſignificari, ſi coniunctione & cum, quando in hypotheticis propoſitionibus ponit, duobus modis cõditionales fieri poſſunt. Vno ſecundum accidens, altero ut habeant aliquam naturæ conſequentiam. Secundum accidens hoc modo, ut cum dicimus, cum ignis calidus ſit, cęlum rotundum eſt. Non enim quia ignis calidus eſt, cælum rotundum eſt: ſed id hæc propoſitio deſignat, quia quo tempore ignis calidus eſt, eodẽ tempore cælum quoq; rotundum eſt. Sunt autem aliæ quæ habent ad ſe conſequentiam naturæ. harum quoque duplex modus eſt: unus, cum neceſſe eſt cõſequi, ea tamẽ ipſa cõſe-

quentia

quentia non per terminorum poſitionem ſit, alius uero cum ſit conſequentia per terminorũ poſitionem. Ac prioris quidem modi exemplũ eſt, ut ita dicamus, cũ homo ſit, animal eſt. hæc enim conſequentia inconcuſſa ueritate eſt ſubnixa. Sed non iccirco animal eſt, quia homo eſt, non enim iccirco genus eſt, quia ſpecies eſt, ſed fortaſſe a genere principiũ ducitur, magisq; eſſentiæ cauſa ex uniuerſalibus trahi poteſt, ut iccirco ſit homo, quia animal eſt. Cauſa enim ſpeciei genus eſt, ut qui dicit, cum homo ſit, animal eſt, rectam ac neceſſariam conſequentiam facit, per terminorũ uero poſitionem talis conſequentia non procedit. Sunt autẽ aliæ hypotheticæ propoſitiones, in quibus & conſequentia neceſſaria reperietur, & ipſius cõſequentiæ cauſam terminorũ poſitio facit hoc modo. Si terræ fuerit obiectus, defectio Lunæ cõſequitur. hæc.n. conſequentia rata eſt, & iccirco defectio Lunæ cõſequitur, quia terræ interuenit obiectus. Iſtæ igitur ſunt propoſitiones certæ atq; utiles ad demõſtrationẽ. Partimur autem propoſitiones hypotheticas in ſuas ac ſimplices propoſitiones, & primá quidem, cui cõiunctio præponitur, præcedentẽ dicimus, ſecundam uero conſequentem, ut in hac, ſi dies eſt, lux eſt, præcedentem dicimus eam quæ dicit, ſi dies eſt, conſequentẽ uero partem, lux eſt. In diſiunctiuis uero propoſitionibus ordo enunciandi præcedentẽ & conſequentẽ facit, ut, aut dies eſt, aut nox eſt. nã quæ prima proponitur præcedẽs, quæ poſterior, conſequens appellatur. Ac de partibus quidẽ hypotheticarũ propoſitionũ iſta ſufficiunt.

De duplici illatione ab antecedenti ad conſequens affirmatiue: a conſequenti ad antecedens negatiue. Cap. III.

ILlud nunc expediendum uidetur, quod etiam ab Ariſtotele dicitur. Idem cum ſit & nõ ſit, non neceſſe eſt idem eſſe, ueluti cum ſit a. ſi iccirco neceſſe eſt eſſe b. idem a. ſi nõ ſit, non neceſſe eſt eſſe b. Iccirco quoniam non eſt a. Ad huiuſmodi uero rei demonſtrationẽ impoſſibilitatis definitio præmittenda eſt, quæ eſt huiuſmodi. Impoſſibile eſt quo poſito aliquid falſum atq; impoſſibile comitatur, eo nomine, quod impoſſibile primitus propoſitũ fuit. Sit igitur poſitũ, cum ſit a. eſſe b. id eſt hanc inter a. & b. eſſe conſequentiam, ut ſi conceſſum fuerit eſſe a. neceſſe ſit cõcedere eſſe b. Itaq; proponatur, ſi a. eſt b. eſt, dico quia ſi a. non fuerit, nõ neceſſe eſt eſſe b. Ac primũ quæ ſit propoſitionum conſequentia conſideremus. Si enim fuerit tale coniunctum, ut ſi ſit a. etiam b. eſſe neceſſe ſit. Si b. non fuerit, etiam a. non eſſe neceſſe eſt, quod ex tali demonſtratione cognoſcitur, ſi ſit a. neceſſe ſit eſſe b. dico quia ſi b. non ſit a. nõ erit. Ponatur enim non eſſe b. & ſit, ſieri poteſt a. Sed dictũ eſt, ſi ſit a. neceſſario concedi eſſe b. Cum ſit igitur b. nõ erit b. nam quia ponimus non eſſe b. nõ erit b. quia uero ponimus eſſe a. erit b. erit igitur b. ac nõ erit, quod fieri non poteſt. Impoſſibile eſt igitur non eſſe b. & eſſe a. Et demonſtratione quidem firma ſic utimur. Exemplo uero id clarius innoteſcet. nam ſi eſt homo, eſt animal. Si non eſt animal, non eſt homo. Non uero ſi homo nõ fuerit, animal non eſt. Multa enim ſunt animalia quæ homines non ſunt. Itaque in conſequentia propoſitiones coniunctæ, ſi eſt primum ſecundum eſſe neceſſe eſt. Si ſecundum non fuerit, non erit primum. At uero ſi primum non fuerit, nõ neceſſe eſt ut non ſit ſecundum, nec uero neceſſe eſt ut ſit. Id enim demonſtrandum eſſe dudum nobis propoſitũ fuit. Sit enim a. idque cum ſit, neceſſe ſit eſſe b. dico quia ſi non fuerit a. non neceſſe eſt eſſe b. nec id dico, quoniam ſi non fuerit a. neceſſe eſt non eſſe b. ſed tantum non neceſſe eſt eſſe b. nam quia pauloante demonſtratum eſt, ſi b. non fuerit, neceſſario non eſſe a. ſi eundem b. terminũ non eſſe contigerit, non erit a. Sed ſi cum non ſit a. neceſſe eſt, eſſe b. idem b. ex neceſsitate erit, ac non erit. nam quia b. terminum non eſſe contingit, non erit. Quia uero ſi a. nõ fuerit. b. eſſe neceſſe erit. idẽ igitur b. terminus erit ac nõ erit. quod eſt impoſſibile. Ex his igitur demonſtratum eſſe arbitror in coniuncta hypothetica propoſitione, ſi ſit primum, cõſequi, ut ſit ſecundum, ſi non ſit ſecundum, conſequi, ut nõ ſit primum. Si uero non ſit primũ, non conſequi, ut ſit, uel nõ ſit ſecundũ. nam & illud apparet, ſi ſit ſecundũ, non conſequi, ut ſit uel non ſit primũ, ut in ea propoſitione quæ eſt, ſi homo eſt, animal eſt. ſi animal ſit; non conſequitur, ut ſit homo uel nõ ſit. quod ſi primũ non ſit, nõ conſequitur, ut neceſſario ſit uel non ſit ſecundũ, uelut in eadẽ propoſitione, ſi homo nõ fuerit, non neceſſe eſt, ut aut ſit animal, aut non ſit. Ex omnibus igitur ſolæ duæ cõſequentię ſtabiles ſunt, & immutabiliter cõſtant, ſi ſit primũ, ut conſequatur, ut ſit ſecundum. Si ſecundum non fuerit, neceſſario conſequi, ut non ſit primũ.

De ſimplicibus hypotheticis & compoſitis, earumq; inter ſe comparatione: deque hypothetica media & diſiuncta. Cap. IIII.

HIs itaq; determinatis illud adiungã, quoniam cum omnis hypothetica propoſitio ſimplex non ſit, atq; ex aliis propoſitionibus coniungatur, ſunt tamẽ hypotheticæ quædam, quæ ſi reliquis conditionalibus cõparentur, ſimplices exiſtimentur. Omnis enim conditionalis propoſitio aut cõnexa eſt, aut diſiuncta. hæ uero quoniã ex prædicatiuis copulantur, in connexis propoſitionibus quatuor fieri neceſſe eſt huius copulationis modos. Nanq; hypothetica propoſitio, aut ex duabus ſimplicibus coniuncta eſt, & uocatur ſimplex hypothetica, ut hæc. Si a. eſt b. eſt, ueluti cũ dicimus, ſi homo eſt, animal eſt. homo enim eſt, & animal eſt, duę ſunt ſimplices ꝓpoſitiones: Aut ex duabus hypotheticis copulatur, & dicitur cõpoſita, ueluti cũ dicimus. Si cum a eſt b. eſt, cum ſit c. eſt d. ueluti cũ tali propoſitione enunciamus, ſi cum homo eſt, animal eſt, cum ſit corpus, erit ſubſtantia. Etenim ſi cũ homo eſt, animal eſt, una eſt hypothetica. Alia uero cũ ſit corpus, ſubſtantia eſt, ex quibus coniungitur una propoſitio, quæ cõpoſita nuncupatur. Aut ex una ſimplici, & ex una hypothetica copulatur, uelut hæc, Si a. eſt, cum ſit b. eſt c. ueluti cum dicimus, ſi homo eſt, cum ſit animal, eſt ſubſtantia. Nanque homo eſt, ſimplex eſt propoſitio, cũ ſit animal eſſe ſubſtantiá, hypothetica ex ipſa conſequentia conditionis oſtenditur. Aut ex priore hypothetica & ſimplici poſteriore cõſtituitur, ut cum dicimus, ſi cum ſit a. eſt b. erit & c. ueluti hoc modo, ſi cum ſit homo, animal eſt, erit & corpus: hypothetica nanq; eſt ea quæ proponit, ſi cum ſit homo animal eſt. Simplex poſterior quæ hanc hypotheticam propoſitionem ſequitur, id eſt corpus eſſe: hæ quoque quoniam non ex ſimplicibus copulatæ ſunt, compoſita dicuntur. Sed priores quidem, quæ ex ſimplicibus propoſitionibus conſtant, & ſimplices hypotheticę nuncupantur, in duobus terminis cõſtitutæ ſunt. Terminos autem nunc partes propoſitionis ſimplices, quibus iunguntur appello. Quæ uero compoſitæ hypotheticæ ſunt, illę quidem quæ ex duabus hypotheticis cõſtant, quatuor terminis copulatæ ſunt. illæ uero quæ ex hypothetica & ſimplici, uel ex ſimplici atque hypothetica cõiunctæ ſunt, tribus terminis coniunctæ ſunt. Harum igitur quæ ſunt hypotheticæ ſimplices uel compoſitæ, differentias ſimilitudinesq; dicendæ ſunt. nam quæ ex ſimplicibus copulantur, ſi ad eas quæ ex hypotheticis duabus iunctæ ſunt, comparentur, conſequentia quidem eadem eſt, & proportio manet, tantum termini duplicantur. nam quem locum in his propoſitionibus hypotheticis, quæ ex ſimplicibus conſtant, ipſæ ſimplices propoſitiones tenent, eundem in his propoſitionibus, quę ſunt hypotheticæ ex hypotheticis conſtantes, illæ conditiones tenent, quibus illæ propoſitiones inter ſe iunctæ & copulatæ eſſe dicuntur. nam in hac propoſitione quæ dicit, ſi eſt a. eſt b & in ea quæ dicit, ſi cum ſit a. eſt b. cum ſit c. eſt d. quem locum in ea propoſitione quæ ex duabus ſimplicibus continentur, tenet ea quæ prior eſt, ſi eſt a. eundem locum tenet in ea propoſitione quæ ex duabus hypotheticis propoſitionibus copulatur, ea quæ prior eſt, ſi cum eſt a. eſt b. hic nanque duarum inter ſe propoſitionum coniunctionis conditione facta eſt conſequentia. Itemque quam uim obtinet ex utriſque ſimplicibus copulatæ hypotheticæ ſequens portio, quæ infertur, id eſt eſſe b. eandem uim obtinet in propoſitione ex

hypotheticis iuncta ea quæ ſequitur, id eſt cum ſit c. eſſe d. Atq; id tantum differt, quia cũ in prima propoſitione ex ſimplicibus iuncta, propoſitio propoſitionem ſequatur: In ſecunda propoſitione ex hypotheticis iuncta, conditio conſequẽtiæ, cõditionis cõſequentiã comitatur. Nihil enim eſt aliud dicere ſi a. eſt b. eſt, quam ei propoſitioni, per quam dicimus eſſe a. illã eſſe comitem per quam b. eſſe prædicamus. at in ea propoſitione quæ ex hypotheticis iuncta eſt, cũ dicimus. Si cũ ſit a. eſt b. cum ſit c. eſſe d. illud dicitur, ei conſequentiæ, quæ inter a. & b. eſt, eam eſſe conſequentiã comitem, quę eſt inter c. & d. Ita, ut ſi ſequetur poſito a. eſſe b. conſequatur ſine dubio c. poſito, eſſe d. At in his propoſitionibus, quæ ex ſimplici & hypothetica conſiſtunt, illa ratio eſt, ut uel propoſitionem conditio conſequentiæ ſequatur, uel conditionẽ conſequentiæ propoſitio comitetur. nam cũ dicimus, ſi eſt a. cũ ſit b. eſſe c. id intelligi uolumus, ei propoſitioni, per quã dicimus, ſi eſt a. conſequi eam conditionem per quam dicimus, cũ ſit b. eſſe c. ideſt, ut ſi eſt a. neceſſe ſit b. termino comitem eſſe c. terminum. cum uero dicimus, ſi cum eſt a. b. eſt c. eſſe, nihil aliud intelligi uolumus, niſi duarũ inter ſe conſequentiam propoſitionum, alterius propoſitionis conſequi ueritatem, ut ſi habeant inter ſe conſequentiam a. atq; b. neceſſe ſit hanc conditionem conſequentiæ propoſitionis eius, per quam dicimus eſſe c. conſequi ueritatẽ, ideſt ſi neceſſe eſt a. poſito eſſe b. neceſſe ſit etiam c. eſſe. Similes igitur ſyllogiſmi fient earum propoſitionũ quæ ex ſimplicibus, & earum quæ nõ ex ſimplicibus utriſq; iunguntur. Earum uero quæ ex una ſimplici & ex altera hypothetica copulantur, diuerſi quidẽ a ſuperioribus, ipſi tamen inter ſe ſimiles fiunt. nec intereſt utrũ prima hypothetica, ſecunda ſit ſimplex, an econuerſo prima ſimplex, ſecunda hypothetica, ad ſyllogiſmorũ modos: niſi forſitan ad ipſius tantum ordinis cõmutationẽ. Cum igitur demõſtrata fuerit earum propoſitionum, quæ ex ſimplicibus conſtant, ratio ſyllogiſmorũ demonſtrata uidetur eſſe, earum quoq; propoſitionum, quæ hypotheticis cõmittuntur. Et cũ quarumlibet earum propoſitionum quæ ex ſimplici & hypothetica conſtant ſyllogiſmorum natura perſpecta fuerit: etiã conuerſi ordinis propoſitionũ natura quales faciat ſyllogiſmos oſtendetur. Eſt etiã ſpecies alia propoſitionũ in connexione poſitarum, quę media quodammodo ſit earũ propoſitionum, quæ ex hypotheticis ſimplicibusq; iunguntur, & earũ quæ ex duabus hypotheticis copulantur. nam ſi ad numerum reſpicias terminorum, quaſi ex tribus terminis conſtant, ſin ad conditionales animum referas, quaſi ex duabus conditionalibus uidentur eſſe compoſitæ: quæ medietas euenit iccirco, quoniam unus in his terminus communis utriſq; conditionalibus inuenitur. Proponuntur uero hæ uel per primam figuram, uel per ſecundam, uel per tertiam. Per primam hoc modo. Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. eſt c, igitur b. in utriſq; numeratur, & ſunt quidem tres termini, hi a. eſt b. eſt c. eſt, duæ uero conditionales hoc modo, ſi eſt a, eſt b. ſi eſt b. eſt c. Nanq; b. utriſq; communis eſt, atque ideo inter eas propoſitiones, quæ ex tribus terminis, & eas quæ ex quatuor componuntur, mediæ ſunt huiuſmodi propoſitiones. Per ſecundam uero figuram proponitur hoc modo. Si eſt a. eſt b. ſi non eſt a. eſt c. Per tertiam uero figuram ſic Si eſt b. eſt a. ſi eſt c. non eſt a. At de connexis quidem iſta ſufficiant. Diſiunctiuæ uero propoſitiones ſemper ex contrariis conſtant, ut hoc, aut eſt a. aut b. eſt, altero enim poſito alterũ tollitur, & interempto altero, ponitur alterum. nam ſi. eſt a. non eſt b. Si non eſt a. eſt b. Eodem modo etiam, ſi ſit b. non erit a. ſi non eſt b. erit a.

De categoricarum propoſitionum numero. Cap. V.

His igitur expeditis, ad cõnexas reuertamur, in illis enim uel propoſitio propoſitionem, uel cõditio conditionẽ, uel propoſitio conditionem, uel conditio propoſitionem ſequitur. Dicendum eſt igitur quæ propoſitiones quarum propoſitionum conſequentes eſſe uideantur, Quæ contrarietatis modo quam longiſſime a ſe differant, Quæ uero oppoſitionis contradictione diſſentiant. Simplicium nanq; id eſt prædicatiuarum propoſitionũ, aliæ præter modũ proponuntur, aliæ cum modo: præter modũ ſunt quæcunq; purum eſſe ſignificant hoc modo, dies eſt. Socrates philoſophus eſt, & quæ ſimiliter proponuntur. Quæ uero cũ modo ſunt, ita proponuntur. Socrates uere philoſophus eſt. Hic enim, uere modus eſt propoſitionis, ſed maximas ſyllogiſmorum faciunt differentias, hæ propoſitiones cum modo enunciatæ, quibus neceſſitatis aut poſſibilitatis nomen adiungitur. neceſſitatis hoc modo, cũ dicimus, ignem neceſſe eſt calere. poſſibilitatis, ut cum ita proponimus, poſſibile à Græcis ſuperari Troianos. Quo fit ut omnis propoſitio aut ineſſe ſignificet, aut ineſſe neceſſario, aut cũ non ſit aliquid, tamen enunciet poſſe contingere. quarũ quidem, ea quę ineſſe ſignificat, ſimplex eſt, neq; in ullas partes alias deduci poteſt. Ea uero quæ ex neceſſitate aliquid ineſſe deſignat, tribus dicitur modis. uno quidẽ quo ei ſimilis eſt propoſitioni, quæ ineſſe ſignificat, ut cũ dicimus, neceſſe eſt Socratem ſedere, dum ſedet. Hæc enim eandem uim obtinet ei quæ dicit, Socrates ſedet. Alia uero neceſſitatis ſignificatio eſt, cũ hoc modo proponimus, hominẽ neceſſe eſt cor habere, dum atque uiuit. hoc enim ſignificare uidetur hæc dictio, nõ quoniam tandiu neceſſe ſit habere, quandiu habet, ſed quoniam eum neceſſe eſt tandiu habere, quandiu fuerit ille qui habet. Alia uero neceſſitatis ſignificatio eſt uniuerſalis & propria, quæ abſolutæ prædicat neceſſitatẽ, ut cum dicimus, neceſſe eſt Deum eſſe immortalem, nulla conditione determinationis appoſita. Poſſibile autẽ item tribus dicitur modis. Aut enim quod eſt, poſſibile eſſe dicitur, ut poſſibile eſt Socratẽ ſedere dum ſedet. Aut quod omni tempore contingere poteſt, dum ea res permanet, cui aliquid contingere poſſe proponitur, ut poſſibile eſt Socratem leggere. quandiu enim Socrates eſt, poteſt legere. Itẽ poſſibile eſt, quod abſolute omni tempore contingere poteſt, ut auem uolare. Ex his igitur apparet alias propoſitiones eſſe ineſſe ſignificantes, alias neceſſarias, alias contingentes, atque poſſibiles. quarum neceſſarium contingentiumq; cum ſit trina partitio, ſingulæ ex iiſdem partitionibus ad eas quæ ineſſe ſignificant, referuntur. Reſtant igitur duæ neceſſariæ, & duæ contingentes, quæ cum ea quæ ineſſe ſignificat, enumeratæ, quinque omnes propoſitionum faciunt differentias. Omnium uero harum propoſitionum aliæ ſunt affirmatiuæ, aliæ negatiuæ. Affirmatiua ineſſe ſignificans eſt quæ dicit, Socrates eſt. Negatiua quæ proponit, Socrates non eſt. Neceſſarium uero propoſitionum affirmatiuarum duæ uidentur eſſe negationes, una contraria, altera uero oppoſita. Eius nanque quæ dicit, neceſſe eſt eſſe a. quolibet modo ex utriſque qui dicti ſunt, aut ea eſt negatio quæ dicit: neceſſe eſt non eſſe a. aut ea quæ dicit, non neceſſe eſt eſſe a. Quarum quidem ea quæ dicit, neceſſe eſt non eſſe a. contraria eſt ei quæ dicit, neceſſe eſt eſſe a. Vtræque enim falſæ poterunt inueniri, ueluti cum dicimus neceſſe eſt Socratem legere, neceſſe eſt Socratem non legere, utraque mentitur. nam & cum legit, non ex neceſſitate legit: & cum non legit, nulla ne legat neceſſitate conſtringitur. ſed eſt utrunque poſſibile. At uero ea quæ dicit, non neceſſe eſſe a oppoſita eſt ei quæ proponit, neceſſe eſt eſſe a. Vna enim ſemper uera eſt, ſemper falſa altera reperitur. In contingentibus uero atque poſſibilibus eadem ratio eſt. huic enim quæ dicit, contingit eſſe a. tum ea uidetur obiecta quæ dicit, contingit non eſſe a. tum ea quæ proponit, non contingit eſſe a. Atque ea quidem quæ dicit, contingit non eſſe a. contingens negatio nuncupatur, ueraque eſſe poteſt cum ea affirmatione quæ dicit, contingit eſſe a ueluti cum dicimus contingit ſedere Socratem, contingit non ſedere Socratem. Et hæ quidem non dicuntur eſſe contrariæ, quoniam ſimul ueræ eſſe poſſunt. At uero oppoſitæ ſunt, quoties ipſum contingens negatur, ut ſi aduerſus eam quæ dicit, contingit eſſe a. ea opponatur quæ dicit, non contingit eſſe a. Id enim iſta ſignificat omnino non poſſe contingere. Quæ cum ita ſint, cumq; ineſſe ſignificantes propoſitiones præter ullum dicuntur modum, his ad eſſe iuncto aduerbio negatiuo, negatio plena perficitur. Quæ uero cũ modo proponuntur, ſi neceſſariæ ſint & ad eſſe

negatio

negatio iungatur, ut ea quæ dicit, neceſſe eſt non eſſe, ſit neceſſaria negatio. Si uero ipſi neceſſario negatio præponatur, ſit neceſſarii negatio, affirmationi uehementer oppoſita, ut ea q̃ dicit, nõ neceſſe eſt eſſe. Itẽ in contingentibus ſi ad eſſe negatio præponatur: ſit contingens negatio, ut ea quæ dicit, contingit non eſſe a. Si uero ipſi contingenti negatio ſiungatur, ſit contingentis negatio, contingenti affirmationi uehementer oppoſita, ut ea quæ dicit, nõ contingit eſſe. Sed quoniam omnis propoſitio, aut uniuerſalis eſt, aut particularis; aut indefinita, aut ſingularis: proponitur uniuerſalis hoc modo, Omnis homo legit: Particularis ſic, Quidã homo legit: Singularis ſic, Socrates legit: Indefinita ſic, Homo legit, neceſſe eſt, ut ſicut in categoricorũ ſyllogiſmorum inſtitutione monſtratũ eſt, illæ ſibi maxime uideantur oppoſitæ, quæcunque uel uniuerſale affirmant, ſi particulariter denegatur, uel uniuerſale denegant ſi particulariter affirmetur: & quæ ſingulares ſunt, ſi illa quidẽ in affirmatione poſita, illa uero in negatione. Quæ cũ ita ſint, ſi hæc eadem ratio ad cõtingentes & neceſſarias referatur, idẽ in neceſſariis & contingentibus inuenitur, ut ſiquis dicat, omnẽ a. terminum eſſe neceſſe eſt, aliuſq; neget dicens, non neceſſe eſt omnem a. terminũ eſſe, fecit oppoſitã negationem. Et ſi dicat aliquis, contingit omnem a. terminũ eſſe, idq; aliquis neget, nõ contingit omnem a. terminum eſſe, fecit oppoſitam negationem. In utriſque enim negatio & modum remouet, & ſignificationẽ uniuerſalitatis extinguit. Atque hoc quidem in ſimplicibus & categoricis propoſitionibus euenire neceſſe eſt, de quarum natura diligentius perſecuti ſumus in his uoluminibus, quæ in ſecundæ editionis expoſitione περὶ ἑρμηνείας inſcripſimus.

De numero propoſitionum hypotheticarũ: deq; neceſſaria conſecutione inter partes ipſarum: & quæ ſint affirmatiuæ, quæue negatiuæ appellandæ. Cap. VI.

Siquis igitur propoſitionum omnium conditionaliũ numerum quærat, ex categoricis poterit inueniri. Ac primũ in connexis ex duabus ſimplicibus inquirendus eſt hoc modo. nã quoniam propoſitio ſimplex hypothetica ex categoricis duabus iungitur, una earũ uel ineſſe ſignificabit, uel cõtingere eſſe dupliciter, uel neceſſe eſſe dupliciter, quod ſi ſunt affirmatiuæ quinquies affirmatiua enũciatione proponentur. Sed quoniã omnis affirmatio habet oppoſitam negationẽ, rurſus quinquies negatiua enunciatio poterit pronunciari. Erunt igitur in prima propoſitione q̃ una pars eſt hypotheticæ propoſitionis in negatione & affirmatione cõſtitutæ modorũ propoſitiones decem. Secunda etiam propoſitio quæ pars eſt hypotheticæ, totidẽ affirmationibus & negationibus proponi poteſt. Erunt igitur eius quoq; enunciationes decẽ. Sed cum prima propoſitio ſecundæ propoſitioni quadam conſequentia copuletur, ut una hypothetica fiat, omnes decẽ affirmatiuæ, ac negatiuæ propoſitiones omnibus decẽ affirmatiuis negatiuiſq; propoſitionibus applicabuntur. Itaque cõplexæ centũ omnes efficiunt propoſitiones hæ, quæ connexæ ex ſimplicibus coniunguntur. Secundũ hunc uero modũ poteſt propoſitionum numerus inueniri etiam in his propoſitionibus, quæ ex categorica & hypothetica copulantur, uel quæ ex duabus cõditionalibus fiunt. nam quæ ex cõditionali & categorica conſtant, uel quæ e diuerſo: ex tribus categoricis iunctæ ſunt. Quod ſi duarum inter ſe prædicatiuarũ affirmatione uel negatione complexio, uel eſſe, uel neceſſario, uel contingenter eſſe, quinq; modis, centum efficit complexiones, quoniam tertia propoſitio uel affirmatiua erit uel negatiua, & ſi affirmatiua quinque modis, uel ineſſe ſignificans, uel neceſſario ineſſe dupliciter, uel contingẽter ineſſe dupliciter. Itemq; totidem negabitur modis, ſimul non amplius quã decies proponetur. Quo fit ut tertia propoſitio cum duabus ſuperioribus centum inter ſe modis copulatis atq; cõplexis iuncta atq; cõmiſſa, mille omnes faciat cõplexiones. Centum namq; duarũ propoſitionum modicum decẽ modis tertiæ propoſitiones cõplicati, mille perficiunt. Decies enim centum mille ſunt. Rurſus quoniã e duabus hypotheticis iuncta conditionalis, quatuor categoricis copulatur, & duæ inter ſe primæ categoricæ centum cõplexionibus iungebãtur, neceſſe eſt ut poſteriores quoq; duæ centum cõplexionibus connectantur. quod ſi centũ ſuperiorum propoſitionum categoricarum modi, centum poſteriorũ categoricarum modis complicentur, fient decem millia complexiones. In illis autem propoſitionibus, quæ tribus uariantur figuris, ſiquidem medius terminus ſimiliter & in prima & in ſecunda hypothetica proponatur, mille erunt complexiones ad earum ſimilitudinem, quæ ex tribus categoricis connectuntur. Tunc enim unus atq; idem terminus in utriſque tres neq; amplius faciet enunciationes: Similiter uero in utriſq; proponatur hoc modo, Si eſt a. eſt b. ſi eſt b. eſt c. hic enim b. terminus & ad a. terminũ & ad c. poſitus eſt, ineſſe ſignificans. Idem in neceſſariis & contingentibus intelligendum. At ſi ita proponatur, Si eſt a. eſt b. & ſi neceſſe eſt eſſe b. eſt, uel non eſt c. duæ propoſitiones conditionales, id eſt quatuor prædicatiuæ fiunt. Quo fit, ut ſecundũ eas quæ ex prædicatiuis quatuor connectuntur decem millia faciant cõplexiones: atq; hi numeri tam in prima, quã in ſecunda, uel tertia figura ſunt inſpiciendi. Et nos quidẽ quantus eſſe propoſitionũ numerus poſſet aſcripſimus, nunquam tamen diſſimiliter terminus medius enunciatur. Nanq; ut fiat extremorũ concluſio, medius terminus intercedit, cuius cõmunitas extrema coniungit. Quod ſi medius diuerſis modis in utraq; propoſitione dicatur, nõ connectuntur extrema, atq; ideo ne ſyllogiſmus quidẽ fieri ullus poteſt. cũ præſertim ne una quidẽ ꝓpoſitio dici poſſit, in qua medius terminus diſſimiliter enunciatur. Longe autẽ multiplex numerus propoſitionũ exiſteret, ſi ineſſe ſignificantes & neceſſarias contingẽtes affirmatiuas negatiuaſq; propoſitiones per uniuerſales particulares, uel oppoſitas, uel ſubalternas uariaremus: ſed id nõ conuenit, quia conditionalium termini propoſitionũ indefinito maxime enunciantur modo. Atque ideo ſuperuacuum iudicaui determinatarum, ſecundum quantitatem propoſitionum quærere multitudinem, cum determinatæ conditionales proponi non ſoleant. fere autem hypotheticæ propoſitiones ne per neceſſitatem quidem uel per contingens enũciantur, ſed illæ maxime in uſum collocutionis ducuntur, quæ ineſſe ſignificant. Omnes uero neceſſariã conſequentiam tenere uolunt, & quæ ineſſe ſignificant, & quibus neceſſitas additur, & quibus prædicatio poſſibilitatis aptatur, Etenim terminus applicatur. Neceſſitas uero hypotheticæ propoſitionis & ratio earum propoſitionum, ex quibus iunguntur inter ſe connexiones, conſequentiã quærit, ut cum dico, Si Socrates ſedet, uiuit: neque ſedere eum, neque uiuere neceſſe eſt. Sed ſi ſedet, neceſſe eſt uiuere. Item cum dicimus ſi Sol mouetur, neceſſario uenit ad occaſum, tantundem ſignificat quantum, ſi Sol mouetur, uenit ad occaſum. Neceſſitas enim propoſitionis in conſequẽtiæ immutabilitate conſiſtit. Item cum dicimus, ſi poſſibile eſt legi librũ, poſſibile eſt ad tertium uerſum peruenire. Rurſus neceſſitas conſequentiæ ſeruata eſt. nam ſi poſſibile eſt legi librum, neceſſe eſt id poſſibile eſſe, ut ad tertium uerſum perueniatur. Opponuntur autem hypotheticis propoſitionibus illæ ſolæ, quæ earum ſubſtantiã perimunt. Subſtantia uero propoſitionum hypotheticarum in eo eſt, ut earum conſequentiæ neceſſitas ualeat permanere. Siquis ergo recte conditionali propoſitioni repugnabit, id efficit ut earum diſtruat conſequentiam, ueluti cum ita dicimus; Si eſt a. eſt b. non in ea repugnabit, ſi monſtret, aut, non eſſe a. aut non eſſe b. ſed ſi poſito quidẽ a. oſtendit non ſtatim conſequi eſſe b. ſed poſſe eſſe a. etiã ſi b. terminus non ſit. ſed ſi negatio ſit, conditionalis eodem deſtruetur modo, ut cũ dicimus ſi eſt a. b non eſt. Non oſtendẽdum eſt, aut non eſſe a. aut b. eſſe, ſed cum ſit a. poſſe eſſe b. terminum. Sunt autem hypotheticæ propoſitiones, aliæ quidem affirmatiuæ, aliæ negatiuæ, ſed de his nunc loquor, quæ in conſequentia poſitæ in connexione eſſe dicuntur. Affirmatiua quidẽ ut cum dicimus, Si eſt a. eſt b. ſi a. non eſt b. eſt, Negatiua, Si eſt a. non eſt b. Si non eſt a. non eſt b. Ad conſequen-

tem enim propoſitionem reſpiciendum eſt, ut an affirmatiua an negatiua ſit propoſitio iudicetur. Idem de compoſitis propoſitionibus conditionalibus intelligi oportebit. De his autem propoſitionibus quæ in diſiunctione ſunt poſitæ, cum de earum ſyllogiſmis tractauero commodius atque uberius dicam.

De partibus ſyllogiſmi hypothetici. Cap. VII.

HYpotheticos ſyllogiſmos, quos latine conditionales uocamus, alii quinq;, alii quatuor, alii tribus conſtare partibus arbitrantur, quorũ mox controuerſiã diiudicabo, ſi prius quibus nominibus talium partes ſyllogiſmorũ appellentur oſtendero. Quoniam enim omnis ſyllogiſmus ex propoſitionibus texitur, Prima uel propoſitio uel ſumptũ uocatur. Secunda uero dicitur aſſumptio, ex his quæ infertur, concluſio nuncupatur. Cum. n. ita dicimus, Si homo eſt, animal eſt, Homo autẽ eſt, animal igitur eſt; ea quidẽ enunciatio per quã dicimus, ſi homo eſt, animal eſt, propoſitio uel ſumptũ uocatur; ea uero quam huic adiunximus, eſt autẽ homo, aſſumptio dicitur, tertia concluſio nominatur, per quam oſtẽdimus eſſe animal qui fuerit homo. Sed quoniam ſæpe euenit, ut propoſitionis enunciatæ conſequentia non ſit uerisſimilis, propoſitioni ſæpe adiungitur approbatio, per quam id quod eſt propoſitũ, uerum eſſe monſtretur. Aſſumptio quoq; ſæpe ad finem per ſe non uidetur idonea, huic quoq; tamen probationis adiungitur, ut uera eſſe uideatur. Quo fit ut ſæpe quinq; partes, ſæpe quatuor, interdum tres hypoteticos ſyllogiſmos habere contingat. nã quinq; conſtabit partibus, ſi & propoſitio & aſſumptio probationibus indigebunt. quòd ſiue propoſitio, ſiue aſſumptio probatione indigebit quadripartitus eſt ſyllogiſmus. quod ſi neutra eſt approbanda, tripartitus eſſe relinquitur. In hac uero ſententia etiam M. Tullius eſſe deprehenditur. In rhetoricis. n. ſyllogiſmos quoſdã quinque partitos eſſe, quadripartitos alios confirmat. Quibus uero taliũ ſyllogiſmorũ non placet partes ultra ternarium numerũ propagari: hi propoſitionum probationes, atque aſſumptionũ non putant in ſyllogiſmi partibus eſſe ponendas. Neq; enim propoſitionem eſſe, de qua ſyllogiſmus poteſt exiſtere, cui nõ conſentit auditor. Quod ſi per ſe dubia eſt ea probatio, quæ propoſitioni dubiæ adiungitur faciens fidem eidẽ cui adiungitur propoſitioni, facit ut ſit idonea ſyllogiſmo: ac per hoc tunc incipit eſſe ſyllogiſmi propoſitio, cũ talis per probationem redditur, ut ex ea aliquid colligi poſſit: tũc uero aliquid ex ea colligi poteſt, cũ probationis auxilio poterit ab auditore concedi. quocirca membrum quoddã, & quaſi fulcimentũ dubiæ propoſitionis, uel aſſumptionis probatio eſſe uidetur, nõ pars etiam ſyllogiſmi. Sed noſtra ſententia his potius accedit, qui tribus partibus eũ conſtare pronunciat. Etenim quælibet probatio, quæ uel propoſitioni uel aſſumptioni copulatur, propoſitionis eſſe, uel aſſumptionis probatio dicitur. Cum igitur nõ ad ſyllogiſmũ, ſed ad propoſitionẽ uel aſſumptionẽ referatur, cuius eſt probatio, non oportet eam ſyllogiſmi proprie partem uideri. nam illud quod obiici poteſt, nullus ignorat, quin partium partes etiam totius eſſe partes dicantur. Sed plurimum refert, utrum ipſæ ſint primitus partes totius: an in ſecundarum partium poſtremitate ponantur. Amplius ſi ſit per ſe nota probabilis propoſitio, totus ſyllogiſmus probatione non indiget. Quod ſi per ſe propoſitionis nulla fides eſt, neceſſe eſt, ut ea propoſitio quodam uelut teſtimonio probationes indigeat. Non igitur ſyllogiſmus probatione, in eo quod ſyllogiſmus eſt, indigebit, ſed propoſitio, ſi fide propria fuerit deſtituta. Idem etiam de aſſumptione dici poteſt. Quare manifeſtum eſt eorum eſſe ſententiam præponendam, quæ aſſerit ſyllogiſmum tribus partibus tantum iungi. Præterea ſiqua propoſitio probationis indigeat, ut eam uera fides ſequatur, aliquo demonſtrabitur ſyllogiſmo. quocirca qui fieri poteſt, ut recte ſyllogiſmus pars ſyllogiſmi ſimplicis eſſe dicatur? ipſam enim probationem propoſitionis ſyllogiſmũ, uel ex ſyllogiſmo eſſe neceſſe eſt.

De hypotheticis connexis atque ſimplicibus, deq; illarum ſyllogiſmis tam perfectis quam imperfectis. Cap. VIII.

HIs ita determinatis de protinus ſyllogiſmis, quorũ propoſitiones in connexione poſitæ, duobus terminis conſtant, explicandũ uidetur. Horum autẽ duplex forma eſt, quatuor enim ſunt per præcedentis propoſitionis affirmationẽ, qui ſunt primi hypothetici atq; perfecti, quatuor uero per ſequentis negationẽ, qui cũ demõſtratione indigeant, non uidẽtur eſſe perfecti. Prioris uero negatione, & ſequẽtis poſitione nullus omnino ſyllogiſmus efficitur. Omnium igitur taliũ propoſitionum primũ numerus explicetur, ut qui ſiant.

Si eſt. a. eſt. b.
Si eſt. a. non eſt. b.
Si non eſt. a. eſt. b.
Si non eſt. a. non eſt. b.

Ac de prioribus quidem ſyllogiſmis atque perfectis primo loco dicendũ eſt. Horũ enim primus modus eſt hic. a. prima ueniens propoſitiones, Si eſt. a. eſt. b. Atqui eſt. a. eſt igitur. b. cum enim prima propoſitio tantum conditionem proponat, ut ſi ſit. a. neceſſe ſit conſequi eſſentiam. b. termini, id aſſumptio quod præcedit aſſumit ac ponit, dicitq;. Atqui eſt. a. conſequitur igitur ut ſit. b. Id enim ex conſequentia primæ propoſitionis effectum eſt. At ſi id quod ſequitur, aſſumendo ponamus, nullus efficitur ſyllogiſmus. Age enim ſit huiuſmodi cõſequentia ut, ſi ſit. a. ſit. b. aſſumaturq; quod ſequitur hoc modo. At eſt. b. non conſequitur ut ſit uel non ſit. a. Id uero clarius fiet exemplo. ſit enim propoſitio, ſi homo eſt, animal eſt, aſſumaturq; eſſe animal ſcilicet quod ſequitur, non neceſſe erit hominem uel eſſe, uel non eſſe: poteſt enim cum ſit, alias hoc uel eſſe uel nõ eſſe. Secundus uero modus eſt eorũ in quibus prior propoſitionis pars in aſſumptione reperitur, qui uenit ex ſecũda propoſitione ſuperius digeſta, hoc modo eſt, Si eſt. a. non eſt. b. atqui eſt. a. non eſt igitur. b. id enim propoſitum fuerat, ſi eſſet. a. non eſſe. b. Sumpto igitur præcedente, conſequentis eſt facta concluſio. quòd ſi conſequens ſumas, nullus uidetur fieri ſyllogiſmus, quia nec conſequitur ulla neceſsitas hoc modo, ſi eſt. a. non eſt. b. atqui non eſt. b. nõ neceſſe eſt eſſe. a. uel non eſſe. Age enim ita ſit propoſitio, ſi eſt nigrum, non eſt album, & id quod ſequitur aſſumatur, atqui non eſt album, non neceſſe erit eſſe nigrum uel non eſſe, quia cum non ſit album, poterit aliquod eſſe medium. Tertius uero modus talium ſyllogiſmorum eſt qui uenit ex tertia propoſitione, quorum in aſſumptione ponitur id quod præcedit hoc modo, Si non eſt. a. eſt b. atqui non eſt. a. eſt igitur. b. Hæc concluſio rurſus ex conditione propoſitiõnis euenit, id enim fuerat propoſitum, ut ſi non eſſet. a. eſſet. b. Quod ſi conuertas, & ſumas eſſe. b. id eſt quod conſequitur, non neceſſe erit eſſe, uel non eſſe id quod præcedit. Sed huius exemplum non poteſt inueniri eo, quòd ſi ita proponatur, ut cum nõ ſit. a. ſit. b. nihil eſſe mediũ uideatur inter. a. atque. b. Sed in his ſi alterum non fuerit, ſtatim neceſſe eſt eſſe alterum, & ſi alterum fuerit, ſtatim neceſſe eſt alterum non eſſe: uidetur ergo quodammodo ex conſequenti poſito in his fieri ſyllogiſmus. Sed quantum ad rei naturam ita eſt, quantum uero ad propoſitionis ipſius pertinet conditionem, minime conſequitur. Quod quidem ex his patet, quæ ſuperius dicta ſunt. In utriſque enim ſuperioribus modis, conſequenti poſito, nihil ex neceſsitate collectũ eſt: hic uero tertius modus, quantum ad complexionem propoſitionum pertinet, in quo ſi id ponendo quod ſequebatur aſſumitur, nullum efficit ſyllogiſmum: quantum uero ad eorum naturam, in quibus ſolis hæ propoſitiones enunciari poſſunt, uidetur eſſe neceſſaria conſequentia, hoc modo, ut ſi dies non eſt, nox ſit, ſi nox ſit, dies non ſit, ex neceſsitate conſequitur: ſimileſq; ſunt ii ſyllogiſmi his, qui in diſiunctione ſunt conſtituti, de quibus paulo poſterius commemorabo, quoniãq; ad illos & differentias & ſimilitudines dabo. Quartus modo eſt ex quarta propoſitione, cum ita proponitur,

Proponitur, Si a. non eſt b. non eſt: atqui non eſt a. non eſt igitur b. Rurſus enim id quoq; conſequi ex propoſitione monſtratur, quæ propoſuit non fore b. ſi a. prior terminus nō fuiſſet. At ſi id quod ſequitur aſſumamus, nulla uidetur fieri poſſe neceſsitas, ueluti ſi ita dicamus, non eſt autem b. non neceſſe erit eſſe, uel non eſſe a. Age enim proponatur, ſi animal non eſt, non eſſe hominem; aſſumaturq;, at non eſt homo, non neceſſe eſt, ut uel ſit, uel non ſit animal. Demonſtratum igitur eſt in huiuſmodi ſyllogiſmis, ſi id quod præcedit ponendo aſſumitur, perfectos, atq; ex ipſis propoſitionibus probabiles, & neceſſarios fieri ſyllogiſmos. Si uero id quod ſequitur ponendo aſſumatur, nullam fieri neceſsitatem præter in tertio modo, qui cū ſit ſimilis his ſyllogiſmis, qui per diſiunctionem propoſitis enunciationibus fiunt, uidetur in rebus de quibus proponi poteſt, ſeruare neceſsitatem, cum in cōplexione non ſeruet, ꝙ ex cæteris tribus modis arguitur primo, ſecundo, atq; quarto, in quibus ſumpta ſequente ponendæ propoſitionis parte, nihil ex neceſsitate conficitur. Ac de his quidē ſyllogiſmis, qui duobus terminis iunguntur, quorum prima pars propoſitionis ponendo aſſumitur, quantū ad inſtitutionis pertinet modum, ſufficienter expreſſimus. Nunc uero dicendum eſt de his, quorum conſequens propoſitionis ita ſumitur ut perimatur. Ex his quoque quatuor fiunt modi, cum prior propoſitionis pars in aſſumptione non poſsit interimi, ut ulla ſyllogiſmi neceſsitas conſequatur. Eſt igitur primus modus taliū ſyllogiſmorum a prima propoſitione ueniens hic. Si eſt a. eſt b. at nō eſt b. nō eſt igitur a. hic igitur b. terminus, qui in prima propoſitione cōſequens fuerat, in aſſumptione eſt interemptus, ut a. terminus, qui propoſitionis prima pars fuerat, interimeretur, eaq; neceſsitas tali ratione probabitur, propoſitū namq; eſt, ſi a. ſit b. eſſe. Et aſſumptio facta eſt, ut conſequens pars propoſitionis interimeretur, id eſt non eſſe b. Dico quia conſequitur nō eſſe a. nam ſi poteſt eſſe a. cum non ſit b. fruſtra erit prima propoſitio, quæ ait, ſi a. ſit b. eſſe, atqui ea propoſitio ualet: cum igitur ſit a. eſt b. Quod ſi cum non ſit b. ſit a. quod ſcilicet ex aſſumptione proponitur, idem b. erit, & non erit: Nō erit, quia b. non eſſe proponit aſſumptio: erit aūt, quia ſi eſt a. erit b. quod fieri non poteſt. Non igitur ſi b. nō fuerit, erit a. Hic eſt ergo primus modus talium ſyllogiſmorū, qui ex interempta parte conſequenti propoſitionis fiunt, qui non ſunt perfecti, neq; ex ſe cogniti, ſed indigent uel eius quam ſuperius propoſui, uel alterius cuiuslibet probationis, ut ueri eſſe monſtrentur. Quod ſi prima pars propoſitionis interimatur, non erit ſyllogiſmus. age enim ita dicamus, Si eſt a. eſt b. atqui non eſt a. non ſequitur, ut ſit uel non ſit b. ut etiā demonſtretur exemplo. Sit enim propoſitio, ſi homo eſt, animal eſt. Sed homo non eſt, nō neceſſe erit uel eſſe animal, uel non eſſe. Secundus modus per contradictionē aſſumptionis, qui a ſecunda propoſitione deſcendit, ille eſt cum ita proponimus, Si eſt a. nō eſt b. Atqui b. eſt, igitur a. nō eſt. Hic enim rurſus ſecunda pars propoſitionis interēpta. nam cum ſecunda pars propoſitionis b. non eſſe diceret, ſi a. fuiſſet, aſſumptio b. eſſe pronunciat. Affirmatio aūt perimit negationē, quam aſſumptionem conſequitur, ut a. non ſit hoc modo. Sit enim propoſitio, ſi a. eſt b. non eſt, & ſit b. Dico quia non erit a. nam ſi erit a. cum ſit b. idē b. erit, & non erit. Non erit quidē ex prima propoſitione, quæ dicit, ſi eſt a. non eſt b. erit autem per aſſumptionem, qua dicimus eſſe b. At ſi præcedens pars propoſitionis auferatur, nō fiet ulla neceſsitas. Age enim in huiuſmodi propoſitione. Si a. eſt b. nō eſt, ita dicamus. Atqui nō eſt a. nō conſequitur, ut ſit uel nō ſit b. Id uero tali arguitur exemplo. Dicemus n. ſi nigrum eſt, albū non eſt, aſſumamusq; non eſſe nigrum, non ſtatim conſequitur, ut uel albū ſit uel nō ſit. Poteſt enim eſſe aliquod mediorū. Tertius modus ille eſt ex tertia propoſitione deductus, cum ita proponimus. Si a. non eſt b. eſt b. autem non eſt a. igitur eſt. Hic quoq; conſequens pars propoſitionis aſſumpta eſt, & cū in propoſitione affirmaretur, in aſſumptione negata eſt, & eſt rata conſequentia, & perficiens ſyllogiſmum hoc modo. nam ſi uerum eſt, cum non ſit a. eſſe b. dico quia ſi b. non ſit, eſt a. nam ſi poterit cum b. non ſit, non eſſe a. fruſtra eſt prima propoſitio, quæ dicit, cum non ſit a. eſſe b. eritq; b. ac nō erit. Non erit quidē ex ea aſſumptione, quę proponit, nō eſſe b. erit autem, quia ſi a. terminus eſſe negabitur, poſito non eſſe b. termino, cum non ſit a. erit b. quod eſt impoſſibile. Non igitur poteſt fieri, ut cum non ſit b. non ſit a. Cōſequitur igitur, ut cum nō ſit b. ſit a. Quod ſi prior pars propoſitionis, quæ præcedens eſt, auferatur, nullus eſt ſyllogiſmus hoc modo: cū enim dicemus, ſi a. non eſt, eſſe b. ſi aſſumamus, atqui eſt a. nihil euenit neceſſarium, ut uel ſit b. uel non ſit, ſecundū ipſius complexionis naturā. nam hic quoq; ut in his in quibus in aſſumptione ſecundus terminus ponebatur, dicendum eſt, ſecundum ipſius quidem complexionis naturam nullum fieri ſyllogiſmum. Secundum terminos uero in quibus ſolis dici poteſt, neceſſe eſt ſi a. fuerit b. nō eſſe, in contrariis enim tantū & in his immediatis. i. medium nō habentibus, hæc ſola propoſitio uere poterit prædicari, uelut cum dicimus, ſi dies non eſt, nox eſt, ſiue nō fuerit dies, nox erit: ſiue nō fuerit nox, dies erit: ſiue dies fuerit, nox nō erit: ſiue nox fuerit, dies non erit. Quartus modus eſt horū ſyllogiſmorum ex quarta propoſitione deſcendens, cuius hæc prima propoſitio eſt, Si non eſt a. non eſt b. eſt autem b. erit igitur a, hic quoq; ſecunda pars propoſitionis aſſumpta eſt; & quoniam eadem negatione fuerat poſita, affirmatione eſt interempta. Affirmatio enim uim negationis interimit, hic quoq; eodem modo ſyllogiſmi neceſsitas continetur. nam ſi, poſito cum non ſit a. non eſſe b. ſumatur eſſe b. dico quia conſequens eſt etiam a. eſſe: nam ſi poteſt cum ſit b. non eſſe a. fruſtra eſt prima propoſitio, quæ cum a. non ſit b. non eſſe pronunciat. fiet igitur rurſus ut idē b. ſit ac non ſit. Ex aſſumptione namq; erit b. ita enim dicitur, atqui b. eſt. Si uero hoc poſito poſsit nō eſſe a. rurſus b. non erit, quia prima ꝑpoſitio ait, ſi non ſit a. non eſt b. quod eſt impoſsibile. Quod ſi ea portio propoſitionis, quæ præcedens eſt, auferatur, nihil euenit neceſſariū. Age enim ita dicamus, ſi non eſt a. nō eſt b. aſſumamusq;, atqui eſt a. non conſequitur, ut b. uel eſſe, uel non eſſe neceſſario concludatur. ut in hoc ſyllogiſmo, ſi non eſt animal, non eſt homo, atqui eſt animal, non neceſſe eſt uel eſſe hominem, uel non eſſe. Hi igitur quatuor ſyllogiſmi imperfecti dicuntur iccirco, quoniam per ſe non habent apertam atque perſpicuam conſequentiæ neceſsitatem, eaque illis ex probatione conficitur. Vt igitur breuiter concludendum ſit in hypotheticis ſimplicibus ſyllogiſmis connexas habentibus propoſitiones, quoquo modo factis, ſiquidem prima pars propoſitionis aſſumitur, ſi ea ponatur, fient quatuor ſyllogiſmi per ſe noti, atque perfecti. ſi uero id quod conſequitur aſſumatur, nulla eſt ſyllogiſmi neceſsitas, niſi in tertio tantum modo, qui non propter complexionis naturam, ſed propter terminorum contrarietatem, in quibus ſolis dici poteſt, uidetur concluſionis neceſsitatem tenere. Itaq; ſi quid in aſſumptione ex his, quę in propoſitione ſunt pronunciata ponantur, quatuor uel quinque fieri neceſſe eſt ſyllogiſmos perfectos: quatuor, ubi prima pars propoſitionis, quinque uero ubi ſecunda pars propoſitionis ponendo aſſumitur, ſi non ad complexionis naturam, ſed ad terminos aſpiciamus. Si quid uero ex his in aſſumptione quæ prima propoſitio enunciat, auferatur, ſi quæ eſt conſequens pars propoſitionis auferatur; fient imperfecti & probatione indigentes quatuor ſyllogiſmi. Si uero prior propoſitionis pars auferatur, nulla erit neceſsitas ſyllogiſmi, niſi in tertio tantum modo, ubi non facit neceſsitatem complexio, ſed terminorū natura. Quocirca hic quoq; quatuor, uel quinq; ſunt ſyllogiſmi. quatuor quidē, ſi ſecunda pars propoſitionis fuerit interēpta. Quintus uero ſi eum non cōplexionis natura, ſed terminorū proprietas metiatur. Quocirca ſi ex duobus terminis propoſitio prima cōſtat: octo ſunt uel decē, nec amplius ſyllogiſmi.

De hypotheticis compoſitis ex prædicatiua & conditionali & earum ſyllogiſmis. *Cap. IX.*

AC de his quidem conditionalibus ſyllogiſmis, quorum propoſitiones connexæ ſunt, & ex duabus prædicatiuis

ſimplicibus conſtant, ſufficiente, expeditum eſt. Nunc de his ſyllogiſmis dicendum eſt, qui ex prædicatiua & hypothetica, uel ex hypothetica prædicatiuaq; connectuntur. Horum autem facile complexiones omnium ſyllogiſmorũ apparebunt, ſi prius earum numerus exponatur. Sunt igitur priores quidem, quæ ex prædicatiua, atq; hypothetica connectuntur hæ.

Si ſit a. cum ſit b. eſt c.
Si ſit a. cum ſit b. non eſt c.
Si ſit a. cum non ſit b. eſt c.
Si ſit a. cum non ſit b. non eſt c.
Si non ſit a. cum ſit b. eſt c.
Si non ſit a. cum ſit b. non eſt c.
Si non ſit a. cum non ſit b. eſt c.
Si non ſit a. cum non ſit b. non eſt c.

Ac primum quæ ſit earum natura, uidetur eſſe tractandũ. Neq; enim quoquo modo conditio ponatur, cõditionalis propoſitio fiet, ſed ſi illa conſequentia propter poſitam eueniat conditionem. nam ſi quis ita dicat, ſi homo eſt, cum ſit animal, animatum eſt: non uidetur facere oppoſita conditio conſequentiæ neceſsitatem, nam etiam ſi non ſit homo, nihilominus tamen cum ſit animal, animatum eſt, at ſi ita ponatur, Si ſit homo, cum ſit animatum, eſt animal: uidetur conſequentiæ ratio in conditione conſiſtere. Neque enim neceſſe eſt cum animatum ſit, animal eſſe: niſi homo uel aliquid tale fuerit, quod animatũ eſſe proponitur. Tunc enim quod animatum eſt, animal eſſe neceſſe eſt, homo nanq; uel quodlibet aliud tale animatum eſt. Per ſingulas igitur propoſitiones eundum eſt, & ſpectanda eſt earũ ſingularum natura hoc modo. Prima propoſitio per quam enunciatur, Si eſt a. cum ſit b. eſt c. talis eſſe debet: ut b. quidẽ poſsit eſſe ẽt præter a. ſi tamen a. fuerit b. nõ eſſe non poſsit. Rurſus idem b. terminus poſsit eſſe etiam cum non eſt c. nec ſit neceſſe, ut b. poſito ſit etiam c. ſed tunc tantum neceſſe ſit eſſe c. quando b. terminus a. terminũ ſequitur, ut ſi ſit a. homo b. animatum c. animal. animatum enim & præter hominem, & præter animal eſſe poteſt. Si uero ſit homo, animatum eſſe neceſſe eſt, & cum animatũ hominis eſſentiã conſequatur, cõſequitur ut ipſum animatum ſit animal. Itẽ ſecundã propoſitionẽ, quæ ait, Si eſt a. cum ſit b. nõ eſt c. huiuſmodi eſſe oportebit, ut b. quidem præter a. eſſe poſsit, ſed cum fuerit a. neceſſe ſit eſſe etiam b. at uero c. tale ſit, ut ſimul quidem cũ a. eſſe non poſsit, cum b. uero eſſe poſsit, & non eſſe, ſed tunc tantum cum b. eſſe non poſsit, quando b. terminus a. terminum ſequitur, ut ſit a. homo b. animatum c. inſenſibile. nãq; animatum præter hominem eſſe poteſt, at ſi homo ſit, ut ſit animatum neceſſe eſt: inſenſibile uero poteſt eſſe animatum & non eſſe. Sed tunc inſenſibile, & animatum non conueniunt, cum iccirco eſt animatum, quia homo eſſe prædictus eſt. Tertia uero propoſitio a. quidem terminum debet habere, qui nunquam ſimul eſſe poſsit cum b. termino c. uero terminum talem eſse oportebit, ut poſsit eſse quidem & non eſſe, ſi non fuerit b. ſed tunc tantum neceſse ſit eſse c. terminum, ſi b. terminus non ſit: ſi iccirco non eſt b. quoniam a. terminus eſse prædictus eſt, ut ſi ſit a. homo b. inanimatum c. ſenſibile. nam ſi eſt homo, non eſt inanimatum. ſenſibile uero eſse poteſt ſimul & non eſse, cum inanimatũ non ſit. Poſſunt n. eſse quædam, quæ nec inanimata ſunt, nec ſenſibilia, ut arbores. Idem tamen ſenſibile neceſse eſt eſse, cum nõ ſit inanimatum, ſi iccirco inanimatum non eſt, quia homo eſse prædictus eſt. Rurſus Quarta propoſitio huius eſse debet proprietatis: ut b. quidem terminus nullo modo eſse poſſit, ſi fuerit a. at uero c. poſsit eſse & non eſse, ſi non fuerit b. Sed tunc tantũ c. cum non fuerit b. non eſse neceſse ſit, ſi b. terminus nõ ſit: quia a. terminus prius eſse propoſitus eſt: ut ſi ſit a. homo b. inanimatũ c. inſenſibile, inanimatũ enim non erit ſi fuerit homo: inſenſibile uero poteſt eſse & non eſse: ſi non ſit inanimatũ. Tunc tantum inſenſibile nõ eſse neceſse eſt, cum inanimatum nõ ſit: cum iccirco inanimatũ non ſit: quia homo eſse prædictus eſt. Quinta quoq; propoſitio tales habere terminos debet, ut a. quidem ſi non ſit, neceſse ſit eſse b. ſi b. terminus ſit, poſsit & eſse & non eſse c. Tunc tantum c. eſse neceſse ſit, cum fuerit b. cum iccirco eſt b. quia a. terminus eſse negatus eſt: ut ſi ſit a. quidẽ animatũ b. uero inſenſibile c. inuitale, igitur ſi non ſit animatum, ſtatim conſequitur, ut ſit inſenſibile, inuitale autem poteſt eſſe, ſi ſit inſenſibile, ut lapis: poteſt uero nõ eſse inuitale, ſi ſit inſenſibile, ut ſunt arbores. Sed tunc tantũ poſito inſenſibili cõſequitur, ut inuitale eſse neceſse ſit, cum iccirco ſit inſenſibile, quia non eſt animatũ. Sexta uero propoſitio tales habere terminos deſiderat, ut b. quidem eſse neceſse ſit, ſi non fuerit a. at uero c. terminus ſi ſit b. uel eſse uel non eſse poſſit. Tunc tamen c. non eſse neceſse ſit, cum ſit b. quando iccirco eſt b. quia a. terminus non eſse propoſitus eſt, ueluti ſi ſit a. animatum b. inſenſibile c. uitale. nam neceſse eſt eſse inſenſibile, ſi non fuerit animatum; cũ uero ſit inſenſibile, fieri quidem poteſt, ut non uiuat, ueluti lapis, fieri autem poteſt ut uiuat, ueluti arbor. Tunc tamen neceſse eſt non uiuere, cũ ſit inſenſibile, quando iccirco eſt inſenſibile, quia animatum non eſse propoſitum eſt. Septimus modus talibus terminis debet eſse contextus, ut b. quidem ſine a. eſse non poſsit, c. autem ſi non ſit b. eſse & non eſse poſsit. Tunc tamen neceſse ſit c. terminum eſse, ſi non ſit b. cum iccirco b. non eſse poſitum ſit, quoniam a. fuerat ante denegatum. Sit enim a. quidem animatum b. uero ſenſibile c. inuitale. Senſibile igitur eſse non poteſt, niſi fuerit animatum. Si igitur non ſit animatum, non erit ſenſibile, ſi uero non ſit ſenſibile, poteſt eſse inuitale, uelut in lapidibus: idem poteſt non eſse, uelut in arboribus. Tunc tamen ſenſibili denegato, inuitale neceſse eſt eſse, cũ iccirco non ſit ſenſibile, quia animatum non eſse poſitum eſt. Octaua propoſitio his terminis connectenda eſt, ut b. terminus eſse non poſsit, ſi non fuerit a. cum uero non ſit b. terminus c. & nõ eſse & eſse poſsit. Sed tunc neceſse ſit c. terminum non eſse, cum non fuerit b. Cum iccirco non ſit b. quia a. terminus prius eſse negatus eſt, ut ſi ſit a. quidem animatum b. uero ſenſibile c. uitale. ſenſibile igitur eſse non poteſt, niſi fuerit animatum. Idem tamen ſenſibile ſi non ſit, & eſse & non eſse uitale poteſt. non eſse, ut lapides; eſse uitale ut arbores. Tunc tamen neceſse eſt uitale non eſse, ſi non ſit ſenſibile, cum iccirco ſenſibile non ſit, quia prius animatũ eſse negatum eſt. Ex his igitur conſtat c. terminum quoquo modo fuerit b. in conditionalibus propoſitionibus, quæ in tota enunciatione poſt prædicatiuas locantur, poſse tam loco affirmationis quam negationis aſsumi. Ex quibus aſsumptionibus fiunt complexiones uariæ ſyllogiſmorum. His igitur ita expeditis de omnibus in commune præcipiẽdum uidetur. nam cum ſint octo propoſitiones, quæ ex prædicatiua hypotheticaq; nectũtur, quæ ſuperius aſcriptæ ſunt, earum quatuor ita faciunt conſequentiã, ſi a. terminus ſit. Quatuor uero ita conditionẽ proponunt, ut a. terminus nõ ſit. Fiunt uero ex his ſyllogiſmi hoc modo. Ex prima propoſitione. Si eſt a. cum ſit b. eſt c. Atqui eſt a. cum igitur ſit b. eſt c. uel ſic. Atqui cum ſit b. non eſt c. non eſt igitur a. Poſse autem huiuſmodi eſse aſsumptionem ex ſuperius deſcripta propoſitionum natura cognoſcitur. Ex ſecunda propoſitione, Si eſt a. cum ſit b. non eſt c. Atqui eſt a. cum igitur ſit b. non eſt c. uel ita. Atqui cum ſit b. eſt c. non eſt igitur a. Ex tertia, Si eſt a. cum non ſit b. eſt c. Atqui eſt a. cum igitur non ſit b. eſt c. uel ita, atqui cum non ſit b. non eſt c. nõ eſt igitur a. Ex quarta Si eſt a. cum non ſit b. non eſt c. Atqui eſt a. cum igitur non ſit b. non eſt c. uel ita. Atqui cum non ſit b. eſt c. non eſt igitur a. In his igitur quatuor propoſitionibus, in quibus a. terminus eſse proponitur, ſi aſsumptum fuerit eundem a. terminum eſse c. terminus, uel eſse uel non eſse monſtratur, idem uero ſi c. terminus aſsumatur. ſiquidem cum eſt non eſse, uel cum non eſt eſse aſſumatur a. terminus non eſse monſtrabitur. Ex quinta etiam propoſitione ita ſyllogiſmi fiunt, Si non eſt a. cum ſit b. eſt c. Atqui non eſt a. cum igitur ſit b. eſt c. uel ita. Atqui eſt a. cum igitur ſit b. non eſt c. uel ita, Atqui cum ſit b. non eſt c. eſt igitur a. uel ſic, Atqui cum ſit b. eſt c. non eſt igitur a. Quod iccirco euenit, ut huiuſmodi propoſitio quatuor colligat ſyllogiſmos, quia in his tantum ſi non ſit aliquid, eſse

aliud

aliud proponi poteſt, in quibus contraria medietatibus carent. in his enim uel interempto altero alterum ponitur, uel poſito altero alterũ neceſſe eſt perimatur. Ex ſexta, Si non ſit a. cum ſit b non eſt c. atqui non eſt a. cum igitur ſit b. non eſt c. uel ita. Atqui cum ſit b. eſt c. igitur eſt a. Ex ſeptima, Si non eſt a. cum non ſit b. eſt c. Atqui non eſt a. cũ igitur non ſit b. eſt c. uel ita, Atqui eſt a. cum igitur non ſit b. non eſt c. uel ita. Atqui cũ non ſit b. non eſt c. eſt igitur a. uel ita. Atqui cum non ſit b. eſt c. non eſt igitur a. In hac quoq; complexione propter eandẽ cauſam quatuor collectiones fiunt. Ex octaua, Si non eſt a. cum non ſit b. non eſt c. Atqui non eſt a. cum igitur non ſit b. non eſt c. uel ita. Atqui cum non ſit b. eſt c. eſt igitur a. In his quatuor quoq; propoſitionibus, ſiquidẽ a. non eſſe aſſumatur c. terminus uel eſſe uel non eſſe cõcluditur; ſi uero c. cum eſt non eſſe, uel cum non eſt eſse aſsumatur a. terminus ſemper eſse concluditur, niſi in quinto & ſeptimo tantum modis, ubi cum c. eſse aſsumitur a. non eſse monſtratur. Omnium uero communis eſt ratio præter quintum ac ſeptimum modũ, ut ſi a. terminus ita aſsumatur, quomodo in prima enunciatione propoſitus eſt, conditio, quæ ſequitur, in concluſione firmetur. Si uero cõditio, quæ ſequitur contrario modo atq; in enunciatione propoſita eſt aſsumatur, categorica propoſitio, quæ prima eſt interimatur. In ſeptimo uero, uel quinto modo quaq; ratione ſit aſsumptũ alterum, in utriſque partibus faciet concluſionem. Itaq; fiunt ſexdecim uel uiginti potius ſyllogiſmi. Octo quidẽ ſi a. terminus ut eſt propoſitus, aſsumatur. octo uero, ſi c. terminus conuerſo modo, atq; in propoſitione eſt poſitus, aſsumatur. Quatuor uero ex ſeptimo & quinto modis utrobiq; facientibus cõcluſionem, Reliquis uero complexionibus nulla eſt conſequentia neceſsitatis. Vt aũt planior intellectus fieret, ipſas propoſitiones cum ſuis terminis poſitas annotaui, ut ſecundum prædictos aſsumptionum modos, non ratione ſolum demonſtratio fieret, uerumetiam per exemplum currentibus doctrina clarior eluceſceret.

Si eſt a. homo, cum ſit b. animatum, eſt c. animal.
Si eſt a. homo, cum ſit b. animatum, non eſt c. inſenſibile.
Si eſt a. homo, cum non ſit b. inanimatum, eſt c. ſenſibile.
Si eſt a. homo, cum non ſit b. inanimatum, non eſt
c. inſenſibile.
Si non eſt a. animatum, cum ſit b. inſenſibile,
eſt c. inuitale.
Si non eſt a. animatum, cum ſit b. inſenſibile,
non eſt c. uiuens.
Si non eſt a. animatum, cum non ſit b. ſenſibile,
eſt c. inuitale.
Si non eſt a. animatum, cum non ſit b. ſenſibile,
non eſt c. uitale.

De hypotheticis compoſitis ex conditionali & prædicatiua, & earum ſyllogiſmis. Cap. X.

EXpeditis igitur his ſyllogiſmis, qui ex talibus propoſitionibus fiunt, quæ ex prima prædicatiua, ſecunda hypothetica copulantur, nunc ad eos tranſitum faciamus, qui ex prima conditionali, ſecunda uero prædicatiua nectuntur, quarum omnium numerus ponendus eſt, ut de quibus loquamur, lector agnoſcat.

Si cum ſit a. eſt b. eſt c.
Si cum ſit a. eſt b. non eſt c.
Si cum ſit a. non eſt b. eſt c.
Si cum ſit a. non eſt b. non eſt c.
Si cum non ſit a. eſt b. eſt c.
Si cum non ſit a. eſt b. non eſt c.
Si cum non ſit a. non eſt b. eſt c.
Si cum non ſit a. non eſt b. non eſt c.

Prima igitur propoſitio tales habere terminos debet, ut a. quidem poſsit eſse præter b. & c. Sed tunc ſi a. fuerit c. eſse neceſſe ſit, cum a. terminum b. terminus ſubſequatur. ut ſi ſit a. quidem animatum b. homo c. animal: animatum nanque & præter hominem & præter animal eſſe poteſt. Tunc uero id quod animatum eſt, eſſe animal neceſſe eſt, ſi id quod eſt animatum, homo eſt. Secunda propoſitio talibus terminis contexenda eſt, ut. a. quidem præter. b. atque c. & cum eiſdem eſſe poſsit. Tunc tamen neceſſe ſit non eſſe. c. cum eſt. a. ſi. a. poſito, b. ſubſequatur: ut ſi. a. ſit animatum. b. homo. c. equus. Animatum quippe, ut & homo, uel equus ſit fieri poteſt. Tunc uero neceſſe eſt id quod animatum eſt, non eſſe equum. c. idipſum quod animatum eſt, homo fuerit. Tertia propoſitio his terminis copulatur, ut. a. quidem cum b. & c. uel eſſe, uel non eſſe poſsit: tunc tamen neceſſe ſit ſimul eſse, cũ c. ſi poſito a. termino b. terminus abnuatur, ut ſi ſit a animatum b. animal c. inſenſibile. nã quod animatum eſt, uel animal, uel non animal, uel inſenſibile, uel non inſenſibile eſse poteſt, ſed tunc neceſse eſt id quod animatum eſt eſse inſenſibile, ſi animato poſito animal abnuatur. Quartæ propoſitionis hi termini ſunt, ut a. quidem cum b. & cum c. eſse, & non eſse poſsit. Tunc uero ab eo c. modis omnibus ſeparetur, ſi poſito a. termino b. terminus abnuatur, ut ſi ſit a. quidem animatum b. animal c. homo. nam quod animatum eſt, & animal eſse, & nõ eſse, itemq; homo eſse & non eſse poteſt: tunc tamen neceſse eſt, ut cũ ſit animatum, non ſit homo, cum poſito animato eſse animal denegetur. Quinta uero ꝓpoſitio his terminis cõnectitur, ut ſi nõ ſit a. poſsit & eſse & non eſse b. atq; c. Tunc tamen cum non ſit a. terminum c. eſse neceſse ſit, ſi poſito non eſse a. eſſe c. terminum conſequatur, ut ſi ſit a. quidem inuitale b. homo c. animal. nam ſi non ſit inuitale, tunc poſsunt homo atq; animal eſse uel non eſse. at tunc neceſse eſt eſse animal negatio inuitalis, ſi cum inuitale negabitur, eſse hominẽ ſubſequatur. Sextam uero propoſitionẽ talia debent membra cõiungere, ut ſi non ſit a. terminus b. atq; c. uel eſse uel non eſse poſsint. Tunc uero denegato a. termino c. non eſse neceſse ſit, cum negationem a. termini b. termini affirmatio comitabitur, ut ſi ſit a. inuitale b. homo c. equus. nam quod nõ eſt inuitale, poteſt uel homo uel equus eſse, uel non eſse, ſed neceſse eſt non eſse equum, inuitali denegato, ſi negationem inuitalis hominis poſitio ſubſequatur. Septimæ propoſitionis hos eſse terminos oportebit, ut ſi non ſit a. termini b. atq; c. & eſse & non eſse poſsint. Sed tunc neceſse ſit eſse c. terminum, ſi negationem a. termini b. termini negatio ſubſequatur. ut ſi ſit a. animal b. animatum c. inuitale, animal quidem ſi non ſit, animatũ, & inuitale eſse & non eſse poſsit. Tunc uero neceſse eſt, ſi animal non ſit, inuitale eſse, quando ſi animal non ſit, non erit animatum. Octaua propoſitio eſt, cum negato a. termino poſsũt & eſse & non eſse b. atq; c. termini. Sed tunc neceſse eſt ſi a. terminus abnuatur, non eſse c. terminum, cum negationem a termini, negatio b. termini ſubſequetur, ut ſi ſit a. inuitale b. animal c. homo. Si igitur non ſit inuitale, poteſt & eſse, & non eſse animal & homo. His igitur ita expeditis, illud in commune dicendum eſt, quod ſuperiores quatuor propoſitiones ita faciunt conditionem, ſi fuerit a. Poſteriores uero, ſi non fuerit. ex quibus omnibus ſyllogiſmi tali ratione naſcuntur. Ex prima propoſitione, Si cum ſit a. eſt b. eſt c. Atqui cum ſit a. eſt b. eſt igitur c. uel ita, atqui non eſt c. cum igitur ſit a. non eſt b. Poſse uero fieri tales concluſiones, ex ſuperius deſcriptarum propoſitionum natura cognoſcimus. poterat enim a. terminus eſse, & non eſse cum b. Item ex Secunda, Si cũ ſit a. eſt b. non eſt c. Atqui cum ſit a. eſt b. non eſt igitur c. uel ita, atqui eſt c. cum igitur ſit a. non eſt b. Ex Tertia uero utrobique aſsumptis terminis collectiones fiunt, ut ſi cum eſt a. non eſt b. eſt c. Atqui cum ſit a. non eſt b. eſt igitur c. Vel ita, atqui cum ſit a. eſt b. non eſt igitur c. Vel ita, Atqui non eſt c. cum igitur ſit a. eſt b. uel ſic, atqui eſt c. cum igitur ſit a. non eſt b. Quæ idcirco facta eſt utrobiq; collectio; quoniam in his terminis hæ propoſitiones poterant poni, in quibus immediata contraria reperiebantur. In illis enim alterius poſitio alterutrum perimebat, & alterius interemptio ponebat alterum. Ex quarta, ſi cum ſit a. nõ eſt b, non eſt c. Atqui cum ſit a. non eſt b. non eſt igitur c. Vel ita: atqui eſt c. cum igitur ſit a. eſt b. Ex Quinta, ſi cum non ſit a. eſt b. eſt c. Atqui cum non ſit a. eſt b. eſt igitur c. uel ſic, atqui non eſt c. cum igitur non ſit a. non eſt b. Ex ſexta

ſi cum

ſi cum non ſit a. eſt b. non eſt c. Atqui cum non ſit a. eſt b. nō eſt igitur c. uel ſic. Atqui eſt c. cum igitur nō ſit a. non eſt b. Ex Septima utrobiq; colligitur hoc modo, ſi cum non ſit a. non eſt b. eſt c. Atqui cum non ſit a. non eſt b. eſt igitur c. uel ita. Atqui cū non ſit a. eſt b. non eſt igitur c. Vel ita, atqui non eſt c. cum igitur non ſit a. eſt b. Vel ſic, atqui c. eſt, cum igitur nō ſit a. non eſt b. Hic quoq; propter eandem cauſam in alterutra aſſumptione ſyllogiſmus fiet. nam eſſe aliquid cum aliud non ſit, in immediatis tantum cōtrariis dicebatur. Ex Octaua, Si cum non ſit a. nō eſt b. non eſt c. atqui cum non ſit a non eſt b. non eſt igitur c. Vel ita, atqui eſt c. cum igitur non ſit a. eſt b. In omnibus igitur ſuperius deſcriptis ſyllogiſmis hæc ratio eſt, ut ſi b. terminus aſſumatur ita, ut in propoſitione eſt poſitus, ita c. terminum cōcludit, ut in eadem propoſitione fuerat collocatus. At ſi c. terminus contrario modo aſſumatur, quam in propoſitione fuerit poſitus, contrario modo b. terminus in concluſione monſtrabitur, præter tertium, & ſeptimum modum, in quibus etiam ſi b. terminus contrario modo atq; in propoſitione eſt poſitus, aſſumat c. terminū contrario modo atq; poſitus eſt, colligit: uel ſi c. terminus, ita ut in propoſitione eſt poſitus aſſumatur, ſimili modo b. terminum concludit, ut in eadem propoſitione fuerat collocatus. Quare ſexdecim quidem uel uiginti fiunt ſyllogiſmi. Aſſumptis nanque primis hypotheticis propoſitionibus fiunt octo, octo uero ſi ſecundæ prædicatiuæ aſſumantur, quatuor autem his adiunguntur ex tertio atque ſeptimo modo utrobique colligentibus, ut omnes etiā in his propoſitionum complexionibus fiant ſexdecim uel uiginti ſyllogiſmi. Quoquo autem alio modo aſſumptiones uerteris, nihil euenit neceſſarium. ut autem omnis propoſitionum & ſyllogiſmorum ratio colluceſcat, exēpla ſubiecimus, quibus facilius id, qđ ſuperius docuimus, colliqueſcat.

Si cum ſit a. animatum, eſt b. homo, eſt c. animal.
Si cum eſt a. animatum, eſt b. homo, non eſt c. equus.
Si cum ſit a animatum, non eſt b. animal, eſt c. inſenſibile.
Si cum ſit a. animatum, non eſt b. animal, non eſt c. homo.
Si cum non ſit a. inuitale, eſt b. homo, eſt c. animal.
Si cum non ſit a. inuitale, eſt b. homo, non eſt c. equus.
Si cum non ſit a. animal, nō eſt b. animatum, eſt c. inuitale.
Si cum non ſit a. inuitale, non eſt b. animal, non eſt c. homo.

Ac de his quidem ſyllogiſmis, qui talibus propoſitionibus connectuntur, quæ ex hypothetica prædicatiuaq; cōſiſtunt, ſufficienter dictum eſt.

De hypotheticis mediis & earum ſyllogiſmis in prima figura. *Cap. XI.*

NVnc de his dicendum eſt ſyllogiſmis, quorum propoſitiones ita tribus terminis continentur, ut mediæ ſint earum, quæ ex hypothetica prædicatiuaq; texuntur, & earum quæ ex duabus hypotheticis connectuntur. quas idcirco hoc loco proponimus, quia ut ſuperiores, ita hæ quoq; tribus terminis continentur, & a ſimilibus ad ſimilia facilior tractatus fiet. harum uero ſunt multiplices ſyllogiſmi, quorum nullus poterit eſſe perfectus, cum nec per ſe perſpicui ſint, & ut his fides debeat accommodari, adiumento extrinſecus poſitæ probationis indigeant; eſt autem probatio talium ſyllogiſmorum alio conſtitutus ordine ſyllogiſmus; fiunt autem, ut dictum eſt, tum per primam, tum per ſecundā, tum uero per tertiam figuram. Sunt autem primæ figuræ propoſitiones hæ.

Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. eſt c.
Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. non eſt c.
Si eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. eſt c.
Si eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. non eſt c.
Si non eſt a. eſt b. & ſi eſt b. eſt c.
Si non eſt a. eſt b. & ſi eſt b. non eſt c.
Si non eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. eſt c.
Si non eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. non eſt c.

Ergo ſi ratio colligentiæ talis ſit, ut conſtituat & confirmet aſſumptio, quod enunciatio prima pronunciat, ſexdecim neceſſe eſt fieri complexiones, ex quibus octo tantum ſeruant conſequentiæ neceſſitatem; reliquæ uero octo nihil idoneum uidentur habere ad fidem. Rurſus id quod prima propoſitio conſtituit, euertat aſſumptio, ſic quoq; ſexdecim neceſſe eſt fieri complexiones. quarum octo firma neceſſitas tenet: octo uero reliquas infida ſæpius uarietas tenet. Fiunt uero ſyllogiſmi, tum in prima figura, tum in ſecunda, tum uero in tertia. Omnes igitur triū figurarum modos a prima ordiētes, ut nihil ſubterfugiat explicemus. Eſt enim primę figuræ primus modus a prima ueniens propoſitione, cum ita proponimus. Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. neceſſe eſt eſſe c. Tunc enim, ſi eſt a. etiam c. eſſe neceſſe eſt, cuius hæc demonſtratio eſt. nam ſi eſt a. cōſequitur ut ſit b: id eſt enim quod proponit prima propoſitio, ſi ſit a. eſſe b. at ſi b. fuerit, eſt c. id eſt enim quod ſecunda pars propoſitionis pronunciat, ſi ſit b. cōſequi neceſſario ut ſit c. Quibus ita conceſſis euenit, ut cum ſit a. etiam c. eſſe neceſſe ſit, imperfectum uero hunc dicimus ſyllogiſmum, quia teſtimonio probationis indiguit: Probatio uero ea fuit, per ſyllogiſmum demonſtratio. ita nanq; firmamus talis conſequentiæ neceſſitatem. Cū enim ita proponeretur. Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. neceſſe eſt ut ſit c. poneretq; aſſumptio id, quod affirmatio conſtituerat, eſſe a. eamq; ſequi aſſumptionem talis concluſio diceretur, quod neceſſario eſſet c; neque id eſſet ex ipſius ſyllogiſmi natura & proprietate perſpicuum, addita eſt probatio per ſyllogiſmum hoc modo, Si eſt a. eſt b. At ſi eſt b. eſt c: Si igitur eſt a. neceſſe eſt, ut ſit c. Et in reliquis quidē eandem rationem expectari oportere manifeſtum eſt. Et hæc quidem cōplexio ea eſt, quæ id quod primo in propoſitione poſitum fuerat, aſſumit atq; conſtituit. quod ſi id ponendo quis qđ ſequebatur aſſumat, nulla eſt neceſſitas ſyllogiſmi, ueluti cū dicimus, Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. neceſſe eſt eſſe c. Atqui eſt c. non neceſſe eſt eſſe b. uel nō eſſe. Sed cum non ſit neceſſe b. eſſe uel non eſſe, non erit neceſſe a. eſſe uel non eſſe. idē quoq; tale firmabit exēplum. Si eſt homo, animal eſt, & ſi eſt animal, erit corpus animatum, atqui eſt corpus animatū; non neceſſe erit animal eſſe, quocirca ne hominem quidē. Secundus quoq; modus eſt hic primæ figuræ, cum ita proponimus, Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. neceſſe eſt non eſſe c. at uero eſt a. Non eſt igitur c. Huius demonſtratio talis eſt. nam ſi eſt a. eſt b. Id enim prima conditio monſtrabat, quæ eſt, ſi ſit a. eſſe b. Cum uero ſit b. neceſſe eſt non eſſe c. Id enim conſequentia præferebat, in qua pronunciabatur, ſi eſſet b. conſequi ex neceſſitate, ut non eſſet c. ſi igitur ſit a. non erit c. quod ſi id quod propoſitio ultimum conſtituit, ponat aſſumptio, id eſt non eſſe c. nullus eſt ſyllogiſmus. nam ſi de aliqua re ita proponatur, ſi homo ſit, eſt animal, & ſi eſt animal, non eſt lapis, at non eſt lapis, non neceſſe erit aut eſſe, aut non eſſe animal. eodem modo nec hominem: poteſt enim ſi lapis non ſit, eſſe lignum, uel cætera, quæ nec animalia ſunt, nec inter hominea numerantur. Tertius uero modus eſt primæ figuræ, cum id aſſumptio conſtituit, quod propoſitio prima ponebat, cuius ex tertia propoſitione principiū eſt cum ita proponimus. ſi eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. neceſſe eſt eſſe c. Hic enim rurſus ſi a. terminus aſſumatur ita, ut in prima eſt enunciatione poſitus, ita dicetur, atqui eſt a. eſt igitur c. Probatio uero ſimilis eſt ſuperioribus: nam quia eſt a. non eſt b. & quia nō eſt b. eſt c. quia igitur eſt a. eſt c. Quod ſi c. terminus aſſumatur, nihil neceſſariū fiet. Vt ſi ita proponamus, ſi homo eſt, non eſt inſenſibile, ſi non eſt inſenſibile, animal eſt, eſt autem animal, non eſt neceſſe hoīem. Quartus modus eſt, qui ex quarta propoſitione principium capit, qui ex tali ꝓpoſitione formatur, Si eſt a. nō eſt b. & ſi non eſt b. nō eſt ēt c. Hic enim ſi a. eſt, neceſſe eſt non eſſe c. Demonſtratio uero eadē eſt quę in prioribus modis. Quod ſi non eſſe c. aſſumatur, nulla erit neceſſitas complexionis hoc modo. Age enim proponatur, ſi eſt homo, non eſt irrationale, & ſi irrationale non eſt, non eſt inanimatū. Atqui non eſt inanimatum, non neceſſe eſt eſſe hominem. Quintus modus eſt ex quinta enunciatione deſcendens, Cuius prima talis eſt propoſitio, Si non eſt a. eſt b. ſi eſt b. etiā c. neceſſe eſt eſſe: atqui non eſt a. c. igitur neceſſe eſt eſſe. Hic quoque prius dicta conditio facit conſequentiam

ne

neceſsitatis, at ſi id quod eſt c. aſſumatur, nulla neceſsitas eueniet. Sit enim propoſitio, ſi non eſt irrationale, rationale eſt, & ſi rationale eſt; animal eſt, & aſſumamus, eſt animal, non neceſſe erit uel eſſe, uel nõ eſſe irrationale. Sextus modus eſt ita propoſitus, quem ſexta propoſitio facit, Si non eſt a. eſt b. & ſi eſt b. non eſt c. atqui non eſt a. non eſt igitur c. Similis uero ſuperioribus eſt demonſtratio, at ſi c. aſſumatur, eodem modo nullus eſt ſyllogiſmus. nam ſit propoſitio, ſi animatum non eſt, inanimatum eſt, & ſi inanimatum eſt, ſenſibile non eſt: ſi aſſumamus, atqui non eſt ſenſibile, non neceſſe erit uel eſſe uel non eſſe animatũ. Septimus modus eſt, qui ex ſeptima propoſitione procedit, Si a. non eſt b. non eſt, & ſi b. non eſt, neceſſe eſt eſſe c. atqui non eſt a. neceſſe eſt igitur eſſe c. quod ſi c. aſſumatur, nihil fit neceſſarium. nam ſi proponamus, ſi non eſt animatum, non eſt animal, & ſi animal non eſt, inſenſibile eſt, aſſumamusq́; atqui eſt inſenſibile, non neceſſe eſt uel eſſe, uel non eſſe animatum. Octauus modus eſt, qui ita proponitur, Si non eſt a. non eſt b. & non eſt b. neceſſe eſt non eſſe c. atqui non eſt a. non eſt igitur c. quod ſi c. aſſumatur, nulla erit neceſsitas. Age enim ita proponamus, ſi non eſt animatum, non eſt animal, & ſi non eſt animal, neceſſe eſt non eſſe ſenſibile, at non eſt ſenſibile, non neceſſe erit non eſſe animatum, ut arbores, herbas, & quicquid uitali tantum anima, non etiam ſenſibili uegetatur. In prima igitur figura ex tribus terminis fiunt hypotheticæ ſexdecim complexiones ita, ut id quod poſitum eſt in propoſitione, id in aſſumptione quoq; ponatur. Octo quidem, ſi a. terminus in aſſumptione ponatur: Octo uero, ſi c. Quod ſi a. terminus ponendo aſſumatur, erunt octo neceſſarii ſyllogiſmi, ſi uero c. terminus ponendo aſſumatur, nullus efficitur ſyllogiſmus. Eodem quoque modo ſyllogiſmorum complexionumq; ordo conſtabit, ſi id in aſſumptione, quod in propoſitione poſitum fuerat, auferatur. Fient quippe ſexdecim complexiones. quarum octo quidem ubi id quod ſequitur auferatur, integra neceſsitate perdurant. octo uero in quibus id quod præcedit aufertur, neceſsitatem non eadem ratione conſeruant. horum uero omnium ſubdantur exempla. Primus igitur modus hic eſt. Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. etiam c. eſſe neceſſe eſt: at non eſt c. igitur a. non eſt. quod ſi aſſumamus, at non eſt a. nil eueniet neceſſarium. Sit enim propoſitio hæc, ſi homo eſt, animal eſt, & ſi animal eſt, animatum eſſe neceſſe eſt: atqui non eſt homo, non igitur neceſſe erit, ut ſit, uel non ſit animatum. Secundus modus eſt, Si eſt a. eſt b. & ſi eſt b. non eſſe c. neceſſe eſt; atqui eſt c. igitur a. non erit. quod ſi aſſumamus ita, atqui non eſt a. non neceſſe erit c. eſſe, uel non eſſe. nam ſi ſit propoſitio talis, ſi homo eſt, animal eſt, & ſi animal eſt, lapis non eſt: ſi aſſumamus atqui non eſt homo; non neceſſe erit lapidem eſſe, uel non eſſe. Tertius modus eſt, Si eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. neceſſe eſt eſſe c. atqui nõ eſt c. neceſſe eſt igitur non eſſe a. quod ſi a. terminum tollat aſſumptio, nihil euenit neceſſariũ. Age enim ſit propoſitio, ſi homo eſt, non eſt inanimatus, & ſi inanimatus nõ eſt, animatum eſſe neceſſe eſt: atqui non eſt homo, non neceſſe eſt eſse, uel non eſſe, animatum. Quartus modus, Si eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. neceſſe eſt non eſſe c. At eſt c. igitur a. non erit. quod ſi aſſumamus non eſſe a. nulla complexionis neceſsitas inuenitur. nam ſi ſit propoſitio, ſi homo eſt, non eſt irrationale, ſi irrationale non eſt, inanimatum eum non eſſe neceſse eſt. Atqui non eſt homo, non neceſſe eſt eum eſſe uel non eſse inanimatũ. Quintus, Si a. non eſt b. eſt, & ſi b. eſt, etiam c. eſſe neceſſe eſt, atqui non eſt c. igitur a. non eſſe neceſſe eſt, quod ſi a. terminus aſſumatur, nullus fiet ſyllogiſmus. ſit enim propoſitio, ſi irrationale non eſt, rationale eſt, & ſi rationale eſt; animal eſt, atqui irrationale non eſt, non neceſse erit eſse, uel non eſt animal. Sextus, Si non eſt a. eſt b. & ſi eſt b. neceſse eſt c. non eſse. Atqui eſt c. igitur a. eſſe neceſſe eſt: quod ſi a. terminum ſumam, nulla neceſsitas inuenitur. ſit enim propoſitio talis, ſi animatum non ſit, inanimatũ eſt, & ſi inanimatum eſt, ſenſibile non eſt: atqui animatum eſt: non erit neceſſe, uel eſſe uel non eſſe ſenſibile: Septimus, Si non eſt a. non eſt b. & ſi non eſt b. neceſse eſt eſse c. atqui c. non eſt, igitur a. eſse neceſse eſt. quod ſi a. terminum ſumpſerimus, complexio nullam faciet neceſsitatem. Sit enim propoſitio talis, ſi animal non ſit, non eſt rationale, ſi rationale non eſt, irrationale eſt, & aſsumamus, atqui animal eſt, non neceſse eſt uel eſse irrationale, uel non eſse. Octauus modus eſt qui hac propoſitione formatur, Si non eſt a. non eſt b. & ſi b. non eſt c. non eſse neceſse eſt: atqui eſt c. igitur a. eſse neceſse eſt. Quod ſi a. terminum ſumpſeris, non fiet ulla neceſsitas, ſit enim propoſitio, ſi nõ eſt animal non eſt homo, & ſi non eſt homo, neceſse eſt non eſse riſibile. Atqui eſt animal, non neceſse erit eſse, uel nõ eſse riſibile. ac de prima quidem figura ſatis dictum eſt, ſequenti uero uolumine de ſecunda tractabitur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI,

DE SYLLOGISMO HYPOTHETICO.

LIBER SECVNDVS.

De ſyllogiſmis ex hypotheſicis mediis in ſecunda figura. *Cap. I.*

Conditionalium propoſitionum, quæ tribus terminis conſtant, ſecunda figura eſt, quoties cum aliquid dicitur, uel eſſe uel non eſſe conſequitur, ut duo quædam uel eſse uel non eſse dicantur. uariantur autem in ipſis propoſitionibus, uel etiam in concluſionibus ſecundum aſſumptionis ordinem multis modis. quod ut facilius innoteſcat, primũ cunctæ propoſitiones in ordine digerantur, in quibus illud eſt prædicendum, ꝙ ſæpe æquimodæ propoſitiones ponuntur, ſæpe uero non, ac de æquimodis quidem nullus eſt ſyllogiſmus. Æquimoda enim propoſitio eſt, ſi ita dicamus, Si a. eſt b. eſt, & ſi eſt a. non eſt c. ac ſi ſint inæquimodæ faciunt ſyllogiſmum. Inæquimoda uero ſecundæ figuræ propoſitio eſt in his ſyllogiſmis hypothecis, quorum enunciationes tribus terminis componuntur, ueluti cum ita proponimus. Si eſt a. eſt b. ſi autem non eſt a. eſt c. huius propoſitionis tale intelligatur exemplũ, ſi animal eſt, animatum eſt, ſi animal non eſt, inſenſibile eſt. hic igitur animal, quod eſt a. non eſt uno modo propoſitum in utriſque, ſed ad b. quidem affirmatiue, ad c. uero negatiue coniungitur, & id uocatur non æquimodæ prædicari. Quod ſi in utriſq; a. eſse uel non eſse poneretur, æquimoda prædicatio diceretur. Diſponantur igitur (ut dictum eſt) omnes non æquimodæ propoſitiones hoc modo. Si eſt a. eſt b. ſi non eſt a. eſt c. Si eſt a. eſt b. ſi non eſt a. non eſt c. Si eſt a. non eſt b. ſi non eſt a. eſt c. Si eſt a. non eſt b. ſi non eſt a. non eſt c. Nunc igitur a. quidem eſse poſitum eſt cum b. non eſse uero cum c. Rurſus a. non eſse ponamus cum b. eſse uero cum c. Si non eſt a. eſt b. ſi eſt a. eſt c. Si non eſt a. eſt b. ſi eſt a. non eſt c. Si non eſt a. non eſt b. ſi eſt a. eſt c. Si non eſt a. non eſt b. ſi eſt a. non eſt c. Si igitur non ſit æquimoda propoſitio, aſsumpto quidem b. ſunt ſexdecim complexiones, quarũ tantum octo ſunt ſyllogiſmi. Rurſus ſi aſsumatur c. ſic quoque ſexdecim complexiones ſunt, ſed in octo tantum ſyllogiſmorum deprehenditur firma neceſsitas. Sit igitur primus modus ſecundæ figuræ hic ex prima ueniens propoſitione, Si eſt a. eſt b. ſi autem non eſt a. eſt c. Dico quoniam ſi nõ eſt b. eſt c. quoniam enim ſi eſt a. eſt b. ſecundum ordinẽ conſequentiæ, ſi non eſt b. nõ erit a. atqui ſi non eſset a. eſset c. ſi igitur non ſit b. erit c. ꝙ ſi idem b. eſse ponatur, nihil euenit neceſsarium. Age enim ſit b. non neceſse eſt eſse uel nõ eſse a. Nihil igitur ſequitur neceſsarium, ut ſit uel non ſit c. ut ſi ſit a. animal b. animatum c. inſenſibile, nam ſi eſt animal, eſt animatum. ſi uero non eſt animal,

animal, inſenſibile eſt, Atqui ſi ſit animatum, non neceſſe eſt, eſſe animal, uel non eſſe. non eſt igitur neceſſe eſſe inſenſibile, uel non eſſe. ꝙ ſi c. terminus aſſumatur, ſiquidē non eſſe, ponatur, erit neceſſario b. Si uero eſſe, nullus erit ſyllogiſmus. nam ſi non eſt c. eſt a. at ſi eſt a. eſt b. ſi igitur non eſt c. eſt b. Quod ſi eſt c. non neceſſe eſt eſſe a. aut fortaſſe neceſſe ſit non eſſe. Hæc enim propoſitio, id eſt ſi non eſt a. eſt c. in talibus tantum euenit, in quibus alterum eorum eſſe neceſſe ſit. Quod ſi eſt c. non erit a. ſi non eſt a. nihil ad b. uelut ſi eſt inſenſibile, non erit animal. at ſi non ſit animal, nihil animatum, uel eſſe uel non eſſe neceſſe erit. Ex Secunda rurſus propoſitione ſit ſyllogiſmus cum ita proponimus, Si eſt a. eſt b. ſi nō eſt a. non eſt c. Dico quia ſi non eſt b. non eſt c. propoſitum quippe eſt, ſi eſt a. eſt b. Ordo uero conſequentium eſt, ſi non eſt b. non eſt a. ꝙ ſi non eſt a. non eſt c. ſi igitur non eſt b. non eſt c. quod ſi fuerit b. non neceſſe eſt eſſe c. Sit enim a. animal b. animatum c. rationale, & proponatur, ſi animal eſt, animatum eſt, ſi animal non eſt, rationale non eſt. Atqui eſt animatum, non neceſſe eſt eſſe animal, quo fit, ut ne rationale quidem. ꝙ ſi c. terminū eſſe dicat aſſumptio, ſiquidem c. terminus affirmatus fuerit, erit b. Quod ſi idem c. terminus abnuatur, nullus eſt ſyllogiſmus. nā quoniā ſi eſt a erit b. ſi nō eſt a. non erit c. ſi eſt c. erit a. At cum eſt a. eſt b. ſi eſt igitur c. erit b. ꝙ ſi non ſit c. nihil ſit neceſſarium. nam ſi in hac propoſitione, quæ dicit ſi, animal eſt animatum eſt, ſi animal nō eſt, rationale non eſt, aſſumamus, Atqui non eſt rationale, non neceſſe erit uel eſſe, uel non eſſe animal, quocirca ne animatū quidem. Item ex propoſitione talis eſt ſyllogiſmus, Si eſt a nō eſt b. & ſi non eſt a. eſt c. Dico quia ſi b. eſt, eſt, c. nam quoniam ita propoſitum eſt. ſi eſt a. non eſſe b. neceſſe eſt cōſequi, ut ſi ſit b. nō ſit a. At ſi non ſit a. erit c. ſi igitur b. ſit, erit c. Quod ſi non ſit b. nihil eſt neceſſarium. ſit enim a. animal b. inanimatum c. inſenſibile, in hac propoſitione, quæ dicit ſi eſt animal, non eſt inanimatum, ſi nō eſt animal, eſt inſenſibili, ſi aſſumamus, non eſt inanimatum, non neceſſe erit animal eſſe, uel non eſſe, quare ne inſenſibile quidem. Si uero a. c. termino fiat aſſumptio, ſiquidem non ſit c. non erit b. Si uero c. ſit, nulla neceſſitas erit concluſionis. nam quoniā ita propoſitum eſt, ut ſi ſit a. non ſit b. ſi uero non ſit a. ſit c. ea rerum eſt conſequentia, ut ſi non ſit c. ſit a. In his enim iſtum terminis dici poteſt qui medietate priuati ſunt. At ſi ſit a. non eſt b. ſi igitur non ſit c. non erit b. Quod ſi ſit c. nullus eſt ſyllogiſmus. nam in hac propoſitione, quæ dicit, ſi eſt animal, non eſt inanimatum, ſi uero non eſt animal, inſenſibile eſt. Aſſumat aliquis eſſe inſenſibile, ſequitur quidē ut non ſit animal, ſed non ſequitur ut uel ſit, uel non ſit animatum. Ex Quarta propoſitione eſt ſyllogiſmus ita. Si eſt a. non eſt b. ſi non eſt a. non eſt c. Dico quoniam ſi eſt b. nō eſt c. nam quoniam ita propoſitū eſt, ſi eſt a. nō eſt b. ea rerum conſequentia eſt, ut ſi ſit b. non ſit a. Atqui cum non ſit a. poſitum fuerat nō eſſe c. Si igitur ſit b. non eſt c. Quod ſi b. nō eſſe aſſumatur, nullus erit ſyllogiſmus. Age enim ſit a. quidē animal b. inanimatū c. rationale, & ſit hæc propoſitio. Si eſt animal, non eſt inanimatū, ſi non eſt animal, non eſt rationale. aſſumamus igitur non eſſe inanimatū, nō neceſſe erit eſſe, animal, quocirca nec rationale. Rurſus ſi c. terminus aſſumatur, ſiquidem eſſe ponatur, neceſſe erit nō eſſe b. At ſi non eſt c. nullus eſt ſyllogiſmus. nam quoniā propoſitum eſt, ſi a. ſit, nō eſſe b. ſi a. non ſit, non eſſe c. neceſſe eſt: ut cum ſit c. ſit etiam a. at ſi ſit a. non ſit b. ſi igitur ſit c. nō erit b. quod ſi c. nō eſſe ponatur, nullus eſt ſyllogiſmus. ueluti in hac propoſitione, ſi eſt animal, non eſt inanimatū: ſi non eſt animal, non eſt rationale. Siquis igitur aſſumat non eſſe rationale, nō neceſſe erit eſſe, uel non eſſe animal, quocirca ne inanimatum quidem eſſe uel nō eſſe. Atq; in his quidē quatuor propoſitionibus ita a. terminus poſitus eſt, ut ad b. quidem eſſe diceretur, ad c. uero nō eſſe. ꝙ ſi ordo mutetur, rurſus quatuor erunt alii ſyllogiſmi ſi b. terminus aſſumatur. Quatuor ēt alii ſi c. ex utraq; aūt parte quaternæ, complexiones erunt, quæ nullos faciūt ſyllogiſmos. Sit.n. Quinta propoſitio, Si non eſt a. eſt b. ſi eſt a. eſt c. Dico quia ſi non eſt b. erit c. Aſſumatur enim, atqui nō eſt b. erit igitur a. hic.n. conſequētiæ ratus ordo cōſtabat. Sed cum eſt a. eſt c. ſi igitur non eſt b. erit c. Quod ſi b. eſſe ponatur, nihil ſit neceſſarium. ſi enim eſt b. nō erit a. ꝙ ſi a. non eſt, nihil ad c. quocirca nullus eſt ſyllogiſmus. Non eſſe aūt a. ſi b. ſit, ea propoſitio demonſtrat, per quam dicimus, ſi nō eſt a. eſt b. Hoc enim immediatis tantū contrariis euenit. Age enim ſit a. quidem animal, b. uero inſenſibile c. uero animatum & proponatur. Si animal non eſt, inſenſibile eſt. Si animal eſt, animatū eſt, & ponatur eſſe inſenſibile, neceſſe eſt non eſſe animal. Sed non animatū quidem uel eſſe uel non eſſe neceſſe eſt. Quod ſi c. terminus aſſumatur, ſi quidē negatiue, faciet ſyllogiſmū, affirmatiue uero, nullo modo. nā ſi non eſt c. non eſt a. Quod ſi non eſt a. eſt b. ſi igitur c. nō eſt b. eſt. Quod ſi ſit c. non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe a. quo ſit, ut ne b. quidem eſſe uel nō eſſe neceſſe ſit: nam ſi eſt animatum, non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe animal, cum uero animal nō ſit, non neceſſe eſt inſenſibile uel eſſe, uel non eſſe. Propoſitio uero eadem eſt, quæ in ſuperioribus. Rurſus ex Sexta propoſitione ſit ſyllogiſmus hoc modo, Si non eſt a. eſt b. & ſi eſt a. non eſt c. Dico quia nō eſt b. non erit c. ſi enim nō eſt b. eſt a. at ſi eſt a. nō eſt c. ſi igitur non eſt b. non erit c. Quod ſi b. terminum ponat aſſumptio; nulla eſt neceſſitas concluſionis: ſi enim eſt b. non eſt a. id enim ex ſuperioribus manifeſtum eſt. at ſi nō eſt a. nihil ad c. Tunc enim c. non erat, ſi eſſet a. Exemplum uero hoc eſt, ut ſi ſit a. animal b. inſenſibile c. inanimatū. Si igitur ſit propoſitio tali, ſi non eſt animal, eſt inſenſibile, ſi eſt animal, non eſt inanimatum, Atqui eſt inſenſibile, nō eſt igitur animal, ſed non cōſequitur ut ſit, uel non ſit inanimatum. Quod ſi c. terminū ſumpſerimus, ſiquidem affirmes, facies ſyllogiſmū, nam ſi eſt c. nō erit a. ꝙ ſi a. nō ſit, erit b. Si igitur c. fuerit, erit b. Aſt ſi negaueris c. nihil eſt neceſſarium. Si enim aſſumamus, atqui non eſt c. non neceſſe erit eſſe, uel non eſſe a. Quocirca ne b. quidem. nam ſi inanimatum negaueris, non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe animal. quocirca ne inſenſibile quidem eſſe uel non eſſe. Ex Septima propoſitione cōcluſio eſt, cum ita proponimus, Si non eſt a. non eſt b. ſi eſt a. eſt c. Dico quia ſi eſt b. erit c. nam quoniam ita propoſitum eſt, ſi non eſſet a. non eſſet b. erit a. ſi ſit b. Atqui ſi ſit a. erit c. Si igitur ſit b. erit c. Quod ſi b. terminum neget aſſumptio, nulla erit in concluſione neceſſitas. nam ſi non ſit b. nihil erit neceſſarium eſſe uel non eſſe a. Quocirca ne c. quidem, uelut in his terminis, ſi enim ſit a. animatum b. animal c. uiuere, ſi ſic enunciemus, ſi non eſt animatū, non eſt animal, ſi eſt animatū, uiuit: ſi igitur aſſumamus, Atqui non eſt animal, non neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe animatum. Quocirca nec uiuere. Quod ſi aſſumamus c. terminū, ſi quidem negemus, erit ſyllogiſmi perfecta neceſſitas: ſi uero affirmemus, nulla eſt concluſio. nam ſi non eſt c. erit a. ſi nō eſt a. non erit b. ſi igitur non ſit c. nō erit b. Quod ſi affirmetur c. nihil eſt neceſſarium. ſiue enim neceſſe eſt eſſe, ſiue nō neceſſe eſt eſſe a. nihil ad b. ut in ſuperioribus terminis poterit oſtendi. ſi enim uiuit; eſſe neceſſe eſt eſſe animatū, non neceſſe eſt tamen eſſe animal, uel non eſſe. Quod ſi non eſt neceſſe eſſe animatū, non neceſſe eſt eſſe uel nō eſſe animal, ut uero neceſſe ſit non eſſe animatū, fieri nō poteſt. Ex Octaua propoſitione concluſio talis eſt, cum ita proponitur. Si nō eſt a. non eſt b. & ſi eſt a. non eſt c. Dico quoniam ſi eſt b. non eſt c. nam ſi eſt b. eſt a. ꝙ ſi eſt a. nō eſt c. ſi igitur eſt b. non erit c. Quod ſi b. terminū neget aſſumptio, nihil eſt neceſſarium. ſi enim nō ſit b. non neceſſe erit a. eſſe uel non eſſe. quo ſit ut ne c. quidem, uelut in his terminis. ſi ſit a. animatum b. animal c. inanimatum. Si igitur proponamus, ſi non eſt animatū, non eſt animal. ſi eſt animatum, non eſt inanimatū: & aſſumamus, ſed non eſt animal, non neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe animatū; quocirca ne inanimatum quidem: at ſi c. terminus aſſumatur, ſi quidē cum affirmatione ponatur: erit neceſſitas ſyllogiſmi: nam ſi eſt c. nō eſt a. quod ſi non eſt a. nō eſt b. ſi igitur eſt c. non eſt b. At ſi c. terminum neget aſſumptio. nihil eſt neceſſariū. nam ſi nō eſt c. non neceſſe erit eſſe uel nō eſſe a. quo ſit ut ne b. quidem. nam ſi non eſt inanimatū: fortaſſe quidem neceſſe ſit eſſe animatū: ſed nō neceſſe eſt animal eſſe. Inueniuntur autē termini, in quibus

non

non neceſſe ſit eſſe a. ueluti ſi ponamus c. nigrum a. album: negato nigro, non conſequitur ut affirmetur album. Et Secundæ quidem figuræ in æquimodas complexiones omnes (ut arbitror) explicuimus: ſi uero æquimodæ ſint: nullus omnino fit ſyllogiſmus: æquimodæ uero fiunt hoc modo: quotieſcunq; enim a. terminus ad b. & ad c. ſimul eſſe uel non eſſe ponitur, quoquo modo b. atq; c. termini uarientur. Harum igitur quæ æquimodæ eſſe dicuntur complexiones: nulla eſt complectibilis. Sunt autem omnes æquimodæ complexiones hæ.

Si eſt a. eſt b. ſi eſt a. eſt c.
Si eſt a. eſt b. ſi eſt a. non eſt c.
Si eſt a. non eſt b. ſi eſt a. eſt c.
Si eſt a. non eſt b. ſi eſt a. non eſt c.
Si non eſt a. eſt b. ſi non eſt a. eſt c.
Si non eſt a eſt b. ſi non eſt a. non eſt c.
Si non eſt a. non eſt b. ſi non eſt a. eſt c.
Si non eſt a. non eſt b. ſi non eſt a. non eſt c.

Quarum imbecillam concluſionem, atque omni carentem neceſſitate, ex aſſumptionibus quoquo modo factis inueniamus: nec non ſecundum ſuperius deſcriptos modos etiam terminos facillime reperire poterimus, per quos demonſtretur nullam in talibus complexionibus inueniri poſſe conſtantiam. Ac de Secunda quidem figura: quanti ſint, & quot modis fiant ſyllogiſmi diligenter oſtendimus. Fiunt autem ſi inæquimodę quidem complexiones fuerint, b. termino aſſumpto, ſyllogiſmi Octo, totidemq; ſi c. terminus aſſumatur: ſunt igitur Secundæ figuræ. xvi. ſyllogiſmi: totidem uero b. atque c. termino, non ita, ut oportet, aſſumptis complexiones fiunt: quibus nihil admodum colligatur.

De ſyllogiſmis ex hypotheticis medijs in tertia figura. Cap. II.

NVnc igitur de Tertia figura dicendum eſt. In qua quidem totidem complexiones fiunt, & totidem ſyllogiſmi: ſed ita ut non æquimodæ propoſitiones ponantur. Quod ſi æquimodæ fuerint, nullus omnino (ut in Secunda figura dictum eſt) fiet ſyllogiſmus. Exponamus igitur omnes figuræ Tertiæ æquimodas propoſitiones. Si eſt b. eſt a. ſi eſt c. non eſt a. Si eſt b. eſt a. ſi non eſt c. non eſt a. Si non eſt b. eſt a. ſi eſt c. non eſt a. Si non eſt b. eſt a. ſi non eſt c. non eſt a. Et tunc quidem a cum b. eſſe, cum c. uero non eſſe propoſitum eſt. Rurſus uero a. quidem cum b. non eſſe cum c. uero eſſe proponatur. Si eſt b. non eſt a. ſi eſt c. eſt a. Si eſt b. non eſt a. ſi non eſt c. eſt a. Si non eſt b. non eſt a. ſi eſt c. eſt a. Si non eſt b. non eſt a. ſi non eſt c. non eſt a. Tertiæ igitur figuræ primus modus eſt huiſmodi. Si eſt b. eſt a. ſi eſt c. non eſt a. qui quidem diuerſus eſt a Secundæ figuræ primo modo. Illic enim ſi a. eſſet uel non eſſet b. & c. eſſe dicebantur: Nunc uero ſi b. uel c. fuerint a. uel eſſe uel non eſſe proponitur. Æquimodæ autem propoſitiones non ſunt, quæ in alia parte a. eſſe, in alia non eſſe conſtituunt, uelut in ſuperius comprehenſa propoſitione. nam ſi eſt b. eſt a. ſi eſt c. non eſt a. Quibus ita poſitis dico, quoniam Si eſt b. non eſſe c. neceſſe eſt. Si enim eſt b. eſt a. quòd ſi eſt a. non eſt c. ſi igitur eſt b. non eſt c. Quod ſi b. terminus abnuatur, nullus eſt ſyllogiſmus. etenim ſi b. non ſit, non neceſſe erit eſſe uel non eſſe a. nec c. igitur neceſſe erit eſſe uel non eſſe. uelut in hoc exemplo, Si ſit b. animal a. animatum c. mortuum, & proponatur: ſi animal eſt, animatum eſt, ſi mortuum eſt, animatum non eſt, Atqui non eſt animal, non neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe animatum. Quæ enim non ſunt animalia, poſſunt eſſe animata, ut arbores: poſſunt eſſe non animata, ut lapides. Quocirca ſi animal non fuerit: ne mortuum quidem eſſe, uel non eſſe neceſſe eſt. Plurima enim non ſunt animalia, quæ mortua non ſunt, ut lapides, illa enim mortua dicuntur, quæ aliquando uixerunt. Ab aſſumptione uero c. termini affirmatio faciet ſyllogiſmum. nam ſi c. eſt b. non erit ſi enim c. eſt, non eſt a. At ſi non ſit a. non erit b. ſi igitur c. eſt b. non erit. Negatio uero c. nihil explicat neceſſitatis. nam ſi non eſt c. non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe a. Quo fit ut ne b. quidem: nam ſi non ſit mortuum, non eſt neceſſe eſſe animatum uel non eſſe. Quædam enim quæ non ſunt mortua, animata ſunt, ut arbores. Quædam uero, cum mortua non ſint: non ſunt animata, ut lapides. quo fit ut ne animal quidem eſſe uel non eſſe neceſſe ſit, ſi mortuum deſtruatur. Ex Secunda propoſitione hic modus eſt colligendi, Si eſt b. eſt a. ſi non eſt c. non eſt a. Dico quidem ſi eſt b. erit c. nam ſi eſt b. eſt a. quòd ſi eſt a. eſt c. Ita enim conuertitur talis propoſitio, quæ ait, ſi non eſt c. non eſt a. ſi igitur eſt b. eſt c. Quod ſi b. terminus negetur: nulla fit neceſſitas ſyllogiſmi. nam ſi non eſt b. non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe a. Quocirca ne ad c. quidem ulla neceſſitas perueniet, ut in his terminis patet. nam ſi ſit b. animal a. animatum c. corporeum. & proponatur, ſi eſt animal, eſt animatum: ſi non eſt corporeum, non eſt animatum: & aſſumatur, Atqui non eſt animal, non neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe corporeum. C. uero terminus ſi negetur: erit neceſſitas ſyllogiſmi. nam ſi non eſt c. non, eſt a. Quod ſi non eſt a. non eſt b. Ita enim conuerti poteſt. Si igitur non eſt c. non erit b. Si affirmetur c. nulla eſt neceſſitas: nam ſi eſt corporeum, non neceſſe eſt animatum eſſe uel non eſſe. Quocirca nec animal quidem eſſe uel non eſſe neceſſe eſt. Tertia propoſitio talem recipit concluſionem. Si non eſt b. eſt a ſi eſt c. non eſt a. dico quia ſi non eſt b. non erit c. ſi enim non ſit b. eſt a. Quod ſi ſit a. non erit c. ita enim poterat conuerti ea pars propoſitionis: quæ ſi eſſet c. terminus a. terminum non eſſe dicebat. Fit igitur, ut ſi non ſit b. non ſit c. Quod ſi affirment eſſe b. terminum: nulla eſt neceſſitas concluſionis. nam ſi ſit b. neceſſe eſt quidem non eſſe a ſed non neceſſe eſt eſſe c. ut in his terminis, ſi ſit b. animatum a. inanimatum c. animal. Si quis igitur ſic proponat. ſi non eſt animatum, inanimatum eſt: ſi eſt animal, non eſt inanimatum. Si igitur ponamus eſſe animatum, ſequitur quidem, ut non ſit inanimatum: ſed non neceſſe eſt, ut ſit animal. Si C. uero terminus affirmetur, fiet neceſſaria concluſio, hoc modo. nam ſi eſt c. non eſt a. ſi non eſt a. eſt b. Id enim ſequebatur eam propoſitionem, quæ ſi non eſſet b. terminus a. terminum eſſe dicebat. Si igitur ſit c. eſt b. quod ſi idem c. terminus abnuatur, nullus eſt ſyllogiſmus. nam ſi non ſit c. non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe a. Quo fit, ut ne b. quidem. nam ſi non eſt animal, non neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe inanimatum. Quocirca ne animatum quidem. Ex quarta propoſitione talis eſt ſyllogiſmus: Si non eſt b. eſt a. ſi non eſt c. non eſt a. Dico quia ſi non eſt b. eſt c. nam ſi non eſt b. eſt a. ſi uero a. fuerit: neceſſe eſt eſſe c. Id enim conſequitur eam propoſitionis partem quæ ait: Si non eſt c. non a. Si igitur non ſit b. eſt c. At ſi b. terminus affirmetur: nullus eſt ſyllogiſmus. Sequitur enim ut non ſit a. ſed non ſequitur, ut ſit uel non ſit c. uelut in his terminis. nam ſi ſit b. quidem inſenſibile a. animal c. animatum, & proponatur ſi non eſt inſenſibile, eſt animal: ſi non eſt animatum, non eſt animal: ſi ſit inſenſibile, non eſt animal. ſed non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe animatum. C. uero terminus ſi negetur, fiet protinus ſyllogiſmus. nam ſi non eſt c. non eſt a. ſi non eſt a. erit b. Id enim conſequitur eam propoſitionis partem, quæ dicit: Si non eſt b. eſt a. Si igitur non ſit c. erit b. Quod ſi ſit c. non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe a. Quo fit, ut ne b. quidem. nam ſi eſt animatum, non neceſſe eſt eſſe animal uel non eſſe. Quo fit ut ne inſenſibile quidem eſſe uel non eſſe neceſſe ſit. Et hactenus quidem quatuor modos ita diſpoſuimus: ut ad b. terminum quoquo ſe modo habet a. terminus eſſe poneretur, ad c. uero non eſſe. Nunc ita ſtatuamus, ut a. terminus ad b. terminum non eſſe dicatur, ad c. uero eſſe, ordine ſcilicet commutato. Omnes uero eſſe non æquimodas propoſitiones illud oſtendit, quòd a quidem affirmatiue ad b. eſt, ad c. negatiue proponitur: aut ſi negatiue ad b. affirmatiuam ad c. retinet enunciationem.

Quinta igitur propoſitio talem facit ſyllogiſmum: cum talis eſt propoſitio. Si eſt b. non eſt a. ſi eſt c. eſt a. Dico quia ſi eſt b. non eſt c. nam ſi eſt b. non eſt a. Si uero non ſit a non eſt c. Id enim tale propoſitionem conſequebatur: quæ ſi eſſet c. terminus a. quoque eſſe dicebat: ſi eſt igitur b. non eſt c. At ſi negetur b. nullus eſt ſyllogiſmus: ſi enim non ſit b. non neceſſe eſt eſſe a. Quo ſit ut nec ad c. quidē neceſsitas ulla perueniat: & in termini idem patet, nam ſi ſit b. quidem mortuum a. animatum c. animal: & ſit ita propoſitio: Si eſt mortuum non eſt animatū: ſi animal eſt, animatum eſt: & aſſumamus non eſſe mortuum: nō neceſſe eſt eſſe uel non eſſe animatum: nam & quæ adhuc animata ſunt, & quæ nunquā fuerunt, non ſunt mortua. quocirca non ſequitur, ut ſit uel non ſit animal. Quod enim mortuum non eſt, poteſt eſſe animal, ut canis uiuens: & nō eſſe, ut lapis. At ſi c. terminus affirmetur, erit perfecta concluſio non eſſe b. nam ſi ſit c. eſt a. ſi uero ſit a. non erit b. Id enim conſequitur ſuperius poſitum propoſitionis modum: ſi igitur ſit c. non erit b. at ſi negetur c. neq; ad a. neq; ad b. neceſsitas ulla perducitur: uelut in his terminis. nam ſi non eſt animal: neq; animatum, neq; mortuum, uel eſſe, uel non eſſe neceſſe eſt. Sextæ propoſitionis hæc concluſio eſt, Si eſt b. non eſt a. ſi non eſt c. eſt a. Dico quia ſi eſt b. erit c. nam ſi eſt b. non eſt a. ſi non ſit a. erit c. Talis enim in hac parte propoſitionis eſt conſequentia. Si igitur ſit b. erit c. quòd ſi b. terminus abnuatur, nihil neceſſarium fiet: nam ſi non ſit b. nec a. nec c. terminus uel ad eſſe uel ad non eſſe ſequitur ulla neceſsitas: ut in terminis patet: nam ſi ſit b. mortuum a. animatum c. inanimatum: & proponatur, ſi mortuum eſt, non eſt animatum: ſi inanimatum non eſt, eſt animatum: ſi non ſit mortuum, non neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe animatum. Quocirca ne inanimatum quidem: at ſi c. terminus aſſumatur: ſi quidem in negatione ſit poſitus, fiet rata concluſio non eſſe b. terminum: nam quoniam non eſt c. eſt a. at ſi ſit a. non eſt b. ſi igitur non ſit c. non erit b. Quod ſi affirmetur c. terminus: nihil eſt neceſſarium. neque enim ſi ſit c. quamuis a. non eſſe neceſſe ſit: ad b. terminum neceſsitas nulla perueniet: ut etiam in terminis patet: nam ſi ſit inanimatum, neceſſe eſt non eſſe animatum: ſed non neceſſe eſt eſſe mortuum. Septimæ propoſitionis talis eſt ſyllogiſmus. Enunctietur enim, ſi non eſt b. non eſt a. ſi eſt c. eſt a. dico quia ſi non eſt b. non eſt c. ſi enim non ſit b. non erit a. quod ſi a. non fuerit, non erit c. Idem enim ſequebatur eam propoſitionem, qua dicebatur, ſi eſſet c. terminus a. quoque conſequi ut eſſet: ſi igitur non ſit b. non erit c. Quod ſi affirmetur b nihil eſt neceſſarium. neq; enim ſi ſit b. uel a. uel c. eſſe aut non eſſe neceſſe eſt. ut in terminis patet: nam ſi ſit b. animatum a. animal c. ſenſibile, & ſit propoſitio, Si animatum non eſt, non eſt animal: ſi ſenſibile eſt, animal eſt. ſi aſſumatur eſſe animatum, neque animal neceſſe eſt eſſe, neque ſenſibile. At ſi per c. terminum fiat aſſumptio, ſi quidem affirmabitur, erit firma concluſio. ſi negetur, nullus eſt ſyllogiſmus. nam ſi eſt c. eſt a. ſi ſit a erit b. Id enim conſequebatur eam propoſitionem quæ ait, ſi non ſit b. non eſſe a. ſi igitur ſit c. erit b. At ſi idem c. terminus abnuatur, nihil eſt neceſſarium. nam ſi non ſit c. neque ad a. neque ad b. terminum neceſsitas ulla conſtringit. uelut ſi nō ſit ſenſibile: non ſit forſitan animal, ſed non neceſſe eſt eſſe animatum. Reperientur uero termini in quibus ne a. quidem non eſſe neceſſe eſt. Octauus modus eſt in quo ita proponitur, Si non eſt b. non eſt a. & ſi non eſt c. eſt a. Dico quia ſi non eſt b. non eſt c. ſi enim non ſit b. non erit a. Quod ſi non ſit a. erit c. id enim conſequebatur eam partem propoſitionis. quæ dicebat, ſi non eſt c. eſt a. Si igitur non ſit b. erit c. Quod ſi b. terminus affirmetur, nihil eſt neceſſarium. nam ſi ſit b. neque eſſe, neque non eſſe neceſſe eſt a. terminum. quo ſit ut ne c. quidem. Id uero tali liquet exemplo, ſi ſit b. animatum a. animal c. inſenſibile, & proponatur. ſi non ſit animatum, non eſt animal. ſi non ſit inſenſibile, eſt animal. Si igitur affirmemus in aſſumptione, b. terminum, & dicamus: atqui eſt animatum, non neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe animal, uel inſenſibile. Quocirca nullus eſt ſyllogiſmus. At ſi c. terminus abnuatur, fiet protinus ſyllogiſmus. nam ſi non eſt c. eſt a. ſi uero eſt a. erit b. ſi igitur non ſit c. erit b. Quod, ſi c. terminus affirmetur, nihil eſt neceſſarium: nam & ſi a. terminum nō eſſe neceſſe eſt, quantum ad b. terminum nihil neceſſarium cadit: id uero tali demonſtratur exemplo. ſi ſit inſenſibile, non eſt animal. quòd ſi non eſt animal, non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe animatum. In non æquimodis igitur propoſitionibus ſiue b. ſiue c. terminus aſſumatur. viii. neceſſe eſt ex utraq; parte fieri ſyllogiſmos. Reliquæ uero ex utraq; parte octenæ complexiones neceſsitate priuatæ ſunt. At ſi ſint æquimodæ, nullus omnino eſt ſyllogiſmus. Æquimodæ uero dicuntur, quoties a. terminus ad utroſq; uel eſſe uel non eſſe proponitur. Omnes autem æquimodæ propoſitiones ſunt huiuſmodi.

Si eſt b. eſt a. ſi eſt c. eſt a.

Si eſt b. eſt a. ſi non eſt c. eſt a.

Si non eſt b. eſt a. ſi eſt c. eſt a.

Si non eſt b. eſt a. ſi non eſt c. eſt a.

Si eſt b. non eſt a. ſi eſt c. non eſt a.

Si eſt b. non eſt a. ſi non eſt c. non eſt a.

Si non eſt b. non eſt a ſi eſt c. non eſt a.

Si non eſt b. non eſt a. ſi non eſt c. non eſt a.

In quibus & per conſequentiam propoſitionum ſuperius deſignatam, & per exempla currentes, poſſumus lucide & conſtanter agnoſcere, nullam omnino in ſyllogiſmis fieri neceſsitatem. Quocirca cum tribus terminis texitur propoſitio, & ex Prima quidem figura fiunt ſyllogiſmi xvi. & ex Secunda ſyllogiſmi xvi. ex Tertia etiam totidem colliguntur: omnes ex tribus terminis ſyllogiſmi quadraginta octo ſunt.

De hypotheticis duplicibus. *Cap. III.*

Reſtat uero, ut de his ſyllogiſmis non dicamus, qui duabus hypotheticis connectuntur, quorum quidem conſequentiæ ſimilis modus eſt, ut in his propoſitionibus, quæ ex duabus categoricis, ac ſimplicibus efficiebantur. In omnibus enim, ſi quidem uelimus aſtruere, primam totius propoſitionis aſſumemus partem, ſi uero in concluſione aliquid eſt deſtruendum, ſecunda negabitur. Siue autem prima denegetur, ſiue poſterior affirmetur, nulla ſit omnino neceſsitas, niſi in Quinta, Septima, Tertiadecima, & Quintadecima propoſitione. In quibus non complexionis natura, ſed terminorum proprietas conſequentiam facit, ſicut in ſyllogiſmis fieri docuimus, qui in his propoſitionibus conſtant, quæ duabus ſimplicibus continentur. Horum autem omnium, qui ex duabus hypotheticis conſtant, propoſitiones appoſui, quarum differentias cum lector agnouerit, ad earum exempla neceſſe eſt reuertatur, quæ ex ſimplicibus & categoricis iunctæ ſunt. Sunt autem omnes propoſitionum differentiæ, quæ ex duabus hypotheticis copulantur, huiuſmodi.

Si cum eſt a. eſt b. cum ſit c. eſt d.

Si cum eſt a. eſt b. cum ſit c. non eſt d.

Si cum eſt a. eſt b. cum non ſit c. eſt d.

Si cum eſt a. eſt b. cum non ſit c. non eſt d.

Si cum ſit a. non eſt b. cum ſit c. eſt d.

Si cum ſit a. non eſt b. cum ſit c. non eſt d.

Si cum ſit a. non eſt b. cum non ſit c. eſt d.

Si cum ſit a. non eſt b. cum non ſit c. non eſt d.

Si cum non ſit a. eſt b. cum ſit c. eſt d.

Si cum non ſit a. eſt b. cum ſit c. non eſt d.

Si cum non ſit a. eſt b. cum non ſit c. non eſt d.

Si cum non ſit a. eſt b. cum non ſit c. non eſt d.

Si cum non ſit a. non eſt b. cum ſit c. eſt d.

Si cum non ſit a. non eſt b. cum ſit c. non eſt d.

Si cum non ſit a. non eſt b. cum non ſit c. eſt d.

Si cum non ſit a. non eſt b. cum non ſit c. non eſt d.

In his quoque propoſitionibus illud inſpiciendum eſt, quòd cum Sexdecim ſint: Octo quidem ita uariantur, ut tamen in omnibus a. terminus eſſe ponatur: Octo uero ita, ut idem a. terminus non eſſe dicatur. Non uero quoquo modo poſitæ fuerint, habebunt uim conditionalium

tionalium

tionalium propoſitionum ex duabus hypotheticis conſtantium. nã ſiquis dicat, ſi cũ homo eſt, animal eſt, cum ſit animatum, corpus eſt: non fecit eam propoſitionem quę ex duabus conditionalibus cõſtat. Neq; enim iccirco quod animatum eſt, animal eſt: quia qui homo eſt, animal eſt, nec cõditio ſequitur conditionẽ, ſed ſi eas ſeparares, per ſeque pronunciares, utraq; habet in terminorũ conſequentia neceſsitatẽ. nã & qui homo eſt, animal eſt, & quod animatũ eſt, corpus eſt, & per ſe iſtæ propoſitiones ueræ ſunt, nec conditione iunguntur. ut igitur ſingularũ natura clareſcat de unaquaq; eſt diſſerendum. Prima igitur propoſitio talis eſſe debet, ut ſic a. poſitũ b. terminus non continuo ſubſequatur. Itemq; ſi c. ponatur, nõ neceſſe ſit d. terminum conſequi, ſed poſito quidem a termino, terminũ c. poſito uero b. terminum d. eſſe neceſſe ſit. Tunc enim eueniet, ut ſi poſito a. fuerit b. neceſſe ſit c. poſito ſubſequi, d. ut, ſi ſint termini a. homo b. medicus c. animatũ d. artifex. Poſito enim homine, non neceſſe eſt ut medicus ſit, & cũ ſit animatum, non neceſſe eſt ut artifex ſit. At ſi homo ſit, neceſſe eſt, ut ſit animatũ: & ſi medicus eſt, neceſſe eſt ut artifex ſit. Hoc itaq; poſito eueniet, ut ſi cũ homo ſit, medicus eſt, cũ ſit animatum, ſit artifex. Secunda propoſitio ita eſſe debet, ut a. atq; b. item c. atq; d. præter ſe eſſe poſſint, ſed a. præter c. eſſe non poſſit, b. autem atque d. ſimul eſſe non poſſint. Tunc enim eueniet, ut ſi poſito a. termino b. fuerit conſecutum, poſito c. non eſſe d. neceſſe ſit, ut ſi ſit a. homo b. niger c. animatum d. album, homo naque præter nigrum, & animatum præter album & eſſe & non eſſe poteſt: homo uero præter animatum nigrum aut cum albo eſſe non poſſit, eueniq; ut ſi cum ſit homo, niger eſt, cum ſit animatum, non ſit albus. Item tertiæ propoſitionis tales terminos eſſe oportebit, ut a. præter b. eſſe poſſit c. uero uel cum a. uel cum d. eſſe non poſſit quocirca eueniet, ut ſi poſito a. termino fuerit b. negato c. termino d. eſſe neceſſe ſit, ut ſi ſit a. quidem animatum b. medicus c. inanimatũ d. artifex: animatum enim præter medicum eſſe poteſt, inanimatum uero neque cum animato, neque cum artifice iungi poteſt: itaque ſi cum animatum eſt, medicus eſt; cum inanimatum non ſit, artifex eſt. Quarta propoſitio his terminis contexenda eſt, ut a. quidem cum d. termino c. autem cum d. uel eſſe uel non eſſe poſſit. Neq; uero a. cum c. neq; b. cum d. ullo modo eſſe poſſibile ſit. Tunc enim eueniet, ut ſi a. poſito b. ſubſequatur c. negato, negetur etiam d. ut ſi ſit a. homo b. niger c. inanimatum d. album; homo quidem præter nigrum: inanimatum uero præter album & eſſe & non eſſe poteſt. neque tamen homo cum inanimato, neque nigrum cum albo eſſe poſſibile eſt. ſi tamen cum homo ſit, niger eſt, ſequitur ut cum non ſit inanimatum: non ſit album. Quintę propoſitionis hæc membra ſunt: ut a. præter b. & c. præter d. eſſe & non eſſe poſſint, ſed a. præter c. eſſe non poſſit b. atque d. nunquam ſimul eſſe poſſint, ita ut ſi alterum non ſit: alterum eſſe neceſſe ſit: tunc enim eueniet, ut ſi a. poſito b. negetur c. poſito d. ſubſequatur: ut ſi ſit a quidem homo b. æger c. animatum d. ſanus. homo quidẽ præter ægritudinẽ: animatum uero præter ſanitatem & eſſe & non eſſe poteſt: ſed ſi homo ſit, animatum eſſe neceſſe eſt. & ſi non ſit æger, ſanum eſſe neceſſe eſt. itaque fiet, ut ſi cum homo eſt, non ſit æger: cum ſit animatum, ſit ſanus. Sexta propoſitio hos terminos habere deſiderat, ut a. præter b. & c. præter d. & eſſe, & non eſſe poſſit. Idem uero a. præter c. & d. præter b. eſſe non poſſit. tunc enim eueniet ut ſi a. poſito non eſt b. poſito c. non ſit d. ut ſi ſit a. homo b. artifex c. animatum d. medicus: homo quidem præter artificium, & animatum uero præter medicinam eſſe & non eſſe poteſt. neque uero homo præter animatum, neque medicus præter artificium eſſe poteſt. Quo ſit, ut ſi cum homo eſt, artifex non eſt, cum ſit animatum, non ſit medicus. Septimæ propoſitionis hi termini ſunt, ut a. quidem præter b. eſſe poſſit c. uero neque cum d. neque cum a. eſſe poſſit b. etiam cum c. ſimul eſſe non poſſit: ita nanque eueniet, ut ſi poſito a. eſſe b. denegetur, negato c. termino d. ſequatur: ut ſi a. quidem ſit animatum b. ſanum c. inanimatum d. ægrum. Animatum quidem præter ſanitatem & eſſe & non eſſe poteſt. Inanimatum uero neque cum animato: neque cum ægro conuenire poteſt. Quo ſit, ut ſi cum animatum eſt: ſanum non eſt: cum non ſit inanimatum: ægrum ſit. Item octaua propoſitio his terminis copulanda eſt, ut a. quidem præter b. terminum & eſſe & non eſſe poſſit c. uero neque cum a. neque cum d. eſſe poſſit, ſed d. præter b. eſſe non poſſit. Hoc enim pacto eueniet, ut ſi a. poſito b. denegetur, denegato c. termino d. terminus non ſit, ut ſi ſit a. animatum b. artifex c. inanimatum d. medicus. Animatum enim præter artificium & eſſe & non eſſe poteſt. Inanimatum uero neque cum animato, neque cum medico conuenit: Medicus uero præter artificium eſſe non poteſt. unde eueniet, ut ſi cum animatum eſt, non ſit artifex, cum non ſit inanimatum, non ſit medicus. Nona propoſitio fiet, ſi a. quidem atque b. ſimul eſſe nõ poſſint c. uero poſſit eſſe præter d. cum a. uero eſſe non poſſit. Tunc enim eueniet, ut a. ſi denegato b. eſſe conſequitur c. poſito d. ſequatur, ut ſi ſit a. quidem inanimatum. b. medicus c. animatũ d. artifex. Inanimatum quippe medicus eſſe non poteſt, animatum uero poteſt non eſſe artifex: inanimatum uero atque animatum ſimul eſſe non poteſt. Quo ſit, ut ſi cum non eſt inanimatum, medicus ſit, cum ſi animatum ſit artifex. Decimam propoſitionem tales terminis copulabunt, ut a. quidem præter b. at uero c. præter d. eſſe poſſit, ſed a. cum c. & b. cum d. eſſe non poſſit. ita enim proueniet, ut ſi negato a. eſſe b. conſequatur, poſito c. termino d. non eſſe neceſſe ſit, ut ſi ſit a. inanimatum b. nigrum c. animatum d. album. Inanimatum quippe præter nigrum, & animatum præter album & eſſe & non eſſe poſſunt. Sed inanimatum cum animato, & nigrum cum albo ſimul eſſe non poſſunt. Sed ſi negatum fuerit inanimatum, & conſecutum ſit nigrum, poſito animato album eſſe negabitur. Item Vndecima propoſitio ea ſit, ut neque a. cum b. neq; c. cum d. ſimul eſſe poſſit a. uero, ſine c. & b. ſine d. eſſe non poſſit. ita enim ſi cum a. ſit negatum b. ſequatur, cum a. negabitur d. eſſe neceſſe eſt: ut ſi ſit a. inanimatum b. medicus c. inuitale d. artifex, inanimatum quidem medicus eſſe non poteſt. quocirca ne inuitale quidem artifex: ſed quod inanimatum eſt, non poteſt non eſſe inuitale, itemq; qui medicus eſt, non poteſt non eſſe artifex. Si igitur inanimatum negetur, & medicum eſſe conſequatur, cum negabitur eſſe inuitale: artifex eſſe conſequitur. Duodecima propoſitio eſt, quam talibus terminis conſtare oportebit, ut a quidem præter b. at uero c. præter d. uel eſſe uel non eſſe poſſit. A. uero ſine c. & b. cum d. eſſe non poſſit: ita enim cadet, ut ſi a. negato b. ſequatur, c. negato d. etiam negetur, ut ſi fuerit a. inanimatum b. album c. inuitale d. nigrum: Inanimatum quidẽ præter album, inuitale autẽ pręter nigrum uel eſſe uel non eſſe poteſt. Si tamen inanimatum homo ſit, & ſit album: cũ inuitale non ſit, non erit nigrũ. Tertiadecima propoſitio his terminis connectenda eſt: ut a. quidem præter b. at uero c. pręter d. eſſe poſſit a. uero atq; c. & b. atq; d. ita ſimul eſſe non poſſint, ut ſi alterũ eorum non fuerit, alterum eſſe neceſſe ſit. ita nanque fiet, ut ſi cum a negatum ſit b. negetur: cum c. affirmatum fuerit d. affirmetur, ut ſi ſit a. irrationabile b. ægrum c. rationabile d. ſanum. Irrationabile nanq; præter ægrum, & rationabile præter ſanitatem eſſe poteſt: irrationabile uero atque rationabile, & ægrum atque ſanum ſimul eſſe non poſſunt: ſi tamen alterum eorum non fuerit, alterum eſſe neceſſe eſt: itaque ſit, ut ſi irrationabili denegato, ægrum denegetur, rationali poſito, ſanum ponatur. Quartadecima propoſitio his texenda membris eſt, ut a. quidem præter b. & c. præter d. eſſe poſſint. Sed a. atque c. ſimul eſſe non poſſint, ita ut cum alterum non fuerit, alterum eſſe neceſſe ſit d. uero præter b. eſſe non poſſit. Fit igitur, ut ſi cum ſit a. denegatum b. denegetur, cum ſit c. non ſit d. ut ſi ſit a. inanimatum b. artifex c. inanimatum d. medicus. Inanimatum quidem præter artificem, animatum uero præter medicum eſſe poteſt, inanimatum uero cum animato non conuenit, & medicus ab artifice nullo modo ſeparatur. Fit igitur, ut ſi cum non eſt inanimatum, non ſit artifex: cum ſit animatum, non ſit medicus. Quintadecima propoſitio hos terminos habere debet: ut a. quidem ſi non ſit c. non

eſſe neceſſe ſit. B.uero atq;.d.talia ſint, ut altero eorũ negato alterum eorum eſſe neceſſe ſit. Ita nanq; ſiet, ut ſi cũ ſit a. denegatum b.negetur, cum negabitur c. affirmetur d.ut ſi ſit a.quidem irrationale b.ſanum c.inanimatum d.ęgrũ: irrationale quidem ſi non ſit: non eſt inanimatum, ſanum etiam atque ægrũ ſimul eſſe non poſſunt, & qui ſanũ negauerit, ęgrũ neceſſe eſt affirmet. Itemq; e diuerſo: eſt igitur ut ſi negato irrationabili, negetur ſanum, negatio inanimato ægrum, ponatur. Sextadecima propoſitio eſt, quæ his terminis conſtat ut a. quidem præter c. At uero d. præter b. eſſe nõ poſſit a; uero cum b.& c.cum d.eſſe nullo modo queant. Euenit igitur, ut ſi a.quidẽ negatio negabitur b. denegato c. terminus b. abnuatur, ut ſi ſit a.inanimatum, b.artifex c.inuitale d.medicus: inanimatum igitur præter inuitale, & medicus præter artificem eſſe non poteſt, inanimatum uero cum artifice, & inuitale cum medio eſſe non poterit. Si igitur negato inanimato, negetur artifex, negato inuitali, negetur medicus. Atque hæc quidẽ ratio propoſitionum, quarum ſuperius exempla deſcripſimus, itcirco intelligatur aſſumpta, ut earũ natura clareſceret: nõ quo aliter inter ſe termini eſſe non poſſint. nam ut ſuperius dictum eſt, non ſufficit quolibet modo iungere terminos, ut fiant hypotheticæ propoſitiones ex duabus conditionalibus coniugatæ. Non enim ſiquis dicat: ſi cũ homo eſt, animal eſt, cum dies eſt, lucet, talem fecerit propoſitionẽ, quæ duabus conditionibus conſtet: iccirco quia prior conditio non eſt ſecundę cauſa conditionis. hoc igitur ſuperius poſitarum propoſitionum ratio demonſtrat: quemadmodum ſit, ut conditionem conditio conſequatur. Quæ cum ita ſint, de earum dicendum eſt ſyllogiſmis.

De ſyllogiſmis ex hypotheticis duplicibus. Cap. IIII.

Fit igitur ex prima propoſitione ſyllogiſmus hoc modo. Si cum eſt a. eſt b. cum ſit c. eſt d. Atqui cum ſit a. eſt b. cum igitur ſit c. erit d. Vel ita, Atqui cum ſit c. non eſt d. cũ igitur ſit a. nõ eſt b. Poſſe uero hanc eſſe aſſumptionem ſuperius deſcripta propoſitionum natura demonſtrat. Itẽ ex Secunda propoſitione, Si cum eſt a. eſt b. cum ſit c. non eſt d. Atqui cum ſit a. eſt b. Cum igitur ſit c. non eſt d. Vel ita Atqui cum ſit c. eſt d. cum igitur ſit a. nõ eſt b. ex Tertia. Si cũ ſit a. eſt b. cũ non ſit c. eſt d. Atqui cum ſit a. eſt b. cũ igitur nõ ſit c. eſt d. Vel ita. Atqui cũ non ſit c. nõ eſt d. Cum igitur ſit a. non eſt b. Item ex Quarta, Si cum ſit a. eſt b. cum nõ ſit c. nõ eſt d. Sed cũ ſit a. eſt b. Cum igitur nõ ſit c; non eſt d. Vel ita Atqui cũ non ſit c. eſt d. cum igitur ſit a. non eſt b. Ex Quinta propoſitione fiũt quatuor collectiones: ita nanq; termini ꝑponũtur, ut utrobiq; fiat rata cõcluſio hoc modo. Si cũ eſt a. non eſt b. cũ ſit c. eſt d. Atqui cum ſit a. non eſt b. cum igitur ſit c. eſt d. uel ita. Atqui cum ſit a. eſt b. cum igitur ſit c. non eſt, d. uel ita. Atqui cum ſit c. non eſt d: cum igitur ſit a. eſt b. uel ita. Atqui cum ſit c. eſt d. cum igitur ſit a. non eſt b. Ex Sexta, Si cum eſt a. non eſt b. cum ſit c. non eſt d. Atqui cum ſit a. non eſt b. Cum igitur ſit c. non eſt d. uel ita. Atqui cum ſit c. non eſt d. Cum igitur ſit a. eſt b. Ex Septima item fiunt quatuor ſyllogiſmi hoc modo: Si cum eſt a. non eſt b. cum non ſit c. eſt d. Atqui cum eſt a. non eſt b. Cum igitur non ſit c. eſt d. uel ita. Atqui cum ſit a. eſt b. cum igitur non ſit c. non eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit c. non eſt d. cum igitur ſit a. eſt b. uel ita. Atqui cum non ſit c. eſt d. Cum igitur a. ſit, non eſt b. Ex octaua propoſitione, Si cũ eſt a. non eſt b. cum non ſit c. non eſt d. Atqui cum ſit a. non non eſt b. cum igitur non ſit c. non eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit c. eſt d. cum igitur ſit a. eſt b. Hactenus quidem ex huiuſmodi propoſitionibus, quæ a. eſſe proponebant; atq; ita cæteros terminos affirmando negandoq; uariabant, oſtendimus qui fierent ſyllogiſmi. Nunc ex his propoſitionibus quinam ſyllogiſmi fiant, dicendum eſt, quæ ita cæteros terminos uariant, ut a. quidem non eſſe proponant. Hæ Nona enim propoſitione fit ſyllogiſmus ita, Si cum nõn eſt a eſt b. cum ſit c. eſt d. Atqui cum non ſit a. eſt b. cum igitur ſit c. eſt d. uel ita. Atqui cum ſit c. non eſt d. cum igitur non ſit a. non eſt b. Item ex Decima: Si cum non eſt a. eſt b. cum ſit c. non eſt d. Atqui cum non eſt a eſt b. cum igitur ſit c. nõ eſt d. uel ita. Atqui cum ſit c. eſt d. cum igitur non ſit a. non eſt b. Ex Vndecima, Si cum non eſt a. eſt b. cum non ſit c. eſt d. Atqui cum non ſit a. eſt b. cum igitur nõ ſit c. eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit c. non eſt d. cum igitur non ſit a. nõ eſt b. Ex Duodecima, Si cum non ſit a. eſt b. cum non ſit c. non eſt d. Atqui cum non ſit a. eſt b. cum igitur non ſit c. non eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit c. eſt d. cum igitur non ſit a. non eſt b. Ex Tertiadecima, quæ quatuor colligit ſyllogiſmos hoc modo. Si cum non eſt a. non eſt b. cum ſit c. eſt d. Atqui cum non ſit a. non eſt b. cum ſit c. eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit a. eſt b. cum igitur ſit c. non eſt d. uel ita. Atqui cum ſit c. eſt d. cum igitur non ſit a. non eſt b. uel ita. Atqui cum ſit c. non eſt d. cum igitur non ſit a. eſt b. Item ex Quartadecima: Si cum nõ eſt a. non eſt b. cum ſit c. non eſt d. Atqui cum non eſt a. non b. Cum igitur ſit c. non eſt d. uel ita. Atqui cum ſit c. eſt d. cum igitur non ſit a. eſt b. Quintadecima rurſus quatuor colligit ſyllogiſmos, hoc modo. Si cum non eſt a. non eſt b. cum non ſit c. eſt. d. Atqui cum non ſit a. non eſt b. cum igitur non ſit c. eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit a. eſt b. cum igitur non ſit c. eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit c. non eſt d. cum igitur a. eſt b. uel ita. Atqui cum non ſit c. eſt d. cum igitur non ſit a. non eſt b. Ex Sextadecima propoſitione. Si cum non ſit a. non eſt b. cum non ſit c. non eſt d. Atqui cum non ſit a. non eſt b. cum igitur non ſit c. non eſt d. Vel ita. Atqui cum non ſit c. eſt d. Cum igitur non ſit a. eſt b. Ex quibus omnibus quadraginta concluſiones fiunt. Sexdecim quidẽ aſſumpta prima conditione, ita ut in prima propoſitione eſt poſita. Sexdecim uero, aſſumpta ſecunda conditione contrario modo atq; in propoſitione eſt collocata. Octo uero, ex quinta ſeptima, tertiadecima & quintadecima propoſitionibus fiunt, aſſumptis primis quidem conditionibus contrario modo atq; in propoſitione proferebantur, ſecundis uero conditionibus eodem modo aſſumptis ut in propoſitione fuerant collocatæ. Vt igitur omnium propoſitionum, concluſionumq; ratio clareſcat, omnes huiuſmodi enunciationes cum propriis poſuimus exemplis.

Si cum ſit a. homo, eſt b. medicus: cum ſit c. animatum, eſt d. artifex.

Si cum ſit a. homo, eſt b. niger: cum ſit c. animatus, non eſt d. albus.

Si cum ſit a. animatum, eſt b. medicus: cum non ſit c. inanimatum eſt d. artifex.

Si cum ſit a. homo, eſt b. niger: cum non ſit c. inanimatus, non eſt d. album.

Si cum ſit a. homo, non eſt b. æger: cum ſit c. animatus, eſt d. ſanus.

Si cum ſit a. homo, non eſt b. artifex: cum ſit c. animatus, non eſt d: medicus.

Si cum ſit a. animal, non eſt b. ſanus: cum non ſit c. inanimatum, eſt d. ægrum.

Si cum ſit a. animatum, non eſt b. artifex: cum non ſit c. inanimatum, non eſt d. medicus.

Si cum non ſit a. inanimatum, eſt b. medicus: cum ſit c. animatum, eſt d. artifex.

Si cum non ſit a. inanimatum eſt b. niger, cum ſit c. inanimatum, non eſt d. album.

Si cum non ſit a. inanimatus, eſt b. medicus: cum non ſit c. inuitale, eſt d. artifex.

Si cum non ſit a. inanimatum, eſt b. album: cum non ſit c. inuitale, non eſt d. nigrum.

Si cum non ſit a: irrationale, non eſt b. ægrum: cum ſit c. rationale, eſt d. ſanum.

Si cum non ſit a. inanimatum, non eſt b. artifex, cum ſit c. animatum, non eſt d. medicus.

Si cum non ſit a. irrationale, non eſt b. ſanum, cum non ſit c. inanimatum, eſt d. ægrum.

Si cum non ſit a. inanimatum, non eſt b. artifex, cum non ſit c. inuitale, non eſt d. medicus.

De hypotheticis diſiunctis & earum ſyllogiſmis. Cap. V.

AC de his quidem, qui per connexionem fiunt, hæc dicta ſint. Hi uero qui in diſiunctione ſunt poſiti, illis uidentur adiuncti, eorumq; modos formasq; ſuſcipiunt, quos ſuperius in cōnexione poſitos ex his propoſitionibus fieri diximus, quæ duabus ſimplicibus iungerentur. Si igitur in diſiunctione propoſitarum propoſitionum ad eauſar ū ſimilitudinem monſtrauero, quæ in connexione poſitæ ex ſimplicibus copulatæ ſunt, quot modi, qualesq; concluſiones ſunt, in unaquaque illarum, quæ per connexionem fiunt propoſitionum, tot etiam in his eſſe neceſſe eſt, quæ per diſiunctionem pronunciatæ, eandem uim connexionis habere monſtrantur. Quatuor igitur ſuperius differentias per connexionem enunciatarum propoſitionum eſſe diximus, ſi ex ſimplicibus propoſitionibus copularentur hoc modo.

Si eſt a. eſt b.
Si non eſt a. non eſt b.
Si eſt a. non eſt b.
Si non eſt a. eſt b.

Per diſiunctionem quoque propoſitiones quatuor tenent differentias, hoc modo.

Aut eſt a. aut eſt b.
Aut non eſt a. aut non eſt b.
Aut eſt a. aut non eſt b.
Aut non eſt a. aut eſt b.

Quarum quidem ea quæ prima eſt & proponit, Aut eſt a. aut. eſt b. in his tantum dici poteſt, in quibus alterum eorum eſſe neceſſe eſt, uelut in contrariis medietate carentibus, ſimilisq; eſt ei propoſitioni, quæ dicit. Si nō eſt a. eſt b. Quæ enim proponit, Aut eſt a. aut eſt b. id intelligit, neq; ſimul utraque eſſe poſſe: & ſi unum non fuerit, conſequi ut ſit alterum. Itaque ſi non ſit a. erit b. ſed hæc una eſt earum propoſitionum, quas in his quę per connexionem fiunt, ſuperius numerauimus. Quicunque igitur ſyllogiſmi in ea propoſitione fiunt, quæ eſt, Si non eſt a. eſt b: Hi etiam in ea faciendi ſunt, quæ per diſiunctionem proponetur, ut cū dicimus, aut eſt a. aut eſt b. Fiunt igitur in ſuperiore quatuor modis. Quamlibet enim partem propoſitionis aſſumpſeris, ſiue præcedentem, ſiue etiam conſequentem, ſiue negatiuo modo, ſiue affirmatiuo, faciet ſyllogiſmum. nam ſi hæc propoſitio ſit, Si non eſt a. eſt b. ſiue non ſit a. erit b. ſiue ſit a. non erit b. ſiue non ſit b. erit a. ſiue ſit b. non erit a. In propoſitionē quoque diſiunctiua idem eſt. nam cum dicitur. Aut eſt a. aut eſt b. ſiquidem a. fuerit b. non erit. Quod ſi a. non fuerit erit b. & ſi b. non ſit, erit a. ſi b. fuerit, non erit a. Id quoq; tali declaratur exemplo. nam ſi ſit propoſitio: aut æger eſt, aut ſanus, quicquid horum in aſſumptione aſſumptum fuerit, uel negatum, altera pars uel affirmabitur, uel negabitur hoc modo. nam ſi ſanus eſt, nō eſt æger. ſi non eſt ſanus, eſt ęger, ſi æger eſt, non eſt ſanus. ſi non eſt æger, eſt ſanus. Item ea propoſitio diſiunctiua, quæ proponit, Aut a. non eſt, aut b. non eſt, ſit quidem de his, quæ quolibet modo ſimul eſſe nō poſſunt, etiam ſi nō alterum eorum eſſe neceſſe ſit, ſimilisq; eſt ei propoſitioni connexe, per quam ita proponitur, ſi eſt a. non eſt b. Quæ enim ſic enunciat, aut non eſt a. aut nō eſt b. id nimirum ſentit, Quod. ſi a. ſit b. eſſe non poſſit, id ita probabitur. Cum enim proponitur hoc modo, Aut nō eſt a. aut non eſt b. cum ſi aſſumatur eſſe a. non erit b. quocirca ei propoſitioni connexæ ſimilis eſt, quę ita enunciat, ſi ſit a. non eſſe b. In hac uero propoſitione, duæ tantum complexiones ſyllogiſmos procreabant. nam ſi eſſet a. non erat b. & ſi eſſet b. non erat a. Si cum non eſſet a. non neceſſe erat eſſe, uel non eſſe b. Siue autem non eſſet b. non neceſſe erat eſſe, uel non eſſe a. Quocirca & in diſiunctiua propoſitione totidem ſyllogiſmos eſſe neceſſe eſt. totidem uero incollectibiles complexiones. nam cum ita proponitur, Aut non eſt a. aut nōn eſt b. Ita dicitur, ſi ſit a. non erit b. & ſi ſit b. non erit a. Siue autem non ſit a. non neceſſe eſſe, uel non eſſe b. ſiue non ſit b. non neceſſe erit eſſe, uel non eſſe a. uelut in his apparet exemplis. Si enim quis dicat, aut non eſt album, aut non eſt nigrum, ſed aſſumat, Atqui eſt album, non erit nigrum. Vel rurſus, Atqui eſt nigrum, non erit album. Siue album non eſſe aſſumpſerit, nō neceſſe erit eſſe, uel non eſſe nigrum: ſiue nigrum non eſſe aſſumpſerit, ut ſit uel non ſit album, nullam faciet neceſsitatem. Item ea propoſitio per quam ita proponitur, Aut eſt a. aut nō eſt d. dicitur quidem de ſibimet adhærentibus, proponiturq; in his propoſitionibus, quæ de maioribus ad minora tendunt, ſimilis eſt ei propoſitioni connexæ, quæ enunciat. Si nō eſt a. non eſt b. nam ſiquis dicit, aut eſt a. aut non eſt b. ſi aſſumat, Atqui non eſt a. modis omnibus non erit b. Si igitur non ſit a. non erit b. Id enim hæc diſiunctio præmittebat: in hac uero ſiquidem a. negaretur, uel affirmaretur b. fiebat aliquis ſyllogiſmus. Siue autem a. affirmaretur, ſiue b. negaretur, nulla erat in concluſione neceſsitas. Idem prouenit in diſiunctiua. nam cum proponitur, Aut eſt a. aut non eſt b. ſiquidem non ſit a. non erit b. Si uero ſit b. erit a. Quod ſi ſit a. uel non ſit b. nihil eſt neceſſarium. Id uero in his terminis approbabitur, ſiquis ita proponat, aut animal eſt, aut non homo: ſi igitur animal non ſit, non erit homo. ſi homo ſit, animal eſt. ſiue autem animal ſit, nō neceſſe eſt eſſe hominem. ſiue homo non ſit, non neceſſe eſt animal interire. Ea uero propoſitio quæ dicit, At non eſt a. aut eſt b. in his quæ ſibi adhærent proponi poteſt, & a minoribus ad maiora contendi; & eſt ſimilis ei propoſitioni connexæ quæ dicit, Si eſt a. eſt b. nam cum ita quis enunciet, ſi quidem aſſumatur eſſe a. ſtatim conſequatur ut ſit b. Sed in hac propoſitione ſi quidem affirmacetur eſſe a. ſequebatur, ut eſſet b. Quod ſi negaretur b. ſequebatur, ut non eſſet a. Siue autem negaretatuc a. ſiue affirmaretur b. nihil neceſſarium uidebitur accidere. Et in ea igitur propoſitione diſiuncta, quæ dicit, Aut non eſt a. aut eſt b. ſiquidem fuerit a. erit b. ſi non fuerit b. non erit a. Siue autem non ſit a. ſiue ſit b. nulla eſt neceſsitas ſyllogiſmi, ut in hoc declaratur exemplo, aut non eſt homo, aut animal eſt. Si igitur aſſumamus, Atqui eſt homo, erit animal. Si negemus eſſe animal, non erit homo. ſi autem hominem negemus uel animal affirmemus, nihil neceſſarium cadet. Quocirca ex his quæ ſuperius dicta ſunt declaratur, quot diſiunctarum propoſitionum ſyllogiſmi ſint, uel quibus ab his quæ connexæ ſunt, differentiis ſegregentur. Quæ enim connexæ ſunt, quādam in eo quod eſt eſſe uel non eſſe conſequentiam monſtrant: quæ uero per diſiunctionem proponuntur, ita ſunt ut ſibimet conſentire non poſſint. Inuenias quoque per connexionem propoſitiones, quæ id intelligi uolunt, ut a ſe nequeant ſeparari, ut cum ita proponimus. ſi eſt a. eſt b. Id nimirum hæc propoſitio intelligit, quòd ſi eſſe potuerit a. ſtatim conſequitur, ut ſit etiam b. Nulla uero earum quæ in diſiunctione ſunt, ita proponitur, ut ſimul eſſe uideātur. Cum enim dicimus, aut eſt a. aut b. eſt, aut eaſdem propoſitiones quolibet alio modo uariamus, Id aut coniunctio quæ diſiunctiua ponitur, ſentit ſimul eas eſſe non poſſe. Et cum late earum pateat differentia, iccirco nunc de eiſdem pauca ſubiunximus. quoniam totidem ſyllogiſmos fieri dicebamus in his propoſitionibus, quæ per diſiunctionem fierent, quod etiam fuerunt in connexis. Et quoniam de omnibus, qui quoquo modo poſſint fieri, hypotheticis ſyllogiſmis ſufficienter dictū eſt: hic operis longitudinem terminemus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI,

DE DIVISIONE.

QVam magnos ſtudioſis afferat fructus ſcientia diuidendi, quamque apud peripateticam diſciplinam, ſemper hæc fuerit in honore notitia, docet & Andronici diligentisſimi ſenis de diuiſione liber editus, & hic idem a Plotino grauisſimo philoſopho cóprobatus, & in libri Platonis, qui Sophiſtes inſcribitur, cómentariis a Porphyrio repetitus, & ab eodem per hanc introductionis laudata in categorias utilitas. Dicit enim forte neceſſariam generis, ſpeciei, differentiæ, proprii, accidentisq́; peritiam: cum propter alia multa, tum propter utilitatē, quæ eſt maxima partiendi. Quare, quoniam maximus uſus eſt, facillimaq́; doctrina: ergo quoq; id, ſicut pleraq; omnia, romanis auribus tradens, introductionis modo, habitaq; in eandem rem, & competenti, ſubtiliq; tractatione, & moderata breuitate perſcripſi: ut nec anxietas conciſæ orationis, & non perfectæ ſententiæ, legentium mentibus ingeratur, nec ſuperuacuam loquacitatem, harum rerum inexpertes, rudes, inſolentesq́; noui, audientium mentes haberent. Nec uero ullus liuor, id quod & arduum eſt natura, & ignotum noſtris, nobis autem & magno labore, & legentium utilitate digeſtū, obliquis morſibus obtrectationis offuſcet. Denique potius uiam ſtudiis, nunc ignoſcendo, nunc etiam comprobando, quam frena bonis artibus ſtringant, dum quicquid nouum eſt impudenti obſtinatione repudiant. Quis enim non uideat plurimum ad bonarum artium ualere defectum, ſi apud mentes hominum nunquam ſit deſperatio diſplicendi? Sed hæc hactenus.

DE DIVISIONIS DISTRIBVTIONE Caput I.

NVnc diuiſionis ipſius nomen diuidendum eſt, & ſecundum unumquodq; uocabulum uniuſcuiuſq; propoſiti proprietates parteſque tradendæ ſunt. Diuiſio nanque multis modis dicitur. Eſt enim diuiſio generis in ſpecies. Eſt rurſus diuiſio, cum totū in proprias diuiditur pa[r]tes. Eſt alia, cum uox multa ſignificans, in ſignificationes proprias recipit ſectionem. Præter has tres eſt alia diuiſio, quæ ſecundum accidens fieri dicitur. Huius autem eſt triplex modus: Vnus, cum ſubiectum in accidentia ſeparamus: Alius, cum accidens in ſubiecta diuidimus: Tertius, cum accidens in accidentia ſecamus: hoc ita fit, ſi utraque eidem ſubiecto ineſſe uideantur. Sed harum omnium exempla ſubdenda ſunt, quatenus totius huius diuiſionis ratio eluceſcat. Genus diuidimus in ſpecies, cum dicimus: animalium, alia rationalia, alia irrationalia. Rationalium, alia mortalia, alia immortalia. Vel cum dicimus colorum, alia alba, alia nigra, alia media. Oportet autem omnem diuiſionem generis in ſpecies, aut in duas fieri partes, aut in plures. Sed neque infinitæ ſpecies eſſe generis poſſunt, nec minus duabus. Hoc autem cur eueniat, poſterius demonſtrandum eſt. Totum in partes diuiditur, quoties in ea, ex quibus eſt compoſitum, unumquodq; reſoluimus, ut cum dico, domus aliud eſſe tectum, aliud paries, aliud fundamentum: & hominem coniungi anima & corpore. Cumque hominis dicimus partes eſſe, Catonem, Virgilium, Ciceronem, & ſingulos, qui cum particulares ſint, uim tamen totius hominis iungunt, atque componunt. Neque enim homo genus, nec ſinguli homines ſpecies, ſed pa[r]tes, quibus totus homo coniungitur. Vocis autem in ſignificationes proprias diuiſio fit, quoties una uox multa ſignificans aperitur, & eius pluralitas ſignificationis oſtenditur. ut cum dico, canis, quod eſt nomen, & hunc quadrupedem latrabilemq; deſignat; & cæleſtem, qui ad Orionis pedem morbidum micat; Eſt quoq; alius marinus canis, qui in immoderatam corporis magnitudinem creſcens, ceruleus appellatur. Sed huius diuiſionis duplex modus eſt. aut enim unum nomen multa ſignificat, aut oratio iam nominibus, uerbiſque compoſita: & nomen quidem multa ſignificat, ut id quod ſupra propoſui. oratio uero multa deſignat, ut, Aio te Æacida Romanos uincere poſſe. & nominis quidem per ſignificationes proprias diuiſio, æquiuocationis partitio nūcupatur: orationis uero in ſignificationes proprias diſtributio, ambiguitatis diſcretio eſt, quam græci ἀμφιβολίαν uocant; ita ut nomen multa ſignificans, æquiuocum, oratio uero multa deſignans, amphibola atque ambigua prædicetur. Eorum autem quæ ſecundum accidens diuiduntur, ſubiecti in accidentia diuiſio eſt, ut cum dicimus, omnium hominum, alii ſunt nigri, alii candidi, alii medii coloris. Hæc enim accidentia ſunt hominibus, non hominum ſpecies: & homo his ſubiectum, non horum genus eſt. Accidentis uero in ſubiecta ſectio euenit, ut eſt, omnium quæ expetuntur, alia in anima, alia in corporibus ſita ſunt. Animæ nanque atque corpori id quod expetitur, accidens, non genus eſt: & boni, quod in anima, & in corpore eſt ſitum, non ſunt hæc ſpecies, ſed ſubiecta. Accidentis uero in accidentia diuiſio eſt, ut omnium candidorum, alia ſunt dura, ut margarita: alia liquentia, ut lac. Liquor nanque, & albedo, atque durities hic ſunt accidentia. Sed album in dura atque liquida ſeparatum eſt. Cum ergo ſic dicimus, accidens, in alia accidentia ſeparamus. Sed huiuſmodi diuiſio uiciſſim ſemper in alterutra permutatur. Poſſumus .n. dicere, eorum quæ dura ſunt, alia ſunt nigra, alia alba: & rurſus eorū quæ liquida, alia ſunt alba, alia nigra. Sed hæc rurſus cōuerſa diuidimus: eorum quæ ſunt nigra, alia ſunt liquentia, alia dura: & eorum quæ ſunt alba, alia liquentia, alia uero dura. Differt autem huiuſmodi diuiſio ab omnibus quæ ſupra dictæ ſunt. nam neque ſignificationem partiri poſſumus in uoces, cum uox in proprias ſignificationes diſcernatur. Nec partes in totum diuiduntur, quamuis totum ſeparetur in partes. Nec ſpecies ſecantur in genera, licet genus in ſpecies diuidatur. Quod uero ſuperius dictum eſt, hanc diuiſionem ita fieri, ſi utraque contingerent eidem ineſſe ſubiecto, ſi attentius perſpicitur, liquet. nam cum dicimus, eorum quæ dura ſunt, alia eſſe alba, alia nigra, ut lapis atque ebenus: manifeſtum eſt ebeno utraque ineſſe & duritiem & nigredinem. In cæteris quoq; id diligens lector inueniet.

De differentijs diuiſionum ſecundum ſe Cap. II.

QVibus autem ſumma ope ueritatis ratio inquiritur, his prius intelligendum eſt, quæ ſit horum omnium ſimul proprietas, quibusq́; inter ſe ſingulatim differentiis ſegregentur. Omnis enim uocis & generis & totius diuiſio ſecūdū ſe diuiſio, nūcupatur. Reliquæ uero tres in accidentis diſtributione ponuntur. Secundū ſe autē diuiſionis huiuſmodi differentia eſt. Differt enim diuiſio generis a uocis diuiſione, ꝙ Vox quidē in proprias ſignificationes ſeparatur: Genus uero nō in ſignificationes, ſed in quaſdam a ſe quodammodo procreationes diſiungitur: & genus ſemper ſpeciei propriæ totū eſt, ut uniuerſalis in natura. Æquiuocatio uero uniuerſalior ſignificata re, dicitur totum in uoce, non etiá totum in natura. Illo quoq; modo a uocis diſtributione diuiditur, ꝙ nihil habent commune præter ſolum nomen, quæ ſub ea uoce ſunt. Quæ uero ſub genere collocantur: & nomen generis, & definitionem ſuſcipiunt. Amplius quoq; nō eadem apud omnes uocis eſt diſtributio. Quod enim apud nos dicitur canis, cum eius multæ ſignificationes in lingua Romana ſint, ſimpliciter fortaſſe prædicatur in barbara, cū ea quæ apud nos uno nomine nūcupantur, illi pluribus fortaſſe ſignificent nominibus. Generis apud omnes eadem diuiſio

uiſio diſtributioq; permanet. Vnde fit, ut uocis quidem diuiſio, ad poſitionem conſuetudinemq; pertineat: generis uero, ad naturam. nam quod apud omnes idem eſt, naturæ eſt. Conſuetudinis uero eſt, quod apud aliquos permutatur. Et hæ quidem ſunt differentiæ generis diſtributionis & uocis. Generis quoque ſectio a totius diſtributione ſeiungitur, ꝙ totius diuiſio ſecundũ quantitatem fit. Partes enim totã ſubſtantiam non iungentes, actu, aut ratione animi & cogitatione ſeparantur: Generis uero diſtributio qualitate perficitur. nam cum hominẽ ſub animali locauero, tunc qualitate diuiſio facta eſt. Quale nanq; animal eſt homo, iccirco quoniã qualitate formatur. Vnde quale ſit animal homo reſpõdens, aut rationale reſpondebit, aut certe mortale. Amplius genus omne naturaliter prius eſt propriis ſpeciebus, totum autem propriis partibus poſterius eſt. Partes quæ totũ iungunt, compoſiti ſui perfectionem, alias natura tantum, alias ratione quoq; temporis antecedunt. Vnde fit ut genus in poſteriora, totum uero in priora ſoluamus. Hinc quoque illud uere dicitur, ſi genus interimatur, ſtatim ſpecies deperire. Si ſpecies interempta ſit: non peremptũ genus in natura conſiſtere. Contra euenit in toto. nã ſi pars totius perit, totum non erit, cuius pars una ſit interempta. Sed ſi totum pereat, partes remanent diſtributæ, ut ſi de integra domo quis abſtulerit tectum, totum quod ante fuit, interrupit. Sed perempto toto, parietes, & fundamenta conſtabunt. Amplius quoque genus ſpeciebus materia eſt. nam ſicut æs accepta forma tranſit in ſtatuam: ita genus accepta differentia tranſit in ſpeciem. Totius uero partium multitudo materia eſt; forma uero earundem partium compoſitio. nam ſicut ſpecies ex genere conſtat & differentia: ita totum conſtat ex partibus. unde fit, ut totum ab unaquaque parte ſua, partium ipſa compoſitione differat; ſpecies uero a genere, differentiæ coniunctione. Amplius quoque ſpecies idem ſemper quod genus eſt, ut homo idem eſt quod animal, & uirtus idem eſt quod habitus. Pars uero non ſemper idem eſt quod totum. Neque enim idem eſt manus quod homo. nec idem paries quod domus. Et in his quidem, quæ diſſimiles partes habent, hoc clarum eſt. Sed non eodem modo in his, quæ ſimiles, ut in æris uirgula, cuius partes quia ſunt continuæ, & eiuſdem ſunt æris, uidentur idem eſſe partes quod totum eſt, ſed falſo: fortaſſe enim idem ſunt partes huiuſmodi, ſubſtantia, non etiam quantitate. Reſtat autem uocis & totius diſtributionis differentias dare. Differunt autem, ꝙ totum quidem conſtat partibus: uox uero non conſtat ex his, quæ ſignificat, Et ſit totius diuiſio quidem in partes: uocis autem non fit in partes, ſed in eas res, quas ipſa uox ſignificat. unde fit ut ſublata parte una, totum pereat: ſublata una re quam uox ſignificat multa deſignans, uox illa permaneat.

De diuiſione generis & quibus differentiis fieri debeat. *Capr III.*

NVnc ergo, quoniam ſecundum ſe diuiſionis differentiæ dictæ ſunt, generis diſtributio pertractetur. Primum qd genus ſit, definiendum eſt. Genus eſt qđ prædicatur de pluribus ſpecie differentibus in eo, qđ quid eſt: ſpecies uero eſt, quam ſub genere collocamus. Differentia, qua aliud ab alio diſtare proponimus. Et eſt quidẽ genus quod interroganti, quæq; res ſit, conuenit reſponderi. Differentia, quæ ad qualis percunctationẽ, rectiſſime reſpondetur. nam cum quis interrogat, quid eſt homo? recte animal: Qualis eſt homo? cõuenienter rationalis reſpondetur. Diuiditur aũt genus, alias in ſpecies, alias in differentias, ſi ſpecies quibus oportet genus diuidi nominibus careant, ut tum dico; animalium, alia rationalia ſunt, alia irrationalia. Rationale & irrationale differentiæ ſunt. Sed quoniã ſpeciei huius, quæ eſt animal rationale, nomen unũ non eſt; iccirco pro ſpecie differentiam ponimus, eamq; ſuperiori generi copulamus: omnis enim differentia in proprium genus ueniens, ſpeciem facit. Vnde fit ut quædam materia, genus ſit; forma, differentia. Cum autem propriis nominibus ſpecies appellatur, non in differentias, ſed in ſpecies fit recta generis diuiſio: unde eſt ut ex pluribus terminis definitio colligatur. Si enim omnes ſpecies ſuis nominibus appellarentur, ex duobus ſolis terminis omnis fieri definitio, ut cum dico, quid eſt homo? quid mihi neceſſe eſſet dicere, animal rationale mortale, ſi animal rationale eſſet proprio nomine nuncupatũ? cũ reliqua quoq; differentia, ideſt mortali iunctum, definitionẽ hominis ueriſſima ratione & integra concluſione perficeret. Nunc aũt ad definitiones integras, ſpecierũ diuiſio neceſſaria eſt; & forte in eodem diuiſionis definitioniſq; ratio uerſatur. nam diuiſionis iunctis una cõponitur definitio. Sed quoniam alia ſunt æquiuoca, alia uniuoca, & quæ ſunt uniuoca, ipſa in generũ ſuſcipimus ſectiones, quę uero ſunt ęquiuoca, in his diuiſio ſola ſignificationis eſt: uidendũ prius eſt, quid ſit æquiuocum, quid uniuocum, ne cum iſta fefellerit, æquiuocũ nomen quaſi in ſpecies, ita in ſignificatiuas uoces reſoluamus. unde fit ut rurſus ad diuiſionem neceſſaria ſit definitio. Quid enim ſit æquiuocum, quid uniuocum definitione colligimus. ſunt aũt differentiæ, aliæ per ſe: aliæ, per accidens: & harũ, aliæ ſunt cõſequentes ſtatim, aliæ relinquẽtes ſtatim. Relinquẽtes huiuſmodi ſunt, ut dormire, ſedere, ſtare, uigilare: cõſequẽtes uero, ut capilli criſpi, ſi nõ admiſſi ſunt calamiſtro; & glauci oculi, ſi nõ ſint quadã extrinſecus debilitate turbati. Sed hæc ad generis diuiſionem ſumenda nõ ſunt. Neq; .n. ad definitiones ſunt commoda. omne .n. quod ad diuiſionẽ generis aptum eſt, idẽ ad definitiones rectiſſime congregamus. Illa uero, quæ per ſe ſunt, ſola ad diuiſionẽ generis apta ſunt. Hæc enim informant perficiunt uniuſcuiuſq; ſubſtantiã; ut hominis, rationabilitas & mortalitas. Sed has quemadmodũ probare poſſimus: utrũ ex eo ſint genere ſtatim relinquentium, an conſequentiũ, an in ſubſtantia permanentiũ, hoc modo eſt uidendũ. Neq; enim ſufficit ſcire quas in diuiſione ſumamus, niſi illud quoq; cognitum ſit, quemadmodũ eaſdem ipſas, quæ ſumendæ ſunt, & quæ reiiciendæ, rectiſſime cognoſcamus. Videndũ ergo primũ eſt, utrũ propoſita differentia, omni poſſit, & ſemper ineſſe ſubiecto. ꝙ ſi ipſa uel actu uel ratione ſeiungitur hęc a diuiſione generis ſeparanda eſt. Si enim ſæpe & actu & ratione ſeiungitur, ex eo ſunt genere, quæ ſtatim relinquunt, ut ſedere, quod frequentius quidẽ ſeparatur, & actu ipſo a ſubiecto diuiditur. Quæ uero ratione ſola a ſubiecto diuiduntur, ea ſunt conſequentiũ differentiarum. ut glaucis oculis eſſe, a ſubiecto ratione ſeiungimus, ut cũ dico, eſt animal luminibus glaucis, ut quilibet hom; ꝙ ſi hic nõ eſſet huiuſmodi, nõ eum res aliqua eſſe hominẽ prohiberet. Aliud rurſus eſt qđ ratione ſeparari non poſſit, quod ſi ſaparatum ſit, ſpecies interimatur. ut cum dicimus ineſſe homini, ut ſolus numerare poſſit, uel geometriam diſcere: quod ſi hæc poſſibilitas ab homine ſeiungitur, homo ipſe non permanet. Sed hæ non ſtatim earum differentiarum ſunt, quæ in ſubſtantia inſunt. nam non iccirco homo eſt, quoniam hæc facere poteſt, ſed quoniam rationalis eſt, atque mortalis. Hæ igitur differentiæ, per quas ſpecies conſiſtit, ipſæ & in definitione ſpeciei, ut hominis, & in generis eius diuiſione, quod continet ſpeciem, ut ipſum hominem, collocantur. & uniuerſaliter dicendum eſt, quæcunq; differentiæ huiuſmodi ſunt, ut non modo præter has ſpecies eſſe non poſſit, ſed ꝑ eas ſolas ſit, hæ uel in diuiſione generis, uel in ſpecie definitione ſumendæ ſunt.

Quòd diuiſio generis per oppoſita fieri & bimembris eſſe debeat. *Cap. IIII.*

QVoniam uero quædam ſunt, quæ differunt, quæ contra ſe in diuiſionibus poni non debent, ut in animali, rationale & bipes. Nullus enim dicit, animalium, alia ſunt rationalia, alia duos pedes habentia, iccirco quod rationale & bipes licet differant, nulla tamen a ſe oppoſitione ſeiunguntur. Conſtat quæcunq; a ſe aliqua oppoſitione differunt, eas ſolas differentias ſub genere poſitas, genus ipſum poſſe diſiungere. Sunt autem oppoſitiones quatuor, aut ut contraria, ut bonum malo: aut ut habitus & priuatio ut ui-

ſus & cæcitas. Quanquam ſint & quædam res, in quibus diſcernere difficultas ſit, utrum in contrariis, an priuatione & habitu eas oporteat collocari, ut ſunt motus, quies, ſanitas ægritudo, uigilatio ſomnus, lux, tenebræ. Sed hęc alias, nunc de reliquis oppoſitionibus dicẽdum eſt. Tertia oppoſitio eſt, quæ eſt ſecundum affirmationem & negationẽ, ut Socrates uiuit, Socrates non uiuit. Quarta, ſecundum relationem, ut pater filius, dominus ſeruus. Secundum quas igitur harũ oppoſitionum quatuor diuiſio generis ſit, rectiſsima ratione monſtrandum eſt. Manifeſtum eſt enim & oppoſitiones eſſe quatuor, & genera & ſpecies per oppoſita ſeparari. Nunc ergo dicendum eſt, ſecundum quam oppoſitionem harum quatuor, uel quẽadmodum ſpecies a genere diſiungi cõueniat, & prima quidem ſit cõtradictionis oppoſitio. Voco aũt contradictionis oppoſitionem, quæ affirmatione & negatione proponitur. In hac igitur negatio per ſe nullam ſpeciem facit. nam cum dico, homo, uel equus, uel aliquid huiuſmodi ſpecies ſunt. Quicquid autem quis negatione protulerit, ſpeciem non declarat. Non enim eſſe non hominem ſpecies eſt. omnis enim ſpecies conſtituit eſſe. Negatio uero, quicquid proponit, ab eo quod eſt, eſſe diſiungit, ut cum dico homo, quaſi ſit quiddam locutus ſum. Cum uero, non homo; ſubſtantiam hominis negatione deſtruait. Sic igitur per ſe caret diuiſio generis in ſpecies negatione. Neceſſe eſt autem ſæpe ſpeciem negatione componere, cum ea, quam ſimplici nomine ſpeciẽ uolumus aſsignare, nullo uocabulo nuncupatur, ut cũ dico imparium numerorum alii primi, ut tres, quinq;, ſeptem; alii non primi, ut nouem; & rurſus figurarũ, aliæ ſunt rectilineæ, aliæ non rectilineæ, & colorum, alii ſunt albi, alii nigri, alii nec albi, nec nigri. Ergo quando nomen unum ſpeciebus poſitum non eſt, eas negatione proferre neceſſe eſt. Hoc igitur cogit interdum neceſſitas, non natura. Ideoq; quoties negatione facimus ſectionem, prius aut affirmatio, aut ſimplex dicendum eſt nomen, ut eſt numerorum, alii ſunt primi, alii non primi. nã ſi prius negatio dicta ſit, tardior fit eius rei, quam proponimus, intellectus. nam cum primum dicis eſſe aliquos primos numeros, cum quales ſint primi exemplo uel definitione docueris, quales ſint nõ primi, mox auditor intelligit. Sin uero e contrario feceris, aut neutrũ ſubito, aut tardius utrumq; cognoſcet. Diuiſio uero quæ propter apertiſsimam generis naturam repertam eſt, debet potius ad intelligibiliora deducere. Amplius quoq; prior eſt affirmatio, poſterior uero negatio. Quod aũt primum eſt, in diuiſione quoq; primitus oportet ordinari. Neceſſe eſt quoq; ſemper finita infinitis eſſe priora, ut æquale inæquali, uirtutem uitiis, certum incerto, ſtabile & fixum inſtabili & mutabili. Sed omnia quæ aut definita parte orationis, ut affirmatione proferuntur, plus finita ſunt, quam aut nomen cum particula negatiua, aut tota negatio. Quare finito potius, quam infinito eſt facienda diuiſio. Sed ſi cui per hæc quædam paretur anxietas, aut obſcuriora ſint fortaſſe, quam ipſe deſiderat, nihil ad me cognitionem facilem pollicentem. Neque enim rudibus hæc totius artis, ſed imbutis, & ulteriore pene loco progreſsis, legenda & diſcenda proponimus. Qui uero huius operis, id eſt dialectici ordo ſit, cum de ordine peripateticæ diſciplinæ mihi dicendum eſſet, diligenter expoſui.

Hæc quidem dicta ſunt de oppoſitione, quam affirmatio & negatio conſtituit. Illa uero quæ ſecundum habitum priuationem fit, ipſa quoque ſuperiori uidetur eſſe conſimilis. Negat enim quodammodo priuatio habitum. ſed differt, quòd ſemper quidem poteſt eſſe negatio: priuatio uero nõ ſemper, ſed tunc quando habere habitum poſsibile eſt: hoc uero nos iam prædicamenta docuere. Quare forma quædam intelligitur eſſe priuatio. Non enim tantum priuat, ſed etiam circa ſeipſam priuatum quenque diſponit. Neq; enim cæcitas oculum ſolum priuat lumine, ſed ipſa quoque ſecundum ſe priuatum luce diſponit. cæcus enim dicitur a priuatione quodammodo, quaſi diſpoſitus & affectus. hoc quoq; Ariſtoteles teſtatur in phyſicis. Vnde fit, ut priuationis differentia, ad generis diuiſionem frequenter utamur, ſed hic quoq; eodem modo, ſicut in contradictione faciendum eſt. Prius enim ponendus eſt habitus, qui eſt affirmationi conſimilis, poſt uero priuatio, quæ negationi; Aliquoties tamen priuationes quædam habitus uocabulo proferuntur, ut orbus, cæcus, uidius. Aliquoties in particula priuationis, ut cum dicimus finitum infinitum, æquale inęquale. Sed in his æquale, & finitum in diuiſióne ponenda ſunt prima, priuationes uero ſecundæ. Ac de oppoſitione quidem priuationis & habitus hæc dicta ſufficiant. Contrariorũ uero oppoſitio dubitatur fortaſſe, an ſecundum priuationem & habitum eſse uideatur, ut album & nigrum: an album quidẽ priuatio nigri ſit, nigrũ uero albi. Sed hæc alias. Nunc aũt ita tractandum eſt, tanquã ſi ſit aliud oppoſitionis genus, ſicut eſt in prædicamentis ab ipſo quoq; Ariſtotele diſpoſitum. In contrariis aũt generum multa diuiſio eſt. Fere enim cunctas differentias in contraria deducimus. ſed quoniam contrariorum alia ſunt medio carentia, alia mediata: ita quoque diuiſio facienda eſt, ut colorũ, alia ſunt nigra, alia ſunt alba, alia neutra. Fieret autem omnis definitio, omniſq; diuiſio duobus terminis, niſi (ut ſupra dictum eſt) indigentia, quæ ſæpe exiſtit in nomine, prohiberet. Quo autem modo utræq; duobus terminis fierent, erit manifeſtum hoc modo. Cum enim dicimus animaliũ, alia rationalia ſunt, alia irrationalia: animal rationale ad hominis definitionem tendit. Sed quoniam animalis rationalis unum nomen non eſt, ponamus ei nomen a. literam. Rurſus a. literæ, quod eſt animal rationale, alia mortalia ſunt, alia immortalia. Volentes igitur definitionem hominis reddere, dicemus, homo eſt a. litera mortalis. nam ſi hominis definitio eſt, animal rationale mortale: animal uero rationale per a. literam ſignificatur. idẽ ſentit a. mortale, tanquam ſi diceretur, animal rationale mortale a. enim (ut dictũ eſt) animal rationale ſignificat. Sic ergo a. litera & mortali, duobus terminis facta eſt hominis definitio. Quòd ſi reperirentur in omnibus quoque nomina, duobus terminis ſemper tota fieret definitio. Diuiſio quoq; nominibus poſitis, quoniã ſemper in duos terminos ſecatur, manifeſtum eſt, ſi quis generi & differentiæ cum deeſt nomen, imponat, ut cum dicimus. Figurarũ quæ ſunt trilateræ, aliæ ſunt æquilateræ, aliæ duo latera habentes æqualia, aliæ totæ inæquales ſunt. Trina igitur diuiſio iſta, ſi ſic proferretur, fieret duplex. Figurarũ quæ ſunt trilateræ, aliæ ſunt æquales, aliæ inæquales. Inæqualium, aliæ ſunt duo latera tantum æqua habentes, aliæ tria inæqualia, id eſt omnia. & cum dicimus rerum omniũ, alia ſunt bona, alia ſũt mala, alia indifferentia, quæ ſcilicet neq; bona, neque mala ſunt. ſi ita diceretur, gemina diuiſio proueniret. Rerum omnium, aliæ ſunt differentia, alia indifferentia. Differentium, alia ſunt bona, alia mala. Ita ergo diuiſio omnis in gemina ſecaretur, ſi ſpeciebus & differentiis uocabula nõ deeſſent.

Quartam uero oppoſitionem diximus, quæ eſt ſecundũ ad aliquid, ut pater, filius dominus, ſeruus: duplex, medium: ſenſibile, ſenſus. Hæc igitur nullam habent ſubſtantialem differentiam, qua a ſe diſcrepent: immo potius habent huiuſmodi cognationem, qua ad ſe inuicem referuntur, ac ſine ſe eſse non poſſint. Non eſt ergo generis in relatiuas partes facienda diuiſio, ſed tota huiuſmodi ſectio a genere ſeparanda eſt. Neque enim hominis eſt ſpecies ſeruus aut dominus, nec numeri medium aut duplum. Cum igitur quatuor ſint differentiæ oppoſitionum, affirmationis & negationis, ſi non neceſse eſt, ſemper tamen relationis reiicienda eſt diuiſio; priuationis & habitus, & contrariorum ſumendæ. Maxime autem contrarietas in differentiis ponenda eſt, nec non etiam priuatio: iccirco quoniam quidddam contra habitum contrarium uidetur opponi, ut eſt finitum & infinitum. Quanquam enim priuatio ſit infinitum, tamen contrarii imaginatione formatur. eſt quædam nanque (ut dictum eſt) forma.

Diuiſionis præcepta, & quod idem genus multis diuiſionibus poſſit diuidi. *Cap. V.*

DIgnum uero inquiſitu eſt, utrum in ſpecies, an in differentias recte genera diuidantur. Definitio nanque diuiſionis

ſionis generis eſt in ſpecies proximas diſtributio. Oportet igitur ſecūdū naturā diuiſiōis.i. ſecundū definitionē, in proprias ſpecies ſemper fieri generis diſgregationem. Sed hoc interdū fieri nequid propter eam, quā ſupra reddidimus cauſam. Multis.n. ſpeciebus poſita nō ſunt nomina. Atque ideo, quoniā quædā ſunt prima genera, quędā ultima, quædā media: primū quidē ut ſubſtantia, ultimum, ut animal, medium ut corpus: corpus nanque animalis genus eſt, ſubſtantia corporis; quemadmodū neque ſuper ſubſtantiam quicquam inueniri poteſt, quod generis loco ualeat collocari, ſic neque ſub animali: homo nanque ſpecies, non genus eſt. Quare antiquior uidebitur in ſpecies diuiſio, ſi indigentia nominū nō ſit. quòd ſi his nominibus non abundamus, prima genera uſque ad ultima conuenit in differentias ſeparare. Hoc autē fit hoc modo, ut primum genus in ſuas differentias diſgregemus non in poſterioris: & rurſus poſterius in ſuas, ſed non in poſterioris. Neque enim eædem ſunt differentiæ corporis, quæ animalis. Siquis enim dicat: ſubſtātiæ aliud eſt corporale, aliud incorporale, recte diuiſionem fecerit. hæ nanque differentiæ propriæ ſubſtantiæ ſunt. Siquis uero ſic dicat, ſubſtantiarum alia ſunt animata, alia inanimata, hic non recte ſubſtantiam differentiis ſegregauit. Corporis nanque differentiæ hæ ſunt, non ſubſtantiæ, ideſt ſecundi generis, non primi. Quare manifeſtum eſt ſecundum proprias differentias, non ſecundum poſterioris generis, priorum generum diuiſionem eſſe faciendam. Quoties autem genus aut in differentias, aut in ſpecies ſoluitur, poſt diuiſionem factam mox definitiones, aut exempla ſubdenda ſunt. Sed ſiquis definitionibus non abundat, ſatis eſt exempla ſubiicere, ut cum dicimus, corporum, alia ſunt animata, ſubiiciamus, ut homines uel feræ: alia inanimata, ut lapides. Oportet autem diuiſionem quoq; ſicut terminū, neq; diminutam eſſe, neq; ſuperfluam. nam neq; plures ſpecies quam, quæ ſub genere ſunt opportet apponi, neq; pauciores, ut in ſeipſam diuiſio, ſicut terminus conuertatur. cōuertitur enim terminus ſic: uirtus, eſt mentis habitus optimus. Rurſus, mentis habitus optimus, uirtus eſt: ſic etiā diuiſio. omne enim proprium genus, eſt aliquid eorum, quę ſunt ſpecies. Rurſus, quælibet ſpecies, propriū genus eſt. Fit aūt generis eiuſdē diuiſio multipliciter, ut omnium corporum, & quæcunque ſunt alicuius magnitudinis: Sicut enim circulū in ſemicirculos, & in eos quos græci uocāt τομεῖς, nos diuiſiones poſſumus dicere, diſtribuimus: & tetragonum, alias ducta per angulum diametro, in triangula: alias in parallelogrammata, alias in tetragona ſeparamus. Ita quoq; genus, ut cū dicimus, numerorum alii ſunt pares, alii impares: & rurſus, alii primi, alii non primi: & triangulorū, alia ſunt æquilatera, alia duo ſola latera æqualia habentia, alia totis inæqualia lateribus: & rurſus triangulorum alia ſunt rectiangula, alia acutos habentia tres angulos, alia obtuſi unius. Sic igitur generis unius fit diuiſio multiplex. Illud aūt ſcire perutile eſt, quoniā genus una quodāmodo multarum ſpecierum ſimilitudo eſt, quæ earum omnium conuenientiam ſubſtantialem monſtret, atque ideo collectiuum plurimarum ſpecierum genus eſt. Diſiunctiuæ uero unius generis ſpecies ſunt, quæ quoniam differentiis informantur (ut dictum eſt) iccirco ſub uno genere minus duabus ſpeciebus eſſe nō poſſunt. omnis enim differentia in differentiū pluralitate conſiſtit. Sed de diuiſione generis & ſpeciei perplura dicta ſunt.

De arte definiendi ſpeciem, ſumpta ex diuiſione generis, Cap. VI.

HAnc igitur inſiſtentibus uiam promptior per diuiſionē generis ad ſpeciei definitionē facultas aperitur. Oportet autem non ſolum quas ad definitionē ſumamus differentias addiſcere, ſed ipſius definitionis artē diligentiſſima cognitione complecti. Et illud quidem, an ulla poſſit definitio demonſtrari, & quemadmodum per demonſtrationem ualeat inueniri, & quæcunq; de ea ſubtilius in poſtremis analyticis ab Ariſtotele tractata ſunt, prætermittam. Solam tantum exequar definiendi regulam. Rerū enim aliæ ſunt ſuperiores, aliæ inferiores, aliæ mediæ. Superiores quidem definitio nulla complectitur, iccirco quod earū ſuperiora genera inueniri non poſſunt. Porro autem inferiores ut ſunt indiuidua, ipſa quoq; ſpecificis differentiis carent. Quocirca ipſa quoq; a definitione ſecluſa ſunt. Mediæ igitur, quæ & habent genera, & de aliis uel generibus, uel ſpeciebus, uel indiuiduis prædicantur, ſub definitionē cadere poſſunt. Data igitur huiuſmodi ſpecie, quæ & genus habeat, & de poſterioribus prædicetur, primo eius ſumo genus, & illius generis differentiis diuido, & adiungo differentiā generi, & uideo nū illa differentia iuncta cū genere, æqualis poſſit eſſe cum ea ſpecie, quam circumſcribendā definitione ſuſcepi. quòd ſi minor fuerit ſpecies, illam rurſus differentiam, quam dudum cū genere poſueramus, quaſi genus ponimus, eamq; in alias ſuas differentias ſeparamus. & rurſus has duas differentias ſuperiori generis coniungimus: & ſi æquauit ſpeciem, definitio ſpeciei eſſe dicetur: ſi minus fuerit, ſecundam differentiā rurſus in alia ſeparamus. Quas omnes coniungimus cum genere, & rurſus ſpeculamur, ſi omnes differentiæ cū genere illi æquales ſint ſpeciei, quæ definitur, & poſtremo toties differētias differentiis diſtribuimus, uſq; dum omnes iunctæ generi ſpeciem æquali definitione deſcribant. Huius autem rei clariorem facient exempla notitiam, hoc modo. Sit enim nobis propoſitum definire nomen, uocabulum nominis de pluribus nominibus prædicatur, & quodam modo ſpecies eſt continens ſub ſe indiuidua. Definio ergo nomē ſic, ſumo eius genus, quod eſt uox, & illud ita diuido, uocū aliæ ſunt ſignificatiuæ, aliæ uero minime. uox non ſignificatiua nihil ad nomen: etenim nomen ſignificat. Sumo ergo differentiā, quæ eſt ſignificatiua, & iungo cum genere, ideſt cum uoce, & dico, uox ſignificatiua. & tunc reſpicio utrū genus hoc & differentia nomini ſint æqualia. Sed nondum ſunt æqualia, poteſt enim uox ſignificatiua eſſe, & non eſſe nomen. Sunt enim quędam uoces, quæ dolorem aliaſq; animi paſſiones deſignant naturaliter, quæ nomina nō ſunt, ut interiectiones. rurſus ipſam uocem ſignificatiuā in alias differentias diuido: uocū ſignificatiuarū, aliæ ſunt ſecundū poſitionē hominum, aliæ naturaliter. & uox quidem ſignificans naturaliter nihil ad nomen, uox uero ſignificans ſecundum poſitionem hominum, nomini congruit. Quocirca has duas differentias, ſignificatiuam, & ſecundum poſitionem, iungo cum uoce, ideſt cum genere, & dico Nomen eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum. Sed rurſus mihi non æquatur ad nomen. Sunt nanque & uerba uoces ſignificatiuæ & ſecundum poſitionem. Non igitur ſolius nominis definitio eſt. Diſtribuo iterum differentiam, quæ eſt ſecundum poſitionem, & dico. Secundum poſitionem uocum ſignificatiuarum, aliæ cum tempore, aliæ ſine tempore, & differentia quidem cum tempore nomini non coniungitur, iccirco quod uerborum eſt conſignificare tempora, nominum uero minime. Reſtat ergo, ut congruat illa differentia quæ eſt, ſine tempore. Iungo igitur has tres differentias generi, & dico, Nomē eſt uox ſignificatiua ad placitum ſine tempore. Sed rurſus mihi non plena concluſio definitionis occurrit: poteſt enim uox & ſignificatiua, & ſecundum poſitionem, & ſine tempore eſſe, & nomen non eſſe unum, ſed nomina iuncta, quæ eſt oratio. ut, Socrates cum Platone & diſcipuli, & quanquam imperfecta quidem ſit hæc oratio, tamen eſt oratio. Quocirca ultima differentia quæ eſt ſine tempore, aliis item differentiis diuidenda eſt, & dicemus, uocum ſignificatiuarum ſecundum poſitionem ſine tempore, aliæ ſunt quarum pars extra aliquid ſignificat, hoc pertinet ad orationem: aliæ quarum pars extra nihil ſignificat, hoc pertinet ad nomen. Nominis enim pars nihil extra deſignat. Fit ergo definitio ſic, Nomen eſt uox ſignificatiua, ſecundum placitum, ſine tempore, cuius nulla pars extra ſignificat ſeparata. Vides ne igitur quam recta definitio conſtituta ſit? nam quod diximus uocem, a cæteris ſonis nomen diſiungi: quòd ſignificatiuam appoſui, nomen ab non ſignificatiuis uocibus ſeparaui: quòd ſecundum placitum, & ſine tēpore, ab naturaliter ſignificatiuis uocibus, & a uerbis proprietas nominis diſiuncta eſt: quòd eius par-

tes

.unt, ut cum dico, hominem comedere panem, ſignificat quidem quòd homo comedat panem, rurſus quòd panis hominem, ſed hoc impoſsibile eſt. ergo quoties ad contentionem uenitur, diuidenda poſsibilia & impoſsibilia ſunt: quoties ad ueritatem, ſola poſsibilia dicenda, impoſsibilia relinquēda ſunt. Quoniam uero plures ſunt ſpecies plura ſignificantium uocum: dicendum eſt, quòd aliæ in particula, multiplicitatis ſignificationem habent, aliæ in tota oratione. Et earum quæ in particula habent, pars ipſa æquiuoca dicitur. tota uero ipſa oratio, ſecundum æquiuocationē multiplex. Illa uero quę in oratione tota ſignificationis multiplicitatem retinet (ut ſupra dictum eſt) ambigua nuncupatur. Diuiduntur autem ſignificationes æquiuocorum, & ſecundum æquiuocationem unius particulæ orationum, definitione, ut cum dico, homo uiuit, & intelligitur ꝙ uerus, & pictus. Diuiditur autē hoc modo, animal rationale mortale uiuit, quod uerum eſt: animalis rationalis mortalis aſſimulatio uiuit, quod falſum eſt. Diuiditur etiam qualibet adiectione, quæ determinet, uel generis, uel numeri, uel alicuius articuli, ut cum dico, Canna Romanorum ſanguine ſorduit, & calamum demonſtrat, & fluuium: ſed diuidimus ſic, articulo quidem ut dicamus, hic Canna Romanorum ſanguine ſorduit, genere uero, ut Canna Romanorum plenus ſanguine fuit: numero autem, ut Canna Romanorū ſanguine creuit, non cannæ. In illo enim ſingularis tantum eſt, in iſto pluralis etiam. Et de aliis quidem eodem modo: Sunt autem alia ſecundum accentum, aliam ſecūdum orthographiam. Secundum accentum quidem, ut pone, ponè. Secundum orthographiam, ut queror, & quæror, ab inquiſitione, & querela. Et rurſus hæc ſecundum orthographiam ipſam diuiduntur, & ſecundum actionē & paſsionē: quòd quæror ab inquiſitione paſsiuum eſt, queror autem a querela, agentis eſt. Ambiguarum uero orationum faciēda eſt diuiſio: aut per adiectionem, ut audio Troianos uinci, græcos uiciſſe, aut per diminutionem, aut audio græcos uiciſſe: aut per diuiſionē ut græci uicerūt, Troiani uicti ſunt: aut per aliquā tranſmutationē, ut cum dicitur, audio Troianos uiciſſe græcos, ita dicamus: Audio quòd græci uicerint Troianos. hæc enim ambiguitas quolibet eorum modo ſoluitur. Non tamen ita diuidenda eſt omnis uocum ſignificatio tanquam generis. In genere enim omnes ſpecies enumerantur, in ambiguitate uero tantæ ſufficiunt, quantæ ad eum ſermonē poſſunt eſſe utiles, quem alterutra nectit oratio. Ac de uocis quidem diuiſione ſufficienter dictum eſt. Eſt autem & de generis, totiuſq; diuiſione propoſitum, atque expeditum. Quare de omnibus ſecundum ſe partitionibus diligentiſsime pertractum eſt.

De diuiſionibus per accident. *Cap. IX.*

NVnc de his diuiſionibus dicemus, quæ per accidens fiunt. Harum autem commune præceptum eſt, quicquid ipſorum diuiditur, in oppoſita diſgregari, ut cum ſubiectum in accidentia diuidimus, non dicimus corporum alia ſunt alba, alia dulcia, quæ oppoſita non ſunt, ſed corporum alia ſunt alba, alia nigra, alia neutra. Eodem quoque modo in aliis ſecundum accidens diuiſionibus diuidendum eſt; atque illud maxime perſpiciendum eſt, ne quid ultra dicatur, aut minus, ſicut fit in generi diuiſione. Non enim oportet relinqui aliquod accidens ex eadem oppoſitione, quod ſubiecto illi ineſt, quod non in diuiſione dicatur: neq; uero addi aliquid, quod ſubiecto ineſſe non poſsit. Poſterior quidem peripateticæ ſecta prudentiæ differentias diuiſionum diligentiſsima ratione perſpexit; & per ſe diuiſionem, ab ea quæ eſt ſecundum accidens, ipſaſq; inter ſe, diſiunxit ac diſtribuit. Antiquiores autem indifferenter, & accidente pro genere, & accidētibus pro ſpeciebus, aut differentiis utebantur. Vnde nobis peropportuna utilitas uiſa eſt, & communiones harum diuiſionū prodere, & eas propriis differentiis diſgregare. Ac de diuiſione quidem omni quantum introductionis breuitas patiebatur, diligenter expreſsimus,

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI,

DE DEFINITIONE.

Definitionis neceſsitas, & definitio, & uſus. *Cap. I.*

DIcendi ac diſputādi prima ſemper oratio eſt, etiam dialecticis auctoribus, & ipſo M. Tulio ſæpius admonente, quæ dicitur definitio. Quippe cum in certamē cōtentionemq; nihil poſſit (quod tamen in dictione cōſiſtat) aliquando deduci, niſi de quo futura pugna eſt, prius fuerit definitione ita defixum, ut poſsit inter utrunq;, qui inituri ſunt eam litem, eſſe manifeſtum quid ſit illud, de quo in futura quæſtione tractabitur: unde non ſolū commoditatis genere perſpicienda eſt uirtus definiendi, quia per hanc orationem res ſemper euoluitur, & ꝙ illa ſit, quæ illud de quo quæritur, explicat: uerum etiā ꝙ principalis ſemper adhibita, maximum lumē & manifeſtum parit rei, quæ in contrarium deducta, habet quæſtionē. Etenim ſi uerba, aut nota omnibus extitiſſent, aut unam ſignificantiam ſui ſemper tenerent, & non ambiguo uel obſcuro dicto audientis fallerent, & loquentes ſub diuerſa interpretatione deciperēt: omnino definitio neceſſaria minime crederetur. At cum nomina rebus impoſita, uoceſq; ſingulæ per æſtimationem eius, qui ita res appellandas eſſe cenſuit, ita ſint inſtitutæ, & ita arte compoſitæ, ut nota quadam, in rerum ſignificationem, non aperta declaratione ducerent audientes: neceſſarium admodum arbitror, noſſe quid ſit definitio. quibuſque ſpeciebus, ac partibus compleatur; ut facillime & eam rem quam declarat, poſsit oſtendere. & tollat cognitis modis, in dicendo, ſua uarietate faſtidium. Ac prius eiuſdem ipſius, ut ordinem per præcepta ſeruare uideamur, definitionis adhibenda eſt definitio. Definitio eſt (ut M. Tullius in topicis ait) oratio quæ id quod definit, explicat quid ſit. Hoc ita patet, & ita intelligi neceſſe eſt, ut & in quo genere ſit definitio, declarandum eſſe uideatur; & quid comprehendat, & quemadmodum perfecte eadem definitio definita eſt. Nomina uel uoces interdū res ſignificant, interdū facta, interdum ſingula dicta, interdū orationes: & quanquā his omnibus factis, ac dictis, & orationibus genus uideatur eſſe, quod dicimus res, tamē proprio nomine & certa ſignificatione aliud eſſe uidetur quam factum, aliud quam dictum ſingulare atq; unicum, aliud quam oratio. Ergo definitio non facti uox eſt, non rei alicuius, aut corporalis, aut incorporalis, ſed eſt oratio. Etenim talis dictio, quæ exprimit quid ſit id de quo quæritur, ſine dubio appellatur oratio: ut oratio eſt exordium, & narratio, & cætera q̃ partes orationis eſſe dicimus, ita ergo & definitio oratio eſt. Sed quoniam hoc generale nomen eſt, quod uti dicimus, cōuenit etiam expoſitioni, narrationi, inuocationi, precationi, cæteriſq; ſingulis, quæ utiq; orationes eſſe dicuntur, ut id qđ generaliter appoſitum eſt, poſsit ad id deduci de quo quæritur, adiecta eſt ſpecies. Quærebamus enim quid eſſet definitio, ad quā rem declarandā M. Tullius adiecit, quæ id quod definit, explicat quid ſit, talis oratio non niſi definitio eſt. nā narratio oratio quidem eſt, quæ non explicat quod definit, ſed quod geſtū eſt. & item aliæ ſingulæ orationes in ſuis officiis actionibuſq; conſtitutæ, aliud ſunt, quam iſta oratio, quæ id quod definit, explicat quid ſit: ita adiecta eſt ſpecies, ut cum genus ſupra ſit oratio, ſpecies ſit, quæ id quod definit, poſtremo tamen adiunctum ſit, quo certius id & magis proprie declaret quod dictum eſt, explicat quid ſit. Sunt enim aliæ orationes, quæ explicant magis quale quid ſit, aut quantum ſit. At uero hæc nihil horum, ſed tantum

quid

quid ſit explicat: diuerſa eſt enim in iſta partitione cognitio: quippe cum aliud ſit, ſcire quale ſit, & quid ſit explicare: Hoc enim in percipienda rei ſubſtantia continetur, illud in qualitate noſcenda. & hæc quidem Ciceronis ſit adhibita definitio. Nos tamen apertius idipſum quid ſit definitio, noſtra explanatione faciamus. Omne quod demonſtratur oratione, aut an ſit, aut quid ſit, aut quale ſit oſtenditur. ſed cum adhibetur oratio ad declarationem rei alicuius an ſit, non eſt definitio. Item cum quale ſit aliquid oratione monſtratur, pari modo definitio non erit. Cum uero quid ſit oſtenditur, quod medium eſt inter an ſit, & quale ſit. Ita ſcilicet medium, ut an ſit, nulla iam ſit dubitatio. Item quale ſit, nõ eius qui requirit, ſed qui definit, ſcit in ſcientia collocatum. Medium inquam hoc genus, quod oſtendit idipſum de quo quæritur, quid ſit; definitio nuncupatur. Omnis definitio in quæſtione rem habet incertam. Omnis res, ſi certa eſt, definitione non eget. ſi incerta eſt, neque res eſt, quærit definitione monſtrari. Omnis enim res, ſi modo iam res eſt, quemadmodum diximus, certa eſt. Cum uero iam certa eſt, & qualitates ſuas habeat, quibus etiam facile comprehẽditur, facile quid ſit agnoſcitur. Nunquam enim quid ſit intelligi poteſt, niſi quale ſit fuerit comprehenſum. Omnis definitio aut probandæ rei cauſa, aut ſi res in quæſtione uerſatur, augendæ, aut, ſi uel apud aduerſarium, uel apud auditorẽ quælibet iam nota res eſt, confirmandæ aſſumitur. Nihilominus tamen definitio, ut res eadem quæ nota eſt; & certa, & fixa teneatur, adhibetur.

Definitionis diuiſio in dialecticam, & rhetoricam; & huius in captioſam & collatitiam Cap. II.

Omnis definitio, aut rhetorica eſt oratio, aut dialectica. ſi eſt rhetorica, originem ex contentione ſuſcipiens, per rei de qua quæritur partes, in ſuas ſe diuidet; nec in unius tractatu a ſuis rebus tota conſiſtet, ut, cum uniuſcuiuſque rei plena & certa perfectio nota ſit; cunctas per partes ſibi eandem diſtribuant dicta certantium. Sepulturæ uiolationem, rem etiam certam plenamque & perfectam retinemus, cum in eruto ſepulchro eſt etiam animus & factum uiolantis, ut ſtudio eruendi & profanandi manes hoc quiſpiam uideatur aggreſſus. Ergo uti diximus, uiolatio ſepulturæ cõſtat & animo & facto: plenaq; ipſa res eſt uiolati ſepulchri ex his duobus. Aperuit ſepulcrum quidam ut auferret ornamenta. idem ſepulchri uiolati reus in iudiciũ deuocatur. ſine dubio definitiuam orationem & contentionem exprimentem, quid ſit uiolatio ſepulturæ, neceſſario cauſa deſiderat. ſed ſingulis partibus totius facti ac pleni, utuntur oratores, ut ſepulturæ uiolationem ponat unus, ꝗ apertum ſit ſepulcrum; contra alius, ſepulturæ uiolatione dicat in animo contineri. ita exiſtit definitiuæ orationis iſtæ tractatus, ut cum totum quod agnoſcitur in ſepulturæ uiolatione, per partes ſuas fuerit diſtributum, eaſq; partes oratores ſinguli tenuerint, contendendi genere, definitione uti uideantur. Sed non recte dicitur huiuſmodi definitio, cum non ſit certa, non plena, non integra, niſi cum totum quicquid ipſius rei eſt de qua quæritur, exprimens quid ſit, oratio declararit: uerum hæc captioſa & falſa eſt, non certa rhetorum definitio. Eſt alia etiam, quæ rhetoribus accommodata cognoſcitur, quæ longe a uirtute definiendi pleniſſime ſeparatur, quæ per collationem non quid ſit oſtendit, ſed hoc eſſe a ſimili, cum aliud ſit, oratione concludit. ut cum quæritur quid ſit accipere, utique re propria, uera, certa, nihil aliud eſt niſi propria manu aliquid ab aliquo oblatũ ſumere. Per collationem M. Tullius definit pecunias accepiſſe Verrem, cum comites, ſocii, miniſtriq; pecunias acceperint. Comites illi, inquit, tui, manus erant tuæ. Item in alio exemplo, cum quæritur quid ſit inimicus; dicimus inimicum eſſe ei, qui aliquid mali molitus ſit: hac Cicero collatione utens dicit. Inimicus eſt qui facit contra omnium rem, uoluntatem, honorem, dignitatem. Ex quibus colligimus huiuſmodi definitiones cõtentioni oratorũ maxime conuenire, longe tamen a uirtute definitionis eſſe diſcretas.

Rhetoricæ definitionis tractatio. Cap. III.

Sed hæ definitiones, quæ oratoribus aptæ ſunt & poetis; ſui explicatione in oratione certum ordinem continent. De qua re præcepta ſunt in rhetoricis a M. Tullio cõſtituta, ita ut omnis definitio, hoc eſt oratio quæ explicat, de quo quæritur quid ſit, his mẽbris partibusq; teneatur. primũ ut breuiter id de quo quæritur quid ſit, oratio noſtra cõtineat, & hæc appellatur definitio: deinde eius definitionis ſupponatur approbatio, qua illud oſtendimus: ut idipſum quod breuiter in definitione poſuimus, ita eſſe argumentorum rationibus approbemus: deinde tertio loco inducimus deductionẽ eiuſdem definitionis in eam ſpeciẽ de qua quæſtio eſt, & de qua iudicium eſt conſtitutum. ut cũ generaliter rẽ definierimus, & ita eſſe de quo quæritur dixerimus, & poſtea per approbationẽ cõſtituerimus uerum eſſe quod definimus. tertio loco oſtendamus hoc eſſe quod geſtũ eſt, uel id eſſe de quo quæritur, quæ orationis pars appellatur deductio generis ad ſpeciẽ. Quarto loco in oratione noſtra ponemus deſtructionẽ definitionis aduerſæ partis, hoc eſt, uti quemadmodum aduerſarii definierint, idipſum de quo ſupra definitionẽ conſtituimus, proponamus: eamq; aduerſariorũ definitionẽ, uitioſam eſſe doceamus, quæ quemadmodũ uitioſa ſit, poſtea declarabimus. Habet enim partes ſuas certas, integras, de quibus nunc dicere ſuperſedemus. Eſt definitio inimicitiarũ apud M. Tulliũ breuis, ita collocata. An tu maiores inimicitias putas eſſe, quã contrarias hominum uoluntates, & diſsimilia ſtudia? hæc uti diximus definitio rhetorica eſt, & breuiter oratio concluſa quid ſint inimicitiæ. Poſt quam definitionem adhibetur approbatio. Fidem ac religionem ſanctiſsimã in uita qui putat, poteſt ne ei nõ inimicus eſſe qui fana ſpoliauerit omnia? deinceps reliqua q̃ ſequuntur. In quo quidem illud animaduertere licet, poſſe coniungi & approbationẽ definitionis, & deductionẽ definitionis in ſpeciem. Nanq; hic M. Tullius inimicitias eſſe cõtraria ſtudia & diſsimiles uoluntates approbat ita, ut ſpeciẽ ipſam, de qua quærebatur, factã uerbis includat. potuit enim approbatio fieri; illas eſſe inimicitias quæ contrarias continent uoluntates, & in rationibus ſupponendis talis dictio componi, cum fidem alius ſeruet, infidelis ſit alius, nulla dubitatio eſt, quin tali animo prout inter ſe affecti, inimici eſſe credantur. Item religioſo uiro irreligioſus inimicus eſt. Alia ergo, ſi ex diuerſis ſtudiis & uoluntatibus ſuppoſita dicerentur, ſola eſſet approbatio, non etiam deductio generis in ſpeciem: at cum nunc ita nectitur dictio, fidem ſanctiſsimam in uita qui putat, religionem colendam eſſe exiſtimat, is ſine dubio inimicus eſt ei qui fana ſpoliauit, omnia templa uiolauit, delubra polluit. Hic etiam Verris idem factum, de quo quæritur ita ſpecialiter continetur, & includitur, ut ſimul cum approbatione & deductione generis in ſpeciem, clauſum teneatur, poſt adiungitur, ut diximus, deſtructio definitionis aduerſæ partis, ſed per conceſsionem diſsimilium. an ſi cõtra rem meam feciſſet iniuriam aliquis, iure ei me inimicum eſſe profiterer? Ponamus igitur aduerſæ partis definitionem talem. Inimicitiæ ſunt, cum contra rem meam, aut fecit aliquis, aut dixit iniuriam. Hanc definitionem ſic deſtruit M. Tullius, ut conceſſo eo, quod ita eſt definitum, nihilominus & alio modo ſint inimicitiæ, cũ aliquis faciat contra omnium rem, honorem, & dignitatẽ. Talis igitur ſemper circa rhetoricam definitionẽ, per membra quatuor teſtetur oratio, ut ſit definitio approbatio definitionis, deductio definitionis ad ſpeciem, deinde poſtrema deſtructio definitionis partis aduerſæ, ſed hæc apta rhetoricis, non etiam philoſophis eſſe uidetur.

De dialectica definitione quæ ſola ſubſtantialis nominatur, ex genere & differentiis compoſita. Cap. IIII.

Illa autem quæ philoſophorum propria eſt, etiam oratoribus conuenit; eamq; ſibi, & ad materiam ſuam, & ad propriæ ornamentum dictionis, adiungit orator. Omnia enim recte orator exprimit, quæ ſunt in dicẽdo philoſophorum.

rum ; itam & uero utitur argumento, quod eſt philoſophorum proprium; utitur etiam neceſſario. At contra philoſophus in diſputationibus propriis, rhetorum cuncta condamnat: neque enim adiungit aliquando ſignum, neq; quod credibile dicitur, & omne probabile penitus a uirtute ſui ſermonis excludit. Ergo definitio, quæ eſt philoſophorum propria in rebus exprimendis; quæ explicat quid ſit, non quale ſit; quemadmodum membris ſuis conſtare debeat, exponimus. Definitiones eſſe principia diſputandi, & ſupra diximus, & M. Tullius probat cum in dialogis omnibus, tum etiam in eo libro, qui Topica inſcribitur: in quo docet primum argumentorum locum eſſe definitionem, hoc eſt a toto, cui loco qui appellatur a toto, neceſſario adhibenda eſt definitio, ita ut argumenti locus a toto, ſit definitio. Porro, ut ſupra diximus, explicandi argumenti quod a toto eſt, dicitur definitio. Ergo præceptis & dialecticorum, & philoſophorum omnium illud tenere debemus, non eſſe definitionem, niſi ſolam, quæ in ea re quam definire uolumus, prius quam eius rei eſſe intelligimus, declaret atque oſtendat ſubſtantiam. hoc ut apertius fiat, docebimus nullam eſſe definitionem certam, integram, approbandam, niſi eam, quam dicunt philoſophi ſubſtantialem, Græce οὐσιώδης appellatur. Quid autem ſubſtantiale ſit, alibi explicandum. Ad cognitionem iterim illud accedat. Quoties de aliquo quæritur quid ſit, tunc poſſe eſſe certam ac ſubſtantialem definitionem: quoties eius rei de qua quæritur (uti diximus) genus ponimus, & inde cætera per differentias in oratione ſubiungimus. Non alienum autem uidetur exemplum ponere, & ſic ad reliqua quę ſunt obſcura tranſire. Quæritur homo quid ſit. huic utique genus eſt animal. Cum igitur in definitione, qua explicabo quid ſit homo, animal dixero, ac deinde reliqua cõnectam; erit ſubſtantialis definitio. Subſtantiam enim hominis declaraui, cum dixi animal. Item cum quæro quid ſit album aut nigrum, ſi dixero album eſt color; quia color genus eſt ad hoc, de quo quæro; album uel nigrum; iam ſubſtantialis erit definitio, quæ incipit a genere, & ſic cætera connectit. Hæc ſubſtantialis eſſe dicetur, Hæc propria, Hæc integra, Hæc a philoſophis probata, ita ut alio modo facta, definitio nunquam eſſe dicatur. uerum a quibuſdam hoc nomen etiam ad alia, quæ modo definiuntur, ſæpe transfertur. Ergo hæc ſubſtantialis definitio a M. Tullio ſic explicatur. Oportere nos poſito genere, eius rei de qua queritur, ſubiungere ſpecies: ut alia quæ uicina eſſe poſſint, diſcretis communionibus ſeparemus: & tandiu interponamus differentias, quandiu ad proprium eius de quo quæritur, ſignata eius expreſſione ueniamus. Ipſe in topicis exempla ſubiecit. Nos uero ne fiat in exemplis lectori ex iure confuſio; hoc proponamus exemplum. homo eſt animal rationale mortale terrenum bipes riſus capax. Animal cum dictum eſt, ſubſtantia hominis declarata eſt. Eſt enim, ut ſupra diximus, ad hominem genus animal. Omne autem genus ſpeciei ſuæ ſubſtantialis eſt declaratio. ſed hic animal quia late patebat, adiecta ſpecies eſt, terrenum, iam excluſum eſt quod aut aereum eſt, aut humidum. Bipes uero, propter alia animalia poſitum eſt, quæ plurimis pedibus innituntur. Item rationale, propter illa quæ ratione egent. Mortale autem, propter id quod Deus eſt. Quibus, omnibus animalibus, quæ conuenire poterant ad ſuperiora in oratione poſita, diſcretis atque ſecluſis, adiectum eſt proprium in parte poſtrema. Eſt enim ſolum hominis quod ridet. Sic perfecta omni ex parte definitio eſt ad hominem declarãdum, cum poſito genere, excluſis omnibus per differentias quæ poterant conuenire, ad proprietatem eius de quo quærebatur, peruenit oratio. Atq; hoc præceptum Tullianum eſt. Eouſque eum qui definiat ſpecies in oratione interponere, & adiicere differentias oportere, quouſque ad proprietatem, quæ iam communis eſſe non poſſit: ſermo perueniat. Verum Ariſtoteles definitionem perfectam, & plenam ait conſiſtere ex genere & differentia: ex genere etiam & differentiis. Hoc idem nos ſupra docuimus, cum interpoſita ſpecies differentia ſua, alia quæ poſſent eſſe conſimilia, ſepararet. Quidam tamen cautiores plenioresq; in docendo, definitionis ipſius quaſi quædam membra conſtituunt; dicuntq; eam perfectam definitionem, iſtam quam apello ſubſtantialem, ex quinq; partibus, id eſt genere, ſpecie, differentia, accidenti, proprio, debere conſiſtere. Sed accidens in definitione, minimum: proprium, plurimum ualet. Et recte quidem ac uere iſta commemorant, nec aliena aut a principe harum artium Ariſtotele, aut a M. Tullio, qui de iſtis præcepta tradiderunt, iudicanda ſunt. Conſtat enim his quinq; partibus ueluti membris ſuis integra definitio. uerum & Ariſtoteles in libris, quos Topica appellauit, docuit quid genus ſit, quid ſpecies, quid differentia, quid proprium, & quid accidens. Et plurimi præterea philoſophi libris ſuis complexi harum uim rerum & potentiam declararunt. Nos, quia iam uno libro de his quinq; rebus pleniſſime diſputauimus, ne res rei interpoſita obſcuritatem pariat, aut dicta repetamus, lectorem ad librum, qui iam ſcriptus eſt, ſi adeſt ei indigentia, ire uolumus: nunc ſibi non eſſe impedimento quod hic prætermiſſum eſt, animaduertat. Id enim etiam illis omnibus cognitis, ex præceptorum neceſſitate retinebit. In oratione iſta ſubſtantiali tandiu interponere debemus ſpecies & differentias, quandiu ſecluſis omnibus, quæ hoc idem eſſe poſſunt, eo perueniatur, ut proprietas iam certa teneatur. M. Tullius in Topicis ius ciuile uoluit definire: & ut oportuit, cœpit a genere. dixit enim in principio, ius ciuile eſt æquitas: hoc iuris genus eſt. Sed quoniam eadem æquitas, nunc conſtituta eſt, nunc naturalis; ius autem ciuile æquitas eſt ab hominibus inſtituta: ideo adiecit, ius ciuile eſt æquitas conſtituta. Poſito genere, adiecta ſpecie, ſpeciem aliam ſeparauit, ſcilicet naturalem. Sed quoniam etiam ius gentium æquitas conſtituta eſt, & non eſt tamen ciuile, adiectum id quod ſeparare potuiſſet ius gentium: his, inquit. M. Tullius, qui eiuſdem ciuitatis ſunt. Qua ſpecie interpoſita, ius ciuile deſcripſit. Eſt etiamnum quod cum altero poſſit eſſe commune hoc ipſum, quod ſupra dictum eſt, uniuerſum. Etenim religionum iuri & ſacrorum omnium conuenit. Nanque ius religionum æquitas eſt, & conſtituta æquitas, & his omnibus qui eiuſdem ſunt ciuitatis. Sed illud ius non appellamus eſſe ciuile, quod eſt pontificum. hoc igitur, ut poſſet excludere, & ius ciuile uſque ad proprium definire, adiecit, ad res ſuas obtinendas. Demus aliud exemplum in orationibus poſitum, quo facilius res & manifeſtius explicetur. Definit. M. Tullius quid ſit gloria, his ut opinor uerbis. Gloria, inquit, eſt illuſtris & peruagata recte factorum, & præmagnorum, uel in ſuos ciues, uel in rempub. uel in omne genus hominum, fama meritorum. Gloria igitur ſubſtantialiter definita eſt, cum dictum eſt fama. Eſt enim gloriæ genus fama. quæ quia nunc rerum malarum eſt, nunc bonarum: iccirco genus eſt. cui ſpecies addita eſt, illuſtris, quod laus eſt, fama enim quæ bonarum rerum eſt, laus eſt, & illuſtris: hac igitur re excluſa eſt fama deterior. Et quoniam hæc fama laudatrix, poteſt nunc pro merito, nunc ultra meritum eſſe: (frequenter enim aliter quam res geſta eſt, opinio de aliquo emanauit) icirco inquit, fama meritorum: ea ſunt enim merita, quæ cum præſtamus, mereri nos gloriam faciunt. Ergo Cicero, qui uolebat tunc gloriam Cæſari dare cum reipublicæ præfuiſſet, icirco iſta facta uel merita generaliter poſita diuiſit in ſpecies, & adiunxit. cum in ſuos ciues, tum in rempublicã, uel in omne genus hominum, quæ ſcilicet factorum recte ſpecies, ſubiectæ, uſque ad proprietatem gloriæ conueniret. Habet enim nunc certam & ueram proprietatem in partibus gloria. Nam omne quod præſtamus, aut quaſi debitum damus, aut quaſi non debitum. cum recte facimus, ſi ſola facta ſunt quæ quaſi debita ſunt, dicitur illuſtris fama factorum: cum autem ultra quod debitum eſt, facimus, præſtandi beneuolentia, & benignitate tribuendi, hæc merita nuncupantur. Concluſit igitur utrunque genus præſtandi cum dixit, illuſtris & peruagata fama recte factorum & præmagnorum,

tum, cum in repub. tum in omnes ciues fama meritorum. Ex his omnibus arbitror apertam eſſe eam definitionẽ, quæ ſubſtantialis eſſe debet, ſic eſſe dicendam, ut poſito eius rei de qua quæritur genere, & adiunctis ſpeciebus cum differentia, uſque ad eius proprium, dicluſa omnino communione, ueniamus.

De ea definitione, quæ partes integrales uel ſubiectivas enumerat. Cap. VI.

AC ſi uelimus iudicium ueri philoſophis auctoribus ſequi, nulli dicetur alia definitio. Etenim reliquæ intellectum potius rei tribuunt, non pleniſſime quid ſit ea res, adhibita oratione, declarant. Ueruntamen quoniam translato nomine, etiam cæteræ orationes hoc idem imaginaria dictione retinentes, pari nomine nuncupantur, ut definitiones dicantur: ponendas arbitror reliquas ſpecies, quo facilius & quid cæteri dicant, noſſe poſſimus, & definitiones cognito multiplici modo, facile, uti ſupra dictum eſt, definiendi ueritas referetur. M. Tullius in Topicis de tribus locis primis tractans, a toto, a partibus, a nota: cum a toto argumentum eſt, ut ſupra docuimus, definitionem eſſe adhibendam dicit, illic enim ponitur genus, quo quid res ipſa ſit de qua quæritur, explicetur. At a partibus cum argumentum eſt, etiam ipſa quidem dicitur definitio, uerum translato nomine, cum enumeratis omnibus totius partibus, ſic quod totum eſt, recognoſcitur. Hæc pene re nihil intereſt, utrum in definitione, quæ eſt a toto, cunctas partes totius ex definitione noſcamus: an collectis omnibus partibus, quod totum eſt, ex partium enumeratione capiamus. Cicero talem definitionem, partium enumerationem appellat: ſed eam definitioni tribuens, quoniam & enumeratio partium idipſum, de quo quæritur, quid ſit, oſtendit. & hoc idem agit ſupra poſita definitio, cum oratio quæ quid ſit oſtendit, dicitur definitio. unde nulli dubium eſt, quin etiam iſta definitio eſſe dicatur. poſuit igitur M. Tullius, explicans quid ſit liber, ſed factus uel in contrario, quid ſit non liber, quoniam libertas cenſu datur, datur uindicta, datur teſtamento, & hæ partes dandæ libertatis ſunt. ſi inquit neque cenſu, neque uindicta, neque teſtamento liber eſt, non eſt igitur liber. ſic poſitis partibus, quibus liber efficitur, ſequitur negatio libertatis, ſi nulla harum partium in danda libertate præceſſit. Nec nos moueat, quod quid non ſit liber in definitione eſt conſtitutum, non quid ſit. Par enim ratio eſt, & eadem definiendi uis, & cum quid non ſit oſtenditur, & cum quid ſit adhibita definitione nudatur. Quanquam M. Tullius aliter in eodem libro Topicorum ait eſſe duo genera definitionum. Primum enim, cum id quod eſt, definitur. Secundum, cum id, quod ſui ſubſtantiam non habet, definitur, hoc eſt quod non eſt. & hoc partitionis genus in his quæ ſupra dixi, clauſit & extenuauit. ſed alia eſſe uoluit, quæ eſſe dicebat, alia quæ non eſſe. Eſſe enim dicat ea, quorum ſubiacet corpus, ut cum definimus quid ſit aqua, quid ignis. Non autem eſſe illa intelligi uoluit, quibus nulla corporalis uidetur eſſe ſubſtantia, ut ſunt pietas, uirtus, libertas. Sed nos omnia iſta, uel quæ ſunt cum corpore, uel quæ ſunt ſine corpore, ſi in eo accipiuntur, ut aut per ſe eſſe, aut in aliquo eſſe uideantur, in uno genere numeranda ducimus: ut iſta omnia eſſe intelligantur, quibus omnibus ſua poteſt eſſe ſubſtantia, ſiue illæ corporales, ſiue ut certiſſimum eſt, & recto nomine appellari poſſunt, qualitates. Verum præter hæc definitio eſt, cum aliquid, quid non ſit, oſtenditur. Definitione enim opus eſt, ut poſſimus docere quid non ſit. Ergo ſi partitione enumeratis partibus quid libertas ſit, dicimus: quid non ſit libertas, eadem partitione monſtrabimus. Fiet igitur etiam a partibus definitio, ut ſi dicam, ſi nec maſculus eſt, nec fœmina, homo non eſt. Item ſi nec ſeruus eſt, nec liber, homo non eſt. Sane hic admonendum puto, partes ſæpe ab ipſo de quo quæritur toto, accipi ad eius definitionem, ſæpe non ab eodem ipſo, ſed ab eo quod ei accidit, ut accidentis enumeratio partium, poſſit definire quod totum eſt. Nanque cum totum ſit homo de quo quæritur, quid ſit, non eius partes ſunt ſeruus, ac liber, ſed accidentia homini. Quorum enumeratio cum fuerit conſtituta, homo quid ſit, oſtenditur. Sane etiam illud admonendum hic arbitror, cum a partibus ſit definitio, poſſe contingere, ut modo totum ab omnibus partibus colligatur, ut ſupra oſtendimus: modo ita partes enumerentur in definitione, ut in ſingulis totum ſit, ſicut illud in controuerſiis eſt. auxilium ferre, eſt decernere, mittendo: proficiſci, uenire, etiam ſi non pugnaueris: hoſtes ne dimicent, terrere. Sic M. Tullius multis id locis, & ipſe pro Cornelio, ubi quæritur, quid ſit maieſtatem minuere, tractat: quod malam legem tulit, quod legendo codicem, intercesſionem ſuſtulit, quod ſeditionem fecit. In quibus omnibus definitur læſa maieſtas. Sed ita ſingula ſunt, ut in ipſis ſingulis totum, id eſt læſa maieſtas poſſit oſtendi. Hoc etiam pro M. Cælio tenet, ubi per enumerationem malorum per quos ſit dolus malus, definitio ita ſit, ut ſingulis ſpeciebus dolus malus poſſit agnoſci. Hoc cum aperte poſitum intelligamus, tum illud quoque manifeſtum eſt, notionem quandam in iſta definitione, non rem pleniſſimam contineri, & longe illam præſtare definitionem, quam ſupra poſuimus, cum genere collocato ad declarationem rei, quæ definitur, ſubſtantiam eius indicans affertur oratio. Sane adiiciendum arbitror, non eſſe quandam neceſſitatem in iſta partium enumeratione, ubi eſt quodammodo definitio, ſi infinitæ partes fuerint, uel plurimæ ſpecies, quarum partitione facienda enumeratio eſt. non inquam arbitror in iſta enumeratione uniuerſa quæ infinita ſunt, nos debere concludere. Sufficit enim uel plurimorum effici enumerationem, cum in infinitis non ſit aliquid prætermittere uitioſum. Hoc Cicero in Topicis colloeaut, poſſe nos ius ciuile enumeratione definire. Quod in legibus, more, æquitate, conſiſtit. non autem totum ius enumeratum eſt. Quippe cum ſit, & in Senatuſconſultis, & plebiſcitis, ſit in edictis, & principum iuſſis, ſit fortaſſe adhuc & in aliis. Sed cum enumeratis ex indefinitis, aliquibus partibus notio data fuerit iuris, quid ius ciuile ſit in ſimilibus exiſtimabimus. Ergo diuiſione uel, partitione efficitur iſta, de qua loquimur, definitio: ſic enim ipſa diuiſione eademq; partitione, enumeratis uel omnibus, ſi paucæ ſunt, uel multis, ſi infinitæ, aut ſpeciebus aut partibus, ad cognitionem rei de qua quæritur, notionemq; deducimur. Sciamus autem diuiſionem a genere eſſe, cum ſpecies enumerantur, partitionem, cum partes. Quapropter animal definiamus, huic cum ſint ſpecies numero infinitæ, ut Homo, Bos, Equus, Leo, Piſcis: item cætera, paucis enumeratis ſpeciebus, poſſumus quid ſit animal, declarare. At ſi illas ſpecies tetigero, quæ differentiæ magis ſunt: quæ ipſæ tres eſſe poſſunt, humidum, terrenum, cæleſte. enumeratione harum rerum omnium, animal definitum ſit: hoc idem & in partium enumeratione ſeruabis, ut ſi dicamus, mundus eſt, mare, terra, cælum, enumeratione partium, ſed non tamen omnium, quid mundus ſit, explicatum eſt. At ſi hoc idem per partes alias infinitas uoluerimus, adhibita enumeratione. quid mundus ſit, definire, quoniam ut M. Tullius ait, enumeratio partium ſæpe eſt infinitior: præceptum nobis illud eſt, ne aliquod uitium in enumeratione credamus, cum aliquid prætermus, ea duntaxat in re, ubi partes ſunt infinitæ. Ergo poterimus dicere, Mundus eſt Sol, Luna, Aſtra, Aer, & cuncta quæ in eo ſunt, id eſt terra & cætera: quæ etſi non enumeratis partibus omnibus enunciata proferimus, ex dictis, partium ſimilitudine comprehenſa: quid ſit mundus oſtendimus. Hoc igitur modo, definitio etiam partium enumeratione tractabitur. Partes pro ſpeciebus poni rationalis licentia eſt, ut totum pro genere: nunquam tamen genus pro toto, aut pro parte ſpecies nominatur. Omne cuiuſq; genus ſuas ad ſpecies, eſt quaſi totum, unde totum pro genere iure dicimus. eodemq; modo, partes pro ſpecie nominabimus. nam ſi ad id genus, & uocabulum quod dicitur totum, iure ſociatur,

par

par ratio eſt, pro ſpeciebus partes quaſi ſub totius appellatione enumerare. Illud tamen probe admonitũ uolo: cũ duo genera rerum ſint, corporalia & incorporalia, in utroq; & genus & totũ accipi; ac pari modo partes & ſpecies nominari, ſed ſeparata rationis propriæ ſectione, ut cũ genus qualitatis modo fuerit nominatum, ei ſpecies ſuppoſitas intelligere debeamus. cum uero totũ, non quo qualitas eius animaduertatur, quæ ſignificatur ſemper in genere, ſed quaſi quoddam ſubſtantiale corpus, ut id ſectum in partes ſuas atque diſtributũ, quaſi cuiuſdam quantitatis receperit ſectionẽ. Siue illud corpus ſit, ſiue ut diximus incorporale, animaduerſione utriuſq; cognationis, quæ aut in qualitate, aut in quantitate eſt. Si qualitate rem adpellatam uelimus, genus eſſe dicamus, & huic ſpecies eſſe ſuppoſitas. ſi quãtitatem quandã, in eo quod totum eſt, cõpræhendimus: merito ac iure partes in ſectione eſſe dicimus. Conceſſo illo ad uſum & licenter accepto, ut ſpecies partium nomine nuncupemus: Genusq; ipſum, quod circa qualitatẽ diximus, totius appellatione ſine uitio proferamus: nũquam tamen quod qualitatis eſt, ubi totum dicendum eſt, genus proferamus, nec ſub toto aliquando ſpecies, ſed ſemper partes nominabimus.

De definitione quæ a rei uocabulo ſumitur *Cap. VII.*

TErtia definitio eſt quæ a nota ducitur, cum uis uerbi uel nominis, quæ in compoſitione ſita eſt, rem ſuam, facta quadam ſeparatione, deſignat. Fides eſt, inquit M. Tullius, cum fit quod dicitur. hic itaque perſpici licet, ueluti ſimplex nomen ſit fictum, atque compoſitum: ut in res ſuas, obſcura licet compoſitione, reſonet: pene enim ex iiſdem ſyllabis, rem ſuam dicentibus, uerbum compoſitum ad id quod ſignificat, ex diſcretione cognoſcimus. Sed ſæpe uerbum ſimplex & purum, nulla compoſitione connexum, in definitionem a nota ducetur, ubi eſt uis eius, quam Græci appellant ἐτυμολογίαν, at Cicero ueriloquium, ſi non poteſt ex diſcretione, quæ nulla eſt, compoſitionis oſtendi, ſed adhibita declaratione, ac denominatione, quodammodo quid ſit id de quo quæritur, explicari: ut a bonitate bonus, & a malitia malus, & a ſapientia ſapiens. Etenim cum in alio nomine res cognita eſt, facile, hoc quod ab eo eſt deriuatum, & quodammodo denominatum, ad cognitionem deducit, ut quid ſit oſtendat. ut in Piſonem Cicero, conſulem a conſulendo ait dictum, maximeq; inquit, quod uis eius nominis ipſa præſcribit reipublicæ conſulendo. Et hoc definitionis genus eſſe dicendum eſt. Ac quanquam M. Tullius in topicis argumenti locum fecerit, quem nominauit coniugatum, qui eſt finitimus loco qui a nota eſt: nos tamen non aliter, neque contra, ſed cum pari præceptione definitionem iure dicemus, ſeruantes præceptum, uti cum cõpoſitum nomen diuiſione in res ſuas quas ſonat, accepta, id quod ſignificat intelligamus, ſit definitio a nota. cum autẽ ſimplex uerbum unde ſit denominatum accipere cœpimus, argumentum a coniugato licet accipiamus, ut M. Tullius poſuit, definitionem tamen eſſe dicamus: quia quid ſit oſtendit, quod proprium eſt definitionis. Hæ ſunt tres nunc a me poſitæ principales definitiones, ſubſtantialis, quæ a toto eſt, a partium enumeratione: & nota: ita ut illa quæ prior eſt, ſola uere definitio nuncupetur. Iſtæ autẽ quæ, nominis honore, & honeſtate. quia id de quo quæritur, quid ſit, oſtendit: non ueræ, ſed tamen definitiones eſſe dicentur. Nunc ad illam quæ a toto eſt definitionem reuertamur, quia ipſa in ſe recipere formas poteſt plurimas.

Definitionis in quindecim ſpecies partitio & earum cuiuſque explicatio. *Cap. VIII.*

SEd ex his primum eas quas colligere potuimus, partiemur: (ſunt enim & aliæ fortaſſe) deinde rationes, ac differentias, & exempla dicemus. Eſt igitur prima quæ Græce οὐσιώδης Latine ſubſtantialis appellari poteſt. Secunda eſt ἐννοηματική; quæ ſolam notionem ſubiicit. Tertia ποιότης, quæ a qualitate nomen accipit. Quarta ὑπογραφική quæ a M. Tullio deſcriptio nominatur. Quinta κατ' ἀντίληψιν Latine ad uerbum poſſumus dicere. Sexta κατὰ διαφοράν, Latini de eodem & de altero nominant; quæ differentia dici poteſt. Septima eſt κατὰ μεταφοράν, id eſt per tranſlationem. Octaua eſt κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, id eſt per priuantiam contrarii eius. Nona κατὰ ὑποτύπωσιν, id eſt, per quandam imaginationem. Decima eſt ὡς τύπος Latine ueluti. Vndecima eſt κατ' ἔνδειαν πλήρωσιν τοῦ αὐτοῦ γένους id eſt per indigentiam pleni ex eodem genere. Duodecima eſt κατ' ἔπαινον, id eſt per laudem. Tertiadecima eſt κατ' ἀναλογίαν, id eſt iuxta rationem, quæ proportio dicitur. Quartadecima eſt κατὰ τὸ πρός τι hoc eſt per id quod ad aliquid. Quintadecima eſt αἰτιώδης cauſam tribuens. De prima definitione plenus in ſuperioribus ſermo confectus eſt, cum ſubſtantialis, quæ ſit definitio, quibusq; partibus completur oſtendimus. Secunda dicitur ἐννοηματική, quam notionem non proprio nomine, ſed communi poſſumus dicere. In omnibus enim reliquis definitionibus notio rei profertur, non ſubſtantialis explicatio declaratur. Verum hæc quæ ſecunda eſt, hoc modo ſemper efficitur; cum propoſito eo quod definiendum eſt, neque dicto eius genere, uerbis in rei ſenſum ducentibus audientem, quid illud ſit de quo quæritur, explicatur. Eſtque huic pene familiare, res propoſitas per ſuperiecta nomina definire, ut ſi dicam homo eſt, quod rationali conceptione, & exercitio præeſt animalibus cunctis. hic non quidem ipſum quid ſit dixi, ſed dicendo quid agat, quaſi quodam ſigno in notitiam deuocaui. Alia ſunt apud M. Tullium in rhetoricis multa, ut honeſtum cauſæ genus eſt, cui ſtatim ſine oratione noſtra faueat auditoris animus. Itẽ admirabile, a quo alienatus eſt animus eorum qui audituri ſunt. Sic reliquas in ſecundo libro adhibet definitiones in uirtutibus declarandis. primum cum dicit quid ſit ipſa Virtus, ponitq; eius definitionem, habitus naturæ modo, atque rationi conſentaneus. hic quoniam genus poſuit, ut habitum diceret, ſubſtantialis definitio eſt. At cum dicit, Memoria eſt per quam animus repetit illa quæ fuerunt. Et item Intelligentia eſt, per quam illa reſpicit quæ ſunt: ac pari modo, Prouidentia eſt, per quam futurum aliquid uidetur, antequam factum ſit. ſatis clarum eſt non ſubſtantialem iſtam definitionem, ſed quemadmodum diximus, eam quæ ἐννοηματική Græce dicitur, cum rei notio non ſubſtantiali ratione percepta, ſed actu res cognita proferatur. Tertia definitionis ſpecies eſt, quæ ποιότης dicitur. hæc dicendo, quid ſit, quale ſit, oſtendit: & ut ſupra, noſtrum proponemus exemplum, ut facile appareat de eodem uno plures definitiones cõfici poſſe, hominem primum ſubſtantialiter definiuimus: deinde ſecundæ definitionis modo, notionem eius expreſſimus: Nunc per Tertiam definitionem, quid homo ſit explicabimus. Homo eſt, ubi pietas, ubi iuſtitia, ubi æquitas, ubi continentia, ubi rurſus malitia, uerſutia, cæteraq; uitia uerſantur. qui ingenio ualet, artibus pollet, & cognitionem rerum, aut quod agere debeat, diligit: aut animaduerſione quod inutile ſit, contemnit, repudiat, eiicit. His qualitatibus expreſſus eſt homo: non enim ullum aliud animal his motibus mentis, qualitatem deſignantibus, exigit uitam, ſed ſolum hoc animal, quod eſt homo, qualitatibus in mente poſitis & conſtitutis, quaſi quidam uel naturalis artifex, uel uitæ gubernator impletur. Hæc quidem Tertia & Secunda illa, poſſunt uideri quibuſdam eſſe communes: nam ſæpe ſufficit in qualibet harum ad definitionem eius rei de qua quæritur, ſolum eius proprium nominari: ut ſi dicam homo eſt quod ridet: hoc enim proprium hominis, neque ullius animalis eſt, quo dicto tacitisq; aliis omnibus, quibus homo poſſit oſtendi, ſolo tamen ſui proprio declaratus eſt. Et hoc Cicero de proprietate dixit genus definitionis quod notioni applicari poteſt, ut quibuſdam uidetur, poteſt etiam huic definitioni quæ qualitatis ſortita eſt nomen. Vnde quidam has duas inter ſe nullo fine

diſcretas, unam eſſe potius cenſent, cum ſatis appareat, illam nullis poſitis qualitatibus, notionē ut ſupra docuimus, poſſe compleri, hanc poſitis qualitatibus, quæ res ſit, tacito etiā eius proprio, poſſe oſtēdere. Quartam nos definitionē ὑπογραφικὴν diximus non numerum, quaſi proprium collocantes, ſed inſtituto ordine ad faciliorē cognitionem, uocabulū exhibitæ nunc rationi ſociantes, non enim quarta; quæ eſt ὑπογραφὴ, quę a nobis deſcriptio dicta eſt, quarta dicenda eſt. Sed quia ordo propoſitionis exegerat, ideo nomen numeri collocauimus hoc loco. Nanq; qui quartus eſt: Cicero de eodem & altero definitionem poſuit, & ſic ὑπογραφὴν quintam conſtituit, ſed nos omiſſa numeroſitate, quid ὑπογραφὴ ſit, quæ a M. Tullio deſcriptio nominatur, propoſita ratione docebimus, & per exemplū: q oratio nō quid ſit, dicit, ſed potius adhibita circuitione dictorumq; factorumq;, qd. quęque res ſit, deſcriptione declarat. Deſcriptiua iſta dicitur eſſe definitio, ut cū quæritur, quid auarus ſit? quid crudelis? quid luxurioſus? & uniuerſa auari, luxurioſi, crudelis natura deſcribitur. Quę definitionis ſpecies dicitur exhortationis genere deſcriptio, ut luxurioſus eſt, uictus non neceſſarii, ſed ſumptuoſi & oneroſi appetēs, in delitias affluens, in libidinē pronus. Hæc, & alia definiunt luxurioſum, &, deſcriptione definiunt. Hæc definitio apta ſemper eſt oratori. huic.n. laus dicendi per circuitum tribuitur propter honeſtatem, nō ille aptior, & determinatus ſermo, qui ueluti familiaris eſt definitioni, quam ſupra ſubſtantialem eſſe præcipimus. Iccirco multis in locis M. Tullius cum definiendum aliquid dicit, non ſubſtantialiter præcepit eſſe definiendum, ſed potius deſcribendum, & hoc nomine utitur, ut cum quæritur inquit, quid ſit fur, & quid ſit ſacrilegus, ſua deſcriptione monſtrandum eſt. Quinta ſpecies definitionis eſt, quam κατ' ἀντιλέξιν diximus, Latine ad uerbum poſſumus dicere, hæc uocem illam, & de cuius re quæritur, alio ſermone deſignat uno ac ſingulari, & quodammodo quid illud ſit uno uerbo poſitū, uno uerbo alio declarat, ut conticeſcere, tacere eſt: item latus latuerit apertum, ideſt percutii: item cum terminum dicimus finē, aut populatas, interpretamur eſſe uaſtatas: & omnino cū unius uerbi rem uerbo manifeſtiore alio declaramus, hęc erit quinta, de qua loquimur, definitio. M. Tullius hac uſus eſt in topicis, cum locum argumenti definiens, dixit eſſe ſedem, ita locum nomine uno, cuius rem quærebat, alia appellatione ad uerbum poſita, per definitionem quid eſſet, oſtendit. ſedē dicendo. hanc græci κατ' ἀντιλέξιν appellant, ut ἀνήρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. Sexta ſpecies definitionis eſt, κατὰ διαφοράν, hanc nos per differentiam dicimus. Scriptores uero artium de eodem & altero nominant. ut cum quæritur, quid inter regem ſit, & tyrannum, adiecta differentia, quid uterque ſit, definitur: & omnis quidem definitio, ſicut docuimus ſupra, non niſi appoſitis differentiis, comprehenſoq; ſuo proprio, quid ſit de quo quæritur, exprimit, non tamen hoc idem uidebitur eſſe modus iſte, de quo nunc loquimur: ſiquidem ſola differentia cum poſita fuerit inter duos, de quibus quæritur quid ſit, utrunque cognoſcitur: etenim in ſuperioribus ſola quæq; definiuntur, hic duo, quaſi cognita, ſed quadam inter ſe communione confuſa, adiecta differentia ſecernuntur, per quam quid ſit, utrunque cognoſcitur. ut Rex eſt modeſtus & temperatus: Tyrannus uero crudelis. Ex hoc illud eſt Terentii, Pudore ac liberalitate liberos retinere ſatius eſſe puto, quam metu. hoc pater ac dominus intereſt. Item M. Tullius pro Sexto Roſcio. Atque inter hanc uitam perpolitam humanitate, & illam inmanē, nihil intereſt, quam ius atque uis. Septima eſt κατὰ μεταφοράν, id eſt per tranſlationem, ut Cicero in Topicis, litus eſt quo fluctus eludit. Item, adoleſcentia eſt flos ætatis, ſenectus occaſus ætatis. Hæc uarie tractari poteſt. modo enim ut moneat, modo ut deſignet: modo ut uituperet, aut laudet. at moneat, Nobilitas eſt uirtus maiorum apud poſteros ſarcina. ut deſignet, Caput eſt arx corporis. ut uituperet. Diuitiæ ſunt breuis uitæ longum uiaticum. ut laudet, Adoleſcentia eſt flos ætatis. His itaque & aliis modis proferri poteſt iſta definitio, in quo genere tamen illud cauendum eſt, ne aut longe ſit petita tranſlatio, aut turpis, longe petita tranſlatio eſt, ut, turba reipublicæ, chaos eſt legum. Quod Tullius pro Sexto Roſcio temperauit, quaſi ſempiterna nox eſſet inquit, in quo etiam ſi ſit quaſi, ut per ſimilitudinem ſit, definitio accipi poteſt, temperamentum accipiēs ex particula ſimilitudinis. Turpis tranſlatio fit duobus modis, cū honeſta turpibus definimus, aut turpia honeſtis, ut ſi quis patrationem definiens, lacrymas dicat Veneris fatigatæ, quem ſudorem melius nominaret: aut contra aliquis dicat, lacrymę ſunt doloris patratio. huic uitio nec ſuperior particula tēperamentū tribuit. ergo magnopere iſtud uitare debemus. Octaua ſpecies definitionis eſt κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, ideſt per priuantiā cōtrarii eius quod definitur. ut bonū eſt, quod malū non eſt. hoc genere definitionis uti debemus, cū contrarium notū eſt. nam hæc duo cū ita intelligentur, ut alterum ſine altero eſſe non poſſit, alterius cognitio quomodo fiet, niſi fuerit utrunq; cōprehenſum? Cum igitur alterū quęritur quid ſit, utrunq; hac definitione comprehendi non poteſt, cum utrunq; neſcitur, quod ſe ita naturaliter ligat, ut neceſſariam cognitionem ſibi unius comprehenſione connectat. Periclitatur ergo talis definitio, unde an contrariū eius notū ſit, ſcire debemus, ut hoc ſublato, fiat eius cognitio qđ definitur. Quare melius ſæpe fit, ſi quærentes aliquid quod definiendum ſit, contrarium eius definiamus, quo ſublato, illud quod quæritur declarabimus. ut ſi bonum eſt quod prodeſt cum honeſtate, id quod tale non eſt, malum eſt. Cicero in rhetoricis, Neceſſaria demonſtrantur ea, quæ aliter ac debentur, nec fieri, nec probari poſſunt. Ponamus enim neceſſarium & non neceſſarium contraria, ut omnia cōtraria hic nos ponere intelligas, quorum ſublatione, id quod quæritur, definiatur. Ergo quod non eſt neceſſarium, ita definiri poteſt, quod aliter ac dicitur & fieri & probari poteſt: hoc cum tollo, neceſſarii definitionem conſtituto. Ergo recte fieri poteſt huiuſmodi definitio, ſed hoc modo quemadmodum docui. Et hoc eſt quod M. Tullius in partitionibus præcepit ſæpe ex contrariis eſſe definiendum. Sub hanc definitionem cadunt etiam notiones, cum accidentia tolluntur, & alia omnia quæ diuerſa ſunt, & cum contrarium accidentis uel conſequentis accidentis tollitur. ut ſiquis eſſe ſubſtantiam dicat, quod neque qualitas, neque quantitas, neque reliqua accidentia ſit, cum alia quæ diuerſa ſunt, tolluntur: talis eſt definitio, ut ſiquis hominem definiēs tollat omnia animalia, uel generaliter, uel ſpecialiter. Quo genere definitionis Deus definiri poteſt. Etenim, cum quid ſit Deus nullo modo ſcire poſſumus, ſublatione omnium exiſtentium, quæ Græci ὄντα appellant, cognitionem Dei, nobis circunſcripta, & ablata notarum rerum cognitione, ſupponit. Deus eſt, neque corpus, neque ullum elementum, neque anima, neque mens, neque ſenſus, neque intellectus, neque aliquid quod ex his capi poteſt. His talibus ſublatis, quid ſit Deus poterit definiri, magis ſi addas, quod etiam definiri non poteſt, id Deum eſſe. Contrarium accidentis, uel conſequentes cum tollitur, talis eſt definitio. Vigilare eſt uti ſenſibus, dormire eſt non uti ſenſibus, naturaliter poſſunt uideri huiuſmodi definitiones conuenire illi definitioni, quam ſupra ἐννοηματικὴν diximus. Verum illa ex accidentibus eius rei quam definimus conſtat, uel conſequentibus, hæc ex contrariis. itaque illa quæ ἐννοηματικὴ eſt, ex accidentibus fit, ut docet M. Tullius Piſonem non fuiſſe conſulem, ita. An uero reliquo tempore conſulem te quiſquam dixit? quiſquam tibi uenienti in curiam aſſurrexit? quiſquam conſulenti reſpondendum putauit? Atque huius loci ſuperior oratio, & conſequens in hac definitione conſiſtit. Qua uariis modis explicat eum non fuiſſe conſulem, docens etiam per ea quæ repugnant conſuli a dictis, factis, cogitatis. A conſequentibus ſic definit, Conſulem, animo eſſe oportet conſilio, fide, grauitate, uigilantia, cura, toto denique munere conſulatus. huc uſque a conſequentibus. Omnia enim conſequentia ſunt ex hoc quod dixi munere conſulatus. unde ἐννοηματικὴ hæc erit definitio. Hoc apertius ut fiat; dabo aliud exemplum. M. Tullius in eadem. Quid eſt aliud furere, quā non cognoſcere homines? nō cognoſcere leges? non ſenatum? non ciuitatē? cruentare cor

pus ſuum. Ergo conſequentia accidētia colligere definitionis eſt ἐννοηματικῆς: eius uero quod definies, contrariū tollere, huius eſt, quam octauā ſupra diximus definitionē. Nona ſpecies definitionis eſt κατὰ ὑποτύπωσιν, ideſt per quandam imaginationem, ut, Æneas eſt filius Veneris & Anchiſæ. hæc ſemper in indiuiduis uerſatur, quæ græci ἄτομα uocant. Deſideratur autem iſta definitio circa nomina, quæ homonyma ſunt, indiuidua duntaxat, ut Aiax; & Oileus, & Telamonius. Item ſubuenit in eo genere dictionis, ubi aliquē pudor, aut metus eſt nominare. Me uidelicet, inquit M. Tullius, ſicarii illi deſcribebant, de domo ſua ſic. At pro Fundanio ita, deſcribūt ne eius neceſſariū, noſtrum cōpetitorem, iuſtum ipſum: eius nunc ſtudio, & gratia, tota accuſatio iſta munita eſt. In metu fuerat nominare: ideo ergo deſcriptus eſt. Item pro Cornelio, maieſtatis ipſa ſunt, legite ut legebatis, hinc intelligetis nulla tenuiſsima ſuſpitione deſcribi aut ſignificari Corneliū. Hæc tantum de propriis nominibus. Alia illa ſit, quā ὑπογραφικὴν diximus, ſuperior definitio. Ergo a genere, patria, corpore, factis, dictis, ſine caſibus, atque ab animo, utrum illum quem uolumus, definitionis genere declaramus. *Decima* ſpecies eſt ὡς τύπῳ. hanc Velut dicimus, ut ſi quæratur, quid ſit animal; reſpondeatur, ut homo: ſic Ariſtoteles dicit οὐσία ἐστὶν ὡς ἄνθρωπος. rem enim quæſitam, ſubiunctum declarat exemplum. & hoc eſt proprium definitionis, quid ſit illud quod quæritur, declarare. Vndecima ſpecies definitionis eſt κατ' ἔνδειαν τοῦ πλήρους ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, id eſt, per indigentiam pleni ex eodem genere. ut, ſi quæratur, quid ſit quadrans: reſpōdeatur, cui dodrās deeſt, ut ſit aſsis. Duodecima ſpecies definitionis, eſt κατ' ἔπαινον, id eſt per laudem, ut M. Tullius pro Cluentio. Lex eſt mens & animus, & conſilium, & ſcientia ciuitatis. Et nos quidem, ut definitionem oſtenderemus, ita poſuimus exemplū. nam hoc idem M. Tullius dicens non adhibita oratione definitionis, ſimpliciter collocauit: Mens inquit & animus ciuitatis, & conſiliū, & ſcientia poſita eſt in legibus. Sed ut nos ſupra docuimus, definitionem nihil aliud uoluit quam orationem eſſe. Ergo diuerſo modo M. Tullius protulit, quod a nobis conuerſum, oratione ſua, formā definitionis accepit. Hæc longe ab illo modo diſtat, qui ſit per metaphorā: non enim tranſlatio eſt, cū lex, mens dicitur ciuitatis, nec tamen genus eſt, ut οὐσιώδης, id eſt ſubſtantialis, habeatur. Conſequens eſt, ut & per uituperationem, ſed ſine tranſlatione, ponatur, ſic uideri poteſt a M. Tullio definitū. Seruitus eſt poſtremū malorum omnium, nō modo bello, ſed morte etiam repellendum. Quanquam enim ita ſit exorſus, Pax eſt tranquilla libertas. Sed inter pacem & ſeruitutem plurimum intereſt, ut per differentiā definitio eſſe uideatur: tamen quia nō articulū illum breuiter quo diſtaret, oſtendit: ſed unamquanque rem ſuo genere definiuit, collatione magis quo diſtarent oſtendit, nō genere definitionis per differentiam. Erit igitur prior pacis definitio, ἐννοηματικὴ a cōſequentibus eius rei quam definiebat: Pax eſt tranquilla libertas, hæc ſecūda magis per uituperationem. non enim aut conſequens eius eſt, aut aliquid horū quæ ἐννοηματικῇ definitioni dedimus, ſed ſola uituperatio, quæ ſeruitutem malorum omniū dicit eſſe poſtremum. Nec accipitur rurſus malum quaſi genus ad ſeruitutem: nam malum qualitas eſt, ſeruitus ad aliquid. unde cū diuerſæ ſint res, malum genus eſſe non poteſt ad ſeruitutem. Iure igitur per uituperationem facta, dicitur ſeruitutis ſuprapoſita definitio. Tertiadecima ſpecies definitionis eſt κατ' ἀναλογίαν, id eſt iuxta rationem, quæ proportio dicitur. Cum aliquid quod comparari licet cum altero, id eſſe dicitur, quod illud eſt alterum, propter rationum ſimilitudinem. ſed hoc contingit cum maioris rei nomine definitur res inferior, & quod hoc additur, quod ſit inferior. Græci ſic definiunt ἄνθρωπος ἐστὶ μικρόκοσμος. id eſt, homo eſt minor mundus. Cicero hac uſus eſt ſic, qui plurimum tribuunt Edicto, Prætoris Edictum, legem annuam dicunt eſſe. Quartadecima ſpecies definitionis eſt κατὰ πρός τι. id eſt aliquid, ut patre eſt, cui eſt filius. Cicero in rhetoricis ſic, ſic genus eſt quod plures partes amplectitur. Item, pars eſt quæ ſubeſt generi. Quintadecima ſpecies eſt αἰτιώδης, Latini ſecundum rei rationem uocant, ut, dies eſt, Sol ſuper terras. Nox, Sol ſub terris: ut enim aut dies, aut nox ſit, cauſa eſt aut ſupra terras Sol, aut ſub terris. Sunt & aliæ fortaſſe ſpecies definitionis, uerū ſiquis inuenerit, adiiciat ad numerum: modo illud diligenter attendat, ne forte harū alicui ſpecierum illud quod inuenerit poſsit adiungi. Nec nos rurſus fruſtra aliquis exiſtimet tot ſpecies ſeparaſſe, quod poſſunt ſibi aliquæ conuenire. Conſideratione enim plenius accommodata, omnes inter ſe magno cernet diſcrimine ſeparatas. Teneat modo quod ſupra ſæpe præcepi, ſolam illam appellari definitionem, quæ a genere exordium ſumens, ad proprium rei quæ definitur, ſeparando per differentias quæ communia poterant eſſe, deſcendit.

De uitijs definitionum. Cap. IX.

NVnc iam de uitiis definitionis, ut promiſſum eſt, explicemus. Definitio ſubſtantialis, quam primā docuimus, quā ſolam diximus definitionē, duo uitia recipit principalia. Si ea oratio quæ definit, aut amplius cōplexa fuerit, aut minus quam res plena ſit, declarauit. Oportet enim, ut oratio definitiua ita cōponatur ad nomē, cuius rem definit, ut partē potētiam exprimēdo, atque ipſum uocabulū præſtet conuerſimque nomen & definitio ſe inuicē collata declarent. Vt ſi quæras, quid homo eſt? recte reſpōdeatur, animal terrenū, rationale, mortale, bipes, riſus capax: hoc rurſus ſi conuertas, hominis ſit optima declaratio. Quærenti enim quid eſt animal terrenum, rationale, mortale, bipes, riſus capax: fiat recta reſponſio, homo eſt. At ſi ita definias, homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, eſt quidem declaratio hominis. nam hæc omnia homo eſt, uerum ſi conuertas, non ualebit. Non.n. ſubſtantia animata ſenſibilis, homo tantum eſt: peccat igitur definitio per abundantiam, quia amplius continet, quam quærebatur. Et omnino peccat definitio, quæ genus ponit, quod ultra ſe eſt: uicinus enim quod ſupra eſt, genus, magis declarat. Item peccat minus continens quam neceſſe eſt, ut, cupiditas eſt aliena appetendi deſiderium: quod ſimiliter conuerſum non manet: quia minus comprehenſum eſt definitione, quam res nominis poſtulabat. Late enim cupiditas patet, nec ſola auaritia eſt: ergo uitioſa eſt definitio minus complexa, quam quærebatur. Ac ſi diceret, cupiditas eſt auaritia, quaſi exemplum daret, & auditorem tranſmitteret in totum, quod cupiditas eſt, ſimilitudinis propoſitione, ut auaritiæ, eſſet illa definiendi ſpecies, quam decimam collocauimus ὡς τύπῳ. Nunc ad totum tranſmiſit per exemplum, ſed quaſi totum continens, multa a toto prætereundo peccauit: unde non poterat fieri ad nomen ex definitione conuerſio. *Hæc* duo uitia ſi uitentur, integra definitio eſt, neque hæc ſola, quæ ſubſtantialis eſt, ſed etiam reliquæ ſpecies. Nunc hæc de uitiis. Cicero cum in rhetoricis tria eſſe uitia docuit, mala inquit definitio ſit, cum aut communia deſcribit hoc modo, ſeditioſus eſt is, qui malus eſt, atque inutilis ciuis. nam hoc non magis ſeditioſi, quā ambitioſi, quam calumniatoris, quā alicuius hominis improbi uim deſcribit, hanc definitionem diximus abundantia eſſe uitioſam. Aliud uitium adiungit ita: aut falſum quiddam dicit, hoc pacto, ſapientia eſt pecuniæ acquirendæ intelligentia. *Hoc* uitium Cicero adiecit, præter illa duo quæ dixi. Tertium enim ipſe poſuit quod a nobis ſecundum eſt conſtitutum. Ita enim ait: aut aliquid non graue, nec magnum continens, ſic. Stultitia eſt immenſæ cupiditas gloriæ. hæc ideo peccat, quia minus comprehendit, quod ſic expreſsit M. Tullius. Eſt hæc quidem ſtultitia, ſed ex parte quadam, non ex omni genere definita. Præter hæc idem M. Tullius in ſecundo rhetoricorum adiecit duo uitia. Si aut turpis ſit, aut inutilis definitio: id autem (ut ipſe ait) ex honeſtatis & utilitatis partibus approbatur. Ac de turpi definitione nos in ſuperioribus diximus, cum definitionē per tráſlationē tractaremus. ſed illud uitiū in uerbo eſt. fieri autē poteſt, ut omnis oratio uel inhoneſta contineat, uel inutilia comprehēdat. In Philippicis M. Tullius in oratione prima docebat ab Antonio Cæſaris acta ſubuerti, & id denegabat

Antonius . Attulit uterque definitionem, ut oſtenderet quid ſit actum eius, qui togatus cum poteſtate in ciuitate uerſetur . Docui in ſuperioribus aſſerendæ definitionis partes eſſe quatuor. Primam eſſe definitionem: Secundã approbationem definitionis: Tertiam, deductionem definitionis ad ſpeciem: Quartam, deſtructionem definitionis aduerſæ partes . Cicero actum eius qui ſit in republica cum poteſtate , definit Leges eſſe , Antonius, chirographa . Ergo ſua oratione Cicero & definit , & approbat , & deducit ad ſpeciem , & deſtruit definitionem aduerſæ partis . Definitio Ciceronis eſt hæc: Ecquid eſt, quod tam proprie dici poſſit actum eius qui togatus in republica, cum poteſtate & imperio uerſatus ſit, quam lex ? deinde ſubiungitur eius definitionis approbatio hoc modo , Quære acta Gracchi , leges Semproniæ proferentur . Quære Syllæ , Corneliæ . Quid Cn. Pompeii tertius conſulatus in quibus actis conſiſtit ? nempe in legibus : Hæc approbatio eſt . Deinde adiungitur deductio definitionis ad ſpeciẽ. a Cæſare ipſo ſi quæras quidnam egiſſet in urbe & in toga, leges multas reſpondet ſe ; & præclaras tuliſſe . Sequitur reprehenſio definitionis aduerſæ partis , eaque fit bipartito : aut enim ex illis omnibus uitiis aliquid in ea reprehenſione concluditur, aut cõceſſo eo quod aduerſarii dicunt, per comparationem magis hoc eſſe quod nos dicimus, approbamus . Hic utrunque M. Tullius facit. nam & de uitiis illa ponit, ut falſam definitionem doceat , & turpem, & inutilem : ac deinde concedens , magis ſuam confirmet definitionis , dicatq; potiorem . Falſam definitionem ſic Cicero probat, excutiendo quid conſequens ſit . His enim probatur, falſa definitio, ſi ſuum proprium non habeat , ſi magis contrarium habeat, ſi conſequens ſuum non teneat , ſi aliter dicta ſit , atque in uulgi eſt opinione . Hic ergo, quoniam quæritur quid ſit actum togati ciuis in republica cum poteſtate degentis ; dictumq; eſt nihil aliud eſſe quam leges : aduertendum quod Antonius dixerat chirographa eſſe , conſequentia diligenter aduertens, falſam docet definitionem ſic, is qui cum potateſtate eſt in republica , cum egerit aliquid, actum mutare non poteſt, hoc competit legi : ut cum lata ſit, nunquam a latore mutetur . At uero Chirographa , quia domeſticus actus eſt , hanc conſequentiam habent, ut & mutentur, & ſæpe non proferantur. Ergo M. Tullius ita reprehendit chirographa actum non eſſe, quia conſequentia non habent actus, dicens ; Chirographa uero aut mutaret , aut non daret, aut , ſi dediſſet , non iſtas res in actis ſuis duceret. & quia per cõceſſionem reprehendit, ait , ſed ea ipſa concedo, ac quibuſdam etiã in rebus conuenio: in maximis uero rebus, ideſt in legibus , acta Cæſaris diſſolui ferendum non puto. Adiungit poſt hæc reprehenſionem ſimiliter duplicem , unam ex uitiis , ut & turpem definitionem dicat & inutilem : deinde concedat , concluſurus ex comparatione ſuam potiorem , dicens eſſe turpem & inutilem in huiuſmodi dicto , quod eſt . niſi forte , ſiquid memoriæ cauſa retulit in libellum , id numerabitur in actis, & quamuis iniquam & inutile ſit , defenditur . Æquitas uirtus eſt . Virtus autem ipſa honeſtum , ergo iniquitas turpis eſt : quia turpitudo contraria eſt honeſtati. Sic igitur turpem & inutilem ipſis uerbis reprehendit definitionem . Deinde adiecit poſtremum illud per conceſſionem hoc modo . Quod ad populum centuriatis comitiis tulit , id in actis Cæſaris non habebitur ? hæc minus acuto quoque ſanis eſſe duxi .

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI

COMMENTARIORVM IN TOPICA *Ciceronis*

LIBER PRIMVS.

EXortatione tua, Patrici Rhetorum peritiſſime , quæ honeſtati præſentis propoſiti , & futuræ ætatis utilitati coniuncta eſt, nihil antiquius exiſtimaui . Cui muneri libentius acquieui , non ꝙ ad inſtruendum te cõmentarios, in M. Tulii Topica laborare me credidi: (Ridiculus quippe forem ſi Mineruam, ut aiunt, literas docere uellem) , ſed ut ex diſciplinarum liberalium ſumptum penu, noſtræ apud te ſemper pignus amicitiæ permaneret . Quod enim munus ex animo diligentibus, iucundius inueniri poteſt, quam quod ipſius animi partes format & inſtruit ? nã cætera fere caduca, imbecilla, labantia , & ſi ad fortunæ uicem ſpectes, pene ſemper aliena ſunt. At uero opulentiã literarum, nec præſens imminuit ætas, earumq; auctoritatẽ ipſa etiam cuncta conficiens , auget potius & confirmat uetuſtas. Accipe igitur opus, nõ efficientiæ ſecuritate , ſed amicitiæ præſumptione ſuſceptum : apud quam neſcio quonã pacto garrire non dedecet : ſimul quia prælato a nobis munere, cum tuorũ aliquid operum poſtulauero, iniurius fueris , ſi negabis . Sed cum in M. Tullii Topica Marcus Victorinus rhetor plurimæ in differendi arte notitię cõmenta conſcripſerit : non me oportuiſſet melioribus forſitan attentata contingere, niſi eſſet aliquid, quo ſe noſter quoq; labor exerceret, atq; parere potuiſſet . Quatuor enim uoluminibus Victorinus in topica cõſcriptis, eorũ primo declarãdis tantum libri principiis occupatur . Addit etiam & ſiqua in eodem uolumine prædicenda fuiſſet, perpendit, ut ab exordio uoluminis topicorũ, qđ eſt. Maiores nos res ſcribere ingreſſos C. Trebati, uſq; ad eum locũ qui eſt, Sed iam tempus eſt, ad id quod inſtituimus, accedere: primi uoluminis Victorini expoſitio terminetur. Secundo uolumine de iudicandi, atq; inueniendi dialecticæ partibus & de loco, atq; argumẽti definitione pertractat: ut ab eo loco Topicorũ, qui eſt, Cũ omnis ratio diligens differendi duas habeat partes , Vnam inueniendi, alterã iudicandi: uſq; ad eum locum, qui eſt, Itaque licet definire locum eſſe argumenti ſedem : Argumentum autem rationem , quæ rei dubiæ faciat fidem , ſecundi libri explanatio ſubſiſtat. Tertius uero atque quartus diſcretionem locorum inter ſe , eorumq; exempla multiformiter perſequuntur ita ; ut tertius quidem Tulliana ſibi de iure proponat exempla ; Quartus uero eoſdem locos per alias rurſus ſimilitudines monſtret ex Virgilio , & Terentio poetis : orationibus , Cicerone , & Catone , ut quod præceptis oſtenditur , exemplis multipliciter colluceſcat . neque ab eo loco, qui eſt in topicis , ſed ex his locis, in quibus argumenta incluſa ſunt, expoſitio progreſſa eum tranſcendit locum qui eſt , Valeat æquitas , quæ paribus in cauſis paria iura deſiderat. Quanta uero pars reliqua ſit Topicorum, ipſius uoluminis magnitudo demonſtrat , quam Victorinus neque attigit , neque attingere potuiſſet , ita eſt rebus nimis immoratus , niſi opus multa librorum pluralitate diſtenderet . Nos uero & hanc ipſam particulam , quam Victorinus attigit diligenter (ut poſſumus) aggrediamur , & longius expoſitione progreſſi , cum Topicorum debemus fine conſiſtere. Quare hinc de tota operis propoſitione conueniens ſumamus exordium . Sed antequam de Topicæ facultatis

cultatis ratione pertractem. Prooemium, quo ad Trebatium M. Tullius utitur, paucis abſoluam. Ait enim.

Maiores nos res ſcribere ingreſſos C. Trebati, & iis libris, quos breui tempore ſatis multos edidimus, digniores, e curſu ipſo reuocauit uoluntas tua. Cum enim mecum in Tuſculano eſſes, & in bibliotheca ſeparatim uterque noſtrum ad ſuum ſtudium libellos, quos uellet euolueret: incidiſti in Ariſtotelis Topica quædã, quæ ſunt ab illo pluribus libris explicata. Qua inſcriptione commotus, continuo a me eorum librorũ ſententiã requiſiſti. Quam tibi cum expoſuiſſem diſciplinam inueniendorum argumentorum, ut ſine ullo errore ad eam rationẽ uia perueniremus, ab Ariſtotele inuenta, illis libris contineri: uerecunde tu quidem, ut omnia, ſed tamen ut facile cernerem te ardere ſtudio, mecum ut tibi illa traderem, egiſti. Cum autem ego te, nõ tam uitandi laboris mei cauſa, quam quod tua id intereſſe arbitrarer, uel ut eos per te ipſe legeres, uel ut totam rationem a doctiſſimo quodam rhetore acciperes, hortatus eſſe: utrunq; (ut ex te audiebam) es expertus. ſed a libris te obſcuritas reiecit. Rhetor autem ille magnus hæc (ut opinor) Ariſtotelica ſe ignorare reſpondit. quod quidem minime ſum admiratus eum philoſophum Rhetori nõ ſſee cognitum, qui ab ipſis philoſophis, præter admodum paucos, ignoretur. Quibus eos minus ignoſcendum eſt, ꝙ non modo rebus his, quæ ab illo dicta, & inuenta ſunt, allici debuerunt: ſed dicendi quoq; incredibili quadam cum copia, tum etiam ſuauitate. Non potui igitur tibi ſæpius hoc roganti, & tamen uerenti, ne mihi grauis eſſes (facile enim id cernebam) debere diutius: ne ipſi iuris interpreti fieri uideretur iniuria. Etenim cum tu mihi meiſq; multa ſæpe cauiſſes, ueritus ſum, ne, ſi ego grauarer, aut ingratum id, aut ſuperbum uideretur. Sed dum fuimus una, tu optimus es teſtis, quam fuerim occupatus. Vt autem a te diſceſſi in Græciam proficiſcens, cum opera mea nec res publica, nec amici uterentur, nec honeſte inter arma uerſari poſſem, ne ſi tuto id quidem mihi liceret: ut ueni Veliam tanque & tuos uidi, admonitus huius æris alieni, nolui deeſſe, ne tacitæ quidem, flagitationi tuæ. Itaq; hæc, cum mecum libros non haberem, memoria repetita, in ipſa nauigatione conſcripſi, tibique ex itinere miſi, ut mea diligentia mandatorum tuorum, te quoque, & ſi admonitore non eges, ad memoriam noſtrarum rerum excitarem. Sed iam tempus eſt ad id, quod inſtituimus, accedere.

1. Omne prooemium, quod ad componendum intendit auditorem, ut in rhetoricis diſcitur, aut beneuolentiã captat, aut attentionẽ præparat, aut efficit docilitatẽ. his tribus partibus ſibi Cicero Trebatium format. nam ꝙ ſe a magnarũ rerum inchòatione reuocatũ ad amici cõtulit uoluntatẽ, fauorem Trebatii uelut iudicis, beneuolentiæ partibus meretur. Maiores aũt res ſunt, a quarũ ſcriptione ad amici ſtudiũ uerſus eſt, moralis philoſophiæ tractatus. Maior eſt .n. morum ratio, quã peritia differendi. Id aũt tẽpus fuiſſe cõlicimus, quo propter turbulenta reip. tẽpora in otium ſe contulit, atq; ad philoſophiæ diſciplinas. Sed quia nobis audiẽtiũ mentes ueritatis quoq; opinio præſumpta cõciliat: in eo ẽt præparandæ beneuolentiæ partibus utitur. Quod in cõmemorandis ueraciter iis, quæ Trebatius nouerat, facit illis fidem quæ poſterius euenire, & Trebatio potuerũt eſſe ignota. Hæc aũt ſunt, ꝙ in Tuſculano ad ſuum ſtudium uterq; libros euoluerit: quodq; Trebatius caſu in Ariſtotelis topica inciderit: & ꝙ titulũ operis admiratus, a M. Tullio inſcriptionis ſententiã perquiſierit. Illud ẽt quod ei Cicero ſe expoſuiſſe commemorat, inueniendorũ argumentorũ illis libris ſcientiã contineri, ut ſine ullo errore ad argumentorum inuentionem uia quadã, & recto ſilo atq; artificio ueniretur. Quę res breuiter enunciata, uelut intentionẽ operis moſtrat, & docilẽ perficit auditorẽ. In hoc nanq; uidetur eſſe cõprehenſum, quæ ſit intentio Topicorum: quoniã Cicero ait diſciplinã eſſe inueniendorum argumentorum, non ut inueniantur, (id enim natura ſuppeditat) ſed ut ſine ullo labore, ac ſine ulla confuſione, non caſu, ad ea mens, ſed quadã uia & ratione perueniat. Poſt hanc beneuolentiæ captationem, Trebatii laudẽ ſubiungit, cũ eius uerecundiam in his cõmemorat expetendis: quæ ſi poſtulanti amico Cicero præſtitiſſet, & gloriæ præmiũ ferret & gratiæ. Sed quod petenti Trebatio ut ei Topica traderet, minime conceſſit, id non proprii laboris fuga, ſed Trebatii potius cauſa factũ eſſe cõtendit, ut in eo quoq; Trebatii ueluti tunc repulſi, ſubiratus forſitan animus nunc non ſit alienus. Intererat uero Trebatii, ut uel per ſe id ſe illa legens exercitatior fieret, uel ei perfectius ſi qua dubitaret, rhetor doctior expediret. Vtrunq; uero a Trebatio ſe narrat audiſſe. nã & expertum eum, ut per ſe ipſe legeret, ſed obſcuritate reiectũ: & illũ rhetorẽ a quo Topicorũ explanationẽ petiiſſet, illa ſeſe Ariſtotelica ignorare confeſſum. quæ res propter operis difficultatẽ neceſſe eſt auditorẽ reddat attentum. Ea quippe non negligentes inſpicimus, quæ nõ facilis eſſe intelligentiæ ſuſpicamur. in quo etiam Cicero minime ſe miratum eſſe commemorat, quod is philoſophus a rethore neſciretur: qui multis etiam philoſophis uideretur incognitis. quorum etiam iure culpat ignauiam, ꝙ ab Ariſtotelicæ philoſophiæ diſciplinam non inuentorum utilitas, non orationis nitor illexerit. In quo etiam maioris perſpicaciæ creſcit attentio: quia facile ad ſtudiũ mentes, aliorum ſegnities culpata conuertit, in quocunque uero attentio fuerit, non poterit abeſſe docilitas. In his etiam laus quædam Trebatii latenter inducitur. Magnum eſt enim philoſophis in ſuo quaſi munere ceſſantibus, hunc proprio quidem ſtudio præpeditum, alienæ ſciẽtiæ ſecreta rimari. Iam uero ſequentia multo etiam clarius beneuolentiã petunt, uelut hoc, quod elegantiſſime dictum eſt, ueritum ſe eſſe, ne ſi modeſte poſtulantis uerecundiæ pec negaſſet, ipſi quodammodo iuris interpreti fieri uideretur iniuria: & ꝙ præcedens Trebatii meritum percepti beneficii memor exequitur: id uero eſt, ꝙ uel ipſi, uel iis quos ipſe defenderit, plura cauiſſet. Fuit igitur, ut ait, uerendum, ne ſi reſtituere gratiam noluiſſet, aut ingratũ id, aut ſuperbũ eſſe uideretur. Ingratũ quidẽ, ſi magna Trebatii merita, quibus ipſe uſus fuerat, paruo æſtimare uideretur, cum nullã ei gratiam reſtituendã putaret: ſuperbum uero, ſi ſperneret. Ad idẽ cætera reuertuntur ab beneuolentiam. Quod eiuſdẽ teſtimonio nititur, dum fuerit in urbe, ſe ne debitã redderet gratiam occupationũ neceſſitate conſtrictum. Quod ut uenerit Veliam, amicorum Trebatii conuentione commonitus, ne tacitæ quidem eius flagitationi deeſſe uoluiſſet: & quod licet librorum copia nulla ſuppeteret, de memoria tamen repetita promptuariis in ipſa nauigatione conſcripſerit; eiq; ex itinere miſerit, ut beneficii cumulo parendi etiam celeritas adderetur. Quæ cum omnia benignum captare Trebatii uideantur aſſenſum, quædam tamen breuitas topicorum memoria repetita, attentionis neceſſe eſt animaduerſione fungatur. ipſa nanque memoriæ repetitio breue monſtrat eſſe quod colligit. quodque diligentiæ ſibi fuerint mandata Trebatii: & ꝙ ad excitandam ſui memoriam quaſi pignus amico aliquod atque monimentum uoluiſſet extare. Cui adiicit illud, & ſi admonitore non eges, ne offendat animum amici ſedulitate, ſi quem commonendum credit, obliuionis uideatur arguere. Hæc omnia (ut dixi) beneuolentiæ partibus plena ſunt. Sed de prooemio ſatis dictũ eſt: nunc ad ſequentia tranſeamus. Nec ſiquis hęc apud Victorinum latius tractata reppererit, nos neglectæ integritatis ſtringat inuidia. nam nec in ſingulis (ut ille facit) uerbis hærere uolumus, & ad ampliora huius operis feſtinamus.

Cum omnis ratio diligens diſſerẽdi duas habeat partes, unam inueniendi, alteram iudicandi: utriuſq; princeps,

ut mihi quidem uidetur, Ariſtoteles fuit. Stoici autem in altera elaborauerunt. Iudicandi enim uiam diligenter perſecuti ſunt, ea ſcientia, quam Dialecticen appellant. Inueniendi uero artem, quæ Topice dicitur, quæque ad uſum potior erat, & ordine naturæ certe prior, totam reliquerunt, Nos autem, quoniam in utraque ſumma utilitas eſt. & utranque ſi erit otium, perſequi cogitamus, ab ea quæ prior eſt ordiemur.

2. Cum philoſophia maximis in rebus operam ſuam ſtudiumq; conſumat; cumq; & in naturalibus inſpectionem, ſpeculationemq; adhibeat; & in moralibus actionem, & ſic formare geſtiat mores, ut uera uitæ ratio perſuaſerit: euenire neceſſe eſt, ut ſecundum id quod ratio tenendũ, omittendum'ue, faciendumq;, aut non faciendũ eſſe decreuerit, uel iudicium conſtituatur alienius, uel exercendæ uitæ dirigatur intentio. Erit igitur neceſſariũ, uel in naturali ſpeculatione, uel in moralium actionũ cogitatione, ut certa ratio, uel quod in rebus ſpeculandũ eſt, inueniat, uel quod in actũ uiuendi duci oporteat, ante perpẽdat. Hæc aũt ratio, niſi uia quadã proceſſerit, ſæpe in multos neceſſe eſt labatur errores. Quod ne paſsim fieret, atq; ut certis regulis tractatus inſiſteret, uiſum eſt antiquæ philoſophiæ ducibus, ut ipſarum ratiocinationum, quibus aliquid inquirendũ eſſet, naturam penitus ante diſcuterent: ut his purgatis atq; compoſitis, uel in ſpeculatione ueritatis, uel in exercendis uirtutibus uteremur. Hæc eſt igitur diſciplina, quaſi diſſerẽdi quædã magiſtra, quam Logicẽ Peripatetici ueteres appellauerunt. Hãc Cicero definiens, diſſerendi diligentẽ rationem uocauit. Hæc uario modo a pleriſq; tractata eſt, urioq; etiam uocabulo nuncupata. Vt enim dictum eſt, a Peripateticis hæc ratio diligens diſſerendi, Logice uocatur, continens in ſe inueniendi, iudicandiq; peritiam. Stoici uero hanc eandem rationem diſſerendi paulo anguſtius tractauere. nihil enim de inuentione laborantes, in ſola tantum iudicatione cõſiſtunt; deq; ea, præcepta multipliciter dantes, Dialecticam nuncupauerunt. Plato etiam Dialecticam uocat, facultatem, quæ id quod unum eſt, poſsit in plura partiri, ueluti ſolet genus per proprias differentias, uſq; ad ultimas ſpecies ſeparari, atq; ea quæ multa ſunt, in unum generũ ratione colligere. hanc igitur Plato Dialecticam dicit; Ariſtoteles uero Logicã uocat: quam (ut dictum eſt) Cicero definiuit, diligenti diſſerendi rationẽ. Et huius uno quidẽ modo, trina partitio eſt. Omnis nanq; uis Logicæ diſciplinæ, aut definit aliquid, aut partitur, aut colligit. Colligendi aũt facultas, triplici diuerſitate tractatur: aut enim ueris ac neceſſariis argumentationibus diſputatio decurrit, & diſciplina, uel demonſtratio nuncupatur: aut tantum probabilibus, & Dialectica dicitur: aut apertiſsime falſis, & Sophiſtica, ideſt cauillatoria perhibetur. Logica igitur, quæ eſt peritia diſſerendi, uel de definitione, uel de partitione, uel de collectione, ideſt uel de ueris ac neceſſariis, uel de probabilibus, ideſt uerſimilibus, uel de ſophiſticis, ideſt cauillatoriis argumentationibus tractat. has enim collectionis partes eſſe prædiximus. Atq; hæc eſt una Logicæ partitio, in qua Dialecticã Ariſtoteles uocat facultatẽ per probabilia colligendi. Rurſus eiuſdẽ Logicæ altera diuiſio eſt, per quam deducitur tota diligens ratio diſſerendi in duas partes, unam inueniendi, alteram iudicandi. hoc autem uidetur etiam ipſa Logices definitio monſtrare. nam quia logica, ratio diſſerendi eſt, non poteſt ab inuentione eſſe ſeparata. Cum enim nemo præter inuentionem diſſerere poſsit, diſſerendi ratio, inuẽtionis eſt ratio. Rurſus quoniam Logica, diligens eſt ratio diſſerendi, ab ea iudicium non poteſt abeſſe: ipſa enim diligentia rationes in diſſerendo poſita, iudiciũ eſt. Neq; enim poteſt quiſquam diligenter diſſerere, niſi quale ſit iudicauerit id, quod in diſputationem ſumitur. Quod ſi ad diſſerendi ordine diligentia orationis adhibetur: non eſt dubiũ, quin hoc iudicium ad inuentionum uarietatem ſit accommodatum. His igitur ita expeditis, uidendum eſt, hæ diuiſiones quanam ſe cognatione contingant. Inuentio quippe cæteris omnibus, ueluti materiæ loco, ſupponitur, hoc modo. Niſi enim inuentio fuerit, non poteſt eſſe uel definitio, uel partitio. quoniam unumquodq; generũ uel differentiarum inuentione, uel ſpecierũ collectione, aut diuidimus, aut etiam definimus. Iam uero ſi abſit inuentio, nequit eſſe collectio. Non erit igitur neceſſaria, nec uerſimilis, nec ſophiſtica argumentatio; hæc enim tria inuentioni ſuperueniunt, ut uel neceſſarium, uel probabile, uel cauillatoriũ ſit argumentum. Neceſsitas enimuero, & probabilitas, & cauillatio, formæ quædã ſunt: quæ dum inuentionibus aſsiſtunt, neceſſaria, uel probabilia, uel cauillatoria faciunt argumenta. Eadem quoq; ratio partitiones, definitioneſq; complectitur. Indiſcreta nanq; inuentionis poteſtas, cum definitiua, tum diuiſibilis appellari poteſt, cũ definiendis, partiendis'ue rebus adhibetur. Quæ hoc modo ex inuentionis materia, & differentiarũ ſupra poſitarum forma compoſita, rurſus iudicationi materiæ fiunt. nam prior illa partitio Logicæ tribus partibus ſegregata, ita partes explicat, ut habeat inuentionẽ materiã ſingularum, ipſa uero iudicationi materiã præſtat. Etenim cum definit aliquis, uel rei propoſitæ diuiſionem facit, inuenit quidem diuiſioni definitioniq; differẽtias accõmodatas: ſed an recte uel definiat, uel diuidat, iudicatione perpendit. Ita priores logicæ partes, ſecundæ diuiſionis membra coniungunt: ut materiam quidẽ ſui habent inuentionem, iudicationi uero fiant ipſæ materia. Quod in reliqua etiã colligendi parte contingit. nam & ea quæ de probabilibus tractat, habet inueniendi ſuppoſitam materiam, quæ uerſimilia reperit argumenta, & de huiuſmodi argumento iudicatio perpendit. eſt enim iudicium hoc ipſum internoſcendi, quod non neceſſaria inuentio eſt, ſed uerſimilitudinem tenet. Illa quoque pars, quæ de neceſſariis argumentationibus aptatur, habet ſubiectam materiam neceſſariæ inuentionis; eiuſq; eſt iudicium, ut cum neceſſaria ſint, quæ inuenit, neceſſaria quoque eſſe perpendat. Nec non cauillandi pars, utraque in ſe continet: quandoquidem & inueniri falſa poſſunt; & falſa eſſe, iudicatione diſcerni. Quo fit, ut prior logices diuiſio ſecundam etiam continere uideatur. nam definitio, partitio, atque collectio, inuentionem continent, & iudicium: quia neque exiſtere præter inuentionem, neque agnoſci præter iudicium poſſunt. Sed cum omnis inuentio iudicationi ſubiecta ſit; cumque prioris diuiſionis partes ſine utroque eſſe non poſsint: euenit, ut prima partitio inuentionem, iudiciumq; coniungat. Secunda uero hæc diuiſio, qua Cicero etiam partitur logicã, ſegregat huiuſmodi facultates, & inueniendi materiã a iudicationis parte ſecernit. Iudicium uero, in colligendi ratione proprias partes habet. nam omnis argumentatio, omniſq; ſyllogiſmus propoſitionibus ſtruitur; omneq; cõpoſitum duo in ſe quædam retinet, quæ ſpeculanda eſſe uideantur. unũ quidem, quæ ſint illa, ex quibus id, quod compoſitũ eſt, intelligatur eſſe connexum: aliud uero quanam ſit ſuarũ partium coniunctione cõpoſitum. ut in pariete, ſiquidem lapides ipſos, quibus partes ſtructus eſt, inſpicias, quaſi materiã ſpectes: ſi uero ordinẽ compoſitionemq; iuncturæ cõſideres, tanquam de formæ ratione perpendas: Ita in argumentationibus, quas propoſitionibus compaginari, atq; coniungi ſupra retulimus, gemina erit ſpeculationis, & iudicandi uia. Vna quæ propoſitionum ipſarum naturã diſcernit, ac iudicat, utrum ueræ ac neceſſariæ ſint, an uerſimiles, an ſophiſticis applicentur: & hæc quaſi materiæ ſpeculatio eſt. altera uero iudicii pars eſt, quæ inter ſe propoſitionum iuncturas compoſitioneſq; perpendit: hæc quaſi formam iudicat argumentorũ. Quæ cum ita ſint, hoc modo fit in continuũ ducta partitio: ut ratio diligens diſſerendi, unam habeat inueniendi partem, alteram iudicandi: tum de ipſa inuentione, tum de inuentionis collocatione, quæ forma eſt argumentationis. Atque ea quidem pars, quæ de inuentione docet, quædam in inuentionibus inſtrumenta ſuppeditat, & uocatur Topice: cur autem hoc nomine nuncupata ſit, poſterius dicam. Illa uero pars, quæ in iudicando poſita eſt, quaſdam diſcernendi regulas ſubminiſtrat, & uocatur Analytice: & ſi de propoſitionum iunctura conſideret, analytice

tiçe prior: ſin uero de ipſis inuentionibus tractat, ea quidẽ pars, ubi de diſcernendis neceſſariis argumentis dicitur, analytice poſterior nuncupatur: ea uero, quæ de falſis atq; cauillatoriis, ideſt de ſophiſtici, Elenchi. De uerisimiliũ uero argumẽtationum iudicio, nihil uidetur eſſe tractatũ, icirco, quoniã plana eſt atq; expedita ratio iudicãdi de medietate, cum quis extrema cognouerit: ſi enim quis diiudicare neceſſaria ſciat, idemq; falſorum argumentorum poſsit habere iudicium, uerisimilia, quæ in medio collocata ſunt, diſcernere non laborat. Expeditum igitur eſt, ut arbitror, quid ſit qđ ait Cicero: rationem diligentẽ diſſerendi, duas habere partes, inueniendi unã, alteram iudicandi. Illud ẽt diligentius expoſitum eſt, quæ ſit ratio, quam Stoici Dialecticen uocant. ea eſt enim quæ iudicandi peritiam tenet, & quam eodẽ nomine Plato partiẽdi per differentias, atq; ad genus reuocãdi facultatem uocat: quamq; eodem nomine Ariſtoteles, non totam diſſerendi artem, ut Stoici: ſed eam tantum nuncupet, quæ de propoſita quæſtione uerisimilibus colligat argumentis. atq; ideo perfectius Ariſtoteles de Logica tractauit, quoniam de duobus, ultra quæ nihil eſt tertium, diſſeruit, de inueniendo ſcilicet, & iudicando: cum Stoici, & inuentione neglecta, iudicationis tantum inſtrumenta tradiderunt. atque ideo iure eos increpat Tullius, quoniam id maxime reliquere, quod & natura prius, & uſu potius erat. Natura quidem, quia fieri non poteſt, ut de inuentione iudicetur, niſi ipſa inuentio prius extiterit. Ad uſum uero, quia longe utilius eſt nuda, & præter artem prolata naturali inuentione, ſuſceptum ſæpe negotium tueri: quam nihil inueniente alio mutum ipſum inermeq; & tacitum uerſare iudicium. Dat uero Tullius de utroque ſententiam; & ait ſummam pariter utilitatem in utroque conſiſtere; & ſe de utraq;, ſi otium fuerit, uelle diſſerere. Ab ea autem quæ prior eſt, ideſt inuentione, quam Topicen appellari diximus, ordiendum putat.

Vt igitur earum rerum, quæ abſcondita ſunt, demonſtrato & notato loco facilis inuentio eſt: ſic cum peruestigare argumentum aliquod uolumus, locos noſſe debemus. Sic enim appellatæ ſunt ab Ariſtotele hæ quaſi ſedes, e quibus argumenta promuntur. Itaque licet definire, Locum eſſe argumenti ſedem: Argumentum autem rationem, quæ rei dubiæ faciat fidem.

3. Poſt diuiſionem Logicæ diſciplinæ, quam diligentem diſſerendi rationem eſſe definiuit: de Topice, quæ inueniẽdi ars eſſe prædicta eſt, expedire contendit. Ac primũ quid ſint loci, termino definitionis includit; eiuſq; artis, quæ Topice dicitur, ſub exẽpli quadã claritate deſignat intentionẽ. Eſt enim Topices intentio, argumentorum facilis inuentio. Non igitur inuenire docet Topice, quod eſt naturalis ingenii: ſed facilius inuenire. Omnis quippe ars imitatur naturã, atq; ab hac materia ſuſcepta, rationes ipſa uiamq; cõformat, ut cum facilius id quod ars quæq; promittit, tum elegantius fiat: uelut parietem ſtruere, naturalis ingenii eſt, ſed arte fit melius. Argumentũ autem ratio eſt, quæ rei dubiæ faciat fidem. Multa enim ſunt, quæ faciunt fidẽ, ſed quia rationes non ſunt, ne argumenta quidẽ eſſe poſſunt: ut uiſus facit fidẽ his, quæ uidentur, ſed quia ratio non uiſus, ne argumentũ quidem eſſe poteſt. Differentiam uero unam ſumpſit, eam quæ faciat fidem: omne enim argumentum facit fidem. Si igitur iunxerimus genus ac differentiam, & id eſſe argumentum dicamus, quod rationem quæ faciat fidem, num tota argumenti natura monſtrata ſit? Minime. Quid ſi eius rei, de qua nemo dubitat, aliqua ratione facere quis fidem uelit, nũ icirco illa, q; fidem faciat, uocabitur argumentum? Nullo modo. argumentũ nanq; eſt quod eam arguit, ideſt probat: nihil uero probari, niſi dubiũ, poteſt. Niſi ergo ſit res ambigua, & ad eam ratio fidem faciens afferatur, argumentum eſſe non poterit. Addita igitur alia differentia, quæ eſt rei dubiæ, facta eſt integra definitio argumenti, ex genere & duabus differentiis conſtans, genere quidem, ratione. una uero differentia, quod faciat fidem: altera uero, quod re dubiæ: ut ſit tota definitio, id eſſe argumentum, quod ſit ratio, rei dubiæ faciens fidem. Quæ cum ita ſint; neceſſe eſt, ut ubi dubitatur aliquid, ibi ſit quæſtio. Quod ſi argumentum præter rem dubiam eſſe non poterit: nullo modo eſſe præter quæſtionẽ poteſt. Quæſtio uero eſt dubitabilis propoſitio. Propoſitio uero eſt oratio uerum falſumue deſignans. Omnis igitur propoſitio ſiue conſtanter atq; pronunciatiue proferatur, ut ſiquis dicat, Omnis homo animal eſt: ſiue ad interrogationem dirigatur, ut ſiquis interroget, Putas ne omnis homo animal eſt? retinet proprium nomen, & propoſitio nuncupatur. At ſi eadem, uelut dubitabilis proferatur, ſit quæſtio, ut ſiquis quærat, an omnis homo animal ſit. Quot autem modis quæſtio diuidatur, nunc explicandi locus nõ uidetur accõmodus: ſed in iis libris dicemus, quos de Topicis differentiis formare molimur. Ad quæſtionem igitur, ideſt ad dubitabilem propoſitionem, omnis intentio dirigitur argumenti, non uero ut totã cõprobet quæſtionem, ſed ut partem eius ratione confirmet. neque enim tota quæſtio defenditur, ſed una eius quælibet pars argumentatione firmatur. nemo enim defendit cælũ rotundum eſſe, & nõ eſſe: ſi enim ita quis defenderet, totã quæſtionem uideretur probare. Sed cum ita conſideratur, Vtrũ rotundum ſit cælũ, an non ſit, in una tantũ cõſiſtit quæſtionis parte defenſio, ſiue quæ affirmat, ſiue quæ negat. Omnis enim quæſtio cõtradictionibus conſtat. nam ſiqua res ab altero affirmetur, negetur ab altero: totũ hoc contradictio nuncupatur, ut ſiquis dicat, Cælum rotundũ eſt: alter neget dicens, Cælum rotundum non eſt. Cælũ rotundum eſſe, & non eſſe, contradictio perhibetur. Dubitabilis uero propoſitio, quã quæſtionem eſſe prædiximus, & affirmationem in ſe continet & negationem. hoc enim ipſo qđ dubitabilis eſt, contradictionem uidetur includere. cũ enim dubitat quis utrum ne cęlum rotundum ſit, ſiue adiungat, an non ſit, ſiue reticeat, ipſa dubitatio partem ſecum alteram trahit. ſi enim unã partem propoſitio tueatur, dubitabilis non eſt, atq; icirco nec quæſtio. Cum igitur omnis quæſtio duas habeat partes, affirmationis unam, alteram negationis: neceſſe eſt, ut ſit ſemper ex alterutra parte defenſio: ut unus quidẽ affirmationis partẽ, negationis alter defendat: & hic quidem, ad aſtruendam affirmationem; ille uero ad deſtruendam, quæ potuerit argumenta perquirat. Nihil uero intereſt utrum quis affirmationem ponat, an deſtruat negationem, aut negationem defendat, an oppugnet affirmationem. Age enim, ſit quæſtio, Vtrum cælum rotundum ſit. Siquis eam ſibi quæſtionis partem aſſumpſerit, quæ eſſe defendit: ad eam conſtituendam cuncta neceſſe eſt ſibi comparet argumenta, atque in hanc affirmationem quidem ponit, ſed deſtruit negationẽ. ſiquis uero neget id, ac dicat nõ eſſe cælũ rotundum, ſuſcipit ſibi partẽ alterã quæſtionis quę fuerat reliqua, ideſt negationẽ; in eaq; conſiſtit, & ad hanc approbandam perquiſitis utitur argumentis. Itaq; qui negationem ponit, labefactat affirmationẽ. Quæ cum ita ſint, demonſtratum arbitror, nõ totã quæſtionem, ſed eius aliquã partem ad defenſionem uenire. Sed quod quiſq; defendet, ad hoc quoq; argumenta perquirit. Ad partem igitur quæſtionis aſtruendam, deſtruendã ue argumenta ſumuntur. atq; hæc quidem ſiquis minus intelligit, ne a nobis obſcure dicta eſſe cauſetur. ſi.n. quæ in dialectica, uel a nobis dicta Latina oratione, uel a Græcis ſcripta ſunt, ignorabit, mirũ eſt, ſi quam partem eorum quæ dicimus, aduertere ualeat, nedum ſtupeamus, quod non omnia comprehendat. Sed quoniã dubitabilem propoſitionem, quæſtionem eſſe prædiximus, euenit, ut quas partes habeat propoſitio, eaſdem etiam quæſtio retinere uideatur. Omnis autem ſimplex propoſitio duas habet partes in terminis conſtitutas. Simplex uero propoſitio eſt huiuſmodi. Omnis homo animal eſt. Terminos uero uoco, ſimplices orationis partes, quæ continent propoſitionem, ut animal & homo. Hi uero ſunt prædicatus atque ſubiectus. prædicatus eſt in propoſitione maior terminus collocatus: ſubiectus uero minor. Maior uero terminus, de ſubiecto dicitur: minor autem de maiore nullo modo prædicatur: ut animal quoniam maius eſt, quam

homo

homo, de homine prædicatur. dicitur enim omnis homo animal eſt. homo uero de animali non dicitur. nemo enim uere dicit, omne animal homo eſt. Hac igitur ratione internoſcere poſſumus qui terminus in propoſitione maior, qui uero ſit minor. Omnis autem quæſtio, ut dictũ eſt, quoniam dubitabiles partes habet, & ad eaſdem comprobãdas argumenta ſumuntur: neceſſe eſt, ut quicquid in quæſtionibus comprobatur, id argumentorũ ratione firmetur. Argumentum uero niſi ſit oratione prolatum, & propoſitionum contextione diſpoſitum, fidem facere dubitationi non poterit. Ergo illa per propoſitiones prolatio, ac diſpoſitio argumenti, argumentatio nuncupatur, quæ dicitur enthymema, uel ſyllogiſmus. cuius definitionẽ in Topicis differentiis explanabimus. Omnis uero ſyllogiſmus, uel enthymema, propoſitionibus conſtat, omne igitur argumentũ ſyllogiſmo uel enthymemate profertur. Enthymema uero eſt imperfectus ſyllogiſmus: cuius aliquæ partes, uel propter breuitatẽ, uel propter notitiam prætermiſſæ ſunt. Itaq; hæc quoq; argumentatio a ſyllogiſmi genera non recedit. Quoniã igitur ſyllogiſmus omnis propoſitionibus conſtat, propoſitiones uero terminis, terminiq; inter ſe differunt, eo ꝙ unus maior eſt, alter minor: fieri non poteſt, ut ex propoſitionibus concluſio naſcatur, niſi per terminos progreſſæ propoſitiones, extremos terminos alicuius tertii medietate coniunxerint. Id facillimo demonſtratur exemplo. Sit autem quæſtio utrũ homo ſubſtantia ſit, an minime. Sumo mihi quæſtionis partem alteram comprobandam, ea eſt hominem eſſe ſubſtantiam. In hac igitur duo ſunt termini, ſubſtantia atque homo, quorũ maior ſubſtantia, minor homo: quod ex eo quoq; poterit oſtendi, quoniam poſterius ſubſtantia in prolatione profertur, uelut in hoc ipſo quod dicimus, homo ſubſtantia eſt, prius hominem, poſterius ſubſtantiam nominamus. Vt igitur ſubſtantiam atque hominem iungã, neceſſe eſt medium terminum reperiri, qui utroſque copulet terminos, hic ſit animal, fiatq; una propoſitio, omnis homo animal eſt. in hac igitur propoſitione animal prædicatur: homo ſubiicitur. Rurſus adiungo, omne autẽ animal ſubſtantia eſt, in hac rurſus animal ſupponitur, ſubſtantia prædicatur. Itaq; concludo, omnis igitur homo ſubſtantia eſt, ac per hoc, homo quidẽ ſemper ſubiectus eſt: Animal uero ad hominẽ quidem prædicatum eſt, ad ſubſtantiã uero ſubiectum. Subſtantia uero ipſa ſemper prædicata perſiſtit. Vnde fit ut minor quidẽ ſit homo, maior uero homine ſubſtantia, medius autem terminus animal. Quoniã igitur extremi termini, medii interpoſitione copulantur, eoq; modo quæſtionis inter ſe membra cõueniunt, adhibitaque probatione ſoluitur dubitatio, nihil eſt aliud argumentũ, quam medietatis inuentio. hæc enim uel coniungere, ſi affirmatio defendatur: uel diſiũgere, ſi negatio uindicetur, poterit extremos. Quæ cum ita ſint, duarum propoſitionum & tertiæ concluſionis: Maior quidem propoſitio dicitur ea, quæ maiorem terminum continet, ideſt in qua maior quidem prædicatur, medius uero ſupponitur, ut omne animal ſubſtantia eſt: Minor uero propoſitio eſt, quæ medium quidem terminũ prædicat, ſubiicit autem minorem, ut omnis homo animal eſt. Sed quoniam a maioribus neceſſe eſt ad minora deſcendere; eius concluſionis, quæ ex duabus propoſitionibus naſcitur, illa quaſi effectrix & propria propoſitio uidetur eſſe, quæ prima eſt: hæc autem eſt, omne animal ſubſtantia eſt, quod qui priores poſterioresq; noſtros analyticos, quos ab Ariſtotele tranſtulimus, legit, minime dubitat. Sed & ſi quis quæ illic ſcripta ſunt neſciens, ad hæc legenda proruperit, etiam ſi rationem rerum quas non intelligit, minime comprehendit: ita tamen, ut dictum eſt, eſſe confidat, ſeque id in Ariſtotelis analyticis uberius inuenturum eſſe, ſi legerit, arbitretur. Natura igitur rerum fert, ut ubi quid maius ac minus eſt, ibi maximum quoque aliquid ineſſe neceſſe ſit. Quo fit, ut ſint quædam maximæ propoſitiones, quoniam minores maioresq; eſſe monſtrauimus, quarũ natura ex ſimplicium propoſitionũ partitione ſumenda eſt. Omnis enim ſimplex propoſitio, uel affirmatiua eſt, uel negatiua, earũq; aliæ ſunt uniuerſales, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Aliæ particulares, ut quidam homo iuſtus eſt, quidam homo iuſtus non eſt. Aliæ indefinitæ, ut homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. Aliæ ſingulare aliquid atq; indiuiduum continentes, ut Cato iuſtus eſt, Cato iuſtus nõ eſt. Harumq; omnium aliæ ſunt dubitabiles, aliæ indubitatæ: Supremas igitur ac maximas propoſitiones uocamus, quæ & uniuerſales ſunt, & ita notæ atq; manifeſtæ, ut probatione non egeant, eaq; potius, quæ in dubitatione ſunt, probent. nam quæ indubitata ſunt, ambiguorum demonſtrationi ſolent eſſe principia: qualis eſt, omne numerum uel parem eſſe, uel imparẽ; & æqualia relinqui, ſi æqualibus æqualia detrahantur, cæteræq; de quarum nota ueritate non quæritur. Maximas igitur, ideſt uniuerſales ac notiſſimas propoſitiones, ex quibus ſyllogiſmorũ concluſio deſcendit, in Topicis ab Ariſtotele cõſcriptis, locos appellatos eſſe perſpeximus. Quod enim maximæ ſunt, ideſt uniuerſales propoſitiones, reliqua in ſe, uelut loci corpora, complectuntur. ꝙ uero notiſſimæ atq; manifeſtæ ſunt: fidem quæſtionibus præſtant, eoq; modo ambiguarũ rerum cõtinent probationes. Has autem aliquoties quidem in ipſis ſyllogiſmis atq; argumentationibus inhærere conſpicimus, alias uero in ipſis quidem argumentationibus minime continentur, uim tamen argumentationibus ſubminiſtrant. ut ſi uelimus oſtendere, regnum melius eſſe quam conſulatum, dicemus, Regnum cum ſit bonum, diuturnius eſt quam conſulatus. Omne uero quod eſt diuturnius bonum, melius eſt eo quod parui eſt temporis. regnum igitur melius eſt conſulatu. Hic igitur maxima propoſitio atque uniuerſalis, & per ſe cognita, neque indigens probatione, argumentationi inſerta eſt: ea uero eſt, Omnia quæ diuturniora ſunt bona, meliora eſſe his quæ ſunt temporis breuitate conſtricta. At ſi uelimus oſtendere non eſſe inuidum qui ſapiens ſit, dicamus, Inuidus eſt qui mœret aliena felicitate, non autem ſapiens eſt, quem felicitas aliena contriſtat: non eſt igitur inuidus ſapiens. Hic maxima propoſitio argumentationi non uidetur incluſa, ſed extrinſecus poſita, ſyllogiſmo tamen uires miniſtrat. Hæc uero eſt, Quorum diuerſæ ſunt definitiones, diuerſas eſſe ſubſtantias neceſſe eſt. Quiſquis igitur uel Ariſtotelis græca, uel noſtra ab Ariſtotele tranſlata topica perſpexerit, has illic propoſitiones, locos inuenit nuncupari, quæ ſunt maximæ atque uniuerſales, & uel per ſe neceſſariæ, uel per ſe probabiles ac notæ. Sed quoniam has propoſitiones plures, ac pene innumerabiles eſſe neceſſe eſt: reſtat adhuc quo amplius ratio ſpeculationis aſcendat. Poſſumus enim diligenti tractatu conſiderationis adhibito, omnium maximarum atq; uniuerſaliũ propoſitionum differentias perpendere, atq; innumerabilem maximarum propoſitionũ, ac per ſe notarum multitudinem, in paucas atq; uniuerſales colligere differentias, ut & alias dicamus in definitione conſiſtere, alias in genere, atq; alias alio modo, quod paulopoſt apertius demonſtrabo. Omnea igitur maximæ propoſitiones, quæcunq; ſub definitionis, uerbi gratia, rationẽ cadunt, uno definitionis nomina continebuntur: Et ſicut illæ reliquarum propoſitionũ loci eſſe dicebantur, ꝙ eas intra ſuum ambitũ continerent: ita ipſarũ maximarum atq; uniuerſaliũ propoſitionum, quas minorum propoſitionũ locos eſſe prædiximus, illæ differantiæ, & ſi non uere, tamen quadã uelut imagine loci eſſe uidebuntur, in quas fuerint conuenienti eatione reductæ. Sed iſtæ locorum ideſt propoſitionum maximarum differentiæ, quas etiam ipſos locos nominamus, poſſunt ſubiectarum propoſitionum etiam genera nuncupari. nam differentiæ continentes, etiam genera communiter poſſunt uideri, ut irrationale cum a rationali, uelut diuiſibili differentia diſſideat, tamen equi & canis differentia ſpecifica eſt, & ad eos locum generis tenet. Namq; animal, irrationabili, irrationabile, equi genus eſt. Ita etiã in maximis propoſitionibus. nam ꝙ aliæ ſunt ex toto, aliæ ex partibus, hoc inter ſe comparatæ differentiæ diuiſibiles ſunt: ad ipſas uero maximas propoſitiones differentiarum continentiæ, uelut generis loco ſunt. nam propoſitionis ex toto uenientis, genus eſt idipſum quod uocatur ex toto. Item propoſitionis a partibus ductæ, quamuis notæ ſint atque manifeſtæ,

genus eſt, quod a partibus: & cæteræ differentiæ earum propoſitionũ, quæ cum ſint maximæ, tamen eiſdem uidentur includi, uelut quædã genera ſint. quæ uero ſint hæ differentiæ paulo poſterius diſſeram. De his igitur nunc locis tractare Tullius inſtituit, qui maximas propoſitiones, quas ſuperius diximus, ideſt per ſe notas atq; uniuerſales continent, atq; includunt. Hæ uero ſunt maximarum differentiæ propoſitionũ. De uniuerſaliũ igitur enunciationũ, per ſeq; notarũ differentiis diſſerit, ut ſit integer locus, argumenti ſedes. nam ſi argumentũ omne per propoſitiones ad concluſionẽ uſq; perducitur. Omnes uero reliquæ propoſitiones in prima maximaq; propoſitione continentur, ipſaq; prima maxima propoſitio, tum pars eſt argumentationis, ideſt ſyllogiſmi, tum extra poſita, argumentationi uires miniſtrat, ut utroq; modo, quoniam perficit argumentum, pars argumentationis quædam eſſe uideatur: non eſt dubium quin hæ differentiæ, quæ propoſitiones maximas continent, eædẽ omnes etiam contineant argumentationes; ut maximarũ propoſitionum differentiæ, iure, loci argumentorum, & quaſi quædã ultimæ ſedes eſſe uideantur. nam ex his quatuor ſignificationibus appellationum duarũ, argumẽtationis ſcilicet atque argumenti, unam quamlibet eſſe neceſſe eſt. Aut enim elocutio & contextio ipſa propoſitionũ cum maximis propoſitionibus, uel extra ſyllogyſmum poſitis, uel in eodẽ incluſis, argumentatio uocatur: argumentum uero mens & ſententia ſyllogiſmi. Aut elocutio ratiocinationis cum maximis propoſitionibus, & ſententia ſyllogiſmi argumentũ eſſe dicetur, ut idem ſit argumentum, quod argumẽtatio. Aut argumentatio quidẽ uocabitur tota contextio ſyllogiſmi cũ ſententia: ſed argumentum maxima propoſitio. Aut integer ratiocinationis ordo, præter maximas propoſitiones argumentatio dicetur: ſententia uero argumentationis argumentum. reliqua uero maxima propoſitio, locus. Sed cum hæc ita ſint, ſiue quis ipſarũ propoſitionum contextionem, & uſq; ad concluſionem continuum ductum cum maxima propoſitione, uel extra poſita, uel propoſitionibus ratiocinationis incluſa, argumentationem uocare uelit: argumentum uero ſententiam, mentemq; ratiocinationis, nihilominus locos intelligimus maximarum propoſitionum differentias. Siue quis ratiocinationis totius uim, atq; ſententiam totam cum maxima propoſitione, uel intra, uel extra poſita argumentationem ſimul, & argumentum uocet: non eſt dubium quin totius ratiocinationis locus ille ſit, qui eſt maximæ propoſitionis differentia. continet enim maximam propoſitionem, in qua propoſitiones cæteræ continentur. Siue argumentationẽ quidem totam ratiocinationis contextionẽ uocari placeat, argumentum uero maximã propoſitionem: recte rurſus locus putabitur maximæ propoſitionis differentia, quæ argumentum claudit & continet. Quod ſi argumentũ quidem ſenſus ipſe totius ratiocinationis intelligatur, argumentatio uero integra ratiocinationis prolatio, extra uero & ab utriſq; diuerſum ualens, uelut locus quidã maxima propoſitio conſideretur: ſic quoq; maximarũ differentiæ propoſitionum loci eſſe uidebuntur. nã cum differentia ipſa maximã propoſitionẽ contineat, eiusq; ſit locus, maxima uero propoſitio argumentationi uel argumento uires miniſtret: non eſt dubium quin ea toti argumento locus eſſe uideatur, quod totũ intra maximæ propoſitionis ambitum claudit. Demonſtratũ igitur eſt quæ ſint argumentorum ſedes, ideſt ubi argumenta clauduntur. hæ ſunt aũt maximarum propoſitionum differentiæ, quæ uocantur loci: quid etiam argumentũ, quoniam eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. quæ ſit uero res dubia, ideſt pars altera quæſtionis, quid ſit quæſtio, ideſt dubitabilis propoſitio. quid ſit ſimplex propoſitio, ideſt enunciatio quæ prædicato ac ſubiecto termino contineatur, uerũ falſum'ue deſignans. quæ omnia meminiſſe oportet. Maximarum enim propoſitionum differentiæ, quas locos eſſe prædiximus, ab his dicũtur terminis, qui prius in propoſitione ſunt, poſterius in quæſtione conſiderantur, prædicato, ſcilicet, atq; ſubiecto. Ex his etiã quæ ſuperius dicta ſunt, quid diſtent topica Ciceronis atque Ariſtotelis apparuit. Ariſtoteles namque de maximis propoſitionibus diſſerit: has enim locos argumentorum eſſe poſuit, ut nos quoque ſupra retulimus. Tullius uero locos non maximas propoſitiones, ſed earum continentes differentias uocat, ac de his docere contendit.

Sed ex his locis, in quibus argumenta incluſa ſunt, alij in eo ipſo, de quo agitur hærent, alij ſumuntur extrinſecus. In ipſo, tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex his rebus, quæ quodammodo affectæ ſunt ad id, de quo quæritur. Extrinſecus autem ea dicuntur, quæ abſunt longeq; diſiuncta ſunt.

4. Poſt definitionem loci, atque argumenti facit pleniſſimam diuiſionem locorum. Ac primum, quoniam omnis diuiſio cuncta debet amplecti, neque ſuperfluum quicquam interponere, nec omittere, quod ſit neceſſarium: M. Tullius propoſita diuiſione patefacit dicens. Ex his locis, in quibus argumenta incluſa ſunt, alios in eo ipſo, de quo agitur: hærere, alios extrinſecus aſſumi. nihil enim huic diuiſioni poſſe uidetur addi uel minui: quandoquidem breuiter cuncta complectitur. Argumentorũ enim loci quicunq; ſumuntur, aut in ipſo de quo agitur, hærent, aut minime. Id aũt minime extrinſecus poſitos eſſe deſignat. Quod ſi inter id quod dicimus, in ipſo de quo agitur, hęrere argumentorum locos, & non hærere nihil eſt medium (Inter affirmationem enim atque negationem nulla eſt medietas) cumq; in ipſo, de quo agitur non inhærere locum argumenti, id ſit extrinſecus aſſumi: dubium non eſt, quin nihil interſit mediũ inter ea argumenta, quorum, in hoc ipſo hærent loci de quo agitur, & ea quorum extrinſecus aſſumuntur: extrinſecus autem ea dicuntur, quæ abſunt longeq; diſiuncta ſunt. ſed quid ipſum ſit de quo agitur, facilior explanatio eſt, ſi eorum, quæ prius dicta ſunt, meminerimus. nam cum de quæſtione loqueremur, eandẽ diximus eſſe quæſtionem: quæ eſſet dubitabilis propoſitio. Sed quoniã propoſitio ſubiecto prædicatoq; cõſtaret: quæſtionẽ quoq; diximus ſubiecto prædicatoq; coniungi. Prædicatum igitur uel ſubiectũ eſt hoc ipſum de quo agitur. nam cum de alterutra quæſtionis parte dubitetur: id in hac ambiguitate quæritur, utrum prædicatus terminus ineſſe ſubiecto uideatur, an minime. nam cum quæſtio in affirmationẽ negationemq; diuidatur: ſi prædicatus ſubiecto ineſt, ſit ex eo uera affirmatio, ſi non ineſt, ſit uera negatio. Sed in quæſtionibus diſceptandis, alter affirmationẽ, alter negationem tuetur, ideſt alter prædicatũ ineſſe ſubiecto, alter nõ ineſſe defendit. Quod uero ex alterutra parte defẽditur, hoc eſt ipſum de quo agitur. Ipſum igitur eſt prædicatus terminus uel ſubiectus, de quibus agitur. atq; ut id exemplo clarius fiat, Sit quæſtio, an Verres furtũ fecerit. hic Verres ſubiectũ eſt: furtum facere prædicatum. quod ſi furtum Verri coniungitur, idq; argumentationibus comprobatur: quæſtionis affirmatio demonſtrata eſt. Si furtum a Verre ſeiungitur: quæſtionis rurſus negatio comprobatur. Ipſum itaque de quo agitur, nihil eſt, niſi uterlibet eorum terminus, qui in quæſtione proponuntur, ſiue prædicatus, ſiue etiã ſubiectus. qui quidem termini per ſe argumenta eſſe non poſſunt, neq; uero per ſe argumenta præſtare. ſi enim ipſi ſimplices ut ſunt, argumẽta eſſe poſſent, uel argumentorũ præſtare materiã: nullam in quæſtione relinquerent dubitationẽ. Sed quoniã de ipſis adhuc in quæſtione dubitatur, an eorum poſsit eſſe rata coniunctio: ipſi quidem neq; per ſe argumenta eſſe, neq; per ſe argumenta præſtare poterunt. ea uero quæ ipſis inſunt, uel extrinſecus poſita ſunt, argumentorũ copiam ſubminiſtrant. nam quod Victorinus quærit, & explicat latius, ne commemoratione quidẽ mihi dignũ uidetur. Quærit enim, quæſtio ipſa de quo agitur, an habeat locum, quod minime oportuit, quoniam, ut dictum eſt, locus de quo nunc agimus, nõ cuiuslibet rei locus eſt, ſed argumenti, argumentum uero rei dubiæ faciens fidem, res uero dubia pars quæſtionis. Quod ſi argumentum quæſtio, uel pars quæſtionis eſſe non poteſt, locus uero de quo agimus, argumenti eſt locus: nõ eſt dubium quin locus quæſtionis eſſe non poſsit. Amplius. Omnis quęſtio dubitabilis eſt, argumentũ uero omne quæ-

ſtionis purgat ambiguum. non eſt igitur idem argumentum quod quæſtio. ſed loci, argumentorũ ſunt loci, non ſunt igitur quæſtionis. Hoc igitur præmiſſo, intelligamus ipſum de quo agitur, quemlibet terminum in quæſtione propoſitum, ſiue prædicatum, ſiue ſubiectum, qui cũ per ſe res ſint, ipſi quidem argumentum eſſe nõ poſſunt. habere aũt in ſe quædam poſſunt, in quibus argumenta ſint collocata, & quæ ſedes argumentorum eſſe intelligantur. quæ quidem cum terminis de quibus agitur, inhærere uideantur: nondũ tamen ſunt argumenta, ſed quaſi iam argumenta cõplectentes loci, & uelut naturali ſede condentes. Idẽ de his locis qui extrinſecus aſſumuntur, dicendum eſt. ipſi nanq; poſiti ſunt exterius, & quodammodo a propoſitionum terminis ablegati, & res quædam ſunt, ſed intra ſe argumentorum copiã claudunt: atq; ut breui ſententia colligam, ipſum de quo agitur, nihil eſt aliud, niſi quilibet in quæſtione terminus collocatus. Hi argumenta eſſe non poſſunt, neq; ab his trahi aliquod argumentum. Quo fit ut termini ipſi qui in quæſtione ſunt poſiti, nec argumenta, nec loci ſint, ſed tantũ res. Rurſus ea quæ in his hærent, de quibus agitur, ipſa quidem res eſſe manifeſtum eſt, ſed claudũt in ſe argumentorum copiam: ut cum ex his ſumi aliquod oporteat argumentum, locorum uice fungantur. Itaq; ſiquis per ſe ea ſpeculetur, res ſunt: ſiquis ab his aliquod argumentum quærat educere, loci ſunt. Et hæc communiter quidẽ de principalibus ac maximis locis dicta ſint. Hi uero ſunt qui in ipſis de quibus agitur hærent, uel qui aſſumũtur extrinſecus. Vt igitur faciat plenam locorũ diuiſionem, quos ſimpliciter ac maximos poſuit locos, eoſdem uelut in quaſdam ſpecies reſecat dicens, In ipſo tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex his rebus quæ quodammodo affectæ ſunt ad id, de quo quærimus. Et locorum, qui in ipſo ſunt de quo agitur conſtituti, quatuor partium facta diuiſio eſt. Hi quippe qui in ipſo de quo agitur, hærent, uel ex toto eo de quo agitur termino, uel ex partium eius enumeratione, uel ex nota, uel ex affectis intelliguntur exiſtere. Id ita eſſe breui ratione firmabitur. Neceſſe eſt enim quemlibet eorum terminorũ qui in quæſtione ſunt collocati, & definitiones habere proprias, & partes, & nomina, ad res alias quadam relatione coniungi ac referri. Ergo locus qui dicitur ex toto, is eſt, quoties argumentum ex alicuius definitione termini qui eſt in quæſtione tractatur, ſiue ſubiecti, ſiue prædicati. Ex partium enumeratione, quoties ab eius termini partibus, qui in quæſtione poſitus eſt, ducitur argumentũ. A nota, quoties ab eiuſdem termini uocabulo naſcitur argumentũ. Ab affectis uero, quoties ab his, quæ ad propoſitum terminũ relatione aliqua reducũtur, argumẽtatio proficiſcitur. Quorũ ſimilitudines omnium poſterius explicabo, quando ea quæ ſuper his rebus declarandis Cicero poſuit, exẽpla tractauero. Nunc illud eſt conſiderandum, ait enim Tullius, Ex his locis, in quibus argumenta incluſa ſunt, alios in eo ipſo de quo agitur, hęrere, alios extrinſecus aſſumi. quod ita uidetur, tanquam diuerſi ſint loci, qui in his de quibus agitur, hærent, & ipſum illud de quo agitur. Nihil enim in ſeipſo hærere poteſt, ac per hoc quod in aliquo hæret, ab eo in quo hæret diuerſum eſt. quod ſi loci ſint aliqui, qui in his hæreant, de quibus agitur: non eſt dubium quin hi loci ab his de quibus agitur, ſint diuerſi. Rurſus cum dicit, In ipſo, tũ ex toto, tũ ex partibus eius, tanquam non de diuerſis loquatur, ita ait, In ipſo locos eſſe, tũ ex toto, tum ex partibus, tum ex nota. Quaſi uero aliud ſit ipſum quam totũ, aut aliud ipſum quã omnes undiq; eius partes. Vnaquæq; enim res idem eſt quod totũ. Idem nanque eſt Roma, quod tota ciuitas. Rurſus idem eſt unaquæque res, quod eius ſingulæ partes in una reductæ, uelut idem eſt homo, quod caput, thorax, uenter, ac pedes, cæteræq; in unum partes coniunctæ, atque copulatæ. Quomodo igitur tanquam de diuerſis, primum locutus eſt, cum locos hærere in his terminis de quibus agitur, dixit? Poſt autem uelut de eiſdem loquitur, cum in ipſo locos, tum ex toto, tum ex partibus eſſe proponat? Nihil enim differt dicere in ipſo, tum ex toto, tum ex partibus, quam ſi ita dixiſſet, in ipſo, tum ex ipſo. nam ſi idem eſt ipſum, quod totum ac partes: idem eſt dicere in ipſo hærere locum, ex toto, aut ex partibus, quod in ipſo hærere locũ. qui eſt ex ipſo: quod ne intelligi quidem poteſt, quemadmodum in ipſo hærere poſsit, quod ipſum eſt, cum nihil ſibi hęreat, ut ſuperius expediui. Sed quemadmodum pauloante expoſui, unaquæq; res cum & definitionem habeat & partes, ſi pernoſcamus quæ ſit definitionis uis, & quæ partium: cunctus ambiguitatis nodus abſoluitur. Eſt enim definitio, coactæ in ſe atq; complicatæ rei explicatio, uelut cum dicimus hominẽ eſſe animal rationale mortale. nam id quod breuiter nomen, atque anguſte deſignabat, id explicauit ac protulit, & per ſubſtantiales quodãmodo partes definitio patefecit. Alium igitur neceſſe eſt eſſe intellectum rei, quæ complicata eſt, in eo quod ſibimet coacta atq; in unũ redacta eſt: alium eiuſdem rei explicatæ atq; diſſertæ, in eo quod expedita atq; diffuſa eſt. nam etſi idẽ rei definitio quod nomen ſignificat: illud tamen ipſum quod nomen anguſte, confuſeq; deſignat, apertius definitio diſſerit, ac patefacit. Recte igitur aliud quiddam eſt ipſum, aliud eius definitio, etiamſi unũ idemq; eſt utriſq; ſubiectũ. Vt enim dictum eſt, ipſum, ſingulum eſt: definitio, ipſius ſinguli per partes diſtributio, atque enumeratio. Partes autem nunc ſubſtantiales dico, non quæ magnitudinem iungunt, ſed quæ proprietatẽ rationẽq; ſubſtantiæ. Sed quod in definitione dictũ eſt ſecundum eas partes, quæ ſubſtantiam iungunt; id in partibus intelligendum eſt, quæ magnitudinẽ copulat, uelut domus quæ fundamento, parietibus, tectoq; coniungitur. nam cum ea nihil ſit aliud, niſi quod partibus copulatur: ipſa tamen una quædam eſt, atque cõiuncta: partitio uero eius per quædam membra eſt. atque ideo licet unum ſit, quod ipſum eſt totũ, & quod ſunt partes undiq; confluentes: non tamen eundem neceſſe eſt habere intellectum, cum ipſum integrum conſideratur, & cum in partes ipſas quibus iunctum eſt, diſtribuitur. Ex nota uero locus apertiſsime ab eo termino diuerſus eſt, qui in quæſtione conſtitutus eſt. Quis enim dicat id eſſe cuiuslibet rei uocabulum quod ipſa res eſt, quam deſignat? Ea uero quæ ad id de quo agitur affecta ſunt, & ſi extra poſita uidentur; terminum tamen in quæſtione propoſitum uelut e regione reſpiciunt, quæ in multas ſecari neceſſe eſt partes. Omnis enim res, id quod eſt, unum eſt: multa uero ſibimet retineat adiũcta, quæ hoc ab his quæ omnino extrinſecus ſunt, differre intelliguntur, quod ea quæ affecta ſunt, in relatione ſunt poſita: ut poſt & ipſarum propoſitio, & exemplarũ ratio monſtrabit. Ea uero, quæ ſunt extrinſecus, in nulla relatione ſunt conſtituta, atq; ideo hæc extrinſecus ſolum, illa uero affecta ſunt nuncupata: habet enim aliquam quodammodo cognationẽ ad id, ad quod reducitur, id quod referatur ad aliquid. Sed omnes fere hos locos, quos nũc ſimplices, atq; indiuiſos ponit, poſteriore tractatu diuidit: ut nũc quoq; eos locos qui in ipſo ſunt, diſtribuit, cũ alios ex toto fieri proponit, alios ex partibus, alios ex nota, alios ex affectis, affectaq; ipſa ſuis partibus ſecat. Extrinſecus uero locũ in teſtimonio poſitũ eſſe confirmat. teſtimonii uero uim in auctoritate conſtituit, auctoritatẽ uero diducit in proprias partes, ſed hoc poſteriore tractatu liquebit. Nunc uero eos ſimplices, atq; indiuiſos locos proponit: & ueluti ſimplicibus ſubdit exempla. Reſtat autem nunc unum, quod uidetur eſſe quærendũ, an hi loci qui in locos alios diuiduntur, eorum quos intra ſe continent, locorum loci eſſe poſsint, ut eorũ qui ſunt ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis, is unus quidam quaſi locus ſit, qui eſt in ipſo. Nihil quidem prorſus officeret locorũ locos putare: fieri enim poteſt, ut locus amplior intra ſemet anguſtiores contineat locos, ueluti prouincia ciuitates. ſed nunc hæc ſimilitudo nõ conuenit. Locus enim eſt ex quo ducitur id, in quo argumentum eſt poſitum. quod ſi loci locus eſſe poſſet, & is qui eſt in ipſo de quo agitur, eos qui ſunt ex toto, uel ex partibus, uel ex nota, uel ex affectis, uelut quidam locus includeret: non eſſent, ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis loci, ſed argumenta: quoniam in eo hærerent loco, qui in eo ipſo de quo agitur, termino, eſſe prædictus eſt. Non igitur locus eſſe poterit loci, ſed uelut genera in ſpecies, ita nunc fit diuiſio locorum, nec hoc ſuper

iut dictis uideatur eſſe contrarium, cum & maximas propoſitiones, & earum differentias cõtinentes communi nomine appellauimus locos: nam maximæ propoſitiones licet eo ipſo quod maximæ ſint, includant cæteras, & uocentur loci: tamen quia ſunt notiſsimæ, poſſunt rebus dubiis eſſe argumẽta. Iure igitur earum differentiæ loci nominãtur, ꝙ in locorum ſpeciebus, aliter ſeſe habet, quę prorſus argumenta eſſe nõ poſſunt. nam in ipſo locus, uelut in ſpecies quaſdã, diuiditur in eos qui ſunt ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis: unuſquiſq; enim horũ locorum primi loci integrum uidetur ferre uocabulum. nam ut hominẽ animal dicimus, itemq; equum atq; bouem, animalia nuncupamus: ſic is locus qui ex toto eſt, in ipſo eſſe dicitur: itemq; qui ex partibus, ac nota, atq; ex affectis, in ipſo ſunt, ſed ex his locis argumẽta quidẽ duci poſsibile eſt: ipſa uero argumẽta ut ſint, fieri nequit.

Sed ad id totum, de quo diſſeritur, cum definitio adhibetur, quaſi inuolutum euoluit id de quo quæritur. Eius argumenti talis eſt formula: Ius ciuile eſt æquitas conſtituta his, qui eiuſdem ciuitatis ſunt, ad res ſuas obtinendas. Eius autem æquitatis utilis cognitio eſt: Vtilis ergo eſt iuris ciuilis ſcientia.

5. Poſt locorum bifariam diuiſionem, in ipſo ſcilicet de quo agitur, & extrinſecus poſitorum, partitus eſt eum locũ qui eſt in ipſo, in quatuor membra, id eſt a toto, a partiũ enumeratione, a nota, ab affectis. Nunc igitur antea quã diuidat eum locum, quem ab affectis eſſe propoſuit, ſuperiorum triũ, quos in primo interim tractatu minime diuiſurus eſt, ſed indiuiduos relicturus, exempla ſupponit. Hi uero ſunt a toto, a partibus, a nota. Ac de eo quidẽ loco, qui eſt a toto, ita diſſeruit, ac diſputauit. Tum inquit dicimus a toto locum argumenti, quando totũ illud quod in quæſtione poſitum eſt, definitione complectimur: quæ definitio rei dubiæ de qua agitur, facit fidem. Sed definitio omnis, ut ſuperius quoq; dictũ eſt, id quod nomine inuolute deſignatur, euoluit & explicat: atq; ideo non terminus qui in definitione ponitur, ſed quæ in ipſo ſunt, poſſunt argumentis præſtare materiam. Sunt autem in unoquoq; propriæ definitiones. Definitio enim eſt oratio ſubſtantiam uniuſcuiuſq; ſignificans. ꝙ ſi ab unaquaque, propria ſubſtantia non recedit, ne definitio quidem recedit. eſt ergo definitio in ipſo termino, de quo agitur: quæ definitio totum terminum neceſſe eſt comprehendat, neque enim partem ſubſtantiæ, ſed totius termini ſubſtãtiam monſtrat. Sed quoniam ex ea definitione fides fit rei dubiæ: trahitur ex definitione argumentum, quæ definitio in ipſo termino eſt de quo agitur, & eius termini totum eſt. Itaq; argumentum quod a definitione ducitur, ab eo ducitur loco, qui in ipſo termino eſt, qui in quæſtione eſt collocatus. Sed quoniam multi loci ſunt in ipſo, hic locus a toto eſt. Definitio enim totum terminum comprehendit, atque id quod inuolute nomine ſignificabatur, euoluit atque aperit. Eius argumenti talis eſt formula: Ius ciuile eſt æquitas conſtituta his, qui eiuſdem ciuitatis ſunt, ad res ſuas obtinẽdas: eius autem æquitatis utilis eſt cognitio, utilis eſt ergo iuris ciuilis ſcientia. Eſt enim quæſtio, an iuris ciuilis ſcientia ſit utilis. his igitur ius ciuile ſupponitur, utilis ſcientia prædicatur. Quæritur ergo, an id quod prædicatur, uere poſſit adhærere ſubiecto. Ipſum igitur ius ciuile non potero ad argumentum uocare: de eo enim quæſtio conſtituta eſt. reſpicio igitur quid ei ſit inſitum. uideo quoniam omnis definitio ab eo non ſeiungitur, cuius eſt definitio: ne a iure ciuili quidem propriam definitionem poſſe abiungi. Definio igitur ius ciuile, ac dico, Ius ciuile eſt æquitas conſtituta his, qui eiuſdem ciuitatis ſunt, ad res ſuas obtinendas. poſt hoc cõſidero num hæc definitio reliquo termino, utili ſciẽtiæ, poſſit eſſe coniuncta, id eſt an æquitas conſtituta his qui eiuſdem ciuitatis ſunt, ad res ſuas obtinendas, utilis ſcientia ſit: uideo eſſe utilem ſcientiam dictæ ſuperius æquitatis. Concludo itaque, Iuris igitur ciuilis ſcientia utilis eſt. hoc igitur argumentum eſt ex eo loco, qui eſt in ipſo, hoc eſt in iure ciuili, qui terminus in quæſtione eſt conſtitutus: hic locus uocatur a definitione, quæ definitio quoniã totum eſt, argumentum eſt a a toto. Omnis autem locus a toto, in ipſo eſt. Nec nos ulla dubitatio perturbet, quod ius ciuile, & rurſus, ſcientia utilis, quædam ſunt orationes, quas inter terminos collocamus. Non enim omnis terminus ſimplici orationis parte profertur, ſed aliquoties orationes integræ in terminis conſtituuntur. In hac igitur argumentatione, maxima ac per ſe nota propoſitio eſt ea, per quam intelligimus, Omnia quæ definitioni alicuius coniunguntur, ipſa quoq; illis quorũ definitio eſt, ex neceſsitate copulari. Sequitur enim cũ definitio iuris ciuilis utili ſcientiæ poſſit adiungi, iuri quoq; ciuili utilem ſcientiam poſſe copulari. eſt igitur hoc argumentum tractum ab eo loco, qui eſt in ipſo. Omnis enim definitio in eo termino eſt quem definit. eorũ autem locorum qui in ipſo ſunt, eſt locus a toto. Omnis enim definitio totum monſtrat atque aperit. Maxima propoſitio hæc, Quibus aliquorum definitio iungitur, eiſdem neceſſario ea quæ definiuntur, aptantur.

Tum partium enumeratio, quæ tractatur hoc modo: Si neque cenſu, neque uindicta, neque teſtamento liber factus eſt, non eſt liber: nec ulla eſt earum rerum: non eſt igitur liber.

6. Sit quæſtio utrum aliquis, quem ſeruum eſſe conſtiterit, ſit liber. Quoniam faciendi liberi tres ſunt partes. una quidem, ut cenſu liber fiat: conſcribantur enim antiquitus ſoli ciues Romani. Siquis ergo conſentiente uel iubente domino, nomen detuliſſet in cenſum, ciuis Romanus fiebat, & ſeruitutis uinculo ſoluebatur: atque hoc erat cenſu fieri liberum, per conſenſum domini nomen in cenſum deferre, & effici ciuem Romanum. Erat etiam pars altera adipiſcendæ libertatis, quæ uindicta uocabatur. Vindicta uero eſt uirgula quædam, quam lictor manumittendi ſerui capiti imponens, eundem ſeruum in libertatem uindicabat, dicens quædam uerba ſolennia, atque ideo illa uirgula uindicta uocabatur. Illa etiam pars faciendi liberi eſt: ſiquis ſuprema uoluntate in teſtamenti ſerie, ſeruum ſuum liberum ſcripſit. Quæ quoniam partes ſunt liberi faciendi, ſiquis aliquem, quem ſeruum fuiſſe conſtiterit, monſtrare uelit, non eſſe liberum factum: dicet, Si neque cenſu, neque uindicta, neque teſtamento liber factus eſt, non eſt liber: at nulla earum parte liber factus eſt: non eſt igitur liber. Si enim omnes partes a qualibet illa re abiunxeris, totum neceſſario ſeparaſti. nam cum totum in ſuis partibus conſtet, ſiquid nulla cuiuslibet parte coniugatur, a toto etiam ſegregatur: partes autem duobus dicimus modis, uel ſpecies, uel membra. Species eſt, quæ nomen totius integrum capit, uelut homo atque equus animalis: utraq; enim per ſe integro nomine animalia nuncupantur. Eſt enim homo animal, & rurſus equus animal. Item membra ſunt, quæ cum totum efficiant, coniuncta totius capiunt nomen: ſingula uero nullo modo, ut cũ fundamentum, parietes, & tecta, domus membra ſint: ſimul omnia domus dicuntur: fundamenta uero ſola, domus uocabulo minime nuncupantur, neq; parietes, neq; tecta. In his igitur quæ ſpecies ſunt, quoniam nomen totius integrum capiunt, niſi ſigillatim omnes partes ab eo, de quo dubitatur, abiunxeris, non poſsis totũ abeſſe monſtrare. Dictum eſt enim unamquamq; partem totius uocabulum integrum capere. Vt quoniam faciendi liberi tres ſunt ſpecies, cenſus, uindicta, teſtamentum: ſi quaslibet duas remoueris, una tamen permanſerit, liberum neceſſario confiteberé. Siue enim cenſu tantum, uindicta, ſiue teſtamento ſit liber factus: liberum eſſe conſtat. ergo in his niſi omnes ſpecies ſemoueris, non potes deſtruere quod in quæſtione propoſitum eſt. At ſi affirmare uelis, atque aſtruere: ſufficit tantum unam quamlibet ſpeciem demonſtrare, ut ſi uelis oſtendere librum, ſat eſt, ut monſtres, aut uindicta, aut cenſu, teſtamento'ue liberum factum. Quod ſi deſtruere uelis, non ſufficit oſtendere, aut cenſu, aut uindicta, aut teſtamento liberum non eſſe ta-

ctum,ſed nullo eorum modo ad libertatem ueniſſe. Itaque his partibus quæ ſpecies ſunt, ſi deſtruere uelis,cunctis utendum eſt:ſi aſtruere,una ſufficit. At uero hæ partes, quæ ſunt membra,contrario modo ſunt:ſi deſtruere uelis,ſat erit unã ſeiungas:ſi aſtruere, cuncta adeſſe neceſſario comprobabis. nam ſi uelis oſtendere non eſſe domum: ſufficiat,ut aut fundamenta non eſſe dicas,aut parietes,aut tecta. nã ſiquid horum defuerit,domus non poteſt appellari. At ſi uelis oſtendere domum eſſe: niſi cuncta in unum coniunxeris,id quod proponis, aſtruere non ualebis. Omnes uero hi loci a partium enumeratione ducuntur. quia in his partibus quæ ſpecies ſunt,cunctæ partes enumerantur,ut deſtruas:in his uero quæ membra ſunt, cunctæ partes enumerantur, ut aſtruas. Quæſtio eſt igitur in propoſito,Ciceronis exemplo argumẽti a partium enumeratione deducti, An is quem ſeruũ fuiſſe conſtitit, liber ſit. Is quem ſeruum fuiſſe conſtat, ſubiectus eſt terminus: liber uero prædicatus. neutrum igitur eorum terminũ ad argumentũ ducere poterimus: de quibus enim dubitatur, ipſi fidẽ dubitationi facere non poſſunt. Video igitur quid in altero eorum ſit.quoniam uero partes omnes in eo ſunt cuius partes ſunt:quoniamq; libertas data, habet proprias partes;ſumo eas atq; dinumero, & requiro, an ulla earum partium uideatur ineſſe ſubiecto. ſed nulla ineſt: concludam igitur non eſſe liberum. Vnde manifeſtius demonſtratur,non ſolum ab eo termino qui ſubiectus eſt,argumenta ſumi poſſe, uerumetiam ab eo qui eſt prædicatus. nam prius exemplum quo demonſtrabat, Iuris ciuilis ſcientiam eſſe utilẽ, Ius ciuile quod ſubiectũ erat,definiuit, ductumq; inde argumentum rei dubiæ fecit fidem. Hic uero libertatis partes enumerantur, qui eſt terminus prædicatus. Eſt igitur ut dictum eſt quæſtio, An quem ſeruum eſſe conſtiterit, liber ſit. Terminus, is quidem quem ſeruum eſſe conſtiterit, ſubiectus eſt:prædicatus uero,liber. In ipſo,id eſt in prædicato partes ſunt, quæ enumerantur: a qua enumeratione dĩſtrahitur argumentum, ſit argumentum in ipſo,ex partiũ enumeratione. Maxima propoſitio, Cuius partiũ nihil rei propoſitæ copulatum eſt,ei ne totum quidem eſſe poteſt coniũctum. Hic uidetur eſſe dubitandum,num locus a toto,atq; a partibus idem ſit,cum omnes partes totum faciant,ſi cõiungantur. Sed reſpondebitur, cũ ſit argumentum ab enumeratione partium,totum diuiditur,non coniungitur:diuidendo enim argumentatio procedit. nam quiſquis partem cuiuslibet ſumpſerit,eo ipſo,quo partem ſumpſerit,rem uidetur eſſe partitus. Qui uero rem diuidit, diſſipat potius quam conficit totum. Sed reſtare adhuc ambiguitas poteſt:nam definitio quoq; inuolutam nominis ſignificationem explicat, per quandam ſubſtantialium partium enumerationem. Enumeratio uero partium quædam ipſarum a ſe partium diſſipatio eſt. Sed aliud eſt eiuſdem rei partes enumerare, aliud definitionis. nam rei partes,ea re,cuius partes ſunt,ſemper minores ſunt,ut caput, uel thorax, uel cætera membra, toto homine:partes uero definitionis tota re quæ definitur, ſi ſubſtãtiales ſunt, probantur eſſe maiores, ut animal homine maius eſt. Itemque rationale & mortale, eundem hominem, uelut maiora continent: & ſunt ſingulæ partes definitionis eiuſdem quæ eſt, animal rationale mortale. Partitio igitur ſumit partes rei, quam partitur, minores ſemper. Quæ uero ſumit definitio, uniuerſalia ſunt per ſe, totaq;, & continentia definiti, quamuis poſita in definitione partes fiant: ut in his quę ſuperius exempla propoſui, facile intelligi poteſt. Vnde manifeſtum eſt locum a toto, qui definitiotus eſt, & locum a partium enumeratione, eſſe diuerſos.

Tum notatio, cum ex ui uerbi argumentum aliquod elicitur hoc modo: Cum lex Aelia ſanctia aßiduo uindicẽ aßiduum eſſe iubeat. Locupletem iubet locupleti, is eſt aßiduus, ut ait Aelius, appellatus ab aere dando.

7. Tertius eorum, qui in ipſo ſunt, locus a notatione eſt conſtitutus. Notatio uero eſt quædam nominis interpretatio. Nomen uero ſemper in ipſo eſt. Vt enim definitio id quod in nomine inuolutum eſt, declarat, expedit, atque diffundit: ita etiã nomen id quod a defintione dicitur euolute,inuolute confuſeq; deſignat.q ſi definitio in ipſo eſt:nomen quoq; in ipſo eſſe de quo agitur, non poteſt dubitari. Ex notatione autem locus uocatus eſt, quia nomẽ omnem rem notat,atq; ſignificat. Vindex eſt igitur,qui alterius cauſam ſuſcipit uindicandum, ueluti quos nunc procuratores uocamus. Lex igitur Ælia Sanctia,aſſiduo uindicem aſſiduũ eſſe iubet. Quæritur utrum,cum lex æliaſanctia uindicem uelit eſſe aſſiduo aſſiduum, locupletem uelit locupleti. Hic igitur ſubiectus quidem terminus eſt, lex æliaſanctia uindicem uolens aſſiduo aſſiduum:prædicatus uero locupletem iubet locupleti. ipſos igitur terminos non potero ad fidem quæſtionis adducere. de ipſis enim de quibus ambigitur, nulla effici fides poteſt. Quæro igitur quid in ipſorũ altero ſit:ac uideo unũ eorum terminum eſſe,legem æliamſanctiã, quæ aſſiduum aſſiduo uindicem eſſe decernat, id eſt ſubiectum:huius orationis interpretor partem,quæ eſt aſſiduus. Quid enim eſt aſſiduus aliud,niſi aſſem dans? aſſem uero dare niſi locuples nõ poteſt, aſſiduus igitur locuples eſt. Cum igitur lex ælia ſanctia aſſiduo uindicem aſſiduum eſſe conſtituat, locupletẽ iubet locupleti. aſſiduus quippe eſt locuples,a dando ære nominatus. Argumentum igitur hoc tractum ex eo loco, qui eſt in ipſo,id eſt a nominis interpretatione:nomen enim in ipſo illo eſt,cuius nomen eſt:cuius interpretatio notatio nuncupatur. Sed ab huius interpretatione factum eſt argumentum. Igitur hoc argumentum ex eo loco eſt,qui eſt in ipſo,id eſt a nomine, & eorum qui in ipſo ſunt,a notatione,id eſt a nominis interpretatione. Maxima propoſitio eſt, Interpretationẽ nominis idem ualere quod nomen. Sed paulo confuſius a Cicerone dicta argumentatio maximum præſtat errorem. Ita enim dici oportuit, Aſſiduus eſt,qui aſſem dat: qui uero aſſem dat, locuples eſt, aſſiduus igitur locuples eſt. Lex autem æliaſanctia aſſiduum aſſiduo eſſe uindicem iubet, locupletem igitur locupleti uindicem eſſe præſcripſit. Quod ſi ita dictum eſſet, apertior argumentatio fuiſſet. Nunc uero ita dixit. Cum lex ælia ſanctia aſſiduo uindicem aſſiduum eſſe iubeat: locupletem iubet locupleti, & cætera ſubiunxit, ut oſtenderetur locuples eſſe aſſiduus: hoc autem tantundem ualet, quod ait, legem æliam ſanctiam aſſiduo aſſiduum uindicem cum iuberet eſſe,locupletem locupleti eſſe præcepiſſe,tanquam ſi diceret, qui aſſiduus eſt,locuples eſt. Niſi enim is qui aſſiduus eſt, locuples ſit, non conſequitur, ut cum lex ælia ſanctia, aſſiduum aſſiduo uindicem eſſe iuſſerit, locupletem iuſſerit locupleti. & argumenti concluſionem priorem poſuit,ſubiecit uero probationem. Concluſio nanque eſt, cum lex Ælia Sanctia, aſſiduum aſſiduo uindicem uelit eſſe, locupletem iubet locupleti, atque hanc præmiſit. probatio uero eſt rationis, aſſiduum eſſe locupletem ab ære dando nominatũ, & hanc intulit concluſionem. Reſtat is locus eorum qui in ipſo ſunt,qui ducitur ab affectis. Cuius expoſitionem, quoniam uaria eſt multiplexq; diuiſio, differamus: ac primi uoluminis terminum hucuſq; ſiſtamus.

ANITII MANLII SEVERINI

Boethi commentariorum in Topica Ciceronis

LIBER SECVNDVS.

IN tam difficillimi operis curſu non ſum neſcius mi Patrici, quin labor hic noſter, quẽ te adhortante ſuſcepimus, dũ iudicio multitudinis imperitę aut eleuatur,aut premitur, facile uariis reprehenſionibus mordeatur.nam & illi, quibus hoc totũ differẽdi diſplicet genus, uelut ſuperuacaneũ ſtudium familiari prauis mentibus cauillatione, deſpiciunt: & qui maximũ huius ſcientiæ fructũ putant, ſua cæteros ſegnitie metientes, tanto nos

ſo nos operi pares eſſe non exiſtimant. Quorum quidem priores, ſi non inuidia laboris alieni æſtimationem premũt, ſed reprehenſioni iudicioq; conſentiunt: nullo modo ferendos eſſe puto. Multo quoq; in me libentius detorſerim prauæ opinionis inuidiam, ac noſtris eos diffidere uiribus facillime patiar, potius quam tantæ diſciplinæ calcare rationem. Sed proh diuinã atq; humanam fidem, quæ eſt hæc hominũ prauitas? quæ tantę eſt imprudẽtia cæcitatis, ut pene ſua ſeſe ipſi confeſſione condemnent? Nullus eſt enim qui ſe uideri nolit peritiſſimũ differẽdi: quin etiã obiectare ipſi aliquid, & reſoluere obiecta conantur: & ſi facile id factu eſſet, cuncti ad ſcientiã logicæ diſciplinæ uelut ad cõmunia quædã ſapientiæ lucra concurrerent. Iam uero quid abſurdius fingi poteſt, quam quod probabilibus (ut ipſi exiſtimant) argumẽtis, inutile ſtudiũ dialecticę nituntur aſtruere? Quid enim cõuenit differendi artem differendo peruertere, ut cuius opinionẽ affectes, eiuſdẽ deſpicias ueritatẽ? Sed ut cantor ille diſcipulũ ſibi ac muſis canere iubebat: ita & ego quoq; mihi ac tibi, nõ muſæ, ſed tanquam muſarum præſidi cecinerim: atq; id, quod multo labore ſtudioq; collegi, non rhetorica tantum facultate, uerum etiam dialectica ſubtilitate depromam. Quæ uero ſequuntur huiuſmodi ſunt.

Ducuntur etiam argumenta ex his rebus, quæ quodam modo affectæ ſunt ad id de quo quæritur. Sed hoc genus in plures partes diſtributum eſt. Nam alia coniugata appellamus, alia ex genere, alia ex forma, alia ex ſimilitudine, alia ex differentia, alia ex contrario, alia ex cõiunctis, alia ex antecedentibus, alia ex conſequentibus, alia ex repugnantibus, alia ex cauſis, alia ex effectis, alia ex comparatione maiorum, aut partium, aut minorum.

8. Poſtquam locos eos, ex quibus argumenta ducuntur, gemina partione diſtribuit, alios in ipſo de quo agitur hærere dicendo, alios extrinſecus aſſumi: eumq; locum qui in ipſo de quo agitur hæret, in quatuor ſpecies ſecuit, id eſt a toto, a partibus, a nota, ab affectis: ſuperioribus quidẽ tribus exempla ſubiecit, quæ nos primo uolumine quantum diligentee fieri potuit, explicauimus. Reſtat is locus quem poſuit quartum, id eſt ab affectis. huius cũ multæ ſint ſpecies, integri atque indiuiſi proponere non potuit exemplum. nam quorũ facienda partitio eſt, melius per ſingula membra diſpoſitis aperiuntur exemplis. Hunc igitur locũ diuidit hoc modo, Locus qui ex affectis eſt, partim ex coniugatis, partim ex genere, partim ex forma deſcendit: ex ſimilitudine etiam, & ex differentia, & ex contrario: necnon etiam ex coniunctis, ex antecedentibus, ex conſequentibus, ex repugnantibus, ex cauſis etiam atq; ex effectis cauſarum, & ex comparatione maiorũ, aut parium, aut minorum. quæ omnia Tullius paulo poſt conuenientibus rerum ſimilitudinibus illuſtrat. Nũc illud nobis dicendum eſt, quæ ſit affectorum natura, & quid habeant proprietatis. Sunt enim affecta, quæ quodammodo ad aliquid referri poſſunt, & cognata ſunt ad id, ad quod referũtur. Omnia uero quæ ſe aliqua relatione reſpiciunt, aut amica inter ſe, aut diſſidentia conferuntur. Si amica: uel ſubſtantialitee, ut genus, forma, antecedentia, conſequentia, cauſa, effectus: uel in qualitate, ut coniugatum, ſimile, coniunctum: uel in quantitate, ut paria. Quæ uero ſibi diſſidentia conferuntur, partim a ſe differentia ſunt tantum, partim aduerſa: ſed aduerſa, partim in qualitate, ut contraria, & repugnantia: partim in quantitate, maius ac minus. Quæ cum ita ſint, manifeſtum eſt, & amica ſibi cognationis relatione coniungi, & diſſidentia hoc ipſo quo ſibi aduerſa ſunt, ad ſe inuicem comparari. nam quæ amica ſunt, amicis amica ſunt: & diſſidentia, a diſſidentibus diſſident. Ita igitur & genus formæ genus eſt: & forma generis forma: & antecedentia conſequentium antecedentia: & conſequentia antecedentium conſequentia. & cauſa effectuum cauſa, & effectus cauſarum effectus: & coniugata coniugatis coniugata ſunt, & ſimile ſimili ſimile: & coniunctum coniuncto coniunctum: & paria paribus paria, & differentia differentibus differentia: & maiora minoribus maiora: & minora maioribus minora ſunt: & contraria contrariis cõtraria: & repugnantia repugnantibus repugnantia ſunt. Affecta igitur ſunt quæ cũ a ſe inuicem diuerſa ſint, ad ſe inuicem tamen referuntur. Sed quo ordine Tullius ſuperius deſcripſit locos: nos definitiones omnibus apponemus. Eorum igitur quæ ad ſe inuicẽ affecta dicuntur, in M. Tullii diſputatione prima ſunt coniugata. Sed Coniugata uoco, quæcunq; ab uno nomine uaria prolatione flectuntur, ut a iuſtitia, iuſtus, iuſtum, iuſte. Hæc inter ſe cum ipſa iuſtitia, unde eorum uocabulũ fluxit, coniugata dicuntur. Genus uero quod de multis ſpecie differentibus in eo quod quid eſt, prædicatur, uelut animal dicitur de homine atq; equo, quæ ſpecie differunt, & in eo quod quid ſit prædicatur. Interrogantibus enim nobis quid ſit homo uel equus: Reſpondetur animal. Quod genus, licet neceſſe ſit ab eo eſſe diuerſum cuius genus eſt: cognatum tamen eſt ei, quia ad id ſubſtantiæ relatione coniungitur. Species etiã eſt, de qua genus ſuperius prædicatur, quam Cicero formã uocauit, uelut homo animalis. Similitudo eſt unitas qualitatis: nã duo quæ ſibi ſimilia ſunt, eandem neceſſe eſt habere qualitatẽ. Et quoniam ipſum ſibi ſimile eſſe nõ poteſt: aliud neceſſe eſt ſimile conſideretur. ſed aliud eſſe non poterit, niſi fuerit in aliqua parte diuerſum. Ergo ſimilia, a ſe in alia quidem re diuerſa ſunt, in alia uero congruunt. In ea uero re, qua ſecundũ qualitatem congruũt, eſſe ſimilia intelliguntur, in eaq; ad ſe ſimilitudinis illius copulatione referuntur. Differentia eſt, qua unumquodq; differt ab alio: ut homo ab equo rationabilitatis differentia diſcrepat. Hæc igitur, prædicatione quidem propriæ naturæ ad ea refertur, quorum eſt differentia, ut rationabilitas ad hominem: diſsimilitudinis uero ratione, ad ea a quibus diſcrepat id cuius eſt differentia, ut rationabilitas ad bouẽ. Contraria uero ſunt, quæ in eodẽ poſita genere, longiſsime a ſe diſcrepant, ut albũ atq; nigrum. quæ licet in uno qualitatis genere ponantur: a ſe tamen quam longiſsime recedunt, ea quoq; ad ſe referri nullus ignorat. Aliud eſt enim quod ſunt, aliud quod cõtraria ſunt. Quod enim nigrum eſt, quale eſt. quod uero contrarium eſt, ab albo plurimum diſcrepans eſt. Coniuncta uero ſunt, quæ unicuiq; rei finitimam naturam tenet, uelut timori pallor adiunctus eſt. Hæc talia ſunt, ut ſæpius quidem adiunctis ſibi cohæreſcant, neq; tamen ex neceſsitate his, quibus uicina ſunt, adeſſe cogantur. nam ſæpe timori pallor aſsiſtit: non tamen ſemper, ueluti cum diſſimulatione premitur metus. atque ideo ueriſimilia ex adiunctis argumenta naſcuntur. nam quæcunque coniuncta ſunt, ea his, quibus adhærent, indicio eſſe ſolent. Sed de his in poſteriore diſputatione diligentius diſſeram. Antecedentia uero ſunt, quibus poſitis aliud neceſſe eſt conſequatur. ut quia bellum eſt, eſſe inimicitias neceſſe eſt. Hæc ordinis neceſsitatem tenent. conſequentia enim ab antecedentibus ſeparari nequeunt. Conſequens uero eſt quicquid id, quod antecedit, inſequitur. ut inimicitiæ bellum conſequuntur. nam ſi bellum eſt, inimicitias eſſe neceſſe eſt. habetq; locus hic illud notabile & ſpectandum, quod ſæpe quæ naturaliter priora ſunt: tamen ipſa ſunt conſequẽtia. Sæpe quæ naturaliter antecedunt, & in propoſitione priora ſunt. Nanq; inimicitiæ prius exiſtere, quam bella ſolent. Sed non poſſumus proponere inimicitias ut bellum ſequatur. Non enim poſſumus uere dicere, ſi inimicitiæ ſunt, bellum eſt: ſed præponimus bellum, & inimicitiæ quæ natura priores ſunt, ſubſequuntur: ita, ſi bellũ eſt, inimicitiæ ſunt. Nunc igitur inimicitiæ, quæ naturaliter bellum præcedunt, eadem bella in propoſitione comitantur. At ſi dicam ſi ſuperbus eſt, odioſus eſt. Superbia & naturaliter & in propoſitione odium præcedit. prius enim ſuperbia conſueuit exiſtere: poſt uero atque ex eadem ſuperbia ueniens odium ſequi. Nec intereſt utrum naturaliter quælibet antecedat res aliquam, an uero conſequatur, dum id in propoſitione annotemus, eam eſſe rem antecedentem, quæ ſiue naturaliter prior ſit, ſiue poſterior, alteram tamen rem ſecum neceſſario trahat. Repugnãtia uero intelligũtur quoties id quod alicui contrariorum naturaliter iunctum eſt, reliquo contra-

rio comparatur, ut quoniam amicitiæ atque inimicitiæ contraria ſunt. inimicitias uero conſequitur nocendi uoluntas; amicitia & nocendi uoluntas, repugnantia ſunt. Hæc quoq; ad ſe contrarietatis ſimilitudine referuntur. Cauſa eſt, qua præcedente aliquid efficitur, ut cauſa diei eſt Solis ortus. Effectum eſt quod præcedens cauſa perficit, ut dies quem ſolis ortus emittit. Maiorum uero cõparatio eſt, quoties ei quod minus eſt, id quod maius comparatur. ut ſi nemo innocens pelli in exilium debet: multo magis ne Tullius quidem, qui non innocens ſolum, uerum etiam patriæ fuit liberator: plus eſt enim patriæ eſſe liberatorem, quam innocentem. Parium uero, quoties inter ſe paria comparantur. ut ſi hic ciuis innocens pelli in exilium non debet, quia innocens eſt: nec ille quidem qui eſt innocens carere patria iuſte poteſt. Minorum uero, quoties minora maioribus conferuntur: ut ſi Ciceronem liberatorem patriæ præmio nemo dignum putauit: nemo eum putet præmio dignũ, qui cum tantum innocens fuerit, nulla in rempublicam contulit merita. Hæc itaq; omnia cognata ſibi eſſe, & ad ſe referri inuicem, & ſe uelut e regione conſpicere nullus ignorat. nam, ut de coniugatis primum loquamur, & iuſtitia ad id quod iuſtũ eſt, uel id quod iuſte fieri poteſt, ſpectat, & eum qui iuſtus eſt, perficit. Cætera quoq; habent ad ſe non modo uocabuli cognationem, uerũ etiam cuiuſdam naturæ congruentiam, ita tamen ut a ſe diuerſa ſint. Neq; idem eſt iuſtitia, quod iuſtus. Omne enim quicquid ab aliquo inflectitur, ab eo a quo inflectitur eſt diuerſum, eidemq; cognatum, a quo etiam probatur inflexum. Genus etiam cognatum eſſe ei cuius genus eſt, id eſt ſpeciei, quam Cicero formam uocauit, dubium non eſt. Genus enim ſpeciei genus eſt, & ſpecies generis ſpecies. itaq; ad ſe inuicem referuntur, licet idem genus ac ſpecies non ſint. Illud ſane uidendum eſt, quoniam quas nos ſpecies nuncupamus, eas Cicero formas uocat. Cui quidẽ, dum quod dicit intelligam, concedã libenter quibus uoluerit, uti nominibus: mihi uero non idem concedi poteſt. nã qui explanationis lucem profeſſus eſt, in his uerbis debet, quæ ſunt in uſu poſita, uerſari. Id autem quod ſupponitur generi, ut ſpecies, quã forma potius nuncupetur, uſus obtinuit. Iam uero ſimile niſi ſimili ſimile eſſe non poteſt; & quod differt, niſi a diſſimili differre non poteſt. Contraria etiam contrariis intelliguntur eſſe contraria, coniunctaq; coniunctis adhæreſcunt. Et quæ ſunt antecedentia, aliquid, quod poteſt conſequi, antecedunt. Id etiam, quod eſt conſequens, illud, quod anteceſſit, inſequitur. Omne quinetiam repugnans, repugnanti ſibimet intelligitur inimicum. Cauſa inſuper effectus ſui cauſa eſt. Quod enim quæuis cauſa efficit, eius rei quam efficit cauſa eſt. Effectus quoq; cauſæ alicuius effectus eſt. Comparatio uero maiorũ minora reſpicit, minorum uero maiora, parium paria: atq; in omnibus ea natura eſſe deprehenditur, ut cum per ſe res quædã ſint diuerſæ ab his ad quę referuntur: affecta tamẽ eſſe, dum comparantur, appareant; diuerſa uero eſſe ab his ad quæ referantur, illa res approbat, quoniam nihil ad ſeipſum referri poteſt. Quæ cum ita ſint, iure affecta ſunt nũcupata. Quæ omnia eius loci qui ex affectis ducitur, ſpecies, uel formæ ſunt, ipſo etiam teſtante Cicerone, qui ait, Sed hoc genus in plures partes diſtributum eſt. Cum enim genus dixit, quas ſcindit a genere ſpecies eſſe ſignificauit. Præterea omnia hæc, & nomen generis ſuſcipiunt & definitionem. Affecta enim ſunt ad aliquid, quæ ad id, ad quod affecta ſunt, referri queunt. Coniugata uero, & genus, & forma, & cætera, ad ea ſemper ad quæ ſunt affecta, referuntur. Sed ut in ſuperioribus locis dictũ eſt, qui in ipſo de quo agitur hærebant, id eſt ex toto, ex partibus, ex nota: ut ex toto eo intelligatur termino, qui fuiſſet in quæſtione propoſitus. Itemque ex eius partibus, atque ex eius nota. Eodem modo etiam in iis quæ affecta ſunt dicimus, ad eum terminum affecta conſiderari, qui ſubiecti uel prædicati loco poſitus continet quæſtionem. Supereſt nunc illud dicere, cur quæ affecta ſunt, in ipſo de quo agitur eſſe dicantur. Etenim in ipſo de quo agitur termino, quatuor locos eſſe ſignificauit Cicero, id eſt ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis. Quorum tria quidem ſuperiora manifeſtum eſt in eo hærere, de quo agitur termino. Definitio enim cuiuslibet rei quod totum eſt, in illo ipſo eſt, quod definit. Partes etiam in ipſo illo ſunt, quod collectione coniungunt. Nota etiam in illo eſt, quod appellatione ſignificat. Affecta uero extrinſecus poſita uidentur, quippe quæ referuntur ad id, ad quod affecta ſunt, id eſt ad id, de quo agitur, quæ non referrentur, niſi extrinſecus poſita intelligerentur. Cur igitur ea etiam quæ affecta ſunt, ad id, de quo agitur, inter eos numerauit locos, qui ipſi de quo quæritur, termino cohęrent, dicendũ eſt. Quoniam id quod adhærere dicitur, nõ idem eſt ei, cui adhærere prædicatur. quæ cũ diuerſa ſint, cogitatione tamen quadã intelliguntur eſſe coniuncta: ueluti non idem eſt definitio, quod ipſa res, quæ definitione deſcribitur. Si enim definitio clarius efficit id quod definit; nihil uero ipſum ſeſe clarius quam eſt efficere poteſt: manifeſtũ eſt id quod definitur, a definitione eſſe diuerſum. Sed iccirco hærere definitionẽ in eo quod definitur dicimus, quia eſt ei cognata atq; cõiuncta. quippe quæ dum eius proprietatẽ ſignificat, ab eius ſubſtantia non recedit. Partes etiã ac notæ diuerſa ſunt ab eo, quod uel copulant, uel deſignãt. Sed quia illæ propoſitũ terminũ iungunt, illæ ſignificãt, habentes aliquam cum propoſito termino cognationẽ, in ipſo de quo agitur, hærere perhibentur. Ita etiam in affectis, licet extrinſecus ſint: neq; enim idẽ ſunt, quod ea ſunt ad quæ intelliguntur affecta: neceſſario tamen, quia aliquã cognationẽ cum his habere conſiderantur, in ipſis hærere dicuntur, ad quæ affecta ſunt. Qui uero eorũ naturalis ordo ſit, uel quæ differentia, uel quæ ſit alia locorũ partitio, licet in Topicis differẽtiis opportunius expediendum ſit: tamen cum exempla Ciceronis, quæ in his explicandis attulit, expoſuero, ſubiungam.

Coniugata dicuntur, quæ ſunt ex uerbis generis eiuſdem. Eiuſdem autem generis uerba ſunt, quæ orta ab uno uarie commutantur, ut ſapiens, ſapienter, ſapientia. hæc uerborum coniugatio συζυγία *dicitur, ex qua huiuſmodi eſt argumentorum: Si compaſcuus ager eſt, Ius eſt compaſcere.*

9. Definitio cõiugatorum a Cicerone prolata talis eſt. Coniugata dicuntur, quæ ſunt ex uerbis generis eiuſdẽ, id eſt quę ab uno uerbo uariis inflectuntur modis. Ex eodem quippe genere uerba ſunt: Iuſtitia, iuſtus, iuſte, iuſtũ, & quęcunq; alia in diuerſas poſſunt uocabulorũ ſpecies inflecti. Quæcunq; enim ab uno quolibet orta uarie cõmutantur, hæc a Græcis quidẽ σύζυγα dicuntur, apud Latinos uero cõiugata. nã quod Græci συζυγίαν dicunt, nos coniugationem appellamus. Hæc autẽ ſunt, ut ſapiens, ſapienter, ſapientia, & quæcunq; in uarias partes orationis, uariaſq; inflexiones, ab uno quodã ducta cernuntur. Ex coniugatis igitur argumẽti naſcentis hoc exemplum eſt, Sit enim dubitabile, an in aliquo agro mihi atq; uicino ſimul paſcere liceat pecus: id eſt, an ius ſit cõpaſcere. Subiectũ igitur eſt ager: cõpaſcere uero prædicatum. Faciemus itaq; argumentũ hoc modo: Hic de quo quæritur ager cõpaſcuus eſt, in compaſcuo autem licet compaſcere, in hoc igitur agro licet compaſcere. Hic igitur cõpaſcendi iuris argumentũ ex compaſcuo ſumptum eſt, ex coniugato uidelicet. Compaſcere enim & compaſcuũ coniugata ſunt. Sumptũ uero eſt argumentũ, ius eſſe compaſcere, quoniã ſit ager compaſcuus. ſed coniugatũ eſt compaſcuũ ei quod cõpaſcere. A coniugatis igitur ſumptum eſt argumentũ: quod coniugatum in ipſo eſt de quo agitur, id eſt in compaſcẽdo. omnia enim ex eodem fluunt, & ſui ſunt continentia, atque ſe reſpicientia. Factum eſt igitur argumentum ex eo quod eſt in ipſo, ab affectis, id eſt a cõiugatis. Maxima uero propoſitio eſt, Coniugatorum in eo quod coniugata ſunt, unã atque eandem eſſe naturam. uel ſic, Cui conuenit aliquid, huic etiam coniugatum eius poſſe ſociari.

A genere ſic ducitur: Quoniam argentum omne mulieri legatum eſt, non poteſt ea pecunia, quæ numerata domi relicta eſt, non eſſe legata. Forma enim a genere, quod ſuum nomen retinet, nunquam ſeiungitur: nume-

rata

rata autem pecunia nomen argenti retinet: Legata igitur uidetur.

10. Genus eſt quod de qualibet ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur. In eo autē quod quid eſt, prędicari dicitur qđ de qualibet ſpecie interrogantibus, quid ſit reſponderi conuenit: & eius de qua reſpondetur ſpeciei ſubſtantiam mōſtrat. Semper uero genus propria ſpecie maius eſt: eamq; intra ambitū ſuæ prædicationis includit. Quo fit, ut quamuis in alia quoq; diſpartiri genus poſſit, ſpeciē tamen ſuam nullo modo derelinquat, uelut animal quidē prædicatur de homine, & hominis ſubſtantiam monſtrat: interrogantibus enim nobis quid eſt homo, animal reſpondetur. Idem tamen deduci in alia poteſt, uelut in equū, atq; bouem, quæ animalia nuncupantur. Sed ita deducitur in diuerſa, ut unamquamq; earum ſpecierum quas continet, non relinquat. Vbicunq; enim fuerit homo, neceſſe eſt ut ibi ſit animal, homo enim animal eſt. Idemq; de boue, ac de cæteris. Ergo liquido demonſtratū eſt, nomen generis a ſpecie nullo modo ſeparari. Quod ſi aliquando generis uocabulum uniuerſaliter enuncietur, neceſſe eſt omnes ſpecies deſignari, ut ſiquis dicat, omne animal, & hominē deſignabit & bouem, & cæteras omnes ſpecies ſub animalis nomine collocatas. Quæ cū ita ſint, quidam teſtamento mulieri argentū omne legauerat: Quæritur an ei etiam numerata pecunia ſit legata: numerata igitur pecunia in hac quæſtione ſubiectū eſt, legata uero prædicatū. Conſidero igitur in alterutro eorum quidam inſit, ut ex eo quod in ipſo eſt, aliquod argumentū requiram: uideo ſubiectū terminum, qui eſt numerata pecunia, habere argentum genus, quod affectū eſt ſcilicet ad ſpeciem ſuam, ad quam refertur. Quæ enim ad ſe inuicem referuntur, affecta ſunt. Ergo quoniā argentū omne legatum eſt, & genus ſpeciem propriam nō reliquit, neceſſe eſt ut numerata quoq; pecunia ſit legata. nā cum omne nomē generis legatū ſit, nihil de ſpeciebus uidetur exceptum: uelut ſiquis dicat omne animal uiuere, non, ut arbitror, tantū hominem, uel bouem, uel equum, uel ſigillatim cætera, uel unum, uel plura uiuere dicit, ut tamen aliqua cū ſint animalia, uitæ munere carere cōtendat ſed omne prorſus quicquid fuerit animal, uiuere proponit. Cum igitur omne genus, id eſt omne argentū legatum ſit, nulla ſpecies excipitur. At numerata pecunia argentū eſt: ſit igitur ut numerata quoq; pecunia legati uocabulo poſſit includi. Eſt igitur quæſtio quidē, ut dictū eſt, An numerata pecunia legata ſit. Argumentum ab eo quod in ipſo eſt, id eſt a genere, quod ineſt propriæ ſpeciei, quod ita ineſt, ut ad id referatur, hoc autem eſt argentū. ab affectis uero, ideſt a genere, prædicatur enim, ut genus argentum de numerata pecunia. Interrogantibus enim nos quid ſit numerata pecunia, iure reſpondemus, argentū. Maxima propoſitio eſt: Cui conuenit omne genus, eidem unamquamq; ſpeciem conuenire. Quam M. quoq; Tullius diuerſis quidem uerbis, ſed eadē ſignificatione propoſuit dicens. Forma enim a genere quoad ſuum nomen retinet, nunquam ſeiungitur, numerata autem pecunia nomen argenti retinet, legata igitur uidetur.

A forma generis, quam interdum, quo planius accipiatur, partem licet nominare, hoc modo: Si ita Fabiæ pecunia legata eſt a uiro, ſi ei uiro materfamilias eſſet, Si ea in manum non conuenerat, nihil debetur. Genus enim eſt uxor, eius duæ formæ, una matrumfamilias, hæ ſunt quæ in manum conuenere: Altera earum quæ tantummodo uxores habentur, quæ in parte cum fuerit Fabia, legatum ei non uidetur.

11. Species eſt, quæ propriis differentiis informata, ſub prædicatione generis collocatur. Differentiæ uero propriæ a cæteris eam ſpeciebus ſeparant, atque ſeiungunt. uelut homo cum ſit animalis ſpecies, differentiis informatur rationabilitatis, atque mortalitatis, & ſeiungitur ab his animalibus, quæ æterna ſunt, uelut Sol a Platonicis creditur, & ab his animalibus, quæ ſunt rationis expertia. Cum igitur omnes ſpecies inter ſe propriis differentiis diſtent, neceſſe eſt, quod de altera ſpecie dicitur, id in aliam non poſſe transferri, uelut quod de homine dicitur ſpecialiter, idē de equo, atq; boue nō poſſit intelligi. Ducitur autem a ſpecie, quoties genus ipſum uelut in quandam contrahitur portionē, Velut ſiquis dicat, Illud animal ſibi adduci debere, quod ſit rationale & mortale. Non utiq; de equo, uel boue, aut de cæteris, niſi tantū de homine dictum eſſe intelligitur. Vt igitur generaliter dictū genus omnes ſpecies claudit, cū quis dicit omne animal: ſic quodlibet animal deſignatā ſpeciem facit, quæ cū ita ſint, a forma generis, id eſt a ſpecie generis tale ſit argumentū, quam formam generis, Cicero partē ſæpe nominat, quo id quod dicitur planius fiat. Notius enim nomen partis eſt, quā formæ quo autē diſtet forma a partibus & nos ſtrictim ſuperius diximus, & paulopoſt a Cicerone ipſo latius explicabitur. Nunc de propoſito uideamus exemplo. Vxoris ſpecies ſunt duæ, una matrumfamilias: altera uſu, ſed cōmuni generis nomine uxores uocantur. fit uero id ſæpe, ut ſpecies iiſdē nominibus nuncupentur, quibus & genera. mater uero familias eſſe non poterat, niſi quæ cōueniſſet in manū. hæc autem certa erat ſpecies nuptiarum. Tribus enim modis uxor habebatur, uſu, farreatione, coemptione, ſed confarreatio ſolis pontificibus cōueniebat. Quæ autem in manū per coemptionem conuenerant, hæ matres familias uocabātur: Quæ uero uſu uel farreatione, minime. Coemptio uero certis ſolennitatibus peragebatur, & ſeſe in coemendo inuicē interrogabant, uir ita, an mulier ſibi mater familias eſſe uellet. illa reſpondebat, uelle. Item mulier interrogabat, an uir ſibi paterfamilias eſſe uellet, ille reſpondebat, uelle. Itaq; mulier, uiri conueniebat in manū, & uocabantur hæ nuptiæ, per coemptionem, & erat mulier materfamilias, uiro loco filiæ. Quam ſolennitatem in ſuis inſtitutis Vlpianus exponit. Quidam igitur extremo iudicio, omne Fabiæ uxori legauit argentū, ſiquidem Fabia ei non tantum uxor, uerū etiā certa ſpecies uxoris, id eſt materfamilias eſſet. quæritur an uxori Fabiæ legatū ſit argentum. Vxor Fabia, ſubiectū eſt. legatum argentum, prædicatum. Quæro igitur, quodnā ex his argumentum ſumere poſſim, quæ in quæſtione ſunt poſita. ac uideo uxori duas ineſſe formas: quarū una tantum uxor eſt, altera materfamilias, quæ in manū conuentione perficitur. Quod ſi Fabia in manum non conuenit, nec materfamilias fuit, id eſt non fuit ea ſpecies uxoris, cui argentum omne legatum eſt. Quocirca quoniam id quod de alia ſpecie dicitur, in aliam dici non conuenit; cumque Fabia præter eam ſpeciem ſit, quæ in manum conuenerit, id eſt quæ materfamilias ſit, & uir materfamilias legauerit argentum, non uidetur Fabiæ eſſe legatum. Quæſtio igitur, ut dictum eſt, an uxori Fabiæ omne argentum legatum ſit. ſubiectum, uxor Fabia. prædicatum uero, legatum agentum. Argumentum ab eo, quod eſt in ipſo, de quo quæritur, id eſt ab eo quod eſt in uxore, de qua quæritur. Eſt autem in uxore, de qua quæritur, ſpecies uxoris: ea ſcilicet quæ in manum non conuenit, quæ ad eam affecta eſt. Omnis enim ſpecies ad ſuum genus refertur, id eſt forma. factum eſt igitur argumentum ab eo quod eſt in ipſo, ab affectis, a forma generis. Maxima propoſitio eſt, Quod de una ſpecie dicitur, id in alteram non conuenire.

A ſimilitudine, hoc modo: Si ædes exeſæ corruerunt, uitiumúe fecerunt, quarū uſus fructus legatus eſt, hæres reſtituere non debet, nec reficere: non magis quam ſeruum reſtituere, ſi is, cuius uſusfructus legatus eſt, deperiſſet.

12. Similia dicuntur, quæ eiuſdem ſunt qualitatis, ex quibus hoc modo ſumitur argumentum. Quidam teſtamento ædium uſumfructum legauit, id eſt conceſſit ædes, ut his alius dum uiueret, uteretur. hę cœperunt uel uitium facere, ideſt ruinam minari, uel etiam corruerunt. Petit igitur ab hærede is, cui ædium uſusfructus legatus eſt, ut earum ſibi ædium quæ a teſtatore legata ſunt, damna cōpenſet; & ædes quæ uitium fecerunt, uel corruerint, reſtituat. Quæritur an earum ædium, quarum uſusfructus legatus ſit, uitium uel ruinam hæres reſtituere cogatur. Hoc igitur ſubiecta quidē oratio eſt, ueluti quidā terminus, ædiū quarū uſusfructus lega-

tus ſit, ruinam uel uitium. Prædicata uero oratio, loco termini conſtituta, ab hærede reſtitutio. Sumo igitur a ſimili argumentum, hoc modo, Quoniam ſiquis ſerui uſumfructū legauerit, iſq; ſeruus aliquo modo deperierit, non cogitur reſtituere hæres ſeruum: ne nunc quidem cogetur hæres reſtituere ædes, quæ in uſumfructum legatæ, ruinā, uitium'ue fecerunt. Simile eſt enim ſerui uſusfructus legatio, ædium uſusfructus legationi. Simile eſt etiam ſeruū uſumfructū legatū ſi deperierit, ab hærede non reſtitui, & ædium in uſumfructum legatarū uitium ruinam'ue ab hærede nō reſici. Eſt igitur quæſtio quidē, An ædium in uſumfructū legatarū uitium, uel ruinā hæres reſtituere cogatur. Terminus uero, ſubiectus quidē, ædium in uſumfructū legatarū uitium uel ruinam: Prædicatus autem, ab hærede reſtitutio. Argumentū uero ab eo quod in ipſo eſt, ideſt ab eo quod ineſt, uel ruinę, uel uitio ædiū in uſumfructum legatarū. Id autem eſt affectum, ideſt ſimilitudo. Omnis enim ſimilitudo ei ineſſe perpenditur, quod eſt ſimile. ſimilitudo uero eſt ſerui uſusfructus legati pereuntis, quem reſtituere hæres non cogitur. Maxima uero propoſitio, ſimilibus rebus eadem conuenire.

A differentia: Non ſi uxori uir legauit argentum omne quod ſuum eſſet; iccirco quæ in nominibus fuerunt, legata ſunt. Multum enim differt, in arca ne poſitum ſit argentum, an in tabulis debeatur.

13. In rebus plurimum differentibus, quod de altera earum dicitur, non uidetur in alteram conuenire. Id cum ita ſit, quidam argentum ſuum omne legauit uxori. Illa pecuniā quoque, quæ in nominibus debebatur, ſuā eſſe dicebat: ꝙ omnis pecunia nomine uocaretur argenti. Quæritur an id quoq; argentū, quod in nominibus debebatur, legatū ſit. Hic igitur ſubiectus eſt terminus, argentū quod in nominibus debebatur: legatū uero, prædicatus. A differentia igitur faciemus argumentationē, hoc modo. Idem de plurimū differentibus rebus intelligi non poteſt. Plurimū uero differt argentum in arca ſit poſitū, an in nominibus debeatur. nā quæ poſita in arca pecunia eſt, iuris eſt noſtri, in nominibus uero debita, nō eſt noſtra. nam quod mutuū datur, ex meo fit accipientis. atq; ideo non cogitur eandē ipſam pecuniam debitor reſtituere creditori, ſed aliam tantā. In arca uero poſita pecunia, & in nominibus debita, nō ſunt argenti uel pecuniæ ſpecies, ſed differentiæ: nā argenti ſpecies, ſignatum ac non ſignatū eſſe dictæ ſunt. Qualitas uero pecuniæ in poſſeſſione poſitæ, uel nō poſitæ, ſed non modis omnibus alienæ, in his differentiis conſtat, ut alia ſit in arca poſita, reliqua in nominibus debeatur, atq; hoc iccirco dictū eſt, nequis nō a differentiis, ſed a ſpecie argumentationem ductam putaret. Qualitas enim ſubſtantialis non ſpeciebus, ſed differentiis annumeratur. Cum igitur ſuum omne quod fuerit argentum, uir uxori legauerit; cumque manifeſtum ſit, id ad eam pertinere, quod fuerit ſuum legantis, id eſt quod in arca fuerit conditum: non poteſt idem intelligi de eo quod in nominibus debebatur. Quoniam, ſicut dictum eſt, id quod in nominibus debetur, ab eo quod in arca poſitum eſt, plurimum differt. Facta eſt igitur argumentatio ab eo, quod in ipſo inerat, de quo quærebatur. Quærebatur uero de argento in nominibus debito. In hoc uero inerat propria differentia, qua ab alio differebat argento, eo ſcilicet quod in arca poſitum fuerit. Id uero eſt affectum, id eſt differentia. Maxima uero propoſitio, De rebus plurimum differentibus, idem intelligi non poſſe.

Ex contrario autem ſic: Non debet ea mulier, cui uir bonorum ſuorum uſum fructum legauit, cellis uinarijs, & olearijs plenis relictis, putare id ad ſe pertinere. Vſus enim non abuſus legatus eſt. ea ſunt inter ſe contraria.

14. Quod de aliqua re dicitur, id in eius contrarium non poteſt conuenire. Id enim de duobus contrariis intelligi nullo modo poteſt. Quidam igitur ſupremæ uoluntatis arbitrio uxori bonorum ſuorum uſumfructum legauit: mulier cellas uinarias oleariaſq; plenas ad uſumfructum proprium deuocabat. Quæritur an penus quoque uſusfructus legatus ſit. penus igitur uſusfructus ſubiectus eſt: legatus, prædicatum. A contrario igitur ſumitur argumentum, hoc modo: Vtimur his, quæ nobis utentibus permanent: his uero abutimur, quæ nobis utentibus pereunt. ergo cum permanere ac perire contraria ſint, uſus quoq; & abuſus contraria neceſſe eſt iudicentur. Quod ſi cætera quidem utendo permanent, cellæ autē uinariæ, atq; oleariæ utendo conſumuntur: aliarū quidem rerum uſusfructus eſſe poteſt, penus uero non poteſt uſus eſſe, ſed potius abuſus. Ergo cum uir uxori uſumfructū bonorū ſuorum legauerit, nō potuit legare contrariū, quod eſt abuſus. eſt uero abuſus uini atq; olei. uinum igitur atque oleum ad uſumfructum mulieris non poteſt pertinere. Argumentū ab eo quod in ipſo eſt, de quo agitur, ideſt ab uſusfructus legatione atq; ab affecto, ideſt contrario. contraria uero in contrariis nō ita ſunt, tanquam definitio in eo quod definitur, ſed tanquā relatio. Omnis enim relatio in relatiuis, omniaq; contraria non id quod ſunt, ideſt qualitates, ſed hoc ipſum quod contraria ſunt, in contrariis eſſe dicuntur: quia non ſecundum qualitatem propriam, ſed ſecundū diſtantiā plurimā ſibi inuicem conferuntur. Maxima propoſitio eſt, Quod alicui conuenit, id eius contrario non conuenire.

Ab adiunctis: Si ea mulier teſtamentum fecit, quæ ſe capite nunquam diminuit, non uidetur ex edicto Prætoris ſecundum eas tabulas poſſeſſio dari: adiungitur enim, ut ſecundum ſeruorum, ſecundum exulum, ſecundum puerulorum tabulas poſſeſſio uideatur ex edicto dari.

15. Adiuncta ſunt, quæ proximum ac finitimum locum tenent. ut ſi unū eorū quolibet extiterit modo, alterum quoq; uel extitiſſe, uel extare, uel extaturū eſſe uideatur. hæc enim ſibi quaſi uicina ſunt. Quæ uero in exiſtendo ſibi ſunt proxima, hæc uel antecedere rem uolunt, ut amor ſæpe concubitum: uel ſimul eſſe, ut pallor & timor: uel euenire poſterius, ut poſt iracundiam cædes. Eaque eſt adiunctorum natura, ut quamuis ſeparari quidē poſſint: tamen ſeſe inuicem monſtrent. nā neq; qui amauit, neceſſario potitus eſt: & ſæpe qui potitus eſt, non amauit. Nec qui pallet, neceſſario timet, & ſæpe nō timens pallet. Nec ex neceſſitate iratus occidet, & occidit ſæpe aliquis non iratus. Sed tamen ſi de ſingulis inquiratur, eum concubuiſſe qui amauit, & pallere qui timet, & occidiſſe qui fuerit iratus, ueriſimile eſt: non ꝙ ita neceſſe ſit, ſed quia ex uicinis uicina colligimus. nā quod ad exemplū attinet huius argumenti, hæc ſimilitudo eſt, Capitis diminutio, eſt prioris ſtatus permutatio. Id multis fieri modis ſolet, uel maxima, uel media, uel minima. Maxima eſt, cū & libertas & ciuitas amittitur, ut deportatio. Media uero, in qua ciuitas amittitur, retinetur libertas, ut in Latinas colonias tranſmigratio. Minima, cū nec ciuitas, nec libertas amittitur, ſed ſtatus prioris qualitatis imminuitur, uelut adoptatio, aut quibuslibet aliis modis prior ſtatus, retenta ciuitate, potuerit immutari. Mulieres uero antiquo iure tutela perpetua continebat. Recedebant uero a tutoris poteſtate, quæ in manum uiri conueniſſent, itaque fiebat eis prioris ſtatus permutatio; & erat capite diminuta, quæ uiri conueniſſet in manum. Quædam igitur, quæ ſe nunquam capite diminuiſſet, ideſt quæ in manum uiri minime conueniſſet, ſine tutoris auctoritate teſtamentum fecit. Quæritur an ſecundum eius tabulas ex edicto Prætoris debeat dari poſſeſſio. Hic ſubiectus quidem terminus, mulieris nunquā capite diminutæ tabulæ. prædicatus uero, poſſeſſionis conceſſio. Sumitur ergo ab adiunctis argumentum, hoc modo. nam ſi ſecundum mulieris tabulas nunquam capite diminutæ poſſeſſio detur: nihil cauſæ eſt, cur non ſecundum puerulorum quoq;, & ſeruorum tabulas, ex edicto prætoris poſſeſſio permittatur. Quid enim officere poteſt, ne ſecundum mulieris nunquam capite diminutæ tabulas poſſeſſio deferatur? Id ſcilicet, quod ea quæ teſtamentum confecerat, ſui non fuit iuris. quod idem & de pueris, & de ſeruis dici poteſt. Illorum enim ætas, iſtorum conditio,

tio, in alterius ſita eſt poteſtate. Adiungitur ergo, Si ſecundũ mulieris, quæ in ſuo iure non eſſet, tabulas poſſeſſio detur: ſecũdũ puerulorũ quoq; & ſeruorũ tabulas poſſeſſionem dari, qui ſui iuris minime ſint, quãdoquidem illi ſub tutoris, iſti ſunt ſub domini poteſtate. Proximum nanque eſt rei de qua quæritur, quod eius conſequens, & poſtea exiſtens, ut ſecundum ſeruorum puerorumq; tabulas bonorum poſſeſſio detur, ſi illud quod eſt in quæſtione cõceditur. Quæritur enim a ſecundum mulieris tabulas nunquã capite diminutæ poſſeſſio detur. Quam rem conſequitur, ut ſi id fiat, ſecundum ſeruorum quoque, puerorumq; tabulas deferatur. quod quia fieri non oportet: ne rei quidem præcedentis exiſtere debebit exemplum. Nec tamen neceſſaria eſt conſequentia, ſed uicina. nam fieri poteſt, ut recipiatur ſolum, ſecundum mulieris tabulas poſſeſſionem dari: non uero id, ut ſecundum tabulas ſeruorum, uel puerorum poſſeſſio concedatur. Sed proximum eſt, ut qui nunc hoc recepit, poſterius illud admittat. Eſt igitur argumentum ab adiunctis, ideſt ab eo quod in ipſo hæret, de quo quæritur. eſt autem quæſtio de mulieris nunquam capite diminutæ tabulis, ab effectis ſcilicet ab adiunctis. Maxima propoſitio, ex adiunctis adiuncta perpendi.

Ab antecedentibus autem, & conſequentibus, & repugnantibus, hoc modo: Ab antecedentibus, Si uiri culpa factum eſt diuortium, & ſi mulier nuncium remiſit, tamen pro liberis manere nihil oportet.

16. Antecedentia ſunt, quibus poſitis, aliud neceſſario conſequatur: licet illud quod antecedit, minus ſit atq; poſterius. Minus quidem: ut, ſi homo eſt, animal eſt. homo enim minus eſt animali, & tamen poſito homine conſequitur, ut animal ſit. Poſterius uero: ut, ſi peperit, cum uiro concubuit. poſterius enim eſt peperiſſe, quã cum uiro concubuiſſe. Aliquoties uero & quod æquale, & quod ſimul, & quod prius eſt, ponitur ut antecedens. Æquale quidem: ut, ſi homo eſt, riſibilis eſt. Simul uero, ut, ſi terra obiecta eſt, Luna deficit. Et hæc ſibi conuertuntur, ut conſequentia fiant antecedẽtia. ut, ſi riſibilis eſt, homo eſt, & ſi Luna defecerit, terræ adſit obiectio. Antecedẽs uero prius eſt. ut, ſi arrogans eſt, odioſus eſt. Prius enim eſt arrogans, poſterius odioſus. Illud tamen in omnibus manet, poſitis antecedentibus, neceſſario conſequentia trahi. Exempli uero talis eſt explanatio. Ciuitatis Romanæ iure, liberi retinentur in patrum arbitrio, uſq; dũ tertia emancipatione ſoluantur. Ergo ſi quando diuortium interceſſiſſet culpa mulieris, parte quadam dotis pro liberorum numero mulctabatur. De qua re Paulus Inſtitutorũ libro ſecundo, titulo de dotibus, ita diſſeruit, Si diuortium eſt matrimonii, & hoc ſine culpa mulieris factum eſt: dos integra repetetur: ꝙ ſi culpa mulieris factum eſt diuortium: in ſingulos liberos ſexta pars dotis a marito retinetur, uſque ad mediã partem duntaxat dotis. Quare, quoniã quod ex dote conqueritur, liberorum eſt, qui liberi in patris poteſtate ſunt: id apud uirum neceſſe eſt permanere. Facto igitur diuortio contenditur, An dotis pars pro liberis apud uirũ debeat permanere. Hic ſubiectũ quidem eſt, factum diuortium a muliere nunciatum: prædicatũ uero, apud uirum ſextæ partis dotis poſt diuortium permanſio. Quæſtio, an poſt diuortium factum, muliere nuntium remittente, ſextam dotis partem apud uirum manere oporteat. Quæro igitur, ſi ab antecedentibus argumentum faciendũ eſt, qui antecedat, quid conſequatur. At ſi uiri culpa factum eſt diuortium: uideo, mulierem dotis partẽ non poſſe mulctari, etiam ſi prima repudii nuncium miſit. Quod enim anteceſſit, ut uiri culpa fieret diuortium, id non permittit, ut dotis pars mulieri pereat: quamuis prima repudii nuntium mittat. Nõ enim quia prius libellum repudii nuntiauit, dotis parte mulctanda eſt, ſed abſoluenda potius damno, ꝙ non ſua factũ eſt, ſed uiri culpa diuortium. Igitur antecedens eſt, uiri culpa factũ diuortium: conſequens uero, dotis partẽ non retineri. nam ſi hoc eſt, illud eſt. Argumentationem uero faciam hoc modo, Si uiri culpa factum eſt diuortium, etiam ſi mulier repudii nuntium miſit, nullo modo tamen dotis parte mulctabitur. Sed uiri culpa diuortium factum eſt: Non igitur iure mulier dotis parte mulctabitur. quod ſi non mulctabitur dotis parte: nihil in uiri domo liberorum cauſa, dotis nomine relinquetur, ſed non mulctabitur dotis parte: nihil igitur apud uirũ dotis relinquetur pro liberis. Vtriuſq; uero cõcluſio ſyllogiſmi hæc eſt. Si igitur uiri culpa factum eſt diuortium, pro liberis manere nihil oportet. Argumentum, ab eo quod in ipſo eſt de quo agitur. uerſatur quippe intẽtio de dotis parte, eiuſq; apud uirum poſt diuortium, quod prima nuntiauerit, retentione. hoc uero anteceſſit uiri culpa. quod quia præcedens eſt, affectum eſt: omne enim quod præcedit, ad id quod ſequitur, neceſſe eſt ut referatur. Maxima propoſitio eſt, Vbi eſt antecedens, ibi erit & conſequens. at in hac quæſtione eſt antecedens, ideſt, uiri culpa factum diuortium: ibi igitur conſequens erit, ſextas non retineri. Cur autem ita ſuperius argumentum concluſionibus intexuerim: cum de his, M. Tullio latius exequente, tractauero, euidentius apparebit.

A conſequentibus: Si mulier cum fuiſſet nupta cum eo, cui connubij ius non eſſet, nuncium remiſit, quoniam qui nati ſunt, patrem non ſequuntur, pro liberis manere nihil oporteat.

17. Conſequentia ſunt, quæ, cum fuerint antecedentia poſita, cõſequuntur: ueluti ſi dicamus, Si homo eſt, animal eſt, animal eſt conſequens. Sed in propoſito exẽplo non ſatis apparet a conſequentibus argumentum, ſed ab antecedentibus potius, quod paulopoſt liquebit. Filii non iure ſuſcepti, in patrũ non erant poteſtate, ſed matres potius ſequebantur. Non autem omnibus erat connubium cum Romanis; nec erant nuptiæ iure contractæ, quæ aut non inter ciuẽ Romanum, ciuẽq; Romanam inibebantur. aut cui princeps populus'ue ciuitatem, uel connubium non permiſiſſet, eo ſcilicet modo, ut in poteſtate parentum liberi redigerentur: Illud quoque uidendum, quod ex impari matrimonio ſuſcepti. non patrẽ, ſed matrem ſequuntur. Ergo quædam Romana uel cũ Latino, uel cum peregrino, uel cũ ſeruo, cum quo cõnubii ius non erat, nuptias fecit, dotem contulit; factoq; inter eos diuortio, contenditur, an nuptæ mulieris cum eo cũ quo connubii ius nõ erat, apud uirum dotis pars poſt diuortium debeat permanere. Hic ſubiectum quidem eſt, nupta mulier cũ quo connubium nõ erat: prædicatum uero, dotis partis apud uirum poſt diuortiũ retentionis iure permanſio. Sumitur ergo a conſequentibus argumentũ hoc modo. nã quia nuptias fecit, cum eo cum quo connubii ius nullũ eſt: id conſequitur, ut liberi patrem non ſequantur. Si aũt liberi patrem non ſequuntur, ne in patris quidem ſunt poteſtate. at ſi in patris poteſtate non ſunt, matriq; applicantur: apud uirum dotis pars non poterit permanere. Hic igitur antecedens eſt, cũ eo, cum quo connubii ius non erat, nuptiæ: cõſequens uero, nihil pro liberis dotis nomine manere oportere. Concludatur argumentatio, Quoniã non permiſſo cõnubio, liberi qui procreantur, patrem non ſequuntur, ne dotis quidem pars apud patrẽ pro liberis manere debet, quandoquidem non patrem filii, ſed matrem ſequuntur. Probatum eſt igitur pro liberis, manere nihil oportere ex hoc, ꝙ cum eo mulier nuptias fecit, cum quo connubii ius non erat. hoc uero erat antecedens. Non ergo a conſequenti, ſed ab antecedenti potius factũ deprehenditur argumentũ. Quod ſi per id, quod nihil dotis nomine manere oporteret, probaretur eam nuptias cum eo feciſſe, qui cum connubii ius non eſſet: recte a conſequentibus argumentum factum eſſe diceretur. Fieret uero a conſequentibus argumentũ, ſi ita poneretur, Siquid ex dote pro liberis manere oporteret, quia patrẽ liberi ſequuntur, cũ eo nupta eſſe probaretur mulier, cum quo connubii ius erat. Aſſumo quod eſt cõſequens. Sed mulier cum eo nupta non eſt, cũ quo connubii ius erat. Concludo antecedens, Nihil igitur dotis pro liberis manere oportebit, quia patrem liberi non ſequuntur. Argumentum, ab eo qđ in ipſo eſt, de quo quæritur. Quæritur.n. de his nuptiis, quarum nullum fuerit iure connubium. Ex affectis. Omne

enim conſequens ad id quod præcedit refertur. Maxima ꝓpoſitio eſt, Vbi conſequens non eſt, ibi ne antecedens quidē eſſe poteſt. Ac de his erit alius uberius diſſerendi locus.

A repugnantibus: Si paterfamilias uxori ancillarum uſum fructum legauit a filio. neq; a ſecundo hærede legauit. mortuo filio, mulier uſum fructum non amittet. Quod enim ſemel teſtamento alicui datum eſt, id ab eo inuito, cui datum eſt, auferri non poteſt. repugnat enim recte accipere, & inuitum reddere.

18. Secundus hæres dicitur, qui hæredi inſtituto ſubſtituitur. Veluti ſiquis filium inſtituat hæredem, ſcribatq;, Si is filius intra pubertatē deceſſerit, nepotem uel quēlibet alium hæredem eſſe oportere. Nepos igitur uel quilibet alius, ſecundus hæres dicitur. Repugnantia ſunt, quæ (ut dictū eſt) contraria ſequuntur, ſi ipſis contrariis comparentur. Quidā igitur hæredem teſtamento ſcripſit filiū, eiq; ſecundum ſubſtituit hæredem, uxoriq; ſuæ ancillarū uſumfructum legauit a filio, dixitq; ut uxori filius eius uſumfructū ancillarum permitteret, neq; illud adiecit, ut etiam ſecundus hæres eundē uſumfructum mulieri concederet. Succeſsit filius, ac mulieri ancillarū contulit uſumfructum. Illo mortuo intra pubertatem, agit ſecundus hæres, & uſumfructū ancillarum mulieri extorquere conatur, dicens, uſumfructum ei a filio legatum, a ſe uero minime. Quæritur utrum ea mulier legatum, quod teſtamento acceperat, inuita poſsit amittere. Hic igitur ſubiectum eſt, legatum quod teſtamenti iure, recte accepit. Prædicatum uero, inuitam poſſe amittere. Sumo igitur argumētum a repugnantibus. Repugnans uero eſt, ſi id quod contrario conſequens eſt, altri contrario comparetur, uelut in hoc ipſo quod tractamus exemplo, recte accipere, & non recte accipere, contraria ſunt, ſed non recte accipere, comitatur inuitum reddere. Iure enim inuitus reddit, quod non recte accepit. Repugnat igitur inuitum reddere ei quod eſt recte accipere. Faciemus igitur argumentū ſic, Qui teſtamento accepit, recte accepit. Quod autē recte accipitur, inuito eo qui ſemel recte accepit, auferri non poteſt. At mulier teſtamento uſumfructū ancillarum accepit: Id igitur ei inuitæ non poterit auferri. Argumentū, ab eo quod in ipſo eſt, de quo agitur, id eſt de eo quo recte acceptū eſt. In ipſo uero eſt, uelut affectum contrarietatis modo, ut ſuperius dictū eſt, Eſt autem argumentum a repugnanti. Maxima propoſitio, Repugnantia conuenire non poſſe.

Ab efficientibus cauſis, hoc modo: Omnibus eſt ius parietem directum ad parietem cōmunem adiungere, uel ſolidum, uel fornicatum. At ſi quis in pariete communi demoliēdo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare quod fornix uitij fecerit. Non enim eius uitio, qui demolitus eſt, damnum factum eſt, ſed eius operis uitio, quod ita ædificatum eſt, ut ſuſpendi non poßit.

19. Cauſarum quidem multa ſunt genera, quæ Cicero paulo poſterius diuidit: ſed nunc de efficientium cauſarum diſſerit argumento. Efficiens uero cauſa eſt, qua præcedente aliquid effectum eſt, non tempore, ſed proprietate naturæ, uelut in hoc quod nunc declaramus exemplo. Damni infecti promiſsio eſt, quoties quis promittit, Si quod damnum eius opera contigerit, ſua reſtitutione eſſe penſandum. Ius autem eſt, parieti cōmuni, parietem alium, uel fornicatū, id eſt arcum habentem, uel directum continuumq; coniungere. Quidam igitur ad parietem communem, aliū extrinſecus parietem iunxit, deditq; ſatis damni infecti. Communis autem paries fornicatus fuit, id eſt arcum habens, uel ſigninam fabricam ſuſtinens, adiugente igitur eo qui ſatis dederat, & ut adiungeret, demoliente partem parietis, quo iunctura cohæreſceret, uitium communis paries fecit. Quæritur an damni infecti promiſsio cogat eum, qui promiſerit damnum reſtituere. Subiectus terminus eſt, damni infecti promiſsio: prædicatus, uitii reſtitutio. Sumimus igitur argumentum a cauſis hoc modo, Si is qui damni promiſit infecti reſtitutionem, eius uitii cauſa fuit, reſtituere debet uitium quod eius accidit culpa. quod ſi ea natura parietis fuit ut ſuſpendi, ſuſtineriq; non poſſet (fornicati enim parietis nō ea natura eſt, ut ſuſpendi queat) parietis potius forma, quam demolientis culpa, uitium feciſſe uidebitur: atq; ita non cogitur reſtaurare uitiū qui ſe damni infecti promiſsione obſtrinxerit. Fiet igitur argumentatio hoc modo: Si penes parietis formā conſtitit, ut eo adiungente parietem qui damni infecti promiſerat, uitium fieret: id uitiū, qui promiſit, præſtare non cogitur. Fuit autē cauſa paries ut uitium fieret: q ea fuit natura ut ſuſpendi ſuſtineriq; non poſſet. Non igitur quod fornix uitiū fecerit, præſtare debet qui damni promiſit infecti. Argumentum ab eo quod in ipſo eſt de quo agitur, id eſt in uitii reſtitutione, ex affecto, id eſt ex cauſa. Cauſa enim uitii, forma erit parietis, non culpa coniungentis parietē. Itaque factum eſt, ut fornix uitium faceret. quæ cauſa uitii, cum abſit ab eo qui parietem iunxit: abeſt etiam eiuſdem uitii reſtitutio. Maxima propoſitio, Vnamquamque rem ex cauſis ſpectari oportere.

Ab effectis rebus, hoc modo: Cum mulier uiro in manum conuenit, omnia, quæ mulieris fuerunt, uiri fiunt dotis nomine.

20. Effecta ſunt, quæ aliquibus efficiuntur cauſis, non tempore præcedentibus, ſed natura uelut ſi quæratur, Vxore defuncta, quæ in manum uiri conuenit, an eius bona ad uirum pertineant, In qua quæſtione, bona uxoris defunctæ quæ in in manū uiri conuenerit, ſubiectum eſt: ad uirum autem pertinere, prædicatum. Quæro igitur argumentū ab effecto, diſpicioq;, quid perfecerit ipſa in manum cōuentio, atq; ex eo argumentū traho. id aūt eſt, Omnia uiri dotis nomine fieri, quæcūq; mulieris fuere. Ipſa igitur in manus uiri conuentio, omnia quæ mulieris fuere, uiri fecit dotis nomine, non præcedens tempore, ſed ſtatim propria ui naturæ. nā ut in manum quæcunq; conuenerit, mox eius bona, dotis nomine uirū ſequuntur. Facio igitur argumentum ſic. Si mulier quæ defuncta eſt, in manum conuenit: in manum uero conuenientis mulieris bona uiri fiunt dotis nomine: hæc quoque bona de quibus agitur, uiri ſunt. Argumentū ex eo quod in ipſo eſt, de quo agitur, cōtinetur. Agitur enim de bonis eius, quæ in manum cōuenerit, ſcilicet ab effectis, id eſt a cauſæ effectis. Effectum nanq; eſt, in manum conuentionis omnia quæ mulieris ſunt, uiri fieri dotis nomine. Quanquā hic quoq; non ab effectis, ſed a cauſa factum argumētum eſſe monſtretur. Oſtenſum eſt enim fieri uiri dotis nomine, quicquid mulieris fuerit, ex eo quod mulier in manum conuenerit. Sed hæc cauſa eſt ut quæ mulieris erant, uiri fiant dotis nomine. Sed dicat quis, ex eo quod ea, quæ mulieris fuerant, uiri fiunt dotis nomine, id approbari quòd defunctæ bona ad uirum debeant pertinere. Sed quæ mulieris ſunt, ea uiri fieri dotis nomine, & bona ad uirum pertinere: uel idem eſt, uel neutrum alteri cauſa eſt. uel ſiquis dicat eam eſſe cauſam, ut bona mulieris uiro debeant cedere, quòd per in manus conuentionem, uiri facta ſunt dotis nomine: a cauſa rurſus, ac non ab affectis, factum eſſe argumentum putabit, id eſt a dote. ab effectis uero non oportet aliud, niſi cauſam probari. Eſſet uero ex affectis argumentum, ut ex eo cauſa probaretur hoc modo, Si quæſtio eſſet, an mulier in manum uiri conueniſſet, & indubitatum habeeetur, omnia quæ fuiſſent mulieris, uiri facta dotis nomine diceretur ita. Si omnia quæ fuere mulieris, uiri facta ſunt dotis nomine: mulier in manum uiri conuenit. ſed omnia quæ fuere mulieris uiri facta ſunt dotis nomine: mulier igitur in manum uiri conuenit. Maxima propoſitio, Cauſas ab effectis ſuis non ſeparari.

Ex comparatione autem omnia ualent, quæ ſunt huiuſmodi. Quod in re maiore ualet, ualeat in minore: ut ſi in urbe fines non reguntur, nec aqua in urbe arceatur. Item contra: Quod in re minori ualet, ualeat in maiore. licet idem exemplum conuertere. Item: Quod in re pari ualet

ualeat

ualeat in hac, quæ par eſt. ut quoniam uſus auctoritas fundi biennium eſt, ſit etiam ædium. At in lege ædes non appellantur, & ſunt cæterarum omnium, quarum annuus eſt uſus: ualeat æquitas, quæ paribus in cauſis paria iura deſiderat.

21. A comparatione locus qui dicitur, tripartito ſcinditur. aut enim a comparatione maiorum, aut a comparatione minorum, aut a cōparatione parium naſcitur. A comparatione igitur maiorū eſt, quoties maiora minoribus comparantur, hoc modo, ut Quod in re maiore ualet, ualeat in minore. Sit enim quæſtio, an in Vrbe aquam liceat arceri. In hac igitur ſubiectus eſt terminus, in Vrbe aqua: prædicatus uero, ius arcendi. Regi fines dicuntur quoties unuſquiſque ager propriis finibus terminatur. Arcet uero aquam, qui eā per ſua ſpatia meare non patitur. Faciamus igitur argumentū ſic. Quoniam plus eſt regi fines, minus uero arceri aquā: ſi in ciuitate fines non reguntur, quod maius eſt: ne id quidē quod minus eſt, fiet, ut aqua in ciuitate arceatur. Hic igitur ſumptum eſt argumentum ab eo quod in ipſo hæret, de quo quæritur. Quæritur uero de arcendæ aquæ iure, ab effecto ſcilicet, ideſt a maiori, quod refertur ad id quod minus eſt. Notandum uero, ꝙ Tullius maximam propoſitionem argumentationi incluſit, hoc modo: Quod in re maiori ualet, ualeat in minori. & deinceps ea nixus, argumentationē expediuit, ut manifeſtius appareat id quod in primo uolumine cōmemoratum eſt, has maximas propoſitiones aliquoties quidem argumentationibus includi, ut in præſenti monſtratur exēplo: alias uero, uices argumentationibus dare, ut in ſuperioribus exemplis locorum. ꝙ ſi idem conuertamus exemplum, dicemus, Quod in re minori ualet, ualeat etiam in maiori: at in Vrbe aqua arcetur: regantur igitur fines. Hic tamen quæſtio permutatur, hoc modo: Quæritur enim an in urbe fines oporteat regi. Sed a minore ſumitur argumentum, ideſt ab arcenda aqua: ut ſit hic quoq; argumentum ab eo quod in ipſo eſt, ideſt ab eo quod eſt in regendis finibus, ab effecto ſcilicet, ideſt a minori. Id enim quod minus eſt, affectum eſt: illud nanq; reſpicit id ad quod comparatur. Hic quoq; maxima propoſitio a Tullio poſita eſt, eaq; eſt, Quod in re minori ualet, ualet etiam in maiori. paribus uero ſit ſimiliter cōparatio. Neceſſe eſt enim ut ualeat ęquitas, quæ paribus in rebus paria iura deſiderat. Plurimarum igitur rerum uſucapio annua eſt. ut ſiquis eis anno continuo fuerit uſus: eas firma iuris auctoritate poſsideat, uelut rē mobilem. Fundi uero uſucapio, biennii temporis ſpatio continetur. de ædibus in lege nihil ſcriptum eſt. Quæritur ergo, uſus ædium uno ne anno, an biennio capiatur. Faciemus a paribus argumentationem. & quoniā immobilium æqua poſſeſsio eſt, ædes uero immobiles ſunt, ut biennio fundus uſucapitur: ita etiā oportet ædes uſucapere biennio poſsidentē. Æquitas enim paribus in rebus paria iura deſiderat. Quæ etiam maxima propoſitio a Tullio clariſsime poſita eſt: ſed exemplū reſtrictius poſitum eſt, nec promptiſsime ad intelligendū. Ita nanq; ait, Vt quoniam uſus auctoritas fundi per biennium eſt, ſit ēt ædium. hic igitur ędium uſus auctoritatē biennio fieri ſentit. ſed adiungit, At in lege ędes non appellātur, & ſunt cæterarum omnium quarum annuus eſt uſus, hic rurſus ædes in his uidetur ponere, quæ annuo uſu capiuntur, & concludit nihil definiens, niſi, Valeat æquitas, quæ paribus in cauſis paria iura deſiderat. Sed uidetur ita dictum, quoniā immobiles ſunt ædes ut fundus, biennio uero fundus uſucapitur, ædes quoq; biennio uſucapiantur. & ſibi ipſe rurſus opponit: ſed in lege duodecim tabularum, de ædibus nihil ſcriptum eſt, & inter eas relictæ ſunt res taciturnitate legis, quarum eſt uſus annuus. nam cum de fundo pręſcriberet lex biennii uſucapionem, tacuit ędes, & iis potius hac taciturnitate eas iunxit, quarum annuus eſt uſus. ſed ſoluit obiectionem ita: ſed æquitas paribus in rebus, paria iura deſiderat. Itaque quoniam æque fundus, atq; ædes immobiles ſunt, æque biennio uſucapientur. Factum eſt igitur hic quoque argumentum ab eo quod in ipſo eſt, de quo quæritur, ideſt ab effecto, ideſt pari. nam cum agatur de ædium poſſeſsione, argumentum ſumptum eſt ab uſucapione fundorum. Expeditis igitur his locis, qui in ipſo de quo agitur, inhærebant: nunc iam loci eius quē dixit eſſe extrinſecus, ponit exemplum. Hic uero eſt qui ſumitur ab auctoritate iudicii locus ualde probabilis, etiam ſi non maximæ neceſsitatis. Quæ enim neceſſaria ſunt, hæc ex propria natura cōſiderantur natura: Quæ uero probabilia ſunt, plurimorum iudicium expectant. Ea nanq; ſunt probabilia, quæ uidentur uel omnibus, uel pluribus, uel maxime claris, atque præcipuis, uel ſecundum unamquamque artem, ſcientiamq; eruditis, ut quod medico in medicina, geometræ in geometria, cæteriſq; in propria ſtudiorum facultate uerſatis. de quo extrinſecus loco ſic loquitur.

Quæ autem aſſumuntur extrinſecus, ea maxima ex auctoritate ducuntur. Itaque Græci tales argumentationes ἀτέχνους uocant, ideſt artis expertes.

22. Alia quippe argumenta ſunt, quæ ipſe elicit orator, atque ipſe quodammodo ex deſignatis locis ſibi cōparat, & propria facultate conquirit. Alia quæ extrinſecus poſita nō ipſe inuenit, ſed præiacentibus utitur & paratis, ueluti teſtimonia, tabulæ, fama, cæteraq;, de quibus M. Tullius latius tractaturus eſt. Non enim ſibi ipſe teſtimonia parat orator: ſed paratis utitur. nec ipſe iudicium facit: ſed iam poſito ac ſpontaneo rumore uemente utitur ad cauſam. atque idcirco hos locos Græci ἀτέχνους uocant, ideſt inartificiales, atque ut Tullius dixit, artis expertes: quæ enim non proprio oratoris artificio comparantur, ſed. ſe extrinſecus uenientia ſubminiſtrant, hæc iure artis expertia ſunt appellata. Huius exemplum eſt.

Vt ſi ita reſpondeas, Quoniam P. Scæuola id ſolum eſſe ambitus ædium dixerit, quantū parietis communis tegēdi cauſa tectū proiiceretur, ex quo in tectū eius ædes qui protexiſſet, aqua deflueret, id tibi ius uideri.

23. Solum ambitus ædium eſt, quantū ſoli ædium ambitus claudit. Scæuola igitur dixit id eſſe ambitus ædium ſolum, quod tecti diffuſione tegeretur. Manifeſtū eſt enim tecta latius fundi, nec parietibus adæquari, ut ſtillicidium longius cadat. Quæ cū ita ſint, quidam parietem communē tegere nitebatur, quæritur an ſit aliquod ius tegendi. Reſpondeas tu, inquit, Trebati, id ius eſſe tegendi parietis cōmunis, ut in eius qui tegit, non in aliud quodlibet tectū, ſtillicidii aqua fūdatur: alias non eſſe iuris, ut tegat quis parietem, ſtillicidio in uicini tecta defluente. Hæc enim ſtillicidii ſeruitus noua, niſi conſentiente uicino, nihil iuris habet. Sed ſi huic reſpōſo opponatur, Ne ſic quidē, ut tegat, eſſe iuris, quandoquidem ædium ſolum tantū eſt, quantum cuiuſq; parietes claudunt. Qui uero tegit, tectum longius mittit. Tu, inquit, reſponſum tuum Scæuolæ auctoritate firmabis, dicens Scæuolam reſpōdiſſe, Hoc eſſe ſolū ambitus ædium, quantum tectum proiiceretur, non quantum parietes ambirent. Ius eſt igitur proiicere tectū, qui intra ambitum adhuc ſuarum ędium tegit, ſed ſia, ut in ſuum aqua defluat, nec uicino noua noceat ſeruitute. In qua quæſtione neq; a ſubiecto, neq; a prædicato termino ductum eſt argumentum, quod in his locis conſiderari mos eſt, qui in ipſis hærent, de quibus agitur terminis, ut in omnibus exemplis eſt diligentiſsime declaratum. Sed quia ſumitur argumentum extrinſecus, dubitationi iudiciū cuiuslibet opponitur, ut nunc Scæuolæ, cuius auctoritate reſponſum eſt: atque ideo ex loco, qui uocatur extrinſecus, ſumptum dicitur argumentum.

His igitur locis, qui ſunt expoſiti, ad omne argumentum reperiendum tanquam elemētis quibuſdam ſignificatio & demonſtratio datur. Vtrum igitur hactenus ſatis eſt? tibi quidem iam acuto & tam occupato puto: ſed quoniam auidum hominem ad has diſcendi epulas recepi, ſic accipiam, ut reliquiarum ſit potius aliquid, quam te hinc patiar n.n ſatiatum diſcedere.

Omne

24. Omne elementum principium eſt eius rei, cuius elementum eſſe perpenditur. nam eius quod ex elementis fit, ipſa elementa neceſſe eſt loco eſſe principii. Ergo, quoniã hi loci ſuperius deſignati, argumentorum quaſi quædã principia ſunt: ipſi enim ſunt qui continent argumenta: omne autem quod continet, eius quod continetur, principiũ eſt: iccirco ait Cicero ueluti quædam elementa argumentorum uideri locos hos, quos ſuperius poſuit; cautiſsimeq; adiecit, quaſi quædã elementa. Non enim integre elementa, ſed quaſi in ſimilitudine elementorum ſunt hi loci, qui in argumentis efficiendis ſumuntur. Iccirco quoniã argumentorũ quædã uidentur eſſe principia. alioqui elementum omne, minima pars eius eſt, cuius elementũ eſt, & id quod ex elementis efficitur, partis uice coniũgit, ut literæ orationem. at uero locus, nõ pars argumenti, ſed totum eſt. eſt enim ſignificatio quædã, & demonſtratio ad reperiendũ argumentum data: ut ſi locum reſpexeris, noueris ubi conditur, unde duci debeat argumentũ. Sed reliqua ad Trebatum expeditiſsime dicta ſunt; blanditurq; ei dicens & breuia poſſe ſufficere, amicitiæ prærogatiua, præſertim cum ſit iuris occupatione diſtrictus, & tempus legendi plura non habeat. Sed quoniã, ut inquit, auidiſsimũ ſtudii ad has doctrinarũ epulas recepit, non uult deguſtatũ, ſed ſatiatum relinquere, ut non deſit aliquid, ſed de pleno etiã relinquatur. factaq; eſt a conuiuando tranſlatio iucundiſsima. Declaratis igitur locis omnibus, eorumq; exemplis diligenter expoſitis, pauca quædam de locorum ui, atque ordine diſputabo: quibus pleniſsima diſputatione expeditis, ad ea quæ reſtant explananda, tranſgrediar. ſed id tertio iam uolumine faciendum eſt, quoniam ſecundus liber habet proprium modum.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi commentariorum in Topica Ciceronis

LIBER TERTIVS.

ANtequam latiorem M. Tullii diuiſionem de enumeratis ſuperius locis aggrediar, pauca, ut ſum pollicitus, de ui, atq; ordine locorum mihi uidentur eſſe tractanda: ut eorũ natura diligentius cognita, facilior ſe argumentorũ copia ſubminiſtret. Primum igitur quoniã loci omnes diuiſi ſunt in eos, qui in ipſo hærent de quo quæritur, & in eos qui extrinſecus aſſumerentur: uidendũ eſt, quinam ſint hi loci, qui in ipſo hærent de quo quæritur, & quid ab ipſis rebus differunt, in quibus hærere dicuntur. Atq; illud quidẽ planiſsime expeditũ eſt, ipſos dici terminos illos, qui in quæſtione uerſantur. horũ eſſe alterum prædicatũ, alterum uero ſubiectum, ſuperior expeditio patefecit. Ab eo igitur termino de quo agitur, quid differt locus a toto? quandoquidem idem eſt, ipſum eſſe, quod totum: neque enim eſt aliud eſſe quemlibet terminũ in quæſtione propoſitum, quam totum eſſe terminum eundem qui in quæſtione eſt conſtitutus. De partibus quoque idem dicimus. nam ſi omnes partes efficiunt id, cuius partes ſunt, terminumq; in quæſtione propoſitum ſuæ partes efficiunt: non eſt dubium quin partes quoque omnes conuenientes idem eſſe quod ipſum eſt in quæſtione propoſitum, rectiſsime intelligantur. Notatio uero eodem modo illud ipſum eſt, quod in quæſtione proponitur. rem enim unãquamque, omne uocabulum deſignat in quæſtione ac denotat. Fit igitur ut totum, partes, ac nota, idem quod eſt ipſum de quo quæritur, eſſe uideantur. In tanta igitur ſimilitudine rerum danda eſt differentia. neque enim, ut dictum eſt, ſi locus hæret in eo ipſo de quo quæritur, atque ab ipſo de quo quæritur capi non poteſt argumentum, fieri poteſt, ut locus idem eſſe poſsit, quod ipſum eſt, de quo quæritur. Sed hæc differentia eſt, ipſum eſt, quod confuſe ac ſingulariter intelligitur, ut homo, in eo ineſt totum ſuum, quod eſt definitio ipſius. Igitur totum, ab eo quod ipſum eſt, intelligentia ſeparatur. ꝙ illud quidẽ ſingulariter intelligitur, hoc uero ſub generis ac differentiarum enumeratione monſtratur. diuidit enim definitio atq; diſpertit, totumq; patefacit, quod in re ipſa ſingulariter intelligebatur. De partibus quoq; eadẽ ratio eſt. ſi enim ad membrorũ multitudinem, uel ſpecierum omnium enumerationem, ſingularis termini referas intellectum: ſtatim ipſius ac partium differentias cõprehendas. Nota etiam, ab eo cuius nota eſt, facile diſtat. quia illud uox & ſignificatio eſt, illud res ſignificationi ſuppoſita. Eorum uero, quæ affecta ſunt, non ſunt dubiæ differentiæ ab his, quorum affecta eſſe monſtrantur. Quis enim idem dicat eſſe coniugatum, quod eſt id cui coniugatũ eſt? quis idem dicat eſſe iuſte, quod iuſtitia? quis genus idẽ quod forma? quis contraria? quis ſimilia? quandoquidem neq; contrariũ, ſibi ipſi contrarium eſſe poteſt: nec ſimile, ſibiipſi ſimile: nec genus, ſibimet ipſi genus, & de cæteris eadem ratio eſt. Nunc illud dicendum eſt, propter quod iſta præmiſimus. quandocunq; enim ab illis tribus locis, qui primi propoſiti ſunt, argumenta ſumuntur, id eſt a toto, a partibus, a nota: fit ut ipſe quidem terminus ad cuius fidẽ quæritur argumentum, intra quamlibet earum rerũ contineatur: quæ cũ ad argumentum ductæ fuerint, loci eſſe monſtrantur. ueluti cum fit argumentum a toto, ipſe quidẽ terminus, cui fides affertur, intra totum comprehenditur: totum uerum ipſum quod eſt definitio, res eſt, ſiquidem orationem, rem uocari placet. At ſi ex ea ſumitur argumentum, fit locus. Itaq; ipſum quidem de quo agitur, intra totum clauditur: a quo toto cum ſit argumentum, fit ipſum totum, locus: quod totum, quoniã claudit terminum qui in quæſtione uerſatur, eidem termino uidetur inhærere. quo fit, ut locus quoque qui a toto eſt, eidem inhæreat, termino, de quo in quæſtione dubitatur. Partium quoque enumeratio eundem terminum claudit, quem partium collectione coniungit. Ipſaq; partium enumeratio res quædam eſt, ſi oratio rebus annumeranda eſt: ſed ſi ab ea ducitur argumentum, fit locus. Sed quoniam partium multitudo in eodem termino eſt, quem conuentus partium iungit: neceſſe eſt eum quoq; locũ qui eſt a cõiunctione partium, ipſi illi termino de quo quæritur, inhærere. Nota etiã rem deſignat, & ſignificatione aliquo modo cõprehendit, a qua ſi ducitur argumentum, fit locus. & quoniam nomen omne ei uidetur adeſſe, cuius intelligẽtiam ſignificat: locus quoq; qui eſt a notatione, in ipſo hæret, de quo uerſatur intentio. At in affectis quæ in tredecim partes diuiſa ſunt, non idẽ eſt. nam quoniã reſpicientia quodammodo terminum ſunt, & quaſi extrinſecus conſtituta: non uidentur eodẽ modo coniuncta eſſe cũ termino, quo coniuncti ſunt hi loci, qui a toto, a partium enumeratione, a nota eſſe prædicti ſunt: ſed tamen id quod affectum eſt, ad aliquid dicitur. Id uero aliquid, iunctum eſt illi ſemper quod ad eius ducitur relationem, ac ſine eo eſſe nunquã poteſt: quia cum ipſo naſcitur, & quodammodo altero dicto, intelligitur alterum. nã ſi id de quo quæritur, eiuſq; affecta perpendas, ea quæ perhibentur affecta, extra id de quo ambigitur, poſita eſſe cõſideres: nihil enim eorũ, quæ ſunt ad aliquid, ex ſeipſo eſſe poteſt, ſed eſt ſemper ex altero: ut enim in prędicamentis oſtenditur, omnia quæ ad aliquid dicuntur, oppoſita ſunt: non tamen ita disiuncta ſunt, ut omnino ſint diſtributa. ſed quoniã relatiua prædicatione iunguntur: neceſſe eſt aliquo modo in ipſo ſint, ad quod uidentur affecta. Omne quippe affectum, ex eo ad quod affectũ eſt, ſuſcipit formam, & ſine eo eſſe nõ poteſt: & dicto altero, alterius ſe ſtatim ſubiicit intellectus. ut cũ dixero dimidium, duplum intelligitur: & cum patrem nominauero, filius ad intelligentiam uenit. & omnia quæcunque ad aliquid ſunt, ex ſeſe pendent, nec a ſe inuicem deſeruntur. Igitur omne affectum, & ad ipſum reſpicit ad quod refertur, & in ipſo eſt. Ad ipſum quidem reſpicit, quoniam affectum ſuum, uelut ad aliquid, relatiuæ more prædicationis refertur: in ipſo uero eſt, quod ea eſt affectorum natura, ut alterum exiſtat ab altero, ſeque ipſa poſsideant. quandoquidem & id quod affectum uocatur, eius eſt termini ad quem conſideratur affectum: & terminus in quæſtione propoſitus affecto ſuo intelligitur

telligitur

telligitur eſſe connexus. Quæ cum ita ſint: cum argumentum ſumitur a coniugatis, quoniam id quod coniugatum eſt, affectum eſt ad id quod et ex altera parte eſt coniugatum: id quidem de quo quæritur, in extrinſecus poſito coniugato hæret. Is uero locus unde argumentum trahitur, ab altero ducitur coniugato, ueluti ſi compaſcuus ager eſt, ius eſt compaſcere. Igitur cõpaſcere atq; compaſcuum, coniugata ſunt. ſed quærebatur an ius eſſet compaſcere. Tractũ uero eſt argumentum a cõpaſcuo. Itaq; terminus quidẽ de quo fuit quæſtio, in altero cõiugato poſitus deprehenditur, ideſt in compaſcendo: locus uero unde argumentũ tractum eſt, in altero eſt, ideſt in compaſcuo. Item quoties a genere ducitur argumentũ, id de quo quæritur in forma hærere neceſſe eſt. ut cũ oſtenditur legata eſſe numerata pecunia, quoniam fuerit argentum omne legatum. Quæritur enim de numerata pecunia, quæ eſt ſpecies argenti, & argumentum tractum eſt ab argento, ideſt genere. Itaq; ipſum de quo quærebatur, in forma fuit, ideſt in ſpecie. Argumentũ uero tractum eſt ab affecto, ideſt a genere. Quod ſi a forma generis argumentum fiat, conuerſo modo eſt. id quidem quod quæritur in genere eſſe monſtratum: ipſum uero unde ſumptum eſt argumentum, in forma eſſe perpenditur. nam cum quæratur, an legatum ſit uxori argentũ, oſtenditur non eſſe legatũ. quia nõ fuerit uxori tantũ legatũ, ſed matrifamilias uxori. uxor uero, genus eſt: materfamilias, ſpecies uxoris. Quæritur igitur de uxore, ideſt de genere. Argumentum factum eſt a matrefamilias, ideſt a forma. Quoties uero a ſimilitudine trahitur argumentum, quoniam id quod ſimile eſt, non ſibi, ſed alteri ſimile eſſe perpenditur: res ſiquidem de quo quæritur, in uno eorum quæ ſunt ſimilia, poſita eſt: at uero locus, in altero eſt. uelut cum quæritur, an hæres reſtituere uitium ruinam'ue cogatur ædium, in uſumfructum relictarum. In hoc igitur quæſtio eſt: locus uero a ſimilitudine, quia non oportet hæredem ædes reſtituere, ſicut nec mancipium, ſi id aliqua ratione depereat. Cum igitur ſimilis ſit ædium uſusfructus atque mancipii: quod quæritur, in ædium uſufructum poſitum eſt: locus uero in uſufructu mãcipii. In differentia quoq; idẽ eſt. nanq; quæ differunt, in altero poſitum eſt id, quod quæritur, in altero uero illud a quo id quod eſt ambiguum, comprobatur. ut cũ quæritur, an id quoq; argentum quod in nominibus debeatur, legatũ ſit. Hic igitur illud eſt quod dubitatur. In eo uero quod ab hoc differt, locus eſt, a quo oſtendit minime legatum eſſe argentũ, quod in nominibus debeatur: quia multum differt in arca ne ſit poſitũ, an in nominibus ſcriptum. A contrario quoq; idem eſt, ut in eo quod quæritur, an uſusfructus penus legatus ſit. In uſufructus igitur quæſtio eſt, ſed probatur minime eſſe legatus. quia non poteſt eſſe uſus earũ rerum, quę utendo pereunt, ſed potius abuſus. in abuſu igitur locus eſt, ſcilicet in altero contrariorum, cũ fuerit in uſu quæſtio. Ab adiunctis etiã locus eodem modo, ab eo quod quæritur, ſegregatus eſt, ut in uno adiuncto quæſtio, in altero uero ſit locus. nam cũ quæratur an ſecundum mulieris tabulas nunquã capite diminutæ poſſeſſio detur, in hoc quæſtio eſt, an detur: at in eius adiuncto, locus. Oſtẽditur enim minime dari debere poſſeſſionem, quia ſit proximum, ut ſecundũ puerorum quoq; atque ſeruorum tabulas bonorũ poſſeſſio concedatur. Ab antecedẽtibus uero ita eſt locus, ut quæſtio ſit in conſequentibus. nam cum quæritur, an aliquid dotis nomine pro liberis manere oporteat: ſumitur argumentum nullo modo manere oportere ex antecedentibus, quod uiri culpa factum eſt diuortium: locus itaque, in antecedenti: quæſtio uero, in conſequenti. Conſecutum eſt enim nihil apud patrem pro liberis permanere, cum uiri culpa præceſſerit. A conſequentibus uero ſi ſit argumentum, res quæ dubia eſt, in antecedentibus eſſe deprehenditur. uelut cum quæritur, an diuortio facto, ſi cum eo nupta eſſet mulier, qui cum connubii ius non eſſet, dotis nomine aliquid pro liberis manere oporteat: Fit argumentum ſic, Siquid ex dote pro liberis manere oporteret, quia patrem liberi ſequerentur, cum eo nupta eſſet mulier, qui cum connubii ius eſſet, hic antecedens eſt, ſiquid de dote pro liberis manere oporteret, & in eo quæſtio, an aliquid manere oporteat. conſequens uero, cum eo mulier nupta, qui cum connubii ius non eſſet, a quo ſumitur argumentum, ideſt a conſequenti. nam cum manifeſtum ſit, non cum eo nupta eſſe, cum quo connubii ius erat: oſtenditur ꝙ minime patrem liberi ſequantur, atq; eccirco nihil pro liberis manere oportere. Hic igitur res quidẽ quæ dubitatur, in antecedenti eſt in eo ſcilicet, an ex dote pro liberis manere aliquid oporteat: argumentũ uero in eo loco, qui eſt in cõſequentibus, ideſt in muliere quæ nupta eſt cum eo, cum quo nulla erant iura connubii. A repugnantibus etiã quoties argumẽta ſumuntur, res quidem dubia in altero repugnãt, in aduerſo uero locus eſt argumenti: ut cũ quæritur, an poſſit inuita mulier reddere legatum, quod recte teſtamento ſemel accepit. Locus a repugnanti, minime poſſe inuitam reddere quod recte accepit. Quæſtio igitur eſt in eo, quod intelligitur inuitam reddere: argumentũ uero, in altero repugnanti, ideſt in eo ꝙ intelligitur, recte accipere. Pugnat enim inuitã reddere, & recte accipere. ſed quæſtio in uno eorum eſt, locus in altero. Quoties uero a cauſis efficientibus ducitur argumentũ, quæſtionem in effectis eſſe neceſſe eſt. ut exemplo quo quæritur, an qui ſatis dederit damni infecti, uitium parietis præſtare cogatur. In hoc igitur, ideſt uitio parietis quæſtio eſt, ſed de cauſa trahitur argumentum. Dicitur enim non oportere præſtare: quoniam natura parietis cauſa fuerit uitii, non is qui de præſtando uitio ſatis dediſſet. effectum ergo cauſæ uitium parietis fuit. Itaque quæſtio quidem in effecto: locus uero eſſe conſideratur ex cauſa. At ſi ab effectis aliqui approbetur, locus in effecto, quæſtio in cauſa eſt conſtituta. ueluti cum quæritur, an mulier quædam, cuius bona uiri facta ſint dotis nomine, in uiri manũ conuenerit. Quoniã ergo ex in manũ conuentione perficitur, ut bona mulieris poſt eius mortem uir adipiſcatur, argumentum ducitur ab effectis. Efficitur enim per in manum conuentionem, ut quæcunque ſunt mulieris, uiri fiant dotis nomine. ergo cum ea quæ mulieris fuere, uir nomine dotis adipiſcatur, mulierem in manum uiri neceſſe eſt conuenire. Quæſtio itaq; eſt de muliere, an in manum uiri conuenerit: argumentum uero, ab effectu cauſæ, ideſt in manum conuentionis. hoc uero eſt, quod ea quæ fuere mulieris, uir nomine dotis acquirit. quo ſit, ut quod quæritur, in cauſa: locus uero ſit in effectis. A comparatione uero maiorum ſi fuerit argumentum, quæſtio erit in minoribus. ut ſi quæratur, an in urbe aqua debeat arceri, defendaturq; minime debere: neq; enim fines reguntur. ita in aqua arcenda, quod minus eſt, quæſtio eſt: locus uero, in finibus regendis, quod maius eſt. Cõtrarie uero, ſi a minore argumentũ ducatur: erit id quod dubitatur, in re maiori, ut ſi dubitetur, an fines in ciuitate regantur: Reſpondeamus minime. quoniam ne aqua quidem arcetur. Ita id quod dubitatur, in re maiore conſiſtit: illud uero unde argumentum ſumitur, in minori. Et in cõparatione parium ſimilis ratio eſt: in uno enim eorũ, quæ ſunt paria, quæſtio conſiſtit, in altero locus intelligitur argumenti. ueluti cum quæritur, an ędium uſus biennio capiatur, id approbamus, quoniã fundorum quoq;. Cum ergo paria ſint fundus atq; ædes: quęſtio quidẽ de ædibus eſt, argumentum uero ducitur a fundo. Ac de ui quidẽ locorum, quoq; a ſe modo quæſtiones & loci argumentorum ſeparentur, hæc dicta ſint. Nunc eorũ ordinem breuiſsime commemorabo. Ex hoc itaq; oritur omne iudiciũ, qui locus prior, qui ſit poſterior exiſtimandus, ſi eos terminos conſideremus, qui in propoſita quæſtione uerſantur. Quæcunque enim his terminis propinquiora ſunt, hæc rectiſsime priora numerantur. Poſteriora uero quantum a propoſitis longiſsime quæque receſſerint: id autẽ tali ratione clareſcet. Primũ nanq; locorũ eſt diuiſa pluralitas in eos, qui in ipſo ſunt, de quo agitur, & in eos qui aſſumuntur extrinſecus: in quo prępoſitos eſſe intelligimus eos locos, qui in ipſo ſunt, his locis qui trahuntur extrinſecus. Hic uero locus qui in ipſo eſt, in primas quatuor diſtribuitur partes: quarũ prima eſt definitio, qui locus a toto eſt nũcupatus. idcirco aũt primus a toto locus ponitur, quoniam nihil eſt

aliud

alicui tam proximum, quam propria definitio. Conſequitur enumeratio partium quia poſt definitionem proximum locum partes tenere debent, quæ totum id, cuius partes dicũtur eſſe, cõiungunt. His apponitur nota, quæ quaſi conuerſo modo definitio eſt. nam ſicut definitio explicat quod implicite nota deſignat: ita nota inuoluit, & confuſe indicat, quod patefacit atque expedit definitio. Nota uero tertia ideo eſt, quia definitio ſubſtantiam tenet: partium enumeratio ea dinumerat, quæ totum compoſitum iungunt: nota uero nihil efficit, ſed tantum deſignat. Poſt hæc quæ in ipſis terminis principaliter hærent, illa quæ ſunt affecta numerantur, quæ iã non ipſis inſunt terminis, ſed eoſdem uelut exterius poſita conſequuntur: atq; icc irco ſolũ in ipſis eſſe dicũtur, quoniã ſine his eſſe non poſſunt, quorum prima ſunt cõiugata. Nihil enim inter affecta ſic proximum eſt, quam id quod & re & nomine participat, niſi quod parua nominis inflexione ſeiungitur. nam id quod iuſtũ eſt, & iuſtitia participat, & inflexio iuſtitiæ nomine nuncupatur & in cæteris quidẽ coniugatis idẽ eſt. Poſt hæc annumeratum eſt genus. Genus uero eſt, quod cuiuslibet uniuerſaliter ſubſtantiã mõſtrat, & quod multorũ ſpecie diuerſorum ſubſtantialis eſt ſimilitudo. quod a propoſitis terminis longius quã coniugata, ſeiungitur: quia tametſi ſubſtantiã monſtrat, tamen ne inflexo quidem uocabulo cum termini nomine copulatur, ſed longe lateq; diuerſo. Huic adiuncta eſt ſpecies, quam formã Tullius appellauit, quia nihil eſt tam proximũ generi, quam ſpecies. Species uero eſt ſubſtantialis indiuiduorum ſimilitudo, & quod ſub genere ponitur. Poſt hanc, ſimilitudo eſt conſtituta. etenim poſt illud idem quod in ſubſtantiis intelligitur, illud idẽ recte ponitur, quod in qualitate eſſe perpenditur. Paulatim uero res incipit a ſimilitudine recedere, nec ſtatim ad contrarium uenit, ſed prius a differentia locũ ſtatuit. nam remota ſimilitudine nihil aliud occurrit prius, niſi differentia. poſt hanc, a contrario locum ducit, id eſt a maxime differẽtia. rurſus ad amica ſibi affecta conuertitur: ſed non eo modo amica, quo ſunt ſimilia. adiuncta enim proponit, quæ nõ ſunt integræ ſimilitudinis, ſed inter ſe indicii, & ueluti cuiuſdã rerum ſibi cohęrentiũ propinquitatis. Poſt adiuncta uero antecedentia Tullius poſuit. poſt id enim quod aliquo modo iunctum eſt, aliquid neceſſe eſt, aut antecedẽs, aut cõſequens intelligatur. Prius itaq; antecedẽs, poſt conſequens collocatũ eſt. Poſt hæc repugnantia dixit, ut quodãmodo duplex ordo contrarietatum ac ſimilitudinũ naſceretur. Prius.n. propoſuit a ſimili, a differentia, a cõtrario. atq; hic uniuerſus ordo eſt ſimilium & contrariorum. Rurſus ab adiunctis, ab antecedentibus, a conſequentibus, a repugnãtibus. Hic rurſus ſecundus ordo ſimiliũ & cõtrariorum eſſe deprehenditur. ſed primus ualde euidentior, quam ſecundus: plus eſt.n. ſimile eſſe quam adiũctum: plus eſt differre, quam antecedere, uel conſequi: plus etiã eſt cõtrarium, quam repugnans. Et in ſuo quæq; ordine plenam retinent formã. uelut quia ſimilitudo propinquitatem quãdam tenere debet, propinquius eſt.n. id quod eſt ſimile, ei, cui ſimile eſſe conſideratur, quã id quod adiunctum eſt ei cui naturali uicinitate coniungitur. Rurſus quoniã differentia diſsimilitudinis auctor eſt: diſsimilius eſt id, quod ab aliquo differt, quam id quod cõſequitur, uel antecedit. Rurſus quoniam contrariũ longiſsime ab eo cui contrariũ eſt, oportet abſcedere: longius abſcedit contrariũ, quã repugnans. Poſt hæc quid aliud reſtare poterat, quam effectorũ cauſas quærere? aut poſt effectorũ cauſas quid aliud quam ipſarũ cauſarũ perquirere effectus? Præterea, a comparatione loci, poſtremum ordinẽ tenent, quia ſiue ſimilitudinem, ſiue diſsimilitudinem, in ſola obtinent quantitate. Ac de locorum ordine ſatis dictum eſt. Illud præterea conſiderandum puto, Num hi quoque argumentorum loci, qui in ipſo hærent de quo quæritur; inter affecta iure numerentur. Quandoquidem quæ affecta ſunt, iccirco eſſe dicuntur affecta, quia ſunt ad aliquid, & propoſiti termini relatione nectuntur. nam & definitio, alicuius eſt definitio: & totum, partium totum eſt; & nota, ſignificati nota eſt. Sed inſpicienda natura eſt ſingulorum, & uidendum, num ſimiliter hæc ad aliquid referantur, ut cætera. nam definitio rem quam definit, quodammodo explicat, atq; conformat. Itẽ partes, rem cuius partes ſunt, propria cõiunctione perficiunt. Nota uero, eius intellectum cõmuniter tenet, & cum hæc, cætera quæ uocãtur affecta, non faciant, iure hæc non inter affecta ponuntur: ſed in eo ipſo, quod ueluti conficiunt atq; conformant, ineſſe dicuntur. Sed quoniã de ui atq; ordine locorum ſufficiẽter dictũ eſt, nunc ad ſequentia tranſeamus. Præter omnia enim quæ ſuperius dicta ſunt, illud animaduertendum maxime eſt, quia non ſiquid in argumentis fuerit ſumptũ, illud eorum argumentorum locus dicendus eſt, niſi non ſolũ inſit argumentis, uerumetiam ab eo argumenta naſcantur. id quod dico, planiore liquebit exẽplo. Si quod enim fuerit argumentum in quo ſumatur genus uel ſpecies: nõ ſtatim illud argumentum ex genere uel ſpecie tractũ eſſe dicitur, niſi ei argumento uires generis uel ſpeciei qualitas ſubminiſtret. Age enim, ſit quæſtio, An idem ſit animal eſſe quod uiuere, & fiat argumentatio ſic, Non idem eſt animali eſſe quod uiuere, quia ne inanimato quidẽ idem eſt eſſe, quod mori: pluſrima quippe ſunt inanimata, neq; moriuntur. nam quæ nunquam uixere, ne mori quidem poſſe manifeſtum eſt. Hoc igitur inanimatum genus eſt lapidũ, ac fuſilium metallorum, & ſumptum eſt in argumentum, ſed non ex genere factum eſt argumentum, licet in eodẽ genus uideatur incluſum, ſed potius a cõtrario. nanq; contrarium eſt, uitæ quidem mors, animali inanimatum, ſed mori non ſequitur inanimatũ, igitur ne animal quidẽ uiuere. Non ergo ex genere locus iſte dicẽdus eſt, ſed potius ex contrario, quãuis genus huiuſmodi contineat argumentum: tunc enim locus eſſet a genere, ſi ab animalis, uel a uiuẽdi genere argumenti ratio traheretur. uelut ſi ita fieret argumentum, Animali eſſe, ſubſtantiæ eſt eſſe, ipſum uero uiuere ſubſtantia non eſt, ſed in ſubſtãtiam uenit. Non eſt igitur idem uiuere quod animali eſſe. A ſubſtantia igitur tractum eſt argumentum, a genere uidelicet animalis. Hoc igitur argumentum & genus continet, & ex genere ductum eſt. in priore uero, etſi genus cõtinet, e contrario tamen ductum eſſe perpenditur. Illud enim ſemper ſpeculandum eſt, non quid in argumento ſit, ſed ex quo ducitur argumentum, & in cæteris quidem eadem ratio tenenda eſt: neq; eſt enim in ſingulis immorandum. Siquis.n. diligentiam decurſæ ſuperius expoſitionis exercuit, facile in ceteris colliget, quod uno declaratur exemplo.

Quando ergo unuſquiſq; eorum locorum, quos expoſui, ſua quadam membra habet, ea quam ſubtiliſsime perſequamur, & primum de ipſa definitione dicatur. Definitio eſt oratio, quæ id, quod definitur, explicat quid ſit.

25. Propoſitis igitur breuiter argumentorũ locis, eoſdem ſubtilius atq; enodatius ſtatuit per ſuas partes & cõuenientia mẽbra partiri. Ita enim locorũ omnium diligentius natura conſiderabitur, ſi nõ cõfuſe ſolum, uerumetiam diſtributim, & in ſuarũ partium proprietate noſcãtur. Dat uero hoc multam inueniendorum copiam argumentorũ: ut enim de definitione dicamus, Si cunctas aliquis definitionũ partes agnouerit, ex omnibus ſibi poterit argumenta cõquirere; eritq; in inueniendis copioſior argumentis eo, qui quot ſint definitionis ſpecies ignorat. Ex tot enim definitionũ partibus argumenta producet, quantas quis definitionũ partes eſſe cognouerit. Is uero habebit plurimã talium locorum facultatem, quẽ definitionũ diuerſitas nõ latebit. Ob hoc igitur M. Tullius, quos confuſa atq; indigeſte poſuit locos, nunc eoſdem diligentiore ratione partitur. Ac primum illud ꝓpenſiore cõſideratione tractandũ eſt, quod ut dictũ eſt, etiã loci ipſi res quædam ſunt: ſed tunc eſſe intelliguntur loci, cum ab his trahitur argumentũ. Ergo nunc Cicero nõ principaliter locos, ſed res ipſas diuidit, quæ ad argumentum ductæ, ſpeciẽ ſumunt locorum. Definitio nanq;, & pars, & nota, res quædam ſunt: ſed cum ab his argumentum ducitur, loci fiunt. Cum igitur M. Tullius res ipſas ita ut ſunt, naturaliter partiatur: ſimul cum rebus diuidit locos. Si enim res una eſt a qua duci poterit argumentum, unus eſt etiam locus: at ſi illa diuiditur,

diuiditur, quot partes eius rei fuerint, tot erunt etiam loci generis eiuſdem, de quo argumẽta naſcuntur. Quæ cum ita ſint, cumq; primus omnium locus a toto ſit, id eſt a definitione: prius quid ſit Definitio, definitione declarat, ut pate facta rei natura, ſpecies eius, uel membra, conuenienti ordine partiatur. Definitio, inquit, eſt oratio, quæ id quod definitur, explicat quid ſit. ſicut definitio eſt hominis, animal rationale mortale. Dictũ uero cautiſsime eſt, explicat. nam qđ nomen confuſe denunciat, id definitio per quędã ſubſtantialia membra diffundit. Quod enim confuſe nomine hominis declaratur: id aperit atq; explicat definitio, dicens, hominẽ eſſe animal rationale & mortale. nã niſi ita dixiſſet, potuerat eſſe communis definitio, generi quoq;, uelut hoc modo, Definitio eſt, quæ deſignat quid eſt, id quod definit. Sed genus quoq; deſignat quid eſt, id de quo prædicatur, ſed nõ explicat quid ſit. Sola enim definitio explicat quid ſit, quæ oratione perficitur. Genus uero, & cætera quæ ſingulis plerumq; nominibus proferuntur, minime. Explicat aũt definitio id quod definitur, nõ quoquo modo, ideſt non in eo qđ quale, uel quantũ eſt, non in quolibet aliorũ prædicamentorum, ſed quid ſit, id eſt eius quod definit, ſubſtantiã mõſtrat. Ea uero definitio, ſubſtantiã digerit, quæ ex genere differentiisq; cõſiſtit: hęc nanq; uniuſcuiuslibet ſubſtantiã ſignificat, ſicut in his dictum eſt, ubi de genere, ſpecie, differentia, proprio, accidentiq; tractatum eſt. Ergo omnis definitio explicat quid, ſit id quod definitur. Ariſtoteles uero eodẽ pene modo definitionẽ determinat, dicens, Definitio eſt oratio quid eſt eſſe ſignificans. M. Tullius partitur hoc modo.

Definitionum autem duo ſunt genera prima: unum earum rerum quæ ſunt, alterum earum quæ intelliguntur. Eſſe ea dico, quæ cerni tangiue poſſunt, ut fundum, ædem, parietem, ſtillicidiũ, mancipium, pecudem, ſupellectilem, penus, & cætera. quo ex genere quædam interdũ nobis definienda ſunt. Non eſſe rurſus ea dico, quæ tangi demõſtrari'ue non poſſunt, cerni tamen animo, atq; intelligi poſſunt: ut ſi uſucapionem, ſi tutelam, ſi gentem, ſi agnationem definias: quarum rerum nullum ſubeſt quaſi corpus, eſt tamẽ quædam conformatio inſignita, & impreſſa intelligentia, quam notionem uoco. ea ſæpe in argumentando definitione explicanda eſt.

26. Omnem definitionem manifeſtum eſt ad aliquid dici: alicuius eſt enim ſemper definitio. Quæ uero ad aliquid dicuntur, quandam proprietatem ex his ſumant neceſſe eſt, ad quæ referuntur. Quo fit, ut ex his rebus quas determinat definitio, in ipſas definitiones q̃dam proprietas transferatur, ſed quia quod ad aliquid refertur, id non poteſt eſſe idẽ ei ad quod dicitur: propriam quoq; ipſum quod refertur ad aliud formã neceſſe eſt poſsidere. Eoq; fit, ut in definitionibus & ſua inſit forma, & ea quam ab his accipiunt, quæ definiunt, conſideretur. Quod M. Tullius uidens, primum diuidit definitiones ſecundum ea quæ definiuntur, quarum genera duo eſſe proponit, unum earum rerum quæ ſunt, alterũ earum, quæ intelliguntur. Has igitur definitionum differentias ex his uidetur ſumpſiſſe, quæ in definitione monſtrãtur. Omnia enim quæ definiuntur, aut corporalia ſunt, aut incorporalia. Res enim omnes in hæc primitus diuiduntur. Ea uero quæ corporalia ſunt, eſſe dicit: ea quæ ſunt incorporalia, non eſſe: Non quod omnino ea quæ incorporalia ſunt, non ſint, alioqui nec definitionem ſuſciperent. nam ſi definitio eſt qua explicatur id quod definitur quid ſit: eius rei, quæ omnino non eſt, nec quid ſit, explicatio ulla eſſe poteſt. Sed quia humanum genus ſenſibus degit, id maxime eſſe arbitratur, quod ſenſuum comprehenſioni ſubiicitur. Quis enim ſibi non magis lapidem ſcire uideatur, aut hominem, quam iuſtitiam, uel hæreditatem, uel quicquid aliud nõ ſenſibus, ſed intelligentia cõprehendit? Vnde fit, ut propter euidentiam cognitionis ea magis eſſe uideantur quæ ſubiecta ſunt ſenſibus, ea minime, quæ intelligentiæ ratione capiũtur. Sed id ſciendum eſt, M. Tullium ad hominum protuliſſe opinionem, non ad ueritatem, nam ut inter optime philoſophantes conſtitit, illa maxime ſunt, quæ longe a ſenſibus ſegregata ſunt: illa minus, quæ opiniones ſenſibus ſubminiſtrant. Vnde etiam idẽ Cicero in Timęo Platonis ait: Quid eſt quod ſemper ſit, nec ullũ habeat ortum, & quod gignatur, nec unquã ſit? Quorum alterum, intelligentiæ ratione cõprehenditur: alterum affert opinionẽ ſenſu rationis expers. Hic igitur id quod ſemper ſit, rationi adiecit: id uero quod nunquã ſit, ſenſibus cõiunxit. Sed, ut dictũ eſt, corporea eſſe, & incorporea non eſſe, non ad ueritatẽ, ſed ad communem quorumlibet hominum opinionẽ locutus eſt. Ponit igitur exempla earũ quidem rerum quæ ſunt, formas quaſdã corporalium rerũ, ut fundũ, ædes, parietes, ſtillicidium, atq; id genus: quæ corporalia eſſe, hac rõne oſtendit, quoniam cerni tangiq; poſſunt. Earum uero rerũ quæ non ſunt, exempla poſuit, uſucapionem, tutelã, gentem, cæteraq; quæ ſunt incorporea: quæ ex hoc incorporea eſſe monſtrauit, quod ait, ea tangi demonſtrari'ue nõ poſſe, ſed intelligentia atq; animo cõprehendi. Cur uero ea nõ eſſe dixerit, ſuppoſuit rationẽ dicens: Nullũ quaſi corpus earũ rerum eſſe, nec molem aliquã quæ feriat ſenſum. Qđ enim corpus eſſe poteſt uſucapionis? Nã ipſa quæ uſucapiuntur, corporea ſunt, ipſa uero uſucapio corporea non eſt. Ipſa .n. per utendi cõſuetudinẽ poſſidendi firmitudo, quod nã corpus habere poteſt? Itẽ, quod quis tutela regit corporale eſt, homo nanq; eſt: Ipſa uero cura tutelæ, atq; ipſum ius aliũ tuendi, nihil omnino corporis habere poteſt. Homines quoq;, qui in eadẽ gentilitate ſunt, corporei ſunt: Ipſa uero gentilitas .ſ. communis nominis liberorũ ſocietas, ut Scipionum, Valeriorũ, & Brutorum, certe incorporea eſt: ſed quædã earum rerum incorporalis animi cõceptio eſt, atq; intelligentia, quam notionem uocauit. Ipſa .n. imaginatio uſucapionis uel tutelæ, atq; intellectus incorporalis rei, notio dicitur, quam græci *ἔννοιαν* uocant. Diuiſit igitur definitionem in has duas partes, ſcilicet ſecundum ſubiecti differentias, ut alias quidem eſſe diceret definitiones earum rerum quæ ſunt, ideſt corporalium; alias uero earum quæ non ſunt, ideſt incorporalium. Hinc quæri poteſt, quod etiam ſuperius breuiter commemoraui, Quonam modo definitio non inter affecta numeretur, cum omnis definitio ad aliquid eſſe uideatur? idcirco enim affecta eſſe dicta ſunt, ſimilitudo, contrarium; & cætera, quoniam ſemper ad aliquid referuntur. Quod ſi etiam definitio refertur ad aliquid, nec eſt abſolutæ ac propriæ conſiderationis, ea quoque inter affecta ponenda eſt. Sed occurritur, quoniam ea quæ affecta ſunt, tanquam umbræ quædam corpus, ita extra poſita non poſſunt id relinquere ad quod probantur affecta, & aut omnino ſubſtantiam eorum ad quę affecta ſunt, non ſignificant, ut contrarium, ſimile, & cætera: aut ſi quãdo deſignant, una quædam pars intelligitur eſſe ſubſtantiæ, uelut genus, ſpecies, differentia. Non enim genus tota ſubſtantia eſt ſpeciei: quandoquidem non ſolum genus ſpeciem format, ſed differentiæ quoque. nec differentiæ totam ſubſtantiæ continent formam: quandoquidem non ſola differentia ſpeciem perficit, ſed etiam genus. Ipſa uero ſpecies, quædam generis pars eſt: at uero definitio, etſi ad aliquid eſt, tamen totam ſubſtantiam monſtrat, atque exæquatur ei rei quam definit, & ſubſtantiam perficit: ut neque extra poſita ſit, ſicut ſimilitudo, & contraria, neque pars eius ſubſtantiæ ſit, quam definitione determinat, ſed potius ipſa ſubſtantia. Ac de hac quidem re ſatis dictum eſt. Idem uero de partibus dici põt. nã cõiunctæ partes totum id efficiunt cuius partes ſunt. Nota quoq; totum ſignificat id quod deſignat, atq; omnia coæquantur, & definitum definitioni, & partes toti, & nota rei quam ſignificatione declarat, ſi non ſit æquiuoca, uel ſi res quæ deſignatur, non ſit multiuoca. Sane illud dubitari recte poteſt, cur cum dixiſſet duo genera eſſe definitionũ: nõ ipſas definitiones partitus eſt, ſed quæ definiũtur, ideſt corporale atq; incorporale. Quod idcirco dictum uidetur, quia definitio cũ ſit ad aliquid, ut dictum eſt, quandã capit ex his, quorum ſubſtantiam determinat, qualitatem.

Atq; etiam definitiones, aliæ ſunt partitionum, aliæ diuiſionum. Partitionum, cum res ea quæ propoſita eſt, quaſi

in mẽbra diſcerpitur, ut ſi quis ius ciuile dicat, id eſſe, quod in legibus, ſenatuſconſultis, rebus iudicatis, iuriſperitorum auctoritate, edictis magiſtratuũ, more, æquitate conſiſtat. Diuiſionum autem definitio formas omnes complectitur, quæ ſub eo genere ſunt. quod definitur, hoc modo: Abalienatio eſt eius rei quæ mancipi eſt, aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſsio, inter quos ea iure ciuili fieri poſſunt.

27. Quoniam definitio ita ex ſubiecta re quam definit, proprietatem capit, ut tamen formam propriam non relinquat: iccirco poſt eas differentias definitionum, quæ ab his rebus tractæ ſunt, quæ definiebantur, nunc a propria forma definitionum differentias tradit. Propria uero forma uniuſcuiuſque compoſiti in ſuis partibus conſtat, itaq; ex partibus definitionum tales differentias docet, ꝙ aliæ definitiones per diuiſionẽ, aliæ per partitionem fiunt. Definitur enim res quælibet dũ aut eius ſpecies omnes enumerãtur, aut partes. Partes uero a ſpecie quo differant, paulopoſterius dicam. Nunc exponenda arbitror Ciceronis exẽpla. dat enim partitionis exemplũ hoc, Sit enim propoſitum definire quid ſit ius ciuile, dicemus ita, Ius ciuile eſt, quod in legibus, ſenatuſconſultis, rebus iudicatis, iuriſperitorum auctoritate, edictis magiſtratuum, more, æquitate conſiſtit. Lex igitur eſt, quam populus centuriatis comitiis ſciuerit. Senatuſconſulta ſunt, quæ fuerint ſenatus auctoritate decreta. res iudicatæ ſunt, quæ inter eos qui ſuper aliqua re ambigunt, ſententia iudicum fuerint conſtitutæ: quarum exemplo cæteræ quoque iudicantur. Iuriſperitorum auctoritas eſt eorũ, qui ex duodecim tabulis, uel ex edictis magiſtratuũ, ius ciuile interpretati ſunt, probatæ ciuium iudiciis, creditæq; ſententiæ. Edicta magiſtratuum ſunt, quæ Prætores urbani uel peregrini, uel Ædiles curules iura dixere. Mos, eſt quod in ciuitate ſolitum eſt fieri. Æquitas, eſt quod naturalis ratio perſuaſit. Hæc igitur omnia unam formam iuris efficiunt, tanquam partes, uelut hominem, caput, brachia, thorax, uenter, crura, atq; pedes. Partitio eſt enim, ut ipſe ait, quæ unamquamq; rem propoſitam, quaſi in membra diſcerpit. Alteram uero partem definitionis, quæ per diuiſionem fit ſpecierum, tali monſtrat exemplo. Definit enim quid ſit abalienatio eius rei, quæ mancipi eſt, dicens, Abalienatio eſt eius rei, quæ mancipi eſt, aut traditio alteri nexu, aut ceſsio in iure, inter quos ea iure ciuili fieri poſſunt. nã iure ciuili fieri aliquid, nõ inter alios, niſi inter ciues Romanos poteſt: quorũ eſt etiam ius ciuile, quod duodecim tabulis continetur. Omnes uero res quæ abalienari poſſunt, id eſt quæ a noſtro ad alterius tranſire dominium poſſunt, aut mancipi ſunt, aut non mancipi. Mancipi res ueteres appellabant, quæ ita abalienabantur, ut ea abalienatio per quandã nexus fieret ſolennitatem. Nexus uero eſt quædam iuris ſolennitas, quæ fiebat eo modo quo in Inſtitutionibus Caius exponit. Eiuſdẽ autem Caii libro primo Inſtitutionum de nexu faciendo, hæc uerba ſunt. Eſt aũt mancipatio, ut ſupra quoq; indicauimus, imaginaria quædam uenditio. quod ipſum ius proprium Romanorum eſt ciuium; eaq; res ita agitur, adhibitis nõ minus quam quinq; teſtibus Romanis ciuibus puberibus, & præterea alio eiuſdẽ cõditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens. is qui mancipiũ accipit, æs tenens ita dicit, Hunc ego hominẽ ex iure Quiritium meũ eſſe aio, isq; mihi emptus eſt hoc ære, æneaq; libra. Deinde ęre percutit libram, indeq; æs dat ei a quo mancipiũ accipit, quaſi pretii loco. Quæcunq; igitur res lege duodecim Tabularũ aliter, niſi per hanc ſolennitatem, abalienari non poterat. ſui iuris autem cæteræ res, nec mancipi uocabantur. Eædem uero etiam in iure cedebantur. Ceſsio uero tali fiebat modo, ut ſecundo commentario idem Caius expoſuit, In iure autem ceſsio fit hoc modo. Apud magiſtratum populi Romani, uel apud Prætorem uel apud Præſidem prouinciç, is cui res in iure ceditur, rem tenens ita uindicat, Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio. Deinde poſtquam hic uindicauerit, Prætor interrogat eum qui cedit, an contra uindicet, quo negante, aut tacente, tunc ei qui uindicauerit, eam rem addicit, idq; legis actio uocabatur. Res igitur quæ mancipi ſunt, aut nexu, ut dictum eſt, abalienabantur, aut in iure ceſsione. Has aũt ſolennitates quaſdam eſſe iuris, ex ſuperioribus Caii uerbis oſtenditur. At ſi res ea quæ mancipi eſt, nulla ſolẽnitate interpoſita tradatur, abalienari non poterit, niſi ab eo cui traditur, uſucapiatur. Quæ cũ ita ſint, recte definita eſt ſecundũ diuiſionem abalienatio rei mancipi, ſcilicet quæ aut nexus traditione, aut in iure ceſsione perficitur. nã pura traditione, abalienatio rei mancipi nõ explicatur. Species uero has eſſe, non partes, hinc intelligitur: quia ſiquis nexu abalienet rem mancipi, id quod ſuum fuit, in alterius poteſtatem pleno iure tranſtulit. Quod ſi etiã in iure cedat, plenum abalienationis ius erit. Vbi autem plenũ nomẽ eius, quod diuidunt, partes ſuſcipiunt: illud genus, & has ſpecies eſſe, paululũ quoq; dialectica cognitione imbutus intelligit. Quæ cum ita ſint, diuiſit Cicero definitionem in duas partes: unã quæ partium numeratione fieret, alterã quæ per partium diuiſionem. Vtraq; uero definitio partes enumerat: Sed hoc intereſt, quia hæc quidem ſpecies, illa uero membra partitur. Hic ſuboritur quæſtio ualde difficilis. nam ſi definitio eſt etiam partitio, nirum uideri poteſt, quemadmodum alter ſit a definitione locus, alter a partium enumeratione: quæ res maximam confuſionem præſtat. nam cum ſuperius in locorum enumeratione alter a definitione locus, alter ſit a partium enumeratione propoſitus; cumq; nunc enumerationem partium, uel diuiſionem, definitionis ſpecies eſſe confirmet: non eſt dubiũ, quin cum idem ſit partium enumeratio quod definitio, (idẽ nanq; eſt ſpecies quod genus) idẽ ſit locus a definitione, qui eſt a partiũ enumeratione. Cuius quæſtionis ualde difficilis, facilior abſolutio eſt, ſi definitionũ ipſarum formas ac diſtantias colligamus. Multis nanq; modis fieri definitio poteſt. inter quos unus eſt uerus atque integer definitionis modus, qui etiam ſubſtantialis dicitur, reliqui per abuſionem definitiones uocantur. De quibus omnibus paulopoſterius integram faciam diuiſionem. Nunc in commune ſic diſſerã. nam quia omnis definitio explicat quid ſit id quod definitur: Explicatio autem fit duobus modis, uno quidem, cum pro re minime cognita, planius aliquid affertur: alio uero, cum fit quædam partium enumeratio. Ac de priore quidem modo, poſterius. Nunc uero de enumeratione partiũ ita dicendũ eſt, quod omnis definitio, quæ per partiũ enumerationẽ fit, quaſi quędam partitio recte intelligitur. Dictum eſt, id quod in nomine confuſe ſignificaretur, in definitione, quę fit enumeratione partiũ, aperiri, atq; explicari. quod fieri nõ poteſt, niſi per quarundam partiũ nuncupationem. nihil.n. dum explicatur oratione, totũ ſimul dici poteſt. Quæ cum ita ſint, cumq; omnis huiuſmodi definitio, quędã ſit partium diſtributio: quatuor his modis fieri poteſt. Aut enim ſubſtãtiales partes explicantur, aut proprietatis partes dicuntur, aut quaſi totius membra enumerantur, aut tanquã ſpecies diuiduntur. Subſtantiales partes explicãtur, cum ex genere ac differentiis definitio conſtituitur. Genus enim quod ſingulariter prædicatur, ſpeciei totum eſt. Id genus ſumptũ in definitione pars quædã fit. Non.n. ſolum ſpeciem complet, niſi adiiciãtur ẽt differentiæ, in quibus eadem ratio quæ in genere eſt. nam cum ipſæ ſingulariter dictæ totam ſpeciem claudant: in definitione ſumptæ, partes ſpeciei fiunt, quia non ſolum ſpeciem quidem eſſe deſignat, ſed etiã genus. Huius exemplũ eſt, Homo eſt animal rationale mortale. Cum ergo tota definitio homini coæquetur, totiusq; definitionis partes ſint, tum animal, tum rationale, tum mortale, ipſius hominis partes eſſe uidentur ſingula, quæ eiuſdẽ definitionis partes ſunt. Hæc igitur proprio nomine, definitio nuncupatur. Itẽ eſt illa definitio, quando in unum accidẽtia colliguntur, atq; unum aliquid ex his efficitur: & eſt ueluti quædã partium enumeratio, nõ in ſubſtantia, ſed in quadam accidentium collectione poſita. huius exemplum eſt, Animal eſt, quod moueri propria uoluntate poſsit. Animali nanque & motus eſt accidens, & uoluntas, & poſsibilitas: ſed hæc iuncta perficiunt animal, non ſubſtantialiter conſtituentia, ſed per quædã accidentia deſignãtia, quæ animalis quaſi quędã

partes

partes ſunt, & hæc, deſcriptio nuncupatur. At ſi non accidentia rei, ſed quaſi membra quædam dicamus, ex quibus componitur atq; coniungitur, atq; inde definitionem facere tentemus, hoc modo dicimus. Domus eſt quæ fundamento, parietibus, tectoq; conſiſtit. Hic membra quædã ſumpta ſunt ad definitionem, quibus res tota coniungitur, & hæc uocatur per enumerationem partiũ definitio. At ſiquis ita definiat, ut non in definitione ponat membra, ſed ſpecies: a diuiſione ſpecierũ definitio nuncupatur, ueiut ſiquis hoc modo pronunciet: Animal eſt ſubſtantia, quæ uel ſenſu tantũ, uel ſenſu & ratione nitatur. Hæc igitur quatuor a ſe differre manifeſtum eſt. In ea nanq; definitione, quæ per ſubſtantiales partes efficitur, ſingulæ partes maiores eſſe uidentur, & ſubſtantialiter uniuerſaliores ab ea re, quã definiunt, ut animal, maius eſt ab homine. Mortale etiam atq; rationale, ſingula hominis tranſgrediuntur naturam, quæ in unũ conuenientia, eidem quo ſigillatim maiora ſunt, coæquantur. Accidentia uero quæ in definitione ponuntur, omnino a ſubſtantiæ ratione diſiuncta ſunt. In ea uero definitione, quæ ex partium enumeratione perficitur, alia ſunt, quæ enumerantur, ut ſingula totius definiti nomen capere non poſſint, atq; iccirco eodẽ minora ſunt: ut fundamenta nõ poſſunt domus uocabulo nuncupari. Fundamenta enim domo minora ſunt, itemq; cæteræ partes. At uero in ea definitione, quæ per diuiſionẽ fit, ſingulæ quidem partes tota ea re, quæ definitur, minores ſunt: totũ tamen definitæ rei nomen ſuſcipiunt. ut rationale nomen capit animalis, eodẽ modo irrationale. Quibus ita diſcretis, quotieſcunq; ab ea definitione, quę per ſubſtantiales partes efficitur, uel ab ea quæ per accidentiũ enumerationẽ colligitur, argumentatio fit, a definitione, ideſt a toto, tractum dicitur argumentum. Quoties uero ab ea definitione, quæ uel per membrorum enumerationem, uel per ſpecierũ diuiſionem perficitur, argumentatio fit: ab enumeratione partium argumentũ ductum eſſe perhibetur. Sed M. Tullius, quia iam partitionem definitionis ingreſſus eſt, etiam hanc interpoſuit, quæ non ad definitionem, ſed ad enumerationis partium locum pertinebat. Huius uero rei argumentum eſt, quia cum poſt, de eiſdem locis latius tractans, de enumeratione partium loqueretur: nullam aliam enumerationẽ partium poſuit, niſi eam, quam nunc definitionis ſpeciem dixit. Nec tamẽ eſt arbitrandum, omnem partitionem, definitionis locum poſſe obtinere, ut ſiquis ſic dicat, Fundamenta, parietes, & tectum domus eſt. id non eſt neceſſe. poteſt nanque eſſe porticus publicis uſibus deſtinata: poteſt item aliud quodlibet, ut theatrum quod propter ampliores ſonitus exhibendos tegi ſolet. Sed id nunc intelligere nos oportet, poſſe per partitionẽ aliquid ſæpe definiri, cum partium illa collectio unam rem tantum poſsit efficere, ut nihil eſſet aliud quod fundamenta, parietes atque tectum poſſet habere, niſi domus: iure definitio facta eſſe uideretur, Domum eſſe quam fundamenta, parietes, tectumq; perficiunt.

Sunt etiam alia genera definitionum, ſed ad huius libri inſtitutum illa non pertinent: tantum eſt dicendum, qui ſit definitionis modus.

18. Hunc locum Victorinus unius uoluminis ſerie aggreſſus exponere, & omnes definitionum differentias enumerare, multas interſerit, quæ definitiones eſſe pene ab omnibus reclamantur. Inter definitiones enim ponit & nomina, quod ſpecialiter Ariſt. in omni doctrinarum genere peritiſsimo non uidetur, pernegatq; in Topicis nomine fieri definitionem. ueluti ſiquis dicat, quid eſt conticeſcere? & reſpondeatur, tacere, hæ nullo modo definitiones habẽdæ ſunt. Quod etiam ex ipſius M. Tullii definitione approbari poteſt, per quã definitio quid eſſet, oſtendit. Dixit enim definitionem, eſſe orationem, quæ id quod definitur, explicat quid ſit. Sed cum nomen non ſit oratio, manifeſtum eſt, nomine definitionem non poſſe conſtitui, cum præſertim, ne omnia quidem, quæ oratione pronuntur, atque aliquid oſtendunt, proprio definitionis nomine deſignentur: ueluti deſcriptiones, omniſq; alia oratio, quæ non ex ſubſtantialibus partibus, ſed ex quolibet alio modo coniunctis efficitur, quod ne ipſe quidem Victorinus ignorat. Sed uidetur id definitionis loco ipſe ſibi Victorinus ad diſſerendi ſumpſiſſe propoſitũ, quod quoquo modo rem ſubiectã poſſet oſtendere. Iccirco enim nomen quoq; in definitionum numerum recepit, quoniã ſæpe notiore uocabulo fit clarius; quod ignotiore antea prolatũ latebat. Iccirco etiã nos ſuperius diximus explicationẽ fieri duobus modis. Vno quidem cum pro re minime cognita planius aliquid afferatur: Alio uero, cum fit per quandam partium enumerationem, ut ea quidem explicatio, in qua notius aliquid affertur, nominis ſit: ea uero quæ fit per partium enumerationẽ, orationis: quãquam etiam in ipſis orationibus ſemper planius aliquid afferatur, quo notius fiat illud de quo diſſeritur. Vt igitur nihil expoſitio noſtra prætermittat, & definitionis proprietas appareat, itaq; omnia in notitiã deducantur, ut nec uera definitio neſciatur, & quæ non ſit proprie uereq; definitio, ſub ſcientiã cadat: talis definitionum differentia faciẽda eſt. Definitionũ enim aliæ propriæ definitiones ſunt, aliæ abuſiuo nuncupãtur modo. Ac propriæ quidẽ definitiones ſũt, quæ ex genere differentiiſq; conſiſtunt, uelut hæc, Homo eſt animal rationale mortale. hic enim animal genus eſt, rationale uero, & mortale, differentiæ. Earũ uero definitionũ, quæ non proprie, ſed abutendo definitiones uocantur, aliæ ſunt quæ ſingulis nominibus denotantur, aliæ uero quas explicat ac depromit oratio. Atq; illarum quidẽ definitionum quæ tantum nomine deſignantur, aliæ ſunt quæ κατ' ἀντίλεξιν, ideſt ad uerbũ, fiunt, cum pro nomine redditur nomen, uelut ſi dicat aliquis, Quid eſt conticere? & reſpondeatur, tacere. Quid eſt haurit? percutit. Alia uero, quæ exempli gratia ponuntur, ut cum uolumus deſignare quid eſt ſubſtãtia, exempli gratia dicimus, ut homo, hæc uocatur Græce ὡς τύπῳ. quæ iccirco, ut dictum eſt, inter definitiones ponitur, quoniã id quolibet modo aliquid deſignat, eius quod deſignatur, & ſi non proprie, tamen aliquo modo uidetur eſſe definitio. Earum uero definitionum, quæ in oratione conſiſtunt, neque tamen ſunt propriæ, multæ ſunt diuerſitates. quarum eſt omnium nomẽ commune deſcriptio. Harũ aliæ fiunt partitione, aliæ diuiſione, de quibus ſuperius dictum eſt. Aliæ uero ſubſtantiales quidem differentias ſumunt, ſed genus non adiiciunt: atque hæc quidem a Victorino ἐννοηματική dicitur, quaſi quandam communem continens notionem. ueluti ſiquis dicat, Homo eſt, quod rationali conceptione uiget, mortalitatiq; ſubiectum eſt. Hic igitur genus poſitum nõ eſt, ſed differentiæ ſubſtantiales. Aliæ uero ſunt, quæ pluribus quidẽ qualitatibus deſignãtur, accidentibus tamen, ita ut ſingulæ qualitates etiam ſi non cõiungantur, poſsint tamen, quod demonſtratur, efficere, ut Homo eſt, ubi pietas eſt, ubi æquitas: & rurſus, ubi malitia & uerſutia eſſe poſſunt: nã & ſi cætera nullus adiungat, ſufficit ad oſtendendũ hominem dicere, ubi pietas ineſſe poteſt, uel ubi iuſtitia, uel cætera. Hæc uocatur ποιότης. Aliæ uero ſunt, quæ pluribus in unum accidentibus cõiunctis efficiuntur, ut ſiquis luxurioſum definire uelit, dicat, Luxurioſus eſt, qui pluribus & non neceſſariis ſumptibus in delicias affluit, & in libidinẽ fertur effuſior. omnia enim coniuncta, luxurioſum uidentur efficere, ſingula uero, minime. Hæc uocatur ὑπογραφική. Aliæ quoq; fiunt eo modo, ut ad ſignandã differentiam proponantur in his rebus, quæ indiſcreto fine coniunctæ ſunt. ut ſi dubitet quis, Nero imperator'ne an tyrannus fuerit: dicit eum tyrannũ fuiſſe, quoniam crudelis fuerit atq; intẽperans. Hæc enim adiuncta differentia, tyrannũ ab Imperatore ſeiungit. Aut etiam ſi de eodẽ tyranno, atq; Rege dubitetur quid uterq; ſit: iuncta differentia utroſq; deſignat, ut ſi temperantia quidem Regi, & pietas; tyranno uero & intemperantia & crudelitas conuenire dicatur. hæc uocatur, κατὰ διαφοράν. Alia quæ per translationem dicitur. ut, Adoleſcentia eſt flos ætatis. Illa quoque definitio eſſe dicitur, quæ fit ex priuatione contrarii. ut, Bonum eſt, quod malum non eſt. Illam quoque Victorinus definitionem ponit, quæ tantum propriis nominibus aptari poteſt, quæ etiã ἀντονομαστικῶς appellatur. ut, Æneas eſt Veneris & Anchiſæ

filius. Præter has etiam illa eſt, quæ fit per indigentiã pleni. ut, Quadrans eſt, cui dodrans deeſt, ut ſit as. Ponit etiã Victorinus inter differentias definitionum illã quoq; quæ per quandam laudem fieri poteſt. ut, Lex, eſt mens, & animus, & conſiliũ, & ſententia ciuitatis. Quod maxime ratione caret. Non enim laudis modus illi faciet differentiam. Illa enim conſideranda ſunt, quæ in definitione ponuntur, non quo animo conſtituta ſunt. Quod ſi recipienda fuit laudandi uoluntas inter differentias definitionũ, cur nõ uituperandi quoq; uoluntas aliã differentiam definitionis efficiat? Sed hoc apertiſsime inconueniens, & ueritati uidetur eſſe cõtrarium. Fiunt etiam definitiones per proportionẽ, ut ſiquis dicat, Homo eſt minor mundus. ſicut enim mundus ratione regitur: ita quoq;, quoniam homo multis partibus iunctus, habet temen in omnibus rationem ducem, minor mundus dici poteſt. Fiunt etiam definitiones a relationibus, cum dicitur, Quid eſt pater? reſpondetur, cui eſt filius. Cauſa quoq; ſolet efficere definitionẽ, ut cum dicimus, Quid eſt dies? reſpondetur, Sol ſuper terrã, cauſam enim .i. Solem, pro re ipſa cuius cauſa eſt, interpoſuimus. Atq; ita diẽ definitione monſtrauimus. Hæ ſunt definitionum differentiæ, quas in eo libro, quẽ de definitionibus Victorinus edidit, annumerauit. quas M. Tullius prætermittit eo nomine, ꝙ eas minime neceſſarias exiſtimauerit. Nos uero nequid perfecto deeſſet operi, etiã, quæ ſunt a Cicerone prætermiſſa, ſubiecimus.

Sic igitur ueteres præcipiunt, cum ſumpſeris ea quæ ſunt ei rei, quam definire uelis, cum aliis communia, uſq; eo perſequi, dum propriam efficiatur, quod nullam in aliam rem transferri poſsit. Vt hoc, Hæreditas eſt pecunia: commune adhuc: multa enim genera ſunt pecuniæ. Adde quod ſequitur, Quæ morte alicuius ad quempiam peruenit. nondum eſt definitio. multis enim modis ſine hæreditate teneri mortuorum pecuniæ poſſunt. Vnũ adde uerbum, Iure: iã a communitate res diſiuncta uidebitur, ut ſit explicata definitio, ſic: Hereditas eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure. Nondum eſt ſatis, adde: Nec ea aut legata teſtamento, aut poſſeſsione retenta. confectum eſt. Itemq; ut illud, Gentiles ſunt, qui inter ſe eodem nomine ſunt. non eſt ſatis. Qui ad ingenuis oriundi ſunt. ne id quidem ſatis eſt. Quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit. abeſt etiam nunc. Qui capite non ſunt diminuti. hoc fortaſſe ſatis eſt. Nihil enim uideo Scæuolam Pontifice ad hanc definitionẽ addidiſſe. Atq; hæc ratio ualet in utroq; genere definitionum, ſiue id quod eſt, ſiue id quod intelligitur, definiendum eſt.

29. Definitionis ratione propoſita, diuiſaq; per ſingulas partes tum materiæ, tum etiam formæ: Materiæ quidem, cum definitionem eſſe dixit, uel earum rerum quę corporeę eſſent, uel earum quæ incorporeæ: Formæ uero, cum aut partitionibus, aut diuiſionibus definitiones fieri docuit. Prætermiſsisq; cæteris quæcunq; ad propoſitum opus minime pertinerent: nunc quod utiliſsimum eſt, maximeq; totam definitionum intelligentiam ſignificare poteſt, exequitur. Id autem eſt, Qui ſit in omnibus, quæcunque quoquomodolibet ſiunt, definitionis modus. Eſt autem una atque omnibus communis definiendi ratio, ut ex communitatibus inter ſemet iunctis, atq; compoſitis, in unam proprietatem rei definitio colligatur. Omnia enim quæ communia atq; uniuerſalia ſunt, ſiquid eis fuerit adiectum, determinatione minuuntur, & ad particularitatem redeunt: atq; eo ambitu quo concludebant cuncta, cohibentur, ueluti cum generi adiectur differentia, & fit ſpecies. nam cũ genus per ſe proprio ambitu multas ſpecies contineat: ei ſi propriam adiicias differentiam, minuitur, & in quandam quodammodo particularitatem redit, ueluti cum dicimus animal, hoc nomen multa concludit. At ſi ei rationale adiicias, faciasq; animal rationale, minus erit a ſimplici. Minus nanq; eſt animal rationale, a ſimpliciter animali. Ita additio differentiæ, quod maius fuit, in particularitatem quãdam redegit, atque cohibuit. Quoties igitur aliqua res definiẽda eſt, ſumitur id, quod ei cum pluribus aliis commune eſt, huic adiiciuntur differentiæ, ſtatimq; neceſſe eſt minuatur id, qđ pluribus fuerat ante commune. & ſi hac differentiæ additione in tantũ modum decreuerit, ut rei quæ definitur, fiat æqualis, alias differentias colligere atq; aptare non neceſſe erit, ſed id ipſum quod ita decreuit, ut æquale ſit ei, quod definitur, definitionem eſſe neceſſe eſt. At ſi adhuc amplius ſit ab ea re quæ definitur: quæramus neceſſe eſt aliã differentiam, qua adiuncta numerus quidã creſcat, uis autem cõmunitatum, differẽtiarum additione decreſcat atq; id haſtenus faciendũ, quatenus, ut dictum eſt, ea quæ ad definitionẽ ſumuntur, el quod definiendum eſt, adæquentur. Vt igitur id non ratione ſolũ, uerum conuenienti quoque clarius fiat exẽplo, ſumatur res notiſsima ad definitionẽ, id ſit homo. Huius igitur ita quærimus definitionẽ. ſumimus quod ei cũ pluribus aliis commune eſt, id eſt animal. Dicimus igitur hominẽ eſſe animal. nondũ eſt definitio. Primum, quia, ut dictum eſt, ſolo nomine definitio reddi non poteſt: deinde, quia animal maius eſt homine. Vt igitur minuatur animal, & homini coæquetur, addimus differentiã, qua adiuncta, rerum quidẽ numerus creſcit, uis aũt rei atq; amplitudo minuitur. Addo igitur rationale, efficioq; animal rationale. Minus eſt igitur animal rationale, quam proprie animal. Dico autem hominem eſſe animal rationale. Sed id nondum coæquatur ad hominem: poſſunt enim eſſe animalia rationabilia, ſicut Platoni quoq; de aſtris placet, quæ homines nõ ſunt. Addo igitur rurſus aliam differentiam, ſi quoquo modo iterum definitio contrahatur, ut fiat homini quod definitur, æquale. Adiungo igitur mortale, ac dico hominem eſſe animal rationale mortale. id æquatur ad hominem. nam & qui homo eſt, animal rationale mortale eſt, & quod animal rationale mortale eſt, homo eſt. Dico igitur hominis hãc eſſe definitionem, quæ ex pluribus communibus iunctis, unum tamen quoddam, homini proprium atque æquale conficit. Atque in cæteris definitionibus eadem ratio eſt, ut definitiones fiant collectis communitatibus, in unumque copulatis, cum neceſſe ſit illa copulatione, quæ communia ſunt, contrahi, atq; in minorẽ cohiberi modum, eiq; quod definitur ex cõmunitatibus iunctis aliquid propriũ atq; æquale componitur. Hoc eſt igitur quod ait Cicero, hunc eſſe definitionis modũ, Cum ſumpſeris ea quæ ſint ei rei, quam definire uelis, cum aliis communia, uſq; eo perſequi, ut proprium efficiatur, quod in nullam aliam rem transferri poſsit: ut his uerbis & hac ſententia breuiter ſignificare uideatur hanc eſſe definitionem, Quæ ex ſubſtantialibus communitatibus iuncta, atq; in minorem modum redacta, ſit ei rei, quæ definitur, æqualis. Exempla uero, quæ ponit, huiuſmodi ſunt: unum definiendæ hæreditatis, alterum Gentilitatis. Hæreditatis quidẽ hoc modo, Hæreditas eſt pecunia. Commune hoc, & multis aliis conueniens, quæ hæreditates nõ ſunt, ut donationibus, ut furtis, uel quibuslibet aliis pecuniariis rebus, quæ minime ſunt hæreditates. Huic igitur pecuniæ addendũ aliquid fuit, i. Quæ morte alicuius ad quempiam peruenit, Hæreditas .n. pecunia eſt, ad quempiam alicuius morte perueniens. Sed ne id quidem plenum hæreditatis explicat intellectũ. Commune nanque eſt. Et pecuniæ mortuorum pluribus teneri modis poſſunt, uelut ſi bello quis uictus eſt, ac ſpoliatus. Addendum igitur eſt aliquid, Iure. ut ſit, Hæreditas eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiã iure peruenit. Hæreditates enim iure capiuntur. Videatur forſitan hoc loco definitionẽ poſſe conſiſtere, ſed minime. quid enim? ſi legata pecunia eſt, hæreditas quidẽ dici non poteſt, capta tamen morte alicuius iure pecunia eſt. nã ſi teſtamenta iure ſiunt, pecunia etiam iure legatur. Adiiciendum eſt aliquid, id ſcilicet quo ab hæreditatibus, legata ſeparentur: ut dicamus, hæreditatẽ eſſe pecuniam morte alicuius ad quempiam peruenientem iure quæ legata non ſit. Num ſatis eſt definitioni? Minime. Quid enim ſi meum quidem dominium ſit fundi, uel alicuius pecuniariæ rei, alterius uero uſusfructus? Nam morte eius

te eius, cui uſusfructus cōpetit, ad me res illa reuertitur, quæ in meo dominio ꝓprietatis poſſeſsione iure tenebatur: neque tamen hæreditas eſſe poteſt. adiiciendū igitur eſt, minime poſſeſsione eſſe retentā, ideſt, ut proprietatis poſſeſſione, id quod ex morte alicuius iure non legatū peruenit, non retineatur. Hoc aūt modo poſſeſsione retineri poteſt, ſi ſit noſtra proprietas, & eius qui deceſſerit uſusfructus. Coniuncta igitur omnia in unū, facient hæreditatis definitionē hoc modo, Hæreditas eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure, non legata, neq; poſſeſsione retēta. Hæc definitio eſt æqualis hæreditati. nam ut hæreditas, pecunia eſt morte alicuius ad quempiā perueniēs iure, neq; legata, neq; poſſeſsione retenta: ita quæcunque pecunia alicuius morte ad aliquē iure peruenerit, neq; legata ſit, neq; retenta, hanc hæreditatē eſſe neceſſe eſt. Sed cū M Tullius ad eum uſq; locum definiendo ueniſſet, ut diceret hæreditatem eſſe pecuniam, quæ morte alicuius ad quempiam perueniſſet iure, ait: Iam a communitate res diſiuncta uidebitur, ut ſit explicata definitio, ſic, Hæreditas eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam iure peruenit. Idq; ita dictū eſt, quaſi iam plena facta ſit definitio. Quid enim eſt aliud explicatam eſſe definitionem, & a communitate diſiunctā, niſi perfectā, & cui deſit nihil? Sed rurſus, quaſi non ſit explicata definitio, nec a cōmunitate diſiuncta, adiicit, Nondum eſt ſatis: adde, nec ea aut legata teſtamento, aut poſſeſsione retenta. Cuius adiectionis hæc ratio eſt. Fecit enim definitionem aliis adiunctis, aliis ſeparatis. Itaq; id quod definiebat, uel his, quæ adiunxit, uel his quæ ſeparauit, a cæterorū omnium communitate ſegregauit. Hæreditatem enim dixit eſſe pecuniam. huic addit, morte alicuius ad aliquem peruenientem. ſeparauitq; eam ab iis pecuniis, quæ non morte alicuius ad aliquem, ſed cōtractu uiuentium peruenerint: addidit iure, ut ab his pecuniis ſepararet, quæ per uim morte alterius ad quempiā peruenirent. His igitur duobus, morte, atq; iure, ea pecunia effecta eſt, quæ a cęteris ita ſeparetur, ut tamen per legitimum acquirendi modum, nō inter utroſque uiuos, ſed inter unum uiuum atq; alterum mortuum fieret. Hæc igitur una ſeparatio a cæteris facta eſt, atq; ideo ait explicatā eſſe definitionem, & a cōmunitate diſiunctam. Sed quoniā in ea ipſa pecunia, quæ morte & iure ad aliquē peruenit, inerant quædam quæ hæreditates non eſſent, harum ſeparatione, plena effecta eſt hæreditatis definitio. nam cum diceret, hæreditatem pecuniam eſſe, itemq;, quæ morte alicuius ad aliquē perueniſſet, itemq, quæ iure: hæc omnia efficientia ſubſtantiā hæreditatis appoſita ſunt. Sed quoniā erant in hac collectione quædam, ad quæ huius collectionis intellectus transferri poſſet, nec tamen eſſent hæreditates, ueluti legatū, aut poſſeſsionis retentio: his ſubtractis, reliqua fuit hæreditas, de qua intelligi poſsit, pecunia alicuius morte ad quēpiam iure perueniens. Non igitur legatū, aut poſſeſsionis retentio ſubſtantiam hæreditatis efficiunt. quippe quæ impedirent ad eius ſubſtantiam demonſtrandā, niſi remouerentur. At uero nec negatio quidem, cuiuſquā ſubſtantiā perficit, ſed tantum quid non ſit, oſtendit. Quod ſi legatū & poſſeſsionis retentio hæreditatis ſubſtantiā non modo nō complent, uerum etiam impediunt atq; corrumpunt, niſi fuerint diſiuncta atq; ſepoſita; cumq; harum negatio nihil ex hæreditatis ſubſtantia monſtret, ſed tantū quid non ſit, oſtendat: relinquitur pars ſuperior, ideſt pecunia morte alicuius ad quempiā iure perueniens, quæ ſubſtantiā hæreditatis oſtendat, eaq; ſit explicata definitio, a cæteriſq; diſiuncta. Sed quoniam rurſus, ut dictum eſt, quædam ſunt ad quæ deriuari huius definitionis intelligentia poſsit, idcirco ad diſcretionē integram deſignādam reliqua pars additur. Itaq; quoniā iſta demonſtrant hæreditatem, efficiūtq; ſubſtantiam, iure dictum eſt, iam a communitate res diſiuncta uidetur. ut ſit explicata definitio: Hæreditas eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure. Sed quoniam rurſus hic intellectus ad plura intra ſe poſita poterat conuenire, non immerito additum eſt: Nondum eſt ſatis, & cætera. quæ legatum & poſſeſsionis retentionem ab hæreditatis definitione ſeiungunt: ac de priore quidem hæreditatis exemplo hæc dicta ſint. Ad huius uero ſimilitudinem etiam ſecundum tractat exemplum, quod de definitione gentilitatis eſt poſitum. Gentiles enim ſunt, qui eodem nomine inter ſe ſunt, ut Scipiones, Bruti, & cæteri. Quid ſi ſerui ſunt? nū ulla gentilitas ſeruorum eſſe poteſt? Minime. Adiiciendum igitur, Qui ab ingenuis oriundi ſunt. Quod ſi Libertinorū nepotes Ciuium Rom. eodē nomine nuncupentur? num gentilitas ulla eſt? Ne id quidē. Quoniam ab antiquitate ingenuorum gentilitas ducitur: addatur igitur, Quorum maiorū nemo ſeruitutē ſeruiuit. Quid ſi per adoptionem in alterius familiā tranſeat? tunc etiam ſi eius gētis, ad quam migrauit, nomine nūcupetur, licet ab ingenuis, & ab iis ortus parentibus ſit, qui nunquā ſeruitutem ſeruierint, tamen quoniā in familia gentis ſuæ non manet, ne in gentilitatem quidē manere poteſt: addendū igitur eſt, Neq; capite ſunt diminuti. Hoc fortaſſe, inquit, ſatis eſt ſecundum Scæuolæ pontificis definitionē: nihil.n. ulterius adiecit, ut ſit definitio gentiliū hęc, Gentiles ſunt, qui inter ſe eodē ſunt nomine ab ingenuis oriundi, quorum maiorū nemo ſeruitutē ſeruiuit, & ubi gentilitatē nulla capitis diminutio deſtruxit. Hæc quoque definitio facta eſt ex pluribus communitatibus in unum confluentibus atq; unam proprietatē eius rei quæ definiebatur, ideſt gentilitatis, facientibus. Hic igitur definitionis modus in utroque genere rerum ualet, ſiue quæ ſunt, ſiue quæ non ſunt, ideſt ſiue corporalium, ſiue incorporalium. nam, ut ſuperius oſtenſum eſt, id eſſe, Cicero dicit, quod corporale ſit: id non eſſe, quod eſt incorporale. Ac poſtremo omnium definitionum modus hic eſt, ut ex pluribus communitatibus aliqua proprietas fiat. Sed diſtant a ſe definitiones, ꝙ hæ, quæ proprie definitiones uocantur, ex his cōmunitatibus cōiunguntur quæ ſubſtantiales ſunt. Illæ quæ uero quæ nō uere, ſed abutendo definitiones dicuntur, ex accidentibus cōmunitatibuſq; congregantur.

Partitionum autem, & diuiſionum genus quale eſſet, oſtendimus: ſed quid inter ſe differant, planius dicendū eſt. In partitione quaſi membra ſunt, ut corporis, caput, humeri, manus, latera, crura, pedes, & cætera. In diuiſione formæ ſunt, quas Græci ἰδέας uocant, noſtri ſiqui hæc forte tractant, ſpecies appellant, non peßime id quidē, ſed inutiliter ad mutandos caſus in dicendo. Nolim enim ne ſi Latine quidem dici poßit, ſpecierum, & ſpeciebus dicere, & ſæpe his caſibus utendum eſt: at formis & formarum uelim. Cum autem utroq; idem ſignificetur, commoditatem in dicendo non arbitror negligendam. Genus & formam definiunt hoc modo: Genus eſt notio ad plures differentias pertinens. Forma eſt notio, cuius differentia ad caput generis, quaſi fontem referri poteſt. Notionē appello, quod Græci tum ἔννοιαν, tum πρόληψιν dicunt. Ea eſt inſita et ante percepta cuiuſq; formæ cognitio enodationis indigens. Formæ igitur ſunt hæ, in quas genus ſine ullius prætermiſſione diuiditur: ut ſiquis ius in legē, morem, æquitatem diuidat. Formas qui putat idem eſſe quod partes, confundit artem, & ſimilitudine quadam conturbatus non ſatis acute quæ ſunt ſecernenda, diſtinguit. Sæpę etiam definiunt & oratores, & poetæ per trāſlationem uerbi ex ſimilitudine cum aliqua ſuauitate: ſed ego a ueſtris exemplis; niſi neceſſario non recedam. Solebat igitur Aquilius, collega & familiaris meus, cum de litoribus ageretur, quæ omnia publica eſſe uultis, quærētibus iis, ad quos id pertinebat, quid eſſet litus, ita definire, qua fluctus eluderet. hoc eſt quaſi qui adoleſcentiam florem ætatis, ſenectutem occaſum uitæ uelit definire. Tranſlatione enim utens diſcedebat a uerbis propriis rerum, ac ſuis. Quod ad definitiones attinet, hactenus: reliqua uideamus.

30. Quoniam definitionum formas in partitionē, diuiſionemq; diſtribuit: ne qua rerum auditor ſimilitudine turbaretur,

retur, diuiſionis ac partitionis differentias prodit, ac primũ aliud partes, aliud ſpecies eſſe demonſtrat. Species enim ſæpe partes, partes uero nunquã ſpecies appellantur. Differunt uero hæc a ſe, quoniã partes totius, membra cõiungũt. Species uero genus diuidit, atq; diſpertit. nam ut ſuperius quoq; dictum eſt, partes eius quod copulant, non ſuſcipiũt nomen totius. Neq; enim fundamenta, uel tectum domus eſſe dici poſſunt: nam niſi omnia quæ quid efficiunt, iuncta ſint, totius uocabulum ſingula non habebũt. At uero ſpecies etiam ſingulæ, generis ſuſcipiunt nomen, ut homo animalis: quo ſit, ut in his illa quoq; differentia poſsit agnoſci, ꝙ partes quidem, totius partes: ſpecies uero non totius, ſed uniuerſalis rei, ideſt generis ſpecies eſſe dicuntur. Differt uero totum a genere, ꝙ genus quidẽ uniuerſale eſt, totum uero minime. quod probatur hoc modo, Si enim id quod totum dicitur, ut domus, uniuerſale eſſet, partes quoq; eius, totius ſuſciperent nomẽ. At nõ ſuſcipiunt, ut ſæpe monſtratũ eſt. quod igitur totum eſt, uniuerſale non eſt. Genus uero uniuerſale eſſe manifeſtum eſt: quoniã eius nomen deductæ ab eo formæ ſuſcipiunt. Item alia differentia. Genus ſemper ſpeciebus ſuis prius eſt, totũ uero ſuis partibus poſterius inuenitur: niſi enim partes fuerint, totum non poteſt cõiungi. Quo ſit, ut ſi genus pereat, ſpecies quoq; perimuntur. Si ſpecies intereat, maneat genus, quod in partibus totoq; contrarium eſt. nam ſi pars quælibet una pereat, totum neceſſe eſt interire: ſi uero totũ, quod partes iunxerant, diſſipetur, partes manent diſtributæ. ueluti ſi domus, tecta, & parietes, & fundamenta a ſemet ipſis extrinſecus poſita intelligantur: domus quidẽ non erit, quia coniunctio deſtructa eſt, partes tamen manebunt. Propriis igitur nominibus M. Tullius partes quidẽ ueluti totius membra appellat, ſpecies uero formas: iccirco, quoniam non ſatis ei apta uidetur inflexio caſuum ab eo nomine qđ eſt ſpecies. Et licet plures, inquit, uſurpauerint hoc nomen: tamen quoniã dura eſt huius nominis per caſus inflexio, cum dicitur ſpeciei, ſpecierũ, ſpeciebus: iccirco commoditatem in dicendo, ut ipſe ait, non arbitratus eſt negligendam, ut formas uocaret, in cuius nominis caſibus nulla ſentitur aſperitas. Et quoniam forma præter Genus eſſe non poteſt, (nihil enim præter ſuum poteſt eſſe principium utrorumq;) appoſuit definitiones, dicẽs, genus eſſe notionem ad plures differentias pertinentẽ. Notio uero, intellectus eſt quidã, & simplex mentis conceptio, quæ ad res plures pertineat a ſe inuicem differẽtes. Id uero genus eſſe manifeſtũ eſt, quod apertiſsimo liquet exemplo. Animalis quippe intellectus ad plures differentias pertinet, ad rationale, ſcilicet atq; irrationale: ad mortale etiã, atq; immortale: ad ambulabile, reptibile, uolatile, natabile: & eſt eorũ omnium, quæ ſub his differẽtiis ſita ſunt, genus. Idem uero ſignificat hæc definitio, qđ etiã uetus: hæc eſt huiuſmodi. Genus eſt, quod de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quid eſt, prædicatur. uelut animal, genus ad plures res ſpecies differentes, id eſt ad hominẽ atq; equũ, in eo quod quid eſt, prædicatur. nam interrogantibus quid eſt homo uel equus, animal dicitur. Itẽ formæ definitionẽ talem dedit, Forma eſt notio, cuius differẽtia ad caput generis, quaſi fontem, referri poteſt: & recte. nam ſi formæ a genere deducuntur, ſpecies neceſſe eſt referantur ad genus. Si igitur principiũ quoddã & fons formæ genus eſt: neceſſe eſt ut intellectus formæ ad primordium ſuũ, ideſt notionem generis reuertatur. Intellectus .n. hominis refertur ad animal, itemq; equi, & cæterorum. Notionem uero appellat, quod Græci ἔννοιαν dicunt. huius hæc eſt definitio. Notio eſt inſita, & ante percepta cuiuſq; formæ cognitio, enodationis indigens. Hæc uero definitio, hinc tracta eſt, quòd Plato ideas quaſdam eſſe ponebat; id eſt ſpecies incorporeas, ſubſtantiasq; conſtantes, & per ſe ab aliis naturæ ratione ſeparatas, ut hoc ipſum homo, q̃bus participantes cæteræ res, homines, uel animalia fierent. At uero Ariſtoteles nullas putat extra eſſe ſubſtantias: ſed intellectam ſimilitudinem plurimorum inter ſe differentiũ ſubſtantialem, genus putat eſſe, uel ſpeciem. nam cum homo atque equus differant rationabilitate atque irrationabilitate: horũ intellecta ſimilitudo efficit genus. nam ſimilitudo equi & hominis ſubſtantialis in eo eſt, ꝙ uterq; ſubſtãtia eſt, uterq; animatus, uterq; ſenſibilis, quæ iuncta efficiunt animal: eſt animal namq; ſubſtantia animata ſenſibilis. Igitur hominis atq; equi ſimilitudo, eſt animal, qđ eſt genus. Rurſus cũ Plato atq; Cicero, numero accidentibus diſtarẽt: horum ſimilitudo, quæ eſt humanitas intellecta atq; animo formata, ſpecies eſt. Ergo cõmunitas quædam, & plurimorum inter ſe differentiũ ſimilitudo notio eſt: cuius notionis aliud genus eſt, aliud forma. Sed quoniã ſimilium intelligẽtia eſt omnis notio, in rebus uero ſimilibus neceſſaria eſt differentiarũ diſcretio, iccirco indiget adhuc notio quadã enodatione ac diuiſione, uelut ipſe intellectus animalis ſibi ipſe nõ ſufficit. nam mox animus ad aliquod animal, ideſt uel hominẽ, uel equum deducitur inquirendum, & hominis notio uel ad Tulliũ, uel ad Platonem, uel ad quemlibet ſingularium perſonarũ refertur. Quæ cum ita ſint, quoties genus diuiditur in formas, nullã prætermitti oportebit. Eſt enim uitiũ uel maximum, ſi qua diuidentẽ forma prętereat. ueluti ſi quis ius diuidere uelit, in legem, morem, atque æquitatẽ neceſſe eſt partiatur. nã & lex, & mos, & æquitas, & ſingula & in commune, iuris uocabulo ſubiecta ſunt. Culpat uero illorũ inſcitiã, qui idem ſpecies uel formas putant eſſe, quod partes: conturbariq; eos inſcitia dicit, ꝙ res a ſe plurimum differentes imperite atq; improuide diſtinguere, ac ſegregare non curant. Sed quoniã de definitione loquebatur, addit aliã ſpeciẽ definitionis, quam nos ſuperius enumerauimus: quæ per translationem, non proprietatis, ueritatiſq;, ſed ſplendoris atq; ornatus ratione perficitur. quod poetarũ atq; oratorum eſſe autumat, quibus luculenta oratio curæ eſt. Huius definitionis exemplum a iure ciuili Tullius petit; aitq; ſe non aliter ab exemplis notioribus Trebatio receſſurum, quam ſi neceſsitas cogat. Per translationem uero definitio eſt, ueluti cum Aquilius litus definire uolens, dicebat litus eſſe quo fluctus eluderet. hoc eludere ab iis translatũ eſt, qui agitatione aliqua, cauſa luſus mouentur. Itemq; adoleſcentia eſt flos ætatis, id ab arboribus ductum eſt, quarum fructus, flores præcedunt. Et ſenectus, uitæ occaſus, id a die ductũ eſt, qui definit eſſe cũ ſol occiderit. q̃ trãſlationes a proprietate diſcedunt, & quadã ſimilitudine ſubiecta ſignificant. Eſt enim translatio, quoties habentis rei nomen, propter alterius rei ſimilitudinem, a re ſimili nomen imponitur. ut motus habet propriũ nomen, item luſus ſuo uocabulo nuncupatur: ſed qui dicit, qua fluctus eluderet, a ſimilitudine agitationis, ad fluctuum motum, uocabulum transfert. Ac de definitionibus quidẽ diſputationem terminans, ad partitiones tranſitum facit. Sed nunc tertio uolumini ſatis eſt, reliqua in poſterum differamus.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi commentariorum in Topica Ciceronis

LIBER QVARTVS.

EXplicare non poſſum mi Patrici, quantas ſæpe in difficillimi operis curſu uires afferat amicitiæ contẽplatio: cum & iis ſtudioſius cõponamus, quos repoſito penitus amore diligimus, & placere cupiẽtibus multa ſeſe rerũ copia ſubminiſtret. Huc accedit, ꝙ ut quæq; in mentẽ uenerint, iniudicata, atq; etiam incaſtigata promuntur. quandoquidẽ apud cari pectoris ſecretum nihil eſt periculi proferre, quod ſentias. Eſt igitur mihi, cum tuam beneuolentiã ſpecto, pronum omne, atq;, ut ita dicam, uoluptarium, quod in tuæ præſcriptum iucunditatis impenditur. Sed cum memet ipſe perpendo, uereor ne imperato muneri par eſſe non poſsim, & deficientis culpa in adhortantis cedat iniuriam. Quo ſit, ut tibi etiã atque etiam prouidendum ſit, ne tuis ipſe moribus emendatus,

noſtri

noſtri alicuius erroris ſarcinam feras. Noſti oblatrantis morſus inuidiæ: noſti quam facillime in difficillimis cauſis liuor iudicium ferat. Quæſo igitur extremam noſtro operi manū, communis negotii ſtudioſus imponas: abundantia reſeces, hiantia ſuppleas, errata reprehendas, ſis poſtremo noſtri laboris, tuæq; adhortationis aſſertor. cum præſertim me ſecurum peractū reddat officium: te amici pudor dignus poſſit conuenire, ſi diſplicet. Sed hæc alias, nunc operis ſuſcepti tramitem perſequamur. Quoniam locorum in ipſis, de quibus quæritur, terminis inhærentium, alii ſunt a toto, alii a partibus, alii a nota, alii ex affectis: de eo quidem loco, qui a toto eſt, & in definitione eſt conſtitutus, ſufficienter diſſeruit ſuperiore tractatu. Nunc uero de partium enumeratione dicere inſtituit, rectam ordinis uiam ſcilicet inſiſtens, ut non ſolum exemplo qualis eſſet partium enumeratio perdoceret, uerum ratione quoque oſtenderet, quomodo partium enumeratione in argumentationibus eſſet utendum.

Partitione autem ſic utendum eſt, nullam ut partem relinquas: ut ſi partiri uelis tutelam, inſcienter facias, ſi ullam prætermittas. At ſi ſtipulationem, aut iudiciorum formulam partiare, non eſt uitium in re finita prætermittere aliquid. Quod idem in diuiſione uitioſum eſt. Formarum enim certus eſt numerus, quæ cuique generi ſubijciantur. Partium diſtributio ſæpe eſt infinitior, tanquam riuorum a fonte deductio. Itaque in oratoriis artibus quæſtionis genere propoſito, quot eius formæ ſint, ſubiungitur abſolute: at cum de ornamentis uerborum ſententiarumq; præcipitur, quæ uocantur σχήματα, non fit idem. Res enim eſt infinitior, ut ex hoc quoque intelligatur, quod uelimus inter partitionem, & diuiſionem intereſſe. Quanquam enim uocabula prope idem ualere uideantur: tamen quia res differebant, nomina etiam diſtare noluerunt.

31. Senſus huiuſmodi eſt: Rerum quæ partibus coniunguntur, aliæ quidem paucas, ac facile intelligibiles, comprehenſibileſq; partes habent: aliæ uero plures intellectuq; difficiles. In his igitur partibus quæ ſunt paucæ, ac facile ſub intelligentiam caduut, uel maximum uitium eſt, ſi partiendo aliquid relinquatur. In his uero quarum, ut ipſe ait, infinitior numerus eſt, & confuſior perſpectio, minus uitioſum eſt, ſi qua diuidentem pars in enumeratione prætereat. Fit autem hoc non ſolum per eas res, quæ aliquibus partibus conſtant, uerum etiam ſæpe per partes ipſas, quas in diſtributione partimur: ut ſi hominis corpus uelimus intellectu ac ratione per propria membra disiungere, faciemus ita, caput, humeros, manus, thoracem, uentrem, ſuras, atque pedes. Et quoniā maiores partes ſumpſimus ad diuidēdum, iccirco nihil prætermiſſum eſſe uidetur. at ſi minutiſſimas particulas perſequamur, tum oculi quoque, & labia, & nares, atque aures, earumq; partes perſequendæ ſunt, idq; in toto corpore faciēdū eſt. eoq; modo difficilior erit partitio, cum ſit partiū numerus infinitior. Sæpe etiā, ut dictum eſt, res ipſæ his partibus iunctæ ſunt, quarū nō ſit facilis inſpectio. ut ſi quis ſtipulationū, & iudiciorū formulas partiatur, uel etiam ſi figuras loquendi, quæ σχήματα græci uocant, diuidi neceſſe ſit. Hic igitur ſi quid prætermiſſum ſit, non erit uitium partientis: quia partium natura multiplex ſæpius obtendit errorem. At ſiquis genus diuidat, pernicioſum eſt aliquam præterire formam, quoniam formarum finita quantitas eſt. Nam quia ſemper in contrarium diuiduntur, aut duæ ſunt ſemper ſpecies generis, aut tres: & tunc tres, cum ea tertia, quæ ſumitur, ex contrariorum permiſtione perficitur, ut ſi colorem diuidamus, dicendum eſt ita, Coloris aliud eſt album, aliud nigrum, aliud medium. Idq; medium, ex albi coloris ac nigri commiſtione coniunctum eſt, quamuis in quamlibet aliā coloris ſpeciem transferatur, ſeu purpurei, ſeu rubri, ſeu uiridis. Itaq; ſi tale eſt quod diuidis, taleſq; ſunt partes, quas ad diuiſionem ſumis, quas non difficulter intelligentia comprehendas, uitium erit, ſiquid omiſeris, uelut ſi tutelas partiaris. Tutela quippe quatuor fere modis eſt: aut enim per conſanguinitatis gradū eſt, aut patronatus iure defertur, aut teſtamento patris tutor eligitur, aut urbani prætoris iuriſdictione formatur. & ſunt forſitan plures, ſed nūc iſtæ ſufficiūt. Hic igitur & paucæ partes, & facile cōprehenſibiles. At ſi ſtipulationū formulas & iudiciorū cōprehēdere uelis, quoniā multæ in his partes ſunt: non erit uitioſum, ſi quid omiſeris. In prōptu uero eſt exēplū partium, quod de tutelis eſt dictū: magis enim ut genus in formas, quam ut totū in partes, tutela diuiſa eſt. Nā ſiue per ſanguinitatem ſit tutor, ſiue patronatus iure, ſiue cæteris modis, integrū tutelæ ius habet. quod in ſingulis partibus non ſolet euenire, ut totius integrū capiāt nomen. Sed ut conueniens uideatur exemplum, requirendæ ſunt tales tutelarū partes, quæ iunctæ tutelas efficere poſſint, non quæ ſingulæ tutelæ nomine deſignentur. quod neſcio an quiſquā iuriſperitiæ profeſſor tales tutelæ partes ediderit. Merobaudes uero rhetor ita intelligēdū putauit, ut id quod ait: Partitione ſic utendū eſt, ut nullā partē prætermittas, de diuiſione dixerit, id eſt de una parte propoſitæ partitionis. Nā & diuiſio, & per mēbra diſtributio, partitio nuncupatur. In diuiſione.n. uitioſum eſt aliquid prætermittere: in partitione mēbrorū, minime. Ita exēplū de tutelis ei partitioni accōmodatū dedit, quæ eſt diuiſionis. At ſi diuiſionē facias, id eſt, formarū a genere partitionē, ſummū eſt uitiū aliquid prætermittere: quoniā cū ſit finitus formarū numerus, ſi quid omiſſum ſit, inſcitia præteritur. ut ſi oratorias quæſtiones in formas diuidere uelimus, dicemus omnē rhetoricā quæſtionē, aut de facto eſſe, aut de qualitate facti, aut de nomine. At ſi locutionū figuras, ſententiarūq; diſtribuā, non erit, ut dictū eſt, uitiū, tranſire aliquid. quando quidē ſententiarū inter ſe atq; locutionū figuræ & multiplices, & uaria ratione diuerſæ ſunt. Hic quoq; figurarū partes non ita uidētur accipi poſſe, quemadmodū totius, ſed ut ſpecies generis. Vnaquæq;.n. figurarū, quæ infinitæ ſunt, uelut figuræ generalis ſpecies eſt. quod poſſumus intelligere ex his uerbis rhetorū, ubi de elocutione tractatur. Nullæ nanq; ſunt figurarū partes, quæ figuras iūgant ita, ut ſingulæ figuræ nomen uniuerſalis figuræ non poſſint admittere. Sed obijci nobis poteſt. Et quomodo infinitæ ſunt figuræ, ſi ſpecies ſunt? Sed reſpondebo leuiter. Elocutione mutata figurā quoq; mutari, atq; iccirco in poteſtate eſſe dicentis, figuras facere, quas is qui tractat, difficile, antequam fiant, poteſt agnoſcere: hæ uero non ſubſtātialibus quibuſdā differētiis cōſtituūtur, ſed potius accidentibus explicātur. unde fit ut tū cōmunis nominis in ſignificationes partitio fieri uideatur, cū figura diuiditur, potius quam generis in ſpecies. Omnia uero ſignificata cuiuſq; nominis, diuiſione includere, difficile eſt: quia noua plerunq; fingūtur, ſed ne id quidē rerū ratio permittit. Nā unaquæq; figura generalis figuræ nomine, & definitione comprehenditur. Quocunq; enim modo figura definitur, eadē erit definitio etiā uniuſcuiuſq; figuræ. Quæ res, unāquamq; figurā, uniuerſalis figuræ ſpeciē eſſe declarat: uniuoca enim ſunt ſpecies & genus. Sed eſt illud uerius, partitionē figurarū ad elocutionē ipſam Tulliū retuliſſe, cuius pars quædā eſt figura, non ſpecies: uariis enim multiplicibuſq; figuris elocutio luculenta contexitur. Siquis igitur elocutionē partiri uelit in figuras, non genus in ſpecies, ſed totū ſecabit in partes. Quæ cum ita ſint ex hoc quoq; apparet, qd interſit, inter diuiſionē partitionēq;: cū partitio interdū talis ſit, ut ſiquid in ea prætermiſſum ſit, nihil afferat uitii. Diuiſio uero formarū talis eſt, ut in ea non queat aliquid ſine culpa præteriri. Quo factū eſt, ut quia res differebant, diuerſa etiam uocabula rebus inter ſe diſtantibus inderentur.

Multa etiam ex notatione ſumuntur: ea eſt autem, cum ex ui nominis argumentum elicitur, quā græci ἐτυμολογίαν appellant, id eſt uerbum ex uerbo ueriloquium. Nos autem nouitatem uerbi non ſatis apti fugientes, genus hoc notationem appellamus, quia ſunt uerba rerum notæ. Itaq; hoc idem Ariſtoteles σύμβολον appellat, quod latine eſt nota. Sed cum intelligitur quid ſignificet, minus laborandum eſt

de nomine. Multa igitur in diſputando notatione eliciuntur ex uerbo, ut cum quæritur poſtliminium quid ſit, non dico quæ ſint poſtliminii. Nam id caderet in diuiſionem, quæ talis eſt: Poſtliminio redeunt hæc, homo, nauis, mulus clitellarius, equus, equa quæ fræna recipere ſolet. Sed cum ipſius poſtliminii uis quæritur, & uerbum ipſum notatur. in quo Seruius noſter (ut opinor) nihil putat eſſe notandũ niſi poſt, & liminium illud productionem eſſe uerbi uult, ut in finitimo, legitimo, æditimo, non plus ineſſe timum, quam in meditullio, tullium Scæuola autem P. filius iunctum putat eſſe uerbum, ut ſit in eo & poſt, & limen: ut quæ a nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, et ex ſuo tanquam limine exierint, hinc ea cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio uideantur rediiſſe. Quo in genere etiã Mãcini cauſa defendi poteſt, poſtliminio rediiſſe, deditũ non eſſe, quoniam non ſit receptus. Nam neq; deditionem, neq; donationem ſine acceptione intelligi poſſe.

32. Poſt enumerationem partiũ, recto ordine de notatione perpendit. Notatio igitur eſt, quoties ex nota aliqua rei, quæ dubia eſt, rapitur argumẽtũ. Nota uero eſt, quæ rẽ quamq; deſignat. Quo fit, ut omne nomen nota ſit icirco, quod notã faciat rẽ de qua prædicatur, id Ariſtoteles σύμβολον nominauit. Ex notatione autẽ ſumitur argumentũ, quoties aliqd ex notatione, id eſt nominis interpretatione colligitur. Interpretatio uero nominis, ἐτυμολογία græce, latine uerilоquiũ nuncupatur: ἔτυμον enim uerũ ſignificat, λόγος orationẽ. Sed quia id uerilоquiũ, minus in uſu latini ſermonis habebatur, interpretationẽ nominis notationẽ Tullius appellat. Ea eſt huiuſmodi, ut ſi quæras quid eſt poſtliminiũ: In qua quæſtione non illud uidetur inquiri, quæ res poſtliminio reuertantur. Hoc.n. in diuiſionẽ caderet, id eſt earũ omniũ rerũ enumerationẽ, quæ poſtliminio redeunt, poſtularet, uelut ſi ita dicamus: Poſtliminio redeunt, homo, nauis, mulus clitellarius, equus, equa quæ frænos recipere ſolet, id eſt domita. Nũc enumeratæ ſunt res, quæ poſtliminio reuertãtur. At cũ quod ſit ipſum poſtliminii ius quæritur, poteſt ex ipſius nominis interpretatione cognoſci. Poſtliminio enim redit, qſquis captus ab hoſtibus ad patriã remeauerit. Nanq; dũ captiuitatẽ hoſtium patitur, ius ciuis amittit, omnia uero iura recipit, ſi poſtliminio reuertatur. Ergo ex notatione nominis ita ius poſtliminii clareſcere poteſt, ut quia ſemper, poſt, id ſignificat quod retro relinquitur, poſtliminii uocabulo q̃ſdam reuerſio ſignificatur, ut Seruius probat, qui ex aduerbio poſt, uim nominis interpretatur, reliquam uocabuli partem protractionem eſſe confirmans. nam in eo quod eſt poſtliminium, ex eo quod poſt dictum eſt, interpretationem nominis ſumit. liminium uero, ſuperuacuo putat eſſe productum. Ad horum nominum formam: meditullium, prima enim pars, medium ſignificat, tullium uero, nihil: & legitimũ, & æditimum. In utriſq; enim, lex ibi, ædes ibi, aliquid, timum uero nihil omnino deſignat. Id uero nomen quod eſt poſtliminium, Scæuola P. filius, ex aduerbio poſt & limine putat eſſe compoſitũ: nã quia ad idem limẽ, quod prius reliquit, reuertitur is qui poſtliminio redit, icirco ex utriſq; ſignificationibus arbitratur nomen eſſe compoſitum. Quæcunq; enim a nobis ab alienata ad hoſtem perueniunt, cum a noſtro limine exierint, ſi poſt ad idem limen reuertantur, poſtliminio redeunt. Quo modo etiam Mancini cauſa defendi poteſt, quem cum populus Romanus ob fœdus male ictũ dedidiſſet, hoſtes eum ſuſcipere noluere: qui cum reuerſus eſſet, poſtliminio rediiſſe uidebatur, icirco, quia ſi eum hoſtes recepiſſent deditum a ciuibus, etiam ſi quo modo ab hoſtibus effugiſſet, non uideretur poſtliminio regreſſus, qui iudicio ciuium omni libertatis iure fuiſſet exutus. ſed quoniam nec deditio, nec datio, nec donatio, præter acceptionẽ uidetur poſſe conſiſtere, icirco qui non ſit ſuſceptus, ne deditus quidẽ intelligi poſſit. Recte ergo Mãcinus qui nõ deditus, in hoſtiũ, ſi ea uti uellent, peruenerat poteſtatem, cum in patriam remeauit, iure poſtliminio rediiſſe, defenſus eſt.

Sequitur is locus, qui conſtat ex his rebus, quæ quodã modo affectæ ſunt ad id de quo ambigitur, quem modo dixi in plures partes diſtributum. Cuius primus eſt locus ex coniugatione, quam græci συζυγίαν uocant, finitimus notationi, de qua modo dictum eſt: ut ſi aquam pluuiam eam modo intelligeremus, quam imbri collectam uideremus, ueniret Mutius, qui quia coniugata uerba eſſent pluuia, & pluendo, diceret omnem aquam oportere arceri quæ pluendo creuiſſet.

33. Cum locum, qui ipſis de quibus quæritur, inhæreret, in quatuor differentias ſupra diſtribuit, a toto, ab enumeratione partium, a nota, ab affectis; quoniam diligenter de ſuperioribus tribus paulo ante tractauit: nunc quartum locum.i. affecta perſequitur. Et quoniam locus ab affectis in plurimas differentias ſoluebatur, quarum prima a coniugatis propoſita eſt: primum loquitur de coniugatis, quæ multum a notatione non differunt. Nã quia notatio ex ui nominis trahitur, itemq; cõiugatio ſimilitudine uocabuli continetur, aliquod inter ſe ueluti confinium tenent. Sed hoc intereſt, quia notatio, expoſitione nominis: coniugatio, ſimilitudine uocabuli ac deriuatione perficitur. Et quoniam facilis & intellectu & tractatu locus eſt, tantum ponere ſufficit exemplũ, quod eſt huiuſmodi. Aqua pluuia eſt, quæ pluendo colligitur, & creſcit. Pluendo uero atq; pluuia coniugata ſunt: in uno.n. eodemq; uocabulo diuerſus nominũ terminus differentiã facit. Item, Ius eſt aquã pluuiã arceri, id eſt, ut ſi in alicuius agro pluuia aqua colligatur, & in alterius agrum defluat, eaq; uicini frugibus nocitura concreſcat: arceat eam ſuis finibus ille, qui id ſua putat intereſſe, ne defluat. Si fluuius igitur pluuia creuerit, q̃ritur, an debeat arceri. Reſpondetur inquit Mutius, quoniã aqua pluuia a pluendo dicta ſit, fluuiũ quoq;, q pluẽdo creuerit, aquã eſſe pluuiã, atq; arceri debere.

Cum autem a genere ducetur argumentum, non erit neceſſe id uſque a capite accerſere: ſæpe etiam citra licet, dummodo ſupra ſit quod ſumitur, quam id ad quod ſumitur, ut aqua pluuia ultimo genere ea eſt, quæ de cælo ueniens creſcit imbri, ſed propiore loco, in quo quaſi ius arcendi continetur. Genus eſt, aqua pluuia nocens: eius generis formæ, loci uitio, & manu nocens: quarum altera iubetur ab arbitro coerceri, altera non iubetur.

34. Talis generum ſpecierumq; intelligitur eſſe natura, ut cum colliguntur uel etiam diuiduntur, ab indiuiduis per ſpecies & genera, uſq; ad maxima genera poſſit aſcendi: itẽq; a maximis generibus per infra poſita genera, uſq, ad indiuidua ualea eſſe deſcenſus. Id uero uno clarum fiet exemplo. Cicero quippe, indiuiduum eſt: huius ſpecies; homo: huius genus, animal: huius ſuperius genus eſt, corpus animatum, & ſi longius aſcendas, corpus ulterius genus inuenies: ſi prolixius egrediare, ſubſtantia ultimi loco generis occurrit. Cum igitur multa ſint genera, ſi cuiuslibet ſpeciei genus aſſignandum ſit, non neceſſe erit, inquit, maxima & principalia genera ſemper exquirere: uerum eorum quoq; aliqd, quæ in medio locata ſunt, oportebit adhibere: illa tamen ratione ſeruata, ut ſemper genus ſuperius ſit eo, ad quod prædicatur ut genus. Extrema quippe inſcitia eſt, ſi cum genus ſemper natura ſpeciebus propriis ſuperponatur, loco generis, id quod eſt inferius, collocetur. Quocirca uitioſum eſt, ſi quis corporis genus dicat eſſe corpus animatum. Quo ſit, ut ſi ad ſpeciem aptandum eſt genus, eorum quæ ſuperiora ſunt, aliquid aptemus, & non erit neceſſe ultimum ſemper genus adhibere. ut ſi homini genus propriũ præponere uelimus: non neceſſe eſt, ut ſubſtantiã præponamus, ſed uel corpus, uel corpus animatũ, uel quod maxime fieri oportet animal. Illa enim ſemper genera ſumenda ſunt, quæcunq; proxima formis adhærent, eaq; in definitione maxime requirũtur: ſed in argumentationibus nihil differt, utrũ pximũ eligas, an ſuperius genus. nã quoniã ex cõtinẽti ſit argumẽtatio, plus cõtinet id quod eſt ſuperius genus. Quocirca ſi

de homine

de homine aliquid ambigitur, & a genere argumentandi ſumitur locus: quicquid de animali dicetur, id etiã de homine prædicabitur. Quo fit, ut ſiquid etiã de animato corpore prędicetur: idẽ etiã de homine dici posſit. Vt igitur argumẽtationes ex ꝓximis generibus fiũt: ita etiã ex ulterius conſtitutis. Sed in his omnibus illud eſt, quod maxime cõſiderãdũ uidetur, ne id quod eſt inferius, ſuperiori præponatur ut genus. Et ſententia quidẽ talis eſt. Quod uero ad exemplũ attinet, declarabitur hoc modo. Sit aqua pluuia, genus, ea quæ deiecta de cælo imbri colligitur: huius ſpecies duplex eſt. alia enim aqua pluuia nocens eſt, alia non nocens. Nocẽtis quoque duplex ſpecies eſt, alia manu, alia uitio. Sed aqua pluuia manu nocens eſt, quæ ita loco aliquo excipitur, ut inde profluens uicino noceat, ſi locus is non ſit naturaliter talis, ſed manu hominis excipiendæ aquæ fuerit apparatus. Vitio uero, quoties naturaliter ita ſeſe locus habet, ut excipere aquã posſit & nocere uicino. Si igitur, eius aquæ, quam quis arceri uelit, ne ſibi noceat, a uicino, genus uelit exquirere: non neceſſe eſt ab ultimo uſq; genere deducere, ut dicat, aquæ eius quã quis uelit arceri, genus eſſe aquã pluuiã, ſed poteſt id quod inquirit genus paulo inferius inuenire, ut huius aquę, quã arceri deſiderat, id genus eſſe dicat, quod eſt, aqua pluuia nocẽs. Quod ſi genus proximũ quærat, illud poterit adhibere, quod eſt, aqua pluuia manu nocens: hoc enim arcere quis cogitur, quod manu ſit noxiũ. Quod uero loci forma uel uitio, incõmoditatis aliquid apportat, arcere non cogitur. Quod autem diximus, eius aquæ, quam arceri oporteat, genus eſſe aquã pluuiã manu nocentẽ: ita intelligendum eſt, ſi aqua, quæ arceri debet, plurima ſub ſe habeat indiuidua, & ſimilia: tunc enim demum eius aquæ quæ arceri debet, aqua pluuia manu nocens genus eſſe poterit. q; ſi aqua, quæ arceri debet, in nulla indiuidua diducatur, ipſa eſt indiuidua, nec eſt eius genus aqua pluuia nocens manu, ſed ſpecies. Quod ſi cui paululum uidetur obſcurius: hic ſi eos commentarios, quos de genere, ſpecie, differentia, proprio, atq; accidenti compoſuimus, libris quinque digeſtos inſpexerit, nihil horum poterit incurrere, quo caliget.

Commode etiam tractatur hæc argumentatio, quæ ex genere ſumitur, cum ex toto perſequare partes, hoc modo: Si dolus malus eſt, cum aliud agitur, aliud ſimulatur, enumerare licet, quibus id modis fiat: deinde in eorum aliquem id, quod arguas dolo malo factum, includere. quod genus argumenti in primis firmum uideri ſolet.

35. Dictũ eſt quemadmodũ genus ad ſpeciem debeat aptari, atque in eo præſcriptum eſt, ut niſi id, quod eſt ſuperius, adhiberi non debeat: nunc illuc adiungitur, quemadmodũ eius loci, qui a genere ducitur, in argumentatione commodior uſus eſſe posſit. Quotieſcunq; enim de re aliqua dubitatur, ſi facta generis alicuius diuiſione, ſub aliqua eius generis parte id, de quo ambigitur, potuerimus includere: tunc a genere tractum eſſe argumentum uidetur, hoc modo: Sit dolus malus, quando aliud agitur, aliud ſimulatur. Huius ergo ſi ſpecies diuidantur, & id quod factum eſſe arguimus, alicui earum ſpecierum, quæ a dolo malo deductæ ſunt, potuerimus adiungere: quicquid de dolo malo exiſtimabitur, idẽ etiam de ea re quam arguimus, neceſſe eſt iudicari. & factũ eſt argumentum a genere. Nam de quo quæritur, ſpecies eſt, & id, a quo ſumitur argumentum, genus eſt, ut ſi ita contigit, dolus malus: locus uero hic ab eo, qui eſt a partiũ enumeratione, diuerſus eſt. Nec ſi enumeramus partes, id eſt formas aut ſpecies, icCirco non a genere, ſed ab enumeratione partium ducitur argumentum. Quoties enim ipſa partium enumeratione utimur ad argumentationem, tunc ab eadem partitione argumentum tractum eſſe dicimus, ut hoc modo, Si fundamenta, & parietes, & tectum habet, & habitationi eſt deſtinatus locus, domus eſt; ipſa igitur partitione utentes, domum eſſe probauimus. Quoties uero ſub genere aliquid collocandum eſt, diuiſisq; partibus alicui eorum, quæ a genere deducuntur, id, de quo quæritur, aggregamus, ut hoc modo, Si Ciceronem animal eſſe monſtremus, dicemus ita: Omne animal aut rationale eſt, aut irrationale: ſed Cicero rationalis eſt, animal igitur eſt. Non partitione utimur principaliter ad argumentum conſtituendum, ſed icCirco genus diuiſimus, ut in unaqualibet diuiſione, id quod nitebamur oſtendere, poſſet includi, id eſt ut id de quo dubitatur, in aſſumpti continentia generis redigeretur, itaque de eo per generis naturam fides fieret. Sit ergo a genere facta argumentatio iure dicetur. Amplius ita partium enumeratio totius efficere ſubſtantiam ſolet, ſiue illud uniuerſale ſit, ut genus, ſiue partium coniunctione compleatur, ut totum. At uero hæc diuiſio generis, in cuius parte quælibet illa res, de qua contenditur, includenda eſt, non id efficit, ut totius ſubſtantia conſtituatur, ſed ut illud quod approbare quærimus, intra genus collocetur. Quem argumentationis modum in primis M. Tullius ualidum eſſe cõfirmat. Illa enim regula ſatis uera eſt atque neceſſaria: Quæ de genere prædicantur, eadem de ſpecie modis omnibus prædicari. Illud uero quæri perutile eſt, Cum aliquid de particularibus probatur ex ſuperpoſita proxima ſpecie, ut ſi Socratem rationalem eſſe approbemus, quoniam ſit homo, cum ſit homo rationalis: utrum ex genere, an ex forma argumentum ductum eſſe arbitremur. Nam ſi dicamus ex genere, ultima ſpecies genus eſſe non poteſt: ſi ex ſpecie, ſuperpoſitum genus ſemper ſpecies probare deſiderat. Socrates uero cui fidem pręſtat homo, quoniam rationalis eſt, genus hominis non eſt. Sed dicendum eſt, quoniã uelut a genere tractũ uidebitur argumentum. Nam ex genere, quaſi ex cõtinẽti atq; ampliori, & de ſubſtantia prędicati fides ducitur: quam fortẽ ad ſua indiuidua ſpeciem nemo dubitat obtinere. Nã & cõtinet ea, & de eorũ ſubſtantia prædicatur.

Similitudo ſequitur, quæ late patet, ſed oratoribus, & philoſophis magis, quam nobis. Et ſi enim omnes loci ſunt omnium diſputationum ad argumenta ſuppeditanda, tamen aliis diſputationibus abundantius occurrunt, aliis anguſtius. Itaq; genera tibi nota ſunt: ubi autem his utare, quæſtiones ipſæ te admonebunt. Sunt enim ſimilitudines quæ ex pluribus collationibus perueniunt quo uolunt, hoc modo: Si tutor fidem præſtare debet, ſi ſocius, ſi cui mandaris, ſi qui fiduciam acceperit, debet etiam procurator. Hæc ex pluribus perueniens quo uult, appellatur inductio, quæ græce ἐπαγωγὴ nominatur; qua plurimum eſt uſus in ſermonibus ſuis Socrates. Alterũ ſimilitudinis genus collatione ſumitur, cũ una res uni, par pari comparatur, hoc modo: Quemadmodum ſi in urbe de finibus controuerſia eſt, quia fines magis agrorum uidentur eſſe quam urbis, finibus regendis adiicere arbitrũ nõ poßis: ſic ſi aqua pluuia in urbe nocet, quoniam res tota magis agrorum eſt, aquæ pluuiæ arcendæ adiicere non poßis arbitrum. Ex eodem ſimilitudinis loco etiam exempla ſumuntur, ut Craſſus in Curiana cauſa exemplis plurimis uſus eſt, agens de eo qui teſtamento ſic hæredẽ inſtituiſſet, ut ſi filius natus eſſet in decem menſibus, iſq; mortuus prius, quam in ſuam tutelã ueniſſet, ſecundus hæres hæreditatem obtinuiſſet. quæ commemoratio exemplorum ualuit, eaq; uos in reſpondẽdo uti multum ſoletis. Ficta etiam exempla ſimilitudinis habẽt uim, ſed ea oratoria magis ſunt, quam ueſtra, quanquam uti etiam uos ſoletis, ſed hoc modo: Finge mancipio aliquẽ dediſſe id, quod mancipio dari non poteſt. num icCirco id eius factum eſt qui accepit? aut num is, qui mancipio dedit, ob eam rem ſe obligauit? In hoc genere oratoribus & philoſophis conceſſum eſt, ut muta etiam loquantur, ut mortui ab inferis excitentur, ut aliquid, quod fieri nullo modo poßit, augendæ rei gratia dicatur, aut minuendæ, quæ Hyperbole dicitur, & multa mirabilia alia. Sed latior eſt campus illorum, eiſdem tamen ex locis, ut ante dixi, & in maximis & in minimis quæſtionibus argumenta ducunt.

De

36. De ſimilitudinis loco plane atque expedite diſſeruit, omnemq; aperuit intellectum, ſimilitudinum diuidens formas; præſcripſitq; apertiſſime, quibus magis ex ſimilitudine argumenta contingerent, id eſt, philoſophis, atq; oratoribus: etenim ſimilitudo perſuaſionibus uidetur aptiſſima. nã quod in unã uel plures extra eã de qua quæritur, cauſam cadere ſolet: facile credi poteſt in eam quoq; de qua ambigitur, conuenire. Iccirco ex ſimilitudine tractæ argumentationes, magnum oratoribus uſum præſtant. Philoſophis quoque, quoniam non in omnibus quæſtionibus demonſtratione utuntur, ſed aliquoties ueriſimilia colligunt, quo id facilius perſuadeant quod nituntur oſtendere. inde ſimilitudo rerum ſæpe eſt inquirenda. atq; iccirco locus a ſimilitudine oratoribus maxime philoſophiſq; conducit, non tamen ſolis. Omnes enim loci communes ſunt cuiuſq; materiæ, ſed in aliis uberius incidunt, in aliis anguſtius inueniuntue. Quocirca cognitis, atque ante perceptis locis, quæſtiones ipſæ quæ tractabuntur, quibus locis uti debeat, ſolertem animum poterunt admonere. Omnis uero ſimilitudo duplex eſt. aut enim ex pluribus ſimilitudo colligitur, & inductio nuncupatur, quod Græci ἐπαγωγὴν nominant: aut ſingulæ res per ſimilitudinem comparantur. Ac prior quidem huiuſmodi eſt, Si tutor fidẽ præſtare debet, ſi ſocius, ſi cui mandaueris, ſi qui fiduciam acceperit: debet etiam procurator. Nam cum in pluribus rebus fides præſtari debeat: unaq; ſimilitudo ſit in fide præſtanda tam in tutore quam ſocio, atq; eo cui mandatum ſit, eoq; qui fiduciam acceperit, debet eadem ſimilitudo procuratori etiã conuenire. Fiduciam uero accepit, cuicunq; res aliqua mancipatur, ut eam mancipanti remancipet. uelut, ſiquis tempus dubium timens, amico potentiori fundum mancipet, ut ei, cũ tẽpus, quod ſuſpectũ eſt, præterierit, reddat: hæc mancipatio fiduciaria nominatur, iccirco quod reſtituẽdi fides interponitur. Hac ſimilitudinis collectione plurimũ Socrates eſſe uſus dicitur, ut in Platonis, aliorumq; eius ſectatorũ uoluminibus inuenitur. Quoties uero una res uni rei per ſimilitudinem cõparatur, hoc modo colligitur argumentũ. Regendorũ finium arbitri eſſe dicuntur, qui finalia litigia diſcernunt. ut ſi fuerit de finibus orta contentio, eorum dirimatur arbitrio. Sed fines, in agrorum tantum limitibus eſſe dicuntur: arbitri autem finium regendorũ in ciuitate eſſe non poſſunt. Item arceri aquam, in agris tantum dici ſolet, ubi ſi ex aliquo loco aqua pluuia colligatur, & defluens in campos, uicini paſcua, fruges'ue corrumpat: arbitri arcendæ aquæ a magiſtratibus ſtatuebantur. Quæritur ergo, an in urbe arcendæ aquæ arbitrum poſſimus adigere. Et argumentum capitur ex ſimilitudine. Si regendorum finium, quia ſolius agri ſunt, in Vrbe arbitrũ adigere non poſſis: ne aquæ quidem arcendæ, quia ſolorũ eſſe uidetur agrorũ, in Vrbe arbitrum poſſis adigere. Hic igitur una res uni rei ſimilitudine coniuncta eſt. Ex eodẽ ẽt ſimilitudinis loco illa ſumit Cicero proponit, quæ uocantur exempla, ueluti Craſſus in cauſa Curiana, quæ fuit huiuſmodi. Quidam prægnantem uxorẽ relinquens, ſcripſit hæredẽ poſthumum, eiq; aliũ ſubſtituit ſecundũ, qui Curius uocabatur, ea conditione: ut ſi poſthumus, qui intra menſes decẽ proximos naſceretur, ante moreretur, quam in ſuam tutelam perueniſſet, id eſt, ante obiret diem, quam teſtamentum iure facere poſſet, ſecundus hæres ſuccederet. quod ſi ad id tempus perueniſſet, quo iam firmo iudicio in ſuam tutelam receptus, iure ciuili, inſtituto poſſet hærede defungi, ſecundus hæres, id eſt, Curius, non ſuccederet. quæ uocatur ſubſtitutio pupillaris. quæſitũ eſt an ualeret ita inſtituta ratio. Craſſus igitur multa protulit exempla, quibus ita inſtitutus hæres obtinuiſſet hæreditatẽ. quæ exẽplorũ commemoratio iudices mouit. Dicit etiã ipſos quoq; iuriſconſultos uti ſæpius exẽplis, ueluti cum fingitur propoſitio, ut caſus de quo agitur per ſimilitudinem intelligatur, hoc modo, Si quis eum iuriſperitus adiiciat id, quod non iure contractum eſt, nullius eſſe momenti; adhibeatq; exemplum tale, uelut ſiquis rem non mancipi mancipauerit, num iccirco aut rem alienauit, aut ſe reo facto potuit obligaſſe? minime. Quod enim non iure contractum eſt, nil retinet firmitatis. Et alia huiuſmodi apud iuriſperitos inueniuntur: in quibus oratores maxime ualent, quibus etiam intantum fingere licet, ut eorum oratione etiam mortui ſæpe ab inferis excitentur. quod Tullius in ea facit oratione, qua Cælium defendit. Sed iam, inquit, eſt illorũ campus, id eſt oratorum, quibus ſpatiari ac deuagari licet. Nec iccirco minus cæteris quoq; facultatibus ſimilitudines proſunt, quoniã eadẽ argumẽta maximis minimiſq; cauſis conueniunt. quo ſit ut loci quoq; argumentorũ diuerſarũ artiũ quæſtionibus accõmodentur.

Sequitur ſimilitudinem differentia, res maxime contraria ſuperiori: ſed eſt eiuſdem facultatis diſsimile & ſimile inuenire. eius generis hæc ſunt, non quemadmodum quod mulieri debeas, recte ipſi mulieri ſine tutore auctore ſoluas: ita quod pupillo, aut pupillæ debeas, recte poßis eodem modo ſoluere.

37. Eiuſdem facultatis eſt ſimilitudines differentiaſq; cognoſcere. qui enim ſcit, quid ſit idem, noſſe poterit quid ſit diuerſum. Omnis uero ſimilitudo idem aliquid eſſe conſtituit. quod enim idem eſt ſecundum qualitatem: id ſimile eſſe neceſſe eſt. Omnes quippe res aut ſubſtantia eædẽ ſunt, aut qualitate, aut cæteris prædicamentis. quod ſi ita eſt, & animus intelligere hoc idem in pluribus prædicamentis poteſt: ſed cum hoc ipſum idem in prædicamentis notat, eodẽ modo in eiſdem prædicamentis, quod diuerſum eſt, intuetur. ſed ſimile idem eſt, differentia uero diuerſum. Idẽ igitur animus eademq; intelligentia ſimilitudinem differentiamq; cognoſcit. Differentiarum uero multæ ſunt ſpecies. aliæ quippe ſunt ſubſtantiales, ut homini rationale: aliæ nõ ſubſtantiales, ſed inſeparabiles, ut nigrum æthiopi, atq; coruo: aliæ uero, mobiles neq; conſtantes, ut ſedere, ſtare, & huiuſcemodi cæteræ, quibus & ab aliis hominibus, & a nobis ipſis ſæpe diſtamus. Item differentiæ aliæ aliquo modo ſunt generum diuiſibiles, aliæ aliquo modo ſpecierum conſtitutiuæ. Sed ſi a conſtitutiuis argumentum ducatur, uelut a genere ducitur. nã ſicut genus cõtinet ſpeciẽ: ita differentiæ continent ſpecies. Sane ſi differentiæ conſtitutiuæ ut genera intelligentur, fides ab his ad ea aptabitur quæ conſtituunt. hæc enim talium differentiarum ueluti formæ quædam ſunt. Sin uero ſint diuiſibiles, ſiquidem ad ea probanda, id eſt genera quæ diuidunt, earum ducitur fides, a forma argumentum fieri uidetur. nam tales differentiæ eorum, quæ diuiduntur, formæ quædam ſunt. Quod ſi ad ea probanda referuntur, quæ in contrariam partem genus diuidunt, tunc proprie a differentia fieri argumentum uidetur, quia contrariæ ueluti differentiæ comparantur. Quod uero ad exemplum attinet Tullii, huiuſmodi eſt. Mulieres antiquitus perpetua tutela tenebantur, pupilli item ſub tutoribus agunt. ſed mulieribus ſi quid debitum fuiſſet, ſine tutoris auctoritate poterat ſolui, pupillis uero minime. Ergo ſi quæratur, an id quod debeatur pupillo cuilibet, renuente tutore poſſit exolui: a differentia ſumitur argumentum ſic. Non ſicut mulieri ſine tutoris auctoritate debitum poſſis exoluere, eodem modo niſi auctoritas tutoris acceſſerit, pupillo ſoluere, quod debeas, poſſis. Illæ enim perpetua tutela, etiam prouecta iam ætate continentur: iſtorum tutelæ certus annorum numerus terminum facit, atq; iccirco ſolui pupillo ſine tutoris auctoritate non poterit. Differt enim perſona mulierum a perſona pupillorum, uel in eo quod pupilli non perpetua reguntur tutela, mulieres uero perpetua: uel quod pupillus nullum ſuæ rei adminiſtrandæ utilitatis iudicium habere poteſt: cum ſit aliquis mulieribus, & ſi non firmus, in explicanda familiaris rei utilitate delectus.

Deinceps locus eſt qui a contrario dicitur. Cõtrariorũ autem genera ſunt plura, unum eorum quæ in eodem genere plurimum differunt, ut ſapientia, ſtultitia. Eodem autẽ genere dicuntur, quibus propoſitis occurrũt tanquam e regione quadam contraria, ut celeritati tarditas, non debilitas:

tas: ex quibus contrariis argumenta talia exiſtunt. Si ſtultitiam fugimus, ſapientiam ſequamur: & bonitatem, ſi malitiam. hæc, quæ ex eodem genere contraria ſunt, appellantur aduerſa. Sunt alia contraria, quæ priuantia licet appellemus latine, græce appellantur στερητικά. Præpoſitio enim in, priuat uerbum ea ui quam haberet, ſi in, præpoſitum non fuiſſet, ut dignitas indignitas, humanitas inhumanitas, & cætera generis eiuſdem. quorum tractatio eſt eadem, quæ ſuperiorum, quæ aduerſa dixi. Nam alia quoq; ſunt contrariorum genera, uelut ea quæ cum aliquo conferuntur, ut duplum ſimplum, multa pauca, longum breue, maius minus. Sunt etiam alia ualde contraria: quæ appellantur negantia, ea ἀποφατικὰ græci, contraria aientibus, ut ſi hoc eſt, illud non eſt. Quid enim opus exemplo eſt? tantum intelligatur in argumento quærendo contrariis omnibus contraria non conuenire.

38. Diuiſo differentiæ loco, nunc de contrariis tractat: quare uti rerum ordo clarius colliqueſcat, pauca mihi ex Ariſtotele ſumenda ſunt, quæ ille uir omnium longe doctiſſimus, de hac diuiſione tractauit, quanquam M. Tullius re quidem Ariſtoteli fere conſentit, ſed ab eo nominum interpretatione diuerſus eſt. nā quæ Ariſtoteles oppoſita .i. ἀντικείμενα uocat, ea Tullius cōtraria nominat: ſed hæc paulo poſterius, nunc Ariſtotelis diuiſio conſideretur. Oppoſitorū igitur ſecūdū Ariſtotelē alia ſunt contraria, alia priuatio, & habitus, alia relatiua, alia contradictoria. Contraria quidē, ut album atq; nigrum. Habitus uero & priuatio, ut uiſus, & cæcitas, dignitas & indignitas. Relatiua uero, ut pater filius, dominus ſeruus. Contradictoria, ut eſt dies, non eſt dies. horum omnium tales inter ſe differentiæ conſiderantur. nam quæ contraria ſunt, partim mediata ſunt, partim uero medio carent. Mediata ſunt, ut albū nigrū: eſt .n. horū medius quilibet alius color, ut rubeus, uel pallidus. & horū contrariorū non neceſſe eſt alterū ſemper ineſſe corporibus. Neque enim omne corpus, aut albū, aut nigrū eſt, ſed aliquoties in horū medietate eſt conſtitutū, ut ſit rubrū, uel pallidū. Immediata uero contraria ſunt, quorū nihil mediū poterit inueniri, ut grauitas & leuitas: horū .n. nihil eſt mediū. nā quæ leuia ſunt, ſurſum feruntur: quæ grauia, deorſum. Quod autem ſit corpus, quod neq; ſurſum, neq; deorſum feratur, nihil poterit inueniri. Sed immediata contraria talia ſunt, ut alterū eorū cui poteſt accidere, ſemper inhæreat, ut in propoſito ſuperius exemplo. Neceſſe eſt .n. omne corpus, uel leue eſſe, uel graue. quia leuitas & grauitas mediū non habent, quod præterea ineſſe corporibus poſſit. At ea quæ in priuatione & habitu ſunt, ut cæcitas & uiſus, diſtant quidē ab his contrariis, quæ claudunt aliquam medietatē, quod ipſa medietatem nō habent: ab his uero contrariis differunt, quæ ſunt immediata, quoniā horum contrariorū alterū ſemper ſubiecto ineſſe neceſſe eſt, ut corpori grauitatē, uel leuitatē: priuationē uero, & habitū non ſemper. ut cū ſit habitus quidē uiſus, priuatio autē cæcitas: non omne quod uidere poteſt, aut uidet, aut cæcū eſt. Infans quippe nondū editus, neq; uidet, quia nondum proceſſit in lucē, neq; cæcus eſt, quia nondum habuit uiſum, quē potuiſſet amittere. Idē de catulis dici poteſt, qui ſtatim nati nequeunt intueri: nā tunc eos, nec cæcos dicere poſſumus, nec uidentes. Et poſtremo contraria ſemper in ſuis qualitatibus conſiderantur. priuationes autem, nō quod ipſæ ſint aliquid, ſed ex habitus abſentia colliguntur: neq; enim cæcitas eſt aliquid, ſed a uiſus intelligitur abſceſſu. Tā uero priuatio quam contrarietas differt a relationis oppoſitione, eo quod neq; contraria, neq; priuatoria ſimul eſſe poſſunt: idem enim in uno eodemq; tempore, uno eodemq; in loco, album & nigrum, uidens & cæcum eſſe non poterit. ſed relatiua a ſe nequeunt ſeparari, neq; enim poteſt eſſe filius ſine patre, nec ſeruus, ſi dominus non ſit. Amplius, Contraria ad ſe & priuatoria non referuntur. nemo enim dicit album nigri, uel nigrum albi, uel cæcitatem uiſus, uel uiſum cæcitatis. Quæ uero in relatione ſunt poſita, in ipſa relationis prædicatione conſiſtunt, uel duplum dimidii, dominus ſerui, & cætera ad hunc modū. Tam uero contraria, & priuatoria, quam etiam relationes differunt a contradictionibus, quoniā contradictiones quidē ſemper in oratione conſiſtūt, & in altera earū parte ueritas, in altera falſitas inuenitur. Cōtraria uero, & priuatoria, & relationes in ſimplicibus partibus orationis inueniuntur, & in his neq; ueritas neq; falſitas ineſt. nam cum dico albū, nigrū, cæcitas, uiſus, dominus, ſeruus, ſimplices orationis partes ſunt, neq; uerum, neq; mēdaciū continentes: in ſimplicibus .n. partibus orationis ueritas, uel falſitas nulla eſt. Cū autē dico, dies eſt, dies non eſt, utræq; propoſitiones, una affirmatione, altera in negatione poſita, orationes ſunt. Sed M. Tullius non tam propriis nominibus quam notioribus utitur. ait enim Contrariorū alia eſſe, quæ aduerſa uocentur, alia quæ priuantia, alia quæ in cōparatione ſint, alia quæ aientia & negantia nuncupātur. Sed quæ contraria nominat, oppoſita uerius dicerentur. quæ aduerſa dicit, contrariorum melius ſuſciperent nomen. quæ in collatione nominat, ea relatiua, uel ad aliquid certius uocarentur. ſed utatur nominibus ut uolet, dum res ipſæ certa proprietatis ſuæ ratione ſignentur. nos uero in cęteris quos edidimus libris, eo nuncupauimus modo, quo ſuperius in Ariſtotelis dictum eſt diuiſione. Secūdū M. Tulliū igitur contrariorū alia ſunt aduerſa, ut ſapientia ſtultitia. alia priuantia, ut dignitas, & indignitas. alia quæ cum aliquo conferuntur, ut duplum ſimplum. alia quæ appellantur negantia, e contrario aientibus conſtituta, ut ſi hoc eſt, illud non eſt. Aduerſa igitur ſunt, quæ ſub uno genere poſita, plurimum a ſe differunt, ut albū, nigrū, quæ a ſe plurimū diſtant ſub uno genere poſita, id eſt ſub colore. Item celeritati tarditas aduerſa eſt, poſita utriſq; ſub motu. neq; enim celeritati debilitas opponenda eſt, quia debilitati firma ualetudo contraria eſt. quod in diuiſione omiſit Cicero, ſed docuit exemplo. Illa quoq; dicuntur aduerſa, quæ in diuerſis generibus ſita, plurimum a ſe diſcrepare intelliguntur: ut ſapientiæ ſtultitia. Illa enim ſub genere boni eſt: hæc uero ſub mali. quanquam huiuſmodi exemplum priuationem potius ſpectare uideatur. nā ſtultitia priuatio eſt ſapientiæ, nec quicquam eſt aliud ſtultitia niſi ſapientiæ, & rationis abſentia. ſed quæ ſint, quæ priuantia Cicero appellat, poſterius demonſtrabo. Ex his aduerſis hoc modo ſumitur argumentum: Si ſtultitiam fugimus, ſapientiam ſequamur: ſi bonitatem appetimus, malitiā fugiamus, quanquam malitia quoque ſecundum eundē modū qui ſuperius dictus eſt, priuationibus poſſit adiungi. Priuantia uero ſecundū Ciceronē ſunt, quæ græce στερητικά appellantur, quę habent eam partem orationis prępoſitā, quæ cum fuerit adiecta, ſemper fere aliquid demit. ea eſt, in, præpoſitio. hæc enim ſyllaba cui fuerit appoſita, demit fere aliquid ex ea ui, quam eſſet res quælibet habitura, ſi in, ſyllabā præpoſitā non haberet, ut humanitati inhumanitas: In namque præpoſita id de quo dicitur, humanitate priuauit, ut dignitas indignitas. Et Tullius quidem ea tantum priuantia eſſe confirmat, in quibuſcunque ſyllaba iſta præponitur: priuantium quippe natura, ſecundū Tulliū, huius ſyllabæ commemoratione finitur: a Peripateticis uero accepimus priuationes cum ſimplicibus nominibus, tum cum priuatoriis ſyllabis efferri. Simplicibus nominibus, ut cæcitas. cū priuantibus uero ſyllabis, ut indignitas, inhumanitas. Quocirca ſecūdum M. Tullium cæcitas non erit priuatio uiſus, ſed ei aduerſum. atq; idcirco forſitan ſtultitiam inter aduerſa numerauit, quoniam non habet, in, ſyllabam ex qua priuationes arbitratur exiſtere. Ex quibus eodem modo ut in ſuperius poſitis aduerſis, argumenta ducuntur. Inhumanitatem auerſemur ſi humanitas conſectanda eſt. Illa uero contraria, ut ait Tullius, quæ cū aliquo conferuntur, talia ſunt, ut duplū ſimpli. Id tantūdem eſt, tanquam ſi diceret duplū dimidii. ſimplū enim dupli dimidiū eſt. & pater filii. eaq; ſunt ſemper reciprocantia, aliquoties quidē ſeptimo caſu, aliquoties uero genitiuo: nā filius patris eſt filius, & pater filii. hæc ſecūdū genitiuū conuerſio eſt. & duplū ſimplo duplū eſt: hæc ſecūdū ſeptimū caſum. ſunt et quæ accuſatiuo, ut pauca ad multa, & magnū ad paruū. Itē negātia ſunt q̄ in affirmationibus & nega-

& negationibus poſita ſunt, ut ſi hoc eſt, illud non eſt, ueluti ſi dies eſt, nox non eſt, atq; hanc oppoſitionem Cicero ualde dicit eſſe contrariam. Ex quibus omnibus ſecundũ ſuperius dictum modũ argumentorũ facultas eſt: nã ex relatiuis contrariis ita ſumimus argumentum, Si pater eſt, fieri non poteſt quin ei filius ſit. Ex negantibus autem quæ ἀποφατικὰ (ut ait) græci uocant, ita, ſi Sol ſupra terram fuit, nox eſſe nõ potuit: hæc enim affirmatio illam perimit negationem. cur uero hæc negantia eſſe conſtituerit, mirandũ eſt. nam quæ negantia ſunt, aientibus opponuntur, & ſimul eſſe non poſſunt, ut diem eſſe, ac diem non eſſe. hoc uero conſequẽs eſt, cum ita dicatur, ſi hoc eſt, illud non eſt, ut ſi dies eſt, nox nõ eſt: atq; affirmationem negationemq; Tullius ualde dicit eſſe contrariam, ſed in hac conſequentia nequeunt eſſe contraria. nam quod eſt conſequens, contrarium non eſt.

Ab adiunctis autem poſui equidem exemplum paulo ante, multa adiungi, quæ ſuſcipienda eſſent, ſi ſtatuiſſemus ex edicto ſecundum eas tabulas poſſeſſionum dari, quas hic inſtituiſſet, cui teſtamenti factio nulla eſſet. Sed locus hic magis ad coniecturales cauſas, quæ uerſantur in iudiciis, ualet: Cum quæritur quid aut ſit, aut euenerit, aut futurum ſit: aut quid omnino fieri poßit. Ac loci quidem ipſius formula talis eſt. Admonet autem hic locus, ut quæratur, quid ante rem, quid cum re, quid poſt rem euenerit. Nihil hoc ad ius, ad Ciceronem inquibat Gallus noſter, ſi quis ad eum quid tale retulerat, ut de facto quæreretur. Tu tamen patiare nullum a me artis inſtitutæ locum præteriri, ne ſi nihil niſi quod ad te pertineat ſcribendũ putaris, nimium te amare uidear. Eſt igitur magna ex parte locus hic oratorius, non modo non iuriſconſultorum, ſed ne philoſophorum quidem. Ante rem enim quæruntur, quæ talia ſunt, apparatus, colloquia, locus, conſtitutũ conuiuium. Cum re autẽ, pedum crepitus, ſtrepitus hominũ, corporum umbræ, & ſiquid eiuſmodi eſt. At poſt rem, pallor, rubor, titubatio, & ſi qua alia ſigna conturbationis & conſcientiæ: præterea reſtinctus ignis, gladius cruentus, cæteraq; quæ ſuſpicionem facti poſſunt mouere.

39. Quid ſit ab adiunctis locus, breui ſuperius mõſtrauit exemplo, eo ſcilicet quo dixit, Si ſecundum mulieris nunquam capite diminutæ tabulas poſſeſſio bonorum daretur, conſequens eſſe, ut ſecundũ quoq; puerorum, & ſeruorũ tabulas poſſeſſio permitteretur. Sed nunc formã ipſam &, quaſi ſubiectũ loci monſtrare proponit, quæ eſt huiuſmodi, Ab adiunctis enim locus eſt, cum ex eo quod proponitur aliquid aliud uel eſſe, uel fuiſſe, uel futurum eſſe argumentatione colligitur, ut in eo ipſo quod dudum poſuit exemplo. Approbatur enim non debere ſecundũ mulieris nunquã capite diminutæ tabulas, bonorũ poſſeſſionẽ dari: quia ſi id fuerit poſitũ, id futurũ eſt, ut ſecundũ puerorũ quoq; ac ſeruorũ tabulas, bonorũ poſſeſſio permittatur. Talia uero ſunt quæ dicuntur adiuncta, ut circa rem fere quæ quæritur, inueniantur, neq; tamen neceſſe ſit ei ſemper adhærere. Et forma quidẽ huius loci talis eſt, ut hanc quoq; definitionẽ poſſit admittere: Ab adiunctis locus eſt, cum ex aliquibus, quæ ſunt proxima eis, de quibus quæritur rebus, id quod quæritur uel fuiſſe, uel eſſe, uel futurũ eſſe monſtratur. qui locus eſt coniecturalibus cauſis maxime neceſſarius. Cũ enim de facto quæritur, tum ſi id factũ eſt quod dubitatur, quid uel fuerit, uel ſit, uel futurum ſit, conſiderari ſolet. Multa enim ſunt quæ unicuiq; adiuncta rei, uariorum euentu temporum colliguntur: icirco enim quid ante rem, quid cum re, quid poſt rem euenerit, in coniecturalibus cauſis inquiritur. quæ ab oratoribus tractantur ſolis, neque iuriſconſultis in huiuſmodi negotiis cum rhetorica facultate ulla communio eſt. Iuris enim peritus de facti qualitate, non etiam de ipſius facti ueritate reſpondet: icirco quoties ad Gallum peritum iuris facti quæſtio deferebatur, nihil ad nos inquibat, & ad Ciceronem potius conſulentes, id eſt ad rhetorem remittebat. In quo Tullius facete ad Trebatium iocum miſcuit dicens, Quanquam locus hic ab adiunctis coniecturalibus cauſis maxime utilis, nihil conſultorum iuris prudẽtiam iuuet, patiere me tamen inquit, nullam ſuſcepti operis partem præterire: ne ſi in hoc libro nihil præter tuæ artis exemplo cõſcripſero, tuæ tantum gratiæ uideatur addictus. Ab adiunctis uero locus, qui non modo iuriſconſultis, ſed ne philoſophis quidem præter oratores, non patet, trium ſæpe tẽporum ratione tractandus eſt. nam de facto ſi quæritur, q̃d uel ante id, uel cum eo, uel poſt id fuerit, neceſſe eſt ueſtigari. Ante rem quidem, hoc modo. Apparatus: uериſimile eſt enim effeciſſe aliquem quod ante efficiendum parauit. Colloquia: fieri enim potuit ut amauerit, qui ſæpe fuerit collocutus. Locus: uelut cum ad aliquid faciendum opportunus locus eligitur. Conſtitutũ conuiuiũ: uelut ſiquis conſtituto ante conuiuio in eo feciſſe aliquid arguatur, capiaturq; coniectura facti, ex eo ipſo, quod ſit conuiuium conſtitutum. atq; horum omniũ ante rem, de qua quæritur, exempla ſunt. Cum re uero, hoc modo: Pedum crepitus, uelut ſi tiſe in quempiã locũ aliquis accuſetur, pedũ crepitu deprehenſus eſſe probabitur: uel ſi fuiſſe adulter in cubiculo, ex umbra corporis deſignetur. Hęc cum ipſis de quibus quæritur inſpecta, eiſdem tamen intelliguntur adiuncta. Poſt rem uero, ſi quas conſcientiæ maculas pallor, rubor, titubatioq; prodiderit. Reſtinctus ignis, uelut ſi clam factum aliquid extincto igni uelimus oſtendere, ut tutius, notitiam ſubmouentibus tenebris, committeretur. Item gladius cruentus peractũ facinus monſtrat. Hæc omnia poſt rem facto intelliguntur adiuncta, & ſemper ante rem, cum re, & poſt rem, ſecundũ rationẽ temporum intelligendum eſt: neq; ita ut in antecedentibus & conſequentibus. Illic enim naturæ ratio conſideratur: omnia quippe ſimul ſunt. nam quod antecedit, ſi poſitum ſit, ſtatim eſt id quod conſequitur, ut ſi ponas hominem, ſtatim animal eſſe neceſſe eſt. nec ante, ſecundum tempus, homo dici poteſt, poſt uero ſubſequi animal: ut ante aliquis apparatus eſt ſecundũ tempus, poſterior effectus. Itaq; illic antecedentia & conſequentia nominantur, hic ante rem, cum re, & poſt rem. Icirco quòd illud quidem, non ſecundum tempus, ſed ſecundum principalitatem naturæ ſecũ ſimul aliquid trahentis antecedens dicitur; Conſequens, id quod antecedens comitatur. Ea uero quæ ſecundum tẽporis priorem poſterioremue rationem conſiderantur, adiũcta, icirco ante rem, cum re, & poſt rem cepere uocabulũ.

Deinceps eſt locus dialecticorum proprius ex conſequentibus & antecedentibus, & repugnantibus, qui etiã ab adiunctis longe diuerſus eſt: nam adiuncta, de quibus pauloante dictum eſt, non ſemper eueniunt. Conſequentia autem ſemper. Ea enim dico conſequentia, quæ rem neceſſario conſequuntur: itemq; & antecedentia & repugnantia. Quicquid enim antecedit quamque rem, id cohæret cum re neceſſario: & quicquid repugnat, id eiuſmodi eſt, ut cohærere nunquam poßit.

40. Expedito adiunctorũ loco, nunc de antecedentibus, & conſequentibus, & repugnantibus diſſerit. Qui locus, cum ſit unus, in tria uelut membra diuiſus eſt. M. quidẽ Tullius loci huius uocabulum tacuit, mihi autem totus conditionalis appellandus uidetur. Cuius cum promptiſſime natura claruerit, nomen quoq; ei, quod nos poſuimus, recte inditũ manifeſtius apparebit. Primũ igitur ſingularum partiũ definitio proponenda eſt. Itaq; antecedens eſt, quo poſito aliud neceſſe eſt conſequatur. Itemq; conſequens alicuius eſt, q̃d eſſe neceſſe eſt, ſi illud, cuius eſt conſequens, præceſſiſſe conſtiterit. Repugnãs eſt, quod ſimul cũ eo, cui repugnare dicitur, eſſe nõ poſſit. Antecedentiũ igitur, atq; conſequẽtiũ, & repugnãtiũ, unũ eſſe locum prædiximus: qui quomodo ſit unus, paucis oſtendã. Primũ igitur, dũ quæreretur quonam modo unus eſſet locus a conſequentibus, antecedentibus & repugnantibus, dicebatur quoniam eiuſdem mẽtis eſſet atq; intelligentiæ, tam conſentanea ſibimet quã diſſidentia præuidere,

uidere: idcirco hunc quoque locum unum uideri. Conſentaneorum nanque duæ ſunt partes, antecedens una, altera conſequens. Nam cũ altero præcedente comitatur alterum, illa ſibi in ipſa naturæ conſequentia, conſentire neceſſe eſt. Repugnantium uero, tametſi duæ partes ſint, unum tamen eſt utriſque uocabulum: utraq; enim repugnantia nominantur. Duo uero eſſe, quæ ſibimet repugnent, atq; a ſe diſſentiant, nullus ignorat: ſed eo diſtant, quòd antecedentium & conſequentium duo ſunt nomina, licet unus ſit utriuſq; conſenſus. Repugnantibus uero unum nomen eſt, cum ſit unus in utriſq; diſſenſus. Ergo eadem mens, eademq; intelligentiæ ratio, id quod præcedit, & id quod comitatur, intelligit. Neq; enim fieri poteſt, ut antecedẽs aliquid intelligatur, niſi in eodem quid ſit conſequens conſideretur. Eodem quoque modo nec conſequens, niſi appareat quid præcedat. Item repugnans aliquod intelligere nemo poteſt, niſi intelligat cui repugnet. ſed quoniã eadẽ ratio poteſt ſimilia diſſimiliaq; perſpicere: antecedentium uero & conſequentium conſenſus quidam, & per naturæ ſimilitudinem concordia eſt: diſſenſus uero in repugnantibus, ac diſſimilitudo, neceſſe eſt, ut una atq; eadẽ ratio antecedentium conſequentiumq; naturam, & repugnantium ſpectet, quo ſit ut unus quoq; locus ſit eorum q̃ una intelligentia comprehendit. Sed hic opponebatur. Cur igitur aliũ ex ſimilitudine, alium ex contrario locum M. Tullius ſuperius enumerauit? Nam ſecundã propoſitam rationem, quoniam ſimilitudinem & contrarietatẽ intelligentia una perpendit, unus locus ſimilium contrariorumq; eſſe debuiſſet. ſed reſpõdebatur, quoniam non eodẽ modo ſibi antecedentia & conſequentia conſentire dicuntur, ſicut ea quæ ſimilia nuncupantur. In his nanq; una tantum qualitas inuenitur, & ſecũdum eadẽ qualitatem ſimilia eſſe dicuntur: at in antecedentibus & conſequentibus non qualitatis ſimilitudo, ſed quidam naturæ conſenſus eſt. Et quæ ſimilia ſunt, ſine ſe eſſe poſſunt; antecedentia uero & cõſequentia ſine ſe eſſe non poſſunt, atq; icc irco nõ uidetur eſſe conſequentium & antecedentium cum ſimilitudine ulla communio naturæ. Quæ ratio non ualdę uidetur idonea, nec explicat, quod demonſtrare conatur. Illud certe firmiſſimũ eſſe conſtat, quod huius loci tractatus conditionalibus ſemper propoſitionibus accommodaretur. Conditionalis uero propoſitio eſt, quæ cum conditione pronunciat eſſe aliquid, ſi aliud fuerit: ueluti cum dicimus, ſi dies eſt, lucet. Hęc igitur rerũ conſequentia facile in repugnantiã uertitur. Nam ſi rebus conſequentibus negatio interponatur, ex conſequentibus repugnantia redduntur, hoc modo. Si dies eſt, lux eſt. Repugnantia ſunt ita. Si dies eſt, lux non eſt: repugnant enim diem eſſe & lucem nõ eſſe. Quæ repugnantia in conditione conſiſtit. Dicimus enim ſi nox eſt, lux nõ eſt. nam diei contrarium eſt nox. Conſequẽs uero noctis, lucẽ non eſſe. quare eſſe diem & non eſſe lucẽ repugnat. Argumentũ uero eſt, hanc repugnantiã in conditione conſiſtere, quia ſi conditio deficiat, nulla eſt repugnantia, hoc modo, dies eſt, lux non eſt: utræq; enim disiunctę ꝓpoſitiones ſuas ſentẽtias gerunt, nec quicquã intelliguntur habere cõmune, atq; ideo diuerſis acceptæ temporibus ueræ ſunt, nec repugnãt. Nã ſicut in his ꝓpoſitionibus dies eſt, lux eſt, nulla eſt conſequẽtia, quoniã conditio deeſt, q̃ ꝓpoſitionẽ facit connexã, ſed utræq; a ſe disiunctæ ſuã ſententiã claudunt: ita in his ꝗbus ꝓponitur, dies eſt, lux non eſt, nulla eſt repugnantia, quoniã ſeruat ſuã utraq; ſeparata ſententiã. At ſi his conditio interueniat: ſuperiorũ quidẽ ita ſententia copulatur, ut conſequẽtes fiãt: poſteriorũ uero ita, ut repugnãtes hoc modo, ſi dies eſt, lux eſt. Hæc conſequens ꝓpoſitio, ex duabus per cõditionem mediã, effecta eſt una. At ſi ſit ita, Si dies eſt, lux non eſt, repugnat. Negatum enim quod ſeq̃tur, repugnare neceſſe eſt. Amplius, argumentũ quod ex antecedentibus & conſequẽtibus ſit, ex unius ꝓpoſitionis cõnexæ partibus naſcitur. nã cõditionalis ꝓpoſitionis connexæ una pars eſt antecedẽs, alia conſequẽs. Quod ſi a repugnãtibus argumẽtũ fiat, ruſus ab unius ꝓpoſitionis mẽbris tale argumẽtum naſci oportebit. igitur ex his ꝓpoſitionibus, dies eſt, lux eſt, una eſſe non poteſt niſi a conditione copulentur, ut unum ſit antecedens, aliud conſequens: & ideo in his ex antecedẽti, & conſequẽti argumẽtũ eſſe nõ poteſt, quoniã duæ ſunt. Ex illis quoq; ꝓpoſitionibus q̃ ſunt dies eſt, lux non eſt, una eſſe non poterit, niſi conditionis adiunctione in unius quodãmodo ꝓpoſitionis ſentẽtiã reducãtur. cuius ꝓpoſitionis partes ſunt repugnãtes. Nã ut in cõnexa præpoſitione una pars antecedẽs, alia eſt conſequẽs: ita in repugnãti utraque pars propoſitionis a ſemet inuicẽ repugnat, ac diſſidet. Amplius repugnãs ꝓpoſitio connexæ partẽ contrariã tenet. nã ut in illa, quod antecedit ſecũ id quod ſeq̃tur trahit: ita in hac ꝓpoſitione partes ſimul eſſe nõ poſſunt. Cõtrariæ uero differẽtiæ ſub eodẽ genere poni ſolent. Si igitur cõnexa ꝓpoſitio in cõditione eſt conſtitura: repugnãs quoq; in cõditione ſubſiſtit. Quod ſi & conſequẽtiã ꝓpoſitionũ & repugnãtiã conditio facit, nõ eſt dubiũ quin locus hic iure conditionalis uocetur, ac ſit unus poſitus in conditione diuiſis partibus. i. in antecedẽtẽ conſequẽtẽq; & repugnãtẽ. Connexæ nanq; ꝓpoſitionis una pars antecedẽs eſt, alia conſequẽs. Repugnãtis uero ꝓpoſitionis utraq; repugnat ac diſſidet. Itaq; connexæ ꝓpoſitionis partes antecedẽs & conſequẽs ſunt, repugnantis uero repugnãtes. Nec illud intelligẽtiã turbet, quod dies eſt, & lux eſt, quadã ſibi ratione conſentiũt. Itẽ dies eſt, & lux non eſt, quaſi a ſe diſſentiũt atq; diſcordãt. nã connexa eſt ꝓpoſitio, ſi cũ aliud anteceſſerit, aliud conſequatur. Itẽ repugnãs, ſi uno poſito, aliud inferatur, quod eſſe nõ poteſt, niſi id ius conditionis efficiat. Quo circa, aperte demonſtratũ eſſe arbitror, conditionalẽ hũc locum uocari, & recte, unũ eſſe a M. Tullio conſtitutũ. Quomodo uero fiat ab antecedẽtibus & conſequẽtibus, & repugnãtibus argumẽtũ, poſterius dicã. Sed quoniã nullius facultatis alterius eſt quid, uel quamq; rẽ conſequitur, uel quid cuiq; repugnet inſpicere, niſi dialecticæ tãtũ, q̃ huius quam maxime rei peritiã ꝓfitetur: icc irco ait hũc eſſe locũ totũ dialecticorũ, qui etiã ab adiunctis longe lateq; diuerſus eſt. Primũ quod adiũcta ꝓdere ſeſe, atq; oſtẽdere inuicẽ poſſunt, non uero perficere atq; adimplere naturã: ueluti ambulationẽ, pedũ ſtrepitus, ſignificare quidẽ ac denunciare poteſt, efficere uero non poteſt. Neque. n. ambulationem efficit pedum ſtrepitus, nec uero ex neceſſitate ambulatio ut ſit, pedũ ſtrepitus auctor eſt; ſed ſæpe ita ambulatur, ut nullus pedum ſtrepitus exaudiatur, ſæpe non mutato loco moueri pedes ac ſtrepere pręter ambulationẽ queunt, icc irco non ſemper inueniuntur adiuncta: propoſitoq; termino, quẽ probare contendimus, ſæpe ex adiunctis argumenta deficiunt, quia ipſa quoq; aliquoties deficere uidentur adiuncta. Pręcedentia uero & conſequentia, & repugnãtia nunquã deſunt: omne enim quicquid in rebus eſt, habet quod ſe aut ſequatur naturaliter, aut præcedat. Eſt etiã a quo per naturæ diuerſitatẽ diſſideat, uelut animal ſequitur quidem hominem, præcedit uero ſubſtantiam. dicimus. n. ſi homo eſt, animal eſt: ſubſtantia uero præcedit, cum proponimus, ſi animal eſt, ſubſtantia eſt. Repugnat uero mortuo, cũ enuntiamus. Si animal eſt, mortuum non eſt. Præterea quæ ſunt adiuncta, temporibus diſtributa ſunt, ut ante rem, cum re, poſt rem. Quæ uero ſunt antecedentia, conſequentia, & repugnantia, quomodolibet in temporibus ſint, nihil refert. Nam priora ſæpe temporibus comitantur, & temporibus poſteriora præcedũt: & quæ ſimul tẽporibus ſunt, alias præcedunt, alias uero conſequuntur, ut ſuperius quoque ſæpe diximus. Amplius, quæ antecedẽtia ſunt, & conſequentia, relinquere ſeſe non poſſunt, nec ſibi repugnantia cohærere, & ſunt repugnantia neceſſario ſibimet inconnexa: quæ uero ſunt adiuncta, nihil obtinent neceſſitatis, quia & iungi ſibimet, & a ſe ſeparari queunt. Quæ cum ita ſint, quæſtio difficilis uehementer oboritur. uidetur enim minus intuẽtibus, nihil hic locus differre his locis qui dicti ſunt uel a genere, uel a ſpẽ, uel a contrariis: nam genus ſemper ſpẽm ſequitur, ſpeciem genus præcedit, contraria ſimul eſſe non poſſunt. Quæ ſoluenda eſt hoc modo. Primũ quia non oẽ conſequẽs genus eſt, nec omnis ſpẽs antecedens. Repugnãtia uero non ipſa contraria, ſed contrariorum ſunt conſequẽtia, ita ut in locorũ, qui a M. Tullio propoſiti ſunt, expoſitione monſtrauimus. Dehinc quia cum a genere ſit argumentum

tum, ipſum genus aſſumit: eodem quoque modo & ſpecies, cum ab ea aliquid uolumus approbare. Cum uero ab antecedentibus aliquid monſtrare contendimus, eo, quod in conditionali propoſitione præceſsit, utimur in aſſumptione, etiam ſi non fuerit genus. Item ſi a conſequenti argumentum fiat, etiam ſi ſpecies non ſit, a conſequenti a parte conditionalis propoſitionis ducitur argumentum. ueluti cum ita dicimus, Si ignis eſt, leuis eſt. Ignis antecedit, leuitas ſequitur. ſed neutrum neutri eſt genus aut ſpecies. aſſumitur itaq;, atqui ignis eſt, nunc igitur id quod antecedebat aſſumpſi: ex quo monſtratur concluſio, leuis igitur eſt. At ſi ita aſſumamus, ſed non eſt leuis: id quod conſequebatur aſſumpſi. Concluditur ergo atq; monſtratur, nõ eſt igitur ignis. Vides igitur ut de his præcedentibus & conſequentibus nunc loquamur, quæ in conditionali propoſitione poſita, uel præcedere uel conſequi intelliguntur. Cũ uero ſit ex genere argumentũ, ſpecies quidem eſt, de qua aliquid probare contendimus: genus uero aſſumimus, nõ quaſi præcedens, ſed quaſi continens, ut quicquid eſſe cõſideratur in genere, id etiam formæ quoq; debeat aptari. Genus enim quoad permanet, a ſua ſpecie non recedit, cũ uero de ſpecie ſumimus argumentũ, genus quidẽ eſt, de quo aliquid quæritur: ſed id laboramus, ut quod de genere conamur oſtendere, id ex ſpecie poſsit facilius agnoſci. Vt cum uxori Fabiæ relictũ fuiſſet legatum, ſi mater familias eſſet, quoniam non cõuenit in manũ, ſcilicet ab in manus cõuentione, quæ eſt ſpecies uxoris, uxore quod eſt matris familiæ genus, a legati iure ſeiungimus, & legatũ ad ſpeciem, id eſt matrem familias deriuamus. Sed illud interius diſpiciendũ uidetur, num locus ab antecedentibus & cõſequentibus totus ſuperuacaneus eſſe uideatur: cũ quolibet modo fuerint ex eo argumenta cõpoſita, a cæteris locis, quos ſuperius deſcripſimus, non recedant. nã quodcunq; ab antecedentibus & cõſequentibus ducitur argumentũ, id uel a toto, uel a partibus, uel cõiugatis, uel aliquo reliquorum, tractũ eſſe perpenditur, hoc modo, ſi utilis eſt æquitas conſtituta ad res ſuas obtinendas: utile eſt ius ciuile: at id quod præcedit, quod ſequitur igitur. Hoc eſt a definitione argumentum, ſcilicet ab aſſumptione præcedentis. At ſi ita dicam, ſed non eſt utile ius ciuile, non eſt igitur utilis æquitas cõſtituta ad res ſuas obtinendas. hic per conſequentis aſſumptionem a definitionis loco ſumptũ eſt argumentum. Item a partium enumeratione, ſi neq; cenſu, neq; cæteris, nõ eſt liber, at cenſu uel cæteris eſt igitur liber. at non eſt liber, neq; cenſu, igitur neq; cæteris manumiſſus. Sed notandũ eſt, quæ ſit uis uniuſcuiusq; argumenti, & quonam modo proferatur. Sunt enim argumenta, quæ prædicatiuis apta ſint ſyllogiſmis, ut a definitione fiat ſic. Ius ciuile eſt æquitas cõſtituta his, qui eiuſdẽ ſunt ciuitatis ad res ſuas obtinendas. Id uero utile eſt, utile eſt igitur ius ciuile. Itẽ a partibus, qui neq; cenſu, neq; uindicta neq; teſtamẽto eſt manumiſſus: hic ex ſeruitute liber factus non eſt. Stichus uero neq; teſtamento, neq; cenſu, neq; uindicta manumiſſus, Stichus igitur liber non eſt, & in cæteris eodem modo. Omnia uero quæcunq; per categoricum ſyllogiſmum proferri poſſunt, eadem per conditionalẽ ſyllogiſmũ dici queunt. Omnis nanq; prædicatiua propoſitio in conditionalem uerti poteſt, hoc modo: Omnis homo animal eſt, prædicatiua eſt, hæc facile uertitur in conditionalem ita, ſi homo eſt, animal eſt. Non uero omnis conditionalis in prædicatiuã uerti poteſt, uelut hæc, ſi peperit, cum uiro concubuit. Nemo enim dicere poteſt ipſum, peperiſſe, id eſſe quod cum uiro concumbere, quo modo dicimus hominem id eſſe quod animal ſit. alia enim ratio eſt in his propoſitionibus quæ ita dicuntur, quæ peperit, cum uiro concubuit. Hæc enim ſimilis eſt ei, quæ dicit, ſi peperit, cum uiro concubuit. ſed prædicatiua propoſitio id eſſe ſubiectum dicit, quod fuerit prædicatum. Conditionalis uero id ponit, ut ſi id quod antecedens fuerit, neceſſario comitetur quod ſubſequitur. Cum uero prædicatiua eſt propoſitio, ſi ea uertatur in conditionalem, alia nimirum redditur propoſitio. nam cum dicitur omnis homo animal eſt, ipſe homo animal eſſe proponitur: Cum uero, ſi homo eſt, animal eſt, non id ſentitur, ut ille qui homo eſt, animal ſit, ſed propoſito eſſe hominem, conſequi ut ſit animal. Ergo conditionalis ſyllogiſmus in anteceſsione, & conſecutione poſitus, licet per definitionem & per partium enumerationem, & per coniugationẽ, & quolibet alio fiat modo: tamen in propria forma ſe continet, & eſt cõditionalis, id eſt utens propria poteſtate, ut quodãmodo cætera argumenta ſuæ ueluti naturæ uideatur habere ſubiecta. ut cũ ſit a definitione argumentum, ſiquidẽ per prædicatiuam formam factus fuerit ſyllogiſmus, a definitione ductum eſſe dicatur. ſin uero per hypotheſin facta fuerit argumentatio, conditionalis ſit ſyllogiſmus, quem diſcernat aſſumptio, utrum ab antecedẽtis, an a cõſequentis parte promatur. Quo fit ut etiam ſi per cæteros locos conditionale argumentũ proferatur, tamen ſuam quandam habeat formã, quandoquidẽ in anteceſsione & conſecutione eſt cõſtitutus. Tunc enim definitio, partes, coniugatio, & cætera ueluti res ipſæ ſiunt, ac non locus eum uenerint in conditionem. At ſi cõditio ceſſet, ex ipſis profectum uidebitur argumentũ. Quod ſi propoſitionem conditio copulauerit, ipſa quidẽ ea ſunt, quæ in propoſitionibus continentur, ueluti quædã argumenti partes, locus uero in conditione eſt cõſtitutus. Atq; hæc ita dicta ſunt, quaſi alter conditionalis hic locus tractari non ualeat, niſi eorum aliquem, quos prædiximus includat, nam poteſt præter eos etiam ſæpe reperiri, ut cum dicimus, Si homo eſt, riſibilis eſt, Si coruus eſt, niger eſt. Hic enim nec definitionem, nec partes, nec ullũ alium locum ſuperius enumeratũ continet argumentum. Amplius, facile eſt in ſingulis eorum differentias peruidere, locus quippe a toto, a ſubſtantia trahitur. A partibus uero, a rei compoſitione: nam in ſimplicibus terminis tale argumentũ non poteſt inueniri. A nota, ab interpretatione. A cõiugatis, ab eo quod ex eodem utrunq; deducitur. A genere, a continenti. A forma, ab eo quod continetur. A differentia, ab eo quod diſcrepat. A ſimilibus, ab eadem qualitate. A contrariis, ab eo quod a ſe longe diuerſa ſunt. A cauſis, ab his quæ efficiendi uim habent. Ab effectis, ab his, quæ uim alterius efficientiæ ſuſceperunt. Ab adiũctis, a uicinitate naturæ. A cõparatione, maiorum, parium, uel minorum, a relatione ad æqualem uel inæqualem quantitatem. Ab antecedentibus uero longe alius modus eſt. Conſtat enim in eo quod ſi propoſitum quid fuerit, aliud quiddam modis omnibus exiſtet, quod conſequens appellatur: huius uero intelligentia conſiſtit in eo, quod præcedente quolibet, aliud ſubſecutum eſt. repugnantium uero intelligẽtia cõſiſtit, non modo, quod neq; ſequi, neq; antecedere poſſunt: uerum etiam quod ſimul eſſe non poſſunt, quæ in conditione conſiſtere dubium non eſt. His igitur ita expeditis, quoniam M. Tullius proprietatem loci ſuccincte, ut in tranſcurſu poſuit, euidenter expreſsit: nunc quibus modis eodem loco uti conueniat, adiunxit. Quæ Topicorum pars, quoniam diligentius explananda eſt, finem quarto uolumini faciam, quinto cætera redditurus.

ANITII MANLII SEVERINI

Boethi commentariorum in Topica Ciceronis

LIBER QVINTVS.

DE omnibus quidem hypotheticis ſyllogiſmis, Patrici rhetorum peritiſsime, plene abundanterq; digeſsimus his libris quos de eorũ principaliter inſtitutione conſcripſimus: a quibus integrã perfectamq; doctrinã, cui reuoluẽdi illa uacuũ tẽpus eſt, lector accipiet. Sed quia nũc Ciceronis Topica ſumpſimus exponenda, atq; in his aliquorũ M. Tullius modorum meminit, dicendũ mihi breuiter exiſtimo de his ſeptẽ cõditionalibus ſyllogiſmis, quæ eorũ natura ſit, propoſitionũq; cõtextio, ut cũ hæc ad ſcientiã rite prælibata peruenerint, Tulliana

facilius

facilius naſcantur exempla. Omne igitur quod in quæſtione dubitatur, aut ueriſimilibus, aut neceſſariis probabitur argumentis. Argumentum uero omne aut in ſyllogiſmi ordinē cadit, aut ex ſyllogiſmo uires accipit. Syllogiſmus uero omnis propoſitionibus conſtat. Propoſitiones aũt uel ſimplices ſunt, uel compoſitæ. Simplices ſunt, quæ ſimplicibus orationis partibus cõiunguntur. Copulant aũt incompoſitam propoſitionem ſimplices orationis partes, nomen & uerbum, ueluti cum dicimus, Dies eſt, uel dies uernus eſt, uel dies ſerenus eſt: hic enim omnem uim propoſitionis nomen connectit & uerbum. Omnis autem ſimplex propoſitio ex ſubiecto prædicatoq; conſiſtit. Subiectũ eſt, de quo dicitur id quod prædicatur. Prædicatum eſt, quod de eo dicitur quod ſubiectũ eſt. Verbum aũt aliquoties prædicato nomini adiungitur, aliquoties ipſum prædicatur. prædicato nomini adiungitur, ut in hac ꝓpoſitione, quæ dicit, Dies ſerenus eſt: dies enim ſubiectus eſt, ſerenus prædicatus, Eſt uero, uerbũ ſereno adiunctũ eſt, quod diximus eſſe prædicatum. At ſi talis ſit propoſitio, quæ ſolo nomine conſtet & uerbo, ueluti cum dicimus, Dies eſt: tunc dies ſubiicitur, eſt uerbũ ſine dubio prædicatur. ſine uerbo aũt nulla eſt propoſitio. Omnis enim propoſitio uel uera, uel falſa eſt. niſi autem uerbũ ſit quodlibet adiunctum, quo eſſe aliquid, aut non eſſe dicatur, nulla ueritas aut falſitas in propoſitionibus deprehenditur. Sæpe autem propoſitiones etiam ex totis orationibus conſtant, ut ſi dicamus, Tranſire in Africã utile eſt Romanis: hic enim ſubiectum quidem eſt tranſire in Africam: utile autem Romanis, prædicatũ, eſt uero prædicato coniungitur. Huiuſmodi igitur omnes propoſitiones prædicatiuæ dicuntur. Prædicatiuæ uero appellãtur, quia aliud de alio prædicant. Omneſq; qui ex his propoſitionibus fiunt ſyllogiſmi, ſecundum enunciationum ſuarũ formas prædicatiui appellantur. Ex his autem prædicatiuis propoſitionibus exiſtunt cõpoſitæ propoſitiones: quarum aliæ quidem copulatiua coniunctione nectuntur, ut & dies eſt, & lux eſt. Aliæ uero per conditionem fiunt, quę etiã cõditionales enunciationes uocantur. Hæ uero ſunt, quæ cõiunctione quadam partibus interpoſita, ad conſequentiam, conditionemq; ducuntur. Age enim ſint duæ propoſitiones prædicatiuæ, una quidē, quæ dicit, animal eſt: alia uero, quæ proponit, homo eſt. His ſi coniunctio interueniat, faciet, ſi hõ eſt, animal eſt. Vides igitur ut duas prædicatiuas propoſitiones in unam conditionē coniunctio copulauerit. Quæ cum ita ſint, oẽs hæ propoſitiones hypotheticæ, id eſt conditionales uocantur, atq; ex his ſyllogiſmi tales exiſtunt, quibus hypothetici uel conditionalibus nomen eſt. Omnis autem hypothetica propoſitio, uel per connexionem fit, uel per diſiunctionem. Per connexionem hoc modo: Si dies eſt, lux eſt. Per diſiunctionem ita, aut dies eſt, aut nox eſt. Earum uero, quæ per connexionē fiunt, aliæ ex duabus affirmatiuis copulatæ ſunt, ut ſi dies eſt, lux eſt: nanque dies eſt, & lux eſt, utræq; aliquid affirmant. Aliæ ex duabus negatiuis, ut ſi lux non eſt, dies non eſt: nam lucem non eſſe, & diem non eſſe, utraque negatio eſt. Aliæ uero ex affirmatiua negatiuaq; coniunctæ ſunt. ut ſi dies eſt, nox nõ eſt. Aliæ uero ex negatiua, affirmatiuaq; copulantur, ut ſi dies non eſt, nox eſt: omnes tamen in connexione poſitæ ſunt, Aut enim affirmatio affirmationē ſequitur, aut negatio negationem, eiq; connexa eſt, aut affirmationem negatio, aut negationem affirmatio. Sed ex connexis repugnantes manifeſtum eſt naſci: nanq; ubi affirmatio ſequitur affirmationem, his ſi media negatio interpoſita ſit, repugnantiam facit hoc modo, ſi dies eſt, lux eſt: hic affirmatio ſequitur affirmationem. At cum dico, ſi dies eſt, lux non eſt: repugnãt inter ſe partes propoſitionis connexæ interpoſita negatione. Item quoties negatio ſequitur negationem, ſi poſteriori propoſitionis parti negatiuum dematur aduerbium, repugnantes ſunt, hoc modo, Si animal non eſt, homo nõ eſt, hæc connexio eſt ex duabus propoſita negatiuis. At ſi poſteriori parti, id eſt homo non eſt, negatiuum detrahatur aduerbium, fiet, Si animal non eſt, homo eſt, quod repugnat. At ſi affirmatio negationem ſequatur, ſiue poſteriori parti negatio iungatur, ſiue priori auferatur, repugnantes fiunt, hoc modo, ſi dies non eſt, nox eſt. hic igitur affirmatio ſequitur negationē. Siue igitur poſteriori parti, id eſt nox eſt, negatio copuletur, ut ſit ita, ſi dies nõ eſt, nox nõ eſt: ſiue priori auferatur, ut ſi ita, ſi dies eſt, nox non eſt, repugnantē fieri propoſitionem neceſſe eſt. Quod ſi negatio affirmationē ſequatur, & poſteriori parti negatiuum aduerbium ſubtrahatur, propoſitionis connexæ partes in repugnantiam cadunt, hoc modo, Si uigilat, nõ ſtertit. hic affirmationem ſequitur negatio: ſed ſi poſteriori parti, id eſt non ſtertit, negatio dematur, fiet, ſi uigilat ſtertit, & erit repugnans. Sed in cõnexis atq; diſiunctis propoſitionibus illud intelligendũ eſt, quod in earũ partibus & uis quæſtionis includitur, & argumenti. Age enim dubitetur, an lux ſit, idq; approbandũ ſit, ex eo ꝙ dies eſt. Si igitur ita fiat propoſitio, ſi dies eſt, lux eſt: ea quidē pars totius propoſitionis, quæ ſequitur, id eſt lux eſt, quæſtionis eſt. De ea nanq; quæritur, an lux ſit. Ea uero quæ prior eſt, id eſt dies eſt, uim continet argumenti. Ex eo enim ꝙ dies eſt, lux eſſe probabitur. Et in cęteris quidem uel connexis, uel diſiunctis eadem ratio eſt. In omnibus uero his, quoniam ſyllogiſmus atque argumentatio ad demonſtrãdam partem alteram quęſtionis accommodatur, quęſtio uero omnis dubitabilis eſt: oportet ſyllogiſmos, qui acccommodantur ambiguę quæſtioni, indubitabiles eſſe atque perſpicuos: qui ut tales ſint, ex claris atque apertis & in ueritate patẽtibus propoſitionibus neceſſe eſt conſtẽt. propoſitiones uero partim per ſe notæ ſunt, partim aliquibus probationibus indigebunt. Omnis uero ſyllogiſmus enunciatione propoſita habet alicuius partis aſſumptionem, ut quod eſt in quæſtione concludat, hoc modo, Si dies eſt, lux eſt. Vt igitur lucem eſſe demonſtrem, aſſumam unam partem propoſitionis ſuperius conſtitutę, dicamq;, Sed dies eſt, ac tunc demum id quod eſt in quæſtione concludam, lux eſt igitur. Ergo cum ad ſyllogiſmi concluſionem, & tota enunciatione in proponendo, & in aſſumendo parte enunciationis utantur; neceſſe eſt, ut ea, quibus utimur, nil habeãt dubitabile. Siquidem ex his ea quæ ſunt ambigua, capient fidē. Quòd ſi propoſitio aliquoties quidem per ſe nota eſt, atque perſpicua, aliquoties uero probationis indigens inuenitur: aſſumptio quoq; aliquoties per ſe uera eſſe notabitur, aliquoties approbationis indigent adiumentis. Quo fit, ut ſi & propoſitio & aſſumptio demõſtrandę ſint, quinquepartitus (ut Cicero etiam in rhetoricis auctor eſt) ſyllogiſmus fiat, conſtans ex propoſitione, eiuſq; probatione, aſſumptione, eiuſdemq; probatione, & concluſione. Quod ſi neutra ſit approbanda, tripartitus ſit, ex propoſitione ſcilicet, aſſumptione, & concluſione. Quod ſi altera earũ demonſtrãda ſit, fit quadripartitus, ex propoſitione ſcilicet, & aſſumptione, atque unius earum approbatione, & concluſione. Concluſionis uero ipſius probatio præcedente propoſitione atque aſſumptione perficitur. Quæ cum ita ſint, cumq; omnis propoſitio hypothetica in connexionem diſiunctionemq; diuidatur: in cõnexis propoſitionibus aliud dicimus præcedens, aliud conſequens. Idem autem conſequens & connexum uocamus, uelut in hac propoſitione, ſi dies eſt, lux eſt. Dies eſt, præcedit, annectitur, lux eſt. In diſiunctis autem non eſt eadem ratio: quia cum ea, quæ proponuntur, ſimul eſſe non poſsint, nullo modo dicuntur eſſe connexa. Præcedens autem & ſubſequens inde iudicatur, quia quod primum ponitur, iure antecedens uocatur: quod poſterius, iure ſubſequens dicitur. Ex his igitur propoſitionibus, quæ connexæ ſunt, fit primus & ſecundus hypotheticorum ſyllogiſmorum modus. Addita uero negatione propoſitioni cõnexæ, & ex duabus affirmationibus copulatę, atque inſuper denegata, Tertius accedit modus. Ex diſiunctis autem propoſitionibus diuerſo modo aſſumptionibus factis, Quartus & Quintus. Vtriſq; uero per negationem compoſitis, Sextus, & Septimus. atque hæ ſeptem ſunt hypotheticæ concluſiones, quarum M. Tullius in Topicis meminit: quarum omnium deinceps ordo atque exempla ſubdenda ſunt. Primus igitur modus eſt, cum in connexa propoſitione aſſumpto eo quod præcedit, uolumus monſtrãte

ne ſecundum econtrario aſſumitur quã in propoſitione collocatum eſt, ut id quod primum eſt auferatur, hoc modo. Si dies eſt, lux eſt. atqui non eſt lux, non igitur dies. Tertius modus eſt, cum connexæ propoſitionis partes ex affirmationibus iunctæ, negatione diuiduntur, totiq; propoſitioni negatio rurſus adiungitur, aſſumiturq; quod prius eſt, ſicut in propoſitione eſt enunciatũ, ut econtrario cõcludatur ſecundum, quod in propoſitione prolatum eſt, hoc modo. Non ſi dies eſt, lux non eſt: atqui dies eſt, lux igitur eſt. Hic ergo poſito quod præcedebat, ideſt eſſe diem, euerſum eſt quod ſequebatur, ideſt non eſſe lucem: negationẽ quippe affirmatio omnis euertit. Vel cum connexæ propoſitionis ex negationibus iunctæ, ſecundæ parti negatio detrahitur, totaq; propoſitio denegatur, poſitaq; priore propoſitionis parte, interimitur quod ſubſequitur, hoc modo, Non ſi lux non eſt, dies eſt, atqui lux non eſt, dies igitur non eſt. Vel ſi connexæ propoſitionis ex negatione atq; affirmatione cõpoſitæ, ſecundæ pari negatio iungatur, eaq; inſuper denegetur, ponaturq; quod prius eſt, ut id quod ſequitur auferatur, hoc modo. Non ſi dies nõ eſt, nox non eſt, atqui dies non eſt, nox igitur eſt. Vel ſi in eadem propoſitione, quæ ex negatione atq; affirmatione copulata eſt: priori parti negatio ſubtrahatur, eaq; denegetur, ponaturq; quod primum eſt, ut id quod ſequitur auferatur hoc modo. Non ſi dies eſt, nox eſt, atqui dies eſt, nox igitur non eſt. Vel ſi connexæ propoſitionis ex affirmatione & negatione copulatæ, poſteriori parti negatio dematur, totaq; inſuper denegetur, poſitoq; priore, id quod ſequitur interimatur, hoc modo non ſi uigilat ſtertit, atqui uigilat, non ſtertit igitur. Atq; hæc omnia in tertio modo eſſe intelliguntur, atq; ex repugnantibus fiunt, & ſemper id, quod antecedit ponitur, ut id, quod ſequitur, auferatur. nam, non ſicut in propoſitione cõditionali, quia negata repugnantia partium ſit uera, prior pars ponitur, ſiue affirmatiue, ſiue negatiue: ita eam reddit aſſumptio. Sed ut prior pars fuerit aſſumpta, reliqua contraria enunciatione concluditur. nam ſi aſſumptio fuerit affirmatiua, erit negatiua concluſio: ſi aſſumptio negatiua, erit concluſio affirmatiua. Quartus modus eſt, cum in diſiunctiua propoſitione primum ponitur, ut auferatur ſecundum, hoc modo, Aut dies eſt, aut nox eſt: atqui dies eſt, nox igitur non eſt. Quintus modus eſt, quoties in diſiunctiua propoſitione aufertur quod prius eſt, ut ponatur ſecundum, hoc modo, Aut dies eſt, aut nox eſt: non eſt autem dies, nox igitur eſt. Sextus modus, cum his rebus, quæ in diſiunctionem uenire poſſunt, ideſt contrariis uel repugnantibus medietate carentibus negatio præponitur, & copulatiuæ cõiunctiones adiunguntur, ponitur q; quod primum eſt, ut id quod eſt ſubſequens auferatur, hoc modo. Non & dies eſt & nox eſt, dies autem eſt, nox igitur non eſt. Septimus modus eſt, cũ in eadem propoſitione aufertur id qud præcedit, ut ponatur id quod conſequitur hoc modo: Non & dies eſt, & nox eſt. atqui dies non eſt, nox igitur eſt. His igitur ita prædictis ad Ciceronis uerba ueniamus.

Cum tripartito igitur diſtribuatur locus hic, in conſecutionem, anteceſsionem, repugnantiam, reperiendi argumẽti locus eſt ſimplex, tractandi triplex: nam quid intreſt, cum hoc ſumpſeris, Pecuniam numeratam mulieri deberi, cui ſit argentum omne legatum, utrum hoc modo cõcludas argumentum? Si pecunia ſignata argentum eſt, legata eſt mulieri. Eſt autem pecunia ſignata argentum, legata igitur: An illo modo? Si numerata pecunia non eſt legata, non eſt numerata pecunia argentum. eſt autem numerata pecunia argentum, legata igitur eſt: An illo modo? Non & legatum argentum eſt, et non legata eſt numerata pecunia. Legatum autem argentum eſt, legata igitur numerata pecunia eſt.

41. Eum locum qui ex antecedentibus, conſequentibus, & repugnantibus eſſet, unum recte uideri, eumq; in conditione eſſe poſitum, ſed trina partitione diſtribui, ſuperius explicatum eſt, idq; M. Tullius euidentius notat dicens, intellectum quidem eius conſiderationẽq; in conditionẽ poſitã, unam eſſe, ſed per argumentationis tractationem tripartito diuidi. Cuius rei per primum ac ſecundum & tertiũ hypotheticorum ſyllogiſmorũ modum, ſicut paulo ſuperius diximus, exempla ſubiecit. Quæ quoniam implicatiora uidentur, quã ut primo ſtatim auditu comprehendantur: uiſum eſt, paulisper apertioribus exemplis animum lectoris imbuere, ut in facilioribus primum exercitata intelligentia, ſine magno negotio, quæ ſunt difficiliora, perpẽdat. Ab antecedentibus igitur argumentatio fit, quoties enunciata propoſitionis conditionẽ, ſumitur id quod antecedit, ut id quod ſequitur inferatur, hoc modo. Sit enim dubium, an Tullius animal ſit, concedaturq; eundem Ciceronẽ, eſſe hominẽ, & ſit rata propoſitio hæc: Tullius ſi homo eſt, animal eſt. Homo antecedit, animal ſequitur. Si igitur ex antecedenti uelim facere argumentationem, aſſumã id quod præcedit hoc modo, ſed homo eſt Cicero, cõſequitur animal eſſe Ciceronẽ. & eſt hic primus quẽ ſupradiximus, modus. Rurſus a cõſequenti argumentatio fit, quoties in conditione propoſita, id quod conſequitur, tollit aſſumptio, ut id quod preceſſerat interimatur, hoc modo: Si homo eſt Cicero, animal eſt, antecedit homo, ſequitur animal: Si igitur ex cõſequenti facere argumentum uelim, dicam, atqui nõ eſt animal, ſequitur ne eſſe hominẽ quidem. ſed id perſpicue falſum eſt: eſſe enim hominẽ conſtat. falſum eſt igitur animal non eſſe. Tullius igitur animal eſt: & hic dictorũ ſuperius ſecundus eſt modus. Quod ſi a repugnãtibus fiat, in Tertio ſcilicet modo digeſtarũ ſuperius concluſionum, faciemus ita. Non ſi homo eſt Tullius, animal non eſt: repugnat.n. eſſe hominẽ & animal nõ eſſe: hic ſi aſſumamus eſſe hominẽ, animal quoque eſſe, recta ratione concludimus hoc modo, atqui homo eſt, animal igitur eſt. atq; hic quidẽ modus ex ea propoſitione connexa conuerſus eſt, quæ ex duabus cõiuncta eſt affirmatiuis. His igitur tribus modis Tullius qui homo eſſet, animal quoq; monſtratus eſt eſſe: Nunc quidẽ dum id, quod antecedit, aſſumimus, ideſt eſſe hominẽ: Nunc uero dũ id quod conſequitur, in aſſumptione denegamus, ideſt nõ eſſe animal: Nunc autem repugnantiam denegantes eorũ, quæ ſibi ſunt conſequentia, poſito quod præcedebat, id quod ſequebatur intulimus. Quibus ita præcognitis, nunc M. Tulli tractemus exẽpla. Cum enim dixiſſet, loci in conſecutione, anteceſsione, & repugnantia poſiti, reperiendi quidẽ argumenti ſimplicẽ eſſe intellectum, tractandi aũt triplicem, adiecit, nam quid intereſt, cum tibi ſumpſeris ad demonſtrandum pecuniã numeratam mulieri deberi, cui ſit argentũ omne legatũ, utrum id ab antecedentibus, an a conſequentibus, an a repugnantibus probes? Nanq; eadẽ ſententia in cõcluſione colligitur, & argumentationũ diuerſitas non in re, ſed in antecedentiũ & conſequentiũ & repugnantium tractatu eſt conſtituta. Primũ igitur ponatur, ꝙ teſtamento aliquis omne ſuũ argentum mulieri legauerit, quæraturq; an numerata quoq; pecunia mulieri legata ſit: concedaturq; numeratam ẽt pecuniam argentum appellari. Argumentũ igitur in primo modo ex antecedentibus tali ratione contexitur. Proponimus enim ſic, Si pecunia ſignata, numerataq; argentum eſt: eadem pecunia ſignata numerataq;, legata mulieri eſt; hic igitur præcedit numeratamq; atq; ſignatam pecuniã argentum eſſe, ſequitur legatam eſſe mulieri. Id igitur quod præceſsit aſſumimus dicentes, at eſt ſignata ac numerata pecunia argentum: concludimus, numeratam ſignatãq; pecuniam mulieri eſſe legatam. eritq; totius argumẽtationis hic textus. Si pecunia ſignata, numerataq; argentum eſt, legata mulieri eſt. At eſt pecunia ſignata numerataq; argentum, igitur legata eſt mulier. In quo ſi ad ſæpius præmiſſa, plurimisq; exẽplis ſuperius enodata lectoris animus reuertatur: hanc argumentationem in primo modo ab antecedentibus eſſe compoſitam non ignorabit. A conſequentibus uero, hoc modo: Si numerata pecunia non eſt legata mulieri, cui ſit argentum omne legatum, numerata pecunia non eſt argentum. Hic igitur præcedit, numeratam pecuniam non

eſſe legatam, cum ſit argentum omne legatum: ſequitur numeratam pecuniam argentum non eſſe. Si igitur id quod eſt poſterius auferamus, id eſt numeratam pecuniam, nõ eſſe argentum, dicemus, Atqui eſt numerata pecunia argentũ affirmatio nanq; tollit negationẽ. Sequitur igitur, ut pars præcedens auferatur, ea quæ erat, non eſſe legatam mulieri pecuniam numeratam, cum argentum ei fuiſſet omne legatum. Sed cum ſit omne, negatio affirmatione conſumitur, dicimusq; in concluſione. Eſt igitur numerata pecunia mulieri legata, cum ei ſit argentum omne legatũ, eritq; huiuſmodi argumentatio. Si nõ eſt mulieri legata pecunia numerata, cum ei ſit argentum omne legatũ, non eſt argentũ numerata pecunia. Atqui eſt argentum numerata pecunia, legata eſt igitur mulieri numerata pecunia cum ei fuerit argentum omne legatum. Sed quod Tullius breuitatis cauſa pręteriit, id eſt illam partẽ propoſitionis, quæ ait, Cum ſit mulieri argentum omne legatum: nos apertioris intelligentiæ cauſa ſubiunximus. Nec perturbare lectorem debet, ꝙ cum in ſuperioribus exemplis in ſecundo modo per negationẽ facta fuerit ſemper aſſumptio, & per negationem rurſus illata cõcluſio, nunc per affirmationẽ & aſſumptio & concluſio facta eſt. Cuius rei euidentiſſima ratio eſt. nam cum in ſuperioribus exemplis prima propoſitio ex affirmationibus fuerit conſtituta, atq; in ſecundo modo, aſſumptio id quod ſequebatur, auferret, atq; interimeret id quod præcedebat: neceſſariũ erat duplicem affirmationem geminata negatione cõſumi, hoc modo. Si dies eſt, lux eſt, utræq; ex affirmatione ſunt conſtitutæ. Vt igitur poſterior pars, id eſt lux eſt, quæ affirmatio eſt, interimatur, denegãda eſt. Dicam igitur, atqui non eſt lux. quo fit præcedentẽ quoq; partem, id eſt dies eſt, quam affirmationem eſſe manifeſtum eſt, negatione tollamus concludentes, Dies igitur non eſt. At in hoc Ciceronis exemplo utraque pars primæ atque hypotheticæ propoſitionis negationibus enunciata eſt, quæ in aſſumptione uel concluſione non ab aliis niſi ab affirmationibus auferuntur hoc modo: eſt enim tale Ciceronis exemplum, Si legata non eſt mulieri numerata pecunia, non eſt numerata pecunia argentum. uides ut ſit utraq; negatio? Nam & non eſſe legatam mulieri pecuniam numeratam, & non eſſe numeratam pecuniã argentum, utræque in negatione ſunt poſitæ. Quod ſi auferenda eſt per aſſumptionem, propoſitionis conſequens pars, quoniam negatio eſt, non eſſe numeratã pecuniam argentum: dicendũ eſt, argentum eſſe pecuniam numeratã. Et ſi in concluſione auferenda eſt pars præcedẽs, ea quæ negatio eſt, id eſt, non eſſe legatã mulieri pecuniam numeratam: dicendũ eſt, Legata igitur mulieri numerata pecunia eſt. Et ſecundus quidẽ modus rite a conſequentibus factus huiuſmodi eſt. Illud tamen eſt diligentius annotandũ, quod ſuperius M. Tullius, cum locorum omnium breuiter exẽpla diſponeret, loci huius, qui a cõſequentibus ducitur, inconueniens ſecundo conditionalium ſyllogiſmorum modo ſubiecit exemplum, potiusq; primo conuenit modo quia non a conſequentibus concluſionẽ, ſed ab antecedentibus facit. Ita quippe poſuit a conſequentibus, ſi mulier cum fuiſſet nupta cum eo, quicum connubiũ ius conceſſum non eſſet, nuntium remiſit: quoniã qui nati ſunt, patrem non ſequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Hic igitur cum quæratur, an dotis pars apud uirũ debeat permanere, id qđ ꝑcedit aſſumitur, ut fiat rata cõcluſio hoc modo. Sed mulier cum nupta eſt quicũ connubii ius nõ fuit, concluditur, Quoniã igitur qui nati ſunt, patrem nõ ſequuntur, pro liberis manere nihil oportet. & ita non eſt a conſequentibus argumẽtum: quia non id, quod conſequebatur, aſſumptum eſt, ſed id quod præcedebat. Erat quippe antecedẽs, nupta mulier præter connubii ius: ſequebatur, cum filii patrẽ non ſequebantur, pro eis nihil ex dote retinet. Sic igitur Tullius pro eo quod eſt a conſequentibus argumentũ: ab antecedentibus potius dedit exemplũ. Poteſt uero ita fieri a conſequẽtibus argumentum, ſi id de quo quæritur prius ponatur, & id quod aſſumendum eſt poſterius, hoc modo, Siquid ex dote pro liberis manere oportebit, quia patrem liberi ſequuntur. cum eo nupta eſt mulier, qui cum connubii ius eſſet. Sumo igitur id quod conſequitur per negationem ita ſed nõ eſt nupta mulier cum eo quicũ connubii ius erat, atq; ideo qui nati ſunt, patrem non ſequuntur. Perimitur ergo in cõcluſione, id quod in propoſitione præceſſerat, ita, pro liberis igitur manere nihil oportet. Sed de ſecundo modo iſta ſufficiant, nihil nanq;, ut arbitror, prætermiſſum eſt. Tertius modus a repugnantibus longe perſpicuus eſt hoc modo. Non & legatũ omne argentum eſt, & non eſt legata mulieri pecunia numerata. Hic nanq; conſequens erat, Si argentũ eſſet omne legatum, pecuniam quoq; numeratam fuiſſe legatam. Vt igitur fieret repugnans, huic conſequentiæ interpoſita negatio eſt, dictumq; eſt, Si argentum omne legatum eſſet, numeratam pecuniam nõ eſſe legatam. quod quia pugnat & falſum eſt, ad ueritatem alia negatione ſic reducitur, Non ſi legatum argentum eſt, nõ eſt legata numerata pecunia, ut ſcilicet ei affirmationi conueniat, quæ dicit: Si legatũ argentũ eſt, legatam eſſe pecuniam numeratam. Aſſumimus igitur huic propoſitioni argentum omne eſſe legatum: & cõſequitur omnem numeratam pecuniam mulieri eſſe legatam, ut ſit forma argumentationis huiuſmodi, Non ſi legatum argentum eſt, non eſt legata numerata pecunia. Atqui legatũ argentũ eſt, legata eſt igitur numerata pecunia. M. uero Tullius propoſitionẽ ita formauit. Non & legatũ argentũ eſt, & non eſt legata numerata pecunia: ſed nos idcirco cauſalẽ coniunctionẽ appoſuimus eam, quæ eſt, ſi, ut ex quo eſſet genere talis propoſitio monſtraremus. namq; id ex conſequenti cõnexo, negatione addita, fit repugnans. Connexũ uero nulla æque ut, ſi, coniunctio poſſet oſtẽdere: quanquam id efficiat, & copulatiua coniunctio. nam quæ connexa ſunt, etiã coniuncta eſſe intelliguntur ex hoc quod paulo ante diximus. Quod argumentũ ex ea propoſitione profectum eſt, quæ duabus affirmationibus copulabatur, & iuncta negatione inſuper denegata eſt. In omnibus igitur illud eſt approbatum, pecuniam numeratam mulieri deberi, cum ſit argentum omne legatum. Sed nunc quidem ex ſupra dictis propoſitionibus, id, quod antecedebat, aſſumpſimus: Nunc uero, id quod conſequebatur: Nunc aũt id qđ repugnabat. Ac de explanandis Ciceronis exemplis, ut arbitror, ſatis eſt. Illud aũt dubitationem mouere poteſt. nam ſiquis minus callidus ad Ciceronis exempla reſpiciat, eundem locum arbitrabitur eſſe a genere, quem ab antecedẽtibus, & cõſequẽtibus, & repugnãtibus eſſe diximus. Illo falſus errore, ꝙ in utriſq; locis eodẽ Cicero utitur exemplo, Argenti uidelicet & numeratæ pecuniæ. ſed diligentius intuenti, in eiſdem rebus diuerſus argumentationum uidebitur eſſe tractatus. Aliud quippe eſt dicere, cum argenti ſpecies ſit numerata pecunia: ſi genus legatum ſit, & ſpeciem eſſe legatam, quoniam nunquam ſpecies a genere ſeparatur. Aliud eſt in conditione enumerationẽ proponere, & eiuſdem partibus aſſumptis, argumentationẽ uaria ratiocinatione formare, ut ſuperius demonſtratum eſt: cum præſertim huiuſmodi ex conſequentibus, antecedentibus, & repugnãtibus argumentationes etiã præter genera ac ſpecies fieri poſsint, uelut nos ſuperius indicauimus in die atq; luce. nam neque dies lucis, neq; lux diei ſpecies, aut genus eſt. Sed in tantum in his conſiderari debet, quia poſito altero, alterũ neceſſaria ratione ſubſequitur. Differunt igitur loci a genere uel a ſpecie ab eo loco, qui in cõditione eſt cõſtitutus: quoniã illi ex uniuerſalitatis ſpecie ac partis ratione ducuntur: hic aũt in cõſequentiæ ac repugnantiæ ordine tractatur. Poſt hæc igitur Tullius hypotheticorum ſyllogiſmorum modos, concluſionesq; dinumerat, hoc modo.

Appellant autem Dialectici eam concluſionẽ argumenti, in qua cum primum aſſumpſeris, conſequitur id quod annexum eſt, primũ concluſionis modum. Cũ id quod annexum eſt negaris, ut id quoq;, cui fuerit annexum, negandũ ſit, ſecundus appellatur concludendi modus. Cum aũt aliqua coniuncta negaris, & his alia negatio rurſus adiungitur, et ex his primũ ſumpſeris, ut quod relinquitur, tollẽdũ ſit: is tertius appellatur cõcluſionis modus. Ex hoc illa Rhe

torum

torũ ſunt ex cõtrariis concluſa,quæ ipſi enthymemata appellant: non quòd omnis ſententia proprio nomine enthymema non dicatur.ſed ut Homerus propter excellentiam, communem poetarum nomen efficit apud græcos ſuum,ſic cum omnis ſententia enthymema dicatur,quia uidetur ea, quæ ex contrariis conficiatur,acutiſſima,ſola proprie nomen commune poſſedit.Eius generis hæc ſunt,hunc metuere,alterum in metu non ponere: eam,quam nihil accuſas, damnas? Bene quam meritam eſſe dicis , exiſtimas male mereri?Id quod ſcis prodeſt, nihil id quod neſcis, obeſt? Hoc diſſerendi genus attingit omnino ueſtras quoq; in reſpondendo diſputationes.Sed philoſophorũ magis , quibus cũ oratoribus illa ex repugnantibus ſententiis communis concluſio,quæ a dialecticis tertius modus,a rhetoribus enthymema dicitur.Reliqui dialecticorum modi plures ſunt, qui ex diſiunctionibus conſtant; ut,aut hoc,aut illud : hoc autem , nõ igitur illud. Itemq́; aut hoc,aut illud : non autem hoc, illud igitur . Quæ concluſiones iccirco ratæ ſunt, quòd in diſiunctione plus uno uerum eſſe non poteſt . atq; ex his concluſionibus,quas ſupra ſcripſi, prior quartus, poſterior quintus , a dialecticis modus appellatur. Deinde addunt coniunctionem negatiuam , ſic , non & hoc eſt & illud : hoc autem eſt, non igitur illud. hic modus eſt ſextus . Septimus autem , non & hoc & illud : non autem hoc , illud igitur . Ex his modis concluſiones innumerabiles naſcuntur , in quibus eſt tota fere dialectica. Sed ne hæ quidem,quas expoſui , ſunt ad hanc inſtitutione neceſſariæ .

42. Etſi multipliciter ſuperius cuncta digeſsimus , nec expoſitionis indiget repetita toties diſputatio:erit tamẽ operæ pretium,ſi quam breuiſsime potero M.Tullii uerbis mediocris lucem commentationis interſeram . Septem igitur modos hypotheticos enumerans ait.Cum in connexis propoſitionibus id quod eſt primum aſſumitur,ut oſtendatur ſecundum : Primum a dialecticis modum uocari,hoc modo. Si hoc eſt,illud eſt:quod dicit,hoc,primum eſt : quod uero ait,illud,ſecundum.aſſumitur ergo quod primum eſt, atqui hoc eſt: concluditur igitur id quod ſecundum eſt , illud igitur eſt . uelut in his rurſus exemplis:Si homo eſt,animal eſt. Aſſumitur,atqui homo eſt. Concluditur,animal igitur eſt . Secundum uero modum ait eſſe Tullius connexis propoſitionibus textũ,in quo ſi ſecũdum negatur,ſequitur,ut id etiã quod primũ eſt,abnuatur hoc modo.Si hoc eſt,illud eſt.Illud autẽ non eſt,igitur ne hoc quidem eſt. In exemplis ita , Si homo eſt,animal eſt:animal aũt non eſt,homo igitur nõ eſt.Sed Tullius ita dixit. Cum id,quod annexum eſt,negatur,ut id quoq;,cui fuerit annexũ , negandũ ſit,ſecundũ eſſe modũ,quaſi cõnexa propoſitione affirmatiuis partibus iuncta.Vniuerſaliter aũt rectius diceretur,cum id quod annexũ eſt,ideſt ſecundũ,perimitur : perimi illud quoq; cui annexũ eſt,ideſt primum:ut ſi affirmatiuũ eſt,id quod annexum eſt, negatione perimatur : ſin uero negatiuũ,affirmatione.Et de eo quoq; cui annexum eſt,ideſt primũ, idem eſt,ut ſi connexa propoſitione affirmetur,in concluſione denegetur, ſecundum nunc propoſitum Ciceronis exemplũ . Si uero negatiua ſit propoſitionis prior pars,in concluſione cõtraria affirmatione tollatur. Tertium uero modum ait eſſe Cicero, cũ ea quæ cõiuncta ſunt,denegantur,& his alia negatio rurſus adiungitur . ut quia animal homini coniunctũ eſt , ita dicamus . Non & homo & non animal eſt ? atq; ex his unum ponitur,ut quod relinquitur auferatur,hoc modo.Ponimus hominem eſſe dicentes,Atqui homo eſt. Quod ergo relinquitur,non eſt animal,aufertur,atq; concluditur,animal igitur eſt. Fit argumentatio hoc modo , Non & homo eſt , & nõ animal,atqui hõ eſt , animal igitur eſt.Ex his naſci dicit enthymemata ex cõtrariis concluſa, quibus plurimũ rhetores uti ſolent : atq; hæc enthymemata nuncupãtur,non quòd eodẽ nomine omnis inuentio nuncupari non poſsit.Enthymema nanq; eſt mentis cõceptio,quod poteſt omnibus inuentionibus conuenire : Sed quia hæc inuenta,quæ breuiter ex cõtrariis colliguntur,maxime acuta ſunt,propter excellẽtiam ſpeciemq́; inuentionis cõmune enthymematis nomẽ proprium factum eſt,ut hæc a rhetoribus quaſi proprio nomine enthymemata uocentur. Sicut apud græcos quoque poeta Homerus tantũ dicitur,& quiſquis ex Homero aliqd profert,ita dicere cõſueuit,Hunc uerſum poeta locutus eſt , & tunc non alius intelligitur præter Homerum.Non quod cæteri non ſint poetæ , ſed quod excellentia huius cõmune nomẽ uertit in propriũ. Fiunt uero hæc enthymemata hoc modo, ex contrariis uidelicet texta,hunc metuere , alterum in metu nõ ponere,uelut ſi de Lẽtulo,& Cethego,cæteriſq́; diceretur Paucos ciues interficere metuis , ne reſpublica intereat nihil laboras.Connexum quippe eſt,ut quicunq; nolit interire paucos ciues,rempub.multo magis nolit extingui.Quibus cũ interponitur negatio,fit ex repugnãtibus argumentũ. Sed hoc breuiter Tullius enunciauit: nos uero argumentũ in ſyllogiſmũ redigamus,a repugnantibus , ſcilicet ex quo enthymemata naſci ſolent,hoc modo. Sit connexum, ſiquis metuit ciues paucos interfici , is metuit interire rempub. Huic interponitur negatio ſic. Siquis metuit ciues paucos interfici,is nõ metuit interire rempublicã ? iungitur alia negatio. Nõ ſiquis metuit paucos ciues interfici , non metuit interire rempublicã. Quæ duæ negationes uni affirmationi pares ſunt.quæ dicit. Siquis metuit hoc , metuit & illud. cuius quidẽ aſſumptio eſt , at metuit hoc . concluſio ſequitur,metuit igitur & illud : quæ tantundem ualet, ſi negando interrogetur ita,hoc metuis,illud non metuis:Sed quia non totus(ut ſupra poſuimus)in his argumentationibus ponitur ſyllogiſmus ſed propoſitio,cuius aſſumptio & cõcluſio notę ſunt:iccirco enthymema dicitur,quaſi breuis animi cõceptio.Et in cæteris exẽplis idem modus eſt. Sed hæc quidem Ciceronis ſimilitudo non tam ex repugnantibus , quã ex cõtrariis argumentũ intelligitur cõtinere.Metuere quippe & nõ metuere cõtraria ſunt:niſi hæc ipſa uerborũ ꝓlatio a cõtrariis argumentũ ad repugnantia retrahat . nam quod dicit hũc metuere,alterũ in metu nõ ponere,tale eſt, ut repugnantia uideantur.Etenim metuere & non metuere contraria ſunt. In metu aũt non ponere,& metuere,prolatione ipſa tã cõtraria quã repugnantia intelliguntur , licet eadem probetur eſſe ſententia. His adiecit alia rurſus exẽpla , ęam quã nihil accuſas,damnas.Huius enthymematis talis eſt integer ſyllogiſmus,nõ ſi nihil accuſas,dãnas:ſed nihil accuſas,nõ damnas igitur. Venit ergo hoc argumentũ ex ea propoſitione connexa,quæ ex duabus cõponitur negatiuis,ita. Si nihil accuſas,non damnas. poſteriori uero parti detracta negatio eſt,& inſuper tota eſt propoſitio denegata hoc modo, nõ ſi nihil accuſas,damnas. & ex ea factũ eſt argumentum,quod poſitũ in interrogatione efficit enthymema,hoc modo,Quã nihil accuſas,dãnas? Bene quã meritam eſſe dicis, autumas mala mereri? Huius quoq; enthymematis talis eſt collectio: nõ & bene meritã eſſe autumas,& male mereri. atqui bene meritã eſſe autumas, non male igitur mereri , quod enthymema ex ea ꝓpoſitione connexa perficitur, quæ conſtat ex affirmatione,& negatione,ita. Si bene meritã eſſe dicis , autumas non male mereri.Cuius ex poſteriore parte dẽpta negatione,totaq́; propoſitione denegata,fiet propoſitio, Non ſi bene meritã eſſe dicis,autumas male mereri.qđ in interrogatione deductũ facit enthymema , Bene quã meritam eſſe dicis,autumas male mereri? Itẽ id quod ſcis prodeſt , nihil id quod neſcis obeſt . hoc quoque enthymema tali neſtitur ſyllogiſmo: Non id quod ſcis prodeſt,& id quod neſcis nõ obeſt.at id quod ſcis ꝓdeſt,obeſt igitur id quod neſcis.hoc argumentum ex ea propoſitione compoſitum eſt,quæ duabus affirmationibus iuncta acceperit mediam negationem, & inſuper denegata eſt.Quod interrogatum fit enthymema hoc modo:id quod ſcis prodeſt,nihil id quod neſcis obeſt? Omnium uero ſuperius exemplorum iſta ſententia eſt . nã quam quiſquam nihil accuſat , eam damnare recte non poteſt. Et eam quam bene meritam eſſe autumat, male mereri

eandem turpe eſt. Et ſi id quod ſcit quiſque in cauſa proderit: oberit ſi eſt contrarium id quod neſcit. Hunc uero locum communem eſſe oratoribus, ac philoſophis dicit. Sed apud illos tertium modum, apud rhetores uero enthymema nuncupari. Reliqui inquit modi plures ſunt. nam cũ tres ſuperius enumeraſſet modos, adiungens quatuor, plures dixit. Hi ſunt in diſiunctionibus conſtituti hoc modo, aut hoc, aut illud: hoc autem, nõ igitur illud. qui eſt quartus modus a nobis quoq; ſupra poſitus ita, aut dies eſt, aut nox eſt: dies aũt eſt, nõ igitur nox eſt. & ſemper quod ait Cicero, hoc, ad præcedens ſpectat: quod uero ait illud, ad conſequens, ſiue in cõnexis propoſitionibus, ſiue diſiunctis. Itẽ aut hoc aut illud; non autẽ hoc, illud igitur. Hic quoq; quintus modus eſt, uelut in his exẽplis. Aut dies eſt, aut nox eſt: non autẽ dies, nox igitur eſt. Quarũ concluſionũ neceſſitatem ex eo dicit euenire, quia quæ in diſiunctione ſunt poſita, mediũ non uidentur admittere, ut eſſe aliud præter eorũ alterũ poſſit. atq; ideo uno ſublato alterũ eſſe, unoq; poſito alterum non eſſe concluditur. Quod ſi ſit mediũ, quod pręter alterutrum eſſe poſſit, nec uera ꝓpoſitio, nec rata eſt concluſio. uelut in his, aut albũ eſt, aut nigrũ, id falſum eſt. Eſſe enim præter ea rubrũ poteſt. Sed ponamus eſſe albũ, uel auferamus, non neceſſe erit non eſſe uel nigrum, quia quod rubrum eſt, medium eſſe poteſt. Deinde, inquit Tullius, addunt coniunctionum negantium in diſiũctis, ſcilicet propoſitionibus hoc modo. Non & hoc, & illud. hoc autẽ, non igitur illud. idẽ eſt, non & nox & dies eſt, nox autem eſt, non igitur dies eſt. Hic igitur ſextus modus eſſe prædictus eſt. Septimus aũt eſt ex eadẽ ueniens propoſitione hoc modo: Non & hoc & illud, non autẽ hoc, illud igitur. uelut ſi ita dicamus, non & nox, & dies eſt: nox non autem eſt, dies igitur eſt. Quæ propoſitiones niſi in diſiunctis, medioq; carẽtibus rebus ratam concluſionem habere non poterunt. age enim ita dicamus, Nõ & albũ & nigrũ, ponamusq; non eſſe albũ, non conſequitur ut ſit nigrũ, poteſt.n. eſſe quod mediũ eſt. Huiuſmodi igitur per negationẽ coniunctionũ (ut Tullius ait) propoſitio, ſi ratas factura eſt concluſiones, in diſiunctis rebus, medioq; carentibus accommodetur, alias non erit rata concluſio. Diſtat uero propoſitio tertii modi a propoſitione ſexti & ſeptimi, quod tertii modi propoſitio ex coniunctis naſcitur. Hæc uero ſexti & ſeptimi ex diſiunctis terminis exiſtit, ut in ſuperioribus patet exemplis. Ex his igitur, inquit, modis concluſiones innumerabiles naſcuntur. Vnus.n. quilibet eorũ modus infinitis concluſionibus aptari poteſt: ueluti primus ac ſecundus in omnibus quæ ſibi connexa ſunt, quorũ nullus eſt numerus, ſiquis perſequi uelit. Itemq; repugnantiũ infinita eſt multitudo, in quibus tertius modus eſt utilis. Itẽ plura diſiuncta ſunt, in quibus quartus & quintus & ſextus & ſeptimus plurimum ualent. Atq; in his, inquit, omnis fere eſt dialectica, ſed ad topicos locos tres primi modi ſunt neceſſarii, qui anteceſſionẽ, conſecutionẽ, & repugnãtiã tenẽt. Reliqui uero complendæ diſputationis magis gratia quam quod ad hãc inſtitutionẽ neceſſarii fuerint, uidentur adiecti.

Proximus eſt locus rerũ efficientium, quæ cauſæ appellantur: deinde rerum effectarũ ab efficientibus cauſis. harum exempla ut reliquorum locorum paulo ante poſui, & quidem ex iure ciuili, ſed hæc patent latius. Cauſarũ enim genera duo ſunt. Vnum, quod ui ſua id, quod ſub ea ſubiectum eſt, certe efficit, ut ignis accendit. Alterum, quod naturam efficiendi non habet, ſed ſine quo effici non poſſit, ut ſiquis æs cauſam ſtatuæ uelit dicere, quod ſine eo non poſſit effici. Huius generis cauſarum, ſine quo non efficitur, alia ſunt quieta, nihil agentia, ſtolida quodammodo, ut locus, tẽpus, materia, ferramenta, & cætera generis eiuſdem. Alia autem præcurſionem quandam adhibent ad efficiendum, et quædã afferunt per ſe adiumenta, & ſi non neceſſaria, ut amori congreſſio cauſam attulerat, amor flagitio. Ex hoc genere cauſarum ex æternitate pendentium Fatum a Stoicis nectitur. Atque ut earum cauſarum ſine quibus effici non poteſt, genera diuiſi, ſic etiam efficientium diuidi poſſunt. Sunt enim aliæ cauſæ, quæ plane efficiant nulla re adiuuante, aliæ, quæ adiuuari uelint, ut ſapientia efficit ſapientes. ſola per ſe beatos efficiat nec ne, quæſtio eſt.

43. Poſt eum locum qui in conditione eſt conſtitutus, conſequens erat is qui conſiderabatur ex cauſis. poſt hũc is enumeratus locus eſt, qui in effectis cauſarum poſitus, argumenta præſtabat. Quorum quidem ſuperius M. Tullius exempla propoſuit, nunc rationem latius tractat. Cum igitur Ariſtoteles quatuor poſuerit cauſas, quibus unumquodque conſiſtitur; Primã, quæ mouendi principium eſt; Secundã, ex qua fit aliquid, quam materiã uocat; Tertiam, rationẽ ac ſpeciẽ, qua unumquodq; formatur; Quartam, finem propter quem quodlibet efficitur: M. Tullius principalẽ cauſarũ diuiſionẽ facit inter ea, quæ efficiant aliquid, & inter ea ſine quibus effici nequeat, ut id quod efficit, ad eam cauſam referatur, in qua motus principium conſtitutum eſt: id uero ſine quo nõ fit aliquid, tũ ad intellectũ materiæ transferatur, uel eorum quę coniuncta materiæ efficientis adiuuant facultatẽ; tũ ad reliquas cauſas ducatur, ut paulo poſterius apparebit. Eius igitur cauſæ, quæ ui ſua id, quod ſubiectum eſt, efficit, tale proponit exemplũ, ut ignis accendit. Nã accenſionis ipſius cauſa ignis eſt, & id efficere poteſt: atq; illud, quod accenditur, mouet atq; permutat. Eã uero cauſam, ſine qua id quod faciendũ eſt fieri nequit, ab una eius partę deſignat, ueluti cũ dicit æs cauſam eſſe ſtatuæ ꝙ ſine eo ſtatua non poſſit exiſtere. hoc.n. ut per faciendã diuiſionẽ clareſcet, non ea ipſa eſt cauſa ſine qua non efficitur, ſed pars eius eſſe monſtrabitur. Eã uero cauſam ſine qua id quod faciendũ eſt, effici non poteſt, diuidit hoc modo. Alia.n. ſunt quieta, nihil agentia ſed ſtolida quodãmodo, ac per ſe, niſi agẽdi extra motus acceſſerit, immobilia: horũ exempla ſunt, locus, tempus, materia, inſtrumentũ. Omne.n. quod fit, locũ neceſſe eſt habere ſubiectũ, in quo niſi aliquid fiat, locus ipſe immobilis eſt ad aliquid explicãdũ. Itẽq; materia & inſtrumenta, niſi manu moueãtur artificis, ipſa naturaliter nihil egerint. Tẽpus quoque operationi ſubiectę eſt: quæ ſi deſit, nihil, ipſum propriæ naturæ ratione, perfecerit. Atq; hæc quidẽ ſunt, quæ nihil agẽtia, tamẽ cauſæ ſunt, ſi his efficiens operatio ſuperueniat. Alia uero quæ in motu poſita præcurſionẽ quãdã ad efficiẽtiam ac præparationẽ uidentur afferre. uelut amoris, cauſa eſt congreſſio, quæ præceſſit; & amor, flagitii. Ex his inquit cauſis ſtoica diſputatio fatũ connectit. Fatũ.n. dicit eſſe præcedentiũ cauſarũ ſubſequentiũq; rerũ perplexionẽ quandã, & catenæ more continentiã, hoc modo. Ideo profectus eſt peregre, quoniã parentũ iracũdiã ferre non poterat. ideirco parẽtũ iracũdiã non ferebat, quia amicæ amore detinebatur. ideirco amabat, ꝙ ſæpe fuerat ante congreſſus. Ideo congreſſus eſt, quia aliquid ut congrederetur præceſſit. itaq; ordine præcedentiũ conſequẽtiũq; rerũ, Fatũ (ut dicit) a Stoicis nectitur. Itẽ diuidit eã cauſam, quæ ui ſua efficit aliquid in eã ꝙ ad efficiẽdũ ſibi ſufficiat, eamq;, ꝙ extrinſecus adminiculationis indigeat. Sufficit igitur ſibi ad efficiẽdũ cauſa, ut ſapientia, quæ efficere ſapientes per ſe nullo penitus adiuta ſolet. Sed hæc an ſola beatos efficere poſſit, quæritur, an ei ſint extrinſecus addenda quæ iuuent, uel fortunæ bona, uel corporis. Itaq; ea cauſa, quæ ui ſua efficit aliquid, aut talis eſt, ut ei nulla ſint extrinſecus adiumẽta quærenda, aut talis, ut ei foris aliquod adminiculũ conueniat, uelut artifici inſtrumenta quædã, quibus id quod efficiẽdũ eſt, explicet atq; cõformet. Earũ uero omniũ, quæ Tullius ſtatuit in alterutra diuiſione cauſarũ, illa quidẽ, quæ ui ſua explicant ea quorũ cauſæ ſunt, omnia tã per ſe ad efficiendũ ualentia, quam quæſiti extrinſecus iuuaminis indigentia, in ea Ariſtotelicę diuiſionis cauſa locabuntur, quæ eſt principiũ motus. Quanquam de ſapientia tali cauſæ non conuenit exemplum, ſed potius ad rationem formamq; contendit. Nanq; ſapientia ratione quadam atq; forma efficit ſapientes. Eius uero cauſę, quã Tullius refert, ſine qua non fit aliquid, materia quidẽ, tempus, & locus, id eſt ex quo fit, uel in quo fit, quæ ſunt efficienti ſubſtantia naturæ, ut uno intellectu comprehendantur, uel materia

ſunt

ſunt uel materiæ uice ſuppoſita. Inſtrumenta uero ei cauſæ ſunt, quæ ad finem ſpectant, ſed non ipſa finis. quia non finis inſtrumenta reſpicit, ſed hæc, finem. Inſtrumenta nanq; propter aliquẽ finẽ parantur. Sed mirũ uideri poteſt, cur congreſſionẽ, amoris cauſam non inter ea enumerauit, quæ habent efficiendi uim, ſed inter eas poſuerit cauſas, ſine quibus effici non poteſt, cum tamen agat aliquid atq; moueat. Nam ipſa congreſſio aliquid uidetur efficere, ſimilisq; eſt ei cauſæ, q̃ ipſa quidẽ habet efficiendi uim, ſed ſine adminiculo non poteſt: ueluti cum quæritur de ſapientia, an ſola beatũ poſſit efficere. Sed Merobaudes rhetor ita diſſeruit, earũ cauſarũ, q̃ efficiẽdi uim haberẽt, eã eſſe facultatẽ, ut etiã ſi adiumẽtis extrinſecus indigeãt, effectus tñ earũ ad id ſpectet, quod efficiẽdũ eſt: at in his cauſis, q̃ ſunt præcurſoriæ, et ſi eis antecedẽtibus aliquid exiſtit, non tamẽ id quod exiſtere intelligitur, præcurſio principaliter operatur. Sed iſta quidẽ ueluti ſub quadã occaſione præcurrit: illa uero res, q̃ exiſtere dicitur alijs operãtibus naſcitur, uelut in congreſſione ſolitũ eſt fieri. Fortaſſe.n. non propter amorẽ quiſq; congreditur: ſed precedente congreſſione, amor exiſtit, quẽ non congreſſio principaliter appetebat. Itaq; quoniã præter cõgreſſionem amor exiſtere non potuit: recte inter eas cauſas congreſſio locata uidetur, ſine quibus non efficitur: quoniã uero non efficit ui ſua, quandoquidẽ nec principaliter ut efficiat, ſpectat, ſed tantum ea antecedente aliquid exiſtit: recte inter præcurſorias, ac non inter efficientes cauſas eſt collocata.

Quare cum in diſputationem inciderit cauſa efficiens aliquid neceſſario, ſine dubitatione licebit quod efficitur ab ea cauſa concludere. Cum autẽ talis cauſa erit, ut in ea non ſit efficiendi neceſſitas, neceſſaria concluſio non ſequitur. Atq; illud quidem genus cauſarum, quod habet uim efficiendi neceſſariam, errorem afferre non fere ſolet. Hoc autẽ ſine quo non efficitur, ſæpe conturbat. Non.n. ſi ſine parentibus filij eſſe non poſſunt, propterea cauſa fuit in parẽtibus gignendi neceſſaria. Hoc igitur ſine quo non fit, ab eo in quo certe fit, diligenter eſt ſeparandum. Illud enim eſt tanquam, Vtinam ne in nemore Pelio ſecuribus Cæſa cecidiſſent abiegnæ ad terram trabes: niſi enim cecidiſſent abiegnæ ad terram trabes, Argo illa facta non eſſet, nec tamen fuit in his trabibus efficiendi uis neceſſaria. At cum in Aiacis nauem criſpiſulcans igneum fulmen iniectum eſt, inflammatur nauis neceſſario.

44. Prima quidem cauſarum diuiſio ſecundum Tulliũ fuit in ea, quæ efficerent aliquid, & ea ſine quibus effici non poſſet: atque illud quidem quod efficeret, in gemina item partitus eſt, ſcilicet in id quod ad efficiendum aliquid neceſſariam uim poſſideret, neque ullius indigeret extrinſecus adiumenti, & in id quod niſi alijs adiuuantibus operari atque efficere non poſſet. Ac primum de ea loquitur cauſa, quæ efficiendi uim tenet. Eius enim ea pars cui efficiendi neceſſitas adeſt, ſtatim ſecum concluſionem comitem trahit. Dicta enim cauſa, quæ neceſſario aliquid efficit, eſſectus etiam neceſſe eſt conſequatur: ueluti ſi Solem affuiſſe quis dixerit, lucem quoque affuiſſe monſtrabit. aut cum alicui adeſſe ſapientiam dixerimus, ſapientem neceſſe eſt fateamur. At in his cauſis efficientibus, quæ extra poſitis indigent adiumentis, non eadem ratio eſt. neque enim ut quæque huiuſmodi cauſa dicitur, ita neceſſe eſt effectum ſequi. Non enim huiuſmodi cauſa neceſſario efficit quod uult, niſi extra poſitis auxilijs adiuuetur. Idem eſt etiam in ea cauſa, quæ ipſa quidem efficiendi uim non habet, ſed ſine ea non prouenit effectus. Nam ut Tullius quoque commemorat, nullam in efficiendis rebus adhibet neceſſitatem, atque ideo dicta cauſa non ſtatim ſequitur effectus. Neque enim ſi congreſſus eſt, mox amauit: nec ſi fuit æs, ſtatuam quoque fuiſſe neceſſe eſt. ex quo aliarum cauſarum partitio naſcitur. Aliæ nanque cauſæ ſunt neceſſariæ, aliæ minime. Non neceſſariarum aliæ ſunt efficientes, aliæ ſine quibus non efficitur. Neceſſariarũ uero cauſarum concluſio non ſolet conturbare, ut enim hæc cauſa fuerit dicta, ſtatim in cõcluſione ſequũtur effectus. Non neceſſariarum uero, quæ ſunt partim efficientes, quod nũc tacuit, ſed paulo ante prædixit, non habẽt ſubſequentẽ effectæ rei concluſionẽ. Neq; n. ſi liberi ſine parentibus non ſunt, iccirco in parentibus efficiendi cauſa neceſſaria fuit, cũ uideamus in hominum eſſe poteſtate ne gignant. Ea uero cauſa, quæ ipſa quidẽ non efficit, ſed ſine ipſa effici non poteſt, huiuſmodi eſt, quemadmodũ Enniano uerſu declaratur. Niſi enim cecidiſſent abiegnæ trabes ad terrã, Argo illa facta non eſſet. Ex trabibus nanq; Argo facta eſt, ſed nulla inerat trabibus neceſſitas, ut ex eis fieret nauis. At uero ea cauſa, quæ eſt efficiens, & quæ in ſe ſuam continet neceſſitatẽ, talis eſt; quale cũ in Aiacis nauim igneũ criſpiculans fulmen iniectũ eſt: ſtatim.n. accendi neceſſe eſt nauim, quia ignis accendendi neceſſaria cauſa eſt, & ſenſus quidẽ eſt huiuſmodi. Ordo autẽ paulo confuſior eſt. ait.n. hoc modo. Atq; illud quidẽ genus cauſarũ, quod habet uim efficiendi neceſſariam, errorem afferre non fere ſolet: hoc autẽ ſine quo non efficitur, ſæpe conturbat, quod cũ dixiſſet, cũq; uel utriuſq; uel alterius exẽplũ ponere debuiſſet, neutro conueniens exemplũ ſimilitudine dedit. Nanq; cũ uel neceſſariã cauſam efficientẽ, uel eã ſine qua non efficitur, propoſuiſſet, eius cauſæ poſuit exẽplũ, quæ efficiat quidẽ aliquid, ſed non ſine extra poſitis adiumentis, hoc modo. Non enim ſi ſine parentibus filij eſſe non poſſunt, propterea cauſa fuit in parentibus gignendi neceſſaria. Parentes enim & maxime maſculini ſexus, efficiens cauſa eſt, ſed non ſine fœmina, id eſt non ſine materia quadam, & ea cauſa ſine qua fieri non poſſit, cum ipſa uim efficiendi non habeat. Itaque nec cauſæ neceſſariæ & efficientis poſuit exemplum, nec eius ſine qua fieri nihil poſſit, ſed efficientis quidem, non tamen neceſſariæ. ſed uidetur tacuiſſe in propoſitione id, cuius poſuit exemplum, ita enim apertius dici potuiſſet. Atque illud quidem genus cauſarum, quod habet uim efficiendi neceſſariam, errorem afferre non fere ſolet. Hoc autem quod non habet efficiendi uim neceſſariam, uel hoc ſine quo non efficitur, ſæpe conturbat. Itaque ſic intelligendum eſt, quaſi ita ſit dictum: nam de neceſſaria cauſa nullũ poſuit exemplum. Quod uero ſubiecit, utriſque cauſis conuenit poſterius enumeratis, tam efficienti non neceſſariæ, quam eius ſine qua nihil efficitur. Parentes nanque tam maſculini ſexus, quam fœminini eſſe dicuntur. quorum quidem maſculini ſexus ea cauſa eſt, quę efficiat, ſed non neceſſaria. Fœminini uero ea, quæ non efficiat, ſed ſine qua effici non poſſit. Quæ cum ita ſint, diſcernendę ſunt cauſæ & peruidenda neceſſitas. Nec omnis cauſa præmittenda ut ſubſequatur effectus, ſed ea tantum in qua eſt efficiendi neceſſitas, etiam ſi extrinſecus adiumenta defuerint.

Atque etiam eſt cauſarum diſſimilitudo, quòd aliæ ſunt ut ſine ulla appetitione animi, ſine uoluntate, ſine opinione, ſuum quaſi opus efficiant, uelut omne intereat quod ortum eſt. Aliæ autem aut uoluntate efficiunt, aut perturbatione animi, aut habitu, aut natura, aut arte, aut caſu. Voluntate, ut tu cum hunc libellum legis. Perturbatione, ut ſiquis euentum horum temporum timeat. Habitu, ut qui facile & cito iraſcatur. Natura, ut uitium in dies creſcat. Arte, ut bene pingat. Caſu, ut proſpere nauiget. Nihil horum ſine cauſa, nec quicquam omnino, ſed huiuſmodi cauſæ non neceſſariæ.

45. Facit aliam rurſus cauſarum diuiſionem, ita, Cauſarum enim aliæ ſunt quæ ſua quadam ui, ſine appetitione, ſine uoluntate, ſine opinione, unum atque eundem in efficiendis rebus ordinem tenent, ut eſt Interire omnia quæ orta ſunt. Nam quia ortum eſt, iccirco etiam neceſſe eſt interire. nec tamen ipſe ortus, ut cętera intereant, uel appetitu aliquo, uel uoluntate, uel opinione efficit: ſed ita eſt ab æterno rerum ſtatu, ut quicquid ortum eſt, quia accepit eſſe, aliquando etiam eſſę deſiſtat. Item aliæ ſunt cauſæ, quæ aut in uoluntate, aut in perturbatione animi, aut in habitu, aut in

natura,

natura, aut in arte, caſu ue conſiſtunt. Voluntate, ut ſi quærat aliquis, cur Trebatius librum legat, reſpondebitur, quia legendi uoluntas eſt. Perturbatione animi, ut ſiquis timore palleſcat, aut urbem fugiat, bellis ciuilibus conturbatus. Habitu, ut ſi iccirco Trebatius facile de iuris ratione reſponſiderit, quoniam multo uſu conſtantem ciuilis ſcientiæ habitum tenet. uel ſiquis iccirco iraſcatur facile, quia eius animus per iracundiæ habitum efferatus eſt. Natura, ut ſi quis iccirco dicatur iraſci, quia naturaliter iracundus eſt, idq; et in dies uitium creſcat. Arte, ut ſi iccirco bene quiſque pingat, quia eius artis peritus eſſe proponatur. Caſu, ut quæ in noſtra poteſtate nullomodo ſunt, fiunt tamen, uelut in certo præſertim tempore, proſperitas nauigandi. Atque horum omniū nihil a cauſa uacuū eſt: nec quicquam eſt in rebus, quod non aliqua cauſa perficiat. Omnia enim quæ fiunt, habent aliqua rationem, cur facta ſint. quam ſiquis reddere posſit, cauſam quoque reddiderit. Id eſt enim cauſa, propter quam unumquodq; fit. Omnes uero cauſæ, quæ uel ex uoluntate, uel perturbatione animi intelliguntur, ad eam cauſam pertinēt, quæ eſt mouendi principiū, ut in Ariſtotelica diximus diuiſione. Hæc enim ut aliquid efficiatur, mouendi principium ſunt. at in arte, uel habitu, uel natura, illa cauſa eſt, quæ in ratione conſiſtit. Species enim ac ratio uniuſcuiuſq; efficiendæ rei in arte, & habitu, & natura poſita eſt. Caſus uero exterior cauſa, nec inter principales annumeratur ſecundum Ariſtotelem, ſecundum uero M. Tullium Caſus eſt latens et tecta rei cauſa, quod quale ſit, paulo poſterius deſignabitur.

Omnium autem cauſarum in aliis ineſt conſtantia, in aliis non ineſt. In natura & arte conſtantia eſt, in cæteris nulla. Sed tamen earum cauſarum, quæ non ſunt conſtantes, aliæ ſunt perſpicuæ, aliæ latent. Perſpicuæ ſunt, quæ appetitionem animi iudiciumque tangunt. Latent, quæ ſubiectæ ſunt fortunæ. Cum enim nihil ſine cauſa fiat, hoc ipſum fortunæ euentus qui obſcura cauſa & latenter efficitur. Atq; etiam ea, quæ fiunt partim ſunt ignorata, partim uoluntaria. Ignorata, quæ neceſſitate fiunt, uoluntaria, quæ conſilio. Quæ autem fortunæ: uel ignorata, uel uoluntaria. Nam iacere telum uoluntatis eſt: Ferire quem nolueris, fortunæ. Ex quo aries ille ſubiicitur in ueſtris actionibus. ſi telum manu fugit, magis quam iecit. Cadunt etiam in ignorationem atque imprudentiam perturbationes animi, quanquam ſunt uoluntaria: obiurgatione enim & admonitione deiiciuntur, tamen habent tantos motus, ut ea quæ uoluntaria ſunt, aut neceſſaria interdum, aut certe ignorata uideantur.

46. Rurſus cauſarum diuiſionem aliam clarā ac perſpicuā prodit. Cauſarū namq; aliæ ſunt conſtantes, aliæ uero inconſtantes. Conſtantes ſunt, quarum non fere uariatur effectus. Inconſtantes uero, quæ huc atq; illuc factionibus mutationibus transferuntur. Omnia igitur, quæ ex natura atque arte deſcendunt, conſtantia ſunt. Natura quippe atque ars ſuum ſemper opus efficiunt, niſi ſubiectæ materiæ obſtet incertum. Nam quod unus idemq; artifex ex eadem ſæpe materia, non admodū ſimiles ſtatuas format, non eſt hæc in arte uarietas; ſed tum in artificis manu, quæ integritatem artis aſſequi non poteſt: tum in ipſa materia, quæ efficientiæ atq; formæ non æqualiter cedit. Idem eſt in natura, ſeruat namq; conſtantiam ſuam, cum hominem format ex homine. Itaq; ſimilia in cæteris ex ſimilibus gignit. at cum monſtroſum aliquid efficitur: non naturæ uitio, ſed materiæ potius applicatur, ex qua id quod efficere contendebat, non ita potuit natura explicare. Sed inter conſtantes cauſas habitus quoq; debuit adiungi. nam quod ex habitu cuiuſq; fit, id conſtans, nec mutabile eſſe ſolet. Quandoquidem iccirco habitus dicitur, quia diuturnitate habendi in naturæ ſimilitudinem uertitur. Sed forſitan illud Tullius uidit, quod natura atq; ars, non tam in effectibus conſtantes, quam in propria ratione eſſe intelliguntur, in tantum ut quod ars ac natura delinquit, materiæ ſæpius imputetur: habitus uero ipſe conſuetudine quadā collectus eſt, qui non ratione aliquid & propria conſtantia, ſed uſu facit. Atq; iccirco forſitan habitum, qui inter cætera præter artem & naturam uidebatur eſſe conſtantior, a cauſis conſtantibus ſegregauit. Ea uero quæ non ſunt conſtantia, in ea diuidit, quæ ſunt perſpicua, & in ea quæ latent. Perſpicua ſunt, quæ ab animi quolibet motu, uel appetitione, uel iudicii ratione profecta ſunt. Latent uero, quæ fortunæ ſubiacent. Nā quia non ignorat animus, in quam partē declinet, qui tametſi boni aliquando habet iudiciū, nunquam tamen eius rei quam efficit, notionē relinquit, præter eos, qui funditus mente capiuntur, & in quibus iam nulla uolūtas eſt, neceſſe eſt nota eſſe, quæ ex uoluntate uel animi iudicio fiunt. Fortuna uero atq; caſus ſemper ignotus eſt: cuius quidē natura æque incerta eſt, atq; ea quæ caſibus ipſis fiunt. Sed M. Tullius definit eſſe caſum, euentū cauſis latentibus effectū. quæ non uidetur integra definitio. Quid enim ſi adhuc lateret quibus cauſis Solis defectus Lunæ ue contingeret? num iccirco caſu ac fortuna fierent, quæ conſtantibus cęli motibus adminiſtrantur? An caſus quidem putaretur ab his qui defectus rationē reperire non poſſent: per ſe autē conſideratus, nullo quidē modo eſſet caſus? Sed M. Tullius, non qui uideretur eſſe caſus his, qui eius naturā minime perſpexiſſent, ſed quid omnino fortunæ euentus eſſet, definitionis ratione monſtrabat. Euentū uero latentibus cauſis Cicero caſum eſſe ita concludit. Cū omnia certis de cauſis fiant, quorū ratio cognoſcitur, eorū euentus caſu fieri non poſſe monſtrantur, ſed putantur aliqua fieri caſu eorū, quorum cauſa nulla ratione cognoſcitur. Ex quo euenit, ut fortunæ ſit euentus, qui latentibus cauſis efficitur. Hic igitur in rebus quidē ipſis conſtantiā ponit, caſum uero non re, ſed opinione metitur. Quo fit, ut ſi alter effectæ rei nouerit cauſam, id quod accidit, fortunæ non ſit euentus. Idē tamen ſit, alteri fortunæ euentus, ſi rationē alter ignoret. Quod uero omniū rerū cauſas eſſe dicit, nō determinat quales, atq; ideo nec de fortuna ipſa, quorū euentuū cauſa ſit, monſtrat. Nec me leuæ hominū mentes arrogantiæ notent, ꝙ uelut affectata auctoritate Tullianis ſententiis pugnē: cum aduerſus eas ſi quid uidebitur, non noſtra, ſed ab antiquisſimis tractata compenſem. Quod ſi noſtra quoq; diceremus, oporteret tamen eos, non perſonarū uetuſtatē, ſed eorū quę opponuntur conſiderare rationē, nec odiſſe potius quę aduerſus magni nominis uiros dicuntur, quam contraria ſi poſſent, argumentatione reuincere. Nam ſi eis M. Tullius in definitione cerum nimium placet, quęnam eſt inuidia nos quoq; Ariſtotelicam rationem probare? quod ſi intemperanter moleſtiſſimi eſſe pergunt, audiant M. Tullium ſecundo Tuſculanarum diſputationum libro adhortantem potius, atque ad certamen uocantem hoc modo. Sed tamen tantum abeſt, ut ſcribi contra nos nolimus, ut id etiam maxime optemus. Ipſa enim græciæ philoſophia nunquam in honore tantum fuiſſet, niſi doctisſimorum contentionibus, diſſenſionibuſque creuiſſet. Quamobrem hortor omnes, qui facere id poſſunt, ut eius quoque generis laudem iam languenti græciæ eripiant, & transferant in hanc urbem: ſicut reliquas omnes, quæ quidem erant expetendæ, ſtudio atque induſtria ſua maiores noſtri tranſtulere. Et rurſus nos, qui ſequimur probabilia, nec ultra quam quod ueriſimile occurrit progredi poſſumus, & refelli ſine pertinacia & refellere ſine iracundia parati ſumus. Quocirca quæ malum ratio eſt ipſius M. Tullii uoluntatem iudiciumq; conuellere, cum eiuſdem contra nos ſententiis atque auctoritate nitantur? Sed ſi cui cōmentarios noſtros inſpicere uacuū fuerit: ſciat hæc nos ex Ariſtotelis ſecundo phyſ. uolumine aduertiſſe, quæ tametſi altioris philoſophiæ diſputationes tangunt: non tamen ſtudiis inuidendū, ſi rhetoricis quoq; ac dialecticis diſputationibus admiſceamus, quæ ſunt profundiora naturæ. Neq; pigreſcere ac dilaſſari animos dignum eſt, quos intentiores ac uegetos ipſa rerum ambiguitas & uariarum cognitio ſpeculationum deberet efficere, cum præſertim ea librorum natura ſit, ut ad legendum ſtudioſos teneat, nullum cogat ignauum. Dicamus igitur quid euentus ſit fortunæ,

tunæ: uel quarum rerum ſors cauſa eſſe dicatur. Omnia igitur fiunt, uel immutabiliter ac ſemper, ut quod Sol oritur: uel ſæpius, ut quod equus quadrupes naſcitur: uel raro, ut ſi equus cum quinque uel tribus pedibus procreetur: uel æque, ut in quibus faciendarum rerum nihil intereſt; quo potius uoluntatem uergamus. Atq; illud quidem quod ſemper fit, nihil habet oppoſitum, quod ullo modo aliter fiat. Id uero quod ſæpe contingit, habet aduerſum id quod rarius euenit: neque enim ſæpius fieret ac non ſemper, niſi diuerſum raro quidem, ſed aliquando contingeret. Quod igitur ex fortuna fit, in ſempiternis non eſt. Quis enim caſu Solem dicat oriri? Ne in his quidem, quæ frequentius fiunt. Nullus enim caſu equum dixerit eſſe quadrupedem. Nec uero in his, quæ fieri æqualiter ſolent. Nam quæ uoluntaria ſunt, non uidentur eſſe fortuita. Reſtat igitur, ut in his fortunæ euentus ſit, quæ rarius fiunt. Eorum uero, quæ fiunt, partim finem aliquem ſpectat, partim minime. Quis enim finis eſſe poteſt, ſi manum extendam, ſi genua complicem, atque aliquid iacens humi tollam, quod nullis uſibus applicem? At uero ea, quæ aliquem finem ſpectant, partim uoluntatis ſunt, partim naturæ. Volũtatis, ut ſiquis iccirco domo egrediatur, ut uideat amicum: Naturæ, ut quod eſt in animalibus. Omnia, quæ ab ea fiunt, certam animalis reſpiciunt utilitatem; atque ad eius ſalutem conſeruationẽque omnium membrorum momenta ſunt conſtituta. Caſum igitur ac fortuitos euentus in his eſſe ponimus, quæ cũ rarius fiant, in his tamen per accidens eueniunt, quæ propter aliquid fiunt. Veluti ſiquis egreſſus domo ut amicum uideret, præteriens cadente deſuper lapide, ictus eſt. Id igitur quod euenit, in rariore cauſa ponendum eſt. Acceſſit uero ei uoluntati, quæ certum reſpiciebat finem. Ea uero fuit domo egrediendi cauſa, ut amicum uideret. Rurſus, quoniam lapis naturaliter grauis eſt, grauitas uero terram petit: Caſus quidem lapidis propter aliquid naturaliter factus eſt. Ad id enim lapidis natura tendebat ut in ſuum locum pondus ueniens conquieſceret. Sed huic naturali intentioni accidit id, quod rarius euenit, ſcilicet ut percuteret caput quo fit, ut ſit ſecundum Ariſtotelem Fortuna uel Caſus, cauſa per accidens rarius euenientium in his rebus quæ propter aliquid fiunt. Quę cum ita ſint: cunque definitio Ariſtotelica a Tulliana plurimum diſcrepet, illud tamen in utriſque conſtat, id quod fortunæ ſubiectum eſt, incertis caſibus ſemper eſſe ſuppoſitũ. nam licet in his rebus ſæpe Fortuna ſuos experiatur actus, quæ uoluntate ſunt, & ad aliquem finem referuntur: extra tamen accidit quod fortunæ eſt, nec ab eo fine uenit, quem ſibi animus ante perſpexerat. Sed cũ Cicero diuiſiſſet cauſas in eas, quæ perſpicuæ ſunt, & in eas quæ laterent; cumq; eas, quæ perſpicuæ ſunt, diceret eſſe, quæ appetitionem animi, iudiciumq; tangerent: manifeſtũ eſt eum uel artem, uel uoluntatem, uel perturbationẽ, uel habitum in his cauſis ponere quæ perſpicuæ ſunt. Voluntas quippe atq; animi perturbatio in appetitione ponitur. Sæpe enim ex perturbatione aliquid appetimus, artem uero, uel habitum in iudicio. arte nanq; iudicamus, habitus uero ad utrunq; pertinet. nam & uoluntates conſuetudo miniſtrat, & multo uſu peritiaq; fit quædam conſtantia iudicandi. Caſum in non perſpicuis poſuit, De natura incertum eſt; utrum inter perſpicuas, an inter latentes cauſas ipſam collocet. nam ſi inter latentes; ipſam naturam caſum uideretur putare. Cuius opinionis nulla ratio eſt. Quod ſi inter perſpicuas: quænã appetitio animi, uel iudicium in natura eſt? Neque enim appetendo aliquid uel iudicando facit natura, niſi forte quoniã ex ipſa ſæpe habilitas quædam mentis & corporis exiſtit. Quæ habilitas ad unamquanq; rem adiuuat uolũtatem. Id enim maxime uolumus, ad quod habiles ſumus. Sed natura inter perſpicuas cauſas ponitur, quæ iudicio quoque coniuncta eſt. ut ſi naturaliter ſano quiſq; iudicio cõpoſitus eſt. appetitioni etiam, ut ſi naturaliter aliquid animus petat. His adiungit aliam cauſarum diuiſionem. Ait enim alias cauſas eſſe uoluntarias, alias ignoratas: Voluntarias eas, quæcunque ex iudicio ueniunt animi. Ignoratas, in quibus neceſsitas domina eſt, ideſt in quibus, aut omnino non uolumus, aut ne ſi uelimus quidem aliter facere poſſumus; ut in natura atque caſu. Neceſsitate enim quadam naturæ grauia deorſum referuntur. neceſsitate item factum dicimus ut aliquis ignorans iacto trãs parietẽ lapide prætereuntẽ hominem peremerit. Eaque neceſsitas talis eſt, non quod aliter fieri nõ potuiſſet, niſi ut lapide iacto percuteret: ſed quia uoluntas defuit, & non iccirco, quia uoluit, ferit. Prior uero neceſsitas iam talis eſt, in qua nulla uoluntas eſt, uel ea quæ eſt ne id quod cupit efficiat, ualidiore neceſsitate conſtringitur. nam cum lapis deorſum propria grauitate deponitur: nulla uoluntas eſt, ſed tantum naturæ neceſsitas. at ſi homo deorſum cadat, eſt quidem non cadendi uoluntas, ſed ferri quo non uult, ualidior naturæ cauſa compellit. Voluntatem uero a fortuitis euentibus uno eodemq; aptiſſimo ſecreuit exemplo, ueluti ſi telum manu iaciat, nolensq; feriat prætereuntem. nam iecisſe ex uoluntatis principio naſcitur. Iccirco enim iecit, quia uoluit. Ignorauit uero quod percuteret. neque enim iecisſet, ſi ſe percuſſurum præuidere potuiſſet. Neque iecit, quia uoluit percutere. Si autem non ignoraſſet, non percutere potuiſſet. Vnde etiam machinamentum quoddam atque defenſio in iuriſperitorum reſponſionibus inuenitur, hoc modo: Si telum manu fugit, magis quam iecit. nam ſi quis cædis accuſetur, optima ſolet eſſe defenſio: ſi alia non ſuppetit, fugiſſe manu telum, magis quam uoluerit iecisſe, ut non uoluntati, quæ cõdemnatur in culpis, ſed ignorantiæ factum tribuatur. De perturbationibus autem animorum paulo confuſius iudiciũ eſt. Dubitari enim poteſt utrum ex uoluntate, an neceſsitate, an ex ignoratione uenerit, quod perturbatione peccatur; uidentur enim uoluntaria eſſe peccata. quoniam qui perturbatus eſt, appetit aliquid, aut fugit: ſed in hoc perturbatio eius apparet quod non fugienda uitat, & non appetenda nimis exoptat. Porro autem, quoniam in perturbationibus ſunt confuſa iudicia: (neq; enim aliter id, qud fugiendum eſt, ſæpe appetunt perturbati, niſi obcæcato, obſcuratoque iudicio. quod uero fit animi confuſione, ſæpe tale eſt, ut nollet admiſiſſe qui fecit) euenit, ut nõ inter uolũtarias, ſed inter ignoratas uel neceſſarias cauſas animorum perturbatio ſit. Intantum uero qui perturbatus eſt, a uera diſcretione diſcedit, ut in eam poſsit recta bene conſulentium admonitione reduci. Quo fit ut animorum perturbatio iure a cauſis uoluntariis ſegregetur: & aut in ignoratione, aut in neceſsitate ponatur. nam quod ait, Tamen habent tantos motus ut ea, quæ uoluntaria ſunt, aut neceſſaria interdum, aut certe ignorata uideantur, ita intelligendum eſt, Quoniam omnis animi paſsio iudicium conturbat, confundit uero rectam diſcretionem ſi acrior fuerit, quam ut rationis retinaculis tẽperetur, & fit quædam ex perturbationibus, ueluti uiolenta neceſsitas: ut dubium ſit, utrum is qui aliquid perturbatus animo facit, ignorans faciat, ueluti cum caſu ignorans delinquit, cum futurum non prouidet caſum, an ſciens faciat, uel neceſsitate ducatur. Quod igitur dixit, aut neceſſaria eſſe, aut ignorata, & diuiſit a neceſſariis ignorata, non pugnat contra id quod ſuperius dixit, ea quæ ignorata ſunt, eſſe neceſſaria. nam id quod eſt ignoratum, ita quodammodo diuidit: Ignoratorũ alia quadam neceſsitate fiunt, dum aut nulla uoluntas eſt, aut ea quæ eſt, neceſsitati nequit obſiſtere; Alia caſu, cum in his faciendis, quæ ignorantur, nulla uoluntas eſt. Quod igitur dixit, perturbationes animi aut in neceſſariis cauſis poni, aut in ignoratis, id ſine dubio ſenſiſſe intelligitur, perturbationes animi aut in his eſſe ignoratis, in quibus ea neceſsitas eſt, ut uoluntas obſiſtere non poſsit: aut in his, in quibus nulla uoluntas eſt, ſed fit delictũ cæcitate iudicii. uelut in his qui immoderatius amoris cupiditati deſeruiunt. aut.n. cõfuſo iudicio ab honeſtate diſcedunt, & dũ, quaſi bonũ appetunt, in malum decidunt ignorantes; atq; ita in caſu quodã atq; errore ponitur amor immodicus; aut nouit quidẽ quod appetit eſſe uitandum, ſed maioris actu cupiditatis impellitur, atq; ita interea neceſſaria ponitur, quæ aut non hñt uoluntatẽ, aut eam ita infirmam ac debilẽ, ut nullo modo ualidioribus paſsionibus obniatur.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi commentariorum in Topica Ciceronis

LIBER SEXTVS.

Fore quoſdam Patrici Rhetorum peritiſsime, non dubitauerim, qui hunc in Topicis altiorem ex philoſophia tractatum uaria obtrectatione reprehendant: quia inter logicam diſputationē phyſicam interpoſuit. Hi uero ſunt, uel quibus hoc totum philoſophari diſpliceat, uel qui in argumentorum locis naturales admiſceri cauſas oportuiſſe non exiſtiment. Sed cōtra priores quidē, & a M. Tullio, & ab ipſa quodam modo humana ratione, quæ in motu poſita aliquid ſemper inquirit, atque amore ſcientiæ neq; decipi patitur, neque ullo modo a ueritatis ratione traduci, ſæpe multumq; reſponſum eſt. His uero qui ſequeſtrādas ab oratoria facultate philoſophiæ diſciplinas putant, reſpondendum breuiter exiſtimo. Ratione quidem reperiri aliquid poteſt, ſed id melius atque facilius artifex faciet, ſi in opere conſtruendo artis facultatem atque elegantiam cōparet. In argumentis quoq; idem eſſe manifeſtum eſt, ui nanque naturalis ingenii argumēta promuntur. Sed ars facultatem imitata naturæ, uiam quandam rationēq; reperit, qua id effici facilius ac melius poſsit. In qua re illorum neceſſe eſt reprehendatur error, qui Rhetoricam facultatem naturalem eſſe dixerunt: quoniam quilibet totius artis alienus, & intēdere in alterum crimen, & ſeſe purgare ſolet, & argumento aliquid probare cōtendit. Reprehendendi ēt ſunt qui eandē facultatem in ſola arte poſitam eſſe dixerunt. Oportuit enim eos animaduertere, omnem quidem artem ſui materiā effectus ex natura ſuſcipere, ſed in ea tamen ratione propriam facultatem elegantiamq; experiri. Hæc itaque, quæ artium ratio perficit, ab imperitis etiam fieri, utcūq; contigerit, poſſunt. Bene autē ac facile nemo efficit, niſi artis ratione fuerit inſtructus. Cum igitur totius operis hæc ſit intentio, ut argumenta, quæ confuſa & ueluti clauſa natura ſuppeditat, artificialiter ueſtigentur, quid ſit per quod efficere id quod promittit ars ualeat, ſub exempli notatione demonſtrat: ut enim facilius argumenta reperiantur, illa res efficiet, ſi demonſtrentur loci in quibus argumenta ſunt collocata. Etenim ut ſiquis aliquid quærat, facilius id inueſtigare poſsit atque inuenire, ſi locus ei monſtretur, ubi ſit poſitum id quod inquirit: ita etiam cum quis argumentum inuenire conatur, ſi ei locus ubi argumentum ſit poſitum, declaretur, facilius argumentum quod quærit, ualebit inuenire. Ita .n. Ariſtoteles, & ita Tullius appellat eas ſedes, in quibus argumenta ſunt collocata, ideſt locos, qui ab Ariſtotele Topica uocati ſunt. Sed quoniam de ſedibus Argumentorum loquimur, hæ cuiuſmodi ſint, paulo altius expediamus. Locus enim non uno modo intelligitur. Ac relinquamus quidem eos locos, quos Victorinus fruſtra, atque inconuenienter interſerit, uelut eos, qui corpora concludunt. Ac ſimpliciter intelligamus eos locos argumentorum eſſe, qui inter ſe continent argumenta. in quibus exponendis poſterius quid ſit quod dicimus, clarius apparebit. Nunc communiter de tota locorum ratione, deq; argumentatione, ac de quæſtionibus & propoſitionibus, earumq; terminis uidetur eſſe tractandū. Ac primum quoniam locus qui tractatur in Topicis, non cuiuslibet rei, ſed tantum locus eſt argumenti: Expoſito prius argumenti intellectu, deinceps de loci ratione tractabimus. Definit igitur Tullius argumentum hoc modo: Argumentum eſt ratio, quæ rei dubiæ faciat fidem. Sumpſit igitur rationem ut genus. Omnes enim iniurioſi ſunt, qui orationis uirtutem a ſapientiæ ratione ſeiungunt, aliamq; eſſe dicendi artem uelint, aliam intelligendi. nam ſi nihil oratione aliud agimus, niſi quod interius cogitata uulgamus: quæ malum ratio eſt, orationis elegantiā a ſententiarum grauitate ſeponere? quæ porro ſentētiarum grauitas eſſe poteſt, ſine earum rerum, de quibus dicendum eſt, comprehenſione? Quæ uero alia diſciplina naturam, proprietatemq; rerum omniū docet, uel quæ omnino eorū, quę intelligi poſſunt, ſcientiam profitetur? niſi hæc tantū, ex qua nos pauca præſumpſimus, philoſophia? quæ longe aliter de his ipſis in proprio ſapientium tractatu diſputare ſolet, neque ita curſim, ut nos. quæ ſi, ut in illorum libris ſolet, prolixius differenda ſumpſiſſem, quis ferret inſolentiū hominum temeritatē, prouectus ſuos culpare uolentiū, quibus prouectibus proficerent, ſi ſtudioſi potius quā queruli eſſe mallēt? Sed his contentionibus neq; antiqua caruit ætas, nec nos ita delicati ſumus, ut quibus patientia doctiſsimorū hominum ſæpius obſtitit, ferre nolimus, dū & pluribus prodeſſe poſsimus, & ſapientum iudicia conſequamur: ad quē finem hic noſter labor, & totius operis ſumma contendit. Sed hæc hactenus. nūc ſuſceptæ expoſitionis ordinē perſequamur.

Toto igitur loco cauſarum explicato, ex earum differentia in magnis quidem cauſis uel oratorum uel philoſophorum magna argumentorū ſuppetit copia: in noſtris autem, ſi non uberior, at fortaſſe ſubtilior. Priuata enim iudicia maximarum quidem rerum, in iuriſconſultorum mihi uidentur eſſe prouidentia. nam & adſunt multum, & adhibentur in conſilia, & patronis diligentibus ad eorum prudentiam confugientibus haſtas miniſtrant. In omnibus igitur iudiciis, in quibus ex fide bona eſt additū, plurimus cauſarum uſus eſt: ubi etiam ut inter bonos bene agi oportet; in primisq; in arbitrio rei uxoriæ, in quo eſt quid melius, æquius parati eſſe debent. Illi dolum malum, illi fidem bonam, illi æquum bonum, illi quid ſociū ſocio, quid eum qui negocia aliena curaſſet, ei cuius ea negocia fuiſſent, quid eum qui mandaſſet, eumue cui mandatum eſſet, alterū alteri præſtare oporteret, quid uirum uxori, quid uxorem uiro tradiderunt. Licebit igitur diligenter, cognitis argumentorum locis, non modo oratoribus & philoſophis, ſed iuris etiam peritis copioſe de conſultationibus ſuis diſputare.

47. Diuiſo cauſarum loco, atq; ordine ſuis partibus diſtributo, de loci eiuſdem facultate, quibusq; uberius, quibusq; anguſtius accōmodetur, ut ſæpe Ciceroni mos eſt, diſſerit. Primum enim, inquit, oratoribus ac philoſophis, quorum in diſputationibus larga materia eſt, multa ex cauſarum loco argumentorum ſuppetit copia. Communis quippe oratoribus ac philoſophis hic locus eſſe proſpicitur, qui eſt a cauſis. His naturas rerū quod eſt philoſophiæ propriū; illis qđ oratoriæ facultatis eſt, facta probantibus. nam & cum res quælibet quæritur, eius cauſæ a philoſophis ueſtigari ſolent. Quibus præmiſsis, ut ſuperius dictum eſt, conſtatur ſtatim quod concludendū eſt, & oratores ad ſuſpicionem mouendam detergendamue factorū cauſas requirunt. Hoc quippe ſtabile in hominū mentibus manet, quod neq; factum, neq; res ulla præter illā omnium principē naturam, ſine propriis cauſis poſsit exiſtere. Quo fit ut uberrimus cauſarum uſus ſit in rhetorū orationibus, philoſophorumq; tractatu. Sed ut hūc libellū M. Tullius ſcribens pleraq; omnia Trebatio dediſſe uideatur, hūc locum iuris quoq; conſultis attributum eſſe demōſtrat dicens: Et ſi non tam uberes opportunitates habeat hic locus in iuriſperitorum reſponſionibus: ſubtilius certe atq; acutius pro ipſius artis natura tractari poteſt, ſcilicet ubertatem quæ deerat, ſubtilitate quæ poterat ineſſe cōpenſans. Habent enim etiam ipſi proprium campum, in quo eorum uirtus poſsit enitere. Eſt enim iuriſconſultorum prudentiæ priuatarum quæſtio cauſarum, maximeq; in illis negotiis hic cauſarum locus examinabitur, in quibus bonæ fidei iudicia nectuntur. In his enim qui fuerit animus contrahentium quæri ſolet, qui deprehendi uix poterit, niſi præcedentibus cauſis intelligatur. In his igitur iudiciis, in quibus additur, ut ex bona fide iudicent, ideſt ubi ita iudices dantur, ut non ſtrictas inter litigantes ſtipulationes, ſed bo-

nam

nam fidem quærant; plurimus cauſarum uſus eſt, in quibus additur. Vt inter bonos bene agi oportet. cōſiderantur mores, inquiruntur conſilia, ſtatuitur quibus quidq; de cauſis, adminiſtratū ſit. In primiſq; in iudicio uxoriæ rei, uberrimus cauſarum tractatus eſt. Eſt autem iudicium uxoriæ rei, quoties poſt diuortiū de dote contentio eſt. Dos enim licet matrimonio conſtante in bonis uiri ſit: eſt tamen in uxoris iure, & poſt diuortium uelut res uxoria peti poteſt. Quæ quidem dos interdum his conditionibus dari ſolebat: ut ſi inter uirū uxoremq; diuortium contigiſſet, quod melius æquius eſſet, apud uirum remaneret, reliquum dotis reſtitueretur uxori, ideſt ut quod ex dote iudicatū fuiſſet melius æquius eſſe, ut apud uirum maneret, id uir ſibi retineret, quod uero non eſſet melius æquius apud uirum manere, id uxor poſt diuortiū reciperet. In quo iudicio non tantum boni natura ſpectari ſolet, uerumetiam comparatio bonorum fit, ut non tam quod æquum, ſed melius æquiuſq; eſt, id ſequēdum ſit. Quæ omnia ex præcedentibus cauſis inueſtigari ſolent. Nā ſi uiri culpa diuortium factum eſt, æquius melius eſt nihil apud uirū manere. Si mulieris eſt culpa, æquius melius eſt ſextans retineri. In hiſq; omnibus peritiſsimi iuriſconſulti eſſe debent. quo fit, ut Trebatiū quoq; hortetur ad ſtudium. Multa enim eſſe dicit, quæ eorum operam expectant: illi enim inquit dolum malum, illi bonam fidem, illi æquum & bonum: illi etiam quid ſocius ſocio præſtare debeat, quid is qui alienum in ſe gerendum ſponte negotiū ſuſcepiſſet, ei cuius id negotium fuerat. Quid is qui mandauerit ei cui mandauerit ſuorum negotiorum actiones. quid uir uxori, quid uxor uiro tradiderit. Quæ omnia ad poſteriora cauſæ ſunt, atque exinde iudicia ſumūtur: idcirco enim uerbi gratia, quod libet illud iudex pronunciare debet in uxoris ac uiri cauſa, quia uirum hoc præſtare oportet uxori, idcirco etiam mandato rei cui mandauerit, obligatus eſſe iudicādus eſt, quia inter mandatorem ſuſceptorēq; negotii illud eſt obſeruandū. omnia quoq; quæ quiſq; alteri præſtare debet, ea in tractandis iudicandiſq; negotiis cauſæ ſunt. quocirca recte concluſit diligēter cognitis argumētorū locis, & oratoribus, & philoſophis, & iuriſconſultis, argumentorū copiā nō defuturā.

Coniunctus huic cauſarum loco ille locus eſt, qui efficitur ex cauſis. ut enim cauſa, effectum indicat, ſic quod effectum eſt, quæ fuerit cauſa, demonſtrat. Hic locus ſuppeditare ſolet oratoribus & poetis, ſæpe etiam philoſophis, ſed his, qui ornate, & copioſe loqui poſſunt, mirabilem copiam dicendi, cum denunciant quid ex quaque re ſit futurum. Cauſarum enim cognitio cognitionem euentorum facit.

48. Omnia, quæ ad ſe referuntur, recte dicuntur eſſe coniunctio: ipſa enim relatio rerum efficit coniunctionem. ꝙ ſi cauſa alicuius cauſa eſt, non alterius, niſi ſui effectus eſt cauſa: itemq; ſi eſt aliquis effectus, ex cauſarum principiis uenit. iure igitur ab affectis locus, cauſarū loco debet eſſe coniūctus. Quoniā uero ſemper quæ ad ſe referuntur æquantur, neceſſe eſt, quæ ubertas ſit cauſarum, eadem quoq; ſit effectorū. Quoniam enim cauſa præter effectum eſſe non pōt, cum ſit cauſa ſemper effectuū, neceſſe eſt, ut ex euētibus quoque atq; effectibus, plurima ſuppetant argumenta. ſiquidē ex cauſis etiā plurima contrahuntur: nam ſicut cuiuslibet effectus poteſt cauſa tractari, ſic ex qualibet cauſa poteſt, qui ſit euentus oſtendi, recteque ait, Cauſarum cognitio euentorum cognitionem facit: ut enim in prædicamentis oſtenditur, ſciri relatiuum aliquod non poteſt præter reliqui ſcientiam relatiui.

Reliquum eſt comparationis locus, cuius genus & exemplum ſupra poſitum eſt, ut cæterorum, nunc explicanda tractatio eſt. Comparantur igitur ea omnia, quæ aut maiora, aut minora, aut paria dicuntur. in quibus ſpectantur hæc, numerus, ſpecies, uis, quædam etiam ad res aliquas affectio. Numero ſic comparabuntur, ut plura bona paucioribus bonis anteponantur: pauciora mala, malis pluribus. Diuturniora bona breuioribus, longe & lata peruagata anguſtis: ex quibus plura bona propagentur, quæq; plures imitentur & faciant. Specie autem comparantur, ut anteponantur, quæ propter ſe expetenda ſunt, his quæ propter aliud, & ut innata atque inſita aſſumptis, & aduentitiis, integra contaminatis, iucunda minus iucundis, honeſta ipſis etiam utilibus, procliuia laborioſis, neceſſaria non neceſſariis, ſua alienis, rara uulgaribus, deſiderabilia his quibus facile carere poſsis, perfecta inchoatis, tota partibus: ratione utentia rationis expertibus, uoluntaria neceſſariis, animata inanimatis, naturalia non naturalibus, artificioſa non artificioſis. Vis autē in comparatione ſic cernitur. Efficiens cauſa grauior quam non efficiens. Quæ ſeipſis contenta ſunt, meliora, quam quæ egent aliis. Quæ in noſtra quam quæ in aliorum poteſtate ſunt. Stabilia incertis. Quæ eripi non poſſunt his quæ poſſunt. Affectio autem ad res aliquas eſt huiuſmodi. Principum commoda maiora, quam reliquorum. Itemq; quæ iucundiora, quæ pluribus probata, quæ ab optimo quoque laudata. Atque ut hæc in comparatione meliora ſunt, ſic deteriora quæ his ſunt contraria. Parium autem comparatio nec elationē habet, nec ſubmiſsionem: eſt enim æqualis. Multa autem ſunt, quæ æqualitate ipſa comparentur. Quæ ita fere concluduntur. Si conſilio iuuare ciues & auxilio æqua in laude ponendum eſt, pari gloria debent eſſe hi, qui conſulunt & hi qui defendunt: at quod primum eſt: quod ſequitur igitur.

49. Omnis cōparatio duplex eſt: aut enim æqualia ſibimet cōparantur, aut inæqualia: ſed in his quæ ſunt æqualia, ſemper eadē eſſe notatur æqualitas. Inæqualia autē in gemina ueluti membra diuiduntur. minoris ſcilicet atq; maioris. Nā quod minus eſt, non per ſe minus eſt, ſed comparatione maioris. Itēque quod maius eſt, minoris comparatione dicitur maius. Quæ cum ita ſint, diuidit, atq; ante oculos ponit omnium comparationū modos, & quod raro in ſuperioribus locis fecit, ipſas maximas propoſitiones ponit in cōparationibus cōſtitutas, ut ſi quando loco ſit nobis cōparationis utēdū, habeamus quoddā, uelut inuentionis exemplar, ad quod quærentē animū poſſimus aduertere. Omnis igitur comparatio, aut in numero conſtat, aut in ſpecie, aut in ui, aut in aliqua locata extrinſecus affectione. Nā quodcunq; cōferre cōtēdimus, aut numero cōparamus, & ſecundū id aliud maius, aliud minus eſſe decernimus. Aut ſpeciē ipſā intuentes, eāq; alii cōparantes de excellentia iudiciū damus. Aut illud cōſideramus, quid res quæq; poſſit efficere, & quantū eius progredi poſſit natura. Aut ex aliorū quodāmodo continentia, & ex circūſtantiū affectione rē quā alii cōferimus intuemur. Numero igitur quæ cōparantur, ſi ex eodē ſint genere, plura paucioribus anteponūtur, uelut ſi bona omnia ſint æqualia, iure quiſquā plura bona paucioribus anteponit. Et eſt hæc maxima propoſitio, Plura bona paucioribus anteponūtur. & in cæteris quoq; eadē ratio perſpicitur maximarū propoſitionū. At ſi omnia in cōtrario ſint genere, pluralitati paucitas præferēda eſt, ut pauca mala pluribus malis, mala uero ipſa bonis nullo modo conferuntur. Quæ enim ullo modo cōpenſantur, in eodē eſſe genere debent, nō in cōtrario. Nā cū aduerſum ſe contraria e regione locata ſunt, conferri cōpararíq; nō poſſunt, quod ſibi intelliguntur eſſe inimica. Eſt etiā ſecundū numerū comparatio in temporis quoque ratione. Nā cum tempus certis quibuſdā ſpatiis diuidatur, uelut horæ, diei, menſis, atque anni. Ex æqualibus bonis ea magis eligenda ſunt quæ diuturnius perſeuerant, quod in numero poſitum eſſe nullus ignorat. Ipſa enim diuturnitas plurimos eſſe uel dies, uel menſes, uel annos fatetur, quibus duret id quod eligitur. Longe ēt peruagata bona, anguſtis, & in unū minimū locū coarctatis numeri cōparatione pcedūt. Nā q lōge lateq; peruagata ſunt, ea in plurimas gentes regioneſq;

diffuſa ſunt: pluralitas uero cuiuslibet rei numerũ ſpectat. Iã uero ex quo plura propagantur bona, quis non iudicet eſſe meliora his quorũ eſt inops bonorũ contractiorque fœcunditas? Quis etiam bonũ quod plures imitentur ut faciant, cæteris quæ ita non ſint, excellere non arbitretur? quæ in numero conſtare quis neſciat, quando in numero pluralitas conſtat? Specie uero cõparantur, quæ per ſe ipſa conſiderata, ſuæ quodammodo pulchritudinis merito cæteris anteferuntur. Meliora enim ſunt quæ propter ſe, quam quæ propter aliud expetũtur. ueluti ſalus quæ propter ſe expetitur, medicina quæ ꝓpter ſalutẽ. Quocirca melior eſt ſalus, quã medicina. atq; hæc non ad aliquem numerum, nec poſtremo ad aliquã quantitatẽ, ſed ad ipſam ſpeciẽ ſalutis ac medicinæ conſiderationem referentes iudicium promimus. Illa quoque quæ innata atque inſita ſunt, aſſumptis & aduentitiis meliora iudicantur. Vnde innata moribus grauitas, longe amplius excellit ea, quæ per imitationem affectatur. Integra etiam potius quam cõtaminata melioris rei iudicium ferunt. Nã quæ integra ſunt, ſuam ſpeciem ſeruant: quæ contaminata ſunt, atq; ex aliqua parte uitiata, ſiqua etiam inerat, ſpeciei pulchritudinem perdiderunt. Iucunda minus iucundis meliora, cõmunis omnium animaliũ natura diiudicat. Honeſta utilibus ſapientes anteponunt. procliuia laborioſis anteferri illa res monſtrat, quòd nemo ad eundem finem per laborioſam atq; aſperam uiam tendere cupiat, ad quem poſsit procliui, facilique itinere peruenire. Labor quippe omnis iniucũdus eſt, iucunda eſt facilitas. Neceſſaria etiam non neceſſariis partim præferri, partim etiã poſtponi debent. Quod Marcus Tullius tacuit. Neceſſaria quippe præferuntur his non neceſſariis, quæ nõ boni ratione, ſed uoluptatis appetitione ſunt cõſtituta. ueluti luxu regio parata conuiuia nullus ſapiens iudicet eſſe meliora his, quæ naturæ expleant indigentiã. Quædam uero ſunt quæ ipſa ſpecie boni, cũ non neceſſaria ſint, meliora ſunt neceſſariis. Nam uiuere neceſſarium eſt, & ſine eo ſubſiſtere animal nequit: philoſophari uero non eſt neceſſarium: melius tamen longeq; excellentius eſt philoſophum uiuere, quam tantum uiuere. Illud .n. raro paucisq; etiã utentibus ratione conceſſum. Illud pecudibus commune nobiſcũ. Sua quoq; alienis iure meliora eſſe dicuntur, ueluti hominibus ratio potius quam uoluptatis appetitio: illud enim propriũ eſt hominis, illud alienũ. Rara quoque uulgaribus meliora ſunt, atq; hic locus approbat id quod ſuperius dictũ eſt, philoſophantẽ uitam ipſa uita eſſe meliorem. Nam quæ cara ſunt, facile id quod uulgare eſt antecedunt. Deſiderabilia etiam his, quibus facile carere poſsis, illa res approbat eſſe meliora, quòd maxime deſiderantur, & ſine his anxia uita eſt, ueluti ſiquis capillis uiſum cõferat. Aegrius enim toleramus carere uiſu quã capillis. ita ex hoc meliorẽ eſſe uiſũ capillis iudicamus. quod his facile, illo, æquo animo carere nõ poſſumus. Perfecta etiam imperfectis naturaliter excellunt: illa enim ſuam formã adepta ſunt, illa minime. Tota etiam partibus eodem modo excellentiora eſſe arbitramur. Nam quod totum eſt, habet naturæ propriam formam. Quod uero pars eſt, & ad totius nititur perfectionẽ, nondum ſuæ pulchritudinis ſpeciem cepit, niſi ad totius integritatem referatur. Iam uero ratione utẽtia rationis expertibus nullus dubitat eſſe meliora. Voluntaria quoq; neceſſariis iure anteponũtur. Nanque uoluntaria libera ſunt: quæ neceſſaria, quodam nos uelut dominio neceſsitatis aſtringunt. atque ideo meliora eſſe uoluntaria neceſſariis exiſtimamus: quanquam in hoc etiam illud intelligi poſsit, quod a nobis ſuperius dictũ eſt: non neceſſaria ſæpe neceſſariis anteponi, quandoquidẽ ea quæ uoluntaria ſunt, non fuerint neceſſaria, uoluntaria uero meliora ſunt neceſſariis. Non neceſſaria igitur ſæpe neceſſariis excellunt. Animata quoq; inanimatis, ipſius animę uegetatione conſiderata, anteponenda eſſe ratio perſuadet. Naturalia etiam non naturalibus, & artificioſa inartificioſis. Optimuſque hic gradus eſt, ut naturam arti, artem præferas inertiæ: ars quippe imitatur naturam. Quo fit ut id, qđ in ſe retinet pulchri ex natura ueniat, cuius imitari ſpeciem cupit: longe uero poſtrema ſunt, quæ cum artificio carent, non a ſpecie ſolum naturæ, uerum etiam ab imitatione diſcedunt.

atque hæc quidẽ de ſpecie in comparationibus conſiderantur. Vis autẽ in eo cõſiſtit, in quo cõſideratur quid unaquęq; res poſsit efficere. nam quod quæque res poteſt, ea uis eius rectiſsime dicitur. Efficiens igitur cauſa grauiorẽ uim habet, quã ea quæ nihil efficit, uelut artifex melior quam materia: illa quippe ſtolida eſt atq; immota, nec aliquid efficiens, niſi formam ab artifice, ideſt ab efficiente cauſa ſuſceperit. Item quæ ſe ipſis contenta ſunt, meliora eſſe his uidentur, quæ egent aliis. ueluti omnium Deus optimus eſt, quia nullo indiget, & ipſo cuncta ſunt indiga. Item quæ in noſtra ſunt poteſtate, magis eligenda ſunt, quã quę in aliena manu poſita facile labuntur, quo fit, ut ſit uirtus melior quam diuitiæ. Nã uirtus eſt in noſtra poteſtate, diuitiarũ fortuna domina eſt. Iã uero ſtabilia incertis, quæ eripi nõ poſſunt, his quæ poſſunt, ſi tamen bona ſunt, quis nõ intelligat eſſe meliora? quorum tamen locorum pars contraria cõtrariũ tenet, inſpectis quippe his quæ meliora ſunt, ſi horum aduerſa uideamus deteriora ſunt. Reſtat in affectione poſita cõparatio, quæ ita tractatur, ut non per ſemetipſam res quæ alii confertur, ſed ex alterius cuiuslibet conſideratione penſetur, uelut in tribus quibuſdã rebus ſi duæ ad ſe inuicẽ comparẽtur, eo quòd ad tertiam plus minus ue iungantur. Sunt enim duo quædã humanis rebus accommodata, quarũ una principibus atq; etiã ipſi reipublicæ accommodatior. Hic igitur iudicabimus eã rem eſſe meliorem, quæ melioribus prodeſt. i. aut reipublicę uel principibus, nõ cõſiderãtes ut ſeſe res habeat, ſed quantũ reipublicæ uel principibus adiuncta ſit. Hęc igitur res ex affectione eſt cõparata, meliuſque iudicatur id quod principibus commodum eſt, quam id quod aliquibus priuatis, quoniam principes reliquorum etiã continent ſtatum. Eodẽ modo ſunt quæ ſequuntur, ut quæ iucũdiora ſunt pluribus, quæ clariora inter multos, quæ a pluribus comprobata ſunt, meliora ducantur. Nam etiam ſi minus ipſa huius naturæ ſint, affectione tamen ut dictũ eſt, eorum quibus uel iucundiora, uel inter quos clariora ſunt, aut a quibus probantur, meliora exiſtimanda ſunt. Sed quanquam id quod a pluribus bonum ducitur, ſuperius in ea comparationis parte poſuerit, in qua ſiebat ſecundũ numerum comparatio: nihil tamen impedit eundem locum ſecundum aliam atque aliam cõſideratione diuerſis generibus ſubdi. uelut ala auis cum ſubſtantia ſit, eadem tamen ad aliquid eſſe intelligitur, ſi ad alatum conſideretur. Illa quoq; ex affectione uidentur eſſe meliora, quæ ab eo laudata ſunt, cõtra quẽ dialectica oratione, uel rhetorica facultate diſſeritur. Nã ut reuincere aduerſarium poſsis, ſat eſt ſi eum tibi conſenſiſſe monſtraueris: atque id aliquando uelut optimum prædicaſſe, quod in melius re propoſita mõſtrare contendas. Dictis igitur omnibus meliorum locis, his oppoſiti quæ deteriora ſunt continebunt. Parium uero nulla diſcretio eſt. Neque enim quod par eſt, aut intentionem ſumere, aut remiſsionem poteſt. Quibus autem modis inter ſe maiora minoraq; penduntur, iiſdem inter ſe paria conferuntur. Nam quæ uel numero, uel ſpecie, uel ui, uel affectione fuerint, ęque paria eſſe dicuntur. Commune autẽ cunctorũ exemplũ eſt quod Cicero in qualitate conſtituit, quę qualitas in cunctis partibus æqua eſt, ſed uel numero, uel ſpecie, uel ui, uel affectione paria ſunt. Nam in eorum comparatione quæ maiora uel minora ſunt, una quædã qualitas eſt, ſed horum acceſsione uariantur. Nam quibus in eadẽ qualitate maior numerus, pulchrior ſpecies, efficacior uis, ad pretioſiora coniunctior affectio, ea meliora eſſe exiſtimabuntur. Quæ ſi æqua fuerint, in eadem qualitate paria ſunt. Exemplum uero quod propoſuit, ad blandiendum Trebatii animum ualet, cum propriam, ideſt oratoriam facultatatem, cum iuriſperitorum laude coniungit, hoc modo: Si conſilio iuuare ciues, quod iuriſperitorum eſt, & auxilio, quod oratorum eſt, æqua in laude ponendum eſt: pari gloria debent eſſe hi qui conſulunt, ideſt periti iuris, & hi qui defendunt, ideſt oratores. Atqui primum eſt. i. conſilio iuuare ciues, & auxilio, æqua in laude ponendum eſt. Quod ſequitur igitur, ideſt infertur. Ea uero concluſio eſt, per quam dicimus. Hi igitur qui conſulunt, & hi qui defendunt, pari gloria eſſe debent. Hoc autem breuiter dialecticorum more

re pro

re protulit,qui ſic enunciant,Si dies eſt , lucet . At quod primũ eſt,id aũt tantundem eſt,ac ſi dicatur:Atqui dies eſt . In propoſitione.n.quæ eſt,Si dies eſt,lux eſt,prior eſt ꝓpoſitio, dies eſt. Cõcludunt qđ ſequitur.i.igitur eſſe lucẽ . Id.n. in prima parte propoſitionis,quæ erat,Si dies eſt , ſequebatur . Igitur hic quoq; Cicero ſic protulit.At quod primũ eſt,ideſt cõſilio & auxilio iuuare ciues æqua in laude eſſe ponendũ: id enim erat primum in ea propoſitione quæ dicebat,Si cõſilio & auxilio ciues iuuare, æqua in laude poneretur : pari gloria eſſe oratores iuriſq; conſultos.Quod ſequitur igitur, .i.pari gloria debent eſſe qui conſulunt ac defendunt. Id.n. erat cõſequẽs in ea ꝓpoſitione q̃ ſtatuebat,Si cõſilio & auxilio ciues iuuare par eſſet,pares eſſe qui cõſulũt ac defẽdũt.

Perfecta eſt omnis argumentorum inueniendorum præceptio,ut cum profectus ſis a definitione,a partitione,a notatione,a coniugatis,a genere,a forma, a ſimilitudine, a differentia,a contrariis,ab adiunctis,a conſequentibus, ab antecedentibus,a repugnãtibus,a cauſis,ab effectis,a comparatione maiorum,minorum,parium,nulla præterea ſedes argumenti quærenda ſit .

50. Tametſi ex his,quæ dicta ſunt,intelligatur nullũ argumenti locum eſſe præteritum , breuiter tamen Ciceronis concluſionẽ,qua ſe nihil omiſiſſe cõmemorat ,ad ampliorẽ doctrinæ fidẽ,approbandam reor . In his.n. nihil omnino prætermittitur,quæ certa ratione tractantur. Nulla uero certior ratio diuiſione : quod enim quiſq; partitur a cõmunibus in particularia deducens,cũ rectum iter inſiſtat, labi atq; in errorem deduci nõ poteſt. Locorũ igitur omnium prima diuiſio fuit in ea,quæ in ipſis hærerẽt,& ea quæ aſſumerentur extrinſecus . Cuius diuiſionis nihil mediũ reperiri poteſt . aut.n. in ipſo eſt aliquid,de quo quæritur : aut extrinſecus neceſſe eſt aſſumatur. Videamus igitur nunc quẽadmodum diſputatio per nihil omittentẽ diuiſionem feratur . Eorum igitur locorũ,qui in ipſis ſunt de quibus agitur , nunc ex toto,nunc ex partibus,nunc ex uocabulo , nunc ex affectis ſumitur argumentum.In his igitur quoniam nihil relictum ſit, perſpicue apparet . In eo enim quod coniunctum eſt,duplex diſcretio eſt : Vna ex eo ipſo quod formatũ eſt,atq; cõpoſitum,quod totũ eſt,in quo etiam definitiones adhibentur : Alia in eius partibus inſpicientibus, ex quibus cõpoſiti forma coniuncta eſt.Sed qm̃ natura hominũ id quod intelligit, uoce ſæpius prodit : neceſſe eſt ut nomen quoq; quod ad intellectus declarationẽ adhibetur,oſtendat aliquam rei,quã ſignificat proprietatẽ. Intellectus quippe qualitatẽ rei,quam intelligit ſignificat . Quocirca nomen quoq; intellectus qualitatẽ deſignat . Iure igitur dictũ eſt proprietatem quandam rei uocabulo ſignificari,atq; ita ex eo trahi argumentum poteſt,quod uocatur a nota . Horũ uero locorũ alias partitiones dedit,quas paulo poſt breuius colligemus. Affecta uero, quæ,ut ſuperius dictũ eſt,in relatione conſiſtũt,ipſa ẽt rite diuiſa ſunt. nam quæ referuntur ad aliquid , aut ſubſtantialia ſunt,aut accidẽtia. Subſtantialia,ut cõiugata: nã iuſto , in eo quod iuſtus eſt,iuſtitia ſubſtantiã facit . Nec id dico , ꝙ homini eſſe ex iuſtitia cõſtituatur,ſed iuſto,qui iuſtitia diſcedẽte corrumpitur. Similis & de eo qđ eſt iuſte aduerbio ratio, eſt. Eſt ẽt ſubſtãtiale,genus,ſpecies,differẽtia,cauſa,effectus . Accidentia,ut contrarium,ſimile,adiunctũ,paria,maiora, minora. Conſequentia uero,atq; repugnãtia, quoniam ut ſuperius dictũ eſt,in cõditione poſita ſunt , nunc ſubſtantialia reperiuntur,nunc uero in accidentibus cõſiderantur. Subſtantialia,ut cũ genus antecedit ſpeciem accidentia, cum nigredo præcedentẽ ſequitur coruum. quanquam ẽt in cauſis aliis, quæ accidentes eſſe poſſint. De quarum omniũ proprietatibus Tullius ſupra diſſeruit . Atq; ut ſub breuiſſima deſcriptione tota locorũ diuiſio colligatur,erit hoc modo. Omne argumentũ aut ex his locis ducitur,qui in ipſo de quo quæritur inhærent,aut ex his,quæ extrinſecus aſſumuntur. Is uero locus,qui in ipſis de quibus ambigitur,poſitus eſt,diuiditur in eum locũ,qui eſt ex toto, & in eũ,qui eſt ex partibus, & in eũ qui eſt ex nota,& in eũ qui eſt ab effectis. Is aũt qui a toto eſt,a definitione locus uocatur. Definitionũ uero aliæ ſunt propriæ,aliæ nõ propriæ . Non propriarum uero,aliæ ſunt quæ ſingulis nominibus denotantur,aliæ quæ oratione pãduntur. Earũ uero quæ ſingulis nominibus fiunt,aliæ ſunt in quibus pro nomine redditur nomẽ,quæ dicuntur κατ᾽ ἀντίλεξιν. Aliæ quæ exempli gratia nomen ſubiiciunt, quæ dicuntur ὡς τύπος. Earum uero quæ oratione declarantur, aliæ fiũt a partitione,aliæ a diuiſione,aliæ a differentiis præter genus,quæ ἐννοηματική dicitur. Aliæ quæ ex pluribus qualitatibus fiunt, ẽt ſingulis totum id ſignificãtibus,quod omnis qualitatũ collectio declarat,quæ uocantur ποιότες . Aliæ quæ ex accidentibus,non ſingulis,ſed cunctis unum aliquid efficientibus,conſtant. Aliæ quæ ad differentiam dantur,aliæ per translationẽ,aliæ quæ ex priuatione cõtrarii , aliæ quæ propriis nominibus aptantur,quæ ẽt ὑποτυπώσεις dicuntur. Aliæ per indigentiã pleni,aliæ per proportionem, aliæ per relationẽ,aliæ per cauſam. Item alia definitionis diuiſio ſecundũ Tulliũ principalis , ꝙ aliæ corporalium rerum ſint, aliæ incorporalium,& definitionis quidẽ locus ita diuiſus eſt. A partibus aũt locus diuiditur in partitionẽ & diuiſionẽ. A nota uero locus ſimplex eſt. Ab affectis aũt,alii ſunt a cõiugatis,alii a genere,alii a forma,alii a ſimili , alii a differentia,alii a cõtrariis,alii ab adiunctis,alii a cõſequentibus, antecedentibus,& repugnantibus : alii a cauſa, alii ab effectis , alii a comparatione parium,maiorum, uel minorũ . Genus uero diuiditur in ſuprema genera,& in ea quæ ẽt ſpecies eſſe poſſunt. Species quoq; diuiditur in ultimas ſpecies,& in ea quæ ẽt genera eſſe poſſunt . Similium quoq; alia in ſingulis cõſiderantur & uocantur exẽpla : alia in pluribus , & appellatur inductio : alia in cõiunctis , & uocatur proportio . Itẽ differentiarum,aliæ ſunt ſubſtantiales, aliæ etſi non ſubſtantiales,inſeparabiles tamen : aliæ neq; ſubſtantiales,neq; inſeparabiles. Contrariorũ alia dicuntur aduerſa,alia priuantia,alia negantia,alia relatiua. Adiunctorum uero alia ſunt, quæ ante rẽ exiſtunt , alia quæ cum re , alia uero poſt rem . Locus uero conditionalis diuiditur in antecedens, conſequens,& repugnans. Cauſarum quoq; multiplex locus eſt : aliæ nanq; ſunt,quæ ui ſua efficiunt,aliæ ſine quibus effici nõ poteſt. Earũ uero quæ ui ſua efficiunt,aliæ ſunt neceſſariæ nihilo indigentes ut efficiant,aliæ uero indigentes ut efficiãt , aliæ uero indigentes & nõ neceſſariæ . Earũ uero ſine quibus non efficitur,aliæ ſunt mobiles , aliæ immobiles. Item cauſarum,aliæ ſunt non ſpontaneæ,aliæ ex uoluntate , aliæ ex perturbatione,aliæ ex habitu,aliæ ex natura,aliæ ex arte, aliæ ex caſu. Rurſus cauſarum,aliæ ſunt conſtantes, aliæ inconſtantes . Amplius , cauſarum aliæ ſunt uoluntariæ , aliæ ignoratæ . Ignoratarum pars in caſu , pars in neceſſitate eſt conſtituta. Neceſſariarum pars in ui , pars in ſcientia poſita eſt. Effecta uero intantum diuidi poſſunt, inquantum ad ſuperius dictas cauſas referuntur . Locus uero a comparatione minorum parium , atque maiorum , diuiditur in numerum , ſpeciem , uim,ad res alias affectionem. Quæ cum ita ſint,cumq; nihil ſit in diuiſione prætermiſſum: recte M. Tullius partitionem concluſit , dicens, nullam argumenti ſedẽ eſſe præteritam . Reſtat igitur locus qui extrinſecus ſumitur : quẽ quoniam iuriſcõſultis eſt utilis,non Trebatii cauſa, ſed ne quid perfecto operi deeſſe uideatur , adiungit .

Sed quoniam ita a principio diuiſimus,ut alios locos diceremus in eo ipſo,de quo ambigitur,hærere,de quibus ſatis eſt dictũ; alios aſſumi extrinſecus;de iis pauca dicamus: etſi ea nihil omnino ad ueſtras diſputationes pertinent, ſed tamen totam rem perficiamus, quandoquidem cœpimus . Neq; enim tu is es , quem nihil niſi ius ciuile delectet : & quoniam ad te hæc ita ſcribuntur,ut etiam in aliorum manus ſint uentura,detur opera , ut quamplurimum iis , quos recta ſtudia delectant , prodeſſe poſſimus .

51. Ne locus nihil iuriſperito profuturus negligentiã ſui faceret,Trebatiũ ut in prooemio magnus orator reddit attẽtũ,ait.n.ita ſeſe diuiſiſſe in principio, ut alios locos in ipſis

hærere diceret,de quibus ageretur,alios extrinſecus aſſumi. Et cum de ſuperioribus locis idonee diſputatũ ſit,intractatã reliquam partẽ non oportere præteriri. Neq; enim hũc eſſe Trebatium,qui ſua arte contentus, cæterorum ſtudia negligat:uerũ diligẽtia atq; ingenio plurimũ ualens, cũcta ad ſe pertinere ducat,q̃ liberalibus ſtudiis annumerẽtur.Simul dãdam eſſe operam dicit, q̃m beneuolo aĩo Ciceronis opus Trebatius eſſet editurus,ut cum in multorũ manus ueniſſet, ꝓdeſſe iis in integrũ poſſet,qui rectis ſtudiis tenerentur,hoc quoque Trebatio beneficii nomine concedens, ꝙ ad eum ſcripta, & per eum edita plurimis profutura conſcriberet.

Hac ergo argumentatio quæ dicitur artis expers,in teſtimonio poſita eſt.Teſtimonium autem nunc dicimus,omne quod ab aliqua re externa ſumitur ad faciendã fidem.

52. Extrinſecus poſitum argumenti locum,quẽ M.Tullius uocat artis expertẽ in teſtimonio poſitum eſſe pronunciat. Dubitari aũt poteſt quid hic locus a ſuperioribus differat, quos in affectis locauit. nam uti affecta ſemper in relatione ſunt conſtituta: ita ẽt teſtimonia,ad ea quorum ſunt teſtimonia,referuntur. Omne enim teſtimonium,teſtatæ rei teſtimonium eſt. Quocirca cur aut ea quæ acta dudũ uocata ſunt,nõ extrinſecus collocentur, aut ea quæ nunc uocantur extrinſecus,non inter affecta ponantur,quæri poteſt: cum præſertim ea quæ adiũcta eſſe negotio ſuperius diximus,ueluti quoddam teſtimonium ſæpe rebus afferant, cum ex eorum, quæ præceſſerunt,uel conſecuta ſunt ſignis,quod geſtũ ſit conſiderari ſolet.Quorũ omnium communis illa ſolutio eſt: ꝙ ex affectis argumenta,quæ fiunt, ab oratore inueniuntur, eiusq; opera atq; induſtria naſcuntur: Ea uero quæ extrinſecus poſita ſunt,rei tantũ teſtimonium præbent. non.n. inueniuntur ab oratore, ſed his orator utitur poſitis atq; ante conſtitutis. nã quæ a genere,uel a ſpecie, uel a cæteris affectis argumenta ſunt,ab ipſo quodãmodo oratore reperiuntur. Teſtimonia uero ſibi ipſe nõ efficit,ſed ad cauſam utitur ante præparatis. Quo fit, ut argumenta ex affectis in cauſa ſtatim atque ex tempore naſcantur. ea uero quæ in teſtimoniis poſita ſunt,ante rẽ præcurrentia confirmãdo uſum negotio poſterius præſtent. Et in adiunctis ab oratore cõiectura colligitur,& auditorũ mentibus intimatur. Teſtimonia uero non in coniecturis,aut in ſuſpicionibus,ſed in rei geſtæ narratione conſiſtunt. Oſtendit aũt uehementius quid eſſet teſtimoniũ,cum dicit, id a ſe teſtimoniũ uocari,quod ab aliqua externa re ſumitur. Omnia quippe affecta, ab eis ad quę affecta ſunt,nõ uidentur externa. Teſtis uero cũ re teſtificata nulla cognatione cõiungitur,niſi ſola notitia, quæ nihil ad rẽ quæ geſta eſt attinet: cum ſi geſtũ negotium nullus agnoſceret, nihilominus tamen geſta res eſſet. ſed id poterit ẽt ad ſimilitudinẽ duci. Quid enim nunus eſſet aliquid,ſi ei ſimile nihil reperiretur? ſed qđ ſimile eſt,ei cui ſimile eſt,eadẽ qualitate cõiungitur: quæ qualitas utrunq; conformat. Scientia uero quamuis efficiat teſtem,nulla tñ qualitate coniungitur cũ re,cuius illa notitia eſt. Neq;.n. ſcientis notitia, rei geſtæ qualitas dici poteſt, cũ ſi notitia qualitas rei poſſet intelligi,pereuntibus his,qui rẽ norunt,res uel interiret, uel mutaretur. quorũ neutrum euenire neceſſe eſt: quandoquidem abſumptis ſciẽtibus,res ignorata poterit ꝑmanere.

Perſona autem non qualiſcunq; teſtimonij pondus habet:ad faciendum.n.fidem auctoritas quæritur. Sed auctoritatem aut natura,aut tempus affert: Naturæ auctoritas in uirtute ineſt maxime.In tempore autem multa ſunt quæ afferãt auctoritatẽ, ingenium,opes,ætas,fortuna,ars,uſus, neceſſitas, concurſio etiam nonnunquam rerum fortuitarum. nam & ingenioſos, & opulentos, & ætatis ſpatio probatos,dignos quibus credatur putant:non recte fortaſſe, ſed uulgi opinio mutari uix poteſt, ad eãq; omnia dirigunt, & qui iudicant,& qui exiſtimant. Qui enim his rebus,quas dixi, excellunt, ipſa uirtute uidentur excellere. Sed reliquis quoque rebus, quas modo enumeraui; quanq̃ in ijs nulla ſpecies uirtutis eſt,tamen interdum cõfirmatur fides, ſi aut ars quædam adhibetur: magna enim eſt uis ad perſuadendum ſcientiæ: aut uſus. Plerumq; enim creditur ijs,qui experti ſunt.Facit etiam neceſſitas fidem, quæ tum a corporibus, tum ab animis naſcitur nam & uerberibus torti, & igne fatigati, quæ dicunt, ea uidetur ueritas ipſa dicere: & quæ a perturbationibus animi ſunt,dolore, cupiditate,iracundia,metu,quia neceſſitatis uim habent, afferunt auctoritatẽ,& fidem. Cuius generis etiã illa ſunt, ex quibus nonnunquam uerum inuenitur,pueritia,ſomnus, imprudentia,uinolentia, inſania. nam & pueri ſæpe indicauerunt aliquid,ad quod pertineret ignari: & per ſomnium,uinum, inſaniam, multa ſæpe patefacta ſunt. Multi etiam in res odioſas imprudentes inciderunt, ut Staterio nuper accidit: qui ea locutus eſt bonis uiris ſubauſcultantibus pariete interpoſito, quibus patefactis, in iudiciumq; prolatis,rei capitalis iure damnatus eſt.Huic ſimile quiddam de Lacedæmonio Pauſania accepimus.Concurſio aũt fortuitorum talis eſt, ut ſi interuentum eſt caſu, cum aut ageretur aliquid quod proferendum non eſſet, aut diceretur.In hoc genere etiam illa eſt in Palamedem coniecta ſuſpicionum proditionis multitudo: quod genus refutare interdum ueritas uix poteſt.

53. Quoniam locũ artis expertem in teſtimonio poſitum eſſe dixit, in teſtimoniis uero perſonarũ fidem ſuã interponentiũ auctoritas quæritur: neceſſariũ fuit,quibus rebus fieri ſoleat auctoritas,expedire. Ac cætera quidẽ clariſsime atq; apertiſsime dicta ſunt. Sed q̃m auctoritatẽ in naturã tẽpusq; diuiſit;cumq; in tẽpore ingeniũ, opes, ætatẽ,fortunam, artẽ,uſum,neceſsitatẽ,concurſionem ẽt nonnunquã rerum fortuitarũ locauit: quæri põt,Quid.n.attinet ad tẽpus ingeniũ? quid ars? quid uſus? nam ætas atq; opes,fortuna, & fortuitarũ rerum cõcurſio,ſubiecta ſunt tẽpori: q̃m unumquodq; eorum uariis tẽporum uicibus permutatur. Ingeniũ uero naturæ potius oportuit attribui: artẽ atq; uſum tertiũ quiddam. q̃m neq; tempori neq; naturæ ſubiciuntur.Quanquã uirtus quoq; ipſa,quam M. Tullius in naturæ ratione cõſtituit,quibuſdã non naturalis,ſed tũ doctrina,tum recta exercitatione uinẽ diuideatur aicita.Sed hæc ita intelligenda diuiſio eſt, ꝙ omnis auctoritas aut ex magnis atq; excellẽtibus rebus,& per naturã optimis uenit: aut ab his quæ inferiore loco ſunt conſtituta,fidẽ non ex naturæ qualitate, ſed ex uulgo inſitis opinionibus capit. Et maximas quidẽ excellenteſq; res in natura cõſtituit:quæ ſemper, ut ipſe Tullius multis in locis defendit,boni eſt appetẽs. At uero, quæ poſteriora ſunt,in tẽpore poſuit,idcirco,ꝙ omnia tẽpori ſubiecta,principalis boni nõ retinent ſtatũ. Virtus quidẽ in deterius flecti nõ põt.Ingeniũ uero atq; opes, fortuna,& ars, atq; uſus ſæpe nõ recta exercitatione deprauãtur. nã quicqđ horũ fuerit a uirtute ſeiunctũ, dignitatẽ ueræ laudis amittit. Et de uirtute quidẽ diſtulit dicere. Poſteriorẽ uero partẽ .i. in tẽpore poſitæ auctoritatis diuiſit,& euidentiſsimis patefecit exẽplis. nã & ingeniis fides adeſt,atq; ex ea præſto eſt auctoritas plurima. eos quippe ſapiẽtius loqui homines credunt,quorũ ingeniũ ad expedienda q̇ propoſuerint,ſufficit. opibus quoq; præpollẽtes,dignos fide iudicãt.fortuna quoque & dignitate præclaris,maieſtatẽ auctoritatis impertiunt; nõ recte fortaſſe,ſed & iudiciũ in negotiis, & exiſtimatio uitæ,opinione hominũ maxime cõtinetur. quæ quia mutari uix põt,ad eam cuncta diriget,ea quæ ſibi tractanda regẽdaq; proponet orator. Ars etiã,atq; uſus plurimũ ualent. in utriſq;.n.fidem notitia facit. Neceſsitas quoq; quaſi id qđ latebat, extorquens, auctoritate ſubnixa eſt. Quæ tũ ab aĩo, tũ a corporibus uenit. A corporibus,cũ igni, ferro,ac uerberibus uerũ qđ latet,aperitur. Ab animo, cum mens quadam perturbationis uel ignorantiæ neceſsitate confunditur. Tũc .n.quid dici,quid taceri debeat,minime diſtinguens, uerum quod occultum erat, prodit atq; effundit in lucem.nam iracundia ſæpe,& quælibet animi perturbatio,quod occultandum foret, haud continet: quæ idcirco habet auctoritatem

ad

ad fidē, quia ſimpliciter ꝓdita ſunt, nec ulla calliditatis arte prolata. Quinetiā ignorātia puerororū, uinolentia, ſomnus quædā ſæpe produxit in mediū, in quibus ſi iudiciū fuiſſet ullum, prolata nō eſſent. Sæpe ēt homines præter ullā animi perturbationē imprudentes propria cōfeſſione obligati ſūt; dum cuncta ſimpliciter effundunt, q̄ ſibi nocitura non exiſtimant, ut Staterio eueniſſe propoſuit, qui interpoſito pariete teſtibus audientibus ea confeſſus eſt, ignorans ſe ab inſidiātibus audiri, quibus uulgatis, in iudiciumq; prolatis, capitali ſententia condemnatus eſt. Atq; hæc quidē ignorantia, in neceſſitate cōſtituta eſt. nā qui neſcit, id quod ignorat, ne ſi uelit quidē poterit euitare. Quæ aūt neceſſitas extorquet, ipſa quodāmodo uidetur ueritas dicere, atq; ideo eis ueluti auctoritate ſubnixis fides adhibetur. Cōcurſio ēt rerum fortuitarum facit fidem. quæ cum aliquoties falſa deſignat: tñ ita eſt uehemens, ut ſe ab ea ueritas explicare uix poſſit. Quale eſt q̄d de Palamede narratur: Phryx extinctus, qui quaſi à Priamo miſſus uideretur, repertæ Priami literæ Phrygia manus imitata, quæ cōcurrentia, fidē facerent proditionis. Hinc dicit Cicero, talis ēt fortuitarum rerū concurſio eſt.

Finis huius Sexti deſideratur, & totius Septimus, quo ſequens Ciceronis textus exponebatur.

Huius etiā generis eſt fama uulgi, quoddā multitudinis teſtimonium. Quæ aūt uirtute fidem faciunt, ea bipartita ſunt. Ex quibus alterū natura ualet, alterū induſtria. Deorum. n. uirtus natura excellit, hominū autem induſtria: Diuina hæc fere ſunt teſtimonia. Primū orationis: oracula .n. ex eo ipſo appellata ſunt, quòd ineſt his deorum oratio. Deinde rerū, quibus inſunt quaſi diuina quædā opera. Primum ipſe mundus, eiuſq; omnis ordo & ornatus: deinceps aerei uolatus auiū atq; cātus: deinde eiuſdē aeris ſonitus, & ardores, multarūq; rerū in terra portenta, atque etiam per exta inuenta præſenſio. A dormientibus quoq; multa ſignificata uiſis: quibus ex locis ſumi interdum ſolēt ad fidē faciendā teſtimonia deorū. In homine uirtutis opinio ualet plurimū. Opinio aūt eſt, non modo eos uirtutē habere qui habeant, ſed eos ēt qui habere uideantur. Itaq; quos ingenio, quos ſtudio, quos doctrina præditos uident, quorumque uitam conſtantem, & probatā, ut Catonis, Lælij, Scipionis, aliorūq; plurium, rentur eos eſſe quales ſe ipſi uelint. Nec ſolū eos cēſent tales eſſe qui in honoribus populi, req; pub. uerſantur, ſed & oratores, & philoſophos, & poetas, & hiſtoricos, ex quorū et dictis, & ſcriptis ſæpe auctoritas petitur ad faciendam fidē. Expoſitis omnibus argumentandi locis, illud primū intelligendum eſt, nec ullam eſſe diſputationem, in qua non aliquis locus incurrat, nec fere omnes locos incidere in oēm quæſtionē, et quibuſdā quæſtionibus alios, quibuſdam eſſe alios aptiores locos. Quæſtionū duo ſunt genera, alterū infinitū, definitum alterum. Definitū eſt quod ὑπόθεσιν Græci, nos cauſā. Infinitum, quod θέσιν illi appellant, nos propoſitum poſſumus nominare. Cauſa certis perſonis, locis, tēporibus, actionibus, negotijs cernitur, aut in omnibus aut in pleriſq; eorū. Propoſitū autē in aliquo eorum, aut in pluribus, nec tamen in maximis. Itaque propoſitū pars cauſæ eſt. Sed omnis quæſtio earū aliqua de re eſt, quibus cauſæ continentur, aut una, aut pluribus, aut nonnunquam omnibus. Quæſtionum autem quæcunq; de re ſint, duo ſunt genera, unum cognitionis, alterum actionis. Cognitionis ſunt hæ, quarum finis eſt ſcientia: ut ſi quæratur, a natura ne ius profectum ſit, an ab aliqua quaſi conditione hominum & pactione. Actionis autem huiuſmodi exēpla ſunt: Sit ne ſapientis ad remp. accedere. Cognitionis quæſtiones tripartitæ ſunt, cum an ſit, aut quid ſit, aut quale ſit, quæritur. Horum primū coniectura, ſecundum definitione, tertium iuris, et iniuriæ diſtinctione explicatur. Coniecturæ ratio in quatuor partes diſtributa eſt. Quarū una eſt, cū quæritur, ſit ne aliquid. Altera, unde ortū ſit. Tertia, quæ id cauſa effecerit. Quarta, in qua de mutatione rei quæritur, ſit nec ne, ſic, Ecquidnam honeſtum ſit, ecquid æquū re uera: an hæc tantū opinione ſit. Vnde aūt ſit ortum, ut cum quæritur, natura an doctrina poſſit effici uirtus. Cauſa efficiens ſic, ut cū quæritur, quibus rebus eloquentia efficiatur. De commutatione ſic, poſſit ne eloquentia cōmutatione aliqua conuerti in infantiā. Cum aūt quid ſit quæritur, notio explicanda eſt, & proprietas, et diuiſio, & partitio. Hæc. n. ſunt definitioni attributa. additur etiam deſcriptio, quam Græci ὑπογραφὴν uocant. Notio ſic quæritur, ſit ne ei æquum, quod ei qui plus poteſt, utile eſt. Proprietas ſic, in hominem ne ſolum cadat, an etiā in belluas ægritudo. Diuiſio & eodem pacto partitio, ſic, Triane genera bonorū ſint. Deſcriptio. qualis ſit auarus, qualis aſſentator, cæteraq; eiuſdem generis, in quibus & natura et uita deſcribitur Cum autem quæritur, quale quid ſit, aut ſimpliciter quæritur, aut comparate. Simpliciter, expetenda ne ſit gloria. Comparate præponenda ne ſit diuitiis gloria. Simplicium tria genera ſunt, de expetendo fugiendoq;, de æquo & iniquo, de honeſto & turpi. Comparationum autem duo, unum de eodem & alio, alterum de maiore & minore. De expetendo, & fugiendo huiuſmodi: Si expetendæ diuitiæ, ſi fugienda paupertas. De æquo & iniquo, Aequum ne ſit ulciſci a quocunq; iniuriam acceperis. De honeſto & turpi, Honeſtum ne ſit pro patria mori. Ex altero autem genere, quod erat bipartitum, unum eſt de eodem, & alio: ut ſi quæratur, quid interſit inter amicum & aſſentatorem regem & tyrannum. Alterum, de maiore, & minore: ut ſi quæratur, Eloquentia ne pluris ſit, an iuris ciuilis ſcientia. De cognitionis quæſtionibus hactenus. Actionis reliquæ ſunt quarum duo ſunt genera, unum ad officium, alterum ad motum animi uel gignendum, uel ſedandum, planeue tollendum. Ad officium ſic, cum quæritur, ſuſcipiendi ne ſint liberi. Ad mouendos animos, cum fiūt cohortationes ad defendendam remp. ad gloriā, & ad laudem: quo ex genere ſunt querelæ, incitationes, miſerationesq; flebiles: rurſusq; oratio tum iracundiam reſtinguens, tum metum eripiens, tum exultantem lætitiam comprimens, tum ægritudinem abſtergens. Hæc cum in propoſitis quæſtionibus genera ſint, eadē in cauſas trāsferuntur. Loci aūt qui ad quaſq; quæſtiones accōmodati ſunt, deinceps eſt uidendum. Omnes illi quidem ad pleraſq;, ſed alij ad alias, ut diximus, aptiores. Ad coniecturā igitur maxime apta, quæ ex cauſis, quæ ex affectis, quæ ex coniunctis ſumi poſſunt. Ad definitionem autem pertinet ratio et ſcientia definiendi. Atq; huic generi finitimū eſt illud, quod appellari de eodem & altero diximus: quod genus forma quædam definitionis eſt. Si. n. quæratur idē ne ſit pertinacia & perſeuerantia, definitionibus iudicandum eſt. Loci aūt conuenient in eius generis quæſtionē, conſequentes, antecedentes, repugnantes, adiunctis etiam duobus ijs, qui ſumentur ex cauſis & effectis. nam ſi hanc rē illa ſequitur, hanc nō ſequitur: aut ſi huic rei illa antecedit, huic nō antecedit: aut ſi huic rei repugnat, illi nō repugnat: aut ſi huic rei hæc, illius alia cauſa eſt: aut ſi ex alio hoc, ex alio illud effectū eſt: ex quouis horum id de quo quæritur, idē ne an aliud ſit, inueniri poteſt. Ad tertium genus quæſtionis in quo quale ſit quæritur, in comparationem ea cadunt, quæ

paulo ante in cōparationis loco enumerata ſunt. In id autē genus, in quo de expetendo fugiendoq; quæritur, adhibētur ea, quæ ſunt aut animi, aut corporis, aut externa, uel commoda uel incommoda. Itemq; cum de honeſto turpiq; quæritur, ad animi bona uel mala omnis dirigenda oratio eſt. Cum autem de æquo & iniquo diſſeritur, æquitatis loci colliguntur. hi cernuntur bipartito, & natura, & inſtituto. Natura partes habent duas, tuitionem ſui, & ulciſcendi ius. Inſtitutio autem æquitatis tripartita eſt. Vna pars legitima eſt, altera conueniens, tertia moris ueſtutate confirmata. Atq; etiam rurſus æquitas tripartita dicitur eſſe. Vna ad ſuperos deos, altera ad manes, tertia ad homines pertinere. Prima pietis, ſecunda ſanctitas, tertia iuſtitia, atq; æquitas nominatur. De propoſito ſatis multa, deinceps de cauſa pauciora dicenda ſunt. Pleraq; enim ſunt ei cum propoſito cōia. Tria ſunt igitur genera cauſarū, Iudicii, Deliberationis, Laudationis. Quarum fines ipſi declarant, quibus utendum locis ſit. nam iudicii finis ius eſt, ex quo etiam nomen. Iuris autem partes tum expoſitæ, cum æquitatis. Deliberandi finis utilitas, cuius hæ partes, quæ modo expoſitæ rerum expetendarum. Laudationis finis honeſtas, de qua item eſt ante dictum. Sed definitæ quæſtiones a ſuis quæq; locis quaſi propriis inſtituūtur, in accuſationē, defenſionemq; partitæ. In quibus exiſtunt hæc genera, ut accuſator perſonam arguat facti, Defenſor aliquid opponat de tribus, aut non eſſe factum: aut ſi ſit factum, aliud eius facti nomen eſſe, aut iure eſſe factum. Itaq; aut inficialis, aut coniecturalis prima appelletur, definitiua altera: tertia quamuis moleſtum nomen hoc ſit, iuridicialis uocetur. Harum cauſarum propria argumenta ex his ſumpta locis, quos expoſuimus in præceptis oratoriis explicata ſunt. Refutatio aūt accuſationis, in qua eſt depulſio criminis, quoniam græce στάσις *dicitur, latine appelletur ſtatus; in quo primum inſiſtit quaſi ad repugnādum congreſſa defenſio. Atque etiam in deliberationibus & laudationibus iidem exiſtunt ſtatus. nam & negantur ſæpe ea futura quæ ab aliquo in ſentētia dicta ſunt fore, ſi aut omnino fieri non poſſunt, aut ſine ſumma difficultate non poſſunt. In qua argumentatione ſtatus coniecturalis exiſtit. At cum aliquid de utilitate, honeſtate, æquitate diſſeritur, deq; his rebus quæ his ſunt contraria, incurrūt ſtatus aut iuris, aut nominis: quod idem contingit in laudationibus. nam aut negari poteſt id factum eſſe quod laudatur, aut non eo nomine afficiendum, quo laudator affecerit, aut omnino non eſſe laudabile, quod non recte, non iure factum ſit. Quibus omnibus generibus uſus eſt nimis impudenter Cæſar contra Catonem meum. Sed quæ ex ſtatu contentio efficitur, eam græci* κρινόμενον *uocant: mihi placet id, quoniam quidem ad te ſcribo, qua de re agitur, uocari. Quibus autem hoc, qua de re agitur, continetur, hæc continentia uocentur quaſi firmamenta defenſionis, quibus ſublatis defenſio nulla ſit. Sed quoniam lege firmius in controuerſiis diſceptandis eſſe nihil debet, danda eſt opera, ut legem adiutricem, & teſtem adhibeamus. In qua re alii quaſi ſtatus exiſtunt noui, qui appellātur legitimæ diſceptationes. Tum enim defenditur non id lege dici, quod aduerſarius uelit, ſed aliud. Id autem contingit cum ſcriptū ambiguum eſt, & duæ differentes ſententiæ accipi poſſunt. Tum opponitur ſcripto uoluntas ſcriptoris, ut quæratur, uerba ne plus an ſententia ualere debeat. Tum legi lex contraria affertur. Ita ſunt tria genera, quæ controuerſiā in omni ſcripto facere poſſunt, ambiguum, diſcrepantia ſcripti & uoluntatis, ſcriptura contraria. In hoc perſpicuum eſt, non magis in legibus, quam in teſtamentis, in ſtipulationibus, in reliquis quæ ex ſcripto aguntur, poſſe controuerſias eaſdam exiſtere Horum tractationes in aliis libris explicantur. Nec ſolum perpetuæ actiones, ſed etiam partes orationis iiſdem locis adiuuantur, partim propriis, partim communibus, ut in principiis, quibus ut beneuoli, ut dociles, ut attenti ſint qui audiant, efficiendum eſt propriis locis. Itemq; narrationes, ut ad ſuos fines ſpectent, ut planæ ſint, ut breues, ut euidentes, ut credibiles, ut moderatæ, ut cum dignitate, quæ quanquam in tota oratione eſſe debent, magis tamen ſunt propria narrandi. Quæ autem ſequitur narrationem fides, ea perſuadendo quoniam efficitur, quia ad perſuadendum loci maxime ualeant, dictum eſt in his, in quibus de omni ratione dicendi diximus. Peroratio autem & alia quædam habet, & maxime amplificationem: cuius effectus hic debet eſſe, ut aut perturbentur animi, aut tranquillentur: & ſi ita iam affecti ante ſint, ut augeat eorum motus, aut ſedet oratio. Huic generi, in quo & miſericordia, & iracundia, & odium, & inuidia, & cæteræ animi affectiones perturbantur, præcepta ſuppeditantur aliis libris, quos poteris mecum legere, cum uoles. Ad id aūt, quod te uelle ſenſeram, cumulate ſatisfactum eſſe debet uoluntati tuæ. nam ne præterirē aliquid, quod ad argumentum in omni ratione reperiendum pertineret, plura, q̄ a te deſiderata erant, ſum complexus, feciq; quod ſæpe liberales uenditores ſolent, ut cum ædes fundumue uendiderint, rutis cæſiſque receptis, concedat tamen aliquid emptori, quod ornandi cauſa apte & loco poſitum eſſe uideatur.. Sic tibi nos ad id quod quaſi mancipio dare debuimus, ornamenta quædam uoluimus non debita accedere.*

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI,

DE DIFFERENTIIS TOPICIS

LIBER PRIMVS.

OMnis ratio diſſerēdi, quam Logicē Peripatetici ueteres appellauere, in duas diſtribuitur partes, unam inueniendi, alteram iudicandi. Et ea quidem pars, quæ iudicium purgat, atq; inſtruit, ab illis analytice uocata, a nobis poteſt reſolutoria nuncupari. Ea uero, quæ inueniendi facultatē ſubminiſtrat, a græcis Topice, a nobis localis dicitur. Ac de illa quidē parte, quæ iudicandi magiſtra eſt, alias diſputabitur. Nūc uero conſiliū eſt aperire qui ſint loci, quæ eorum differentiæ, qui etiā quibus apti ſint ſyllogiſmis. Nec id ſimpliciter atq; uniformiter uidetur eſſe faciendū, uerum duplex eſt tradenda partitio: una quidē ex græcis uoluminibus eruta: altera uero ex M. Tullii Topicis ſumpta. Atq; in his illud ad perfectionem ſpeculationis eſt aſtruendum, ut quibus utraq; modis diuiſio differat, quibusq; conueniat, explicetur, quoque modo alteram uiciſſim poſsit includere. Et nunc quidem non in ſingulis immorabimur, ſed de tota diuiſione communiter diſſeremus, locorum tantū, ex quibus argumenta naſcuntur, definitiones, exempla, differentiasq; colligentes. Singula uero pro

qualitate

qualitate operis diligentius, uel his octo uoluminibus expedita ſunt quibus Ariſtotelis Topica in latinam uertimus orationem, uel his ſeptem, quibus M. Tullii Topicis lucem plenæ expoſitionis infudimus. Illic igitur cuncta ſunt propriis atq; enodatis partibus expedita: hic uero quæ alias per mēbra patefacta ſunt, communi ſpeculatione tractantur. Nec dialecticos ſolum locos, ſed etiam rhetoricos, quoúe hi inter ſe, atque a dialecticis differant, cura eſt exequendi, ut omnibus undiq; locis plena cōſideratione propoſitis, eorumq; differentiis inter ſe & communitatibus pernotatis, & argumentorum copia comparetur, & locorum clara poſſit eſſe diſtinctio. Vt igitur cuncta perſpicuis rationibus conſtent, paulo altius ordiendum eſt. Propoſitio eſt oratio uerum, falſumúe ſignificans, ut ſiquis dicat cælum eſſe uolubile. hæc & enunciatio, & proloquium nuncupatur. Quæſtio eſt in dubitationem ambiguitatemq; adducta propoſitio, ut ſiquis quærat, an cælum ſit uolubile. Concluſio eſt argumentis approbata propoſitio, ut ſiquis cælum ab aliis rebus probet eſſe uolubile. Enunciatio quippe, ſiue ſui tantum cauſa dicatur, ſiue ad aliud afferatur approbandum, propoſitio eſt: ſi de ipſa quæritur, quæſtio: ſi ipſa eſt approbata, concluſio. Idem eſt igitur propoſitio, quæſtio, & concluſio, ſed differunt modo ſupra dicto. Argumentum eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. Non uero idem eſt argumētum & argumentatio. nam uis ſententiæ, ratioq; ea, quæ clauditur oratione, cum aliquid probatur ambiguum, argumentum uocatur: ipſa uero argumenti elocutio, argumentatio dicitur. Quo fit, ut argumentum quidem uirtus & mens argumentationis ſit atque ſententia, argumentatio uero argumenti per orationem explicatio. Locus autem ſedes eſt argumenti, uel id, unde ad propoſitam quæſtionem conueniens trahitur argumentum. Quæ cum ita ſint, ſingulorum natura diligentius tractanda eſt, eorumq; per ſpecies ac membra, ut diximus, figuraſq; diuiſio facienda eſt.

DE PROPOSITIONE EIVSQVE *uariјs diſtinctionibus*. *Cap. I.*

AC prius de propoſitione diſſerendum eſt. Hanc eſſe diximus orationem ueritatem uel mendacium continentem. Huius duæ ſunt ſpecies, affirmatio una, altera uero negatio. Affirmatio ſiquis ſic efferat, cælum uolubile eſt. Negatio ſiquis ita pronunciet, cælum uolubile non eſt. Harum uero, aliæ ſunt uniuerſales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ ſingulares. Vniuerſales quidem, ut ſiquis ita proponat, Omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Particulares uero, ſiquis hoc modo dicat, Quidam homo iuſtus eſt, quidam homo iuſtus nō eſt. Indefinitæ hoc modo, Homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. Singulares uero ſunt, quæ indiuiduum, aut quid ſingulare proponunt. ut Cato iuſtus eſt, Cato iuſtus non eſt. etenim Cato indiuiduus eſt, ac ſingularis. Harum uero alias prædicatiuas, alias conditionales uocamus. Prædicatiuæ ſunt quæ ſimpliciter proponuntur, id eſt quibus nulla uis conditionis adiungitur ut ſiquis cęlum eſſe uolubile ſimpliciter dicat. At ſi conditio huic copuletur, fit ex duabus ꝓpoſitionibus una conditionalis hoc modo, Cælum ſi rotundum eſt, uolubile eſt. Hic enim conditio id efficit, ut ita demum cęlum uolubile eſſe intelligatur, ſi ſit rotundum. Quoniam igitur aliæ propoſitiones prædicatiuæ ſunt, aliæ conditionales: prædicatiuarum partes, terminos appellamus: hiq; ſunt prædicatus, & ſubiectus. Terminos autem uerba uoco, & nomina quibus propoſitio nectitur, ut in ea propoſitione qua dicimus, Homo iuſtus eſt. Hæc duo nomina, id eſt iuſtus & homo propoſitionis partes uocamus: eoſdem etiam terminos dicimus: quorum alter ſubiectus eſt, alter prædicatus. Subiectus eſt terminus, qui minor eſt: prædicatus uero qui maior: ut in ea propoſitione qua dicitur, homo iuſtus eſt, homo quidem minus eſt, quam iuſtus. Non enim in ſolo homine eſſe poteſt iuſtitia, uerum etiam in incorporeis diuiniſq; ſubſtantiis. atq; ideo maior eſt terminus iuſtus, homo uero minor. quo fit ut homo quidem ſubiectus terminus ſit, iuſtus uero prædicatus. Quoniam uero huiuſmodi ſimplices propoſitiones alterum habent prædicatum terminum, alterum ſubiectum terminum, a maioris priuilegio, propoſitio prędicatiua uocata eſt. Sępe autem euenit, ut hi termini ſibi inuicem inueniantur æquales hoc modo, Homo riſibile eſt. Homo nanque & riſibile, uterq; ſibi ſubiectus ęquus eſt terminus. nam neque riſibile ultra hominem, nec ultra riſibile homo porrigitur. Sed in his neceſſe eſt hoc euenire, ut ſiquidem inæquales termini ſint, maior ſemper de ſubiecto prædicetur. Si uero æquales, uterq; conuerſa prædicatione de ſe dicatur: ut uero minor de maiori prædicetur, in nulla propoſitione contingit. Fieri autem poteſt, ut propoſitionum partes, quas terminos dicimus, non ſolum in nominibus, uerum in orationibus inueniantur. nam ſæpe oratio de oratione prædicatur, hoc modo: Socrates cum Platone & diſcipulis de philoſophiæ ratione pertractat. Hæc quippe oratio, quæ eſt, Socrates cum Platone & diſcipulis, ſubiecta eſt. Illa uero, de philoſophiæ ratione pertractat, prædicatur. Rurſus aliquando nomen ſubiectum eſt, oratio prædicatum, hoc modo: Socrates de philoſophiæ ratione pertractat. Hic enim Socrates ſubiectus ſolus eſt: oratio qua dicimus, de philoſophiæ ratione partractat, prædicatur. Euenit etiam ut ſupponatur oratio, & ſimplex uocabulum prædicetur, hoc modo: Socratis ſimilitudo cum ſupernis diuiniſq; ſubſtantiis, iuſtitia eſt. Hic enim oratio, per quam profertur Socratis ſimilitudo cum ſupernis diuiniſq; ſubſtantiis, ſubiicitur, iuſtitia uero prædicatur. Sed de huiuſmodi propoſitionibus in his commentariis, quos in περὶ ἑρμηνείας Ariſt. libros conſcripſimus, diligentius diſſeruimus. Conditionalium uero propoſitionum, quas græci hypotheticas uocant, partes, ſunt ſimplices propoſitiones. cuius quidem ea pars quæ prius dicitur, antecedens, quæ poſterius, conſequens appellatur, ut in hac propoſitione quæ dicit: Si rotundum eſt, uolubile eſt. Rotundum eſſe antecedit, uolubile eſſe conſequitur. Harum quoque aliæ ſunt ſimplices conditionales, aliæ coniunctæ. Simplices ſunt, quæ prædicatiuas habent propoſitiones in partibus, ut in ea quam ſuperius diximus: Si rotundum eſt, uolubile eſt. Rotundum eſt enim & uolubile eſt, utræq; diuiſæ ac ſigillatim acceptæ prędicatiuæ ſunt. Coniunctarum uero multiplex differētia, de quibus in his uoluminibus diligentiſſime perſtrinximus, quæ de hypotheticis compoſuimus ſyllogiſmis. Simpliciū uero hypotheticarum propoſitionum quatuor ſunt differētiæ. Aut enim ex duabus affirmatiuis categoricis conſtant, ut ſi rotundum eſt, uolubile eſt: utraq; enim affirmatiua eſt. Aut negatiuis duabus: ut, ſi cęlum rotundum non eſt, uolubile non eſt. nam rotundum non eſſe, & uolubile non eſſe, utræq; negationes ſunt. Aut ex affirmatiua & negatiua: ut, ſi quadratum eſt, uolubile non eſt. Quadratum enim eſſe, affirmatio eſt. uolubile non eſſe, negatio eſt. Aut ex negatiua & affirmatiua, ut ſi rotundum non eſt, ſtabile eſt. Rotundum non eſſe, negatio eſt; ſtabile uero eſſe, affirmatio. Propoſitionū quoq; aliæ ſunt per ſe notæ, & quarum probatio nequeat inueniri: aliæ quas tametſi animus audientis probet, eiſq; conſentiat, tamen poſſunt aliis ſuperioribus approbari. Et illæ quidem, quarum nulla probatio eſt, Maximæ ac principales uocantur, quod his illas neceſſe eſt approbari, quæ ut demonſtrari ualeant, non recuſant. Eſt autem Maxima propoſitio ut hæc, Si de æqualibus æqualia demas, quę derelinquuntur, æqualia ſunt. Ita enim hoc per ſe notum eſt, ut aliud notius quo approbari ualeat, eſſe non poſſit. Quæ propoſitiones cum fidem ſui natura propriam gerant, non ſolum alieno ad fidem non egent argumento, uerum cæteris quoque probationis ſolent eſſe principium. Igitur per ſe notæ propoſitiones, quibus nihil eſt notius, indemonſtrabiles, ac maximæ & principales uocantur. Quæ uero quamuis auditoris iudicio comprobentur, habent tamen aliquid notius naturaliter, ex quo ſi de his fiat quæſtio, uelut ex alieno fidem capiant, hæ demonſtrabiles, ac minores poſterioreſq; dicuntur. Et de propoſitionibus quidem iſta ſufficiant.

De quæſtione categorica. *Cap. II.*

QVæſtio uero dubitabilis eſt propoſitio, in qua neceſſe eſt fere eadem conſiderari, quæ dudum in propoſitione dicta ſunt. Aliæ nanque ſimplices, aliæ compoſitæ ſunt. Simplices ſunt, ut hæ quæ ex ſimplici propoſitione deſcendunt hoc modo, ut ſi quæratur, an cælum ſit uolubile. Hæc enim ab ea uenit propoſitione quæ dicit, cælum eſſe uolubile. Atq; ſi a conditionali compoſita propoſitione ſuſcipit initium, erit conditionalis atque compoſita hoc modo: an ſi cælum eſt rotundum, uolubile eſt: hæc enim a conditionali propoſitione principium ſumit, quæ eſt: Si cælum rotundum eſt, uolubile eſt. Quæſtio ergo alias quidem prædicatiua eſt, alias conditionalis. Quo fit ut eædem partes quæſtionis ſint quæ dudum eſſe dictæ ſunt propoſitiones. Prædicatiuæ igitur quæſtiones habent terminum prædicatum atque ſubiectum, ut in ea quæ dubitatur, an cælum ſit uolubile. nam uolubile prædicatum, cælum uero ſubiectū eſt. Maior enim terminus eſt, uolubile, quam cælum. neque enim cælum ſolum uolubile dici poteſt. Quæ uero coniuncta eſt quęſtio, habebit partes, quod prædicatur, & quod ſubiicitur, quod antecedit, & quod conſequitur, ut in ea quæ dicit, an ſi cælum rotundum eſt, uolubile eſt. antecedit rotundum eſſe, ſequitur uolubile eſſe. Quę cum ita ſint, in prædicatiua quęſtione dubitatur, an ſubiecto termino prædicatus inhæreat: In hypotheticis uero quæſtionibus illud tantum quæritur, an illā rē quæ præcedit, comitetur id quod ſequens eſſe proponitur. Omnia uero, quæ de prædicatiuis propoſitionibus dicta ſunt, id eſt quòd aliæ uniuerſales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ ſingulares: eadem poſſunt dici fere in prædicatiua quæſtione. Hoc etenim tantū quæſtio a propoſitione diuerſa eſt, ꝙ propoſitio quidē, uel enunciata ſimpliciter, uel aliud probās, oratio eſt, uerum falſū'ue ſignificans. Quæſtio uero, cū ſit ipſa quidē oratio, dubitabilis, tamen eſt propoſitio. Addita igitur dubitatione, quæ in propoſitione conſiderantur, eadem etiam conuenit in quæſtione tractari. Quæſtionis autem duæ ſunt ſpecies, Vna quæ dicitur a dialecticis Theſis. hæc huiuſmodi eſt quæ de re cæteris circunſtantiis nuda, quærit ac diſſerit. Quales, a dialecticis maxime, ad diſputationem ſumuntur, ut uoluptas ne ſummum bonum ſit? Ducenda ne uxor? Hæc a nobis propoſitio, uel propoſitum dicitur: Altera uero, quæ a græcis uocatur hypotheſis, a nobis dicitur cauſa. hæc quæſtio eſt perſonis, temporibus, factis, cæteriſq; circunſtantiis implicita, ea eſt huiuſmodi, Iure ne Cicero in exilium dubio reipublicæ tempore detrudatur, quia iniuſſu populi ciues Romanos necauerit. Huius autē duplicis quæſtionis ſubdiuiſiones alias eſſe neceſſe eſt: & Theſis quidem philoſophis, Hypotheſis uero oratoribus attributa eſt. Sed eius quidē quæſtionis quæ eſt hypotheſis poſterius diuiſiones dabo. Nunc de Theſeos diuiſione pertractabo, quæ in quattuor diuiditur ſpecies. In omni enim dialectica quæſtione prædicatiua, dubitatur, an ei quod ſubiectum eſt, id quod prædicatur, inhæreat. Cum uero aliquid alicui ineſſe proponitur, id aut maius erit eo de quo prædicatur, eiq; ſubſtantialiter ineſſe cōtenditur: Aut maius quidē eo erit, ſed non de ſubſtantia ipſius prædicabitur: Aut ei erit æquale, & in ſubſtantia prædicabitur: Aut ei erit æquale, ſed minime eius ſubſtantiam continebit. nam ut id quod minus eſt, de eo quod maius eſt prædicemus, in nulla propoſitione euenit. Sed ſi tale eſt, quod in quæſtione ꝓponitur, ut ſubiecto ſit maius, & de ſubiecti ſubſtantia prædicetur, erit genus. Omne enim genus eſt maius eo de quo prædicatur, & de ſubſtantia eius dicitur, ut animal hominis. At ſi maius quidē fuerit, ſed de ſubſtantia eius non prædicetur, erit accidens, ut album homini. Quòd ſi æquale quidem ſit, ſed ſubſtantiale, ſubiecti erit definitio, ut animal rationale mortale homini. hoc nanq; conuertitur, & ſubiecti rationē, id eſt hominis ſubſtantiā monſtrat. Quòd ſi æquale quidem ſit, ſed a ratione ſubſtantiæ ſeiunctum, erit proprium, ut riſibile homini. Itaq; dialecticæ ſimplices quæſtiones aut de genere, aut de accidenti, aut de definitione, aut de proprio ſiūt. Poſſunt uero fieri etiam de differentia quęſtiones, cum quæritur cæleſtia corpora rationalia ſint nec ne, uel cum dubitatur ea ne ſit tyranni ac principis differentia, quod hic legibus ſumpſit imperium, ille uiolenta dominatione populum premit. Sed tantundem eſt de differentia quærere, quantum ſi de genere dubitatur. Aut enim conſtitutiua erit differētia, aut diuiſiua. Sed ſi conſtitutiua fuerit, quaſi generis obtinet locum, ut rationabilitas homini, uel ſi ratione degunt cæleſtia corpora, cæleſtibus quoq; corporibus. At ſi diuiſiua fuerit, uelut ſpecies conſideratur. omnis enim ſpecies cum diuiſibili differentia eſt. Quòd ſi differentia nunc quidem loco generis, nunc uero ſpeciei loco utimur: ambigi non poteſt, cum de ea quæritur, de genere dubitari. Fieri uero poteſt, ut aliquid in certamen comparatione ducatur, uelut cum ambigitur, an melior ſit fortitudo iuſtitia. Sed hæc quęſtio in accidentis neceſſe eſt dubitatione ponatur. Nanq; ad cōparationē nihil niſi accidens uenit: hoc enim ſolum recipit magis & minus. Rurſus de eo quod eſt idē, poteſt fieri certamē, ut an idem ſit utile quod honeſtū. Sed hæc quæſtio definitioni aggreganda eſt. Quarū enim rerū eadem eſt definitio, ipſæ quoq; ſunt eędē. Quarū uero diuerſa ſubſtantiæ ratio eſt, ipſæ quoq; ſunt diuerſæ. Igitur ſimplicis dialecticę q̇ſtionis recte quatuor ſpecies eſſe dicūtur, de q̄bus ſufficiēter dictū eſt.

De quæſtione hypothetica. *Cap. III.*

NVnc igitur de conditionalibus quæſtionibus tractandū eſt. quarum quidem alia conſtat ex affirmatiuis duabus, alia ex duabus negatiuis, alia ex affirmatione & negatione, alia ex negatione & affirmatione. Si igitur ex duabus affirmationibus conditionalis conſtat propoſitio, id quæritur an affirmatio affirmationem ſequatur. Quòd ſi ex duabus negationibus propoſitio iuncta ſit: id in decertatione eſt, an negatio negationem comitetur. Quòd ſi ex affirmatione & negatione, uel negatione, & affirmatione copuletur: id ambigitur, an affirmationem negatio, an negationem affirmatio comitetur. Ac prius quidem eius quæſtionis facienda eſt diuiſio, in qua diſceptatur, an affirmationem affirmatio conſequatur, quæ prædicatiuarum quæſtionum non effugit diuiſionem. nam ut præcedat aliquid, & aliud conſequatur, in his uere rebus euenire ſolet, quas paulo ſuperius commemoraui. Speciem quippe ſequitur genus, & differentia, & definitio, & proprium, & inſeparabile accidens. Itē propriū ac definitionem ſequitur ſpecies: proprium uero ſequitur differentia & definitio, & definitionem ſequitur proprium & differentia, hoc modo. nam ſi homo eſt, animal eſt. & ſi homo eſt, rationale eſt. & ſi homo eſt, animal rationale mortale eſt. & ſi homo eſt, riſibile eſt. & ſi Æthiops eſt, niger eſt. Si riſibile eſt, homo eſt. Si animal rationale mortale eſt, homo eſt. Si riſibile eſt, rationale eſt. Si riſibile eſt, animal rationale mortale eſt. Si animal rationale mortale eſt, riſibile, & bipes eſt. Præter hæc autem, alias quidem effectus cauſam, alias quidem effectum cauſa ſequitur. Effectus cauſam ita, Si ſol præſto eſt, lucet. Effectum cauſa hoc modo, Si quid exuſtum eſt, ignis affuit. uel ſic, Si ſol uidetur, lucet. Item totum partes ſequuntur, ut ſi integra domus eſt, & tectum & parietes & fundamenta conſiſtunt. Modus etiā ſequitur nomen principale, ut ſi iuſtitia bona eſt, & quod iuſte eſt, bonum eſt. Nomen etiam principale ſequitur modū, ut ſi quod iuſte eſt, bonum eſt; & iuſtitia bona eſt. Accidētia quoq; comitatur id quod ſubiectum eſt, ut ſi album eſt, corpus eſt. Quæ cum ita ſint, conditionalis quoque ſimplicis, ex duabus affirmationibus copulatæ, illa fere diuiſio facienda eſt quæſtionis, quòd in ea uel de genere, uel de differentia, uel de ſpecie, uel de proprio, uel de definitione, uel de accidenti, uel de cauſa atque effectu, uel de toto ac partibus, uel de modo ac principali nomine dubitetur. Atque hæc de ea quæſtione intelligenda ſunt, quæ cum ſit hypothetica ſimplex, ex duabus tamen iungitur affirmatiuis. In iiſdem etiam differentiis illas quoq; cōſiſtere neceſſe eſt quæſtiones, quæ ab his ueniūt ꝓpoſitionibus quæ ex utraq; conſtant negatione, nam ſi genus non eſt, ſpecies non eſt.

Item ſi differentia nel definitio uel proprium non ſit, ſpecies non erit. Et de cæteris quidem quæ ſuperius dicta ſunt, eodē modo conſiderandum eſt. Quicquid enim antecedit ut aliud conſequatur, ſi id quod ſequitur non fuerit, nec illud eſt qđ antecedit. Earū uero quæſtionū, quæ ex affirmatione & negatione conſiſtunt, illa fere diuiſio eſt, ꝙ uel in diuerſis generibus, uel in diuerſis ſpeciebus, uel in contrariis, uel in priuatione atque habitu continentur. Vt enim affirmationem negatio conſequatur, aut diuerſum ponitur genus, ut quod ab eo diuerſum eſt, abnuatur hoc modo. Si homo eſt, albedo non eſt: uel ſi ſubſtantia eſt, qualitas non eſt. Vel ſi ſub eodem genere diuerſæ ſpecies proponantur, hoc modo, Si homo eſt, equus non eſt. Vel ſi contraria, ut ſi album eſt, nigrum non eſt. Vel ſi priuationes, ut ſi cæcus eſt, non uidet: & poſtremo in omnibus, quæcunq; eadem non ſunt, euenit, ut ſi unum eſt, alterum non ſit. Ita ut propoſitam affirmationem negatio comitetur, aut diuerſa erunt genera, aut diuerſæ ſpecies, aut contraria, aut priuātia, aut quolibet alio modo ſibi inuicem inconuenientia. Vt autem negationem affirmatio conſequatur, quæ erat quarta conditionalis propoſitionis differentia: fieri non poteſt, niſi in his contrariis quæ medio carent, & quorum alterum ſemper ineſſe neceſſe eſt, hoc modo, Si dies nō eſt, nox eſt. Si tenebræ non ſunt, lux eſt. Facta igitur prædicatiuarum quæſtionum ac conditionalium diuiſione, illud inſuper uidetur addendum, ꝙ omnis quæſtio uel ex ratione differendi, uel ex naturali, uel ex morali trahitur ſpeculatione. Ex differendi ratione hoc modo, An affirmatio & negatio ſpecies ſint enunciationis. Ex naturali ita, An cælum rotundum ſit. Ex morali ſic, An uirtus ad beatitudinem ſola ſufficiat. Præterea quæſtio omnis uel eſt ſimplex uel compoſita. Simplex quoties affirmatione & negatione diuiditur ita, ut totum alteri affirmare, alteri negare neceſſe ſit, hoc modo, An cælum rotundum ſit nec'ne. Hic enim nna pars quæſtionis affirmationem tenet, alia negationem. nam cum alter eſſe defendit, affirmat: alter uero negat, cum non eſſe contendit. Compoſita quæſtio eſt quæ in plures diſtrahitur affirmationes hoc modo. Vtrum cælum rotundum ſit, an quadratum, an longum, aut cuiuslibet alterius formæ. Hic enim plures affirmationes probare neceſſe eſt, qui diuerſa defendunt. Et de quæſtione quidem quantum ad præſens negotium pertinebat, ſufficienter dictum eſt.

De concluſione, & argumento, & quibus quæq; diſciplina argumentis utatur. Cap. IIII.

Concluſio uero eſt argumentis approbata propoſitio: de qua eadem fere dici poſſunt quæ de propoſitione. Quæ quoniam diligenter ſuperius explicata ſunt, de argumento deinceps tractandum uidetur. Argumentum eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. Hanc ſemper notiorem quæſtione eſſe neceſſe eſt. nam ſi ignota notis probantur, argumentum uero rem dubiam probat: neceſſe eſt, quod ad fidem quæſtionis affertur, ipſa ſit notius quæſtione. Argumentorum uero omnium alia ſunt probabilia & neceſſaria: alia probabilia, & non neceſſaria: alia ſunt neceſſaria ſed non probabilia: alia nec probabilia nec neceſſaria. Probabile uero eſt quod uidetur uel omnibus, uel pluribus, uel ſapientibus, & his uel omnibus, uel pluribus, uel maxime notis, atq; præcipuis, uel quod unicuiq; artifici ſecundum propriam facultatem, ut de medicina medico, gubernatori de nauibus gubernandis: id præterea quod uidetur ei, cum quo ſermo conſeritur, uel ipſi qui iudicat. In quo nihil attinet uerum falſum'ue ſit argumētum, ſi tantum ueriſimilitudinem teneat. Neceſſarium uero eſt, quod ut dicitur ita eſt, atq; aliter eſſe non poteſt. Probabile quidem ac neceſſarium eſt, ut hoc, Siquid cuilibet rei ſit additum, totum maius efficitur. Neq; enim quiſquā ab hac propoſitione diſſentiet, & ita ſeſe habere neceſſe eſt. Probabilia uero ac non neceſſaria ſunt, quibus facile mens auditoris acquieſcit, ſed ueritatis non tenent firmitatem, ut hoc, Si mater eſt, diligit filium. Neceſſaria uero ac non probabilia ſunt, quæ ita ut dicuntur ſeſe habere neceſſe eſt, ſed his facile non conſentit auditor, ut eſt hoc, Obiectu lunaris corporis, Solis euenire defectum. Neque neceſſaria uero, neq; probabilia ſunt, quæ neq; in opinione hominum, neque in ueritate conſiſtunt, ut hoc, Habere Diogenem cornua. Quoniam unuſquiſque habeat quod nunquam perdiderit. Quæ quidem nec argumenta dici poſſunt. Argumenta enim dubiæ rei faciunt fidem. Ex his autem nulla fides eſt, quæ neq; in opinione hominum, neq; in ueritate ſunt conſtituta. Dici tamen poteſt nec illa quidem eſſe argumenta, quæ cum ſint neceſſaria, minime tamen audientibus approbantur. nam ſi rei dubiæ ſit fides, cogendus eſt animus auditoris per ea quibus ipſe acquieſcit, ut concluſioni quoq; quam nondum ꝓbat, poſſit accedere. Quod ſi, quæ tantum neceſſaria ſunt ac non probabilia, non probat ille qui iudicat: neceſſe eſt, ut ne illud quidem probet, quod ex huiuſmodi ratione conficitur. Itaq; euenit ex huiuſmodi ratione, quæ tantum neceſſaria ſumit ac non probabilia, non eſſe argumenta. Sed non eſt ita: atq; hæc interpretatio non recte probabilitatis intelligentiam tenet. Ea ſunt enim probabilia, quibus ſponte atque ultro cōſenſus adiungitur, ſcilicet ut mox ac audita ſunt, approbentur. Quæ uero neceſſaria ſunt ac non probabilia, aliis probabilibus ac neceſſariis argumentis antea demonſtrantur: cognitaq; & credita ad alterius rei, de qua dubitatur, fidem trahuntur, ut ſunt ſpeculationes, id eſt theoremata, quæ in geometria conſiderantur. nam quæ illic proponuntur, talia non ſunt, ut his ſponte animus diſcentis accedat. Sed quoniam demonſtrantur aliis argumentis, illa quoque ſcita & cognita: ad aliarum ſpeculationum fidem ducūtur. Itaque quæ probabilia per ſe non ſunt, ſed neceſſaria, his quidem auditoribus, quibus nondum demonſtrata ſunt, ad aliud aliquid approbandum argumenta eſſe non poſſunt. His autem qui prioribus rationibus, eorum, quibus non acquieſcebant, fidem ceperunt, poſſunt ea ſiquid ambigunt, ad argumentum uocari. Sed quia quatuor facultatibus differendi omne artificium continetur: dicendum eſt, quæ quibus uti nouerit argumentis, ut cui potiſſimum diſciplinæ locorum paretur ubertas, euidenter appareat. Quatuor igitur facultatibus earumq; uelut opificibus, differendi omnis ratio ſubiecta eſt, id eſt, dialectico, oratori, philoſopho, ſophiſtæ. Quorum quidem dialecticus atq; orator in communi argumentorum natura uerſatur. Vterq; enim ſiue neceſſaria ſiue minime, probabilia tamen argumenta ſequitur. His igitur illæ duæ ſpecies argumenti famulantur, quæ ſunt probabile ac neceſſarium, probabile ac non neceſſarium. Philoſophus uero ae demonſtrator de ſola tantum ueritate pertractat. atq; ſiue ſint probabilia, ſiue non ſint, nihil refert, dummodo ſint neceſſaria. Hic quoq; his duabus ſpeciebus utitur argumenti, quæ ſunt probabile ac neceſſarium, neceſſariū ac non probabile. Patet igitur in quo philoſophus ab oratore ac dialectico in ꝓpria cōſideratione diſſideat: in eo. ſ. ꝙ illis probabilitatem, huic ueritatem cōſtat eſſe propoſitā. Quarta uero ſpecies argumenti, quam ne argumentū quidē recte dici ſupra docuimus, ſophiſticis ſolis eſt attributa. Topicorum intentio eſt ueriſimilium argumentorum copiam demonſtrare. Deſignatis enim locis, ex quibus probabilia argumenta ducuntur, abūdans & copioſa neceſſe eſt fiat materia differendi. Sed quoniam (ut ſupra dictum eſt) probabilium argumentorum alia ſunt neceſſaria, alia non neceſſaria: cum loci probabilium argumentorum dicuntur, euenit ut neceſſariorum quoq; doceantur. Quo fit, ut oratoribus quidem ac dialecticis hæc principaliter facultas paretur: Secūdo uero loco philoſophis. nā in quo ꝓbabilia qđē omnia conquiruntur, dialectici atq; oratores iuuantur: In qbus nero ꝓbabilia ac neceſſaria docentur, philoſophiæ demōſtrationis miniſtratur nbertas. Non modo igitur dialecticus atque orator, nerū etiam demōſtrator, ac ueræ argumentationis effector, habet qnod ex poſitis locis poſſit aſſumere: cū intra argumentorum probabilium locos, neceſſariorum quoque principia, traditio iſta contineat. Illa uero argumenta, quæ neceſſaria quidē ſunt, ſed non probabilia, atq; illud ultimum genus, ſcilicet nec probabile nec neceſſariū, a propoſiti operis conſideratione ſeiunctum eſt; niſi quod interdum quidam

ſophiſtici

ſophiſtici loci exercendi gratia lectoris, adhibentur. Quocirca Topicorum pariter utilitas intentioq; patefacta eſt. His enim & dicendi facultas, & inueſtigatio ueritatis augetur. nam quod dialecticos atq; oratores locorum iuuat agnitio, orationi per inuentionem copiam præſtat: ꝙ uero neceſſariorum doctrinam locorum philoſophis tradit, uiam quodammodo ueritatis illuſtrat. Quo magis peruestiganda eſt, rimandaq; ulterius diſciplina, eaq; cum agnitione percepta ſit, uſu atq; exercitatione firmanda. Magnum enim aliquid locorũ conſideratio pollicetur, ſcilicet inueniendi uias. Quod quidem hi qui ſunt huius rationis expertes ſoli proprio ſuo ingenio deputant, neq; intelligunt quantum hac conſideratione quæratur, quæ in artem redegit uim poteſtatemq; naturæ. Sed de his hactenus. Nunc de reliquis explicemus.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi de differentiis Topicis

LIBER SECVNDVS.

De argumentatione, & eius ſpeciebus, ſyllogiſmo, inductione, enthymemate, & exemplo. Cap. I.

OMNIA quidem, quę ſuperioris ſerie uoluminis expedita ſunt, minus quibuſdam forſitan eruditis ſuperuacanea quodammodo, & quaſi dependentia uidebuntur. nam cum de differentiis Topicis librorũ titulum legerint, omiſſis doctrinæ gradibus ſtatim finem operis attendunt. Mihi autem id neceſſariũ uidetur, quod niſi ſit præcognitum, ad ulteriora diſcentis animus peruenire non poſſit. Hi quoque, qui nunc omnem primi uoluminis diſputationem ſuperfluam putant, ſi cuncta perlegant, contextionemq; operis mente ac ratione colluſtrent, deſinent profecto iudicare ſuperfluum, quod neceſſario uiderint in parte operis collocatum. Atq; hæc hactenus. Sed quoniam de his quæ antea poſuimus, id eſt de propoſitione, quæſtione, concluſione, argumento ſufficienter dictum eſt: nunc de argumentatione tractemus. Argumentatio eſt per orationem argumenti explicatio. Huius autem ſpecies duæ ſunt, una quæ ſyllogiſmus, altera quæ uocatur inductio. Syllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis & conceſſis, aliud quiddam per ea ipſa quæ conceſſa ſunt, euenire neceſſe eſt, quam ſint ipſa quæ conceſſa ſunt. Huius definitionis rationem ſecundus quidem liber eorum, quibus inſtitutionem in categoricos ſcripſimus ſyllogiſmos, plene cõtinet. Sed propter intellectus facilitatem, idem breuiter aperiemus exemplo. Sit enim ſyllogiſmus hic, omnis homo animal eſt, omne animal ſubſtantia eſt, omnis igitur homo ſubſtantia eſt. Totum igitur hoc oratio eſt, in qua poſitis quibuſdam & conceſſis, id eſt duabus propoſitionibus quæ ſunt, omnis homo animal eſt, & omne animal ſubſtantia eſt: per ea ipſa quæ conceſſa ſunt, efficitur aliud aliquid, id ſcilicet quod eſt concluſio, omnis igitur homo ſubſtantia eſt. per propoſitiones enim quæ conceſſæ ſunt, ſequentia neceſſario concluſionis infertur. Sunt autem propoſitiones hæ, omnis homo animal eſt, & omne animal ſubſtãtia eſt: atq; ex his efficitur aliud quiddam, quam ſunt ipſa quæ conceſſa ſunt. Concluditur enim igitur omnis homo ſubſtantia eſt. Quod longe diuerſum eſt, & ab ea propoſitione quæ dicit, omnis homo animal eſt, & ab ea quæ proponit, omne animal eſſe ſubſtantiam. Syllogiſmorum uero alii prædicatiui ſunt, qui categorici uocantur: alii conditionales, quos hypotheticos dicimus. Et prędicatiui quidem ſunt, qui ex omnibus prædicatiuis propoſitionibus connectuntur, ut is quẽ exempli gratia ſuperius annotaui. omnibus enim prædicatiuis propoſitionibus texitur. Hypothetici uero ſunt, quorũ propoſitiones conditione nectuntur, ut hic, Si dies eſt, lux eſt: eſt autem dies, lux igitur eſt. propoſitio enim prima conditionem tenet hanc, quoniam ita demum lux eſt, ſi dies eſt. Atque ideo ſyllogiſmus hic hypotheticus, id eſt conditionalis, uocatur. Inductio uero eſt oratio per quam fit a particularibus ad uniuerſalia progreſſio hoc modo, Si in regendis nauibus non ſorte, ſed arte eligitur gubernator: ſi in regendis equis auriga non ſortis euentu, ſed artis commendatione aſſumitur: ſi in adminiſtranda republica non ſors principem facit, ſed peritia moderandi, ſimiliaq; in pluribus conquiruntur, quibus infertur, & in omni quoque re, quam quiſq; regi atque adminiſtrari grauiter uolet, non ſorte accommodat ſed arte rectorem. Vides igitur quo modo per ſingulas res currat oratio, ut ad uniuerſale perueniat. nã cum non ſorte regi, ſed arte nauim, currum, & rempublicam collegiſſet, quaſi in cæteris quoq; ita ſeſe res habeat, quod uniuerſale erat concludit, hoc modo, In omnibus quoq; rebus non ſorte ductum, ſed arte principem debere præponi. Sæpe autem multorum collecta particularitas, aliud quiddã particulare demonſtrat, ut ſiquis ſic dicat. Si neq; nauibus, neque curribus, neq; agris ſorte præponuntur rectores, ne rebus quidem publicis rectores ſorte ducendi ſunt. Quod argumentationis genus maxime ſolet eſſe probabile, & ſi nõ æquam ſyllogiſmo habeat firmitatem. Syllogiſmus nanq; ab uniuerſalibus in particularia decurrit, eſtq; in eo, ſi ueris propoſitionibus contexatur, firma atq; incommutabilis ueritas. At inductio quidem habet maximam probabilitatem, ſed interdum a ueritate deficit, ut in hac, Qui ſcit canere, cantor eſt; & qui luctari, luctator eſt; quiq; ædificare, ædificator eſt. Quibus multis ſimili ratione collectis inferri poteſt, qui ſcit igitur malum, malus eſt. quod non procedit. Mali quippe notitia deeſſe bono non poteſt. uirtus enim ſeſe diligit & aſpernatur contraria, cum uitare uitium niſi cognitum nequeat. His igitur duobus uelut principiis & generibus argumentandi, duo quidem alii deprehenduntur argumentationis modi: unus quidem ſyllogiſmo, alter uero inductioni ſuppoſitus. In quibus quidem promptum ſit conſiderare, ꝙ ille quidẽ a ſyllogiſmo, ille uero ab inductione ducat exordium, non tamen aut hic ſyllogiſmum, aut ille impleat inductionem. Hi autem ſunt enthymema, atque exemplum. Enthymema quippe eſt imperfectus ſyllogiſmus, id eſt oratio in qua non omnibus antea propoſitionibus conſtitutis, infertur feſtinata concluſio. ut ſiquis ita dicat, homo animal eſt, ſubſtantia igitur eſt. prætermiſit enim alteram propoſitionem, qua proponitur, omne animal eſt ſubſtantia. Ergo quoniam enthymema ab uniuerſalibus ad particularia probanda contendit, quaſi ſimile ſyllogiſmo eſt: ꝙ uero nõ omnibus, quæ conueniunt ſyllogiſmo utitur ꝓpoſitionibus, a ſyllogiſmi ratione diſcedit, atq; ideo imperfectus uocatus eſt ſyllogiſmus. Exẽplũ quoq; inductioni ſimili ratione copulatur, & ab ea diſſidet. Eſt enim exemplũ quod per particulare propoſitum, particulare quoddam contendit oſtendere hoc modo. Oportet a Tullio conſule necari Catilinam: cum a Scipione Gracchus fuerit interemptus. Approbatũ eſt enim Catilinam a Cicerone debere perimi: ꝙ a Scipione Gracchus fuerit occiſus. Quæ utraq; particularia eſſe, ac nõ uniuerſalia ſingularum deſignat interpoſitio perſonarum. Quoniam igitur ex parte pars approbatur, quaſi inductionis ſimilitudinẽ tenet id quod exemplum uocamus: quod uero nõ plures quibus id efficiat, colligit partes, ab inductione diſcedit. Ita igitur duæ ſunt argumẽtandi ſpecies principales, una quæ dicitur ſyllogiſmus, altera quæ uocatur inductio. Sub his autẽ & uelut ex his manãtia enthymema atq; exemplũ. Quæ quidẽ omnia ex ſyllogiſmo ducũtur, & ex ſyllogiſmo uires accipiunt. ſiue enim ſit enthymema, ſiue inductio, ſiue exẽplũ, ex ſyllogiſmo quãmaxime fidẽ capit. quod in prioribus reſolutoriis, quæ ab Ariſtotele trãſtulimus, demõſtratum eſt. Quocirca ſatis eſt de ſyllogiſmo diſſerere, quaſi principali, & cæteras argumentationis ſpecies continente.

De locis, & eorum per diuiſionem inuentione. Cap. II.

RESTAT nunc, quid ſit locus, aperire. Locus nanque eſt (ut M. Tullio placet) ſedes argumenti. Cuius definitionis quæ ſit uis, paucis abſoluam. Argumenti enim ſedes partim propoſitio maxima intelligi poteſt, partim

maximæ

maximæ propoſitionis differentia. Nam cum ſint aliæ propoſitiones quæ cũ per ſe notæ ſint, tũ nihil ulterius habeant quo demonſtrentur, atq; hæ maximæ, & principales uocentur; ſintque aliæ quarum fidẽ primæ ac maximæ ſuppleant propoſitiones: neceſſe eſt, ut omniũ quæ dubitantur, illæ antiquiſsimã teneant probationẽ, quæ ita aliis facere fidẽ poſſunt, ut ipſis nihil notius queat inueniri. Nã ſi argumentũ eſt quod rei dubiæ facit fidem, idq; notius ac probabilius eſſe oportet, quã illud eſt quod probatur: neceſſe eſt, ut argumentis omnibus illa maximã fidẽ tribuant, quæ ita per ſe nota ſunt, ut aliena probatione nõ egeant. Sed huiuſmodi propoſitio aliquoties quidẽ intra ambitũ argum ti continetur, aliquoties uero extra poſita argumẽti uires ſupplet ac perficit. Exemplũ quidẽ eſt eius argumenti, quod maximã propoſitionẽ tenet, huiuſmodi. Sit enim quæſtio, an melius ſit regnũ cõſulatu. Ita igitur dicemus. Regnum diuturnius eſt, quam conſulatus, cum utrumque ſit bonum. At uero quod diuturnius eſt bonũ, eo quod eſt parui temporis, melius eſt. Regnũ igitur melius eſt quã conſulatus. Huic igitur argumentationi maxima propoſitio, ideſt locus inſertus eſt, illa ſcilicet diuturniora bona, ſunt melioris meriti quam ea quæ parui ſunt temporis: hoc enim ita notum eſt, ut extrinſecus probatione non egeat, & ipſum aliis poſsit eſſe probatio. Atque ideo hæc propoſitio totam continet probationem: & cum inde naſcitur argumentum, recte locus, ideſt argumẽti ſedes uocatur. At uero quemadmodũ extra poſita propoſitio maxima, uires afferat argumento, tale ſit exemplum. Sit propoſitum demonſtrare, quoniam inuidus ſapiens nõ eſt, Inuidus eſt qui alienis affligitur bonis: Sapiens autem bonis non affligitur alienis: Inuidus igitur ſapiens non eſt. In hac igitur argumentatione propoſitio quidem maxima non uidetur incluſa, ſed argumẽtationi uires ipſa maxima ſubminiſtrat. Eſt enim huic ſyllogiſmo fides ex ea propoſitione per quam cognoſcimus, Quorum diuerſa eſt definitio, ipſa quoque diuerſa eſſe. Eſt autem in definitione inuidi, alienis bonis tabeſcere. Quod quoniam non uenit in ſapientẽ, idcirco ſapiens ab inuido ſeiungitur. Eſt igitur uno quidem modo locus (ut dictum eſt) maxima, & uniuerſalis, & principalis, & indemonſtrabilis, atque per ſe nota propoſitio, quę in argumentationibus, uel inter ipſas propoſitiones, uel extrinſecus poſita, uim tamẽ argumentis & propoſitionibus ſubminiſtrat. Ideo aũt uniuerſales, & maximæ propoſitiones, loci ſunt dictæ, quoniam ipſæ ſunt, quæ continent cęteras propoſitiones, & per eas ſit conſequens & rata concluſio. Ac ſicut locus in ſe corporis continet quantitatẽ: ita hæ propoſitiones quæ ſunt maximæ, intra ſe omnem uim poſteriorum, atque ipſius cõcluſionis cõſequentiam tenent. Et uno quidẽ modo locus, ideſt argumenti ſedes, dicitur maxima principaliſque propoſitio, fidem cæteris ſubminiſtrans. Alio uero modo loci uocantur maximarum differentiæ propoſitionum, quæ ſcilicet ab his ducũtur terminis qui in quæſtione ſunt conſtituti. De quibus deinceps differendum eſt. Cum enim ſint plurimæ propoſitiones, quæ maximæ uocantur, hæq; ſint inter ſe diſsimiles, quibuſcunque differentiis inter ſe diſcrepant, eas omnes locos uocamus. Nã ſi ipſæ propoſitiones maximæ, argumẽtorũ loci ſunt, & differentias earum, argumentorum locos eſſe neceſſe eſt. Nam uniuſcuiuſque ſubſtantia ex propriis differentiis cõſtat, ut hominis ex rationalitate, quæ eius eſt differentia. Et hi loci, qui ſunt differentiæ propoſitionũ, ipſis propoſitionibus uniuerſaliores exiſtunt, uelut uniuerſalior eſt rationalitas homine. Atq; ideo pauciores eſſe deprehenduntur hi loci, qui in differentiis poſiti ſunt, quã propoſitiones ipſæ quarum ſunt differentię. Omnia enim quæ uniuerſaliora ſunt, pauciora ſemper eſſe contingit. & ideo facile ſub ſcientiã cadere poſſunt, quorũ tam multus numerus non eſt, ut cito a memoria diſcẽtis elabãtur. Quæ uero ſint hę differentiæ, melius diuiſione producuntur. In prædicatiuis autem quæſtionibus unus quidem ſubiectus terminus dicitur, alius prædicatus. Nihil quippe in prędicatiuis quæſtionibus aliud quæritur, niſi an ſubiecto prædicatus inhæreat. Quod ſi ineſſe cõſtiterit, quæritur ita ne inſit, ut genus, aut ut accidẽs, aut ut proprium, aut ut definitio. Nam ſi oſtenditur non ineſſe, de quęſtione nihil relinquitur. Nam quod non ineſt, omnino nec ut accidens, nec ut definitio, nec ut genus, nec ut propriũ ineſſe poteſt. Quòd ſi ineſſe conſtiterit, reſtat quæſtio quiſnam modus ſit de quatuor inhęrẽdi. Soliũ uero ineſſe ad accidens maxime pertinet. nam cum neque, ut genus, neque ut definitio, neque ut proprium ineſt, ſed ineſt tamen, ut accidens ineſſe neceſſe eſt. Quę cum ita ſint, eorum locorum, quos in maximarum propoſitionum differentia conſtituimus, facienda diuiſio eſt. Per ſingula uero quęque currentibus manifeſtius apparebit exemplo, quid maximæ propoſitiones a ſuis differentiis diſtent. Etenim quæſtiones, argumenta, propoſitiones maximas ac principales, earum locos, ideſt differentias, per unumquodque dabimus exemplum.

De locis a ſubſtantia rei ſumptis. Cap. III.

OMnes igitur loci, ideſt maximarum differentię propoſitionum, aut ab his ducantur neceſſe eſt terminis, qui in quęſtione ſunt poſiti, prędicato, ſcilicet atq; ſubiecto, aut extrinſecus aſſumantur, aut horum medii, qui inter utroſq; uerſantur. Eorum uero locorũ qui ab his ducũtur terminis, de quibus in quęſtione dubitatur, duplex eſt modus: Vnus quidem ab eorum ſubſtantia: Alter uero ab ab his quę ſubſtantiam eorum conſequuntur. Hi uero qui a ſubſtantia ſunt, in ſola definitione cõſiſtunt. Definitio enim ſubſtantiam mõſtrat, & ſubſtantię integra demõſtratio definitio eſt. Sed id quod dicimus patefaciamus exemplis, ut omnis quęſtionũ, & argumentorum, & locorum ratio colliqueſcat. Age enim quæratur, an arbores animalia ſint, fiatque huiuſmodi ſyllogiſmus, Animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis: arbor uero ſubſtãtia animata ſenſibilis non eſt, arbor igitur animal non eſt. Hæc de genere quæſtio eſt, utrum enim arbores ſub animalium genere ponendæ ſint quæritur. Locus qui in uniuerſali propoſitione conſiſtit, hic eſt. Cui generis definitio nõ conuenit, id eius, cuius ea definitio eſt, ſpecies non eſt. Loci ſuperior differentia, qui locus nihilominus nuncupatur, a definitione. Vides igitur, ut tota dubitatio quæſtionis, ſyllogiſmi argumentatione tractata ſit per conuenientes, & congruas propoſitiones, quę uim ſuam ex prima, & maxima propoſitione cuſtodiunt, ex ea ſcilicet, quæ negat eſſe ſpeciem, cui non conuenit generis definitio, atque ipſa uniuerſalis propoſitio a ſubſtantia tracta eſt, unius eorum termini, qui in quæſtione locati ſunt, ut animalis, id eſt ab eius definitione, quæ eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Ita igitur in cæteris quæſtionibus ſtrictim ac breuiter locorum differentiis commemoratis, oportet uniuſcuiuſque proprietatem uigilantis animi alacritate percipere. Huius autem loci, qui a ſubſtantia ducitur, duplex eſt modus: partim nanque a definitione, partim a deſcriptione argumẽta ducuntur. Differt autem definitio a deſcriptione, quod definitio genus ac differentias ſumit: Deſcriptio ſubiecti intelligentiam claudit, quibuſdam uel accidentibus efficientibus unam proprietatẽ uel ſubſtantialibus differentiis præter conueniens genus aggregatis. Sed hæ definitiones, quæ ab accidentibus fiunt, tamen uidentur nullo modo ſubſtantiam demonſtrare, tamen quoniam ſæpe ueræ definitionis uice ponuntur, quę ſubſtantiam demonſtrant: illæ etiam probationes quæ a deſcriptione ſumuntur, a ſubſtantiæ loco uidentur aſſumi. huius uero tale ſit exemplũ. quæratur enim an albedo ſubſtantia ſit, hic quęritur, an albedo ſubſtantiæ, uelut generi, ſupponatur. Dicimus igitur, ſubſtantia eſt, quæ omnibus accidentibus poſsit eſſe ſubiectum. Albedo autem nullis accidentibus ſubiacet. Albedo igitur ſubſtantia non eſt. Locus, ideſt maxima propoſitio eadem, quæ ſuperius. Cuius enim definitio, uel deſcriptio ei, quod dicitur ſpecies eſſe, non conuenit, id eius, quod ſpecies eſſe perhibetur, genus non eſt. Deſcriptio uero ſubſtantię albedini non conuenit, albedo igitur ſubſtantia non eſt. Loci differentia ſuperior, a deſcriptione, quam dudum locauimus in ratione ſubſtantię. Sunt etiam definitiones, quę non a rei ſubſtantia, ſed a nominis ſignificatione ducuntur, atque ita rei, de qua quæritur, applicantur, ut ſi quæratur utrum philoſophiæ ſtudendum

dendum

dendum ſit, erit argumentatio talis: Philoſophia amor ſapientiæ eſt, huic ſtudendum nemo dubitat, ſtudendum igitur eſt philoſophiæ. Hic enim non definitio rei, ſed nominis interpretatio argumentum dedit: quo Tullius etiam in Hortenſio, in eiuſdem philoſophiæ uſus eſt defenſione, & uocatur Græce quidem ἑρμηνευτικὸς ὅρος, Latine autem nominis interpretatio. Ac de his quidem argumentis, quæ ex ſubſtantia terminorum in quæſtione poſitorum aſſumuntur, claris, ut arbitror, patefecimus exemplis.

De locis ſumptis a concomitantibus rei ſubſtantiam. Cap. IIII.

NVnc de his dicendum eſt, qui terminorum ſubſtantiam conſequuntur. Horum multifaria eſt diuiſio, plura ſunt enim quę ſubſtantiis ſingulis adhęreſcunt. Ab his igitur, quę cuiuslibet ſubſtantiā comitātur, argumēta duci ſolent, aut ex toto, aut ex partibus, aut ex cauſis uel efficientibus, uel materia, uel naturali forma, uel fine. Et eſt efficiens quidem cauſa, quę mouet atq; operatur, ut aliquid explicetur. Materia uero, ex qua fit aliquid, uel in qua fit. Finis, propter quod fit. Sunt etiam inter eos locos qui ex his ſumuntur quæ ſubſtantiam conſequuntur, aut ab effectibus, aut a corruptionibus, aut ab uſibus, aut præter hos omnes a communiter accidentibus. Quæ cum ita ſint, eū prius locū qui a toto fit, inſpiciamus. Totū duobus modis dici ſolet, aut ut genus, aut ut id quod integrum ex pluribus partibus conſtat. Et illud quidē quod ut genus totū eſt, hoc modo ſæpe quæſtionibus argumenta ſuppeditat, ut ſi ſit quęſtio, an iuſtitia utilis ſit, fit ſyllogiſmus: Omnis uirtus utilis eſt, iuſtitia uirtus eſt, iuſtitia igitur utilis eſt. Hic eſt quæſtio de accidenti, ideſt an accidat iuſtitiæ utilitas. Locus eſt is qui in maxima propoſitione conſiſtit: Quæ generi adſunt, ſpeciei adsūt. Huius ſuperior locus eſt, a toto, ideſt a genere, uirtute ſcilicet quæ iuſtitiæ genus eſt. Rurſus ſit quæſtio, an humanæ res prouidentia regantur, dicemus, Si mundus prouidentia regitur, hominis autem partes mundi ſunt, humanæ igitur res prouidentia reguntur. Quæſtio de accidenti. Locus, Quod toti conuenit, id congruit & parti. Supremus locus, a toto, id eſt ab integro quod partibus cōſtat. Id uero mundus eſt, qui hominibus totum eſt. A partibus etiam duobus modis argumenta naſcuntur: aut enim a generis partibus quæ ſunt ſpecies, aut ab integri, id eſt totius, quæ partes tantū proprio uocabulo nuncupantur: & de his quidem partibus quæ ſpecies ſunt, hoc modo fit quæſtio, an uirtus mentis bene conſtitutæ ſit habitus. Quæſtio eſt de definitione, id eſt an habitus mentis bene cōſtitutæ ſit uirtutis definitio. Faciemus itaq; a ſpeciebus argumentationem ſic. Si iuſtitia, fortitudo, moderatio, atque prudentia habitus mētis bene conſtitutæ ſunt: hæc autem quatuor uirtuti ueluti generi ſubiiciūtur, uirtus ergo bene conſtitutæ mentis eſt habitus. Maxima propoſitio: Quod in ſingulis partibus ineſt, id toti ineſſe neceſſe eſt. Argumentum uero a partibus, id eſt a generis partibus, quæ ſpecies nuncupantur. Iuſtitia .n. fortitudo, modeſtia, & prudentia, uirtutis ſpecies ſunt. Item ab his partibus, quæ integri partes eſſe dicuntur, ſit quæſtio, an ſit utilis medicina, hæc in accidentis dubitatione conſtituta eſt, dicemus. Si depelli morbos, ſalutemq; ſeruari, mederique uulneribus utile eſt, utilis medicina eſt. At depelli morbos, ſeruari ſalutem, mederiq; uulneribus utile eſt, utilis igitur medicina eſt. Sæpe autem & una quælibet pars ualet ut argumentationis firmitas conſtet hoc modo, ut ſi de aliquo dubitetur, an ſit liber factus. Si eum uel cenſu, uel teſtamento, uel uindicta manumiſſum eſſe monſtremus, liber factus oſtenſus eſt. atque hæ partes erant dandæ libertatis. ut rurſus ſi dubitetur, an ſit domus, quod eminus proſpicitur: dicemus quoniam non eſt. Nam uel tectum, uel parietes, uel fundamenta ei deſunt. ab una rurſus parte factum eſt argumentum. Licet autem non ſolum in ſubſtātiis uerumetiam in modo, in temporibus, in quantitatibus, in loco totum parteſque reſpicere. Id .n. quod dicimus ſemper in tempore totum eſt. Id quod dicimus aliquando, in tempore pars eſt. Rurſus ſi ſimpliciter aliquid proponamus, in modo totum eſt, ſi cum adiectione aliqua, pars ſit in modo. Itē ſi omnia dicamus, in quantitate totū dicimus: ſi aliquid a quantitate excerpſimus, quātitatis ponimus partē. Eodē modo & in loco, quod ubiq; eſt, totū eſt: quod alicubi, pars. Horū autē omniū hæc communiter debētur exempla, a toto ad partē ſecundū tempus. Si deus ſemper eſt, & nunc eſt. A parte ad totū ſecundū modū. Si anima aliquo modo mouetur, & ſimpliciter mouetur. Mouetur autē cum iraſcitur, uniuerſaliter igitur & ſimpliciter mouetur. Rurſum a toto ad partes in quantitate. Si uerus eſt Apollo in omnibus uates: uerum erit Pyrrhū Romanos ſuperare. Rurſus in loco, ſi Deus ubique eſt, & hic igitur eſt. Sequitur locus, qui nuncupatur a cauſis: ſunt uero plures cauſæ, quæ uel principium motus præſtant atq; efficiūt, uel ſpecierum formas ſubiectæ ſuſcipiunt, uel propter eas aliquid fit, uel quæ cuiuslibet forma eſt. Argumentū igitur ab efficiente cauſa, ut ſi quis iuſtitiam naturalem uelit oſtendere, dicat, Congregatio hominum naturalis eſt, iuſtitiam uero congregatio hominum fecit, iuſtitia igitur naturalis eſt. Quæſtio de accidenti. maxima propoſitio, Quorū efficientes cauſæ ſunt naturales, ipſa quoque ſunt naturalia. Locus ab efficientibus cauſis. Quod enim uniuſcuiuſque cauſa eſt, id eam rē efficit, cuius eſt cauſa. Rurſus ſiquis Mauros arma non habere cōtendat, dicet idcirco eos armis minime uti, quòd his ferrum deſit. Maxima propoſitio, Vbi materia deeſt, &, quod ex materia efficitur, deſit. Locus a materia. Vtrunque uero, id eſt ab efficientibus atq; materia, uno nomine a cauſa nuncupatur. æque enim id quod efficit, atque id quod operantis actum ſuſcipit, eius rei quæ efficitur cauſę ſunt. Rurſus a fine, ſit propoſitum ſic, an iuſtitia bona ſit. fiat argumentatio talis, ſi beatū eſſe bonū eſt, iuſtitia bona eſt. hic enim eſt iuſtitię finis, ut ſi quis ſecundū iuſtitiā uiuat, ad beatitudinē perducatur. Maxima propoſitio, Cuius finis bonus eſt, ipſum quoq; bonum eſt. Locus a fine, Ab eo quoque, quod cuiuslibet forma eſt, ita, nō potuiſſe uolare Dædalum, quoniam nullas naturali forma pennas habuiſſet. Maxima propoſitio, Tantum quæque poſſe, quantum forma naturalis ſua permiſit. Locus a forma. Ab effectibus uero, & corruptionibus, & uſibus hoc modo. Nam ſi bona eſt domus, & conſtructio domus, bona eſt. & econtrario, ſi bona eſt conſtructio domus, bona eſt domus. Rurſus, ſi deſtructio domus mala eſt, bona eſt domus: & ſi bona eſt domus, mala eſt deſtructio domus. Et ſi bonum equitare eſt, bonus eſt equus: & ſi bonus eſt equus, bonum eſt equitare. Eſt autem primum quidem exemplum a generationibus, quod idem ab effectibus uocari poteſt. Secundum a corruptionibus. Tertium ab uſibus. omnium autem maxima propoſitio, Cuius effectio bona eſt, ipſum quoq; bonum eſt. & econuerſo, Cuius corruptio mala eſt, ipſum quoque bonum eſt, & econuerſo. Et cuius uſus bonus eſt, ipſum quoque bonum eſt, & econuerſo. A communiter accidentibus argumenta fiunt quoties ea ſumuntur accidentia, quæ relinquere ſubiectum uel non poſſunt, uel non ſolent: ut ſiquis hoc modo dicat, Sapientem non pœnitebit, pœnitentia enim malum factum comitatur. Quod quia in ſapiente non conuenit, ne pœnitentia quidem. Quæſtio de accidente. Maxima propoſitio, Cui non ineſt aliquid, ei nec illud quod eius eſt conſequens, ineſſe poteſt. Locus a communiter accidentibus.

De locis extra rei materiam poſitis. Cap. V.

EXpeditis igitur locis his, qui ab ipſis terminis in quæſtione poſitis aſſumuntur: nunc de his dicendum eſt, qui licet extrinſecus poſiti, argumenta tamen quæſtionibus ſubminiſtrant. Hi uero ſunt uel ex rei iudicio, uel ex ſimilibus, uel a maiore, uel a minore, uel a proportione, uel ex oppoſitis, uel ex tranſumptione. Et ille quidem locus, qui rei iudicium tenet, eſt huiuſmodi, ut ſi dicamus id eſſe quod uel omnes iudicant, uel plures: & hi uel ſapientes, uel ſecundum unamquamq; artium penitus eruditi. Huius exemplum eſt, Cęlum eſſe uolubile, quod ita ſapiētes atq; aſtrologi doctiſſimi iudicauerūt. Quæſtio de accidente. Maxima ꝓpoſitio, Quod omnibus, uel pluribus, uel ſapiētibus

bus hominibus uidetur, ei contradici non oportere. Locus a rei iudicio. A ſimilibus uero hoc modo. Si dubitetur an hominis proprium ſit bipedem eſſe, dicemus. Similiter ineſt equo quadrupes, ut homini bipes: non eſt autem equo quadrupes proprium: non eſt igitur homini bipes propriũ. Quæſtio de proprio. Maxima propoſitio, Si quod ſimiliter ineſt, non eſt propriũ, nec id de quo quæritur, eſſe propriũ poteſt. Locus a ſimilibus, hic uero in gemina diuiditur: hæc.n. ſimilitudo aut in qualitate conſiſtit, aut in quantitate, ſed in quantitate paritas, ideſt æqualitas nuncupatur: in qualitate ſimilitudo. Rurſus ab eo quod eſt magis. Si quæratur an ſit animalis definitio, quod ex ſe moueri poſſit, dicemus ſic. Magis oportet animalis definitionem eſſe ꝙ naturaliter uiuat, quam quod ex ſe moueri poſſit: non eſt autẽ hæc definitio animalis ꝙ naturaliter uiuat: nec ea quidẽ igitur q̃ minus uidetur eſſe, quod ex ſe moueri poſſit, animalis definitio putanda eſt. Quæſtio de definitione. Maxima propoſitio, Si id quod magis uidetur ineſſe non ineſt, nec id quod minus uidebitur ineſſe inerit. Locus ab eo quod magis eſt. A minoribus uero conuerſo modo. Nam ſi eſt hominis definitio, animal greſſibile bipes, cũ id minus uideatur eſſe definitio hominis, quã animal rationale mortale, ſitq; definitio hominis ea quæ dicit animal greſſibile bipes, erit definitio hominis animal rationale mortale. Quæſtio de definitione. Maxima propoſitio, Si id quod minus uidetur ineſſe ineſt, id quod magis uidebitur ineſſe, inerit. Multæ autẽ ſunt diuerſitates locorũ ab eo quod eſt magis & minus argumenta miniſtrantium, quos in expoſitione Topicorum Ariſtotelis diligentius perſecuti ſumus. Item a proportione, ut ſi quæratur, an ſorte ſint eligendi in ciuitatibus magiſtratus, dicamus minime: quia ne in nauibus quidem gubernator ſorte præficitur, eſt enim proportio. nam ut ſeſe gubernator habet ad nauim, ita magiſtratus ad ciuitatem. Hic autem locus diſtat ab eo, qui a ſimilibus ducitur. Ibi enim una res unicuilibet aliĩ cõparatur: in proportione uero non eſt ſimilitudo rerum, ſed quædam habitudinis cõparatio. Quæſtio de accidenti. Maxima propoſitio, Quod in unaquaq; re euenit, id in eius proportionali euenire neceſſe eſt. Locus a proportione. Ex oppoſitis uero multiplex eſt locus. Quatuor enim ſibimet opponuntur modis, aut enim ut contraria aduerſo ſeſe loco conſtituta reſpiciunt, aut ut priuatio & habitus, aut ut relatio, aut ut affirmatio, & negatio. Quorũ diſcretiones in eo libro qui de decem prædicamentis ſcriptus eſt, commemoratæ ſunt. Ab his hoc modo argumenta naſcuntur. A contrariis, ſi quæratur an ſit uirtutis propriũ laudari, dicam minime, quia nec uitii quidem uituperari. Quæſtio de proprio. Maxima propoſitio, Contraria contrariis conueniunt. Locus ab oppoſitis, id eſt ex contrario. Rurſus in quæſtione ſit poſitum, an proprium ſit oculos habentiũ uidere: Dicam non. eos nanq; qui uident, alias etiam cæcos eſſe cõtingit. nam in quibus eſt habitus, in eiſdem etiã poterit eſſe priuatio, & quod eſt proprium, non poteſt a ſubiecto diſcedere. et quoniam ueniente cæcitate uiſus abſcedit, non eſſe proprium habentium oculos uidere conuincitur. Quæſtio de proprio. Maxima propoſitio, Vbi priuatio abeſſe poteſt, habitus proprium non eſt. Locus ab oppoſitis ſecundum habitum & priuationem. Rurſus ſit in quæſtione propoſitum, an patris ſit propriũ procreatorem eſſe: Dicam recte uideri, quia filii eſt proprium procreatum eſſe. ut enim ſeſe habet pater ad filium, ita procreator ad procreatum. Quæſtio de proprio. Maxima propoſitio, Oppoſitorum ad ſe relatorum propria, & ipſa ad ſe referuntur. Locus a relatiuis oppoſitis. Item ſit in quæſtione propoſitum, an ſit animalis proprium moueri. Negetur, quia nec inanimati quidem eſt proprium, non moueri. Quæſtio de proprio. Maxima propoſitio, Oppoſitorũ oppoſita propria eſſe oportere. Locus ab oppoſitis ſecundum affirmationem, & negationem. Moueri enim & non moueri ſecundum affirmationem & negationem ſibimet opponuntur. Ex tranſſumptione hoc modo ſit, cum ex his terminis in quibus quæſtio cõſtituta eſt, ad aliud quiddam notius dubitatio transfertur, & ex eius probatione ea quæ in quæſtione poſita ſunt, confirmantur, ut Socrates cum quid poſſet in uno quoque iuſtitia quæreret, omnem tractatũ ad reipublicæ tranſtulit magnitudinem, atq; ex eo quod illic efficeret, in ſingulis etiã ualere confirmauit. Qui locus a toto forſitan eſſe uidebitur. Sed quoniam non inhæret his, de quibus proponitur terminis, ſed extra poſita res, hoc tantum quia notior uidetur, aſſumitur. Iccirco ex tranſſumptione locus hic conuenienti uocabulo nuncupatus eſt. Fit uero hæc tranſſumptio, & in nomine, quoties ab obſcuro uocabulo ad notius argumentatio transfertur, hoc modo, ut ſi quæratur an philoſophus inuideat, ſitq; incognitũ, quid philoſophi ſignificet nomen: Dicemus ad uocabulũ transferentes notius, non inuidere, quia ſapiens ſit. Notius uero eſt ſapientis uocabulũ, quam philoſophi. Ac de his quidem locis qui extrinſecus aſſumuntur, liquide dictum eſt. Nunc de mediis diſputabitur.

De locis mediis. *Cap. VI.*

MEdii autem loci ſumuntur uel ex caſu, uel ex coniugatis, uel ex diuiſione naſcentes. Caſus eſt alicuius nominis principalis inflexio in aduerbium, ut a iuſtitia inflectitur iuſte. Caſus igitur eſt a iuſtitia id quod dicimus iuſte. Coniugata uero dicuntur, quæ ab eodem diuerſo modo deducta fluxerunt, ut a iuſtitia iuſtum iuſtus. Hęc igitur inter ſe, & cum ipſa iuſtitia coniugata dicuntur, ex quibus omnibus in promptu ſunt argumenta. Nam ſi id quod iuſte eſt, bonum eſt; & quod iuſtũ eſt, bonum eſt: & ſi qui iuſtus eſt, bonus eſt; & iuſtitia, bona eſt. Hæc igitur ſecundum proprii nominis ſimilitudinem conſequuntur. Medii uero loci appellantur, quoniam ſi de iuſtitia quæritur, & a caſu, uel a coniugatis argumenta ducuntur, neq; ab ipſa ſubſtantia proprie neq; coniuncte, neq; ab iis quæ ſunt extrinſecus poſita, uidentur trahi, ſed ex ipſorum caſibus, ideſt quadam ex ipſis leui mutatione deductis. Iure igitur hi loci medii inter eos qui ab ipſis, & eos qui ſunt extrinſecus collocantur. Reſtat locus a diuiſione qui tractatur hoc modo. Omnis diuiſio uel negatione ſit, uel partitione. Negatione ſit, ut ſiquis ita pronunciet. Omne animal aut habet pedes, aut non habet. Partitione uero, uelut ſiquis diuidat, omnis homo, aut eſt ſanus, aut æger. Fit autem uniuerſa diuiſio uel generis in ſpecies, uel totius in partes, uel uocis in proprias ſignificationes, uel accidentis in ſubiecta, uel ſubiecti in accidentia, uel accidentis in accidentia. Quorum omniũ rationes in eo libro diligentius explicui, quem de diuiſione cõpoſui. Atq; iccirco inde ad horum omniũ cognitionem cõgrua petantur exẽpla. Fiunt autem argumentationes per diuiſionem tum ea ſegregatione, quæ per negationem ſit, tum ea quæ per partitionem. Sed qui his diuiſionibus utuntur, aut directa ratiocinatione contendunt, aut in aliquod impoſſibile atque inconueniens ducunt, atque ita id, quod reliquerant, rurſus aſſumunt. Quæ facilius quiſque cognoſcet, ſi prioribus analyticis operam dederit. Horum tamen talia in præſens præſtabunt exempla notitiam: ſit in quæſtione propoſitum, an ulla ſit origo temporis. Quod qui negare uolet, id nimirum ratiocinatione firmabit nullo modo eſſe ortũ, idq; directa ratiocinatione monſtrabit hoc modo, Tempus aut originem habet, aut non. ſed quoniam mundus æternus eſt, (id enim paulìſper argumenti gratia concedatur) mundus uero ſine tempore eſſe non potuit, tempus quoque æternum eſt: ſed quod æternum eſt, caret origine; tempus igitur originem non habet. At ſi per impoſſibilitatem idem deſideretur oſtendi, dicetur hoc modo, Tempus aut originem habet, aut non: ſed ſi tempus habet originem, non fuit ſemper. Tempus autem habet originẽ, fuit igitur quando non fuit tempus: ſed fuiſſe temporis eſt ſignificatio, fuit igitur tempus quando nõ fuit tempus. quod fieri nõ poteſt. Non eſt igitur ullum principiũ temporis. poſito nanq; ut ab ullo principium ceperit, inconueniens quoddam atq; impoſſibile contingit, fuiſſe tempus quando nõ fuerit tempus. Rediturit aq; ad alteram partem quòd origine careat. Sed hæc quæ ex negatione diuiſio eſt, cum per eam quælibet argumenta ſumuntur, fieri nequit ut utrumque ſit, quod

affirmatione & negatione diuiditur. Itaq; ſublato uno, alterum manet: poſito altero, reliquum tollitur. Vocaturq; hic a diuiſione locus, medius inter eos, qui ab ipſo duci ſolent, atque eos qui extrinſecus aſſumuntur. Cum enim quæratur, an ulla ſit origo temporis, ſumitur quidem eſſe originem, & ex ea per propriam conſequentiam de re ipſa quæ quæritur fit impoſſibilitatis & mendacii ſyllogiſmus. Quo concluſio reditur ad prius quod uerũ eſſe neceſſe eſt. Siquidem id quod ei oppoſitum eſt, ad impoſſibile aliquod inconueniensque perducitur. Itaque quoniam ex ipſa re, de qua quæritur, fieri ſyllogiſmus ſolet, quaſi ab ipſis locus eſt deductus, quoniam uero non in eo permanet, ſed ad oppoſitum redit, quaſi extrinſecus ſumitur. Idcirco hic a diuiſione locus inter utrumque medius collocatur. At uero qui ex partitione ſumuntur, duplici fiunt modo. Aliquoties enim quæ diuiduntur, ſimul eſſe poſſunt, ut ſi uocem in ſignificationes diuidamus, omnes ſimul eſſe poſſunt, ueluti cum dicimus, Amplector, aut actionem ſignificat, aut paſſionem, uel utrumque ſimul ſignificare poteſt. Aliquoties ueluti negationis modo quæ diuiduntur ſimul eſſe non poſſunt, ut aut ſanus eſt, aut æger. Fit autem ratiocinatio in priore quidẽ modo diuiſionis, tum quia omnibus adeſt quod quæritur, uel non adeſt: tum uero idcirco alicui adeſſe uel non adeſſe, quod aliis adſit aut minime. Nec in his explicandis diutius laborabimus, ſi priores reſolutorii uel Topica Ariſtotelis diligentis animum lectoris inſtruxerint. Nam ſi quæratur, utrum canis ſubſtantia ſit, atque hanc diuiſionem faciat collocutor, Canis uel latrabilis animalis, uel marinæ belluæ, uel cæleſtis ſyderis nomen eſt, demonſtretque per ſingula & canem latrabilem ſubſtantiam eſſe, marinam quoq; belluam, & ſydus ſubſtantiæ poſſe ſupponi: monſtrauit canem eſſe ſubſtantiam. Atq; hic quidem ex ipſis in quæſtione propoſitis uidebitur argumenta traxiſſe. At in talibus ſyllogiſmis, Aut ſanus eſt, aut æger: ſed ſanus eſt, nõ igitur eſt æger: ſed ſanus nõ eſt, æger igitur eſt. uel ita, ſed æger eſt, ſanus igitur non eſt. uel ita, ſed æger non eſt, ſanus igitur eſt. Ab his quæ ſunt extrinſecus ſumptus eſt ſyllogiſmus. i. ab oppoſitis. Idcirco totus hic a diuiſione locus inter utroſque medius eſſe perhibetur, qui ſi in negatione ſit conſtitutus, aliquo modo quidem ex ipſis ſumitur, aliquo modo uero ab exterioribus uenit. Si uero a partitione ducantur argumenta, nunc quidem ab ipſis, nunc uero ab exterioribus copiam præſtant.

De Themiſtij diuiſione quod omnes locos complectatur Cap. VII.

ET græci quidẽ Themiſtii diligentiſſimi ſcriptoris ac luſcidi, & omnia ad facilitatem intelligentiæ reuocantis talis locorum uidetur eſſe partitio. Quæ cum ita ſint, breuiter mihi locorũ diuiſio commemoranda eſt. ut nihil præter eã monſtretur eſſe relictum, quod non intra eam probetur incluſum. De quo enim in qualibet quæſtione dubitatur, id ita firmabitur argumentis, ut ea uel ex ipſis ſumãtur quæ in quæſtione ſunt conſtituta, uel extrinſecus ducãtur, uel quaſi in cõfinio horum poſita ueſtigentur. Ac præter hanc quidem diuiſionem nihil extra inueniri poteſt. Sed ſi ab ipſis ſumitur argumentum, aut ab ipſorum neceſſe eſt ſubſtantia ſumatur, aut ab his quæ eam conſequuntur, aut ab iis quæ inſeparabiliter accidunt, uel his adhærent, & ab eorum ſubſtantia ſeparari ſeiungique uel non poſſunt, uel non ſolent. Quæcũque uero ab eorum ſubſtantia ducuntur, ea aut in deſcriptione, aut in definitione ſunt, & præter hæc a nominis interpretatione. Quæ uero ea uelut ſubſtantiam cõtinentia conſequuntur, talia ſunt, ut uel generis, uel differentiæ, uel integri, uel ſpecierum, uel partium loco circa ea quæ inquiruntur aſſiſtant. Itẽ cauſæ, uel efficientes, uel materiæ, uel formæ, uel finis, uel effectus, uel corruptiones, uel uſus, uel quantitates, uel tempus, uel modi. Quod uero proprie inſeparabile uel adhærens accidens nuncupatur, id in communiter accidentibus numerabitur. Et præter hæc quidem aliud quod cuique ineſſe poſſit inueniri non poteſt. Quibus ita poſitis inſpiciamus nunc eos locos, quos dudum extrinſecus pronunciabamus aſſumi. Ea enim quæ extrinſecus aſſumuntur, non ſunt ita ſeparata atq; disiuncta, ut nõ aliquo modo quaſi e regione quadã ea quæ quæruntur, aſpiciant. Nã & ſimilitudines & oppoſita ad ea ſine dubio referuntur, quibus ſimilia uel oppoſita ſunt: licet iure atque ordine uideantur extrinſecus collocata. Sunt autem hæc, ſimilitudo, oppoſitio, maius, minus, rei iudicium. In ſimilitudine enim tum rei ſimilitudo, tum proportionis ratio continetur. Omnia enim ſimilitudine tenent. Oppoſita uero in contrariis, in priuationibus, in relationibus, in negationibus conſtant. Comparatio uero maioris ad minus, quædã ſimiliũ diſſimilitndo eſt. Rerũ enim per ſe ſimilium diſcretio maius ac minus facit. Quod enim omni qualitate, omnique ratione disiunctũ eſt, id nullo modo poterit comparari. Ex rei uero iudicio quæ ſunt argumẽta quaſi teſtimoniũ præbent, & ſunt inartificiales loci, atque omnino disiuncti, nec rem potius quam iudicium, opinionẽque ſectantes. Tranſumptionis uero locus nunc quidem in æqualitate, nunc uero in maioris minoriſue comparatione conſiſtit. Aut enim ad id quod eſt ſimile, aut ad id quod eſt maius, aut minus fit argumẽtorũ rationũq; tranſumptio. Hi uero loci quos mixtos eſſe prædiximus, aut ex coniugatis, aut ex diuiſione naſcuntur: in quibus omnibus conſequentia & repugnãtia cuſtoditur. Sed ea quidem quæ ex definitione, uel genere, uel differentia, uel cauſis argumenta ducuntur, demonſtratiuis maxime ſyllogiſmis uires atq; ordinem ſubminiſtrant, reliqua ueriſimilibus ac dialecticis. Atq; hi loci, qui maxime in eorum ſubſtantia ſunt, de quibus in quæſtione dubitatur, ad prædicatiuos ac ſimplices, reliqui uero ad hypotheticos & cõditionales reſpiciunt ſyllogiſmos. Expeditis igitur locis, & diligẽter tã definitione quam exemplorum luce patefactis, dicendũ uidetur quomodo hi loci maximarum ſint differẽtiæ propoſitionũ, idq; breui: neq; enim longa diſputatione res eget. Omnes enim maximæ propoſitiones uel definitionem continent, uel deſcriptionem, uel nominis interpretationem, uel totum, uel partes, uel genus, uel ſpecies, uel cætera quibus differunt inter ſe maximæ propoſitiones. Nam in eo quod ſunt maximæ nõ differũt, ſed in eo quòd hæ a definitione quidem, illæ a genere, aliæ uero ueniunt ab aliis locis, & his iure differre, hique earum differentiæ dicuntur. Sed quoniam diuiſio Themiſtii patefacta eſt, nunc ad M. Tullii diuiſionem tranſeamus.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi de differentiis Topicis

LIBER TERTIVS.

De locis a M. Tullio traditis, eorumque inter ſe diſtinctione. Cap. I.

QVOD locorum differentias multipliciter uarieque tractamus, nihil mirum diligentibus ingeniis uideri debet: cum manifeſtum ſit, unamquanque rem multis ſæpe differentiis, atque in uarias diuiſionis figuras poſſe partiri. Nam quia ſingulas res non una, ſed plures ſæpe differentiæ comprehendunt: neceſſe eſt, ut ſecundum differentiarum uarietatem fiat diuerſitas etiam diuiſionum, ut & numeri nunc eas colligimus differentias, quòd alii pares, alii impares: nunc uero quòd alii primi atque incompoſiti, alii ſecundi atque compoſiti. Triangulorum etiam multis modis fieri partitionem geometricæ diſciplinæ tenor oſtendit. Id tamen in omnibus peruidendum eſt, ut nihil extra in qualibet diuiſionis forma relinquatur, nihil ultra ſuperfluum ac præterquam neceſſe eſt, aggregetur: quare quid mirum uideri debet, ſi cum antea ſecundum Themiſtium locorum differentias dederimus, nunc diuerſas ſecundum M. Tullium depromamus? Cuius propoſita breuiter partitione, atque exemplis conuenientibus expedita, tum demum quo differat, uel quo congruat ſuperius digeſtæ

diuiſioni

diuiſioni, quo etiam altera claudat alteram commemorabo. nam cum M. Tullius omnem logicam facultatem, quam rationem diligentem diſſerendi dixit, duas habere partes poſuerit, unam inueniendi, alteram iudicandi: cumq; locos definierit eſſe argumenti ſedes, a quibus ſcilicet argumenta promuntur: argumentum etiam rationem, quæ rei dubię faciat fidem, diuiſionem locorum omnium hoc modo fecit. Ex his inquit locis, in quibus argumenta incluſa ſunt, alii in ipſo hærent, de quo agitur, alii aſſumuntur extrinſecus. Duas igitur locorum ſpecies fecit: alios enim in ipſis quæſtionũ terminis hærere propoſuit, alios extrinſecus aſſumit: atq; eos quidem, qui in ipſis hæreent de quibus quæritur, tali diuiſione partitur. In ipſo, inquit, tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex his rebus quæ quodammodo affectæ ſunt ad id, de quo quæritur. Extrinſecus autem ea dicũtur, quæ abſunt, longeq; disiuncta ſunt. Poſt hæc eum locũ qui ab affectis ducitur, in conuenientia membra partitus eſt, hoc modo. Alia enim inquit, ſunt coniugata, alia ex genere, alia ex forma, alia ex ſimilitudine, alia ex differentia, alia ex contrario, alia ex coniunctis, alia ex antecedentibus, alia ex conſequentibus, alia ex repugnantibus, alia ex cauſis, alia ex effectis, alia ex comparatione maiorum, aut minorũ, aut parium. Quorum quidem omnium & natura breuiter attingenda eſt, & exempla ponenda. Eorum igitur locorum, qui in ipſo de quo agitur hærent, primum eſſe dixit a toto. Totum autem uniuſcuiuſq; rei in definitione conſtat. Omnis enim definitio, rei quam definit adæquatur. ꝙ ſi unaquæq; res tota eſt (nihil.n.integrum eſſe niſi totum poteſt) definitio quoq; totum eſſe neceſſe eſt idest quæ totum rei, quam definit ſubſtantiam claudat. Definitio uero eſt oratio, quæ uniuſcuiuſq; rei quidem eſſe deſignat. Ab hac ita ducitur argumentum: ut ſit quæſtio, an arbores quoq; ſint animalia: dicam, Animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Arbor non eſt ſubſtantia animatis ſenſibilis. concludam, Non ſunt igitur arbores animalia. Quæſtio de genere. Maxima propoſitio, Vnde definitio abeſt, inde illud quoq; abeſſe, quod definitur. Locus a definitione. Partes uero ſunt, quarum conuentu efficitur totum. Partes etiam uocantur, quæ diuidunt totum. hæ autem ſpecies, uel formæ nuncupari ſolent. a quibus hoc modo ſumitur argumentum. Ab his quidem partibus, quarum cõiunctione componitur totum hoc modo, ut ſi ſit dubitatio, an ſit anima corporea: partiemur animam uelut his tribus partibus, quod uel uegetabilem, uel ſenſibilem, uel intelligibilem præſtet. at ipſum neq; uegetare, neq; ſentire, neq; intelligere corporale eſt: cumq; nulla ſit pars animæ corporalis, omnino anima corporalis non eſſe monſtrata eſt. Quæſtio de genere.i. an anima corpori ſubiiciatur ut generi. argumentum a partibus. Maxima propoſitio, A quibus partes abſunt, totũ quoq; abeſſe. Locus a partibus totũ coniungentibus. Item ab his partibus quæ totum diuidunt hoc modo, ſit in quæſtione, an anima ſecundũ locũ moueatur: Dicam motus ſecundũ locum tres ſpecies ſunt, crementũ, diminutio, permutatio: anima uero neq; creſcit, neq; minuitur, neq; ab alio loco ad aliũ tranſit: non igitur mouetur. Quæſtio de accidenti. Maxima propoſitio eadẽ quæ ſuperius. locus a partibus totum diuidentibus. A nota argumẽtum eſt, quoties ab interpretatione nominis rei dubiæ fides quæritur, hoc modo ut ſi dubitetur, an philoſophia ſit bonũ: dicemus, philoſophia eſt amor ſapientiæ, at id bonũ eſt, philoſophia igitur bonum eſt. Hic igitur rem non definiuimus, ſed nomẽ definitione prodidimus. Quæſtio de genere. Maxima propoſitio, Nominis interpretatione rem declarari. locus a notatione. Coniugata ſunt, quæ ab eodẽ nomine flectuntur, ut a iuſtitia, iuſtum, iuſte. Ab his ita capitur argumentum, ut ſi quæratur, an ridere gaudere ſit: dicemus, ſi riſus gaudium eſt, & ridere gaudere eſt. Quæſtio de accidenti. Maxima propoſitio, Coniugatorum eandẽ eſſe naturam. Locus a cõiugatis. Genus eſt quod de pluribus ſpecie differẽtibus in eo quod quid, prædicatur. Ab hoc ita ducitur argumentũ, ut ſi quæratur, Vtrum anima numerus ſit ſeipſum mouens, ut Xenocrati placuit: Dicemus, Anima ſubſtantia eſt: numerus uero ſubſtantia non eſt: igitur anima numerus non eſt. Quæſtio de definitione. Locus a genere. Maxima propoſitio: Quorum diuerſa ſunt genera, ipſa quoq; eſſe diuerſa. Forma eſt quod de pluribus numero differentibus in eo quod quid ſit prædicatur. Ab hac ſit argumentum hoc modo, ut ſi quæratur, An color in ſubiecto ſit: id approbabimus eo, quoniã album uel nigrum in ſubiecto ſunt. A ſpecie.ſ. ad genus deducentes. Quæſtio de genere. nam in ſubiecto eſſe uel nõ eſſe, accidens uel ſubſtantiam ſignificat, quæ ſunt prima rerũ genera, Maxima propoſitio, in formis ſpectari generũ proprietates. Locus a forma. Similitudo eſt eadem rerum differentiũ qualitas. Ab hac ita fieri argumentũ iudicatur, ut ſi quęratur, Sorte an electione rectores ciuitatibus dandi ſint: negetur, quoniã ne in naui quidẽ ſorte, ſed electione peritus rector eligitur. Similis eſt nauis quidem ciuitati, gubernator autẽ magiſtratui. Quæſtio de accidente Locus a ſimili. Maxima propoſitio, De ſimilibus idem eſt iudicium. Item a differentia, ut ſi quæratur, an idem ſit rex quod tyrãnus: dicemus minime. nam in rege pietas iuſtitia, manſuetudo, in tyranno cuncta diuerſa ſunt. Quæſtio de definitione, locus a differentia. Maxima propoſitio, Differentium rerũ nõ idem eſſe iudiciũ. Contraria uero quæ Cicero appellat, quatuor modis diuiduntur. Aut enim aduerſa ſunt, ut albũ nigrum: aut priuantia, ut iuſtitia iniuſtitia: aut relatiua, ut dominus ſeruus: aut negatiua, ut uiuere, non uiuere. Ab his omnibus ita argumẽta ducuntur: ab aduerſis, ſi bona eſt ſanitas, mala eſt ægritudo: a priuantibus, ſi iniuſtitiã fugimus, iuſtitiã ſequamur: a relatiuis, quiſquis pater eſſe uult, habeat filium: a negantibus, non me accuſas feciſſe quod me non feciſſe defendis. Quæſtiones de accidentibus. Maxima propoſitio, in aduerſis, priuantibus, & negantibus: Contraria ſibi conuenire non poſſe. In relatiuis autem, Abſq; ſe relatiua eſſe non poſſe. Locus a contrariis, quæ melius oppoſita uocarentur. Adiuncta ſunt, quæ finitimum tenent locũ: ita ut temporibus quoq;, tum antecedant, ut amorem congreſſio: cum rei, cui adiuncta ſunt, hæreant, ut ambulationi pedũ ſtrepitus: tum conſequantur, ut atrox facinus, mentis trepidatio. neq; hæc neceſſaria ſunt, ſed frequenter eueniunt. nam neq; qui congreſſus eſt, modis omnibus amauit, & qui congreſſus non eſt, uno ſemel aſpectu in amorẽ incidit: & ambulante aliquo poteſt non eſſe ſtrepitus pedũ, & non ambulante pedes ſtrepere, ſi uno eodemq; loco conſiſtens pedes moueat: & trepidare quis, cũ nihil atrox fecerit, & nõ trepidare qui fecerit: ab his ducetur argumentũ, uel cũ amare aliquem ſuſpicamur, quia fuerit ante congreſſus: uel ambulaſſe aliquẽ in locum, cum pedũ ſtrepitus fuerit auditus: uel atrox facinus commiſiſſe, quẽ trepidare uideamus. atque in his quæſtiones de accidẽtibus. Locus ab adiunctis. Maxima propoſitio, Ex adiunctis adiuncta perpendi. Antecedentia uero ſunt, quibus poſitis ſtatim neceſſe eſt aliud conſequatur, uelut cum dicimus, Si homo eſt, animal eſt. Neque in his temporũ ratio, nec rerum neceſſitas uaria eſt, ſed ſtatim ut dictũ fuerit id quod antecedit, id comitatur quod ſubſequens eſt. Hic uero locus totus in conditione eſt conſtitutus: poſita enim conditione ſi ſit antecedens, eſſe neceſſe eſt quod conſequitur, hoc modo. Si peperit, cum uiro concubuit. Antecedens eſt peperiſſe, cum uiro concubuiſſe conſequens: nã neque illud quæritur quid prius tempore ſit, quid poſterius. Et ſæpe iſta ita uariantur, ut id quod poſterius eſt tempore, antecedens eſſe uideatur in propoſitione, ut peperiſſe poſterius eſt, quam concubuiſſe: tamen ſi peperit, modis omnibus cũ uiro concubuit, & hoc præcedente & prius poſito, neceſſe eſt illud intelligatur. Aliquoties uero ſimul ſunt, ut ſi Sol ortus eſt, dies eſt. Aliquoties prius eſt quod pręcedit, poſterius quod conſequitur, ut ſi arrogans eſt, odioſus eſt, ex arrogantia enim quiſque ſit odioſus. Ex antecedenti igitur ſumitur argumentum. Si peperit cum uiro concubuit. ſumo quod antecedit, at peperit. concludo quod ſequitur, cum uiro igitur concubuit. A conſequentibus ita, ſumo quod ſequitur: at non concubuit cum uiro. concludo quod antecedit, non igitur peperit. Quæſtio eſt de accidenti. Locus ab antecedentibus & conſequentibus. Maximę propoſitiones, Poſito antecedenti comitari quod ſubſequitur,

tia uero ſunt contrariorũ conſequentia, ut uigilare & dormire contraria ſunt, ſtertere dormientibus adiunctũ eſt. Stertere igitur ac uigilare repugnantia ſunt, ab his ita fit argumentũ. Tu ne eum dicas uigilare, qui ſtertat? Quæſtio de accidente, argumentũ a repugantibus, maxima propoſitio, Repugnantia ſibi conuenire non poſſe. Cauſa eſt efficiens, quæ quamlibet rem præcedens efficit, nõ ſemper tempore, ſed proprietate naturæ, ut Sol diem, ab hac ita ſumitur argumentũ. Cur eſſe dubites diem, cũ Solem in cælo eſſe conſpicias? Quæſtio de accidenti: nã diem eſſe accidit aeri, id eſt eſſe propter Solem lucidũ, argumentum ab efficientibus cauſis, maxima propoſitio, Vbi cauſa eſt, inde effectum abeſſe non poſſe. Effectũ eſt quod efficit cauſa. ab hoc ita ſumitur argumentũ, An tu dubites amaſſe, quam rapuit? Quæſtio de accidente, argumentũ ab effectis, maxima propoſitio. Vbi effectus eſt, cauſam abeſſe non poſſe, ueluti non abfuit amor, qui fuit cauſa, cur rapuerit, quod eſt effectus. Comparatio uero maioris eſt, quoties, id quod minus eſt, maiori comparatur. Ab hoc loco ita ſumitur argumentum, ſi is qui patriã bello perſecutus eſt, tandem ueniam meruit a ciuibus, cur non is quoque mereatur qui ob ſeditionem motam, actus eſt in exiliũ? Quæſtio de accidenti, argumentũ a cõparatione maioris, maxima propoſitio, Quod in re maiore ualet, ualeat in minore. Minoris eſt cõparatio, quoties maior res confertur minori, atq; ex ea capitur argumentum hoc modo. Si C. Gracchũ mediocriter labefactantem ſtatũ reipublicæ Scipio priuatus interfecit, cur non Catilinam orbem terræ cæde atq; incendio uaſtare cupientẽ conſules perſequantur? Quæſtio de accidenti, argumentum a comparatione minoris, Maxima ꝓpoſitio, Quod in re minore ualet, ualeat in maiore. Paria ſunt, quæ eiuſdem quantitatis ſunt, & ſemper paritas ſimilitudo eſt quantitatis. Ab hac ita fit argumentum. Si Demoſthenem quis laudare deſiderat, cur uituperet Tulliũ? Quæſtio de accidẽti, argumentũ a cõparatione parium, maxima propoſitio, Parium idem eſſe iudicium. Reſtat is locus quẽ extrinſecus dixi aſſumi, hic iudicio nititur, & auctoritate & totus probabilis eſt, nihil continens neceſſarium. Probabile autem eſt, quod uidetur uel omnibus, uel pluribus, uel doctis, & ſapientibus, & inter hos claris atq; præſtantibus, uel his, qui ſecundũ unamquamq; artem peritiã conſecuti ſunt, ut medico in medicina, geometræ in geometria. ab hoc loco tale eſt argumentũ, ueluti ſi dicam, Difficile eſt cum Carthaginenſibus bellum gerere, quoniam id P. Scipio Cornelius Africanus dixit, qui ſæpe fuerat expertus. Hic uero locus extrinſecus dicitur conſtitutus, quoniam non de his, qui prædicati uel ſubiecti ſunt termini, ſumitur, ſed ab extrinſecus poſito iudicio uenit. Hic etiam inartificialis, & artis expers uocatur, quoniam non ſibi hinc ipſe conficit argumentum orator, ſed præparatis poſitisq; utitur teſtimoniis. Expeditis igitur M. Tullii differẽtiis quibus ipſe, a ſe maximas propoſitiones, quas locos eſſe diximus, ſeparauit, pertractanda breuiter mihi uidetur ſuperius digeſta partitio, ut ea quæ ſimilia uidentur, a ſemetipſis ratione congrua ſegregentur. Similis enim uidetur locus a toto ei, qui eſt a nota: uterq; .n. in definitione eſt conſtitutus. nam interpretatio nominis quædam ipſius nominis definitio eſt. Sed illa eorum maxima eſt differentia, quia locus a toto rem definit, a nota uero rem non definit, ſed nomen interpretatur. Diuerſa uero ſunt res ac nomen. Hoc enim ſignificat, illa ſignificatur. Item locus a partium enumeratione conſimilis uidetur eſſe ei, qui eſt a forma. nam & forma pars eſt, & qui genus diuidit, enumerat partes, neque aliter fieri ex forma argumentum poteſt, niſi diuidatur a genere: ſumi enim omnino forma non poteſt, niſi per diuiſionem. Sed hic quoque multa eſt differentia: nam partium enumeratio totas neceſſe eſt ut diuidat partes, eaſque uniuerſas ad fidem argumentationis aſſumat, ſiue illæ partes, ſiue illæ ſint ſpecies, ut genus quidem ſpeciebus, totum uero partibus approbetur. In forma uero ſufficiat ad demonſtrandum quod de genere dicitur una quælibet. Item locus a contrario & repugnantibus uidetur eſſe conſimilis, ſed habet differentiam, quia cõtraria primis ſibimet frontibus opponuntur. Repugnantia uero per coniunctionem cõtrariorum ſibi probantur aduerſa, ut dormire ac uigilare ſtatim ſibi contraria ſunt. Stertere uero repugnat uigilationi idcirco, quia ſomno coniungitur. Adiuncta uero & antecedentia & conſequentia quaſi finitima ſunt. Sed diſtant, ꝙ in adiunctis nulla eſt neceſsitas, in antecedentibus uero & conſequentibus maxima, in adiunctis uero tempora nimium ualent. nam quod adiunctũ eſt, id uel præcedere rem ſolet, uel cum ea uno eodemq; tempore eſſe, uel ſubſequi poſterius. At in antecedentibus nihil horum eſt, ſed non habita temporis ratione, mox ut fuerit antecedens, conſequens eſſe neceſſe eſt: & ſi conſequens non fuerit, antecedens neceſſe eſt interire.

De comparatione locorum Ciceronis & Themiſtij, & eorum inter ſe concordia. Cap. 11.

AC de M. Tullii locis ſufficienter dictum eſt, nunc ad Themiſtii diuiſionem redeamus, ut quomodo ſibi ſuperius digeſtæ partitiones conſentire poſſint, breuiter explicemus: ac primum quidem totius partitionis communiter differentias colligamus. Superior diuiſio docuit alios Themiſtii eſſe locos, qui in ipſis terminis, de quibus quæritur, inſunt, alios qui extrinſecus aſſumuntur, alios qui inter utroſq; uerſantur, ut hic trina intelligatur diuiſio. At M. Tullii diuiſio locos bifariam oſtendit. Alios enim in eo ipſo de quo agitur hærere proponit, alios extrinſecus aſſumi. Hic igitur omnes eos locos, quos medios Themiſtius propoſuit, his applicuit atq; coniunxit, qui ſunt in ipſis de quibus agitur, terminis conſtituti: & communiter quidem talis diuiſionum eſt differentia, quæ clarius apparebit, ſi ſingula perſequamur. Eos igitur locos, qui poſiti ſunt in terminis, de quibus in quæſtione dubitatur, priore partitione Themiſtius, tum in ſubſtantia poſuit tum in ſubſtantiæ conſequentia. In ſubſtantia ſunt definitio, deſcriptio, nominis interpretatio. Subſtantiæ uero conſequentia ſunt, genus, totum, ſpecies, pars, cauſa efficiens, materia, forma, effectus, corruptio, finis, uſus, communiter accidentia. Eos uero qui extrinſecus aſſumuntur, tum in iudicio, tum in ſimilitudine, tum in quantitatis comparatione, tum in oppoſitione, tum in proportione, tum in tranſumptione ſeparauit. Quos uero inter utroſque poſuit. hos in caſibus & coniugatis, & diuiſione conſtituit. Sed M. Tullius eos, qui in ipſo ſunt, de quo quæritur, tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex his rebus quæ quodammodo affectæ ſunt ad id, de quo quæritur, poſuit. Ipſa uero quæ affecta ſunt, multifaria diuiſione partitus eſt, ſolũ uero iudicium extrinſecus ſegregauit, pluresq; partes eorũ, quæ in diuiſione Themiſtii poſita ſunt ſubſtantiæ conſequentia. Itemq; locos medios, inter affecta numerauit. In tam uero uaria diuiſione neceſſe eſt, ut utræq; ſibi non eadẽ parte cõueniãt. Id uero in cũctis multipliciter diuiſis fieri poteſt uelut ſiquis diuidat triangulorũ formas ſic: Triãgulorum aliæ ſunt æquilateræ formæ, aliæ duo tantũ latera habentes æqualia, aliæ uero totis inæqualibus lateribus iunctæ. Rurſus ſit iſta diuiſio, ut alias dicat aliquis rectum habentes angulum, quæ orthogoniæ nuncupantur, alias dicat tribus acutis angulis contineri, quæ ſunt oxygoniæ, alias in obtuſum angulum tendi, quæ ſunt ambligoniæ. Neceſſe eſt igitur, ut utræque ſibi diuerſa partium ratione conueniant. nã quod eſt orthogonium, id ſemper uel duobus lateribus æqualibus continetur, uel tribus inæqualibus. Sed quod eſt ambligonium, id uel duobus lateribus continetur æqualibus, uel tribus inæqualibus. Sed quod eſt oxygoniũ, id uel tribus lateribus æqualibus, uel duobus inæqualibus continetur. Rurſus id quod eſt æquilaterũ, ſemper eſt oxygoniũ. id uero quod duobus æqualibus lateribus cõtinetur, uel orthogonium, uel ambligonium, uel oxygonium eſſe poteſt. Quod uero tribus inæqualibus continetur lateribus, uel orthogonium, uel ambligonium eſſe neceſſe eſt. Secundum igitur hunc modum cunctam M. Tullii atq; Themiſtii diuiſionem a principio pariter ordientes, inuicem ſibimet clauſam eſſe monſtremus, in quibus omnibus & exemplorum, & intelligentiæ ſuperius expeditæ præſens debet

eſſe

eſſe memoria. Diſponamus igitur omnem Themiſtii diuiſionem, & poſt hanc ſubiiciatur Tulliana partitio, ut ea quæ dicenda ſunt, apertius oculis ſubiecta clareſcant.

Themiſtii diuiſio.

Loci

Intrinſecus	Extrinſecus	Medii
A definitione	A rei iudicio	A caſibus
A deſcriptione	A ſimilibus	A coniugatis
A nominis interpretatiõe	A maiore	A diuiſione
A toto uel genere	A minore	
A partibus uel ſpecie	Ab oppoſitis	
Ab efficientibus	A proportione	
A materia	A tranſumptione	
A forma		
A fine		
Ab effectibus		
A corruptionibus		
Ab uſibus		
A communiter accidentibus		

M. Tullii diuiſio.

Loci

In ipſo	Extrinſecus
A toto	Ab auctoritate
A partibus	
A nota	
A coniugatis	
A genere	
A forma	
A ſimilitudine	
A differentia	
A contrario	
Ab adiunctis	
Ab antecedentibus	
A conſequentibus	
A repugnantibus	
A cauſis	
Ab effectis	
A comparatione { maiorum, minorum, parium	

Quibus ita deſcriptis nũc quẽadmodum M. Tullii diuiſio Themiſtii partitioni conueniat explicemus. Eũ igitur locũ, quẽ Cicero dixit a toto, a ſubſtãtia Themiſtius eſſe ꝓpoſuit. Vterq; .n. in definitione cõſiſtit, ſiue illa ſubſtãtialis ſit, ſiue deſcriptio. A partium enumeratione locus ex Ciceronis Topicis poſitus, idẽ eſt, qui in Themiſtii diuiſiõe inter medios a diuiſione nominatus eſt. Quoties .n. aliquid eſſe, uel nõ eſſe mõſtrare cõtendimus, ſi fidẽ a partiũ enumeratione capiamus, id ex diuiſione neceſſario faciendũ eſt. Diuiſio uero aut formarũ præceſſit, aut partiũ. Quãquam locus, qui ex diuiſione a Themiſtio inter medios collocatus eſt, a Cicerone in generis tractatione ponitur. Ait .n. Tullius cũ de genere loqueretur, hoc mõ: Cõmode etiã tractatur hæc argumentatio, q̃ ex genere ſumitur, cũ ex toto partes perſequare, hoc mõ: Si dolus malus eſt, cũ aliud agitur, aliud ſimulatur, enumerare licet q̃bus modis id fiat, deinde in eorũ aliquẽ id qđ arguas dolo malo factũ, includere. Qđ genus argumenti in primis firmũ uideri ſolet. A notatione Tullii locus is eſt, qui Themiſtii a nominis interpretatione. A coniugatis cõmunis eſt locus, eũ Themiſtius inter medios collocauit. A genere M. Tullius poſuit, a toto Themiſtius. A forma Ciceronis, a parte .i. ſpecie Themiſtii. A ſimilitudine communis quidem eſt, niſi ꝙ M. Tullius ſub ea proportionẽ cõprehendit. A differentia M. Tullii, a toto in Themiſtii diuiſione, uel a parte intelligi põt: a toto quidẽ, ſi ſit conſtitutiua differentia, de qua ſumitur argumentũ, a parte uero, ſi ſit diuiſibilis. A cõtrario idẽ locus eſt, qui apud Themiſtiũ ab oppoſitis dictus eſt, & extrinſecus cõſtitutus. Ab adiunctis ille eſt, qui in Themiſtii partitione a cõmuniter accidẽtibus dicitur, inter cõſequentia ſubſtãtiæ nominatus. Ab antecedentibus & conſequẽtibus locus multifariã ſpargitur. Nam & definitio & deſcriptio & antecedere rẽ & cõſequi poſſunt. Itemq; nominis interpretatio. Itẽ ſpecies antecedit, genus cõſequitur. Cauſa etiã efficiens antecedit, & ſequitur effectus. Materiã uero ſequitur effectus. Cõmuniter accidẽtia quoq; ſi inſeparabilia ſint, neceſſe eſt, ut cõſequantur. Cõiugata etiã ſeſe uel antecedunt, uel cõſequuntur, itaq; hic locus pluribus mixtus eſt, & non tã rebus ab aliis omnibus, q̃ã tractatione diuerſus: ipſa .n. cõditio conſequentiæ locũ alium facit, cum ipſa conditio cõſequentiæ, uel in definitione, uel in deſcriptione, uel in forma, uel in cauſa, uel in cæteris poſita ſit. Repugnantia uero oppoſitis aggregãtur. Efficientia cauſis efficiẽtibus uel materiæ. Effecta illi ſunt cõſimilia loco, quẽ Themiſtius poſuit a fine. Nã cauſarũ effectus finis eſt. A cõparatione maioris uel minoris idẽ locus eſt, qui apud Themiſtiũ inter extrinſecus locos ponitur a maiore & minore. A cõparatione pariũ inter eos, qui a ſimili ducũtur eſſe putandus eſt. Dictũ eſt .n. in quantitate ſimilitudinem eſſe paritatẽ. Reſtat locus utriſq; cõis, qui eſt extrinſecus collatus, quem Cicero, ſicut Themiſtius a rei iudicio eſſe propoſuit. Et M. Tullii quidẽ diuiſio ſuperiorẽ Themiſtii partitionem tali modo poterit includere, quod licet in ſubiecta deſcriptione proſpicere.

Tulliana diuiſio.	Themiſtii diuiſio.
A toto	A ſubſtantia
A partium enumeratione	A diuiſione
A notatione	A nominis interpretatione
A coniugatis	A coniugatis
A genere	A toto uel a genere
A forma	A parte uel ſpecie
A ſimilitudine	A ſimili & proportione
A differentia	A toto uel a parte
A contrario	Ab oppoſitis
Ab adiunctis }	A communiter accidentibus
Ab antecedentibus }	A definitione uel deſcriptione, uel interpretatione, uel ſpecie uel cauſa, uel materia, uel cõmuniter accidẽtibus uel cõiugatis.
A conſequentibus }	
A repugnantibus	Ab oppoſitis
Ab efficientibus	A cauſis & materia
Ab effectis	A fine
A maiori	A maiore
A minore	A minore
A pari	A ſimilibus
Ab auctoritate.	A rei iudicio.

Omnis quidẽ M. Tullii partitio locorũ in Themiſtii diuiſione ſuperioris deſcriptionis formula uidetur cõcluſa. Nunc Themiſtii diuiſio ad M. Tullii diuiſionẽ reducẽda eſt. Cuius quidẽ multa pars Ciceroni cõuenit, ſicut prior ẽt deſcriptio docet. Qđ uero ex Themiſtii ſupereſt diuiſione, id ſi ad Tullianæ partitionis ordinẽ referatur, facili cõpendio quemadmodũ ad ſe inuicẽ partitiones reducantur oſtenditur. Nam continue M. Tullii diuiſioni ex Themiſtii locis in ſuperiore deſcriptione conuenerant hi, Ciceronis quidẽ a toto: Themiſtii a ſubſtantia. A partium enumeratione Ciceronis, a

diuiſione Themiſtii. A notatione Ciceronis, a nominis interpretatione Themiſtii. A coniugatis utrorumq; cõmunis. A genere Ciceronis, a toto Themiſtii. A forma Ciceronis, a parte, ideſt ſpecie Themiſtii. A ſimilitudine communis. A differẽtia Ciceronis, a toto uel a parte Themiſtii. A cõtrario Ciceronis idem apud Themiſtiũ ab oppoſitis. Ab adiunctis Ciceronis, eundem a cõmuniter accidẽtibus Themiſtius poſuit. Ab antecedentibus & cõſequentibus, miſti cũ pluribus. A repugnãtibus Ciceronis, idẽ a Themiſtio ab oppoſitis dicitur. Ab efficientibus Ciceronis, a cauſis Themiſtii. Ab effectis Tullii, a fine Themiſtii. A cõparatione maioris, ac minoris, M. Tullii, idem ſunt a maiore ac minore Themiſtii. A cõparatione parium Ciceronis, a ſimilibus Themiſti. Cũ igitur M. Tullii plena diuiſio aliquibus membris Themiſtianæ diuiſionis aptetur: fieri nõ poteſt, ut nõ membra Themiſtianæ diuiſionis ſtatim ad Tullianæ conuenientiã reducantur. Quocirca ſiquid reliquũ eſt in Themiſtii diuiſione, qđ ſuperiori formulæ nõ uideatur adſcriptũ, plene M. Tullii diuiſioni poterimus aptare. Inuicẽ enim diuiſiones alterna reciprocatione cõiunctæ ſunt. Reſtant autem ex Themiſtii locis hi, ab uſibus, ab effectibus, & corruptionibus, & proportione, & tranſumptione. Quorũ quidẽ ab uſibus, ſi uſus alicuius rei ſemper effector eſt: ei loco Ciceronis aptandus eſt, qui ab efficientibus nuncupatur. Quod ſi ipſe uſus efficitur: ei loco Ciceronis adhibẽdus eſt, qui ab effectis uocatur. Ab effectibus uero, ſiquidẽ efficit aliquid effectus: ab efficiẽtibus cauſis eſt. Si uero ipſe effectus plenũ aliqđ cõfectumq; demonſtrat: is locus eſt quẽ ab effectis Tullius dixit. A corruptionibus uero, ab efficiẽtibus dici poteſt. Nam cũ omnis generatio efficiat aliquid. i. ſubſtantiã formet, corruptio rurſus ipſa quoq; efficit quiddã. i. ſubſtantiali forma ſpoliat ac priuat, uelut mors facit corporis diſſolutionẽ. A proportione uero idẽ eſt, quem Tullius a ſimilibus dixit: nam multorũ in multis ſimilitudo proportio eſt. Tranſumptio uero ſiquidem ad maiora fit, locus a maiorum cõparatione eſt: ſin uero ad minora, locus eſt a minorum cõparatione: quod ſi ad paria, locus eſt a parium comparatione. Atq; in his omnibus reducendis tale ſatis eſt deſcriptionis exemplum.

Themiſtii.		Ciceronis.
Ab uſibus	Si ipſe uſus aliquid efficit	Ab efficientibus
	Si ipſe uſus efficitur	Ab effectis
Ab effectibus	Si effectus aliquid efficit	Ab efficientib.
	Si effectus efficitur	Ab effectis
A corruptionibus		Ab efficientib.
A proportione		A ſimilibus
A trãſumptione	Si fit ad maius	A maiore
	Si fit ad minus	A minori
	Si fit ad pae	A pari

Ac de dialecticis quidem locis, quantum propoſiti operis ratio poſtulabat, explicuimus. Nunc uero de rhetoricis dicẽdum uidetur quid ſint, uel quid a dialecticis diſcrepare uideatur: ad cuius plenam diſputationem integrum quarti uoluminis ſpatium reſeruemus.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi, de differentijs Topicis

LIBER QVARTVS.

De Rhetorices, & Dialectices differentia, & breuiter de tota Rhetorices facultate. *Cap. I.*

SIQVIS operis titulum diligens examinator inſpiciat, cum de Topicis differentiis conſcribamus: non id a nobis tantum expectare debebit, ut locorum inter ſe dialecticorum, uel etiam rhetoricorum differentias demus, uerum id multo magis ut dialecticos locos a rhetoricis ſegregemus: quod nos efficacius aggredi poſſe arbitramur, ſi ab ipſa facultatum natura, diſputandi ſumamus exordium. Oſtenſa enim dialecticæ ac rhetoricæ ſimilitudine ac diſſimilitudine, ab ipſarum facultatum neceſſe eſt formis etiam locorũ qui eiſdem facultatibus deſeruiunt, cõmunitates, diſcrepantiasq; ducamus. Dialectica facultas igitur theſim tantum conſiderat. Theſis uero eſt ſine circunſtantiis quæſtio. Rhetorica uero de hypotheſibus ideſt de quæſtionibus circunſtantiarum multitudine incluſis tractat, & diſſerit. Circunſtãtiæ uero ſunt, quis, quid, ubi, quando, cur, quomodo, quibus adminiculis. Rurſus dialectica quidem ſi quando circunſtantias, ueluti perſonam, factum'ue aliquod ad diſputationem ſumit, nõ principaliter, ſed omnem eius uim ad theſim, de qua diſſerit, transfert. Rhetorica uero ſi theſim aſſumpſerit, ad hypotheſim trahit, & utraque ſuam quidem materiam tractat, ſed alterius aſſumit, ut proniore in ſua materia facultate utatur. Rurſus dialectica interrogatione, ac reſponſione conſtricta eſt. Rhetorica uero rem propoſitam perpetua oratione decurrit. Item dialectica perfectis utitur ſyllogiſmis. Rhetorica enthymematum breuitate contenta eſt. Illud etiam differentiam facit, quod Rhetor habet alium præter aduerſarium iudicem, qui inter utrolque diſceptet. Dialectico uero ille fert ſententiam, qui aduerſarius eſt. Ab aduerſario enim reſponſio ueluti quædam ſententia ſubtilitate interrogationis elicitur. Quæ cum ita ſint, omnis earum differentia uel in materia, uel in uſu, uel in fine eſt conſtituta. In materia, quia theſis atque hypotheſis materia quidem utriſque ſubiecta eſt. In uſibus, quòd hæc interrogatione, illa perpetua oratione diſceptat: uel quod hæc integris ſyllogiſmis, illa uero enthymematibus gaudet. In fine uero, quòd hæc perſuadere iudici, illa quod uult ab aduerſario extorquere conatur. Quibus ita præcognitis, paulo poſterius & quæſtiones rhetoricas, quæ in conſtitutionibus poſitæ ſunt, & proprii generis enumerabimus locos.

Nunc paulisper mihi uidetur de tota admodum breuiter facultate tractandum, magnum opus atque difficile. Quanta enim ſibimet ars Rhetorica cognatione iungatur, non facile conſiderari poteſt, uixque eſt etiam ut auditu animaduerti queat, nedum ſit facile repertu. De cuius quidem rei traditione nihil ab antiquis præceptoribus accepimus. De unoquoque enim præcipiunt, nihil de communi laborantes. Quam partem doctrinæ uacuam, ut poſſumus, aggrediamus. Dicemus itaque de genere artis, & ſpeciebus, & materia, & partibus, & inſtrumento, inſtrumentique partibus, opere etiam officioq; actoris, & fine, poſt hæc de quæſtionibus, ac de locis. Quocirca quod in communi ſpeculandum eſt, hinc differendi ſumamus exordium. Rhetoricæ igitur genus eſt facultas; Species uero tres, iudiciale, demonſtratiuum, deliberatiuum. Et genus quidem id eſſe, quod diximus, patet. Species autem idcirco ſunt, quas ſuperius commemorauimus, quoniam in his eſt tota facultas Rhetoricæ, in iudiciali genere cauſarum integra eſt. Item in demonſtratiuo, & deliberatiuo. Sed hæc genera ſunt cauſarum. Omnes enim cauſæ uel ſpeciales, uel indiuiduæ ſub horum trium generum uno cadunt, ut in iudiciali quidem ſpeciales, ut maieſtatis, uel repetundarum. Sub deliberatiuo uero quæcunque cauſæ conſultationem habent, ut ſi ſpecialiter accipias de bello uel de pace: ſi uero indiuidue de bello Pyrrhi uel pace. Eodem modo etiam in demonſtratiuis quæcunque ueniunt in laudem, aut in uituperationem: ſpecialiter quidem, ut laus uiri fortis: indiuidue uero, ut laus Scipionis, ſub demonſtratiuo ponuntur. Materia uero huius facultatis eſt, omnis quidem res propoſita ad dictionem. Fere autem eſt ciuilis quæſtio. in hanc ſpecies a Rhetorica uenientes, quaſi quædam formæ capiunt ſibi materiam, & triplici informatam tenent figura, quod poſterius liquebit, ut ciuilis quæſtio, quæ adhuc informis ſecundum ſpecies erat, fiat accepto fine unicuique ſpecierum Rhetoricæ ſubiecta. ut informis adhuc ciuilis quæſtio cum acceperit ex iudiciali finem iuſti: fiat ipſa ciuilis quæſtio in iudiciali genere conſtituta. Cum uero ex deliberatiuo ſumpſerit utile uel honeſtum: tunc fiet ipſa ciuilis quæſtio in deliberatiuo cau-

ſarum

ſarum genere conſtituta. Si uero ex demonſtratione ſumpſerit bonum, tum fit demonſtratiua ciuilis quæſtio. Veniunt autem ut in materiam ſpecies ex Rhetorica iccirco, quod aliter in materia ſua quælibet facultas non poteſt operari, quam ſi ſuas adhibeat partes. Abſentibus enim cunctis partibus ſuis Rhetorica quoque ipſa eſt abſens. Sed quoniã de ſpeciebus dictum eſt Rhetoricæ, quoniam ſunt genera cauſarum, ita ſunt, ut omnium negotiorum, quæ in ciuili quæſtione conſtituta ſunt informatorum a fine iuſto, iudiciale ſit genus. Omnium uero quæ conſtituta in ciuili quæſtione, honeſtum uel utilem finem ceperunt, deliberatiuum ſit genus. Omnium quoque quæ in ciuili quæſtione poſita finem honeſti tantum bonìue ſumpſerunt, ſit demonſtratiuũ genus. Sed de his hactenus. Nunc de partibus Rhetoricæ prouidendum eſt. Partes enim Rhetoricæ ſunt quinque, inuentio, diſpoſitio, elocutio, memoria, pronunciatio. Partes autem uocantur iccirco, quia ſi aliquid harum defuerit oratori, imperfecta facultas eſt: atque ideo quæ uniuerſam formant oratoriam facultatem, ea partes facultatis eius dicere ius eſt. Sed hæ partes, quoniam Rhetoricæ facultatis ſunt, totamq́; Rhetoricam facultatem componunt, neceſſe eſt, ut ubi fuerit Rhetorica integra, ipſæ quoque partes conſequantur in propriis ſpeciebus. omnes igitur Rhetoricæ partes inerunt Rhetoricæ ſpeciebus. quocirca, & his ciuilibus negotiis tractandis adhibentur, quæ a prædictis ſpeciebus Rhetoricæ informantur. æque igitur in iudiciali negotio, & in deliberatiuo, & demonſtratiuo, inuentio, diſpoſitio, elocutio, memoria, pronunciatioq́; conueniunt. Quoniam uero omnis fere facultas inſtrumento utitur ad faciendum quod poteſt: erit etiam Rhetoricæ facultatis aliquod inſtrumentum. hoc uero eſt oratio, quæ partim in ciuili genere uerſatur, partim minime. De ea autem oratione nunc loquimur, quæ aliquã habet quæſtionẽ, uel quæ ad finem expediendæ quæſtionis accommodatur. Ea uero oratio, quæ in ciuili genere uerſatur, continue decurrit. Ea uero quæ non eſt in ciuilibus cauſis, interrogatione & reſponſione explicatur. Sed prior rhetorica, ſecunda dialectica nuncupatur. quæ hoc a ſuperiore differt, primum quod illa ciuilem hypotheſim, hæc theſim conſiderat: dehinc quod illa continua, hæc interciſa oratione peragitur: & quod rhetorica oratio habet præter aduerſarium, iudicem: Dialectica uero eodem iudice, quo aduerſario utitur. Hæc igitur rhetorica oratio habet partes ſex, proœmium, quod exordium eſt, narrationem, partitionem, cõfirmationem, reprehenſionem, perorationem, quæ ſunt partes inſtrumenti rhetoricæ facultatis. Et quoniam Rhetorica in omnibus ſuis ſpeciebus ineſt, eiſdem inerunt. nec potius inerunt quam eiſdem ea quæ peragunt, adminiſtrabunt. Itaque & in iudiciali genere cauſarum neceſſarius eſt ordo proœmii, narrationis, atq; cæterorum, & in demonſtratiuo deliberatiuoq́; neceſſaria ſunt. Opus autem rhetoricæ facultatis eſt docere, mouereq́;. quod nihilominus iiſdem fere ſex inſtrumentis, ideſt orationis partibus adminiſtratur. Partes autem rhetoricæ, quoniam partes ſunt facultatis, ipſæ quoque ſunt facultates. Quocirca ipſæ quoque orationis partibus; quaſi inſtrumentis utentur in partem, atque ut his operentur, eiſdem inerit. Nam in exordiis niſi quinq; ſint prædictæ rhetoricæ partes, ut inueniat, diſponat, eloquatur, meminerit, pronunciet, nihil agit orator. Eodem quoq; modo & reliquæ fere partes inſtrumenti, niſi habeant omnes Rhetoricæ partes, fruſtra ſunt. Huius autem facultatis effector orator eſt, cuius eſt officium dicere appoſite ad perſuaſionem. Finis autem tum in ipſo, tum in altero. In ipſo quidem benedixiſſe, ideſt dixiſſe appoſite ad perſuaſionem. In altero uero, perſuaſiſſe: neque enim ſiqua impediunt oratorem quo minus perſuadeat: officio facto, finis non eſt conſecutus: ſed is quidem, qui officio fuit contiguus, & cognatus, conſequitur, facto officio: Is uero qui extra continetur, ſæpe non conſequitur, neque tamen Rhetoricam ſuo fine contentam, honore uacuauit. Hæc quidem ita ſunt mixta, ut Rhetorica inſit ſpeciebus, ſpecies uero inſint cauſis.

De ſtatibus ſeu conſtitutionibus cauſarum & eorum diuiſionibus. Cap. II.

CAuſarum uero partes ſtatus eſſe dicuntur, quos etiam aliis nominibus tum conſtitutiones, tum quæſtiones nominare licet: qui quidem diuiduntur ita, ut rerũ quoq; natura diuiſa eſt. Sed a principio, quæſtionum differentias ordinamur, quoniam rhetoricæ quæſtiones circunſtantiis inuolutę ſunt, omnes aut in ſcripti alicuius controuerſia uerſantur, aut præter ſcriptum ex re ipſa ſumunt contentionis exordium. Et illæ quidem quæ in ſcripto ſunt, quinq; modis fieri poſſunt, uno quidem cum hic ſcriptoris uerba defendat, ille ſententiam. Atq; hoc appellatur ſcriptum & uoluntas. Alio modo, ſi inter ſe leges quadam contrarietate diſſentiant, quas cum ex aduerſa parte defendunt, faciunt controuerſiam. atq; hic uocatur ſtatus legis contrariæ. Tertio, cum ſcriptum, de quo contenditur, ſententiam claudit ambiguã, hæc ſuo nomine ambiguitas nuncupatur. Quarto uero, cum ex eo, quod eſt ſcriptum, aliud non ſcriptum intelligitur, qđ quia per ratiocinationẽ, & quandam ſyllogiſmi conſequentiam inueſtigatur, ratiocinatio uel ſyllogiſmus dicitur. Quinto, cum ſermo eſt ſcriptus, cuius non facile uis, & natura clareſcat, niſi definitione detecta ſit, hic uocatur finis uel inſcriptio. Quos omnes a ſe differre non eſt noſtri operis, uerum Rhetorici demonſtrare: hæc enim ſpeculanda doctis, nõ rudibus diſcenda ꝓponimus, quamuis de eorum differentia in Topicorum cõmentis per tranſitum diſſeruimus. Earum autem conſtitutionum, quæ præter ſcriptum in ipſarum rerũ contentione ſunt poſitæ, ita differentiæ ſegregantur, ut rerũ quoq; ipſarum natura diuerſa eſt. In omni enim rhetorica quæſtione dubitatur, an ſit, quid ſit, quale ſit: & præter hæc, an iure, uel more poſſit exerceri iudicium. Sed ſi factum uel res, quæ intẽditur ab aduerſario negetur: quæſtio eſt, utrũ ſit: itaque coniecturalis conſtitutio nominatur. Quod ſi factum quidẽ eſſe conſtiterit, quid uero ſit id quod factũ eſt ignoretur, quoniã uis eius definitione monſtranda eſt: definitiua dicitur conſtitutio. At ſi & eſſe conſtiterit, & de rei definitione conueniat, ſed quale ſit inquiratur: tunc quia cui generi ſubiici debeat, ambigitur, generalis qualitas nuncupatur. In hac uero quæſtione & qualitatis & quantitatis & cõparationis ratio uerſatur. Sed quoniã de genere quæſtio eſt, ſecundum generis formam in plura neceſſe eſt hanc cõſtitutionem mẽbra diſtribui. Omnis enim quæſtio generalis, ideſt cũ de genere & qualitate, & quãtitate quęritur facti, in duas diſtribuitur partes. Nam aut in præteritũ quæritur de qualitate propoſiti, aut in præſens, aut in futurũ. Si in præteritũ, iuridicialis conſtitutio nuncupatur. Si præſentis uel futuri temporis teneat quæſtionẽ, negotialis dicitur. Iuridicialis uero, cuius inquiſitio præteritum reſpicit, duabus partibus ſegregatur: aut enim in ipſo facto uis defenſionis ineſt, & abſoluta qualitas nuncupatur; aut extrinſecus aſſumitur, & aſſumptiua dicitur conſtitutio. Sed hæc in partes quatuor deriuatur. Aut enim cõceditur crimen, aut remouetur, aut refertur, aut qđ eſt ultimũ, cõparatur. Conceditur crimen, cũ nulla introducitur facti defenſio, ſed uenia poſtulatur. Id fieri duobus modis poteſt, ſi deprecaris, aut purges. Deprecaris cũ nihil excuſationis attuleris: purgas cum facti culpa his aſcribitur, quibus obſiſti obuiariq; non poſſit: neque tamen perſonæ ſint: id enim in aliam conſtitutionem cadet. Sunt uero hæc imprudentia, caſus, atque neceſſitas. Remouetur uero crimen, cum ab eo, qui laceſſitur, transfertur in alium. Sed remotio criminis duobus fieri modis poteſt, ſi aut cauſa remoueatur, aut factum. Cauſa remouetur, cum aliena poteſtate aliquid factum eſſe contenditur. Factum uero cũ alius, aut potuiſſe, aut debuiſſe facere demonſtratur. atque hæc in his maxime ualent, ſi eius nomine in nos intendatur actio, quod non fecerimus id quod oportuit fieri. Refertur crimen cum iuſte in aliquem facinus commiſſum eſſe contenditur, quoniam is in quem commiſſum ſit, iniurius ſæpe fuerit, atque id quod intenditur, meruit pati. Comparatio eſt, cum propter meliorem utilioremue rem factum, quod aduerſarius arguit commiſſum, eſſe defenditur. Ho-

rum uero omnium ſunt propriæ differentiæ, atq; ideo minutisſimæ diuiſiones, quas rhetorum in his docendis explicandisq; conſcripti libri diligentius continent. Sed nos hæc a M. Tullio ſumpſiſſe ſufficiat. Ad aliud enim tota operis feſtinat intentio. De quibus omnibus hoc inſpiciendum eſt modo. M. enim Tullius cauſarum partes conſtitutiones eſſe demõſtrat eo loco, quo contra Hermagoram nititur dicens: Quod ſi generis cauſæ partes non poſſunt recte putari, multo minus recte partis cauſæ partes putabuntur. Pars autẽ cauſæ conſtitutio omnis eſt, partes cauſæ conſtitutiones eſſe deſignans. Quare de re multa quæſtio eſt, quo modo enim partes eſſe putabuntur cauſæ. Si enim ita partes, ut ſpecies: quo modo fieri poteſt, ut in una cauſa plures conſtitutiones ſint? nam ſpecies ſibi inuicem impermiſtę ſunt. At ueniunt in cauſam plurimæ conſtitutiones, non ſunt igitur partes cauſarũ, uelut ſpecies ſtatus. Illud quoq;, Quod nulla ſpecies aliam ſibi oppoſitã ſpeciem ad ſubſtantiam iuuat. Conſtitutio uero conſtitutionẽ confirmat ad fidem. Nec uero fieri poteſt, ut ita ſint cauſarum, quaſi totius partes. nullum enim cõpoſitum ex una parte totum, atq; integrum eſſe poteſt. Ac in cauſa conſtitutio una idonea eſt conſtituere cauſam. Quid igitur eſt dicendũ? patet uia rationi. Neq; enim cauſæ eius pars dicitur eſſe cõſtitutio, quæ in controuerſiam uenit, & quam ſtatus cõſtituit: cum præſertim qui additur ad cauſam ſtatus, una iam conſtitutione firmata, non ſit principalis, ſed accidens: atq; in uno negotio tot eueniant controuerſiæ, quot ſunt conſtitutiones, ſed quot controuerſiæ, tot cauſæ: licet eas unum contineat negotium: cauſæ tamen impermiſtæ ſibimet uariantur, ut qui iuuenem de lupanari exeuntem uidit, paulo poſt de eodem loco uxorem ſuam uidit egreſſam, accuſat iuuenem adulterii. Hic unũ negotium, hoc qđ uertitur, eſt. cauſæ autem duæ, una coniecturalis, ſi neget ſe feciſſe. Altera definitiua, ſi in lupanari concubitum dicat, nõ poſſe adulterium putari. Sed neq; neganti pars eſt eiuſdem controuerſiæ coniecturalis ſtatus, neq; definienti definito: totam enim continet cauſam. Cauſam autem uoco non generaliter, ſed controuerſiam aliqua conſtitutione formatam. Sunt autẽ conſtitutiones partes cauſæ generalis hoc modo: Si enim omnis cauſa coniecturalis eſſet, nec alius ſtatus inueniretur, non eſſet ſtatus coniecturalis cauſæ pars, ſed ipſa cauſa eſſet ſine dubio cõiectura. Sed quoniã partim coniectura, partim fine, partim qualitate, partim translatione cauſæ omnes tenentur: pars eſt conſtitutio cauſæ, non eius quam tenendo informat, ſed eius quam diuidit generalis, cuius ſcilicet quaſi membrum aliquod abſcindens ſuum facit unaquæq; conſtitutio. Sunt igitur partes ut ſpecies conſtitutiones cauſæ generalis, non eius, quam unaquæq; tenens informauerit. Quare genus eſt Rhetoricæ facultas. Rhetoricæ uero ſpecies tres, Iudiciale, Demonſtratiuum, Deliberatiuum. Materia autem ciuilis quæſtio, quæ dicitur cauſa. Partes huius materiæ conſtitutiones. Rhetoricæ partes, inuentio, diſpoſitio, elocutio, memoria, pronunciatio: Inſtrumentum, oratio: inſtrumenti partes, exordiũ, narratio, partitio, confirmatio, peroratio. Opus eſt docere & mouere. Actor eſt orator. Officium bene dicere. Finis tum bene dixiſſe, tum perſuadeſſe. Eſt uero tota Rhetorica in ſpeciebus. Species uero ita totam materiam informant, ut tamen uicisſim totam ſibi uendicent. qđ ex hoc intelligi poteſt: quoniam omnes materiæ partes ſingulæ ſpecies tenent. nam in iudiciali quatuor cõſtitutiones inuenies; & in deliberatiuo, demõſtratiuoq; eaſdem quatuor inuenire queas. Vnde oſtenditur, ſi omnes partes cauſæ generalis, quæ eſt ciuilis quæſtio, ſingulæ ſpecies habent: omnes uero partes cauſa ipſa eſt, cauſam ideſt ciuilẽ quæſtionem a ſpeciebus uicisſim uendicari totã eo modo, quo uox uno tempore ad plurimorum aures peruenit cum ſuis integra partibus, ideſt elementis: nam eodem tempore tota cauſa ad diuerſas ſpecies cum ſuis partibus tranſit. Sed cum ſpecies in materiam uenerint, ideſt in ciuilem quæſtionem, & eam cum ſuis obtinuerint partibus, inferunt ſecum etiam ipſam rhetoricæ facultatem. Quare etiam rhetoricæ partes in ſingulis conſtitutionibus inerunt. Sed illata materia, infert ſecum Inſtrumentum ſuum: infert igitur ſecum orationem, & hæc proprias partes, eritq; in cõſtitutionibus tractandis exordium, narratio, & cætera. Sed cum inſtrumentum uenerit in ciuilem quæſtionem: operam quoq; ſuam ſimul infert. docebit igitur, ac mouebit in omni conſtitutione. ſed hæc per ſe uenire non poterunt, niſi ſit, qui hæc moueat uelut artifex atq; architectus. Hic autem eſt orator, qui cum ad cauſam acceſſerit, faciet officium ſuũ. Bene igitur dicet in omni genere cauſarum, & in omni cõſtitutione: faciet etiam finem, tum ut bene dixerit in omni conſtitutione, tum ut perſuaſerit. De ſingulis igitur nunc quidem in cõmune tractauimus. De unoquoq; uero ſeparatim poſt, ſi erit commodum, differemus. Atque hæc hactenus

De locis rhetoricis & eorũ inter ſe diſtinctione. Cap. III.

NVnc de inuentione tractandum eſt: etenim prius quidẽ dialecticos dedimus, nũc rhetoricos promimus locos, quos ex attributis perſonę ac negotio uenire neceſſe eſt. Perſona eſt, quæ in iudicium uocatur, cuius dictum aliquod factum'ue reprehẽditur. Negotium, factũ dictum'ue perſonæ, propter quod in iudicium uocatur. itaq; in his duobus omnis locorum partitio conſtituta eſt. Quæ enim habent reprehenſionis occaſionem, eadẽ niſi omnino ad inexcuſabilem partem uergunt, defenſionis copiam ſubminiſtrant. ex eiſdẽ enim locis omnis accuſatio, defenſioq; cõſiſtit. Si igitur perſona in iudicium uocatur, neq; factum dictum'ue ullũ reprehenditur, cauſa eſſe non poterit. Nec uero factum dictum'ue aliquod in iudiciũ proferri poteſt, ſi perſona non extet. Itaq; in his duobus omnis iudiciorum ratio uerſatur, in perſona ſcilicet atq; negotio. Sed ut (dictum eſt) perſona eſt, quæ in iudicium uocatur: Negotium, factum dictum'ue perſonæ, propter quod reus ſtatuitur. Perſona agitur, & negotiũ ſuggerere argumenta non poſſunt: de ipſis enim quæſtio eſt. De quibus autem dubitatur, ea dubitationi facere fidem nequeunt. Argumentum uero erat ratio rei dubiæ faciens fidẽ. faciunt autem negotio fidem ea, quæ ſunt perſonis, ac negotiis attributa. Ac ſi quando perſona negotio faciat fidem, uelut ſi credatur contra rempublicam ſenſiſſe Catilinam, quoniam perſona eſt uitiorum turpitudine denotata: tunc non in eo quod perſona eſt, & in iudicium uocatur, fidem negotio facit, ſed in eo quod ex attributis perſonæ quandam ſuſcepit qualitatem. Sed ut rerum ordo clarius colliqueſcat, de circunſtantiis arbitror eſſe dicendum. Circunſtantiæ ſunt quæ conuenientes ſubſtantiam quæſtionis efficiunt. Niſi enim ſit qui fecerit, & quid fecerit, cauſaq; cur fecerit, locus, tempusq; quo fecerit, modus etiam, facultateſq; ſi deſunt, cauſa non ſtabit. Has igitur circunſtantias in gemina Cicero partitur, ut eam quæ eſt Quis circunſtantiam in attributis perſonæ ponat. Reliquas uero circunſtantias in attributis negotio conſtituat. Et primam quidem ex circunſtantiis eam, quæ eſt Quis, quam perſonæ attribuit, ſecat in undecim partes, nomen, ut Verres: naturam, ut barbarus: uictum, ut amicus nobilium: fortunam, ut diues: ſtudium, ut geometer: caſum, ut exul: affectionem, ut amans: habitum, ut ſapiens: conſilium: facta: & orationes: ea quæ extra illud factum, dictumq; ſunt, quod nunc in iudicium deuocatur. Reliquas uero circunſtantias, quæ ſunt, quod, cur, quomodo, ubi, quando, quibus auxiliis, in attributis negotio ponit, Quid & cur dicens continentia cum ipſo negotio. Cur in cauſa conſtituens. ea enim cauſa eſt uniuſcuiuſque facti, propter quam factum eſt. Quid uero ſecat in quatuor partes, in ſummam facti, ut parentis occiſio. ex hac maxime locus ſumitur amplificationis. Ante factum, ut concitus gladium rapuit: dum fit, uehementer percusſit: poſt factum, in abdito ſepeliuit. Quæ cum omnia ſint facta: tamen quoniam ad geſtum negotium, de quo quæritur, pertinent, non ſunt ea facta, quæ in attributis perſonæ numerata ſunt. Illa enim extra negotium, de quo agitur poſita, perſonam informantia, fidem ei negotio præſtant, de quo uerſatur intentio. Hæc uero facta, quæ continentia ſunt cum ipſo negotio; ad ipſum negotium, de quo quæritur pertinent. Poſtremas uero quatuor circunſtantias

Cicero

Cicero ponit in geſtione negotii, quæ eſt ſecunda pars attributorum negotiis, & eam quidem circunſtantiam, quæ eſt quando, diuidit in tempus, ut nocte fecit: & in occaſionem, ut cunctis dormientibus. Eam uero circunſtantiam, quæ eſt ubi, locum dicit, ut in cubiculo fecit. Quomodo uero ex circunſtantiis, modum: ut clam fecit. Quibus auxiliis circunſtãtiam, facultatem appellat: ut enim multo exercitu. Quorum quidem locorum, etſi ex circunſtantiarum natura diſcretio clara eſt: nos tamen beneuolentius faciemus, ſi uberius eorũ a ſe differentias oſtendamus. nam cum ex circunſtãtiis, alias M. Tullius poſuerit eſſe cõtinentia cum ipſo negotio, alias in geſtione negotii: atq; in continentibus cum ipſo negotio illum adnumerauit locũ, quem appellauit dum fit, ex ipſa prolationis ſignificatione idem uidetur eſſe locus hic, dum fit, ei qui eſt in geſtione negotii. Sed non eſt ita, quia dum fit, illud eſt, quod eo tempore admiſſum eſt, dum facinus perpetratur, ut percusſit. In geſtione uero negotii ea ſunt, quæ ante factum, & dum fit, & poſt factum quod geſtum eſt, continent. In omnibus enim tempus, locus, occaſio, modus, facultas inquiritur. Rurſus dum fit factum eſt, quo adminiſtratum eſt negotium. quæ igitur ſunt in geſtione negotii, non ſunt facta, ſed facto adhærentia. Nullus enim tempus, occaſionẽ, locum, modum, facultatem, facta eſſe conſenſerit: ſed (ut dictum eſt) æque cuilibet facto adhærentia ſunt, atque id nullo modo derelinquunt, quia quadam relatione ſubiecta ſunt ipſi quod geſtum eſt, negotio. Item ea quæ ſunt in geſtione negotii, ſine his quæ ſunt continentia cum ipſo negotio eſſe poſſunt. Poteſt.n. & locus, & tẽpus, & occaſio, & modus, & facultas facti cuiuslibet intelligi: etiamſi nemo faciat, quod illo in loco, uel tempore, uel occaſione, uel modo, uel facultate fieri poſſet. Itaq; ea, quæ ſunt in geſtione negotii, ſine his, quæ cõtinentia cũ ipſo negotio eſſe poſſunt: illa uero ſine his eſſe nõ poſſunt: factum enim præter locũ, tẽpus, occaſionem, modum, facultatemq; eſſe non poteſt. Atq; hæc quæ in attributis perſonæ ac negotio cõſtant, ſunt ueluti in dialecticis locis ea, quæ in ipſis hærent, de quibus quæritur. Reliqua uero quæ uel ſunt adiuncta negotio, uel geſtũ negotiũ conſequuntur, talia ſunt, qualia in dialecticis locis ea, quæ ſecundũ Themiſtium partim rei ſubſtantiam cõſequuntur, partim ſunt extrinſecus, partim uerſantur in mediis: ſecundũ Ciceronem uero inter affecta numerata ſunt, uel extrinſecus poſita. Sunt enim adiuncta negotio, ipſi etiã æque fidẽ faciunt quæſtioni, affecta quodammodo ad id de quo quæritur, & reſpicientia negotium, de quo agitur. nam circunſtantiæ ſeptem in attributis perſonæ, uel negotio numeratæ ſunt. hę cum cœperint aliis comparari, & quaſi in relationem uenire, ſi quid ad ſe continens referatur, uel ad id quod continetur, ſit aut ſpecies, aut genus. At ſi ad id referatur, quod ab eo longisſime diſtet, contrarium. Ac ſi ad finem ſuum atque exitum referatur, euentus eſt. Eodem quoque modo ad maiora, minora, & paria comparantur. Atq; omnino tales loci in his quæ ſunt ad aliquid, conſiderantur. nam maius, & minus, aut ſimile, aut æque magnum, aut diſparatum accidit circunſtantiis, quæ in attributis negotio atque perſonæ numeratæ ſunt. ut dum ipſæ circunſtãtię aliis comparantur. fiat ex his argumentum dicti facti'ue quod in iudicium trahitur. Diſtant autem a ſuperioribus, quòd ſuperiores loci uel facta continebant, uel factis ita adhærebant, ut ſeparari non posſint, ut locus, tempus, & cætera quæ geſtum negotium non relinquunt. Hæc uero quæ ſunt adiuncta negotio, non adhærent ipſi negotio, ſed accidunt circunſtantiis, & tunc demum argumentum præſtant, cum ad comparationem ueniunt. Sumuntur uero argumenta non ex contrarietate, ſed ex contrario, & non ex ſimilitudine, ſed ex ſimili, ut appareat non ex relatione ſumi argumentũ, ſed ex adiunctis negotio, & ea eſſe adiuncta negotio quæ ſunt ad ipſum, de quo agitur, negotium affecta. Conſecutio uero quæ pars quarta eſt eorum quæ negotiis attributa ſunt, neque in ipſis ineſt rebus, quæ rerum ſubſtantiam non relinquunt, neq; ex comparatione reperitur, ſed rem geſtam uel antecedit, uel etiam conſequitur. Atque hic totus locus extrinſecus eſt. Primum enim in eo quæritur id quod factum eſt, quo nomine appellari conueniat, in quo non de re, ſed de uocabulo laboratur. Qui deinde ſint auctores eius facti, & inuentionis comprobatores, atq; æmuli: id totum ex iudicio, & quodã teſtimonio extrinſecus poſito ad ſubſidiũ confluit argumenti. Deinde & quæ eius rei ſit lex, conſuetudo, pactio, iudiciũ, ſententia, artificiũ. Deinde quæritur, ſi natura eius euenire uulgo ſoleat, an inſolenter & raro. Et utrũ homines id ſua auctoritate comprobare, an offendi his cõſueuerint, & cætera, quæ factum aliquod ſimiliter confeſtim, aut interuallo ſolent cõſequi: quæ neceſſe eſt extrinſecus poſita ad opinionem magis tendere, quam ad ipſam rerũ naturã. Itaq; in hæc quatuor licet negotiis attributa diuidere, ut ſint partim cõtinentia cum ipſo negotio, quæ facta eſſe ſuperius dictum eſt: partim in geſtione negotii, quæ non eſſe facta, ſed factis adhærentia dudum monſtrauimus, partim adiuncta negotio. Hæc (ut dictũ eſt) partim in relatione ponuntur, partim geſtum negotio conſequuntur: horum fides extrinſecus ſumitur. Ac de rhetoricis quidem locis ſatis dictum eſt.

De conuenientiis & differentiis locorum rhetoricorum ad locos dialecticos. Cap. IIII.

NVnc illud eſt explicandum, quæ ſit his ſimilitudo cum dialecticis, quæ'ue diuerſitas: quod cum idonee conuenienterq; monſtrauero, propoſiti operis explebitur intẽtio. Primo adeo ut in dialecticis locis (ſicut Themiſtio placet) alii ſunt qui in ipſis hærent, de quibus quæritur, alii aſſumuntur extrinſecus, alii uero medii inter utroſq; locati ſunt: ſic in rhetoricis quoq; locis alii in perſonis atque negotio conſiſtunt, de quibus ex aduerſa parte certatur, alii uero extrinſecus, ut hi qui geſtum negotium conſequuntur, alii uero medii. Quorum, proximi quidem negotio ſunt hi, qui ex circunſtantiis, reliqui in geſtione negotii cõſiderantur. Illi uero qui adiunctis negotio collocantur, ipſi quoq; inter medios locos poſiti ſunt, quoniã negotium, de quo agitur, quadam affectione reſpiciunt. Vel ſiquis ea quidem, quæ perſonis attributa ſunt, uel quæ continentia ſunt cũ ipſo negotio, uel quæ in geſtione negotii conſiderantur, his ſimilia locis dicat, qui ab ipſis in Dialectica trahuntur, de quibus in quæſtione dubitatur. Cõſequentia uero negotium ponat extrinſecus: adiuncta uero inter utrunque conſtituat. Ciceronis uero diuiſioni hoc modo ſit ſimilis. nam ea quæ continentia ſunt cum ipſo negotio, uel ea quæ in geſtione negotii conſiderantur, in ipſis hærent de quibus quæritur. Ea uero quæ adiuncta ſunt, inter affecta ponuntur: ſed ea quæ geſtum negotium conſequuntur, extrinſecus collocata ſunt. uel ſiquis ea quidem quæ continentia ſunt cum ipſo negotio, in ipſis hærere arbitretur, affecta uero eſſe ea quæ ſunt in geſtione negotii, uel adiuncta negotio: extrinſecus autẽ ea quæ geſtum negotium conſequuntur. Iam uero illæ perſpicuæ ſunt communitates, quod quidem ipſi pene in utriſque facultatibus uerſantur loci, ut genus, ut pars, ut ſimilitudo, ut contrarium, ut maius, ac minus. De communitatibus ſatis dictum eſt. Differentiæ iſtæ ſunt, quòd dialectici theſibus etiam apti ſunt. Rhetorici tantum ad hypotheſes idest ad quæſtiones informatas circunſtantiis aſſumuntur. nam ſicut ipſæ facultates a ſemetipſis uniuerſalitate & particularitate diſtinctæ ſunt: ita etiam eorum loci ambitu & contractione diſcreti ſunt. nam dialecticorum maior eſt ambitus: & quoniam præter circunſtantias ſunt, quæ ſingulares faciunt cauſas, non modo ad theſes utiles ſunt, uerum etiam ad argumenta quæ in hypotheſibus poſita ſunt, eorumq; locos, qui ex circunſtantiis conſtant claudunt, atque ambiunt: itaq; fit, ut ſemper egeat rhetor dialecticis locis: dialecticus ſuis posſit eſſe contentus. Rhetor enim quoniam cauſas ex circunſtantiis tractat, ex eiſdem circunſtantiis argumenta præſumet, quæ neceſſe eſt ab uniuerſalibus & ſimplicibus confirmari, qui ſunt dialectici. Dialecticus uero qui prior eſt, poſteriore non eget, niſi aliquando inciderit quæſtio perſonæ, ut cum ſit incidens dialectico ad probandam ſuam theſim cauſa circunſtantiis incluſa, tum demum rhetoricis utatur locis. Itaq; in dialecticis locis, ſi

ita

Quid ſignificet perſona, & unde nomen perſonæ ſumptum ſit. Cap. II.

SEd de perſona maxime dubitari poteſt, quænam definitio poſsit aptari. Si enim omnis habet natura perſonam, indiſſolubilis nodus eſt, quænam inter naturam perſonamq; poſsit eſſe diſcretio. Aut ſi non æquatur perſona naturæ, ſed infra terminum ſpatiumq; naturæ perſona ſubſiſtit, difficile demum eſt, ad quas uſque naturas perſona perueniat, id eſt quas naturas conueniat habere perſonā quas a perſonæ uocabulo ſegregari. Nam illud quidem manifeſtum eſt, perſonam ſubiectam eſſe naturæ, nec præter naturam perſonam poſſe prædicari. Veſtiganda ſunt igitur hæc inquirentibus hoc modo. Quoniam præter naturam non poteſt eſſe perſona, quoniāq; naturæ aliæ ſunt ſubſtantiæ, aliæ accidentia, & uidemus perſonā in accidentibus non poſſe conſtitui: quis enim dicat ullam albedinis, uel nigredinis, uel magnitudinis eſſe perſonam? relinquitur ergo ut perſonam in ſubſtantiis dici conueniat: ſed ſubſtantiarū aliæ ſunt corporeæ, aliæ incorporeæ. Corporearum uero, aliæ ſunt uiuentes, aliæ minime. Viuentium aliæ ſunt ſenſibiles, aliæ minime. Senſibiliū aliæ rationales, aliæ irrationales. Rationalium uero alia eſt immutabilis atque impaſsibilis per naturā, ut Deus; alia per creationē mutabilis atque paſsibilis, niſi impaſsibilis gratia ſubſtātiæ ad impaſsibilitatis firmitudinem mutetur, ut angelorū atq; animæ. Ex quibus omnibus neque in non uiuentibus corporibus perſonā poſſe dici manifeſtum eſt. Nullus enim lapidis ullam dicit eſſe perſonam, neq; rurſus eorū uiuentium quæ ſenſu carent. Neque enim ulla perſona eſt arboris, neq; uero eius quæ intellectu ac ratione deſeritur. Nulla enim eſt perſona equi uel bouis, cæterorūq; animalium, quæ muta ac ſine ratione uitam ſolis ſenſibus degunt. At hominis dicimus eſſe perſonam, dicimus Dei, dicimus Angeli. Rurſus ſubſtantiarū aliæ ſunt uniuerſales, aliæ particulares. Vniuerſales ſunt quæ de ſingulis prædicātur, ut homo, animal, lapis, lignum, cæteraq; huiuſmodi, quæ uel genera uel ſpecies ſunt. Nā & homo de ſingulis hominibus, & animal de ſingulis animalibus, lapisq; ac lignum de ſingulis lapidibus ac lignis dicuntur. Particularia uero ſunt, quæ de aliis minime prædicantur, ut Cicero, Plato, hoc æs, unde hæc Achillis ſtatua facta eſt, Lignum hoc, unde hæc menſa compoſita eſt. Sed in his omnibus nuſquam in uniuerſalibus perſona dici poteſt, ſed in ſingularibus tantum atq; indiuiduis. Animalis enim uel generalis hominis nulla perſona eſt, ſed uel Ciceronis, uel Platonis, uel ſingulorum indiuiduorum perſonæ ſingulæ nuncupantur. Quocirca ſi perſona in ſolis ſubſtantiis eſt, atque in his, rationalibus, ſubſtantiaq; omnis natura eſt, nec in uniuerſalibus, ſed in indiuiduis conſtat, reperta eſt perſonæ definitio, naturæ rationabilis indiuidua ſubſtantia. Sed nos hac definitione eam quā Græci ὑπόστασιν dicunt, terminauimus: nomen.n. perſonę uidetur aliunde traductū. Ex his.ſ. perſonis qui in comœdiis tragœdiiſq; eos quorum intereſt homines repræſentabant. Perſona uero dicta eſt a perſonando circūflexa penultima. Quod ſi acuatur antepenultima apertiſsime a ſono dicta uidebitur. Idcirco aūt a ſono, quia e cōcauitate ipſa, maior neceſſe eſt uoluatur ſonus. Græci quoq; has perſonas πρόσωπα uocāt ab eo qđ perſonantur in facie, atq; ante oculos obtegant uultum παρὰ τοῦ πρὸς τοὺς ὦπας τίθεσθαι. Sed quoniam perſonis inductis hiſtriones indiuiduos homines, quorum intererat in tragœdia uel comœdia (ut dictū eſt) repræſentabant, idest Hecubā uel Medeam, uel Simonē, uel Chremetem, idcirco cæteros quoque homines, quorum certa pro ſui forma eſſet agnitio, & Latini perſonas, & græci πρόσωπα nuncupauerunt.

Quid interſit inter eſſentiam, ſubſiſtentiam, ſubſtantiam, atque naturam. Cap. III.

LOnge uero illi ſignatius, naturæ rationabilis indiuiduam ſubſtantiam ὑποστάσεως nomine uocauere, nos uero per inopiam ſignificantium uocū translatitiam retinuimus nuncupationem, eam quam illi ὑπόστασιν dicunt, perſonā uocantes, ſed peritior Græcia ſermonū ὑπόστασιν uocat indiuiduam ſubſiſtentiam, atque uti græca utar oratione in rebus quæ a græcis agitatæ latina interpretatione trāslatæ ſunt αἱ οὐσίαι ἐν μὲν τοῖς καθόλικοις εἶναι δύνανται, ἐν δὲ τοῖς κατὰ μέρος μόνοις ὑφίστανται .i. eſſentiæ in uniuerſalibus quidē eſſe poſſunt, in ſolis uero indiuiduis & particularibus ſubſtant. Intellectus enim uniuerſalium rerum ex particularibus ſumptus eſt. Quocirca, cū ipſæ ſubſtantiæ in uniuerſalibus quidē ſint, in particularibus uero capiāt ſubſtantiā, iure ſubſtantias particulariter ſubſiſtentes ὑποστάσεις appellauerunt. Neq; enim penſius ſubtiliusq; intuenti idē uidebitur eſſe ſubſiſtentia, quod ſubſtantia. nā quod græci οὐσίωσιν, uel οὐσιῶσθαι dicunt, id nos ſubſiſtentiā, uel ſubſiſtere appellamus. Quod uero illi ὑπόστασιν, uel ὑφίστασθαι, id nos ſubſtantiam, uel ſubſtare interpretamur. Subſiſtit enim quod ipſum accidentibus ut poſsit eſſe nō indiget. Subſtat autem id quod aliis accidentibus ſubiectū quoddam, ut eſſe ualeāt, ſubminiſtrat. Sub illis enim ſtat, dū ſubiectum eſt accidentibus. Itaque genera uel ſpecies ſubſiſtunt tantū: neque enim accidentia generibus ſpeciebuſue contingunt. Indiuidua uero nō modo ſubſiſtūt, (nam neq; ipſa indigent accidentibus, ut ſint. informata enim ſunt iam propriis & ſpecificis differētiis,) ſed accidētibus, ut eſſe poſſint, miniſtrant ſubſtantiæ, idest ſubiecta, dū ſunt. Quocirca, εἶναι quidem eſſe, οὐσιῶσθαι uero ſubſiſtere intelligitur. neq;.n. uerborū inops eſt græcia, ut M. Tull. illudit, ſed eſſentiā, ſubſiſtentiā ſubſtantiā, perſonā, totidē nominibus reddit. Eſſentiam quidem οὐσίαν. Subſiſtentiam uero οὐσίωσιν. Subſtantiam ὑπόστασιν. Perſonam πρόσωπον appellās. Ideo autē ὑποστάσεις græci indiuiduas ſubſtātias uocauerunt, quoniam cæteris ſubſunt, & quibuſdā quaſi accidentibus ſuppoſitæ ſubiectæq; ſunt. Atq; idcirco nos quoque eas ſubſtāntias nuncupamus, quaſi ſuppoſitas, quas ὑποστάσεις. Cumq; etiā πρόσωπα nuncupent eaſdem ſubſtantias: poſſumus nos quoq; nuncupare perſonas. Idē eſt igitur οὐσίαν eſſe, quod eſſentiā. Idē οὐσίωσιν, qđ ſubſiſtentiā. Idem ὑπόστασιν, quod ſubſtantiā. Idē πρόσωπον, quod perſonam. Quare autem de irrationalibus animalibus græcus ὑπόστασιν nō dicat, ſicut nos de eiſdē nomen ſubſtantiæ prædicamus, hæc ratio eſt, quoniam nomen hoc meliori applicatum eſt, ut aliqua id quod eſt excellentius, tametſi non deſcriptione naturæ ſecundum id quod ὑφίστασθαι, atque ſubſtare eſt: at certe ὑποστάσεως, uel ſubſtantiæ uocabulis diſcerneretur. Eſt igitur hominis quidem & eſſentia, idest οὐσία: & ſubſiſtentia, idest οὐσίωσις. Et ὑπόστασις, idest ſubſtantia. Et πρόσωπον, idest perſona: οὐσία quidem atque eſſentia, quoniam eſt, οὐσίωσις uero atque ſubſiſtentia, quoniam in nullo ſubiecto eſt. ὑπόστασις uero atque ſubſtantia, quoniam ſubeſt cæteris quæ ſubſiſtentiæ nō ſunt idest οὐσιώσεις. πρόσωπον atque perſona, quoniam eſt rationabile indiuiduum. Deus quoque & οὐσία eſt, idest eſſentia. Eſt enim, & maxime ipſe eſt, a quo omnium eſſe proficiſcitur. Et οὐσίωσις idest ſubſiſtentia. Subſiſtit enim nullo indigens. Vnde etiam dicimus unam eſſe οὐσίαν uel οὐσίωσιν, id eſt eſſentiam uel ſubſiſtentiam deitatis. Sed tres ὑποστάσεις, idest tres ſubſtantias. Et quidem ſecundum hunc modum dixere unam trinitatis eſſentiam, tres ſubſtantias, tresq; perſonas. Niſi enim tres in Deo ſubſtantias eccleſiaſticus loquēdi uſus excluderet, uideretur idcirco de Deo dici ſubſtantia, nō quod ipſe cæteris rebus quaſi ſubiectum ſupponeretur, ſed quod idem omnibus uti præeſſet, ita etiam quaſi principium ſubeſſet rebus, dum eis omnibus οὐσιῶσθαι uel ſubſiſtere ſubminiſtrat. Sed hæc omnia idcirco dicta ſint, ut differentia naturæ atq; perſonæ, id eſt οὐσίας atq; ὑποστάσεως monſtraremus. Quo uero nomine unumquodq; oporteat appellari eccleſiaſticæ ſit locutionis arbitrium.

Neſtorij præſulis Conſtantinopolitani confutatio, qui duas perſonas in Chriſto aſſerebat. Cap. IIII.

HOc interim conſtet, quod inter naturam perſonamq; differre prædiximus. Quoniam natura eſt cuiuslibet ſubſtantiæ ſpecificata proprietas: perſona uero rationabilis naturæ indiuidua ſubſiſtentia. Hanc in Chriſto Neſtorius

ſtorius duplicem eſſe conſtituit, eo.ſ.traductus errore, quod putauerit in omnibus naturis dici poſſe perſonam. Hoc.n.præſumpto, quoniã in Chriſto duplicem naturã eſſe cenſebat, duplicem quoque perſonam eſſe confeſſus eſt. Qua in re eũ falſum eſſe, cum definitio ſuperius dicta conuincat, tum hæc argumentatio euidenter eius declarauit errorem: ſi enim nõ eſt Chriſti una perſona, duaſq; naturas eſſe manifeſtum eſt, hominis.ſ. atque Dei: (nec tam erit inſipiens quiſquam, quin utramque earum ratione ſeiungat) ſequitur ut duæ uideantur eſſe perſonæ. eſt enim perſona (ut dictum eſt) naturæ rationabilis indiuidua ſubſiſtentia. quæ eſt igitur facta hominis Deiq; coniunctio? Num ita quaſi cum duo corpora ſibimet apponuntur, ut tantum locis iuncta ſint, & nihil in alterũ ex alterius qualitate perueniat? Quem coniunctionis modum Græci κατὰ παράθεσιν uocant: ſed ſi ita diuinitas humanitati coniuncta eſt, nihil horum ex utriſq; confectum eſt, ac per hoc nihil eſt Chriſtus. Nomen quippe ipſum unum quiddã ſignificat ſingularitate uocabuli. At ſi duabus perſonis manentibus, ea coniunctio, qualem ſuperius diximus, facta eſt naturarũ, unũ ex duobus effici nihil potuit. Omnino enim ex duabus perſonis nihil unquam fieri poteſt. Nihil igitur unum ſecũdum Neſtorium Chriſtus eſt, ac per hoc omnino nihil. Quod enim non eſt unũ, nec eſſe omnino poteſt. Eſſe enim atque unum conuertitur. Et quodcunque unum eſt, eſt, etiam ea quæ ex pluribus coniunguntur, ut aceruus, chorus, unum tamen ſunt. Sed eſſe Chriſtum manifeſte ac ueraciter confitemur. Vnum igitur eſſe dicimus Chriſtum. Quod ſi ita eſt, unã quoque Chriſti ſine dubitatione perſonam eſſe neceſſe eſt: nam ſi duæ perſonæ eſſent, unus eſſe non poſſet. Duos uero eſſe Chriſtos, nihil eſt aliud niſi præcipitatæ mẽtis inſania. Cur.n.omnino duos audeat Chriſtos uocare unũ hominẽ, alium deum? Vel cur eum qui deus eſt, Chriſtum uocat, ſi eum quoque qui homo eſt, Chriſtum eſt appellaturus? Cum ſimile nihil habeat ex copulatione coniunctum, cur ſimili nomine diuerſiſſimis abutatur naturis? cũ ſi Chriſtum definire cogitur utriſq; (ut ipſe dicit) Chriſtis, nõ poſſit unam definitionis adhibere ſubſtantiam. Si enim Dei atque hominis diuerſa ſubſtantia eſt, unumq; in utriſq; Chriſti nomen, nec diuerſarum coniunctio ſubſtantiarum unam creditur feciſſe perſonam, æquiuocum nomen eſt Chriſti, & nulla poteſt definitione concludi. Quibus autẽ unquam ſcripturis nomen Chriſti geminatur? Quid uero noui per aduentũ ſaluatoris effectũ eſt? nam catholicis & fidei ueritas, & raritas miraculi conſtat. Quam enim magnum eſt, quamque nouum quod ſemel, nec ullo alio ſeculo poſſit euenire, ut eius qui ſolus eſt Deus, natura cũ humana, quæ ab eo erat diuerſiſſima, conueniret, atq; ita ex diſtantibus naturis una fieret copulatione perſonæ. Secundũ Neſtorii uero ſententiã quid cõtigit noui? Seruat inquit proprias humanitas diuinitasq; perſonas. Quando enim non fuit diuinitatis propria, humanitatiſq; perſona? Quando uero non erit? Vel quid amplius in Ieſu generatione cõtigit, quã cuiuslibet alterius? ſi diſcretis utriſq; perſonis diſcretæ etiã fuere naturę. Ita enim perſonis manentibus, illic nulla naturarũ potuit eſſe coniunctio, ut in quolibet homine, cuius cũ propria perſona ſubſiſtat, nulla eſt ei excellentiſſimę ſubſtantię cõiuncta diuinitas, ſed fortaſſe Ieſum id eſt perſonam hominis, icirco Chriſtũ uocet, quoniã per eam mira quędam ſit operata diuinitas. Eſto uero Deum ipſum Chriſti appellatione cur uocet? Cur uero nõ elementa quoq; ipſa ſimili audeat appellare uocabulo, per quæ Deus mira quædã quotidianis motibus operatur? An quia irrationabiles ſubſtãtiæ nõ poſſunt habere perſonã, quæ Chriſti uocabulum excipere poſſint? Non ne in ſanctis hominibus, ac pietate conſpicuis apertus diuinitatis actus agnoſcitur? Nihil enim intererit, cur non ſanctos quoque uiros eadem appellatione dignetur, ſi in aſſumptione humanitatis, non eſt una ex coniunctione perſona. Sed dicat forſitan, illos quoq; Chriſtos uocari, fateor, ſed ad imaginẽ ueri Chriſti. Quod ſi nulla ex homine atq; deo una perſona coniuncta eſt, omnes ita ueros Chriſtos arbitrabimur, ut hunc qui ex uirgine genitus creditur. Nulla quippe in hoc adunata perſona eſt ex Dei atq; hominis copulatione: ſicut nec in eis, qui Dei ſpiritu de uenturo Chriſto prædicabant. Propter quod etiam ipſi quoq; appellati ſunt Chriſti. Iam uero ſequitur, ut perſonis manentibus, nullo modo a diuinitate humanitas credatur aſſumpta. Omnino enim diſiuncta ſunt, quæ æque perſonis naturiſq; ſeparantur, prorſus inquã diſiũcta ſunt. Nec magis inter ſe homines bouesq; diſiũcti, quã diuinitas in Chriſto humanitasq; diſcreta eſt, ſi manſere perſonæ. Homines quippe ac boues una animalis cõmunitate iunguntur. Eſt enim illis ſecundũ genus cõmunis ſubſtãtia, eademq; in uniuerſalitatis collectione natura: Deo uero atq; homini quid non erit diuerſa ratione diſiunctũ, ſi ſub diuerſitate naturæ, perſonarum quoq; credatur manſiſſe diſcretio? Non eſt igitur ſaluatum genus humanum, nulla in nos ſalus Chriſti generatione proceſſit? Tot prophetarũ ſcripturæ populũ illuſere credentẽ. Omnis ueteris teſtamẽti ſpernatur auctoritas, per quam ſalus mundo Chriſti generatione promittitur. non autem proueniſſe manifeſtum eſt, ſi eadem in perſona eſt, quæ in natura diuerſitas. Eundẽ quippe ſaluũ fecit, quem creditur aſſumpſiſſe. Nulla uero intelligi aſſumptio poteſt, ſi manet æque naturę perſonæq; diſcretio. Igitur qui aſſumi manente perſona non potuit, iure nõ uidebitur per Chriſti generationem potuiſſe ſaluari. Non eſt igitur per generationem Chriſti hominum ſaluata natura, quod credi nefas eſt. Sed quanquam permulta ſint, quæ hunc ſenſum impugnare ualeant atq; perfringere: de argumentorum copia tamen hoc interim libaſſe ſufficiat.

Eutychis abbatis Conſtantinopolitani confutatio qui unam naturam tantum in Chriſto aſſerebat. Cap. V.

TRanſeundum quippe eſt ad Eutychem, qui cũ a ueterũ orbitis eſſet euagatus, in contrarium cucurrit errorem. Aſſerens tantum abeſſe, ut in Chriſto gemina perſona credatur, ut ne naturam quidem in eo duplicem oporteat confiteri. Ita quippe eſſe aſſumptum hominem, ut ea ſit adunatio facta cũ Deo, ut natura humana non manſerit. Huius error ex eodẽ quo Neſtorii fonte prolabitur. Nam ſicut Neſtorius arbitratus, nõ poſſe eſſe naturã duplicẽ, quin perſona fieret duplex; atq; ideo cũ in Chriſto naturam duplicem cõfiteretur, duplicem credidit eſſe perſonam: Ita quoq; Eutyches nõ putauit naturã duplicem eſſe, ſine duplicatione perſonæ. Et cũ non confiteretur duplicem eſſe perſonam, arbitratus eſt cõſequens, ut una uideretur eſſe natura. Itaq; Neſtorius recte tenens duplicẽ in Chriſto eſſe naturam, ſacrilege confitetur duas eſſe perſonas: Eutyches uero recte tenẽs unam eſſe perſonam, impie credit unam quoq; eſſe naturã. Qui conuictus euidentia rerum (quandoquidem manifeſtũ eſt aliam naturam eſſe hominis, aliam Dei) ait duas ſe cõfiteri in Chriſto naturas ante adunationem, unam uero poſt adunationem. Quæ ſententia non aperte quod uult eloquitur, ut tamen eius dementiam perſcrutemur: Adunatio hæc aut tempore generationis facta eſt, aut tempore reſurrectionis: ſed ſi tempore generationis facta eſt, uidetur putare & ante generationem fuiſſe humanam carnem non a Maria ſumptam, ſed aliquo modo alio præparatam: Mariam uero uirginem appoſitam, ex qua caro naſceretur, quæ ab ea ſumpta non eſſet: illam uero carnem quæ ante fuerit, eſſe & diuiſam atque a diuinitatis ſubſtantia ſeparatam. Cum ex uirgine natus eſt, adunatam eſſe Deo, ut una uideretur eſſe facta natura. uel ſi hæc eius ſententia non eſt, illa eſſe poterit dicentis, Duas ante adunationem, unam poſt adunationem, ſi adunatio generatione perfecta eſt, ut corpus quidem a Maria ſumpſerit, ſed antequam ſumeret, diuerſam deitatis diuinitatiſq; fuiſſe naturam: ſumpta uero unam factam atque in diuinitatis ceſſiſſe ſubſtantiam. Quod ſi hanc adunationem non putat generatione, ſed reſurrectione factam: ruſus id duobus fieri arbitrabitur modis. Aut enim genito Chriſto, & nõ aſſumente de Maria corpus, aut aſſumente ab eadem carnem, uſque dum reſurgeret quidem duas eſſe naturas, poſt reſurrectionem unam factam. De quibus illud diſiunctum naſcitur, quod interrogabimus hoc modo; natus ex Maria Chriſtus; aut ab ea carnem humanã

traxit

traxit, aut minime: ſi non confitetur ex ea traxiſſe, dicat quo homine indutus aduenerit. Vtrum ne eo qui deciderat præuaricatione peccati, an alio? Si eo de cuius ſemine ductus eſt homo, quem ueſtita diuinitas eſt? Nam ſi ex ſemine Abrahę atq; Dauid, & poſtremo Marię non fuit caro illa qua natus eſt, oſtendat ex cuius hominis ſit carne deriuatus. Quoniam poſt primum hominem caro omnis humana, ex humana carne deducitur. Sed ſi quem dixerit hominē, a quo generatio ſumpta ſit Saluatoris præter Mariam uirginem, & ipſe errore confundetur, & aſcribere mendacii notam ſummæ diuinitati illuſus ipſe uidebitur. Quandoquidē Abrahę atq; Dauid promittitur in ſanctis diuinationibus, ut ex eorū ſemine toti mundo ſalus oriatur. Cum præſertim ſi humana caro ſumpta eſt, nō ab alio ſumi potuerit, niſi unde etiam procreabatur. Si igitur a Maria non eſt ſumptum corpus humanum, ſed a quolibet alio, per Mariā tamē eſt procreatum quod fuerat præuaricatione corruptum, ſuperius dicto repellitur argumento. Quod ſi non de eo homine Chriſtus indutus eſt, qui pro peccati pœna ſuſtinuerat mortē. Illud eueniet, ex nullius hominis ſemine talē potuiſſe naſci, qui fuerit ſine originalis pœna peccati. Ex nullo igitur talis ſumpta eſt caro, unde fit ut nouiter uideatur eſſe formata. Sed hęc aut ita hominū uiſa eſt oculis, ut humanū putaretur corpus, quod re uera non eſſet humanū, quippe quod nulli originali ſubiaceret pœnæ: Aut noua quædā uera nec pœnę peccati ſubiacens originalis ad tēpus hominis natura formata eſt. ſi uero hominis corpus nō fuit, aperte arguitur mentita diuinitas, quæ oſtenderet hominibus corpus. quod cum uerum eſſet, tū fallerentur hi qui uerum eſſe arbitrarentur. At ſi noua uera; nō ex homine ſumpta caro formata eſt: Quo tanta tragœdia generationis? ubi ambitus paſſionis? Ego quippe ne in homine quidem non ſtulte fieri puto, quod inutiliter factum eſt. Ad quam uero utilitatem facta probabitur tanta humilitas diuinitatis? Si homo qui perit generatione, a paſſione Chriſti ſaluatus non eſt: quoniā negatur aſſumptus. Rurſus igitur ſicut ab eodem Neſtorii fonte Eutychis error principium ſumpſit, ita ad eundem finem relabitur, ut ſecundum Eutychem quoque non ſit ſaluatum genus humanum. Quoniam non is qui æger eſſet & ſaluatione curaque egeret, aſſumptus eſt. Traxiſſe aūt hanc ſententiam uidetur, ſi tamen huius erroris fuit, ut crederet non fuiſſe corpus Chriſti uere ex homine, ſed extra atque a Deo in cælo formatum, quoniam cum eo in cælum creditur aſcēdiſſe. Quod exemplum continet tale, Non aſcendit in cælum niſi qui de cælo deſcēdit. Sed ſatis de ea parte dictum uidetur, ſi corpus quod Chriſtus excepit, ex Maria non credatur aſſumptum: ſi uero aſſumptum eſt ex Maria, neque permanſit perfecta humana, diuinaque natura, id tribus effici potuit modis. Aut enim diuinitas in humanitatem tranſlata eſt, aut humanitas in diuinitatem, aut utraque in ſe ita temperatæ ſunt atque commiſtæ, ut neutra ſubſtantia propriam formam teneret. Sed ſi diuinitas in humanitatē trāſlata eſt, factū eſt, quod credi nefas eſt, ut in humanitate immutabili ſubſtantia permanēte, diuinitas uerteretur. Et quod paſſibile atque mutabile naturaliter exiſteret, id immutabile permaneret. Quod uero immutabile atque impaſſibile naturaliter creditur, id in rem mutabilē uerteretur. Hoc igitur fieri nulla ratione contingit, ſed humana forſitā natura in deitatē uideatur eſſe conuerſa. hoc uero qui fieri poteſt? diuinitas in generatione Chriſti, & humanū animam ſuſcepit, & corpus. Non enim omnis res in rē omnē uerti ac tranſmutari poteſt. Nam cum ſubſtantiarū aliæ ſint corporeæ, aliæ incorporeæ, neque corporea in incorporeā, neque incorporea in eam quæ corpus eſt, mutari poteſt. Nec uero incorporea in ſe inuicem formas proprias mutāt. Sola enim mutari transformariq; in ſe poſſunt, quæ habent unius materiæ commune ſubiectum. Nec hęc omnia, ſed ea quæ in ſe facere & pati poſſunt. Id uero probatur hoc modo. Neque enim poteſt æs in lapidem permutari, nec uero idem æs in herbam. Nec quodlibet aliud corpus in quodlibet aliud transfigurari poteſt. Niſi & eadem ſit materia rerum in ſe tranſeuntium, & a ſe & facere & pati poſsint, ut cum uinum atque aqua miſcentur, utraq; ſunt alia, quæ actū ſibi paſſionemq; communicent. Poteſt enim aquæ qualitas a uini qualitate aliquid pati. Poteſt item uini ab aquæ qualitate aliquid pati. Atque idcirco ſi multum quidē fuerit aquę, uini uero paululū, non dicuntur immiſta, ſed alterū alterius qualitate corrumpitur. Si quis.n. uinum fundat in mare, non miſtum eſt mari uinum, ſed in mare corruptum. Idcirco quoniā qualitas aquę multitudine ſui corporis nihil paſſa eſt a qualitate uini, ſed potius in ſeipſam uini qualitatem propria multitudine commutauit. Si uero ſint mediocres, ſibique æquales, uel paulo inæquales naturæ, quæ a ſe facere & pati poſſunt, illæ miſcentur, & mediocribus inter ſe qualitatibus temperantur. Atque hæc quidem in corporibus, neque his omnibus, ſed tantum quæ a ſe (ut dictum eſt) & facere & pati poſſunt, communi atque eadem materia ſubiecta. Omne enim corpus quod in generatione & corruptione ſubſiſtit, communem uidetur habere materiam, ſed non omne ab omni uel in omni, uel facere aliquid uel pati poteſt. Corporea uero in incorporea nulla ratione poterunt permutari. quoniam nulla communi materia ſubiecta participant, quæ ſuſceptis qualitatibus in alterutram permutetur. Omnis enim natura incorporeæ ſubſtātiæ nullo materiæ nititur fundamēto. Nullū uero corpus eſt, cui nō ſit materia ſubiecta. Quod cum ita ſit, cumq; ne ea quidem quæ communem materiam naturaliter habent, in ſe tranſeant, niſi illis adſit poteſtas in ſe & a ſe faciendi ac patiēdi. Multo magis in ſe non permutabuntur, quibus non modo communis materia non eſt, ſed cum alia res materiæ fundamēto nititur ut corpus, alia omnino materiæ ſubiecto nō egeat ut incorporeum. Non igitur fieri poteſt ut corpus in incorporalē ſpeciē permutetur. Nec uero fieri poteſt, ut incorporalia in ſeſe commiſtione aliqua permutentur. Quorū.n. communis nulla materia eſt, nec in ſe uerti, nec permutari queunt. Nulla autem eſt incorporalibus materia rebus, non poterunt in ſe igitur inuicem permutari. Sed anima & Deus incorporeæ ſubſtantiæ recte credantur. Non eſt igitur humana anima, in diuinitatē, a qua aſſumpta eſt, permutata. Quod ſi neq; corpus, neq; anima in diuinitatē potuit uerti, nullo modo fieri potuit, ut humanitas conuerteretur in Deum. Multo minus uero credi poteſt, ut utraque in ſeſe confunderentur. quoniā neq; incorporalitas tranſire ad corpus poteſt, neque rurſus econuerſo, corpus ad incorporalitatem. quandoquidem nulla his materia ſubiecta communis eſt, quæ alterutris ſubſtantiarum qualitatibus permutetur. At ita aiunt. Ex duabus quidem naturis Chriſtum conſiſtere, in duabus uero minime. Hoc ſcilicet intendentes, quoniam quod ex duabus conſiſtit, ita unū fieri poteſt, ut illa ex quibus dicitur conſtare non maneant. ueluti cum mel aquæ confunditur, neutrum manet, ſed alterum alterius copulatione corruptum quiddam tertiū fecit: ita illud quidem quod ex melle atq; aqua tertium ſit, cōſtare ex utriſque dicitur, in utriſque uero negatur. Non enim poterit in utriſq; conſtare, quando utrorumq; natura nō permanet. Ex utriſq; conſtare poteſt, licet ea ex quibus coniungitur, alterutra qualitate corrupta ſint: in utriſque uero huiuſmodi conſtare nō poterit, quoniā ea quæ in ſe transfuſa ſunt non manent, ac non ſunt utraq;, in quibus cōſtare uideatur, cum ex utriſque cōſtent in ſe inuicē qualitatū mutatione transfuſis. Catholici uero utrūq; rationabiliter confitentur. Nam & ex utriſque cōſiſtere, ſed id qua ratione dicatur, paulo poſterius explicabo. Nunc illud manifeſtum eſt conuictam eſſe Eutychis ſententiam, eo nomine, quod cum tribus modis fieri poſſit, ut ex duabus naturis una ſubſiſtat, ut aut diuinitas in humanitatem translata ſit, aut humanitas in diuinitatem, aut utraq; permiſta ſint: Nullum horum modum fieri potuiſſe ſuperius dicta argumentatione declaratur.

Catholicæ fidei expoſitio, duas in Chriſto naturas, & unā tantum perſonam aſſerentis. *Cap. VI.*

Reſtat ut quemadmodum Catholica fides dicat, & in utriſque naturis Chriſtum, & ex utriſque conſiſtere doceamus. Ex utriſque naturis aliquid conſiſtere duo ſignificat, unum quidem cum ita eſt. unius aliquid ex dua

bus naturis iungi, ſicut ex melle atque aqua. Id autẽ eſt ut ex quolibet modo confuſis, uel ſi una uertatur in alteram, uel ſi utræque in ſe miſceantur inuicem, nullo modo tamen utræque permaneant: ſecundum hunc modum Eutyches ait ex utriſque naturis Chriſtum conſiſtere. Alter uero modus ex utriſque conſiſtendi, quod ita ex duabus iunctum eſt, ut illa tamen ex quibus iunctum eſſe dicitur, maneant, nec in alterutra uertantur, ut cum dicimus coronam ex auro gemmiſq; compoſitam. Hic neque aurum in gemmas tranſlatum eſt, neque in aurum gemma conuerſa, ſed utraque permanent, nec formam propriam derelinquunt. Talia ergo ex aliquibus conſtantia & in his conſtare dicimus, in quibus conſiſtere prædicantur. Tunc enim poſſumus dicere coronam in gẽmis auroque conſiſtere. Sunt enim gemmæ atque aurum in quibus corona conſiſtat. Nam in priore modo, non eſt mel atque aqua, in quibus illud quod ex utriſq; iungitur conſtet. Cum igitur utraſque manere naturas in Chriſto Fides Catholica confiteatur, perfectaſque eaſdem perſiſtere, nec alteram in alterã tranſmutari, iure dicit. Et in utriſq; naturis Chriſtũ, & ex utriſq; conſiſtere. In utriſque quidẽ, quia manent utræque. Ex utriſque uero, quia utrarumq; adunatione manentiũ una perſona fit Chriſti. Non autem ſecundum eam ſignificationem ex utriſque naturis Chriſtum iunctum eſſe, fides Catholica tenet, ſecundum quam Eutyches pronunciat. Nam ille talem ſignificationem coniunctionis ex utraque natura ſumit, ut non confiteatur in utriſque conſiſtere: neque enim utraſque manere. Catholicus uero eam ſignificationem ex utriſque conſiſtendi ſumit, quæ illi ſit proxima eãq; conſeruet, quæ in utriſque conſiſtere confitetur. Aequiuocum igitur ex utriſque conſiſtere, ac potius amphibolum, & gemina ſignificatione diuerſa deſignans, una quidem ſignificatione non manere ſubſtãtias, ex quibus illud quod copulatum eſt, dicatur eſſe coniunctum. Alio modo, ſignificans ita utriſque coniunctum, ut utraque permaneat. Hoc igitur expedito æquiuocationis atq; ambiguitatis modo, nihil eſt ultra quod poſſit opponi, quin id ſit quod firma ueraq; fides catholica continet, eundem Chriſtum hominem eſſe perfectum, eundem Deum, eundemq; qui homo ſit perfectus atque Deus, Vnum eſſe Deum ac Dei filium, nec quaternitatem trinitatis aſtrui, dum homo additur ſupra perfectum Deum, ſed unam eandemque perſonam numerum trinitatis explere. Vt cum humanitas paſſa ſit, Deus tamen paſſus eſſe dicatur. Nõ quod ipſa deitas humanitas facta ſit, ſed quod a deitate fuerit aſſumpta. Item qui homo eſt, Dei filius appellatur, non ſubſtantia diuinitatis, ſed humanitatis, quæ tamen diuinitati naturali unitate coniuncta eſt. Et cum hæc ita intelligentia diſcernantur, permiſceanturq;, tamen unus idemque & homo perfectus ſit, & Deus. Deus quidẽ quod ipſe ſit ex patris ſubſtantia genitus, homo uero quod ex Maria ſit uirgine procreatus. Itemque, quid homo, Deus: eo quod a Deo fuerit aſſumptus: & qui Deus homo, quoniã ueſtitus homine ſit. Cumq; in eadẽ perſona aliud ſit diuinitas, quę ſuſcepit, aliud quam ſuſcepit humanitas, idẽ tamen Deus atque homo eſt. Nam ſi hominem intelligas, idem homo eſt, atque Deus. quoniã homo ex natura, Deus aſſumptione. Si uero Deum intelligas, idem Deus eſt atq; homo: quoniam Deus eſt natura, homo aſſumptione: ſitq; in eo gemina natura, geminaq; ſubſtantia, quoniam homo Deus: unaque perſona, quoniam idem homo atque Deus; mediaque eſt hæc inter duas hæreſes uia. Sicut uirtutes quoq; medium tenent. Omnis enim uirtus in medio rerum decore locata conſiſtit. Siquidem uel ultra uel infra quam oportuerit fiat, a uirtute diſceditur, medietatem igitur uirtus tenet. Quocirca ſi quatuor hæc neque ultra eſſe poſſunt, ut in Chriſto, aut duæ naturæ ſint, duæque perſonæ, ut Neſtorius ait: aut una perſona unaque natura, ut Eutyches ait: aut duæ naturæ, ſed una perſona, ut Catholica fides credit, aut una natura, duæque perſonæ. Cumque duas quidem naturas duaſque perſonas in ea, quæ contra Neſtorium dicta eſt, reſponſione conuicerimus. Vnam uero perſonam unamque naturam eſſe nõ poſſe, Eutyche præponente monſtrauimus. Neque tamen tam amens quiſquam hucuſque extitit, ut unam in eo naturam crederet, ſed geminas eſſe perſonas. Reſtat ut ea ſit uera, quam fides catholica pronunciat, geminam ſubſtantiã; ſed unã eſſe perſonã. Quia uero pauloante diximus Eutychẽ confiteri duas quidẽ in Chriſto ante adunationem naturas, unã uero poſt adunationẽ; cũq; hunc errorẽ duplicẽ interpretamur cælare ſententiã, ut hæc adunatio aut generatione fieret, cum ex Maria corpus hominis minime ſumeretur, aut ſumptũ quidẽ ex Maria per reſurrectionẽ fieret adunatio: de utriſq; quidẽ partibus idonee (ut arbitror) diſputatũ eſt.

Ex quo ſtatu hominis corpus Chriſti aſſumptum ſit. Cap. VII.

NVnc quærendum eſt quomodo fieri potuerit, ut duæ naturæ in unam ſubſtantiam miſcerentur. Verum tamen eſt etiam nunc & alia quæſtio, quæ ab his inferri poteſt, qui corpus humanum ex Maria ſumptum eſſe non credunt: ſed alias fuiſſe ſequeſtratũ pręparatumq; quod in adunatione ex Mariæ utero gigni ac proferri uideretur. Aiunt enim ſi ex homine ſumptum eſt corpus, homo uero omnis ex prima pręuaricatione, non ſolum peccato & morte tenebatur, uerum etiam affectibus peccatorum erat implicitus. Eaque illi fuit pœna peccati, ut cum morte teneretur obſtrictus, tamen eſſet reus etiam uoluntate peccandi, cur in Chriſto neque peccatum fuit, neque peccandi ulla uoluntas? Et omnino habet animaduertendam dubitationem talis quæſtio. Si enim ex carne humana Chriſti corpus aſſumptũ eſt, dubitari poteſt, quænam caro hæc quæ aſſumpta ſit, eſſe uideatur. Eum quippe ſaluauit quem etiã aſſumpſit. Sin uero talem hominem aſſumpſit, qualis Adam fuit ante peccatũ, integram uidetur humanam aſſumpſiſſe naturam, ſed tamen quæ medicina penitus non egebat. Quomodo autem fieri poteſt ut talẽ aſſumpſerit hominem qualis Adam fuit, cum in Adam potuerit eſſe peccandi uoluntas atque affectio? unde factum eſt, ut etiam prætergreſſis diuinis præceptis, inobedientiæ delictis teneretur aſtrictus. In Chriſto uero ne uoluntas quidem ulla creditur fuiſſe peccandi. Cum pręſertim, ſi tale corpus hominis aſſumpſit, quale Adæ ante peccatum fuit, non debuerit eſſe mortalis, quoniam Adam ſi non peccaſſet, mortem nulla ratione ſenſiſſet. Cum igitur Chriſtus non peccauerit, quærendum eſt, cur ſenſerit mortem, ſi Adæ corpus antequã peccaret aſſumpſit? Quod ſi talem ſtatum ſuſcepit hominis, qualis Adę poſt peccatum fuit: uidetur etiam Chriſto non defuiſſe neceſſitas, ut & delictis ſubiiceretur, & paſſionibus confunderetur. Obductiſque iudicii regulis, bonum a malo non ſincera integritate diſcerneret quoniam has omnes pœnas Adam delicti præuaricatione ſuſcepit. Contra quos reſpondendum eſt; tres intelligi hominum poſſe ſtatus. Vnum quidem Adæ ante delictum, in quo tametſi ab eo mors aberat, nec adhuc ullo ſe delicto polluerat, poterat tamen in eo uoluntas eſſe peccandi. Alter in quo mutari potuiſſet, ſi firmiter in Dei præceptis manere uoluiſſet. Tunc enim id addendum foret, ut non modo non peccaret, aut peccare uellet, ſed ne poſſet quidem aut peccare, aut uelle delinquere. Tertius ſtatus eſt poſt delictum, in quo mors illum neceſſario ſubſecuta eſt, & peccatum ipſum uoluntaſque peccati, quorum ſummitatum atque contrariorum hæc loca ſunt. Is ſtatus, qui primus eſſet, ſi in præceptis Dei Adam manere uoluiſſet. & his qui pœnæ fuit, quoniam manere noluit. in illo enim nec mors eſſe, nec peccatum nec uoluntas ulla peccati. In hoc uero & mors, & peccatum, & delinquendi omnis affectio, omniaque in perniciem prona, nec quicquam in ſe opis habentia, ut poſt lapſum poſſet aſſurgere. Ille uero medius ſtatus in quo præſentia quidem mortis uel peccati aberat. Poteſtas uero utriuſque conſtabat, inter utrunque ſtatum eſt collocatus. Ex his igitur tribus ſtatibus Chriſtus corpore naturæ ſuæ ſingulas quodammodo indidit. Nam quod mortale corpus aſſumpſit, ut mortem a genere humano fugaret, in eo ſtatu ponendum eſt, quod poſt Adæ præuaricationem pœnaliter inflictum eſt. Quod uero non fuit in eo

uoluntas

uoluntas ulla peccati, ex eo ſumptum eſt ſtatu, qui eſſe potuiſſet niſi uoluntate inſidiantis fraudibus applicaſſet. Reſtat igitur tertius ſtatus, ideſt medius, ille ſcilicet qui eo tempore fuit, cum nec mors aderat, & adeſſe poterat delinquendi uoluntas. In hoc igitur Adam talis fuit, ut manducaret ac biberet, ut accepta digereret, ut laberetur in ſomnum, & alia quæ ei non defuerunt. Humana quidem, ſed conceſſa, & quę nullam pœnam mortis inferrent. quæ omnia habuiſſe Chriſtum dubium non eſt. Nam & manducauit, & bibit, & humani corporis officio functus eſt. Neque enim tanta indigentia in Adam fuiſſe credenda eſt, ut niſi manducaſſet, uiuere non potuiſſet. Sed ſi ex omni quidem ligno eſcam ſumeret, ſemper uiuere potuiſſet, hiſq; non mori. Idcirco paradiſi fructibus indigentiam explebat. Quā indigentiam fuiſſe in Chriſto nullus ignorat, ſed poteſtate, non neceſsitate: & ipſa indigentia, ante reſurrectionem in eo fuit. Poſt reſurrectionem uero talis extitit, ut ita illud corpus immutaretur humanum, ſicut Adæ præter præuaricationis uinculum mutari potuiſſet: quodque nos ipſe Ieſus Chriſtus uotis docuit optare ut fiat uoluntas eius, ſicut in cęlo & in terra, & ut adueniat eius regnum, & nos liberet a malo. Hæc enim nomina, illa beatiſsima humani generis fideliter credentium immutatio deprecatur. Hęc ſunt quæ ad te de fidei meæ credulitate ſcripſi. qua in re ſiquid perperam dictū eſt, non ita ſum amator mei, ut ea quæ ſemel effuderim, meliori ſententiæ anteferre contendā. Si enim nihil eſt ex nobis boni, nihil eſt quod in noſtris ſententiis amare debeamus. Quod ſi ex illo cuncta ſunt bona, qui ſolus eſt bonus: illud potius bonum eſſe credendum eſt, quod illa incommutabilis bonitas, atque omnium bonorum cauſa, præſcribit.

ANITII M. SEVERINI BOETHI

ad Symmachum, quomodo trinitas eſt unus Deus, & non tres Dii.

INVESTIGATAM diutiſsime quæſtionem quantum noſtræ mentis igniculū illuſtrare lux diuina dignata eſt, formatam rationibus literiſque mandatam, offerēdā uobis communicandamq; curaui, tam ueſtri cupidus iudicii, quā noſtri ſtudioſus inuentu. Qua in re quid mihi ſit animi quoties ſtylo excogitata commendo, cum ex ipſa materiæ difficultate, tum ex eo quod charis, ideſt uobis tantum loquor, intelligi poteſt. Neque enim famæ iactatione & inanibus uulgi clamoribus excitamur. Sed ſiquis eſt fructus exterior, hic non aliam poteſt, niſi materiæ ſimilem, ſperare ſententiam. Quocunque igitur a uobis deieci oculos, partim ignaua ſegnities, partim callidus liuor occurrit, ut contumeliā uidear diuinis tractatibus irrogare, qui talibus hominū monſtris non agnoſcenda hic potius, quam proculcanda proiecerim. Idirco ſtylum breuitate contraho, & ex intimis ſumpta philoſophiæ diſciplinis, nouorum uerborum ſignificationibus, uelo: ut hæc mihi tantum uobiſque, ſi quando ad ea conuertitis oculos, colloquantur. Cæteros uero ita ſubmouimus, ut qui capere intellectu nequiuerint, ad ea etiam legenda uideantur indigni. Sane tantum a nobis quæri oportet, quantum humanæ rationis intuitus ad diuinitatis ualet celſa conſcendere. Nam cæteris quoque artibus idem, quaſi quidam finis, eſt conſtitutus, quouſque poteſt uia rationis accedere. Neque enim medicina ſemper ægris affert ſalutem. Sed nulla erit culpa medentis, ſi nihil eorum, quæ fieri oportebat, omiſerit. Idem quoque fit in cæteris. At quantum hæc difficilior quæſtio eſt, tam facilior debet eſſe ad ueniam. Vobis tamen etiam illud inſpiciendum eſt, an ex beati Auguſtini ſcriptis ſemina rationum, aliquos in nos uenientia fructus intulerint, ac de propoſita quæſtione, hinc ſumamus initium. Chriſtianæ religionis reuerentiam plures uſurpant, ſed ea fides pollet maxime ac ſolitarie, quæ tum propter uniuerſalium præcepta regularum, quibus eiuſdem religionis intelligitur auctoritas, tum propterea quod eius cultus per omnes pene mundi terminos emanauit, catholica uel uniuerſalis uocatur. Cuius hæc eſt de Trinitatis unitate ſententia, Pater, inquiunt, Deus, Filius Deus, Spiritus ſanctus Deus. Igitur Pater, Filius, Spiritus ſanctus, unus Deus, non tres Dii. Cuius coniunctionis ratio eſt indifferentia: eos enim differentia comitatur, qui uel augēt, uel minuunt, ut Arriani. Qui gradibus meritorum Trinitatem uariantes diſtrahunt atque in pluralitatem deducunt. Principium enim pluralitatis, alteritas eſt: præter alteritatem enim nec pluralitas quid ſit intelligi poteſt. Trium nanque rerum in quolibet tum genere, tum ſpecie, tum numero diuerſitas conſtat. Quoties idem dicitur, toties diuerſum etiam prædicatur. Idem uero dicitur tribus modis. Aut genere, ut idem homo quod equus, quia idem genus ut animal: aut ſpecie, ut idem Cato quod Cicero, quia eadē ſpecies, ut homo: uel numero, ut Tullius & Cicero, quia unum eſt numero. Quare diuerſum etiam uel genere, uel ſpecie, uel numero dicitur: ſed numero differentiam, accidentium uarietas facit. Nam tres homines neque genere, neque ſpecie, ſed ſuis accidentibus diſtant. Nā uel ſi animo cuncta ab his accidentia ſeparemus, tamen locus cunctis diuerſus eſt, quem unū fingere nullo modo poſſumus. Duo enim corpora unum locum non obtinebunt, qui eſt accidens, atq; ideo ſunt numero plures, quoniam accidentibus plures fiunt. Age igitur ingrediamur, & unumquodque ut intelligi atque capi poteſt, diſcutiamus. Nam ſicut optime dictum uidetur, eruditi eſt hominis, unumquodque ut ipſum eſt, ita de eo fidem capere atque tentare. Nam cum tres ſint ſpeculatiuæ partes, naturalis, in motu, inabſtracta. Conſiderat enim corporum formas cum materia, quæ a corporibus actu ſeparari non poſſunt. Quæ corpora in motu ſunt, ut cū terra deorſum, ignis ſurſum fertur, habetq; motū forma materiæ coniuncta. Mathematica ſine motu, inabſtracta. Hæc enim formas corporum ſpeculatur ſine materia ac per hoc ſine motu. Quæ formæ cū in materia ſint, ab his ſeparari non poſſunt. Theologia ſiue motu abſtracta atque ſeparabilis. Nam dei ſubſtantia & materia & motu caret. In naturalibus igitur rationaliter, in Mathematicis diſciplinaliter, in diuinis intellectualiter uerſari oportebit. Neque deduci ad imagines, ſed potius ipſam inſpicere formam, quæ uere forma, neque imago eſt, & quæ, eſſe ipſum, eſt: & ex qua eſſe, eſt. Omne nanque eſſe, ex forma eſt. Statua enim non ſecundum æs, quod eſt materia, ſed ſecundum formam quæ in eo inſignita eſt, effigies animalis dicitur, ipſumque æs non ſecūdum terram, quæ eſt eius materia, ſed dicitur ſecundum æris figuram. Terra quoq; ipſa, non ſecundum materiam dicitur, ſed ſecundum ſiccitatem grauitatemq;, quæ ſunt formæ. Nihil igitur ſecundum materiam eſſe dicitur, ſed ſecundum propriam formam. Sed diuina ſubſtantia ſine materia forma eſt, atque ideo unum, & eſt id quod eſt: reliqua enim nō ſunt id quod ſunt. Vnumquodque enim habet eſſe ſuum ex his, ex quibus eſt, ideſt ex partibus ſuis, & eſt hoc atque hoc, id eſt partes ſuæ coniunctæ, ſed non hoc uel hoc ſingulariter, ut cum homo terrens conſtet ex anima, & corpore, corpus & anima eſt: non, uel corpus, uel anima. Igitur in parte non eſt id quod eſt, quod uero non eſt ex hoc atq; hoc, ſed tantum eſt hoc. Illud uero eſt id quod eſt, pulcherrimum fortiſsimumque quia nullo nititur. Quocirca hoc, uere unum, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud, præterquam id quod eſt: neq; enim ſubiectum fieri poteſt. forma enim eſt, formæ uero ſubiectæ eſſe nō poſſunt. Nā quod cæterę formæ, ſubiectæ accidentibus ſint ut humanitas, nō ita accidentia ſuſcipit eo quod ipſa eſt, ſed eo quod materia ei ſubiecta eſt. Dum enim materia ſubiecta humanitati ſuſcipit quodlibet accidens, ipſa hoc ſuſcipere uidetur humanitas. forma uero quæ eſt ſine materia, nō poterit eſſe ſubiectū, nec ineſſe materiæ. Neque .n. eſſet forma, ſed imago. Ex his enim formis quæ præter materiā ſunt iſtę formę uenerunt, quæ ſunt in materia, & corpus efficit. Nam cæteris, quæ in corporibus ſunt, abutimur formas uocantes, dū imagines ſint. Aſsimulantur .n. formis his, quæ non ſunt in materia conſti-

tutæ. Nulla igitur in eo diuerſitas, nulla ex diuerſitate pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo, atque idcirco nec numerus. Deus uero a deo nullo differt, nec uel accidentibus, uel ſubſtantialibus differentiis in ſubiecto poſitis diſtat: ubi uero nulla eſt differentia, nulla eſt omnino pluralitas: quare nec numerus. Igitur unitas tantum. Nam cum tertio repetitur deus, cum pater, & filius, & ſpiritus ſanctus nuncupatur: tres unitates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipſæ ſunt. Si aduertamus ad res numerabiles, ac non ad ipſum numerum. Illic enim unitatũ repetitio numerum facit. Tres enim unitates ternarium faciunt, quia ipſe numerus ex unitatibus collectus eſt. In eo autẽ numero, qui in rebus naturalibus conſtat, repetitio unitatum atq; pluralitas, minime facit numerabilium rerũ numeroſam diuerſitatem. Numerus enim duplex eſt. Vnus quidem quo numeramus, alter uero qui in rebus numerabilibus conſtat. Etenim unũ res eſt: unitas qua unum dicimus. Duo rurſus in rebus ſunt, ut homines uel lapides dualitas mihi, ſed tum dualitas, qua duo homines uel lapides fiunt duo, & in cæteris eodem modo. Ergo in numero quo numeramus, repetitio unitatum facit pluralitatem: in rerũ uero numero non facit pluralitatem unitatum repetitio, uelut ſi de eodem dicam, Gladius unus, Mucro unus, Enſis unus. poteſt enim unus tot uocabulis gladius agnoſci. Hæc enim unitatum repetitio, iteratio potius eſt quã numeratio, uelut ſi ita dicamus, Enſis, mucro, gladius: repetitio quædam eſt eiuſdem, non numeratio diuerſorum. Velut ſi dicam ſol, ſol, ſol, non tres ſoles effecerim, ſed uno toties prædicauerim. Non igitur ſi de patre filio & ſpiritu ſancto, tertio prædicatur Deus, idcirco trina numeratio numerum facit. hoc enim illis, ut dictum eſt, imminet, qui inter eos diſtantiam faciunt meritorum. Catholicis uero nihil in differentia conſtituentibus, ipſamque formam, ut eſt, eſſe ponentibus, neque aliud eſſe, quam eſt ipſum quod eſt, opinantibus: Repetitio recte de eodem, quam enumeratio diuerſa uidetur, tum dicitur deus pater, deus filius, deus ſpiritus ſanctus. Atque hæc trinitas eſt unus deus, uelut enſis atque mucro unus gladius. uelut ſol, ſol, ſol, unus ſol. Sed hic interim ad eam dictum ſit ſignificationem monſtrationemque, qua oſtenditur non omnem unitatum repetitionem, numerum pluralitatẽq; perficere. Non uero ita dicitur pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, quaſi multiuocum quiddã. Nam mucro & enſis & ipſe eſt, & idem. Pater uero ac filius & ſpiritus ſanctus idem quidem eſt, non uero ipſe. In qua re paulisper conſiderandum eſt, requirentibus enim ipſe eſt pater qui filius, minime inquiunt. Rurſus idem alter qui alter negatur. non eſt igitur inter eos in re omni in differentia. Qua ſubintrat numerus quem ex ſubiectorum diuerſitate cõfici ſuperius explanatum eſt. De qua re breuiter conſiderabimus, ſi prius illud quemadmodum de deo unum quodque prædicatur, præmiſerimus. Decem omnino prædicamenta traduntur, quæ de rebus omnibus uniuerſaliter prædicantur, ideſt ſubſtantia, qualitas, quantitas, ad aliquid, ubi, quando, habere, ſitum, facere, pati. Hæc igitur talia ſunt, qualia ſubiecta permiſerint. Nam pars eorum in reliquarũ rerum prædicatione ſubſtantia eſt, pars in accidentium numero eſt. Ad hæc cum quis in diuinam uerterit prædicationem, cuncta mutantur quæ prædicari poſſunt, aliquid uero omnino non poteſt prædicari. Nam ſubſtantiam in illo non eſt uere ſubſtantia, ſed ultra ſubſtantiam. Item qualitas, & cætera quæ euenire queunt, quorum ut amplior fiat intellectus, exempla ſubdenda ſunt. Nam cum dicimus deus, ſubſtantiam quidem ſignificare uidemur, ſed eam quæ ſit ultra ſubſtantiam. Cum uero iuſtus, qualitatem quidem, ſed non accidentem, ſed eam quæ ſit ſubſtantia. Sed ultra ſubſtantiam. Neque enim aliud eſt quod eſt, aliud eſt quod iuſtus eſt, ſed idem eſt eſſe deo, quod iuſtus. Item cum dicitur magnus, uel maximus, quantitatem quidem ſignificare uidemur, ſed eam quæ ſit ipſa ſubſtantia talis, qualem eſſe diximus ultra ſubſtantiam. Idem eſt enim eſſe deo, quod magnus. De forma enim eius ſuperius demonſtratum eſt, quoniam s ſit forma & unum uere nec ulla pluralitas. Sed hæc prædicamenta alia ſunt, ut in quo ſint, ipſum eſſe faciant quod dicitur, diuiſe quidem in cæteris, in deo coniuncte atque copulate, hoc modo. Nam cum dicimus ſubſtantia ut homo uel deus, ita dicitur quaſi illud de quo prædicatur, ipſum ſit ſubſtantia, ut ſubſtantia homo uel deus. Sed diſtat. Quoniam homo non integre ipſum homo eſt, ac per hoc nec ſubſtantia. Quod enim eſt, aliis debet, quæ non ſunt homo. Deus uero hoc ipſum quod eſt, deus eſt. Nec enim aliud eſt niſi quod eſt, ac per hoc ipſum, deus eſt. Rurſus iuſtus quod eſt qualitas, ita dicitur quaſi ipſe hoc ſit de quo prædicatur. ideſt ſi dicamus homo iuſtus, uel deus iuſtus, ipſum hominẽ uel deum iuſtum eſſe proponimus, ſed differunt quod homo alter, alter eſt iuſtus, deus uero eſt idem ipſum quod iuſtum. Magnus etiam homo uel deus dicitur. atque ita quaſi ipſe ſit homo magnus, uel deus magnus. Sed homo tantũ magnus, deus uero ipſum magnum exiſtit. reliqua uero neque de deo, neque de cæteris prædicantur. Nam ubi uel de deo, uel de homine prædicare poteſt. De homine, ut in foro: de deo, ut ubique. Sed ita, ut nõ quaſi ipſa ſit res id quod prædicatur, de qua dicitur. Non enim ita homo dicitur eſſe in foro, quemadmodum eſſe albus, uel longus, nec quaſi circumfuſus, & determinatus proprietate aliqua, qua deſignare ſe poſſit, ſed tantum quod ſit illud aliis informatum rebus per hanc prædicationem oſtenditur: de deo uero non ita. Nam quod ubique eſt, ita dici uidebitur, non quod in omni ſit loco. Omnino enim in loco eſſe non poteſt, ſed quod ei omnis locus adſit ad eum capiendum, cum ipſe non ſuſcipiatur in loco. Atque ideo nuſquam in loco eſſe dicitur, quoniam ubique eſt, ſed non in loco. Quando uero eodem prædicatur modo, ut de homine, heri uenit: de deo uero ſemper eſt. hoc quoque non quaſi eſſe aliquid dicitur illud ipſum, de quo heſternus dicitur aduentus, ſed quod ei ſecundum tempus acceſſit prædicatur. Quod uero de deo dicitur, ſemper eſt, unum quidem ſignificat, quaſi omni præterito fuerit, omni quoquo modo ſit præſenti, omni futuro erit, quod de cælo & de cæteris immortalibus corporibus ſecundum philoſophos dici poteſt. At de deo non ita. Semper enim eſt, quoniam ſemper præſens eſt in eo tempus. Tantumque inter noſtrarum rerum præſens, quod eſt nunc, intereſt, ac diuinarum, quod noſtrum nunc quaſi currens tempus, facit ſempiternitatẽ. Diuinum uero nunc, permanens neque mouens ſeſe, atque conſiſtens, æternitatem facit. Cui nomini ſi adiicias ſemper, facies ei quod eſt, nunc, iugem indefeſſumque, ac per hoc perpetuum curſum, quod eſt ſempiternitas. Rurſus habere uel facere eodem modo. Dicimus enim currit ueſtitus, de homine: de deo cuncta poſſidens, regit. Rurſus nihil de eo quod eſt eſſe de utriſque dictũ eſt. Sed hæc omnis prædicatio exterioribus datur, omniaq; hic quodammodo referuntur ad aliud. Cuius prædicationis differentiã ſic facilius internoſcimus, Qui homo eſt, uel deus, refertur ad ſubſtantiã qua eſt aliquid, ideſt homo uel deus. Qui iuſtus, refertur ad qualitatẽ, qua ſcilicet eſt aliquid ideſt iuſtus. Qui magnus, ad quantitatem, qua eſt aliquid ideſt magnus. Nam in cæteris prædicationibus nihil tale eſt. Qui enim dicit eſſe aliquẽ in foro, uel ubique, refert quidem ad prædicamentum quod eſt ubi, ſed nõ in quo aliquid eſt, uelut iuſtitia iuſtus. Item cũ dico currit, uel regit, uel nunc eſt, uel ſemper eſt, refertur quidem uel ad facere, uel ad tempus. Si tamen interim diuinũ illud ſemper, tempus dici poteſt. Sed non in quo aliquo aliquid eſt, uelut magnitudine magnum. Nam ſitum paſſionẽque requiri non oportet in deo, neque enim ſunt. Iamne patet quæ ſit differentia prædicationum? Et patet quod aliæ quidem quaſi rem monſtrent. Aliæ uero quaſi circumſtantias rei. Quodque illa quidem ita prædicantur, ut eſſe aliquid rem oſtendat. Illa uero ut non eſſe, ſed potius extrinſecus aliquid quodammodo affigant. Illa igitur quæ aliquid eſſe deſignant, ſecundum rem prædicationes uocentur: quæ cum de rebus ſubiectis dicuntur, uocantur accidentia ſecundum rem. Cum uero de deo, qui ſubiectus non eſt, ſecundum ſubſtantiam rei prædicatio nuncupatur. Age nunc de relatiuis ſpeculemur, pro quibus

etiam

etiam quod dictum eſt ſumpſimus ac diſputationem. Maxime enim hæc non uidentur ſecundum ſe facere prædicationem, quæ perſpicue ex alieno aduentu conſtare perſpiciuntur. Age enim quoniam dominus & ſeruus relatiua ſunt, uideamus utrum ne ita ſit, ut ſecundum ſe ſit prædicatio, an minime. Atque ſi auferas ſeruum, abſtuleris quoque dominũ. At non etiam ſi auferas albedinem, abſtuleris quoque albũ. Sed intereſt quod albedo accidit albo, qua ſublata perit nimirum albũ. At in domino ſi ſeruum auferas, perit uocabulum quo dominus uocabatur. Sed non accidit ſeruus domino, ut albedo albo, ſed poteſtas quædam qua ſeruus coercetur. Quæ quoniam ſublato deperit ſeruo, conſtat nõ eam per ſe domino accidere, ſed per ſeruorum quodammodo extrinſecum acceſſum. Non igitur dici poteſt per prædicationẽ relatiuã quicquam rei de qua dicitur, ſecundum ſe addere, uel minuere, uel mutare. quæ tota non in eo quod eſt eſſe conſiſtit, ſed in eo quod eſt in comparatione aliquo modo ſe habere. Nec ſemper ad aliud, ſed aliquoties ad idem. Age enim ſtet quiſquam, igitur ſi accedam dexter, ero ei ſiniſter: ille ad me comparatus, erit dexter, nõ quod ita ſit per ſe dexter, uelut longus, aut albus, ſed ꝙ ego dexter acceſſerim. Rurſus ego ſiniſter accedo, idem erit ille dexter, non quod ille ſit per ſe dexter, uelut albus ac lõgus, ſed quod me accedente ſit dexter: atque id quod eſt, a me, & ex me eſt, minime uero ex ſe. Quare quoniam ſecũdum rei alicuius quæ in eo quod ipſa eſt, proprietatem non faciunt prędicationẽ, nihil alternare, uel mutare queunt, nullamq; omnino eſſentiã uariare. Quocirca ſi pater ac filius ad aliquid dicuntur, nihilq; aliud ut dictũ eſt, differt niſi ſola relatione: Relatio uero non prædicatur ad id de quo prædicatur quaſi ipſa ſit, & ſecundũ rẽ de qua dicitur, non faciet alteritatem rei de qua dicitur. Sed ſi dici poteſt, quo quidẽ modo id quod uix intelligi potuit, interpretatũ eſt perſonarũ. Omnino enim magna regulæ eſt ueritas, in rebus incorporalibus, diſtantias effici differentiis, nõ locis. neq; acceſſiſſe dici poteſt aliquid Deo, ut pater fieret, nõ enim cœpit eſſe unquã pater, eo quod ſubſtantialis quidẽ ei eſt productio filii. Relatiua uero prædicatio patris, ſi meminimus omnium in prioribus de Deo ſentẽtiarũ, ita cogitemus proceſſiſſe quidem ex Deo patre filiũ; dictũ, ex utriſque ſpiritum ſanctum. hos quoniam incorporales ſint, minime locis diſtare. quoniam uero pater deus, & filius deus, & ſpiritus ſanctus deus: Deus uero quoniam nullas habet differentias, quibus differat a Deo, a nullo eorũ differt. Differentię uero ubi abſunt, abeſt pluralitas. ubi abeſt pluralitas, adeſt unitas. Nihil aliud gigni potuit ex Deo, niſi Deus, & in rebus numerabilibus repetitio unitatum non facit modis omnibus pluralitatem. Trium igitur idonee conſtituta eſt unitas. Sed quoniã nulla relatio ad ſe ipſum referri poteſt, idcirco quod ea ſecundũ ſe ipſum eſt prædicatio, quæ relatione caret: Facta quidẽ eſt trinitatis numeroſitas, in eo quod eſt prædicatio relationis, ſed ſeruata eſt ſubſtantiæ unitas, in eo quod eſt in differentia uel ſubſtantiæ uel operationis, uel omnino eius quæ ſecundũ ſe dicitur prædicationis. Ita igitur ſubſtantia continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem, atque ideo ſola ſigillatim proferuntur, atque ſeparatim, quę relationis ſunt. Nam idem pater qui filius nõ eſt, nec idem uterque qui ſpiritus ſanctus: idem tamen deus eſt, & pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: idem iuſtus, idem bonus, idem magnus, idem omnia quæ ſecundum ſe poterunt prædicari. Sane ſciendum eſt non ſemper talem eſſe relatiuam prædicationem, ut ſemper ad differens prædicetur, ut eſt ſeruus ad dominũ, differt enim. Nã omne æquale æquali æquale eſt, & ſimile ſimili ſimile eſt, & idẽ ei quod eſt idẽ, idem eſt: ſimilis eſt in trinitate relatio patris ad filium, & utriuſque ad ſpiritum ſanctum, ut eius quod eſt idem, ad id qđ eſt idẽ. Quod ſi in cunctis aliis rebus non poteſt inueniri, facit hoc cognata caducis rebus alteritas. nos uero nulla imaginatione deduci: ſed ſimplici intellectu erigi, & ut quodq; intelligi poteſt, ita aggredi etiam intellectu oportet. Sed de propoſita quæſtione ſatis dictum eſt. Nunc ueſtri normã iudicii expectat ſubtilitas quæſtionis. quæ utrum recte diuerſa ſit an minime, ueſtra ſtatuat pronũciationis auctoritas. Qđ ſi ſententiæ fidei fundamentis, ſponte firmiſſimis, opitulante gratia diuina, idonea argumentorum adiumẽta pręſtitimus: illud perfecti operis lætitia remeabit, unde uenit affectus. Quod ſi ultra ſe humanitas nequiuit aſcẽdere, quantum imbecillitas ſubtrahit, uota ſupplebunt.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi ad Ioannem eccleſiæ Romanæ diaconum, utrum pater, & filius ac ſpiritus ſanctus de diuinitate ſubſtantialiter prædicentur.

QVAERO an pater & filius ac ſpiritus ſanctus de diuinitate ſubſtantialiter prędicentur, an alio quoque modo, uiam indaginis hinc arbitror eſſe ſumendam, unde rerum omnium manifeſtum conſtat exordium, id eſt ab ipſis catholicæ fidei fundamentis. Si igitur interrogẽ, an qui dicitur pater ſubſtãtia ſit, reſpõdetur eẽ ſubſtantia. Quod ſi quæram, an filius ſubſtantia ſit, idem dicitur. Spiritum ſanctum quoque ſubſtantiam eſſe, nemo dubitauerit. Sed cũ rurſus colligo, patrẽ, filium, ſpiritum ſanctum, nõ plures, ſed una occurrit eſſe: una igitur ſubſtantia trium nec ſeparari ullo modo, aut diſiungi poteſt: nec uelut partibus in unum coniuncta eſt, ſed eſt una ſimpliciter. Quæcunque igitur de diuina ſubſtantia prædicãtur, ea tribus oportet eſſe communia, idque erit ſigni, quæ ſint quæ de diuinitatis ſubſtantia prædicentur. Quod quæcunq; hoc modo dicuntur de ſingulis, in unum collectis tribus ſingulariter prędicabuntur hoc modo. Si dicimus pater deus eſt, filius deus eſt, ſpiritus ſanctus deus eſt, pater filius ac ſpiritus ſanctus unus deus. Si igitur eorũ una deitas, una ſubſtantia eſt, licet Dei nomen de diuinitate ſubſtantialiter prædicari. Ita pater ueritas eſt, filius ueritas eſt, ſpiritus ſanctus ueritas eſt: pater, filius, ſpiritus ſanctus, nõ tres ueritates, ſed una ueritas eſt. Si igitur una in his ſubſtantia, una eſt ueritas: neceſſe eſt ueritatẽ ſubſtãtialiter prædicari de bonitate, de incommutabilitate, de iuſtitia, de omnipotentia, ac de cæteris omnibus, quæ tã de ſingulis, quã de omnibus ſingulariter prædicamus, manifeſtũ eſt ſubſtãtialiter dici. Vnde apparet ea quæcunq; in ſingulis ſeparatim dici conuenit, nec tamẽ in omnibus dici queũt: non ſubſtantialiter prædicari, ſed alio modo. Qui uero iſte ſit, poſterius quæram. Nã qui pater eſt, hoc uocabulum nõ tranſmittit ad filium, neq; ad ſpiritũ ſanctũ. Quo fit ut nõ ſit ſubſtantiale nomẽ hoc inditũ. Nã ſi ſubſtantiale eſt, ut deus, ut ueritas, ut iuſtitia, ut ipſa quoque ſubſtantia, de cæteris diceretur. Item filius ſolus hoc recipit nomẽ. Neq; enim cũ aliis iungitur, ſicut in Deo, ſicut in ueritate, ſicut in cæteris ſuperius dixi. ſpiritus quoq; ſanctus nõ eſt idẽ qui pater ac filius. Ex his igitur intelligimus patrẽ, filiũ, ac ſpiritũ ſanctũ, nõ de ipſa diuinitate ſubſtãtialiter dici, ſed alio quodãmodo. Si enim ſubſtantialiter prædicaretur, & de ſingulis, & de omnibus ſingulariter diceretur. Hęc uero ad aliquid dici manifeſtum eſt: nã & pater alicuius pater eſt, & filius alicuius filius eſt, & ſpiritus alicuius ſpiritus. Quo fit ut nec trinitas ſubſtantialiter de Deo prædicetur: non.n. pater trinitas: qui enim pater eſt, filius ac ſpiritus ſanctus nõ eſt, nec trinitas filius, nec trinitas ſpiritus ſanctus ſecundũ eũdẽ modũ. Sed trinitas quidẽ in perſonarũ pluralitate conſiſtit, unitas uero in ſubſtantiæ ſimplicitate. Quod ſi perſonæ diuiſæ ſunt, ſubſtantia uero indiuiſa ſit, neceſſe eſt uocabulũ quod ex perſonis originem capit, id ad ſubſtantiã non pertinere, ac trinitatẽ perſonarũ diuerſitas facit, trinitas igitur non pertinet ad ſubſtantiã. Quo fit, ut neq; pater, neq; filius, neq; ſpiritus ſanctus, nec trinitas, de Deo ſubſtantialiter prædicẽtur: ſed ut dictũ eſt, ad aliquid. Deus uero ueritas, iuſtitia, bonitas, omnipotentia, ſubſtantia, immutabilitas, uirtus, ſapientia, & quicquid huiuſmodi excogitari poteſt, ſubſtantialiter de diuinitate dicitur. Hæc ſi recte ſe ex fide habent, ut me inſtruas peto. Aut ſi aliqua re forte diuerſus es, diligentius intuere, quæ dicta ſunt, & fidem, ſi poteris, rationemq; cõiunge.

ANITII MANLII SEVERINI Boethi, An omne quod eſt, bonum ſit.

POSTVLAS ut ea Hebdomadibus noſtris eius queſtionis obſcuritatem, quæ cōtinet modum quo ſubſtantiæ in eo quod ſint, bonæ ſint, cum non ſint ſubſtantialia bona, digeram, & paulo euidentius monſtrem. Idq; eo dicis eſſe faciendū, quod non ſit omnibus notum iter huiuſmodi ſcriptionum. Tuus uero teſtis ipſe ſum quā hæc uiuaciter fueris ante complexus. Hebdomadas uero ego ipſe mihi cōmentor, potiuſque ad memoriam meam ſpeculata cōſeruo, quam cuiquam participo, quorum laſciuia ac petulantia nihil a ioco riſuque patitur eſſe diſiunctū. Prohinc tu ne ſis obſcuritatibus breuitatis aduerſus, quæ cū ſint arcani fida cuſtodia, tamen id habēt commodi, quod cū his ſolis qui digni ſunt, colloquuntur. Vt igitur in mathematica fieri ſolet cæteriſque etiam diſciplinis, propoſui terminos regulaſque quibus cuncta quæ ſequuntur efficiam. Communis animi conceptio eſt enunciatio quiſq; quam probat auditam. Harum duplex modus eſt. Nam una ita communis eſt, ut omnium hominū ſit, ueluti ſi proponam hanc, Si duobus æqualibus æqualia auferas, quæ relinquantur, æqualia eſſe: nullus id intelligens neget. Alia uero eſt doctorū tantū, quæ tamen ea talibus communibus animi conceptionibus uenit, ut eſt, Quę incorporalia ſunt, in loco non eſſe, & cætera, quæ tamen non uulgus, ſed docti cōprobat. II. Diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt. Ipſum enim eſſe nondū eſt. At uero quod eſt, accepta eſſendi forma, eſt atque conſiſtit. III. Quod eſt, participare aliquo poteſt. Sed ipſum eſſe, nullo modo aliquo participat. Fit enim participatio cum aliquid iā eſt. Eſt autem aliquid, cum eſſe ſuſceperit. IIII. Id quod eſt, habere aliquid preterquam quod ipſum eſt, poteſt: ipſum uero eſſe nihil aliud præter ſe, habet admiſtum. V. Diuerſum eſt autē eſſe aliquid, & eſſe aliquid in eo quod eſt, illic enim accidens, hic ſubſtantia ſignificatur. VI. Omne qđ eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit, alio uero participat, ut aliquid ſit. At per hoc id quod eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit. Eſt uero ut particeps alio quolibet, omne ſimplex eſſe ſuum, & id quod eſt, unum habet. VII. Omni compoſito aliud eſt eſſe, aliud ipſum eſt, omne ſimplex eſſe ſuum & id quod eſt, unum habet. VIII. Omnis diuerſitas eſt diſcors, ſimilitudo uero quædā appetēda eſt. Et quod appetit aliud, tale ipſum eſſe naturaliter oſtenditur, quale eſt illud ipſum, quod appetit. Sufficiunt igitur quæ præmiſimus, a prudente uero rationis interprete, ſuis unumquodq; aptabitur argumētis. Quæſtio uero huiuſmodi eſt, ea quæ ſunt, bona ſunt. Tenet enim communis ſententia doctorū omne quod eſt, ad bonū tendere. Omne autē tendit ad ſimile, quæ igitur ad bonū tendunt, bona ipſa ſunt. Sed quemadmodū bona ſunt inquirendū eſt, utrum ne participatione, an ſubſtantia. Si participatione, per ſe ipſa nullo modo bona ſunt. Nā quod participatione album eſt, per ſe in eo quod ipſum eſt, albū non eſt, & de cæteris qualitatibus, eodem modo. Si igitur participatione ſunt bona ipſa, per ſe nullo modo bona ſunt, non igitur ad bona tendunt. Sed conceſſum eſt, non igitur participatione ſunt bona, ſed ſubſtantia. Quorum uero ſubſtantia bona eſt, id quod ſunt bona ſunt. Id autē quod ſunt, habent ea eo quod eſt eſſe. Eſſe igitur ipſorum bonorū eſt, omniū igitur rerum ipſum eſſe, bonū eſt. Sed ſi eſſe bonum eſt, ea quæ ſunt in eo quod ſunt, bona ſunt, idemque illud eſt eſſe, quod bonum eſſe. Subſtantialia igitur bona ſunt, quoniam non participant bonitate. Quod ſi ipſum eſſe in eis bonum eſt, non eſt dubium quin etiam ſubſtantialia, cum ſint bona, primo ſint bono ſimilia, ac per hoc ipſum bona erunt: nihil enim illi præter ſeipſum ſimile eſt. ex quo ſit, ut omnia quæ ſunt, Deus ſint, quod dictu nefas eſt. Non ſunt igitur ſubſtantialia bona, ac per hoc non in his eſt eſſe bonum. Non ſunt igitur in eo quod ſunt bona. Sed neque participant bonitate. nullo enim modo ad bonum tenderent, nullo igitur modo ſunt bona. Huic quæſtioni talis poterit adhiberi ſolutio: Multa ſunt quæ cum ſeparari actu non poſſint, animo tamē & cogitatione ſeparantur. Vt cum triangulum, uel cætera ſubiecta materiæ nullus actus ſeparat, mente tamen ſegregans ipſum, triangulū proprietatemque eius præter materiā ſpeculatur. Amoueamus igitur primi boni præſentiā paulisper ex animo, quod eſſe quidē contingit, idque omniū doctorum indoctorūque ſententia, babararum quoque gentiū religionibus cognoſci poteſt. Hoc igitur pauliſper amoto ponamus omnia eſſe quæ ſunt, bona, atq; ea conſideremus quemadmodū bona eſſe poſſent, ſi a primo bono minime defluxiſſent. Hinc intueor aliud in eis eſſe quod bona ſunt, aliud quod ſunt. Ponatur enim una eademq; ſubſtantia bona eſſe, alba, grauis, rotunda: tunc aliud eſſet ipſa illa ſubſtantia, aliud eius rotunditas, aliud color, aliud bonitas. Nam ſi hæc ſingula idem eſſent, quod ipſa ſubſtantia, idem eſſet grauitas, quod color, quod bonum, & bonum quod grauitas, quod fieri natura non ſinit. Aliud igitur tunc in eis eſſet eſſe, aliud aliquid eſſe: ac tunc bona quidem eſſent, eſſe tamen ipſum minime haberent bonum. Igitur ſi ullo modo eſſent, non a bono, ac bona eſſent, ac nō idem eſſent quod bona, ſed eis aliud eſt eſſe, aliud bona eſſe. Quod ſi nihil omnino aliud eſſent niſi bona, neq; grauia, neq; colorata, neque ſpatii dimenſione diſtenta, nec nulla in eis qualitas eſſet, niſi tantum bona eſſent: tunc non res, ſed rerum uiderentur eſſe principium, nec potius uiderentur, ſed uideretur. Vnū enim ſoliq; eſt huiuſmodi quod tamen eſt bonum, nihil aliudq; ſit. Quæ quoniā nō ſunt ſimplicia, nec eſſe omnino poterant, niſi ea id quod ſolū bonum eſt, eſſe uoluiſſet. Idcirco quoniam eſſe eorum a boni uoluntate defluxit, bona eſſe dicuntur. Primū enim bonū, quoniam eſt, eo quod eſt, bonum eſt: ſecundū uero bonum, quoniā ex eo fluxit, cuius ipſum eſſe bonū eſt, ipſum quoq; bonum eſt. ſed ipſum eſſe omniū rerū ex eo fluxit, quod eſt primū bonū, & quod bonū tale eſt, ut recte dicatur in eo quod eſt eſſe bonum. Ipſum igitur eſſe eorū bonū eſt. Tūc enim in eo quod eſſent, nō eſſent bona, ſi a primo bono minime defluxiſſent. Qua in re ſoluta quæſtio eſt, idcirco enim licet in eo quod ſint, bona ſint, non ſunt tamen ſimilia primo bono. Quoniam nō quoquo modo ſint res, ipſum eſſe earū bonū eſt. Sed quoniā nō poteſt eſſe ut ipſum eſſe rerum non a primo eſſe defluxerit, id eſt a bono: idcirco ipſum eſſe bonū eſt, nec ſimile ei a quo eſt. Illud enim quoquo modo ſit, bonū eſt, in eo qđ eſt, nō.n. aliud eſt præterquā quod bonū eſt, hoc autem, non ab illo niſi eſſet bonū, fortaſſe eſſe poſſet. Sed bonū in eo qđ eſt, eſſe nō poſſet. Tunc.n. participaret forſitā bono, ipſum uero eſſe quod non haberent a bono, bonū habere nō poſſent. Igitur ſublato ab his primo bono mēte & cogitatione iſta licet eſſent bona, tamē in eo quod eſſent, bona eſſe non poſſent. Et quoniā actu nō potuere exiſtere, niſi illud ea qđ uere bonū eſt, produxiſſet, idcirco & eſſe eorū bonum eſt, & nō eſt ſimile ſubſtantiali bono, id quod ab eo fluxit, & niſi ab eo fluxiſſent, licet eſſent bona, tamen in eo quod ſunt bona eſſe non poſſent, quoniā, & præter bonū, & non ex bono eſſent, cū illud ipſum bonū primū eſt & ipſum eſſe ſit, & ipſum bonū, & ipſum eſſe bonū. At non etiā alba in eo quod ſunt alba, eſſe oportebit ea quæ alba ſunt, quoniā ea uoluntate Dei fluxerunt, ut eſſent alba minime. Aliud eſt enim eſſe & aliud alba eſſe, hæc ideo quoniā qui ea ut eſſent effecit, bonus quidē eſt, minime uero albus. uoluntātē igiť boni comitata ſunt, ut eſſent bona, in eo quod ſunt. Voluntatē uero albi nō ſunt comitata, ut talis eius eſſet proprietas, ut eſſet albū, in eo quod eſt. neq; enim ex albi uoluntate defluxerunt. Itaq; quia uoluit eſſe ea alba, qui erat nō albus, ſunt alba tantū. Quia uero uoluit eſſe ea bona, qui bonus erat, ſunt bona in eo quod ſunt. Secundū hanc igitur rationem, cuncta oportet eſſe iuſta, quoniam ipſe iuſtus eſt, qui ea eſſe uoluit? ne hęc quidem, nam bonum eſſe, ad eſſentiam, iuſtum uero eſſe ad actum reſpicit. Idē autem eſt in eo eſſe, quod agere, idem igitur eſt bonum eſſe quod iuſtum, nobis uero non eſt idem eſſe qđ agere. Non.n. ſimplices ſumus, nō eſt igiť nobis idē bonos eſſe, q iuſtos: ſed idem eſſe eſt nobis omnibus, in eo

quod

Google